

546

in l. qui bonis, D. de cessio. bonor. Ac vel damnatis in metrah in ca. in alimento-
rum simili legabatur, l. is cui, D. de aliment. vel cibari. l. si in alimentum, D. de
his quae pro onscript. hab. Refertur & Alimentorum legatum huiusmodi in l. vi.
D. de reb. du. Sabinæ et Cyprogeniæ dari volo, cum ad sta-
tutam etatem pervenerint, singulis decem: et hoc
amplius, alimentorum nomine, in annos singulos, quo
ad vivent, singulis decem. Denique ab eo qui alimentum debebat, vas
Testamento cum l. c. adiectione relictas, ut habeant unde se pascant, item
Valens in l. cum alim. §. vlt. D. de aliment. vel cibari.

Reperiuntur & specia. aliquot Alumno, necnon & Alumnae relicta legata, fidei-
committive, quae Testamentum, erga eos affectum relictantur. His enim propitientes, ple-
rumque eis legatam summan. donec ad statutam aetatem pervenissent, penes aliquem
esse volebant, ex cuius vltis interitu. alterentur. Ut in l. a filio, D. de aliment. vel cibari.
Mævio infanti Alumno Mæo quadringenta dari volo,
quæ peto a te suscipias, et usuras ei quingentes in an-
nim usque vigensimum ætatis præstes, eumque suscipias,
et tvearis. Scævola in l. Alumna, D. de adimend. legat. Viginthi libras
auri quas Testamento sempromnæ Alumnae Mææ reliquit,
has dari volo Mævio, cautionibus interpositis, ut ex
ea summa eidem sempromnæ, quædam adveniat, præ-
stet mensuros denarios quingentes, et vestiarum nomine,
denarios centenos vicenos quinos. Idque fidei vestrae
committo. Certa sum auctem te, Mævi, pro tua pietate
vestiram ab herede tuo, ut voluntas mea in perso-
na Alumnae Mææ paret. Idem in l. liberto, §. largus, D. de annu. leg. Ali-
quænam quantitatem patrimonii Testamentum legasse refert, de quæcitate Testamentum
caute in hæc verba, Pecuniam Mæam tui liberto et Alumno
Mæo legavi, esse volo penes publicum Mævium usque ad
annum vigensimum quintum ætatis eius: proque ea com-
mutati cum eo usuras quadrantes. Quamvis autem in
affectum ei præstare debeas, æstimabis.

Libertus portio non Alimenta modo, quæ legatæ species, Papiniani in l. i. D. de iur. aut.
annul. testimonio comprobatur, sed & Fundos, Prædia, Domos, alienatione plerumque
idcirco prohibita, ne de nomine exirent, paternos legasse, ex his quæ supra
in futorum legandorum formulis à nobis dicta sunt, patet.

Quin & aliis quibuscumque personis, interdum in singulos annos certa
quarta relinquebatur, veluti salariam annuam, l. cum hi, §. si in annos, D. de transac-
tionib. l. cum in annos, D. quando dies legator, l. i. & l. si in singulos, l. cum in annos,
D. de annu. leg. l. patrimonii, D. de usu & usufr. leg. l. senatus, §. vlt. D. de mort. cau. do-
nat. l. si Stichus in a. D. de verb. obligat. Interdu vero in menses singulos, l. Lucius,
S. Lucius, D. de legat. ii. l. legatu, D. de cap. minur. Atque adeo in dies singulos legaba-
tur, nec semel, §. vlt. D. quando dies legator, quod l. vs. Vlpian. ex Paponio nihil interesse
tradit, verum in annos singulos, vel vitius, D. c. an in singulos menses,
vel quot mensibus, an in singulis m. an in singulis m. Idem quot diebus legaretur,
Propositum autem in l. ii. D. de annu. matri Mææ singulos heres damnata-
tus sinere legatariam frui non vult, §. vlt. D. co. si cui

Pp
vi

Alías certarum rerum vñstructus relinquebatur, L. quonrens, §. vlt. D. de vñstr. pura
stichn, L. Titio, D. eo. angillarvm, apud Cicerone Topic. vñd, L. damnas, §. i. L. si
ali, L. Sèpronius, L. quatro, & L. is qui, D. de vñ & vñstr. leg. villæ, L. vxori vñstru-
cti, D. eo. Et ita colono suo dominus vñstructu fundi, quem is colebat, legasse dicitur
in L. cui vñstructus, D. eo. Scæuola in L. generali, §. vxori, D. eo. *Vxor vsu m r v-*
ctvm domvm, & omniã rerã qvæ in his domibvs e-
rant, excepto argento, legauerat. Item vsu m r vctvm fñdõ-
rum et salinarvm. Interdum etiam testator iubeat vt heres recipere
RT IN SVLAM, cuius vñstructum legauerat, L. si extraneo, D. de vñstr. Alioquin,
si ades ea corrumpissent, vitiumve fecissent, quatum vñstructus legatus erat, heres
restituere non debebat nec rescire, non magis quam feruum restituere, si is cuius
vñstructus legatus esset, deperisset, vt Cicerò Topic. ait.

Vlastructus autem interdum legabatur his verbis, *QVAD VIVET, L. gene-
rali, S. filios, & L. patrimonij, D. de usu & usufr. leg. POMPONIUS in L. si rem,
S. vlc. D. de eviccionib. si fundum in quo Titij usufructus erat, qui et relictus est,
QVAD VIVET.*

D. co. tit.
Interdum etiam NVDVVS VSVS, vel VSVS SINE FRVCTV legabatur, L. i. & L. si domus, D. de vfu & habit. L. huic stipulationi, §. i. D. vfu. quemadm. L. i. & L. si domus VSVS legabatur, L. ii. & L. ceterum, §. mulieri, L. sed neque-
can. Ita DOMVS VSVS legabatur, L. ii. & L. ceterum, §. mulieri, L. sed neque-

Similar

Ceterum quandoque universorum bonorum asservatus
 relinquatur, L. quoties, §. vlt. D. de vult. seu omnium bonorum, L. om-
 nium, D. co. tit. Imp. Securus & Antoninus in L. i. C. de si asservatus o-
 mnium bonorum Testamento uxoris marito relicto est. Vel simpliciter, bonorum v-
 sseruatus, L. usufructu, D. ad L. falcid. aut
 usufructu leg. Secuola in L. uxoris
 eructum lego bonorum M.
 eodem tit. ELIE DECARDI
 vivat, vsvmervctum bo
 ORITVM FIVS AD LIBER
 S. M. A. M. item a vltio
 mis vlti solcban, L. nomima-
 tura, D. co. §. a vltio
 L. q. tamen, §. vlt. D. usufr. amitt. Pecunia quoque, vini, olei,
 f. anti, lanæ, o dorum, aromatum, vasorum, aliarum
 que rerum quæ usu consumebantur, quæ in usu consistebant, usufructus vtiliter
 legabatur, L. hoc senatusconsultum in prin. & §. i. L. si lanæ, D. de
 vult. car. rer. Earum namque rerum proprietates ad legatarium transferri debebat,
 cautione ab eo exacta, vt quandoque is mortuus, aut ca-
 pite demortuus esset, eiusdem qualitatis res restitue-
 rentur, aut, quod erat commodius, æstimatis rebus, certæ pecuniæ homine, le-
 gataris cauebat, d. L. si vini, D. co. & L. vlt. D. usufruct. quemad. cau. §. itaque Instit.
 eo. Nomina etiam usufructus legari poterat, & si debitori legatus esset, ei remitte-
 rebantur usura, L. post quod, D. de vult. car. rer.
 Usufructus autem interdum pluribus legabatur, L. si mihi & tibi, D. de usufruct.
 L. i. §. i. D. de vult. adref. L. mulieri, D. de condic. & dem. Paulus in L. si quis, D.
 eo. si quis attio et hereditibus suis vsvmervctum legaverit.
 Et mox. Quid si ita scriptum sit, attio et seio cum hereditibus
 meis. Accedentes, Nec enim interst, ita legitur, illi et illi cum me-
 vio, an ita illi et illi, et mevio. Vipian. in L. si mulieri, D. co. si
 mulieri cum liberis suis asservatus legatur. Duobus certe
 separatim alteris annis usufructus quadoque relinquebatur, L. si duobus, in prin.
 & §. vlt. & L. si usufructus, D. quib. mod. usufr. amitt. Paulus in L. cum usufructus, D. de
 vult. & usufr. leg. cum asservatus alteris annis legatur. Iulian. in L.
 quotiens, D. de usufruct. Quotiens duobus usufructus legatur, ita ut alter-
 nis annis utantur, fruantur, si quidem ita legatus fuerit, titio
 et mevio. Et mox. Et ita scriptum fuerit, titius vsvmervctum al-
 ternis annis do. Usufructus autem, vel in dies, vel in menses, vel in
 annos singulos, vel alternis diebus, legabatur, L. i. D. quan. dies
 usufr. leg. & L. i. §. vlt. & L. si quis, D. quib. mod. usufr. amitt. In legato vitique
 asservatus in annos singulos, quandoque adiciēbatur, quo-
 tiensque capite minutus erit, ei lego, vel sic, quotiens
 amissus erit, d. L. si quis, D. quib. mod. usufr. Et §. i. cad. L. Titio & me-
 vio usufructus legatur, & si titius capite minutus esset, eidem
 usufructum legatur. Gaius in L. in singulos, D. de annu. legat. Et usufructus ita
 legari potest, litio vsvmervctum fundi lego, et quotiensque capite
 minutus erit, eundem vsvmervctum ei do, lego. Atque
 hoc modo repeti asservatus dicebatur, & ex repetitione de-
 beri, d. L. si quis, §. i. & L. repeti, D. quib. mod. usufr. L. omnes, §. si usufructus, D.
 usufr. quemad. cau. Maucianus in L. licet, D. de vult. leg. Licet Testatori
 repetere legatum asservatus, vt etiam post capitis di-
 minutionem deberetur.

CONTINVATIO RECOLETIONVM MORALIVM

HVIVS PRIMI DECRETALIVM

Log de Ma'nus de LIBRI. *Ma'nus*

CVM ELVCIDATIONE QVÆSTIONVM CANONICARVM, ET
selectarum difficultatum eodem stilo, & facilitate, & clara intelligentia celebriorum
textuum, ex quibus magis genuinæ, & vtiliores quæstiones decerptæ discutiuntur.
Quæ non facile excitatæ deperiuntur sic omnes: ac proinde valde proficiat,
& scitu dignæ, tam Sacræ Theologiæ, quam vtriusque iuris professoribus, vt
legentibus sine pœnitentia constabit, à capite vnico tit. 12. de scrutinio vsque
ad vltimum huius libri.

AVTHORE

P. M. FRANCISCO DE LA LASTRA, E MONTANA NOBILI PATRIA
oriundo, insignis Salmantica Vniuersitatis in Sacra Theologia Doctore, nunc Clerico Sa-
cri Ordinis Regularium Minorum, olim Canonico affecto Cauriensis Ecclesiæ. Deinde
Abbate ex Regia præsentatione Abbatia Cavanensis. Et iterum Canonico Placentina
Ecclesiæ, Sanctæque Inquisitionis Officij perantiquo Censore.

TOMVS SECVNDVS.

1.546

CAPITVLO

CAVRIENSI.

Anno

1686.

Salmantica (cum privilegio) ex Officina Gregorij Ortiz Gallardo & Aponte.

CONSTITUTION
RECOLLECTION

HAVV. PRIMI D. C. 1785

1785

CONSTITUTIONE
RECOLLECTIONE
HAVV. PRIMI D. C. 1785
1785

AVTHOR

CONSTITUTIONE
RECOLLECTIONE
HAVV. PRIMI D. C. 1785
1785

TOMVS SECVNDVS

CANTINO

Adlo

ANTIQUITATE INTER PRIMA VENERANDO,
 COGNITA ERVDITIONE IVSTE LAVREANDO,
 STEMATE NOBILITATIS MERITO PRÆDICANDO,
 RELIGIONE HAUD ALTERI NON POSPONENDO
 IN DIVINO CVLTV,
 ET OFFICIO OMNIBVS PERPETVO EXEMPLARI,
 AMPLISSIMO DICO,
 AC PERILLVSTRI CAPITVLO ALMÆ
CAVRIENSIS ECCLESIAE,
 EIDEMQVE EXCELSI SPONSÆ LVCVBRATIONES OPERIS,
 LABORISQVE NOSTRI IN LVCEMEDITAS,
 VT SVB TANTI PATRONI TVTELA INOFFENSO
 CVRRANT PEDE,
 QVIBVS EXINDE OBSEQVIOSVS SVBMITTO,
 OFFERO, ET CONSEURO.

B T V L I Primum prædicti operis volumen Deo,
 Optimo, Maximo, Patriluminum, à quo omnis
 scientia, & sapientia, teste Apostolo descendit, ex
 quo mihi cogitanti, cui secundum commendare
 deberem, statim, amplissime, ac nobilissime Se-
 natus in mentem venit, vt par erat, eius dilecta
 Sponsa Mater Ecclesia, quam tanto dilexit amo-
 re, vt pro ea Filium suum Vnigenitum daret, vt
 ait Evangelista, quæ tantopere: Cor eius vulnera-
 verit, *Vulnerasti cor meum soror mea Sponsa*. In quo
 amoris vulnere tantopere captus fuit, & fluens
 delitijs eius, vt eam extollat, & laudet omnium

Ad Colens. c. 2

*Ioan. cap. 3.
 Canticor. c. 4.
 Cant. c. 1.*

mulierum pulcherrimam, sic eam alloquens: *ignoras te o pulcherrima inter mu-
 lies*, idest, vt exponunt PP. inter omnes Mundi cætus, & congregationes ho-
 minum, respectu namque huius dilectæ, tamque pulchræ Sponsæ turpes, & atræ
 sunt aliæ congregationes Ecclesiæ dictæ, vt Synagogæ: hodie Iudeorum error,
 schismaticorum, & aliæ sectæ reprobatorum, respectu quarum est Ecclesia Ca-
 tholica, velut rosa inter spinas, vnde ab Sponsa hoc encomiatur elogio: *sicut
 liliū inter spinas sicamica mea inter filias*, idest, inter animas peccatrices, quæ quā-
 tum ad Fidem Filia Dei dici possunt quæ per peccatum non perditur, & ideo
 Ecclesia iustorum comparatur lilio, quia est flos pulcherrimus, & elegantissi-
 mus inter omnes flores, necnon & præ omnibus candidissimus, & odore fra-
 grantissimus, symbolumque castitatis, & puritatis, teste D. Gregor. & Pierio
 Valer. in cuius similitudine, & in alijs tropicis significationibus omnes perfe-
 ctiones, quæ de Ecclesia in communi prædicantur, de qualibet in particulari
 per distributionem subintelligantur, propter iustos, quibus in Catholica Fide, &

Canticor. cap. 2.

virtute subsistit omnis Ecclesia Sancta, immo & de quolibet anima iusta gratia, & amicitia Dei donata, vt exponunt PP.

Cum ergo ad te Illustrissima Cauriensis Ecclesia, sermo noster dirigatur, & in te omnes istæ inveniuntur laudes, & aliæ eximiae, & gloriosæ decet, per quas cum æcumenica comprehenderis, alia de te, & de tuo gravissimo Capitulo adnotare, & prædicare, quatenus permisit brevissima panegyris, & hæc exigua exigit oratio; sed cum te tot tantisque circumspiciam insulis, quibus merito extolli debeas ornatam, quibus laudibus te offeram nescio, cum dicere possim, quod copia inopem me fecit: sed in primis, ne nota ingritudinis transire videar in memoriam voco (nobilissimum Capitulum,) mihi semper debito colendum obsequio, honores, & beneficia, quæ à tua accepi magnificentia, à die, qua pro digno habuisti, me indignum ad tuum admittere gremium, & Canonica-tum Poenitentiarium, pro cuius beneficio perpetuas reddo grates, quas in tuis prædicando encomijs ostendere vellem, si meum tenue ingenium tantope-re non excederent, tot, quot occurrunt, tum in antiquitate temporis, tum in nobilitate, & amplitudine, tot illustrissimorum virorum, qui hanc almam Eccle-siam illustrarunt, iam è foris advenientium, iam ex tuomet gremio ad lucendum incan-delabro exeuntium per diversas maiores Ecclesias gubernadas, tum etiã in stemate nobilitatis, & virtute religionis, & in alijs pluribus laudabilibus celeberrimorum.

Et quidem si retro spicimus antiquitatem, (qua polles) certum est enumerari ab historicis ecclesiasticis, inter primas Hispaniæ Ecclesias, vbi primam post Palestinam, Patronus noster Iacobus Apostolus, fundavit Ecclesiam præ cæ-teris totius Christianismi, prædicavit namque Sacer Apostolus anno à Christo Domino 36. vt ex firmis fundamentis, & auctoritatibus tradidit Hieronymus Pardo, in suo libro, cuius titulus *excelencia de Santiago*: & accedens Agidius Gon-galez, Regalis Cronista in Theatro Ecclesiastico agere de huius almæ Ecclesiæ, Cauriensis antiquitate, prioribus eius Episcopis prætermisissis fortè obliuioni tra-ditis, ob nimiam sæculorum transcursum, incipit numerare eius episcopos, ab eo, qui eam gubernavit, *Iaquintus* nomine, ab anno 389. per successores, vsque ad annos 714. quo tempore ea regente Petro Episcopo, huius nominis primo, à Mauris totam devellantibus, & infestantibus Hispaniam, ob eius crebra pecca-ta Cauria capta fuit, & eius Sanctus Episcopus gloriosè fuit martyrium passus, à cuius morte, & Divinus Cultus submersus, & in dirum Barbarorum iugum reda-cta, fuit Pastore, & Clero destituta, vsque ad annum 860. hoc est, per spatium 146. annorum, quo tandem tempore Deo huius Ecclesiæ misserente, & recor-dato, Catholicus Rex Ordonius à Rege Mauro nomine *Cerfi*, bello recuperavit, & Episcopo nomine Babilla gubernanda Cauriæ Ecclesiæ tradita. Sed cum iterum ab eisdem Sarracenis obiecta, & capta fuisset, à quibus deinde iterum Rex Al-fonsus Castellæ Septimus armis, anno Domini 1142. foeliciter eripuit Cauriæ Civitatem hanc, in qua Fidei Catholicæ insignia fuerunt collocata, & ab spur-citijs nefandis Maurorum expurgata, & Pastore Episcopo donata, qui fuit Ma-gister Iginus Navarron, qui proinde Rex ipsi Ecclesiæ multa concessit privile-gia, vt latè tradit Agid. loco citato. Et post prædictum episcopum, qui fuit à Calixto Secundo provusus, & confirmatus, subscribit prædictus auctor omnes, & singulos, qui suo ordine in hac Sancta Ecclesia processerunt per continuatum tempus, vsque ad annu 1650. quo tempore sedem occupabat Illustrissim. Dom. D. Fr. Ioannes Urbina, Ordinis Seraphici, ex qua promotus fuit ad Valentini-am Ecclesiam, & denique exinde ad Metropolitanam Hispalensem. Cui successit Illustrissim. Dom. D. Franciscus Zapata, Capellanus Maior Nobilissimi Con-ventus Discalceatarum Matriti, procedens ex Domo, & Familia Comitum *de Baraxas*, quo vita functo anno 1655. electus, & provusus fuit Illustrissim. Dom. D. Antonius de Luna, Consiliarius Regius in Supremo Castellæ, à Co-mitibus *de Saluatierra*, originem trahens, cui promotus ad Ecclesiam Segunti-nam, prætermisso Domino D. Gabrieli Vazquez, qui ex primaria Theologiæ Cathedra Salmantina ad hanc Ecclesiam promotus, & per suum gubernato-rem possessione iam capta ante quam consecraretur Matriti, ob ijs eodem die ad

ad sui consecrationem destinato, successit Dom. D. Didacus Lopez de la Vega; Episcopus Pacensis, ob cuius obitum hanc Sedem occupavit Illustrissim. Dominus D. Fr. Franciscus de Gamboa Ordinis Divi Augustini, & primarius in Universitate Salmantica, posteaque promotus ad Archiepiscopatum Cesar-Augustanum, pro cuius vacatione fuit electus, & provissus Illustrissim. Dominus D. Fructus Paton de Ayala, Canonicus Civitatis, & Magister Serenissimæ Infantricis, postque Alemanniæ Imperatricis, qui fuit inde vocatus ad Ecclesiam Seguntinam. Huic successit Illustrissim. Dom. D. Gondisalvus de Gragera, Episcopo Sanctæ Ecclesiæ Palentinæ, qui vita functus successorem habuit Illustrissimum D. D. Fr. Franciscum de Luna Episcopum Guadigensem, Ordinis D. Augustini, & fratrem prædicti Domini D. Antonij de Luna, & vterque in S. Bartholomei Collegij Maioris Salmanticæ rogatus; & cum postremum egisset diem anno 1683. Hodie denique Præsul existit Illustrissimus Doctor D. D. Ioannes de Poñras, & Atiença, qui eiusdem Ecclesiæ Canonicus meritisissimus Magistralis fuerat, à quo premio sibi debito obtentis ascensibus alijs ad hanc Ecclesiam regendam ex Episcopatu de Zeuta assumptus, quam fœliciter nunc anno 1685 regit. Sed ex Episcopis huius Sanctæ Ecclesiæ aliqui commemorantur gloriosissimi nominis viri, necnon Cardinalitia dignitate fulgentes, qui illam illustrantes regerunt, & administrarunt.

Inter quos fuit Illustrissim. Dom. D. Franciscus de Toledo, qui magnis ab historicis laudatus encomijs, singularis prudentiæ vir, & eminentissimus in scientijs Magister, ob cuius præstantes virtutes præclara meruit obtinere munia, fuit namque electus ab Enri. III. Castellæ Rege ad Romanum Pontificem Pium Secundum, titulo, & commissione regali, nostra lingua *Embaxador*, à quo, & à Cardinalibus valdè fuit veneratione habitus, & honoratus, posteaque missus à Sixto III. legatus ad Rempubicam Genuensem, & regnante eodem Enrique, anno Domini 1476. electus, & confirmatus Episcopus huius Ecclesiæ. Fuit etiam eiusdem episcopus famosus vir, & Dom. Illustrissim. Bascus Ramirez de Ribera, qui prius cum functus fuisset officio Regij Consiliarij, Catholicorum Regum electione, & statim ac accedit Bulla Pontificia ad Hispaniam erectionis Tribunalis Sanctæ Inquisitionis officio similiter Primi Inquisitoris, vt refert Agidius, fol. 452. in theatro huius Ecclesiæ, postea Episcopus fuit Cauriensis Ecclesiæ, qui obiit anno 1488. non caruit præterea præsulatu Romanorum Cardinalium eam illustrantium, inter quos numeratur Cesar Borja, qui cum capellum renunciasset, obiit anno 1507. de cuius vita, moribus, & morte plura dicit Zorita, tom 5. suorum annalium 1498. Secundus Cardinalis creatus ab Alexandro VII. anno 1496. & qui hanc administravit Ecclesiā fuit Eminentissimus Dom. D. Ioannes Lopez. Tertius, qui hanc etiam administravit Ecclesiam, & qui post multa magnifica munia, ad quæ exercenda missus fuerat ab Alexandro VI. prædicto, fuit Eminentissimus Cardinalis Don Ioannes de Borja, qui obiit anno 1503. Quartus fuit Eminentiss. Cardinalis Don Franciscus de Buslode Pedagogus, (*hoc est Ayo*) Regis Philippi Primi, primum in eius domo locum tenens qui fuit Archiepiscopus Bizanzonis in Galia, & administravit hanc Cauriensem Ecclesiam, & nominabatur sic: *El Arxobispo Obispo de Coria*. Et obiit Toleti anno 1502. Quintus Cardinalis Eminentiss. Don Guillelmus Iacobus de Groyus Caroli V. privatus, fuit Episcopus huius Ecclesiæ, deinde episcopus de Cambray, & postea Archiepiscopus Toletanus, & fuerat creatus Cardinalis in ætate viginti annorū à Leone X. erat enim à sagine Regio; unde super eius sepulchrum, eius epitaphium incipit sic: *Si forsan lector, quo nomine dictus. Qua ve domo, & quanto functus honore fui. Nomen Gillelmus Oroyus cognomine ab ipsis. Regibus Vngariæ, qui genus vsque traho.*

Huic tam honorato viro successit quintus Cardinalis Eminentiss. D. Fr. Franciscus de Quinones Ordinis S. Francisci, (cum in hos duos inter medius præsul stetit Illustriss. Iginus de Mendoza, qui inde ad Ecclesiam Burgensem fuit promotus) creatus Cardinalis à Clemente Septimo, cuius dignitatis accepto capello fuit ab Imperatore Carolo V. præsentatus Matri existens ad

episcopatum huius almae Ecclesiae, quem ob humilitatem renuntiatione dimisit, obiitque anno 1540. fuit natione Hispanus, è Civitate Legionensi. Sextus denique huius Ecclesiae Episcopus, Cardinalis fuit Eminentiss. Dom. D. Franciscus de Bobadilla & Mendoza, qui ut refert Illustrissim. Dom. D. Petrus de Carvajal, in introductione suae Synodi, celebravit etiam Synodum anno 1637. qui fuerat creatus Cardinalis à Greg. XIII. & postea promotus ad Ecclesiam Burgorum, fuitque vir eximius, præter eius nobilitatem præclaram, tam prudentia, quam in alijs singularibus virtutibus, ob quas valde ab Scriptoribus commendatur, & obiit anno 1566. Istos præclaros viros invenimus tanta dignitate fulgentes huius Illustrissimae Ecclesiae Præfules, & Episcopos.

Cæterum prædictis eminentissimis viris recensitis è foris huius nostrae Ecclesiae gloria apportantibus, & ab ea recipiendis fas non est ad plura alia Regni gloriosa munera viros ex hoc tuo nobilissimo gremio insignes omittere non modicæ magnitudinis adscitos fuisse, è quibus primū memoria offert illū Heroem Illustrissim. & magnificentissimū D. D. Ioan. Martinez, qui fuit dictus *siliceo*, Archiepiscopū Tolet. de quo tanta referuntur facinora in hominūque monumentis vivunt, quæ tantū virum hæc, in qua fuit Canonicus Ecclesia dedit. Rursus ex hoc eodē amplissimo Capitulo egressus D. ct. D. Ioan. de Figueroa ad Præsidentiam Supremi Castellæ Consilij, vocatus fuit. Deinde Illustriss. D. D. Michael Muñoz, Præbendatus cum fuisset huius Ecclesiae, assumptus est ad Episcopatum Tuicensē, & postea Conchensem. Item Dom. Ferdinandus Triutius creatus Episcopus Auricensis, posteaque Salmantinus ex hoc eodem gremio electus. Item Illustriss. Dom. D. Ioannes Rochus de Campefrio, ex nobilissima Familiæ *Alcantara*, qui ex hoc gremio, & Ecclesia evectus ad gravissima Regni negotia factus fuit Episcopus Zamorensis, & tandem suae Cautiensis Ecclesiae, de quo magnifica refert Agidius Gonç. lato calamo, & in hac sua Ecclesia dotavit plura aniverfaria, cui & donavit pretiosa pignora. Obijt Alcant. anno 1635. Item denique Dom. D. Didacus de Montoya Mendoza, ex hoc gremio assumptus fuit ad Episcopatum de Popayan. Sed ne sermo longior fiat alios magna laude dignos omittamus.

Verum enim vero, licet viri famosi, qui in alio floruerunt sæculo, maiore celebrentur gloria, ut ait D. Hieronymus, quam qui adhuc in Mundo vivunt, non propterea silentio præterire debemus non modica laude dignos huius Ecclesiae filios, & Præbendatos illustres, qui hoc eodem tempore in Regno nostro simul magna cum tua gloria fastigia meritorū tenent, & altiora debentur, quatuor namque, qui fuerunt ex tuo gremio, (illustrissimum Capitulum,) te illustrantes antistites habes; quorum primus Præsul hodie Ecclesiae nostrae est Illustrissimus Doctor D. Ioannes de Porras & Atiença, qui cum primo huius Ecclesiae Canoniatum Magistralem suis obtinuisset meritis, eisdemque alias occupasset dignitates ab Episcopatu de Zeuta vocatus, eandem scilicet Præsul gubernat. Secundus, Illustrissimus Episcopus ex tuo etiam Capitulo electus, & confirmatus est Dominus D. Emmanuel de Alba, Decanus in hac Ecclesia, & Salmanticae insignis Sacrae Theologiae Cathedrae, & Maioris Archiepiscopi Collegij alumnus, & nunc iam Antistes Sotfonensis meritis fulget. Est etiam tertius Dom. D. Ferdinandus de Roxas, qui vester Canonicus Magistralis ad Episcopatum Vegevenensem evectus est in Regno Italiae. Et denique Dom. D. Antonius Perez à Lastra, qui cum vnus ex septem doctis parochis, & ministris huius Ecclesiae cum canonicali habitu, & superiori sede servientes in Divinis Officijs, ob exemplarem eius vitam, & notoriam singularemque in utraque Theologia disciplinam ex Archipresbyteratus ministerij, ad Episcopatum Galipolitani in Regno Neapolitano promotus præsul existit. Præter quos non nullos alios proceres, Ecclesiae, & Regi Catholico hodie in ministerijs honorificentissimis inserviētes te habere, potes gloriari. In Supremo namque Sæctæ Inquisitionis Consilio Inquisitor existit Dom. D. Antonius Ponce Pimentel, in hac Ecclesia dignitas, & Archidiaconus de Cazeris, in cuius etiam Supremo Consilio paulo antea constitutus volavit ad superos non certe senex ætate, bene ramen

pru-

prudētia Doctor D. Ioannes de Salcedo eiusdē Canonicus, & in Scholaſtria Dignitas. Insuper hodie etiā in Regali Supremo Caſtellę Senatu ſedem merito tenet Magnificus Dom. D. Petrus à Toletō huius Eccleſiæ quondam venerabilis Decanus, cui addito virum nobiliſſimū Dom. D. Petrum de la Reatigui, qui fuit veſter Canonicus, hodieque in prædicto Collegio Maiori Hoſpes Iuris Pontificij Cathedrę meritiſſimus moderator. Sunt præterea in tuo graviſſimo gremio alij pij, & docti viri, quos conſpicimus, ſi non dignitate epiſcopali effectū condecorati, ea tamen verē dignos, inter quos, ne eorum offendantur moeſtia, ſolum commemorabor venerabilis, & doctiſſimi Decani ē nobiliſſima familia Mexiarum ſanguinem trahētis, qui cum per longum tempus iudex in multis tribunalibus integerrimus dignoſceretur, tandem à Dignitate Scholaſtriæ Valliſ-Olleſtanę Eccleſiæ à noſtro Catholico Rege ad præſentem, quam obtinet electus fuit, & ad maiora eligi iuſtum eſt. Cuius merita omitto in particulari referre, ob prædictam rationem.

Uterius poſt hæc breviter attacta pro huius almæ Eccleſiæ maiori gloria opus eſt ad altiora calamum levare: primo namque ſublimior tua gloria eſt habere Beatiffimam Deiparam in Patronam electam, ſub cuius patrocinio, vt acies bene ordinata militas in Eccleſia Dei; ex cuiusque Matris Virginis Puriffima Virginitate, pro ſtemate, & nobilitate tua, manipulo, ex floribus Campi decerpto, honoraris, inter quos lilium pulcherrimum, & odore flagrans apparet, ob cuius ſymbolizationem, gloria ab Eccleſia Puriffimæ Virgini datur, & elogium Roſſæ præfulgidæ Cœli amenitatis, & eius Sponſus lilium eam panegyricat, iuxta illud: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias*, id eſt, inter tot animas iuſtas Dei Filias eſt Beatiffima Virgo pulcherrimum lilium, ſos ſine macula, à qua omnino hæc ſola libera eſt, ex coniunctione ad Eccleſiæ caput Ieſum Filium eius. Quare ſoli ei competit eſſe Eccleſiæ collum, ſeu guttur formoſiſſimum, tot monilibus condecorata, ſicut Sponſa ornata viro ſuo, omnibus enim elogijs his à Sacra encomiatur Scriptura, inter cuius encomia appellatur *collum*, videlicet corporis Eccleſiæ miſtici, & Chriſto Domino capiti coniuncti, vnde per Sacraſſimam Virginem, veluti per collum, ſeu guttur omnes, Chriſti gratiæ, & benedictiones Cœleſtes descendunt, & profluunt in reliquos fideles, quorum donorum communicatio à Domino elargitur per hoc collum ornatum meritis, & virtutibus iuxta illud: *Collum tuum, ſicut monilia*. Sunt enim monilia, à monendo dicta, pretioſa, vt iam diximus, ornamenta, quæ à virginum collo pendent. Quare bene apropiantur Eccleſiæ, & maxime Virgini Mariæ, quæ eſt Eccleſiæ collum, eſt autem inter hæc pretioſa, & virtutes in hoc collo repertas, pretioſior Summa Virginis Puritas, & Pulchritudo honeſtatis odorificæ, ſignificata per lilium. Quare pia, & prudenti devotione hæc Sancta Eccleſia, Sanctiſſimam Virginem Patronam elegit, ſub hoc pulcherrimo gerogliſco lillorum, quod habet in manipulo in alba amphora incluſo, cuius ſtemate nobilitatem, & honorem oſtendis, quæ elogia, & alia plura, quæ de Beatiffima Virgine prædicantur, optimo iure Eccleſiæ Vniuerſali, in qua Princeps fulget, & cuilibet particulari, & tibi maxime Patronam ipſam habenti accomodantur.

Præterea huic tantæ Patronæ, non parum gloriæ tibi accreſcit elegiſſe Patronum etiam tuo Capitulari decreto Apoſtolica auctoritate confirmato Sanctiſſimum huius Eccleſiæ Filium Petrum de Alcantara, à quo magna, piaque fiducia præſtolari debes, tanquam per aliud collum, & patronum multa, & proſpera eventari tibi patrocinia, qui tanto ſpiritu voluit Beatiffimæ Virgini in Puritate, & Caſtitate, inter alias heroicas, & giganteas virtutes, vt iam in extremo morbo laborans non eſt paſſus tangi, nec in pede à fratre ſibi ſervienti, & ideo adeo validæ ſunt eius preces, & merita ita Deo grata, quod teſte Sanctiſſima Virgine Thereſia à Deo edocta, quod nihil quiſque petit à Deo, ſi ſe huic tanto Dei amabiliſſimo ſervo commendet, vt protinus exaudiatur, cuius adhuc florent non longe ab hoc tēplo rara miracula, inter quæ extat eiufdem Sancti vaculus, qui fixus in ſua anguſta celula in loco dicto *Palancar* in viridem ficulneam crevit, quæ omnia ab Eccleſia de ipſo in Divino Officio recitantur. His denique

que addo quod hæc Sancta Ecclesia gloriari potest apud se habere Sacratissima pignora Passionis Christi Domini, inter quæ pars Ligni Sanctæ Crucis, per quam redemit nos Dominus magna veneratione servatur. Item Mappæ super quibus cum Discipulis Cœnans Eucharistiæ Augustissimum instituit Sacramentum. Item pars Pannorum, quibus Dominus Iesus ab eius Sanctissima Matre fuit involutus. Item vna ex Spinis Coronæ Domini. Item non nulla Ossia Apostolorum Petri, & Pauli, & Ioannis Baptistæ, eiusque integra Moxilla, & quam plures aliæ Pretiosæ Reliquiæ aliorum Sanctorum Martyrum, & Virginum, quæ omnes processionaliter quotannis circumferuntur à singulis Præbendis, in argenteis thecis inclusæ omni veneratione, per Templi Claustra, vsque ad eiusdem Templi Salutatorium, quod est in loco eminenti fabricatum. Ex quo ostenduntur adorandæ multitudini populi in die Inventionis Sanctæ Crucis illic concurrenti occasione nundinarum, quæ eo die Cauriæ celebrantur, & devota devotione à populo religiosè adoratis prædictis Sacris Reliquijs, declarata vnaquæque qualis, & cuius sit, clara voce ab vno ex Præbendis, qui tandem ostendit Apostolicas Bullas, per quas Summi Pontifices, vt veras Reliquias approbaverunt, quo solenni officio peracto recedit populus tanto Divino Cultu ædificatus. Quæ dicta sufficiant pro hoc brevi panægyrico in elogium, & gloriæ tanti Capituli, & Ecclesiæ: involutis silentio alijs pluribus encomijs, quæ maiorem requirebant laudem, & ab elegantiori calamo ponderari. Quæ referre, quia ego non sufficio de officio: prospere ergo, & scilicet vive Capitulum Nobilissimum accipiens pro tibi debitum hoc pusillum obsequium, cum cordis affectu à tuo additissimo socio, & alumno, cum venia defectuum, vt à te spero pro tua magnificentia, & benignitate.

Vester addictissimus Alumnus.

M. Franciscus de la Lastra.

C. M.

T A S S A.

DIEGO Guerra de Noriega, Secretario de Camará del Rey Nuestro Señor, de los que residen en su Consejo: certifico, que aviendose visto por los Señores del vn libro intitulado *Recolecciones Morales ex vtraque facultate, Theologica, & Canonica de cerptæ*, compuesto por el M. Francisco de la Lastra de los Clerigos Menores, y del Gremio, y Claustro de la Vniuersidad de Salamanca, que con privilegio de dichos Señores fue impresso, tassaron cada pliego a seis maravedis, el qual parece tiene ciento y ochenta y siete, sin principios ni tablas, que al dicho respecto monta mil ciento y veinte y dos maravedis, y al dicho precio, y no mas, mandaron se venda, y que esta certificacion se ponga al principio de cada libro, para que se sepa el precio a que se ha de vender, y para que conste doi esta certificacion. En Madrid a veinte de Noviembre de mil seisciento y ochenta y seis Años.

Diego Guerra de Noriega.

FACULTAS RELIGIONIS.

L EONARDVS Marij Præpositus Provinciales Clericorum Regularium Minorum in hac Hispaniarum Provincia, potestate mihi concessa ab A. R. P. Genaro de Genaro Nostri Religionis Generali, facultatem facio, vt liber qui inscribitur *Recolecciones Morales ex vtraque facultate, Theologica, & Canonica de cerptæ*, à P. M. Francisco de la Lastra eiusdem Religionis Theologo in secundo tomo compositus gravium Theologorum ipsiusmet Religionis qui ex speciali nostra commissione cognoverunt, iudicio approbatus, quoad nos spectat, Tipis mandetur. Datum Matrit in nostris Adibus Spiritus Sancti die 15. Octobri Anno. 1686.

Leonardus Mari Provinc.

Demandato P. N. Provinc:
Iosephus Antonius de Donis. Secretarius,
Clericorum Regularium Minorum.

APPROB

APPROBATIO RR. ET SS. M. D. Fr.
Josephi Tellado Ordinis Premostratensis, & Santissi-
mae Patriarchae Norberti Alumni, in Salmantina Univer-
sitate Sacrae Theologiae Laurea Decorati, Cathedra Logica
Magnae proprii, & dignissimi moderatoris. Archidioeceseos
Toletanae Examinatoris, sui que candidissimi Canonorum
Regularium Ordinis non semel Generalis Vi-
carii, & tandem Generalis
Reformatoris.

IVSSV Clarissimi viri, ac Illustrissimi D. D. Didaci de Sierra & Valcazar, Voi-
versitatis Salmantinae Cancellarii, Cathedralis Ecclesiae Canonici, & Dig-
nitatis Magistri Scholastici, Catholicae Maiestatis à Consilijs, & pro eadem
alma Ecclesia in Sede vacante Provisoris, &c. Vidi totum secundum super
Decretales cuius Author SS. ac RR. P. M. Franciscus de la Lastra, in Salmanti-
censi Universitate iam diu Doctor Theologus, nunc Sacrae Religionis Cleri-
corum Minorum Regularium alumnus, & Theologicae facultatis in eadem
Academia Decanus. Quem attente legi, & magna animi voluptate decurri, nam
revera de eo possum dicere, quod de alio Seneca dixit alteri: *Librum accepi, qui*
quam disertus fuerit ex hoc intelligas licet, brevis mihi visus est: tanta autem dul-
cedine me tenuit, & traxit, ut illum sine ulla dilatione perlegerim. Habet igitur li-
ber iste instilo dulcedinem, habet, & claritatem, qua ita explicat, explanatque,
res obscuras, ac difficiles, ut legentium mentibus pateant, & faciles, & lucidae, sed
quid dicam de eius eruditione? Certe plenus adest, immo abundans Sacrae Pagi-
nae testimonijs, Summorum Pontificum Oraculis, Conciliorum decretis, SS.
PP. doctrinis, & iuris utriusque, responsis. Vnde liber iste per utilis cunctis erit,
praesertim moralibus Theologis, & utriusque iuris professoribus, quibus prae-
cipue author quam plurima affert, & vetera novitate donata, & nova veteribus de-
siderata, suoque, aut ingenio, velut scriba doctus, qui profert de thesauro suo no-
va, & vetera. In super disputationum varietate ita exornatur, ut non tantum res-
plendeat pulcritudine, sed & omni hominum statui, vel utile, vel certe necessa-
rium propinet. Non ergo mihi dubium, quod liber iste existit dignissimus, ut su-
per candelabrum publicum collocetur, ut luceat omnibus, utque, omnes valeant
illius percipere fructum varietate iucundum, claritate conspicuum, eruditione
refertum, doctrina sanum, bonis ac Christianis moribus consonum, in nullo or-
thodoxae, ac Catholicae Fidei adversum, qua propter oportet, ut quam citius
mandetur Tipis, & in publicam prodeat lucem. Sic censeo salvo, &c. In hoc nos-
tro Collegio S. P. N. Norberti. Die Martij 12. Anno Domini 1687.

M. Fr. Josephi Tellado;

SVMA DEL PRIVILEGIO.

TIEME Privilegio el RR. P. M. Francisco de la Lastra, de los Clerigos Menores, para imprimir este libro en todos estos Reynos, por espacio de diez años, y para que ninguna persona, sin poder, ô facultad suya, lo pueda imprimir, ni vender, sopena de que qualquiera que lo contrario hiziere, pierda la impresion, è incurra en pena de diez mil maravedis, como mas largamente se contiene en su original, despachado en el oficio de D. Diego Guerra de Noriega, Escrivano de Camara de su Magestad, su fecha â siete dias del mes de Abril, de mil seiscientos, y ochenta y siete años.

FEE DE ERRATAS DEL CORRECTOR GENERAL:

ERRATA IN PROEMIALBUS REPERTA

Pag. 2. col. 1. lin. 38. intention, lee intentione. pag. 9. col. 1. lin. 32. ordinari, lee ordinarij. pag. ib. col. 2. lin. 54. discretionem, lee discreto. ib. col. 1. lin. 48. charactifici, lee charactherifici. pag. 12. col. 1. lin. 23. matrimonio, lee matrimonium. pag. 15. col. 1. lin. 18. illiciti, lee illicite. pag. 20. col. 2. lin. 50. ignarus, lee gnarus. ib. col. 2. lin. 7. quæstio, lee quæstioni. pag. 21. col. 2. lin. 53. amentia, lee amentia. ib. corpori, lee corporis. ib. ea citas, lee cecitas. pag. 25. col. 1. lin. 27. dubitas, lee dubitans. pag. 33. col. 2. lin. 53. virtus, lee virtute. pag. 39. col. 1. lin. 1. volue, lee ad hunc. pag. 45. col. 2. lin. 42. vitam, lee vitæ. pag. 54. col. 2. lin. 12. iurisdictiones, lee iurisdictionis. pag. 55. col. 2. lin. 16. face, lee facere. pag. 37. col. 1. lin. 38. necessaria, lee necessaria. pag. 37. col. 1. lin. 38. conficis, lee conficere. pag. 62. col. 1. lin. 9. membrum, lee membrorum. pag. 64. col. 2. lin. 22. scientia, lee sententia. pag. 66. col. 2. lin. 18. Sacramentū, lee Sacramentorum. pag. 68. col. 1. lin. 46. dispensative, lee dispensatione. ib. col. 2. lin. 47. si veræ, lee liberæ. pag. 90. col. 2. lin. 19. machum, lee monachum. pag. 100. col. 2. lin. 52. fruuntur, lee fruuntur. pag. 102. col. 1. lin. 41. subcettum, lee subiectum. pag. 104. col. 1. lin. 37. meus ponere, lee in eom ponere. pag. 108. col. 2. lin. 37. pengimus, lee pergimus. pag. 116. col. 2. lin. 1. faciantor, lee faciant. pag. 117. col. 2. lin. 14. occilum, lee oculum. ib. col. 2. lin. 37. recursum, lee recustus. pag. 124. col. 2. lin. 9. cantes, lee cantantes. pag. 118. col. 1. lin. 22. canet, lee caret. pag. 130. col. 1. lin. 7. semitatum, lee seminatum. pag. 137. col. 1. lin. 30. consequentur, lee consequenter. ib. col. 1. lin. 133. si est sacerdos, lee si sacerdos. pag. 143. col. 1. lin. 5. contra eius, lee contra ius. pag. 154. col. 2. lin. 41. collige, lee colligere. pag. 173. col. 2. lin. 2. comit toletum, lee committitur. pag. 193. col. 1. lin. 45. in quam, lee in quantum. pag. 215. col. 1. lin. 3. ille, lee illum. ib. non parcebat, lee non parebat. pag. 214. col. 2. lin. 8. ad iudicationem, lee adiudicationi. pag. 217. col. 2. lin. 34. qualitas, lee qualitis. pag. 217. col. 1. lin. 9. rare decepti, lee iure decreti. pag. 228. col. 2. lin. 2. delegatus, lee delegatis. ib. col. 2. lin. 2. exaurit, lee executus fueri. pag. 236. col. 1. lin. 14. qui, lee quibus. pag. 238. col. 1. lin. 21. per dictum, lee prædictum. pag. 242. col. 2. lin. 2. in muneris, lee in numeris. pag. 297. col. 2. lin. 21. in foris, lee inferioris. pag. 322. col. 1. lin. 13. acularus est, lee aculavit. pag. 330. col. 1. lin. 20. quæ ædunt, lee quæ lādunt. pag. 339. col. 1. lin. 29. castitas, lee castitatis. pag. 372. col. 1. lin. 47. & absque laici, & non ex officio, lee ex officio, & statu laici; & status. pag. 610. col. 1. lin. 48. decretum, lee detrimentum.

Este libro intitulado: *Continuatio Recolectionum Moralium*, huius primi Decretalium, cum elucidatione quæstionum Canonicarum, &c. Escrito por el RR. P. M. Francisco de la Lassa, de la Sagrada Orden de los Clerigos Reglares Menores, advirtiendo estas erratas concuerda con su original. Madrid, y Octubre 21. de 1686. años.

D. Martin de Ascarça,
Corrector General, por su Magestad;

TITVLVS XII.

DE SCRVTINIO IN ORDINE

FACIENDO CVIVS CAPITIS VNICI

EX PARTE SPECIES EST.

IN Hoc textu ponitur stillus consecrandi episcopum in quo interroganti Metropolitano, cui consecrandus proponitur ex parte Sactæ Matris Ecclesiæ à sufraganeis; vt interrogare ab eis solet, si sciunt illum esse dignum, quidam episcopus ignorabat si consecrandus esset dignus, aut indignus, & timens offendere Deum, aut hominem, cum ei ignota sit persona episcopi consecrandi; Papam consultat, qualiter in huiusmodi interrogationibus debeat, salva conscientia respondere. Respondet Papa, quod, si episcopus interrogatus de Dignitate consecrandi, non novit esse indignum, quamvis nec dignum illum esse sciat, sine peccato respondebit dicens, quod quantum humana fragilitas noscere sinit, scit, & testificatur illum esse dignum, quia in tali responsione non operatur contra conscientiam, quia non simpliciter, illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse permittit, ac si diceret nostro idiomate : *Tengole por digno*

à mi corto iuizio; si autem sciverit illum esse indignum; accedat secreto Metropolitano, & ei ante quam ad scrutinium perveniatur, hoc annuntiare studeat, dicit etiam Pontifex sic practitari quando intendens sanctitas sua ordinare Subdiaconum in Diaconum, aut Diaconum in Præbyterum eandem facit interrogationem, prior Diaconorum, qui ibidem assistit, & sub hac forma tuta conscientia respondet.

CONCLUSIO.

Interrogatus circa Dignitatem, seu merita episcopi consecrandi, ignorans, an dignus, vel indignus sit? In favore episcopi debet dicere,

*Cap. ex p.
hoc titul.
Glos. bic.
Hostiens.
Andreas,
Abb. bic
cap. cum
contingat
de rescrip.*

illum dignum iudicare, quatenus fragile iudiciū dictat. Hæc conclusio probatur expresse ex hoc textu, & eius glossa ibi Andreas, Hostienses, & alij recentiores in hoc cap. & probant etiam alijs iuribus.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Quia respondens dignum esse eum quem dignum ignorat operatur contra conscientiam suam; sed loqui contra conscientiam malum est, & prohibitum, ut constat ex hoc eodem textu: ergo non potest sic respondere minor probatur. Quia si responderet iuxta suam conscientiam, deberet dicere episcopus interrogatus se nescire, an sit dignus, aut indignus, quia sic habet in conscientia.

Secundū argumentū. Nam quoties quis se exponit periculo mentiendi peccat, & si est cum iuramento, aut damno notabili alterius, peccatum erit mortale; sed in hoc casu episcopus interrogatus afirmando dignum esse episcopum consecrandum, cum hoc ignoret se exponit periculo mentiendi in grave damnum Ecclesiæ, cui adscribitur talis episcopus consecrandus; ergo peccat mortaliter.

*Ca. breui
de iure iu
rando.*

Tertium argumentum est, quod responsum, quod interrogatus reddit debet conformari cum intentioni interrogantis, & versari iuxta subiectam materiam, circa quam sermo est, ut

ex hoc iure constat; sed intentio interrogantis in nostro casu, est scire veritatem de dignitate episcopi, ergo episcopus interrogatus debet satisfacere intentioni interrogantis, vel de ea certificando, vel suum dubium circa idem explicando, alias namque illuderetur, qui interrogat.

2 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio. Cuius decisionis ratio est. Quia in hoc casu respondens cum addito illo. *scilicet quatenus humana fragilitas nosse finit*. Respondet quippe iuxta propriam conscientiam, secundum quam prædictū episcopum dignum debet existimare, aut reputare. Tum quia non debet aliquis in malam partem de proximo præsumere, nisi constet, & probetur, præsertim de persona maiori exceptione digna, tum etiam: quia ex electione à bonis facta in eo, debet interrogatus iuxta conscientiam suam eum dignum existimare.

*Ratio de
cidendi*

3 Vnde ad primum argumentum respondetur, distinguendo maiorem sic: si omnino ignoret, & cæca deponat ratione, cōcedimus; sed si habet sufficientia fundamenta, ut eum reputet dignum, nego. Sed in nostro casu hæc habet, & iuxta ea respondet, ut constat ex ratione decidendi; quia ad contrarium iudicandum nullū habet fundamentum, & ad bene de eo pensandum habet prædicta: ergo iuxta humanam rationem bene respondet, supponendo in illo addito se decipi posse, nec in rebus moralibus maior evidentia est quærenda.

4 Ad secundum, distinguo antecedens. Qui se exponit periculo mentiendi, peccat, si periculum est proximum,

num; & in quo ordinarie fallitur, aut mentitur, concedo; si periculum est remotum, & in quo raro labitur qui se exponit, nego antecedens. Præterquam quod in hoc casu excludit prædictus episcopus interrogatus omne periculum mediante circumstantia additi, quare recte respondet.

5 Ad tertium concedimus teneri respondentem conformari cum intentione interrogantis iuxta eandem subiectam materiam; sed hoc non deficit in hoc casu, quia episcopus respondet iuxta suam existimationem, ut dictum est, quam non tenetur facere speculative, aut ex parte obiecti veram; sed sufficit quod practice, & in quantum est ex parte proprii iudicii verum sit, ut latius in quaestione dicemus.

Cap. si Ar- 6 Huius decreti, aut capi-
chiopis. 6 tis fuit auctor Innocentio III. in cuius decretali epistola, quæ ut ait D. Gonzal. fuit edita anno 1266. supponit, quod iuxta decretum Aniceti Papæ, quod extat in titulo præcedenti, licet in aliquibus provinciis consuetudo est in contrarium præcipue in Hispania, ubi in Bullis Apostolicis expeditis episcopis confirmatis datur facultas, ut etiam irrequisito archiepiscopo à tribus episcopis consecrentur, quos ipse eligunt quare citatum decretum est iam antiquorum, quia fuit sancitum quando electiones per capitula, & confirmationes à Metropolitanis fiebant; & ideo electione sublata, ut hodie est; iam prædicta iura obrogata sunt. Inde observanda erit forma circa hoc in ipsis bullis contenta. De quo videatur Diana, Sanchez, & Azor.

Dia. p. 12.
2. tr. de
conf. resol.
35.
Sanchez in
opus. tit.
2. l. 7. c. 1
Azor tit.
2. lib. 3.
c. 30. q. 2.

QVÆSTIO VNICA

An possit aliquis testificari in fauorem proximi, quæ certo non scit?

Licet Lai.
l. 1. tra. c.
9. l. n. 4.

7 PARTEM Negativā suadent frequentia argumenta: Nā si aliquis posset in favorem amici, aut cuiuslibet testificari ea, quæ certo non scit, maxime interveniente

iuramento, exponeretur manifesto periculo mentiendi, & si adest iuramentum periurandi; sed non licet operari cum hac incertitudine: ergo maior constat, quia quod quis ignorat, testificari, ut verum non potest; minor probatur ex nostro textu, in quo damnat Innocentius loqui contra conscientiam; sed affirmare, quod ignorat an sit verum, est loqui contra conscientiam, si certus non sit de veritate testificata; sicut e contra loqui iuxta conscientiam, & dicere ea quæ habet scitum in conscientia: ergo non licet testificari quod quis certo non scit.

Secundo, quia testis tenetur reddere rationem suæ testificationis, seu testimonij, ut docet Sanchez, & alij theologi, & communiter iuristæ; sed illius rei; quam quis certo non scit rationem reddere, aut causam non potest, quia scire est rem per causas cognoscere: ergo qui non reddit causam, aut rationem, eo quod reddere non valet non debet haberi pro teste, & consequenter, neque ipsam potest testificari: ergo in testificando rem, cuius causam, aut rationem non habet peccat.

Tertio sic, quia ad recte operandum requiritur iudicium practicum moraliter certum, ut docet Laiman, cum communi theologorum apud Div. Thomam, nam prima regula humanarum actionum debet esse firma, & constans, scilicet, conscientia recta, quæ est actus prudentiæ: ergo deficiente hac conscientia certa deficeret operationis humanæ rectitudo.

Quarto, quia qui iurat, seu testificatur rem, quam certo non scit non potest non dubitare, quia ubi non est certitudo, est dubium: sed operari cum conscientia dubia est peccatum mortale in re gravi: ergo hoc modo testificari non licet, maior est certa, nam dubitatio; & certitudo circa eandem rem opponuntur, & minor traditur à theologis præcipue à Bazquez propter rationem in primo argumento traditam, quia se exponit periculo peccandi mortaliter, ut trahit etiam ex alijs Diana.

Et confirmatur, ex auctoritate Philosophi dicentis, quod unusquis-

Ex nostro
ca. ex par
te hoc tit.

Sanctb. in
sum. t. 1.
l. 3. c. 4.
Dian. p. 7
nu. 7. res.
71.
Text. in c.
1. 2. 4. q. 3
l. sola 3.
c. de testi-
bus.

Laim. l. 1
tr. 1. c. 5.
9. l. nu. 4.
Cai. verb.
opinionis
usus.
Suar. t. 5.
dist. 40.
sec. 5. nu.
14.
D. Thom.
1. 2. q. 19
ar. 3. q. 4.
Lel. l. 1. c.
1. dub. 1.
de prud.

Vaz. q. 12
p. 2. dist.
54. c. 3.
num. 10.

Dia. p. 10.
tr. 7. res.
24.
Idem p. 3.
tr. 4. res.
262. q. p.
5. tr. 5.
res. 51. q.
sed diffi.
D. Thom.
12. q. 9.
art. 2. ad
3.
Idem 2. 2.
q. 51. art.
3. ad pri.
Idem 2. 2.
q. 9. art. 2
1. p. q. 21.
art. 2. in
corp.

quisque bene iudicat; quæ cognoscit: iudicando, scilicet (vt exponit D. Thom.) an sit verum, quod proponitur: ergo quæ non cognoscit bene, vel ignorat, non potest bene iudicare. Et confirmatur secundo, quia secundum D. Thom. rectum iudicium consistit in apprehensione rei, vt in se est, ex recta dispositione potentiae cognoscitivæ; & alibi sepe quod rectum iudicium, seu certum sumitur in qualibet re ex sua causa: ergo non cognita causa rei non potest rectum iudicium ferri de tali re: ergo qui non est certus de aliqua re de ea non potest deponere. Et idem dicit, quod ratio veritatis consistit in adæquatione rei, & intellectus, vbi ergo non fuerit hæc adæquatio non erit veritas, sed intellectus, qui non est certus de re non potest facere istam adæquationem: ergo non potest testificari.

Quinto, quia inde sequeretur aliquem posse testificari in materia iustitiæ quod certo non scit, ex quo sequeretur iudicem errore ductum ratione prædictæ testificationis iniuste pronunciare in grave partis præiudicium, ex quo resultaret obligatio restitutionis: ergo nemo potest testificari rem aliquam, quam certo non scit.

8. In hac difficili quæstione ne à doctrina Summi Pontificis in præsentis textu stabilita discedamus, & ex eius propositione alias similes inferamus hac respondeo generali conclusione. Quoties testis interrogatus de aliqua re, quam certo non scit, existimat tamen absque omni negligentia ita rem se habere, si affirmative respondeat, se ita existimare, vel ita esse dicat; in quantum ipse iudicat, ac si diceret: *tengo por verdad, à mi corto juicio*: credendum est quod non peccat, dummodo contra conscientiam non loquatur.

Hæc conclusio esse de mente Innocentij III. in nostro textu constat ex eius verbis ibi; præterea probatur auctoritate D. Thom. & eius ratione dicentis, quod quamvis ratio erret circa aliquam veritatem si error provenit ex ignorantia, absque omni negligentia, idest, si adhiberit debitam diligentiam, ad invenien-

dam veritatem, tunc talis error conscientiae excussat à malitia, & peccato: Ergo ex D. Thoma habetur, quod qui testificatur in aliquo negotio, aut operatur tali errore, quod non certo sciat veritatem, etiam si sit cum conscientia non certa; sed aliqua dubietate involuta absque omni tamen negligentia, vt ait, non peccat, quia error, & ignorantia excusat. Deinde probatur alia ratione eiusdem D. Thom. docentis, quod ratio veritatis prius est in intellectu, quam in rebus, vnde veritas rei practica potius ab intellectu quærenda, quam ab ipsis rebus, vnde vnaquæque res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum, à quo dependet, vt ait D. Thom.

9. Probatur secundo, & magis explicatur hæc quæstio, quæ coincidit cum alia in qua quærent theologi, an sit licitum operari contra conscientiam dubiam: pro cuius intelligentia notandum est dubium aliud esse iuris, & aliud facti, vt docet Laima. Dubium iuris est, quod habetur circa obligationem, qua secundum legem tenemur facere, aut non facere tale, vel tale opus, hunc, vel illum contractum, cuius determinatio pertinet ad iudicium rationis, seu intellectus; intellectus autem vnica tantum potentia cum sit, vt dicit Div. Thom. realiter duos habet actus, vnum speculativum, & alium practicum, vnde dicitur intellectus speculativus, & practicus, & cum obiectum intellectus sit verum; verum intellectus speculativi accipitur per conformitatem eiusdem ad rem, vt docet etiam Sanct. Doct. practici vero per conformitatem eius ad rectum appetitum, quare res ordinatur ad intellectum speculativum, tanquam mensura ad mensuratum; ad intellectum vero practicum econtra, idest, res ad eum ordinatur, tanquam mensuratum ad mensuram, ex eodem: ex quibus inferre debemus quando in illo communi pro loquio dicimus, quod ab eo quod res est, vel non est propositio dicitur vera, vel falsa debet intelligi in sensu speculativo, seu de vero speculativo, non vero de practico, quia du-

D. Thom.
1. p. q. 16.
art. 1.

Ibidem in
corp. medi-
cum.

Laim. l. 1
tra. 5. nu.
1. cap. 5.

D. Thom.
1. p. q. 14.
et 16. et
q. 79. art.
11.

11. q. 57.
art. 5. ad
3.

Idem 12.
q. 64. art.
3. cor.

Cap. ex
parte hoc
tit. D. Th.
12. q. 19.
art. 6. in
cor.

duplex est etiam veritas altera speculativa, & altera practica: speculativa est ea in qua, aut per quam intellectus conformatur, seu adequatur cum re intellecta, ad eum modum quo res mensurata conformatur, seu adequatur cum mensura: veritas autem practica non ita; sed potius econverso se habet, quia res conformatur cum intellectu practico, eamque trahit ad se, tanquam ad mensuram, quia non intellectus ad rem, sed res ad intellectum practicum, accommodatur, & conformatur; & hac ratione res per operationem intellectus practici induit veritatem practicam, est enim praxis nomen grecum derivatum à verbo, quod si significat agere, & praxis est idem quod actio, seu operatio.

10 Ex quibus bene etiam inferitur. Quod dubium speculativum nascitur ex ignorantia cognitionis, & veritatis rei secundum quod est in se, & ut est mensura intellectus, & cui intellectus debet conformari, & adequari; dubium autem practicum oritur ex ignorantia veritatis, rei faciendæ hic, & nunc in particulari, adhuc post cognitionem veritatis speculativæ, ut quando: v. g. homo est vere informatus veritate speculativa rem alienam esse restituendam; & debitum conjugalem esse solvendum, &c. & tamen cum cognitione huius speculativæ veritatis stat dubium practicum, si hic, & nunc, aut in hoc, vel illo casu instat obligatio, aut præceptum legis, cuius determinatio pertinet ad iudicium practicum per prudentiam directum, & regulatum, circa quod solent esse opiniones contrariæ, quæ sint probabiles, & sapienter, & prudenter pro modica hominum sapientia, & scientia sunt veræ, non veritate speculativa, quia hæc in est rei prout est in se, ut dictum est, sed veritate practica, quæ consistit in praxi, seu operatione intellectus facientis practice verum, quod in re, & speculative falsum erat, & in hac consideratione utraque contraria opinio, dummodo sit probabilis, est vera practice, & sic etiam potest dari bellum iustum ex utraque parte, quando scilicet utraque

pars fundatur in opinione probabili.

11 Sed quia innumera sunt negotia, sunt enim plura quam vocabula, & casus innumerabiles de quibus non potest dari scientia, quia sunt individuales, seu particulares, de quibus sepe dubitatur, qui dicuntur factum, proinde sunt multa dubia, quæ dicuntur dubia facti: v. g. si emissi votum; si ad implevi ætatem ad ordines, si solvi, quæ alteri debebam, si iste est dignus dignitate, quam, intendit obtinere, si est sanguine purus, aut nobilitate præditus, & alia sexcenta id genus, in quibus casibus, plures dicunt inter quos Laiman, & alij docent non posse aliquem operari contra conscientiam, non dico certam, vel quasi certam, sed dubiam quia contra conscientiam operari nunquam licet, ut habetur in hoc capite, deinde adverte dubium esse suspensio iudicis, vel à sensus, quia non habet maiora fundamenta, sed fere æqualia ad inclinandum magis ad unam partem, quam ad aliam, ut ex D. Thom. dicit Sanchez.

*D. Thom.
in 3. dist.
17. art. in
cor. Sæch.
de matr.
l. 2. dist.
41. nu. 2.*

12 In his igitur dubijs practicis, iam dictum est tanquam certum non licere contra conscientiam operari, atamen si conscientia dubia est tenetur homo adhibere sufficientem diligentiam ad veritatem, aperiendam, qua tamen posita diligentia, & adhuc remanet idem dubium, tunc ex communi theologorum doctrina, ut late docet Sanchez. Recurrendum est ad possessionem, quæ in dubijs possidenti favet iuxta regulam, quod in pari causa melior est conditio possidentis, quare dubitans: v. g. si res quam possidet sua sit; si post factam sufficientem diligentiam, remanet in eodem dubio, potest tuta conscientia eam sibi retinere, vel si dubitat an matrimonium sit validum, & facta sufficienti, ac prudentiali diligentia dubium vincere non potuit, debet quiescere, & tanquam verum matrimonium illud habere, & non amplius anxari donec contrarium non appareat, secus vero quando nulla est possessio, quare dubitans, an res quam alter possidet, sit mea necne: non possu eam adimere ei, vel dubitans, an sit impedimentum dirimens non possum

*Sanch. c. 1.
tit. l. 2.
dist. 4. per
totam*

cum hoc dubio contrahere, aut dubitans si hodie est dies festi, aut ieiunii, teneor in dubio audire sacrum, & ieiunare, sicut qui dubitat an hæc sit coniux sua non potest accedere ad eam, & ratio huius est. Quia exponitur proximo periculo peccandi mortaliter: ergo peccat mortaliter, quia ut docet Div. Thom. & omnes theologi, exponens se peccandi periculo peccat eodem genere peccati cui se exponitur.

13 Vnde iam magis dignoscitur veritas, & fundamentum nostræ conclusionis in qua dicimus, non peccare testem non certo scientem rem de qua interrogatur, tamen pensatis rei circumstantijs, & adhibitis alijs diligentijs non potest dubium vincere, sed potius existimat rem ita se habere minime peccare affirmative respondens in favorem alterius, v. g. Interrogatus si Petrus est purus sanguine, aut Christianus vetus, quamvis testis rem ignoret, cum ei de contrario non constet bene respondet dicens se existimare ita rem esse, etiam si aliqua sit dubitatio, quia, ut ait Sanchez, in dubijs quando vere dubium est, neutri parti adhærenti intellectu non possumus operari contra hoc dubium, si non adsit possessio; secus tamen erit, quando non est mere dubium, sed intellectus inclinatur ad credendum partem illam, quamvis cum aliqua formidine iure potest eam sequi, & affirmare prout iudicare potest.

14 Favet Caiet. quem alij theologi, & canonistæ sequuntur, docēs: quod præter iudicium generale practicum, quod versatur circa veritatem in generali practica, ut disputatur inter doctores, v. g. Si tales contractus, census, conventiones sint, licitæ, aut aliquæ actiones in communi, ut si in die festo iter agere piscari, aut litigari sit licitum; datur deinde, aliud dubium, aut iudicium practicum facti, supposito iam iudicio iuris; (per quod scio mihi generaliter loquendo, hoc, vel illud non licere, sicut constat quod non licet retinere rem alienam, aut falsum dicere) scilicet, si in particulari hic, & nunc attentis his circumstantijs liceat facere hoc quod per legem, aut regulam generalem constat non licere; unde potest stare, hominem non errare circa hoc iudicium generale iuris potest tamen esse error circa iudicium particulare facti hic, & nunc, ex eo quod illud iudicium generale iuris non applicatur ab homine ad hoc iudicium particulare facti, in quo, quamvis conscientia, erit eius error erit contra veritatem speculative; cum quo stat, & salvatur veritas practica hominis ignoranter errantis, existimantis tamen se non errare, unde dixit D. Thom. quod id quod est bonum potest accipere rationem mali, & illud quod est malum rationem boni propter apprehensionem rationis, & ut ibi Caietan. per non applicationem legis, vel præcepti ad hoc opus: in quo casu voluntas discordans rationi sic erranti erit mala, & concordans erit bona, quare docet Sanct. Doct. quod conscientia erronea ligat, quia quamvis ratio errans non dirivetur à Deo, tamen errans iudicium suum proponit, ut verum, & per consequens, ut à Deo derivatum. Quare concluditur errorem conscientia, etiam cum aliqua formidine, aut scrupulo operantem minime peccare. Existimantem legem illo casu non obligare, unde qui existimat non teneri ieiunare, aut recitare propter aliquam corporis infirmitatem, aut indispositionem, quamvis habeat aliquale dubium, aut scrupulum, non peccat, quamvis non sit causa sufficiens infirmitas ad omissionem ieiunii, officij, aut abstinentia à carnibus; si enim ei constaret non esse sufficientem causam non omitteret, videatur etiam Diana. Inquirens an sit licitum operari cum conscientia dubia speculative, & non practice, & respondet affirmative, quendam gravem theologum refutans cum communi DD. putantem ineptam esse distinctionem inter dubium speculative, & practicum, sed in hoc inepte putat.

16 Ex his ad primum argumentum respondeo, distinguendo maiorem, si esset omnino dubius, & absque diligentia, & tota certitudine firmaret, concedo maiorem; si dubius cum aliqua dubietate, & præmissa sufficienti diligentia affirmaret rem non certo scitam, sed tamen iudicio practico existimatam, & ut sic attestaretur. Nego exponi periculo saltem proximo mentien-

D. Thom.
quodl. 8
art. 13.

D. Thom.
12. q. 19.
art. 5. id
cap. & an
Sant. ibi-
dem Cai.

Caiet. t. l.
opus. 1. ra.
31. opusc.
17. resp.
13. dub.
7.

Diana. p. 4
traff. 3.
res. 1.

tiendi, aut p̄iurandi; periculo remoto transeat maior.

16 Ad secundum respondeo negando non posse rationem reddere, quia potest dicere testis illud scire, vel quia ita existimat de tali re eo quod contrarium sibi non constare, quamvis scire conatus fuit, & alias rationes coadiuvantes licet non concludentes. Et hoc iudicium sufficit, vt non mentiatur, & testimonium admittatur.

17 Ad tertium dicendum. Requiritur sententia Laiman, & aliquorū iudicium moraliter certum, concedo. In nostra sententia, & iuxta nostri textus doctrinam nego, quia sufficit iudicium, aut dictamen practice probabile quo operans, aut testificans existimat etiam cum aliqua formidine, aut scrupulo posse operari, postquam fecit debitam diligentiam, & considerationem.

18 Ad quartum, distiguo minorem argumenti. Operari cum conscientia dubia est peccatum, & in re gravi mortale, si sit omnino dubia, & non se determinet ad vnā partem magis quam ad aliam, concedo; si non est omnino dubia, sed aliqua dubietate laborans, cum qua stat determinari ad vnā partem cum aliquo rationabili fundamento sufficienti ad faciendum iudicium practice verum, quamvis cū aliqua formidine, nego, ob rationes traditas.

Ad primam confirmationem respondeo requiri cognitionem ad bene iudicandum, non tamen cognitionem evidētem, aut infallibilem; neque hoc requirit sententia Philosophi, nec D. Tho. sufficit namque moralis, & probabilis post factam diligentiam.

Ad secundum respondetur D. Thomam loqui ibi de cognitione intellectus speculativi, nostra autem cō-

clusio intelligitur de cognitione intellectus practici, quia non conformatur eum re, vt est in se, sed potius res ipsa mensuratur ab intellectu practico, & eidem conformatur, vt dictum est, & ad ultimam D. Thomæ respondetur. Omnia prædicta stare cū eius doctrina scilicet, quod ratio veritatis consistit in adæquatione rei, & intellectus; nam si intelligere hoc vellis de veritate speculativa, non est contra nos, qui loquimur de veritate practica; & in vtraque salvatur doctrina D. Th. quia tam in practica, quam speculativa datur hæc adæquatio sicut inter mensuram, & mensuratum, nam veritas practica est mensura rei; quam facit practice veram.

19 Ad quintum respondeo non esse eandem rationem in materia iustitiæ, ac aliarum virtutum ad operandum, vt notat Sanchez, quamvis, qui cepit dubitare si res est sua, si facta sufficienti diligentia remanet dubium cum possessione potest retinere iuxta præfatam regulam, *in re dubia potior est conditio possidentis*; at vero si testis fuerit in causa litigantium interrogatus, vbi tantum potest esse interrogatio defacto, non de iure, cuius cognitio pertinet ad iudicem, in favorem rei poterit sequi traditam doctrinam, secundum quod manet explicata, quando non intervenit alicuius interesse; si vero sequatur ex testis depositione alteri præiudiciū tenebitur testis dubitans de veritate rei deponere cum eadem dubitatione, & quamvis sequatur suum practicum iudicium in aliqua responsione, nec peccabit, nec manebit obnoxius restitutioni, quamvis res, ipso ignorante, non ita se habeat, quia si in responsione non fuit culpa non est obligatio restituendi, vt communiter in materia restitutionis.

Sanct. 1.
2. de mat.
dis. 41. n.
10.

TITVLVS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI RENVN-
ciavit episcopatu.

CAPVT REQVISIT PRIMVM; CVIVS
species est.

ARCHIEPISCOPVS Toletanus renunciavit
Archiepiscopatu, post cuius renuncia-
tionem quosdam Clericos ordinavit,
Successor illius quæsiuit. Vtrum illi in or-
dinibus ipsis debeant remanere? Respon-
det Papa distinguendo. An illi renunciavit loco tantum?
an loco simul, & dignitati? & si loco tantum renuncia-
uit potest ordines conferre, sicut antea invitatus ab epis-
copo aliquo; in secundo casu si renunciavit loco simul, &
dignitati, iterum distinguit, nam ordines, vel sunt mi-
nores, quos contulit, vel maiores seu sacros, si mino-
res poterit, qui illos recepit in illis ministrare, & ad ma-
iores promoveri; quia huiusmodi ordines quandoque
an non episcopo conferuntur; si vero scienter quis à ta-
li maiores ordines suscepit executionem officij non ha-
bebit, quia eam Episcopus non habebat; si vero ignoran-
ter ordines sacros receperit nisi ignorantia sit crassa, &
supina, poterit episcopus cum eo dispensare.

Barbo.
Gonz. hic
Petr. Gre.

CONCLUSIO. Episcopus qui
renunciavit episcopatu loco tantum
ab alio invitatus potest conferre, sicut
ante, omnes ordines, si autem renun-
ciavit simul, & dignitati ordines mi-
nores poterit conferre; secus vero ma-
iores, à quorum exercitio ordinati
manebunt suspensi, si scienter recepe-
runt; si autem ignoranter cum eis ab
episcopo dispensetur. Hæc conclusio
non probatur à canonistis aliquo Ca-
nonico textu, quia nullum dicunt
extare in specie: eam tamen illustrent
præter eos; quos refert Barbossa, &
Gonzalez, Petrus Greg. Riccorul. Ce-
sar, & alij.

i Sed contra conclusionem sit
primum argumentum. Episcopus, qui
renunciavit loco non habet subditos:
ergo ex defectu iurisdictionis non po-
test ordinare. Etiam, neque ordinibus
minoribus iniciare, antecedens est cer-
tum, quia nemo potest exercere iuris-
dictionem extra proprium territorium
ut determinat Trident, consequentia
constat, quia iurisdictionis est necessariū
requisitum ad ordines conferendos, ut
supra diximus. Alias suspensionis pœ-
nam incurrunt.

Secundum argumentum. Episco-
pus qui renunciavit episcopatu, etiā
quoad

Se. 7. can.
9 & Ses.
14. c. 7.

quoad dignitatem retinet potestatem ordinandi: ergo saltem de licentia Ordinarij loci, & cum litteris dimissorijs licite valet ordinare, antecedit est certum. Nam potestas ad ordinandum valide non dependet à potestate iurisdictionis, sed à potestate ordinis, quæ potestas remanet, quia cõsistit in caractere episcopali, qui est potestas in anima impressa in deletibilis. Vt diffinit Trident. consequentia probatur. Quia parrochus qui dimisit suum curatum, eo quod fuit aprobatu potest de licentia proprii parrochi, aut Bullæ privilegio audire confessiones: ergo similiter episcopus de licentia alterius, quamvis renunciaverit episcopatu poterit dari ordines etiam sacros.

Tertium, quia suspensio est pœna Ecclesiastica, ergo non potest imponi sine culpa, & consequenter, qui ignoranter accesserint ordinari à tali episcopo nequitiam suspendi debent.

Ratio de-
cidendi.

His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio quoad omnes eius partes: quia ordines minores non solùm episcopi, sed etiam abbates possunt conferre suis subditis: ergo etiam episcopus suis, immo, & maiores si solum locum relinqueret, cum remaneat dignitas, saltem de licentia ordinari loci: deinde, si renunciavit cum loco simul, & dignitati, quamvis possit conferre minores, quia ad hos conferendos non est necessaria dignitas episcopalis, ut diximus, non tamen maiores. Quia renunciavit dignitati, & sic ille privatus exercitio, & ordinati suspensi remanent, quia sic sunt ordinati.

Ses. 14. c.
2 de re for.
c. Pastora
les 7. q. 1.
Sexta syn.
Constant.

2. Vnde ad primum argumentum respondetur: episcopum qui solum renunciavit loco vere episcopum esse, sicut illi, qui sunt consecrati Episcopi habentes Episcopatus in partibus infidelium, & dicuntur episcopi vulgo de Anillo, qui possunt exercere Pontificalia extra proprium locum de licentia proprii episcopi, ut diffinitur in Trident. quod etiam probatur in alijs iuribus.

3. Ad secundum respondetur distinguendo antecedens: retinet potestatem ordinandi valide concedo: potestatem ordinandi licite nego, quia quamvis per renunciationem non

amiserit potestatem, quæ consistit in caractere, dimisit tamen potestatem iurisdictionis. Quia amissa nullibi potest conferre ordines maiores ex iuris prohibitione, nisi de licentia Summi Pontificis; & ad paritatem de parrocho respondetur: posse secundum magis probabile sententiam parrochum qui dimisit curatum audire confessiones de licentia alterius parrochi, quia tunc habet iurisdictionem delegatam, sed in nostro casu episcopus qui renunciavit dignitati, taliter remansit absque iurisdictione, quod eam ab eo episcopo præter Papam recipere non potest, ut licite posset ordinare, ac proinde si defacto ordines sacros conferat valide quidem faciet, sed non licite.

4. Ad tertium respondeo. Omisissis quibusdam solutionibus canonicistarum dicentium ibi dispensationem non debere accipi proprie, pro rigurosa dispensatione suspensionis, quæ sine culpa non incurritur, sed pro declaratione episcopi de clarantis eos ob ignorantiam non incurrisse; vel quod quamvis in re non incurrisset præsumitur tamen, & ideo requiritur dispensatio; sed quidquid sit de his solutionibus, & de alia sententia quod ibi non dispensatur in suspensione in quantum pœna est, sed in quantum est inhabilitas, quam tradit Gonzal. sed omnibus omisissis, ut minus sufficientibus, & facile omnes impugnari possunt. Respondeo, inquam, quod cum ignorantia omnis habeat gradus, & latitudinem, quia talis potest esse quod non excuset suspensionem, ut de crassa, & supina affirmat textus; & talis quæ sit animo invincibilis, quæ non potest non excusare omnino ab incursione suspensionis, & deinde nulla resultat inhabilitas, quæ semper ponitur propter aliquem defectum physicum, aut moralem; & tandem potest esse nec omnino supina, nec omnino invincibilis, sed quasi media inter utramque, ita ut dubitetur de incursione suspensionis, & in hoc casu, ut omnia provideat Papa, monet rem committens discretioni episcopi, ut in hoc discernat de ignorantia, eius discretionem, ut dispenset dicens: poterit discretus Pontifex dispensare cuius exemplum habemus in Tridentino ubi form.

Trident.
Ses. 14. c.
7. de re-
form.

in homicidio casualiter, aut se defendendo comisso, in quo si vere casuale fuit, aut se defendendo cum moderamine inculpatae tutelae certum est nullam contrahi irregularitatem tamen ob dubium, & periculum, quod in tali casu potest subesse illam incurrendi, conceditur episcopo facultas dispensandi, si forte incurrisset. Sic ergo nostro casu.

5. Circa hoc caput. Cuius Author fuit Alexander III. advertit D. D. Gonzalez, quod quamvis inscribatur titulus Toletano Archiepiscopo. Titulus non stat cum veritate. Quia

tempore Alexandri nullus Toleri Archiepiscopus renunciavit Archiepiscopatu, in quo tempore fuerunt Toletani Archiepiscopi duo, scilicet Ioannes, & Cerebrunus quorum uterque decessit evia in regimine Ecclesiae suae, quod bene comprobatur auctoritas annalium, & temporum computatio, unde dicit hunc titulum magnopere convenire Archiepiscopo Colonienfi Bruno. qui tempore Alexandri III. post tres annos a possessione Archiepiscopatus Colonienfis illi renunciavit, & in Religionem ingressus ibi profusus fuit.

AD HOC CAPVT SECVNDVM CVN CLERICIS pertinet, in quo decernitur quod episcopus potest dispensare cum suis subditis, qui ignoranter ordi- nes receperunt ab episcopo excommunicato.

*Questiones appendices vtriusque huius
capitis.*

QVÆSTIO I.

*Vtrum episcopus suspensus, aut excom-
municatus vere possit ordinare,
& pro parte negativa sit.*

PRIMVM ARGVMENTVN.

Episcopus suspensus est privatus exercitio dignitatis, & potestatis suae, & excommunicatus vltterius vsu, tam activo, quam passivo sacramentorum, immo, & omni commercio, & potestate Ecclesiastica, ergo & potestate conferendi ordines est privatus: antecedens probatur, quia excommunicatio maior est gravissima Ecclesiae poena, qua ea maior poena spiritualis non potest dari; tum quia ut habetur ex iure, & eius Glossa non datur nisi pro peccato mortali, & est certum: tum etiam quia excommunicatus est membrum Diaboli, ut etiam probatur ex iure, sed Diabolus nullam partem habet in Ecclesia, nec valet conferre Sacramentum, ergo neque eius membrum, qualis est excommunicatus.

2. Quia excommunicatus, & suspensus publicus, & denunciatus

non possunt valide etiam exercere sua munera, quare iudex publice excommunicatus, & similiter confessor nullas facit in utroque foro suas sententias, quia carent iurisdictione, a qua privantur per maiorem excommunicationem, & sententia sine iurisdictione est nulla, ut diffinit Tridentinum; sed episcopus suspensus, aut excommunicatus carent etiam iurisdictione praecipue si sunt publici, aut publicati non tolerati: ergo nullam validam ordinationem possunt facere.

3. Quia si possent ordinare etiam posset saltem valide episcopus schismaticus, & haereticus; sed in communi opinione isti non possunt valide ordinare, ergo nec praefati episcopi; probo consequentiam, quia haereticus non est magis separatum membrum ab Ecclesia, quam excommunicatus quilibet maiori excommunicatione, quia solum repellitur ab Ecclesia ratione excommunicationis, & non ratione peccati, ergo sic in nostro casu.

4. Quia excommunicatus comparatur aethnico, & publicano iuxta Evangelii sententiam, ergo non potest in Ecclesia a qua iam est exclusus magis quam, aethnicus, & publicanus.

5. Quia episcopus ab Ecclesia habet potestatem in consecratione accep-

*Cap. dile-
cti de ap-
ellatio. et
ibi Glos.
n. 3. col. 1.
259.*

*Ses. 14.
cap. 7. de
poenitent.*

*C. ex par-
te verb.
signif. et
eius Glos.
num. 70.*

Sylve. v. degrad. n. 1. c. n. p. test de re iudica.
Supr. tit. de tempor. ord. n. 63.
 acceptam, in quo ascendit ad gradum episcopatus, sed Ecclesia potest eum degradare, ergo, & privare prædicta potestate, quod etiam facit per excommunicationem, quia degradatio non addit maiorem poenam interiori, & spiritualem, quam excommunicationis, sed tantum privationem beneficiorum, & omnium privilegiorum Ecclesiasticorum sine spe restitutionis, ut docet Silv. ex iure.

6 Quia episcopus per saltum ordinatus non potest valide ordinare, sed ordinatus per saltum non contrahit aliam poenam, quam suspensionem, ut supra diximus, ergo non potest, nec licite, nec valide ordinare.

7. His tamen nihil obstantibus. Respondeo, episcopum suspensum, & excommunicatum etiam non toleratum, si non licite valide tamen ordines conferre si cætera concurrant. Hæc conclusio est verissima, & ab omnibus theologis admissa, & probatur primo ex his capitibus. In quorum 1. conceditur facultas dispensandi in ordinum maiorum administratione, cum eis, qui sunt ordinati ab eo, qui episcopatu, & dignitati renunciavit. Et in se-

D. Tho. in 4. dist. 25 q. 1. a 2. & in add. q. 38. art. 2.

Ægidius de Sacra. Ordin. Laim. l. 5. trat. 9. c. 9. num. 5. Sanchez. l. 7. conf. c. 1. dn. S. Leand. 10. 2. tra. 6. dis. 4. q. 3.
 cundo cum eis qui ordinati sunt ab episcopo excommunicato: ergo sensit Alexander III. eos vere fuisse ordinatos: quam conclusionem docent etiam omnes theologii quamvis episcopus sit schismaticus, hæreticus, depositus, aut degradatus, sic docet D. Tho. & omnes eius discipuli, Ægidius, Co- ninch, Sanchez, Laiman, Leader, tanquam certam, ubi fere Sanctorum PP. omniū, & Conciliorum comprobant, cuius ratio est, & efficacissima quia episcopus est ordinarius minister Sacramenti ordinis, quamvis excommis- sione possint esse abbates ordinum minorum, qui possunt eos conferre excommis- sione, ut supra diximus, & constat ex titulo sequenti, sed hoc mi- nisterium cōpetit episcopis non cer- te ratione iurisdictionis, hæc enim tantum requiritur ad licite ordinan- dum, sed eis competit ex potestate or- dinis episcopalis, cuius potestas in charactere episcopali consistit, quod S. Thom. & theologii probant ex Sa- cris Concilijs, sed character non tolli- tur per excommunicationem, neque

Cum con- tingat de atat. & qualitat. Floren. in union. ar. menor.

Trident. sess. 2. c. 4. & 7.

degradationem, aut per aliud quodli- bet suplicium, aut poenam Eccle- siasticam, quia est signum indebile, ut sepe dictum est ex Conciliorum diffi- nitione, & consequenter, nec potestas indebilis est, in eo consistens, vel ei annexa est; unde fit hoc irrefragabile argumentum: positis causis essentiali- bus alicuius compositi, quales sunt in Sacramentis materia, & forma cum in- tentione ministri, ut cum Florentino diximus supra, & docent omnes theo- logi in materia de Sacramentis in ge- nere; ergo cum excommunicatus non amittat characterem episcopalem ma- net verus minister ad effectum confe- rendi valide Sacramentum ordinis.

8 Hinc refutanda omnino venit opinio quorundam canonista- rum male distinguendum inter po- testatem ordinis, & potestatem iuris- dictionis, opinantium ordinationem factam ab episcopo excommunicato, aut hæretico non esse validam, qui cum Graciano decepti fuerunt, ut notat Laiman in lectione aliquorū Patrum qui dixerunt, non esse legitimam, nec ratam talem ordinationem; quia tan- tum voluerunt dicere non esse ratam, aut legitimam, hoc est licitam, & iux- ta Sacros Canones, quia sic ordinantes peccant mortaliter, & graves incur- runt poenas suspensionis, unde si Gra- cianus sensit ratam ordinationem non esse illam; esse idem ac nullam, nulla- tenus est admittendus: ego tamen existimo Gracianum explicari debere dicendo, quod accepit nomen irritas, pro illicitas; sicut alijs in locis accepi t irritum pro illicitū, vel nullum quoad executionem ut videre est in dist. 70. ubi dicit quod ordinatio facta sine ti- tulo, habeatur irrita; seu vacua, idest, quoad executionem, ut ibi explicat Glossa, non enim dubitabat Gracianus quod ordinatus sine titulo vere mane- bat ordinatus, sed quia manebat sus- pensus carebit ordinum exercitio, & sic irrita certo modo erat ordinatio.

9 Ad primum responderetur cō- cedendo vera esse omnia, quæ pro an- tecedenti assumuntur, nego tamen cō- sequentiam, quia quantumvis maneat excommunicatus gravatus maxima pœ- na, privatus omni communicatione etiam, & maxime Sacramentorum, &

Florent. sub Bug. 4. indecr. Fidei. Supra tit. de sum. num. 27.

Grat. 1. q. 49. & caus. 9 q. 1. c. v.

C. nemi. & c. s. dist. 70.

in quocumque peccato mortali etiam gravissimo, ob quod dicitur membrum Diaboli, non sequitur ex inde privari episcopum excommunicatum potestate ordinis, bene tamē iurisdictionis, quia potestas ordinis cōsistit in charactere sacerdotali, & episcopali, qui est quādam qualitas animæ inherens ab ea omnino in debiles, à qua dependet potestas ordinandi; nō vero à potestate iurisdictionis, quæ datur ab Ecclesia in episcopi confirmatione; ut dictum est ac proinde ab ipsa in peccatum peccati, seu in medicinam potest tolli ab Ecclesia; secus potestas characteris, qui non ab Ecclesia; sed ab ipso ordinis Sacramento virtute divina in debiliter, & in perpetuum imprimitur, quare qui ordinat sine potestate iurisdictionis peccat mortaliter, & incurrit suspensionem, ut in præcedenti titulo de temporib. ordin. dictum est, sed episcopus cum sit valide confert ordines, ex quo patet respōsio ad secundum concessio antecedenti, negando consequentiam, quia non est eadem ratio de potestate ordinis, ac de potestate iurisdictionis.

Et similiter ad tertium quia, ut dictum est episcopus excommunicatus, suspensus, schismaticus, hæreticus, & irregularis valide potest ordinare quicquid decepti aliquorum PP. propositione, ut ait Laiman, Canonistæ aliqui, existimantes ita fuisse Gratianum in locis citatis,

10 Ad quartum respondetur distinguendo antecedens comparatur Ethnico, & publicano in privatione eorum spiritualium bonorum, quibus Ecclesia contumacem, & inobedientem privare potest, ut explicantur in materia de excommunicatione, & supra retulimus, concedo; comparatur in privatione aliorum bonorum spiritualium, quibus neminem potest Ecclesia privare, cuius modi est potestas ordinis characteris, nego antecedens, quare potest excommunicatus, & hæreticus antequam absolvatur ab excommunicatione iustificari per actum contritionis, & si evita in illo tunc decesserit beatitudinem consequi, quamvis careat Ecclesiastica sepultura, & Ecclesiæ suffragijs, quibus privare potest Ecclesia; non tamen carebit gratia, &

alijs donis, quæ nec dantur, nec auferuntur ab Ecclesia.

11 Ad quintum respondeo. Concedendo episcopum in consecratione accipere potestatem conferendi ordines, & quod ab Ecclesia solemniter consecratur, negamus tamen hanc potestatem accipere ab Ecclesia; quia cū sit potestas ordinis non ab Ecclesia; sed immediate confertur à Deo. Ut ex doctrina Soti, Azor, & alios supra diximus, quare Ecclesia hanc potestatem auferre episcopis consecratis non potest, bene tamen iurisdictionem in ordine ad subditos. Ut dictum est, vnde per degradationem concedimus etiā privari ab Ecclesia omnibus beneficijs officijs, honoribus privilegijs Ecclesiasticis, omnium ordinum exercitijs, vsque dum tradatur ad brachium seculare, & nihilominus tamen si sacerdos est, & proferat verba cōsecrationis super debita materia cum recta intentione vere consecrabit, ut expresse docet D. Thom. & reddit rationem: quia character in quo est potestas est indelebilis, & propter eandem rationis episcopus quantumvis excommunicatus, & præcissus, quamvis peccet vere ordinabit.

12 Ad sextum respondetur. Episcopum per saltum ordinatum secundum probabilem sententiam, quam refert Leand. non posse conferre illū ordinem, quem non recepit; sed per saltum transmisit; sed hæc impotentia non provenit ex suspensione, quam falso supponit argumentum; sed ex omnimoda carentia illius ordinis, quem omisit recipere per saltum, & tunc suspensio non est suspensio ordinis omissi; sed ordinis per saltū recepti: sed quamvis sit probabilis prædicta opinio ob gravitatem theologorum eam tradentium mihi falsa habetur dummodo sacerdos sit episcopus, cuius ordo non dependet ad sui essentiā, & valorem ab alijs ordinibus, ut bene supponit cum communi Sanchez, quia character unius ordinis non præsupponit necessario necessitate Sacramenti characterem alterius ordinis, vnde optime potest quis fieri sacerdos quin fuerit Diaconus, vel Subdiaconus, ut probat ex iure. In quo non iubetur iterum ordinari. Qui omisit per saltum ali-

*Dictū est
supra tit.
de Eccle.
num. 75.*

*Supra hic
num. 8.*

*Supra tit.
de rescrip.
n. 105.*

*Sot. de
iust. l. 10.
q. 1. art. 3
ad 2. arg.
pag. 803.*

*D. Thom.
3 p. q. 82.
art. 7. &
8.*

*Leand. vi.
6. dist. 4.
de orain.
q. 4.*

*Sanct. l. 7
consec. 1.
du. 15. n.
2. ex cap.
unico de
clerie. per
salut. pro
voto.*

aliquem ordinem, sed graviter puniri. Ex quo inferitur episcopum non carere ordine sacerdotali, quamvis ad ipsum per saltum eVectum valide posse conferre omnes ordines, quia eminenter continentur in sacerdotio, ad quod omnes subordinantur, ut docet D. Th. sic docet Sanchez, quamvis à Leandro pro contraria sententia referatur, sic enim dicit loco citat. tomo. 2. Hinc fit quod sacerdos, licet alios ordines non susceperit, potest omnium ordinum functiones exercere valide, quia in eo in virtute continentur, & citat Sotum pro se, item tenet Laiman, Vazquez, & alij plures quos refert, & sequitur Leand. unde mirum est dixisse Granados se non invenisse auctorem, ut optabat tenentem hanc sententiam.

QVÆSTIO II.

An ille, qui ignorans episcopum existere excommunicatum, aut hæreticum valide ab eo ordinetur?

13

PArtem negativam suadent subsequenter argumenta sic. Primum nam ad advalide suscipiendum ordinem requiritur sicut in conferente ita in suscipiente, ut commune est in cæteris Sacramentis, intentio, & voluntas; sed in eo invincibiliter ignorante episcopum esse hæreticum, aut excommunicatum non salvatur voluntas accedendi ad ordinationem: ergo non suscipit valide Sacramentum, ut supra diximus. Minor in qua est difficultas probatur primo, quia, ut D. Thom. docet ignorantia quando est antecedens, causat in voluntarium, quia, si sciret non faceret; sed qui accedit cum hac ignorantia existimans bona fide episcopum non esse excommunicatum, non accederet villo modo, iam propter peccatum, iam propter suspensionem quam in currit: ergo in voluntarie accedit, & involuntarie ordinatur & consequenter ex defectu voluntatis non remanet ordinatus.

Secundo probatur minor, nam qui prudenter existimat se feram occidere ignorans invincibiliter hominem esse, occidendo hoc modo hominem execu-

satur ob hanc ignorantiam à culpa quia illa occissio non fuit voluntaria: ergo similiter in nostro casu, quia accedens ad similis episcopi ordinationem non remanet ordinatus, quia illa ordinatione non fuit ei voluntaria.

Secundum argumentum, quia ob similem rationem docet Lugo certum esse non manere ordinatum ab episcopo protestante per præconem se non habere intentionem ordinandi eos qui accedunt irregulares titulo carentes non subditi, &c. eum, quia accederet cum aliquo expræcunctis iuridico impedimento, quamvis de facto materiam, & formam Sacramenti ponat, quia non habet voluntatem conferendi ordines prædictis irregularibus, quorum impedimenta ignorat episcopus ignorantia antecedente; id est, si sciret non ordinaret: ergo similiter si ignorans censuram, qua episcopus est ligatus sciret non acciperet ab eo ordines: ergo involuntarius accipit, & consequenter nulliter.

Tertium quia ad minus debet dubitare de vera ordinatione, & consequenter iterum sub conditione ordinari ab episcopo legitimo: antecedens probo quia qui dubitat, an tetigerit in ordinatione rem, aut materiam, cuius traditione confertur ordo, & character imprimitur, ut in ordine præbyteratus, si non tetigit calicem, qui traditur cum vino, & patenam, & hostiam in ea positam, in quibus cum manuum episcopi impositione consistit materia proxima huius ordinis sacerdotalis, debet sub conditione, iterum ordinari quia est probabilis opinio non manere ordinatum, qui in ordinatione totam hanc materiam non tetigit, in quo tactu receptio rei tradita consistit: ergo similiter qui ignorat episcopum esse excommunicatum ignorantia antecedenti, taliter quod si sciret non accederet ad ordinationem dubitare debet ad minus si habuit sufficientem voluntatem, & consensum ad suscipiendum ordinem hic, & nunc de manu huius episcopi.

14 Ad hanc questionem, quam an emine vidi excogitavi, breviter respondeo, quod non obstante prædicta ignorantia accedens cum ea ad ordinationem vere ordinatus manet; & ratio est

D. Thom.
in add. q.
37. per 10
sam.

Sot. in 4.
dist. 24. q.
3. art. 4.
fine.

Laim. 1.
5. tra. 9.
c. 9. n. 8.
Vazq. 1r.

3. 3. par.
dist. 24. 3.
c. 1. n. 23.
Gran. tra.

2. de ordi.
dist. 1.

Supra de
baptis. n.
40.
D. Thom.
3. p. q. 64.
art. 7.
D. Thom.
12. q. 76.
art. 3.

est quia quamvis si sciret esse episcopum excommunicatum ad recipiendos ab eo ordines non accederet, tamen accedens ordines vult recipere, quia voluntarium habent sufficiens ad suscipiendos ordines, quod per illam ignorantiam sublatum non fuit, nam involuntarium quod ipsa causa non fuit in ordine ad suscipiendos ordines; sed tantum in ordine ad ministrum illegitimum: ergo minister ob prædictam excommunicationem cum non redderetur incapax, quominus ordines valide conferret, ut dictum est, neque suscipiens ex huiusmodi ignorantia redditur incapax ad eos valide, immo, & licite quantum est ex parte sua recipiendos.

15 Quod confirmatur ex communi theologorum doctrina docentium ex ignorantia antecedenti non reddi contractum invalidum, ut si: v.g. quis existimaret contrahere matrimonio cum divite, aut virgine, taliter quod si sciret non esse divitem, aut virginem nullatenus contraheret teneret tamen matrimonium, quamvis aliter aliqui sentiant, ut Basil. contraria est communis, ut docet Leander ferens plurimos; sed in nostro casu multo verius hoc est credendum, quia ignorantia antecedens non fuit circa aliquid essentialis ordini, sed circa accidentale ministri, quia quod sit excommunicatus, necne, non est de substantia ordinis: ergo qui habuit ignorantiam antecedentem circa qualitatem ministri non ideo est involuntarius circa ordines, aut aliquid ordini essentialis.

16 Ad argumenta, ad primum respondetur concedendo requiri voluntatem suscipiendi Sacramentum, ut valide conferatur; negamus tamen hanc non fuisse in nostro casu in eo, qui sic ignorans accessit ad ordinationem, ut dictum est, & ad secundum probationem occidentis hominem existimantis invincibiliter, esse feram dicendum est esse disparem rationem: nam ignorantia occidentis hominem proferat, non versatur circa aliquam qualitatem accidentalem; sed circa ipsam substantiam actus, vel effectus, nam si sciret esse hominem nullatenus dimitteret, dictum, ac proinde illa ignorantia reddit omnino involuntarium sic

mittentem, & ferientem hominem respectu cuius erat ignorantia, in nostro autem casu ignorantia non fuit contra susceptionem ordinis, quam semper voluit accipere; sed contra qualitatem ordinantis, quæ quia accidentaliter non reddit suscipientem involuntarium ad suscipiendum ordinem.

17 Ad secundum argumentum adhuc admissa probabili sententia Lugo negatur consequentia, quia illa ignorantia episcopi versaretur non solum circa qualitatem, seu defectum ordinandi; sed etiam circa ipsum subiectum, & ipsos ordines, quos si sciret eum esse irregularem minime conferret, & quia habuit, & expressit hanc formalem voluntatem; at vero qui accessit ordinari ab episcopo excommunicato, nec habuit, nec expressit voluntatem non recipiendi ordines.

Cæterum præfacta opinio doctissimi Lugo admitti non debet, quamvis etiam sit aliorum, & in primis, ut dicit Dian. & alij imprudenter faceret qui talem faceret protestationem ob multa scandala, & scrupula, quæ in ordinandis exurgent, ut iam vidi, & circa ea consultus fui; sed adhuc facta protestatione quamvis adsit aliquis irregularis suspensus, alienus, aut sine titulo, &c. non solum, ut longe probabilius; sed fere certum sequentes rationes tales ordinatos vere manere mihi ostendunt. Primo quia, ut affirmat ipse Lugo non est credendum episcopum habere illam voluntatem, quam protestatur; sed illa verba ad terrorem dici, ne irregulares accedant. Secundo quia, ut ait Sa. illa verba intelliguntur si sciat episcopum aliquem talem ibi existere, quare quem ordinat non sciens talem esse vere est ordinatus sic Sa: Tercio, quia dato quod habuisset illam antecedentem voluntatem generalem derogatur proculdubio per contrariam specialem, qua vult ordinare quem habet præsentem, quod comprobatur doctrina tradita ex titulo de rescriptis, scilicet quod speciale mandatum derogat generali; Tercio nam alias peccaret episcopus quando talem ordinat proferentem formam Sacramenti super debita materia sine intentione, immo committeret sacrilegium, sicut qui baptizaret si-

Dian. p.
5. tr. 13.
res. 66.

Sa. verb.
ordo n. 38

Cap. sicut
Roman. 1
de resc.

Basil. l.
4. de mæ-
tri. c. 21.
num. 7.
Leand. de
matr. tr.
9. dis. 9.
quæst. 4.

Supra tit.
de sum.
art. n. 25.
de Sacra.
in genere.

sine intētionē. Quarto, quia cū episcopus nesciat quis sit talis irregularis, necessario hic, & nunc pronuncians ordinationis verba habet, & debet habere eam intētionē, ac habuit in aliorum ordinatione. Quinto, quia qui baptizaret infantem existimans esse puerum, & sic à patrino audisset, & nō puer, sed femina esset proculdubio maneret baptizata, vt supra diximus: ergo qui ordinaret suspensum existimans suspensum non esse, eadem ratione ordinatus maneret, probo consequentiam, quia, sicut esse puerum, aut feminam nihil interest ad valorē baptismi, sic esse suspensum, excommunicatum, &c. nihil interest ad valorem ordinis recipiendi; quamvis illiciti recipiatur.

18 Ultimo idem probatur, quia ante ordinationem observando pontificalem Romanum, legitur ab episcopo sequēs clausula *ab soluentes te ad effectum presentium assequendum*, in qua prævía absolutione tolluntur prædicta canonica impedimenta ad ordinum dumtaxat assecutionem, quibus per actis, reddunt censuræ, vide, & alias rationes apud Dianam ibidem.

19 Ad tertium quod procedit de tactu, vt omnia tangamus necessaria ad valorem ordinis. Respondeo, negando consequentiam ex paritate deducta, est namque dispar ratio, nam adhuc admissa probabili sententia afferente requiri tactum phisycum materiæ, quæ traditur in ordinatione, stat tamen ratio disparitatis in eo quod materia hæc, quæ tangi debet est de substantia sacramenti, at vero ignorantia ordinati in hoc casu, vt iam dictum est non est circa substantiam sacramenti ordinis; sed circa qualitatem ordinantis, scilicet excommunicati à quo si sciret, vt à tali excommunicato noller ordinari; bene tamen in quantū est episcopus cōferens. Valide ordines à quo, vt sic voluntarie vult ordinari.

Præter quam quod prædictus tactus phisycus, & materialis tangere calicem, in ordinatione sacerdotali, aut patenam, & hostiam, & librum in ordinatione Evangelij in alia non minus probabili opinione, imò magis non est necessarius, quia moraliter loquendo iam recipiunt illam materiam in animi dispositione, & preparatione,

& non est idem de baptismo, & confirmatione in quo fundatur contraria opinio, quia si aqua non tangit corpus non verificatur forma, in qua dicitur, *Ego te baptizo, aut abluo*, quia, quæ non tangit corpus, corpus non abluit, & idem de confirmatione; sed quia vtraque opinio probabilis est, si negans vera esset speculative non maneret ordinatus, quamvis præctice vtraque vera sit, quia deficiente aliqua parte substantiali in administratione alicuius sacramenti: sacramentum nullum fit, quamvis per prædictam opinionem quietari posset, & haberi ordinatus, & haberi pro sacerdote, vt docet doctissimus Victoria, & alij. Tamē, ideo oportet magnam adhiberi solertiā in tangendo huiusmodi totam, aut saltem partem materiale sacramenti ordinis. Impositio autem manum non est de essentia huius sacramenti, vt docet D. Tho. & in quo textu dicitur, quod si omittantur alias supleatur, quod autem est de essentia suppleri non potest nisi per aliam veram sacramenti collationem. Vide Leand. in hac difficultate pro vtraque opinione plures afferentem, & circa hoc supplementum Sanch.

D. Thom.
in add. ad
3. p. q. 38.
art. 1. ad
1.
Cap. præ-
byter. de
Sacram.
non iter.
Sanch. l.
7. conf. c.
1. dub. 14.

QVÆSTIO III.

An alius ab episcopo ex Papæ commissione possit ordinis conferre sacramentum?

Ex Conc.
Nicen. Ca
non. 4.

Ex Car-
tag. Can.
12.

Ex Car.
3. ubi fi-
cis de du-
bus. Can.

3.
Ex Flor.
inderet f.
dei.

Ex Trid.
Eccle. 23.
cap. 7.

D. Thom.
in 4. dist.
25. q. 1. a.
1. q. in
add. q. 38.
art. 1.

Supra 3.
p. q. 65.
art. 1.

20 **I**N Hac quæstione supponimus episcopum tantū esse ex officio proprium ministrum ad cōferendum ordines, quod ex sacris probatur Concilijs, & comuni catholicorum doctrina contra hæresim Luterum, Calvinum, & eorum sectatores afferentes potestatem conferendi ordines residere iure divino apud vniuersam multitudinem fidelium: aut secundum alios hæreticos apud sacerdotes; sed hæresi reiecta, probatur suppositio ratione Div. Thomæ desumpta ex politica, quæ coniectat, aut distribuit legem, munus, & modum, penes quæ quilibet inferior in republica debet exercere munus sibi conveniens, & quantum, & qualiter dixerat enim Sanct. Doct. supra quod in vita temporali perficitur

citur homo in ordine ad totam communitatem per hoc quod accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos, puta iurisdictionis, aut alios in regendo; & defendendo rem publicam, cui regimini respondet in vita spirituali sacramentum ordinis, cuius munus, & officium, sicut in vita temporalis à superioribus distribuitur, sic in spirituali, à superioribus nempe episcopis, qui Apostolis successerunt, & gaudent ordinaria potestate iurisdictionis, & ordinis in regimine suarum ecclesiarum, unde ipsi solum confirmant, quia confirmati, in quodam officio consistendi fidem constituuntur, & ideo etiam virgines benedicunt, & ad officia ad ordines pertinentia solum episcopus ex proprio officio potestatem confert tanquam minister legitimus, & ordinarius huius sacramenti, per quod in Ecclesia ordinatis officia conferuntur.

21 Quo supposito probatur non posse Papam committere alicui personæ aliquam ordinis sacramenti ordinationem: ordinare est proprium potestatis pontificalis, quæ consistit in caractere pontificali: ergo non alij, quam episcopo potest convenire, probo consequentiā, quia episcopatus est ordo distinctus ab alijs: ergo eius potestas, & caracter, alteri quam episcopo non convenit.

Secundo sic argumentor, ea quæ sunt propria ordinis superioris non possunt committi non habenti talem ordinem, quia propter munus consecrandi nulla commissio potest convenire non habenti ordinem sacerdotalem, neque Papæ dispensatione, sed ordinare est proprium episcopi: ergo alteri neque ex commissione potest convenire.

Tertio, quia potestas conferendi sacramentum confirmationis, eo quod est proprium munus episcopi non potest alteri committi; sed non minus est episcopi proprium ordinare: ergo non potest delegari hæc potestas.

Quartum, quia si Papa posset dare hanc commissionem respectu alicuius ordinis posset respectu omnium, cum non sit maior ratio, omnia enim sunt sacramenta, tam minores, quam maiores; sed Papa non potest conferre

hanc potestatem respectu superiorum, & sacrorum ordinum, præcipue respectu præbyteratus: ergo nec respectu inferiorum potest.

Quinto ab inconvenienti, nam si Papa potest dare facultatem alij sacerdoti ad ordinandum posset etiam eam dare clerico primæ tonsuræ, hoc est falsum: ergo, ex quo sequitur falsum est, probo assumptum nam sacerdos conferens ordines ex commissione, non dat virtute characteris, aut potestatis sacerdotalis, nam aliàs posset valide, quamvis peccaret eos conferre sine tali commissione; ergo eos confert ex vi suæ papalis commissionis; sed hæc potest concedi cuicumque Ecclesiastico: ergo posset hoc committere tonsurato. Et confirmatur nam non est de essentia ordinis, quod dentur solum à Pontifice aliàs in eo nullo modo posset dispensare Papa, quia quæ sunt de essentia sacramenti non possunt ab Ecclesia mutari, ut ex Sacro Concilio diximus: ergo si ordinare est de essentia potestatis episcopalis à nemine præter episcopum potest valide suscipi ordinis sacramentum; si non est de essentia: ergo ex commissione Papæ poterit quilibet clericus ordinare.

22 Ad hanc questionem sequentibus respondeo assertionibus: & sit prima assertio certa, Summus Pontifex committere, & defacto committit aliquibus sacerdotibus facultatem conferendi ordines minores hæc assertio clara est in Trident. & alijs iuribus, ex quibus constat abbates exemptos posse conferre ordines minores suis subditis, sive ex vi iuris communis, sive ex speciali privilegio, ut supra diximus, & de cardinalibus idem docet D. Tho.

23 Assertio secunda: non potest Papa committere non sacerdoti facultatem conferendi ordines minores; bene tamen sacerdoti etiam simpliciter. Prima pars est communiter recepta, ut cum D. Tho. docet Sanch. Ledesma, Victoria, & alij plures, quæ tamen pars conclusionis non est ita certa sicut præcedens, nam Innocent. & alij canonistæ contrarium tenent; sed nostra conclusio vera est, unde multo certius est patrochum, aut religionum superiores sine Papæ licentia non posse non solum ordines minores; sed neque primam tonsuram, sic ut cert-

Cōcil. Sef.
21. cap. 2.
Supra tit.
de summ.
Trinit. n.
24. de Sa-
cramē. in
genere.

Trid. Sef.
23. de res.
c. 10. cap.
quoniam
dist. 29.
Cap. cum
cōting. de
etat. &
qual. ord.
Supra tit.
de suplen.
negl. n. 24.
D. Thom.
in add. q.
38. art. 1.
ad 3.
Sanch. cō-
clus. 7. c.
1. du. 19.
num. 7.
Vider. de
ordina. n.
134.
D. Thom.
ibidem.
D. Thom.
ibidē, & 2.
2. q. 187.
art. 1.

tissime respondet Leander contra aliquos. Secunda pars est communiter recepta eam tradit idem Sanchez, Sotus, Victor. Sylv. & ratio est quia Papa potest committere abbatibus, & de facto committit: ergo etiam ob eandem rationem cuilibet sacerdoti, & sic de facto factum fuisse refert Leander.

24 Assertio tertia: non potest simplex sacerdos conferre ordines maiores, neque ex commissione Papæ. Hanc assertionem pono propter auctoritatem D. Tho. eam docentis, quem sequuntur cōmuniter thomistæ, & reddit rationē, subdiaconatus, & diaconatus habent immediatam relationē ad Corpus Christi, supra quod cōsecrādum Papa non habet maiorem potestatem, quam simplex sacerdos; contraria tamen opinio quatenus attinet ad subdiaconatum probabilissima est, & à pluribus defensata, ut videre est apud Leandrum, qui hanc quæstionem accurate tractat plures auctores referens, & auctoritates de facto hanc facultatem ordinandi subdiaconum, immo, & diaconum ex quodam privilegio concessio ab Innocencio VIII. anno 1489. datam fuisse abbati cisterciensi, ex quo respondet certissime sibi posse Papam hoc facere, quod privilegium vidisse proprijs oculis Victor. sic eo affirmante; refert, quod si ita esset asserere debemus, alias non discedo ab opinione D. Tho. quam etiam defendit Sanchez.

25 Assertio quarta, multo minus potest simplex sacerdos ex commissione Papæ cōferre presbyteratum, quam conclusionem admittit, & defendit Laiman in eo gradu certitudinis, ut contrariam sibi improbabilem dicat videri, tum quia est contra communem sententiam doctorum, ut ex P. Vazquez affert, tum quia est contra praxum Ecclesiæ cum ostendi non possit talem unquam fuisse datam facultatem; quam sententiam etiam referens Leander probabilem tantum dicit, immo contrariam defendit, eo nixus: & non levi fundamento, quia si ordines maiores conferre, vel minores, quos supponimus cum D. Thom. esse sacramenta non est essentialiter annexum ordinis episcopali; sed solum ex quadā iusta, & rationabili ordinatione, quare Papa non poterit dispensare

salte de plenitudine potestatis adhuc respectu omnium ordinum; Sed his nō obstantibus vera est doctrina tradita.

26 Ad primum ergo argumentum respondeo negando ordinare esse proprium episcopo proprietate necessaria, & essentiali, ita ut non possit ex Papæ commissione alteri convenire; sed tantum convenit episcopo ex proprio officio, sive episcopatus sit ordo distinctus à sacerdotio, sive non, quod est vera doctrina theologorū cū D. Tho. potest tamen alteri committi.

27 Ad secundum respondeo eadem distinctione, quod si sit proprium proprietate indispensabili, vel essentiali, sicut resibilitas est proprium hominis, vel sicut potestas consecrandi Corpus Christi est proprium sacerdotis taliter, quod diacono non potest committi, quod celebret Missam, ut ait D. Thom. nisi fiat sacerdos, cuius rationē reddit: *Quia ea quæ sunt ordinis committi non possunt nisi ei qui ordinem habet*, sic concedo antecedens; sed ordinare est proprium episcopi hac rigurosa proprietate nego minorem argumenti, & consequentiam.

28 Ad tertium argumentum de sacramento confirmationis, respondetur negando contra paucos antiquos theologos non posse Papam cōferre simplici sacerdoti facultatem cōfirmandi, ut docet D. Thom. quia quædam, quæ sunt superioris ordinis potest committere inferioribus de plenitudine potestatis, & sic ut constat ex Concil. Florent. fecit Greg. Papa I. & Greg. XIII. hanc potestatem confirmandi in India commissit simplici sacerdoti, & hoc habetur ex Grac. & docet communiter omnis theologorum, & canonistarum schola, & aliqui dicunt esse certū de fide, dicit Leand.

29 Ad quartum respondetur iuxta ea quæ dicta remanent hic.

Ad quintum nego consequentiam, quia certissimum est, est ait Leander, quod non solis tonsuratus, sed nec dia-

conus potest cōferre ex cōmissione Papæ sacerdotium, contra Hostiensem, & ratio est, quia secundum Apost. maior à minori benedici non potest, unde cū sacerdotium sit ordo maior non potest conferri, nec ex cōmissione ab inferiori, ut cū D. Tho. docent omnes doctores.

D. Thom.
in ald. 3.
p. q. 40.
art. 5.

D. Thom.
2. 2. quæst.
167. cit.
ar. 1. cor.

D. Thom.
3 p. q. 72.
art. 11.

Grac. cap.
peruenit
dis. 95.

L. and. de
cōfir. dis.
2 q. 2. hic
n. 24. &
25.

Silv. v. cō
secra. 1. n.
cit. 3. p.
in 10. add
q. 38 art.
1. ad 3.
ad Heb.
Præ- cap. 7.

Præterea, quia non sacerdos non potest recipere potestatem conferendi illum ordinem, quem ipse non habet: quia quamvis non sit de essentia ordinis, ut dicitur in confirmatione argumenti, possumus dicere quod est de præcepto divino, Christus namque ordinavit Apostolos, & Discipulos, & nunquam auditum fuit datam in Ecclesia fuisse potestatem confe-

rendi ordines alij; quam sacerdoti, ut iam diximus in secunda assertionione.

Pro fine assero episcopum ex nulla causa posse dare commissionem sacerdoti ad conferendos ordines, ut advertit Sanchez contra Petrum Sotum, quod etiam esse certissimum dicit Leander contra Philibertum, ut etiam docet Angelicus Magister.

Lead. ubi
prox. q.
21.
D. Thom.
in 4. dist.
7. q. 3. ar.
1.

TIT VL VS XIV.

DE ÆTATE, ET QUALITATE PRÆFICIENDORVM.

CAPVT PRIMVM VT ABBATES CVIVS

species est hæc.

IN Hoc capite decernitur, ut abbates decani, præpositi fiant presbyteri, archidiaconi fiant diaconi; & quod si aliqua iusta causa non potuerint promoveri dimittant prælaturas. Ad hoc caput reducuntur quatuor sequentia capita quorum primum. *Ex ratione*, disponit quod Ecclesia minori concessa non per laicos, sed per clericos regi debeat, donec ille ad ætatem preveniat.

Deinde aliud caput *in decorum* 3. prohibet dari Ecclesiam, ut personatum alicui infra annum XIV. constituto, protestans contrarium facientibus quod factum irritabitur, & ipsi ob inobedientiã graviter punientur.

Rursus caput *eam te decet* 4. prohibet ad Ecclesias recipi indignos scientia, moribus, vel ætate, vel habentes duas Ecclesias cogantur vnam relinquere, nisi fuerint tenues, aut vna ab altera dependens.

Denique vltimum. *Præterea licet* 5. huius titul. disponit, quod clericus non in sacris si aliàs dignus ad Ecclesiam dispensative assumatur parrochiale, dum tamen brevi tempore possit ordinari. Vnde ex his capitibus talem colligimus conclusionem.

*Ex cap. si
annum 3.
de iudic.
in 6.
Ex cap. pue
ris c. note
1. q. 2.
Cap. sicut
21. q. 1. c.
cum incu
si 7. ca.
duo 22.
c. cum no
bi de cle
tione c. su
per ordi
nata de
prat. d. c.
unico hoc
eodem tit.
Concil.
Abrincate
se sub Ale.
III. c. 1.
Trid. ses.
24. c. 12.
de reform.
Barb. hic.
Filiuc. de
statu cler.
c. 9.
Azor. p. 2.
l. 5. ca. 5.
per totum
Petr. Gre.
l. 1. parti.
tit. 28. c.
27.
Gonza. in
present. n.
2.*

I CONCLUSIO. Abbates, & decani presbyteri, & cæteri, qui ad gubernandas Ecclesias assumuntur ordinari etiam debent, & interim per laicos minime regi possint, omnes vero prædicti ætate, scientia, & moribus, & vna tantum Ecclesia polleant, & pueris infra 14. annos Ecclesia conferri non debet. Hæc conclusio ex his textibus liquido constat, & deinde cōprobatur ex alijs iuribus, & Concilijs eandemque conclusionem illustrant plures relati hic à Barb. Filiuc. Petr. Greg. Azor, & alij quos refert Doct. Gonzalez.

2 Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Decanus, seu præpositus, quorum nomina eandem rem significant in nostro primo textu ex officio suo non habent curam animarum: ergo non indigent ordinari in sacerdotes, antecedens probatur, quia decanus in Ecclesijs Cathedralibus, aut præpositus tantum habent munus, & officium præsidendi: decanus enim derivatur à voce *Deca*, quæ greca est. Et idem quod latine decem, unde decanus idem est ac in ordine decem præpositus, id est, toti capitulo, sicut decurio dicitur qui decem hominibus præest, unde officium decani potius est ad præsidendum, in Ecclesiæ regimine, quam ad celebrandum: ergo non est necessarium, ut sit presbyter, & idem argumentum fit de præposito.

Secundum argumentum sit contra decisionem textus *indecorum*, in quo decernitur quod pueris ante decimum quartum annum constitutis non cōcedantur beneficia, quia in decorum est, & absurdum, ut debeant Ecclesias regere, qui se ipsos gubernare non noverunt; sed hæc eadem ratio militat respectu puerorum, qui eundem annum excedunt: ergo ratio textus, vel nulla est, vel si alicuius est roboris debet idem decerni respectu etiam puerorum, qui sunt quatuordecimo anno maiores; maior est ratio decisionis, minor vero probatur, quia minoribus viginti quinque annis dantur ad sui gubernationem curare, & ad gubernationem suorum ab anno decimo quarto curatorem secundum civiles leges: ergo secundum Ecclesiasticas non debet eis tradi Ecclesiæ gubernatio, etiam si sit maior quatuordecim, quia non mi-

norem, sed potius maiorem prudentiam requirit gubernatio rerum ecclesiasticarum, quam temporalium.

Tertium argumentum sic formatur contra decisionem capitis *eam docet* 4. in quo ad Ecclesiam parochialem præter scientiam, & mores requirit ætate, cui decisioni obstat, tum prædictum caput indecorum, in quo sufficiens ætas reputatur quatuordecim annorum, tum etiam obstat caput *præter ea* eiusdem huius tituli, ubi disponitur, quod clericus etiam si non in sacris ad Ecclesiam parochialem, sed tantum in ordinibus minoribus constitutus assumi possit: ergo ætas attendi non debet ad hoc, ut aliquis accipiat ad Ecclesiam etiam parochialem.

3 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia cum abbates, decani, & cæteri in cap. *ut abbates* primo nominati sint superiores, requiritur, quod habeant ordines, qui reperiuntur in suis inferioribus, iuxta commune proloquium, quod nihil debet in corpore desiderari, quod non reperiatur in capite. Præter ea, quia ut advertit Sanct. Synod. Trid. cum ecclesiastica disciplina in ecclesiasticis maxime vigere debeat, à quibus ab esse debet etiam omnis cupiditas, quæ est radix malorum omnium, ut etiam refert, & supponit ex sacris litteris; ad bonum ipsius Ecclesiæ regimen nec essarium est assumi ad beneficia præcipue parochialia clericos, scientia, moribus & ætate præditos, absque bonorum temporalium cupiditate, si vellent contra canonicas sanctiones plura retinere beneficia, & hæc omnia expresse habentur in libro sexto.

4 Ad primum argumentum, quod abbates sæculares de quibus loquitur noster textus, decani, seu præpositi præficiantur in Ecclesijs Cathedralibus, seu etiam Collegialibus toti canonicorum collegio, habebantque iurisdictionem, & curam animarum, ut docet Azor, quamvis iam nullam exercere soleant, unde necesse erat, ut essent presbyteri, sicut hodie observatur iuxta Concilij Trident. decretum, siue habeant, siue non curam animarum.

5 Ad secundum argumentum respondetur, puerum usque ad decimum quartum

*Ratio de
cidendi.*

Ses. 25. c. 20.

Ses. 22. c. 11.

*Lib. 6. c. si
ann. 3. in
6.*

*Azor. l. 3.
2. p. c. 17.*

Ses. 24. c. 11. de ref.

*Habetur
l. 13. tit.
16. parti.
16. et inf.
tit. de cu
ratorib.*

annum non reputari capacem ad disponendum de actionibus personalibus, bene tamen dum pertingit hanc ætatem, quare est liber ad contrahendum matrimonij sacramentum, sicut accedens ad decimum sextum ad professionem etiam solemnem in religione, & ad alias actiones personales pertinentes ad vitam spiritualem compos iudicatur, & quia acceptare beneficia simplicia, quæ in Ecclesia aliorum regimen non habent: sed tantum onus recitandi officium divinum, & Ecclesijs cum alijs clericis provectæ ætatis deservire, merito eis conceditur Ecclesia, cum iam in ea in suo inferiori ministerio servire possint; ad regenda autem bona externa, & temporalia maior ætas, prudentia, & experientia requiritur ob difficilem administrationem, & prosecutionem litium, quæ super eis solent evenire; quare ad bona capellanix, aut beneficij defendenda datur puero ab Ecclesia procurator, si lis exurgat, ut disponitur in citato cap.

Cap. si annum de iudic. 3.

6 Ad tertium respondetur, prædicti capituli, eam decet decisionem non obstat prædictos textus allegatos, non primus, quia in eo loquitur Pontifex de Ecclesia parochiali, in qua exercetur aliorum administratio, ad cuius munus requiritur, scientia, virtus, & competens ætas, nec secundus, quia ibi eo ipso quod clericus dignus reperitur supponitur cum sufficienti ætate, cum præcipiatur, ut in brevi diaconus, & sacerdos fiat, quare non taxatur quanta debeat esse ætas, sicut odie taxata est ex alijs iuribus, ut supra diximus.

Cap. cum in eū ætis de elect.

Plura beneficij. supra nu. 24. & 25. tit. de rescriptis. Ætas supra nu. 56. tit. de elect. scientia ibi de nu. 66.

7 Decretum primi capituli, ut abbates desumpsit beatus Raimund. ex Concil. Pictaviensi Pictaviæ celebrata sub Paschaf. 2. anno 1100. in quo Concilio editi fuerunt canones, qui reperiuntur in tomo 26. Conciliorum pag. 744. Aliorum autem quatuor capitulum, quæ proponimus auctor fuit Alexander: circa quæ plures se se afferebant quæstiones de pluralitate beneficiorum de ætate, scientia, & alijs de quibus iam supra scitu necessaria diximus illic videantur, unde sint.

Quæstiones appendices ab his capitulis de ætate, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum defectus scientiæ faciat clericum irregularem ad obtinendus ordines, & beneficia?

8 **H**VIC Quæstio occasione præbent verba illa cap. eam te 4. dicentis: *Ne aliqua occasione, vel etiã litterarum nostrarum obtentu institui patiaris personas, quæ scientia, moribus, & ætate Concil. nõ cõgruāt institui.* Et quod defectus scientiæ non faciat irregularem probatur primo; nã in hoc e. eam re nõ declarat Papa irregulares personas, in quibus non reperitur scientia à Cartaginensi Concilio requisita; sed tantum prohibetur nõ admitti, aut institui beneficijs; sed irregularitas debet exprimi in iure, ut habeat rationem irregularitatis: ergo defectus scientiæ non est irregularitas, minor cõstat ex ipso iure.

Cap. cum incū lude elect.

Cap. is qui de sent n. ia excomm.

Secundo, quia huic defectui non convenit definitio irregularitatis: ergo non est irregularitas, antecedens probatur, quia secundum sententiam communem irregularitas est inhabilitas, seu impedimentum Ecclesiasticum iure canonico introductum ex se directe, & primario impediens perceptionem ordinum, & indirecte, & consequenter eorū vsum; sed defectus scientiæ non impedit ordinum receptionem, quia etiam ignorantes vere ordinati manent, & valide ordines exercent: ergo non est irregularitas.

Tertio, quia si defectus scientiæ esset irregularitas redundaret scrupulis status Ecclesiasticus; in quo tot reperiuntur defectuosi in scientia à sacris Concilijs requisita ad ordines, & beneficia; sed hoc nõ ita est, cum securi vivat ignorantes, nec defectus scientiæ eos torquet: ergo non est irregularitas.

Quarto, quia si hic defectus esset irregularitas, ut tolleretur indigeret Papæ dispensatione; sed ea non indiget, quia potest tolli per scientiæ acquisitionem: ergo nõ est. Minor patet nam ignarus per scientiam fit ignarus ergo.

Quinto, quia episcopus potest dispensare cum ignaris: ergo non est irregularitas ignorantia, probo consequentiam, quia episcopus non potest dispensare in irregularitate, quia est impedimentum, & prohibitio à iure canonico.

In

9 In hac difficultate duę sunt contrarie sententię; sed ex decreto clare cõtat irregulares esse vbi sequens habetur textus: *Illiteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos nullus presumat ad clericatus ordinẽ promouere: quia litteris carens sacris non potest esse aptus officijs.* in quo textu eadem censure, seu iudicio regulantur illiterati, ac corpore vitiati; sed corpore vitiati irregulares sunt, vt constat: ergo illiterati ob defectum scientiæ sunt irregulares.

Secundo idem probatur nam illiterati, & ignorantes non possunt exercere munus eis per ordinem, aut beneficium commissum; sicut nemo potest exercere artem, quam non didicit; sed propter hanc eandem rationẽ excluduntur aliqui corpore vitiati, vt manibus, aut visu carentes: ergo defectus scientiæ irregulares facit.

Pro hac sententia refert Leander, Ledesm. Dian. Bonacinam, & alios, sed Ledesma, & Diana, nec verbum dicunt ibidem de irregularitate, sed tantum docent requiri scientiam, à Concil. petitam, quod nemo negat, Bonacina vero affirmat defectum scientiæ inducere irregularitatem, pro qua sententia Suarez, & alios adducit, idẽ docet Azor ex cit. cap. & alijs, quam irregularitatem dicit esse de iure divino, vt habet ex illo Officij: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fungaris mihi*: Ex quibus concludo ignorantiam, seu defectum scientiæ competentem, seu ad minus sufficientem cuilibet ordini, & beneficio, ad exercendum proprium officium facere irregularem, ex iure divino, & naturali, ita vt nec Summus Pontifex in eo dispensare possit, nisi forte in aliquo raro casu, sic docet Azor. Et ratio vltius est quia ordines conferuntur ad munus proprium exercendum, & beneficia etiam propter officia; sed omnino illiteratus non potest exercere huiusmodi munus, aut officium: ergo hoc indispensabile est, nam ordinatus subdiaconatus inter alia tenetur recitare officium diuinum, quod sine intelligentia linguę latinę exercere non potest, iuxta ecclesiasticum; sed hæc impotentia non provenit ex aliquo positivo iure; sed ex inhabilitate naturali: ergo in dispensabilis est, & idem

die de sacerdotio, quia de officio sacerdotis est non solum recitare officium diuinum; sed etiam administratio sacramentorũ eucharistię, & poenitentię, si necessitas exigat: ergo debet ratione sui ordinis, & tenetur scire hæc exercere.

10 Nec obstat quod moniales hoc ad impleat officium grammaticę ignorantes, quia sufficit eis consuetus modus cantandi in choro, quamvis nõ intelligant linguam latinam, tum quia sequuntur suam consuetudinem, tum quia quãvis in aliquibus deficient non est ita imputabile, sicut sacerdotibus, & in sacris constitutis, quare in minoribus ordinibus, in quibus requirit Concil. vt intelligant linguam latinã, quia recitare non tenentur iuxta ex causa, cum iure positivo sit; dispensabile est ne dum à Summo Pontifice; sed etiam ab episcopo, vt infra dicam; cæterum cū sacerdotibus, quid quid sit de diacono, & subdiacono, respectu quorũ credo Summũ Pontificẽ posse in scientia requisita dispẽsare; immo; & in obligatione recitandi officij diuinũ, aut in aliud facilius commutare, cū hoc quomododum sit de iure positivo, & testimonium scripturę mentionem tantum facit sacerdotis, ideo, inquam, in sacerdotibus omnino illiteratis, nec Summus Pontifex poterit dispensare, vt obtineat sacerdotium, aut, & multo minus beneficium cum animarum cura, cuius officium de iure diuino est, vt tradit Trident. quia exponeretur periculo proximo, vel quasi proximo incidendi in irreuerentias, & errores in sanctissimi mysterij Missę administratione, sic tenet Ledesma contra Villalobos, qui dixit posse episcopos cū religiosis dispensare, qui tamen non dixit cum omnimode illiteratis; sed cum insufficientibus, quia cum vivant in cõmunitate habent à quo corrigantur si errent quod improbable reputari non debet propter eius auctoritatem.

11 Ex his ad argumenta responderetur ad primum advertendo esse duplex genus irregularitatis aliud quod provenit ex delicto, & aliud ex defectu, qui quandoque est naturalis anima, vt amentia, & ignorantia, aut corpori, vt ea citas, & mutũ esse, quæ irregularitates non proveniunt à iure positivo; sed à naturali, quãvis aliquando earũ mentio

Ses. 23.

Art. 4.

Ses. 23. c.

1. de res. for.

Ledesm.

prox. cit.

Villal. l. 1.

tr. 21. dis.

34. n. 5.

Illiterati

dis. 36.

tio fiat in iure, sicut in citato capite de illiteratis, qui iure naturali ad ordines, & beneficia inepti sunt, in quo textu si non constituuntur irregulares, iure positivo, declarantur tamen irregulares esse naturali iure.

12 Ad secundum, concedimus illiteratos manere vere ordinatos, quod etiam est verum de alijs irregularitatibus, & similiter quod tenet collatio beneficij, & posse in eisdem exercere secundum ius canonicum; quia quousque prohibeatur huiusmodi exercitium, sicut collatio beneficij ignoranti facta tenet, ita, & exercitium quoad vsque constet de eius in dignitate, aut scientiæ defectu, quia tunc suspenditur ab episcopo ab ordinum exercitio, & beneficij administratione, sed in foro conscientiæ si prædictus irregularis indignum, & inhabilem se recognoscit, tenetur, vel litteras adiscere, vel beneficium resignare, vt supra diximus ex iuris dispositione.

13 Ad tertium respondetur, quod cum scientia ad prædicta requisita habeat gradus, & latitudinem, quæ puncto fixo determinari non possit, quamvis aliqui ordinati, aut beneficiati minus habiles sunt, quam oporteret, & ob hoc aliquo laborent scrupulo, tamē dum non constat eis maiori certitudine quam scrupulosa, & cognoscunt etiam posse evitare, adhibendo debitam diligentiam, errores in officio maioris notæ, possunt bona fide, & tuta conscientia permanere in sua possessione, à Deo auxilium deprecando, iuxta ea quæ diximus supra.

14 Ad quartum dicendum, vt certum quod cū hoc impedimentū sit ex ipsius natura rei, scilicet ignorantia, hac per acquisitionem scientiæ ablata nullum remanet iuris impedimentum, ac proinde nō indiget irregularitatis aliqua dispensatione; sed pœnitētia, & absolutione peccati, si administravit sine aptitudine ab eo excusante. Et ad quintum nego antecedens, vt dictū manet.

QVÆSTIO II.

An defectus ætatis efficiat irregularem?

15 **O**Mittimus quæstionem excusare de defectu morum, quia hunc pūctum supra tetigimus, & infra redibit sermo, deinde

de ætas, quæ ad ordines omnes requiritur, scilicet, subdiaconatum, diaconatum, & presbyteratū determinata est à Concil. Trid. de qua supra ad beneficium, aut emuneratum requiritur ætas 25. annorum ex eodem Concilio, saltē incepta, eademque ætas requiritur ad dignitatem quamlibet, cui subest animarum cura. Ad ceteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, ætas 22. annorum ex Concil. Trid. sequuto Cartag. vt haberi ex c. cum in cūctis. Deinde ad aliud quodcumque ecclesiasticū beneficium obtinendum decernit Sancta Synodus requiri ætatem quatordecim annorū; quare siue præstimoniole, siue capellania minori quatordecim conferri non potest, bene tamen pensio, quia beneficium non est.

16 Cæterum circa ætatem ad alia beneficia diversarum diocesium, quæ vocatur, rationes integræ, mediæ rationes, vel media mediæ, id est, quæ nulla diversa sunt constitutiones quibus in vnaquaque diocesi standū erit; solum in medium profero, quæ in Burgenſi diocesi circa hoc disposita sunt: ibi enim secundum diocesanas constitutiones cum beneficia non sunt curata, quamvis eis, seruiētibz, incumbat cura animarum, de quorum genere aliqua tetigimus, supra, filij patrimoniales in sequenti forma debent ætatē attingere, quam sic ponit Synodalis celebrata ann. 1575. *Establecemos, y mandamos: que el hijo patrimonial, para ser probeido de racion entera, aya, a lo menos, veinte y tres años cumplidos; y el de media racion diez y ocho años cumplidos, y que no los haviendo, sean excluydos por aquella vez de aquella racion, y prouisiō, para que los tales probeidos de raciones enteras, se puedan ordanar dentro de vn año de Missa, y el de media de Euangelio, que sō las ordenes requeridas en los dichos beneficios. Pero bien queremos, y permitimos, que en las Iglesias a donde no estuuiere vaco todo el beneficio, y huuiere vn beneficio probeido, u dos, o mas, que a falta de hijos patrimoniales, que no tuuieren la dicha edad, que puedan ser probeidos de racion entera los que tuuieren veinte años cumplidos al tiempo de la oposicion, siendo calificados (hoc est legitimi, vita, & mori-*

Supra tit. de temp. num. 61.

Trid. sess. 24. c. 12. ref. c. cum incūct. de elect.

Sess. 23. de refor. c. 6.

Lib. 3. de presb. c. 4. pag. 145.

Supra tit. de rescrip. num. 41.

Supra ca. nisi 10. de renunc.

Supra tit. de scrui. in ord. a. num. 8.

Cap. quæsitum de spor. ord. n. 73.

moribus præditi, & patrimoniales) y teniendo suficiencia competente; y de media raxon los que huieren cumplidos diez y siete años, teniendo la mesma suficiencia; y faltando de los vnos, y de los otros, si huviere algun hijo patrimonial, que residiere, y continuare el estudio, tan habil, que a lo menos, lea bien, y costrya bien, y siendo el tal de quinze años cumplidos al tiempo de la oposicion, pueda ser proebido de media racion, y de diez y siete años cumplidos, de racion entera; con que llegando en edad competente los vnos, y los otros para ordenarse de Epistola, Euangelio, y Missa se ordenen en las primeras ordenes, respectiuamente. Hæc Archiopiscopolis Burgenfis constitutio, vbi nota quod quando dicit: y el de me dia de Euangelio, se puede ordenar, intellige habita requisita ætate.

17 Circa aliud dubium, scilicet, si ad hoc, vt patrimonialis admittatur ad oppositionem debeat esse ordinatus, saltem prima corona tempore vacationis beneficii, oppositionis, aut si sufficiat tempore collationis iam supra disputatum reliquimus, circa quod in prædicto archiopiscopatu extat constitutio domini Cardinales D. Francisci Pacheco de Toledo, primi Burgenfis Archiopiscopi dicto anno 1575. quæ sic habet: *Aunque conforme a derecho, ninguno puede ser proebido de beneficio, si no fuere ordenado, a lo menos, de primera corona; y parece, que se requiere la mesma calidad, quando alguno se opone a algun beneficio, y es comun estilo de nuestra audiencia, que quando no està ordenado el que se opone, pide prorrogacion del edicto, hasta la conclusion de la causa, y se le suele cõceder; y por quitar las dudas, que sobre ello suelen ocurrir in modo approbante, estatuiamos, y ordenamos, que aunque el que se opone no estè ordenado al tie po de la oposicion, si pidiere que se le prorogue hasta la prouission, que nuestros Prouissores lo hagan, y no sea impedimeto para la dicha oposicion, pues antes de ser proebido del tal beneficio le mandã ordenar, y se ordena, y la dicha qualidad vasta tenerla al tiepo de la prouission. Vcufque synodus, & sic etiã generaliter loquendo diximus fieri debere esse probabilius, supraybi huc punctũ breuiter tetigimus.*

18 Ad quæstionem ergo respondeo defectum ætatis ad ordines

fusciendos requisitæ irregularitatem inducere certum esse: hæc conclusio manifeste colligitur ex diffinitione de irregularitate tradita, est enim in habilitas a iure canonico instituta ad fusciendos ordines, & ad eorum vsum, si fuscipiantur: ergo est irregularitas defectus ætatis; consequentia tenet, quia cui convenit definitio, convenit etiam natura, & essentia rei diffinitæ.

Secundo probatur; quia si ordinetur aliquis, qui non pervenit ad ætatem iure requisitam remanet suspensus: ergo est irregularis, antecedens cõstat ex nostro iure supra explicato; & si exerceat in ordinibus fit etiam irregularis, vt ibidem diximus; quare, duplici titulo manet irregularis, sic etiam habetur ex cõstitutione Pij Secundi edita anno 1461. nõ 1410. vt dicit Lean. quæ incipit cum ex sacrorum, & habetur in bull. vbi expresse dicitur præditos sic ordinatos remanere suspensos, & quod si durante suspensione ministrant in ordinibus (quod intelligitur de maioribus, quibus ante ætatem fuerunt iniciati) vt advertitur in compendio Scholio 2. & diximus supra eo ipso irregularitatem incurrit, & beneficijs privantur. Vide quæ diximus supra docent etiam apud Leand. tom. de irregularit. Suarez, Filiucius, Maiolus, & omnes, docent etiam canonistæ, super citat. c. & in clem. si furios. ibi Covar.

QVÆSTIO III

An dubitans de ætate sufficenti possit licite accedere ad fusciendos ordines?

19 CIRCA Simile dubium alia tetigimus supra, & partem affirmativã sequentia videntur probare argumenta. Primum dubitans an habeat impedimentum di-

rimens post factam sufficientem diligentiam potest sic dubius inire cõnubum: ergo dubitans an habeat impedimentum ex defectu ætatis post factam sufficientem diligentiam potest dubius recipere ordinem, & sic in eo ministrare; antecedens traditur a Tho. Sanch. de matrim. & Ioann. Sanch. in selectis quibus addit Dian. alios viros doctos (cõtra Castr. Pal. cõtrariũ tenetẽ) quorũ vnicum fundamentum est generale illud principium ex regula iuris: *Impa-*

Supra tit. de tempo. ord. n. 74. & seqq.

Ca. vel nõ est n. cit.

In Bullo pag. 319.

Supra tit. aut. num. 74.

Lean. dis. 5. q. 1. & 2.

Suarez de conf. dis. 52. scil. 2.

Fil. tract. 19. c. 6. q. 6. num. 174.

Maiol. l. 1. de irre. cap. 30.

Couarr. 6. l. num 4.

Supra tit. de scrut. in ord. n. 12.

Thom. San. l. 8. dis. 6. n. 18.

Ioan. San. disp. 43. num. 44.

Dian. Po. 10. tr. 13. ref. 7 con. tra Palao.

tit. 1. tr. 1. dis. 3. p. 8.

Regul. 65 in 6.

Supra tit. de rescrip. num. 38.

ri causa, vel delicto melior est conditio possidentis; sed qui dubitat de impedimento dirimente est in possessione suae libertatis ad contrahendum: ergo cum facta diligentia à dubio liberari non possit, eo durante licite potest contrahere matrimonium; quam opinionem confirmare existimat Diana, validissimo, ut ait, argumento, quod à se citati auctores non observarunt, desumptum ex iure, ubi dubius de potentia naturali sufficienti ad coeundum non debet eligere tutiorem partem abstinendi à contractu matrimonij; sed potest licite contrahere; sed praedicta capita à me visa minime tale dicunt, nescioque quo genio ea Diana citet; deinde consequentia nempe posse etiam dubius de aetate accedere ad ordines suscipiendos, quia etiam est in possessione suae libertatis, ut possit recipere ordines; & maxime cum hoc impedimentum statim tollitur de cursu temporis: ergo potest licite ordinari.

Secundum, quia etiam qui dubitat post matrimonium contractum si ve consummatum, si ve ratum an fuerit validum in fere omnium sententia facta sufficienti diligentia, & manente dubio, potest petere, & tenetur reddere debitum, quia in dubijs potior est conditio possidentis, ut docet Diana. ubi ex aliorum doctrina respondet cuidam textui, qui intelligitur quando non dum erat facta sufficienti diligentia, quia tunc tenetur reddere; sed petere debitum non potest: ergo similiter in nostro casu dubitans de aetate poterit facta sufficienti diligentia accedere ad ordinationem.

Tertium sic: incipiens bona fide possidere; si incipiat dubitare an res possessa sit aliena, vel si dubitet an aliquod debitum alicui petenti illud deberi, si post factam super eo sufficientem diligentiam remanet in eodem dubio cum sufficienti ratione dubitandi potest re ipsam tuta conscientia retinere, & debitum illud non solvere; quia ratione possessionis favet possidendi ius, & similiter in alijs pluribus casibus id genus, quorum aliquos statim proponemus.

19 Hanc quaestionem in proprijs terminis apud neminem potui

reperiri, nisi apud utrumque Sanchez, qui absque eo quod aliquem citent breviter haec dicunt: *At vero si dubitat an habeat legitimam aetatem ad ordines, vel beneficia, vel ad alium actum requisitum, tunc possessio est pro praepcepto, sic illum servandum est donec constet de aetate*: sed non obstante hac opinione respondo cum, qui dubitat de legitima aetate posse tute post factam sufficientem diligentiam suscipere ordinem, & in eo ministrare donec constet ei aetatem requisitam non atigisse. Hanc conclusionem probant in primis argumenta facta praecipue primum; deinde generali ratione probatur secundo, quia dubitans, an sit irregularis cum dubium versatur circa factum, non debet se habere pro irregulari, excepto dubio de homicidio voluntario, ergo qui dubitat de legitima aetate non se debet habere pro irregulari defectu aetatis, ea irregularitate, quam diximus inducere defectum aetatis; antecedens probatur, ex probabilissima opinione, quam ex pluribus afer Machado asserentibus dubitantem si contraxit irregularitatem, non debere se habere pro irregulari, inter quos citat Aegidium, quamvis hic nihil ibi dicit ad propositum, Suarez, & alios.

20 Probatur tertio: quia Aegidius ibidem docet non incurri irregularitatem, & idem de suspensione dici debet, si sit ignorantia, tam iuris, quam facti, si ignorantia excuset à peccato mortali; sed qui est dubius de sua aetate ignorat eam: ergo cum hac ignorantia possidens ius ad suscipiendum ordinem, vel beneficium si accedat tali animo, quod si ei constaret nullatenus accederet, non videtur peccare mortaliter, accedit namque cum bona fide, & nemine iniuriam facit. Et confirmatur ex his, quae docet Leand. in suo tomo de irregularitate, scilicet, quod filij expositi secundum probabilior sententiam habendi sunt pro legitimis, & sic posse ordinari absque dispensatione, sic etiam absolute docet Diana fixus in communi regula: *Quod in dubijs potior est conditio possidentis*, roborat ex quadam bulla Greg. XIV. edita anno 91. in gratiam confraternitatis de urbe declarantis expositos pro legitimis esse habendos ad ordi-

Sanch. l. 2
dis. 41. n.
38. de ma-
trimon.
Et idem
Ioan. San.
dis. 43. n.
7.

Machado
l. 1. l. 1. p.
3. tra. 15.
doc. 3. n. 7
Aegid. dis.
18. dub. 4
nu. 31.
Suarez de
cens. disp.
40. lect. 6
n. 13.

Leand. tr.
2. dis. 3. n.
6.

Dian. p. 2
tr. 15. res.
22.

Cap. lau-
dabile, &
cap. finali
de frigid.
& malef.

Dian. ubi
profer. q.
sed hic.

Ca. Inqui-
sitionis de
supra ex-
commun.

ordines, & beneficia, refert pro hac bulla Enriquez, Avila, Cornejo, & eodem Leander, confiteor me acurate quæfivisse prædictam bullam Gregor. XIV. & invenire non potuisse inter 19. constitutiones quas edidit ab anno 1590. quo creatus est vsque ad annum 1591. quo eius successor Innocentius IX. fuit Papa creatus, neque in compendio bullarij: in quo recoluntur eius constitutiones. Verum tamen certum est Greg. XIII. edidisse constitutionem anno 1577. quæ incipit: *Si inter præcipuas*, ubi favet privilegijs hospitali vrbis, in quo expositi recipiuntur, nihil tamen de eorum legitimitate loquitur, bene tam flavius Cherubinus Schol. 1. in suo bullarij compendio contra quandam decisionem Rotæ docet ex Felino, & alijs canonistis hos expositos habendos esse pro legitimis ad ordines, & alias dignitates, unde hæc opinio non diffinita; sed vt probabilis, & in praxi secuta habenda est.

21 Hoc ipsum confirmatur ex eo quod, dubitas an sit legitimus, & ex legitimo matrimonio secundum probabilior opinionem se pro legitimo habere potest, præmissa diligentia debita: ergo idem dicendum videtur de eo qui dubitat an sit in ætate legitima, probatur consequentia, quia ex eo quod recipiat ordines, & beneficia in dubio de ætate non sequitur maius inconveniens, quam ex eo quod ea recipiat in dubio circa qualitatem natalium, immo minus cum imbrevis supponitur annos attingere desideratos, quod autem hoc sit probabilius probat Leander auctoritate plurium theologorum quos adducit, inter quos Avila, Cornejo, & alij, quia in dubio nullus debet se irregularem censere, excepto casu homicidij, in quo ex iuris dispositione dubitans si sit homicida se debet habere pro irregulari, præterquem casum absolute probabilior sententia docet neminem in dubijs censendum esse pro irregulari. Dian. Lean. & plurimi.

22 Probatur quarto: quia in nostro casu possessio stat pro libertate ordinandi; ergo donec constet de illegitimitate ætatis, in dubio non est habendus pro irregulari; antecedens, in quo est difficultas probatur, nam, quod ordinandus, vel beneficiandus habeat hanc de-

terminatam ætatem: v. g. 24 annorum est iuris Pontificij positiva dispositio pro temporum varietate assignatam, vt constat ex decreto, & ex alijs refert Ægidi, quia secundum ius antiquum ad subdiaconatum 18. annorum ad diaconatum 20. ætas requirebatur: igitur quantum est ex parte ordinandi, & stando in iure naturali non alia ætas requiritur quam ea, quæ sufficit ad bene, & exacte exercendum ipsum ordinem; sicut ad contrahendum sacramentum matrimonij ætas ad sufferenda, & ad implenda onera matrimonij: ergo impedimentum ad recipiendos ordines obstat illis, qui sunt ex vi legis naturalis, & rationis capaces, & apti, est extrinsecum proveniens ex lege Ecclesiastica taxante, & determinante ætatem; quam, ea lege seclusa, quisque habebat ex capacitate rationis, & sufficienti habilitate: ergo sicut ille qui dubitaret si lex prohibens ordinari, ante talæ ætatē, facta super eo sufficenti diligentia posset cum hoc dubio vti iure suo, & accedere ad ordines ex vi possessionis suæ libertatis, sicuti in qualibet materia iure humano prohibita potest dubitans de tali prohibitionē operari, ac si non esset prohibita, vt bene docet Diana, qua ratione docet vterque Sanchez, quod dubitans de impedimento matrimonij dirimente potest post sufficientem diligentiam contrahere, quia est in possessione suæ libertatis: ergo quare propter eam eandem rationem dubitans de impedimento non dirimente; sed tantum impediēte suscipere ordines, eos suscipere non poterit? Maxima quia ipsa Sanchez hæc habet verba: *Quoties dubium est an impositum sit præceptum naturale, divinum, vel humanum de aliqua re non obligat dubitantem quia donec constet de præcepto possidet voluntatis libertas*: ergo sicut dubitans de præcepto potest ire contra illud, dubitans de ætate potest ire contra illam, quia in præcepto fundatur, alias namque liberum est cuique ordines accipere, cuius voluntatis libertas possidet. Quare nostra opinio probabilior redditur saltem si dubius inclinatur ad eam partem.

23 Ex præiacta regula de possessione plures casus resolvunt DD. cum hac tamen necessarissima adver-

Ex decre-
to dist. 77
à c. 1.
Ægid. de
ordi. dist.
20. du. 10

Dian. p. 4
tr. 3. a. ref.
13. & seq.
Vterq. Sa-
nchez su-
pra n. 19.
hic.

Sanchez ibi
dem n. 36

Bull. pag.
412.

Lean. ubi
prox. q. 7.
Avila de
cens. p. 7.
dist. 3. du.
10.
Corn. de
irregul. q.
15. au. 1.
q. 2.
Ca. is, qui
de senten.
excom. in
6.
Lean. ibi.
disp. 1. q.
18. tr. 1.
Dian. pa.
2. tr. 15.
vers. 22.
cit.

ten.

tentia, quod qui dubitat, ante quam operetur contra dubium faciat pro inquirenda veritate sufficientem diligentiam, sufficiens autem diligentia est, quæ à viro prudenti fuerit iudicatum, qualis est in dubio iuris libros, aut doctores consultare, tot quot visi fuerint sufficienter, in dubio autem facti quærenda sunt media conducentia ad sciendam veritatem quærendo ab alijs, aut discurrendo per aliqua signa, aut circumstantias; & si adhuc remanet eadem dubitatio recurrendum est ad ius possessionis, nam sententia, seu resolutio sumenda est pro ea parte, pro qua stat possessio, iuxta prædictam regulam, quod in pari causa, vel delicto melior est conditio possidentis; quam regulam solum veram esse in materia iustitiæ docent plures auctores, inter quos Vazquex M. Antonius Perez, Azor, & alij; Suarez, tamen prædictam regulam asserere intelligendam esse solū in materia iustitiæ falsum, & sine fundamento existimat; quare eam admittit in quacunque materia, cuius sententiam tanquam communioem, & probabiliorē communiter sequuntur auctores, quos refert Diana; quare sententia doctissimi, & Illustrissimi Perez Abulensis Episcopi non mihi videtur vera, neque eam solido statuit fundamento, quatenus docet, inter alia, coniugē dubitantem de valore matrimonij post sufficientem diligentiam non posse petere debitum, quia ei possessio non favet in dubio, quæ tamen est contra communem doctorum consensum, & merito quia alias obligaret eum confessor petere dispensationem, & in dubijs ipsum in hoc condemnaret, relicta ergo sententia Vazquij, & Perez, Azor ibi quæst. 5. eligit quartam sententiam circa ea dubitantem de valore matrimonij teneri reddere debitum non autem petere, non rejicit sententiam fundatus in prædicta regula, eamque videtur admittere etiam in materia aliarum virtutum, sicut in materia iustitiæ.

Dian. p. 4. r. 3. re. 4. ci. 24. Vnde sequentes difficultates resolvunt DD. 1. quod confessor potest absolvere à causa, quem dubitat esse re reservatum, sic Diana, Sa. Suarez, quia dum non constat de eius reservatione, habendus est pro non re-

servato, quia reservatio est contra ius possidentis: similiter, qui dubitat, si emissereit votum, aut iuramentum, non tenetur in horum sententia adimplere, propter eandem rationem possessionis contra Basilium, Azor, Perez, & alios asserentes, quod in dubijs tunc pars est eligenda; sed prior sententia est communiter recepta, ut ex pluribus docet ipse Dian. Sanch. qui doctè docet prædictam regulam tenere in materia omnium virtutum: docet etiam Ioannes, Sanchez, similiter qui dubitat an impleverit etatē 21. annorum non tenetur ieiunare donec constet ei, quia est in possessione suæ libertatis.

Similiter qui dubitat an incurrisset in aliquam excommunicationem non tenetur se habere pro excommunicato, quia possessio stat pro dubitante: similiter qui die Iovis dubitat si iam accesserit media nocte, nec ne potest cenare carnem, quia est in possessione pro toto illo die, & facultate ea vesci: dissecus tamen si die veneris dubitet, quia in illa die præceptū est in possessione, ac proinde debet à carne abstinere: donec sciat Sabbatum iam incepisse: quia tunc dubitans non est in possessione.

Similiter si quis emissit votū personale, & dubitat de etate quatuordecim annorum, vel reale, & dubitat de etate 25. annorum potest pater minoris voventis irritare prædicta vota, quia cum minor vovere non possit in dependenter à patre, habeatque pater possessionem in libertate filij quo ad personæ administrationem vsquedum impleat etatem pubertatis, & etiam bonorum vsque ad 25. ut docet D. Tho. stante dubio de huiusmodi etate potest pater irritare prædicta vota, quia in dubijs melius est ius patris possidentis, quam præcepti obligantis, ut docet Sanchez cum Soto, & cum alijs, quamvis respectu pueri voventis prævaleat obligatio voti, nisi dubitetur de sufficienti usu rationis, ut docet Diana.

Idem etiam dicendum de eo qui dubitat si teneatur recitare ob beneficij tenuitatem, quia non tenere docet Diana probabiliter cum Salas.

Idem etiam de depositario qui dubitat, vel commodatarius si res sua cul-

Basil. l. 103. c. 19. n. 3. de matr. Azor t. 1. l. 2. c. 16. q. 10. Perez 27. li. prox. n. 132. Ibidē ref. 10. Sanch. de matr. disp. 41. n. 32. San. in se. l. ed. disp. 43. nu. 1.

D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8.

Sanch. ubi prox. nu. 39. Soto de iust. l. 7. q. 3. ar. 1. Dian. ubi prox. ref. 11.

Dian. ibi de ref. 24. Sal. l. 2. r. 8. disp. unic. se. 17. n. 154.

Dian. ibi. pa fuit amissa, dicit etiam Diana cum
ref. 30. Villal. quod non tenetur restituere,
Villal. ti. idem. Sanchez.

25 In quibus omnibus casibus, &
1. tra. 1. alijs similibus docent præfati auctores
dis. 20. n. 1 non obligari, nec teneri ratione dubij fun-
10. dati in prædicta regula, quod in pari
Joan. San causa, vel delicto melior est conditio
chez ibi. possidentis, quam regulam, & princi-
dem n. 11 pium omnes DD. admittunt observari

debere in materia iustitiæ: respectu vero aliarum virtutum: v.g. religionis, temperantiæ, castitatis, aut obedientiæ &c. negant Vazq. Azor, Perez, supra citati, & alij; sed nostra, & communior sententia proculdubio verior, & probabilior est; tum quia si in materia iustitiæ, verum est, ut omnes admittunt, quod melior in re dubia est conditio possidentis, propter eandem rationem verum etiam erit respectu aliarum virtutum, consequentia probatur, quia ratio, ob quam ibi est melior conditio possidentis est, quia quando dubium est cum fundamento reddens iudiciū practicum dubitantis suspensum, & anceps, taliter quod non sit maius fundamentum practicum, & prudens ad inclinandum magis ad unam partem quam ad aliam, iudex, & rationis dictamem non habet in materia iustitiæ maius fundamentum ad favendum magis uni, quam alteri parti, & si faveret temere, & iniuste operaretur; sed hæc eadem prorsus ratio in materia aliarum virtutum: v.g. religionis est: unde stante vero dubio de emissionem voti quod est contra libertatem voventis, & in favorem religionis temere, & sine fundamento ratio dictans uni, quam alteri parti faveret, quia hic etiam viget, ut ait, Sanchez, quædam generalis iustitia, quæ transcendentaliter reperitur in materia aliarum virtutum: ergo debet ratio, sicut iudex suspendere iudicium quoad possessionem, quousque appareat veritas quoad proprietatem, aliàs temere, & iniuste iudicaret, unde recte Sotus dixit dubitanrem de emissionem voti, non teneri ad eius impletionem donec constet de veritate, & consequenter irrationabiliter P.M. Perez, arguit Soti sententiam falsitatis, quam ferre omnes alij sequuntur.

26 Tum etiam probatur secundo quia stante dubio prudenter

fundato inter partes in materia cuiuscumque virtutis favendum est illi parti, quæ in aliquo addito aliam vincit; sed possessio addita dubio sufficit ad vincendum alteram possessione carentem, quia possessio rei est titulus, quem si non viciat mala fides, non parvi momenti: ergo iniuste, aut irrationabiliter spoliaretur ea dubitans, & alteri parti non possidenti daretur; unde sequeretur aliquem sine culpa sua possessione privari, & altera solo beneficio, seu iudicio iudicantis, sine speciali iure de possessione carente in possessionem mitteretur, quis non videat hoc rectæ rationi repugnare?

27 Tum tertio, quia contraria opinio non fulcitur aliquo firmo fundamento, unde non in merito dixit Suarez carere fundamento, nam primum, quod adducitur est alia regula, quam asert Azor deßumpta ex iure, ubi præcavetur quod in dubijs *tutior pars est eligenda*; sed tutior pars est ad implere votum: v.g. in dubijs, ieiunare in dubijs, recitare in dubijs si teneatur, &c. sed ad hanc rationem dico primo quod inde sequeretur eadem obligatione teneri dubitantem, ac non dubitantem, quod est falsum. Secundo, quia etiam est tutius in hoc eodem sensu restituere rem in dubio possessionem quam retinere, quod adversarij non concedunt. Tertio quia respondet Sanchez de matr. in illa regula consilium non præceptum dari, ut tradit de D. Anton. & alij. Quarto, quod loquitur in dubijs quando dubio non favet possessio. Quinto, quod in iudicio practico dubio non est tutior pars sequi resolutionem faventem caræti possessione, vel quod utraque pars est practice æque tuta, sicut cum pluribus docet Moya de opinione practice probabilis, cui ego credo.

28 Ratio autem quam adducit Perez hæc est: si constat alicui adulterium esse peccatum mortale evidens est, quod non potest dubitare se admisisse adulterium, quin etiam dubitet se peccasse mortaliter, & per consequens teneri ad sacramentalem confessionem. Ad quod in hoc particulari casu, respondeo negando teneri confiteri absolute peccatum mortale quod dubitat commisisse; sed tantum tenetur confiteri

Sanc. ubi
prox. nu.
 32.

Cap. signi
fica. 2.
Ca. ad au-
dientiam.
Cap. peti-
tio de ho-
mici.

Sanchez;
disp. 4. n.
 9.
D. Anton.
1. p. 3. c.
 10. §. 10.

Moy. in se
lect. tr. 1.
 9. 6. n. 55.

*Scf. 14. de
conf. c. 5.*

*Dian. cit.
loc. res. 5.*

*Titul. de
scrut. ord.*

*Dist. disp.
43 n. 13.*

fiteri sub illo eodem dubio, sub quo de eo habet conscientiam, ut non obscure docet Trident. quod non potest fieri sub dubio in alijs, ut in actu matrimoniali non potest fieri, ut petat debitum sub dubio dubitans de valore matrimonij, aut in materia voti, aut ieiunij non potest dicere dubitans si teneor ieiunare ieiuno sub dubio, sed qui confitetur potest dicere dubito si peccavi mortaliter consentiendo deliberate; ex quo etiam remanet resoluta quaestio quam ponit Diana, & Ioan. Sanch. si qui dubitat an peccaverit mortaliter teneatur confiteri, in quo nihil resolute; dicente Conci. omnia peccata mortalia quorum conscientiam habent in confessione recensere oportet, & conscientia dubia conscientia est.

29 Ex eadem etiam doctrina sequitur quod quando possessio stat contra ipsum, qui dubitat neutri quam potest contra conscientiam dubiam operari, ut iam supra diximus: unde qui dubitat si, res quam non possidet, sua sit nullo modo potest eam accipere de possidente invito, & si faciat tenetur restituere, ut Ioannes. Sanch. & alij citati expresse docet.

30 Similiter stante praepo, seu lege non potest si in eis est dispensatum dubitans, aut derogatum contra

ea facere; secus si dubitat si lex est stabilita, aut publicata. Similiter sciens certo stare praepo aliquid facienda, & dubitat aliquis se fecerit nec ne tenetur facere dum dubium non vincitur, quare dubitans si recitaverit aliquam horam, aut aliud officium ad quod tenebatur, vel si ad impleverit praepo confessionis annualis, vel communionis tenetur illud ad implere, aut qui scit debere aliquam rem, aut pecuniam, tenetur, in dubio solvere, vel cum altera parte convenire pro qualitate dubij, ut dicit Laiman, & ratio horum, est, quia in his casibus, & alijs similibus possessio stat pro praepo, lege, & creditore, ut si dubito si est legitimus iudex possessio stat pro iudice interrogante haec omnia docet uterque Sanchez, Diana, locis citatis, & est certum, & communiter receptum.

31 Ex quibus ad argumenta ad primum responderetur esse argumentum a simili nostro propositionis, ad quod non est opus nobis respondere.

Ad secundum idem dicendum, & ad tertium idem responderetur, neque sufficientem rationem invenio disparitatis si quidem quilibet gaudet possessione libertatis ad ordines, donec ei constet impedimentum aetatis, vel aliud.

*Laim. l. 1.
tr. 1 c. 5.
n. 3. & ali
bi.*

CAPVT AD AVRES VII. HUIVS TITVLI DE aet. & qual. ordin.

SPECIES TEXTVS SIC SE HABET.

VIDAM Canonicus Coloniensis eruditus in arte physica cum pluribus secundum artem suam, medicinam, cum diligentia exhibuisset, pluribus in contrarium successit cum medicinis perceptis mortis periculum incurrerent, iste volebat promoveri ad sacros ordines: consuluit Papam, qui, & respondet super hoc, quod si super praemissis conscientia remordeat ipsum canonicum ad maiores ordines de ipsius Papae consilio non ascendat.

CON-

Barb. et
Gonz. hic
Molin. t.

4. tra. 3.
dis. 75. n.

1.

Machad.

t. 1. l. 1. p.

3. r. 18.

do. 9.

Leand. de

irreg. tr.

2 d. 9. q.

19.

Sanc. 16.

Summe c.

14. n. 1.

Suarez de

conf. dis.

45. l. 6.

n. 9.

Concil. c.

1. de omic.

num. 12.

Silv. vers.

medicus

num. 4.

Moiol. l.

2. c. 12. a

num. 1.

Cap. ad au-

dientiam.

et signifi-

casti de

homicid.

Ex ca. tua

nos de ho-

mici.

Cap. sen-

tia ne cle-

vel mona-

chi.

CONCLUSIO. Ex morte infirmi non impeditur medicus ascendere ad sacros ordines, si conscientia eum non remordeat de malacuratione infirmi; huius conclusionis probatio satis clare constat ex hoc textu, quamvis non sit alius eam comprobans. Quare communiter recipitur à doctoribus, quorum aliquos refert Barbof. & Gonz. hic præter quos illustant Molina de iust. & iure, Machado, Leander. Diana. Sanch. Suarez. Iul. Clar. Majol. & communiter omnes in materia de irregularit. Et repetentes ad hunc textum.

32 Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Quia qui dat operam rei illicitæ etiam si adhibeat exactam diligentiam, ne sequatur homicidium tamen si ex eo opere sequitur remanet irregularis, ut communiter DD. docet, & probatur ex iure; sed in nostro casu iste canonicus dabat operam rei illicitæ: est namque clericis, etiam in minoribus constitutis, prohibitum exercere artem medicam, ut constat etiam ex iure: ergo etiam si conscientia non remordeat, ex curatione, quam recte, & secundum artis regulam exercuit, adhuc tamen, quia assumpsit officium ad se minime perti-nens irregularis fit.

Secundum argumentum, quia quamvis sit secularis medicus ratione significationis, si ex eius curatione secuta fuit etiam inculpabiliter infirmi mors, remanet irregularis: ergo conclusio non tenet, antecedens probatur à simili ex iudice, qui iuste, & meritorie reū damnavit ad mortem, si mors fuit secuta, quantumvis sine peccato eam intulerit remanet irregularis: ergo multo magis medicus, ex cuius curatione mors secuta fuit.

Tertium sic. Quia qui assistit infirmo, & propinat aliquem potum, & præbet aliquod medicamentum, immo si revolvit infirmum; aut eum mutat de vno ad alium locum, ex quibus actionibus infirmus moritur, aut citius moritur quam moriturus erat, remanet irregularis: ergo multo magis medicus, ex cuius medicina infirmus obiit; probo consequentiam, quia assistens infirmo non peccavit, ut supponitur, in illis officiis, quæ ex charitate, &

fana intentione exercuit, & tamen est irregularis solum propter mortem accelerationis: ergo multo magis medicus præcipue, quia difficile est non incidisse in curatione in aliquam culpam saltem levem, vel ex ignorantia, negligentia, aut visitationis infrequentia.

33 Sed his non obstantibus vera est nostri textus decisio, cuius ratio est, quia effectus ille mortis, aut mutilationis fuisset tunc, ut casualis, & præter intentionem nulla interveniente culpa gravi, aut levi, neque in ipsa morte, neque in exercitio, aut curatione infirmi; sed ex homicidio involuntario in se, & in sua causa, & quod sequitur ex opere quod quis licite exercet cum omni cautela ne sequatur, licet casualiter, ut præter intentionem sequatur nullam inducit irregularitatem.

34 Ad primum ergo argumentum respondetur negando minorem, quia in probabiliori opinione, ut tradit Leand. clericis, aut monachis in minoribus ordinibus constitutis non est prohibitum exercere artem medicam aut chirurgicam; sed adhuc concessio, quod sit eis prohibitum his temporibus ex dicto textu citato, secus tamen tempore Clementis III. qui est auctor huius textus ad aures, & præcessit non paucis annis Innocentium III. sub cuius pontificatu fuit in Concil. generali Cartaginensi præallegatus textus ad audientiam contra conclusionem aductus stabilitus. Et idem respondetur ad cap. tua nos de homicidio, cuius etiam fuit auctor Innocentius III. unde quoad decisionem textus nihil probant, & quoad conclusionem prout loquitur de præsentis tempore standum est prædictæ opinioni, nam cum hæc lex sit odiosa restringi debet, accipiendo nomen clerici pro famosiori significato, quod est constitutum in sacris.

35 Ad secundum dicendum, esse magnam differentiam: nam iudex quamvis inculpabiliter damnet ad mortem reum, concurrit tamen ad mortem voluntarie, quia propter non est aptus ad ordines, & sacerdotium ab defectum significationis lenitatis, & mansuetudinis Christi Domini; at vero in nostro casu medicus non concurrit voluntarie; sed contra eius voluntatem sequitur mors,

Ratio decidendi.

Leand. ubi prox. q. 2. ad audientiam.

Resol. dist.
dist. 75. n.
2.

vt supponitur, & aliàs non dat operam rei illicitæ, ac proinde non est cur incurrat irregularitatem.

Ad tertium nego cum Molina antecedens, quia si ea facit ex charitate, & non excedit notabiliter præceptum medici, aut si non dedit infirmo aliquam potionem à se confectam, ob quam citius mortuus est; sed ad aliuius infirmum revoluisset non est timendum incurrisse irregularitatem; unde in hac parte, vt bene dicit Molina, delenda sunt scrupula, nec credendum voluisse Ecclesiam ob tam leves causas pietatis aliàs, & charitatis irregularitatem incurri. Ad confirmationem responderetur, quod si medicus est dubius, aut cum aliquo remorsu conscientie tangitur dum scrupulum non deponit, consilium est Pontificis, vt ab ordinibus absteineat.

Hic non aliud se offert advertendum nisi quod Clemens Tertius hanc decretalem epistolam scripsit cuidam Canonico Cathedralis Ecclesiæ Coloniensis, cuius civitas fuit Colonia Agripina dicta, cuius Ecclesia est in Germania secunda Metropolis; fuitque Clemens III. qui successit Cælestino Tertio circiter annos 1190.

Questiones appendices circa hoc cap. ad aures hoc titulo.

QVÆSTIO I.

Quam ob culpam incurratur irregularitas ex homicidio involuntario.

36 **E**T In primis advertendum est esse triplex genus homicidij, seu mutilationis in ordine ad irregularitatem, videlicet homicidium voluntarium iniustum, iniuste, & directe volitum; homicidium etiam voluntarium iustum, iniuste, & directe volitum, homicidium denique involuntarium; & hoc duplex hoc est involuntarium, quia non fuit volitum directe, neque indirecte, & involuntarium in se, sed in directe volitum, quia fuit volitum in sua causa; ex quibus aliquas propositiones certas præmittam, vt ad tractandum questionem veniamus.

37 Prima certa propositio: homicidium voluntarium iniustum in-

ducit irregularitatem, quæ induit rationem talis ex delicto, & ex defectu lenitatis, & idem dicendum de mutilatione alicuius membri, siue per phisycam actionem aliquis faciat homicidium, siue per actionem moralem, hoc est consilians movendo, aut imperans alteri, vt faciat, ita vt moraliter influat in alicuius hominis mortem, siue publice factam, siue secreto dum modo tamen quod mors causa sua sequatur, hæc propositio, seu conclusio pronunc certa supponitur, quoad omnes eius partes, vt diffinita in iure, sic cum omnibus docet Leand. lib. de irregularit.

38 Propositio secunda voluntarium homicidium etiam iustum causat irregularitatem, quod etiam est certum quando est directe, & per se intentum, vt in iudice damnate ad mortem; si cū effectu sequatur, & idem demandante, aut moraliter influente defectu lenitatis est irregularis. Detentio ergo membro distinctionis procedit questio si homicidium involuntarium causat irregularitatem, & partem negativam probant sequentia argumenta.

39 Primum, quia homicidium involuntarium, aut membri mutilatio non potest causare irregularitatem ex delicto, aut peccato, quia in tantum aliqua humana actio est vel esse potest peccatum in quantum est volita, & voluntaria, vt docent theologi apud D. Tho. ergo vbi homicidium non est voluntarium non potest causare irregularitatem ortam ex delicto. Itē neque ex defectu nam homicidij, causat irregularitatem in illud efficienti ob defectum lenitatis; & mansuetudinis, quia hæc virtus desideratur, & requiritur in Ecclesiæ ministris, qui, vt Christum Dominum in mansuetudine representent nullius sanguinē efundere debent per mortem, aut mutilationem: Christus namque Dominus noster nullius efudit sanguinem, neque mortem causavit, sed potius voluit suum efundi pro nobis, & mortem pati, & multis eandem vitam, quam perdidit, misericorditer restituit; sed homicidio, cuius aliquis causa stetit, si involuntarium fuit, nihil detrahatur de lenitate, aut mansuetudine etiam si ex aliqua actione, quæ ad mortem alterius non intenditur; sed eam quis necessario

Cap. 1. de homicidi.
Cap. fin. de temp. ord.
Ex Trid. sess. 14. c. 7. & sess. 24. c. 6. de re-form.
Leand. 1. 1. dist. 10. a q. 2.

D. Tho. ad 1. 2. q. 6. ar. 1. & q. 74. & seq.

exercet

Ex nostro
textu ad
aures.

exercet ad aliquam bonum honestum, & necessarium finem, ipsum homicidium peraccidens, & præter intentionem se quatur, cuius rei exempla multa sunt.

40 Primum exemplum sit desumptum ex nostro textu, vnde constat medicum recte exercentem suam curationem etiam si ex ea præter suam intentionem sequatur mors infirmi non incurrisse irregularitatem.

Secundum sit exemplum in medico curante prægnantem mulierem, cui licitum est dare potionem, aut emittere sanguinem quando est medium necessarium ad vitam eius, etiam si inde sequatur abortus, non ideo erit irregularis, quia crudelius esset si sineret matrem mori, quam pati periculum fetus, qui matre mortua vivere non poterat: ergo nihil perdit de lenitate.

Tertium nam iudices ferentes sententiam mortis, si effectus non sequatur, non remanent irregulares; sed in isto casu lenitas, & mansuetudo non salvatur in iudice, qui quantum fuit ex se homicida fuit: ergo multo magis debent ab hac pœna liberari, qui ex intentione homicidæ non fuerunt.

Quartum, quia iudex proferens sententiam flogelationis per urbem publice exercendæ, non manet irregularis, etiam si sententia executioni mandetur, & fiat fusio sanguinis; sed iste iudex non fuit magis lenis, quam qui facit actionem ex qua involuntarie sequitur mors: ergo ob mortem involuntariam non incurritur hæc pœna.

Quintum, nam si quis non baptizatus licitam, & voluntariam mortem, alicui intuleret, non contrahit irregularitatem: ergo multo minus contrahit irregularitatem ex defectu involuntarij aliquem occidens.

Sextum, nam inquisitores reos detrudentes in angustos carceres, & alij iudices damnantes ad triremes, seu ad metallum etiam si moriantur isti ex illa afflictione non manent irregulares defectu lenitatis: ergo neque in nostro casu facientes quæ possunt facere non sunt irregulares si ex suis factis mors alicuius, sequatur involuntarie.

Septimum, nam multis sunt Ecclesiastici, & episcopi habentes iurisdic-

tionem temporalem assignantes iudices, & ministros ad eam exercendam damnando ad mortem, quando oportet, & tamen non remanet irregulares ob defectum lenitatis: ergo minus in nostro casu.

Octavum, qui suadet, seu consulit alicui, qui iam erat determinatus ad occisionem alicuius, non incurrit irregularitatem, quamvis consilium eius sit contra lenitatem, & etiam contra iustitiam, si occisio iniusta, aut iniuste facta fuisset: ergo ex actione voluntaria secuta mors involuntaria multo minus causabit irregularitatem.

Nonum, nam advocatus confessor, vel prædicator, qui persuadent, & consulunt, ut iudices recte iustitiam exercent in malefactores non remanent irregulares, quamvis ex eorum consilio sequatur in aliquem reum sententia mortis: ergo ex iusta actione non provenit irregularitas.

40 His suppositis, & alijs omis-
sis casibus ne molestum sit lectori tot
referre. Ad præsentem quæstionem
duabus respondeo conclusionibus ex
quarum intelligēcia ratio debitæ reso-
lutionis præcedentium casuum, & alio-
rum, quos subscribam apparebit, &
aliorum similium.

Prima conclusio. Qui dat operam rei licitæ ex cuius operatione secutum fuit homicidium absque culpa, aut negligentia operantis, sed ei omnino casuale, & involuntarium nullam incurrit irregularitatem.

Secunda conclusio. Qui dat operam rei illicitæ ex cuius operatione secutum fuit homicidium, seu mutilatio ad quæ actio de se ordinabatur absque debita diligentia, cuius omissio esset lethalis culpa irregularitatem incurrit, quamvis homicidium, aut mutilatio esset omnino involuntarium, & ab operante non prævisum. Hæc utraque conclusio certa, & indurabilis, ab omnibus recepta est, & manifeste probatur, expressis iuris textibus, cuius exemplum dat textus in dicto titulo 67. ubi constat quemdam presbyterum percussisse puerum intuitu discipline in capite, qui post paucos dies expiravit causa percussione, fuisse propter ea tanquam irregulare ab altaris ministerio, & officio sacerdotali perpetuo removeri

Ex c. con-
inebat.
Ex ca. ad
audientiā
Ex c. sua
nos.
Ex c. sicut
ex littera
rum de ho-
micidio.
C. presby-
terum.

moveri mandatum; & hoc ex eo est quia talis presbyter illicite percussit puerum, tam atroci percussione, & quavis non providit homicidium, & fuit ei involuntarium ad incurrendam irregularitatem satis fuit sic percussisse puerum absque cautela, & diligentia prævia, ne sequeretur mors ex percussione, quæ de se ad mortem ordinatur. Aliud exemplum potest esse de clerico venatore, qui in mōte, in quo solebant homines versari, proiecit, sine diligentia iaculum, ne ad esset aliquis homo, existimās occidere feram hominē occidit, quia dabat operā rei illicitæ scilicet venationi clericis, prohibita, & temere, & sine prævia diligentia ictū exercuit, in quo ob periculum, cui se exposuit peccavit mortaliter, & ex inde propter homicidium, incurrit irregularitatem. Idem die de clerico, qui medicinam, quando non esset artis peritus applicaret infirmo, ex cuius receptione mortuus est, ut simile habetur citato capite.

41. Cæterū supposito hoc pro certo magna est controversia inter doctores quid qui erit quando negligentia homicidæ fuit tantum venialis culpa: ad quod triplici assertione respondeo; si quis operam dederit rei licitæ, & honestæ quamvis inde mors sequatur eo quod non possuit tantam diligentiam, quæ eum excusaret non solum à culpa mortali, sed etiam veniali, non incurrit irregularitatem, ut quando quis licite fabricando instrumentum, lapidem: v. g. vel globum ligneum emisit, & quia non adhibuit omnino diligentiam, ne aliquis percuteret, aliquem lesit, ex cuius lectione evenit mors; vel quando quis assistit infirmo, & aliquam levē commisit actionē culpæ venialis unde casu mors secuta, vel accelerata est, nullam ex eo irregularitē incurrit, & multo minus si nulla fuit culpa: hanc conclusionem omnes, quos vidi admittunt, quos refert Laiman inter eos Sotum, Caiet. Sylvest. &c. & etiam docet Molina, sed quamvis Molina hanc assertionem restringat ad eum qui dando operam rei licitæ nullam neque venialem commisit culpam, cæteri auctores etiam excipiunt ab irregularitate ex homicidio casuali eum qui culpam venialem tantum commisit, & manifeste

te videtur probari ex iuris dispositione ubi constat quod cum quidam clericus equitaret, equus cui insidebat, cum esset bucca durus præter voluntatem sefforis raptus in cursum, quandam mulierem interfecit, quem clericum quia non sciebat equi vitium declaravit Papa Innocēt. III. nō debere impediri ministrare in ordinibus susceptis, nec ad maiores promoveri, imposita, & peracta quadam pœnitentia ad cautelam si fuisset in clerico aliqua culpa: ergo levis culpa in homicidio casuali quando datur opera rei licitæ non inducit irregularitatem, ex quibus redditur nostra assertio vera, & in praxi secuta.

42. Secunda assertio quando homicidium, aut mutilatio membri commissum ab occidente, vel mutilante absque culpa mortali, quia fuit casualiter, & præ intentionem secutum, neque volitum directe, neque indirecte, quamvis sit culpa venialis in actione etiam illicite ex qua fuit secutum, non inducit irregularitatem; hanc assertionem pono non sine formidine. Et eam Molina non admittit, qui dicit sic: quando in homicidio casuali, aut in casuali mutilatione cernitur culpa lethalis, aut venialis homicidij, vel mutilationis, tunc talis homicida, aut mutilator irregularitatem incurrit; à qua sententia dicit non esse recedendum, quia est communis doctorum, & dicit etiam colligi ex capitibus iuris citatis, fundatque eā sententiam in doctrina D. Thom. tradita, dicente sic: unde ille qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debet remouere, erit quodam modo homicidium voluntarium, hoc autem contingit dupliciter vno modo quando dans opus rebus illicitis, quas vitare debebat homicidium incurrit: alio modo quando non adhibet debitam sollicitudinem, & ideo secundum iara si aliquis det operam rei licitæ debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium sequatur non incurrit homicidij reatum: si vero det operam rei illicita, vel etiam det operam rei licite non adhibens diligentiam debitam non enadit homicidij reatum, si ex eius opere mors hominis consequatur. Hæc D. Thomas, & idem hic Caietanus, unde in ordine ad incurrendam irregularitatem non est respiciendum opus morale, an sit licitum, vel illicitum, seu peccatum mortale, aut veniale;

Cit. cap.
tua nos.

Moli. ubi
prox. cœ.
2.

D. Thom.
2. 2. q. 64.
art. 8.

Laim. l. 3.
tra. 3. p. 5.
c. 9. n.
Sot. l. 5. de
iust. q. 1.
ar. 9.
Caiet. 2. 2.
q. 64. ar.
8.
Sylv. ver.
homic. 1.
q. 15.
Molin. 1.
4. dist. 77
num. 2.

Ex c. fig-
nific. 16.

niale; sed tantum respicienda est diligentia exhibita ne homicidium sequatur; nam si adhibuit sufficientem diligentiam irregularitatem nullam incurrit; sed si non adhibuit sufficientem diligentiam, ne sequeretur mors ex illo opere, quod faciebat; sive tale opus fuisset peccatum mortale, sive veniale incurrit irregularitatem, dummodo tamen teneretur aliquo præcepto prædictam diligentiam adhibere, nam si non tenebatur, ei homicidium non imputatur, nec irregularitatem incurrit, requiritur etiam insuper quod opus sit periculosum, & ad mortem, & mutilationem aptum, & occasionatum.

43 Vnde ex defectu primæ conditionis, si quis peteret pecuniam mutuam à Petro, qui scivit, quod si non mutueret, petens iturus erat illam furto aliunde accipere, ex quo fuit mors secuta, neganti Petro mutuum non imputatur mors, neque incurrit irregularitatem, quia non debuit, aut tenebatur dare mutuum: ex defectu autem secundæ non etiam incurrit irregularitatem ille qui in aliquo contractu: v. g. decepit servum, aut filium familias alicuius, qui iracundia arreptus occidit, aut mutilavit servum, aut filium suum propter deceptionem, quæ vergebat in domini, aut patris damnum, quia ista deceptio non ordinatur de se ad mortem, nec mutilationem, vt optime explicando D. Thom. annotat Caietan. & alij S. Doctoris discipuli. Vnde tota nostra controversia est, si quando illa negligentia, quam clericus evitare debuit adhibendo sufficientem diligentiam fuit tantum peccatum veniale inducat irregularitatem, si ex ea secuta fuit mors, aut mutilatio: hic opus.

44 Dicimus ergo in assertionem præcedenti num. 41. quod hæc negligentia non facit irregularem clericum dantem operam rei licitæ, quando in ea tantum interfuit culpa venialis, in sequenti autem assertionem num. 42. idem asserimus etiam si det operam rei illicitæ, quia ad hunc effectum, vt dixi cum Caiet. non attenditur ad operam, an sit licita, vel

illicita, vt videre est in citatis textibus præcipue in duobus, sed diligentia, & sollicitudo quam clericus, vel operans debuit adhibere: in quo sensu eidem assentit Sotus citatus, & Diana, inquit absolute, & sine distinctione, quæ negligentia requiratur, vt per homicidium casuale, ex consequenti efficiatur quis irregularis, quamvis in resolutione antecedenti locutus fuerat de negligentia circa dantem operam rei illicitæ, & vtrumque complectens Diana dicit sic. Respondeo contra Magalam, quod requiritur negligentia, quæ omnibus consideratis perveniat ad peccatum mortale, nam irregularitas homicidij casualis est pœna peccati commissi in non adhibendo diligentiam requisitam, cum autem hæc pœna sit valde gravis, non videtur esse intentio Ecclesiæ eam infligere propter culpam venialem; & eandem rationem allegat Sotus; quam etiam probat Diana, ex quodam textu, & pro ea citat Silvium, Bañez, Suarez, Filiucium, quam etiam docet Ægidius Coninc. & probat ex eodem capite quæsitum, vt sic communiter alij, & ait Diana.

45 Quare sententia Molinæ non est communis doctorum, vt ipse dicit: neque ex citatis testibus colligitur, quia omnes requirunt negligentiam, absque eo quod explicent gravitatem eius, & in legibus pœnulis restringenda est pœna, ex communi regula, & quamvis respondeat, quod irregularitas non solum est pœna, sed etiam impedimentum, non ideo evacuat vim rationis adductæ à Soto, quia hoc impedimentum est ob defectum lenitatis, & certe culpa venialis parum iræ includit, in refrenando autem impetum iræ, consistit lenitas, vt docet D. Tho. & cum nulla culpa venialis possit destruere virtutes morales infusas, sicut neque gratiam, aut charitatem, quam omnes committuntur virtutes, vt docet idem D. Tho. impetus iræ, quæ non excedit veniale culpam, lenitatem, cui opponitur, non potest destruere, vnde salva virtus lenitatis non remanet impedimentum sufficiens ad irregularitatem; neque D. Thom. contrarium dicit, quia loqui-

Dian. p. 4
rr. 2. res.
211

C. quæ sit
de pœnit
cõf.
Filiuc. 1.
5. rr. 20.
nam. 59.
Ægid. rr.
2. de irre.
gul. dif.
18. n. 88.

D. Thom.
2. 2. quæst.
157. ar. 1

D. Thom.
2. 2. q. 23.
ar. 7. § 8

C. presby-
terum 7.
et c. conti-
nuebatur
8. de ho-
micidio.

[Handwritten signature]

loquitur de negligentia in communi præsciendando a mortali, & veniali, quare locum relinquit quaestioni.

*C. sicut ex
20. de ho-
momic.*

*C. ultim.
de homic.
in 6.*

*D. Thom.
2. 2. q. 6.
ar. 8. cit.
etoli. ubi
prox. n. 5.
Ægid. ubi
prox. nu.
67.*

46 Assertio tertia : qui dat operam rei illicitæ ex se aptæ, aut periculosa, ut inde sequatur homicidium, aut mutilatio, etiam sine culpa mortali, aut veniali ipsius homicidij, aut mutilationis, quæ ex ipso opere illicito fuerunt casualiter secuta incurrit irregularitatem. Hæc assertio probari videtur ex cap. sicut in quo declaratur irregularis quidam præbyter monachus, qui quasi ludens arripuit per Zanam quandam mulierem prægnantem ex ipso, ut ipsa asserbat, quæ occasione huiusmodi abortivit, cum fætus fuisset animatus. Probatum etiam ex cap. ultimo in quo decernitur effici irregularem, cum qui mandabit aliquem verberari, licet expresse inhibeat ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, quia mandando in culpa fuit, & hoc evenire posse debuit cogitare. Hæc assertio est certa ex doctrina D. Thom. quia fuit quodam modo homicidium, aut mutilatio in sua causa voluntarium, eamque docet Molina, & Ægidius, tanquam certam, & communiter receptam; quare ad hanc irregularitatem contrahendam, necesse est, quod tria concurrant. Primum quod opus ex quo sequitur sit illicitum. Secundum, quod sit aptum, & periculosum, ut inde mors, aut mutilatio sequatur ex natura ipsius operis. Tertium, ut mors, aut mutilatio cum effectu sequatur, quibus concurrentibus etiam si eveniat omnino contra voluntatem sic operantis ullo modo nolentis prædictum effectum operans remanet irregularis, quorum quolibet deficienti, non resultat irregularitas.

46 Ex his assertionibus facile iam erit scire quibus in casibus incurratur irregularitas, & in quibus, ad cuius incurfionem, ut diximus non attenditur culpa, aut peccatum, ex cuius occasione evenit homicidium, aut mutilatio; sed tantum attenditur voluntas directa ipsius homicidij, vel indirecta, ut quan-

do fuit volitum in sua causa, quam directe homicida voluit sine sufficiente circumspectione, ne sequatur tale homicidium quando talis causa ad illud ordinabatur, quia si nullatenus ordinatur quamvis sit opus illicitum ex sequenti casualiter morte non inducit irregularitas, ut dictum iam manet, quare clericus qui adulterium communisset, si ex eo sequatur, quod maritus offensus occidat uxorem adulteram, non incurrit irregularitatem, quia non fuit causa directe homicidij in se, neque in sua causa, quia adulterium clerico voluntarium, & quod fuit occasio occidendi adulteram non ordinatur, ad homicidium.

47 Et idem dicendum est si ipse clericus se defendendo moderamine inculpatae tutelæ occidit maritum adulteræ conantem occidere ipsum clericum adulterum, quia se defendere ex vi vim repellendo licitum est.

48 Vnde ad argumenta respondetur ad primum, quod irregularitas non solum incurritur ex peccato homicidij; sed etiam ex defectu, ut patet in iudice iuste damnante reum ad mortem, qui remanet irregularis ob defectum lenitatis, quare negatur minor argumenti, quia eo ipso quod aliqui directe voluit homicidium, quamvis iuste, & sine aliqua culpa redditur ineptus ad Christi Domini mansuetudinem representandum, & ideo ab alteri removetur. Et ad primum exemplum dicimus non incurrisse irregularitatem medicum nostri textus, si ei conscientia non remordeat, quia dabat operam rei licitæ adhibita sufficienti diligentia ne mors sequeretur, unde si præter intentionem, & casualiter sequatur, ei imputari non debet, quia non fuit voluntaria in se, neque in sua causa immo, ut diximus supra in curatione segefsit secundum regulas artis absque culpa mortali, non incurrit, ut etiam docet, & supponit, ut certum Leand. tit. citat. 42. de irregular. quod affirmat etiam secundum suam opinionem, non solum respectu medici laici, sed etiam respectu clerici. Ad secundum exemplum respondeo concedendo antecedens cum communi doctorum im-

Supram.

*Leand. 12.
2. diff. 9.
q. 7. & 8.
non. 27
q. 18.*

mo secundum sententiam D. Tho-
Lib. 9. de mæ, & Sanchez tenetur medicus apli-
matr. dij. care remedia per se ordinata, & in-
2. d. n. 15. tenta ad salutem matris, quamvis in-
 de per accidens causetur abortus, ne-
 go tamen irregularitatem non in-
 currere, ob defectum lenitatis, dum-
Dian. d. p. modo factus animatus iam extiterit;
7. tr. 5. re etiam si dubitetur de eius animatio-
fol. 35. ne, debet medicus se irregularem ha-
Leand. ubi bere in probabiliore sententia quam
prox. q. 10 cum pluribus sequitur Diana, & Lean-
 der.

49 Ad tertium casum res-
 pondeo concedendo cum Leandro,
 qui cum communi docet contra Ma-
Maiol. c. iolum de irregularitate, quod si pro-
6. num. 3. nunciata sententia iudicis damnantis
Leand. ibi- reum ad mortem, mors non fuit se-
dem disp. cuta, & idem docet de avvocato, quod
7. q. 6. etiam eadem ratione intelligi debet
 de acufatore, & omnibus alijs, qui
 in prædictam sententiam influxerunt;
 minime fiunt irregulares, quia ad hoc
 semper requiritur, quod cum effectu
 sequatur mors, aut mutilatio, ex iu-
 ris dispositione, quare quâcumvis quis
 aliquem lethaliter percusserit, si mor-
 tem evaderet ex magna diligentia, &
 scientia medici, non remaneret irre-
 gularis, immo etiam si miraculose li-
 beraretur; negamus tamen consequen-
 tiam, quia ad irregularitatem contra-
 hendam sufficit homicidium, aut mu-
 tilationem fuisse secuta etiam præter
 intentionem, si fuerunt volita in sua
 causa modo explicato.

50 Ad quartum responderetur
 concedendo antecedens, nam ut ex
 Maiolo, & communi doctorum di-
 citur Leand. irregularitas ex defectu le-
 nitatis ad duo tantum capita refer-
 tur, nempe ad mortem, vel ad ali-
 cuius membri mutilationem, & cum
 effusio sanguinis non sit huiusmo-
 di, ex ea non sequitur irregularitas,
 sicut nec ex vulnere inflicto, ut dixi;
 si autem ex hac flagellatione resultet
 mors flagelati maneat iudex irregula-
 ris, quamvis casum à nemine excita-
 tum vidi, qui tamen potest accidere
 meo iudicio, & iuxta doctrinam tra-
 ditam si iudex in proferenda senten-
 tia iuste processit, & absque culpa
 saltem mortali, ut de medico dictum
 est in nostro textu minime irregulari-

tate incurrere iudico; quia flagela-
 tio ex se quamvis si magna sit, in ali-
 quo homine sene, aut debili non mul-
 tum differt à periculo, quia tamen iu-
 dex non debuit excusare, nec potuit
 suam sententiam, quam sine saltem
 culpa gravi protulit non est aliqua
 causa, ut incurrat irregularitatem.

51 Ad quintum argumen-
 tum responderetur concessio antecedenti
 in communi, & vera sententia contra
 aliquos antiquos canonistas, quos
 refer Leand. negatur consequentia,
 quia non baptizatus cum non sit subie-
 ctus Ecclesiæ legibus non compre-
 henditur in pœnis, aut impedimen-
 tis ab ipsa impossitis, & ideo non
 baptizatus non contrahit irregulari-
 tatem, quamvis voluntarie occidat;
 secus autem quando est baptizatus,
 quia iste subijcitur legibus Ecclesiæ.

52 Ad sextum argumen-
 tum respondeo, quod aut iudices
 affligentes reos cerceribus, aut alijs
 suplicijs dando operam rei licitæ ex-
 cedunt in modo excessu gravi culpa
 commisso apto ad mortem, vel mu-
 tilationem, vel tantum levi, & in
 primo casu dicendum iudices, & in-
 quisitores incurrere irregularitatem,
 ex eo quod non adhibuerunt suffi-
 cientem diligentiam, ne mors se-
 queretur; secus vero in secundo, quia
 culpa venialis non sufficit, ut dic-
 tum est ad incurrandam irregulari-
 tatem. Vnde etiam educitur iudicem
 damnantem ad triremes, si reus dam-
 natur iuste ad hanc, vel aliam pœnam,
 seu suplicium ex quo sequatur mors,
 non manere irregularem, & funda-
 mentum sumitur ex ratione D. Tho-
 dicentis non committere homici-
 dium illum, qui non adhibuit dili-
 gentiam, quam adhibere non tene-
 tur, ne sequatur mors, & cum iu-
 dex iuste damnavit reum ad simile
 suplicium non debuit præcavere ne
 ex inde mors sequatur. Vnde bene
 resolvit Leand. in sua etiam funda-
 tus ratione, scilicet, quia iudex non
 damnavit ad mortem, sed legali pœ-
 na condemnavit.

53 Ad septimum responderetur con-
 cedendo, ut apud omnes certum Principes,
 sive ecclesiasticos, sive sæculares
 imponentes leges punitivas etiam mor-

Leand. ubi
 prox. q.
 11.

D. Thomæ
 ut 2. 2. q.
 64. art. 8
 ibi etiam
 Caiet.

Leand. d.
 q. 16.

Iuxta doc-
 trinam tra-
 ditam. 4. 2.

*Supra in
hac q. nu.
42.*

mortis contra criminosos, aut destinando iudices sæculares, qui possint ipsorum auctoritate eas quando oportet exequi ob rationem nu. præcedenti allegatam nimirum, quia iuste operantur, & non tenentur alias vitare hoc periculum mortis, quod sequitur ex eorum legibus, quia vt diximus cum Caiet. ex D. Thom. supra quis irregularitatem incurrit dando operam rei illicitæ, vel licitæ si non adhibuit sufficientem diligentiam ne sequatur mors ex illa opera ex se mortis illativa cum hac tamen limitatione, scilicet, quod teneatur aliquo præcepto divino, naturali, aut positivo adhibere prædictam diligentiam: cum ergo quando Princeps, tam ecclesiasticus, quam sæcularis det operam rei licitæ leges condendo iustas contra delinquentes non teneantur vitare aliquod iuste factum homicidium nullatenus irregularitatem incurrit videatur Caietan. loco citato. Et hanc existimo esse veram solutionem, non vero eam quam Leander, & alij afferunt dicendo ideo excusari ab irregularitate, quia sunt causa remota cum ipsa lex sit vniuersalis non determinans certam personam, nam si quis mandasset alicui, vt perse, vel alteri re mandando, vt interficeret hominem alicuius familiæ, villæ, aut civitatis absque eo quod determinasset personam, esset quidem causa remota, & non determinata persona, & tamen proculdubio esset irregularis, quia influeret voluntarie in illam mortem, quam vitare tenebantur tale mandatum non dando, aut illud revocando. Vnde Bonif. Octavus eos excusset, vnde ad consequentiam: distinguo consequens: ergo ex actione voluntaria secuta mors involuntaria non causavit irregularitatem si agens non tenebatur aliquo præcepto adhibere diligentiam, ne mors sequeretur, concedo consequentiam; si vero tenabatur adhibere diligentia, nego consequentiam, quia qui non facit quod facere tenetur si potest peccat.

*Cap. fin. ne
cleric. vel
monac. in
6.*

54 Ad octavum respondetur, quod quando advocati, prædicatores, aut confessores influunt in homicidium per actionem, quam tenentur vitare, aut impedire, manifestum est

quod incurrunt irregularitatem; sed quando prædicatores, aut alij confusentes, aut in suis libris scribentes suadent, & movent iudices ad iustitiam recte administrandam puniendo dignos pœna, quæ iure debetur, ne iudices in omissione peccent, non incurrunt irregularitatem aliquam; quia prædicatores non debent in suis conditionibus, quando omnia vicia in generali, vel in particulari hoc aut illud vitium, aut peccatum reprehendunt, & virtutem ei contrarium persuadent, vitare, aut impedire ne ex eis sequatur alicuius criminosi debita punitio quin potius tenentur omnes virtutes in generali, & imparticulari, etiam virtutem iustitiæ, inter ceteras morales præcipuam persuadere, tantum abest, vt irregularitatem incurrant, quia ipsi non sunt voluntarij, sicut iudex homicidij, quod certe nollēt, sed tantum sunt voluntarij administrationis iustitiæ.

55 Quod etiam confirmatur in alijs similibus casibus. Primo si aliquis occidat invasorem sui cum moderamine inculpatæ tutelæ, quia sic invasus non tenetur evitare mortem proximi, pro defensione propriæ vitæ si aliter non potest mortem evadere, vt satis colligitur ex quodam textu, & etiam habetur ex Trid. quamvis in hoc casu, & sequentibus necessariū, aut tutius est ab altari recedere, nisi scādalum sequatur, quousque habeat dispensationem ab irregularitate, propter dubium quod in simili casu insurgit, si homicidium, aut mutilatio facta fuit cum moderamine inculpatæ tutelæ, nam si constaret de inculpatæ tutela nulla indigeret dispensatione, quam facere commissum est episcopo, ex Sacro Concilio; sed donec ea consequitur, si vt dixi sequitur nota, aut scandalum in sacerdote non celebrante licite potest, vt docet Laiman, & communiter omnes.

*Clem. si
furiosus
de homic.
Cap. signi-
ficasti 18.
de homic.
Ses. 14. c.
7. de refor.*

56 Secundo, nō incurrit occidit si quis pro defensione patris, filij, matris, aut vxoris, in probabiliiori sententia, & rationi mihi efficax est; cōtra quosdam DD. fundatos in citata clementina solū excipiente ab irregularitate se defendentem; quia isti possunt licite, immo tenentur defendere prædictorum suo-

*Conc. ibi-
dem. & ses.
24. n. 6.*

*Laim. ubi
supra nu.
41.*

suorum vitam, quando vident periclitari: ergo si aliter non possunt, quam occidendo iniustum invasorem cum moderamine inculpatae tutelæ faciunt homicidium involuntarium adhibendo sollicitudinem, & diligentiam debitam procurando, non occidere si posset, sed quia aliter, non poterat liberare suorum vitam, non est unde contrahat, irregularitatem. Nec est contra citatam clementinam; sed conforme illi, quia nemo tenetur, se permittere occidi ne incurrat, irregularitatem, sed eadem ratio currit quando clericus videt patrem suum occidi, inhumanum enim esset in tali conflictu illum relinquere, & idem dic de matre vxore, filio, aut fratre: ergo in tali casu non incurrit si aliter, ut dixi eos tueri non potest, ut tenet Agidius, Diana Leander.

57. Tertius casus est, & confirmatio præcedentis, si clericus potest patrem suum, aut aliquem ex dictis liberare ab ipsa morte, & ex eius omissione mors eorum sequeretur in probabiliori sententia eo ipso maneret irregularis, & ratio est, nam, qui videret proximum suum submergi, aut alio modo eius vitam periclitari, & in mortem iri, & eum posset adiuvare, & non faceret irregularis fieret, quia quamvis ad mortem, si in illo conflictu fuit secuta, phisyce, aut positive non concurrerit influendo, concurrat tamen moraliter, & negative, negando ei adiuvamen, ex cuius positione mors non succederet, sic docet Maiolus apud Leand. & Dianam cum alijs, quod verum esse etiam si solum ex charitate teneretur opem ferre, asserunt alij qui ex iure probant, ratio est quia, qui potest, & debet impedire homicidium, & non facit, influit in illud: sed, qui tenetur ex charitate aliquo præcepto tenetur adhibere debitam diligentiam: ergo non adhibendo, influit in mortem iuxta doctrinam Caietani supra, licet D. Tho. & Cai. & loquantur dedante operam rei illicitæ, sed auctores huius sententiæ pro eodem reputant moraliter loquendo non defendere à morte quando potest, & tenetur, si non faciat, &

sequatur mors, ac occidere iuxta auctoritatem Alexandri III. dicentis sic: *qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit occidit*: & D. Ambrosius dicit, esse eadem culpa affectum cum, qui non repellit iniuriam à proximo, seu socio cum possit ac illum qui eam infert, & alibi dicebat non elargienti eleemosynam: *si non paupers occidisti*.

Sed quid quid sit de obligatione orta ex charitate, quia probabilius est non incurrere irregularitatem non liberantem contra charitatem à morte; sed si est obligatio de iustitia qualis est respectu patris, & filij, &c. firmant communiter DD. ut ait Leander.

58. Quartus casus est, in defensionem honoris, & famæ potest quis occidere iniustum invasorem conantem me iniuste infamare, vel si nobilis cum potuisset vitare notam, aut infamiam fugiendo ne occideret invasorem, non tenetur fugere, & ideo si occidat se defendendo dicto moderamine non incurrit irregularitatem, quod, ut probabilius docet Diana, & Leander cum communi Doctorum contra Silvium, & Vegam in suo libro *Espejo de Curas*, & contra alios, sed ratio ipsum nobilem non incurrere profecto efficaciter suadet, nam ius habet defendendi famam, ne ignominia ei sequatur, sed qui utitur iure suo nemini facit iniuriam: ergo non tenetur fugere, ac proinde si occidat moderamine inculpatae tutelæ nullam negligentiam habet, ac consequenter irregularitatem non incurrat, quod etiam extendunt si nobilis à nemine fugere videatur, secus tamen docent communiter de clerico, aut monacho, quibus fugere ob evitandum homicidium indecorum non est, quia propter ob rationem D. Thomæ allegatam debent adhibere hanc fugiendi diligentiam, ne sequatur mors, aut peccatum homicidij, nisi forte, ut bene advertit Leand. cum alijs, statui clericali, aut religioni, immo aut ipsimet soli clerico, aut monacho fuga esset ignominiosa, vel si fugiendo non evadat periculum, & ideo cum communi iuristarum abso-

Cap. sicut digni de homic.

D. Ambrosius l. 1. de off. sic. c. 36.

Leand. ibidem q. 87 & 88.

Diana p. 4 tr. 2. ref. 3 Leand. ibidem q. 34 Contra Silv. 22. q. 64. ar. 7. Contra Vegam l. 2. c. 6. 13. d. 26. n. 254.

Dist. Leand. q. 38.

lute loquendo iam esset indecorum fugere; ac proinde ab irregularitate liberari. Quamvis in omni eventu teneatur possibilem adhibere diligentiam, quā possit sine nota honoris, aut periculo vitæ.

59 Quintus casus ob defensionem bonorum temporalium iuxta cōmunissimam sententiam potest laicus occidere iniustum invasorem absque eo quod incurrat irregularitatem, eadem ratione scilicet, quia quamvis possit perdere sua bona, ne occidat conantem rapere, ad id non tenetur: ergo potest se defendere vsque ad occisionem raptoris, in cuius defensione, nec peccat, nec incurrit irregularitatem. Quod etiam extendunt plures DD. ad clericos, qui eadem ratione possunt se, & sua tueri vim vi repellendo, ac propter ea non tenentur cesare à defensione; nec est aliquis textus illos irregulares faciens; cum ille ex cap. extra de homicidio loquitur in casu quo percussio clerici, de qua ibi fit mentio, non fuit necessaria, quia præterquam quod, ea, quæ furto ferebant non erant ipsius clerici, poterat occurrere furto alijs medijs sine percussione; vt ex textu constat, & pro hac sententia extant Suarez, Sotus, Castro, & alij quos refert idem Leander, videm explicationem proposit.

60 Restat respondere ad aliud argumentum de eo, qui dedit consilium ad occisionem hominis perpetranda alicui, qui iam erat determinatus tale cōmittere homicidium: Ad

quod responderetur mandantem, aut cōsulentem facere homicidium, quando ex eius mandato, aut consilio fuit perpetratum, manere proculdubio irregularem, & ratio est quia ad irregularitatem incurrendam sufficit, & requiritur influxus phisycus, aut moralis voluntarius in se, vel in sua causa in homicidium, aut mutilationem, sed qui mandat, aut consulit homicidium fieri, si fiat, est causa moralis, & influens, ac proinde fit irregularis. At vero si mors non sequatur cum effectu, aut mutilatio, mandans eam fieri nō remanet irregularis, etiam si fuerit homicidium attentatum, vt cum communi docet, Leand. contra, Maiolum; quod etiam verum est, si vulnus mortale fuerit inflictum, sed ex speciali peritia medicinaliter curatum, vt mors non sequatur, vt iam dixi; sic similiter, requiritur ex parte mandantis influxus, & causa mortalis, quare concedimus, non incurrere, irregularitatem mandantem, aut consulentem homicidium ei, qui iam erat determinatus illud facere, aut faceret cū effectu sine tali consilio, sic docet Diana, Leand. Suarez, Bonacina, Castro Palaus, sub hac tamē limitatione, scilicet, nisi ipsum mandatum, aut consilium esset causa vt mors ei citius, aut efficacius fieret, quia quomodocunque concurrat, & influat in homicidium homicida est, & pro tali haberi debet etiam in dubio, vt exiure docet fere, vt certum, & communem refert Leand. Sanch. & plurimi alij.

Leand. disp
10. q. 6.

Dian. p. 3.
11. 5. r. 5.
84.
Suar. disp
44. se. 3.
n. 10.

Ex ca. ad
audientiā
et c. signi
ficasti de
homicid.
Leand. de
irreg. disp
1. q. 16.
Sanch. in
sum. l. 1.
c. 10. n. 4.

Leand. disp
c. 3. ar. 9.
1. proposit.
31. in tit.
1. ab Inno
cent. dam
nata.

CAPVT X. TVAM IN DOMINO HVIVS TITVL.

SPECIES HVIVS TEXTVS.

MONASTERIO Sancti quirici vacante abbate, volens quidam Cardinalis ei providere de idonea persona, super quo adhibita diligentia, cum nulla inveniretur apta, per quam posset status monasterij in melius reformari, tandem invenit quemdam monachum, & utilem monasterio; sed ex alio impedimento in abbatem eligi, ex iure, non poterat, pro eo tamen quidam laici apud cardinalem intercedebant, qui consuluit Papam, quid super hoc esset agendum; cui respondet, & commendans diligenciam eiusdem cardinalis, & mandat, quod si non potest eidem monasterio de persona magis idonea providere monachum illum, quem ipse cardinalis commendaverat, per quem status monasterij credebatur reformandus ibi præficiat in abbatem, nullo habito respectu ad illicitam petitionem laicorum; sed ad hoc ex officio suo tantum procedat, taliter tamen quod ad sacros ordines non ascendat, ex eo quod necessitate instante possit in abbatem assumi in minoribus ordinibus constitutus, & similiter, ut laici ipsi non sint illi aliqua consanguinitate, aut affinitate coniuncti, ut propter hoc contra ipsum aliqua suspicio possit oriri.

Dist. 1. q.

1. quibusdam, & 8.

q. 1. Moif

ser. & c. si

ego.

Barb. &

Gonza.

Abb. Zab.

Hof. Pa.

normit. in

presenti

Innoc. hic

Rodr. in

sum. tit. 2

c. 39. a n.

7.

61 CONCLUSIO. Irregularis, & in minoribus constitutus potest dispensative in abbatem assumi: si clausa tamen propinquorum intercessione. Hæc conclusio liquido constat ex hoc capite, & eius glossa quoad omnes eius partes, & quoad preces carnales non admittendas probatur alijs iuribus, in quibus ordinatur subiecti merita esse tantummodo attendenda. Exonant præter ordinarios adhuc textum repetentes Barbosa, citans abbatē

Zabarelam Hostiensem Panormit. Innocent. & ex theolog. Emmanuel Rodrig. Lessius, Raphael de la Torre, Navarrete, etiam, & Garcia de beneficijs, & alij plures citati ab ipso Lessio.

62 Sed contra conclusionem sit primum argumentum: sumptum ex cap. ut abbates hoc tit. ubi disponitur abbates, sicut, & decanos, &c. fieri debere presbyteros: ergo falsa est conclusio statuens posse assummi in abbatem in minoribus ordinibus consti-

Less. de

iust. l. 2. c.

35. dub.

20.

Rap. de re

liq. tit. 2.

q. 100. ar.

5. d. 1.

Nau. in

man. cap.

23. num.

101.

Garc. p. 8.

c. 4. num.

119.

C. ut abb.

1. de ætat.

te hoc sit.

*Supra tit.
de suprad.
neglig. n.
29
Ex c. sta-
tuimus
ibidem.*

*Ses. 23. c.
1. de re-
form.*

tutum; probo consequentiam, quia adversatur expresso textui. Arguo 2. quia abbates habent ordinariam iurisdictionem saltem in foro interiori, quia habent, & debet habere potestatem absolvendi suos subditos à peccatis, quorum, vel sunt parrochi, vel curam animarum gerentes, ut diximus supra deductum ex ipso iure: ergo non potuit constitui etiam, neque dispensative monachus non sacerdos in officio abbatis, quia hæc potestas competit parochis, & abbatibus, aliisque superioribus religionum ex iure divino (in quo Summus Pontifex non potest dispensare) ut constat ex Tridentino: ergo Pontifex non potuit dare licentiam, ut in abbatem sumeretur monachus non sacerdos, seu in minoribus ordinibus constitutus.

Tertium argumentum nā Christus Dominus audivit preces matris filiorum Cebedei petentis sedes suis filiis, & quamvis pro tunc non concessit, tamen postea eos ordinavit sacerdotes, episcopos, & Apostolos, sed hi erant consanguinei Christi: ergo non debent repelli preces consanguineorum in suorum favorem, nec poni in nostro textu pro impedimento. Et confirmatur nam homines maxime Ecclesiastici non debent esse inexorabiles, cum hoc sit contra clemenciā, & mansuetudinem, quæ, ut docet D. Tho. sunt virtutes, & partes temperantiæ, & aliās nō sunt contra severitatem: ergo non debent iudices fieri inexorabiles, præcipue quando exorantes non sunt homines iniqui, & indigni iuxta illud, *nos inique egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcirco inexorabilis est*, & alibi vituperatur inexorabilitas, ut habetur Ecclesi. *non exorauerunt pro peccatis suis antiquis*: ergo exorare iudicem virtus est, & ideo exorantes poenā non merentur, qualis assignatur in nostro textu consanguinibus intercedentibus pro peccato, seu impedimento ex illo procedente, ut ad abbatiam, seu sacros ordines admittatur abbas.

63 His tamen non obstantibus vera est decisio nostræ conclusionis, & textus, cuius ratio est, quia ad rectam iustitiæ sive distributiæ, sive commutativæ rationem non sunt respiciendæ alienæ preces, sed subiecti, aut personæ

propria merita quia acceptio personarum, tam in divino iure, quā humano valde damnatur, est namque peccatum, ut docet D. Thom. & habetur ex illo: *Apud Deum acceptio personarum non est*, sic, ut dare alicui prælaturam, non propter merita, sed quia dives, vel consanguineus est, ut explicat Sanctus Doctor: quare se cluso hoc humano respectu, si persona apta est, & digna ad aliquod officium in utilitatem totius communitatis, & habeat aliquod ex iure impedimentum iuste Princeps in eo dispensat ad effectum tantummodo, ad quem persona est necessaria, & assumitur in bonum commune, quod in nostro textu factum, & practicum est.

64 Ad primum ergo argumentum respondeo. Abbates ex vi proprii officij non esse necessarium quod sint presbyteri, quia sive hoc nomen abbatis sit nomen dignitatis, sive non: dixerunt enim aliqui, quos refert Barbof. quod abbas est potius nomen sollicitudinis, quam honoris, quamvis contrarium verius, & receptius sit, sed tamen quamvis non sit in sacris optime potest exercere officium gubernationis, & sollicitudinis absque eo quod ascendat ad sacerdotium, & sacros ordines, quia lex, & obligatio ascendendi non est de iure divino, sed tantum de iure positivo, in quo quādo oportet, sicut in nostro casu fecit Pontifex, potest dispensare sic exigente necessitate. Maxime quia ante constitutionem relata in argumento stabilitam in Concilio Pictaviensi, unde tracta fuit ad citatum textum, poterat secundum pristinam consuetudinem, & tempore Sancti Benedicti constitui abbas non sacerdos, nec in sacris ordinibus constitutus, ut notat Domin. Gonzalez, & probat ex decreto, & sic oprime stat nostra conclusio, & textus decisio.

65 Ad secundum respondetur, quod quamvis abbates habeant in suos monachos ordinariam iurisdictionem, in quo punto iam diximus supra, tamē eam habent, si sacerdotes non sint, nā alias habere non possunt iurisdictionem, & ut dixi non est necessarium ex aliquo divino iure, quod sint sacerdotes, in quo potest Papa dispensare; quāvis dum simul cum officio abbatis constituti sunt in sacerdotio teneantur

*D. Thom.
2. 2. q. 63
q. 1.*

*Barbof.
ubi præ-
num. 2.*

*Et. ut ab-
bates hoc
sit.*

*Gözal. bie
num. 2.
Ex c. pres-
byteri dis-
24.*

*Supra ci-
tat. loco
nu. 29. de
supplenda
negligenti-
a præl.*

*D. Thom.
2. 2. q. 1.
2. 7 ar. 2*

*Trenorū
c. 3. vers.
42.*

*Ecclesi. 16
vers. 8.*

*Ratio de-
cidendi.*

*Iacobi c.
30.*

tur sicut alij superiores, & parrochi habentes curam animarum iure divino oves cognoscere, & eas pascere, &c. ut habetur loco citat. Concil.

66 Ad tertium respondetur quod intercedere coram superiori, & petere pro aliquo est actio indifferens, & ideo potest esse licita, & illicita, & in nostro textu tantum dicitur, quod nullum prorsus habeat cardinalis respectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, unde supponit licitam petitionem audiri, & admitti debere, quod tamen, quia si intercessores sunt consanguinei solent iniuste petere nescientes, quid petant ut dictum fuit matri filiorum Cebedei in illis verbis: *Nescitis quis petatis*, ideo provide in nostro textu cavetur, quod laici commendantes monachum non sint consanguinei, aut afines ex quibus, qui solent suos nimis iusto commendare, potest facile aliqua sinistra sub oriri suspicio; & quamvis Christus Dominus magna suis fecit beneficia, honores, & glorias, ad eas evecti fuerunt eorundem meritorum ratione non vero ex aliorum minus recte petentium intercessione, quin potius semper Dominus carnem, & sanguinem repulit à se, ut constat, ex pluribus Evangelij testimonijs, nam ut erudiret Ecclesiam, nec matrem multoties audiebat, ut constat ex illis verbis Matris suæ Sanctissimæ dictis: *Quid mihi, & ibi mulier*, & iterum: *Quid est quod me querebatis, nesciebatis quod in his, quæ Patris mei sunt oportet me esse?* Et alibi admonitus, quod mater, & fratres essent ad portam eum alloqui volentes respondit sic: *Quæ est Mater mea quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in Cælis est, ipse frater meus, & soror mea, & Mater*, unde potius exempla Christi dant vigorem nostro textui.

67 Huius capituli auctor fuit Innoc. III. rescribens Cardinali Leoni, quem ipse Pontifex misserat legatum in Bulgariam ad coronandū Ioannem Principem illius Regni, ut ex illius sæculi historijs habetur, & inter visitandum aliqua monasteria, visitavit etiam Sancti Quirici, quod est ordinis Sancti Benedicti, & consulenti Innocentium super negotio textus respondit prædictam in eo contentam

epistolam decretalem in qua supponitur monachum illum ad abbatiam evectum esse irregularem, ut notat glossa.

Quæstiones appendices ex hoc cap. tuam 10. hoc tit.

QVÆSTIO I.

An Papa, & eius legatus possit dispensare in irregularitatibus ad ordines, & beneficia?

Hic quæstioni occasionem præbent illa nostri textus verba: ex tuo duntaxat provisionis officio instituas in abbatem unde non obscure dignoscitur ipsum monachum irregularem, ad ordinem sacrum suscipiendum, & ad dignitates obtinendas existere, super cuius dispensatione de potestate quærimus, supponendo dividi irregularitatem in eam, quæ provenit ex defectu, & eam quæ provenit ex delicto: & quæ provenit ex defectu alia est se tenens ex defectu corporis quia aliquis potest esse irregularis carens aliquo sensu, seu potetia corporali, videlicet visu, auditu, locutione, manibus, aut pedibus, aut habet aliquam notabilem in corpore deformitatem, infirmitatem, aut alium defectum reddentem personam impeditam ad ordinum exercitium; alia vero se tenet ex parte anime, ut ex defectu scientiæ, ætatis, legitimitatis, &c. ex delicto autem provenit irregularitas homicidij, motilationis, malæ ordinationis, suspensionis, aut alterius censuræ violatione.

69 Et quod Papa, & minus aliquis eius inferior, aut legatus non possit dispensare in irregularitatibus ad minus in omnibus probant sequentia argumenta, nam quæ provenit ex vicio corporis potest esse talis, ut omnino reddat hominem impeditum ad ordinum exercitium, ut in ceco, surdo, &c. sed hoc impedimentum non potest tolli, cum sit naturale, per Papæ dispensationem: ergo hæc irregularitas indispensable est.

Secundo, quia scientia est requisitum necessarium in ordinatis ex iure divino iuxta illud: *Contrivit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te ne facere*

Offic. 4.

Math. c. 20.

Joan. c. 2. iterum. Luc. c. 2.

Sacerdotio fungaris mihi; sed Papa non potest dispensare in iure divino: ergo neque in impedimento scientiæ.

Tertio, quia etiam bigamia est irregularitas indispensabilis, ex eo quod dicit Apostolus de episcopo, quod sit vnus vxoris vir: ergo ex iure divino hæc etiam irregularitas est introducta.

Quarto, quia servitus est irregularitas, sed Papa non potest dispensare, vt seruus licite ordinetur, quia est iure naturali impeditus servitute, & subiectione domini sui, quam Papa non potest tollere, quia vergeret in præiudicium domini illius servi: ergo non potest, &c.

Quinto, quia in honestate vitæ non potest Papa dispensare, quia quod sacerdotes, & ministri Dei, qui ei in altari seruiunt sint puri, & sancti præceptum est Dei iuxta illud. *Mundamini, qui fertis vasa domini;* sed in Dei præcepto Papa dispensare non potest: ergo sicut in scientia ita in moribus dispensare non potest.

Sexto, in homicidio præcipue directe volito, & omnino voluntario maxime iniusto non potest dispensare; quia etiam est ex iure divino, quia ex eo dominus noluit Regem David ædificare sibi templum, quia efuderat multum humanum sanguinem iuxta illud, *non ædificabit mihi templum, quia vir sanguinum es;* ergo si iure, & præcepto divino prohibetur Profetæ Regi ædificare templum Deo propter homicidia licet iuste facta, quanto magis prohibetur in templo ipso servire illi qui iniuste, & voluntarie homicida est.

70 Pro quæstionis solutione respondeo, quod in irregularitate Papa solus potest dispensare ex propria sua ordinaria potestate. Hæc conclusio tradita communiter à DD. probatur à Paulo Laiman auctoritate Div. Thomæ; qui, & de impedimentis facientibus irregularem tractat in additionibus cuius ratio vnica est, quia omnis canonica irregularitas est à iure canonico constituta, sed solus Summus Pontifex potest dispensare in legibus iuris canonici: ergo solus Papa potest dispensare ex propria, & ordinaria auctoritate in irregularitate. Maior huius syllogismi est certa, quia non est,

nec cognoscitur in Ecclesia canonica irregularitas ab aliquo homine, nisi à Summo Pontifice, & eius canonica lege, vt bene probatur à Leandro, contra paucos antiquos existimantes posse à iudice imponi irregularitatem, probatur, inquam ex iure vbi expresse dicitur nullam irregularitatem incurri nisi in causis à iure expressis, per ius autem intelligitur ius canonicum, docet etiam Sotus, Suarez, de censuris. Ledesma, Castro, Navarr. & omnes; minor etiam est manifesta, quia inferior non potest dispensare in lege superioris sine eius licentia tacita, vel expressa, vt apud omnes etiam est certum vnde tenet conclusio.

71 Sit secunda conclusio. Potest inferior Papa dispensare ex eius licentia in qualibet irregularitate. Hæc conclusio etiam est certissima, & patet manifeste in nostro textu, in quo datur facultas cardinali ad constituendum monachum alias iure impeditum in dignitate abbatia, & in alijs pluribus casibus in quibus possunt legati Papa, & episcopi, & alij prælati dispensare. Quorum primus casus sit ex Concilio Tridentino in duobus locis, nam cap. 6 Ses. 24 licet episcopis dispensare in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ provenit ex homicidio voluntario, & alijs deductis ad forum contentiosum, & in secundo loco committitur ordinario loci, vel metropolitano dispensatio, quæ debetur pro irregularitate proveniente ab homicidio casuali, vel ex vim repellendo, vt se defendat, si forte incurrit, vt iam explicuimus supra: ergo ex commissione potest inferior dispensare. Quod intelligitur de episcopo habente subditos, cum quibus solum in sua diocesi, vel extra ipsam potest dispensare; immo, & secundum probabilior sententiam cum religiosis, & exemptis, si ipsi subijciuntur episcopo delicta sui superioris; quam potestatem in communi sententia potest episcopus præstare suo confessorio; vt secum dispensat; sit cum pluribus docet

72 Tercius casus est in commissario generali Sanctæ Cruciatæ. Qui potest dispensare cum illegitimo orto ex matrimonio ex impedimento affinitatis

Leand. de irreg. tr. 1. q. 1.

Ex cap. is quæ de sent. exco. munit. in 6.

Sotus in 4. d. st. 21 ar. 1. q. 3. Suar. disp. 40. scilicet. 4. Ledesma de sacramento ordinis 1. p. fol. mihi 390.

Navar. in sum. c. 27 à n. 191.

In nostro text. iust.

Ses. 24. de reform. c. 6. & Ses. 14. de ref. c. 7.

2. casus.

Supra hoc tit. n. 53.

Leand. disp. 27. tr. 2. q. 6.

Sanct. de matr. l. 8. disp. 6. nu. 23. fol. mihi, int. 3. 30.

tatis

Ad titum. cap. 3.

Isaie 25.

2. Reg. c. 7.

Laim. l. 1. tr. 5. c. 9. num. 1. D. Thom. in 4. disp. 27. q. 3. 3. p. q. 38. Leand. tr. 2. disp. 27. q. 4.

tatis provenientis ex illicita fornicatione, ut docet Thomas Sanchez, cuius assertio, ut melius intelligatur eius inferbo verba: *tertia conclusio commissarius bullæ Cruciatæ potest dispensare pro solo conscientie foro in affinitate consurgente ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu atque prolem susceptam, vel suscipiendam legitimam decernere; dummodo impedimentum sit occultum, & matrimonium fuisset contractum bona fide, saltem ex parte alterius contrahentis*; sed nota quod in tali casu, admoniti de dispensatione impedimenti annullantis matrimonium, tacita tamen causa, debent coniuges renovare consensus, quamvis non sit coram parrocho, & testibus, ut pronunc suppono sic tuta conscientia fieri posse; hanc ergo facultatem concedi in bulla Cruciatæ latina commissario dicit Sanchez, quæ ad eo est absoluta, ut etiam si Pontifex esset præsens, aut facile cum adire, quia conceditur sine restrictione, poterit commissarius prædictus ea uti.

73 Potest etiam commissarius Cruciatæ dispensare in irregularitate ex defectu lenitatis contractæ, quia in eius commissione dicitur, *quod possit dispensare super quacunque irregularitate, quæ non procedit ex homicidio voluntario*; pro homicidio autem voluntario intelligitur, non sane, quod sit iuste sententia iudicis; quod proprie non appellatur homicidium; sed occisio hominis, ut docet D. Tho. sed quod sit cum peccato, quia homicidium proprie pro peccato sumitur, ut etiam habetur ex illo Marci. erat autem, qui dicebatur Barrabas, qui cum seditiosis erat vinctus, *qui seditione fecerat homicidium*, & sic tenent Theolo. quos refert Leand.

74 Potest etiam dispensare cum medicis, chirurgis, & infirmariis super irregularitate contracta ex homicidio casuali, ut docet ipse Leand. & Diana, & Rodriguez, item, & in probabiliori sententia in ea, quæ prævenit ex vigamia, & tandem in omni irregularitate, (excepta illa quæ provenit ex homicidio directe voluntario) simonia, apostasia à fide, hæresi, aut mala ordinum susceptione, ut tradit Diana, & Leander relatus, sed Diana negative responderet respectu simoniæ, apostasiæ, & per malam susceptionem ordinum

imò docet hæc non causare irregularitatem 1. par. tract. 11. resol. 113.

Quartus casus est de prælatis regularium, qui iuxta probabiliorē opinionem possunt dispensare cum suis subditis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, aut ex homicidio iusto in bello facto, seu iusta sententia executioni mandata, ut tenent plures, quos citat Leand. & Diana inter quos, est Villalob. Caiet. Laiman, & Palancic. cum Vitaldo, qui dicit sic fuisse in facti contingentia, resolutum in sacra poenitentia Romana, & ratio est, quia prælati regulares habent privilegia dispensandi in omnibus irregularitatibus excepta bigamia, & homicidio voluntario, quibus additur Suarez. quamvis aliqui contrarium dicant, sed circa hoc vide infra de officio ordinarij num. 70.

Quintus casus est etiam respectu confessoris ex privilegio Bull. Cruciatæ electi, quem posse absolvere ab irregularitate ex delicto supra titul. de tempor. ordin. numer. 62. valde probabiliter dicebamus, & late defendit Leander ibi citatus, quamvis in tomo de irregularitate sibi contrarius mutavit sententiā præferens, ut probabiliorē opinionem negantem posse confessorium virtute bullæ absolvere ab irregularitate vlla, quia negat esse propriam censuram, & quamvis sit poena, quatenus poena est ab ea absolvi non potest, quia in bulla Cruciatæ, quæ hodie promulgatur, non continetur, verbum, *venit*, ut solebat in alijs poni, sed quod mihi visum fuit ibi dixi, & nunc dico quousque aliud à sede apostolica decernatur. Ex quibus ad argumenta.

75 Ad primum responderetur, concedendo eam irregularitatem, quæ provenit ex defectu, aut vitio corporis omnino impediēte ordinato exercitium ordinis non posse tolli à Papa, neque à Papa fuit posita, est namque irregularitas inhabilitas ad ordines, & eorum usum à iure ecclesiastico introducta, ut ex eius diffinitione constat supra tradita; vitium autem corporis non est irregularitas à iure ecclesiastico imposita, in qua propterea si homo est omnino impeditus Papa dispensare non potest; & dixi omnino impeditus, nam si non est omnino impeditus, sed taliter quod

D. Thom.

1.2. q. 88.

art. 6. ad

30.

Marci c.

15.

Leander

disp. 7. tr.

2. q. 135.

Leand. disp.

9. q. 39.

Dian. 1.

p. tr. 11.

ref. 112.

Rodri. in

addit. ad

bull. 6. 13

num. 2.

Dian ibi.

dem.

Leand. tr.

2. disp. 27.

q. 34.

Dian. p. 4

tr. 2. ref.

69.

Villal. 1. 1

tr. 21. disp.

28. n. 10.

Caiet. in

sum. vers.

irregul.

Laim. 1. 1

tr. 4. c. 9.

Vital. ci-

tatas à

Leand. n.

327.

Suarez. de

cen. disp.

47. sect. 6

num. 12.

Diximus

supra tit.

de tempo-

ribus or-

dinat. nu.

62.

Leand.

disp. 27. q.

35. de dis-

pens. irre-

gul.

quod possit exercere in ordinibus, quavis cum aliqua difficultate, poterit ordinari ab episcopo, cuius est non quippe dispensare in his impedimentis, sed prudenter iudicare si vitium corporis, aut deformitas sit notabilis, & populo notam, aut scandalum possit causare, circa quod attendi debent circumstantiae ex parte personae, eiusque scientiae, virtutis, utilitatis, aut necessitatis, Ecclesiaeque eiusdem indigentia, & quod irreverentia sacramento aliqua non sequatur, & ad hoc prudens episcopi iudicium reducuntur omnes resolutiones, quae ab auctoribus late circumferuntur, circa hoc negotium, & aliquid amplius agendum est, & cum maiori benignitate admittendum ad ordines superiores quando ordinandas iam est in facris constitutus, & ad indebita officia reverti non potest, quod, & docuit D. Thomas sic dicens; *aliquis efficitur ad susceptionem ordinum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis personae; Ideo patientes defectum in membris impediuntur a susceptione ordinis, si sit talis defectus, qui maculam notabilem inferat, per quam obscuretur persona claritas, (ut abscissio nasi) vel periculum in executione facere possit, alias non impediuntur, haec D. Thom. ubi huiusmodi corporalem defectum non irregularitatem, sed impedimentum appellat quare concedimus hanc irregularitatem, vel si proprie loquamur, impedimentum esse indispensable ab Ecclesia, quia non ab Ecclesia dimanat, & dispensatio non valeret, quare cecus, aut omnino surdus nunquam posset licite celebrare quantumvis dispensatus. Hoc autem impedimentum non impedit ex necessitate sacramenti, sed tantum necessitate praeccepti, tam naturalis, quam Ecclesiastici, unde tales vere sacramentum ordinis suscipiunt, ut docet etiam D. Thom. ibidem, de quibus impedimentis, & eorum dispensatione, quae sic appellatur lata significatione, agatur sub titulo de corpore viciatis.*

D. Thom.
ubi prox.
art. 2.

76 Ad secundum respondetur: quod, ut docet D. Thom. alia sunt sacramenta, quae requirunt actum suscipientis, & requirunt necessitate sacramenti usum rationis in suscipiente, qualia sunt sacramentum poenitentiae, matrimonij, & huiusmodi, quia haec sacra-

menta constituuntur actibus suscipientium; ad alia autem sacramenta non requiruntur ex necessitate sacramenti aliqui actus: unde si puer ante usum rationis baptizatur, & confirmatur vere, & valide remanet baptizatus, & confirmatus, & idem dicendum est iuxta sententiam D. Thomae, & communem Theologorum, (contra quosdam qui dicunt requiri ad omnes ordines usum rationis) de sacramento ordinis, quod valide confertur puero infanti baptizato; sed de necessitate praeccepti non solum requiritur usus rationis ad ordines digne, & rite suscipiendos, sed etiam aliqua scientia ex duplici capite: tum ex fine, & usu ipsius sacramenti, quod sine scientia ad eius exercitium exercere nemo potest, sicut legere ad ordines minores, & alia sufficientia ad exercitium cuiuslibet ordinis, & hanc sufficientiam Papam non posse supplere neque per dispensationem cum communi DD. diximus supra, quia non potest dispensare cum omnimodo illiterato, quia haec ignorantia non tam irregularitas est, quam totale impedimentum, quod tolli non potest per dispensationem; sed quia haec ignorantia removetur ab intellectu ordinati per maiorem, vel minorem scientiam Ecclesia in suis sacris concilijs ad quolibet ordinem necessariam requirit, & taxat scientiam, ut videre est in Tridentino, & super hanc determinatam scientiam cadit dispensatio, quam potest concedere relaxando: ergo istum, Petrum: v.g. suam positivam legem, sicut de corpore viciatis idem dicimus, & iterum dicemus, & ad hoc etiam accedit prudens episcopi iudicium, ut dicebamus de impeditis impedimento corporali, negamus tamen dari positivum de scientia divinum praecceptum, nec auctoritas ex Osee adducta inducit praecceptum, sed supponit necessitatem scientiae.

D. Thom.
ibidem in
corp. art.

Ses. 23. de
Sacramen
to ordinis
à cap. 11.

77 Ad tertium respondetur supponendo bigamiam nihil aliud esse quam nuptiarum, aut matrimonij multiplicationem. Unde bigamus dicitur, qui binas contraxit nuptias, cuius triplex est species prima quando quis duo, vel plura contraxit, & consumavit matrimonia, & haec dicitur vera alia dicitur interpretativa, quae fit, & contrahitur ab

ab eo, qui duxit viduam, seu non viduam, sed iam ab alio viro cognitam, & corruptam, non vero si ab ipso contrahente fuisset deflorata, verum si post quam cum ea contraxit ipsa adulteravit, & post adulterium eam cognovit maritus sciens adulterium, & secundum probabilem opinionem, etiam si ignoret bigamus est. Tertia dicitur similitudinaria, quæ contrahitur ab illo, qui defacto cum esset in sacris voluit contrahere matrimonium, aut professus in religione si illud etiam cum virgine consumavit. Quarum quælibet bigamia in omnium sententia inducit irregularitatem. Vnde prima bigamia quæ dicitur verâ, & formalis non contrahitur nisi bigamus consumaverit effuso semine ex parte utriusque consumantis matrimonium, quare qui contraxit cum virgine ab alio non cognita non est bigamus, nec indiget ad ordines, si biduus maneat, dispensatione sic Ledesma, Leander, & omnes.

Ledesma
ti. 1. c. 31.
de bigam.
Leand. tra.
cit. dis. 6.
à q. 1.

Ex tit. de
bigam. nō
ordin.

D. Thom.
in 4. ass.
29. art. 1.
et in add.
3 p. q. 66.
ar. 5. id 2.
Leand. tra.
2. dis. 6. q.
29.
Suarez. dis.
49. se. 8. 5.
de cens.
Sanct. de
matrimo.
l. 7. dis.
86 n. 7.
D. Thom.
ubi prox.
art. 5.
Se. 23. de
ref. c. 17.
in fine.
Ca. unico
de bigam.
in 6.
Leand. ibi
dem à q.
33.

78 Quo supposito. Ad argumentū dico quod quavis bigamia inducat irregularitatem, ut constat ex tit. hæc tamen irregularitas non est de iure divino sed ex humano positivo à sede apostolica dispensabilis, & ad auctoritatem Apostoli responderetur quod non omnia, quæ scripserunt Apostoli sunt de iure divino, ut docet D. Thom. & cum ipso schola theologorum, sed ea tantū, quæ à Christo Domino sunt instituta, potueruntque Apostoli aliquas statuere leges sibi tradita auctoritate apostolica, vel ordinaria, sibi etiam, ut episcopis competente, & cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi, & destruendi, ut ait D. Thom. quam tunc (ideest tempore apostolorum) habuerit, potest hæc irregularitas per eum, qui primatum tenet Ecclesiæ, dispensari, & sic docent communiter DD. etiam ex potestate ordinaria contra quosdam, quos refert Leand. tum sic expresse doceat D. Thom. Suarez, Sanchez, & praxis Ecclesiæ, immo, & episcopus potest etiam dispensare cum bigamo saltem ad ordines minores, ut expresse docet D. Tho. quem sequuntur communiter DD. quamvis iam propter auctoritatem Concilij Triden.

non poterunt episcopi etiam ad minores ordines cum bigamis dispensare, & etiā ex iuris dispositione, & ideo Leander hoc probabilius esse dicit, nisi urgente necessitate.

D. Thom.
in add. 3.
p. q. 39.
ar. 3.

De obliga
tis ad ra
cioinā.

Cap. servu
rū de ser
uis nō or
dina

79 Ad quartum respondeo ex Div. Thoma quod in susceptione ordinis mancipatur homo divinis officijs, & quia nullus potest alteri dare, quod suum non est, ideo servus, qui nō habet potestatem sui, non potest ad ordinem promoveri, quamvis si promoveatur ordinem suscipit, quia libertas non est de sacramenti necessitate, licet sit de necessitate præcepti, & similis ratio est de alijs, qui sunt obligati, & rationem reddere tenentur, ut dicitur sub tit. de obligatis; quare quamvis carentia libertatis inducat irregularitatem, hæc irregularitas non provenit, tam ex iure Ecclesiæ illam ponentis, quam ex iure, quod dominus habet in servum suum, cuius iure ab Ecclesia spoliari non potest, & si faceret, ordinati, domino invito, aut ignorante, episcopus, qui eum ordinaverit tenetur ultra peccatum mortale, quod cōmitteret domino servi valorem in duplum reddere, quia tunc servus maneret liber; nisi sit in ordinibus minoribus, quia tunc servus manet ut habetur ex iure: quare si servus fuit donatus libertate non manet irregularis, vnde colligitur, quod servi irregularitas magis debet dici impedimentum, quod per dispensationem tolli non potest, sed tantum per voluntatem domini talis servi, vnde nostra conclusio quod Papa potest dispensare in irregularitate à iure posita certa, & firma manet.

80 Ad quintum respondeo per vitam in honestatem non fieri aliquem irregularem excepto crimine homicidij, ut habetur ex cap supra explicato; sed tantum indignum ad sacramenta administrandum; ac proinde valide ordinari, & si administret nullam incurrit irregularitatem: quia peccator suscipiens ordines in peccato mortali non manet suspensus canonica suspensione: testimonium autem allegatum ex Isaie tantum continet præceptum, ut qui accedunt administrandum in alari purificentur, & mundi accedant, ex cuius transgressione non resultat irregularitas.

Cap. quest
rū de ser
vin.

Ad

81 Ad sextum respondetur nul-
lam ex vi divini iuris contrahi irregu-
laritatem ex hominum occisione, pre-
cipue cum iusta fuerit, qualis fuit quam
David exercuit; neque exallato testi-
monio contrarium probatur, quod iux-
ta sententiam D. Suarez, & aliorum
theologorum quos refert Leand. non
ideo prohibitum fuisse Davidi edifica-
re templum, quia fuisset hoc prohibi-
tum aliqua lege ex eo quod bellator
fuisset, sed, ut eo exemplo ostenderetur
quam grata sit Deo pax, quam tanto
pere suis commendavit.

Suar. dis.
4. scilicet. 4.
nam. 2.
Leand. ir.
1. dis. 1. q.
4.

QVÆSTIO II.

*An sit simonia, aut peccatum aliquem ad
ordines admittere propter interces-
sionem, & humanum res-
pectum?*

Hic quæstioni occasionem præ-
bent illa verba textus: *Et simi-
liter, ut laici non sint illi, (puta
assumendo ad abbatiam) consanguinitate,
aut affinitate coniuncti*, ut propter hoc
contra ipsum aliqua sinistra suspicio
oriatur. Et quod sit licitum ad ordines
admittere, & beneficia conferre prop-
ter intercessionem probant hæc argu-
menta. Primum, quia cuilibet licitum
est rogare pro amico, aut consanguineo
sicut pro se ipso: ergo licitum est iudici
consentire cum ipso intercedente
sine tertij præiudicio; antecedens vi-
detur verum, & consequentia proba-
tur ex illa regula, quod si mihi liceat
aliquid operari, licet alijs etiam me iu-
vare, & est communis doctrina, ut tra-
dit M. Sotus de iusta, & iure ex Caiet.
sicut e contra concurrere cum peccan-
tibus peccat eodem genere peccati,
quo ipsi, ut docet D. Thom.

Sotus l. 5.
q. 6. ar. 4.
prope me-
dium, fol.
nu. 428.
Caiet. 2. 2.
q. 69. ar.
8. ad quin-
tam.
D. Thom.
2. 2. q. 73.
art. 4.

Secundum argumentum sic. Quia
conferre beneficium, aut ordines non
est peccatum, aut simonia etiam si den-
tur propter aliquem timorem, aut me-
tum, ut docet Lessius, dummodo nul-
lum interveniat pactum, & dicet esse
communem: ergo dare ordines, aut
beneficium propter preces non est si-
monia, probo consequentiam, quia da-
re propter preces prædicta est ad ha-
bendam amicitiam, aut eam augen-
dam, seu ad reconciliandam, & alicien-

dam benevolentiam; sed ad non per-
dendam amicitiam cum precante, seu
ad evitandum aliquod damnum, quod
ab eo timetur, non est simonia ob hunc
timorem dare beneficium; ergo neque
erit simonia dare ob preces, & amici-
tiam.

Tertium, quia simonia est dare rem
spiritualem pro re temporali precio sti-
mabili, sed preces non sunt pretio sti-
mabiles: ergo non debent obstare ad
conferendum beneficium, aut ordines
ei, pro quo preces porriguntur, & in-
terponuntur. De hac materia egimus
supra, ibi possunt videri, quæ ad eam
pertinent.

83 Ad quæstionem: ergo duplici
respondeo conclusione: prima: confer-
re ordines, & beneficia eis, pro quibus
interponuntur preces, non intuitu ipsa-
rum, sed attentis meritis eorum non
est simonia, neque peccatum. Hæc
conclusio certa est, & facile probatur
primo ex nostro textu, ubi decernitur,
quod illi monacho conferatur abbatia
non habitu respectu ad illicitam peti-
tionem laicorum, sed procedendo ex
suo officio cardinalis illum in abbatem
assumeret: ergo preces laicorum non
debent aliquod afferre præiudicium
petenti ordines, aut beneficium; sic sen-
tit M. Sotus sequentibus verbis: confer-
re sacerdotium consanguineo digno ra-
tione dignitatis, ac probitatis tantum
abest à ratione simoniæ, ut sit etiam
laudabile, & citat Sotus Innocentium in
hoc nostro textu pro hac assertionem, &
Caietanum, & rationem reddit, quia
preces pro digno interpositæ si confe-
rens non moveatur principaliter earum
intuitu, sed meritorum petentis non
faciunt concessionem simoniacā, quan-
do scilicet legitima subest, tam precan-
di, quam conferendi causa, sive hæc
preces sint secretæ, sive notoriæ quan-
do scandalum non sequitur quod vo-
luit vitare lex prohibens publicas in-
tercessionem pro beneficio obtinendo,
præcipue si hoc non fuisset in causa, &
culpa petentis beneficium, sed quia
consanguinei, aut amici plus iusto soli-
citos se ostendunt, nec provideres ex
hoc possunt se excusare à sua culpa re-
linquendo digniorem, eique dignum
preferendo nam ratio scandali erit
scandali passivi, idem etiam docet

Supra tit.
de elec.
à n. 288.

Sotus de
iust. l. 9.
p. 7. art. 3.
8. ultima
propositio
est secundum
dam igitur.

Less. de
iust. l. 2. c.
34. dub.
20.

Less.

Lefsius; & alij super nostro textu.

84 Secunda conclusio: conferre ordines, aut beneficia ob respectum habitum ad petitionem, seu intercessionem illicitam est peccatū mortale, & si ex ea proveniat conferenti favor, aut ob sequium temporale est peccatum simoniæ: prima pars huius conclusionis satis constat ex nostro textu, in illis verbis Innocentij: *nullo habitu respectu ad illicitam petitionem laicorum; sed ex officio suo tantum*: procedere mādatur: ergo si conferens prædicta non tam attendat ad suum officium, quam ad petitionem intercedentium expresso iuri resistit, & contra legem operatur, sed peccatum mortale est facere contra legem in re gravi, ut constat ex eius diffinitione: ergo conferre ordines, & beneficia ob humanum respectum non attentis meritis personæ est facere contra legem, & consequenter peccatum mortale: probatur consequentia, quia est peccare in re gravi, ut notum est.

85 Probatur secundo auctoritate Soti dicentis, quod antistites, qui in proposito habent sacerdotia cuncta, aut quæ pinguiora sunt in consanguineos, & à fines profundere etiam si adiunctam habeant intentionem non conferendi nisi dignis, non habent conscientiam tutam, immo vix possunt à mortali macula elui; (cuius rationem reddit) quia, qui hoc pacto affecti sunt facile à suo affectu decipiuntur, ut eos pro dignis ducant, qui vere non sunt. Maxime quia non possunt non scandalum dare. Deinde quod alijs quod digni sunt, & forsam digniores non parum iniuriæ irrogant, hæc Sotus de iust. & iur. sed hæc conferre ob humanum respectum intercedentium idem est ac conferre ratione consanguinitatis, ex qua provenit hic humanus respectus; ergo sic dare sacerdotia peccatum mortale est.

86 Probatur tertio, quia quando ordines, aut beneficia dantur hoc pacto committitur peccatum acceptionis personæ: ergo est peccatum mortale antecedens constat, nam acceptio personarum est iniusta distributio bonorum communium, quæ à superiorib. distribuantur suis subditiis propter aliquem humanum respectum, non vero

ob merita, quæ ad officium, vel beneficium requiruntur in persona; sed sic se habet ille, qui confert beneficium intuitu precum eorum, qui intercedunt pro aliqua persona, aut intuitu consanguinitatis, aut amicitie, vel quia est de sua familia, aut de suo collegio, quia hæc non conducunt ad illud officium, aut beneficium recte administrandum sic docet D. Thom. & alij theologi explicantes naturam huius criminis, quod est acceptio personarum: consequentia autem probatur, eo quod acceptio personarum est peccatum mortale ex suo obiecto, ut dicit D. Thom. quia violatur iustitia distributiva in magnum reipublicæ præiudicium, & in iniuriam eorum quibus hæc premia de iustitia debentur, quod verum habet maxime in beneficijs Ecclesiasticis, ut docet etiam Sanctus Doctor, & omnes quare Innocent. XI. damnavit anno 1679. hanc propositionem: *cum dixit Concilium Trident. alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promouent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo, vel secundo locutionem minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, &c.* ergo multo maiori peccato mortali enodabitur ille, qui minus attendens maiorem, vel minorem idoneitatem personæ, eam suggestionem deprecantium ad ordines, seu ad beneficia assumit Ecclesiastica de hoc puncto supra egimus circa peccatum in hoc casu commissum.

87 Deinde quo ad secundam partem probatur auctoritate D. Tho. dicentis sic: *Qui in collatione sacerdotij, munus principaliter à lingua intendit, puta, vel laudem accipari, ac perinde humanum favorem, vel preces, aut ex quibus idem favor humanus, acquiritur, aut contraria invidia, vel odium cauetur simoniæ eam labem contrahit*: hæc D. Thom. quæ verba explicans M. Sotus dicit, quod D. Thom. laudis intentionem etiam si sit principalis, nec precum causam simoniæ simpliciter tribuit; sed quando per hæc aliquod emolumentum temporale precio æstimabile intenditur, ut si episcopus sacerdotium Regis famulo,

D. Thom.

2.2.q.63

ar.1.

Ledesma

1.27.ses.1

fol.147.

D. Thom.

ibid. art.

2.

Trid. ses.

24.ca.1.

de reform.

Supra tit.

de elect. &

n.84.

D. Thom.

2.2.q.uef.

100.ar.3

ad 3.

Sotus ibi

prox.

Sotus pro
xim.cit.

Leff. ibide
Laim. l. 4
tr. 10. ca.
8. o. 2. nu.
26. fol.
755.

lo, aut eius precibus ductus conferat, qui se apud Regem laudibus efferat, quo hamo pinguiorem Ecclesiam possit expiscari, hæc Soro. Et quavis Lessius, Laiman, & alij doceant non dari vitium simoniæ nisi ubi intervenit aliquod pactum saltem occultum, per quod alter novo modo censeatur manere obstrictus ad aliquid faciendum in commodum temporale conferentis beneficium, vel ordines, ut casu nostro vere datur pactum saltem ex parte expectantis prædictum commodum, in cuius intuitu episcopus confert, prædicta, qui dat rem spiritualem pro re temporali, quod ei tacite promittitur in precibus interpositis, quod ipse episcopus tacite in verbis fidens acceptat, & sic committit simoniam: in quo sensu explicuimus supra utinam non sinistre decretum Innocentij XI. qui hodie regit Ecclesiam damnantis hanc.

Supra tit.
de elect. n.
301.

88 Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam precium, sed dumtaxat tanquam motuum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra; & id quoque locum habet etiam si temporale sit principale motuum dandi spirituale, immo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur quam res spiritualis; hæc propositio damnata, ex qua damnatione in confirmationem nostræ conclusionis duo infero: primum, quod dare spirituale pro re temporali, vel e contra, sit simonia, quia præpositio pro, emptio nem significat, sine qua simonia non salvatur, dare enim unum pro alio simoniaca permutatio est, quando datur spirituale pro temporali, quavis palliari intendatur nomine gratitudinis, unde sanctissime condemnata sunt istæ propositiones. Secundum infero Summum Pontificem per suum decretum à cordibus fidelium relegare voluisse huiusmodi gratitudines, preces, obsequia, à manu, vel à lingua, quia sunt periculosissima in materia simoniæ quamvis quando est mera gratitudo ob beneficium receptum debita, secluso omni pacto explicito, aut implicito simonia non sit, quia gratitudo virtus moralis est, & virtus virtuti non contrariatur unde mera gratitudo laudabilis vitium esse non potest, unde Sum-

mus Pontifex noluit damnare doctrinas clasticas, & à tot tantisque viris doctissimis traditas, sed licentiosas illas opiniones scandalosas, & periculosas, ex quibus auditis facillime serpit simoniæ vitium, unde iudicium Sanctissimi Inn. tantum ordinavit, quæ ordinatione indigebat, & quæ in animarum periculum vergebant, ut iam dixerat dictus Leonard. Less. quia post quæ dixerat, quod quando prædicta dantur scilicet preces obsequium, aut dona, tanquam gratis donata, & sic etiam accipiuntur, non erit simonia in dante, neque similiter in collatore accipiente, sed paulo inferius hæc habet verba: Advertendum est quamvis hæc vera sint in foro conscientiae, tamen satis sunt periculosa in praxi, quia sepe est magnum periculum simoniæ, vel certe non probæ electionis ubi munera intercedunt, hæc Lessius, quod idem debet intelligi de precibus, & intercessionibus modo à Soro explicato sumptis.

Leff. de
iust. l. 2.
tit. c. 35.
dub. 20.

Leff. ibide
n. 116.

89 Quare consulto dixit Summus Pontifex prædictas propositiones damnari tanquam scandalosas, quia nimirum præbent fidelibus occasionem, & periculum cadendi, est namque scandalum, ut ex D. Thom. docet Sylvest. ob ex in via corporali, cui impingens in ruinam corporalem disponit, & inde dicitur ob ex in via spirituali disponens ad spiritualem ruinam, in quantum scilicet aliquis sua admonitione, vel inductione, aut exemplo trahit alterum ad peccandum, quod proprie scandalum est; & quia prædictæ propositiones erant huiusmodi damnat Papa prohibens sub excommunicatione lata sententiæ, ut nemo illas defendat, aut ad praxim deducat; quæ omnia valde conformia sunt disertis textibus super eodem punto, quia habentur in decreto, & ad rem omnino legantur, iuxta, quæ stat nostra conclusio; unde Papa non damnat tamquam falsas, quia ab hoc præscindit, & omittit, sed tanquam scandalosas dicit.

Ca. 114.
§ 15.
161. q. 1.

90 Ex quibus ad primum argumentum respondetur non semper licere homini pro se rogare, sed tantum quando rogat pro re licita, quare, qui pro digno petit ad ordines, & beneficium obtinendum, licite rogat, & intercedit secluso periculo simoniæ, &

con-

concurrere cum eo eius intercessionem assentiendo non peccat, si assentiat non ratione intercessionis, sed ratione idoneitatis personæ, pro qua intercedit, secundum regulam allegatam, scilicet, quod licitum est cooperari cum eo, qui licite operatur, nisi aliunde ei sit prohibitum, sicut custodibus carceris, quibus nullatenus licet adiuuare carceratos, ut fugiant, quamvis eis licitum sit fugere, quia hoc magnum esset crimen respectu custodientium carcerum porras, secus tamen respectu aliorum, quibus hæc cura non incumbit, ut bene docet Caietanus, ibi citatus, & innuit Sotus, & colligunt ex D. Thoma.

91. Ad secundum respondeo cum Lefio quod dare beneficium propter timorem non esse simoniam, si nullum interveniat pactum explicitum, vel implicitum, vel quando qui confert beneficium nullum commodum temporale ex eo acquirere intendit; secus vero si dans beneficium ob timorem alicuius mali inferendi ex parte recipientis beneficium, quod collator confert ad vitandum illud malum, simoniam committit, ut contingeret si aliquis daret beneficium, ut iudex, vel

accusator cessaret in prosecutione causæ criminalis, quam haberent contra conferentem beneficium ex cuius collatione fuit iudex, aut accusator speciali respectu, & obligatione obstructus à causa cessare, tunc enim docet Lefius cum Soto, & Victoria simoniam committi; sic ergo similiter respondetur, si ex precibus accipit conferens aliquod commodum temporale precio extimabile, & cum hac intentione dare beneficium dicimus committi simoniam, iuxta ea, quæ ex D. Tho. dicta sunt, secus tamen quando nihil prorsus recipit, quamvis ex amicitia, ex consanguinitate, aut precibus digno datur beneficium, ut docet expresse Laiman. Nostra autem conclusio procedit quando obsequium temporale, aut favor est pretio extimabile; quia preces non sunt pretio stimabiles, & ideo quamvis possit esse peccatum dare beneficium habito respectu ad preces, & non ad merita, non tamen attingit rationem simoniæ, de cuius ratione est dare spirituale pro temporali per modum pretij explicite, vel implicite, intellecti, quod est periculosum, & tanquam scandalosum damnatum, ut dictum est, unde fit satis ad tertium.

Sotus d. 1.

9. q. 7. ar. 3.

3. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

1. q. 7. ar. 1.

TITVLVS XV.

DE SACRA VNCTIONE.

CAPVD VNICVM CVIVS SPECIES HÆC.

VIDAM Episcopus Græcus ad Apostolicam Sedem accedens confessus fuit Domino Papæ, quod in consecratione sua sacram non acceperit unctionem, unde Papa, quod illi defuerat in eo fecit suppleri, & scribit Patriarchæ Constantinopolitano, ordinans quod caput, & manus per Albanensem Episcopum assistentibus, ei duobus episcopis secundum morem Ecclesiasticum eiusdem episcopi sacro chrismate de

linerentur, docens, deinde Innocentius Papa duas esse species vñctionis, scilicet, exteriorē, quæ materialis est, & visibilis: & interiorem, quæ spiritualis est, & invisibilis; exteriori visibiliter in vngitur corpus: interiori invisibiliter in vngitur cor. De prima vñctione fuit locutus Iacobus Apostolus, quando dixit. *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, &c.* de secunda Ioannes Apostolus dixit: *vos vñctionem, quam accepistis ab eo, habetis à Sancto Spiritu, & nostis omnia.* Vnde sic hæc.

Iacob. c. 5

1. Ioannis
cap. 2.Ex c. ordi
nat. el. 1.
dist. 7. 5.
Cap. com-
provincia
les.Cap. epis-
copi dist.
64.Cap. ordi-
nationes.Cap. porro
dist. 66.Cap. pres-
byter de
Sacra. nū
iherandis.Barbos. &
Gonz. hic

Enriq. 1.

10. c. 7. n.

3.

Vazq. dist.

240. c. 5.

n. 58.

Ægi. dist.

20. dub. 7

concl. 1.

Granad.

de ordine

disp. 3. n.

2.

Philib. to.

1. p. 1. c.

1. n. 12.

Sanct. to.

2. consil. 1.

7. cap. 1.

CONCLUSIO. Episcopi in sua cōsecratione sacro Chrismate in capite, & manibus debet deliniri, tā in Ecclesia Græca, quā in Latina: alias suplēdum est per alium episcopū: assistentibus, vt moris est alijs duobus episcopis. Hæc conclusio liquido constat ex hoc nostro textu. Cum venisset, potestque cōprobari ex alijs, maxime ex Romano Pontificali, quod sic habet: *Vngatur, & consecratur caput tuum cœlesti benedictione in ordine pontificali, &c.* Facit etiam quo ad supplementum nostri iuris alius textus, illustrent hanc conclusionem præter communiter repetentes ad hunc textum, quos referunt, & sequuntur Barbosa, & Doctor Gonzalez, Enriquez, Vazquez, Egidius Coninhe, Granadus, Philibertus, Sanchez, Azor, Laiman, Vgolinus, Valentia, Leander, & alij plures.

2. Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Quia vñctio faciēda episcopo consecratione, vel est de essentia dictæ consecrationis, vel non est de essentia, si primum dixeris, non potest dici supplementum, quia si pars essentialis defuerit alicui Sacramento non debet per supplementum emendari, sed per veram Sacramenti administrationem, aut consecrationem, vt manifestum est, quia deficienti aliqua parte essentiali Sacramento non conficitur Sacramentum, vnde necesse est integrum confici Sacramentum; vt si quis protulerit verba, quæ sunt forma in baptismo sine ablutione, cum baptismus nullus esset ex defectu partis essentialis, nempe ablutionis, nō

per supleme nctum abluendo baptizatum, sed per veram verborum prolationem, & corporis ablationem erit, emendabile, ergo sic in nostro casu: vel si vñctio non fuerit essentialis, vere episcopus remanebat consecratus, ac proinde non erat necessarium, vt postea vngeretur ab alio episcopo.

Secundum argumentum. Quando aliquid ad solemnitatem alicuius Sacramenti, & non ad substantiam pertinet, dummodo sufficiens solemnitas fuerit adhibita, non est de novo supplenda, vt patet in Sacrificio Missæ, in quo si aliquid non substantiale fuit per errorem omissum, v. g. introitus, Epistola, vel Evangelium, per actō sacrificio non sunt dicenda: immo, & ante quam finiatur Missa, & recordatus fuerit sacerdos aliquid obliuione omisisse retrocedere non debet: ergo etiam si in consecratione episcopi aliquid ad solemnitatem pertinens fuisset omissum necesse non erat illud supplere.

Tertium, quia in Ecclesia Græca permittuntur omnes eius ritus dummodo non sint contra fidem, aut substantiam Sacramentorum, sicut patet in Sacramento Eucharistiæ, quod conficitur ex pane fermentato, & distinctis ritibus ab illis, quibus vtitur Ecclesia Catholica, & idem in forma baptismi, quæ confertur in illis verbis: *Baptizetur serbus Christi, &c.* & sic de alijs; sed apud Græcos non consueverant episcopi vngi cum cōsecrarentur, vt constat expresse ex nostro textu: ergo nihil suppleendum remanebat, iuxta episcopi Græci ritum, & consuetudinem,

dinem; qui obserbatur in Ecclesia Græca.

Ratio de-
videndi.

3 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia vnctio exterior, seu corporalis, quæ fit in corpore episcopi in sua consecratione cum Chrismate significat vnctionem, quæ fit in corde, id est, in anima, vt ait glossa, & dicitur cor, quia anima sedem habet in corde principaliter, interiora enim, & invisibilia opera Spiritus Sancti, per opera exteriora significantur, vt explicuimus agentes de Sacramentis, nam iuxta Apostol. *Invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*; & quia episcopus interius in anima debet habere nitorem conscientia quantum ad Deum, & exterius odorem famæ quoad proximum; ideo necessaria est vnctio, quæ prius episcopo fiat in capite, quod vngitur balsamo, quia per caput mens intelligitur, iuxta illud: *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua*, vnde caput per quod mens, aut anima significatur vngitur balsamo charitatis, quam significat, vt episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & proximum, &c. vngitur etiã in manibus oleo, quod significat pietatem, & misericordiam, quæ exercetur erga pauperes per manuum officium, & exercitium; quia manus boni episcopi se occupare tenentur in officiis pietatis, & misericordia operando bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, de cuius manibus intellegitur illud: *Manus tuæ destillerint mirram, & tornatiles plene hyacinthis*, vnde sanctæ, & provide consuevit Ecclesia vngere episcopos, vt onus sui muneris intelligant, nisi de aliquo dicatur: noluit intelligere, vt bene ageret; sed cum hæc munia sint omnibus episcopis convenientia, & communia, tam græcis, quam latinis, ex iure, tam naturali, quam divino, vt docet Tridentin. ideo optima providentia mandatur ab Innocentio III. suppleri in Episcopo Græco, quod deficerat in eius consecratione. Ex quibus ad argumenta.

Trid. ses.
23 c. 1. de
reform.

4 Ad primum respondetur, me negare non posse mihi efficax esse argumentum ad probandum vnctionem non esse de substantia consecra-

tionis, quamvis in opinione affirmante esse de essentia possumus respondere argumentum tenere quando deficeret materia totalis, secus vero partialis, sicut in Sacramento poenitentia salvatur essentia, quamvis non existat satisfactio, quia est materia partialis, & integralis, & sicut salvatur homo essentialiter, quamvis deficiat aliquod membrum, vt brachium Crus, sic vnctio est pars essentialis, partiales, & integralis concurrens ex parte materiae cum manuum impositione, & aliarum partium, quæ requiruntur, & continentur in Pontificali Romano; sed quid quid sit (de quo erit prima quæstio appendix) respondeo necessariam esse prædictam vnctionem ad spiritualem, & moralem significationem eorum, quæ sunt de obligatione episcoporum.

5 Ad secundum distinguo antecedens, quando pertinet ad solemnitatem, & simul ad aliquam gravem significationem, & effectum, & alias nullum sequatur inconueniens, aut scandalum in re, assumendo, aut supplendo omissum, nego antecedens, vt accidit in nostro casu propter significationem mystericam, quam importat prædicta vnctio. Quod etiam videmus Ecclesiam praticare in Sacramento Baptismi, cuius solemnitates, exorcitationes, & catechismus fit solemniter in Ecclesia, super pueris, qui urgente necessitate valide fuerat baptizatus, propter eandem significationem, effectum spirituales ab orationibus speratum, qui etiam assignatis corporis partibus vngitur: quando aliquid pertinet dumtaxat ad solemnitatem actus non est de novo supplendum, quando multum non interest, & facile, & sine scandalo, aut nota fieri non potest, concedo antecedens. Quare si quis oblivione naturali omittat gloriam, credo, commemorationes, & huiusmodi, & recordetur in progressu Missæ non tenetur repetere, quæ omisit: immo, nec posse licite illa re assumere, quia esset dissonum, & scandalosum, sic communiter cõcors theologorum sententia. Syvester, Suarez, Ioannes de la Cruz, Gavantus, & alij quos refert, & sequitur Leand.

Sylvest.
verb. Mis.
sa. 1. q. 3.
Suar. dis.
83. ses. 3.
p. 3. l. 2.
Cruz q. 4.
de Missa
l. 1. ses. 2.
Gavant. in
rub. p. 3.
tit. con.
16.
Leand. p.
2. tra. 8.
dis. 7. q.
59.

D 2

Ad

Ad tertium respondetur, solemnitates omnes esse à iure positivo inductas, vt compertum est apud omnes, potest Ecclesia diverſos ritus, & solemnitates in Ecclesia, tam Greca, quam Latina instituere, aut rationabili consuetudine introductas tolerare, donec visum fuerit eas mutare. Quapropter cum substantia Sacramenti Eucharistiæ non minus salvetur in consecratione panis fermentati, quam azymi, idèd permittitur in Ecclesia Greca consecrari in pane fermentato. Quia Greci tenent Christum Dominum consecrasse in simili pane, & idem de forma baptismatis, quæ essentialiter à nostra non differt, & ea vtuntur, quia forte Apostoli, eadem fuerunt vsi, vt videre est apud Div. Thom. & eius interpretes, de consecratione autem episcopi alia est ratio, quia non adhibere in ea Sacram Vnctionem erat defectuosum; & nulla ratione tolerabile, & idèd Summus Pontifex hoc instituit decretum iuxta morem Ecclesiasticum.

D. Thom.
3. p. 66.
art. 5.

6 Notandum quod in hoc celebri textu, cuius Auctor fuit Innocentius III. in quo agit de varijs vnctionibus, quibus vtitur Ecclesia, primo de vnctione in consecratione episcopi. Secundo de extrema infirmorum vnctione, que non solum Sacramentali, sed Sacramentum est. Tertio de vnctione, quæ fit in baptizatis in administratione baptismi, quæ est Sacramentalis, sicut quæ fit in consecratione episcopi. Quarto, de vnctione Imperatorum, quæ neque Sacramentum est, neque Sacramentale. Quinto denique de vnctione in confirmatione ab episcopo in confirmatis facta. Quæ etiam est Sacramentum Confirmationis, de quibus eodem ordine in sequentibus quæstionibus agemus, cum non videatur propriorem locum sibi has materias vindicare.

Quæstiones appendices ex hoc cap. cum venisset.

QVÆSTIO I.

An Vnctio sit de essentia consecrationis episcopi?

7 SED Prius scire oportet ex qua materia, & quomodo fiat hoc vnguentum; & quidem iuxta diversas vnctiones, quas memoravimus diverso vnguento vtitur Ecclesia, nam vtitur illo, quod dicitur Chrisma, & alio, quod dicitur oleum, quod deservit infirmis, & alio, quod deservit in baptismo, quod dicitur cathecumenorum, de qua materia agit Div. Thom. & docet Chrisma confici ex oleo olivarum, & balsamo, quod consecratur ab episcopo, vt fort Ecclesiæ consuetudo, vt omnibus annis ante Missam, seu inter solemnia illius celebris diei Iovis Sancti pluribus cærimonijs, & solemnitatibus in Ecclesia Cathedrali assistentibus omnibus canonicis, & dignitatibus, cum cætero clero, ex quo duodecim sacerdotes sacerdotalibus omnibus ornamentis induti ad exercendas illas sacras functiones in Cærimoniali Romano contentas simul cum episcopo concurrunt ad consecrationem ab episcopo fiendam. Hoc Chrismate, quod est principale benedicuntur fontes baptismales, Calix, ac Patena vnguntur, Altare, seu Ara, & puer baptizatus in vertice, & in fronte, quando confirmantur omnes fideles, necnon, & episcopi in manibus, & in capite, quando consecratur, & est etiam oleum cathecumenorum etiam ab episcopo benedictum sub alia diversa forma, qua benedicuntur Chrisma, & Oleum infirmorum. Hoc Oleo cathecumenorum vtuntur presbyteri in Sacramento Baptismi vngentes baptizatum inter

3. p. q. 79.
D. Thom.

scapu-

ylu. ver.
oleum.

scapulas, & in pectore, & manus sacerdotum cum ordinantur, & Principes, & Reges in brachio, & humero, necnon, & Ecclesia, & Altare ante Chrismationem. Tertium est oleum infirmorum, quo vnguntur infirmi in Extrema Vnctione. Hæc doce à Sylvester, & vnaquaque Vnctione suo ordine prout continentur in hoc textu, quæ scitu necessaria fuerint dicemus.

8 Vnde supposito quod episcopi in sua consecratione debeant vngi in manibus, & in capite Sacro Chrismate ab alio episcopo: inquirimus vtrum hæc Vnctio adeo sit necessaria, vt sit de essentia consecrationis, taliter, quod episcopus sine hac Vnctione consecratus non remaneat: in qua difficultate, etiam vt respondeamus advertendum est plures concurrere caerimonias, seu actiones in episcopi consecratione, vt continentur in Romano Pontificali, de quibus tractat Diana, de consecratione episcoporum, nam primo episcopo consecrando traditur liber Evangeliorum apertus sub quadam forma verborum, sicut sub sua forma aliæ functiones etiam exercentur. Secundo consecrator police intincto Sacro Chrismate vngit coronam electi episcopi eiusque caput. Tertio, eius etiam manus iunctas tenentis eodem vngit Chrismate. Quarto, traditur baculus pastoralis consecratus. Quinto, immittit consecrans anullum manui dexteræ consecrati dicens accipe annullum Fidei, &c. Sexto, iterum assumendo dictum librum desuper scapulis eiusdem consecrati tradit illum ei clausum. Septimo tradit dando pacis osculum Mitram benedictam, & aqua lustrali aspersam adiuvantibus episcopis assistentibus. Octavo, tradit chirothecas, & ponit eas in manus episcopi; quibus suppositis, circa determinationem in qua, vel quibus actionibus consistat essentia consecrationis episcopi septem adducit Diana sententias, quarum varietate, & rationibus omisissis duabus conclusionibus ad quæstionem nostram respondemus.

9 Prima non est de substantia consecrationis episcopi Vnctio, quæ

in eius consecratione fit. Hæc conclusio statuitur contra aliquos Auctores existimantes, vel omnes illas actiones, seu ritus esse de substantia consecrationis, & contra aliorum opinionem dicentium consistere essentialiter consecrationem in duabus tantum, scilicet, in manuum impositione, & Vnctione prædictis, quæ opinio probabilis est: sed nostra conclusio admittitur communiter à theologis, de quorum numero sunt Diana, qui hanc quæstionem exacte tractat, tenet etiam glossa, Sanchez, deinde probatur ratione desumpta ex auctoritate nostri textus, vbi dicitur Episcopum Grecum acceperisse ad Sedem Apostolicam dicens se in sua consecratione non accepisse Sacram Vnctionem: ergo Sacra Vnctio non est, de substantia consecrationis episcopi, probo consequentiam; quia iste absolute appellatur ab Innocentio III. episcopus quamvis vinctus non erat: ergo Vnctio Sacra non est de substantia consecrationis.

10 Probat secundum, quia episcopi in sua consecratione accipiunt potestatem ad ea, quæ sunt ordinis, tum enim constituuntur episcopi, vt docet Azor, & est certum quamvis per confirmationem accipiant potestatem ad ea, quæ sunt iurisdictionis, sed in Ecclesia Greca ante nostram constitutionem erant veri episcopi etiam sine Vnctione, quæ vt asserit textus fieri non conueverat in Ecclesia Greca, vbi dubitari non potest episcopos fuisse ante istam nostri textus constitutionem: ergo prædicta Vnctio non est de substantia consecrationis episcopi.

11 Secunda conclusio totalis, & adæquata materia consecrationis episcopi consistit in impositione manuum, quæ ab episcopis, vel episcopo consecrante ponuntur quando ei traditur liber apertus Evangeliorum, super cervicem, & scapulas electi episcopi, eiusque caput tangunt ambabus manibus dicentes pro forma illa consueta verba: Accipe Spiritum sanctum. Hanc conclusionem tenent idem Auctores eam etiam tener Agidius de Sacramento ordinis, quod probat ex illo Apostol.

Dian. vbi
prox. ref.
17.
Glo. c. ordi-
natione
el 1. diff.
75.
Sach. vbi
supra c. 1.
dub. 15. n.
6.

Azor, p. 2
l. 3. c. 30.
per totum

Agid.
disp. 20.
dub. 7. n.
58.
1. ad Thb.
cap. 4.

Vazq. dist. 246. nu. 58. *Noli negligere gratiam, quæ est in te, qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri.* Ex quibus inferitur in consecratione episcopi, quæ vel Sacramentum est, aut sacramentalis ordinatio, impositio manuum habet rationem materiæ, verba autem, quæ simul proferuntur, scilicet, *accipe Spiritum Sanctum* habent rationem formæ, sic etiam P. Vazquez.

12. Ex his inferitur, scilicet, quod omnes aliæ ceremoniæ, quæ sunt à tribus episcopis non sunt de substantia consecrationis episcopi, sed tantum esse præcepta de iure canonico imposita, unde si in episcopi consecratione deficeret traditio libri Evangeliorum, Vnctio, traditio bacule, annuli, &c. episcopus adhibita forma cum prædicta materia nempe manuum impositione revera episcopus maneret consecratus. Item secundum probabilior sententiam, quam docet Azor ad substantiam consecrationis non pertinet numerus trium episcoporum, sed sufficere ad valorem unus tantum episcopus, quamvis contraria opinio sit probabilis; sed super hoc statim quaestio excitabitur.

Docet etiam Azor non esse de substantia consecrationis, quod fiat in die Dominica, neque in Missæ celebratione, aut tali hora, scilicet, tertia, sed hæc omnia esse necessaria de præcepto Ecclesiastico non vero de necessitate Sacramenti, aut consecrationis, & probat ex iuris annotationibus.

Ex cap. oration. episcoporum dist. 75 et c. quod si cur 9. super eo de electione. D. Thom. 3. 2. q. 40 art. 5. in addit. 13. Personam vero consecrabilem in episcopum non alium esse posse nisi sacerdotem docent theologum cum Div. Thoma, ut iam supra diximus, adeo ut si aliquis in episcopum non sacerdos consecraretur consecratus non remaneret, quia hæc consecratio supponit necessario characterem sacerdotalem; qui per consecrationem episcopalem extenditur cum speciali quadum ordinis potestate, quæ ibi episcopo datur, scilicet, ad conferendum Sacramentum confirmationis, ad clericos ordinandos, virgines consecrandas, templa etiam, & vasa, & alia similia con-

secranda, quæ ante consecrationem facere non poterat ex defectu potestatis ordinis, quæ in consecratione ei traditur, potest tamen secundum communem sententiam, quam sequitur Azor, dare, seu committere alicui episcopo, si sit electus, & confirmatus ea, quæ sunt ordinis, unde potest dare Reverendas ad ordines, quia hoc nihil aliud est quam mittere suos subditos alteri, quod est actus iurisdictiones. Cæterum canonistæ defendunt quod non est necessarium necessitate Sacramenti, ut sit sacerdos ad validam consecrationem episcopalem, eo quod est episcopatus ordo distinctus, sed sententia theologorum est vera.

Azor, ibi cap. 29. q. 7.

QVÆSTIO II.

Virum ad validam consecrationem episcopalem requirantur tres episcopi?

ET Pro parte affirmativa faciunt aliqua argumenta, quam suadere videtur. Primum desumitur ex auctoritate nostri textus, in quo expresse definitur unum episcopum vngere debere in consecratione caput, & manus episcopi, qui consecratur, assistentibus ei duobus episcopis secundum morem Ecclesiasticum: ergo ante constitutionem præsentem erat consuetum in Ecclesia per tres episcopos episcopum consecrari, cuius defectus in consecratione reddere in validam ipsam factis dignoscitur.

Noster textus c. unico cum venisse hoc tit.

Secundum argumentum virgentius sic conficio: episcopum consecrari per tres episcopos est divina institutione institutum, ac proinde de iure divino: ergo est de necessitate consecrationis, seu Sacramenti, consequentia probatur, quia in Sacramentis ea sunt de necessitate Sacramenti, quæ à Christo Domino sunt instituta in eorum institutione, ideo namque non alius, quam sacerdos potest consecrare Corpus Christi, quia sic ordinavit, & instituit Dominus in ultima cæna. Antecedens autem

Ex cap. porro dist. 66. c. 2.

autem constat ex expresse textu canonico determinante, vbi traditur, quod Iacobus Apostolus à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis est ordinatus successoribus videlicet suis dantibus formam, vt non minus, quam à tribus episcopis vllatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur ecce textus, ex quo hæc opinio fundatur.

Tertium: nam si ex necessitate consecrationis non fuisset requisitum, vt à tribus episcopis consecraretur, possemus eadem ratione dicere non esse necessarium, vt sint episcopi; sed sufficere esse presbyteros, sed hoc non admittitur à theologis: ergo neque quod possit minus quam à tribus episcopis consecrari, & consequenter posset Summus Pontifex in vtroque dispensare; consequentia probatur, quia ex iure, tam diuino, quam humano vtrumque requiritur, scilicet, & quod sint episcopi, & quod sint tres: ergo si ex necessitate consecrationis, & vt valide fiat non requiritur quod sint tres, similiter possumus dicere, quod non requiritur quod sint episcopi; sed hoc fieri posse per presbyteros auctoritate Apostolica. Propterea probabilis est opinio asserens esse de Christi Domini institutione episcopum non minus quam à tribus episcopis ordinandum, quam tenet Belarminus, Vazquez, & alij.

15 Sed contrariam sententiam video à theologis magis communiter receptam, cui tamquam veriori adhareo, eam docet Azor, Laiman, Granados, Diana cum pluribus quos citat Sanchez, noster Auerfa, q. 3. se. 2. 1. Can. Apost. 1. colligitur. Secundo probat Sanchez ex locis Div. Paul. in quibus vnus ordinator, aut consecrator episcopi tantum exprimitur, & ex Gregorio Lopez, dicente non esse de iure diuino, vt consecratio fiat à tribus episcopis, & sic posse Papam hoc immutare. Et tertio probatur ex Ro-

mano Pontificali vbi in consecratione semper agitur de consecrare tanquam de vno, & probat etiam Diana ex alijs iuris testimonijs. Vnde ad primum argumentum toto concessio nihil sequitur contra nos.

Ad secundum responderetur negando antecedens, & ad auctoritatem adductam respondet Azor, quod non Christus Dominus, sed Apostoli constituerunt, vt episcopus à tribus episcopis consecraretur: sed quando decretum Apostolorum ortum habet non à iure diuino, sed ab ordinario, & ab ipsis Apostolis, tanquam ab episcopis, qui possunt face decreta, & statuta non dicitur ius diuinum, vt supra diximus ex Div. Thoma, & humanum potest per Ecclesiam immutari. Quare in nostro textu statutum est fieri debere consecrationem à tribus episcopis, sed ex hoc tantum sequitur esse de iure humano, & positivo, stareque præceptum Ecclesiasticum obligans ad hoc.

16 Ad tertium responderetur, quod quædam glossa docet posse Papam dispensare, vt episcopus consecraretur per presbyteros, ac proinde posse hoc munus Papam delegare sacerdoti simplici, quam sententiam secutos etiam fuisse Paladæum, & Durandum, dicit Azor; sed omnino eam refutat, vtpote contrariam doctrinæ Divi Thomæ iuxta ea, quæ ex ipso Sancto Doctore diximus supra. Vnde ad argumentum negatur consequentia, quia consecrari episcopum à minori numero, quam ternario non est contra constitutionem divinam, sed potius iuxta eam; sed consecrari ab alio quam ab episcopo, est contra Scripturam Sacram, nam Apostolus dicit maiorem à minori non benedici, episcopus autem maior est presbytero, & ordinis potestatem habet, qua caret presbyter: ergo eam potestatem ordinis presbyter dare non potest, quippe, qui eam non habet; sicut nec diaconus potest, etiam Summi Pontificis mandato, vel auctoritate presbyterum consecrare.

17 Ex quibus sequitur posse Summum Pontificem dispensare circa

Glos. in c. munus de consecrat. dist. 5. c. peruenit dist. 95. Azor. ibi 99. 4. D. Thom. in 4. dist. 25. q. 1. ar. 1. ad 3. supra 114. de ordin. ab episc. num. 24.

Belarm. de notis. Eccl. 1. 4. cap. 8. Vazq. dist. 243. Azor. p. 2. l. 3. c. 30. q. 3. Laim. lib. 10. tr. 9. c. 5. n. 1. Dian. p. 8. tr. 1. c. p. 12. ref. 29. Sanchez. 1. 2. conf. 1. 7. c. 1. d. 15. n. 26. Auerfa. q. 3. se. 2. 1. Can. Apost. 1. ad Thim. 4. c. 7. Adsum cap. 1. Lopez p. 1. tr. 5. l. lib. 28. d. orot.

hunc ternarium numerum; si à iure requisitum ad episcopi consecrationem, seu ordinationem committendo hoc munus duobus, vel vni tantum episcopo, & quidem in hac probabiliori sententia, quam sequimur nulla est difficultas, si quidem in iure positivo dispensare posse non est dubium, est tamen stando in sententia affirmante istum numerum esse de iure divino, magna difficultas, quia super hoc iure Papa dispensare non potest, præcipue si iste numerus pertinet ad materiam essentialem consecrationis, circa materiam enim, & formam sacramentorum certum est apud omnes Summum Pontificem dispensare non posse, qua ratione motus Castro Palaus, sequutus Enriquez negat posse id facere Papam: sed adhuc in hac sententia posse dispensare tenet verior sententia cuius opinionis est Ægidius, Diana, & alij.

Pal. tit. 4

rr. 27. p. ut

15. n. 13.

Enriq. l. 1.

à c. 14. §.

1.

Dian. ubi

prox. ref.

30.

Ægid. dis.

20. dub. 9

n. 92. de

Sacram.

10 Ord.

18 Dicendum ergo existimo: quod stando in sententia asserentium tres episcopos de iure divino requiri ad consecrationem episcopi, posse in hoc casu Summum Pontificem dispensare, & soli vni episcopo committere hoc munus, huius asserti rationem tradit Diana asserens, quod Christus Dominus ita instituit hoc sacramentum, ut voluerit esse de substantia, & necessitate illius fieri à tribus, quando fuerit possibile; quando vero non potest fieri consecratio à duobus, vel ab vno, sed hæc ratio non videtur esse multi momenti, tum quia est omnino voluntaria, & sine stabili fundamento. Tum quia Christus Dominus in omnibus sacramentis novæ legis, quæ ipse solus instituit determinavit ea, quæ sunt essentialia eisdem, quæ ab Ecclesia mutari non possunt subrogando, aut substituendo aliam materiam, aut formam, vnde sequitur quod in omni casu quo deficiat materia, aut forma alicuius sacramenti, sacramentum confici minime poterit, ut constat ex Trident.

Ses. 21. c.

3.

19 Quare aliter ego iudicium ferrem supponendo aliud esse mutare materiam, aut formam sacramentorum, eorumque ministrum absolute, & simpliciter, seu totaliter, & aliud materiam formam, vel ministrum in aliquo defficere secundum quid, seu partialiter ex aliquo impe-

dimento occurrenti, quod esset inebitabile, ut contingit in sacramento penitentiae in quo quamvis satisfactio sit pars materia essentialiter componentis illud, potest dari, & de facto datur verum sacramentum penitentiae sine satisfactione si quidem sufficit propositum satisfaciendi, ut hæc certa sunt ex decretis Sancti Concil. vel quando ob iustam causam: v.g. propter instantiam mortis penitentis sacerdos non imponit penitentiam, aut satisfactionem aliquam. Similiter quamvis confessi omnium peccatorum mortalium sit de iure divino, ut habetur ex ipso Sancti Concil. tamen potest aliquando omitti confessio alicuius peccati mortalis, quando scilicet ex eius declaratione proximi infamia, aut grave detrimentum sequeretur reservando illud confiteri habita opportunitate, ut omnes docent theologi, quia ex duobus præceptis impossibilibus, minus forte cessat in cōcurrentia alterius fortioris, & cum proximum non infamare sit præceptum divinum naturale, & integritas confessionis sit præceptum positivum divinum supernaturale, cū illud fortius sit quia naturale istud in eius conspectu, & impossibilitate cessat pro tunc, quia positivum est quamvis divinum.

Ses. 14. c.

3. de peni-

tentia.

Ses. 14. v.

c. 5. de cōf.

20 Sic ergo philosophari oportet in nostro casu, quia dato, & concessio, quod assistentia, & concursus trium episcoporum sit omnino necessaria ex divino præcepto, & Christi institutione, quod valde probabile est apud theologos, & canonistas plurimos, adhuc in aliquo casu posset fieri auctoritate Summi Pontificis vera, & valida episcopi consecratio ab vno tantum episcopo. Casus potest esse in provincia, in qua tantum reperiretur vnus episcopus, & multus christiano- rum populus, qui omnino indigeret pluribus episcopis, & alij eforis adduci non possent omnino, vel magna difficultate optime posset de licentia Papæ talis episcopus alium solus consecrare, & ipsi duo alios postmodum consecrare, vsque ad sufficientem numerum alio item iam de novo accedente vsque ad tres. Cuius ratione do, quia in tali casu duo concurrent inter se contraria præcepta divina, alterum

terum

rerum præcipiens tres episcopos adesse debere tanquam necessarios huic ordinationi, seu consecrationis ministros ex divina institutione. Alterum præceptum etiam divinum supernaturale, simul, & naturale instituenti in illa republica, & provincia statum Ecclesiasticum, cuius institutio & ordinatio dependet penitus ab episcopis, sine quibus, deficientebus consequenter etiam sacerdotibus salus spiritualis totius populi talis regni, aut provinciae non stabit; sed hoc est summi ponderis negotium, & necessitas gravissima; quod autem consecratio fiat ab vno, vel à tribus episcopis non est negotij tanti ponderis, immo minimi respectu salutis aeternae, quæ pendet ex sacramentorum administratione; ergo quamvis prædictus numerus ternarius sit de necessitate huius consecrationis ex divina institutione non obligat, neque obligare potest quando eius observatio non cõponitur cū præcepto graviori, & vrgentiori, ac proinde potest, immo, & tenibetur Summus Pontifex ad hoc licentiam expedire.

21 Aliud aptum, & simile exemplum adducere possumus de augustissimo Eucharistiæ Sacramento, cuius integritas, in vtraque specie panis, & vini consistit de iure divino, constans ex divina eius institutione, vt eum communi schola theologorum docet Illustris. Araujo, & tamen si esset aliqua provincia in qua nec vinum esset, nec illuc transportari posset, posset de licentia Summi Pontificis conficis hoc sacramentum in vna tantum specie panis consecrari, vt docent plures theologo; quamvis pro nunc præcindimus an Summus Pontifex possit dispensare, vt in aliqua provincia vbi vinum haberi non possit sit conficiendum hoc sacramentum in sola specie panis, in quo standum est doctri inè D. Thomæ; sed dicimus quod in tali casu quamvis Papa non possit dispensare, quia integritas huius sacramenti est de iure divino, in quod Papa non habet potestatem; ipsemet Christus visus est dispensare ob rationem assignatam, quod satis insinuat M. Araujo, limitando Papæ non posse in tali casu per modum dispensationis, aut interpretationes. Vnde quasi cõcedit

posse per modum declarationis divini præcepti, ne maneat Ecclesia perplexa in tali casu, in quo Summus Pontifex declarat esse maioris roboris, & ponderis negotiũ salutis aeternæ vnus regni, quam integritas sacramenti quod ad humanam salutem ordinatur, & alias non est intrinsece malum, sed tantum quia prohibitum: igitur eodem modo dico de consecratione episcopi ab vno episcopo.

22 Hoc ipsum confirmatur exemplis plurium Pontificum, qui facultatem concesserunt aliquibus episcopis, vt vnus solus posset consecrare alterum episcopum, vt refertur ex Greg. Papa, qui eam concessit Augustino ab ipso misso in Angliam ad illius Regni conversionem, item Gregorius XIII. eandem facultatem concessit Patriarchæ Etiopiæ, qui erat è Societate Iesu, quod affirmat Enriquez, & alia etiam aducit Diana, idem comprobantia, non obstante præcepto divino, in quo, vel Papa dispensat ob tam gravem necessitatem ex commissione Christi Domini relicta Ecclesiæ sponsæ suæ ad animarum salutem, vel declarat in tali casu non obligare sub illa forma præceptum divinum, sicut contingit in dispensatione voti simplicis castitatis, vel religionis in qua sub eadem forma, & ratione Papa dispensat, aut declarat non obligare ob rationabilem causam; sicut similiter gravissimi auctores teste Araujo affirmant Innocentium Octavum in quadam provincia dispensasse, aut declarasse posse consecrari in vna tantum specie, sic vrgente necessitate; quod sit magis credibile, & factibile quando non variatur substantia sacramenti, eo quod conficitur ex propria materiæ, & forma, sed tantum omittitur quædam integritas ex parte materiæ ob maius bonum, & valde cõducens ad intentum, & finem, ad quem sacramenta fuerunt instituta in maiorem gloriam Dei, & eius altissimam ordinationem, quæ non alligatur præcisse vni formæ, aut huic, aut illi ritui determinato, qualis est, quod fiat consecratio à tribus, vel ab vno, quando id petit necessitas vrgens, vt dictum est, immo probabiliter aliqui dixerunt id posse facere vnum episcopum etiam sine

Araujo.
ibi. n. ar.
11.

Enriq. 1.
3. de ord.
cap. 24.

Araujo 3.
p. 74.
ar. 1. a n.
8.

De euchar.
lia

3. p. dista
74. ar.
4. ad 2.

Araujo lo
co cit. nu.
13. fol.
226.

sine facultate Papæ propter dictam necessitatem, si non esset locus ad eum recurrere. Videatur Agidius, Azor, & Diana in præalegatis locis.

Doctrina de Sacramento Extreme Vnctionis.

QVÆSTIO III.

Utrum Extrema Vnctio sit Sacramentum?

23

HVIVIS quæstionis occasionem præbent illa verba textus, *Vnctio vero invisibilis, & interior non solum est signum, sed etiam Sacramentum: quia si digne sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat.* Et quod non sit Sacramentum novæ legis suadere videtur sequentia argumenta, ex quorum solutione veritas constabit, & ad hoc Sacramentum pertinentia maiori ex parte explicabuntur, alia alijs quæstionibus subsequenter reservando. Primum ergo argumentum sit; omnia Sacramenta novæ legis fuerunt à Christo Domino instituta, ut diffinitum habemus ex Sacro Tridentin. Concilio; sed in nostro textu non sit mentio de institutione huius Sacramenti à Christo Domino facta; sed tantum de Iacobi Apostoli Vnctione quadam dicit enim textus sic: *de prima Iacobus Apostolus ait, infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum;* ergo Vnctio infirmorum non à Christo Domino, sed à beato Iacobo Apostolo apparet instituta, & consequenter non esse Sacramentum. Secundum, quia nullibi constat in Evangelio Christum Dominum instituisse hoc Sacramentum, nec etiam constat illud alicui exhibuisse sicut constat de baptismo, & Eucharistia: ergo non est Sacramentum.

Seff. 7. can. 1. de Sacram. D. Thom. 2. 2. q. 29. art. 8. in add.

D. Thom. 3. p. 1. q. 6. art. 6.

Tertium sic; nam D. Thomas docet quod in Sacramentis per verba modi indicativi significatur eorum effectus, sicut patet in baptisimi Sacramento, confirmationis, &c. in quibus dicitur, ego te baptizo, confirmo te, &c. sic in alijs, sed Extrema Vnctio non ministratur per verba modi indicati-

vi, sed subiunctivi, dicitur enim, *per istam sanctam Vnctionem indulgeat tibi Deus per suam pijsimam misericordiam quid quid peccasti per visum, auditum, &c.* ergo cum per verba huiusmodi, subiunctiva effectus aliquis determinate non significetur, non videtur esse Sacramentum.

Ibidem q. 61. art. 1.

Quartum, quia, ut docet idem S. Thom. Sacramenta sunt homini necessaria ad salutem spiritualem animæ, sed Extrema Vnctio non confertur nisi in ultimo termino vitæ constitutis, ideo namque appellatur Extrema Vnctio, & Sacramentum exeuntium, seu evitæ decedentiū; sed infirmus in tali statu constitutus magis indiget interioribus actibus fidei, & charitatis, quam externa, & corporali Vnctione, ideo enim dicit Apostolus: *orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum;* ergo non est Sacramentum iam in illo statu necessarium.

Quintum nam in cæteris Sacramentis adhibetur materia proportionata effectui, quem causant, & illum ex natura sua significans, ut etiam docet D. Thom. ut patet in baptisimi materia, quæ est aqua significans ablu-tionem quæ est eius effectus quatenus est corporalis mundities, & sic etiam significat animæ ablu-tionem, quæ est effectus baptisimi, & in Eucharistia panis, qui significat in vita corporali corporis sustentationem, quam causat, in vita etiam spirituali, in hoc Sacramento, cuius est materia, significat spiritualem sustentationem, quam causat, & ideo datur per modum cibi, & potus, & sic de cæteris Sacramentis; sed Extrema Vnctio non significat aliquem effectum quem causare possit ex opere operato ex natura ipsius materiæ, quæ est oleum; sed tantum significatur per eius formam, quæ consistit in verbis deprecativis sacerdotis ungentis infirmum & auxilium divinæ misericordiæ, deprecantis; ergo cum neque ex parte materiæ, nec ex parte formæ significetur causalitas effectus, sicut in alijs Sacramentis, non est Sacramentum, ut cætera.

Sextum argumentum, quia si esset Sacramentum, aut esset unum, aut plura, sicut ordo, sed non plura sicut ordo, quia in ordine sunt plura Sacramen-

menta per se ordinata, tanquā ad vltimum principale, ad sacerdotium, de cuius potestate est consecrare Corpus, & Sanguinem Christi, & sub speciebus constituere, sed Extrema Vnctio non potest sic ordinare ad aliquod principale Sacramentū: cum prædictæ Vnctiones nullam inter se dicant subordinationem, aut respectum, ergo non sunt plura Sacramenta; sed quod non possit esse vnum probatur etiam, quia in Extrema Vnctionis ad ministratio- ne non est vna sola forma, aut vna sola vnctio, sed septem dantur vnctiones, & septem proferuntur formæ distinctæ, non ergo est vnum solum Sacramen- tum; ergo siue vnum, nec plura; non est Sacramentum.

Septimum, quia in omnibus Sacra- mentis reperiuntur tria, vt supra di- ximus ex M. Sententiarum, & D. Th. scilicet, Sacramentum tantum, quod in baptismo, v.g. est externa ablutio cum formæ prolatione, & res tantum, quæ in omnibus Sacramentis est gratia, & res, & Sacramentum simul, quæ in baptismo, & alijs, quæ imprimunt cha- racterem sunt ipse character, & in alijs aliud quodpiam, vt dicitur in tractatu vniuscuiusque, sed in Extrema Vn- ctione non videtur assignabile aliquid in quo consistat res, & Sacramentum simul, ergo Extrema Vnctio non est Sacramentum novæ legis.

Octavum, nam Sacramenta novæ legis sunt instituta contra peccata, ac proinde omnibus peccatoribus sunt necessaria, eisque iuxta necessitatē, in qua reperiuntur administranda, sed Ex- trema Vnctio non est administranda omnibus peccatoribus: v.g. damnatis ad mortem, pueris, qui nondum acce- perunt sacram Eucharistiam, aut mul- teribus, quæ in partu periclitantur, ergo non est Sacramentum: cum his, & alijs morti proximis non detur.

Nonum, quia cum Sacramēta sint instituta principaliter propter salutem spiritualem animæ, & nullum est Sa- cramentum quod non habeat princi- paliter aliquem spiritualem effectum, quamvis habeat alios minus princi- paliter; sed Extrema Vnctio habet pro ef- fectu principali salutem corporalem, dicit enim Iacobus, & oratio fidei alle- viabit infirmum, & minus principaliter

remissionē peccatorum, quæ indicant eiusdem verba, videlicet, & si in pecca- tis est remittentur ei: ergo ex hoc etiam constat quod non sit Sacramentum. Et confirmatur, quia Sacramenta sem- per conferunt suum effectum non po- nentibus obicem, vt diffinivit Trident. sed alleviatio hæc non semper sequitur immopotius regulariter sequitur mors: ergo cum deficiat Extremæ Vnctioni hæc conditio, tam propria omnibus Sa- cramentis non est ei adscribenda ra- tio, & natura Sacramenti, præsentim cum multi iusti homines suscipiant, nō ponentes obicem hanc Vnctionem. Hæc sunt argumenta, quæ excogitavi proponenda, vt ex eorum solutione doctrina communiter tradita, & scitu necessaria de hoc Sacramento expli- cata remaneat, vnde.

24 Ad quæstionem vnica vera, & catholica respondeo cōclusionē: Ex- trema Vnctio est vere, & propriē vnum ex septem Sacramentis novæ legis à Christo institutum hæc cōclusio, quæ à nemine catholicorum negari potest, est his temporibus, post decreta conciliorum certa de Fide quamvis olim M. Sententiarum, & alij, vt ex Bonacina relato à Machado, dicant, fuisse Sa- cramentum institutum ab Apostolis; & quidem quod sit vnum ex septem Sa- cramentis diffinitum est contra hære- ticos illius temporis, tam in Concilio Florentino, quam in Tridentino, & ex perpetua Ecclesie traditione, & cōsue- tudine; in cuius canon. sess. 14. sic dicit: si quis dixerit Extremam Vnctionem non esse vere, & propriē Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à beato Iacobo Apostolo promulgatum; sed ritum tantum acceptum à patribus, aut fig- mentum humanum anathemasit, vbi vtrumque diffinitur nempe, & esse Sacramentum, & à Christo Domino nostro, fuisse institutum, quod quia alia probatione non indiget conclusio quo ad vtranque eius partem exorna- tur, & quidem quo ad primam partē ex traditis à D. Thoma, & theologis omnibus, & ex conditionibus requisi- tis ad rationē Sacramenti ex Conc. Flo- retino sepe citato, videlicet quod sa- cramentum ex tribus perficiuntur scilicet ex rebus tanquā ex materia, ex verbis tanquā ex forma, & intēctione ministri.

Tria

Mag. in
4. dist. 23
Mach. tit.
1. l. 3. p. 1.
tr. 13.

Florent.
ses. vltima
tr. 1. de Sa
cra. 7. ses.
canon. 1.
et ses. 14.
canon. 1.

D. Thom.
q. 29. et 3
per totam

Florent.
ses. vlt. sub
Eugenio
in explic.
Fidei.

25 Tria, ergo concurrunt ad perficiendum Sacramentum Extremæ Vnctionis, sicut, & alia Sacramenta; primum quia perficitur ex rebus tanquam ex materia, quia materia Extremæ Vnctionis est oleum olivarum, sicut aqua elementalis est materia Sacramenti baptismi, & sic nullum aliud genus olei potest esse materia, quod probat D. Thomas auctoritate Iacobi, Apostoli dicentis, ut presbyteri vngant infirmum, hæc autem Vnctio non fit nisi oleo, sed oleum proprie non dicitur nisi oleum olivæ. Præterea id ipsum probatur auctoritate Tridentini, quod ex verbis Apostoli dicentis: *infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes cum oleo in nomine Domini*; ex quibus verbis intellexit Ecclesia materiam esse oleum ab episcopo benedictum: hæc Sancta Synodus. Idem rursus tradit Cathæcismus Romanus, cuius ratio ex D. Thoma desumpta est, quia balsamum est, quod propter odorem pertinet ad bonitatem famæ, qua iam de cætero non indigent exeeuntes: oleum vero significat nitorem conscientiæ, quo tantum indigent, & ideo materia huius Sacramenti est oleum balsamo non mixtum. Et quia, ut ait Pius V. nam, ut oleum ad mitigandos corporis dolores magno opere proficit, ita virtus huius Sacramenti tristitiam animæ, ac dolorem minuit, & hilaritatem affert.

26 Hic quæri solet à theologis, an ita sit necessarium, ut oleum sit benedictum, seu consecratum ab episcopo, ut sit de necessitate Sacramenti, vel solum de necessitate præcepti? Et circa rem quam ponit benedictio, aut consecratio in rebus benedictis, aut consecratis iam supra egimus, quare hac quæstione præmissa, ad difficultatem respondeo oleum de oliva esse necessarium materiam huius Sacramenti, non solum de necessitate præcepti, in quo omnes necesse est, ut conveniatur, sed etiam de necessitate Sacramenti benedictum, aut consecratum ab episcopo, taliter nullum erit Sacramentum Extremæ Vnctionis datum in oleo communi non consecrato, seu benedicto episcopo; huius dicti, præter similes theologos sic sentientes, quos, Suarez, Egidius, Laiman,

Sotus, Leander, de Extrema Vnctione, efficax fundamentum desumitur ex citato testimonio Concilij dicentis: *Materiam huius Sacramenti esse oleum ab episcopo benedictum*; ubi utrumque sine distinctione requirit, & quod sit oleum, & quod sit ab episcopo benedictum, idemque habetur ex Florentino: ergo tam essentialia sunt, quod sit ab episcopo benedictum, quam quod sit oleum; quare ratione dicit Egidius hanc sententiam esse fere omnium doctorum, quamvis pro contraria aliquos afferat Leand.

27 Ex quibus sequitur oleum benedictum à sacerdote non esse materiam huius Sacramenti, etiam de commissione Papæ, licet aliqui putent inter quos Sotus, quod si sacerdos ex commissione Papæ benediceret oleum sufficere ad materiam Sacramenti; sed Egidius dicit, quod communiter sententia contraria est recepta; sed maius dubium est si sacerdos assumeret ad ministrandam Extremam Vnctionem oleum cathecumenorum, aut Chrisma faceret verum Sacramentum: supponendo, quod in omnibus ampullis est oleum consecratum, sub diversa tamen forma consecrationis, in hoc enim differunt, ut diximus supra, quia elementum nempe oleum idem est, excepto quod Chrisma est mixtum balsamo, sed in tā parva quantitate, quod non sufficit immutare naturam olei. Ad quod respondeo esse duplicem æqualiter probabilem sententiam: prima namque existimat tantum esse materiam Sacramenti quæ ab episcopo sub determinata forma benedictionis ordinatur ad illud: Alia vero, quæ mihi est probabilior, docet verum confici Sacramentum ex quolibet oleo consecrato; & ratio mihi est, quia materia remota est oleum quod per consecrationem ordinatur, & elevatur, ut diximus, ibidem, quadam morali elevatione ad ordinem super naturalem, hæc autem elevatio, seu ordinatio olei ad effectus supernaturales non solum fit per formam determinatam benedictionis olei infirmorum, sed etiam per aliam formam, qua Chrisma, & oleum cathecumenorum benedicuntur, quorum benedictiones solum differunt in verbis, quæ quasi materialiter se habent, siquidem conveniunt in cærimonijs signo-

Supr. hoc tit. n. 7.

Ibidem n. 7. & sup. tit. de suppl. plen. neglig. num. 8.

D. Thom. ar. 4. in arg. sed contra.

Ses. 14. de ministro huius Sacram. c. 2. Catec. de Extrem. Vnct. c. 5. num. 5.

Supra tit. de sup. neglig. prælat. nu. 8.

Suar. disp. 40. se. 1. Laim. l. 5. tr. 8. c. 1. num. 6. Egid. disp. 9. dub. 2. num. 6. Sotus in 4. art. 1. c. 9. di. 23. q. 1. art. 3. c. 1. Leand. disp. 2. q. 4.

signorum, orationum, & benedictionum; ergo constituuntur, & dedicantur in ordine supernaturali, & consequenter sunt sufficiens materia huius Sacramenti; sed quia in hoc puncto opiniones sunt, videat caute presbyteri, quo utitur oleo, quia quavis probabile sit, quod ex quolibet oleo benedicto ex illis rebus in ampullis contentis conficitur Sacramentum, non est probabile, quod possit sine peccato mortali, uti alio, quam ab Ecclesia assignato, maxime post decretum Innocentio XI. in conferendis Sacramentis.

De materia proxima.

28 **S**ICUT In alijs Sacramen-

tis reperitur materia

remota, & proxima,

fic etiam in hoc Sacramento materia remota est oleum ab episcopo benedictum, ut dictum est: materia autem proxima est unctio, quae fit cum ipso oleo in determinatis corporis infirmi partibus sub debita forma, sicut in baptismo materia remota est aqua, proxima vero corporis baptizati ablutio. Partes autem quae ungi debent ex necessitate Sacramenti sunt quinque, ut sunt in Ecclesiae manuali, seu caeremoniali, & de clarat Pius V. in Chatecismo Romano de Sacramento Extreme Unctionis, videlicet, oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum, vel sermonem, manus, propter tactum, quia per hos sensus homo principaliter operatur, & in eis maxime viget anima, idcirco non totum corpus, sed ea membra in quibus potissimum sentiendi vis eminet, ex praeccepto autem unguntur etiam renes, veluti libidinis, & voluptatis sedes, quae unctio in feminis propter decentiam, & honestatem supra pectus fieri solet, & tandem unguntur pedes, quamvis, ut dixi, haec duae ultimae unctionis non sunt de essentia Sacramenti, sed de praeccepto Ecclesiae, quavis unctio quae fit in renibus in funina potest omnino omitti in communi opinione, ut docet Aegidius, Sanchez, Laiman, & alij plures, quos refert in suo curso moralis. Fr. Franciscus à Iesu Maria, quae quidem unctiones quinque cum debita forma constituant, & perficiunt hoc

Sacramentum, quamvis fiant cum oleo consecrato non eo anno, sed etiam cum oleo veteri, quod potest superaddicum alio non benedicto dummodo pars super addita sit minor, quia sic remanet totum benedictum, iuxta communem regulam, quod magis est trahit ad se quod minus est: oportet tamen ratione praeccepti in omnibus parrochialibus adduci ex novo chrismate suo tempore, & novo oleo.

29 Quaestio est tamen, an taliter praedictae quinque unctiones sint necessariae, ut si una deficiat Sacramentum non sit verum, sed nullum, in quo est sententia aliquorum existimantium per quamlibet unctionem effici Sacramentum Extreme Unctionis, ceterae autem sunt tantum partes integrales, sicut in Eucharistia salvatur verum Sacramentum sub qualibet specie, & in ordine in quolibet gradu salvatur etiam Sacramentum ordinis, hanc opinionem tribuit Aegidius, Subtili Scoto, Paludano & alijs antiquis, quamvis omnes conveniant in eo quod sunt necessariae necessitate praeccepti, & ratio eorum est, quia in qualibet unctione reperitur integra materia, & forma: ergo conficitur Sacramentum. Ceterum quamvis haec opinio sit probabilis propter eius fundamentum, & doctorum auctoritatem contraria communiter est recepta, quam docent Suarez, Sotus, Laiman, Belarmi. & alij quos refert praedict. Iesus M. & Leand. & sufficiat pro omnibus auctoritas D. Thom. dicentis: quod quavis illarum actionum (puta unctiones) sint plures, simpliciter tamen uniantur in una perfecta actione, quae est unctio omnium exteriorum sensuum, quibus hauritur morbus interior qua solutione, respondet secundo argumento, quo arguebatur Extremam Unctionem esse plura Sacramenta ex pluralitate unctionis, quia, ut dicit in corpore aliquid dicitur unum, quod ex pluribus partibus constituitur, sicut domus, quae est multa quodammodo in actu constituitur enim ex pluribus partibus, quae adunantur in aliquo uno: sic similiter in hoc Sacramento quamvis sint plures unctiones significantes curationem interiorum vulnerum, quae plura sunt, ac proinde eorum curatio non potest perfecte significari nisi per appositionem

*Leand. &
Iesu M.
ubi supra*

*Cathec.
p. 2. c. 6.
num. 10.*

*Aegid. disp.
29. dub. 3.
Sanchez,
Extrem.
Unct. nu.
12.
Iesus M.
1. 1. tr. 7.
punct. 3.
Laim. ubi
prox.*

*D. Thom.
3. p. 2. q. 29.
art. 2. in
me-addit.*

medicinæ ad diversas vulnerum radices, & ideo plures vñctiones sunt de perfectione huius Sacramenti, quare sicut nō potest constitui domus per vnā partē eius, neque vnus homo per vnū membrum eius, quibus exemplis vtitur D. Thoma, sed per concursum, & ad vnationem omnium partium, & omnium membrum; sic Sacramentum Extremæ Vñctionis, non per vnā vñctionem, sed per omnes constituitur.

30 Nec est simile in Sacramento ordinis, quia quamvis in quolibet gradu salvetur ratio Sacramenti, eo est, quia quilibet gradus habet proprium, & speciale munus distinctum ab alio, in ordine ad sacerdotium, quamvis omnes ordines constituent vnum Sacramentum ordinis, ideo potest constituere quilibet ordo singulare Sacramentum, & imprimere specialem characterem, & similiter in Sacramento Eucharistiæ salvetur in qualibet specie integrum Sacramentum, quia continet totum Christum, quamvis non sint plura Sacramenta vtraque species, quia non continent plures Christos, sed vnum numero Christum. At vero vñctiones in hoc Sacramento omnes habent vnum idemque munus: nempe morbum spirituale ab anima infirmi repellere, in quo vnā est anima, vnusque in omnibus sensibus morbus, sic omnes vñctiones vnum constituunt Extremæ Vñctionis Sacramentum, quod perfici, aut constitui non potest per vnā tantum vñctionem, sicut verum convivium non potest constitui nisi per cibum, & potū, vnde quamvis in qualibet specie Sacramentali salvetur ratio Sacramenti, & totus Christus contineatur formaliter loquendo, non salvetur tota, & substantialis ratio, & natura convivij, quod constat ex duobus scilicet, cibo, & potu, sub quorum specie datur Christus per modum convivij, iuxta illud Ioannis: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*, quod etiam docet D. Thom. vnde concluditur omnes istas vñctiones requiri ad constituendum Sacramentum hoc.

Ioann. ca.
6.

D. Thom.
3. p. 4. 73.
art. 2.

De forma huius Sacramenti.

31 **P**ropriā, & essentialis forma Sacramēti Extremæ Vñ-

tionis est ea, quæ continetur in Cere-
moniali Rom. quā sic explicat, seu po-
nit Pius V. Per istam Sanctā Vñctionē
in dulgeat tibi Deus quid quid oculo-
rum, siue narium, si ve tactus vitio deli-
quisti, vbi notandum hæc verba à sa-
cerdote proferri vngendo partem, sci-
licet, oculos aures, &c. per modum,
Crucis, quamvis ad substantiam Sa-
cramenti non conducit, quod sit per-
modum Crucis, nec quod ambo sen-
sus vngatur, sed ex cōsuetudine sic ser-
vatum. Verum, vt notat etiam theolo-
gi si facile non posset infirmus vngi in
ambabus sensibus, seu organis, maxi-
me si esset periculum mortis in revo-
luendo infirmum; quare, supra dictas
vñctiones expendunt prædicta verba,
in quibus determinatam huius Sacra-
menti formam consistere docet D. Th.
Erroneam iudicans opinionem aliquo-
rum negantium in hoc Sacramento
determinatam formam, & reddit ra-
tionem; quia omne Sacramentum ef-
ficat significando, sed significatio ma-
teriæ non determinatur ad effec-
tum determinatum, cum sit ad multa
indiferens, quare necesse est quod de-
terminetur per formam verborum, &
ideo in omnibus Sacramentis nove
legis, quæ efficiunt, quod significant:
oportet esse, & res, & verba. Hæc D.
Thom. quare necessario hoc Sacramē-
tum sicut alia debet habere de termi-
natam formam; quæ mutari non potest
saltem quo ad significatum formale,
alias nullam erit Sacramentum; secus
quo ad materiale vnde qui loco in dul-
geat ponat remittat, vel parcat verum
faciet Sacramentum: peccabit tamen,
non servando stilum communem sic
Pius V.

In Cath.
Rom. ibi
num. 6.

D. Thom.
ubi prox.
art. 7.

32 Notandum secūdo quod ex illis
verbis formæ, per istam Sanctā Vñtio-
nem, & suam piissimā misericordiam
in dulgeat tibi Deus quid quid peccati
per, visum, aut auditum, &c. illa
verba, scilicet, *Per istam Sanctam Vñtio-
nem indulgeat tibi Deus quid quid peccati
per visum, aut auditum esse de essentia,
huius Sacramēti. Alia autem verba, sci-
licet in nomine Patris, & Filij, &c. non
sunt de essentia. De illis verbis nempe.
Et suam piissimam misericordiam, maior
est difficultas; sed tamen communiter
docent theologi non esse de essentia,
quia*

quia sine illis sufficerentur significatur effectus Sacramenti per illud verbum indulgeat, cum Deus non aliter indulget quam per suam piissimam misericordiam, quamvis illud omittitur, ut ait Machado grave peccatum. Alij etiam dicunt, non esse de essentia nominare sensum, visum, auditum, &c. quia sufficit dixisse, quidquid peccasti; quamvis omittitur sit peccatum mortale, ut docet Diana.

33 Notandum est tertio, quod prædicta verba formæ sunt repetenda in quolibet organo, licet careat illo infirmus, quia satis est habuisse potentiam peccandi per ipsum. Quare qui sub vna tantum prolatione verborum vngeret infirmum præterquamquod peccaret mortaliter, non faceret Sacramentum, ut docet Ledesma. ratio est, quia sicut requiruntur quinque vñctiones partiales, sic etiam requiruntur quinque formæ partiales illis correspondentes, ut sic etiam constituent vnum Sacramentum.

3 Nota 4. quod si dicta verba formæ dicerentur per modum indicativum, scilicet, vngote oleo sancto, ut dominus tibi parcat (præter peccatum mortale) in probabiliori sententia, cui adhæreo, non faceret Sacramentum, quia valde mutatur formale significatum, quod important verba, quæ tradit Apostolus. & quia D. Thomas docet hoc Sacramentum convenienter institutum fuisse non per verba modi indicativi, sed subiunctivi propter triplicem rationem, quam assignat, prima, quia suscipiens hoc Sacramentum est destitutus proprijs viribus: ac sic indiget aliena deprecatione. Secunda, quia datur exeuntibus, qui iam incipiunt esse in manu Dei solius, unde per orationem eis ab Ecclesia subvenitur. Tertia, quia hoc Sacramentum non habet aliquem effectum qui semper sequatur ex operatione ministri, sicut alia, & ideo non ponitur forma per modum indicativum, sed optativum. Vnde Ledesma docet esse nullum si daretur modo indicativo.

De ministro huius Sacramenti.

35 CIRCA ministrum huius Sacramenti diffinitum est à Sacris Concilijs esse presbyteros, sub quorum nomine non intelliguntur ab Ecclesia ætate seniores,

sed sacerdotes ab episcopo ordinatos, quos Apostolus Iacobus appellavit presbyteros, ita ut ad valorem Sacramenti quilibet sacerdos, etiam excommunicatus non toleratus, & non alius, qui sacerdos non sit, est minister, quia sic habetur ex verbis Iacob: *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros, &c.* Deinde cum non sit necessaria aliqua iurisdictio, sicut requiritur in pœnitentia, non obstat excommunicatio, nec alia quælibet censura. Non tamen potest licite ministrare hoc Sacramentum nisi parrochus excepto in casu necessitatis, in quo potest licite, immo & titulo charitatis tenetur alius quilibet Sacerdos infirmo periclitanti illud conferre, etiam si sit religiosus, ut in probabiliori opinione docet Leander. quia præsumitur parrochum voluntarium esse, qui etiam docet cum Diana, contra Suarez, posse licite sacerdotem excommunicatum in casu quo non possit infirmus recipere aliud Sacramentum ministrare ei hoc.

36 Plures simul sacerdotes posse ungere infirmum in diversis sensibus cum suis formis, etiam licite ut probabilius tenet Leander. Qui etiam ex eo quod teneat in qualibet vñctione perfici, & salvari essentia istius Sacramenti, si sacerdos mortuos fuerit ante quam omnes quinque vñctiones perfecit, alium eas continuare non teneri; sed contrarium est verum, ut docet Suarez, & omnes negantes cum veriori sententia salvari in vñctione hoc Sacramentum ut iam diximus, quare falso asserit Leander.

37 Ex his ad argumenta respondetur, hoc Sacramentum à Christo Domino nostro fuisse, sicut cetera, institutum, ut diffinitur Concil. ubi supra citatur, quia quamvis non constet de eius institutione, tamen illud iustificasse semper, ut docet Concil. Ecclesia ex Apostolica traditione intellexit, neque enim Evangelistæ scripserunt omnia, quæ Christus fecit, ut habetur ex Ioannis auctoritate, si enim omnia scripta fuissent, mundus libros non caperet, ut ait per hyperbolem, unde multa nobis sunt tradita ab Apostolis, & eorum successoribus, & ex usu, & more Ecclesiæ Catholicæ. Ex quo ad secundum, responsum manet.

Ad

Machado.
tom. 1. l. 3
p. 1. tr. 13
n. 8.
Dian. p. 3
tr. 4. ref.
1, 5. idem
p. 11. tr. 1
ref. 48.

D. Thom.
ibid. q. 29
art. 8.

Ledesma. 1. p.
c. 3. de ex-
trem. Vñ-
ctione.

Cic. Flor.
in vñctione
Ar. in de-
cret. fidei
Trid. sess.
14. can. 4

Leand. de
Ext. Vñct.
dist. 4. q. 3.
Dian. p. 5.
tr. 3. ref.
83.
Suarez. t. 4.
dist. 44.
sed. 3.

Sup. n. 24

Sup. n. 34
hic.

Catb. c. 6.
n. 15. de
Ext. Vnct.

38 Ad tertium argumentum patet solutio ex supra dictis ex D. Thom. assignante differentiam. Ad quartum, quod attinet ad necessitatem huius Sacramenti, respondemus ex doctrina Cathéchismi Romani docentis, quod præter miros effectus, quos in anima, & corpore causat, quos declarabimus in solutione ad nonum, confertur infirmo in articulo mortis, ut contra insidias diaboli præparetur hoc divino auxilio; nam & si humani generis hostis donec vivimus nunquam desinit de interitu, & exitio nostro cogitare, nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat cum simili sollicitudine, hoc intendit magis, quam eo quo, videt ultimum iam diem vitæ nostræ adesse: tum quia ex eo pendet nostra salus, aut perditio: tum etiam, quia non remanet iam diabolo aliud tempus ad hominis tentationem; & propterea indiget homo maxime in illo statu vitæ hoc opportuno auxilio, in quo fidelibus arma, & vires ministrantur, ut adversarij vim, & imperum possint resistendo frangere; quia hoc Sacramento levatur, & erigitur egri animus divina bonitatis spe ad elidendum artificium ipsius demonis calcaneo insidiantis, quare præter actus interiores animæ, requiritur hoc Sacramentum, quo vallatus Christianus eius virtute firmior in fide permaneat.

Vbi prox.
d. q. 29.
art. 4.

Isai. c. 1.

Isai. c. 1.

39 Ad quintum respondetur ex doctrina D. Thom. oleum esse conveniens materia huius sacramenti, quia cum sit apta medicina ad sanandas corporis plagas, est etiam apta ad significandam sanitatem animæ, unde habetur ex Isaia dicente contra pastores: Plaga tum ens non est curata medicamine, neque fota oleo. Et cum spiritualis sanatio quæ in fine adhibetur debeat esse perfecta, quia post hanc alia non remanet: etiam levis: ut spes, quæ exeventibus est maxime necessaria, non frangatur, sed augeatur: oleum vero olivæ lenitissimum est, & penetrativum usque ad intima, ideo est conveniens materia, est namque inrer liquores principaliter, & suavissimum, & aptissimum ad hos causandos divina virtute, & significandos effectus.

Supr. hic
n. 29. &
30.

40 Ad sextum satis constat ex dictis hic vbi diximus hoc Sacramen-

tum esse tantum vnum conflatum, seu compositum ex pluribus partialibus formis, & vñctionibus, sicuti domus dicitur vna, ex pluribus materialibus partibus confurgens, & corpus humanum ex pluribus membris compactum, seu fabricatum: sic etiam similiter hoc vñ Sacramentum conflatur ex pluribus vñctionibus, scilicet, quinque, & formis, sive in vnaquaque vñctione salvetur ratio Sacramenti, sive non salvetur, quod ex D. Thoma verum esse diximus cum communi sententia.

41 Ad septimum respondeo: in hoc Sacramento, sicut in cæteris reperiri illatria, quorum mentionem facit argumentum: nam Sacramentum tantum est ipsa exterior vñctio sociata cum verbis, res tantum est ipsa gratia Sacramenti, quæ consistit in quadam spirituali læticia, quæ peccatorum remissione, & virtutum ampliatione perficitur res, & Sacramentum simul, est quædam devotio, seu læticia interior, quæ significatur per Sacramentum tantum, & significat gratiam, quæ diximus perfici in remissione peccatorum, quia ut diximus loco citato in argumento, res & Sacramentum simul est in Sacramentis, quod significatur per Sacramentum tantum, & significat rem tantum, quæ est gratia collata à quolibet Sacramento, ut Baptismo exemplificavimus. Sic Magister Ledesma, Soto, D. Thomas, & alij.

Mag. in 4
dist. 23. q. 2.
Ledes.
ubi supr.
c. 4. conc.
9. Sotus
dist. dist.
q. 1. art. 2.
D. Tb. ubi
sup. art. 8.

43 Ad octavum respondetur concedendo Sacramenta fuisse instituta contra peccatum, ac proinde omnibus peccatoribus necessaria, sed non eadem necessitate, nam solum Sacramentum Baptismi est simpliciter in re, vel in voto ad salutem necessarium necessitate medij, & post peccatum mortale etiam Sacramentum Pœnitentiæ, ideo dicitur secunda tabula post naufragiū, & Eucharistia, vel eadem necessitate saltem in voto implicito, vel præcepto divino, cætera autem Sacramenta, inter quæ: Extrema Vñctio: non sunt sic necessaria, unde Extrema Vñctio non est Sacramentum ad salutem necessarium: neque extat aliquod præceptum divinum, aut humanum illud recipiendi, & ideo illud omittere, nisi fuerit ex contemptu non erit peccatum.

Mag. ubi
prox.

Agid. d.
disp. 19.
dub. 1a.

Supr. de
Sacram.
in gen.
42. sup. c.
femiter,
de sum.
Trin.

tum saltem grave ut constat ex doctrina Magistri, quam sententiam docet Agidius de Sacramentis esse fere communem, quamvis saluberrimum est consilium illud recipere, tum propter utilissimos effectus, quos causat, tum quia potest facere de attrito contritum quamvis per accidens, & conferre primum gratiam, quod est commune in omnibus Sacramentis, ut diximus supra: unde parochus vocatus ad conferendum hoc Sacramentum tenetur de iustitia, illud per se, vel per alium dare, & Sacerdos non Parochus de charitate, & maxime si poenitentiae Sacramentum non praecesserit, de personis vero quibus debeat hoc Sacramentum conferri specialis erit quaestio.

44 Ad nonum argumentum, quod nos vocat, ut dicamus de huius Sacramenti effectibus, respondemus negando effectum principalem intentum ex hoc Sacramentum esse salutem corporalem: sed potius iuxta doctrinam D. Thomae praeter relatos ex Cathesino Romano hic, habet alios effectus inter quos prior principalis est quaedam spiritualis sanatio, vel medicatio, quia sicut medicatio corporalis supponit vitam corporalem, ita spiritualis supponit vitam spirituales, & ideo hoc Sacramentum non datur contra peccatum mortale, quia est Sacramentum vivorum: sed contra quosdam defectus, seu reliquias permanentes in anima ex peccatis praeteritis, qui quidem defectus, seu reliquiae nihil est aliud, quam quaedam debilitas, seu ineptudo, quae in nobis relinquitur ex peccato actuali, aut originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc Sacramentum, quod quidem robur non est sine gratia, si hoc robur accipiatur, quod certum est accipi, si impedimentum ex parte suscipientis non obstet, simul recipitur gratia, quam secum peccatum ad minus mortale non compatitur commorari; ideo dicitur, quod per hoc Sacramentum si fidelis est in peccatis, dimittentur ei, quod ut diximus proprium est aliorum Sacramentorum vivorum. Alij autem dixerunt fuisse institutum principaliter contra peccata venialia; sed hoc D. Thom. non admittit, quia ad haec, sicut & ad mortalia sufficit poeni-

tentia, secundarius autem effectus huius Sacramenti est salus corporalis, qui, ut dicit Mag. & omnes non est infallibilis, sed in quantum conducit ad salutem animae, ut diffinit Trident.

45 Ex quibus sufficienter data est doctrina de hoc Sacramentum, ex qua talis deducitur moralis definitio, seu physica: *Extrema Vnctio est posuit olei benedicti per episcopum facta a presbytero in aliquibus partibus corporis periculose egrotantis, sub praescripta forma verborum.* Et dicitur positio olei, quia non est necessarium, quod fluat, sed sufficit una solum gutta, quae possit sentiri, aut percipi, secus in baptismo, quia cum baptismi Sacramentum consistat in ablutione est necessarium, ut aqua aliquantulum fluat, aut currat, alias non dicitur lotio, seu ablutio; effectus autem suos causat in ultimo instanti prolationis verborum ultimae unctionis, vel in aliorum scientia in terminatione cuiuslibet; hoc etiam concedunt communiter Theologi de hoc Sacramentum, quod si quis recipiat illud existens in peccato mortali in valide, recedente fictione sortitur suum effectum, quod dicitur de baptismo quod est institutum contra peccata, & eorum reliquias, & ex hoc habet maiorem vim ad eorum remissionem, quam alia Sacramenta vivorum.

dist. 14. c. 2. de effect. eius.

Hic. 38

D. T. b. d.
q. 30. ar. 1

De suscipientibus hoc Sacramentum.

QVÆSTIO IV.

An hoc Sacramentum debeat dari omnibus morti proximis.

46 PARS affirmativa probatur: primo quia ubi est idem morbus eadem requiritur medicina: sed idem morbus reperitur in omnibus morti proximis, siue proveniat mortis vicinitas ab infirmitate corporali, siue ab alio quocumque extrinseco agente: ergo omnibus his debet administrari hoc Extremae Vnctionis Sacramentum, maior cum consequentia videtur certa; & proba minorem, quia morbus contra quem est hoc Sacramentum institutum est debilitas, & ineptitudo, & alij defectus vigoris, & fortitudinis, ex peccato actuali.

E actua-

actuali, seu originali relictis in anima, ut diximus ex D. Thoma, ut per hoc Sacramentum homo roboretur; sed in omnibus hominibus morti proximis isti defectus reperiuntur ex praeiudiciis peccatis, ad minus originali: ergo omnibus est necessarium hoc Sacramentum, quamvis non habeant corporalem infirmitatem.

Secundo, quia, ut diximus ex Tridentino & Catechismo Romano cum hostis humani generis, quamvis semper nos perdere intendat, maxime in illo mortis conflictu, ubi cum iam finiatur tempus tentandi, maiori cum vehementia, & sollicitudine insidias ponit, datur hoc Sacramentum, ut eo homo roboratus cum maiori vi, in illo agone inimicum vincat; sed hanc hostilitatem simili, seu eadem sevitia exercet diabolus respectu omnium hominum, è vita decedentium: ergo omnibus est necessarium.

Tertio, quia si aliqui essent, quibus non esset administrandum maxime à mentibus, seu pueris propter defectum usus rationis; sed hic defectus non est sufficiens ratio, ut amittatur eis conferre: ergo pueris morti proximis, & à mentibus, seu furiosis debet dari: minorem, scilicet, quod hic defectus non obstat probatur, quia hoc Sacramentum sepe sime datur infirmis, quamvis cognoscatur iam eos esse sensu destitutos: ergo non obstat defectus usus rationis.

Quarto hoc Sacramentum potest, ut docet D. Thomas pluries dari in eadem infirmitate: ergo potest dari non solum infirmitate mortali praesens, & gravatis; sed etiam alijs, quamvis non imminet de proximo periculum mortis, ex quo inferitur posse dari senio confectis, quamvis careant febre, & ingredientibus ad aliquam sanguinolentam pugnam, ut contingit in bello, ubi est periculum mortis, & morte damnatis, & proximus partui mulieribus, vel saltem in ipso partu, si mors imminet, & sic de alijs morti proximis.

47 Sed his non obstantibus: ad quaestionem vnica conclusione respondetur, subiectum capax huius Sacramenti est homo baptizatus in aliqua corporali infirmitate versans, ha-

bens intentionem recipiendi in peccatum aliquod lapsus, & in periculo mortis infirmus constitutus. Hanc conclusionem cum omnibus suis partibus, docet Div. Thom. Quam communiter tenent omnes Theologi. Quam per partes explicabimus: & in primis dicimus subiectum capax debere esse hominem baptizatum, quare si administraretur non baptizato Sacramentum erit nullum ex defectu capacitatis subiecti, sicut, & aliud quodlibet Sacramentum, etiam Eucharistiae, quae si daretur non baptizato, non reciperet Sacramentaliter, sed tantum physice, sicut brutum, est namque baptismus ianua omnium Sacramentum, per quem homo constituitur Christianus, membrum Christi, & Ecclesiae filius, & capax omnium aliorum, Sacramentorum, ut docet D. Thoma.

48 Deinde requiritur, quod sit infirmus, sic enim constat ex verbis Apostoli, infirmatur quis in vobis, &c. Cuius rationem reddit D. Thomas ex eo quod hoc Sacramentum est quaedam spiritalis curatio, ut diximus, quae quidem per quandam corporalis curationis modum significatur: & ideo illis, quibus corporalis curatio non competit, scilicet, sanis; non debet hoc Sacramentum conferri. Nam ut dixerat D. Thom. Sacramen-

ta omnia in vita spiritali, in qua homo vivit per ipsa habent quandam proportionem, & correspondentiam, cum his, quae sunt necessaria in vita temporali: unde, sicut homo in vita temporali interdum incurrit infirmitatem corporalem, ita & spiritualem per peccatum, indiget curatione, & haec quidem est duplex, vna est sanatio corporis, quae sanitatem restituit, & haec acquiritur per curationem corporalem, cui correspondet in vita spiritali Sacramentum Poenitentiae, quod causat in anima gratiam sanativam, iuxta illud: *Sana animam meam, quia peccavi tibi*: alia autem medicatio, seu curatio corporalis est per quam restituitur infirmo convalescenti pristina valetudo per convenientem dietam, & exercitium: & loco huius in vita spiritali est Extrema Unctio, quae remouet peccatarum reliquias, & homi-

D. Tb. d. q. 33 per 7. art.

D. Tb. ar.

3. p. q. 59. art. 7. ad 1.

D. Tb. d. q. 32. art. 1.

D. Tb. q. 71. art. 1.

Esai. 40.

minem ad salutem eternam præparat; & ob hanc rationem fuit institutum hoc Sacramentum per modum perfectæ curationis corporalis, in homine infirmo, & sic non alijs quam infirmis debet conferri.

49 Ad argumenta respondetur ad primum, ex eo alijs, quam infirmis non posse hoc Sacramentum administrari, tum quia est institutum per modum curationis corporalis, ut dictum est, cum qua habet quandam similitudinem, & proportionem: tum quia sic conveniebat ratione unius effectus istius Sacramenti, qui est alleviatio infirmi, & multoties sanitatis corporalis recuperatio, ad quem consequendum effectum præsupponitur corporalis infirmitas, & quamvis iste effectus non sit infallibilis in totum, quando salutis animæ non expedit, tamen semper habet de se, & propria virtute aliquod sublevamentum infirmitatis afferre, quo infirmus sublevatus, ut ait Concil. morbi incommodo, ac labores levius fert. Unde dixit Magister constare, cum qui hanc unctionem fideliter, devoteque percipit, & in corpore, & in anima alleviari, quod si forte corporis valetudinem illi habere non expedit, illam, quæ est animæ sanitatem in hoc Sacramento, acquirit. Quare bene advertit Magister Sotus Sacramentum hoc non usque adeo debet differri, ut detur eotempore, quo iam infirmus taliter est viribus naturalibus destitutus, quod iam naturaliter convalescere non possit, sed dari debet, ante quam natura careat virtute, & vi resistendi infirmitati. Quare ignorantia est aliquorum dicentium debere dari infirmo existenti, iam quasi magis in alia vita, quam in ista, & Cathecism. ait gravissime peccare, qui illud tempus egroti vngendi observare solent.

50 Ad secundum respondetur eadem fere solutione, hoc provenire ex congruenti institutione istius Sacramenti, quod non est simpliciter necessarium, & ideo potest Dei auxilio præventus quili-

bet moriturus præcipue; si iam aliorum Sacramentorum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ effectus, & gratiæ munitus existat, vincere demonis tentationes, absque susceptione huius Sacramenti, quod solum infirmis conditum est; quia ad Dei misericordiam, & providentiam pertinet neminem, maxime in illo conflictu deserere, neque petentibus auxilia opportuna, & congrua concedere, quibus possint resistere, & adversarios vincere.

51 Ad tertium in primis circa pueros respondeo cum Div. Thom. non debere dari hoc Sacramentum pueris, tum quia his forma Sacramenti competere non potest, in qua dicitur quidquid peccasti per visum auditum, &c. Cum nondum per suos sensus peccaverint, unde in congrue diceretur: quidquid peccasti per vllum, & tum etiam, quia hoc Sacramentum exigit in suscipiente actualement devotionem, sicut & Eucharistia: unde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc Sacramentum; quia quamvis omnes habeant peccatum originale, hoc Sacramentum non datur contra reliquias peccati originalis, nisi secundum quod sunt per actualia peccata quoddammodo confortata: unde principaliter contra peccata actualia datur, quæ non sunt in pueris. Hæc D. Thom.

51 Et in hac difficultate de administranda Extrema unctione pueris tractat late Ioannes Sanchez, totus se versans in damando parochos, qui solent non dare Extremam unctionem pueris, qui ob defectum ætatis nondum sacram communionem receperunt. Secundus Zamb. quem etiam citat Laimam, quam tamen opinionem veram, & in practica sequendam iudico, cum addito tamen ipsius Zambrani dicentis omnibus pueris, capacibus Sacramenti Pœnitentiæ, dummodo non careant usurationis, quamvis non sint idonei ad recipiendam Sacram Eucharistiam, dandum esse Extremam unctionem: unde Zam-

Zamb. de
Ext. Vnct.
dub. 1. c. 3.
Laim. l. 5.
tr. 8. c. 4.
n. 2.

Mag. in
4. disp. 23
q. 1.

Sotus in
4. disp. 23.
cont. 2. q.
unde.

Cathec. 2.
c. 6. n. 9.

branus assignare videtur pro regula in pueris, capacitas ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ regulariter non invenitur in pueris pervenientibus ad ætatem septem, nec octo annorum; sed decem, aut duodecim. Quare unica, & certa regula ad cognoscendum quibus pueris est conferendum hoc Sacramentum, est ipsorum capacitas, sive antea receperint, sive non, Eucharistiam; quia debita administratio huius Sacramenti non pendet ex Eucharistia; neque Div. Thom. hoc dicit; est quod exigitur in suscipiente actualis devotio, sicut & ad suscipiendam Eucharistiam. Ex quo recte colligi videtur, quod qui non est aptus ad suscipiendam Eucharistiam, nec etiam est aptus ad suscipiendam Extremam Vnctionem, unde optime dixit Sorus, respondens huic dubio: quod ab illo tempore, quo illis Viaticum porrigitur debet dari hoc Sacramentum, quia qui habet ætatem, & capacitatem recipiendi Eucharistiam, etiam habet ad recipiendam vñctionem; unde optimum esse Concilium, ut parochus hanc examinet capacitatem, & si suo iudicio recognoscit posse puerum se accusare, & dolere de peccatis conferat hæc tria Sacramenta, quamvis non ea acceperit, quia propter necessitatem potest tempus, quando iam videtur habere puerum usum rationis, anteponi, sic ex Vivaldo de Extrema Vnctione, & alijs concludit Ioannis Sanchez in selectis.

Vival. n.
28. Sæcb.
dissu. 21.
n. 20.

52 Circa amentes autem, & furiosos omnes cum D. Thoma conveniunt, non debere conferre hoc Sacramentum, si usum rationem nunquam habuerunt, secus vero si post usum rationis, eo sunt infirmitate privati; quia hi, cum sani fuerant, habuerunt formalem, aut virtuales intentionem illud recipiendi, quapropter conferendum est eis, etiam si sint iam sensu destituti, quia sufficit præcedens voluntas, quamvis ut diximus supra ex Pio V. gravissime peccat parochus eoque differen-

Hic n. 49.

do dare vñctionem sanis mente, cum iam omni salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiant; si vero dubitatur, si infirmus spiraverit, danda est vñctio, sub conditione mente saltem retenta; si vivus est, &c.

53 Ad quartum argumentum responderetur, ad primam partem argumenti cum Div. Thoma, *D. Tb. ib. q. 23. art. 1. 1. 2.* & omnibus recte cum ipso sentientibus, quod cum hoc Sacramentum iterabile sit non enim imprimit characterem, debet iterum dari, quando, scilicet, morbus diu durat, & sic reliquæ peccatorum, contra quas principaliter hoc Sacramentum datur, contrahuntur, & ideo si pro diuturnitate temporis infirmitas mutat statum, ita ut infirmus melior habeatur, & postea patiat recidivum, quasi nova infirmitate accedente, hoc Sacramentum debet iterum, atque iterum ministrari quoties relapsus infirmitatis evenierit, & ratio est, quia hoc Sacramentum non respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum: sunt autem quedam infirmitates diuturnæ, quæ tamen statum non mutant, ut hæctica, hydrophesis, & huiusmodi, & in talibus non dabitur Extrema Vnctio nisi, quando videntur perducere ad periculum mortis, & si forte illud infirmus evadat, & melius se habeat; redeunte eadem infirmitate, iterum vngi debet, quia quamvis sit eadem infirmitas, est tamen alius infirmitatis status.

54 Circa alios casus in argumento contextos, ad primum concedimus posse, & deberi dari senibus senio confectis, quando iam iam imminet periculum mortis, quia tunc proculdubio infirmitate corporali laborant in natura debilitate consistente: sic docent communiter Doctores Navarrus, Armill. Filiucius, Reginald. & alij plures, quos refert Leand. Circa alios casus negamus posse dari vñctionem, scilicet, ingredientibus bellum, navigationem, aut mulieribus, quibus inflat tempus pariendi, verumtamen si in ipsa partu-

Navar. in
man c. 22
n. 14. Sil-
vest. verb.
Ext. Vñct.
q. 5. Ar-
mill. eod.
verb. q. 6.
Reginald.
2 S. n. 69.
Suer. disp.
42. sect. 2.
n. 11.
Leand. de
Ext. Vñct.
q. 13. dis-
put. 3. a
fu.

superveniat periculum mortis, quod cum infirmitate solet accidere docent Doctores prædictis administrandam esse vñtionem: Secundum probabiliorē sententiam. Vnde benedicunt Sa, cuius dictum omnino est sequendum, quod morti propinquis, ex morbo, vel vulnere, vel partu, vel senectute datur Extrema Vñtio; quare cum his casibus semper insurgat infirmitas si mortis imminet periculum in omni sententia esset peccatum negare hoc Sacramentum: secus tamen damnatis ad mortem, quia his, sicut neque ingredientibus ad pugnandum, aut navigandum, infirmi non sunt, ac proinde incapaces huius Sacramenti.

De Vñtione Regum.

QVÆSTIO V.

An vñtio Regum necessaria sit?

55 **H**ANC ingerimus quæstionem, quia de ea agit noster textus, ex illis verbis: *Vnde in Veteri Testamento non solum ungebatur Sacerdos, sed etiam Rex, & Propheta.* Et quidem non esse necessariam in Regibus, aut Imperatoribus in eorum electionibus, aut coronationibus aliquam fieri vñtionem oleo à Summo Pontifice suadent sequentia argumenta. Primum quia si hoc esset necessarium maxime, quia sic fiebat in Veteri Testamento, ut constat ex verbis citatis nostri textus; sed tantum abest, ut hic ritus Iudæorum inter Christianos, observari debeat: ut potius eo ipso deberet omitti, & abrogari, quia translato Sacerdotio necesse est: ut legis translatio fiat, ut habetur ex Apostol. & refertur hoc nostro iure, de qua quæstione supra egimus: ergo Ecclesia non debet uti in coronatione Regum, aut Imperatorum hoc ritu.

Secundum argumentum: nam per hanc vñtionem nulla traditur potestas Regibus, aut Imperatoribus, ergo non est necessaria: antecedens probatur. Tum, quia non traditur potestas spiritualis, nec temporalis,

ergo nulla: quod non spiritualis probatur, quia quamvis verum sit aliquas personas, aut res per solemnes consecrationes, & vñtiones extrahantur ex ordine naturali, & constituentur in aliquo ordine super naturali, ad aliquos supernaturales effectus, ut diximus supra: Reges tamen, & Imperatores per Ecclesiasticas benedictiones, consecrationes, & vñtiones non extrahuntur ab statu sæculari, ad alium superiorem, nec recipiunt aliquam spirituales potestatem, cuius sunt incapaces, ut supra ostendimus, ergo ad hoc non est necessaria aliqua vñtio: cum nullum spirituales effectum causare possit: sed quod nec etiam detur potestas temporalis per hanc vñtionem probatur, quia potestas Regia, aut Imperatoria, vel competit Regi, aut Imperatori per electionem creato, vel per sanguinis successionem, sed quomodolibet ante vñtionem, iam est electus electione præcedente legitima, vel hæres per legitimam successionem, ergo non indiget alia consecratione, aut vñtione: probatur consequentia extraditis ab Azor. docente Imperatorem per solam electionem, & confirmationem consequi ius administrandi Imperium, ergo prædicta vñtio non est necessaria, & idem dicendum de Regibus.

Tertium argumentum sic: nam hæc vñtio non est vñtio sacra, ergo non est necessaria, nec per Pontificem Romanum, aut alium prælatum Ecclesiasticum faciendam; antecedens probatur, quia non fit chrismate, nec etiam oleo benedicto, nec per signum crucis secundum Abulensem: ergo prædicta vñtio nihil prorsus operatur in Regibus vñctis.

Quartum, quia si propter aliquam rationem esset necessaria hæc vñtio præcipue, ut in ea daretur aliquod signum populo, ut crederent ipsum vñctum esse verum Regem, seu Imperatorem; sed hodie nullum datur signum hoc confirmans, ergo non est necessaria hæc vñtio; maior huius discursus probatur, ex doctrina Abulensis ubi ostendit fuisse Iudæos semper huius condicio-

*Supra de
supplem.
negligent.
præl. n. 14
q. 15.*

*Supr. tit.
de elect.
n. 245.*

*Azor p. 2.
l. 10. c. 6.
q. 2.*

*Abulens.
1. Reg. c.
10. q. 2.*

*Vbi prope
q. 2.*

*Sa verb.
Ext. Vñt.
n. 4.*

*C. transl.
3. de cons.
Sup. tit.
10. c. n.
41.*

nis, quod difficiles essent ad credendum, & ideo etiam Deo non credebant in rebus magnis, nisi daret eis signa, ut certificarentur: ergo cum noster textus fundetur in Veteri Testamento, vñctio deberet fieri cum aliquo signo, ut aliquem fortiretur effectum.

56 Ad quæstionem respondetur Regem Romanorum postquam electus est, debere secundum iura consecrari, confirmari, & oleo vngi à Romano Pontifice, hæc conclusio, quam ex communi iure, & Doctorum doctrina docet Azor, probatur expressis textibus vtriusque iuris præter citatum nostrum textum. Quia sicut episcopus ad exercendum munus episcopale necesse habet consecrari, vngi, & alias sacras habere functiones, ut diximus circa consecrationem episcopi, ita Imperator, seu Rex Romanorum debet confirmari, consecrari, & vngi à Summo Pontifice in brachio dextro, vel humero dextro, quia dextera manus fortior honorabilior, & dignior est: unde accipit supra se pondus principatus, & regiminis populi, iuxta illud, Psalm. *Factus est principatus super humerum eius.* Unde sic consecratus & vñctus à Papa accipit coronam Imperatoris, quæ coronatio magnæ Romæ solet fieri solemnitate, & tribus redimitur coronis Imperator, quæ sunt Imperij insignia, scilicet, corona ferrea, argentea, & aurea; Imperatores autem qui à Carolo Magno Imperatore, usque ad Carolum Quintum Hispaniæ Regem numerantur ex historiis, ab Azorio, 34. & si aliqui ab ipso Papa non sint coronati, eo fuit, quia Romam venire bellis, aut alijs impedimentis detenti, non potuerunt.

57 Vnde ad primum argumentum respondetur multa fieri in Novo Testamento, quæ quamvis assimilentur, & parificentur cum alijs, quæ fiebant in veteri, non tamen sunt, quasi ex ipso Veteri Testamento retento, quia recenterunt vetera, & nova sunt omnia; sed ex nova nostra lege sunt constituta, quia rationi consona, & conformia divinæ voluntari, cui tunc, & nunc placuit fieri in electis Regibus ex testimonijs Sa-

cræ Scripturæ relatis in nostro textu, & alijs pluribus ex libris Regum, super quibus varias excitat quæstiones Abulensis: per has namque vñctiones in humeris Regum factis per mysticas significationes mysteria latent, quare dicitur in Actibus Apostolorum: vñctus est oleo pietatis præ confortibus suis, qui secundum Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius principis; unde Pontificibus fit vñctio in capite, Regibus vero in brachio, sive humero, ut vñctio ad brachium descendat, quia cum oleum sit symbolum pietatis, & misericordiæ, in capite, idest Pontifice prius debet residere, ut ex inde ad principem sæcularem descendat, ut supra circa significationem olei aliqua diximus. Quare in utroque testamento prædicta vñctio in usu fuit, absque eo, quod perseveraverit aliqua antiqua lex, cum tam præcepta caeremonialia, quam legalia, permanentibus moralibus, cessaverint, quamvis per Pontificiam constitutionem vigeat apud Christianos similis lex, ac viguit apud Iudæos; ut etiam contingit in solutione decimarum non quidem ex vi antiquæ legis præcipientis decimas fructuum solvere; sed ex novæ legis constitutione. Ut constat ex toto titulo de decimis.

58 Ad secundum argumentum respondetur: fuisse opinionem plurimum iuris canonici, & tenet glossa in cap. Valentin. Imperatorem per consecrationem, & vñctionem suscipere sacrum ordinem subdiaconatus, in cuius habitu vestitus in servit Romano Pontifici, quando in urbe, & Curia Romana præsens est: præsertim in die natalis Domini, & cantat in matutinis illius noctis septimam lectionem sub Evangelio: *Exiit edictum a Cesare Augusto*: quam glossam esse communiter receptam docet Abbas, & alij etiam cum glossa & casu, quo non recipiat ordinem Sacrum saltem ex eo quod vñctus, & consecratus: docent alij, quod ministrat Pontifici, sic tradit Pater Azor, ac proinde in horum Doctorum sententia negamus Imperatorem, aut Regem per hanc sacram vñctionem non recipere aliquam facultatem spi-

Abul. l. 1.
R. g. c. 10

Supr. hoc
tit. n. 3.

In c. Valentin.
dist. 6.

Abb. c. venerab. de
electione.
gloss. clem.
1. de iure
iur.
Azor l. 10
c. 5. q. 3.
p. 2.

ri-

Azor clem.
ment. 1. de
iur. ex c.
venerab.
de elect.

De sacra
vñct. hoc
cap.

Psalm. 9.

Azor ubi
prox. q. 5.

ritualem, seu potestatem serviendi in divinis, quamvis non recipiant verum ordinem in aliorum sententia, seu characterem Sacramentalem, quod est verum: unde per hanc vñtionem adsciscunt quendam specialem Ecclesiasticum statum.

59 Sed adhuc dato quod nihil spirituale recipiant de ordine supernaturali; tamen adhuc sistendo in ordine naturali, Reges, & Imperatores, sive veniant per electionem, sive per successionem in ipsa consecratione, & vñtione accipiunt quendam specialem dignitatem, per quam in altiori gradu, & veratione constituuntur. Qua etiam ratione Imperator consecratus, & vñctus merito dicitur, & vocatur sacratissimus, ut habetur ex iure, eiusque leges sacræ etiam nuncupantur, sacra quoque maiestas & alia plura Imperatorem, & Regem consecratum, & vñctum pertinentia sacra: dicuntur, sumpta dominatione à prædicta consecratione, & vñtione, quæ iure necessaria est in prædictis principibus.

60 Ad tertium, nego vñtionem Imperatoris non esse sacram, quia per hanc vñtionem elevatur ad quendam specialem venerationem, quare vñtio dicitur sacra, & sacratissimus Imperator vocatur, nam hoc nomen sacer, secundum Calepinum idem est, quod venerabile, & similiter negamus non vngi oleo sacro, non tamen chrismate, quo Pontifices vnguntur, sed alio oleo benedicto, ut docet Azor. Ad auctoritatem Abulenſis respondetur non negare fieri vñtionem in Testamento Veteri per oleum sacrum, quamvis dicat quod interdum fieret per oleum commune, & simplex, sed ut diximus ex lege Veteri nos argumentum sumere non debemus.

61 Ad quartum respondetur inter Catholicos ad certificandum Imperatorem, aut Regem esse vere, & valide constitutum sufficere Pontificis consecrationem, & vñtionem, quæ non per laicos, ut aliquando fiebat in Veteri Testamento, ut docet Abulenſis, sed semper secundum nostrum ius debet fieri per Summum Pontificem.

62 Ad aliam verò difficultatem, si ante vñtionem Imperatores habeant plenam administrationem imperij, & plenum ius imperandi: duas communes adducit sententias Azor, quarum prima docet non dici simpliciter Imperatorem eum, qui est electus Rex Romanorum, ante quam à Romano Pontifice coronetur, sed tantum designatum, & electum, quam sententiam docet Castaldus de Imperatore esse communem vtriusque iuris Doctorum, & consequenter docent huius sententiæ Auctores non habere administrationem, imperij: quia Imperator, ante quam vngatur, non est. Sed alia sententia docet, quod semel electus, & confirmatus, quamvis non sit vñctus habet iurisdictionem, & potestatem administrandi Imperij, sicut episcopus electus, & confirmatus, quamvis non sit consecratus habet potestatem ad ea, quæ sunt iurisdictionis, ut suo loco diximus: & ratio est, quia per electionem transferatur à populo, aut electoribus iurdictio in electum ut supra diximus: ergo si accedat confirmatio, potest uti illa iurisdictione, & administratione, quia revera Imperator est: sicut in matrimonio rato salvatur vera ratio matrimonij ante nuptiarum solemnitatem, quæ non facit matrimonium, sed illud solemnizat, ad quam solemnitatem tenentur contrahentes: sic Imperatores tenentur iure accipere à Summo Pontifice huiusmodi solemnitatem, & vñtionem, & sic vera est prima sententia, quia ante illam absolute, & simpliciter non dicuntur Imperatores ex defectu huius solemnitatis, & coronationis. Hanc autem solemnitatem solus Papa, aut eius legatus facere valet. Ut docet idem Azor, qui legatus solet esse Cardin. Hostiensis, præterea iurat solemniter imperator de obediendo Summo Pontifici, & de Ecclesiæ Catholicæ faciendo pro viribus defensione.

De Vñtione in Baptismo facta.

63 In quinta parte nostri capituli prosequitur Innocentius III. tractatum de Vñ-

Clem. 1.
cit. & cap.
v. ner.

Azor ibi
q. 2.

Atul. ubi
prox. q. 2.

Azor ubi
prox. c. 6.
q. 1.

Castal. q.
45.

Supr. tit.
de elect.
n. 246.

Azor ibi
c. 5. ad q.
2.

ctione Christianorum omnium, quam recipiunt in solemnitate Sacramenti Baptismi, in quo vnguntur ante illum in pectore, & inter scapulas oleo, & chrismate invertice, unde sit.

QAESTIO VI.

An predictae Vnctionis sint sub praecepto.

*Supr. sub
titul. de
sum. Tri-
nit. scilicet. 3.
n. 40.*

DE Sacramento Baptismi egimus supra, & de eius caeremonijs, & catechismo, vide ibi. Unde in praesenti de Vnctione in dicto catechismo facta, de qua noster textus tractat breviter discurremus, an sit necessaria necessitate praecepti, nam ex necessitate Sacramenti certum est necessariam non esse. Et pars negans probatur primo, quia solemnitates iuris non sunt necessariae ad substantiam actuum, nec sub aliquo praecepto requiruntur, nec ex eius omissione actus redditur invalidus, ut docet Sotus, unde testamentum minus solemnne valet saltem in foro conscientiae: & alienationes rerum Ecclesiasticorum sunt etiam validae, quamvis non praecedat solemnitas à iure requisita. Ut docet Molina de ius, & iure, & in causis pijs est subblata in testamentis solemnitas iuris: ut docet Iul. Clar. sed caeremoniae, inter quas sunt vnctiones in administratione Baptismi sunt introductae ex solemnitate iuris, ergo eas omittere vel nullum esset peccatum, vel ad summum veniale.

*Sotus de
iust. l. 4. q.
5. art. 3.*

*Molin.
tr. 2. disp.
469. n. 3.*

*Iul. Clar.
l. 3. §. 10.
tam. q. 6.*

*Sanch. l. 7
disp. 82.
num. 6. de
matr.*

Secundo, quia P. Thom. Sanchez, & communiter omnes docent, quod omittere benedictiones nuptiales, vel peccatum non esse, vel culpam venialem non excedere, quia non sunt Sacramentum, sed Sacramentale; sed praedictae vnctiones in catechismo Baptismi non sunt Sacramentum, sed Sacramentale, ergo eas omittere non est lathale.

Tertio, quia licet sit praeceptum de solemnitate Baptismi, taliter quod esset mortale omittere illam non tamen esset culpam omittere aliquid ex caeremonijs requisitis, sicut est, v.g. ponere vestem Baptizato, aut candelam dare, ergo nec omittere vnctionem, consequentia constat à paritate; & antecedens probatur ex paritate materiae.

Quarto, quia multoties haec solemnitas fit post Baptismum puero in necessitate collatum: ergo saltem in tale casu non est necessaria haec catechismi solemnitas, nec praedictae vnctiones: probo consequentiam, quia omnes fere caeremoniae catechismi fiunt ante Baptismum, ergo post Baptismum necessariae non sunt.

Quinto, quia praedictae caeremoniae non sunt significative alicuius spiritualis effectus, aut causa eius: ergo sine necessitate adhibetur, antecedens probari potest discurrendo per singulas: quid enim interest, quærere à patrinis: *Quid fers ad Ecclesiam*, quid saliva intingere Baptizatum in auribus, & naribus, quid insuflatus, quid vestis, & candelam, & interrogare infantem, si vult Baptizari, cum loqui nesciat? & praecipue cum iam est ob necessitatem Baptizatus, & aliae plures solennes caeremoniae, quo vanae, & superfluae videntur, & minimae necessariae, sicut etiam vnctiones.

64. His tamen nihil obstantibus firmiter tenendum est, vnctiones sacras in Baptismo ab Ecclesia observatas, sicut & alias Ecclesiasticas caeremonias esse sanctas, & sancte ab Ecclesia praeceptas, quas proinde omittere grave peccatum est: haec conclusio probatur, primo auctoritate Innocentij III. in hoc nostro textu, in quo decernitur, quod non solum Reges, & Sacerdotes vnguntur; sed etiam omnes Christiani: bis ante Baptismum, scilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde, inter scapulas, & bis post Baptismum, scilicet, Chrismate sancto primum invertice, deum (hoc est in confirmatione) in fronte, in pectore, namque baptizandus in vngitur, ut per Sancti Spiritus donum abijciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam: inter scapulas vero, ut per Spiritus Sancti gratia excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei Sacramentum, (baptismus enim est Sacramentum Fidei, sicut Eucharistia est mysterium Fidei) sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis: in vertice vero vngitur baptizatus,

ut sit paratus omni petēti de fide reddere rationem, quia per caput significatur mens, & sic habemus in his vnctionibus, quibus Christianus in baptismo fit membrum Christi, significata spiritualia mysteria ad vitam Christianam pertinentia.

65 Secundo, generaliter de toto Chatechismo, in quo vnctiones includantur, probatur ex decreto, determinate ex Cœlestino Papa baptizandos, prius catechizandos, & vngēdos, & de hoc catechismo agit per totam distinct. 4. Deinde probatur auctoritate Concil. Trident. neonon, & Catechismi Romani sic dicētis: *Quoniam vero catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur adulta ætate fuerit ad ea, quæ rogantur ipse respondet; si autem infans sit pro illo sponsor rite respondet, solemnemque sponsonem facit.* Cuius rationem reddit

D. Thom. ex eo quod cum baptis̃mus sit Sacramentum Fidei, in quo fidei habitus infunditur, ut docuit ipsum Trident. oportet baptizandum prius institui, & fidei mysterij signis, & verbis imbui iuxta præceptum Domini dimittentis Discipulos ad baptizandum. *Euāgel. docete omnes gentes baptizantes eos, &c.*

66 Deinde quod ad secundam partem probatur conclusio, quia ex præfatis auctoritatibus manifeste patet hunc catechismum, & omnes eius partes esse ab Ecclesia ordinatum, & præceptum, sed hoc præceptum est in re gravi: ergo grave esset peccatum illud, aut eius partes principales saltem omittere. Quod confirmatur ex communi vsu Ecclesiæ, in qua nemo audet hanc solemnitatem omittere: ergo ex lege, & ex consuetudine præceptum est sub mortali obligatorium.

67 Ad argumenta autem in contrarium respondetur, ad primum quod quidquid sit de casibus ibi adductis circa quæ diximus supra, negamus consequentiam, quia solemnitates illæ casu quo non obligent semper, versantur circa res temporales respicientes solum modo fines contractuum, & eorum iusticiæ, quæ aliquando saluatur sine canonica solemnitate. At solemnitas Sacramenti baptis̃mi respicit, & significat fines, & effectus spirituales,

quos causat divina virtute, & Ecclesiæ deprecationibus, quæ interponuntur in dictis solemnibus actis. Vnde D. Tho. circa exorcismum ex D. August. adducit verba sequentia: *Parvuli exasstantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas, quæ decipit hominem; & in corpore articuli prosequitur dicens: Quod quidam dixerunt ea, quæ in exorcismo aguntur nihil efficere, sed solum significare: sed hoc patet esse falsum, per hoc quod Ecclesia in exorcismis imperatiuis verbis vritur ad repellendam demonis potestatem, & ideo dicendum est, quod aliquem effectum habent.*

68 Ad secundum respondeo, quod omittere benedictiones nuptiales esse peccatum mortale maxime si per contemptum omitterentur: quo in omnium opinione certum est, & licet absit ab ipsis contemptus in opinione probabili, est etiam mortale, & quamvis non excedat culpam venialem, ut opinatur Sanchez ibidem, non tenet argumentum, quia ut notat ipse benedictiones nuptiales, quamvis sint quoddam Sacramentale, non tamen tanti momenti, quanti Sacramentalia, quæ in baptismo præmittuntur, unde ex eo quod omittere benedictiones nuptiales non committatur peccatum mortale, non sequitur idem dicendum de omissione eorum, quæ sunt in catechismo.

69 Ad tertium respondeo, quod quamvis concedamus esse tantum culpam venialem omittere aliquam caerimoniam in catechismo ob parvitatem materiæ, negamus esse levē omittere aliquam ex prædictis vnctionibus ob mysteriosas significationes, quam includunt, & magnificantur in decreto, & specialiter de chrismate hæc sunt ibi verba: *Postquam ascenderit baptizatus de fonte statim signatur in cerebello à presbytero cum sacro Chrismate sequente simul, & oratione: ut Regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari; & in sequenti capite subdetur, Vinctus es in vitam æternam.* Item ex Concilio Arausicano præcaveretur in eodem decreto quod nullus ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate vsquam debet progredi: ergo has vnctiones ex industria aut voluntarie omittere, erit peccatum mortale.

D. Thom.
q. 71. art. 3.
in arg.
sed contra

De consecrat. c. prima 7.
Cap. postquam 88.
dist. 4.
Cap. accensisti 90.

Cap. nulli ministrorum.
cap. 125.

70 Ad quartum respondetur ex doctrina D. Thomę docentis, quod ea quę aguntur in exorcismo ordinantur ad removendum impedimentum expellendo demonis potestatem impediētis baptismi receptionem, & ideo non sunt pretermittenda nisi in necessitatis articulo; & tunc cessante periculo debent suppleri, tum primo, ut observetur uniformitas in baptismo, tum etiam secundo, quia si demon impedit baptismum, & eius effectum antequam percipiatur, ita etiam potest impedire postquam perceptus fuerit, & ideo expedit post susceptionem baptismi, exorcismum adhiberi, sicut antea. Tū denique tertio, quia unctio in corpore baptizati facta, significat aptitudinem hominis ad pugnam contra demones, unctio enim olei fuit armatura ad luctam antiquitus agitatam.

D. Thom.
prox. cit.

71 Ad quintum respondetur nego antecedens, quia ut diximus ex D. Thoma ea quę aguntur in baptismo, seu exorcismo, & significant, & efficiunt aliquem spirituales effectus, distinctum ab effectu ipsius baptismi, quia per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culpārum; per ea autem, quę sunt in exorcismo, excluditur impedimentum salutis gratiæ, ut per exufflationes, v. g. excluditur potestas demonum, quod est impedimentum extrinsecum, prout demones homines salutem impedire conantur, & per salivam, quā baptizatus tangitur in auribus, & manibus expellitur impedimentum aliud intrinsecum, quia divina virtute aperiuntur ei aures ad percipiendam notitiam mysteriorum, & mandatorum Dei, & nares, ut currat in odorem ipsius notitiæ, & suavitatis, eloquiorum divinorum, sal etiā ponitur in ore baptizati, ut significetur eum Fidei Doctrina, & gratiæ dono consequuturum esse, ut a peccatorum putredine liberetur, interrogationes autem, quę sunt supra fontē baptismatis circa credulitatem, & fidem Divinā: quia ibi baptizatus professionem fidei suę facit, ad quam quia ipse respondere non potest, si est parvulus, respondent patini, quia parvuli adhuc loqui, vel credere nesciunt, sicut etiam egri, muti, & surdi, quorum vice alius gerit pro eis, quia ea sunt eis necessaria

ad salutem æternam. Præterea antequam admittantur ad Ecclesiam ad fores interrogantur ij, qui parvulos portant, quid ferant, & quid petant ab Ecclesia, & sicut, ut dicit D. Thom. feruntur per alienos pedes, ita respondent per alienam locutionem, sicque interrogatur, si velit baptizari, quia ut advertit Pius V. Cathechismo, quem admodum homo sua voluntate serpenti obediens merito damnatus est: ita Dominus ad suorum numerum neminem, nisi voluntarie revertentem, adscribi voluit, ut divinis iussis sponte obtemperans consequeretur vitam æternam, & ideo datur ei ab Ecclesia patrinus, qui respondeat pro eius salute, si ipse non possit, & sic nomen ei imponitur tanquam Divinæ militiæ adscripto, quod nomen non gentilicum, aut profanum, sed pium, & alicuius Sancti Ecclesiæ debet esse, ut qui habet nomen habeat, & eiusdem opera, ex quo, ut diximus, chrismate ungitur in vertice, tanquam Christi milles signatus hoc signo: à Christo enim chrismata dicitur. Et tamen, & postea sacerdos induit baptizatum veste alba, quę significat resurrectionis gloriam, ad quam per baptismum renascitur, & nitorem gratiæ, quā repulsis peccatorum maculis ornatur, tandem candela ardens etiam ponitur in manibus eius, ut ostendat fidem charitate inflammatam; ex quibus constat nihil frustra, aut mysterio vacuum fieri in caerimonijs baptismi solemniter administrati, ut latius constat in citatis locis decreti Cathechismi, & D. Thomæ.

De Sacramento Confirmationis.

IN ultima parte nostri textus agit Innocent. de Unctione, quæ sacro Chrismate fit in fronte ab episcopo in administratione Sacramenti Confirmationis, & huius occasione de eo erunt quæstiones.

QVÆS.

In deer. de
consecrat.
dist. 4. per
totam.
Cathechis-
m de bap-
tismi cae-
monijs an
no 60.

QVÆSTIO VII.

Appendix huius capituli cum venisset.

Vtrum Confirmatio sit Sacramentum à Christo institutum?

*D. Thom.
3. p. 9. 1. 2.
art. 1.*

72 **E**T pars negativa probatur, quia huius Sacramenti nullus videtur posse assignari specialis effectus: ergo non est Sacramentum à Christo Domino institutum: consequentia patet, quia omnia Sacramenta habent peculiares effectus, & fines ex eorum institutione, ut ait D. Thom. antecedens autem probatur, quia si aliquis esset effectus confirmationis, non alius esset quam quedam corroboratio, & fortificatio in anima susipientis per augmentum fidei, gratiæ, & virtutum; sed hæc omnia præstantur à Sacro Sancto Eucharistiæ Sacramento. Quia ut decernitur in Concil. Tridentino, & docet D. Thomas, per hoc Sacramentum refectio, & fortitudinem accipit homo, quia hoc salutare convivium facit in vita spirituali omnes effectus, quos in corporali facit convivium cibi, & potus in vita corporali, ad cuius instar est institutum, unde Urbanus IV. dicit: *Quod nullum Sacramentum est isto saluberrimum, in quo virtutes augentur, & mens omnium spiritualium chrismatum abundantia impinguatur: ergo si non habet specialem effectum, non potest esse speciale Sacramentum.*

*D. Thom.
3. 1. 79.
art. 1. 2.
13. c. 2.*

Secundum argumentum. Nam Sacramenta ordinantur ad hominum salutem, sed sine confirmatione potest esse salus, tam respectu adultorum, quibus confirmatio non est necessaria, nec præcepto aliquo humano, vel divino præcepto, quam respectu parvulorum, qui sine confirmatione salvantur: ergo confirmatio non est Sacramentum.

Tertium, quia omnia Sacramenta fuerunt instituta in nova Lege à Christo Domino nostro; sed non constat confirmationem fuisse in Sacramentum institutam: ergo non est Sacramentum.

Quartum, quia Christus Dominus confirmationem non suscepit, sicut alia Sacramenta: ergo non est Sacramentum novæ Legis.

73 Ad quæstionem respondetur certum esse de fide confirmationem esse unum ex septem Sacramentis Ecclesiæ à Christo Domino nostro institutum. Hæc conclusio expresse, est definita à Sacro Tridentino Concilio, & ex iure antiquo de consecratione, & ex alijs Concilijs; rationem autem convenientiæ, qua Christus hoc Sacramentum instituit reddit D. Thom. comparando vitam spirituales, quæ Sacramentis instituitur, augetur, & conservatur vita hæc corporalis: nam sicut in vita corporali perficitur aliquis in ordine ad se dupliciter, vno modo quatum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua vivit: respectu igitur sui ipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter, primo per generationem, per quam homo incipit esse, & vivere, cui vitæ, seu generationi in vita spirituali correspondet baptismus, qui est spiritualis regeneratio iuxta. *illud Apost. per lavacrum regenerationis; secundo perficitur homo in ordine etiam ad se ipsum per augmentum, quo quis perducitur ad perfectam quantitatem, & virtutem in ea ætate, qua homo proprijs viribus se potest defendere, & tueri à contrarijs, cui augmento, & virtuti correspondet in vita spirituali Sacramentum Confirmationis, quo homo robaratus, & confortatus possit resistere inimicis fidei, tam visibilibus, quam invisibilibus, conantibus evertere fidem in baptismo receptam; de cuius etiam comparatione egimus supra cum ipso D. Thoma.*

*Sif. 7. can.
1. & de c.
fir. can. 1.
Cap. n. ult.
lus minif
dist. 4.
Cap. 1. c. 1.
se qq. code
tit.
Cap. 20.
Concil. To
let 8.
Cap. 3. c. 1.
cil. Car-
tag. 2.
D. Thom.
3. p. 9. 65
art. 1.*

*Ad Tit. 1.
cap. 3.*

*Supra tit.
de sum.
Tri. sect.
2. n. 29.*

*Supra tit.
de sum.
Tri. sect.
2. n. 40.*

74 Ad primum argumentum, respondetur negando antecedens: effectus namque huius Sacramenti præter characterem, quem imprimit, est gratia iustificans, & gratum faciens, sicut, & cætera habent Sacramenta, sed quia hæc gratia, quæ communiter conferatur a Sacramentis, diximus supra, quod distinguitur in vnoquoque Sacramento secundum diversa auxilia, quæ secum trahit ipsa gratia in ordine ad speciales effectus, ad quos tale Sacramentum est institutum, ut in baptismo v.g. datur gratia regenerativa, & in Eucharistia gratia cibativa, & sic de alijs. Effectus Sacramenti confirmationis est gratia corroborativa, quæ ho-

mo

mo roboratur ad firmiter persistendū in Fide Catholica, & ad fortiter resistēdum inimicis contra Fidem insurgentibus, & hic specialis effectus ita est proprius huius Sacramenti, ut alteri non conveniat, unde ad probationem antecedentis respondetur ex doctrina D. Thomæ. Quod quamvis utrumque Sacramentum conferat gratiam augmentativam: aliter tamen, & aliter, nam per gratiam collatam per Eucharistiam augetur homo, & perficitur in vita spirituali in ordine ad se ipsum, per maiorem unionem ad Deum, quasi per quandam interiorem nutritionem; sed per gratiam collatam per hoc Sacramentum fortificatur, & roboratur homo in eadem vita spirituali, ut quasi in perfecta fortitudine perfectus existat ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi, & in ordine ad hos diversos fines distinguntur in his duobus Sacramentis isti diversi effectus.

75 Ad secundum concedimus non stare preceptum de suscipiendo hoc Sacramentum, quia non est absolute necessarium ad salutem consequendam, sicut baptismus, Eucharistia, &c. & id circo nulla est obligatio illud recipiendi, nec peccatum, nisi fiat in contemptum, ut docet D. Tho. Quā sententiam cōmuniter docet theologi, ut videre est apud sumistas præcipue, Ledesma, Laiman, P. Suarez, & alios; verum tamen quia hoc Sacramentum tendit ad integritatem, & perfectionem vitæ spiritualis, ad Christi Domini providenciam, cuius perfecta sunt opera, spectabat illud instituere, quamvis omnibus non prosit: tū quia moriuntur in pueritia: nam sicut est de intentione naturæ, ut omnis, qui corporaliter nascitur ad perfectam ætatem perveniat, quod tamen quādoque impedit prævia corporalis mors: sic de hoc Sacramento, quod non suscipitur morte præveniente: tum etiam, quia cum sine eo pateat salus, non est datum de eius susceptione præceptum; quamvis ipse D. Thom. afert de Vgone de S. Victore, quod omnino est periculosum ex hac vita sine confirmatione migrare, concluditque D. Thom. hoc Sacramentum deberi omnibus exhiberi.

Ad tertium dicit D. Thom.

quod hoc Sacramentū a Christo Domino fuit institutum, non exhibendo illud, sed promittendo secundum illud Ioan. c. 16 Ioan. si non abiero paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos, & hoc ideo quia per hoc Sacramentum datur plenitudo Spiritus Sancti, quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & assumptionem: quare hoc Sacramentum præbuit Apostolis primo suos effectus per adventum Spiritus Sancti, quo in die Pentecostes sunt miraculose repleti, licet tunc visibiliter non fuisset illis ministratum, cuius tamen effectus plenissime in illo die receperunt, quamvis materia, & forma in nocte cœnæ fuissent designata, ut cum D. Thoma docent eius discipuli inter quos Sotus, Nuñez, Suarez, Ferrar. & alij.

77 Ad quartum respondemus cum ipso D. Thoma. Quod quamvis Christus Dominus non suscepit Sacramentaliter cōfirmationem, quia eius dignitati non conveniebat, qui fuit Sacramentorum auctor, suscepit tamen eius effectus excellentiori modo in primo instanti sue conceptionis, in quo fuit plenus gratiæ, & veritatis, ut dixit Ioan. quæ plenitudo fuit manifestata in Iordane, quando in Baptismo, Spiritus Sanctus corporali specie descendit super illum.

De materia, & forma huius Sacramenti.

QVÆSTIO VIII.

An materia huius Sacramenti sit oleum balsamo mixtum ab episcopo consecratum?

78 **T**RES Distinctas partes enodandas cōtinet præfens, quæstio, & ut certa ab incertis separemus: ad primam partem respondemus. Materia remota Sacramenti Confirmationis est oleū olivæ. Hæc conclusio certissima est, & à Sacris Concilijs tradita, & à Catholico Romano Pij V. explicata: & satis constat ex nostro textu, docetque D. Thomas reddēs rationē congruentiæ, eo quod proprietas olei est aptissima ad significandum effectum huius

Et in 4. dist. 7. q. unica ar. 2. ad 1. Nuñez 3. p. q. 72. ar. 2. Suarez. dist. 32. sect. 4. dist. q. 72 art. 1. ad 4.

Ioan. c. 1.

D. Thom. 3 p. 79. art. 1. ad 1.

D. Thom. in 4. dist. 7. q. 1. ar. 8. ad 4. 3. p. q. 12 ar 8. ad 4. Ledesma. de conf. c. 8. Laim. l. 5 tr. 3. c. 5. q. 4.

Deuteronom. cap. 32.

D. Thom. prox. cit. in corp.

Cecil. Tr. 1 d. 1. f. 7. can. 2. Florentio in unione Arm. uxor Cath. b. de Sacra. conf. c. 3 num. 7.

Sacramenti: est enim oleum natura sua permanens, & sui ipsius diffusivum, & communicativum: effectus autem Sacramenti Confirmationis est gratia, non qualiscumque, sed communicativa, sive ad alios, nam in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati, quia homo cum pervenit ad perfectam ætatem incipit iam communicare actiones suas ad alios, antea vero singulariter sibi vivit, & in hoc gratia confirmationis differt à gratia baptismali, quæ tantum dat generationem spiritualem, & ideo dicitur dari in hoc Sacramento Spiritum Sanctum, ob quod festum Pentecostes dicitur festum, seu Pascha Spiritus Sancti, quia in illa die fuerunt Apostoli, & Discipuli confirmati, accipiendo miraculose gratiam Spiritus Sancti, quæ caperunt prædicare alijs suam Evangelicam Doctrinam, & fidem communicando; quia ad eos missus fuerat in forma linguarum ignis Spiritus Sanctus, cuius est vivificari, ut canit Ecclesia: *Et Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem*, vivificare autem, & bene facere Spiritui Sancto appropriatur ab Ecclesia, ideoque vocatur amor, & donum, ut docet D. Thomas, & ob hanc rationem gratia Spiritus Sancti data in hoc Sacramento, oleo designatur, unde Christus dicitur esse vntus oleo letitiæ, propter plenitudinem Spiritus Sancti, cuius gratia fuit conceptus, de cuius plenitudine omnes accepimus, ut ait Ioan. quia à Christo capite in alios redundat iuxta illud: *Sicut unguentum quod descendit in barbam, barbam Aaron, usque inquam vestimenti eius*. Nam Spiritus Sancti gratia plenarie Christo communicata, descendit per barbam, barbam Aaron. Id est, per Pontifices, & sacerdotes usque ad omnes populi, ut ex gloss. ordinaria, & alijs deducitur.

79 Quod autem hoc oleum debeat esse ex necessitate Sacramenti de oliva docet etiam D. Thomas. quia proprietates olei, quibus significatur Spiritus Sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum, quam in quocumque alio oleo, unde, & ipsa oliva semper frondibus virens, virore, & misericordiam Spiritus Sancti significat, quare

hoc mystice significatur in columba ad Arcam Noë revertente cum ramo olivæ virentibus folijs, cuius figuræ ad hoc propositum mentionē facit noster textus. Deinde, quia oleum olivæ proprie dicitur oleum, & maxime habetur in usu ubi haberi potest, alij autem liquores non dicuntur oleum nisi per similitudinem ad hoc oleum, ex quo sequitur Sacramentum non posse in alio oleo valide confici, quia hæc materia, & non alia est de necessitate Sacramenti.

80 Secunda assertio sit: hoc oleum ex eadem necessitate Sacramenti debet esse ab episcopo consecratum. Hæc conclusio primo probatur auctoritate Cathedismi Romani sic docentis, quam consecrationem Christum Salvatorem nostrum fecisse in extrema cœna, tradit ex Sancto Fabiano Papa: unde originem sumpsit ab episcopo chrisma consecrari in ipso die cœnæ Domini omnibus annis. Secundo probatur auctoritate D. Thomæ sic expresse docentis, quia sicut nisi aqua fuisset sanctificata tactu Domini corporis, nunquam posset peccata purgare, ut refert ex Sancto Ioann. Christus homo, & similiter ipse Dominus accipiens panem benedixit, & similiter calicem, & propter hoc non est de necessitate horum Sacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi: unde aqua non benedicta, est sufficiens materia ad baptismum, & panis similiter, licet prius benedicatur, quia hoc non ad necessitatem Sacramenti, sed ad solemnitatem pertinet; quod non contingit in chrismate, quia vntionibus visibilibus Christus non est usus, & sic non erat chrisma ad usum reductum, nec hoc Sacramentum Christus susceperat modo visibili, & Sacramentali; ne fieret iniuria invisibili vntioni, qua est vntus pre consortibus suis.

81 Cæterum maior difficultas est in decidendo, si solus episcopus sit necessarius minister huius consecrationis, ita, ut non fiat valide ad hoc Sacramentum consecratio ab alio ex eius commissione facta, & certe attenda ratione D. Thomæ, & auctoritate cathedismi assertentis: *Ut Sanctis, & negligis preceationibus consecratur, neque ad alium*

Genes. c. 8.

Cathed. ubi prox. num. 10.

D. Thom. d. q. 72. ar. 3.

D. Thom. 1. p. q. 37. art. 1. 59. 38. ar. 1.

Joan. c. 1. Psal. 132.

Vbi prox. D. Thom. ad 3.

Caiet. 3.
p. q. 72.

Victor. in
sum. q. 43.

Val. tit. 4.

dis. 5. q. 1.

punct. 2.

Barb. 2 p.

alleg. 31.

Ses. 21. c.

2.

Supra hoc

tit. n. 19.

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

alium ea confectio nisi ad episcopum pertinere potest, qui eiusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est, sed ex alia parte video proceres theologos affirmantes huius chrismatis benedictionem posse Summum Pontificem committere simplici sacerdoti sicut, & ad ministrationem ipsius Sacramenti, de quorum numero sunt Caietanus, Victor, Valentinus, & Barbof. de potest. episcopi, sed Ecclesia non potest mutare ea, quae sunt de substantia Sacramentorum, ut habetur ex Tridentino: ergo consecrationem fieri ab episcopo, ut chrisma sit materia huius Sacramenti non est de eius substantia. Res sane difficilis solutio: ad quam, redendam recolenda puto ea, quae diximus supra in simili angustia, scilicet, quod quamvis Summus Pontifex non possit dispensare in materia, & forma Sacramentorum, nec in his quae pertinent ad eorum substantiam, absolute, & simpliciter loquendo, sicut nec in lege divina, aut naturali, aliquando tamen, & secundum aliquem modum, seu partem posset certe Summus Pontifex, exigente gravi necessitate, licentiam concedere simplici sacerdoti consecrandi chrisma, & confirmandi fideles, quia tunc cessat Christi institutio, quo ad illam circumstantiam, & eius divinum praeceptum, salva substantia Sacramenti in omnibus alijs, quia tunc urget praeceptum, seu lex strictio, & fortior, in cuius praesentia cessat minus fortis, ut late explicuimus cum aliquibus exemplis loco supra citato: unde stat utraque doctrina vera.

82 Tertia assertio: mixtio balsami in oleo, est necessaria necessitate non solum praecepti, sed etiam necessitate Sacramenti: haec conclusio, quo ad primam partem ab omnibus communiter, ut certa recipitur, quae ex probatione secundae partis firmiter probabitur, quo ad secundam vero non admittitur à multis, sed eam esse veram constat primo auctoritate catechismi: docentis materiam huius Sacramenti esse chrisma benedictum, quod conficitur ex oleo, & balsamo: Quare

Catechi.
ubi prox.
num. 7.

non assentiet, tam expressis, & clavis verbis, in quibus non minus requiritur balsamum, quam oleum ad materiam huius Sacramenti. Secundo probatur auctoritate D. Thomae supponentis, & adstruentis chrisma esse huius Sacramenti materiam, quod etiam supponit confici ex oleo, & balsamo, cuius convenientiam explicat Sanctus Doctor, & ex parte olei iam dictum est, & pro parte balsami congruentiam adducit: nam praeter praecipuum odorem praeter ceteris odoriferis, praestat in corruptionem, quam confirmatus servare debet in virtutibus, & fide ex vi huius Sacramenti, cuius materiam docet debere esse compositam ex praedictis liquoribus, quia datur ad consequendam plenitudinem Spiritu Sancti, cuius est multi formis operatio, ad differentiam materiae baptismi, cuius materia est aqua simplex, quia solum datur ad spirituales vitam simpliciter consequendam, idemque probatur ex Concilio Florentino. Huius conclusionis plures sunt patroni, inter quos Ledesm. Nuño, Suarez, Laiman, & alij.

83 Sed non minoris auctoritatis tenent alij theologi balsamum non esse necessarium ad materiam huius Sacramenti de necessitate Sacramenti, sed tantum de necessitate praecepti, quod dicit Caiet. probare clare textum expressum nostri iuris in quo interrogatus Innocentius. III. an debeat iterari Sacramentum Confirmationis, in eo qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinictus; respondit quod in tali casu non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum, ex quo textu bene inferitur non esse de necessitate, aut essentia huius Sacramenti chrisma, alias, sine eo Sacramentum nullum esset, & necessario iterandum, & idem glossa. Sed nostrae sententiae fuit, Caietanus, Sotus, Navarro, & alij unde ad auctoritatem Innocentij. III. respondetur nihil probari contra nostram conclusionem, quia Papa respondet nihil iterandum, sed quod praetermissum incaute supplendum, quod autem praetermissum fuit nihil aliud erat quam unctio chrismate faciēda, & hoc per errorem, hanc ergo praecipit faciendum caute, id est, sine alijs solemnitatibus canonicis, quae

D. Thom.
ubi prox.
ar. 2.

In Flor.
alleg. accre
to.

Ledesm. c.
3. conc. 8.
de confir.

Nuño. q.
84 ar. 3.
Suarez

disp. 32.
sed. 1.

Laiman. q.
tr. 3. c. 2.
dub. 1.

Cap. Passio
nalis de
Sacra non
iterandis:

Caiet. 3.
p. q. 72.
ar. 2.

Sotus in
4. dist. 7.
ar. 12.

Nava. in
summ. ca.
22. a. 8.

iam

iam fuerant factæ, quia hæc iterari nõ debent, ad eum modum quo docent quam plures theologi, quod quando compertum fuit Sacramentum matrimonij nullum fuisse, ob aliquod dirimens impedimentum, sufficere renovare consensus contrahentes quamvis non fiat, ob vitandum scandalum iterum coram parrocho, & testibus, quia hoc iam factum fuerat, & sic intellectū textu nulla restat difficultas, ut mihi visum fuit.

84 Quæ solutio confirmatur: nam si suplendum erat quod in caute fuit prætermisum, non aliter fieri deberet, quam signando cum balsamo, sed hoc fieri non poterat nisi proferendo verba formæ cõfirmationis, in quibus dicitur signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis; nam si vngeret solo balsamo sine verbis vanum, & superfluum videretur, & daretur pars materiæ, (quæ in omni sententia, cadit sub præcepto) sine sua forma: ergo adhibendo materiam, scilicet, balsamum, suplendo defectum, simul cum oleo mixtum, & dicendo verba verum conficeretur Sacramentum Confirmationis.

85 Quod totum confirmatur, quia non potest non esse de essentia huius Sacramenti, quod significatur per eius formam: aliàs forma falsificatur, sed per formam confirmationis importatur vñctio includens non solum oleum, sed etiam balsamum; quia chrisma, ut dictum est conficitur ex oleo, & balsamo: ergo dicendo, quando confirmat episcopus: *Confirmo te, Chrismate*, necessario includit, tam balsamum, quam oleum.

86 Circa formam huius Sacramenti cõcors est Doctorum Sententia consistere in illis verbis: *Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* Sic docet Cathechismus Romanus D. Thom. & omnes DD. quæ est forma in Ecclesia recepta, ex Apostolorum traditione habita in qua forma aptissime significatur effectus huius Sacramenti, qui est robur quoddam, & firmamentum ad persistendum in fide, quod significatur per illud verbum, *Confirmo te*, & quia Sacramenta novæ Legis efficiunt quod signifi-

cant, ut habetur ex Trident. hoc Sacramentum significat, & causat hoc spirituale robur, & firmamentum; & quia hoc non aliunde haberi potest quam ex confessione Sanctissimæ Trinitatis virtute Passionis, & Crucis Domini nostri Iesu Christi, ideo datur per signum Crucis: *Signo te signo Crucis in nomine Patris, & Filij, & c.* Vnde omnia hæc verba sunt de essentia formæ, necnon, & formatio Crucis, ut verum teneant illa verba, scilicet: *Signo te signo Crucis*, cum enim in hoc Sacramento armetur Christianus ad pugnam contra inimicos, à quibus per signum Sanctæ Crucis liberat nos Deus, per eiusdem signum in fronte per chrismatis vñctionem signari debemus.

87 Ex quibus: confirmationis diffinitio sic describitur: *Confirmatio est Sacramentum, quo baptizatus inungitur in fronte vñctione chrismatis facta in modum Crucis per manus legitimi ministri sub præscripta verborum forma.* Quæ diffinitio est optima, & adæquata omnes partes essentielles huius Sacramenti continens per legitimam materiam, & formam, & in qua salvatur genus, & differentia, quia in eo quod dicitur Sacramentum, convenit cum alijs Sacramentis novæ Legis, & ab eis differt per alias particulas diffinitionis denotantes totam materiam remotam, & proximam huius Sacramenti, necnon, & subiectum, qui debet esse homo baptizatus, quia non baptizatus nullius Sacramenti capax est. Materia autem remota, ut iam diximus, chrisma est, cuius nomine apud theologos res divinas tractantes intelligitur, non quodlibet vnguenti genus, sicut apud profanos, sed illud quod cõficitur ex oleo, & balsamo ab episcopo consecratum ad hoc Sacramentum conferendum, & sub hac significatione secundum consuetudinem Ecclesiæ chrisma accipitur, ut advertit Cathechif. Pij V.

88 Per aliam autem particulam, in qua dicitur vngitur vñctione facta explicatur materia proxima huius Sacramenti, quæ, sicut in Baptismi Sacramento est actualis corporalis ablutio, in hoc Sacramento materia proxima est actualis, & corporalis vñctio in fronte per modum Crucis, ita quod hæc vñctio fiat in fronte quod esse

Cathec.
ubi prox.
num. 11.
D. Thom.
3. p. 9. 72.
art. 4.

Ses. 7. c. 6.

Cathec.
2. p. c. 3. m.
1. cit.

essen-

Egid. 2.

72. art. 5.

num. 53.

Egid. ubi

prox.

Sotus in

4. dist. 7.

q. unica

ar. 4.

Suar. dist.

35. sect. 3.

concl. 1.

Sa de verb

confr. n.

9.

essentialiter requisitum notat Agidius de confirmatione, quia hoc colligitur ex communi canonum, & patrum sententia adstruentium hanc vinctio- nem faciendam esse in fronte, & ex Co- eilio Floret rationem reddente, dicit enim sic: Ideo in fronte ubi veritas se- des est confirmandus in unguitur, ne Chris- ti nomen confiteri erubescas, & precipue Crucem eius quae Iudeis est scandalum, gen- tibus autem stultitia secundum Apostolum; propter quod Crucis signo signatur. Quare non alia pars corporis debet ungi, sed frons, ut Sacramentum sit validum, unde utrumque est essenziale, & quod fiat vinctio in fronte, & quod fiat per modum Crucis, quod etiam docet Sotus, Sa, & communiter docentes esse de necessitate Sacramenti, tum etiam Suarez.

89. Dicitur praeterea in defini- tione, quod fiat per manus episcopis, quia, ut notat etiam ipse Agidius, & ipse Sa, & alij hoc etiam est es- sentiale, & de necessitate Sacramenti, adeo, ut non possit fieri valide aliquo alio instrumento; necessitate tamen tantum praeccepti, ut fiat pollice dex- tro, ut habetur ex rituali, & vbi, & ipsa manu eedit in facie colapha confir- matum, quod tamen non est de essen- tia, immo, nec peccatum mortale omi- ttere hanc caerimoniam, est tamen co- veniens, & vstratum, ut confirmatus sit instruatur pari oprobria, & alaphas, & contumelias in nomine Iesu, ad quod armatur per virtutem huius Sacramen- ti, adducitur etiam cerum a confir- mando, seu candela; sed hoc etiam ne- cessarium non est, quamvis fiat ex co- suetudine.

90. Denique circa formam ver- borum solum advertendum non posse mutari, quia sunt determinata, quorum forma si mutantur ita, ut sensus forma- lis non subsistat nullum erit Sacra- mentum sicut supra diximus generali- ter de omnium Sacramentorum forma: nam si substantialiter varietur signifi- catum formale nullum erit Sacramen- tum. Quare recte docet Agidius om- nia praedicta verba sunt ab episcopo pronuntianda saltem sub poena peccati mortalis ratione praeccepti in re ta gra- vi, & dixi saltem sub poena culpae mor- talis, quia probabilis fuit sententia quo-

randam dicentium invalide dari hoc Sa- cramentum sub hac forma: Ego te con- firmo in nomine Patris, & Filij, & Spirit- us Sancti; sed contrarium est verum contra quod non est rituale Romanum antiquum in quo dicebatur, ut refert, Agidius, Signa eos domine signo Crucis, ego te confirmo, &c. quia in illis verbis dabatur intelligi ministrum debere signari signo Crucis, sicut hodie fit, in qua forma, si omitterentur illa verba, Signo te signo Crucis; vel illa chrismate salutis, fieret, substantialis mutatio istius forma, ut docet Suar. Cursus Theo- logi Carmelit. Agidius, Diana, Laim. si autem, mutatio fieret accidentaliter ita, ut solum mutaretur sensus materia- lis valeret quidem Sacramentum sicut de ceteris Sacramentis dictum est, ut si loco confitmo diceret, corroboro te, vel facio te firmum, seu confirmatum, quamvis, ut dixi grave, esset pecca- tum.

De ministro confirmationis.

QV. ESTIO IX.

An solus episcopus, sit minis-

ter confirmandi.

ET Ratio dubitandi est

nam si in aliqua pro-

vincia nullus esset,

episcopus, posset Summus Pontifex

committere alicui sacerdoti adminis-

trationem huius Sacramenti, ne fide-

les carerent eius salutari fructu, & ef-

fectu. Et confirmatur, quia non minus

episcopus est ordinarius minister Sa-

cramenti ordinis quam confirmatio-

nis, sed Summus Pontifex potest com-

mittere facultatem ordinandi in mi-

Sua. disp.

33. sect. 5.

Cursu. 1. r.

3 de Sacr.

Confr. p. 3.

Egid. ibi-

dem n. 68

Diana p.

3. r. 4. res

27.

Laim. l. 5

11. 3. c. 3.

ticus, nam cum ipse à fide defecerit, quomodo alios poterit in fide confirmari? & cum veritate dicere: *Ego te confirmo*, cum ipse non sit confirmatus? quia nemo dat quod non habet: ergo hoc munus poterit alijs convenire saltem ex Papæ commissione.

92 Ad hanc quæstionem breviter respondetur ex diffinitione Trid. sic diffinientis: *Si quis dixerit sanctæ confirmationis ordinarium ministrum non esse solum episcopum; sed quemvis simplicem sacerdotem anathema sit*, vnde in quantum ad hoc non potest esse dubitatio, quod etiam iterum decrevit Concillium: Deinde etiam probatur auctoritate Cathecismi Romani id ipsum tradentis ex decretis plurium SS. PP. & Pontificum, & auctoritate scripturæ ex qua constat Apostolos hoc Sacramentum contulisse, ad quod missi fuerunt Petrus, & Ioannes ad eosque receperant Verbum Dei, vt orarent pro ipsis, vt acciperent Spiritum Sanctum, docet præterea D. Thom. rationem reddens, quia sicut in edificio materiali ultima manus, perfectio, & consummatio adhibetur à supremo artis magistro, sic in edificio spirituali, in quo per confirmationem datur ultima consummatio baptizatis, quia per baptismum incipit edificium iuxta illud: *Dei edificatio estis*, ideo baptismus datur per inferiores ministros, per supremos confirmatio, per quam Spiritus Sanctus datur, & ideo ex officio solis episcopis competit esse huius ministros vnde ad quæstionem concludit Doctor Angelicus esse de necessitate huius Sacramenti quod tradatur ab episcopo, nec ab alijs perfici potest.

93 Ad primum argumentum respondetur: nullum præter episcopum esse ordinarium ministrum confirmationis, taliter quod nullum Sacramentum conficeretur, cum hoc tamen stare potest, quod Summus Pontifex ex plenitudine potestatis possit concedere commissionem presbytero ad valide conferendum propter aliquam urgentem necessitatem, quia Papa, vt docet Caietan. potest mutare ministrum, & facere, quod simplex sacerdos confirmet, neque id negat D. Thom. quinimo docet, quod sicut Pontifex potest concedere, & conce-

dit facultatem quibusdam presbyteris ad conferendos minores ordines, sic ex plenitudine potestatis potest concedere presbyteris ad confirmandum, quod fecisse refert, beatum Gregorium cuius hæc adducit verba scribentis ianuatio episcopo: pervenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus, & nos quidem secundum veterum usum nostræ Ecclesiæ fecimus; sed si omnino aliqui hac dere contristati sunt, vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant concedimus, nec hoc est contra canonem Tridentini, quia ibi solum diffinit episcopum esse solum ministrum ordinarium, nihil determinans, nec prohibens de extraordinario, seu ex speciali commissione Papæ, ad quod non parum conducit ea quæ supra tradidimus, si hæc commissio sit dispensatio, siue sit libera concessio, quod verius est, vnde hanc doctrinam cum D. Thoma communiter docent theologi.

94 Ad secundum respondetur episcopum excommunicatum, aut alia quavis censura enodatum valide hoc Sacramentum conferre, quia cum sit ordinis dependens à characteris episcopali, quem non amittit per excommunicationem, nec propter crimen hæresis, non vero iurisdictionis ideo valide illud confert, neque obstat ratio facta, scilicet, quod nemo dat quod non habet, nam roboratio, seu confirmatio in fide non accipit confirmatus ab episcopo, sed à Sacramento confirmationis ab episcopo collato; neque etiam obstat, quod ipse sit hæreticus, à fideque declinans: immo quamvis non fuisset ipse episcopus confirmatus dummodo esset consecratus verum conferret Sacramentum confirmationis, quod resularet ex debita materia, & forma, & ex intentione ministri faciendi quod facit Ecclesia, & ideo etiam qui non esset baptizatus valide administrant Sacramentum baptismi, vt supra diximus.

(***)

Supra hæc
tit. n. 19
§ 62.

Tit. de
sum. Trin.
sect. 3. au.
16.

De effectu huius Sacramenti.

94

CIRCA Effectum huius Sacramenti, sciendum est esse in duplici differentia: nam alius est effectus proveniens ex natura ipsius Sacramenti; & alius proveniens ex Ecclesiae institutione; deinde effectus alius provenit per se, & alius per accidens, effectus per se proveniens ex hoc Sacramento, est duplex: primus est character, quem imprimit hoc Sacramentum, ut definit Tridentinum, quod imprimitur indelebiter in anima, qui distinguitur à characterē baptismi, in eo quod per characterem baptismi constituitur, & signatur homo in militia Christiana, quo distinguitur à non Christianis, fitque membrum Christi, quia baptismus solus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam, ut ex D. Thom. diximus supra.

At confirmatio datur ad consequendam plenitudinem Spiritus Sancti, cuius fortitudine, & robore possit pugnare fortiter in militia Christi contra inimicos Fidei nostrae; unde D. Th. affert ex Melchiade Papa, quod Spiritus Sanctus in fonte baptismatis tribuit innocentiam, in confirmatione autem praestat augmentum ad gratiam, quia in baptismo generamur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam. In baptismo abluimur, in confirmatione roboramur, unde tres Sacramentorum characteres se habent in ordine ad diversas classes huius militiae, nam per baptismi characterem fit homo adscriptus Christi miles, per characterem confirmationis habet iam perfectam vim ad exercitanda arma in hac militia, per ordinis vero characterem, iam ordinati officia acquirunt per omnes ordines, & gradus à minimo usque ad superiores, quales sunt episcopi, archiepiscopi, &c. usque ad Papam, qui est in hac militia Christi Regis generalis Dux, & gubernator totius Ecclesiae, de qua loquens sponsus sic dicit: *Pulchra est amica mea suavis, & decora sicut Ierusalem, terribilis, ut castrorum accies ordinata*, & Trident.

95 Secundus per se effectus con-

fimationis, est secunda gratia iustificans, supponens primam: est namque Sacramentum vivorum, quia ad illud recipiendum nemo potest accedere nisi existens in gratia, sicut ad alia vivorum Sacramenta, unde confert augmentum gratiae, ut numero praecedenti diximus: quod quidem augmentum affert secum speciale quoddam divinum auxilium fortitudinis ad dimicandum, & ideo dicitur gratia corroborativa, ut explicuimus supra de Sacramentis in genere. Unde concludit Sanctus Doctor, quod gratia gratum faciens confertur in hoc Sacramento.

96 Alter praeterea potest dari in hoc Sacramento effectus per accidens: scilicet collatio primae gratiae, quia, ut supra diximus possunt Sacramenta vivorum conferre primam gratiam per accidens in casu quo quis bona fide accedit existimans se esse in gratia, vel esse contritum, & in rei veritate accedit tantum attritus: in hoc ergo casu hoc Sacramentum sicut, & cetera vivorum in communi opinione potest conferre primam gratiam, quia Sacramenta novae legis habent hoc speciale privilegium, & virtutem conferendi gratiam ex opere operato, & consequenter faciunt de attrito contritum, quando qui ad ea accedit, non accedit scienter in peccato mortali, sed existimans invincibiliter se digne accedere, & quod Sacramenta nostra habeant hanc virtutem constat ex Concil. Trident. ut omnes theologi affirmant.

97 Denique effectus ex institutione Ecclesiae provenit ratione patrin, qui requiritur in confirmatione, cuius munus est tenere ipsum confirmatum, sicut requiritur etiam in Sacramento baptismi, cuius institutionis rationem reddit Catechismus Rom. quia cum in hoc Sacramento fidelis homo armetur ad pugnam, ut dictum est, indiget patrin, cuius consilio, & arte doceatur in illo spirituali certamine, defendere se, & adversarium ictibus spiritualibus vincere, sicut etiam in singulari certamine consuevit fuisse patrin, gladiatores adducere: efficitur ergo spiritualis cognatio inter patrin, qui debent esse viri, &

Supra tit. de summ. Trin. sect. 2. n. 40.

Supra tit. sum. Trin. sect. 2. n. 42.

Ses. 7. de Sacram. can. 8.

Catech. ubi prox. num. 14.

Ses. 7. can. 9.

Canticorū cap. 6. Trident. sess. 23. can. 6.

& mulier ex vna parte cum ipso confirmate, quæ dicitur paternitas, necnon, & inter ipsos patrilinos, ex vna parte, & patrem, & matrem carnalem ipsius confirmati, quæ cognatio est impedimentum dirimens matrimonij, vt habetur ex pluribus iuribus, ita quod inter eos non possit contrahi, nec consistere matrimonium.

Ex cap. de
cognatio.
spir. in 6.
Ex ca. v.
nicensis
tit. 19. ex
Trid. sess.
24. de ma-
trimonio. 2.

Notandum tamen quod ad contrahendum hoc impedimentum est necesse, vt exerceat vere munus patrilini tenendo in ipsa confirmatione confirmatum, nam alias non contrahet hanc affinitatem, vt docet Sánchez de matrim. & est communis opinio vnde ad hoc Sacramentum tantum requiruntur patrilini necessitate præcepti, quod non seruire esset peccatum mortale docet Leand. sufficit tamen vnum esse patrilinum, qui debet esse confirmatus, alias in probabiliori non contrahit cognationem vllam, & eandem cognationem contrahit ipse episcopus confirmans. Ex quibus deducitur virum non posse patrilinum esse vxoris suæ, aut vxore maritu, neque filiorum suorum, quia respectu horum contrahunt cognationem spiritualem.

Leand. de
Sacramen-
to Confir-
pag. mibi
115.

De suscipientibus hoc Sacramentum.

98 **C**IRCA Suscipientes hoc Sacramentum aliqua advertenda sunt secundum quod aliqua sunt necessaria ex parte suscipientis ad eius validam receptionem, & alia ad susceptionem dignam: primum ergo requiritur, quod suscipiens sit baptizatus, quia, vt Div. Thom. docet, sicut nemo potest promoueri, aut augmentum accipere ad ætatem perfectam, nisi sit natus, sic nemo potest accipere augmentum spirituale, & ad perfectam ætatem pervenire in vita spirituali, nisi sit spiritualiter natus, cuius nativitas datur in baptismo, qui est Sacramentum regenerationis, vnde character confirmationis, supponit de necessitate Sacramenti characterem baptismi, ita, vt si aliquis non baptizatus confirmare-

D. Thom.
3. p. 2. q. 72.
art. 6.

tur nullatenus remaneret confirmatus.

Deinde requiritur etiam quod non sit confirmatus, quia hoc Sacramentum non est reiterabile, & si reiteretur nihil fit, & esset gravissimum sacrilegium, quare si dubitetur an aliquis sit confirmatus sub conditione confirmari debet, sicut contingit respectu baptismi, & hoc certum est apud omnes.

99 Secundum requisitum ad suscipiendum digne hoc Sacramentum est quod suscipiens sit in gratia, est enim Sacramentum vivorum, quamvis non sit necessarium ex vi alicuius præcepti præmittere confessionem, licet si sit sibi conscius alicuius mortalis culpæ securius est, & secundum aliquos necessarium, vt refert Leand.

Leand.
trad. 3.
dist. 1. q. 8

Tertium est quod sit subditus illius episcopi, à quo est confirmandus, alias vterque peccat, & confirmatus, & confirmans, nisi habeatur consensus proprii episcopi expressus, aut interpretativus, quia quilibet episcopus potest dare Reverendas ad confirmationem, suorum subditorum comittens eos alteri episcopo, non tamen alij, qui episcopus non sit, quia hoc solum potest facere Summus Pontifex plenitudine potestatis, vt diximus, vnde si episcopus dederit Reverendas suo subdito non confirmato ad ordines, non solum ordinari, sed etiam confirmari poterit ab episcopo, cui committitur ordinandus, quia ordinari, nisi confirmatus, quamvis valide possit, non tamen licite, & eum poterit confirmare.

Diximus
hic. n. 74.

100 Quartum est notandum, quod quamvis non sit determinata ætas, in qua hoc Sacramentum conferri debeat, propter quod in quacumque ætate, & quilibet personæ, etiam infantibus, & amentibus, & maxime si habuerunt antea usum rationis, quare traditio est hoc Sacramentum, olim dari statim postea baptismum, tamen oportet illud suscipientes habere usum rationis vnde Cathecismus Romanus hæc habet verba: Illud observandum est omnibus quidem post baptismum confirmationis Sacramentum posse administrari, sed minus

Caiet. 3. minus tamen expedire hoc fieri ante
 p. q. 72. in quam pueri rationis usum habuerint.
 D. Thom. Quare si duodecim annus spectandus
 Sotus in non videatur usque ad septenium cer-
 4. dist. 7. te hoc Sacramentum differre maxime
 Nuñ. 9. conuenit. Hæc breuiter dicta sufficiant
 70. ibid. de hoc Sacramento. Qui plure volue-
 Suarez ea dem 3. p.
 disp. 32.
 Laim. 1. 5.
 tract. 5.

rit adeat D. Thom. 3. p. q. 72. vbi per
 duodecim articulos de eo agit, & eius
 discipulos ibi Caieta. Suarez, Nuñum,
 Aegidium, Sotum Ledesnam, Lean-
 drum, Cursum Theologiæ Moralis
 Carmelitarum Laiman, Sa, Sylve-
 trum, & alios Sumistas.

Aegidius
 de hoc Sa-
 cram. q.
 72.
 Sa verb.
 confirm.
 Sylvest.
 verb. co-
 dem.
 Ledesma
 de Sacra-
 mento con-
 firm.

TITVL VS XVI.

DE FILIIS PRESBYTERORVM ORDINANDIS,
 vel non.

CAPVT, VT FILII PRIMVM HVIVS TITVL. CUIVS
 species est.

IN Specie huius textus tria determi-
 nantur. Primum est quod filij pres-
 byterorum, & cæteri ex fornica-
 tione nati ad sacros ordines non
 promoveantur; nisi fiant monachi;
 aut vivant in congregatione cano-
 nica vita regulari. Secundum est,
 quod tales etiam monachi ad prælaturam nullatenus
 assumantur. Tertium est, quod neque serui ordinentur
 nisi libertate à Domino donati.

Ad hunc textum alij subsequentes redducuntur qua-
 tenus in 2. cap. prohibentur administrare in Ecclesia in
 qua patres eorum ministraverunt, etiam si habeant res-
 criptum tacito patre. In tertio etiam capite excluditur
 ab Ecclesiæ præsidentia filius presbyteri, in qua pater
 ministraverit, necesse obtinere posset. In quarto capi-
 te idem decernitur si publicum est, & notorium talem
 esse filium presbyteri. Ex quibus textibus exit hæc.

Ex e. Mi-
 chael 13.
 & ex c.
 cum deco-
 rem hoc
 titulo.
 Supr. tit.
 de elect. n.
 52. c. cum
 incun.

I CONCLUSIO. Filij presby-
 terorum, & serui prohibentur sacros
 ordines suscipere, & beneficia obtine-
 re in Ecclesijs, in quibus patres eorum
 publice, & notorij illa habuerunt. Hæc
 conclusio probatur etiam alijs iuribus,
 quæ citauimus supra, & ultra ea com-

probatur, vt diximus exornant, & il-
 lustrant hanc eandem conclusionem
 præter communiter repetentes ad hos
 textus, Azor, Suarez, Lessius, Salcedo,
 Petrus Greg. Barb. Doctor Emman.
 Gonz. Laiman, Filiucius, quod clari
 probatur ex libro sexto capite primo
 sed

Ex tit. de
 serv. non
 ord. c. con-
 soluit, &
 de incestu
 35. q. 3.
 Supra de
 rescript. c.
 super list.
 su-

sed aliqua ob stare videtur.

Supra nu. 2 Vnde contra conclusionem
88. *esq.* fit primum argumentū illegitimi non
Azor p. 2. excluduntur ab honoribus sæculari-
1. 2. c. 28. bus: ergo non debent excludi ab ordi-
9. S. nibus sacris, & beneficijs, antecedens
Lain. l. 5 probatur ex iure civili, & patet expe-
11. 9. c. 7. rientia, consequentia vero probatur,
et idem l. quia non videur maior ratio respectu
4. 11. 2. c. honorum Ecclesiasticorum, quam sæ-
14. n. 3. cularium.
Leff. l. 2.

c. 34. dub. Secundum argumentum, quia ius
18. naturale, & canonicum plus respicit
Filius de prudentiam, scientiam, & virtutem,
benef. tr. quā ceteras qualitates, sed ex defectu
31. c. 5. scientiæ, aut virtutis, maxime si est
à n. 5. v. occultus non repellitur, quis à suscep-
que ad 3. tione sacrorum ordinum, aut benefi-
ff. de cur. ciorum: ergo nec repelli debet ex de-
l. spurij et defectu natalium præcipue cum hic de-
l. generali factus non sit voluntarius, nec peccat-
ter supra tum.
spurius.

Ca. dilect. Tertium sic, quia sicut illegitimus
final de repellitur à susceptione ordinum ita, &
servis non servus, sed ex hoc iure constat quen-
ordinand. dam filium servi non fuisse exclusum
à susceptione ordinis presbyteratus,
immo Greg. Papa mandat Archiepis-
copo Neapolitano, quod natus ex pa-
tre servo, vt licite promoveatur ad or-
dinem presbyteratus, vt cōstat ex tex-
tu: ergo conclusio quo ad secundam
partem est falsa.

Cōcil. ses. 3 His tamen non obstantibus
25. c. 15. vera est nostra conclusio, quæ quate-
de reform. nus dicit filios presbyterorum non
Ratio de- posse beneficia obtinere in Ecclesijs
cidendi. in quibus patres beneficium habuere
probat ex expresso decreto Conci-
lij Tridentini cuius deēisionis ratio
est, quia adeo requiritur in Ecclesi-
asticis personis puritas, & sanctitas, vt
docet Sācta Synodus citata, vt memo-
ria incontinentiæ longe debet remo-
veri ab Ecclesia, cum indecorum sit,
vt in altaris officio illegitimus filius
memoriam excitet patris impudici-
tiæ, quia ibi vnigenitus Dei, Filius,
Æterno Patri pro salute humani gene-
ris offertur victima.

4 Ex quo ad primum argumē-
tum respondetur, negando consequen-
tiam ex manifesta differentia inter of-
ficia secularia, & spiritualia, quia illa
cum ad statum laicalem, & profanum
spectent non est indecens, aut indeco-

rum obtineri à filijs illegitimis, quia
in eo nulli rei sacra fit irreverentia, of-
ficia autem spiritualia, cum spectent
ad statum Ecclesiasticum, Ecclesiam
autē sponsam agni immaculati deceat
sanctitudo merito ius Ecclesiasticū ab
ea in personis divina administrantibus
removet omne vestigium, & comme-
morativum maxime notorium impu-
dicæ vitæ, quæ repræsentatur si in eodē
loco succedat filius presbyteri in ad-
ministratione, aut etiam appareat de-
coratus sacris ordinibus, quibus eius
luxuriæ, vitio fœdatus incessit.

5 Ad secundum respondetur: quod
quāvis filius presbyteri nō fit particeps
peccati patris sui, & proinde non repel-
latur ab altari in pœnam alicuius pec-
cati proprii, repellitur tamen ob pec-
catum patris sui propter reverentiam
divini officij ad quod in sacris ordinati
assumuntur, ex quo subsit causa, quam-
vis non sit culpa, ad puniendum in fi-
lio patris incontinentiam sicut etiam
in iudice iuste reum ad mortem dam-
nante reperitur idem exemplum, vbi
excluditur ab ordinibus, licet sine
culpa, quia subsit causa, nempe de-
fectu lenitatis, quæ debet reperiri in
sacerdotibus, in quibus Christi Domi-
ni mansuetudo debet relucere, sicut
in eius ministris.

6 Ad tertium argumentum res-
pondeo militem, de quo fit mentio in
citato capite fuisse natum ex legitimo
matrimonio, ex patre servo, & ma-
tre libera, & quamvis in illa regione
Lombardiæ esset consuetudo quod
filius sequeretur deteriore in par-
tem, & ideo iste haberetur, vt ser-
vus, quia pater eius servus erat, quam-
vis mater libera, & ideo ei ordines
concedi non debebant; tamen secun-
dum Romanam legem, secundum
quam respondit Pontifex, filius servi,
& si veræ sequitur conditionem ma-
tris, quia, vt dicunt leges civiles par-
tus sequitur ventrem; & ideo iuste
mandat Greg. Papa cessare prædictum
impedimentum, nam filius servi vi-
ri, & mulieris liberæ, liber est, &
si ex legitimo matrimonio apertus
ad ordines sacros recipiendos.

7 Lex nostri capitis primi, Vt filij
presbyterorum sancita fuit in Concilio
Pictaviensi sub Urbano II. & Paschali

Cap. de rei
vñd l. par
tnm. et ff.
delib. cau.
placuit.

etiam 2. celebrato ille coronatus Papa anno 1090. iste vero 1099. in quo Concilio non solum filij presbyterorum, sed etiam laicorum, qui habitus fuissent ex non legitimo matrimonio, qui spurij dicuntur excluduntur à susceptione ordinum, & beneficiorum, quæ prohibitio etiam lege veteri vigeat vsque ad decimam generationem, vt habetur ex Deuter. vt hic refert Gonzal. qui tamen purgantur hoc defectu per ingressum religionis. Aliorum autem capitum, quæ ad hoc referimus auctor fuit Alexander III. qui vt supra dictum est fuit creatus Papa anno 1161. vt habetur in compendio Bullarum, qui scribens diversis episcopis prædicta decreta edidit in cuius Pontificatu passus est gloriosum martyrium S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, seu ab ipso in catalogo Sanctorum conscribi; etiam purgantur ad hoc defectu natalium illegitimi viventes regulariter in aliqua canonica congregatione, quæ dicitur canonicorum regularium congregatio, quorum Ecclesiæ, & congregationes per diversas existunt provincias erectæ; per dispensationem à Papa obtentam etiam ex hoc defectu pinguntur, dummodo explicetur in obtinenda licentia iste defectus, alias minime valet dispensatio.

Questiones appendices ex hoc tit. de fil. presbyt.

QVÆSTIO VNICA.

An iuste filij remoucantur ab Altari ob peccatum parentum?

8 **C**IRCA Impedimentum illegitimitatis ad ordines, & beneficia vide, quæ supra diximus, quia huc conducunt, & ad præsentem quæstionem exacte, prout attinet ad omnes quatuor textus recēditos, examinandam, sequentia contra eorum decisiones militant argumenta.

Primum desumitur ex auctoritate Prophetæ Ezechiel, dicētis: *Quod filius non portabit iniquitatem patris sicut nec pater iniquitatem filij, sed anima, quæ peccauerit ipsa punietur*: ergo filius propter incontinentiam patris sui præ-

byteri puniri non debet; sed removeri à sacris ordinibus, quid natus est filius presbyteri est puniri propter iniquitatem patris, & eam portare: ergo hæc lex est contra legem divinam, & consequenter non iuste latam.

Secundum argumentum, sumitur ex auctoritate D. I. ho. docentis, quod omnis poena simpliciter dicta infligitur pro aliquo peccato, & culpa, quod probat ex illo Iob: *Quis vnquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt, quia potius vidi eos, qui operantur iniquitatem flante Deo perisse*; sed filij ex eo quod nascantur illegitimi in culpabiles inveniuntur, vt constat ex decreto, nec reprehensibiles: ergo iniuriā patiuntur in hac ab ordinibus, & beneficijs exclusionem prædicti innocentes.

Tertium desumitur ex expressa iuris regula dicētis: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, in damnum, hoc est poenam, vt notat gloss. & omnes communiter, cui regulæ contra alia quam inter morales adducit Gerson, sic dicēs: *Nemo absque culpa sua, aut consensu potest de per se obligari ad ea quæ sibi alias essent licita, vel consilia*, sed filius clerici, aut presbyteri est absque culpa: ergo non potest per se, aut ex legis constitutione privari iure recipiendi ordines, aut beneficia, quod naturaliter competit ei, & potest licite sacros ordines suscipere: immo, & est materia quæ cadit sub consilio: ergo non est iusta ratio eum impedire.

Quartum, quia illegitimi, qui fiunt monachi, aut vivunt regulariter in congregatione canonica licite ordinantur: quia purgantur ab ea irregularitate, ergo similiter licite poterunt ordinari extra religionem: antecedens habetur expresse in hoc nostro textu, & consequentia probatur, quia ratio propter quam isti illegitimi excluduntur ab Ecclesiasticis beneficijs, & sacris ordinibus, est propter incontinentiam parentum suorum, quæ in eis apparere videtur, & ideo propter indecentiam, quæ vergit in quandam irreverentiā Sanctissimi Altaris sacrificij, & ministerij, sed eadem inconvenientia reperiuntur in eo, qui ingressus religionem factus est monachus: ergo si istis licet ascendere ad ordines, etiam si non ingrediantur religionem licite etiam poterunt ordina-

Deutero.
cap. 23.
Gonzal. n.
5. hic.

In congre.
canonic.
vlt. 1. 56.
disp.

Cap. nasci
56. diff.
et ibidem
cap. unde
cumque.

Supra hoc
l. cap. 2. de
constit.

Gers. l. 23
pag. 9. d.
nemo.

Cap. vt si
in hoc tit.

Supra tit.
de elect. n.
num. 66.

Ezech. c.
18.

dinari, quia ubi est eadem ratio est eadem dispositio iuris, ut tenet regula.

Rodrig. t. 1. q. 4. reg. 9. 13. art. 4. Vide Dub. in expost. regul. D. Aug. t. 2. q. 4. diff. 11. n. 81. Vide ipsū discul. 6. n. 162.

Quinto sic argumentor, & est præcedentis confirmatio, nam si quis ingressus est religionem, & ante professionem exivit relinquens habitum remanet liber, & cum facultate recipiendi sacros ordines absque alia dispensatione, ut docet Emmanuel Rodericus, sed in hoc casu ex eo quod fuerit ingressus religionem, professione non secuta non cadit à nota, & vituperio filij presbyteri, & alias sequitur idem scandalum apud videntes cum ordinatum, & habere beneficium in Ecclesia, in qua eius pater ministravit; immo fit magis exosus, & reprehensibilis, quia ad esse illegitimum additur esse à religione, vel expulsum, vel sua inconstantia egressum; ergo non minus poterit, immo melius suscipere ordines, quamvis religionem non ingrediatur.

Dian. p. 10. tr. 13. ref. 39. Lean. sup. D. Franc. 2. c. 4. De H. Gon. bion. 15. Vide Dub. fol. 209. n. 165.

Sexto sic ingressi religionem, quamvis possint ordinari absque alia dispensatione nullatenus tamen possunt prælationem habere, ut habetur etiam in citato nostro textu, sed non obstante hac prohibitionem possunt prælati eiusdem religionis dispensare cum ipsis ad prælaturam, ut tradit Diana, cum alijs, & Doctor Gonz. dicit facile superiores cum huiusmodi dispensare, ex vi cuiusdam privilegij Eugenij IV. quod etiam docet Leand. à Murcia Capucinus vir sane doctissimus nostræ ætatis, & alij quos refert ipse Diana; ergo similiter ratione dicti privilegij poterunt episcopi ordinare filios clericorum, saltem dispensative in sacris ordinibus probo consequentiam, quia non est minor potestas in episcopis respectu suorum subditorum, ac in prælatis religionum respectu suorum, si ergo illi possunt dispensare, cur non isti, cum sint prælati tantæ auctoritatis: ergo prædictus textus in eo quod dicit: *Non promoveatur filij presbyterorum*, non debet intelligi taliter quod episcopi non possint dispensare, sed seclusa dispensatione, cum non debeant esse peioris conditionis, quam prælati religionum.

Cap. litte. ras 14. hoc titul.

Septimū argumentū procedit sic: nā ex hoc tit. constat filium quem sacerdos genuit ex propria vxore Papam permisisse ordinari, & ad Ecclesiasticum beneficiū promoveri: ergo similiter illegitimus poterit ordinari, consequentiam probo; quia quamvis coniugatus factus monachus, aut sacerdos remaneat in matrimonio ligatus, & eius vxor sua etiam permaneat, quia per ordinationem matrimonium non dissolvitur, præcipue consumatum (nam de rato aliud est) tamen copula cum sua vxore iam fuit sacrilega, & peccatum incontinentiæ, propter votum castitatis, quod secum continet sacerdos, ut constat ex iure; ergo similiter debet ordinari non obstante obstaculo incontinentiæ patris filius presbyteri, siquidē in eodem casu reperitur peccatum incontinentiæ quāvis ex diversa ratione.

Octavo, nam nepotes, & deinceps presbyterorum non prohibentur suscipere sacros ordines, neque obtinere beneficia in Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrarunt: ergo nec filij debent prohiberi; antecedens constat ex expresso textu huius tit. in quo tantum prohibentur filij presbyterorum; ex quo sequitur non prohiberi nepotes, immo neque filius prohibetur quando non successit patri suo immediate; quia inter patrē, & filium in eadē Ecclesia alia persona mediavit, ut constat etiā hoc tit. item quando pater non administravit cum titulo canonico, sed vicē alterius supplēdo in aliqua Ecclesia potest ibi filius etiam cum titulo administrare, quia pater administravit sine titulo; ut constat etiā hic, sed in his omnibus casibus militat eadē ratio ad arcendos filios presbyterorum à sacris ordinibus, & beneficijs obtinendis ubi parentes eorum administrarunt: ergo similiter in casu nostri textus.

Cap. ex trasmissa 7. Cap. constitutus 2.

Ad quæstionem respondeo duplici conclusione prima sit: filij presbyterorum sive sint habiti, seu geniti in sacerdotio, sive ante sacerdotium iuste repelluntur à sacris ordinibus. Hæc conclusio est expressa ex dicto textu, quo ad primam, & quo ad secundā partem, scilicet, quod etiam si sint geniti ante sacerdotium ex alio etiā constat textu: ergo non potest dubitari iuste Ecclesiā sic decrevisse. Quæ conclusio præter illa, quæ supra diximus, circa hunc punctum probatur ratione tradita supra in ratione decidendi quibus ulterius additur quia filij presbyterorum, & alij illegitimi, est vero simile quod

77. diff. episcop. benedicti. 31. diff. ante trinitum. 32. placuit.

Cap. ex trasmissa 7.

Cap. constitutus 2.

Ex diff. 1. xru. v. filij.

Cap. ad extirpandas 11. hoc tit.

Supra tit. de elect. h. num. 68.

sequenter vestigia patrum suorum, quia consuetudines pravæ, & patrū vitia plerumque transeunt in filios, atque cum ipsi generantur, ut experientia ostendit regulariter, & cantavit oratio de conditionibus generantium sequentibus versibus: *Fortes creantur fortibus, & bonis est in iuvenis, est in equis patrum virtus, nec imbellem feroces progenerant aquila columbam*; ergo si bonæ qualitates, quæ sunt in bonis iuvenis, & in bonis equis sunt patrum multo magis malæ à patribus in filios difunduntur, quia ex peccato primi parentis remansit natura lapsa, & ad malum prona, & inclinata, ut docet Sancta Synodus Tridentinæ, & quod ætas adolescentium, est prona ad mundi voluptates, & ob hanc rationem in Veteri Testamento mandatum erat, quod maneres, id est, de scortis nati non poterant ingredi in Ecclesiam usque ad decimam generationem: cuius rationem reddit Abulens. tum quia in eis non invenitur finis matrimonij, cum ex matrimonio legitimo nati non sint, tum etiam propter periculum, ut imitterentur paternam incontinentiam, & alias sunt contemptibiles, & glossa ordinaria dicit excludi ab Ecclesia patientes defectum natalium, sicut, & eunuchi propter vilitatem originis: ergo merito in nostro iure excluduntur à sacerdotio, & sacris ordinibus filij presbyterorum, & illegitimi.

10 Sit secunda conclusio, iuste etiam filij presbyterorum excluduntur à beneficio obtinendo in Ecclesia, in qua pater eorum ex titulo ministravit. Hæc conclusio etiam est apperta in nostro iure, nisi media alia persona intervenerit, ut in responsione ad octavum argumentum dicemus, quid sit à Concil. reformatum, ex quo quidem Concilio liquido constat hæc conclusio, & ex alijs iuribus, & doctrinis, quæ tradidimus supra, & ex eodem Concil. in quibus locis requirit ad ordines, & beneficia inter ceteras qualitates etiā, quod sint de legitimo matrimonio nati, cuius rationem reddit ipsum Concilium, ut paternæ in continentia memoria locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur. Quod totum cōpro-

batur ex adducto testimonio Deuteronomij, & eius Expositoribus: cuius materiam late, & optime tractat Filiucius de beneficijs; sed hæc melius expendentur in solutione argumentorum. Vnde.

11 Ad primum argumentum respondetur ex doctrina Divi Thomæ distinguentis duo genera pœnarum, aliæ enim sunt pœnæ spirituales, quæ solum respiciunt animam, cui infliguntur, per divinam iustitiam, & quia animæ, vnus non est res animæ alterius, neque habet aliquid commune cum ipsa, istæ pœnæ quæ sunt simpliciter pœnæ, & in alia vita dantur non infliguntur alij, quam animæ, quæ peccavit, & sic nec filius punietur pro patre, nec pater pro filio hac spirituali pœna animæ pro peccato ab ipsa commissio debita, & de hac pœna locutus est Propheta, quando dixit quod filius non portabit iniquitatem patris, aut pater filij; sed anima, quæ peccaverit ipsa punietur. Aliæ autem sunt pœnæ temporales pertinentes ad corpus, quæ in hac vita, à Deo, & ab homine infliguntur, quibus potest homo plecti, & puniri non solum pro peccato proprio; sed etiam pro peccato alterius, in quantum aliquis est res ad alterum pertinens, & cum eo habens aliquid commune, ratione cuius vnus pro alio punitur, quod potest contingere tribus modis sequentibus.

12 Primus, quando filius punitur pro peccato patris, & subditus pro peccato Domini, quia iuste in ea punitione punitur vterque filius quidem, vel subditus in quantum est aliquid patris, & Domini ipsi puniuntur, tanquam in aliquo sui in filio pater, & in subdiro dominus; & sub ista consideratione filius presbyteri punitur, tanquam aliquid patris, qui id circo etiam punitur in filio suo, quia habet quid commune cum eo, sicut, & Dominus.

Secundus modus est in quo potest puniri aliquis pro peccato alterius in quantum pœnæ habent rationem medicinæ, quia multoties pœnæ à Deo, vel ab homine infliguntur ad salutem animæ, si patienter à patiente sustineantur. Quid cum

Ses. 5. de
peccat. ori
gin. in fin.
et. ses. 23.
ca. 18 de
reform.

Ex Deute
ronom. c.
23.
Abulens.
ibi q. 1.
Glos. ibid.

In hoc iu.
re c. præ
sentiam 3
et c. con
querente.
et seqq.
hoc tit.

Supr. dist.
rit de ele.
tion. à n.
68.
Ses. 22. c.
2. et 23.
cap. 5.

Filiuc. c.
5. à u. 7.

D. Thom.
r. 2. q. 87.
ar. 8. corp.

cum pro peccatis alterius, vel aliquius communitalis aliquis sine propria culpa punitur ad monitus alienae culpae corrigitur, & praeservatur ut in similem non incidat, & sic in proprium bonum ipsius, & anima eius disciplina castigatur, & consequenter tota communitas, cuius est membrum remanet punita, pro peccato ab ipsa, vel ab aliquibus particularibus eiusdem commisso, nihil enim peccaverat Ruben filius Iacob in benedictione Ioseph, & tamen punitur simul cum cæteris fratribus iusta poena ut habetur ex eius verbis dicentis: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum.* Sed quamvis Ruben non peccaverit, ait Abulensis; quia tamen erat in societate omnium aliorum fratrum, qui peccaverant punivit cum Ioseph, in quo magis fuit pius, quam durus, & in hoc nullo modo peccavit, sed magis virtutis, & iusti doloris, spontaneæque poenitentiae fratribus misericordiam traddidit, unde confessionem elicientes dixerunt: merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, sic Tostatus, cui consonat gloss. ordinaria, & in alijs pluribus exemplis in sacra pagina simile invenitur: ergo stat bene quod aliquando quis, licet non sit culpæ particeps, puniatur iusta poena, vel propter bonum totius communitatis, cuius est membrum, vel etiam in bonum ipsius patientis, & sic merito punitur filius presbyteri, ob eius delictum & filij eorum, qui commisserunt crimen læsæ maiestatis, vel aliud inferens infamiam ipsi delinquenti, & filijs, propinquisque suis, ut sic omnes cohibeantur à criminibus perpetrandis, & sic poena deferriat ad punitionem criminis, & ad dandam materiam poenitentiae, & ad aliorum exemplum, ut timeant, & terreantur talia committere.

Tertius modus, quo quis pro peccato alieno etiã potest pati, est quando voluntarie vult pro alio satisfacere, sicut enim quis potest, si velit, debitum alienum solvere, sic poenitentiam, seu satisfactionem etiam Sacramentalem adimplendam assumere, si non sit medicinalis, ut docet Div. Thom. quia

D. Tho.
3. p. q. 13.
art. 2. in
addit.

medicina non prodest infirmo si ab alio sumatur, ex quibus patet solutio ad primum argumentum.

13 Ad secundum dicendum quod, D. Thom. in loco citato loquitur de poena, quæ est simpliciter, & absolute, absque aliquo addito poena, quæ cum sit poena animæ nunquam infligitur nisi ob propriam culpam; de poena autem medicinali docet D. Thom. quod potest pati sine propria culpa ob aliquod maius bonum eo, quo quis privatur per poenam, exempli gratia, in eo qui patitur detrimentum pecuniæ propter sanitatem corporis; vel in utroque tam in corpore, quam in pecunia propter salutem animæ, & gloriam Dei, unde tale detrimentum, quamvis vocetur poena non est poena simpliciter, sed secundum quid, quia magis habet rationem medicinæ, & ideo quia hæc non habent rationem poenæ simpliciter nõ reducuntur ad culpam, sicut ad causam. Quapropter filij presbyterorum, & alij illegitimi, quamvis inculpabiles sunt, in eo quod illegitimi nascantur, ut bene probatur ex allegata dist. tamen, eorum poenæ, seu privationes ordinum, & beneficiorum, quia non sunt poenæ animæ, & sic nec poenæ simpliciter iuste, & provide infliguntur ab Ecclesia propter maius bonum, tam animæ eorum, quam salutem totius communitatis, & gloriam Dei, & eius Ecclesiæ decorem: unde facile respondetur ad auctoritatem Iob neminem innocentem perire, nec rectum derelictum fuisse, hoc est absoluta derelictione; præterquam quod nemo est innocens in hac humana carne saltem ob peccatum originale, unde merito multa mala patimur ex iusta Dei, & hominis iustitia.

14 Ad tertium argumentum desumptum ex regula iuris respondetur, dupliciter posse explicari prædictam regulam, iuxta duplicem sententiam, quam refert Illustr. Araujo circa dubium an omnis poena dicat ordinem ad culpam tanquam ad causam, quarum prima negat, affirmans plures esse poenas nullam supponentes culpam in patiente, sed infligi propter aliquam iustam causam, & in hac sententia quam defendit Navarr. super cap. fraterni 12. quæst. 2. & Azor adducunt plures casus in quibus sine præcedente culpam infligitur poena, ut v. g. in nostro casu, & alijs similibus, & huic sententiae

Arauj. 12.
q. 87. art.
3. dub. 3.

Navarr. de
lege poen.
Azor l. 5.
c. 2. q. 6.

*D. Tb. cit.
n. pr. ec. d.
q. 87. ar. 8*

Regul. 23

Isai. c. 5.

tia favet D. Thom. dicens, quod hæc temporales, & corporales pœnæ, quæ non habent rationem pœnæ simpliciter non reducuntur ad culpam sicut ad causam, & in hac opinione respondetur, rem quæ culpa caret in damnum vocari non convenit, intellige nisi subsit causa, sicut habet alia regula celebris, scilicet, sine culpa nisi subsit causa non est aliquis puniendus, ubi explicat Decius, id est, cum hæc exceptione suadente publica utilitate, & sic causa interveniente punitur aliquis sine culpa: alia autem opinio quam Araujo dicit esse D. Thom. pluribus in locis, non admittit pœnam sine culpa, vel in ipso punito, vel in alio, sicut fuit in Christo Dño qui fuit sine culpa propria, vulneratus, & flagellatus propter nostras culpas, ut habetur ex illo Itaiæ ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; sed qualibet opinione admissa regula non militat contra nostram conclusionem asserentem iuste imponi repulsam, & exclusionem ab altari filiis illegitimis, siue sit propter peccatum patris, siue ob bonum commune, quod certius est, siue propter utrumque simul, ut explicatum est, unde ad auctoritatem Gersonis respondetur cum ipsiusmet responsione dicentis: nemo absque culpa sua potest de per se obligari ad ea, quæ sibi alias essent licita, vel consilia, & sic prosequitur potest autem hoc fieri de per accidens pro manifesta utilitate reipublicæ, cuius est pars, sic Gerson. quæ supra dictis consonant.

15 Ad quartum respondeo, concessio antecedenti, negando consequentiam, & ratio est, quia licet motivum Ecclesiæ ad excludendos illegitimos sit idem, quod in argumento traditur, tamen ratio non est eadem in utroque casu, quia illegitimi in sæculo viventes videntur, & cognoscuntur à cæteris, quibus datur scandalum videtibus filios clericorum sacris ordinibus condecoratos, filij cum sint hominum incontinentium quod nimis indecens est; religiosi vero cum vitam religiosam susceperint, & vivant alias à sæculo segregati, ubi hoc scandalum in populo non causatur optimo iure in nostro textu, & in favorem etiam reli-

gionis excipiuntur, qui sunt monachi ab hac irregularitate, sic communiter Doctores.

16 Ad quintum respondetur, concedendo esse opinionem probabilem, quæ affertur ex Roderico, cuius gravi auctoritate, quando à nemine, quem viderem, ne probatur, sufficit ad hoc, ut sit probabilis, immo potius probabilem etiam iudicat Peliciarius, Dubal, Emmanuel Gonç. & alij, sed ex ea nihil sequitur, nam ipse Emmanuel Rodericus dicit, quod si exeat à religione ante professionem, reincident in eam irregularitatem. Præterquam quod contraria opinio est vera, & communiter recepta, & satis insinuada in nostro textu dicente: *Nisi fiant monachi*. Et fieri machum est absolute loquendo per professionem, non autem per ingressum, quia habitus non facit monachum, ut dixit, ex communi proloquio Trident. & ipsum probatur ex decreto sic sentit Sanch. Villal. Baseo, & alij communiter.

17 Ad sextum respondeo, quod quidquid sit de potestate prælatorum religionum ad dispensandum ad prælationem cum religiosi illegitimis, in quo varios reperio auctores, verius mihi videtur, quod tradit P. Franciscus Dubal, dicens Gregorium XIV. qui revalidans privilegia religionum, quæ per suas constitutiones revocaverat Sixtus V. in una, quam vidi, & incipit, *cum de omnibus*, edita anno 1587. prohibet illegitimos ex incestu, vel sacrilego thoro ad professionem regularem admitti, & omnes illegitimos ad ordinis dignitates & iam vetat, quæ constitutio est in Bullario. Hanc, inquam constitutionem Sixti, dicit Dubal revocasse Greg. quod verum est per aliam constitutionem, quam vidi, & incipit *circonspecta*, edita anno 1590. & habetur in Bullario, & reducit ad terminos iuris communis, & circa prælationem concedit facultatem generalibus ordinum dispensandi illegitimos eorum suffraganeis meritis, & non alias ad dignitates iuxta eorum privilegia, &c. iuxta cuius dispositionis decretum concedenda est omnino doctrina à Diana relata, & à citato Leandro proposita, cum prædicta conditione, seu forma quod merita suffragentur eis, & non alias

Peliciar.

n. 2. c. 7.

n. 17. 10. 1

Dubal. p.

2. q. 4. dif.

fer. 16. n.

162.

Doct. Coni.

gal. sup.

hoc c. 1.

Ses. 24. c.

6. de ref.

c. presbyt.

dist. 56.

Sanch. in

sum. l. 5.

c. 5. n. 12.

Villott. n.

1. tr. 13.

dist. 60.

Baseo ver.

bo in reg.

3. n. 6.

In Bull.

pag. 603.

In Bull.

pag. 687.

Rodr. t. 3. q. 8. art. 5. qq. reg. comp. 12. pag. 249. super qua clausula vide Emmanuelem Rodriguez, & compendium bullarij: quibus igitur suppositis ad argumentū concessio antecedenti, nego consequentiā, non alia ratione, nisi quia episcopi in iure communi dispensari non possunt, nisi ex speciali commissione, aut aliquo urgente casu, vnde in his, maxime cum materia dispensationis sit res odiosa, & restringenda, non valet consequentia, cum hæc facultas dependeat ex Papæ voluntate.

18 Ad septimum argumentum responderetur filium genitum à patre in sacerdotio ex propria vxore, cū qua antea contraxerat vere esse legitimum, quia ex legitimo matrimonio genitum, quamvis cum peccato, ac proinde non laborare defectu nataliū. Præterquamquod in prædicto textu tantum permittit Papa dictum filium ad ordines promoveri, vbi tantum loquitur de minoribus, quibus iniciatus possit frui aliquo beneficio ad sui sustentationem, non vero conceditur ei ascendere ad maiores, vnde nihil conuincit.

19 Ad octavum dicimus primo cum probabiliore sententia quam communiter tuentur Canonistæ, quos refert, & sequitur Azor, quem citat, sed male Filiucius, quod nepotes, aut pronepotes non excluduntur à beneficijs obtinendis, in Ecclesijs in quibus habent, aut habuerunt eorum avi, sive viventes, sive mortui sint, quam sententiam probant, & bene contra gloss. & Innocentium existimantes esse eandem rationem de nepotibus, ac de filijs, sed contraria verior est, quia non excluduntur à iure ergo non sunt excludendi, maxime, cum istæ leges sint pœnales non debent ampliari ultra earum continentiam, nec est eadem ratio de nepote, ac de filio, quia nepos remotior est quam filius, qui proximius repræsentat patris in continentiam, & in his quæ sunt de iure canonico non debemus alia addere præter ea, quæ in ipso statuuntur. Ex quo patet solutio pro hac parte ad argumentum. Ex qua etiam doctrina tenet probabilior opinio Canonistarum, quam refert ipse Azor posse patrem obtinere beneficium, quod filius obtinuerat, eodem nixi fundamento, quod nimi-

rum prohibitum non invenitur: quod prohiberet lex proculdubio si id voluisset, sicut mandavit filium obtinētem beneficium in eadem Ecclesia, in qua canonicatum pater eius habebat teneri ipsum permutare, vt constat ex Trident. & tenet Laim.

20 Dico secundo, quod stando iuri nostro antiquo, poterat filius succedere in beneficio patris mediate quidem, vt intercesserit alia persona, vt constat ex citato capite ex transmissa, sed quia in hoc fuit dolus, & fraus in eo quod parentes resignabant beneficia personis, quæ etiam illorum non habita possessione resignabant filijs prædictorum patrum, quos habuerant ex fornicatione, quapropter Clemens VII. in vna constitutione, quæ incipit ad canonum conditorem edita anno 1530. & habetur in Bullario decernit hos filios de cætero illa nullo vnquam tempore mediate, vel immediate impetrare posse, nec eos desuper dispensari, quam etiam constitutionem citat Azor, & idem videtur decissum à Trident. decernente illegitimos non posse habere beneficia in Ecclesijs vbi eorum patres habent, aut habuerunt, etiam si beneficium eorum sit dissimile, vnde pro hac parte negatur antecedens argumenti.

21 Dico tertio filios presbyterorum non posse, etiam si legitimo matrimonio sint habiti, & pro creati, habere beneficia patrum suorum, vt constat ex nostro titulo, & ratio est; quia talis successio redolet hæreditariam successionem in beneficijs, quam ius tantopere detestatur, licet verum sit, quod secundum nostrum ius in citato cap. poterat filius illegitimus possidere beneficium, quod non ex officio, sed incommendam perpetuam, vel temporalē pater eius habuit, seu administrare in ea Ecclesia in qua pater item non ex officio administravit, tamen iam per prædictā constitutionem Clementis omnino prohibetur, quo minus filius beneficium quod habuit pater obtineat, vel canonico titulo, vel commendatum, vel causa administrationis, in perpetuū, vel ad tempus, sive beneficium sit sæculare, sive regulare, cui constitutione multum coharet decretum Concilij vbi su-

Ses. 25. c. 15. de ref. Laim. vbi infr. n. 6.

In Bull. pag. 598.

Azor vbi prox. q. 15.

c. ad præsentiam. c. presentium. c. conquesta. rente. hoc tit. c. constit. hoc tit.

Azor p. 2. l. 6. c. 4. q. 17. Filiucius de ben. tr. 41. c. 5. n. 8. Gloss. c. ad extirpandas hoc tit.

Azor ibi. q. 18. Laim. vbi infr. n. 6. in fin.

Supr. f. 25. c. 15. Azor q. 19. ubi prox.
Laim. l. 4. tr. 2. c. 14. n. 5.
Gar. p. 7. c. 3. n. 70. Nav. l. 1. conf. conf. l. q. 17.
 supra, & docet Azor. Quibus tamen non obstantibus, sed in suavi manentibus stat quod docet Paul. Laiman, quod dicta iura debent intelligi, quod pater administret tanquā ex officio, vel ob aliquod stipendium v. g. si sit cooperator, aut cantor existens in eadem Ecclesia, in qua non prohibetur filius illegitimus ex devotione ministrare, vel celebrare, & citat pro sua sententia Garciam contra Navarr. ubi etiam docet Laiman fundatus in nostro iure posse filium obtinere in eadē Ecclesia beneficium patris si non immediate succedat; sed hoc iam diximus revocatum per Clementem Septimum, cuius constitutionem Laiman non vidisse cognoscitur ex eis quæ dicit.

22 Quæ omnia sic disposita sunt in odium illegitimorum, quos imitatuos patrum mores præsumit ius; & quamvis multoties filios presbyterorum, & alios illegitimos præcedere legitimos virtute litteris, & prudentia, ut de pluribus negari non possit, quod stiterint omni virtutum ge-

nerie ornatissimi, quique præcipuam ingenij, ac morum sanctitatis laudem ita promeruerint, ut hoc nominis vitio satis purgati videantur: ergo saltem isti non deberent ab ordinibus, beneficijs, & religionum dignitatibus excludi, ut clare in decreto traditur: sed ad hoc respondetur, quod prædicti illegitimi qualitatibus laude dignis pollentes possunt facile dispensationē obtinere: non tamen iure sicut legitimi ad honores admitti, quia hoc raro contingit, leges autem non dantur de his quæ raro accidunt, sed de his, quæ frequentius eveniunt, & ut in plurimum illegitimi malis moribus imbuuntur, & varijs criminibus viciantur, ideoque à beneficijs, & dignitatibus religionum remouentur, habentur namque tanquam viles, & contemptibiles, ut diximus supra, & ideo inepti ad prælaturam, quia alij legitimi, & digni magna repugnantia se illis subiiciunt, & ex eo quod viri sanguine, legitimitate, & alijs infulis ornati ad prælaturam non eliguntur multa vidimus mala, & dissidia inde oriri.

c. 6. dist. 56.

l. nam ad ea verb. ff. de legibus docet Graff. p. 1. l. 4. c. 17. n. 55. in suis decisionibus. up. n. 9.

CAPVT DECIMVM QVONIAM HVIVS TITV- li de Fil. Presbyt. Cuius species hæc.

IN hoc capite mandat Papa, quod si publicum, & notorium est patres illegitimorum in Ecclesijs personatus gesisse ab eisdem, si etiam eas adepti sunt, filios penitus excludi, nec ad earum gubernationem ulterius assumantur; & quod causa in iudicium non deducatur, aut testes super ea admittantur, si prædictum manifestum existat, ex quo textu talis deducitur.

Ex c. præsentium 3. Ex c. conquirentie, hoc tit. c. tanto de transl. prælat. c. nimis vlt. hoc tit.
 23 **C**ONCLVSIO, si publicū & notorium esset filium successisse in Ecclesia patri, qui in eadem habuit personatum, ab ea, sine testium receptione remouetur. Hæc conclusio probatur ex hoc nostro textu, & alijs nostri iuris; in quibus textibus existente notorietate criminis sine receptione testium pro-

ceditur ad executionem penæ iure delictis in eisdem recensitis debita, & ex decreto probatur perspicuis textibus ubi ex sententia D. Ambrosij, ibi enim decernitur, quod de manifesta, & nota pluribus causa non querendi testes, dixit Ambros. & glossa verbo manifestum dicit quod in manifestis, & notarijs ordo iudiciarius non est ob-

c. Porro 3 de divor. tjs. c. quæstus 10. de cohabit. cler. c. cum sit Roman. de appell. 5. o. præterea Ex

Ex decr.
2. q. 1. c.
15. & ca.
17.

Ambr. in
epist. ad Co
rinth.

Cened. col
le. 62.

P. Grego.
l. 4. part.

tit. 2.

Rufinia-
cus. l. 3.

const. tit.
13.

Causa 24
q. 1. ibi

gloss. vers.
notij. in m.

e. pud. aa.
2. q. 5. ca.

habet hoc
cap. 6.

Iul. Clar.
l. 5. q. 9.

n. 46. & 7

Anto. Go-
mez. c. 1.

delict. nu.
43.

Supra tit.
de elect. n.

150.

Ca. nos in
quæquam

l. q. 1.

L. natura

liter 5. ff.

de acqui-
renda pos.

sessione.

Sahagun.
tit. de res-

crip. c. 1.

n. 15.

Gonz. hoc

cap. & c.

2. de res-

criptis n.
20.

Ratio de-
cidendi.

observandus, docet etiam Canisius in præsentibus, illustrant præterea hanc conclusionem. Barb. Cenedo, ad decretum Tamburinus, Petrus Gregorius, Duarenus, Rufiniacus, Arniseus, & alij plures, quos refert in præsentibus, Barbossa.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum desumptum ex auctoritate decreti dicentis, quod illud quod notissimum est potest amplius probari: nihil enim ita est indubitatum, quin sollicitam recipiat dubitationem exemplo adducto ex alio eiusdem decreti textu: ergo ad excludendum illegitimos nostri textus à suis possessis beneficijs debent recipi testes.

Sit secundum ex late traditis à Iul. Claro docente secundum communem opinionem doctorum, inter quos citat, Anton. Gomez, quod reus debet citari etiam in delicto notorio, quod etiam per testes probari oportet, & quod dari ei debet copia indiciorum, & terminus defensionis, quia, ut supra diximus citatio debetur reo de iure naturali: ergo non potest nostro iure humano positivo excusari, quia nec Summus Pontifex contra inauditam partem aliquid diffinire valet, quia esset operari contra legem naturalem, ut probatur ex iure civile.

Tertium argumentum, quia princeps, nec Papa tollere non possunt alicui defensionem, ut ex pluribus iuribus constat, quos lato calamo congerit Sahagun, & Doctor, Emmanuel Gonzalez, & ratione probatur, quia prædicti possent in iudicio multa iuste allegare in sui defensionem, nimirum non fuisse patrem suum siquidem non potest esse notorium tales esse filios presbyterorum, vel habere posse à Papa dispensationem, aut aliam exceptionem quæ posset excusare à beneficiorum expolatione.

24 Sed his non obstantibus defensanda est nostra conclusio, cuius ratio decidendi est, quia ordo iudicialis, & iuridicus in omnibus causis eo tendit, ut rei veritas inveniatur, & copia, & terminus ideo reo datur, ut se defensione, quæ ei favet, tueatur; sed in nostro casu, in quo supponitur esse manifestum, & publicum patres presbyteros habuisse beneficia in aliqua Ecclesia, non est necessarium, ad eorum fi-

lios removendos ab ipsa Ecclesia, ut causa ad iudicium revocetur, nec super ea testes examinare, quia supposita notorietate nulla potest eis competere defensio, ac proinde causa cognitio potuit iuste inhiberi; quia talis causa per se non exigebat iuridicum, & ordinarium processum.

25 Vnde ad primum argumentum, respondetur concedendo antecedens, utpote constans ex citatis iuribus: nego tamen consequentiam, vel claritatis gratia distinguo consequens, debent ad excludendos filios presbyterorum admitti testes, seu iudicem certiore fieri circa evidentiam facti, ut sic ante exclusionem declaret notorietatem facti concedo consequentiam; debent admitti testes modo, & more iudiciali, quando per evidentiam facti constat notorie veritas: nego consequentiam, quia, ut constat ex hoc iure tribus modis proceditur ad executionem, & punitionem alicuius criminis. Primo per sententiam. Secundo per confessionem factam in iure. Aut tertio per evidentiam rei, quæ tergi versatione aliqua celari non potest, sicut in nostro casu supponitur, & in alijs similibus.

26 Ad secundum respondetur distinguendo antecedens: si reo competat aliqua via vlla defensio, ut in eo, qui publice percutit clericum, qui non debet inauditus declarari excommunicatus, quia potest aliqua exceptione defendi concedo antecedens. At vero quando crimen taliter est notorium, ut nulla possit tergi versatione celari, quia est supinum, & manifestum nego antecedens: quia tunc nulla iniuria reo fit; & in primo casu seu membro distinctionis intelligendus est citatos textus, & alij similes; in secundo vero casu intelligitur noster textus, & alij etiam similes, & sic tradit Doctor Sahagun cum communi Doctorum quos citat.

27 Ad tertium distinguo antecedens non potest princeps tollere defensionem reo, si ei competat: concedo antecedens, si ei nulla competat: nego antecedens, & in nostro casu supponit Pontifex nullam prædictis filiis presbyterorum competere defensionem; & supponit etiam omnia esse notoria, tunc eos esse filios presbyterorum, tum eos-

dem

Cap. nov
in quem-
quam. &
caq. Deus
omnipotens
2. q. 1. nos-
ter text.
c. quoniam
& cap. c. si
Romana
d. 5.
Sabag. de
rescrip. c.
1. 15.

dem presbyteros habuisse beneficia in eisdem Ecclesiis, in quibus filij etiam habent, in quo casu secluso ordine iudiciali ab Ecclesia sunt removendi.

28 Circa hunc difficilem, & famosum textum adverto eius auctorem fuisse Alexandrum III. de quo sæpè dictum est, scribentem Archiepiscopo Cantuariensi, circa præfatam materiam, qui auctor fuit in hoc tit. undecim capitulum, circa vocem personatus dicit D. Emmanuel Gonga. esse in Ecclesia beneficium absque dignitate, & cura animarum, quæ vox primis Ecclesiæ sæculis cognita non fuit, usque dum de cursu temporis à Gallis fuit introducta, & citat Cujacium: Azor vero quamvis dicat cum communi canonistarum hæc tria aliquando in iure canonico dignitatem, personatum, & officium, tamen ea distinguit, nam dignitas est administratio rerum Ecclesiasticarum cum iurisdictione coniuncta: Personatus vero habet prærogativam quandam sine iurisdictione in Ecclesia, puta cum quis in choro, in consensu, & in procedendo in capitulo suffragium ferendo habet sedem, & locum honorabiliorem, ac digniorem officium vero est administratio rerum Ecclesiasticarum sine iurisdictione, sed hodie confusa satis est hæc præbenda personatus dicta.

QVÆSTIO VNICA.

An possit prætermisso ordine iuris iudex ex notorietate facti motus procedere ad executionem.

29 **H**ÆC quæstio utilis est, & scitu digna iudicibus ad procedendum recte in aliquibus casibus, qui se quotidie offerunt, & ut magis veritas appareat, nunquam licere iudici transgredi formam, & ordinem iuris in procedendo à citatione incipiendo probant sequentia argumenta.

Primum sit, quia dispositio iuris est, ut canonum statuta sine præiudicio ab omnibus custodiantur, & nemo in actionibus, vel iudicijs Ecclesiasticis suo sensu, sed eorū auctoritate ducatur, quod supradicta capita probant abunde DD. sed secundum iuris decreta, &

statuta omnes causæ præcipue criminales exigunt citationem rei, & ante sententiam eum audiri in tantum, quod nec Summus Pontifex in hac citatione dispensare possit, ut supra resolutum manet, ut habetur quod citatio est principium, sive fundamentum ordinis iudiciarij: ergo in nullo casu potest prætermitti, quod docent communiter omnes Doctores, ut dicit Iul. Clar.

Secundum argumentum, nam iuxta doctrinam D. Thom. Soti, & eorum eiusdem D. Thom. discipulorum, quos refert ipse Sotus contra opinionem aliorum, iudex in iudicio non debet, nec potest iudicare iuxta privatam scientiam, etiam si evidenter veritatem sciat, sed secundum allegata, & probata, quare tenetur condemnare eum, qui secundum merita processus, allegatum, & probatum invenitur reus, & dignus qualibet poena etiam capitali, quamvis ipse certo, & evidenter sciat iudex eum immunem esse ab eo crimine, quod innocenti est imputatum, & probatum cuius sententiæ fundamentum bene expendit Sotus dicens: quod in iudice residet duplex scientia, alia nimirum, quæ habetur ex processus actis, quæ est scientia publica, & alia quam habet iudex, ut persona particularis; sed iudex non habet ius quemquam condemnare, ut est persona particularis, aut fixus in scientia privata, quam ut sic habet, sed in quantum fungitur publica auctoritate; ad iudicium autem requiritur scientia iuris, & facti: ergo scientia utriusque utri debet, publica quippe non privata, quia secundum scientiam privatam nullam habet potestatem condemnandi, vel absolvendi, sed auscultare debet leges, & stare tenetur testium publicæ fidei, quam leges ipsæ probant: ergo quantumvis constet iudici de notorietate criminis alicuius personæ non poterit procedere cum hac particulari scientia ad ipsum puniendum: sed debet iuridico ordine illud testibus probare, & reum legitime auditum, & convictum iudicare.

Tertium argumentum, desumitur ex extravaganti ad evitanda scandala in qua Martinus V. in Concilio Constantiensi, & in alijs etiam fuit decretum excommunicatum etiam notorium neminem teneri evitare quousque

Supr. tit. de elect.

n. 150.

Iul. Cl. l.

5. in pra.

dic. crim.

q. 31.

D. Tb. 2.

2. q. 67.

art. 2. S.

Soti de

iust. l. 5.

q. 4. art. 2.

fol. mibi

405.

Extra. ad

vit. scd.

Mar. 5.

in Concil.

Basil. an.

1435.

et Later.

Leon. 10.

per

per sententiam, & publicam denuntiationem in Ecclesia sit publicatus: ergo similiter in alijs casibus, quamvis crimen sit notorium, eius pœnas criminofus non debet incurrere, quousque per iuridicam sententiam iudicis declararetur reus earundem pœnarum; & similiter clericum notorie concubinarium nemo tenetur vitare, nisi post iudicis sententiam, eum suspensum declarantem, quamvis iure ipso facto suspensus sit: ergo similiter in nostro casu.

30 Antequam ad quæstionem respondeamus, notare oportet quod duplex sit publicum, & notorium, nam publicum dicitur dupliciter, primo idem quod notorium, & ideo in præfenti textu *Quoniam*, ponitur publicum, & notorium pro eodem vsurpatur, & est illud quod per actum iuridicum, vel per facti evidentiam notum est, vt ex consensu omnium Doctorum tradit Sanchez in consilijs, quare quamvis aliquod crimen sit certum, & probari possit viginti testibus, quousque, vel per iudicis sententiam, vel facti evidentiam notum sit, non dicitur publicum, aut notorium; vt ex Castro etiam docet, sed publicum, vt dicit Sotus in suo libello de ratione regendi, & detegendi secretum, etiam sumitur prout distinguitur à notorio, pro eo quod est publica fama proclamatum, quamvis possit aliqua tergiversatione zelari, quod alio nomine dicitur famosum, & utramque tam publicum, quam notorium dicitur etiam manifestum, cui generi publici, & notorii opponitur illud quod ab Ecclesia toleratur, quamquam probari possit, quia quousque non probatur quamvis ab aliquibus, aut multis sciatur, occultum dicitur, quia aliqua tergiversatione zelari potest, hoc est aliquod effugium querere, est enim tergiversatio, vertere tergum, vel negando veritatem, aut fallendo, aut fugiendo, quod est terga vertere, vt dicit Calepinus; ad differentiam alterius generis occulti, quod est simpliciter tale, quia probari non potest, sed soli Deo patet, siue sit actio externa, siue interna, quæ non cadit sub Ecclesiæ iurisdictione.

31 Deinde notorium est, prout ad nostram quæstionem attinet, duplex,

nam aliud est notorium iuris, & aliud notorium facti, illud est, de quo quis in iudicio est condemnatus, vel convictus per testes, vel per propriam, & iuridicam confessionem; ita vt testes indubitanter concludant crimen commissum, & quod etiam sit facta voluntarie, & non tortura, coram iudice iuridice interrogante, vt in iure nostro constat. Notorium vero facti est, quod se offert, & exhibet oculis omnium, ita clare, & aperte, vt aliqua probabilitate negari non possit, nullaue tergiversatione, seu fuga zelari: vnde in præallegatis textibus supra præcipue in cap. quæsitum: concluditur peccatum fieri notorium per sententiam, seu per confessionem factam in iure, aut per evidentiam rei, quæ nulla via potest negari.

32 Hæc autem facti notorietas non solum habetur in visione ipsius criminis; quia regulariter crimina non fiunt in aliorum præsentia, sed occulte, & secreto, quare satis est, vt in altero videatur, scilicet ex aliquibus claris, & evidentibus signis, & testimonijs, ita vt casu quo notorie, & clare in se non videatur sufficit asseveratio communis totius populi, vel parochiæ, vbi committitur crimen, vel saltem maioris partis illius parochiæ; vel si magna fuerit, & in ea multus populus, plures dicunt sufficere, quod duodecim, aut decem habeant criminis scientiam, sic tenet Sanchez cum Navarro, Ledesma, & alijs, sed in hoc puncto quatuor refert Sanchez sententias circa notorietatem delicti, quæ, quia ex pluribus pendet circumstantijs, multum deferendum est iudicis prudentiæ, sufficit scire crimen notorium esse illud, quod est sic publicum & notorium, quod nulla possit ei competere defensio, & apud multos est manifestum, quamvis non sit à maiori parte populi scitum; si populus est plurium vicinorum, nam vt bene advertit Sanchez notorium dari non potest vbi non fuerint, saltem personæ decem; sed ad probandum delictum esse notorium non requiritur, quod probetur omnibus testibus, quibus notorium est, sed sufficientes tres, vel quatuor testes omni fidedignos: vide super hac difficultatē Sylvest. Panor. mit. & Barb. cum alijs ab ipso Sylvest. citat. Qui-

*c. vestra 7
c. tua 8.
de cohabit.
lat. Cler.
et mul.
sup. n. 23.
hic.*

*Sanct. l. 6
c. 4. dub.
3. l. 2.*

*Castro. l. 2.
de l. penal
c. 1.
Sotus m. 8.
bro 2. 9.
membr. 2.*

*Nav. sum.
lat. c. 23.
n. 27.
Ledesma.
tr. 8. c. 17
post q. 21.*

*Sylvest. q.
notorium.
Panor. su.
pr. c. v. 8.
cit.
Barb. de
dist. 294.*

Cap. con-
querente

4. hoc tit.

Cap. evi-

denlia de

accusat.

Cap. mani-

festum 2.

q. 1. Glor.

cap. quin.

Silv. vers.

notorium

q. 6.

Ex c. olim

de re iudi-

cata, & c.

venerabi-

lem de

elect.

Sanch. l. 6

c. 1. dub.

20. n. 5.

Ledesma

tr. 8. con-

clus. 4. di-

cto 3.

Gonzal. in

cap. 2. de

rescriptis

ex parte

n. 20.

Ex cap. li

et de si-

mon.

Cap. evi-

denlia de

accusat.

D. Thom.

2. 2. q. 67

ar. 3. ad 2

Ibi Caiet.

Sotus 1.

13. de ius-

titia q. 4.

et. 3.

q. 3.

33 Quibus sic notatis conclusio sit: licite potest iudex præmissis ordine iuris procedere in delictis, quæ proprie sunt publica, & notoria notorietate facti sine accusatore, & sine citatione contra delinquentem ex proprio officio: Hac conclusio quæ communiter à doctores traditur, probatur primo auctoritate nostri textus, *Quoniam*, & alijs pluribus, in quibus disponitur aliquas causas ad iudicium non deducendas, nec testes recipiendos quando publicum, & notorium est delictum, & glossa dicit quod in manifestis, & notorijs ordo iudiciarius non est servandus, sic docet, & probat ex eodẽ iure etiam Sanchez in secundo tomo consiliorum, docet etiam Ledesma de iustitia commutativa tomo segundo. Quibus addo Doctorem D. Emmanuelem Gonzalez, dicentem in explicatione huius textus, *Quoniam*, quod in aliquibus negotijs causæ cognitionem non desiderari, quia consonum est iuri communi, ut in eis ab executione incipiatur, ut in casibus, qui moram non patiuntur, vel quando timetur periculum ne partes ad arma veniant, nam si super re notoria causa disceptetur statim sententia ferri potest quod probat ex hoc iure.

34 Ex quibus ad argumenta respondetur ad primum concessa maiori, distinguendo minorem, sed secundum omnes causæ præcipue criminales exigunt citationem, &c. regulariter loquendo concedo, in aliquibus casibus particularibus, qui non veniunt sub communibus legibus, & statutis iuris nego, minorem, & ratio est, quia citatio fit, ut reus se defendat, & fueatur illa defensione, quæ ei competere potest, sed, ut bene notat Silvester citatus, ubi nulla exceptio, aut defensio potest dari, sicut in crimine notorio, & in negabili, nullatenus citatio necessaria est, cum ad nihil possit prodesse, sicut nec accusatio, nam pro accusatione clamat notorietas, quæ facit officium accusatoris, unde excusatur accusator quamvis alias regulariter loquendo accusator sit omnino in iudicio necessarius, non tamen in his casibus particularibus publicis, ut docet D. Thom. Caietanus, & Sotus, unde docet D. Thom. quod si iudex vidit potest secundum ius pro-

cedere ad sententiam, & hoc quippe satis conforme est divinæ legi, ut constat ex facto Cain, qui interrogatus à Deo ubi esset frater eius Abel, quem occiderat, & respondens se non esse custodiem fratris sui, quasi quadam tergi versatione occultare vellet delictum audivit: sanguinem fratris sui clamavisse de terra ad Deum, gerentem vicem accusatoris ipso sanguine, unde statim sine aliqua exceptione audivit illa condennatoria verba: *Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua*, ubi, quia Deus iudex vidit: sufficiens fuit, cum testimonio sanguinis, statim procedere ad sententiam: *nunc, ergo, &c.*

35 Ad secundum argumentum respondetur admittendo doctrinam D. Thomæ, ut magis probabilem, si quod iudex hominem aliquem sciens evidenter esse innocentem habentem tamen in processu sufficientem contra ipsum probationem delicti imputati licet falso, tenetur, si non posset aliquo modo salva iuris dispositione eum liberare, aut se excusare à prolatione sententiæ, illum per sententiam damnare, ut probat argumentum; negamus tamen consequentiam, quia in illo casu scientia iudicis de innocentia hominis est privata, quæ uti non potest in iudicio, ut bene probat Sotus ibi, at in nostro casu scientia, quæ iudex procederet, esset publica, & notoria, ac proinde posset, & deberet iuxta illam procedere, constando tamen ex actis crimen publicum, & notorium esse, quia supponimus, ut bene explicavit Doct. Sahagū, & insinuat Sanch. iudicem ante sententiæ prolationem teneri probare saltem duobus, vel tribus testibus notorietatem delicti, quæ sic probata iam videretur scientia publica ad iudicandum, quod etiam nobis intelligi datur ex verbis Sacræ Scripturæ, ex quibus constat Deum prius notum fecisse clamorem sanguinis Abel de terra, quæ sententiam diceret in Cain. Ex quibus bene concordat ipse Sahagum textum plurium antinominiam, quos retulerat pro utraque parte.

36 Ad tertium omissa solutione aliquorum, quæ non placet: responderetur præfatam estrayagantem Martini

Sahagum

cap. 2. de

rescrip. n.

5.

Sanch. vbi

prox. cap.

3. dub. 3.

num. 13.

Retulerat

eodem ca.

1. n. 15. d.

2.

tini V. non fuisse æditam in favorem eorum, qui publice, & notorie excommunicationem incurrunt, sed in favorem fidelium, ne daretur eis scandalum, & occasio incidendi in excom-

municationem minorem cum excommunicatis in maiori colloquentibus, & ideo ad evitanda scandala fuit constituta: unde nihil convincit contra prædicta.

TITVLVS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORVM manumissione.

CAPVT PRIMVM, ET SECVNDVM HVIVS TITVLI, & eorum species.

N primo capite huius tituli, ordinatur, quod clericus fieri non permittitur aliquis, nisi prius ingenuus, seu liber sit, ne clericatus infirmari, vel vituperari possit, quod præcaveri debet dicit hoc caput *instruendi*. Un-

de in secundo textu *de servorum ordinatione* statuitur ne aliquis episcopus ad sacros ordines promovere præsumat prædictum servum, nisi prius, domini libertatem fuerit consecutus, & si aliquis servus fugiens dominum suum qualibet caliditate, vel fraude ad gradus pervenerit Ecclesiasticos decreto canonico est deponendus, & sic eius dominus recipiat eum.

Ex c. 1. de filiis presb. Ex can. 81. Apost. Cap. nulli c. de servorum, c. si quis obligatus, c. de rebus Cap. ex antiquis, c. frequenter, dist. 55. Cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi. Conc. Aurelian. 3. can. 25.

CONCLUSIO. Servi non manumissi ordinari non debent, & si fraude dominis ignorantibus ordinentur, deponendus est, qui sic ordinatur, & domino tradendus. Hæc conclusio est expresse contenta in his duobus capitibus, quæ præterea probatur alijs iuribus, quæ etiam probatur multorum conciliorum decretis, illustrant præterea hanc conclusionem Cenedo ad decretum Barbosa, Mendoza, Doct. Gonç. Petrus Greg. & alij plures ab ipso Barbosa, & Gonçalez relati.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, servi si ordinentur Deo consecrantur: ergo non debent deponi & domino restitui, antecedens est manifestum, & probò consequentiam expresso textu decreti ex quo habetur,

quod si res Iudæorum, occupentur, & temere, & inconsulte consecrentur, eis restitui amplius non debent, quia consecratae sunt, sed ipse episcopus earum pretium debeat dare: ergo etiam si servi irrationabiliter ordinentur, quia Deo consecrantur domino restitui non debent, sed potius pretium restitui.

Sit secundum argum. quia servi invito domino possunt matrimonium contrahere, & alia sacramenta Ecclesiæ recipere: ergo similiter, & sacramentum ordinis, antequam probatur, tum quia ad contrahendum matrimonium unusquisque habet ius naturale, quia iuxta Apost. de virginibus præceptum domini non datur, unde dicit, quod si quis acceperit uxorem non peccavit, melius est enim nubere quam viri, quod quidem ius fortius est quam

Tribur. c. 29. Later. 3. p. vlt. c. 56. Tolet. 5. can. 8. Cenc. col. lect. 61. Barb. 99. Gonç. bica. Mend. 1. 3. conc. Illiber. P. Greg. 1. 4. p. 11. 22. c. 3. Ex decre. c. compendimus 2. q. 1. Ad Cor. cap. 7.

Ex c. 1. de
coniugio
servorū.

illud quod habet dominus in servum suum, quin potius contra naturam videatur, cum secundum Iustinianū omnis homo naturaliter liber est, tum etiā ex auctoritate iuris liberū facientis servus, ut matrimoniū si velint possint contrahere, etiam invitis dominis, igitur similiter poterunt invitis dominis ad ordines ascendere, consequētia probatur, quia qui duxit uxorem non minus manet ligatus matrimonio, & eius oneribus, quā manet ordinatus Ecclesiæ ligatus, quia Apost. cit. loc. dicit: *Il ligatus est uxori, noli querere solutionem*: ergo eadem est ratio.

D. Th. 3.
f. q. 68.
art. 10.

Tertium argum. nam D. Th. docet, quod pueri, qui pervenerunt ad usum rationis, etiā invitis parentibus sunt ad baptismū recipiendi, quia in illa ætate possunt eligere statū, sed domini nō habent maiorem potestatem in servos, quā patres in filios: ergo poterunt servi invitis dominis eligere statum non minus Ecclesiasticum, quam matrimonij, sicut non baptizati possunt invitis parentibus eligere statum baptismi, & subijci Ecclesiæ.

Ratio de
cidendi.

1. Petr. c.
2.

Cap. qui-
cūque in
fin. c. gene-
ralis § 4.
dist.
1. observat.
re 4. ff. de
offic. pro-
consul.
1. ab omni
1. qui st.
tus 8. ff.
de re mil.

Mar. c. 6.
1. is qui-
dem §. C.
qui militi
care poss.

2 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio. Cuius decisio- nis ratio est, quia dignitas Ecclesiastica non debet deturpari, aut aliquo dedecore fœdari, quia ad sacerdotiū ordinatur, quod quidem regale est, ut habetur ex D. Petro. Quare ad gradus & ordines etiam inferiores, qui ad sacerdotium ordinantur personæ viles non debent admitti; servi autem ubique nationum viles, & despecti sunt, iuxta canonicas sanctiones; & ob eandē vilitatis rationem apud Romanos ab omni prorsus dignitate, & officio servi excludabantur; præterea servi etiā arcentur ab omni militia terrestri, ut constat: ergo multo magis debent repelli à militia cœlesti. Deinde secunda decisionis ratio est, quia, si ordinaretur, vel extraherentur à dominorum suorum servitio, & hoc non licet, quia est contra iustitiā; vel manerent subiecti ad serviendū dominis, & simul Ecclesiæ, sed hoc nō bene cohæret, quia nemo potest duplici adscribi militiæ, vel duobus dominis servire, ut habetur ex Evangelio, & ex iure civili: ergo merito in nostro iure servos ordinari prohibetur.

3 Vnde ad primum argum. dedu-

ctum ex cap. *comperimus* respondetur, quod servus ordinatus caliditate, & fraude ignorante, & nolente domino, quāvis remaneat ordinatus potest tamen deponi, & privari Ecclesiæ privilegijs, sive propter delictū, sive propter iniustitiam, quæ inde fit domino, ac proinde sic degradatus potest domino reddi. At vero aliæ res si semel cōsecratæ fuerint, & Deo dicatæ non possunt nō esse Deo cōsecratæ ac proinde ad profanos usus non debent converti, iuxta regulam iuris, quia: *Semel Deo dicatum nō est ad humanos usus transferendum ulterius*. Et probatur ex iure nostro, quare non est eadem ratio, vide etiam D. Th. negantem posse Summum Pontificē dispensare in voto solemnī religionis ad matrimoniū, quia quod Deo consecratū est nō potest, non esse consecratum.

4 Ad secundum argum. responde- tur, concessio antecedenti, negando cō- consequētiā, quia non est eadē ratio de matrimonio, ac de ordine, nam, qui matrimonium contraxit liber remanet ad serviendū domino suo in illo statu, quamvis impediri non potest ad solvē- dum debitum uxori suæ, ut docet Div. Thom. quia in hoc nihil, aut parū detrahit de servitio, secus vero de ordine: tum propter indecentiam status: tum, quia non compatitur status vilis servi tutis cum Ecclesiastico statu, ut dictum est in reddenda ratione decisionis, unde non valet argum. ut docet D. Th.

5 Ad tertium respondetur, concessio antecedenti, negandam esse consequentiam, quia pueri pervenientes ad usum rationis non sub iuntur absolute parentibus, sed quantū ad ea, quæ sunt iuris divini, vel naturalis sunt liberi, & suæ potestatis, & ideo propria voluntate invitis parētibus possunt baptismū suscipere, sicut & matrimoniū contrahere, ut docet ipse D. Th. At vero servi non sunt sui iuris, aut libertatis, sed domino suorum, qui eos possident iure gētiū, ac proinde non possunt fugere, nec ordinari, bene tamē baptizari, aut matrimonium contrahere, quia hoc eis cōpetit iure divino, & naturali, & aliās nullum præiudicium sequitur dominis suis, quia naturaliter omnes homines liberi nati sunt, ut ait Iustin.

6 Norandum prædicta horum canonū decreta fuisse, ut communiter ca-

Regul. § 1
c. compe-
rimus 2.
14 q. 6.
D. Th. 2. 2
q. 88. art.
11.

D. Th. 3. p.
q. 52. art.
2. in ad-
dist.

idē q. 49.
art. 2. in
addit. ad
3. p.

D. Th. loc.
p. 3. q. 68.
art. 10.

Iustin. l. 1
inst. tit. 2.
§. 2.

canonistas fertur, ædita à Concilio Toletano, sed quia Concilia Tolerano in nostra Hispania plura fuerunt, canonistæ super his capitibus variant, conveniunt plerumq; fuisse hoc conciliū celebratū anno Dñi 253. Deinde antiquitus manumissio multis modis, & formulis fiebat, cuius notitiam late traditam, qui voluerit adeat D. Emman. Gonç. in præsentī; hic breviter dicimus manumissum esse idem ac potitum libertate, liberumque manere à servitute domini licet aliquādo certis conditionibus, quibus manumittebantur; hi autem cum iam plena, & legali fruerentur libertate poterant ordinari, & mediante manumissione à potestate domini exempti manebant.

Questiones appendices ex præfatis capitibus huius tituli.

QVÆSTIO I.

An servitus inducat irregularitatem, & pro parte negativa sequentia proponuntur argumenta.

Supr. tit. de ætat. & quali. n. 68.

7 PRIMVM, Nam duplex est tantum genus irregularitatis, ut supra diximus, scilicet, aut ex delicto, aut ex defectu proveniens, sed servitus non est irregularitas ex delicto, servi enim dicuntur à servando, quia in bello victores servabant captivos ad vendendos, & ideo non occidebantur, dicuntur etiam mancipia, quia accipiuntur manu, quod certe non ex delicto, sed ex belli successu servi, & mancipia fiebant: quod autem non ex defectu etiam probatur, quia hæc etiā est duplex, ut ibidem diximus, nam alia est se tenens ex defectu corporis, ut in eo qui caret aliquo sensu, vel membro, alia vero ex parte animæ, ut ex defectu scientiæ, aut legitimitatis, &c. sed servitus non est ex defectu corporis, ut patet, nec ex defectu animæ, quia servus non subditur domino suo secundum animam, in quam nullam habet dominus servi potestatem: ergo ex nullo capite servitus inducit irregularitatem.

Secundo: aliquem fuisse servum, si sit liber, non inducit irregularitatem: ergo aliquem esse servum etiam non

inducit: antecedens patet ex nostro textu instruendi, quia si manumittitur potest ordinari; consequentiam probabo, quia ratio ob quam ordinari non potest non solum est impedimentū ortū ex corporali servitio; sed vilitas orta ex carentia libertatis, sed quamvis videretur libertas per manumissionē, remanet tamen moraliter moralis illa vilitas, & contemptio in eo, qui fuit mancipiū, cum ergo hæc non inducat irregularitatem, consequenter, nec servitus in quantum importat hanc vilitatem irregularitatem inducit: & alias in quantum opera eius tenentur, & dominantur à domino non ideo servus potest, aut debet proprie irregularis dici, sed tantū impeditus in eo statu, in quo non cōpatitur status clericalis, sicut qui ligatus est matrimonio proprie irregularis non est, sed impeditus illo ligamine cū quo non potest componi status Ecclesiastici ordinis.

Tertium argumentum sic formatur, nam irregulares si ordinentur manent suspensi ab exercitio ordinum, ut supra diximus; sed servus ordinatus nō remanet suspensus ab ordinis exercitio: ergo servitus non inducit irregularitatem, maior cum consequentia est certa, & minorē probō pluribus in casibus. Primus est si quis ordinetur scienter ab episcopo sine licentia sui domini vere potest licite exercere in sacris, in quibus fuerit ordinatus, & manet liber: ergo. Secundus casus, si servus ignorante domino, & contradicente maioribus ordinibus iniiceretur manet liber, & potest, absque aliqua dispensatione in eis exercere: ergo servitus nō est irregularitas nec eam causat. Tertius obligatus ad ratiocinia non est minus subiectus creditoribus, quam obligatus ad servitutē; sed si ordinetur ad ratiocinia obligatus potest licite exercere, maxime si ratiocinia pertineant ad bona temporalia Ecclesiarū, seu pauperū: ergo nō inducit irregularitatem. Quartus si aliquis sententia iudicis fuit damnatus ad servitutem potest licite fugere, & ordinari: ergo non infert irregularitatem.

Quintus casus, si quis matrimonio solutus habuit ancillam suam etiam solutam, quam posset in uxorem accipere, usque ad mortem sibi in concubinam, illo mortuo, manet cum filiis, quos

Supr. tit. de temp. ord. n. 60.

quos ex ipsa habuit libera, si in morte nihil disposuit de ea, & filijs: ergo sic posset si esset capax ordinari, seu potest in religionis professionem admitti.

Sextus si servus ordinetur si a domino, cum sciverit non petatur, manet liber, & licite potest exercere in ordine suscepto: ergo idem. Septimus, si servus sollicitatus sit a domino ad turpia potest ordinari & exercere in ordinibus, & non ideo fuit manumissus: ergo, &c. Octavus, quia Christiani qui sunt servi turcarum, & maurorum, & aliorum inimicorum nomini Christiano possunt se Ecclesia protegere, & ordines valide, & licite recipere, non habentes aliud impedimentum, & in eis exercere: ergo servitus irregularitatem non continet. Nonus casus: nam servus, cui dominus eius promissit libertatem si defecerit adimplere, quamvis non ideo liberetur a servitute potest fugere, & ordines licite recipere, & in eis exercere. Decimus, nam potest recipere ordines minores, ut communiter concedunt: ergo & maiores; probo consequentiam, quia eadem est ratio.

Quartum argumentum: nam irregularitas est introducta a iure canonico, ut habetur ex eius diffinitione: est namque inhabilitas, seu impedimentum Ecclesiasticum a iure canonico introductum per se directe, & primario impediens perceptionem ordinum & indirecte, & consequenter eorum, usum, quam diffinitionem dicit Lean. esse communiter receptam, citans eximium Doctorem Francisc. Suarez, & alios, a qua proinde potest Summus Pontifex dispensare, habita causa; servitus vero est constitutio iuris gentium, qua quis domino alieno contra naturam subijcitur, ut docent legistae eam diffiniendo cum Iustiniano, sed circa servitutem non potest Papa dispensare, tum quia non est de iure canonico: tum quia esset in praerudicium tertij, scilicet domini servi: ergo servitus nec est irregularitas, nec potest eam inferre.

8 Ad hanc quaestionem communiter respondent Doctores quod, servitus secum trahit impedimentum ad ordines suscipiendos, ac proinde consequenter habetur, & declaratur pro Ecclesiastica irregularitate. Hanc con-

clusionem ut certam affirmat Lean. cum P. Suar. Filiuc. Bonac. & alijs. Hanc conclusio probatur expresse ex toto nostro tit. in quo servum ordinari non permittitur, nisi post perfectam manumissionem, cuius fundamentum, & eius rationes traditae, & explicatae manent supra in ratione decidendi. Deinde probatur auctoritate D. Th. cuius haec est ratio, quia nullus potest alteri dare, quod suum non est, ideo servus qui non habet potestatem sui, non potest ad ordinem promoveri, in susceptione namque ordinis mancipatur homo divinis officijs: ergo servus, qui alij domino est mancipatus non potest licite ordinari, bene tamen valide, quia libertas non est de necessitate Sacramenti, idemque probatur ex alijs iurium auctoritate: ergo servitus si formaliter irregularitas non est saltem est notorium impedimentum ob quod ius canonicum servos donec in servitute fuerint irregulares fecit, & decernit.

9 Cui conclusioni non obstant argumenta in contrarium facta, & respondetur ad primum concessis omnibus principijs ibi traditis, excepto vno, scilicet, quod servitus non se teneat ex parte animae, immo tota ratio irregularitatis in servis se tenet ex parte corporis, non quidem ex aliquo corporali, & physico defectu, quia servus potest esse perfecta corporis sanitas, sed ex defectu potestatis sui corporis, & suarum actionum, quarum non est dominus ipse servus, sed ille cuius est servus, ex quo inhabilis est ad serviendum Ecclesiae, cuius causa Ecclesia decrevit eos esse, futurosque fore irregulares.

10 Ad secundum concesso antecedenti, nego consequentiam, ad cuius probationem, nego rationem totalem ad constituendam hanc irregularitatem fuisse Ecclesiae vilitatem orta ex defectu, seu carentia libertatis; sed ex ea partim, & partim & magis principaliter ex impedimento serviendi Ecclesiae in ordinibus susceptis, quae inconvenientia non sunt in manumissionis, quia cum iam fruuntur libertate non obstat vilitas praeterita servitutis taliter, ac si de praesenti esset actualiter in ea, quae etiam posset dissimulari, si libertino aliae

Lean. de
reg. disp. 1.
q. 2.
Suar. disp.
40. sect. 1.
num. 1. de
censur.
Avila p. 7
disp. 1. dub.
1.
L. 1. in fi.
tit. 3. p. 2.

Lean. disp.
5. r. 2. q.
1.
Suar. disp.
51. sect. 3.
n. 1. Nav.
c. 27 nu.
203.
Filiu. tr.
19. c. 7. q.
5.
Bonac. q.
2. p. 4. n. 2
supr. hoc
tit. n. 2.
D. Th. 3.
p. 9. 39.
art. 3. in
addition.
Ex decr.
54. disp. a
princ.
Ex auth.
si servus
C. de epis-
copis, &
clericis.

adessent laudabiles qualitates; nec aliud impedimentum, quia iam liber potest servire Ecclesie, quod facere ligatus minime posset, & idem dicimus de marito in matrimonio existenti, qui prout durat in illo statu sine consensu uxoris ordinari non potest, & si de facto sine licentia uxoris ordinetur manet suspensus in exercicio, & tenetur redire ad matrimonium, nisi quando matrimonio non consummato religionem est ingressus, ut docent DD. super capite in iure ita disponente.

11 Ad tertium argumentum, nego minorem, quia servus qui caliditate, aut fuga invito domino ordinatur secundum nostrum textum debet deponi, & domino reddi, & ad casus quibus probari videtur respondeo suo ordine ad primum, dicimus quod episcopus, qui sciens ordinavit servum invito domino peccatum mortale commisit, & tenetur restituere domino in duplum, hoc est dando duos pro vno servos, vel duplicatum precium servi, ut disponitur in iure, servum tamen liberum manere, ut tradit Leand. cum alijs, quaerit ibi tamen, quod non resolvit, si teneatur Episcopus ante sententiam iudicis, in quo duplicem refert sententiam contrariam primam Suarez secundam Palao, & aliorum: ego autem dicerem, quod supposita canonistarum sententia proculdubio vera quod Episcopus tenetur, vel duos servos, vel duplex precium reddere primum in satisfactionem servi, secundum in poenam delicti, dicerem, inquam primum tenetur certe ante sententiam iudicis ratione damni illati domino servi, ad quod tenetur lege naturali, ut suppono ex mat. de restitutione: secundum vero minime, quia poenale cum sit ex praecepto legis nullatenus obligat ante sententiam iudicis, ut diximus supra.

12 Ad secundum casum iam dictum est ex nostro textu, quod servus debet deponi, & domino restitui, licet aliter hodie arbitrentur theologi, & quidem bene, & pie, scilicet, quod servus, qui invito, aut ignorante domino factis est iniciatus tenetur reddere domino alium servum, vel precium eius, vel si non habet precium tenetur domino servire, si sacerdos factus fuerit in

ministerijs quae non dedecent statum, sed si solum in minoribus fuit ordinatus servire tenetur tanquam servus, quia ex ordinatione in minoribus non manet liber; immo & in maioribus donec domino satisfaciatur de damno, sic docet Enriquez apud Leand. Navarrus, Suarez, Castro, Palao, & alij. Quare in hoc casu non videtur esse in usu, ad esse admittendum nostrum textum, dominus namque non potest aliud desiderare rationabiliter, quam pretium servi.

13 Ad tertium casum respondeo cum hac distinctione, quod si ratio cinia sint pertinentia ad res temporales obligari ad ea, dum sunt in illo exercitio, & si dimittant donec rationem dent de illis impediti sunt, & ab ordinibus excluduntur secundum ius canonicum, & sic tenent omnes apud eundem Leandrum ibi: unde etiam comprehenduntur in hac irregularitate non solum procuratores, de quibus fit mentio in citato cap. actores, executores, & curatores pupillorum, tamen generaliter debet intelligi de quibuscumque obligatis ad reddendam rationem alicuius administrationis publicae temporali, & saecularium rerum, quia est eadem omnino ratio sic docet Suarez, Sairus, & alij, quamvis hodie videmus hoc non multum obviare maxime si non fuerit nota, aut habeat bona: unde solvat, super quibus episcopi videant. De administratione autem Ecclesiastica alia est distincta ratio, nam administrator rerum Ecclesiasticarum, aut alicuius personae Ecclesiasticae, aut pauperis potest ad ordines promoveri, si non obstat aliud impedimentum. Sic docet gloss. ubi etiam advertit, quod si contradicente creditore de facto ordinetur praedicti, non sunt deponendi sicut servi, sed tantum debent cedere bona sua, & in solutum ea dare sic docent communiter sumista, inter quos Sylvester, & alij apud Leand. docet etiam Suarez, Laima, Hurtado, &c. & probatur ex iure.

14 Ad quartum casum responderet Diana probabile esse servum, qui propter aliquod delictum fuit damnatus ad servitutem posse fugere maxime si aspera ei detur vita, & ordinari, & Lessius idem dicit de servitute, quae fit valde calamitosa ratio est, quia huiusmodi servitutem ferre esset nimis

Cap. cum
si, de co-
vers. con-
iug.

Cap. ser-
vus absire
duo dist.
54. c. ve-
nerabilem
qui filij
sint legi-
timi.
Leand. ubi
prox. q. 6.

Sup. tit. de
constit. n.
24.

Leand. q.
5. d. dist. 5.
Suar. ubi
supr.
Enrig. 1.
14. c. 8. ne
7.

Ex c. uni.
de oblig.
ad ratio-
cinia, c.
1. 2. 3.
dist. 5. 12

Suar. dist.
5. 1. c. 3.
n. 15.
Sair. l. 6.
c. 14. n. 8.

gloss. tit.
de oblig.
ad ratio-
cinia. n. 60.
Sylv. ver-
bo ratio-
cinia. n. 1.
Suar. loca-
cit. n. 17.

Laim. l. 1.
n. 5. p. 5.
c. 8. n. 1.
Leand. q. 9.

durum, & superans humanam conditionem, unde Gaspar Hurtado docet quod quamvis contraria opinio sit communior, & probabilior hanc tamen esse probabilem affirmat, cui Diana addit Trulench, quā opinionē, si ille cui servus servit non fiat iniuria contra iustitiam commutativā non dubito esse probabile, sicut probabilis est sententia, & gravissimorum Theologorum inter quos Lessius, Sanch. & alij plures, quos citat posse damnatum ad trirēmes ab eis fugere, quia est quasi lex poenalis adeo dura, & calamitosa, quod cōditio nē fragilitatis humanæ superet, & alias nō sequitur lēsis iustitiæ cōmutativæ, sed tantū evasio supplicij vindicativæ iustitiæ, qua stante opinione licite, & sine aliqua obligatione poterit fugere, & ordinari, secus tamen servus, cuius dominium habet dominus.

15 Ad quintum casum respondeo cum Diana, quod si dominus sic segesit cum ancilla eam quidem manere liberā, sicut etiam si dominus servum suum instituit heredē, & sicut ille, qui infantem servum exponat, aut adultū infirmum curare non curat, sed derelinquit, in his casibus servus manet liber, sicut in casu in argumento proposito: & ideo potest licite ordinari, nō minus, ac si essent manumissi, circa quos libertatis modos vide Machado, qui alios etiam tradit.

16 Ad sextum casum respondeo, quod si dominus sciverit servum suum velle ordinari, & nō contradixerit, aut etiam si postquam sciverit per vnum annū taceat, & servum non petat iuste p̄sumitur manumitti, ac proinde manere librorum nulli irregularitati sub certum. Quod probatur ex decreto, & auctoris sententia de quorum num. sicut Suarez, Enriquez, Filiucius, & alij apud Leand.

17 Ad septimum respondeo certum esse servum sollicitatū à domino, sicut & ancillā licite posse fugere: incertum tamen an remaneat liber eo ipso, supposita tamen sententia iuristarum probabilē ex hoc ancillam acquirere libertatē, vel saltē ius, ut dominus à iudice compellatur eam manumittere, sic docet Machado immo & quod episcopus in simili casu potest eam facere liberā, quod etiā cōprobat Diana

alijs nō paucis auctoribus, quod etiam extendi debere, ad masculum si etiam ad turpia à domino sollicitetur citans Eminentissimum Cardinalem Lugo, in quo casu dicendum est posse ordinari ab episcopo, tanquam manumissum, quare sic informatus episcopus, si eum ordinet eo ipso liberum facere visus est.

18 Ad octavum respondetur, predictos iniuste servos esse; quia in bello iniusto ex parte turcarum, & aliorum infidelium capti sunt, & ideo vere, & realiter non sunt servi Christiani, in potestate turcarum iniuste, & tyrannice detenti, quapropter iuste possunt fugere, immo & à dominis accipere omnia, quibus indigent ad viā, necnon & sibi recuperare à talibus tyrannis omnia in quibus eorum causa lēsi, & de frauditi sunt, & quæ pro servitio etiā debentur. Sic docet Machado, cuius hæc sunt verba: *Por comun enseña las Doctores, q el Christiano, que está captivo en tierra de Moros, o Turcos, o qualesquiera otros infieles, no solamente puede huirse licitamente del poder de su señor por engaño, fraude, o fuerza, o favor necesario de sus compañeros, sino que tambien le es licito en recompensacion de los agravios, que ha recibido, y del servicio injusto que ha hecho a su señor, hurtarle cantidad competente, con que hazer compensacion.* Hæc Machado, qui etiam refert aliorū opinionē, posse ex p̄sumpta voluntate principis affirmantiū accipere omnia, quæ possit tanquam ab inimicis, quam opinionem sequitur Diana citans Molinā cum alijs, sed qui circa hoc plura voluerit videat Azorum bene, ut solet, doctem; unde argumentum contra nos non probat, qui isti servi nō sunt, & idē dicendum de ceptis in bello iniusto ex parte capientiū, à quorū potestate possunt fugere, quia iniuste sunt capti, & detenti, quod verum est etiā si capientes huiusmodi servos alijs vendiderint, quia non possunt transferre, in emptores, maius ius quam ipsi videntes habent, & sic servus venditus semper gaudet sua ingenuitate, & à quolibet domino emptore potest fugere, & accipere debita pro servitio.

9 Ad casum nonū respondeo, dominum servi promittentē ei manumissionē, quæ facile supponitur acceptata tene-

Dian. p. 7.
tr. 7. ref.
12.
Hurtado de
ius. disp.
diffic. 21.
Lessius de
ius. l. 4. c.
5. d. 8. s.
Sanch. l. 1
inde col. c.
8.
Trulench.
in decal.
tom. 2. l. 5
c. 2. dub. 6
n. 3.

Dian. p. 7.
tr. 7. ref.
16.

Mach. l.
2. l. 6 p. 1
tr. 13. c. 9

Cap. si ser
vus, disp.
54.
Suarez, disp.
51. sect. 3.
Enriq. l.
14. c. 8. n.
7.
Filiuc. tr.
19. c. 7. q.
5. in 194.
Leand. q.
3.

Machado.
ubi prox.
n. 4.

Lugo de
ius. l. 1.
disp. (at. 4
n. 30.

Dian. ubi
prox. ref.
11.
Mol. l. 1.
tr. 2. disp.
39.
Azor p. 2.
l. 2. c. 34.
q. 7.

teneretur de iustitia rem promissam promissario tradere, taliter, quod si non tradat licite poterit talis persona cui fit promissio occulte accipere rem promissam, seu eius valorem pro compensatione, quando in iudicio postulare non potest, ut docet Diana, & Sotares, & alij: ergo de iustitia poterit accipere illam tanquam suam promissarius iuxta ea, quæ de promissionibus supra diximus, unde servus cui facta fuit promissio manumissionis, si à domino non adimpletur poterit illam sibi adipisci se servitio iam indebito subtrahendo; & sicut qui sibi rem promissam accipit occulte quando non traditur à promittente facit eam suam, sic servus fugiens, accipiendo etiam occulte (quia coram iudice litigare non potest) suam libertatem facit eam suam, & consequenter manebit liber.

20 Ad ultimum casum respondetur non esse eandem rationem de ordinibus minoribus ac de maioribus, quia manere in servitute, & servire ordinatum in minoribus non est, ita indecorum, sicut si esset ordinatus sacerdotio, vel ordinibus sacris, neque esset etiam idem impedimentum, ut constat expresse in hoc iure, quia sic docet textus ordinatos servos sine licentia dominorum suorum deponendos esse, & dominis restituendos hoc maxime locum habet in eis, qui minoribus ordinibus sunt ordinati.

21 Ad quartum argumentum respondetur, concedendo irregularitatem esse de iure canonico, & similiter quod servitus sit introducta iure gentium contra naturam, quia naturaliter omnes homines liberi nascuntur, & domini suarum actionum; sed cum naturaliter est maius malum perdere vitam, quam libertatem, cum in bello victores posse occidere suos contrarios iam victos iure gentium fuit introductum perdere libertatem se tradendo in servos, potius quam perdere vitam, quæ est maius bonum, quare certum est Ecclesiam non introduxisse servitutem, sed supponere eam introductam prædicto iure gentium, quod est quasi naturale, & considerans miserabilem subiectionem & statum servorum introduxit in eis irregularitatem precipiens in nostro titulo de servis non ordinandis, ne ad ordines admitteren-

tur; in qua irregularitate Papa dispensare potest non in quantum est impedimentum à iure gentium, seu iure naturali introductum, quia ut sic non dependet ab Ecclesia; sed in quantum est introducto à iure canonico si subsisteret rationabilis causa; sicut supra diximus de impedimentis corporis, quæ irregulares faciunt habentes, ut constat de toto titulo de corpore viciatis, quæ quidem impedimenta Papa tollere non potest; tamen tollere legem à se latam circa hanc irregulariter, & aliquando dispensare in aliquo huiusmodi impedimento si subsistat rationabilis causa optime potest.

QUESTIO II.

An semper domino servi ordinati in viro ipso domino, sit necessario facienda restitutio.

22 **E**T partem negativam sequentia argumenta suadere videntur primum, quia si ordinetur ab episcopo servus scienter tenetur duos servos reddere, aut duplex pretium, ut in questione antecedenti dictum est; sed lex restitutionis ad summum non præcipit restituere nisi tantumdem, ut docet D. Thomas, & cum eo omnes Theologi: ergo non debet fieri restitutio saltem ad duplum, alias dominus haberet magis quam debet habere quod non licet.

Secundum, quia una ex causis, quæ excusant restitutionem est impotentia; sed potest contingere quod episcopus qui scienter ordinavit servum non habeat, unde facere restitutionem, aut quod moriatur, & similiter, quod servus, qui voluit ordinari non habeat iterum peculium ad se redimendum: ergo in hoc casu non est facienda restitutio; maior est certa, & similiter minor, & consequentia probatur, quia si facienda esset, non aliter quam per traditionem sui ipsius in pristinam servitutem domini sui, ad quod non tenetur, quia ordinatus, maxime sacerdos est iam constitutus in statu altiori, & honorifico, de quo caderet si se in servitutem redigeret, sed nemo tenetur restituere res ordinis inferioris, cum detrimento rerum ordinis superioris,

Dian p. 3.
tr. 5. res.
116.
Sotares.
p. 1. q. 66.
n. 45.
tit. de p.
postul. p. e.
lat. n. 19.

Sup. tit. de
erat. 5. q.
à n. 75.

Cap. de ser-
vorum 2.
hoc tit.

D. Tb. 2.
2. q. 62.
art. 3.

sicut fama cum detrimento vitæ, nec pecunia, aut quæ pecunia stimantur, cū detrimento honoris, & famæ, vt docent omnes Theologi in materia de restitutione, & apud D. Thom.

Ap. D. Th.
ubi prox.

art. 4.

Leand. d.

tr. 4.

Cap. si ser.

us absen-

te dom.

dist. 54.

Sot. l. 1. q.

6. art. 6.

conc. 2. v.

l. 4. q. 6.

art. 3. post

conclusio.

8. secundo.

Tertium, quia etiam si servus lege civili, aut canonica, immo etiā si iuregentium, quo introducta est servitus, teneretur se traddi, ab hac traditione excusaretur fortiori, & superiori lege, nempe naturali, qua tenetur defendere libertatem, quam iam acquisivit per ordinationē ab episcopo voluntarie, & scienter factam, vt docēt omnes theologi quos refert Leand. & habetur ex expresse iure: ergo non est faciendā restitutio sicuti, qui esset aliqua lex, vel sententia iudicis damnatus ad mortem non teneretur se occidere, vel se privare cibo se esset damnatus ad moriendum inedia, vt docet Sotus de iust. & iure, seu ad non exeundum à carcere, quia hoc esset horribile, & contra legem naturalem, quod aliquis ageret in se quia reus, & actor non potest esse aliquis, sed eadem ratio est de libertate, quia homo naturaliter est liber, vt diximus ex Iustiniano, sicut naturaliter vivit: ergo nemo è servitute liberatus tenetur ad illam redire.

Supr. hoc
tit. n. 5.

Quartum, quia iste servus ordinatus in sacris teneretur subire onera statui annexa, qualia sunt servare castitatem, recitare officium divinum, ergo etiam deberet frui ordinati privilegijs, scilicet, quod dominus non possit violentas manus meas ponere, aut eum flagellare; eique impedire officiū divinum celebrare, & horas canonicas recitare, & habitum clericalem gerere, ad quæ in servitute esset impeditus, ergo non debet ad eam redire.

Quintum, quia in sacris maxime sacerdotio ordinatus extrahitur ab statu seculari, & constituitur in statu Ecclesiastico, in quo fungitur privilegijs Ecclesiasticis, & semper manet Deo consecratus, quia eius consecratio, maxime character aboleri non potest, adeo vt si servus consecraret hostiam proculdubio, si sacerdos esset, manet consecrata virtute characteris sacerdotalis; ergo non posset ad servitatem redire, probo consequentiam, quia ideo res sacræ, etiam si auferantur à domino invito si consecrentur non sunt red-

denda, vt diximus, quia quod semel Deo consecratum est ad vsus profanos non est transferendum.

Supr. hoc
tit. n. 2.

23 Ad hanc quæstionē conclusionē duplici constante membro respondeo; semper est faciendā restitutio domino ignoranti, & invito servi ordinibus iniciati, vt serviat in pristina servitute, sicut antea si non fuerit Sacerdos, si autē sacerdos fuerit serviat in ministerio sacerdotali, hac conclusio cum suis partibus intellecta casu quo alio modo propter impotentiam non possint satisfacere, ne dominus eorum nolit manumittere, probatur quoad primam partem non solum ex nostro textu, sed ex pluribus alijs ex decreto part. 1. sed præcipue ex duobus apertis in quorum primo Gelasius Papa hæc habet verba: *Et ideo fratres charissimi, eos, quos suavia dicti viri actores (hoc est domini servorum) in clericatus officio monstraverint derineri discussos, & obnoxios approbaros custodito legum tramite sine intermissione restituite: ita vt si quis iam ex his presbyter reperitur in eodem gradu, peculij sui amissione multatus maneat, diaconus vero, aut vicarium præster, aut si non habuerit ipse reddatur.* Ex quo textu satis constat conclusionis firmū fundamentum.

Cap. de ser-
vorum 2.
hoc tit.
dist. 54. c.
ex antiq.
9.

Deinde idem probatur ex sequenti ibidem capite, in quo quibusdā episcopis man latur quendam servum nomine Leontium Antistitem Clustanæ urbis clericali officij privilegio decorasse, & alium eius fratrem nomine Antiochum ad presbyteratum honores vsque perduxisse, captata occasione dominæ eorum absentia, illum quidem, inquam, iubeant reddi ad sequendam conditionis suæ necessitatē. Istum vero Antiochum, quia propter sacerdotium reconciliari non potest, dominia non velut redditum sibi habeat, sed pro mysteriorum celebratione susceptum, vt ait textus, vnde vtraque pars conclusionis, cum decissione manifestata apparet, quam proinde sequuntur DD. inter quos Navarr. Suarez, Enriquez, Filiucius Palaus, & alios quos refert Leander.

Cap. fre-
quens ibi

24 Sed præterea probatur principalis pars conclusionis, hac fundamentali ratione sumpta Div. Thom. & omnium Theologorum, quia id ne-

Sua. disp.
51. se. 3.
n. 10.
Nav. c. 27
n. 103. ad
decretum.
Enriq. l.
14. c. 8. n.
1.
Pal. disp.
6. p. 13. n.
3.

cessarium est, quia est actus iustitiæ commutativæ reddere ad æqualitatem unicuique quod suum est, & consequenter id quod ablatum est restituere est ad salutem necessarium; quia ut docet Augustinus: *Si res propter quam peccatum est reddi potest, & non redditur poenitentia non agitur, sed simulatur, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Hæc autem ablatio potest fieri, vel accipiendo, & furto capiendo rem alienam, quam tunc, qui accepit invito domino tenetur restituere ratione rei acceptæ, vel inferendo aliquod damnum alteri, etiam si nihil recipiat, aut in se retineat, & hac ratione episcopus, qui scienter ordinavit servum damnum intulit domino contradicenti, seu non consentienti, tenetur alium servum, seu duos ut excitata disponit, aut duplicatum pretium, quæ obligatio oritur ex iniusta actione, quo supposito procedimus respondere argumentis ex quorum solutione magis explicabitur nostra conclusio, & eius partes.

25 Ad primum: ergo respondetur, quod secundum iustitiam commutativam certum sufficere restituere simplum, quod fuit ablatum, sed secundum vindicativam oportet aliquando duplum restituere, quod quidem fundamentum habet in divina lege, in qua mandabatur, quod si rei sublata inveneritur fur, quod duplum redderet, & Zacheus dicebat domino: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi reddo quadruplum,* & alibi sæpè: ergo in poenam delicti punitur iuste episcopus in duplo, ut sic emendaretur in republica illud damnum; quamvis poenam, ut diximus non teneretur solvere ante sententiam iudicis, ut facile colligitur ex D. Thoma, qui docet accipientem alienum tenetur reddere quantum accepit, & post sententiam tenetur ad poenam, nisi ex ordinatione servi aliquod sequutum fuisset damnum domino.

26 Ad secundum respondetur concedendo, ex impotentia quis excusari à restitutione, & similiter si ex restitutione rerum inferioris ordinis patiarur debitor detrimentum in rebus ordinis superioris quod regulariter

verum est, aliquo excepto casu apud Sotum de iust. & apud Sa, tamen hanc regulam intelligunt, & explicant DD. cum hac limitatione, scilicet, quod locum non habet quando maior status, aut honorificus acquisitus fuit iniuste cum peccunijs, aut bonis alteri iniuste ablati, quia tunc, tenetur restituere illa bona etiam cum detrimento, seu depositione ab illo statu, & honore iniuste acquisito, ut docet Laim. Caiet. Petrus Nav. & alij omnes. Quapropter cum servus ordinatus fuerit cum iniuria, & damno domini sui nihil mirum quod, si non habet vocationem, aut alium servum, seu peculium, quo possit se redimere, reddat ipse etiam ordinatus ad servitutem, quia non potest conservare statum cum re aliena, cum ipse non sit sui iuris; ceterum si sacerdos sit quamvis teneatur, si non habeat etiam unde se possit redimere, reddere etiam ad servitutem, propter respectum ad sacerdotium non permitti in alio occupari, quam in mysteriorum celebratione, in quo videtur reformatum nostrum textum in quo ordinabatur tales servos fraude ordinatos in sacris deponendos, & a dominis recipiendos, nisi loquatur, ut credo de sacerdotibus citra sacerdotum, quia sacerdos, quamvis maneat servus servire debet domino suo in sacerdotali officio.

27 Ad tertium respondetur negando esse superioris, aut fortioris iuris, ius quod habent homines in dominium suæ libertatis, quam illud quod dominus habet in suos servos, seu alias res, quarum habet verum dominium, nam homo potest iusto titulo, & ratione etiam naturali, ob vitandum maius malum perdere dominium suæ libertatis, ut contingit in mancipijs; ut iam diximus, in cuius dominium iuste successit dominus, ac proinde est esse fortius, & magis naturale, quod dominus habet in servum, quam illud, quod habet ipse servus, qui nullum habet nisi manumittatur, unde se tradens nihil agit contra legem naturalem, sed potius agit iuxta eam rem suo domino reddens, nec est simili in exemplis adductis propter diversam rationem ibi traditam.

28 Ad quartum concedo antea-

L. 1. q. 6.
ar. 3. con.
clus. 13.
Sa & verb.
res. n. 16.

Laim. l. 3.
c. 12. n. 2.
9. requiri
tur.

Caiet. in
sum. verb.
restitutio.
Sotus q. 4.
3. ar. 2. in
4. disp. 13.
Navar. l.
4. c. 4. n.

44.

D. Thom.
loc. citato
ar. 3. in fi
ne.

cedens, & nego consequentiam, quia qui voluit iniciari in sacris voluit etiā, quæ ipsi sunt annexa, quare tenetur voto castitatis, necnon, & recitare officium divinum, aut horas canonicas si sibi per tempus licuerit, quia cū dominus eius possit eum in servitio suo occupare quia potest vti iure suo, ita ut non remaneat sufficiens tempus ad recitandum, ex hoc impedimento, non dubito servum posse ab horarum recitatione excusari, sicut qui vovit votum à cuius adimptione excusatur ex superioris sibi imposita occupatione, quatione possunt prælati, subditorum, pater filiorum familias, & maritus uxoris vota irritare quatenus sunt in eorum præiudicium, ut est commune, & tradit Sa, & omnes, vnde quamvis dominus servi non possit irritare hoc votum, quia est annexum ordini, potest tamē indirecte impedire eius adimptionem præocupando in servilibus ministerijs servum suum, excepto sacerdote, ut dictum est propter excellentiam status, at vero sacerdote minores deponuntur, ut dictum est, depositio, autē privat honore, & dignitate, ut docent Summistæ inter quos Sa, necnon, & privilegijs, excepto fori, & canonis privilegio, quamvis eum dominus poterit licite rationabili pœna, aut castigatione punire, excepto, ut dixi sacerdote, qui tamen debet domino in rationabilibus omnino obedire, non tamen sine dispensatione celebrare poterit, cū sit irregularis, ut tenet Enriquez, & alij supra citati, inter quos Sylvester.

29 Ad quintum respondeo concessio antecedente, quo ad omnes eius partes, & nego consequentiam, & disparitatis rationem reddunt glossæ, quas vidi super citatis capitibus, quæ placent Doct. D. Emmanueli Gonçal. in pressenti, immo eam etiam tradit Sylvester. quæ consistit in eo quod in alijs rebus consecratio est in superficie: non in anima ideoque non debent manu profana tractari, at vero consecratio eius, qui ordinatur est in anima, quæ manu tractari non potest, sed hæc solutio pro qua etiam adducit Sylv. Hostiensensem, & alios antiquos canonistas, quæ, quia solutio sapientium est non potest non magni pendere. Sed ego confiteor eam calere non posse, tum

quia res sacræ Deo dicantur, non solum quo ad superficiem, quæ est species quantitatis, sed etiam quod substantiam, nec benedicuntur solum superficies, sed tota substantia rei, tum etiā, quia sacerdos, & in sacris ordinati, non solum consecrantur in anima, sed etiam in corpore, cum quo anima est informativè intime unita, manus namque ordinati vnguntur, vnde totus homo quo ad animā, & corpus manet dicatus, & consecratus, & ex tractus ab statu seculari, & sic qui manus violentas in eum ponit excommunicatur. Præterquam quod prædicta rerum in animatarum benedictio, aut consecratio nihil reale physicum ponit in re, sed fit de ea quædam moralis deputatio ad divinum cultum, ut supra diximus, vnde in superficie nihil corporum est superpositum per benedictionem quod possit manu contrectari.

30 Ex quo aliter respondeo constituyendo differentiam in eo quod, ut docet Sanct. Thom. res, quæ Deo consecratæ sunt non possunt non esse consecratæ: vnde semper, est necesse, ut consecratæ maneant, item, quia hæc res nō possunt deponi, aut degradari, quia depositio, & degradatio sunt pœnæ Ecclesiasticæ, quarum res inanimatæ sunt incapaces, quia ut ait Sylvester, in alijs rebus non est dolus sicut in homine, homo ergo sicut est capax culpe est etiam, & pœnæ, ac proinde potest ob suam culpam deponi, & degradari, & consequenter ad præteritum statum reduci per privationem privilegiorum Ecclesiæ, vnde stat bene textus citatus ex decreto, cum

nostro textu.

Supr. tit.
10. de sup.
negl. prel.
à num. 8.

2.2. Dis.
Thom. q.
88. ar. 11

Sylv. ubi
prox.

14. compe
rimus q.
ultima.
doct. ii. 2.

Sa verb.
votum c.
2. num. 1.

Sa verb.
depos. n.
1.

Supra hic
num. 23.
Sylvester.
vers. servi
int. q. 6.

Glos. sup.
c. servor.
hoc tit. &
sup. ex an.
antiquit.
& c. fre-
quens dist.
34.

Sylv. ubi
prox. in
dicto quin
10.

CAPVT MIRAMVR SEPTIMVM HVIVS TITVLLI
cuius hæc est species.

VM Aliquando servi ordinarentur sine licentia dominorum suorum: quæsitum fuit a Pontifice, qualiter isti sic ordinati debeant in servitutem, vel non debeant revocari, & Papa respondet dicens, se mirari non modicum de questione, cum certum sit in constitutionibus antiquorum, quando servi in gradibus Ecclesiasticis ordinati debeant in servitutem, vel non debeant revocari. Deinde subdit Papa, quod de subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in patrum statutis, iudicium fert, quod iste ordo eodem privilegio gaudet cum diaconali, quia licet olim non reputaretur sacer in Ecclesia primitiva, tamen a tempore Gregor. & Urbani Secundum moderna tempora sacer reputatur.

31

CONCLUSIO. Ius, quod est de servo facto diacono, de subdiacono debet etiam intelligi, quia eodem privilegio gaudent. Hæc conclusio probatur ex alijs iuribus, nostre textui fulcimentum tribuentibus, & ex quadam Bulla Gre. XIV edita anno 1590. idem docent omnes repetentes ad hunc textum, & sup. citato 9. a multis, quos refert Barb. Covarr. Duaren. Azor, Diana, & alij plures.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Quicumque fuerit constitutus in ordine subdiaconatus, non est adhuc in ordine sacro, secus vero constitutus in diaconatu: ergo hi duo ordines non gaudent eodem privilegio, cõsequẽtia patet, quia ordo sacer maiora habet privilegia quã nõ sacer antecedens autem probatur, quia satis probabilis est opinio asserens subdiaconatũ non esse Sacramentũ, vt ex pluribus docet Laim. qui tãquam probabile sentit esse Sacramentum, de diaconatu autem valde probabile, &

quasi certum: ergo non possunt gaudere æquali privilegio.

Secundum argumentum: desumitur ex M. Sententiarum opinione, quæ opinionem approbat Caietanus, dicit ergo Mag. subdiaconatum ordinem non esse, sed cum Ecclesiam pro tempore instituisse, quæ refert Sotus deinde subdit infine prædictus M. quod, quamvis omnes gradus Ecclesiæ sint spirituales, & sacri: excellenter tamen canones duos tantum sacros ordines appellari censent, diaconatus, scilicet, & presbyteratus: ergo cum subdiaconatus sacer ordo non appelletur non potest gaudere eodem privilegio, ac diaconatus.

Tertium argumentum: desumitur ex nostro iure, vbi sic dicitur in decreto; diaconus vero, aut vicariũ præstet (puta ad serviendũ domino, sine cuius licentia cũ esset servus ordinatus fuit) aut si non habuerit, ipse tradatur, relinquã vero officia sciant neminẽ posse ad hac obnoxietate vindicari quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum iura,

Ex cap. d
multis 9.
de etate,
& quali-
tate ordi-
nand.

Ex Trid.
ses. 22. c.
2. de ref.
Ex Bulla
Greg. IV.
Covarr. in
regul. pec.
cat. p. 2. §.

num. 6.
Duaren.
l. 1. de sa-
cris c. 14.
Azor p. 2.
c. 28. q. 7.
Barb. in
present.
Dian. p. 2.
de consec.
episco. ref.
§ 3.

Laim. l. 5
tr. 9. c. 4.
asser. 4.

Mag. in
4. dist. 24
o. septi-
mus est.
Sotus in
4. d. dist.
9. l. ar. 1.
7. conclu.
Caiet. in
add. ad 3.
p. q. 64.
art. 3.

C. ex anti-
quis 9.
dist. 54.

iura, nec privilegia, vlla ratione turbentur ex quo teste inferitur solum diacono permitti servire per alium si ex servo fiat diaconus. ceteri vero per semetipsos ad servitium domini redire coguntur. ergo non idem intelligendum est de servo subdiacono, ac de diacono.

Ratio decisiva.

32. Sed his non obstantibus vera est proposita conclusio, cuius ratio decisiva est, quia ordo subdiaconatus constituit clericum in tam superiori gradu, ut ratione gradus esset indecens quod servus hoc ordine iniciatus rediret ad servitutem, si aliquo modo posset domino satisfacere, non minus quā diaconus: est enim subdiaconatus secundum communem theologorum sententiam ordo sacer; quare sacro Sancta Synodus Tridentina decrevit, & definiit subdiaconatum secundum SS. PP. & Sacra Concilia ad maiores ordines referri, ut ex illis constet, & merito, quia subdiaconus proxime servit, & ministrat sacerdoti celebranti, sicut & diaconus: ergo eodem debet gaudere privilegio, qui non minus est etiam Deo mancipatus, & voto castitatis ligatus, & onere recitandi divinum officium obligatus sicut diaconus, ergo.

Sancta Synodus.
nod. scilicet 23.
c. 2. & c. 2.
Cap. 2. sub
diacono. 93.
dist.
Cōc. Cart.
4. 2. 2. c. 1.
segg.
Ca. subdia
cono. 23.
dist. c. nul
lus.
Cap. nemo
32. dist.

33. Ad primum ergo argumentum respondetur negando antecedens tanquam falsum, & contra communem theologorum sententiam, ut ipse Lander man refert, & quasi certum dicit, & longe multo probabilius, ut tradit Lander, ita, ut iam negari non possit, prater quam, quod dato, quod non esset Sacramentum, sufficeret esse ordinem maiorem, ad quem prædicta sacra ministeria pertinent, ad hoc quod gauderet eodem privilegio, ac gaudet diaconus.

Leander.
tract. 6.
de ordin.
disp. 1. 9.
7.

34. Ad secundum argumentum respondeo opinionem M. esse falsam, & multo magis in eo quod dicit subdiaconatum non esse ordinem sacrum quamvis in sæculo Magistri hoc declaratum ab Ecclesia non fuisset, quia ratione citati canones non expresse prædicarunt sicut de presbyteratu, & diaconatu, quod postea declaravit.

35. Ad tertium respondetur nihil probari, cum sit argumentum negativum ex quo nihil certum inferitur;

quia quamvis ibi textus citatus tantum fecit mentionem de diacono, non sequitur idem intelligi non debere de subdiacono, nihil obstante, quod ibi non explicuisset, quia non dum à Gregorio, & Urbano, quos multum temporis præcessit Gratianus, qui floruit per annos 1140. & qui per moderna tempora præcesserant Innocentium Tertium, erat edita constitutio, perquam iam non dubitari dicit noster textus subdiaconatum esse ordinem sacrum.

36. Hunc textum Miramur esse Innocentij III. denotat eius titulus, quamvis sub eius nomine introductus non sit, tamen Tancredus, quem refert, Doctor Gonzalez hic respondendo affirmat tanquam non suum, neque contineri dicit in registris Innocentij, quod ab eius ore accepisse etiam asserit quamvis extant constitutiones eiusdem servo ordinato in subdiaconu, qui privilegio asseritur eodem gaudere cum clerico, & alia plures, inter quas hæc præfens ostendit non reperiri, sicut nec alia, quæ etiam ipsi tribuuntur, sed quid quid sit, cum nostra decisio, ut ait ipse, Gonzalez cum alijs quas exprimit ibi, sit copilata in corpore huius voluminis decretalium, & à Gregorio Nono approbato, & ab Ecclesia admissa, iam non relinquitur dubitandi locus eam, sicut, & ceteras omnes in eo contentas esse canonicam, & aut hereticam; & cum alias canonicam etiam contineat prædicta decisio doctrinam de ordine subdiaconatus, ut iam pergitur amplius explicare in sequente questione.

Gonzalez hic
num. 1.

QUESTIO VNICA APPENDIX:

An subdiaconatus gradus sit, & fuisse a principio Ecclesie ordo sacer, & Sacramentum?

37.

Quamvis in duas questiones partiiri exigebat hæc difficultas sub vna tamen resolvere visum fuit quia fundamenta, quæ probant esse ordinem sacrum, sufficienter probare esse etiam Sacramentum satis constat, circa quam questionem præferimus, quo ad quatuor gradus iam diximus supra, & quidem quod non sit ordo sacer

Supra tit.
de rep. or.
dinat. an.
15. & seq.
Mag. in 4.
dist. 24. &
7. & in 1.
ne.
Leander
disp. 1. 9.
7. sup. hic
sub n. 31.
cer

C. nullus
episcopus
diff. 61.
Cap. ante
trienium
diff. 31.
Cap. nu-
llum diff.
28.

cer expresse docet Magist. iam citatus quem alij plures sunt secuti, quos refert Leander de Sacramento ordinis inter quos Machado, & alij, quos citavimus supra. Huius sententia non leve fundamentum est quidam textus ex decreto sic habente: *Sacros autem ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum hos si quidem solos primitiva legitur habuisse Ecclesia, & idē probatur ex alijs capitibus, maxime ex hoc nostro capite nitamur ubi hæc habetur: Num licet ordo non reputaretur (& loquitur de subdiaconatu) in Ecclesia primitiva tamen a constitutione Gregorij, atque Urbani Secundum moderna tempora sacer gradus esse minimē dubitatur.* Ex quibus verbis deducitur ad minus à principio subdiaconatum non fuisse ordinem sacrum, & consequenter esse gradum eiusdem generis, aut speciei ac quatuor primi gradus, quos propterea, quod non sunt sacri non esse vere Sacramenta satis probabiliter tenent DD. ut vidimus citato num. 15. ergo idem dici debet de hoc.

Secundum argumentum ex hoc ipso fundamento formatur: subdiaconatus à principio non fuit ordo sacer, & consequenter nec Sacramentum, sed quædam gradualis dispositio, sicut in cæteris gradibus in ordine ad ordinem Sacerdotalem, sicut in baptismo exorcismus, & aliæ omnes caerimonie, quæ præcedunt Sacramentum baptismi non sunt Sacramenta, sed Sacramentalia, ut compertum est apud omnes; ergo similiter subdiaconatus à principio non fuit sacer, nec Sacramentum, sed quid Sacramentale, quod etiam aliqui affirmant de diaconatu, ut refert Laimam; unde sequitur quod nec villo tempore possit esse Sacramentum: probo consequentiam. Quia quod à Christo Domino non fuit institutum Sacramentum nunquam potest esse Sacramentum, siquidem Ecclesia Sacramentum instituere non potest, neque mutare substantiam sacramentorum, ut habetur ex Trident. omnium namque Sacramentorum solus Christus est institutor, ut etiam patet ex eodem Concil. ergo nec sacer, nec Sacramentum potest esse.

Tertium, nam si subdiaconatus esset ordo sacer eo iniciati tenerentur

ad castitatem, nec possent uxorem ducere, sed olim subdiaconi matrimonio licite copulabantur: ergo non est ordo sacer, maior probatur, quia continentia est annexa sacro ordini: ergo ab eo separari non posset. Minor autē patet expresse ex aperto decreti textu, quod etiam constat ex alio capite, in quo textu supponit Greg. Pelagium Secundum fecisse quandam constitutionem, ut omnes subdiaconi Siciliæ à suis uxoribus abstinerent, quas in minoribus ordinibus duxerant, ut à facto officio abstinere, quam constitutionem, quia dura fuit, & iniqua (sic dicit glossa ibi) retractavit, & instituit, ut subdiaconum compelleretur ad continentiam, quam promittere teneantur ante quam recipiant ordinem subdiaconatus; cuius etiam constitutio extat in eodem decreto. Vbi sic textus dicit: *Nullum facere subdiaconum præsumant episcopi, nisi, qui se victurum caste promissit,* sic disposuit D. Gregor. scribens Petro Subdiacono: ergo subdiaconus ex se non habet annexam continentiam, sed tantum ex Ecclesiæ constitutione. Hi autem Pontifices, scilicet, Pelagius Secundus, & D. Gregorius Magnus, floruerunt ille ab anno 579. in quo fuit exaltatus in Papam, & fuit sexagesimus sextus Papa: iste autem fuit Pap. 67. in numero hoc nomine primus. Qui successit prædicto Pelagio Secundo, circiter anno 540.

37 Ad hanc quæstionem respondeo unica bimembri conclusione scilicet: subdiaconatus est ordo sacer, & Sacramentum à Christo Domino nostro institutum. Hæc conclusio quoad primam partem probatur ex hoc nostro textu, in quo dicitur subdiaconatum gaudere eodem privilegio, ac gaudet diaconatus: ergo cum constet ex cap. nullus citato quod diaconatus, sicut & presbyteratus sit ordo sacer, de subdiaconatu idem est afirmandum, deinde quoad tempora à Gregorio Magno manifestum est declaratum fuisse sacrum ordinem, ut

Ex decre.
c. multo-
rum 20.
27. q. 2

Ex alio c.
ante trien-
nium 1.
diff. 31.

ibi d. ante
trienium
cap. citat.

Cap. nullū
facere 1.
diff. 28.

D. Greg. l.
1. epist. 42
in fine.

Laim. l. 5
tr. 9. c. 4.
citatus.

Ses. 21. c.
1.

Ses. 23.
can. 6.

Cap. ante
trienium
diff. 31.
Ses. 23. c.
2. & can.
2.

ordi-

ordines referri, cum etiam indubitatum sit maiores ordines esse diaconatum, & presbyteratum, minores vero alios quatuor, quod etiam clarius, & expressius docet Cathechismus Romanus, dicens sic: *Maiores, vel sacri ordines sunt, ordo sacerdotalis, diaconatus, & subdiaconatus, unde in hoc probando non est necessarium immorari.*

38 Quoad secundam vero partem, scilicet, quod à principio fuerit Sacramentum quamvis ab aliquibus negetur, sed contrarium est certum, & communiter receptum, & in eo gradu veritatis, quod Torreblanca apud Leandrum doceat esse hæreticum negare ordinis gradus præter sacerdotium, & diaconatum, ubi suppleri debet, esse Sacramentum, sed quamvis hoc non ita sit, quia vnicuique non est expresse diffinitum, ac proinde non est hæreticum hoc negare, videtur tamen temerarium, quia est contra communem omnium theologorum, & canonistarum, ut asserit dictus Leand. & præter rationes, quibus probavimus quatuor minores ordines esse Sacramenta, ut supra, de subdiaconatu probatur sua speciali ratione, quia in eo reperitur determinata materia, & forma, ut docet Cathechismus, in subdiaconi ordinatione ut in servitio, & ministracione Sacri mysterij se exerceat ex quo sequitur fuisse à Christo Domino institutum, iuxta Concilij diffinitum.

Cathech. de ordin. sacram. n. 12.

Supra tit. de tempor. ordin. a. n. 15.

Cathech. num. 19. Ses. 7. can. 1.

39 Vnde tota difficultas consistit in examinando si à principio fuit ordo sacer, & quidem plures video auctores, inter quos Machado, Gonzalez, & alios asseverantes in primitiva Ecclesia minime fuisse ordinem sacrum fundatus in nostro textu, & in alijs, qui hoc expresse affirmare videntur, iam citatis, sed non obstantibus dicendum est, in rei veritate etiam in primitiva Ecclesia fuisse ordinem sacrum, sicut, & Sacramentum, non solum propter latam significationem, quam importat hoc nomen sacrum, quod sic dicitur quidquid ad Deum pertinet, & eius nomine habetur, & in ordine ad eius cultum est institutum, ut ait Calepinus, quia, ut sic etiam minores ordines sacri dicuntur, ut dixit Mag. sed etiam speciali ratione sicut, & diaconatus, & ratio mihi est, quia

Mag. ubi prox. hic num. 36.

fuit Sacramentum, & ideo à Christo institutum, ut iam ex dictis constat, sed in eius institutione non potuit non constitui in eo gradu, & dignitate, quæ ad eius munus, & ministerium pertinebat, eaque puritate, & dispositione quam sacri canones in locis citatis requirunt ad proxime serviendum, & ministrandum in augustissimo, & altissimo Eucharistiæ Sacramento, nec enim in minore perfectione credendum est Christum Dominum illud Sacramentum subdiaconatus instituisse: ergo à principio ordo iste, ex suamet institutione sacer fuit.

40 Secunda mihi ratio est, quia si non fuisset à principio sacer institutus Ecclesia non assignasset, nec potuisset eius, tam intrinsecas condiciones, quarum una est continentia, quæ secundum veriore sententiam non ex præcepto Ecclesiæ, ut dicemus, sed ipsius ordinis exigentia annexa est, cuius continentia votum implicite amittitur ab eo, qui subdiaconatus ordine iniciari vult, quare inquam pluribus provincijs hoc continentia votum semper fuit observatum, ut præcipue apud Latinos ut late docet Magister Pontius de matrim. & in hoc puncto multa, & multos asert Doct. D. Emman. Gonç. Quod magis confirmatur, ex alio decreti capite in quo adstruitur subdiaconos: *Olim consuetudinem retinuisse, ut subdiaconi suis licite miscerentur coniugibus*; unde non ex aliqua legis dispositione, sed ex consuetudine introducta subdiaconi uxores ducebant; quod quidem tanquam indignum damnat Innocentius Secundus in Concil. Romano cap. 5. & habetur in decreto, cuius hæc sunt verba: *Cum enim ipsi subdiaconi Templum, vasa Domini, & Sacrarium spiritus sancti debeant esse, & dici indignum est eos cubilibus, & immunditijs deservire*, & in antecedenti dixerat: quia nullus administratorum Altaris (& loquitur de subdiacono) accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata: ergo ex natura rei castitas annexa est ordini subdiaconatus.

41 Ex his ad primum argumentum desumptum ex auctoritatibus quibus nititur contraria sententia, respondetur nihil contra nostram probatur, quia

Pontius l. 7. c. 24. n. 1. et 4. Gonçal. in com. c. de multis de etat. et qual. ord. n. 9. C. multorum 20. 27. q. 2.

In decreto c. decerni mus. dist. 28.

quia in eis tantum dicitur, quod in primitiva Ecclesia non reputabatur subdiaconatus ordo facer, & quod solos diaconatum, & presbyteratū sacros ordines habuisse legitur in quibus verbis notare oportet, quod non dicitur, quod subdiaconatus non sit facer, sed quod reputabatur, ut non facer, & valde diversum est aliquid reputari ab eo quod est esse, ut constat ex sacris litteris, quod Ioseph reputabatur communiter ut Pater Iesu iuxta illud. *Pater tuus, & ego dolentes, querebamus te*, & tamen in rei veritate pater non erat, nisi tantum putativus, & id genus alia sexcenta exempla, quæ adducit Cantapretensis in suo hypoteposcon, in quibus videmus homines loqui de rebus non secundum esse earum, sed secundum communem estimationem, ut contingit in nostro casu, in quo quamvis subdiaconatus in rei veritate esset à principio ordo facer, quia tamen reputabatur, ut non facer, sic loquuntur prædicti textus, & alij plures de communi estimatione tantum, & opinionem, non de rei veritate, quia tunc hæc veritas ab Ecclesia non dum fuerat, ut postea fuit explicata.

42 Huius doctrinæ fundamentum tribuit etiam nobis D. Thomas, qui quærit, an articuli Fidei secundum successionem temporum creverint, & respondet cum hac distinctione, quod quoad substantiam articulorum, non, sed quantum ad explicationem sic: quare multa explicite creduntur, quæ prius implicite credebantur, cuius rationem reddit, quæ huic nostræ

doctrinæ convenit, quia scilicet, profectus fidei fuit ex parte addiscentis, cuius capacitati Deus se accommodavit, & sic quamvis ex parte sua incipiat operari à perfectis, quia est causa agens, sed in causa materiali, quæ est homo ab imperfectis ad perfecta proceditur sic D. Thom. unde commune est in pluribus casibus, & materijs Ecclesiam multa in sui principio permisisse, quæ postea temporis successu emendavit, seu declaravit: nihil ergo mirum quod in primitiva Ecclesia subdiaconi nuberent, quamvis ordo esset facer, quod postea Pontifices decreverant fieri à subdiaconis matrimonia non debere.

43 Ad secundum respondetur negando antecedens, quia iam constat fuisse ordinem sacrum, necnon, & Sacramentum à Christo Domino institutum, & licet non fuisset ordo facer posset esse Sacramentum, ut diximus de minoribus.

44 Ad tertium respondeo, quod si ve votū castitatis sit impositum subdiaconatui ex præcepto Ecclesiæ, si ve ex voto emisso implicite in voluntate, & receptione huius ordinis quod certius est, & docet D. Thom. & satis colligitur ex citatis verbis iuris, scilicet: *Nullum facere subdiaconum præsumant episcopi, nisi, qui se victurum caste promissit*, non tamen inde pendet, quod sit facer, sed ex dignitate ministerij, & officij, ex quo requiritur, quod vivat, & promittat Deo caste vivere, ut digne ad sacrum munus accedat.

Nullum facere dist. 28. D. Thom. in 4. dist. 37. q. 1. art. 1. Caiet. & alij auct. pul.

*Cantapie
l. 9. regn.
2.*

*D. Thom.
2. 2. q. 1.
art. 7.*

TITVLVS VICESIMVS.

DE CORPORE VICIATVS ORDINANDIS,
vel non.

CAPVT PRIMVM DE PRESBYTERO CAMPANIA huius tituli cuius species hæc est.

VIDAM Presbyter provocavit ad duellum quemdam adversarium suum, qui cum acceptasset in duello presbyter partem digiti amisit: quesitum fuit, vtrum posset celebrare in ordine sacerdotali? Respondet Papa: Quod cum ipse non amisserit de digito tantum, quin bene posset sine scandalo celebrare, satis poterit cum ipso, peracta poenitentia, misericorditer dispensare, vt in ordine suo ministret.

CAPVT CVM DE TVA II. HVIUS TITVLI, CUIVS hæc est species.

QVIDAM Electus fuit episcopus, seu in episcopum; cui opponebant, quod habebat maculam in oculo, & quod non erat legitimus, & consultus Papa respondet. Quod in vtroque cum eo dispenseretur.

CAPVT EX PARTE III. HVIUS TITVLI, CUIVS species sic proponitur.

QVIDAM Monachus incunabilis, idest, in puerilibus pannis fuit sectus, idest, eunuchus factus, post modum in diaconum fuit ordinatus, quesitum fuit an possit vltcrius ad maiores ordines promoveri? Respondet Papa, posse, quia in illa ætate puer non videtur potuisse affectare, aut procurare se castrari, ex defectu rationis; secus tamen, de illis, qui sani sunt, & voluntarie se absciderunt, aut castrari voluerunt, quia hi

non

non debent ordinari, & si ordinentur sunt ab officio repellendi iuxta Concilium Nicenum; non tamen si in persecutione ei fuissent amputata virilia.

CAPVT *SIGNIFICAVIT NOBIS* IV. EIVSDEM tituli, cuius species sequitur.

QUIDAM Presbyter credens se obsequium præstare Deo fecit sibi amputari virilia. Quem decrevit Papa, quod si alias dignus est, posse cum dispensatione, in officio sacerdotis ministrare, non tamen celebrare Missam.

CAPVT *EX PARTE V. HANC CONTINET* speciem.

QUIDAM Presbyter sentiens sibi lepræ periculum imminere, fecit sibi præcidi virilia. De quo consultus Papa respondet, posse in suo officio ministrare, quia Canones SS. PP. hunc à sacri Altaris ministratione non prohibent.

CAP. *EXPOSUIT VI. CONTINET QVOD QUIDAM:*

CARENS Altera manu in abbatem fuit promotus, de quo consultus Papa, non posse propter tantum enormem defectum, quem in sua promotione fraudalenter tacuit ad sacros ordines promoveri, & ab abbatiae officio iuste amovendum.

CAPVT *THOMAS VII. ET FINALIS HVIVS TITVLI* habet sic.

THOMAS Monachus cum esset puer proposuit, quod quædam barra ferrea casu eadem super dexteræ suæ pollicem fortuito casu ungulam avulsi ab eo. Quem non prohibetur ad ordines sacros promoveri, si ad frangendum Eucharistiam sit potens in ipso pollice, alio impedimento obstantem.

Ex omnibus his capitibus talis de ducitur generalis.

Cap. præcipimus

1034. de te chincē

reni 49. diff.

C. non con fidat 49. de fte.

Canon 20 21. 22.

Cup. mari tū 33 de fte

Cap. final 51. diff. c.

fi quis abs cidit 4. c.

bi qui 5. c. qui par tem 6. c. fi

quis a me dicis 7. c.

fi quis in egritudi ne, 8. c. fi

quis in in firmitate

diff. 55.

Anton.

Aug. c. in ris pont. 1.

4. t. 11.

amay. l. 3 66 per v-

vat. c. 6.

Olanus 1. 3 Parali.

c. 10. nu. 34.

P. Greg. 11. de

præscript. Bobadilla

11. polit. cap. 8.

Leuit. ca. 21.

I

CONCLUSIO. Prædictis defectibus, aut alijs similibus, qui non fuerint enormes, aut voluntarij, impediti ordinari valent. Hanc conclusionem præter textus hoc titulo contentos, probant alia multa iura, probant etiam textus ex canonibus Apostolorum, & ex alijs, quos cita Gonçalez se referens ad Antonium Augustinum plura congerentem illustrent istam conclusionem, Amaya, Olanus, Petrus Greg. Duarenus, Bobadilla, & alij plures quos referunt Barboss. & Gonçalez in præsentia.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Non minus requiritur in lege nostra Evangelica in ministris sacrificij altaris integritas, & perfectio corporalis, quam in veteri lege, quia sicut lex perfectior est, & in ea perfectiora sunt Sacramenta; quæ habent ex se gratiam iustificantem conferre, & quia lex vetus fuit figura, & umbra legis nostræ Evangelicæ, attestante Apostolo, quod omnia in figura contingebant illis, quia significabant, quæ vere in hac lege fiunt, & celebrantur, sed in lege veteri non admittebantur ad templum Dei, ministri cum aliqua deformitate, aut defectu corporali etiam levi, ut constat expresse ex Levitico vbi hæc verba extant: *Locutus est dominus ad Moysen dicens, loquere ad familias, qui habuerit maculam non offerat panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso si fracto pede, si manu, si gibosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus omnis, qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo, sed cum pluribus ex his defectibus secundum nostri iuris decisiones, & nostram conclusionem sacerdotes hodie admittuntur ad Altare, quales sunt illi, qui Albiginem, seu maculam habent in oculo, aut fuerit lippus, idest, obscuris oculis ex aliquo humore ad eos concurrente, vel etiam admittun-*

tur herniosi, seu illi, quibus in testina dilabuntur, aut aliam patiuntur in virilibus infirmitatem, quæ hernia dicitur, quia significat quod habet duritiem, & similiter repellebantur, qui habebat in corpore impetiginem, quæ est scabies sicca, & sic de alijs recensitis: ergo huiusmodi patientes defectus corporales irregulares sunt, & ordinarij nõ debent.

Secundum argumentum, nam qui se castraverunt, aut voluerunt ab alijs sibi amputari virilia excluduntur à Missæ celebratione, ut constat: ergo etiam debent alij, qui eunuchi nati sunt, vel facti sunt tales excuratione: probo consequentiam, quia idem est defectus, seu deformitas in utrisque: ergo eadem lege iudicari debent. Nec enim habuisse voluntatem, ut sibi secarentur virilia est sufficiens ad irregularitatem culpa.

Tertium argumentum desumitur ex Deuteronom. vbi sic dicitur: *Non intrabit eunuchus atrit, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, Ecclesiam Domini.* Ex quo testimonio non solum eunuchi, qui voluntarie se castraverunt, aut permisissent virilia sibi abscindi, seu amputari; sed absolute textus sacer loquitur de omni eunuchio, ut ex eo constat, unde comprehendendi videtur, qui casu, seu qualibet persecutione eunuchi facti sunt. Et hæc ratio confirmatur, quia eunuchus ex quacunque causa talis sit à sexu femineo distingui non videtur, siquidem non est dubium ab hoc distingui per veretrum hoc est membrum virile per barbam pillos, & alias qualitates membrorum; unde graphyce dixit D. Hieronymus: *Cur portas veretrum Paule? Cur à sexu feminarum barba, pillis, aliaque membrorum qualitate distingueris? Ergo qui abscissum habet veretrum barba caret, & pillis, aliaque membrorum qualitate à femina non distinguitur, sed femina est omnino incapax ad ordines: ergo, & eunuchus.*

2. His tamen non obstantibus vera, & defensiva est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia omnes prædicti defectus non sunt enormes, aut magnā deformitatem corporalem continent: ergo illos patientes possunt saltem dispensative admitti ad ordines, & sacerdotium, tum quia possunt sufficienter ea exercere, tum etiam

Confer ex 4. cap. bic

Deuteronom. cap. 22.

Hieronymus apud Calp. pin. verb. veretrum mibi.

Ratio decidendi.

etiam, quia ex levibus defectibus nulum scandalum, aut vilipendium statum sequitur apud populum: ergo merito debent ab episcopis admitti, aut dispensari, ut in quaestione latius dicetur.

3 Ad primum: ergo argumentum respondetur secundum aliquas, differentias quas notat Tostatus episcopus Abulensis inter legem veterem, & novam, & sacerdotes earum, quia vitia corporis, quae irregularem faciunt habentem non ita stricte accipiuntur in Novo Testamento, ac in Veteri, si non faciunt magnam deformitatem, ut habere, v.g. magnum, vel parvum nasum, quod certe nihil impedit, & simile est in festorum observatione, nam Iudei sic servabant Sabbata, quod nihil agere licebat, nec parare cibos, nec etiam succedere ignem, quia qui hoc ageret moreretur, ut habetur ex eorum lege. Tum etiam, quia cum eorum Sacramenta, seu sacrificia nullam in se ex se ipsis virtutem profficiendi continebant, praeter circuncisionem (sic dicit Tostatus) & erant tantum caerimonialia mysteria, unde reverentiam, & honorem accipiebant ex qualitate ministrorum, & sic, ut non contemperentur illa vacua sacrificia, necesse erat, quod eorum ministri dignitate fulgerent habita exmunditia, & ornatu vestium, ut ipsorum sacerdotum qualitas, & habitus ipsa imperfecta sacrificia honorarent, sicut accidit in hominibus quorum, qui per se sunt nobiles non indigent exteriori habitu pretiosissimo, ut debita reverentia honoraretur; secus ignobilis, qui quod non est per se dignus reverentia indiget exterius vestibus exornari, ut ei aliqua reverentia exhibeatur. Unde cum Sacramenta nostrae legis contineant in se, & per se tantam dignitatem, quanta eis debetur reverentia per se ipsa, & ratione virtutis quam habent non indigent ex ministris aliquam emendicare reverentiam; sed sufficit quod sint ministri potentes ea decenter ministrare alias, si volueris in ipso Tostado poteris videre litterales, & mysticas rationes, & apud Gonzalez, late, ut solet suo canonico more digredientem, mihi pronunc haec sufficiant addenti

ex D. Thoma secundum Apostolum, quod lex vetus fuit infirma, & quasi in infirmitate, & pueritia, tum incepit Ecclesia cuius synagoga fuit figura, & umbra, sicut lex vetus fuit umbra Legis gratiae: infirmum autem dicitur, quod non potest exequi effectum suum: proprius autem effectus legis est iustificare, quod non poterat facere lex illa, quia erat imperfecta, perfecta autem fuit per Christum, unde etiam eorum Sacramenta egena elementa erant, ut ait Apostolus. ideoque tanquam infirmi pueri omnia illa caerimonialia materialiter nimis observabant, unde dicit Apostolus. cum esset parvulus sentiebam, ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam, ut parvulus, qui cum venerit quod perfectum est, evacuabitur, quod est ex parte, quod testimonium quamvis D. Thoma explicet in comparatione Legis gratiae ad gloriam, eadem ratione, servata proportionem potest comparari ex Lege Veteris, ad Novam, quia Lex illa respectu Legis Gratiae erat imperfecta, & ideo quamvis antiqua, & vetus, puerilis tamen respectu nostrae, & ideo, ut puerilis mortua fuit iuxta illud: *Puer centum annorum morietur*, & ideo cum Lex nostra per Christum perfecta sit, & in aetate virili observat leges virili prudentia, & non puerili, & ideo non respicit tantum litteram, quae occidit, sed spiritum eius, unde non excludit corpore vitiatos ab altari, si vitia levia sunt, sed magis mente vitiatos; unde etiam in festorum observatione cibos parat, & ignem succendit, & alia opera necessaria ad vitam facit, quod Iudei non faciebant in observatione Sabbati, quia operatur virili prudentia.

4 Ad secundum respondetur magis nam esse differentiam inter eum, qui invitus, aut ratione medele castratus est, & cum qui voluntarie consentit, iste namque est irregularis non tam propter defectum membrorum virilium, in quo conceditur dispensatio ab episcopo, quam per irregularitatem, quam incurrit ex mutilatione membri, quae illam inducit; est namque iniurius sibi, qui se mutilavit voluntarie, cum homo non sit dominus membrorum suorum, ac proinde eandem incurrit poenam sibi

D. Thom.
Apost. cap.
ad Corinthios 13.

Ad Galatas
cap. 4.

1. ad Corinthios c. 3.
Isaia cap. 65.

membrum abscindens, ac si esset alterius, tam secundum leges civites, quam canonicas, ut habetur in nostro cap. Quod auctoritatibus, & exemplis pluribus probat, & exornat Gonçal. est namque, ut docet Caietan. in Evag. Marhei se hominem castrare etiam propter Regnum Dei magnum peccatum, & ideo merito prohibetur Missam celebrare, quia via alia munia sacerdotis possit exercere, si quando virilia amputavit crederet se obsequium Deo præstare, quia tunc ignorantia à culpa excusavit.

In nostro
c. signifi-
cavit.
Gonçal. su-
per hoc
tit. ar. 7.
Caiet. sup.
Matth. ca.
19.

5 Ad tertium dicendum, quod secundum glossam ordinariam per ingressum ad Ecclesiam Dei à qua repelluntur intelliguntur contractus matrimonij cū muliere Israelitica, à quo impediuntur impotentes ad generandum, quia non est ibi bonum prolis, & patientes defectum natalium, & viles non admittebantur etiam ad honores, cuius modi erat honos sacerdotalis, & sic nec ad matrimonium, nec ad sacerdotium erant apti, aut digni, recolenda in superiori solutione, & circa eunuchos vide Dianam, & alios quos refert.

Diana p.
11. tract.
res. 23.

6 Circa hos textus de corpore vitiatis loquentes nihil se offert advertendum præter eorum Authores, quorum duorum capitum fuit Alexander III. scribens Archiepiscopo Salertino in 1. cap. est Salernum in Provincia Campaniæ, in qua presbyter relictus obtulit duellum, & partem digiti amisit, est autem Capania Regio Italiæ fortissima. Aliorum autem capitum auctor fuit Clemens III. qui præfuit Ecclesiæ circa annos 1190. cui successit Cælestinus III. creatus Papa anno 1191. & prædictus Clemens hos supra dictos instituit canones, diversis scribens episcopis. Pro quorum pleniori intelligentia vnicam subscribam quæstionem, ex cuius resolutione non nullos deducam cum Doctorum

doctrina casus, & resolutiones.

QVÆSTIO VNICA.

An vitia corporis facianter habentes irregulares, & quæ sint illa?

ET præter ea, quæ huic spectantia diximus supra, quod prædicta vitia non causent irregularitatem sequentia propono argumenta: primum nam irregularitas est impedimentum canonicum, ut ex eius definitione diximus ibidem, sed vitia corporis non sunt impedimenta canonica, quia defectus naturales sunt, & ex corporalibus infirmitatibus provenientes: ergo non sunt impedimenta canonica, aut ex lege Ecclesiastica provenientes, & consequenter non possunt proprie causare irregularitatem.

Supra tit.
de xxi. &
quali or-
din. n. 75.

Secundum argumentum, nam Ecclesia potest dispensare in omnibus suis legibus, si non licite, saltem valide dispensat Papa, vel quilibet legislator, quas tulit, & dispensatio valet, etiam sine causa concessa, ad differentiationem dispensationis divinæ legis, cuius dispensatio à Papa sine causa facta est nulla, ut communiter docent theologo, ut habet etiam Sa ex Covarrub. sed si Papa dispenset in aliquibus vitijs corporis, ut si dispenset cum cæco, aut manu carente, & in alijs huiusmodi dispensatio nulla erit: ergo hæc vitia non sunt impedimenta canonica, sed naturalia.

Sa verbi
dispensat.
num. 17.
Covarr.
epist. c. 6.
§. 9 n. 10.

Tertium si vitia corporis essent impedimenta canonica non posset episcopus in eis dispensare, sed episcopus in pluribus ex his dispensat quando non habent nimiam deformitatem: ergo non trahunt secum aliquam irregularitatem; maior probatur, nam episcopus non potest dispensare in iure canonico, quia dispensare in lege est eiusdem potestatis, cuius est condere legem, sic docet Molina.

Molin. de
iust. t. 4.
tr. 3. disp.
20. n. 19.
sol. mihi
942.

8 Ad hanc quæstionem respondeo cum Div. Thoma, quod aliquis efficitur ineptus ad susceptionem ordinum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis personæ, & ideo, patientes defectum in membris impediuntur à susceptione ordinis si

D. Thom.
2. p. q. 39.
art. 6. in
additioni-
bus.

fit

fit talis defectus, qui maculam notabilem inferat per quam obscuratur personæ qualitas, ut abscissio nasi, vel periculum in executione posset facere, alias minime impediuntur, hæc autem integritas exigitur de necessitate præcepti, sed non de necessitate Sacramenti, ex quibus deducitur manifesta conclusio.

Defectus, aut vitia corporis, quæ inferunt magnam, aut notabilem maculam, seu deformitatem in homine faciunt eum irregularem ad suscipiendos ordines; secus tamen si vitium non causat magnam deformitatem, aut notabilem maculam; hæc conclusio probatur primo auctoritate Sancti Doctoris, & eius ratione tradita; quia dicit requiri membrorum integritatem de necessitate præcepti, & non de necessitate Sacramenti: ergo positum est præceptum canonicum, & Ecclesiasticum, ne accedant huiusmodi corpore viciati ad suscipiendos ordines: ergo sunt iure canonico irregulares. Probatur secundo ex toto nostro titulo de corpore viciatis, & ex alijs pluribus iuribus, & auctoritatibus Doctorum, tam theologorum in prædicto lib. 4. & verbo irregularitas ex defectu corporis, quam canonistarum super hoc eodem titulo.

9 Ex hac conclusione, seu generali regula, quæ iudicio prudentis est deferenda determinari debent omnes casus, qui in hac materia possunt occurrere, ut sic prudens iudicium fieri possit circa hæc vitia patientes admittendos, aut repellendos ab ordinibus ad quorum tamen dispensationem ubi dispensatio locum habuerit multum iuvare potest, & suplere litterarum peritia, personarum virtus, & nobilitas, & sacerdotum necessitas, aut eorum, & suorum egestas, aut amissio alicuius beneficii, &c. Præter quas generales regulas aliquos exprimo particulares casus. Primus, & in primis cæcus est omnino indispensabilis, quia exponitur manifesto periculo irreverentiæ; & etiam si habeat memoriter omnia contenta in Missa de Requiem, aut Beatæ Mariæ, &c. quia potest oblicisci, & in alijs præter scandalum, & impe-

dimentum actionum; unde hæc irregularitas non solum impedit ad aliquem admittendum ad ordines, sed etiam si postquam ordinatus fuerit, supervenerit, quamvis aliquis auctores inter quos Sotus, & Enriquez, affirmant cum omnino cæco posse Summum Pontificem dispensare, & se ipsos vidisse defacto dispensasse cum quibusdam cæcis, quia in tali casu potest assistere alius sacerdos cæci coadiutor, ne erret, aut minueret.

Secundus casus est, si sit monoculus, hoc est unum tantum oculum habens, lest enim is irregularis, ut constat ex iure, docentque communiter, ut habetur apud Dianam, Sylvest. & alios, sed in hoc casu bene distinguit Diana, quod si habeat utrumque oculum integrum, & dextri visu careat facile est dispensandum non ita tamen respectu sinistri, qui est canonis, nisi tanta sit vis in dextro, ut ex applicatione capitis, & a proximatione missalis sine nota, & scandalo legere possit, & hoc maxime attendendum est si hæc carentia sic pervenerit iam sacerdoti, quod etiam verum existimo, si sacerdoti oculus fuisset erutus, ut sic multos cognoscimus sacerdotes, quia ex hoc parvum, aut nullum sequitur scandalum, qui omnes quamvis dicamus cum Enriquez esse irregulares, debet ab episcopo facile cum ipsis dispensari, vel si sit difficilis ad episcopum recursus se favorabiliiori opinioni accommodari, quia cum huiusmodi deformitates supervenientes præcipue non sint a patiente evitabiles non videntur esse maculæ notabiles, si alias officium sacrum peragere bene valent, & idem dicito de habente in oculo nuvem, quamvis dicant theologi fundari in textu iuris, quod si sit magna indiget Papæ dispensatione ad cuius recursus, quia difficile, episcopus dispensabit, ut bene colligitur ex prædicto nostro textu, sic Suarez, & alij; de lippis autem, id est, illis, qui habent oculos lacrimantes, si omnino videre non impediuntur licet indigeant crebro tergi non videtur dicendos esse irregulares, sic Leand. & idem dicito si habeant unum oculum aliquantum

Lotus in
4. dist. 13
2. 1. in fine.
Enriquez
cit. c. 8.

C. Evangelica
dist. 55.
Dian. p. 5.
tr. 6. ref.
24.
Sylvest.
verb. cor.
por. vicia.
q. 6.
Leand. tr.
2. de irreg.
q. 7.

Enriquez
l. 14. c. 8.
num. 2.

Ex c. cum
de tua hoc
tit.

Suar. disp.
51. sect. 3.

Leand. ubi
prox. q. 11

Ex decret
dist. 55. &
hoc nostro
tit. & tit.
de cleric.

agrot
C. maritū
c. commun.
nit. dist.
32.

Doctores
schol. ab. in
4. dist. 25
Navar. c.
27. a num
198. in
summ.

Enriq. l. 4
c. 8.
Suarez de
conf. 1. 5.
dist. 5. 1.

Agidius
de conf.
dist. 18.
Cast. Pal.
de conf.
dist. 1. p. 11.

11.
Enriq. l.
14. c. 18.

lum maiorem altero, secus tamen esset si in natura situ oculum non haberet, quia magnam causaret deformitatem.

11 Tercius casus est surdis, qui si sunt penitus inepti ad audiendum non est dubium quod sint irregulares, & ideo ad ordines non sunt admittendi esset namque rediculum, & scandalosum in altare tractare ministrum cum sacerdote furdo, qui responsa, neque alia audit, atamen alijs visum est, contra, quod quidem verum iudico si audiret egre, & difficulter, quia talis non est omnino surdus, neque irregularis, maxime si hæc surditas adveniret in statu iam sacerdotali existenti, quia tunc poterit omnia munia sacerdotalia exercere, & celebrare (excepta confessione) quamvis sit sine ministro, qui respondeat, cum ipse sibi respondere possit, ut docet Laiman, ex Navarro. At vero, qui canet auriculis, sive, quia ei abscissæ fuerunt propter aliquod crimen sive ex alia causa irregularis est, quidquid dicat Enriquez, quia auriculæ dato quod, ut ipse ait non servirent ad aliud quam ad ornatum hoc tamen ornatu in homine deficiente magna resultat deformitas, præterquam quod, deserviant etiam ad vocem loquentis recipiendam, tanquam organa naturæ, verumtamen est, quod si hæc deformitas possit suppleri ex capilorum, & crinium oculatium defectum extensione, posset facilius cum eo dispensari, sed hoc est peracidens, & remedium contingens, potest namque etiam capillis privari.

12 Quartus casus est si quis suas, aut alterius auriculas, aut unam ex eis amputaverit, quia tunc posset esse irregularis etiam ratione mutilationis membri, quia, qui suas, vel suam amputavit auriculam duplici titulo esset irregularis tum ratione deformitatis, tum ratione mutilationis membri, quia est membrum satis principale ad incurrendam irregularitatem, licet contrarium sit probabile, sed prima opinio probatur ex iure, eamque tenet, P. Suarez, sed, quia res est dubia poterit episcopus dispensare; hic etiam est dubium si sit irregularis ille, qui in poenam culpæ fuit punitus in auricularum abscissione, in quo à fortiori est didicendum esse irregularem, licet ali-

qui contrarium teneant, quare si emendatus, & virtute notoria præditus, & exemplariter vixerit cum alijs debitis requisitis prudentiæ, & scientiæ credo posse cum ipso episcopum dispensare.

13 Quintus casus est si aliquis mutus nasceretur nam certum est esse irregularem cum sit omnino ineptus, & sic probatur ex quodam canone, quamvis Diana doceat, ut probabile, & mihi certum videtur posse immo, & debere sacerdotem mutum in casu necessitatis ministrare assumendo è Sacratio Eucharistiam quia tunc instat præceptum adminis charitatis, quod prævalet præcepto Ecclesiastico ponente irregularitatem. Præcipue, quia nulla sequeretur irreverentia; sed illi qui simpliciter muti non sunt, sed loquuntur licet cum difficultate, cuius modi sunt balbi, vel blefi, aut habentes abscissa aliquam particulam linguæ, dummodo ab audientibus intelligi possint, eorumque loquela redicula non videatur, aut deformis, irregulares non sunt, sic docet Diana alios referens inter quos Sairum de censuris, & Vgolinum de irregularitate, & pro omnibus sufficiat Div. Thom. qui dicit quod debilitas, vel egritudo superveniens ordini sacerdotali ordinem non tollit. Executionem tamen ordinis tollit, quantum ad consecrationem Eucharistiæ, quandoquidem propter impossibilitatem executionis, si sic privatur oculis, aut digitis, aut usu linguæ: ergo ille qui non habet impossibilitatem non privatur executione, & consequenter, sed balbi, aut blefi non impossibilitatem, sed difficultatem tantum habent exequendi munus ordinis: ergo non sunt irregulares, ex quo à fortiori sequitur non esse irregularem carentem dentibus potest namque loqui, quamvis non ita clare, ac distincte, ac si haberet, secus tamen dicendum est de eo, qui habet dentes extra os exeuntes, aut prominentes, quia hoc magnam causat deformitatem, ut cum ipso Gibalino dicit Leander, sed etiam in hoc potest dari magis, & minus.

14 Sextus casus est de eo, qui caret naso, de quo absolute dicit D. Thom.

Ex can.
76. apostolorum.

Diana p.
5. cit. in 6
resp. 22.
Sairus l.
6 c. 8. nu.
17. & 11.
G. bal. ca.
46. n. 3.
et 4.
D. Thom.
3 p. q. 82.
ar. 10. ad
3.

Navarro
ubi prox.

Cap. si Pe.
10us 24.
q. 1.
Suarez,
disp. 44.
de cens. 1.

*Supra hic
num. 3.
Sotus in
4. dist. 25
q. 1. ar. 3.
Navarr.
c. 7. nu.
200.
Enriq. 1.
14. c. 8.
num. 3.
Pelliciar.
1. 2. 1. 7.
c. 5. sect. 2.
q. 6. n. 64*

Thom. quod est irregularis supra, quia hoc vitium maximam afert de fornicationem, essetque non leve scandalum talem ordinare, & cum ipso alij theologi Sotus, Navarrus, Enrriquez, Pellizarius, &c. Attamen si habet nasum nimis magnum, aut parvum, aut tortum ita, ut magna cōsurgat deformitas eodem modo irregularis est ob rationē generalē cuiuslibet deformitatis; secus tamen si notabilis nō fuisset defectus, quod iudicio episcopi est deferendum, sed circa defectum odoratus communem est non causare hunc defectum irregularitatis, quia parum refert illum habere, aut eo carere, cum non conducatur. Bene tamen excluditur tanquam irregularis abstemius, id est, qui in gustando vinum exponitur periculo vomitus, sic omnes citati, quia cum tam gravi irreverentiæ periculo nemo debet accedere ad Missæ sacrificium, quāvis quoad cætera ministeria hæc ratio nō militet, ac proinde si est iā sacerdos tenetur abstinere à celebratione.

*Cap. expo-
sui si 6.
hoc tit.*

*Cap. qui-
dam pres-
byter. 1.
hoc tit.*

*C. Thom.
vlt. hoc
tit.*

*Leand.
tract. cit.
q. 39.
Filiu. tr.
19. c. 6. n.
171. q. 5.*

15 Septimus casus est de eo, qui caret aliqua manu, qui, certum est, quod sit irregularis, ut constat ex expresso textu. Defectus autem manus, aut excessus digitorum, ut si quis habeat sex in vna manu, aut deficiat aliquis digitus non omnino necessarius ad exercendum officium irregularis non est, ut recte colligitur ex nostro textu. Secus vero si duo, quorum vnus esset pollex, aut index, quamvis si defectum indicis possit suplere per digitum medium, vel irregularis non est, vel ab episcopo dispensabile; & multo minus si caruerit ungula pollicis, dummodo possit frangere hostiam, ut habetur in nostro cap. etiam, qui habet manus ad eo tremulas, ut sit periculum sub vertendi calicem. Idem si habeat manum aridā, quia non potest expedite, & decenter celebrare; quod etiam, ut probabilius docet plures de habente manus, & faciem nigras saltē inter gentem natura albam, secus apud gentes nigras, quia inter albas esset notabilis defectus, non permittendus in sacerdote, sed inter nigros nullam induceret notam, sic Leand. cum Filiuc. & Maiolo, & alijs. Non ita tamen si esset fuscus hoc est inter album, & nigrum colorem habens, quia in his,

odiosa sunt, oportet restringi, & ideo cum his si alias digni fecerint benignius agendum videtur.

16 Octavus casus est circa claudos, in quibus gravitas, aut qualitas claudicationis attendenda est, nā si ad altare accedere non potest sine baculo, nec ibi stare certum est esse irregularem. At vero, qui absque baculo, aut pede ligneo potest stare, & omnia exercere quamvis claudicando, vel non est irregularis vel cum eo est dispensandum; ita tamen, quod in ambulando notabilem notam, aut scandalum causet, hoc enim indecens esset, & nullo modo permittendum, sic docent Filiuc. Navarr. Pelliciarus, & alij apud Leandrum, & probatur ex iure, unde, qui habent crura distorta, & ut dicunt *Estebados* non sunt ex se irregulares dum sufficientem vim habent ad faciendas omnes consuetas humiliactiones, quæ fiunt in Missa, sic Filiucius, Bonacina, & alij nisi, ut advertit bene Leand. ista, claudicatio aferat magnam, & notabilem deformitatem idem dicunt de gibbosis, quando gibbosus nequit se erigere, aut stare recto capite, aut gibbositas magnā etiam afert deformitatem: secus vero quando hoc impedimentum non est nimis difforme, aut quando non multum impedit, vide Bonacin. & Toletum.

17 Nonus casus est circa eunuchos, seu carentes testiculis, de quibus satis in littera textus huius tit. unde solet hic excitari quæstio si sit irregularis clericus, cui à marito mulieris, cum qua est inventus testicula fuerūt abscissa: & quidem plures assert, & sequitur Leand. in suo tomo de irregularitate asserentes hūc manere irregularem, quia quamvis non fuerit voluntarius in ipsa abscissione, fuit tamen voluntarius, licet in directe in dādo causam eiusdem, & dicunt, quod hoc sufficit ad irregularitatem; hanc opinionem etiam tenet Molina in proprijs terminis de iust. & iure. Pro hac etiam sententia citat Leander Patrē Suarez, sed pro contrariā citatur à Diana, cum alijs pluribus, affirmantibus in hoc casu clericum irregularitatem minime incurrere. Quibus libenter assentio, tanquam veriorē sententiam

*Navarr. c.
27. n. 199
Leand. q.
5. ex cit.
tract. 8.
C. nullus
episcopus
de confes.
dist. 1.*

*Fili ubi
prox. c. 6.
q. 5. num.
175.
Bbnac. de
irreg. q. 2.
pro 2. nu.
14.
Leand. q.
53.
Bonac. ibi
dem n. 9.
Tolet. l. 1.
c. 63. n. 5.*

*C. 3. ex p.
C. signifi-
cavit.*

*Leand. q.
19. tract.
cit.*

*Mol. t. 4.
tr. 3. dist. 7
num. 18.*

*Dian. p. 4.
tr. 2. ref.
60.*

*Tit. de eto
re, et qua-
lit. ordi-
nar. anu.
43.*

tiam sequentibus secundum ea, quæ ex D. Thoma, & Caietano, diximus supra. Vbi dicitur, quod non incurrit irregularitatem clericus, qui ex eo quod commisit adulterium adultera à marito fuit occissa, & ratio erat, quia quamvis dedit operam rei illicitæ ex qua mors fuit secuta, nō fuit secuta ex natura, & qualitate operis, sed ex mera malitia mariti, quia adulterium non est opus ordinatum, vel periculosum ad homicidium, sed longe peraccidens, & quando dicunt Theologi incurrit irregularitatem eum, qui dat operam rei illicitæ, ex qua sequitur mors intelligitur communiter quando illud opus ordinatur ad homicidium, aut ex natura sua ad illud inducit periculum, secus quando nullum continet ergo similiter si clerico adultero abscindatur membrum virile, vel aliud à marito adultere, ex hoc non remanet irregularis, quia in eo non fuit voluntarius, & cuius in voluntarie secatur membrum non remanet irregularis, ut habetur in nostro textu, & quamvis auctores contrariæ sententiæ dicant fuisse voluntarium indirecte in sua causa, negatur fuisse causa adulterium abscissionis membri, nec ad id ordinabatur, sed tantum fuit causa malitia mariti talem committentis atrocitatem, videatur Diana, qui alias plures adducit rationes in favorem huius sententiæ. Sicut similiter si à iudice condemnentur propter culpam alicuius delicti, quod non habet ordinationem ad homicidium, vel mutilationem. Et idem dicito de eo, qui ob vitam conservandam habuit, necesse sibi ipsi castrare, quia hic non fuit etiam voluntarius, nec dat operam rei illicitæ, ut fatetur ipse Leander.

18 Sunt præterea alia vitia facientia corpora monstruosa, sicut natos duplici capite manifestum est esse irregulares, & sic de alijs habentibus quatuor manus, aut qui habet caput gigantis, aut valde diminutum; etiam pusilli corpore, ut pigmei, quia hi apud nos despecti sunt propter corporis deformitatem, secus tamen si pusillitas non esset adeo minima, ut ritum causare possit. Idem dicito, contra Leandrum, cum communi de hermaphroditis, quia quamvis iure non excludan-

tur speciali textu expresso, sufficit generalis ratio enormis defectus corporis dici inducere irregularitatem, sicuti dicit citatus textus huius tituli.

De leprosis dicendum est cum D. Thom. posse in parte occulta Missam dicere, & idem dicunt de laborantibus morbo galico, ut cum pluribus dicit Leander, quando istæ infirmitates superveniunt sacerdotibus. Ex quibus iam facile erit deducere generalem regulam circa irregularitatem ex vi ijs corporis, siquidem constat ex D. Tho. & nostro titulo deduci maxime ad deformitatem, ex quibus.

19 Ad argumenta in principio respondetur ad primum, concessio antecedenti, distingo consequens. Non sunt impedimenta canonica in quantum naturales, & physici sunt, concedo, ergo non sunt impedimenta canonica in quantum ab Ecclesia declarantur, ut impedimenta ad ordines, nego consequentiam, & prout sic causant irregularitatem. Quare qui ordinaretur cum aliquo impedimento, aut defectu corporali, licet maneret ordinatus peccaret contra Ecclesiæ prohibitionem, & esset suspensus, & incurreret alias penas Ecclesiasticas, à quibus liber existeret, si prædictos defectus, non institutum esset ab Ecclesia, inducere irregularitatem.

20 Ad secundum dicimus. Verum esse quod per dispensationem nō tollitur physicum, & naturale, seu corporale impedimentum in irregularibus; tollitur tamen impedimentum morale, & Ecclesiasticum, in quantum ab Ecclesia dependet, taliter quod accedens ad ordines, aut eorum usum, & exercitium cum gravi impedimento, cum quo non potest suum munus debite exercere, peccabit quippe contra aliam virtutem moralem, v. g. contra religionem, sed non contra speciale præceptum Ecclesiæ, nec eius penas incurreret.

Ad tertium dicendum est, quod quamvis per se loquendo non possit dispensare episcopus in eis, quæ sunt de iure communi potest tamen in pluribus casibus ob aliquas urgentes necessitates, & specialiter in materia irregularitatis potest dispensare, secundum probabilem opinionem, quādo est dubium

*Cap. expa-
nisi 6.
D. Thom.
3 p. q. 9.
à 6. in ad-
dit.*

*Cap. ex
parte cit.
et cap. sig-
nificavit
4.*

biam an egeat dispensatione aliqua persona, saltem ad cautelam, aut decla-

rare non esse irregularem. Vt docet, ex pluribus Emmanuel Sa.

TITVLVS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

CAPVT PRIMVM, VT BIGAMINI.

IN Hoc capite statuitur, quod bigami, & poenitentes solemniter, vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non ascendant.

CAPVT SECVNDVM SVPER EO HVIVS TITVLI continet hanc speciem.

QUIDAM Bigami promoti fuerunt ad sacros ordines, quæsitum fuit, an deberent ministrare in suis ordinibus? Ad quod Papa duo responder: primum quod sic ad sacros ordines promoventes bigamos potestate, & officio ordinandi, & ordinati eisdem ordinibus sacris sint privandi, quia in bigamis contra Apost. dispensare non licet, vt debeant promoveri ad sacros ordines, aut in eis, si promoti fuerint remanere, licet cum ordinatore possit dispensari, vt sua potestate non privetur.

CAPVT TERTIVM, DE BIGAMINIS IN IDEM tendit.

IN Hoc capite sancitur, quod presbyteri bigami, sicut & nec viduarum mariti, sive viventibus vxoribus, sive mortuis, ad divinorum admitti non debeant celebrationem, maxime cum sit alienum à doctrina Apostoli, & Ecclesiæ institutionibus.

Ex c. mo-
ritum 33
dist.

Cap. si qui
presbyter,
c. ex pœni-

tentibus
55. c. qui-

cūque 56.
c. si vero

57. et se-
quentibus

50. dist.
Cone. Aga-

tenf. can.
43.

Nicen. 1.
can. 10. f.

in 4. can.
18.

Inn. ep. 6.
Gregor. 1.

ep. 25. l. 2.
regeſtr.

Gregor. 2.
ep. 3. ad

clerū, &
plebem.

Gelaſ. ad
epiſc. Lu-

conia, c. 3
Ex iſt. c.

27. Apoſt.
c. 2. et 3.

diſt. 26.
c. nemo 12

et 3. diſt.
cap. ſiqui

poſt accep-
tum, c. cō-

munitur 3
c. marit.

c. laic. 33.
diſt. c. cu-

rand. 9. c.
paciſ. 10

diſt. 34.
c. non cō-

fidat, c. ſi
quis vid.

c. quicūq;
c. ex pœni-

tentibus,
50. diſt.

Trid. ſeſ.
23. c. 17.

in ſin.
Gonſ. c. ut

bigami, n.
3. et in c.

2. et ſeqq.
n. 3.

Barb. all.
49. et 50

biſc.

CONCLUSIO. Pœnitentes
solemniter, nec bigami,
etiam viduarum non sunt
ad ordines admittendi, nec cū eis dis-
penſandi, & ordinatores pœna priva-
tionis ordinandi privantur. Hæc con-
cluſio aperte continetur in prædictis
textibus, & ulterius alijs probatur: primo
quoad primam partem ex concili-
ijs, ex auctoritatibus Innocent. I. Greg.
Magn. Greg. II. Gelaſ. Deinde quoad
secundam partem probatur ex alijs tex-
tibus. Deinde idem comprobatur ex
conciliorum decretis Agatenſ. can. 1.
& Tarraconenſis can. 2. dicentium: *Ne
secundæ uxoris, aut renuptæ maritus pres-
byter, aut diaconus ordinetur.* Aurelia-
nenſ. vero sic decernit: *Siquis episcopo-
rum sciens bigamum, aut internuptæ ma-
ritum ad officium linthicæ dignitatis, siue
presbyteri contra ius canonum promo-
ve præſumpſerit, ſciat ſe vnius anni ſpa-
cio ab omni officio ſacerdotij eſſe ſuſpen-
ſum.* Idem ex concilio Hiſpalenſi 2.
can. 4. dicente: *Viduarum mariti non or-
dinentur diaconi.* Denique Arelatenſ. 2.
can. 26. cuius ſequens extat decretum:
de his, quos clericatui ipſa vitæ gratia
ſuggeſſerit, ſi forte inter nuptare dupli-
cata matrimonia inciderint, non ultra
ſubdiaconatum Eccleſiaſticas capiat
dignitates, idem dicit Arauſicanum 2.
cap. 25. & Trident. illuſtrant, & exor-
tant hanc concluſionem D. Emma-
nuel Gonſalez in commentarijs horū
capitum Barboſ. de poteſt. episcopii, &
in præſenti, & alij quam plures quos
referunt communiter repetentes ad
hoc textus, & ex theologis D. Tho-
mas princeps omnes cum ipſo. Tho-
mas Sanchez de matrim. Diana, &
alij plures ab ipſo relati, & omnes ſu-
miſtæ verbo bigamia, & verbo irregu-
laritas. Vide etiam Ægidium.

2 Sed contra concluſionem, &
eius primam partem ſit primum argu-
mentum deſumptum ex quoddam de-
cretum, ex quo conſtat pœnitentiam
non negari clericis eam deſiderantibus:
ergo ſi poſtquam ordinati iam erant
pœnitentia, petentibus concedebatur,
ordinibus non obſtantibus, multo mi-
nus debet pœnitentia obſtare ad eos
recipiendos: præcipue, quia pœniten-
tiam voluntarie etiam publicam, & ſo-
lemnem ſubire pro peccatis, tantum

ab eſt, ut pœnam quis pro ea pati debe-
re, quin potius ſit valde dignum lau-
de, ergo huiusmodi pœnitentes nō ſunt
ab ordinibus arcendi.

Secundum argumentum. Contra-
here ſecundum matrimonium, & ad
ſecundas nuptias tranſire licitum eſt,
& laudabile in Eccleſia: ergo ex eo ne-
mo debet incurrere pœnam irregulari-
tatis, ut conſtat ex noſtro iure, & con-
firmatur, ſeu augetur vis argumenti,
nam non minus dedecus eſt nubere
cum publica meretrici, quam ſubire
publicam pœnitentiam, ſed qui duxe-
rit in uxorem publicam peccatricem
laudatur, ut conſtat ex hoc iure, & tri-
buitur ei in actum virtutis, & charita-
tis: ergo non debet ob id privari pro-
motione ad ordines, nec ob indecorem
nec alio titulo cum ſit actus virtutis,
cuius eſt bonum facere habentem, qua
homo recte vivit, & qua nullus male
vitur, & quam Deus in nobis ſine no-
bis operatur. Ut docet D. Thom.

Tertium argumentum contra illud,
quod dicitur, quod non licet diſpenſa-
re cum bigamis, quia eſſet contra Apo-
ſtolum, nam Pontifex poteſt diſpenſa-
re in his omnibus, quæ proveniunt ex
iure Eccleſiaſtico: ergo licitum eſt diſ-
penſare cum bigamis, & defecto diſ-
penſatur à Summo Pontifice: ergo non
eſt contra Apoſtolum, nec contra ius
divinum antecedens probatur ex iure,
& confirmatur, quod non ſit hæc irre-
gularitas nā in ſacerdotio naturalis le-
gis non excludebantur bigami, ut pa-
tet de Abraham, qui ſacrificium obtu-
lit, & Iacob, qui cum obtinuiffet pri-
mogenituram cui dignitas ſacerdotalis
annexa erat, qui duas habuerunt vter-
que uxores, ut conſtat ex ſcriptura, &
ſimiliter in lege ſcripta quia Moyses,
qui ſunctus fuit ſacerdotio, ut reſertur
in decreto, duas etiam habuit uxores
ſecundum quorundam opinionem
quam reſert hic Gonſal. ergo ex eo,
quod quis aſſumatur id officium ſacer-
dotalis non debet ei impedire eſſe
bigamum.

3 Sed his non obſtantibus vera
eſt noſtra concluſio, cuius deciſionis
ratio eſt, quoad primam partem, quia
ille, qui egerit pœnitentiam publicam,
& ſolemennem incurrit quandam cano-
nicam infamiam ortam ex crimine ob
quod

Et 1. 1.
iuri Ec-
cleſ. c. 33.
n. 16.

D. Tb. 3.
p. q. 66.

per tot. in
addit.

Sanct. l. 7
diſp. 83. a

n. 1.
Dian. p. 4

tr. 2. reſ.
38. et p.

7. tr. 12.
reſ. 38. et

alijs.
Ægid. diſ.

18. dub.
11. de ſa-

cram.
Ex cap. 7.

26. q. 6.
l. vni eod.

h. n. 9. et
c. ult. de

ſecundis
nupt.

c. int. ope-
ra 20. de

ſponſal.
D. Tb. 1.

2. q. 55.
art. 4.

c. poſt ele-
tion. de

conſeſio,
præb.

c. 2. diſt.
22. et diſt.

36. ſiquis
vult 3.

Ratio de-
ciſionis

quod ei imponitur pœnitentia, ratione cuius infamiae redditur indignus ad dignitatem sacrorum ordinum consequendam, aut in receptis manifestandum, indignum enim est, & rationi dissonum eum, qui propter scandalum, quod peccando dedit Christiano populo pœnitentiam solemnem sustinet, promoveri ad præcellentem sacerdotij dignitatem; & qui Paulo ante fuit visus scandalosus peccator videatur iam mediator inter Deum, & populum, quod est munus sacerdotis. Secunda autem partis nostrae conclusionis, seu decisionis nostri textus duplex, traditur à Doctoribus ratio, alia moralis, & alia mystica; moralis est, quia iure præsumitur eum, qui ad secundas transiit nuptias esse incontinentem propter affectionem ad copulam, quam attentata secundum coniugium, secundum ius fornicatio dicitur; sed qui de continentia suspectus est ordinari non debet, ut etiam habetur ex eodem iure: ergo iuste ob hanc rationem bigamus irregularis est. Deinde ratione alia mystica, nam bigamus non est aptus ad significandum Christi Domini coniugium in quo sponsalia fuerunt celebrata inter Christum unum virum, & Ecclesiam ex multis Christianis congregatam; sed unam in virginitate, scilicet, perseverando in Fide, & intra Sacramenta absque corruptione alicuius infidelitatis, ut explicat Div. Thom. super illud Pauli loquentis cum Corinthiis instituendis in persona universalis Ecclesiae: *Dispensi enim eos uni viro virginem castam exhibere Christo*; quia Christus Dominus fuit unus sponsus unius sponsae solius, scilicet, Ecclesiae ut castae virginis: ergo bigamus, qui unius non fuit sponsae, aut virginis, sed cum multis divissus est minime est aptus ad significandum Christi Domini coniugium cum Ecclesia spirituale; ac proinde merito fit irregularis, quia qui patitur defectum in significatione Sacramenti, sicut qui cum duabus contraxit matrimonium, aut cum vidua Sacramenta ministrare non potest, ut habetur ex D. Ambrosio. & ex cap. huius tit. dicit etiam sponsus: *Vna est columba mea.*

4 Ad primum ergo argumentum respondetur aliud esse pœnitentiam

tiam ob humilitatem clericum petere, & aliud propter publicum crimen à sententia iudici infligi, primum namque nullam inducit irregularitatem, quia est pœnitentia voluntarie petita, & à delicto occulto orta; secus vero quando ob publicum scandalum à iudice pœnitentia solemniter agenda imponitur, & hæc inducit irregularitatem, non vero primam, de qua loquitur textus in argumento citatus.

5 Ad secundum dicimus, quod quamvis damnabile non sit secundum, aut tertium inire matrimonium, non inde sequitur, quod talis bigamus debeat ordinari. Non enim ab ordinatione repellitur in pœnam bigamiae, quod culpa sit; sed quia præsumitur in eo incontinentia. Deinde, & præcipue, quia deficit mystica significatio, ut explicatum est in ratione decidendi tradita. Nec obstat quod sit meritorium ducere meretricem in uxorem, quia est actus charitatis, quatenus ipsam extrahit ab occasione peccandi, & scortandi, quia cum hoc stat ratio irregularitatis, tum ratione incontinentiae, tum etiam ratione significationis; sicut videmus contingere in iudice iuste reum ad mortem damnantem, qui non obstantem, quod exerceat actum excellentissimae virtutis moralis iustitiae, tamen remanet irregularis ex defectu mansuetudinis: sic ergo in nostro casu.

6 Ad tertium tandem dicimus quod in lege naturali sacrificium offerentes non distingui à mere laicis, & in lege scripta negamus Moysen habuisse duas uxores, & quod licet fuisset sacerdos non offerebat hostias Deo, sed vota populi, quem etiam docebat ea, quae tamquam maior sacerdos à Deo discebat, & Aaron offerebat hostias, ut dicit glossa. & quidquid sit de hoc argumentum à lege veteri ad nostram nullum est, quia ea lex cessavit.

7 Circa hunc titulum de bigamis tyronibus, notare oportet, quod inter hæc tria nomina bigamum, monogamum, & poligamum est differentia nam bigamus componitur, ex adverbio *bis*, & *gamus* grecum, quod est idem, ac nuptiae, unde bigamus est, qui duas uxores duxit, unde bigamia deribitur, Monogamus, dicitur qui unam tantum duxit, quia Monos grecum est idem,

ac

D. Ambr.
C. hac ratione 9.
31. 7. 1.
C. 1. diff.
56.

2. ad Corinthios, ca.
11.

D. Ambr.
l. 1. de officiis
Ex hoc tit.
c. de bitum
final.
Cant. 6. c.

Gand. ad
ca. 2. diff.
22. et ad
ca. 3. diff.
36.

Deferenda

ac solus Polygamus vero qui plures habuit vxores dicitur: vnde Polygamia constitutio autem huius irregularitatis sancita fuit in primo textu huius tituli Aurelianensi in quo agitur de bigamis, & de pœnitentibus, & de maritis repudiatarum, mariti autem repudiatarum dicuntur, qui contrahunt cum repudiatis, quia sic dicitur ex eo quod apud Romanos per repudiationem, siue divorcium iusta causa factum matrimonium dissolvebatur, vt docent legistæ, quare qui cum his repudiatis contrahebant bigami dicebantur, qui ab Ecclesia retento termino, seu nomine bigami etiam appellantur, licet verum sit, quod per divorcium non dissolvitur matrimonium, quoad vinculum, indissolubile cum sit natura sua: sed tantum quoad thorum. Secundi autē textus *super eo*, auctor fuit Nicolaus Tertius, tertij vero Celestinus Tertius, & aliorum fuit auctor Innocentius Tertius, vt ex eorum titulis constat.

Questiones appendices huius tituli de bigamis non ordinandis.

QVÆSTIO I. AD I. CAP.

An pœnitentiæ solennes inducant irregularitatem propter aliquam infamiam ex eis provenientem.

8 PRO Huius quæstionis resolutione supponendum est varias in Ecclesia fuisse introductas pœnitentiæ, quarū aliæ secretæ erant, aut secrete imponebantur, & aliæ publice iniungebantur, & publice etiam adimplebantur, pœnitentia secreta, & secrete imposita est pœnitentia, seu satisfactio sacramentalis, quæ à sacerdote, auditis in confessione peccatis pœnitentis, pro eorum qualitate imponitur, quæ publice, vel secreto potest absque aliqua nota, aut erubescencia adimpleri, de qua pœnitentia, quæ pertinet ad Sacramentum pœnitentiæ, non procedit quæstio hæc. Deinde pœnitentia, quæ secundum antiquos canones fuit introducta præter sacramentalem fuit duplex alia solemnitas, & publica, alia vero publica sine solemnitate de pœnitentia publica, & solemnitas

est textus celebris in decreto, in quo disponitur, quod in capite quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt pœnitentiā ante fores Ecclesiæ se repræsentent episcopo civitatis sacco induti; nudis pedibus vultibus in terra dimissis reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes, & eos in Ecclesiam introducebant cætes episcopopus, & clerici septem Psalmos Pœnitentiales, & post spargit episcopus eos cinere & cilicium eis imponens eijcit ab Ecclesia, sicut Adam propter peccatum eiectus est à Paradiso, & agunt pœnitentiā. vsque ad sacram dominicam quo die liminibus Ecclesiæ à suis presbyteris præsententur, quæ pœnitentia solemnitas imponi solebat pro publicis, & scandalosis criminibus, quæ semel in vita dabatur, vt homines deterrentur à delictis, & peccatis perpetrandis, de qua solemnitas pœnitentia agit D. Thom. 3. p. q. 84. & q. 89. & Mag. Sotus cuius etiā pœnitentiæ sunt plures canones in citata dist. item fit mentio ejusdem pœnitent. Quæ quidem pœnitentia clericis non dabatur propter eorum dignitatem, mulieribus autem sic, sicut hominibus non tamen capita tondebantur: & prædicti pœnitentes secundum canones infames dicuntur, & sunt irregulares, vti habetur eodem iure, hæc autem pœnitentiæ non ab alio quam ab episcopo poterant imponi, vt ex eisdem canonibus habetur.

9 Pœnitentia autem publica sine solemnitate in multis differebat à solemnitate, quia quamvis imponi non poterat nisi pro crimine gravi, & publice, potest tamen imponi à presbyteris, & ab episcopo moderari, si ita iudicaverit expedire, vt decrevit Tridentinum, quia iuxta Apostolum publice peccantes palam corripiendi sunt, quæ quidē publicæ pœnitentiæ, seu correptiones publicæ ob publicū crimē & nō aliàs imponebatur quæ in pœnalibus corporis afflictionibus, & mortificationibus debent consistere, cuiusmodi sunt peregrinationes, in monasteria reclusiones, aut flagellis publice cardī, & alia huiusmodi, ex quarum pœnitentiarum publicitate, quamvis fuissent impositæ à confessione, non detegebatur occultum crimen, potest namque

Cap. pœnitentes
63. dist.
50.

D. Th. q.
84. & 89
in addit.
Sot. in 4.
dist. 19. q.
2. art. 5.
cit. dist. 50
à c. 56.
fit ment.
cap. si quis
26 q. 6.
& can. Aurelianus ibi.
q. 5.
c. si Sacer
dos 6. q. 1.

Conc. sess.
22. c. 8. de
ref. Apost.
2. ad Tim.
c. 5.

7

Sotus ubi
prox. fol.
912.

que homo hæc publice pati ob alia
motiva, nempe ob devotionem, aut in
satisfactionem alienorum peccatorum,
vnde nunquam ex hoc violatur confes-
sionis sigillum, vt bene docet Sotus,
accurate advertens ex communi Do-
ctorum doctrina, quod caveat confes-
sarius, quod vbi sacri canones assign-
nant aliquam determinatam poenam
pro aliquo crimine v. g. pro revelatio-
ne confessionis, aut pro copula eum
filia spirituali confessor nullatenus po-
test imponi per modum poenitentiae,
prædictam poenam nempe depositionem,
nam executio huius poenae solum
pertinet ad forum iudiciale, respectu
cuius canones loquuntur, in quo iuri-
dice crimine probato iuxta eos profer-
tur sententia, vbi poena imposita non
est poena poenitentialis, sed legalis, quia
datur secundum quod à lege est taxata.

10 Præterea alia est differentia
inter poenitentiam publicam solemnem:
& publicam sine prædicta solemnitate,
quod iam illa sollemnis poenitentia
non est in usu, sed abolita ab Ecclesia
fuit à Leone Papa, & refertur in de-
creto, & docet Sotus, cuius consuetu-
dinis mutatio fuit, quia homines eru-
bescebant peccata sua facta coram po-
pulo, & inimicis suis referare, cuius
causa multi à remedijs poenitentiae
arcebantur, quia sufficit illa confessio,
quæ primum Deo offertur, tum etiam
sacerdoti, quia pro delictis poeniten-
tium præcator accedit, in quarum poe-
nitentiarum, quæ in primis Ecclesiae
saeculis, propter Christi Domini san-
guinis fervorem, & devotionem à Chris-
tianis ipsi Ecclesiae obsequentes exer-
cebantur, ab hinc 600. annis indulgē-
tiae, & coepit vigere, vsus per Summo-
rum Pontificum piam pro satisfactione
peccatorum à thesauro Ecclesiae elar-
gitionem remedium; quod loco illa-
rum poenitentiarum, iam saepe factio,
& languescere illo fervore à prædi-
cto thesauro, qui ex meritis, Christi
Domini, & Beatæ Virginis, eorumque
operibus, & ipsorum sanctorum virtute
passionis Christi pro peccatorum
debitis poenis satisfactorijs, à Deo fuit
locupletatus, vt timendum non est, vt
exauriri possit, vt dicit quidam textus
est enim infinitus, sic docet Sotus, &
alii Theologi.

Cap. quæ-
vis 89. de
poen. dist. 1
Sot. in 4.
dist. 18, q.
4. art. 6.
fol. mibi
838. col.
2.

Sot. in 4.
dist. dist.
21. q. 1.
art. 1. in
fin.

11 Quibus suppositis, & præ no-
tatis, plures theologi affirmant, inter
quos est Sylvester huiusmodi irregu-
laritates non incurri præcisse ob ipsas
poenitentias, sed ob illa gravia crimi-
na, pro quibus imponebantur, & ratio
est: quia huiusmodi poenitentes fiebant
infames infamia, non civili, vt notat
quædam glossa sed canonica, id est iux-
ta constitutionem iuris canonici, non
ratione poenitentiae, sed ratione crimi-
nis publici, pro quo poenitentia senten-
tia iudicis imponebatur, sic docet ex
Hostiensis, Sylvester.

Sylvest. v.
poenit. q. 3

12 Secundo potest probari, nam
pati poenitentiam culpa non est, sed
potius obedientia, & virtus, culpa enim
& vitium, in crimine pro quo imponi-
tur poenitentiae consistit: ergo hæc irre-
gularitas non provenit ex infamia.

13 Tertio, nam plura sunt offi-
cia infamia, & plures etiam poeniten-
tiae publicae, quæ non inducant irre-
gularitatem: ergo infamia illarum an-
tiquarum solemnium poenitentiarum
non inducebant irregularitatem ratio-
ne sui, antecedens probatur primo in
infamia facti, quæ non facit irregula-
rem, ante iudicis sententiam, vt supra
vidimus vbi solum crimen homicidij
causat irregularitatem, & etiam in poe-
nitentijs publicis, quæ voluntarie à su-
muntur, & aliae quæ pro dispensatione
incestus ad matrimonium imponitur,
& quæ ex officijs provenit, vt illa ze-
larij, tabernarij, & huiusmodi, nec ex
infamia ex iure civili inducta: ergo in-
famia, per se non est sufficiens ad in-
ducendam irregularitatem: præcipue,
quia hæc non sunt in iure expressæ,
quod diximus requiri ad inducendam
irregularitatem: ergo.

Sup. tit. de
temp. or-
din. n. 3.
c. quæ st
non.

14 Ad quaestionem hanc vnica
trimembri respondeo conclusione: om-
nes agentes solemnem poenitentiam,
& non alij criminosi, erant solum prop-
ter infamiam irregulares: hæc conclu-
sio quoad primam partem liquido cõ-
stat ex nostro textu, dicente quod bi-
gami, & poenitentes ad sacerdotium
non ascendant, in quo non de alijs quã
de solemniter poenitentibus debet in-
telligi, quod probatur auctoritate in-
terpretum prædicti textus illum expli-
cantium de poenitentia solenni, inter
quos extat dominus Doct. González
cum

c. vt biga-
mi hoc ti.

Gonzal. in
comm. n. 3
et 9.

Leand. tr.
2. disp. 26
q. 6.
c. in capi-
te Quad.
63. disp. 50
c. ex pœn
dist. 39 de
con/ecr.
c. si sacer-
dos 61. q.
2.

cum alijs quos refert, in eius commen-
tario, sic etiam intelligunt theologi
communiter, vt refert Leand. de irreg-
gul. inter quos citat Sairum, Filiuciũ,
& alios statim referendos. Secundo
probat citatis textibus in eius com-
probatione. Tercio, quia solum ex hac
pœnitentia solemnī provenit infamia;
sed solum ratione infamiæ contrahi-
tur irregularitas, vt probabimus infra:
ergo pœnitentia debet esse solemnī,
ea solemnitate, quæ requirebatur in
citato textu maior huius syllogismi
probat ex ipso decreto, vbi textus
ibi cum glossa dicit infames appellari,
qui ob sua crimina ad sacerdotium non
possunt proveli, sed hi sunt pœniten-
tes: ergo loquitur noster textus de so-
lemniter pœnitentibus, quos prohibet
ad sacerdotium ascendere.

15 Deinde probatur ratione,
tum quia irregularitas, quæ à iure non
exprimitur, non est irregularitas, vt
probat ex iure, sed noster textus non
exprimit pœnitentes alicuius generis:
ergo cum non possit intelligi de om-
nibus, aliàs comprehenderentur se-
creti pœnitentes: ergo solum intelli-
gitur de solemniter pœnitentibus; nam
iuxta communem regulam stat profa-
mosiori significato. Tum etiam, quia
cum hac irregularitas sit pœna ex cul-
pis commissis proveniens restringen-
da est, iuxta aliam communem regu-
lam, nullum est enim fundamentum
ad illam extendendam.

16 Ex quo relinquitur secunda
pars conclusionis etiam probata, &
magis probatur, scilicet, quod per alias
pœnitentias publicas, etiam impositas
à iudice per sententiam, vel alio modo,
quæ fieri solent in Ecclesia ob aliqua
delicta non inducunt irregularitatem,
quia fiunt absque illa solemnitate, quæ
omnino requirebatur iuxta formā sa-
crorum canonum, maxime in capite
quadragesimæ, vt supra retulimus, has
enim pœnitentias abolitas à Leone Pa-
pa diximus, quia hæc solum modo infam-
iam inferebant, ratione cuius mane-
bant hi pœnitentes irregulares, secus
vero pœnitentes, quibus iniungitur
quælibet alia pœnitentia (excepta ta-
men imposita à Tribunali Sanctæ In-
quisitionis) etiam cum alijs distinctis
cæremonijs, cuiusmodi sunt accedere

ad iudicem Ecclesiasticam ob aliquam
inobedientiam scandalosam, propter
quam existat inobediens excommuni-
catus, ad obtinendū beneficiū absolu-
tionis, etiam si vadat nudis pedibus, aut
alio modo in signū humilitatis, & etiā
si cœereum teneat accensum coram to-
to populo dum fiunt divina officia, vt
fieri solet cum eis, qui petunt dispen-
sationem cum propinqua, cum qua in-
cestuose coiverant, aut quod ferviant
Ecclesiæ per aliquot menses omnes in
quā isti nec infamiā aliquā, nec irregu-
laritatē incurrunt, hæc doctrina bene in-
fertur ex his, quæ docuit Sylvest. qui di-
stinguens triplex genus pœnitentiæ,
scilicet, pœnitentiā solemnem, quam
dicit esse eam, quam notavimus supra
aliā publicam, quæ tantum est, quæ
fit publice, sed sine prædicta solemnī-
tate, quæ potest poni à confessore, pri-
vatam tandem aliā, quæ quotidie im-
ponitur singulariter, & occulte, ex qui-
bus solum pœnitentiā solemnī publi-
ca inducit irregularitatem, ita vt laici
ad ordines non possunt promoveri, &
causat infamiā, eandem docet, etiam
Leander contra Philibertum, pro ea
referens Avilam, Filiucium, Bonaci-
nam, Suarez, & alios.

17 Deinde, quoad tertiam par-
tem, scilicet, irregulares fieri non prop-
ter delictum, sed propter pœnitentiā
solemnem ratione infamiæ probatur
contra Sylvestrum citatum ratione de-
sumpta ex cit. cap. vbi supra, vbi ex
delictis ibi relatis, nempe homicidio,
sacrilegio, adulterio, &c. solum ex ho-
micidio decernitur irregularitatem in-
curri: ergo cætera crimina ratione sui
non inducunt irregularitatem, sed tan-
tum ratione solemnī pœnitentiæ prop-
ter ipsa crimina impositæ, & ratione
infamiæ inde sequenti, quare seclusa
prædicta pœnitentia nulla ex illis de-
lictis surgeret irregularitas.

Secundo idem probatur, ex nostro
textu, in quo causam irregularitatis nō
constituit crimina pro quibus impo-
nitur pœnitentia, sed ipsamet pœni-
tentiam, non enim dicit peccatores ad
sacerdotium non ascendant, sed pœni-
tentes ad sacerdotium non ascendant:
ergo non excluduntur à sacerdotio in
quantum peccatores, sed in quantum
pœnitentes; quod vltetius confirmatur
ex

supr. vbi
prox. n. 8.

Sylvest. v.
pœn. q. 13
c. 3. Avila,
p. 7.
disp. 4.
dub. 1. c. 8.
cl. 1.
Suarez. dis.
43. sect. 2.
n. 2.
Bonac. de
irreg. q. 3
p. 7. n. 19.
c. quæstio
tit. de re-
por. ord.
nat. supr.
n. 73.

supr. hoc
tit. n. 8.

c. ut big.
2. hoc tit.

ex citato cap. *Questum*, ubi disponitur quod dicti peccatores, qui adulterium, aut sacrilegium commisissent, per acta poenitentia ad ordines admitterentur absque vlla dispensatione: ergo hæc irregularitas, in quantum est canonica non ex crimine, sed aliunde hoc est ex poenitentia solemniter contrahitur.

18 Ex quibus respondetur ad primum argumentum, negando aliquem fieri irregularem, aut infamem infamia inducente irregularitatem ratione criminis, sed tantum ratione poenitentia solemniter, ut explicatum est, quamvis non negemus coram populo infames, id est, non bonam habere famam quoscumque publicos criminosos, ob cuius defectu redduntur indigni, ut ad ordines recipiantur, sed potius ab episcopo repelli debent, sed tales, nec sunt proprie irregulares, nec infames, & in hoc sensu minus bene Leander eos inhabiles vocat, si verbo inhabiles confundere vult, ut ex eius verbis videtur colligi, cum irregularitate, nec ex textu ibi citato recte colligit, qui loquitur, de qualitatibus necessarijs, & requisitis, in eo qui ad episcopatum est assumendus, & minus

Cap. qui aliquo crimine disp.

51. C. testes 2. cap. 7. c. 39.

Sylv. v. in fam. n. 7. c. 8.

Ægidius de irreg. disp. 18. dub. 7. n. 56.

Ex cap. textus nec auctores ab ipso citati dicunt infamiam inducere absolute irregularitatem, ut videre est in Sylvestro, & Ægidio ab ipso citatis, sed tantum sunt irregulares illi qui sunt infames infamia iuris, vel facti, inter quos ponit Sylvester sequentes, primo infamis est aliquis infamia facti ob aliquod crimen publicum, cuius causa apud bonos, & graves viros infamatur, & male de eo loquitur, est namque infamia nomen derivatum, à præpositione *in*, quæ æquivaleret negationi *non*, & à fama, quod est nomen à verbo *for*. quod est loqui, unde infamia est negatio famæ nominis, & honoris, sicut fama est communis hominum existimatio de aliquo probi viro, de quo benefantur, seu loquuntur.

19 Hac autem facti infamia non solum provenit ex commisso publico delicto, aut crimine gravi, sed etiam ex alijs causis, ut v.g. ex eo quod quis fuit à testificando repulsus, vel iuste incarceratus, vel si pater instituit hæredem cum infamando, ut instituo Petrum proditorem, aut nequam, quia sic infa-

matur, vel ex quacumque causa, ex qua, vel privatur, vel redditur homo indignus aliqua dignitate, vel officio honorifico, infamia autem iuris est duplex nam aliqui sunt infames infamia iuris civilis, & alij canonici iuris, ut ex pluribus probat Sylvester, & quod infamia iuris dupliciter incurritur: primo per sententiam iudicis ordinarij definitivam, secus interlocutoriam, secundo quod in iure cavetur, quod, qui commiserit tale, & tale crimen sit infamis.

20 Sed inter utramque infamiam ponit glossa citati capitis magnam, & manifestam differentiam, nam plures sunt, & dicuntur infames iure civili, qui tamen non sunt iure canonico, & econtra, deinde, quod hic maxime est notandum, quod non omnis infamia, quæ iure canonico inducitur, aut etiam ex facto provenit inducit irregularitatem, sed tantum illud crimine, aut infamia, quæ reperiuntur in iure canonico expressa, quod probatur etiam præhabito principio, scilicet, quod irregularitas debet exprimi in iure, ut subsistat: præterea manifeste probatur hac efficaci ratione, nam secundum Concil. Trident. qui crimen duelli committunt infames ab ipso declarantur, & tamen non incurrunt irregularitatem, & sic de alijs pluribus: ergo non incurritur irregularitas à quacumque infamia, aut publico crimine, si non sit expressum in iure, sed tantum sunt indigni defectus morum, & honestatis vitæ, qui quidem defectus, secundum Sylvestrum ex Panormit. tollitur per contrarium factum, dando scilicet de se bonam famam per honestam, & emendatam vitam, qui malam dederat per scandalosam, quo facta non indiget dispensatione, qua necessario indigeret si esset canonica irregularitas. Quod amplius confirmatur ex nostro textu, in quo, cum presbytero, qui in duello amisit digitum, mandatur non dispensari in culpa ex duello commissa, sed tantum quod agat poenitentiam intellige, privatam, ut ibi annotavit Gonzalez, & sic dispensatus in defectu partis amisit digiti, celebrare possit: ergo ex publico crimine, aut eius infamia præcisse non incurritur irregularitas. 2

Cap. si sacerdos 6. q. 1. litt. b. et c. omnes 2. ibidem.

Ex c. qui de sentent. ex com. in 6.

Ses. 25. c. de testabil. 19.

Sylv. vbi prox. n. 7.

C. de presbyt. 1. tit. de corpo. vitiat.

21 Cui doctrinae conformis est,

Leam. cit.
q 7. & q.
8. & 9.
Ægid. dif.
18. cit.
dub. 7. n.
56.

c. felicitis
de penit.
in 6. & 1.
quisquis.
p. filius. c.
ad l. lul.

ibi in mar
gin. n. 57.
Molin. de
iust. n. 4.
disp. 11.
tr. 4. n. 3.
Covarr in
e super his
de accus.

cir. c. infr.
mes 6. & 1.
c. 17. & c.
sacerdos 2
6. q. 1.

Bonac. q.
3. de irre
gul. p. 1.

quam tradit Ægidius citatus à Leandro pro sua opinione dicente, non solum ex defectu bonæ famæ, sed etiam quia infamia iuris tam civilis, quam canonici, item & infamia facti est irregularis, qui multa crimina numerat, quæ sive statuto iuris, sive sententia iudicis infamiam causant, qualia sunt, perierium in iudicio, simonia, sodomia, improbus fœnus, in quo usuræ usurarum exiguntur, sacrilegium, duellum, hæresis, eiusque favor, crimen læsæ maiestatis, persecutio hostilis cardinaliū, quæ probat habere infamiam iuris annexam ex iure, quæ tamen debent esse publica, quæ omnia, & alia similia, quamvis inducant irregularitatem, late sumptam, excepto hæresi, & alijs iure expressis, vel habent annexam excommunicationem; prout est quoddam impedimentum, seu inhabilitas, non tamen possunt dici proprie, & rigurose irregularitates, unde concludit, quod non omnis infamia inducit irregularitatem, ut ibi habet. Quod confirmatur ex doctrina Molinæ docentis, quod infamia facti, qui habet dignitatem, aut beneficium, ut docet Covarr. non perdit immo nec perdit etiam si sit infamia iuris, nisi sequatur sententia iudicis: ergo ista ex se non inducunt irregularitatem, sed tantum, si sunt publica, & notoria crimina propter quæ incurruntur, impedimentum canonicum ad abtinendum, vel retinendum ordines, aut beneficia, nec contrarium probatur ex textu quem citant, quem si attente legatur, nihil minus dicere dignoscitur: nam ibi tantum decernitur, quod infames presbyteros accusare non possint, seu episcopos, sunt enim verba textus hæc: *Omnes vero infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt provehi.* Unde hæc est bona consequentia: iste ob culpam suam non potest fieri sacerdos: ergo est infamis; ista vero est mala: iste est infamis: ergo est irregularis, quia potest esse infamis, non tamen irregularis, Bonacina se refert ad Ægidium, & ad citatum caput, sed certe in citato, cap. *infames*, non dicitur, eos esse irregulares; sed quod non debent provehi ad sacros gradus, sed non

ideo facit eos irregulares, sed indignos, nam ex ibi nominatis sunt aliqui irregulares ex alijs iuribus. Unde neuter textus obstat.

infames 2
cau. 6. c.
17.

22 Ad secundum respondetur, quod, quamvis pati poenitentiam non sit culpa, fundatur tamen in ea, & ideo ratione ipsius poenitentiae solemniter facit poenitentem irregularem, ut iam dictum est.

23 Ad tertium respondeo, concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia cum hæc irregularitas pendeat ex mera voluntate iuris potest imponi pro aliquibus poenitentibus, & officiis, prout magis expedire videtur, & ideo posita fuit antiquitus pro poenitentia solemniter, quam poenitentes in principio quadragesimæ facere solebant, quam tamen, ut diximus, abstulit Leo Papa, quoad omnes illas ceremonias, & solemnitates, excepta impositione cineris in capite fidelium, quæ hodie ex tunc pro nunc pro tracta permanet in primo die quadragesimæ, non verò pro alijs poenitentibus etiam publicis quia non sunt de genere illarum, de quibus loquitur noster textus; & idem dicendum est de officiis in republica vilibus, quia quamvis faciant ea exercentes, aut forte eorum filios indignos, & inhabiles propter officiorum indecentiam incompatibilem cum dignitate sacerdotali, non tamen faciunt irregulares, si à iure hoc non exprimitur, quia propter reiectis prædictis officiis, qui ea exercuerant, si alias digni sunt, absque aliqua dispensatione ad ordines admittuntur, quamvis ipsa officia fuissent infamia. Ut iam Leander concedit aliorum theologorum victus communi sententia; qui etiam concedere tenetur, quod infamia indicta à iure civili nullam inducit irregularitatem, nisi à canonico decernatur, quia ius civile potest aliquem ob iustam causam infamem facere, non tamen ad ordines irregularem.

Leam. ubi
prox. q. 12
fin. idem
dicit q. 10

24 Ex quibus infero primo, quod infamis ex officio, aut ex secretis, aut lege iuris civilis, aut ex populari infamia potest, absque dispensatione ordinari, absque eo quod maneat suspensus, quia iure canonico ex vi præcisæ talis infamiae non est irregularis, immo & licite, si emendetur per poenitentiam, aut de-

depositionem officij, quare histrio, seu repræsentator si dimittat officium potest ordinari sine dispensatione, ut vidimus, & ad religionem ipsos repræsentantes, & eorum filios etiam admissos, & sacerdotio initiatos transire conspeximus; & propter eandem rationem in vno loco infamatus, potest in alio ubi eius infamia ignoratur ordinari, si aliàs iure canonico irregularis non est, ut bene contra Bonacinam cum pluribus docet Leand.

Leand. ibi.
q. 17. con.
ira Bona.
de irreg.
q. 3. p. 1.

QVÆSTIO II.

An solum bigamia verà causet irregularitatem, ex vi eorum, quæ hoc tit. continentur.

23

IN Hac quæstione supponimus esse triplex genus bigamiæ, ut supra iam diximus, scilicet, bigamia vera, quæ resultat, ex eo quod quis duas duxit uxores quamvis licite, secunda dicitur interpretativa, quæ resultat ex eo quod quis contraxit cum vidua, aut cum alia non virgine, tertia dicitur similitudinaria, quæ resultat ex eo quod aliquis ordinatus in sacris, aut in religione professus de facto contraxit, & consummavit, quamvis nulliter, est ergo dubium si nostro iure canonico omnes istæ tres species bigamiæ inducant canonicam irregularitatem. Et in primis irregularitatem ex bigamia provenientem non induci ex iure canonico, sed divino probatur auctoritate Apostoli dicentis, quod oportet episcopum esse unius uxoris virum: ergo bigamia, quæ provenit ex eo quod aliquis sit plurium vxorū vir non ex lege canonica, sed divina est in traducta.

sup. tit. de
et at. &
qual. ord.
n. 77. &
78.

Apost. 1.
ad Tim.
c. 3.

c. super eo
hoc tit.

Probaturs secundo, ex 2. cap. huius tituli, in quo decernitur, quod non licet dispensare contra Apostolum cum bigamis, ut promoveatur ad ordines, aut si promoti fuerint, ut exerceant in eis: ergo hæc irregularitas non fuit nostro iure canonico introducta, nam si foret posset Summus Pontifex in ea dispensare.

Probaturs tertio, quia ratio, propter quam bigamia inducit irregularitatem, est quia bigamus non est aptus ad significandum unionem Christi cum Ecclesia, quæ est unius viri cum una sponsa, quod quidem significatur per Sacra-

mentum matrimonij quando celebratur inter unum tantum, & unam iuxta illud Apostoli: *sacramentum hoc magnum est dico autem magnum in Christo, & in Ecclesia*, quia ut explicat Div. Thom. significat unionem Christi ad Ecclesiam, quæ est unius ad unam, sed antecederet ad decreta nostri tituli de bigamis non ordinandis, hæc significatio tollebatur per bigamiam: ergo antecederet ad hæc decreta iam erat introducta hæc irregularitas; ex alio antecedente iure.

Ad Ephef.
c. 5.
D. Tb. 3 p.
q. 66. art.
1. in add.

Quarto sic argumentor: nam ille qui plures mulieres fornicarie cognoscit maius signum incontinentiæ manifestat, & magis divisus est, quam ille, qui plures uxores successive habuit; sed ille qui cum pluribus illicite est fornicatus non incurrit irregularitatem aliquam ex eo, ergo multominus debet incurrit, qui licite duas habuit uxores.

Quinto, nam dato, quod hæc irregularitas sit de iure canonico, non potest negari fundari in divino iure D. Pauli, sed iuxta auctoritatem eius ad episcopatum tantum requiritur, quod episcopus, & idem de alijs, qui ordinari volunt, sit unius uxoris vir, quod quidem verificatur de eo, qui contraxit cum vidua, aut cum non virgine, etiam de illo, qui cognovit uxorem suam adulteram, qui omnes bigami reputantur in nostro iure, ergo non conformatur cum Apostoli doctrina, & consequenter saltē in foro conscientiæ, & coram Deo non erit cum hac irregularitate, quæ interpretativa dicitur, accedere ad ordines, & beneficia obtinere.

Sexto, quia ubi vera bigamia non est, non est vera irregularitas, non enim ex causa ficta, & non reali potest provenire verus, & realis effectus, quia secundum philosophicum principium, omnis effectus, & quidquid in ipso reperitur debet præ contineri in sua causa, ut docent theologicū D. Thom. nemo enim dat, quod non habet, sed bigamia similitudinaria, quæ consistit in contractu matrimonij, quod in sacris ordinatus, aut irreligione professus nulliter de facto contraxit, non est vera bigamia, ergo non potest causare veram, & realem irregularitatem.

D. Tb. 1. p.
q. 4. art. 2
c. q. 33.
ar. 1. ad 1
c. q. 104.
art. 1. 2.
in corp.

Septimo, quia aliqua dicuntur in hoc nostro titulo, quæ non coherent cum

cum vera theologia morali, ergo saltē in foro conscientię non obligabunt, antecedens probatur in eo qui contraxit cum vidua, seu corrupta, aut cum duabus, si matrimonium non consumavit, etiam si intentasset consummare si non fuisset semitatu ex parte vtriusque nulla incurritur irregularitas, & eodem in bigamia similitudinaria, in eo qui ordinatus in sacris contraxit, si non consumavit non manet irregularis: ergo etiam si omnes isti perfecte consumassent in foro saltem conscientię non remanent irregulares probo hanc consequentiam doctrina D. Th. docentis actum exteriorē nihil addere de bonitate, & malitia supra actum interiorē: ergo cum omnes in prædictis casibus intentassent consummare matrimonium, si hac non potuissent exequi ex aliquo impedimento, seu accidenti non ideo debet eis minus imputari hic defectus, quia, *qui in corde suo in mœchatus est, iam mœchatus est.*

24 Sed his non obstantibus asserendum est omnes relatas bigamias tam interpretativam, & similitudinariam, quam veram inducere irregularitatem ex iure positivo canonico hoc nostro titulo: & quoad primam partem, scilicet, quoad bigamiam veram, quæ contrahitur ex duplici matrimonio, consumato probatur expresse ex nostro texto, quia in hoc casu reperitur duplex matrimonium successive contractum, & duplex consumatio, & divisio carnis cum duabus vxoribus, quare ex defectu Sacramenti, & eius significationis resultat bigamia, quæ dicitur vera, & expressa, ac proinde canonica irregularitas ad ordines suscipiendos, quæ etiam pars probatur ex libro sexto decretalium, sic etiam docent omnes theologi cum Magistro, & D. Th. quos refert M. Ledesma; quod autem requiratur ad contrahendam hanc bigamiam consumatio vtriusque matrimonij etiam est certissimum, contra Mag. sentent. docentem, per secundū matrimoniū ratum, etiam non consumatum contrahi bigamiam, & irregularitatem, sed contrarium est communiter receptum: nam ut docet Ledesma. cū hæc irregularitas sit impedimentū ad ordines, & consequenter odiosum debet restringi, & probatur præter ea

ex expresso textu huius tituli, quia ubi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio corporum, non deest huiusmodi signaculum Sacramenti, unde, ait textus, is, qui mulierem ab alio viro ductam duxit in vxorem, quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures propter hoc impediri non debet quin possit ad sacerdotium promoveri; quæ tam differta verba nullum relinquunt dubium, qui voluerit plures citatos Doctores adeat Leandrum, Ledesmam, & alios sumistas: & deinde, & probabilius ipse Leander, sed mihi fere certum est, non sufficere copulam, sed in vtroque matrimonio requiri ex parte vtriusque effusio seminis, sine cuius effusione nō fit commixtio corporum, ut requirit citatus textus, ac proinde non fit divisio carnis in plures, unde certum est talem non cōsumantem irregularem nō esse, & posse licite ordinari, absque dispensatione: quamvis in opinione probabili asserente non requiri ex parte fœminæ ad generationem seminis effusionem, vere remaneat matrimonium consumatum solum ex seminatione viri.

25 Quoad secundam partem, etiam est certa conclusio, scilicet, de bigamia, quæ dicitur interpretativa, seu virtualis, quæ tribus modis contingit, ut bene explicat glossa sequuta Sotum, & etiam docet Ledesma ubi proxime: primo quando quis duxit viduam iam à suo marito cognitam, si cum ipsa consumavit matrimonium est bigamus, & irregularis, secundo si duxit vxorem mulierem corruptam, & cum ipsa consumavit, quod probant expresse textus: tertio, qui cognovit vxorem suam adulteram si sciebat adulterium, quamvis probabiter alij dicant, quod etiam ignorans, est bigamus & irregularis, sed contraria est probabilior, & communior, quod probat textus. Quoad tertiam partem scilicet quoad similitudinariam, etiam probatur ex duobus textibus nostri tituli. Hæc irregularitas etiam contingit tribus modis, primo quando quis habet simul duas vxores vnam legitime, & alteram de facto, cum qua est matrimonium nullum: secundo quando quis successive duxit duas vxores

c. debitu
hoc tit.

L

D. Th. 1. 2
q. 20 art.
25

Mat. c. 5.

c. vi biga-
mi, hoc tit.

cap. unico
altercat.
lib. 1. de
bigamia.
12.
Mag. sen-
tent. in 4.
dist. 27.
D. Th. ibi.
et 3. p. q.
66.
Sylvest. v.
bigam.
Led. p. 1.
c. 32. de
bigamia.

glos. c. sup.
eo 2. hic.
Sot. l. 4.
dist. 26. q.
26. q. 3.
art. 1.
Ledes. ubi
prox. cōc
6.
c. marit.
33. dist.
c. debitu.
hoc tit. et
c. a nobis,
c. si vir
dist. 34.
et c. si laic
ci, et D.
Th. in 4.
dist. 27. q.
3. art. 1.
et 3. p. q.
66.
c. nuper,
et c. a no-
bis hoc tit.

alteram legitime, & illegitime, & contra iuris dispositionem alteram, vel utramque contra ius, & nulliter. Tercio, quando quis habens votum solenne castitatis, quia ordinatus in sacris, vel in religione professus, & de facto contraxit.

26 Sed circa prædicta aliqua, quæ ab auctoribus in dubium vertuntur addenda sunt. Primo, quod quamvis sit bigamus presbyter, qui de facto contraxit, tamen Laicus, qui de facto etiam contraxit duo matrimonia utrumque nullum non fit irregularis secundum probabiliorē sententiam, quam tenet Aegidius, Enriquez, Diana, & alij quos refert Leand. & eadem probabilitate asseritur si ex duobus prædictis matrimonijs à laico contractis alterum fuisset validum, & alterum invalidum, & ratio est, quia talis bigamia non reperitur expressum, quod causet irregularitatem, & in hac materia non valet consequentia de vno ad alium casum ob rationem sæpè traditā, quod irregularitas, quæ non reperitur expressa in iure non est habenda pro irregularitate, ut constat ex ipso iure: unde etiam secundò dicimus, quod qui contraxit plura sponsalia, etiam si interveniat copula non incurrit irregularitatem, & similiter tertio qui duxit, ut iam diximus uxorem à se irreceptam non est irregularis, quia non est divisus in plures, ut docet Ledesma, & est communis, nō tamen est ita certum, quamvis probabile sit non esse irregularem eum, qui existimabat seducere in uxorem virginem, quæ tamen non erat, de qua potest dici idem ac de eo qui cognovit uxorem suam ignorans esse adulterā, quare qui in his sequens has probabiles opiniones securus potest incōscientia ad ordines accedere.

27 Ex his ad argumenta respondetur ad primum negando irregularitatem ex bigamia provenientem esse de iure divino, sed tantum Ecclesiastico, ad auctoritatem Apostol. respondeo cum D. Thoma, & eius discipulis, inter quos Sotus, quod ex illa auctoritate nō inferitur esse de iure divino, sed tantum ex Apostolica constitutione, quia Apostoli utpote episcopi poterant constitutiones facere, quæ tamen non habent vim divini iuris, cum Ecclesia etiam

habeat nunc eandem potestatem, ut etiam diximus, &c.

28 Ad secundum dicimus non probare ex illo textu Summum Pontificem non posse dispensare, sed ut exponit Doct. Gonç. verba illa: *Non licet dispensare* non important impossibilitatem, sed difficultatē, immo potius denotant posse, quia si non posset dispensatio esset, non solum illicita, sed invalida: unde certum est episcopum posse dispensare cū bigamis ad ordines minores, ut ex iure, & auctoribus probat Gonç. sicut & Pontif. ad maiores, & si sit iusta causa non solū valide, sed etiā licite dispensare potest Papa, quod vidimus facile cum bigamis facere.

29 Ad tertium dicendum, quod ad constituendam hanc irregularitatē concurrere defectum prædictæ significationis mysticæ unionis Christi cū Ecclesia, & incarnationis divini Verbi in assumptione naturæ humanæ, mediante unione hypostatica, seu personali, & positivam Ecclesiæ constitutionem aliter tamen, & aliter: nam defectus significationis concurrir, ut motivum Ecclesiæ, seu ut ratio congruentiæ, in qua Ecclesia fundatur, ipsam vero Ecclesiam per suam constitutionē dicimus concurrere, ut causam principalem; & tanquam legislatorem, quare hoc impedimentum ab Ecclesiæ lege robur habet, non vero à prædicto motivo, seu ratione congruentiæ, quibus stantibus, si lex non poneretur, irregularitas nulla esset sic communiter Theologi.

30 Ad quartum respondetur cum D. Thom. quod qui plures fornicarie cognovit quamvis sit maius signū in continentia in eo, quam in quo plures uxores successive habet, tamen quia nullum cum eis sacramentū matrimonij contraxit, in quo consistit mysteriū significationis, idēo deficiente hoc significationis defectu, nec bigamus, nec irregularis est. At vero qui duas duxit uxores, quibus in perpetuū, & in Sacramento obligatur tollit significationem Sacramenti, & ideo fit irregularis.

31 Ad quintum etiam responder D. Thom. omittis quibusdam solutionibus, & tanquam falsis repulsis vera solutione dicens, quod defectus significationis in ipso Sacramento non

Cap. le Hor
34. disp.
Sanct. l. 7
disp. 86. n.
6. de Mat.
Suar. de
cen. disp.
49. se. 6.
n. 1-

Agid. disp.
18. du. 1.
n. 101.
Enr. l. 1.
c. 6. u. 9.
Dian. p. 4
tr. 2. ref.
38.
Leand. ci.
tat. in q.
10.

Ex c. qui
de sent. ex
com. in 6.

D. Th. 1.
3. p. 9. 66.
art. 5. ad
2.
Sot. in 4.
dist. 27. q.
1. art. 1.

D. Th. d.
9. 66. art.
1. ad 2.

Cap. pre-
cipimus,
34. dist.

attenditur penes personam, quæ contrahit, sed penes personam cum qua contrahitur, quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra se ipsum, sed supra alterum cum quo contrahitur, quia specificatur à termino; quare vir contrahens, etiam si sit corruptus nullum defectum facit in Sacramento ex parte illius in quo est corruptio, sed facit defectum ex parte alterius, cum quo contrahitur, & ideo si mulier fuerit corrupta, sive vidua, sive non vidua, ab alio quam à contrahente, resultat manifeste defectus Sacramenti, & quamvis talis mulier sit vna, quia tamen non est virgo, sed ab alio iam cognita secundum carnem est divisa, & quasi plures in ratione significationis: unde moraliter loquendo satis conformiter ad auctoritatem Apostoli Gregorius Papa disposuit, quod qui virginem non est fortitus in vxorem ad ordines ascendere non possit, quod refertur in decreto, ex quo eleganter infert D. Thomas, quod si mulier esset ordinis capax fieret irregularis si contraheret cū viro corrupto, & nihil obstaret quod ipsa esset corrupta, sicut e contra accidit respectu viri ex nostri iuris dispositione, quapropter huiusmodi bigamus in nullo foro posset licite accedere ad sacros ordines sine gravissimo sacrilegio, & sub pœna suspensionis, secus tamen si mulier fuisset deflorata ab ipso contrahente, vel si ignoranter eam accepit, quia sufficit opinio probabilis, quam approbat D. Thomas, quia hæc carnem suam in plures non divisit.

32 Ad sextum respondeo concedendo bigamiam similitudinariam non esse veram, & absolutam

vigamiam, sed per quandam similitudinem, quia qui emisserat solemne votum castitatis, quasi per quoddam matrimonium fuit Deo ligatus, quare si postea de facto, licet nulliter, contraxit, etiam cum virgine matrimonium carnale reputatur per similitudinem bigamus, eo ipso quod præsumpserit vxorem ducere, quam carnaliter cognovit, quod tam de monacho, professio, quam de clerico in sacris cum communi Doctorum sententia late tractat Leand. plures citans inter quos Sanchez, Suárez, & alios, & probat ex pluribus textibus, & conciliorum decretis.

33 Ad septimum responderetur, quod quamvis actus exterior non addat interiori aliquid de malitia, aut bonitate, vt docet D. Thomas hoc intelligitur quoad culpam coram Deo, non vero, quoad exterius opus, quoad Ecclesiam, quæ de actibus internis nihil iudicat, nec cadunt sub eius iurisdictione; non tamen est eadem ratio de exterioribus, quos iudicat Ecclesia, & ideo huiusmodi irregularitates adaptavit, & præscripsit tantum actibus exterioribus, in quibus consistit ratio, & impedimentum, quod inducit irregularitatem, sicut qui habuit voluntatem determinatam occidendi hominem, si tamen de facto non occidit nullatenus remanet irregularis, quia est necessarium, vt mors sequatur, vt supra diximus, ita qui habuit intentionem contrahendi plura matrimonia, si tamen non contraxit, non est bigamus, aut irregularis, etiam si contraxerit

plura sponsalia, vt etiam diximus.

(?)

Leand. q.
23. & 24.
Sanchez
disp. 8. n.
17. de ma-
trim.

Suar. disp.
44. sect. 4
n. 6.
Cœc. Arcl.
can. 1. c.
23.
Con. Tol.
2. can. 1.

Sup. tit. de
temp. ord.
73. super
c. quasi iū.
Supr. hic
n. 26.

TITVLVS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS CVIVS.

CAPVT PRIMVM, *TVA* NOS, ET SPECIES est.

CLERICI quandoque se transferunt in remotas partes, & dicunt se ordinatos, & non ostendunt litteras eorum à quibus se ordinatos dicunt, quæsitum fuit, quomodo agendam est cum talibus. Respondet Papa Alexander III. quod tutius est in his statuta Patrum sequi, quam novum aliud statuatur, & transmarinis statutum est, vt ad minus quinque episcoporum testimonio super ordinatione sua muniantur, quod de alijs incognitis similiter est seruandū, ita vt aliquanto tempore habeantur in suspenso, in quo de ipsorum actibus instruantur cum quibus morantur, & inquirendum est simul de minoribus ordinibus, si forte per saltum ordinati fuissent, quibus peractis si digni sunt cum eis poterit dispensari.

SECVNDVM CAPVT *INTER QVATVOR*, CVIVS species ad id spectat.

ALIVANDO se transferunt clerici ad partes Constantinopolitanas, & accedunt ad Patriarcham sine litteris suæ ordinationis, offerunt tamen iuramentum, quod sunt incertis ordinibus constituti, & petunt ad superiores ordines promoveri, quæritur quid iuris sit. Et respondetur, quod nisi primo constiterit Patriarchæ per idonea argumenta de ipsorum canonica ordinatione, non debet illos suscipere in illis ordinibus, neque ad superiores promovere, & cognita, & approbata eorum conversatione.

TERTIVM CAPVT HVIVS TITVLI TVÆ FRATERNITATIS, continet hanc speciem.

ALIQVANDO Clerici accedunt ad partes Hierosolymitanas sine comendatitijs litteris suorum episcoporum, & quæsiuit Patriarcha an permittere debeat illos celebrare divina, respondet Papa, quod nisi constiterit ei, sive per litteras, sive per testes de eorum canonica ordinatione, quia ignoti sunt, non permittat eos suæ plebi celebrare, sed si secreto voluerint celebrare permittat.

CONCLUSIO Clerici vltra-

marini, & alij incogniti sine testimonio quinque episcoporum sigillo signato, non admittuntur ad celebrandum etiam si iurent se ordinatos esse. Quamvis potest etiam constare per litteras, aut testes, & dum non constat possunt in secreto celebrare: hæc conclusio quoad omnes eius partes ex decisionibus trium præcedentium capitum per se constat, sed insuper probatur ex alijs iuribus decreti. Probatur etiam ex varijs concilijs idem statuentibus, præcipue novissime ex sacro Concilio Trident. illustrant, & exornant eandem conclus. præter communiter repetentes ad hos textus Cuiacius, Mendoza, P. Enao, Vicecomes, Basilus Legionens. Suarez, & alij plures, quos refert cum Barbosa in præfenti D. Emmanuel Gonç.

Sed contra conclusionem sit primū argumentum ex contrarietate horum textuum, nam in primo dicitur, quod clericus vltamarinus non admittatur ad celebrandum divina nisi constet de sua canonica ordinatione per testimonium firmatum, seu roboratū sigillo ad minus quinque episcoporum, in tertio autē textu dicitur Patriarchæ Hierosolymitano, quod debeat clerici illuc accedentis ordinatio per litteras, sive testes constare, ergo clerici vltamarini non indigent testimonio tot episcoporum, aut alicuius episcopi, probo consequentiā, quia vt clerici accedant Hierusalem, indigent, saltem plures trajicere mare, ac proinde sunt vltamarini, ergo falsa est nostra conclusio.

Secundum argumentum fit contra eam partem, in qua dicitur, nō sufficere eisdem clericis offerre iuramentum; probare autem cum iuramento aliquā propositionem est probare cum ipso Deo, quia iurare est adducere Deum in testem, qui nec mentiri, neque fallere potest, ergo sufficiens est iuramentum, immo & multo magis, quam testimonium multorum hominum.

Tertium, & optimum argumentū sumitur ex quodam Concilio, in quo dicitur: *Forasticiis presbyteris presente episcopo, vel presbytero civitatis offerre non liceat, neque ministrare in populo, nisi illis absentibus*, sed forastici, & extranei idem sunt, ac peregrini, ergo saltem falsa est illa pars primi textus, scilicet, quod in alijs qui sunt incogniti similiter idem observandū esse, quod observari præcipitur cum transmarinis; probatur consequentia: quia isti incogniti celebrare possunt sine testimonio, cuius nulla sit mentio in prædicto Concilio Bracarensi: nostra ergo conclusio saltē quoad hanc partem falsa est.

His tamen non obstantibus, vera est, & defensenda conclusio in vero sensu intellecta. Cuius decisionis ratio est, quia cum illis temporibus non leve imminuisset periculum introducendi in Ecclesiam Dei hæresim, aut schisma à perversis hominibus, inter quos errores plures irrepserant, & ne ideo homines laici, & profani venientes ex longinquo, & remotis provincijs, seducerent Christianos populos, & eis sacra administrarent, merito, quidem à transmarinis peregrinis ex-

Basil. q. 2.
c. 2. in
can. 22.
c. c. Alif.
Barb. &
Gonç. hic
n. 2.

Ex conc.
Tirach. 2.
can. 2.

Ex c. Ec-
cles. dist.
18 c. cle-
ricum 2.
72. dist. c.
1. & 2.
73 dist.
Ex c. pri-
mates 6.
c. extran.
7. c. hoc
tamen 8.
& c. vit.
71. dist.
Ex Conc.
Sard. can.
9.
Ex Cart.
can. 3.
Ex Fran-
cofor. can.
26.
Ex Trid.
ses. 23. c.
16.
Cuiac in
novel. 6.
Iustin.
Mend. l. 2.
c. c. Illib.
c. 50.
Enao t. 3.
de sacrif.
mis. dist.
28. ses. 4.
n. 808.
Vicec. de
ritib. mis.
t. 3. l. 2. c.
25.
Suar. de
cens. dist.
25. ses. 2.

gebant episcopi certitudinem eorumdem ordinationis, quinque episcoporum testimonio firmatam, sicque institutum fuisse à patribus, qui sic catholicorum, & Dei Ecclesiam immunem à fraudibus, & erroribus cōservare voluerunt, quod in illis prioribus sæculis proculdubio necessarium fuit, quamvis si prædicti peregrini fuissent eiusdem provinciæ satis erat testimonium suorum episcoporum approbans canonicam eorum peregrinorum ordinationem.

3 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, quod non est credendum tantum imminere periculum in his clericis, qui accedebant, & veniebant ad Ierusalem, quantum fuerat illud, quod timebatur in illis clericis, de quibus fit mētio in primo textu, qui dicuntur transmarini, respectu quorum Patres antiqui sua ediderant decreta. Præter quam, quod notari debet, quod in utroque casu à nostro iure certitudo rectæ ordinationis requiritur, & quod in eo interim, quod non constasset in publico, ubi detrimentum fuisset, aut esse potuisset populis Christianis non permitterentur celebrare, bene tamen in secreto, aut occulto, ubi si vere sacerdotes non essent, solum sibi, & non alijs nocuissent, ut bene ad vertit glossa dicti capitis.

4 Ad secundum argumentum respondetur sufficere ad faciendam sufficientē fidem per se loquēdo, iuramentum illud assertorium, in quo adducitur Deū in testem, qui est prima, & infallibilis veritas; sed tamen peraccidens ratione malitiæ hominis, qui potest falso iurare, in re tam gravi, & periculosa non est integra fides faciēda homini incognito, qui si temere, & sacrilige carens legitima ordinatione veller celebrare, aut ad superiores ordines promoveri, eadem temeritate per iurium committeret, cum esset eadem ratio.

5 Ad tertium argumentum, Doctor González respondet ex aliorū solutione dicens, quod illi forastici presbyteri non erant peregrini, sed eiusdem dicecesis, qui non mittebantur celebrare Divina Officia solemniter ne cōfunderetur disciplina Ecclesiastica, & episcopi, & presbyteri confunderen-

tur, si eisdem præsentibus illi forastici solemniter celebrarent, quod inconveniens non sequebatur si presbyter, & episcopus non essent præsentibus, quia tunc nulla fuisset confusio; sed ego aliter dico, scilicet, quod huiusmodi forastici, si vere sunt sacerdotes licite possunt in sua dicecesi necnon, & in aliena à celebrare, quia, ut bene dicit ipse González. hac celebrandi facultas non est iurisdictionis, sed tantum ordinis, si ab episcopo, vel presbytero præsentibus existentibus non impediantur, quibus absentibus celebrare poterant; immo, & etiam præsentibus, si eis constaret de legitima ordinatione forastici, aut alienigenæ, eique facultatem facere solemniter celebrandi, in quo nulla est cōfusio, nec Ecclesiastici ordinis perversitas experientia patet. Atamen præsentibus episcopo, aut parrocho, quibus si non constat de legitima ordinatione non poterant celebrare, quia deberent ab ipsis existentibus in præsentia impediri, secus autem absentibus, & hæc solutio videtur magis cōformis.

6 Ad vertendum primi capituli, *Tua nos* huius tituli auctorem fuisse, Alexandrum Tertium, qui fuit creatus Papa, ut sæpè dictum est anno 1159. & hanc decretalem epistolam rescripsit episcopo Cenomanensi, qui fuit Guillelmus, ut ex historijs assert Gonzalez, in præsentibus, secundi autem capituli, *inter quatuor* auctor fuit Innocentius Tertius, necnon etiam fuit tertij, & quarti capituli huius tituli, & in principio epistolæ, quam scribit Patriarchæ Constantinopolitano, incipit, *Inter quatuor animalia*, quia in ea epistola lata, & documentis plena, quam integram transcripsit Dominus Emmanuel González ex gestis eiusdem Pontificis ostendit, quod illa quatuor animalia, quæ vidit Ezechiel Prophetæ in medio sedis; significabant quatuor patriarchales Ecclesias, scilicet Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quas sedes Apostolica in medio habens, quasi filias amplectitur spirituales, cui eodē circuitu sunt quasi famulæ obsequentes, & prosequitur laudibus eas, & præcipue inter omnes Constantinopolitanam extollens quarum quatuor Ecclesiarum

Gonz. lib. 1.
dem n. 3.

Gloss. cap.
1.aa l. 11. n.

fuerunt quatuor Ecclesie patriarcha-
 quamvis iam Deo permittente pro ho-
 minum peccatis horum stat memoria
 sed non sedes, cum turca Dei, & Eccle-
 siæ inimicus has possideat civitates,
 quas Christianis eripuit, nam illam ce-
 lebrem urbem Constantinopolim di-
 ctam à Constantino Imperatore pijs-
 simo, & catholicissimo, & in conser-
 vando Evangelio studiosissimo, Eccle-
 siæque liberalissimo, siquidem Eccle-
 siæ Romanæ, & eius vsui urbem Ro-
 mam, & mediam Imperij partem do-
 navit, fuit deinde civitas Constanti-
 nopolis ab isto magno Cæsare ædifi-
 cata, & ab eodem nomen accepit anno
 Domini 812. cœpit imperare, & im-
 peravit per triginta annos suo tempo-
 re, & sua opera celebratum fuit Conci-
 lium Nizenum. Hic fuit qui miraculo-
 se sacro baptismo à Sylvestro Papa à
 lepra fuit curatus, ex quo tanto benefi-
 cio inflammatus sublatis gentilitatis si-
 mulacris Ecclesie devotissime servi-
 vit, eamque templorum ædificatione,
 ac pluribus donis ditavit: habuit sedē
 in prædicta Constantinopolitana ci-
 vitate, quæ, inquam, dirupta & capta
 fuit, omnesque Christiani crudeliter
 necati à barbaro turca fuerunt anno
 Dñi 1453. ut refer Carrionis chroni-
 con, epistola autem tertij capitis tue
 scripsit ipse Innocent. Patriarchæ Hie-
 rosolymitano, in cuius civitate operata
 est nostra redemptio, & in ea religio
 Christianæ fidei promulgari cœpit, sed
 hæc civitas funditus eversa, iuxta
 Christi prophetiam, ut lapis super la-
 pidem in ea non remansit: sed postea
 alia civitas fuit loco eius ædificata ex-
 tra portam, ubi scilicet Christus Do-
 minus passus est, in quo extant sacra
 loca, & memoria eiusdem passionis,
 quo fideles ad eorum venerationem
 undeque concurrunt, & in qua fuit
 etiam Patriarcha, cui hæc scribi-
 tur decretalis, quæ etiam à
 turca est occu-
 pata.

(2)

QUESTIO VNICA APPENDIX.

An sit necessaria clericis iter facienti-
 bus licentia, aut litteræ commendatitiæ sui
 episcopi, ut possint ire, & admitti
 ad celebrandum?

7 **E**T pro parte negativa ar-
 guitur: non potest longū
 iter assumere maritus sine
 licentia vxoris, ut docet Sanchez, quia
 esset in magnū præiudiciū vxoris,
 sed clericus, seu presbyter non minus
 est ligatus Ecclesie, cui in sua ordina-
 tione fuit adscriptus, cum qua contra-
 xit spirituale coniugium, ut supra vi-
 dimus, quod est fortius quam coniu-
 gium carnale: ergo multo minus pote-
 rit relinquere Ecclesiam suam, sine
 episcopi licentia, quam dabit ex iusta
 causa.

Probatur secundo, quia clericos
 residere in suis Ecclesijs est debitum,
 & necessarium ex iure divino, ut con-
 stat ex Tridentino, & late probat no-
 ster Hurtado de residencia: ergo neces-
 saria est licentia episcopi.

Probatur tertio, ex eodem Conci-
 lio dicente, quod nullus præterea cleri-
 cus peregrinus sine commendatitijs sui or-
 dinarij litteris ab ullo episcopo ad divi-
 na celebranda, & sacramenta admini-
 stranda admittitur. Ex quo tacite præ-
 cipitur clericis, quod non peregrinē-
 tur sine prædicta licentia.

Probatur quarto de clericis, quibus
 incumbit animarum cura, quibus ex
 prædicto concilio solum duo menses
 conceduntur, per quos dimittant ab
 eis se possunt à suis parrochijs, habita-
 episcopi licentia, qui cognita causa, &
 dummodo remaneat idoneus vicarius
 ab ipso episcopo approbandus, assigna-
 nata debita pro servitio mercede, quā
 dicti presbyteri non aliter obtineant,
 & in scriptis habendam: ergo prædi-
 cta expressa licentia est necessaria.

Probatur quinto ex decisionibus
 traditis à nostris textibus, in quibus
 expressè caveretur ne episcopi admit-
 tant clericos, peregrinos ad divina ce-
 lebranda, absque eo quod eis constet
 per testimonium episcoporum de eorū
 legitima ordinatione, vel per
 testes, seu alia argumenta: ergo prædi-
 cta licentia de iure est necessaria, &
 illam

Chron. l. 3
 de 4. mo-
 narch.

Matth. c.
 23.

Tb. Sach.
 l. 1. dif. 41
 de matr.

cap. inter
 corpo. tit.
 de transl.
 episc.

Conc. ses.
 23. c. 1. de
 reform.

Hurt. ref.
 19. n. 11.

l. 2. & re-
 fol. 6. l. 3.
 tom. 1.

Ses. 23. c.
 16. de re-
 form.

Ses. 24. c.
 12. de re-
 form.

illam non petere cum sit in re gravi violatio præcepti erit peccatum mortale, & non facient pro illa absentia fructus suos, & confirmatur ex usu & consuetudine Ecclesiarum cathedralium, quarum canonicis per idem concilium tres absentiarum menses conceduntur, quibus, si non petant licentiam à capitulo non profunt, nec lucrantur fructus præbendæ: ergo requiritur necessario prædicta licentia.

8 Ad hanc quæstionem respondeo sequentibus assertionibus. Assertio prima, clerici, seu sacerdotes, qui simplices dicuntur, sine licentia sui episcopi possunt licite peregrinari, & ubique si eis permittitur, celebrare. Hæc assertio ab omnibus tanquam certa debet admitti, & ratio est, quia nulla est eis posita prohibitio: ergo possunt libere, & licite peregrinari, antecedens probatur, quia si aliqua esset prohibitio maxime debet contineri in nostro tit. de clericis peregrinis, sed in nullo ex eius capitulis constat talis prohibitio; sed tantum prohibetur episcopis, ne illos admittant sine litteris commendatitijs sui episcopi: ergo ipsi clerici facultatem absolutam habent eundi, quo voluerint; & consequenter ubique celebrare iuxta ritum propriæ Ecclesiæ, ut cum communi docet Leander: unde si est sacerdos Ecclesiæ Latinæ in Ecclesiæ Græcæ celebraverit latino ritu celebrare debet, & idem de græco celebrante in latina; quia hæc facultas celebrandi conceditur sacerdoti in ordinatione canonice facta à proprio episcopo, qua ubique licite potest uti, & aliàs nemini facit iniuriam, ergo.

9 Assertio secunda, presbyteri, aut clerici obtinentes beneficia parochialia, cuiusmodi plerumque sunt patrimonialia, aut aliàs exigentia residentiam personalem ipsorum beneficiatorum, seu eorum loco aliorum tenentur si per se non fecerint, saltem per alios iure divino, & naturali beneficijs suis servire. Quam assertionem pronunc supponimus ut certam, ex doctrina supra tradita fundata in sacrosancto Concilio Tridentino. Quo supposito asserimus prædictos beneficiarios posse licite abesse sine licentia episcopi, dummodo prædictorum bene-

ficiorum debitum servicium, & assistentia non deficiat, secus tamen si in eo defectus fuerit in populi damnum, & contra fundationem ipsorum beneficiorum. Prima pars probatur, quia qui per se ipsos residere non tenentur possunt licere per alios vicarios idoneos ab episcopo approbatos, iuxta dispositum à citato Concilio. sed per absentiam non impediuntur huic oneri beneficiarii satisfacere, si extra provinciam non elongentur: ergo possunt libere abire sine episcopi licentia quo voluerint, maior huius discursus patet, nam Ecclesiæ, & populo, cui datur servicium, & regimen quod debetur nulla fit iniuria, quod quidem potest dari per vicarium idoneum. Minor autem probatur, quia quando proprius beneficiatus quamvis absens curam habet, quam potest, & tenetur habere circa regimen, & servicium beneficii sui, facile, si valde longè non distet, aut eius ignoretur commoratio, potest certiorari de statu sui beneficii, aut de morte, absentia, aut defectibus vicarii, ut sic præsto possit necessitati subvenire, in cuius morula, si notabilis fuerit, ordinarius potest supplere: ergo licite poterit abire sine tali licentia, quod efficacius probabitur, in probatione tertiæ assertionis vide Sa, & Navarrum, Sylvestrum, & alios.

10 Secunda pars nostræ assertionis, scilicet, quod si discedat huiusmodi beneficiatus peregrinando, quod est idem ac peregre peragradando, seu per mundum vagando, aut extra provinciam exeundo non potest hoc licite facere sine episcopi licentia, & beneficium ea probatur efficaciter nam in tali casu, ipse se voluntarie vult impedire quominus possit curam gerere regimini, & obligationis, ad quâ de iustitia tenetur, siquidè notitia ei facile dari non potest de statu beneficii sui, ac proinde esset idem ac deserere illud, & omnino deficere eius oneri, & servicium, quod manifesta iniustitia esset, quia non redderet regimen, & servicium debitum propter fructus beneficii; quoad secundam partem etiam probatur, quia episcopus ex suo munere subit onera, & regimina totius diocesis, & Ecclesiarum suarum non minus, ac quilibet beneficiatus onera sui be-

Ses. 23. c.
15. de rem
form.

Sa verb.
resid. n. 1.
c. 9.
Nav. l. 2.
conf. de cle
ricis non
resid.
c. in manu
c. 25. n.
121.
Sylv. ver.
resid. n. 1.

Leand. de
Pucha. tr.
7. q. 18. c.
18. cum
D. Th. 3.
p. 9. 73.
ar. 7. ad 3

sup. tit. de
election. n.
278.

Trid. ses.
23. c. de
reform.

beneficij in particulari, vt constat ex-
Di. f. pr. cit. cap. Concil. ergo beneficiatus
 23. cap. 1. qui cum licentia episcopi pergit pere-
 gre, aut longe licite vadit, quia iam
 episcopus assumit in se onus, & curam,
 quæ beneficiario proximius incumbet,
 vt sic populus, aut Ecclesia nullum
 patiatur detrimentum.

11 Assertio tertia: potest parro-
 chus sine licentia episcopi abesse per
 spatium duorum mensium, & non am-
 plius notabiliter à sua propria parro-
 chia, si relinquat vicarium idoneum
 ab episcopo approbatum. Hæc assertio
 non adeo certa est, vt contra eam ali-
 qui theologi non insurgant; negantes
 posse parrochum abesse à sua parro-
 chia pro qua refert noster Thomas
Hurt. t. 1.
1. 3. ref. 10
num. 19.
 Hurtado de residentia plures auctores,
 eamque pro viribus defendens, & car-
 pens contrariam asserentes esse securam
 in conscientia; qui dicit etiam minus
 bene dixisse Ludovicum, de S. Ioan.
Ludovic.
in sum. de
resid. nu.
 17.
Les. de i. s.
tit. 1. 2. c.
 34. an. 29
 n. 159.
 contrarium esse securum; & quod Læ-
 sius dixerit male, quia non credit esse
 receptum hanc licentiam exigi, sed in
 hoc satis rigide doctissimus Hurtado
 nam nostra assertio fundata auctori-
 tate, & ratione probabilissima est.

Et probatur primo, auctoritate
 plurium theologorum eam docen-
 tium, inter quos est Sanchez de ma-
 trimonio, Sanchez in selectis, Bonaci-
 na, Quintanadueñas, Zerola, Emma-
 nuel Rodriges, Sa, Vega, in suo libro
Espejo de Curas, Possevinus, & alij plu-
 res, quorum aliquos citat D. Ioannes
 Sanchez, & Hurtado, inter quos non
 omittendus doctissimus Navarrus, qui
 postquam refert verba Concilij sic
 subscribit: *Et quamvis hæc littera in*
utrumque partem flecti possit, arbitror pa-
rochum posse abesse duos menses absque
licentia scripta cum causa, quæ videatur ei
iusta; & probatur suis fundamentis: er-
 go secundum auctorum sententiam
 non est necessaria licentia episcopi, vt
 parrochus relinquens idoneum vi-
 carium possit abesse per spatium duo-
 rum mensium.

12 Probatur secundo, auctori-
 tate eiusdem Concilij, quod si attente
 legatur, cognoscetur, prædictam in
 scriptis licentiam tantum requiri ad
 faciendam absentiam ultra duos me-
 ses, non vero ad absentiam bimestri di-

cit enim sic: *Quandocumque eos* (intelli-
 ge parrochos) *Abesse contigerit, causa*
prius per episcopum cognita, & approba-
ta discedendi licentiam ultra bimestre te-
pus, nisi ob gravem causam non obtineat:
 ergo hanc licentiam tantum requiri,
 videtur, quando ex gravi causa ab epis-
 copo cognoscenda, & approbanda ul-
 tra spatium duorum mensium discedendum
 est; tunc enim est necessarium episco-
 pum cognoscere iustitiam, & rationem
 causæ, quia cognita erit necessaria li-
 centia in scriptis, vt discernit Conci-
 lium.

13 Probatur tertio, ratione Na-
 varri: quia ante Concilium id licebat,
 & à iure antiquo non est recedendum
 sine iure novo expresso, vt probat
 legibus, & per argumentum à contra-
 rio sensu.

14 Probatur quarto, quia non
 minus incumbit parrocho pastum, &
 salutem spiritualem suis ovibus procu-
 rare, quam episcopo, quia sicut episco-
 pus est parrochus totius diocesis, sic
 parrochus est pastor suæ parochiæ;
 ergo sicut negotium spiritualis regimi-
 nis relinquatur curæ, & conscientiæ
 episcopi; eadem ratione negotium pro-
 priæ parochiæ quoad regimen spiri-
 tuale relinqui debet parrocho in iusti-
 ficatione huius brevis absentiæ, sicut
 circa omnia alia pertinentia ad regi-
 men spirituale ipsi parrocho, & eius
 curæ, & prudentiæ sine recurso ad epis-
 copum committuntur, sine aliqua dif-
 ferentia ab episcopo circa regimen to-
 tius diocesis, vt constat ex eodem ca-
 pite, æquo verborum tenore loquente
 Concilio de munere, & obligatione
 parrochi, ac de munere, & obligatio-
 ne episcopi: ergo similiter in hac absen-
 tia; quod confirmatur, & amplius pro-
 batur, quia iustificatio absentiae trium
 mensium, quibus à sua diocesi episco-
 pi possunt abesse, eorum conscientiæ
 relinquatur, vt constat ex ipso Conci-
 lij cap. quam conscientiam sperat re-
 ligiosam, & timoratum fore, cur er-
 go non sperabit conscientiam parro-
 chi non etiam fore religiosam, & ti-
 moratam?

15 Probatur quinto, quia cog-
 nita, & approbata causa absentiae tene-
 tur episcopus conferre parrocho præ-
 dictam licentiam: ergo si certo constet
 parro-

L. pr. cipi-
mur c. de
copulla.
C. à nobis
2. sup. ex-
commun.

Seff. 23.
cit. cap. 14

parrocho causam absentiae suae esse iustam, non eget, quod id sibi declaratur ab episcopo; sicut ille, qui habet sibi causam iustam, & sibi certo de iustificatione constat, comedendi carnem in diebus prohibitis Quadragesimae; non obstante, quod dicat privilegium Bullae Crutiatae, quod hoc debeat fieri de licentia utriusque medici; quia quando iusta causa est manifesta non est necessaria licentia aliqua: ergo non obstante, quod dicat Concilium (intellecta eius clausula, ut vult contraria opinio) quod debeat haberi licentia episcopi ad discedendum, si causa est manifeste iusta hac licentia non est necessaria, alias nullum esset privilegium Concilij concedentis, tam iuste, & prudenter hoc spacium absentiae duorum mensuum, quis enim melius quam ipse parrochus poterit iudicare de propria necessitate, & iustificatione absentiae, vel ad se curandum, vel ad suorum utilia negotia cuius practicum iudicium, & practice rectum iudicans causam absentiae iustam sufficit, ut possit licite iuxta illud operari parrochus iuxta ea, quae diximus supra.

16 Probatur quinto, ex ipsius Hurtado doctrina dicentis, quod Concilium legem hanc universalem tulit, quia erat valde magnus parrochorum abusus nimium sibi indulgentes iudicantes sufficientes quaslibet causas ad non residendum, quare Patres Concilij radices huius abusus abscindentes fundati in praesumptione iuris; & de iure decretum ediderunt, &c. Ex quibus Hurtado verbis duo inferuntur, primum quod si patres fundati fuerunt in praesumptione; cessante praesumptione, & stante vera, & iusta causa lex praesumptionis, vel in praesumptione fundata non obligat iuxta ea, quae supra diximus; secundum, qui si occasio edendi hoc decretum fuit magnus abusus parrochorum ad non residendum, quaslibet causas sufficientes iudicantium: ergo hoc decretum tantum voluit occurrere abusu non residendi, non vero iuri parrochis debito per duos menses discedendi. Quia discedere per hoc breve tempus cum animo statim redeundi, non potest absolute dici non residere, cum pro illo brevi tempore re-

linquant vicarium, quod disertis verbis confirmat ipsum Concilium: *Quoniam autem, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt, Sacrosancta Synodus vult, illud absentiae spatium singulis annis, sine continuum, sine interruptum nullo modo debere duos, aut ad summum tres menses excedere: ergo si absentia duorum, vel trium mensium non videtur absentia singulis annis, quia statim reversuri sunt domini episcopi, quos non ligat minor obligatio residendi, quam parrochos, quare duo menses respectu parrochorum, videtur auctoribus contrariae opinionis, quae ait Hurtado, quod est communis, tam longa absentia, quod teneantur recurrere ad episcopum, & causam dicere, & resolutionem audire, & licentiam inscriptis obtinere cum ceteris alijs?*

17 Probatur ultimo ab inconveniente quod notavit Læsius, nam si parrochus multum distat ab episcopo, maxime si vult uti privilegio praedicti spatij, non per duos menses continuos, sed inter ceptos, ut ei conceditur, profecto in eundo ad episcopum, & redeundo consumet, & coteret multum tempus non sine damno, & detrimento suo, & Ecclesiae; quare bene dixit Ludovicus de S. Ioann. citatus supra, hanc sequi opinionem esse securam, & ibidem Læsius contrarium se credere non esse in usu: unde male dicitur, quod tutum in conscientia non est, siquidem, qui sequitur opinionem probabilem, licet sit minus probabilis aequae tute operatur, ac si sequeretur magis probabilem, ut late ex dictis cum communi probat P. Matheus à Moya, & supra diximus, quod dicit esse omnino certum, & Hurtado non negat, nec negare potest nostram, quam defendimus sententiam, si non certam adminus probabilem esse, non minus quam contrariam.

18 Ad auctoritatem autem quam cum García adducitur ex declaratio dominorum Cardinalium Sancti Concilij interpretum respondetur praedictam declarationem non esse certam, nec autentice constare de ea, aut ex consensu Summi Pontificis, eiusque mandato talem declarationem, casu, quo

Supra tit. de scruti. in ordin. faciendo à n. 7. cum sequentib.

Supra hic num. 11.

Supra tit. de confis. à n. 35.

Moya in solut. tr. 1 q. 6. n. 55.

quod exter, aditam fuisse, ac proinde non probare contra prædicta. Præterquam quod communis est doctrina, quam affert Barbossa, & alij auctores, quod declarationes cardinalium, quando de eisdem constat, quamvis sint magnæ auctoritatis, non tamen habent vim legis, sed tantum vim auctoritatis, contra quam possunt aliæ insistere.

19 Assertio quarta: episcopi debent, tam secundum ius antiquum, quam secundum ius novum Concilij examinare, an si clerici peregrini sint legitimi sacerdotes ante quam ad celebrandum, & administrandum admittantur in suis diocesis. Hæc assertio ex antiquo iure satis constat ex dictis circa dicta huius tituli capita, in quibus tantum agitur de litteris commendatitijs, triplex namque genus litterarum datur decedentibus ad alienas Provincias, de quibus late ex antiquis Doct. Gonçal. in commentario super cap. 3. *Tuæ* huius tituli, nam aliæ sunt, quæ dicuntur communicatoriæ, quas secum deferebant Christiani omnes, tam laici, quàm cleri, ut per eas se Christianis, & communione Ecclesiæ participes ostenderent, & ut liceret eis cum alijs fidelibus in Ecclesia in Divinis Officijs, & Sacramentis communicare, ideoque litteræ communicatoriæ ab hac communione dicebantur. Aliæ, deinde dicuntur dimissoriæ, vel alio nomine reverendæ, quæ dantur clericis, ut licite, & sine suspensionis pœna, à suis proprijs episcopis, ut ab alijs episcopis ordinari possent, & de quibus iam supra egimus, & tractatur iterum in hoc iure. Aliæ denique, ommissis, quæ dicebantur pacificæ; hoc est, ut benigne acciperentur humiles personæ, quæ nostro hydiomate dicitur *Cartas de favor*, his inquam ommissis, aliæ, quæ ad hunc titulum pertinent dicuntur litteræ commendatiæ, quæ dantur clericis (& etiam laicis, si longe pergant) ut constet eos esse canonicè ordinatos, ut permittantur celebrare, vel si non fuerint sacerdotes ad ulteriores ordines promoveri; sed intra eandem Provinciam sufficit ordinum titulus.

20 De his ergo litteris loquitur nostra quarta assertio, quas perere de-

bent episcopi à clericis peregrinis, ut possint celebrare, de quibus loquitur Tridentinum, quæ litteræ adeo, authenticæ, & testimonijs firmatæ debent episcopo ostendi, ut ei sufficientem faciant fidem, ut credat esse legitime ordinatos, & sic licentare eis, ut in suis ordinibus ministrent. Quæ quidem litteræ non debent esse eiusdem formalitatis constructæ, sed iuxta maiorem, seu longiorem, aut minorem peregrinationem, nam solemnius testimoniū requiritur, & peti debet à venientibus ex ultra mare, quam à Provincianis, ut constat ex prædictis nostris textibus præcipue à primo, & tertio. Quare hodie quomodocumque episcopi credant clericos eforis venientes suspectos non esse, sed dignoscitur esse veros Catholicos hanc celebrandi licentiam, tam in publico, quam in secreto elargari possunt, immo etiam partochi, & alij beneficiati in suis Ecclesijs ad celebrandum sine scrupulo admittere etiam possunt, nam inter nos cognitos advicem Christianos non indigemus epistolis iuxta illud Apostoli: *Nunquid egimus, sicut quidam commendatitijs epistolis ad vos, aut ex vobis.* Quod etiam expressus comprobatur textus dicens sic: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epistolis, seu pacificis Ecclesiasticis solis viam ingredi statuimus, & non cum commendatijs: quoniam litteras commendatitias his solis personis, quæ sunt suspectæ præberi oportet.*

21 Vnde iam ad primum argumentum respondemus, plura ibi dicere Sanchez, sed nihil contra nos nam in primis docet uxorem teneri sequi virum suum mutantem domicilium, qui libere potest mutare, præcipue stante iusta causa, sic Ecclesia non potest impedire beneficiatum facere brevem absentiam sine eiusdem aliquo detrimento, quia relinquit vicarium eius vices suplentem: ergo sicut vir sine licentia uxoris potest facere absentiam, dummodo ei de necessarijs provideat, sic similiter parochus, quamvis si fuisset absentia per longius tempus quam duorum mensium quatuor, vel sex diebus magis minus ve quos etiam concedit Hurtado, quia res moralis est, & non consistit in puncto matematico; non

Gonçal. in
com. hic d
dum, 5.

Supra tit.
de tempo.
ordin. an.
68.
Hoc iure
c. signific.
de officio
Archidia
coni.

Cit. scilicet 23
cap. 16.

Apost. 12
ad Corin.
ibi, cap. 38

Conc. Cal.
ced. can.
11.

non dubitamus egere episcopi licentia quod expresse decernit Concilium, vt dixi.

22 Ad secundum respondeo concessio antecedenti negando consequentiam, tum, quia licet sit contra preceptum divinum parrochum, vel episcopum non residere absolute, non tamen est contra, sed iusta exigente aliqua necessitate, vel commoditate per breve tempus, vicario suprente à parrochia abesse, non, inquam, contra, sed iuxta rationem est; tū, quia intali casu praeintelligitur voluntas Ecclesiae, vel episcopi interpretativa, si necessaria est, vel ipsius Dei, cuius iugum suave est, & leve, & non obligat cum tam stricto iure, quod parrochus non gaudeat aliqua libertate respirandi, alias, nec episcopus posset dispensare, quia circa ius divinum nihil potest, nisi excommiffione Ecclesiae, qualis ei datur pro tempore ultra bimestre, Ecclesia namque aliquando, & certis circumstantijs potest dispensare, vel explicare ius divinum, vt tractant theologi circa dispensationem votorum in loco suo.

23 Ad tertium, & quartum argumentum satis constat solutio ex huius iam traditis, & similiter ad quintum negamus aliquod violari preceptum in re gravi, quia supponimus parrochum licite discedere pro illo brevi tempore

ad confirmationem de prae bendatis respondetur esse disparem rationem: tum quia sic cautum est per Ecclesiarum instituta, quod, scilicet, nemo sine licentia capituli, immo, & episcopi simul, qui est capituli caput possit à sua residentia abesse, & sic est in usu in cathedralibus, vt vidi in Ecclesijs cathedralibus cauriae, & Placentiae, in quibus per oppositionem obtinui, immo in cauria non solum gaudent facultate discedendi per tres menses, sed insuper habent speciale privilegium prae bendati, vt possint abesse per alios duos menses, & in Ecclesia Placentina per unum supra tres, quos confert Concilium, quae privilegia propter interperiem his Ecclesijs fuerunt à Summo Pontifice concessa, & eo utuntur cum eadem licentia, & fruuntur distributionibus quotidianis pro tribus mensibus Concilij, secus pro privilegiatis, quae absentia etiam sine causa conceditur; tum etiam, quia cum fructus, & distributiones prae bendatorum sint in una massa permixti, & indivisi, qua lucrari non possunt nisi per personalem residentiam per se ipso faciendam, non per substitutos, vt decernit ipsum Concilium; ac proinde debent admonere punctatorem chori causa absentia, ideo necessario haec licentia est ab episcopo, & à capitulo petenda.

*Seff. 24i
c. 12. circa finem
de refor.*

TITVLVS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

CAPVT PRIMVM, ARCHIDIACONVS, ET EIVS species.

DICITVR In hoc primo cap. quod Archidiaconus est vicarius episcopi in omnibus, quae ad eum pertinent, similiter, & causae clericorum, & in vrbe, & extra vrbe, ad ipsum pertinent, & conversatio eorum, & restauratio Ecclesiarum, & doctrina, & correctio Ecclesiasticorum: item visitare totam

dioc-

diocesim, episcopo impedito, & episcopi vti functionibus, quæ visitatio erat de trienio in trenium.

CAPVT II. OFFICIUM VERO, ET EIVS SPECIES, ET continentia.

IN Hoc capite dicitur, quod pertinet ad archidiaconum quando voluerit legere Evangelium, aut alicui de diaconis precipere, & quando episcopus Missam canit, levite sacris vestibus se induant, vt ipse ordinaverit, ita, vt ab eius voluntate dependeant in exercendo sua officia, & acolitos etiam ipse ordinat circa servitium, quod exhibent in ministerio Missæ.

CAPVT IV. CUM SATIS SIT, ET EIVS continentia.

IN Hoc capite prohibetur archidiacono, etiam obtestu alicuius consuetudinis conferre beneficiū, aut curam animarum sine licentia episcopi, quia est venire contra constitutiones Sanctorum Patrum, & non spectat ad officium archidiaconi.

Ex cap. per testis 25. dist. Ex cap. ad hoc 7. hoc tit. Ex c. cle- ros 21. dist. Ex c. Archidiaconis 5. hoc tit. C. nullus 11. 16. q. 7. Ca. nostri de elect. C. super eo de offi. de legati. C. ex tua de filijs presbyt. C. cum venisset constitutio. Concil. La

I CONCLUSIO. Ad archidiaconum spectat esse vicarium episcopi, eiusque diocesim visitare, & corrigere, quæ indigent correctione, & celebrante episcopo, ministros assignare. Non tamen potest ex suo officio curam animarum committere, licet sit consuetudo. Hæc conclusio, quoad omnes eius partes constat ex propositis tribus huius tituli capitulis, & insuper probatur alijs iuribus, & quod sint vicarij episcopi probatur primo, & quoad aliam partem, scilicet, legere Evangelium, & alia exercere in conclusione dicta probatur etiam, quoad ultimam partem probant alij textus, probatur etiam ex Cōcilijs, & primo in Lateranense hæc habentur: *Archidiaconi non præsumant, vel in Ecclesijs instituere, aut destituere sine auctoritate, & consensu episcopi, quod si facere præsumserit liberum sit episcopo institutiones pœnitus irritare, & tali-*

ter institutos removere ab Ecclesia contradictione, vel appellatione non obstante. Illustrant hanc eandem conclusionem præter communiter ad hos textus repetentes Narbona, Barbossa, Petrus Greg. & alij plures, quos refert dominus Emmanuel Gonçal. in commentario huius 4. capituli, & aliorum, & ex theologis inter alios Azor, p. 2. moralium institutionum.

2 Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Archidiaconus est vicarius episcopi: ergo potest conferre beneficia, & curam animarum committere, antecedens est decisio textus hic, & consequentia probatur, quia institutio in beneficijs Ecclesiasticis pertinet ad episcopum, vel eius vicarium, vt constat ex iuris communis dispositio ne: ergo in hac parte fallit nostra conclusio.

Secundum argumentum: licet conferre beneficia non competat archidiacono

teranense p. 2. c. 1. Nab. de appell. p. 1. uum. 22. Barb. 3. p. à leg. 54. Pet Greg. l. 5. fin. c. 6. Gonçal. in presenti. Azor de offi. archidia. c. 15. l. 3. p. 2. Divi Jo. in 1. cap. hoc tit. Ex cap. 3. de iust. & cap. nullus de offi. vbi car. in 6.

Ex c. cum
tanto de
consuetu-
dine.
Alexand.
c. 4. hic.

cono ex suo officio, potest ex consuetudine competere: ergo male dicitur in vltima parte conclusionis, antecedens probatur, quia quamvis consuetudo non possit prævalere contra eius naturale, aut divinum, potest tamen contra ius positivum humanum, vt expresse constat ex nostro iure, sed constitutiones patrum quas alegat Alexander III. sunt de iure humano: ergo potest adversus eas prævalere consuetudo.

C. referen-
te 7. de
præb. &
dig.

Tertium argumentum desumitur ex libro hoc de præbend. vbi expresse dicitur archidiaconum habere potestatem instituendi, & destituendi Ecclesiasticos; igitur in titulo beneficiorum ad archidiaconum spectat.

Ratio deci-
dendi.

Regul. iu-
ris in 6. 1

Ex c. fre-
quentibus
instit.
C. ad hoc
c. v. nostrum
hoc tit.

3 His tamen non obstantibus defensiva est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia cum triplex sit, iuxta canonistarum doctrinam, beneficiorum institutio, alia colativa, alia corporalis, & alia auctorizabilis, vt docet glossa supra regulam iuris: Beneficium Ecclesiasticum obtineri non potest sine institutione canonica, colativa institutio est, quæ datur in titulo beneficii collati, quæ iure communi solum pertinet ad episcopum, vt constat ex eo, institutio corporalis est investitura, aut possessio, quæ datur in virtute tituli, & collationis, & hæc competebat archidiacono, ex iuris dispositione hoc tit. institutionem denique auctorizabilem dicunt esse illam, per quam episcopus committit animarum curam postquā collatio facta est ab illo, qui ius conferendi beneficium habuit, vel ex consuetudine, vel ex privilegio, & hæc ad solum episcopum pertinet, nā ille, cui commissa est parochialis Ecclesia, nō habet potestatem conferendi Sacramenta, & administrandi eam curam, nisi episcopi licentia, mediante hac institutione, detur sic habet Gonzalez, cæterum, crediderim ego parochum ab archidiacono institutum, & in possessione beneficii parochialis constitutum, non indigere licentia episcopi ad exercendum officium parochiale, & ratio mihi est, quia parochi sunt iudices ordinarii in his, quæ pertinent ad propriam parochiam, & in foro interiori habent in iurisdictionem ordinariā, non ab episcopo collatam, sed ab ipso

Glossal. hoc
4. c. n. 3.

iure, vnde eo ipso, quod verè parochi sint libere eam possunt exercere, vt communiter omnes docent vide Emmanuel, Sa. & constat extraditis ab Azorio, sed quæstio hæc non est huius loci, quare concludimus rationem decidendi nostræ conclusionis esse, quod cum cura animarum non pertineat ad archidiaconum, sed tantum ad episcopum, neminem ex suo officio potest instituere in hac animarum cura, nisi ad summum quoad in vestituram.

Sa verba
paroch.
num. 6.

4 Vnde ad primum argumentum respondetur non negari à Pontifice præscriptionem legitime introductam, posse consuetudine prævalere; sed illud tantum dicit esse satis absurdum, quod archidiaconus sua propria auctoritate velit sine licentia episcopi committere curam animarum, atiam si sit eius vicarius; quia vicarius archidiaconi non se extendit ultra ea munera, quæ in primo, & secundo capite huius tituli continentur; & quando id potest facere, aut est ex mandato episcopi, aut ex aliquo privilegio, aut consuetudine legitima; sed quod potest archidiaconus facere in virtute aliquius ex his titulis, non facit virtute, & auctoritate propria archidiaconatus, si enim proprium esset archidiaconatus committere curam animarum, quicūque archidiaconus, etiam seclusa consuetudine, privilegio, episcopique licentia, id facere posset, quia unusquisque potest facere propria auctoritate, quidquid est proprium sui officij; quare docte, & subtiliter dixit Alexan. esse absurdum, & contra Sanctorum Patrum institutiones, vt archidiaconus auctoritate propria debeat cuilibet Ecclesiarum curam committere, quia hoc alienum est à natura, & institutione archidiaconatus, contra quam nulla potest consistere consuetudo; quia contra rerum naturas, & earum proprietates nō valet cōsuetudo, vt habetur ex hoc iure; sed ex hoc non sequitur quod archidiaconus in non possit facere ex alio capite, nempe ex licentia episcopi, ex privilegio, vel consuetudine, quæ legitima, si fuerit æquivaleret privilegio, & tunc archidiaconus non facit propria auctoritate, sed aliena sibi non ex officio, sed aliunde commissa, qua solutione excusantur, quas assert, & refutat

Ex cit. c.
cum tanto
de consue-

tat Gonzalez, cuius solutio non discrepare à nostra videtur, si bene attendatur. Vnde patet solutio ad secundum.

5 Ad tertium respondetur optime componi archidiaconum, in quantum archidiaconus est, non posse instituere iuxta decisionem Alexandri; posse tamen in quantum est vicarius, seu commissarius episcopi, virtute commissionis sibi ab episcopo tradita, quia, ut in præcedenti solutione dicimus quod facit virtute, & auctoritate aliena non facit auctoritate propria.

6 Circa ea, quæ tanguntur in his capitibus, præcipue capite quarto, cuius auctor fuit Alexander III. admonere oportet hoc nomen *Archidiaconus*, idem esse ac principem diaconorum, trahit namque ethimologiam à nomine græco *Archos*, quod est, idem, ac princeps, & à nomine *Diacon*, quod est idem, ac minister, vnde archidiaconus est idem, ac princeps ministrorum. Cuius origo antiquissima initium habuit ex eo quod post Christi Domini in Cælum ascensionem ex 12. Discipulis

*Aduum
Adof. c. 6.*

*Cap. diac.
11. dist.
93.*

*Cap. ut ar
chidiacono.
hoc tit.*

Apostolos septem Diaconos elegisse, & ordinasse traditum est, & refertur in actibus Apostolorum, quorum munus, & officium erat, non solum in Ecclesia administrare, sed etiã, se in alijs operibus pietatis se excedebant, curabant de divino cultu, & de pauperum subventionem, assistendo, & sic occurrẽdo fidelibus de Ecclesiasticis facultatibus, & fidelium oblationibus, quem diaconorum numerum episcopi designare in civitatibus consueverunt, quæ consuetudo multo tempore in primitiva Ecclesia duravit, & hunc diaconorum numerum retinuit Evaristus Papa, & refertur in decreto, & per ea ex his septem unus electus fuit, qui cæteros antiquitate præcelleret, eosque in exercitio suorum officiorum dirigeret, gubernaret, & contineret, tanquam eorum caput, & superior, qui proinde appellatus fuit archidiaconus, idest, princeps diaconorum, & quia prædicta pietatis officia erant etiam propria episcoporum, prædicti archidiaconi facti fuerunt episcopi vicarii, ut habetur in nostro cap. & ideo dicti etiam sunt oculi episcopi, quia, scilicet, per eos episcopus videt, quæ agendi gubernanda, & corrigenda sunt, et ita oculi episcopi vocantur à

Concilio Tridentino, & ibi etiam determinat, quod sint in omnibus Ecclesijs, ubi fieri poterit Magistri in Theologia, seu Doctores, aut licentiati in iure canonico; sunt enim ex officio suo episcopi vicarii, & in sui ipsorum districto visitatores assumpto notario de consensu episcopi, si visitationem exercere legitime consueverunt, ut etiam decernit Concilium hæc, & alia adducunt Azor, & Gonzalez, ubi supra.

*Trident.
sess. 24. ca.
22 de re
form.
Ead. sess.
24. c. 4.
Azor p. 2.
cap. 15. l.
3.
Gonzal. in
com. 1. c.
n. 2.*

QUESTIO VNICA APPENDIX.

An archidiaconi habeant ex proprio officio aliquam iurisdictionem.

7 **E**T Pro parte affirmativa facit in primis doctrina, quam refert Sylvester secundum Hostiensem; & probatur hac ratione, quia archidiaconus præfertur in dignitate archipresbytero, qui est princeps presbyterorum, archidiaconus autem diaconorum, non alia ratione, secundum Barbossam & alios canonistas, nisi, quia archidiaconus, habet ex officio iurisdictionem, quæ caret archipresbyter, qui archidiacono obedire tenetur, ut refert Azor, ex iure, eique subesse, quamvis ratione ordinis archipresbyter sit superior archidiacono.

*Sylv. off. v.
archid. q.
2.*

*Azor. cit.
loco c. 16.
q. 2.*

*Cap. 1. de
off. archi
presbyt.*

8 Probatur secundo: nam archidiaconus est vicarius episcopi, & potest immo, & tenetur visitare totam diocesim, si non fecerit episcopus, & emendare, & corrigere, quidquid correctione indegeat, ut constat ex nostro cap. & alijs iuribus, & ex alijs, quæ ibi citat Sylvester, & imponit pœnas, & iurgia componit, sed hæc facere non potest sine iurisdictione: ergo eam habet, & quod sit ex proprio officio, id est ordinariam etiam patet, quia ex commissione episcopi, & delegatione, quilibet clericus potest eam habere.

*Ex cap. ut
archidia.
Cap. per
lectis dist.
25.*

9 Probatur tertio, quia secundum diffinitionem, quæ communiter datur de dignitate, quam assert Azor, sequitur archidiaconum habere ex officio iurisdictionem, nam dignitas est potestas ad ministrandũ res spirituales, seu Ecclesiasticas cum iurisdictione coniuncta, sed archidiaconatus est dignitas;

*Azor. ubi
prox. c. 13.
q. 5.*

nitas : ergo archidiaconus habet iurisdictionem suo officio coniunctam , id est propriam ipsius : & consequenter ordinariam , discursus est legitimus : Maior est definitio , & minor est certa , & communiter recepta , & traditur etiam ab Azorio , unde archidiaconatus ex sua institutione ex iure , & munere est beneficiū cum dignitate , quod probatur ex iure .

Azor. ibi.
c. 15. q. 5.
Ex tot. tit.
de offic. archid.
ibid. & c.
statut. de
rescrip. in
6.

10 Ad hanc quæstionem primo respondeo archidiaconum habere ex iure iurisdictionem ordinariam saltem in foro exteriori ex suo proprio officio , & hæc conclusio , quoad omnes suas partes probatur , & in primis quoad primam partem , scilicet , quod habeat iurisdictionem probatur manifeste ex ratione in tertio argumento allata , & fundamentaliter probatur ex primo capite huius tituli in quo aperte dicitur , quod causæ clericorum , & eorum correctio , & restauratio Ecclesiarum intra , & extra urbem , necnon , & visitatio diocesis de trienio in trieniū ad archidiaconū pertinent , quia est vicarius episcopi ; sed hæc non possunt executioni mandari sine vera iurisdictione , & potestate : *Est enim iurdictio* , ut tradit Sylvester ex communi iuris doctrina : *Qua præfatus alicui reipublicæ potest dicere ius , statuendo sententiando , vel cum obligatione subditorum ad habendum id , quod ducitur pro iusto , sed hoc reperitur in exercitio archidiaconi : ergo habet iurisdictionem .*

Sylv. l. ver.
iurisd.

11 Deinde quoad secundam partem , scilicet , quod sit ordinaria , quæ pars maiorem habet difficultatem ob argumenta , quæ pro utraque parte adducunt canonistæ , & refert Sylvest. & seclusa illa iurisdictione , quæ ex speciali commissione , traditur archidiacono , ab episcopo , hanc enim delegatam esse dubitari non potest ; probatur hæc secunda pars conclusionis , quia illa est ordinaria iurdictio , quæ competit alicui personæ ratione proprii officij , sed iurdictio , quæ competit archidiacono competit , non ex aliqua commissione temporali , & delegata ab episcopo , sed ab ipso iure communi estque perpetua ei concessa ratione ipsius dignitatis , & officij , ut constat ex nostro titulo : ergo hæc iurdictio est ordinaria , ut etiam sentit

ubi prox.
v. archid.
q. 2.

Sylvester , & confirmatur nam iurdictio delegata spirat morte , aut revocatione delegantis , ut decernitur in tit. de officio iudicis delegati , & est communis , & vera doctrina , reintegra , sed iurdictio archidiaconi non spirat morte episcopi : ergo non est delegatus episcopi , est namque hoc officium perpetuum , & annexum dignitati archidiaconatus .

12 Donique , quoad 3. partem probatur , scilicet , quod hæc iurdictio sit ordinaria in foro exteriori , nam in interiori non habet iurisdictionem , defectu cuius non potest committere curam animarum ex proprio officio , ut probatum manet ex hoc nostro tit. supra , unde quamvis possit excommunicare , suspendere , & alias iuris poenas infligere ; non tamen ex vi proprii officij potest confessiones audire , aut alia Sacramenta administrare , quod bene probatur ex Innocentio in nostro capite , quod etiam probatur , quia archidiaconus ex officio non requiritur sacerdos , nisi habeat annexam curam animarum immo S. Synodus ad quascumque dignitates quavis necessario requirat , quod habeant annexum ad minus ordinem sacrum non tamen , quod sit presbyteratus , nec , quod attingant annum 25. nisi , ut dixi habeant annexam curam animarum , sed 22. annorum ætatem , ut supra diximus in cap. cum in cunctis : ergo ex suo officio archidiaconus , nisi alio titulo ei detur , non habet iurisdictionem ordinariam nisi in foro iudiciali .

Supr. hoc
tit. n. 4.

c. cum factis
hoc tit.
Azor. ubi
prox. c. 15
q. 3.

c. cum in
cunctis , de
elect.

13 Respondeo secundo ad quæstionem , quod hodie archidiaconi regulariter , seu plerumque nullam habent iurisdictionem . Hanc conclusionem tenet Azor , & ratio est , quia sicut iurdictio aliquando acquiritur consuetudine legitime præscripta ; sic etiam deperditur per dissuetudinem ; & cum episcopi assumpserint in se totum onus , & munus , quod erat proprium archidiaconorum ipsi per non usum hanc amiserunt iurisdictionem , quare hodie , pauci sunt , qui hanc conservarint iurisdictionem visitandi districtum suorum archidiaconatorum , aut se exercendo in eis , quæ constat ex hoc tit. esse de eorum munere , & officio ; quod

Azor. ubi
prox. dist.
q. 3.

ostendit S. Synodus his verbis: Archidiaconi decani, & alij inferiores; in Ecclesijs, ubi haec nunc visitationem exercere legitime consueverunt, debeant, quidem assumpto notario de consensu episcopi deinceps per se ipsos tantum ibidem visitare, ex quo sequitur hodie archidiaconos tantum visitare posse ratione consuetudinis, ubi fuerit recepta, sicut est in aliquibus Ecclesijs.

14 Ex auctoritate Concilij citata non potest non insurgere dubitatio, quare Concilium praeponat, & praenominet prius archidiaconos quam decanos siquidem decani in Ecclesijs omnibus dignitatibus praeferrantur in cathedralibus, praeter episcopum, & ideo vocatur prima dignitas post Pontificalem, & omnium canonicorum collegio praesident. Ad hoc respondeo, quod in iure nomen archidiaconi accipi consuevit pro decano, ut ex pluribus iuribus probat Azor, aut pro archipresbytero, unde quamvis in nostro iure extet titulus de officio archidiaconi, & est primus, inter eos, qui ponuntur de officijs, & de officio archipresbyteri, & aliorum officiorum, nullus extat titulus de officio decani, quare credendum est in iure accipi pro eodem archidiaconum, & decanum, unde aliquibus Ecclesijs prima dignitas post pontificalem est archidiaconus loci, quamvis iam, ut refert idem Azor ex Hostiense in omnibus fere Ecclesijs Franciae, & Hispaniae consuetudine receptum est, ut is, qui praestit toti canonicorum collegio, in choro, capitulo, & alijs locis decanus vocetur, est enim decanus nomen compositum de nomine graeco. *Deca*, quod significat decem unde decanus, a *deca*, & *canus*, id est senex quare non mirum Concilium primo loco posuisse archidiaconos, & deinde decanos, &

quod non sit specialis titulus de decano, licet, ut refert Azor, fiat mentio in aliquibus textibus, decanus etiam secundum ius, & ut affirmat ipse Azor habet iurisdictionem, ita, ut possit excommunicare, & suspendere, necnon, & curam animarum habet, sed ad iam contrarium in usu videmus, quod nullibi talem habeant potestatem, sed tantum vocandi ad capitulum, & praesidere, & regimini Ecclesiae incumbere, & assistere.

15 Ex his ad argumenta facile responderetur ad primum concedendo de iurisdictione in foro exteriori; non tamen de iurisdictione in foro conscientiae, in quo nulla habet, ut iam probatum est.

16 Ad secundum responderetur, archidiaconum esse vicarium episcopi non quidem ex episcopi commissione, aut delegatione, sed tantum ex iure communi, & quoad negotia pertinentia ad forum iudiciale, ceterum haec vicaria, seu iurdictio cessavit hodie per consuetudinem, ac proinde de facto, & secundum ordinarium stilum nullam habent iurisdictionem.

17 Ad tertium concedimus assumptum argumenti stando in terminis iuris nostri, quod loquitur, ut exigat natura, & qualitas archidiaconatus ex cuius institutione habemus tanquam verum, quod ei competat potestas iurisdictionis ordinariae, ut iam manet probatum, sed per contrariam consuetudinem archidiaconi, qui non consueverunt eam exercere, perdidit eam perinde, & tota re incidit in episcopalem iurisdictionem, quare solus episcopus exercet in sua dioecesi ordinariam iurisdictionem, &

illi, quibus eam delegare vult.

*In c. dilectis, de appell. c. dilectis, de sent. exco-
taun. in 6. c. constit. de appello.*

Azor p. 2. l. 3. c. 18. q. 1.

Hostiens. sup. c. dilecti, de appell.

TITVLVS XXIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAPVT PRIMVM *VT* ARCHIPRESBYTER,
cuius species est.

IN Hoc capite, sicut, & in sequentibus, decernit nostrum ius quale sit officium, & munus archipresbyteri, quod reducitur ad duo exercitia; primum est obedientiam præstare, & subditum esse archidiacono, eiusque mandatis obtemperare, sicut mandatis episcopi, secundum est gerere curam animarum super omnes presbyteros in ordine presbyteratus positos, & assidue in Ecclesia stare, & in absentia episcopi Missam solemnem celebrare, aut cui voluerit iniungere in toto suo districto.

Deinde in secundo capite disponitur, quod ipse archipresbyter debet habere curam, & sollicitudinem de omnibus sacerdotibus, ut obediant mandatis episcopi, necnon, & de vita sacerdotum cardinalium, qui solemne debent agere officium in communicatione corporis, & sanguinis Domini Nostri Iesu Christi, incipiendo à sacro die Dominico per omnes horas canonicas, & quod opus Dei digne, & sancte perficiatur, cui serie assistant, ne scurrilitate torpeant, & etiam debet, si episcopus defuerit archipresbyter providere cuncta, quæ in sacerdotum ministerio perfici debeant.

Rursus in tertio, & quarto capite huius tituli demerere etiam archipresbyteri agitur circa curam quam sacerdotes habere debent, & maxime custodes, ut in sacratio Eucharistiam Christi propter infirmos non deesse curent, & quod infirmis detur, & providere infirmis ne sine confessione, & cōfirmatione moriantur, & tandem, quod sit etiam ruralis archipresbyter, qui plebium, & in periti vulgi curam, & sollicitudinem gerat.

I

CONCLUSIO. Archi-
presbyter tenetur ex
munere archidiacono

no obedire, & presbyteris præcipere, ut in Ecclesia unusquisque suum subeat ministerium, & curam animarum, & deserviant episcopo celebranti solemniter. Hæc conclusio manifeste deducitur ex capitibus huius tituli, & præter ea comprobatur ex alijs iuribus, ex Gratiano. Necnon ex Sacris Concilijs, & primo ex quodam Tolitano cuius acta iam non extare dicit González. Illustrant eandem conclusionem omnes communiter repentes ad hos textus, inter quos Barbosa, Petrus Greg. Cujacius, Pater Azor bene, & breviter, ut solet, & post omnes González in notis ad hæc 4. capita, & alij quos refert.

2

Sed contra conclusionem est primum argumentum. Quia archipresbyter habet maiorem dignitatem quam archidiaconus: ergo non debet ei subesse, & obedire, sed potius e contra; antecedens constat, quia archipresbyter est supra alios presbyteros: archidiaconus vero supra diaconos, unde officium archipresbyteri exigit sacerdotium: non autem archidiaconi: ergo potius archidiaconus debet obedire archipresbytero; quod ex eo confirmatur, quod in iure prius nominantur, & enumeratur archipresbyter, quam archidiaconus, ut constat ex decreto, ibi enim decernitur, quod archidiaconi super presbyteros iurisdictionem non exercent: ergo non tenet nostra conclusio.

Secundum argumentum, desumitur ex quadam auctoritate Concilij Emeritani, dicentis sic: *Communi deliberatione sentimus, ut nos omnes episcopi infra nostram provinciam constituti in cathedralibus nostris Ecclesijs singuli nostrum archipresbyterum, archidiaconum, & primicerium habere debemus, Sanctus quippe est ordo, & a nobis per omnia observandus*; tunc sic maior in ordine est potior in dignitate, ut probatur ex iure: ergo archipresbyter præferendus est archidiacono.

Tertium sic: quia archipresbyter habet potestatem iurisdictionis superiorem ad potestatem archidiacono-

ni: ergo debet præferri ei; probatur antecedens, tum quia, est potestas spiritualis: archidiaconi autem temporalis, tum quia habet subditos presbyteros, qui ei obedire tenentur in Ecclesia circa divina officia exercenda, ut constat ex toto hoc titulo: archidiaconus vero non habet subditos presbyteros, qui potius presbyteri diaconis ante stare docetur in iure, sed tantum habet subditos diaconos: ergo archipresbyteri non debent esse sub potestate illorum.

3

His tamen non obstantibus tenenda est nostra conclusio, utpote expresse contenta in nostro primo capite huius tituli, cum cæteris omnibus in dicta conclusione præcontentis, cuius decisionis ratio defumitur ex præ allegato textu Concilij quia, ut docet Angelicus Doctor in Ecclesia debent esse diversa officia, vel status, ut corpus Ecclesiæ sit perfectum, idest, cum membris, & distinguuntur per actus, quia deputantur ad diversas actiones, hæc D. Thom. cum ergo ad summam Ecclesiæ præfulem pertineat, tamquam ad caput hæc ordinare, & unumquemque clericorum in sua classe constituere, & unicuique proprium assignare munus, & clerici sic dispositi, & ordinati, unusquisque in suo ordine obedire illi, qui ei in superiorem datus est, ut docet etiam D. Thom. recte Summus Pontifex, ut suam ordinaret Ecclesiam unicuique propria officia assignavit in Ecclesia cum debita obedientia, ut hac virtute corpus Ecclesiæ salubriter gubernetur: ergo recte stat nostra conclusio.

4

Ex quibus ad argumenta respondetur ad primum. 1. solutione, quam adducit Doctor Emmanuel González ex Hallieris de hierarchia iurisdictionis existimantis in Hispania consuetudine fuisse introductum, ut archidiaconi præessent archipresbyteris, & sic non proprio iure, sed viurpato supra eos præponi, eisque imperare; sed iam hæc solutio non satisfacit, siquidem in toto nostro titulo de officio archidiaconi, & archipresbyteri decernitur illum isti præcedere, & imperare: ergo iam non

*C. legimus
c. dominus
dist. 93.*

*Ratio de-
cidendi.*

*Emerit.
citati.*

D. Thom.

2.2. quaest.

183. ar. 3.

D. Thom.

2.2. quaest.

104. ab

ar. 1.

Hallier.

1.4. art. 3.

*Ex c. per-
lebris o. ar
chip. dist.*

25.

C. episcop.

7. dist. 88

C. super eo

15. de offi

delegati.

C. dilectus

55. deapel

lation.

C. si in ple

bibus 63.

dist.

Ex Conci.

Tolet. &

Concil. Al

tisiodoren

si can. 41

Barbosa. de

dignitati.

bu. c. 6.

Pet. Greg.

l. 15. syna

gor. c. 21.

Cujacius

in c. ex p.

8. de cleri

cis non re

fidet.

Azor 2.

p. l. 3. cap.

15. per to

tum.

Gonzal. in

presenti

titulo.

C. dictum

94. dist.

Concil.

Emerit. c.

10.

Ex c. Ba-

tuimus 95

de maio-

rit. & obe

dient.

Supra tit.
pu. eccl. den.
num. 7.

non vi consuetudinis, sed ex iuris rigore archidiaconus est superior quare standum est solutioni Patris Azor tradita supra, & est communior, & verior, quia in exterioribus exterior iurisdictionis attenditur, quæ in hac linea est supra potestatem ordinis, sicut vicarius generalis episcopi prima dumtaxat corona iniciatus est iudex, & superior ratione iurisdictionis sacerdotibus, & dignitatibus, & sic nullum sequitur inconveniens.

5 Ad secundum respondetur ibi patres, & episcopos Concilij accepisse nomen archipresbyteri in alia significatione, prout dicit principatum, & potestatem supra omnes sacerdotes diœcesis, ut significatur per nomen, quod valet tantum, quantum decanus, qui est supra archidiacono-

nos; in nostro autem textu accipitur pro munere, & officio, & non pro decano, & sic est inferior archidiacono, qui habet iurisdictionem ordinariam, ut dictum est.

6 Ad tertium nego antecedens loquendo de potestate iurisdictionis in foro iudiciali, licet concedatur de potestate ordinis, & quamvis sit supra presbyteros, non tamen, ita ut possit visitare sicut potest archidiaconus, & in quantum visitat potest etiam exercere iurisdictionem in presbyteros eorum excessus corrigendo. His super sedeo ab excitando quæstiones appendices, quia propositis officijs sequentium titulorum sub vna, aut altera quæstione, omnes ex eis pullulantes proponam, & resolvam, unde sequitur.

TITVLVS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERIJ.

Cap. vnicum.

IN Hoc capite disponitur circa officium primicerij, quod teneatur scire se esse sub archidiacono, sicut, & archipresbyter, & quod debet præesse diaconibus, & alijs minoribus, & dare lectoribus lectiones, & cantoribus responsoria, ut in ordine positus unusquisque sub eius disciplina in Divinis Officijs absque negligentia oneri satisfaciat, in cuius studio insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem redditurus.

Comprobat
tur ex ca.
perleclis
ad primi-
ceriū dist.
25.
Cujac. ad
tit. cap. de
primic.
Loays. ad
Codic. Tol.
8
Petr. Gre.
l. 2. part.

1 **C**ONCLUSIO. Ad munus primicerij pertinet regimen ministrorum in exercitio divini ministerij, in choro exhibendi, & est subditus archidiaconi. Hæc conclusio est, quæ in hoc capite, ut primicerius continetur, de nomine, & officio primicerij, hanc docentes conclusionē agunt Cujaceus, Looyfa, Petrus Gregor. Platino, Azorius,

Gonzalez, in comment. huius tituli.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Præesse diaconis, & ipsos regere, & gubernare est munus proprium archidiaconi sicut, & disponere officia archipresbyteri, ut presbyterorum est officium proprium vidimus supra sub eorum titulis: ergo hæc superintendencia non potest convenire primicerio, quia alias con-

tit. 9. c. 5.
Platin.
verb. pri-
micer.
Azor 2. p.
l. 3. c. 21.
Gonzal. in
presenti.
Supra tit.
de archid.
num. 1.

funderentur officia, & iurisdictiones, ex quo desidium sequeretur in Ecclesia, & pax turbaretur, si aliquis immisceretur alterius officio.

Argumentor secundo nam ordinare officium divinum in choro pertinet ad cantorem, seu subcantorem, qui distribuit lectiones, antiphonas, & alias functiones pertinentes ad officium, ut in cathedralibus observatur quotidie: ergo non potest spectare ad primicerium.

Tertium argumentum: nam in choro cantandi divinum officium est mos ab Ecclesia observatus antiquissimus, ut tradit Alfonsus de Mendoza, in qq. quodlib. & ratio est, quia, ut docet D. Thom. cantus provocat ad devotionem: ergo ante Synodum Ravenen. in qua sub Leone IX. qui fuit creatus Papa anno 1049. isto canendi more iam Ecclesia usata fuerat: ergo antecedenter ad hoc decretum forma distribuendi lectiones responsoria, &c. introducta erat, & consequenter hic non necessarium.

2 His tamen non obstantibus vera, & rationi conformis est decisio nostri textus, & conclusio ex eo deducta, nam, ut ait D. Thomas Pontifex in Ecclesia unicuique propria officia assignavit cum debita obedientia: ergo cum officium canendi in cho-

ro sit peculiaris modus serviendi Deo, debuit adhiberi specialis ordinatio, ac proinde assignari in isto speciali ministerio specialis superior, qui in illo ordine ceteros regat, dirigat, & gubernet, qualis est primicerius.

3 Vnde ad primum argumentum responderetur, concedendo archidiaconum praeesse diaconis, & alijs, cuius praesidentia est extra chorum, in quo solus primicerius poterat circa ordinationem officiorum praeesse omnibus clericis, quamvis extra illud munus assignandi unicuique proprium officium, & functionem deberet subesse archidiacono, & idem respectu dicendum est de archipresbytero, vnde omnia bene concordant.

Ad secundum dicendum, vel quod hic sumitur primicerius pro cantore, ut insinuat Azor, vel fuisse distincta officia, prout mos ferebat, ita ut non confunderentur.

Ad tertium dicitur: quod quamvis multo ante Leonem IX. in Ecclesia fuisset visitatus mos cantandi in choro, quia tamen Ecclesia in dies magis, ac magis, ut ex Div. Thoma supra diximus, perficeretur, optima ratione Leo IX. praesentem constituit formam, & modum gubernationis in hora, ut cum maiori vigilantia, & attentione cultus Dei ageretur.

Azor ibi
prox.

Supra tit
de servitio ordin.
num. 42.

Mendoza
q. 2. p. 101
pag. 257.
D. Thom.
2. 2. q. 92
art. 2.

Ratio decidendi.

TITVLVS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

Cap. vnicum, ut sciat.

N Hoc titulo, & capite statuitur, & notum fit partes, & onera sacristæ esse obedire archidiacono, & custodiam, & curam habere sacrorum vasorum, vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius Thesauri Ecclesiastici. Necnon, & curare de luminaribus Ecclesiæ, quæ ponuntur, tam in oleo, quam in cera.

Part. 1. l.

6. tit. 6.

Gonzal. in

pres. n. 1.

Petr. Gre.

l. 15. synt.

ca. 39. n.

70.

Iustinian.

l. sanciu.

21. c. de

sacros Ec-

cles.

Innocent.

l. 1. Regif.

epist. 57.

Ex decre-

to c. achol-

lit. dif. 23

Concil.
Metens. c.

3.

C. hostia-
riu. 23.
dist.Ratio de-
cidendi.

C. per le-

gis 6. ad

thesaura-

rium dist.

25. & c. cu

nostri de

CONCLUSIO. Ad officium sacristæ pertinet custodia vasorum, vestimentorum, & luminarium. Hæc conclusio, quæ ex hoc textu constat, quamvis indubitata sit, & communiter recepta à doctoribus, & à lege civili etiam commendatur, ut docet Gonzalez, Petr. Greg. Iustinianus, Innocent. III. & alij quos refert, tamen contra eam primum argumentum desumitur ex decreto ex quo constat, luminaria Ecclesiæ pertinere ad acholitum: ergo onus luminarium non pertinet ad sacristam.

Secundum argumentum, nam custodia, & cura vestimentorum sacerdotalium spectat ad presbyteros: ergo non est onus sacristæ, antecedens probatur ex quodam decreto Concilij Metensis, in quo disponitur, quod presbyter ostendat episcopo libros, & sacerdotalia vestimenta: ergo non ad sacristam.

Tertium argumentum desumitur ex alio textu, in quo dicitur ad hostiarium spectare custodia vasorum, & vestimentorum Ecclesiæ: ergo non est proprium hoc onus sacristæ.

2 Sed his non obstantibus certa est nostra conclusio, hoc enim nomen sacristæ in cathedralibus, & alijs Ecclesijs idem est, ac thesaurarius ut constat ex iure, sed thesaurarius, qui est dignitas in Ecclesia habet curam Ecclesiastici thesauri: ergo siue dicatur sacrista, siue thesaurarius ad eum

semper pertinet custodiam habere horum bonorum.

c. achol. presb.

3 Vnde ad primum respondetur, aliter, & aliter pertinere luminaria ad sacristam, & ad acholitum, nam ad sacristam pertinet quoad custodiam, & de cera, & oleo, sicut de ornamentis curam habere, ne in horum usu, & consumptione Ecclesia detrimentum patiatur, ad acholitum autem pertinet quoad præparationem, quia acholitus debet esse præparatus, quando necesse est in divinis officijs cum luminaribus, eaq; deferre ex suo officio.

4 Ad secundum respondetur presbyteros teneri ostendere libros, & vestimenta sacra, quibus utuntur episcopo visitanti, sed sacristæ curare de eorum custodia, ac proinde istæ sunt distinctæ obligationes, & functiones, iuxta quas conformantur prælegati textus sine contrarietate, & sic responder Theodulphus, his verbis scribens ad presbyteros. *Quando more ad presbyterum convenitis, vestimenta, & libros, & vasa sacra, cum quibus vestrum ministerium, & iniunctum officium peragitis,* sic refert Gonzalez ex Ant. August.

Theod. ad
presbyte-
ros Aure-
lian. c. 4.Gonzal. n.
5. bic.

Ad tertium dicitur, quod ostiarii non ideo ex suo officio habent ostij claves, ut ne aliquis fureretur bona Ecclesiæ, quæ sub alijs clavibus custodiuntur ad curam sacristæ, sed ne ingrediantur Ecclesiam excommunicati, & alij, ut ad eos pertinet ratio sui ordinis.

TITVLVS XXVII.

DE OFFICIO CVSTODIS, CVIVS:
duo capita sunt.

PRIMUM Caput *Custos*, dicit, quæ sunt munera custodis, quæ exprimit, & primum obedire archidiacono in his, quæ Ecclesiæ competunt custodiendis, in pulsandis ad horas Canonicas, iubente archidiacono, tintinabulis in custo-

diendo pallia, vel linteamina Altaris, seu cuncta vten-
filia, & quod lampades, & laternas in accendendo, seu
extingendo per vigilis existat, ne aut supra modum ar-
dendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior
fiat Ecclesia: sed omnia cum discretione agantur, quæ
est omnium virtutum mater; quod si minus decens ad
hoc is stiterit peragendum, qui si ab archidiacono cor-
rectus non se emendaverit, deferatur episcopo, ut eo
eiectione alius aptus domo Dei constituatur minister.

Secundum caput *Custos* constituit custodi præter
ornamenta, & luminaria, ut panem, & vinum omni tem-
pore præparatum ad Missam habere debeat, & ad om-
nes horas Canonicas adnutum archidiaconi cymbalum
sonare, & oblationes, seu eleemosynam, seu decimas,
inter fratres dividat iusu eiusdem archidiaconi, absente
episcopo. Denique quod in his tribus columnis Ecclesiæ,
scilicet, archidiacono, archipresbytero, & custode si-
mul in vno iunctis consistere debet alma Mater Eccle-
sia, ut nulla in ea negligentia videatur.

CONCLUSIO. Custos Ec-
clesiæ tenetur ex officio
obedire archidiacono, &
vigilanter omnia ornamenta, & vten-
filia custodire pulsare cymbalum ad
horas Canonicas, & curam gerere de
lampadibus, ne magis, minus ve ar-
deant quam fuerit necessarium, alias
si correctus hæc non fecerit repella-
tur. Hæc conclusio satis constat ex
prædictis duobus capitibus, quæ des-
umpta supra titulum referuntur à
quodam libro Romani ordinis, sicut
etiam caput primum de officio archi-
diaconi, & in explicando, qui fuerit
iste Romani ordinis liber, multa af-
fert Dominus Emman. Gonçalves, & ta-
lem librum non invenire nullibi affir-
mat, unde assentire videtur cum Mel-
chiori Hitrorpio; hunc librum scrip-
tum fuisse à Magistris Romanæ Ec-
clesiæ tempore Stephani Pontificis,
solicitudine Caroli Magni, ut Divina
Officia Romana cum Romano cantu
in Galiam introducerentur, sed quid-

quid sit de re antiquissima, quæ non
extat nihil certum potest affirmari;
quare diffusus super ea prædictus Doct.
multa prolixè à multis transcripsit, in-
quirendo, ut solet vetustissimas res,
nobis tamen sufficiat ius nostrum ca-
nonicum, cum suis decisionibus in
Ecclesia viridi observantia retentum;
unde nostra conclusio, præter multa,
quæ traduntur in decreto, & præte-
rea, quæ in titulis antecedentibus, di-
ctæ sunt quoad omnes eius partes ful-
citur à glossa horum duorum capi-
tum, quibus alij consonant textus. Pro
cuius etiam illustratione vide prædi-
ctum Gonçalves in præsentī, & alios
Doctores pro præcedentibus titulis
de officio sacristæ, & aliorum mini-
strorum Ecclesiæ adductos, cum cir-
ca eandem materiam versetur dispu-
tatio in his.

2 Sed contra conclusionem, ut
morem servemus arguitur, & sit pri-
mum argumentum, nam omnia, quæ
in his capitibus in iunguntur custodi,

Cap. per
lectis dist.
25. per to-
tam.

Cap. nemo
de consecr.
dist. 1.
Ca. solent
de consecr.
dist. 1.

C. Ioann.
de homici-
dio.

Concil.
Tarracon.
in ann. 1406

Gonçal. in
dist. tit.
de off. ar-
chidi. c. 1.
Hitror-
pius l. de
divin. offi-
cijs in
principio.

in tit. de sacrista ipsi etiam sacristæ dicitur incumbere, ut constat ex conclusione ibi deducta, ergo non debent iterum custodi commendari, siquidem vnum idemque officium duabus personis imponi non debet, ne sequatur confusio, & rixa inter eos.

Secundo arguitur, quia in ultimis verbis secundi capitis, solum fit mentio trium officiorum, scilicet, archidiaconi, archipresbyteri, & custodis in quibus tribus Ecclesiæ columnis Ecclesia consistere debet, ubi nulla fit mentio sacristæ, seu thesaurarii, ergo decisio nostri textus stare non potest cum conclusione posita in tit. de sacrista, qui ex suo officio non minus columna Ecclesiæ consistentiæ appellari debuerat, sicuti alij tres.

Tertium argumentum, quia decanus in cathedralibus non habet minorem potestatem, aut imperium quàm archidiaconus immo ad ipsum tanquàm ad præsidem totius Ecclesiæ pertinet omnia disponere, & ordinare, & ceteri Ecclesiastici inferiores debent obedire, ergo non archidiacono est danda hæc obedientia omisso decano.

3 Histamen non obstantibus vera est prædicta conclusio, cuius decisionis ratio est, quia in exhibendo, & serviendo Deo in Ecclesia summa diligentia est adhibenda, & sancta sanctè tractanda, ac proinde ad hoc tales ordinari debent, & eligi à superioribus quales plus meliores, & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur, & omnia perfecte agantur, & ornamenta, & alia utensilia ad hoc ministerium conducentia cum omni cura custodiantur, & conserventur.

4 Ex quo ad primum argumentum respondeo officium sacristæ distinctum esse dignoscitur ab officio custodis ex ipsis textibus: nam ad curam sacristæ pertinet, tanquam ad thesaurarium totius thesauri Ecclesiæ, ut habetur ex decreto, ut custodiatur, & quod nihil depereat, aut quo quomodo per datur; officium autem custodis est circa prædicta curam habere de colligenda hæc omnia, & in suis proprijs locis servare, & ea prompta habere ad usus divini cultus, quæ si pereant sine culpa custodis, aut furto, aut alio modo nõ

pertinebit ad custodem, sed ad sacristam, sub cuius cura hæc omnia debent permanere.

5 Ad secundum respondetur, quod ad hoc, ut perfecte officia divina peragantur tria requiruntur: primum præceptum, & dispositio superioris, qui est archidiaconus, secundum promptitudo in presbyteris, & alijs ministris servientibus divinis in officijs, qui diriguntur, & assignantur ab archipresbytero, qui unicuique distribuit, prout viderit expedire: tertium promptitudo, & dispositio debita ornamentorum, & cum tintinabulo, ad horas debitas convocare ministros, quæ cum alijs, de quibus fit mentio pertinent ad custodem de cuius sollicitudine est, ut omnia suo tempore sint parata, & sic in his tribus officijs debite, & exacte impletis alma mater Ecclesia consistet, quatenus attinet ad officia divina agenda, quamvis alia officia requirantur ad alios effectus.

6 Ad tertium respondetur, idem intelligendum esse de decano ac de archidiacono, quia vel nomina sunt synonyma, vel officia, unde nihil sequitur contra nostram conclusionem.

Quæstiones appendices ex præcedentibus titulis.

QVÆSTIO PRIMA.

An debito ordine assignentur in nostro iure officia in Ecclesijs præcipue cathedralibus.

7 **E**T pro parte negativa proponuntur sequentia argumenta probantia prædicta officia esse tum diminuta, tum in ordinata. Nam in primis in Ecclesijs cathedralibus præter episcopum qui est caput, & iudex ordinarius totius diocesis, estque prima dignitas. Post cuius dignitatē sunt aliæ suo ordine secundum constitutiones Ecclesiarum particularium, in quibus dignitas maior appellatur prima post Pontificalem, qui regulariter est decanus, qui præest toti canonicorum collegio; cui aliæ dignitates sequuntur, quamvis non eodem modo, & ordine in omnibus, ut videre est apud Azorium institutionum mo-

Azor. l. 3.
p. 2. c. 13.
ca. 1.

Rac. decidi.

e. per leß.
9. ad the-
saurarii
cit. dist.
25.

ralium, sed secundum ius præscriptum, & consuetudine, aut institutione acquisitum unicuique, ac in Hispania secundum magis communem stylum sic se habent: nam post decanatum sequitur ordine, & præcedentia archidiaconus loci, quem sequitur cantor, vulgo, *Chantre*, deinde thesaurarius, postea scholasteria Magister, deinde Prior, & tandem in aliquibus Ecclesijs archipresbyter, & præter hos sunt etiã alij archidiaconi aliorum districtiorum, aut archidiaconatum extra civitatē, sed in nostro iure nō enumerantur isto ordine, neque fit mentio prædictorum præbendatorum, quæ sunt indignitate constituti, ergo est enumeratio diminuta, & in ordinata ea quam ponit in his titulis de officiis ius canonicum.

8 Secundo, quia archipresbyter nullam exercet nec habet iurisdictionē in presbyteros, nec ei obedire tenentur, nec ipse archipresbyter, sacrista, aut custos aliquam præstant obedientiam archidiacono, nec contra eos procedit, nec procedendi habet facultatē, sed vel capitulum intra Ecclesiam secundum uniuscuiusque Ecclesiæ statuta; vel solus episcopus extra eam mediante sua ordinaria iurisdictione: ergo in ordinate habentur ea quæ in his capitulis continentur.

9 Tertio eo quod ex parte excessus etiam procedunt nostri textus modo invitato, quia in Ecclesijs cathedralibus non reperitur custodius illo onere, quod refertur in isto tit. de officio custodis: quamvis sit officium æconomi à capitulo nominandi de eiusdem capituli gremio pro administratione rerum Ecclesiæ, & eius fabricæ, vel sedevacante pro administratione rerum Ecclesiasticarum, ut disponit sacrosancta Synodus, de quibus non fit mentio in huiusmodi titulis: ergo non procedit debito, & completo ordine: de quo officio, sicut nec de præposito, & abbate nulla mentio fit in nostro iure & tit. de officiis, & minus hodie nominatur primicerius.

10 Sed his non obstantibus attēta temporum varietate optimo iure, & ordine procedit ius nostrum annumerando officia Ecclesiastica, ad Ecclesiæ regimen, & eis onera & exercitia singulis assignando, quibus Ecclesia

Dei exacte, & perfecte administraretur, & serviretur, hæc conclusio non aliter probatur quam discurrendo per singula officia tam illius sæculi, quam in his temporibus, in quibus aliqua officia nova acceperunt nomina, alia vero per disuetudinem sunt abolita, aliaque de novo instituta. Et in primis de archidiacono, & eius origine, æthimologia, iurisdictione, necessitate, & officio iam satis dictum manet in hoc tit. supr. cuius quidem nomen hodie extat in cathedralibus, qui est archidiaconus loci, præterquam extant etiã alij archidiaconi sub alijs diversis titulis aliquorum locorum, seu villarum, sub quibus eorum districtum continentur, quorum archidiaconorum mentionem fecit Concilium Trident. vocanturque oculi episcopi, ut explicuimus supra, quorum numerus in Ecclesijs his temporibus est æqualis, quia in aliquibus sunt sex, ut in Toletana Ecclesia dicit Azor, in alijs quinque quatuor, aut tres, quia olim episcopi ex diaconis antiquiores constituebant pro suarum Ecclesiarum multitudine, ut bene in omnibus tota Ecclesia gubernaretur archidiaconos plures, aut pauciores, prout necessitas Ecclesiæ exigebat, ut docet P. Ioannes Azor. ideoque vocabantur vicarii episcopi, & iurisdictionem obtinebant, quos credo eam à iure non habuisse, quia in iure de vno tantum archidiacono in unaquaque Ecclesia mentio fit, sed tantum ab episcopo, si eos episcopus constitueret, ut asserit Azor.

11 Ad archidiaconum in sæculis huius temporis sequebatur in Ecclesijs archipresbyter de cuius nomine, & officio egimus sub eius titulo, & in præcedenti.

12 Deinde sequitur titulus de primicerio, cuius nomen esse simplex ex Cuiacio dicit Gonzalez significans primum in dignitate, & officio in quocumque ordine, qui ceteros in eo ministerio regens, & docens, quia primicerius est primus, ut primicerius fabricæ, ut habetur in iure civili, primicerius domesticorum, qui domesticis superintendit: primicerius etiam notariariorum, idest primus, aut principalis, Stephanus Martyrum dicitur primicerius, quia primus fuit, & primus scho-

Sup. tit. de
offic. archidiacon.
per tot.

Ses. 24. c.
3.
Eod. tit.
de archid.
n. 6.

Azor l. 3.
c. 15. q. 7.

S. Syn. ses.
24 c. 16.
de ref.

In pract.
n. 5.

l. 2. c. de
fabricant.

1.2. c. de prim. sch. lib. 12. scholarum dicitur in iure scholarum primicerius: quare melius dicere possumus esse nomen compositum à primo & primicia, nam primiciæ dicebantur primi fructus ex agro suscepti, qui Deo offeruntur: quare quod prius in aliquo ordine suscipitur potest dici primiciæ, sicut Stephanus dictus fuit primiciæ martyrum, quia fuit primus fructus in agro Ecclesiæ, qui Christo domino, qui semen martyrum, & principium, in martyrio passionis fuit, oblatuſ est, vnde non ex primo & cetera, quasi, qui ordinat per suas ceras clericos, sed à primo, & primicia, quasi magister in choro, & in schola ad primicias clericorum feliciter suscipiendas, & quia vt docet Azor in iure nomine primicerij intelligebatur vnus, qui præficebatur clericorum iuventuti, & scholæ, vt in choro diuinæ laudes religiosè celebrarentur, & in schola probe essent exercitati in sacrorum librorum lectionibus, & in diuinis officijs, & studijs bene docerentur, sicuti hodie in cathedralibus, est quædam dignitas, qui dicitur Magister scholasticus, ad instruendos in Ecclesiâ clericos, & adolescentes, & vt eorū ætas, vt docet Tridentinum ad hoc ipsum propositum, nisi recte instituatur prona sit ad mundi voluptates sequendas, &c. sic ergo erat in illo tempore requisitus primicerius, seu magister clericorum cui imponitur cura clericorum, tanquam de eorum animabus coram Deo rationem reddituro.

13 Præterea officium sacristæ in Ecclesiâ constitui omnino necessarium erat cuius munus erat, vt diximus ex eius titulo curam habere de sacrarū rerum, nam sicut sacrarium dicitur vbi res sacræ reponuntur, sic sacrista dicitur illa persona, quæ de his sacris curam gerit; & tandem custos erat qui ea custodiebat, cor seruabat, & præparabat, in quibus principalibus Ecclesiæ ministris consistebat in ea Dei cultus, & seruitium, simul cum alijs inferioribus ministris presbyteris, scilicet, diaconibus, subdiaconis, &c. sicut ordo requirebat Ecclesiasticus.

14 At his nostris temporibus quamvis quoad substantiam hæc omnia permaneant, & observentur aliquantulum quoadmodum, saltem in

nomine, & officio mutata sunt, nam in iure de decano non ponitur titulus, aut officium, & tamen hodie in omnibus fere Ecclesijs non archidiaconus, sed decanus, idest caput decem, est prima dignitas post pontificalem, cuius est, vt diximus præesse in choro, & in capitulo, regere, & gubernare ea quæ ad Ecclesiâ pertinent, quare mutato nomine in officio successit archidiacono, quamvis in vna, vel altera Ecclesiâ archidiaconus loci sit prima dignitas post pontificalem retinens adhuc nomen, & officium sicut olim faciebat.

15 Deinde post decanum ordine, & dignitate est archidiaconus loci, & tertio loco sequitur cantor, vulgo *Chantre*, cuius munus, & onus est dirigere chorum, intonare psalmos incipiendo; antiphonas, & alia officia alijs commendando, ad cuius exercitium habet substitutum, qui subcentor nuncupatur, vulgo *Sochantre*. Ad quos quarto loco sequutus est thesaurarius, qui his temporibus est eadem persona, dignitas, ac personatus, ac sacrista, & custos, quia eadem munera, & officia, quæ assignantur propria custodis thesaurario competunt, eaque exercet per se, vel per minores sacristas, quos suo nomine ad nutum ponit, & removet, ad eumq; pertinet quærere, locare, & solvere, qui horis signatis pulsare tenentur campanas & tintinabula, curareque de lampadibus, vnde hæc tria officia sacrista, custos, & thesaurarius hodie pro vno eodemque reputantur, & sic docet Azor.

16 Rursus ad hæc officia sequitur scholastria, de qua Concil. ordinavit ad adolescentium educationem, vt sit in cathedralibus, quam instituit his verbis: * Sancta Synodus statuit vt singulæ cathedrales Ecclesiæ pro modo facultatum, & diocesis amplitudine, certum puerorum numerum in collegio recipiantur, vbi religiose educantur, & in Ecclesiasticis disciplinis instruantur, ad Deo, & Ecclesiæ seruiendum, * quorū administratio, educatio, & eruditio imponitur in fine capitis obtinentibus in dictis cathedralibus Ecclesijs scholastrium qui per se ipsos, vel per idoneos substitutos huic muneri incumbant, qui debent esse

Azor dist.
c. 16 q. 8.

Ses. 23. c.
18. de ref.

tales in hac dignitate constituentur Doctores, aut Magistri, aut Licentiatii in sacra pagina, vel in iure canonico. Ex quibus concluditur, quod loco primicerij, & in eius officio successit his temporibus scholastria quam dignitatem appellat concilium, eamque novis fructibus, & proventibus augeri decrevit, quare sive per has scholastrias, sive per prædictum collegium seminarium habetur finis, & effectus, qui per primicerium in nostro iure desiderabatur.

17 De officio autem archipresbyteri, de quo dictum est, etiam est variatum, quia hæc dignitas in paucis cathedralibus, ad minus in Hispania reperitur, & ubi est solet habere curam animarum, sicuti in alma cauriensi cathedrali Ecclesia est archipresbyteratus nomine de Calçadilla satis epulentus, qui est dignitas in dicta Ecclesia, & habet curam animarum, & si in propria residet parrochia habetur in choro cathedralis pro præsentis, iuxta dispositionem Tridentini.

18 Sed tamen præter archipresbyteros Ecclesiarum cathedralium episcopi certos constituerunt in aliquibus diocesis parrochijs archipresbyteros plebanos, cum certis etiam districtis, & terminis, qui hodie nullam dignoscitur habere in ceteros parrochos, aut clericos iurisdictionem, nec esse dignitates, aut alijs facultatibus, aut prærogativis frui dignoscitur quavis verum sit, quod sancta Synodus concedit archidiaconis, decanis, aut alijs inferioribus, in quibus includuntur archipresbyteri, concedit posse visitare, dummodo sit consuetudo legitime præscripta, assumpto notario de consensu episcopi, & in constitutionibus Burgenfisibus affirmatur fuisse in illo archiepiscopatu visitatam consuetudinem, ut archipresbyteri visitabant quot annis parrochias suorum archipresbyteratum, & ratiocinia assumebant ab œconomis Ecclesiarum, quæ consuetudo, ubi fuerit in practica erit iuxta, & conformis sancto Concilio, credo tamen hanc consuetudinem non subsistere, omnesque visitationes episcopos, eorumque visitatores iam facere.

19 Est insuper in cathedralibus

alia dignitas, seu præbenda cuius præbendatus dicitur *Prior*, de cuius titulo *Azor dicitur* *l. 3. c. 18.* agit Azor in duobus capitibus in primo sub nomine præpositi, quem tradit, in Ecclesijs Germaniæ, Poloniæ, Flandriæ, & Angliæ præpositum dignitatem, ac personatum habere, qui alicubi iurisdictionem exercet, & curam animarum habet, cuius tamen aliquis titulus in iure non stat, nec in nostra Hispania, scio esse sub hoc nomine in Ecclesijs aliquam dignitatem; ac proinde credo sub intelligi sub nomine prioris, qui in multis Ecclesijs cathedralibus reperitur cum hoc nomine, quod est nomen dignitatis, sine aliquo speciali officio, præter communem obligationem, quam habent omnes canonici, quorum iste dicitur prior, licet in eos nullam habeat iurisdictionem. De alio sub titulo de priore agit dict. Azor, quem dicit esse sæcularem, *ubi præx.* aut regularem, sæcularis est, qui in Ecclesijs collegialibus superior est, *Azor c. 20.* qui sicut abbates in alijs collegio canonicorum præest, prior autem regularis alius est conventualis, & est prælatus ordinarius, & sic vocatur in pluribus religionibus, qui habet vicarios, qui vocantur subpriors; & alibi sunt priores claustrales, ut in aliquibus ordinibus monachalibus, qui eliguntur ab abbate pro suo libitu, & ab ipso etiam pro eodem remonentur cum causa, vel sine causa, ut dicit Azor, sed de superioribus religionum alibi agitur.

20 Tandem sunt in multis etiam cathedralibus abbates, qui etiam sunt dignitates, cum aliquo officio secundum titulum, quem habent, & in collegialibus est prælatus, & præest toti eiusdem Ecclesiæ collegio canonicorum, & alijs clericis, omisso etiam pronunc abbate regulari; sed in cathedralibus nullam habent præsentiam, sed tantum confessum in choro, & in capitulo si forte habuerint annexum canonicatum, nam plures dignitates in cathedralibus canonicatum non habent, ac proinde, nec suffragium, aut votum in capitulo, sicut nec portionarii: quamvis aliquibus Ecclesijs portionarii, non solum votum habent circa administrationem rerum Ecclesiasticarum, ut regulariter, contingit in Ecclesijs, sed etiam canonicum, circa omnes provi-

Ses. 22. c. 3. de ref.

Ses. 24. c. 3. de ref.

Lib. 1. de offi. arch. c. 5. fol 71

fiones, quas capitulum facit, sicuti habent in Cauria, & alibi, ut in Ecclesia Calcatensi, quibus iam traditis recta extant tituli à iure propositi circa prædicta officia, & dignitates.

21 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, concessio antecedenti, negando consequentiam, quia quamvis verum sit prædictum numerum præbendorum, & dicto titulo nuncupantur eorum dignitates, & eo ordine subsequantur, inde non sequitur, quod ius canonicum recto ordine, & adæquate non procederet, sed dumtaxat inferri hunc ordinem accidentaliter, & quoadmodum aliquantulum immutatum fuisse, quoad nomen, aut titulum præbendarum, & dignitatum, & quoad numerum officiorum, quorum aliqua ex antiquis fuerunt stincta, vel suppressa, & pro eis alia postea creata sub alio titulo, vel per institutionem alicuius dignitatis, & officij aucta, & extensa sicut in præcedentibus numeris est explicatum.

22 Ad secundum argumentum responderetur, quod casu, quo hodie archipresbyteri, & alij ibi relati non habeant in clericos iurisdictionem non sequitur ex iure non habuisse, quæ per non usum potest deperdi, sicut per consuetudinem acquiri, aut conservari, ut docuit Tridentinum unde loquens Pontifex circa officia illa, quæ ad Ecclesiæ servitium requirebantur recto ordine decrevit, licet postea de cursu sæculorum aliter se res habeant iuxta introductam consuetudinem.

23 Ad tertium responderetur, quod quamvis hodie non sit officium custodis hoc titulo nominatum in Ecclesia, est tamen aliud æquivalens, quod est officium sacristæ, seu thesaurarii, ut diximus cum Azorio supra: unde ex hac parte non procedit nostrum ius diminutum. Circa præpositum, aut priorem dicimus utrumque esse eandem dignitatem in cathedralibus, ut etiam diximus, absque aliquo determinato, & speciali officio, & ideo eorum in iure mentio non fit: denique quoad primum fati dictum est, quod eorum loco successit cantor, qui regit chorum, vel Magister Scholasticus, qui docet clericos.

QVÆSTIO II.

An sacrista taliter sit custos bonorum Ecclesiæ, quod si aliquid per datur teneatur ad inter esse.

24 **H**ÆC quæstio generaliter est, & ad plures spectans materias, & ad personas omnes quibus aliqua ratione incumbit custodia alicuius rei, cuiusmodi sunt navis, quibus gubernare navim, depositarii, quibus incumbit servare depositum, locatores quibus incumbit servare rem locatam, accommodatarii, qui tenentur reddere rem accommodatam, stabularii, quibus incumbit servare res sibi traditas ab his, qui hospitium assumunt in domibus eorum, factores quibus pannus traditur ad faciendas, & consuendas vestes, idemque dicendum de pastoribus, quibus greges pecudum traduntur ad eorum curam, & custodiam, & sic de alijs similibus, & de nostro casu respectu sacristæ, cui traditur custodiendus thesaurus Ecclesiæ, de quibus omnibus est idem dubium siteneantur solvere quidquid deperditum, aut deterioratum fuerit de rebus, quas custodire tenentur, & illas fas proprio domino servare.

25 Pro quo etiam sciendum est, quod in perditione harum quomodocumque pereant, debent illi, quibus custodiæ cura incumbet aliqua culpam, hoc est negligentiam committere ad hoc, ut restituere teneantur res perditas; si enim nulla prorsus culpa, aut negligentia in eis fuit, manifestum est apud omnes, ad nullam eos restitutionem teneri in vilo foro, iuxta commune axioma, traditum in materia de restitutione, scilicet, quod res ubique est proprio domino perijt, & proprio domino fructicat, ut bene docet Sotus de iustitia, & iure: sed quando res perijt culpa eius, cui incumbet custodia, est distinguendum de culpa, nam culpa, vel est, quam communiter latam vocant Doctores, vel est levis, vel est levissima, culpa lata est, quæ fere æquivalet dolo, quæ est quædam nimia negligentia, & omisio in custodiendo rem alienam, quæ solet reperiri in hominibus pigris, & minimæ sollicitudinis, & qui otio dati parum curam de

offi.

*Sec. cit. 24
c. 3.*

*Supr. hoc
c. n. 15.*

*Sot. 1. 4. q.
7. art. 2.
conc. 4.*

officio, & assistentia, quam præstare debent in rebus, & negotijs, quæ ad eos pertinent; culpa levis est circa custodiam earum rerum, quæ reperitur in hominibus, qui quamvis providam præstent diligentiam ne res, quæ apud se habent pereant, non tamen exactam, & completam, ut eis imputari rei perditio non debeat, & hæc culpa est media inter culpam latam, & levissimam, est namque culpa levissima ea, inquam etiam homines providi, & solliciti facile cadunt, quamvis peccatum non sit.

26 Quibus suppositis sequentibus ad questionem respondeo assertionibus. Prima sit. Qui ex proprio officio, aut contractu tenetur custodire res alienas, si pereant culpa lata ipsius custodis tenetur in utroque foro eas restituere, reddendo domino earum pretium. Hæc assertio est mihi certa, quam docent Sotus, Molina, Navarrus, Diana, & alij plures quos affert, & ratio est clara, quia licet obligatio restitutionis solum oritur ex duabus radicibus, scilicet, vel ratione rei acceptæ, vel ratione iniustæ actionis, quæ qui alteri culpa sua damnicat, qui culpam latam commisit in custodiendo rem alienam, quam custodire tenebatur commisit actionem iniustam, ratione cuius restituere tenetur in utroque foro, quia qui causam damni dat damnum fecisse videtur.

27 Assertio secunda: non solum quando custos tenetur ex iustitia servare rem alienam sibi traditam in depositum, sed etiam quando ex fidelitate tenetur custodire, sibi tradita fuisset in utilitatem, & commodum solius deponentis, si fuit ita negligens in eius custodia, quod esset culpa lata tenetur ad restitutionem, non solum in foro exteriori, in quo proculdubio præciperetur pretium rei restituere, quod probat Molina ex iure civili: quamvis si hæc lata culpa non pervenisset ad peccatum mortale in foro conscientiæ excusatur à Diana ab obligatione restitutionis, unde si hæc lata culpa fuit ex naturali obliatione non tenebitur restituere.

Immo & quando commodatarius, aut depositarius dubitat an res sit sua culpa omissa affirmat cum Ioann. Sanch. & Villalob. ad restitutionem

depositarium non teneri, quia iuxta regulam iuris, in dubijs melior est conditio possidentis, quod in foro conscientiæ verum iudico, & docet etiam Sanch. de matrimonio, & Enriquez citati ab altero Sanchez.

28 Assertio tertia. Qui iniuriose, seu iniuste retinet rem alienam, vel quia furto rapuit, vel quia invito domino retinet, si pereat tenetur restituere pretium, nisi forte eadem res etiam eodem modo perisset, si tunc fuisset apud eius dominium, docet Emmanuel Rodrig. tenet Navarr. Molina & alij.

29 Assertio quarta. Quando custos, seu depositarius accipit interesse pro re aliena custodienda, si talis res pereat propter culpam levissimam custodis, non tenetur restituere, secus tamen si perisset propter culpam levem, quia tunc contractus potius esset locationis, aut conductionis quam depositi in cuius contractus conditione reducuntur omnes illæ species contractus, quos nominavimus in principio questionis, in quibus omnibus tenetur restituere de culpa levi, & idem dicendum est in alijs similibus contractibus, in quibus intervenit commodum utriusque partis, hæc assertio quoad primam partem est certa, quando dictus contractus celebratus fuit gratia, & utilitate utriusque partis, secus tamen si fuisset incommodum commodatarij, quia tunc teneretur etiam de culpa levissima, si res commodata perisset, sic auctores.

30 Quoad secundam partem docet hanc assertionem Molina de iust. & iure, Navarrus in summa Latina, Machado in perfecto confessore, Diana, Aufonius, Sa, & alij plures ab ipsis citati, quam probant ex legibus civilibus, quare in foro exteriori, probata culpa levi condemnabitur ad solvendum pretium rei, quæ periit culpa etiam levi, cui ex iustitia, aut ex vi contractus lucrativi tenebatur rem immunè custodire, culpam levem dicit Navarr. esse eam, quam regulariter homines diligentes sue professionis, evitant, qualis est eius qui librum aliquem in suo cubiculo ostio tamen aperto relinquit; sicut esset lata si illud relinqueret extra domum, vel ad eius portam, levissima vero culpa dicitur, quam homines dili-

Villa. t. 1.
tr. 1. dif.
20. n. 10.
Thom. 2.
l. 2. dif.
41. n. 18.
Enr. l. 1. 4.
de irregu.
c. 1. 5.
Rodr. in
sum. c. 22.
con. 5.
Navarr. in
sum. c. 17.
n. 183.
fin.
Mol. ead.
disp. 295.
n. 4.

Sotus ubi
prox. di. 8.
conc. 4.
Molin. de
iust. t. 2.
tr. 2. dif.
295. n. 1.
Navarr. in
sum. c. 17.
n. 179.
Dian. p. 4.
tr. 3. ref.
30. & tr.
6. ref. 21.

Moli. ubi
prox. dif.
295.
l. si certo
in evdum,
l. commo.
datum.

Dian. d. p.
4. tr. 3.
ref. 30.
Sanch. in
sele. 8. dif.
43. n. 11.

Mol. t. 2.
tr. 2. disp.
527.
Mach. ad
t. 1. l. 3. p.
5. n. 10.
Nav. c. 17
n. 175. 9.
quarto.
Dian. p. 3.
tr. 6. ref. 2
& p. 4. tr.
ref. 30.
Auf. verb.
deposito.
Sa deposit.
tum, &
commoda.
prob. ex l.
1. 8. si ve-
simenta,
& si quis
servus, ff.
deposit. &
l. 3. t. 3.
p. 5.

diligentissimi vitare solent, qualis est illius, qui librum commodatum intra cubiculum relinquit, quod clave observavit, non tamen manu an vere observatam esset tentavit, hæc quidem in foro exteriori sic procedunt, in quo præsumptio stat contra custodem, & eius culpam.

30 Sed mitius loquuntur Theologi in foro conscientiae, in quo secundum probabilem sententiam, quam defendunt Diana, Machado, Sa, & Sotus cum dicunt hanc culpam debere esse gravem, & mortalem, ut obliget ad restitutionem, quamvis alij doceant quod tenetur de culpa levi, quamvis non attingat ad mortalem sit docet Emmanuel Rodrig. in summa, sed placet in hoc dubio iudicium Soti dicentis teneri commodatarium restituere in totum de culpa gravi, de levi autem non in totum, sed in partem, sed cum Rodriguez sentit Læsius de iust. & iure l. 6. sed certe statim in his aliud resultat dubium si fuisset illa culpa, quæ in foro exteriori vocatur levis, gravis, & mortalis in foro conscientiae, sed in sententia docente requiri culpam mortalem, in dubio si est mortalis, aut venialis iam diximus supra non teneri, ratione possessionis, quare in similibus casibus optimum erit consilium partes convenire in certa quota iudicio prudentum attentis rei circumstantiis, cuius officium proprium est sacerdotum, qui scire, & docere tenentur, & inter suos parochianos lites, & iurgia vitare.

31 Ex his omnibus facilis est iam scire quid sit dicendum ad questionem. Assertio ergo sit quinta, & ultima: sacrista tenetur de levi culpa restituere bona Ecclesiae, quæ perierunt, & erant sub eius custodia; hæc conclusio probatur, nam omnes custodes, quibus incumbit servare, & custodire ex proprio officio, interesse, & obligatione res alienas sibi in depositum, commodum, aut custodiam traditas tenentur eas custodire, & proprio domino reddere immunes ex vitalis traditionis, & contractus, nisi pereant casu fortuito, aut sine eorum culpa saltem levi, sed sacrista ex suo proprio officio est custos bonorum Ecclesiae, & tenetur ex proprio interesse & utilitate: ergo intervenienti culpa levi eiusdem sacri-

stæ tenebitur si perierint restituere saltem in foro exteriori, & si fuerit culpa mortalis etiam in interiori. Maior huius discursus probata manet, ex dictis, & minor probatur, quia sacrista ex proprio officio incumbit cura, & custodia omnium bonorum sacristiae, & thesauri Ecclesiae, & propter hanc obligationem, & opus eius præbendæ, & dignitatis in omnibus Ecclesijs habet pinguiore, seu duplo maiores fructus, & proventus quam ceteri canonici: ergo ex iustitia, & quasi contractu cum Ecclesia implicite inito tenetur de his omnibus curam habere diligentem per se, & per substitutos, quorum etiam fidelitas, & debitum servitium, & vigilantia in tractandis ornamentis, & alijs Ecclesiae rebus est etiam sub cura, & honore maioris sacristæ.

32 Ex his denique, quæ in his titulis de sacrista, & custode tanguntur alia corollaria, & notationes libet, educere, huius loci propria. Primum sit, quod ministri Ecclesiae deficientes in suis ministerijs antequam demittantur debent corrigi, & admoneri ab archidiacono, seu superiori, & merito, quia sic exigit ordo charitatis, & Ecclesia est semper pia.

33 Secundum notare debent Ecclesiae servientes sollicitudinem Pontificis, in eo quod oleum superflue non consumatur supra modum lucendo, nec hoc prætermitti debet in domo Dei, in qua omnia bene ordinata sunt, nec ex eo quod res est parvi momenti debet omitti, aut contemni à provido Ecclesiae præfati, siquidem Christus Dominus Magister, & exemplar perfectionis præcepit discipulis colligere fragmenta, quæ opulentæ mensæ, in qua tot millia hominum fuerant satiati superaverant, ne perirent. Providentia namque Dei videmus in minimis rebus plus relucere, quam in alijs magnæ molis, ut sic magis admiremur, unde dixit Augustinus: *Ille plus habet admirationis, quæ molis minimum: plus de civ. Dei enim formicularum, & apicularum opera*

stupemus quam immensa opera ballenarum. Sollicitudo præter ea rerum temporalium ordinat ad prudentiæ finem, & in quantum opponitur vitio negligentiae est virtus moralis, ut docet D. Thom. ac proinde merito commen-

N. ach. ibid. ubi supr. Sa verb. commod. n. 3. Sot. l. 4. q. 7. art. 2. concl. 7. Dian. ubi prox. ref. 30.

Rod. c. 22 n. 1. Læsius l. 6 c. 7. dub. 8.

Supr. in hac q. n. 29.

Aug. l. 12. admirationis, quæ molis minimum: plus de civ. Dei enim formicularum, & apicularum opera

c. 14. stupemus quam immensa opera ballenarum.

Sollicitudo præter ea rerum temporalium ordinat ad prudentiæ finem, & in quantum opponitur vitio negligentiae est virtus moralis, ut docet D.

Thom. ac proinde merito commen-

da-

datur à nostro iure, ne in Ecclesia de-
tur superflua inordinatio.

34 Deinde notatur quam anti-
quum sit in Ecclesijs lampades ponere,
non quidem ad illuminandum Deo,
quia ipse est lux, & nostris pauper-
culis luminaribus non indiget, sed vel ad ex-
citandam devotionem populi; vel ut
Ecclesia maxime noctu clarescat, unde
dicit textus: *Lampades, & laternas in
accedendo, seu stinguendo pervigil custo-
diat, ne aut supra modum lucendo oleum
deperiat, aut minus lucendo obscurior sit
Ecclesia.* Unde etiam colligitur laternas
ad tempus esse stinguendas, quando
scilicet Ecclesia à populo deteritur,
quamvis quatenus significat, si signifi-
catum morale respuimus, charitatem,
ut dicit Possévinus de officio curati,
semper debet esse accensa, sicut chari-
tas in nobis, qui nunquam stingui
debet.

35 Quartum notatur, quod in
omnibus cuitos cum discretione pro-
cedat, quæ debet esse certa regula cir-
ca agibilia, est namque discretio pars
prudentiæ, de ratione autem pruden-
tiæ est invenire medium in virtutibus
moralibus, ut docet D. Thom. ne erret
ratio, aut per defectum, aut per excessum
in humanis actionibus, quare vitium
contrarium discretioni est inconfide-
ratio, quia est defectus recti iudicii, ut
ibi D. Thom. unde benedicitur in no-
stro iure, quod discretio est mater om-
nium virtutum, quia omnes virtutes
per discretionem, seu prudentiam gu-
bernantur, sicut filia per matrem, qua-
re dictum fuit, nullum numen ab est si
sit prudentia, sine qua deordinantur
virtutes omnes, quarum, dicunt, pru-
dentiam quadrigam, quia ipsas regit,
sicut quadriga equos freno, & incita-
tivo.

36 Quintum notabile est neces-
sarium documentum nobis traditum
circa sollicitudinem, quæ debet haberi
circa ornamenta Ecclesiæ non solum
in custodiendo ea sicut alia bona, sed
etiam in reponendo omnia ornamen-
ta in proprijs locis cum omni mundi-
tia, & decora compositione, ut nota-
tur in illis verbis capitis secundi: *Custos
sollicitus debet esse de omni ornamento Ec-
clesiæ, omisio enim esset valde repre-
hensibilis immundas habere sacras*

vestes ad mensam domini cum eis ac-
cedendo ubi omnia munda decora, &
honestas debent esse ob cuius defectum
iratus est pater familias adversus con-
vivam, qui accessit ad eius mensam
non habens decoram, & puram vestem,
quæ graviter reprehendit dicens: *Quo-
modo huc intraisti non habens vestem nup-
rialem; quem ligatis manibus, & pedi-
bus præcipit eum detrudi in tenebras
exteriores, potest enim hæc omisio
esse culpa mortalis si nimia esset sacro-
rum vestimentorum immunditia, ma-
xime corporalia, quæ debent esse mū-
dissima, in quibus corpus Christi sub
Sacramēto reponitur, quod etiam no-
bis datur intelligi in eo quod voluit
ipse dominus in sepulchro reponi in-
volutum sindone munda, iuxta Ma-
thæum; sed circa hoc quid dicere de-
beremus loquendo de mensa novi Re-
gis, in qua eleganter D. Thom. cæci-
nit: *Tu qui iuncta seisc & vales, qui nos
pascis hic mortales coheredes & sodales,
&c.* Quando circa componenda, &
aptanda vestes nostras, & actiones ex-
teriores dantur speciales virtutes mo-
rales: quales sunt temperantia de qua
agit D. Thom. & modestia, quæ est
species temperantiæ, quæ non solum
versatur circa actus interiores, sed ma-
xime circa exteriores dans eis modum
debitum, à modo enim modestia dici-
tur, & inter actiones exteriores ponit
D. Thom. cum philosopho composi-
tionem, & moderationem non solum
locutionum, & actionum humanarum,
sed etiam vestium decorem, & decen-
tiam, quam in vestibus debet homo
observare, ad quod agendum ponit
philosophus ornatum; & quia hic or-
natus principaliter debet reperiri in
vestibus altaris, & sacerdotis ad illud
accedentis ideo ista ornamenta per
antimosiā dicuntur, quia valde or-
nate, & decore debent tractari.*

37 Sextum notabile est circa
horas canonicas, ad quas per singulas
sacris, aut eius mandatarius, seu cu-
stos pulsare debet campanam, aut tin-
tinabulum, horæ autem canonicæ sep-
tem enumerantur communiter ut tra-
dit Leander, cum Soto, Azor, & alijs,
quamvis olim octo enumerabantur, cū
in duas dividerentur matutinum, &
laudes, sed iam pro vna reputantur, ad
quam

Mat. c. 22

Mat. c. 27

D. Th. q.
160. ar. 2D. Th. 2. 2
q. 143. ar. 1Leander. p. 6.
de hor. can.
non. q. 5.
Sot. de ius.
l. 10. q. 5.
ar. 4.
Azor. l. 1.
p. 10. c. 1.
quam q. 2.D. Th. 2. 2.
q. 47. ar. 7
Ibid. q. 52
ar. 4.

quam sequitur prima, quæ incipit à prima diei luce, vt constat ex eius hymno: *Iam lucis orto sydere*. Deinde tertia, sexta, nona, vespere, & completorium, quæ quidem horæ dicuntur sic, quia prima incipiebat à prima luce diei, tertio incipiebat post tres horas iam elapsas à prima luce diei, sexta, quia incipiebat post sex horas iam etiam transactas à prima luce, & denique nona post novem horas transactas. Deinde vespere hora, seu vespertina dicebatur per totum illud tempus, quod est interiectum inter horam nonam, & nocturnas tenebras, in casu autem solis dicitur completorium, vt constat ex eius hymno: *Te lucis ante terminum*. Quæ quidem hora sub hac forma ordinatæ cum non sint præceptæ iure divino, sed tantum Ecclesiastico ab Ecclesia possunt variari, quia licet divinum præceptum sit nos Deo præces effundere debere, vt passim ex scriptura constat, determinationē tamen horarum modum, & tempus orandi Ecclesia decrevit, vt habetur ex iure. Quas horas tam quoad numerum, quam quoadmodū ab alio, quam ab Ecclesia mutari non posse certum credo; licet subsistente causa bene quoad tempus aliquantulum anteponendo, aut postponendo so-

lum auctoritate decani, vt satis colligitur ex hoc capite custos, in quo dicitur, quod, ad nuptum archidiaconi teneatur custos sonare tintinabulum ad horas canonicas.

38 Septimum est notabile circa illa verba textus in quibus prædicti tres ministri, scilicet, archidiaconus, archipresbyter, & custos providere simul iuncti vno animo, & perfecte peragant, ita vt non sit invidia, neque zelus inter illos. Quod invidia est duplex: alia, quæ est peccatum, in quantum est tristitiæ, quæ sumitur de bono alterius quatenus minuit nostrum bonum, quia in conspectu maioris boni alterius apparet minus, quæ reperitur inter æquales, quia inter multum distantes non est invidia, sic docet D. Thomas quia aliam docet esse invidiam, quæ habetur non de bono alterius quatenus excedit bonum meum, sed ex eo quod non habeo illud bonum, quod alter habet, & hæc invidia non est peccatum, sed desiderium habendi bonum quod alter habet, & quo ego careo & si esset in actibus virtutis, studij, aut in Ecclesia cum maiori diligentia, & laude serviendi esset laudabilis emulatio; non vero vituperabilis invidia, qualis oritur solum ex gloria aliena.

D. Th. 2. 2. 2.
q. 36. art. 1.
1. 2.

e. dolentes
de celebr.
missar.
clement. 1.
de celebr.
missar.

TITVLVS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

CAPITIS SECVNDI. PROVIDEAS

Casus.

IN Hoc capite datur mandatum episcopo Eliensi, quod non permittat aliquē habere plures Vicarias; quia Vicarij tenentur servire Ecclesijs, & personis Ecclesiarum, & ab ordine iuris alienum est, vt Vicarium quis habeat præter vnam.

CAPVT QVARTVM, CLERICOS, HVIVS TITVLI
habet speciem sic.

PRÆLATI Ecclesiarum, in quibus habent curam
animarum, vel aliam dignitatem debent deservire
in propria persona, & non substituere sibi Vica-
rios, quia est contra rationem, quod Vicarius substi-
tuat in servicijs Ecclesiarum alium Vicarium.

I CONCLUSIO. Nemo potest
habere duas vicarias eodem
tempore, aut vnam simul
cum alio beneficio curam animarū ha-
bente, nec per substitutum servire. Hęc
conclusio expresse continetur in his
duobus textibus. Quæ præterea com-
probatur ex alijs iuribus, eamque illu-
strant omnes repetentes ad hunc titu-
lum inter quos Barbosa, Ojeda, Tru-
lench, Azor, Gonçalez, & alij ab ipsis
citati.

Sed contra conclusionem sit pri-
mum argumentum: vicariæ non sunt
proprie beneficia: ergo duas quis po-
test habere, quia pluralitas beneficio-
rum, quæ iure prohibentur intelligitur
communiter de beneficijs proprijs, sed
vicaria non est proprie beneficium, quia
tantum datur absque titulo canonico,
& in perpetuū, ad aliquod tempus ergo
non est proprie beneficium.

Secundum, quia qui habet benefi-
cium cum cura animarū cum gaudeat
ordinaria iurisdictione potest consti-
tuere delegatum, sicut quilibet ordina-
rius iudex: ergo falsa est conclusio.

Terrium, quia licitum est habere vi-
carium in commendam, si commenda
non fuerit perpetua ut colligitur ex
Concilio Tridentino damnante dum-
taxat pluralitatem beneficiorum, etiā
per viam vnionis perpetuæ, unde non
excludit pluralitatem beneficiorū Eccle-
siasticorum per viam commendæ tem-
poralis, sed qui habet beneficium cu-
ratum, aut vicariam canonice collatam
cum cura animarum, sicut plures sunt
in Ecclesia, non potest aliter servire vi-
cariæ in commendam temporalem da-
tæ quam per vicarium: ergo nostra
conclusio non tenet verum.

2 Sed his non obstantibus vera est

nostra conclusio, & nostri iuris canonici
ca decisio; cuius decidendi ratio est,
quia qui habet vicariam, cuius Eccle-
siæ, & personis eius est deservendum,
& administrandum non potest alteri
deservire, tum quia habere plures vi-
carias, aut beneficia, est iure prohibi-
tum, quia vnum tantum beneficium
Ecclesiasticum singulis est conferen-
dum. Tum quia parrochus, & vicarius
parrochiæ debet personaliter deservire
Ecclesiæ, cui est præpositus, ut ha-
betur etiā ex pluribus iuribus canonici-
cis, & ex ipso Concilio, quare iuridica,
& rationi consona est decisio, & con-
clusio prædicta, ex quibus ad argum.

3 Ad primum respondetur di-
stinguendo antec. concedendo illud de
vicarijs temporalibus, & negando de
perpetuis ut cū Azor, & alijs diximus
supra hanc quæstionem agitando.

4 Ad secundum respondetur, ne-
gando antecedens, quoad curam anima-
rum administratione, quia hoc ipsum
prohibetur in hoc nostro iure, quid-
quid sit respectu aliorum effectuum.

5 Ad tertium respondetur Conci-
lium ibi non loqui de vnionibus bene-
ficiorum, quibus in est cura animarū;
sed de alijs beneficijs, quorū sunt tē-
porales vniones, respectu quorum cō-
cedimus posse per substitutos admini-
strari, & servire.

6 Horum textuum auctor fuit Ale-
xander III. qui scribit in primo epif-
copo Elienensi, in 2. vero cap. Nor-
voniensi, quia postquam in præceden-
tibus actū fuisset deservientibus Eccle-
siæ nomine proprio, in hoc tit. agitur
de his qui serviūt nomine alieno, qua-
les sunt vicarij sic dicti, qui gerunt vicē
alterius, & agunt nomine ipsius, qui in
duplici ordine sunt, nā alij sunt vicarij,
qui

Rat. dec.

c. de mult.
de prob.

c. quia nō
nulli de
elect. in
Conc. Lat.

3. 2° in
Trid. ses. 7

c. 3. 2° 4°
ses. 24. c.

17.

c. de cate-
ro, c. inter

quatuor,
c. tuæ de

cleric. non
resid.

Trid. ses.

23. c. 1.
bull. Pij 5

quæ habe-
tur in hoc

con. fol.

173. mib.
Sup. tit. ce

rescrip. n.

39.

Ex c. ex-
tirpandæ,
preben. 8.
qui vero,
Ex clem.
vica hoc
tit.

Barbos. in
presenti.
Ojeda de
incompato
cap.

c. 15. per
tot.

Tul. h. de
off. parro-
chi, tit. de
vicarijs à
dub. 2.

Rxor p. 2.

l. 3. q. 5.

q. 10.

Gonçal. in
presenti.

serviunt in divinis, & in administratione Sacramentorum, de quibus aliqua dicemus in quæstionibus; sed de vicarijs iurisdictionis exterioris agitur in cap. sua nobis penult. huius tituli.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

Circa prædicta capita, an vicarij temporalis parrochi, vel vicarij perpetui possint suam facultatem, quam habent, ex commissione, & ratione vicariatus alteri delegare.

4 IN hac vtili, ac gravi quæstione opere precium in primis est advertere ex Sylvest. iuxta plures iuris textus, & auctoritates, quod vicarius est quadruplex, vt colligunt, seu tradunt ex Clemente, nam primo sunt quidam vicarij perpetui Ecclesiarum parochialium, quos nō videtur distinguere à proprio parrocho quoad munus, & officium, nam habent vere curā animarū cum personali residentia, vt habetur ex nostro cap. Deinde isti vicarij perpetui sunt vere & proprie beneficiarij, vt supra diximus. Rursus nā omnes pœnæ canonice contentæ in iure, & Concilio Trident. comprehendunt non solū parrochos, sed etiam vicarios perpetuos, habentque beneficiorū verum titulū, quorum officium non spirat vsque ad mortē, qua vacat vicariatus: & in eo distinguuntur à curatis, quia sunt episcopi vicarij, ab eoque instituti, parrochi autē, seu curati nō sunt episcopi, seu alterius vicarij, sed ex suo officio iurisdictionem habent, & exercent ordinariam, vt bene docet Azor.

5 Sunt secundo alij vicarij, qui dicuntur temporales, & mercenarij, qui ad tempus assumuntur in adiutorium curæ, qui possunt à moveri, etiam levi causa, vt de vicarijs ordinis S. Ioannis, docet D. Ferdinandus de Escanno in propugnaculo S. Ioannis. Ad differentiam generalis vicarij episcopi, qui absque gravi causa in communi opinione à moveri non possit, vt consulatur eius famæ, vt ibi ex pluribus late probatur inter quos D. Larrea, & sic remotus sine causa ab officio vicarij generalis potest reclamare coram superiorē pro sua fama, & opinione. Quamvis crediderim, quod toto eo tempore, quo probatur, & verificatur, an fuerit legitima

causa necne, non gaudere sic remotum ab officio, aliqua iurisdictione, quia voluntate constituentis fuit privatus, quia vt docet Sanchez ex regula iuris per quascumq; causas res nascitur per eandem dissolvitur cū ergo iurisdictione vicarij constituatur per voluntatē episcopi, vel capituli, aut eius maioris partis, sedevacante, per eorundē voluntatē stinguitur hæc vicarij iurisdictione.

6 Sunt tertij vicarij generales episcopi, aut capituli vniuersaliter designati à domina negotia, & quoad omnia loca, qui provisores cōmnniter dicuntur, de quibus dicebamus sine gravi causa non posse secundū communem opinionem revocari. Et tandē sunt alij vicarij constituti vicarij secundū quid id est ad aliquem actum determinatum, seu ad negotia alicuius territorij, aut archipresbyteratus, cuius modi etiā sunt vicarij foranei, qui nec possunt cognoscere de vniuersis causis, nam eis interdicitur cognoscere de causis matrimonialibus, beneficialibus, decimalibus, & criminalibus, iuxta decretum Concilij Trident. & iuxta commissionem, quæ eis ab episcopo traditur, & præterea tantū assignantur pro limitato loco diœcesis, quare prædicti vicarij pedanei, aut foranei non ordinarij, sed delegati tantū sunt, quia iurisdictione, quā habent non à iure, sed ab episcopo traditur, & præterea tantū assignantur pro limitato loco diœcesis, quare prædicti vicarij pedanei, aut foranei nō ordinarij, sed delegati tantū sunt, eisque iurisdictionē ordinariam conferre non potest episcopus, vt ex doctrina canonistarū docet P. Sanchez de matr. Quod etiam verū esse dicit etiā si habeat mādātum, aut commissionem ad vniuersitatem causarum, quia adhuc nō est ordinarius, & ratio est, quia non habet iurisdictionem à iure, sed ab episcopi, sic docet idem Sanchez, cum pluribus inter quos Felinus, Rebuffus, &c.

7 Quibus suppositis posse parrochos, seu vicarios perpetuos servire per substitutos suis parrochijs probant sequentia argumenta. Primum nam parrochi habent ordinariam iurisdictionem in suis parrochijs, sed habentes hanc ordinariam iurisdictionem possunt eam alijs delegare: ergo etiam possunt suis parrochijs per substitutos

Sanct. de matr. l. 6. disp. 35. n. 13. Reg. iuris c. 35.

Triā. fess. 24. c. 20. de res.

Sanct. de matr. l. 2. disp. 29. n. 10.

Felin. c. 5. per quæst. 5. si vero d. 17. Rebuff. de prox. episc. de vicarij n. 6.

c. à iudic. 2. q. 6.
l. more. ff. de iurisd. omn. iud. c. cū episc. de off. ord. in 6.
 servire; maior huius discursus est certa, & constat, ex iure docente, quod ordinarij sunt illi, qui ab Apostolico, vt Ecclesiastici, vel Imperatore, vt sæculares, legitimam potestatem accipiunt. Vnde cum parrochi non habeant iurisdictionem ab episcopo, sed à iure, & lege canonica, earum iurisdicatio est ordinaria, minor etiam constat respectu sæcularium ex lege civili, & in Ecclesiasticis ex iure canonico. Et idem argumentum fit de vicarijs perpetuis, qui ad regendas Ecclesias parrochiales ab episcopo constituuntur cum vero titulo, & canonica in perpetuum institutione, quorum beneficia non vacant aliter, ac alia beneficia curata.

c. 1. & 2. de procur. in 6.
Azor p. 2. l. 3. c. 6. q. 10. q. 3. ibid.
 8 Secundum argumentum, nam parrochus, aut vicarius perpetuus impedimento detentus, & impotens ad seruiendum suis beneficijs, licite potest ponere substitutum, ergo propter aliud quodcumque impedimentum, quamvis non sit infirmitatis, aut captivitatis, seu in carcerationis poterit deservire per substitutum, sicut contingit in procuratore, qui contestata lite potest alium substituere, vt probatur ex iure, & tradit Azor: ergo similiter vicarius perpetuus saltem impeditus poterit substitutum instituere, maxime etiam sit occupatus in negotijs sui muneris, aut ratione peregrinationis, & aliarum occupationum, vt docet Azor ibidem.

Burgensis vide Azor p. 2. l. 3. q. 4.
 9 Tertium, quia huiusmodi substitutos constituere potest fieri licitum ratione consuetudinis, ergo hac ratione poterit parrochus, & vicarius perpetuus seruire parrochiæ per substitutum. Quod etiam confirmatur, & simul antecedens probatur in multis diocesis, inter quas innumerat Sanchez diocesim Hispalensis Cordubæ, Granatæ, in quibus beneficia non sunt curata, cuius modi etiam sunt beneficia aliarum plurimum diocesum, inter quas est Burgensis, Palantina, Vallisoletana, & aliæ, quarum beneficia, quamvis sint parrochialia non exigunt parrochum sacerdotem, quia horum beneficiorum proprius parrochus solus episcopus est, beneficiati vero sunt in eorum beneficiorum seruitio ipsius episcopi vicarij, vt cum ipso Sanchez, & pluribus ab eo citatus supra diximus; sed isti vicarij seruiunt beneficijs suis per substitutos, vt

experientia patet, & non tenentur personaliter residere, sed tantum ponere sacerdotem approbatum, qui seruiat dictæ parrochiali Ecclesiæ: ergo possunt vicarij perpetui alium substituere vicarium temporalem.

10 Quartum argumentum desumitur ex eo quod prædicti vicarij temporales etiam possunt committere vices suas alijs sacerdotibus, saltem ad breve tempus, immo & dare eis licentiam, vt possint assistere matrimonijs, vt docet Sanchez cum pluribus textibus, & Doctoribus comprobatum, & diximus supra loco citato, igitur multo melius hoc facere possunt proprietarij, immo de facto faciunt, vt diximus num. antecedenti, non solum ad breve tempus, sed pro tempore suæ voluntatis.

11 Quinto arguitur: vicarius non solum generalis episcopi, sed etiam pedaneus, aut foraneus, quamvis sit delegatus vt dicebam hic potest vices suas alteri delegare, & quotidie de facto delegant in foro exteriori: ergo similiter in interiori proprii parrochi qui sunt ordinarij, & similiter vicarij maxime perpetui poterunt has suæ iurisdictionis vices alteri committere.

12 Ad præsentem questionem respondeo sequentibus assertionibus. Prima certissimum est, quod proprii parrochi, nec vicarij perpetui non possunt beneficijs suis parrochialibus per substitutos, ipsis absentibus deservire. Hæc conclusio est expressa ex nostris textibus; cuius ratio est, quia residentia personalis parrochi, vel vicarij perpetui requiritur necessario in beneficijs curatis, & vicarijs perpetuis, ex natura, & fundatione ipsorum beneficiorum, in quibus oves parrochianæ sunt à domino traditæ ipsis tanquam proprijs pastoribus, vt ab ipsis pascantur in spiritali pastu, & Catholica doctrina, ea cura, & diligentia, quam eis mandat, seu commendat sancta Tridentina Synodus, tanquam iure divino præceptam, ergo ex vi ipsius divini iuris tenentur per se ipsos, & non per substitutos hoc præstare seruitium: citæ quod adverte Alexandrum Tertium in decisionibus his non constituit aliquam novam legem, sed illam

Sanch. l. 3. c. 31. n. 13. de matrimonio.

hic n. 6. c. provid. & c. elev. hoc tit.

Def. 23. c. n. de res.

Illam iam supponere iure divino constitutam, quam mandat observari, & quod episcopi non permittant aliquem habere plures vicarias, & quod omnes habentes curam animarum debent in eis propria persona deservire, & quod est contra rationem, quod vicarius sibi vicarium substituat, cuius ratio quia in his divinis ministerijs quaeritur industria personae, & cura propria, & non aliena, & mercenaria ad animarum gubernationem, sic docet nostram assertionem Azor, Trulench, & alij communiter.

13 Assertio secunda parrochus & vicarius perpetuis possunt sibi substituere vicarios, seu coadiutores simul cum ipsis in eisdem Ecclesijs fervientes ex iuxta causa, qualis est si beneficium parrochiale habeat plures Ecclesias parrochiales, quibus omnibus unus non potest commode, & sufficienter deservire, aut quando in una Ecclesia parrochiali multus est populus, ita ut parrochus coadiutore indigeat. Haec conclusio etiam est certa, eamque tradit Azor, à Panormitano, & alijs iuris interpretibus, & ratio est, quia in tali eventu non contraveniuntur traditionibus praecedentis assertionis, siquidem supponimus parrochum personaliter in sua parrochia, & vicarium in suo beneficio residere, quia tamen non possunt per se ipsos sufficienter deservire, licet eis vicarios, sive vice curatos temporales assumere, quod etiam facere possunt ex alijs causis iustis scilicet ob infirmitatem, aut propter absentiam inutilitatem, & necessitatem propriae Ecclesiae. Quod etiam est idem, quod faciunt domini episcopi, qui sunt in solidum, & immediate parrochi, & rectores omnium Ecclesiarum parrochialium totius, aut alicuius partis dioecesis, qui sibi adscribunt vicarios temporales idoneos, qui serviant eisdem Ecclesijs.

14 Assertio tertia. Parrochus, & multominus vicarius quamvis perpetuus non potest sibi substituere ad Sacramentum poenitentiae administrandum tam sibi quam parrochianis suis, bene tamen ad alia Sacramenta sacerdotem ab episcopo non approbatum. Haec assertio quatuor continet partes,

quarum prima est, quod sibi non potest parrochus sacerdotem non approbatum ad confessionem deputare, aut eligere, quia quamvis fuisset opinio probabilis, eam ad praxim reducenda prohibuit Innocentius Vndecimus, qui inter propositiones 65. quas sub poena excommunicationis maioris latae sententiae prohibuit defendi, aut praedicari anno 1679. hanc exprimit sic: *Qui beneficium curatum habent possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario.* Quae propositio inter prohibitas est in ordine 16. unde prima pars alia probatione non indiget, cum hac opinio stincta maneat ex hoc decreto.

15 Quoad secundam partem probatur, assertio ex decreto Conc. Trid. sic decernentis: *Quamvis presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolventi potestatem accipiant decernit tamen S. Synodus nullum etiam regularem posse confessiones secularium, etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parrochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus indicetur, & approbatione, quae gratis de iure obtineat privilegijs, & consuetudine, &c.* Et quavis aliqui gravissimi Theologi, quos usque ad quatuordecim refert Leander existiment mentem Concilij non fuisse adimere potestatem hanc parrochis: sed pro contraria sententia extat fere omnium theologorum sententia inter quos Suarez, Fagundes, Sanchez in selectis, & alij dicunt contrariam opinionem non esse probabilem, & certe cum mens Concilij sit à verbis textus venanda satis clare videtur loqui iuxta nostram assertionem. Ad quam non parum iuvat praecitatum decretum Innocentij, & aliud eiusdem decreti damnantis aliam propositionem, quae est interrelatas 65. prima, circa cuius intelligentiam supponendo pro nunc Summum Pontificem, quamvis non declaret tanquam falsas, dictas propositiones, sed tantum, ut scandalosas, iam supra diximus, non obstante explicatione ibi tradita, iuvat, & facit ad nostram assertionem praestitum decretum damnans propositionem dicentem: licitum esse sequi opinionem probabilem in administratione Sacramentorum: ergo nostra assertio aded certa est, ut contraria opinio admitti vllatenus possit.

Azor l. 3.
2. p. q. 10.
c. 6.
Trulench
l. 3. de vi
car. dub. 8
concl. 8.
pag. mibi
512.

Azor ubi
prox. q.
vlt.
Panor. c.
quanta 2.
ne praelat.
vices suas

Ses. 23. c. 6.
13. de res.

Lean. p. 1.
tr. 5. de
pen. disp.
11. q. 16.
Suar. 3. p.
dispu. 28.
Se. 9. 4. n.
12.
Fag. praec.
2. l. 7. c. 2.
n. 43.
Ioan. Sacc.
dispu. 48.
n. 51.
n. praeced.

Sup. tit. de
confuetud.
a. n. 36.

16 Quoad tertiam vero partem, scilicet, quod a secluso Sacramento poenitentiae in qua exercetur vera iurisdictio, & requiritur maior scientia quam in administratione aliorum Sacramentorum, etiam est certa nostra assertio, & in quantum Sacramenti matrimonij est expressum Tridentini de reformatione matrimonij, & circa alia Sacramenta idem convincitur ex eo quod Concilium solum abstulit parrochis facultatem tradendi suam iurisditionem alijs, quam ab episcopo approbata, unde quoad alia Sacramenta obtinent eandem facultatem quam ante Concilium. Quod etiam verum esse credo respectu vicarij perpetui ab episcopo instituti, quia ut dicit Azor, vicarius perpetuus in Ecclesia parochiali beneficiarius ipso iure censetur, quia ei beneficium in perpetuum datur cum vero titulo, & collatione, praecedente examine ad animarum curam, cuius beneficium non vocat morte episcopi, sed morte, aut promotione ipsius vicarij, ergo pleno iure potest alteri sacerdoti tradere vices administrandi suis parochianis praeter poenitentiam caetera Sacramenta non minus quam parochus, quem non minus comprehendunt poenae, & leges impositae respectu parochorum, quam ipsos parochos, ut supra hic diximus.

17 Denique quoad quartam partem, scilicet, quod non approbatus ab episcopo, etiam si iniuste a debita approbatione repellatur non potest a parrocho deputari ad audiendas confessiones, quia opinio asserens, quod ad audiendas confessiones sufficiebat, quod religiosus se praesentaret episcopo petens potestatem, seu licentiam audiendi eas, etiam si episcopus iniuste illum repelleret quia iure remanebat aptus iuxta clementinam dudum de sepulturis, sed haec opinio etiam defendi iam non potest ex alio decreto Innocentij Vndecimum damnantis hanc propositionem: *Satisfacit praecepto annuae confessionis, qui confitetur regulari episcopo praesentato; sed ab ipso iniuste reprobat, quae propositio est in ordine 13.*

18 Assertio quarta, vicarij etiam temporales, qui praeficiuntur ab episcopo toti parochiae, ut curam eius gerant, vel quia proprius parochus non

est adhuc sacerdos, sive quia nondum est provisum beneficium curatum, & episcopus habita notitia vacationis Ecclesiae tenetur providere in ea idoneum vicarium, ut disponitur in Tridentin. vel quia ipse episcopus est immediatus parochus dioecesis, & Ecclesiarum parochialium eius, ut supra dicebamus potuit dare facultatem alij sacerdoti ad assistendum matrimonio, necnon ad administranda Sacramenta pro aliqua brevi absentia, ut docet expresse Sanchez, Azor, & Trulench, cum alijs quos refert sub titulo de vicarijs perpetuis, & temporalibus, quae assertio probatur, quia quoties alicui committuntur negotia, seu causae omnes alicuius territorij, aut parochiae, quae commissio dicitur iurisdictio ad universitatem causarum, etiam si sit per determinatum tempus, ut v.g. per unum annum potest, unam, aut alteram causam alteri delegare, aut per aliquod breve tempus unius, aut duarum hebdomadarum, quia modicum in iure pro nihilo habetur, vide quae circa hunc punctum diximus supra. Non tamen poterit delegatus ad universitatem causarum omnes causas alteri delegare, nam alias & ipse alter idem posset facere, & sic deinceps, quod esset absurdum, ut docet Azor.

19 Assertio quinta, vicarius, seu delegatus ad unam causam determinatam non potest subdelegare, si est delegatus inferioris, nisi habeat facultatem eam alteri subdelegare. Hanc docet etiam idem Sanchez, & Trulench, quod multis probat Sanchez, quia potestas subdelegandi causam unam determinatam solum in iure est concessa delegato principis, ut tenet glossa, & canonistae, bene tamen posset delegatus inferioris hanc causam delegare cum licentia superioris; quia tunc subdelegatio non fieret a delegato, sed a delegante, qui talem concedit licentiam, unde etiam dicit Sanchez, valere hanc licentiam dicentis: Ex nunc ego do facultatem assistendi matrimonio sacerdoti, quem tu designaveris, quia in tali casu parochus est qui dat facultatem, designans autem tantum se habet ut nudus minister, quia quavis iurisdictio non potest esse.

Ses. 24. c.
18. de ref.

Supr. hac
q. n. 9.

Sanc. dist.
1. 3. a. n.
15.
Azor d. p.
2. c. 6. q.
10.
Trulench
1. 3. de vi-
car. c. cl. 7

Sup. tit. de
rescrip. c.
32.

Sanc. ubi
prox. n. 9.
c. 17.
Trul. ibi.
concl. 3.

cap. super
questioni
de offi. le-
gat. d. pora-
ro.

20 Ex quibus ad primum argumētum respondetur concedendo maiore cum duabus limitationibus. Prima est, quod parochus, qui potest substituere alium in suis parochijs, sit taliter quod non tradat ei totam curam, sed tantum habeat ut substitutum adiuvantem, ita quod ipse parochus resideat, quia hæc residentia incumbit ex proprio munere, & obligatione à qua per textum in argumento allatum nullatenus liberatur, ut explicavi supra ut sufficienter præcavetur in nostris textibus: secunda limitatio est, quod ad audiendas confessiones non potest assumere substitutum, aut vicarium nisi fuerit approbatus ab episcopo, ut dictum est ex Trident. unde cum his limitationibus iure potest ad adiuvamen accipere vicarium, qui ille erit, quem ipse parochus nominaverit, est namque sui iuris vicarium nominare, & episcopo examinandum proponere, ut clare denotat Sancta Synodus, quamvis in aliquibus diocesis non sine iniuria parochorum intrusus est stilus non solum approbandi vicarium, sed etiam nominandi ab episcopis personam, quem ab usum possent parochi, & deberent non pati ut est in diocesi Placentina, & Cauriensi, sed quia lis fuisset iam cum episcopis, qui hanc usurpationem licitam existimant terrentur parochi hoc in ire litigium, & idem est de vicarijs perpetuis.

21 Ad secundum argumentum respondetur posse parochum per aliquod breve tempus ob iustam causam substituere vicariū, ut ad unā, vel duas hebdomadas in casibus necessitatis in consulto episcopo præter duos tamen menses à iure, & Concilio concessos, de quibus iam satis diximus supra, quod etiā asserimus de vicarijs perpetuis, & suo modo de temporalibus, ut dictum est, & ad paritatem de procuratore respondendo disparem esse rationē, nam parochus tenetur per se ipsum munus suum præstare Ecclesiæ suæ personaliter deservire, ut dictum est, non autē sic procurator, qui potest aliū loco suo substituere

maxime si ei cōceditur à parte, sic Azor. cit. q. 10. 22 Ad tertium dico, quod quamvis concedamus cum Sanchez asserente ex iure civili auctoritates, & auctores, posse scilicet stare consuetudinē, ut delega-

ti delegent, tamen esse talē consuetudinē respectu parochorum, non credo, ex eo quod eorum residentia est, vel de iure divino ut cōmunior tenet sententia, aut de tanto rigore iudicis & iuris, ut permitti nō possit, ut constat in nostris textibus, quamvis possint pro brevi tempore cōmittere suas vices idoneo vicario, & idē possint vicarij perpetui, immo & temporales nō quidē in præsentia parochi, sed in eius absentia, quia ut bene advertit Sanch. quando parochus præsens assumit vicarium locantē operas, vi illū adiuvet, hic vicarius non potest delegare, quia non censetur illi suas vices ad hoc cōmittere. Sic Henr. unde Navarr. dicens vicarium parochi posse delegare loquitur de vicario in absentia parochi constituto.

23 Ad exemplaria autē relata in argumēto respondemus in prædictis diocesis, si earum beneficia sunt, sicut in diocesi Burgenfi, & Palatina, negamus eorum beneficiarios esse vicarios perpetuos, & ex vi beneficiorū, nec temporales. Hæc namque beneficia, quæ debentur filiis patrimonialibus, hoc est filiis, aut nepotibus parochianorū, qui per spacium decem annorū solverunt decimas, & primicias in illis parochijs & vicinitatem habentes: ut habetur in suis constitutionibus, non sunt profecto vicariæ perpetuæ, nec habent conditiones beneficiarj vicarij perpetui, nā ut diximus ex doctrina Azorij, & docet etiā expresse Sylvester vicarius perpetuus sapit naturam, & conditionē proprij parochi, nā in primis vicaria perpetua parochialis exigit residentiam personalem: 2. nemo potest duas habere, ut decernitur in his nostris textibus: 3. debet vicarius cui confertur habere ætatē 25. annorū: 4. tenetur intra annū ad sacerdotiū ascendere: 5. habet determinatā portionē in fructibus sui beneficij, aut vicariæ. Prædicta autē beneficia in primis nō exigunt residentiam personalem ex consuetudine: 2. nemo prohibetur habere plura, usque ad congruam sustentationē: 3. non petunt ætatē 25. annorū in clericis cui conferuntur, sed tantū ad summum ætatē 22. & plura minorem admittunt ætatē: denique 4. isti beneficiarj non tenentur ad sacerdotiū ascendere, unde bene infertur, quod non sunt vicarij perpetui episcopi.

Sanc. ubi
prox. cōcl.
5. n. 19.

Henric. ca.
cleri hoc
ir. n. 7.
Nav. cap.
placuit de
pen. du. 6.

Azor hic
n. 16.
Sylv. ver.
vicar. q. 2
in fin. §.
quintum.

ex consue.
iud. vide
Azor 2. p.
l. 3. c. 9. q.
5.

24. Præterea non sunt etiam vicarij temporales, quia collatio facta eis de his beneficijs est canonica, & in perpetuum cum titulo, & possessione, habent ex fructibus beneficij determinatam portionem, à quibus beneficijs removeri ab episcopo non possunt, nisi sit per modum privationis propter delictum, nec eorum beneficia vacant usque ad mortem eorum; vicarij autem temporales non habent titulum, aut collationem, sed sunt, quasi mercenarij locantes suas operas, nec habent determinatam portionem ex fructibus, sed eam, in qua conventum est inter proprietarium, & servientem, vel recipit beneficium integrum ipse serviens solvens proprietario certam quotam, in qua convenerunt, qui ad libitum constituentis eos, durabit hoc servitium, quare etiam concluditur, quod non sunt ibi beneficiati Vicarij temporales, quare prædicta beneficia Burgenfia, & alia similia sunt *beneficia similia*, & parochialia si habent parochianos, illisque annexa est animarum cura, & hæc solent patrimonialia vocari, quorum sancta Synodus mentionem fecit in sessione 24. & in sessione 25. salubria edidit circa hæc beneficia decreta, & in alijs locis, istorum autem parochianorum curæ episcopo incumbit providere constituendo in eis vicarios, cum sint ipsi beneficiarij proprii, sive alij ab eis nominati qui vicarij dicuntur episcopi non perpetui, sed temporales, quos ad curam animarum tenendam debet examinare, & approbare, si idonei ad hoc onus reperti fuerint, quos toties quoties voluerit potest ad novum examen revocare, & à die, quo eos approbat, & eis dat iurisdictionem ad regimen prædictæ Ecclesiæ parochiales incipiunt esse vicarij temporales episcopi, & non antea, licet antea obtinuissent collationem dictorum beneficiorum. Hæc autem cura commendatur episcopo magnopere, ne hæc cura vllatenus negligatur in eodem Concilio ses. 6. & ses. 7. unde argumentum factum nihil probat contra nostram assertionem, quæ loquitur de vicarijs perpetuis.

25. Hic advertendum duximus esse dispositum in constitutionibus diocesis Burgenfis, quod illi beneficiarij

patrimoniales, vel non patrimoniales habentes beneficia parochialia, quibus ipsi non inerviunt teneri dare eorum servitia presbyteris, qui fuerint patrimoniales, cum mercede, & stipendio duarum partium fructuum cum cæteris emolumentis, vulgo, *Pie de altar*, quia ex eo quod sint naturales habent certum ius ad hanc temporalem vicariam.

26. Ad quantum ex dictis constat quomodo vicarij perpetui possunt committere suas vices ex secunda assertionem, & sequentibus, & vicarij etiam temporales, qui in absentia rectoris potest aliquas committere vices sui vicariatus, & ratio est, quia in eo episcopus, aut proprius parochus est voluntarius, & præsumitur consentire, quia non est facile in his, & pro brevi tempore ad episcopum, maxime longe distantem, recurrere, & dare licentiam assistendi matrimonio, non obstante decreto Concilij Tridentini prohibentis, & annullantis matrimonium, quod contrahitur sine assistentia proprii parrochi, aut ordinarij, vel alterius sacerdotis de eius licentia, cui nritur constitutio quædam habita in Synodo Burgenfi; nam ibi Concilium pro proprio parrocho intelligit eum, qui facit officium proprii parrochi, & habet plenam potestatem in officijs divinis illius parochiæ, ac proinde ad universitatem causarum, quia potest sic delegatus, seu vicarius ad aliquas causas subdelegare, quod tamen sic subdelegatus ad nullam committenda alteri potestatem habet, ut cum Azorio, & alij dictum est.

27. Ad quintum argumentum pertinet agere de capite *sua nobis* penultimo huius tituli. Cuius species est, quod iurisdicctio vicarij quem Romanus Pontifex in vrbe reliquit, non extenditur extra urbem, nisi ei specialiter sit concessum, præsertim cum ipse Pontifex moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam, & Pisanam, & ideo mandat Pontifex, quod pro irrito declaretur, quidquid actum fuerit ex occasione commissionis, aut litterarum prædicti vicarij.

28. Ex quo textu deducitur prima conclusio ex glossa: vicarius omnia po-

Beneficia esse simplicia negat Azor ubi prox. Ses. 24. c. 18. de ref. Ses. 25. c. 16. de ref.

Ses. 6. c. 2. & 7. c. 5.

Lib. 3. de cler. non resident. c. 7.

Affert. 2. n. 13. & n. 21. & 22.

Const. 1. 4. cap. 2. de sponsal.

potest, quæ pertinent ad iurisdictionem illius, cuius vices gerit. Hæc conclusio probatur ex iure utroque tam civili, quam canonico. Cap. de officio eius qui vices alterius gerit, & ex decreto, quæ insuper probatur, quia iudex ordinarius, qui, ut bene docet Sánchez de matrimonio habet in se iure proprio, & ex proprio officio iurisdictionem radicatam potest eam exercere per se ipsum necnon, & per alium, cui eam potest committere, & delegare, ut probatur etiam ex expresso iure, quæ delegatio si sit absoluta, & sine limitatione ad universitatem causarum reddit delegatum iudicem ad omnia, quæ facere poterat ipse iudex ordinarius delegans, reputaturque sic delegatus quasi ordinarius, ut dicit ipse Sanchez.

29 Conclusio secunda ex nostro textu deducta vicarius Papæ, in Roma habet iurisdictionem, qua valide, & rite exercet omnia, quæ ei committuntur, at extra Romam nullam habet, ac proinde, quæ facit irrita sunt, & nulla ex defectu iurisdictionis. Hæc conclusio quoad utramque partem ex contextu huius textus manet satis probata, & deinde probatur Doctorum auctoritate inter quos Petrus Gregor. Azor, Barb. Dominus Emmanuel González, & alij plures ab ipsis citati. Rursus quoad primam partem etiam probatur ex prima conclusione, & eius probationibus. Quoad secundum vero etiam constat, quia delegatus cum nihil proprium habeat eiusque potestas, & iurdictio sit omnino aliena, cuius tantum habet usum, non potest ea uti extra intencionem concedentis: ergo si tantum ei data fuit ad negotia intra urbem non potest extra aliquid operari, quamvis secundum glossam ad hunc textum hæc Papæ iurdictio potest extendi usque ad centesimum milliarem, & quodlibet milliarem est idem ac mille passuum spacium, passus autem ex quinque pedibus, & singuli pedes ex sex decim un-

cijs constat, & probat ex quibusdam legibus, ex simili prefecto urbis ex qua doctrina videtur posse delegatum exire extra territorium prædictum spacium centum mille passuum vide Fragosum, & Mirandam.

30 Conclusio tertia ordinarius in neutro foro potest delegare totam suam iurisdictionem sicut ipse universaliter habet, sed tantum secundum quid scilicet ad unam aut aliam causam, nisi habeat delegandi totam licentiam ab illo superiori, à quo ipse fuit factus ordinarius. Hanc docet Sanchez, & probat ex pluribus Alexander, Iason, & alij, & ratio esse potest, quia si posset iudex ordinarius delegare omnem, & totam iurisdictionem quam, & quomodo ipse habet, iam delegatus haberet eandem potestatem, quam habet ipse ordinarius, quam alius à principe conferre non valet sic etiam Trulench, & alij plures cum Molina de iust. & iure.

31 Quarta conclusio: iudex delegatus, seclusis paucis casibus, non potest suam delegatam iurisdictionem alteri delegare, seu vicarium sui constituere. Hanc docet ipse Sanchez locis citatis, & Trulench, Molina, & est communis, & probatur ex iure civili; sed ab hac regula, & conclusione excipiuntur aliqui casus. Primus est, quando delegatus est à principe, ut Papæ, Regis, aut alterius supremæ potestatis, ut constat ex legibus, & idem dicit Molina delegato à pro consule, quamvis cum aliqua limitatione cum Covarr. quare delegatus à principe, etiam si sit datus ex consensu partium potest subdelegare, nisi expresse à principe mandaretur delegatum per se ipsum causam cognoscere, quia tunc non posset.

32 Secundus casus est si delegatus esset ad universitatem causarum potest unam, vel alteram causam sub delegare, quare vicarius foraneus, quamvis sit delegatus potest sub delegare super aliquo articulo, quamvis, eius territorium, aut tempus sit limitatum, quia habet facultatem ad universitatem causarum paucis exceptis, sic docet Molina cum quadam glossa, sed de his iterum agetur sub tit. sequenti.

(??)

Cap. de of.
eius qui
vic. al. ge.
l. 1.

cap. vlti.
dist. 93
dist. 94. c.
1.
Sanc. l. 3.
dispu. 31.
n. 1.

Ex c. cum
epi. de of.
ord. in 6.

Sanc. ibi.
n. 2.

Pet. Greg.
l. 5. parti.
tit. 2. c. 3.
Azor p. 2.
l. 5. c. 39.
Barb. f. 9.
Gonz. hic.

ff. de offi.
præf. urb.
l. 1. §. in
initio, &
ff. de offi.
procons. si
in alia, §.
vlt.

Frag. p. 2.
l. 4. disp.
11. à nu.
459.
Mirand. in
man. præ.
p. 2. q. 39.
art. 8. c. 6.
3.

Sanc. diff.
l. 3. c. 31.
n. 11.
l. pen. ff. de
offi. præf.
Alex. l. A.
iud. n. 8.
C. de iud.
Iason ibi.
n. 8.

Felin. c.
sup. quæst.
§. si vero,
n. 17. de
offi. deleg.
Trul. t. 3.
de vic. c. 6.
cl. 5.
Mol. l. 6.
tr. 5. disp.
35.

Molin. &
Trul. vbi
sup. l. mo-
re, ff. de iu-
risd. omn.
iud. & l. 8.
iudi. C. de
iudicijs.
l. 2. in iud.
cit. l. 19.
tit. 4. p. 3.
& c. quo-
niā à post
de of. leg.

Mo. prox.
cit. n. 4.
gloss. c. 1.
cui de off.
deleg. l. 6.

TITVLVS XXIX.

DE OFFICIO, ET POTESTATE IUDICIS DELEGATI.

CAPVT QVIA QVÆSITVM PRIMVM CVIVS SPECIES EST.

VIDAM Impetrant litteras contra adversarios suos, & cum ipsi eos faciunt ad iudicium vocari, potestates, & alij potentes minis, & terroribus compellunt conquerentes filere: & mandatum Papæ eluditur, quæritur quid index facere debeat: respondet Papa, quod sicut agentes, & consentientes pari pœna puniri debent: sic eodem modo tam illi, qui trahuntur in causam, quam principales fautores eorum, si iustitiam impediunt per censuram Ecclesiasticam sunt coercendi.

I CONCLUSIO. Delegatus

Ex c. pass.

28. d. ult.

hoc tit.

c. ex litt.

29. hoc

tit.

c. 4. ne 11

c. de caus.

4. c. præ.

5. hoc eod.

tit. l. nullū

c. de test.

l. prim. c.

vbi de cr.

l. si quis ad

se fundū,

c. ad leg.

lul.

Pet. Greg.

l. 47. c. 4.

Menoc. de

arbi. q. 74

n. 38.

Tiber. cūf.

54. n. 21.

vol. 3.

Sahag. ad

banc tex.

n. 7.

Papæ potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam iurisdictionem impediunt. Hæc conclusio comprobatur alijs iuribus, & auctoribus, ex nostro iure, & ex iure civili, probatur etiam ex communiter repetentibus ad hunc textū, ut Petrus Greg. Menochius, Tiberius Decianus, Doctor Sahagum, Doctor González, Barbosa cum alijs siquos refert.

2 Sed contra conclusionem sit primum argumentum: delegato Papæ tribuitur duntaxat potestas coercendi ipsos litigantes, non tamen potestates, vel alios impediētes: ergo solum habet potestatem in litigantes, & non in alios antecedens probatur ex hoc eodem titulo.

Secundum argumentum, quia delegatus reputatur iudex minor, & pedaneus, sed iudicium impediētes à maioribus duntaxat iudicibus sunt coercendi: ergo à delegato coerceri

non debent, maior supponitur, quia delegatus est iudex minor sicut pedaneus, ut constat ex iure civili. Minor etiam probatur ex eodem iure ex lege expressa. Et confirmatur, quia delegati iurisdictione est odiosa, ac proinde magis debet restringi, quam ad alios casus, & ad alias personas extendi, ut constat ex eis, quæ diximus in capit. Rodulfus.

Tertium argumentum nam, in forensibus actionibus earumque diffinitione Pontificum responsis, & constitutionibus non sanctorum doctrinis procedendum est: ergo ex testimonio adducto, quod facientes, & consentientes eadem pœna puniuntur, non bene deceditur ratio nostre conclusionis antecedens probatur, ex decreto vbi dicitur, quod aliorum scripturæ Romanorum Pontificum decretis non sunt præponenda, ut ibi prologo textus, & in ipso textu, & eius titulo dici videtur, dicit enim: *De libellis*, & commentarijs aliorum, non convenit al-

Gonzal. &

Barb. hic.

Ex c. pass.

28. d. cum

autem.

l. 2. & fin.

C. de ped.

l. 1. ff. si

quis ius

dicerti, &

l. proper.

11 d. an

aut. c. Ro

dulfus 25

de rescrip.

Cap. libel.

l. dist. 20.

quem

quem iudicare, & Sanctorum Conciliorum canones relinquere: ergo solum decretis Pontificijs standum est.

3 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio cuius decidendi ratio est, quia si iudices delegati non haberent potestatem remouendi, & coercendi impediētes vsum, & exercitium suæ commissionis, & delegationis frustra mitterentur ad negotia iudices delegati, & eis iurisdictio in aniter delegaretur, & superioris potestatis, & mandatum redderetur illud illud, & vanum: ergo merito conceditur delegatis potestas procedendi contra volentes impedire, auctoritate, & potentia, maxime, quia stat verum quod facientes, & consentientes pari poena puniuntur; alias delinquentes contra quos mittuntur iudices delegati, quærent fautores, vt ipsos iudices minis, & terroribus effugerent ab illo loco, & sic iustitia non administraretur.

4 Ex quibus ad primum argumentum respondetur negando antecedens, quando constat aliquos potentes impedire vsum iurisditionis; secus si non constasset, sicut in textu allegato in argumento vbi nullum fuerat commissum delictum ab eis, contra quos, sine sufficienti probatione, procedi non potest à delegatus.

5 Ad secundum respondeo iuxta doctrinam Rebuffi aduerti à Sahagū distinguētis triplex genus rescriptorum, scilicet, odiosum, favorabile, & mixtum, odiosum est quando aduersus aliquem conceditur est restringendum natura sui, & stricte interpretandum, vt constat ex citato cap. in quo diximus rescripta, & privilegia non extendi ad alias personas, favorabile vero concessum in favorem alicuius, & in nullius detrimentum est ampliandum, & natura sua extendendum, vt probatur ex iure, postremo rescriptum emixtum est quando pro parte odium, pro parte favorem continet, quod neque restringitur, neque extenditur, nisi prout exigitur à materia, vnde deducitur eandem practicandā doctrinam respectu rescriptorum privilegiorum, ac iudicum delegatorum quoad effectum restrictionis, & extensionis, vt patet ex textu quem citat,

Sahagum, & ex alijs. Hanc autem extensionem, aut restrictionem iuxta nostrum textum, & iuris canonici dispositionem facere debet iuxta formam delegationis ipse iudex delegatus quid quid sit de antiquo Romanorum iure, de quo late prædictus Doctor Sahagum.

6 Ad tertium argumentum, quod aliqui canonistæ faciebant contra nostram conclusionem respondetur minime opponi citatū ex decreto textum, immo potius ex eius citatis verbis contrariū probari; decreta namque Pontificia valde coherent, & concordant, vt par est cum sacris testimonijs, & Sanctorum Patrum sententijs, in quibus manifeste fundantur, vnde observandum est, vt pote Sahagum advertit Sacro Evangelij testimonio vtriusque fori causas definiri, & probat iure ibi sacrorum eloquiorum vbi glossa, & communis recepta à theologis, & canonistis in Sanctorum testimonijs legem Pontificiam firmari certū est, idque docet Sotus de iust. & iure dicens, quod lex humana, & omnis positiva ab Ecclesia Evangelica per humanas leges, puta canonicas ab Apostolis derivatas sancitur; quare de lege canonica disputare prout ab Evangelica derivata, & ab eadem regulata immo, & de civili, prout à naturali proficiscitur negotium est theologi non minus, quam docti canonistæ, de quibus tam docte, & sapienter, & de omnibus speciebus iustitiæ locutus est D. Thomas in 2.2. & de legibus in 1.2. à quæstione 90. & cum ipso omnes theologi eruditissimos ediderunt libros integros, & multos de iustitia, & iure, vt Pater Ludovicus, Molina vir eruditissimus in vtroque iure, & Doctor Eximius, Suarez, celeberrimum librum de legibus, Sotus eminentissime locutus fuit in libro de iustitia, & iure Læsius, Aragon. & alij innumeri. Et novissime quā plures edidit tomos super libro sexto decretalium, cum commentando Passerinus generalis procurator inclitæ familiæ Dominicorum, & in sacra theologia cathedratico Romæ, & professore, vnde ex Sacro Evangelio, & Sanctorum Patrum testimonijs, quibus plenum est Graciani decretum magnā accipiunt lucem

Ex l. sustentum 9. de decim. Sahag. b. c. n. 21. ibi. Sane n. 25.

Saba. vbi prox. n. 28

Ex textu in a. th. vt iud. s. ne quo suffrag. s. cōsiderabimus.

l. 2. q. 2. art. 2. fol. mib. 87. col. 4.

Rebuff. ad leg. Reg. 2. t. tit. de rescript. n. 135. & in l. 2. ff. de verb. sign. fol. 23. & 26. c. Rodulf. de rescript.

Ex l. placet 4. de liber. & posthum.

lucem sacri canones, & concilia, & ex theologis miram illustrationem nō solum quoad ius Ecclesiasticum, & Ecclesiæ regimen, cum theologiæ moralis, & facultas canonica idem fere adæquate attingant obiectum, quod consistit in directione Christianæ vitæ, sed etiam quoad negotia forensia.

7 Circa hunc textum, cuius auctor fuit Alexander III. rescribens episcopo Landoniensi, respondens casui proposito, adverto huc posse reduci alios huius tituli textus, & in primis. Caput quintum. Præterea cuius species ad summam redacta, est quod potest delegatus simplici commissione auctoritate delegantis partes compellere, & contumaces auctoritate Ecclesiastica coercere, licet id in commissione nō contineatur. Quia ex eo quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam spectare noscuntur plenariam recipit potestatem, cuius decisionis hæc est optima ratio, quia cui committitur negotium, committitur etiam potestas ad omnia illa, sine quibus non potest executioni mandari.

8 Item reducitur ad eundem textum caput sane 11. huius etiam tituli, in quo iterum disponitur, quod delegatus potest subijcere interdicto, & Ecclesiam ingredi episcopum, vel aliam personam rebellem, aut contumacem secundum qualitatem facti, & negotij; cuius ratio est, quia delegatus gerit vicem & auctoritatem delegantis. Cuius etiam decisio probatur ex alijs iuribus, & ex alijs quos citat Sahagum, Barbof. Gonzalez in commentario ad hunc textum, & alij plures auctores, quos referunt inter quos Casaneus in cathalogo gloriæ mundi.

9 Huc etiam spectat caput pastoralis 28. præcipue in §. cum autem, in quo disponitur, quod delegatus non patitur, quod terminus à se assignatus super aliquo negotio decidendo malitia partium prorogetur, ad Regem, vel archiepiscopum recurrendo, sed in tali casu si delegato constiterit fuisse alicuius partis malitia ipsam puniat castigatione condigna, & appellatione remota procedat delegatus. Ex quibus textibus, & ex quolibet eorum concluditur posse delegatum, ad exe-

quendum negotium sibi commissum die & tempore debitū auctoritate delegantis remove omnia impedimenta, & coercere contumaces, & rebelles, procedereque per censuras contra impediētes eius commissionem.

Questiones appendices ab his capit. subordinatione.

QVÆSTIO PRIMA.

An quilibet ordinarius possit delegare.

10 **E**T pro parte negativa faciunt sequentia argumenta. Primum, nam si ordinarius posset delegare iure, & potestate sua, posset consequenter compellere delegatum, ut acceptaret, & exerceret commissionem delegatam, sed ordinarius non potest ad id compellere, ergo non potest iure, & potestate delegare, sed ad summum subconditione, si delegatus voluerit acceptare maior est manifesta, nam alias delegationes ordinariorum delegantium redderentur illusoriæ, & contemptibiles, seu inutiles quid enim prodest delegare si delegatus non vult acceptare?

Secundum, quia licet princeps possit præcipiendo designare delegatum propter plenam in subditos auctoritatem, & potestatem propter bonum commune, & iustitiæ administrationem; inferiores tamen iudices ordinarii hac potestate carentes nullo titulo possunt compellere delegatum ad sui obedientiam, quia iudicem constitui non cadit sub obligatione, & præcepto obedientiæ, unde hæc iudicii officia non dantur renuentibus, ut ex praxi constat, immo & ipse Moyses, hoc munus sibi à Deo impositum, & commendatū recusavit contra Ægyptios, ut constat ex scriptura.

Tertium, quia si posset ordinarius mittere delegatos ad componendas lites, & sententiam ferendam inter partes, ipsæmet partes tenerentur, etiam subijci iudici delegato, ne sequeretur, quod actiones frustrarentur; sed partes nullatenus tenentur subijci iudici delegato, immo potius possunt eum recusare, & non alium habere iudicem quam ordinarium.

Quar.

l. 2. ff. de iurisdic. l. quidam consuleb. 57. de re iudic. c. sane 11. c. pastoral. 38. hoc ti.

l. 1. 6. qui mandata. l. final. 9. de off. eius c. fin. ex c. pastoralis de off. ord. c. 2. de off. deleg. l. 6. Sahag. bic n. 1. & 3. Barbof. & Goncal. in presenti. Ca. an. 4. p. confid. 46.

Exod. c. 3. & c. 4.

Quartum argumentum, quia huiusmodi delegatum ordinarius non potest assignare, & edomo sua exire sine eius notorio damno, & nocumento, maxime si expensas, & sumptus necessarios non habeat, nec ei conferantur: ergo nullo modo debet ad id obligari, & compelli, si quidem nemini sine culpa damnum, aut detrimentum à iudice potest in ferri.

11 Sed pro hac questione solvenda supponendum est iudicem quē in delegatū potest ordinarius assignare posse esse eiusdem ordinarij subditum, vel non subditum, pro cuius distinctione duplex conclusio respondet questionī.

12 Prima conclusio iudices ordinarij possunt regulariter delegare, & committere suam iurisdictionem alicui subdito, eumque cogere, ut ipsam acceptet, & exequatur.

Secunda conclusio, non potest cogere delegans delegatum non subditum, ut acceptet iurisdictionem delegatam. Primam conclusionem tradit, Molina, quam probat civilibus legibus, & canonicis eamque docet Gregorius Lopez, & communiter omnes Doctores, quod etiam constat ex quotidiana praxi, & consuetudine, sicut in foro civili, sicut in Ecclesiastico in quo non solum potest Summus Pontifex, sicut in nostris textibus patet, sed etiam in tribunalibus inferioribus, in quibus etiam iudices ordinarij delegant aliquas causas mandantes delegatos, ut eas acceptent, & exequantur sub poenis Ecclesiasticis eo quod non possunt omnes ad se trahere; & alias cedit in bonum commune, & iustitię administrationem; & cum ad commune bonum, & conservationem totius communitatis ordinantur particulares, sicut membra ad conservationem totius corporis, hinc est quod iudex ordinarius possit suum subditum cogere ad acceptandam, & exequendam causam à suo superiori demandatam, aut delegatam cui obedire tenetur, ut membrum capiti, ut docet D. Thomas in omnibus quę superior iuste præcipit.

13 Dixi in conclusione posse regulariter delegare, & cogere delegatum, quia ad id faciendum requiruntur aliquę regulę: est namque pri-

ma regula, & conditio prima, quod talis sit causa, quę delegato committetur, ut posset de ea cognoscere ipse delegans secunda regula est, ut valide aliqui causam committat, necesse est ut eam committat delegato taliter, quod de ea cognoscat, & eam expediat in loco in quo ipse delegans possit audire, & expedire eam, quia nemo potest delegare alteri iurisdictionem alio modo, quam ipse delegans eam habet, unde si non habet ad cognoscendum de causa in aliquo loco extra suum territorium, v.g. non potest valide committere alteri, ut alibi expediat nisi ubi ipse delegans poterat cognoscere, & expedire, nisi de consensu partium, & etiam de consensu iudicis ordinarij illius loci, ut tenet glossa. Alię deinde sunt causę, quę secundum ius civile, quę scilicet pertinent ad merum mixtum imperium legare, non possunt, ut docet Molina, Iul. Clar. & alij.

14 Secunda vero conclusio etiam probatur nam iudex delegans solum suos subditos potest cogere ad acceptandam iurisdictionem delegatam, quia solum in ipsos habet potestatem imponendi præceptū, & poenas, secus vero in alios, qui non sunt subditi, qui proinde non tenentur tali præcepto obedire unde Summus Pontifex etiam & eius legatus, & legatus cuiuscunque principis in suo districtu potest quemlibet obligare, ut docet ipse Molina, quamvis si semel acceptavit delegatus commissionem, licet non sit subditus delegantis, quia in acceptando fuit factus subditus, cogi à delegante poterit, ut exequatur iurisdictionem, & negotium, & probat ex legibus civilibus.

15 Deinde advertitur quod archiepiscopus non potest cogere subditum sui suffraganei ad acceptandam delegationem, quia non est subditus eius, archiepiscopus enim solum est iudex suorum suffraganeorum, ut cognoscat de causis ad ipsum per appellationē devolutis, quamvis verum sit, quod episcopus possit subditum suum cogere, ut acceptet commissionē ab archiepiscopo Missam nec tamē archiepiscopus delegatus potest cogere subditos, ut admittant causas, quas ad eam per delegationem venerunt, quia

c. litigari
de off. ord.
l. 6. § 1.
17. tit. 4.
p. 3.

Mol. l. 6.
tr. 5. disp.
6. § 1.
Iul. Clar.
l. 5. sentent.
§. ult. q.
14. n. 1.

l. cum qui
iuncta gloss.
§ 13. ii.
4. cit. p. 3.

Mol. l. 6.
tr. 5. disp.
16. n. 1.
l. cum qui
iuncta gloss.
ibi. l. ult.
de iurisd.
omn. iud.
Ex c. pa.
for. de off.
ord. § c.
pastoralis
boet. tit.
Lopez l. 2.
tit. 4. p. 3.

D. Th. 2. 2.
q. 104.

quia quoad id non est subditus, & ideo

Moli. ubi non tenentur acceptare sic Molina.

sup. disp. 16 Ex quibus ad primum argumentum respondetur iuxta prædicta posse quidem iudicem delegantem compellere delegatum subditum suum ad acceptandum gradatim procedendo in adhibendis censuris, ut habetur in nostro iure. Quavis non possit compellere, qui subditus non est nisi iam acceptaverit, quia eo ipso subiicitur deleganti ad effectum delegationis.

Et d. c. pa. foral. hoc tit. c. 2 eodem tit. d. 6.

17 Ad secundum respondeo negando non posse etiam inferiores iudices cogere subditum suum, quando verget in bonum commune si iustam non habeat excusationem, alias namque impediretur administratio iustitiæ, & ad primam instantiã respondetur verum esse ad officia publica, & honorifica vocatos posse ea respuere, & de facto accidit, quia sub ea conditione talia officia distribuuntur, ut præmia voluntarie acceptanda; at in nostro casu non per modum præmij committitur negotium delegato, sed per modum necessarij præcepti. Moyses autem per modum humilitatis voluit se excusare cuius tamen excusationem Deus non admisit, sed magis respexit in servitium sui, & populi libertatem.

18 Ad tertium respondetur iudices delegatos, vel mitti ad inquirendum aliquos delinquentes, & criminosos, vel ad informationes, seu alios casus civiles: primi, ut ex quadam lege docet Curia Philipica, non mittuntur nisi ad delicta ita gravia, & atrociora, quæ à iudice ordinario, creditur sufficienter inquire, & puniri non posse, & isti perquisitores regulariter dantur ad expensas delinquentium iuxta legem recopilationis, quamvis si mittantur propter omissionem, aut negligentiam iudicum ordinariorum, ipsi iudices ordinarij debent solvere expensas, iuxta aliam legem, vel mittuntur ad instantiam partis pro cuius expensis pro tunc mittitur, & circa determinationem personæ debent partes concordare, in quarum discordia iudex delegans, determinat delegatum quem sine causa recusari non potest bene tamen si aliqua sit, quæ solutio sufficit etiam ad quartum argumentum, & quæstionis resolutionem ex iam etiam dictis.

Curia p. 1 iud. crim. d. 6. l. 8. tit. 12. recopilat.

l. 8. tit. 1. c. 1. s. tit. 5. l. 6. tit. 72. l. 6. 3 recop.

QVÆSTIO II.

An non solum delegati Papæ, sed etiam aliorum inferiorum possint procedere contra impediētes executionem commissionum.

19 **E**T Pro parte negativa, sic primum argum. formatur: iudex delegatus si excedit suam commissionem potest, & debet impediri à iudice ordinario loci, immo, & puniri: ergo contra iudicem ordinarium non poterit delegatus procedere: antecedens probatur tum quia ei subiicitur delegatus, eo quod non potest uti sua commissione ante quam intemetur ordinario, & licentia, & usus ab eo habeatur, tum, quia in eo, in quo excedit non est iudex, sed delinquens, ob quod puniri potest: ergo non potest procedere contra impediētes.

Secundum sic: si ministri iudicis delegati delinquāt possunt, apprehendi, & in carcerari à iudice ordinario, immo, & ipse, iudex delegatus, sed in hoc impediretur iudex delegatus, & tamen non posset procedere contra ordinarium: ergo.

Tertium quia iudex delegatus non potest procedere contra personas eum iniuriantes extra negotium suæ commissionis, nec cognoscere de casu, in quo est dubium an impediatur necne, sed remittere, ad delegantem, ut sic determinet.

Quartum, quia non potest procedere contra, resultantibus culpatis, quia sunt extra commissionem: ergo non potest procedere contra impediētes, quia huiusmodi culpatis possunt opponi iudici testificando, vel alio modo, ita, ut contra eos delegatus nequeat procedere quamvis indirecte impediānt executionem commissionis.

20 Ad hanc quæstionem unica conclusione respondeo, scilicet. Non solum delegatus Papæ, sed etiam aliorum delegantium potest procedere contra impediētes usum, & executionem causæ delegatæ. Hæc conclusio communiter recepta probatur primo ex decretali nostra ubi hæc habetur verba. *Quia eo quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam ipsam* *e. prat. 5. hoc tit.*

ipsam spectare noscuntur plenariam (loquitur de delegato) recipit potestatem, & glossa ibi dicit, quod concessio principali conceditur accessorium, eamque docet Curia Philipica, & probat civilibus legibus, & canonicis præter hæc nostra capita, & ratio est, quia cui committitur executio alicuius negotij conceditur consequenter, quidquid requiritur, ad perficiendum tale negotium, qui enim dat formam, dat consequentia ad formam, ut ait communis regula, sed remove, aut coercere impediens recte, vel indirecte executionem negotij conducit ad negotij perficiendum: ergo potest eos remove, seu coercere, ne impendant iudicem delegatum, & sic tenent omnes ad nostros textus repetentes inter quos præter citatos. Paris de Puteus, Menochius, Aviles, Azevedo, & alij docet etiam P. Molina, quod probat cum Panormitano, & alijs.

21 Ex hac certa conclusione plura inferunt auctores. Primum, quod si partes ad quas datur iudex delegatus super causa, & negotio earum una alteri iniuriam intulerit potest delegatus, manifesta iniuria procedere, & cognoscere de culpis, secus tamen si hæc iniuria facta fuisset ipsi iudici, dummodo non sit impeditiva exercitij commissionis, sed eam debet, facta informatione, & si opus fuerit reum apprehendere suo superiori remittere, nisi ipse delegatus fuerit etiam iudex ordinarius, sed de levi iniuria poterit cognoscere, & levi pœna iniuriantem punire.

22 Secundum. Quod si iudex delegatus excesserit à sua commissione potest ordinarius procedere contra eum inhibendo illum, intellige super illo articulo, in quo excedit, eumque punire, quia quamvis iudex delegatus sit maior ordinario, ut habetur in nostro iure, hoc debet intelligi, in causa, & negotio, in quo est delegatus, secus tamen si excedat, nam in eo in quo excedit non est iudex, sed reus, punibilis à iudice ordinario loci, sicut è contra si ordinarius impediat delegatum potest ab eo puniri, sicque praticari, & quilibet iudex eiusque ministri, si excedant limites iustitiæ possunt repellere ab iniuriatis, qui moderamine

in culpatae tutelæ possunt resistere, & se defendere, ut habetur ex iure civili, quia iudex in eo, quod excedit non est iudex, sed delinquens, & reus, & excedit voluntatem principis, & legis auctoritatem, sic docet Curia Philipica referens circa prædicta auctores citatos.

23 Terrium infert Molina, quod delegatus cum sit superior ordinario potest illum compellere ad executionem à se faciendam quam etiam ipse potest executioni mandare, præcipue si sit iudex Ecclesiasticus, aut si attendatur ius canonicum, nisi delegans sibi executionem reservaverit; secus tamen iudex delegatus secundum ius civile, excepto, quod sit delegatus à principe, quia hic etiam secundum ius civile potest suam exequi sententiam, non tamen in gravioribus causis alijs subdelegare, quia in his casibus quæritur industria personæ nisi quando relinquitur iudici ordinario commissio, & potestas exequendi sententiam, contra in rebeldiam fugitivos datam, quia tunc ordinarij possunt eam exequi, & sic docet citatus P. Molina, ut Panormit. & alijs pluribus.

24 Ex quibus ad primum argumentum ex dictis facile responderetur, quod uterque iudex tam ordinarius quam delegatus potest procedere contra alium: delegatus contra ordinarium si ab eo impeditur in executione suæ commissionis, in qua est superior ad ordinarium, & similiter è contra ordinarius contra delegatum ab ea excedendo, vel si ipsi ordinario eam non intimaverit, quia prout sic inferior est. Sic docet Molina, Curia Philip. & alij quos affert, ex leg. Regni, quia hæc est differentia inter delegatum, & ordinarium, quod delegatus non solum debet ostendere suam commissionem iudici ordinario antequam incipiat ea uti, etiam si sit delegatus à principe, quam manifestationem debet esse in scriptis, ut tenet Curia Philip. ex quadam lege, sed etiam tenetur eandem commissionem ostendere partibus, rei, & testibus, ut teneantur ei obedire ingerendo ipsam commissionem copiatam in citatione, ut aiunt citati. At vero ordinarius in suo distri-

Curia iur. cio crim. p. 6. n. 8. iam cit. l. 1. ff. si quis iur. g. l. 2. ff. de iurif. omn. iud. c. 1. Puteus de syndic. v. resist. Menoch. de arbitr. et casu 438. Avil. d. c. præterea, Azeb. l. n. 8. tit. 5. l. recip. Molin. t. 5. disp. 26 n. 5. Panor. ex c. ex litt. hoc tit.

Curia ubi prox.

Molin. ibi disp. 25 n.

Panorm. c. ex litt. hoc tit.

Molin. Jo. co prox. cit. disp. 25 n. 1.

Curia ubi prox. n. 4. l. 1. 2. tit. 6 l. 2. recip. Angel. c. 182.

Cap. sane 11. hoc tit.

cto non indiget ostendere titulum sui officij postquam cœpit possessionem eiusdem.

Cur. Aze.
vedo, doct.
daño in c.
pre. hoc
tit. n. 12.
et l. 1. n.
1. 2. 3. re-
cop.

25 Ad secundum argumentum respondeo concedendo posse ordinariū procedere contra ministros delegati, si delinquerint, eosque punire pro qualitate delicti, etiam si eorū crimina consistant in extorquendo maiora stipendia pro suis officijs, quam par est, quia sic tenent auctores ex legum dispositione, & ratio est, quia in eo quod delinquant subduntur ordinario, & ideo potest in carcerare, sed hoc in tali casu non est directe, & formaliter impedire delegatum, sed uti iure suo in administrando iustitiam in sua ordinaria iurisdictione, & si ex eo sequatur delegato impedimentum erit quippe per accidens, & non ex intentione.

26 Ad tertium dicitur concedendum delegatum non posse procedere contra eum iniuriantes, extra negotium commissionis, quia hoc pertinet ad ordinariū loci; nec etiam contra resultantes culpatores, nisi ei in commissione, ut solet, delegetur, & in casu dubij debet consulere delegantē. Advertit tamen curia, quod si illi, qui culpatores resultant sunt personæ dignitatis, ut prætor, aut aliæ consistoriales, quos *Regidores* vulgo vocant non potest procedere contra eos, nisi sub speciali commissione, & clausula, & probat ex quibusdā legibus recopilationis. Ex quo constat etiam ad quartum.

l. 45. 46.
47. tit. 18
part. 3.

QVSÆTIO TERTIA.

An illa regula: facientes, & consentientes pari pœna puniuntur, sit in vniversum vera.

Ex c. pa-
storal. 28.
5. quia hoc
tit.

27 **E**T Pro parte negativa sunt argumenta. Primum de summo ex hoc nostro iure adstruente, quod ordinarius, cui traditur executio sententiæ iniustæ latæ à delegato, eandem tenetur exequi, etiam si cognoverit iniustam esse: in hoc casu iudex ordinarius sententiam iniustā legati executioni mandans facit, & exequitur opus illud iniustum, quod continet sententia iniusta, in quo sciēter concurrat ad idem factum cum de-

legato sententiam ferente iniustam, & tamen ordinarius ad nullam tenetur pœnam, iuxta hunc textum, quia tenetur obedire delegato: ergo facientes, & consentientes, non puniuntur in vniversum pari pœna.

Secundum argumentum sit, nam videns ab aliquo fure cōmitti aliquod furtum, ad quod perpetrandum ipse non concurrat, sed tamen gaudet de furto, & interiori animo consentit, & idem si videat fieri homicidium, ad quod non concurrat gaudet tamen de eo, & in corde suo consentit, sed in his, & similibus casibus hoc modo cōsentientes non puniuntur pari pœna, quia sic videntes, nec puniuntur aliqua pœna, vel non ita gravi sicut ipse, qui fuit crimen perpetratus, & similiter ad nullam tenentur restitutionem, sed totalis incumbit furi, qui furatus est rem, ut docent communiter summistæ: ergo facientes, & consentientes, non puniuntur pari pœna. Navar. Laiman, Diana, & alij.

Tertium sic, qui consentit, & gaudet, quod aliquis percutiat clericum si tamen ille ad percussionem non concurrat, sed tantum ad consensum, imò etiam si laudet determinationem, quam alter habet percutiendi, & de facto percutit non incurrit consentiens, & laudens excommunicationis pœnam, quam incurrit faciens percussionem: ergo falsum videtur, quod facientes, & consentientes, &c.

Quartum, quia multoties contingit licere alicui facere aliquid, & alijs non licere ei adiuvamen præstare v.g. mihi licet fugere à carcere, & tamen secundum Sotum alijs non licet mecum in fugam cooperari, & similiter permittitur à lege marito occidere uxorem in venā turpiter agentem, & non punitur, & tamen coadiutores puniuntur pœna homicidij debita: ergo ratio qua fundatur decisio nostri textus primi huius tituli, non est vera.

28 Pro resolutione huius questionis notandum est hanc regulā, scilicet facientes, & consentientes pari pœna puniuntur sumptā esse à verbis Apostoli sic dicentis: *Quoniam qui talia agunt digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus*, ubi retulerat gravissima hominum,

Navar. l.
3. c. 17. n.
21.
Laim. l. 3.
sect. 5. tr. 2
c. 5. n. 7.
Dian. p. 3.
tr. 3. ref.
54. et tr.
6. ref. 58.
et p. 4. tr.
4. ref. 64.
et p. 11.
tr. 6. ref. 6

Apost. ad
Rom. c. 1.
fine.

minum, & mulierum facinora maxime carnalia, & contra naturam, respectu quorum prædicta illi capitulo appossuit verba super quibus verbis hanc habet explicationem

*D. Thom.
in epist. D.
Pauli.*

D. Thom. digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus. Et hoc dupliciter vno modo directe, vel laudando peccatum, secundum illud: *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ*, vel

Psalm. 9.

etiam præbendo consilium, & favorem secundum illud: impio præbes auxilium, alio modo indirecte quando

2. Paral. 19.

non reprehendit, aut impedit quocunque modo si potest, & præcipue si ex officio incumbit, sicut peccata filiorum imputantur Hely. Hæc etiam specialiter Apost. dicit propter quosdam sapientes gentilium, qui, & si idola non habebant, tamen colentibus non resistebant. Ex quo D. Thomæ doctrina, intellecta Apostoli regula duplici conclusione ad quæstionem respondeo.

L. Reg. 4.

28 Prima conclusio. Facientes peccatum aliquod mortale, & etiam consentientes, & non impedientes, quando possunt directe, vel indirecte pœnam incurrit pariter æternam; & quoad primam partem probatur conclusio doctrina eiusdem D. Thomæ asserentis, quod quando quis alterum ad peccatum inducit, vel ei placet, & qui isto modo consentit sit omnino criminis particeps, quin vero si inducit eo gravius peccat, quo in motore plus est culpæ quam in moto, & sic concurrunt directe; & quoad secundam partem, scilicet, quando non impedit peccatum, si potest impedire persuasionem, consilio, aut correctione, sed potius gaudet de illo, ei que consentit, etiam peccat eodem genere peccati, quia tunc indirecte concurrunt cum ipso peccante, maxime si ei incumbit ex officio, vel quia persona publica est, vel etiam si fuisset custos in furto, v. g. rei furatæ, aut furto ablata, quia tunc specialiter ratione officij tenetur restituere, sic docet Sotus ex eodem Div. Thoma, & sic intellecta prædicta adstructio,

*Sotus de
iust. l. 3.
art. 4.*

& regula in univsum est vera.

29 Secunda conclusio. Facientes, & consentientes non animo, & con-

sensu interiori, exteriori, sed exterior aliquo actu eandem pœnam temporalem a iudice infligendam non incurrunt, hæc conclusio quoad primam partem, scilicet, quod si solum concurrunt consentiendo interiori actu pœnam iudicis temporalem non incurrunt, cuius ratio, quid actus homines interiores non cadunt sub potestate legis humanæ, ut humana est, nec Ecclesia iudicat de occultis, ut docet Azor cum communi sententia theologorum, ac proinde quatenus attinet ad nostrum textum non sumitur in hoc sensu.

*Azor p. 13
l. 5. q. 2. 1.
ca.*

Deinde secundo, quia prout sic consentientes nihil obstant delegati executioni, & officio suæ commissionis minime impediunt: ergo sic consentientes, seu gaudentes non sunt puniendi pari pœna, simul cum facientibus, & confirmatur, quia iudicium hominis, & lex humana non potest præcipere motus interiores animi, ad quos non se extendit; & docet D. Thom. quidquid sit de lege conventionali, seu conditionali in collatione beneficiorum circa, quod vide Azor, & ea quæ diximus supra de beneficijs collatis collatione nulla.

*D. Thom.
1. 2. q. 9. 1.
et 2. 2. q.
104. art.
5.*

30 Quoad secundam autem partem constans est conclusio, & conformis decisioni nostri textus, quia actus exteriores, qui possunt probari, siue consistant in facto, siue in verbo, consilio favore, aut quolibet actu exteriori cadunt sub iurisdictione humanæ legis: ergo si impediunt delegato uti sua commissione debent puniri facientes, & consentientes pari pœna, & sic prædicta regula intellecta est in univsum vera circa, quod vide ea, quæ diximus supra tomo 1. ubi asseruimus, quod idem peccatum committit consentiens peccanti, aut ei auxilium dans, seu eum laudans, ac ipse peccator. Ex D. Thom. citatu 2. 2. l. 73. art. 4.

*Azor ubi
prox. supra
ti. de
elect. num.
76.*

31 Ex quibus ad primum argumentum respondetur concedendo ordinarium teneri obedire iudicio delegato præcipienti expunctionem sententiæ, quam iniuste esse ipse cognoverit ordinarius antequam tamen cum delegato in ea, intentione consentire quamvis eam ex sententia quia, ut advertit textus citatus non

M atus cog-

cognitio sententiæ, sed eius executio mandatur eidem, unde alia persona est in exequendo sententiam, & alia in cognoscendo sententiæ. iniustitiam, exequitur enim, ut persona publica, & iustitiæ minister à delegato mandatus, & preut sic non pertinet ad eum cognoscere de iustitia, aut iniustitia sententiæ, sed tantum eius executio gerit itaque ordinarius vicem duarum personarum, scilicet, vicem personæ publicæ, & sic non cognoscit, sed cæca obedientia operatur mandatum, & vicem personæ priuatæ, & si ut talis cognoscit iniustitiam, non tamen consentit in eam, nec ut iudex potest eam emendare, quia iudex inferior est, sed quia potest, ut persona particularis procurare liberari ab executione, ideo sapientissime ad vertit in eodem textu Innocent. III. ut efficiat apud delegantem absolvi ab hoc onere nempe exequendi sententiam, quem textum præsentem videtur habuisse Angelicus Magister quando docet, quod si iudex non se excusare potest ab officio debet in omni causa, tam criminali, quam civili contra veritatem sibi notam secundum allegata, & probata sententiam pronuntiare, quia ut alibi docet, potius est innocens morti iudicandus, quam deferenda publica testimonia, quia operatur, ut persona publica, quæ non debet niti, & fundare in sua privata scientia, quamvis ex evidenter constet, eademque fuit sententia Alexandri de Hales, & aliorum gravissimorum Theologorum, contra non nullos iuris peritos existimantes, quod iudex in nullo casu, siue civile, siue criminali potest licite innocentem condemnare; alij autem quod in criminali non licet, secus in civili affirmant, quorum opiniones affert Sotus præferens eis opinionem Div. Thomæ, ut veriores.

32 Ad secundum respondetur negando minorem intellectam in sensu primæ conclusionis, quia tales interius gaudentes, & consentientes in illis casibus peccant ad minus contra charitatem gaudentes de malo proximi, eodem peccato, ac ipsi facientes, quia eorum inter-

ni actus quamvis subterfugiant humanæ iurisdictioni, & potestati, non tamen divinæ, quia Deus intuetur cor, nec tenentur restituere si in furtum, aut homicidium nullo modo influxerunt, ut probat argumentum, sed tamen si consentierunt impediendo aliqua externa actione executionem commissionis delegati puniuntur quidem pari poena saltem proportionata, simul cum facientibus secundum quod dicitur in secunda conclusioe. Unde tenet verum adstructa regula.

33 Ad tertium respondeo negando antecedens, quia qui consentit percutienti clericum, aut aliud damnum proximo inferenti coram Deo peccat eodem peccati genere, quo ipse percutiens nempe sacrilegij, & similiter coram iudice si consensus fuerit manifestus, & probatus, quia tum influit si non phisyce saltem moraliter ad percussorem. Quamvis verum sit, quod si tantum habuit complacentiam, vel effectus secutus non fuit, quod ex communicationem minime incurrit, quia hæc dumtaxat imponitur propter opus externum percussoris, non autem propter intentionem quam Ecclesia non castigat. Quare advertere oportet ex Sa, Navarr. & alijs, quod excommunicatio lata in facientes non comprehendit mandantes aut aliter adiuvantes, nisi exprimantur; & ut dixi etiam si exprimantur si tamen res non fit non incurrunt.

34 Ad quartum respondeo, quod in communi sententia, quam docet inter alios Caietanus, quamvis dissentiat ab ea Sotus in aliquo casu, vera est illa regula, quod si mihi licet aliquid operari liceat alijs me iuvare nisi ex speciali obligatione prohibeatur, ut carcerum custodes graviter delinquerent si viderent in carceratos fugere, quod ipsi licite possunt facere, attamen alij possunt quippe quamvis non minus puniuntur à iudice, quam ipse fugiens immo magis, quia fugiens propriam libertatem quærens non deberet multum culpari, & in foro interiori pro peccato non reputatur. De casu

D. Thom.
2.2.q. 67
art. 2.

Sa, verb.
excomm.
num. 19.
Nav. c. 27
nu. 78. in
summ. lat.
Suarez
disp. 22.
sect. 1. nu.
55. & seq.
quæst.

Sotus de
iust. l. 5. q.
4. art. 2.

Caiet. 2. c.
b. 69. art.
4.
Sotus de
iust. l. 5.
q. 6. ar. 4.
col. 4.

si autem occidentis uxorem dicimus legem se habere permissive impunem omitendo maritum, qui propter acervitatem doloris occidit adulteram inventam turpiter agentem, quæ ratio non militat in alijs,

cum eorum vxor non sit, quare merito punirentur: præter quam quod in foro conscientie in omnibus est peccatum mortale, vt tam secundum sententiam iurisprudentum, quam theologorum certum docet Sotus.

Sotus cit.
l. 5. q. 1.
art. 3. o.
subsequitur.

CAPVT IN LITTERIS IX. HVIVS TITVL. CVIVS species sic habet.

INDEX Delegatus tulit sententiam super aliqua causa sibi commissa, quæsitum fuit vsque ad quod tempus iste iudex se interponere posset, vt stet sententiæ suæ? Et respondet Papa quod ex quo per se, vel per alium sententiam mandavit executioni expirat iurisdictio illa, quia semel est officio suo functus.

L. fuit pro
panis cap.
quoniam. &
quando ius
dix.
i. iudex d.
ff. de re iu-
dicata.

35 **C**ONCLUSIO. Post definitivam sententiam à iudice delegato executioni mandatam expirat delegati iurisdictio. Hæc conclusio probatur à Didaco de Sahagum civilibus legibus, & à Barbossa illustratur auctoritate plurium Doctorum in præsentem Panorm. Hostiens. Ioann. Andr. & alij Canonistæ repetentes ad hunc textum, inter quos novissime Dominus Emmanuel Gonçalves, eam explicant, & rationibus comprobant.

C. signifi-
casti hoc
tit.

36 Sed contra conclusionem sit primum, & forte argumentum desumptum ex capite significasti 7. Ex quo constat manifeste, quod postquam delegatus suam pronuntiavit sententiam, & tradidit ordinario, vt mandet eam executioni, si hic non fecerit, vel quia noluit, vel quia non potuit potest eam reassumere, & per se exequi: ergo eius iurisdictio non expiravit post definitivam executioni mandatam.

Ex c. quoniam
vis 6. in 6

Secundum argumentum desumitur ex libro sexto vbi Bonifacius Octavus scribens suo delegato decernit, quod si vices suas, aut causam delegatam alteri commiserit, quod possit ante quam subdelegatus iuris-

ditione usus fuerit ipsam causam reassumere: ergo ex eo quod delegatus mandaverit alteri causam sibi commissam non expirat in eo iurisdictio, alias non posset eandem causam reassumere.

Tertium argumentum desumitur ex quodam salubri documento, & decreto Innocent. III. scribentis Inquisitoribus Generalibus dicentis sic: Si vero qualibet occasione prætermisit debitum ordinem, adhuc ipsum tempore opportuno volumus observare, ne inde nascentur iniuriæ. Unde iura nascentur, ideoque mandamus si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis, non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores, ex quibus verbis, & alijs subsequentibus convincitur remanere iurisditionem in iudice, qui iam iudicavit, vt re melius inspecta si male pronuntiavit emendet errorem, quod aliter fieri non poterit, quam causam caute, & prudenter reassumens, & revidens iterum pronuntiet: ergo ex prima pronuntiatione non expirat iudicis iurisdictio maxime cum Inquisitores sint delegati Papæ.

Cap. qualiter
ter de ac-
cusat. l. 6.

Ratio de-
cidendi.

37 His tamen non obstantibus

M 2

veris-

verissima est nostra conclusio, quam bene defendit Didacus à Sahagum Salmantica Iuris Canonici primarius, cuius decisionis ratio est, quia iudex delegatus in nostro casu functus est officio suo, non enim potest ulterius procedere, quia nullam aliam potestatem illi delegans tribuit, quam quod cognoscat de causa, & sententiam definitivam dicat, quia, ordinario tradita exequenda, nihil ei remanet operandum, unde tenet nostra conclusio, vide etiam supra circa hoc ipsum.

38 Unde ad primum argumentum respondetur, quod in tali casu iudex delegatus eo quod mandaverit ordinario executioni sententiam non est functus, quousque ipse ordinarius, aut subdelegatus acceptaverit, & cum effectu exequutus fuerit, quia eo usque adhuc pendet negotium à delegato: quia actiones dum sunt in via non pervenerunt ad terminum, & ideo eo usque non est delegans functus officio suo. Unde rectè dixit Glossa super particula textus præcipit, *Cum effectu*: quare perperam reprehenditur ab abbate, ut assert Sahagum, & ipsum etiam abbatem reprehendit adducentem duas solutiones, & ipse Sahagum quasi specialem adducens solutionem, dicens, quod si ordinarius non perfecterit, & non fuit sequutus effectus potest delegans reassumere sibi causam, concordat cum Glossa in eius unico verba nempe: *Cum effectu*.

39 Ad secundum respondetur, quod ex eo textu nihil contra nos sequitur: quia ibi tantum disponitur, quod delegans, quando mandavit executioni alteri suam sententiam potest eam sibi reassumere re integra, id est, ante quam ille alter, aut ordinarius cæperit uti iurisdictione sibi à delegato tradita, cuius decisio consonat cum solutione nostra ex glossa adducta, quia talis delegati concessio ab ordinario non dum cepta est in via, & adhuc dependens à delegato, & ideo potest eam reassumere.

40 Ad tertium distinguendum est de sententia contra formam data, aut cum aliquo errore promulgata, aut de sententia nulla, prima namque potest emendari maxime à iudice ordinario, cui remanet ordinaria iuris-

dictio, in quo sensu intelligendus est textus in argumento citatus, nam Generales Inquisitores iudices sunt ordinarii, & ideo possunt cautè emendare errorem; sententiam autem nullam à delegato prolatam, postquam functus est officio suo, & sententia cum effectu mandata executioni non potest eam repetere, docet Sahagum ex iure.

41 Horum textuum scilicet, significasti, & in litteris, qui in idem coeunt, Auctor fuit Alexander III. de cuius Pontificatu iam sepè dictum est scribens Briscenso Episcopo, & præfuit Ecclesiæ ab anno 1159. in quo creatus fuit Pontifex natione Italus, & præsit circiter 20. annos, & sollicitavit Concilium Generale Lateranense.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An iurisdictio delegata possit expirare ex alijs causis, nisi quia functus est officio suo iudex delegatus?

42 Et pro parte negativa sunt argumenta. Primum sic, non potest removeri ab officio, vel munere, quod fuit sibi traditum, & ab eo acceptatum sine iusta causa, aut ob aliquod crimen in ipso officio commissum, quousque eo fungatur iuxta voluntatem tradentis, & commitentis illud; ergo non est alia causa ob quam potestas, aut iurisdictio expiret, nisi quia iudex functus est officio suo, antecedens probatur discurrendo per alia officia, tam respectu iudicis ordinarii, tam secularis, quam ecclesiastici administratoris servitij alicuius beneficii, capellanix, procuratoris, & sic de singulis officiis, & beneficiis, aut vicariis. Ergo similiter iudex delegatus, si bene procedit in negotio delegato, eius iurisdictio non debet expirare, quousque functus sit officio suo.

Secundum argumentum de summo ex nostro iure disponente, quod si iudex delegatus infirmitate, vel alia gravi causa impeditus non possit eam perficere causam, quæ à summo Pontifice fuit ei commissa, quod

*L. si vi pro
onis, C.
quom. &
quādo lu-
dex.
L. iudex
ff. de re iu-
dicata.*

*Si præ hoc
sit. d. x. um.
26.*

*Gloss. ad
hunc text.
9. lit. K.*

*Cap. si pro
debilitate
hoc tit. 3.*

quod possit vices suas personis discretis, & idoneis committere, nisi causa sit tanti momenti, quod non possit commode determinari, sine praesentia talis delegati: ergo delegatus non potest non praecedere, nec eius iurisdictio expirat, nisi functus sit officio suo, probo consequentiam, quia si posset, aut deberet expirare maxime ob aliquam ei supervenientem infirmitatem, aut aliam gravem causam, sed ob hanc non expirat, ut constat ex citat. textu: ergo ob nullam aliam.

Tertium desumitur ex alio capite disponente, quod causae, quae intra certum terminum delegato traduntur determinandae, si intra illum terminum praefixum, non expediuntur ex transacto expirat iurisdictio; quem textum explicant Doctores esse intelligendum re integra, & non alias: ergo ex eo est, quia si delegatus cepit, non debet cessare, nec eius iurisdictio expirat.

Quartum, sic iurisdictio delegati si ob aliam etiam causam expiraret maxime morte delegantis, sed morte delegantis non expirat, si iam ceperat ad minus citando partes, ut docet Sylv. & disponitur in legibus Regni, ut tradit Curia Philipica: ergo multo minus ob aliam quamcumque causam, & idem est si expiret iurisdictio in delegante re, quia non ideo expirat in delegatore non integra, ut probat Molina ex Panor. mitan.

43 His tamen non obstantibus aliqui sunt casus praeter propositum in quibus expirat iurisdictio iudicis delegati. Haec conclusio non aliter probatur, quam in medium adducendo casus, quorum primus est, praeter propositum, quando delegans terminum determinat delegato intra quem mandatur causam facere, si talis assignatus terminus fuerit lapsus, ante mandati executionem expirat iurisdictio delegati, ut constat ex textu expresso in argumento tertio citato, nisi terminus prorogetur à delegante. Quae prorogatio, advertit Barbossa ex Felino, debet fieri intra ipsum terminum; nam si fiat post transactum terminum non est proprie prorogatio,

sed nova causae commissio.

44 Haec tamen regula habet hanc exceptionem, scilicet, quod si iudex delegatus ceperit exercere suam commissionem per legitimam citationem partium, vel per alium actum, qui est initium commissionis. Quare docet Rodriguez, cum Enriquez, quod si sacerdos, qui tempore iubilaei fuit in confessorem electus privilegio iubilaei ceperit audire confessionem poenitentis, cui distulit absolutionem, ut solet fieri, ob istam causam, vel cum absolvit ex aliquibus peccatis, & distulit aliorum absolutionem, quia requirebatur tempus ad eorum studium, & resolutionem, si interim tempus iubilaei fuerit elapsum, potest nihilominus postea, audire, & absolvere poenitentem, quia confessio fuerat iam cepta, & propter eandem rationem si episcopus suspendat confessorem, qui ceperat audire confessionem eius iurisdictio non expirat respectu illius confessionis, quia eo ipso, quod cepit prosequi, etiam si tempus licentiae fuerit finitum, vel ab episcopo revocatum, propter legis dispositionem; & alias poenitenti in confessione, & litiganti in causa iniuria fieret manifesta, sic etiam docet Curia Philipica.

45 Etiam adducit Barbossa, cum Peregr. & alijs, & Sahagum, quod etiam si tempus finiatur, si intra illud partes prorogent terminum non expirat iurisdictio. Quod late, & eleganter multis argumentis, & legibus probat Sahagum, ex quo inferit, & bene quod si aliquis incurrit, seu reincidit in excommunicationem, si non solvit debitum creditori, quod ipse creditor non minus, ac iudex potest prorogare terminum, quia prorogatione, si fiat intra terminum, & ante quam transierit, non incurritur in excommunicatio quousque transeat totum tempus prorogationis. Quod autem adeo certum est partes posse prorogare terminum iudici saeculari praescriptum ex certis legibus quas affert Sahagum, quod etiam invito ipso iudice delegante, tenebit prorogatio, ex radicata iurisditione saeculari in populo, quod negat de iudice Ecclesiastico; sed hoc non placet,

Rodrig. in
summ. t. 1
vers. in bil
Eeriq. l. 3
de indulg.
c. 3. n. 7.

[Handwritten flourish]

Curia 1.
p. iuriz
civil 9. 4.
num. 12.

Barb. hic
n. 2. Peregr.
in l. 1.
ad rubric.
d. c. 4. hoc
tit.

Sahag. sup
hoc 4. c. de
causis nu.
15. ubi
clare habetur.

L. si cove
nerit. de
iurisdic.
L. 1. cum
l. 2. ff. si
iudex de
iudicij.

C. de cau.
si 4. hoc
tit. 3.

Sylv. verb.
deleg. q. 6.
Curia iur.
civil 9. 4. n. 10.
L. 3. tit. 18. part. 3.
Molin. de
iust. tr. 5.
tit. 6. dis.
19.
Panor. ca.
relat. hoc
tit. n. 6.

Barb. in d.
c. 4. n. 7.
Fel. c. cau.
sam quae
de iud.

cet, quia stante decreto Alexandri III. in dicto capite de causis ipso iure canonico suffragante possunt partes in foro Ecclesiastico, quod possunt in civili, non obstante differentia originis vtriusque iurisdictionis.

L. 35. tit. 1. part. 5. Curia ubi proxime n. 10. D. l. si con vertit, & c. signifi- casti de foro compe- sent.

46 Secundus casus in quo expirat iurisdictionis est quando ipse delegans suspendit, aut revocat delegato iurisdictionem secundum legem Regni quam adducit curia; quod merito limitat, dummodo iudex delegatus non inceperit litem, nam post quam cepit iurisdictionis redditur irrevocabilis, quod probat ex iure, & quod delegans possit suspendere re integra, id est ante quam ceperit, probatur ex communi regula iuris, per quasque causas res nascitur per easdem dissolvitur, & quia actus non debet operari ultra intentionem agentis, ut ex iure probatur.

L. non om- nis c. 9. ff. si certum petatis.

D. l. 35. tit. 28. part. 3.

47 Tertius casus, est si delegatus non est usus iurisdictionis sibi delegata per spatium unius anni a die acceptationis, quo transacto expirat iurisdictionis cessante legitimo impedimento, vel etiam cessat per mortem delegatis, aut quia defuit in eo iurisdictionis ordinaria cessat etiam re integra iurisdictionis delegati, vel etiam si aliqua ex partibus evita decesserit, ut probatur etiam Regni lege.

Barb. ubi prox. nu. 8. Sylv. de legat. q. 6.

48 Quartus casus est quando aliquis non nomine officij dignitatis, e d nomine propriæ personæ est missus, aut delegatus, & promovetur ad aliquam superiorem dignitatem, ob cuius causam longe transmigrat, quia partes non possunt cogi illum sequi, sed potius petent alium delegatum qui negotium perficiat, at vero si fuit electus, & nominatus ratione dignitatis, aut officij, quamvis, hoc officio dimisso cesset iurisdictionis succedit in eandem, qui fuit loco absentis suppositus, ut docet Curia ubi supra. Hic notat Barbosa, quod solemnitates iuris de consensu partium possunt omitti, quod etiam practicatur respectu iudicum, qui arbitri sunt, & probat pluribus. Hic etiam adverte cum Sylvestro, quod quando dicimus expirare iurisdictionem delegatam mortuo re integra delegante intelligi de iurisdictione ab homine non vero de

iurisdictione à iure, quia ius, seu lex delegans nunquam moritur, & sic semper manet iurisdictionis delegata.

Hic etiam adverte cum Molina, quod quando potestas data est gratia non expirat morte concedentis etiam si res sit integra. Vnde si alicui concedatur facultas dispensandi cum aliquibus, quæ facultas est gratia facta eiusdem cum quibus committitur dispensandum tenebit gratia, etiam si, re integra, moriatur Papa, quia gratia ab eo semel facta nos expirat quamvis ipse expiret, secus erit si gratia non fuit facta, sed facienda, ut v.g. si alicui provisorio, concedatur à Papa facultas conferendi alicui personæ aliquod beneficium vacaturum, si ante collationem moriatur Papa, gratia beneficii expirat, & ratio est quia quando Papa fuit mortuus gratia non dum erat ab eo facta, sed à provisorio facienda, & ideo re integra non potest subsistere gratia mortuo concedente, secus si gratia iam fuisset facta, ut v.g. si alicui provisorio fieret gratia, & concederetur facultas conferendi in futurum aliqua beneficia personis idoneis, quamvis moriatur Pontifex ante collationem dictorum beneficiorum, non expirat gratia; quæ est idem ac privilegium concessum non beneficiandis idoneis, sed ipsi provisorio, cui eo ipso quod facta fuit gratia non expirat morte concedentis quare in his casibus semper est considerandum si quando concedens moritur est iam gratia facta necne, nam si facta est gratia respectu illius cui fit non expirat morte concedentis, quamvis non fuerit sortita effectum: secus vero si gratia non facta, sed facienda restat quando moritur concedens, quia tunc expirat gratia cuius ratione quando ordinario concedit Papa facultatem dispensandi in gradu prohibito ad matrimonium, vel conferendi beneficium alicui cui fecit gratiam, verificata narrativa, si hæc verificetur tenet gratia etiam si re integra moriatur Papa quia sub illa conditione gratia fuit facta qua verificata transit concessio gratiæ in absolutam vide Molina loco citato, & iura eius.

Molin. de iust. tract. 5. tit. 6. disp. 20. num. 3.

Cap. sup. grat. b. tit. Cap. si v. is dep. ben. d. 1. 6.

49 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, omnes causas relatas, quibus expirat iurisdictio delegati esse iustas. Quamvis accidat sine culpa iudicis delegati, circa quod vide Sanchez de matrimonio tradenti circa has remotiones duas opiniones, de quibus agere non est huius loci, aliqua diximus supra, unde negatur consequentia argumenti.

*Sanchez
l. 3. disp.
30. n. 13.
Supra tit.
de offi. vi
cui n. 5.*

50 Ad secundum argumentum, respondeo concessio antecedenti, ut habetur ex textu ibi citato, & negatur consequentiam, quia extra propositum casum dantur alij, ut dictum est, in quibus cesat iurisdictio delegati.

51 Ad tertium, & ad quartum satis iam constat ex dictis, unde in

utroque argumento concessio antecedenti neganda est consequentia, & circa idem argumentum tertium, & circa caput ex quo desumitur notat Sahagum, quod etiam si partes iurent de non prorogando terminum præscriptum, & fuerit lapsum tempus, si prorogent periurium nullum incurritur, nec aliqua poena, quia prorogatione excusarentur tanquam ex iuxta causa, qua existente, si altera pars noller prorogare ipsa negante, ab episcopo pro sui officij dignitate remittenda est obligatio iuramenti, utrumque probat primum, quod non est periurium ex lege si quis. Secundum, quod ab episcopo est remittenda obligatio iuramenti, Ex cap. quarelam.

*L. si quis
c. de tran-
sact.
cap. quæ-
rēdam de
iure iura-
di.*

CAPVT CONSULTATIONIBVS X. HVIVS tituli.

SPECIES TEXTVS.

LIQVIS Fuit spoliatus Ecclesia sua, sive alia possessione sine iudicio Ecclesiæ, & absque rationabili causa: accessit ad Papam, & questus fuit ei, quod taliter fuerat spoliatus, & obtinuit litteras ad iudices sub hac forma, ut infra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit iudicibus eum taliter fuisse spoliatum, ille qui ipsum spoliavit absens erat, ante quam aliqua mentio fieret de litteris illis, causa peregrinationis, vel causa studiorum, vel alia consimili, nec infra tempus in litteris comprehensū poterat se iudici præsentare. Quæsitum erat utrum possessio debeat illi restitui, cum paratus sit suam possessionem, & spoliationem probare? Respondet Papa, quod nec potest, nec debet habere restitutionem, quamvis paratus sit probare coram delegato possessionem, & spoliationem. Verumtamen si ille qui possidet lite contestata se contumaciter absentasset, tunc debet ei possessio ablata restitui, si probaverit se possedisse, & spoliatum fuisse.

52 CONCLUSIO. Non po-

test, nec debet spoliatus restitui quamvis sit paratus probare possessionem, & spoliationem rei absque eo quod citetur spoliator, nisi sit per contumaciam absens. Hæc conclusio est expressa huius capituli, & eius glossæ, & alijs iuribus etiam probatur, & nõ alijs expressis textibus auctoritateque quam plurimum Doctorum eam illustrantiũ inter quos, præter communiter repetentes ad hunc textum scilicet. Ordinar. Abbas, Bellam, Ioannes Andræ. Immola. Ancharranus, Barbat. Baldus, Felinus, Decius, Batrius, Panormitanus, Hostensis, Guido Papa, eam etiam illustrent Doctor Sahagum, Salm. primarius Peregrinus Innocent. VIII. & alij plures, qui referuntur à Barbossa, & à González in commentario ad hunc textum, ducti fundamentis in ratione decidendi adducendis.

53 Sed contra conclusionem stat primum argumentum desumptum ex celebri textu conquerente concedenti privilegium spoliatis, in eo, quod ante omnem contentionem mandantur restitui, & alijs iuribus, sed si expectandus est spoliator, & citandus lisque contestanda nullum esset privilegium spoliatis concessum, siquidem cum eorum damno, cogerentur ligare spoliati: ergo conclusio nostra stare non potest.

Secundum desumitur ex cap. quodam ubi §. porro, dicitur quod si excelsus notorius fuerit non indiget examinatione: ergo si spoliatus in contenti det informationem, de sua possessione, & eius expoliatione potest, & debet in eam restitui, & confirmatur, nam etiam si non det informationem, si tamen expoliatio fuerit notoria restitui debet spoliatus ante omnia: ergo falsa est nostra conclusio, antecedens probatur etiam ex alijs iuribus.

Tertium argumentum. Etiam si lis fuerit contestata, & vocato præsentique spoliatore, & possessione spoliationeque probata spoliatus restitui non debet, nisi ostendat ius possessionis, ut constar ex nostro iure, maxime in beneficijs, quia debet constare decanonicali institutione, sine qua obtineri beneficium non potest secundum regulam primam.

54 Histamen non obstantibus vera est nostri textus decisio, cuius *Ratio decidendi.* decisionis ratio est, quia pars non citata, inaudita, & indefensa condemnari non potest, nec ipse Pontifex maximus: ergo certa est nostra conclusio, quia si indefensum, & inauditum condemnaret se exponeret periculo proximo innocentem condemnare: ergo debet prius eum audire. Secundo, quia actor spoliatus non semper bene queritur coram iudice, nam si reus iuste eum spoliabit non tenetur restituere: ergo cum non dum constat de iniusta spoliatione auditis, & vocatis partibus non debet iudex innovare, nec cogere etiam spoliatorem possidentem restituere.

55 Vnde ad primum argumentum responderetur distinguendo antecedens, ante omnem contentionem ordinariam, quæ proprie dicitur contentio, spoliatus absque rationabili causa concedo antecedens: ante omnem contentionem summarissimam, quæ tantum secundum quid dicitur contentio, nego antecedens, ideoque dicitur in nostro textu, litteras à Papa expeditas fuisse iudicibus cum hac clausula, scilicet, quod si constiterit iudicibus eum fuisse spoliatum absque iusta causa, restituitur, non potest autem iudici constare veritas inter partes, nisi ipsis vocatis, & auditis, quia contra inauditam partem nemo iudicum potest aliquid diffinire, quia deffensio est iure naturali debita iuxta leges: ergo ante restitutionem debet iudex examinare, quamvis breviter causam spoliationis, an fuerit iusta necne. Nec huic doctrina contrariatur allegatus textus de restit. spoliatorũ, in eo, namque expresse habetur, quod ille, qui querebatur dicebat se sine iudicio spoliatum, fuisse, & respondet Pontifex, quod si fuisset spoliatus sine manifesta, & rationabili causa suis beneficijs, restituitur unde clere inferitur, iudicem debere cognoscere ante restitutionem, de causa spoliationis, super quo articulo præmissio iudicio, si invenerit, quod ille, qui querebatur sine iusta causa fuisset beneficijs spoliatus restitueretur, quod etiam concluditur ex alijs textibus.

56 Ad secundum responderetur C. conquesso antecedenti nagando consequente 7. quen-

Sahagum
in tract.
ad hanc
textum n.
2.
Peregrin.
l. 1. varia
rum.
Innoc. in
ratiocin.
prim. lib.
Iuris Pon
tificij pag
362.

Ex c. con
querente 7.
de rest. spo
lia.
Ex c. 1. eo
dem tit.
in 6. ex
l. nemine
c. unde vi

Ex cap. bo
ne 23. de
elect.

Cap. mani
fest. 7. q. 1.
Cap. Rom.
5. ses. 1. de
apella.
Cap. sicut
et 1. de si
monia.
C. ex par
te de rest.
spoliat.
Prim. Reg
in 6.

L. vi. vi. ff.
pe iust. &
iur.
L. 4. ff. ad
l. Aquilia.
Clement.
pastoralis
o. ceterũ.

Ex c. soli
cite 2. eo
dem tit.
Cap. licet
episcopus
28. de pra
bendis in
6. o. se nõ
vocato.

C. conqu
essente 7.

quentiam in utroque eventu argumenti, quia licet incontinenti probet se spoliatum incontinenti etiam ante restitutionem spoliator est audiendus, & sic similiter etiam si spoliatio esset notoria adhuc vocari debet possessor, qui spoliavit antequam restituere cogatur quo non vocato nec in formationes incontinenti, nec notoria spoliatio sufficiens contra absentem, ut recte ex iuribus allegatis respondet Doctor Sahagum.

57 Ad tertium respondebis, quod, quidquid sit de causis matrimonialibus, & beneficialibus, certum est secundum citatum caput de restit. spoliati prius esse spoliatum restituendum, quam in causi principali audiendum, si præciserit prædicta citatio, & spoliatio possessionis. Vnde iustissima est responsio Alexandri Tertij rescribentis, in hac decretali epistola Abbati Sancti Albini in præsentia consultatione.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An semper, & in omni casu debet citari spoliator, ad spoliij restitutionem.

58 **P** R I M V M Argumentum pro parte negativa, sic formatur: nam si propter aliquam rationem excusari non posset in nostro casu spoliatoris citatio ante restitutionem spoliati, constando de spoliatione præcipue propter decretum Alexandri in nostro textu contentum, & propter alios citatos textus idem constituentes, sed potest esse legitima causa dispensandi à Summo Pontifice: ergo Summus Pontifex poterit in eis dispensare, quia Papa auctor cum sit omnium legum iuris Pontificij potest in eis dispensare. Maior videtur certa, utpote fundamentum nostræ conclusionis. Minor autem probatur, casu, quo, v.g. Pontifex concederet, suo delegato iurisdictionem cum termino limitato, quo elapso experiret iurisdicção, ut diximus quæst. præcedenti, cuius temporis limitatio, non permittit citationem partis, quia est absens, & intra præfixum tempus, haberi non potest: ergo in hoc casu po-

terit delegatus Papæ in possessionem mittere spoliatum absque eo, quod citet spoliatores, alias manifesta fieret iniuria eidem orbatò suo pignore, aut possessione.

59 Quod præterea confirmatur quia delegato Papæ magna est attributa potestas, ut constat ex dictis quæstione præcedente, & maior ordinarijs, ut constat hoc iure: ergo quamvis ordinarij hoc facere non possint bene tamé delegatus à Pontifice, cuius vices gerit, potestque ordinarios coercere.

60 Secundum argumentum, nam casu, quo excommunicatus existat spoliator non potest agere in iudicio: ergo saltem in isto casu non debet citari, sed probatis possessione, & spoliatione debet spoliatus in suam restituere possessionem.

61 Tertium argumentum est, quia restitutio debet fieri ante omnia: ergo debet fieri ante omnem citationem, si constet de spoliatione, antecedens probatur ex iure, & etiam ratione, nam, qui erat in pacifica possessione, & propria alicuius auctoritate privata fuit iniuste spoliatus nullatenus debet spoliator litigare, hoc enim absurdum, & iniquum esset: ergo restituendus est.

62 Quartum argumentum, quia si ante restitutionem spoliati fuisset strepitu iudiciali formandus articulus cum litis contestatione, mediante prædicta citatione, non possent brevitate habere lites, nec posset eis finem imponi absque magnis dilationibus, siquidem in cognitione spoliij, & citatione rei, & testium examinatione posset multum tempus consumi, interponique appellationes, & super eis ad regia tribunal perviam violentiæ recurrere, quas dilationes vitare magnopere intendunt leges, tam civiles, quam canonicæ, & Sanctum Tridentinum Concilium: ergo non est admittendus, nec saltem semper practicandus prædictus procedendi modus, sed aliquando si constiterit de spolio restitutio sine citatione fieri debet.

63 Quintum, & urgentissimum argumentum desumitur ex quodam capite nostri iuris de spoliatorum restitutione cuius litteralis species hæc est.

*Cap. sane
11. hoc ti
tul.*

*Cap. in li
seris 5. 2.
c. conquere
rent. 9. de
rest. spol.*

*L. prope
rum c. de
iadijs.
C. sine li
tibus de
dolo. 2. c.
tra Trid.
ses. 24. c.
20. 2. pr.
cipue ses.
25. c. 10.
in fine de
reformat.*

*Ex ca. in
litteris de
rest. spol.*

Cum

*Quæst. præ
cedent. n.
45.*

Cum quis dicit se de possessione violenter eiectum, & adversarius dicet eum non fuisse canonice institutum. Respondemus prius de violentatione, quam de canonica institutione agi debere: prædo etiam est secundum rigorem iuris restituendus. Hæc textus, ex quo manifeste sequitur, quod si constet de violenta eiectione, etiam si sit prædo, est restituendus, & sic eo restituto agi debet de iure, quod ad rem prætendit adversarius: ergo ante restitutionem vocari non debet.

64 Sed his non obstantibus tanquam certum est asserendum, & tenendum, conquerentem se de possessione eiectum esse violenter nullatenus restituendum esse absque citatione adversarii etiam si sit absens, seclusa contumacia. Hæc conclusio liquido habetur, & constanter affirmatur ab Alexandro Tertio in illis tam disertis verbis, quæ habentur in hoc textu, scilicet, utrum si aliquis Ecclesia, vel possessione qualibet asseverans absque iudicio, & causa rationabili spoliatus fuisse, si constiterit iudici taliter eum esse spoliatus possessio debeat ei restitui, cui quæstioni responderet Papa. *Quod nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram iudice delegato testibus idoneis possessionem, & deiectionem suam probare nisi is qui possidet se per contumaciam absentasset, ubi notat glossa, quod, si ille, qui possidet, id est, ille contra quem queritur spoliatus lite contestata se contumaciter absentaverit, tunc ei debet possessio ablata restitui, si probaverit se possedisse, & spoliatum fuisse, & quod contra absentem causa peregrinationis, vel studij, vel alia consimili non est procedendum diffinitive, nec contumax reputatur, ac proinde in possessionem bonorum ipsius missio fieri non debet, si absens est non animo fraudandi, sed iusta de causa, sic glossa, quod probat alijs iuris auctoritatibus. Probat etiam Fragoss. pro certo supponens, & adducens Barthol. ex expresso iure.*

65 Deinde probatur omnium Doctorum auctoritate, quorum mentionem facit Barbosa in comment. huius textus, maxime Doctoris Didaci à Sahagum in eunelatione huius textus cuius berva, quia concludentia pro-

pono dicit enim sic post alia, quæ præmisserat ad idem: Itaque ratione ac legatus inauditum, & indefensum ad restitutionem compellere non poterit, etiam si ad certum diem delegatus fiat, & videatur esse illusoria, minus enim periculum est delegationem prorogari, aut nova concedi intra iuris traditiones, quam naturalem rationem infringi infringere enim facile si contra inauditum procederetur, ut considerat textus cum inter de exceptionibus, innocentem enim condemnari frequentissime contingeret. Hæc Doctor Sahagum iuris canonici cathedræ primarius Salmantinus, cui ego addo iudicium Doctoris D. Emmanuelis Roderici de Leon, in quodam manuscripto in defensionem capituli, sede vacante Ecclesiæ Placentinæ super remotione cuiusdam Vicarij Generalis, quæ revocari non debuit inaudito capitulo, ut doctè defendit ipse Doct. Leon iuris cæsarei cathedræ antiquior primarius, & secundarius in penetrando iure nemini, ingenio clarus, studio assiduus, & in decisione rectus cuius auctoritas mihi, & omnibus magna non minus personæ probitate quam dignitate cathedræ tantæ scholæ. Et uterque primarius pro hac resolutione, quam plures adducunt utrumque iuris Doctores inter quos Alciatum Covarrub. Menoch. P. Greg. & alios.

66 Addo insuper Nicolaum Garciam, in eiusdem resolutionis faciliorem, qui quamvis aliquibus visum fuerit in contrarium stare, & sic iudicare tum iri existimaverit, tamen si attente perpendatur pro hac vera sententia nostra etiam cum alijs debet alegari: dicit enim sic: & cum requiratur causa ad remotionem vicarij ab ipso capitulo, aut Metropolitano deputati, non poterit removeri nisi causa prius cognita, & approbata à superiore, nempe Metropolitano, vel Nuncio, alias deffendetur Vicarius, & manutenebitur, seu restituatur ante omnia in sua possessione, nisi forte causa esset notoria sic Garcia. Ex quibus Nicolai verbis sic argumentor, Vicarius, & sic de alijs spoliatis est restituendus, & manutenendus, quando à capitulo sine causa notoria removetur: ergo à contrario sensu, & immediato, si causa fuisset notoria non debet restitui, consequent-

Covarrub.
in prad. c.

2.

Men. de
arb. q. 17.
P. Greg. l.
48. §. 1.

c. 2.

Sur. cons.
1. 47. 39.

Garc. in
addition.
7. 8. &
cū requi-
ratur §. 1.
62. vers. 4.

Cap. con-
sultationi
bus hoc ri-
tui.

ff. qui ex
causa in
pos. ca. ful-
cinus d.
quid si la-
titare arg.
ff. de iu-
dic. l. non
videtur ff.
de pericu-
lo tempore.

Fragoss.
disp. 11. l.
4. §. 2. de
de regim.
plexiij;
1. 2.

Barthol.
in 1. lib.
prescrip.
n. 2. vers.
2. modo c.
si contra
iur.

quentia est manifesta, & tunc sic, sed non potest à Metropolitano cognosci, an causa sit notoria necne, nisi audito ipso removente, vel spoliante, ad quem pertinet ostendere causam remotionis, ut de eius qualitate, aut notorietate iudicet iudex: ergo ante hanc cognitionem, & removentis citationem non potest manutenere spoliatum, alias namque exponeretur proximo, & immediato periculo peccandi mortaliter manutenendo, & restituendo in possessionem ea spoliatum, si forte causa esset notoria alias sub dubio, & cæco modo operaretur iudex.

67 Præterquam quod omnino falsum est, nec credo dixisse Garciam teneri episcopum, aut capitulum, quod ad hoc idem est, comparere ante superiorem formando iuridice, & probando causas, ab ipso approbandas, ut possit removere indignum, & forte peccatorem venditorem, v.g. sententias simonias committentem, aut alia crimina occulta in diœcesis, & Ecclesiæ destructionem, ad cuius remedium si vera esset hæc opinio occurri non posset nisi præcedente ante Nuncium, aut Metropolitanum longa lite qualis debet formari, respondeant ergo illustrissimi antistites ad hanc opinionem, quam non credo fuisse Garciam, quia tantum reperitur, in additionibus, & nullibi citatum video in alio loco, additiones vero post humæ cum sint sine ordine, & forma cum pluribus emendis, & erratis repertæ fuerunt, ut per Ioannem Hasfey librorum mercatorē narratum fuit coram supremo consilio ut videre est in privilegio, sibi concessio ad impressionem, dicit enim sic; *y las quales adiciones os avian costado mucha suma de maravedis, assi por lo que teniades pagado à la heredera por el original, como para disponer las dichas adiciones, y escriuirlas en limpio, por averlos debajo el dicho Licenciado Nicolás García, muy confussas, y sin orden, y muy borradas, &c.* Vnde hæc opinio, non tam citati auctoris, est quàm eius Impressoris, aut librarij, qui eas ordinavit vindicansque ab emendis, & confussionibus, typis dedit. Quod dicimus admittendo pro nunc sententiâ illorum, qui dicunt requiri causam ad removendum vicarium, procuratorem

administratorem, &c.

68 Eidem resolutioni adhæret sequēs Regni leges Curia Philipica quæ quamvis adstruat spoliatum autoritate privata, vel iudicis ante omnia esse in suam possessionem restituendum, si constiterit de spoliatione, absque citatione spoliatoris, statim addit, hanc exceptionē, nisi probet ipse spoliator instrumento executivo, rem, qua spoliaverat actorem esse suam, & similiter nisi spoliator teconvenerit ipsū spoliatum de alia spoliatione prius facta ipsi spoliatori, qui secundo spoliavit, quia in his casibus non debet spoliatus restitui, ut probat ex quibusdam legibus, & earum glossa Gregorij: ergo cum dentur casus in quibus possit iusta & rationabili causa spoliatio, seu rei recuperatio fieri à recuperante, & vindicante sibi rem suam, quoties spoliatus conqueritur coram iudice de spolio sibi facto, iudex cui iuridice non constat an prædictum spoliū fuerit factum ex iusta, & rationabili causa, debet citare spoliatorem, & eum audire ante quam, eum cogat restituere eo audito cogetur statim restituere, vel non restituere iuxta qualitatem exceptionis, aut excusationis, quam contra conquerentem actorem obiecerit, & restitutione facta, vel non facta incipiet principale iudicium super rei proprietate, & dominio; nam alias si iudex incontinenti audito spoliato, & probata spoliatione mitteret eum in possessionem, non citato, & audito adversario manifestum est, quod operaretur ceco modo, & se exponeret periculo proximo faciendi iniuriam reo in his duobus casibus, quos refert curia, & in alijs pluribus, quos non refert, & in hoc sensu, & sub ista consideratione debent intelligi leges, quas in numeris præcedentibus eiusdem §. avert nam ad contentionem principalem, ut confitetur, & negare non potest Bolanos auctor curiæ eodem num. 5. ex disertis legibus, debet præcedere cognitio sumariissima possessionis, & in negotio spoliationis debet formari articulus prævius in quo determinetur breviter, & sumarie si spoliator debeat ante omnia compelli ad restitutionem. Nec obstat, quod dicit curia in num. 4. ibidem, quia loquitur

Curia. 2.
p. 6. 28.
n. 5. Pagi-
na 120.

l. 18. tit.
10. parti-
ta 6.
Greg. Lo-
pez ibi.
Gustierex
de iuram.
confir. nu.
3. p. c. 19.
n. 2.

l. 25. tit.
13. l. 4.
recopil.

*Grana. c. in litte-
ras de res-
titut. spo-
liatorum.
citat.
Cap. 2. v. l.
lite non
contest. et
seqq.*

quitur ibi de spoliatione in iusta, quam vocat defacto, & sic dicit, quod de facto debet rescindi, vnde si spoliatio fiat iuste, & ex rationabili causa non debet defacto, sine causæ cognitione, & vocatione partis rescindi; hoc intelligo quando causa possessionis cum proprietate non est annexa, quia tunc non potest agi prius de possessione vt docet Grana.

*Sahagum, vbi pro-
xime. n. 11.
Curia 1. p. g. 12. nu. 1. supra
titul. de
elect. num. 110.*

69 Et idem confirmatur, quia dato, quod spoliatus probet incontinenti spoliū simulque possessionem suam, prædicta probatio nihil valet lite non contestata, & adversario citato, vt bene probat Sahagum, ex iure nostro: ergo nunquam excusatur prædicta citatio. Maxime cum citatio sit, ante quam reus condemnetur necessaria de iure naturali, vt docet ipse Sahagum, & ipsa curia, & late supra in speciali quaestione expendimus, quod adeo verum est, quod licet spoliatio sit notoria citatio suppleri, aut omitti non potest.

70 Ex his ad primum argumentum respondetur negando maiorem, ratio namque radicalis ob quam debet citari reus in causa restitutionis sponlij non est solum canonica nostri textus decisio, sed est ipsamet lex naturalis, qua vnicuique competit naturaliter defensio, cuius naturalis legis leges canonicæ, & civiles adstruentes hanc citationem potius explicant ius naturale, quam aliquod novum statuunt, vnde Summus Pontifex in hac citatione dispensare non potest, vndeque exijt illa Gregorij Papæ celebris sententia: *contra inauditam partem nec nos aliquid definire valeamus*: non enim habet potestas humana contra rationem naturalem vim, quare recte notat Sahagum, quod nec ipsi Pontifici maximo licet inauditam, & indefensam partem condemnare, quia ratio defensionis iure naturali consistit, nec obstat inconueniens quod inde sequeretur, scilicet, quod quando tempus datur limitatum expirat iurisdictio, & Pontificis delegatio redderetur illusoria, quia maius inconueniens est cogere reum inauditum restituere, & quia Papa potest, vt dictum est terminum prorrogare, aut de novo concedere.

71 Ad secundum respondeo,

quod licet reus sit excommunicatus est citandus quia quamvis excommunicatus non possit convenire, potest tamen conveniri, vt defendatur, ne contingat innocentem condemnari, vt ait prædictus Doctor Sahagum naturalemque defensionem infringi iuxta veram quorundam textuum interpretationem, vnde nunquam potest delegatus etiam Papæ inauditum cogere ad restitutionem in nostro casu.

72 Ad tertium dicitur distinguendo antecedens, spoliatus debet ante omnia restitui in iudicio petitorio, & ante omnia ad hoc iudicium pertinentia concedo, ante omnia pertinentia ad iudicium possessorium nego antecedens, ex iam dictis, & ad textum ibi citatum respondetur loquide spoliatione, quæ facta fuerit absque manifesta, & rationabili causa, vt habet textus, vnde sequitur iudicem debere cognoscere de prædicta spoliatione, an fuerit sine, vel cum manifesta, & rationabili causa, necne, & sine citatione partis non potest legitime constare spoliū, vt excitatis constat, & ex alijs iuribus, quare prædictus textus conquerente tantum ab est, vt obstat nostræ resolutioni, vt quin potius ei attente lectus, & bene intellectus cohæret, ad quod satis etiam responsum fuit in litera textus supra. Ad rationem etiam facile respondetur, negando absurdum esse spoliatum aliquem litigare in illo brevi articulo possessorio, licet verissimum respectu iudicij petitorij, ante cuius contentionem restituendus est, si iudex non invenerit spoliatum fuisse ex manifesta, & rationabili causa, & notoria, nam super iure dubio, & incerto non dubitatur spoliatum restituendum esse, & litigium prosequendum.

73 Ad quartum dicimus verissimum esse quod lites, quam citius finiiri debent prout iustitia partium locum dederit, quibus malitiosæ dilatoriæ perimendæ sunt ne cedant in fraudem, & iniuriam contrariæ partis, vt bene ibi probatur, qua ratione si spoliatur fuisset contumax, & malitiose se absentasset, probando spoliatum fuisse possessione; & de ea eiectus, vt ibi notat D. Doctor Gonzalez, Barbosa, & alij, & provide præcaveretur in dicto nostro

*C. intel-
leximus
de iudi-
ciji c. cñ
inter de
excepto c.
si vere 34
de senten-
tia excom-
municato.*

*C. solici-
te de ressi-
spoliato-
rum.
Cap. licet
episcopus
28.
Supra in
hoc capi-
n. 57.*

*Gonzalez
in comen-
tario bu-
ius text.
n. 2. in no-
ta in fine
tex-*

L. 1. §. interdiciunt ff. de vi, §. vi. c. licet causam de probationibus.

textu restituendus est in suam possessionem, secus tamen si nulla esset contumacia, aut malitia, quia tunc citandus erit, quamvis lites prolongentur, quod iudex vitare non potest, quia unicuique ius suum servandum est, quod probant ex alijs iuribus.

D. text. in litt. hoc tit.

74 Ad quintum respondetur, quod textus relatus nullatenus opponitur, sed potius est germanus prædictæ nostræ conclusioni, ex eo quod in spoliatione in dicto textu, prius vocatis partibus agitur de violenta eiectione, & semel verificato, quod eiectione, aut spoliatio fiat violenta simulque iniusta, vocato adversario, qui dicat suam causam, ut ibi, & sic restituendus est, etiam si sit prædò, secularo, qua facta restitutione tractabitur de negotio principali, ut in dicto textu de canonica institutione, quod, & in hac quæstione defenditur.

75 Ex cuius resolutione manifeste sequitur primum, quod iudex, qui conquerentem se fuisse iniuste re sua spoliatum ab alio, mittit statim in possessionem ipsius rei, non vocato, & citato, saltem, ut pro brevi tempore respondeat illi querelæ. in illo, ille contra quem spoliatus querelam ponit, peccat mortaliter, quia deficit in re gravi, aut gravissima, & substantialissima, qualis est citatio, quæ ut omnes docet, & decernit lex Regia in qua nec Princeps potest dispensare, & hoc etiam

cedit in grave præiudicium contrariæ partis si forte iusta, & rationabili causa spoliavit, & quod defectus huius citationis annulet omnem litem, quia est fundamentum, & principium, ut expresse dicit lex in his verbis, *Es començamiento*, (loquitur de citatione) *de todo pleyto*, & communiter omnes Doctores. Vnde ex eisdem legibus, & omnium etiam Doctorum deficiente hac substantiali citatione totus processus, & sententia iudicis ruit, & est omnino nulla, ut ex pluribus docet Vātius, & habetur in nostro iure, & regali citatō. Et deinde iudex ex obiecto, & natura talis omissionis tenebitur ad restitutionem nisi ignorantia, quod satis difficile est, eum excuset, ut disponit Regn i lex.

76 Denique hæc doctrina vnam patitur exceptionem, scilicet, quando iudex evidenter videt vim quia notorie, & manifeste constat, reū nullam posse dare vtilem responsionem, nullamque ei posse competere defensionem, vnde in hoc sensu explicatur difficilis textus nostri iuris, ubi Innocent. III. sententiam protulit contra quendam absentem, & non citatum silentium perpetuum ei imponens, quia ut supra habetur, quod in manifestis, & notorijs ordo iudiciarius non est observandus ex hoc iure, decreto, & glossa, & est commune.

L. 7. tit. 3. §. 1. 19. tit. 4. §. 1. 3. tit. 10. part. 3.

Vancius de nullitate 69. processu in rubrica de nullitate defensionis citationis Cap. 2. de causa possessionis.

L. 2. tit. 4. l. 3. o rditionis ibi. Cap. cum olim de re indicata. Ca. 10. de filijs præf. byt. ibi. Gloss. n. 60 ex decret. 2. q. 1.

CAPVT QVONIAM ABBAS XIV. CVIVS SPECIES est sic.

CAVSA Fuit commissa duobus Abbatibus scilicet abbati Leicestriæ, & Abbati Vincestiæ nō expressis proprijs nominibus, & ambo citaverunt partes Abbate Vincestiæ tandē mortuo, & altero substituto Abbas Leicestriæ processit postea cū Abbate Vincestiæ substituto, & tulerunt sententiam, quam Papa confirmavit, vel aliter potest poni, scilicet, quod Abbas Leicestriæ solus citavit mortuo coniudice suo: quia sub illa forma, quod si ambo non poteritis, &c. & postea altero substituto cum eo processit, quia bene potuit. Hæc littera texrus, ex quo talis de ducitur.

CON-

C. Dudum
27. 18. q.

1.
C. pastor.
lis de effi.
ordin.

C. si gra-
tiose 5. de
resc. 16.

C. si is qui
hoc tit. 1. 6

Ex l. 47.
tit. 18. p.

3.
Barb. hic,

et de ca-
noni. c. 3.

Sahagum,
sup. hoc c.

Caniff. hoc
eodem c.

Pet. Gre.
l. 5. part.

tit. 5. c. 3.

Monet. de
cōmut. c.

S. n. 114.

Covarr. c.
requisit.

15. de te-
stam.

Gonzal. in
presenti l.

2. ff. de
lib. 5. post

Ca. unico
de feudo

marcbie
in feudis.

C. signifi-
cavit 36.

de rescrip-
tis supra.

Ex nostro
iur. c. ad-

versus de
immunit.

Eccles. et
c. 1 de offi

vicarij in
6.

Ratio deci-
dendi.

77

CONCLUSIO. Morte
delegati experit iu-
risdictio delegata, ni-

si intuitu dignitatis mandata sit, quia
ad successorem indignitate transit, hec
conclusio in hoc textu fundata com-
probat alijs iuribus, illustant eam-
dem conclusionem præter congestos à
Barbossa in præsentì, & alibi, Doctor
Sahagum, Caniscus, Petrus Greg.
Moneta, Covarruvias novissime Do-
ctor Don Emmanuel Gonzalez, & alij
ab ipsis citati.

78

Sed contra conclusionem sit
primum argumentum, quando nomen
vni soli personæ convenit illa nomina-
tim censetur expressa, ut habetur iu-
re civili, ut si testator dicat filius meus
ex hæres esto, si vnicus tantum est per-
inde accipitur, ac si nominatim esset
ex hæredatus, sed delegatio dignitatis
possessori, ut referatur necesse est: er-
go perinde accipitur, ac si nominatim
delegatio fieret, ac proinde ad succes-
sorem non transibit, assumptum con-
stat ex ipsa civili lege.

Secundum argumentum comita-
tus dignitas est, sed delegatio ad com-
item relata non transit ad successo-
rem: ergo delegatio dignitati facta
non transit in successorem. Maior con-
stat ex iure: minor etiam constat ex eo-
dem iure civile, & expresse ex nostro
canonico.

Tertium argumentum, ex com-
municatio in dignitatem prolata non
transit in successorem eiusdem digni-
tatis, ut habetur ex nostro iure: ergo
iurisdictio personæ occupanti dignita-
tem delegata non transit in successor-
em eiusdem.

79

His tamen non obstantibus
sustinenda est nostra conclusio cuius
decisionis ratio est omisissis varijs, quas
solent adducere eo non istæ, ut minus
congruis, quia in delegationibus, qui-
bus superiores conferunt iurisdictio-
nem suam delegatis, attendenda om-
nino est intentio, & voluntas delegan-
tis, hæc autem quandoque respicit per-
sonam delegatam intuitu idoneitatis,
quam in ipsa cognoscit, eiusque indus-
triam, & probitatem, & quando in-
tuitu horum delegatur iurisdictio, ex-
pirante delegato expirat iurisdictio de-
legata, aliquando autem considerat

delegans dignitatē, in qua supponit, ut
debet, quod pro qualitate, & gravitate
dignitatis, persona idoneam dignam, &
litteris decoratam in ea existere, &
existere temper debere, quare ex ius-
ta causa eam eligit ad exercendam de-
legatam iurisditionē, ut quando Epis-
copo Diocesano, Priori Conventuali
Canonico Doctorali, aut Magistrali,
causa committitur, qui omnes idonei,
& digni reputantur, quibus deficien-
tibus, in eorum successorem transit iu-
risdictio, & hæc est genuina, & vnica
ratio decidendi nostri textus, ut magis
in quæstione appendice explicabitur.

80 Vnde ad primum argumen-
tū conceditur antecedens, & negatur
consequentia, quia in casu quo testa-
tor dicat ex heredare filium suum, si
vnum tantum habet ex hæredatio non
transit illo mortuo ad alium, quia ibi
testator tantum respicit rationem per-
sonæ filij non, quia vnus est, sed quia ta-
lis est, at vero delegans dignitatē occu-
panti, non delegat ratione personæ, sed
ratione talis personæ, quatenus obtinet
dignitatē, & quia prout sic supponit in
dignitatem obtinente pietatem scien-
tiam, & iustitiam vigere, ut advertit
glossa quædam.

81 Ad secundum respondetur
concesso etiam antecedenti negando
consequentiam, quia in alegato capite
de rescriptis, ideo soror comitis nō po-
tuit conveniri à mercatoribus corā iu-
dicibus delegatis, quia rescriptum ob-
tentum fuerat à Pontifice contra com-
item, non vero contra sororem ip-
sius defuncti, quamvis successerat in
eius bona, quia rescripta cum sint odio-
sa quando dantur in alicuius præiudi-
cium, ut ibi, & sæpe diximus non de-
bent extendi ad alias personas in ipsis
rescriptis non contentas, quæ ratio
non militat in nostro casu, quia in eo
salvatur voluntas, & intentio dele-
gantis, ut delegatio transeat in succes-
sorem.

82 Ad tertium respondetur con-
cesso etiam antecedenti negando si-
militer consequentiam, quia excom-
municatio quando profertur contra
aliquem obtinentem dignitatem, tan-
tum respicit personam, non autem dig-
nitatem, quia solum imponitur ob cul-
pam: culpa autem personalis est, & per-
sonam

Gloss. cap.
statutum
de resc. l.
6.

sonam sequitur, non vero rem, & sic pœna imposita propter culpam personalis est, non vero realis, quapropter si persona succedens in dignitate alicui excommunicato, si in culpa eius contra immunitatem Ecclesiæ non succederet nullatenus eum excommunicatio comprehenderet. At vero in nostro casu delegatio commissæ alicui personæ ratione dignitatis, persona hæc mortua, successor in dignitate succedit etiam in commissione, quia talis delegatio, & commissio est realis, & sic sequitur rem scilicet dignitatem, & in ea constitutum.

83 Huius textus auctor fuit idem Alexander III. scribens conventui maioris Monasterij sistentis in Galia in civitate Turonensi D. Martino Turonensi dicato, quod dictum fuit maius ob eius amplitudinem præ alijs pluribus, cuius missa fuit Bernardo Abbati huius monasterij, Lestriæ civitas est in Anglia, cuius fit mentio in nostro textu Leicestriæ vero est conventus Canonorum Regularium D. Augustini in Anglia, ut ex varijs auctoribus notat hic Doctor Gonçalez.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An delegatio, aut commissio omnis facta personæ constitutæ in dignitate transeat, dignitate vacante, ad successorem?

84 **I**N Hac difficultate, cuius resolutio utilis, & scitu digna est, omnino annexa præfato textui quoniam abbas, quem celeberrimum vocant Canonistæ pro parte negativa, scilicet, quod iurisdicctio hæc non transeat ad successorem, sed quod alius sit eligendus probant sequentia argumenta. Primum desumitur ex Sacra Tridentina Synodo statuente quod in singulis concilijs provincialibus, aut diocesanis aliquot personæ signentur, quæ qualitates habeant, ut præter ordinarios locorum, ijs etiam post hac causæ Ecclesiasticæ, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandæ committantur, & si contingerit aliquem ex his mori, quod ordinarius loci cum consilio capituli alium substituatur, ut latius

in ipso capite continetur, ita ut delegationes quæcumque missæ fuerint alijs quam prædictis subreptitiæ censentur, ex cuius constitutionis forma iam locum non habet quod huiusmodi delegationes possint transire in successores dignitatum. Secundum argumentum nam capitulum sede vacante succedit loco episcopi in iurisdictionem ipsius, ut habetur ex Concilio Tridentino, sed non succedit in eis, quæ episcopo conveniunt iure speciali delegationis, aut commissionis delegatæ à Papa, sed tantum in iurisdictione ordinaria, ut cū Panor. docet Azor: ergo iurisdicctio delegata non transit. Tertium sic, nam vicarius capituli sede vacante succedit vicario generali episcopi, sed vicarius capituli sede vacante non potest uti commissione delegata à Summo Pontifice vicario episcopi, ut tradit García, & Sahagum, alijsque plures, & dispensationes vicario generali episcopi directas exequi non potest vicarius capituli, ut etiam tradit Diana: ergo iurisdicctio delegata generaliter loquendo non transit in successorem.

85 Pro huius questionis resolutione advertendum est prædictas delegationes sub triplici fieri forma, primo nominando personam suo proprio nomine, secundo nominando tantum nomen officij, aut dignitatis, tertio utrumque in commissione exprimendo, & nomen proprium personæ, & simul nomen officij, aut dignitatis, cui incumbit, quo supposito tribus assertionibus respondeo.

86 Prima assertio, quando iurisdicctio delegatur duabus, vel pluribus personis sub prima forma vno deficiente, aut moriente non remanet aliqua iurisdicctio in alio, vel alijs, siue re integra, siue non integra, sed omnino expirat, ac pro inde in negotio prosequi non potest, & si alij prosequantur irritum est quidquid fecerint, & eorum sententia nulla, tam inter loquutoria, quam diffinitiva, hæc conclusio satis constat ex nostro textu, in quo mortuo vno ex duobus delegatis, necessarium fuit eius loco alterum substitui, ut uterque causam prosequi possent, eandemque conclusionem docet P. Molina, ut iacet absque eo quod

Ses. 24. c. 16. de re-form.
Azor p. 23. l. 3. c. 37. q. 10.

Gar. tit. I p. 6. c. 2. n. 40.
Sabag. ad hunc text. n. 17.
Dian. p. 8. tr. 4. res. 66.

8. Sinod. sess. 25. c. 20. de re-form.

*Mol. tr. 5
dis. 24. ex
c. cum cau
sar de offi.
delegati.
C. caus.
matr. in de
offi deleg.
Panorm.
d. c. cum
causa.
L. sic ut ff.
de receptis
arbitris
el l. 17.
tit. 22. p.
3.*

*Curia 1. p.
9. 4. n. 13.
l. 1. tit. 2.
19. recap.*

*Curia ibi
n. 14. ex
l. 10. tit.
12. lib. 8.
recap.*

*C. repulsi
de testam.
C. ad ver-
sus. c. 1.
de offi or-
dinarj in
6.
Mol. ubi
prox.
Sabag. in
cōment.
ad hunc
text.*

limitetur aliqua declaratione, quam probat ex iure auctoritateque Panor- mitani: deinde probat ratione, quam tradit ex iure civili quoniam fortasse is, qui abest in contrariam sententiam iudices traxisset si fuisset præsens.

87 Cæterum si causa commit- tatur duobus, vel tribus, vel cuique il- lorum, non expirat iurisdictio etiam si moriatur vnus, aut duo, quia qui in eo remanet manet iurisdictio delegata, vel licet omnes possint cognoscere, qui primo prævenerit cognoscere potest quia tunc talis iurisdictio erit accumu- lativa, iurisdictio namque accumula- tive est quæ reperitur in duobus, vel pluribus iudicibus, quorum quilibet seorsim potest cognoscere de causa ad præventionem, vt tradit Curia Philippi ex lege Regni, cuius etiam modi sunt causæ mixti fori; ad differentiam iurisditionis privativæ, quæ alicui conceditur per modum privilegij per- sonalis, cum respectu non causæ, vel negotij, sed personæ dumtaxat prop- ter aliquam specialem rationem, vt docet ipsa curia ex alia lege, privatque, & inhibet iudicem ordinarium, & ex doctoribus circa easdem leges.

88 Secunda assertio, iurisdictio delegata alicui personæ attentata non ipsa persona, sed dignitate cui incum- bit ipsam personam nominando non pro- prio nomine, sed nomine dignitatis tra- sit in successorē, hæc conclusio expressè determinat Alexander III. in hoc nostro capite. quam etiam in ratione deciden- di probavimus, vnde non expirat iu- risdictio delegata morte delegati, quia in dignitate permanet, quæ non mo- ritur, & quia sic est voluntas Pontifi- cis de qua potissimum semper inqui- rendum erit argumento ex quodam capite, & docet Molina, & Sahagun, quia in tantum delegatus habet iuris- dictionem, in quantum depēdet à con- sensu delegantis, qui delegare potest, vt contingit in omnibus humanis con- ventionibus.

89 Tertia assertio, quando de- legans committit causam delegato no- minando, aut exprimendo nomen pro- prium personæ, simulque officij, aut dignitatis ex terminis, & nihil aliud addens, aut significans, non succedit vacante officio, aut dignitate, succes-

for in iurisdictionem, sed necessarium est inquirere voluntatem delegantis, huius conclusionis neminem vidi pa- tronem; licet eam excitaverit Curia Pisana, asserens quod si delegans cog- noscebat, aut notitiam habebat per- sonæ visum est dari commissionem ob contemplationem personæ, quam si non habet existimandum est dari intuitu officij, & quod sub his cōiectu- ris attendenda est voluntas delegantis, hoc dicit quod non probat, nec mihi probatur, quia in his negotijs, quando dubium potest vinci consulendo dele- gantem, non est reccurrendum ad coniecturas, maximè tam falibiles propter inconvenientia, quæ sequun- tur, nam exponitur periculo proceden- di sine iurisdictione, & ferendi senten- tiam nullam ex defectu iurisdictionis, quam pro inde finita lite nullitatis po- terit pars condemnata arguere, & no- vas inde lites incipere, tum etiam, quia in dubijs tutior pars est eligenda, vt te- net regula iuris, nec potest dici contra eam, quod potior est conditio possi- dentis: ergo si occurrat hic casus pra- cticanda est nostra conclusio, quia hic successor huiusmodi nō vti quam pos- sidet: ergo debet se abstinere à causa cognitionis, donèc habeat expressam commissionem.

90 Cæterum in hoc casu si du- bium fuerit respectu iudicis secularis non negabo ex partium conformitate, & consensu posse optimè in causa pro- cedere, quia sufficit consensus ytriuf- que partis ad habendam iurisdictionem, secus verò respectu iudicis Eccle- siastici propter rationem supra tractatā, quia iurisdictio Ecclesiastica cum à Christo Domino Ecclesiæ suæ des- cendat non radicitur in populo, aut clero, nec in eius particularibus, sicut secularis, quæ à populo in principem fuit translata, vt supra diximus, ex cer- tis legibus allatis à Sahagū. Hic obiter adverte ex Curia Pisana, & ex lege, quam assert, quod quamvis causa com- mittatur delegato intuitu officij, eo mortuo, aut absente, eius locum te- nens cognoscere non potest, quia non tenet eius officium in causa delegata.

91 Ex quibus ad primum argu- mentum respondemus, quod tradita doctrina locum habet, vt benè notat

*Sup. bōa
tit. n. 46.*

*Curia 1. p.
9. cit. n.
12. l. 47.
gloss. 8. tit
18. p. 3.*

Saha-

*Sahag. hic
nn. 2. sui
comment.*

Sahagum, varias fuisse in delegandis Ecclesiæ causis observationes pro temporum varietate, quinque circa hoc temporum differentias observans, locū in quā habere, seclūis iuris dispositionibus, certū namque est, quod hodie iuxta Sacri Concilij citato loco causæ Ecclesiasticæ cōmittuntur iudicibus Synodalibus, quorū aliquo deficiente loco eius alter ab episcopo substituitur, sub formā Concilio præscripta; sed cū Pontifex, vel eius Nūcius, aut alius inferior delegare possint in sua volūtate est suum delegatum, aut delegatos ad libitum nominare, vt manifestum est, præter quā, quod huiusmodi relata cōcilia non videmus iam celebrari, vt ordinavit Sancta Synodus, vel prædictos iudices synodales in omnibus diocesi- bus reperiri ob episcoporum omisionē; deinde, quia episcopi, & eius Vicarius, generalis, quotidie delegāt, Archipresbiteris parochis, & alijs, necnon, & iudices sæculares, respectu quorū tradita doctrina locum habebit.

92 Ad secundū respondetur delegationem episcopo factā esse in duplici differentia, nam alia est specialis super determinata causa commissā Episcopo Salmantino, v.g. quam credo, sede vacante posse capitulū acceptare, & exequi, sic videtur expresse docere Dida- cus Sahagum, contra quosdam veteres, quod ex iure probat, & etiam cōfirmat ex decretis Sancti Concilij Tridēt. præcipue ex cap. capitulum, sede vacante, citat pro hac resolutione plures doctores, inter quos Rebuffum in praxi benefic. hæc Sahagum, quamvis statim non ausus dictū suū deffedere terga ver- tit motus ea solum ratione, quod capitulum nō succedit in dignitate episcopali ubi Sahagū noluit advertere, huiusmodi negotia non committi episcopo inquam fulget dignitate episcopali, ad cuius dignitatē prout sic tantum perti- nent ea, quæ sunt ordinis, vtsatis dictū relinquimus, sed tantū, committi episcopo, in quantum habet iurisdictionē, eamque exercet, in qua non est dubiū, quod succedit capitulum, sede vacante, qua propter huius adhæreo sententiæ.

93 Alia vero est iurisdic- tio delegata generaliter episcopis in iure præcipue in pluribus casibus repertis in Sancto Concilio Tridētino, circa quam in eis, que pertinet ad potestatem iurisdictionis

varie sūt opiniones, vt affert citatus ibi Azor, alia nāque opinio negat prædictam iurisdictionē cadere in capitulū sede vacante, pro qua citat Panormit. & alios ex quodam capite, & ratio potest, esse, quia in huiusmodi delegationibus industria, scientia, & dignitas attēditur episcoporum, quæ nō tanto pere in capitulis reperiuntur. Et quod ita tenet, consuetudo; cæterū probabilius, vt reor in cōtrariam inclināt Azor, qui docet etiā posse capitulum instituere confes- sarium, qui absolvat a casibus episcopo reservatis. Et ad rationē, respondeo capitulum esse magnæ auctoritatis adeo, vt dicat cōciliū, quod Ecclesia Cathedra- lis, senatus dici possit, & merito ob integritatē, & iustitiā, quæ in ea pollere debet, & quāvis sint aliqui minus idonei, alij tamen sunt, in quibus sciētia, & prudētia viget, & nō minoris industriæ ad expedienda negotia quā ea, quæ re- peritur in episcopis.

94 Ad tertium respondetur non le- vem, etiā esse difficultatē inter DD. an vicarius generalis cap. sede vacante suc- cedat vicario generali episcopi in illis, negotijs, & causis, quæ specialiter à Ro- mano Pontifice cōmittuntur eidē offi- ciali episcopi, vt v.g. in matrimoniali- bus dispēsationibus, in qua tunc sūt opi- niones prima negans succedere vicariū cap. sede vacante vicario generali epis- copi in exequēdis, & expediēdis liti- ris apostolicis, quæ veniūt in forma dig- num hoc est, cū onere verificandi nar- rativam, vt narrans dignus inveniatur, ad differētiā aliarum, quæ veniunt, & expediuntur Romæ in forma gratioffa in quibus nihil verificatur, sed iudex executionis statim eas exequitur, prout in eis cōmittitur directe officiali, & vi- cario generali episcopi, hanc sequitur Sahagum dicens contrariā omnes im- probare, quā fundare nititur in quadā Clemētina. Pro hac etiā sententia stat cum alijs Nicol. Garç. qui dicit esse sic stilū Curia, eāque probat duplici fun- damento, alterū quia quando dirigitur cōmissio vicario episcopi, nō potest cō- petere vicario capituli sede vacante, quia nō est vicarius episcopi, secūdo ali- quibus exēplis, in quibus cōstat idē fuisse practicatū. Et defacto scio practitari

*Cap. d. 11.
cum olim.*

*Sess. 24. ca.
12. circa
finem.*

*Sahagum
ubi prox.
nn. 15. ex
c. cū olim
de maior.
q. obe. c.
ad obolen
dam ee b.
reac. ca.
fin. de su-
plend. ne-
gli. p. lat.
in 6.*

*Trid. sess.
c. 10. sess.
23. c. 10.
c. 16.
Reb. c. de
devolut.
n. 56.*

*Sahagum
ubi prox.
n. 17.
Clem. sess.
principa-
lis de res-
criptis*

95 Secunda tamen sententia mi- hi certē verior, & conformior nostri textus decisionis partem tenet affirma-

*Gloss. cin-
ti- cium.*

Sanchez
1.8. disp. 2
num. 33.

Ochagav.
de Sacra-
ment. tr.
4. de ma-
trimon. q.
11. n. 23.
Basil. lib.
8. c. 18. §.
1. nu. 13.
Diaz. p. 5.
tr. 14. ref.
29. & p.
8. tr. 4. 4.
ref. 66.
Gavant.
in b. i. r. d.
opist. corp.
9. capit. sed
vac. n. 55

tivam, quā tuetur glossa expressis verbis sic dicens: credo tamen, quod hæc constitutio, etiam spectet ad vicarium capituli licet ille nō possit dici officialis episcopi, hanc etiā docet Sánchez de matrimonio, & fundatur in eo quod vicarius capituli potest vere dici vicarius episcopi, quia exercet iurisdictionem, episcopi, quæ quamvis sede vacante cadat in capitulum semper tamē est iurisdicō episcopalis tū etiā, quia ut habetur expresse in hoc nostro textu, & communiter omnes deducunt in conclusionem, commissio de mandata alicui persone intuitu dignitatis, cui incumbit, transit in suū successorē, sed vicarius capituli succedit in officio, aut dignitate vicario episcopi: ergo commissio isti delegata, transit in vicarium capituli, qui ei in officio succedit, & consequenter potest exequi dispensationes matrimoniales, & sic docent etiā hanc sententiam duo celebres inclitæ academix Salmaticensis theologi Ochagavia, & Mag. Basilius, Pontius dematrim. docet deinde Diana pro ea etiā citans Merolam, & Gavantum cum duabus Cardinalium congregationis episcoporum declarationibus: altera die 5. Februarij anno 1601. altera die 10. Aprilis anno 1615. in quibus dicit declarari, vicarium capituli posse executioni mandare litteras episcopo defuncto directas per sacram cōgregationē, & ab eo non executas.

96 Cui non obstat ratio Nicolai, & aliorum dicentium vicariū capituli non esse vicarium episcopi, nam facile respondetur non esse in persona concedo, non esse in officio nego, & in commissione, aut delegatione non attenditur, nec nominatur persona, sed officiū, seu officialē episcopi, non obstat, etiam dicere ita esse in praxi receptum tum, quia falsum est, cum ego viderem dispensasse vicarium capituli, sede episcopali Cauriensi vacante, me consultato, existente canonico pœnitentiario, tum quia stilus non potest auferre probabilitatem sententiæ probabilissimæ, quam deffendimus maxime, quia talis stilus, in quibus tenetur magis procedit à timore trepidantiū vbi non est timor, quam à solido fundamento, nec stilus curiæ, quæ alegat Nicolaus obstat quia si ita est, tantum probat contrariā opinionem posse, etiā sequi, qui volue-

rit, nec itē obstat motus, scilicet, quod dispensatio sit nulla, nam eo ipso, quod sit nostra sententia, immo gravissimorum theologorū probabilis, & à Summo Pontifice non reiecta, ea ipso ei assentire videtur, & præterea, quia opinio maximo tā clasi ea, & probabilis se sola sufficit ad tribuendum iurisdictionem, ut supra late ostendimus, denique asseverare Pontificem magis fidere devicario episcopi, quam devicario capituli sine fundamēto assumitur, cum regulariter provisorios, sede vacante sint doctores, & canonici ex affectis, & vicarius episcopi clericus bachalareus, quare: ergo magis in eo fiducia poni debet, & quod, sede vacante committatur, dispensatio viciniori, non tollit, posse, etiam vicarium capituli expedire litteras, quod si facit multa, & magna in subditis diocesanis in convenientia evitantur tam in periculo in cōtinentiæ, quam in rebus tēporalibus, multo multoties sponis sperantibus adventū episcopi, cum periculo, etiā mortis aliquorum sponforū relinquentium sponfas forte notatas incontinētiæ, & filios illegitimos, qui non potuerunt legitimari per subsequens matrimonium, mittat charitas foras timorem in provisoribus sede vacante, qui potius de iustitia sic debent facere cum executionem suarum dispensationum potentibus, & aliarum litterarū, sicut facere tenetur absolvendo confessarius pœnitentem opinionē probabilem sequentem.

97 Ex qua etiam doctrina sequitur, & admittit Sahagum, quod commissio exequēdi testamentum dignitati facta in successorē transit, nisi à disponente contrarium dicatur, ut probat ex pluribus, Covarruvias, Menoc. & alij. Similiterque admittit, quod Metropolitanus Salmaticæ pro Archiepiscopi Cōpostellani residens succedens in officio præcedenti, potest exequi omnia negotia ipsi præcedenti cōmissa, ut testatur cōsuetudo, & quod idē est dicendū a d. ordinandum testamentum, ex lege Tauri idemque docet de alijs actibus ad iurisdictionē non pertinentibus, ut si quis testatus fuerit aliquid circa filiū suū posthumum, non solum comprehendit immediatum posthumū, si cōtingerit, sed etiā alium quemcūque, etiā ex alio matrimonio posthumum habendū, quod probat idem Sahagum iuxta probabili-

Sup. tit. de
consuet. n.
36.

Glo. verb.
expressit
C. 2. §. fin.
de testam.
in 6.

Cobarr. co
requisiti
n. 1. de te
stament.

Menoch.
Aqbas in
presenti
n. 8.

L. Tauri
21. & l.
5. tit. 4.
lib. 5. re
copil.

L. & quia
ff. de iuris
dictione

liorem sententiā, quæ hoc nomen est appellativum, & non de persona determinata, idem denique docet respectu iudicum ad compromissum nominatorum, quorum vno mortuo, qui

non personaliter, sed pro dignitate, aut officio nominas fuerat, qui in eadem dignitate succedit, remanet etiam constitutus iudex compromissorius, quod ait omnes docere in præfenti.

CAPVT RELATVM XIX. HOC TITVL. CUIVS
species sic se habet.

QVÆSITVM Fuit à Summo Pontifice, an si moriatur delegans, aut mandans possit delegatus procedere in causa per litteras ante mortem eius impetratas. Et respondet quod si lis est contestata potest procedi, scus vero si non sit contestata re enim integra experat mandatum.

AD HOC IDEM CAPVT REDVCITVR SEQVENS.

Gratum XX. cuius species.

QVÆDAM Causa fuit commissa iudici delegato, ipse statim citavit partes, lis vero contestata fuit post mortem delegantis: querebatur vtrum possit postea in causa procedere delegatus? Quæritur secundo quidam appellavit à iudice post modum petijt terminum ad producendos testes, & attestaciones receptas petijt post modum publicari. Quæritur an per hoc appellationi renuntiassent intelligatur. Et ad primam quæstionem respondet Papa, quod citatione facta negotium est quasi cæptum, & præcipue, si delegatus non sit certus de morte delegantis, vnde legitime potest in causa procedere. Ad secundam quæstionem respondet, quod si vera sunt præmissa appellationi renuntiassent videtur.

98

Conclusio. Non spirat iurisdic-
tio delegata morte dele-
gantis si per citationē in-
cepisset delegatus, itē qui litem prose-
quitur corā iudice à quo appellavit ap-
pellationi renūciassent viderur. Hæc cō-
clusio continet tres partes, quarū prima
est quod morte mandantis re integra ex-
pirat delegati iurisdic-
tio, quæ pars ex-

pressa est huius textus *Relatum*, & ex
alijs comprobatur, simul cum secunda
parte, scilicet, quod si res cepta fuerit,
aut causa contestata, iurisdic-
tio perpetuatur, si delegans moriatur post citatio-
nem partiū, aut causæ contestationem,
de quo instituitur quæstio specialis, ter-
tia autē pars satis constat ex præfacto
textu, & probatur ibidē à glos. ex alijs

*Cap. fin. d.
officiū loc
tit. in 6.
C. cum ve
nissent 2 §
d mandan-
mus.*

*Ex c. licet
hoc tit.
30.
C. princi-
pal. 15.
diss 63.
C. quoti-
6. cum se-
quenti.*

Ex praes.
to gratum
20.
Ibid. Glo.
9. recessu.
Urban. in
fra de te-
stib. 25 &
cap. solici-
tudin. de
appellat.
ca. ex ore
de his que
fiunt à
mat. p. ca
pat.
Barb. es.
Gongal. in
praescript.
Castillo l.
2. contro-
vers. c. 29
Cujacius
qq Papin.
l. 5.
Morla de
iuris q. 1.
num. 29.
Acuña in
d. c. prin-
cip.
P. Grego.
c. 3. de res-
cript.
Tapia l. 1
q. 22 l. 4.
Sanchez
l. 8. disp.
28 m. 30.
Basil. l. 5.
c. 23.
Sabagum
bic.
L. 1 ff. qui
mandatam
ca. prae-
sea 5. c. fa-
ne 11. ca.
super q.
27. c. pa-
stor hoc
tit.
Cap. quo-
nam abb.
bic.

iuribus, ubi notat, hanc Urbani decisio-
nem fundari in praesumptione, quia iuri
suo renunciare praesumitur, qui iuri
suo contrarium facit, quod etiā dicit, &
decernit idem Urbanus infra; illustrat
hanc nostram conclusionē prae-ter an-
tiquiores repetentes ad hos textus, &
alios plures, quos afferunt Barbof. & Do-
minus D. Emman. Gonçal. inter quos
est Castillo, Cujacius, Morla, Acuña, Pe-
trus Greg. M. Tapia, Illust. Archiepisco-
pus Hispalensis in Catena morali, Paz,
P. Thom. Sanchez de matrimonio, Ba-
silius etiam de matrimonio, Doctor
D. Didacus de Sahagum, in commen-
tatio ad hunc textum 19. Relatum,
prae-ter quos, in quā, alij, quos ipse refert.

99 Sed contra primam partē con-
clusionis sit primum argumentum,
ratio, quā adducunt DD. expirandae iuri-
sisdictionis delegatae, re integra est, quia
iurisdictionis delegati dependet ex volū-
tate delegantis, quod probant certis iuri-
bus, sed etiam iurisdictionis delegati, qui
iam capit exercere dependet à iurif-
dictione delegantis, non enim est iuri-
sdictio propria, alias est ordinaria,
sed aliena, quā si vellent revocare potest
iudex delegans: ergo si re integra expi-
rat iurisdictionis delegata morte delegan-
tis, quia cessat voluntas eius, ita similiter
debet cessare re incepta morte delegan-
tis, quia cessat voluntas eius, probo con-
sequentia, quia morte delegantis iurif-
dictio delegati iure re integra, sive non
integra, quatenus ordinaria est non trā-
sit in delegatum, sed in eum, qui morte
delegantis succedit in eius officium.

Secundum argumentū sic proce-
dit: dantur casus, in quibus nec morte
delegantis, neque morte delegati expi-
rat iurisdictionis delegata: ergo etiā inter-
veniente morte permanet, & subsistit
iurisdictionis delegata, antecedens proba-
tur, tum in delegationibus à Principe
dimanantibus, tum quia quādo delegatio
demandatur dignitati, etiā si moriatur
transit in eius successorem, ut constat
ex cap. praecedenti: ergo mors non fa-
cit iurisdictionem delegatā expirare.

Tertium argumentum desumitur
ex eo quod de mandato extra iudiciali
ad actus privatos ad mandatū iurifdi-
ctionis, quo iurisdictionis delegatur valet
argumentum, sed mandatū ad actus
privatos non finitur morte mandantis

etiam re integra: ergo similiter manda-
tum iurisdictionale, non debet expira-
ri, nec iurisdictionis deficiere ex morte
mandantis, etiam re integra maior hu-
ius discursus tenet, quia est eadē ratio
nempe voluntas in utroque casu man-
dantis, & probatur ex iure, minor etiā
probatur, nam ea, quae mandat testator,
aut etiam si mandat cui mādare pote-
st rem iustam etiā si praeter causam mor-
tis mandat, si moriatur re integra, mā-
datarius potest immo, & multoties te-
netur facere: ergo non expirat manda-
tum mortem an dantis, aut delegantis
etiam re integra.

100 His tamen nō obstantibus ve-
ra, & defendenda est nostra conclusio,
quoad omnes eius partes, cuius decisio-
nis ratio est, quia iurisdictionis delegati
pendet à iurisdictione delegantis, quae
quippe morte evanescit, quia destrui-
tur homo, & consequenter iudex, & iuri-
sdictio, necesse etiam est omnia, quae
ex ea pendebant etiam destrui finiri, &
expirare. Quoad secundam etiam par-
tem probatur conclusio, quia quamvis
iurisdictionis delegati, re integra, depen-
deat inesse, & conservari à iurisdictione
delegati, tamen re incepta iam non
dependet ab eadem iurisdictione, saltē
quoad conservari, & perpetuari, sed à
iuris dispositione conservantis in dele-
gato dictam iurisdictionē propter par-
tium litigantium interesse, quae iam ha-
bēt radicatum iudicium, ut in quēstio-
ne disputabimus. Quoad tertiam partē
etiam ratio decidendi apparet ex eo
quod, quia ille qui appellavit à iudice
eius iurisdictioni renunciavit, & desit
esse eius subditus sub ea ratione, sub
qua appellavit, unde si iterum eidem
iudici causam prosequendo subiicitur,
iam videtur se ab appellatione desiste-
re eique renunciare, & sic merito in no-
stro capite Gratum XX. deceditur suae
appellationi renunciante eum qui re-
divit ad iudicem.

101 Ex quibus ad primum ar-
gumentum respondent canonistae, ut
videre est apud Doctorem Didacū Sa-
hagum in sua ratione dicendi, nam cū
iurisdictionis delegati pēdeat à iurifdi-
ctione delegantis, quae re integra, non dū est
radicata expirante iudice delegante
expirat iurisdictionis delegati: At vero
eadem iurisdictionis delegata, postquam dele-

L. ut quia
ff. de iuri-
sdict.

Ratio de-
cidendi.

Sahag. in
comm. ad
hunc tex-
tum n. 10.

banus Tertius, qui successit immedia-
te Lucio Tertio, & fuit exaltatus ad
Sedem Petri anno 1186. vt habetur in
Bullario in quo anno decesserat Lu-
cius III. vt refert etiam Baronius.

Questiones appendices ex duobus textibus
dimanantes.

102 Ad secundum respondetur ad primam partem, quod quando dicimus expirare iurisdictionem delegatam re integra morte delegantis loquimur de iudicibus ordinarijs delegantibus, non vero de iurisdictione delegata à Sede Apostolica, quæ etiã re integra nõ expirat, quia Sedes Apostolica non moritur, vt dicitur in iure, etiam si moriatur Põtifex, cuius tempore fit delegatio non expirat. Ad secundam partem respondetur, quod mors iudicis delegati non attenditur ad verificationem nostræ conclusionis. sed ad aliam distinctã nimirum, quando finitur morte delegati, in quo casu si est personalis expirat cū persona, si est Realis permanet in successore, vt supra diximus.

103 Ad tertium nego maiorem, & ratio differentia consistit in eo, quod mandatum extra iudiciale, quando est iustum, & in materia necessaria, & mandatarius tenetur obedire obligat naturali obligatione, cuius non cessat morte mandantis, quia non cessat ratio obligationis, utpote naturalis, & in voluens præceptum obedientia, ut docet D. Thomas; secus vero, quando mandatum non continet rem necessariam, quia tunc etiam expirat mandatum morte mandantis, ut probant iuristæ ex suo iure, sed iurisdictio iudicialis non importat mandatum hoc modo, sed præcipua ratio, quæ respicitur in iudice delegato est iurisdictio, & potestas iudicandi, quæ pendet à voluntate mandantis, seu delegatis ita iure positivo disponente, secundum, quod etiam mortuo delegato re integra expirat etiam eius iurisdictio, & circa hoc late Gonçal. plurā adducens, & certe varia ex varijs.

Gonçalez.
ubi prox.
num.7.

105 **E**^T Quidem, ex hac huius quæstionis resolutione facilius diluentet quam plures difficultates, quas in hoc punto movent doctores tam theologi, quam iuristæ, vt videre est apud interpretes, & apud Sanchez, & Basilium de matrim: nam si ex ratione naturali expirat iurisdicctio, ea magis quam humana dispositio attendi debet & è contra si lege humana, ei standum est, vnde sit. Primum argumētum suadens iurisdicctionem delegatam in vno casu, & nō in alio expirare morte delegantis, sic formatur: nam omnes Doctores conveniunt in ratione naturali, eo, quod dicunt ideo expirare iurisdicctionem delegati morte delegantis re integra, quia talis iurisdicctio dependet à voluntate delegantis, vt ex pluribus, probant legibus, vnde, cum iurisdicctio re integra, sit apud delegantem, quia per delegationis actum non trāsferitur efficaciter iurisdicctio in delegatū, donec, ea vti cēperit, vt constat ex nostro iure: ergo naturaliter expirat delegatio mortuo delegante, quia, vt dicit, Basil. necesse est mandatū, cessare morte mādantis, quia ratio hæc illo fundamento nititur, quod actus, qui ex libera agētii voluntate pendet, eorum morte finiūtur: ergo in ratione naturali fundatur.

1. §. quā
mādatum
l. si prae
tor ff. de
offi. prae
toris.
C. quāvis
de offi. de
legati l. 6

Cap. quā-
vis de offi
delegati
in lib. 6.

Secundum argumentum deflu-
mitur ex eo quod docet Mag. Sotus,
asserens, quod omnis lex humanitus
posita, si recta est à lege naturæ de-
rivatur, qui nimo tantum habet recti-
tudinis rationisque quantum à lege
rationis recipit; sed leges nostri iuris,
sunt leges rectæ, vt supponitur: er-

Sotus de
iust. l. i. c.
q. 5. art. 2

Solut ibi
art. 1. &
2.

go connaturali derivantur, ac proinde differentia in his casibus potius fundatur in lege naturali, quam in humana positiva. Et confirmatur nam lex, ut tradit ipse Magist. est ordinatio rationis in commune bonum ab eo qui reipublice potestatem gerit promulgata; sed ea que ratione diriguntur, ut ipsi rationi conformia sunt de iure naturæ rationalis: ergo hæc differentia à ratione naturali descendit.

Ex nostro
textu Gra-
tiani hoc tit.

Sess. 14. c.
7. de con-
fess.

Tertium sic, nam si hæc differentia fundaretur præcisè in lege Pontificia eundem semper sortiretur effectum ipsa lex subsistente forma legis, sed hoc non est sic: ergo in alia lege fundatur, maior est certa, quia ubi est eadem ratio, & multo magis eadem forma stat eadem dispositio iuris, ut habet vulgaris regula. Minor vero probatur nam etiam si moriatur re integra delegans, si delegatus hoc ignorans incipiat negotium non expirat iurisdic-tio, ut patet ex nostro textu Urbani III. ergo est, quia alio superiori iure subsistit iurisdic-tio, alias periret, quia ignorantia nullitatis non posset excusare, quia existimās se habere iurisdic-tionem, quam revera non habebat, quia mortuus iam erat iudex delegans, sicuti nullam faceret absolutionem sacerdos, qui existimat se habere iurisdic-tionem si revera nullam habet, ut docet Sancta Synodus Tridentina.

Supra hoc
c. n. 102.

Quartum argumentum, nam quando hæc iurisdic-tio dimanat à Papa, etiā si moriatur reintegra, tamen in materia iustitiæ, quam gratiæ non expirat, cuius ratio non est aliqua lex pontificia, quia nulla datur: ergo attēditur ad superiore rationem, antecedens constat ex supra dictis, & consequentia bene sequitur.

Azor p. 2.
l. 3. cap. 3.
q. 10. §. in
bac.

106 Ad hanc quæstionem respondeo, rationem principalem differentia: cur re integra expiret iurisdic-tio delegata morte delegantis, seu mandantis; non vero reincepta, sumendam esse non aliunde, quam à voluntate Summi Pontificis, sic volentis disponere, & ordinare Ecclesiæ regimen. Hæc conclusio adeo certa est, quod non videtur posse ab aliquo negari. Pro cuius explicatio-ne notandū est ex his, quæ tradit Azor, in Ecclesia esse duplicem potestatem alteram ordinis, & alteram iurisdic-tionis, quarum quælibet residet non solū

in Summo Pontifice, qui utraq-ue habet immediatè à Christo Domino iure divino, sicut habuit Petrus (ipsius Christi Vicarius, primus) ut diximus supra, sed etiam episcopis, qui non minus, quā Papa habent etiam iure divino ordinis potestatem, quæ in ordinatione, & consecratione, à Christo Domino, cui data est omnis potestas in Cælo, & in terra concessa est, quāvis circa potestatem iurisdic-tionis Doctores, & Theologi non loquantur conformes, sunt namque duæ opiniones quarū prima docet iurisdic-tionem episcoporum non esse proximè à Romano Pontifice, sed à Christo Domino, quia sunt successores Apostolorum, qui suam potestatem, tamen iurisdic-tionis, quā ordinis à Christo immediatè, & proxime susceperunt, quā opinionem amplexi fuerunt ex antiquis gravissimi Theologi. Quāvis Azor confiteatur, ut verus Catholicus, quod potestas iurisdic-tionis sit spiritalis, sacra, & divina, non quidem à republica, sed à Christo Domino instituta, tamen episcopis datur à Romano Pontifice Christi Vicario, & Petri successore, tota enim iurisdic-tio quæ est pœnes quoslibet Ecclesiarum antistites, & alios inferiores prælatos à Romano Pontifice manat, ac pendet, unde concludit, quod Summus Pontifex iure potest tollere, minuere restringere, mutare, aut variare episcoporum iurisdic-tionem, & quod facit, prout maiorem, aut minorem eis facultatem concedit.

Supra tit.
de ordin.
ab episco-
p. n. 11.

107 Verum enim vero quāvis hæc non fuissent omnino certa, quatenus disentiunt à prima opinione respectu episcoporum, cuius quæstionis resolutio huc non spectat, attamen certissimū est alios iudices inferiores, inter quos præcipue delegatos iurisdic-tionem delegatam, aut subdelegatam non habere iure divino; sed humano constitutivo, omnino dependentem à voluntate Summi Pontificis, aut alterius delegantis sub modo, forma, & ordine quibus placuit Principi regulam eis in procedendo præscribere, secundum quam iudices omnes, sicut iudicare, ut habetur in hoc iure ita, & non aliter procedere præcipiuntur, unde quærenti rationem à priori, & principalem juris constitutivi, ad differentiam decisivi, quod fundatur in iure

Cap. Ratua
ta 1. de
conf.

iure naturali, non est alia danda, quam voluntas Principis, sic volentis disponere in quo sensu sumitur illud Imperatoris dictum, *Quod Principi placuit legis habet vigorem*, quod intellige, ut explicant ex ipsamet sententia legitime promulgatam, scilicet, per Epistolam, vel subscriptionem cognoscendo, quod Imperator statuit, & decrevit, unde concluditur rationem fundamentalem ob quam expirat iurisdicção delegati morte delegantis reintegra perpetuari vero, re iam incepta à Principis voluntate venandam esse, quare benedicunt Doctores, quod iurisdicção delegati pendet à voluntate delegantis, tum, quod addo, inferi, seu constitui, tum etiam in conservare, quam quippe potest ad libitum revocare.

ff. de const. princ. l. 1. & re- fertur in ff. de iure nat. l. 1. g. 1. in m.

Sotus de iust. l. 1. art. 1.

Sahagum in com. huius capituli 19.

Cap. Sanc. 11. hoc tit. & ibi glos.

Gonzalez in suo comment. cap. 20. n. 5.

108 Hoc ipsum suadet ex eo quod differentia, quæ communiter affertur efficax mihi non videtur, ait enim Sahagum cum cæteris Doctoribus sic ibi si delegati iurisdicção pendet à voluntate delegantis, sed voluntas morte finitur: ergo, & delegati iurisdicção ex illa voluntate pendens, ut pendet revera quando res est integra: at quando delegatus cepit uti iurisdicçãoe eam efficaciter acquirit, & inde cum sua sit, absque facto suo auferri ab illo non potest, sed hæc ratio differentia peccare videtur: primo, quia iurisdicção delegata non minus dependet à delegante, quando delegatus ea uti ceperit, ac dependebat quando res erat integra: tum quia semper est aliena, & suam in rigore non facit, sed tantum usum habet, ut confitetur ipse Sahagum, & iure probatur, & glossa textus alia ex decreto adducens testimonia: ergo ex eo quod ceperit non ita efficacius acquirit sibi delegatus quam quando eam acceptavit acceptione enim sibi tradita iurisdicçãois fuit actus perfectus, & consumatus, ut etiam docet doctissimus vir D. Emmanuel Gonzalez, cuius nomen inter canonistas locum primæ clas- sis obtinere merito debet vespertinæ cathedre iuris canonici in iuventute moderator, posteaque ad ulteriora, & superiora munera sublimatus dicit enim quod iurisdicção delegata transfunditur in delegatum statim, ac ab ipso acceptatur: ergo ratio differentia non

desumitur ex prædicto fundamento.

109 Verumtamen negandum non est Principes, & legislatores in suis constitutionibus voluntariis aliquam rationem excogitasse, est namque lex ordinatio rationis, & actus intellectus potius quam voluntatis, ut docet D. Thomas, & omnes eius discipuli, unde ratio congruentiæ, & æquitatis, quæ potuit intervenire, & proculdubio fuit motivum decisionis præfatæ differentia fuit occurrere damno, & detrimento subditorum, & partium litigantium, quod eis necessario sequeretur, si incepta, aut contestata causa, seu in calore iudicii, quando partes suos sumptus, occupationes, & alia expendissent expiraret iurisdicção delegati morte delegantis, & sic, ut huic subditorum incommodo subveniretur, ne inde iniuria nasceretur, unde sunt iura spectanda, ut omnia clamant iura, magna quidem æquitate, & congruentiæ ratione SS. Pontifices decreverunt iurisdicção- nem iudicis delegati non expirari morte delegantis si negotium fuerit ceptum, ne partes sua opera perderent & iudicium illudorium redderetur iam ceptum, quod certe inconveniens non sequebatur, quando res adhuc integra permanebat, & quando partes non dum fuissent citati, & ad litē provocati, & hanc existimo veram rationem differentia, & congruentiæ in his casibus.

D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 1.

110 Ex quibus ad primum argumentum responderetur concessio antebedenti, negamus tamen iurisdicção- nem expirare iure naturali in vno casu magis quam in alio, sed tantum iure positivo, quia sic disposuit lex, quæ aliter valide potuit disponere, quia liberum fuit Principi hoc, vel illo modo, sub hac, vel illa forma iurisdicção- nem tradi, eiusque usum iudici de legato; nec textus citatus in quo dicitur non transferri efficaciter delegato donec ea uti ceperit obstat prædictis nam ibi efficaciter, tantum valet, ac effective, & verissimum est, quod antequam ea iudex ceperit uti nullum est sortita effectum, sed tantum habet esse, & radicari in delegato per acceptionem, nec etiam obstat doctrina Sanchez, Basilij, & aliorum, quia quamvis verissimum sit, quod actus, qui ex libera agentium voluntate pen-

dent eorum morte finiuntur non ex eo sequitur, quod iure naturæ ex morte delegantis expirare iurisdictionem delegatam, quia potuit lege humana præcaveri, quod semel acceptata prædicta iurisdictione non expiraret etiam re-integra, quia tunc viva remaneret lex, quæ namquam moritur, ut ex iure habetur, quamvis delegans moreretur.

Ex c. gra
de ref
crip. 16.

III Ad secundum argumentum ex doctrina à Soto allegata de sumptum respondetur verissimam etiā esse doctrinam Soti, aut potius D. Thomæ ad cuius intelligentiam sciendum est legem aliquam à iure naturæ de pendere, dupliciter contingere, sunt namque leges, quæ taliter dependent à iure naturæ, quod ab ipsomet iure dictentur, quia sunt quasi immediatæ, & proximæ conclusiones eiusdem; ut v.g. ex illo vniuersali naturæ principio alterum non lædere ius suum vnicuique tribuere lex est naturalis, immediate deducitur hæc conclusio: ergo furtum committere, aut rem alienam invito domino retinere est naturali iure prohibitum, & sic de similibus: sunt etiam aliæ leges, quæ non tam proxime, & immediate ex lege naturæ deducuntur, quæ sunt quasi conclusiones remotæ, v.g. quod malefactor, aut violator legis puniatur naturalis ratio dicat, quod autem pœna sit hæc, aut illa humana lex decernit, quamvis iure naturali fundata: sic philosophandum est in nostris canonicis legibus, tam respectu iuris divini, quam naturalis, nam quod in Ecclesia sit iurisdictione, & quod præter Vicarium Christi, sint etiam alij inferiores Pontifices, seu episcopi, qui Ecclesiasticam exercent, & spiritualem iurisdictionem lex divina est, primo Petro data in illis verbis *pasce oves meas*, quam Summus Pontifex evelle-re non potest, quia immediate fundatur in lege divina, sed huiusmodi iurisdictionem restrictione, restringere, & ampliare, illisque personis concedere, & alijs denegare legis est Pontificiæ, humane quidem, & mutabilis ad eiusdem Papæ voluntatem, quæ, in quantum eius leges sunt rationabiles, & iuri divino conformes in eisdem iuribus fundantur, ab eisque licet remote, & mediate derivantur nam cum

D. Thom.
1.2.9.45.
art.2.

legislator humanus maxime in rebus Ecclesiasticis Pontifices habeant ex divina auctoritate modificare, quoad tempus, & quoad alias circumstantias divina præcepta sicut, v.g. præceptum sanctificandi festa determinavit assignando dies sanctificandos dies Dominicos, & alios in anni discursu, & pro maiori debita reverentia Deo, & eius sanctis; & præceptum confessionis, & communionis, quod est divinum, præcepit Ecclesia adimplendum fore indeterminato anni tempore, & de alijs quam pluribus, in his modificationibus intendunt se conformare cum prædictis præceptis, & sic hæc leges ab ipsis derivantur licet humane.

IIII Ad tertium respondetur concedendo, maiorem argumenti, & negando minorem, & ad probationem concedo ex citato textu valere, ea quæ in iudicio suo delegatus gessit, qui ignorabat mortem delegantis, quando iam cæperat uti iurisdictione; quia ne sequatur damnum partibus legis auctoritate valent gesta; etiam si quando cæpit mortuus fuisset delegans dummodo tamen hæc ignorantia sit populo communis, ita ut causet populi errorem, ut exponit Thomas Sanchez, & ratio est quia ille communis error sufficit, ut teneat iurisdictionem, quamvis reintegra moreretur delegans, quod probatur ex satis nota lege civili, & comprobatur ex prædicto nostro textu, & idem dicendum est, quando cessat iurisdictione ex qualibet alia causa (excepto matrimonio per procuratorem celebrando) à delegato, vicario, aut mandatario ignorata, ut si suspendatur, excommunicetur, aut alio iure, & modo inhi-beatur quousque, vel publicetur, vel legitime ei intimetur valent omnia, quæ durante illa ignorantia fiunt, tam in causis spiritualibus, ut in Sacramento poenitentiae, quam in civilibus, immo addit Sanchez, quod stante ignorantia communi populi, seu errore commune, si delegatus sciat mortem siue ignoret, quia tunc delegatus valide operatur cum illo titulo communiter existimato verò, quia in commissione verus fuit, & tunc talis iurisdictione in beneficium subditorum à lege supletur, hæc omnia docte,

L. Barba.
ff. de off.
praetores.

docte, & late, ut solet docet Sanchez de matrimonio, idemque docet Basilius, & Doct. Gonzalez, qui docet quod stricta iuris ratione attendita delegata iurisdicção, immo quodlibet mandatum finiri morte mandantis, seu delegantis, sed ex quadam æquitate gestā ab eo, qui communiter putabatur iudex sustinentur, quod probat ex iure, & ne partes diu litibus vexentur.

L. 3. disp. 22. d. nu. 56. §. 1. 8. disp. 28. num. 30. Basili. l. 5. cap. 23. de matrim. Ca. ad probā. um de re iud. l. 2. c. de ses. & re iudica. & cap. Barb. cit.

Supra hoc tit. u. 102 Sabag. in present. n. 11.

Sanchez d. disp. 28. num. 33.

Cap. licet undique hoc tit. & cap. sicut nulla de prob. in 6. Sanchez, ubi prox. nu. 44.

113 Quartum argumentum duas tangit difficultates, prima est si quando iurisdicção delegata est commendata à Principe, vel Summo Pontifici expiret morte mandantis reintegra, secunda, quid dicendum sit in litteris, & commissionibus gratiæ: ad primam difficultatem duas invenio opiniones, prima, quam refert Sanchez, & sequitur Sahagum, ut supra dicebamus dicit, quod si delegata iurisdicção est ab ordinarijs expirat morte delegantis, in alijs nequaquam, quia si delegatus sit à Sede Apostolica, quæ non moritur, etiam si moriatur Pontifex, cuius tempore sit delegatio non expirat, sed quavis hæc opinio sit probabilis, contraria quam tueretur Sanchez, & probat ex duobus textibus, sed melius, & efficacius probatur ex nostro capite relatum, in quo absolute, & sine limitatione dicitur expirare iurisdicção delegatam morte delegantis reintegrat: ergo cum non appareat exceptio, seu limitatio hæc decisio etiam Papæ delegationem comprehendit, excepto casu ignorantia, ut dictum est, maxime in causis iustitiæ, cæterum hoc temperatur in casu quo iurisdicção emanet à delegante non ut à persona, sed ut à dignitate, quia sic vera est prima opinio, ut si in litteris Apostolicis dicat Papa tibi Sedes Apostolica committit, ut notat Sanchez, quamvis regulariter huiusmodi potestas, seu commissio delegato demandata exeat non nomine dignitatis, sed nomine personæ Pontificis, & quod incipiant litteræ nomine personæ, scilicet, *Innocentius Papa, &c.* & paulò inferius. *Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati discretionis tue committimus, &c.*

114 Sed ex his considerationibus parum, aut nihil roboris accipere videtur opinio asserens commissiones emanantes à Pontifice ad dispensan-

dum in matrimonij impedimentis, & alijs rebus, & gratijs consuetis, quia inter dignitatem Sedis Apostolicæ, & dignitatem sedentis in ea nulla invenitur differentia, si loquamur in sensu formali, in Innocentio enim Undecimo, qui odie sedet duplex tantum est consideranda persona, scilicet, particularis, sicut erat ante quam obtineret dignitatem, & publica, ut est universale Ecclesiæ caput, & certum est, quod commissiones ab ipso dimanantes, dispensationes in matrimonij impedimentis, & aliæ quælibet, beneficiorum gratiæ, & colationes non concedi ab Innocentio, ut à persona privata considerata à dignitate nuda, sed quatenus est dignitate vestitus, & prout sedet in Sede Petri, quia prout sic habet potestatem à iure divino, & esse Christi Vicarium non vero, ut persona particulari, qua propter omnes litteræ sive gratiæ, sive iustitiæ dimanantes à Summo Pontifice, sub intelliguntur dimanare sub nomine Sedes Apostolicæ. Quare si prout sic non expirat eius iurisdicção, standum est primæ opinioni quæ diximus probabilem, & forte magis, quam secunda, eique assentire debet P. Sanchez, nec capitulum quod citat contrarium probat. Pro secunda autem difficultate, quam tangit hoc quartum argumentum solvenda sit.

Cap. licet undique.

QVÆSTIO II.

An rescripto, seu litteræ gratiæ expirant morte concedentis saltem reintegrat?

115 **D**E Hac difficultate, aliqua diximus supra, quæ repetere

Supra hoc tit. n. 49.

non est necesse quare discurrendū non in gratia faciendā, sed in iam factā eius rescriptum expirare saltem reintegrat probare videntur sequentia: primum argumentum sit à paritate iurisdictionis delegatæ, quæ expirat re integra morte delegantis: ergo similiter gratiæ factæ non tamen ad usum reddatæ, nec à persona, cui sit acceptatæ morte concedentis debet expirare, consequentia probatur, quia est eadem ratio, nimirum eo, quod iurisdicção remanet in delegante donec delegatus

tus accepre, & ea uti incipiat, & quia ab ipso delegante dependet ita potestas faciendi gratiam, v.g. dispensandi cum aliquo in lege voti, aut impediendi matrimonij, aut in collatione alicuius beneficij remanet in superiori, ab eoque dependet, ergo sicut expirat commissio iurisdictionis in materia iustitiæ re integra ita, & gratiæ: maximè, quia solet plerique huiusmodi gratiæ expediri in forma dignum, & in tali casu non solum gratia non est acceptata, sed neque facta, sed committitur alicui personæ, ut eam faciat, dispensando, v.g. absolvendo, vel conferendo beneficium sub certis conditionibus, ergo si quando litteræ, aut Bullæ Apostolicæ perveniunt ad manus talis commissarij Princeps, vel Papa v.g. iam mortuus est prædictæ litteræ iam non sunt ullius momenti, siquidem iam non est Papa, aut concedens.

Secundum argumentum, summo ex doctrina tradita à Thoma Sanchez de matrim. ubi dicit esse verissimum expirare gratiā alicui concessam quando in litteris apponitur clausula *ad beneplacitum nostrum*, seu *pro nostra voluntate*, eo ipso quod concedens moriatur, quod probat ex aliquibus gravibus auctoribus, inter quos est Covarrubias, & ex quodam capite, sed hæc clausula quamvis non exprimat in litteris præsupponitur implicite remanere in voluntate principis, aut concedentis, quia idem valet, ac si diceret valeat hæc gratia, quovsq; eam revocavero, puta in gratijs revocabilibus, quæ per mortem non revocantur: ergo eius expiratio provenit ex morte expirantis, etiam seclusa illa clausula.

116 Respondeo pro huius questionis resolutione rescripta gratiæ morte, aut cellatione concedentis etiam re integra minimè expirare, pro huius conclusionis intelligentia recolenda sunt, quæ diximus quæstione antecedenti, scilicet quod in huiusmodi voluntarijs principum constitutionibus pro fundamento habenda est ipsius principis voluntas, quod eruditè, ut solet notavit Dom. D. Emmanuel Gonzalez, adducens pro motivo, idem quod diximus in commeto ad nostrum textum *Gratum*, ubi ommissa aliquam ratione prodifferentia inter rescripta

gratiæ, & iustitiæ, tantum recurrit ad voluntatem specialem principis, non obstante, quod secundum principia iuris communis nulla apparet certa ratio differentiæ, ad hoc ut in vno casu expiret iurisdicctio, & voluntas mandatis eius morte re integra, & non in alio, quare libuit in medium profferre verba iuris nostram, sic absolute prolatam conclusionem probantia, & sunt: *Si super gratia cuiquam ab Apostolica Sede facta, executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia, licet non dum sit in eius executione processum, morte non perimitur concedentis sic, nec etiam reintegra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoria, naturam sequi cõgruit principalis: sic textus satis clarè, & breviter.*

117 In quo textu duo decernit Bonifatius VIII. & utriusque affert rationem, primum quod si gratia alicui facta, etiam si non dum processum fuerit in eius executione, sed re integra permanferit, tamen morte concedentis non expiret secundum est, quod nec etiam experit concessa facultas executoribus gratiæ primi decreti hanc congruentiæ adducit rationem, quam attendit Pontifex nempe æquitatem, & convenientiam illius, cui facta fuerat gratia in illis verbis, *Æquum esse censemus*. Secundi etiam decreti decisio fundatur in eadem primi æquitate, quia executio gratiæ sequitur, tanquam accessorium naturam ipsius gratiæ, in eo quod si gratia non expirat, expirare non debet facultas eam exequendi, nam aliàs inutilis, & illusoria redderetur, & in grave nocumentum impetrantis, si postquam impetraverat varijs medijs, laboribus, & solitudine, ante quam, ea uti caperet eam amitteret morte concedentis: ergo ex huius textus manifesta auctoritate, & ratione æquitatis, & congruentiæ absolute, & per se loquendo rescripta gratiæ iam alicui factæ etiam in forma dignum, ut supra explicui minimè expirant morte concedentis, etiam reintegra, excepto aliquo speciali casu, ut in responsione ad secundum argumentum dicemus.

118 Vnde ad primum argumentum respondetur negando consequentiam, ex paritate desumptum, cuius disparitatis ratio consistit in eo quod sic

C. si super gratia 9. hoc tit. 16

Sanct. d. 1. 8. disp. 28. n. 50.

Cov. ar. 1. 3. var. c. 15. n. 4. c. Sigratiof. se de resc. in 6.

q. autere. n. 106.

Gonzalez. hic n. 13. in com.

Supra hoc tit. 48.

sic voluit legislator disponere, cuius legi standum est, voluit namque delegatam iurisdictionem expirare per obitum delegantis non vero gratiam factam, cui fundamentalis rationi addenda est ratio æquitatis, & congruentiæ, quia ex eo quod delegata iurisdictionis expiraret integra nullum sequitur detrimentum, nec partibus, quia negotium non ceperant, nec delegato, quia non datur ei iurisdictionis, ut aliqua gratia, sed ut mandatum, quod si non exerceat nullum incurrit detrimentum. At vero si gratia semel concessa, & impetrata expiraret morte concedentis, de novo restaret eam obtinenti sollicitare, & impetrare, quod valde molestum esset, & novis vexationibus expositum, cui malo ex æquitate, & benignitate legislatoris, & concedentis, suis legibus occurrere voluit.

119 Ad confirmationem respondetur, quod quamvis gratia concedatur in forma dignum, id est, sub conditione quod verificetur narrativa, vel quod persona, cui sit facienda habeat certas qualitates, ut dignus inveniat beneficio, aut alia gratia tenet quippe, his verificatis, quia nec obstat quod sit conditionalis, quia verificata conditione, concessio gratiæ transit in absolutam, cuius verificatio retro trahitur ad tempus concessionis, ut cum alijs tradit Nicolaus García, quia in similibus casibus, in quibus ponitur illa clausula: *Quatenus idoneus reperiatur*. Sonat potius, monitionem quam conditionem, ut advertit Loterius de re beneficiaria, nec etiam obstat quod non sit acceptata gratia, quia si ab impetrante fuit petita in illa petitione imbibitur acceptatio, aut si non fuit petita, eo ipso quod est gratia supponitur acceptata.

120 Quod tamen sit in aliquo casu limitandum, ut si gratia fiat sub aliquibus conditionibus respicientibus alterius ius, aut interesse: tunc enim quamvis gratia teneat quoad valorem, etiam si expediatur in forma gratiosa tamen effectum non sortitur quousque prædictæ conditiones adimpleantur, quia Pontifex gratiam uni faciens alij præiudicare non vult, ut v. g. si quis resignet suum beneficium in favorem alterius, cum aliqua, vel aliquibus con-

ditionibus, & fiat eiusdem beneficii Romæ gratia, & colatio, & bullæ expediantur in forma gratiosa non tamen talis gratia sortitur effectum in præiudicium resignantis quousque eidem omnes conditiones adimpletæ fuerint, ac proinde à beneficii, seu præbendæ removeri non potest, nec eius privari ex vi huius gratiæ fructibus, quia ut optimè advertit idem Loterius Papa enim accommodat suam auctoritatem consensui ipsius resignantis, sed circa hunc punctum, & casum, qui mihi Canonico Placentino contigit iam supra scripsi.

121 Ad secundum respondeo negando expirare gratiam in litteris concessam alicui etiam expeditas cum clausula in argumento relata, quia illa clausula tantum valet, ac si dicat, valeat gratia, seu licentia concessa, quousque ipsam revocavero, & ideò donec ab ipso concedente, aut eius successore non revocatur manet gratia, quia voluntas concedentis durat adhuc si non actu, & formaliter, tamen in effectu, & virtualiter, quod probatur, quia per mortem non fuit illa voluntas retractata: ergo manet saltem moraliter, sicut quælibet alia actio voluntaria, manet moraliter, donec ab agente formaliter, aut virtualiter retractetur, ut patet in eo qui moritur cum in pœnitentia finali, qui punitur propter peccatum mortale, quod in eo manet non retractatum, nec per pœnitentiam deletur in morte, ut manifestum est, quia est peccatum habituale; id ipsum in terminis docere videtur D. D. Emmanuel Gonçalves quod probatur, quia gratiam concedens valde optat, ut perpetuo maneat, & in omni eventu suum consequatur effectum, ut inducit ex iure, tum etiam nam si gratia obtenta expiraret re integra morte concedentis grave præiudicium inferretur impetranti, quod non facile à successore defuncti assequeretur, quia gratia fuit ab ipso defuncto liberaliter facta, unde absolute, & sine aliqua distinctione docet, quod concedens propter primam illam voluntatem creditur velle, ut probatur post mortem, pro qua doctrina præter plures iuris peritos adducit aliqua iura, pro hac eadem doctrina citat P. Sanchez, loco citato, & aucto-

Loter. ubi
prox. n.
74.

Sup. tit.
de renun-
tiatione d.
n. 24.

Gonz. in
present. n.
13. medio.

Ex c. 1. de
donationi-
bus.

I. si vero
125. fin.
secum.

L. seq. ff.

mandati.

L. cum pa-

ter 77. §.

filius ff.

de lege 2.

Sanchez.

loc. citato

aucto-

Garc. p. 2.

c. 1. n.

143. et

n. 45.

Loter. l.

3. q. 14.

d. n. 67.

C. si dele- auctores antiquos inter quos est Glof-
gatus de fa. Antonius, Gabriel, Franciscus, &
offi del 6 alij.

Gabriel
tom. 3. co-
muni.

L. 6. tit.
de prob.
conc. 1. n.

33.

Frac. sup.
d. c. si de-
leg. n. 5

sa v. g. n.

7.

Milina
tract. 2.
dis. 298.

n. 10. &

tract. 5.

dis. 20.

C. 5. de

rescript.

122 Sed nè videamur in hoc di-
 cendi modo discedere à sententia, quā
 communem dicunt esse Sa, Molina, &
 alij, & Sanchez dicit verissimam, scilicet,
 quod si ponatur clausula in gratia
 facta *ad nostrum beneplacitum*, aut inte-
 rim dùm ea fuerit sua voluntas, seu quod
 idem est interim dùm voluerit, vel ad
 libitum suæ voluntatis, vt exponit Mo-
 lina de iustitia, & iure, opere prærium
 est respondere celebri textui in argu-
 mento allato *si gratiosè*, in quo tota
 communis doctrina fundatur, quod
 prædictus textus cum sit gratiæ restri-
 ctivus, ac pro inde odiosus nō est extē-
 dendus vltra terminos in ipso conten-
 tos, scilicet, quando ad beneplacitum
 Pontificis gratiosè alicui conceditur
 retinere beneficia, quæ obtinebat tem-
 pore suæ promotionis; quæ decisio
 absque eo quod opponi videatur alij
 decisioni textus super gratia citato,
 nō debet protrahi ad alios casus præter
 eum in quo loquitur, in quo eo restringit
 alterum textum, quia retinere be-
 neficia pro motum, quæ antea obtine-
 bat ambitiosum est, vt dicit ipse tex-
 tus, vitiosumque, & contra ius com-
 mune, ac proinde restringitur ad vitā
 dumtaxat Pontificis concedentis, quæ
 restrictio non fundatur in clausula ad
 beneplacitum, sed in ipsa voluntate
 Pontificis, eam explicante, & redu-
 cente dumtaxat ad vitam Papæ, quæ
 restrictio si expresse non fieret, facta
 gratia non expiraret morte conceden-
 tis, fuit tamen equissimum restringere,
 quia quod quis habeat plura beneficia
 iniquum est, secundum decreta concilii-
 lorum, vt satis suprā.

123 Ex quibus sequitur primo
 verissimam esse sententiam dicentem
 sacerdotem, qui ab episcopo, vel alio
 prælato obtinuit licentiam audiendi
 confessiones, quamvis in titulo appo-
 natur, vt solet, concedi pro tempore
 suæ voluntatis si nullam determinave-
 rit, posse vti ea licentia etiam si episco-
 pus moriatur post eius concessionem,
 quousque eidem prædicta licentia re-
 vocetur ab ipso concedente, vel
 ab eius successore, & sic tenet commu-
 niter vsus, & praxis Ecclesiæ, quam

sententiam docet ipse Sanchez, quāvis
 contrariam dicat satis probabilem
 esse, cuius tanta probabilitas non vi-
 deo in quo possit fundari, quia rationes
 quibus nititur falsæ sunt, quia hæc iu-
 risdictio non est contentiosa, sed gra-
 tiosa, & ideo non cessat morte conce-
 dentis re integra, secunda, quia hi con-
 fessores sunt delegati episcopi, & non
 sicut vicarij generalis, cuius iurisdictio
 est eadem ac illa, quam habet episco-
 pus, vnde perit cum morte episcopi,
 secus tamen si eius vicarius generalis
 obtineat sicut alij sacerdotes licentiam
 audiendi confessiones; nec tertio fit
 iniuria futuro episcopo, qui poterit il-
 las revocare licentias, & sic aliæ ratio-
 nes, quas pro illa sententia assertit San-
 chez facili negotio infringuntur, quæ
 propter eam cum pluribus, quos citat
 tenet eam absolute Laim à Enriquez
 García, de beneficijs, & alij quam plu-
 res, vnde securi possunt huiusmodi
 confessores vti prædicta licentia etiam
 post decretum Innocentij Vndecimi,
 non solum ratione tam probabilis im-
 mō fere sententiæ certæ, quæ tribuit
 iurisdictionem, vt suprā diximus, sed
 in rigore iuris ex præcitato capite, va-
 lorem tribuente gratiæ, etiam si re inte-
 gra è vita discedat concedens, etiam
 cum clausula mentionata num. præce-
 denti, pro cuius maiori robore addo
 Leandrum cum multis, quos refert de
 Sacramentis, dicentem sic: sed proba-
 bilius est non expirare potestatem il-
 lam morte concedentis, siue fuerit ab-
 solute data, siue ad beneplacitum con-
 cessa, quia absolute est quædam gratia,
 quæ non expirat morte concedenti, sic
 Leander loquens de iurisdictione dele-
 gata ad audiendas confessiones.

124 Infero secundo, quod licet
 concedens iurisdictionem delegatam,
 seu aliam gratiam expirabilem pro vi-
 ta tantum concedentis, vel vsque per
 contrarium imperium revocetur talis
 iurisdictione, seu gratia durat non solum
 vsque ad mortem concedentis, seu vs-
 que ad revocationem; sed etiam vsque
 ad notitiam certam mortis, aut revo-
 cationis cōcedentis, ita vt docet Azor,
 Emmanuel Sa, Sanchez, & alij ab ip-
 sis citati, pro cuius conclusione plura
 adducit Sanchez iura glossas, & aucto-
 res inter quos Bal. & ratio huius est,
 quia

Sanch. v.
72. d. dis.
28. l. 30.

Laim l. 1.
tr. 4. c. 13.
n. 18.
Enriquez l.
7. c. 21. d.
n. 5.
Garc. p. 6.
c. 2.

Suprà tit.
de cōsuet.
d. n. 35.
cit. c. si su-
per gratia

Leand. p.
1. tract. 5.
dis. 11.
q. 42.

Azor p. 2.
lib. 5. c. 3.
q. 6.
sa v. g. n.
7.

Sanch. de
matr. l. 3.
c. 22. d.
n. 55.
Cap. licet
episcop. de
præbend.
6. l. 1. c.
vindict. li
bert.

Currius
iunia n.
84. & 89

quia donec perveniat, aut hentica notitia mortis concedentis gratiam, aut iurisdictione delegatam, aut revocationes eiusdem gratiæ, seu quolibet modo ab officio cessationis occulta est prædicta mors revocatio, aut cessatio, ac proinde ratione erroris cõmunis populi, tenent omnia, quæ gesta sunt ratione illius gratiæ, aut iurisdictionis, immo etiam si hæc non ignoret, qui ea gerit quando ipse solus est, quia durat communiter error, ulterius, si ipse iudex committat crimen ob quod ipso facto maneat privatus officio, aut beneficio tenet etiam gesta, etiã si excommunicatione incurrat, ob dictum communem errorem iuxta vulgare principium ex lege desumptum item, vt probabilius docet ipse Sanchez tenere gesta occulte data sententia privativa iurisdictionis, vnde etiam consequenter infero omnia gesta à capitulo, sede vacante, & ab eius vicarijs post confirmationem futuri episcopi, vsque ad legitimam notitiam, & testimonium talis confirmationis valere, etiam beneficiorum collationem, quam facere potuerint propter eandem rationem erroris cõmunis populi, vnde si notoria sit apud populum mors, aut cessatio officij, quamvis si ipse solus iudex, aut confessarius ignoret valida non sunt, quæ sua stante particulari ignorantia cum communi populi notitia, gessit, videatur idem Sanchez, quia in his omnibus, quamvis morte, & alijs causis privantibus in superiore voluntatem, quæ simul stinguitur ius suplet, & confert iurisdictionem in bonum publicum, & ne iudicia reddantur illusoria, vt diximus supra, & bene etiam docet Basilius, Pontius de matrimonio quod fundat in ipso nostro iure.

125 Tertio sequitur, quod, vt diximus hac quæst. quod commissiones concessæ ordinarijs ad dispensandum in impedimentis matrimonij non expirant morte concedentis, etiam re integra, non solum propter rationem ibi traditam, sed quia eas concedit nomine dignitatis: incipit enim Pontifex in litteris Clemens, aut Innocentius, v.g. episcopus vbi litteræ præferunt Episcopi Romani auctoritatem, quod quavis non admittat Sanchez nitens alijs non certe firmis rationibus, quibus

persuadere conatur loqui Pontificem non nomine dignitatis, sed nomine Pontificis, vero similis contrarium mihi videtur, vel quia non aliter recurrimus ad Innocentium quam sub nomine dignitatis quam obtinet, & sic respondet, vel quia nomen Pontificis, & nomen Sedis Apostolicæ pro eodẽ reputantur. Pontificatus namque, eadem est dignitas, ac Sedes Apostolica vna eademque auctoritas, vna eadem etiam voluntas, & ideo semper vivit, & sic eius gratia facta, aut iurdictio, vt patet in iurisdictione ordinaria, & in alia data ad Vniversitatem causarum, quæ non expirant etiam re integra morte principis, remanet sive concedatur nomine dignitatis, sive nomine Pontificis. Præterea quamvis certum sit, quod docet Sanchez, vt ipse ait, & casu quo expiraret facultas concessa ordinarijs ad dispensandum in impedimentis matrimonijs, & in omnibus alijs negotijs, & ultra prædictam rationem supra tunc in bonum commune duplex ius ex quadam æquitate, vt iam etiam dictum est.

126 Dixi in præcedenti hoc numero, quod quando iurdictio est ordinaria, aut ad Vniversitatem causarum etiam re integra non cessare, aut expirare morte concedentis, & in hoc parificari cum facultatibus grariæ, & quoad primam partem probat Basil. ex iure citans Barbossa. Quoad secundum etiam probat numero sequenti, quam etiam latius tradit Sanchez, quia in tali casu iurdictio ad Vniversitatem causarum habetur pro ordinaria, vt in inquisitoribus exemplificatur: immo etiam docet, quod si nominatur delegatus ad plures causas sufficit vnam tantum incæpisse, vt iurdictio ad omnes alias perpetuetur, pro cuius resolutione adducuntur plures inter quos Cobarruviam, Gutierrez, Morlam, & alios docetes delegatum ad Vniversitatem causarum comparari ordinario, adducunt etiam Basilium, & Curium cum alijs, vnde ad examinandum quando dicatur delegatus incipere sit.

(***)

Sanchez, ubi prox. num. 16.

Supra di. n. 8. hac q.

Basil. ubi prox. nu. 15. q. qui mandatu de off. Eius Barbossa in l. cum prætor 12. q. 1. de iud. d. 29.

Covar. l. 3. Far. c. fin. n. 11. Gutier. l. 2. cau. qq. q. 2. n. 8. Azor t. 2. q. 15. nu. 11. Bald. cap. pastor. s. quon.

Curtius Iunio. nu.

QVÆS. 84. & 89

L. Barb. ff. de off. prætorij.

Sanchez ibidem à di. n. 55

Supra hoc tit. n. 48.

Basil. l. 5. c. 2. 3. nu. 10.

C. si delegatus de off. deleg. in 6. diximus num. 118.

QVÆSTIO III.

Quando intelligatur in nostro textu res incepta ad effectum perpetuandi iurisdictionem delegatam.

Cap. licet
30. de offi
e p. 6. r.
iudicis de
legati.

127

IN Hac quaestione resolvenda non alia sunt rimanda principia, quam ea, quæ in iure scripta habentur; quia cum consistat in iuris forma, & dispositione ad ipsum ius incurrendum est: tres sunt ergo diversi præcipue textus, qui circa hunc punctum loquuntur diversimode tamen omnes. Primus namque textus, *Licet undique*, d. l. ponit aliquam causam tribus iudicibus delegatis fuisset commissa; quorum unus mortuus fuisset, & alter recusatus, quæsitum fuit à Summo Pontifice Innocentio III. an delegatus solus, qui remansit, & habet suas vices necnon, & vices alterius coniudicis, qui vivens, eidem delegaverat, & respondet Papa, quod si collega vivente iste qui solus manserat uti non caperit iurisdictione sibi à socio delegata, iam non habet officium iudicandi; si vero ante mortem illius iurisdictione uti caperit sibi demandata, quod poterit procedere, & adimplere vices suas, & defuncti in illa causa in quo textu fundatur prima opinio asserens non esse necessariam partem citationem, ut res dicatur non integra, sed capta, si per qualemcumque actionem caperit uti illa iurisdictione faciens quemlibet actum iudicalem, ut talis iudex, quia tunc iam est causa capta: ergo iuxta decretum, & responsum Innocentij non requiritur partium, aut alicuius earum citatio pro hac sententia citat Sanchez, Glossam, Hostiensem summam Tabianam, & alios.

128

Secunda iuris dispositio in hac quaestione habetur in nostro capitulo Relation. in quo Lucius Tertius, Pontifex maximus, à quo cum quæsitum fuisset, an si delegans aliquam causam iudici delegato moriatur, posset procedere delegatus, respondit, quod si lis contestata erat tempore mortis potest procedere secus vero si non sit contestata nam re integra ex-

pirat mandatum, cuius textus decisio-
ne manifeste requiritur, non solum
cæpisse causam, ut ait prima sententia,
nec etiam sufficere citationem, sed ul-
terius esse necessariam litis contesta-
tionem, ut delegatus possit procedere
causa autem contestatur, quando cita-
tus respondet petitioni actoris, unde
quædam glossa dicit, quod litis con-
testatio est negotij principalis hinc, in-
de apud iudicem facta narratio, & sub-
sequuta responsio, sive negando, sive cō-
cedendo, & sic ante quam ad hunc sta-
tum lis perveniat secundum dictam
glossam, & illos, qui pro secunda sen-
tentia in hoc fundantur textu, causa
etiam si præcesserit citatio, dicitur re
integra, & non incepta, & asserit ipsa
glossa, Sanchez, & alij sic stabilitam
esse attento iure civili, ut ex eo proba-
tur, & explicant interpretes, ut Alberi-
cus, & probatur etiam ex lege Regni,
& deinde requiritur quod libellum de-
tur in scriptis, cum animo prosequen-
di causam quærendo à iudice iustitiam
suam, quia alias nullum daretur fir-
mum fundamentum, ut sic per eo pro-
cessus possit edificari, ut allegat citata
glossa ex varijs legibus, & canonibus,
quia cuiusque rei principium potissima
pars est.

129

Fortius denique textus est
caput *Gratum* hic propositum, in quo
Urbanus III. super eadem quaestione
respondet, quod citatione facta nego-
tium est quasi captum, & quod potest
& debet delegatus in causa procedere,
maximè si non sit certus de obitu dele-
gantis, in quo textu fundatur tertia
sententia, ut asserat in utroque foro,
tàm civili, quàm canonico sufficere,
ut res integra non dicatur, quod nego-
tium per citationem factam caperit,
cuius sententiæ plures sunt patroni, &
iura, ut videre est apud Sanchez latè
eos citantē: advertentē, quod si pars ad-
versa præsens fieret ad negotium om-
nes tres opiniones relatæ satis proba-
biles sunt, ut ex earum habetur funda-
mentis, & textibus, unde sequi quisque
poterit secluso stilo contrario, quam
involverit.

130

Ad quaestionem respondeo
in favorem tertiæ sententiæ hac unica
conclusionē: ad hoc ut causa non sit in-
tegra, ut delegatus possit perpetuare
iuris-

Glos. cap.
unic. de
litis con-
test. n. 50.

Sanchez
de matr. l.
8. dij. 28
n. 9.

Glos. l. 6.
quia ff. de
iurisd. in
iud.

Alberius
9. l. Ma-
ren. 20.

ff. eod. tit.
l. 21. tit.

4 partit.
3.

Glo. sup. d.
c. de litis
contest.

Potissim.
par. ff. de
orig. iure

l. 1. ex
decreto 1

q. 1.

C. grati
hoc tit.

Sanch. d.
l. 8. dij.
28. n. 8.
glos. c. ne
reliqui v.
incept. p.
tate de be-
ret. in 6.
Host. in
sum. de
offi. legat.
9. quibus
motis si
nitur sum-
fab. v. de-
leg. 9. 12.
n. 13.

Sanch. vbi
prox. n.

10. citat
Glo. c. sup.

quaestio 5.
si vero

de offi. de-
leg. specul.

lat. tit. de
legato de

finisum.
autē Mo-
nach. c. si

de leg. n.

1. eodem
tit.

iurisdictionem sufficit citare partem adversam in persona, vel si non potest haberi præmissa debita diligentia ad domum eius, vel vicinos, & diffinire negotium nisi eius morte cadat ius in alium tertium. Hæc conclusio tres continet partes: prima quod sufficit citatio, quæ pars probatur ex præallegato textu *Gratum*, cuius decisio est posterior decisione Lucij Tertij, cui Urbanus in Pontificatu successit, ac proinde standum est ei, quia istæ leges tantum habent roboris, quantum accipiunt à voluntate legislatoris, ut supra explicuimus: ergo pro lege, & eius ultima voluntate quod postremum edidit decretum tenendum est. Huic conclusioni adhærens D. Sahagum super hoc capite 19. Relatum, plures referens auctores, & iura eam que communioem sententiam dicit, tunc etiam sequitur D. Emmanuel Gonzalez, quia dicit esse usu, & praxi receptam, pro ea deferens Panormitan. Decium, Philinum in hoc textu.

131 Secunda vero pars, scilicet, quod sufficiat fieri citationem ad domum partis citandæ, si domum habeat ad effectum, ut res non sit integra, si citatio fiat auctoritate iudicis docet Sanchez, Sahagum, qui probant etiam pluribus, & comprobatur ex traditis à Curia Philipica referente pro ea Leges Regias, cum Gregorio Lopez, Baldum, & alios, dixi ad effectum quod res non maneat integra, & ut iurisdicção perpetuetur, nam ad effectum procedendi contra partem non in persona citatam, maxime si malitiose, & fraude non occultetur maior est difficultas, propter magnum periculum, cui iudex exponitur nulliter procedendi ob defectum personalis citationis, ob quod inconueniens vitandum adhibenda est omnis possibilis diligentia, & ad minus si reus inveniri non potest vocandus est per edictum peremptorium, immò & ad perpetuandam iurisdictionem trinam citationem necessariam esse docet Gonzalez, ex nostro capite gratum ex illis verbis, *citationis edicto*, quare perpensis his, quæ DD. loquuntur in hoc puncto, quia moralis est, & certa regula non potest assignari, & leges in eo variè referuntur, existimo totum hoc negotium deferendum esse

ad prudens iudicium iudicis, qui attentis circumstantijs casus negotij, & personarum præ oculis habere oportet, ne alicui partium præ iudicium inferatur, & ut aiunt, ne incidat in Scylam cupiens vitare Carypdin, pro cuius observatione attédere est necesse circa hoc à Clementina, in qua omisiss alijs iuribus, quæ ad hoc communiter circūferuntur, sufficienter præcavetur quidquid præcaveri debet, ut notitia litis motæ, & citatio ad eam perveniat partem citandam, ad effectum comparandi, quando cum per censuras proceditur, notorius est stilus citare in domu partis, si ille abest, domesticis eius, qui tamen si ignoraverit citationem in foro animæ non incurrit ex communicationem propter contumaciam in eum latam, quia si ignoravit iudicis mandatum inobediens, & minus contumax minimè fit.

132 Tertia pars conclusionis, scilicet, quod facta prædicta citatione potest delegatus perpetuari, & finire causam cum prædicta parte citata, nisi eius morte pro eo succedat tertius, quia tunc citandus est, & causam cum eo prosequenda coram eodem iudice, nisi ille tertius clericus sit, nam tunc non debet, nec potest conveniri, nec vocari coram eodem iudice, si sit laicus, ut perperam docet Sahagum, dicēs, quod communior, & verior opinio est litem cum defuncto inceptam ibi à clerico prosequendam esse, sicut è contra si laicus clerici hæres fuerit, quia iudicium à laico prosequendum, coram ecclesiastico, ubi inceptum fuerit, sed perperam, & falsè docet hæc opinio contra immunitatem Ecclesiæ, concedendo iurisdictionem laico iudici contra heredem clericum, quamvis ibi sit causa capta, & contestata cum laico defuncto. Quare verissima est contraria sententia ex trito principio iuris, quod clericus coram seculari conveniri non potest, & ratio est manifesta, quia ex eo quod coram laico, & seculari sit radicatum iudicium nulla in clerico acquiratur iurisdicção, quia ecclesiasticæ iurisdictionis, vel ad procedendum in causa pertinente ad clericum, ut reum iudex secularis est omnino incapax in capacitate omni humano iure indispensabili, ut late ostendimus supra

*Clem. quæ
vis do for
ro comp.
Clem. cū
c. 2. de se-
questro.*

*Sup. hoc
tit. n. 106*

*Sahag. in
com. bu-
ius text.*

*Sanchez
ubi prox.
n. 13.
Curia 1.
p. 8. n. 8.
l. 1. tit. 7.
part. 3. l.
4. recap.
l. 19. et
21. n. 21.
tit. 22.
Greg. Lo-
pez dist.
l. 1.
Baldus. l.
si prope-
randum. 8
et siquidē*

*Ex c. 1.
cum seqq.
11. q. 1.
ex c. 2. cū
seqq. de iu-
dicijs c.
significa-
de foro
comp.*

*Supra tit
de elect. n.
246.*

supra; & non est eadem ratio de iudice Ecclesiastico respectu secularis, qui remanet hæres clerici, quia Ecclesiasticus, quamvis sit iudex in competens respectu secularis, non est tamen

incapax, ut in concusum est apud omnes, & ideo ratione radicationis causæ fit iure iudex hæredis secularis, qui hæreditavit bona clerici defuncti.

CAPVT CVM CAUSA XXII. HVIUS TITVL. CVIVS
species sic se habet.

VM Causa verteretur super quibusdam decimis inter Archiepiscopum Montis Regalis, & Archiepiscopum Rosanensem eius determinatio fuit commissa Archiepiscopo Panormitano, & Capuano, & Reginensi, & ex his tribus duo citaverunt Archiepiscopum Montis Regalis, qui comparuit intra terminum coram duobus, qui omisso tertio citaverant eum, & nolens respondere citationi, dicebat se stare iudicio coram ipsis non debere, duplici de causa, prima quia negotium tribus fuerat commissum, & ideo duo sine tertio, qui nec se excusaverat, nec misserat suas vices alicui, non potuerunt cum citare, neque ipse coram eis respondere: secunda quia ante noticiam, & citationem prædictam ipse citatus misserat suum Nuntium ad Sedem Apostolicam allegando super hoc quandam decretalem alexand. III. sed duo iudices has exceptiones admittere nolentes pronuntiaverunt, ut coram se ipsis responderet, & cum ab hac pronuntiatione appellaverit ad Papam, processerunt non obstante in causa, & adversarium induxerunt in possessionem decimarum. Mandat ergo Papa alijs iudicibus, quod si constet de prædictis restituantur decimæ cum fructibus inde perceptis ipsi appellanti postquam num eius accessit ad Papam, siue spoliatio facta fuisset per potestatem laicalem, siue per ipsos duos iudices; sed salvo partium iure ad post modum.

133

CONCLUSIO. Causa
tribus simpliciter
commissa, à duo-

*C. causam
matrimonij
de offi. dele-
gati l. 1. & si
appellans à
determinato
fuerit duo ex
tri bus ff. de
re iudica-
ta l. si in-
ter l. si ex
ff. de recep-
sarib. c. 9.*

*17. tit. 22
partit. 3.*

Molina

tract. 5.

disp. 24.

Curiap. 3.

p. 1. c. 2.

p. 1. 8. si

duob. de

appell.

Supra hoc

tit. n. 64.

consult. 10.

bus sine tertio determinari non potest, & si appellans à determinato fuerit spoliatus restituitur. Hæc conclusio præter præsentem decisionem probatur alijs iuribus, eademque conclusio nem præter glossam ad hunc textum, & communiter repetentes, illustrent, Molina, Curia Pisana.

134

Sed contra conclusionem fit primum argumentum de sumptum ex hoc iure cap. si duobus, ubi tenet sententia excommunicationis lata ab eo, qui iudex non erat, propter contumaciam illius, qui appellavit ad Papam, quia non comparuerat coram Metropolitano à quo fuerat citatus: ergo similiter tenere debuit sententia pronuntiata ab his duobus delegatis, contra archiepiscopum nolentem respondere, & ad Papam appellantem.

Secundum desumitur ex eo, quod spoliatus non debet restitui, nec potest absque eo, quod adversarius cite- tur, & audiatur, ut diximus supra ex capite consultationis: ergo non debuit in hoc nostro capite mandari statim Archiepiscopum Montis Regalis restitui in prædictas decimas, & fructus inde perceptos.

Tertium argumentum, nam prædicti duo iudices non possunt citare, nec compellere tertium iudicem simul nominatum, ad hoc, ut ventat: ergo ne partibus inferatur præiudicium, & ne duo concurrentes spectando maneant, debent procedere ad causæ determinationem, etiam tertio non citato, antecedens probatur, quia prædicti duo nullam in tertium habent potestatem, ut certum est principium apud iuris peritos.

*Cap. intro-
nuit de
elect. c. ff
ad frab.
ille à quo
q. temp.*

135

His tamen non obstantibus sustinenda est nostra conclusio, cuius decisionis ratio redditur à Pontifice, quia exceptiones, quas spoliatus allegaverat noluerunt audire, ut in corpore textus continentur, delata enim causa ad Papam, qui iam manus appossuerat ante quam litteræ commissionis iudicibus intimarentur, ut dicebat archiepiscopus, debuerunt abstinere à causæ cognitione. Deinde secundo, quia cum tres essent nomi-

nati iudices duo tertio non vocato non habebant iurisdictionem, qualis à Papa concessa fuerat, qua propter irritum fuit, quidquid, super negotio egerint.

*Gloss. hic
n. 60. litt. G.*

136

Ex quibus ad primum argumentum respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ratio disparitatis, quam tradit glossa consistit in eo, quod in primo casu Metropolitanus, qui excommunicavit contumacem, qui appellaverat ad Papam, ignorabat eam ad Papam delatam fuisse per contumacis appellationem, & ex alia parte, vere se considerabat iudex, etiam appellationis ad quem, etiam altera pars ab eodem iudice à quo appellaverat, qua interveniente ignorantia bona fide pronuntiavit sententiam excommunicationis in contumacem, qui non possuit exceptionem causam iam per suam appellationem ad Pontificem devolutam esse: unde merito debuit tenere excommunicatio, quia excommunicatus vere contumax fuit: at in nostro casu omnia e converso accedunt, nam archiepiscopus excepit duo: primum, quod causa iam erat posita coram Papa. Secundum, quod duo iudices sine tertio coniudice non poterant procedere in causa, & sic ratio disparitatis est manifesta.

137

Ad secundum argumentum respondetur concedendo antecedens, & negando suppositum consequentis, supponit enim, quod in nostro casu fuisset archiepiscopus suis decimis spoliatus mandatur restitui sine citatione, & causæ cognitione, quod falsum est, nā Papa tale non mandavit, sed consulto præfert in sua decisione illam clausulam, scilicet, quatenus si vobis constiterit, quare voluit, ut iuridici constasset.

138

Ad tertium respondeo concessio antecedenti, & negando consequentiam, quia quamvis non possint duo iudices citare alterum coniudicem, ut ibi docet glossa per modum imperij, possunt tamen per modum notitiæ, & ad monitionis, quasi vocantes eum, ut veniat, vel vices suas alteri committat, aut ab hoc munere se excuset, & tunc si nihil respondeat, vel si promittet ve-

*Gloss. hic
n. 80.*

O

pire,

Arg. 3. q.
9. d. cerni
mus. 19 ff.
de re iudi
cat. l. con.
tum.

nire, & signato die non venerit, nec causam renunciet præsumitur iuxta regulas iuris venire nolle, & se excusare, aut maliciose agere, & tali casu valide procedent in causa duo iudices soli, quia apud duos remanet integra iurisdictio.

139 Huius decretalis Epistola auctor fuit Innocent. III. eam scribens Reginensi Archiepiscopo, & Episcopo Cephaludensi, & ut ex historijs refert Gonzalez, Civitas hæc, quæ dicitur Urbs Regium, nobilissima adeo est, ut nulla magis, excepto Roma. Adeoque antiquissima, ut prima ficerit, qui in Italia fidem Christi Domini nostri acceperit ab eiusdem Domini SS. Apostolis, Petro, & Paulo, à quorum tempore obtinet Ecclesiam Cathedralem, Stephano eius primo Episcopo à D. Paulo ordinato, estque sita in Provincia Calabriæ in prædicto Regno Italiæ, & totius Calabriæ Metropolis, deinde Cephaleris civitas est vetus Siciliæ, cuius mentionem Ptholomeus, & Cicero faciunt, haber, etiam Ecclesiam Cathedralem. Cuius, etiam Regni Siciliæ civitas est, quæ dicitur Mons Regalis, in provincia Panormitana, quæ brevi noticia locorum, & personarum Ecclesiarumque data, more solito sequuntur quæstiones appendices, ex hoc capite, sed contenti ex hic dictis, & supra, & dicendis sub titulo de exceptionibus, unicam libuit, quæstionem excitare moralem occasione illorum verborum textus, Cum fructis inde perceptis.

Supra hoc
tit. d. nu.
8.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An qui titulo, & bona fide retinet rem alienam teneatur cum fructibus eam restituere recedente hac bona fide?

140 PRO Huius quæstionis intelligentia supponendum est pro certo apud omnes doctores, quod radices, aut tituli quibus aliquis restituere tenetur sunt duo, vel simul concurrentes, vel tantum, etiam

vnus sufficit, v.g. vel titulo rei acceptæ, & iniustæ actionis, ut quando quis furatus est equum, aut bobem, quem retinet tenetur restituere eum tum quia retinet rem alienam, tum etiam ratione iniustæ actionis, quia accipiendo iniuste egit, vnus autem tantum titulus concurret, quando ratione rei retentæ, seu acceptæ, quis restituere tenetur, v.g. habens rem alienam sine iniusta acceptione, quia emit eam à latrone, vel inter bona hæreditaria res aliena reperitur, alter titulus solus est ratione iniustæ actionis, v.g. qui damnum intulit alteri absque eo, quod aliquid recipiat, ut qui tollit famam, aut igni tradit res alienas tenetur restituere ratione iniustæ actionis, quamvis nihil retineat, & deficientibus his duobus titulis amobus nulla resultat restitutionis obligatio vide Ledesma.

Ledesma. 2
p. 1. r. 8. c.
3. conclus
3.

141 Quo supposito pro parte negativa arguitur primo, quia non est eadem obligatio restituendi in eo qui retinet rem alienam cum mala fide sciens, quod est aliena, & forte, quia ipse eam furatus est, quam in eo, qui eam retinuit bona fide, sed qui mala fide rem alienam retinet ad nihil aliud tenetur quam ad restituendum rem ipsam cum fructibus, si est fructifera: ergo, qui bona fide retinuit, satisfaciet rem tantum alienam restituere: ergo in nostro textu plus iusto mandatur restitui, scilicet, decimas cum fructibus inde perceptis, probo cosequentiam, quia ex vi sententiæ illorum duorum iudicum titulo, & bona fide possidebat: ergo sufficebat restituere decimas tantum sine fructibus, ut docet Sa, & alij.

Emman.
Sa, v. resti
tui. n. 16.

Secundum argumentum sit, quia talis possessor bonæ fidei hac recedente non tenetur restituere ratione iniustæ actionis, vel acceptionis, quia iuste possessionem obtinuit, ut supponitur, sed tantum tenetur ratione rei retentæ, sed potest accidere, quod iam fructus non extent, sed quod sint consumpti, vel deperditi: ergo non tenetur eos restituere immo neque ipsa res bona fide retenta, si stante hac bona fide periisset, ut vtrumque docent doctores inter quos Navarr. Ledesma, & alij, quia tunc nec

Navarro
in summ.
c. 1. n. 7.
et 8
Ledesma
ubi prox.
c. 14. con.
4. dub. 3.

nec tenetur ratione rei acceptæ, aut retentæ, quia non retinet, nec ratione iniustæ actionis, quia nullam fecit: ergo non tenetur.

Tertium argumentum, sic quia mediante bona fide titulo, & possessione præscribitur per spacium trium annorum, saltem respectu bonorum mobilium, cuius modi sunt fructus rei: ergo saltem hoc tempore elapso possessor bonæ fidei non tenebitur illos restituere, non debuit ergo mandari in nostro textu fructus absolute restitui cum re.

Quartum argumentum desumitur, ex eo quod inter prædictas partes vertebatur causa super quibundam decimis: ergo ille qui per iudices missus fuit in possessionem, nec decimas, nec fructus inde perceptos restituere tenebatur, adminus autem quam per iustam declararetur, auditis partibus, sententiam. Et confirmatur quia in dubijs potior est conditio possidentis iuxta vulgarem iuris regulam: ergo non debuit, qui possidebat compelli ad restitutionem.

Quintum argumentum, quia fructus rei saltem industriales, & provenientes ex fundis super quibus lis vertebatur, posteaquam à solo separantur, & percipiuntur acquiruntur domino eos bona fide possidenti fitque dominus illorum, ut probat Paulus, Laim. ex legis dispositione civilis sic dicentes: *Si quis a non domino fundum bona fide emerit, vel ex donatione, alia iusta causa, atque bona fide acceperit, naturali ratione placuit fructus, quos percepit, eius esse pro cultura, & cura.* Probat quibusdā legibus, & quod sic in foro externo practicatur: ergo in nostro casu possessor bonæ fidei fructus restituere non debet, nec Innocentius III. sic mandare debuit.

Sextum, quia postquam super aliquo maioratu, v. g. movetur lis consuevit senatus Regius tenutam, seu possessionem vni ex partibus tribuere, & in possessionem mittere donec super rei proprietate litigatur, in quo casu, quamvis possessor, cui data fuerat tenuta vincatur à parte adversa, non mandatur, ut restituat fructus, & emolumenta præcepta ex bonis maioratus, sed tantum eiusdem bona, & proprietatem,

non alia ratione nisi quia bona fide, & auctoritate iudicum in possessionem missus fuerat: ergo similiter deberet in nostro casu praticari.

142 His ita præmissis ad præsentem quæstionem respondeo his assertionibus. Prima assertio. Qui retinet rem alienam non solum, quando furto, aut dolo eius habuit possessionem; sed etiam quando bona fide eam accepit tenetur statim postquam cognoverit eam restituere vna cum fructibus, qui ab ipsa re non sunt separati, prima pars huius conclusionis, quando, scilicet furto, aut dolo accepit rem est manifesta apud omnes, & ad salutem necessaria, quam ex celebri Augustini testimonio probat Magist. Sententiarum, & cum ipso omnes doctores, dicit enim Augustinus sic: * si res, propter quam peccatum est reddi potest, & non redditur poenitentia non agitur, sed simulatur, quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum,* unde D. Thomas, & cū ipso omnis theologorum schola docet restitutionem rei ablatae esse ad salutem necessariam, vel res ipsa ablata, vel si non potest ipsa res, quia non extat pro ea iustum pretium, & dixi simul cum fructibus ab ipsa non separatis, quia prout sic sunt partes eiusdem rei, ac proinde cum ipsa re sunt restituendi absolute quando sunt naturales, & producti absque industria retinentis, aut possessoris, quales sunt in arboribus poma, & alia huius generis, in pratis erbæ, & in animalibus factus deductis tamen aliquibus expensis, si ad eorum vberiorum productionem adhibitæ sunt, quia dominus rei ablatae non debet habere maius lacrum ex re sua sic ablata, quam haberet ex ipsa in suo usu, & administratione remanente cuius communis ratio est quia cū per furtū nō transferatur rei ablatae dominium, sed semper manet apud dominum, ipsi domino ubique fuerit fructificat, unde iure debentur fructus cum re: sic docent omnes, ut Laimam, Ledesma, Molina, & alij, ex varijs iuribus, vel si iniuste retinens omissus fuit, & sua omissione prædictos fructus naturales res ablata non prouexit tenetur ad eorum integram restitutionem, vise,

Mag. in
4. dist. 16
et August.
tit. 4. de
vera, et
falsa poe-
na c. 14.
et 15. et
epist. 54.
ad Mace.
et refert.
14. q. 6.
cap. 1.
D. Thom.
2. 2. q. 62
art. 2.

Laim. 1.
3. de iust.
tr. 2. c. 3.
n. 5. d. ad
verr.
In inst. de
rerum di-
visione.

Laimam
prox. d. 1.
3. tr. 2. n.
4.
Molina. tr.
2. t. 3. dist.
719.
Ledesma. d.
p. 2. c. 24.
conc. 6.
L. si quis
sciens ca-
de rei vin-
dic. et si
sit unco-
instit. de
rerum di-

nem, quos res produxisset in potestate proprii domini si existeret, deductis expensis, simul, etiam cum damnis, qui perse, & directe ex carentia rei iniuste ablata secuta fuerunt.

143 Secunda assertio. Qui retinet bona fide rem alienam, statim, ac cognoverit alienam esse tenetur si extat cum fructibus restituere, sed si iam non extant, sed, vel quia perierunt, vel ipse possessor bona fide consumpsit, nihil restituere tenetur, præter illud in quo factus fuit locupletior, ut si, v.g. quis emit bona fide equum à latione, si eadem bona fide vendidit eodem precio, si post venditionem sciverit furto priorem venditorem habuisse, emptor, & iterum vendens bona fide ad nihilum tenetur, nisi in illo excessu, quo magis, quam emerat vendidit, prima pars huius condusionis, quæ ab eisdem traditur auctoribus, probatur, quia nullus est titulus, quo teneatur, scilicet, nec ratione rei acceptæ, quia iam non retinet in se, nec ratione iniustæ acceptionis, quia bona fide accepit, & bona fide vendidit, vel aliter, rem, & fructus consumpsit: ergo nullo titulo restituere tenetur. Secunda vero pars, scilicet, quod tenetur restituere id in quo fuit factus locupletior probatur facile, quia ille excessus existimatur, quasi fructus rei alienæ, ac proinde tenetur restituere ratione rei acceptæ, iuxta probabiliorem, & communio-

*Ledesma
ibi post 4.
conclusio-
nem dub.*

*2.
Nav. cap.
27. n. 8.
Less. l. 2.
c. 21.*

*Sanchez
in sum. t.
c. l. 2. c. 2.
23. n. 28.
Bañez 22
q. 62. ar.
6.*

144 Prima limitatio est prædictæ sententiæ, quod ist qui rem alienam vendidit bona fide maiori precio quam emerat, potest extrahere ex illo maiori precio, primo expensas, si rem melioravit. Secundo omnes, etiam sumptus, quos possuit, & tributa, quæ solvit, & ex venditione resularunt. Tercio estimanda est, etiam industria, & sollicitudo, quam adhibuit, quibus omnibus prudenter pensatis, exceptisque ab illo excessu si aliquid remansit tenebitur restituere in quo sensu loqui-

tur Diana, & Molina de iusticiæ, & iure, ut ipsi se explicant existimantes prædictum excessum non esse fructum rei, sed proprium effectum industriæ. Cæterum si huiusmodi excessus provenit ex eo quo res accepit maiorem æstimationem ex penuria, & inopia rerum illius generis deductis prædictis proculdubio excessus restitui debet, quia tum pro fructu rei reputari debet.

*Dian. p. 3.
tr. 9. ref.
41.
Molin. l.
3. tra. 2.
disp. 721.
n. 10.
Less. l. 2.
c. 14. dub.
5. n. 29.*

Secunda limitatio est, quod si ille excessus bona fide consumptus est à venditore, aut perijt non tenebitur illum restituere, si ex eo locupletior factus non est, quia est eadem ratio, ac de re ipsa.

145 Tertia assertio, possidens bona fide rem alienam, & eadem bona fide eam in alium transulit, sive venditione, sive permutatione, aut donatione, non solum tenetur restituere omnes fructus, quos deductis expensis, ex tali re aliena perceperat, sed etiam tenetur restituere precium rei venditæ, hæc assertio iam extat, quoad primam partem supra in prima assertione, quoad secundam vero non est parva controversia inter doctores quorum plures existimant ad nullam restitutionem teneri, ut in secunda assertione dixi quia bona fide emit, & bona etiam fide vendidit, ac proinde liber manet à restitutione rei venditæ, quia respectu veri domini talis rei ad nihil manet obligatus nisi forte in eo in quo factus est locupletior, quando rem vendidit plaris, quam emerat, & in hoc sensu intellecta sententia Lessij, Molinæ, & aliorum quos refert Diana hanc tractas difficultatē propter rationem ibi datā, tenet. Vnde tota difficultas remanet in inquirendo si teneatur restituere pretium rei venditæ, quod accepit ab emptore, qui emit existimans rem non esse furtivam; in hac quæstione Molina constans est in pluribus locis contractum fuisse validum, quia in re vendita non consistebat vitium, sicut quando venditur vna res pro alia, ut plumbum pro argento; sed in eo quod erat aliena, ac proinde affirmat, etiam venditorem sibi comparasse dominium pretij, ita, ut theologos hos dicat (satis aere) ignorantes esse, & minime penetrantes

*Less. Mol.
Dian. pro
xime citati.*

*Molin. l.
2. tra. 2.
disp. 721.
n. m. 8.*

res apertissimas iuris civilis sanctiones, ex eo quod doceant esse talem contractum nullum, & iudico quod non obstante tali censura in gravissimos theologos, & sanctionibus civilis iuris, quibus Molina fidit, ratio theologorum magnopere fundatur eleganti ratione, quia nullus est ille contractus, qui non est voluntarius, quia omnes humani contractus consensibus constituentur, quibus deficientibus corruunt, quod Molina non negat, nec potest, sed in hoc praefacto contractu emptori non est voluntarius in dando pretium pro re furtiva, quae ei venditur à venditore tamquam à proprio domino: ergo nullus est contractus, quia ignorantia, quae patitur emens reddit eum in voluntarium, quia omnis ignorantia causat in voluntarium, ut docet D. Thom. simpliciter, & absolute, in casu quo si homo sciret non faceret, sed in nostro casu si emptor sciret, rem quam mercatur, non esse vendentis, quamvis bona fide vendat, sed esse aliena nullatenus emerret, nec pecuniam suam traderet, cum remaneat subiectus, ut à proprio domino vindicetur: ergo optime philosophantur theologi, quidquid dicat Molina, & Legistae, quod talis contractus est nullus ex defectu voluntarietatis, & consensus.

146. Ceterum si contractus sit validus siue invalidus convenit Molina cum theologorum praedictorum sententia in eo quod, venditorem etiam bona fide, qui accepit precium pro re vendita, teneri de evictione ipsi emptori eumque indemnem sescvare, immo eum quærere, & pretium male acceptum, veritate aperta, reddere, & reassumendo re venditam proprio domino reddere, vel in probabili opinione latronem quærere, & ex eo pretium suum exigere ei reddendo rem furtivam, & quod vendens bona fide rem alienam teneatur quærere emptorem, & deceptionem, & dolosum contractum dissolvere probatur: tum quia secundum se contractus fuit illicitus, quamvis per accidens ratione ignorantiae, & bonae fidei, non fuisset peccatum, tum etiam quia talis emptor est proxime expositus, ut veniat dominus rei, & sibi vindicet tanquam rem suam ad quam exigendam directe, & immediate redet ipsius res dominus, quam statim

iudex mandabit ei effective tradi, salvo iure possessoris eiusdem rei contra venditorem, & quod executio in ipsius possessorem sit facienda docet ipse Molina: ergo in foro conscientiae venditor etiam bona fide, etiam si domino rei venditæ nihil restituere teneatur, ut dixi in secunda assertione, tenebitur reddere pretium rei secundo emptori, ut cum servet sine iniuria, & lachione.

147. Hæc tamen vera doctrina patitur limitationem, scilicet, quod si ante quam hoc pretium fuerit restitutum illa res casu fortuito perisset apud ultimam emptorem, vel illam prodige consumpsisset bona fide existimans esse suam ad nullam restitutionem ipsius in pretij recompensationem teneretur venditor, quia ex eo quod res perijt, omnes, qui fuerat eiusdem possessores bonae fidei à restitutione manent liberi, quia proprio domino perijt, & sic proprius dominus eam perdere debet, vel ille qui male fidei possessor cepit alienare, quia iste tenetur ratione iniustae actionis, ceteri autem nullo titulo tenentur, quia nec ratione rei retentæ, quia iam perijt, nec ratione iniustae actionis, quia bona fide, & sine peccato vendiderunt, sic Molina citato loco.

148. Ultima assertio. In casu nostri textus optimo iure Innocentius Tertius mandavit restitui decimas cum fructibus, in quorum possessionem missus fuerat nulliter, & absque iudicum iurisdictione Archiepiscopus Rosanensis, quia alter Archiepiscopus, scilicet, Montis Regalis vere fuerat à sua possessione spoliatus, quod fieri non debet quousque auditis partibus sententia feratur, ut constans est doctrina ex toto titulo de restitutione spoliatorum, praecipue ex duobus capitibus, & consonant leges Regiae nostrae, ut tradit ex practica Curia Philipica: igitur praedictus possessor intrusus debuit restituere decimas illegitimo, tunc titulo possessas simul cum fructibus, tam naturales, quam mixtos exceptis expensis; non tamen mere industriales, quae industria, & si licitudine ipsius possessoris correspondent. Quare quamvis ante mandatum Papae ex virtute iudicum sententiae, aut possessionis, adesset

Molin. d.
l. 2. r. 2.
disp. 34.
num. 120

Ex c. liti
5. & con-
querente.
Curia 2.
p. 8. 28. n.
5. ex l. 18
tit. 10. p.
6. & ibi
Grego. Len
per.

bona fides, possessor retinere decem-
mas, & fructus excusante probabili
ignorantia dummodo crassa, aut affectu-
tata non esset, ut docet cum alijs Diana.
1014907 Ex his ad primum argumen-
tum responderetur concedendo maio-
rem, & distinguendo minorem argu-
menti, nam possessor malae fidei non
solum tenetur restituere rem alienam
cum fructibus, ut conuenit, sed etiam si
eam alienaverit, & etiam si fructus eius-
dem non exierint, quos res produxit, &
eos quos potuit producere in potestate
proprij domini existens, & etiam si
nihil sit si non sit praedictis fructibus fa-
ctus locupletior tenetur de rigurosa
iustitia restituere, & alias peccat mor-
taliter, ad quae omnia tenetur adminis-
tratione iniusta acceptionis, vel reten-
tionis, immo, & in communiore opi-
nione etiam si respiciat apud ipsum ma-
lae fidei detentorem tenetur, eius resti-
tuere pretium aequivalens. Quamvis in
hoc sic limitat, nisi res absque culpa fu-
erit perierit, eodem modo apud ipsum
etiam perierat dominum, a quo si
ablata non fuisset, quam opinionem
iudicat, & bene Diana probabilem,
quia alias dominus rei lucrum habe-
ret eo quod sibi fuerit sublata. Quare
qui furatus est pecuniam ante quam
moneta mutaretur in minorem valo-
rem si fuisset casus, ut domino mi-
nueretur, sicut diminuta fuit furi satis
erit, si diminuta restituat, etiam si fur
eam consumpserit ante pragmaticam,
quia hoc ex eius industria provenit, se-
cus vero si dominus etiam consump-
sisset.

150 Loquendo autem de pos-
sessore bonae fidei valde diversa est
doctrina, ut iam dictum est, non enim
tenetur restituere fructus rei nisi in eo
in quo factus locupletior, quado bona
fide eos consumpsit, ut si v. g. aliquis
invitatus ad coenam splendidam ab
amico de epulis furto habitis, quod
postea rescivit invitatus, solum tene-
tur restituere in eo in quo ex illa coe-
na fuit factus locupletior, scilicet, tan-
tam quantitatem quam ipse coenans

moderate, ut solebat, de suis bonis
excusavit, & sic de alijs similibus, ut
docet cum Sanchez, & alijs, ut pro-
babilius Diana, & praeterea, quia pos-
sessor bonae fidei non tenetur restitue-

re fructus qui non exierint, vel quia pe-
rierunt, vel eos donavit, aut prodigo
consumpsit, nisi ad summum, eam eo-
rum quantitatem, in qua fuit factus lo-
cupletior, ut iam dictum est, nec obstat
in nostro textu, quod ille possidebat
sententia iudicis, quia, si a iuris ad-
iudicationem, & sententiam istius archie-
piscopus bona fide consumpsit fructus,
non tenetur eos restituere usque ad in-
timationem mandati Papae, & tunc so-
lum illos, qui existerent, secundum pro-
babilem sententiam, quam cum alijs
docet Laiman existimans bonae fidei
possessorem, qui fructus repraesentim
industriales ante litis contestationem
consumpsit, ad nullam restitutionem
obligari tamen ex illis locupletior fa-
ctus sit, quam etiam tenet Less. San-
chez, & alij plures, esseque receptam
in foro iudiciali.

Ad secundum responderetur:
quod decisio textus praescindit ab ac-
cidentibus, in argumento relatis, &
supponit illud quod stat per se, & ex
naturae ipsius rei, quare in praedictis
casibus supposita bona fide standum
est doctrinae traditae de possessore bo-
nae fidei. Praeterea quod in casu
huius textus non poterat Archiepi-
scopus liberari a restitutione rei cum fru-
ctibus si in iudicio plenario, seu pe-
titorio vinceretur, quia iam lis mo-
ta erat, ut patet ex textu in illis ver-
bis: *Cum causa verteretur*. Quare iux-
ta sententiam probabilem traditam
numer. antecedenti tantum poterat
retinere fructus perceptos, & con-
sumptos ante litis contestationem, Vnde
tenetur statim ratione rei accep-
tae.

152 Ad tertium responde-
tur ex communi doctrina doctorum
concedendo posse fructus rei posse-
sae a possessore bonae fidei usufructu
per triennij spacium, quia sunt res mo-
biles, quae stante bona fide, titulo,
& possessione usufructuantur, & eo-
rum dominium acquiritur ab eo, qui
capax est dominij, sicut, & de re-
bus immobilibus docet etiam Mag.
Sotus de iustitia, & iure si possi-
deantur hac bona fide per spacium
a lege praescriptum, sine temporis
intervallo, idem Laiman, Ledesma,
Sanchez, & omnes.

Ad

Laim. l. 3
c. 3. n. 7.
Less. l. 2.
c. 14. dub.
2. c. 10.
Sanchez in
summu. cit.
c. 23. nu.
73.

Sotus l. 4.
q. 5. ar.
pag. 197.
Laim. ubi
prox. n. 8.
& alibi.
Sanchez
etiam cit.
c. 23. nu.
87.
Ledesma. p.
2. sum. tr.
8. ca. 14.
sub sess. 6.

Dian. 3.
p. r. 5. ref.
43.
Sanchez.
in summu.
r. 2. lib. 2.
123. n. 54

153 Ad quartum respondetur concedendo citari, aut audiri debere, ille cui mandatur facere restitutionem in utroque iudicio, tam possessorio, quā petitorio, quod quidem factum est, quia ante quam mandet Papa, ut iudices delegati compellant ad restitutionem decimarum cum fructibus, prae-mittit in suo decreto, illa iam recensita verba, scilicet, *Si constat de praedictis* in quibus satisfacit iudicibus, quod prius procedant auditis partibus sumariissime, & etiam salvat partium ius ad post modum. Et ad confirmationem desumptam ex regula, quod in dubijs potior est conditio possidentis respondetur, intelligi de possessore, qui alterum ad possidendum non spoliavit non vero de spoliatore, ut in nostro casu.

154 Ad quintum desumptum, ex civili lege respondeo, quatenus possit contrariari utriusque dictis, vel quod illa lex est permissiva, ad evitandas lites introducta, quae, ut alibi cum D. Thoma diximus non respicit forum animae, in quo viget lex divina, quae nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium, vel, quod ibi consultus tantum voluit statuere in illis verbis, scilicet, *Placuit, fructus quos percepit eius esse pro cultura, & cura,* idest, vlli fructus, quibus pro cultura, & cura fundi deberentur, quod non

negamus, quia possessor bonae fidei, immo, & malae iuste potest deducere laborem expensas, & curam, quae exhibuit in colendo fundum, vel alias res fructiferas unde non contra nos.

155 Ad ultimum denique respondetur, negando antecedens, & consequentiam, & ad probationem nego similiter esse possessorem bonae fidei cum cui data fuit maioratus tenuta, quia à die litis motae in qualibet possessione rei non remanet bona fides, quae non compatitur cum dubio, quia qui dubitat an res sit sua, necne non est in bona fide, quia omnis possessor post litis contestationem efficitur malae fidei, ut ex quodam textu docent doctores citati supra, quia incipit dubitare de iure suo, ac proinde cogitur, & cogi debet à regio senatu non solum restituere, si victus fuerit, proprietatem maioratus, aut alterius cuiuslibet rei, sed, etiam fructus, & proventus, quos tempore litigis percepit, deductis tamen expensis, quas adversarius fecisset ad eos percipiendos, ne locupletetur cum alterius iactura contra iuris regulam, praeter quam, quod in nostro casu possessio tradita fuit per spoliationem in debitam à iudicibus iurisdictionem carentibus, ac proinde iuste decrevit Pontifex mandans rem cum fructibus restitui.

Supra n. 50.

L. nam hoc natura 13. ff. de conditione in debiti.

CAPVT QUÆRENTI XXVI CUIVS HÆC EST species.

INDEX Delegatus à Papa tulit sententiam definitivam, & quia condemnatus non parcebat sententiæ ipsum excommunicavit, quæsitum fuit usque ad quod tempus iudex posset ipsum excommunicatum parere volentem absolvere, quia quidam dicebant, quod cum functus fuisset officio suo ulterius non possit ipsum absolvere, alij autem quod eius iurisdictione durabat usque dum sententiæ pareat. At Papa omisis opinionibus statuit, quod iudex dele-

gatus ab ipso, non solum vsque ad quatuor menses, qui dantur condemnatis ad solvendum debitum; sed etiam vsque ad annum iurisdictionem suam possit exercere, sicut servatur in illo, qui ante litis contestationem contumax invenitur.

HVC SPECTAT CAPVT SIGNIFICASTI VII. HVIVS tituli idem habens.

QVANDO Scilicet iudex ordinarius non vult, aut non potest sententiam delegati exequi, ipse delegatus auctoritate Papæ possit executioni mandare, & resistentes sententia Ecclesiastica coercere.

156

CONCLUSIO. Delegatus Papæ potest, exercere iurisdictionem,

*Ex c. passo
ralis 28.
§. quia ve-
ro.
C. ex litte-
ris 29. §.
ad execu-
tionē hoc
tit.
C. pasto-
ralis 11. §.
parva de
effi. ordi.
Cap. sicut
12. hoc
tit. 16.
L. si reus
71.
Barb. in
colect. ad
hunc tex.
Menoch.
de arbitr.
licas 74.
n. 49.
Sahagum
ad hunc
tex. signi-
ficat.
Solorg. t. 2
de iure in
diar. c. 29
Petr. l. 5.
part. tit. 5
cap. 7.
Mend. in
Bull. disp.*

nem, etiam functus officio suo prolata sententia eam exequendo quando ordinarius non vult, aut non potest, aut, etiam ipsum reum excommunicavit, quia parere sententiæ non vult si pareat intra vnum annum potest eum delegatus absolvere hæc conclusio, quoad utramque partem liquido constat, & prefatis textibus, quæ, & probatur insuper ex alijs iuribus hanc nostram conclusionem præter congestos à Barbof. illustrant Sahag. Menoch. Solor. Petrus Greg. P. Mendo, & alij, quos refer Dominus Emmanuel González.

157 Sed contra consensionem, quoad veramque partem fit primum argumentum, quia, ut supra diximus ex hoc ipso iure postquam iudex delegatus pronunciat suam sententiā functus est officio suo, & consequenter ulterius iudicare non potest: ergo non remanet iurisdictionem in delegato, nec ad executionem sententiæ, nec ad absolvendum excommunicatum sententiæ parare nolentem, antecedens constat ex supra dictis.

Secundum argumentum ex hoc ipso iure in quo disponitur, quod quando causa delegata committitur infra certum terminum absolvenda, transacto termino expirat iurisdictionem, sed in

nostro textu, quærenti contrarium disponitur, quia per cognitionē hæc iurisdictionem prorogatur, ut iudex delegatus possit absolvere excommunicatum: ergo in hoc textu Papa sibi ipsi contrariatur antecens constat ex expresso textu.

Tertium argumentum fit contra illam textus propositionem, scilicet, quod ad solvendum debitum conceditur à lege tempus quadrimestre, quia contrarium disponitur per leges nostri Regni, quia secundum eas, & receptam praxim sententia in via executiva statim executioni mandatur non obstante appellatione, & etiam in ordinario si appellatio non interponatur, ut ex ipsa lege, & Regnicolis affert Curia Philipica: ergo decisio nostri textus quærenti non est recte tradita.

158 His tamen non obstantibus, vera est proiacta conclusio quoad utramque partem, & utriusque textus decisio iuste tradita, nam in dicto capite quærenti Summus Pontifex, ut utramque sententiam ad debitum reduceret modum vnum invenit mediū, in quo eas concordat, scilicet, quod delegatus Papæ possit uti iurisdictione sibi delegata per spacium vnus anni: est namque mediū respectu extremorū fedes virtutis, vnde dicantabat poeta est modus in rebus, sum certi deniq; fines, quos vltra citraque, nequit consistere rectum,

37. q. 5.
n. 35.
Gonzal. in
comm. ad
hunc tex.
significa-
sti.
Supra ex
c. in litt.
n. 25. hoc
cod. tit.
Ex expres-
so cap. de
causis hoc
tit.
L. 3. §.
19. n. fin.
tit. 21. l.
4. recap.
Curia 2.
p. 6. 22.
n. 3.
Covarr.
pract. qq.
123. in
fin.
Decisio.

Orating
Poeta.

& D. Thom. docet ex philosopho, quod virtus moralis consistit in medietate: ergo iuste assignavit Papa prædictum tempus, & idem dicendum est quoad primam partem, quia si ordinarius nollit, aut non posset exequi sententiam, ne remaneret illusorium iudicium delegato oportuit, ut ipse exqueretur sententiam.

*Supra hoc
tit. n. 38.*

159 Vnde ad primum argumentum respondetur, quod sicut supra diximus, dum sententia pronuntiata à iudice delegato ab ordinario cum effectu non est executioni madata adhuc pendet ab ipso, ut possit resumere causam, & exequi sententiam, & hanc eandem potestatem concedit ei Papa in his duobus textibus, ut sententia delegati habeat suum effectum.

160 Ad secundum respondeo ut responsum est finiri transacto termino sub illa conditione, si sententia fuerit suum effectum sortita, vnde Papa non sibi contrariatur, sed potius debita providentia occurrit difficultatibus, quæ possunt in negotiis suboriri, ut perfectum obtineat finem.

161 Ad tertium respondeo, Pontificem dicentem concedi à lege quadrimestre ad solvendum debitum reo in personali actione, ut notat glossa, ex quibusdam legibus, non vero in actione reali, in qua si reus dixerit se velle parere sententiæ statim cogitur ad solvendum, & si appellatum non fuerit quamvis sententiæ non pareat post decem dies solvere cogitur in foro ecclesiastico, & post quinque in seculari, respondeo in quam loquutum fuisset Pontificem iuxta antiquas leges respectu prædictæ actionis personalis, & omnia cum dependeant ab humano iure possunt variari pro temporum varietate, quare standum est uniuscuiusque loci consuetudini.

162 Auctor primi nostri capituli significasti fuit Alexander III. scribens Episcopo Norvicensi, secundi vero capituli auctor fuit Innoc. III. rescribens Priori Sancti Fridiani, cuius Ecclesia, & Cœventus est Clericorum Regularium, ex quibus ad quæstiones ap-

pendices procedamus.

QVÆSTIO PRIMA APPENDIX.

An reus per sententiam iudicis condemnatus possit uti iuris dilationibus ad solvendam?

163

ET Pro parte affirmativa faciunt sequentia argumenta. Primum sic principium est vulgare, & communiter receptum, quod qui utitur iure suo nemini facit iniuriam, ut ex communi docet Lessius, & omnes, sed qui ad solvendum debitum utitur termino, vel à iure, vel à iudice concessio utitur iure suo: ergo ante elapsum omne tempus sibi concessum non tenetur sententiæ iudicis parere, aut debitum solvere.

Secundum argumentum desumitur, ex communi hominū usu, qui non solvunt sua debita incontinenti, ac possunt, sed plura temporum spatia labi sinunt, ante quam solvant, sed non ideo est dicendum non posse licite uti ad solvendum aliquo temporis spatio, nec huiusmodi solutiones possunt fieri statim, ac tempus solutionis instat.

Tertium nam si statim homo teneretur solvere debitum ex vi præcepti divini, quod est magis quam humanum teneretur vendere bona sua, quibus indiget ad vitam transigendam; immo etiam vili pretio, & etiam cum detrimento proprii sui status, & qualitas personæ, sed leges non obligant hoc rigore: ergo potest licite homo his legum dilationibus, & relaxationibus uti, probo consequentiam, quia omnes istæ leges, sive civiles, sive canonicæ iustæ sunt: ergo eis utens non peccat.

Quartum argumentum, nam sententia iudicis non potest habere maiorem vim, quam lex humana, est enim hominis mandatum, sed lex humana non obligat cum gravi detrimento subditorum, quia potius sibi homo debet subvenire, & familiæ suæ, quia si solvit debitum non occurreret necessitatibus domus suæ, quia charitas bene ordinata incipit à seipso, ut constat ex Divino Præcepto, in quo præcipimur diligere proximum, sicut diligere tenemur nos ipsos, ex quo ut colligunt theologici D. Thom. quod magis tenetur

*D. Thom.
2. 2. q. 27.
art. 7.*

homo

*Gloss. sup.
d. c. quer.
n. 40.
C. de usu
rei iud. l.
4. §. si
quis, & ff.
de rei iud.
l. 2.*

homo se ipsum diligere quam proximum.

Quintum argumentum, nam si non liceret debitoribus uti toto termino sibi concesso à lege, ut aliquid faciant peccaret, qui cum posset non confiteretur peccata sua ante annum elapsum, aut qui non adimpleret testamentum defuncti, cuius est executor ante annum concessum à lege, sed lex ad id non obligat: ergò non tenetur confiteri, neque exequi testamentum ante annum.

164 His tamen non obstantibus, unica conclusione respondeo reum iuste condemnatum per sententiam iudicis, vel alia via alieno debito oneratum nullis posse uti sibi iuris dilationibus ad solvendum quod debet si potest, sed statim tenetur solvere, hæc conclusio habetur expressa apud D. Thom. & omnes eius interpretes, & apud omnes summas in materia restitutionis, & ibidem præcipue Caietanus, quæ conclusio probatur expresso scripturæ testimonio, quod refert D. Thomas respectu Mercenarij: *Non morabitur opus Mercenarij tui apud te usque mane*: ergò neque in alijs restitutionibus faciendis potest fieri dilatio, sed statim restituendum, consequentiam sic probo, nam hoc præceptum solvendi debitum quodcumque illud sit est de iure divino nõ solum ex præallegato testimonio, sed etiã ex alio Apostoli dicentis: *Reddite ergò omnibus debita, cui tributum; tributum; cui vectigal; vectigal, cui timorem; timorem, cui honorem; honorem, nemini quidquam debeatis*: sed nulla humani iuris dispositio potest contra ius divinum solutionem excusare, ut apud omnes notum est: ergò preteritu dilationis à iure concessæ, vel à iudice assignatæ nemo potest differre solutionem rei debitæ, sed statim si potest tenetur, & si nõ facit furtum committit invito domino.

165 Probatur secundo, quia retinens rem alienam invito domino violat septimum Decalogi Præceptum: ergò committit peccatum furti, antecedens probatur; quia quamvis præceptum solvendi alienum sit affirmativum includit aliud negativum, ut ibi explicat D. Thomas & cum ipso Caietanus: ergò istud præceptum affir-

mativum etiam ratione negativi, quod includit obligat, semper, & pro semper non minus quam præceptum non furandi, quod insuper confirmat ipse Sanctus Doctor, ex eo quod qui retinet rem alienam non statim reddens proprio Domino si sit invitatus, impedit ei usum talis rei: ergò irrogat ei iniuria toto illo tempore quo tardat debitum solvere.

166 Denique probatur ex decisione nostri textus *Quarenti*, in quo supponitur iuste iudicem delegatum excommunicare reum non volentem parere sententiæ in qua ei mandabatur solvere debitum; sed excommunicatio de qua loquitur textus, nempe maior non infligitur, nisi propter peccatum mortale: ergò non solvere debitum est peccatum mortale. Nec valet dicere ab hoc peccato liberari saltem pro eo termino, qui illi ad solvendum conceditur, quia obligatio solvendi debitum non oritur ex vi ipsius sententiæ, quæ tantum est declaratoria veritatis, sed ex ipso iure antecedenti, in quo fuit iudex fundatus ad proferendam talem sententiam.

167 Ex quibus ad primum argumentum respondeo, prænotando, ut tetigimus in solutione tertij argumenti, varias fuisse leges, & constitutiones, quibus pro diversis temporibus procedebatur in foro exteriori, & civili contra debitores, iuxta quas fuit loquutus in nostro textu Innocentius III. nam secundum leges duodecim tabularum, ut notat Doctor González triginta dies dabantur debitoribus condemnatis ad conquirendam pecuniam, & triginta dies creditoribus, quod si intra hoc tempus iudicato non satisfecerit tradebatur voluntati creditoris, ut in carcerem debitor detruderetur, ut si aliquis misericordia motus solveret pro eo, cui carcerato creditor alimenta præstare tenebatur, & si nullus pro eo solveret, si cum ipso creditore non paciscebatur pro debito tribus nundis singulis novè diebus præconizabatur, & si nõ esset aliquis, qui pro eo solveret, & postea transactis sexaginta diebus licebat actori vendere, aut capite cum miserum punire, & si plures erant creditores in partes eius corpus secabatur, & hæc erat potius barbara, quam

D. Thom.
2.2.9.62
art. 8.
Caiet. ibi.
dem, &
sum. v.
restit.

Leuit. c.
19.

Ad Rom.
cap. 13.

L. intr. 7.
ff. de re
iudi. c. 1.
3. ff. de
iuris.

L. 2. c. 3.
C. de iud.
c. 1. in
f. 1. in

quam humana lex duodecim tabularum; ut ex ea constabit, & ex pluribus probat prædictus noster doctor, postea vero mitior lex fuit per Legem Iuliam stabilita debitoribus post latam sententiam solvendo dabantur duo menses, in quibus debitor vexari non poterat, nec eius fideiussor conveniri, ut etiam habetur ex ipso civili iure, nec tamen pro debito aliqua futura exigebantur, & si hoc elapso tempore debitor non satisfaciebat suo creditori bona eius vendebantur sub hastatione, quæ si non sufficiebant ad debitum in carcerem eiciebatur donec solveret. Et tandem isti duo menses, & eorum spatium fuit Iustiniani constitutione ad quatuor menses protractum, ut etiam constat ex ipso iure, & de hoc quadrimestri loquitur textus noster.

168 Sed tamen hodie alia inter nos servatur procedendi forma contra debitorem convictum de debito; vel per eius confessionem, vel per publicum instrumentum, seu per sententiam, quæ transierit in auctoritate rei iudicatæ, quando in foro iudicali seculari intra quinque dies post diem notificationis sententiæ reus non interposuit appellationem, & in iudicio ecclesiastico intra decem dies, & si causa est executiva in virtute, scilicet instrumenti, quod trahit paratam executionem, sententia, non obstante appellatione, executioni mandatur, dato tamen fideiussore, per legem Toleti, ab actore interesse reddendi, si appellans causa fuerit sequutus, & in favorem obtinuerit, ita ut actor ante quam debitum percipiat teneatur dare fideiussorem, quamvis reus non appellaverit, quia semper potest sequi causam in via ordinaria: cæterum si debitor non habeat unde solvere possit, satisfaciat si faciat cessionem bonorum suorum, quia facta non potest in carcere detineri, nisi pro debito regali, aut pro pena pecuniaria imposita pro delicto, quam si non solverit in bonis, quia non habet punietur in corpore, ne delicta maneat pro vindicta publica impunita, & si debitum est Regis perpetuo debitores manent in carcerati, siolvere non possunt, aut si non volunt, quæ omnia per Leges Regni sunt exacto disposita, ut praxis fert, & habentur in Curia Philippi.

pica, in pace, & alijs practicis late tractata.

169 Sed his omisis quæ pertinent ad forum iudiciale, & fori, respondendo iuxta forum Poli ad argumentum concedendo maiorem, & distinguo maiorem utuntur iure suo, determinando debita toto tempore dilationum, & terminorum sibi à lege, sive à iudice concessorum siolvere non possunt iuxta dicenda in solutione tertij, & quarti argumenti, concedo maiorem, utuntur iure suo si possunt solvere negotio maiorem, quia cum obligatio solvendi debita sit orta à iure naturali, & divino non habent ius retinendi rem alienam contra voluntatem domini aliquo tempore, sed statim solvere tenentur, neque ab hac obligatione liberantur per dilationes in foro exteriori concessas, quia leges, & iudices iuridice procedendo non possunt restringi ad illud breve tempus, ad quod ius naturale restringit debitorem ad solutionem debitorum, quæ dilationem non admittit, ut probatum est, ac proinde prædictæ dilationes, & termini iudiciales minime favent conscientie debitoris, neque ipse potest illis uti, immo potius si potest solvere tenetur, & si non solvit ultra peccatum iniustitiæ, quod committit tenetur præter capitale debitum solvere creditori omnes expensas, quas in litigando possuit, & damna, quæ ex inde sibi sequuta fuerunt, ad quæ omnia tenetur debitor ratione rei acceptæ, & etiam iniustæ detentionis, quæ æquivalet iniuste acceptionis.

170 Ad secundum respondetur, quod quamvis apud multos sit receptum mora uti ad solvendum, tamen si tales à peccato excusantur est, quia eorum creditores in sufferenda prædicta mora sunt voluntarii, & in eo nullum patiuntur detrimentum, vel quia debitor non potest tam cito pecuniam acquirere, aut bona sua vendere ad solvendum statim; sed in his negotijs, & commercijs moraliter operandum est, iuxta hominum consuetudinem; cæterum, qui habet pecuniam, aut unde facile possit solvere creditori petenti, & nolenti amplius expectare non dubito peccare mortaliter in re gravi debitor, qui potest, & non vult solvere.

non

Curia 2.
p. de iuri-
sio exc.

non solum debitum principale, sed, etiam damna ex eius mora emergentia creditori, quod tamen intelligendum est quādo debitor morosus mortaliter peccavit in mora, nam qui tantum culpam levem, aut peccatum veniale commissit in non solvendo debito tempore, dummodo tamen animum solvendi habeat, excusatur à peccato mortali si pro aliquo brevi tempore rem alienam retinuit, & alias creditori notabile damnum minime sequatur, quia ubi damnum ex mora non sequitur non oritur aliqua restitutionis obligatio, nisi tantum remanet restituendi debitum principale, sic docet Lessius, Sotus, & alij plures quos ipsi citant, & idem docet Ledesma.

*Leff. de
iust. l. 2. c.
7. n. 27.
Sotus. l. 4.
q. 7. ar. 2.
de resol. 1.
argum. de
iust.
Ledesma
l. 2. n. 8.
q. 10. fin.*

171 Ad tertium argumentum responderetur, quod obligatio restituendi, sicut, & alia humana actiones debent per regulas prudentiae metiri, & regulari, quare plures dantur casus, in quibus non tenetur restituere, quia restitutio ad salutem non est necessaria necessitate medij in re facienda, sed necessitate præcepti divini, & naturalis, quamvis in voto, & intentione restitutio omnino, & absolute necessaria sit, quia, ut ex D. Agust. & omnibus doctoribus diximus supra si res debita reddi potest, & non redditur pœnitentia vera non agitur, & quamvis multoties non possit reddi realiter semper potest debitor habere voluntatem restituendi dum possit: hæc autem impotentia non physice, sed moraliter debet considerari, impotentia physica erit, quando debitor nihil habet quo possit restituere: impotentia autem moralis est ea quæ rationabiliter considerata si absolute non reddit debitorem impotentem ad solvendum reddit tamen illum excusatum, & aliquando obligatum ad non restituendum, & hoc quidem considerari debet attentam impotentiam in ordine ad ipsum debitorem præcisse, non considerata necessitate creditoris, vel relative ad ipsum creditorem, qui potest adstringi æquali, vel maiori necessitate quam debitor unde aliquæ regulæ solent dari ab auctoribus ad discernendum critica, hoc sit ergo.

*Supra deo
p. 142.*

172 Prima regula, qui reperitur in extrema necessitate non tenetur

restituere creditori, etiam existenti in eadem necessitate, ut si, v. g. tabula, quæ in periculo naufragij possum salvare vitam meam, licet tua sit non teneor, nec debeo tibi dare, quamvis ex eius carentia pereas, & ratio est manifesta, quia in extrema necessitate omnia sunt communia, & redeunt res, ad illum statum naturæ, quem habebant ante rerum divisionem quæ divisio iure gentium facta fuit, quare locum non habet in extrema necessitate, ut docent theologi cum D. Thom. immo possum, etiam accipere tabulam quamvis tua sit, si prius potui eam capere, non tamen possum te spoliare tabula, etiam si mea fuerit, quia iam in illa extrema necessitate non est magis mea, quam tua, & cum habeas tu eam in possessione, ex hac possessione habes acquisitum ius ad eam, & ideo est magis tua quam mea ac proinde nullo modo possem eam tibi auferre, quod omnibus ob hanc rationem debet vim facere.

173 Secunda regula, non solum extrema necessitas comparata cum extrema, etiam necessitate creditoris, sed, etiā necessitas gravissima, immo, & gravis necessitas excusat à restitutione dummodo creditor non sit in eadem necessitate constitutus. Hanc dicit Ledesma esse omnium theologorum, quia tunc si necessitas sit æqualis tenetur omnino restituere, nec est absolvendus donec restituat debitor, docet etiā Diana, Laiman, Sanchez, & alij, ubi etiā locum habet. Pro tertia causa est compensatio, quia si aliquo titulo tibi debeo centum, & alio tu mihi tantumdem debes possum in recompensationem centum, quæ tibi debeo retinere, & ratio primi dicti, seu secundæ regulæ est, quia in æquali necessitate creditor non perdit sicut in extrema dominum debiti, nec ius ad illud requirendum, ac proinde iuste petit, & consequenter debitor iniuste retinet rem alienam contra voluntatem proprii domini rationabiliter inviti, quia in æquali necessitate melior est conditio domini, & creditoris quam debitoris, nisi possit per modum recompensationis, ut dixi, retinere, quia sicut paria delicta mutua compensatione tolluntur, ita paria debita eadem cōpensatione solvuntur, & hæc certa sunt.

*D. Thom.
2. 2. q. 26.
ar. 4.*

*Ledesma
v. proxi.
post 7. c. d.
Diana p.
5. n. 4.
res. 62. p.
10 n. 24.
res. 34.
Sanct. in
opus. t. 1.
l. 1. dub. 7.
num. 2.
Laim. l. 3.
t. 2. c. 9.
n. 8. p. 3.
causa. 1.
c. 12. n. 2.
g. limila.*

Maiores

174 Maior tamen est difficultas quando creditor non patitur idem detrimentum in carentia debiti, ac debitor si solvit, vel quia cadit ab statu, vel vendit quæ sunt instrumenta sui officij, vel aliud simile incommodum circa eius resolutionem tres refert Ledesma sententias, & aliqua dicta proponit. Vnde fit quarta regula. Nemo tenetur restituere debita inferioris ordinis, ut pecuniæ sunt, & aliæ res pecuniæ æstimabiles cum notabili nota bonorum superioris ordinis, ut sunt status, aut fame, maxime si iuste, & licite obtinet, & possidet talem statum, & opinionem. Hæc regula, ut receptissimum principium habetur apud omnes DD. ut docet Laiman ex communi, cum Enriquez, Silvestro, & alij, aliquibus tamen limitationibus. Prima quod si illum statum maiorem, quam olim habebat acquisivit fraudibus in creditoris præiudicium, ut bene docet Ledesma tenetur male habita restituere, etiam cum diminutione sui status, creditoribus quorum bonis iniuste est locupletatus, quia tunc bona, & statum male habet, vnde nihil mirum, quod cadat ab utroque. Secunda limitatio, quamvis debitor non teneatur statim restituere debita cum detrimento sui status taliter quod si est in statu nobili teneatur cadere, & officium accipere mechanicum, aut minus dignum, quam par est, tenetur tamen non solum omnia superflua vitare, & fugere, sed etiam tenetur parcere, & moderatè vivere cōiunctus his, quæ excusari non possunt iuxta prudentiæ regulas, in quo multum debent confessores suis pœnitentibus restringere, & eorum excessus, & de ordinationem coercere.

175 Quinta regula quamvis nemo etiam teneatur vendere instrumenta sui officij, sine quo vitam non potest transigere, neque agricola boves, & alia laboris instrumenta, nisi possit si habet sex, aut quatuor, & potest vivere, & laborare cum duobus, si creditores patiantur aliquod detrimentum, aut damnum ex defectu, & carentia sui debiti proveniens tenetur in conscientia debitor, cum possit illud debitum, vel damnum recompensare, nisi ipse creditor remitteret, aut in dilatione solutionis fuisset voluntarius, &

secundum has regulas ex communiori doctrina eductas, & quas observare procul dubio est necessarium in favorem creditorum, magis quam debitoris, quia creditor est melioris conditionis se gerere possunt confessores, circa quas videre potest Ledesma, Diana, Emmanuel Rodericus, Laiman, Navarrus, & alij in hac materia.

176 Est tamen advertendum cum Diana, quod si quis velit facere cessionem bonorum, quando à creditoribus affligitur potest in conscientia retinere necessaria suo, & familiæ vitui etiam si multa debita iniuste, & ex delicto contraxisset, saltem pro illo tempore, ac interim, quo sibi necessaria comparare possit, pro qua doctrina stat etiam Lessius: notandum etiam est cum verissima doctrina Emmanuelis Rodriguez cum alijs communiter, quod mercatores, & alij homines tractantes, & negotiantes, qui se abscondunt, seu fugiunt ad Ecclesias, & occultant bona sua, ut eo medio liberentur à solvendo, vel ut sic à creditoribus obtinere possint remissionem alicuius partis debiti peccant mortaliter hac utendo fraude, & non sunt absolvendi, etiam si ostendant talem à creditoribus remissionem, quia talis remissio non fuit voluntaria, sed concessa ad redimendam vexationem, seu vitandum periculum si non componantur cum debitoribus amittendi totum debitum, quia si vere possunt integre solvere debita hæc fraus, seu modus usurpandi alienum non potest eis prodesse in foro conscientiae, & si coram iudice seculari posset fraus aperiri graviter publico puniretur supplicio, quia tales latrones sunt quia aliena rapiunt, & retinent invito domino, secus tamen si vere solvere non possent integre omnia debita, & tunc tamen etiam si deveniant ad pinguiorē fortunā, non videtur mihi obstrictos manere ad restituendam eam partem, quæ sine fraude, & absolute à creditore fuit remissa, sicut pauper, qui eleemosynas accepit, si deveniat ad statum, quo possit eas solvere, non tenetur, quia absolute fuerunt liberaliter, aut misericorditer concessæ.

177 Ad quartum argumentum respondetur debitorem teneri quidem solvere debitum, non quidem ex vi iudicis

Laim.
prox. cit.
c. 12. d. n.
1.
Enriq.
quid lib.
6. q. 24.
Silvest. v.
ref. 5. q.
3.

Ledesma. d.
tract. 8. c.
16.
Rodrig.
in sum. de
ref. c. 45.
Nav. de
ref. c. 4.
n. 54.
Laiman.
ubi pro-
xime.

Diana p.
4. tract. 4.
ref. 78.
Less. l. 2.
c. 16. d.
2. n. 63.
de iust.

dicis sententiæ, sed ex vi iuris divini, & naturalis, vt ex dictis constat, nam sententia iudicis tantum est declaratoria ipsius iuris naturalis, per quam declaratur debitorem, seu reum teneri solvere ad eius solutionem cogitur à iudice ob munus, quo potitur reddendi unicuique quod suum est, ad cuius executionem concedit dilationes, & temporis intervalla, tum quia presumit lex non posse tam de promptu debitorem solvere, quia sic est necessarium ad iuridicè, & more humano procedendū, vnde stādo in ipso iure naturali debitor statim, & sine dilatione tenetur solvere, non attendita sententia iudicis, quia non ex vi eius solvere tenetur, sed ex præcepto divino: quare si sententia iudicis iusta non sit, aut in falsa informatione, aut præsumptione fundata, non tenetur ei reus in foro conscientie obedire, & tunc potest vti dilationibus, & excusationibus quibuscumque, & ad alia in argumento iam responsum est, quomodo quis sibi potius providere debet, & potest quam creditori.

178 Ad sextum respondeo quod quamvis confessio peccatorum sit de iure divino, vt habemus ex Concilio Tridentino diffinitum, determinatio autem temporis non habetur ex prædicto iure, sed tantum ex Ecclesiæ præcepto, quod est secundum inter præcepta Ecclesiæ, vnde quia noluit obligare Ecclesiā peccatorem confiteri, nisi semel in anno, idē nullo præcepto tenetur statim post commissionē peccati mortalis confiteri, quamvis teneatur in sententia Scoti statim delere de peccato, sed hoc diximus in tractatu de poenitentia, at verò præceptum restituendi, cum sit divinum, & naturale affirmativum, includēs negativum, vt ex D. Thoma diximus statim obligat, & idem dicendum est de executoribus testamentorum, qui si possunt adimplere munus suum, & voluntatem testatoris ante quam annus adimpleatur tenentur, quia prædictum tempus à iure assignatum tantum datur, vt transacto anno vi obligentur, vnde si possunt ante annum tenentur, vt communiter docent Doctores, videatur Diana, & Machado, qui docet esse opinionem communiorē, & magis re-

Supra sess.
14. c. 5.

Diana p.
8. tr. 5.
ref. 31.
Machado
tit. 1. l. 3.
p. 6. tr. 3.
n. 5.

ceptam executorem testamenti tenere solvere debita, & alia in testamento ordinata adimplere statim ac possit absque eo quod possit in foro conscientie differre vsque ad annum.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid nomine censura intelligatur in iure, & privilegijs, seu rescriptis?

179 **H**ÆC Questio propriū locum habet in capite quæ rēti de verborū significatione, sed quia idem videtur tangi in hoc nostro capite quærenti quid per censuram Ecclesiasticam, placuit eam hic tractare in qua difficultate tres versantur doctorum sententiæ. Prima sententia satis classica, & recepta docet tres esse tantum species censuræ Ecclesiasticæ, scilicet; excommunicationem, suspensionem, & interdictum, hanc tenet Agidius Conin, & Sa, Laiman, Suarez, cum alijs ab ipso Laiman citatis. Hæc sententia probatur primo ex expresso textu huius iuris, in quo sic habetur, quærenti quid per censuram Ecclesiasticam intelligi, cum huiusmodi clausulam in litteris nostris apponimus respondemus; per eam non solum interdicti, sed suspensionis, excommunicationis sententiam intelligi: ergo non sunt plures, quàm tres à Pontifice recensitæ.

Secundo, quia concessa alicui potestas absolvendi à censuris non extenditur ad irregularitates, quæ non per absolutionem, sed per dispensationem tollitur, vt habetur ex stilo curiæ; & sic etiam de alijs præter prædictas tres: ergo.

Tertio, quia qui celebrat, aut ministrat Sacramenta etiam si fuerit transgressus cessationem alicuius non incurrit irregularitatem, sicut incurrit, qui violat censuram: ergo cessatio à divinis non est censura, antecedens traditur à Silvest. & à Navarro in manual. ergo non est censura.

Quarto quia degradatio, & depositio non sunt censura: ergo solum sunt tres prædictæ; antecedens probatur, quia non sunt poenæ medicinales, cuius modi sunt censuræ, quæ ab Ecclesia infliguntur propter aliquod delictum, &

Agid. 3.
p. tit. 2.
disp. 13.
du. 1.
Sa verb.
censura n.
1.
Laim. l. 1.
tr. 5 p. 1.
c. 2. n. 1.
Suarez de
cens. disp. 1.
scilicet 3.
Avila p.
1. dub. 5.
Ex c. qua
renti de
verb. sig.
nif.

Silvest.
verb. cess.
à div. q. 3.
Nav. c.
27. n. 193.
Avila
cod. dnb.
5. 1. p.

& delinquentes respiciant ab eo, at degradatio, & depositio, & sic de alijs duabus sunt merè pœnæ, quæ infliguntur pro criminibus commissis, etiam ea committentes sint emendati: ergo tantum sunt ecclesiasticæ pœnæ non autem sunt propriè censura.

180 Secunda sententia dicit censuræ species esse quinque, scilicet, excommunicationem, suspensionem, interdictum, cessationem à divinis, & irregularitatē, quæ contrahitur ex delicto, hanc sententiam docet Sotus, quas Ecclesiasticas censuras dicit, haberi in Ecclesia in usu, ubi de irregularitate expresse docet esse censuram prout imponitur à iure canonico, est namque quædam privatio regulæ, hoc est, indignitas secundum Canones, ne quis possit ad ecclesiasticos ordines promoveri, aut si promotus fuerit nequeat in eis ministrare, quorum in eis ministerij privatio, magis suspensio est, quam irregularitas, attamen irregularitatem ex culpa censuram reputat. De interdicto etiam affirmat quod sit ecclesiastica censura, qua homo separatur à certis Sacramentis, omnibusque divinis officijs, & Ecclesiastica sepultura, ut habetur ex iure canonico. Rursus à divinis est organorum suspensio, & ministrorum prohibitio ne sacra faciant, aut divina celebrent, hæc sententia Soti, etiam est ut probabilis admittenda, iam ex ratione qua nititur iam ex auctoritate Doctoris.

181 Tertia demum sententia, quam non ut minus alijs duabus probabilem amplectimur, docet censuræ species esse septem, scilicet, quinque prædictas, & insuper depositionem, & degradationē, est enim depositio pœna Ecclesiastica verbis à iudice facta privans depositum honore, & dignitate imposita propter aliquod delictum, v. g. incestum, stuprum, adulterium, & propter alia maiora non tamen incurrit depositus privationem privilegij fori, & canonis, hæc docet Sa, degradatio vero quæ non solum verbis, sed etiam opere fit, est etiam pœna Ecclesiastica, & spiritualis, qua degradatus privatur perpetua privatione ordinibus, & ad statum seculare, sine aliquo Ecclesiastico privilegio remittitur puniendus. Hanc sententiam

docent communiter discipuli D. Thomæ, ut dicit Ledesma, & Diana cum alijs super D. Thom. in additionibus, quam sententiam probant sic.

182 Primo probatur ex verbis Bullæ Cruciatæ, quæ dicebat posse per eam confessarium electum absolvere pœnitentem ab excommunicatione, suspensione, interdicto, & ex alia quacumque censura: ergo præter prædictas tres censuras supponuntur aliæ censuræ: ergo sunt plures quam tres censuræ Ecclesiasticæ, sed quia hodie Bulla Cruciatæ sub alia expeditur forma, ex ea hodie hoc argumentum fieri non potest, quamvis non ideo infringatur argumenti vis quia sufficit sub illa forma relata à Ledesma, & Diana fuisse alias expedita.

183 Probatur secundo hæc sententia à priori ex diffinitione censuræ, quæ traditur à Ledesma, & admittitur à cæteris theologis, scilicet, quod censura est quædam pœna Ecclesiastica, qua Ecclesia punit fideles baptizatos in bonis spiritualibus, sed hæc definitio convenit omnibus, & singulis prædictis septem pœnis: ergo septem sunt species censuræ, & quidē de tribus prioribus, nempe de excommunicatione, suspensione, & interdicto certum est, & ab omnibus admittitur, diffiniturque ab Innocentio III in cap. citato. De irregularitate vero quatenus provenit à delicto, & infligitur à iure canonico satis diximus supra cum 30. auctoribus quod sit censura, & per Bullam Cruciatæ absolvibilem, & debilem de cessatione à divinis depositione, & degradatione etiam constat esse pœnas Ecclesiasticas obligantes solum baptizatos, & alias puniunt in bonis spiritualibus, ut ex dictis in numeris præcedentibus iam constat: ergo induunt veram, & propriam rationem censure, probo consequentiam, nam cessatio à divinis pœna est ab Ecclesia, & non ab alia potestate inflicta, qua fideles privantur uti Sacramentis, & ministri Ecclesia ea administrare, & divina officia celebrare, quod est privare bonis spiritualibus, depositio vero, & degradatio etiam est manifestum quod sint pœnæ, & gravissimæ impositæ, propter delicta, qua delinquentes privantur honore, & dignitate, seu

Ledesma
1. p. de cef
c. 3.
Diana p.
1. tr. 11.
ref. 27. 5.
P. 4. tr. 2.
rei 81.
D. Tho.
q. 21. a
1. in ad.
du. ad
3. partem

*C. quarta
ti de verb
signif.*

*Sup. tit.
de temp.
ordin. nu
62.*

*Sotus in
4. dist. 22
q. 3. a 1.
in decis.
articul.*

*Sa verb.
depositio.*

etiam

etiam privilegijs Ecclesiasticis, quæ sunt bona spiritualia: ergò bene à priori probatur esse septem censuras Ecclesiasticas.

Quærensi

184 Ex quibus ad primum argumentum ex auctoritate Innocentij III. in citato capite respondetur secundum communem solutionem Summum Pontificem ibi non suscepisse negotium determinandi numerum censurarum absolute, sed tantum earum, quæ in Bullis Apostolicis ponebantur, quæ communiter intelliguntur prædictæ tres censuræ, & non expressit irregularitatem, quia hæc cum sit duplex, alia ex defectu, alia ex delicto, absolute non potuit dici censura, cæteræ vero habent non solum rationem censuræ, sed etiam simul, & pœnæ temporalis, in eum contra quem per se, & directè pronuntiatur, & ideo in brevitate responsionis non oportuit, omnia explicare, aliàs sumeret partes non solum legislatoris, sed scriptoris: ac proinde breviter ad interrogata Pontifex satisfecit relinquens cætera doctoribus disputanda ex eo quod illæ tres relatæ censuræ intelliguntur regulariter reputantur, & magis communiter pro censuris, ex inde tamen non probatur non esse illas censuras neque valet consequentia, has tres explicuit: ergò non sunt aliæ.

185 Ad secundum respondeo distinguendo antecedens: non extendi potestas absolvendi ad irregularitatem proveniente ex defectu, concedo antecedens, quia hæc est inhabilitas iuris, non extenditur ad irregularitatem proveniente ex delicto, iterum subdistinguo, non extenditur ad absolvendum in foro exteriori virtute Bullæ Cruciatæ, concedo, in foro interiori, & pœnitentiæ si pœnitens est contritus de peccato, & bene dispositus, nego antecedens, quia Bulla in hoc sensu, & in hoc foro concedit potestatem confessario, per Bullam electo absolvendo ab irregularitate, & ad replicam in qua dicitur, quod in irregularitate non datur absolutio, sed dispensatio secundum stilum curiæ, responde esse verum in quâto inhabilitas iure introducta, sicut vigamia, v.g. qui stilus observatur in foro externo, at verò quâdo est pœna Ecclesiastica maxime prop-

ter peccatum occultum potest irregularitas absolvi in foro interiori, ut si quis, v.g. excommunicatus celebravit, sive vocetur absolutio, sive dispensatio, quia est quæstio de nomine, & Bulla dicit sacerdotem confessorem posse absolvere à peccatis, & censuris pœnitentem virtute privilegij Bullæ quod ampliari debet, cum eius ampliatio non cedat in præ iudicium tertij, ut sæpè dictum est.

186 Circà alias vero censuras ut depositionem, & degradationem, respondetur non posse tolli per Bullam nec in foro interiori, quia huiusmodi censuræ nō solum ir fliguntur per modum pœnæ spiritualis, sed etiā per modum pœnæ tēporalis, & suplicij propter gravia crimina, & cum iuridice à iudice decernantur, & non incurrantur ipso facto, sicut irregularitas prædicta, ideo à confessario ne vti quam reus potest ab eis absolvi, quia præter quam quod talis absolutio esset inutilis, & in præ iudicium fori exterioris, semper est necessaria satisfactio, ut quis possit absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, ut ex illa constat, quæ satisfactio, in depositione, & degradatione non aliter fieri potest, quam per implementationem sententiæ iudicis, quod non contingit in irregularitate ex peccato proveniente, ante iudicis sententiam, ut de eo qui dixit missam excommunicatus, aut ex administratione alterius sacramenti, in casu quo incurrat aliquis irregularitatem.

187 Ad tertium respondetur concedendo non fieri irregularem transgressorem cessationis celebrando in Ecclesia in qua est posita cessatio à divinis si fuerit particularis, quia particularis cessatio nō comparatur interdicto; at vero si cessatio fuerit generalis incurrit irregularitatem eam transgrediens secundum probabilem opinionem aliquorum doctorum, quos refert Silvester in argumento citatus, quamvis ipse contrariam teneat, ex eo tamen quod incurratur, vel non, irregularitas non bene arguitur ad probandum esse censuram, vel non, quia transgressio censuræ non trahit secum annexam ex se irregularitatem, sed tantum ex iuris declaratione, ut docet ibi Silvester, & omnes, quia pœna Ecclesiasti-

*Ut habet
glo. cano-
nico tit.
de off. or.
din. in 6.*

fiastica vbi non exprimuntur, minime incurruntur: sunt enim odiosæ, ac proinde non debent extendi, sed potius restringi.

188 Ad quartum negatur antecedens, & ad probationem, etiam negative, quia omnes pœnæ Ecclesiasticæ, quæ privant reos bonis spiritualibus sunt censuræ medicinales, tum, quia metu ipsarum pœnarum cavent in posterum à reincidentia

ipsorum peccatorum, ob quæ puniuntur, tum etiam quia alijs sunt exempla, vt retrahantur à commissione talium, & aliorum delictorum, vnde prædictæ pœnæ sunt, & medecinæ, & supplicia, quia sicut flagella à Deo in flicta hominibus medicina solent esse, vt à culpis abstineant, sic etiâ, & pœnæ Ecclesiasticæ, & publicæ pœnæ, & correctiones, vt nos docuit Sancta Synodus Trident.

Trident.
sess. 24. c.
8. de ref.

CAPVT XXVII. ET XXVIII. HVIYS TITVLI, ET eorum species.

189

RIMVM Caput ex his plurâ continet, quæ suo ordine expendentur, & sumatim redacta, in primis ergo in prima parte huius textus. *Super questionum*, hæc continetur Innocentij constitutio. Licet legatus, seu

is, cui committitur aliqua causa, cum clausula appellatione remota, non possit, eam, alijs delegare absque eo quod non possint partes appellare, verumtamen delegatus Papæ, vel alter quicumque iudex aliquem articulum deputaverint alicui audiendum ab eo cui talis articulus fuit commissus, appellari non poterit dummodo departium à sensu detur, aut accipiatur nisi modum excedat. Deinde declarans magis Innocentius prædictam constitutionem, ab illis verbis textus, *intentionis igitur nostra fuit*, hanc subaddit, scilicet, quod delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ coniunctim, hoc est pluribus, & divisim, vel vni, vel duo coniunctim, & divisim, idest, causam secundum omnes eius partes principij, medij, & finis, vel divisim, idest, vnam, aut alteram partem delegare, quod melius explicatur.

Deinde proponit, seu exponit aliam tertiam par-

tem, & constitutionem ab illa textus clausula, quæ incipit, *verum cum totam*, in qua decernitur, quod à subdelegato, cui traditur iurisdicção potest appellari, secus quando datur sine iurisdicção, à quo appellari, nec recusari potest dummodo datus fuerit ex partium consensu. Præterea in quarta parte huius capitis, ab illa clausula. *Porro cum delegatus*, iungit Papa, quod à subdelegato, cui non totum negotiũ à delegato Papæ subdelegatur, sed aliquis articulus, tunc appellatur ab ipso ad delegantem immediatum, qui delegavit; sed si, si tota causa cum iurisdicção fuit subdelegata, tunc si appellatur non ad subdelegantem, sed ad Papam appellandum est, vel ad eum, ad quem appellaretur à tribunali ipsius subdelegantis.

Rursus in quinta parte dicitur, quod quando datur, qui tantum habet munus audiendi, seu accipiendi declarationes, qui dicitur, *auditor*, non potest recusari si fuit datus partibus consentientibus, bene tamẽ potest si fuerit causa reculationis, si fuit datus sine consensu partium, vt dictum est. In sexta autem parte ab illa clausula *Si vero duo*, prosequitur statuens; quod si vnus ex duobus delegatis principis cum clausula, *appellate remota*, subdelegat alteri acceptanti non potest acceptans subdelegare, nec appellatione remota procedere, quod tamen ante acceptationem poterat, & si ab isto fuerit appellatum appellabitur ad Papam, etiam si fuerit subdelegatus non in totum, cuius rationem reddit, quia non potest alteri condelegato iurisdicção, aut causam subdelegare, ex ratione tradita, quia quando datur iurisdicção alicui delegata non est appellandum, nisi ad primum delegantem, & non ad immediatum, aut ad alterum condelegatum, quod est probabilius tandem in septima part. huius textus ab illo §. *eius ergo* dicitur quod si delegatus Papæ subdelegat non in totum pars à subdelegato non potest appellare ex eo, quod
datus

datum sit sine suo consensu, potest tamen recusari ostendendo causam iustam coram delegato, & tunc delegatus diffinit, à quo, etiam si noluerit recusationem admittere appellatur ad Papam, & post hanc appellationem, si procedatur, iudicatum est irritum, & innane hæc delittera huius textus *super questionum*

CAPVT VERO PASTORALIS XXVIII. DVAS CONTINET DECISIONES.

190 **P**RIMA Est delegatus Papæ potest subdelegare totam causam cum facultate, ut ipse subdelegatus possit citare, & punire contemptorem, & compellere subdelegatum ad suscipiendam subdelegationem, secunda decisio est in §. *quia vero*, quod ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiam si sciat esse iniustam, quibus adde tertiam decisionem huius capituli in §. *Cum autem* in quo deciditur, quod delegatus, qui impeditur die statuta procedere partem hoc procurantem puniat, & causam committet personæ neutri suspectæ, ut ipsam die statuta determinet, nisi de consensu partium prorrogetur huc etiam redduci potest caput ex litteris 29. huius tituli in quo deciditur quod, subdelegatus à delegato Papæ iurisdictionem habens potest coercere impediētem, unde ex his capitulis, quia multa continent, circa quæ in hoc titulo multa etiam diximus sequentes ulterius deducimus conclusiones.

L. i. fin. ff. quis, et à quo.

C. ab arbitri 21.

de offi. deleg. in 6.

L. precip. 32. v. et si hoc ti. aut

bent de iudicib. d. illo.

Scacia q. 8. d. n. 14.

Gaill. l. 1. praef. ca.

121. n. 2.

191 **P**RIMA Ergo conclusio correspondens prefato capiti, super *questionum* talis sit: à iudice delegato semper appellandum est ad eum, qui delegavit, quando delegans est Princeps hæc conclusio pluribus probatur à iuristis legibus, nobis sufficiant duo, vel tres textus ex utroque tate decepti, exornant plures Scacia de appellationibus Gaill. Tuschus, & alij quos refert dominus Gonzalez, cuius ratio est, quia supra potestatem Principis,

eiusq; iurisdictione, ex eo quod suprema est non potest, quamvis velit delegato concedere, quia semper intelligitur reservata, quod probatur, etiam ex hoc titulo, & docet Avendanians, Velasco, & alij.

Secunda conclusio, quando appellatio fit à delegato habente iurisdictionem non fuerit delegatus à Principe debet fieri non ad ipsum delegantem; sed ad superiorem, ad quem appellaretur ab ipsa delegante, hæc conclusio probatur à iuristis eadem citata

Tusch.

praef. i. i. A. conclus.

352.

Gonzal. in

cim. n. bu.

ius c. n. 5.

hoc tit. c.

sane d. 2.

Avend. de

execuend.

in l. i. c. r.

num. 11.

Velas. de

iur. empb.

q. 8. n. 308

*L. 1. § qui
mandatā
l. 3. ff. de
offic. eius
l. foler § 6
ff. de iuris
dictio.*

*Auerfius
ind. l. 1.
n. 5.
Cujac. ea
dem leg.
l. 1.
Alciatus
in rub. de
off. ord. n.
13. § l. 1
paradix.
c. 5. nu. 2.
Barb. in l.
cū prator
§. 1. an
214 ff. de
iudicijs.
Gonzalez
hic dist.
n. 5. in fi.
ne de con.
fuet. c. 2.
lib. 6.
Gonzalez
ubi prox.*

*C. si dele-
gatus v.
cum hoc
tit. in 6.*

tata lege, quis, & ratio huius est, quia iudex delegatus cui mandatur iurisdictione ab alio quam à Principe, mandantis iurisdictione utitur, & illius vices gerit, & probant, etiam alijs iuribus, unde cum delegans iurisdictionem mandans intelligatur in iure esse eadem persona, cum delegato, sententia ab ipso delegato prolata existimatur proferri à iudice mandante, seu delegante, quia gaudent aequali iurisdictione, quare ad ipsum delegantem appellatio fieri non debet, siquidem uterque est in tali casu eiusdem, aut paris iurisdictionis, & par in parem non habet potestatem ad eum modum, quo à sententia prolata à vicario generali episcopi non datur appellatio ad ipsum episcopum, quia utriusque est idem tribunal sic ac in suis Cujacius, Alciatus, & alij quos referunt, & sequuntur Barbossa, & Gonzalez, & probatur, etiam respectu vicarij ex nostro iure.

192 Tertia assertio appellatio à iudicibus, qui dicuntur dati, fit ad iudicem superiorem, qui illos dedit, pro cuius intelligentia notanda est est differentia, quam adducunt iuristæ inter quos dominus Gonzalez inter iudices datos, & iudices, quibus mandata est iurisdictione, quod iudices dati sunt illi, quibus non committitur tota causa, nec tota iurisdictione, sed aliquis causæ articulus, v.g. in principio, medio, aut fine negotij taliter, quod mandans sibi reservet circa tale negotium iurisdictionem quamvis alia non sit, quam executio sententiæ pronuntiandæ à iudice dato: iudices vero, quibus iurisdictione mandatur sunt illi quibus totaliter; & plenarie committitur negotium, & eius determinatio: hac ergo tertia assertio intelligitur de iudicibus datis, & secunda præcedens de illis, quibus iurisdictione mandatur, & utraque stat in nostro textu super questionum in illis, verbis, scilicet, Porro cum delegatus à nobis iurisdictionem suam in alium transfert totam si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debet, eum autem aliquid sibi de iurisdictione reservat, si causa ei appellatione remota sit commissa non ad nos, sed ad eum de iure poterit appellari. Quæ

doctrina, etiam traditur in lib. 6. & utriusque ratio est, quia quando delegatus sibi reservat iurisdictionem aliquam in causa, quam committit alicui delegato, remanet adhuc iudex illius causæ, & superior iudice dato, à quo proinde ad ipsum dantem appellatur, si appellandum sit, tanquam ad superiorem debet revocari, quia tunc non sunt iudices pares, aut æqualis iurisdictionis dans, & datus, sed dispares, & se habent tanquam superior, & inferior, secus tamen, quando dato transfertur iurisdictione, ut in secunda assertione continetur.

193 Quarra assertio, seu conclusio, quando delegatus sibi reservavit aliquem actum de causa, quam subdelegato commissit, & si ad ipsum sit appellandum donec prædictus actus non fuerit expeditus, seu executioni mandatus tamen postquam prædictus subdelegans executerit, & expedierit talem actum, seu actus, si plures fuerint, ad eum non est appellandum, ut v.g. si committat causam reservando sibi testium examinationem, seu alium, aut alios actus causæ, & processus posteaquam testes examinavit, aut alios, actus, sibi reservados ad impleverit non remanet in illa causa iudex appellationis, sed eius superior, hanc conclusionem tanquam communem, & nostro textui conformem deffendit Gonzalez pro ea referens Felinum, Dominicum, Francum, Scaciam, & alias, & ratio est, quia ideo appellatio facienda est ad delegantem, quia reservavit, sibi aliquem actum, vel aliquos actus ex virtute cuius reservationis retinuit iurisdictionem circa illam causam, ut expressè constat ex nostro textu §. Porro sed post quam exercuit, & perfecit prædictos actus nulla iam remanet reservatio, quia non est iam materia reservationis: ergo cessat omnino in tali subdelegante iurisdictione, & sic non potest amplius in illa causa iudicare.

194 Sed contra secundā nostrā conclusionē sit primū argumentū desumptū ex cōmuni stilo, & praxi procedēdi in tribunalibus ordinarijs Ecclesiasticis, in quibus admittitur appellatio à vicario for-

*Gonzalez
ibidem n.
9.
Felin. hic
n. 13. vers
fallit 4.
Dom sup.
c. si deleg.
cir. nu. 9.
vers. sed
pone. &
Fræc. ibi-
dem n. 7.
Scacia.
ubi prox.*

foraneo episcopi, qui est delegatus non in partem causæ, sed in totum absque aliqua limitatione, aut reservatione: ergo nostra secunda conclusio non tenet, antecedens constat ex praxi immo ex quolibet delegato appellatur ad delegantem quamvis sit delegatus absolute, & in totum, & quoad

*Pax in
præf. t.
2. p. 5. c.
unic. Cu-
ria p. 4.
§ n. 4. c.
n. 1. l.
21. tit.
23. parti.
3.*

utramque partem probatur, etiam antecedens ex practica quam tradit Paz, & Curia Philipica adducens Legem, Regni. Secundum argumentum sit contra tertiam conclusionem in eo quod licitur à iudicibus datis appellandum esse ad iudices dantes, seu delegantes nam aliquando prædicta conclusio non poterit observari sine manifesto, & gravi inconvenienti, ut v. g. si opponatur aliqua exceptio, aut declinatio contra iudicem datum ob aliquem defectum, qui refunditur in ipsum dantem, ad quem fit appellatio, ut si opponatur defectus iurisdictionis, ex eo quod delegans non habet iurisdictionem, aut facultatem cognoscendi in tali causa data, aut delegata: ergo in isto casu non potest appellari ad talem iudicem propter manifestam causam recusatationis.

Tertium argumentum desumitur, ex quadam iuris civilis lege in qua docent legis interpretes, quod a legato proconsulis appellandum esse ad proconsulem: ergo non solum à iudicibus datis, sed, etiam ab illis, quibus est mandata iurisdictione, appellatio debet fieri ad delegantem, consequentia probatur, quia legatus ab ipso proconsule mandatam habet iurisdictionem, ut constat ex alia lege, unde differentia constituta inter iudices datos, & eos, quibus mandatur iurisdictione non subsistit.

*L. 2. ff.
quis, &
à quo.*

*L. cum
procurator
§. 1. ff. de
iudicijs.*

*Ratio de-
ci dendi.*

*Supra hoc
tit. n. 107*

195 His tamen non obstantibus vere sunt prædictæ assertiones, & conformes menti nostri textus *super questionum*, cuius decidendi ratio est mera Principis voluntas, quæ iniuriis constitutivis est prima regula, à qua sumenda est ratio iuris constituti, ut supra dicebamus, ad differentiam iuris decisivi, licet ipsum ius constitutum ratione etiam non careat, siquidem omnis lex humana, aut divina est ordinatio rationis, ut sæpe dixi-

mus, hæc tamen ratio non est ad eo iuris naturalis, ut urgeat Principem eam sequi, sed sumitur ex quadam prudenti gubernatione, æquitate, aut congruentia, ob quas considerationis oportuit, sic Principem disposuisse, unde potuisset aliter disponere, si placuisset ei, iuxta communem regulam loco citato alegatam, scilicet, *Quod Principi placuit vim obtrinit legis*. Quibus adde rationes in qualibet ex prædictis assertionibus notatas & alias quæ indicendis referentur.

196 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, quod cum prædictæ nostri textus decisiones, sint mere leges positivæ humanæ possunt in aliquibus casibus, aut provinciis contraria consuetudine aboleri, & derogari, quia, ut diximus supra potest consuetudo rationalis prævalere contra legem positivam, & sic nihil mirum, quod quamvis stando in rigore iuris servandæ foret prædicta forma, in praxi tamen evertatur, ut notat citat. Doctor Gonzalez.

*Supra tit.
de consue-
t. fin.
Gonz. hic
num. 5. in
fine.*

197 Ad secundum responderetur concedendo in aliquibus casibus non posse appellari ad iudicem dantem, aut delegantem, quamvis maneat in eo iurisdictione superior, quando ex tali ad eum provocatione sequitur notabile inconveniens, ut si opponatur defectus iurisdictionis, quia in tali casu est manifeste suspicandum, quod pronunciet in sui favorem, ac proinde ad eius superiorem tunc appellandum est; & idem dic si fuerit ipse dans, aut delegans excommunicatus, quia tunc caret iurisdictione, cuius privatio est effectus eiusdem excommunicationis, & in alijs casibus, si dantur huiusmodi inconvenientia secundum trahentibus, ut late docet ex pluribus textibus, & doctoribus Gonzalez, & docet, etiam P. Molina.

*Gonz. vbi
prox. n.
10.*

*Molin.
tract. 5. de
iust. disp.
23.*

198 Ad tertium respondet Gonzalez cum Cujacio, quod ideo legatus proconsulis est iudex à cuius sententia ad ipsum proconsulem appellatur, quia potius est ordinarius quam delegatus exercet namque ex vi talis delegationis propriam iurisdictionem, unde ordinarius non delegatus iudex est, ut traditur ex Alverico Osualdo, & alijs.

*Gonz. ibi
n. 6.*

*Alb. in l.
soler. ff.
de offi. pro-
curator. l.
17. dec. 6.
8.*

Conclusio prima. 199 Ex capite autem Pastoralis 28. hic proposito duplex principaliter deducitur conclusio Prima delegatus principis potest subdelegare & subdelegatum renuentem acceptare coercere, necnon, & ipsi subdelegato iniungere, ut ad suam presentiam eiter partes, sub poena, & punitione si contempserint comparere.

Concl. secunda. Conclusio secunda ex §. Præterea, si contigerit prædictum Principis legatum committere executionem suæ sententiæ ordinario, hic tenetur eam executioni mandare, etiam si sciat talem sententiam esse iniustam. Vtraque conclusio aperte constat, & præcontinetur in hoc capite pastoralis, & cōprobat, quoad primam partem ex alijs iuribus, & quoad secundam probatur, eam exornant autem Covarr. Angui n. Balvoa, Catlea. & alij à Goncal relati.

Covar. l. 1. Var. c. 1. n. 4. Augian. deleg. l. 1. c. 5. n. 4. Balv. in c. de cate. rodericu. dicata n. 45. Sed contra secundam conclusionem opponitur primum argumentum desumptum ex quodam textu, in quo Pontifex ratum habet iudicium cuiusdam episcopi, qui noluit exequi sententiam iniustam, ex eo quod per falsas litteras prolata erat ergo ordinarius qui cognosceret aliquam sententiam iniustam esse, non debet eam sibi commissam executioni mandare.

Carle. t. 1. de iudic. dist. 2. q. 15. c. 2. Ex textu 2. de crim. falsi. C. dicenti 2. q. 1. c. 10. si cog. n. 10. Secundum argumentum de sumptum ex decreto capite in quo docetur, quod si non cognitio, sed executio negotij commissa, potest executor examinare veritatem precum, ut si fraus reperiatur, cognoscat de integro negotio: ergo ille, cui committitur sententiæ executio potest cognoscere de eius iustitia, aut iniustitia, & consequenter abstinere ab eius executione si iniusta fuerit.

C. si quando 8. hoc tit. Tertium argumentum desumitur ex huius tituli quodam capite in quo habentur hæc verba: *Ordinarius index non debet iudicis delegati mandato resistere Violenter, sed apud ipsum instare, ut desinat eos in possessionem mittere donec nobis rei veritas innotescat:* ergo potest index ordinarius differre executionem sententiæ sibi commissam ampliusq; investigare, & instare delegato, ut eiusdem sententiæ iustificatio Pontifici patefiat, ante quam executioni mandetur.

200 His tamen non obstantibus defendenda est utraque conclusio ex nostro textu *Pastoralis*, deducta, & quoad primam partem, scilicet, quod delegatus Principis potest subdelegare nulla est difficultas, ut clarè constat ex nostro textu, & videri possunt ea, quæ supra dicta sunt, & allegata, etiam circa coercionem. Quoad secundam vero conclusionem ratio decisionis est, quia ordinario, cui committitur executio sententiæ, non competit cognitio de eius iustificatione sit ne data iuste, aut iniuste, ad hanc enim cognitionem nullā habet iurisdictionem, sed tantum ad eum pertinet executio, circa cuius punctum aliqua diximus supra iuxta doctrinam D Thomæ.

201 Vnde ad primum argumentum respondetur iuxta glossam citati textus, quod ibi episcopus non processit ad executionem, quia illæ litteræ, ex eo, quod falsæ fuissent, non conferbant iurisdictionem, ac proinde sententia illa non solum iniusta, sed nulla erat, & ideo potuit, & debuit ab eius executione abstinere de cuius differentia specialem excitabimus super hoc capite quaestionem.

202 Ad secundum respondetur quod in specie illius textus, iudex non fuit merus executor, de quo intelligitur nostra conclusio; sed mixtus, qui cognoscebat de veritate precum, in quibus si aliqua inveniebatur fraus de toto negotio ratio Pontifici referebatur, & sic prædictus textus non est contra conclusionem.

203 Ad tertium respondetur illum textum etiam conclusioni non adversari immo potius confirmatur in eo quod dicit, ordinarium non debere violenter resistere mandato iudicis delegati, non tamen impeditur instare coram eodem delegato, ut magis negotium examinetur, ut veritas innotescat, vel cum iudice sollicitare, ut ab onere executionis eum absolvat, ut constat ex ultimis verbis textus.

Horum capitulum auctor fuit Celestinus Tertius, qui ut supra diximus creatus fuit Summus Pontifex anno 1191. & in primo capite ex his duobus rescripsit Archiepiscopo Cantuariensi in Regno Angliæ, de cuius Ecclesia Metropolitana iam etiam

Ratio decidendi.

Supra hoc tit. à n. 19.

Supra hoc tit. n. 31.

Gla. c. 2. de crim. falsi ibi verb. condemnandus.

etiam diximus, qui tunc erat Archiepiscopus Staphano, Langron. in secundo vero capite scribit episcopo Telien-
si, de quo, etiam supra diximus.

Quæstiones appendices ex his capitibus.

QVÆSTIO I.

An appellatio semper debeat fieri à minori ad maiorem iudicem gradatim, & immediate?

204

PARTEM Negativam
suadent argumenta
sequentia, & ad pri-

mā partem. Primum argumentū sumitur ex praxi secundum quam appellatur à vicarijs foraneis, visitatoribus generalibus, & alijs particularibus, seu iudicibus delegatis ad æquales: ergo non debet fieri ad superiorem, consequentia est manifesta, & antecedens probatur, nam à sententijs vicarij foranei appellatur ad episcopum loci, necnon à sententijs visitatoris generalis, vel particularis, seu alterius iudicis delegati, sed iurisdictio horum iudicum est æqualis cum iurisdictio episcopi, aut delegantis, quia tota iurisdictio eis mandatur, sive sit ad omnes causas, sive ad aliquam particularem, præcipue, quando delegans totum mandavit nihil sibi reservas, ut diximus supra: ergo potest appellatio fieri ab æquali ad æqualem, quia in his casibus iudex delegatus non suam, sed delegantis iurisdictioem exercere probant doctores ex pluribus iuribus, ac proinde unū idēque faciunt tribunal cū ipso iudice mandante, & pro hac sententia adducitur Angelus, Salicetus, Bartholus, super dicta lege.

Secundum argumentum de sumitur ex ordinario stilo, qui observatur in cancellarijs regijs, in quibus à prima sententia pronuntiata ab auditoribus, ad eosdem appellatur: ergo potest fieri appellatio ad æqualem, probō consequentiam, nam appellatio nihil est aliud quam, quod pars non consentiat sententiæ datæ, sed potius contra eam dicit, tanquam iniustam: ergo est appellatio ad idem tribunal. Et confirmatur nam pluries in tribu-

nalibus contingit iudicem suam propriam sententiam datam contra partem contra eam querentem revocare per contrarium imperium, ut docent practici, & experientia constat.

Tertium, quia appellatio potest à iure positivo humano removeri in causis, & litigijs: ergo similiter forma appellandi de inferiori ad superiorem tolli, aut variari potest, antecedens probatur ex pluribus negotijs, quæ mandantur delegatis, aut subdelegatis, in quibus apponitur clausula, ut procedant appellatione remota, aut post posita præcipue in visitatione circa mores, ut constat ex Tridentino.

Quartum argumentum, nam si propter aliquam rationem non posset fieri appellatio de iudice æquali ad æqualem, ex ea maxime ratione, quia par in parem non habet imperium, sed hac ratione non obstante potest unus confessor commutare pœnitentis pœnitentiam impositam ab alio confessorio eiusdem iurisditionis, immo, etiam si prior fuisset episcopus, aut Papa, & etiam si eadem peccata, pro quibus fuerat imposita non audiat, ut docet Sa citans, Vival. de satisfatione, Navarr. & alij tenent theologi, super hac quæstione vide Sanchez.

205 His tamen non obstantibus asserendum est, quod secundum iuris regulas appellatio fieri debet à minori, ad maiorem iudicem gradatim, & immediate licet aliquando non ita, observetur: prima pars huius conclusionis probatur à iuristis pluribus iuribus, quos, etiam theologi sequuntur, ut docet ibi glossa Greg. Curia, philip. Paz, & alij; docet, etiam Sylvester, & probat alijs iuribus, Miranda in suo libro de ordine iudiciali, huius conclusionis ratio fundatur in recepta iuris regula, & principio, scilicet, quod par in parem non habet potestatem: ergo ut sententia à iudice inferiori prolata, si revocatione digna fuerit, debet revocari ab alio iudice superiori, ac proinde ad æqualem appellatio fieri non potest. Secunda vero pars conclusionis ab eisdem auctoribus probatur. Vnde ex qualibet sententia potest ratione consuetudinis in foro seculari ad Regem, seu eius cancellariam; immo etiam si non sit consuetudo, valet appellatio omisso

*Supra cō-
clu. 4. hic
n. 191.*

*L. 1. §. 1.
ff. quis, &
à quo.
L. unica
c. qui pro
su iuris.
dicta l. 1.
§. 1.*

*Curia Phi-
lip. p. 1. §.
18.*

*Sa verbō
fatis. n. 5
Vival nu.
24. & 25
Navar. c.
26. n. 22.
Sancl. 1. 3
confil. c. 1
dub. 32.
nu. 156.*

*Final. ff.
quis, & à
quo, & 23
& l. 35.
tit. 4. par.
3. & c. 4.
tit. 21. lib.
4. recepil.
Curia p.
4 §. 1. n. 3
Paz in
prax. 1.
25. p. cap.
unic. n. 4.
sylo. ver.
appell. q.
8. & 9.
L. Impera-
tores ff. de
dem. & c.
eodem ad-
ditos, & 2
q. 6. ante.
Mirand.
q. 3. art.
10. c. uni-
ca.*

medio, si à parte contraria non fiat oppositio iuxta Legem Regni; sed potiori ratione potest omisso medio ad Papā appellari iuxta Sacros Canones; & quantum ad hoc idem ius est ad appellandum ad Illustrissimum Nuncium.

206 Vnde ad primum argumentum responderetur, quod, ut dicit Curia Philipica, & constat experientia à vicarijs foraneis quotidie appellatur ad episcopos, quorum sunt vicarij, quia quamvis vicarij hi vtantur iurisdictione episcopi, sunt tamen delegati, ut ex doctrina Sanchez, & aliorum supra diximus, & ideo docet ipse Sanchez loco cit. de matrimonio, quod potest appellari ab his vicarijs ad episcopum, & ratio est, quia, ut docet Molina, episcopus, cum sit iudex ordinarius non transfert totam suam iurisdictionem in suos delegatos, ac proinde ab ipsis ad eum datur legitime appellatio, secus vero, quando delegans est delegatus, & transfert totam iurisdictionem in subdelegatum, quia, ut dictum est in tali casu non ad delegantem, sed ad superiorem ad ipsum delegatum, appellandum est, quia delegatus subdelegans in totum, si non sibi reservavit aliquam iurisdictionem vnde non remanet iudex illius negotij, quod probant hi auctores ex hoc nostro textu, & alijs iuribus.

207 Sed circa vicarium foraneum contrarium sensit Anastasius Germanius de indultis Cardinalium, quem refert Sanchez affirmans appellari non posse à vicario foraneo ad episcopum cum sit episcopi delegatus, sed hic auctor decipitur in eo, quod, quando ordinarius delegat alicui causam non abdicat à se iurisdictionem, quam habet ordinariam, & radicatam ad cognoscendum de tali causa, tan in gradu appellationis, quam in prima instantia, potestque delegationem revocare, qua revocatione facta expirat iurdictio delegati à tali ordinario, sic docet Molina, & dicit esse communem sententiam omnium doctorum,

inter quos est Greg. Lopez, & Panor. 208 Credo tamen, quod, etiam potest fieri appellatio à vicario foraneo ad Metropolitanum, & ratio est, quia tribunal foranei, delegatus cum sit,

vtitur iurisdictione nō propria, sed delegantis, ac proinde est idem tribunal alias cogeretur appellans spectare non solum tres sententias cōformes, sed quatuor, quia sententia foranei, quando appellatur ex ea ad episcopum non ponit in numero, quia reputatur pro episcopi sententia, quamvis eam approbet, & sic victori quatuor sententiarum conformes essent necessariae, quod est contra Sacros Canones, & communem practicam in foro Ecclesiastico, quod probat Curia, Phil. ex ipso iure cum glossa, & Panor. & propter eandem rationem, & ne tantum dispensium patiantur partes debet appellanti à foraneo ad episcopum processus originalis traddi, cum sit idem tribunal, alias cogeretur ter, vel quater illum compulsare, quod satis iniquum videtur, & sic ego vidi, & feci tradidi processum, absque compulsatione originalem.

209 Circà alios iudices delegatos, aut inferiores episcoporum, iam dictum est esse appellandum ad ipsos episcopos. At non leve dubium fuit inter DD. an vicarius generalis sit iudex ordinarius, an delegatus sicut sunt foranei, ac proinde ab eo ad episcopum appellandum quam quæstionem latè tractat Sanchez, & resolvit cum communi doctorum vicarium generalem episcopi habere iurisdictionem ordinariam, non quidem ab episcopo collatam, sed à iure ei concessam, quamvis eum episcopum eligat, & constituat, vnde nullatenus datur appellatio à vicario generali ad episcopum; idemque dicendum docet, & etiam est communis de vicario capituli, sede vacante, quia à canone habet eandem iurisdictionem, quam episcopi vicarius, & idem etiam de vicario generali habentium iurisdictionem episcopalem, qui omnes intelligantur nomine ordinarij, quoties in aliquo decreto, ut frequenter in Tridentino, & alijs iuribus fit mentio ordinarij, nisi subiecta materia aliud poscat.

210 Caterum quamvis hæc doctrina receptissima sit in causis contentiosis, non est ita certa respectu fori interioris, quia decretum Concilij Tridentini expresse statuit, ut nullus possit audire confessiones nisi appro-

Curia p. 3
§. 1. n. 15.
Ex c. tua
novi.
Panor. mi.
ibi.

Sanchez
de marr.
l. 3. d. 1.
19. d. n. 2.
concl. 1. a
tit. 1.
Ex iure
c. 2. de of-
fi. vicarij
in 6.

Sess. 23. c. 15.
de re-
format.

L. 18. tit.
23. p. 3.
duces Paz
loco cit. t.
1 p. 6. nu.
43.
Ex c. ad
Rom. 2. q.
6. et c. si
duobus c.
solicitudi-
nem de ap-
pellationi-
bus.
Curia ubi
prox. n. 4
Sanchez
l. 3. disp.
29. n. 12.
Moli. 1r.
5. disp. 21
num.

Ex nostro
tex. sup.
questionū
L. iudiciū
soluitur
ff. de iud.

Anast. & ti-
bi quoad
n. 88. et l.
1. anima.
cap. 7.

Lopez ex
c. audit. §.
vlt. et l.
§. for. de
offi. prat.

batus ab episcopo: ergò sine hac approbatione, & solum ex officio talis vicarij non potest, nec audire confessiones, nec licentiam conferre alijs, vt audiant, & sic existimarunt plures gravissimi theologi, quorum aliquos refert Sanchez, dicens hanc opinionem esse probabilem, licet contrariam probabiliorem iudicet, & quamvis hodie ratione decreti Innocentij XI. inferat difficultatem hæc opinio iam supra diximus, quæ scire oportet circa hunc punctum, & alios id genus. Aliter tamen est dicendum de particularibus causis, & negotijs, quæ episcopus suo generali vicario constituit. sicut poterat alteri, quia in his delegatus est, & ab eius sententia ad episcopum appellandum, quod probat idem Sanchez, secus tamen si committantur negotia vicario tanquam vicario, & sub nomine, & titulo vicarij, quia tunc in expediendis prædictis negotijs utetur iurisdictione ordinaria.

211 De sententia autem visitatoris, si aliquam possit proferre, aut ex aliquo decreto per modum gubernationis edicti inter mandata, quæ solent visitatis relinquere, si visitator fuerit ab episcopo missus ad ipsum episcopum appellandum est, quia sunt proculdubio ipsius episcopi delegati; quorum officium est inquirere, corrigere, & punire, vt ex iure habetur, & maxime ex Tridentino, ad cuius executionem, & usum non est dubium visitatores habere delegatam iurisdictionem ab episcopo, quamvis in quodam iuris capite huiusmodi, visitatores solum assignabantur, absque vlla iurisdictione, vt sollicitè investigarent ea, quæ correctione, & investigatione fuissent digna, vt reformarentur, ad cuius effectum perferebant ad metropolitanum, & ad episcopos, vt ipsi corrigerent, emendarent, & punirent, ad quæ omnia hodie visitatores episcoporum potestatem habent, quamvis lites inter partes formare non possint, quia debent modeste diligenter, & celerrimè visitationes absolvere, vt decernit Trident. quamvis quasi extraiudicialiter possint inter partes aliqua negotia prudenter componere. Necnon, & super aliquo scandaloso crimine summariam admittere, & superiori remittere, nisi

prudenter visum fuerit, si non est nimis notorium, secretius corrigere, & emendare, vt personæ famæ consulatur, vt ego aliquando exercendo visitationem, sede vacante, feci. Et idem dicendum est de alijs ordinarij delegatis, quorum iurisdicção negamus, quod totaliter eis mandetur, nihil eius remanens in delegantem; quando delegans est ordinarius, vt dictum est hic.

212 Maiorem tamen habet difficultatem quæstio de visitatore capituli sede vacante, supponendo quod dictum est, & omnes consentiunt, quod capitulum sede vacante habet ordinariam iurisdictionem, non minus quam episcopus, & præcipuè quædo visitatores capituli sūt ab ipso designati ex corpore ipsius capituli, in quo casu nō delegatam, sed propriam, videntur iurisdictionem exercere, tum quia capitulum pro tota canonicorū collectione sumptum non potest per semetipsum, sicut potest episcopus, visitationem exercere; tum quia quando visitatores sūt de corpore capituli maiori titulo, & ratione retinent illam ordinariam iurisdictionem capituli, vt membra eius, quæ è foris assumptus. Vnde cū multis docet Barb. visitatorem sede episcopali vacante habere generalem administrationem, quamvis non exprimat mandatum, quod comprobatur ex Bart. addens insuper, quod talis visitator constituitur generaliter ad universitatem causarum episcopatus, in eum finem, vt per eum omnes causæ expediantur, quæ cadunt sub administratione instituentis, tam in spiritualibus, quam temporalibus. Et Molina docet etiam capitulum sede vacante posse visitare generaliter diocesim, sicut eam visitare potest, & tenetur episcopus: in cuius iurisdictione succedit, idè etiam, & expresse docet Azor dicens, quod est communis sententia doctorum, vt capitulum sede vacante queat visitare, quos posset episcopus iure ordinario, quia omnis iurisdicção episcopi in spiritualibus, & temporalibus ad capitulum transit sede vacante.

213 Ad secundum argumentum responderetur quod quamvis appellatio de maiori ad minorem iudicem sit secundum omnium sententiam, nulla probabilis tamen est, quod valet de æqua-

Sancti.
ibidem n.
150.

Supra tit.
de consue-
tud. n. 35

Ex iure
c. licet 2.
in 6. Tri-
den. ses.
24. de re-
form. c.
3. & ses.
13. c. 1.
de refor-
m. c. 1.

Exc. sicut
olim 25.
de accus-
sat.

Hic no.
205.

Barb. de
pot. epis.
p. 3. all.
133.
Bart. in
l. præses
n. 4. c. de
transf.

Azor. p.
2. l. 3. c.
50. q. 8.

æquali ad æqualem, verumtamen ipse æqualis ad quem appellatur non potest cognoscere de illa causa, sed eam remittere, cui competit, & sic docet Sanchez, & probat ex lege Regni, & eius glossa, & sic quando propter timorem iudicis ordinarij, quis coram eo non audet appellare appellat coram alio equali, & inde accepto testimonio à superiori consequitur litteras inhibitionis contra iudicem à quo, & sic praticatur. In hacellarijs autem, & fenata Regio, quia sunt suprema tribunalia nulla fit appellatio, sed tantum ad idem tribunal supplicatio, ut causa revideatur, exceptis aliquibus casibus, de quibus sub titulo de appellationibus.

Ad confirmationem concedimus per contrariam sententiam posse revocari ab eodem iudice per contrarium imperium, quia ad hoc retinet iurisdictionem. Videatur Curia Philipica circa prædicta, qui affert practicam huiusmodi supplicationum.

214 Ad tertium respondeo concedendo posse aliquando tollere appellationem, non quidem ea ratione, quam affert Sanchez, scilicet, quia appellatio est de iure humano, cui potest Princeps derogare, contrariū nāq; verū est; est namque de iure naturali, ut bene probat Miranda ex facto Pauli appellantis ad Cæsarē, cuius appellationi Festus iudex ductus tantum ratione naturali ei detulit, est namque appellatio quædam naturalis defensio, & habetur ex iure, sed quamvis appellatio quando est iusta sit de iure naturali, tamen quando Princeps cognoscit esse iniustam, & contra formam iuris optimè eam repellit, & removet, & consequenter Summus Pontifex, & concilia videntur in suis litteris multoties prædicta clausula, ut constat ex nostro textu super quæstionem; & si daretur casus in quo Pontifex velit appellari ab inferiori ad æqualem, vel minorem, eo ipso eos ad hunc effectum faceret superiores.

215 Ad quartum dicendum, quod secundum probabilem sententiam plurium theologorum, inter quos Magister Sotus, Victoria, Nuño, qui contra P. Suarez innixè deffendit, & alij confessor æqualis potestatis, & iurisdictionis nō potest commutare pœnitentiam ab alio confessore pœnitenti impositam, qui moventur doctrina tradita, nimirum, quod par in parem non habet imperium, contrariam tamen, ut probabiliorē admittimus ex P. Suarez, & communi, immò, & ipsam minorare, Silvester, Diana, cum pluribus; quamvis verum sit quod secundum Suarez, & alios ad huiusmodi mutationem requiritur, ut secundus confessor audiat peccata, propter quæ fuit ei imposita pœnitentia, & secundum hunc dicendi modum facilis est solutio ad argumentum, quia iterum manifestatis peccatis à pœnitente liberum est confessario eandem, graviorē, aut leviorē pœnitentiam imponere pro suo arbitrio, est namque novum iudicium; sed non esse necessario repetere peccata ad hanc commutationem etiam admitto, quam communis confessariorum approbat usus, non enim pœnitens tenetur bis sua peccata confiteri; sic Diana.

216 Quibus suppositis communis solutio est facti argumenti, quod secunda sententia commutantis non exercetur in primum confessorem, sed in subditum pœnitentem in alia confessione, sed hanc solutionē non inefficaciter refellit Nuño, quia mutare sententiam alterius est facere contra ipsum, eam revocando, quod munus est superioris, quare aliter dicerem quamvis sine duce, supponendo cum communi doctrina, quod opinio probabilis tribuit iurisdictionem, ut supra diximus, & probavimus: ergo cum sit probabilissima opinio posse secundum sacerdotem commutare pœnitentiam etiam in aliam mitiorem non auditis peccatis, ob quæ fuerat impositi; hoc ipso secundus sacerdos fit quodam modo ad hunc effectum superior primo, cuius superioritas acquiritur ei ex vi talis opinionis, à Summo Pontifice non repulsa, sed potius ei consentiente, sed melius est stare communi opinioni.

Suarez
3. p. disp.
38. sec. 10
n. 8.
Silvester,
v. confes.
6. n. 4.
Diana p.
1. tr. 15.
ref. 5. 2.
p. 3. tra. 7.
4. ref. 53
o. sed
circā.

Diana p.
2. tr. 15.
ref. 53. 2.
p. 3. tr.
4. ref. 53
p. 11.
tr. 4. ref.
55.

Supra tit.
de cōfess.
nu. 35.

QVÆSTIO SECVNDA.

An executor merus semper debeat exequi sententiam sibi à superiori commissam etiam nullam?

*Supra hoc
tit. n. 31.*

217 **H**ÆC Quæstio proponimus propter secundam partem nostri capitis pastoralis §. *Quia* Verò in quo Pontifex decernit teneri ordinariū exequi sententiam delegati, etiā si sciat esse iniustam, si ei fuerit mandatum, ut iam supra tetigimus, sed non obstantibus ibi dictis decisio prædicta redditur difficilis ex pluribus argumentis, quibus probatur non posse licite ordinarium exequi sententiam sibi à superiori mandatam, si sciat esse iniustam, aut nullam, & sit primum argumentum desumitur ex decreto Innocentij XI. damnantis inter alias scandalosas propositiones, illam quæ assererat quod *famulus, qui sub inissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestram ad stuprandum virginem, & multoties eidem subseruit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando non peccat mortaliter si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, nè à domino malè tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domo expellatur*: hanc ut iacet damnavit inter alias 65. Papa, anno Domini 1679. sed non est minus iniustum, & illicitum exequi sententiam iniustam, aut nullam, quando executor scit esse iniustam: ergò eam exequendo non poterit excusari à peccato mortali, & consequenter à restitutione damni illati, probo consequentiam, quia sicut iudex inferior superiori obedire tenetur, sic similiter famulus hæro suo, sed non obstante hac debita obedientia famulus in cooperando cum hæro suo peccat mortaliter, ut Papa diffinit, quia hæc obedientia tantum se extendit ad licita, & honesta, ut docet D. Thomas: ergò similiter dicendum est de executore sententiæ iniustæ.

*D. Thom.
2. 2. q.
104. ar. 5*

Secundum argumentum desumitur ex doctrina D. Thomæ, & omnium theologorum cum ipso docente non teneri subditos obedire suis superioribus in his, quæ sunt contra præ-

ceptum maioris, ut Dei, sed exequi sententiam iniustam est contra præceptum Dei, quia continet iniustitiam non minus eius executio, quam eius pronuntiatio quando pronuncians, aut exequens scit esse iniustam: ergò uterque facit iniustitiam, & peccat graviter. Et confirmatur, quia ut docet Silvester & Sa, tam ex iure, quam ex ipso D. Thomæ, quod quoties subditus convenienti inquisitione certificari non potest an sit iustum necne, quod à superiori mandatum sub dubio præstanda est obedientia: ergò à contrario sensu si certificatur iniustum esse id, quod præcipitur subditus obedire non tenetur, & ratio est: quia quotiescumque aliqua actio est intrinsicè mala, eius operatio ex nulla quantumvis causa urgente potest iustificari, ut est certum apud omnes, & docet Diana, & Asonius, quia quamvis secundum probabilem opinionem Sanchez in Summa licitum sit ministrare indifferentia alicui personæ, quæ benè, & malè possit eis uti, sicut licitum est petere iuramentum à gentili, quia potest bene iurare, & vendere venena, quia potest emptor benè uti, & sic de alijs, secus tamen quando res quæ fit est determinata ad malum, quæ nemo potest benè uti, ut pingere, & vendere idolorum imagines, sed exequi iniustam sententiam est ad malum determinatum: ergò nemo potest esse eius executor, & si mandatum habeat.

Tertium argumentum ministrat specialis quædam doctrina iuristarum, qui docent, quod quamvis executori sententiæ non competat agnoscere de eius iustificatione, tamen quando continet notoriam nullitatem quamvis executor teneatur admittere non tamen potest exequi, sed tenetur supersedere ab eius executione, & rescribere superiori, qui eam tulit docet Petrus Barb. quem cum alijs pluribus citat, & sequitur Salgado de retentione bullarum, quare optimè dicit Sa, quod non tenetur obedire, qui credit superiorem per errorem præcipere, & si veritatem sciret non fuisset præcepturus, & citat Navar. & Toletum, sed omnis sententia iniusta continens errorem, quem si iudex, qui præcipit cognosceret, non præciperet eam: ergò non est ei obedi-

*Silvester
v. obedire
n. 2.
Sa v. obedire
di. n. 1.
Ex c. ad
aures de
tempor.
ordi. in
Decreto
23. q. 1.*

*Diana p.
3. tr. 6.
res. 45.
Ason.
verb. pec-
cato coo-
perari n.
1.
Sanchez
sum. tit. 1.
l. 3. c. 7.
n. 16.*

*Barb. l. 1.
prætor 75
et d. i. ff.
de iud.
Salg. l. p.
c. 10. n.
99.
Sa v. obe-
di. n. 4.*

diendum, sed rescribendum, & admonendum.

C. si quid
do 5 de
rescriptis
C. solici-
tudinem
34. de ap-
pellat.

De refor-
matione
sess. 24. c.
2.

Ex leg. nō
dubium ca.
de legibus
& l. uni.
ca c. 1 pro
falsis iuri-
dictis.
C. imper-
rial 25.
q. 2.
C. si reli-
giōis de
elect. in
6.

Roderi-
de senten-
tiarum
c. 12. 2 p.
n. 3. 5.

Quartum argumentum non minus efficax summitur ex aliquibus iuris textibus, in quibus decernitur, quod iniusto mandato superioris non est parendum, nec obtemperandum, quod verum est etiam si mandatum sit ipsius Pontificis, sed potius in eius executione debet delegatus supersedere, & ob hanc rationem nō potest obedire sententiæ iudicis, & si sit Summi Pontificis, & promulget quascumque censuras, qui præcipitur cohabitare cum coniuge, cum qua scit nulliter matrimonium contraxisse, quia est intrinsicè malum accedere ad non suam, & nulla hoc potest honestari circumstantia, sed potius debet pati secundum omnium sententiam quamcumque poenā, quam cum nō sua cohabitare, quia esset verè concubinitus, ut diffinit Tridentinum: ergo similiter in nostro casu.

218 Pro hac ergo difficili questione resolvenda aliqua sunt notanda, primum esse differentiam inter sententiam nullam, & iniustam, quia sententia nulla, qua redditur nulla ipso iure, vel defectu iurisdictionis iudicis, vel propter falsa instrumenta, aut ex defectu alterius solemnitatis substantialis, essentialiter requisitæ, propriè sententia dici non potest, quia ipso iure, & lege causatur, ac proinde nihil roboris habet nulliusque momenti est, quod probant iuristæ ex iure civili, & ex canonico, & docet Vantius tractatu de nullitatibus processuum, quem alij, & pluribus textibus refert Amator Rodericus, ac proinde talis sententia, sententiæ nomen non meretur, sententia autem iniusta dicitur illa, quæ non redditur nulla ipso iure, sed venit annullanda, ac revocanda, quia vel ex ignorantia, vel malitia iudicis contra leges, & constitutiones data est, quæ tamen quousque contra eam dicatur, & excipiat sententia est, quamvis iniusta, & sustineri debet.

219 Secundo notandum est sententiarum executores esse in duplici differentia, alij enim sunt meri, alij mixti executores; meri dicuntur, qui merum factum exequendum accipiunt, tantumque eis committitur sententiæ executio, ut tradit González ex iure,

citans Parladarium, executores verò mixti sunt, qui dantur ad rem iudicandam exequendam cum aliqua causæ cognitione, ut etiam probat, & citat Gregorium Lopez, & Enriquez, inter quos iudices est magnum discrimen, nam meri executores cognitionem nō habent earum exceptionum, quæ executionem impediunt; mixti vero eam cognitionem habent, unde poterunt admittere exceptiones, quæ executionem impediunt, non vero quæ directè respiciunt sententiam, ut tradit etiam ex Carleval, Salgado, & alijs, quando autem detur, vel non detur prædicta cognitio circa exceptiones impediētes executionem, ex ipsis commissiōnibus constabit.

220 Quibus suppositis ad questionem duplici conclusione respondetur, prima conclusio: iudices meri executores debent exequi sententias, quæ illis committuntur exequendæ si non contineant notoriam nullitatem, & iniustitiam; secus vero si contineant, prima pars huius conclusionis est expressa nostri textus in citato §. Quia vero eam probat Doctor Sahagum ex alijs iuribus, & auctoritatibus, & Doctor Emmanuel González, qui merito carpit quorundam temeritatem, seu irreverentiam in Sedem Apostolicam dicentium præsentem Innocentij decissionem esse rationi contrariam, & aequitati adversam; nam si rectè intelligatur hæc decissio rationi, & citatis iuribus conformis est, eamque docet Covarr. Anguianus, Petrus Grego. & alij ab ipso González citati, & favent leges civiles, sed omisis probationibus Sahagum, probatur hac efficaci ratione, qua usus est D. Thom. ad probandum iudicem teneri sententiam ferre contra quem scit innocentem, si legitime est contra eum probatum, ubi supra diximus, scilicet, quia iudex duplicem habet scientiam aliam publicam, quatenus procedit ex processu actis, & alia privata, ut persona particularis, & hac secunda in iudicando uti non debet maximè si procedat ex sacramentali confessione, & sic nec in exequendo, quando ei causæ cognitio non cōpetit; sed cum sit minister publicus scientia publica legali, & iuridica uti debet, dum ei executio sententiæ intimatur,

Parl. l. 2.
rerū quo-
tid. c. fin.
n. 3. ex l.
3. si cog-
nitio c. si
cōtra ius
c. de ca-
tero 5 de
re iudic.
Lopez l.
52. tit.
18. p. 3.
Enri-
in l. a di-
vo Pio 6.
sententiam
ff. de re
iudic.
Carle. de
iudicijs,
l. 2. tit.
7. d. 17.
Salg. de
reg. prob.
4. p. c. 7.
n. 15.
Sahag.
sup. c. quā
do hoc tit
ex l. non
videtur
167. 6.
qui iussu
de regul.
iuris.
Covarr.
l. 1. Var.
c. 1. n. 4.
Angua.
deleg. l. 1
c. 5. n. 45.
Petr. l. 5.
part. tit.
5. c. 4.
Carleu. l.
1. de iud.
dis. 2. q.
15. l. 1. si
prator 75
ff. de iu-
dicijs.
L. adver-
sus c. 6.
si adver-
sus rem
iudicandā
de consue-
tudine n.
35.

matur, & mandatur quando mandati executionem excusare non potest; petendo à superiore, vt ab hoc onere ipsum absoluat, & liberet.

221 Quoad secundam vero partem probatur conclusio, ex eo quod sententia notoriè nulla secundum communè doctrinam iuristarum non est, nec potest dici sententia, nec transit in auctoritatem rei iudicatæ, & consequenter nullo modo potest executioni mandari, vt benè docet Amator Rodericus, in suo libro de modo, & forma videntis, & examinandi processum cum pluribus textibus, & auctoribus, inter quos est Vantius, in tractatu de nullitate ex defectu processus, quod probat ex iurisc. consultis, quam etiam partem efficaciter probant argumenta in principio proposita.

222 Executores mixti, cum habeant aliquam causam cognitionem, possuntque exceptiones admittere, si tales exceptiones impediunt sententiæ executionem, quamvis non reddant ipsam sententiam clarè, & notoriè nullam, adhuc prædicti executores debent ab eius sententiæ executione superfedere, & abstinendo etiam à causæ cognitione, eam super prædictis exceptionibus ad superiorem remittere, quamvis advertit González quod hodie nullus exceptiones admittere valet nisi expressas in lege Regni, referens Rodríguez, Garciam, Diegardum, & alios & ratio est, quia in tali casu traditur eidem mixto executori potestas aliqua ad cognoscendum de exceptionibus: ergo cognito ex eisdem exceptionibus impedimento legitimo, ne sententia mandetur executioni tenetur abstinere, ne exponatur periculo inferendi iniustitiam quod verum est etiam si non clare constasset ex prædictis exceptionibus iustitia eas apponentis, quia sub dubio nemo potest licitè operari propter proximum periculum, cui exponitur peccandi, vt latè Sanchez, & cum communi theologorum, quod non contingit, quando est merus executor, qui nullam habet cognitionem, sed pro mandato superioris semper est in dubio præsumendum, nisi sit clarè, & notoriè iniustum, vt iam dictum est, & secundum hanc doctrinam intelligendus est noster textus.

223 Ex quibus ad argumenta respondetur ad primum disparem esse rationem de iudice mero executore, ac de famulo, nam famulus non cooperatur hero suo peccanti cum aliqua scientia publica fundata in præcepto superioris iudicis, sed scientia particulari, qua scit peccatum heri, maxime quando est notorium, cui minime obedire debet, quamvis inde ei incommoda sequantur, quia vt habetur ex iure, & supra explicuimus facientes, & consentientes eadem poena puniuntur. Unde iuste Innocentius XI. illam condemnauit opinionem, quare verè neganda est consequentia præfati argumenti.

224 Ad secundum argumentum cum sua confirmatione respondetur tantum convincere, subditum non teneri cooperari, aut obedire mandato superioris, quin prius certificetur de eius iustificatione, quando habet facultatem vocandi in examen ipsum mandatum, & sic si iniustum fuerit inventum non potest obedire, sicut neque quando evidentè, aut notoriè est iniustum, secus tamen quando caret hac facultate, quamvis scientia particulari, (& cæteris ignotum est) scit mandatum executionis esse iniustum, quia in tali casu, quamvis debeat se excusare, si possit absque scandalo, à talis præcepti adimplerione, tamen si suavi modo non potest, violenter superiori non est resistendum, vt habet expressus textus, sed suavi, inquam, modo apud ipsum instare, vt avertit textus. Ex qua etiam solutione, & ex alijs explicatis constat solutio ad tertium.

225 Ad quartum argumentum fundatum in textuum auctoritate respondetur non esse contra nostras conclusiones, sed illis conforme, nam quatenus disponunt præcitati textus adstruunt mandatis superiorum iniustis non esse obediendum, loquuntur de mandatis notoriè iniustis, secus dicendum est de alijs impositis iudicibus quatenus iudices sunt, quibus non licet vti scientia privata, sed poterunt apud ipsum superiorem instare, vt etiam probatur alio textu, nec tenet paritas de matrimonio, in quo coniux certè scit nullum fuisse sacramentum, non debet cohabitare, quia est intrinsece malum,

Amator
de senten-
tia nul-
lit. p. 2. n.
15 & 6.
Vantius
tr. de nul-
lit. n. 1
L. præse-
nt. l. cum
prolati
ff. de re
iudicata.

L. 1. tit.
21. l. 4.
recepil.
Rodrig.
de execut.
c. 2.
Garc. de
expnsis,
c. 26. n. 15

Sanchez
de mair.
l. 2. c. 1.
d. 4. n. 57

Supr. hoc
tit. n. 31.

C. si quæ-
do. 8. hoc
tit.

malum, & non mandatur ut iudici, sed ut personæ particulari, qui

ut talis sua privata, scientia uti te-
netur.

CAPVT CVM OLIM, XXXIII. ET EIVS SPECIES,
quæ est sic.

Hic omit-
timus ca-
put licet
30. quia
de eius
specie suf-
ficienter
actum in
cap. rela-
tum hoc
tit. à nn.
105.

DOPREBENDATI, alter archidiaconus,
alter præpositus permatarunt ad-
invicem suas dignitates, ex qua-
rum permutatio mota fuit quæ-
stio, seu lis inter ipsos, causaque
commissa à Papa iudicibus delega-
tis, in qua cum processissent tan-

dem ad Sedem Apostolicam dimisserunt cum suis actis
per dictum præpositum, qui ausus est aperire litteras, &
violare sigilla deleganti, id Papæ transmissa, cuius facti
coram Papa præsentis adversario excusationem dedit;
dicens, quod iudices perperam, & iniuste processissent
contra ipsum, & sic timens, ne litteras portare vix,
id est, in damnum sui, quare scripta iudicum, quæ de-
buerat fideliter præsentare Papæ aperuit, & invenit
quod fuerat suspicatus, super quo dicit Papa, quod si
iste considerasset, quod melius expediret, vel non rece-
pisset scripta suspecta, vel ea recepta fideliter præsen-
tasset dicens causam suspicionis, præterea solum que-
rebatur de iudice, quem ei Papa concesserat ad ipsius
electionem, & non de alio, quem Papa assignaverat.
Vnde Papa verbis illius fidem noluit adhibere, & ex eo
quod violaverat sigilla iudicum noluit eum audire, ut
puniretur in eo, in quo peccaverat, & ne videretur ex
dolo, & peccato suo commodum reportare.

Ex c. quã-
to de tras-
lat. episc. 226
C. inter
corpora-
lia eodem
tit.
C. pasto-
rali de iu-
repatron.
fine.

CONCLUSIO. Qui violat
sigilla aperuit acta cau-
sæ iudicum delegatorum
post modum contra ea intendens dice-
re non auditur. Hæc conclusio quate-
nus violator sigilli, & eo quod aperuit
acta, puniatur, ut in eo in quo pecca-

verat puniretur comprobatur sic de c. littera
bere fieri alijs nostri iuris textibus, & rade esp.
quia fraus, & dolus nemini debent pa-
trocinari, quod etiam comprobatur
exornant hunc textum præter com-
muniter repetentes. Hieronymus Gar-
cia, Bovadilla, Molina, Solorzano,
Bar-

c. littera
ras de esp.
ordinat.
comproba-
tur c. Se-
des Apo-
st. de res-
cript. c.
offic.

officij de Barbossa cum alijs, quos refert, & Gon-
 1. testam. ex çalez.
 iure civi. 227

li 1. 2. ff. Sed adversus hanc conclu-
 ad legem sionem sit primum argumentum, nam
 leum qui in eo quod quis aperiat epistolas, ex qui-
 13. 9. si bus sibi, vel proximo aliquod timet ma-
 epistola ff lum, ut ei occurrat non peccat: ergo præ-
 de furtis, dictus præpositus, qui timebat portare
 Bobad. litteras vtræ, aperiens eas, ut evitaret
 1. 2. polit. malum quod inde timebat, non peccavit,
 c. 5. a. n. & consequenter non debuit aliqua pœ-
 292 na puniri, antecedens probatur ex do-
 Molina ctrina Molinæ, & Navarri citantis D.
 de iust. iv. Antonin. 2. p. tit. 1.
 4. disp. 36.

Secundum argumentum est, quia
 Garcia 1. prædictus præpositus non tenebatur
 2. polit. ex officio promissione, aut iustitia præ-
 regulagra dicta acta non referare: ergo potuit
 ve scelus aperire ad evitandum proprium dam-
 Solorg. 1. num; antecedens quo ad primam, &
 2. de iur. secundam partem patet, quia sic sup-
 indi. 1. 1. ponitur, & quo ad tertiam etiam con-
 c. 12. n. stat, quia nemini sequebatur nocu-
 38. mentum ex illa aperi- tione, cum ergo,
 Barb. 5. ut docet Sotus nemo teneatur secre-
 Gong. hic tum, quod fide recepit servare cum
 Mol. ubi dispendio vitæ, aut alia grandi iactura
 prox. n. 5 honoris, aliorum vè bonorum, quan-
 Nav. in do non oritur ex iustitia, aut ex publi-
 man. c. co officio, quo tenetur servare secre-
 18. n. 73. tum: ergo cum in nostro casu non ani-
 D. ant. 2. mo nocendi alteri, sed tantum ad pro-
 p. tit. 1. prium damnum redimendum isti sigil-
 c. 22. 6. 5 la aperiendi, non debetur pœna.

Tertium argumentum sic forma-
 tur, nam omnis pœna debet esse equa-
 lis, & proportionata culpæ cum dis-
 cretione ad ipsam culpam, sed privatio
 audientiae in sua causa non est cum dis-
 cretione ad culpam, quia apertio lit-
 terarum sigillo munitarum semper est
 ex suo obiecto in nostro casu culpa
 eiusdem gravitatis, sed privare aperto-
 rem audientiae in prosecutione suæ cau-
 sæ non est æqualis pœna; sed maior,
 vel minor secundum gravitatem ne-
 gotij, super quo litteræ obsignatæ mit-
 tuntur à legatis: ergo decisio nostri
 textus non est sustinenda.

228 His tamen non obstanti-
 bus sustinenda est nostri textus decisi-
 o, cuius ea est ratio, quia iniuria, quæ
 intulit in violando sigilla iudicum de-
 legatorum, non tam ipsis, quam Sum-
 mo Pontifici, cuius erant legati, & cui
 acta mittebantur irrogata fuit quare

cōsulro dicitur in textu, immò verius de-
 leganti sigilla violavit, ut benè advertit
 glossa, & idèd dicit quod est punien-
 dus tanquam falsarius, & quod ob hoc
 solum privari debuit beneficio, quia
 quamvis potuit non suscipere scripta
 suspecta; tamen semel accipiens, ut Pa-
 pæ transferret fuit in fidelitate defi-
 ciens pro cuius infidelitate merito fuit
 repulsus à causæ prosecutione.

229 Vndè ad primum argumen-
 tum respondetur concessio antecedenti
 negando consequentiam, quia ille
 timor non potuit honestare illam sigil-
 lorum violationem, tum quia non fuit
 timor cadens inconstantem virum,
 quia malum, quod timebat non evita-
 batur per aperturam litterarum, quin
 potius inde illud timere debebat, sicut
 exitus comprobavit, tum etiam quia
 illud malum, quod timebat non erat
 iniuriosum, sed iudicum, cui in iudi-
 cio poterat occurrere, & ab eo liberari,
 si ratio exigeret; vndè prædictus timor
 eum non excusavit, doctrina autem
 allegata loquitur in casu differenti, ut
 videbimus in quæstionibus.

230 Ad secundum dicimus ob-
 strictum fuisse prædictum præpositum
 fidem, quam promissit adimplere fe-
 rendo fideliter acta processus Papæ: est
 namque nefas Principis violare secre-
 tum, tum ratione supremæ dignitatis,
 tum quia pertinebat ad iudicij tribu-
 nal, & lege naturali debuit ea præsen-
 tare Pontifici, tum etiam quia in hoc
 casu, nec imminebat dispendium vitæ,
 nec alia grandis iactura bonorum, quæ
 requirit Sotus ad aperiendum secretum,
 quia ut in præcedenti dico ad litigium
 causa eius erat reducenda, ubi se iuste
 poterat defendere, nec enim excusa-
 tur ex eo quod non feceret animo no-
 cendi alteri.

231 Ad tertium dicendum in-
 iuste fuisse punitum in privatione audi-
 entiae, tum quia sigilla violando, & lit-
 teras aperiendo tribunal, & iudicem of-
 fendit, tum etiam quia quanto maio-
 ris ponderis fuisset negotium conten-
 tum in litteris maius fuit crimen eas
 aperiendo, & sic pœna fuit cum deli-
 cto proportionata, quia per quæ quis
 peccat, per eadem debet puniri.

232 Nota Innocentium III. qui
 huius capituli fuit auctor scribens Seno-
 nensi

Gloss. l. 1.
 c. ibi.

2. Regum
 c. 11.

Ratio de
 cidendi.

nens archiepiscopo referre excusationem istius violatoris sigilli, quia timeret ne litteras portaret Vriæ, Vrias nam ebello à David vocatus, vt accederet ad vxorem suâ, vt sic Rex David celaret adulterium quod cum ipsa commiserat, ex quo ipsa vxor Bersabe iam conceperat, ipse Vrias noluit descendere in domum suam, quando prælum Regis agebatur, & dominus eius Ioas remanebat substinendo incommoda belli, quia non erat æquum quod ipse frueretur domus suæ delicijs, qua propter David dedit epistolam Vriæ, vt ad Ioas Principem militiæ accederet cum ea, in qua eidem sanæ ordinabatur, vt poneret Vriam inter fortissimos hostes, vt interficeretur ab eis, quod, & factum fuit.

QVÆSTIONES APPENDICES huius capituli.

*Prima Vtrum aperientes litteras, & sigilla
violantes incurrant crimen falsarij,
& eius penas?*

233

ET In primis opere pretium duxi adnotare vnde sigillum dictum, & ad quid fuit introductum, & omisis aliquorum opinionibus in eius ethimologiam adstruentium, recepitior, & conformior est, quæ ponit Theodorus OpingK. in suo libro singulari, quem per docte composuit sub titulo de annulorum, & sigillorum prisco, ac novo iure, scilicet, quod sigillum dicatur à signo, tanquam diminutivum, sicut dicitur pugillus à pugno, tabella à tabula, & alia similia, in quo sensu vocavit Paul. circumcissionem sigillum, sive signaculum, iustitiæ fidei, & alibi in Scriptura Sacra; vnde sigillata accipiuntur pro operibus cælaris, vel obscuris iuxta illud Ioannis ecce vicit Leo de Tribu Iuda, & ipse aperuit sigilla libro apposita, id est, secundum glossas Prophetarum obscuritatem, & quia sigillum supponit pro re gravis momenti, & ponderis conservanda, inde secretum, quod confessor servare tenetur de peccatis in confessione auditis dictum est sigillum confessionis, vt docet D. Thom.

Theodor.
c. 1. n. 6.

Paul. ad
Rom. c. 4.

Apocalip.
c. 5.

D. Thom.
in 4. dist.
21. q. 3.

234

Sigillorum autem vsus, &

origo antiquissimus est omni tempore que receptus apud omnes Reges, & Principes nationum, vt constat ex Sacra Scriptura, quod prisca Persarum, & Medorum temporibus Rex Asuerus, alias Xerxes dictus, annulum, qui pro sigillo, etiam habebatur, manu detractatum primum Haman fidei tradiderit, & etiam ex libro Danielis, Prophetæ habemus, quod Lapis positus super os lacus leonum, quibus Daniel fuit traditus, fuit obsignatus annulo Regis, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem, qui nationum, & regnorum omnium vsus, & consuetudo usque hodie est protracta ad Pontificem Romanum, qui prædictis vititur sigillis in suis bullis, & habetur in iure nostro necnon, & episcopi, & alij Principes Ecclesiastici eisdem vtuntur, est ergo sigillum signum sub diversis modis, seu speciebus, quia iam dicitur annulus, vt in locis citatis constat, iam retinet nomen generale signi, quo vtuntur tabularij in scripturis, aut testimonijs, quæ faciunt fidem per suum signum facientes, sed sigillum proprie dictum, vt dicit Theodorus est illud, quod continet quandam impressionem, in qua est imago sigillantis, vt videtur in bullis plomatis, quæ pro signo, seu sigillo portant plumbum cum Pontificis imagine, & nomine, vel etiam cum armis eiusdem additis aliquibus litteris, vt videtur in moneta sigillata in papiro hodie, & in chartis, seu provisionibus à Principibus emanantibus.

Ester. c. 3.
Daniel. c. 6.

Ce. du.
ra, 4. de
crim. falsi

Theodor.
ibi n. 25.

235 Deinde circa divisionem sigillorum multipliciter dividit ea citatus auctor, & prima divisio sigilli est in publicum, & privatum: publicum nuncupatur illud, quod publica auctoritate, seu iure magistratus est constitutum, & fidem publicam facit, tam quoad potestatem, quam quoad probationes faciendas, vnde signum publicum dicitur esse sigillum habentis potestatem ordinariam de consuetudine fidem publicam faciens, quod alias authenticum appellatur, & sic in iure nostro, & docet Rebus. dicitur deinde authenticum à nomine græco, authenticos, quasi auctoratus, vel non sine auctore, est autem differentia inter publicum, & authenticum, quia

Theodor.
c. 4. à n. 2.

Cap. 2. ex
tra d. fide
instrum.

Rebus.
comm. ad
const. reg.
tr de liti.
obligat.
art. 10.

se

se habent tanquam superius, & inferius; quia publici instrumenti, seu sigilli nomine tantum continetur illud quod à Notario publico confectum fuit, authentici vero appellatio latius patet, quia non solum complectitur instrumenta publica; sed & cætera omnia, quæ per se fidem faciunt, qualia sunt ea, quæ ab episcopis ducibus, cæterisque magnatibus, eorum impresso sigillo conficiuntur, ea enim, & si publica non sint, quia tamen authentica sunt fidem faciunt, ut refert Theodor. ex iuristis, & iure, inter huiusmodi autem magnatum, qui possunt dare huiusmodi instrumenta authentica numeratur Vicarius generalis Episcopi, necnon Abbas, & alij superiores habentes iurisdictionem quasi episcopalem, quorum fidei, & testimonio firmato propria manu, & sigillato prædictorum sigillo ubique creditur, & pro instrumento authentico habetur, cum hoc tamen addito, scilicet, cum subscriptione alicuius Notarii etiam fidem facientis, quod prædictus superior sit in litteris contentus, & hoc modo in practica expediuntur, & Romæ valent.

236 Privatum vero sigillum est, quod publico contraponitur, & quod authenticum non dicitur, non enim publica manu est confectum, quæ sigilla privata etiam fæminæ habere possunt, vnde etiam est, quod privatis his sigillis, quia domestica sunt, non adhibetur publica fides, & alijs quam scriventibus obesse non possunt, nec contra alios probare, quibus sigillis epistolæ missivæ muniri solent, docet prædictus Theod. cum Petro Greg. & alijs, alias plures sigilli divisiones apponit prædictus Theod. ibidem, quas, quia ad nostræ quæstiones solutionem non multum conducunt, omittas facimus.

237 Quibus suppositis non videtur incurri poenam, nec crimen falsarii, qui violaverit litterarum sigilla; quia nullum stat præceptum non aperiendi litteras sigillatas: ergo non solum crimine falsi, sed nec ullum committit crimen; antecedens probatur, nam si aliquod staret deberet contineri in aliquo ex præceptis Decalo-

gi, vel saltè, si non directè, redutivè tamen, sed ad nullum pertinet, quia non est contra aliquod ex tribus primæ tabulæ, quæ respiciunt honorem Dei, nec cedit rursus in proximi damnum, quia scire secreta proximi non est contra legem naturæ, quamvis foret si in eius præiudicium revelaret secreta, à quo tamen potest abstinere, ea sibi secreta servare: ergo sic faciens non peccabit aperiens litteras sigillatas.

SECUNDO Sic argumentor; nam maior culpa est falsa conficere, aut contrafacere scripturam, aut testimonium quam litteras sigillatas aperire, sed quandoque licet contrafacere testimonium, scilicet, ad comprobendam aliquam veritatem in foro exteriori, quæ alitè quam per falsum testimonium comprobari non potest, aut contrafaciendo chartam, aut titulum, ut qui solvit, v. g. debitum, & amissit instrumentum solutionis, quo constat iam debitum fuisse solutum, vel quando aliquis amissit testimonium ætatis, tituli, aut alterius instrumenti licitum erit aliud supponere, ut docere videretur Diana citans Sa, & alios: ergo litteras aperire non est crimen falsarii.

TERTIVM Argumentum; nam quamvis sit crimen falsarii falsam conficere scripturam in Notarijs Tabellionibus, & alijs, quibus ex proprio officio, & munere incumbit onus fidelitatis, quia eorum officia ad hunc finem fuerunt instituta, & insuper iurant observaturos fidelitatem contra quam, si fecerint sunt graves poenæ impositæ, verumtamen ille, qui hoc officium non profitetur, nec iuravit hanc fidelitatem, aut eam promissit, non tenetur illo vinculo fidelitatis, ac tenentur prædicti Notarii, & alij, qui profitentur prædictum officium: ergo ad minus non incurret easdem poenas, nec gravem culpam.

Tertio sic arguitur, quia quod licitum est prælatis, & alijs iustitiæ ministris non potest non esse licitum cæteris, sed possunt prælati religiosorum aperire epistolas subditorum suorum absque eorum iniuria, & ministri

In c. post
cessionem
de probat.
Abbas in
c. 1. de fi-
de inf-
trum.
Parlador.
c. fin p. 1.
q. 11. n.
102

Theod. c.
4. n. 88.
Petr. lib.
48. synt.
c. 14. n. 5

Diana, p.
9. tract.
8. res. 61.
Sa v. fals.
n. 21

Canones

nistri Regis in comerciis inter diversa Regna omnia inquirere, & examinare in transeuntibus de vno ad aliud Regnum, sicut etiam, & principales militiae duces: ergo similiter poterunt aperire sigilla ceteri: probo consequentiam, quia si propter aliquam rationem non possent maxime, quia exponuntur periculo sciendi secreta in ipsis scriptis contenta, quae nolunt scribentes epistolas in eorum devenire cognitionem, sed hoc idem contingit respectu praelatorum, qui quamvis praelati sint non habent ius sciendi omnia secreta subditorum suorum, quia plura sunt, quae non cadunt sub eorum iurisdictionem, quia non conducunt ad eorum rectam gubernationem: ergo si istis licet hoc non obstante, licebit & alijs.

236 Ad hanc quaestionem respondeo sequentibus conclusionibus. Prima conclusio. Crimen falsi est gravissimum, & reipublicae perniciosissimum: hanc conclusionem docet Iulius Clarus, & ideo connumeratur inter publica delicta, probatur haec conclusio, quia crimen falsi non solum vergit in damnum personae particularis contra quam vel falsum instrumentum conficitur, aut producit, sed etiam contra rempublicam, & totam communiatem ex eo, nam pax eius everteretur, veritas obscurata maneret, mendacium vires sumeret & contra veritatem praevaleret, & contra partem laesam manifesta committeretur iniustitia, cui pro inde sic delinquens integram tenetur facere restitutionem, tam famae si in ea laedit, quam in bonis titulo, & ratione iniustae actionis, taliter, quod absolvendus non sit in confessione, quousque restituat, & satisfaciat, ut omnes cum Divo Thoma docent Doctores. Deinde probatur conclusio ex gravitate poenarum, quae a iure assignatae, & impositae sunt committentibus crimen falsi, quarum mentionem facit, cit. Iul. Clar. quae quidem poena est deportatio cum sequastratione, & perditione bonorum, quamvis ut ibi advertit hodie haec poena non sit in usu, & alij ab ipso citati: quare alia poena puniuntur, secundum quod per statuta stabilita fuerit, vel si non taxa-

ta sit, arbitrio iudicis debet falsarius puniri; prima autem poena, & quae in praxi observatur, quod si falsitas fuerit circa aliquam causam, maxime circa eius acta sic falsificans perdat causam, & in ea non audiat, quae opinio communis est, & manifeste probatur ex facti contingentia nostri textus cum olim, pro qua multos refert ipse Iul. inter quos Decium, Alexandrum, Vantium, & alios.

237 Secunda conclusio: multis, & varijs modis committitur crimen falsi non tamen aequalis gravitatis, & aequali poena dignum, sed maius, aut minus secundum circumstantias falsitatis, aut secundum malitiam, & dolum talem culpam committentis, quia ubi non est dolus, & malitia crimen falsi non committitur, ut docent Doctores Menoch. Iul. Clar. Theodorus, ex legis dispositione dicentis, quod falsitas sine dolo committi non potest, & est communis opinio, ut docet etiam Socin. Haec conclusio probatur in medium proferens aliquos modos, quibus falsi crimen committitur, omnes namque deferre difficile esset, cum in muneris falsitas modis possit perpetrari, & simul aliquas ei debitas poenas adnotabimus. Est ergo primus modus, quando quis conficit sigilla falsa, vel adulterat aliena signans scripturam falsam alieno signo, quod adeo est crimen grave, ut lex ponat pro eo poenam mortis, vel relegationis iuxta qualitatem personae, quam legem citat Farin. eius, & pro ea Bartol. & alios.

Secundus modus, si Clericus falsificavit sigillum Principis, lege deponi debet, & aliquo in facie eius posito signo in exilium debet mitti, docet Panormitan. plura, Rebus. tradit de Clerico, & in genere de quolibet alio signum Principis adulterante, & characterem mutante.

Tertius modus est in textore, aut mercatore, qui falsa sigilla suis appendit pannis, aut falsa tinctura eos vedit, aut aliam falsitatem committit in pannis qui tanquam falsarius puniendus est, suaeque negotiatione, & officio privandus immo in ipsis pannis sic falsificatis igni traduntur, vel eorum perditione multatur.

Quar-

Decius, c. cum venerab. de exception. n. 21.

Alex. in l. divus n. 6.

Vant. de nullitat. 141.

Menoch. conf. 96. n. 26. & conf. 145 n. 12. d. 121. n. 14.

Iul. Clar. d. cit. n. 42.

Theod. l. 14. n. 6. Socin. conf. 39. n. 83. l. 2. ex leg. & ff. de fals. princ.

L. quid si falsum ibi l. corr. ff. de fals. Farin. de de fals. & q. 5. n. 66

Panor. c. ad audientiam n. 1 & 12.

Reb. de conf. Reg. tr. de lit. oblig. art. 1. gl. 6.

Cognitum falsi seu generis

Iul. l. 4. d. falsum n. 1.

2. 2. q. 62 art. 2.

Iul. ibi n. 40.

Quartus qui negat sigillum suum, & propriam subscriptionem, aut firmam si postea à parte averfa contra eum convincatur punitur de crimine falsi, si dolo, & malicia abnegavit, idemque crimen committit, qui alienum chirographum, vel sigillum dolose efigit, ita ut aliquis patiatur aliquid incommodum, nam tales secundum multorum sententiam debet puniri manus amputatione, & simul exilio damnandus sic ponit Theod. loco citat.

Quintus modus falsitatis reperitur in textibus multipliciter 1. qui producit falsos testes crimen falsi committit, similiter, & qui eos subornat, ut falsum deponant. 2. testis falsum deponens dicitur falsum committere, sicut, & qui dixit in aliquo iudicio contrarium dicto, quod in alio iudicio dixerat (non tamen si illud dixerat extra iudicium) puniendus est de falso, quod verum est, etiam si dicat falsum sine iuramento. 3. qui producit falsum instrumentum scienter, sicut, & qui utitur dicto falsi testis. Hæc docet Iulius Clarus plures citans.

238 Tertia conclusio conficiens falsum instrumentum, aut Notarius ponens, quod intervenit pecunia numerata, ubi pecunia non apparuit, aut scribens in instrumento, quod Titius rogavit cum Titius fuisset absens; aut conficiens instrumenta super re illicita talis Notarius, aut Tabellarius incurrit poenam falsi, quæ autem sit hæc poena dicit Iul. clausis in his verbis: poena autem Notarii fabricantis falsum instrumentum de iure communi est poena falsi, scilicet, deportatio cum publicatione bonorum, licet hæc poena non sit in usu, de iure autem Longobardorum erat poena amputationis manus dexteræ, & hæc poena etiam hodie servatur, ut attestatur Ganel. de Malaf. & citat alios; & in dictionibus, aut terris Regni Hispaniæ pro prima falsitate Notarii, pro primaque vice punitur gravissime citra mortem, sed si plures committant falsitates igne comburantur; ut asseruat se vidisse in facti contingentia quendam ad ignem condemnatum.

239 Quarta conclusio denique qui alterius litteras sigillo obsecratas aperuerit primo in re gravi peccat mortaliter aperiens, & legens, com-

mittitque iniustitiam, ex quo proinde remanet ad restitutionem obligatus si aliquod malum evenit restitutione dignum, ei, contra quem aperiendo peccavit, & idem est dicendum si quis scrutans scripta alterius secreta, vel in secreto loco servata legeret; hanc conclusionem docet Molina, Theodorus, & alij tamquam certam, & communem ab ipso citati, & ratio est, quia iniuriam facit, & litteras mittenti, & illi, cui mittuntur nolentibus contenta in ipsis in aliorum notitiam pervenire contra eorum voluntatem. Deinde est etiam litteras alienas sigillatas eperire peccatum, & crimen contra ius gentium, & peccat etiam in republicam, quia ad bonum publicum conducit secreta harum litterarum secreto servari, unde, ut male factor publicus à iudice punire potest quia talia facit, sic docet Navar. super capite Sacerdos: Menoch. de arbitrar. Carol. Paschal, quem citat Theodorus, & alij, inter quos Sylvester idem probans ex nostro iure.

240 Ex his ad primum argumentum responderetur negando antecedens, stant enim præceptum in primis divinum naturale pertinens, ut docet Sotus, ad octavum præceptum decalogi, non falsum testimonium dices, & frangitur etiam virtus naturalis fidelitatis; deinde est prohibitum lege publica, ut ex gravibus poenis impositis violentibus hæc secreta constet, deinde negatur, quod non cedat in proximi damnum, & reipublicæ leges, alias namque nihil secretum per epistolas posset communicari, aut scribi.

241 Ad secundum responderetur quod quamvis concedamus in casibus argumenti posse personam particularem ad redimendam aliquam iniustam vexationem, vel comprobendam aliquam veritatem, quam aliter non posset nisi fingendo aliquod testimonium, quod quidem respectu particularis personæ non negamus, nam sicut potest quis clama debitore accipere debitum, quando modo iuridico recuperare non potest absque periculo committendi furtum, quia nullam in eo facit iniuriam, ut omnes communiter adstruunt, eadem ratione potest quis conficere chirographum, aut instrumentum quo veritas rei salvetur, quamvis mu-

Molin. de iust. tr. 4. dist. 36. n. 2. Theod. ca. 24. concl. unica.

Navar. de pen. n. 12. dist. 6.

Men. l. 6. iud. qq. c. 538.

num. 16. Carol. in leg. c. 17. pag. 118.

Theo. loc. cit. n. 41.

Sylvest. v. falsarius q. 2.

Ex c. quædam, c. ea de his que sunt a

præl.

Sotus lib. de regend. & de secretis. m. b. 1. q. 2. ad 2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

retur, quia talis mutatio est materialis, & ut docet Iul. Clarus talia faciens non committit falsum, quia iuvatur primordio veritatis, quod cum pluribus firmat, & docet etiam Diana, citans Mazachuel, in tract. de casibus reservatis, quamvis, inquam concedamus fieri posse, secluso scandalo, absque peccato saltem mortali; non est concedendo respectu publici Notarii, aut tabellarii, qui ex munere omnem scripturam immunem ab omni falsitate conficere tenentur etiam in praedictis casibus, in utroque foro, quia proculdubio vitio falsi damnaretur, quia operarentur contra proprium officium, & fidelitatem, quam tanto opere servare tenentur, & esset quippe in gravem reipublicae perniciem, & quavis in eo non peccaret contra iustitiam commutativam, ac proinde ad nullam teneatur restitutionem; peccaret quidem contra iustitiam legalem, & iustam hoc Principis prohibentem legem, cuius transgressio in re gravi non potest non esse peccatum mortale. Sic est communis opinio, ut docet Diana citans pro ea Eminentissimum Cardinalem Lugo, & alios contra Carolum Baucium, & Emmanuelem Sa, qui sic senserat, asserentem non esse peccatum mortale amissae scripturae, de hereditate, aut nobilitate aliam similem facere, nulli enim fit iniuria, sic Sa, in prima editione, quamvis in secundam iam sit hoc documentum correctum. Dicit enim quod non licet amissae scripturae de hereditate, aut nobilitate aliam similem facere, etiam si nulli fiat iniuria pro qua citat Covarr.

Iul. loc. cit. n. 43.
Dian. p. 9. tract. 8. ref. 61. ff. nota.
Mazach. disp. 2. c. 18. n. 33.
Diana, ubi prox. et p. 3. tract. 6. ref. 56. et p. 5. tract. 14. ref. 40.
Lugo, de iust. tit. 2. disp. 40. sect. 3. n. 27.
Sa, verb. falsarius. n. 2.
Covarr. l. 1. var. ref. c. 2. n. 3.

241 Sed quia casus frequenter contingere potest, & est scitu dignus non desinant hic ponere verba Iulij Clari dicentis sic: excusatur etiam a crimine, & poena falsi ille, qui non est in dolo, & statim, praeterea excusatur, quod illud quod dicitur falsum adiuvatur primordio veritatis, est enim certa iuris conclusio, quod non potest dici falsum quod iuvatur primordio veritatis, & hanc conclusionem dicit esse communiter approbatam Tollerius. Et probat ex iure. Et prosequitur num. sequenti sic: item excusatur, si falsitas nemini praediuat, nam regu-

Iul. Cl. l. 5. q. fals. art. 42.
L. cum filius heredes meus ff. de leg. 2.
Toll. in pract. crim. fol. 383. n. 35

lariter nemo incidit in poenam falsi, nisi falsitas commissa sit notabilis, quia, scilicet, alicui praediuat, aut potuisset praediuat, quam probat etiam ex iure, & quam dicit sequi communiter Doctores pro qua non paucos citat inter quos est Alexand. quare inferius circa finem §. dicit, quod quando scriptura falsificata, vel dictum testis falsi poterat alicui praediuat, esset crimen falsi: ergo secundum Iulium Clarum, ubi nemini fit iniuria, aut praediuat potest confici alia scriptura, aut testis depositio pro perdita, non innocens careat suo iure: probo consequentiam, quia si hoc in foro conscientiae non posset maxime propter legem humanam id prohibentem, sed in his casibus secundum leges excusantur a crimine falsi: ergo secluso scandalo, & omni rei falsitate non videtur hanc renovare scripturam esse illicitum, cum dicat Diana, cum alijs huiusmodi peccatum oriri ex legum transgressione, esseque contra iustitiam legalem, siquidem in his casibus lex excusat a crimine falsi, eum quem iuvat primordium veritatis, & quando nemini fit iniuria, ut in nostro casu, quin potius iustitia servatur, ut unusquisque habeat quod debet habere, & suum est. Sed ego in re ita difficili iudex esse nolo.

242 Ad tertium argumentum respondetur concessio antecedenti, negando consequentiam: quia non est eadem ratio de superioribus, ac de ceteris, nam qui aperit litteras superioris sigillatas, aut eas quoquo modo falsificans in damnum alterius, aut eis utitur sciens falsas esse praeter crimen falsi, si fuerint litterae Papae, nam has falsificantes incurrunt in excommunicationem Bullae Coenae Papae reservatam, quae incipit: *Excommunicamus omnes falsarios Litterarum Apostolicarum in forma Brevis, vel supplicationum, &c.* Ut tradit, & explicat Navarrus cum alijs Doctoribus: at vero superiores religiosorum, de quibus procedit argumentum licite possunt aperire epistolas suorum subditorum, tam ad ipsos missas, quam eas, quas ipsi mittunt, ubi, idest statutum, aut quando id iudicat expedire, ut docet Molina de iust. & iure, & Theod.

Ex Cl. in l. damus c. de fals. Alex. cons. 145 l. 6. col. 1.

Sing. ex.

Navarr. man. c. 27. n. 62 et c. 17. n. 169.
Molina, tract. 4. disp. 36. n. 4.
Theod. c. 14. n. 83

& idem docent in tempore belli in locis finitimis hostium licite aperiantur litteræ à ministris ad id deputatis, aut quotiescumque ex aliqua gravi causa ita expedire iudicatur, secreta tamen in prædictis epistolis reperta tenentur huiusmodi celare, nec possunt legere eas clausulas, quæ ad rem, & intentum suum non conducunt, quia exponuntur periculo deveniendi in cognitionem alicuius negotij tertie personæ præiudicialis, idem etiam docet Molina quando aliqua privata persona timet iuste aliquod grave damnum sibi parari, quia tunc potest aperire, & legere litteras alienas, item si timeret aliquod damnum proximo parari, ut ex charitate illud impediatur, quod etiam docet Navarr. item quando præsumitur eum, qui epistolam scripsit, aut eum, cui mittitur non esse involuntarium, aut in rebus parvi momenti, & ubi nullum adsit periculum alicuius damni sequuturi proximo, non erit saltem lethale peccatum tunc aperire epistolam.

Navarr.
c. 18. n.
53. in fi-
ne.

QVÆSTIO II.

An sit etiam peccatum mortale revelare secreta proximi in omni eventu contra eius voluntatem?

Supra tit.
de elect.
n. 129.
Molina,
tract. 4.
disp. 37.
Cayet. 2.
2. q. 73.
art. 2. v.
in Sum.
v. de tract.
c. vlt. cas.
2.

243 **D**ICIMVS In titulo secreta proximi, quibus revelatis sequatur ei infamia; nam de revelatione proprii secreti criminis alia est diversa quaestio de qua supra egimus, eamque late tractat Molina de iust. & iure, & relatis sententijs aliorum, inter quos Cayetani asserētis peccare mortaliter eum, qui se infamat, etiam si faciat metu tormentorum, sibi imponendo crimen, quod non commisit, quia iniuriam facit reipublicæ, cuius est pars, & etiam contra charitatem sui ipsius. Alij verò dicunt hoc verum esse quādo fit absque metu tormentorum: alij aliter sentiunt, sed ommissis opinionibus certū est, quod sive homo sit dominus suæ famæ, sive non, quando ex eius propria infamatione sequitur alijs grave nocumentum, v. g. parentellæ peccat mortaliter, si sine rationabili causa se infamat, quia quamvis sit dominus suæ

famæ, & sic non minus quam suas divitias possit sine mortali projicere se infamando; non tamen est dominus famæ alienæ, quam se infamando potest maculare, & ideò iniuriam in re gravi irrogat illis, cuius etiā exemplum adducit Sotus de prælato, qui se ipsū infamaret, qui contra subditos suos peccaret, quibus, obstrictam habet suam famam, immo, & quod teneretur restituere, quod tamen non admittit Molina: qui dicit ibi conclusionem secundam hominem se infamare, etiam si faciat id irrationabiliter, & sine causa non esse peccatum mortale, quia tenet hominem esse dominum propriæ famæ, quod tamen semper est intelligendum quando fit sine alterius notabile damno, ad quem fama eius bona concernit, ut ad consanguineos, ut si quis de se diceret esse iudeum, vel imponeret similem notam suis iniuriam faceret. Vide quæ diximus loco citato.

Sotus de
iust. q. 10.
art. 2.

244 Dicimus etiam contra eius voluntatem, nam de consensu eiusdē, nisi vergat in alterius damnum, non est dubium, quod revelare possit, quavis sit secretum sacramentale, & sub sigillo confessionis cadens, quod in tantum confessarius tenetur iure divino celare, in quantum pertinet ad ius, & iustitiam poenitentis, unde quaestio tantum procedit de alijs secretis, nam de sacramentali in nullo eventu licet revelationem facere, nec metu mortis, neq. iob aliquā in universū causā, esset namque gravissimum sacrilegiū, quare hic secretum sumitur pro eo, quod vocamus quidquid nec est notorium, nec infamia proclamatum, ut dicamus secretum quidquid occultum est, quod tamē habet gradus, nam aliud est omnino occultū, quod præter Deum solus ipse novit, qui crimen commisit, aut eius confessor, alio modo dicitur secretum, quod iuridicē probari nō potest, & ab Ecclesia tolleratur, ut quando vnus solus est testis sine alijs inditijs, ut habetur ex nostro iure, tertio modo dicitur secretū quidquid nō est in iudicium delatū, nec infamia est notatum, licet probari possit, sic Sotus, quamvis aliquādō, & etiā cōmuniter summatur pro sigillo, ut ait Theod.

245 Quibus suppositis probatur multis in casibus non obligare celare secreta;

Ex c. vlt.
stra de cob-
lor. &
mul.
Sot. in li-
bello de
reg. &
de reg. se-
cretū fol.
3.
Theod. v.
c. 1. n. 59.

Primum ergo argumentum fit, nam si observatione secreti, & ex eo quod illud non revelet incurrit quis periculum mortis mutilationis membri, aut alterius gravis pœnæ, seu etiam amissionis suæ famæ non tenetur servare secretum: ergo hoc præceptum non obligat in omni eventu: antecedens probatur, quia ratio obligandi est tota: quia sic dicitur naturalis ratio orta ex iure naturali; unde resultat peccatum contra octavum præceptum Decalogi, *non falsum testimonium dicere*: quia revelare crimen secretum proximi æquivaleret falsum dicere testimonium, quia iniuste revelat, & facit notorium, quod occultum est: sed non est minoris obligationis præceptum naturale conservandi propriam vitam, & famam: ergo in isto casu non obligat præceptum servandi secretum naturale.

Secundo: quia aliquando nullum, aut parum detrimentum sequitur proximo revelando eius crimen etiam infamatorium alicui personæ gravi, & prudenti, de qua non timetur, quod revelet alijs: ergo in isto casu non erit mortale: antecedens probatur, quia persona prudens, & sapiens, cui fuerit revelatum proximi crimen, non idè debet eum contemnere, sed potius cōpari ei, & miseriæ nostræ, nam qui alterum iudicat se ipsum condemnat, iuxta Apostolum, quia cognoscit se

Apoſt. ad Rom. 1. 2.

alia peccata facere posse. Tertio: quia saltem quando secretum non est omnino occultum, sed apud aliquos est notorium, non erit culpa mortalis etiam alijs revelare, maxime quando creditur, quod ab his, qui illud sciunt, non esse publicandum: quia tunc cadit à ratione secreti, seu sigilli, maxime si non fuerit res magni momenti, quia non tam ratio secreti attendenda est quā gravitas materiæ super qua commendatur secretum.

Quarto: quia quando pro revelatione alicuius delicti secreti furti, v. g. promulgantur censuræ generales, vel exigitur iuramentum ex aliqua persona interrogata super aliquo delicto, quod sub secreto scit, si non revelet videtur incurrere excommunicationem, vel si non iurat veritatem videtur perjurium committere: ergo

saltem in his casibus tenebitur secretum proximi revelare.

Quinto: nam in casu quo aliquis sciat sub sigillo secreti aliquem commissæ aliquod crimen, v. g. homicidium, & videat iudicem procedere contra innocentem tenetur revelare veritatem, nè iniuste innocens patiatur: ergo saltē in isto casu tenebitur veritatem revelare, probo antecedens, nam qui habet instrumentum ex quo constat iustitia, & ius alicuius super aliquibus bonis, super quibus iniuste molestatur, ex eo quod contra eum iuridicè proceditur, & caret instrumento ille, qui apud se illud habet tenetur admonere litigantem, cui talia bona auferre intenditur, ut communis est Theologorum doctrina, si non ex iustitia saltem ex præcepto charitatis: ergo similiter in nostro casu.

246 Ad quæstionem præsentem sequentibus respondeo assertionibus. Prima assertio. Peccatum mortale est revelare in omni eventu, etiā ad evadenda quæcumque tormenta, etiam ad effugiendam mortem secreta reipublicæ, si eorum revelatio vergat in notabilem eius perniciem. Hæc conclusio non solum est vera de secreto criminis in sacramentali confessione à pœnitente detecti, sed etiam de secreto quocumque, è cuius revelatione grave nocumentum reipublicæ sequeretur; & quidem quoad primam partem est in Ecclesia communiter recepta, ut latè probat Sotus in sua relectione detegendo, & detegendo secretum, etiam si peccatum sit veniale, saltem in specie, nam in genere non ita, cum notorium sit accedentem ad confessionem peccata habere saltem venialia, & idem prorsus de circumstantijs, aut qualitatibus, ex quibus possit pervenire in cognitionem pœnitentis, cuius ratio est, quia talis revelatio esset contra institutionem, & finem Sacramenti Pœnitentiæ, quia si timerent peccatores peccata sua posse revelari à confessione retraherentur; sed hoc esset gravissima reipublicæ perniciēs, & contra remedium æternæ salutis: ergo potius confessor tenetur mil-

Sotus, m. 3. bro 3. c. 6. claus. 2. 3. q. 4.

lies mori, quam peccatorum, quæ in confessione audivit, revelationem facere, si verè sunt peccata, aut eorum circumstantias, nam de alijs rebus ad confessionem peccatorum non pertinentibus non ita quia ex eorum revelatione nullam sequitur inconveniens, ut advertit Sotus, sed quia posset resultare in ignorantibus aliquod scandalum, tutius duxi omnia illa silentio involvere.

Mol. tr. 247 Secunda ratio, quæ etiam probat secundam partem conclusionis, quam docet Molina, & idem Sotus, Navarr. & alij, est quia non solum quælibet persona publica, & cui ex officio, aut iuramento incumbit servare secretum, sed etiam persona privata debet potius subire mortem, & tormenta, quam revelare secretum in grave damnum reipublicæ, ut potest contingere in bello, in quo ex revelatione secreti extorta ab aliqua lingua toti, vel parti exercitus magnum potest obvenire damnum: ratio inquam est, quia quælibet persona est pars reipublicæ, seu communis: ergo in defensionem totius debet se exponere tormento, & morti, quia pars ordinatur ad totum, ut benè docuit Cayetanus, secundum ius naturale pars postponitur toti, & pro eius defensione perire non excusat, ut videmus in brachio, quod naturaliter movetur ad protegendum caput, quando ictum, aut lesionem timet in ipsum: ergo tenetur quilibet etiam particularis potius mortē subire quam secretum in rempublicam revelare.

248 Secunda conclusio: peccatum mortale est per se, & ex terminis loquendo revelare secretum alicui commissum sub sigillo, vel quomodolibet veniat in cuiuscumque notitiam, aut quia casu vidit, aut scivit quando ex revelatione grave damnum sequitur proximo: hanc conclusionem docet etiam Sotus, & quod est quidem gravius quam furtum levius tamen quam homicidium, & adulterium eandem conclusionem docent Molina, Navarr. & alij Theologi. quam explicat Navarr. non solum de secreto, quod aliquis promissit ex-
Membr. i. relect. c. 6. 3. Molina, ubi prox.

libet occulto, cuius detectio noceret notabiliter proximo in bonis animæ corporis, aut fortunæ, & quia hæc conclusio continet plures partes explicantur, & simul probantur, & prima est quod sit peccatum mortale, primo, quia est contra charitatem proximi, quia revelatio delicti occulti proximi est contra eius famam, & contra eius bona spiritualia, aut temporalia, nam fama est clara cum laude notitia, & qui revelat crimen alterius lædit eum in fama constituens audientem in mala opinione contra proximum, qui bonam apud audientem prædictum habeat, & hoc est contra charitatem, quia qui alteri nocet in prædictis bonis non potest dici quod illum diligit, quem diligere tenetur sicut se ipsum; & exindè etiam sequitur quod si peccatum contra iustitiam, obligans ad famæ restitutionem: quia fecit notum, quod occultum erat, ut docet cum D. Thom. ipse Sotus; abstulit enim proximo iniuste famam. Probatur secundo, quia qui promissit servare secretum, si non servat frangit fidem, & est infidelis homo, quare apud Philosophos ut refert Sotus homines sunt infima nota habiti, qui secreta continere non possent, immo apud omnes habentur tanquam viles, & similes mulierculis, quibus parvum, aut nihil fidentur, vnde dixit quidam, iniqui servi ergo sunt, & mancipia, qui pluris estimant in pecunia fidere, quam in secreto.

249 Secunda pars conclusionis est limitativa, scilicet, quando notabile, aut grave damnum sequitur proximo, est namque peccatum mortale facere, aut dicere aliquid contra legem Dei in re gravi, ut ex Augustino communiter docent Theologi, hæc autem gravitas non solum est merienda penes qualitatem personæ, cuius secretum crimen infamatorium revelatur, & detegitur, sed etiam respectu aliorum, quibus ex eodem sequitur aliqua infamia, aut nota, v. g. respectu consanguineorum fratrum, aut sociorum. Vnde, qui infamat aliquem religiosum totam religionem aliqua afficit infamia. Vnde D. August. sic dixit: infamato vno religioso

Navarr. man. cap. 18. n. 5. l. dist. 5.

D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. Sotus, ubi prox. c. 6. s.

August. in epist. ad plebem Hyponensem.

totus conventus infamatur, quare accidere potest huiusmodi detectio non esse mortale respectu personæ, cuius crimen detegitur, esse tamen ratione damni, aut notæ, quæ alijs sequitur, vnde manifestè inferitur, quod si ex tali revelatione non sequatur grave, sed tantum leve, iudicio prudentis illis contra quos revelatio secreti fit, etiam si fuisset commissum sub titulo secreti naturalis, non ideo erit peccatum mortale, quod quidem pensatur penes damnum illatum; verumtamen in dubio tutius, & prudentius est, si non adsit rationalis causa, omnia secreta etiam in materia levi silentio retinere, ne ad minus detur occasio querelæ commendanti secretum.

250 Tertia pars, in qua dicimus esse levius peccatū per se, & ex obiecto homicidio, aut adulterio, & maius furto, nam homicidium privat hominē vita, quæ pluris æstimatur, quam fama, qua privatur per revelationem criminis; & similiter de adulterio: quia hoc est gravissimum peccatum, ut docet Trident. Quia præter gravissimam iniuriam, quæ irrogatur marito, est in contemptum Sacramēti Matrimonij, quod ex proprio obiecto præponderat offensæ particularis personæ, quod autem sit maius furto constat: quia fama, cuius fit iactura in revelatione secreti criminis, est pretiosior, & ordinis superioris, quam pecunia, aut aliæ res pecunia æstimabiles, vnde dicitur in Scriptura, quod, *melius est nomen bonum, quam divitiæ multe*. Licet potest contingere per accidens econtra propter circumstantias casuum particularium, quæ solent magnopere mutare hominū facta propter qualitates personarum, & materialium circa quas hæ actiones versantur, sed conclusio posita est vera loquendo per se, & ex genere, servata equali proportionē. Ceteræ autem conclusionis partes ex dicendis explicatæ manebunt. Vnde.

251 Tertia conclusio sic habet. Quando ex revelatione secreti prædicti in precedenti conclusione solum sequeretur damnum honoris, aut famæ, vel bonorum externorum divitiarum alicuius; tunc non solum fas esset sciēti tale secretum illud revelare ad evadendum propriam, aut suorum, aut etiam

cuiusvis alterius innocentis mortem, mutilationem, aut gravia tormenta, sed etiam ad evadendum quodcumque notabile damnum proprium honoris famæ, aut bonorum externorum divitiarum, hanc conclusionem docet P. Molina, docet etiam Sotus; huius conclusionis præcipuum fundamentum est ipsa naturalis ratio, & quantum attinet ad evadendum mortis tormentorum in propria persona, vel aliorum innocentum periculum ratio naturalis dicitur durum namque nimis esset, me tam gravia subire mala ad conservandum tua minora bona, qualia sunt, honor, fama, aut divitiæ quia tunc fortius est ius naturale conservandi maiora mihi bona, ac proinde cessare obligationem naturalem celandi secretum criminis à te commissi; ac respectu aliorum bonorum inferioris ordinis non est adeo certa conclusio maxime, si præcessit promissio non revelandi, quare attendenda est iactura, quam pateretur in non revelando secretum, quæ si esset multo minoris ponderis, aut momenti, quam ea, quam alter subditurus esset, potius eam pati debet, quam secretum revelare, nec huic rationi videtur dissentire Molina dicens in his casibus indicandum esse negotium ex circumstantijs occurrentibus, ex quibus prudentis iudicio est expendendum & arbitrandum, ita ut qui servat secretum non patiatur tantum malum, immo neque æquale, quantum pateretur alter, si eius crimen revelasset: quia charitas à se ipso debet incipere.

252 Quarta, & ultima conclusio: quando ex eo quod ego revelem crimē, quod tu mihi sub secreto commēdasti, tibi sequitur periculum mortis, & ex eo quod non illud manifestè sequitur mihi iactura famæ, aut bonorum teneor ex lege charitatis, immo, & ex vi fidelitatis, & promissionis per se loquendo, & ceteris paribus, ut inter personas æquales, v.g. potius pati iacturam honoris, & bonorum, quam crimen revelare; iudico hoc respectu mei tantum, secus si ex eo quod non revelem hæc gravia mala meis, aut alijs innocentibus sequantur. Hæc conclusioni assentire etiam videtur quoad utramque partem Molina, & quidem quod ad primam expressè docere videtur,

Molina
ubi pro x.
con. 3.
Sotus d.
relect. loc.
cit. e. de
iust. l. 5.
q. 10. a. 2

Dereform.
mar. sess.
24. 6. 8.

Prover.
c. 22.

Molina
ubi sup.
conc. 8.
n. 11.

deretur, si hoc secretum sciam etiam ex aliquo casuali eventu, quod sic probo, nam ex vna parte ex terminis teneor celare secretum ex natura ipsius sigilli, & ex alia parte instat præceptum speciale charitatis salvandi vitam proximi, sed cum utraque hæc obligatio ortum habeat ex ipso iure naturali, fit obligatio duplex fortissima, contra quam non potest prævalere aliud præceptum conservandi proprium honorem, aut alia bona temporalia externa, maximè sequendo opinionem securā, quod non se exponit periculo peccandi, in sufferendo iacturam famæ, quia homo est dominus famæ suæ, sicut & bonorum, seu pecuniarum; & ex alia parte instet utrumque præceptum, tam fidelitatis, quā charitatis, ergo teneor celare crimē nē pereat proximus meus, & hoc ipsum confirmatur, nam vita proximi est irrecuperabilis, fama autem mea, & alia bona possunt varijs modis recuperari, ergo.

253 Quoad secundam partem etiā probatur: quia si hæc non contingant inter equales valdè variatur conclusio, nam potest esse vita proximi non multo momenti in republica, fama autem, & alia bona, quæ ex revelatione perdam ego, quod hæc ante ponenda etiam erunt in hoc casu vitæ talis proximi; & econtrā vita proximi potest esse tanti ponderis, & reipublicæ necessaria, ut non solum debeant tacere, & celare eius crimen cum iactura prædictorum, sed etiam cum periculo propriæ vitæ: quia tunc tenetur vitam dare tanquam pars reipublicæ pro vita hominis ipsi reipublicæ valdè necessaria, sicuti pro famoso Duce, aut alio Principe illam defendente, ut sicut in simili casu docet Ledesma esse communem doctrinam teneri hominem particularem sufferre patienter mortem se non defendendo cum homicidio alicuius Principis, aut Ducis, cuius vita est multo reipublicæ necessaria, maximè si esset Rex, quamvis ipse Dux, aut persona huiusmodi esset aggressor contra talem particularem personam, ergo multo magis quando in nostro casu tenetur celare secretum.

254 Quoad tertiam partem, scilicet, quando ex revelatione excusanda, & criminis occultatione magna

damna sequerentur familiæ meæ, & aliqua infamia, aut dedecus omnibus me attinentibus profecto valdè considerari hoc deberet, quia tunc habeo famam meam alijs ligatam, & ut docet Sotus, Prælati, v. g. habet famam suam subditis obstrictam, & pro inde si se infamaret tenetur restituere, ergo similiter qui tacendo crimen proximi occultum læderet alios, si ex hoc eis infamia sequeretur, & merito possent de eo qui sic celaret crimen, quarelam formare, & idem filij, quibus alimenta tribuendo paterfamilias impotens redderetur; quod etiam est peccatum contra pietatem, ergo in his casibus, potius debeo proximum pati, quam in grave præiudicium, & damnum meorum, secretum tenere, quia quoties fides data adimpleri non potest, sine alterius iniuria, promissio minimè obligat, ut docet Sa cum pluribus citatis; vel quia quando promissit noluit, aut non debuit se obligare cum tanto detrimento. Cæterum si præiudicium, quod sequeretur ex eo quod non revelaret non esset magni momenti, teneretur facere, aut celare secretum: in quibus his suppositis documentis multum valebit iudicium prudentis, hæc omnia prudenter discreta ponderatione appendens.

255 Vndè ad primum argumentum ex dictis patet, & ad rectum iudicium pertinet iudicare attentis omnibus circumstantijs, an prævaleat præceptum conservandi propriam vitam, & alia prædicta bona, an servare sigillum secreti, quod si sit sacramentale iam diximus esse postponendam vitam, & similiter diximus quando interstet reipublicæ servare secretum, ex cuius revelatione aliqua strages eidem sequeretur: quotiescumque enim duo præcepta naturalia occurrunt, quorum utrumque sine inconvenienti observari non potest, quod fuerit fortius, & rationi conformius, est executioni dandum, alterum omittendo quod in tali casu cessat obligare, ut doctè docet Sotus ut solet. Non enim præcepta naturalia opponuntur, sed potius quadam amabili concordia subordinantur, nam minus vrgens, seu principale in conspectu alterius fortioris, aut principalioris, cum quo comparari nequit

Sot. de
iust. q. 10
a. 2.

Sa. v. pro
missio.

Ledesma. p.
2. tra. 7. 8.
conc. 8. 6.
a. 1. 2. di-
ficult. c.
28.

Sotus de
iust. l. 1.
q. 3. 4.

quit quasi cedens iuri suo desinat obligare, sicut ipsamet natura docet nos, videmus namque in Physicis eundem ordinem servari, cum aqua, v.g. ascendit per fistulam, aut aliud instrumentum aere attracto sursum deferens contra suam particularem inclinationem suum proprium centrum, quia instat, seu urget præceptum aliud naturale physicum principalius, & universalius, scilicet, quod non detur vacuum, in natura, & quando homo tangit aquam, aut aliud liquidum cum extremitate fistulæ, & atrahit aerem ipsius fistulæ statim ascendit ad replendum illud vacuum ipsa aqua, sic ergo in præceptis naturalibus moralibus contingit, quod particulare cedit iuri suo ut magis nobile, & magis universale impleatur, quare propter bonum commune tenetur homo, ut diximus in prima conclusione, etiam cum periculo mortis sigillum secreti servare.

256 Ad secundum argumentum respondetur: licitum esse propter aliquem honestum finem tali personæ gravi, & prudenti cum circumstantiis in argumento apposis, secus tamen si non esset aliqua utilitas, aut necessitas, ex quo salvatur sententia Cayetani asserentis non esse mortale talis revelatio; sed non & sententia Soti, & Ledesmae contrarium affirmantium, quia magis sentit aliqua persona diffamari apud aliquem virum prudentem, apud quem habeat sanam opinionem, quam apud alios non tantæ probitatis, & sic dicit Ledesma, quod esset peccatum mortale, quod etiam ego affirmo cum prædicta limitatione, ut si ex tali revelatione peccatum illud evitaretur, vel eo fine, ut aliquis, qui est sanguine purus, non contrahat cum infectis in dedecus suæ stirpis, vel si pater, aut alius consulat filio suo, nè societatem habeat cum alio, quem vitiosum, aut perversum secreto scit, nè etiam filius ex mala societate inficietur, vel tandem quando quis iniurias accepit ab alio graves non erit peccata amico suo communicare, ut dolor sit communicatus minor, & ad consolationem capiendam, nimis enim grave, & præter humanam consuetudinem quis cogatur iniurias acceptas

solus in silentio conquerere, quare si inde aliqua infamia resultat reo, ei debet imputari, & non alteri solatium quarenti, ut docet Lessius, Navarr. & alij.

257 Ad tertium respondeo, quod quamvis aliquis revelet crimen proximi pro quo celando promissionem non dedit, & aliàs est notum apud aliquos, non fit reus infidelitatis, quia fidem non dedit, & aliàs crimen non est omnino occultum, tamen si non est proclamatum, aut notum in saltem maiori parte populi, aut viciniae erit quippè peccatum murmurationis, & in materia gravi mortale cum obligatione restitutionis, nisi iam sit publicatum; quia si sit publicum non peccabit saltem mortaliter, ut docet Navarr. quamvis illi, quibus crimen, aut infamia detegitur, sine mala intentione nocendi illa ignorent; si autem res non fuerit talis; quod notabiliter lædatur fama proximi concedimus non esse culpam lethalem, quia in hac materia sicut regulariter in alijs danda est materia parva.

258 Ad quartum respondetur; excommunicationem in tali casu minime ligare neque aliquam vim habere ex doctrina tradita in solutione ad primum, quia nimirum stante præcepto naturali de non revelando crimen secretum sub sigillo commissum, & idem si aliquo eventu scitum, dummodo secretum sit, & nulla laborer infamia publica præceptum Ecclesiasticum, & humanum nullam prorsus habet vim, nec censuræ pro occultis sub hoc secreto commissis promulgatæ scientem ligant, dummodo occulta taliter sint, quod solus esset vnus delicti testis, & sciens, ut docet Sotus, & est communis; secus si duo, vel tres, quia tunc secreto veritas esset revelanda parrocho tantummodo, ut dicitur in generalibus, quæ communiter expediuntur, qui etiam secreto, absque alicuius famæ læsione negotium componere debet, absque eo, quod ex hac revelatione possit causa deduci ad forum contentiosum, quod bene probat Sotus ex decreto, quia in his casibus secretis subditus non tenetur obedire. Quæ doctrina extenditur eadem ratione ad casum, quo iudex cogat sub-

Less. de
iust. l. 2.
c. 11. d. 12.

Petrus
Nav. l. 2.
c. 4. n. 145.

Nav. in
manual. c.
18. n. 26.

Cayetan.
2.2.2.73
art. 2.
Sotus, de
iust. lib. 5
q. 10. art.
2.
Ledesma,
2. p. sum.
2r. 81. 28
conc. 1. d.
digo 10
prim.
Machado
2.1.1.2. p.
3. tra. 7. 2
4. d. c. 10

Sotus,
relect. q.
memb. 3.
q. 1. com.
4.

C. Nemo
episcopus
11. q. 3.
ex comm.
si 2. 2. 16

Sotus, ubi
prox.

dictum iurare, quia adhuc etiam iuramento interveniente, non potest revelare secretum, sed verbis obscuris, & amphibologicis debet iudici respondere, ut docet etiam Sotus, & in confessoribus de peccatis in confessione auditis posse optime satisfacere respondendo se nescire, quia ut homines verè nesciunt, quia non audierunt, ut homines, sed ut Vice-dij, de secretis autem circa res temporales idem dicit, sed non tamen ea certitudine, sed verum est, quod si respondendo se nescire, si alijs verbis, quibus mendacium vitetur, non debent revelare secretum, nec obligat præceptum iudicis, quia iniuste præcipit, & iniuste interrogat, ac proinde potest, & tenetur subditus secretum semper abscondere, & crimen quod sub illo cadit: nec damnatio Innocentij Undecimi, quæ est num. 27. loquitur in hoc casu, sed quando legitime interrogatur, quia sicut iudex gravissimè peccaret, & sacrilegè procederet extorquendo revelationem criminis à confessario, & idem etiam si revelaret, sic etiam cum differètia divini, & humani casus peccaret iudex extorquendo manifestationem criminis ab eo, qui sub secreto tenet, & non prodesset ei ad formandum processum, ut docet cum D. Thom. Navarr.

Navarr.
c. 18. n.
59. & 60
D. Thom.
2.2. q. 69
art.

259 Ad quintum satis dictum est in quarta conclusione, unde concedimus quod si iste, qui videt innocentem pati pro aliquo crimine, quod ipse scit alterum commisse, tenetur veritatem iudici aperire, si prædictus innocens sit in gravi periculo mortis, aut perditione bonorum, secus tamen si grave damnum non patiatur, & speret talem innocentem liberum evasurum, hoc tamen non audeo affirmare nisi cum hoc addito, scilicet, monendo prius delinquentem de eius periculo, ut se in loco tuto protegat; nam

in tali casu præceptum charitatis liberandi innocentem adimpletur, & delinquens, quamvis sit cum iactura, & in commoditate potest etiam salvari; circa quem casum quæsi vi ulterius, & vidi Emmanuelem Sa dicentem sic: *Testificari tenetur quisque, vel denunciare, etiam non interrogatus ad liberandum innocentem, si tamen is condemnatur, ob homicidium, quod scis factum ab alio: non tenetur istum procedere ad liberandum illum, sed tamen potest.* Hæc Sa, sed clarius, & expressius hunc casum decedit Layman, & huic nostræ solutioni conformis, cuius verba placuit in medium proferre, quæ sic habent: si crimen omnino transactum sit non debes illud procedere, veluti si Titius homicida lateat, & pro eo innocens Cayus in quæstionem adductus, & occidendus sit non oportet Cayj liberandi gratia prodere Titium qui homicidium occultum commisserat, sicuti resolvit Molina, quandoquidem nec ipsemet Titius, qui se creatum sibi commissit, secum æquali periculo suo prodere tenetur ad impediendum mortem Cayj, cuius causam non præbuit nisi indirectè, ac per accidens. Si tamen Titius fugâ sibi consulere posset, eum deberet, prodito suo facinore, etiam cum famæ aliqua iactura liberare Cayum, si ille facere recusset, licebit tibi, eo de fuga monito revelare secretum Cayj liberandi causa. Hæc Layman, & loquitur hic de homicidio iam perpetrato, nam si alicui imminet periculum mortis, quia aliquis, qui mihi revelavit in secreto vult eum occidere, si ab homicidio eum avertere non possem ordine charitatis innocentem admonere debeo periculi imminētis, ut se custodiat. Plures citat Layman, in his casibus non tamen omnes id asserunt. Vide Navarr. Suarez, de charitate.

Sa, v. iudiciales
actus n. 7
de testi-
bus.

Laym. l.
3. r. 3. p.
2. c. 5. n.
2.

Nav. in
manual. c.
15. n. 17.
Suarez;
disp. 8.
sect. 6. n. 7.

CAPVT CVM CONTINGAT 26. CUIVS SPECIES
in summa est.

CONQUERITVR Aliquis coram Papa, quod post legitimam appellationem ab episcopo suo fuerit excommunicatus, vel alias quod excommunicatio fuerit iniusta, Papa mandat, quod si est ita absolvatur, vel quod iudex delegatus talem sententiam declaret nullam. At episcopus offert probare, quod fuisset excommunicatus ante appellationem, vel quod excommunicatio iusta sit, quæstionis fuit an iudices delegati debeant eum absolvere, aut nullam dicere excommunicationem probationibus non admissis. Et in primo casu probationes vtriusque partis esse admittendas respondet Papa ante quam absolvatur, ut constet an sit incursum; sed quando dicit excommunicationem fuisse iniuste latam, vix, vel nunquam eius probatio admittenda est antequam absolvatur: nisi dicat continere intolerabilem errorem dictam sententiam, ad quod probandum admitti debet, antequam absolvatur. Deinde si quis simpliciter dicat se ab episcopo iniuste fuisse excommunicatum, & e contra dicat episcopus, est absolvendus antequam audiatur episcopus, quia dato quod iuste fuisset excommunicatus nihilominus debet absolvi, & postea vterque audietur, ut deinde iustum decernatur. Ex hoc talis.

260 CONCLUSIO Edducitur trimembris; si quis dicat se iniuste fuisse excommunicatum, vel quia antea appellaverat, vel quia iniuste lata excommunicatio contineat errorem expressum, contradicente episcopo vtriusque partis probationes sunt admittendæ, cæterum dicente aliquo se iniuste excommunicatum ab episcopo, qui contrarium dicit absolvendus est, ante quam episcopus audia-

tur, item non debet quis ad probandum admitti quando probatio non prodest. Hæc conclusio quoad omnes eius partes expresse continetur in hoc cap. cum contingat, & comprobatur alijs iuribus. Prima pars scilicet, qui se conquerens fuisse excommunicatum post appellationem, vel quia se iniuste excommunicatum admittenda sit probatio vtriusque, tam excommunicati, quam excommunicatis comprobatur secunda vero pars, quod scilicet, quan-

*L. Arria.
nus 47. ff.
de action.
& oblig.
Cap. inter
dilectos. de
fide instr.*

do quis absolute, & simpliciter cōque-
ritur se iniuste excommunicatum prius
absolvendus, cōprobatur, etiam ex no-
stro iure: tertia vero pars nostræ cōclu-
sionis, scilicet, quod non debetur quis
admitti ad probandū illud, quod proba-
tum nō prodest. cōprobatur ex ordi-
namento regio exornant, & illustrant
hanc conclusionem præcipue, quod
ad duas primas partes præter ordina-
rios repetentes ad hunc textum, alij
plures quos refert, & sequitur Barb.
in præfenti, inter quos. Zab. ar. Hos-
tens. Panorm. Guido Papa, Xime-
nez, Covar. Navar. Vgol. & alij.

261 Sed contra conclusionem
sit primum argumentum, nam excō-
municatus non potest in iudicio agere,
sed qui conqueritur se esse excommu-
nicatum post interpositam appellatio-
nem, vel iniusta excommunicatione,
contrarium asseverante episcopo ad-
minus dubitar sit, necne excommuni-
catus: ergo prius debet saltem ad cau-
telam absolvi, quam admittatur ad
agendum in iudicio; maior huius dis-
cursus ex iure constat: ergo falsa est
nostra cōclusio quatenus asserit vtriuf-
que partis probatio à delegato Sum-
mi Pontificis esse admittenda.

Secundum argumentum sumitur
ex alio textu, in quo dicitur quod qui
litigat, & contendit in iudicio sive sit
actor, sive reus debet iurare de calum-
nia, sed excōmunicatus iurare non po-
test, quia iuramentum est res Sacro
Sancta, ut habetur ex iure, sed excom-
municato omnia Sacramenta dene-
gantur. Ergo non potest audiri ante-
quam absolvatur.

Tertium argumentum desumi-
tur ex ipsius conclusionis duabus
prioribus partibus, quæ inter se pugna-
re videntur; nam in prima parte dici-
mus excommunicatum se conqueren-
tem esse iniuste excommunicatum nō
esse absolvendum antequam vtriufque
partis probationes admittantur, & pro-
cedatur ad discernendum in negotio,
ut appareat: an absolutione indigeat,
hoc est si excommunicatio fuisset va-
lide pronuntiata, in secunda vera par-
te, scilicet, quando quis se asserit excō-
municatum per excommunicationem
errorem patenter expressam continen-
tem; & ratio argumenti est, quia si in

primo casu sunt admitte nde probatio-
nes, ut veritas querelæ appareat, quia
non debet credere iudex delegatus sic
simpliciter asserendum, idem videtur
dicendum in secundo casu, ac proin-
de debet iudex audire excommunica-
torem episcopum, & cognoscere prius
de veritate erroris, quam de excom-
municati absolutiones. Quod magis
vrgetur, nam si sententia continebat
errorem intolerabilem certissimum
est non habuisse vim ligandi, ac proin-
de inepte dicitur quod absolvatur,
quia non fuerat ligatus; si autem liga-
tus fuisset iniuste repellitur episcopus
excommunicator aprobatione iusti, &
validi facti sui.

262 Sed his non obstantibus
defensanda est nostra conclusio, cuius
decisionis manifesta est ratio, quia cau-
sa nostræ primæ partis conclusionis
introducitur per modum querelæ
contra episcopum, eo quod se quere-
batur contra episcopum imponens ei
crimen, quod post interpositam legiti-
mam appellationem pronunciaffet
in eum excommunicationem: in quo
episcopus iuris dispositionem contra-
venit, ut habetur ex nostro iure, unde
merito Papa mandat iudici suo dele-
gato, ut vtriufque præcedente citatio-
ne, vtriufque etiam admittantur pro-
bationes, ut sic victus in iudicio pœnas
luat. Secundæ vero partis conclusio-
nis ratio est, quia queritur allegando
excommunicationem continere erro-
rem intolerabilem, & episcopo excō-
municante allegante iustam fuisse ex-
communicationem, protinus est absol-
vendus antequam episcopus audiatur,
admissis postea vtriufque probationi-
bus, & ratio est, quia licet episcopus
vicerit in probatione, tamen ex com-
municato humiliter petēti esset postea
absolutio impendenda, ac proinde ni-
hil proficeret episcopi probatio, cum
certum sit non esse admittendam pro-
bationem, per quam probatum non
prodest, ut constat ex supra citatis.

263 Ex quibus ad primum
argumentum respondetur. Quod quā-
vis excommunicatus sit actor in isto
casu potest in prosecutione suæ appel-
lationis opponere, & se ab ea defende-
re, quia in hoc vices non tam actoris,
quam rei sustinet, adducendo defen-
sio-

Ratio del-
cidenti.

C. Roman.
no 3. de
appell. in
lib. 6.
C. Pastora-
lis 53. de
verum.
C. dilecti
55. eodem
tit.

Cit. l. 81
& hic n.
260.

In cap. ut
debitu ho-
nor de ap-
pell. 2. c.
quamvis
25. de set.
et iudi.
Leg. 8. tit.
1. c. 1. 3.
atib. gio.
et leg. 4.
tit. 6. re-
cap.
Zabar.
colle. 261
Bellam.
Covar. c.
alma p. 1.
n. 2. nu. 7.
in man. c.
27. num.
277.
Vgol. de
cens. tab.
1. c. 2. 2. 6.
an 4.
Suar. tit.
5. disp. 7.
sect. 8. an
12.
Ex iure
c. nulli 18
de supra
excommu-
nic. vi. 2.
plantare
2. 6. excō-
munica-
tio.
C. 1. 2.
de iura-
mēt. cal.
Auth. Sa-
cram. pu-
berim.
Cap. si ad-
rens v. d.

*Balb. ad text. in 2. cap. de ex-
cept. n. 6.
Gran. ci.
salo tit.
c. 5. n. 4.*

264 Ad secundum responderetur, quod quamvis excommunicatus non possit in suum favorem de calumnia iurare, tamē cōtra se vtrique reus cogitur ille iuramentum subire, vt docet *glos. c. 5. de except. cū inter. Panor. in c. quod in dubijs de senten. ex-
commun.*

265 Ad tertium responsio glōsæ sic habet, scilicet, quod in duobus casibus nimirum, quando post appellationem sententia fuit lata, vel si intolerabilis error in sententia sit expressus, debet admitti ad probandum, & in alijs debet statim absolvi; sed ex his ratio à priori non deducitur, nisi recurrat ad Principis voluntatem, sed quia Princeps ratione movetur, ea restat inquirenda, quam puta consistere in eo, quod in duobus prioribus casibus est lis inter partes nempe inter excommunicatū tanquam actorem se querentem contra episcopum, & ipsū episcopum tanquā reum intendentem actū suum defendere, ac proinde negotium debuit reduci ad probationes ex parte vtriusque oblatas, & casu quo excommunicatus non probet tenebitur non solū rite excommunicatus declarari, sed etiam ad restitutionem damni illati episcopo, & simitur si episcopus, siue excommunicator non probaverit ad idem damnum resarciendum tenebitur respectu se conquerentis, qui proinde declarabitur nō ligatus, at vero in secundo casu non sic se res habet, quia tantum dicet se iniuste excommunicatum simpliciter, vt ait textus, nullam iniustitiam, aut nullitatem in particulari specificando, super qua litigium cum ipso episcopo possit excitari, & moveri, & si moveretur, & episcopus probaverit tandem absolvendus esset imposita obligatione satisfaciendi in illa re super qua fuerat excommunicatus, ac proinde nihil prodesset episcopo sua probatio, vt habetur in 3. p. conclusionis, & hoc ipsum, quod post probationem episcopi

non data absolutionē excommunicato faciendum est etiam si absolutio detur ante episcopi probationem, quia post hanc absolutionem, quæ protinus mandatur dari iuxta formam Ecclesiæ, admissis demum vtriusque probationibus, an iuste, vel iniuste ligatus fuerit decernatur, adde quod in secundo casu comparavit coram Pontifice, vt reus, & sic ob obedientiam vsque ad sententiam est absolvendus, in primo autem casu comparuit querellando, & causas querellæ exprimendo, & ideo prius debuit probare, quā absolutionem obtinere, hæc sufficiat pro solutione huius difficilis argumenti pro quo solvendo non potui reperire aliquem Doctorem.

266 Ad argumenti confirmationem responderetur prænotādo, quod licet excommunicatio sit iniusta immo, & si aliquo casu nulla in rei veritate in foro interiori tamen in exteriori est timenda, & in eodem foro ab Ecclesia est absolutio petenda, quia vt natavit Ioann. Andreas Claves Ecclesia in maiori reverentia habentur dum timent homines etiam iniustas sententias recognoscentes se ligatos, quoad Ecclesiam militātem, quamvis, quoad triumphātem ligati non sint, ac proinde iuste, & prudenter mandat Pontifex excommunicatum etiam iniuste absolvendum esse, & similiter si nulliter fuisset excommunicatus quovsque nullitas excommunicationis declaratur à iudice in eodem foro exteriori.

267 Huius nostri textus auctor fuit idem Inocentius III. scribens episcopo Mauricio de Rotomagna, cuius textus historiā refert Dominus Doct. Emmanuel Gonzalez, & de ipsa Ecclesia Rotomag. egit etiam supra, & ibi aliqua etiam diximus, quare hic super sedemus ab eorum repetitione.

QUESTIO VNICA APPENDIX:

*An sit aliqua differentia inter ex-
communicationem iniustam,
& nullam?*

268 **P**RO Parte negativā stant sequentia argumenta. Primum est, quia neutra inconscientia ligat: ergo nulla

*Ioan. And.
in gla. bu.
ius cap.*

*Cap. cum
contingat
de rescrip-
tis.
Cap. 1. de
postul. pra-
lat.*

*Videatur
Gran. 10. 1
fol. 406.*

Videatur
Grana. 1.
1. fol. 406

nulla est inter utramque differentia, consequentia patet, quia primarius effectus excommunicationis est, & consistit in eo, quod fidelis homo sit ligatus ne possit communicare in sacris, neque incivilibus cum ceteris fidelibus: ergo si non est in conscientia ligatus, saltem secluso scandalo non habet impedimentum, quominus in omnibus communicet cum alijs fidelibus, antecedens probatur, & quoad primam partem constat ex nostro textu, ubi denotatur clare excommunicatum excommunicatione nulla non indigere absolutione, in illis verbis: *Liceat iudicibus excommunicatum absolovere vel denuntiare sententiam puta excommunicationis esse nullam*, & paulò inferius dicit textus; in illis verbis: *per quas (puta probationes) denique apparebit an absolutione indigeat conquerens, vel denuntiatus sit postius non ligatus*: ergo certum est excommunicationem nullam nullatenus excommunicatum ligare, neque absolutione indigere; & quoad secundam partem probatur etiam, quia iniuste excommunicatus non potest esse vere, & coram Deo excommunicatus, quia excommunicatio maior, de qua est sermo in omnium doctorum sententia supponit peccatum mortale inobedientiae, aut contumaciae, sine quo minime incurritur in foro conscientiae, cuius rationem reddit Ledesma cum alijs, quia excommunicatio est maior poena, qua potest Ecclesia ferire, est enim eius gladius, ut docet Concilium Trident. & cum sit maxima poena imponi non potest nec licite nec valide sine culpa gravissima, qualis est peccatum mortale: ergo in rei veritate nulla est differentia inter excommunicationem nullam, & iniustam, & quod supponat peccatum mortale excommunicatio maior habetur ex iure.

Secundum argumentum nam ille, qui iniuste est excommunicatus optime potest esse in gratia, cum ex vi talis excommunicationis non supponat peccatum mortale, sed ille qui est in gratia non priuatur suffragijs Ecclesiae, nec est credibile velle Ecclesiam Matrem priuare eum, qui amicus est Dei, priuare suis beneficijs, & suffragijs: ergo vere non est magis excommunicatus,

quam alter, qui est nulliter excommunicatus, maior huius discursus patet, minor vero probatur à simili, nam, qui est vere excommunicatus si habeat actum contritionis, per quem proculdubio manet coram Deo iustificatus, si in eo statò, & ante absolutionem excommunicationis, sine qua semper manet vere excommunicatus, decedat è vita consequitur gloriam, quæ à Deo nemini iustorum vnquam denegatur iuxta illud Pauli, *bonum certamen certavi cursum consuma ut in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, non solum autem mihi, sed his qui diligunt aduentus eius*: ergo nulla est differentia inter excommunicatum iniuste, & excommunicatum nulliter siquidem non priuatur magis vnus quam aler suffragijs Ecclesiae, ut expluribus docet Diana.

Tertium argumentum sic fit: si propter aliquam rationem differret iniusta excommunicatio à nulla, maxime in eo, quod excommunicatus iniuste tenetur in publico abstinere à communione fidelium, & alijs actibus prohibitis, ut docet ipse Diana cum communi, sed in hoc non differt, quia etià nulliter excommunicatus tenetur ab eisdem abstinere, ut docet idem Diana ibidem, & uterque non alia ratione, nisi propter scandalum, quia nimirum ignorantibus nullitatem, viderentur non abstinere Ecclesiae non obedire: ergo nulla est differentia inter utramque.

Quartum sic formatur, nam in rei veritate sententia iniusta nulla dici potest, vere, & proprie: ergo solum differrent nomine, non autem re, antecedens probatur ex diffinitione sententiae nullius, quam tradunt Sebastianus Vantius, & Didacus Perez sub his verbis: *secundo nulla dicitur sententia licet non ipso iure, propter ius litigatorum ratione iniuste: vel iniqua sententia, vel ratione solemnitate in processu omisse*; ubi expresse comparatur defectus sententiae proveniens ab iniquitate defectu provenienti ex omissione solemnitate, v.g. ex defectu citationis, aut altererius requisiti substantialis: ergo iniusta, & nulla sententia in idem coeunt, neque distinguuntur plusquam nomine.

Quintum, nam illa sententia, quæ pro-

2. ad
Tim. c. 4.

Dian. c. 3.
trat. rej.
28.

Diana;
ibid. ref.
26.

Vant. in
tract. de
nullitat.
process. &
sent. n. 1.
Perez;
leg. 1. tit.
15. l. 3.
ordinanti

Ledesma,
1. p. sum.
c. 2. con-
clus. 4.
de la des-
co. pag.
336.
Et ex iu-
re c. novi
de iudi-
cijs sess.
15. c. 3.
de reform.
Ex cap.
nemo, ex
ex cap.
nullus 11
q. 3.

profertur sine iurisdictione est nulla, ut docet cum omnium doctorum consensu ipse Vantius, sed sententia iniusta sine iurisdictione pro lata iniuris vigore nulla est, maior est certa, & proba minorem, nam iurdictio, ut constat ex eius etimologia nihil est aliud, quam dictio iuris, vel, ut expressius diffinit Laiman: iurdictio est facultas alicuius habentis publicam auctoritatem, & eminentiam super alios ad regimen, & gubernationem, sed qui iniustam, & iniquam profert sententiam non dicit ius, sed potius dicit contra ius neque potest dici habere facultatem in eum contra quem profert iniustam sententiam, & quæ non tendit ad regimen, & gubernationem, sed potius ad destructionem, cui proinde subditus obedire non tenetur, licet sententia sit lata à Summo Pontifice, ut habetur ex hoc nostro iure: ergo prædicta sententia eo, quod iniusta est, est nulla.

Ex cap. si quando 5. de rescript. c. felicitudinem 54. de appella.

Sextum, quia sententia iniusta alia est proveniens ex defectibus processus, & alia ex prava intentione iudicis, qui propter odium, & malam voluntatem quam habet erga eum, contra quem eam profert, quamvis iuxta processus merita iusta sit, & licet ista bene verum sit, quod differat essentialiter à sententia nulla, quia mala voluntas iudicis illam viciare non potest, secus tamen illa, quæ in se ipsa & non ratione prævæ iudicis intentionis iniusta est.

Septimum, quia quamvis in nostro textu Pontifex assignaverit illam distinctionem pro plenitudine potestatis in illis casibus inter excommunicationem iniustam, & nullam, taliter, quod dederit in mandatis suis delegatis, ut ab una absolverant excommunicatum, nempe ab iniusta, & ab alia anuncient non ligatum nempe anulla; hæc tamen praticari non poterunt nisi cum delegatis à Papa, non vero cum alijs iudicibus superioribus, qui non sunt à Papa delegati.

Et confirmatur, quia Papa mandat ab solvere excommunicatum iniuste in illo secundo casu, antequam episcopus audiatur: ergo Papa aliquid amplius intellexit pro excommunicatione illa, quam sententia iniusta, quia

de sententia iniusta excommunicatio: nis non indiget excommunicatus absolvi, quia eam non incurrit: ergo ex nostro textu non probatur hæc differentia, quod etiam eleganter confirmatur textu Gelasij Pontificis asserentis de quadam sententia iniuste pronuntiata à Patriarcha Alexandria, qui quosdam excommunicaverat, ubi dicit, quod si excommunicatio est iniusta tanto eam curare non debent, sed nihil amplius potest dici de nulla: ergo inter se non distinguuntur.

269 Ad Hanc tamen questionem conclusione unica respondeo, quod, scilicet, magna versatur differentia inter excommunicationem iniustam, & nullam desumptam, tam ex parte iudicis ex meritis processus, & causæ pronuntiantis, quam ex parte defectus utriusque. Hæc conclusio, quæ ab omnibus doctoribus est receptissima, ut videre est apud Diana, & satis fundatur in tam expressis verbis nostri textus, & in præcitato textu Gelasij, & ex Covarr. cap. alma mater, probatur in medium proferendo causas quibus sententia iudicis dicitur iniusta, & etiã quibus nulla redditur, quia sententia iniusta, ut tradit Diana, potest esse tripliciter, vno modo ex pravo tantum affectu iudicis, quia licet sententia in se iusta sit, dicitur iniusta, quia iudex habet complacentiam habendi occasionem damnandi reum hæc tamen complacentia licet sit peccatum contra charitatem, quia in eo venditam sumit, non est peccatum contra iustitiam neque ipsam sententiam reddit iniustam; secundo modo redditur iniusta ex parte modi procedendi, aut processandi, & intali casu potest sententia reddi iniusta, sed valida, quando scilicet modus est accidentalis, eo quod deficiat in processu aliqua circumstantia, cuius tamen defectus pertinet ad solemnitatem accidentalem iuris non reddit sententiam substantialiter iniustam, sed potius est iusta, quia præcessit in excommunicato vera inobedientia, & contumacia, servata citatione, & intimatione ipsius sententiæ, & alijs requisitis substantialibus, quibus sententia redditur non solum valida, sed etiam iusta substantialiter, quamvis accidentaliter,

Gelasius in epist. ad episcopos Cardania qua incipit dilectissimi.

Diana p. 3. tr. 9. ad res. 26. c. cum contingat hic Covarr. 1. p. 6. 7. n. 5. Diana ibidem res. 27.

caliter, ex defectu alicuius solemnita-
tis, v. g. ex defectu alicuius rebeldiæ
accusationis, aut alicuius parvi memē-
ri intimationis, in quibus casibus vere
quo ad vtrumque forum ligat, quia
concurrunt partes substantiales, ad
veram, & iustam excommunicationem,
quales ab Evangelio requiruntur
ex cuius textu constat habendum
esse tanquam ethnicum, &
publicanum, qui Ecclesia non obe-
diret, vt refertur hoc nostro iure.

*Matth. c.
18.
C. novis
de iudi-
cis.*

270 Sed tertio modo senten-
tia excommunicationis redditur ini-
iusta ex multis causis se tenentibus,
tam ex parte iudicis, quam ex par-
te rei, nam ex parte iudicis si ex me-
ritis processus non debuit profferre
sententiam excommunicationis, &
idem est dicendum de qualibet alia
sententia, verumtamen iudex sequens
suum falsum dictamen, vel aliquo-
rum opinionem deserta veriori, aut
absolute vera talis sententia est iniu-
sta non tamen nulla, & similiter si
iudex sequutus opinionem probabi-
lem, relicta opinione contraria æque
etiam probabili talis sententia est pra-
ctice iusta ex parte iudicis, qui iu-
ste eam protulit iuxta Doctorū pro-
babilem sententiam, licet iuxta alio-
rum sententiam est iniusta, & reus in
foro interiori poterit eam pro iusta ha-
bere, super qua difficultate statim re-
dibit sermo, ex parte etiam rei, reddi-
tur sententia iniusta, vt si reo mander-
tur aliquid, quod facere, vel non po-
test, vel non tenetur, vt quando præ-
cipitur solvere debitum, quod solve-
re non potest ob inopiam, vel si præ-
cipiatur maritaliter habitare cum ea,
quæ non est vxor propria, relicta, quæ
propria est, vel quod revelet secre-
tum, quod detegere non potest, &
alia huiusmodi, in quibus, & simi-
libus casibus iuxta est sententia ex par-
te iudicis, quæ datur iuxta allegata,
& probata. Et similiter quando red-
ditur iniusta ex falsitate depositio-
num testium, aut instrumentorum,
quæ habentur in processu, quibus
iudex fixus iuxtam pronuntiat sen-
tentiam, cum teneatur iudicare se-
cundum allegata, & probata, vt om-
nes docent cum D. Thom. & tamen
in rei veritate non nulla, sed iniusta

est, vnde stat optime aliquam senten-
tiam esse in se iniustam, & tamen nul-
lam non esse.

281 Sententia autem nulla
ex diversis procedit causis. & mul-
tis, & prima est defectus iurisdic-
tionis in subditum, vnde sententia pro-
lata ab eo, qui in subditum non ha-
bet ordinariam, aut subdelegatam
iurisdictionem, nullius est momen-
ti, vt diffinivit Sanct. Synod. Tri-
dent. ex iure communi, quare dicta
sententia dicitur, & est nulla ipso iure,
id est, iure sic disponente, vt inquit Pa-
norm. 2. etiam est nulla sententia pro-
lata post interpositam legitimam ap-
pellationem, vt constat expressè ex
hoc nostro textu, & docent commu-
niter omnes, videatur Diana, quia ap-
pellatio iurisdictionem iudicis, à quo
appellatur suspendit, vt probat D. Gra-
ña, etiam ex alijs textibus, & idem
probat de recusatione, excepta cau-
sa in qua delegato traditur potestas
procedendi cum clausula remota ap-
pellatione, 3. ex substantiali defectu
procedendi in processu, in quo pri-
ma conditio est proponere libellum
ad quam sequitur citatio partis si-
ne qua omnino iudicium, & senten-
tia est nulla, testium examinatio, &
eorum depositiones inscriptis acce-
ptæ, & alia etiam substantialia iux-
ta legem dispositiones, inter quæ
est quod sententia excommunicatio-
nis detur inscriptis, quam, vt obli-
get debet intimari personæ, cui di-
rigitur, alias reor minime ligare,
quamvis eam non ignoret contra se
latam reus, iuxta ea, quæ tradunt
Theologi apud Div. Thom. quod
promulgatio legis est de eius substan-
tia, vt possit obligare, sententia au-
tem iudicis lex quædam est; & dein-
de quod detur in scriptis, verbaliter
namque prolata nulla est, item est
nulla excommunicatio, si pronun-
tiatur non dato spatio se tuendi con-
tra præceptum, vt tenet Diana, &
Azor, & item est nulla si pronuntietur
ab excommunicato denunciato, seu nõ
tolerato, quia caret iurisdictione, item
excommunicatio ab homine non li-
gat eos, qui post eius finitâ iurisdic-
tionem contra faciunt. Itē quando iudex
non habet intentionem, vt compre-

*Sotus de
iust. l. 5. q.
4. art. 2.
Azor, l. 2.
c. 17. q. 8.
p. 1.
Covarr. l.
1. var. c. 1.*

*De Sacra-
mentis. sess.
14. c. 7.
C. si episc.
de panis.
in 6.*

*Panor. c.
1. de re in
dic. n. 3.
Dian. d. 5
p. 11. q.
30. ref.
Grañ. l. 1.
in decret.
l. 2. tit. 28
num. 2.
Ex c. pa-
stora. 53.
d. verum
de apella-
e cap. d.
lefi 55.
eodem.
Ibidem c.
36. nu. 2.
pag. 550.*

*Est nulla.
Navar. c.
27. in ma-
nusc. n. 10.*

*D. Thom.
1. 2. q. 90
art. 4.*

*Sa. v. ex
communi-
num. 7.*

hendat, & idem quando petens hanc intentionem non habet, quia intentio iudicis semper conformatur cum voluntate partis, unde non ligabit uxorem filium, aut fratrem, neque quem causa iusta excusat, aut illos quos si sciret, & cogitaret eos esse, qui talem causam excommunicationis dedissent exciperet sic Sa.

Sa ibidem
n. 5. & 6.

272 Secunda autem pars conclusionis, scilicet, quod etiam differant excommunicatio iniusta, & nulla ratione effectus probatur; quia sententia excommunicationis, & quaelibet alia iudicis sententia, vere est sententia, quamvis sit iniusta, quia datur à proprio iudice, & superiore iuxta allegata, & probata, ac proinde in foro exteriori iusta est, ac proinde omnino timenda, quia excommunicationis sententia lata à iudice suo, sive sit iusta, sive iniusta tenet, ut expresse asserit Glossa nostri iuris, cui conformatur illa celebris Gregor. sententia, quæ refertur in decreto. *Sententia pastoris, sive iusta, sive iniusta fuerit timenda est*, & in Concilio Antioqueno dicitur quod: à suo episcopo excommunicatus non est ab alio recipiendus, & refertur ibidem; ac proinde taliter excommunicatus tenetur in publico saltem se gerere tanquam excommunicatum, & præstare iudici debitam obedientiam, non solum ratione scandali vitandi, sed etiam ex vi præcepti, quod in dicto foro exteriori, & ex scientia, & auctoritate publica iudicis obligat, quod quidem verum est, etiam si fundetur in opinione probabilis ad eam proferendam; quia talis sententia est iusta licet opinio sit speculative falsa. Quare sic excommunicatus, si excommunicationem contemneret proculdubio peccaret graviter peccato inobedientiæ, utrum autem teneatur in occulto se abstinere ab his, quæ vera, & iusta excommunicatio prohibet sub lite fuit inter Doctores; sed hodie communis est opinio, quam verissimam iudico in occulto, & secluso scandalo taliter excommunicatum non teneri à prædictis abstinere, quare sine scrupulo poterit celebrare, & nullam irregularitatem, aut aliam coram Deo incurreret pœnam; ut docet Diana cum pluribus doctissimis

Dian. d. p.

5. tr. 9. res modernis; sed quoad exteriora ex-

27.

communicationis effectus debet omnino observare, ut docent cum Div. Thoma Theologi, quos refert ipse Diana, videatur Gaspar Hurtado de censuris.

D. Thom.
in 4. disp.
18. q. 2.
ar. 1. q. 1. a.
siuncul. 1.
Hurtad.
dific. 24.
nu. 104.

273 Cæterum sententia, quæ ipso iure nulla est per se ad nihil obligat, neque aliquem habet effectum, quia quod nihil est nihil causare potest, nec ullo modo timenda est, quia non potest dici sententia pastoris, quia eo ipso quod nulla est sententia pastoris non est: unde consulto dixit Divus Gregorius, sententia pastoris sive iusta, sive iniusta timenda est, & ratio est quia quando ipso iure sententia est nulla, eam irritat, & annullat ius, ac si non præcessisset à pastore, cui ad hunc effectum tollit potestatem, & iurisdictionem, ac proinde habenda est omnis sententia excommunicationis, sicut, & quaelibet alia, tanquam lata à non iudice, sic docet Diana, ex doctissimorum Theologorum sententia. Qua propter non tenetur, nec in publico, nec in occulto abstinere à Communione Sacramentorum, vel ab alijs quibuscunque excommunicatis prohibitis, & ratio est quia nullitur excommunicatus non solum non est excommunicatus apud Deum, sicut, nec iniuste excommunicatus; sed nec etiam apud Ecclesiam non solum in foro interno; sed nec in foro externo, in quo ipsa Ecclesia per suas Ecclesiasticas sanctiones talem excommunicationem invalidam, nullam, & irritam facit, cuius ex eo præceptum nullatenus obligat in ullo foro. Attamen per accidens, & ratione extrinseci scandali, respectu illorum, qui sciunt Petrum, v. g. esse excommunicatum, ignorant tamen nullitatem excommunicationis, tenebitur se gerere, tanquam excommunicatum in foro exteriori, & in publico, secus tamen secluso scandalo, & si scirent, vel si ipse eos certiores faceret talem excommunicationem esse nullam, & pro hac sententia citat Diana, Mexiam, Gutierrez, Torres, Vazqui, & alios, & sic est communiter receptum.

Dian. ibi
d. res. 26.
Mexia, in
leg. Reg.
Tol. p. 9
fundam. 2
à n. 28.
Gutier.
can. 94. l.
1. c. 4. nu.
36.

Torr. de
cens. l. 2.
disp. 20.
d. 1.
Vazquez,
de excom.
dub. 11. n.
13.

274 Ex quibus respondetur ad primum argumentum, negando antecedens

cedens; ad cuius probationem dicimus concedendum esse, ut docet textus ibi citatus non indigere absolutione eum, qui est excommunicatione nulla excommunicatus, quia non ligat; ac vero excommunicatio iniusta, quamvis non incuratur absque peccato mortali, ut certum est, & ideo in foro interno non ligat, neque obligat, & in isto foro, ab excommunicatione nulla non distinguitur, quia tamen tenet, & est valida in foro exteriori, & secundum acta processus, ut dictum est, propter ea in prædicto textu dicitur nulliter excommunicatum non indigere absolutione; secus tamen eum, qui valide licet iniuste, est excommunicatus, quia quamvis ius in foro conscientia ea non indigeat, quia vere coram Deo non est ligatus indiget tamen prædicta absolutione in foro exteriori in quo loquitur textus, ac proinde nota est differentia.

275 Ad secundum concedimus excommunicatum optime posse esse in gratia quando excommunicatio est iniusta, & quando, licet sit iusta elicuit actum contritionis, & si moriatur ante quam absolvetur; si dedit signa contritionis, aut credatur non decedisse in peccato mortali, & cum contumacia absolvi debet, ut in loco sacro debeat sepeliri, non quidem, quia mortuus, ut docent Doctores capax sit absolutionis, sed absolvetur in ordine ad fideles, ut nimirum cum ipso possint communicare, & seppellire in loco sacro; & ex eo quod est in gratia concedimus etiam non excludi per Ecclesiam ab orationibus generalibus, & earum fructibus, & quod possit habere usum passivum, & activum Sacramentorum, & lucrari Iubileum, & quascumque Indulgencias, & consequenter nullas incurrit penas si non absterneat ab his, à quibus vere excommunicati tenentur abstinere, neque si celebret, etiam publice incurret irregularitatem, ut docet Diana, adducens prædictum Hurtado; immo secundum magis veram sententiam, nec incurrit, quidquid dicat Vazquez, & alij, penas aliquas externas, quas excommunicatis Ecclesia imponit, quia hæ

penæ in tantum infliguntur in quantum excommunicati sunt inobedientes, incurri in veram, & iustam excommunicationem, quia alias non essent penæ iustæ, sed iniustæ, quod de Ecclesia dici non potest, quæ iniuste neminem punit, & similes penæ iniustæ essent, & in falsa presumptione fundatæ, ac proinde iniuste excommunicatus non est privatus in electionibus voce activa, nec passiva, & si est iudex veram retinet iurisdictionem, & si beneficiatus licite percipit fructus beneficij, & omnia alia exercet sine peccato, secluso scandalo, ut dictum est, & sic tenet Diana, secutus doctissimum, & eximium D. P. Franc. Suarez. Et quamvis hæc omnia vera sint, quæ libenter concedimus, stat tamen differentia prædicta ex dispositione iuris, quod effectus excommunicationis nullius omnino irrita est in utroque foro, valida tamen non item quoad forum exterius, quamvis iniusta sit, quia quousque constat de eius iniustitia pro iusta, quoad iudicem habetur, & sic in foro exteriori fideles debent talem evitare propter presumptionem licet falsam.

276 Ad tertium respondetur, quod quamvis utraque prædicta excommunicatio in pluribus convenient differunt tamen in pluribus, quia iniusta tenet, & est valida, quoad usque per iudicem superiorem revocetur, quia ipso iure non est irrita, sicut nulla, quæ ipso iure irrita est, & quamvis uterque excommunicatus teneatur abstinere à divinis ratione scandali aliter tamen, & aliter, nam nulliter excommunicatus dumtaxat tenetur abstinere ratione meri scandali, ac vero iniuste excommunicatus, quamvis vere excommunicatus non sit, & possit in occulto se habere tanquam non excommunicatum; tamen in publico tenetur abstinere non solum ratione scandali, sed etiam ratione præcepti Ecclesiæ sic præipientis iuste certe, licet sententia inde iniusta sit, & in occultis non servanda, quia Ecclesia non iudicat de occultis, sed tantum de his, quæ iuridice procedunt, ideo obligat ad obedientiam in publico, cuius præceptum, ut diximus, qui contemneret graviter

Dian. c. 1.
ref. 28.
Suarez.
de cens.
asp. 4.
sest. 7. n. 14.

Dian. d.
17.9. ref.
27.

Vazq. de
excomm.
dub. 1. n.
13.

quippe peccaret, & solum ob hoc puniri posset, quia iusta, vel iniusta sententia pastoris timenda est, ut diximus ex Greg.

277 Ad quartum, nego antecedens ex dictis, & ad diffinitionem ex auctoritate traditam respondeo ibi praedictos Auctores minus proprie, & lato modo diffinivisse sententiam iniustam, quae diffinitio tantum verificatur in foro animae, & coram Deo, in quo sensu illi Doctores sententiam iniustam diffinierunt, quia in conscientia non magis obligat, quam si fuisset nulla, & ideo in secreto, & secluso scandalo potest sine peccato facere pars innocens contra eam.

278 Ad quintum argumentum responderetur concessa maiori, distinguendo minorem; sed sententia iniusta sine iurisdictione profertur sub ea ratione, sub qua iniusta est concedo, quia est contra ius, sub ea ratione, sub qua sententia est, nego minorem, quia ut sic profertur à iudice habente iurisdictionem, & quamvis in rei veritate sit iniusta, & prout sic cadat à vera, & valida sententia; est tamen iusta secundum praesumptionem in actis processus, & secundum allegata, & probata, aut lata, quia est, secundum probabile opinionem, quare practice loquendo non est contra ius, sed tantum est contra ius, & contra veritatem speculative considerata, & prout se habet à parte rei, actiones autem humanae non regulantur secundum iudicium speculative, sed secundum practicum, ut docet Divus Thomas. Quare qui edit carnes die veneris iudicans non esse veneris diem, quamvis speculative faciat opus malum, & prohibitum, non peccat, quia est opus malum speculative sumptum, & prout est à parte rei, non tamen est malum secundum iudicium comedentis ignorantis esse diem veneris, v.g. sic similiter in nostro casu sententia secundum iudicium exterius, & practicum iusta est, quamvis speculative sit iniusta.

279 Ad sextum responderetur, quod iam dictum est, quod non solum sententia iniusta malitia iudicis lata differt à nulla, sed etiam ea quae iniusta est, quia fundatur in falsitate processus, aut probabilis opi-

nionis, quibus iudex nititur ad eam proferendam; dico, aut probabilis opinionis, quia etiam potest esse falsa, & iniusta sententia, saltem speculative, quae fundatur in opinione probabilis respectu iudicis, iusta tamen practice; & nihilominus iniusta etiam practice respectu rei, contra quem profertur, cui favet sententia probabilis contraria; in quo casu secundum iudicium Dianae sequentis Navar. & Caietan. potest excommunicatus fundatus in contraria opinione se habere: erga illam sententiam, tanquam erga sententiam iniustam; quamvis Villalobos, secutus alios, & Vazquez, contrarium opinentur, quia talis sententia est iniusta, & alias est in dubio pro iudice pronuntiandum; est ergo taliter excommunicatus habendus pro excommunicato, non iniuste, sed iuste alias daretur pugna iusta, tam ex parte iudicis, quam ex parte hoc modo excommunicati; sed non obstante hac opinione, contraria melius fundatur, quia sic excommunicatus non minus nititur sententia probabilis in eo quod reputat hanc excommunicationem pro iniusta, ac ipse iudex, qui in contraria opinione fundatur eam pronuntiavit: ergo si ex hoc fundamento apud iudicem est dicenda iusta, e converso apud subditum est dicenda iniusta. Nec obstat neutra ratio in contrarium, quia prima non pertinet ad hunc casum, quia hic non est dubium, ut falso supponitur, sed opinio, iuxta quam quilibet potest operari licite, si vere sit probabilis, nec secunda, quia non est inconveniens bellum iustum ex utraque parte, quando utraque fundatur prudenter, & probabiliter, quia tunc practice uterque iuste operatur quamvis speculative, & ex parte obiecti iniuste, quod non obstat. Hanc sententiam tenet Diana, afferens Navarr. & Caietanum, & etiam Torres, & ideo licet iste se omnino in foro exteriori propter scandalum, & iudicis respectum, & auctoritatem in interiori habeat, ut excommunicatus, potest cum contraria opinione conformari, cui quidem opinioni iudex contra eam pronuncians non potest auferre eius probabilitatem.

280 Ad ultimum responderetur, praedictam differentiam non desumi ex ratio-

Villalob.
in summ.
t. 1. tr. 16
dif. 11. n.
7.

Vazq. de
excomm.
dub. 11. n.
23.

Dian. d. p.
5. sr. 9. res.
29.
Torres. de
conf. l. 2.
dif. 21.
dub. 3.

actio
humana
se iudic
in segun
d iudic
practico,
no segun
d specu.
lato

ratione in argumento adducta hoc est ex libera voluntate Pontificis, sed ex differentia causarum, à quibus utraque excommunicatio provenit, ut iam explicatum manet, qua propter eadem regula, & doctrina, quæ servari debet à delegatis Summi Pontificis, pro ut id nostro textu continetur, practicari etiam debet in eadem specie coram Metropolitano, vel alio quolibet superiori, ut explicat, & docet Ioan. Andres, quia rescripta, seu decisiones Pontificum non solum deserviunt ad decidendos casus sibi propositos, sed etiam ad alios in univ-
sum eiusdem speciei, & hac ratione in corpore iuris eorum responsa proiecta & scripta manent.

Et ad confirmationem responsum

est sufficienter supra, & insuper additur, quod quia excommunicatio iniusta tenet, & est valida, ut etiam ostendimus, in foro exteriori, inde est, quod in eodem foro absolutione indigeat, immo, & in foro conscientie saltem ad cautelam, quando evidenter non constat iniustam esse, ad auctoritatem textus ibi allati ex decreto Gelasij Papæ respondetur ideo dixisse illam excommunicationem non indiguisse absolutione, quia non solum iniusta, sed etiam nulla erat, utpote prolata à Dio-
Coro Alexandria Patriarcha, quia erat declaratus hæreticus ac proinde ex defectu iurisdictionis fuit nulla eius in episcopos excommunicatio, ut ex Covarr. respondet Grana ad prædictum textum.

Covarr. c. 2.
almamat.
1. p. 8. 7.
Grana. l. 2.
de sent. &
re iud. ad
text. in c.
de cætero
num. 9.

Ioan. An-
dreas, &
alij in
comm. ad
hunc tex-
tum.

Supra hic
num. 266

CAPVT SIGNIFICANTIBVS 38. ET SVSPICIONIS 39. huius tit.

SPECIES PRIMI CAP.

281

IULIANA Vidua impetravit lictas contra quandam mulierem, & filium eius sub hac forma, scilicet, quod ipsa mulier, & eius filius iniuraverint ei su-

per terris, & rebus alijs, & citati iniuriatores isti à iudicibus, quibus littere fuerant commissæ comparuerunt dicentes contra litteras, impetratas fuisse suggesto mendatio, quia ipsa Iuliane se nientiens pauperem, nobilis est, & dives, quare non poterant conveniri coram eisdem iudicibus, sed coram suo proprio iudice, sub cuius erant iurisdictione, coram quo parati erant respondere, unde iudices causam dimisserunt eadem ratione: postea partes compromisserunt in quosdam arbitros sub hac forma, quod si causam non determinassent intra certum tempus in compromisso assignatum, reditura essent partes ad examen prædictorum iudicum, arbitri vero non determinaverunt intra assignatum tempus:

at iudices per formam compromissi iurisdictionem resumpserunt, & cum vellent in causa procedere prædicta mulier, & filius sentientes se gravari, ad Papam appellarunt, qui mandavit, quatenus si ita est, ut revocetur in irritum quidquid per dictos iudices factum est.

SPECIES SECUNDI CAP.

282

REVS Coram iudice apparens assignavit iustam causam suspicionis contra iudicem dicens, quod volebat arbitros eligere. Super hac suspicionem cognoscenda à partibus arbitri sunt electi, quæritur an iudex debeat ipsis arbitris assignare terminum, infra quem causam suspicionis debeant determinare. Respondet Papa, quod iudex, qui forsitam provocatus, & offensus, ratione suspicionis obesset partibus coartando ipsis terminum, non possit talem terminum assignare; poterit tamen eos cogere, ut conveniant in unam sententiam, vel quod tertium advocent, quia ad hoc commissæ est iurisdictione, quod sic disponitur ne principale negotium plus debito prorrogetur. *Ex quibus textibus hac bimembris exiit.*

283

CONCLUSIO Iudices delegati, qui ex iusta causa dixerunt

L. iudex ff. de rei iudicata. C. in litteris 9. hoc tit. Salg. de Reg. preter. c. 8. num. 49. Gloss. nu. 70. d. proceden. c. non. Barb. hic. & Gong. n. 1. lit. C. Gloss. huius c. suspicion. p. forsam. C. 2. requiritur

de aliquo negotio non debent cognoscere de eo ex omissione arbitratorum, ad quos fuit à partibus delatum, & resumere per formam compromissi non possunt; item nec iudices, qui sunt recusati possunt traslata causa recufationis ad arbitros eis determinare tempus ad definiendum causam recufationis. Prima pars huius conclusionis ex hoc textu recte deducitur ex illis verbis textus ultimus. *Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum: ergo in resumendo causam, quam pronunciando amiserunt, quia si bene, si male functi sunt officio suo, & in eis iurisdictione non remanet, ut ex alijs textibus comprobatur, exornant hanc partem præter communiter repetentes ad hunc textum Salgado, Glossa hic, Barbosa,*

& Gonzalez. Secundo vero pars comprobatur ex ipsa Glossa, & alijs iuribus in quibus agitur de recufationibus, nam cum ad recufationem faciendam debeant apud iudicem Ecclesiasticum allegari iustæ causæ, & probandæ coram arbitris ad id deputandis à partibus, & eligendis, & in aliquos non valde remotos convenire debent, qui si iudicaverint causas sufficientes iudex à cognitione illius negotij debet abstinere, ut habetur ex citato cap. & eius Glossa, illustrant nostram conclusionem Cujacius, Balboa, Sanchez, Molina, & alij quos refert Gongal. Tell.

284 Sed adversus conclusionem, & eius primam partem sit primum argumentum, nam iudices delegati, si pronunciaverint se iurisdictionem non habere, statim eam amittit, & non manent iudices delegati: ergo possunt eligi

ris 41. d. 3. c. cum specialiter de appell. C. si quis contra de foro com. Ex c. 2. requiritur 0. 3. Cujacius l. final. de iudicijs. Balboa in c. cum specialiter citat. 284. Sanchez. 2. c. n. 16. c. 8. d. 3. num. 21. Mol. de iust. dist. 23. it. 5. Gong. hic

Gloss. in hoc c. si g. nific. nu. 50.
 eligi, ut arbitri à partibus, antecedens expresse habetur ex Glossa nostri capituli, & consequentia probatur, quia si propter aliquam rationem non posset re assumere iurisdictionem per modum compromissi, erat, quia habet iurisdictionem delegatam delegatus: ergo cum eam amisset, optime potest eligi, ut arbiter.

Ex c. super qq. q. quid vero. Ex c. cum specia. 61 de appell. et Gloss. ibi o. terminu littera b. C. legiti. hoc tit. de appellat.
 Secundum argumentum contra eam partem conclusionis, in qua dicitur non posse iudices recusatos determinare tempus arbitris ad determinandum articulum recusationis, desumitur ex quodam textu hoc nostro iure in quo decernitur terminu assignari debere in quo arbitri causam recusationis determinent, & quod iste terminus sit præfigendus ab ipso iudice recusato: ergo, vel nostra conclusio est falsa, vel ius ipsum sibi contrariatur, & ex libro 6.

Ex eodem c. cum specia. 61 de appell. et Gloss. ibi o. terminu littera b. C. legiti. hoc tit. de appellat.
 Tertium, quia falsum supponitur in conclusione ex eo, quod dicatur debere eligi arbitros ad determinandam causam recusationis, aut suspicionis, siquidem ex eodem iure habetur causam recusationes debere determinari ab ipso iudice, qui recusatur, & coram eodem etiam poni debere, & probari esse rationabilem, sic enim habetur. *Statuimus, ut si allegaverit se iudicem habere suspectum coram eodem causam iuste suspicionis assignet; & quod magis est sic de facto in tribunalibus praticari: ergo omni- no falsa est nostra conclusio.*

Ratio decidendi. C. in litteris 9. hoc tit. et 1. index l. de re iudica.
 285 His tamen non obstantibus conclusio nostra tenet ex citatis, & propositis capitibus, cuius ratio decidendi est quoad primam partem, quia postquam iudices delegati pronuntiarunt sive bene, sive male functi sunt officio suo, & in eis aliqua iurisdic- tio non remansit, ut habetur ex iure, nec propter ea possunt causam resumere, quia expiravit eorum iurisdic- tio, nec etiam ex consensu partium, quia partes, ut ait Glossa, non poterant eis dare iurisdictionem, quia consensus privatoru iudicem non facit eum, qui nulli præest iudicio. Secundæ autem partis conclusionis ratio est, quia si iudex recusatus posset assignare terminu arbitris, quia cum offensus esset occasione recusationis, posset quidem nocere parti re-

cusanti assignando brevissimum tempus, aut minus competens, ut posset probare causam recusationis, ac proinde iuste est decisio huius iuris Sed hæc latius in quæstionibus elucidabo.

286 Ad primum argumentum respondetur concessio antecedenti negando consequentiam, sic Pontifice disponente, quia omnis iurisdic- tio Ecclesiastica non à partibus, sed à Papa advenit iudicibus Ecclesiasticis, & ideo consensus privatorum iudicem non facit eum, qui nulli præest iudicio, quales erant illi delegati, ac proinde causam, nec per modum compromissi poterant resumere.

287 Ad secundum in quo adducitur textus ex capite super quæstionu respondetur illum textu debere intelligi de delegato Pontificis, qui subdelegavit, in quo casu causæ recusationis coram delegato debent probari, & non coram subdelegato. Unde non est contra nos, & minus alij duo citati textus si attente legantur, aliud tamen esset si recusatus esset ordinarius. Ex quo etiam manet responsum ad tertium argumentum, lege quæstiones appendices.

289 Huius primi capituli textus, sicut, & secundi, auctor fuit Gregorius Nonus, scribens præcentori Ecclesiæ Ambianensis, quæ est Civitas in Gallia Belica, habent Ecclesiam Cathedralen Dicatam Virgini Mariæ fuit in Papam exaltatus anno Domini 1227. ut iam diximus, qui hunc secundum textum à nemine consultus proxim proponens observandam dedit.

Quæstiones appendices ab his duobus capitibus.

QVÆSTIO I.

Utrum index Ecclesiasticus delegatus, aut ordinarius debeat cognoscere de causa pauperis saltem ex commissione Papa?

290 **I**N Hac quæstione supponimus ex expresso nostro canonico iure illud notum principium nempe, quod actor debeat sequi forum rei. Quod verum est etiam si actor sit clericus, &

R 4 quam.

Ex ca. ibi Cleric. de for. comp.

Ex c. 2. et 3. de iudicijs, et c. conting. 3. de foro comp.

Cardoff. in prax. verb. iuri di.

Valens. conf. 26. num. 27. Castro, l. Imperium ff. de iur. om. iu.

Gongal. c. cit. et c. extran. missa eodem.

quamvis sit lis super rebus Ecclesiæ licet in secundo casu incontrarium consuetudo in pluribus partibus habeatur, & in tertio si constet res Ecclesiæ esse coram Ecclesiastico reus est conveniendus. Quæ suppositio etiam comprobatur ex alijs iuribus, & auctoritatibus plurium doctorum eam illustrantium Cardoso, Valençuel. Paul. de Castro, Gonçal. Tell. & aliorum. Ex quo principio, cum nostra questio procedat de iudice Ecclesiastico in causa actoris contra reum secularem sit non posse.

Primum argumentum inde desumptum id persuadens, quia textus absolute loquitur decernens actorem debere sequi forum rei: ergo ex hac regula non debet excipi actor etiam si pauper sit, consequentia patet tum, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut tenet communis regula: tum etiam, quia ex eo quod actor sit pauper nullum debet præ iudicium reo sequi, sed non leve præ iudicium est ipsam reum extrahi à proprio foro, & ad alienum adduci: ergo non obstante pauperte extrahi non debet.

Ex cap. ex
transmissis
sa 7. de fo
ro compe.

Secundum argumentum desumitur ex quodam textu in quo constat certos milites, seu familiares episcopi convocatos, & conveniri coactos fuisse ad episcopi Trecentis iudicium litteris Apostolicis delegati ad hoc negotium à qua iurisdictione ipsi rei declinantes recurrerunt ad Papam, qui pro causæ decisione mandavit episcopo, ut causam ad iudicem secularem remitteret: ergo multo magis debet episcopus remittere actorem etiam pauperem ad iudicem rei, probo consequentiam nam milites, & familiares episcoporum, ut probant DD. gaudent privilegio fori, præcipue si sint comeniales aut milites, docet Diana plures referens, & quoad milites adducit quandam declarationem Sacre Congregationis Cardinalium in vna Sorana die 25. Aprilis 1614. decernentium Barisellum episcopi cum sit, de illius familia armata fori privilegio gaudere; quo non obstante in prædicto textu ex transmissa mandat Papa episcopo Recensi, quod eos, quos tanquam contumaces excommunicave-

DD. ex de
cap. fin. de
offic. tra-
bi diac.

rat, quia non volebant respondere in suo tribunali, qui quamvis laici erant tamen milites cuiusdam episcopi, remitteret, ad suum secularem iudicem: ergo multo magis pauper actor ad forum rei remitti debet.

Tertium argumentum desumitur ex decisione nostri textus, significantis, ex quo constat, quod Iuliana vidua, dicens se pauperem obtinuit à Papa litteras adiudices apostolicos, ut ex eiusdem commissione cognoscerent contra M. mulierem, & filium eius super terris, & rebus alijs, quibus litteris non obstantibus, iudices pronuntiarunt se per easdem litteras procedere non deberem, tunc sic argumentor; ratio, quæ movit iudices fuit allegata à partibus adversis, scilicet, quod per tales litteras non debebant dicta mulier, & filius conveniri coram eis iudicibus cum essent Ecclesiastici, non prius requisito domino sub cuius iurisdictione consistebant, coram quo parati erant eidem exhibere suas defensiones: ergo iudex Ecclesiasticus etiam ex commissione Papæ non potest coram se convenire reum secularem ab instantia actoris pauperis, prius quam iudex secularis omisus, & negligens fuerit in administratione iustitiæ ipsius partis agentis.

291 Sed his non obstantibus respondeo vnica bimembri conclusione: iudex Ecclesiasticus tam ordinarius, quam delegatus, & ex commissione apostolica iuxta canonicas sanctiones potest, & debet admittere actorem pauperem, ratione miseriæ, & paupertatis, & cognoscere de eius causa contra reum etiam laicum, necnon potest similiter etiam ratione omisionis, & negligentiae iudicis proprii ipsius rei, contra quem ab actore, etiam non paupere fuisset requisitus. Prima pars huius conclusionis liquido constat ex facto Gregorij Noni in hoc textu relato, ubi constat expedisse suas litteras ad iudices Ecclesiasticos à petitione, & instantia Iulianæ, non solum, quia vidua, sed, quia se pauperem finxit, cuius paupertate attentata, & ei fidem præbens Papa prædictas litteras expediri mandavit, & idem iudicium ferre debet quilibet iudex Ecclesiasticus: ergo potest, & tenetur idem com.

Cap. super quibusdā tit. de verborum significat. 9. cum autē. comprobatur ex hoc iure expressis, verbis dicente sic. *Item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere,* & idem pariter loquitur, tam de ordinarijs quam de delegatis vnde miro

Gloss. hic 9. pauperē se dixisse num. 50. Dian. p. 4. tract. 1. ref. 90. Pan. & Butr. in c. per vestros de do nation. in ter. vir in vxor. doctam Glossam docentē etiam pauperem sequi debere forū rei, & adducit pro se prædictum textum, *super quibusdā.* Quem textum etiam adducit Diana, pro hac eadem resolutione, quā omnino tenendam esse putat, citatque pro ea Panornit. & Butrium, aliaque refert capita, quæ ad idem faciunt, & plures doctores. tam theologos, quā etiam legum civilium interpretes in quos ex Petro Surdo adducit Barthol. Inmol. Gomirian. & alios immo invehitur contra quemdam iuris consultum hoc admittere renuentem dicens, quod sic determinatum est per Sacros Canones, quibus standum esse, nemo catholicus ambiget, & novissime eam docet Gabriel Alvarez, in tract. de privilegijs pauperum, quibus addit Sacaciam, Cenedum, & Rebeum.

Alvarez, q. 52. nu. 12. Sacac. de indic. tit. 1. l. 1. cap. 12. §. 17.

292 Secunda vero pars conclusionis probatur etiam ex contentis in citato nostro textu, ex quibus constat, quod si requisitus iudex sæcularis negligens fuerit posse Ecclesiasticum suppleendo eius negligentiam audire quemlibet actorem contra laicum, & coram se eos convenire, & ius dicere, quod etiam clarius probatur ex cap. *ex transmissa* in illis verbis, & si dominus feudum, distulerit malitiose causam terminare, tu ei debitum finem imponas, sic decrevit Alexander Tertius, rescribens suo legato. Quod etiā probat ibi gloss. dicens, quod per negligentiam iudicis sæcularis, iurisdictio, quæ prius fuerat inefficax apud delegatum modo est efficax, & perdit eam iudex sæcularis, & alios hoc idem probantes adducit textus, inter quos est expressus text. in 10. & alij docet Doctor Grana, quia quamvis iudex Ecclesiasticus non sit legitimus, aut competens iure legitimatur, quia licet sit incompetens non tamen est incapax nec iure aliquo inhabilis, sicuti est sæcularis ad causas Ecclesiasticas, & ideo potest iure in hoc casu habilis fieri; idemque docet Gonzalez, Tellez, pro

hac sententia plures referens cuius decisionis ratio est, quia sic est necessarium ad bonum publicum, & commune, & subditorum pacem multa enim mala sequerentur ex eo, quod subditis iustitia non daretur, & administraretur, quibus episcopus, & prælatus Ecclesiasticus debet occurrere sic docent communiter doctores ex citatis iuribus inter quos Barbossa, in collect. Dian. p. 3. Aufonius, Gloss. indecreto, Azor, Laiman, & alij plures quos refert Diana.

293 Sed hic adnotare oportet, quid nomine viduæ, aut miserabilium personarum veniant intelligendum, pro quo vide Guidonem Papæ, in decisionibus dicentem viduam dici, quæ nunquam habuit virum, vel quæ virum amiserit, & avertit Barthol. miserabiles autem personæ dicuntur pupili orphani dummodo tamen pauperes sint nam pupilli, & huiusmodi etiam si orphani sint, si fuerint divites inter miserabiles personas non numerantur. Cæterum miserabiles personæ etiam dicuntur senes decrepiti, duitarno morbo fatigati, & omnes, quibus natura movetur ad miserandum propter fortune iniuriam etiam si divites sint, & quod dormiens annumeratur miserabili, etiam si sit Rex francorum, sic habetur in additione ad prædictam decisionem, quæ omnia comprobatur præter canonicos textus iam citatos, ex alijs iuribus, & auctoribus inter quos est Alexander, & Azon.

294 Ex quibus ad primum argumentum respondeo concedendo in præsentī textu non excipi expresse pauperes, supponitur tamen ex alijs sacris sanctionibus, quas citatas relinquimus, & de vidua paupere expresse constat, cui Pontifex credens pauperem esse litteras ad iudices Ecclesiasticos concessit, vnde negatur consequentia; & ad probationem dicimus quod per legem satis distincte declaratum est; & ad secundam, quod quamvis non debeat sequi præiudicium reo ex eo quod actor sit pauper tamen ex eo quod, qui utatur iure suo nemini facit iniuriam, & cum in favorem miserabilium personarum hoc sit privilegium introductum; & ad suppleendam negligentiam iudicis laici nulla sit

Barb. t. 1. l. 1.

Dian. p. 3.

tr. 1. ref.

25. & p. 5

tr. 17. sc.

13.

Auso. v.

iudex Ec-

cles. n. 17.

C. Regum

25. q. 5.

Azor, p. 1.

l. 5. c. 4. q.

2.

Laim. l. 4.

tr. 9. c. 4.

num. 4.

Guido Pa-

pæ, decis.

566.

Barthol.

in l. unic.

quod im-

peratur.

Alexand.

1. p. conf.

12. v. 2.

Azon. in

sum.

C. ex trās-
missa 6.
de foro cō-
pat.

Gloss. bu-
ius tex 9.
distulerit

num. 80.
C. licet. C.
ex tenore

11. eodem
tit. de for.
compet.

Gran. de
foro com-
pet. ad ca.

put 6. n. 3
Gonzal. in
cō. extr.

fit reo iniuria vocato ad tribunal Ecclesiasticum.

295 Ad secundum responderetur, præcitatum textum loqui in alio diverso casu, quia ibi agitur in casu, quo reus, qui convenitur coram iudice ecclesiastico, super quæstione feudali, quatenus actor clericus, seu laicus traxerit reum in causam Episcopo sub debito, seu possessione quandam, in quo casu dominus feudi inhibuit illis militibus, aut prohibuit ne in iudicio ecclesiastico super sæculari feudo responderent; vassallus namque super feudo coram domino feudi est conveniendus, si sæcularis fuerit licet sit miles, aut de familia alicuius episcopi, & causa sit de possessione feudi, ex expressis iuris nostri canonibus, & sic merito in dicto capite ex transmissa mandavit Papa illam causam, de qua ibi fit mentio, terminari debere per dominum feudi, nisi ipse malitiosè distulerit, quia tunc ecclesiasticus præcipitur eam determinare, ut ex pluribus alijs textibus, & Auctoribus docet

Ex cap.

ceteri 5. de iudic.

Ex cap. verum 7. de foro comp.

Graña. de iudicij c.

ceterum.

Marta, 4. p. de iuris. c. 1. q. 6.

Menoc. de relin. poss. rem. 3. n. 176.

Mising. cen. 4. ob. serv. 93.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

Iul. Clar. in prox. l. 4. §. secundum q. 90.

Graña. de foro cõp. c. 8. n. 4.

296 Ad tertium responderetur facile, quod idè prædicti iudices pronuntiaverunt se non debere cognoscere de causa illa per tales litteras, quia cõstitit eidem prædictam Iuliam, quæ eas obtinuerat non esse pauperem, sed nobilem, & divitem, quare merito eam ad iudicem sæcularem remisserunt.

QVÆSTIO II.

Vtrum possit cum, vel sine causa recusari quilibet iudex tam delegatus, quam ordinarius?

297 CIRCA Hanc quæstionem multa docet Doctores, quæ possibili brevitate tangemus ad eunuclationem nostri secundi capitis *suspicionis*, & servando stilum pro parte negativa ponuntur argumenta ex quorum solutionibus quæstio quoad omnes eius

partes absolvetur, & pro parte negativa primum argumentum fit: nam si partes in iudicio contentioso possent recusare iudices omnes sequeretur finem litibus imponi non posse: ergò non debet aliqua recusatio legitimi iudicis admitti; antecedens probatur, quia semper reus quæreret fugere respondere actori, & eius petitorio iudices recusando, vel cum causa, vel sine illa, & semper posset etiam malitiosè causas frivolas allegare, consequentiam etiam probo; quia indè sequeretur magnum inconveniens contra actores, & eorum iustitia periret.

Secundo, quia recusato iudice ordinario si admittatur recusatio non manet in eo iurisdicctio ad procedendum in illa causa, est namque recusatio iudicis, vel audientiae, causa suspicionis, proposita declinatio, ut habetur expressè in hoc nostro textu, & ex alijs comprobatur, cuius effectus est, quod pendente recusatione non potest iudex ad aliquem effectum procedere in illa causa, & si procedat processus est nullus, ut probat P. Thomas Sanchez, ex doctrina legum, & earum interpretibus, & idem dic de iudice delegato, & consequenter manebunt partes sine iudice; si vero non admittitur superfluum est hoc remedium: ergò nullus iudex debet recusari.

Tertio, quia recusatio est introducta propter suspicionem iudicis, sed propter hanc suspicionem non debet recusari iudex ordinarius, aut delegatus: ergò non est hoc remedium necessarium, maior constat ex eius diffinitione, & minor probatur, quia præsumendum est de quolibet iudice rectè iudicaturum esse; vel casu, quo non ita restat remedium appellationis: ergò recusatio non est necessaria, immo hoc remedium est minoris gravaminis partibus, quam recurrere ad iudices arbitros, ut per nostrum textum disponitur, ut declarent, si recusatio est iusta, aut frivola: ergò potius recusatio est omittenda, quia frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora.

Quarto, quia si causæ dari debent ad recusandum sequitur non levem notam inferri iudici, ei opponendo ali-

C. quia suspecti 3. q. 5. L. operatissime c. de iudic.

Sanchez. t. 2. cõcl. 6. c. 8. dub. 3. n. 1. et 2. L. quia poteratiff. ad tribell.

aliquando defectus personales, propter quos non possit esse iudex maxime si fuissent occulti: ergo recusatio non videtur posse admitti, sine iudicis præiudicio, quod non potest sustineri, tum propter eius reverentiam, & opinionem, siquidem recusans malam format opinionem de iudicis conscientia, & rectitudine, tum etiam quia si acciderit recusantem deficere in probatione causarum, iudex recusatus, cum resumat causam magis suspectus redditur, offenditur namque ex recusatione contra recusantem, & tamen ob hanc causam non potest eum recusare: ergo iam cessat recusatio stante suspitione.

Quinto, nam si quilibet iudex posset recusari etiam arbitri ipsi recusarentur ex quo sequeretur inconveniens consumendi multum temporis circa recusationum litigia, immo quando datur iudici sæculari asociatus ad simul causam determinandam posset etiam ipse asociatus recusari, quæ omnia vergunt in partium præiudicium, & reipublicæ perniciem estque contra omnium iurium voluntatem, cum sæpe causatum sit in litibus quam brevius finem imponi, ut habetur ex Trident. & alijs pluribus: ergo convenientius est recusationes à tribunalibus relegari.

Sexto, nam in multis casibus recusatio non admittitur: ergo idem deberet in omnibus observari, antecedens constat 1. si Princeps alicui committat delegato causam, & quod in ea procedat remota recusatione; sicut solet cum clausula *appellatione remota*, 2. Si iudex est princeps, seu concilium, 3. Iudex sæcularis non potest in totum recusari, 4. Iudex electus ab ipsa parte recusari ab ea non potest, sed in his omnibus potest reperiri causa suspitionis, sicut in alijs iudicibus: ergo sicut reputatur convenire in his casibus admittendam non esse recusationem, sic & in alijs cum sit eadem ratio.

297 Respondeo ad hanc quæstionem, quod omnes iudices tam ordinarij, excepto Principe, quam delegati possunt utroque iure, tam Canonico, quam Civili recusari, alij tamen cum causa, & alij sine expres-

sione causæ. Hæc conclusio quoad primam partem expressè probatur non solum ex nostro textu, sed etiam ex alijs utriusque iuris, quæ conclusio est communiter inter Doctores recepta, & practicata in tribunalibus utriusque fori, & ideò tam Theologi, quam Iuristæ eam tradunt, ut videre est apud ipsos, præcipuè Alciatus, Greg. Lopez, Covarr. Panormitan. Maranta, Francus, Curia Philip. ex Theolo. Sylv. Molina, Sanchez, & alij ab ipsis relati: Ratio vero huius conclusionis est, quia periculosum est coram iudice suspecto litigare, sic enim ait Lex Regni his verbis. *Porque es mucho peligrosa cosa de aver ome su pleyto delante del juzgador sospechoso*. Ex quo principio legem fancivit recusationis, quæ sic habet: *Si alguna de las partes alegare, que ha por sospechoso al Alcalde, y lo jurare. Ordenamos, y mandamos que en los pleytos civiles tome el juez consigo por compañero a un hombre bueno, para que libren el pleyto ambos a dos de consuno*, cuius fundamentum est, quia ut aiunt Doctores, amor, timor, & odium, & avaritia humanos hebetant intellectus, & sensus, opinionisque pervertunt, ut habetur in decreto, sed omnes istæ rationes comprehendunt omnes iudices, & in omnibus reperiri possunt: ergo omnis iudex, tam ordinarius, quam delegatus potest recusari. Et confirmatur, quia cuilibet licitum est suam defendere causam: ergo si existimat iudicem patientem aliquem defectum, qui sit causa recusationis optimè potest recusare, & eius iudicium fugere, quia defensa est de iure naturali cuilibet concessa. Quod alias partes conclusionis dicam statim.

298 Ex quo ad argumenta respondentur ad primum negando sequi ex recusatione partibus præiudicium magni momenti, nam immediate post recusationem si fit recusatio iudici sæculari potest se sociare cum adiuncto, & in foro ecclesiastico potest, & tenetur compellere partes, ut intra tres dies eligant iudices arbitros, qui causam iudicent recusationis, sit necne iusta, quos iam assignatos potest iudex recusatus compellere, ut declarant super articulum recusationis intra

ric. de
for. comp.
Ex civil.
l. 1. or-
dinam. &
l. 1. tit.
16.
L. 4. re.
cop. l. aper-
tissimi cū
Gloss.
C. de iu-
dic. & l.
22. tit. 4.
part. 3.
Alciat.
in pract.
tit. de re-
cusat.
Greg. d.
leg. 22.
v. 55. for-
que raxon
Panor. in
d. c. si
quis.
Marant.
de ord.
iud. 4. p.
d. 5. n.
40.
Franc.
final de
appellat.
Curia, 1.
p. 107. v.
recusatio.
Silvest.
verb. re-
cus. n. 1.
Mol. de
iust. tract.
5. disp.
23. a n. 1
Sanch. in
conf. lib.
6. c. 8. d.
3. a n. 1.
Peligr. l.
22. tit. 4.
part. 3. &
11. tit.
16. l. 4.
recopil. in
decret. 11
1. 3:

Trident.
sess. 24. c.
20. & 25.
c. 10.

Ex c. cum
speciali
de appel-
lat.
C. si quis
extra cle.

tra illud tempus, aut terminum à partibus illis assignatum, à quibus, & non à iudice assignari debet. Vt supra diximus, & casu quo non conveniant, debet in discordia assumi tertius iudex, in quibus iudex recusatus debet summarie, & breviter procedere; & cum maius esset inconveniens litigare coram iudice suspecto recte prædicta recusatio admittitur, vt patet in probatione conclusionis, quod autem prædicta servetur practica probant omnes citati Auctores, tam ex nostro textu, quam ex alijs, vt videri potest in practica de Paz, Curia Philippica, Molina, & in alijs citatis, quia iudex recusatus, vt ibi n. 9. docet Molina iurisdictionem retinet ad compellendos arbitros, vt id munus suscipiant.

299 Ad secundum argumentum, quod multa scitu digna tangit, & ideo respondeo admittendam esse ibi assignatam recusationis definitionem, quæ communiter traditur. Respondeo 2. posse quidem recusationem admitti, scilicet, quando frivola non est, sed rationabilis, & quando recusatio est rationabilis concedimus cum communi opinione, quam excitat præter Sanchez, & alios ab ipso relatos, P. Baptista, Fragosus, è Societate Iesu in opere regimine reipublicæ Christianæ, & resolvit gesta per iudicem recusatum, pendente recusatione esse ipso iure nulla, quod intelligitur de processu circa causam principalem, iuxta ea, quæ diximus num. præcedenti, & docet ipse Fragosus, qui pro sua resolutione adducit Barthol. Alexand. Perez, Felinum, & alios plures, quam doctrinam dicit procedere in iudicio ordinario, seu delegato ad totam causam, sed etiam in mixtis executoribus, etiam in articulo causæ deputatis, scilicet, in iudice compulso, qui si recusetur vt suspectus, si procedat stante recusatione processus est nullus, & probat ex Ioanne, Andr. sic notante, ampliatur etiam si causa in recusatione expressa non fuisset probata dummodo talis esset, quæ si probaretur esset legitima, quod etiam comprobat adducens Franchum. Et reddit rationem; quia nimirum recusatio, non minus quam appellatio suspendit iurisdictionem iudicis, &

probat ex quibusdam Gloss.

300 Ex hac tamen vera resolutione excipiuntur aliqui casus in quibus iudex recusatus, si procedit tenet processus: primus est quando recusatio procedit contra reum pro criminibus notorijs, in quibus iudex non potest vt suspectus recusari, vt probatur ex iure, & eius interpretibus, & docet Anton. Gomez, de delictis etiam si crimen consistat in iniuria ipsi iudici facta, si poena est à iure determinata, quia tunc non posset iudex gravare reum, secus dicunt si poena esset arbitraria vt probat ex Antonio Butrio, & alijs, quem casum etiam restringitur ad crimen notorium permanens, secus vero, quando iam transierit, pro quo adducit Lancelot. & Farinatum. Secundus vero casus est quando recusatio rejicitur tanquam manifestè frivola, qua non admissa potest iudex sic recusatus validè procedere, in quibus casibus, & alijs statim ponendis potest recusatus procedere, unde ad argumentum facile patet solutio, & negatur, quod partes maneant sine iudice, quia dantur tunc iudices arbitri, vt iudicent super iustificatione recusationis, & si pro iniusta declaratur iudex procedit in illa causa, si vero dicatur fuisse iustam recusationem remittitur causa ad superiorem, & si delegatus Papæ legitime recusatur necessario ad ipsum Papam est causa remittenda, si vero fuerit ordinarius poterit remittere ad superiorem, vel de consensu partium alicui iudici delegato. Quod etiam potest facere ordinarius etiam sine consensu partium, ante quam eligantur arbitri, vel ante quam probetur causa recusationis, hoc communiter docent citati Auctores. Sanchez, Molina, Fragosus, & Curia Philippica, & probant ex Canonico iure, sed de iure civili iam diximus non recurri ad arbitros, sed debet iudex sociari cum alio iudice. Quare non remanent partes sine iudice.

301 Ad tertium, respondeo concedendo maiorem, & negando minorem, ad cuius probationem, scilicet, quod præsumendum est de quolibet iudice recte iudicaturum esse si nullum sit fundamentum in contrarium concedo, si sit sufficiens fundamentum in

Supra hic
n. 285.

Paz, n. 2.
p. 1. c. 6
n. 10. &
seq.
Molin. d.
disp. 22.
n. 3. &
seq.

Frag. 1. p.
l. 5. disp.
12. num.
220.
Barthol. &
Alex. 1.
quia po-
terat ff.
ad trebil.
Perez, l. 3
ordin. l. 1
tit. 5.
Felin. in
c. pastoral
n. 10.

Franc. in
c. cu spe-
ciali de
appellat.

Gloss. 2.
q. 6. c.
quoties,
& Gloss.
c. iudex
de offi.
del in 6.

Ex c. pro-
posuit de
appell.
Gomez, c.
1. n. 47.

Butr. &
alij ind.
c. propo-
suit.

Lancel. de
attori. p.
2. c. 6. n.
33. & 34.
Farin. q.
21. n. 31.
& 32.

Sic San-
chez n.
32. & 33.
Curia, d.
0. 7. 1. p.
n. 8.

Molin.
disp. 23.
n. 5. & n.
13.
Ex c. in-
dex de offi.
del. in 6.

Sylv.
verb. re-
cusatio.

Fragos.
ubi prox.
n. 215.

Franc. c.
vlt. de ap.
pellat.
Mar. 3.
p. part. 6.
à n. 27.
Sanchez.
ubi prox.
n. 6.

Trident.
sess. 23. c.
3 de refor.

in quo fundetur suspicio in contrarium nego, cum autem plures sint causæ, quæ huiusmodi inducant suspicionem, obquamlibet earum potest fieri recusatio. Has autem affert Sylvester, quarum prima est consanguinitas adversarij. 2. si sit eius commensalis. 3. quia est oriundus de eius terra. 4. quia accessus ad eum non est nisi per terras inimicorum. 5. quia loquitur in aure, & familiariter cum adversario. 6. quando in alia causa litigaverat cum eo. 7. quando est imperitus, & habet assessorem suspectum alia causa solet communiter numerari, ut si iudex propalet animum manifestando pro qua parte daturus est sententiam, cæterum si dicat parti alicui, non rectè procedere, aut quia non benè probaverit, si hoc sincerè, & sine malitia dicat non sufficit ad recusationem, ut dicit Fragossus, quia sana intentione hoc fieri solet, ut sic, vel cum parte se componat, vel non prosequatur negotium, & causam iniustam, & præter has causas aliæ possunt etiam in iudice reperiri sufficientes ad recusationem, & ut faciant eum suspectum, ut si sit excommunicatus, aut sit infectus aliquo vicio personam inficiens, ut latè tradit Franchus, & Marāta, relati iam Sanchez. Vndè ex iusta causa est introducta recusatio iudicis, quæ non potest per appellationem, quia non debet pars litigare coram iudice suspecto, tum propter vexationes, quæ à iudice in discursu litis ei possunt fieri, tum quia gravosum esset valdè litigare extra proprium forum, & territorium, tum denique, quia sententia data à iudice in prima instantia multum nocet appellanti, qui proinde tenetur suis expensis transferre processum, ut decernit Trident. quæ omnia per pauciora fieri non possunt, nisi hac servata forma.

302 Ad Quartum dicendum causas recusationis non debere summi ex illis defectibus maximè occultis, qui iudicem suspectum non reddunt, sed ex alijs, qui solènt esse notorij, quas iam recensuimus ex Sylvestro, ex quibus fama iudicis non læditur, & casu quo timeat iudex sibi probandam fore aliquam causam contra suam auctoritatem statim potest, & debet consen-

tire recusationi, ut faciunt prudentes iudices, quibus causæ proponuntur simul cum recusatione, iudices autem ad quorum recusationem causæ non exprimuntur non subeunt hoc periculum, pro quo sciendum tantum iudices ecclesiasticos, & Regis auditores, tam ex cancellaria, quam ex consilio recusari non posse nisi causas in medium proferendo, qui in eo, tunc recusantur, ut habetur ex Lege Regni; alij autem iudices sæculares non recusantur in totum, & idè tenentur sociari cum alio iudice ab ipsis eligendo non suspecto, ut diximus in probatione conclusionis, & coram his iudicibus non exprimuntur aliquæ causæ, sed facta recusatione in scriptis, sicut omnes fieri debent, ut docent communiter Doctores statim habetur pro recusato, & assignat adiunctum, qui secum iudicet. Et ad aliam partem argumenti respondetur quod iudices non debent irritari, nec offendi ex recusatione contra eos opposita, quia in eo recusans utitur iure suo, & si reassumerint causam, & non iuste processerint hoc erit ex eorum malitia, ob quam iterum poterunt recusari, ut habetur expresse in Lege Regni in quo libet litis statu ex nova superveniente causa usque ad sententiam iam firmatam exclusivè, quia iam firmata sententia ad pronuciandum non admittitur recusatio, ut tradit Curia Philippica ex eodem Regni iure.

303 Ad Quintum argumentum responderetur, quod ut ait Frag. ambiguum est an iudices electos à partibus possint ab ipsis recusari, & etiam electus à iudice, sed in hoc dubio conformes reperio Auctores, quod si est electus à iudice adiunctus potest à partibus recusari, at vero de electis à partibus quales sunt arbitri, sive sint iuris, sive sint arbitratores ad amicabiliter componendum distinguendum est, nam ante quam incipiant uti officio suo recusari non possunt, quia quod semel placuit amplius displicere non potest, ut dicit regula in sexto. Cæterum si negotio capto aliqua supervenit causa nova poterunt recusari, sic docet Sanchez, Fragos. & alij communiter quos referunt, quod probant iuribus, & auctoritatibus. Ex quorum tamen do-

L. 1. § 2
tit. 10.
lib. 2. no-
ue recu-
pil.

Iure suo
ff. de in-
iurijs in-
riarū. §. 3.

L. 19. tit.
10 lib. 2.
recopil.

L. 6. tit.
10. eodem
libro.

Sanchez,
d. l. 6. c.
8. 12.
Fragos, d.
disp. 12.
n.

n. 118. p. doctrina non apparet ratio quare non possint à partibus recusari iudices etiã ab ipsis electi non solum post incẽp-
1. Ex authẽt offeratur c. litiis cõ. testatio. Gloss. 1. in l. apertissim. Gloss. c. statum de rescrip. in 6. Franc. Maranta iã citati. Ex cap. insinuate de off. dele. Gloss. inc. supicionis n. 60. litt. g. hic. Amat. r. Rodrig. c. 10. n. 66. Cap. le- sima de appellat. in 6.
 rum negotium sed etiam ante si super-
 veniat nova recusationis causa, quia
 est omnino eadem ratio, quia quod
 semel placuit potest displicere ob ali-
 quam rationem de novo supervenien-
 tem, & ad id inclinatur Sanchez, qui
 posita quarta conclusione sic: iudex
 electus ab aliquo, non potest ab ipso
 recusari, & subdit, quod intelligendũ
 est nisi ex nova causa superveniente,
 vel ex antiqua de novo veniente ad
 notitiam: ergo si veniat hæc no-
 titia in quolibet tempore sufficit ad
 recusationem, quod iure probat: ergo
 limitatio Patris Fragosi non debet ad-
 mitti. Et ad ultimarum partem argumẽ-
 ti, nè lites multum prolongentur, sta-
 tutum est per leges quod iudex recu-
 satus præscribat terminum arbitris, ut
 diximus, ut declarent super iustifica-
 tione recusationis, ut tenet expressẽ
 Gloss. nostri textus, & sic docent pra-
 ctici fundati in iuris textu.

304 Ad sextam, & ultimum
 responderetur concedendo non dari re-
 cusationem in aliquibus casibus, &
 circa primum positum in argumento
 quæstio est non levis an princeps pos-
 sit tollere in causis recusationes, ad
 quod respondet Sanchez versari duas
 oppiniones, negantem primam, ex eo
 nimirum, quia recusatio respicit pro-
 priam defensionem, & sic esse de iure
 naturali, quod à Principe nemini po-
 test adimere, non minus quam appel-
 latio, nam durum est coram suspecto
 iudice litigare, & iure fundatur, &
 dict. capite cum inter dicitur, nihil esse
 tan grave, & periculosum quam liti-
 gare sub iudice suspecto, & sic tenet
 Panor. Sed probabilius, & verius est
 ut ait Sanchez posse Principem ex ius-
 ta causa tollere recusationem in ali-
 quibus casibus, quia potest esse causa
 maioris ponderis, quam ius partis, cui
 relinquitur remedium appellationis,
 quod probant ex eo quod Princeps
 aliquando committit aliqua negotia
 cum clausula appellatione remota: er-
 go melius potest removeere recusatio-
 nem, quia minus in eo gravat partes,
 pro qua sententia citatur Franc. adver-
 tit tamen quod quamvis recusatio, &

appellatio æquiparentur, non tamen
 sequitur quod in causa commissa ap-
 pellatione remota intelligatur; quod
 removeretur recusatio.

305 In alijs casibus verifica-
 tur alia pars nostræ conclusionis, sci-
 licet, quod Princeps recusari non po-
 test, ut Papa, seu Princeps secularis,
 quia de illis nullo modo præsumi po-
 test, quod faciant iniustitiam, item
 neque Concilium Generale, nec Car-
 dinales propter approbationem eorũ,
 fidem, & iustitiam, ut ex iure proba-
 tur, benè tamen concilium provin-
 ciale, & quæcumque Universitas, Col-
 legia, & eorum Rectores, & probatur
 ex ipso iure, circa iudices autem ele-
 ctos iam dictum est in præcedenti
 num. Circà alios autem casus notan-
 dum est cum Rodriguez in sua pra-
 ctica, quod cum recusationis materia
 odiosa sit restringenda, & limitanda
 est, unde præter prædictos casus limi-
 tatur etiam ius recusationis in iudice
 mero executore, quia tantum ei com-
 petit alterius mandatum exequi, in
 quo non datur causa recusationis, ut
 ex pluribus satis probat. Alius denique
 est casus in quo non datur recusatio,
 nempe quando aliquis est delegatus à
 Papa; si autem quam recusetur subdele-
 get causam in totum, valida est talis
 delegatio, & tunc subdelegatus recusari
 nõ potest ex eo præcisè quod subdele-
 gans recusaretur, si ante propositionẽ
 recusationis fiat subdelegatio, dumo-
 do sit in totum ita ut subdelegas nihil
 sibi iudicandum relinquit, quia iam
 in tali casu definit esse iudex, & causa
 recusationis non posset refundi in sub-
 delegatum, qui tamen si ex aliqua cau-
 sa esset suspectus non dubium, quod
 posset recusari, sic docet Molina, quo
 probat ex quadam Gloss. Cæterum si
 aliquid sibi iudicandum reservaret op-
 timè subdelegans posset recusari, sed
 semel proposita recusatione iam sub-
 delegare non potest nisi de consensu
 recusatoris, eo namque consentiente
 poterit subdelegare.

306 Forma autem, & stilus,
 qui practicatur in recusationibus se-
 cundum Iuristarum practicam talis est:
 si iudex est ecclesiasticus, qui ut dixi-
 mus sine iustæ causæ expressione re-
 cusari non potest in scriptis, vel ante
 litis

Ex cap.
 novit de
 appell.
 Ex c. li.
 cet de fo-
 ro cõpet.

Amat. R.
 ff. ibi n.
 44.
 Ex text.
 in l. à
 Diao Pio.
 ff. de re
 iud. & c.
 pastoralis
 d. qua ve-
 ro hoc tit.

Molin.
 tract. 5.
 dis. 23. n.
 14.
 Gloss. in-
 dex hoc
 tit. in 6.

In c. quia
 suspecti 3.
 q. 5. c.
 2. requi-
 ris de ap-
 pellat. in
 fine.
 C. cõ in-
 ter de ex-
 ceptionib.
 Panorm.
 c. ad hæc
 de rescrip.
 Sanchez,
 ubi prox.
 n. 15.

Franc. c.
 ult. de
 appell. tit.

litis contestationem, vel ante quam pronunciet, aut firmet sententiam, proponuntur causæ recusationis, & si recusari non vult, eliguntur, vt diximus arbitri cum dictis conditionibus, vel si recusatus est vicarius generalis episcopi, ad ipsum fertur causa recusationis, vt eam declaret iustam, aut iniustam, idem dicendum est si iudex recusatus fuerit delegatus episcopi, quia etiam est deferenda determinatio ad ipsum episcopum, & si fuerit subdelegatus deferenda est ad subdelegantem, & si est delegatus Papæ ad ipsum Papam, & coram ipsis, qui debent cognoscere de causis recusationis recusans tenetur causas per testes probare, quibus probatis, & declaratis pro sufficientibus, ad quarum probationes sunt compellendi intra determinatum tempus assignatum à iudicibus recusationis, & si recusatus est delegatus à Papa ad ipsum necessario devolvitur causa, & non ad alium, sed si recusatus est episcopus, aut alius iudex ordinarius debet remittere causam superiori, vel de consensu recusantis alteri iudici non suspecto, & si causæ non sunt legitimæ devolvitur negotium ad iudicem recusatum, & procedit in eo: sic Paz, Curia Philippica, & alij ex iure.

Paz. tit. 1
p. 2. c. 6.
n. 45. &
seqq.

Curia. 1. p.
p. 7. de re-
cusat.

C. iudex
ex off. de-
le. in 6. &
hoc tit. in
præsentia.

307 Circa recusationem iudicis secularis hæc oportet notare, 1. quod debet fieri in scriptis sicut quæ fit adversus ecclesiasticum aliàs non stimatur, 2. quod nulla causa exprimitur, nisi respectu Regis auditorum, vt dictum est, 3. quod requiritur iuramentum, quod non fit malitiosè, 4. quod potest fieri in quolibet statu causæ etiam post datam sententiam, & Tabellario traditam dummodo nō sit pronunciata, ad differentiam ecclesiastici, vt diximus, 5. quod Tabellarius, & Notarius possunt etiam recessari, ad quorum recusationem solum requiritur iuramentum, 6. requiritur quod recusatio omnis debet esse iusta

aliàs tenebitur parti restituere damna ei secuta si iniusta fuerit recusatio, 7. quod si recusatio fuerit alicuius Regis auditoris non solum firmata, & iurata à parte, vel eius procuratore, sed etiā debet firmari ab avvocato, & datur in ipso loco vbi lites per vota determinantur, hoc est in eo loco, qui dicitur: *El acuerdo*: aliàs non admittitur, si extra daretur, 8. quod iudex non debet post recusationem in causa procedere, quia recusatio, sicut & appellatio suspendit iurisdictionem, quia æquiparantur, vt dictum est, & constat ex iure cæsareo, & canonico, 9. quod iudex secularis recusatus debet in causis civilibus se associare cum alio bono viro non suspecto, 10. quod omnes expensæ, & quod datur iudici adiuncto, quæ ob recusationem causantur solvendæ sunt ab ipso recusante, nisi vtrique pars concurrat ad recusationem, quia tunc vtrique debet solvere, solet enim contingere, quod si vna pars recuset iudicem, altera recuset omnes advocatos villæ, aut oppidi. At quando adiunctus non assumitur ratione recusationis, sed sub ratione assessoris, quia iudex ordinarius non est litteratus solvitur quod ei datur arbitrio iudicis ab vtrique parte, denique recusatio generalis omnium advocatorum diocesis, aut provincie, quia præsumitur malitiosa, non valet, nec admitti debet, nisi talis recusatio hac præsumptione purgetur: sed quia generalis est, non obstat quominus iudex recusatus procedat in causa, hæc sic proposita communiter traduntur à Doctoribus maxime à practicis. Vi- deatur Fragoff Sanchez, Paz, Avendaño, Curia Philippica, Amator Rodriguez, & alij plures in legibus Regni præcipue fundati, maxime leg. novæ recopilationis hæc omnia latè,

& distinctè disponunt, vt clare ex eis legenti constabit.

§

D. J. apert
tisiom c.
de iudi-
cijs, & c.
super eo 2
de appell.

Fragoff. 1.
p. disp. 12
l. 3. a n.
200.

Sanchez,
t. 1. consil.
l. 6. c. 8.
Avendaño,
de ex-
quid. m. a-
dat. c. 2.
a n. 30.

Curia Pb.
c. 10. p. 14
p. 7. recu-
sation.

Paz, tom.
1. p. 1. c. 6
Amator,
cap. 10. a
n. 40.

Leges
Regni ci-
vitas reco-
pil.

CAPVT CVM VICESIMVM 41. ET EIVS SPECIES,
quæ talia sunt.

IN Hoc capite decernitur, quod quidam quærens à Papa an cum eius ætas vicesimum annum non excederet posset dari delegatus pars affirmativa, sed infra hanc ætatem si daretur delegatio non teneret, nisi à Principe datus fuisset, vel nisi per partes consentiatur in eo quod detur eis scientibus aliquem, qui annum decimum octavum transcendisset delegatus. Ex quo talis exit.

CONCLUSIO. Maior 20. annis potest à quocumque dari delegatus, nec non maior annis 18. scientibus, & consentientibus partibus potest etiam dari, minor autem hac ætate 18. annorum dari legatus non potest nisi à Principe.

C. cum lege. ff. de arbitris. Gózal. in prat. n. 1.

Mandof. de atate c. 5.

Barb. in l. cū prator ff. fin. n. 109.

Gomez, in c. statutu n. 26.

Narb. de atate an. no. 20. q. 2.

P. Gre. l. 1. de rescrip. l. 2. tit. 9.

lib. 3. nou. rec.

L. 5. tit. 4. part. 3. q. 1. quidam

37.

308 Hæc conclusio hoc vnico textu invenitur expresse fulcita, nisi à simili respectu arbitratorum, qui minores 20. annis arbitri esse non possunt. Hanc tamen decisionem editam fuisse à Greg. IX. pro declaratione cuiusdam civilis textus docet Emmanuel Gonz. Madosius, Petrus Barb. Deinde illustrent hanc conclusionem Ludovicus Gomez, idem Mandosius, Moneta, Narbona, Petrus Gregorius, & alij quos refert ipse Gonzalez.

309 Sed contra conclusionem ex pluribus textibus, quos latè refert Gonzalez, constat ad exercendum munus iudicis ordinarij præcipuè requiri annorum 25. ætatem, & omisiss antiquioribus, ex nostri Regni legibus idem constat, quod iudex debet esse maior 26. annis, & per 10. annos in scholis publicis studijs Iuris Civilis, & Canonici operam dederit, & quod sit versatus in Regni legibus, & in alijs legibus disponitur, quod iudex ordinarius maior debet esse annis 20. sed iudex delegatus non suscipit onus minoris momenti, sed multoties maioris, quam ordinarius: ergo

non requirit minorem ætatem.

Secundum argumentum sic formatur, nam vt iudex delegatus aliquis designetur debet obtinere dignitatē ecclesiasticam secundum nostrum ius; ad dignitates ecclesiasticas requiritur maior ætas quam 20. annorum vt cōstat ex iure communi, & ex Sacro Trident. Concil. nempe ad minores episcopatu requiritur ætas 25. annorum: ergo iudices delegati in nostro iure nō benè assignantur 20. annorum ætate constituti.

Ex c. statutu de rescri. l. 6.

Ex c. cum incunß. de elect. Trid. ff. 24. c. 12. de rescri.

Tertium argumentum quod facit Gloss. in hoc textu tale est: nam iurisdicatio quæ datur delegatis est maior, & dignior, quam ea, quæ datur arbitris, cum arbiter possit quilibet esse etiam in famis, vt probat hic Glossa, infamis autem iudex esse non potest, vt cōstat citat Glossa, sed arbitri eligi, & nominari à partibus non possunt, si non attingat ad minus ætatem annorum 20. vt constat: ergo multo minus possunt dari iudices delegati minores 20. annorum, nec de consensu partium, & quanto minus 18. annorū ætatem attingentes, aut transcendentes, maior, & minor patent ex textibus, & consequentia probatur, quia ad maius, & nobilius onus maior requiritur maturitas.

Glo. ex c. sic scilicet de rescri. l. 7. c. 3. infamis. d. 7. infames cōstat cum lege ff. de arbitris.

310 Sed his non obstantibus defensanda est nostra cōclusio, cuius decisionis ratio est, quia vt dicit Gonz. tempore Greg. IX. hanc facientis Ratio decidendi insti-

institutionem assumebatur iudices ordinarij 20. annorum ætatem habentes vt ex pluribus supponit probatū merito habens 20. annos potuit eligi iudex delegatus, vel dicendum pro ratione decidēdi quod determinatio ætatis ad munus iudicandi sufficiens à natura non est determinata quoad homines, maximè cum tanta sit hominū diversitas circa vsum rationis alijs citius, & alijs tardius coruscātis, & sic videmus multos homines minoris ætatis prudentiores alijs ætatis iam provectæ, vnde scriptū est, quod senectus, (vnde dictus fuit senatus) venerabilis non diuturna, neque annorū numero computata est, sed cani sūt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata, ideò remanet apud Principem reipublice gubernatorem potestas, vnde visum fuit nostro Pontifici congruum esse determinare huius ætatis viros ad munus delegationis sancte superiori spiritu, sicut ex sacris litteris constat quod ad prælium eligebantur, & enumerabatur ab anno vicesimo ætatis, quia ab hac ætate cōtra vnumquemque vitiorum bella nascuntur, ideòque ad pugnam eliguntur; & quidem iste numerus significat homines servatores Præceptorū Dei, iuxta illud Scripturæ ab ea interrogātis Deum pro populo, dūm dixit: *Quid si viginti fuerint iuveni ibi*, cui dominus respondit, *non interficiam*, (puta populum) *propter viginti*, vbi Glossa dicit per viginti intelligendos esse servantes mādāta cum dilatione, quia hic numerus continet duplicem denariū, in quo charitas significatur; & quia in hac ætate iam viget fortitudo iudicibus necessaria ad rectè iudicandum. Deinde si partes consentiāt potest eligi maior 18. annorum, quia tunc ipsis contentis non fit iniuria, Princeps autem potest alium minoris ætatis eligere, quia cognoscit subiecti habilitatem, & negotij qualitatem, & ab ipso electus erit aptus ad delegationem.

311 Ad primum inde argumentum responderetur omisis à Gonç. traditis circa cōputationem temporum, in quibus variæ fuerunt circa hæc leges, quod aliud est de iudicibus ordinarijs, qui totam regunt rempublicam & in omnibus negotijs, quia pluribus intentus minor est ad singula sensus, ac de vno iudice delegato ad vnum

tantum negotium missus, & vt solet instructus à delegante; vel dicito quod quia hæc determinatio temporis non est naturaliter determinata, sed res est moralis, & arbitraria aliter, & aliter diversis placuit Principibus illud determinare, ex quo concessio antecedenti negamus argumenti consequentiam.

312 Ad secundum responderetur decisionem nostri textus, quia tunc temporis non erat statutum quod delegatus esset in aliqua dignitate constitutus, vel quod si esset haberet ætatem 25. annorum, quod stabilitum est per novum ius Bonifacij Octavi, qui creatus est anno 1294. Greg. vero Nonus floruerat anno 1217. quare prædicti textus non repugnant, quia omnes extant pro temporum diversitate, quare hodie si quis in dignitate constitutus non haberet plus quam 20. annos ex vi nostri textus non excluderetur ab officio delegati, si in illa ætate esset dispensatus. Deinde quia in citato capite per Alex. III. stabilita fuit prædicta ætas ad dignitates; qui fuit electus multo post Greg. IX. nempe anno 1159.

313 Ad tertium respondeo cum Glossa duplicem reddente rationem: prima est, quia iurisdicctio datur à Principe, sive à magistratibus: arbitrium vero à privatis, hoc est, à partibus, & ideò quia multa remedia sunt in iudicio, puta supplicatio, appellatio, recusatio, in arbitro vero sola pœnæ solutio: ideò ætas maior requiritur in arbitris ne partes in promptum incidāt periculum propter arbitrorum ignorantiam ex defectu ætatis provenientem, quare arbitri iurare non debent, nè propter ignorantiam incidant in periurium, vel si mavis dicere potes, quod nec ad arbitriū requiritur in arbitris ætas annorū 20. sed quod sufficit ætas 18. annorum, vel tandem vt resolvit D. Gonç. quia cum in delegato minore 20. annis concurret non solum electio partiū tantummodo, sed etiam iudicis designatio, & delegatio, maior inest ei auctoritas quam in arbitris, & sic non mirū, quod aliquid ætatis possit ob hanc causā suppleri, quia in arbitris solū reperitur electio, & cōsensus partiū.

Circa hunc textum, qui est Greg. Noni, totius iuris huius cōpilatoris nihil se affert dicendū, cum iam supra de

hoc Pontifice, eiusque creatione dictum sit nisi quod notat Gloss. scilicet, quod cum multa sint, quæ impediunt ad obtinendū publica officia, & iudices esse non possint naturaliter, ut surdus, mutus, aut furiosus, quidam etiam quæ sic ait à nostro Pontifice, an defectus ætatis posset ab hoc munere excludi, ad quod Papa respondit, ut habetur in nostro textu, ex quo quæstiones.

QVÆSTIO I.

An ætas in iudicibus, & alijs ministris sit qualitas iure naturali, aut positiuo humano requisita?

314 **I**N Hac quæstione supponimus qualitates quæ requiruntur in iudicibus, &

alijs ministris, quales sunt procuratores, & notarii alias esse requisitas iure naturæ, alias verò humano iure, est etiam præmitendum ad perfectum componendum iudicium, plures esse quarum præcipuæ sunt duæ, quæ in Scriptura Sacra præcipiuntur repereri debere in his, qui ad iudicandum assumuntur, ut constat ex his verbis: *Provide de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, unde sapientia, & recta conscientia iniunguntur maxime his, qui ad iudices assumuntur, quibus in super alias qualitates numerat Aviles cum cæteris auctoribus, & omnes comprehendens ad sex reducit, scilicet, quod debet habere peritiam, bonitatem, constantiam, diligentiam, eloquentiam, & prudentiam, quarum quædam sunt simpliciter necessariæ, ut peritia, & prudentia, aliæ ad melius, ut est eloquentia; ubi non fit mentio aliarum qualitatum, quarum defectus natura homines faciunt ineptos ad munus iudicis, quales sunt mutus, surdus, perpetuus mente captus impubes, & alij, qui animi iudicio, & intellectu carent, nec non & fæminæ, quamvis hæc iure tam Divino, quam humano potius quam naturali excluduntur, quare si fæmina fuerit domina naturalis potest suos iudicare vassallos, ut notat Curia Philippica, nec servus, ut ibidem ex lege Regni.*

315 Et quod ætas ministrorum adeo sit necessaria competens, & lega-

lis ex iure naturæ probatur primo; quia mente captus iure naturali est inhabilis ad iudicandum, sed perfectus usus rationis non habetur usque ad perfectam ætatem: ergo hac non habita ineptus est homo ad iudicandum, maior probatur, quia secundum D. Th. prudentia, quæ ad iudicandum naturaliter requiritur principaliter, & architectonice reperitur in Principibus, & eorum iudiciis, quia extenditur ad regimen multitudinis, & in quantum bonum commune est melius, ac nobilius parte intantum debet gubernatur, & iudex prudentia pollere, præ cæteris quorum non est regere populi multitudinem, quare ipse Sanctus Doctor docet ob hanc rationem differre specie prudentiam circa directionem, & regimen propriarum actionum, ab ea, quæ est de bono communi, quæ differetia sumitur ex ratione formali finis, ut est politica de bono communi civitatis, quare dixit Greg. Naciancen. quod regere hominem est ars artium, & scientia scientiarum, quia est animal variū, multiplex, id est, plurium sensuum; quare requiritur perfecta ratio, & prudentia; minor probatur etiam, quia usque ad perfectam ætatem non acquirit homo perfectum rationis usum, quia res naturaliter, quæ virtutibus naturalibus operantur, prius acquirunt perfectum esse quam operentur in ordine ad speciem: ergo homo ad rectè gubernandum alios debet accipere perfectum esse ab ipsamet natura, non vero ex extrinseco agente Principe, v.g. cum constituyente aliorum hominum iudicem.

Secundum fit argumentum ex iuris dispositione, in quo grandæva ætas requirebatur in iudicibus, quæ sola, & non humana habiles naturaliter facit homines ad iudicandum. ergo ætas non à positiva, sed à naturali lege in iudicibus est venanda; antecedens constat ex ipsis legibus, quæ aliquando ad præturam, & ad consulatum iudices ultra 40. annos pertingentes, vel ultra 30. vel ad minus 25. constituebant, ut latè ex Auctoribus, & legibus ipsis affert Góg. inter quos est Doctissimus Solorzan, & ex legibus nostri Regni eadem requiritur ætas, nèpè annorum 25. imò, & in alia huius Regni lege disponitur, ut nemo possit esse iudex, qui non fuerit 26. annis maior, & per 10. annos in

*D. Thom.
2.2.q.47
art. 9.*

*Exodi, c.
18.*

*Aviles, in
capitibus
priorum
c. 1. n. 26.*

*Curia, l. p
9.7. n. 1.
L. 4. tit. 4
p. 3. l. 7. tit
9. lib. 63.
recopil.*

*Gong. in
præf. n. 2.
Solorz. de
iuribus ho
noribus n
357.
L. 2. ff. de
minorib.
l. non tan
tum q. 1.
ff. de de
car.
L. 5. tit. 4
p. 3.
L. 2. tit. 9
lib. 3. no
ua recap.*

cho-

scholis publicis studijs iuris civilis, & canonici operam dederit, & in Regni legibus fuerit versatus, sed omnes istę leges iuri naturali inhærentes hæc statuerunt: ergo ætas ad iudices, & magistratus requisita non à iure humano taxari debet.

Tertium argumentum præcedentis cõfirmatorium desumitur ex antiquis Philosophis, qui ad nuptias contrahendas, & ad magistratus obtinendos ætatem 30. annorum congruam esse docuerunt, Plato, sic ait: *Moderatũ adulti roboris tẽpus est viro annus trigesimus, postquam, scilicet, acutissimum sui cursus vigorem transferit, & alibi nuptiarum tẽpus masculi sit à trigesimo ad trigesimum quintum magistratus tẽpus ultra trigesimum annum, & ratio est, quia cum ad magnarum rerũ gubernationẽ requiritur sapientia, multarumque rerum experiẽtia, quas in annosis dumtaxat contingit invenire: ergo.*

Quartum argumentum, quia ad officium procuratoris ad negotia requiritur ætas annorũ 25. vt disponitur per legem, sub his verbis: *ẽ aun dezimos, que los personeros, que son dados para recaudar cosas fuera de juizio, que cuple que sean de edad de 17. años; como quier que los otros que son puestos para demandar, ẽ responder en juizio debẽ ser a lo menos de edad de 25. años, & sic docet Sanch. de matrimonio, citas D. Antonin Silvestr. Gutierrez, & plures ex antiquis iuriconsultis, & probat cum Iason, Alber. sed maior habilitas sciẽtia, & prudentia requiritur ad officiũ iudicis, cui incumbit sententiam proferre: ergo maior etiam requiritur ætas.*

316 His tamen præmissis ad quęstionem duplici respondeo conclusione, & sit prima conclusio: in quolibet iudice, siue ordinario, siue delegato requiritur ex vi iuris naturalis competẽs ætas ad formandum iudiciũ. Hęc conclusio probatur, quia sicut mutus, aut surdus, aut furiosus iure naturę prohibentur esse iudices, quia sunt inepti, & incapaces ad dicẽdum ius, vt habetur in nostris legibus, sed eadem est ratio de carente ætate competente ad formandum iudicium saltem rationabile, est namque ineptus, incapax vsu rationis: ergo huiusmodi, quales cõmuniter sũt impuberes natura ipsa excluduntur ab officio iudicandi, in omni

iudicio sæculari, siue ecclesiastico, quia ratio vtrumque æquę probat, deinde idem probatur ex alio principio, quia iudices necessario debent pollere sciẽtia, aut experientia ad iudicandum, sed sciẽtia non potest acquiri absq; labore magno, & studio iuxta illud, qui addit sciẽtiam addit, & laborem, quia debet se super legibus penetradis totum occupare, experientia autem acquiritur ex pluribus visis, & tractatis negotijs, & ided dixit Philosophus, quod longa experientia æquale sciẽtię, quarum neutra sine studio, aut longo tempore comparari non potest: ergo impubes, aut alij, qui carent sufficienti vsu rationis natura inepti sunt ad iudicandũ, & ob hęc rationem tenet communis, seu communior Theologorum sententiam absolutionis in Sacramento colatam à confessario ignorante ea, quę communiter quilibet Sacerdos cõfessarius tenetur scire, esse nullam, quia ad actum iudicalem, qualis est confessio requiritur cognitio causę, non obstante quod sit ab Episcopo approbatus: ergo similiter in nostro casu, non obstante delegatione facta à superiori potest delegatus, aut ordinarius facere sententiam nullam ob incapacitatẽ, & quod talis sacramentalis prædicta sit nulla docet Diana cum Cayet. Vazq. & alijs, quos etiam citat Bosius de iubil.

317 Secunda conclusio, supposita naturali capacitate in homine ad exercendum munus publicum iudicis ad Principẽ pertinet determinare ætatẽ in qua sunt ad regimen reipublicę assumendi omnes iudices. Hęc conclusio generalem tangit materiam circa omnia alia præcepta, quę à natura, vel à lege Divina data sunt quoad substantiam, non tamen determinato modo tempore, aut alijs circumstantijs, sub quibus obligare incipiant, vt v.g. ad contrahendum sponsalia, & matrimonium cuilibet lege naturę rationis cõpoti fuit data facultas, quę autem ætas debeat reperiri in contrahẽtibus Ecclesię, aut Principi fuit relicta potestas ad eius determinationem, nempe in sponsalibus septenium in contrahẽtibus determinavit, sicuti in matrimonio in fœmina 12. & viro 14. assignavit annos, vt docet D. Thom. Sanch. & alij ex iuris dispositione; similiter le-

Dian. p. 3.
11. 3. res.
121. 5. p.
4. 11. 4.
res. 203.
5. p. 5. 11.
14. res. 22.
Vazq. 3. p.
1. 4. 9. 93.
aub. 2.
Bos. sect. 3.
cas. 2. 9. 5.
n. 168.

Plato, lib.
5. de re-
pub. de le-
gib. lib. 4

L. 19. tit.
5. par. 3.

Sanch. 1.
3. dis. 41.
n. 8.

D. Anton.
3. p. 1. 6. c.
3. d. 7.

Silu. v.
procurator
in vi-
ro.

Gutierrez
3. p. c. 11.
n. 1. de iu-
ram. con-
fir.

Alber. 1.
exigendi n
5. in fine
c. de pro-
curat.

L. 4. tit.
4. par. 3.
1. 7. tit. 9.
lib. 3. re-
copil.

ge naturali omnes tenentur ieiunare ex vi virtutis moralis naturalis temperantiae, seu abstinentiae, vt docet D. Thom. & tamen determinatio ætatis ieiunantium, formæ, & temporis ieiunij pertinet ad Ecclesiam sic etiam sacramentalis confessio, & communio est præcepta Iure Divino, vt docet Trident. & tamen temporis determinatio pertinet ad Ecclesiam, sic condere testamentum cuilibet liberum est, & tamen vt valeat pertinet ad Principem eius condiciones, & solemnitate assignare, prout existimavit prudenter convenire; sic ergo in nostro casu cuilibet habenti vsum rationis, & necessariam naturaliter habilitatem data est etiã iure naturali aptitudo ad munus, & officium iudicis, sed hanc capacitatem non dererminavit lex naturalis, saltem quod homines, qui scire non possunt tempus, quando homines perveniant ad cõgruam, & perfectam ætatem in qua possint iudices reipublicæ constitui, vnde ad Principem pertinet horũ determinatio pro diversitate, & qualitate negotiorũ, & iudicature, quia non ad omnia cū æqualis ponderis nõ æquales requiruntur iudices, quia ad maiora tribunalia, qualia sunt consilia Regis, & altiora Ecclesiæ negotia maioris dignitatis, sciẽtiæ, & prudẽtiæ iudices requiruntur, quã ad alia minoris momenti, sicut ad portandum maius pondus maior requiritur hominis fortitudo, & in portate validiores vires, vt proportio fervetur, quibus suppositis.

L. 2. tit. 9
lib. 3. re
copil.
Alt. lex. 5
tit. 4. p. 3.
et l. 3. tit.
9. l. 3. re
copil.

318 Ætates à iure positivo determinatæ fuerunt assignatæ sic: de iure Regio nullus ad iudicandi munus potest assummi, aut esse iudex, qui nõ fuerit ætatis 26. annorũ, quod habetur expressè in lege Regni nostri, per quã declaratur, seu potius revocatur altera lex quæ 20. annos determinabat, vt possit elegi iudex; cæterũ aliqui dicunt hanc legem non fuisse antiquatã respectu nobiliũ, etiã non litteratorũ ad ea officia iudicandi, quæ non per se ipsos, sed per tenentes sui vices exercent, quare possunt eligi in Prætores, & sic aliquãdo practitari, quãvis non pervenerint ad ætatẽ prædictã 26. annorum, maxime si polleant alijs virtutibus, & qualitatibus ad regimẽ conducẽtib; sed verius, & rationi conformius tenet contraria opinio, eo quod pondus regi-

minis per prius, & principalius residet apud Prætores civitatum quã apud eorum vicẽ tenentes, & substitutos, quare omnino observata est prædicta lex, quæ exigit 26. annos, quod & observatur in praxi, & sic docet Ludovic. de Mirada, in suo lib. de ordine iudiciario. Hæc autẽ ætas in iudicibus ordinarijs merito requiritur ad minus in quibuscumq; tribunalibus, & ad prima Regni tribunalia licet non de iure, de rationabili tamen providẽtia maioris ætatis iudices requiruntur iusta antiqua Romanorũ iura, quæ ad ædilia officia (ædilem vocant illum, qui tũ sacras, tũ privatas ædes procurabant) curatores 37. annũ attingentes exigebãt, ad quẽsturã vero 27. & ad præturam iudicem ætatis 40. annorũ, & senatoriæ ætatis annus erat 45. & hodie etiam in Regno Lusitano ad officia reipub. nemo admittitur, nisi post 25. annũ. Sic docet Fragos. plures referens, inter quos Petrũ Barb. Azevedo, & alios: ergo si ad ædiles tanta requirebatur ætas, quorũ officium erat dare operam nõ deficeret in ciuitate necessaria ad victum, & quod oppida, & civitas sint munda, ac fordibus, & inmunditijs vacua, & aliã huiusmodi munera eis erant iniuncta quanto magis hæc ætas requiritur ad maiora negotia?

319 Ad iudicandum vero in foro ecclesiastico nemo potest assumi, qui ad minus annorum 25. ætatem non habeat, hæc conclusio ponitur etiã assumenda ex nostro iure vbi egimus de ætate requisita ad beneficia, & ad ordines vbi est videndum, & habetur etiam ex Sacro Trident. Concil. in quo dicitur, quod nemo deinceps ad dignitates quas cumque, quibus animarum cura subest, promoveatur nisi qui saltẽ 25. ætatis suæ annum attigerit, vnde cum vicarius generalis, qui est ordinarius in foro exteriori, & secundum magis probabilem sententiam etiam in interiori assummi debet hanc ætatem oportet habere, & in foro etiam interiori ad exercendam iurisdictionem spiritualem requiritur etiam ætas 25. annorum, & in Episcopis annorum triginta.

Deinde iudex delegatus nemo fieri potest nisi vicesimũ ætatis annum cõpleverit, præter quam si partes scienter consentiant in eum, qui annum sal-

Miranda
2. 4. art. 2
canc. 1.

Fragos, p.
1. l. 7. disp
21. n. 1.
et 2.
Barb. in l.
cum præ
tor. d. ult.
n. 69. ff.
de iudic.
Azevedo.
ad cur. pi.
san. l. 1. c.
12.
Avena, de
exeq. mūd
p. 1. c. 19.
n. 16.

C. cū in
cõstis ex
tra de
elect.

Sess. 24.
de reform
c. 12.

C. cum vi
cesimum
mopis hic
L. quidã
consulebat
ff. de sct.
et iud.
L. cū leg.
ff. de ar
bitr.

tẽm

tēm decimum octavum trāscenderit, ut utroque cavetur iure. Præterea iudex arbiter esse etiam non potest, nec ex partium consensu nisi annum ætatis vigesimū exegerit, ut iure civili disponitur, at vero delegatus ex consensu partium potest constitui, minor 18. annorum ætate, ut in hoc nostro capite disponitur. Princeps tamen in minori ætate poterit eum constitutum eligere quia Princeps electioni hoc deferri debet. Denique ad officia, quibus reipublice administratio cōtinetur nemo assumi potest, qui vicesimum quintū annum saltem nō cæperit, uti habetur eodem iure, & docet cum communi Doctorum Laiman, & Sanchez, & ex lege Regni quoad procuratorem.

320 Ex quibus ad primum argumentum respondeo, concessa maiori, distinguēdo minorem: perfectus usus rationis nō habetur vsque ad perfectam ætatem, quoad se cōcedo, quoad nos, qui non possumus scire quādo homo pervenit ad perfectū usum rationis, nego, quare prudenti iudicio hoc relinquatur, quare prudenter lex humana determinavit in huiusmodi ministerijs præfatas ætates, quia regulariter in eis homines pollere solēt sufficienti ratione, & prudentia parum minus, quod punctualiter taxari non potest cum in alijs citius, in alijs verō tardius perfecte eluescat ratio, quare assignata fuit in omnibus generalis regula, cui non obstat ius naturale, quia ex hoc nō impediuntur ad huiusmodi officia exercenda, nisi usu rationis careant omnino, vel citra sufficientem prudentiam ad formandum iudicium, quia multa naturaliter fieri possunt valide quamvis imperfecte ex defectu naturalis rationis, aut virtutis, sicut validum est cōtractus matrimonij à viro complente à num. 14. quamvis debilis virtutis sit ad generandum, & minoris etiam prudentiæ ad domus gubernationem, ad quos effectus maior, & provectior requiritur ætas, scilicet, triginta annorū, aut amplius nam vigentis ætate ex Heracliti sententia trigessimus est annus, quia tanto tēpore genitor naturā gignentem præbet. Quod probat illud Itesiodi, qui sic cecinit: *Ætate matura vxorum domum ducito: neque multo maiorem natu triginta annis, neque multo minorem; istæ enim tempestivæ sunt nup-*

riæ, & quamvis hoc ita sit pro meliori vitæ gubernatione, tamē stando naturæ legis ad contractus valorem in fæmina ætas 12. in viro 14. sufficit: sic in nostro casu ad meliorem reipublicæ gubernationem ætates præsignatas congruas in ministris oportere inesse decrevit lex, quamvis natura minoribus contenta esset, dummodo in eis salveretur rationis usus.

321 Ad secundum respōdetur ex dictis, quod natura ad producendos, ut cumq. effectus nō requirit perfectā virtutem in agente, sed tantū sufficientē, vnde ad generationē viventis non requiritur in generante cōpletam virtutē, sed etiā debilis sufficit, vnde docet D. Th. quod ex debilitate granitritici, triticū imperfectum generatur, aut ex debilitate terræ, cuius causa debile triticū generatur nēpè filigo, vulgo centeno, eiusdem tamen speciei est cum tritico, ut ibi docet D. Thom. & ideo validē in hoc filiginis panis consecraretur; non tamē licite propter præceptū Ecclesiæ, & econtrario docet etiam nasci ex filigine triticū ob terræ fecunditatē, & grani maiori virtute, & ideo grana sementis seliguntur ex mediore tritico, haud ergo dissimiliter in nostro casu ad iudicandū secundum leges naturæ validē sufficit ætas, qua attingit ad usum rationis, & cū aliqua scientia, ut annorū 15. aut 16. sed ad benē iudicandum secundū humanas leges maior requiritur ætas perfecto vsui rationis appropinquas, vnde merito hæc ætas à iure humano determinatur. Ex quo iam patet etiam solutio ad tertium.

322 Ad Quartū argumentum respondetur, in procuratoribus, quamvis non tantā sciētiam requiri, ac in iudicibus perspicuū sit, necesse est reperiri magnam solertiam, & sollicitudinē, ut eorū causa, & negligētia negotia, & lites nē perdātur in magnū partū detrimentum, quia ut tenet certū axioma, *Vigilantibus, & non dormientibus iura subveniunt*: præterea à iudice male iudicante, nisi sit supremus, potest ad alium appellari, & in supremo supplicari, ut notū est, sed error procuratoris, si substantialis est difficile emēdatur, ac pro inde merito in procuratore requiritur maior ætas quā in arbitris, & delegatis iudicibus. Et denique insuper responderetur, quod arbitri eliguntur à partibus, qui

D. Thom.
3. p. 2. 79.
art. 3.

L. ad resp.
ff. de mu.
neribus
Glossa in
hoc nostro
cap.
Laim. l. 3.
tr. 6. c. 2.
n. 1. de iu.
st.
Sanchez,
l. 3. dist.
41. n. de
matrim.
L. 19. tit.
5. part. 3.

Heracliti
sententia.

possunt liberè eligere istum, aut illum, & recusare delegatos, procuratores autem, qui Regis titulo sunt tales dantur à lege, & non eliguntur à partibus, nisi ex eis, qui sunt ex numero quapropter nè detur partibus præiudicium assignavit eos prædictæ ætatis annorum vicesimi quinti.

QVÆSTIO II.

An acceptantes. & exercentes prædicta officia peccent mortalitèr saltèr contra ius humanum

323 **P**L V R A Quæ ad huius questionis resolutionem spectat tradita invenies

Supra tit. de constit. n. 32.

supra, & pro nunc ad hanc specialem proponuntur argumenta afirmativam partem suadentia, scilicet, mortalitèr peccare prædictos saltèr in re gravi, & sic. Primum argumentum, nam leges humanæ præceptivæ, idest, quæ non sunt merè pœnales obligant in conscientia, ut supra diximus, & probavimus ex pluribus maximè ex Trident. etiam de mixtis, ut qui non recitat Officium Divinum, præter impositam pœnam mortalitèr peccat, & P. Franciscus Suarez de omni lege, tam civili, quàm canonica docet obligare subditos, si fuerit sufficienter promulgata. Sed leges, tam civiles, quàm canonicæ determinantes ætatem requisitam ad exercenda, & obeunda officia publica sunt iustæ legitimè promulgatæ, & materiâ gravem tangentes: ergò obligant sub peccato mortali, ob quas rationes obligat præceptum canonicum ieiunandi, & alia huiusmodi, ut sunt etiâ ætas ad ordines determinata, quare qui accederet ad suscipiendû ordinem in minori ætate, quâ lex requirit peccaret quippè mortalitèr, & insuper remanet suspensus: ergò similiter qui acceptaret officiû in republica citra ætatem quâ lex requirit peccaret mortalitèr.

Secundum argumentum nam in eo quod quis alter iniuriam irrogandi periculo exponitur peccat, & si materia fuerit gravis peccatum erit mortale, sed iudex, vel procurator acceptans, & exercens officium ante legitimam ætatem exponitur periculo alteri iniuriam irrogandi: ergò peccabit mortalitèr, maior est certa, & traditur à Sanch. & minor probatur, quia in

tali casu deficit finis legis, qui fundatur in eo quod habeat iudex, & procurator sufficientem capacitatem, & prudentiam ad rectè negotia gerenda, & ad iustitiam administrandam, quod ex huius qualitatibus defectu, adimpleri, ut debet minimè poterit, quod autem hæc sit materia gravis constat ex eo quod adimpletio harum legum est in bonum commune, & ab ea deficere in reipublicæ præiudicium verget: ergò.

Tertium sic, nam hi ministri citra ætatem requisitam exercetes faciunt à se actus nullos, seu annullados, sed hoc est in grave detrimentum litigantium: ergò peccatum est mortale acceptare, aut exercere, consequentia est manifesta, & antecedens probatur ex alijs similibus casibus, primus sit, in professione religionis tætopere requiritur in solemniter proficiente determinata à iure ætas 16. annorû, ut si eam non explaverit professio sit nulla, ut decernit Trident. 2. est in contractibus civilibus contractis à minoribus ætate 25. annorû, qui eo ipso sunt ipsa lege nulli, vel minimè obligantes, ut communiter docent doctores, ut apud Lesiû, Laiman, Sâchez, & alios, quod probat ex iure civili: ergò similiter in nostro casu. Deinde in casu sponsalium, ad quæ contrahenda requiritur ætas septenij, qua deficiente ætate in contrahentibus non valent sponsalia, ut docet Sanchez de matrim. Quod etiam confirmatur ex doctrina Suarez, docentis ex cõmuni doctorû affirmatiû, quod quoties lex aliquid præcipit pro forma contractus, irritare actum aliter factum, etiâ si clausulâ irritantem non addat, unde est commune proverbium iuristarû quod: *Ex forma non servata resultat nullitas actus.* Quod probat ex pluribus iuribus, præcipuè, ut ait Suar. quâdo forma talis est quod renuciare nõ potest, sed ætas est quædam forma in contractibus à iure petita, & à partibus renunciari non potest, quia cedit in bonû commune utilitas huius forme: ergò quidquid agitur ab his qui carent debita ætate, vel nullû est, vel annulladû venit, & postremo etiâ confirmatur in beneficijs, quæ minoribus ætate iure requisita, quorû collatio est nulla, ut supra diximus, super c. incûctis: ergò sic in nostro casu.

Quarto sic argumentor: iudex, & alij ministri publici in minori ætate, quam

Seff. 25. c. 15. de regul.

Less. l. 2. c. 17. n. 61. de iust. Laim. l. 3. r. 4. c. 9. n. 7. conc.

4. Sanch. l. 6. disp. 38. n. 21. de matrim.

L. si pupillus ff. ad falcidiam, & l. si eius iura Glo.

Sanch. l. 1. disp. 16. n. 5. cõc. 2.

Suarez. deleg. l. 5. c. 3. & l. 1.

C. cõ in cõn. de elect.

Suarez. deleg. l. 3. c. 7. & 18.

Sanch. l. 1. disp. 17. de mat. n. 4.

quam requirit lex, exercentes operantur sine iurisdictione, & potestate: ergo eorum acta non solum sunt irrita, & nulla, sed ea agendo ipsi mortaliter peccant; antecedens probatur, quia Princeps non intendit conferre iurisdictionem ministris contra suas leges; immo potius merentur puniri, quam officijs, at honoribus affici eo quod carentes qualitate à iure requisita ea ambirēt, & prætendunt: ergo non habent iurisdictionem, & cōsequenter peccant mortaliter, quia eam vsurpant contra Principis potestatem, & legis dispositionem, & quod consequenter sit nullum quidquid procedendo agunt, probatur expressē ex verbis ipsius iuris dicētis sic:

Ex reg. iuris in 6.

Quæ sunt contra legē pro infectis habentur, quæ regula tenet in nostro casu, quia qui exercent sine ætate legali cōtra legem agunt, quare est propterea grave peccatū, & præcipue, quia vergit in litigantium magnum præiudiciū, quia nulliter etiam litigantem iudicat. Quod etiam confirmatur alius textus auctoritate sic dicentis: *ipsi formam mandati Apostolici transponentes illo capitulo prætermisso*, propterea processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac iuris ordinē attentatū, & irritū decernimus: ergo similiter in nostro casu, qui cōtra iuris ordinē facit in iudicio, nullum, & irritum faciet processum.

C. cum dilecti de rescriptis

324 In hac difficultate propter facta argumēta satis probabiliter videtur mihi dici posse mortaliter peccare eos qui ætate carentes ad aliquod munus exercēdum contra iuris positivi determinantis eam formam illud suscipiūt, & exercent; non audeo tamen, tam rigida censura eos iudicare. Quare hac bimēbri respondeo cōclusionē: omnes prædicti iudices, aut ministri, qui carentes requisita à iure positivo ætate, si alias idonei inveniuntur, vel ob ingenij perspicacitatē, aut propter parvū temporis spaciū, quod deficit ad cōplendum ætatem, nec mortaliter peccabūt, neque eorum acta erunt ipso iure irrita, & nulla; sed ad summum annullanda venient. Pro huius conclusionis intelligentia, ante probationem aliqua præmittenda sunt. Primum notandum est D. Thom. docente non peccare sēper mortaliter legis fractorē eo quod non omnia, quæ continentur in lege tradū-

D. Thom. 2. 2. q. 186, art. 9. ad 2.

tur per modum præcepti, sed quædam proponuntur per modum ordinationis cuiusdam, vel statuta, ita neque in lege Ecclesiæ omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale, unde negat D. Thom. peccare mortaliter Religiosos in transgressione cuiuslibet regulæ suæ Religionis, sed in aliquibus tantū venialiter, & in alijs, nec venialiter.

325 Secundum, quod suppono secundum doctrinā Suarez, est quod forma, & qualitas in aliquibus actibus quædoque est substantialis in ipsis actibus, aut in personis operantibus tales actus, quandoque est accidentalis: substantialis est quando ex iuris institutione talis actus essentialiter constituitur, sine qua forma, nec actus subsistit, nec licite fit, ut patet in institutione Sacramentorū, quorum forma est eius essentialis, & in Religiosis mittentibus professionē, cuius validitas depēdet inter alia à requisita iuris ætate, sine qua professio est nulla, & idem de Sacramento matrimonij, in quo si desit forma à Trid. assignata irritum, & nullum decernitur, & sic etiam contractus minorem, in quibus ætas requiritur saltem in foro exteriori pro forma, & in aliquibus rescriptis in quibus forma in litteris contenta requiritur pro forma, quæ si substantialis fuerunt eius omisio reddit processum irritum, vel irritandū, ut in citato capite: quæ forma talis est, ut si omittatur, actus, seu contractus non valet illumque irritum reddit lex per clausulam irritantem, ut explicuimus supra; in alijs vero actibus, & personis forma, & qualitas supponunt substantiā actus, & ponuntur, & ordinantur in re publica ad meliorem, & aptiorem ordinationē, ut in amonestationibus, quæ præcedere debent contractum matrimonij, quæ si omittantur, eorum omisio non reddit Sacramentum nullū; licet omittere sine causa, sit peccatum mortale, & aliquando nullum si adsit causa, vel aliter hoc explico cum Suarez, ut quādo supponitur potestas præcipitur forma, seu specialis modus procedendi, si non addatur clausula irritans, talis forma, aut modus est accidentalis, quos probat ex iure in quibus sententia lata à iudice non servata forma non dicitur nulla, sed iniusta, & potest etiam adduci textus, in quo dicitur,

Suarez de leg. c. 31. l. 5. ad n. 19

Sess. 24. c. 1. de matr.

C. cum dilecti de rescriptis

Supra tit. de cons. n. 32.

Suar. ubi prox. nu. 10.

Ex iure c. dilecti. 2. de prob. d. c. cum dilecti.

citur, quem processum esse irritandum, & alia plura exempla adduci possent ex titulo de electione, in quo constat plures electiones ex defectu forme præscriptæ esse nullas ipso facto, & alias annullandas, quia quamvis sint præceptæ, seu madata, non tamen sunt substantiales, sed accidentales tantummodo.

326 Tertio supponendum est, quod prædictæ formæ, & qualitates, quamvis non sint substantiales, si tamen ex earum omissione, & ordinis juris transgressione sequatur tertiæ personæ magnum præiudicium peccatum erit mortale talem ordinem transgredi, unde si duo ad beneficium, præbendam, aut cappellaniam concurrentes alter fingeret ætatem sufficientem, qua tamen carebat proculdubio peccabit mortaliter propter nocumentum ad minus alteri, exinde illatum, quam annotatione de summo ex Thoma Sanchez l. 1. disp. docente quod contrahere matrimonium ante ætatem legitimam non est peccatum mortale, & inter alias rationes recurrit ad hanc, quia nulla irrogatur iniuria tertiæ personæ, quare in hac materia attente habendum est præ oculis, si ex harum legum transgressione aliquod notabile nocumentum alteri sequatur, quia hoc tolerandum non est, neque potest dici in tali casu quod sic obrinens officium, vel beneficium utatur iure suo, aliud est si sine prætensione detur.

327 Quibus suppositis probatur nostra conclusio quoad primam partem in qua dicimus, quod iudices, & ministri non dum attingentes ætatem à iure præscriptam si alii sint idonei, & habiles non peccare mortaliter acceptantes, & exercentes, probatur ratione generali, & communi respectu omnium legum humanarum, quas supponimus obligare, tam civiles, quam canonicas, non tamen eadem certitudine, subditos in foro conscientie, quia quamvis valde ambiguum sit, quando obligent ad mortale, ut dicit Cayetanus, & variæ sint opiniones, semper mihi placuit ea sententia, quæ docet hoc venandum esse, quidquid opponat ipse Cayetanus, qui tandem nihil certum resolvit, sed potius dicit, exigere definitionem auctoritatis Apostolicæ Sedis. Venandum, inquam, ex

gravitate materiæ, quæ præcipitur, ut supra diximus, sed dato quod isti ministri sint habiles, & idonei non multum interstet reipublicæ, quod exerceant dicta officia: ergo istæ humanæ leges non obligant sub mortali, maior supponitur, & probatur minor, ex ipso Cayetano ibi dicente, quod quocumque lex utatur verbo, si communis sensus intellexit non propterea datam obligationem ad mortale, non est tale præceptum, id est, obligans ad peccatum mortale, sed non intelligimus istas, & similes leges habere vim præcepti, sicut præceptum ieiunii, confessionis, aut communionis annualis, sed potius esse leges ordinationis, ut notavimus ex D. Thoma: ac proinde quædam Regni nostri leges vocantur regale ordinamentum ergo non obligant sub mortali. Et confirmatur quia non imponuntur sub forma præcepti prædictæ leges, ut videre est in hoc nostro textu, sed ad summum per modum mandati, quod dicit ex Divo Hieronymo, Cayetanus, ibidem. Mandatum non habet vim obligandi, ut plures etiam docent Theologi in materia de merito Christi ad salvandum meritum, & libertatem eiusdem domini in subeunda morte, à Patre ei imposita non in vim præcepti, sed Divini mandati, sic ergo docet Cayetanus plura in iure sunt mandata, & non præcepta, potest videri Mendo, in simili questione.

328 Probatur secundo nostra conclusio ex alia plurium Theologorum doctrina, quam docet Diana, Médoza, Moya plures referens usque ad 12 affirmantes, quod deficiente fine legis, non solum in communi, ut omnes fatentur, sed etiam in particulari, deficere, & ipsam legem, sed in nostro casu ætatis taxatio respicit pro adequato fine idoneitatem iudicis, & aliorum ministrorum: ergo in eo in quo deficiente ætate à iure petita, si sit idoneitas, scientia, & prudentia ad exercendum ministerium sufficiens, deficit, & cessabit obligatio legis, quæ doctrina defenditur etiam in legibus præceptivis: ergo saltem in foro conscientie absque peccato saltem mortali poterit acceptare, & exercere huiusmodi officium.

329 Ulterius quia prædictæ leges

Sanchez, l. 1. disp. 17. n. 4. de matrimonio.

Cayet. 2. 2. q. 186. ar. 9. in responsione ad 2. circumferentiam.

D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 2.

Médo, de iure academico. l. 2. q. 20. a. n. 213.

Diana. p. 1. sr. 11. ref. 28. p. 7. sr. 10. ref. 23. Médoza. 2. 2. t. disp. 74. sect. 3. §. 26. Moy. sr. 6. disp. 4. q. 3. n. 18.

ges fundantur in præsumptione præsunt enim verum non attingentem ætatem à lege determinatam non gaudere ea habilitate, scientia, & prudentia, quæ requiritur ad prædicta officia obeunda, & exercenda: ergo si hæc lex fundata fuisset in præsumptione falsa, neutiquam inducit aliquam obligationem, antecedens constat ex eo quod non potest dari aliud fundamentum, & consequentia probatur ex communi Theologorum doctrina docentium leges fundatas in falsa præsumptione in cōscientia minime obligare, ut docuimus supra: ergo si in nostro casu datur in tali subiecto scientia, & prudentia, qualis à lege posset desiderari, in conscientia illa lex non contingit ad officio renuntiationem, sed tuta conscientia poterit obtinere, & exercere illud.

Supra tit. de cons. d. num. 26.

Sanchez. l. 6. disp. 38. n. 21. Lajm. l. 3. tr. 4. c. 9. num. 7. L. cū lex 47. ff. de fid. ius. l. natura. liter 13. ff. de condition. in dub. Rabe. p. 2. l. 1. de contrah. q. 8. sect. 2.

330 Probatur præterea, 4. ex doctrina Thomæ Sanchez, Laiman, Rebelli, & aliorum doctissimorum virorum docentium, quod pupillus, & minor annorum 25. sine tutoris, aut curatoris auctoritate contrahens non obligetur civiliter, obligatur tamen naturaliter, siue in foro conscientia ex contractu, quod probant ex varijs legibus, & ratio est, quia talis obligatio non oritur ex lege, sed ex consensu, & libera voluntate contrahentis: ergo si hæc fuerit capax ad contrahendum tenebit cōtractus saltem in foro conscientia: ergo propter eandem rationem, quam ius civiliter hoc est iuxta legum dispositiones non possint prædicti acceptare hæc officia ante ætatem, naturaliter tamen, & in foro conscientia poterūt hanc facere, probo cōsequentiam, quia naturaliter habent sufficientem capacitatem, quidquid sit de legis ordinatione.

331 Denique probatur alio simili, & doctrina eiusdem Sanchez, docentis contrahentes sponsalia, aut matrimonium ante legitimam ætatem, quæ ad sponsalia septenij iam completi, ad matrimonium vero quatuor denij etiam completi, & fæminæ duodenij, non peccare mortaliter non obstante lege humana, & Ecclesiastica prohibente aliquem contrahere ante ætatem canonibus determinatam cuius rationem valde conducentem ad

nostrum propositum adducet Ioannes Andreas, quia verba canonis minime præceptum continere, quamvis Sanchez, alia moveatur ratione. Quod verum intelligitur quando in his contractibus adest sufficiens ratio, & discursus ad contrahendum: ergo sic in nostro casu.

Et confirmatur, quia à contrario sensu si huiusmodi iudices, & ceteri ministri iam attingerent prædictam iuris ætatem si tamen naturaliter essent inhabiles, vel defectu sciētiæ, vel prudentia peccatēt proculdubio mortaliter acceptando, aut exercendo prædicta officia non obstante lege humana approbante eorum ætatem, quia nō potest supplere naturalem defectum: ergo hæc habilitas naturaliter loquendo non à legis taxantis ætatem, sed ab ipsamet naturali idoneitate accipienda est saltem in foro conscientia, & secundum legem naturalem, quæ per positivam immutari non potest: ergo similiter si non attingentes essent prædicti prædictis qualitatibus scientia, & prudentia possent quippe sine peccato adminus mortali acceptare: consequentia probatur à paritate, & antecedens constat apud omnes sumistas verbo ignorantia, & bene docet Palaeus, & Curia ex Leg. Regni.

332 Deinde pro secunda parte probatur conclusio, quod scilicet huiusmodi non facere acta nulla, sed ad summum annullanda per iudicem, nā citata doctrina pupilli, ex auctoribus in numero præcedenti constat contractus minoris esse validos in foro conscientia, & contrahentem minorem ad eorum teneri ad impletionem, saltem quoad usque à iudice rescindantur, & irritentur, & idem ex ipso Sanchez, afirman te sponsalia malitia supplente ætatem, in pueris ante septenium, & idem de matrimonio quando etiā malitiam supplet ætatem valida esse huiusmodi sponsalia, dummodo appareat esse sufficientem usum rationis: ergo similiter in nostro casu.

Et probatur præterea ex legibus quod adducit Curia Philip. asserens quod acta per iudicem, seu ministrum putativum, quamvis non sit verus, aut legitimus tenent, quia toleratus, etiam si sit excommunicatus, ut iam diximus

Palaeus tit. 1. tr. 2. disp. 1. pund. 6. num. 3. Dian. p. 9. tr. 6. res. 13. q. vnde. Curia 1. p. 6.

Præced. no. 330. an. 2. L. 4. tit. 4. p. 3. l. 7. tit 9. l. 3. recap. Sanchez pto. cit. disp. 16. num. 9.

L. 3. tit. 4. part. 3. l. Barb. ff. de offic. prator.

explicando effectus excommunicationis: ergo multo magis tenebunt, & firma erunt in eo iudice, cuius inhabilitas est ex iure positivo ex defectu ætatis, quæ per anticipatam discretionem, & prudentiam suppletur.

333 Ex quibus ad primum argumentum respondeo concedendo maiorem si fuerint leges vere præceptivæ, & in materijs in quibus non habent locum limitationes adductæ in muneris præcedentibus, secus vero quando leges non sunt præceptive, sed per modum ordinationis, vel quando non cessat earum finis, vel non fundantur in falsa præsumptione, & omnes istæ exceptiones concurrunt in nostro casu, quare nego consequentiam; & ad paritatem ieiunij, quæ ingerit difficultatem, respondetur ad ieiunium neminē teneri lege naturali magis in hac ætate, quam in illa, quamvis sit aptus, nec magis in hoc tempore quam illo, sed istæ determinationes sunt determinatæ ab Ecclesia non aliter volente obligare fideles ad ieiunandum, neque à ieiunio excusare, cæterum in casu nostræ quæstionis minores prædicta ætate possunt esse apti ad contrahendum, & ad exercenda officia, quibus defacto actus tenet contractus, & actus, quorum valor essentialiter constituitur per humanos consensus, quorum habilitas, & idoneitas ad ea per agenda naturaliter habetur, & consistit in hominum capacitate, & prudentia, & non in voluntate legis, sicut ieiunium cuius obligatio sita est in determinatione Ecclesiæ.

334 Ad secundum respondeo negando minorem, quia eo ipso quod prædicti si ministri sint naturaliter habiles, & idonei ad exercenda prædicta munera quamvis civiliter sint prohibita, non exponuntur periculo saltē proximo faciendi iniuriam alicui parti, quia possunt officium suum sufficienter gerere, & sic nulla irrogabitur iniuria.

335 Ad tertium respondetur negando antecedens, quia prædicti actus non sunt ipso iure nulli, sed potius validi ex communi populi errore, & ideo tenent acta, ut probatum est in probatione secundæ partis conclu-

sionis, & propter hunc errorem credo; quod neque annullari possunt, bene tamen eo secluso, quia fuissent facti à personis non legitimis defectu ætatis, deinde tamen non sequitur periculum proximum in detrimentum litigantium, quia hoc raro accidit, & ideo periculum erit remotum, quod vitare non tenetur. Et ad exemplum professionis respondetur disparem esse rationem, quia Concilium non solum prohibet professionem solemnē ante dictam ætatem, sed addit insuper clausulam eam expressè irritantem, quod non accidit in nostro casu. Et ad casus in argumento allatos respondetur non esse nullos, sed tantum annullandos, & hoc ideo, quia lex civilis irritos facit, quamvis naturaliter, & in foro conscientiæ sint validi, & idē dico de sponsalibus, quando hoc pacto contrahentes gaudebant sufficienti usu rationis, & prudentia, ut iam diximus, & ad ultimam rationem adductam respondetur distinguendo illam propositionem, scilicet, quando lex aliquid præcipit pro forma irritat illud aliter factum si sit pro forma substantiali, sive essentiali concedo, si sit pro forma accidentali supponente substantiam actus, nego. Iuxta ea, quæ diximus cum ipso Suarez, in secundo notabili, & sic debet intelligi regula iuris ibi etiam citata, ex forma non servata, &c. de forma substantiali concedo, & nego de accidentali. Et ad exemplum de beneficijs concedimus esse nullam collationem minoribus petita ætate factam, quia validatio huius collationis dependet à voluntate Pontificis, qui non vult concedere inhabilibus inhabilitate canonica, quamvis naturaliter fuissent habiles; at in nostro casu validatio actuum humanorum pendet à voluntate, & consensu hominis, qui si naturaliter est habilis eos valide facit, quousque à iudice annullantur ex iuris dispositione.

336 Ad quartum respondeo negando antecedens, & ad eius probationem distinguo antecedens, non intendit conferre iurisdictionem his ætate carentibus debita intentione generali, & prout prohibetur generaliter à lege, concedo antecedens, non intendit intentione particulari hoc est hic, &

*Diximus
num. 330*

*2. Notab.
num. 325*

& nunc Petro, v. g. in cuius favorem Princeps firmat titulum, nego antecedens, habemus exemplum, & constat etiam in episcopo ordinare, qui quamvis ante quam accedant ordinandi dicat absolute se non habere intentionem ordinandi suspensos irregulares in minore ætate constitutos, seu alterius Diocesis, &c. nihilominus tamen vere ordinat Petrum, v. g. accedentem ad recipiendos ordines quamvis sit suspensus, vel non habeat congruam, quia habet pro tunc particularem intentionem ordinandi derogantem generali præcedenti, ut communiter docent Theologi in capitulo de ministro ordinis, & potest videri apud Leandrum, & hæc solutio mihi satisfacit, non alia quam ibi adducit dicens illa verba dicere episcopum ad terrorē, quia quomodocumque dicantur vere ordinat omnes accedentes, quia ad omnes ordinandos habet positivam, & actua-lem, seu debet habere intentionem, & sic videtur sentire Emmanuel Sa, dicens sic: nollo, vel non intendo ordinare excommunicatos, vel irregulares, intelligitur si sciat aliquem talem, quare, quē ordinat non sciens talem esse vere est ordinatus sic ergo in nostro casu, & eodem modo dicendum est, & ideo veram concedit iurisdictionem ipse Princeps, alias magnum sequeretur detrimentum reipublicæ, cum quo tamen stat ea quam tradidimus, doctrina in capite cum incunct. scilicet, quod collationes beneficiorum factæ illegitimis, & alijs canonico impedimento enodatis sunt nullæ, quia contra Sacros Canones, quia continent clausam irritantem dicti Canones, vel quia in eo non sequitur detrimentum reipublicæ, cui favet lex Barb. sed solum ipsi inhabili, & impedito.

337 Ad confirmationem respondetur citatas ibi auctoritates loqui de formis essentialiter requisitis in actibus, seu contractibus, sine quibus formis contractus sunt nulli, secus tamen in formis accidentibus, sine quibus subsistunt, quæ aguntur, ut patet in testamento minus solemnī, cui etiam si deficiat aliqua forma, scilicet, numerus testium requisitus, & quod sint opidi vicini rogati, & vocati, nihilominus naturaliter, & in foro conscientie va-

let testamentum iuxta testatoris voluntatem, ut alibi diximus, & docet Sotus, & alij DD. magis probabiliter, quia prædicta solemnitates sunt accidentales, & non possunt annullare voluntatem testatoris, quamvis lex dicat, quod testamentum minus solemnē pro imperfecto habeatur, quia in hoc tantum datur intelligi quod sit civiliter pro imperfecto declarandum in probabili sententia, ut diximus, sic ergo in nostro casu quando solemnitas non est essentialis non irritat acta iudice minoris ætatis ea exercendo, quia naturaliter tenent favet Inn. dicens electionem, quæ iuri naturæ consentit, licet non ferventur iuris solemnitates tenere, si non fuisset nulla, Sotus.

338 Non tamen ex his licet inferre non peccare mortaliter constituentes huiusmodi iudices, & ministros in minore ætate existentes, quia ipsi cum sint iudices, quibus incumbit defendere, & servare leges tanquam ad id à Principe deputati peccarent mortaliter in earum transgressione, sicut quamvis incarceratus non peccet fugiendo à carcere, tamen custodes carceris, iustitiæque ministri gravissimum dicit doctissimus Sotus committerent infidelitatis scelus si ad fugam cooperarentur: si quilibet constituentes contra formam legis etiam accidentalem ministros reipublicæ ætate minores, nisi tam parva temporis distantia defecerit, ut materiam in hoc casu levem constitueret, ut tempus unius, aut duorum mensium meo videri, salvo meliori, siquidem ad ordines unus dies pro materia, in probabili sententia parva habetur, in quo tamen Princeps posset dispensare, tanquam in propria lege cum eo tamen, qui sufficientem haberet idoneitatem stando in iure naturæ; secus si careret ea, ut expresse habetur in hoc nostro textu in illis verbis: *Constitutio infra ætatem eandem facta delegatio ab alio quā à Principe non teneret.* Un de à principe ita iudicatur.

Sotus de
iust. l. 4.
q. 5. art. 3.

Sotus ubi
prox. d.
nunc igitur.

Innoc. c.
quod sicut
ad elect.

Sotus de
iust. l. 5. q.
6. ar. 4.
ad 1.

In hoc textu
cum videretur
cessum.

TITVLVS XXX.

DE OFFIO LEGATI.

CVIVS PRIMVM CAP. CVM NON IGNORETIS
species sic se habet.

ARCHIEPISCOPVS Cantuariensis est delegatus in Provincia sua; quidam tamen suffraganei sui dicebant, quod causas subditorum suorum audire nō poterat, neque debebat, nisi cum per appellationem deferuntur ad eum, & sic non permittebant clericos adire Archiepiscopum per simplicem querimoniam: Archiepiscopus hoc Papæ significavit, & respondet suffraganeis dicens, quod si ignorare non debent Archiepiscopum suum sibi posse iure Metropolitano, & iure legationis audire vniuersas causas de episcopatibus ipsorum, quæ per appellationem deferuntur ad eum, & etiam iure legationis, vel querimoniam vti Papæ vices gerens ad suam audientiam delatas.

Ex c. pasto-
ralis, &
c. 1. de of-
ficio ordi-
narij 16.
C. duo si-
mul 9. &
c. pastor.
11. de offi.
ordin.
C. nullus
9. q. 2. c.
cūqueſta.
& per to-
tam 9. q.
13.
C. ſeitate
1. de foro
compet.
Trid. ſeſſ.
24. c. 20.
Gdg. Tell.
in preſſ.
ſec. di o ſi
mul n. 4.

I CONCLVSIO. Archiepi-
scopus quando est lega-
tus Sūmi Pontificis po-
teſt audire causas in provincia legatio-
nis suorum ſuffraganeorum non ſolum
eas, quæ per appellationem ad eum de-
feruntur, ſed etiam, quæ per ſimplicē
querela coram eo à quolibet propo-
nuntur. Hæc conſuſio aliud ſupponit,
& aliud aſſumat, ſupponit quidem Ar-
chiepiſcopum poſſe iurē Metropolitico
audire omnes causas omnium ſubdito-
rum ſuorū episcopatum ſuffraganeo-
rum ad ſe translataſ à partibus appel-
lantibus de ſententijs ordinariorum,
& aſſumat poſſe etiā audire causas om-
nes eorundē iure legationis propoſi-
tas per modam querelæ. Pars quæ hic
ſupponitur probatur ex multis iuribus,
& auctoritatibus in quibus conſtat
quod quamvis Archiepiſcopus, ſicut
neque primates cognoscere poſſint

nisi per modum appellationis, aut ob
conſuetudinem, vel privilegium iuriſ-
dictionem habeant poſſunt: tamen per
appellationem cognoscere de cauſis
ſuffraganeorum, & eas etiam iſſis ſu-
ffraganeis delegatis iudicibus ab ipſo
Archiepiſcopo designatis committere,
non tamen cogere, quia non ſunt pro-
prij ſubditi, vt cum pluribus probat
Tellez, Fragoſus, Covarr. & alij. Ex
quibus iuribus, & Auctoribus cavetur
quod prima inſtantiæ coram ordina-
rijs locorum dumtaxat cognoscantur,
vt decernit Concil loco citato. Dein-
de quoad ſecundam partem, ſcilicet,
quod poſſit cognoscere per modum
querelæ probatur primo, noſtro textu,
& eius Gloſſa, & comprobatur ex alijs
iam citatis, & inſuper alij ſuperaddun-
tur ex noſtro iure. illuſtrant hanc con-
cluſionis partem Barb. Petrus Greg.
Sahagum, Azor. Cerola, & alij, quos
reſcit

Frag. p. 2.
1. 7. diſ. 17
ſ. 1 n. 10.
pag. 585.
Covar. de
ſponſal. p.
2. c. 8. ſ.
12. n. 12.
Ex d. c.
paſtoralis
et c. 1. de
offi. ord.
in 6. & c.
cū inter ei
C. cum ve-
nerabilis
1. de con-
ſuetud.
Parb. bit.
et l. 1.
iur. Eccle.
c. 9. n. 75.
P. Greg. l.
5. part. 11
3. c. 2. Sa-

Sabagum; refer Doct. Gonçalez, Tellez, Fragoss.
ad huc ti. 2 Sed adversus conclusionem
num. 7. sit primum argumentum, ex eo quod
Frag. p. 2. confunditur Ecclesiasticus ordo, si sua
l. 7. dis. 10 unicuique iurisdictio non servetur, sed
q. 5. num. hæc ordinatio evertitur si prima in-
150. stantia auferetur ordinario, eam com-
Azor, 2. p. mittendo legatis: ergo legatus non
l. 4. c. 28. debet gaudere simili iurisdictione, ma-
Cerola, in ior ratione naturæ est perspicua, &
praxi ver Concilij Trident. auctoritate falcitur
legatus. docentis esse præcepto divino man-
Gonçal. in datum, eos, qui curam animarum ha-
pr. ass. n. 2. bent oves suas agnoscere, quarum
Sess. 23. c. cognitio non salvatur si eis permitta-
1. de refor tur querelas suas coram legato propo-
mat. nere ergo. Et minor etiam probatur
 ex Leone X. in constitutione habita
 in Concil. Lateranensi sub his verbis:

Salubre
decretum
Conc. La-
ter.

Et cum Ecclesiasticus ordo confundatur si
sua unicuique iurisdictio non servetur, or-
dinariorum iurisdictio quam in Deo
possumus favere, & licet celerius finem
imponi, & litigantium immo de reus
sumptibus, & spēs parti satagentes sta-
tuimus, & ordinamus, quod singule cau-
sæ tam spirituales, quam civiles, & mix-
tæ foræ Ecclesiasticæ quomodolibet cō-
cernentes in prima instantia extra Ro-
manam Curiam, & in partibus coram or-
dinarijs locorum dumtaxat cognosci, &
terminari valeant, & idem decernit
 Trident. ergo nostra conclusio iuri
 non congruit.

Sess. 24. c.
20. de re-
form.

Secundo sic formatur ex quo-
 dam textu, in quo habetur, quod si cle-
 ricus cum clerico causam habuerit,
 coram episcopo eam ponere debet, nō
 autem coram legato Sedis Apostolicæ
 in ea provincia misso, quia confunde-
 retur Ecclesiasticus ordo: ergo etiam
 nec per modum querelæ potest adiri
 ad legatum Summi Pontificis.

C. perve-
nit 11. q.
1.

C. in Ec-
clesia 38.
de appell.

Tertium argumentum desumi-
 tur ex alio textu in quo decernitur cle-
 ricos Liconiensis Diocesis, quæ suffra-
 ganea est Cantuariensi causam agere
 coram ipso Linconienfi, & cum altera
 ex partibus ad Archiepiscopum Can-
 tuariensem appellasset, quæsitum fuit
 ab Alexandro III. an Archiepiscopus
 virtute provocationis posset de causa
 cognoscere, & respondit Papa, quod
 non aliter cum posse in causæ cogni-
 tione procedere, quam si ex iusta cau-
 sa fuisset provocatum, non autem si

appellatio frivola erat, sed Archiepis-
 copus Cantuariensis erat legatus natus,
 & tamen nisi per modum iustæ appella-
 tionis ad eum non permittitur adire:
 ergo non potest legatus audire subdi-
 tos alterius Diocesis, nec per modum
 querelæ.

Ratio de-
ciendi.

3 Sed his non obstantibus ve-
 ra est nostra conclusio, cuius decisio-
 nis ratio est. Quia cum Ecclesiæ uni-
 versalis, & Catholicæ vnum tantum
 sit caput, Petrus nempe primus in ter-
 ris, cui soli traditæ sunt Claves Regni
 Cœlestis, & cura oviū Christi Domi-
 ni, quando ei dictum fuit *pasce oves*
meas, & eius successoribus eadem ver-
 ba dicta intelliguntur à Christo Do-
 mino omnium caput, & Pastor Æter-
 nus, & cum Ecclesia more humano
 sit gubernanda, quæ ad omnes mun-
 di partes est extensa, non poterat vnus
 homo omnia regere, & gubernare im-
 mediate per se ipsum, & ideò necesse
 facit instituere legatos, vt nomine ip-
 sius Summi Pontificis munia ipsius
 exercerent, tum in generalibus Con-
 cilijs, tum in partibus à Roma longe
 distantibus. Vbi Pontifex adesse non
 potest personaliter in alijs varijs nego-
 tijs præoccupatus. Qui quidem legati
 non dum delegatam, quam ordinariā
 obtinebunt in ea Provincia, in qua
 erāt legati, ac proinde in prima instan-
 tia cognoscebant quando per modum
 querelæ ad eorum adibatur Tribunal
 sine ordinarij præiudicio, quia talis
 dabatur potestas.

Ioanni
cap. 21.

4 Ex quo ad primum argumen-
 tum responderetur concessa maiori ne-
 gando minorem, quia iurisdictio lega-
 ti ad effectum accipiendi cognitionē
 causæ, & oblatæ per modum querelæ
 erat quippe ordinaria, vt docet Gon-
 çalez, & à Summo Pontifice ratione
 legationis translata, quod probatur ex
 iure, vnde prædictæ causæ per modum
 querelæ erant inter legatum, & ordi-
 narium ad præventionem, ex quo nec
 ei irrogabatur iniuria, quia legatus
 utebatur iure suo, nec auferebatur via
 ad cognoscendas oves suas.

Gonçal. de
ordinar.
reputatur
2. hoc tit.
16.

5 Ad secundum responderetur
 quod in eo textu fit mentio quorum-
 dā diaconorum, qui à Gregorio Mag-
 no Siciliam missi fuerant, cum qua-
 dam commissione, qua non constitue-

Cap. quod
translat.
Gonçal. in
præf. n. 9.
Cesar. de
Eccles. hic
parc. disp.
3. d. 2. n. 3.

bantur

bantur Sedis Apostolicæ, sed tantum ministri præpositi ad certa negotia ad Ecclesiam Romanam pertinentia, unde cum citatus textus non loquatur Delegatis Sedis Apostolicæ, rectè asseritur ad eum adiri nō posse omisso ordinario, cum quælibet causa in prima instantia debeat coram ordinario loci disceptari, sic González, Cefar, & alij ab ipso citati.

6 Ad tertium respondetur ex Pannormitano, ab ipso Doctore González allegato, quod ex duplici causa potuit evenire, quod Romanus Pontifex in illo citato textu decrevisset non posse Archiepiscopum Cantuariensem procedere in illa causa, tum quia, vel ratio appellationis fuit frivola, & Archiepiscopus non provocatur, aut provocare debet nisi iuste ab ordinario appellatur, si enim iniusta interponitur appellatio superior non debet procedere in causa; tum etiam, quia Legatus Sedis Apostolicæ non debet cognoscere in causa sibi oblata etiā per modum querelæ, quando ordinarius cepit prius de eadē cognoscere causa, & ideò debuerunt clerici in argumenti textus proposito coram Episcopo Linconienfi suam causam litigare, non autem coram Archiepiscopo.

7 Huius textus auctor fuit Alexander III. scribens episcopis suffraganeis Archiepiscopi Cantuariensis, qui 23. Ecclesiatum Cathedralium Sedes acupabant in Regno Angliæ, ut tradit Barb. Qui subdebantur prædicto Archiepiscopo, qui non solum fulgebatur dignitate Metropolitanæ, sed etiā indultus erat privilegio perpetuo Legati Sedis Apostolicæ, eius dignitati, & Ecclesiæ concessio, ut habetur ex Ioanne Papa XXII. scribente ad quendam illius Ecclesiæ Archiepiscopum sic: *Primum itaque tuum in quo tibi ex more antecessorum tuorum vices Apostolicæ Sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, sicut B. Augustinum eiusque successores præfata Ecclesiæ Pontifices habuisse dignoscitur.* Sic refert Tellez, ex Malmesb. ex quo textu, sequens scitu necessaria excitatur quæstio.

QUÆSTIO VNICA.

An legatus Sedis Apostolicæ possit facere in Provincia sua legationis idem quod Papa in tota Ecclesia?

IN Hac quæstione primo distinguendum est triplex genus legatorum. Ut com-

muniter traditur à Canonistis, ut videre est apud Fragoſsum, de regimine rei publicæ Christianæ, & notat etiam González, Tellez: alij namque vocantur legati à Latere, alij Legati nati, alij autem vocantur Legati missi, seu Nuncios. Legati à Latere dicuntur illi, qui à Latere Pontificis mittuntur, cuius conditionis, & ordinis sunt dumtaxat Cardinales, quia isti sunt de Latere, & de corpore ipsius Pontificis, & assistunt Lateri eius, & ideò dicuntur Legati à Latere, de quibus fit sermo in nostro iure, & in decreto, huiusmodi Legatos consueverunt Romani Pontifices mittere, ut præsiderent, quia maximæ erant auctoritatis, in Concilijs Generalibus, quibus Pontifex adesse non poterat propter graves, & continuas occupationes, & auctoritati horum legatorum non est similis in Ecclesia infra supremam. Quorum etiam antiquitas à primis Ecclesiæ sæculis originem trahit, & inquam pluribus Ecclesiæ Concilijs præsertim generalibus præfederunt prædicti Legati à Latere, ut ex pluribus tradit González. Legati vero nati sunt illi, qui constituuntur Legati, ipso iure, quo aliquam obtinent dignitatem, quia ipsi hoc munus est annexum, inter quas fuit Archiepiscopatus Cantuariensis, Ebracenſis, Bituricenſis, quorum Archiepiscopi fuerint Legati nati, & aliæ Metropolitanæ si gaudent hoc privilegio, ut videre est in hoc nostro textu, & ex alijs.

Legati denique missi, qui quamvis non sint à Latere, neque nascuntur Legati, sunt tamen missi in aliquam Provinciam ob eorum industriam, & dexteritatem de quibus fit in iure mentio. Quibus suppositis pro parte affirmativa, arguitur saltem pro Legatis à Latere, & etiam nati, & sit primum argumentum.

Fragoſſ. p. 2. disp. 10. q. 1. n. 1. Tellez in præsent. n. 5.

In c. 1. bu ius tit. lib 6. C. decreto c. si quis episcop. 2. q. 6.

C. cum nō ignoretis bic. 15 c. 6. de iudicij c. 1. de appell. 15 c. 1. de lite pendit.

C. mandata de præsumpt. C. cum dilecti de accusatio.

Barb. p. 1. de potest. epif. in no vitia epif. copi.

Malmesb. l. 1. p. 15. pag. 212.

9 Archiepiscopi, & episcopi possunt in suis diocessibus, quidquid potest Papa in tota Ecclesia, exceptis, quæ sibi Papa reservavit, ut docet cum communi Fragoff. sed legatus maxime à Latere est maioris iurisdictionis, & autoritatis quam Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ: ergo est eiusdem potestatis cum ipso Papa ex suo officio, & munere: maior huius discursus est certa, & minor etiam constat ex eo quod Legatus comparatur pro consuli, qui olim mittebatur, seu Prorregi, sed isti habent plenariam potestatem in civilibus in illis Provinciis, & Regnis, ad quæ mittebantur, ut habetur ex iure utroque, & ex pluribus probat Sahagum: ergo eandem habent potestatem ac ipse Papa in illa Provincia.

Secundo. Nam potestas Papæ consistit in eo, quod possit plantare, curare, evellere, & dissipare, ut habetur ex hoc iure, sed Legatus mittitur in Provinciam, ut evellat, ædificet, plāret, & dissipet, ut etiam iure probatur: ergo eandem habet potestatem cum Pontifice.

Tertio. Quia Legatus à Latere potest dispensare in iure communi, absolvere ab excommunicationis censura canonis, conferre beneficia, & alia quæ plura, quæ solus Papa facere potest: ergo Legatus habet eandem potestatem cum Papa. Et confirmatur, quia hæc omnia habet ex munere proprio, quia habet ordinariam iurisdictionem sicut habet ipse Pontifex Romanus, ut docet Azor. Fragoff. & alij, & hæc maior ea, quam habent Primates, Patriarchæ, & cæteri prælati, ut idem docent Doctores: ergo est æqualis Papæ iurisdictioni.

Quarto. Quia ratio creandi, seu instituendi Legatos in Provinciis remotis fuit Papæ absentia, & ob plures eius occupationes, & in beneficium fidelium non valentium Romam adire, ut iam diximus, sed hæc ratio eadem est in omnibus negotiis, & difficultatibus, quæ se se offerunt in Ecclesia: ergo non est maior ratio ob quam legatus ad has Provincias missus habeant potestatem, & iurisdictionem ad certas, & limitatas, non vero ad cæteras, in quibus currit eadem ratio.

Quinto. Nam Christus Dominus mittens Apostolos docere, & prædicare omni creaturæ, æqualem dedit eis potestatem, cum ea, quam dedit Petro, quod explicari videtur in eo quod Dominus dixit, quasi recurrens ad suam potestatem, qua nitebatur admittendos Apostolos Legatos: *Dara est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra, cunctes ergo docete omnes gentes, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis: sed quamvis hæc potestatis plenitudo non fuisset translata ad episcopos, qui Apostolorum fuerunt successores, tamen cum non solum Petro, sed etiam alijs Apostolis æqualiter fuisset tradita, ut docet Azor, & Fragoff. & sine discrimine accepta; tamen Legati, qui mittuntur, sicut Apostoli fuerunt missi, ad diversas mundi Provincias ex ipsius Latere, & corpore Pontificis, ut dictum est, affirmari oportet æqualem, & sine discrimine habere in eis circa omnia mandata Ecclesiæ cum ipso Summo Pontifice, ut sic possint plantare, & evellere, &c.*

Sexto idem probatur. Quia huiusmodi Legati admittuntur, & recipiuntur in dictis provinciis ab Episcopis, Capitulis Ecclesiarum, & Magistratibus tanquam si Summus Pontifex veniret, eisdemque cærimonijs, & solemnitatibus, consequentia probatur quia istæ solemnitates si sint æquales, quæ fierent Papæ indicant portare Legatum eandem auctoritatem, antecedens autem probatur, nam ut docet ex alijs Fragoff. & Azor. Legatus ingreditur in Provinciam solitas cærimonias servare debet, & probat ex leg. cum ingredientem clerus, & populus solemnibus supplicatione, & pompa excipiunt deponentes Archiepiscopi, & episcopi, & alij minores Legati Crucis signum, quod ante ipsos deferri solet, & alijs varijs cærimonijs vestitus vestibus rubris, equo albo, freno, & calcaribus aureis, ut ex Gamb. refert Azor, significantibus honorem magnum, qui ei debetur: ergo ingreditur cum Papæ æquali potestate.

10 Ad hanc quæstionem respondendo tamquam fere certum contra quandam opinionem, quam afert Sahagum ex Glossa, & alis Legatum à Latere, cuius maior est dignitas, & quæ

Marc. cap. 16.

Math. c. 28. & vl.

Azor, 2. p. l. 4. c. 10. q. 2. d. 2. Frag. 2. p. l. 7. d. 1. aif. 16. d. 1. nu. 14.

L. si in alim ff. de offic. pro consul.

Azor ubi prox. l. 5. c. 1. 8. q. 7. Gamb. d. off. legat. l. 1. c. 2.

Gloss. v. no lū in clem. 2. de off. ordinarij.

Fragoff. 2. p. disp. 10. d. 1. nu. 6.

Ex l. si in aliz l. & ideo ff. de offic. pro Consul.

Ex c. 2. hoc tit. in 6. & c. di lehus 6. & ca. fin. hoc tit. Sahag. bic n. 1. d. 3. pro consul.

C. cum ex plantare 3. de privileg. C. pastora lis de off. delegati. C. legatos hoc tit. in 6.

Azor, 2. l. 5. c. 28. q. 5. pag. 58. Fragoff. prox. cit. d. num. 6.

quæ hodie stat, non habere omnimodam potestatem in Provinciis, in quibus sunt Legati, sicut habet Papa, nec hanc potestatem tradi posse alicui Legato; duas principales partes continet hæc conclusio, prima est, quod est fere certum Legatum à Latere non habere potestatem æqualem in sua Provincia potestati Summi Pontificis, & dicitur fere certum, quia si probabile foret quædam opinio, quam ut refert D. Sahagum, tenet Quintilianus, Mādosius Legatum, scilicet, à Latere omni Pontificis potestate gaudere affirmās, nisi in exceptis, eo præcisse, quod sit Legatus à Latere ex proprio munere, ut omissam faciamus aliam opinionem supponentem hanc quæstionē esse superfluum eo quod Delegati potestatem non aliunde sumendam esse, quam ex ipsa cōmissionis forma, quia tantum Legatus facere poterit quantum ei commissum fuerit attamen quæstio est, seclusa hac forma, & attrēta facultate Legati ex vi iuris dispositione, secundum quam prædictus Mandosius dixit esse eius potestatem æqualem, cum potestate Summi Pontificis, nisi in causis ipsi Pontifici reservatis, in ea Provincia in qua est Legatus à Latere, quod ipse, & alij probare nituntur ex ipso iure, & ex alijs supra citatis, quibus fiet satis in responsione ad argumenta.

II Sed nostram conclusionem quoad utranque partē tenet D. Doct. Sahagum, & probatur secunda pars, ex qua manifeste prima remanet probata; quia suprema potestas etiam ad aliquam Provinciam nemini tradi potest à Summo Pontifice, quia semper debet permanere specialis prærogativæ signum reservata debet, quod probatur multis iuribus. Cuius ratio est; quia hæc suprema potestas taliter radicata est in Principe, quod alteri non possit tradi, quantumvis absoluta cōmissione, quæ tantum operabitur ad expediendum singularia negotia ex vi legationis, non autem ad hoc, ut radicetur in Legato æqualis potestas sicut est in Papa, in quo iure divino immediate est tradita, nemini enim alteri, præter Petrum, dictum fuit pasce oves meas, & tibi traditæ sunt Claves Regni Cælorum, hoc est

Claves Ecclesiæ, hoc idem docet cum pluribus Fragoſſus citans Villadiego, Gutierrez, & alios, & probat ex iure, & vide quæ circa hunc punctum diximus supra. Deinde probatur ab inconveniēti manifesto, & multiplici, quod sequeretur, primum quod in illa Provincia existerent duo capita æqualia, & equalis potestatis, secundū, quod Summus Pontifex nihil posset agere, iure formationis eorum, quæ fuissent facta Legati decreto, & auctoritate, quia par imparem non habet imperium, tertium, quod nulla dari posset appellatio à Legato ad Summum Pontificem, quamvis hoc aliqui in conveniens non reputaret, sequeretur præterea posse à conservatore apostolico appellari ad Legatum à Latere, quod tamen Doctores non admittunt immo, nec in hoc introduci, aut valere posse consuetudinem, ut tenet Ancharan. Tuschus, & alij communiter, & alia plura, quæ possunt considerari, quia solus Pontifex Romanus est Ecclesiæ supremus iudex cui non datur superior, neque æqualis, quia Papa est fons, & origo iurisdictionis.

12 Diximus in conclusione Legatum à Latere hodie stare, sicut etiā, & missi, qui mittuntur ad aliquod negotium componendum sine facultate, tamen Delegato à Latere, sed electus propter prudentiam, & industriam secundum quod causa petit; at Legati nati, & eorum iurisdicção iam cessavit, ut dicit Doct. Sahagum, quod ego intelligo respectu iurisdictionis, quam habebant in suffraganeos ratione suæ Legationis in causis per modum querelæ, in quo admittebantur querelantes etiam in prima instantia. Qui quidem modus à Tridentino reformatus iam extat, in quo decernitur; quod causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiam si beneficiales sint in prima instantia coram ordinario locorum dumtaxat cognoscantur. A cuius diffinitiva sententia ad Metropolitanum, vel ad Legatum Provinciae appellatur, qui in Hispania est Dominus Nuncius, qui in prima instantia cognoscere non potest, & omnino ipse abstinere solet. Quamvis verum

Fragoss. d. 2. p. 1. 4. disp. 9. d. 2. Villadie. tr. de leg. 9. n. 9. Guier. de iuram. cō. firm. p. 18. d. 2. n. 6. supra tit. preced. n. 189.

Anch. cōf. 122. Tuschus. v. conservator n. 6.

Sahagum; hoc cap. n. 24.

Seff. 24. c. 20. cause omnes.

Mandos. in reg. c. 7. cell. 13. q. 6. n. 2. 2. reg. 34. q. 50. n. 9.

Speculator relatus à Sahagū hic n. 5. d. 3. speculator

Ex c. 1. 2. fin. 2. c. 2. eadē hoc tit. lib. 6. C. si Abbas rem ca. 1. præstet hoc etiam tit. in 6.

Sahagum in hunc text. n. 9.

Ex c. nisi special. c. quod irascit. hoc tit. 2. ca. de liberatione hoc tit. in 6.

rum sit; quod si aliqua pars ex aliquo articulo, seu sententia interlocutoria vellit querelam ponere contra ordinarium coram domino Nuncio, quando contineret gravamen irreparabile, ipse Nuntius concedit litteras quibus per spatium quadraginta dies inhibet, & suspendit inferiorem petensque processum originalem quem examinat per suum auditorem, & si querela iniusta est causam ordinario, seu inferiori remittit, ut procedat, & sua exequatur acta, sinvero iusta fuerit si causa retinere non vult, privando ordinarium eius cognitione, quia iniuriosse procedit, eam remittit præbendo ei formam, secundum quam procedere debet, eundemque stilum obserbat Metropolitanus, ac proinde cessavit in hoc iurisdicção legatorum, qui nati dicuntur, & utinam hac etiam via cessaret recursus, seu querela ad Regia tribunalia per modum violentiæ, ut aiunt, in quo tot molestiæ, & sumptus actori sequuntur, contra conciliorum decreta, totque scrupulis implicantur conscientiæ, & Ecclesiæ immunitas leditur in Sanctorum Doctorum sententia de quo non disputo.

13 Ea autem, quæ Papæ sunt reservata, & minime commissa Legatis à Laterè, vel habentibus facultatem de Legato à Latere, quia non sunt Cardinales, sicut accidit Nuntio ad nostram Hispaniam misso, qui ideo expedit litteras suas cum illa clausula, cum facultate de Legato à Latere. Ea, inquam, sunt hodie plura, quæ late tradit Fragossus, & valde variant doctores, ut dicit Sahagum. Quæ proculdubio, vel ex commissionibus, vel ex stilo, & consuetudine, qui vim obtinet legis assumi debent prout in curia Nuncij praticatur, quæ magis nota sunt in ea versantibus, quam in scholis laborantibus, unde non male dixit speculator, ut ait Sahagum in hoc attendendum esse ad commissionem Papalem, & tu adde ad stilum ordinarium, magis quam ad alias regulas, & ut Canones recurrendum esse ad sciendum, quæ Papæ sunt reservata, & quæ Nuncio, seu Legato commissa circa quod do-

cet Azor, credendum esse Nuntio se posse ea, quæ solent à Nuntiis concedi, & dispensari, non vero in solita, aut extraordinaria, aut quæ cedunt in alicuius præiudicium licet ego censeo quemlibet posse bona fide stare pro his, quæ facit Nuntius, & ea tanta conscientia tenere; maxime si sit notus, & bonæ opinionis, quia dicitur multa Papam ei secreta, & verbali licentia committere, sed ex Fragosso aliqua Papæ reservata manere in legatione referam.

14 Et in primis reservatum est Pontifici Pallium Archiepiscopis concedere, quia est signum plenitudinis potestatis, ut constat ex iure, & de Pallio vide, quæ supra diximus. Item concedere privilegium Ecclesijs religiosorum, ut eximantur à solvendis procuracionibus Legatis Apostolicis, & iuribus episcopalibus, ut habetur Item dispensare cum illegitimis ad spiritualia, sed circa hoc diximus supra. Item ei reservatur aliquem eximere à iurisdictione ordinaria, eo quod non potest Legatus facere aliquid, quod violat ius commune. Item reservatum est Papæ dispensare cum clerico, ut habeat beneficium in Ecclesia, in qua pater eius ministravit, ut docet Azor, quia hoc iure communi est prohibitum, ne videatur in beneficijs dari successio, ut habetur. Item causæ episcoporum immediate sunt Summo Pontifici reservatæ per specialem reservationem, & habetur, & ideo Legatus Episcopum deponere, aut private non potest, quamvis Abbas cum Felino doceat primatum posse cognoscere de criminali causa episcopi, & eum dignam depositione pronunciare, non tamen deponere, & quod episcopi causa non sit delegabilis, sed determinanda à Papa adhibito consilio Cardinalium docet Terremata, & casu quo delegetur in partibus requiritur specialis commissio signata manu Sanctissimi, & tunc de cuius crimine cognoscitur assistentibus cum Metropolitano 12. episcopis, & postea à Summo Pontifice confirmata, ut etiam decernitur per Tridentinum. Non potest etiam transferre episcopo de vna ad aliam

Azor. 2.
p. 11. c. 28. a. q. 3.

C. autigu.
23. de pri
vileg.
C. signifi-
casti. de
elect. su-
pra. de
usu pallij.
in elect. 1.
de censu-
bur. it. sus-
prade. si-
lji. pres-
byt.

Azor ubi
prox. cap.
29. q. 9.
Ex c. ad
extirpan-
das c. Mi-
chel. c. di-
lectus tit.
de filijs
presbyt.
inc. quæ-
vis. q. 6.
ca. frater
16. q. 1.
Abbas in
c. vi. debi-
tus de ap-
pell.
C. maio-
res n. 1. c.
3. de bap-
tismo.
Turre in
c. obique
15. q. 7. n.
5. 6. 7.
Sess. 24. c.
15. de re-
form.

Frag. d. 11
p. 2. disp.
9. l. 4. §. 2.
§. n. 16.

Ecclesiam, ex generali commissione, ut habetur in iure.

In c. cum singalade prebend. l. 6. habetur c. nisi specialis hoc tit. Gl. de su. p. l. da ne- glig. prae- latorum. Frag. ubi prox. n. 56. Selua, 2. p. q. 66. de beneficiis. Rebuffu. tit. de uo- lut. n. 37. Selua ibi n. 2. C. 1. de celsibus et c. ad au- ditiā de Eccl. adi- ficatione.

15 Circa beneficia neque po- test Legatus conferre beneficia devo- luta propter negligentiam praelati re- gularis omnino exempti, ut habetur, & ratio huius est, quia talis devolutio fit ad Episcopum, qui confert ea tan- quam Delegatus Papæ ex vi Clemen- tinæ primæ, docet Fragoss. ex Selva, Rebuff. & alijs: potest tamē Legatus ea conferre ante devolutionem factam ad Episcopum, vel post devolutionem factam ad Papam propter negligen- tiam Episcopi, ut docet Selva ibidem. Item est Papæ reservatum erigere no- vas Ecclesias Cathedrales, & ideo Le- gatus, aut Nuncius non potest, neque potest novas alias Ecclesias sine dote competenti, ut habetur. Insuper non potest erigere novas dignitates habentes, scilicet, novum nomen, & novum officium, bene tamen ex antiquis re- novare, ut archipresbyteratum, aut archidioconatū, quia hoc solius Papæ est. Alia plura sunt quæ ita reservata manent dumtaxat Summo Pontifici, quæ Legatus à Latere conferre non potest seu agere circa quæ vide Frag. Azor, Selvam, & alios, ex quibus ad ea quæ possunt Legati à Latere de- veniamus, cum iam constet eos non habere æqualem cum Papa pote- statem,

In c. ve- nient de verb. sig. in 6. Frag. ubi prox. disp. 9. d. 2. n. 19. Villad. de Legato p. 1. q. 8. n. 10. Cochi. de iurisdic. ord. p. 2. q. 2. n. 7. Ex c. per- venit de sent. ex- com.

16 Et in primis potest Legatus à Latere quicquid in sua provincia fa- cere, quod Summo Pontifici ei reserva- tum non fuerit in signum specialis pri- vilegij, nisi ex speciali iure, & conces- sione concedatur Legato, & habetur, & per tale ius Legatus habet singulare, & speciale facultatē, & iurisdictionem exemptos, quamvis reservatum sit Pontifici cognoscere de causis exemp- torum, sic Fragossus citans Villadie- go, Cochier, & alios. Secundo potest secundum opinionem probabilem, & securam absolvere ab excommunica- tione ob manus violentas in Cleri- cum quamvis iniuria sit atrox, aut oc- cissus Clericus etiam in loco publico & etiam sacro, contraria tamen opi- nio fundatur in eo quod Episcopus non potest, quod probant eius Au- ctiores ex nostro iure inter quos est

Gutierrez, quod tamen intelligitur, nisi Papæ sibi ipsi reservaverit absolu- tionem, & quod non ab alio abso- lutionis beneficium impendi possit, ut in absolutionibus pro excommu- nicatione in Bulla Cœnæ incurfis, & in alijs pluribus, quæ quotidie sum- mo Pontifici reservantur, sed præ- dictam absolutionem Legatis à La- tere concessam dare non possunt Legati nati, nisi ex speciali com- missione, sic tradit Fragossus ex Gam- bar. sic etiam Azor, qui etiam do- cet in quæstionibus sequentibus pos- se Legatum concedere indulgentias sicut Episcopus, quia est or- dinarius in sua provincia, & dicit posse quamvis non sit presbyter, quia eas concedere est actus iurisdictionis, quæ secundum iuris taxatio- nem solum possunt esse 40. dierum, sicut possunt Episcopi, ut habe- tur; sed de consuetudine has Car- dinales concedunt usque ad dies cen- tum, quæ indulgentiæ durant ad- huc auctoritate Legati concessa fi- nita legatione; & si daret ultra nu- merum taxatum, valerent quippè in eo numero in quo posset concedere, sic Azor ex Gambario.

17 Legatus à Latere, qui maior est Episcopo, & potest omnia in provincia sibi commissā, quæ potest Episcopus in sua diocesi, po- test conferre beneficia, sive iure or- dinario, scilicet, ratione suæ lega- tionis, ut probabilius opinatur Fra- gossus, quia hæc potestas non com- petit ei ratione legationis præcisè, quia Legatus, qui non sunt à Latere non habent hanc facultatem: ergo competit ei ratione legationis à La- tere, quia scilicet à Latere est, & ratio- ne talis legationis: ergo non ex pri- vilegio, aut ex speciali commissio- ne; sive secundum alios hoc possit ratione privilegij, ut tenet Glossa, & Abbas; ex eo autem quod Le- gati à Latere sint ordinarij, quamvis, ut aiunt, non sint ordinarij natu- rales, sed superinducti, & quasi ac- cidenter possunt conferre beneficia, etiam de iure patronatus Ecclesiastici suæ provinciae, sic Gigas de pensioni- bus Lābertinus, & alijs, deinde hanc fa- culta,

Gut. l. 1. cau. 99. c. 5. d. n. 5.

Gamb. in tr. de off. Legati l. 8. n. 8. vers. fal. lit. 2. Azor ubi prox. c. 33. q. 6.

In c. cum ex eo de penit. et remis. et c. vult. eo tit. in 6.

Frag. ubi prox. d. 8. n. 59. Gloss. in clem. 2. de off. ordin. Abbas ibi n. 4.

Gig. q. 24. n. 1. ex c. cum dilectus de iure po- tron. Lamb. l. 1. p. l. 2. d. 6. n. 9.

ultatem extendunt Doctores ad beneficia, quorum collatio competit exemptis, quia est ordinarius exemptorum, & sic etiam beneficia exempta, rursus potest etiam conferre beneficia devoluta ad Sedem Apostolicam, ut habet ius, pro qua propositione adducit Fragossus multos Auctores, inter quos Puteum, qui etiam dicit Legato à Latere non currere terminum sex mensium sicut cæteris ordinarijs, & idem Gambarius.

In c. venerab. de preb.

Puteus de c. 266. l. 2.
Gamb. l. 3. n. 13. & n. 624.

18 Sed præterea alia plures inveniuntur doctrinae circa Legati officium, ut videre est apud Iulianum Pelei. in suo analitico, idest resolutorio commentario in regulas Cancellariae Romanae Delegato Summi Pontificis, ubi ex propositionibus, quas resolutivè scripsit sequutus eos auctores, qui magis ex professo hanc tractarunt materiam, inter quos Molinam, Gomecium, Parisium, & alios, aliquas magis ad nostram quaestionem pertinentes in medium proferam, dicit ergo primo, quod potestas Legati temporaria, & extraordinaria est, cuiusque iurisdictio odiosa, & superinducta, & minuit iurisditionem ordinarij, ex Molina de publicat. & Gomez.

Iulian. Pel. c. 22.

Secundo. Propositio, quoties Legatus aliquid facit ultra facultates datas, vel receptas, seu post receptionem licet appellare, quia eis abutitur.

Tertio. Legatus à Latere duplicem habet facultatem, vnam iure legationis, alteram ex specialibus facultatibus, quibus si utatur, ad questum appellari, vel uti ob abusum potest.

Quarto. Legatus à Latere non potest recipere resignationem beneficij in favorem tertiae personae, neque conferre beneficia Summo Pontifici reservata, nec committere receptionem resignationis, & collationis beneficiorum; vel si ex commissione possit hanc resignationem recipere non potest reservare, aut retinere pensionem, aut aliud onus nisi id in mandatis habeat.

Quinto. Legatus in curia potest beneficia suae provinciae conferre, & reservare.

Sexto. Valent gesta Legati à Latere, si gesta fuerunt ante notitiam revocationis.

Septimo. Legatus non habet officium formatum, sed stingui potest revocatione.

Octavo. Legatus facit gratias de vacantibus, & vacaturis, & motu proprio.

Nono. Legatus nihil potest contra indulta Cardinalium, nec potest uti praevencione, in praevudicium nominatorum, vel graduatorum, sed solus Papa.

Azor c. 2. 3. c. 30. & 32.

19 Hæc habet prædictus Iulianus, & pauca alia circa Legatum, sed multa, & distinctè, ut solet, agitat Azor circa beneficia, quæ Legatus potest, & non potest reservare, vnire, conferre, & commendare per plures quaestiones, sed in hac materia diversa in diversis Regnis posse fieri à Legato leguntur, nam in Regno Franciæ multo minus potest, quam ea, quæ iure ei conceduntur, immo & docet citatus Iulianus in regulas Cancellariae, quod Legatus Papæ nihil potest in Regno absque Regis permisso, & Senatus auctoritate, & tradit ex Molina quod tamen mihi difficile videtur, siquidem potestas Legati Ecclesiastica est, & maxima post Papam nullatenus dependens à Regis, vel Senatus auctoritate, immo dicit etiam Papam non posse mittere Legatum in Franciam sine permisso Regis ex eodem Molina, quod provenire potest ex aliquibus concordijs, & consequenter eius potestatem accipiendam esse ex quo à Rege exceptus est, quod tradit Iulianus ex Lucio, & tamen cum his stat doctrina Azoris docentis posse Legatum causas iudiciales committere ante quam sit provinciam sibi delegatam ingressus, & probat ex quadam Glossa, immo & quod potest iudex commissarius exercere ante ingressum Legati in provinciam, quod probat ex Egidio Gambaro, & alijs & in alijs reperio discordare doctrinam traditam ab Auctoribus in hac quaestione citatis in textibus Canonici Iuris fundatis à consuetudine, & stilo ordinatio etiam in Hispania, dicit namque Azor, quod officium Legati non finitur vacante

Mol. in regul. de inform. n. 340.

Mol. reg. de confir. n. 198.

Lucius l. 1. placit. tit. 4. c. 4. Azor c. 32. q. 2.

Gloss. c. novit de off. legati

Egid. de c. 650.

Gamb. de off. leg. lib. 8. n. 56.

Azor c. 33. q. 14.

habetur de legatus de off. leg. in

6.

Azor. c.
29. art.
q. 12. 13.
et 14.

Sede Apostolica, quodcumque datus est Legatus ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, quia Apostolica Sedes non moritur ut habetur, & contrarium experimur in nostro Nuncio, quamvis habet potestatem de Legato à Latere, & circa beneficia multa docet Azor, quæ saltem in Hispania minime praticantur, & in speciali quod potest Legatus conferre beneficia, quæ in sua provincia vacant ad Papæ collationem devoluta, & sic de alijs, videmus tamen in Hispania Dominum Nuncium non posse conferre beneficia vacantia in mensibus Apostolicis, aut per devolutionem ad Sedem Apostolicam pertinentia conferenda, nisi habeant certum, & limitatum valorem, scilicet, 25. scutorum, aut ducatorum auri decamera, & si illum valorem excedant conferre non potest, & utinam, vel nullum, aut omnia beneficia saltem simplicia conferre posset, nè resularent tot lites inter impetrantes ea à Papa, & iam etiam idem beneficium à Nuncio, super cuius valore, si excedit, vel non excedit multa iurgia, & contentiones, immo quod peius est falsa iuramenta circa beneficij valoris probationem, unde non mihi displicet, sed potius valde placet opinio speculatoris dicentis de Legati potestate non esse disputandum, quia ex ipsa commissionis forma potestatem deprehendi necesse est, ut hæc opinio non rejicienda, ut dicit Doctor Sahagum, quia in his forma mandati, & consuetus stilus in provincia vñtatus tenent, non obstantibus tot textibus, quos congerunt, quia vel ad rem non pertinent, ut passim citatur, vel in usu non sunt.

Sahag. ad
hunc tex-
tum n. 5.
9. tertio

20 Ex quibus iam ad argumenta in contrarium ad conclusionem allata, ad primum respondeo distinguendo maiorem, Episcopi, & Archiepiscopi habent eandem potestatem in sua diocesi, ac habet Papa in tota Ecclesia exceptis, quæ sibi Papa reservavit, & si aliàs non derogent supremæ potestatis Summi Pontificis, concedo maiorem, nec aliud docet Frag. si derogent illi, cuius excellentia soli Papæ convenit, nego maiorem, & quia suprema potestas omnibus in terris su-

perior residet solum in Summo Pontifice à Christo Domino tradita Episcopis, aut alijs superioribus etiam quibuslibet Legatis convenire nunquam potest, ut iam ex probatione conclusionis ostendimus, unde negatur syllogismi consequentia.

21 Ad secundum argumentum respondeo concedendo utramque potestatem, tam Legati, quam Papæ, consistere in eo quod est evellere, & dissipare, ædificare, atque plantare, quæ munera sunt propria Legati, sicut & Episcoporum, ut habetur, hoc est, ut explicat Glossa ibi ut dissipent vitia, & virtutes plantent, quæ etiam sunt propria Papæ aliter tamen, & aliter, quia Papa habet hanc facultatem tunc immediate à Iure Divino, quia est legitimus Successor Petri, qui immediate à Christo Domino obtinuit principatum super ceteros Apostolos, in cuius principatu, & dignitate Romanus Pontifex eidem Petro æqualis est, ut bene probat Fragossus ex Concilio Niceno primo, quod dignitas, & excellentia Legato non potest aliquo humano iure competere. Tum etiam quia Papa ad dissipanda, & erradicanda vitia, & ad plantandas virtutes habet radicalem, & ampliorem potestatem quam Legatus.

Habetur
ex c. le-
gatos 2.
de off. Le-
gati l. 6.
Gloss. n.
50.

Frag. 2. p.
l. 3. disp.
8. n. 1.
Cõcil. Ni-
cen. can.
39.

22 Ad Tertium respondeatur negando antecedens, quia non potest, nec dispensare in iure communi saltem de ea potestate, qua potest Papa, neque conferre beneficia, nisi prout explicatum est in numeris præcedentibus, & ad confirmationem dicimus Legatum habere duplicem facultatem aliam ordinariam, quæ competit ei ex proprio munere, quam licet sit maior quam in alijs prælatis ordinarijs præter Papam, non tamen potest esse æqualis cum potestate Papæ ob rationes traditas in probatione conclusionis; aliam insuper habet facultatem, vel potest habere ex specialicommissione, & tunc Papæ eam exercendo non ut Legatus; sed ut Delegatus se geret, ut inferior Papa delegante.

Ad

23 Ad quartum concessio antecedenti, negamus esse eandem rationem in omnibus negotijs, & causis, quia aliquæ sunt ad eam propriæ Summi Pontificis, & ab ipso expediendæ, ut nullatenus possint alteri dari nec convenire, quia sunt annexæ primo capiti, in quo residet suprema, & radicalis Ecclesiæ in terris potestas à Christo Domino Petro, & eius Successoribus tradita; nullus autem Ecclesiasticus præpositus est Petri Successor nisi solus Romanus Pontifex, quia non alteri quam Petro dictum fuit *pascere oves meas*. Ideoque non potest absolute hæc potestas in alium transferri.

24 Ad quintum responderetur iuxta ea, quæ tradit Azor, quod Apostoli fuerunt quidem æquales Petro quoad usum legationis Apostolicæ, ita ut eadem fulgerent potestate, eaque usi fuerunt in ordine ad ea, quæ pertinebant ad minus prædicandi gentibus Evangelium baptizandi, & ministrandi alia Sacramenta, & faciendi omnia ea, quæ pertinebant ad potestatem ordinis, in quo sensu in præfatione Missæ cantat Ecclesia: *Ut ijsdem rectoribus gubernetur, quos operis tui vicarios eidem contulisti præesse pastores*, & idè fuerunt quippe Christi Domini Vicarii, ad gubernandum Ecclesiam, & Fidelium animas; non tamen fuerunt Vicarii ad exercendam potestatem iurisdictionis, prout erat in Petro, cui data fuit ordinaria, & suprema potestas iurisdictionis in Successores perpetuo transitura; & sic verificatur de omnibus Apostolis, fuisse Christi Vicarios, & Ecclesiarum rectores, & gubernatores, quod, & de parochis verificatur, scilicet, quod sint rectores, & gubernatores Ecclesiarum suarum, sic enim appellantur à Tridentino in illis verbis: *Per actum examine renuntientur quotcumque ab his iudicati fuerunt ætate, moribus, doctrina, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis*, qui tamen parochi iurisdictione de foro exteriori carent. Et sic etiam docet Fragosus citans M. Victoriæ, quod Sanctus Petrus, ut est certum primatum, & principatum obtinuit supra ceteros Apostolos, quorum potestas Petro ipsi subordinata fuit. Vnde negamus æqua-

lem habuisse potestatem cum eo, & in nostro casu negamus consequenter consequentiam in legatis respectu Summi Pontificis.

25 Ad sextum responderetur Legatum secundum citatum in argumento textum verum esse Legatum à Latere recipi à clero, & populo ea solemnitate, & pompa, qua ibi dicitur, sed ex hoc non sequitur esse Pontifici æqualem, cui adhuc maior solemnitas, & pompa debetur, tanquam supremo Ecclesiæ præfati, quin potius argumentum stat pro nostra conclusione, quia totus iste honos, & reverentia tribuitur Legato, tanquam membro ex corpore Pontificis, & eius Latere misso: ergo ipsi Pontifici maior honor, & reverentia exhiberetur; probatur consequentia, iuxta commune philosophiæ Axioma, *propter quod unumquodque tale, & illud magis*: ergo si propter respectum Pontificis hæc sunt eum Legato misso: ergo magis fieri debet propter ipsum Pontificem mittentem. Præter quam quid hæc solemnitas non æqualiter exhibetur in omnibus Provinciis, & Regnis, quia ut diximus, tanta pompa in Regno Franciæ non recipitur ubi Legati Pontificij potestas accipienda est, ex quo, is à Rege exceptus est, & Papa eum mittere non potest in Franciam sine permisso Regis, ibique operatur nihil absque Regis permisso, & eiusdem senatus auctoritate, ut dicit Iulian. citans Molinam, & alios, quod tamen de Summo Pontifice Franciam ingrediente dici non potest quin potius de Pepino Rege Franciæ Caroli Magni patris, qui Regnavit circiter annos 780. à Christo Domino Legatur in historiis accepisse Summum Pontificem tanta reverentia, ut pedester acciperet æqui, in quo Papa sedebat freni corrigeas, ut sic in Civitatem veniret, & ingrederetur Christi Vicarius.

Azor, 2.
p. l. 4. ca.
10. §. res-
pondeo,

Ses. 24. de
reform. c.
18.

Iul. in
reg. cano.
c. 21.
Molin.
reg. de in-
firm. num.
198. & m.
340.

CAPVT LICET 5. HVIVS TITVLI, CVIVS
species sic se habet.

VACANTE Franēsi Ecclesia Canonici vnanimi-
ter elegerunt in Archiepiscoporum N. Fra-
trem Casinensi Abbatis, cuius electionem
examinari præcepit Portuensis Episcopus,
tunc Legatus in partibus, & examinationem illam per
Nuncios suos ad Sedem Apostolicam transmissit, quo
facto Legatus eandem iterum examinari præcepit: prop-
ter quod Abbas prædictus conquestus fuit Papæ, quod
post quam electionem, & examinaverat, & ad Papam
transmiserat, malitiose electionem eandem examina-
re præsumpserat. Papa Cardinalium consilio, secun-
dam tanquam à non suo iudice factam, post quam ne-
gotium ad Papam direxerat denunciavit irritam, &
innanem.

Ex c. 1.
dist. 20. c.
nomi pres
byteri 2.
q. 1. c. vi-
duum in
fine 2. q. 6
c. multum
stupeor 2. q.
6. c. deniq;
6. q. 3. c.
bona 4. de
post. prel.
c. cum ve-
neris 1. de
elect. & c.
dudum 22.
eodem.
L. 35. tit.
3. l. 1. re-
copil.
Barb. in
pres. & l.
1. iur. Ec-
cle. c. 5. n.
83. Vant.
de nullis.
tit. ex de-
fectus & c.
nu. 143.
Lancel. de
attent. 2.
c. 8. l. 10

26

CONCLUSIO. Iudex,
qui misit causam, ad
superiorem, ea pendē-
te aliquid innovare non potest. Hæc
conclusio alijs iuribus comprobatur
præter præsentem textum, & eius
Glossam, & ex iure Regio. Illustrant
præterea præter congestos à Barbo-
sa, speculator, Vantius, Lancolotus,
Maranta, Narbona, Petrus Gre-
gorius, & alij, quos refert D. Emma-
nuel Gonçal. & Fragossus.

27

Sed adversus conclusionem
fit primum argumentum. Nam actus
extra iudiciales nō inducunt attentata,
nec suspendunt iurisdictionem iudicis
ordinarij, quia appellatio est, quæ in iu-
dicio interposita inducit attentata, si
extra iudicium interponatur effectum
suspensivum non operatur, immo ea
non obstante iudex a quo valide pro-
cedit in causa, & probatur ex iure,
& sic communiter docent DD. quos
Doct. Gonçal. ibidem refert, sed rela-
tio, quæ in præsentī casu facta fuit ex-
tra iudicium retulit Pontifici sta-
tum illius electionis, igitur per illam

relationem non fuit suspensa iurisdic-
tio ipsius Legati.

Secundum argumentum defu-
mitur ex eleganti textu in titulo de
appellat. ubi in ipsa specie nostri textus
constat, quod cum quædam causa ele-
ctionis per modum appellationis fuisset
ad Summum Pontificem lata Le-
gatus à Latere causa pendente, & eius
etiam appellatione non solum valide,
sed etiam licite in causa processit, &
electionem examinavit: ergo licet per
appellationem, aut relationem suspen-
datur iurisdic- tio iudicis à quo; non ta-
men inhibetur examen electionis ca-
nonicæ.

Tertium argumentum sic pro-
cedit, ea quæ fiunt sine, & prætex-
tu exactioris rei examinis, & ratio-
ne maioris indagationis veritatis, ut
cum maiori certitudine Summus Pon-
tifex informetur, tantum abest, ut in-
currat notam, & pœnam attentati, &
nullitatis, quin potius gratias, & lan-
dem mereantur, ut probatur ex iure
nostro: ergo prædictus Legatus rectè
processit in iterum examinando pro-
cessum electionis, & consequenter non
de-

Marit. de
ord. iud.
n. 10.
Narbo. in
dist. lege
35. Glo. 6
P. Greg.
lib. 5. par.
tit. 14. c.
2.
Frag. p. 2.
disp. 1. n.
143. fol.
62.
Ex iure c.
1. cū vul-
garis de
appell. &
c. constit.
d. 2. etiam
de appell.
c. constitu-
tis 45. de
appellat.
Ex c. cit.
constit. de
appell. &
2. q. 1. no-
men, & c.
ea quæ de
statu reg.
v. hac. ca.
dem.

debuisset eius examen tanquam attentatum, & nullum damnari.

Ratio decidendi.

27 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio ex textu deducta, cuius decisionis ratio est, quia à tempore quo iudex promissit se consulaturum superiorem, aut causam remissurum cum relatione abdicavit à se iurisdictionem, ut hic docet Ioannes Andreas, quia per relationem superiori factam, non minus quam per appellationem, aut recusationem suspenditur iurisdictio iudicis inferioris, adeo, ut quod pendente relatione, sicut, & appellatione, fecerit iudex non spectata superioris sententia, aut ordinatione sunt nulla, & attentata, tamquam facta à non iudice, sicuti habetur, sic docet Gloss. Gonzalez, & alij.

Habetur c. 1. de appellat. & ex alijs citat. Gloss. hic num. 60. Gonzal. hic nu. 8.

28 Vnde ad primum argumentum respondetur præfatam relationem, quæ fit superiori partibus ostenditur, ut videant si plene, & recte fiat, & prout sic facta, ut fieri debet negamus esse extra iudicalem, sed à iudice tanquam à iudice, qua propter suspenditur eius iurisdictionis usque dum responsum à superiore detur, sic partibus consentientibus: ergo cum hoc examen iam missum fuerat, & semel factum iterum fieri non debuit, quia defacto vnus sepè querendum non est, ut dicit quædam lex, quam afert Gloss. Quamvis si partes innovassent secus esset dicendum, quia tunc esset iam alia relatio, quo supposito nihil probat paritas de appellatione extra iudiciali.

L. n. av. causa. li. cet.

29 Ad secundum desumptum ex cit. capite ex ipsomet capite attentate lecto patet solutio, & ratio disparitatis inter utrumque casum: nam casu argumenti appellatio fuit habita pro deserta ex eo quod appellantes appellationem infra annum prosecuti non fuissent, cum constet potuisse, & quod non erat propter quod biennium indulgendum, ut ex textu constat, visi fuerunt ab appellatione desistere, ideo pendente appellatione mandatur à Papa, quod imponatur silentium appellantibus, quod non fieret si fuissent appellationem prosecuti, & in nostro textu non sic se res habet, quia prædictus Legatus nul-

lum habuit fundamentum ad procedendum ad secundum examen, & sic non tenet exemplar, & negamus proinde consequentiam.

30 Ad tertium respondeo facile, quod Legatus eo ipso, quod retulit negotium ad Papam mansit circa illud non iudex, & ideo non potest procedere ad novum examen per se, & ex natura rei loquendo nisi forte aliqua superveniente causa circa negotij substantiam, quia tunc consentientibus partibus poterit addere ad relationem factam Papæ, quæ additio non est actus iurisdictionis, sed tantum extensio relationis, in qua nemini videtur iniuriam facere, quod non accidit in nostro casu, in quo vna pars conqueritur coram à Pontifice Delegato, quia malitiose intendit facere secundum examen, in cuius suppositione procedit decisio nostri textus.

31 Actor huius textus fuit Innocentius III. qui scripsit Episcopo Bartensi, à Civitate dicta Barrium, seu vulgo Barri, quæ est Episcopalis Civitas in Apulia iuxta Tranensem Civitatem, in qua est Cathedralis Ecclesia, cuius Episcopi Contradio appellato, & M. Capellano, & Subdiacono ipsius Pontificis, seu Romanæ Ecclesiæ, hæc ex alia notat Doct. Gonzalez in hoc textu ex diversis notitijs ab alijs captis.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An in vniuersum sit verum, quod cause, seu negotia in quibus superior manus impossuit sint omnino extra iurisdictionem inferioris?

32

IN Hac quæstione aliqua possunt fieri argumenta pro parte negativa. Primum sumitur ex quodam canonico textu in quo decernitur quod si à iudice inferiori vnus appellat ad Pontificem, & alius ad inferiorem, qui ad Papam appellavit tenetur comparere coram inferiore, facta citatione, & processus in causa facta sic tenebit, & erit validus, sed tunc casus Pontifex iam Papa manus impossuerat:

Ex cap. si duobus 7. de appell. C. sollicitudinem 54. C. dilecti 65. eodem tit. C. Romana eodem tit. in 6.

ergo impositio manuum iudicis superioris non facit nullum processum substantiarum ab inferiori, nec extrahitur causa ab eius iurisdictione, antecedens patet ex citatis textibus, & alijs pluribus quos eum Cujacio Thusco, & alijs expendit Doct. Antonius Graña.

Secundo. Quia secundum Sacra Concilia Papa non potest turbare ordinem appellationum, quæ fieri debet de minori ad maiorem iudicem immediate non autem omittendo medium ad suum Pontificem: ergo si in una causa utraque pars appellat ad Pontificem altera, & altera ad superiorem immediatum debet fulminari processus coram inferiori, tanquam coram legitimo iudice, antecedens probatur, quia in tali casu non est credendum Papam velle derogare iuris ordini, aut Conciliorum diffinitionibus; quia sic habetur in Concilio Colcedonensi, quod etiam refertur in decreto. Et confirmatur quia episcopi, & à alijs prælati ordinarij habent in Ecclesia ordinariam iurisdictionem à Christo Domino traditam sive mediate, sive immediate, ut plures docuere non minus, quam ipse Papa habet in tota Ecclesia, illi vero in suis Diocesisibus: ergo non habet Papa eos sine culpa privare prædicta iurisdictione, præcipue in prima instantia, quod etiam est prohibitum à Sacro Tridentino Concilio decernente, quod omnes causæ in prima instantia cognoscuntur coram ordinario dumtaxat, quæ si intra biennium non terminetur liberum sit partibus, vel alteri illarum iudices superiores competentes adire, vel si tales fuerint, quod debeant tractari coram Summo Pontifice, aut ex rationabili causa Summus Pontifex per specialie rescriptum signatum sanctitatis suæ manu propria sibi advocaverit: ergo non concurrentibus his conditionibus, seu aliqua ex illis non potest ordinarius privari cognitione causarum, & consequenter non est in universonum verum quod extrahantur causæ ab ordinario per manuum superioris impositionem. Et confirmatur secundo. Quia casu quo ita foret respectu Summi Pontificis concurrentibus causis rationabilibus, ut possed negotium ordinario tollere, vel

quia habet potestatem supra Conciliorum decreta, alius tamen iudex inferior, qui talem potestatem non habet, non poterit etiam si manus apponat impedire inferiorem, ne procedat.

Tertio. Quia quando negotium ponitur in manibus superioris per modum non appellationis, sed relationis ipsum superiorem, aut Pontificem consulendo, aut propter gravitatem, & difficultatem negotij, aut propter iustum timorem, quem habet inferior si exequatur iustam sententiam contra personam nobilem, & potentem, quia potest morte, aut alio grave metu concursus cadens inconstantem virum causam remittere, aut consilium petere à superiori in his casibus, in quibus frequentius relatio fieri superiori solet, ut advertit Gonzalez ex antiquis traditionibus, & quotidie fieri videmus in his inquam, casibus sic esset difficultas negotij, aut incussus metus, & patens iam sine difficultate, & sine metu in negotio procedere, & illud ultimore, quamvis sit in manibus superioris non est iam ratio cessandi ab executione sententiæ, aut eius prolatione, quia cessante causa cessat effectus, iuxta communem regulam: *Cessante causa cessat effectus*: ergo in his casibus poterit inferior non expectare alia ratione procedere.

Quarto sic argumentor, nam in huiusmodi suspensione, seu cessatione à procedendo irrogatur iniuria parti, cuius negotium tractatur referendo illud Papæ, aut alij Principi, tum quia habet ius iudicari coram suo ordinario, tum quia eius resolutio, & finitio prorogatur in rei magnum præiudicium, tum denique, quia publicatur, si reus fuisset, eius delictum coram pluribus, & in alia Civitate, quod non licet: ergo debet ordinarius si talem fecisset relationem, emendare hoc præiudicium, quam citius posset non expectato superioris rescripto. Et hoc confirmatur si ipse reus extraheretur à foro proprio, ut solet fieri in Hispania per episcopos referendo, & denuntiando alicuius Ecclesiastici scandalosum peccatum Regi, aut eius senatui, in quo casu etiam non expectata ratione potest Episcopus contra Ecclesiasti-

Conc. Col.
c. 9. & c.
7.
C. si cleri.
c. 46.
11. q. 1.

Seff. 24.
de reforma.
c. 20.

Gonzal. in
presenti.

5.

fiasticum procedere, tū quia remanet in Episcopo integra iurisdicção, tum etiam quia non debet submittere Ecclesiasticos seculari potestati: ergo non est in vniuersum observandum abstinere à causa de lata ad superiorem.

Quinto quia inde sequeretur non posse iudicem inferiorem procedere semel interposita appellatione, quia semel admissa causa devolvitur ad iudicē superiorem, vt habetur in iure, ac proinde periret ius, & iustitia alterius partis appellanti adversæ. Secundo etiam sequeretur, quod ille qui fuit Sacro Ordine iniciatus ab episcopo superiori non possit ad ceteros promoveri per episcopum suum quod est inconueniens: ergo non semper relatio causæ facta superiori tollit iurisdictionem inferiori referenti, probo consequentiā, quod dicitur de appellatione verificatur de relatione, quia appellationes, recusationes, & relationes conveniunt in eo quod omnes suspendunt iurisdictionem iudicis coram quo, vel à quo fiunt.

32 His tamen non obstantibus ad quæstionem conclusione affirmativa respondeo, & dico, quod sicut interposita legitima appellatione, & recusatione iudex coram quo ponitur perdit iurisdictionem, aut ab ea suspenditur, sic iudex referens aliquod negotium superiori, & ab eo consilium, aut formam petens ad expediendum tale negotium remanet suspensus à sua iurisdictione in ordine ad illud negotiū, eo quod superior manus apposuit, hæc conclusio est communis omnium Doctorum, & constat expressè ex hoc nostro textu, qui comprobatus manet ex citatis in probatione conclusionis textualis, quam prætereā latè probat Doctor Emmanuel Gonzalez, plures etiam adducēs auctoritates inter quas aliquas epistolas Innocētij I. istilū referendi negotia dubia ad Summum Pontificem affirmantes, ex quibus subscribam vnam, quæ sic habet: *Dilectio tua institutum secuta prudentum, ad Sedem Apostolicam referre maluit quid de rebus dubijs custodire deberet, quam Usurpatione præsumpta, quod sibi videretur de singulis obtinere, tenet etiā, & probat hanc conclusionem Fragos. sic dicens, Papa apponendo manum*

in aliqua commissione signanda, per talem signaturam totum negotium ad se revocat, & nullus alius se potest in eo negotio expediendo intromittere propter reverentiam debitam Papæ, & probat textu, & alijs iuribus, & Auctoribus inter quos Marchisus, Menochius, & alij quod sic iure dispositum est ob reverentiā, quæ Papæ debetur, nè innovetur in causa in manu sua posita, quæ quidem ratio currit, & servanda est respectu aliorum iudicum superiorum, esset namque in eis contemptum iudicium ferre in causa pendenti à superioris iudicio, & auctoritate, vnde merito quicquid inferior innovaret tanquam irritum, & non iuridice à iure decernitur.

33 Cui conclusioni non obstat primum argumentum, quia respondetur in illo casu valere processū in foris, quamvis causa ab vna parte delata fuisset ad Papam, quia supponūt iura citata prædictum inferiorem ignorasse causam coram Pontifice pēdere, vnde cum bona fide, & ignorantia probabili in sua iurisdictione inferior processisset, propter fundamentū, & debitum honorem eiusdem iurisdictionis talis processus valorem obtinuit iusto iure, secus tamen foret si rē illam, & causæ pendentiam sciret, quia tunc procedere contra partem contumacem minime poterat, vt docet Graña loco ibi citato, & probat argumento textus, quia non exhiberet Pontifici debitum honorem, & reverentiam.

34 Ad secundum omiſsa solutione Antonij Graña, quia difficili nititur fundamento respondendum facilius est concedendo decreta conciliorum iusta quidem, & observanda esse, non taliter tamen quod in nullo casu aliter operetur, quia cum sint iuris ordinationes quæ quamvis regulariter observari debent, possunt tamē aliquando omitti, quia non sunt rigurosa præcepta, vt supra dicebamus ex D. Thom. quare omisso medio potest fieri appellatio mediata, maxime ad Summum Pontificem, qui admittens huiusmodi appellationes, videtur eo ipso in decretis Conciliorum dispensare, est namque Pontifex iudex ordinarius supra omnes ordinarios

Ex textu c. v. nos- trum de appell. 9. Rot. de- cis. 33. March. tract. de commiss. 2. p. de cō- miss. ap. c. 6. n. 37. Menoc. cons. 349

Textus in l. si quis ex aliena ff. de iudijs

Gong. in Praef. n. 7.

Inn. in epist. ad exuperiū episcopo- losonum. Frag. p. 2. disp. 1. n. 243.

Supra ita præced. d. n. 325. D. Thom. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2.

Silv. v. appellat. n. 2. Paz, t. 1. p. 6. n. 43. Miranda q. 30. ar. 10.

rios iudices supremus, & absolutus, circa quod, etiam videri potest Silv. Paz, Miranda, de ordine iudicarij.

35 Ad tertium respondeo, quod si in omnibus illis casibus cessat causa relationis re integra, idest, antequam inferior superiorem consulat, vel antequam post consultationem negotium, seu causam admittat, debet etiā cessare effectus, scilicet; actio consultandi, aut referendi, sed postquam Papa, aut alius superior possuit manum super negotio, eo ipso constituitur iudex, & inferior caret iurisdictione, quæ iam fuit ad superiorem, devoluta, & tunc non cessaret causa, quia hæc est reverentia, quæ debet superiori servari, ex pectando rescriptum, seu responsum circa negotium communicatum; potest tamen si causa consultationis cessaverit hoc admonere ipsum superiorem. Ex quo nego consequentiam.

26 Ad quartum argumentum respondetur negando antecedens, quia iudex inferior in eo quod consulat Papam, aut alium superiorem nemini facit iniuriam, quia utitur iure suo prudentum institutum sequens, ut ex Innocentio I. diximus in probatione conclusionis, & qui utitur iure suo nemini iniuriam facit, ut tenet certa regula, quare iudici imputari non debent illa incommoda, quæ reo sequuntur, sed potius ipsimet reo propter eius culpam, aut causam, & ad confirmationem idem fere respondetur, & ad recursum, quem facere solent prælati ad Regem, & ad eius consilium respondetur, quod hoc non est submittere Ecclesiasticos iurisdictioni sæculari, quod Episcopi, neque Papa possunt facere, sed quia tales sunt homines ita insolentes, quod eos Episcopus corrigere, & emendare non possit, ad cuius remedium invocat sæculare brachium ex parte Regis, qui tenetur iuvare Ecclesiasticum in expurgatione peccatorum reipublicæ, ut constat expressè ex utroque iure, & docet Covarr. in quæst. pract. & idè postquam Ecclesiasticus iudex fecit quod in se erat ad tollendum scandalosum peccatum iuridicè, aut extra iudicialitè, potest, & debet consilium regium admonere prædicti delicti, & scanda-

li, ut fortiori manu apponat remediū usque ad privandum talem scandalosum, si Ecclesiasticus fuerit temporalitatibus, tanquam pestiferum reipublicæ membrum perniciem, & ruinam cæteris causantem; concedimus tamen non idè sicut in nostro casu manere prælatum absque sua ordinaria iurisdictione in ipsum Ecclesiasticum, quem semper potest coercere, & punire, verum si fatear expectandum esse exitum à Rege, ex debito urbanitatis, & respectu ad tantum Principem.

27 Ad Quintum respondeo negando sequi aliquod ex dictis inconvenientibus: non primum, quia non sufficit appellanti appellatione, etiam si iusta sit, coram iudice interposuisse, sed tenetur ulterius eam admissam prosequi intra tempus à lege, vel iudice præfixum, quod solet dari duorum mensium ad præsentandum litteras à superiori obtentas, ad iuhibendum iudicem, & processum transferendum, vel aliud pro stilo, intra quod tempus. si appellans causam reliquerit appellatio pro deserta à iudice declaratur, & sic procedit in causa, ac si appellatio interposita non fuisset ut probat Miranda ex iuris dispositione, & Curia Philippica. Ad secundum inconveniens concedimus ordinatum à Papa non posse sine eius licentia ad ordines superiores promoveri, quia sic sancitum est in hoc nostro iure, ut dicit Fragoss. citans etiam Cochi. cæterum hoc negamus de ordinatis ab alijs superioribus, quidquid dicere vallet Barbof. vnde potest optimè ordinatus ab vno Episcopo proprio, ratione beneficij domicilij, aut alterius tituli promoveri ad alios superiores ordines ab alio Episcopo, si etiam sit proprius quolibet legitimo titulo, & sic videmus quotidie praticari, & textus citatus non debet extendi, nullam enim connexionem habet ordo susceptus ab vno Episcopo cum eo quod non ab ipso cæteros recipiat nec idè admissit ius, ut possit ab alio ordinari, & idè non est inconveniens, quod ordinetur à pluribus Episcopis legitimis ad hoc præstandum.

CA.

Ex c. per nicio rā 1 de off. iudicis ordinarij. Ex c. cum ad verum c. duo sūt C. impetrator 96.

Ex c. per tuas de appell. c. ab eo eodem tit. in 6. Clem. quāvis eodem tit. Hoc iure c. 12. de temp. ordin. Cochi. p. 1 q. 21. de iurisd. ordin.

CAPVT, NEMINI DVBIVM HOC TITVLO 10.
cuius species, est sic.

DECERNITVR In hoc textu, quod
statuta facta à Legato Sedis Apo-
stolicæ in sua Provincia, sibi cõmis-
sa durant perpetuo, licet post mo-
dum exeant ipsa provincia. Dein-
de cõtinet 2. quod si Legatus com-
mittit causam alicui, iurisdictione il-

lius expirat, nisi ante quam exeat provincia præces-
serit citatio in illa causa à Subdelegato facienda, in qua
incipit vti iurisdictione. Vnde detur.

28

CONCLUSIO. Statuta à
Legato facta in provin-
cia sibi commissæ fir-
ma, & valida sunt in perpetuum, non
tamen delegatio alicuius causæ, si de-
legatus non capit ante quam exeat è
provincia ipse Legatus.

Glos. c. à nobis de iur. ex. com. Bartho. l. omnes po. pul. ff. de iust. ex. iur. L. edenda c. edendo L. Arria. nus. c. de hereticis. d. l. 1.
Hæc conclusio expressa satis in
hoc textu, & eius Glossa etiam com-
probat alijs iuribus, quæ refert Sua-
rez ad idem conducentibus, quatenus
fundant perpetuitatem esse de ratio-
ne legis, & statuti, ita tenet Glossa
quædam, & Barthol. præterea eam
probat ex multis D. Gonz. Mag. Il-
lustriss. Tapia, ipse P. Franciscus Sua-
rez, in tomo de legibus, Rodri. &
Fragoss.

29

Sed adversus hanc conclu-
sionem sit primum argumentum de-
sumptum ex eo quo statuta Legati nõ
possunt esse maioris efficaciz, aut vir-
tutis, quàm præcepta iudicialia, quæ
in Lege Veteri data fuerunt ad iusti-
tiam, & æquitatem inter homines
constituendam, sed hoc non obstante
præcepta iudicialia non habuerunt
perpetuam obligationem, & reman-
serunt mortua, quia non habuerunt
vim obligandi ex adventu Christi
Domini, vt docet D. Thom. expli-
cans Apostolum: ergo statuta Legati
non obligabunt ex adventu alterius
Legati.

Secundum argumentum sic
formatur nam præcepta, & mandata
à superioribus inferioribus imposita
desinunt obligare deficiente ipso supe-
riori præcipiente, aut mandante, qua-
propter, quando ponitur præceptum
prohibens aliquid facere subditis, sub
pœna maioris excommunicationis,
mortuo, aut remoto superiori præci-
pienti non incurrit excommunicatio-
nem, qui tale fuerit transgressus præ-
ceptum, vt docet Sa, & ex communi
doctrina tradit Suarez, quia purum
præceptum expirat per mortem præ-
cipientis, vt notat Anton. & Abbas
in quodam textu, & ex Silvestro di-
cente, quod secundum aliquos, quod
tam mandatum, quàm præceptum
finitur morte mandantis, & præci-
pientis, alij vero dicunt quod præcep-
tum non cessat morte præcipientis
mandatum autem mandatore cadente
cadit quod probat ex quibusdam tex-
tibus & ipse concludit, quod talia præ-
cepta expirant morte præcipientis,
nisi obtineant vim consuetudinis;
sed statuta legati dantur, vel per mo-
dum mandati, aut præcepti: ergo
taliamandata, aut præcepta expirant
morte præcipientis: ergo non potest
facere obligatoria statuta.

Tertiū si enim posset fundare statu-
ta, posset etiā immutare ea, quæ sūt de
iure cõmuni, sed ius cõmune nec mu-
tare

Frag. p. 2. l. 4. n. 182. fol. 445. D. Thom. 1. 2. q. 104. ar. 4. Sav. ex. cõmunio. n. 5. Suarez; prox. ci- rat. n. 9. Anton. & Abbas c. irrefragabili s. ca. terum de off. ordin. Silvest. v. mādaturum q. 3.

Glos. c. à nobis de iur. ex. com. Bartho. l. omnes po. pul. ff. de iust. ex. iur. L. edenda c. edendo L. Arria. nus. c. de hereticis. d. l. 1. Gonz. c. cum Ec- clesia de const. Tapia, in r. 1. cat. mor. l. 4. q. 5. ar. 1. Suarez, l. 1. c. 10. d. n. 5. Emma- nuel Rod. 1. 2. reg. 99. 97. ar. 1. d. circa prim.

tare potest, neque in eo dispensare: ergo nec condere statuta, maior videtur certa, nam condere statuta nihil aliud est quam leges dare, sed qui novas leges dare potest, antiquas innovare eodem poterit iure, alias non diceretur posse dare leges: minor vero est certa, quam tradit Azor, Fragoss. & alij, ergo, &c.

30 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia Legatus à Latere habet ordinariam iurisdictionem, utqueft. precedenti diximus non minus quam Archiepiscopi, & Episcopi in suo distrito, & provincia: ergo sicut isti possunt facere statuta perpetua, & obligantia subditos, tanquam legitimi legislatores, sic Legatus à Latere potest condere statuta perpetua, & obligantia in omnibus rebus, & materijs, in quibus per specialem reservationem illis à Papa non prohibetur, & sicut statuta Episcoporum non expirat eorum morte, ut certum est, ut tenet Glossa quædam, & Cerola praxi Episcop. ergo similiter ad excessus corrigendos, & mores componendos possunt statuta condere, hoc enim est eradicare vitia, dissipare peccata, plantare virtutes, & rectos mores edificare, quod est officium proprium Legatorum, ut ostendimus quæst. precedenti ex iure.

31 Ex quo ad primum argumentum desumptum ex auctoritate D. Thomæ respondetur iuxta eiusdem Sancti Doctoris doctrinam ibi ad tertium dicentis, quod illa præcepta iudicialia disponebant populum ad iustitiam, & æquitatem, secundum quod conveniebat illi statui usque ad Christi Domini adventum, qui ea mutavit pro status mutatione, quando oportuit sic fieri, & sic concedimus prædicta statuta ex natura sua esse perpetua, quovisque oporteat eamutate per Summum Pontificem, vel alium advenientem in illam provinciam legatum, quia cum prædicta statuta sint positiva immutabilia non sunt, eo modo, quo præcepta naturalia, seu moralia immutabilia sunt, nam leges humanæ possunt variari, iuxta temporum varietatem, quare horum statutorum perpetuitas, in tantum sic dicuntur in quantum contraponuntur statutis temporalibus,

non tamen quod abrogari non possint, vel per legem, vel per consuetudinem in contrarium, iuxta ea quæ diximus in titulo de consuetudine.

32 Ad secundum respondeo supponendo pro nunc differentiam, quam in quæstione sequenti adstruimus inter præceptum, seu mandatum ex vna parte, & ex lege, seu statuto ex alia, quod scilicet præceptum, seu mandatum non inducant in mandatario perpetuam obedientiam, sed potius expirent, & cadant cadente mandante ab officio, & statu mandantis. At vero, leges, & statuta non obligant hoc modo, sed totam communitatem, tam præsentem, quam futuros nunc, & in perpetuum ex natura sua, ut ostendit Suarez adducens Covarr. quo supposito negamus minorem argumenti, quia Legatus condens statuta per modum legis, non solum est mandator, sed legislator, cuius leges, & statuta habent ex se vim obligandi, etiam exeunte Legato, & functo Legati officio, ex vi potestatis quam habet super populum sibi provincie traditæ: nec exinde sequitur quod possit commutare ius commune, quia aliud est posse fundare statuta, aliud vero posse legem, & alia statuta antiqua revocare, quia ad primum habet potestatem, non vero ad secundum, quia primum à secundo non dependet, quamvis in aliqua urgente necessitate non negemus, posse in iure communi dispensare, sicut Episcopus immo potiori iure, cum sit superior, ut tradit Fragoss. & omnes.

Et ex hac ratione tertium etiam argumentum manet solum, quia immutare ius commune, aut in eo dispensare est proprium fundatoris eius, aut alterius superioris, aut æqualis potestatis, cum autem Legatus à Latere non sit eiusdem potestatis cum Papa iuris communis conditoris, ut supra vidimus, hinc est quod Legatus dispensare non possit in hoc universalium iure, bene tamen in suis statutis.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An omnia præcepta à superioribus in communi imposita toti communitati obligent perpetuo?

33 **D**IXIMVS In titulo præcepta toti communitati imposita, quia præcep-

tum à superiori particulari personæ impositum mortuo superiore, vel à superioritate à moto definit obligare præceptum. Quod probatur 1. auctoritate Silvest. dicentis sic: quando officiales aliquid disponunt per viam statuti per mortem, aut revocationem eorum non expirat illa dispositio, secus si non per viam legis, vel statuti, ut sunt ordinationes, & præcepta, quæ fiunt à prælatis, vel diffinitoribus non habentibus auctoritatem constituendi.

Silvest. verb. de legatur q. 6.

Bazq. 1.2 disp. 151. c. 2. n. 16

Suarez, dic. c. 10. n. 10.

Hæ Silvester, cuius rationem reddit P. Gabriel Bazq. quem citat, & sequitur idem docens P. Suarez: dicunt enim quod præceptum singulare imponitur alicui à suo superiori, tanquam à gerente curam illius, respicitque bonum singulare, quæ cura expirat morte talis curatoris, etiam si sit superior, aut Princeps, quia tunc non præcipit, ut Princeps, sed quatenus gubernator totius communitatis, sed ut persona particularis, & prout sic eo mortuo cessat vis præcepti, & idem si superior præcipit particularibus, quorum cura, & directio ad ipsum pertinet, quia tunc etiam cessat præceptum à moto prælato ab officio, sicut si morte deficiat, tunc enim non præcipit legem statuendo etiam si Princeps sit, quia non præcipit tunc auctoritate Principis legislatoris in ordine ad bonum commune, quod requiritur ad rationem legis, aut statuti, sed tantum præcipit auctoritate dumtaxat superioris, & gubernatoris particularis in ordine ad bonum particulare, quod est de ratione præcepti particularis, & non generalis, & ideo cessat cessante præcipiente sive per mortem sive per remotionem officij, quia mortui non habet iam in illo statu potestatem in vivos, sicut nec illi, qui designant officium superioris, quare moriens pater, v. g. præcipiens filio suo nè talem faciat rem, v. g. ut non contrahat

cum filia talis hominis, aut stirpis non tenetur præcepto, etiam si sub pœna suæ maledictionis mandet, quia eo mortuo mandatum expirat.

34 Nec ex hac doctrina licet inferre, quod mandata relicta in testamento, quamvis sint præcepta privata, non sint adimplenda, quia certissimum est apud omnes adimplendas esse volûntates testantium, quas solus Summus Pontifex potest immutare ob publicam utilitatem aut Episcopus in aliquibus casibus de consensu patronorum, ut dicit Sa, & decernit non semel Trident. in quo præcipitur quod Sacerdotes perfectè adimpleant, & persolvant, ea, quæ ex testatorum foundationibus debentur, quæ decernit diligenter, & acuratè non solum à Sacerdotibus, sed ab alijs, qui præstare tenentur adimpleantur, ad quam obiectionem meo videri respondendum est, quod cum ea, quæ à testatoribus, seu fundatoribus in testamentis fiunt, & ordinantur, sint donationes bonorum suorum, aut legata, & dispositiones piæ induunt proculdubio rationem contractus, qui cum vivunt possunt firmitè facere, & si fiunt in testamento morte confirmantur, & remanent validi, ac proinde adimplendi, vel aliæ relinquunt per modum consilij, & per modum declarationis, ac proinde nostra suppositio est vera.

Sa v. 162 flamentum n. 33. Sess. 22. c. 5. Sess. 25 c. 4.

Supra tit de constitut. n. 43.

35 Ex quo ad quæstionem accedentes, & promissis eis, quæ supra diximus, pro parte affirmativa sic argumentor: primo. Nam præcepta imposita toti communitati habet vim legis: ergo non expirant deficiente præcipiente; sed potius perpetuò manent, consequentia est certa, quia omnes leges ex natura sua sunt perpetuæ donec per stabilitatem contrariarum, non derogantur, ut probavimus in hoc capite, & antecedens probatur, quia talia præcepta ab aliquo superiori posita toti communitati, ordinantur in bonum commune (supponimus enim esse iusta) sed ordinare in bonum commune est proprium legis, & statuti perpetui, ut dicebamus ex doctrina Silvestri, & Suarez, in præcedenti num. ob cuius defectum diximus præceptum personæ particulari positum non obligare perpetuò, sed tantum pro-

Hoc cap. n. 30.

Num. præcedent. 33.

tem.

tempore vitæ, aut durationis in officio eius, qui illud ponit: ergo positum toti communitati obligat.

Secundo, quia statuta cuiuslibet communitatis, v.g. Religionis, Universitatis, Collegij, Cofadriæ, aut cuiuslibet civitatis, aut plebis particularis obligant perpetuò, quia sunt toti communitati posita: ergo sic est de præceptis afirmandum, antecedens est certum, & docet Suarez, Mendo, & alij, sed huiusmodi communitates nullam habent iurisdictionem, sine qua nulla lex, aut statutum fieri potest, qua lex essentialiter requirit in legislatore iurisdictionem, ut docet Suarez, ex iuris Principis, quod autem prædictæ communitates non habeant aliquam iurisdictionem est certum, & bene manifestatur ex Ecclesiarum capitulis, quæ nullam habent iurisdictionem, neque magnam, neque parvam, ut docet Felinus referens plures: ergo aliæ recensitæ communitates multo minus habebunt iurisdictionem, quia non sunt communitates Ecclesiasticæ: ergo cum eorum præcepta, aut statuta fiant in bonum communitatis dicendum erit esse perpetua eo præcisè quod sunt data per modum præcepti.

Tertium argumentum fit à paritate licentiæ concessæ alicui personæ aliquid faciendi; v. g. licentia audiendi confessiones tradita confessario ab Episcopo, aut à Summo Pontifice nõ cessat morte concedentis, immo licentia concessa à parrocho suo parochiano, ut confiteatur cum alio parrocho durat, etiam mortuo concedente, ut tenet Thomas Sanchez, de matrimonio, item quia habet licentiã comedendi carnes in diebus prohibitis ex parrocho, & medico, eorum morte non cessat, nec expirat licentia, quamvis non habet iurisdictionem: ergo similiter præcepta posita à quocumque superiori alicui personæ, aut saltem alicui communitati non debent expirare etiam re integra morte concedentis, aut eius ab officio remotione.

36 Sed his non obstantibus respondeo ad præsentem quæstionem nõ omnia statuta, aut præcepta, etiam iusta obligare post mortem, aut amissionem ea imponentis, sed ea tantum,

quæ ponuntur per modum legis ex habente auctoritatem legislatoris, aut ratione longæ consuetudinis, etiam si ponantur toti communitati, ac proinde perpetua non esse, sed tantum temporalia ad vitam mandantis, aut ad durationem in officio. Hæc conclusio plures habet partes, & quoad primam scilicet, quod non omnia præcepta sint perpetua probatur primo quoad præceptum namque positum particulari personæ satis probatum est hic, & ulterius probatur ex expressa doctrina Thomæ Sánchez, de matrimonio, quod dicit esse omnium, vnde excommunicatio lata ab homine eo mortuo non incurritur dummodo tamen non fuisset incurfa ante eius mortem, quod etiam probat ex Silvestro. Quoad secundam vero partem quando, scilicet, præceptum ponitur toti communitati maior est difficultas; nam Sanchez, loco citato tangit quandam opinionem quorundam, inter quos nominat Petrum Gonçalves dicentem, præceptum positum generaliter alicui communitati, vel omnibus subditis, etiam mortuo præcipiente obligare, sed hoc (dicit) communiter reprobat, & adducit Cordub. & alios inter quos Decium, cuius rationem reddit ex eo quod in utroque casu extinguitur iurdictio præcipientis, à qua præceptum vim habet: ergo siue vni personæ, siue toti communitati imponatur deficit, deficiente ipso præcipiente.

37 Deinde Pater Suarez idem probat licet alia ratione, hac reiecta, quia dicit, quod si Princeps præcipiat singulare præcepto habet potestatem obligandi communitatem, vnde recurrit ad intentionem ponentis præceptum, qui si habet iurisdictionem ad ponendam legem, quamvis eam constituat per modum præcepti alicui communitati, vnde manent obligati perpetuò omnes personæ illius, si Princeps vult illud præceptum perpetuò durare quousque revocetur, vel quoad certum tempus, tanto durabit tempore, & adducit exemplum de Bulla in Cœna Domini, quæ pro tempore vnius anni ferebatur, & tunc illius cœsuræ reputabantur ab homine, postea vero à tempore Greg. XIII. lata est donec revocetur, & ex tunc eius cœsuræ

Suarez l. 4. deleg. c. 6. n. 11.
Mendo de iure aca-
demico l. 2. q. 19.
Suarez, ibidem n. 12.
Barthol. l. omnes po-
pul. ff. de iust. et iu-
re q. 1.
Felin. in eccl. om-
nes de cõ-
suet. n. 10. q. 4.

Sanct. l. 8. disp. 28
n. 72. q. 1.
si digo.

Hic à n. 1. huius
quæstion.
Sánchez l. 8. disp.
28. n. 47.
Silv. cit.
verb. mā-
datū q. 3.
Gonçal.
quod lib.
1. q. 21.
Decius de
arbitr. l. 1. q. 69.
n. 4.

furæ reputatæ sunt à iure, vt notat Navarr. in expositione eiusdem Bullæ: ergo ex modo imponendi legem, seu præceptum attendi debet perpetuitas, at vero quando præceptum ponitur non constituendo statutum, seu legem perpetuò pro futuris temporibus, sed pro præsentī, vel tempore suæ gubernationis, non vtens præcipiens potestate legislativa, sed tantum præceptiva, tantum durat quantum intendit præcipiens superior, quod ex tenore verborum cognoscetur.

38 Quapropter ad hoc vt aliquod præceptum obtineat perpetuitatem, obligetque tam futuros, quam præsentēs duo requiruntur. Primum, secundum Sanchez, quod præcipiens habeat iurisdictionem. Secundum, quod ponatur per modum statuti, seu constitutionis, sed secundum Suarez insuper requiritur intentio præcipientis, vt tale præceptum extet etiam post mortem præcipientis, quia Princeps, cum habeat potestatem obligandi totam communitatem, si imponat ei præceptum, cum intentione obligandi eam absolute, hoc præceptum continebit vim legis perpetuæ obligantis non minus post mortem Principis quam ante ipsam, & quocumque ex his requisitis deficientibus præceptum non habebit vim legis perpetuæ, nam præceptū superioris nō habētis iurisdictionē, si talis superior moriatur, aut ab officio cesset, cessat consequenter eius præceptum, vel quamvis habeat iurisdictionē si non feratur præceptum per modum statuti, aut sine animo perpetuo obligandi, sed tantum gubernandi communitatem in recto regimine, finito officio finitur, & præcepti obligatio, ex quo etiam sequitur præcepta superiorum carentium facultate condendi statuta perpetua cessare, cessante ipsorum superioritate, & similiter quando ponuntur solum per modum præcepti, non autem per modum legis, quamvis præcipiens habeat potestatem fundandi leges.

39 Ex quibus ad argumenta ad primum respondeo distinguendo antecedens sic: præcepta imposita toti communitati habent vim legis, si à Principe, seu præceptore ponantur per modum legis, aut statuti, & aliās ha-

ber potestatem condendi leges habent vim legis, concedo antecedens; si non vult superior ea imponere per modum legis, sed solum ad bene gubernandum suam communitatem, vel si non habeat potestatem condendi leges, nego antecedens, & ad probationem dicimus, quod quamvis præceptum, seu mandatum inter quæ nullam hic facimus distinctionem, sequendo Silvestrum, & alios citatos, ordinetur in bonum commune, quia tamen non ponitur deficiente aliquo ex prædictis requisitis, per modum statuti, seu constitutionis, sed tantum per modum regiminis, seu gubernationis; sicut aliquis superior in domo aliqua religionis, aut sicut paterfamilias in gubernatione domus, & familiæ suæ ideo non habet rationem statuti perpetui sed finitur eius obligatio finita superioritate præcipientis, aut mandantis, sic Silvester.

Silvest. v.
mandatum

q. 3.

40 Ad secundum responderetur negando antecedens, quia deficiente iurisdictione in aliquo superiore deficit, ex consequenti potestas dandi communitati, & eius particularibus præcepta perpetua, hanc autem iurisdictionem non habent superiores prædicti in argumento, Rector namque Collegij nullam habet iurisdictionem, quod tradit P. Mendo ex Alfonso Escobar de Pontificia, & Regia iurisdictione, & quamvis ibi excepit Rectorem Vniversitatis, idem de ipso dico, qui quidem iurisdictionem non habet aliquam, sed potest tamen suis academicis præcipere, quæ iusta fuerint, ad cuius obedientiam præstatur iuramentum ab ipsis, aliās non possunt gaudere privilegijs Vniversitatis, vt tenet praxis iuxta Vniversitatis statuta, & idem dicendum est de statutis omnibus, quæ non fuerint facta ab eo qui habet potestatem condendi leges, vel ab ipsis approbata, & confirmata, quamvis non est negandum, quod statuta per longam consuetudinem observata aliās tamen licita, obtineant vim legis, ex vi talis consuetudinis, vt insinuat Silvester, & est generale de qualibet laudabili consuetudine, quare superior illarum communitatum potest compellere ad ipsorum statutorum observantiam sub poenis in ipsis

Mendo de
iur. ac ad
l. 2. q. 20.
Escobar c.
25. à n.
13.

Silvester
prox. cit.

ipsis contentis, & eas propria auctoritate exequi, non tamen ultra procedere, quia eius iurisdictio mensuratur extensione, & facultate ei tradita in statutis, & ordinationibus communitatis, populi, aut civitatis, & idem dicendum est de alijs superioribus, qui quamvis habeant iurisditionem à iure sibi datam in suos subditos, ut Vicarius Generalis in Clericos, & alios, in quos habet, & Prætor civitatis in cives, & alios eiusdem iurisditionis, non tamen prædicti habent potestatem condendi statuta perpetua, quare eorum mandata cessant ipsis cessantibus in officio.

41 Vnde concluditur ex nostro

Habetur textu, & ex dictis posse condere statuta perpetua Summum Pontificem in tota Ecclesia Legatos à Latere in sua provincia, Archiepiscopos, &

Habetur Episcopos in suis diocesis, ut habetur, sed hos in Diocessano Synodo item potest Metropolitanus in Concilio Provinciali, quoad ea tantum, quæ ad suam pertinent provinciam, ut habetur similiter, & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis in rebus minoris momenti ad se pertinentibus, & gravioribus cum Episcopi approbatione, vel se de vacante approbante ipso capitulo ut supra diximus. Item Generales, &

Tit. con- Provinciales possunt in suis Capitulis
stitutio- Generalibus, & Provincialibus statu-
nes 9. 1. ra condere, necnon possunt & sua statuta ipsi Provinciales, & Generales declarare, interpretari, dispensare, mutare, & variare, aut alia de novo condere, ex quodam privilegio, quod refert Miranda in manuali prælatorum, concessum à Martino V. & Eugenio III. Prælati Ordinis Cisterciensis, magna amplitudine, cuius etiam facultatem participant omnes Provinciales, & Generales habentes privilegium, in alijs ordinibus, communi-

cationis; quod quidem privilegium habetur inter constitutiones eiusdem ordinis in tit. qui omnes possunt facere statuta perpetua, & alia communitates, si ad id habeant privilegium, ut habet Universitas Salmantina, in eius Claustro pleno, videatur ipse Miranda ibidem. Præterea Principes seculares in suis Regnis, & Imperijs, necnon & Prorreges in Provinciis, ad quas mittuntur, attamen quamvis facere possint debent dari, ut iam dictum est, talia statuta per modum constitutionis perpetuæ, aliàs erunt mandata tantum temporalia.

42 Ad ultimum responderetur concessio antecedenti, negando consequentiam, quia prædictæ licentiæ sunt gratiæ factæ personis particularibus, & ab ipsis acceptatis, quæ proinde ut supra diximus cum Molina, & bene docet Sanchez, non expirant morte concedentis, sunt namque ad instar cuiusdam donationis à Principe factæ, quæ donec non revocatur per alium superiorem succedentem durat, & valet, & sic tenet communis praxis circa cuius punctum diximus iam supra; & ad paritatem de licentia data à parrocho, & medico comedendi carnes tempore prohibito, responderetur non posse propriè vocari licentia, quæ sonet gratiam, aut privilegium, quod confessor, aut medicus dare non possunt, sed ex vi declarationis medici, cognita infirmitatis qualitate, & personæ complexionem declarat, quando est dubium, debere, aut posse infirmum comedere licitè carnes, ex vi cuius declarationis parrochus ex privilegio Bullæ confert hanc licentiam, vel si non fuerit Bulla, determinat per modum consilij dubiam, & scrupulosam conscientiam parrochiani,

sui si Episcopum addire est difficile.

supra tit. præd. n. 49. & 115.

TITVLVS XXXI.

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARIJ.

CAPVT PERNITIOSAM PRIMVM, ET EIVS
species seu casus.

STATVIT Ioannes Papa in Synodo Trecenti, si, quod Episcopi habeant potestatem liberam inquirendi in suis Diocesisibus scelera, & adulteria eaque vlcisci iudicare, & punire secundum Canonum dispositionem absque aliquo impedimento alicuius personæ, & quod si opus fuerit convocent publicum auxilium hoc est brachium sæculare, non quidem, vt aliquod præiudicium fiat Episcopis, ita quod iudex sæcularis videatur aliquod ius sibi acquirere, sed tantum ad prosequendum ea, quæ sunt iusta, & Deo grata.

Ex ca. sci
10 10 2. q.
3.
C. per fin.
gulas 9.
q. 3.
G. irrefra
gabili 13
C. conquie
rent. 16.
ibidem.
C. qual. i.
2. 4. de ac.
cusat.
Cap. cum
episcopis
7. hoc tit.
in 6.
Sess. 6. c.
3. d. 14.
in proce.
mio, ubi
dem c. 4.
sol. 29 1.
can. 11.

CONCLUSIO. Sit ex hoc textu: Episcopi possunt in suis diocesisibus inquirere, & punire crimina, & delicta, & si fuerit necessarium adiuvari invocando brachium sæculare. Hæc conclusio sub hac generalitate proposita, vt proponitur hoc iure, comprobatur alijs, & primo ex eius Glossa, quæ eam explicat, & exornat, nec non ex alijs iuribus, probatur etiam ex pluribus Concilijs, vt ex Toletan. & maxime ex Tridectino cuius in Sess. 6. hæc sunt verba. *Ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant, & Sess. 14. sic etiam dicit, cum proprie episcoporum munus sit subditorum omnium vicia redarguere. & iterum: omnes Ecclesiarum prælati, qui ad corrigendum excessus diligenter intendere debent, & alibi sepe. Exornant præterea præter communiter reperentes ad hunc textum, & præter relatos à Barbof. D. Thom. Azor, M. Sotus, & alij sumistæ inter quos Doctissimus M. Sylvester præterea adducit Doctores iuristas non*

paucos Doctor Emmanuel Gonçalez:

2 Sed contra conclusionem sit primum argumentum: nam inquirere aliena peccata est curiositas, quæ vituperatur in Sacra Scriptura dicente: *Ne in si dieris, & queras impietatem in domo iusti, quare D. Thomas ponit curiositatem inter vicia: ergo non licet, quærere aliorum crimina, ergo non recte dicitur posse, & debere in suis diocesisibus inquirere crimina subditorum.*

Secundum argumentum: nam episcopi non debent recedere ab exemplis, & doctrina Sacræ Scripturæ, & ab his, quæ docuit dominus, sed in Evangelio habetur, quod postquam villicus diffamatus est apud dominum de iniqua villicatione dominus vocavit eum, & interrogavit, quid hoc esset? Et tunc præcepit ei reddere rationem villicationis, ergo antequam quis sit diffamatus, non potest episcopus procedere inquirendo eius crimina, ne ab episcopo infametur.

Tertium argumentum formatur contra secundam partem nostræ tex-

Barb. in
præf.
D. Thom.
2. 2. q.
167. a. 2.
ad.
Azor. 3. p.
ll. 13. & c.
16.
Sotus in
libello rev
gendi, &
delegandi
secretum
q. 6.
Sylvest.
v. inquisi
tio.
Gonçalez
in præf.
prov. 24.
D. Thom.
2. 2. q.
167. n. 2.
Luc. c. 16
Ex c. in
autent.
de sanctis
episc. d. 1.
vere.

tus, & conclusionis, & desumitur ex quodam textu Imperatoris Iustiniani, in quo disponitur in collatione 9. episcopum non posse procedere contra clericum criminofum, illum pro perpetrato crimine puniendo, sed eum mittere debere ad iudicem ſeculare, ut ab eo delictum vlciscatur, ergo ex eo quod in delictis puniendis invocet brachium ſeculare, non recte apponitur illa clausula: *Publicum evocent auxilium non ad præiudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita prosequendum*: quia potius debet vocare auxilium publicum, ut vlciscatur crimen ſcleratorum, & in domitorum hominum, nedum laicorum, sed etiam Ecclesiasticorum, qui aptius, & facilius possunt à Principe, & eius ministris debito puniri ſuplicio, quam ab episcopo, qui potius pietate, quam iustitia uti debet cum ſuis reis.

Ratio de-
cidendi.

Seff. 13.
de refor.
c. 1.
Caiet. de
poteſt. Pa-
pæ.
C. 3. Ca-
nus de lo-
eis lib. 6.
C. 8. Sua-
rez de po-
nit. diſp.
25. ſeſſ. 1.
Mathei
c. 19.

C. præ-
rea de offi-
cio deleg.
L. 2. ff. de
iuriſdicti.
Viſi. in re-
lect. de po-
teſt. Papæ

D. Thom.
doc. cit. ad
3. arg.

3 Sed his non obſtantibus vera eſt noſtra conclusio, quoad utramque partem, cuius ratio eſt, quia episcopis iure divino data eſt poteſtas ad regendum populum, & gregem ſuum, paſcendo illum doctrina ſalubri, & cum in obſervantia divinatorum, & Eccleſiaſticorum præceptorum, ut ex pluribus manifeſte patet maxime ex Tridentino, & liſte probât Theologi inter quos Caietanus, Canus, Suarez, & alij, quia hoc eſt medium vnicum conſequendi vitam æternam, ad cuius ſupernaturalem finem ordinatur Eccleſiaſtica poteſtas, iuxta illud Evangelij testi-
monium, *ſi vis ad vitam ingredi ſerva mā-
data*: ſed cum fruſtra detur poteſtas ad aliquem finem, abſque eo, quod ſimul detur ad ponenda media ſufficiens poteſtas argumento textus circa quem ſupra, & ex iure etiam civili. Ut etiam docte docet doctiſſimus M. Victoria, in reſolutione de Papæ poteſtate, hinc procedit habere prælatos Eccleſiaſticos poteſtatem inquirendi delicta ſubditorum ad ea emendanda, & corrigendos ipſorum mores in bonum, & vtilitatem eorum, & totius populi Chriſtiani.

4 Ad primum exinde argumentum reſpondetur. Quod quærere proximis peccata ad deſpiciendum, vel detrahendum eſt vitium curioſitatis, & ſic ponitur à D. Thoma inter alia vitia; ſed inquirere bono animo aliena

facta, ad eius bonum, & aliorum etiam vtilitatem eſt bonum, & laudabile, & ſic eſt proprium munus episcoporum, ut docet Sanctus Doctor.

5 Ad ſecundum reſpondeo ex illo Evangelij testi-
monio minime probare delicta ſubditorum non eſſe inquirenda, & corrigenda, ſed tantum nos docere, quod non ſint, quærenda, & propalanda delicta ſecreta, quorum notitia ignoratur, circa quorum inquisitionem inferius quæſtioni dabitur, unde nihil ſequitur contra conclusionem.

6 Ad tertium argumentum reſpondetur Iuſtinianum ibi locutum fuiſſe de clerico enorme ſcelus perpetrante, cuius condigna pœna, non poterat ab episcopo indigi, quapropter degradatus debet tradi ab ipſo episcopo ſubſtantiato proceſſu. Brachio ſeculari, ut iuſtam corporalem pœnam in eum exequatur.

7 Huius capitis auctor fuit Ioannes VIII. Rom. Pont. quod fecit in Concilio Traceniſi anno Domini 872. in Gallia apud Trecaſ, in quo plura alia ad fidem pertinentia, & ad morem reformationem inveniuntur decreta. De iſto Pontifice fertur fuiſſe ſæminā, quod non ſolum hæretici in contemptum Apoſtolicæ Sedis, ſed etiam ex Catholicis multi idem dixerunt, ut reſert Leand. Quod tamen falſum eſſe, & fabulam ab hæreticis inventam tenendum eſt cum communi Theologorum vera doctrina, ut cum pluribus oſtendit, & defendit Bellarm. & Baronius, qui hunc Pontificem collocat non anno citato à D. Gonçalez 872. Sed anno 853. & ſic computat Enchirideon Carrionis, quia hic Pontifex fuit immediatus poſt Leonem III. & ante Benedictum III. qui Ioannes Papa

Leand. 2.
p. 17. 6. de
ord. diſp.
5. 2. 1.

Belar. 1. 3
de Rom.
Poi. c. 24.
Baron. 4.
10. anno
853. m.
86.

duobus annis in Sede
Regnavit.

AD HUNC ETIAM TEXTVM PERTINET 2.

ſi Sacerdos, cuius ſumma eſt.

8

I Prælatus ſciat crimen aliquem commiſſiſſe, ſecreto tamen, ſi eum corrigendo nõ fuerit emēdatus, contra eum iudicialiter procedere non debet nominatim, ſed in communi; ſed ſi delictum in damnum tertij, & petieret iuſtitiam, poteſt procedere contra reum, etiam ſi alias ſciat per confeſſionem peccatum, & poteſt excommunicare, non tamen à Communionem remove- re; debet tamen admonere ne ſe ingerat, quia nec Chriſtus Iudam à Communionem remov- it.

CIRCA Hos textus ſequentes excitantur quæſtiones, & difficultates, ſcitu valde neceſſariæ, & utiles.

Quæſtiones appendices ſuper his duobus capitulis.

QVÆSTIO I.

An index poſſit inquirere delicta ſubditorum?

9

PRO Parte affirmativa ſic argumentor, nam munera propria præſtari non poſſe episcopos, qui gregi ſuæ non invigilant, docet Tridentin. ſed in vigilare eſt non dormire, ut explicat Calepinus, unde prælati debent non dormire in inquirendo malefactores, quæ, ut in plurimum noctu delinquunt, unde introductum eſt apud iudices in maiore noctis ſilentio per urbem eos inquirere, ergo debent iudices delicta quærere malefactorum, & confirmatur, quia prælati dicuntur ſpeculatores, qui debent, ut dicit, Apoſtolus, vigilare. Secundo. Quia Iofue, legimus, in- quiriſitionem divina auctoritate factam

fuiſſe de quodam crimine ſecreto, ergo cum ea, quæ ſcripta ſunt, ſint ad noſtram ſalutem, ut ait Apoſtolus, debent prælati ſecreta delicta inquirere, & ſecreto modo, ut fecit Iofue alias enim impunita remanerent.

*Iofue c. 7.
Apoſt. ad
Rom. c. 15*

Tertio idem probatur exemplo D. Greg. ut habetur in decreto ex quo conſtat, quod excommunicavit quemdam occultum diffamatorē, qui libellum famoſum publicum ediderat, præcipiens, ut huiusmodi diffamator, quicumque ille eſſet, ſe proderet, alias ſententiæ excommunicationis ſubiaceret, & tamen nulla infamia, aut clamorosa inſinuatio præceſſerat, ergo iure canonico licita eſt huiusmodi inſinuatio etiam ſecreta, nulla redamante infamia.

*C. quidam
maligni
5. q. 1.*

Quarto, quia ſi propter aliquam rationem debet omitti ſecreta delictorum inſinuatio maxime, ne lædatur fama delinquentis occulti, & ſecreti peccatoris, ſed huic inconvenienti præponderat ſalus reipublicæ, minus enim malum eſt alicuius individui nocumentum in fama, maxime quando ſibi, & eius culpæ debet imputari, quam, quod corpus reipublicæ

V 2

inſi-

*ſeſſ. 23.
de reſor.
cap. 1.*

*Ezech. c.
3. & 33.
Apoſt. ad
Titum c.
3.*

inficiatur cum peccatoris pernicioſa, & ſcandalofa conſuetudine, ſicut in corpore naturali reſecatur membrum putridum, aut putredinem imminens, ne totum inficiatur corpus: ergo ſimiliter in corpore mixtico rei-publicæ potius debet puniri, & quaeri peccator etiam occultus, quam pati, quod totum corpus damnetur eius infirmitate, & peccato, quia exempla multum inducunt ad peccandum iuxta ſententiam Prophetę, *cum electo electus erit, & cum perverſo perteris.*

Pſalm. 17

Quinto ſic argumentor, nam ſtilus eſt obſervatus in prælatorum viſitationibus generalibus, qui inquirent de ſubditorum delictis promulgare cenſuras excommunicationis maioris latę ſententię, contra omnes perſonas, qui non revelaverint omnia crimina, quę continentur in edicto, quod publice omnibus intimatur abſque diſcretionem perſonę, aut delicti, ſive publici, ſive ſecreti: ergo licitum eſt ſecreta peccata detegere, & in publicum manifeſtari, & idem die de generalibus, quę dantur pro rebus furto ſublatis.

10 Ante huius quæſtionis reſolutionem præſupponendum eſt cum omnibus Doctõibus, dividi inquisitionem in generalem, & ſpecialem; generalis ſit inquirendo generaliter, & interrogando circa delicta abſque eo quod nominetur, aut designetur aliqua determinata perſona, ut ſolet fieri in viſitatione generali inquisitionis particularis eſt, inquirere interrogando in particulari de perſona certa, & determinata ſi hoc, vel illud fecerit. Deinde quia in malefactis non ſolum conſiderantur criminoſi, ſed etiam crimina, penes utrumque debet etiam inquisitionis conſiderari generalis, & ſpecialis; & generalis circa perſonas, eſt quaerere de aliqua communitate, populo, aut collegio, quoad vitam, & mores totius communitatis in communi, hoc eſt ſi omnes iuſte vivant nullum præceptum, aut regulam tranſgrediendo; ſpecialis vero eſt quaerere ſi Petrus, v. g. commiſerit aliqua crimina in generali, vel etiam in particulari, ut fieri ſolet in informationibus particularium perſonarum ad ordines Ec-

cleſiaſticos admittendos, vel aliquas dignitates, & officia publica obtinenda; inquisitionis vero generalis circa peccata ſit quando quaeritur à prælato de generali commiſſione peccatorum, vel de tali genere peccati, ut ſi interrogetur ſi ſint crimina, aut peccata in hac communitate, aut populo, vel ſi committuntur peccata uſurę, furti violationis feſtorum, aut alterius in particulari præcepti; inquisitionis vero particularis circa delicta eſt quaerere, ſi in tale occasione, vel tempore, & hora tale delictum fuiſſet commiſſum abſque interrogetur quę perſona illa commiſſerit, ut in cauſis fidei conſuevit rectus Sanctę Inquisitionis ſtilus, interrogatur namque teſtis, ſi in tali tempore, & occasione dicta fuiſſet hæc propoſitio, v. g. Papa non poteſt, aut Eccleſia aliquem excommunicare. Quibus ſuppoſitis inquisitionis diſtinctionibus per ſequentes concluſiones quæſtioni reſpondebo.

11 Prima concluſio. Licitum, & ſanctum, & prælatis pro onere impoſitum inquisitionem facere de vita, & moribus ſubditorum ſuorum quaerendo ſi recte vivant, & contineantur in iuſtitia, & honeſtate, vel ſi ſint ſcandala in civitate, populo, & in qualibet communitate, non quidem ſine curioſitatis, ſed animę, & zelo iuſtitię, & gubernationis. Hęc concluſio congruit omnino cum decretali noſtri textus in præſenti, cui alia conſonant iura, hæc etiam docet M. Sotus in ſuo libello, & reſolutione de ratione regendi, & detegendi ſecretum, Azor. Navar. Sylveſt. Laiman. de iuſt. & iure l. 3. Leſius, & eſt communis, & certa cuius fundamentum dedimus ſupra in ratione decidendi huius textus; quæ amplius fundatur in eo quod ſic procedendo iudex nemini iniuriã facit, quia hæc inquisitionis eſt de peccatoribus, ſeu peccatis, quę ſecreta non ſunt, quę non cadunt ſub iuriſdictione humana, ac proinde ea ſciẽtes ſub ſecreto non poſſunt ea manifeſtare iudici, nec iudex ea admittere, & ex alia parte prælatus ſuo muneri ſatisfacit ſic inquirens in ordinarijs viſitationibus, quia ſi peccata infamia laborent; vel propter ſcandalam, cæteris noceant hoc pro-

C. cũ olim de accuſationibus. C. Roma de cenſ. lib. 6. & l. cõgerit ff. de offi. præſidis. Sotus. Memb. 9. q. 7. cõſil. 2. Navar. c. 18. n. 38. in man. Azor. p. 2. l. 13. c. 12. Sylveſt. v. inquisitione l. 4. 5. Laiman. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 13.

procedendi modo bene eis occurreretur, & præterea aspiciendo subditi vigilantiam prælatorum detrahentur à criminum perpetrations, & hoc etiam modo si inveniatur peccata secreta, secreto ea corrigit prælatus, aut si nota, aut infamia sit de illis ad partis denunciationem, scilicet fiscalis recurreretur per testium examinationem, & debiti remedij applicationem, & sic sit satis dubio, quod offertur Azori, & Soto, quatenus videbatur inutilis hac inquisitio, quia erat sine parte, denunciante, aut accusante.

12 Secunda conclusio, licitum est iudici, & prælato facere etiam inquisitionem generalem non solum de peccatis in genere, ut colligitur ex præcedente conclusione loquente de peccatis, sed etiam de aliquo genere peccatoribus, si fiant in civitate, vel populo, sive sit rumor eorum sive præcisse ex officio iudicis, hoc probatur ex stilo communi, qui observatur in visitationibus quotidianis, in quibus, in publicato edicto plura genera determinate delictorum continentur, sic docet satis prolixè Azor, idem docet Navarrus dicens, quod generaliter inquirere potest iudex, nulla persona, nec villo delicto expresso, & probat lege citata, & nostro hoc capite, quare eadem est ratio de personis inquirendis in communi si sint malefactores, seu delinquentes ac de ipsis delictis in communi in abstracto consideratis, quia inquirendo de delictis consequenter inquiretur de delinquentibus, ergo si de his potest fieri generalis inquisitio, similiter de delictis, maxime quia nemini irrogatur iniuria

13 Tertia conclusio. Potest etiam iudex inquirere de vita, & moribus alicuius determinatæ personæ, interrogando etiam de particularibus delictis in omnibus casibus, in quibus sit inquisitio, ut admittatur aliquis ad statum Ecclesiasticum, vel ad aliam Ecclesiasticam dignitatem, in quibus consuetum est informationes præcedere, ut etiam contingit ad admittendum aliquem ad aliquod collegium, ubi etiam, quæritur, sicut, & ad officium inquisitionis, de puritate fan-

guinis, ut docet Azor, & Sotus in dicta relectione, & ratio est, quia in tali casu non intenditur inquirere de huius vita ad puniendum eum, sed ad præmiandum, seu honorandum, si careat prædictis impedimentis, & ideo ex vi talis informationis si ex ea aliquod detegatur crimen puniri non potest, quia non debuit hac via quæri, quia talis inquisitio non est iudicialis, sed omnino secreta, alij præterea casus referuntur à prædictis auctoribus in quibus potest etiam iudex procedere ex proprio officio contra particularem personam inquisitione particulari, quos breviter recensbo.

14 Primus casus est iam prædictus ne sumantur indigni ad Ecclesiæ ministerium, & reipublicæ administrationem, ut cautum est in iure: secundus casus est quando quis publice confessus est crimen proprium extra ordinem iuris, nam propria confessio æquivaleret infamiae, quod explicat Sotus debita limitatione, scilicet, quando coram multis fuit viciose confessus, secus si secreto coram iudice, aut in aliqua epistola sigillata, aut in alio casu in quo defuit ei animus propagandi delictum suum secretum, excepto, quod crimen vergeret in bonum publicum, aut contra fidem; etiam dicit Sylvester Azor, & alij, quod potest iudex procedere nulla præcedente infamia, quando sit denunciatio per publicum officialem, quamvis hoc renuit concedere Sotus, magis de officialis publici denuntiatione, quam de alijs, sed affirmat Sylvester citans Hostiensium. Quarto potest iudex etiam interrogare de crimine incidenter detecto ex interrogatione de alio, quod etiam ibi docet Sylvester, & Sotus. Deinde quinto secundum Barthol. potest iudex inquirere de crimine aliquo quod resultavit ex generali inquisitione, quod tamè intelligit, & explicat Sotus quando præcedit infamia, aut sufficientia indicia ad procedendum; nisi fecisset in perniciem reipublicæ, vel lesæ maiestatis divinæ, vel humanæ, quia in tali casu debet iudex procedere, ut ex iure probatur. Sexto additur casus quo inquiretur impedimentum matrimonij ne iniuste, & in gra-

Azor ubi
prox. dub.
3.
Sotus ubi
prox. conclus.
3.

C. cum in
multis, &
c. cum di-
lectus ex-
tra de ele-
ctione.

Sylvester.
v. inqui-
sit. 1. 2. 4.
l. 5.

Barthol.
ff. ad l.
Iul. de au-
dult.
Et c. in-
quisitio-
nis, &
qualiter;
& quando
de accusa-
tis.

Azor d.
c. 17 d. 9.
contra.
Navarr.
dist. c. 18.
et n. 38.
Licet con-
gruit de
offi. pr. eff.
dis. Cap.
1. de offi.
iudic pro-
posito.

du prohibito ædificari contra hanc dicit Sylvest. & Sotus ibidem, alia adducit ibidem Sylvest. sed hæc communiora sunt.

15. Quarta conclusio, potest etiam iudex inquisitionem facere ex manifesto delicto circa personam delinquentem, ut si, v. g. homo mortuus inveniatur in platea potest fieri inquisitio de homicida inquirendo in generali, hæc conclusio non est ita certa sicut præcedentes, nam Sotus secutus Caiet. & alios non sine fundamento iuris affirmant non posse iudicem procedere ex notorietate alicuius criminis facere inquisitionem etiam generalem interrogando, circa eius peccatorem; unde etiam infert non licere interrogare à reis de complicitibus, quia contra complices non est infamia, ex qua licite posset inquisitio fieri nisi in illis casibus, in quibus ipse reus tenetur eos denunciare, ut in crimine contra rempublicam, aut Regem, ut in fabricatione monetæ, & alijs similibus, præcipue in negotio Sanctæ Inquisitionis, sic tenet Sotus satis probabiliter; contrariâ tamen sententiam communiter videmus receptam, & à pluribus Doctoribus traditam, inter quos Azor Navarrus, Corduba, & alij plures, & communis omnium praxis, quare tute potest iudex sequi, quoad primam partem contra Sotum, ut omifam faciamus aliam partem de complicitibus, contra quos si non sit infamia, aut in prædictis à Soto relatis casibus credo iudicem interrogare non posse, quia eis manifesta fit iniuria deducendo in publicum eorum secreta peccata, contra quos iudex potestatem, eo quod secreti sunt peccatores, minime habet, & hoc maxime tenet verissimum quando iam crimen est emendatum, & tantum iudex quærit ad vendictam, & propter ea non potest etiam reus interrogatus respondere revelando complices, quia non legitime interrogatur, & proculdubio eis irrogatus iniuria, & quia in tali casu inquisitio fieret particularis inquirendo de complicitibus, quos scit iudex reum ignorare non posse, nisi, ut dixi immineret periculum in rempublicam, aut notabile alicuius damnum, ut de publicis latronibus,

aut etiam si publici non sint, aut de aliquo pretio hominem occidere exposito.

16. Quinta conclusio præter præfatos casus inquisitio delictorum à iudicibus, seu prælatis fieri nullo modo potest contra aliquam personam nisi præcedat diffamatio à veris honestis non malevolis, & non qualiscumque, sed clamorosa non semel, sed pluries insinuata. Hanc conclusionem sic positam docet Sylvest. sic etiam M. Sotus in dicta relectione affirmant esse conclusionem receptissimam omnibus, tam Theologis, quam iuris utriusque peritis, & merito quia expresse habetur in nostro canonice iure, cui consonant alia plura iura utriusque iuris, immo, & dicini, quod adducit citatus textus ex illo Lucæ testimonio, ex quo constat dominum non processisse contra iniquum villicum, quousque apud ipsum dominum fuit diffamatus, de iniqua villicatione, & tunc vocatus à domino, interrogavit eum dicens, *Quid est hoc, quod audio de te, recde rationem villicationis tuæ*, quo audito, abstulit officium villicationis, & ex alio loco Scripturæ, in quo dicitur sic. *Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus est de scendam, & videbo, Vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleverint*, ex quibus locis colligit canonicus textus, quod nisi præcedente infamia, aut clamorosa insinuatione, non est potestas procedendi via inquisitionis delictorum. Quod etiam confirmatur alio Sacro testimonio Dei inquirentis mortem iusti Abel contra Chain, *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra*, ergo iuxta testimonia non solum canonici iuris, sed etiam divini non potest iudex inquirere secreta subditorum peccata nisi interveniente infamia peccatoris, aut voce seu intinuatione clamoris populi, quæ perveniat non semel, sed pluries ad prælati aures iuxta illa verba citata. *Clamor Sodomorum multiplicatus est; descendam, &c.* non enim voluit descendere, nisi fuisset clamor multiplicatus. Unde recte Sylvest. docuit diffamationem pluries debere pervenire ad

Sotus de iust. & iur. l. 5. q. 6. sub 5. concl. ff. sunt autem & in dict. relect. du. 4. concl. 4. Sylvest. v. q. 8. & ubi sup. Ex cap. cū monasteriū de conf. ff. C. inquis. tionis de accusat.

Azor loco cit. c. 16. s. fit duæ opinion. Navar. in man. cap. 18. n. 38. Gordu. in sum. q. 64

Sylvest. v. inquis. q. 4. Sotus, memb. 2. q. 6. concl. 1. in c. 24 de accusat. tionibus.

Luc. cap. 16.

Genes. cap. 18.

Genes. c. 4.

Matth. c.
26.

ad aures prælati antequam moveatur ad inquirendum corrigendum, & puniendum delicta suorum subditorum, ne forte exponatur periculo infamandi aliquem, etiam pro eo tempore, quo tardaverit se purgatione tueri, & Christus Dominus sciens Iudam traditurum esse ipsum noluit declarare, sed tantum dixit. *Vnus vestrum me traditurus est*, quia tunc non erat Iudas publice infamatus, & ob eandem rationem communionem non negavit, ut docet Div. Thom. cuius sententiæ assentit Ecclesia in illis verbis. Cibus turbæ duodenæ sedat suis manibus, quanto ergo magis iudex humanus expectare debet.

17 Ex quibus ad primum argumentum respondeo, vigilantiam prælatorum non consistere in inquisitione delictorum, quæ occulta sunt, nam qui sic vigilaret, dormiret quippè conscientie suæ, quia quærere peccata occulta est peccatum, quia qui sic quærit intendit, ut dicit Navar. lædere famam illius, cuius delictum secretum quærit, etiam si sciat esse duos, aut tres testes; quia non præcedente infamia contra reum, si inquireret reatum eius ei facit iniuriam, & eius famam lædit, faciens contra iura, ut ex eis constat ex textibus iam citatis; vigilare ergo consistit in continua solitudine gubernandi gregem, & pascendi spirituali doctrina obiurgando vicia, & virtutes suadendo, & satisfaciendo omnibus obligationibus iusti, & recti prælati; & quamvis fiant noctu per iustitiæ ministros speculando super malefactoribus, hoc quidem fit custodiendo civitatem per cultum, non tamen inquirendo secreta civium, quæ in domibus suis faciunt, nisi iam infamia proclamante, & scandalo dato, unde dicebat Sponsa sic: *Invenerunt me qui circum eunt civitatem, & tulerunt palium meum mihi custodes murorum*. Vbi non dicit scrutatores civitatis, sed custodes, quia publica potestas ad custodienda bona civium non ad destruendam alicuius famam, & honorem data est illis. Tenentur etiam si peccata secreto noverint fraternaliter ea subditis suis corrigere, & cum cha-

ritate efficaciter, quantum in eis est emendare, non vero contra charitatem, & iustitiam strepitu iudiciali infamando publicare.

18 Ad secundum argumentum respondet Sotus, quod in dicta inquisitione per sortes facta de illa legis, & præcepti divini violatione Deus dispensavit; sed Glossa ordinaria latius explicat, & dicit quod Iosue non peccavit in inquirendo secretum peccatum, quia Deus ei mandavit, ut inquireret, quod facit quidem per sortes, non ad puniendum reum, sed ad sanctificandum populum, qui per illud peccatum contra legis, & præcepti divini sacrilege commissum pollutus erat, & ne propter illud peccatum castigaret Deus totum populum, quæsitus fuit unus, qui per pœnitentiam mundatus fuit, qui veritatem est confessus, ut latius patet ex hoc celebri facto, & ex textu, cuiusque ordinaria Glossa, unde nihil sequitur contra conclusionem ex hoc speciali facto.

19 Ad tertium respondetur breviter omissa satis lata solutione Soti impugnando dominum Caietanum, & specialem quærendo solutionem argumento, quia difficile est, quod Gregorius excommunicavit quemdam diffamatorem, qui libellum famosum in publicum ediderat, si non se proderet, ubi & est præceptum se prodendi, & si esset inobediens excommunicatus maneret, ut commune est in iure aliquid præcipere sub pœna excommunicationis, ita præcipitur inti, ut restituat famam, quam per libellum infamatorium tulerat illi secretario, taliter quod si aliter non possit restituere, quam se publice retractando hoc faceret, quia secundum regulas, & doctrinam restitutionis ad id tenebatur, attamen si posset restituere, absque eo quod se proderet, quod erat difficile, etiam cum iactura propriæ famæ, quia iniuste alienam abstulerat, restituere tenebatur, unde nihil mirum, ut ita à Gregorio ei mandaretur, qui tamen si alia via restituere posset contentus fuisset Div. Gregorius, iuxta aliam celebrem auctoritatem, quæ in decreto refertur, in qua Divus Ioannes Chrysostomus

Sotus d.
memb. 2.
q. 6 in so-
lut. ad 1.
Caiet. 2. 2
p. 95. ar. 8

Navar. in
Man. ca.
18. no. 38.

Cap. sup.
bis. ex qua
lit. d. 2. de
accus.

Cantic. c.
5. n. 6.

Cap. qui aliquando 87. de pœnitent. 3. q. 3. in fine pagin. 1715. n. 10.

occulto peccatori eandem, seu aliam imponens pœnitentium hæc addit verba: *non dico tibi, publicate ipsum, neque apud alios te accusare, ut in fine illius capitis habetur*, ergo similiter mens D. Gregorij est præ intelligenda, quia solum voluit Sanctissimus Doctor recompensatio iniuriæ secretario illata, & pœnitentia infamatoris; non tamen eius infamia.

20. Ad quantum responderetur concessa maiore negando minorem: non enim, ex eo quod peccata secreta non inquirantur sequitur in republica aliud quod considerabile nocumētum, quia peccata secreta minus nocent, maxime quando non vergunt in damnum totius communitatis, & corporis mistici, sicut contingit incorporis membro, quod tendit ad putrefactionem sui, & totius humani corporis; præterquam quod, quia possunt emendari per correctionem fraternam, quæ si non proderit potest dici prælato, tanquam patri, ut ait Diana, ut sic emendetur iuxta formam in Evangelio præscriptam; & in casu, quod non possit in foro exteriori, & iudiciali emendari ex defectu infamiae, aut clamorosa insinuationis procedique non possit Deo punienda relinquuntur, qui omnia iudicat: nā iudex humanus, & eius iurisdictio ad occulta non extenditur.

21. Ad ultimum respondemus, stilum, secundum quem procedunt regulariter visitatores esse iustum, ex quo perse non sequitur detectio, aut manifestatio peccati secreti, nisi ex ignorantia detegentis, cui iudex occurre non potest nisi forte admonendo prius interrogationem de peccatis secretis non fieri, quam tamen advertentiam facere non oportet, ut docet Navarrus, ne putet aliquis velle iudicium aliquorum peccata dissimulare, sed ipsemet subditi tenentur scire non posse respondere interroganti de crimine occulto, quia talis interrogatio non est de occultis, de quibus Ecclesia non iudicat, & ideo non iurat falsum dicendo se nescire, quia non scit, ut manifestet, sicut etiam de confessario communiter traditur, unde non contravenitur decreto Innocenti IX. damnantis hæc propositionem: *Causa iusta utendi in iuramento, amphibologia est, quoties id*

necessarium, aut utile est ad salutem corporis honoris, res familiares fuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa, quia in nostro casu non interrogatur de crimine occulto, & ideo non tenetur respondere afirmando se illud scire, sed tantum interrogatur de illis delictis, quæ iā apud maiorem partem saltem communitatis, & populi infamatum delinquentē & ideo de occultis nō est legitime interrogatus, si autem quis fuisset legitime interrogatus, nō debet ut iam philogij, quas damnat decretant, sed aperte dicere veritatem, quando autem legitime interrogetur necne doceant parrochi, ut in isto casu docere debent suos parrochianos tempore edictorū, aut visitationis, exceptis semper criminibus contra fidem, aut rempublicam, in alijs autem, nec obligat præceptum iudicis, neque ipse iudex obligare intendit, neque potest sine grave culpa, & in præiudicium tertij contra iustitiam commutativam, ac proinde excommunicationes etiam latae sententiæ in his visitationibus latae minime obligant, nec sunt timendæ quia sunt contra intentionē iudicis, & contra ius canonicum in locis citatis, ut docet expresse Sotus, textum in terminis adducens.

Sotus in relect. m. 2. bro 3. conclus. 4. Cap nemo episcopus 11. q. 3.

QVÆSTIO II.

An de lege nature requiratur, quod præcedat infamia, ut possit procedere iudex ex suo officio per modum inquisitionis.

22. **E**T Pro parte negativa, arguo primo, quia ea quæ sunt necessaria, & præcepta à iure naturali ad recte, & rationabiliter operandum non cadunt sub præcepto humano, quare præcepta Decalogi, quia sunt de iure naturæ, & sic de alijs actibus virtutum moralium temperantiæ, v.g. modestiæ, aut religionis, pietatis, &c. non præcipiuntur à iure humano, quia à iure naturæ naturaliter sunt præcepta: sed quod iudex non procedat per modum inquisitionis, si non præcedat infamia, aut rumor communis, seu clamorosa in-

Nov. 17. in man. à n. 37. c. 18.

Ex c. cum
oporteat.
c. in in-
quisitione
c. quali-
ter, &
quādo 24
de acula-
tionibus.
Alibi c.
licet He-
li extrade
Simon, &
c. Deus
omnipo. 2
q. 1.

insinuatio cōtra reum præcipitur pœ-
nēs ius Ecclesiasticum, vt constat ex
nostro Canonico Iure ex pluribus ca-
pitibus, sicut econtra quod procedat
inquirendo prælatus crimina, & adul-
teria etiam habetur in hoc nostro ca-
pite: ergò hæc leges tantum habent
vim ex præcepto Ecclesiæ, non vero
ex naturali, aut Divino Iure, discursus
est legitimus, & minor probata
extat ex ipsis iuribus in quibus expres-
sè cavetur, nè inquisitio personæ, nisi
præcesserit infamia, & clamorosa in-
sinuatio vllō modo fiat, & idem habe-
tur alibi.

Secundo sic, nam ea, quæ sunt de
iure naturæ immutabilia sunt, & ideò
secundum D. Thom. & eius discipu-
los Præcepta Decalogi sunt etiam ab
ipso Deo indispensabilia, quia est na-
turaliter iniustum contra ea operari,
Deus autem iniustum non potest fa-
cere; sed prædictus procedendi modus
mutabilis est non solum ab ipso Deo,
vt vidimus quæst. præcedenti in facto
Iosue. Sed etiam à Pontifice, vt etiam
vidimus in facto D. Gregorij circa
tertium argumentum: ergò prædicta
forma procedendi non est de iure na-
turæ.

Tertio, nam quamvis substantia
actus iustitiæ circa eam administran-
dam contra reos, quoad substantiam,
& quod iustitia non violetur sit de iu-
re naturæ, tamen quoad modum, &
formam accidentalem procedendi
non potest non esse de iure humano
positivo sicuti contingit in alijs præ-
ceptis Divinis, & naturalibus, quæ
quamvis sint quoad substantiam de
Iure Divino, sicuti Sacra Communio,
aut Sacramentalis Confessio, & alia,
quoad modum tamen accidentalem,
& formam adimplendi ea sunt Eccle-
siastici Præcepti, vt semel in anno, hæc
aut illa circumstantia fiant actus adim-
pletivi, & similiter præceptum dandi
sacerdotibus debita stipendia, & vir-
tus abstinentiæ est de iure naturali, &
tamen formam recipiunt ab Ecclesia,
quoad quotam tempus, & modum:
ergò similiter in nostro casu, quoad
formam accidentalem hoc præcep-
tum non est de iure naturali.

Quarto, & est argumentum Soti,
nam si essent frequentissimi crimino-

si, & scelerosi homines, à quibus res-
publica graviter perturbaretur, pos-
set fieri lex, vt quotiescumque fue-
rint duo, vel tres testes infligeretur
pœna legis, aut quando crimen esset
gravissimum. Quod & confirmatur
nam si sit denuntiator, aut accusator
proceditur contra reum habita semi-
plena probatione, inquirendo contra
eum de illo delicto, cuius est accusa-
tus: ergò multo magis quando ipsa
respublica fremet, & clamat semper
contra malefactores quamvis tacita
querela, poterit iudex inquirere de eo-
rum delictis tātūmodo semiplenam
aut aliquem rumorem habeat, & sic
per humanam legem disponi.

23 Ad hanc quæstionem res-
pondeo esse non solum contra Sacros
Canones, sed etiam contra ius Divi-
num naturale inquirere prælatum, aut
iudicem delicta occulta alicuius per-
sonæ sine præcedenti nota, aut infa-
mia sufficienti ad inquisitionem, hæc
conclusio non admittitur à Doctissi-
mo M. Soto absolutè, & formalitèr
intellecta, quatenus dicit quod est val-
de conformis iuri, & rationi naturali;
posita hac conclusione, reperi pro
ea Fragoſsum. & Mirandam, qui alios
pro hac conclusione referunt ad eam
materiam inclinatur Sotus, quamvis
absolutè dicat, quod in practica inqui-
rendi forma non est de Iure Divino
propriè loquendo, sed tantum esse de
iure humano, quem sequitur Les. &
male citatur à Fragoſso pro nostra cō-
clusionē cum expressè contrarium af-
firmet, sed non obstante probatur cō-
clusio; quia quærere delicta occulta,
exceptis quibusdam gravissimis, de
quibus diximus, & iterum infra dice-
tur, est facere iniuriam proximo con-
tra iustitiam commutativam, sed ali-
cui iniuriam inferre contra iustitiam
est lege naturali prohibitum, ex illo
generali, & per se noto principio ab
omnibus admissio, alterum non lædere:
ergò quærere delicta occulta nulla
præcedente infamia lege Divina, &
naturali est prohibitum maiorem pro-
positionem huius syllogismi probo sic:
quia lædit, aut saltem diminuit fa-
mam proximi, quam per peccatum
secretum non dum perdidit, sed eam
iusto titulo retinet, quia vnusquisque
est

Frag. 1. p.
1.5. disp.
12. num.
192.
Miranda
de ordin.
iudic. q. 6
art. 4.
conc. 2.
pag. 144
Les. 1.2.
c. 29. dub.
15. num.
133.

est possessor bonæ famæ, nisi contrarium probetur: ergo cum peccatum est secretum, & non diffamatus peccator possidet bonam famam, sed qui inquit tale peccatum secretum, & deducit ad processum extrahit illud de statu secreti, & occulti ad statum notorii, & publici: ergo privat possidentem sua fama, qua per peccatum secretum non perdiderat, neque perdere debet, quia peccare secreto non est tantæ malitiæ, ac infamiæ quantæ est peccare publicè, & coram omnibus, est enim fama à fando dicta, & de peccatore occulto benè fantur homines, & ideo famam retinet, & qui cum infamaverit contra iustitiam, & legem naturalem operabitur.

24 Quod secundo probatur, & præcedens ratio confirmatur, quia iudex non minus peccat inquirendo peccata occulta, quam quilibet alius; sed alius qui inquireret peccata aliena in re gravi peccaret mortaliter contra charitatem, non minus quam qui apperiret epistolam sigillatam, ut docuimus supra, & si peccatum publicet peccabit etiam mortaliter contra iustitiam cum obligatione restituendi famam sub pœna eiusdem peccati per se, & regulariter loquendo, ut docet D. Thom. & cum ipso omnes Theologi, etiam si peccatum sit certum, & verum diffamans dixerit, quia male, & iniuste dixit, quia traduxit illud de secreto in publicum, per quod fuit peccator secretus, & occultus diffamatus, ut etiam docet idem Sanctus Doctor. Maior huius discursus probatur, quia iudex, aut prælatus ex eo quod sit iudex non habet potestatem ad inquirenda peccata secreta: ergo si hoc fecerit non minus peccabit, quam quilibet alius; probo antecedens, quia si aliquam haberet esset potestas publica, & à iure concessa, sed neutram habet; non publica, quia non datur ei per facti, seu peccati publicam infamiam, aut clamorossam populi insinuationem, neque per denuntiationem, aut accusationem partis, non item concessa à iure, quia ius nō dat talem potestatem, quinpotius prorsus eam iudicibus tollit in locis iuris supra citatis.

25 Tercio probatur conclusio quoad illam partem, qua diximus esse prohibitum Iure etiam Divino positivo ex supra citatis testimonijs, ex quibus constat tanquam ex documento facti esse Dei præceptum, & doctrinale documentum non posse iudicem procedere contra peccatorem occultum, sine prædictis conditionibus, vel ad minus ex illis testimonijs convincitur, ut omnes affirmant debere procedere iudicem præcedente infamia sufficienti, non vero ex particulari scientia ad inquirenda delicta, quia nulla scientia potest esse tam certa, & infallibilis, sicut scientia Dei, qui omnia habet præsentissima, & tamen ad homines, & iudices instruendos, noluit sine diffamatione procedere contra Villicum, & contra Cain, Adamum etiam, & cæteros: ergo est de Iure Divino, vel ei valde consonus hic modus procedendi, unde bene dicunt Fragoff. & Miranda quod processus aliter factus etiam si postea adsint testes delictum attestantes est omnino nullus, quod probat ex pluribus iuris prædictis interpretibus, ut speculat. & alijs.

26 Ex hac autem generali doctrina aliqui excipiuntur casus, in quibus licet iudici immo, & tenetur inquisitionem facere de aliquo crimine nulla præcedente de eo infamia, quos refert Miranda. Primus est quando crimen vergit in perniciem publicam, & grave damnum reipublicæ, ut est crimen læsæ Maiestatis divine, vel humanæ, quale est crimen hæresis, proditio civitatis, crimen nefandum, & Navar. præter prædicta alia exprimit crimina, cuius modi sunt latrones, numorum falsarii, striges, fascinatores, & alij similes, qui & generaliter omnia illa crimina, quæ vergunt in perniciem reipublicæ, & queri etiā si sint secreta, & revelari possunt, immo & ea scientes tenentur, & hoc verum esse docet etiam respectu sacerdotis, qui absque periculo incurrendæ irregularitatis, potest & tenetur revelare iudici, faciendo ordinariam protestationem, quod non habet intentionem quod procedatur ad sanguinis effusionem, quidquid postea resulter, ut ex pluribus ibi probat iuris

Supra q.
preced. n.
16.

Fragoff.
ubi prox.
n. 190.
Speculatio-
tor c. in
quisitio-
nis Gigas
de crimine
læsæ
maiest. l.
1. q. 9. n.
3.
Miranda
dist. q. 6.
art. 6.

Navar.
in man.
c. 18. § 8.

Supra tit.
de off. d.
leg. n.
243.

D. Thom.
2. 2. q. 62
ar. 2. &
eadem p.
q. 73. a. 1

Supra hic
n. 22.

Sotus in d. rele. mem. 2. q. 7. pa. 17. Navar. c. 18. cil. c. 8. q. qui. bus addo. Ex c. pœnitent. 1. c. 2. de pœnitent. diff. 3.

ris textibus, immo docuit Sotus, quod confessarij monere pœnitentes in confessione confitentes peccata huiusmodi, ad quæ perpetuanda socios habuerunt, ut eos denuncient, quem sequitur, & citat Navarrus, & addit confessores non admonendo ita peccant, sicut etiam absolvendo nolentes denunciare, sicut ipsi non denunciando, quia absolverent in pœnitentes contra ius divinum, & humanum, quod probat ex iure. Adde tamen denunciandos esse, si emendari non fuerint, quia in his casibus intenditur reipublicæ salus, & indemnitas. Huins doctrinæ rationem adducit Miranda dicens, quod quamvis prædictam servare formam inquisitionis sit de iure, & præcepto naturali, & divino, tamen non est de genere illorum præceptorum, quæ sub dispensatione non cadunt, cuius modi sunt præcepta Decalogi, sed dicit, quod per quandam interpretationem, quæ à Doctoribus nuncupatur *Æpicheia*, potest Papa dispensare.

27 Sed hæc ratio probationis mihi minime placet, quia Papa in nullo casu potest dispensare in eis, quæ sunt de iure divino, & naturali, tum quia est inferioris potestatis, & non potest inferior dispensare in superioris lege, tum quia, quod est de lege naturæ, est rationi conforme, sed circa id quod est rationi conforme non potest fieri relaxatio, quæ fieret in dispensatione, est enim dispensatio legis relaxatio, ut docet Sylvester, Sotus de iustitia, & iure, quia sicut legis interpretatio, sic & dispensatio solius est legislatoris. Quare relicta ratione Patris Ludovici de Miranda, efficacior videtur, quod quoties concurrunt duo præcepta sive positiva, sive naturalia, aut divina, quorum utrumque non potest servari, cessat illud, quod minoris est ponderis, & vigoris, ut impleatur quod fuerit maioris ponderis, quod patet tam in naturalibus, quam in moralibus, naturaliter enim videmus aquam sursum ascendere, quando per fistulam aer ipsius fistulæ attrahitur, ne detur vacuum in natura, quia hoc magis cedit in bonum univærsi, quam quod aqua conservet suum locum inferiorem; & sic cessat natura-

lis melinatio, & per fistulam sursum ascendit, item in moralibus lege naturali prohibitum est homicidium, quia est contra legem naturalem homini adimere vitam, sed quando concurrat aliud præceptum naturale fortius, & maioris ponderis, scilicet, conservatio propriæ vitæ, aut salus reipublicæ licitum est, & rationi naturali conforme hominem occidere propter maius bonum, & in alijs sexcentis exemplis idem reperies; sic ergo in nostro casu secundum legem naturalem fama proximi est conservanda; sed si ex eius conservatione sequatur violatio alterius præcepti fortioris, & maioris ponderis, quale est bonum religionis, aut reipublicæ salus, tunc licitum est, immo, & necessarium post ponere famam proximi pro bono publico, & totius corporis, sicut necessarium est resicare membrum putridum corporis in bonum totius corporis, quia membra sunt propter corpus: ergo corpus membris est præferendum, iuxta commune proloquium: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*, & ob hanc rationem possunt inquiri crimina, quæ sunt in perniciem reipublicæ, etiam si sint occulta, quia bonum commune præponderat bono particulari.

28 Secundus casus est, quando crimen vergit in notabile præiudiciū tertiæ personæ, etiam si sit occultum potest fieri de eo particularis inquisitio inquirendo de delicto, & delinquente; non quidem in vindictam criminosi, sed in defensionem innocentis (unde non tenet hæc regula, quando iam maleficium non admittit evitacionem, quia præteritum est) quia in hoc casu præponderat defensio innocentis, à iudice procurada vitæ, aut famæ criminosi. Quare iudex secreto sciens ab aliquo tabellione confici scripturas falsas potest inquirere de hoc crimine, etiam si non præcesserit infamia: aut aliquem esse paratum, ad quodlibet falsum testificandum, aut tutorem disipare bona pupilli, si sciverit iudex potest circa hoc facere inquisitionem, ut probant communiter ex iure, & sic generaliter in alijs similibus casibus, & in alijs in quæstione præcedente notatis, ex doctrina

L. penul. c. de procurat. & in l. nulli c. de testibus.

na

na Soti, & Mirandæ, Fragossi, & Lesij in locis citatis, in quibus casibus nō est necessaria aliqua dispensatio, sed tantum in dubijs à doctis consilium accipere, & ratio iam est tradita, quia præponderat bonum reipublicæ, & iustitia innocentis famæ nequam, & facinorosi hominis.

29 Ex quibus ad primū argumentū respondetur, cōcessa maiori, distinguendo minorem, sed quod iudex non procedat per modum inquisitionis, si non præcedat infamia præcipitur per ius ecclesiasticum tanquam naturale, & divinum explicans, & commendans, ex quo evidentè colligitur qualiter, & quando iudex debet procedere contra excessus subditorum, ut dicit textus, concedo minorem; quare prædictus textus qualiter, & quando potius commendat prælatis ius naturale, & divinum exempla adducens ex Scriptura, & formam præscribit, quam aliquod novum præceptum imponat.

24. de ac.
cusationi.
bus.

30 Ad secundum respondetur distinguendo maiorem: sunt immutabilia præcepta naturalia sic in communi considerata, quatenus naturalia sunt, concedo maiorem; considerata vero in particulari sunt immutabilia adveniente alio præcepto etiam naturali magis forti, nego maiorem, quia tunc ipsamet naturæ lege, cessant præcepta minus fortia, & cessat etiam eorum obligatio, ut dictum est, & sic distinguo etiam minorem, mutabilis est à potestate humana nego minorem, ab alio præcepto etiam naturali fortiori, & nobiliori concedo minorem, ut explicatum est supra, & nego consequentiam, ad factum Gregorij iam diximus supra.

Supra hic
n. 17.
Supra hic
n. 19.

31 Ad tertium respondetur concedendo in pluribus præceptis divinis, quæ quoad substantiam fuerunt à Deo imposita, ut in exemplis traditis in argumento, dari accidentalem modum circa eorum adimplectionem qui fuit ab Ecclesia determinatus, ut patet in festorum observatione, quorum præceptum est divinum, & naturale in præcepto Decalogi tertio expresso, ad exhibendum Deo debitum, honorē, in quo Ecclesia dispensare non potest, tamen quoad modum, & de-

terminationem temporis in quo obliget hoc præceptum, nempe in diebus Dominicis, & festis Domini, & Sanctorum specialibus pertinet ad Ecclesiam, in quo potest dispensare, aut dies ipsos festivos, & Dominicos mutare, ut docet Azor; at in modo procedēdi circa delicta secreta, quæ non sunt in perniciem reipublicæ est de ratione, & de substantia iustitiæ ille procedendi modus, nē lædatur fama proximi, in quo Ecclesia dispensare non potest, quamvis possit determinare aliquas circumstantias non ingredientibus substantiale præcepti.

32 Ad quartum argumentum respondetur iuxta ea, quæ diximus supra, nam si fuissent frequentissima, & sceleratissima hominum crimina, quibus respublica turbaretur, non possunt non inducere infamiam, & clamorosam insinuationem, vel si essent in perniciem reipublicæ, iam diximus posse iudicem procedere ea inquirendo etiam si secreta essent, ob rationem traditam citato numero, cæterum si essent secreta peccata, & alias non cederent in notabile reipublicæ nocumentum, sed ipsos auctores, & eorum conscientias gravantes, & vulnerantes non possent manifestari per modum inquisitionis, sed tantum fraternaliter corrigi, & Deo vindicta relinquenda, quia in Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, omnia emendare non possunt, nec Papa dare legem ad lædendam subditorum famam, cuius dominus nō est, cuiusque paterentur iniustam læsionem, si eorum secreta peccata faceret iudex de occultis publica, quod non patitur naturalis ratio. Ad confirmationem respondit præsens quæstio.

Supra n.
26.

QVÆSTIO III.

*An detur alius modus licitus procedendi
contra delicta præter modum
inquisitionis?*

33 **P**RO Parte negativa sit primum argumentum, nam si posset alius procedendi modus reperiri contra peccata, vel esset per denuntiationē, vel per accusationem, sed non licet in foro animæ pro;

procedere per aliquem ex his modis: ergo non datur alius modus licitus procedendi, maior constat; & minor quoad primam partem probatur 1. quia denunciatio, quæ est delatio criminis iudici facta regulariter fit prava intentione ab aliquo secreto inimico non certè moto zelo iustitiæ in bonum reipublicæ, sed potius odio, & mala voluntate orta, aut ex invidia aut vindicta contra denunciatum, ex cuius vicioso animo, & prava voluntate resultat similem denunciationem fieri cum peccato mortali contra charitatem, ut docet D. Thom. quia prohibitum est denunciare, quando ex charitate denunciatio non procedit: ergo ex hac iniusta denunciatione nō licet iudici procedere, nam aliàs concurreret cum peccato ipsius denunciantis, quia ut docet Diana, & est communis cooperari peccato alterius est peccatum.

Probatur secundo eadem minor, quia in his denunciationibus regulariter denunciatur peccata secreta proximi, sed iudex non potest procedere contra peccata secreta, ut in præcedentibus est probatum: ergo iste modus procedendi non est licitus. Et confirmatur nam sic denunciatus non prius correxit denunciatum, ac pro inde nō servavit ordinem ab Evangelio præceptum, & præscriptum, unde ex hoc capite etiam peccat contra charitatem, & formam fraternæ correctionis, quod autem non præcedat regulariter talis correctio constat experientia, sed potius absconditè, & quasi furtivè fiant tales denunciationes: ergo iudex non potest procedere ex huiusmodi denunciatione.

Probatur tertio, quia denunciator non tenetur dare denunciationem in scriptis, ut docet D. Thomas, ut tenet communis praxis, & sic non firmat, nec datur nomen denunciatoris, ac proinde ei probatione non incūbit, neque in aliquo damnatur si fiscalis in probatione deficiat, qui sumit onus, & opus denunciatoris, sed hæc omnia sunt illicita, & contra iurisdictionem: ergo huiusmodi denunciationes à prælatis, & iudicibus admitti non debent. Maior constat, & minor probatur, cum antiquis, cum novis Auctori-

bus: Plinius nam Præfectus in Hispania cum esset, sic dicit: *Sine Auctore vero proposito libello nulla crimina locum habere debent nam pessimi exempli nec nostri sæculi est: ex lege nova etiam probatur Regni nostri, in qua præcavetur ne detur coram iudice delatio nisi in scriptis, & hoc comparè te delatore, & dante fideiussorem ad iudicis satisfactionem probandi delictum denunciatum, & refert Curia Philippica, præterea est ita sancitum per quandam pragmaticam, quam refert Præsses Granatensis, in quodam defensario edita anno 1623. Et Iulius Clarus idem docet sic dicens: *Neque in hoc attenduntur notificationes factæ extra iudicialiter, nec aliæ, quæ sunt in certo auctore, & supresso nomine notificantis, nam super huiusmodi notificationibus prohibitum est procedere, etiam si in eis essent nominati testes de delicto, ipso delicto informati, & si super eis fieret processus esset ipso iure nullus. Idemque docet Solorçanus cum innumeris Auctoribus, & textibus: ergo modus procedendi ex mera denunciatione non debet admitti, & exerceri à iudicibus. Et tandem quam vituperabile sit delicta proximi denunciare, & quanto Deo displiceat, constat etiam ex Scriptura, ubi habentur verba hæc: *non eris criminator, nec susurro in populo, non stabis contra sanguinem proximi tui: ego Dominus: ubi non minus prohibet hanc criminationem, & susurationem, quam alia ibi peccata contra præcepta Decalogi, & nomine suo firmat.***

Deinde quoad secundam partem probatur minor, quia accusator criminator est, quod præfatum testimonium damnat, & prohibet, rursus, quia accusatio regulariter proponitur ab accusatore cum animo summendi vindictam contra accusatum, quod omnino peccatum est non solum contra consilium Evangelij, sed etiam contra præceptum in illis verbis: *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos, ubi Caietanus explicat dicta verba non solum continere consilium, sed etiam præceptum dimittendi inimicis iniurias: ergo accusare offenso-*

Plin. l. 10. epistol. 5.
L. 3. tit. 13. & 15. alias l. 2. recipi.
Curia p. 3. d. 8. del. acusador. Iul. Clau. l. 5. d. 5. final q. 4. n. 3.

Solorç. in polit. l. 5. c. 10. d. fol. 842.

Ex Scriptura Leuit. c. 19.

Matthæ. c. 5. C. accu. lasti 8. de accusato.

D. Thom. 2. 2. q. 58. a. 2.

Diana, p. 3. tract. 6. ref. 45.

D. Thom. loco prox. cit.

Ad Rom.
cap. 12.

rem non est illicitum; & confirmatur, quia in nostro iure gravis poenitentia imponitur accusatoribus, maxime calumniantibus, sed in quolibet accusatione multum involvitur calumnia: ergo accusare non licet accusatori vindictam petenti contra inimicum, quia vindicta Deo iusto iudici relinqui debet iuxta illud: *Relinqui te mihi vindictam*: ergo procedendum non est etiam neque per viam accusationis.

In leg.
Manich.
c. de hære.
L. 2. c. de
apostat. s.
C. 2. de hære-
ticiis, &
c. non nul-
lis de iu-
deis, & Sa-
rracen.

34 Ad quaestionem respondeo sequentibus assertionibus, quarum sit. Prima, in omnibus criminibus à quo- cumque cognitis, & quantumvis secretis præter sygillam sacramentalis confessionis, facienda est denunciatio Tribunali Inquisitionis, quando sunt contra Fidem Catholicam, & contra usum, & rectum modum procedendi ipsius Sanctæ Inquisitionis, etiam si delatans, aut denuncians probare non possit. Hęc conclusio, quæ ab omnibus est admittenda, probatur utriusque iuris textibus, immo, & lege naturali tenemur, & ratio redditur, quia crimen contra Religionem in omnium iniuriam devolvitur, ac proinde omnibus commendatur vigilantia contra hostes publicos, quales sunt hæretici. Deinde quia hoc præcipitur in ædicto DD. Inquisitorum, scilicet, quod sciens, aliquem esse hæreticum, vel aliquod delictum ad eorum forum pertinens commisse (quæ autem delicta hæc sunt non est huius loci disquirere, videatur summa operum Dianæ D. deferat infra certum

Cum v. In
quisitorii
iurisdic-
ti. in qua de
licita.
Dian. p. 4.
tr. 5. res. c.
26. p. 3.
tr. 5. res.
95. d. no-
randum.
Suarez de
Fide disp.
20. sect. 4.
Dian. p. 4.
tr. 5. res.
41.
Dian. p. 1.
tr. 4. res. 5.
Peña, p. 3.
n. 111. cõ.
160.

tempus sub poena excommunicationis sic Diana; pro qua obligatione extat etiam decretum, seu præceptum Romanæ Inquisitionis perpetuum, & semper durans, sicut lex Canonica, ut docet Suarez, & ipse Diana, à cuius præcepti obligatione nulla excipitur persona. Quare vxor maritum, frater fratrem, & filius patrem hæreticum denunciare tenetur, ut ex Peña, Santarello, & alijs tradit ipse Diana. Hanc autem denunciationem faciendam esse, absque eo quod præcedat correctio fraterna, ut communior, & verior tenet sententia, tam quia parum, aut nihil spei haberi potest, quod hæreticus ab auctoritate Ecclesiæ correctus, ut contumax corrigatur, aut convertatur alicuius privatae personæ correctione; tum

etiam, quia hæc correctio non fit præcipue in bonum ipsius hæretici, sed potius in bonum aliorum fidelium, in quorum perniciem facile serpit hæc pestis tam periculosa, sic Sotus cum D. Thoma docet protinus denunciandum esse Inquisitionis Tribunali, quavis verum est, & docet D. Thom. in dict. art. 7. (nisi quis firmiter se posse hoc malum impedire per simplicem admonitionem) sic etiam docet Fragoss. plures pro hac doctrina, & conclusione referens, docet etiam Lessius, statim denunciandum vide Ledesm. in simili.

35 Hęc eadem conclusio extendi debet ad omnia alia crimina, quæ vergunt in perniciem reipublice, cuius exemplum ponit S. Thomas ibidem in proditore, aut in eo, qui vult tradere civitatem, quæ statim sunt denuncianda sine præcedenti correctione, & in alijs similibus, ut iam notavimus, quia in his casibus, ait, frater non solum peccat in te, sed in alios, quamvis verum est, quod Doctores dicunt de aliquibus peccatis etiam ad inquisitionem pertinentibus, quod si sit spes emendæ debet peccator corrigi, ut blasphemus sic Azor Sanchez Ledesma, & alij, quos citat Fragoss. à cuius denunciatione non excusatur aliquis ex eo, quod non possit delictum probare, quod docebat quædam opinio, quæ iam ab Alexandro III. est damnata, inter illas 45. propositiones quæ in numero est 5. & ab Innocentio XI. damnatio fuit iterum confirmata ab illo anno 1665 ab isto anno 1679. & inter damnatas sic se habet: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.* De ratione namque, & obligatione denunciantis non est probare crimen, sed tantum iudici notum facere, ut procedat ordine iuris illud investigare speciali inquisitione, iuxta ea, quæ dicta sunt, & amplius explicabitur.

36 Præiacta tamen conclusio secundum aliquos auctores limitationem admittit in aliquibus casibus, ut quando vxor videt, & scit sola maritum comedere carnes diebus prohibitis sine vlla causa, aut facit alios actus hæreticales, & prudenter timeret ab

Sotus in
d. relect.
memb. 2.
q. 4.
D. Thom.
2. 2. q. 33
& q. 70.
ar. 7.
Fragoss. p.
1 disp. 12
p. 5. pag.
540.
Less. l. 2. c.
3. dub. 2.
nu. 10. de
iust.
Ledesm. p.
2. summ.
tr. 8. cor-
clus. 8. di-
sc. 2.

Azor l. 1.
l. 9. c. 28.
q. 7.
Ledesm. t.
2. tr. 1. c.
9. fin. in
summ.
Frag. ubi
prox. nu.
153.

Frags. ubi
prox. n.
158.
Penn. p. 1
q. 53.
comm. 78.
fol. 398.

ab eo interficiendam, si illum denunci-
ciet, in tali casu denunciare dicit Fra-
gossus referens alios non teneri, &
pro hac sententia refert Penna in
directorio inquisitorum, hoc ta-
men mihi irrationabile videtur, quia
licet concedamus, in tali casu eam
non omittere denunciare, ut illi fa-
veat, sed ut sibi vitæque suæ consu-
lat, si enim omitteret ei favendo simul
cum ipso esset hæretica, hæresi con-
sentiendo, ad hoc ut teneatur sufficit
teneri potius consulere Dei honori, &
reipublicæ bono, quam suæ vitæ, quia
quando instat præceptum superius
cessat inferius, & præceptum occu-
rrendi publico malo in re tan gravi,
fortius videtur, quā præceptum occu-
rrendi particulari malo, quapropter si
scio fratrem, aut amicum meum, seu
quemlibet alium esse determinatum
tradere, aut incendio dare civitatem,
teneor ex vi naturalis legis, sub peri-
culo etiam mortis denunciare; sicut
supra diximus cum Molina, Caieta-
no, & cum communi non posse ali-
quem revelare secretum, etiam si
mortis metu concutiat in reipubli-
cæ perniciem, quia eius membrum
est; sed non revelare, aut denunciare
crimen hæresis est maximè in perni-
ciem reipublicæ: ergo eadem ratione
tenetur: probo consequentiam: quia
quamvis denunciare est positive age-
re, & tacere, sit agere negative, ta-
men quando instat idem præceptum
eadem tenetur obligatione denuncia-
re ac secretum silentio retinere, unde
falso nititur fundamento Fragoss. in
eo quod dicit esse humanum præcep-
tum, quod non obligare cum tanto
detrimento, non negatur, quia hoc
præceptum non fundatur in inquisi-
torum edicto, in quo tantum addunt
pœnam excommunicationis, sed in
præcepto naturali, & Divino, iuxta
illud Luc. Si quis venit ad me, & non
odit patrem suum, & matrem, & ux-
orem, adhuc autem, & animam suam non
potest meus esse discipulus. Sed quia ego
non audeo non probabilem iudicare
contrariam opinionem, si casus evenie-
rit, consulat in confessione confesso-
rem doctum, ut consilium inveniat,
& modum liberandi, & à damno rem-
publicam, & à morte uxorem, quæ

Supra tit
de off.
iud. de
leg. n.
247.

Luc. cap.
14.

facile poterit in tuto se ponere, & de-
nunciationem facere, tacere namque
periculosum iudico, nec est simile
exemplum, quod tradit ex Sanchez,
dicente non peccare remigantes metu
mortis contra Christianos, quia ex
hac remigatione non sequitur com-
munis reipublicæ perniciēs, & quia
aliàs alij remigarent.

Sanchez
l. 9. disp.
31. a. 5.
de matro.

37 Sit secunda conclusio: quam-
vis ex terminis, & per se aliquando
sit licita denunciatio, & ex ea possit
procedere iudex, tamen regulariter
est peccatum mortale denunciare cri-
mina secreta reipublicæ nihil, aut pa-
rum perniciofa. Prima pars huius cō-
clusionis, scilicet, quod sit licita de-
nunciatio delictorum, quæ non sunt
omnino occulta, quia de his iam ne-
gavimus posse fieri denunciationem,
aut inquisitionem quæst. præcedent.
sed de alijs, quæ possunt probari pro-
batur 1. auctoritate Doctorum inter
quos Iulius Clarus, qui probat non
solum officiales ad id deputati, ut
olim deputabantur, & hodie syndi-
cus, aut fiscalis, ut docet, sed etiam
quilibet de populo, dummodo non sit
religiosus, alienum enim est ab eccle-
siastico statu has facere denunciatio-
nes, & in republica valdè murmura-
tum, & scandalosum in his malitijs
clericos, quanto minus monachos
versari, ut etiam dicit Iulius, hanc
etiam docet Laiman, quamvis nemo
sit obligatus denunciare crimen non
perniciosum, sed clariùs Lessius, sic
dicens: si publicus officialis, vel alius
denunciet iudicialiter, & testes, vel
indicia significet, hæc Lessius se refe-
rens ad Iulium Clarum.

Quæst.
præced. n.
22.
Iul. Clar.
l. 5. q. 7.
in præf.
crim. do-
ct. n. 4.

Laim. l. 3.
traff. 7. c.
3. n. 6. de
iust.
Lessius l.
2. c. 29.
de iust. 17.
iust. n.
147.

38 Probatum secundo eadem
conclusio ex usu, & consuetudine
communitè recepta, quidquid sit de
iure communi, nam iudices, tam ec-
clesiastici, quam seculares consuetum
habent admittere quemlibet accedē-
tem ad iudicem, & denunciantem
delictum alterius in sui iniuriam, vel
alterius factum, ex quo iudices de fa-
cili procedunt sumptis debitis indi-
cijs, cuius practica est, notificare,
quod Titius in tali die commisit hoc
maleficium, & esse de eo informatos
Petrum, & Ioannem, &c. Neque te-
netur denunciator ulterius aliquid fa-
cere,

Iul. Cla.
ubi præf.
n. 9.

Sylu. v. inquisitio 4. 5. & 10. D. Thom. 2. 2. q. 67. a. 3.
 cere, ut dicit Iulius referens alios prae-
 cticos, vide Sylvestrum doctē, ut solet,
 super huiusmodi denunciatione
 loquentem, confirmatur ex D. Tho-
 ma dicente, quod in denunciatione
 non requiritur accusatio, quia non in-
 tenditur punicio, sed emendatio pec-
 catoris, ubi non damnat, sed potius
 approbat denunciationem ex debito
 fine factam: ergo ex se, seu ex termi-
 nis denunciatio iudicialis debito fine
 facta est licita, & non solum à iudi-
 cibus, sed etiam à Doctoribus ad-
 missa.

39 Secunda pars conclusionis
 probatur, quia in huiusmodi denun-
 ciationibus deficit regulariter debitus
 finis à D. Thom. explicatus, nempe
 emendatio peccatoris, ad quam ex
 charitate denunciator debet moveri,
 sed praedictae iudiciales denunciatio-
 nes non fiunt sub hac intentione, &
 hoc intento fine: ergo non sunt pec-
 caminose factae, & cum sit in mate-
 ria gravi, quia grave damnum de-
 nunciati accipiunt in eo quod contra
 eos procedatur stripitu iudicali, cum
 damno non solum famae, sed etiam
 bonorum temporalium. Maior pro-
 batur, quia si istae denunciationes fie-
 rent debito fine, & sana intentione,
 vno ex duobus modis fierent, nempe
 aut per denunciationem Evangelica-
 m, aut Canonicam; sed denuncia-
 tiones, quae regulariter fiunt nullo ex
 dictis modis fiunt, nam denunciatio
 Evangelica, quae tantum fit ad lueran-
 dum fratrem, praesupponit fraternam
 correctionem, secreto factam, & ante
 quam Ecclesiae denunciatur, & requi-
 ritur etiam adductio testium, casu quo
 hac etiam circumstantia sit necessa-
 ria, ut habetur in Evangelio, nec re-
 gulariter servatur forma requisita in
 denunciatione canonica, & à iure
 praescripta, quae nihil aliud est quam
 manifestatio peccati ad illud evitan-
 dum, si est in procinctu, ut fiat, vel si
 est iam commissum, & est periculum
 reincidentiae, ad refrenandum illud ne
 ulterius serpat, haec etiam exigit prae-
 viam monitionem, & per eam proce-
 ditur ad damnum publicum evitan-
 dum, vel damnum particulare remo-
 vendum: ergo denunciatio, quae vno
 ex his duobus modis non fit, nec est

Evangelica, nec canonica, ut recte do-
 cet Fragossus, in quibus denunciatio-
 nibus iudex procedit de plano, ut
 aiunt non servato iuris ordine, sed
 simpliciter intenditur emenda in de-
 nunciato, & ut malum reipublicae evi-
 tetur, quae denunciatio magis debet
 fieri maxime in religionibus praelato,
 ut patri quam iudici, patris namque
 officium superioribus maxime Epif-
 copis datum est, unde dicit de ipsis
 Sacrosancta Synodus Trident. *Vbi-
 que se patres, & pastores esse meminerint, &
 quod erga suos paternam curam gerant,
 & quod iudicium sit cum lenitate:* er-
 go iudices emendationem peccato-
 rum tantum attendentes, ad eos causas
 praeter istum finem deferri à denun-
 ciantibus minime debent.

40 Tertia conclusio, praxis;
 procedendi ex denunciationibus fa-
 ctis ab officiali, vel alio particulari in-
 quirendo delictum si circumspicte, &
 secundum leges fiat processus, non est
 dampnanda, hanc conclusionem ponit
 Lessius, quam probat primo, quia est
 praxis cum praedicta limitatione iu-
 dicum saecularium in omnibus penè
 provinciis, & maxime per Italiam re-
 cepta, ut testatur Iulius Clarus, & à
 Summo Pontifice, & Episcopis non
 reprobata: ergo est licita praecipue in
 gravibus delictis, & probant etiam
 utriusque iuris Doctores, ut Barthol.
 speculator Alciatus, & alij, quos re-
 fert Lessius, quamvis alij contrarium
 sentiant. Deinde probatur ratione,
 quia ut supra probatum est, praecedē-
 te infamia potest & debet iudex, &
 praelatus facere inquisitionem super
 aliquo delicto, sed noticia data à de-
 nunciante, cum sufficientibus indicijs,
 & ubi denunciatus est homo sanae in-
 tentionis, & honestae vitae, aequivalere
 infamiae, & clamorosa insinuationi, &
 est velut semiplena probatio: ergo
 tuto conscientia potest iudex proce-
 dere inquirendo testes super praefato
 delicto.

41 Secunda pars conclusionis;
 quae fundatur in auctoritate contrarię
 sententiae, probatur, quia ut diximus
 in praecedenti conclusione, praedictae
 denunciationes sunt valde periculo-
 sae, solentque fieri ab hominibus in
 republica perniciosissimis ex pravo
 ani-

*Frag. ubi
 prox. d. n.
 143.*

*Scff. 25. c.
 17. & scff
 23. c. 1.*

*L. scff. d. 1.
 2. c. 29.
 dub. 15.
 n. 132. de
 iust. & iur
 re.*

*Barth. l.
 2. d. si pu-
 blico ad
 l. iul. de
 adulter.
 Alciatus
 c. 1. de off.
 iud. ord.
 Supra hoc
 cap. n. 11.*

*In Evan-
 gel. Matth
 c. 18.*

animo, & ex odio, aut invidia moti, in quo diximus eos peccare mortaliter: ergo iudices ne eorum peccatis cooperentur tota debent circumspectione attendere, quo zelo, & quo animo veniant denunciare necnon considerare debent, qualitatem, & gravitatem delictorum an sint reipublicæ nociva, & cognoscentes horum suffronum animum depravatum potius eos acriter obiurgare, quam facile ad denunciandum admittere, & hoc quidem confirmant, & illustrent quidam textus ad hoc facientes primus sic dicens: *Nihil nocendi cupiditati fiat, sed omnia consulenda charitate, ita formidetur Vltio cognitoris, ut nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter, quia & plectendo, & ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur, & paulò inferius concludit: sine severitate, sine lenitate non nisi officium dilectionis impleatur, sic August. in Decreto relatus. Et alibi alius textus sic præscribit: Non oportet eos à iudicibus Ecclesiæ audiri ante quam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, quo ve merito, si pro Deo, aut inimicitia, vel odio, vel cupiditate ista præsumpserit necne: sic Papa Evaristus Episcopus Egypti, ut refertur in eodem Decreto. Calixtus Papa prosequitur, advertendo quod ad accusandum viles personæ non admittantur: caveant ergo iudices non solum ecclesiastici, sed etiam non minus sæculares, coram quibus frequentius prædictæ denunciationes deferuntur ne sint faciles in eos admittendo, & serio curent, ut curare debent, ut ministri, maxime tabelliones, qui proprii lucri, & interesse avidi, non solum omnes venientes denunciare admittunt liberenter, sed potius denunciatores propria diligentia, ut contineantur intra limites iustitiæ, & in timore Dei, ne tot. & tanta committantur peccata ab hominibus vitiosioribus reipublicæ contra charitatem, & iusticiam secreta, & pravi momenti delicta denunciando, quo malo ut notat Les. pax reipublicæ turbatur, & inimicitia, & odia generantur.*

42 Quarta conclusio, licitum est iudici imò, & necessarium accusationem admittere, ex qua ab instantia

partis accusantis debet ad delicti indagationem procedere examinando testes ab ipso accusatore præsentatos: sic tenet communis praxis, & docet Less. qui alias ponit ex communi doctrina conditiones, seu solemnitates, quæ in accusatione debent concurrere, 1. ut fiat in scriptis, 2. ut exprimaturn quando fuit commissum crimen, scilicet, quo die, mense, & anno, vel omisso die si in memoria non habeatur, 3. ponitur nomen accusatoris, & accusati, 4. species delicti, sexto inscriptio accusantis, quamvis possit fieri absque eo quod firmet accusator, si advocatus firmet, vel eo etiam omisso si notarius, aut tabellio, accepta accusatione verbaliter facta statim in scriptum redigat, species seu qualitas delicti est omnino necessaria, quia super ea fundatur accusatio, adeo ut si omittatur accusatio sit nulla, finis autem accusationis est publica vindicta ad exemplum populi, ut omnes ab huiusmodi criminibus sibi caveant, de accusatione vide D. Thom. in 4. articulo.

43 Facta autem prædicta forma accusationis accusator suscipit in se onus probandi, & in hoc differt à denunciatore, qui probare non tenetur, probatio autem constare debet ex duobus testibus simul cum accusatore, ut ad capturam procedatur, quæ dicitur semiplena probatio, sic disponitur per leges Regni, & tradit cū ipsa Glos. Curia Philippica, ubi notandum ex his quæ tradit Les. & ipsa Curia quod accusator potest ab accusatione desistere ante quam accusatus sit in carcerem detentus, aut diffamatus, & si intra triginta dies à die accusationis desistat, etiam sine consensu ipsius accusati, sed eo consentiente etiam elapsis his diebus; quia iam accusatus videtur cedere suo iuri pertinēti ad eius defensionem, excepto in quibusdam gravioribus delictis, ut læsæ maiestatis, fugæ à militia, aut furti in Ecclesia facti, ut disponunt ipse leges.

44 Circa personas autem, quæ accusare possunt, dicimus cum cōmuni Doctorū non omnes posse, nam imprius mulier accusare nō potest, nec minor 14. annorū, nec infamis, nec falsus testis, nec qui fuit ad hoc subornatus, nec qui fecerit, & non perfecit duas

Less. d. lib.
2. dub. 19
n. 131.

D. Thom.
2. 2. q. 68

L. 27. Gl.
1. tit. p. 7
Curia 3.
p. d. n. 1.

In decret
causa 23.
q. 5. c. 4.
fin.

2. q. 7. c.
si qui
sunt 17.
Calixt.
ibi c. quæ
rendū 18

Less. d. l.
2. c. 29.
aub. 15. n.
131.
Idē Less.
ibi c. 3.
aub. 1.

accusationes vsque perficiat, nec nimis pauper, quia non potest si defecerit in probatione solvere expensas, ex quo deducitur iniustam esse practicam de non sumendo confessionem à reo, nisi purgando expensas, nec cōplex in ipso delicto de quo fit accusatio, nec libertus potest accusare libertatorem; nec filius, aut nepos patrē, aut avum, nec frater fratrem, nec famulus dominum, excepto crimine lesæ Maiestatis, maxime Diviæ, nec ille qui accusatus est de aliquo crimine accusatorem, donec finiatur prima contra se facta accusatio excipitur si accusator incursum fuerit in aliud crimen maius eo, de quo ipse accusaverat, omnes isti accusare non possunt, nisi de propria iniuria sibi, vel suis facta vsque ad 4. gradum parentelæ, unde mulier potest accusare homicidam sui mariti, & satisfactionem à iudice petere, itē nec clericus potest accusare laicum de aliquo delicto pertinente ad vindictā publicam, quamvis non habeat impositam pœnam sanguinis, ut habetur ex nostro iure, nisi in prosecutione propriæ, aut suorum, aut Ecclesiæ iniuriæ, ut habetur etiam alibi, sed si ex accusatione, quam si fecerit clericus sequatur effusio sanguinis, pœna capitalis, aut membri mutilatio, si ante accusationem dixerit, & protestatus fuerit se non habere intentionem ut per eam accusationem procedatur ad sanguinis effusionem, liberatur ab irregularitate, quamvis postea pœna mortis accusatus puniatur ut etiam habetur in iure.

45 Sexta, & vltima conclusio; si accusatus de iniuria itrogata accusatori, aut his, qui attinent ad eum offerret satisfactionem sufficientem, & equivalentem, tenetur in foro conscientie accusator ab accusatione desistere facta prædicta satisfactione totius iniuriæ. Pro intelligentia huius conclusionis est advertendum, quod ex iniuria resultant in persona iniuriata duæ actiones contra iniuriantem, quarum altera est actio criminalis, & altera civilis, criminalis actio est, per quam accusator prosequitur accusationem petendo in iudicio, quod reo infligatur pœna, quam pro suo delicto, & iniuria me-

retur, v. g. pœna mortis, exilij, aut alterius punitionis, actio vero civilis est, qua accusator prætendit recompensationem damni illati, vel in bonis suis pretio æstimabilibus, vel in honore, seu fama, & quidem si iniuriator det satisfactionem in honore, qualis debetur iudicio prudentum, aut in bonis debet accusator desistere ab accusatione sub pœna peccati mortalis pro parte illius civilis actionis, quia nemo postquam ei fit satisfactio rei, quam in iudicio exigit potest causam prosequi pro illa re; quæ tamen satisfactio non fit, ut fieri debet petendo remissionem, aut misericordiam à persona offensa, sed debet insuper satisfacere per compensationem æqualem, prout fieri poterit personæ offensæ, & ideo non tenetur offensus desistere, absque eo quod verè, & realiter satisfaciat, eo modo quo debet tantum pro tanto in bonis, & in honore, & fama eam restituendo iuxta qualitates personarum, potest tamen si velit offensus omnia remittere, quod valde meritorium erit, nisi talis remissio vergat in præiudicium suæ familiæ, filiorum, aut consanguineorum, quia in tali casu, nec tenetur, nec potest remittere iniuriam sine satisfactione, sicut creditor cui centum debetur non potest ea remittere, si remittendo sit impotens solvendo illa centum, quæ alij creditori suo debet, seu uxori suæ, neque in hoc sensu intelligitur præceptum Divinum de ignoscendo inimicis, sed tantum de non assumendo ab eis vindictam, & ultionem, sic docent communiter Theologi, & in particulari vide Ledesm. Dian. Trulench. secutum Dian.

46 Qui Auctores etiam conveniunt in eo quod in rigore iuris potest accusator prosequi etiam actionem criminalē exigendo à iudice, ut in accusatum exequatur pœnā à lege taxatā, cuius assertionis ratio est, quia in his accusationibus lex tantū respicit, & intendit ut dictum est; & quietē reipublicæ, & iustitiæ conservatōē, quare lex iusta, & rationi cōformis est, & propterea ille, qui isto dūtaxat fine secluso omni odio, & animo vlciscendi se, & omni cōplacētia de malo, ex sua accu-

Ex decre.
to c. facer
dotem 2.
q. 7.

In c. cum
sit genera
le de foro
comp.

C. 2. de
homicidio
in 6.

Ledesm. 2
p. summ.
trast. 3. c.
2. diffc.
6. pag
mi. 51.
Dian. p.
10 tr. 16
resol. 42
Trulen. in
Dical. 1.
1. c. 5.
dub. 50

satione accusato proveniente, se quidem legi conformaret, & sic lex iusta est, ita intentio accusatoris lege regulata iusta quidem esset, unde D. Thom. sic dicit, si crimen est in damnum spirituale, vel corporale reipublicæ tenetur homo ad accusandum modo possit sufficienter probare: ergo eodem iure potest prosequi accusationem; ceterum raro, aut nunquam in homine non eximie virtutis tanta reperietur rectitudo, ut pro bono solum commune velit inimicum suum persequi secluso omni odio, & prava voluntate se vlciscendi, unde cum communi infert Ledesma, quod est intellectu difficile, & moraliter impossibile, vel ad minus valde difficile quod aliquis iniuriatus nolit remittere poenam inimico suo à lege taxatam, corporalem, quæ in mutilatione membri, mortis supplicio, aut alterius corporalis sententia consistat, & quod talis careat odio, & animo vindictæ contra inimicum, & consequenter quod non peccet mortaliter contra præceptum charitatis, & Christi Domini diligendi inimicos, maxime si inimicus remissionem humiliter petat, & recompensationem debitam offerat, quam acceptare offensus tenetur, ita ut familia, seu parentela infamia non remaneat notata, nam in casu quo noluerit reus non reddere satisfactionem posset offensus, secluso semper odio, & animo vlciscendi prosequi criminalem actionem, ut diximus.

47 Ad argumenta responderetur ad primum concessa maiori, & distinguendo minorem, eam concedendo si fuerit modo in eius probatione assignato propter rationem adductam, negamus tamen minorem si denunciatio fiat eo fine, modo, & intentione quibus ius fieri disponit ut dictum satis est. Et ad secundam probationem responderetur iuxta ea, quæ dicta sunt in tertia conclusionem, ubi quomodo iudex debet examinare intentionem denunciantis, & gravitatem delicti diximus, & ad confirmationem dicimus verum esse in denunciatione quando est Evangelica debere præcedere correctionem si per correctionem spectetur emenda, secus si non speretur,

sed denunciatio canonica, quæ hanc formam non præscribit, eam observare non indiget, quia non solum respicit bonum particulare peccatoris, sed principaliter bonum commune reipublicæ, ad cuius consecutionem non requiritur prævia correctio; ex quo non sequitur quod iudex non procedat recte contra denunciatum, quia iudici non constat de intentione, & malitia denunciantis, qui iurat de non malitia; & idem dicimus de accusatore, qui vel si defecerit in probatione debet expensis daminari, vel si fuerit calumniator, qui falsum crimen imponit poenam incurrit talionis, quæ est ipsa quam pati debebat accusatus si probaretur crimen, ut leges disponunt.

L. 26. tit. 1. p. 7. tit. 1. s. tit. 27. p. 7.

QVÆSTIO III.

An iudex laicus saltem super aliquo articulo possit cognoscere de causa clerici, aut in aliquo casu de Papæ licentia?

48 **A**D Hanc quæstionem hic movendam occasione præbent nostri textus verba illa: *Et quod si opus fuerit in vocet (puta Episcopi) publicum auxilium, non quidem, ut aliquod præiudicium, fiat Episcopis, ita quod iudex secularis videatur aliquod ius sibi acquirere.* Et quamvis hanc quæstionem latè tractaverimus supra, tamen ob prædictam occasionem, & ob quandam bullam ab instantia Caroli VII. Franciæ Regis expeditam à Martino Papa, quam de verbo ad verbum refert Guido in suis de cisionibus, super approbanda quadam immemorabili consuetudine, de manu tenendo in possessione à Rege Franciæ etiam ecclesiasticos in suis beneficiis, & cognoscendo de articulo possessionis in Regio Parlamento, de cuius consuetudine, & probatione iterum agit ipse Guido, in alia quæstione, & eandem etiam quæstionem vidi postea tractatam à Patre Baptista Fragoso à Societate Iesu in suo regimine Christianæ reipublicæ. Ex cuius Bullæ auctoritate. Arguitur primo sine licentia Papæ fundata præcipue in consuetudine immemorabili posse acquiri

Supra tit. de elect. n. 245.

Guido q. 1. pag. m. bi. 9.

Iterum q. 552. pag. 895. Frag. p. 2. disp. 1. p. 12. d. n. 291.

iudici sæculari aliqua iurisdictio in rebus ecclesiasticis, dicit enim Bulla à Guido sic : Nos ad omnis ambiguitatis tollendum dubium, super his oportune, providere volentes, eiusdem Regis in hac parte, suis supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus nostræ intentionis non fuisse, neque esse per dictam, aut quamcumque aliam constitutionem eidem Regi, & eius Regiæ iurisdictioni, per quam, (ut asseritur) tam Rex, quam sui progenitores sui per huiusmodi possessorio à tanto tempore, circa quod de eius contrario memoria hominum non existit, consueverunt cognoscere, & in aliquo derogari voluisse, aut velle quoquo modo, ipsosque Reges, & iudices decernentes partes molestatas, super earum conservatione, ad suorum beneficiorum possessionem, ipsius Regis auxilium implorantes, dummodo in contemptum iurisdictionis, & libertatis ecclesiasticæ, ut partes sibi adversas in rebus ecclesiasticis diutius perturbarent hoc non fecerint poenas in dicta nostra constitutione contentas nullatenus incurrisse, aut debere incurere quovis modo. Per hoc autem nullum ius, seu iurisdictionem in præmissis cognoscendi eidem Regi de novo acquiri volumus, sed antiquum si quod habeat tantummodo conservari, &c. Hanc adducit Bullam Guido Papæ antiquus Doctor, & ad vocatus parlamenti Franciæ circiter annos 1450. quo tempore dicit se invenisse prædictam Bullam in archivis Lugduni, in suo tempore expedita.

Frag. p. 2.
disp. 1. §.
12. c. iij.

Secundum argumentum desumi potest ex consuetudine antiquissima, & præscriptione, unde refert Fragossus legem quandam Lusitanam, secundum quam clerici possunt conveniri coram iudice sæculari, pro poena pecuniaria, & damno dato ab animalibus, quam legem ex quadam concordia procedere habita cum Rege Ioanne I. & cum Rege Petro, ut refert Pereira; & confirmatur ex alia doctrina communiter recepta à Canon istis, quam refert ipse Fragossus, nam in casu quo clericus conveniatur laicum potest ab ipso laico reconveniri non solum secundum leges Lusitanas, sed etiam secundum leges Regni Nostri, in eodemque tribunali, &

Pereira 2.
p. manus
Regiæ c.
39.
Frag. p.
1. l. 2.
disp. 4. §.
4.
L. 5. tit. 6
p. 1. & l.

coram iudici sæculari teneretur clericus respondere, citat Baldum, Felinum, hanc opinionem communem vocantem Farinacium, & alios, cum quibusdam Glossis: ergo saltem in isto casu potest iudex sæcularis acquirere iurisditionem in clericum, sive à consuetudine, sive à iure, aut Papæ licentia quod in tantum verum est, quod semel clericus reconventus quæ tamen reconventio fieri debet antelitis contestationem; non possit à causa desistere, quia iam est laico iuri acquisitum, immo dicunt etiam posse reconveniri circa aliam causam: ergo in his casibus laico acquiritur iurisdictio. Et confirmatur ex doctrina Dianæ, & aliorum hoc affirmantium de plenitudine potestatis.

Tertium sit argumentum, ex supra alegata auctoritate Imperatoris Iustiniani, ex quo textu habetur, quod Episcopus non potest procedere contra clericum criminofum, sed illum remittere debere, ad iudicem sæcularem, ut ab eo delictum vlciscatur: ergo non solum iudex sæcularis debet auxilium afferre Episcopis in inquisitione delictorum ad prosequendum quæ Deo sunt placita, sed etiam ad criminosos ecclesiasticos ius etiam habet. Et confirmatur, nam usu, & practica receptum est iudicem ecclesiasticum tradere clericum ob gravia crimina degradatum brachio sæculari, ut poenam legis, ut exigit gravitas delictorum, in eum compleat: ergo potest Papa submittere ecclesiasticum iudici sæculari, probo consequentiam, quia eo ipso quod possit eum degradare, & tradere brachio sæculari, privat eum privilegio immunitatis: ergo hæc immunitas provenit ei de iure ecclesiastico, aliàs iudex ecclesiasticus, nec Summus Pontifex non posset privare eum privilegio, quod non dederat, & clericus habebat in re Divino, nam ex eo quod degradetur quoad forū exterius, non remanet privatus caracteribus à Sacramento ordinis sibi impressis: ergo licentia Papæ potest acquirere iudex sæcularis iurisditionem in clericum, siquidem poenam legis infligit, quam Ecclesia si est poena sanguinis infligere ex dispositione iuris, non potest.

4. tit. 3.
p. 2. i. bi
Greg. Lo.
p. 2.
Bald. l. 2.
§. sed si
agas de
iud.
Felin. in
c. at si cle
rici de
iud.
Far. pract.
crim. p. 1.
q. 8. a. n.
99.
Glos. in d.
c. at si cle
rici de
iudic. &
c. summa
11. q. 1.
Iust. in
aut. de
sanctiss.
Episc. o. §.
vero cri
men. colla
9.
Diana p.
11. tr. 3.
ref. 25. ex
Bonacina
& Salas.

Ex c. sen
tentia, ne
clerici
vel mon.

*Supra tit.
de elect. n.
245.*

49 Sed his non obstantibus nequitiam recedimus à conclusione, quam in loco supra citato statuimus, sed potius in ea persistimus, in qua diximus non posse Summum Pontificem ecclesiasticos, aut res Ecclesiæ submittere iurisdictioni laicali, tū quia iudex laicus non solum est incompetens respectu ecclesiasticæ personæ, aut rei, in hoc enim posset Papa dispensare, & facere sæculares iudices delegatos, sed firmiter standum est, quod sunt iudices sæculares ad res Ecclesiæ incapaces iurisdictionis, in eo saltem sensu, ut dicatur potestatem laicalem posse in personas, & res ecclesiasticas ius dicere, tum etiam quia status ecclesiasticus est ordinis superioris ad statum sæcularem, & consequenter iurdictio sæcularis non potest attingere res, quæ sunt superioris ordinis, quia quamvis utraque potestas, & iurdictio à Deo sit, iuxta illud Pauli: *Non est potestas nisi à Deo*. Est tamen maxima inter utramque differentia nam potestas, & iurdictio sæcularis data est à Deo, tãquam ab auctore, & gubernatore naturali; potestas vera ecclesiastica, & spiritualis data est à Deo tanquam ab auctore supernaturali, illa quidem ad dirigendum, & gubernandum hominem ad finem naturalem hanc temporalem vitam dumtaxat respicientem, ista vero ad dirigendum hominem ad vitam supernaturalem, & vitam æternam, & ideo prohibet omne peccatum, quia solum peccatum impedit hominem ne eam consequatur, quare status ecclesiasticus est propter supernaturalē finem supernaturaliter institutus, & in lege gratiæ à Christo Domino ordinatus, & consequenter supernaturalis, quia respicit, & intendit salutem animarum, hanc & alias differentias constitutas distinguit P. Ludovicus de Mirada in suo libro ordinis iudiciarii, unde est, quod potestas laica non potest sibi assumere nec cum licentia Summi Pontificis ea, quæ pertinent ad potestatem ecclesiasticam, quia in hoc Papa dispensare non potest, quia est iure Divino supernaturali sic ordinatum.

50 Ex quibus ad primum argumentum desumptum ex Bulla Martini responderetur, nam in primis Do-

ctor Guido ad probandum illam consuetudinem, quæ in Francia practicitur, ut scilicet iudex laicus, & parlamentum Regis cognoscat de causa possessoria beneficii fundat in eo quod possessorium non est quid spirituale, sed temporale, & citat Archidiao. & quod non est inconveniens, quod respectu eiusdem rei petitorium sit spirituale, & possessorium temporale cum nihil commune inter se habeant, & quod ideo in dicta causa ut fuit declaratum, quod dicta causa non sit remittenda, & quod nihil habeant commune probat ex quadam lege, quare si vera est hæc opinio nihil urget contra nos illa consuetudo, & quomodocumque sit auctoritas rescripti Martini Papæ Carolo VII. Regi Franciæ nihil iurisdictionis tribuit in hoc casu sæculari iurisdictioni, ut constat ex illis verbis Bullæ: *Per hoc autem nullum ius, seu iurisdictionem in præmissis cognoscendi eidem Regi de novo acquiri volumus, sed antiquum, si quod habet tantummodo conservari*. Unde ex hoc rescripto nullum potest fieri argumentum, quia in eo Papa nihil inovavit, sed tantum rem reliquit sicut antea existerat, nollens adimere Regi iurisdictionem, si aliquam in tali casu habebat. Vide dicta super tit. ult.

51 Ad secundum argumentum desumptum ex legibus, seu concordijs Lusitanis respondeo quod non est admittenda quædam solutio quam adducit Fragoſſus, scilicet, quod illæ ordinationes Lusitanæ possunt defendi ex scientia, & patientia Summi Pontificis, & quia semper fuerunt ita observata, ac proinde valide censentur: verum enim vero hæc solutio non stat cum nostra conclusione, & ratione probativa, quia Summus Pontifex non potest facere, quod sæcularis iudex habeat potestatem supra ecclesiasticos, aut bona sua, in quo nec totaliter, neque in parte potest Papa dispensare, ut docuerat ipse Fragoſſus, in his quæ sunt iuris Divini, benè tamen declarare, aut interpretari, unde merito dicit etiam hanc solutionem defendi non posse, quamvis aliam non video meliorem ipsum afferre, quare dicerem, quod quamvis iurisdictionem

*Guido.
Papæ q. 1.
pag. 9.
Archid.
de res.
speciuit. in
6.
L. natura-
raliter q.
nihil com-
mune ff.
de acq.
posſ.*

*Tit. ult.
lib. 2. de
cõfirm. v.
titi. vel
inutili n.
3.*

*Frag. ubi
prox. n.
195.*

*Frag. p. 2.
cit. ea dis-
p. 1. q. 2.
n. 13.*

*Ad Rom.
c. 13.*

*Mirada.
q. 2. ab
art. 1.*

dictio secularis non possit attingere ad res Ecclesie, tamen cum hoc stat posse haberi consuetudinem, quod in aliquibus singularibus casibus iudex secularis pro componendis rebus minoris momenti inter clericos, & seculares, non quidem tanquam iudex, sed potius ut arbiter proferat proprium iudicium, cui pro bono pacis, & gubernationis stetur ex utraque parte, ex parte quidem subditi secularis ex debita obedientia, ad quam compelli potest, ex parte autem clerici ex rationabili congruentia, ut mos fert, non tamen taliter, quod per rigorem possit compelli, aut in carcerem per iudicem secularem detrudi, quia ad hoc nunquam potest habere potestatem non solum, quia iure prohibetur, sed quia huius iurisdictionis sunt seculares incapaces, poterunt tamen, ex vi predictae concordiae solutionem facere creditori dedamno dato capiendo ipsa animalia, qua si noxam pro noxa reddendo, iuxta legum civilium dispositionem, in quo casu locum habebit doctrina Mart. citati à Fragos. dicentis Pontificem per praelegatas concordias constituere iudices seculares delegatos, cum quodam potestate non civili, ut dictum est, non spirituali, quia habere non possunt; sed quasi alia cum potestate analogia, ut ita dicam, seu per modum gubernationis in qua immunitas Ecclesiastica nullatenus laesa maneat.

52 Ad confirmationem respondetur concedendo posse clericum convenientem laicum coram iudice seculari ab ipso reconveniri super eadem re, quasi per modum exceptionis contra clericum excipiendo, & tunc iudex causa conclusa debet reum laicum absolvere, sed clericum non poterit condemnare, neque contra illum procedere, & contestata causa credo etiam clericum laico non consentiente non posse ab ea resistere, & ratio est quia iam laicus acquisivit ius, ut lis finiatur, ne iterum ipsi, aut eo mortuo hæredibus suis moveatur, & clericus debet iudicio stare, vel si noluerit reus legitime absolvetur, si absolvi debet ex meritis processus, vel saltem quia clericus, ex eo quod noluerit litigare causam à se motam prosequendo est visus

suo iuri renuntiare, & sic meo videri debent intelligi citatae leges in argumento, & Glossa etiam citata cum omnibus auctoribus allatis ibi à Fragoso. Ad illud vero quod dicebatur, scilicet, quod non solum potest reconveniri clericus super eadem re, sed super alia omnino diversa, respondeo esse omnino falsum, & intolerabile quod laicus super re iusta, aut non iusta conventus à clerico coram eius seculari iudice possit ibi movere contra clericum mille causas, & litigia, quod profecto absurdum est. Quare male hoc infert Frag. & audiendi non sunt auctores, quos avertit pro sua illatione, vel dicat mihi Fragossus, quis tribuit iudici laico iurisdictionem contra clericum in dicto casu? Nam leges civiles, casu quo extent aliqua non possunt, quia Princeps secularis in clericos nullam habet, & nemo dat quod non habet, & minus auctores volentes voluntarietate, hoc asserere, immo neque Papa potest ut dictum est, nec ipse clericus se submittere, unde nullo modo potest secularis contra eum procedere, quamvis non negarem esse probabile posse clericum de Episcopi licentia comparere coram iudice seculari ad defendendum emptorem, cui aliquam rem clericus vendiderat quando fuit super ea emptor provocatus ab alio tertio, quia ibi clericus ageret nomine emptoris.

53 Ad tertium responsum Super hoc est supra. Ad confirmationem, quae maiorem continet difficultatem, dico (quamvis sine duce) quod iudex tunc secularis procedens ad executionem poenae, contra clericum, vel sacerdotem nullam exercet iurisdictionem secularem, quia degradatus quamvis sit omnino privatus omni Ecclesiastico privilegio, & à gremio, & statu clericali segregatus, tamen ab illo iure Divino, quo sacerdos est, à cuius dignitate non potest Ecclesia privare, sicut nec à potestate Hostiam consecrandi valide tamen ex huiusmodi ecclesiastica cærimonia, & solemni degradatione quamvis fiat Ecclesiae auctoritate, & iuxta Iuris Canonici dispositione Deus vult sic fieri, de cuius voluntate etiam provenit, quod iudex secularis

Ex c. at
si cleri-
ei de iu-
dice.
C. si deli-
genti de
for. comp.

Frag. p. 1.
l. 2. disp.
4. §. 4. n.
349. Gloss
in c. at si
clerici cit

Frag. ibi.
dem n.
351.

Super hoc
tit. n. 61

Ex c. sen-
tentia ne
cler. vel
Monachi.
Titul. de
elect. nu.
245.

ris tanquam Dei ministri, & eiusdem Dei nutu illam in sceleratum sacerdotem poenam impleant, quia deficit ibi potestas Ecclesiæ, quæ ex ipso iure non potest sententiam sanguinis exequi, aut pronunciare, cuius verba sunt: *Sententiam sangui-*

nis nullus clericus dicet; aut pronun-
tiet, aut ubi exerceatur interfuit, &
in hoc sensu intelligenda est aucto-
ritas Iustiniani Imperatoris, vide quæ
in citata questione dicta reliqui lo-
co supra citato.

CAPVT QVANTO 7. HVIVS TITVLI, ET EIVS Species, quæ sic habet.

VIDAM Monachi, canonici, & alij regulares cum debeant in claustro in divinis obsequijs vigilare, de redditibus Ecclesiarum, quarum curam gerunt, congregant pecuniam, & postea per curias

Principum discurrere non verentur, factum istorum pervenit ad notitiam Papæ. Quare mandat Papa Episcopis Diocesanis ipsorum, quatenus moneat prælatos prædictorum regularium, ut ipsi corrigant illos, qui claustrum proprium negligenter dimiserint; cum Episcopus moneat illos, ut proprium si quod habeant, resignent in manibus prælatorum suorum, & vitam regularem observent. Quod si non fecerint compellat eos ad hoc per suspensionem officij; & beneficij appellatione remota. Ex quo fit.

Ex eius
Gloss. ibi
num. 70.
Ex c. pla-
cuit 8. c.
interdici.
mur, cap.
iuxta ca.
qui vere.
C. mona-
chi 16. q.
1.
Ex c. quæ
sit, c. nul-
lu. c. abba-
tes, c. mo-
nasteria
18. q. 2. c.
monachu.
20. q. 4.
Barb. hic
c. 1. i. iu-
ris Eccle-
c. 43. nu.

54

CONCLUSIO: Monachi, seu canonici regulares non debent relicto claustro adire Principum curias, quod si fecerint à prælato sunt revocandi, & eo negligente episcopus retrahit ipsos ad monasterium. Hæc conclusio, quæ expressa habetur in hoc textu comprobatur alijs iuribus, & in primis ex eius Glossa, & ex alijs citatis hic à Domino Gonzalez, Tellez, illustrant hanc eandem conclusionem ultra relatos à Barbosa, Filescus, Mendoga, Tamburinus, Gibalinus, Dubal, & alij.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum desumptum ex decreto ubi refertur quosdam monachos absque abbatis licentia, & episcopi ad

Regiam civitatem Constantinopolitanam accessisse, variosque seminasse errores, ac perturbationes induxisse, quæstionis fuit, quomodo, & per quos essent revocandi ad claustra monasterij, & respondent PP. Concilij Calcedon. quod per proprium Abbatem sunt retrahendi, & eo negligente per defensore civitatis: ergo non debent per episcopum, aut archiepiscopum revocari.

Secundum argumentum desumitur ex Concilio Vernensi ubi PP. sic statuerunt: *Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt ad Romanam Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, nisi obedientiam abbatis sui exerceant: Et si talis causa venerit quod absit, quod ille abbas sit remissus, vel negli-*

106. & de
Potest. epis-
cop. 2. pal.
103.
Filiac. in
presenti.
Mend. l. 2
pro confir-
Conc. ca.
30.
Tamb. de
iur. abb.
disp. 14.
q. 10.
Gibali. de
claus. disq.
2. c. 2. q. 3
Dub. p. 2.
q. 15. disq.
2.
Ex decre-
to c. quidam
16. q. 1.
Canc. Ver.
Can. 10.

negligens inveniat, ut in manus laicorum ipsum monasterium veniat, & hoc episcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi hi ibidem fuerint, qui propter Deum de ipso monasterio migrare, velint, propter eorum animas salvandas. Hi per consensum episcopi licentiam habeant, qualiter eorum animæ possint salvari. Ex quo textu deducitur monachos vagabundos etiam ex negligentia sui prælati, aut etiam episcopi, non reducuntur ab archiepiscopo, sicut mandatur in nostro textu, non ergo tenet nostra conclusio.

Conc. An-
rifo. can.
57.

Tertium argumentum desumitur ex Concil. Altiſiodorenſi in, quo disponitur, quod si monachus in monasterio adulterium commisserit, aut aliud crimen fuerit perpetratus si Abbas non emendaverit ad penitentiam agendum in aliud monasterium detradatur, ergo ex negligentia abbatis, tantum sequitur eius punitio, in quo supponitur ipsum abbatem solum emendare monachos teneri.

Ratio de-
cendendi.

55 His tamen non obstantibus sanctissima est constitutio nostri textus, cuius optima ratio est, quia cum delicta, & crimina, qualia sunt in monachis vagari sine prælati licentia, tolerari non possint in Christiana republica, sed à proprijs peccantium superioribus corrigi, & emendari debent, quod si ipsi non fecerint ad supremum Ecclesiæ præfulem spectat remedium adhiberi, & idè in nostro textu disponit, & mandat Pontifex, quod episcopi diocesani huius occurrant malo obſervata forma in textu præscripta. Quæ constitutio ampliata postea fuit in alijs iuribus, ut dicemus, & ultimo à Sancta Tridentina Synodo amplius confirmata fuit hic ipsum concessa potestate episcopis ad corrigendos regulares extra claustra delinquentes eos puniendo, visitando, & corrigendo.

Trident.
Sess. 25. c.
4. & c. 19
de Regula
rib. & Sess.
6. c. 3. &
Sess. 7 de
reform. c.
14. Sess.
14. c. 6.
Gögal hic
num. 11.
Salg. de
eg. potest.
1. p. c. 1. n.
112. in
textu le-
gum Lon-
gobard. 1.
3. tit. 8.

56 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, iuxta solutionem quam tradit Gongal. Tellez, ex Salgado, quod in illo textu decretum fuisse à PP. Concilij prædictos monachos revocandos fore ad suum monasterium per defensorem civitatis hoc est petendo auxilium à brachio seculari cum quo episcopus, negligente eorum abbate eos posse compellere abs-

que eo, quod prædictus defensor, seu iudex civitatis aliquam in eos exerceret iurisdictionem. Ad eum modum quo habetur etiam in alio textu, quod si regulares non secundum regularem professionem degant, & emendari nequiverint à suis prælatis Principi nunciatur, eius nempe auxilium invocando ad coercendum incorregibiles per suorum prælatorum, aut episcoporum disciplinam, sicut etiam hoc die fit quando episcopus non potest corrigere aliquem Ecclesiasticum.

57 Ad secundum argumentum ex difficili textu allegato ex Concilio Vernensi respondeo etiam non discedendo à doctissimo Emmanuel Gongalez, qui secutus Fileſacum citatum supra respondet, quod in illo casu quando monachi illi deserunt suum monasterium, ob cuius desertionem illud laici occupaverint, cum ipsi monachi incurriſſent excommunicationem ab episcopo diocesano contra eorum fulminatam, nam in illis temporibus regulares erant episcopis subditi, quovſque decursu temporis exemptionem ab eorum iurisdictione à Pontificibus obtinuerint, ut communiter traditur, & qui quidem monachi, aut aliqui eorum redibant in suum monasterium, & quoad animas suas salvandas, querendo, scilicet, absolutionem, & penitentiam faciendo, vellent migrare, haberent necesse ab episcopo, utpote à proprio prælato licentiam obtinere, qualiter eorum anima posset salvari, unde nihil infertur contra nostram conclusionem.

Felissac
supra un.
54.

58 Ad tertium dicendum, quod in citato Concilio nihil immutari de nostro textu, & in prædicto Canone agitur de re diversa nempe de correctione prælatorum regularium, qui scientes suos monachos committere adulterium furtum, aut aliud crimen omiſſi, & negligentes remedium, & emendam adhibere non curaverint, eis ponitur pœna reclusionis in alio monasterio, sed inde non sequitur non debere episcopos, & archiepiscopos punire, & emendare ipsos monachos criminosos.

59 Huius textus auctor fuit Innocentius III. scribens Bernardo Præfule Auscitano, in Vasconia Aquitania, ibi Auf-

Auscitana Civitas, quæ olim habuit Ecclesiam Cathedralē, in quā fuit translata Metropolis Elufana, de qua fit mentio in cap. 1. de tregua, & pace in 5. collect. ut ex historijs antiquorum refert Gonzalez, in cuius Metropolis dicecesi varia Monachorum, tam S. Bernardi, Norberti, quam Benedictini vigeant, respectu quorum hæc constitutio fuit ædita.

Quæstiones appendices ex hoc capite quanto 7:

QVÆSTIO I.

An Monachos, & alios regulares exire sine licentia prælati domo sit sacrilegium mortale?

60 **D**IXIMVS In titulo monachos, & alios regulares distinctionem supponentes inter monachum, & regularem, ex eo quod omnis monachus est regularis, non tamen in rigore vocis, omnis regularis est monachus. Monachus namque dicitur à nomine munos greco, quod latine est idem quod solus, seu solitarius. Vnde communis, & vulgari voce dicuntur monages, ut docet Sylvester, & Calepinus, unde monasterium latine solitudo dicitur, & ideo Monachi seu ordines monachale, scilicet Basilij, Beniti, & Hieronymi, Bernardi, Premostratenses, & alij si monachi sunt consueverunt sua monasteria insolitudine, & extramuros civitatis, & in locis desertis, & solitarijs ædificare, ceteri, autem regulares intra civitates suas construunt domos, sed quia communiter, & regulariter idem significatur nomine regularis, seu religiosi, ac nomine monachi, quæ demonachis iure sancitum est de regularibus clausuram servantibus, & tria principalia vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ profitentibus intelligendum venit, cum solum per suas particulares, & proprias constitutiones distinguantur, & sic docet Sylvester, ubi supra.

In hac tam lata, & scrupulosa materia breviter curabo procedere prout ipsa dederit, & pro utraque parte plura sunt argumenta, & in primis probo prædictum exitum esse sine licentia

prælati sacrilegium, est namque sacrilegium iuxta D. Thomam violatio rei sacræ, cuius species ad tres reducuntur in generali, scilicet ad personas, loca, & res sacras, quia in his tribus reperitur diversa ratio sanctitatis, quæ præcipue in personis sacris reperitur, sed hæc violatur frangendo obedientiam, quam monachus violat sine licentia exeundo, ergo est sacrilegium, probo consequentiam, quia in professione non minus professus est obedientiam, quam castitatem, sed si violat castitatem vir religiosus, aut fæmina committit sacrilegium, ut de fæmina docet D. Thom. & eadē ratio est de viro: ergo committit sit exciens sacrilegium.

Secundo, quod sit peccatum mortale probatur, nam frangere votum obedientiæ non est minus peccatum in quantum votum est, quam frangere votum castitatis, aut paupertatis, sed hæc vota transgredi est peccatum mortale: ergo, & transgressio obedientiæ à domo exeundo sine licentia prælati. Quod confirmatur ex eo quod violatio clausuræ est iure positivo prohibitum, & secundum aliquos divino, & naturali, quia omne votum obligat ex iure naturali, & divino, ut docet Sylvester, & communiter omnes Theologi cum D. Thoma: ergo voti violatio non solum est contra ius canonicum, sed etiam contra ius divinum, & naturale, & consequenter peccatum mortale secundum se.

Tertio quia exire à monasterio sine licentia præterquam quod est Sacris Canonibus prohibitum, est, & insuper apostasia, cui est annexa excommunicatio maior ipso iure, sed hæc non incurritur nisi ob peccatum mortale, ut omnes Theologi docent, ergo exire sine licentia est peccatum mortale, maior quoad primam partem probatur, ex decretis Clementis Octavi, quæ postea confirmantur ab Urbano VIII. decernentis non posse concedi alicui religioso licentia generalis domo exeundi, sed quod toties quoties exire debeat licentiam petere teneatur, ut habetur in eius bullis edita vna anno 1600. & eas refert Dubal, & quoad secundam partem, scilicet, quod incurrat excommunicationem maiorem ipso facto etiam constat ex iur.

*D. Thom.
2. 2. q. 99
ar. 1. & 2*

*D. Thom.
2. 2. q.
154. ar. 1*

*Ex t. plæ
cui. C.
iuxta.
C. mona-
chi. 1. 1.
6. 6. q. 3.
Sylv. ff.
v. votum*

*2. q. 1.
D. Thom.
2. 2. q. 88
ar. 2.*

*Habetur
in Bull.
pag. 107.
dub. p. 2.
q. 15. dif-
fic. 2. nn.*

*29.
Ex c. ubi
periculo-
sa ne cle-
rici, vel
monach.
in 6. dub.
p. 2. q. 17.
n. 18. 20.*

*Sylvest.
verb. Re-
lig. 7.*

iure nostro, ut late explicat ipse Dubal, etiam si non dimittat habitum, ut in aliquibus observatur religionibus.

61 Ad hanc questionem sequentibus respondeo conclusionibus: sit prima conclusio: exire sine licentia prælati monasterio non est sacrilegium absolute, & simpliciter, sed tantum erit sacrilegium, in quantum votum obedientiæ violatur, & probatur, quia

D. Thom. secundum D. Thom. sacrilegium for-
2. 2. q. 9. maliter, & propriè illud solum pecca-
99. ar. 3. tum est, quod agitur directe contra
ad 3. sanctitatem alicuius rei sacræ, nempe

contra personam sacram, rem sacram, aut locum sacrum, secundum eam rationem, pœnes quam Deo est sacrata, unde non omnia peccata quæ committuntur contra sacerdotem sunt sacrilegia, sed ea tantum quæ adunt eius immunitatem, neque omnia peccata, quæ committuntur in Ecclesia sunt sacrilegia, sed ea tantum, quæ lædunt eius sanctitatem, sub ea ratione sub qua sunt Deo dedicatæ, & ideo murmurare, aut blasphemare in Ecclesia, ut dicit bene Caietanus non sunt sacrilegia, & propterea etiam murmurare de sacerdote, aut furari eius res non est sacrilegium, sed habens rem cum sacerdote, aut alia persona, quia vovit voto simplici, aut solemni castitatem committit etiam sacrilegium, quia ex vi voti est persona Deo dicata quoad castitatem, & ideo violatio castitatis est sacrilegium, ergo quâvis egrediatur monasterio materialiter in religioso sit sacrilegium, ad eum modum quo D.

Hieronimus, quod nuge in ore sacerdotis sacrilegium sint, vel blasphemia ut ibi refert D. Thom. non tamen formaliter, & propriè, sic similiter quamvis quælibet in obedientia in religioso improprie, & largo modo sit sacrilegium secus tamen formaliter, & propriè, & sic exire è monasterio sine licentia in quantum peccatum est religiosi, præcipue inobedientiæ sit sacrilegium improprie, & materialiter, secus tamen formaliter, sed ad hoc requiritur, quod præcedat formale præceptum prælati, cui si nō obediatur sub formali præcepto iuste præcipiendi peccatum committit sacrilegij, non quidē propter iniuriam, quam irrogat superiori, sed propter irreverentiam voti obedi-

tiæ Deo dicatæ, unde non semper erit sic inobediens formaliter sacrilegus.

62 Secunda conclusio, quamvis regulariter, sit iuxta leges communes, & particulares necessarium petere religiosum à prælato locali, vel à superiori, in reservatis non tamen semper est peccatum mortale exire à monasterio etiam licentia non habita, sed aliquando erit veniale, & aliquando nullum. Hæc tam generalis conclusio, quæ multas particulares sub se continet, non aliter explicari, & probari potest, quam descendendo in particulari ad particulares casus, discurrendo per singulas conclusionis partes, quarum prima est certissima, & à nemine potest negari, dicimus enim in ea, necessarium esse religiosum petere licentiam exeundo à monasterio, hoc est, ut explicat Dubal ad egrediendum extra septa, & parietes circumcingentes totam monasterij domum unde horti, & alia loca ipsi monasterio cōiuncta, & intra principales parietes comprehensa dicuntur esse clausura, ad quæ etiam exeunt moniales recreationis causæ, immo audet dicere ipsi Dubal, quod ad huiusmodi hortos habentes portas ad extra possunt mulieres ingredi absque eo quod contraveniant constitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. qui sub pœna maioris excommunicationis ipsos facti incurrendæ, & alijs gravissimis, ut privationis ab officio, & inhabilitatis ad alia prohibent, ne in monasteria domos, & loca sua mulieres ingredi faciant, aut permittant, sed in hoc Dubal merito debet refelli, nam si hæc loca continentur intra claustra, iam mulieres possent ingredi monachorum, & regularium monasteria, immo, & moniales possent hoc titulo in suo horto admittere homines, quod est absurdum.

63 Probatum ergo prima pars conclusionis ex prædictis decretis Clementis VIII. & Urbani VIII. præcipiendum nulli religiosorum concedi licentiam generalem ex eundi à clausura. Ea præter ea multo minus, ut possit manere extra claustrum potest prælatus licentiam sine iusta, & legitima causa, dare etiā neque Summus Pontifex, ut docet Navarrus, quem sequitur Mi-

Dub in ex
posit. Reg.
D. Aug. 2.
p. q. 15. oi
scult. 3. d
num. 44.

Caiet. 2. 2.
q. 99. ar.
3. ad 5.

Navar. in
c. statui-
mus n. 36
Micand.
in man. p.
1. q. 32. d.
3. cont. 1.
Ex decre-
to c. pla-
cuit, & iux-
ta, c. me-
nachi 1.
et 2. 16.
can. 2. 1.

*C. non est
in Glof.
de voto, et
voti redp
tione.*

randā, & probant ex iure decretali, ubi habetur, quod omnis regularis si-
ve voto, siue præcepto adstringitur ad
servandam stabilitatem perpetuam in
monasterio, seu clauſtro; & certum
etiam est iuxta alium textum: ergo
nullus prælatus inferior Papa potest
concedere hanc licentiam contra iu-
ris dispositionem, & eius præcepta, in
quibus solus Papa potest dispensare, &
sine iusta causa, neque ipse Papa licite
poterit, bene tamen valide quatenus
ad ius positivum, & ideo dispensatus à
Papa facta vera narrativa, quamvis illi
cite dispense securus manet, secus ta-
men quatenus attinet ad ius divinum,
& naturale imbibitum in omni voto
obedientiæ vivendi perpetuo intra
clauſtra, & ex illa hinc non exire si-
ne licentia, cuius dispensatio sine
causa concessa non valet, ut docent
Theologi cum D. Thoma, inter quos
M. Ledesma in Summa. Vnde docet
ibi, quod clericus in sacris, qui sine
sufficiente causa obtinuit dispensatio-
nem ad contrahendum matrimonium
mortaliter peccat, si nubat, & non
potest petere debitum, quia manet vo-
tum castitatis in suo robore: sic ergo
dicimus, quod adeò obliget in religio-
sis onus manendi intra clauſtra, ut va-
lide, & in foro conscientie non possit
Pontifex in eo sine legitima causa dis-
pensare absolute; quia hoc esset dis-
pensare in voto obedientie liber nam-
que maneret ab obedientia prælati,
qui extra monasterium vitam ageret,
& cessaret obedientie votum in quo
dispensari sine legitima causa non po-
test, sic Dubal, & Peliciarius.

64 Quoad secundam vero partē,
scilicet, clausuram esse etiam necessa-
riam secundum regulares, & particu-
lares constitutiones probatur eadem
pars conclusionis, quia licet regulæ re-
ligionum non obligent saltem sub cul-
pa mortali, in quantum sunt regulæ
præcisse particulares religionis, obli-
gant tamen quatenus continentur, &
comprehenduntur sub superioribus,
& communis iuris constitutionibus,
aut in iure naturali, quare iuxta om-
nes religiones observantia clausuræ,
& regulæ, & constitutiones cuius-
libet religionis habentur, & reputan-
tur pro re gravissima, sine quarum

omnida observantia rueret tota reli-
gionis perfectio, & decor, ergo etiam
ratione harum constitutionum tenen-
tur religiosi servare clausuram. Et con-
firmatur nam religiosi tenentur obedi-
re suis superioribus iuste præcipienti-
bus, & in materia gravi, & in qua præ-
latus habet intentionem obligandi sub
pœna peccati mortalis, ut docet Sua-
rez citatus à D. Francisco Dubal, sed
hæc clausuræ materia est gravissima,
& valde necessaria prælati ad debi-
tum monasterij regimen, & gubernationem
suorum subditorum, qui semper,
& omnibus horis debent parati
existere ad prælati vocationem, quod
stare non posset si religiosi vage, &
sine licentia exirent foras, etiam si, ut
illico redirent: ergo est omnino ne-
cessario.

65 Secunda vero pars conclu-
sionis, in qua diximus non semper esse
peccatum mortale exire sine licentia,
sed aliquando veniale, & aliquando
nullum probatur pro prima parte: nam
in omnibus materijs, & præceptis, pau-
cis exceptis, datur ex parte obiecti, seu
rei, quæ præcipitur, materia parva, seu
levis, ut communis est doctrina, &
trahit Illustr. Araujo, in cuius trans-
gressione tantum committitur culpa
veniali: ergo quando religiosus domo
exit, vel pro brevissimo tempore, vel
ob aliquam necessitatem etiam non
urgentem, & non quidem in contemp-
tum, ut supponimus, in quo casu in
prudenter ageret prælatus egrè ferens,
in quibus absentijs, & brevibus exi-
tibus attendenda est qualitas personæ,
contra quam non potest formari aliqua
suspicio, finis absentie, ut sic esse ad
aliquem actum religiosum, aut litera-
rium, brevis tempore, occasio
exeundi, & alia huiusmodi, sic docet
Ludovicus de Miranda, citans Navar-
rum, & Doctorem Angelicum asse-
rentem contenta in regula, non obli-
gare ad mortale, nisi, nisi quoad tria es-
sentialia religionis vota, & quoad præ-
cepta formalia ipsius, sibi posita à su-
periore: Et ideo transgressio horum trium
obligat ad mortale, aliorum autem trans-
gressio non obligat ad mortale, nisi propter
contemptum regulæ, Idemque prosequi-
tur paulò in fervis sic docens: Trans-
gressio vero, vel omisio aliorum obligat so-
lum

*Suarez c.
4. de relig.
tr. 8. l. 1.
c. 6. n. 8.*

*Araujo
12. q. 74.
a. 10. dub.
appendic.
num. 52.*

*Dubal ubi
prox. q. 15
n. 30.
Peliciar.
t. 1. tr. 5.
c. 6. n. 4.*

*Mirand.
p. 1. q. 32.
ar. 2. con-
clus. 2.
Navar. in
statuimus
comm. 4.
de regul.
a. n. 29.
D. Thom.
2. 2. quaest.
186. ar. 9
corp. 1. et ad
1.*

lum ad peccatum veniale, aliorum dicit, idest, transgresso illarum constitutionum, quæ non contrariatur præcepto professionis, immo in aliquibus religionibus, ut ait ipse Sanctus Doctor regulæ non obligant, neque ad culpam venialem, ut in Religione Prædicatorum, nec in Religione nostra Clericorum Regularium minorum, & sic in alijs, sed tantum ad pœnam sic Dubal.

66 Tertia pars conclusionis probatur, quod scilicet, quandoque nullum sit peccatum exire à monasterio sine expressa licentia, ut habeatur, vel generalis, vel interpretativa, quando scilicet cognoscit religiosus ex qualitate personæ, necessitate negotij, aut voluntate prælati ipsius voluntarium esse, neque egre ferre à se in tali casu negotio, aut necessitate licentiam non peti, ite potest sine licentia exire propter aliquam spiritualem necessitatem, aut temporalem non solum extremam, sed etiam gravem pro aliquo brevi tempore, maxime si absente prælato non posset peti licentia, cæterum in casu extremæ necessitatis patris, & matris religiosi, debet si post petere licentiam ad egredendum à monasterio eis subvenire eleemosynam postulando, vel alio, quo licite possit modo, & prælatus in tali casu tenetur sub pœna peccati mortali illam concedere, ut docet; cum communi Ledesma, & si adhuc noluerit debet perire à superiori, & si necessitas tantum spacium non permittat potest sine licentia licite exire, quia præceptum divinum, & naturale non cessavit ob professionem in religione, sicut nec aliud quilibet contratus ante religionem initus non cessat, & tenetur illum in favorem tertij adimplere, ut bene docet Sylvester, quem citat, & cui favet Ledesma, etiam si necessitas hæc obvenerit parentibus post professionem ubi late, ut solet tractat punctum in similibus etiam casibus, ut ad stinguendum ignem domus ardentis, ad ponendam pacem, aut impediendam mortem pugnantium, & in omnibus, in quibus tenetur prælatus concedere licentiam petita, & non obtenta potest exire religiosus, pro tempore necessario, quia voluntas superioris præ-

sumpta supplet, sic P. Dubal, cum Peliciario, & Suarez, & sic debet intelligi noster Hurtado in hac materia videndus.

67 Quarta autem conclusio nostræ quæstionis sic se habet, peccatum veniale est etiam cum licentia exire religiosum à monasterio absque aliqua rationabili necessitate, & tanto maius quanto frequentius, nolo in hac conclusione negare probabilitatem opinionis P. Francisci Dubal ordinis Præmonstratensis, & Salmanticæ condiscipuli meus sapientissimi, & Illustissimi Magistri Francisci de Araujo Episcopi Segoviensis, pro qua refert Suarez, & Pelizarium, contra Navarum, dicit enim Dubal, quod nulla est culpa in prælato concedente licentiam religioso exeundi à monasterio etiam sine causa, & quod ipse religiosus exiens cum licentia etiam iniusta non peccat venialiter, nisi noctu, aut ad rem malā tendat, sed dicimus, quod exire sine necessitate, aut utilitate est exire ad rem non bonam, ac proinde malā, quia ociosum est, & si de quocunque verbo ocioso redituri sumus rationem, ut habet Evangelium, in die iudicii, & verbū ociosum, dicit ibi D. Greg. quod est sine necessitate, aut utilitate prolatum, quanto magis religiosi, quibus datum ex proprio statu silentium, & clausura, ne detur scandalum, in religiosorum divagatione per calles & plateas, ut bene observat Miranda ex quodam capite iuris. Vnde merito reprehendit religiosos parū observantes clausuram, & cellulam suam, nihil enim turpius, aiebat, D. Bernardus in regulari vita considerari, & dari posse quam monachos per vrbes, & Castella discurrentes, & D. Hieron. acriter reprehendit monachos crebrius in vrbe quam in cellula degentes dicit enim contra eorum verecundiam sic. *Simulare inter fratres verecundiam, qui in plateis vrbis colliduntur, & D. Antonius aiebat, quod quemadmodum pisces terræ tactu, & sic citate tabe fiunt, sic etiam monachorum gloriam ad vrbes accedendo frædari, & in Concil. Turunensi dicitur sic: Si qui in monasterio cōversī sunt nullatenus ex inde habeant licentiam vagari, & omīssis varijs Patrum auctoritatibus, & Concilio*

Dub. d. q.
15. n. 33.
cum mul-
tis.

Dub. d. q.
15. n. 39;
concl. 3.
Peliciar.
t. 1. tr. 3.
c. 9. n. 9.
Suarez su
pra citat.
Hurtado
. 2. de re-
sid. resol.
3. q. 2. pag
39. n. 2.

Dub. d. q.
13. diff. 2.
n. 17. &
alibi.
Suarez de
Relig. t. 4.
rr. 8. l. 1.
c. 6.

Evang.
Matth.
12.

Cap. nihil
prodest. 2.
de prae-
scrip.
Mirand.
q. 32. ar.
2. concl. 2.
D. Bern.
serm. 36
p. 619.
Hieron. in
epistol. ad
Rusticum.

D. Ant. 1.
1. c. 3.

Sylv. est.
v. religio
6. q. 9.
Ledesma
de statu
religioso,
concl. 8.
d. ff. 6.

Gonçal. in com. bu. ius cap. n. 7. Trulli. can. 46. cilliorum decretis, quæ congefſit Dominus Emmanuel Gonçal. vnum promulgis referamus ex Concil. Trullan. de monachis ſic dicens, ſed, & viris, qui vitam monaſticam proſequuntur urgente neceſſitate, & ipſi cum benedictione eius, cui regimen creditum eſt, procedant, ergo ſine neceſſitate exire religioſis non permittitur.

Dub. ubi prox. nu. 35. 68 Quinta. Peccatum mortale eſt exire furtive, aut noctu à monaſterio. Hanc concluſionem ponit ſic Dubal, quæ adeò eſt clara, quæ multa probatione non indigeat, quia eſt contravenire præceptis ſupra relatis in re graviffima, & ſcandalofa cum manifefto periculo notæ, & infamiæ religionis, ac proinde eſt peccatum, quod poteſt reſervari à prælatis ſuperioribus, vt dixit Clemens VIII. quare tenet communis omnium ſententia eſſe mortale, & non minus, ſi cauteloſe remaneat noctu extra monaſterium, quia eadem culpa eſt, niſi veniens longavia non poſſet hora cõmoda accedere ad domum ſuam, quia tunc non eſſet exire à monaſterio, quavis in civitate per noſtaret; non tamen incurrit excommunicationem, quia non invenitur impoſita, vt ait ipſe auctor.

Dub. ibi. dem n. 40. 69 Sexta concluſio. Peccant etiam mortaliter religioſi, qui ſine licentia in ſcriptis vadunt extra monaſterium more peregrinorum, aut extra ſine tali licentia vivunt, vt etiam docet Dubal, quia etiã violant in re gravi præceptum clauſuræ, non tamen incurrunt aliquam iuris communis excommunicationem, quamvis de iure municipali aut ex vi alicuius privilegij ſecus poſſit contingere, incurrunt tamen alias pœnas, & non poſſunt recipi in alijs domibus eiufdem religionis, niſi ob aliquem iuſtum prætextum, quia ſic habetur ex decreto Sixti V. quod tamen inter decreta omnia, & conſtitutiones, quos tradidit Bullarium Cherubi, quæ ſunt 107. & alias deinde duas, reperiri non potui; nullam tamen incurrunt excommunicationem. Sed ab hac regula excipitur religioſus, qui fugit ob aliquam iniuriã à prælato locali ad ſuperiorem ad ſequendam ſuam cauſam, quia hoc licitũ eſt. Cui caſui adiunge alios quos adducit ſic dicens: apoſtata non eſt,

qui extra religionem animo redeundi aut aliam etiam laxiorem intrandi; aut fugit nimis ſeviẽte ſuperiore, aut merito credens ſe non eſſe profeſſum, tunc enim poteſt etiam dimiſo habitu fugere, nec his obſtat Concilium Tridentinum, quod decernit ſic: nec liceat regularibus à ſuis conventibus recedere, etiam prætextu ad ſuperiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi, aut vocati, fuerint, in his namque verbis ſupponit Conciliũ iniuſtum, & ſine rationabili cauſa eſſe reſcuſũ, & pro hac ſententia plures citat Dubal inter quos Azor, Araujo, qui dicit ſic: immo poſſet prælatus inferior tanta iniuſtitia ſubditum vexare, vt immunis etiam redderetur à peccato in tali fuga, & maxime ſi eidem licentiam denegaret ſic Araujo.

70 Septima concluſio religioſus apoſtata, & fugitivus, qui dimittit habitum ſuæ religionis alium ſæcularem accipiens, niſi ad tranſeundum per terras infidelium, vt nõ cognoscatur, vt fidelis, præter peccatũ mortale incurrit excommunicationem maiore ipſo ſoceto, vt habetur. Hæc concluſio eſt certa, recedere namque à religione eſt quædam ſpecies Apoſtaſiæ, quæ, vt bene docet ſapientiſſimus Araujo conſiſtit in eo quod aliquis, à religione, quam ſemel profeſſus eſt recedat, aut egrediatur animo non redeundi ad obedientiam, ſive fiat cum habitus dimiſſione, ſeu eo retento, quia habitus non facit monachum, quam tamen excommunicationem, vt ad vertit Dubal citans alios inter quos Baſcum, Polizarium, &c. non incurrunt, qui deſerunt religionem habitum tamen retinendo, & ratio eſt, quia illud caput periculofa, ſolum loquitur de illis, qui temerarie relinquunt habitum, quare, cum ſit pœna, extendi non debet ad eos, qui habitum non relinquunt, quamvis deſerant religionem cum animo non redeundi. Hanc eandem excommunicationem incurrunt omnes factores, aut adiutores eorum, ne redeant ad religionem.

71 Ex his ad argumenta reſponſo deo ad primum conſeſſa maiori diſtinguendo minorem: hæc violatur frangendo præceptum obedientiæ exeunte religioſo extra monaſterium ſine licentia

Concil. Sef. 25. de regul. c. 42.

Dub. ubi prox. q. 17. n. 15. Alex. 1. p. 1. 12. c. 11. q. 7. Araujo 2. 2. q. 12. de Apoſt. d. 3.

Habetur c. vi periculofa ne clericus, vel monachi 6.

Baſcus v. apoſtata num. 8. Pelizar. t. 2. fr. 8. c. 8. n. 40.

Decretum ad Romanum Pontificem.

Sa. verb. relig. nu. 71.

centia praelati, quando imponitur sub præcepto formali, seu in contemptum præcepti concedo minorem, si non præcipitur hæc obedientia sub præcepto formali violat obedientiam formaliter nego minorem; materialiter & quadam generali inobedientia, secundum quam non cedit sub voto religionis concedo minorem, quod proprie, & formaliter non est violatio voti, & consequenter neque sacrilegium sicut diximus in prima conclusione supra.

Supra n.
61.

Miranda
d. q. 32.
conc. 2.
C. iur. na-
turale
diff. 1.

Navarr.
com. 4. de
regul. su-
per c. sta-
tuimus 19
q. 3

72 Ad secundum dicimus verum esse violationem clausuræ esse prohibitum iure quidem positivo humano, non vero Divino, & naturali, ut docet Miranda, & probat ex eo quod omne ius naturale, & Divinum, ut habetur in iure est ex per se notis deductum, servare autem clausuram non deducitur necessarium in religiosis ex tali per se noto principio, sed potius ista laudabilis consuetudo secundum Navarrum ortum, & originem habuit à quibusdam antiquissimis monachis, qui præcesserunt etiam quatuor principalium regularum institutionum fundatores, & postea in diversis Concilijs, & Patrum Decretis fuit indita & religiosis omnibus præcepta, quam observare tenentur religiosi simplices ex præcepto superiores etiam; quia exemplum debent dare, & ideo in se non conformando communitati peccabunt exeundo sine necessitate à monasterio; sed lege naturæ non est indita hæc clausura, quod confirmatur ex eo quod docet D. Thomas, & alij Theologi, quod Apostoli fuerunt primi, & perfectissimi religiosi, emisseruntque tria religioni annexa vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ, & tamen non leguntur observare clausuram: ergo non est de iure naturæ, sed ex vi præcepti positivi, quod non semper obligat sub mortali peccato, ut explicatum est.

73 Ad tertium respondeo quod exire à monasterio sine licentia cum animo redeundi non est apostasia proprie, & in rigore, neque propter hanc incurritur excommunicatio, est enim apostasia multiplex, & in sua propria significatione, est idem quod trasferre à proprio duce, aut ordine,

ad eius contrarium, seu ad hostes, est enim nomen grecum significans desertorem, unde alia est à Fide, alia ab statu religionis, & alia ab Ordine Sacro suscepto, & hæc sunt propriæ apostasia, quamvis non eiusdem gravitatis; alia est largo modo sumpta, ut tradit ex D. Thom. & Araujo, nimirum transgressio mandatorum, ex quibus præcipua, & priorior est recessus à Fide Catholica, quæ incurritur, vel desiderio, vel verbo simul, vel de facto, & exire sine licentia ad breve tempus non est apostasia, neque incurritur in ea aliqua censura, sicut quando est absoluta desertio.

D. Thom.
2. 2. q. 12.
a. 2.
Araujo,
ibi de
apostatis
dub. 2.

QUESTIO II.

An religiosus de licentia sui praelati possit manere extra monasterium ob aliquam necessitatem ipsius monasterij, aut alterius personæ?

74 **I**N Hac difficultate supposito ex quaestione præcedenti clausuram religiosorum, & eorum permanentiam intra claustra extra quæ exire non possunt nisi ad breve tempus de licentia superioris, esse præceptam, licet non iure Divino, & naturali, iure tamen Canonico citato, & fundatur insuper in ipso iure Divino, ratione ipsius status, ut advertit P. Franciscus Dubal, non desunt argumenta partem negativam præstantia. Prim. arguitur nam hoc clausuræ præceptum adeo est vrgens, & obligatorium ut in eo licet, & in foro conscientiæ dispensare, nec Summus Pontifex potest sine iusta, & legitima causa: ergo multo minus poterit praelatus inferior, antecedens est certum, ut docet Navarrus, Miranda, Dubal, & alij, & probatur tum quia Papa sine iusta causa non potest licet dispensare in his, quæ sunt de iure communi, sed religiosos teneri permanere in clausura, eo modo quo regulariter promittitur in professione est de iure communi, ut constat ex Pontificum Decretis Clemētis VIII. & Urbani VIII. ergo tunc etiam quia in voto professionis, quam faciunt communiter religiosi emittunt votum permanendi in monasterio, & religio-

Dub. d. q.
2. n. 30.

Navarr. in
c. statui-
mus. 30.
q. 40.
Miranda
d. tit. 1. q.
32. a. 3.
conc. 1.
Dub. p. 2.
q. 6. diff. 1.
n. 2.

ligione cum retentione habitus, quod votum pertinet ad obedientiam prælato exhibendam, ergo Pontifex sine iusta causa non potest dispensare in hac lege; poterit autem existente legitima, & iusta causa, ergo prælatus superior hoc minime poterit: probo consequentiam, quia prælatus etiam existente iusta causa non potest dispensare in eis, quæ sunt de iure communi, quia hoc soli Papæ est concessum, nisi urgente gravi necessitate. Quod etiam probant citati auctores ex differtis textibus.

Secundo. Nam si ob aliquam rationem prælatus posset dare prædictam licentiam religioso, vel esset ad sustentandum eius parentes in necessitate constitutos, vel ad serviendum alicui beneficio, cui esset annexa animarum cura, aut quid simile, sed in his casibus non potest, ergo in nullo minor, quoad primam partem probatur, quia parentes religiosi eo ipso, quod consenserant filio suo ingredi religionem ceferunt iuri suo in hac parte, maxime si quando fuit ingressus non laborabant ea necessitate, & quoad secundam etiam probatur, nam daretur religioso beneficiato manifesta occasio frangendi votum paupertatis percipiendo fructus beneficii, ratione servitij sibi iniuncti, ergo non potest prælatus prædictam licentiam concedere. Quod, & confirmatur ex verbis nostri textus, dicentis prædictos monachos propriū habentes teneri resignari in manibus prælatorum suorum sine difficultate, ut convertatur in utilitatem domus, secundum Abbatis consilium, & insuper, quo regularem vitam observent, ergo prælatus his contravenire non poterit, & clarius in Concilio Tridentino ubi citur, *quod in clauistro perpetuo maneat.*

Tertio. Nam ex tali licentia vivendi extra monasterium sequitur, quod amittant privilegium exemptionis, & quod etiam in suo vivendi modo quam in exercitio ministrandi fidelibus possint visitari, subdi, & corrigi ab episcopis, ut disponitur in nostro-textu, sed hoc est se denudari licet non ab habitu, qui non facit monachum, à monachi privilegio, & exemptione, & se constitueret subditos epis-

coporum, & suorum prælatorum obedientiam, si non verbo facto tamen repudiassent, quæ omnia sunt contra regulam monachalem, & valde reprehensibile, ut supra notavimus, & ut in hoc nostro textu reprehenduntur, his salubribus verbis dicente sic: *cum deberent potius in clauistro iuxta regulam constituta divinis obsequijs vigilare, de obedientia, & redditibus, quorum curam gesserunt pecunia congregata claustrum abhorrentes per curias principum, & potentium discurrere non verentur,* ergo non possunt prælati ad hæc cooperari licite, nec valida esset licentia.

75 Sed his non obstantibus sit prima conclusio. Possunt prælati religionum, iusta causa existente concedere licentiam suis religiosis professis, ad commorandum, & vivendum extra claustrum sui conventus. Hæc conclusio videtur optime posse fundari in verbis citati nostri textus dicentis. *De obedientia, & redditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, curias principum, & potentium discurrere non verentur,* ubi notandum est non reprehendi hos monachos, ex eo quo de licentia, & redditibus eorum, quorum curam gesserunt, congregaverant pecuniam, sed ex eo, quod congregata, cum deberent reverti ad claustrum illud abhorrentes discurrunt, seu vagantur per curias principum; ergo gessisse curam aliorum, & congregasse pecuniam de licentia, puta suorum prælatorum, non reprehenduntur, ergo poterunt prælati eam eis concedere.

Secundo probatur etiam ex Tridentino dicente, quod nemo regularis extra monasterium degens, etiam sui ordinis privilegijs prætextu tutus censetur, si deliquerit ab ordinario loci, & iterum idem dicit, ergo ex licentia prælati possunt extra monasterium degere religiosi, & alibi idem Concil. Hanc etiam tenet Nav. Miranda Rodrig. Pelizarius Dubal, & alij ab ipsis citati.

76 Secunda conclusio in particulari. Quando religiosus professus habet parentes suos, aut aliquem ex eis patientes necessitatem in sæculo, potest licite, immo, & debet exire cum licentia prælati extra monasterium ad eorum

Supra hoc tit. 1. c. n. 67.

Trident. Sess. 5. c. 2. s. 6. c. 3. s. 1. c. 14.

Navar. in d. c. statum. & l. 3. con. 5. consil. 68. & in manu. c. 14. n. 14.

Rodrig. l. 3. q. 9. c. 5. 3. a. 6. sine. Pelizari.

l. 1. r. 5. c. 6. Dub. q. 6. diff. 1. n. 3. concl. 2. & ibi con. clus. 3.

Ex c. placuit c. iuxta c. monachi 2. 16. q. 1.

Sess. 14. c. 11. de reform.

corum necessitati sub veniendum, quā praelatus præstare tenetur maxime si necessitas fuisset extrema, & quamvis Dubal relinquat in voluntate praelati eam conferre, aut negare si non fuerit extrema, si tamē fuisset gravissima aut ita gravis, quod carerent ad victum necessarijs arbitrio ipsius praelati, aut prudentis alterius viri existimo praelatum teneri, quia faver eadem naturalis ratio, licet non eadem vi, & quod saltem possit quando necessitas est dumtaxat gravis, tradit Diana ex Laurentio Portel. sic dicente, etiam si necessitas non sit extrema, sed solum gravis potest praelatus dare licentiam, ut religiosus cum habitu maneat extra claustra ad subveniendum patri, vel matri; sic Portel. ergo si iudicaverit esse gravem necessitatem, & possit eam redimere, cur non tenebitur sub aliqua culpa concedere cum possit hanc licentiam?

77 Tertia conclusio, potest etiam praelatus concedere, & mittere religiosum ad servitium alicuius beneficii cui fuerit annexa animarum cura, ut ibi permaneat donec ad monasterium revocetur parrochi officium exercens in hac conclusione supponimus monasteria habere beneficia huiusmodi, omnia quidem monasteria, & eorum monachi habere possunt beneficia simplicia, & curata, & quoad monasteria distinguendum est, nam sunt, quæ habent beneficia curata, regularia annexa ipsis monasterijs, quibus assignatur servitor exercens curam animarum pro toto monasterio, cui est beneficiū annexum, & id genus plura habent inter religiones præcipue monasteria Sancti Benedicti, Sancti Bernardi, & Sancti Norverti, aut Præmonstratense, & aliæ monachales, & etiam aliorum ordinum, quorum religiosi dicuntur canonici regulares, alia etiam sunt beneficia regularia alicui religioni annexa, quæ non alijs quam religiosis eiusdem ordinis conferri debent quorum collatio illis sit canonice, & in perpetuum, & hæc quidem beneficia regularibus mandat Sancta Synodus Tridentina solum cōferri, & minime sæcularibus, quibus si aliquod conferatur beneficium tenentur habitum omnino suscipere, & professionem emit-

tere, huiusmodi sunt beneficia curata annexa ordinibus militaribus, præcipue Sancti Ioannis, quorum alia beneficia, quæ prioratus dicuntur dantur professis religiosis eiusdem religionis, & si aliquando non sit ex illis, qui velit acceptare aliquod ex his beneficijs, ut solet, ob tenuitatem confertur alicui clerico sæculari, qui, ut disponit Concilium habitum omnino suscipere tenetur, quod in dicto ordine Sancti Ioannis maxime practicitur, alia autem beneficia religiosi, neque pensiones sine Papæ dispensatione post professionem obtinere non possunt, & si verum sit, quoad beneficia, & capellanas, quod Nuncius in Hispania dispenset, & si ea careat dispensatione per professionem tam beneficia quam pensiones ipi iure vacant. Hæc omnia docet Dubal, Azor, Pelizario, Palao, quæ omnia sic hodie practitantur.

78 Quibus suppositis ad servienda prædicta beneficia five ordinum militarium, five monachalium assignantur personæ idoneæ in ordinibus, quidem à suis superioribus, sicut in ordine Sancti Ioannis à Asamblea, ut docet D. Ferdinandus de Escanno in suo libro, cuius titulus propugnaculum Hyerosolimitanum ubi etiam docet, quod beneficia sæcularia vacant per professionem in religio Sancti Ioannis secus tamen per ingressum, & professionem Equitum Militarium S. Iacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, ut affirmat prædictus auctor. In ordinibus vero monachalibus, & alijs religiosi mittuntur à suis superioribus ad sua etiam beneficia regularia serviendum, qui præcedente examine non solum ab ipso praelato, & capitulo, sed etiam ab episcopo diocesano per illud approbandi mittuntur, ut disponitur per Sacro Sanctum Concilium Tridentinum, pro tempore ad beneplacitum ipsius praelati, qui possunt eos, quos mittunt ad monasterium pro suo libito revocare, secus tamen si prædicta beneficia religiosi haberent ea lege, & constitutione particulari ipsius religionis, ut non possint sine iusta causa amoveri, sic tenet Dubal.

79 Omisam hic facimus aliam quæstionem, quia non est huius loci in qua inquirunt DD. an religiosi sint capaces

Dian. p. 3
tr. 2. ref.
90.
Portel.
in dub.
reg. verb.
parentum
n. 2.

Dub. q. 7.
dis. 16.
nu. 150.
concl. 2.
Azor. l. 1.
l. 12. c. 9.
q. 9. ar. 1.
2. l. 8. c.
74. n. 11.
Peliz. l. 1.
l. 1. r. 4. c.
2. n. 202.
Palao tr.
13. disp.
1. punct.
11. q. 3.
num. 9.
Escan. disp.
cep. 11. c.
l. n. 1. ibi
dem n. 16.

Ses. 14.
de refor.
mat. c. 10

Ses. 25. c.
11. de regularibus

Dub. q. 7.
dis. 16. n.
199.

capaces beneficiorum secularium, & in primis certum est, quod cum dispensatione Summi Pontificis capaces esse tam curatorum, quam aliorum beneficiorum simplicium, quia cum hoc sit de iure humano positivo potest Pontifex dispensare, sicuti contingit in episcopatibus, quos obtinent quam plures religiosi, similiter, & in Hispania religiosi ordinis militaris videmus hodie obtinere aliqua beneficia secularia, scilicet, canonicatus, & abbatias in Ecclesijs collegiatis, etiam sine dispensatione, ut reor, circa alia autem beneficia, tam curata, quam simplicia, seu pensiones varia sunt auctorum placita iuxta varietatem decretorum iuris communis, & specialium bullarum Summorum Pontificum, ut lato ca-

Escaño de
cepr. 11.
t. 2. d. n. 1
Dub. q. 7.
p. 2. diffi-
cult. 15.
per totam
Navar. l.
5. conf. de
regul. cōf.
29.

lamo refferunt Ferdinandus de Escaño plures opiniones, & plurium referens. Late etiam Franciscus Dubal, Navar. & alij, qui opinantur religiosos etiam militares nullum omnino beneficium secularare posse obtinere, & inter alia decreta stat quidam motus proprius Pij V. editus anno 1568. in quo sic habetur: *Milites, aut fratres etiam simplices clerici, vel presbyteri, prætextu huiusmodi dispensationum non possunt obtinere aliqua beneficia simplicia, aut alia beneficia Ecclesiastica, secularia, aut aliorum ordinum, etiam nullum omnino onus, aut servitium habentia, & sunt præstimonia.* Deinde

Mend. dif
quisit. 11
q. 4. n. 81.

P. Mendo de ordine militari sic conclusit, quod rebus sic stantibus non posse ad praxim deduci, quod fratres clerici cuiuslibet militiae beneficia secularia absque Apostolica dispensatione obtineant, quod certe clare habetur ex Tridentino, in quo disponitur, quod beneficia secularia, etiam curata regularibus non conferantur, & idem habetur ex alijs antiquis iuribus. Videatur etiam Sanchez pro contraria opinione affirmans, & Azor sic dicens eos, qui tria vota substantialia religionis emittunt, sed paupertatis ita laxæ, ut iuxta suæ regulæ professionem proprium habere possunt capaces esse beneficij secularis, & pensionis.

80 Quarta conclusio, potest etiam prælatus concedere licentiam

pro utilitate, & necessitate monasterij alicui religioso, ut permaneat extra claustra pro gubernatione aliquorum bonorum temporalium, ut si, v. g. aliqua eiusdem ordinis Ecclesia fuisset relicta ex defectu religiosorum ibi in communitate viventium, ob inopiam, quæ supervenerit, remanentibus tamen aliquibus prædijs, aut alijs immobilibus bonis: ergo, ut possit unus ibi assistere religiosus, qui provideat de Ecclesiæ decencia, & ibi celebret, & etiam de alijs bonis, dari potest licentia, quod quidem sic videmus praticari, & docet ipse Dub. & ob eandem rationem in prosequendis litibus assistunt pro toto necessario tempore in Cancelarijs, & tribunalibus ordinum procuratores. Nec non possunt etiam mitti religiosi auctoritate prælati tempore studiorum ad Universitates ad studendum, quia huiusmodi studia etiā cedunt in magnam utilitatem, & decorem religionis, quod etiam docet P. Thomas Sanchez.

81 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, præceptum permanendi in clausura obligat, tum ex vi iuris communis, tum ex vi promissionis factæ in professione, sed utrumque intelligitur, & est receptum in omnibus religionibus, iuxta ipsarum religionum statuta à Summo Pontifice confirmata per quæ licitum est religiosis permanere in religione eo modo, quo eis à prælatis disponitur, & ordinatur, quare existente legitima causa non solum Papa, sed etiam prælatus, qui per Papam, & per instituta religionis, potest dare licentiam religioso non solum exeundo extra claustrum, cum animo breviter redeundi, sed etiam extra manendo pro tempore, quo necessitas exegerit, in quo non contravenitur voto obedientiæ, sed potius ei fit satis.

82 Ad secundum responderetur concessa maiori negando minorem, quoad utranque partem, & ad probationem primæ partis respondeo iuxta, ea, quæ diximus in secunda conclusione, & quamvis dedissent parentes licentiam filio suo, quia sicut donatio omnium bonorum non valet iuxta legem, & doctorum doctrinam sic nec talis

Sanchez
in præcep
to decalo.
l. 7. c. 19.
Azor t. 1.
l. 13. c. 3.
q. 2. sine.

Dub. d. q.
6. n. 5. con
clu. 5.

Sanchez
in sum. l.
6. c. 8. d
num. 72.

Ex l. stipu
latio hoc
modo cōc.
ff. de verb.
obligat.
Barthol.
Iason. c.
alij.

lis licentia, quia esset vitiosa, & in ordinata donatio, & contra legem naturalem, qua quis tenetur conservare se, & hæc ratio efficacior, & connaturalior mihi videtur, quam alia adducta, scilicet, quia donans redditur ad testandum inhabilis, quia hæc inhabilitas non nocet, sed carere necessarijs ad vitam transigendam gravissimum est inconveniens si ex donatione omnium bonorum provenisset, quare licet parentes concessissent filio licentiam ad ingressum religionis, si tunc temporis laborarent paupertate, si postea supervenisset semper remanent cum iure, ut eorum filius eis subveniat, & ipse tenetur lege pietatis, ut docet D. Th. dicens, quod delictum superioris potest adhibere pium studium ad subveniendum illis, & Navar. imò asseruit Miranda, quod adeo potest esse gravis, aut extrema quod licite possit religiosus professus, etiam sine licentia, quam negavit prælatus, & etiam si opus fuerit tanquam medium necessarium denudando habitum, ut etiam docet Miranda, & merito, quia obligatio naturalis subveniendi parentibus in extrema necessitate constitutis fortior est quam obligatio obediendi superiori, aut conservandi habitum pro illo tempore.

83 Ad probationem eiusdem minoris pro secunda parte iam diximus sufficienter in 3. & 4. conclusione, & circa inconveniens defractione voti paupertatis respondeo iuxta ea, quæ tradit Dubal, de huiusmodi religiosis, qui servant in dictis beneficijs duo enim dicit: primum, quod non habet liberam, & independentem administrationem fructuum, & proventuum illorum beneficiorum, sed tantum pœnes formam, & regulam suæ religionis, & constitutionum, si ve consuetudinum, legitima introducta à suis prælatis, quod dicit esse certum in suo ordine Præmonstratense. Secundum dictum est quod huiusmodi vicarij beneficiorum non tenentur traddere monasterio, ea quæ eis supersunt, post necessaria ad suum victum, & vestitum, sed ea possunt dare, & distribuere in pios usus elemosynas sacrificia; & alia, non vero in alios usus profano, superfluos, seu illicitos, sic docet Dubal in regula D.

August. Et quidem utrumque est verum si accedat ad huiusmodi distributionem faciendam voluntas expressa, vel extatutum ordinis, aut consuetudinis prælatorum, quia voluntas, statutum, aut consuetudo ab eis approbata pro eodem reputantur. Et, quod non aliter possint disponere de bonis, & fructibus beneficiorum, quibus in servire præponuntur probatur, ex eo quod religiosi professi, si intra monasterium, si ve extra existant, tenentur æque ad observantiam trium votorum, unde non minus sunt adstricti ad votum paupertatis, quam castitatis, aut obedientiæ: nam abdicatio proprietatis, si cut, & votum castitatis, adeo annexa est regulæ monachali, ut neque Summus Pontifex possit indulgere, ut habetur in iure. Quare in eo neque prælatus, neque Papa potest dispensare, & ideo nullum prorsus possunt acquirere prædictorum fructuum dominium, aut proprietatem, neque eos ad suum libitum distribuere, sed monasterio acquiruntur, ad cuius prælatum pertinet iusta, & religiosa eorum distributio propria, vel ipsius religiosi parrochi, seu vicarij facienda, & sic etiam docet Miranda, Sylvester, Navar. & alij, unde ex vi licentiæ datæ religioso ad existendum extra monasterium in servitio beneficij, non datur occasio contraveniendi voto paupertatis, sed si violaverit contra superioris voluntatem sua facit malitia, quæ valde consonat verbis allegatis nostri textus, *ibi proprium habentes*.

84 Ad tertium quatenus tangit votum obedientiæ respondetur, negando sequi prædictum inconveniens, nam si ve religiosi maneant extra monasterium ad prædicandum, vel ad serviendum in beneficio, vel in serviendo alicui principi sæculari, vel Ecclesiastico, ut theologi, aut confessorij, vel in alio quocumque pio, & religioso ministerio in fidelium utilitatem, vel in bonum ipsius monasterij dummodo hæc permanentia sit voluntate, dispositione, & benedictione sui prælati nullatenus manent extra obedientiam, sed iuxta illam, quia obedire est exequi præceptum superioris, quod est obiectum obedientiæ, ut docet D. Thom. & est specialis virtus minime reprehensibilis, sed, quod citatus

Habetur c. cum ad monaster. de regul. ribus. Miranda in D. M. 2. q. 32. ar. 3. Sylv. ver. relig. 6 q. 72. dist. Navar. 2. 3. com. 6 cum seq. in l. 9.

D. Thom. 2. 2. q. 101. ar. 4 Nav. l. 3. conf. conf. 70. 71. 72.

Miranda d. t. 1. q. 32. ar. 7. 9. q. 17. art. 8.

Dub. 1. 7. dist. 17. concl. 1. 2. p. 2.

D. Thom. 2. 2. q. 104. ar. 3

noster

noster textus reprehendit est quando congregata pecunia, discurrent per curias principum, quod in telligendum est, vt bene constat ex ipsis verbis textus, & eius Glossa, quia in eo tantum occurritur excessui monachorum inobedientiæ, & paupertatis in quibus gubernari debent per suos prelatos, vnde non sequitur contra prædicta. Ad etiam autem partem, quæ rangit sub missionem episcopi responder sequens quæstio.

QVÆSTIO III.

An regularis sit exemptus sit ab ordinarij iurisdictione, vt si delinquat etiam extra claustra coram eo convenire non possit?

85 **R**ATIO Dubitandi in hac quæstione sita est in illis verbis lo-

quentibus de monachis, & regularibus extra claustra delinquentibus contra clausuram, quæ sic habent: *si prelati eorum post tuam.* (loquitur Innocentius III. cum Archiepiscopo Ausitano) *commotionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officij, & beneficij appellatione remota compellas*, in quibus verbis supponitur monachos, & regulares omnes subijci prælatis suis ordinarijs, & exemptos esse à iurisdictione episcoporum, & ordinarij loci, quæ suppositio certa est, & probatur ex specialibus privilegijs, nam stando iuri communi olim omnes monachi erant subiecti episcopis intra cuius diocesim erat si tum monasterium, vt constat ex iure, & varijs Conclijs, quæ refer Emmanuel Rodriguez, in qq. regular. & Sylvester, qui ibi citat Glossa, Ioan. Andrean, & Panormit. & apud omnes receptum, ita, vt prima institutio monachorum nihil detrahebat iurisdictioni episcoporum, à quorum iurisdictione exiit primo Gregorius Primus, vt refert Emmanuel Rodriguez citans Navarrum, & Basilium de redditibus Ecclesiasticis, & ex decreto fuit autem Gregorius Primus Ecclesiæ Præsid. & fuit in numero Pontificum 67. circiter annos à Nativitati Domini anno 586. qui successit Papæ Pelagio Secundo, qui fuerat exaltatus ad Pontificatum anno 579.

vt refert Carrion, in suo chronicon, & habetur in Bullario.

86 Ratio autem huius exemptionis, quam solus Papa potest facere, secundum suæ potestatis plenitudinem fuit in honorem regularium, religionum quarum personas immediate sibi subiectas esse voluit, & suo legato, seu in Hispania Nuncio, pertinet enim ad honorem, sicut privilegium, quod habent nobiles, quo eximuntur à Principe à tributis solvendis, & quia privilegium est in favorem regularium, & religionis debet ampliari, vt tradit Turrecremata taliter quod hodie omnia, vel fere omnia monasteria, monachi, & regulares exempti sunt à potestate ordinarij in virtute propriorum privilegiorum, excepto quod ab ipsis ordinatur, & in alijs paucis eis subijciuntur, vt dicit ibi Emman. Rodriguez referens Mandosum; privilegio autem concessa religionis quibus eximuntur ab ordinarijs iurisdictione à diversis Pontificibus concessa referuntur à prædicto P. Roderico, in citato art. 3. referuntur etiam à Barbosa, & à Brunone Cassainc. de privilegijs regularium, quibus hic suppositis pro eorum intelligentia, & observatione hanc ingerimus quæstionem in qua pro parte negativa sequentia videntur argumenta.

87 Primum: ergo sit argumentum fundatum in quibusdam privilegijs, inter quæ extant duo in libro, monumenta ordinum, citata ab ipso P. Rodriguez, quorum alterum est Clementis IV. eximens fratres minores à potestate ordinarij, taliter, quod non obstante alia constitutione Innocentij III. non teneantur prædicti fratres, etiam ratione delicti, contractus seu rei, de qua agitur locorum ordinarijs subiaccere, decernens irritum, & inane, quid, quid secus attentari contigerit, cui privilegio subscribit aliud. Nicolaus III. exemptionem totalem concedens ordini minorum in quo decernit ordinem prædictum, & fratres eiusdem Sedis Apostolicæ subiaccere ac Ecclesiis oratoria, & domus, loca, libros videntur, & alia mobilia, & immobilia, quorum usum habent fratres prædicti in ius, & potestatem sedis Apostolicæ suscepit. Qui privilegio confirmato à Bene-

Turrec. l. 2. summ. Eccles. c. 5.

Rodrig. ibi art. 3. Mand. de sig. grat. 5. except. Bruno in. 2. cap. 2. præ. unica. Barbos. l. 2. iuri. Eccl. c. 12.

Rodrig. diff. ar. 3.

Ex c. quia vere 16. q. 1. ex c. cil. Tol. 4. c. 50. & fol. 3. c. 5. Rodrig. l. 2. q. 63. art. 1. Sylvest. v. relig. 7. q. 8. Pan. in c. inter quatuor de religio. Navar. in c. nullus num. 3. Marfil. p. l. c. 17. Ex c. null. l. 18. q. 1. In Bulla. pag. 7.

dicto XI. addidit insuper. *Quod neque etiam ratione delicti commissi, vel initi contractus, aut rei pedita, vel sita, seu existens extra loca eorundem fratrum exempta possint coram ordinarijs, vel alijs Ecclesiasticis praelatis molestari, seu quomolibet conveniri, non obstante constitutione Innocentij IIII. in contrarium faciente: sed huiusmodi privilegia vni ordini religioso concessa participant per communicationem omnes alij ordines à Summo Pontifice approbati, vt late probat prædictus P. Bruno Pœnitentiarius Greg. XV. & Urbani VIII. & comprobatur, constatque à compendio privilegiorum mendicantium, & docet etiam Corduba in additione ad compendium, & Emanuel Rodriguez: ergò nullo modo regularis, potest conveniri coram ordinario, etià si delinquat extra claustra.*

88 Secundum argumentum sic formatur: quod non conceditur superiori iudici inferiori non est concedendum, sed regulares sunt exempti a legatis Papæ, quæ sunt superiores iudices, & praelati, quam ordinarij, vt diximus supra: ergò multo magis ab ordinarijs, maior constat ex regula iuris. Qui potest magis, potest, & minus in eodem ordine: ergò à contrario, quod non potest maior non potest minor. Minorem etiam probo ex alio privilegio concessò fratribus minoribus, prohibuit enim Clemens IV. *Ne fratres minores ab aliquo legato (nisi de Latere Sedis Apostolicæ missi) vel Delegato, aut Subdelegato auctoritate litterarum Apostolicarum excommunicari, suspendi, aut interdicti possint, nisi litteræ ipsæ plenam, & expressam de prædicto ordine, & indulto huiusmodi facerent mentionem, idemque privilegium habetur ex Sixto IIII. quæ refert Rodriguez, & sunt in libro monumenta ordinum, cum ergo hæc privilegia absolute, & sine distinctione loquantur, intelligenda sunt de quibuscumque causis, & delictis, tam intra, quam extra claustra commissis.*

89 Histamen non obstantibus: dicendum est posse episcopos, seu ordinarios locorum procedere contra regulares extra claustra delinquentes, siue ordinaria, siue delegata iuris-

ditione Sedis Apostolicæ eos visitando, & punitione corrigendo. Hæc conclusio, valde conformis est litteræ nostri textus dicentis, quod episcopi in defectu praelatorum compellant regulares extra claustrum degentes, aut vagantes proprium, quod habuerint resignare in manibus suorum praelatorum, quod si non fecerint, & ad monasterium non redierint, sed curias principum adire voluerint tales regulares beneficium habentes suspendantur officio, & à beneficio per ipsos episcopos quacumque appellatione remota. Deinde id probatur ex multis decretis Concilij Tridentini de reformatione datur ordinarijs locorum facultas procedendi, & cognoscendi de causis regularium extra claustra delinquentium: imò aliquando etiam delinquendo intra claustrum, & quoad delicta extra comissa vnū pro alijs decretum refero in dicta ses. 6. sub his verbis; *Et nemo regularis extra monasterium degens, etiam si ordinis privilegijs prætextu tutus censeatur, quo minus si deliquerit ab ordinario loci secundum canonicas sanctiones, tanquā super hoc à Sede Apostolica delegato visitari, & puniri, & corrigi valeat. Et similiter si delinquant intra claustrum degentes debent ab ordinarijs corrigi, vt dicitur in dicta ses. 25. capite 4. his verbis. Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterij degit, & extra ea, ita notorie deliquerit, vt populo scandalo sit, episcopo instante à suo superiori intra tempus ab episcopo præfixendum, se vere puniatur, ac de punitione episcopum certiorē faciat: sin minus à suo superiore officio priuatur, & delinques ab episcopo puniri possit, in quibus locis disertis verbis statuitur posse regulares delinquentes conveniri coram ordinario, possit etiā intra claustra degentes, si extra scandalū dederint, sed vt hæc magis innotescat referā casus, in quibus episcopus contra religiosos, aut regulares potest procedere per ius particulare.*

90 Primus casus in quo regularis subditur episcopo si esset excommunicatus, vel à iure, vel ab homine, tunc nam potest per ordinariū denunciari, & mādari, vt evitetur secundus, quod episcopus potest præfixere terminū exempto regulari delinquenti intra quē debeat

Ses. 5. c. 1.
Ses. 6. c. 3.
Ses. 7. c. 14.
Ses. 21. c.
8. ses. 15.
de reg. c.
25. dereg.
et mon.
4. & ses.
114. &
ses. eadem
c. 16.

C. quamvis in seniores de elect. C. ad abolendam si de bars

Brun. cap. 3. per totū max. propest. 9.
Cordub. verbo citato
Rodrig. 2. 1. 2. 55. arti. 21.
Miranda tit. 2. q. 46. arti. 9.

Supra cit. de off. legati.

Rod. d. 1. 2. q. 64. arti. 4.

se præsentare suo iudici, vt habetur iure tertius in his quæ sunt contra fidẽ subſunt episcopi iurisdictioni, licet hodie Inquisitores cognoscunt. Præterea à Sacro Trident. Concil. in multis subiiciuntur episcopis, & erit Quartus in ordine casus, quod regulares nõ possunt prædicare sine licentia episcopi, in Ecclesijs, quæ suorum ordinum non sunt. Quintus. Potest episcopus visitare, corrigere, & punire regulares extra claustrũ delinquentes. Sextus. Regulares seruietes in beneficijs annexis suis ordinibus debet circa administrationẽ Sacramentorũ, & alia visitari, & corrigi ab episcopo. Septimus, quod hi regulares extra monasterium degentes debent conveniri, aut possunt, in causis civilibus mercedũ, & miserabilium personarum, coram ordinario locorum, & ibi cogi, & compelli possunt adſolvenda debita, non obstantibus suis privilegijs, sic habetur. Octavus. Quod religiosus aſſiſtens matrimonio sine licentia parrochi sit ſuſpenſus tempore arbitrio ordinarij. 9. Quod accedere teneantur ad Synodum qui alias tenerentur cessante exemptione. 10. Quod nullus episcopo contradicente prædicare præſumat etiam in Ecclesijs suorum ordinũ. 11. Quod regularis, qui inventus fuerit sine mandato sui superioris inſcriptis obtento tanquam deſertor sui inſtituti ab ordinario puniatur. 12. Quod regulares animarum curam exercentes, vt dictũ est, immediate ſubſunt iurisdictioni, visitationi, & correctioni episcopi in his, quæ ad ipsam curam, & administrationem sacramentorum pettinent. 13. Potest procedere per cenſuras episcopus contra regulares dantes, aut recipientes aliquid pro ingreſſu novitij. 14. Circa præcedentias regularium in publicis proceſſionibus, vt habetur eodem Concilio. Hæc omnia refert Emmanuel Rodericus. Præterea interdicta etiam ab episcopis emanata ipsis mandantibus, à regulatibus etiam exemptis in eorum Ecclesijs debent publicari, & obſervari, vt notat Diana ex ipſo Concilio. Non tamen potest Ecclesia regularis interdicti ab ordinarijs ſpeciali interdicto, vt Advertit Bruno.

Sess. 5. de reform. c. 2.
Sess. 6. de reform. c. 3.
Habetur Sess. 7. c. 14. de reform.
Sess. 24. de reform. cap. 1.
Sess. 24. de reform. cap. 2.
Sess. 24. de reform. cap. 4.
Sess. 25. de regul. cap. 5.
Sess. 25. de reg. c. 11.
Sess. de regul. c. 16.
Sess. 25. de reg. c. 16.
Rodrig. 2. 2. q. 63. ar. 30.
Dian. p. 11. tr. 4. rej. 31.
Sess. 35. c. 12. de regul.
Brun. de privil. tr. 2. cap. 4. prop. 8.

91 His præterea alij casus adduntur, qui pertinent ad episcopos quos refert ipſe Brun. primus est de ſumptus ex quadam definitione Innocentij III. ſic dicentis diffiniimus, quod, quantumcumque ſic exempti gaudeant libertate nihilominus tamen ratione delicti, ſive contractus, aut rei de qua contra ipſos agitur, recte poſſunt coram locorum ordinarijs conveniri, & illi quoad hoc ſuam in ipſos iurisdictionẽ, prout ius exigit exercere, vt habetur involentes. Secundus demorantibus in prioratibus ſubiectis ordinariis de quo iam diximus. Tertius de hereticis, qui episcopi iudicio debet ſubijci etiam diximus. Item, vt excommunicati regulares, vt diximus denuncientur. Item datur facultas episcopis caſtigandi regulares, qui celebrant, aut faciunt celebrare in locis ab ordinario interdictis, item degradatio religioſi criminofi ad nullum pertinet niſi ad episcopum. Item ex Concilio præter iam tradita novitius regularis ſubditus eſt episcopo, in renunciatione ſuorum bonorum, & profeſſus, ſi nollet reddere novitio exeunti ante profeſſionem bona omnia, quæ data fuerant à conſanguinibus, aut alijs. Item ſi regularis celebret contra voluntatem ordinarij in oratorijs particularibus. Item poſteſt procedere episcopus contra regularem prædicantem errores, & ſcandala, item contra regulares miſſos ad ſtudia ſi nõ habitent intra monasterium. Item quod teneatur accedere ad proceſſiones quibuſdan exceptis, item regulares ad ordines ab episcopo debent examinari. Item quod non poſſint regulares audire confeſſiones ſæcularium etiam ſacerdotem. Item, quod non erigantur monasteria ſine licentia episcopi illius diœceſis, item, quod regulares obſervent dies feſtos ab ordinario inſtitutos ſervari, ita, quod auctor iſte ad 24. casus redducit iura, quæ habent ordinarij ad procedendum contra regulares ſuis exemptionibus, & privilegijs non obſtantibus.

92 Ad primum in contratio argumentum reſpondetur concedendo regulares eſſe exemptos in illis caſibus in prælegatis privilegijs contentis, non tamen inde ſequitur

Brun. ibi c. 5. a prop. 1.

In c. volentes de privil. in 6.

Ex c. episcopo de privil. 6. Ex c. de gradatio de panis.

Sess. 25. c. 16. Sess. 22. de obſervant. diſ. in c. lebr.

Sess. 25. c. 13. Sess. 23. c. 12. Radz Sess. cap. 15. Radz Sess. c. 2. eadẽ c.

in aliquibus casibus ordinarijs locorum eisdem submitti non debere, & ad auctoritatem Clementis respondetur concedendo verum esse, quod ratione delicti, vt sic, & generaliter dicti non debere subijci episcopis, quando à suis praelatis, qui monendi sunt corriguntur: secus tamen si praelati omisi fuissent, in horum correctione iuxta decretum Concilij citatum, ex quo vtrum ius, tam editum ab Innocentio III. quam à Clemente, etiam III. potest bene concordari, & sic in omnibus casibus supra positis, in quibus regularibus privilegia non valent, nam cederent in manifestum praeiudicium ordinariae iurisdictionis, & in magnum populi detrimentum in omnibus supra dictis casibus episcopus non posset emendare regularium delicta vergentia in per-

Di. f. 25. c. 14.

niciem suorum subditorum.

93 Ad secundum argumentum respondetur, negando antecedens, stat enim bene, quod legatus, aut delegatus à Papa careat potestate ad aliquod negotium, aut casum, & ea gaudeat episcopus, quia dependet à libera potestate Pontificis vni concedere, quod alteri negat, in quo ille cui negatur non est superior, sed inferior respectu alterius cui conceditur, vel tanquam delegato, vt sæpè declarat Tridentinum, vel tanquam ordinatio derogando in hac parte privilegio regularis præterquam quod si Legatus est à Latere, vel cum facultate à Latere si non fuerit Cardinalis, vt Nuncius in Hispania, eandem in his casibus habent potestatem ac episcopi, vt dictum est, & tradit Emman. Rodriguez.

Rodrig. d. 1. q. 64. a. 4. ex capite Abbatem. de cler. in 6.

CAPVT AD REPRIMENDAM VIII. HVIVS TITVLI, species textus sic se habet.

EPISCOPVS Lexoviensis in quosdam subditos suos tulerat sententias excommunicationis, aut suspensionis. Archiepiscopus Roshomagensis, & alij suffraganei eius non servabant sententias illas; quod pervenit ad Papam, vnde scribit ipsi archiepiscopo, & suffraganeis dicens, quod propter malitiam perversorum poenæ certæ statutæ sunt, & ideo sicut volunt suas sententias latas in subditos ab alijs observari, ita debent ipsi servare sententias aliorum: quare mandat eis, vt sententias quas Lexovieusis Episcopus Canonice tulit in suos subditos observent, & faciant à suis subditis observari.

Deinde continet textus aliam partem, in qua loquitur Papa archiepiscopo dicens, quod sententia excommunicationis non suspenditur per appellationem, & ideo si quis excommunicatus ab Episcopo Lexoviensi

eidem

eidem Archiepiscopo fuerit conquestus de iniusta excommunicatione remittat illum ad episcopum absolvendum secundum formam Ecclesiæ, & si ille absolvere noluerit archiepiscopus eum absolvat recepta prius cautione, & præcipiat ei ex debito iuramenti, quod satisfaciatur eidem episcopo super eo pro quo fuit excommunicatus, nisi constiterit quod iniuste fuit excommunicatus, quod non satisfecerit in eadem sententiam, appellatione remota, redeat.

AD HANC ETIAM PARTEM POTEST REDVCI
sequens caput duo simul 9. huius tit.

IN Quo summa continetur, quod Patriarchæ non cognoscat, & nec archiepiscopus, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis, aut privilegij ad ipsum pertineat, & delata fuerint, de causis suorum suffraganeorum, & eorum subditorum.

Prob. c. si
quis à pro
pio 11.

94

CONCLUSIO. Bimēbris de ducitur excommunicatus ab

q. 1. vno episcopo ab alijs etiā episcopis vitari debet, & ab ipso absolvendus, vel si noluerit ab archiepiscopo causa ad ipsum per appellationem, consuetudine, aut indulto delata. Primam partem huius conclusionis, simul, & secundum, quod ab ipso est absolvendus, præter præsentem textum probant, etiam alia iura, & decreta Conciliorum, inter quæ Concilium Sordicense, Lateranense Arausicanum Turunen-
C. ex fre-
quentibus
de inflit.
C. per iuas
de f. ex-
com.
Concil.
Sardicen.
can. 13.
Later, sub
Calixt. 2.
can. 9.
Arausic.
can. 11.
Turonen.
2. can. 8.
Conx. &
Barb. in
præsent.
Suarez de
conf. disp.
7. s. 2.
Gibal. de
cent. disp.
9. 9. 1. 3.
pp. 1.

Secunda etiā pars conclusionis in qua asserimus, quod de causis subditorum suffraganeorum archiepiscopi seu primates cognoscere nequeunt nisi per modum appellationis, consuetudinis, aut privilegij iurisdictionem abtineant probatur etiā per alios textus, eam nā-

que probant, & alij illustratque omnes repetentes ad dictum caput duo simul.

Sed contra primam partem conclusionis, in qua dicitur excommunicatum ab vno episcopo, etiam vitari debere ab alijs episcopis, sit primum argumentum; nam in sententia declaratoria, in qua ius declaratur, ut excommunicatus mandatur à iudice excommunicante vitari, & separari à cæteris fidelibus, & officijs Divinis loquens cum parochis, & cæteris clericis suæ iurisdictionis: ergo episcopi, & alij fideles, qui non sunt subditi eiusdem iudicis, non tenentur illum vitare: antecedens constat ex forma loquendi in ipsis excommunicationis sententia, quæ in scriptis datur, & consequentia probatur, quia episcopi, & alij sacerdotes, & clerici non tenentur parere præcepto iudicis, aut episcopi, cuius non sunt subditi: ergo, quamvis ipse excommunicatus debeat abstinere

Mendoz.

l. 2. Con-
cil. illi
ber. lib. 3.
c. 31.

Probant
text. c.
nullos 9.

q. 2.

C. con-

questo 9.

q. 3. c. 1.

& vlt. 18

quest. 2.

C. 1. de fo-

ro comp.

l. 6. c. 1.

de officio

vicar. l.

6. & co-

dem c. 3.

de appella-

lat.

re à ceru fidelium , & à divinis, episcopus , & alij alterius dicecesis non tenentur illum vitare.

Secundum argumentum contra secundam partem conclusionis in qua asseritur , quod excommunicatus ab vno episcopo ab ipso sit absolvendus, sic formatur , nam secundum Sacros Canones excommunicatus non solum potest absolvi ab ipso excommunicante; sed etiam ab alio iudice superiori , vt à Papa , vel Nuncio, legato primatè, aut Metropolitano: ergo non solum ab ipso excommunicante, sed etiam ab alijs absolvi potest: antecedens probatur, tum ex ipso canonico iure, tum ratione , quia omnes prædicti Papa in tota Ecclesia , & alij vnusquisque in sua provincia , sunt superiores ad ipsum episcopum : ergo possunt , quidquid ipse potest. Cum non minorem , sed maiorem habent iurisdictionem.

Tertium argumentum contracandem partem sic procedit: quia si excommunicatus non posset absolvi ab alio quam ab ipso excommunicante , sequeretur , quod semper excommunicatus existeret , quod est inconueniens: ergo debet ab alio absolvi; sequellam probo , quia ipse qui iam protulit sententiam excommunicationis functus est officio suo: ergo non potest absolvere eum , quia , qui functus est officio suo iterum iudicare non potest , vt iuribus constat.

Quartum argumentum est , nam archiepiscopus potest cognoscere de iniustitia , seu causa excommunicationis, de qua appellans est coram eo conqueſtus : ergo potest si iniusta est eum absolvere , probatur antecedens ex iuris dispositione ; ergo non recte dicitur , quod sit remittendus ad proprium episcopum , vt absolvatur.

Quintum argumentum fit contra tertiam partem conclusionis , in qua asseritur, quod archiepiscopus non potest cognoscere de causis subditorum suorum sufraganeorum nisi per modum appellationis , aut ex vi consuetudinis , seu privilegij: nam archiepiscopus , sicut , & primas habet absolutam iurisdictionem in suo archiepiscopatu , sicut primas in suo primatu: ergo non solum in prædictis casibus , sed in omnibus possunt cognos-

cere , & procedere in dictis causis , antecedens probatur ex quodam canone dicente sic : *Episcopi suum primatem, & caput agnoscant , nihilque eminens , sine eius voluntate faciant* , & idem dici debet de archiepiscopis , qui sunt supra episcopos sui archiepiscopatus.

95 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio , quoad omnes suas partes , & quoad primam est ad vertendum sermonem in hoc textu fieri nõ de excommunicatione à iure , de qua statim agemus , sed de excommunicatione ab homine , vel à iudice de qua solus excommunicans potest absolvere rebus sic stantibus, seu quando non sit per superiorem , ad quem causa est delata , qui potest revocare sententiã inferioris , cuius decisionis ratio est, quia alias iudicium, & sententia iudicis , esset inutilis , & inanis , quod admitti non potest. Ac proinde à superiori non debet absolvi, nisi causa ad eum devoluta , & tunc ex huius nostri textus dispositione debet remittere reum , vt ab ipso proprio episcopo absolvatur , quidquid hodie praxis teneat. Deinde quoad ultimam partem conclusionis ratio decidendi est , quia secundum alegatã in probatione iura ordinarius ex vi sui proprii officij habet potestatem , & iurisdictionem ordinariam in suos subditos, suo proprio muneri annexã , & necessario radicatã ad eorum regimen , & gubernationem iure divino sibi traditam , vt sepe diximus , & habetur ex Tridentino : ergo hæc inervari non potest , quovsque iudicet suorum subditorum causas , vt etiam decrevit ipsum Concilium , & si male iudicaverit , tunc per modum appellationis sententiam emendabit Metropolitanus, qui nequitiam potest se intrinsecus in cognitione causarum in prima instantia suorum sufraganeorum , nisi in aliqua in particulari ex commissione Papæ , aut ratione consuetudinis , sed vniversaliter nequitiam potest , alias totus Ecclesiasticus ordo iurisdictionis perverteretur , omnis enim pastor debet cognoscere , & regere oves suas.

96 Ex quibus ad primum argumentum responderetur , quod Episcopi aliarum dicecesum, & eorum subditi non tenentur vitare excommunicatum

Ex cap. nuper 29. §. in primo, & 4. ab eo, vel eius superiore, & c. per tuas de sess. excommunicat. c. ve. nerabilibus § porro in 6.

Constat l. iudex ff. de re iudic. c. in litteris 9. de offi. deleg.

Ex citat. c. per tuas de supra excomm. c. 1. §. sane de censuris in 6. c. irreverentibus §. ceteris hoc tit.]

Can. 34. Apostolor.

Ra. io decidendi.

Sess. 23. de reform. c. 1.

Sess. 24. de reformat. c. 20.

catū in virtute, & vigore alterius episcopi precepti, vt probat argumentum, sed ex eo quod est prohibitum Iure Canonico fundato in illo Evangelij testimonio loquente de excommunicato, in illis verbis: *Si Ecclesie non obedierit sit sibi tanquam ethnicus, & publicanus*: quare præter peccatum, quod committunt communicantes cum excommunicato incurrunt excommunicationem minorem, & sic concessio antecedenti argumenti, negatur consequentia.

97 Ad secundum respondetur prælegans textus si attentè legantur faciliè cum nostro textu concordantur, quia nullibi permittitur à superiori excommunicatum absolvi nisi cognita causa, vel per modū appellationis ad ipsum superiorem adducta cū querela, & tunc tantum absolvit, vt in iudicio possit litigare, in qua absolutione non absolute, sed cum respectu ad processum superior absolvit, quo recognito, vel revocat sententiam inferioris, vel confirmat, & remittit, vt eam faciat executioni mandare, & supposita sententiæ executione ab inferiori absolvitur excommunicatus, in nostro autem textu tantum prohibetur superiori, vt absolute absolvatur excommunicatus ab inferiori. Et ob hanc rationem ponuntur in nostro textu illa verba: *Quod si forte, inferior, noluerit illum absolvere, tu recepta iuratoria cautione absolutionis ei munus poteris exhibere*, dummodo tamen salva maneat auctoritas Episcopi sufraganei, taliter, vt eidem remaneat reus competenter satisfacere, quod in citatis textibus de sententia excommunicationis minimè immutatur, præsertim, quia quoad effectum suspensivum appellatio partis conquestæ nihil operatur, sed quoad effectum devolutivum, quia quoad suspensivum de stilo ordinario litteræ superioris expediuntur cum clausula ordinaria, *non retardata executione*, quando causæ sūt tales, quæ trahant paratam executionem, vel si aliquando mandatur absolvi excommunicatus, sit avocando ad suum tribunal superior processum originalem pro brevi tempore remittendum iudici à quo, vt procedat absolute, aut formam dando, ex qua

solutione, non mihi videtur esse necessarium dicere, vt dicit Dominus Gonzalez prædictos textus citatos in argumento procedere in excommunicatione à iure inflicta, non vero in excommunicatione lata ab homine, maximè quia in dicto capite *per tuas* expresse loquitur de excommunicato ab Episcopo, à quo appellans ad Metropolitanum appellat.

98 Ad tertium dicimus negando sequi prædictum inconueniens, quod vel excommunicatus ab homine, de cuius excommunicatione loquimur paret in mandatis suo Episcopo, vel non paret. neque implet mandata, si paret absolvetur ab eo, vel ab alio, qui potestatem habeat, & si noluerit absolvere sine iusta causa potest recurrere ad superiorem, vel non vult suo prælato parere, & tunc semper remanebit excommunicatus propter eius contumaciam, vt constat ex citato Evangelij testimonio: *Si Ecclesie non obedierit sit sibi tanquam ethnicus, &c.* & si voluerit obedire, non tamen potest præcepta implere absolvetur in foro conscientie, quamvis in exteriori appareat excommunicatus, sicut ille, cui præcipitur habitare cum non sua, quia in foro exteriori pro sua fuit declarata, vel sicut ille, cui præcipitur solvere, quod non debet, aut non potest.

99 Ad quartum ex dictis constat satis: ad quintum latè, & eruditè, vt solet, responder Gonzalez prænotando Patriarchas, seu primates præesse omnibus Archiepiscopis sui Patriarchatus, est enim Patriarcha idem ac patrum Princeps, ex dictione greca *Archaios*, & latina *Patres* compositum nomen, & respectu Archiepiscoporum habet ordinariam iurisdictionem, vnde si quis clericus habeat contra Metropolitanum recurrit ad primatem, vt habetur in Decreto, qui cognoscit in prima instantia à cuius sententia recurritur ad Patriarcham per appellationem, salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam, vt disponitur in nostro iure, ubi assignantur, seu nominantur quatuor totius Ecclesiæ Patriarchæ, quorum est Constantinopolitanus 2. Alexandrinus, 3. Antiochenus, & 4. Hierosolimitanus, sup-

Gonzal.
hic n. 12.
finc.

Gonz. hoc
c. 9. duon
8.

In decre-
to 1. 2. 1
c. 46.

C. anti-
qua 23.
de priui-
ileg.

plent

*Seff. 24.
c. 16. de
refor.*

plent etiam Patriarche negligentiam Metropolitanis, & vacante Sede assignare debent æconomum, ut res Ecclesiæ custodiatur, licet hodie capitula hoc faciunt iuxta Concil. Tridēt. Archiepiscopi autem habent ordinariam iurisdictionem in episcopos suffraganeos suæ provincie, qui legi Metropolitanae subduntur, necnon & eorundem subditi in quos in prædictis causis in episcopos quidem civilibus tantum suam exercent iurisdictionem, per modum tantum appellationis, consuetudinis, & privilegij, & etiam querelæ modo civili, habent per inde ius vocandi ad Concilium provinciale, ut est manifestum, & constat ex tot, quæ refert González, & non habent aliam potestatem unde nihil infertur contra conclusionem.

Questiones appendices ex præcedentibus capitulis.

QVÆSTIO I.

An excommunicatus possit absolvi ab alio quam ab excommunicante?

*Ex cap. 100
ab excom-
municato
41. de
rescriptis.*

*Ex c. nu-
per à no-
bis 29.
de sct. ex-
communi-
cat.*

PRO Parte negativa nõ leve sumitur argumentum ex quodam textu in quo constat quendam excommunicatum, qui contra statuta Concilij generalis assererat se esse excommunicatum, obtinuisse litteras à Pontifice, quibus mittitur ad excommunicatorem, ut eum absolvat: ergò absolutio excommunicationis pertinet ad ipsum excommunicatorem, & non ad alium, quod etiam confirmatur ex alio textu dicente, quod si difficile sit ex aliqua causa quod excommunicatus ad suum excommunicatorem accedat absolvendus, datur indulgentia in casu illius textus, ut præstituta cautione absolvatur à suo episcopo, vel proprio sacerdote: ergò sine indulgentia, & dispensatione excommunicatus à nullo præter excommunicantem potest absolvi.

*Ex c. ad
bac 37.
de appell.*

Secundo, quia excommunicatio, & interdictum comparantur, ut constat ex quodam textu, sed interdictum solum à iudice qui illud possuit

potest tolli: ergò similiter excommunicatio. Quod etiam confirmatur ex alio textu, in quo datur facultas prælatis regularium, ut absolvant excommunicatum fratrem, qui iniecit manus violētās in socium, nisi fortè atrocitas facti poenam graviolem ea quæ à prælato imponi possit per modum poenitentiae ad reconciliationem ad communionem, expectet: ergò excommunicatus non potest absolvi, si ne privilegio à suo prælato, & maxime si excommunicatio fuisset incurta propter delictum atrox.

Tertio sic, quia excommunicatus ab homine, seu iudice propter aliquod debitum nullo modo absolvi potest nisi satisfacta parte, ut constat ex iure, sed hæc satisfactio debet constare non solum parrocho, sed etiam iudici, qui etiam debet expensas litis taxare: ergò non ab alio quam ab ipso iudice hoc fieri debet. Et confirmatur nam si aliquis satisfacta parte posset absolvere maxime parrochus ratione privilegij Bullæ Cruciatæ, sed per hæc Bullam nulla cõfertur iurisdicctio confessori exterior, aut iudicialis: ergò in eo foro in quo est excommunicatus, etiam neque satisfacta parte potest absolvi à confessario, etiam parte ipsa consentiente, quia non consentit iudex à quo fuerat excommunicatus. Quod etiam cõfirmatur ex nostro textu in quo dicitur quod excommunicatus conquestus coram superiori ad episcopum excommunicatorem mandatur remitti, ut ab ipso absolvatur iuxta formam ab Ecclesia consuetam, etiam si excommunicatio sit iniusta, & merito, quia per quascumque causas res nascitur, per easdē dissolvitur, & sic excommunicatio debet tolli, ab eo à quo fuit prolata.

101 Pro huius difficultatis resolutione aliqua sunt necessario notanda, primum quod excommunicatio est ex parte ipsius duplex, alia minor, quæ incurritur per communicationem cum excommunicato publicato, seu non tolerato, & ex alijs causis, quamvis hæc sit frequentior; & alia est excommunicatio maior, quæ nunquam incurritur nisi propter peccatum mortale, ut expresse habemus ex quadam Glossa, ex iure in Decreto citato ab ipsa

*Ex c. ex
parte 23.
de verb.
signif.*

*Gloss. ex
par.*

parte de
verb. fig-
nific. 9.
pro cōsu-
macia, &
11. q. 3.
Supra tit.
de rescrip-
tis n. 105
& tit. de
off. & po-
st. iud.
deleg. d. n.
268.

ipsa, & ut communiter Doctores tenent, inter cuius effectus, quos supra posuimus, est primus privatio communionis Fidelium, & exclusio à Sacramentis; quæ deinde dividitur ex parte eam ferentis in excommunicationem à iure, & est illa, quæ in Iure Canonico est fulminata contra committentes certa crimina v.g. contra simoniacos, violatores immunitatis, &c. ad quam etiam reducitur, quæ pronuntiatur in edictis generalibus prælatorum, quæ tamen si non statuitur per modum legis expirat morte ipsorum, ut iam diximus: & in excommunicationem ab homine, quæ est illa quæ à iudice proferitur, quæ etiam alia est, cuius absolutio est reservata ipsi prælato eam imponenti, alia vero, quæ non habet reservationem. Præterea absolutio excommunicationis alia est absolute impensa excommunicato, & alia conditionalis, ut v.g. absolvo te, si hoc, vel illud feceris; & alia absoluta ad certum tempus, quæ datur ad reincidentiam, & denique alia est absolutio, quæ potest dari in foro fori, seu exteriori, & alia, quæ solum datur in foro poli, seu interiori, quæ ad forum exterius non prodest, & alia ferenda, & alia est lata, quæ incurritur ipso facto statim.

102 Quibus suppositis ad quæstionem respondeo sequentibus conclusionibus. Prima conclusio, quilibet sacerdos potest absolvere quemlibet minori excommunicatione ligatum, hæc conclusio est contra plures antiquos Theologos, inter quos est M. Ledesma pro ea referens Caieta. Sylvest. & Sotum, & dicit esse communem inter Theologos contra Navarrum, sed nostra conclusio traditur à Diana cum Hurtado, & alijs, tenet tamen eam cum hac limitatione, scilicet, si lata sit ob culpam venialem, quamvis non videtur esse differentiâ quoad hoc, sive à culpa veniali, sive mortali lata sit, quia si admittatur ad hoc iurisdicctio ad absolvendum à minori excommunicatione in quolibet simplici sacerdote, sicut admitteretur ad absolvendum à peccatis venialibus, parum refert incurra, an sit ex culpa mortali, an veniali, siquidem absolutio ab excommunicatione nullam habet cō-

nexionem cum absolutione à peccatis, neque requiritur aliqua dispositio ex parte absolvendi.

103 Secunda conclusio, ab excommunicatione maiori ab homine solum potest absolvere per se loquendo ille, qui ligavit excommunicatum in foro externo, sive præsentem, sive absentem, sive iudex sit presbyter, sive non sit sacerdos, aut ille, cui dederit facultatem, seu ab eius superiori, causa ad eum transmissa. Hæc conclusio quoad primam partem probatur ex nostro textu ad reprimendam, & ex alijs textibus in primo argumento allegatis, & etiam rationibus adductis in 2. & 3. argumento, ex quibus constat ab excommunicatione lata ab homine, seu iudice, solum ab ipso posse absolvi, quod etiam docet Ledesma, idem P. Franciscus Suarez, quam communiter admittunt Doctores, quæ intelligitur non solum de ipso, qui tulit censuram, sed etiam de eo, qui succedit in officium loco eius, quod intelligitur per se loquendo, ut diximus, nam ex aliqua speciali iurisdictione potest dari aliquis casus in quo excommunicator non possit absolvere, ut docet ipse Suarez, qui advertit specialem, & curiosum casum, qui sæpe potest accidere, & mihi accidit, qui relinquens excommunicatum ex commissione mei Capituli Cauriensis in Villa de Caceres, redivi domum, ubi requisitus Regia Provisione, ut eum absolverem, respondi non posse, quia finita commissione, functus fueram officio meo, quo responso viso, & de verbo ad verbum relato in secunda Regali Provisione, non obstante mihi fuit mandatum, ut excommunicatos absolverem, quod & feci remittens sacerdoti commissionem, quod potui, & debui, quia delegatus, ut docet Suarez, potest delegando alteri dare facultatem absolvendi à censuris à se latis.

104 Explicatur ergo magis quod advertit Suarez dicens, quod delegatus intra annum potest absolvere, quæ excommunicatum reliquit, etiam si functus sit officio suo, quia ex iuris dispositione retinet iurisdictionem ad eum absolvendum, quia satisfacit sententiæ iudicis, ad cuius casus maiorem intelligentiam vide, quæ magis latè

Ledesma.
p. 11. ubi
prox. di-
st. 5.
Suarez.
de cens.
disp. 7.
sect. 2. v.
2.

Suar. ubi
prox. n. 8.

Ledesma.
p. 1. c. 8.
conc. 1 fol
355.
Caiet. v.
absolutio.
Sylvest. v.
absol. 1. §.
3.
Sotus in
4. dist. 21
q. 1. a. 3.
Dian. p. 5
in 2. ref. 3.
Hurtado.
disp. 16.
disp. 2. n.
10.

*Supra tit
de off. &
potest. iud
deleg. a.
43. usque
51.*

supra diximus, & textibus comproba-
vimus; secus tamen si anni tempus
fuisse elapsum, quia quando delegato
committitur aliquod negotium sine
temporis determinatione tempus vnius
anni à iure præscriptum est, quo tran-
facto expirat iurisdictio, & si debeat
procedere indiget nova termini con-
cessione; sed tamen si delegatus ab-
solvat excommunicatum, qui non sa-
tisfacit ad illud quod fuit ei præcep-
tum per sententiam delegati datam
iuxta formam commissionis ei tradi-
tæ, nulla erit absolutio, quia excedit
formam mandati, & caret iurisdictio-
ne; secus tamen si est iudex cui non
ex commissione, sed ex iure compe-
tit iurisdictio, sicut iudici ordinario,
nam tunc absolutio data ab eo valet,
etiam si non factum fuerit, quod præ-
cipitur. Sic Toletus. Dicitur etiã pos-
se absolvere in foro externo excom-
municatorem excommunicatum etiã
absentem, sic docet Ledesma cum
alijs inter quos citat Ricardum, &
alios. Et respondet ad differentiam ab-
solutionis Sacramentalis, quæ dari nõ
potest nisi pœnitenti præsentialiter
existenti, & dicit, quod ea, quæ fiunt
in foro externo non requirunt præ-
sentiam partium ad procedendum, si-
cut non requiritur, ut reus sit præsens,
ad excommunicandum eum, tum etiã
quia absolutio excommunicationis
cedit in bonum commune, qua ratio-
ne potest absolvi mortuus, ut dicit ip-
se Suarez, & alij, ut possit ab alijs se-
PELLIRI, quando dedit signa contritio-
nis, absolutio autem Sacramentalis fit
solum in bonum pœnitentis. Et potest
alia ratio addi, quia in excommu-
nicato non requiritur consensus, sed
invitus potest absolvi ab excommuni-
catione, non vero à peccato. Et hæc
absolutio valet ab eo tempore, in quo
fuit data à iudice, & non à tempore
notificationis, ut iudico verissimum
contra Ledesmam ibidem, quia eius
valor non dependet, sicut excommu-
nicatio ab intimatione, sed ab absolu-
tione iudicis, qui etiã si moriretur an-
te intimationem aduc valeret: ergo
eius valor habuit à tempore in quo
fuit data, vnde infero quod si est sa-
cerdos, & celebrat ante intimationem
non fit irregularis.

*Tolet. 1.
1. c. 14.
n. 8.*

*Ledesma.
prox. cit.
c. 8. ante
conc. 3.
Ribar. in
4. diff.
18. et c.
quæto 11.
q. 5.*

*Suarez,
ibi n. 9.*

105. Tertia conclusio, casus, in
quibus non potest absolvere excom-
municator, quatuor enumerantur à
M. Ledesma. Primus est quando Epif-
copus excommunicavit incendarios,
contra quos imponitur in iure pœna
excommunicationis, quæ non incurritur
vsque quo pronuncietur ab Epif-
copo, qua semel pronuntiata, eius ab-
solutio reservatur à Papa. Secundus est,
quando excommunicator incurrit in
maiores excommunicationem; quia
remanet privatus usu suæ iurisdictio-
nis, quia est vnus ex effectibus ex-
communicationis maioris. Tertius
est, quando delegatus Papæ aliquem
excommunicavit, eum absolvere non
potest si transierit spacium vnius anni,
sed debet absolvi à Papa, ut in iure
disponitur. Idem debet intelligi de alio
quocumque delegato ab alio superiori
iuxta dicta in num. superiori. Quar-
tus est, quando Summus Pontifex cõ-
firmat sententiam excommunicatio-
nis contra aliquem prolatam à præla-
to inferiori, quia tunc iam inferior nõ
potest absolvere, quibus quatuor ca-
sibus alios duos addit Toletus: primus
quando Papa mandat alicui, ut aliquem
excommunicet sine cognitione causæ,
& secundus quando Episcopus excõ-
municavit spoliatorem Ecclesiæ cū
efractione. Diximus etiam in conclu-
sione, quod superior excommunica-
tor potest absolvere excommunica-
tum duplici existente conditione, 1.
quod inferior sit superiori subordina-
tus, ut Episcopus suffraganeus respectu
Archiepiscopi, quia habet iurisdictio-
nem, 2. quod huiusmodi iurisdictio sit
ratione appellationis, quod hodie est
in praxi, sic Suarez.

106 Quarta conclusio Episco-
pus suos subditos, & parochus suos
etiam subditos, & parochianos pos-
sunt absolvere etiam quoad forum ex-
terius à quacumque excommunica-
tione, etiam à iure, vel ab statuto la-
ta, dummodo reservata non sit, etiam
si eam incurrerit in alia diœcesi, sic
tenet ipse Suarez, idemque dicendum
est de Vicario capituli sede vacante, &
& de quolibet habente iurisditionem
ordinariam, vel de Abbate, qui habet
iurisditionem quasi episcopalem, quod
tamen est intelligendam si excommu-
ni-

*Ledesma,
loc. cit. 8.
et primer
fol. 357.*

*C. quarta
de off.
iud. deleg.*

*Toletus 1.
1. c. 14.
n. 9.*

*Suarez. ibi
n. 13. &
14.*

*Suarez. ibi
sect. 3. n. 2.*

nicatus dederit satisfactionem, in casu quo dari debeat, & idem etiam est dicendum de praelatis religionum, in quibus residet iurisdictio ordinaria, seu veluti parrochialis, sicut sunt praelati, aut superiores conventuum, & monasteriorum, qui sicut parrochi habent saltem iurisditionem, ut parrochi respectu suorum subditorum, quam absolutionem aliqui auctores dicunt debere intelligi in foro interiori, sed secundum probabiliorum extendi etiam debet ad forum externum, ut affirmat nostra conclusio, ut tenet citatus P.

Suarez, & alij plures inter quos Ledesma, qui idem dicit de confessario ab Ordinario approbato, & citat pro hac sententia D. Thom. Sotum, D. Bonav. & alios, contra quosdam Iuristas iudicantes quod eo ipso, quod aliqua excommunicatio sit posita in corpore iuris a Summo Pontifice, est ipsi reservata, sed hac sententia non est vera, tum quia est contra communem Theologorum, tum quia si ita esset Papa non sibi reservaret absolutionem aliquarum, ut de facto reservat: ergo si non reservantur speciali reservatione non intelliguntur esse reservatae; item secundum eundem Suarez Episcopus, seu eius generalis vicarius potest absolvere subditum in causa etiam si in ea fuerit appellatum ad superiorem, & causa coram eo admessa, sic etiam tenet Diana citans multos inter quos Suarez.

107 Quinta conclusio, in foro autem interiori in primis in articulo mortis possunt omnes sacerdotes quolibet poenitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere, quia in articulo mortis nulla est reservatio, ut habetur de iure communi, & ex Sacro Trident. Concil. Non tamen in periculo mortis, est enim articulus mortis quando nulla, vel ferè nulla habetur spes de salute infirmi, qui tamen si convalescit tenetur se presentare superiori pro beneficio absolutionis, alias namque in aliam incurrit excommunicationem ob negligentiam, & ratio est, quia hac facultas concessa omnibus sacerdotibus est propter illam extremam necessitatem, a qua si evadat, quamvis remaneat absolutus tam de peccatis reservatis, quam de censuris,

ita ut non debeat iterum ab eis absolvi, tamen ex iuris dispositione si non cum debita humilitate subijciat superioris mandatis, & ei satisfacere, incurrit aliam similem excommunicationem, sic docet Sotus, Ledesma, & alij, quod fundatur in dicta iuris dispositione, quae doctrina vera est, quamvis sacerdos sit excommunicatus, & etiam si sit praeses proprius parrochus nolens tamen absolvere, siue hac facultas sit tali casu concessa vi iuris Divini, siue Ecclesiastici, ita ut Ecclesia posset illam non conferre, quia utrumque probabile est, & mihi primum magis probabile videtur contra Ledesmam, quia in extrema necessitate iure naturali omnia sunt communia, unde infert D. Thom. quod in illo articulo habet ius excommunicatus, ut a quolibet sacerdote absolvatur, nec satisfacit ratio Ledesmae dicentis non esse absolute extrema necessitas, quia potest peccator salvari per contritionem, tum quia contritio non est facilis consecutionis, sed magnum donum Dei, & facilius ex metu poenarum inferni habetur attritio, tum etiam quia per contritionem excommunicatio non tollitur, sed indiget absolutione exteriori. Si tamen sanitati restitutus non possit adire superiorem potest per epistolam.

108 Ex quo infero quod in tali casu, & ex vi ipsius Divini iuris possit excommunicatum absolvere etiam clericus non sacerdos, non quidem a peccatis, quia ad absolutionem Sacramentalem, non dubitatur requiri Sacerdotalem Characterem, & potestatem, ut supponit Sancta Synodus Trident. sed a censuris ad quarum absolutionem, ut diximus non requiritur Ordo Sacerdotalis, sed sufficit clericalis, unde Prima tonsura iniciatus potest ab excommunicatione in tali articulo absolvere, non tamen hominem merè saecularis, quia est incapax iurisditionis spiritualis, quamvis Diana cum Laiman Philippo de la Cruz, & alijs contrarium teneant, ut probabile, quamvis sit haereticus, sed laicum capacem esse iurisditionis spiritualis supra impugnavimus, & ideo non posse in tali casu eam ab Ecclesia habere, nisi dicamus, quod dicere non inficior, quod

Sotus in
4. dist. 18
q. 4. ar. 4
Ledesm. 1
p. c. 1. p.
14. conc.
2.
Ex iure
eos, qui
de sent.
excom. l. 6.

Suarez de
conf. disp.
2. f. 2.
Ledesm.
d. c. 8.
sub conc.
1.
D. Thom.
in 4. dist.
18. q. 4.
a. 1.

Diana p.
5. tr. 9.
res. 5.
Suarez
ibi disp.
7. sect. 3.

Ex ver. c.
facilis de
poenis in
6.
C. Pasto-
ralis de
off. ordi-
narij.
Concil.
sess. 14. c.
7. de ca-
suum re-
er

Supra hoc
rit. n. 49.
Diana p.
5. tr. 9.
res. 59.
Laim. l. 1.
tr. 5. p. 2.
c. 6. n. 2.
Cruz nov.
te de con-
fess. tr. 1.
quod o.

quod stando in sententia tam probabili, quod in illo articulo moribundus ob prædictam extremam necessitatem habet ius, ut absolvatur ex iure Divino, asserendum puto, licet sanum esset cōsiliū laicum cum absolvere, si non esset clericus, aut noller, ut sic posset sepelli, & quod ita faciendum est docet Marchinus. Notandū quod Sylv. & Navar. pro articulo mortis non solum intelligunt illum, ex quo non speretur prudenter aliquem evasurum, sed etiam illum in quo probabiliter timetur mors, ut si miles ingrediantur aliquā contra inimicos pugnam in bello, & quia in his rebus, quia favorabilia sunt, semper est faciēda ampliatio. Advertat deinde sacerdos absolvens in articulo mortis, quod si absolvit ab excommunicatione incursum propter debitum, quod moribundus, vel alius pro eo debet dare satisfactionem creditori, realem si potest, vel ad minus iuratoriam, aut verbalem.

109 Sexta conclusio: præter prædictos casus possunt Episcopus, parochus, & quilibet sacerdos confessarius absolvere in foro interiori à pluribus alijs censuris; nam potest primo Episcopus absolvere subditos suos ab omnibus censuris, suspensionibus, & irregularitatibus ex delicto provenientibus, excepto homicidio voluntario, vnde absolute potest Episcopus absolvere ab omnibus casibus occultis & non deductis ad forum contentiosum ex vi Decreti Concilij Trident. etiam si fuerint reservati post eiusdem decretum, dummodo, non fiat expressa mentio eius, nam alias non remanet derogatum, sic tenet Diana sequutus Thomam Sanchez, vnde inferunt posse absolvere ab excommunicatione incursum ob ingressum occultum in aliquod monialium monasterium à Gregorio XIII. latam, & ab alia à Pio V. ob peccatum ingrediendi mulieres in monasterium religiosorum contracta. Dicitur autem casum non esse deductum ad forum contentiosum, dummodo plenè, & perfecte, & causa contestata non fuerit deductus, quia hoc privilegium late est intelligendum cum sit favorabile sine alterius præiudicio, ut docet ipse Diana cum Trulench. in Decalog.

Hic tamen omnino observandum est, quod si post absolutionem ab Episcopo impartitam, vel à capitulo sede vacante fuerit delictum occultum detectum, & detectum ad forum contentiosum optime poterit delinquens absolutus in foro interno se ea protegere absolutione, quæ quamvis non de rigore iuris, de benignitate iudicis admitti debet, ut ex Bossio observat Diana, sed postquam in foro contentiosè plenariè de casibus prædictis fuerit cognitum, probatum, & punitum absolvere non potest Episcopus, benè tamen, si semiplenè probatum, & reus etiam cum fuerit causa non determinata ob defectum sufficientis probationis è carcere cum onere se præsentandi quoties vocatus fuerit, potest ab Episcopo absolvi, non tamè potest absolvere percusorem clerici percussione enormi, hæc omnia Diana cum alijs loco citato.

110 Potest etiam parochus ex vi alicuius privilegij, & maximè hodie in Regnis Catholici Regis virtute Bullæ Cruciatæ ab omnibus casibus reservatis Papæ, & Episcopo, & quilibet confessarius electus virtute eiusdem, excepto crimine hæresis exterius prolata, à cuius excommunicatione nemo, nisi Papa, vel Domini inquisitores, vel fortè Commissarius Generalis Sanctæ Cruciatæ, absolvere potest, de ceteris autè cū hæc differentia, quod virtute Bullæ potest absolvere à reservatis excommunicationibus Papæ semel in vita, & in articulo mortis, vel bis in vita si accipiat duas Bullas, tres autem, aut deinceps non conceduntur, in vita in illo anno, in quo sumitur Bulla, & idem de sequenti virtute alterius Bullæ, quod commune est, & sic practicatur, ut ait Mendo super Bulla Cruciatæ. Magis notari debet, quod tradit, scilicet, quod à censuris reservatis Sedi Apostolicæ valet quis per Bullam absolvi toties quoties, si sint occultæ, sicut potest à peccatis reservatis alijs Pontifici, si occulta sint, ut supponit ex supra à se dictis, sic Mendo, quia ut benè supponit, & docet omnes Theologi peccata ideo sunt reservata Pontifici, quia habent excommunicationem reservatam, cum hac etiam advertentia, &

Marchin
de peste p.
3. c. 12.
n. 3.

Seff. 24. c.
licet 6.

Diana p.
7. tr. res.
20.
Sanct. in
sum. 1. 2.
1. 6. c. 15.
n. 76.

Dian. p.
7. tr. 7.
res. 17.
Trulench.
1. c. 3. dub.
3. n. 9.

Diana d.
p. 7. tr. 2.
res. 18.
Boss. de iur.
se. 8. 1. cas.
10. p. 3. n.
44.

Mendo
disp. 25.
c. 2. n. 40
& iterum
c. 3. n. 46

& bene; quod absolutus in virtute Bullæ Cruciatæ, siue semel in vita, siue in articulo mortis non remanet cū onere comparandi coram prælato, cui censuræ sunt reservatæ, sicut maneret si in articulo mortis absolueretur ex privilegio Concilij, aliàs incurreret iterum easdem censuras, vt diximus supra n. præcedenti, & idem potest quilibet confessor in virtute Iubilei dati ad indulgentiam consequendam.

III Cæterum in virtute Bullæ Cruciatæ potest quilibet sacerdos confessorius absolvere prænitentem ab omnibus peccatis, & censuris ab Episcopo sibi reservatis, toties quoties eis ligatus extiterit, siue reservatio sit à iure, siue à generali edicto ipsius Episcopi, necnon & scolastici Vniuersitatis Salmantinæ, v. g. aut alterius possunt virtute Bullæ absolvi ab excommunicatione, quam incurrunt virtute alicuius generalis edicti positi auctoritate à Cancellario, seu Magistro Scholastico, etiam si earum absolutionem sibi reservet, sic Mendo, & est commune. Et in Bulla quoad Episcopum expressum. Poterit etiam Parochus, seu alius per Bullam electus absolvere excommunicatum à iudice ab instantia partis, propter aliquod debitum, etiam sine licentia iudicis, ex consensu ipsius partis, vel sine consensu, si iam pars est satisfacta integrè de suo debito, & sic habetur in praxi, quæ absolutio datur etiam extra confessionem, dummodo sit absoluta, quia si semel est incursum non potest absolvi, etiam consentiente parte ad reincidentiam, hoc est per vnum mensem, v. g. conditione quod eo transacto reincident in eandem excommunicationem, quia ad hoc requiritur sententia, seu auctoritas iudicis, & ratio est, quia eo ipso, quod semel fuisset absolutus non potest iterum reincidente sine iudicis voluntatis, & consensus interventione, quia sicut in contractibus civilibus nihil validè fit sine partium consensu. Sic in iudicialibus sine consensu iudicis, vnde sequitur, quod si excommunicatus consequitur auctoritate iudicis absolutionem ad reincidentiam per vnum mensem, v. g. potest pars à cuius instantia fuerat excommuni-

catus, illud tempus prorogare sine recursu ad iudicem, dummodo tamen mensis tempus nondum fuerit elapsum, secus si iam elapso mense relapsus est in excommunicationem. Alij tamen docent posse aliquem absolvi ad reincidentiam, etiam sine recursu ad iudicem, & est probabile, sic Dian. ex alijs, sub conditione tamen quod solvat.

III Ex quibus respondetur omnes illos textus in primo argumento allegatos esse conformes his, quæ dicuntur in secunda conclusione, loquuntur enim de excommunicatione ab homine in foro iudiciali, in quo solus excommunicator, vel eius superior ad eum legitimè causa translata, potest absolvere, quod tamen non obstat eis, quæ dicta sunt in alijs conclusionibus, quia non obstante prædictis textibus potest Papa concedere privilegia, vt in foro interiori possit, satisfacta parte absolvere quilibet confessorius.

III Ad secundum distinguenda est maior syllogismi, excommunicatio, & interdictum æquiparantur in omnibus nego maiorem, æquiparantur in aliquo, concedo maiorem, consistit autem æquiparatio, secundum Glossam ibi, in eo quod sicut interposita appellatione, post eam lata excommunicatio est nulla, sic interdictum. Et ad confirmationem respondetur verum esse iuxta prædicta superiorem regularem ex illo privilegio posse absolvere suum subditum, qui iniecit manus violètas in socium, quique incurrit excommunicationem à iure, attamen si percussio fuerit atrox manet absolutio Pontifici reservata, si condignam superior fratri poenitentiam non imposuisset.

III Ad tertium respondetur absolutionem impensam excommunicato virtute Bullæ procedere in foro interiori, & idè non est necesse quod constet iudici, sicut neque quando datur virtute Iubilei ad lucrandum indulgentiam, nec ex hoc sequitur aliquod inconueniens, quia satisfacta parte cessat causa ab eius instàtia mota. Et ad primam cõfirmationem respondetur confessorem habere ad minus virtute Bullæ iurisdictionem in fo-

Dian. p. 3
tr. 9. ses.
15. comp.
dium eius
v. absol-
vere n.
71.
Hurtado
de exco-
municat.
disp. 14.
difficult. 3
n. 14.
Suarez de
conf. disp.
7. sect. 5.

Mendo ibi
n. c. 2. n.
45. supra
n. 89.

Mendo
tit. c. n.
44.

ro interiori, in quo absoluto debitore, & parte satisfacta, iudex non debet non consentire prædictæ absolutioni, cum solum moveatur ad instantiam, & petitionem partis. Ad secundam confirmationem dicimus textum nostrum loqui respectu fori exterioris, & circa excommunicationem ab homine, & sic stat iuxta secundam conclusionem, & consequenter extraditis non offenditur regula adducta, quia etiam salvatur in foro interiori, quia excommunicatio ortum habuit à petitione partis, qua satisfacta, cessat petitio, unde non urget argumentum.

QVÆSTIO II.

An forma absolutionis impensæ excommunicato habeat verba ab Ecclesia determinata?

215 **A**D Hanc quæstionē excitandam occasionē præbent illa verba nostri textus, videlicet: *Remittat illum ad episcopum absolvendum secundum formam Ecclesiæ*, ex quibus verbis probatur pars affirmativa, & sit. Primum argumentum. Nam iuxta Romanum Ritualem in absolutione excommunicationis, quæ dari debet ex Ecclesiæ præcepto pœnitenti ad confessionem accedenti, assignatur determinata forma, sic habentē: *Misereatur tui, &c. & indulgentiam, &c.* deinde dicit Sacerdos. *Dominus noster Iesu Christus te absoluat, in cuius auctoritate ego te absolvo in primis ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, vel interdicti si forte incurristi, & restituo te communioni Fidelium, & usui Sacramentorum.* Et inde prosequitur ad absolutionem Sacramentalem: ergò quando, qui absolvit extra Sacramentum debet etiam uti determinata absolutionis forma eadē, omiſsa illa particula *Si forte incurristi*. Siquidem absolvit ab excommunicatione certa, omiſsa etiam, *suspensionis, vel interdicti*. Probo consequentiam, quia in nostro textu mandatur excommunicatum esse absolvendum, secundum formam Ecclesiæ: ergò cum forma Ecclesiæ, quæ præmittitur in Sacramento pœnitentiæ, ut absolvatur pœnitens ab excommunicatione, ea-

dem forma debet absolvens uti extra Sacramentum.

Secundum argumentum, nam si omitteret verbalem formam absolutionis ante prolationem absolutionis Sacramentalis nullum acciperet Sacramentum excommunicatus etiam si intentionaliter vellet cum absolvere: ergò qui omitteret formam ab Ecclesia assignatam nullum etiam faceret Sacramentum, antecedens, præterquam quod traditur à Ledesma, immo, *Ledesma. 1* & quod ligatus excommunicatione *p. summ. c. 20. dub. 2* minori non recipit Sacramentum pœnitentiæ, ob impedimentum Sacramenti, & dicit esse opinionem communem omnium Doctorum. Probatur, quia excommunicatus etiam minori excommunicatione est auctoritate Ecclesiæ ligatus, & impeditus ad usum passivum Sacramentorum, & ideò ob hoc impedimentum ad Sacramenti susceptionem Sacramentum erit nullum, & consequentia probatur, quia huiusmodi impedimentum præceptum, & positum est ab Ecclesia, sicut, & illa determinata forma: ergò pariter utriusque præcepti violatio nullum faciet Sacramentum, siquidem utrumque est Ecclesiasticum, & sic nulla etiam erit absolutio data sub alia forma ab ea quam determinavit Ecclesia.

Tertio arguitur, & erit præcedentis confirmatio, nam absolutio sacramentalis taliter à Christo Domino est determinata, ut si variatur nullum fit Sacramentum, sicut, & de omnibus Sacramentis docent Theologi apud D. Thom. Et quamvis non varietur substantialiter, sed tantum accidentaliter saltem sic mutans peccaret graviter, ut supra diximus: ergò similiter, casu quo mutans formam determinatam ad absolutionem excommunicationis valide absolveret, saltem peccaret mortaliter; sed in Bulla Cruciatæ in absolutione impensa virtute ipsius Bullæ determinatur forma sicut in Rituali Romano ad absolutionem communem, continetur enim in illa clausula, quæ est in ipsa Bulla, & incipit sic: *Misereatur tui Omnipotens Deus. Por la autoridad de Dios todo poderoso, y de los bienaventurados Apostoles, &c.* Ergò saltem sub gravi culpa tenebitur absolvens hanc observare formam.

Con-

Supraobi
prox.

116 Conclusio tamen in hac quaestione sit. Hæc forma absolutionis, neque ea quæ habetur in Rituali pertinens ad excommunicationem, de pertinente enim ad peccata diversa est ratio, ut supra dixi, non est necessario servanda, neque peccabit absolvens si mutet illa verba, alia pro illis æquivalentia dicens breviter dicendo: absolvo te ab excommunicatione, vel restituo te Ecclesiæ communioni. Quævis si absolvat in virtute Bullæ, vel lublici ad lucrandā indulgentiam debeat exprimere tale privilegium, & iurisdicatio in cuius virtute ei tradita absolvit, & quamvis sit ligatus pluribus censuris potest ab omnibus liberari unica tantum absolutione. Hæc docet P. Andreas Mendo in suo libro, cuius titulus elucidatio Bullæ Cruciatæ. Quæ absolutio sic (forma prædicta non servata) maxime solet dari extra Sacramentum, quam supponimus sic dari posse, sicut & in Sacramento, & quod secundum non paucorum opinionem, quo refert Diana valet etiam ad forum externum satisfacta parte, & cessante contumacia interquos citat P. Suarez Medina Rodericum, & alios. Prima pars nostræ conclusionis est communis doctorum, & ideo potest dari absolutio hæc in scriptis, & in favorem absentis, & absolvi ab una excommunicatione, & non ab alia, quando est pluribus ligatus, ut docet M. Ledesma, cum D. Thom. Deinde, quoad secundam partem, scilicet, quod non servans prædictam formam sub illis determinatis verbis: etiam constat ex maxima differentia, quæ versatur inter formam sacramentorum, & formam absolutionis excommunicationis, vel alterius pœnæ relaxationis, forma enim sacramentorum est à Christo Domino in eorū institutione assignata, & determinata, quam proinde neque à ministro, neque ab Ecclesia potest mutari, ut diffinivit Tridentinum, excepto, ut supra diximus Sacramento Matrimonij, quod quia contractus civilis est nõ indiget determinatis verbis. At vero forma absolutionis ab excommunicatione, cum non sit sacramentalis, neque à Christo Domino instituta, neque ab Ecclesia præcepta, quamvis fuerit ordinata potest quibuslibet verbis proferri.

117 Secundo idem probatur, nam quando absolutio excommunicationis datur in scriptis, ut accidit si iudex absolvat absentem, non præmittit illa verba, *Misereatur tui, & indulgentiam*, & neque dicit, *ego te absolvo cum præsens non sit*, sed tantum ponitur: *Per presentes litteras absolvimus, &c.* ergo non est necessaria determinata forma, quamvis melius est conferre sacerdoti commissionem ad absolvendum, ut regulariter fit. Et idem dicendum in applicatione indulgentiæ bullæ in qua sacerdos potest uti alijs æquivalentibus verbis, ab illis, quæ continentur in ipsa bulla; sed pro ampliori, & devotiori forma absolvendi religiosos in articulo mortis existentes, sequente in formam absolutionis placuit apponere hic translatam à Leandro ex Coriolano de casibus reservatis quæ habet sic: *Dominus Noster Iesus Christus per merita suæ Sanctissimæ Passionis te absolvat, & gratiam suam tibi infundat, & ego auctoritate ipsius, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Summorum Pontificum mihi in hac parte commissæ absolvo te ab omni vinculo excommunicationis maioris, & minoris, vel sententiæ suspensionis, & interdicti, & dispenso tecum in omni irregularitate, si quam contraxisti, & restituo te unioni, & participationi fidelium, necnon Sanctis Sacramentis Ecclesiæ, eadem auctoritate absolvo te ab omni transgressione votorum, tui ordinis, & statutorum Papalium generalium, provincialium custodialium, localium, & synodaliū quorumcunque. Eadem auctoritate absolvo te ab omni officio male persoluto, horis indebite transpositis, vel dimissis. Item eadem auctoritate ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, quibus contra Deum fragilitate humana ignorantia, vel malitia deliquisti, concedens tibi remissionem, & indulgentiam plenariam omnium peccatorum confessorum, & cunctorum, de quibus etiam non recordaris, aut oblitus fuisti, in quantum claves Ecclesiæ se extendunt. Item eadem auctoritate ego absolvo te à pœnis purgatorii, quas pro peccatis commissis, & delictis in hoc mundo perpetratis meruisti, restituendo te illi innocentie, in qua eras, quando baptizatus fuisti. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen, quod si*

Leand. p.
1. de pœni
sent. tra.
5. dis. 2. q.
40.
Coriol. p.
1. sect. 2.
art. 14.
in fine.

Mend.
disp. 23.
c. 12. nu.
114.

Dian. p. 9.
ref. 13.
Suarez
de cens.
dis. 7. sect.
5. n. 20.

Ledesma. p.
1. sum.
c. 8. de ex
com. cõ.
3. D. Th.
in addi-
tio. q. 24.
a. 3.

Trident.
ses. 21. c.
2. supr.
ses. 2. n.
29.

hac vice non decesseris reseruo tibi hanc gratiam usque ad extremum mortis tuæ articulum. Sic ex compendio privilegiorum deprompsit hanc formam absolutionis ad solatium religiosorum prædictus Carolianus.

118 Restat hic notare aliam absolutionem, quam communiter generalem vocant, quæ certis diebus anni datur in Ecclesijs Religionis Sanctissimæ Trinitatis, & in Religione Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum. Ad quam similiter non requiritur determinata forma, quia illa absolutio nullatenus est Sacramentalis, neque peream aliquæ remittuntur peccata, nisi virtute confessionis generalis, quæ præcedit, per quam factam à fidele existente in gratia, sicuti per alia Sacramentalia remittuntur venialia, non vero præcisè per absolutionem in qua tantum conceditur certa indulgentia, qualis fuerit, & steterit in vigore in ipsis religionibus, quam assistentes, si habent Bullam Cruciatæ, & in gratia constituti consequuntur, & si est plenaria, vel quæcunque illa sit, haud dissimiliter ad indulgentiam, quæ certo continentur in Bulla altaria visitanti, ad hanc, in qua non requiritur determinata forma, sed potest ad libitum variari, sic Mendo, & similiter in Bullis, quæ à Summo Pontifice, quotidie expendantur pro titulo beneficiorum, vel aliarum gratiarum in favorem eas obtinentium, sub sequenti absolvuntur forma: *Necnon a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque ecclesiasticis sententijs, censuris, & penis, à iure, vel ab homine, quavis occasione, & causa latis, si quibus quomodolibet enodatus ex istis, ad effectum presentium duntaxat, consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore consentes:* ergo absolutio excommunicationis, & aliarum censurarum, aut poenarum non exigit pro forma determinata verba, sed ea, quæ à Papa, vel ab alijs absolventibus, tam absentes, quam præsentibus apponere, & pronunciare volunt, nec in eorum variatione frangitur aliquod speciale præceptum.

119 Vnde ad argumentum respondetur, ad primum negando absolutionem ibi citatam ex Rituali Ro-

mano dari ex vi alicuius præcepti obligantis sub peccato ad minus mortali, sub omnibus illis verbis, quæ in Rituali assignantur, sed tantum ex quadam provida Ecclesiæ ordinatione, quæ non semper imponitur tanquam præceptum obligatorium, sed tanquam ordinationes, & magis convenientes formæ, ut ex D. Thoma diximus supra, vnde non solum in absolutione excommunicationis possunt sine peccato omitti citata verba; sed etiam secundum probabiliorē, & communiorē sententiam in absolutione Sacramentali est peccatum veniale secluso scandalo, aut cōtemp-tu, quia tunc esset veniale illa omittere, ut videre est apud Fagundez, Sotum, Leandrum, & alios, & sub eadem ratione dicendum est ad verba allegata nostri textus, vnde non omnia, quæ inveniuntur in rubricis Missalis obligant ex vi præcepti, ut quod recitentur Matutinum ante Missam, & alia huiusmodi, quæ non ponuntur per modum præcepti.

120 Ad secundum argumentum concedimus absolutionem intentionalem, non sufficere ad veram absolutionē, sed requiritur verbalis, quia Ecclesiastica Hierarchia pro hoc statu Ecclesiæ visibilis nihil operatur per interiorem intentionem, vnde nulla absolutio, siue Sacramentalis, siue non Sacramentalis valet, si exterius intentio non exprimitur per verba, vel alia signa æquivalentia, ut de matrimonio dicebamus, & de quolibet contractu humano, qui non potest valide contrahi sine expressis verbis, aut signis interiorē animum significatibus, secus tamen in casu, qui tangitur in argumento, de quo mihi ratio persuadet validum suscipere Sacramentum Pœnitentiæ eum, qui dispositus accedens ob defectum Confessoris ab excommunicatione non absolvitur, saltem habentis intentionem absolvendi, sub eisdem verbis, nempe *ego te absolvo*, sub quibus absolvitur à peccatis, ut satis probabilis tenet opinio, sed adhuc deficiente hac intentione, & consequenter excommunicatione ligatus absolvitur solum à peccatis, ratio inquam, mihi persuadet verum recipere Sacramentum eo quod, in Sacramentis divina vir-

D. Thom.
2. 2. q.
186. a. 9.
ad 2.
Supra tit.
29. num.
325.

Fagund.
præcop. 2.
l. 1. c. 9.
n. 15.
Sotus in
4. dist. 4.
q. 1. a. 3.
Leand. p.
1. de pœ-
nit. tr. 5.
disp. 2. q.
13.

Mendo,
disp. 6. c.
1. n. 25.

ritual
roman

tus, vt ait Doct. Suarez sub illis rebus, & verbis sensibilibus secretius operatur, cuius secretam operationem, quia spiritualis est, Ecclesiastica excommunicatio non potest impedire, quia excommunicatio tantum habet vim ad impediendos effectus, quibus potest Ecclesia privare excommunicatum, inter quos non continetur effectus Sacramenti, qui est communicatio gratiæ iustificantis; si aliàs, vt dixi, excommunicatus est bene dispositus, vnde sententia Ledesmae est falsa, quam etiam tenuit Vazquez, & alij, quamvis non omnes, vt dicit Ledesma, sed contrariam, veram, & docendam tenet Suarez, Sanchez in selectis, Diana, & alij plures inter quos etiam Caiet. & Navar. qui idem affirmat de professione facta ab excommunicato quod fundat iniure, necnon, & matrimonium, quæ etiam probat ex eodem nostro iure.

121 Nec huic resolutioni obstat ratio contrariæ opinionis, quam assert Ledesma dicens quasi nostra ratione, vt apparet, convictus, quod excommunicatus etiam minori excommunicatione non recipit Sacramentum Pœnitentiæ, quia respectu eius aufertur ab Ecclesia confessario iurisdictionio, ex cuius defectu non tenet absolutio; non, inquam obstat, quia hoc voluntarie, & sine fundamento dicitur, nullum enim assert textum Ledesma, quia quavis, hoc posset concedi, respectu excommunicationis reservatæ, quod tamen minime admitto, verum respectu non reservatæ non debet dici auferri iurisdictionem absolvendi à peccatis non reservatis, eo quod si malitia, ignoratia, aut oblivione confessor non absolveret pœnitentem bene dispositum ob aliquam etiam minorem excommunicationem non debet nocere ei, nec hoc credendum ex Ecclesiæ pietate, quia excommunicatio est pœna medicinalis, quæ proinde non debet in excommunicato iâ humiliato esse causa auferendi confessario iurisdictionem.

122. Ad tertium respondetur concessio antecenti negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quia in mutatione formæ sacramentorum, quamvis maneat significatio formalis verborum, peccat mortaliter eam mu-

QVÆSTIO III.

An archiepiscopi possint habere aliquam
iurisdictionem in subditos sufraganeorum
præter tres prædictos

123 DIXIMVS Circa litte-
ram textus duo simul 9.

huius tituli, quod archiepiscopus poterat absolvere excommunicatum à sufraganeo ipso nolente in tribus casibus, scilicet, per appellationem, per consuetudinem, aut per indultum, aut commissionem, nunc inquirimus si detur alius casus in quo possit archiepiscopus cognoscere iudicialiter, aut extra iudicialiter, vel saltē per querelā de causis, aut negotijs suorum sufraganeorum, & eorum subditorum. Et quidem in alijs casibus posse cognoscere multis probatur.

Primo: nam Metropolitanus nō solum habet potestatem in præditos subditos in foro iudiciali, in quo proceditur forma, & stripitu iudicij, sed etiā in pluribus casibus particularibus pertinentibus ad forū conscientię, & hoc maxime tēpore visitationis, quā in suffraganeos suę provincię potest facere archiepiscopus iuxta Tridentiū, & ad casus descendendo sit i. nā Metropolitanus potest assistere, vel dare licentiā sacerdoti, vt assistat matrimonio suffraganeorū, cū sit iudex ordinarius totius provincię, vt habetur ex quadā Glossa, saltē valide nō obstatē, quod eius vius sit impediū, sicut potest parochus excommunicatus, vt supponimus cū comuni, quia assistere matrimonio nō est actus iurisdictionis, vt docet Barb. & omnes. 2. casus est, quia potest dispensare in denunciationibus, maxime si episcopus, si deberet, non faceret, vt probatur ex quadā Glossa. & ex Felino. 3. est, quia dum actu visitat potest dispensare in irregularitate ex concessione Tridentini, vt docet Fragos. quia tunc vere exercet ordinariam iuris-

Sotus in
4. dist. 1.
q. 1. art. 2
Leand. p.
1. tra. 1.
disp. 1. q.
15.
Suarez 1.
33. p. disp
2. se. 4.

Trident.
sess. 24. c.
3. de refor
ma 1.
Ex Gloss.
c. per sin
gulos v.
torius. 9.
q. 1.
Gloss. c. de
cōfessis in
6.
Felin. in
c. excep
tionem in
6. de ex
cept.
Trident.
sess. 24. c.
lice: 6.
Fr. p. 2.
l. 7. disp.
17. q. 1.
n. 5.

ditionem, seu potestatem. 4. casus nam potest dispensare in votis, & iuramentis subditorum sui sufraganei, ipso nolente, & implorato Metropolitanis auxilio, ut pluribus afert ipse Fragos. ibidem. 5. nam Metropolitanus potest etiam dispensare cum prædictis subditis, quando sufraganeus culpa sua perdidit ius dispensandi, vel quando episcopus est impeditus, aut suspensus, ut docet ipse Frag.

Ibidem n. 6.

Frag. ibidem n. 12. 9. deinde.

Bartho. in l. si expressum ff. de appell. Abb. c. in litter. de offic. dele.

Hoc c. duo simul.

Navar. in c. contra rium de penit. dist. 5. n. 18.

Quarant. in summ. bull. ver. cop. aucto ritus n. 2. Garc. de benef. p. 1. c. 3. n. 10. Praxis p. 1. v. beneficia 9. 2.

Præter ea in foro iudiciali potest archiepiscopus procedere etiam extra prædictos tres casus, aut species in alijs: sit primus, quando cognoscit de causa per viam nullitatis, etiam absque appellatione, ex fundamento doctrinæ Bartholi dicentis causam nullitatis tractari posse coram iudice a quo, & apud iudicem ad quem, quod etiam habetur ex doctrina Abbatis. 2. quando ipsi subditi se submittant Metropolitanis potest de eorum causa cognoscere, quia liberum est unicuique homini privato alieni iudicis tribunali se submittere, & ei iurisdictionem conferre in sua causa, vel negotio, quod probari videtur ex verbis huius nostri textus dicentis: *Quandiu clerici tui coram te voluerint stare iuri compelli non debent iudicium Patriarchæ subire.* Quasi a contrario sensu, quod si non voluerint stare coram te iuri, unde videtur relinqui clericorum voluntati electio standi iuri coram suo ordinario, vel coram superiori. 3. quando episcopus est negligens in rebus sui officij potest Metropolitanus supplere, quia propter defectus devolvitur potestas ad superiorem, est enim peccatum mortale in iudice, vel prælato hæc negligentia, ut docet Navar. & consequenter conferre beneficia, quæ intra Semestre fuit omissus episcopus sufraganeus conferre, ut constat ex iure, & doctoribus inter quos. Quaranta. Garcia, & Praxis episcopalis.

124 Ad quæstionem duplici respondeo conclusionem. Prima sit: Archiepiscopus in foro iudiciali non potest procedere contra subditos sui sufraganei in aliquo casu præter tres relatos in nostro textu, *duo simul*, regulariter, & iuxta hodiernam consuetudinem loquendo. Hæc conclusio est communiter recepta apud omnes doctores, quos refert

Frag. inter quos Mohedan. Riciu. Quarantam, & alios, cuius conclusionis ratio est, quia Archiepiscopus, seu Metropolitanus (idem enim significatur utroque nomine, ut dicit Frag. non est ordinarius in territorijs sufraganeorum, & ideo in nullis casibus potest in subditos exercere iurisdictionem, suorum sufraganeorum, nisi in his, qui ad se sunt delati per modum appellationis, seu alicuius commissionis specialis, aut consuetudinis, excepto tamen tempore visitationis, & exceptis alijs extraregularibus, ex particulari iure ad eum pertinentibus, quos versans, & anumerans Marcus Anton. usque ad vigesimum octavum, quos insuper usque ad 40. extendit Quaranta, qui si fuerint in iure expressi pertinebunt ad Metropolitanum, quorum aliquos statim commemorabimus.

125 Secunda conclusio, præter prædictos casus potest Metropolitanus uti aliqua potestate extra iudicialiter tamen, aut aliquando in visitatione sub forma iudiciali in subditos sufraganeorum, necnon in ipsos sufraganeos. Hæc conclusio sequitur ex antecedenti, eamque tenent doctores pro antecedenti citati, quibus addo dominum D. D. Emmanuelem Gonzalez Tellez, qui super hoc capite *duo simul*, multa, & loculenter docet, videat lector si placuerit, quorum aliqua tetigimus in ratione decidendi, & in argumentis unde pronunciamus aliquos proponam ex his casibus, quorum primus sit, ut afert prædictus doctor, quando aliquis per modum querelæ recurrit ad Metropolitanum. Quæ quidem querela a subdito sufraganei non potest poni contra alium subditum, sed tantum contra ipsum episcopum sufraganeum ex aliqua iniuria facta suo, vel alterius subdito, quod probat ex pluribus auctoritatibus, querela namque contra subditum apud Metropolitanum poni non potest, sed apud ipsam ordinariam cap. cau. se omnes, sess. 24. c. 20. & etiã per modum querelæ, ut disponitur in iure, & noviss. in Tridentino, quod verum est inter clericos licet ipsi vellint, & consentiã causam tractare apud Metropolitanum, ut expresse cavetur indicto cap. Romana.

Secundus casus est, quando sufraganei sunt negligentes in administratione iustitiæ subditis proprijs, quam negli-

Frag. p. 2. l. 7. disp. 17. d. n. 3. Moheda. decis. 5. de appell. Riccius in collect. de cis. p. 4. coll. 989. Quar. v. archie. au. Hieronim. 13.

Marc. Anton. in præxi archiepiscopalis. Neapol. c. 70. n. 7.

Ex Cont. Sardinica non. 14. Ex Carta gin. 6. c. 6. ex off. 2. can. 101. ex Aureliano 5. can. 7. Ex c. Rom. 1. de foro compet. n. 6. c. 1. si quis eod. rit. et novissime ex c. caus. se omnes. 2. Trid. sess. 24. c. 20.

Habetur negligentiam possunt suplere Metro-
hoc c. ad politiani, & debent sic facere, & absol-
reprimen vere excommunicatum, quem ordina-
dam. rius absolvere neglexerit, ut habetur,
Exc. 1. c. sub illa forma, qua ibi disponitur, item
3. de suppl. si omissus fuerit in provisione benefi-
da neglig. ciorum intra semestre, quamvis odie
Nicen. 2. Summo Pōifici reservatur devolutio.
can. 1. c. 1. Tolert. 8. Vel in minoribus Nuncio Apostolico,
can. 8. quia Metropolitanus hoc suplere de-
Tolert. 2. bent ex iuris dispositione, & ex varijs
can. 2. In conciliorum decretis, quæ ad praxim
noc. III. l. non videntur redacta, decreta autem
1. Aposto- extant in Concilio Niceno Toletano,
lorum, c. & in Pontificum constitutionibus.

ex c. cum Tertius casus est, quando Archie-
finul 9. piscopus visitat suam provinciam, quā
que. 3. c. visitare tenetur iusta iuris dispositio-
alijs. nem, quamvis etiam in desuetudinem
C. cum ex abiit, quia secundum hæc ultima cita-
officij de ta iura in ipso actu visitationis potest
prescrip. Metropolitanus corrigere, & punire
C. nuper subditos suffraganeorum, etiam si non
de censib. sit negligentia in suffraganeis, huius au-
 tem desuetudinis causa est, quia iam
 Metropolitanus visitare non po-
 test nisi in causa à concilio provincia-
 le approbata, ut tradit prædict. Doct.
 ubi alios casus remittit videndos apud
 Gracianum, Solorganum, & alios sicuti
 Paz. Quibus addo alios casus quos
 affert Fragos. nam dum actu visitat po-
 test coniungere in matrimonio subdi-
 tos suæ provinciae, Necnon, & dispen-
 sare in irregularitate occulta ex con-
 cessione Cōcilij Trident. & quod pos-
 sit etiam dispensare in votis, & iura-
 mentis eorundem subditorum, & simi-
 liter, & absolvere eos, & episcopos su-
 fraganeos ab excommunicationibus,
 & censuris, ut docet Fragosus referens
 circa prædictos casus Suarez, Avilam,
 Bonacin. Enriquez, & alios.

Concal. in
present. n.
 10.

Grac. l. 1.
discept. c.
 169.

Solor. l. 2.
de iur. in
d. l. 3. c. 7
num. 33

Paz in
prax. l. 2.
plud. 2. n.
 14.

Seff. 24.
c. licet 6.
Frag. ubi
prox. à n.
 3.

Suar. l. 4.
disp. 25.
sect. 1. nu.
 14.

Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

14.
Avil. de
cenj. p. 2.
c. 7. dis. 1.
dub. 9.
Enriq. l.
14. c. 18.
num. 3.

rius iniuste hoc negaret, secus tamen
 si esset mera gratia, quia tunc non
 datur causa appellationis, debet enim
 pars gravari, ut appellationi locus de-
 tur, ut ex iuristis docet Fragos. inter
 quos Baldus Felinus, & alij. Circa ter-
 tium casum iam dictum est posse dis-
 pensare, & si suffraganeus, cum debe-
 ret, nolet dispensare, de lata causa ad
 Metropolitanum potest, & debet dis-
 pensare, aut præcipere inferiori, ut dis-
 penset, ut ex Felino dicit Fragosus. Cir-
 ca quartum, & quintum casum conce-
 dimus posse Metropolitanum auctori-
 tate propria dispensare cum subditis
 suorum suffraganeorum, ut dicitur ibi.

127 Ad secundum argumen-
 tum respondetur ad primum casum
 utrumque esse probabile, ut certius ta-
 men credo Metropolitanum non cog-
 noscere de nollitate sententiæ, nisi in
 vi appellationis, quia est eadem ratio,
 ac de querela, de qua diximus non posse
 adiri Metropolitanum, & sic tenet Frag.
 citans Abbatem, & alios. Secundus ve-
 ro casus omnino negatur expresse in
 citato capite, neque verba nostri tex-
 tus si bene attendantur aliquid pro-
 bant, quia loquuntur in diverso casu,
 quin potius ex illis verbis contrarium
 probatur, quia si clerici voluerint co-
 ram suo ordinario litigare, non debent
 ad alium mitti, sed quando consense-
 rint, ut ad alium mittantur ex benepla-
 cito sui ordinarij poterunt ad superio-
 rem ire: non autem aliter, bene tamen
 concedimus posse Metropolitanum
 dare commissionem super causa si-
 bi appellatione tradita clerico suffra-
 ganei episcopi. Et ad alios casus ibi
 traditos iam est dictum in secunda
 conclusione, ut expresse habetur hoc
 tit. licet non possit compelli
 ad acceptan-
 dum.

Bald. in
l. quicum-
que n. 17.
c. de ser-
vis fugit.
Felinus l.
super his
de accusa
tion. n. 12
Felin. ca.
exceptio-
num. 6.

Abb. in c.
litteris de
offi. deleg.
citato cap
Romana
1. de foro
compet. in
6.

Cap. Pas-
salis 11.
hos tit.

CAPVT IRREFRAGABILI XIII. ET EIVS SPECIES,
quæ sic habet.

IN Hoc celebri capite Concilium Lateranense generale sanctissimam statuit sanctionem, ordinans, vt Ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessus, maxime clericorum, & reformati-
dos mores prudenter, ac diligenter intendant, ne sanguis eorum, de prælatorum manibus requiratur, quod correctionis officium, vt exercere libere valeant decernitur, vt executionem eorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formâ in talibus observandam exceßerint. Excessus tamen canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per capitulum per ipsum in ipsis Ecclesijs, quæ talem hæctenus consuetudinem habuerunt ad commonitionem, vel iussionem episcopi corrigantur infra terminum competentem ab eo præfigendum, alioquin ex tunc episcopus Deum habens præ oculis ipsos, vt animarum cura requirit, per censuram Ecclesiasticam corrigere non postponat. Insuper decernitur, quod si canonici absque manifesta, & rationabili causa cessaverint à divinis, (maxime in contemptum episcopi) episcopus si voluerit nihilominus celebret in Ecclesia Cathedrali, & Metropolitanus adquerelam ipsius, tanquam in hoc à Papa delegatus taliter eos per censuram Ecclesiasticam, cognita veritate, castiget, quod metu poenæ talia de cætero non præsumant. Denique decernit, quod prælati diligenter provideant, vt hoc salutare statutum, ad quæstum pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant, sed istud studiosè, ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere ultionem: quoniam super his Sedes Apostolica, auctore domino attentissime vigilabit.

Ex ca. ad 128

nostra c.
reprehensi
bilis.Cum se
ciali de
appellat.C. relati
7. de cler.
vel mo-
nach.Quod co
iulatio-
nem de re
iud.Sess. 23.
de reform.
cap. 1.Leg. 40.
tit. 5. l. 2.
recipiat.Berb. hic
et l. 1. va
to 4. C.
alleg. de
potest epis
copi 23.num. 36.
Gonzal.
hic n. 1.Sanchez
l. 6. in de.
cal. c. 3. n.
111.Frag. p. 1.
l. 8. disp.
25. 9. 9.n. 152.
Bruno de
privileg.
tr. 1. c. 2.pp. 5.
Supr. tit.
29. num.
2. 2.Ex c. cum
appellatio
nibus de
appellat.

l. 6.

CONCLUSIO. Huius tex-
tus sit: praelati tenentur
corrigere excessus suo-
rum subditorum, maxime clericorum

appellatione remota, & etiam canoni-
corum; ad horum etiam correctionem,
si episcopus ad Metropolitanum quæ-
relam misserit adiuvet, ut delegatus, ca-
nonicos cognita causa castigabit. Hæc
conclusio comprobatur præter præsens
decretum per alia huius iuris canonici
capita. Et ex Sacro Trident. Concil.
quibus consonat lex Regni nostri, ean-
dem conclusionem præter communi-
ter ad hunc textum repertæ, citatos
hic à Barbof. & alibi. & à D. Emman.
Gonzal. Sinch. Fragos. Brun. illustrant.

129 Sed contra conclusionem sit
primum argumentum. Nam appellatio
est iure naturali unicuique concessa, per-
tinet namque ad naturalem defensionem,
ut supra probatum monet, sed ius
positivum non potest tollere ius naturale:
ergo episcopus, seu praelatus non potest
procedere appellatione remota, ex vi
nostri textus, probo consequentiam, nam
vel appellatio est legitime, & iuste fa-
cta, & sic non potest non admitti cum
sit introducta in iuramentum, & levamen
oppressorum, & sic de lege naturali, &
divina, qua usus est Apostolus in illis
verbis *Cesarem appello*. Ut supra loco
citato dictum fuit, & sic non potest ap-
pellatio impediri, vel appellatio est
iniusta, & frivola, & in tali casu, non
solum in correctione excessuum, sed
in omni causa, & ex alio iure impedi-
ri, & removeri debet: ergo nihil spe-
ciale disponitur in nostro textu, cum
in alio iam hoc cautum erat.

Secundum argumentum, nam in quo-
cumque negotio, in quo reo irrigatur ini-
uria, potest appellare à sententia iudi-
cis eam proferente, sed hæc iniuria fa-
cile reperiri potest in correctione præ-
dictæ: ergo in tali casu iuste interponi-
tur appellatio, & consequenter, à iudice,
seu episcopo admittenda, maior cum
consequentia tenet, & probo mino-
rem, quia possibile est quod appellans
patiat calumniam, à qua possit pur-
gari coram superiore, vel quod praelatus
excedat plus iusto subditum punien-
do: ergo datur locus appellationi.

Tertium sic, nam capitulum cathedra-
lis Ecclesiæ potest, vel ex privilegio,

vel ex consuetudine habere iurisdic-
tionem corrigendi canonicum correctio-
ne dignum, ut manifestum est, sed ex
vi talis privilegii, vel consuetudinis, ta-
lis canonicus esset ab episcopi iurisdic-
tione exemptus: ergo absolute non
potest episcopus procedere appellatione
remota contra canonicos, minor con-
stat ex iure: ergo nostra conclusio
non est quoad omnes partes vera.

130 His tamen non obstantibus ve-
ra, & defendenda est nostra conclusio,
cuius ratio principalis partis conclusio-
nis, videlicet, quod in correctione mo-
rum praelatus procedat appellatione re-
mota, non ea, quam multiplicatam addu-
cunt aliqui iuriste, scilicet, quia à pœna
infligenda pro delicto non admittitur ap-
pellatio: reddunt rationem, quia lex ta-
xans pœnam nemini iniuriam fecit, &
ideò iudex eam applicans, cum legi con-
formetur iuste operatur, & sic appella-
tionem non admittit: sed quis potest
non advertere peccata, seu excessus cor-
rigendorum, & sicut pœnas etiam ex
varijs circumstantijs latitudinem, & gra-
dus admittere, iuxta cuius gradus, & la-
titudinis considerationem posse, & de-
bere augeri, seu minui pœnam infligendam? Unde omissa hac, & alijs ra-
tionibus huic similibus, quas affert D.
Emmanuel Gonzalez. Vera quidem
ratio decisionis sumenda est Sacro Tri-
dent. Concilio, ubi eadem continetur
doctrina, quia nimirum, potestatem
habentes episcopi executioni manda-
re emendationem, & correctionem
subditorum suorum iuxta canonicas
sanctiones, *Et pro sua prudentia*, non ob-
stante appellatione, nec inhibitione
aptius, & efficacius poterunt consequi
subditorum suorum correctionem, &
emendam excessuum, quos corrigere de-
bent, cui consonat aliud eiusdem Con-
cilij decretum longe removens huius-
modi appellationes, privilegia, exemp-
tiones, inhibitiones, seu consuetudines,
quæ potius sunt corruptelæ: *Remedium
namque appellationis, ut asserit quidam tex-
tus, non ideo est inventum, ut alicui à reli-
gionis, & ordinis observantia exorbitan-
ti, debeat in sua nequitia patrocinium
exhibere, si autem appellationibus in
his locus daretur, eis delinquentes
protecti in suis permanerent ex-
cessibus, & culpis recurriendo ad appel-*

Ex c. cum
olim de
prescriptisRatio de
cidendi.Trid. sess.
24. de re.
for. c. 10.Aliud de
cret. sess.
13. c. 1. fi-
ne.Text. in c.
ad nostram
3 de appel-
latione.

lationes, inhibitiones consuetudines. & iuris, contra ipsa iura, meile allegata remedia, vnde recte deciditur in nostro textu.

131 Ad primum argumentum respondetur, appellatio est de iure naturali, seu confirmis iuri communi quando est iusta, & interposita ad efugiendum gravamen iniuste oprimens innocentem concedo maiorem, est de iure naturali, quando iniuste interponitur, ad efugiendam correctionem debito faciendam ab episcopis, nego maiorem, & quia est opus, & munus episcoporum corrigere excessus suorum subditorum, ne frustraretur ista correctio per prædicta efugia merito remouentur, & ad probationem minoris responderetur esse magnum discrimen inter appellationem à correctione interpositam, & inter appellationem in alijs causis, nam in appellatione interposita in correctione morum, quavis iusta causa exprimitur, si in modo procedendi gravamen aliquod non sequitur, appellatio quoad effectum suspensivum non admittitur; sed in alijs causis si apponatur appellatio allegando iustam causam, operatur tam effectum suspensivum quam devolutivum, & sic merito in correctione morum repellitur appellatio quoad effectum suspensivum, quamvis non sit frivola, in favorem correctionis, & emendationis excessuum subditorum, maxime clericorum.

132 Ad secundum respondeo, concessa maiori negando minorem ex suppositis à nostro textu, supponit namque episcopum non excessurum formam procedendi iuridicam, sed procedere iuxta canonicas sanctiones pro sua prudentia, vt advertit Tridentinum, & in tali casu, etiam si exprimitur ratio appellationis, non est admittenda appellatio, quoad effectum suspensivum; secus quoad devolutivum, nisi vel iudex, seu episcopus, excedat formam, vt dicit textus, vel nisi modus procedendi contineat gravamen contra ipsum subditum, iusta alias dispositum per ipsum Tridentinum circa sententias interlocutorias, seu interpositas.

133 Ad tertium respondetur, quod cum ordinaria iurisdictio etiam

in subditos canonicos resideat regulariter in episcopo ab ipso debent iuridice corrigi, quamvis modo a economico, & particulari iuxta Ecclesiae statuta, vel consuetudinem corrigatur etiam à capitulo, quod si excedat, provocatur episcopus, & si daretur aliqua Ecclesia ita ab episcopo exempta in correctione canonicorum, vt haberet ordinariam iurisditionem, quod non credo, ad Metropolitanum esset recursus.

134 Circa hoc caput solum se offert notandum eius auctorem fuisse Innocentium III. eiusque editionem fuisse in Concilio generali Lateranensi secundo anno Domini 1215. vt habetur apud Margaritas Trident. enumerans Concilia numero in ordine 89. pag. mihi 38. cui Concilio interfuerunt Hierosolimitanus, & Constantinopolitanus Patriarchæ, & 70. Metropolitanus, & Episcopi 400. Imperatore Philippo, deinde Abbatibus, & Prioribus, & afferunt Legati Romani Imperij, & Oratores Regis Hispaniæ, Galliæ, & Angliæ, sub quo mortuus fuit Innoc. Papa in anno sui Pontificatus 18. & mensibus 7. fuit in omnibus magnus doctrina virtute, prudentia, & alijs dotibus præditus.

Quæstiones appendices ex hoc cap. irrefragab.

QVÆSTIO I.

An omnes superiores teneantur ex munere, seu præcepto corrigere peccatores?

135 **I**N Hac quæstione pro parte negativa sequentia se offerunt argumenta. Primum sic nam si omnes superiores tenerentur corrigere peccatores, vel esset obligatio ex charitate orta, vel ex iustitia, sed neque titulo charitatis, neque iustitiæ tenentur: ergo non datur præceptum correctionis; maior est manifesta, nam non datur alius titulus obligandi quam prædicti, & minor probatur, quoad primam partem, quia officium charitatis videtur salvari posse in illo præcepto naturali, scilicet, alterum non lædere, sed qui alterum non corrigit eum non

non lædit, ex charitate non tenetur corrigere. Et confirmatur ex testimonio Pauli testificantis suam innocentiam, ex eo quod nemini fecisset aliquam iniustitiam aiebat enim: *Aurū, & argentum, aut vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad omnia, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt ministraverunt manus istæ*, in quibus verbis informat discipulos contra concupiscentiam temporalium, ut ibi Glossa ordinaria: ergo non tenentur corrigere.

Secundo, quia si ex aliqua ratione esset præceptum corrigendi, maxime ex eo quod habetur in Evangelio, *Si peccaverit in te frater tuus, inter te, & ipsum solum corrige eum*: sed hæc verba tantum inducunt consilium, non vero præceptum; ergo non datur tale præceptum, maior cum consequentia patet, & probō minorem, ex Cajetano docēte illa verba Matthæi: *Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos*, tantum esse præceptiva quatenus præcipiunt dilectionem, *diligite inimicos vestros*, sequentia autem, *benefacite, &c.* tantum importare consilium: ergo similiter alia verba eiusdem Evangelistæ tantum sunt consiliativa, non autem includunt præceptum.

Tertio, quia corrigere alios tantum imponitur in hoc nostro textu prælatis, ut ex eo ipso clarè patet: ergo non prælati exempti sunt ab hoc onere. Et confirmatur, quia ad prælatos pertinet rempublicam servare in demnem ab scandalis, & peccatis, & hac ratione iuste in exemplari scientia, & religione Societatis Iesu non habetur correctio, sed tantum denunciatio: ergo ex eo est, quia non tenentur corrigere.

Quarto, quia si esset tale præceptum semper deberet obligare hominem scientem peccatum fratris sui, sed non semper obligat: ergo non datur tale præceptum, maior probatur, quia semper urget necessitas lucrandi fratrem peccantem coram alio, minor etiam probatur, nam si non speratur emenda non est ponenda correctio, ut communiter docent Sumistæ in hac materia, immo potius deterior aliquando fiet: ergo non tenetur sal-

tem persona particularis alium corrigere. Maxime si peccans esset superior, seu prælatus, qui a subdito corrigi non debet. Et confirmatur iterum, quia qui alterum corrigit debet esse iustus, & immunis à peccatis, sed nemo dedit de se habere præsumptionē suæ iustificationis, sed potius multum de ea formidare: ergo ineptè corrigere intentabit.

Deinde pro secunda parte probatur minor syllogismi, scilicet, quando non ex iustitia, quia iudex, seu prælatus ex munere tantum tenetur reddere, & administrare petenti iustitiam non autem quærere peccata, aut delicta subditorum. Maxime si non fuerint publica, ut supra dictum est: ergo ex iustitia non tenetur. Confirmatur 1. quia plura sunt peccata, quæ reipublicæ nociva, seu perniciofa non sunt, cuius modi sunt simplices fornicationes, ludi, contractus, emptio-nis, & venditionis, in quibus sunt voluntarij contrahentes, & alia huiusmodi. Secundo, quia si tenerentur de iustitia ex vi officij vitare subditorum peccata prælati, & patres peccata filiorum, & dominus servorum, tenerentur consequenter ad restitutionem damnorum, quæ ex ipsis peccatis ab eis non vitatis sequerentur, sicut tenetur nauta ad damna sequuta ex eius omissione, & culpa, & pastor ad damna ab animalibus causata, ex eius culpa, non alia ratione, nisi quia tenetur ex iustitia illa vitare. Tertio etiam idem confirmatur: nam ad correctionem nemo tenetur, nisi sit certa scientia de peccato, & cum peccata secreto committantur, & aliàs nemo possit inquirere aliena peccata, raro, aut nunquam instabit obligatio corripiendi, & præterea sequeretur confessorem teneri de iustitia non solum corrigere, sed etiam præcipere restitutionem sub pœna restituendi; quod est etiam inconveniens, ut docet Cajetanus.

136 Ad hanc quæstionem, ut respondeamus supponendū est, correctionem duplicem esse, alia est, quæ dicitur fraterna; quia fit fratri à fratre non ut iudex, aut superior fratrem corrigens, sed zelo, & amore charitatis ad liberandum eum à peccato, quod

In affibus
Apost. c.
20.

Matth. c.
18.

Matth. c.
3.

Supra
hoc tit. m.
23.

quod videt peccatorem perpetrare, de qua correctione, quæ est actus charitatis loquitur Evangelista in illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus,*

D. Thom.

2. 2. q. 33

per 8. ar.

Molina,

1. 6. traß.

6. disp. 1.

Præpos. in

c. si pec-

caverit in

te 2. q. 1.

n. 13. &

13.

Dian. p. 7

tr. 3. res.

1. & seqq

Fragos. p.

2. l. 12.

disp. 15.

Summ.

verbo co-

rectio.

&c. de qua correctione agit D. Thomas, & ibi eius discipuli, Molina de iustitia, & iure; Diana Præpositus, Fragosus, & omnes Summistæ; alia vero est correctio iudicialis, quam superiores debent facere corrigendo iudicialiter subditos suos habentes pro scopo, & sine bonum reipublicæ, in cuius perniciem vergunt publica delicta; & de hac correctione loquitur textus noster *irrefragabili*, quo supposito ad quæstionem respondeo per has conclusiones de utraque correctione.

137 Prima conclusio, ad correctionem fraternam iure Divino, & naturali per se loquendo, tenentur omnes ex vi præcepti charitatis, hæc conclusio traditur à D. Thoma, & ab omnibus eius discipulis, explicantibus hanc conclusionem D. Thom. de obligatione peccati mortalis, & quod sub illo corrigere fratrem tenentur non quidem de peccato veniali, quia in peccata venialia facile incidimus, & esset obligatio nimis rigida, ac proinde non obligat hoc præceptum neque sub culpa veniali corrigere de peccato veniali, non obstante, quod

Sotus, & alij dicant teneri sub veniali; nam contrarium docet P. Torres, citans M. Bañez, & alij, & ratio est desumpta est verbis Evangelij dicentis: *lucratu est fratrem tuum*, ex quo supponitur fratrem perdi, sed non perditur per peccatum veniale; ergo præceptum non debet intelligi de venialibus, sic etiam tenet Ledesma, & est communis. Igitur conclusio quoad primam partem, scilicet, quod correctio fraterna obliget ex præcepto Divino probatur ex citato testimonio Matthæi. Deinde probat D. Thom.

auctoritate Augustini dicentis: *Si neglexeris corrigere peior eo factus est, qui peccavit*, unde rectè inferre stare corripienti præceptum: deinde quod lex etiam naturalis ad hoc obliget suaderi potest ex Decalogi primo præcepto, *diliges proximum tuum*, sicut te ipsum, sed hæc dilectio stare non potest in eo, qui videt fratrem suum

cadere, & eum sublevare non procurat, qui enim habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necessitatem habere, & claudit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Sic dicit D. Ioannes: ergò similiter si quis videt fratrem suum habere necessitatem spirituales correctionis, & non fecerit, quomodo charitas Dei manebit in eo? Ergò tenetur lege naturali, & Divina.

138 Rursus quoad aliam partem in qua dicitur quod obligat per se loquendo explicatur; & probatur simul ex doctrina D. Thomæ ibi, ubi ponit hanc differentiam inter actus peccatorum, qui sunt secundum se mali, nullo modo fieri bene possunt, & ideo prohibentur præceptis negativis, quæ obligant semper, & pro semper; sed actus virtutum non quolibet modo fieri debent, sed servatis debitis circumstantiis, quæ requiruntur ad hoc ut sit actus virtuosus, scilicet, quod fiat ubi debet, & quando debet, & secundum quod debet, ita ut ratio finis debeat attendi, qui si non habeatur per actum ad ipsum ordinatum, actus tunc fieri non debet si deficiat aliqua circumstantia propter quam agens non consequatur finem intentum, & ideo præcepta affirmativa non obligant semper, & pro semper sicut negativa, sed quando instat præceptum, nullo impediante accidenti, præceptum autem correctionis fraterna est affirmativum, cuius finis est emendatio fratris, & eum lucrari, quare quoties ille finis non speretur præceptum correctionis non obligat, secus tamen si hæc habeatur spes, & ideo diximus in conclusione per se loquendo, & hoc modo cadit sub præcepto, non autem ita quod quolibet loco, vel tempore fratrem delinquentem corrigatur.

139 Secunda conclusio, prælati maximè episcopi tenentur ex vi proprii officij, & ex præcepto non solum Canonico, sed etiam Divino, & naturali, & ex iustitia visitare, corrigere, & emendare omnes suos subditos, eorumque excessus castigare sub pena peccati mortalis. Hæc conclusio omni iure probatur, & 1. auctoritate Ezechielis Prophetæ sic dicen-

Sotus 1.

detegendo

secreto q.

2. cond. 2.

Torres 2.

2. disp. 86

dub. 2.

Bañez, in

d. loc. cit.

Matth. c.

18.

August. in

1. ac verb.

domini ser

mon. c. 6.

& D. Th.

in arg.

sed contra

ar. 2.

Ioan. 1. c. 3.

c. 3.

Ibi ar. 2.

in corpore

Ezechiel.

lis c. 3.

tis cum superioribus per eum Deo loquente) sic: factum est verbum Domini ad me dicens, Fili hominis speculatorem dedite domui Israel, & audies de ore eo verbum, & annuncabis eis ex me, si dicente me ad impium morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, & viuet: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram, & iterum ibi, si autem tu annunciaueris iusto, ut non peccet iustus, & ille non peccauerit, viuens viuet, quia annunciaſti ei, & tu animam tuam liberasti, ex quo perspicuo testimonio non solum iniungitur praelatis onus avertendi peccatores a vijs malis, sed etiam admonedi iustos, ut non peccet, ut praelatus hoc faciens liberet animam suam, unde à contrario sensu, si non fecerint animam suam non liberabunt; sed eam perdent. Secundum testimonium non minus efficax probans non solum nostram conclusionem verificari secundum ius divinum, sed etiam secundum ius naturale desumitur ex Isaia Propheta, per quem queritur Deus de omissione sacerdotum his verbis: discite bene facere, querite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & statim subiungit testis sacer sequentia verba: Principes tui infideles socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa vidue non ingreditur ad illos. Et prosequitur comminans vindictam in eos, ex quo testimonio facile constat teneri praelatos corrigere, & emendare excessus subditorum suorum, quia eo ipso, quod velint munera, & sequantur retributiones, id est, pingues redditus suarum Ecclesiarum debent ex iustitia commutativa, & naturali iure satisfacere muneri, seu oneri suo in omnibus, in cuius officij, remunerationem, & retributionem assignati sunt eis fructus, & proventus Ecclesiastici ab Ecclesia: ergo tenentur ex vi præcepti divini, & sub pœna peccati mortalis ad prædictum regimen, & correptionem.

140 Probatur deinde ex pluribus iuris canonici decretis, sit 1. ex Concilio Tridentino diffiniente, iure divino mandatum esse omnibus, quibus animarum cura commissa est oves

suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, quod etiam Christus Dominus in Evangelio declaravit dicens. Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. 2. Testimonium sumitur ex verbis nostri textus dicentis sic irrefragabile constitutione sancimus, ut Ecclesiarum praelati ad corrigendum subditorum excessus, & reformandos mores prudenter, & diligenter intendant, ne sanguis eorum, de suis manibus requiratur. Vbi Glossa sic subſcribit: durum verbum est istud pro praelatis negligentibus subditos corrigere. 3. testimonium sumitur etiam ex nostro, etiam iure sic dicente. Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Sit 3. ex eodem habetur, cuius ratio non obscure colligitur ex illis relatis verbis Ezechiel. Principes tui infideles socij furum nam, ut habetur in decreto, eo ipso, quod praelatus tacet consentit, at sic fit delinquentium socius, quare merito dixit sacra Synod. Trident. episcoporum onus esse Angelicis humeris famidandum. Nec tamen ex his iuris canonici testimonijs inferre licet hoc præceptum esse humanum, sed divinum esse, & naturale tenendum est, ut docuit Trident. sed ius canonicum in praelatis locis in divino fundatur, & illud explicat.

141 Denique nostra conclusio probatur, quoad ultimam partem, scilicet, quod praelati ad id ex rigurosa iustitia teneantur ex eis, quæ docet Doctissimus Noster Thomas Hurtado, quod parrochus personaliter residens in sua parrochia, si tamen munia parrochialia non obest, dato (quod nunc non disputo, de quo supra) quod fructus secundum probabilem opinionem restituere, contra D. Antoninum, & alio plures, non reneatur: nemini in dubium venire potest, peccare mortaliter contra divinum præceptum in re gravissima, si sua munera non adimpleat per se, vel saltem per alium, quod, ut magis pateat libet transcribere quamdam periodum pos-

Joan. c. 10

C. quamvis de reg. iur. 10.

Habetur c. ult. de regular.

Distinct. 43. si rector. Sess. 6. de refer. c. 8.

Hurtado de oblig. past. resol. 5. de resident. t. 1. D. Ant. 3. p. tit. 15. c. 1. Supr. tit. 6. de elect. n. 266.

Isaia c. 1.

Sess. 23. de reform. c. 1.

Carrança
de residen-
cia c. 11.

positam etiam ab ipso Hurtado ex do-
ctissimo viro Bartholomeo Carrança
de Miranda sic dicente. Profecto si ve-
lemus rationi obtemperari, nec stinguere-
mus illud nobis à superiori lumine ignicu-
lum, non erat cur in re clarissima digladi-
remur: dic mihi o Pastor Ecclesiastice, quo
iure petis stipendium, qua ratione victum,
& necessaria? Respondebis: iure diuino
nimirum; præceptum enim erat, ut filijs.
Levi decimæ darentur, in quorum loco sa-
cerdotes suscepsimus, & Christus merce-
de dignos sacerdotes pronunciat, & Pau-
lus exemplo, vobis præcepit ne bovis os
alligetur, & hoc in confesso est apud om-
nes, recte quidem responder, sed quero
ego vicissim: an gratis vobis deberi ita
dicant Sacra Scriptura, & ob donatio-
nem puram, an potius sit aliquis contra-
ctus vltro citroque obligatorius, (ut vul-
go dici solet) nunquid cum iubentur præ-
stari decimæ filijs Israel mille opera ab
illis exiguntur? Immo vero pro ministerio
quod faciebant domino in tabernaculo,
cum ait Christus vos dignos mercede non
appellauer vos operarios, etiam si merce-
dis nomen hoc satis declarabat? Cum Pau-
lus verat, ne bovis os alligetur, exem-
plo bovis non adiecit; trituranis? Ergo
cur vis contractum ex altera parte claudi-
cantem? Cur si in iure diuino sibi decimas
debeo, non tu eodem iure teneberis in ser-
uire tabernaculo? Cur non tritureris?
Cur non operaberis eodem iure, quæ ini-
quitas est, ut populum religioni alliges, &
tu religione sis solutus, si nolis militare.
At dices militare volo; sed per vicarium,
obsequium præstabo in templo, sed per
suppositum, sed per conductitium, o in-
gentem confidentiam! Exclamandum
enim erat tragice an non ne est electa in-
dustria tuæ personæ? An nos tantum sti-
pendium daremus tuo vicario, quam tibi
ille, quem nobis præfficit dignus est epis-
copatu, cur tu illum sua mercede integra
spolias? Et salario: nescio, qua ratione ut
residuum de vobis, & vesces. Hæc præ-
dictus Carrança ex quibus videant do-
mini episcopi in quanto sunt periculo
suar perditionis, si suo oneri non satis-
faciant, quorum omissiones in eis ple-
rumque repetiuntur, qui tota avidita-
te episcopatus desiderant, de quorum
periculo supra diximus: videant ergo
quomodo gregi invigilant, peccato-
res corrigendo, depravatos mores re-

Supra ti.
de electio-
ne.
7.

formando, publica beneficia distri-
buendo dignioribus, & non propin-
quioribus, & familiaribus, quia fami-
liares, ut aliqui faciunt, & quomodo
Sacramenta adminus ordinum, & cō-
firmationes conferant, & si fere om-
nia, ut solent, ut etiam ad examen
confessorum, per alios præstant, & in
hoc reprehensibiles, quid dicemus de
episcopis, & alijs inferioribus sacerdo-
tis otio, ludo, & alijs vagationibus
datis? Neque per se, neque per alios
præstant, quid dicemus, nisi, quod
Propheta dicit, quod sanguis eorum
de suis manibus requiretur?

142 Ex his ad argumenta res-
pondetur ad primum, concessa maiori,
negando minorem, ad cuius proba-
tionem dico illud principium iuris lo-
qui in materia iustitiæ, sub cuius obli-
gatione non cadit fraterna correctio,
quæ est actus charitatis, ut diximus ex
D. Thoma, vel si mavis nego non lædi
fratrem, quem ex charitate teneor
corrigere, si non succurrerem proximi
necessitati, cum fieri posset, est quip-
pe lædere, quia, ut ait illa nota senten-
tia D. Chris. si non paucisti occidisti;
sicut si possum stinguere ignem do-
mus proximæ ardenti, eum lædo;
remedium non adhibendo, ad aucto-
ritem D. Pauli respondeo nihil in fer-
ri contra nos, tum quia Apostol. non
comprehendit ibi omnia bona, quæ
fecit, & ideo ex argumento negativo
nihil sequitur. Tum quia in illis verbis
denotatur nemini aliquam intulisse
iniuriam, etiam lato modo sumptam,
quis enim magis quam Paulus dilexit,
& cortexit fratres, qui volebat an-
athema esse pro fratribus suis.

143 Ad secundum respondeo
concessa maiori negando minorem,
non enim verba Evangelistæ citata
continent solum consilium, sed divi-
num affirmativum præceptum, ut om-
nes afirmant doctores, quos late refert
P. Ludovicus à Torres, & expresse
docet D. Thomas, quod etiam con-
firmatur ex alio scripturæ testimoni o,
corripe proximum, cui non obstat in-
stantia ex Caietano desumpta, quia
est disparatio, bene facere namque
inimicis non est tantæ necessitatis, ac
est peccantem corrigere, quia ex eo
quod non bene faciamus inimicis non
exi-

Torres 2.
2. disp. 86
aub. 1.
D. Thom.
2. 2. q. 33
rr. citat.
Ecclesiæ
pici c. 19

existentibus in gravissima, aut extrema necessitate non sequitur eis magnum periculum alicuius notabilis mali, sed ex eo quod non corrigamus fratrem peccantem habentes probabilem spem emendandi illum, sequitur ei periculum labendi in peccatum mortale, de quo diximus faciendam esse correctionem, quod est maximum animæ malum, & ideo de benefaciendo inimicis non datur præceptum, sed consilium, secus de corrigendo proximum quæ quidem correctio, quamvis non sit efficax sine Divino auxilio, ut ibi dicit D. Thom. quod Deus convertit efficaciter peccatorem, tamen homo debet facere, quod in se est, quia quamvis nesciamus quis sit de numero prædestinatorum, sic tamen debemus impendere officium correctionis, ut desiderantes, ut omnes salvi fiant, ut convertantur sub spe Divini auxilij: ex quo etiam fit satis argutiæ hæreticorum dicentium correctionem esse inutilem, quia quamvis conversio, aut emendatio peccatoris sit effectus gratiæ auxiliantis, multoties Deus cōfert auxilium interius, media exteriori prædicatione, & correctione, unde qui dixerit correctionem esse inutilem, consequenter idem dicet de prædicatione, consilio, & sancta persuasionem, quod est impium, & ab Ecclesia damnatum.

144 Ad tertium respondetur iuxta duplicem correctionem, quam notavimus supra, fraternam, scilicet, & iudicalem, & licet verum sit quod correctio iudicialis solis iudicibus incumbat in bonum subditorum, correctio vero fraterna ad omnes, tam subditos, quam prælatos pertinet faciendam, ut docet D. Thom. quod etiam probat in argumento sed contra, quibusdam verbis Decreti sic dicentis:

Tam sacerdotes, quam reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione corrigantur à peccatis. Et ad specialem regulam Societatis respondetur non excusari correctionem, sed suppleri per prædictam denunciationem, ut sic remediū à superiori adhibeatur, quia hanc constitutionem esse iustam, & laudabilem, & bono communi religionis valde utilem docent

Bañez, Valencia, & alij, quos refert Fragoſſus, & fratri nulla in eo irrogatur iniuria, ex eo quod ingredientibus hanc religionem renunciant liberè iuri suo, quod habent ad fraternam correctionem, & consentiunt in læsione suæ famæ, cuius, ut est probabilissimum homo est dominus, ad quam respexit forma Evangelica, dicens: *Inter te, & ipsum solum corrige eum*, & quidem parum detrimenti in ea accipit in eo quod peccatum denunciatur uni homini docto, & gravi, qualis est Pater Generalis, & sic talis constitutio non est contra Evangelium, licet alij aliter sentiant, inter quos citatur Doctissimus Pater Riva de Neira.

145 Ad quartum argumentum respondetur, quod cum præceptum correctionis sit affirmativum non obligat semper, & pro semper, sicut obligant negativa, sed quando, & quomodo, & sicut oportet in ordine ad finem consequendum, & concurrentibus debitis circumstantijs, & ex Angelico Doctore iam supra explicuimus, quare cessat eius obligatio in multis casibus, & maxime, quoties nō speratur finis, qui est correctio, seu emenda ipsius fratris, quamvis aliqui probabiliter tenent corrigendam esse quamvis de præsentem non resultet emenda, si de futuro speratur sic Ledesma.

Ad confirmationem primam respondeo, quod etiam subditus tenetur corrigere prælatum, quia hæc obligatio cum sit actus charitatis, non minus pertinet ad subditum respectu sui prælati, quam respectu aliorum, quia non minus debet diligere prælatum immo magis quam alios, sic docet S. Thomas, ubi advertit Ledesma, Fragoſſus & alij, quod si adsunt persone pro vestra, & maioris auctoritatis, quæ hoc munus præstent, non oportet id facere alius iunior, aut minoris graduationis, & si faciat debet cum humilitate, & respectu, si alius maior nō sit, qui hoc faciat. Ad secundam confirmationem respondetur supponendo esse falsam asserentium sententiam peccare mortaliter prælatum existentem in peccato mortali, quorum opinionem refert Ledesma, & docet existens.

Bañez 2.
2. q. 33. a.
8. dub. 2.
ad 7.
Val. 1. 3.
disp. 3. q.
10. pun-
to 3.
Frag. 2. p.
1. 11. p. 1.
n. 16. 18.

Riva de
N. in li-
bello de So-
cietate Ie-
su c. 34.

Supra hic
n. 118.

Ledesma cū
alij p. 2.
tr. 4. de
misericor-
dia post.
10. conc.
et dicit
esse com-
munem.

D. Thom.
cit. q. 33.
a. 4.
Ledesma
ubi præ-
conc. 16.

D. Thom.
ibi ad 2.

Supra hic
n. 116.

D. Thom.
ubi præ-
a. 3.

C. tam sa-
cerdotes
24. q. 3.

stentem in peccato mortali, quamvis sit prælatus non peccare mortaliter exercendo charitatis officium correctionis, sicut peccat qui administrat Sacramenta in peccato mortali; aliàs in quolibet virtutis opere peccaret, quod non potest dici, immo tenetur peccator corrigere, quando præceptum correctioni fraternæ instat, & speraretur fructus poenitentiae ex correctione: quod magis certum est, si peccatum esset occultum, & corrigendo alterum non causasset scandalum, quod ut non faciat debet ad minus exterius ostendere se cessasse à suo peccato, sic docet Ledesma cum D. Thoma, & communi.

246 In qua materia, ut melius percipiatur sex adducunt doctores conditiones concurrere debere in correctione fraterna. Prima est, quod peccatum ad cuius correctionem quis tenetur debet esse regulariter peccatum mortale, de veniali enim non datur præceptum, nisi sit proxime dispositivum ad mortale, aut in religione contra regulas, quia prælatus tenebitur corrigere in his casibus. Secunda conditio est, quod sit spes emendæ, nam si hæc desit totaliter non obligat præceptum, sed in dubijs in omni sententia tutius est corrigere, si non sequatur inconveniēs ex parte corrigendi egre ferentis, si tunc teneatur alij affirmant alij negant. Tertia conditio est, quod tempus sit opportunum, & aliud opportunius non speretur. Ex parte corrigentis requiruntur aliæ tres conditiones. Prima, quod corrigens sit certus de peccato proximi, alias esset temerarium opus corrigere eum, cuius peccatum corrigenti certe notum non est. Secunda conditio est, quod correctio sit orta ex charitate, cum mansuetudine, & discretionem, alias correctus potius ad iracundiam, quam ad emendam provocaretur. Tertia denique conditio est, quod corrigens possit commode id facere, & quod non timeatur indignatio correcti, aut quod fiat deterior, aut quod non sequatur magnum aliquod detrimentum corrigenti, nisi proximus sit in extrema, aut gravissima necessitate spirituali, si enim esset extrema, nullo periculo excusaretur quamvis si esset faciendæ correctio cum pe-

riculo vitæ corporalis, nisi sciret, quod ex defectu correctionis proximum æterna esse damnatione periturum, quia debemus postponere nostram vitam temporalem pro spirituali proximi, sic Torres, videatur Ledesma, cum D. Thoma, Navar. Fragos. & alij, quod maxime tenet respectu prælatorum.

147 Ad probationem secundæ partis respondetur, quod iudices, & prælari Ecclesiastici triplici titulo se debent gerere contra peccata, seu peccatores, sed ratione fraternæ correctionis maiori cum obligatione, illi quibus incumbit animarum cura, ac ceteri de quibus locuti sumus. 2. ratione administrationis iustitiæ, & reddendi unicuique quod suum est, tam in civilibus, quam in criminalibus causis ad instantiam litigantium, ut probat argumentum. Tertio modo per modum correctionis iudicialis in ordine ad bonum publicum, & commune reipublicæ, ab ea relegando, & extirpando maleficia, seu & peccata omnia, quod fit per visitationem, quam episcopi facere tenentur ex suo officio, ut ex Trident. docet Machado, & Curia Philippica, vel fit etiam alio modo inquirendo ea, quæ inquire debent per debitam inquisitionem iuxta ea, quæ supra diximus, & de hoc genere correctionis loquitur noster textus, & ad primam confirmationem respondetur esse aliqua crimina in republica, quæ non multum nocent communitati, sed solum sunt nociva ea perpetrantibus, quæ à republica permittuntur, & tollerantur, vel quia non obstant consecutioni finis intenti à governatore reipublicæ, quia per ea pax, & tranquillitas non impeditur, vel ad evitanda alia maiora crimina, cuius modi est publica mulierum domus, ut sic vitentur adulteria, sacrilegia, & alia, quamvis gubernator Ecclesiasticus debet procurare ab Ecclesia omnia peccata relegare, quia finis legis canonici non solum est pax inter fideles, sed etiam animarum salus, ad quam omnia peccata impediunt. Ad secundam confirmationem negamus consequentiam, quia prælati, & patres non concurrunt, ex omissione correctionis, per se, & positive ad damna, quæ ex peccatis subditorum, & filiorum sequuntur, sed

Torres d.
1. 4. dub.
2.

Ledesma.
ubi prox.
concl. 11.
Navar. in
man. cap.
24. n. 12.

Machado
t. 2. l. 4.
p. 6. r. 17
docum. 6.
Trident.
sess. 24. r.
20. & sess.
6. c. 4. &
sess. 21. c.
8.
Cur. l. 1.
p. 1. §. n.
10.
Supra hoc
tit. d. n.
33.

Vide Ledesm. loco citat. à cōclus. 2. & concl. 10. §. Lo segs do se si-gue.

sed tantū remote, & per accidens, secus in Nauta, & animalū pastore, quādo ex iustitia cōmutativa tenentur gubernare navim, & custodire gregem, quia si sua culpa lata, vel levi damna sequantur ad restitutionem tenentur. Ad tertiam de notitia peccati iam est dictum. Et circa confessorem dicimus quod non tenetur admonere peccatorem de ignorantia invincibili, si timet, quod admonitus non restituet, tenentur tamen si cognorantiam non habet: verum si non facit peccabit confessor, non tamen remanet obnoxius restitutioni, quia non tenetur de iustitia respicere inter esse tertij.

QVÆSTIO II.

An in omnibus causis correctionis morum possit prælatus exequi suam sententiam remota appellatione?

148

ET Pro parte negativa fit primum argumentum: nam, vt

Surd. de aliment.

tit. 8. pri-vile. 6. m.

4. Bobadilla, in polit. l. 2. c. 21. n. 219.

Frag. r. 1. p. 2. l. 8. dif. 24. n. 106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

106.

docent communiter doctores appellatio est inventa, vt per eam emendetur error iudicum, & occurratur imperitiæ illorum sicut per triacam occurritur veneno, vt ex Surdo Bobadilla, & alijs traddit Fragoſſus, sed in omni causa, & negotio potest accidere error, & imperitia iudicis, & visitatoris: ergo in omnibus causis etiā correctionis morum debet admitti appellatio ante quā exequatur suam sententiam iudex, probatur minor, quia visitator, aut corrector peccatorum in multis errare potest adhuc circa correctionem morum. i. si ex secreta denunciatione facta tanquam patri iudici de aliquo peccatore procederet ad forum iudiciale, in quo casu iudex peccaret mortaliter contra iustitiam, & contra charitatem iudicialiter procedendo, etiam si intendat reformare peccatoris mores, vt expresse docet Ledesma cū D. Thom. Bāñez, & alij, & ratio est quia iudex non potest procedere sine accusatore, aut non præcedente infamia: ergo in hoc casu, & alijs similibus, quando, scilicet, delictum fuit revelatum ex aliquo in debito modo optime potest interponi appellatio.

Secundum argumentum desumitur ex celebri textu, in quo disponitur, quod appellans ante sententiam diffinitivam expressa causa rationabili admittitur à iudice inferiori, & redditur ratio: nam si coram superiori appareat causam appellationis non fuisse rationabilem, sed frivolam, aut iniustā, remittitur causa ad inferiorem, & appellans condemnatur in expensis, vt cum pluribus docet D. Antonius de Graña, & est stabilitum in multis alijs decretis, & in Concilio Tridentin. ergo etiam debet admitti in causa correctionis, quia est eadem ratio, imò maior, quia in ea causa procedit iudex ex officio, & sine alicuius partis præiudicio, & alias appellans, si male appellaverit se exponit incommodis, quæ inde ei sequuntur, & periculo, vt in expensis à superiori condemnatur, & tandem vt iterum incidat in manus inferioris, vt procedat in causa: ergo debet eius appellatio admitti non solum à sententia interlocutoria appellando in qualibet causa, sed etiam in causa correctionis.

Tertium argumentum, quia si ob aliquam rationem non admitti debeat appellatio in causis morum correctionis est, quia in eis maxime visitatione exercente prælato extra iudicialiter, seu summarissime proceditur, sed in huiusmodi procedendi modo debet etiā admitti appellatio: ergo vera est pars negativa, moior constat ex consuetudo modo procedendi, quem observare solent prælati recipiendo testium secretas depositiones, & minor probatur ex doctrina quam afert Fragoſſus vbi probat ex multis, inter quos Lancelotus de attentatis, quod non solum in causis de quibus plenarie cognoscit iudex, sed etiam in causis sine figura iudicij, si ve appellatio sit à diffinita, si ve ab habente vim diffinitivæ admittitur, iuxta quandā legē, & ex nostro iure. Deinde probatur 2. eadem minor ex Hugolino de censuris asserente, quod ad declarandum aliquod delictum esse notorium ita, vt contra delinquentem possit iudex procedere, debet præcedere partis citatio; de occulto enim, & quod non laborat infamia notoria, non potest fieri processus, vt supra diximus: ergo spectanda est dispositio

Ex c. vbi debitis honor 59. de appellat.

Graña sua per hoc c. 59. fol. 542.

In c. super eo 10. c. 12. c. cum Ecclesia 38. c. cessant 60.

C. cum spe cial. de appellat. Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

Trident. sess. 13. c. 1. in fine, & sess. 4. cap. 10.

prædictæ partis, quæ potest legitime appellare.

Quartum argumentum, quia pluries contingit peccata corrigenda esse tantummodo contra constitutiones Synodales, aut leges Canonicas, contra quas potest prævalere consuetudo, ut supra diximus: ergo sententia prolata contra eos, qui tales leges non observant, potest pati exceptionem consuetudinis, & consequenter ab ea possunt optime partes appellare, etiam si pronunciata sit in actuali visitatione, sive contra privatam personam, sive per publicum edictum, maxime si partes non citentur, sicut in casu contingentia accidit in Ecclesia Cauriensi, me ibi Canonico Pœnitentiario, ubi in usu est Canonicos ad celebrandum sumere paramenta ab altari, ut Episcopis est concessum, contra quem usum Dominus D. Didacus Lopez de la Vega provissus in illius Ecclesiæ Episcopatu anno 1660. vel circiter insurrexit, & fundatus in Apostolicis constitutionibus, maxime Clementis VIII. & Urbani VIII. prohibentibus sumi ornamenta ab altari pro Missarum celebratione, cum id competat, tantum episcopis, ut constat ex registro Decretorum Sacre Rituum Congregationis transposito in principio Missalis post Bullas Pontificum, ubi incipit sic: *Sacra Rituum Congregatio §. paramenta.* Et ad hoc libere consequendum faciens in sua Ecclesia specialem visitationem, ne obstarer aliqua appellatio, quadam Dominica In Albis Ecclesiæ possum manè apparuit edictum generale, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & alijs pœnis, nequis auderet accipere paramenta ab altari, quod solius est episcopi, cuius censuræ metu abstinuimus in Ecclesia celebrare, quousque interposita appellatione censura fuit suspensa, & tandem obtinuimus à Metropolitano contra episcopum manutentionem ob immemorabilem consuetudinem, quæ semper viget in illa Ecclesia.

149 Sed his non obstantibus pro conclusione statuo, quod in omnibus causis correctionis morum potest, & debet prælatus exequi suam sententiam remota appellatione, sal-

tem quoad effectum suspensivum, hæc conclusio per se, & formaliter intellecta est certa, & ab omnibus admittenda. Pro cuius intelligentia supponendum est ex D. Thoma, quod actio humana, quæ secundum se, & ex suo obiecto, & fine est bona actio, quando per legem regulatur, & legi conformatur, potest fieri mala ex aliqua circumstantia, quia plenitudo bonitatis eius non tota consistit in sua specie, sed aliquid additur ex his, quæ superveniunt, tanquam accidentia quædam, & huiusmodi sunt circumstantiæ debitæ, unde si aliqua ex debitis circumstantiis desit actio erit mala, & similiter viciatur actus humanus ex aliqua accidentali circumstantia, qua ipsi actioni supervenit ex indebito modo operandi, omnis autem, lex quia est directiva actionum humanarum, quæ quia non dantur nisi in particulari, & multum variantur secundum circumstantias, & condiciones particulares, ideo lex non potest dari de particularibus, quia sunt quædam singularia, quæ non possunt lege humana comprehendere, ut docet D. Thom. unde necesse est multa committi iudicibus, & ideo lex humana datur in communi, ut ait ipse S. Doctor ibidem, unde cum in nostro Canonico Iure sit stabilita lex, quod prælatus suam exequatur sententiam debet intelligi in sensu formali, qui sicut omnes actus etiam humani variari potest ex varijs circumstantiis provenientibus ex facti contingentia.

150 Diximus in conclusione observandam, seu exequendam esse sententiam remota appellatione saltem quoad effectum suspensivum, pro cuius explicatione sciendum est appellationem posse habere, & causare duplicem effectum, alterum devolutivum, & alterum suspensivum, quorum utrumque habet in aliquibus causis, secus in omnibus, effectus ergo devolutivus appellationis est per quem devolvitur superiori, ad quem appellatio interponitur ius, & iurisdictio admittendi appellantem in suo tribunali venientem querelofum à tribunali inferioris, ut ibi superior audiat, & iudicet de negotio, & causa principali, in cuius iudicio, & cognitione

D. Thom.
1. 2. q. 8
a. 3. 8°
10.

D. Thom.
1. 2. q.
95. a. 1.
ad 3. ibi-
dem q. 96
a. 1. 98
a. 6.

iudex superior, vel confirmat, vel revocat sententiam inferioris, prout exegerit iustitia, sive fuerit executioni mandata, sive executio fuerit suspensa; & in quantum ad hunc effectum nulla prorsus iurisdictio manet apud iudicem, à quo fuit appellatum, effectus vero suspensivus magis dicit, & includit, quia quando appellatio sortitur, & causat utrumque effectum, ut solet contingere in causis ordinarijs maxime civilibus, iudex à quo non solum manet sine iurisdictione in ordine ad punctum principalem causæ, sed etiā manet suspensus ab executione sententiæ, & sic quoad utrumque effectum admittitur appellatio, & ad superiorem remittitur tota causa, vel copiatā si diffinitive fuerit sententiata, vel originalis, si sententia est interlocutoria, vel super articulo executionis, vel aliquando super articulo possessionis, sic docent communiter iuristæ licet magis breviter, quos refert P. Frago-
sus, inter quos est Francus Panormitanus, Decius, & alij plures, quos etiam refert Barbosa.

151 Quibus notatis probatur nostra conclusio. 1. ex hoc nostro capite irrefragabili, ubi expresse habetur, & ex alijs relatis in probatione conclusionis textualis, & expressius ex Sacro Trident. Concil. c. episcopi ubi hæc habentur verba. *Nec in his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibicio appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quo quomodo impediatur, aut suspendatur, in quibus verbis locum relinquens Concilium appellationi quoad effectum devolutivum, nullum relinquit, quoad effectum suspensivum, per illa verba: Executionem appellatio non impediatur, aut suspendatur, idemque decernit contra beneficiatos non residentes cum tenentur, & idem rursus determinat de sententijs interlocutorijs, in prima instantia ante sententiam diffinitivam à iudice interponuntur nisi talis sit, quod contineat tale gravamen, quod per sententiam diffinitivam reparari nequeat, quale esset iactura personæ, aut bonorum; cuius præter ea ratio est, quia sunt aliqua delicta ita in*

republica notoria, & scandalosa nullā habentia tergi versationem, aut excusationem, quod remediū petant promptum, & executivum, ne si daretur locus appellationibus, & inhibitionibus, aut alijs iniustis dilationibus peccatores hoc modo recedentes à regimine, & cura suorum prælatorum, & pastorum permanerent in suis scandalosis peccatis, in sui ipsorum perditionem, & in reipublicæ grave damnum, quod Ecclesia vitare cupiens prædicta, & alia plura decreta edidit zelo sancto, & iusto fine, quod, & observat lex nostri Regni, & omnium concors sententia, quos refert late Grana.

152 Ex quibus respondetur ad primum argumentū, concessa maiori distinguendo minorem, in omnibus potest accidere error, & ignorantia iudicis, aut visitoris in omnibus causis, & negotijs servata iuris forma, & legis dispositione, nego minorem, per accidens ex ignorantia, aut malitia iudicis, cōcedo minorem: ergo in omnibus causis etiā in morū correctione debet ante sententiæ executionem admitti appellatio, nego consequentiam, concedo tamen in eis in quibus iudex declinaverit à recto tramite, & via procedendi, quod etiam leges concedunt, ideoque in nostro textu, apponuntur illa verba, *nisi formam in talibus exceferint observandam*. Quare ad hanc solutionem conducunt valde, ea, quæ ex D. Thom. notavimus, & quantum iuvet prudentia prælatorum, eorumque scientia, ut discernant inter casus, & casus, ut advertit etiā Tridentinum illis verbis, *Ad morum correctionem subditorum suorum sepectant, ius, & potestatem habent ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi iuxta canonicas sanctiones, quæ illis ex prudentia sua necessaria videbuntur, ut supra circa expositionem litterarum dicebamus, & sic non negamus posse appellationem interponi in aliquibus casibus correctionis morum, etiā in visitatione, quando, scilicet, exceditur forma, & prælati non procedit iuxta canonicas sanctiones omnibus attentis circumstantijs*.

153 Ad secundum argumentum respondeo, concessa antecedenti, negando consequentiam, nam si appellatum fuerit exprimendo causam rationabilem, etiam ante sententiam

recop.
Grana. in
c. ut debi-
tus de ap-
pellat. d.
n. 10.

Ses. 24. c.
10.

diffinitivam admittitur appellatio, ut bene ibi probatur, & eadem ratione admitti debet in nostro casu, non tamen semper, sed si exprimitur causa rationabilis, secus tamē quando talis causa non existeret, nec obstat dicere appellantem se exponere illis periculis, nam quando delictum est notorium, & peccatum scandalosum, in quo casu loquuntur citata iura, locus appellationi dari non debet, quia non solum esset in præiudicium reipublicæ, sed etiam ipsius peccatoris, cuius cura incubit prælato, ut advertit Concilium loco citato.

154 Ad tertium responderetur, quod in huiusmodi appellationibus multæ solent reperiri malitiæ, seu astutiæ ad infringendum iudicium, & iustitiam, eiusque administrationem evertendum, quæ dicuntur iniure appellationes frustratoriæ, & dilatoriæ, quas, ut valde perniciosas relegare inrendit præter iura allata Clemens Papa, & docet Moneta relatus, Fragos. de conservatoribus, sive huiusmodi appellationes interponantur in causis sumarijs, sive in plenarijs, quia non debent admitti, nisi ad summum in ordine ad effectum devolutivum, in ordine adquem, etiam in causis correctionis appellationes admittuntur, quia in illis semel sententia correctionis, aut interlocutoriæ non continentis gravamen irreparabile per diffinitivam, fugient litigantes uti appellationibus dilatorijs, quia in eos vergent.

155 Ad quartū responderetur quod

multoties allegantur contra canonicas, aut synodales constitutiones, & consuetudines, quæ tamen sunt corruptelæ, quæ proinde tolerandæ non sunt, quando carent conditionibus, quæ requiruntur ad consuetudines laudabiles, & à superioribus toleratas iuxta ea, quæ diximus supra de consuetudine: quia in tali casu iuste debent prælati tollere prædictas consuetudines, aut corruptelas, quæ facile introduci solent contra Ecclesiasticas constitutiones, & data super eis sententia, eam executioni mandari, secus tamen in casu quo prædictæ consuetudines per longum tempus iam introductæ, & ad præscriptionem pervenerint, & à præletis visis, & toleratis, & maxime si in eis consisteret ius, honor, aut interesse tertij, quia tunc tales consuetudines iustineri debent, & si aliquid contra eas velint innovare prælati, debent ad minus partes citare, & audire, quare defacto non possunt visitatores mandare in Ecclesijs, partibus in auditis, aliquibus personis, ut sedeant, quando assistunt divinis, in posteriori loco, quam solent, quia ibi consuetudo valet loca occupantibus: & propter eandem rationem non debuerunt privari excommunicatione ipsosfacto incurrenda per publicum edictum Canonici Ecclesiæ Cauriensis suo antiquissimo privilegio sumendi paramenta de altari, non obstantibus decretis relatis, quia non derogarunt consuetudini præscriptæ, sic Barb. in Concil. & alibi sæpe.

C. cum
tanto
62.

Barb. in
Conc. sess.
24. cap.
c. 12.

CAPVT INTER CÆTERA XV. HVIIVS TITVLI, cuius species sic.

IN Hoc capite valde ponderatur necessitas prædicationis Verbi Dei ad salutem, quia sicut corpus nutritur cibi materiali, sic etiam anima cibo spirituali reficitur, & nutritur, eo quod non in solo pane vivit homo, sed in orani verbo, quod procedit de ore Dei, quare hoc pabulum per maxime necessarium est. Vnde cum sæpe contingat, quod episcopi propter mul-

multa s̄ occupationes, in valetudinis, & alias causas (ne dicatur ob defectum scientiæ, quia in eis omnino est reprobandum) non possunt hoc munus adimplere: inde statuit Concilium, quod assumant viros idoneos ad officium prædicationis qui plebes sibi commissas eorum vice instruant, & ædificent verbo, & exemplo, quibus ea quæ necessaria fuerint ministrent, ne propter indigentiam, ab officio prædicationis desistant. Qua propter præcipitur, quod tam pro Ecclesia Cathedrali, quam pro alijs conventualibus ordinent, & constituent, quos habeant coadjutores, tam in officio prædicationis, quam in audiendis confessionibus, & alijs, quæ ad salutem pertinent animarum, & si quis hoc adimplere neglexerit districtæ subiaceat ultioni.

Exc. quod
Dei timo
rem de sta
tu Mona-
ch.

Ex c. non
licet 3.
disp. 93.
c. nullus 6.

disp. 88.
c. episc.
cop. 43.
disp.

Ex Con-
cil. Tol.
11. can.

2. es 5.
Ex Mel.
dense 6.

35.
Ex Tri-
dent. ses. 2.
c. 24. c.

4. c. c.
2. in fine,
c. alebi

Jape.
Ex synodo
6. gener.

can. 19.
Ex Aquif
granen. 2.

can. 11.
Barbos. de
off. paro-
ch. l. 1. c.

14.
Hilur. de
hier. Ec-
cles.

CONCLUSIO: Episcopi, qui per se non possunt prædicare ob iustas causas tenentur substituere ministros idoneos Verbi Dei, & confessionis, qui eorum in omnibus Ecclesijs id procurando supleant defectum.

156 Hæc conclusio præter hunc textum, & eius Glossam alijs insuper comprobatur ex iure canonico, & Sacris Concilijs, maxime ex Tridentino. Præterea comprobatur etiam ex aliarum synodorum generalium diffinitionibus, & maxime Ex c. Aquisgran. Vbi hoc habetur decretum; dignum duximus, ut unusquisque episcoporum studeat ministros suos promodulo possibilitatis bene instruere, ut si forte contigerit aliquem episcoporum tardi loquentem esse, aut in infirmitate aliqua impeditum habeat tamen ministrum doctum, qui eius vice pabula Verbi Divini pabula administrare possit. Illustrant eandem conclusionem præter ad hunc textum communiter repetentes. Halierius Terrarius, Petrus Gregor. Villarroel, Fragos. Diana, & alij plures, quos refert Barbosa. & Doctor D. Emmanuel Gonç.

157 Sed contra conclusionem sit primum argumentum, nam prædicare nihil est aliud quam populum instruere, & docere, ei prædicatione annuntiando futura bona, & premia,

quæ recte viventibus in cælo sunt reservata, nempe Regnum, quod Christus Dominus docens discipulos Ioannis cap. 2. dixit sic: In domo patris mei mansiones multe sunt, si quominus dixissem vobis vado parare vobis locum, sed hæc dicere, & prædicare omnibus hominibus licitum est, imò, & in præcepto positum iuxta illud Matthæi 18. si peccaverit frater tuus corrige illum. cuicumque homini Christiano saltem ex præcepto charitatis, & maxime sacerdotibus, inter quos præcipue habentibus curam animarum, quales sunt omnes parrochi: ergo hoc munus non est magis proprium episcoporum, quam aliorum sacerdotum, aut fidelium, & consequenter, sicut isti, quando sunt impediti non tenentur ponere substitutos, qui præstent hoc officium, ita neque episcopi tenebuntur. Minor probatur ex decreto. Vbi sic dicitur: Laicus autem presentibus clericis, nisi ipsis rogantibus docere non audeat: ergo non est officium proprium, episcoporum alias, Laicus, etiam rogatus clericis illud exercere non possit.

Secundum argumentum sic procedit, qui tenetur præstare aliquod munus ex proprio officio suo optime ei satisfacit, quando est occupatus in alio ministerio æquivalenti, aut forte Ecclesiæ suæ, & universali bono utiliori, ut si episcopus

cles. pag.
65.

Ferror.
derisibus
concion. l.
2. p. totum
Patr. Greg.
gori l. 1.
pars. tit.
2. l. c. 4.
Villaroel, p.
1. reg. Ec-
cles. q. 7.
a. 7.

Frag. p. 2.
l. 2. g. 1.
disp. 18.
a. n. 10.
Dian. p.
11. tr. 2.
res. 1.
Barbos. &
Gonç. in-
presenti.

Ex c. mu-
lier 23.
disp.

esset occupatus in conscribendis libris circa Sacram Scripturam, Theologiam Scholasticam, & Moralem, aut in assistentia Concilij generis, aut provincialis, vel in legatione ad Papam, seu in negotio inquisitionis, aut alio publico, & necessario rei publicę ministerio: ergo non ex quolibet occupatione impeditus debet episcopus substinere vicarios, qui eius in hoc officium supleant, antecedens probatur à simili, nam iuxta quoddam decretum Concilij Trid. Canonici Pœnitentiarius, qui ex suo officio tenetur in choro residere, & cātare excusatur toto tempore, quo est occupatus audiendo confessiones, ut habetur, & numeratur pro præsenti in choro, quia iuste est occupatus, & idē de infirmis, aut visitantibus loca sacra dispositum est: ergo similiter in nostro casu episcopi debent excusari ponere substitutos.

Tertium argumentum, sumitur, ex consuetudine, & praxi ordinaria nam multi sunt episcopi, qui in prædicatione non occupantur, tum quia sunt canonistæ, & iuris periti, & nesciunt Sacram Theologiam, tum quia volunt fugere laborem, maxime, cum sint plures prædicatores, tum ex religionibus, tam ex presbyteris, quibus prius quam episcopis competit prædicare, ut habetur ex quadam constitutione, quā affert Doctor Gonzalez, ex decisione Clementis Papæ in qua agit de episcopis, & presbyteris ubi ait sic: *Deinde hortentur populum presbyteri, non omnes simul, sed singulariter, & postremus eorum episcopus*: ergo hoc officium potius, vel prius est presbyterorum, quam episcoporum. Quod etiam ex eo confirmatur, quia quamvis magis indigeant prædicatores præcipue religiosi, episcopi nihil subministrant: ergo non videtur ad hoc teneri, nam alias aliquam mercedem acciperent prædicatores saltem religiosi, qui pauperes sunt ab episcopo, ut textus disponit.

158 His tamen nihil obstantibus nostra conclusio est certissima cuius decisionis ratio est; quia episcopi sunt pastores, quibus à Christo Domino traditum est munus, & officium pascendi eius oves, cum dictum fuit Petro, & in eius persona alijs Apostolis, *Pasce oves meas*. Sed episcopi sunt Apostolorum m

successores, ut sæpe dictum est: ergo ex divino præcepto tenentur oves pascere ideoque pastores optime dicuntur, & subditi oves, ut explicat Frag. sūt enim speculatores (ut ipsa græca vox *episcopus* significat) super gregem suam, in cuius officij pastoris signum traditur baculū pastorale, ut etiam habetur ex quodam textu, sed huiusmodi pastus cum sit spiritalis, & animabus alimentū, ut crescant in doctrina disciplina, virtute, & perfectione ad obtinendā æternam vitam, non aliter exercetur quā in prædicatione Verbi Dei, in morum correctione, & Sacramentorū administratione, & alijs officijs similibus: ergo tenetur id id episcopi ex proprio munere, & officio, per se si possunt, aut per alios, si ipsi impediti fuerint, quia ut dicit Philosophus: *Quod per amicos possumus per nos possumus*, recta ergo est decisio nostri textus, & nostra conclusio verissima, & expressa in Trident.

159 Ad primumque exinde argumentum respondetur concessa maiore negando minore, quia laici prædicare nō possunt, ut constat ex citato cap. mulier, & ad locū Evāgelij respōdetur, loqui de obligatione orta ex lege charitatis, quæ in ordine ad bonū proximi est omnibus hominibus cōmunis, quando scilicet, viderint in se, vel coram se fratrem suum peccatē ut dictū est in quæst. præcedētis capituli prima: at episcopi ad hoc tenentur ex munere, & officio, non solum corrigendo coram se peccantes, sed etiā non peccantes instruendo, & suadendo per suam prædicationem, ut nunquā peccent. Et quod aliquando in Ecclesię principio posset laicus doctus, & pius ex clericorū permisso, aut vocatione hoc facere fuit speciale, & absq̃ laici ex officio, & statu obligatione, secus tamē episcopi, qui utroque tenentur tit.

160 Ad secundū respondeo distinguendo antecedēs, si ex illo impedimento, seu occupatione resultasset omnimoda impotētia, tam phisica, quā moralis, cōcedo antecedens, si resultasset tantūmodo impotētia phisica, nō tamē moralis, nego antecedēs, quare quia ex omnibus occupationibus tantūmodo resultat impotentia phisica residendi, aut per se ipsum prædicandi episcopo excusatur à residentia in suo episcopatu, vel ad prædicandum per se

Triden. sess.
24. de res.
for. c. 8.
fine.

Gonz. hic
n 12.

L. 2. con.
sit. Apo.
c. 56.

Ratio de-
cidendi

Ioan. c. 21

Frag. pron.
cit. num.
12.

C. unica
de sacra
vnti.

Sess. 22. c.
1. de res. for.

se ipsum; non tamen resultat impotentia moralis, secundum potest suum adimplere munus per alios assignando viros idoneos, qui munus prædicationis sub eant, eis necessaria retribuendo si indiguerint, & similiter ad alia officia, quæ possunt exerceri à personis benedictione, seu consecratione Pontificali non consecratis. Ad probationem autem antecedentis dicimus Canonicum Pœnitentiarium taliter in audiendis confessionibus suum exercet munus, quod superabundet satisfacit suo muneri, & idem de de præbendato canonico, seu dignitate, seu alio qui habet in Ecclesijs Cathedralibus, se collegiatis dignitatem, aut præbendam, cui de iure, aut consuetudine non competat iurisdictio, administratio, aut officium, sed extra civitatem in diœcesi, cura animarum imminet, si voluit incumbere beneficio parochiali pro illo tempore, quo ei incumbit, aut resederit etiam pro præsentate habetur, ut dispositum habet Concilium Tridentinum, quia in his casibus non possunt, nec tenentur Ecclesiæ, seu præbendæ in choro per substitutos servire, sed episcopus in prædictis officiis potest per alium.

161 Ad tertium responderetur, quod si episcopus fuerit canonista potest per prædicatores Theologos suo satisfacere in prædicando suo onere, & in confessione similiter per se, vel per alios confessarios, fugientes autem laborem si aliqui sunt episcopi volentes dignitatem, & faultum, non vero opus, & pondus officij, fugiet etiam ab eis corona, quæ non datur nisi illi, qui legitime certaverit, ad constitutionem autem Clementis in illa dicimus non poni episcopum hortantem populum postremum, quasi eius obligatio postrema sit, sed potius, ut speculator desuper adstans ceteros gubernando inferiores presbyteros, quasi postremo adveniens cum maiori auctoritate complementum, & perfectionem prædicationibus à presbyteris factis imponat, unde possunt esse presbyteri priores episcopo non dignitate, aut obligatione in prædicando, sed tantum tempore. Et licet episcopi indigentibus prædicatoribus nullam retribuunt compensationem, non sequitur inde admu-

nus prædicandi adstrictos non esse.

162 Huius capituli auctor fuit etiam Innocentius III. in eodem Concilio Cartaginensi III. de quo iam diximus supra, & iste textus reperitur in eodem Concilio Cartaginensi, & postea de hoc officio prædicandi, & de personis quibus competat multa inveniuntur scripta, & disposita ab Ecclesia in suis decretis, & Concilijs, maxime in Trident. ex quibus aliqua in sequenti quæstione dicentur.

Supra hoc tit. num. 114.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX

Vtrum alijs, præter animarum curam habentis ex eorum licentia, vel sine illaposa sint ubique licite prædicare, & alia officia facere?

163 **I**N Hac quæstione, multa possunt tangi dubia circa ea, quæ possunt facere per alios qui ex munere tenentur proprio facere maxime circa officia propria episcoporum, & parochorum unusquisque in sua propria Ecclesia, & pro fundamento horum supponendum est ex antiquissimis temporibus Ecclesias fuisse divisas, ut singuli sacerdotes proprias haberent Ecclesias, ut ibi unusquisque ius proprium haberet, ita ut nullus alterius parochiæ terminos invadat, sed suis contentas Ecclesiam, & plebem sibi commissam regat, & custodiat, quam quidem Ecclesiarum divisiones fecit Dionysius Papa qui gubernavit Ecclesiam per annos à Christo Domino 274. ut habetur ex Chronicon Carrionis, cuius divisionis, & Papæ extat in decreto textus, & alius distinctionem eamdem commemorans in eodem decreto, à principio namque, & in prima ætate Ecclesiæ Catholicæ Diœceses, & parochiæ distinctæ, & ordinatæ non erant, sed ab imperfectioribus ad perfectiora procedens Ecclesia in dies in ordine, forma, & dispositione crevit, & crescit, in Concilio enim Trident. novissime, cum in aliquibus partibus hæc duraret confusio, & in ordinatio, ita, ut fideles certam, & determinatam parochiam non haberent, sed ad libitum parochos, & parochias eligebant, dispositum fuit aliquid in ordine ad eundem

Cap. 1. Ecclesiæ 13 q. 1. Dist. 80. c. 1. vrbes

Trident. sess. 24. c. 9. de refer.

dem dispositionem iure optimo affirmante, quod diœceses, & parochiæ distinctæ fuerint, ut unicuique gregi proprii attribuerentur pastores, & rectores, ut suarum ovium curam habeant, qui dicuntur parrochi, à verbo greco *parrochus*, quod est idem, ac incola, seu habitator in loco, & etiam greci *parrochon* vocant, quem nos pastor à pascendo, seu *parrochus* à præbendo dicimus. Quo supposito, & prænotato pro parte affirmativa sequentia possunt fieri argumenta.

164. Primum sic, nam facere opera charitatis est laudabile, & Deo gratum, & in sacris litteris commendatum, sed prædicare Verbum Dei, & Sacramenta dare egentibus, aut peccantibus est opus charitatis, & misericordiæ, aut eleemosynæ: ergò licitum est personis idoneis ea facere etiam sine licentia proprii pastoris, Probo consequentiam, quia ideo licet potentioribus, immo & tenentur infirmioribus subvenire, & prudentioribus, ignorantibus docere: ergò similiter clerici, & alij Doctores, poterunt prædicare, & aliqua bona opera pro pastoribus operari, & beneficia proximis facere.

Secundum argumentum, quia omnes sacerdotes in sua ordinatione potestatem accipiunt absolvendi à peccatis, ut diffinit Trident. ergò possunt audire confessiones omnium fidelium, saltem validè, & alia Sacramenta conferre, probo consequentiam, nam si propter aliquam rationem non possent id facere maximè, quia prohibetur ab ipso iure, ut constat, & ex ipso Concilio loco citato, sed hæc prohibitio non videtur posse invalidare confessiones, quia Ecclesia non potest impedire effectus potestatis, quæ traditur confessoribus ad absolvendum, sicut Baptismum etiam validè conferendum, & episcopis alienum subditum ordinare validè impedire non potest, ut manifestum est: ergò similiter in nostro casu hæc fieri possunt sine licentia saltem validè.

Tertium, quia Episcopus in sua Ecclesia, & parrochus in sua parochia possunt omnia, quæ conducunt ad earum gubernationem spiritualem, in his, quæ non sunt reservata: ergò in his omnibus poterit quilibet cleri-

cus, vel non clericus ex eorum saltem licentia prædicare celebrare etiã solemniter, & aliqua sacramenta administrare, & assistere obsequijs defunctorum, & quidem quoad prædicare specialiter probatur ex factis Pontificum, qui conferunt munus prædicandi etiam non ordinatis, ut constat ex quodam privilegio concessio à Paulo III. Societati Iesu, dummodo à suo præposito sit ad hoc deputatus, edito anno 1584. quod habetur in Bullario: ergò eadem ratione licebit episcopis deputare in sua diœcesi quoscumque voluerit, & ipsi ex eius licentia prædicare Verbum Dei, immo & ex licentia parrochi, & defunctorum obsequijs assistere, & si fuerit sacerdos dicere Missas ex facultate parrochi pro suis defunctis, & obligationibus commissas, etiam cum stipendio ab ipso parrocho sibi tradito: ergò vera est pars affirmativa questionis.

165. Sed pro veritatis explicatione sit prima conclusio, episcopi, & parrochi sicut tenentur in suis residere Ecclesijs sic tenentur gregem suum pascere, prædicatione, vitæ exemplo, & administratione Sacramentorum per seipsum si legitimè impediti non fuerint, tam Iure Divino, quam Canonico, ut habetur præter ius, commune in Concilio Trid. præcipue quoad munus prædicandi in loco citato, ubi hæc habet ilud caput 4. verba, prædicationis munus quod episcoporum præcipuum est, quod expressius defimerat ante, sequentibus verbis, cum episcopis, & alijs loquens. Quia vero Christianæ reipublice non minus necessaria est prædicationis Evangelii, quàm lectio, & hoc est præcipuum episcoporum munus; statuit, & decrevit eadè Sancta Synodus omnes episcopos, archiepiscopos, primates & omnes alios Ecclesiarum prælatos teneri per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint ad prædicandum Sancti Iesu Christi Evangelium. In quo decreto expressè sequitur constitutionem nostri textus, quæ in margine Concilii citatur, cuius verba hic apponimus, ut melius, & efficacius probetur hoc onus deberi de iustitia, & ex proprio munere, & ex vi precepti Divini, ut dicit ipsum Concilium ab episcopis præstari sub poena peccati mortalis, quod constat ex verbis eiusdem statuentis ad hoc

In bull.
pag. 481.

Trident.
sess. 23. c.
15. de re-
for.

Ex c. om-
nes viri
que sexus
de pœnit.

Ex c. irre-
frag. &
in præsen-
ti hac sit
& ex c. d.
cil. sess.
21. c. 1. &
sess. 24. c.
4. ante
sess. 5. de
refor. c. 2.

Ip Concil.
d. sess. 33.
c. 1.

teneri, quæ significant rigurosam obligationem, quod confirmat per aliam clausulam dicentem, quod si quis hoc adimplere contempserit districtæ subiaceat ultioni, ut etiam dixit præfens textus, qui loco verbi contempserit, possuit, neglexerit, ne valeat efugium, quod requiritur ad peccatum, quod proculdubio mortale orit ex suo genere, quod interveniat contemptus, quia sufficit negligentia, ut patet ex verbo neglexerit.

166 Probatur 2. conclusio, quia omnis superior gubernatio, etiam Regum, & Imperatorum in servicium reipublicæ reduci debet, ut fertur dixisse Regem Aufigonum, Macedonum filio suo his verbis: *Scio filij Regnum nostrum esse splendidam servitutem: sic ergo in Rege regnare est servitus, in episcopo oves pascere quid erit nisi labor, & opus, quamvis bonum formidandum tamen Angelicis humeris, ut ex Concilio dicebamus, labori igitur, & servituti servire debet episcopus, quia ut ait D. Bern. non ad dominium, & honorem vocatus est episcopus, sed ad servitutem, seu ministerium, & labores, unde Apostol. dixit, Quod qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, unde duo necessario requiruntur in episcopo. Primum opus, secundum bene operari, quia tan necessaria est recta, & exemplaris vita in episcopo ad populum exemplo docendum, quam prædicatio, unde ut ait ibidem Concil. integritas presidentium salus est subditorum, quare celebre est sententia Greg. Unde necesse est, ut is, qui præest, quæ exempla subditis præbeat solet iter attendat, & tantis se sciat vivere, quantis præest, quia ut ait Plinius, non iam imperio nobis opus est, quam exemplo, unde concluditur non minus requiri spiritualem pastum in prælatis doctrina, & exemplo, quam residentiam, de qua sæpè iam diximus. Quare in capite antecedenti merito dicitur ex prælatis sanguinem peccatorum exigendum esse, quia subditorum peccata prælatis imputantur, ut iam supra diximus, quæ omnia non solum de episcopis vera sunt, & intelliguntur à Doct. oribus, sed etiam de parrochis, & alijs, quibus incumbit animarum cura, vide Fragos. & alios*

hunc tractantes punctum, & ea, quæ supra diximus.

167 Existente iusta, & rationabili causa potest licitè episcopus, & alius quilibet prælatus prædicta munia scilicet, prædicationis, & confessionis, & alia, quæ committi possunt per alios idoneos tamen viros exercere, & implere. Hæc conclusio est etiã certa, sicut præcedens, quæ præter quam quod in nostro textu inter cætera manifestè continetur, comprobatur etiam ex eodè Trident. hanc eandè tradens doctrinam, unde est cõmuniter recepta, & ratio est, quia ex vna parte prælatus non potens moraliter cõmodè exercere per se ipsum prædicta munera excusatur à culpa, cū ad impossibile nemo teneatur, etiã impossibilitate moralis, hoc est obstante iusto impedimento, deinde subditis nulla irrogatur iniuria, nec favore aliquo ipsi defraudatur, cum habeant viros idoneos docētes, & prædicantes: ergo vera, & certa est conclusio. Causæ autem rationabiles excusantes episcopū, & alios prælatos à prædicatione Verbi Dei, confessione, aut visitatione suæ diocesis non facile assignari possunt, neque videoeas tangere dictus P. Hurtado noster, qui tan doctè, & loquenter egit de residentia in duobus eruditissimis tomis, hanc ex ipso annotare possum, scilicet, quod persona episcopi (ut eius utamur verbis) salva conscientie puritate potest ab aliquo proprio sibi actu, & per alium exercere illum, puta prædicare per aliū, ut homo magis si fuerit expediens, exemplo Valerij, qui per Aug. prædicabat, quæ ratio displicere non debet, ac proinde ob eam licitè hodie multi excusantur à culpa prælati, sunt enim multi prædicatores, qui sufficēter suplent vices prælatorum.

168 Deinde sunt aliæ plures causæ, & in primis, & maxime illæ, quas supra diximus excusare à residentia, & ut dicit textus ob multas occupationes, aut invaliditates, aut ob defectum lingue, ut legitur in Festo S. Vincentij in nostra Hispania nati, & à Valerio litteris instructus, cuius vicem suplens in prædicatione ab ipso Valerio Episcopo Caesar Augustano non potente prædicare ob lingue impedimentū fuit substitutus.

Supra tit.
de elect.
n. 7.

Sess. 5. c. 11
c. 2.

Sess. 6. c. 1

Bern. in
epist. ad
Rom. bo-
mil. 11.
Ad Ti-
moth. c. 3

Greg. 1.
24. mo.
rel. 30.

Hurt. 1. 2
res. 3. m.
37.

Supra hoc
tit. n. 120

Supra tit.
9. de re-
nunt. n.
31.

Maiores tamen in visitationis omissione culpa inest episcopis, & in ordinis celebratione, ob cuius defectum magna incommoda, damna, & expensae suis subditis sequuntur, ad cuius restitutionem si culpabiliter, & sine iusta causa omittat episcopus celebrare ordines generales, saltem bis, aut ter quotannis, nescio quare non teneatur cum ex iustitia commutativa teneatur suis subditis per se ipsum, si potest, & non per alium cum tanto incommodo, & damno subditorum, Sacramentum Ordinis celebrare, nam hoc faciendo per alium eis dimissorias, aut reverendas concedendo, nec implent munus suum, nec satisfaciunt etiam subditis suas decimas eis solventibus, quas de iustitia exigunt, ut supra diximus: cur ergo subditi non de iustitia debita ab episcopo exigere non poterunt? Unde in his omissionibus culpabilibus in re tan gravi non solum peccant mortaliter, sed ad restitutionem tenentur, ut utrumque doctore docet Hurtado citatus, & ut episcopi non gloriantur in hoc mundo se episcopos esse super ceterosque honorari multo fausto, & pompa gaudere, pinguibus, & opulentibus redditibus ecclesiasticis frui, audiant Chrysostomum, & Augustinum, illum dicentem: *Onus episcopalis officij esse pelagus laborum, & abyssum arummarum*, istum vero docentem: *nihil, inquit, miserius, tristius, & damabilius apud Deum episcopatus officio, si per functione agatur, & si ut decet nihil periculosius, & haec verba habentur in Decreto, & quod nihil difficilius, laboriosius, & periculosius esse in hac vita: in cuius propositionis, & doctrinae attestationem omnes conspirant scripturae, Decreta Conciliaria, Sanctorum Oracula, & omnes Sacri Theologi, vigilare ergo, & sedulo laborare tenentur in tantis periculis episcopi, videatur plura dicens Fragossus.*

169 Ex his ad primum argumentum respondetur, concessa maiori, distinguendo minorem: sed praedicare Verbum Dei, & Sacramenta dare egentibus est opus charitatis, & misericordiae si fiat quando oportet, & quomodo oportet concedo minorem, nego tamen si non fiat his, & alijs debitis circumstantijs, quibus ut supra

diximus ex D. Thom. actus ex obiecto boni possunt viciari, quare non quilibet sacerdos, quamvis possit dare recta consilia, & alia opera misericordiae facere, sicut & ceteri, non potest tamen audire confessiones, aut Verbum Dei praedicare, nisi mittantur, & ratio est, quia in tanto, & tan gravi ministerio nemo sine licentia se intromittere debet, in quo animarum salus interest, & si ad alia profana, & mechanica officia reipublicae praecedat examen, & approbatio, ut possint officiales ea exercere, quanto magis ad exercenda Divina officia, in quibus imperitia, & error ministrorum vergit in perniciem subditorum episcopi, cuius interest eorum cura, & insuper cedit in praedicium ipsius episcopi, & parrochi, quod aliquis possit exercere iurisdictionem in eorum ecclesijs, & subditos, quare iuxta dispositionem Concilij Trident. & ex alijs iuribus, debet episcopus confessorium non solum interius, ut ait Fragossus. idoneum iudicare, sed etiam exterius approbare, & licentiam audiendi confessiones conferre, sic etiam Suarez, Reginal. Agidius, & est communis, quod quamvis ab episcopo habeatur sacerdos pro idoneo non potest nec licite, nec valide audire confessiones, ob expressa verba Concilij, unde concurrentes ad examen beneficii curati, quamvis declarentur habiles, & idonei ad obtinendum illud non tamen ideo evadunt ad exercitium approbati, nisi eis licentia ab episcopo concedatur, & ideo parochus non potest dare facultatem sacerdoti non approbato ab episcopo, & licentiam habenti ad audiendas confessiones suorum parochianorum, licet M. L. desma cum alijs doceant contrarium, & sic dicebat D. Araujo quod parochus poterat invitare sacerdotem idoneum, ut tempore Paschae, v. g. ubi sunt plures poenitentes, & non facilis recursus ad episcopum, ut sedeat, & adiuveret ad confessiones, hanc opinionem multi longè repellunt, & alij, ut Suarez, post Concilium reputant improbabilem, ceterum. Ut docet Leander non est tanta dampnanda censura, immo in casu proposito existimo satis probabilem, tum quia Concil.

Supra hoc
tit. n. 121

Hurtado
l. 4. ref. 9.
n. 5. & l.
4. ref. 2.
n. 4.

Chrysost.
l. 3. & 6.
de sacerdot.
Ex Aug.
in decreto c. ante omnia
disp. 4. c.
7.

Frag. p. 2
l. 8. de
obligat.
pastoris
disp. 18.

Supra hoc

Sess. 23.
de reform.
c. 15.
Suarez t.
4. disp.
28. sec. 5.
n. 7.
Reginal. 1.
n. 197.
Agidius
t. 2. disp.
3. n. 49.

Leand. de
poenit. 1.
c. 12. post.
5. conc.
fol. mi
150.

Leand. de
poenit. 1.
5. disp. 31
q. 56. fol.
mi. 387.

noluit adimere parrochis hanc facultatē, sed tantū occurrere inconvenienti, si sacerdotes sine licentia, & iurisdictione hoc administrarent sacramentum, tum quia in isto casu præsumpta episcopi haberetur, & sic posset hæc teneri etiam in praxi, opinione, licet in foro exteriori posset parrochus ab episcopo reprehendi, sed in rei veritate non remansit derogatus textus

C. omnes
de penit.
et remis.

Omnes utrusque sexus, ubi hæc facultas datur parrochis.

170 Circa munus autem prædicandi idem est dicendum, quare in dicto Concil. conceditur episcopis, ut viros idoneos ad id munus assumere teneantur, & ibidem prohibenter regulares prædicare in Ecclesijs suorum ordinum sine licentia suorum superiorum, cum qua se personaliter præsentare episcopo, & ab eoque petere ante quam incipiant prædicare, teneantur benedictionem licentiam vero præter habitam à superiore ab ipso episcopo ad prædicandum in Ecclesijs, quæ non sunt suorum ordinum, sic Concil. Et adhuc, neque in Ecclesijs suorum ordinum possunt prædicare episcopo contra dicente: cæterum Pater Brunus in suo libro satis docto, & elaborato docet, quod regulares non obstante decretis Concilij, non teneri petere benedictionem, aut se præsentare episcopo ad prædicandum in suis Ecclesijs, aut in plateis ex quodam privilegio Pij V. *Ab honore mendicantes excipientis*, quod habetur in bullario edito anno 1571. cui tamen opinioni resistit Diana fundatus in alia bulla Gregorij XIII. edita anno 1573. quæ incipit *infanta rerum*, quam invenies in bullario, quam dicit revocasse prædictum Dij privilegium, quod, quidem non vidi talem exprimere revocationem, quare opinio Bruni mihi placet, quam per non nullas explicat propositiones adducens eandem aliam bullam Urbani VIII. quæ incipit *alias à nobis emanarunt*, & non facit mentionem prælegatæ revocationis, quam refert Diana, quam Urbanum latere non credo.

Dian. p.
11. tr. 2.
res. 1.
In bull.
pag. 134.
In bull.
pag. 370.

Bruno tr.
6. c. 3. d.
proposit. 1.

171 Ad secundum distingo maiorem, omnes sacerdotes accipiunt potestatem absolvendi à peccatis in sua

one radicaliter, ut explicuit

Caietanus, concedo maiorem, proxime, & formaliter; nego maiorem, duo namque requiruntur ad validam absolutionem sacramentalem primū est potestas absolvendi, secundum, subditus absolvendus, primum conceditur in ordinatione sacramentali, de quo loquitur Concilium, secundum vero assignatur ab Ecclesia subditos determinando sacerdoti, ut in eos habeat iurisdictionem, qua deficienti absolutio tradita nullius est momenti, ut ipsum Concilium diffinivit, provenire ex natura ipsiusmet iudicij, quod exercetur in Sacramento Pœnitentiæ quod non accidit in alijs sacramentis, in quibus iurisdicatio non est de essentia, & substantia ipsius sacramentis, sicut in baptismo, & ordine, & ideo valide conferuntur etiam ab alijs, ut si detur ordo ab alieno episcopo.

Sess. 14.
de conf. s.
c. 7.

172 Ad tertium concedendum est ex illo trito axiomate episcopum posse tantū in sua diœcesi, quantū Pōtēfex in tota Ecclesia ex sua primeva institutione quoad ea quæ pertinent ad ordinariā iurisdictionem, & gubernationem moraliter necessariā potest, ut notat Tho. Hurtado, ex Diana, & idem suo modo parrochus, cæterum hæc potestas in multis restringitur, & limitatur, quare parrochis non est potestas conferendi licentiam ad prædicandum, ut constat ex dicto Concil. quia hæc facultas episcopis reservatur, & non alijs quam idoneis sacerdotibus danda est, vel adminis in sacris constitutis, cui non obstat privilegium concessum à Papa prælatis Societatis à Iesu, ut possint disputare etiam subditos suos non ordinatos, negatur tamen id posse episcopos facere. Et circa admissionem ad obsequia defunctorum sacerdotes etiā non parrochos concedimus libenter posse parrochum, aut hæredes alios etiam non parrochos vocare ommissis alijs vicinis etiam si sint parrochi, sic communiter doctores, imò, neque ad id possunt per episcopum obligari si Fragosus ex Caiet. Riccio, & alijs, etiam si non fuerint in cantu examinati, circa stipendium Missæ distinguendum est, nam si alicui capellano inest obligatio dicendi Missas suæ capellanix, quibus pinguis correspondet elemosyna potest alij commendare ei

Hurtado
t. 1. de re-
sid. res. 3.
d. 4. n. 19.

Concil.
loc. cit.

Frags. p. 2.
l. 8. disp.
19. n. 22.
Caiet. in
sum. v. im-
munitas.
Riccius
in prax.
res. 333.
n. 2.

mino.

minorem dare; secus vero si mandans Missas pro quatuor singulis tribuit sacerdoti largam eleemosynam, quia tunc non potest alteri commendare sibi retenta parte stipendij, quia sic est definitum per Alexandrum VII. anno 1665. contrarium damnans sub gravibus censuris, & poenis; unde

quando eleemosyna fuit data pro Missæ stipendio non potest pro minori alteri sacerdoti commendari, secus tamen esset si excessus ordinarij stipendij daretur pro persona sacerdotis, & attento eius respectu. Vide Fragos. Sa, Enriquez, Navarr. & alios, sed locuti sunt ante decretum Alexandri.

Frag. ibi
num. 18.
Sa. v. Mis
sa n. 45.

TITVLVS XXXII.

DE OFFICIO IUDICIS.

CAPVT EX LITTERIS I. ET EIVS SPECIES.

PRÆSENS Textus reducitur in summa, ad quæstionem, per quam consultus Papa an in causa super quibusdam possessionibus inter duo monasteria excitata, altera pars proposuit coram iudice, quod non poterat habere advocatum, iudex, qui erat Archiepiscopus assignavit pro avvocato quemdam clericum suum; at altera pars reclamavit dicens, illū non posse esse advocatum in præiudicium sui monasterij, quia erat ipsius Archiepiscopi domesticus, in qua quæstione Papa consultus mandat, quod non obstante prædicta exceptione, nempe quod advocatus erat domesticus iudicis, utpote frivole, procedat in negotio, ratione prævia.

Ex c. infra
mes 3. q. 7
vers. si ve
ro.

C. si annū
3. de iudi
cīs in 6.
L. 1. q. 1. ait
prætor ff.
de postul.

L. nec
quidquā
suff. de
offic. pro
cos.

P. Greg. 1.
5. parti.
tit.

Num. 1.

CONCLUSIO. Parti non habenti, & petenti advocatum debet iudex dare, & potest esse domesticus. Hæc conclusio, quæ expressa est huius textus, & eius Glossæ, ex alijs etiam comprobatur, illustrant hæc eandem conclusionem Petrus Gregorius, Cironius, Mancius, Carrasco, & alij à Barbof. & González Tellez, citati, Sotus, Machado, & Ledesma, & expressius Paulus Laiman, & Sylvester advoc. num. 10.

2 Sed contra conclusionem ex-

tat primum argumentum, nam potest litigator imò tenetur per se ipsum, & non per advocatum causam proponere in iudicio, & tractare: ergo non est de obligatione iudicis ei patronum assignare, antecedens probatur ex lege Regni, & ex iure nostro. Quæ ratio confirmatur nam advocatus ad præstandum patrocinium litiganti non potest compelli: ergo non pertinet ad iudicem advocatum assignare, antecedens traditur à Carrasco citato, & probatur exemplo procuratoris, qui compelli non potest ad faciendam alicui

tit. 7. c. 2.
Cironius,
Barb. &
Gonça. in
præf. ad
cuius de ad
vocati n.

2.
Carrasco.
ad leges
recopilat.
Sotus de
iust. ab 5.
q. 8. ar. 1.
Ledesma.
de iust. c. 2.
ut.

mat. c. 36
Macbado

1. 2. l. 4.

p. 1. tr. 13

doc 3.

Laim. 13

c. 26. n. 9.

praet. 4.

Lrg. 23.

tit. 1. p. 3.

ex iure

C. pastor.

de iudic.

c. 1. q. 1.

dem tit.

in 6.

L. filius d

civitas ff.

de procur.

rat.

L. in vir-

tus C. eo-

dem tit.

Cicer. l. 8

epist.

L. ante li-

tem ff. de

procurat.

C. insinuā

re 25. de

ess. deleg.

Ratio de-
cidendi.

curationem, iuxta quasdam civiles leges.

Secundum argumentum adversatur secundae parti assertionis, scilicet, quod non obstat patronum esse domesticū archiepiscopi causae iudicis quominus debeat in ea procedere, nam de facile credibile est advocatum domesticum iudicem, ob quotidianam familiaritatem ipsum iudicem inclinare, & trahere in suam opinionem, & dictamen. Vnde refert Cicero, quod temporibus Augusti iudicibus, qui eligebantur, prohibitum fuit ingredi in domū alicuius, qui causam in iudicio haberet: ergo advocatus domesticus iudicis, ut suspectus valet recusari, sicut, & etiam procurator, ut etiam probatur ex lege civili.

Tertium sic formatur: ex quodam textu desumptum, in quo constat, quod controversia esset inter quendam rectorem, & Thomasiū cum super iure parochiali, & quod causa fuit commissa Episcopo Trigeriensi, & suis coniudicibus, seu vicario generali, post modum ante diffinitivam sententiam episcopus recepit in familiarem praedictum rectorem, ex quo pars adversa episcopum cepit suspectum habere, ex cuius recusatione motus Papa Innocent. III. ademit causam episcopo, & alijs commisit delegatis, quia illa nova causa recipiendi in familiarem partem contrariam de novo supervenit, secus tamen esset si pars recusans consensisset litigare coram eodem iudice, stante iam familiaritate, quia tunc cogeretur prosequi, & finire ibi causam; sed in nostro casu monachus, qui gerebat portes sui monasterij antequam cepisset litigare contra advocatum Archiepiscopi in familiarem admittam eum recusavit coram Papa: ergo debuit causa tolli Archiepiscopo, & alijs demandari.

3 His tamen non obstantibus defendenda est nostra conclusio, & textus huius decisio, cuius ratio est utriusque partis satis fundata, primae partis ratio est, quia multoties contingit nullum in civitate, aut loco reperiri advocatum, qui parte debiliore, velit contra potentiorē, & magnatē advocare, vel propter timorem, vel propter amorē, aut alium respectū, &

pars minoris potentiae careret patrocinio, & causa eius, simul, & iustitia deserta, & in defensione maneret, unde etiam in iure civili cautum fuit ne pars inferior à potentiori pateretur iniuriam: ergo iustissime in nostro textu disponitur, ut parti carenti patrono advocatus à iudice assignetur, & hæc doctrina semper fuit in tribunalibus practicata, ut referunt Cicero, & Plinius Iunior. Deinde secunda pars etiam sufficienti fulcitur fundamento, nam non debet presumptio, aut suspitio haberi contra iudicem, ex eo quod advocatus sit familiaris; quia advocatus ex vi sui officij tantum potest, & debet persuadere iudicem legibus, & rationibus, ut eius est munus, non vero precibus, & rogationibus, cum causa sua non sit, quibus insuper iudex attendere minime debet, ad quas effundendas multi, præter advocatos solent interponi, non modicæ auctoritatis, quare talis exceptio iusta non esset, neque admittenda.

4 Vnde ad primum argumentum respondetur negando antecedens, in illis namque legibus neutiquam imponitur actori prosequi causam eam iuridice defendendo, sed proponere tantum factum coram iudice narrando, & negotium prosequendo, quod facere potest non alio modo, quam sicut pars, ad advocatum autem pertinet eius fundare in ratione, & legibus iustitiam, ad cuius officium potest advocatus à iudice compelli, & ipse obedire si iustam non habuerit excusationem: nec paritas à procuratore desumpta, tenet quia præter quam quod non irrationabiliter diceretur posse etiam procuratorem ad suum præstandum officium, cum publicum sit, & commune reipublicæ à iudice cogi, maxime si alius non esset, tamen dato, ut volunt iuristæ quod non possit cogi est manifesta differentia, quia pars partes advocati supplere per se ipsam non potest, nisi doctus sit, bene tamen partes, & vices procuratoris; & casu quo non posset, pro veritate teneo deberi procuratorem compelli.

5 Ad secundum respondeo negando antecedens, quia partes advocati non consistunt in eo, quod est inclinare iudicem ob familiaritatem, quod

L. illicita
tas. ne po
tentiores
ff. de offi
prosid.

Cicero
vbi. prox.
Plinius l.
2. epist.

potius cederet in eius indecentiam, & contemptum; sed elegantibus legibus, & rationibus, quod est proprium advocati huius nominis digni, nec obstat prohibitio in contrarium adducta, quia non est idem familiaritatem gerere cum avvocato familiari, ac cū ipsa causæ parte, cum qua familiaritas suspicionem merito generare potest, ac proinde iuste prohibetur iudici ingredi in domum litigantium; secus vero familiaritas advocati.

6 Ad tertium desumptum ex citato ibi capite concessa maiori, & minori, negatur consequentia, quæ deducitur à paritate, & ratio disparitatis consistit in eo quod si aliqua ex partibus litigantibus esset familiaris iudicis, recusabilis est iudex in illa causa à parte adversa, quia ibi est vehemens suspectus propter familiaritatem, & idem si esset commensalis, ac proinde in omnium doctorum sententia recusabilis est, ut bene probat citatus textus, & alij similiter ex nostro iure, in quibus idem decernitur. Et docent etiam doctores hoc idem de teste familiari, quia eadem ratio. Et constat ex alio textu, unde pro verissimo etiam habeo vicarium episcopi recusari posse in causis pertinentibus ad ipsum episcopum, ut tenet Narbona, ac in nostro casu quamvis advocatus sit familiaris, aut domesticus iudicis, iudex recusari non debet, eo præcisè, quod causa non est causa advocati, & ideo propter advocatum domesticum iudex suspectus non redditur.

7 Huius nostri textus auctor fuit Honorius III. natione Romanus qui succedens Innocentio II. fuit exaltatus ad Sedem Pontificalem anno Domini 1216. & ei successit Gregorius IX. anno. 1227. Et constituit hanc constitutionem dict. Honorius rescribens Archiepiscopo Sancti Leonardi, & Abbati Sancti Benedicti Salernitano in civitate Salerno in Regno Neapolis, controversia autem versabatur inter Abbatem, & Conventum Fossæ novæ ex vna parte, & Abbatem, & Conventum Cavenensis existentis in Dicecesi Salortina ex alia super quibusdam possessionibus, Monasterium autem Fossæ novæ nobilif-

simum est Ordinis Cisterciensis in Terrainenſi, fundatum à Comitibus Aquinaticis in Italia, de quo, ut ait Gonzalez, plura Illustrissimus Episcopus Angelus Manrique eiusdem Ordinis Primarię Cathedrę Theologię in Salmantina Vniverſitate moderator, postea Episcopus Pacensis, hoc est, Badajoz, per annos 1640. Monasterium autem Sancti Leonardi celebre in Apalia Ordinis Sancti Benedicti, ut ex Tamburino refert prædict.

Manriq.
t. 1. annal
Cistercian
no 1133.
ap. 9 n. 7.
Tambur.
seric Ab-
bat. v. Sa-
lernum.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An iudex possit, & teneatur compellere quemlibet advocatum, ut præstet suum patrocinium litigantibus omnibus?

8 **E**T Pro parte negativa exstant argumenta: primum, quia iudex neminem potest compellere ad opus, & laborem, quibus obligatus non est, sed nemo tenetur siue advocatus, siue procurator, aut ex alijs reipublicæ officialibus locare opera sua: ergo iudex neque debet, neque potest ad id aliquem compellere, maior huius syllogismi probatur, quia potestas iudicis non se extendit ad imponendum alicui onus, quod non habet, aut solvere debitum, quod non debet, sed tantum se extendit ad declarandum, an aliquis debeat, vel non debeat aliquid facere, & ratio est, quia iurisdictio, est dicere ius, id est, declarare in foro contentioso, cui ex litigantibus competat ius, aut res, super quo est litigium, quare simplex iurisdictio, quam exercet iudex ordinarius, aut delegatus consistit in officio quod mercenarium vocatur, quia deseruit actioni merè civili, per quam pars litigans intendit consequi ius proprium, seu quod sua interest ex officio iudicis iustitiā declarantis, unde bene iustitiā diffinitur in iure, quod est perpetua voluntas tribuendi unicuique suum ius, taliter, quod iudex non dat alicui ius, aut rem, quæ eius non erat, neque id facere potest, sed tantum declarat eius esse, est namque officium iudicis speculativum ad inveniendam veritatem,

L. 1. iust.
ff. de iust.
& iur.

Ex c. cau-
sam 17.
de off. de-
legati.
Et c. cau-
sam 4. ex
c. causam
7. tit. qui
filij sint
legitimi.
Ex c. ac-
cusatores.
3. q. 5. c.
in litteris
de testibus
Narbana,
de appel-
lationib.
avie p. 1
n. 135.

rem, & secundum eam iudican-
dum, & ideo dixit Iuris consultus lo-
co citato illa verba: *Nos veram philo-
sophiam non simulatam affectamus*, nihil
enim ponit iudex in sua sententia ex
parte sui, sed totum habetur ex parte
iuris à iudice declarati, ad differen-
tiam iurisdictionis spiritualis, qua uti-
tur sacerdos in absolutione, in qua ve-
re absolvit poenitentem conferendo
ei Sacramentum peccatorum remis-
sivum, ut docet S. Thom. & de om-
nibus Sacramentis diffinitum est à
Concil. Trident. quod conferant gra-
tiam, quam significant, quæ tamen
homini non debetur, sunt namque
signa practica, quia efficiunt quod sig-
nificant, ob eorum excellentiam: iu-
dex autem per suam sententiam non
efficit quod significat, sed declarat sic
fieri debere, neque ipsum reum absol-
vit, sed declarat eum esse liberum.
Vnde intelligetur quædam commu-
nis doctrina, quam ex Abbate addu-
cit Laiman, scilicet, quod iudex non
potest compellere litigantes ad com-
positionem, sed ipsis petentibus de-
bet ferre sententiam, nisi adeo lis in-
trincata sit, quod difficile expediri
possit.

9 Minor etiam discursus sic
probat, scilicet, quod nemo teneat
sua opera alteri locare, quia libe-
rum est unicuique advocare, aut non
advocare, seu alienam causam patro-
cinare, aut procurare, advocatus nam-
que nullo titulo tenetur alteri servire,
quod & comprobatur ex alijs officijs,
quibus ex onere eis iniuncto com-
petit, ut iudicibus à Principe missis,
& pastoribus Ecclesiæ à superioribus
instituti ad suam præstandam manus
& officium: ergo litigantes nullum
habeat contra ipsos advocatos, ut ad-
cogantur in sui patrocinium, nisi ipsi
velint ex mera, & spontanea volun-
tate, sicuti alij reipublicæ officiales,
minoris etiam momenti, & quali-
tatis: ergo ad id compelli non pos-
sunt.

10 Secundum argumentum sic
procedit, quia si litigantes hoc ius
haberent in advocatos, nemo ex eis-
dem posset se excusare, sicut nemo
potest se excusare solvendi, aut red-
dendi, quodolvere, aut reddere te-

netur, sed advocati multis titulis se ex-
cusare possunt à defensione alicuius
causæ, & in multis casibus: ergo com-
pelli non possunt, maior constat, &
minor probatur in medium hos casus
producendo. 1. si advocatus sit cle-
ricus, quia clericis prohibitum est ad-
vocare, ut expressè ex iure constat, &
docent communiter Theologi Sil-
vest. Laiman Innocent. & alij. 2. si
causa est iniusta. 3. si compellatur alle-
gare contra Ecclesiam à qua benefi-
cium accepit. 4. si contra parentes, fra-
tres, aut alios propinquos. 5. si sperat
esse iudicem in causa. 6. si est præoc-
cupatus à parte adversa, quia non po-
test utriusque parte facere. 7. si ei non
tribuitur debitum pro labore stipen-
dium. 8. si ex inde sequatur ei inimici-
tia cum parte adversa. 9. si præstiterit
iuramentum de non allegando con-
tra personam alicuius gremij, ut præ-
statum in hac Salmantina Universita-
te, de non faciendo contra alios gra-
duatos iurat, qui acceperit Doctoratus
Gradum, & in alijs casibus, qui se se
asserre possunt in quibus advocatus
non debeat patrocinium præstare: er-
go à iudice compelli non debet.

11 Tercium desumitur ex eius
inhabilitate. 1. ratione, & defectus suf-
ficientis scientiæ in negotio arduo, 2.
ratione suspicionis in iudice, ut si ad-
vocatus esset iudicis familiaris, & mā-
daretur defendere causam patris aut
fratris ipsius advocati. 3. ratiō ali-
cuius impedimenti intrinseci, invale-
tudinis, aut extrinseci aliarum occu-
pationum. Quibus adde, quod potest
se excusare, quando iudex ob sui emi-
nentiam non indiget avvocato, nam
iudex tenetur supplere ea, quæ omit-
tuntur ab advocatis: ergo si non sit ad-
vocatus omnia tenentur supplere, ut est
commune. Et tandem si advocatus
esset excommunicatus, ut habetur in
Decreto.

12 His tamen non obstantibus
litiganti petenti à iudice, ut sibi in sua
causa patronus, seu advocatus detur
iudex tenetur assignare non potenti
illum habere. Hæc conclusio proba-
tur ex nostro textu ex litteris, & ex
alijs super littera citatis, & ipse à iu-
dice assignatus tenetur obedire, &
defensam causæ præstare, & si legiti-

S. Thom.
3. p. q. 62.
a. 4. & in
suplem. q.
10. a. 1.
Sess. 7.
can. 6. &
7.

Laiman,
l. 1. r. 4.
c. 5. n. 7.
Abb. in c.
cum pri-
dem n. 6.
de pallis.

Ex c. 1. q.
2. de po-
sultando.
Silv. v.
advocat.
q. 2.
Laiman,
l. 1. r. 3.
r. 4. r.
26. n. 11
Innoc. in
c. v. n. 3
de oblig.
ad ratio-
cinia.

Ex decret.
3. q. 1.

L. 1. cit.
S. ait præ-
tor de po-
sultando.
off. ad-
mam

proci pri mam excusationem non ostendat ad
mari. id compelli, quasi etiam probatur ex
L. provi- alijs legibus, & sic tenent omnes tam
dendum. Theologi, quam Iuristæ Abbas, An-
C. cedem dreas Gaill. Armilla, Sylvester. Sotus,
sum. Lessius, Laiman, & alij, qui, quamvis
Arm. v. rationem aliquam (quæ in omnibus
advocat. n adduci debeat, quia omnis lex à ratio-
Silv. v. ne naturali derivatur, vt docet D.
advocat. Thotnas) adducere minime video ta-
m. 10. men requirenda est ex generali do-
Sotus de ctina D. Thomæ, quam expendit So-
iust. l. 5. tus, quia scilicet, pars omnis ad sum-
q. 8. a. 1. rotum naturali ordine dirigitur, sicut
Less. l. 2. imperfectum ad perfectum, & quia
de iust. c. quicumque civium partes sunt reipub-
31. a. dub licæ, respectu cuius se habent sicut
67. partes corporis respectu totius, Apo-
Laiman. stolo sic dicente: *Sicut enim in vno cor-*
cit. loco *pore multa membra habemus, omnia au-*
ubi prox. *tem membra non eundem actum habent*
D. Thom. *ita multitudinum corpus sumus &c.* sic er-
l. 2. q. 92. *go in civilibus habet corpus morale*
a. 3. *rei publicæ membra non habentia*
Sotus, de *eundem actum, sed diversa officia, ad*
iust. l. 1. *quorum exercitium, prout unusquis-*
q. 1. a. 2. c. *que voluntariè illud elegit, debent in*
D. Thom. *commune bonum concurrere, & in*
q. 30. in *eo versari, & exerceri, non subsistente*
13. *impedimento, ad quod naturali ratio-*
Apst. ad *ne teneri iudex debet declarare ita, &*
Rom. c. *renuentes compellere; quia quasi lege*
12. *politica, & rationabili eligens in*
ea officium reipublicæ tacitè se obli-
gavit, iuste ergo statum, legibus, &
D. Toribus explicantibus, hunc ho-
minum Principes ordinant.

13. Ex his ad primum argu-
 mentum respondetur concessa syllo-
 gismi maiore, negando minorem, quia
 quamvis exercentes officia publica,
 & necessaria in quolibet populo de-
 bent illa officia exercere in bonum
 commune ipsius reipublicæ, licet non
 ea tam stricta obligatione, ac tenen-
 tur iudices à Principe missi, & pasto-
 res animarum ab Ecclesia instituti,
 quia hi tenentur specialissimo vincu-
 lo ratione sui officij, & ex iustitia cō-
 mutativa, vt diximus quæstione præ-
 cedenti, illi autem non ita nisi sint sa-
 lario conducti; sed tantum tenentur
 quadam minus stricta obligatione,
 quatenus assumendo officium publi-
 cum se obstrinxerunt suis officijs rei-
 publicæ servire habito iusto pro labo-

re stipendio, quod si non facere vō-
 luerint, possunt compelli à iudice per
 modum bonæ gubernationis, & iube-
 re eos, vt præstet operā sui officij, quia
 sic est necessarium ad reipublicæ con-
 servationem, quemadmodum sæpè
 vidimus iudices compellere agrico-
 las, & alios habentes tritici herrea
 plena dare reipublicæ in tempore ne-
 cessitatis solito iusto precio, quia sunt
 omnes particulares membra reipubli-
 cæ, ad cuius conservationem natura-
 li ratione debent concurrere. Et idem
 dicendum puto procuratore absque
 eo quod obstat doctrina communis
 desumpta ex quadam lege, nam hæc
 lex, & Doctorum doctrina debet in-
 telligi de procuratore, qui non habet
 officium publicum, & titulum pro-
 curatoris, de quo confitentur non pos-
 se compelli, sicut neque vir doctus, qui
 non assumpsit officium publicum ad-
 vocari.

14. Ad secundum argumen-
 tum, quod multa tangit breviter ad
 omnia respondebimus, vnde negatur
 maior nam litigantes nullum ius ha-
 bent petendi patrocinium contra ad-
 vocatos legitimam habentes excusa-
 tionem, qui sunt in argumento ferè
 omnes contenti, & in primis clericus
 in sacris, vel beneficiatus coram iudi-
 ci seculari in causis secularibus non
 potest esse advocatus, nisi causam suā,
 vel suorum, vel Ecclesiæ, aut perso-
 narum miserabilium suscipiat defen-
 dendam, secus tamen in tribunalibus
 Ecclesiasticis, & sic docent Auctores
 in argumento adducti, licet videmus
 multos advocare clericos, quod quā-
 vis indecēs sit, vsus à mortali excusat.
 In 2. casu etiā datur legitima excusa-
 tio, quia quāvis advocatus possit susci-
 pere defendendum habentē pro sua causa
 opinionē probabilem, aut negocium
 est dubium, cuius admonere tenetur
 cliētem: quia fortè desistet aliter con-
 stitutus in dubietate, tamen quan-
 do causa est iniusta advocatus eam
 defendens præter quam quod peccat
 mortaliter, quia concurret cum pec-
 cante mortaliter contra iustitiam, te-
 netur restituere omnia damna alteri
 parti, contra quam alegal, necnon,
 & ipsi clienti, si ei veritatem non de-
 claravit, & à sua ignorantia non ex-
 graxe-

L. si māt
 daverit
 s. ult. ff.
 mandati.

Siluest. v. advocat. m. 5. Sotus de iust. l. 5. q. 8. n. 3. fol. mibi 440. Ledesma de iust. r. 8. & conc. 5. Laim. ubi prox. Dian. p. 3. r. 5. ref. 56. Cordub. q. 155.

traxerit, sic docent omnes Theologi, inter quos Silvest. Sotus, Ledesma, Laiman, &c. hoc est, si scienter procedat in causa iniusta, sed remota ignorantia, & recognita iniustitia causæ tenetur eam deferere. In 3. autē casu dicitur, quod nemo potest compelli ad allegandum contra Ecclesiā, atque beneficium recepit, item neque contra parentes, fratres, aut sanguine coniunctos, ut González advertit. In 5. casu quando sperat esse iudicem causæ potest secundum Dianam, in ea patrocinari, & postea esse in eadem iudex ad minus in foro conscientiae, & sic etiam Corduba si fuerit autem ab alia parte prævētiū debet se excusare contra eandem allegare, turpe enim esset, & absurdum ambas defendere partes, quamvis vnam defendere, & alteri ius eius ostendere secreto & sine scādalo posset maxime si alter non adesset, qui hoc facere posset. In 7. casu distinguendum est, nam vel litigans est pauper, aut non, ni si pauper fuerit; tenetur advocatus sine precio ad eius defensionem ex charitate sub mortali, quod si in extrema necessitate est certum apud omnes, immo & in gravi necessitate ad idem tenetur sicut medicus curare infirmo gratis, si sunt pauperes, sic Ledesma ex D. Thoma, & etiam communis, si autem non sit pauper potest advocatus negare patrocinium, nisi detur iustum precium. In 8. casu concedimus non teneri cum notabili damno, licet in hoc attendenda est necessitas clientis, & damnum ex inimicitia illa sequendū. In 9. casu dicitur graduatum teneri adimplere iuramentum pro gravitate materiae sub mortali, quia est promissurum, quod obligat, sed in re levi erit veniale iuxta doctrinam de iuramen-

to communiter traditam, & si fuerit contra charitatem, v. g. si non sit qui defendat pauperem nisi graduatus, non obligat, quia esset contra bonos mores, sic P. Mendo, qui in hoc puncto est videndus de iure academico.

15 Ad tertium respondetur, advocatum non pollentem sufficienti scientia utriusque iuris simul cum stilo, & qui non se applicasset ad studendum super causa, quam suscipit defendendam peccaret peccato iniustitiae, sicut medicus ignorans, qui suscipit curare infirmum, quia omnes isti, & similes ignorantes officia, quæ exercent, ad minus cum simili scientia, qua communiter pollent alij eiusdem officij, peccant mortaliter, ut docent cum communi Ledesma, & ratio est, quia se exponunt periculo proximo faciendi in re gravi iniuriam, & iniustitiam, & consequenter si ob eius ignorantia litigans causam perderet, teneretur restituere, ad quod secundum probabilem sententiam, quam sequitur Villalobos, tenetur etiam de culpa levi; sed quia hæc sententia est satis rigida, admitti, & praticari potest contraria, scilicet, quod solum teneatur de culpa lata, ut docet Lessius, Azor, Diana, & alij, de familiaritate iam dictum est, quomodo reddat iudicem suspectum; circa sufficientiam iudicis dicimus non ex eo posse excusari advocatus si eius patrocinium exigatur à parte: nec etiam excusatur ob excommunicationem si est toleratus, immo & non toleratus sum, quia excusat necessitas clientis, & utilitas ad-

vocati, tum quia allegare non est actus iurisdictionis, & sic allegata valent.

Mendo l. 2. q. 13. d. n. 110.

Ledesma D. Thom. ubi prox. conc. 2. Les. l. 2. c. 7. dub. 7. n. 31. Azor p. 3. l. 13. c. 29. q. 5. Dian. p. 2. r. 15. ref. 59.

Ledesma, ubi prox. D. Thom. 2. 2. q. 171.

TITVLVS XXXIII.

DE MAIORITATE, ET OBEDIENTIA.

CAPVT PRIMVM, CVM CERTVM, CUIVS SE-
quens species.

IN Hoc capite tantum continetur sequens regula, scilicet, quod qui prius ordinatus est consilio, & actione, concordia communis prior, & maior habetur.

Ex c. epif.
copus dist
17.

C. placuit
dist. 18. c.
quando 8
dist. 44.

Ex Conc.
Nice. can.
18.

Bracars.
1. can. 24
Tolet. 4.

can. 3.
Cartag. 4
can. 87.

et 90.
Barb. hic,
et patet

episcopi 1
tit. 3. c. 8
n. 63.

Valdes. c.
fl. 34.
Pet. Greg.

l. 4. de re.
pub. c. 10.

Tamb. l. 3
de iur.
abb. dist. 5

q. 11.
Valdes. c.
5. et 6.

Gons. in
presenti.
Sapientie

c. 4.
C. sicut
excelentia

23. q. 4.
Ex c. cum
decor de

insir. c. 1
de coniu.

I CONCLUSIO. Prius ordinatus maior, & prior habendus est: quam conclusionem ex alijs iuribus comprobatur, & ex Sacris Concilijs. Illustrant eandem Barbof. Valensuela, Petrus Greg. Tamburinus, Valdes, de dignitate Regis Hispaniæ, Dominus Emmanuel Gonzalez, & alij plures ab ipso relati.

2 Sed contra conclusionem sit primum argumentum, nam ille debet prior, & maior haberi, qui est prior non prioritate temporis, sed prioritate qualitatis, scilicet, virtute, scientia, aut nobilitate: ergo falsa est conclusio, quod prius ordinatus, habeatur maior: antecedens probatur, nam maioritas non ab annorum numero computanda est, quia nasci prius, aut posterius laudabile non est, sed ex vitæ, & morum perfectione, unde dicit Scriptura, quod *Senectus venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata, cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata*, unde etiam habetur in decreto, quod apud Deum non locus elegantior, sed vitæ contemplabitur melioratio, nec ex eo quod prius ordinatus quis sit melior haberi debet.

Secundum sic, nam ad aliquem honorandum potius attendi debet qualitas meritorum, quam antiquitas annorum: ergo impertinens est, quod prius quis ordinetur, antecedens probatur iure nostro, auctoritate Gregorij, & ratione, quia sicut apud Deum

non datur acceptio personarum, ita neque apud Ecclesiam suam debet personarum acceptio admitti, unde Propheta Dei Samuel ex filiis Isai non maiorem, sed potius minorem, nempe David elegit, quia dignior erat: ergo non debet attendi, ad nativitatem; sed ad dignitatem, ut quis maior, & prior sit.

Tertium argumentum desumitur ex quodam textu, in quo constat quod cum Episcopus Londoniensis ex Papæ licentia instituisset de novo dignitatem Præcentoris (quæ vulgo *Chantre* dicitur) in sua Ecclesia postea illis orta fuit super præcedentia, quam, in ipsa Ecclesia habere deberet, Innocentius III. super eo consultus rescripsit Episcopo Tiliensi, ut ipsam Præcentorem compelleret, ut consensus esset eo loco, qui ex rationabili consuetudine ei competeret: ergo magis in præcedentijs attendi debet consuetudo, quam ætas, aut quod sit prius ordinatus.

3 His tamen non obstantibus vera, & defensanda est nostra conclusio, in ipso textu contenta, cuius ratio est, quia secundam regulam iuris, qui prior est tempore prior est iure; valde namque rationi est consentaneum, ut unusquisque suo ordine, & antiquitate in communibus, & publicis concurrentijs locum, sedem, & votum habeat, ut sic omnia cum pace, & concordia fiant, alias namque turbaretur, multaque iurgia inter homines insurgerent, ut Oratius in arte Poetica

gio servo.
rum, & e
nullus 4:

7. 4.
D. Greg.
lib. 6.
epist. 29.
Regum,
lib. 1. c.
16.

C. cum
olim 6. de
consuetu.
dine.

Ratio de-
cidendi.

Cap. qui
prior 34.
de reg.
iur. in 6.

Ita dicebat ; sequentibus versibus.

*Omnis res floret, quam iustus dirigit
ordo*

*Omne sed evertit reprobis ordo bo-
num.*

Cuius rei observātia apud omnes na-
tiones viguisse videtur, ut Leo Primus
Roman. Pont. dicebat his verbis:
*Æquum est, nec ulli de fratribus vide-
tur fieri iniuria, si his, qui vetustate præ-
cedunt pro ætatis suæ merito in suis pro-
vincijs a sacerdotibus cæteris honor de-
feratur, vnde in Senatu Romano in
actibus, tam publicis, quàm privatis
ille maior habebatur, qui prius con-
sulatum in vrbe obtinuisset, ut con-
stat ex quadam lege, quæ consuetu-
do adeò per antiqua est, quod in cōvi-
vio Regis Balthassaris in usu erat. Di-
cit enim Scripturæ textus sic: Balthas-
sar Rex fecit grande convivium optima-
tibus suis mille, & unusquisque secun-
dum suam bibebat ætatem. Quod etiam
hodie observatur, tam in Concilijs,
Synodis, & alijs quibuscumque com-
munitatum concursibus, quàm in
consilijs Regis, in quibus omnibus,
qui prius obtinuit dignitatem, benefi-
cium, aut officium, seu gradum in
illo ordine in quo cum cæteris concu-
rrit prior sedet, prior sententiam di-
cit, & in anteriori loco subscribit, li-
cet aliquando hæc prioritas non in-
telligatur pro loco materiali, sed pro
formali, & digniori, vnde in proces-
sionibus, & alijs solemnibus comitati-
bus antiquiores, & digniores iuniores
sequuntur, in cuius consideratione, &
in prædictis casibus intelligenda est
nostra conclusio, circa quod reddi-
bit sermo in quæstione appendice.
Vnde.*

3 Ad primum argumentum
respondetur, quod aliud est loqui de
personis in ordine ad officia, & dig-
nitates reipublicæ adipiscendas, ac
in ordine tenendum locum in ge-
nerali concursu, nam in primo ca-
su non attenditur ætas, sed meri-
ta, & virtutes, ut bene probat te-
stimonium Scripturæ allegatum, in
quo proculdubio committeretur vi-
tium acceptionis; quod tamen lon-
gè abest in nostro casu, in quo sæ-

pè contingit; quod indignior sit
prius ordinatus, seu ad beneficium,
aut dignitatem vocatus in qua ma-
teria nulla antiquiori, ut citatus
Pontifex docet, irrogatur iniuria
cum sit regula generalis, ne scan-
dala sequantur super huiusmodi
præcedentijs, ut non raro accidere
solet, ubi non est certa, & determi-
nata à regula.

4 Ad secundum respondetur
iuxta præcedentem solutionem, ac-
ceptionem personarum committi
quando in distribuendo premia, aut
ius unicuique reddendo movetur
iudex, aut distributor, ex consan-
guinitate, quia est suus consangui-
neus, aut amicus, aut suus fami-
liarius, aut quia est dives, vel ha-
bet alias qualitates, quæ ad premium
vel iustitiam non conducunt, ut
docet latè Divus Thomas, quia
in his casibus hæc acceptio perso-
narum peccatum est; at vero in
præcedentia in publicis concioni-
bus processionibus, aut comitati-
bus non committitur vitium accep-
tionis personarum, quia æquo iure
distribuitur locus attenda in æqua-
les in officijs ætate, & antiquitate
dierum; secus tamen accidit in ele-
ctionibus in dignitatibus, ubi non
antiquitas, sed dignitas est atten-
denda, sicut fecit Samuel in eligen-
do ex Dei præcepto, & directio-
ne David præ cæteris ad Regiam
dignitatem.

5 Ad tertium quod præ alega-
tus textus non est contra conclusio-
nem, ex eo quod dignitates in Eccle-
sijs habere solent præcedentiam non
semper inter eandem, sed indifferen-
tem, nam se adinvicem aliæ alijs ante-
ponunt secundum Ecclesiarum con-
suetudinem, ita quod præcentor non
habet in omnibus Ecclesijs eandem præ-
cedentiam, sedem, aut locum, quare
cum iste præcentor non haberet, eo
quod fuisset de novo in dignitate
creatus, locum, aut sedem certam, &
determinatam rectè Innocentius III.
pcepit, & commisit Helienſi, ut in
hoc casu, in quo non proderat antiqui-
tas præcentoris, neque ei assiste-
bat aliqua consuetudo, assignaret locum,
& sedem, ut sibi magis rationabile

Leg. nem.
ff. de cō-
silijs.

Danielis
6.1.

D. Thom.
2.2.9.63
ab ar. 19

visum fuisset, & hanc haberet iste præcentor.

6 Huius textus auctor fuit Gregorius Magnus Ecclesiæ Doctor Maximus, & Sanctissimus, cuius Festum celebratur ab Ecclesia die 12. Martij, qui misit Magnum Augustinum Monachum Benedictinum ad Regnum Angliæ ad Christi Domini Nostri Evangelicam Legem prædicandum, cuius felici prædicatione Anglia ad eius fidem, sublati impietatis, & ce-
citatis abominandis idolis, & portentis, conversa fuit anno Domini 597. ubi floruit incorrupta, usque ad tempora Enrici Octavi Regis, cuius tempore, & occasione pestifera perfidi Hæresiarachæ Luteri hæresis irrep-
sit, hic Augustinus Anglorum dictus fuit Apostolus, ut ex antiquis, & varijs historis refert in præsentī Doctor Emmanuel Gonçalez.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

Virum præcedentia ad dignitates attendi debeat penes ætatem, an penes nobilitatem?

7 **Q**VAMVIS In nostro textu cum certum agatur de maiortate ordinis in qualibet classe hominum facta comparatione inter æquales eiusdem ordinis comparando, scilicet, clericos cum clericis, canonicos cum canonicis, dignitates cum dignitatibus, &c. quorum prioritas, seu maiortas tantum respicit præcedentiam in locis, sedibus, & in alijs, quæ tali præcedentiæ sunt annexa, extendi potest ad præcedentias in alijs etiam considerationibus, scilicet, inter senes, & iuvenes, nobiles, & plebeios, inter quos comparatio fieri debet quando cætera sunt paria; nam si paria cætera non fuerint dubitari non debet iuvenem prudentia, litteris, & virtute pollentem præferri debere seni his dotibus, & qualitatibus carenti; iuxta citatum testimonium, *Senectus venerabilis est non diuturna annorum numero computata, cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Et idem dicendum est circa regimen multitudinis, tam in bellicis,

quam in politicis, respectu quorum prudentia est valde necessaria, ut docet Divus Thomas, ad quam etiam docet pertinere fortitudinem, hæc autem virtus non est nobis insita per naturam, nisi quantum ad principia naturalia; sed acquiritur per experientiam, & doctrinam, ut docet ibi Sanctus Doctor, quare iunior ætate, vel nobilitate minor anteponi debet, seni etiam nobili experientia, & prudentia carenti, & præcipue virtute, cum prudentia vera in peccatoribus non sit sed tantum falsa, & ista dicitur prudentia carnis, unde Apostolus ait, quod, *Prudentia carnis mors est: unde quæstio tantum procedit inter prædictos cæteris paribus.* Seclusa tamen in omnibus, quæ à iuris humani dispositione dependent consuetudine, cui standum est in materia de præcedentijs, in quibus totum facit consuetudo, ut docet Gonçalez, ex Gratiano, Barbossa, Salgado, & alijs, unde rectè cum de præcedentijs agatur inspiciendam esse consuetudinem Innocentius decrevit.

8 Quo supposito iuvenes, seu viros ante quam attingant senectutem præferendos, & constitutos esse maiores, & priores in dignitatibus, & publicis officijs, potius quam senes cæteris paribus probatur primo exemplo Christi Domini exemplar omnis recti consilij, & prudentiæ, qui dignatus est regere populum suum, docere, & gubernare, non certe perveniens ad ætatem senilem, sed potius in ætate magis proxima ad juvenilem: ergo ad regendum, & gubernandum magis debet attendi ad ætatem juvenilem, quam ad senilem, probo consequentiam, quia Christus Dominus hac ætate florens, non quia tunc maiorem sapientiam, aut prudentiam haberet, quam habuit à sua admirabili conceptione, nam in illo primo instanti cum tota perfectione, ut docet Divus Thomas, & cum ipso omnes Theologi usus est perfectissimè consilio suo libero arbitrio, sed quia voluit se gerere more humano, quare

*D. Thom.
2. 2. q.
47. art.
10.*

*Ad Rom.
cap. 8.*

*Gonç. in
præsent. n.
8.*

*Gratian.
discept. c.
198. &
492.*

*Barb. in
sele. in
cap. cum
olim 6.*

*Salgado
de potest.
Reg. 1. p.
n. 18.*

*Innocent.
in d. c. cū
olim.*

*Sapient. c.
4.*

*D. Thom.
3. p. q. 2. 4.
art.*

in ætate annorum duodecim existens inter Doctores in Templo, quasi ab eis discens, cum esset fons sapientie, interrogabat, & respondebat, ut proprium est puero illius ætatis, ut habetur ex Lucæ testimonio hoc:

Luc. c. 2.
in fine.

Post triduum invenerunt eum in Templo sedentem in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem. Stupabant autem omnes, qui eum audiebant super prudentia, & responsis eius. Et sic de cursu temporis, dicit paulò inferius textus sacer, quod Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines, cum cortissimum sic Iesum in primo instati suæ conceptionis habuisse plenitudinem gratiæ omnis, & scientiæ, ac proinde non potuit in se amplius proficere, quamvis apud homines proficere videretur, iuxta regulam quam in suo hypotheposeo tradit Cantapetrensis, scilicet, quod in Scriptura dicuntur sæpè res esse, aut fieri, non prout in se, sed prout ab hominibus reputantur esse, v. g. quando Virgo Beata dixit; Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te quamvis Ioseph non esset, sed reputabatur pater eius, circa quæ verba sic dicit D. Thom. Ad tertium dicendum, quod in sapientia, & gratia aliquis potest proficere dupliciter vno modo secundum ipsos habitus sapientiæ, & gratiæ augmentatos, & sic Christus in eis non proficiebat: alio modo secundum effectus, in quantum, scilicet, aliquis sapientiora, & virtuosiora opera facit, & sic Christus proficiebat sapientia, & gratia, quia secundum processum ætatis perfectiora opera faciebat, ut se verum hominem demonstraret: ergo cum perfectiora, & virtuosiora opera Christus in sua Passione ab ætate triginta annorum, usque ad eius consummationem egisset, ut homo, ea ætas in homine perfectior est ad operandum, quam ætas senectutis.

D. Thom.
3. p. q. 7.
a. 12. ad
3. q. 12.
a. 3. in corpore.

9 Secundo probatur, nam regere homines negotium est grave, & difficile, vnde optimè D. Greg. Naciancen. aiebat sic: Mihi videtur ars artium, & scientia scientiarum hominem regere animal tam varium, & multiplex; (id est, ut ait Marquez, sermone vulgari: animal de tantos calores, y pliegues.) Sed sapientia, & scientia, simul cum fortitu-

D. Greg.
in Apologico in princip.

Marquez
de vita
Moisis.
1. fol. 2.

dine magis viget in ætate iuventutis, quam in ætate senectutis: ergo in illa ætate sunt viri sumendi ad regimen populi, & publicam gubernationem; minor probatur, quia secundum Pythagoram, quem refert Petrus Bûgus de mysterio numerorum quatuor sunt hominis ætates, correspondentes quatuor anni temporibus, scilicet, pueritia, quæ veri correspondet, & durat à nativitate, usque ad annos viginti. 2. est iuventus, quæ correspondet ætati quando iam fructus maturescunt, quæ durat à 20. usque ad annum quadragesimum, in qua ætate, sanè perfectior viget ratio, & prudent. 3. quæ correspondet autumnus, quo tempore omnes fructus percipiuntur, quarta ætas est senectus, quæ correspondet in fructuoso, & frigido hyemi, incipit ab anno sexagesimo, & habet pro ter mino annum octogesimum; ex his ergo quatuor ætatibus melior est ætas iuventutis, quam ea, quæ deinceps currit, quæ iam sicut tempus incipit declinare, & præcipuè senectus, quæ est frigida, & ferè inutilis: ergo iuvenes sunt eligendi, quod confirmatur ex eo quod Deus ad gubernandum populum suum Moysen elegit ætatis eius anno quadragesimo, & Samuel elegit ad regiam dignitatem iuniorem ex filiis Isai, scilicet, David, & Roboan Rex prætulit consilia iuvenum, consilia senum: ergo potius sunt præferendi.

Petrus Bûgus
nu. 4
fol. 214.

10 Deinde tertio ex alia parte probatur, quod non seniores, sed nobiliores debeant ad dignitates vocari, quod sic probatur, nam ad dignitates evectis competit maioritas, ad maioritatem autem sequitur obedientia, ut tenet noster titulus De maiortate, & obedientia, quia maioribus, & præpositis obedientia debetur iuxta illud Pauli: Obedite præpositis vestris: sed subditi libentius, & promptius obediunt præpositis nobilibus, quam ignobilibus: ergo nobiles debent præferri alijs, qui minus nobiles sunt ad dignitates, maior constat, & probò minorem: ex his, quæ M. Marquez tradit ex D. Hieronymo, Tacito, & alijs, quia subditi bene obediunt ex quadam, scilicet, consuetudine, illis, quos semper viderunt nobilitate.

Ad Hebræ
c. 13. 17.

Marquez
de vita
Moisis.
3. fol. 20.
Tacito 1.
2. bis. c. 4.

& excellentia superiores, ægrè tamen & difficulter illis, qui sibi ipsis æquales, vel fortè inferiores in nobilitate cognoverunt, ex quorum præferentia non voluntaria, seu spontanea obedientia generatur, sed potius emulatio, & invidia, quæ ut docet D. Thomas inter æquales reperitur, vnde magis etiam odium, quam amor in subditis erga prepositos, & superiores generatur. Quare rectè docet Casaneus in cathalogo Gloriæ Mandi, quod nobiles nobilitate generis sunt anteponendi, quod ex iure, & alijs pluribus probat.

II In hac difficultate, ut clarius procedamus adnotare oportet, vnde habeatur vera nobilitas, & in quo consistat; quoad primum docet Casaneus in loco citato, quod species nobilitatis est multiplex, nam primi nobilitatis species, & principalis est quæ dicitur theologica, seu supernaturalis, quæ est vera nobilitas, quia virtutis splendor splendida iustorum profapia, ut ait P. Franciscus de Mendoza, comprobans ex Divo Ambrosio dicentis sic: *Probat viri genus virtutis præsapia est, quia sicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt, etenim familie hominum splendore generis nobilitantur; animarum autem gratia clarificantur splendore virtutis, quod etiam comprobatur ex illis verbis de Samuele dictis: Ecce vir Dei est in ciuitate vir nobilis; omne quod loquitur sine ambiguitate venit.* Vnde quando hæc eius nobilitas non à maiorum claritate, sed à veritate oraculorum, sanctitateque operum, & quod est caput, à coniunctione cum Deo declaratur. Sed quamvis hoc ita sit non licet hinc inferre non magni habendam esse etiam ad hunc effectum nobilitatem ex progenitoribus habitam, quæ multum ad comparandam virtutem iuvat, ut docet Divus Thomas, & merito, quia ut docet ipse Mendoza, & litè comprobatur generis obscuritas ad vitia impellit, sicut & ecòtra claritas generis à vitijs retrahit.

12 Secunda nobilitas est naturalis, quæ hominibus naturaliter est indita (omissa animalium irrationalium naturali etiam nobilitate) de qua ipse

Casaneus, qui naturali quadam maiestate præditi apti sunt ad imperandū, & alias nobiles inclinationes propèsi, ad cuius decorem pertinet honestas, seu decencia, & aliæ speciales virtutes, quæ solent reperiri in hominibus nobilibus, & generosis, cuius modi sunt beneficentia, de qua D. Thom. liberalitas, magnificentia, magnanimitas, mansuetudo, &c. Per quas, & alias similes virtutes nobilibus proprias naturaliter nobiles, qui sunt tales nobilitate naturali, distinguuntur ab ignobilibus, qui apti sunt potius ad servicium, quam ad imperium, ut rectè docuit Philosophus dicens, quod nihil aliud, quam virtus, & materia determinat servum, & liberum, nobiles, & ignobiles, ubi notat Casaneus pro hac virtute non esse intelligendam omnes virtutem, sed eam, quæ competit aliquibus prout sunt apti dominari. Ad hanc etiam nobilitatem pertinet ea, quæ materialis est pertinens ad pulchritudinem, & perfectionem corporalem, quæ etiam indicat animi perfectionem iuxta sententiam Philosophi dicentis, quod, *lineamenta corporis virtutis animi signa sunt*, quod etiam insinuat ex Sacra Historia de David electo ad Regiam dignitatem, dū refert eius corporales perfectiones his verbis: *Erat autem (puta David) rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie.* Et in nostris legibus Rex Alfonso, cognomine *el Sabio*, commendat Hispaniæ Regibus, ut nubant cum mulieribus formosis, ut filij nascantur formosi, his verbis: *Porque los fijos que ovieren el Rey sean mas fermosos, & apues: lo que conviene mucho à los fijos de los Reyes, que sean tales, que parezcan bien entre los otros homes, & Seneca, & D. Basilii, quod inter aves formosior, & perfectioris coloris principatum semper obtinet.*

13 Tertia autem nobilitatis species dicitur politica, seu civilis, penes quam differt nobilis à plebeio, quæ diffinitur sic: *est qualitas illata per principatum tenentem, qua quis ultra homines plebeios ostenditur*, de qua fuit loquutus Panormitanus. Hanc rursus dividunt Doctores in duas: altera, quæ ex progenitoribus transmittitur, quæ si in filijs, & posteris viget

D. Thom.
de hone.
stat. 22. q.
145.
De benef.
9. 31. ibi
De libe.
rat. 9.
217. ibi.
De mag.
nif. 9.
134. ibi.
De mag.
nanim. q.
119. ibi.

Phil. 1.
Ætic. 1.
4.
Aristot.
politico-
rum c. 4.
9. lib.
philoso-
fia cir.
ab Abul.
in c. 16.
Regum l.
1. q. 25.
1. Regum
c. 16.
Lib. 1. tit.
6. p. 20.

Senec. lib.
1. de ele-
ment. 2.
29.
Basil. Ho-
mil. 8 me-
xametic

Panorm.
in c. vent-
rab. de
prob. col.
2. post
geat princ.

D. Thom.
2. 2. q. 36
art. 1.

Casaneus.
p. 8. consti-
der. 30.
Ex iure
in c. de
inculcæ ex-
trade præ-
bend. 9.
rex. in 8.
interim 0
final. ibi

Mendoza
in 1. lib.
Reg. c. 1.
señ. 4. n.
41.
D. Amb.
li. de No-
9. arca
c. 4. & c.
2. n. 42.
1. Reg. 9
sic Men-
doza ibi
c. 2. n. 30.
9. tripli-
citer fol.
317.

D. Thom.
2. 2. q. 73
a. 2.
Mendoza
ubi prox.
c. 1. n. 1.
ol. 113.

gerit illa heroica virtus, & famosa facinora, quibus nobilium progenitores, sive in bello, sive publicis certaminibus parva gloriosè fuerunt, semper præstantior, & excellentior dignoscitur, ut explicat doctè Ca-

Casan. d. 8. confide- rat. 4. d. porro.
 faneus, quia talis nobilis est sanguine, quod minus est, & propria virtute, quod est magis, immo Plato excellentiorem præ omnibus illam dicit nobilitatem, est namque eorum, quibus non aliena, sed sua virtus, & animi magnitudo nobilitatem donavit, quos solos vult esse dignos, ut nobiles appellentur, ut ex ipso, & alijs refert Casaneus, & merito, quia honor, & nobilitas ortum habent ab operibus heroicis, animi magnitudine, quare enim unicuique propria sunt, si merita, & virtutum exercitia propria non sunt? Quomodo propriè, & verè, si in eis degeneret, nobiles dici possunt? Cum parentum, & avorum sua ferè dici non possunt, Vnde rectè canit Poeta Ovidius: *Nam genus & pro avos, & quæ non fecimus ipsi iuxta ea nostra voco*, quæ elegantibus his versibus, contra descendentes, qui ascendentium virtuti degenerant, & in favorem eorum, qui non minus nobiliter procedunt, quàm sui maiores, adde hos degenerant homines viriis, suntque minores; exaltat virtus nobilitando genus, vnde etiam eandem rationem profequitur Ovidius his versibus.

Ovid. de Ponto l. 1.

Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Exaltare velis si quis, insignet honestas. Quis sublimet apex morum, licet ampla facultas,

Et patriæ desit, & gloria sanguinis alti, Virtus nobilitat animum virtute re-
motus

Migrat in exilium nobilitatis honor Nobilitas animi sola est, atque unica virtus.

Quibus consideratis adhuc de lingua inimicorum, & gentilium, quid gloriantur mundi nobiles, si oriosè, & scandalosè in republica vivunt dissipantes, & devorantes, quæ ipsi non acquisierunt? Confundantur potius, & erubescant, quia ad suam vanam gloriam nihil iuvat, quæ sua

non sunt. Vnde benè iterum Ovidius sic dicebat.

Non census, nec opes, nec clarum nomen

— Anorum, sed probitas magnos ingeniumque facit.

Vnde sanctè, & christiana veritate Divus Iohannes Chrysostomus dicit sic. *Vidisti certe, quod non suffecerit ad præfectorum liberis paterna nobilitas. Vitia quidem voluptatis vicerunt privilegia nature, quia ut ex eisdem verbis notat Mendoza: Illustrem prosapiam vitia dedecorant.*

Chrysost. Homil. 9. in Mattheum.

Mendoza ubi prox. n. marg. 42.

14 Altera vero nobilitas politica, seu civilis, est ea, quæ proprijs operibus, actionibus, & vivendi norma acquireret unusquisque, quæ ob insignem animi virtutem morumque probitatem explorata nobilem quæque facit etiam si ex humili proveniat origine, vnde benè Faustus dixit Poeta.

Si te rusticitas vilem genuisset agrestis: Nobilitas animi non foret ista tui.

Nam si quis ingenio, prudentia, & alijs floreat stematibus, hoc ipso nobilis est, cuius nobilitas, ut affirmat Casaneus, ex Penn. & alijs Doctoribus, & legibus præferenda est illi nobilitati, quæ tantum decoratur ex genere, vel divitijs, aut privilegijs, nam sicut anima præfertur corpori, & Sol, Lunæ, sic & nobilitates, quæ sunt ex virtutibus comparatæ cæteris præferuntur, & affert textum ex hoc nostro titulo, & reddit rationem ex alio textu: quantum enim aurum est speciosius plumbo tanto hæ species cæteris inferioribus celsiores, quare per bellæ Chrysostomus ad propositum dicit sic: *Ille clarus, ille sublimis, ille nobilis, ille tunc integram suam nobilitatem putet, si dedignetur servire viriis, & ab eis superari. Iungat ergo nobilis ex genere, & prosapia cum hac sanguinis nobilitate exornantem virtutum præstantiam, & omnibus præstantior erit; alias hereditariam deturpabit, & fædabit nobilitatem, quibus prænotatis ad quæstionem sequentibus respondeo assertionibus.*

Casan. d. 8. confider. 28. Penn. in leg. mulieres c. de dignita. l. 12. col. 4.

Leg. sanctimus c. de Sacros. Eccl. C. solita hoc tit. C. duo sub 46. dist.

15 Prima assertio absolute, & simpliciter loquendo ad

officia, & beneficia præcipue animarum regimen habentia, hi, qualitate sunt maiores eligendi, & præferendi sunt. Hæc conclusio conformis est decissioni nostri textus cum certum, ex qua sequitur consequenter senes iunioribus anteposendos esse. Sic docet Marquez, de vita Moïsis, & quidem quoad beneficia probatur primo ex auctoritate Trid. dicentis: beneficium curatum conferendum esse his, qui ætate moribus, doctrina, & prudentia polluerint, sed hæc qualitates maxime in maioribus, & senibus reperiuntur, nam de ætate patet, & de moribus debet præsumi, de scientia, seu doctrina probatur auctoritate Divi Hieronymi, sic dicentis: *Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia decrescunt cætera*: ergo sapientia ex vi ætatis floret in senibus, de prudentia etiam probatur, nam hæc ut docet Divus Thomas non est nobis indita à natura, nisi quoad principia naturalia, sed acquiritur per experientiam, quæ in senibus maxime reperitur, quia ut docet ipse Sanctus Doctor experientia, quæ consistit in operabilibus, non solum causat scientiam, sed etiam habitum, qui facit operationem faciliorem propter consuetudinem: ergo ex hac etiam virtute sunt senes, vel ætate maiores præferendi.

16 Dicitur in conclusione absolute, & simpliciter, quia aliquando iuniores præferri debent, quando scilicet, excedunt scientia vitæ moribus, & iudicij maturitate, quod quidem probat ratio in argumento primo, & secundo allegata, ad quod facit sententia sapientis dicentis sic: *Tres species odit anima mea, & agrovor valde; animæ illorum pauperem superuum, diuitem mendacem, senem fatuum, & insensatum*: ex quo constat quantum displiceat Deo fatuitas, & imprudentia in senibus, unde quanto in sene est vituperabilior hæc fatuitas, tanto in iuvene est modestia, & prudentia laudabilior, qua si quis in ea ætate pollet, quanto magis incrementum habebit in senectute, & econtra, qui iniuventute ea caret, in senectute, quomodo habebit; secun-

dum sententiam eiusdem sapientis ibidem: *Quæ in iuventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies*, quare in prædicta assertione admitteri debet hæc limitatio.

17 Secunda assertio: ad publica reipublicæ officia nobilitas eum præfatis qualitatibus homines digniores reddit, & præferendos magis quam ignobiles. Secus tamen si ignobiles ex genere in prædictis qualitatibus excedunt notabiliter nobiles ex sanguine: prima pars huius assertionis probatur, quia vera nobilitas magni in republica habetur, & stimatur, & nobiles præ cæteris honorantur, & ab omnibus honore, & amore afficiuntur, unde eisdem nobilibus resultat speciale munus, & onus se nobiliter erga omnes genere, quare, ut refert Casaneus ex Baptista Mantuano, & iam diximus, nobilitas in primis, quæ provenit ex eo quod quis ortus est parentibus claris magnum esse solet adiumentum virtutis, student enim sic nobiles non degenerare à suis progenitoribus, sed potius eos imitari omni conatu desiderant, & ratio est, quia preciosior filijs à parentibus relicta est sanguinis nobilitas; sic enim dicit ex Pirrho Alchilleide idem Casaneus his verbis: *Quia vero nullam maiorem hereditatem possunt filijs parentes tradere, quam rerum bene gestarum gloriam, & integritatis ante actæ vitæ laudem*, idemque docuit Plato dicens sic: *Gloria parentum natis est præclarus, magnificusque thesaurus*, & ideo verentur filij suis actionibus gloriam suorum progenitorum obscurare; immo & suam ipsorum claritatem: est namque splendor quidam, ut ait Aristoteles, ex virtute progrediens, qui suos possessores illustrat, ex quacunque conditione emergentes, non tamen propterea nobiles ex genere, docent sapientes, ut refert ibi Casaneus; debent ob suam nobilitatem obtumescere, neque inaniter, & vane gloriari, quoniam, ut dicit Boetius, & bene comprobatur Magister Marquez, loco citato, nobilitas ex genere, & prosapia parva est bonum alienum à parentibus derivatum, & ideo ipsos parentes claros red-

Marquez
c. 5. col. 3
fol. 26.
Trident.
sess. 24. c.
18. de re,
for.

Hieron. in
epist. 2.

D. Thom.
2. 2. q. 47
a. 15.

D. Thom.
1. 2. q. 40
a. 5. ad 1.

Ecclesiast.
c. 25. n. 4

Casan. d.
p. 8. con-
sider. 6.

Pirr. tract.
de nobili-
tat. c. 5.
§ 7.

reddat, filios vero nequaquam, nisi propriam habeant virtutis claritatem.

18 Tertia assertio ex præcedenti doctrina deducta: inter eos, qui sunt nobiles ex parentum, nobilitate, & nobiles ex proprijs virtutibus, & laudabilibus operibus; ijs si illos excellant præferendi sunt ad honores, & publica officia, in hac assertionem suppono nobilitatem, non solum haberi, & comparari ex claritate parentum, quæ si in filiis eadem parentum laude non conservatur marcescit, & degenerat, sed etiam acquiri propria virtute, & ex pluribus qualitatibus in hominibus honestis, & condecoratis, quamvis minus nobiles, quam alij maiori notorietate illustres. Istæ autem qualitates ex quibus nobilitas acquiritur plures enumerantur à Casaneo præter à maioribus descendentes: prima est sapientia, quæ cum sit vera nobilitas, ut habetur in Scriptura dicente: *Omni nobilibus nobilior est sapientia*, facit vere sapientes nobiles, & honore dignos, quod latè probat præfatus auctor. 2. est iudicatura: iudices enim ex officio nobiles sunt, saltem maiores, & digni officio ipso, ut probatur ex auctoritate Bartholi in iure. 3. causa nobilitatis est quælibet dignitas, quæ facit ea fungentem differre à plebeis, ut etiam habetur in iure. 4. privilegium nobilitatis à Principe collatum, ut tradit Baldus, & ex nostro iure. 5. & excellentior causa nobilitatis est virtus, quæ proinde causat excellentiorem nobilitatem, quia ut notat Casaneus ex Boetio *Dignitatibus ex virtute non virtuti, ex dignitatibus honor accedit*. Unde cum minus idonei promoventur ad dignitatem fit iniuria dignitati: immo, quod plus est ipsi eidem, cui tribuitur, cum illa indignus sit, etiam iniuria fit, iuxta illud Proverb. *Stulta gloria indecens est*. Est enim ignominie loco apud indignum dignitas, quare tunc dicitur rempublicam periclitari, quando multi indigni ad officia publica assumuntur, ut habetur ex Decreto.

19 Quo notato probatur prima pars nostræ assertionis, in qua dicimus, quod inter eos, qui sunt no-

biles ex parentum nobilitate, & nobiles ex proprijs virtutibus, ij, si illos excellant ad honores, & officia præferendi sunt, sic expresse tenet Casaneus in catalogo gloriæ mundi, quod probat primo ex Bartul. & alijs pluribus legum, & auctorum testimonio, & merito, quia ut ait Divus Hieronymus. *Summa apud Deum nobilitas est clarum esse virtutibus*, quare etiam dicitur in Decreto, quod ille *apud Deum maior est, qui iustior: non econtra*: quapropter rectè dixit Luc. de Penna quod nobilitas nihil aliud est, quam habitus operatioque virtutis in homine. Ex quibus ratio ostensiva, & probativa huius assertionis accipitur, & formatur in hunc modum, totum fundamentum, & tota ratio in progenitoribus suæ nobilitatis constitit in eorum magnificis operibus, & actionibus heroicis, sive in bello, sive in pace in bonum cōmune, tam politicum, quam christianum, & spirituale gestis, ex quibus, ut constat ex dictis, omnis nobilitas ortum habuit, sine quibus nobilitas vera subsistere nequit: ergo in quocumque viro, & in qualibet tempestate reperiantur opera magnifica, sive in bello, sive in pace in bonum fidei, & reipublicæ salvabitur, & invenietur vera nobilitas, antecedens constat ex dictis, & consequentia probatur, quia ea opera, & virtutes, quæ potuerunt honorem, & nobilitatem antiquis comparare, eadem ratione idem facere debent in præsentibus, & consequenter æquales in nobilitate cum illis permanent; & similiter tanto hi magis debent præferri descendentes ab illis antiquis nobilibus, quanto eos in virtutibus præcellant, & quanto magis stimantur virtutes propriæ, tanto magis appreciari debet nobilitas ex eis parva, nam ut ex Poeta diximus. *Quæ non fecimus nos, vix ea nostra voco*.

20 Et confirmatur etiam manifestè, nam si geniti, & filij actionibus suorum progenitorum non cor-
respondeant, vel degenerent ab illis in similibus non se exercendo, & in contrarijs se inficiendo, & maculando, licet nobiliam nomen retineant, veram

Casan. loc
cit. & con-
sideratio.
ne 8.
Sapiet. c.
7.

Bartho. in
l. iudices
C. de dig-
nitatibus
lib. 12.
L. 2. c. de
dignit. lib
11.
Bal. in l.
sacris legi-
c. de uni-
versis, res
criptis.
Ex Decre-
to c. cum
redemptor
12. q. 2.
Ca. on cō-
siderat. 2.
Boet. 2. de
consolat.
Proverb.
c. 26.
C. cenoma-
nens. sine.
61. dist.

Casan. cō-
sider. 30.
Bart. b. l.
2. b. prius
ff. de vul-
gar. & po-
pular. sus-
stit.
D. Hier.
ad celan-
tiam.
C. multi
in fin. 40.
dist.

ramen nobilitatem deperdunt, & quāto eorum progenitores communi opinione fuerunt laude, aplausu, & gloria digni, tanto eorum posterī vituperatione, & detestatione ab omnibus afficiuntur, quia ut iam dictum est,

Supra n. 13. in hac quest. *supra: Degenerant homines vitij suntque minores: exaltat virtus nobilitando genus: ergo nobiles degenerantes sanguine, quem heredarunt, quantumque abundant divitijs nobilitatē perdunt, sicut eam acquirunt, qui virtute præcellunt, quamvis pecunijs careant, & consequentur ad honores præ alijs, & ad officia honorifica vocandi sunt.*

Ex quibus secunda pars assertionis, scilicet, quod licet minus nobiles, quam alij maiori notorietate illustres, quod in univēsum est verū, & sequendum ad omnia officia, sed hoc maximè ad dignitates, & beneficia ecclesiastica, ad quorum obtentionem, quia sunt Christi Domini patrimonialia, conformatio dari debet in subiectorum electione cum electione ipsius Domini nostri, qui ut constat ex sacris litteris, & notat Casaneus non huius Mundi nobiles ad plantandam, & gubernandam suam Ecclesiam, sed pauperes piscatores in Apostolos elegit, & matrem etiam habere voluit non divitem, aut locupletem, ut ait D. Ioan. Chrysostomus. *Aliquam faminam, sed Beatam Virginem, illam cuius anima virtutibus ornata erat, sic ergo debet fieri electio ad dignitates, & officia.*

Chrysost. in Matth. c. 1.

21 Diximus tamen in hac assertionē esse eligendos homines honestos, & cōdecoratos, homines enim viles, aut sanguine infecti ad prælaturas vocandi, & eligendi non sunt, quæ pars probatur, nam vel hæc qualitas faciens homines honestos, & decentes potest deficere, vel ex natalibus, quia sunt infecti macula Iudaica, aut Sarracena, aut ex animi, seu officij vilitate, & ex vili, seu obscura prosapia, sed ex qualibet ex his causis careant prædicta qualitate evadunt plerumque indigni: ergo non sunt eligendi, maior constat, & probō minorem quoad primam partem, nam sanguinis infectus aliquo crimine inficit omnes eundem sanguinem communicantes, quia ut dicit Mag.

Ioannes Marquez, negari non potest esse magnam sanguinis vim, ad inclinandum hominem ad eandem crimina, ex quorum perpetratione maiores infecti fuerint, maximè, quia sicut dicunt Philosophi, quod consequentia in argumentationibus sequitur deteriorem partem, vnde ex duabus præmissis, quarum una si falsa sit vera consequentia inferri non potest, sic similiter in moralibus, & in humanis ex radice infecta, tanquam ex una falsa præmissa consequentia deducta, sequeretur, & imitabitur illum defectum, & sic frequenter videmus filios sequi pravos patrum consuetudines, quam ob causam diximus supra, filios presbyterorum esse ab ordinibus, & ab alteri removendos, quia præsumit ius sequuturos patrum incontinentiam, iuxta illud Oratij: *Fortes creantur fortibus, & bonis est iniueneis, est in equis patrum virtus, nec imbellem feroces progenierant aquile columbam:* tum ergo similiter, qui sanguine, & stirpe suis trahunt à progenitoribus maculam malorum, & iniustorum iudicium, & sacerdotum impiorum merito excludi debent ab officio sacerdotij, & à iurisdictione iudicandi; sed infecti iudaico sanguine hanc secum important maculam, sunt namque descendentes sacerdotum, & illorum iudeorum, qui Christum Dominum hominem Sanctissimum crucifixerunt: ergo merito ab his officijs repelli debent. Quare viget laudabilis in Hispania consuetudo non admittendi huiusmodi infectos ad dignitates in pluribus ecclesijs, nec ad togam in omnibus collegijs.

Supra tit. 16. de filijs presbit. n. 9.

22 Quoad secundam partem etiam probatur, scilicet, quod neque homines viles, & ex infima, & obscura prosapia provenientes ad prædicta officia, & dignitates vocari debent, quia quamvis prædictus Pater Marquez, aliqua adducat exempla hominum ex humilima fortuna ad sublimia officia etiam, & ad tronum ascendisse, potest quidem allegari, & referri, ut quid rarum, & irregulare; secus tamen contingit regulariter loquendo, & ratio est, quia in iudicijs, & superioribus plu-

Marquez de vita Moysi l. 1. c. 3.

plures requiruntur virtutes, & qualitates, quæ vix solent reperiri in hominibus, qui ex infima fortuna ad excelsum potestatem, seu iurisdictionem evehuntur, nam iniudicibus requiritur fortitudo, cum docilitate, rectitudo, cum affabilitate magnanimitas cum humilitate, modestia cū gravitate, & alias plures, quarū aliquas commemorat ipse Marquez, sed hæc dona vix in prædictis hominibus reperiuntur, quin potius videmus homines infimæ, aut minoris notæ ad superiora evectos intumescere, & superbire, de se alta concipientes, & suis posse solis consilijs cæteros regere, & gubernare, quæ omnia sunt contra rationem superioris cum dicat dominus *quicumque voluerit inter vos maior fieri sit vester minister*: ergo isti apti non sunt ad prædicta, quia in eorum manu posita potestate respublica pervertetur, ut dixit sapiens, de servo si regnaverit *per tria movetur terra, per servum si regnaverit*, &c. Quod etiam probat bene Casaneus dicens, quod qui nuper, atque recenter ditati sunt, communiter sunt elati, & superbi.

23 sed hoc præcipue verum est si rex assumeret ad supremam, post regiam auctoritatem hominem non idoneum, & magnatibus inferiorem, ut ad dignitatem Viceregis privati, & aliorum munerum, quæ ex propria auctoritate magnum habeant imperium, quæ quia politica sunt omissa facimus, videat qui voluerit prædictum P. Mag. sed præcipue P. Ioannem Antonium Velazquez è Societate Iesu, de optimo Principe circa distributionem prædictorum officiorum, quæ Princeps dare debet optimis, & dignissimis viris.

24 Ex quibus ad primum argumentum respondetur à Christi Domini ætate, ad ætatem cæterorum, sicut nulla potest dari proportio, seu æqualis comparatio nullam, etiam potest fieri vrgens argumentum, quia omnia opera Christi, sicut, & eius vita plena sunt mysterijs, & documentis, & præter alias plures rationes, quæ adduci possunt recurrendum est ad eam, quam affert D. Thomas dicens, 3 p. q. 46. quod sic fuit domini voluntas, quæ a. 9. corp. regebatur divina sapientia, quæ om-

nia convenienter, & suaviter disponit, ut dicit Scriptura, præterquam aliam adducit idem Doctor Sanctus docens: eo Christum incipisse prædicare in ea ætate, quia ætas triginta annorum est ætas perfecta, unde dicitur in scriptura, quod triginta annorum erat Ioseph, quando accepit regimen Ægypti, & similiter David in ætate triginta annorum cum cepisset regnare, & sic de alijs, quibus speciali providentia Deus assistebat, ut omnia recte facerent, maxime in Homine Christo Domino, qui errare in nihilo poterat propter unionem hypostaticam Divini Verbi; sed cæteri homines, qui simili assistentia specialiter, non præveniuntur indigent ad recte, & mature gubernandum præter scientiam ætas, & prudentia, quæ per experientiam, acquiritur, ut dictum est hic.

25 Ad secundum respondetur concessa maiori negando minorem, quia ad gubernandum, tam in pace, quam in bello consilium prudentiale magis prodest, quam fortitudo nam ut habetur ex Scriptura; *Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis*, sed sapientia crescit in senibus, quando omnes vires corporis decrescant, ut diximus ex Hieronymo, unde ad regimen senes sunt præferendi, & ad probationem minoris respondetur, quod ex illis quatuor ætatibus ad regendum senectus est omnibus alijs aptior in qua prudentia cū experientia magis viget, & ad exempla respondetur ad primum quod Moyses fuit electus à Deo sua speciali providentia, cum quo ipse erat speciali etiam assistentia, ut ipse, ei promissit, quando onus recusabat, ut constat ex illis verbis; *Ego ero tecum*. Quare præcipiens Iethro sacerdos, ut ad gubernandum elegerit viros potentes de omni plebe, & timentes Deum elegit viros strenuos de omni Israel strenui namque sunt vigiles, & prompti ad res gerendas. Ad exemplum autem David respondet Abulensis, eo electum fuisse ad regiam dignitatem præ Heliab filio maiori Isai, quia, ut tradit ex Ebreis Heliab erat superbus corde, & iracundus, & ideo ineptus ad regnandum, superbia autem, & arrogancia valde elogiari debent à Rege, quem mansuetudine, & modestia maxime

Sapientis

c. 8.

Idem s.

Docto. ibi

q. 39. a. 3.

corp.

Genes. 41

Hic n. 16.

Sapientis

c. 3.

Diximus

hic n. 15.

Exodi. c.

3. n. 12.

ibidem c.

18.

Abulensis

in lib. 1.

Reg. c. 16.

q. 25.

Marq. le-
vita Moï.
15.Matth. xi
cap. 20.Prover. c.
30. n. 22.Velazq. l.
2. adnot.
13. a. n. 1.

D. Thom.

3 p. q. 46.

a. 9. corp.

Velaz-
quez l. 1.
tit. 16.
fol. 290.

xime oportet esse ornatum, ut docet de optimo Principe Velazquez: cum autem in tuetur Deus cor, homo autem iuxta ea, quæ exterius apparent, cognovit in David ea omnia stemmata ad regiam dignitatem optime conductentia, & ideo invenit vivum iuxta consuetudinem, ut ibi dicitur. At homines, qui interiora penetrare non possunt, debent secundum ea, quæ exterius apparent iudicare, & cum senes regulariter, & ex ipsa ætate prudentiores, modestiores, & maioris experientiæ soleant, & debeant esse, hinc venit eos præ omnibus eligendos, quamvis aliquando, & per accidens juvenis sit prudentior, & sapientior sene adhuc inter doctos, quare, ut ait Marquez etiam oportet inter senes in senatu admittere iudices etiam minoris ætatis, ut sic maiorum exemplo, instruantur. Ad ultimum de Roboam, potius est pro nobis, quia notum est, quam malum habuit exitum in suo Regno repelisse consilia senum, & admisisse, quæ juvenes ei dederunt, ut constat ex textu, & quam recte consilium senes dederunt, vade nostra conclusio stat vera, & roborata eiusdem sacri textus aucto-

3. Reg.
12.2. Pa-
rip. 10.

rite magis expressa: dicitur enim numerum 11. sic: quos tu nosti, quod populi senes sint, & magistri. Sic locutus est Deus Moysi, ut constitueret senatum iudicum.

26 Ad tertium duplici respondetur solutione: prima est cum distinctione, scilicet, quod si nobiles reperiantur æquali virtute, prudentia, & litteris decorati, ac sint non nobiles, aut minus nobiles illi sunt præferendi, secus tamen si suam nobilitatem vitijs, & defectibus deturpant, quia tunc degenerant à suâ nobilitate, & eam, vel perdunt, vel obnubilant, secunda, quia qui illa sanguinis nobilitate tanta, ac alij nati non sunt possunt supplere hunc defectum alijs se induendo nobilibus qualitatibus, & virtutibus, quæ æquivalent, aut superexcedant nobilitatem in alijs ex sanguine tractam, quia, ut ex dictis iam vidimus, & late probat, & exornat Casaneus intota octava parte citata, nobilitas non solum ex sanguine, sed etiam ex alijs procedit, quare eis, qui præheminent claritudine sapientiæ prudentiæ, & virtutis, nemo debet, nec potest dedignari prompte obedire.

CAPVT OMNES PRINCIPES IV. ET EIVS SPECIES.

IN Hoc capite dicitur, quod omnes Principes terra, & omnes homines præciperet Beatus Petrus, ut obedirent episcopis. Et ad hoc caput sequens quintum potest reduci, & est.

CAPVT ILLVD DOMINVS V. ET EIVS SPECIES, quæ ea est.

EPISCOPVS Ildesemensis vocatus ad aliam sedem episcopalem propria auctoritate se ad illam transtulit, & redargutus dicebat, quod sic fecerat pro commodo illius Ecclesiæ: quia nisi forte transisset, Ecclesia illa fuisset passa damnum grave interporalibus: Papa vero illum hic redarguit, quia propter commodum temporale, non debuit venire contra canones

nes disponentes, quod citra licentiam Papæ non debet episcopus episcopatum suum dimittere.

27

CONCLUSIO: Omnes etiā principes debent suis episcopis obedire, &

ipsi episcopi Ecclesiæ, & Papæ institutis. Hæc cōclusio, quæ duas habet partes, quoad primam probatur ex dicto capite omnes Principes, & ex eius Glossa, & comprobatur ex alijs iuribus illustrant prædictam conclusionem, præterquā plures Ecclesiæ DD. & alia etiam iura, quorum auctoritates affert Doctor Emmanuel González, quarum multæ. Quoad secundam etiam partem eandem probant conclusionem, P. Azor, Suarez, Petrus Gregor. Menochius, García Turre cremata, & alij plures, quos citat etiam Barbosa, cum Conciliorum decretis, inter quæ Tridentinum.

28 Sed contra conclusionē sit primū argumentū de sumptum ex auctoritate Apostoli dicentis ad Romanos 13 omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, sed sublimior est potestas Imperatoris, aut Regis: ergo non Principes episcopis obedire Papæ, sed e contra debet esse: probatur minor ex expresso textu, tum eiusdem Apostoli ad Titum dicentis: admone eos principibus, & potestatibus subditos esse, tum ex nostro iure dicente sic: omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, & vos subditi esse debetis, ideo enim tributā præstatis, quia hæc est probatio subiectionis: ergo pro sublimioribus potestatibus intellexit Apostolus Reges, quia non alijs præstantur tributa, & etiam citatus textus, qui prædicta verba accepit ab Apostolo. Idemque comprobatur ex Petri auctoritate sic dicentis: subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue Regi tanquam præcendenti, &c. ergo potius est obediendum Regi quam episcopo.

Secundum argumentum desumitur ex auctoritate Scripturæ, ex qua constat Regem Salomonem de posuisse à sacerdotio Summum Sacerdotem Abiathar, & in eius loco substituisse, & constituisse Sadoc: ergo eo fuit, quia Rex habet potestatem non solum in episcopos, sed etiam in Summum Po-

tificem. Et confirmatur ex auctoritate Papæ, quæ habetur in nostro iure unde constat dixisse Leonem Papā, quod si ipse aliquid in competenter gessisset per Ludovicum Regem iudicandum fore: ergo idem probatur.

Tertium argumentum de sumitur ex alia auctoritate in decreto habita dicente sic: obsequium confessionis nostræ legibus, & Regibus ministremus, quibus nos etiā esse subditos Sacre Scripture præcipiunt, ex quo testimonio convincitur non solum episcopos, sed etiam ipsum Summum Pontificem subdi legibus Regis, & ipsi Regi.

Quartum argumentum sit contra conclusionem quatenus dicit, quod episcopi Papæ debeant obedire, nam in casu proposito in ipso textu non tenet verum: ergo falsa est conclusio absolute loquendo: probatur antecedens, quia Canones Ecclesiastici, sicut nec præceptum Ecclesiasticum non obligat cum magnodetrimento, & est cōmuniter receptū apud omnes Theologos: ergo potuit Episcopus Ildefonsus ad evitandum grave damnum alterius episcopatus ad illum se transferre, etiam contra Canones requirentes licentiam Papæ, probatur consequentia, quia ex charitate debuit subvenire alteri Ecclesiæ iuxta divinum præceptum diligendi proximum sicut te ipsum

29 His tamen non obstantibus vera est quoad utramque sui partē nostra cōclusio, cuius decisionis ratio est, quia episcopi sunt pastores Ecclesiæ in ordine ad regendum, & dirigendum gregē suum ad finem supernaturalem vitæ æternæ, ad cuius effectum potestas Ecclesiæ, spiritualis cum sit, non minus excedit, sed potius multo magis, quam aurum excedit metallum plumbi, ut docet D. Ambrosius: ergo cum principes in ordine ad hunc finem sint oves horum pastorum, a quibus recipiunt spiritualem doctrinam, & Sancta Sacramenta, quibus ad æternam tenditur vitam debent, non minus, quam omnes alij subditi subijciuntur episcoporum suorum obediētiæ. Et quoad

Petri c. 2.
n. 13.

3. Regum
cap. 2.

Cap. nisi
competentes

2. q. 7.
Ex cap.

fatagendū
10. 25. 2e

1e

Ratio de
cidendi

Amb. de
dignit. sa-
cer. c. 2e

Ex c. 2.
dist. 10. c.
do qui-
dem sub.
diaconodi
fin. 93. c.
si autem
12. 11. qe
3. c. cum
non liceat
de præ
scriptioni
bus.

Gonzal.

Ode cap.

n. 14.

Suarez de

defens. fi-

dei l. 3. c.

7e.

Petr. con-

querente.

c. 5.

Suarez

iterum de

legibus.

Lib. 1. c.

4. & 5.

Garcia in

sum tra-

act. 1. dist.

2. sub. 15.

Menoch.

l. 2. de ar.

bitr. cas.

369.

Turr. Gre.

l. 1. sum.

c. 74.

Barb. in

præf. &

potest. epis-

cop. p. 1.

c. 2. Glos.

1. n. 4.

Apost. ad

Titum c.

3.

Cap. om-

nis anima

2. de censu-

bus.

*Ignatius
in epistola
ad Phila-
delphos.*

quoad secundam partem etiam eadem
ferè ratione probatur, nam in Ecclesia
servatur hic ierarchicus, & mirabilis
ordo, qui consistit in obedientia, ut
habetur explicatus ex D. Ignatio Apo-
stolorum discipulo dicente, quod, *Prin-
cipes obediant Cæsari, milites Principibus.
Ac diaconi presbyteris, & reliquis cle-
ricis una cum populo uniuerso militibus,
Principibus, & Cæsare ipsi episcopo pa-
reant, episcopus Christo, & Christus Pa-
tri obediunt*: ergo cum Papa sit Christi
vicarius, eidem episcopi obedire tenen-
tur, & contra eius leges contravenire
non possunt.

30 Ex quibus respondetur ad-
primum argumentum explicando Scrip-
turæ auctoritates, quod non loquun-
tur de obedientia in spiritualibus, in
quibus nullam habent potestatem Prin-
cipes sæculares, sed tantum in tempo-
ralibus, in quibus omnes debent obe-
dire Regi, quia sic requiritur ad re-
gimen suæ reipublicæ, in qua habent
supremam temporalem potestatem: ab-
surdum enim esset, & in tolerabile dis-
pendium Ecclesiasticos in republica
non seruire vi directiva civiles, & re-
gias iustas sanctiones, quare quilibet
Princeps est secundum suam potesta-
tem obediendus in Ecclesia, ut sic red-
datur, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ
sunt Dei Deo, ut Christus Dominus
mandavit Petro, circa quæ, & præ-
stantiam potestatis Ecclesiasticæ præ-
sæculari vide, quæ supra diximus.

31 Ad secundum argumentum
ex facto Salomonis respondetur, ideo
illud fecisse, quia potestas sacerdotis
in lege veteri erat non spiritualis, sed
temporalis; sic refert ex Belarm. &
Suarez, Gonçal. sed ne dicamus sacer-
dotes illius legis caruisse potestate spi-
rituali, dici etiam potest, quod ubi usus
est Salamon potestate, sibi à Deo tra-
dita ad gubernandum populum etiam
in his, quæ ad cultum Dei pertinebant
in ordine ad quem reges illius legis ali-
quam habebant spiritualem potesta-
tem, quia illa lex cum esset multo im-
perfectior lege gratiæ, per hanc reno-
uata fuit, ut omnia nova, & perfe-
ctiora essent.

32 Ad tertium quod Rex nun-
quam potuit iudicare Pontificem, sed
tantum absque usu iurisdictionis, qua

nulla poterat in eum gaudere, sed tan-
tum ex consensu ipsius Papæ dicere
potuit, quod sibi visum fuisset, cuius
dictamen iudicium vocatur, cui Papa
stare voluntarie, non iure voluit, sicut
hodie stant iudices inferiores Eccle-
siastici iudicio Regij consilij, aut
cancellariæ, quando causæ Eccle-
siasticæ per viam violentiæ ad eorum
tribunalia deferuntur.

33 Ad quartum respondetur
concesso antecedenti, neganda est cō-
sequentia in discursu secundo argu-
menti, quia in hoc casu non sequeba-
tur magnum episcopo detrimentum,
& si aliquod sequebatur alteri episco-
patui, non poterat ei subuenire vio-
lando Canones Ecclesiasticos tan fun-
datos in iure divino, cum ipse non pos-
set se absolvere à vinculo prioris spiri-
tualis matrimonij inito cum sua Eccle-
sia, ut iam supra diximus.

34 Huius textus omnes Principes,
auctor fuit Clemens Papa Tertius, li-
cet aliqui dicant fuisse Clement, Pri-
mum, ut refert Gōg. ex Ludovico Caro-
lo in Blioteca Pontificis ipsius Cle-
mentis Primi, secūdi autem capitis il-
lud Dominus fuit Innocētius Tertius
de cuius Pontificis tempore, & de ab
eo gestis sæpe diximus, Clemens au-
tem Tertius, qui Pontificatu successit
Gregorio Octavo, & præcessit Cele-
stinum tertium, & gubernavit Eccle-
siam Dei circiter annos 1180. tenen-
te imperium Cæsare Friderico primo,
cognomine Barba-Rossa, qui in eo
imperavit per annos 38. qui magnas
obtinuit victorias, fuit namque, ut
refert Carrion in suo Chronicon in-
signis audaciæ princeps.

*Supra tit.
de trans-
lat. epis.
n. 25.*

*Questiones appendices ex his duobus ca-
pitibus.*

QVÆSTIO I.

*An Summus Pontifex intota Ecclesia, &
in toto terrarum orbe, & episcopi in suis
diocesis habent aliquam pote-
statem in principes temporales,
& eorum leges.*

35 **E**T Pro parte negativa
primo arguitur, quia
sicut Pontifices ha-
bent à Deo potestatem ad gubernan-
dam

*Matth. c.
21.
Supra tit.
de elec. H.
n. 245.*

*Belarm. l.
2. de Rom.
Pont. c.
vlt.
Suarez de
legibus c.
2.
Gonçal.
hic n. 18.*

Palce Io. 3. nis 21.
Pro verb. c. 8.
 dam Ecclesiam, quæ est regnum spirituale iuxta illud, quod Petro dictum fuit. *Palce oves meas, ut ibi dabo claves Regni Cælorum*, sic similiter dictum est Regibus: *per me Reges regnant, & leges conditorum iusta decernunt*: ergo eadem auctoritate habent potestatem regendi rempublicam, quæ est Regnum temporale, sed Ecclesiam potest regere Pontifex sua ordinaria iurisdictione independentem à iurisdictione Regis, sic etiam Rex potest regere suam rempublicam, sua etiam ordinaria iurisdictione independentem à iurisdictione Ecclesiastica, probo consequentiam; quia Rex non habet minorem potestatem, & iurisdictionem in suos subditos, quam habent Papa, & episcopi in suos, siquidem possunt procedere contra eos, & contra eorum bona temporalia, eisdem illos privando etiam usque ad vitam perditionem, eos poena capitis damando.

Secundo sic argumentor, nam gubernatio Regis est temporalis versans circa temporales res suorum subditorum: gubernatio autem Ecclesiasticorum Principum est spiritualis versans circa spirituales res pertinentes ad animas subditorum, sed res temporales sunt ordinis diversi à rebus spiritualibus: ergo earum gubernatio diversa omnino est, & independentem à gubernatione spirituali, ac proinde illi minime subiecta, maior patet, quia ideo Rex fecit, & punit suos subditos per poenas temporales, per multas pecuniarum, & poenas etiam corporales, Principes vero Ecclesiastici feriunt suos subditos per poenas spirituales, scilicet, per differentes censuras, & privationes, quibus suos subditos puniunt, & castigant in rebus spiritualibus pertinentibus ad animam: ergo gubernationes sunt diversæ ratione materiæ, circa quam versantur, ita similiter, & iurisdictiones, probatur consequentia, quia omnis ars, & scientia distinguitur ab alia poenas materiam circa quam versatur, cum ergo materia utriusque iurisdictionis nullam habeant inclusionem adinvicem, sed potius sunt valde diversæ, nullo modo una potestas potest ab altera dependere.

Arguitur tertio argumento desumpto à fine utriusque potestatis, eo quod finis gubernationis Regiæ, & temporalis est conservatio reipublicæ in pace, & tranquillitate, & omnium rerum temporalium in civibus per leges iustitiæ compositio, ut docet Sotus dicens effectus legis esse facere studiosos cives, hoc est, honestos vita, & iustitia rectos: finis autem gubernationis Ecclesiasticæ est facere homines virtuosos, & observantes omnium præceptorum conducentium ad vitam æternam, quæ est finis ultimus, ob quem à Deo data est spiritualis, & Ecclesiastica potestas, ut docet ipse Sotus: sed isti duo fines sunt etiam valde diversi: ergo leges, & potestates ad illos tendentes taliter oportet diversos esse, quod unus ab altero non dependeat: ergo neque legislatores legum harum sibi ipsis invicem subiiciuntur.

Quartum argumentum sic procedit: nam Reges, & Principes temporales independentem ab Ecclesia, & eius Pontificibus possunt condere leges in suo regno, ut explicat Sotus, & docet ex testimonio scripturæ citato: *Per me Reges regnant, & leges conditorum, &c.* ergo independentem à potestate Ecclesiastica possunt eas executioni mandare, suos subditos coëctendo, absque eo quod possint se intromittere Principes Ecclesiastici, probo consequentiam ex manifesto absurdo, quod sequeretur à contrario, scilicet, quod frustratoriarum, & fuciles essent leges Regum si Ecclesiastici episcopi, & alij iudices possent impedire earum executionem: ergo Principes sæculares episcopis non subduntur.

Quinto, quia si propter aliquam rationem Pontifices possent obligare principes sæculares ad sui obedientiam, maxime in quantum ab ipsis principibus stabilirentur leges impediētes consecutionem finis supernaturalis, qui est vita æterna, sed ex hoc titulo, & ratione non impediētur, tales leges condere: ergo non subiiciuntur in aliquo obedientiæ Pontifici, maior est totum fundamentum contrariæ sententiæ, & minor probatur, nam unicuique impedimentum consequendi salutem æternam est peccatum mortale sed secundum leges civiles, & regias

Sotus l. 1. q. 2. a. 1. con. 5.

hoc non impeditur, neque de eo curatur, immo dantur leges consentientes in illud, & circa illud disponentes, & formam dantes, absque eo, quod Pontifices, tam Romani, quam dicecesani se intromittant ad hoc emendandum: ergo ex eo est, quia nullam habent superioritatem in Principes seculares. Minorem probo, nam in republica non prohibentur deceptiones in venditionibus, & emptionibus citra dimidium iusti pretij, quod est peccatum mortale in materia gravi, ut docet D. Thomas Sotus, & omnes, imò, potius secundum leges civiles, ut notat ibidem D. Thom. licitum est hominibus in contractibus se adinvicem decipere, item secundum eandem concessum est marito occidere uxorem inventam turpiter agentem, item in republica admissum est secundum civiles leges publicam mulierum domum inter alia crimina existere, deinde plures sunt leges civiles Ecclesiasticis legibus minime consentaneæ, quas omnes leges Pontifices non evertunt, sed eas tacendo tolerant: ergo eo est, quia non habent potestatem supra Principes seculares, qui eas condiderunt.

Sexto sic argumentor, nam in lege veteri, in qua etiam fuerunt hæcque potestates civilis, & Ecclesiastica fuit potestas Regia supra Ecclesiasticam, ut constat ex Scriptura, ubi Salomon deposuit biatarā sacerdotio, & loco illius possuit Sadoc: ergo erat tunc sacerdotalis potestas sub regali, potius quam e contra: ergo idem dicendum est in nostra Evangelica lege, probo consequentiam, quia in ea non constat, quod Christus Dominus possuerit potestatem civilem sub Ecclesiastica: ergo sine fundamento id asseritur. Et confirmatur ex eo quod experientia docet, videmus namque quotidie per iudices regios, & seculares ejici de Regno personas Ecclesiasticas, si mandatis Regis non obediunt, immo, & præcipere ipsismet episcopis ea, quæ sunt voluntatis Regis, & ipsos vocare & trahere, ex vi suarum litterarum, quas provisiones regales vocant, ad Curiam Regiam: ergo non Reges episcopis, sed episcopi Regibus sunt subiecti. Cui addi potest, quod aliquando

Imperatores tulisse iudicium contra Pontifices, eosque de sede deposuisse refertur ex traditionibus, ut dicebamus in quarto argumento in expositione textus.

Ultimo arguitur, quia si Pontifex Summus haberet supra Reges potestatem non solum hoc esset verum respectu totius Ecclesiæ, sed etiam totius orbis, sed hanc non habet: ergo neque respectu Principum Christianorum, antecedens probatur, tum quia Imperatores sunt orbis domini, vel ex iure naturæ, vel divino iure, Pontifex autem tantum est episcopus iure positivo, licet divino ex Christi Domini commissione: ergo non potest esse supra Imperatores, quia sunt potiori iure totius orbis domini, tum quia multi sunt Principes, & Imperatores, qui sunt absoluti à legibus Pontificis, cuius modi sunt gentiles Reges, & Imperatores, inter quos Mahometanus, Turcarum Imperator, in quos nullam habet Papa potestatem: ergo talem in toto orbe potestatem non habet.

37te. Sed his argumentis, & rationibus non obstantibus. Ad quaestionem unica respondeo conclusionem, omnes Principes Christiani tenentur ex iure obedire Summo Pontifici, & suis dicecesanis episcopis, possuntque eos compellere ad prædictam obedientiam in quantum conducit ad finem spiritualem, hæc conclusio cum sit hac limitatione restricta supponit Papam, & episcopos non habere in Principes terræ iurisdictionem aliquam temporalem, ut minus bene existimant illi iuristæ, quos refert Navarr. neque actualem, neque habituales, ut docuit Panorm. D. Antonin. & alij relati à Molina de iust. & iure existimantes habere Papam civilem potestatem quasi habitualiter, vel in potentia, sed contrarium est verum, & defenditur ab ipso Molina, & ratio est hæc non parum efficax nam potestas Ecclesiastica Petro concessa tantum est spiritualis, à Christo Domino ex citato testimonio: *Pasce oves meas*, quod non de pastu temporali, sed spirituali communiter PP. intelligunt, ut non obscure constat ex Tridentino, & late diximus supra excellentiam potestatis Ecclesiasticæ respectu potesta-

D. Th. 2.
2. q. 77. a.
1.
Sotus de
iust. l. 6.
q. 3. a. 1.

g. Regum
c. 2.

Nav. c.
novit de
iudic. not.
3. n. 19.
Panorm. c.
novit cit.
et c. f. duo
bus de ap.
pellat.
D. Ant. 3.
p. tit. 22.
Molin.
trah. 2.
disp. 29.
Trid. sess.
23. c. 1.
de r. for.
Supra a.
tit. de elec.
tion. a. m.
tis 248.

Cap. foli-
14 5.

ris civiles præcipue consistere in eo, quod est spirituales in ordine ad animas Christianorum in quantum ordinantur ad finem supernaturalem vitæ æternæ, & prout sic ab Innocentio III. in hoc nostro titulo comparat dignitatem Ecclesiasticam soli luminari, maiori, quia præest diebus, id est, ait Papa, spiritualibus, potestas autem regia comparat lunæ luminari minori, quæ præest nocti, id est, carnalibus: ergo mere spiritualis est potestas Ecclesiastica, probo consequentiam, nam alias si esset simul temporalis totus ordo gubernandi in republica conturbaretur, ac proinde Imperatores, & Reges non essent supremi Principes in iurisdictione, si Pontifex haberet superiorem potestatem illius ordinis: ergo Summus Pontifex potestatem civilem non habet, excepto in suis proprijs terris, in quibus vtramque habet quia gerit potestatem simul cum Ecclesiastica, etiam civilem, vt etiam aliqui episcopi in partibus suarum diocesium, in quibus Rex nullam habet.

Sotus l. 4.
q. 4. a. 1.
et super
cap. 1.

38 Secundo probatur alia ratione, quia, vt docet M. Sotus de iust. & iure Christus Dominus, licet in quantum est Deus secundum fidem confiteamur esse Dominum, creatorem, & conservatorem omnium creaturarum, in Cælo, & in terra, tam in temporalibus, quam in spiritualibus, quia Domini est terra, & plenitudo eius, qui est Rex Regum, & Dominus dominatum, cuius dictioni vniversa sunt posita, & de omnibus potest facere, vt supremus Dominus omnia, quæcumque voluerit in Cælo, & in terra, & c. tamen Christus in quantum homo est, vel non habuit dominium, seu potestatem temporalem in toto orbe, quia noluit esse Rex huius mundi ipse enim dixit: *Regnum meum non est de hoc mundo*, neque abstulit Regibus mundi potestatem regnandi in suis regnis, quia, vt canit Ecclesia, *non eripit mortalia, qui regna dat cælestia* fuit enim Christus Dominus religiosus omnium perfectissimus, & pauper, vt constat ex tota sua mirabili vita, ac proinde abdicavit à se omne dominium rerum temporalium, & quod Christus Dominus, exereuit artem fabrilem, vt se,

Ioan. c.
18.

ac Beatissimā Matrē suam aleret, post mortem Ioseph docet Suarez, & fundat in illis verbis à iudeis dictis, & in quadam revelatione Beatæ Brigittæ facta dicebant enim iudei: *nonne hic est faber filius Mariæ*, licet aliquarum rerum ad vsum, & ad vitam humanam transigendam dominium, vel tantum vsum habuisset, tamen absolute loquendo Suarez docet, quod non habuit in quantum homo dominium, aut potestatem temporalem in toto orbe, neque in aliquo particulari, & téporali Regno sic late docent hi duo eximij Doctores, quamvis alij dicant Christum Dominum habuisse absolutum, & directum dominium, & potestatem super omnia Regna, quod quidem certum est de fide quatenus Deus erat, vt dixi, sed in quantum homo erat non ita, quia voluit omnia temporalia dimittere, sicut fecit Petrus eum sequens, qui dixit, *ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, vnde vera est sententia Soti, & Suarez.

39 Vel si habuit prædictum dominium, cum hoc fuisset dominium, & potestas excellentiæ non oportuit iam Petro, & successoribus tradere, quia non erat necessaria talis potestas, sed tantum ea, quam ipse Dominus habet, in ordine ad salutem animarum, ad cuius recuperationem à Patre fuerat missus, & descendit propter nostram salutem, & vt saluum faceret, quod perierat, & hanc potestatem comparavit Innocent. III. soli, vt diximus ex hoc tit. supra, ad cuius finem instituit Sacramenta, & ordinavit Apostolos, & sacerdotes, vt ea administrarent, & omnia disposuit sicut oportuit, & hæc est potestas, quam tradidit, & reliquit Summo Pontifici, & cæteris sacerdotibus, temporalis autem potestas, quæ lunæ, quæ nocti præsidet à Pontifex Inn. comparatur, quia hæc diversum habet finem, & scopum, scilicet, gubernare rempublicam in temporalibus, quod ad finem spiritualem non tendit, nisi per accidens, & materialiter, seu remote quatenus conditæ leges iustas, & rationi consonas, quas si à ratione deviant potest Pontifex spirituali potestate corrigere, & emendare, vnde concluditur Papam non habere temporalem potestatem supra

Suarez 32
p. 1. 2. disputa
puta 27.
sect. 3.
Marc. c.
6.
Brig. l. 6.
revelat. c.
18.
Suarez 33
p. 1. 2. disputa
48. sect. 23

Supra m.
37.

Principes terrarum, nisi per accidens, in quantum impediunt finem potestatis spiritualis.

40 Ex quibus pars principalis nostrae conclusionis, quam etiam do- cent citati Patres Sotus, & Molina, probatur ratione, qua utitur P. Suarez qui hanc conclusionem ructur pariter, quam sic expendo: Summus Pontifex est antistes, & Pastor vniversalis totius Ecclesiae, sicut etiam episcopi sunt pa- stores in suis dioecesibus suarum oviū, & subditorum, de quibus sunt re- duturi rationem, vt supra explicui- mus: at praedicti praelati, & pastores non possunt Principes, & ceteros ad praedictum finem perducere, nisi per viam, quae ducit ad vitam: ergo si Prin- cipes terrarum ab hac via devient, vel po- nendo, aut statuendo leges contrarias legibus canonicis divinis, aut Eccle- siasticis, vel si ipsi per illicita desideria, & opera distrahantur, & dilabantur, debent corrigi, & emendari à suis pa- storibus tam episcopis in suis dioecesi- bus, quam à Papa in tota Ecclesia, com- ponendo omnes suos subditos in vnū sub vna forma, quia omnes si deles vnū corpus faciunt, iuxta illud Apostoli,

Ad Co- omnes nos in vnum corpus baptizati su-
vinth. 12. mus in Christo, quare est Ecclesia à
Extr. vna Christo instituta, tanquam vnum spi-
sanctā de rituale Regnum, vnde ex Bonifacio
maioria Papa in quadam extravag. habetur sic
10. & obe- oportet gladium esse sub gladio, & tem-
dient: poralem auctoritatem spirituali sic bijci
potestati, ex quibus, & alijs auctori-
tibus tradit P. Suarez potestatem Ec-
clesiasticam non solum esse in se nobi-
liorem, sed etiam superiorem, & ha-
bere sibi subordinatam potestatem
civilem. Non tamen taliter, quod in
Papa sint duae distinctae potestates (ex-
cepto, vt dixi, respectu terrarum Ec-
clesiae, quae ei à Catholicis Imperato-
ribus fuerunt donatae, quia in eis vtrā-
que exercet iurisdictionem, civilem,
scilicet, & Ecclesiasticam), sed tan-
tum est vna, & ea quidem spiritualis,
quae directe, & ex propria ratione res-
picit spiritualia, & ad vniuersum or-
bem extenditur, indirecte autem, &
consequenter extenditur ad tempora-
lia, quae sicut corpus subijcitur animae
sic subijciuntur spiritualibus, & sic po-
restas civilis subijcitur, & subordina-

Suarez. d. 6. 9. ad n. 1.

tur potestati Ecclesiasticae, non solum, vt docet Suarez cum communi plu- rium, quos citat, doctorum respectu Summi Pontificis, sed etiam cuiuscum- que episcopi, quia eadē currit ratio ius, & obligatio gregem Christi pascendi.

41 Probatur secundo, hac cano- nica ratione nostra conclusio, quia se- cundum principium iuris, cui cōcedi- tur facultas ad aliquod perficiendum negotium, seu effectum interponen- dum, conceditur consequenter, quid- quid requiritur necessario ad talem ef- fectum, aut negotium peragendum, vt manifeste constat ex expresso tex- tu, cuius conclusionem supra de duxi- mus asserentem, quod delegatus Papae potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios iurisdictionem im- pedientes, cuius rationem ibi expen- dimus, & ad omnes delegatos, aut vi- carios extendimus: ergo Summus Pon- tifex in toto orbe, & episcopus in sua dioecesi habet potestatem pascendi, & gubernandi gregem Christi, in ordi- ne ad dirigendum eius oves à Christo ipso redemptas, vt consequantur vi- tam aeternam: ergo consequenter ha- bent potestatem ad exequendum, & ordinandum, quidquid requiritur ne- cessario ad hunc finem persequendum, quod est vivere in hac vita pie, iuste, & honeste, vt docet Apostol. & con- sequenter ad removendum, quidquid opponitur vitae piæ, iustae, & honestae: antecedens constat, & probo conse- quentiam, & quoad Summum Ponti- ficem patet ex cōmissione, & potesta- te Petro, & eius successoribus, ipsius- que Christi vicarijs, & eius gerenti- bus vicem tradita, & concessa ex ver- bis Ioannis. Pascite oves meas, & ex alijs clausulis, scilicet, quaecumque solueris super terram, erit solutum, & in Caelis, & tibi dabo claves Regni Caelorum. Et per Hieremiam dicitur sic: ecce con- stituere hodie super gentes, & super regna, vt evellas, & destruat, & disperdas, & disipes, & aedifices, & plantes. Ex quibus locis, & alijs pluribus constat à Deo Ecclesiae traditam esse plenam, & absolutam potestatem faciendi, quod fue- rit necessarium in bonum animarū, & probatur etiam consequentia quoad episcopos, ex alio non minus expres- so testimonio, quod habet sic: Atten- dite

Supra nō
1. tit. de
offi. & po-
test. ind.
delegati.
cap. quia
quæstionum
1.

Ad Titū
cap. 2.

Matth. 16.

Serem. 6.
1.

Ex actib.
Apostol. 20.

dicite vobis, & vniuersi gregi, in quo vos Spiritus Sanctus possuit episcopos regere Ecclesiam Dei ergo consequenter habet potestatem supra Principes, & Reges terrarum, si non directe, & perse indirecte tamen, quatenus si fuerint, vel persuas leges, vel per suos mores scandalum, & impedimentum populo Christiano, quominus possint christianè vivere, quorum impedimenta Ecclesiae Principes, & Pontifices possunt destuere, & euellere, utendo ense, & gladio Ecclesiae contra ipsos, & ipsi tenentur sub hac ratione obedire tanquam partes totius, in ordine ad hunc finem.

42 Ex quibus ad primum argumentum respondetur distinguendo antecedens: sicut Pontifices habent potestatem gubernandi suam Ecclesiam, sic etiam Reges suum Regnum servato debito ordine recte, quod gubernatio regia non impedit rectam gubernationem Ecclesiasticam, concedo antecedens, non servato recto, & debito ordine, nego antecedens, quia Reges in sua gubernatione subordinantur Ecclesiae regimini, quatenus est regimen spirituale, & non est dubitabile temporalia subijci, & subordinari spiritualibus, sicut Luna Soli, & sicut corpus anime, & ideo potestas Ecclesiae est perfectior, & superior potestate Principum secularium, & potest eos corrigere, & punire usque ad regnorum privationem, si leges iniustas condiderint contra Ecclesiae libertatem, & regimen spirituale. Unde testimonium in argumento adductum hoc ipsum indicat, dum dicit. *Et legum conditores iusta decernunt*: ergo non regnant per Deum, si iusta non decernant, quare si iniusta decernant subijciuntur Ecclesiae, ut eorum reprimat perversitatem impediens supernaturalem finem, & ut docet Molina, Sotus, Victoria, & alij Illustrissimi Theologi, exigente Ecclesiae necessitate, & conservatione boni spiritualis potest Reges reprehendere, ut manifeste constat, ex nostro iure, punire, & si opus fuerit etiam deponere, & Regno privare, ut saepe fecerunt Summi Pontifices, ut ibi refert Molina, & ideo cessante hac causa, & sine concedimus Regem non subordinari Papae, nec ab eo pendere in suo temporali, & politico regimine.

43 Ad secundum respondetur: quod quavis istae duae potestates sint diversi

ordinis, tamen ex eo quod Deus ob suam divinam providentiam, & infinitam misericordiam elevavit humanum genus ad finem, & ordinem supernaturalem, non potest non subordinari isti ordini supernaturali naturalis, & politicus ordo temporalis. Quapropter licet concedatur, ut concedimus, Principem temporalem non dependere in suo regimine temporali, si recte gubernet, & contineatur intra limites, ad quos se extendit totum suum Regnum, à Summo Pontifice, & consequenter potest dare leges, statuere ministros earum executores, exigere à suis subditis tributa, & malefactorum punire etiam poena capitis, haec tamen omnia facere tenetur abque iniuria, & laesione regiminis spiritualis, & Pontificis gubernantis Ecclesiam in ordine ad hunc finem, cui proinde sub hac ratione non potest non subijci, & obedire, ut dictum est.

44 Ad tertium respondemus concedendo antecedens, & negando consequentiam: quia ut late explicat P. Suarez de legibus potestas civilis, & Ecclesiastica, quamvis in multis differant ratione materiae, & ratione etiam finis, ut probant argumenta facta, tamen quia sicut materia temporalis circa quam versatur temporalis potestas potest subordinari legibus Ecclesiasticis, & ad leges canonicas pertinere, quia sicut materia circa quam versatur etiam actus humanus possunt etiam esse materia circa quam versari possit potestas spiritualis, sic etiam, quavis potestatis regiae, & civilis modus sit diversus à potestate Ecclesiastica, seu spirituali, sistendo intra limites finis temporalis, seu naturalis, in ordine ad quem actus humani de se, & secluso alio superiori respectu ordinetur, tamen postquam homines sunt ordinati ad altiore finem, scilicet, supernaturalem gratiae, & gloriae habet iam praedictus temporalis, seu naturalis finis certam connexionem, & subordinationem moralem cum fine spirituali, & supernaturali gratiae, & gloriae, & quia homines saltem baptizati ab Ecclesia, & eius gubernatoribus gubernentur in ordine ad hunc finem, inde est, quod finis naturalis, & temporalis Regiae potestatis induat quandam rationem, & respectum ad finem supernaturalem, & consequenter subordinationem ad potestatem spiritualem

Suar. l. 4.
c. 11. § m.
6.

Moli. de
iust. & iur.
re tra. 2.
disp. cit.
29. n. 4.
§ 8.
Sot. d. l. 4.
q. 4. a. 1.
Videtur. re.
le d. 1. de
potest. Ec-
cles. q. po.
mit. n. 9.
Ex c. soli.
in
te hoc t

lem Principū Ecclesiasticorum, dirigentium ex suo officio, & divino mandato, & præcepto, ut diffinit Trident. homines ad consecutionem huius finis ac promde posse, & debere ponere omnia media ad talem finem, & removere omnia impedimenta eius consecutionem impediencia, qualia sunt peccata, & leges iniustæ.

45 Ad quartū responderetur distinguendo antecedens: Reges, & Principes temporales independentes ab Ecclesia, & eius Pontificibus possunt cōdere leges in suo Regno, leges iustas, concedo, leges iniustas, & impediencia consecutionē finis supernaturalis gratiæ, & gloriæ, nego antecedens, quare si dictæ leges fuerint iniustæ, & contra rationem, & dictamen conscientiæ, possunt Pontifices eas impedire, & per alias contrarias tollere, & revocare, ut patet in aliquibus canonicis legibus, in quibus derogantur civiles iniustæ, ut videre est in nostro iure, in quibus Pontifex abrogavit legem illam civilem, qua cōstituebatur malæ fidei possessorem posse certo quodam tempore præscribere, quia malæ fidei possessoris præscriptio non potest esse absque peccato, & quia talis lex homines ad furta, rapinas, & alia peccata invitabat, & in damnationis mortem sic præscribentis manifeste cedebat, & sic de alijs legibus, quæ iniustæ, & scandalosæ fuerint dicendum est tolluntur.

46 Ad quintum respondeo negando minorem: ad cuius probationē concessa etiam maiore, distinguo minorem, nō impeditur peccatum mortale à legibus civilibus illi cooperando positive, aut illud approbando, nego minorem, non impeditur in quantum in aliquibus casibus illud permittendo, aut illud non puniendo, concedo minorem. Quia cum finis gubernatoris civilis sit dūtaxat suos subditos in iustitia, & pace conservaret, non curat ea sedulitate, & vigilantia, qua curare debet gubernator Ecclesiasticus impedire omnia peccata mortalia, sed aliqua impunita permittit, quia sic oportet, ne maiora sequantur inconvenientia in republica, unde permittit domos meretricum, ut sic evitentur adulteria à peccatoribus cōmitti, permittit etiam deceptionem in vèdicio-

nibus, & emptionibus circa dimium iusti precij, ne pullularent quotidie lites, in tantum reipublicæ damnum, & in hoc sensu est intelligenda, iuxta expositionem D. Thomæ in loco ibi citato in responsione ad hoc argumentum prædicta deceptio, quæ licita à iurista dicitur, nō quatenus est actio moralis, quia ut sic peccatum est, sed in quantum à prætore non punitur, sed potius permittitur, quod Princeps sine peccato facere potest, quia permittere peccata, maxime ad maius bonum nō est peccatū, alias Deus, qui permittit peccata, hoc ipso peccaret, quod est blasphemia, & Deo repugnat, & idem de marito occidente adulteros, in actuali adulterio inventos, cui parit lex humana propter acerbiteriam doloris est tamen peccatum mortale, ab Ecclesia damnatū, & sic declaratū ab Inno. XI.

47 Ad sextum argumentum respondeo cum P. Suarez duplici solutione prima sit, quia ex illo facto Salomonis, cum non constet ex Sacro textu an licite hoc fecerit, nihil sequitur contra nos: vel potest dici in multorum sententia hoc fecisse expeculari instinctu Spiritu Sancti, secundo respondetur, quod potestas Ecclesiastica in lege gratiæ est nobilior, & excellentior ea veteris legis, quæ tantum erat umbra istius, quia ut dicit Apostolus. *Omnia in figura contingebant illis*, quæ omnia iam cessarunt, id est, cærimonialia, & iudicialia, unde ex illis veteris testamenti rebus ad nostras in lege gratiæ nullum potest fieri argumentum. Et ad confirmationem eiusdem argumenti respondeo, quod quamvis Principes sæculares aliquando privent Ecclesiasticos temporalitatibus nō inde sequitur habere in eos aliquam potestatem, sed hoc faciunt quando ecclesiastici turbant reipublicæ pacē, ad quam inter subditos conservandam necesse habet removere impedimenta, quæ obijciuntur contra eam, quia, ut dicebamus supra, cui datur potestas ad aliquod negotium agendū consequenter, conceditur facultas procedendi cōtra impediētes modo licito quo possit, & sic Princeps sæcularis potest removere, & ejicere à republica Ecclesiasticos pacē cōturbātes in republica, quā regunt Principes qui per Deū regnāt, iuxta

Ex c. vigi
lanti §.
c. quom
niam om
ne 20. de
prescrip.

Suarez de
legib. l. 4.
c. 10. n. 7.

1. ad Co
rinth. c.
10.

Supra hic
n. 41.

iuxta citatum testimonium, *Per me Reges regnant, &c.*

Sotus de-
iust. l. 5.
q. 4. a. 2.

48 Ad ultimum responderetur, quod adhuc dato, quod Imperator sit dominus orbis, quod tamen falsum est, ut docet Sotus, & dato etiam quod Pontifex non sit Rex in temporalibus, quia tamen est Pastor totius gregis Christi Domini quem gubernat, & regit in ordine ad finem supernaturalem, potest illi præcipere debellare etiam infideles, qui Ecclesiæ non obediunt, in quantum sunt impedimenta ad consequendum hunc finem.

Addictio ad prædicta.

49 **P**OST Hæc scripta nondum tamen prælo tradita vidi libellum, seu discursum apologeticum adversus quandam cleri Gallicani de Ecclesiastica potestate declarationem factam, elaboratum à Reverendis P. Mag. Fr. Francisco de Sequeyros & Sotomayor, Familix Augustinianæ fausti prole, in qua quidem declaratione ex mandato Regis, dicit enim sic titulus: *Nos Archiepiscopi, & Episcopi Parisijs mandato Regio Congregati Ecclesiam Gallicanam representantes una cum cæteris Ecclesiasticis viris nobiscum deputatis, &c.* aliqua ediderunt decreta de Ecclesiastica potestate. Quare refert prædictus Mag. Sequeyros, sectione 3. pag. 19. ad hanc trimembrem potest reduci propositio- nem: *Summus Pontifex non gaudet potestate, nec datur in Ecclesia deponendi Reges, nec potest subditos à iuramento fidelitatis Regibus præstito absolvere: idem Summus Pontifex non habet aliquod temporale dominium, seu potestatem in Reges, & suas leges.* Cuius propositionis duæ primæ partes non leve scandalum, utpote ab episcopis, & clericis Christiani Regni, & Christianissi Regis prolatae cæteris Christi fidelibus causare certum est. Quapropter pij, & doctissimi Theologi contra eas in suis doctissimis scriptis insurrexerunt, de quorum numero est prædictus Magister Sequeyros in prædicto libello Compluti editi anno domini 1683. qui fatetur ad manus suas pervenisse sub

nomine declarationis miseram deplorabilemque obscurationem cleri Gallicani Parisijs die nona Martij anno 1682. quam sane propositionem accerrimis impugnationibus, & acerbis, ut par est, saltem quoad duas primas eius partes iniurit, cuius Catholico iudicio, & Petri sedis obedientix firmiter adhæreo, eiusque disertas, & canonicas auctoritates, efficacesque rationes amplector, tot exemplaribus, & continuatis actibus, quibus per sæcula Summi Pontifices quam plures Imperatores ob eorum culpas depositione dignos Regno, & imperio privarunt. Quare Angelicus Doctor idem sentiens expressis verbis sic docet. *Sed aliquis per infidelitatem peccans potest sententialiter ius domini amittere, sicut etiam quandoque propter alias culpas hoc enim vergere posset in magnam fidei corruptionem; quod tot potest corroborari fundamentis, ut negare hoc temerarium etiam adminus sit.*

D Thom.
2.2 q. 12.
a. 2.

50 Quoad secundam vero partem propositionis, scilicet, quod non possit Pontifex absolvere subditos à iuramento fidelitatis Regibus præstito non minus falsam, ac temerariam esse quam præcedentem præter tradita ab ipso Magistro, firmiter probatur auctoritate Greg. 7. quæ habetur in iure 15. q. 6. c. 4. cuius hæc sunt verba: *Nos Sanctorum prædecessorum nostrorum tenentes eos, qui excommunicatis, fidelitate, aut iuramenti Sacramento sunt constricti, Apostolica auctoritate à Sacramento absolvimus, & ne sibi fidelitatem observent, omnibus modi prohibemus, quousque ad satisfactionem veniant.* Hæc D. Thom. ex loco citato, sed Summus Pontifex potest excommunicare Reges Christianos, ut si cadant in hæresim, vel apostasiam, ut etiam ex iure habetur: ergo potest absolvere à iuramento fidelitatis subditos huiusmodi Regum.

Cap. nos
Sanctorum
15. q. 6.

In decretis
tal. de b.
relicis li-
bro 5. tit.
7. c. 9. ad
abolendam.

51 Sed circa prædictam declarationem censurandam, & qualificandam ampliori, & rutilanti voce nos vocat egregius integer liber per docto, & lato calamo feliciter editus eodem anno 1683. Pontifi-

Cc 2 ce

ce maximo Sanctissimoque Innocentio XI. in Cathedra Div. Petri nunc temporis directas, & dicatus à Romano, & Sapientissimo P. Magistro huius nostræ Salmantinæ Universitatis luminari, & clarissimo astro Fr. Iosepho Saenz de Aguirre, Benedictinæ familiæ fausta prole, & in eadem Vniuersitate Cathedram Sacræ Scripturæ meritisimo moderatore post alia plura, & plena sapientia volumina iam per obem micantia ab hoc tanto magistro pluribus insuper debiti honoribus, & prælatijs condecorato, in isto igitur libro non solum se opponit propositionibus Gallicanis Romani Pontificis potestatem diminuere conantibus, contrarijs ex diametro eas sapienter, & loculenter reprobat, & refutat, dicit enim, & clare è docet in sectione septima disputa 25. Romanum Pontificem posse ex auctoritate sua privare quoslibet Principes sæculares apostatas sine hæreticos dominio temporali, eorumque subditos eximere ab obedientia, & fidelitate in illos, quod probat vir doctissimus multiplici probatione ex sacris litteris adiunctis Patrum testimonijs, ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. alijsque varijs fundamentis, & ex diuturna Ecclesiæ praxi, ut ibi extense demonstrat.

52 Sed præterea insuper adstruit quod conventus ille episcoporum, & cleri Gallicani in sua declaratione edidit contraria doctrinæ communi episcoporum eiusdem Regni Galliæ in epistolis scriptis triginta retro annis ad Innocentium X. in disputa 2. ite quod contradicit prorsus Patribus Ecclesiæ Gallicanæ disputa 3. item, & Concilijs Gallicanis præcis, & recentibus disputa 4. item contradicit rescriptis Romanorum Pontificum ad varias consultationes veterum episcoporum Galliæ disputa 5. contradicit pariter sensui totius Ecclesiæ Catholicæ disputa 8. & 9. & sequentibus, in quarum, & aliarum rationum consideratione SS. Innocentius XI. rescribit respondens cuidam epistolæ ad prædictum Sanctissimum Patrem ab ipso clerico Gallicano missæ sperantes, & pe-

rentes approbationem in prædicta declaratione à se impio timore assertorum rescribit, inquam, Pontifex innata sua charitatis pastoralis benignitate, iusta, & debita iudiciali severitate dante pro confirmatione, seu approbatione, quam inepte petebant, gravem, & iustam condemnationem, factum, seu decretum eiusdem cleri, errorem declarante, & Paulo inferius consequenter subscriptam clausulam, & censuram Ecclesiæ præful inter cæteras sic alloquitur. *Quam ob rem per præsentis litteras, tradita nobis ab Omnipotenti Deo auctoritate improbamus, rescindimus, & cassamus, quæ in istis vestris comitijs acta sunt in negotio Regaliæ, cum omnibus inde secutis, & quæ in posterum attentari contingat, eaque perpetuo irrita, & inania declaramus, quamvis cum sint per se manifeste nulla cassatione, aut declaratione huiusmodi non egerent. Et sic acceperunt maledictionem, pro benedictione quam istilupi ovina pelle dolo petebant, ut late prosequitur citatus liber.*

53 Sed dictis, & tam efficacibus rationibus, quibus prædicti magistri refutant, & detestantur quæ contra Sacros Canones continentur in prædicta Gallicanæ Ecclesiæ declaratione vnam dumtaxat libet addere impugnationem contra eam partem, in qua temerario ausu affirmant non posse Summum Pontificem absolvere subditos à iuramento fidelitatis Regibus præstito, si in hæresim, aut apostasiam lapsi fuerint, quod in iure non solum canonico, sed etiam divino fundatur secundum, quod Ecclesiæ in obediens omnes Christiani excommunicatis sunt, & debent esse, iuxta Evangelij testimonium, in quo dicitur Matth. 23. *si Ecclesiæ non obedierit sit tibi tanquam, ethnicus, & publicanus,* quam excommunicationem incurrere etiam Principes, & Reges Christianos certum est, sunt enim subditi Ecclesiasticæ potestati, & ab ea possunt corrigi, etiam per censuram, & excommunicationem, sed omnis excommunicatus, siue sit non solum iudex inferior, sed etiam Princeps,

C. ad pro-
band. 24.

& Rex privatus manet ipso iure omni iurisdictione, quæ est potestas in subditos, & hæc privatio enumeratur inter effectus excommunicationis maioris, ut habetur in cap. noverit 49. de sententia excommunicationis, & ex cap. ad probandum de sent. & re iudicata: ergo Rex qui tale commisit crimen, eo quod incurrit excommunicationem manet ipso iure privatus usu, & exercitio Ecclesiæ auctoritate iurisdictione, & potestate, quam habebat in subditos, & consequenter ipsi manent liberi à iuramento fidelitatis Regi præstito; & sic Ecclesiæ potest eos absolvere.

54 Vim, & efficacium huius discursus, quoad omnes eius partes probare possumus, & quoad primam partem nimirum, quod Principes, & Reges Christiani possint excommunicari à Romano Pontifice, ea præcisse ratione, quia subditi sunt saltem in spiritualibus Ecclesiæ Catholicæ, & eius Præsidi Pontifici Romano Petri successori, & Christi Domini legitimo Vicario, quare alicui capiti, seu Principi, est subiectus, est consequenter subiectus eiusdem Principis vicem gerenti, ut perspicue patet: ergo, & Principes, & Reges subduntur in spiritualibus Romano Pontifici, quod probatur etiam ex expresso textu, *Novi ille de iudicijs in quo sequenti à diserta inveniuntur verba: Cum enim non humane constitutioni, sed diuine potius imitamus, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo: nullus, qui sit sane mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per distractionem Ecclesiasticam coercere, sed forsitan dicatur, quod aliter cum Regibus, & aliter cum alijs est agendum; ceterum scriptum novimus in lege diuina: ita magnum iudicabis, ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum: potest ergo Ecclesia, & eius præsul corrigere, & coercere omnes Reges, & Principes Christianos, tanquam eorum prælatus, pastor,*

Cap. no-
vit ille
13. de iud.

& medicus spiritualis, cuius pastui, & medicamini Reges obistere in sanum, & efrenum esset, mirum enim appareret Regem velle medico corporali subijci, & obedire propter salutem corporis causa liberandi se à morte temporali, etiam sufferendo, si opus fuerit, amputationem alicuius membri: & resistere medico spirituali, & non obedire propter salutem animæ causæ liberandi se à morte æterna, etiam sufferendo, si opus fuerit quamcumque pœnam, & privationem bonorum temporalium eo fine, ut sanet à suo vulnere nempe peccato mortali mortem, & pœnam æternam sibi infallibiliter asperante, & quod peius est quando pestiferum vulnus Regis vergit in perniciem reipublicæ, & fidei destructionem, ut ait D. Thomas.

D. Thom.
2. 2. ad q.
2. 8. 2.

55 Deinde secunda discursus pars, nempe, quod omnis excommunicatus sit ipso iure privatus iurisdictione, & potestate in subditos, probatur ex certissima, & communissima doctrina, quæ traditur circa effectus maioris excommunicationis, interquos vnus est privatio iurisdictionis, & consequenter potestatis, quia diffinitur iurisdictionis à Paulo Laiman; & alijs: est facultas, seu potestas alicuius habentis publicam auctoritatem, & eminentiam in alios, & quod hac facultate, & iurisdictione priver maior excommunicatio excommunicatum tradidimus supra excommuni omnium doctorum hoc ex iure nostro adstruentium, dicitur enim excommunicatus membrum Diaboli, ut ait Glos.

Laim. lib.
1. tract.
4. 6. 5.

Supra 102
mor. deref
cript. à n.
110.

Glos. in
c. dilectis
55. de ap.
pellat. sub
litt. a. 12.

56 Denique tertia pars discursus, quæ est consequentia, scilicet, quod vassalli Regis incidentis in hæresim, seu aposthasiam, aut aliud crimen contra Ecclesiam, & fidem secum trahens excommunicationem ipsos facto non teneantur illud iuramentum fidelitatis servare, præterquam sufficienter probatur multis, & efficacibus rationibus à Magistro Sequeros à n. 16. pag 28. ostenditur insuper nam eo ipso, quod Princeps

Cc 3 excom-

excommunicatus propter hæresim, aut apostasiam maneat privatus potestate in subditos, ipsi non tenentur ei obedire, nec tenet eos vinculum iuramenti fidelitatis præstitum Regi, qui Deo, etiam fidelitatem promissit iam in Baptismo, iam in coronatione, fidem nefarie, & turpiter negavit, quare ut membrum putridum, & Christianis contagiosum omnino est vitandus, & idcirco à Summo Romano Pontifice est excommunicatus, & omnibus annis in Bulla Cœnæ eum, sicut & alios Hæreticos, & Ecclesiæ inobedientes anathemati subijcit sibi absolutione reservata in prima Bullæ excommunicatione, ut omnes explicant Doctores, quos refert Leander de censuris, sic urget tamen in Regibus, quam in alijs Christianis obligatio præstandi Ecclesiæ obedientiam, & Summo Romano Pontifici.

Leand.
tract. 3.
disp. 1.

57 Verum enim vero non solum Romano Pontifici tenentur Reges, & Principes terræ obedientiam in spiritualibus præstare, sed etiam episcopis in suis diocesisbus obedire etiam ex ipso Divino Iure, dicitur enim in nostro iure sic: *Omnes Principes terræ, & ceteros homines, episcopis obedire Beatus Petrus præcipiebat*, ultra cuius textus tã disserta verba de quo iam diximus supra à n. 27. hoc tit. confirmatur idem in cap. solitæ VI. eiusdem tituli, in quo decernitur, quod imperium non præest sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. & quod episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse, sunt namque potestates sacerdotales in hac Ecclesiæ vinea posite ad eam regendam, & gubernandam plantando in ea radices, & plantas salubrium fructuum virtutum, & ad evellendas eis contrarias ex quibus vitia, & peccata procedunt, quare sacerdotibus, ut habetur ex Hieremia, qui erant in Anathot, ut refert dictus textus solitæ sic datur mandatum: *Ecce constitui te super gentes, & Regna, ut evellas, & dissipes, ædifices, & plantes, nempe virtutes, ut ibi explicat Glossa, quia ut radicentur virtutes, & boni mores, vitia, & perversi mores debent prius erradicari, & prorsus evelli, sed ab hoc spirituali*

C. omnes
4. hoc tit.

regimine, & disciplina Reges, ea Principes exceptos esse etiam per excommunicationem, aut aliam quamcumque Ecclesiasticam distractionem dicere esset nefas: quia Principes, & Reges, qui sunt principales Christiani inter laicos, in ordine ad salutem æternam consequendam essent peioris conditionis, quam ceteri homines, qui à sacerdotibus in spiritualibus, reguntur, docentur, & diriguntur, ut piè, & iuste vivant, & si ab hac iusta vivendi norma declinant salutari disciplina corriguntur.

58 Ex quibus pro certa, & infallibili veritate stabilito Regias potestates esse, & subistere in spiritualibus subiectis ecclesiasticæ regulæ, & correctioni: nihil valet si dicas potestatem Regibus ab ipso etiam Deo traditam fuisse, iuxta illud. *Per me Reges regnant, & legum cōditores iusta decernunt*. Esto namque quod Reges terræ à Deo habeant regnare, eorum tamen Regnum, seu Imperium valdè inferius est Regno Ecclesiæ, in quo Christus Dominus regnavit, nam Regnum, aut Imperium terrenum caducum est, & temporale, quod Reges regunt in rebus temporalibus, viribusque humanis illud adquisierunt, Regnum vero Ecclesiæ non temporale, sed æternum est, quia eius finis est vita æterna, quod quidē Christus Deus, & Homo acquisivit fidelibus vi, & virtute Divina in Ara Crucis, ut canit Ecclesia: *Regnavit à Ligno Deus*; Regnū enim Christi non erat ex hoc mundo, sed Cœleste Regnum est ad quod consequendum Summus Pontifex, ut Vicarius ipsius Christi habet plenariam, & supremam potestatem in toto orbe terrarum, & ceteri episcopi unusquisque in sua diocesi suam exercent ad eundem finem, quantum ergo inter se distant Cœleste, & terrenum Regnum tantum distant potestas ecclesiastica, & sæcularis, cum autem terrenum Regnū parvi sit momenti in comparatione Regni Cœlesti, iuxta illud Evāgelij: *Quid prodest homini si lucretur totū mundū, in anima autē sua detrimentū patiatur*. Quare merito potestas ecclesiastica cōparatur in nostro iure Soli, qui præest Dei, & potestas

Proverb.
c. 8.

Matth. c.
16. &
Marc. c. 8

testas secularis Lunæ, quæ præest noti, quia omnia bona huius sæculi comparata ad bona supernaturalia gratiæ nox, & obscura umbra sunt, ad cuius propositum tradit Glossa ex Astrologis, quod manifestum est, quod magnitudo Solis continet magnitudinem Lunæ septies millies, & septingenties, & quadrageties, quater, & insuper eius medietatem, sic: ergo excedit potestas spiritualis Ecclesiæ potestatem temporalem Regum terræ, nisi velimus dicere, quod finiti ad infinitum nulla est proportio, infinite autem valoris, & estimationis sūt bona supernaturalia gratiæ, ad quam perducit spiritualis potestas, quia per gratiam fit homo Filius Dei Adoptivus, & hæres Regni cœlestis. Sæcularia vero sunt finita, & parvi momenti, unde dixit textus, quod potestas spiritualis antecellit temporalia quanto anima antecellit corpus, sed in hoc puncto vide omnino quæ supra diximus in primo tomo.

59 His itaque breviter præmissis, & suppositis traditis à præfatis duobus magistris circa impugnationem declarationis Ecclesiæ Gallicanæ falso asserentis non posse Summum Pontificem Reges ob eorum crimina, suis privare Regnis, & eorum subditos, & vassallos absolvere etiam non posse à iuramento fidelitatis, quod satis doctè ab ipsis probatum est, quorum doctrinæ firmiter assentio, eaque sic omitto, quia non est directe de intento nostri operis ideo calamum vero ad examinandum magis exalte, & curate nostram quæstionem num. 36. huius tituli propositam, sumpta occasione ex dictamine, & opinione prædicti Mag. Sequeyros contrarium sentientis, & multis probare conantis, cum quo secundum Catholicam Fidem asserimus Summum Pontificem Romanum habere in Ecclesia, & in toto orbe eminentem supremam potestatem in spiritualibus, ut ex multis sacris testimonijs, concilijs, & patribus diffinitum, & firmatum habemus, inter quorum auctoritates manifesta est decisio, aut diffinitio Sacri Concilij Florentini celebrati anno 1432. sub Eugenio Quarto, in quo inter alia fidei misteria actum fuit de primatu Papæ, de quo sic loquitur San-

cta Synodus, *Diffinimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in uniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorum esse Beati Petri, Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, & Doctorum existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, Regendi, & gubernandi uniuersalem Ecclesiam à Domino Nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.* Hæc Concilium contra hæreticos negantes Summo Romano Pontifici debitam obedientiam, sed quia Scopus huius disputationis non est circa prædictam Concilij huius diffinitionem, cum inter Catholicos firmiter tenetur Summum Pontificem esse totius Ecclesiæ caput, Patrem, & Pastorem, Doctorem, & iudicem, habereque supremam, & plenam potestatem in tota uniuersale Ecclesia, ut habetur non solum ex præallegata diffinitione, sed etiam ex alijs oraculis, & patrum auctoritatibus pro cuius defensione, & illustratione elegantem, & sane doctum simulque copiosum per viginti, & octo cerpita scriptum reliquit Caietanus de potestate, & auctoritate Papæ in Ecclesia maxime supra Concilium, ideo non est necessarium, nec opportunum sic magis immorari, quare frontem vertens ad prædictum magistrum, qui circa potestatem Papæ in ordine ad temporalem, & civile iurisdictionem dissentit veritati, & resolutioni, quæ dedimus in hoc tit. n. 36. citato, ideo, ut magis clarescat eandem hic excitamus quæstionem sub eisdem fere terminis, seu purâ differentibus ab ea quam sic iterum propono, & sit.

QVÆSTIO II.

Vtrum suprema potestas laica resideat etiam in Romano Pontifice?

70

PRO Resolutione huius, quæstiones recolenda est conclusio, quam in

hoc puncto statuimus supra, in qua diximus, quod omnes Principes terræ tenentur ex iure obedire Summo Pontifici, & suis diocesanis episcopis, qui possunt ipsæ compellere ad prædictam

Gloss. in c. solus & vers. inter Solem, & Lunam

Tex. solite citat.

Supra tit. de elect. nu. 247.

Caietan. ad finem 1. 2. D. Thom. de auctoritate Papæ.

Florentinum.

Supra n. 37.

obedientiam in quantum conducit ad finem spiritualem, quæ conclusio certa est, & ab omnibus Catholicis admittenda, sed quia limitata videtur, & restringi ad dictum finem, & nihil affirmat de obedientia Principum Pontificibus exhibenda in quantum respicit finem temporalem in quo consistit hæc nova difficultas, super qua præsentem movemus quæstionem, & in qua non omnes conveniunt doctores, & novissime prædictus Magister Sequeros asserens certum esse, quod Papa consecratur, ut sacerdos, & Diadematur, ut Rex, notitiamque dicit sue Regalis coronationis Regibus, & Magistratibus pronunciat, & cum osculo pedum à Principibus adoratur, quæ conclusio, seu propositio non modificata, & intellecta, ut infra pergitur explicare, falsa omnino est, ad cuius rationes, & fundamenta in quantum militant contra nostram ponendam conclusionem directe respondentem ad hanc quæstionem respondebimus infra suo ordine, conclusio igitur nostra habet sic.

81 Non residet in Romano Pontifice, nec in aliis ex vi Pontificatus, potestatem temporalem, seu laicam super Reges, & Principes terræ directe, nec in directe, sed sufficit spiritualis, & Ecclesiastica ad consequendum finem Petro, & eius successoribus iniunctum, & à Christo Domino commendatum, pascendi oves eius. Hæc conclusio, quoad eius omnes partes explicabitur, & probabitur, & in primis dicimus, ex vi Pontificatus: supponimus namque Summum Pontificem interris suis gaudere iurisdictione temporali, ad regendos, gubernandos, & puniendos suos subditos, sicut plures etiam episcopi in aliquibus partibus suarum diocesium, quod adeo certum, & manifestum est, quod non indigeat probatione, cæterum hæc iurdictio, & potestas non residet in prædictis ex vi Pontificatus, sed ex concessione facta de suis terris, civitatibus, & locis à dominis temporalibus, quales fuerunt Reges, & Imperatores, aut alij Principes, qui devotione, & pietate donarunt prædictas terras cum omnibus pertinentibus, simulque cum temporali iurisdictione, & vassallatu, qualiter, ipsi Imperatores, & Principes

habebant in suos vassallos, Ecclesiæ, & eius Sedi Apostolicæ, ex quo habent Romani Pontifices dominium, & potestatem derogandi eorum leges, & alias de novo condendi, immo, & imponendi, & exigendi tributa, ut docet Pater Franciscus Suarez, quæ quidem donationes diversis temporibus factæ fuerunt à prædictis Principibus temporalibus, sicut fecit Constantinus Magnus, & Carolus Magnus, unde certum est posse coexistere utraque simul potestatem in Summo Pontifice, alteram traditam nempe spiritualem ex Christo Domino, alteram nempe temporalem à dictis Principibus secularibus.

82 Secunda, & principalis pars conclusionis, quod non residet in Summo Pontifice potestas temporalis directe, dicimus in Summo Pontifice non residere aliqua suprema potestas secularis, ut tacite concedamus aliter se res habere respectu Christi Domini, etiam in quantum homo in quo non negamus permansisse omnem potestatem in Cælo, & in terra, iuxta illud Evangelij, *data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra*, fuisseque Monarcham totius mundi, & orbis tam in temporalibus, quam in spiritualibus, ac proinde potuit Dominus Noster Iesus Christus quatenus homo erat non solum docere, & gubernare omnia mundi Regna, sed etiam moderare, mutare, & possidentibus, tamquam propriis, & verus dominus adimire possidentibus ea, quamvis defacto hanc potentiam non ostendit, quia, ut canit Ecclesia, *non eripit mortalia, qui regna dat cælestia* de potestate autem omnia Regna mundi, & omnes humanas potestates subiectas habuit, quare hanc prædicans veritatem, Apost. ad Philippenses ait, *in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum*, unde etiam dictum est de Christo Domino, quod, *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen eius in gentibus, & in omni loco*, ut mireficè docet D. Thomas plura, & gloriosa luculenter in suo libro de regimine Principum, unde quid cedere possit in gloriam, & excellentiam,

Suarez
de legibus
lib. 5. cap.
14. n. 3.

Matthi
28.

Malach.
Prophet.

D. Thom.
lib. 3. c.
13.

tiam, & honorem Christi Iesu tota pia, & debita devotione amplector, & confiteor.

63 Quo igitur dato, & religiosa veneratione admissa, probatur prædicta principalis pars conclusionis, ex eo quod in tantum Christus Dominus potestatem Petro, & eius successoribus dedit in quantum erat necessarium ad consequendum finem Incarnationis, & adventus Christi in mundum; sed iste totalis, & adequatus finis tantum legitur, fuisse bonum spirituale, & salus animarum, non vero aliqua bona, seu Regna temporalia: ergo Summus Pontifex nullam habet supremam potestatem civilemque iurisdictionem supra Reges terræ saltem directe maior huius discursus est manifesta: minor vero probatur ex pluribus Scripturæ, & patrū testimonijs: dicit enim Evāgelium de ipso Christo Domino. *Veni querere & saluum facere, quod perierat, item non veni vocare iustos, sed peccatores, item, descendit de Cælis propter nostram salutem.* Et pro Sanctis Patribus sufficiat præclarum testimonium D. Thom. ubi proximè dicentes sic: *In quo satis apparet quod dominium Christi ordinatus ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, pro cuius clara confirmatione vide D. Thom. & eius commentarium nostri Salcedo.*

Quare Angelus ad Pastores ait: *anuncio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis Salvator Mundi, & D. Ioann. ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi: ergo finis, & intentio, quam habuit Christus Dominus in tradendo Petro potestatem, non fuit supra Regna temporalia, aut Regum dominia, & leges, sed ad regendum gregem Christi, & dare ei spiritualem pastum in ordine ad consequendum vitam æternam, & Regnum Cœleste, ut non obscure docuit Sancta Synodus Tridentina, immo ipsam Regnum, quod Christus in Cruce obtinuit in redemptione generis humani intelligitur fecisse non aliud quam cœleste, vnde canit Ecclesia: *regnavit à Ligno Deus: ergo potestas Petro, & eius successoribus tradita non fuit quippe temporalis**

vlla ratione, aut terrena, sed spiritualis, & cœlestis, quapropter præcepit eidem curam animarum, in illis verbis: *Pasce agnos meos, pasce oves meas.*

64 Probatur secundo eadem pars conclusionis alia etiam efficaci ratione, ex nostro Canonico Iure, in cap. duo sunt, in quo Gelasius Papa loquens cum Imperatore sic docet: *Duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas, quæ verba satis explicuimus, & alia plura similia adduximus in primo tomo q. 3. præmiali.* Hoc etiam probatur alia non minus irrefragabili auctoritate Nicolai Papæ eadem dist. dicentis sic: *Cum ad Verum ventum est, Ultra sibi, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpavit, quia idem mediator Dei, & hominum Homo Christus Iesus, sic actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis viriisque discrevit, ut & Christiani Imperatores pro æterna Vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur.* Hæc Nicolaus, vnde infertur, ut ibi, ait Glossa, quod istæ potestates sint divisæ, quod & probat alijs etiam manifestis textibus, & maximè ex cap. quoniam, vnde nostra conclusio proponitur, & defenditur à Ludovico de Miranda, dicitque esse certam, & manifestam, & quod defenditur vnanimè ab omnibus, & potest videri Suarez idem affirmans, ubi proximè, vnde hæc Sequeyros opinio refutanda videtur: nec eius auctor aliquem auctorem, aut firmum fundamentum videtur pro ea adducere, ut in solutione argumentorum eius apparebit.

65 Denique ipsamet ratione hoc ipsum confirmat, & persuadet, eo quod si Summus Pōtēfex haberet potestatem temporalem, & civilem iurisdictionem circa gubernationem rerum temporalium supremam sicut habent Reges in terris eorum, cum hæc potestas, seu iurdictio suprema, quam tribuere in temporalibus vult contraria opinio, tribuere non posset esse

Ioan. c. 21

C. 10. dist. 96.

C. 3. præmial. a. n.

34. Cum ad verum 6.

C. quoniam 8. dist. 10

Suarez de leg. lib. 5. c. 14. n. 3.

Matth. c. 18.

Marc. c. 2

D. Thom. lib. 3. de regimine Principū c. 15.

ibi noster Salcedo.

Luc. c. 1.

Seff. 2. 3. c. 1. de re. for.

esse delegatā; quia ut affirmat, & adstruit Nicolaus citatus Summus Pontifex non habet illam solum indigeat pro cursu rerum temporalium imperialibus legibus, non dependet ab eis in sua potestate, sicut nec Imperator indiget Pōtificis, nisi pro eterna vita, sequitur manifestē, quod uterque in suo statu, & ordine gaudet potestate, & iurisdictione ordinaria altera ab altera per se minime dependente ad gubernandos, & regendos suos subditos, unusquisque in suo ordine, nam aliās confunderetur ordo iurisdictionum inter Regem, & Papam, & populus gubernaretur, aut gubernari posset duabus supremis iurisdictionibus ordinarijs, quod quam absurdum esse quis non videt? Possentque per inde contrariā in republica stabili leges temporales, & civiles dimanātes à distinctis, & supremis potestatibus, est nāque potestas Regis in temporalibus suprema, quam (ut ait Nicolaus Pontifex) non usurpavit Imperator Imperiū namque, ut ait Gloss. in dicto cap. *cum ad verum* à solo Deo est, & ut etiam ait Imperator non habet gladium à Papa: irrationabile est igitur has duas potestates, seu auctoritates confundere.

66 Tertia denique pars conclusionis dicit quod potestas hæc laica non existit in Papa, nec indirecte, & ratio est, quia ad consequendum finem per potestatem traditam à Christo Domino Petro, & eius successoribus sufficit, perfectissima sufficientia, potestas spiritualis secundum quam omnes Christiani, & Imperatores, & regentes extant subditi Summi Pontificis, omnesque eorum leges Papæ, & Ecclesiæ subordinatæ ad consequendum prædictum finem vitæ æternæ, eo quod potest Papa, & Ecclesia solum per potestatem spirituales reformare, corrigere, & emendare quæcumque impedimenta excessus, leges, & consuetudines pravæ, in serpentes ex pravis moribus, & iniustis contra Ecclesiam legibus obistentes ad consequendam vitam æternam, ut manifestē constat ex cap. citato de iudicijs, & ex alijs, iam citatis, quorum fundamentum est, quia ad consequendum hunc fœ-

licem finem, & beatitudinem, ad quam Christus Dominus meruit per Passionem, & Crucem suam elevare Regnum suum ad portas, & gloriam Cœli, quia ut diximus ex Ecclesiæ eloquio, *regnabit à Ligno Deus*, & ad cuius ingressum sunt Petro traditæ Claves Regni Cœlorum, dedit ipse Dominus Pontificibus sufficientissimam potestatem per se, & directē ordinatam ad hunc finem, & ad faciendā omnia ea, sine quibus talis finis non posset obtineri, vnde consequenter per se, & directē potest remove omnia impedimenta sibi subordinando, & regendo humanas omnes potestates Regum, & Principum omnium nolentium obedire Papæ, & nolentium tollere prædicta impedimenta, quæ quidem potestas, nec directē, nec indirecte est potestas laica, sed spiritualis à Christo Iesu habita, & in Ecclesia supra omnes temporales potestates superiorissima, & eminentissima, qua Ecclesia contra eos uti potest, & debet quando, & quomodo oportuerit, quam doctrinam traditam etiam habemus à Sacro Tridentino Concilio dicente sic: *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ discipline, & ad continendos in officio populos valde salutaris, &c.* ergo hæc potestas directē est Petro tradita, & eius successoribus, ut quando opus fuerit obijces oppositores ad consequendum hunc finem, de recta potestate spirituali sunt arguendi, & increpandi, & extra Ecclesiam ponendi, tanquam ethnici, & publicani per hunc Ecclesiæ gladium.

67 Quæ omnia facile confirmantur, nam præter testimonium Concilij Florentini citati supra, & ex alijs ad hanc considerationem directē pertinentibus, dicitur enim in cap. *quis dubitet* sic: *quis dubitet sacerdotes Christi Regum, & Principum omnium fidelium patres conseri*, intellige patres ad finem spirituales.

Idem, Bern. in libro secundo de consideratione ad Eugenium Papam concludit epistolam in lib. 4. nominat Summum Pontificem: *Christianorum ducem, pastorem plebium, vltorem scelerum, malorum merum, malleum tyrannorum, Regum patrem, legum moderatorem,*

sess. 25. c. 3. de reformatione.

Supra n. 63.

C. quis dubitet n. 96.

Bern. lib. 2. c. 8. lib. 4.

C. novis illis 3. de iud.

rem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem Altissimi, Vicarium Christi, Christum Domini, Deum Pharaonis. His sane, & alijs similibus prærogativis S. P. R. Crebro in suis scriptis evehunt, & encomiant Sanctissimum Romanum Pontificem, & ne detur nomen vacuum, & inane tãto Christi Vicario fatendum Catholicè, & prædicandum est, posse exercere actus omnium officiorum, & munerum, quibus supra omnes eminent potestates huius Mundi in terris Christianorum ad suos exercendos actus, & officia in ordine ad finem spirituales contra omnes Reges, & Imperatores, & eorum leges, si eiusdem ecclesiasticæ disciplinæ obistere vellent, non dissimiliter ac iudices delegati à superiori ad aliquod negotium (excellentiore tamen vi, & potestate) possunt procedere contra iudices locorum ordinarios, si actus, & processus delegati vellent quoquo modo impedire, ut diximus in titulo de officio, & potestate iudis delegati, & docent Doctores ex iure, & ex legibus Regni, inter quos Greg. Lopez, & Curia Philippica r. p. iurisdictioni civilis, quia eo ipso, quod iudici delegato tradatur potestas ad aliquod perficiendum negotium, consequenter intelligitur tradi ad omnia ea, quæ ad eius expeditionem requiruntur, quæ dicimus in Summo Pontifice esse directam, quamvis Suarez, & Miranda eam indirectam esse dicant, cæterum non tamen civilem, & temporalem, sed spirituales, & supernaturales, quia ordinatur ad finem supernaturalem.

68 Ex his accedendo ad fundamenta, quibus Mag. Fr. Franciscus de Sequeyros nittitur ad persuadendam suam opinionem, ut ea diluamus, & constet non probare proponuntur, quorum primum desumit ex varijs testimonijs Conciliorum, & patrum extollentium, & tradentium Summi Pontificis potestatem, & prærogativam super omnes Principes, & Reges Christianos, qui tamen si attentè legantur nullatenus tribuunt Summo Pontifici aliquam iurisdictionem laicam, & temporalem, sed ecclesiasticam, & spirituales, & à Deo, non ab homine dimanantem omnino com-

petere, nam in primis testimonium, quod allegat pro sua opinione desumptum ex Concilio Florentino, quod retulimus supra n. 63. tantum diffinit Papam esse Christi Vicarium totius Ecclesiæ caput, Christianorum Patrem, & Doctorem cum plena potestate à Christo tradita pascendi, regendi, gubernandique universaliter omnem Ecclesiam, quod profecto à nemine Catholicorum negatur, quod proculdubio facere potest Papa potestate spirituali, tanto nobilior laica, quãto anima est corpori dignior, ut ex cap. citato solita habetur, quare ad hæc omnia non indiget alia potestate, aut iurisdictione. Afferit 2. aliud testimonium ex 1. Petri 2. dicitur regale sacerdotium, eo quod Christus simul sit Sacerdos, & Rex, quod quidem verissimum, & quod regnavit à Ligno Deus, sed inde non sequitur dedisse Petro laicam aliquam regalem iurisdictionem. Nec ex eo quod Sacerdotes Christi, ut 3. allegat, ceteri Regum, & Principum omniumque Fidelium patres, nam facile responderetur bene salvari textus in cap. quis dubitet 96. intellectus, ut debet, de paternitate spirituali. 4. adducit testimonium extravag. vni, Ioan. XXII. ex quo hæc ponit Sequeyros verba: Cum ad secularem iudicem nequeat habere recursus, ad Summum Pontificem, cui in persona Beati Petri terreni simul, & cælestis Imperij iura Deus ipse commissit Imperij prædicti iurisdictioni regimur, & dispositio devoluntur, quæ verba, præterquam quod in citata extravag. non reperies, ubicumque scripta sint non probant contra nostram conclusionem, siquidem illa iurisdictioni Imperij, regimen, & dispositio optimi intelliguntur de iurisdictione spirituali, quam Papa habet à Deo supra Reges terræ in ordine ad supernaturalem vitam, tam ipsorum Regum, quam subditorum cælesti regimine, & dispositione consequendæ. Et eodem modo explicantur cæteræ auctoritates, quas Sequeyros à n. 18. vsque 22. adducit, in quarum nulla attribuitur Pontifici Romano potestas laica, & temporalis supra Reges terræ, sed spiritualis, & ecclesiastica in ordine superiori, ut dictum est.

Pro

L. 4. tit.
18. p. 3.

Greg. Glos
6. l. 2. in
fin. tit. 1.
lib. 8. re-
cop.
Cur. 1. p.
§. 4. n. 15

69 Prosequitur Magister Sequeyros volens suam opinionem fundare etiam auctoritate D. Thomæ in lib. 3. de regimine Principum cap. 10. 15. & 19. ceterum D. Thom. in nullo illorum locorum favet prædictæ opinioni, sed potius nostræ, seu potius Ecclesiæ doctrinæ in sensu hucusque explicato, in cap. enim 10. dicit Sanctus Doctor n. 4. quod tota pastoralis cura tradita Petro in illis verbis; *Pasce oves meas*, sit profectus gregis, videlicet, & utilitate gregis, & quod Dominus quadam importuna interrogatione, ter quærens à Petro, ut si ipsum diligit, gregem pascat, quare ex hoc quod habeat charitatem, pascat gregem Dei, seu Ecclesiam Dei regat, in quo regimine, & pastu omne Petrus supergreditur dominium, unde dignitas, & superioritas Petri supra omne dominium consistat in potestate spirituali pascendi gregem per doctrinæ pastum, quæ ducit Fideles ad vitam æternam, & hæc docet D. Thomas reperiri in Petro, & eius successoribus, non vero aliquam laicam civilem, seu temporalem iurisdictionem, quia hæc minor est, superiori potestati deservit, quando opus est, unde concludit in fine capitis dicens: *In hoc sistat conclusio præsentis capituli, Vicarios Christi Pastores Ecclesiæ cunctis debere præferri, ex iam dictis causis*, quia ut ibi exponit noster Doctissimus Pater Hieronymus Salgedo. *Quod sicut corpus regitur ab anima, ita dominium temporale regitur, ac dirigitur à domino Papæ spirituali, & ex 2.2. D. Thom. dicentis: Potestas temporalis subditur spirituali, sicut corpus animæ: procedebat enim sic argumentum: potestas spiritualis distinguitur à temporali, sed quandoque prælati habentes spiritua-lem potestatem intromittunt se, de his, quæ pertinent ad sæcularem potestatem, & respondet citatis verbis, scilicet, quod potestas temporalis subditur spirituali, & ideo non est usurparum iudicium, si spiritualis prælatus se intromittat de temporalibus, quantum ad ea, in quibus subditur ei sæcularis potestas. Hæc D. Thom. quibus manifestè docet prælati habentes spiritua-lem potestatem non operantur etiam in gubernatione eorum,*

D. Thom. 2.2. q. 60 ar. 6. ad 3

quæ sunt temporalia, aliqua potestatem, seu iurisdictione temporali, seu laica, sed cum sua propria spirituali, & ecclesiastica à Deo habita.

70 Præterea quia D. Thom. in citato cap. 15. ubi pro se eum affert Sequeyros, ut ibi explicat noster Hieronymus Salgedo tantum docet, quod licet Christus legitimus Dominus, Rex, & Monarcha temporalis totius orbis, quia tamen hanc potestatem temporalem ordinavit ad finem spiritua-lem, & supernaturalem æternæ hominum salutis, ideo potestatem, & dominium temporale occultum habuit, quia solum venerat ad salvandas animas Salvator Mundi, & ad tollenda peccata, qui tollit peccata Mundi, & ut dicit per Ioannem. *Eueni, ut vici- tam habeant, & abundantius habeant,* Ioan. 6. 10. quam ob causam quamvis verissimū sit quod Christus Iesus obtinuerat utramque potestatem, ne dum spiritua-lem, sed etiam regiam, & temporalem, fuit super omnes Reges, & Principes terræ, fuit enim Rex Regum, & Dominus dominantium, quia ut dicit D. Thom. in dict. cap. 15. *Recepit enim influentiam Christi Principatus ex divina virtute, quæ in ipso personaliter erat, quæ quidem fines sui successoris excedit, quia constat, quod Vicarius Christi non est Deus, & in hoc transcendit sua potestate potentiam sui successoris: ex quo Christus multa potuit circa ordinationem suorum fidelium, & regimen, quæ Beatus Petrus non potuit, nec successores, hæc D. Thom. unde sicut hanc potestatem Christus Iesus in hom. Mundo occultam habuit, quia eius manifestatio non conducebat ad finem salvationis, quamvis aliquando eam ostendit in multis miraculis, quare in ordinaria potestate, quam dedit Petro, & successoribus prædictam influentiam, non dedit, sed eam auctoritatē, quæ erit sufficiens, & necessaria ad consecutionem illius supernaturalis finem.*

71 Non minus denique discedit Pater Magister Sequeyros à doctrina D. Thomæ pro se citati in cap. 19. prædicti lib. 3. ibi namque Doctor Angelicus, postquam agit de Imperio temporali, & de eius Imperatoribus, supra quos quatenus expedit Eccle-

Ecclesiæ Vniuersali Christi Vicarius habet plenitudinem potestatis, nam sicut Imperium, aut Principatus secularis eligitur, aut constituitur supra subditos, & eorum gubernationem ex triplici, capite 1. ex iure Divino 2. ex iure naturali, quia supposito quod Imperator, seu Rex primum locum teneat in Principatu oportet eum dici caput, à quo est omnis motus in corpore mystico, per quod habemus, quod omnis influentia regiminis ab ipso dependet, quia natura humana hæc requirit, quæ sine societate, & gubernatione ab aliquo dirigente, & primo vivere non potest, & tertio, quia Princeps in suo Regno illud gubernat, & ampliat imponendo talias, seu arbores, & destruendo civitates, & castra pro conservatione totius Regni, multo igitur magis, ait D. Thom. hoc convenit summo, & supremo Principi, idest, Papæ ad bonum totius Christianitatis, ut ibi probat ex Nicæna Synodo præsentem Imperatorem Constantino, & ut refert noster Salcedo ibi n. 172. hanc supremam potestatem in bonum, scilicet, Christianismi, palam professus est Catholicissimus noster Imperator Carolus V. in edicto Vorniacensi his verbis: *Ad honorem Dei Omnipotentis, Romanique Pontificis, & Sanctæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiam, pro imperialis dignitatis officio debito, necnon zelo, & studio, quo nostrorum maiorum more, & ingenita etiam nobis ad defensionem Catholicæ Fidei, Sanctæque Romanæ, & Vniuersalis Ecclesiæ, honorem, tutelam, & defensionem omnes nostras vires, & facultates, Imperium, Regna, dominium, vitam denique, & animam ipsam exponere sumus parati.* Ex quibus iam toto animo convenimus cum contraria opinione, quam impugnamus in eo quod sit in Ecclesia, Summoque Pontifice duplex gladius, aut potestas spiritualis, & temporalis, at isti duo gladij non simul uterque ab Ecclesia vi brandi sunt, sed ab Ecclesia spiritualis, à Rege vero temporalis, cum hac tamè differetia, quod gladius Ecclesiæ non subdatur temporali; bene tamen subditur gladius temporalis spirituali; quod optimè explicat Bonifacius Papa ex mente D. Bernardi in extravag.

Bonif. de
maior. &
obediencia.

Unam sanctam: dicens sic: In Sede Petri non solum esse gladium spiritualem, sed etiam temporalem, hic pro Ecclesia, ille vero ab Ecclesia exercendus, iste sacerdotis, ille manu Regum, sed ad nutum sacerdotis, quia oportet gladium esse sub gladio; vnde perpetuo in quolibet testimonio, & Ecclesiæ decreto potestas, & iurisdictio tota reducitur, & sistit in vi Ecclesiæ non temporali, sed spirituali.

72 Ex quibus etiam respondetur ad auctoritatem, quam Mag. Sequeros adducit n. 16. ex Petro Greg. qui nostram, & ferè omnium tenet sententiam, scilicet, quod Papa consecratur ut sacerdos, & diadematur, ut Rex, notitiamque dicit suæ regalis coronationis Regibus, & magnatibus prænunciat, & cum osculo, pedum à Principibus adoratur, sed ex hoc testimonio nihil infertur ad constituendam in Papa iurisditionem laicam, aut temporalem potestatem superiorem eam, quam habent Imperatores, & Reges, aut alij Principes, qui nullam recognoscunt in terris superiorem temporalem; vnde prædicta coronatio Papæ non est temporalis, sed spiritualis respectu omnium Mundi Christianorum & simulque temporalis respectu terræ Ecclesiæ, & suorum subditorum, quapropter tenendum est Papam constitui Regem in sua exaltatione habentem dominium super gentes, & Regna, nam qui iure evellit, destruit, ac disperdit dominus rei est, iuxta allegatam auctoritatem Hieremiæ, ecce constitui te super gentes, & Regna, ut evellas, &c. in quibus verbis significatur potestas ad instituendum novum Regnum, seu Imperium, quæ potestas data fuit Petro, & successoribus, ait D. Thom. quos caput visibile suæ Ecclesiæ vocat, ut scilicet, quando opus fuerit ad conservationem Ecclesiæ Christi destruant, & disperdant Reges Fidei Christianæ repugnantes, in quo sensu, & in ordine ad hunc finem potest Summus Pontifex etiam vi coactiva uti adversus Reges Imperatoresque Christianos, ut dictum est, usque ad eorum depositionem, & in alios eorum dignitatem transferendo, sed absit dicere facere hoc aliqua laica, aut temporali iurisditione, aut potestate.

Petr. lib.
6. syntag-
mar. p. 10
c. 7. n. 6.

Salcedo
dist. c. 19
dist. 41
n. 170. c.
174.

Pro.

73 Prosequitur Sequeyros pro sua opinione sermonē faciens, versans quædam verba prædictæ extravagan-
tis *Vnam sanctam* hoc tit. & dicit n. 59. esse hæreticos absolutè negantes in supremo Ecclesiæ capite gladij tē-
poralis potestatem vtriusque clavis exercitium, & quod Imperia, & Reg-
na ab Ecclesia dependent, pro qua dic-
ta censura hæreticos fundanda addu-
cit duo ex dicta extravagante testi-
monia, quorum primum sic habet:
*Quicumque igitur huic potestati à Deo sic ordinata resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manicheus) fingat esse principia, quod falsum, & hæreticum iudicamus, quamobrem, inquit, & infert P. Sequeyros, iudicantes temporalem potestatem aliqualem à supremo antistite non dimanare in Manicheis-
mum visibile incidit, sicut enim Ma-
nichei duos somniabant Deos, alium boni, alium mali causam, vnumque ab alio independentem, ita chimeri-
zantes duas supremas potestates, aliā spirituales, aliā temporalem, vnam-
que ab alia non dimanantem duo visi-
bilia prima principia constituunt, quod falsum, & hæreticum Pontifex declarat, hucusque sic ratiocinatur noster Complutensis Doctor.*

74 Sed quis nō videat hoc ratioci-
nium longè aberrare à nostra vera, &
catholica sententia ferè omnium Do-
ctorum? Nam in primis Manichei cæ-
ca ignorantia dabant duos Deos, &
duas primas causas inter se indepen-
dentes, sed vtraque absoluta, & ab alia
non dimanans, at Auctores Catho-
licissimi nostræ sententiæ non sic, sed
vnam absolutam potestatem consiten-
tur à qua omnis alia potestas in Cœ-
lo, & interra dimanat, & procedit,
iuxta illud Pauli. *Vade te ne quis vos de-
cipiat per Philosophiam, & inmanem fa-
laciā, secundum traditionem hominum,
& non secundum Christum, quia in ipso
inhabitat omnis plenitudo Divinitatis
corporaliter, qui est caput omnis princi-
patūs, & potestatis: à qua quidem vni-
ca, & Divina potestate dimanat om-
nis potestas, tam temporalis, iuxta il-
lud per me Reges regnant, & iusta
conditores legum decernunt, quam
spiritualis, & Pontificia, & ideo hæc
sententia supposita vna in Do potesta-*

te in hominibus divisam agnoscit, &
distinctam docet Ecclesia, dicitur
enim sic in Iure: *Duo sunt quippe (ait
Geladius Papa) Imperator Augustus, qui-
bus principaliter hic mundus regitur, au-
ctoritas sacra Pontificum, & regalis po-
testas.* De quibus latè egimus supra.
Rursus dicimus has duas potestates nō
se impedire in suis operationibus dū-
modò contineantur intra limites, &
terminos sibi debitos iuxta proprium
vtriusque obiectum, respectu cui-
us, si illud non excedant sunt po-
testates supremæ, nam regalis gu-
bernat in temporalibus Regnum suū,
in quo independentes leges condit,
& eas servare cogit suos subditos, sicut
spiritualis gubernat Christianos in
spiritualibus. At vltius affirmamus
quod potestas Regia nihil potest sta-
tuere in præiudicium potestatis spiri-
tualis, quia in quantum spiritualis est
valde sublimior est potestate Regia,
quæ si opponatur spirituali, aut quo-
quo modoeius finis supernaturalis im-
pedit omnino ab ipsa corrigitur, &
emendatur plena auctoritate, ut sæpè
diximus, vnde ineptè traditur citatus
textus dictæ extravag.

75 Secundo, probat suum as-
sumptum, ex eadem extravag. *Vnam
sanctam*, in qua hæc habentur verba:
*Porro subesse Romano Pontifici omni hu-
manæ creature declaramus, diffinimus, &
pronunciamus omnino esse de necessitate
salutis, vnde concludit non esse negā-
dam temporalem potestatem in Ec-
clesia ad privandos Reges resistenti-
bus Divinæ ordinationi, & non subdi
debere omnem humanam creaturam
Romano Pontifici dicit iterum hære-
ticum esse.*

76 Sed ad hoc respondemus,
quod prædictus auctor loco citato
duas iungit, seu involvit propositiones
valde diversas, prima est quod sunt
hæretici negantes esse in supremo
Ecclesiæ capite spirituales potesta-
tem, cui obedire esse necessarium ne-
cessitate salutis, per quam potest de-
ponere Reges depositione dignos,
suisque Regnis privare, quod certè ve-
rissimum est, & nemo Catholicorum
negare debet, quam potestatem sæpè
sapius Pontifices Romani exercue-
runt, ut latè probat. Alia propositio
est

*Apost. ad
Colos. c.
2. n. 10.*

*Proverb.
c. 8.*

*C. duo 10
dist. 96.*

*Sup. tomo
1. q. 3.
premissi
a n. 31.*

est in qua dicit quod negare temporalem potestatem in Ecclesia, idest, illam quam Papa habet in potestates temporales, nempe Reges, & Principes omnes Christianos pro necessitate salutis eorum optimè dici Mag. Sequeros, & sic concedimus negare temporalem potestatem, idest, laicam iurisdictionem, sicut habent ipsi Reges, non est hæresis, sed firma, & vera doctrina, quia potestas Papæ est longe nobilior, & præstantior potestate temporali, eo quod est spiritualis comprehendens, aut continens eminenter omnem potestatem temporalem, tam Imperatoriam, quam Regiam, quam Christus contempsit quando fugit in montem, cum volebant eum facere Regem, quia non erat Regnum eius de hoc Mundo, benè tamen obtinuit, & amplexus est potestatem Regni spiritualis suæ Ecclesiæ pro qua mortuus est in Cruce, ubi regnavit in nobis, ut canit Ecclesia: *Regnavit à Ligno Deus*: cætera facillè etiam diluantur.

QVÆSTIO III.

Vtrum ad vitandum aliquod incommodum temporale excusetur subditus ab obedientia superioris?

77 **H**ÆC Quæstio excitatur propter illa nostri textus, *illud dominus*, verba, per quæ Episcopus Hildesemensis respondit se redarguenti Pontifici sine licentia Papæ ad aliam transisse Ecclesiam pro temporali commodo, hæc quæstio procedit in casu, quo lex superioris, & eius præceptum obliget in conscientia, quia iuste præcipit suis subditis, & pro parte negativa fit primum argumentum desumptum ex hoc ipso textu diffiniendo, quod non obediens canonicis institutis incurrit notam inobedientiæ, cuius rationem reddit Innocent. III. quia, scilicet, spiritualia sunt temporalibus digniora, & obedientia melior quam victima: ergo pro temporalibus non possunt præcepta superiorum, etiam humani superioris transgredi.

Secundum argumentum sumitur

ex eo quod obedire superioribus est Divinum præceptum, ut constat ex auctoritate Apostolica habente sic: *Obedite præpositis vestris, & subiaccere illis*, sed Præcepta Divina ob nullum commodum temporale transgredi possunt: ergo superioribus iuste præcipientibus postposito omni periculo, & commodo obediendum est, maior constat ex citata auctoritate, & minor probatur; quia inter bona temporalia præcipuum est vita; sed hæc postponitur instante præcepto, tam humano, quam Divino, quia quando instat præceptum superioris, sive sit affirmativum, sive negativum, stat obligatio sub pœna peccati, & in re gravi, peccati mortalis, peccatum autem mortale, immo neque veniale, ob nullam causam commodum, aut incommodum potest committi, quia repugnat dari casum, in quo aliquis possit licitè peccare; quia si posset licite, nullum iam esset peccatum.

Tertiū desumitur ex doctrina Caietani asseverantis, quod omnis lex humana, quæ obligat ad mortale obligat subinde pro sui observatione mortē perpeti, & ratio est, quia mors animæ fugiēda est prorsus multo magis quam mors corporis: ergo nullo in casu licet transgredi præceptū superioris. Et confirmatur nam obedientia est virtus moralis, & specialis, ut docet D. Thomas; & in obedientia, quæ obedientiæ contrariatur, est peccatum mortale, & contra Deum nobis præcipientem, ut obediamus superioribus, sic dicit D. Thom.

Quinto probatur exemplis, quæ adducit Caietanus, ut miles, cui præcipitur locum servare potius mori debet, quam illum deferere, & homo, cui humano etiam præcepto imponitur lex ne contrahat cum consanguinea peccabit mortaliter, etiam si metu mortis contrahat, & quod magis urget est decisio cuiusdam textus in quo Innocentius Tertius declarat excommunicatione inquinari eum, qui per metum adstrictus communicat excommunicatis, & dat rationem, scilicet, quod per nullum metum debeat quis peccatum mortale incurrere, sed hæc prohibitio communicandi excommunicatis, est de Lege Canonica:

*Ad Hæc
breos c.
vii.*

*D. Thom.
2. 2. q.
100. a. 2.*

*D. Thom.
ibidem q.
105. a. 1.*

*Ex ci. sa-
crist. de
his, q. a.
vi. metu,
vide cau-
se sunt.*

ea: ergò obligat, nullo metu, etiam mortis excusante: ergò multo minus pro quocumque alio commodo temporali.

78 Sed his non obstantibus ad quaestionem triplici conclusione respondeo penes triplex genus præceptorum, scilicet, naturalium moralium, seu Divinorum naturalium, & Divinorum supernaturalium, & denique humanorum, tam civilium, quam ecclesiasticorum, respectu cuiuslibet generis triplex statuitur conclusio. Prima: præcepta Divina naturalia, & moralia taliter obligant, ut per se, & directè contra ea in nullo casu possit quis licite operari, etiam metu mortis, hæc conclusio probatur primo auctoritate Innoc. III. citati expressè asseverantis, quod pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, sed transgredi aliquod præceptum Divinum naturale, cuius modi sunt Præcepta Decalogi, & alia, quæ ex ipsis inferuntur in re gravi est peccatum mortale: ergò non potest quis in ullo casu eis non obedire, aut ea transgredi, minor huius discursus probatur, quia illud est peccatum mortale, quod privat, aut impedit peccatorem ingredi in Regnum Cælorum, sicut econtra, observatio Præceptorum infert consequentiam Gloriæ, iuxta illud Evangelij; *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*, quod autem sit peccatum mortale transgressio præceptorum naturalium, & ideo excludantur peccatores à Regno, probatur auctoritate Apostoli docentis: *Quod neque fornicari, neque adulteri, neque fures, neque avari, neque rapaces, &c. Regnum Dei possidebunt, sed omnia hæc, & alia, quæ supponit Apostolus sunt contra præcepta naturalia Divina, & ideo absolute excludunt peccatores ea committentes à Regno.*

79 Probatur secundo conclusio ex doctrina D. Thomæ constituentis hanc differentiam inter præcepta Dei, quæ sunt iuris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis, & statuta Ecclesiæ, quæ non per se sunt de necessitate salutis, sed solum ex institutione Ecclesiæ, & ideo possunt esse aliqua impedimenta, propter quæ aliqui ad ea observanda, (ut

ad ieiunium, v. g. non teneantur), ex cuius doctrina sic argumentor, ad observantiam præceptorum Ecclesiæ, quia non sunt de necessitate salutis aliqui propter aliqua impedimenta non tenentur, ut docet D. Thom. ergò ad observantiam præceptorum iuris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis omnes, non obstantibus impedimentis tenentur ad consequendam salutem. Deinde idem probatur ex alia ipsius Sancti Doctoris doctrina dicentis, quod actus peccatorum sunt secundum se mala, & nullo modo bene fieri possunt, neque aliquo tempore, aut loco, quia secundum se sunt coniuncti malo fini: ergò idem etiam de affirmativis, pro illo tempore, quo eorum observantia indispensabiliter instat, ut quando instat obligatio reddendi Deo honorem per fidei confessionem, & ratio est, quia ut docet etiam D. Thom. in præceptis affirmativis virtute includuntur præcepta negativa, unde ex eo quod datur præceptum affirmativum aliquius actus, v. g. honorandi Deum, vel parentes datur etiam ibi aliud præceptum negativum, de non faciendo contrarium quando instat præceptum dandi honorem, quia quamvis non obligent semper, & pro semper, sicut negativa, obligant tamen semper, hoc est, taliter, quod in nullo tempore licet facere contra ea, quæ omnia docet D. Thom. locis citatis, quare sicut nunquam licet iurare falsum, aut fornicari, quia sunt actus intrinsece mali, qui ut docet ipse non possunt propterea honestari aliqua circumstantia, sic similiter contravenire præceptis affirmativis legis naturalis in quocumque casu est intrinsece malum, & nulla potest circumstantia honestari, quapropter quia confiteri Fidei Catholicæ est præceptum pertinet ad primum Decalogi, nemo potest negare ore fidem, eam retinendo in corde, immo neque tacere si potest publice interrogetur, ut diffinit Innocent. XI. inter condemnatas propositiones anno 1679. quæ habetur num. 18. ergò tam de præceptis affirmativis, quam de negativis vera est nostra conclusio, quando utraque sunt de necessitate salutis, qualia

Ex dist.
c. sacris

Apost. 1.
ad Corin.
thios c. 6.

D. Thom.
2. 2. q.
147. ad 4.
ad 1.

Ipse 2. 2.
q. 33. a. 2.

Eadem 2.
2. q. 44.
a. 3. ad 3.

lia sunt præcepta legis Divinæ naturalis.

80 Diximus in conclusione per se, & directè, quia per accidens, & indirectè, potest quis facere licitè contra prædicta præcepta absque mortali, immo & veniali in aliquo casu, non solum in illis tribus, quos notavit Navarrus, scilicet, quando quis operatur sine plena deliberatione. Secundo, quando excusatur mortale, ob materiæ parvitatem, ut contingit in exiguo furto. Tertio, quando ex defectu iudicij sufficientis, ut contingit in semidormientibus, qui patiuntur pollutionem, v.g. aut aliquid simile, præter has causas, quæ excusant à mortali, ex alia etiam potest provenire esse licitum operari, præter intentionem tamen, & per accidens contra aliquod præceptum Decalogi, quando scilicet, est medium per se necessarium ad tuendam ea, quæ propria sunt, unde licitum est occidere aggradientem occidere me, aut mea rapere bona, si alio modo me defendere non possum, & similiter accipere necessarium etiam alienum in extrema necessitate ad tuendam propriam vitam, quia tunc instat aliud fortius præceptum naturalis defensionis, quam quis facit, iniuriam repellendo moderamine inculpatæ tutelæ potest non peccare, neque venialiter, & ratio est, quia ut notant Theologi, inter quos Sa, duobus præceptis concurrentibus maius obligat, & maius est præceptum conservandi propriam vitam, quam alienam, aut alterius bona, dixitque propterea D. Thom. loco citato præceptorum legis naturalis observantia esse necessaria secundum se ad salutem. Dixi licitum est aliquando facere contra aliquod præceptus huiusmodi, quando per se est medium necessarium ad tuendam propriam vitam, aut bona; secus autem quando non est per se, & directè tale medium, quare adorare falsos Deos, committere fornicationem, occidere innocentem nunquam licet, neque à culpa mortali excusari potest, ob quamcumque causam, etiam si mille mortes quis esset passurus, quia hæc facere non sunt per se media necessaria ad tuendam propriam vitam; sed hoc provenit ex malitia talem metum

& cominationem mortis incutientis, & sic non est medium per se, sed per accidens proveniens ex causa extrinseca, & mori tenemur potius quam talia facere, præter quam quod præceptum de reddendo Deo debitum honorem, quando instat obligatio, est maius quàm præceptum conservandi propriam vitam.

81 Secunda conclusio, præcepta Divina supernaturalia non obligant tanto rigore ac naturalia, & possunt miti in aliquo casu. Hæc conclusio probatur primo ex quodam textu, in quo Pontifex concessit cuidam episcopo licentiam recedendi à suo episcopatu ob periculum mortis, non obstante, quod residentia sit in episcopis de iure Divino supernaturali, ut tratavimus, & ut ferè certum supra probavimus, ergo cum tanto detrimento non obligant præcepta positiva Divina, unde in regulis Missalis Romani de defectibus contingentibus in Missa, quod si aliquod venenosum ceciderit in Calicem non sumatur sanguis, sed aliud vinum consecratur, in quo casu, & alijs similibus si vinum non sit facile ibi adduci, aut tequatur nota, seu scandalum potest sacerdos finire Missam, etiam sine sumptione sanguinis, ut docet D. Thom. Azor, Suarez, Leand. & alij non obstante, quod integritas huius Sacramenti, sit quoad hoc quod perficiatur in utraque specie de iure, & præcepto Divino, ut docet Sylvest. Sotus, & omnis schola Thomistarum, & determinasse Alexand. VI. fertur, & quo etiam non obstante, si sacerdos panis consecratione facta, non appareret in Calice vinum, sed aqua, & vinum non posset haberi sine aliquo gravi damno, periculo, aut scandalo, debere persequi Missam sub vna tantum specie illa panis, cuius rationem probativam nostræ conclusionis reddunt ibi Doctores, scilicet, quia non videtur in hoc casu Divinum præceptum, tan rigide sacerdotis conscientiam obstringere, nimirum consecrare simul cum pane vinum cum vitæ discrimine, aut alio gravi inconueniente.

82 Probatur secundo, quia omittere observantiam præceptorum Divinorum supernaturalium, quæ positiva sunt, non est intrinsece malum, sicut omisio observantiæ præceptorum naturalium, quia rationi repugnat; sed

C. ad supplicationem 9 de renuntiatione.
Supra titi de elect. n. 275. Et de reat. n. 30
Regula 6 in Missali.

D. Thom. 3. 2. q. 83. a. 6. et 82. d. 4. ad 3. Azor p. 1 l. 10. c. 19 q. 2.
Suar 3. p. disp. 45. sect. 4. Leand. de Sacram. 1. 7. q. 24 Sotus in 4. dist. 9. q. 1. a. 1. Sylvest. verb. Eucharistia 1. q. 16

Navar. in man. c. 11 n. 4

Loco cit. 2. 33. a. 2.

in tantum est mala, in quantum est contra præceptum Dei positivum, præceptum autem positivum Divinum non obligat cum periculo, aut discrimine vitæ, quia lex Dei est suavis, & onus eius leve, & hac forte ratione fundatus M. Sotus docuit, neminem obligari baptizare puerum cum periculo propriæ vitæ, saltem quando periculum est ab extrinseco, nempe à tyrano prohibente, quamvis hæc sententia exploditur communiter, ut supra dixi, licet propter eandem rationem ibi adstruximus non teneri sacerdotem administrare tempore pestis ea infectis Sacramenta, quamvis existat præceptum Divinum charitatis, quia non obligat cum tanto vitæ periculo: quamvis salubre esset consilium eos non deserere, maxime si defecerint in hoc sacerdotes; secus tamē dicendū est respectu proprii parrochi, quia is tenetur de iustitia, & ex proprio munere, & instat propterea maior obligatio, quam in alijs: intervenit enim obligatio orta non solum de præcepto Divino, sed etiam de iustitia commutativa, quæ pertinet ad rationem legis naturalis.

83 Tertia conclusio, præcepta ecclesiastica, seu leges quamvis obligent in conscientia omnes subditos, ut supra diximus, si tamen ex eorum observatione sequatur aliquod notabile incommodum, tam in persona, quam in bonis, neque obligant, neque subditos obedire tenetur. Hæc conclusio, ut iacet ab omnibus admittitur circa quæ vide quæ supra diximus, quæ in omnibus præceptis humanis per se loquendo vera est, & eam docet D. Thom. eo quod præcepta Ecclesiæ non sunt de necessitate salutis per se, sed solum ex institutione Ecclesiæ ad differentiam præceptorum iuris naturalis, ut dictum est, & ideo possunt esse aliqua impedimenta, propter quæ ad ea observanda aliqui non teneantur, idemque docet M. Sotus de iust. & iure ubi dicit, quod quamvis obligent ad peccatum mortale, ut lex ieiunij, nihilominus si tyrannus alicui minaretur mortem, si ieiunium non frangeret, frangendo illud minimè peccaret, quia Ecclesia, cum sit Mater pia non vult cum tanto detrimento obligare ad observantiam suorum præceptorum suos subditos, immo ob im-

pedimenta multo micora, cessant obligare dicta præcepta, non solum pertinentia ad vitam, & salutem, corporalem, sed etiam ad bona temporalia, hæc impedimenta excusant a peccato, unde multoties sunt causæ sufficientes nequis teneatur audire sacrum in die festo, aut ieiunare in die ieiunij, aut confiteri, & communionem accipere in tempore determinato ab Ecclesia, quare docet Fagundez, quod causa evitandi damni non solum spiritualis, sed etiam temporalis excusat ab obligatione præcepti audiendi Missam in die festo, v. g. si timeat damnum in valetudine, pro assistentia infirmo quando pro gravitate infirmitatis esset contra charitatem, aut obligationem, illum relinquere. Similiter excusantur, qui custodiunt pecora, item agentes iter in societate aliorum, & si detinentur audire Missam amittunt socios, ex quo accipiunt detrimentum, quia nesciunt viam, aut timeant latrones, aut quid simile, & similiter de ieiunio, aut esca carnis in diebus prohibitis, & similiter circa alia præcepta ecclesiastica, quæ non obligant cum detrimento considerabili vitæ, salutis, honoris, aut bonorum temporalium, dum modo non fiat in contemptum præceptorum Ecclesiæ, quia tunc esset formalis inobedientia, & ideo potius debet quilibet christianus mortem pati quam carnem comedere in die prohibito si ab aliquo tyrano obligaretur, ut Sotus, & communiter omnes docent Doctores, videatur Azor, Suarez, Toletus, & alij cum Navarro, & Caietano, & Sylvest.

84 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, quod in casu argumenti Episcopi Hildesemensis non tantum intervenit in obedientia institutionis canonicæ prohibentis episcopis transgredi propria auctoritate, & sine licentia Papæ ex una ad aliam Ecclesiam, sed etiam magnum scandalum, & perniciosam in Ecclesia inordinatio, & confusio, quæ iuste prohibetur in nostro iure, ut sup. expendimus, unde talis episcopus in oves non sibi traditas, media Papæ auctoritate nullam haberet potestatem, & iurisdictionem, ex quo in numerum sequerentur gravissima inconvenientia, & absurda, quare recte iste episcopus re-

tit. de re-
nunt. n.
38.

Supra tit.
de const. n.
10. & n.
11.
Supra tit.
3. de res-
criptis a
n. 20.
D. Thom.
2. 2. q.
147. a. 4.
ad 1.

Sotus 1.
p. q. 6. a. 4.
dub. ult.

Fagundez
de præcep-
Eccl. l. 1.
2. c. 9.

Sotus ubi
prox.
Azor. l. 1.
c. 7. l. 7. q.
1.

Suarez 1.
3. in 2. p.
disp. 88.
sect. 6.
Tolet. l. 6.
in 2. c. 9.

n. 2.
Nav. in
sum. lat. 6.
21. n. 3.
Caiet. in
sum. v.
festum.

Sylvest. v.
Miss. 2.
n. 2.
Supra tit.
7. de trans-
lat. episco-
por. n. 17.

pre-

prehenditur ab Innocentio III. secus si tanta non obfisteret ordinatio, & iniustitia, ut in casu quo vnus episcopus ordinaret alienum subditum ad vitandum aliquod temporale incommudum, ut diximus super hac materia supra.

*Supra tit.
13. n. 1.*

85 Ad secundum responderetur concessa maiori, distinguendo minorem. Quando diuinum præceptum cadit super aliquo actu intrinsece malo, qui nunquam potest bene fieri, ut diximus ex D. Thoma, in prima conclusionem, concedo minorem, quando cadit super actu, qui aliquando potest fieri bene, & iuste, quamvis sit per se prohibitus, nego minorem, quare præcepta Divina possitua desinunt obligare in aliquibus casibus, ut explicuimus in secunda conclusione, & multo magis si sunt præcepta humana, ut diximus in tertia, vnde concedimus, quod per se præcepta Divina de obediendo superioribus observari debent, per se, & formaliter intellecta, sed per accidens in aliquo casu cessat ob iustam causam eorum obligatio, ut dictum est.

86 Ad tertium desumptum ex doctrina, & regula Caietani, responderetur distinguendo antecedens: omnis lex humana, quæ obligat ad mortale, obligat subinde pro sui observatione mortem perpeti, si eius obligatio non cesseret, in aliquo casu, concedo antecedens; si cesseret eius obligatio, nego antecedens, quare sic ex violatione alicuius præcepti ecclesiastici sequeretur contemptus fidei Ecclesiæ, aut alicuius

Sacramenti irreuerentia, v.g. si vellet tyrannus cogere aliquem comedere carnes in die Veneris, aut frangere ieiunium, aut non ieiunium sacerdotem celebrare, in contemptum Ecclesiæ, & Papæ auctoritatis concedimus, quod potius debet pati mortem, & mille mortes quam hoc in contemptum facere; secus tamen si nullus esset contemptus, aut inobedientia formalis, quia ex ista rationabili causa ad non observandum præceptum desinit obligare, ut docet Sotus non admittendo absolute regulam Caietani. Et ad confirmationem, respondetur quod in tali casu non datur inobedientia, quia cessat obligare præceptum ob iustam causam.

*Sotus de
iust. l. 1. q.
6. a. 4. sol.
47.*

87 Ad quintum responderetur concedendo in illis casibus teneri subditum obedire etiam mortem sufferendo: nam primo iure naturæ tenetur miles servare locum, cuius desertio vergeret in perniciem totius exercitus, & tunc sicut pars ordinatur ad totum, sic homo particularis ad corpus reipublicæ, ut supra diximus: in secundo casu etiam peccaret contra ius naturale, & præceptum non fornicandi, quia inter consanguineos non potest subsistere matrimonium, ut diffinit Trid. In tertio casu dicimus Papam loutum fuisse in casu, quod esset peccatum mortale communicare cum excommunicatis, sed non semper est mortale, nisi sit in contemptum, aut in re gravissima, non stante aliqua exceptione ex contentis in versiculo notorio. Vtile, lex humile, &c.

*Supra tit.
29. de off.
15. potest.
ad. deleg.
255.*

CAPVT QVOD SVPER HIS IX. ET EIVS SPECIES, quæ sicest.

ABBATES Quidam, quando vocantur ad Synodum ab episcopo diocesano, dicebant, quod non tenentur ire ad Synodum: quæsiuit episcopus à Papa quid iuris esset? Respondet quod abbates, & sacerdotes subiecti episcopo lege diocesana, qui ad Synodum venire contemnunt, per censuram ecclesiasticam ad Synodum venire cogantur, obedientiam, & reverentiam suo episcopo exhibentes dummodo nihil iniquum statuatur in ipsa.

87

CONCLUSIO, abbates, & sacerdotes, qui sunt

diocesana lege episcopo subiecti debent ad Synodum vocati venire, & possunt ad id per episcopum compelli. Hæc conclusio, quæ à nostro traditur textu, & eius Glossa, comprobatur alijs iuribus, & ex decretijs Conciliorum; illustrent eandem conclusionem præter communiter repetentes Duarenus, Petrus Greg. Tamburin. Acuña, Greg. López, & alij plures citati à Barb. & à D. González.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum desumptum ex verbis cuiusdam textus, qui habetur indecreto, quæ sic dicunt, episcopi non debent cogere abbatem ad Synodum ire, nisi aliqua rationabili causa existat, & idem probatur ex alio textu: ergo non bene dicitur abbates, & sacerdotes cogendos esse venire ad Synodum.

Secundum argumentum desumitur ex quodam textu, in quo Greg. IX. decernit, & mandat vniversis Ecclesiarum prælatis, vt desistant vocare, & compellere Fratres Prædicatores, & Minores, vt accedat ad ipsorum episcoporum Synodum, aut ab eis subijciantur: ergo similiter abbates non debent accedere ad episcoporum Synodos, neque subdi eorum constitutionibus, quia eadem est ratio de omnibus regularibus.

Tertium sit, quia plures sunt abbates habentes iurisdictionem quasi episcopalem, & qui sunt omnino exempti ab episcoporum iurisdictione: ergo saltem isti non tenentur venire ad Synodum diocesanam, nec compelli ad id debent, quia in tales episcopi iurisdictione non gaudent: ergo falsa est nostra conclusio.

88 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, pro cuius intelligentia supponendum est ex his, quæ tradit Emmanuel Gonz. esse Synodorum, seu Conciliorum quatuor genera, nam concilia alia sunt generalia, quæ etiam dicuntur æcumenica, & vniversalia, & hæc sunt, quæ ex prælatis totius orbis à Romano Pontifice convocatis, congregantur, cuius modi fuit Concilium Tridentinum, & alia plura generalia, quæ sunt magni ponderis, & maximæ utilitatis to-

ti Vniversali Ecclesiæ, alia sunt, quæ dicuntur nationalia, quæ à primatibus, seu Patriarchis vocantur, & congregantur ex cunctis Ecclesijs Metropolitanis suorum primatum, aut Patriarcharum, & in quibus assunt omnes episcopi ipsorum subditi, & alij prælati, aut reipublicæ personæ, quorum interest, alia vero sunt Provincialia Concilia, & sunt ea, quæ congregantur à metropolitanis, suos suffraganeos episcopos convocando, tandem sunt Concilia Synodalia, seu alio nomine Synodus diocesana, quæ episcopus potest quot annis congregare ad eam vocando parochos, & abbates curam animarum habentes, in qua tractantur, & ordinantur ea, quæ ad bonos mores, & regimen diocesis necessaria videntur, quam congregari quotannis Concilium Tridentinum præcepit, & quia ad bonam totius diocesis expedit hæc Synodus, de qua loquitur noster textus, merito coguntur ad eam accedere omnes sacerdotes, & abbates ab episcopo vocati, vt partes, & membra totius diocesani populi.

89 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, textum ibi citatum loqui non de eisdem abbatibus, ac noster textus, sed de alijs, scilicet, de abbatibus, qui non regunt populum, nec habent curam animarum subditorum episcopi diocesani, & sunt regulares, ac pro inde exempti ab episcopi iurisdictione, at noster textus loquitur de illis abbatibus, qui habent populum episcopo subiectum, & isti licet sint exempti venire tenentur ratione populi, cuius curam gerit episcopus, & ad id compelli possunt, sic distinguit González ex traditis à Petro Gregorio, & quod si habent capellas sibi subiectas non ipsi, sed capellani adesse Synodo tenentur, sic etiam Tamburinus.

90 Ad secundum responderetur iuxta prædicta, quod cum episcopus vellet subiectos habere regulares ordinis Prædicatorum, & Franciscanorum, quorum ordines paulò antea confirmaverat Innocent. III. eos vocabant, & compellebat accedere ad suas Synodos, & eorum statutis subijci, qui tamē propter ordinis paupertatē egrē ferebat ad Synodos venire, aut illi subdi, & ideo

Seff. 24. e
2 de refer

P. Greg.
in d. c. c.
querre n
14.

Tamb.
disp. 24. e
5.

Ex cap.
annis 18.
disp.

C. final
de causa
possessio.
nis.

Cõcil. Al.
tisiador.

can. 9.

Magat.

can. 16.

Trid. sess.

24. c. 2. de

refer.

Duar. l. 1.

de sacr.

Eccles. c.

11.

P. Greg. c.

conquerre

te de off.

ordin. c.

14.

Tamb. de

iure ab-

bat. l. 1.

disp. 24.

Greg. Lop

in l. 11.

tit. 5. part

1.

C. episcop.

11. disp.

18.

C. nimir

de excep-

sibus præ-

lat.

Ex c. ni-

mit praua

17.

de excep-

sibus præ-

latorum.

Ratio de-

cidendi.

Gonz. hic

n. 6.

Greg. IX. indulxit eis, vt non accederent mandando prælatis, vt desisterent ab hac, & alijs coactionibus, vt latius constat in citato textu *nimis*, sed in nostro textu non agitur de regulariis, vt dictum est.

91 Ad tertium dicimus ferè eandem solutionem sub prædicta distinctione, scilicet, quod loquendo de abbatibus regularibus populum sub se non habentes concedimus ad Synodum venire non teneri; secus tamen alij abbates, in quorum onere est cura animarum subditorum episcopi diocesani, isti namque vocati accedere tenentur iuxta huius textus dispositionem. Hoc caput decretum absolutum tenet, quod cui commissum fuisset ab Innocentio Tertio, eius auctore non constat, vnde ad questionem.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An superiores religionum teneantur legibus, seu statutis in Synodo diocesana stabilitis?

92 **H**VIC Questioni excitandæ occasionem præbent illa verba nostri textus, nempe, quod abbates suo episcopo exhibentes obedientiam, & reverentiam dummodo nihil iniquum statuatur in Synodo. Et pro parte negativa se se offerunt sequentia argumenta. Primum, quia nulla lex, aut statutum potest obligare non subditos, aut exemptos, sed regulares non sunt subditi episcopi diocesani, sed ab eius iurisdictione exempti: ergò lex diocesana, sive in Synodo, sive extra Synodum condita, regulares obligare non potest, neque ipsi obedire tenentur, maior huius discursus probatur ex iure, & expresso textu, ex Concil. Trident. & ex ipsa legis diffinitione, quæ sic traditur à Doctoribus. *Iurisdictionis est facultas alicuius habetis publicam auctoritatem, & cuius habetis publicam auctoritatem, & eminentiam super alios, ad regimen, & gubernationem*, sic Laiman ex communis, minor autem, scilicet, quod regulares sint exempti à potestate, & iurisdictione episcopi est manifestum, & quis de satis supra ostendimus: ergò regula-

res prælati, & idem de suis religionibus non tenentur legibus diocesane Synodi.

Secundum, quia episcopus non potest suis legibus, & statutis obligare de gentes extra suum territorium, sed regulares sunt extra territorium episcoporum. ergò eius leges, seu statuta Synodalia regulares obligare non possunt, maior probatur, quia existens in loco exempto est extra territorium, vt ex iure probatur, & confirmatur argumento adducto à P. Bruno de privilegijs desumpto ex quodam textu in quo Clemens III. quod si quis pronuncia-verit sic; *quisquis furtum fecerit excommunicatus sit*, dicit quod hæc sententia non nisi subditi obligantur; facit etiam ad hoc supra citatus textus, in quo Greg. IX. mandat vniuersis prælatis, vt desistant à gravaminibus, quibus Religiosos Ordinis Prædicatorum, & minorum compelescere volebant, inter quæ refertur gravamen, quo volebant vt ipsi religiosi essent suæ diæcesi totaliter subditi, volebantque episcopi eisdem ministros, & custodes præficere pro arbitrio voluntatis suæ, sed hæc potestas tollitur episcopis in hoc capite: ergò non possunt eorum statuta, etiam Synodalia eos obligare, neque eis religiosi quicumque parere tenentur, quia privilegia, seu favores legibus vni religioni concessa per communicationem ad alias extenduntur, vt late docet Brunus, Miranda, & alij, vt habetur in Bulla Leonis X. quam ad litteram refert Miranda ibidem.

Tertium argumentum formatur ex eo quod, regulares non teneantur ad ieiunia lege Synodali indicta, aut stabilita: ergò neque alijs legibus, aut constitutionibus ex vi talis Synodi auctoritate; antecedens probatur auctoritate Doctorum sic tenentium Pater Emmanuel Rodriguez, Brunus, qui etiam citat Daldud, & alios: ergo etiam sunt liberi ab observatione aliorum institutorum, siquidem æqua est ratio, & nulla differentia, & vt ubi est, eadem ratio est eadem iuris dispositio, vt tenet regula trivialis. Et confirmatur ex eo quod Sancta Synodus Tridentina præcipit, vt dies festi, quos in diocesi sua servandos episcopi

pen. & remiss.
Laiman
l. 1. tra. 8.
4. c. 5. n.
1. f. 48.
Supra de off. iud.
ord. n. 67:

Ex c. 1. de privilegijs in 6 c. à nobis de sent. excommunic. C. nimis prava de exce. sibi prælatis.

Brun. de privileg. c. 4. prop. 1. & seq. tr. 2.
Miranda l. 1 q. 21. a. 1. f. 131 in mano prælatis.
Suarez l. 4. de leg. c. 1. n. 8
Rodri. ad sum. 14. c. 1. q. 2. 4.

Ex cap. graue gerimus 19 de off. iudicis ord. Ex Trid. sess. 14. c. 7. Ex c. om. nis nisi quis de

Seff. 25. c. 12. de regul. copus præceperit ab exemptis omnibus, etiam regularibus seruentur: ergo sentit Concil. regulares, sicut & alios exemptos non teneri prædictos dies, tanquam festivos observare, nam aliàs ad quid Concil. tale institueret legem, si sine illa tenerentur? Ergo signum est manifestum non teneri Synodi legibus regulares, quo argumento vitur Suarez.

93 Vt ad hanc quæstionem respondeamus, in qua varij Doctores varia dixerunt partiri in duas principales oppositas opiniones; considerare oportet regulares vsum vitæ humanæ habere, partim intra claustra, partim vero extra illa, & adhuc extra degentes, aut aliqua agentes, vel ea, quæ agunt sunt actiones, seu actus communes cum actionibus, & actibus populi, vel non sunt saltem quoad exterius cum actionibus exteriorum episcopi subditorum, seu eiusdem qualitatis, & generis, supponendo etiam cum Diuo. Thoma, & omnibus Theologis, quod præcepta, & leges non præcipiunt actus interiores, quando leges humanæ sunt, sed tantum exteriores virtutum, qui solum cadunt sub iurisdictione humanæ potestatis, cui subterfugiunt interiores actus, quibus suppositis duabus conclusionibus difficultatem absolvam, quibus veraque opinio optimè defendi potest, estque verissima.

94 Prima ergo sit conclusio, regulares, quatenus regulares, & exempti à iurisdictione, & potestate ecclesiastica ordinaria, non tenentur ex se statutis, & legibus episcoporum, seu Synodorum diocesano- rum, quoad illos actus, qui intra sua claustra agantur, & exercentur. Hanc conclusionem videtur postquam satis dubitaverat amplecti P. Suarez sic dicens: *Existimo tamen solum teneri religiosos exemptos, ad vitandum scandalum circa vsum, vel obserantiam talium legum* (pura Synodali- um de quibus procedebat quæstio) *illo autem secluso non peccare illas non seruando, nisi ubi vsum, aut consuetudine illas acceptauerint, & suo iuri cesserint.* Quod docet apertè sentire Paludanum, & D. Antonin. eandem tenet P. Bruno, eo

fixus fundamento, quod sunt exempti ex vna parte, suorum virtute privilegiorum, quæ iam habent vim iuris, & legis canonicæ, & ex alia, quia sunt extra territorium episcoporum extra quod leges, aut præcepta episcoporum non obligant, ex defectu iurisdictionis, quod est verum secundum communem sententiam, pro qua affert Covarrub. Bartol, & alios, eandem convincunt argumenta facta: ergo vera est nostra conclusio.

95 Diximus in conclusione per se loquendo, nam per accidens, idest, ne sequatur scandalum, etiam intra claustra tenentur regulares ad observantiam legum Synodali- um, dummodo non sint contrariæ institutis, aut cerimonijs sui ordinis, qua ratione recta providentia Sancta Synodus Tridentina decrevit circa censuras, & dies festos, quæ sic habet: *Censura, & interdicta, ne dum a Sede Apostolica emanata; sed etiam ab ordinarijs promulgata, mandante episcopo à regularibus in eorum ecclesijs publicentur, atque seruentur. Dies autem festi, quos in diocesi sua seruandos idem episcopus præceperit ab exemptis omnibus, etiam regularibus seruentur.* Et in capite immediate sequenti, sic etiam dicit: *Exempti autem omnes, tam clerici seculares, quam regulares quicumque, etiam monachi ad publicas processiones vocati accedere compellantur, ijs tantum exceptis, qui in strictiore clausura perpetuò viuunt.* Ex quibus decretis aliqua sequuntur, primo, quod regulares in suis Ecclesijs præcipiantur prædicta observare debere; quasi supponens, quod secluso hoc decreto ad id non tenebantur in suis ecclesijs, non sane alia ratione, nisi tradita pro conclusionis probatione, quia scilicet sunt extra episcopi territorium, & liberi ab eius iurisdictione. Secundo, sequitur quod dies festi, quos regulares præcipiuntur servare, debent esse ab episcopo determinati, & in sua diocesi observari præceptum, vnde alij festi dies, qui non sunt in diocesana determinata, aut ab episcopo præcepto, sed à devotione populi introducti non cadunt sub obligatione regularium, quoad eorum ob-

*Brunoni
prox.*

*Covarr. in
c. almana
ter 118. 10
n. 31. & c
1. de const
Bart. l. 1.
de leg. l. 1.
de Sanct.
Trinit. n.
44*

*Citat. seff.
25. c. 12.
de reg.*

*D. Thom.
1. 2. q.
107. a. 1.
ad 2.*

*Suarez de
leg. l. 4.
c. 20. n. 6.
Pal. in 4.
dist. 15. q.
4. a. 3.
Anton. 2. p.
tit. 6. c. 2.
q. 1.*

observantiam; ut constat ex verbis, salva tamen consuetudine legitime præscripta, quæ etiam obligat sub mortali; sic Emmanuel Rodriguez, quod verissimum iudico non admissa opinione Brunonis dicentis regulares non peccare, si non servant festa, quæ ab ipsis ordinantur, fundati in quadam Eug. IV. concessione Monachis Sancti Benedicti, festa vero ex devotione populi, etiam ex voto, vel iuramento facta, & etiam ab episcopo confirmata regulares servare non tenentur, quia ab episcopo ordinata, & præcepta non fuerunt, sic etiam præter Rodericum Navarr. & Laiman.

Rodrig.
ubi prox.
regalar.
99. 9. 7.
n. 1. 1. 2.

Navarr. in
man. c. 2.
n. 80.
Laim. l. 4
p. 7. c. 1.
n. 5.

96 Secunda conclusio: Regulares extra conventum degentes, aut existentes tenentur servare statuta Synodi in illis actibus, seu actionibus, quæ sunt communes cum actibus aliorum episcopi subditorum, & cum eis habent, & habere debent conformitatem, secus si non habeant aliquam communem rationem, prima pars huius conclusionis probatur, à contraria ratione, qua probatur à Doctoribus præcedens, quia si ex eo regulares non tenentur legibus Synodalibus, quia sunt extra territorium episcopi, ac pro inde liberi ab eius iurisdictione: ergo existentes in territorio eiusdem in sua diocesi ex hoc capite ab eius legum observantia liberari non possunt, consequentia est certa, & manifesta.

97 Sed ex alia parte etiam non liberantur, quia ex vi suorum privilegiorum sunt exempti: ergo nullo titulo possunt liberari, consequentia est etiam certa, quia non est alia causa, ut regulares liberentur ab obedientia, & observantia legum diocesani Synodali, nisi ratione territorij, aut ratione exemptionis, quod autem non liberentur ratione exemptionis, probatur primo ex generali regula, & doctrina, quam cum communi Doctorum latè tradit P. Fagundez in quinque Ecclesiæ præcepta; quia omnes peregrini, seu incolæ alterius loci degentes, aut existentes, ut omisos faciamus iteragentes in alienis diocesibus, tenentur se conformare cum legibus, & constitutionibus, ad mores pertinentibus illius

Fagund.
l. 1. c. 7.
n. 8.

diocesis, ut v. g. studentes Salmantica, litigantes in Regijs Tribunalibus, assistentes in Curia Romana, aut alibi, omnes cum animo redeundi ad proprium domicilium tenentur pro tempore illius assistentiæ se conformare cum legibus illius diocesis, & civitatis in ieiunijs, & observantia festorum inuti carnibus, &c. Quod respectu prædictorum certum est, & communiter receptum, ita ut contrarium dicentium opinio, ut improbabilem, & merito damnat Fagundez, quæ dicebat solos eos, qui existunt cum animo ibi perpetuo permanendi, sine animo redeundi in propriam patriam obligari, hoc inquam pro improbabile habetur, quidquid sit de viantibus, & iteragentibus, quos etiam posse conformari cum legibus locorum per quos transeunt probabile est, quare, qui manè exiit à loco ubi erat dies ieiunij, & nocte pervenit ad locum ubi talis non existerat obligatio licite potest cenare, ratione illius legis loci in quo est, sic Fagundez loco citato: ergo cum regulares extra claustra degentes, aut existentes sint extra proprium domicilium, & tanquam advenæ reputentur proculdubio subiiciuntur legibus diocesis, in qua existunt, saltem quoad illas actiones, & actus exteriores, qui cadunt sub præcepto episcopi, & sunt communes cum actibus subditorum eiusdem.

98 Probatur secundo, quia regulares existentes, & morantes extra claustra concurrent cum cæteris illius loci in quo sunt, ad constituendum populum eiusdemque fiunt partes, & membra: ergo debent se conformare cum cæteris vicinis, tanquam partes eiusdem corporis, ut dicat naturalis ratio, & probat ex Philosopho, Suarez loco citato; absurdum enim esset populi vicinos versari circa adimplerem, & observantiam alicuius præcepti, vel ab episcopo dimanantis, vel à Synodo constituti, & regulares ibi existentes illi contravenire; scandalumque non leve inter sæculares insurgeret, videntes religiosos præceptorum, & legum suarum viola-

latores, à quibus potius exemplum, & non scandalum accipere oportet: ergò vera est conclusio; & certum quod religiosi, qui in aliquo oppido astant in exercitio prædicandi, elemosynas recipiendi, beneficio inserviendi, aut aliquos agros, aut vineas sui monasterij colendi pro toto anno, aut aliquo tempore eius tenentur subijci legibus, & consuetudinibus laudabilibus non minus quam ceteri incolæ eiusdem oppidi, ut dicunt graves Theologi.

Supra tit. de off. iud. ordin. n. 37.

Ex cap. nimis prava 17. de excessibus prælatorum.

99 Probatum tertio, quia ut supra diximus, secundum ius commune, & usum in antiquis temporibus observatum regulares subditi erant episcoporum, quod & facile, & clare colligitur ex citato textu ex nostro iure, ex quo constat episcopos compellere regulares ad ea, ad quæ suos subditos compellebant, quorum præceptis obedire tenebantur, quousque recurrerunt ad Summum Pontificem Gregorium IX. à quo, & ab alijs Pontificibus obtinuerunt omnes regulares indulta, & privilegia, ut ab eorum præceptis, & iurisdictione exempti permanerent: ergò in tantum hæc privilegia regularibus debent suffragari, in quantum extenditur gratia per ea illis concessa, iure communi in suo remanente vigore in omnibus, quæ in privilegijs non continentur; sed nulum est, neque oportet esse privilegiū, ne regulares subijciantur legibus diocesanis extra claustra viventes, si aliàs non sunt impossibiles, aut imponibiles cum eorum constitutionibus: ergò tenentur episcoporum præceptis, & legibus obedire, ut si v. g. præscribatur forma, aut modus in solvendis decimis, eundem modum, & formam regulares, in decimis, quasolvere tenerentur servare debent, ac servare ceteri decimatores, aliàs pax, & ordo perturbaretur, unde propositio 5. Brunonis in qua dicit, quod *Regulares non obligantur ad obedientiam legibus episcoporum*; falsa est absolute prolata.

Bruno de priuil. 17. 2. c. 3. pro pos. 5.

100 Diximus in illis actibus exterioribus, qui sunt communes, & permixti cum actibus subditorum episcoporum, nam in alijs, qui sunt secreti, & proprii alicuius religionis salvari debent, etiam in religiosi exi-

stentibus extra claustra, secus tamen omnino scandalo, unde religiosus non tenebitur ieiunare in illis diebus, in quibus ex lege diocesana tenentur alij ieiunare, neque summere communionem in die, qua omnes ex vi alicuius præcepti episcopi tenentur communicare, aut recitare officium, quod recitant in aliquo die ex lege diocesana alij clerici sæculares, quia isti actus non sunt communes cum actibus aliorum, & ideo possunt eos facere, vel non facere, si sine nota, & scandalo fieri possit, & sic de alijs, & ratio est, quia quamvis degant extra claustra non ideo sunt subditi episcoporum, ob eorum exemptionem, sed tantum tenentur, tum ratione conformitatis cum alijs, ut membra illius corporis, aut ratione scādali, aut quia in talibus casibus cessant eorum privilegia, quæ cum sint in restrictionem iurisdictionis ordinarij extendi non debent iuxta ea, quæ supra diximus, & tradunt Doctores supra horum materia, unde si totus populus, ubi esset aliquis religiosus permanens per aliquos dies, faceret ex consuetudine, aut lege diocesana aliquam generalem processionem, ad quam omnes accederent parrochiani, ipse religiosus eandem teneretur sociare.

Sup. tit. 3. de descrip. n. 63. C. Romana 1. 3. sedes. A. 108. ibi.

101 Ex quibus ad primum argumentum in quantum est contra secundam conclusionem nego minorem, quia sunt subditi ratione loci, in quo existunt, à cuius (in casibus posit) subiectione episcopali nullo excusantur privilegio, immo obligantur ob rationes supra dictas.

82 Ad secundum dicendam, quod ille textus, qui primo assertur non est contra primam conclusionem sed potius illi conformis, neque contra secundam ob limitationem ibi positam, quia in illo furti casu, religiosus etiam existens extra claustra sui monasterij non ligaretur illa sententia excommunicationis, etiam si furtum fecisset, non solum, ut non se proderet, si furtum fuisset occultum, si mandaretur manifestari; sed ex eo præcisè, quod ille actus non erat communis cum aliorum actionibus, sed ex se distinctus, & ideo religiosus non teneretur illa excommunicatione, secus tamen si simul cum alijs

alijs committere furtum, quia tunc iam ratione delicti, iam ratione actus cum alijs communis teneretur obedire, & se tanquam excommunicatum habere, & iam etiam ratione scandali, ad textum secundo loco citatum responderet potius stare pronibus, quia ex eo constat, quod ex vi privilegij Gregor. IX. illi regulares fuerant exempti ab illis gravaminibus, quibus episcopi gravabant regulares, quod facere poterant, quia habebant in eos tunc temporis iurisdictionem, ut dictum est.

103 Ad tertium dicimus verum asse ad ieiunia, præcepta ab episcopo, religiosos non teneri, neque intra, neque extra claustra degentes, si scandalum secularibus nos sequatur, neque abstinere à carnibus in diebus per synodum prohibitis eam comedere, secundum limitationem appositam in secunda conclusione, & ad auctoritatem Concilij responderetur probare nostram primam conclusionem. Sed si inquiras an Religiosus, qui ratione sui instituti teneretur in aliquibus diebus, v.g. in adventu ad abstinendum à carnibus, & ad ieiunandum obligetur illa adimplere etiam degens extra monasterium, casu quo institutum obligaret religiosos in domo vivētes sub peccato mortali. Respondeo, quod secundum ea, quæ docet Fagundez in satis probabili opinione, non teneretur talis religiosus ieiunare, neque abstinere à carnibus, dicit enim Fagundez, quod

opinio communior, & probabilior docet peregrinos, & viatores extra territorium existentes per modum etiam transitus non teneri ad dies festos, & ieiunia, ad leges, aut cōsuetudines patriæ suæ, sive per multum, sive per parvum temporis, sive vno tanto die ibi existant, sive illa festa, & ieiunia sint ex præcepto iuris communis, sive proprii prælati, quando ea in loco, in quo sunt non obligant, pro qua opinione refert 12. Doctores, ex gravioribus clasibus, inter quos est Suarez, Navarr. Rodrig Ledesma, Covarrubias, &c. cuius rationem reddit, quia statutum directe, & per se respicit territorium, & mores in eo observandos, & ideo non obligat personas etiam subditas, nisi intra ipsum territorium existant, non vero extra illud. Qua ratione, qui mane egreditur de loco, vbi ieiunatur ieiunium ex particulari statuto, & accedit nocte ad alium locum, in quo vescuntur eius incolæ carnibus potest, & ipse licite eis vesci, vnde ortum habuit illud commune proloquium: *Cum fueris Romæ Romano vivito more, & cum sis alibi vivito sicut ibi*, vnde etiam refertur Augustinum dixisse: *in Sabbato si sum Romæ ieiuno, si Mediolani non ieiuno*. Sed religiosus extra suum monasterium existens est extra propriū territorium, ut patet: ergo non ligatur legibus particularibus sui prælati, excipe tamen obligationem ex voto, quia est personalis, & obligat semper.

Suarez. i. d. rel. g. l. 2. c. 13. n. 2. Navar. in man. c. 13. n. 5. Ledesma. 2. p. 2. s. 4. 4. dub. 2. Rodrig. 10. mor. sum. edit. 2. c. 12. n. 1. Covarr. l. 3. var. c. 20. n. 8. Azor. 1. 2. l. 5. q. 9. instit. mor.

CAPVT DILECTI FILII XIII. ET EIVS SPECIES, QUÆ sic est.

PATRIARCHA Grandanensis, occasione cuiusdam cōsuetudinis exigat iuramentum fidelitatis ab Episcopo Castellano, præter formam canonicam quam alij suffraganei consueverunt præstare suis Metropolitanis: Archidiaconus, & Canonici Castellani videntes ex hoc Ecclesiæ suæ præiudicium generari, ad Sedem Apostolicam appellarunt, ne

ne occasione nihil exigant ab Episcopo Castellano ultra id, quod faciunt alij episcopi à suis Metropolitanis, propter aliquam consuetudinem: vnde mandat Papa Patriarchæ Grandenensi, vt contentus existat forma canonica, quam ipse recepit ab episcopis subiectis immediate sibi, neque amplius exigat à Castellano episcopo, prætextu alicuius consuetudinis, sciens quod Papa absoluit eum ab huiusmodi iuramento, quantum ad alios articulos, immo ipsum denuntiat potius non teneri.

EX C. QUAM 104 **CONCLUSIO**, Iuramentum obedientiæ, & fidelitatis, quod præstabatur à sufraganeis episcopis, suis Metropolitanis si excedat formam canonicam, in eo quod excedit adimplere non tenentur sufraganei. Hæc conclusio, quoad eam partem in qua dicitur, præstitum esse iuramentum fidelitatis comprobatur ex alijs iuribus: præcipue ex decreto. Item ex decretalibus, & quoad aliam partem, in qua dicitur quod si excedat formam ad plèdum non est, probatur ex expresso textu in sexto, & expresso in decimo. Præterea hanc eandem conclusionem probat Sacrosancta Synodus Tridentina, & Cartaginensis. Illustrant omnes ad hunc textum repentes, inter quos Dominus Emmanuel Gong. plures affert, Barboza Hallerius, P. Greg, Diana, & alij ab ipsis relati.

Sed contra conclusionem arguitur quoad primam partem: quia iurare hominibus ex sacris litteris est prohibitum: ergo non debet nostro iure introduci, & probari iuramentum fidelitatis, antecedens constat, tã ex veteri, quam ex novo testamento, ex Osea: *Non iuraveris: Viuit dominus.* Ec Zachariæ 5. dicitur. *omnis fur iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur,* vnde constat æqualem culpam, & poenam assignari iuranti, & furanti: ergo, & ex novo dicitur. *Audiis, quia dictum est antiquis, non per iurabis: reddes autem Domino iuramenta tua: ego autem dico vobis non iurare omino, & paulò inferius subditur: si autem sermo vester non non, est, est, quod autem hoc abun-*

dantius est, ex malo est, & à Iacobo Apost. idem indicitur præceptum dicente: *ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per Cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: ergo iuramentum non iuste in nostro iure approbatur, maxime in episcopis, cuius status est perfectionis, & idem adducitur ex Sanctis Patribus, Basilio Chrysostomo, & alijs.*

Secundum sit argumentum, nam iurare fidelitatem, est facere homagium; sed homagium facere Ecclesiasticis est prohibitum: ergo non licet iurare fidelitatem episcopis, aut archiepiscopis; maior probatur, nam homagium à doctoribus dicitur esse iurare fidelitatem, aut eam promittere in favorem alicuius domini, cuius forma in homagio sic fiebat: *ego N. iuro homagium tibi domino, vt à modo sim homoligius vester, contra omnem hominem, qui potest vincere.* (Sygius enim vox est, quæ, meo videri, derivatur, acerta hominum ratione, qui vocabantur Ligyes, populi Asiatici, qui cum xenxe contra Grecos militarent, vnde lygius dicitur, qui cum aliquo promittit militare contra alium) minorem vero probò, quia sic est definitum in quodam textu dicente sic: *in dignum est, & à Romana Ecclesia consuetudine alienum, vt pro spiritualibus facere quis homogium compellatur:* ergo episcopi, iuramentum fidelitatis præstare sub vlla forma in favorem sui metropolitani, immo neque archiepiscopi pro obtinendo pallio, ne lygius constituantur, sicut vassali subiciebantur dominis suis prohibetur, quia hoc derogat ecclesiasticæ libertati, & nobilitati.

Matt. c. 5

D. Iacobi epist. 5. Basil. bon. mil. in

psal. 14. Chrysost. 19. & 78. ad popul.

Ter-

Tertium argumentum est contra secundam partem conclusionis, in qua dicitur ex hoc nostro textu, quod si excedat formam canonicam iurans non tenetur, nam iuramentum fidelitatis factum illi, cui debetur obedientia est dare honesta, & iusta, quia obedientia est virtus specialis, ut docet D. Thomas, ac proinde habet vim obligandi, & adimplendi promissum, ut docet ipse D. Thomas, & omnes Theologi cum ipso, & ideo cum eius obligatio sit de iure naturę non potest Summus Pontifex dispensare: ergo non bene dicitur in textu, quod Papa absolvit eum, qui iuravit, ab huiusmodi iuramento, & confirmatur, quia, eo ipso, quod absolvat, supponit fuisse validum tale iuramentum: nam alias non absolvitur, quia nemo absolvitur nisi sit ligatus: ergo male dicimus in conclusione non teneri ad iuramenti adimplerionem, si excedat formam canonicam, nam si non teneretur non indigeret absolutione.

Ratio de-
cidendi.

105 Sed his non obstantibus, vera, & defendenda est nostra conclusio, quoad utramque partem, & quidem quoad primam, ratio decisionis est, ut, scilicet, episcopi, & archiepiscopi in suarum consecrationem tempore, & similiter ante ingressum ad suam Cathedralē Ecclesiam iuramentum solemniiter præstant antefores eiusdem Ecclesię, coram notario præsentī capitulo, de obediendo Papę, & de alijs iuxta Ecclesiarum consuetudinem, cuius fidelitatis iuramentum respectu Papę, necnon, & sufraganeorum respectu Metropolitanī antiquissimum est: siquidē illud fecisse traditur Sanctum Bonifacium Coram Gregorio Secundo, qui sedebat in Sede Petri per annum 723. quod ideo necessarium fuit, ut una fides, una Ecclesia, & unū caput ipsius Universalis Ecclesię firmitus in dies servaretur tam a superioribus, quam in inferioribus fidelibus. Deinde etiam, quoad episcopos respectu suorum Metropolitanorum hoc ipsum fuit introductum occasione cuiusdam schismatis tempore Gregorij VII. qui fuit creatus Pontifex maximus anno 1073. & de hoc iuramento præstito metropolitanis, in qua promittebant episcopi, se servaturos ca-

nones usu receptos, & privilegia metropolitana, loquitur hic noster textus *dilecti filij*. Quam obedientiam requiri in archiepiscopis, ut præstent cum consecrantur, significari videtur, in Christi Domini actione, & interrogatione quando dixit Petro, iterum, atque iterum *Petre amas me?* Et habita obedientia, & fide de eius amore, eum instituit pastorem Ecclesię suę dicens *si diligis me pasce oves meas*.

106 Deinde quoad secundam partem conclusionis, quę etiam verissima est ratio decisionis redditur & fundatur in textu ex decreto allegato, in quo sex apponuntur requisita, ut scilicet, obliget iuramentum, ut verba eiusdem textus referamus. Dicētis sic: *de forma fidelitatis aliquid scribere monitus, breviter ex librorum auctoritate notavi, qui domino suo fidelitatem iurat ista sex semper in memoria debet habere, incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile*. Quę quidem sex etiam debet habere in memoria, qui facit iuramentum fidelitatis archiepiscopo, aut Papę, ut ibi notat Glossa ad hoc, ut adimpleat iuramentum, quorum si aliquod defecerit iurans fidelitatem adimplere non tenetur, & absolvi debet, & quia in nostro casu Patriarcha excedebat in exigendo iuramentum fidelitatis ab Episcopo Castellano prædictam formam, ideo absolvitur episcopus, vel declaratur iuramento non teneri, erat namque contra honestatem, & decentiam propriam, quę vergebat in damnum Ecclesię, & Canonicorum, qui ad Papam appellarunt qui ita declaravit, & decidit, ut latius dicemus in quæstionibus.

107 Unde ad primum argumentum respondetur ex D. Thoma, cuius solutioni consonat solutio canonistarum, quam Gonç. aferit, docet enim D. Thom. licitum esse iurare iuxta Deuter. *Dominum, Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis*, sed illud quod secundum se bonum est, cedit in malum eius, qui non utitur eo convenienter, sicut sumere eucharistiam secundum se bonum est, sed tamen, qui indigne sumit iudicium sibi manducat, & bibit, ut dicit Apost. sed tamen, quia ex abusu iurandi devenitur in pravam consuetudinem, & occasionem

C. de for-
ma 18.
2.2.2.5.

D. Thom.
2.2.2.89.
a.2.

Deuter. 6.
1. Ad Co-
rinth. 11.

tionem periurij, & peccandi ex facilitate iurandi, ideo in sacris litteris datur nobis consilium ne iuremus, aut præceptum, non exigente aliqua necessitate, existente autem in iuramento necessitate iustitia, & veritate, tunc iuramentum est licitum, & actus religionis, quia profitemur Deum esse verum, & habere in falibilem veritatem, & omnium cognitionem, & sic explicantur prædicta testimonia, & quando dicitur, hoc ex malo, sic debet intellegere, ex malo est, quia venit ex malo illius, cuius infirmitate iurare cogaris, vt dicit D. Thom. vel potest optime dici, iurare esse à malo, quia provenit ab humana imperfectione, & falibilitate, quia omnis homo mendax, quod quidem malum est & imperfectio humanæ naturæ, quare non creditur homini, non iuranti, sed si homo esset perfectus affectando omnes virtutes, iurare non esset opus, sed per non, non, & per est, est, crederetur, & hoc vult Deus per Evangelium vnde ex August. asert Sotus esse à malo id est, à mala causa, nēpe infirmitate humani generis, ob peccatum originale.

Sotus de
iust. l. 8. q.
1. a. 2. o.
secundum
argument.

108 Ad secundum respondetur negando, quod iurare fidelitatem, & obediētiā Papæ, sit homagium eiusdem generis cum homagio, quod vassalli faciunt dominis suis, qui homines sunt, & illud homagium est signum maxime subiectionis, & servitutis contra naturalem libertatem; sed iuramentum fidelitatis Papæ factum non est huiusmodi, sed potius nobilissimum, & signum maximi honoris, quia non fit ei tanquam homini particulari, sed tanquam Christi Domini Vicario, cuius servitus magni honoris est, est namque servire Deo regnare, & sacerdotium regale, quid enim nobilius quam Christo domino, & eius interris Vicario iusta, & Sancta ex voluntate Dei nobis præcipienti obedire? Et idem de episcopis sufraganeis respectu suorum metropolitanorum, quando obediunt secundum canonicam formam, quod quidem iustum est, & ad bonum Ecclesiarum ordinatum.

109 Ad tertium respondeo, multa esse bona secundum se, & ex obiecto, & materia, & tamen possunt

male fieri, vt ex D. Thoma diximus de communione, quæ est bona secundum se, sed qui indigne accedit peccat graviter in digne eucharistiam accipiens, sic iuramentum est bonum secundum se, potest tamen male fieri, & ei deficere aliqua circūstantia, cuius defectu iuramentū male præstetur, in quo casu iurans non tenetur iuramento, quia non est vinculum iniquitatis, vt tenet canonica, & trivialis regula, in præssenti autem casu si episcopus teneretur illo iuramento vergeret in Ecclesiæ damnum. Quapropter ex hac circūstantia viciaretur, & defecerit ei iustitia, quia esset in alterius iniuriam, & ideo Papa absolvit episcopum, hoc est denunciat iuramento non teneri, & hoc est absolvere, seu absolutum declarare, & negamus non posse Summum Pontificem in iuramento dispensare iusta causa existente declarando non obligare.

110 Circa hunc textum, cuius auctor stetit Gregorius IX. notatur, Castellum esse regionem, & diocesim veneticam, cuius capitulum ideo dictum fuit, vt nostro textu, capitulum castellani, cum autem illis temporibus capitula episcopum eligissent, & metropolitanus confirmasset, ante confirmationem iste patriarcha, seu metropolitanus Grandensis exigebat episcopum confirmandum, plura ei, quam debebat iurare, quo vergebat in præiudicium Cathedralis Ecclesiæ, cuius causa canonici ad Summum Pontificem appellantes conquesti obtinuerant hoc decretum in hoc capite contentum, directum à Gregorio IX. Patriarchæ Grandensis: Grandensis enim civitas fuit prope venetias, in qua Episcopus Grandensis residebat, qui erat Patriarcha totius Istriae, & propter eius civitatis intemperiem (erat namque paludibus, & flumine circumscripta,) Nicolau. V. anno 1441. transfudit Patriarchalem sedem in inclitā Venetiarū Urbem, cuius præsul antea Castellanus Episcopus dicebatur ab insula Castellana. Hic Patriarcha est ex minoribus, sicut, & Aquilensis, pro huius autem Patriarchatus origine habenda sciendum est Gothorum Reges episcopos Italici Regni Patriarcharum nomine decorasse, quo etiam honore deco-

*Gongai. ex listu-
ris iura-
de leg.
Cujac. 1.
3. de foro
compet.
Philif.
diatrib. 2.
pag. 131.*

deco ratus fuit episcopatus Grandensis
vnde in nostro textu, & in alijs istius
iuris, mentio fit huius episcopi sub no-
mine Patriarchæ quia à Summis Pon-
tificibus obtentis indultis, sub hoc
privilegio, & nomine viguerunt, sic
D. Emmanuel Gong. citans Cujatium
Philippum Berterium, & alios pro
hac, & latiori notitia.

*Quæstiones appendices ex hoc cap. dile-
cti filij.*

QVÆSTIO I.

*Verum iuramentum promissorium pro par-
te licitum, & pro parte illicitum ad
impleri debeat?*

III

IN Hac quæstione sup-
ponimus iuramentum
aliud esse assertorium
& aliud promissorium, omisso pro-
nunc iuramento execratorio, quod
consistit in eo quod iurans, sibi ipsi,
vel alteri personæ sibi dilectæ aliquod
malum à Deo in vindictam falsitatis
imprecatur, nisi verum sit quod asse-
rit, vel promittit, in iure hic iuramen-
ti modus vñtatus. *Ut sic me Deus adi-
uet*, sed inter omnia iuramenta gene-
ra prædicta duo sunt magis principa-
lia, & vtilia, assertorium iuramentum
est, per quod quis affirmat per iura-
mentum aliquid esse de præsentī, aut
fuisse sicut ipse affirmat, quod, vt li-
cite, & metitorie fiat debet habere
tria, scilicet, & veritatem, iustitiam, &
necessitatē, ex quibus tribus requisitis,
quæ vocantur comites iuramenti, si
deficiat aliquid, iuramentum reddi-
tur illicitum, cum magna tamen dif-
ferentia, quia si deficit in iuramento
assertorio veritas semper, & absque
exceptione aliqua est peccatum mor-
tale, vt docent Theologi cum D.
Thoma inter quos Ledesma, & ratio
est, quia irrogatur Deo gravissima
iniuria adducens eum in testem rei fal-
sæ, & mendacis, tam in re gravi, quā
levi, sed si deficit iustitia potest esse
veniale, vt si iuret veritatem sine ne-
cessitate in præiudicium tertiæ perso-
næ, in re levi erit veniale, & si defi-
cit tertius comes, scilicet, necessitas,
aut prudentia erit etiam veniale, dum-

modo sit verum, quod iuratur, si enim
verum non est ratione falsitatis mor-
tale peccatum est.

112 Iuramentum autem pro-
missorium versatur circa rem futurā,
est namque promissio aliquid faciendi
cum iuramento firmata, quæ promif-
sio si fit Deo magis habet rationem
voti, quam iuramenti, quod homo
homini facere solet, quo se obligat sub
iuramento illo se aliquid facturum.
Hoc autem iuramentum promisso-
rium tripliciter, vt bene advertit Lai-
man fieri potest. Primo, promittendū
facere aliquid opus virtutis per pro-
missionem soli Deo directam, & ordi-
natam, quæ, vt firmior sit roboratur
cum iuramento, vt cum quis Deo pro-
mittit cum iuramento, se talem do-
mum non intraturum, vt fugiat oc-
casionem peccandi, vel si quis præci-
pit cum iuramento, se quotidie Mis-
sam auditurum, vel Beatæ Virgini
Rosarium recitaturum, in qua pro-
missione duæ in eliduntur obligatio-
nes, altera orta ex promissione Deo
facta propter eiusdē Dei respectum, &
hæc erit obligatio voti, quod salvatur
in promissione Deo facta de aliqua re
ipsi grata, & altera orta ex vinculo
iuramenti, 2. potest fieri hæc ipsi Deo
de elargiēdo aliquam eleemosynā ali-
cui Ecclesiæ, vel personæ pauperi, in
quo etiam casu resultat duplex obliga-
tio prima Deo, cui principaliter fit
promissio, secunda personæ, si ipsa
accepit in sui favorem promissio-
nem Dei sibi promissæ à promittente.
3. potest fieri promissio soli homini
cum iuramento firmata, quæ quidem
promissio si fit de re licita, sive ho-
magij, aut alterius cuiuscumque rei,
si libere facta fuit, & impossibilis non
reddatur, non est dubitabile obligare
in utroque foro, si sit, vt dixi de re li-
cita, & honesta, secus si sit de re indi-
ferenti, aut invtili, quia tunc non
obligat, cum sit eius ad impletio actio
virtute vacua, de re autem levi obliga-
bit tantum sub veniali sicut sub mor-
tali, si sit circa rem gravem, sic do-
cet Laiman, Sylvest. & communiter
Theologi inter quos Molina de iust. &
iure. Est ergo quæstio nostra de hoc
tertio genere iuramenti, in quo pos-
sunt promitti promiscue res licite, &

*Laim. 1.
4. trat. 2.
n. 5. & 6.*

*Laim. ubi
prox. c. 6.
n. 6.
Sylvest. vj
iuram. 4.
q. 20.
Mol. 1. 1.
tr. 2. disp.
res 149.*

*D. Thom.
2. 2. q. 89.
a. 3.
Ledesm. 2.
P. sum
trat. 11.
c. 2. f.
166.*

res aliæ illicitæ, an si iuramentum sit nullum quoad omnes, vel validum quoad licitas, invalidum vero quoad illicitas, quæ quæstio fundatur in verbis textus dicentis in hoc nostro capite *dilectæ filij*. Patriarcham debere esse contentum iuramento forma canonica sibi præstato à Castellano Episcopo, sciens, quod Papa absolvit cum ab huiusmodi iuramento, quantum ad alios articulos, & quidem tale iuramentum deberi ad impleri, quovisque saltem dispensetur in eo, tam pro parte, qua non tenentur ratione materiæ promissæ, quam pro parte, qua tenetur ex vi promissionis, probatur sequentibus argumentis.

Primum sic formatur, actio humana, quæ est individua, & quilibet contractus, vel tenet quoad omnia, vel quoad nihil tenet, sed talis est promissio, per quam promittens promittit alteri multa, quarum aliqua potest licite adimplere, & non alia: ergo talis promissio, vel quoad omnia est adimplenda, vel quoad nihil, maior probari videtur ex D. Thom. minor etiam probatur, quia, ut docet ipse individuum est indivisum in se, estque propterea incommunicabile alijs, à quibus est omnino divisum: ergo si sub vna individua promissione, vnoque, & individuo iuramento confirmato plura promittuntur, quorum alia licite possunt adimpleri, alia vero minime, tale iuramentum non obligat ne dum, quoad ea, quæ licite adimpleri non possunt, sed neque ad alia quæ licita sunt. Quæ ratio hoc confirmatur exemplo, nam ex eo quod aliquis excusetur à recitatione officij divini, quoad aliquam principalem partem, ut potest contingere in cæco, qui non potest recitare ex toto officio nisi horas minores, quas memoria retinet, eo ipso excusatur à recitatione totius, quam sententiam, pro qua Diana citat Filiucium Azorium, & alios, tenet P. Lessius dicens sic: *Si ob cæcitatem nequeas dicere saltem maiorem partem horarum ad nihil teneris, quâ opinionem, quam Lessius dicit docere Navarr. ipse Diana æque cum contraria probabilem esse affirmat (sed tamen vide omnino solutionem) ergo similiter in nostro casu, qui non tene-*

tur adimplere iuramentum quoad omnia per illud promissa, ad nihil tenetur, & multo minus si licite non potest.

Secundum argumentum, si tale iuramentum sit in confirmationem alicuius promissionis lege civili, vel canonica prohibita nullum est iuramentum: ergo non est adimplendum, neque quoad totum, neque quoad partem consequentia est manifesta, nam iuramentum ad sui observantiam accommodatur conditioni rei iurate, ita quod si res, quæ iuratur fuisset quomodolibet aliqua lege, aut statuto prohibita etiam si iureretur iuramentum non inducit obligationem, ut docet Sanchez, Pater Moya, & alij, quos citat, & sequitur Diana, sic dicens: *notandum est tunc materiam statui iurati esse gravem ut constituat per iurium mortale, quando tanti momenti est, ut iuramento secluso, statutum ratione materiæ suæ sufficiens esset ad obligationem sub mortali, sed in nostro casu, quando lex prohibet aliquem contractum, qui est materia iuramenti promissorii, ut contingit in contractibus minorum, aut vxorum, tollit materiam iuramenti, ut v.g. alienationem bonorum dotalium: ergo promittens super tali materia etiam cum iuramento non tenetur adimplere, etiam neque quoad partem non prohibitam, probo hanc consequentiam, quia sublata, & prohibita materia alicuius contractus, seu promissionis, tollitur quoad omnes eius effectus, & condiciones: ergo nullo modo tenetur, ad aliquid illius contractus, aut promissionis, quia deficit materia iusta.*

113 Ad hanc quæstionem respondeo per primam directe responsi hanc conclusionem: ille qui alteri promissit plura vnica promissione iuramento confirmata, quorum aliqua licite potest adimplere, alia vero minime tenet, & iuramentum, & promissio per illud confirmata, solum quoad illa quæ adimpleri licite possunt, hæc conclusio probatur primo ex nostro textu, in quo decernitur Patriarcham Grandanensem debere, in promissione iuramento firmata quam Episcopus Castellanus fecit ei de servanda fidelitate, contentum esse, si promissio ad-

Navarr.
de orat. c.
1. n. 13.
Fil. 2. 2.
r. 2. c. 9.
q. 6. n.
194.
de or. t. 1.
l. 10. c. 13
q. 5.

Sanct. in
summ. t.
1. l. 3. c.
40. n. 10.
Dian. 3.
p. tract. 6.
ref. 39.

D. Tb. 3.
p. q. 8. a.
5. idem 1.
p. q. 13. a.
9.

Dian. p. 5.
tract. 6.
ref. 14.
p. 9. tr.
8. ref. 28.
9. sed si
Less. de
iust. l. 2.
c. 37. du.
bio 9. n.
54.

*Supra hic
n. 78.*

*Molin. de
iust. tr. 2.
disp. 149.
n. 5.
Laim. l. 4.
tr. 3. c. 6.
n. 6.
Sylvest.
verb. iu-
ram. 4. q. 2.
20.*

impleatur, & iuxta formam canonica-
cam, & nihil aliud debere exigere, sed
forma canonica, quam ex decreto su-
pra retulimus impromissione fidelita-
tis per homagium, decernit ea, quæ
iuste promitti, & impleri debent in-
iusta que repellit: ergo standum est
iuramento pro his, quæ licite possunt
fieri, quamvis includat alia, quæ non
licet facere: quam conclusionem re-
net Molina, Laiman, & alij quatenus
docent, ille quod quando iuramentum
promissorium fit homini de re, cuius
adimpletio illicita non est ex parte iu-
rantis, ita quod absque lethali, aut ve-
neniali peccato potest illud implere
obligatio confurgit implendi, quod ita
promissum est, alter vero nempe Lai-
man sic etiam habet, iuramentum,
quod ingratiam, vel utilitatem homi-
nis, vel Ecclesiæ editum est de opere,
honesto obligat, quam ex communi
etiam docet Sylvester, sed ex eo quod
quis iuret alteri se daturum, seu dona-
turum duo pignora, quorum alterum
licite potest dare, alterum vero mini-
me, vel quia non suum, vel cederet
in alterius præiudicium, v.g. vel ob aliā
causam excusantem traditionem talis
pignoris, non sequitur non esse hone-
stam, & licitam promissionem illam
quam licite potest implere, quando in-
dependentem ab alia, potest facere: er-
go in surgit obligatio iuramenti, unde
procerta habeo conclusionem.

114 Probatur secundo firma
iuris regula dicentis, quod *utile per in-
utile non viciatur*, quam explicat, &
comprobat Decius multis exemplis,
ut si aliqua electio canonice fiat non
viciatur per inutilem confirmationem
ut habetur ex hoc canonico iure, item
si vnus tutor pupilli verus, & alter fi-
ctus facultatem dedit pupillo ad con-
trahendum, si contraxit valet con-
tractus ea nimirum ratione, quia uti-
le per inutile non viciatur, item simili-
ter si aliquis in testamento legavit
plus quam legare potuit, vel quis do-
navit suis per promissionem iuram, &
acceptatam plusquam donare iuste,
& licite poterat, legatum, & dona-
tio tenebunt, & adimpleri debent,
vsque ad illam quantitatem ad minus
quam testator legare, & donans dona-
re potuit seclusso ex cessu, quem non

potuit, quod ex legibus probat De-
cius: ergo similiter in nostro casu po-
test, & debet promissio rei, quæ licite
potest impleri obligat in conscientia,
etiam si fiat simul cum alia re, quæ non
potest licite, & sine omni peccato,
etiam veniali impleri, aliàs peccatum
& periculum committeret sic promi-
tens, & iurans non implens iuramen-
tum, non obstante, quod illud non
possit implere quoad omnes promissi-
onis partes, quia *utile per inutile non
viciatur*.

115 Diximus, quando promissi-
o rei licite potest adimpleri indepē-
denter à re illicita, nam in casu quo
promissio plurium talem habeat cum
omnibus in clusionem, ut non possit
separari, quoad neutram partem, aut
vllam illarū debet fieri executio pro-
missionis, neque obligat iuramentum,
quia tunc talis adimpletio proculdu-
bio vitaretur, bonum namque, ut
renet Theologorum proloquium, ex
integra causa confurgit, malum au-
tem ex quocumque defectu: ergo si ab
aliqua actione defectus separari non
potest, quamvis bona ea sit ex fine, &
obiecto, illo viciatur defectu, & evadet
mala, quia tunc utile per inutile vitia-
stur, ut expluribus docet Decius, ut
si, v.g. non possum facere traditionem
rei à me promissæ, quia in ipsa re alter
habet condominium, eam tradere ne
teneor, nec possum, quia utile in tali
casu per inutile viciatur probat ex ci-
vilibus.

116 Secunda conclusio iura-
mentum promissorium, quod ex par-
te promittentis est de re honesta, &
quod potest licite impleri, obligat in
conscientia si valide factum fuit, etiā
si persona, cuius sit promissio, eius im-
pletionem non possit exigere, & uti
absque peccato mortali, hæc conclu-
sio in qua loquimur de iuramento ho-
mini facto de adimplendo promissio-
ne docet etiam Molina, & fundatur
in doctrina D. Thom. qui duplicem
respectum distinguit in iuramento:
alterum, pœnes quem pertinet ad
honorem Dei, alterum dicit respectu
ad hominem, pœnes quem iurans
manet homini obligatus non solum
ratione promissionis, quæ si est hone-
sta, & ab homine acceptata solum ra-
tione

*ff. deleg.
1. leg. pla-
ne & ff.
de aqua
quotid. &
dist. l. 1. §.
item quæ
ritur.*

*Molin.
ubi prox.
D. Thom.
2. 2. q. 89.
a. 9. ad 2.*

Dijlenho

E

*Regul. 32
iuris in 6
Decius de
regulis in
vis
C. si confir-
mationem
de elect.*

*C. de dona-
tioni 6.
lege san-
cimus.*

tione sui obligat promittentem, & si honesta, aut iusta non fuerit ex parte personæ, cui fit promissio, dummodo sit iusta ex parte promittentis, quavis non obligatur promittens ratione promissionis, remanet nihilominus obligatus homini ipsi ratione interpositi iuramenti, quod licite potest implere iurans, & tenetur, ut dicimus in conclusione, nisi rem promissam remittere velit ille, cui promittitur, ut ibi dicit D. Thomas, ob quam rationem, qui iuravit solvere vsuras tenetur, & qui iuravit latroni, ut eum non occidat daturum centum tenetur, quamvis possit repetere, & tales teneantur restituere, sic enim habetur expressum in nostro iure, quæ omnia magis expendantur, & probantur in sequentibus ipsius iuris auctoritate.

117 Prima est ex celebri textu, & eius sententia, sic habente, si iuramentum non vi, nec dolo præstitum fuerit, servari debet, cum non vergat in æternæ salutis detrimentum, nec redundet in alterius damnum, sed qui implet aliquam promissionem iuramento firmatam tertiæ personæ petenti adimpletionem factæ, quamvis ipse male petat, iurans tamen cum adimplendo illud bene faciat propter respectum, quem importat iuramentum ad honorem Dei: ergo tenetur illud implere. Secundus textus ad hoc celebris habetur in decretalibus, cuius sententia à Greg. III. sic habet: *Mandamus quatenus creditores ad iuramenta super vsuris sibi solvendis præstita relaxanda Ecclesiastica d'stinctione cogatis: unde convincitur iuramenta præstita de solvendis vsuris obligare, licet restringenda, siquidem mandat Papa ea relaxare, non alia ratione, nisi quia vsuræ sunt iure naturali prohibita, & eas accipiens pro pecunia mutuata tenetur restituere, ut docet D. Thom. & omnes, ex quo mandatur iuramentum relaxari: ergo vsque quo relaxetur tenetur iurans propter reverentiam iuramenti promissum solvere, cui textui consonat, & clarius alius eiusdē tituli, sic habentis: *Debitores ad solvendas vsuras, in quibus se obligaverint cogi non debent, si vero de ipsarum solutione iuraverint cogendi sunt, ex quibus, & alijs textibus, præcipue ex quodam de iure iu-**

rando habetur, & etiam ex D. Th. iuramentum promissorium etiam coactum obligare in conscientia, & si sit circa materiam licitam ex parte iurantis, & magni momenti, sub pæna peccati mortalis, & sic concludit tanquam certum Sapientissimus Mag. Sotus, nisi, ut ipse notat, ex cusetur extenuitate materiæ.

118 Ratio vero potissima est quia quoties interponitur alicui personæ iuramentum, etiam coactum, dummodo habeat animum iurandi, & obligandi se de faciendo aliquid in eius favorem, si fuerit materia licita, & virtuosa, obligat sub peccato mortali eius impletio in re gravi si non vergat in interitum salutis æternæ, sed in casu nostræ conclusionis iurare rem faciendam non vergentem in interitum salutis æternæ potest cadere super materia virtuosa, & gravi, ex parte iurantis, quamvis ex alia parte, gravissimum peccatum sit iuramentum extorquere de re, quæ sibi est illicita, & prohibita: ergo iurans tenetur servare iuramentum propter eius quidem religionem, licet non propter rationem alicuius iustitiæ inique iuramentum exigentis, maior huius discursus est tota ratio textus citati, si vero: minor autem probatur, nam quoties homo, etiam coactus iurat se soluturum vsuras ad redimendam propriam vexationem, quia non aliter vsurarius vult mutuare, aut iurat se latroni daturum centum, qui est alter casus communiter adductus, quia aliter vitæ parcere non vult prædo, iurat rem licitam, & Deo gratam, scilicet, occurrere necessitati suæ, & conservationis suæ salutis, & vitæ, ut advertit contra Caietanum, Sotus: ergo tenetur iuramentum implere in honorem Dei, & religionis, licet obiter asseveramus, & constat expressatis textibus præcipue, ex capite *verum* citato huiusmodi iuramenta relaxari debere ab Ecclesia Papa, nempe, aut episcopo, de quo in quæstione sequenti: quare si non interveniat iuramentum, neque vsurario, neque prædoni aliquid tenetur solvere, etiam si simplici promissione promittat: quia tota ratio obligationis provenit ex religione iuramenti, non autem ex debito iustitiæ, quia in his,

Sotus de
iust. l. 8.
q. 1. a. 7.
prope me-
dium fol.
mi. 678.

Sotus ibi-
dem.

Cap. quæ-
vis 2. de
pactis in
6.

In c. 1. de
iure iura-
do.

D. Thom.
22. q. 78.
a. 1. & 2.

Est vero
8. q. c. ve-
rum 15.
de iure iu-
rando.

his, & similibus casibus nullum est.

119 Dixi in conclusione si valide factum fuit iuramentum, nam iuxta sententiam Ioan. Sanchez in Selectis potest licite ille, cui minata est mors a latrone, nisi iuret se daturum centum aureos potest, inquam, verba iuratoria exterius proferre absque intentione iurandi, quod fundat in doctrina Ludovici de S. Iuan dicentis, posse confessarium proferre verba absolutionis absque intentione, quando iniuste pernitens absolutionem petit, mortem, si ei non detur, minans confessario, cui non contradico, si non fuisset in irrisionem Sacramenti. Quam doctrinam admittere possemus dummodo iurans non habeat animum, & intentionem iurandi, quia ex tali fide, & non vero iuramento nulla insurgit ex vi talis iuramenti obligatio, sed hodie hæc propositio ut iacet. *Cum causa licitum est iurare sine animo iurandi, siue res sit levis, siue gravis*, iam est damnata ab Innocentio Vndecimo. Sed qui iurat, tenetur iurare verè, & non fide, remanet obligatus implere ne fiat iniuria personæ, cui iuratur; quod non accidit respectu latronis, vel alterius, qui iniuste extorqueret iuramentum, quamvis in foro exteriori sic iurans compelleretur stare iuramento. At vero; *si quis habuit intentionem iurandi, sed non habuit intentionem adimplendi iuramenti promissorii, secundum probabilior sententiam tenetur in conscientia implere iuramentum, quia hæc obligatio sequitur ex natura rei ad ipsum iuramentum, dummodo salvetur vera ratio, & natura iuramenti.* Verum enim vero regulariter loquendo, qui non habuit intentionem implendi iuramentum, neque habuit etiam intentionem iurandi, & ratio est, quia qui vult aliquid ponere in executione, vel non ponere quamvis illud promittat, vult ex consequenti, quidquid necessario connectitur cum illo: ergo qui non habet intentionem implendi iuramentum, ex consequenti, neque habet intentionem se obligandi, sed cum nemo remaneat obligatus in eisque voluntarie agit,

nisi se obligare voluisset, qui se noluit obligare obligatus non remanet ex vi promissionis, quidquid sit ex alio capite, ut si teneretur, non promittere, aut non iurare fide, sed valide, ne alterum decipiat, sed dato semel quod iuramentum fuisset validum, non potest non inferre obligationem ad sui observantiam. Hæc omnia docet Magister Ledesma cum D. Thoma, & alijs Theologis.

120 Ex his ad primum argumentum respondetur, quod quamvis actio iurantis plura sit una, est tamen moraliter multiplex, in quantum respicit plura promissa inter se valde distincta, quorum aliqua possunt licite adimpleri, & aliqua minimè, unde stat optimè iuramentum tenere, & adimpleri debere in eis, quæ sunt licita, secus tamen in illicitis. Et ad exemplum adductum respondetur in opinione eorum, qui tale tenuerunt quod præceptum recitandi Officium Divinum integrum sit tantum unum comprehendens omnes horas canonicas, sub una ratione formali recitandi, ac pro inde sunt eiusdem generis, nihil mirum, quod diceret aliqua opinio excusari à toto officio, qui erat excusatus à maiori parte, propter communem regulam: *Quod magis est trahit ad se, quod minus est.* Cæterum in nostro casu non currit hæc ratio, quando res promissæ non sunt eiusdem generis, sed alia, quæ iurans potest implere, & alia non potest, tenebit iuramentum respectu illarum, quas potest non respectu aliarum, quarum immo, vel non est licita, vel est impossibilis iuranti, aut cedit in præiudicium tertij: præter quam quod prædicta opinio iam est damnata ab Innocentio XI. inter propositiones condemnatas quæ in num. est 54. sub his verbis: *Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem:* hæc est damnata propositio, unde nihil valet argumentum.

Ex quo infero, & ut certum, contra abusum, adverto: quod qui legitima causa non tenetur, & non potest servare ieiunium, aut abstinentiam à

Ledesma
2. p. sum.
tract. 11.
c. 3. fol.
mib. 578.
g. digo lo
segundo.
D. Thom.
cit. q. 89.
a. 7. ad 4.

S. Iuan
17. de Eu.
char.
q. 7. a. 8.
Sanct.
disp. 35.
n. 7

carnibus, non ex eo, quod habeat privilegiū virtute Bullæ Cruciatæ, & licetia viriusque medici, potest licite vesci carnibus præter meridiē alijs diei horis, quasi prohibita non esset, neque cenare carnes, quando potest cenare ova; immo neque excusatur à ieiunio, si valitudine corporali alias gaudet, dicente Papa in sua Bulla Cruciatæ sic: *Item, concede a todas las personas, que toman esta Bula, que durante el dicho año, puedan de consejo de ambos Medicos, espiritual, y temporal, comer carne en Quaresma, y otros tiempos de ayunos, y dias prohibidos: de manera, que los que comieren carne, guardando en lo demás la forma del ayuno Ecclesiastico; ayan cumplido, y satisfecho al dicho ayuno.* Ex quibus verbis perspicue colligitur, quod excusatio ex iuxta causā ab obligatione ieiunij, non excusat ab observatione eiusdem, saltem, quoad abstinentiam carnis in reliquis horis diei, nulla existente necessitate, ex gulofo tantum appetitu eam comedentem.

121 Ad secundum argumentum responderetur distinguēdo antecedens, si iuramentū esset confirmativū alicuius promissionis, prohibet aliquā lege civili, vel canonica fundata taliter in lege naturali, quod implere talem promissionem contineret ex parte adimplentis aliquā turpitudinem, aut iniquitatem, concedo antecedens, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, sic docēt communiter Doctores, inter quos Laiman, Antonius Gomez, Molina, Sanchez, & alij quos ipsi citant. Quod adeo verum est, ut si non posset impleri iuramentum sine commissione peccati venialis etiam minimi teneretur non adimplere, alias peccaret aliquis faciendo quod debet facere, quod contradictionem involvit, ut notat Molina ibi num. 6. Sed si iuramentum est alicuius rei promissæ prohibet iure aliquo positivo sive civili, sive canonico ita nude ut nihil imbibat alicuius præcepti naturalis, nego antecedens, quia in tali casu si accedat iuramentum cessat lex humana, & prævalet vis iuramenti, quod in reverentiam religionis est observandum. Ex quo sequitur quod quamvis contractus uxoris, ut v.g. alienationis suo-

rum bonorum, aut fide iussione maritorū suorum iuxta ius civile, sint nulli, & similiter contractus minoris sine licetia tutoris sint invalidi, seu curatoris; validatur tamen accedente iuramento, ut probat Laiman, ex pluribus iuribus, tã civilibus, quam canonicis, vbi supra.

QVÆSTIO II.

An possit Princeps, tam secularis, quam Ecclesiasticus absolute iurantem ab impletione iuramenti etiam validi?

121 **I**N Hæc quæstione suppono iuramentum invalidum, quod nimirum potest invalidum esse, vel ex defectu personæ promittentis (loquimur enim in hac quæstione de iuramento promissorio) vel quia non est sui iuris, ut filius familias, vxoris, religiosi, qui iurantes aliquid se facturos, etiam si sit opus virtutis, si sit in præiudicium illorum, quibus subsunt, nō tenet iuramentum. Itē si non habuit animum iurandi, & etiā secundum aliquos, de non se obligando. Item si fraude fuit ad iurandum inductus, aut si iuravit talem rem continentem in se aliquid, quod si sciret nō iurasset, aut si ex eius impletione sequatur, quod si cogitasset antea minime iurasset, quia in his casibus ignorantia causat involuntarium, & iuramentum involuntarium verum iuramentū non est. Item si iurabit rem indifferentem, aut talem, quā implere non decet, aut rem impeditivam maioris, seu melioris boni, nisi interveniat ius tertiæ personæ, ut qui puellæ iuravit se cū ea matrimonium contracturum, ex vi cuius iuramenti ea cum eo coivit. Item si iuravit rem, quæ tempore impletionis mutata fuit taliter, quod si sciret non iurasset. Item si quando iuravit poterat implere iuramentum, & postea supervenit impotentia, aut si iuravit rem levem, cuius ommissio, vel non est peccatum, vel erit veniale, ob parvitatem materiæ, hæc com-

Laiman
prox. cit.
c. 8. n. 2.
Gomez. 1.
2. res. c.
1. n. 24.
Mol. ubi
prox. n. 4.
et 5.
Sanchez.
de.
matr. l. 4.
d. 320. n.
5.

cōmuniter traduntur in materia de iuramento, & nos latius circa eandē materiā, si vita supersit, agemus interim vide Sa, hæc omnia in sua sumnulla doctē adnotant, vide etiam Laiman.

123 Quibus suppositis ad quæst. pro parte negativa extant sequentia argumenta. Primum, quia iuramentū promissorium obligat ad sui impletionem ex se, & ex natura sua obligatione orta ex lege naturali, & Divina, sed nullus homo, nec Summus Pōtifex habet potestatem dispensandi in lege divina, & naturali: ergo non potest dispensare in iuramēto promissorio, maior est certa, quam esse de fide docet I edesma pluribus comprobans Scripturę testimonijs, & Conciliorum, quę refert in margine, minor etiam probatur, nam dispensatio est relaxatio legis à Principe possitæ circa aliquem particularem, dispensare autem, seu abrogare legem, eiusdem est functio, cuius est condere, vt docet M. Sotus. Cōfirmatur 1. quia aliās posset aliqua persona inferior dispensare in lege superioris, quod est absurdum, & contra Principis auctoritatē: ergo neque Papa potest dispensare in lege Dei, qualis est obligatio iuramenti promissorii, quod verum est etiam aliqua suffragante causa, quia hæc tantum potest sufficere vt Princeps dispentet in suis legibus non in lege superioris. 2. confirmatur, quia aliās nulla esset differentia inter dispensationem, quam faceret Papa in suis legibus, ac dispensationē in legibus Dei, siquidem etiam ad dispensandum in suis legibus requiritur causa iusta, aliās iniusta, & peccaminosa esset talis dispensatio.

Secundum argumentum sic formatur: si Summus Pontifex posset dispēfare in iuramento promissorio, posset hoc facere in alterius præiudiciū: sed hoc non potest dici, quia alterum lædere est contra naturalem legem: ergo non potest Papa dispēfare, maior probatur, quia multoties, imò regulariter iuramenta promissoria fiunt hominibus, & in eorū favorem, sicut vota sūt Deo: ergo nō posset dispensare in eorū impletionem, sine dispēdio, & præiudicio eorū, quibus iuramēta facta fuerāt.

Tertium sic, quia vel iuramentum est validum, vel invalidum, si validum

non potest Papa illud invalidare, quia ad eius valorem concurrerunt volūtas promittentis cum iuramento, & volūtas acceptantis, Dei, scilicet, aut alterius hominis, sed Papa, neque est dominus voluntatis promittentis cum iuramento, neque voluntatis acceptantis: ergo ex nullo capite potest illud invalidare: vel ipsummet iuramentum est secundum se invalidum, quia non obligat ob aliquam rationem, aut circumstantiam, ex his, quas commemoravimus num. præcedenti, quod videtur docere D. Covar. quem citat Molina, sed in tali casu potius est declarare iuramentum non obligare, quia caret debitis requisitis, quam in illo dispensare: ergo non dispensat, sed declarat, vt optimè probari videtur in illis vltimis verbis nostri textus, quę versamur, nēpe: *Sciens nos eundem episcopum ab huiusmodi iuramento, quoad alios articulos absoluisse, vel denunciassē potius non teneri*: Ergo Papa potius declarat iuramentum non obligare, quam absolvat, aut dispense circa illud, quam declarationem doctus Theologus potest etiam facere.

Quartum sic argum. Nam Papa, & minor prælatus multo minus non potest dispensare in iuramento assertorio: ergo neque potest in promissorio, antecedens patet, quia Papa non potest dispensare (imò neque ipse Deus, ob rationem D. Thom. quia esset contra eius summā perfectionem) in præceptis Decalogi, quorū vnum est falsum non iurare, cuius falsitas consistit in carentia veritatis, & consequentia probatur, quia iuramentum promissorium non minus exigit ex natura sua veritatem quam assertorium: ergo in neutro potest dispensare, quia vtrique ne sit peritium est veritas rei iurata inseparabilis.

Vltimo, quod neque possit Princeps secularis à fortiori probatur, & inferior, quia iuramentū pertinet ad virtutē religionis, quæ ordinatur ad finē supernaturalem, qui non cadit sub potestate secularis Principis, cuius finis in condendo suas leges, & in eis dispensando omnino naturalis est, & vltimè per se non procedens.

124 Ad quæstionem respondeo sequentibus cōclusionibus, ex iure, &

Sa v. iuramentum
à n. 6.
Laiman
cit. c. 21.
n. 2.

I edesma
ubi prox.
c. 3. princip.
cip.

Sotus de
iust. l. 1. q.
7. a. 3.

Covar. l.
1. var. ref.
c. 4.
Molina d.
disp. 149.
n. 12.

D. Thom.
1. 2. q.
100. a. 8.
Sotus de
iust. l. 2. q.
3. a. 8.
conc. 1. c. 8.
alij.

DD. deductis. Prima conclusio, potestas est in Ecclesia ad relaxanda aliqua iuramenta valida iusta causa exigente, non solum per modum declarationis, sed etiam per modum propriæ dispensationis, hæc conclusio, quæ à Doctoribus traditur, probatur primo, ex aliquibus nostri iuris textibus, & sit primus ex tit. de iure iurando, sic dicens:

Ex adm.
nistratio-
nis.
Ex c. 1. de
iure iur.

Mandamus, quatenus creditores ad iuramenta super usuris sibi solvendis præstata relaxanda ecclesiastica districtione cogaris; sed prædicta iuramenta de solvendis usuris erant valida, utpotè de re Deo grata ex parte iurantis, quia sic occurrebat iurans suæ necessitati, & redimebat suam vexationem, ut iam explicuimus in quæst. præcedenti: ergo est in Ecclesia potestas ad relaxanda, seu dispensanda iuramenta etiam valida, probo consequentiam, ex verbis textus, nempe, præstata iuramenta relaxanda ecclesiastica districtione. Probatur præterea ex alio textu, in quo sic dicit Greg. III. loquens de quodam iuramento inique extorto ab Episcopo Laudicensi: Cognita igitur contumelia, valde doluimus asserentes ipsum episcopum nullius iuramenti vinculis super hoc posse constringi, quem tamē absolvimus, quia nefandissima coactione iurauit: ecce textum, in quo Papa utrumque simul facit, & declarat illud iuramentum non obligare episcopum illum, & nihilo minus tamen casu, quo obligasset episcopum, ipsum absoluit Papa: ergo non solum potest relaxare per modum declarationis, sed etiam absolutionis, seu relaxationis, quod idem est, alij sunt plures textus passim à Doctoribus adductis, ad quod facit hic noster textus dilecti filij.

C. dilecti
filij hoc
rit. & c.
venit 16
de iure
iur.
D. Thom.
2. 2. q. 89
a. 9. ad 1.
Ledefma
traff. 11.
p. 2. c. 3.
conc. 1.
C. verum
15. d. 11.
d. iure
iur.

125 Probatur secundo auctoritate D. Thom. idem docens, quod esse certum de fide tradit P. M. Petrus de Ledefma, qui eam probat præter quendam textum nostri iuris hac ratione, quia Summus Pontifex potest dispensare in voto: ergo à fortiori in iuramento ex iusta causa, antecedens supponitur ex materia de voto, & docet D. Thomas; consequentia vero probatur supponendo, ut advertit Molina, quod iuramentum promissorium Deo factum, & iuramentum promissorium homini factum magnam habent

differentiam, nam iuramentum promissorium Deo factum habet vim voti iuramento confirmati, hinc est, quod eodem iure, quo potest Papa dispensare in voto, potest similiter, & in iuramento, secundum illam rationem, secundum quam induit rationem voti, & respicit reverentiam, & honorem; nisi in tali dispensatione irrogetur alicui homini, quando ei factum fuit iuramentum, iniuria, aut præiudicium resalter contra iustitiam, de quo statim, & utriusque ea est ratio, quia in pluribus casibus non oportet adimplere vota, & iuramenta, quæ aliàs valida sunt, & de re licita, aut de re, quæ licite potest fieri: ergo in his casibus hæc dispensabilia, seu commutabilia sunt, pertinebat ergo ad providentiam Dei relinquere, & ponere potestatem ad hanc dispensationem, aut relaxationem, seu commutationem, igitur remanet hæc potestas in prælatis Ecclesiæ, qui in terris gerunt vicē Dei, sicut dispensare in legibus Regis temporalis, quando oportet in remotissimis provinciis, & non potest moraliter adire Regem, pertinet in tali casu ad Proregem, seu Vice-Regem, qui eius vices gerit.

126 Secunda conclusio: possunt etiam episcopi cum suis subditis in non reservatis dispensare iuramentis, sicut & in votis, seu eorum obligationem relaxare, & idem dicendum de his, qui habent quasi episcopalem potestatem; hanc conclusionem communiter, etiam ut certam video à Doctoribus edoceri, D. Thomas P. Azor in suis moralibus constitutionibus, qui addit posse etiam episcopum non solum in iuramento dolo, metu, aut vi facto, & in eo quod turpe est ex parte eius, cui iuratum est, sed etiam in iuramento dubio, hoc est, quando dubitatur, si id, quod iuratum est sit licitum, utile, autnoxium. Molina, Laiman, Ledefma, supra citatus Suarez, & alij, quos refert Laiman. Et ratio est, quia quidquid potest Papa in tota Ecclesia, potest episcopus in sua diocesi, ut communiter docent DD. exceptis reservatis: ergo potest episcopus relaxare illa iuramenta, quæ reservata non fuerint, iusta existente causa, iura-

D. Thom.
loc. cit. q.
89. a. 8.

D. Thom.
cit. 2. 2. q.
89. a. 9.
ad 3.
✓ xor p.
2 l. 3. c.
51. q. 2.
Molina. d.
diff. 149
n. 11.
Laiman
l. 4. r. 3
c. 11. n.
6.
Suarez l.
2. de iure
c. 41.

ramenta autem reservata sunt quinque, nimirum religionis, castitatis perpetuæ, & triplicis peregrinationis, ad Romam, Compostellam, & Ierusalem, si sunt vota, aut iuramenta absoluta, nã si sint poenalia, aut conditionalia possunt ab episcopo dispensari, vt docet Diana, Lessius, & alij, quos refert.

127 Tertia conclusio, nullus prelatatus potest relaxare iuramenta homini facta in eius præiudicium, nisi ipse consentiat. Hanc conclusionem latè defendit M. Ledesma, & eam probat quia per iuramentum factum homini ei promittendo aliquam rem acquiritur ius, cui fit iuramentum, vt manifestum est, quia per iuramentum iurans adstringitur speciali vinculo, & multo fortiori quam per simplicem promissionem, per quod persona, cui fit, acquiritur speciale ius contra iurantem, sed Papa non potest per suam dispensationem aliquem privare iure suo, aut ei iudicium inferre: ergo non potest relaxare hæc iuramenta promissoria facta in favorem alicuius. Hanc eandem conclusionem adstruit Laiman, qui non aliam rationem adducit, nisi quia in his iuramentis homo fit creditor, cuius proinde in hac re commodum, atque voluntas spectari debet, eoque invito obligatio remitti non potest, idemque tenet P. Molina, licet Laiman hoc dicit: esse intelligendum per se, & ordinariè, nam in aliquo casu etiam potest relaxari hoc iuramentum etiam renuente illo, cui factum est, vt ob bonum commune, aut si dolo, & fraude extorsum est, aut fundetur in aliquo iniquo contractu.

Vel etiam secundum D. Thomam, & vt dicebamus ex doctrina Azorij. Quodque aliquid iuramento promittitur, de quo dubium est, utrum sit licitum, an illicitum, proficuum, vel noxiũ, in illo potest quilibet episcopus dispensare, sic D. Thom.

128 Dixi in conclusione, in eius præiudicium, quare si ex relaxatione facta nullum præiudicium sequatur illi, cui factum fuit iuramentum, vt potest, si nullum ius ad rem promissam acquisierit, optimè potest episcopus, vel confessarius in virtute Bullæ, aut privilegij relaxare, aut commutare iuramentum iuxta facultatem in tali privilegio concessam, cuius ratione si quis

vovit, aut iuravit dare centum alicui Ecclesiæ, aut pauperi, etiam determinatæ, cuius intentio non fuit illorũ centum dare per modũ promissionis, aut donationis tali Ecclesiæ, aut pauperi, sed tantũ per modũ promissionis Deo factæ, quæ habet rationẽ voti, iuramento cõfirmati, potest petere relaxationẽ, cum causa illius iuramenti, & potest relaxari, aut cõmutari, etiam sine consensu Ecclesiæ, aut eius vicẽ gerentis, aut pauperis, quia in tali casu non fuit intentio in favorem eorum, sed in obsequium Dei, per modum voti, & sic nullum certum ius Ecclesiæ, vel pauper acquisiverunt; secus tamen si intentio fuisset facta in favorem istorum, in quo puncto Ledesma multum remittit ad intentionem.

129 Quarta, & vltima conclusio sit, potestas laica quamvis non possit relaxare vota, aut iuramenta in quantum respiciant Deum, cui fiunt, & induunt rationẽ religionis, quia vt sic est materia omnino excedens sæcularem potestatem, potest tamen hominem à iuramenti impletione liberare, quãdò inique ab eo exigitur adimpletio. Hæc conclusionem quoad primam partem est certissima, & habetur ex citatis testimonijs iuris, præcipue ex cap. primo, & traditur à Molina, Ledesma, & alij. Quoad secundam vero partem probatur ab his auctoribus; quia quamvis iudices, & Principes sæculares non habeant potestatem in res spirituales, neque circa materiã voti, & iuramenti directè, & per se, habet tamen indirectè, quatenus cõducit ad finem legis naturalis, & bonæ administrationis iustitiæ in omnibus casibus, in quibus exigatur ab huiusmodi promittentibus cũ iuramento, eiusdẽ iuramenti impletio, si inique exigatur, vt si v.g. ille, qui fraude, metu, dolo, aut vi extorsit iuramentum, nõ debet audiri à iudice, si exigat talis iuramenti impletionẽ, quia inique, & iniuste petit, imò si res promissa ei tradita fuisset posset à tradente repeti, vt expressè constat ex textu in nostro iure, item si huiusmodi iuramentum ortum habuisset ex aliquo illicito contractu, & lege prohibito, aut si persona iurans non fuisset sui iuris, vt filius familias, impuber, seu quatuordecim annos non pertingens, &

Ledesma
dis. conc.
2. in fine
primi di.
bñ.

Ex c. 1.
ex admini-
stratione
de iura-
re iur.
Molina
ibi n. 11.
Ledesma
ubi prox.
conc. 4.

Ex c. de
bitores 6.
de iure
iur.

Dian p. 1
in 11. ref.
53.
L. 1. l. 1.
c. 40. dub.
18. n. 30
Ledesma
ubi prox.
cap. 2.

Laiman
ubi prox.
n. 5.

D. Thom.
cit. loc. a.
9. ad 3.

alia huiusmodi, in quibus casibus ad partes iudicis secularis pertinet liberum remittere iuramento simili adstrictum, quia quamvis ipse licite posset, aut teneretur solvere promissum, ceterum accipiens iniuste acciperet, & inique ageret, cuius iniquitatis iuramentum non oportet esse causa, in quibus casibus iuramentum super usuris, v.g. aut alia illicita manet quasi indirecte à seculari potestate relaxatum.

130 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, concessa maiori distinguendo minorem, Summus Pontifex non habet potestatem dispensandi in lege divina, si nulla existat rationalis causa, concedo minorem, si sit causa rationalis ad dispensandum, nego minorem, & ad probationem, etiam distinguo: eiusdem est dispensare in lege, ac concedere, eiusdem taliter, quod hoc munus alteri committi non possit, nego antecedens, eiusdem, vel alterius ex ipsius commissio-
ne, concedo antecedens: & quia Summus Pontifex est Dei Vicarius in terris, cui dictum est, quaecumque solveris in terris erit solutum in caelis, ideo potest utens vice, & potestate Dei, quando iusta, & rationalis causa instat, quæ Deo grata, & probata, quia iusta, dispensare, & relaxare, tam vota, quam iuramenta potest, ut docet D. Thom.

D. Tho.
2.2.7.89
a.8.

Ad primam confirmationem respondetur, quod quando inferior habet potestatem, & commissionem à superiori tacita, interpretativa, aut expressa optimo iure potest dispensare in lege superioris, quod quidem non absurdum, sed rationale est, quando adest rationalis causa, ut si indigens dispensatione ad superiorem ire non valet, & sic episcopi possunt in pluribus casibus, qui sunt iuris communis cum pauperibus, & alijs personis, quæ Romam adire non valent, aut negotium petit brevitatem, dispensare, quia sic est voluntas legislatoris, & sic in nostro casu.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod quantum ad hoc nulla est differentia, quia Papa dispensans, tam in lege humana, & canonica, quàm in divina sine sufficienti, & rationali causa peccaret sane esset ta-

men ex alio capite maxima differentia omnino notanda, & aliqui Doctores advertunt, inter quos P. M. Petrus de Ledesma, quod, scilicet, si Papa dispensat in iure divino sine sufficienti, & rationabili causa, non solum peccaret, sed ipsa dispensatio esset insuper nulla, & non proderet personæ, cui facta fuit, quia talis dispensatio, aut eius acquisitio esset peccatum, & consequenter non Deo grata, sed contra eius voluntatem, & sic dispensatus non est securus in conscientia: ceterum dispensatio iuris canonici, est Papæ voluntaria, quamvis non adsit sufficiens causa, & etiam si Papa peccaret tamen dispensatio tener, & est valida, & sic dispensatus, si dispensatio non fuit subrepticia, aut alio substantiali defectu viciata remanet in conscientia securus, & ratio est, quia Papa cum sit super ius canonicum Pontificium potest sive iuste, sive iniuste in eo valide dispensare tanquam eius auctor, & conditor; secus tamen respectu iuris divini, cuius auctor Deus est.

131 Ad secundum respondeo, negando Summum Pontificem posse dispensare in iuramento promissorio in favorem tertij facto, ut in tertia conclusionem iam dictum, & explicatum est nisi consentiat ille, in cuius favorem factum fuisset, bene tamen, in iuramenti in quantum Deo sunt, & habent rationem voti iuramento confirmati, & similiter in illis iuramentis, in quibus ille, cui iuratum est nullum acquisivit ius contra iurantem, quia fuit iuramentum inique petatum, ut patet, in iuramento promissorio de solvendis usurijs, quod si adimpleretur esset vinculum iniquitatis ex parte illud petentis, & acceptantis, & merito sine eius preiudicio potest, & debet relaxari, quamvis promittens teneatur implere si non relaxetur, quia ex parte ipsius obligat, & est Deo gratum, quia eius materia est licita, & honesta, scilicet, occurrere suæ necessitati, & redimere suam vexationem, quia non aliter potest ab alio mutuum accipere, ut ex iure dixi.

132 Ad tertium respondetur, quod in his dispensationibus, aut relaxationibus, supponimus prædicta iuramenta esse

Ledesma. 2
P. Summ.
c. 10. c. 8.
post. 2. c. 8.
c. 10. d.
inter cetero
v. l. f. 550

Ex cit. c.
ex adm-
nistratio-
nis, & ex
debitores
de iure ius

esse valida, quia sunt circa materiam Deo gratam, & proinde ab ipso acceptabilem, sed quamvis valide fiant, & consequenter obligent iurantes potest supervenire aliqua causa, aut impedimentum, propter quod possit, qui iuravit pettere relaxationē, quæ quidem relaxatio non est declarare ea iuramenta non fuisse valida, sed cum iuramentum sit, quædam lex, & vinculum quibus iurans manet obligatus, cuius tamen impletio rationabilis non videtur, aut ex mutatione materiæ, aut ex impossibilitate, aut difficultate ex parte iurantis de nono superveniente, dispensat Pontifex in hac lege particulari ex prædicta rationabili causa, ut dictum est. Ex hoc tamen non negamus esse aliqua iuramenta, quæ valida non sunt, vel quia sunt de materia vana indifferenti, vel quod peius est de materia illicita, aut in alterius præiudicium, quæ quippe valida non sunt, neque à Deo acceptata, quia iuramentum contra bonos mores nullum est, & in his iuramentis, quæ valida non sunt concedimus non requiri aliquam dispensationem, sed tantum declarationem, quam potest facere non solum Papa, sed doctus Theologus, & nisi velis dicere, quod in omnibus iuramentorum, & votorum dispensationibus nihil aliud facere dispensatorem quam declarare in illa materia, ea non obligare, non improbabiliter dices, sed contrarium est commune, quia prædictæ relaxationes sunt vere, & proprie dispensationes, quas non alius quam prælatus vi suæ potestatis potest facere, quod esse certissimum docet P. M. Petrus de Ledesma, contra quædam Glossam, & S. Bonaventur. quorum opinio fuit, Summum Pontificem in votis, & iuramentis proprie non dispensare, sed tantum declarare, ea non obligare, quare omissa hac opinione, & alia etiam dicente prædictas omnes dispensationes esse irritationes, sicut sunt illæ, quas faciunt in votis, seu iuramentis in suis inferioribus habentes potestatem dominativam illorum, ut pater respectu filiorum prælatus respectus suorum religioforum, &c. his, inquam omisissis, standum est sententiæ D. Thomæ, quam sequitur, & defendit Ledesma. Ad aucto-

ritatem textus citati respondetur, ideo ibi dixisse Papam illa verba: *vel denunciassse potius non tenere*, quia illud iuramentum ab Episcopo Castellano Patriarchæ præstitum fuit proculdubio invalidum, quia vergebat in præiudicium Ecclesiæ, & ideo potius fuit illa absolutio, declaratio, quam dispensatio, & quod esset in præiudicium Ecclesiæ Castellanae dicit ibi, Glossa.

133 Ad quartum respondetur, concessio antecedenti negando consequentiam, pro quo advertendum est cum Caietano in iuramento promissorio duplicem reperiri veritatem, alteram intentionis, & alteram executionis, veritas intentionis consistit in eo, quod qui iurat, se aliquid facturum, habeat veram intentionem adimplendi promissam rem, quam iurat, & in hac veritate convenit cum iuramento assertorio, nam sicut iuramentum assertorium, cui deest veritas semper est periurium, & peccatum mortale, ut diximus, sive in re levi, sive gravi, sic qui iurat aliquid faciendum, cum animo iurandi, & non adimplendi per iurus etiam est, quia deest iuramento veritas intentionis; nisi in aliquo particulari casu, ut supra diximus, & in hac veritate concedimus non posse Summum Pontificem dispensare, quia, ut bene probat argumentum iurare falsum est periurium, & intrinsece malum, ac veritas executionis consistit in eo, quod res promissa impleatur, & executioni mandetur, & quia postquam fuit res iurata, appareat non expedire eam implere, quia definit ob aliquam supervenientem rationem esse licitam, ideo super hac veritate potest Pontifex Summus, aut episcopus dispensare, unde quamvis veritas intentionis sit ab utro iuramento inseparabilis, veritas tamen executionis à iuramento promissorio seperari per dispensationem, aut relaxationem optime potest. Ad ultimum iam dictum est, in ultima con-

clusione.

(***)

Caiet. 2. 2.
q. 89. a. 7.

Supra n.
91. q. præ.
cod.

Ledesma. 2.
p. Summ.
tr. 10. c.
& 1. a. se-
gunda du-
da. fol.
546.

D. Thom.
2. 2. q. 88
a. 12.

TITVLVS XXXIII.

DE TREGVA, ET PACE.

CAPVT TREGVA I. HVIVS TITVLI ; CVIVS
species sic explicatur.

HOC Caput tres principales continet partes, in prima decernitur tempus bellandi, quod assignatur non posse bellū geri, sed treguā servare à quarta feria post occasū, vsque ad secundā feriam in ortu solis, ab Adventu Domini, vsque ad octavas Epiphanię, & à Septuagesima, vsque ad octavam Paschæ. In secunda parte mandat episcopis fulminare sententiam excommunicationis in treguam frangentem post trinam admonitionem, in tertia parte mandat, vt in hoc episcopi se adiuvent, quia funiculus triplex difficile rumpitur.

In secundo autem textu huius tituli, mandat Papa quod cætera populi pars, vt peregrini, mercatores, & rustici, & eorum animalia, quibus arant tempore treguæ congrua securitate latentur.

Ex Concilio Tro-
ian. c. 2.
an. 1093
ex Tulu-
giense anno
1045.
Narbonens.
an. 1054.
probant c.
placuit. c.
præcipi-
mus c. per
latū diff.
90.
C. ille in
q. 3 c. no-
vit de in-
dictis.
Claramont.
sub Vrba.
no 2.
Concil. La-
teranens.
1.

I CONCLUSIO. Tregua, & pax observanda est ab Adventu Domini vsque ad Epiphaniā, & à Septuagesima vsque ad octavam Paschæ, & eas tam frangentes sunt excommunicandi, & consequenter Ecclesiastici, mercatores, & agricolę debent tempore guerrę gaudere securitate. Hęc cōclusio, quoad primam partem probatur, ex diversorum Conciliorum auctoritate. Secundam etiam partem probant alia iura, & ex alijs pluribus, quę refert Domin. Emmanuel González, inter quę præcipue extat decretum Concilij Claramont. sic habentis: Sub pœna excommunicationis firmiter præcipimus treguam Dei, sicut in Lateranensi Concilio statutum est, studiose observari videlicet à Septuagesima vsque ad octa-

vas Paschæ. Quoad tertiam etiam partem, quę continetur in 2. cap. in novimus huius tituli probatur etiam cōclusio, primo auctoritate Concilij Lateranensis habentis sic: Presbyteri, monachi, conversi, peregrini, mercatores, & rustici plena gaudeant securitate tempore guerrę. Idem refertur ex Nicolao Papa sic præcipienti in epistola ad omnes episcopos: Tempore pacis, seu treguæ nulla nocumenta aratoribus, vel peregrinis inferantur, & ex alijs, quę etiam late refert ipse. Illustrant ultra communiter repetentes ad hos textus Vega, Albericus Gentilis, Didacus Perez, Petrus Greg. Villadiego, & alij quam plures quos hic refert Barbosa, & prædictus Gonçal.

Sed contra conclusionem sit primū argumentum, nam bellum, vel est iustum, præsentis

Nicolaus
Papa.
Concilio
Rom. sub
Innoc. 2.
can. 9.
Vega c. no-
vit de in-
dictis. n.
18.
Albericus
de iure
belli l. 7.
c. 2.
Perez in
leg. 1. tit.
8. l. 4. or-
dinam.
Petr. Gre-
gorio in l.
3. parti.
tit. 1 c. 5.
Villadieg.
in leg. pro
legi fori
n. 9.
Barb. &
Gonçal. in
presentis.

stū, vel iniustū si iniustū est nullo tempore licitum est bellare, vt docet D. Thomas, & cum ipso omnes DD. & habemus ex pluribus iuris auctoritatibus, est namque bellum oppositum paci, quæ est effectus charitatis, & tenemur seruire cum Deo, & hominibus pacem, de qua datur præceptum, vt docet D. Thomas, vnde mouere iniustum bellum maximum est peccatum contra iustitiam, & in perniciem reipublicæ, quod nullo in tempore potest moveri, aut geri: vel bellū est iustū, & tunc non solū potest exerceri in præassignato tēpore à iure, sed in omni tempore, tum quia est actus virtutis, tum quia per illud intenditur pax reipublicæ: bellum enim ordinatur ad pacem, & inde ei accidit, quod sit bonum vnde sic habetur in quodā textu: non enim dominus inquit, pax queritur, vt bellum exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur, & in alio textu dicitur, quod morientes in bello Ecclesiæ contra eius inimicos fideliter pugnantes Regnis Cœlestibus non carebunt, seu illis minime negabuntur, sed ad consequenda regna cœlestia in omni tempore maxime in festis nos disponere debemus: ergo si bellum est iustum omni tempore exerceri debet.

Secundum argumentum fit contra secundam partem conclusionis: nam seruire, seu frangere treguam negotium est omnino pertinens ad Principes sæculares: ergo Ecclesia non bene mandat episcopis eos excommunicare, casu quo treguam non seruent, antecedens probatur, quia pax dicta est à pactione, seu pactando, pacta autem facere, & celebrare in Regnis pertinet ad potestates sæculares, sicut, & bella indicere, & treguam seruire, quia hæc omnia ordinantur ad finem naturalem Principum temporalium: ergo Ecclesiæ, aut Concilijs non competit leges stabilire de tregua, & pace, finis enim Ecclesiasticæ iurisdictionis, & potestatis diversus, & altior est, vt sæpe diximus à fine potestatis temporalis, Regnum enim Christi, (vt ipse testatus est) non est ex hoc mundo: ergo non ad Christi Domini Vicarium spectat leges ferre de modo bel- lendi, aut à bello cessandi.

Tertium argumentum fit contra tertiam partem conclusionis desumptum ex quodam nostri iuris textu, in quo proponitur tempore belli teneri omnes in distincte ad custodiam murorum civitatis accedere, etiam clericos, & monachos: ergo tempore belli non excusantur prædictæ personæ, maxime si imminet periculum toti populo, & civitati, & ratio est, quia salus publica præferenda est particularibus commoditatibus, est namque quilibet homo membrum reipublicæ, & quodlibet membrum naturaliter mouetur ad tuendum corpus, & vt sæpe diximus non solum bona temporalia, sed etiam propriam vitam debet postponere homo in reipublicæ defensione, immo videmus quotidie agricolas ex post aratrum sumi inuitos, & repugnantes vxores, & filios deferentes, vt ad bellum pergant: ergo nostra conclusio non est vera.

Sed his non obstantibus, vera est nostra conclusio, quoad omnes eius partes, cuius decisionis ratio est, quia tempora, quæ sunt Deo dicata, vt in eis homines vocent Deo in exercitio orationis, & ieiunij, & aliorum operum pietatis, non debent cōsumi in re militari, cuius exercitium valde est diversum à quiete, & abstractione rerum tumultuariū, qualis requiritur in operibus religiosis, quæ quidem tempora præcipue, & signate habentur in anno ab Adventu vsque ad Epiphaniam, & à Septuagesima vsque ad octavam Paschæ, merito in his temporibus præcepit Ecclesia treguam, & pacem ab omnibus inuolabiliter observari, sic enim oportebat Ecclesiam disponere in ordine ad consequendum opportunius finem supernaturalem, iuxta ea, quæ supra diximus, se homines disponendo per hæc sanctiora tempora, in quibus sacratiora misteria celebrantur in Ecclesia, in quibus etiam dispossuit fore abstinentium à benedictionibus nuptialibus, vt constat ex iure, & Trident. Et quoad secundam partem, in qua decernitur, vt violantes hoc præceptum excommunicationis gladio feriatur, ratio congruens redditur ex eo quod, cum ad Ecclesiam spectet non solum intendere hominibus finem

C. perota
nit de cō-
munit. Ec-
cles.

Supr. 28
præceptum
41.

Ex cap.
capitulum
de foris
Trid. c.
10. de re-
form. ma-
17. §. 24.

super.

supernaturalem, sed etiam ut medijs opportunis, simul, & efficacibus: ideo conueniens fuit prædictam post trīnam monitionem statuere censuram. Et tandem quoad tertiam partem cōgruētissima etiam redditur ratio, quia securitas in prædictis personis, scilicet, sacerdotibus, mercatoribus, peregrinis, & rusticis, tam ab hostibus, quam à proprijs omnino ab Ecclesia erat procuranda, & desideranda in bonum commune, & ut milites iniustitia continerentur sub pœna christianæ communionis, & ratio est, tum quia iure belli in armatos pugnantesque utendum est: ut dixit Livius, & Ioseph ait: *equū esse, ut in pugna pœnas dent, qui arma acceperunt, insontibus non nocendum*: tū etiam quia Sacerdotes Deo vacare, & rogare pro toto populo debent: mercatores commercia sustinere, & agricolæ alimenta præbere, vnde Diodorus Siculus de Indis refert, ita in prælijs quidem hostes alij alios interficiunt, agricolas relinquunt intactos, tanquā in commune viles, vnde rectè tenet nostra conclusio.

2 Ex his ad primum argumentum respondetur, quod etiam si iustū sit bellum tenet nostri iuris dispositio, quia licet sit actus virtutis trahit tamē secum magnam mētis distractionem, quæ non bene componitur cum religiosa quiete, & exercitio orationis, & aliorum pietatis operum, quæ in prædictis temporibus exercentur, & ad textum allatum respondetur loqui de militibus fidelibus fideliter pugnantibus cōtra inimicos Ecclesiæ, pro qua pugnare semper licet, noster autem textus loquitur de quolibet bello etiam pro re temporali inito, à quo censandum est prædictis temporibus, ut meliora Christiani emulentur charismata, & in perfectioribus exercitijs occupentur; licet verum sit, quod compulsi præcepto Regis illis temporibus pugnare non ipsi hoc Ecclesiæ præceptum violent.

3 Ad secundum respondetur, concessio antecedenti negando consequentiam, quia quando convenit ipsis Principibus sæcularibus, & omnibus eorum subditis præscribere formā & modum se in omnibus, & consequenter in bellis gerendi in ordine,

ut melius se disponant ad consequendum Regnum Cœleste, negocium, & munus Ecclesiæ est, tanquam piæ matris salubria suis filijs dans præcepta.

4 Ad tertium respondetur concedendo, quod urgente necessitate, & salute populi periclitante omnes tenentur rempublicam, & civitatem defendere contra eam pugnantes, & invadere conantes, quia necessitas nescit legem, vnde in tali casu, de quo non loquitur noster textus omnis homo tenetur arma sumere, ut docet Diana, & etiam in die festo, ut ex communi refert Leand.

5 Huius textus dispositio, quam Alexander III. in Concilio Lateranensi, qui in Pontificem exaltatus est anno 1159. & successit Adriano IV. disposuit, cessavit, eo quod cessaverant bella privata, adhuc inter Christianos, quorum nefandissimus, & bestialis usus, ac proinde non immerito hæc pugna vocatur bellum à belluo more, fuit per Longobardiam, & Galliam grassatus cum in illis, & alijs provincijs, quisque suam, suorumque iniuriā non in iure coram iudice, sed propria manu ferro prosequeretur, vnde non solum hominum cædes, sed etiam deprædationes, incēdia, aliaque horrēda, & incomportabilia mala sequerentur, ad quorum bestialem, & irrationabilem morem deprimendum, cum omnino vnica lege aboleri non posset, ob hominum depravatissimam naturam in partem prædictum Concilium sub hoc Pontifice celebratum ferire, & truncare studuit, quia hæc bella privata inter nationes, ut licita tenebantur, quæ à legibus minime probata fuerunt, quare ut tantus, & tam pestifer morbus paulatim curaretur prohibitum fuit hoc bellum certis anni temporibus, & ex inde, ob Dei misericordiam, & aliorum Conciliorum decretis fere omnino curatus est, hoc singulare certamine omnino damnato, utpotè à solo Diabulo fabricato sub gravibus pœnis, & censuris, ut habetur in Tridentino, ita ut hodie nemo qui dignus est christiano nomine propria manu vindictā sumit: sic late tradit Gonzalez, ex alijs Auctoribus.

Dian p. 1
tr. 2. ref.
255.
Leand. de
observat.
f. 8. disp. 4.

Trident.
sess. 25. c.
19. de re-
for.
Gonz. lib.
n. 9.

Questio

Quæstiones appendices ex præfatis duobus textibus.

QVÆSTIO I.

Verum sit licitum bellare, & alia munia militaria exercere in festis, etiam sine necessitate?

IN Hac quæstione supponimus cum D. Thoma, & alij communiter Theologis bellum esse licitum, si fiat, aut detur auctoritate Principis, & ex iusta causa, & recta intentione, qua scilicet intenditur, ut bonum promoveatur, & malum removeatur, quia propter pravam intentionem bellum redditur illicitum, etiam si fiat auctoritate publica, & ex iusta causa, nam ex prava intentione, etiam bona opera viciari possunt, ut communionem accipere, si indigne fiat, ut dicit D. Thom. hæc autem mala intentio potest esse, ut ex Augustino tradit, vel nocendi cupiditas, vel vlciscendi crudelitas, vel implacatus, & implacabilis animus, vel feritas rebellandi, aut libido dominandi, & si quæ sunt similia culpantur in bellis, causa autem iusta principalis, & alias continens est iniuriam impedire, refarcire, aut vlcisci, unde iusta bella sunt, quæ vlciscuntur iniurias, ex hac generali causa ad septem particulares descendit Molina de iust. & iure. 1. & nota est recuperare ea, quæ Principi debentur, quando sine bello non potest. 2. ad puniendos, & subiiciendos subditos rebelles. 3. iniuriam, aut contumeliam notabilem factam Principi, aut reipublicæ refarcire. 4. iuste datur bellum præstanti auxilium hosti, qui bellum habet iniustum cum aliquo Principe. 5. iuste datur contra iniuste aliquos scelestos impendit, ne puniantur. 6. si aliquis violaverit fœdus, aut pactum potest licite bellari. 7. tandem si denegentur aliqua, quæ iure gentium licent omnibus, suntque proinde suo modo debita. Vide Molinam.

6 Supponimus deinde, quod cum bellum iustum est, & adsit necessitas pugnandi in die festi esse apud omnes licitum in illo die pugnare,

quod bene probatur ex facto Iudeorum, qui ingressi ab inimicis iudicaverint non posse pugnare, & se defendere, quia erat Sabbati dies illis festivus sicut bestię occisi sunt, unde postea recognoscentes errorem determinaverunt etiam in die festi Sabbati pugnare, si in Sabbato ab inimicis provocarentur ut habetur ex Scriptura. Unde tota difficultas sistit, in causa, quo nulla urgeat necessitas, tam ad se defendendum, quam ad inimicos offendendum, quia nulla adest opportunitas maior, aut magis in die festi, quam alio. Quo supposito in hac quæstione pro opinione negativa sequentia sunt argumenta.

7 Primum sic: observantia festorum est præcepta præcepto divino, & naturali: ergo absque urgente necessitate, vel fortiori naturali præcepto non instante est indispensabiliter observandum, antecedens probatur ex divina auctoritate, precipit enim Deus in Scriptura sic. *Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est non facies omne opus in eo, sic, & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas, cum ergo hæc verba inter præcepta legis, quam Deus dedit in tabulis Moysi, non minus quam alia ibi conscripta, de quorum numero sunt, non habere Deos alienos, & honorare patrem, & matrem, & alia decalogi sequentia, quæ sunt divina, & naturalia præcepta, contineatur pariter sub eodem tenore, & forma debent obligare eadem vi, & rigore, ac obligant cætera ibi relata præcepta, quæ proculdubio obligant ex vi præcepti divini, & naturalis.*

*Exodi 6.
20.*

Probatur secundo, nam observantia festorum consistit, in eo quod homo Deo vacans abstineat ab omni opere servili, & corporali, nisi urgeat necessitas, sed bellum dare est opus servile, & corporale non solum in ipso exercitio pugne, sed etiam in alijs multis operibus, quæ præcedunt ipsam pugnam, qualia sunt mœnia fortificare, minas focere, aliasque præparationes, & fortificationes præparare, & conficere, quæ fiunt manu, & opera corporali utendo iumentis, & alijs animalibus, quæ negari non potest fieri per

*D. Thom.
2.2.2.40
8.1.*

*D. Thom.
2.2.2.89
8.2.
Ex Aug.
1. contra
Faust. 6.
74.1.6.*

*Mol. diff.
104.
1.1.2.2.*

*Matth. 6.
15.*

per opera servilia: cum ergo præceptum stet præcipiens expresse, quod absterneat homo, & filius, &c. & iumentum, & advena ab omni opere, violatur præceptum prædicta operando per se, per iumenta, per servos, & advenas, ut contingit in omnibus his, quæ disponuntur ad bellum in construendis fortificationibus, & in castellis reparandis, quando non instat necessitas.

Tertium argumentum desumitur ex hoc nostro textu in quo cessare à bello præcipitur diebus, & temporibus Deo dicatis, scilicet, tempore adventus, & quadragesimæ, & alijs, sed hoc non ob aliam causam nisi, quia illa tempora sunt Deo dicata, in quibus homines in operibus spiritualibus debent se exercere, & abstinere ab strepitu militari crudelitatis, & necis hominum: ergo à fortiori in diebus festis, probo consequentiam, quia ij dies maxime sunt ab Ecclesia destinati ad vacandum Deo, & ut homines se exercent in operibus spiritualibus, quibus Regnum Cœleste debellatur, & acquiritur contra diabolicas potestates. Et confirmatur, quia præcipitur in hoc prædicto textu, quod inobedientes excommunicentur, sed certum est, ut sæpe diximus, quod excommunicatio non imponitur nisi ob culpam mortalem: ergo pugnare in bello diebus prohibitis est peccatum mortale.

Probatur quarto hæc opinio, quia si licet bellum præsentare, & indicare inimicis in die festo sine necessitate, etiam liceret uti contra eos insidijs, sed hoc admitti non potest, quia uti insidijs est decipere inimicos, deceptio autem ad iniusticiam pertinet, unde sicut non licet uti mendatijs in bello, itaque insidijs, & fraudibus: ergo similiter nō licet in diebus festis dare pugnam, maior discursus probatur, quia non minus est prohibitum secundum se bellare in die festo, quam uti fraudibus, & mendatijs, illud namque lege divina, & ad minus Ecclesiastica prohibetur: hoc autem ab omnibus etiam condemnatur, ut docet D. Thomas ex quo etiam sequitur quod increciæ, seu treguæ sunt omnino inter bellantes ab utraque parte servandæ, & late probat

Dominus Gonçal. ex pluribus iuribus, & auctoritatibus, & quia res est clara sufficiant nobis textus decreti, & auctoritas Augustini dicentis sic: *fides quando promittitur, etiam hosti servanda est.* Idemque Quintil. dicens, quod *fides supremum verum humanum vinculum est*: ergo si servanda fides hostibus non obstante quocumque commodo populo resultante, servanda sunt festa, non obstante commodo in eis bellando, populo etiam resultante.

8 Circa hanc quæstionem, in qua duplex versatur opinio: altera negans ex supra factis argumentis fulcra, aut fulciri potens, quam tuentur apud Leandrum, Castro Palaus, Baseus Filiacius, Trullench. citat, & Suarez, quam etiam opinionem eligit Fagundes in 5. præcepta Ecclesiæ cuius opinionis unicuique fundamentum est, quod in bello pugnare est opus servile ex se ac proinde prohibitum ex vi præcepti observationis festorum, & nullum aliud adducunt fundamentum pro hac opinione, & ideo dicunt esse peccatum mortale pugnare in die festo: alia vero sententia docet non esse peccatum ad minus mortale in die festo etiam sine necessitate bellare, in quo puncto loquens D. Thomas sic, ait: *Et ideo prohibitione rei publicæ fidelium licitum est iuxta bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcit.* Hoc enim esset tentare Deum, si quis imminente tali necessitate vellet à bello abstinere, sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis propter rationes in ductas. Ex quibus verbis constat esse peccatum bellare in die festo, sine necessitate, sed non constat, neque Magister Angelicus dixit si hoc esset peccatum mortale, aut veniale, unde recurrendo ad eius Glossam Domini Caietani dicentis sic: *Ad secundum dicitur, quod cum bellare non sit degenerare suo opus servile, nec secundum se malum, sed pro causato illicitum pro quanto fini ipsius Sabbati in proportionatum est, nulla ratio apparet, quare sit peccatum mortale in festo, absque necessitate si divina non omittantur, propterea videmus hostilitia ordinata, & choreas, & nuptias huiusmodi inquietantia mente in festis fieri absque scrupulo mortalis peccati, ex quibus iam haud facile ad quæstionem*

Gonç. hic
n. 15.

Cast. noli
existim.
23. q. 1.
August.
ibidem.
Quint. de
clam. 343

Leand. in
5 præcep.
tr. 1. disp.
4. q. 11.
Palas p.
2. tr. 36
disp. 2.
Filiac.
tr. 17. n.
175.
Baseo v.
festum 2.
n. 3.
Trull. l. 3.
in decal.
c. 1. dub.
8.
Suarez t.
2. de re.
lig. l. 2. c.
28. n. 8.
Fagund. l.
1. c. 11. n.
22.
D. Thom.
ubi prox.
a. 4.

D. Thom.
cit. loco.
2. 2. q.
40. d. 3.

nem tribus respondeo conclusionibus.

9 Prima conclusio, non est peccatum in festis, quod duces militiæ ordinent, & disponant exercitum suum, & suos milites ad executum in prælium diem assignando, locum ducibus singulis præscribendo, & formam ab omnibus observandam illis dando, & alia huiusmodi ad directionem, & regimen militare attinentia determinare, & mandare. Hæc conclusio ab omnibus tanquam certa concedi debet, cuius ratio, quia huiusmodi opera non sunt servilia, sed valde liberalia ad intellectum, & prudentiam omnino pertinentia, ut dicit Fagundez: ergo hæc in die festo exercere non est peccatum, sicut neque legere, aut studere, & alia opera intellectus exercere.

10 Secunda conclusio, facere sine necessitate in die festo opera corporalia in ordine ad bellum, cuiusmodi sunt fodere terram ad faciendas fossas in civitatis defensionem, construere materias, quæ sunt quædam congeries lapidum, quibus eriguntur sine cemento ad impediendum transitum equorum, aut ut tueantur milites a telis ab inimicis iactis est peccatum mortale, & ratio est quia prædicta opera, & alias eius generis sunt opera servilia, & corporalia non minus quam vineas fodere, aut terras arare domos ædificare, &c. ergo sunt pariter peccatum mortale sicut ista; consequentiam probo, quia milites non minus tenentur servare festa ab Ecclesia instituta abstinendo se, & cessando ab omni opere servile, quàm cæteri fideles: ergo hæc servilia opera exercendo frangunt præceptum de observatione festorum, & perse erit peccatum mortale, sive bellum sit iustum sive iniustum perse, inquam, quia milites, si inviti, & constrikti à suis ducibus, quibus in bello obedire tenentur in similibus præceptis, ea opera faciunt ex cusan- tur ab hoc peccato ratione debitæ obedientiæ, & totum peccatum refunditur in superiorem talia mandantem.

11 Tertiis conclusio, bellare in die festo perse loquendo, quando nulla est necessitas pugnandi peccatum est saltem veniale, quamvis iudico regulariter loquendo nullum esse dum

aliud de audiendo. Missam non violatur præceptum. Hæc conclusio, quoad primam partem est expressa D. Tho. ut patet ex eius citatis verbis. Deinde probatur, quia dato quod non sit opus servile, ut volunt auctores affirmativæ sententiæ adhuc exercitum militandi est multo in compositibile cum exercitio, quod requiritur ad observantiam festorum, valdeque distrabit mentem totaliter in tantum opus illud pugnandi: ergo ad minus erit peccatum veniale, idemque docet Caietanus, ut constat ex eius testimonio relato. Quod autem non sit mortale probatur auctoritate plurium Doctorum asserentium esse licitum, inter quos referatur Suarez, Granados, & alij plures, quos referunt Leander, & Diana cum Alfonso tenentes eandem opinionem, immo aliqui eorum existimant non esse neque veniale peccatum, dixi in conclusione perse loquendo, ex eo quod regulariter loquendo si duces militiæ iudicant expedire dare bellum in die festo reperiunt proculdubio aliquam utilitatem pugnandi potius in illo die, quam in alio, & in re tam gravi, & negotio tanti ponderis, quæcumque vitiositas, quæ recognoscatur, quamvis non alia quam bellum abbreviare, & tot excusare stipendia, & sumptus inducit sufficientissimam necessitatem ac proinde regulariter, seu semper pugnare in die festo non erit peccatum, quia semper adest necessitas progrediendi in tanto opere sicut licitum est iter agere non cessare à sua via etiã nec in die festo, quare sic fert inconcussa consuetudo in exercitiis observata absque aliquo scrupulo, sunt enim in via in ordine ad terminum, & finem belli, ut milites in domum redeant, & respublica quiescat à tanta turbatione, & molestia quam bellum affert, consumendo reipublicæ pecuniam, & alia bona.

12 Ex his ad primum argumentum responderetur illud veteris legis præceptum in quantum erat illius legis cærimoniale præceptum in nostra Evangelica Lege iam cessasse: nam apud illum iudaicum populum, neque lumen accendere in Sabbato, aut ignem ponere licebat, sed eis vescebantur, quæ à die præcedenti Sabbatum

Suarez 1.
2. dere-
lig. 1. 2. c.
28.
Gran. 22.
D. Thom.
contr. 3.
tr. 12.
disput. 4.
sect. 7. n.
65.

Leander
ubi supra
n. 8.
Diana p.
4. tr. 4.
res. 29.
Alfonso
v. festum
n. 6.

præparata relinquebant, iuxta illud,
Exodi c. 12. *Exodi 3. Nihil operis facientis in eis*
exceptis his, quæ ad vescendum pertinent
ut late explicat Mag. Basilius in suis,
Basil. c. 11. de ag-
no cypico. quodlibetis seu variarum disputatio-
 rum, sed in nostra nova lege hoc
 præceptum, quoad illum rigorem,
 mutatum fuit per Christum Domi-
 num in aliud suavius, & legi Evan-
 gelicæ conformius, unde dixit Do-
 minus Iudeis contra ipsum indignan-
 tibus, quia in die Sabbati hominem
Ioan. c. 7. sanaverat, hæc verba: Mihi indigna-
 mini, quod totum hominem sanum
 feci in Sabbato? Repræhendens eos
 propter irrationabilem indignatio-
 nem. Et inquit ad aliam considera-
 tionem, secundum quam sanctificatio
 festorum pertinet ad legē naturalem,
 ut præcipitur in secundo præcepto de
 calogi, respondetur hoc præceptum
 dupliciter considerari, primo quoad
 substantiam, secundo quoad modum,
 & licet verum sit, quod festorum sancti-
 ficatio sit præceptum divinum natu-
 rale, eo quod per illud præcipitur Deo
 in aliquo determinato tempore exhiberi
 cultum, & honorem, quia tamen
 hoc præceptum est affirmativum non
 obligat pro semper, sicut neque alia
 præcepta affirmativa, sed pro aliquo
 determinato tempore, cuius determi-
 nationem Ecclesia fecit assignando, &
 determinando dies festos, in quibus
 homines cessando ab operibus servili-
 bus vacarent Deo, & exercitijs spiri-
 tualibus, pro quibus positum fuit ab Ec-
 clesia præceptum audiendi sacrum,
 præter prædictam cessationē ab opere.
 Quare hoc præceptum, quoad substantiam
 est divinum, & naturale, sed
 quoad modum, & temporis determi-
 nationem est Ecclesiasticum, sicut
 præceptum communionis, aut confes-
 sionis est divinum supernaturale, sed
 quod eius impletio sit exercenda in
 tempore Paschatis est Ecclesiasticum.
 Unde qui frangit festum peccat pro-
 xime, & immediate contra præcep-
 tum Ecclesiasticum: divinum namque
 non determinat hunc diem, magis
 quam alium pro die festo, neque hunc
 sanctum magis quam alium coli, cum
 observantia diei festi, hoc namque fa-
 cit Ecclesia, quæ pro temporum di-
 versitate alios sanctos tollit e numero

festorum de custodia, aut observantia;
 & alios ponit prout oportet, præceptū
 autem de honorando parentes etiam
 est divinum naturale affirmativum ne-
 gativum tamen includens, quando
 autem determinate obliget non est ab
 Ecclesia diffinitum.

13 Ad secundum respondetur
 iuxta prædicta, concedendo esse vio-
 lationem festi illa opera servilia facere
 sine aliqua necessitate, prout diximus
 in secunda conclusione, quia ea opera
 sunt omnino servilia, & corporalia,
 quæ militibus sicut cæteris Christia-
 nis Ecclesiastico iure in diebus festis
 vetantur.

14 Ad tertium dupliciter res-
 pondetur 1. prædictum textum cita-
 tum locutum fuisse contra bella priva-
 ta, homicidia, & de prædationes, quæ
 committebantur ab hominibus illarū
 nationum, ad quarum detestabilem
 abusum, & irrationabilem morem
 relegandum, & stingendum exijt
 illud salubre decretū Concilij Carta-
 ginensis sub Alexandro III. ut iam dixi-
 mus supra secundo, respondetur quod si
 prædictum decretum intelligatur etiā
 respectu bellorum, quæ publica Prin-
 cipis auctoritate moventur, ob causas
 iustas, non fuit acceptatum, neque ad
 usum, & practicam reddactum, qua
 propter, vel per non usum, vel quia in
 disuetudinem abiit minime vim obli-
 gandi habet.

15 Ad quartum argumentum
 respondetur negando consequentiam,
 pro cuius explicatione sciendum est
 ex D. Thoma, & cum eo alijs Docto-
 ribus, quod insidiæ, & stratagemata,
 astutiæ, seu culliditates possunt fieri
 duplici modo: primo licite, & sine ali-
 qua activa deceptione, aut fraude, sed
 utendo ipsis stratagematibus, ut ex eis
 ipsi inimici decipiantur credentes fi-
 nem contrariorum esse alium, quam
 revera est, quem nemo tenetur suo ini-
 mico manifestare. Unde inter cætera
 documenta rei militaris hoc præcipue
 proponitur de occultandis consilijs,
 ne ad hostes perveniant, & talis occul-
 tatio pertinet ad rationem insidiarum,
 quæ insidiæ propriæ fraudes non sunt,
 neque cum iustitia pugnant, alio mo-
 do ponuntur inimicis insidiæ, eo quod
 eis falsum dicitur, & promissum non
 ser-

Supra hic
n. 4.

D. Thom.
2. 2. q. 4.
a. 3.

Marquez
c. 1. l. 2.
de su gu-
bernador.

servatur, & istud semper est illicitum iustitiæ, & veritati repugnans, contra rationem, & legem, ac proinde à iure naturæ prohibitum, at vero in die festo bellare à lege naturæ prohibitum non est, sed potius aliquando necessarium, & licitum, ut dictum est sic docet D. Thom. & Marquez.

QVÆSTIO II.

An, tregua à bellantibus stabilita ab una parte rumpatur altera servare teneatur.

16 **H**ANC Quæstionem tractat Iulius Clarus, & Dominus Emma-

Iul. l. 5. §.
final. q.
47. n. 8.
Gonzalez
in present
à n. 16.

nuel Gonzalez contrarius adducentes opiniones, & pro parte affirmativa textant plures Doctorum auctoritates affirmantes, quod non est iustum ab una parte contravenire, aut frangere pactum, aut treguam quamvis ab alia non servetur, sed frangatur, pro hac opinione afferuntur non pauci iuristæ inter, quos Felinus Gratus, & Decius dicit opinionem esse communem, & rationibus fundatur: 1. quia tregua, seu induciæ inter pugnantes, aut litigantes, aut in aliquo discordantes habent rationem pacti, aut contractus nominati, sed de ratione nominati contractus est, quod observetur ab utroque parte: ergo ex eo quod una deficiat non sequitur, quod altera possit deficere, maior constat, ex natura contractus nominati, qui consistit in eo, quod constituatur in aliqua determinata specie, scilicet emptionis, venditionis, locationis, &c. sed talis est tregua, quæ consistit in eo, quod utraque pars cedat iuri suo in favorem alterius, & erit suspensio armorum, vel aliarum actionum contra suam contrarium pro illo tempore, quod à partibus designatur: ergo utraque absolute tenetur stare pacto taliter, quod contra promissa venire non possit, sed tantum se defendere ab adversario, & agere contra eum, ut stet promissis.

Secunda ratio est, quia ex eo quod altera pars pactum, aut treguam frangat, non ideo rescinditur contractus: ergo remans in sua vi, & consequen-

ter remanet eius obligatio, antecedens constat, quia fuit factus, & celebratus de consensu utriusque partis: ergo sine eiusdem partis consensu non potest dissolvi, iuxta regulam iuris, *per quas-cumque causas res nascitur per easdem dissolvitur*, sed remanente contractu remanet obligatio contrahentium tanquam proprius effectus eius: ergo tenetur.

Tertia ratio est, quia semel pacto, aut tregua stabilita naturali iure tenetur utraque pars ex vi pacti, & iustitiæ commutativæ implere, ut promissit, nam ut traditur ex Concilio Cartaginensi 1. cuius omnes PP. dixerunt *pax servetur, pacta custodiantur*. Et habetur in hoc nostro iure ita ut ea non servare peccatum est proculdubio, & in materia gravi est mortale; sed ex eo quod altera pars frangat pactum non potest aliter acquiri ius, aut potestas faciendi eandem falaciam, aut violationem, sicut neque committendi peccatum: ergo etiam si una ex partibus frangat pactum, aut treguam non ideo altera ab eius observatione manet libera, & soluta.

Cap. Anti-
gonius 1.
de pactis

17 Pro huius quæstionis resolutione advertendum est cum Gonzalez, huiusmodi pacta, aut treguam posse fieri, aut publica auctoritate inter Principes, aut inter particulares personas inter se pactum facientes abstinendi ab aliqua actione, aut usu rei litigiosæ, vel sub aliquibus conditionibus, v. g. tecum paciscor me non usurum servitute transeundi per tuum prædium si quotannis dederis mihi aliud æquivalens servitati, quo supposito.

Prima sit conclusio, si fides etiam hosti promissa ab una parte non servatur, quando servare tenetur, in quo casu nefas est frangere fidem; altera pars servare minime tenetur, ut cumque frangatur hoc est, si in totum, si in partem in tregua statuta publica auctoritate. Hanc conclusionem expressisse docet Iulius Clarus, quod dicit se semper observari ubique vidisse, quam etiam docet D. Emmanuel Gonzalez, affirmans ex Gregor. & Pace, quod eo ipso quod ex una parte rumpatur tregua potest altera statim absque nova belli in dictione arma sumere, idem etiam docet Molina, qui addit in-

Iul. Clar.
ubi prox.
q. 47. n. 8

Fel. in c.
pervenit
de iure
iur. n. 2.
Gratus c.
fil. 105.
n. 1.
Decius in
c. constitutus,
et 1.
num. 2.

Molina
disp. 111.
n. 2. de iur.
sit. iur.

insuper, quod hoc potest facere altera pars, etiam si tregua fuisset iuramento firmata, quia tunc iuramentum non obligat, quia materia fuit omnino mutata: & suborta tali novitate, quæ si adverteretur tempore iuramenti, non adhiberetur talis iuratio, & sic bene dicit Molina. Et ratio principalis conclusionis est, quia quoties Principes paciscuntur semper se obligant sub illa tacita conditione, si altera pars servet etiam promissum, & non aliter. 2. quia eo ipso, quod altera pars fidem non servat, supponitur relaxare alteri parti obligationem; iniquum enim esset duplici iniquitate, nolle servare fidem ex parte sua, & insuper velle alteram partem esse servare obligatam: ergo semper est verum dicere, *frangenti non est servanda fides*, probatur denique auctoritate August. adducta à Molina, dicentis sic, *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contraquem bellum geritur, quanto magis amico, pro quo pugnatur, quod si adversarius promissis, cum eo vè constitutis non staret, neque nos stare illi tenemur*. Ergo vera est nostra conclusio, & certa, in qua tanto dubitant iuristæ.

Gonz. cit.
hic n. 16.
in fine.

18 Secunda conclusio, quando induci ponuntur inter personas particulares, & promittunt de non in novando usque ad certum tempus, si una pars transgrediatur pactum altera pars potest agere contra transgressorem, ut stet promissis, & potest etiam si velit eisdem non stare, sic docet D. Emmanuel Gonzalez, & quoad primam partem probatur conclusio, quia ex eo, quod una pars fregit treguam, aut pactum, quodcumque illud sit, non remanet contractus resolutus, sed permanet in suo valore: ergo potest altera pars, agere contra frangentem, ut stet promissis, antecedens probatur, nam in cæteris contractibus venditionis, aut permutationis non dissolvitur, aut rescinditur contractus ex eo, quod una ex partibus pæniteat, aut retrocedat, ac proinde permanet validus contractus: ergo proinde altera pars, cui ex eius perfectione fuit ius acquisitum, potest agere contra retrocedentem, ut stet contractui. Deinde, quoad secundam partem etiam

probatur conclusio, nam eo ipso, quod altera pars fregit fidem fides non debet servari, ut dicebamus in conclusionis prioris probatione, quia frangere fidem est idem, ac nolle stare promissis, & ipsum promissum è medio tollere, quia quantum est ex parte sua illud diluit: ergo potest altera pars consentiendo alij idem etiam facere, & se excusare à promissionis impletione, neque in hoc video aliquam difficultatem, quamvis plura congregent iuristæ circa illam, ut videre est apud citatos Iul. Clar. & Gonzalez plusquam viginti DD. iuristas citantes.

Gonz. cit.
n. 14. in
fine.

19 Ex quibus ad rationes in contrarium respondetur ad primam, quod concessio, quod tregua sit contractus, eo præcise quod una ex partibus recessit ab eo, altera potest agere contra recedentem, vel coram iudice si sunt personæ particulares, vel sumendo arma contra illum, vel consentiendo fractionem, vel compellendo vi, & armis ad eius observantiam, ut in secunda conclusione.

Ad secundam rationem respondetur concedendo non rescindi contractum, aut treguam ex eo quod una pars frangat fidem, immo semper tenetur eidem stare ex rigore iustitiæ nisi præcesserit vis, fraus, aut dolus in alia parte, quia tunc aliud esset, aut nisi aliqua nova causa evenisset ob quam non teneretur implere, ut ad notant Molina, & Iul. Clarus ibi n. 9. sed non stante causa recedendi à tregua, & pacto, alias valido, & licito, manet quidem in suo valore, sed semel vulnerato, potest altera pars se conformare, & sic resolvitur pactum, seu contractus, per easdem causas, per quas fuit natus, & si non vult se conformare cum suo contrario, potest illum iure obligare, eo modo, quo licitum fuerit.

Ad tertiam rationem respondetur concessa maiori negando minorem, quia fracta ex una parte fide acquiritur ius alteri, aut accipere recompensationem pro damno sibi illato, aut ite non servando fidem, quia in eo nullam alteri facit iniuriam, etiam si iuraverit, quia cum materia è medio tollatur tollitur obligatio, & contractus, & iuramenti, à quo liberatur à frangente

te; in cuius favorem fuerat factum; vel si vult adimplere potest agere contra deficientem.

TITVLVS XXXV.

DE PACTIS.

CAPVT ANTIGONVS I. HVIVS TITVLI; CVIVS species ponitur.

ANTIGONIVS Episcopus Maturenensis in Concilio Africano gravem depossuit querimoniam de Optanuo Episcopo, quia cum inter se pactū fecissent, quod alter non subtraheret alterius populos:

Optantuis Episcopus non servavit pacta inita inter eos; sed alliciebat populos Antigoni. Vnde petebat quod pacta inita inter eos serventur, aut conventus, si se non conexerit, Ecclesiasticam patiatur disciplinam, vniuersi dixerunt: pax seruetur, & pacta custodiantur.

Ex c. puel
la 20. q.
1. in fin.
Cap. In-
nocens. 22
q. 4.
Cap. Eleu-
therius 18
q. 2.
ff. de pa-
dis l. in-
ris gen-
tium. ait
præter.
C. quicum-
que supra-
glo 12. q.
2.
C. quia
Joan. 12.
q. 5.
Ex cap.
relati de
clerici, nō
resident.
C. cum ali-
quibus 1.
de reind.
Gomez l.
2. variat.
59. n. 2.

HVIC Textui congruit etiam ter-
tius textus huius tituli, quali-
ter, in quo eadem tractatur
materia circa promissa cuius summa
est: Quod ea quæ promittuntur ore, opere
compleantur. Ex quibus hæc est.

I Conclusio: pacta, & promif-
sa absolute, quantuncumque nuda ob-
servanda sunt, & ad observantiam per
iudices pactantes sunt nostro iure co-
gendi. Hæc conclusio, quæ est expres-
sa ex his duobus capitibus comproba-
tur alij iuribus, & auctoritatibus, pro-
batur etiam Glossæ auctoritate sic ha-
bentis. Pacta enim legitima, quæ neque
dolo malo, neque adversus leges, neque
quibus fraus alicui fuit facta sunt ser-
vabo, ait præter ff. de pactis, iterum
ex decretis, & etiam eadem Glossa
secundi textus qualiter, dicit, quod ver-
ba cum effectu sunt intelligenda, item
nec sufficit voluntas, nisi sequatur ef-
fectus, & comprobatur ex hoc no-
stro iure, illustrant præterea, præter
communiter repetentes ad hos textus,
inter quos sunt Baldus, Butrius, Hostiæ,

sis, Zabarella hic, Antonius Gomez,
Madera, Azevedo, Gutierr. & alij plu-
res à Gong. relati, Laim. de iust. & iur.

Sed contra nostram conclusionem
sit primum argumentum: mutua-
tum à iure civili, iuxta cuius leges,
& decreta ex nudo pacto, aut pro-
missione nulla oritur actio in eo,
cui promissio facta fuit, neque pro-
mittentem potest obligare ad eius
impletionem, ut habetur ex ipso iu-
re, sed in his pactis obligatio, seu
actio à iure civili petenda est, à quo
proficiuntur actiones civiles, ut
legistæ tradunt, quando per ius
canonicum aliter dispositum non
invenitur: ergo standum est iu-
ri civili, quia non adest decisio
canonica expressa in contrarium,
quia si esset maxime in his duobus
textibus, sed ex eis non clare con-
stat quod resulter actio efficax contra
promittentem: ergo, non datur.

Secundum argumentum forma-
tur sic, promittentes, aut nudo pacto
pactantes nulla lege tenentur, neque

Ff

obli-

Madera
animad v.
c. 9.
Acced. in
l. 2. tit.
16. li. 5.
recep.
Gutier. de
iuram p.
1. c. 34.
Laim. li.
3. tr. 4. à
c. 1. de pa-
dis.
Leg. iuris
gentiū 7.
d. sed cum
nulla.
Legist. leg.
2. d. de in-
de ff. de
origine iu-
ris.

obligantur ad observantiam pactorum: ergo ad ea non tenentur, antecedens probatur, quia non tenentur lege naturali, docente sic Seneca his verbis. *Quæ lex ad præstandum id, quod promittimus nos obligat? Nulla, queram tamen cum eo, & fidem datam, nec servantem in dignabor.* Ex quibus verbis omnis lex obligandi promittentem excluditur, unde, & naturalis remanet exclusa, quare tantum relinquitur parti promissoria, aut cui sit promissio, occasio querelæ contra promittentem deficientem promissioni, cum quo indignabitur, sed non poterit obligare, ut impleat promissionem. Item non tenetur lege civili, per quam promissarius nullam potest producere actionem ad agendum contra promittentem, ut constat ex ipsis legibus civilibus, quas pleno calamo citat González: ergo huiusmodi pacta nuda minime obligant.

Ex cit. leg. iuris gentium, & leg. divisonis 45. ff. de pactis. Leg. legum 10. & 1. in bonæ fidei 13. c. de pactis l. nuda c. de contra stipulat.

Tertium argumentum desumitur ex huc D. Thomæ ratione, nam qui promittit si non adimplet promissum non dicit mendacium: ergo non tenetur, antecedens probat D. Thom. quia quando promissit potuit habere intentionem faciendi, quod promittebat accedente autem tempore faciendi potest habere iam mutatam voluntatem, & propositum faciendi: ergo non mentitur, & consequenter cum non ex eo sit mendax neque infidelis ex nullo capite potest teneri, si pactum fuit tantum nudum, quod statim explicabimus.

D. Thom. 2. 2. quæ. 110. ar. 3

Ratio decidendi.

2 Sed his non obstantibus nostra conclusio, & horum textuum decisio defendenda est: cuius decisionis ratio est, quia pax in republica est maxime necessaria, & valde Deo grata, & eam Christus Dominus relinquit maxime commendatam Discipulis suis & toti Ecclesiæ quando discedens ex hoc mundo ad Patrem dixit, *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, & alibi sepe*, quia ea mediante respublica feliciter, & tranquille vivit, quia per ea per eam animi civium concordant, & conciliantur disidiæ, & lites evitantur, & alia quam plurima secum trahit bona; sed hæc pax valde dependet in observantia, & custodia

pactorum etiam nudorum, & promissionum, licet solum in verbis consistant unde sapienter PP. Conciliares responderunt. *Pax servetur, & pacta custodiantur*, quia si servare pacem dependeat à servando, & custodiendo pacta, & de non servando pacta, & verba data, rixæ, & querelæ nascantur inter homines, ut dicit Seneca citatus in illis verbis: *Queram tamen cum eo*, hoc est cum non servante pactum: ergo iustissima est decisio nostri textus, & vera nostra conclusio.

3 Ad primum argumentum respondetur, quod secundum ius civile ex nudo pacto non nascitur actio efficax contra promittentem, quamvis detur actio per modum exceptionis, ut explicabimus in appendice, sed ex hoc nihil sequitur contra nostram conclusionem in qua loquimur in foro conscientiæ, & iuxta ius canonicum, cui civilis lex ob stare non potest, maxime, quia hæc lex diversum respexit finem, ob quem disposuit aliter, ac canonicum.

4 Ad secundum desumptum ex auctoritate Senecæ, respondetur locutum fuisse iuxta leges Imperatorum, ex quibus nullam invenit Seneca obligantem promittentem; obligat tamen lex naturalis, & moralis virtutis veracitatis, quæ consistit in eo quod est, hominem stare promissis, ac proinde potest, & debet à iudice obligari, iuxta nostri textus *qualiter* expressam decisionem.

5 Ad tertium respondetur, ex vera doctrina Divi Thomæ nihil sequi contra conclusionem, quia aliud est non mentiri, propter rationem in argumento aductam, & aliud est, quod possit mutare voluntatem, in cuius mutatione, causa iusta non existente potest contineri ratio iniuriæ, aut iniustitiæ in fractione promissionis.

6 Huius capituli Antigonius auctor fuit Concilium Cartaginense 1. seu Africanum celebratum anno 348. sub Iulio I. Pontifice Maximo inter cuius canones, qui fuerunt 14. duodecimus fuit contentus in nostro

Joan. cap. 14.

nostro textu, in eo schismaticis episcopis deturbatis populi ad Ecclesiam Catholicam unitatem fuerunt redacti, & uniti, secundi autem textus qualiter, auctor fuit Gregorius Magnus scribens Episcopo Caralitano ubi precipitur opere compleri promissa.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

Virum pacta nuda, seu promissiones, secluso dolo, & fraude adimpleri iure debeant.

Supra tit. 5. de postul. n. 18.

7 **C**IRCA Hanc questionem aliqua diximus supra huc pertinentia, hic tamen, ubi locum habet proprium latius discutietur, & in primis distinguendum est inter pacta nuda, & vestita, quam divisionem tradunt iuristæ in hoc nostro cap. inter quos Abbas simul cum Vlpiano, dicuntque conventionem, seu pactum nudum esse contractum, qui iure civili non est confirmatus, & explicatur sic: Petrus promissit simpliciter Caio aliquid factorum, v.g. se ei aliquid daturum, aut commodaturum, cuius promissionem cuius acceptavit, quæ conventio, seu contractus dicitur pactum nudum, & iste contractus, seu pactum istud dicunt omnes Doctores nullam sortiri actionem contra sic promittentem ac proinde nullas iudex in foro saltem seculari compellet, neque compellere potest sic promittentem, ut acceptanti rem promissam tradat, sed potius re integra, sicut contingit in contractibus innominatis, potest pœnitere. Aliud tamen erit in excipiendo, ut magis statim explicabimus: pactum autem vestitum, seu civili iure confirmatum dicitur illud, quod parit, aut sortitur actionem civilem, cuiusmodi est emptio, venditio, locatio, conductio, societas, commodatum, depositum, &c. in quibus pactis, & alijs similibus iure civili confirmatis, & positive approbatis, resultat contra venditorem, locatorem, conductorem, &c. actio civilis, qua propter possunt omnes isti compelli, ad executionem, & impletionem per

Abbas c. 1. de pactis. Vlpian. lege iuris gentium. ff. de pactis.

iudicem secularem, per veram, & positivam actionem, & ipsi alias tenentur in foro conscientiae state patris, & ea implere, quod, ut certum suppono, & sic docent omnes Doctores, ut videre est apud D. Emman. Gonzalez, Laiman, & alios, quam plures, quos citavi in supra relato loco, unde tota difficultas reducitur ad obligationem ortam ex pacto nudo, si obliget iure saltem canonico, & in foro conscientiae ad observantiam rei promissæ.

Gonzal. in præf. à n. 7. Laim. cit. l. 3. tr. 4. c. 2.

8 In hac difficultate duplex ex diametro apposita versatur doctorum sententia, prima negat obligationem oriri iure canonico obligantem saltem sub peccato mortali, hanc sententiam plures, & graves auctores canonistæ tuentur, pro ea namque asseruntur Canutus, Covarru. Morla, Cujacius, Osualdus, Alciatus, Donellus, & alij, quos citat, nescio si ita veraciter scribant, & sequitur Doctissimus Doctor D. Emmanuel Gonzal. & Mendoza. Quamvis non negent isti auctores dari aliquos speciales casus, in quibus ex conventionem, seu pacto nudo actio nascitur, quia quamvis ipsi casus sua natura nudi essent, & in efficaces quia causa, & nomine carebant, ideoque vocantur contractus, aut conventiones innominati, postea tamen lege speciali, aut Sacra Congregatione conformati sunt, ut vim haberent obligandi, & actionem producerent, quorum postea non nullam faciemus mentionem, saltem unius, vel alterius, hanc opinionem non video præter extrinsecam auctoritatem satis efficacibus, aut multis rationibus sustentam, possunt tamen pro eius probabilitate, & fundamento aliqua formari argumenta.

Canu. lib. 5. c. 3. n. 5. Covar. in c. quavis pactum 2. p. 54. n. 12. Morl. in emp. p. 1. tit. 3. q. 2. Mendoz. de pactis q. 9. Cujac. c. 2. de sponsal. Alciat. l. 5. para. d. c. 3. Osual. ad don. l. 124 c. 9.

9 Primum: ergo argumentum pro ea debet desumi ex auctoritate iuris civilis prædictos contractus non confirmantes, neque contra eorum auctores actionem admittentes: ergo idem debet observari secundum ius canonicum, & in foro conscientiae, probò consequentiam quia in materia contractuum, & omnium humanarum actionum, quæ pertinet ad commercia communia reipublicæ omnino standum est ad legum civilium dispositionem, &

Sotus de iust. l. 4. q. 5. ar. 3. fol. 292.
 practicam observatam in Regijs tribunali-
 bus, unde iusta conscientia potest excusari, qui sic promissit, si coram iudice seculari absolvitur à solatione rei promissæ, & propter eandem rationem M. Sotus docet posse hæredem abintestato adire hæreditatem, etiam si testator in testamento minus solemniter alium instituit hæredem, etiam si sciat prædictus hæres abintestato voluntatem testatoris fuisse ipsam, quam expressit in dicto testamento non alia de causa nisi, quia ita à lege civili statutum est, in bonum commune reipublicæ: ergo similiter in nostro casu standum est legum civilium dispositioni, ac proinde nuda pacta non inducunt obligationem.

Secundo idem probatur, nam huiusmodi civiles leges respiciunt in hoc casu bonum commune, quod per eas incolumen servatur ab aliquibus gravibus inconvenientibus, sed bonum commune præferendum est in omnium sententia bono particulari, eorum, quibus fit talis promissio: ergo in utroque foro admitti debet civilis legis dispositio, maior probatur, tum quia si admitteretur actio contra promittentem, multitudo litium in republica surgeret, exigendo à promissoribus simplici promissione verbo tantum promittentibus aliquid, eius impletionem, quod esset inconveniens: ergo recte liberantur à prædicta impletionem, ut lites vitentur, tum etiam, quia sæpe septius accidit huiusmodi promissiones, aut nuda pacta facili animo fieri, & quandoque indiscrete, & quandoque solent homines sic promittere ducti aliquo affectu, vel passione animi in personam cui fit promissio absque sufficienti, & matura deliberatione, quod promississe statim, eos penitet: ergo neutro iure debent obligari, neque inconscientia obligari manent. Et ad has duas considerationes fugiunt auctores huius sententiæ, ut eam fundent, ut videre est apud González in præfenti num. 11.

Quæ præterea opinio potest fundari amplius, ex eo quod omnes contractus, qui secundum ius civile

sunt irriti, & nulli, nullam inducunt obligationem secundum ius canonicum, aut in conscientia, sed prædicta pacta nuda, aut simplices promissiones secundum ius civile non subsistunt, neque tribunt efficacem actionem contra sic promittentes, ut executioni mandentur, ut omnes iuristæ docent ex citato iure: ergo huiusmodi pacta minime obligant, maior manet probata supra, ubi docuimus leges humanas posse facere contractus irritos, & nullos cuius modi sunt, qui celebrantur à minoribus, vxoribus, & alijs personis, quæ non sunt sui iuris, & sic docet Sotus: ergo cum ex alia parte hæc leges civiles à Sacris Canonibus non sint derogatæ, eas eo ipso approbare, & admittere proculdubio dignoscitur.

10 Ad hanc quæstionem consequenter ad ea, quæ breviter diximus in citata quæstione, unica respondeo affirmativa conclusione, quæ sic est: pacta nuda, & simplices promissiones plena deliberatione factæ, & ab alia parte acceptatæ iure canonico omnino sunt observandæ, & in foro conscientie inducunt obligationem. Hæc conclusio est communissima, & communem eam dicit Dominus D. Emmanuel González, quamvis eam, in merito tamen, deleat; eam sequuntur omnes Theologi, quos videre potui, & citavi in dicta quæstione supra, & sufficit pro omnibus D. Thomas: qui loquens de promissione nuda homini facta dicit sic. *Secundum honestatem ex qualibet promissione homo homini obligatur, & hæc est obligatio iuris naturalis.* Deinde in eadem parte dicit etiam sic: *Ad hoc quod homo teneatur facere, quod promissit requiritur, quod omnia immutata permaneat:* ergo secundum Divum Thomam promittens homini manet ei obligatus, obligatione orta ex iure naturali, qua homo tenentur stare promissis: & tenetur implere quod promissit, rebus non mutatis, in hac enim præsuppositione loquimur, sed qui est obligatus, & tenetur aliquid facere, & potest facere, & non facit peccat; quia hæc tria sunt conditiones requiritæ ad peccat-

*Ex d. iu-
ris gentiū
7. d. cum
nulla, &
leg. divi-
sionis 4. 5.
de pactis,
& leg. 10.
Leg. in bo-
na fidei
13. c. de
pactis.
Supra tit.
2. de iusti-
tut. à nu.
32.
Sotus cit.
de iust. q.
5. ar. 3. l.
4.*

*Supr. tit.
5. de postu-
lat. n. 13.
D. Thom.
2. 2. q. 88.
ar. 3. ad
1. et eadē
p. q. 110.
ar. 3. ad 5*

peccatum ; teneri ; posse , & non facere : ergo in materia gravi peccabit mortaliter , consequentia est certa , & bene illata .

11 Probatur secundo principaliter conclusio ex expressa decisione nostri textus , tam primi *Antigonius* ; quam ex sequente qualiter , nam in primo decernit Concilium Cartaginense , quod . *Pax servetur , & pacta custodiantur* in alio vero decernitur , quod *iudex studiose curet , ut ea quæ ore promittuntur opere compleantur* , quibus consonant alia plura canonica iura , in quibus omnibus concorditer asseveratur promissa servanda esse : cum ergo , tam claræ , & disertæ sint canonice leges determinantes promissiones , & pacta esse servanda , quis contra tam sacras leges , & doctrinam D. Thomæ , dicentis obligare ex iure naturali audebit contradicere ?

12 Probatur tertio , quid quid sit de iure civili communi , ex speciali lege Regni nostri , per quam promittens cum animo se obligandi alicui personæ , sive præsentis , sive absentis per nudam promissionem , etiam sine aliqua solemnitate scripturæ , aut alterius instrumenti , tenetur implere promissum , & ut clarius constet lex loquatur dicens sic : *Pareciendo que alguno , se quiso obligar a otro por promission , o por algun contrato en otra manera , sea tenudo de cumplir aquello ha que se obligo , y no pueda poner excepcion , que no fue hecha stipulacion , que quiere dexir prometimiento con cierta solemnidad de derecho , o que fue hecho el contrato , o obligacion entre absentes , o que no fue hecho ante Escriuano publico , o que fue hecha a otra persona privada , en nombre de otras absentes , mandamos que toda via vala la dicha obligacion , y contrato , que fue-re hecho , en qualquiera manera , que parezca que vno se quiso obligar , ex qua manifesta lege concludit P. Molina , quod iste promissiones litteris , aut nutibus factæ , etiam muto , & furdo , etiam si interrogatio non præcesserit , sed nuda promissione , validæ sunt , vbi notat Gregorius Lopez , quod per dictam legem tol-*

luntur omnes subtilitates ; aut solemnitates , ac tria civilis iuris , quæ litibus ausam præbent , neque conscientie forum cum exteriori consentire sinunt , igitur contemptis his legis civilis conditionibus , & requisitis in rei veritate , & in conscientia ex vi iuris naturalis promittens tenetur acceptanti promissionem implere .

13 Probatur quarto , nam si homines iure canonico , aut in foro conscientie non tenerentur implere promissa , deficeret in republica , & inter homines veritas , fides , & valor verborum , quæ vana omnino essent , cum secundum Quintilianum *fides sit supremum rerum humanarum vinculum* , vnde exijs proverbium , quod *bos cornu , homo verbo tenetur* , vnde homo , qui non implet suum verbum , nec respicitur , ut homo , nec veneratur , ut homo sustentans verbum suum . Vnde etiam sequerentur malæ correspondentiæ , querelæ , offensiones , & rixæ , & ex inde inimicitie , discordiæ , & lites : ergo prædicta nostra conclusio verissima est . Et confirmatur , quia ex opposita opinione sequitur vota Deo facta non obligare promittentem , quod error est dicere : ergo falsa est contraria sententia , sequela probatur , nam votum nihil est aliud , quam promissio facta Deo : ergo si promissio facta homini non obligat , neque etiam facta Deo , probo consequentiam , quia D. Thomas nullam ponit differentiam inter promissionem factam Deo , & promissionem factam homini acceptanti , quod facta Deo obligat etiam si fiat interius , in mente , aut in corde cum plena deliberatione , quia Deus intuetur cor ; facta autem homini non obligat nisi exterius facta , & manifestata , & acceptata , quia homo respicit ea , quæ exterius apparent , ut vbi dicit D. Thom. ex Scriptura . Vnde utraque promissio obligat ex eo quod homo libere se vult obligare .

14 Ultimo probatur ad hominem ex ab adversariis concessis , concedunt enim quod quamvis ex nudo pacto non oriatur actio contra promittentem , potest tamen oriri exceptio , ut si v. g. promissisti mihi certum , & ego ex alio titulo tibi alia debeo centum , quæ à me petis , possum contra te excep-

C. qui d.
que 66.
12. q. 2.
et c. quia
Ioannes 3.
12. q. 5.
et cap. 1.
de iudicijs

L. 3. tit. 8
lib. 3. ordi
nan. et
alias.
Ley 2. tit.
16. lib. 5.
nov. re-
cep.

Molin.
tr. 2. disp.
254. n. 7.
Greg. Lo-
pez. l. 1.
et 2. tit.
11 p. 5.

Laim. ubi
prox. n. 1.

tionem ponere dicens, quod debitum volo iuste retinere, in compensationem eorum centum, quæ promissæ, in quo casu tenet prædicta exceptio, ut docet Laiman, tanquam certum in iure civili, & similiter si talia centum mihi promissa iam habeo, ea à me repeti non possunt: ergo ex eo est, quod ex promissione mihi facta, & nudo pacto fuit mihi ius quæsitum contra promittentem, alias enim ea retinere non possem: ergo tenebatur ipse promittens implere promissum, & centum tradere, quia ius hoc retinendi non aliunde mihi provenit nisi ex promissione. Et confirmatur ex eo quod plures admittunt casus, auctores contrariæ sententiæ, in quibus valeant prædicta pacta, & promissiones, sicuti spontalia, quæ sunt promissio futurarum nuptiarum. Item pollicitatio facta reipublicæ ad honorem obligatoria est, quæ promissiones, & aliæ plures, quarum aliquam mentionem facit Gonzalez, sed non est maior ratio de his, quam de alijs: ergo omnes pariunt saltem iure canonico non solum exceptionem, sed etiam efficacem actionem.

Gonzal. in
præf. n. 12

Cap iura-
menti 12.
22. q. 5.

15 Ex his ad primum argumentum in contrarium respondetur, in his casibus ius canonicum cum civili conformari non debere, sed potius illud corrigere, ut de facto corrigit in nostris textibus. Quibus potest addi alius textus nullam recognoscens differentiam inter promissionem iuramento firmatam, & simplicem; *Quia sicut in iuramento nullam convenit esse perfidiam* (ait textus) *ita quoque in verbis nostris, nullum debet esse mendacium, quia utrumque, & perjurium, & mendacium divini iudicii pœna damnatur*, dicente Scriptura, *os, quod mentitur occidit animam*, immo, & ipsa lex Regni, quam pro nobis stat iam citata, & eam asert Doct. Gonzalez, in fine huius capituli, dicens, quod hodie: *Quomodocumque quis promisserit efficaciter obligatur*, plures ex regniculis citans auctores. Vnde non credo quod hodie etiam in regijs tribunalibus liberentur promittentes, etiam simplici promissione ab impletionem rei promissæ. Quidquid sit de iure ci-

Gonzal. n.
20.

vili communi, quod non multum curavit de animarum æterna salute, sed ad commodum temporale magis attendit, iudicans convenire non compellere promittentes, ne aliqua sequerentur inconvenientia; quia multum diminuit donationes, seu promissiones, quia facile in dispendium propriorum bonorum fiebant. Quibus dispositionibus non dissentimus, in quantum sunt rationi conformes, ita ut promissiones non fiant imprudenter, aut indeliberate, vel in aliorum præiudicium, &c. ut advertit D. Thomas ubi supra, & ad exemplum ex testamento adductum, & alijs similibus casibus, ut etiam ex præscriptionibus, in quibus dominia rerum transferuntur bona fide possidentibus, respondetur, diversam esse rationes, quia ibi erat evidens reipublicæ commoditas in illarum legum dispositione ex potestate suprema reipublicæ in bonis particularium: econtra tamen accidit in nostro casu. Vnde nihil sequitur.

Supra in
bac q. n.
10.

16 Ad secundum respondeo, quod ex inconvenientibus, quæ sequuntur per accidens, vel ex hominum impudentia, facilitate, aut indeliberatione, non debent impediri, aut cessare contractus, aut pacta, quæ per se, & ex natura sua sunt valida, & rationi conformia; maxime, quod in omnibus contractibus etiam nominatis, ut in emptionibus, venditionibus, & donationibus, &c. hæc experimuntur multoties inconvenientia, quibus ius occurrit, vel illa rescindendo, vel annullando ne fraudes fiant, quare eodem modo occurrendum est inconvenientibus in argumento memoratis. Vnde si dictæ promissiones, aut pacta fuerint viciata aliquo ex prædictis defectibus concedimus non debere parere actionem contra promittentem; secus tamen si provide facta fuerint, & cum matura deliberatione, quamvis postea pœniteat promittentem, quia non dabitur locus pœnitentiæ, sicut neque in alijs contractibus, quia, *quod semel placuit, amplius displicere non potest*, ut tenet regula iuris,

Regula
iuris 21.
in 6.

17 Ad tertiam dicimus quod illi contractus, qui nulli sunt iure civili quorum nullitas, aut invaliditas fundatur in rationibus iustis, ac proinde à iure canonico fuerit etiam pro invalidi habiti, neutro iure debet effectum sortiri, ut in exemplis ibi appositis; se-

cus tamen in contractibus, qui à iure canonico pro ratis habentur, in quorum dispositione leges civiles à Sacris Canonibus corriguntur, ut accidit in nostro casu, ut iam explicatum manet.

CAPVT PLERIQUE VII. CUIVS SPECIES sic habet.

VIDAM Clerici regulares, & sæculares, cum ipsi domos suas locant, vel concedunt feuda, pactum adiungunt in præiudicium parrochialium Ecclesiarum, ut conductores, & feudatarii decimas solvant eis, & apud eorū Ecclesias eligant sepulturā, quod pervenit ad Papæ notitiam, & cum id de radice avaritiæ procedat, tale pactum reprobavit Papa statuens, ut quidquid fuerit occasione huiusmodi pacti perceptum Ecclesiæ parrochiali reddatur.

CAPVT PACTIONES VIII. EIVSDEM TITVLI, cuius species.

P ACTIONES Pro spiritualibus obtinendis nullius momenti sunt, quia in talibus omnis pactio, & omnis conventio cessare debet, & idem dicendum est de alijs, quæ sine periculo animæ servari non possunt, quia ut dicunt leges, pactum turpe, aut impossibile, nec de iure, nec de facto obligationem inducit.

18

CONCLUSIO: Pacta inita in alterius præiudicium, & similiter turpia, & impossibilia valida non sunt. Hæc conclusio constat ex his duobus textibus, & insuper comprobatur quoad primam partem ex alijs textibus, & quoad secundam illustrant nostram conclusionem præter communiter repetentes ad hos textus, quos citat Barbosa, & Gonzalez in præsentia, Selva, Reginaldus, Anguia-

nus, Balboa, Petrus Gregorius, & alij.

Sed adversus primam partem definitionis, seu conclusionis, sit primum argumentum desumptum ex eo quod antiquitus parrochiani facultatem habebant eligendi parrochos, & parrochias, à quibus, & in quibus Sacramenta susceperent, & quibus suas decimas solverent, & hæc consuetudo videtur saltem in aliquibus locis durasse usque ad tempus Tridentini Concilij mandantis, fieri parrochiarum di-

C. 11
c. indices
23. 1. 9. 1.
C. accipi-
mur 5. hoc
tit.
C. prate-
rea 10. de
transatio-
nibus.
Petrus Gr.
l. 2. parti.
tit. 1. c. 5.
Ang. l. 4.
de

Ex c. 1. de
sepulturis
lib. 6.
Ex Clem.
cupientes
de penis.
Ex cap. si
quis episc.
8.
C. pecuniā
9 c. 1. de
rum 10.

de legib.
c. 7.
Paltea in
cap. cum
pridem.
Triden.
sess. 24. c.
9. de re-
form. su-
pra tit. 31
de offic.
iud. ord. n.
143.
Ex c. 1
fraternita-
tibus 3.
C. de ux.
re de sepul-
turis.
C. cū quis
c. bis, qui.
et vlt. eo-
dem tit. in
6.

visionem; vt diximus latius supra: ergo saltem in tali eventu non erat illicitum locare domos, aut feuda concedere eo pacto, vt eis decimas solvant, siquidem in parrochianorum facultate erat eligere ad Sacramentorum ad ministracionem, quos vellent, parrochos, & eadem ratio fieri potest circa sepulturam, quam hoc pacto aduertit textus parrochianos electuros fore, quia etiam est liberum vnicuique sepulturam eligere, & vbi voluerit sepeliatur, vt constat: tum ex canonico iure: tum etiam ex consuetudine: ergo minus recte prohibentur in nostro textu suas solvere decimas Ecclesijs, quas elegerint.

Secundum argumentum potest sic fieri, nam liberum est vnicuique vt iure suo: ergo potest vnusquisque domos suas locare in sua parrochia parrochianis alterius, vt veniant vivere ad parrochiam clerici sic locantis, & idem de feudis, aut emphiteusi, etiam si hoc fiant ea intentione, vt decimas sibi solvant, quæ ex sola vicinitate, & iure parrochiali debentur: ergo non est cur prohibeantur huiusmodi pacta, & locationes.

Tertium argumentum fit contra secundam partem cōclusionis in hunc modum: petere temporalia pro spiritualibus est licitum: ergo pactioes factæ super eo, licitæ, & validæ sunt; antecedens probatur, tum auctoritate Apostoli dicentis, sic: *si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* Ergo iustum est petere, & accipere pro spiritualibus temporalia, tum etiam probatur ex facto Episcopi Albanensis, qui petiuit ius episcopale in Ecclesia Cathedrali Sancti Petri, quæ erat fratrum cuiusdam monasterij, ex quadam pactione, in qua dictum monasterium pactum fecerat cum illo episcopo solvendi pecuniam episcopis quotannis octo denariorum, & quod possent recipere monachi Sacramenta, à quo voluissent, quod pactum non simoniacum, vt intendebat citatus episcopus, sed vt licitum confirmavit Celestinus Papa, vt constat ex textu, ex quo deducitur pactum super rebus spiritualibus factum validum esse.

19 Sed his non obstantibus ve-

ra est nostra conclusio, & ratio decidendi est, quia secundum ius commune: decimæ debentur illi parrochie, intra cuius terminos fuerit fundus, ex quo procedunt prædiales decimæ, aut si sunt personales, parrochia, & parrocho, vbi Sacramenta recipit parrochianus, vt habetur ex pluribus iuris canonici textibus, & probant Laiman, & Leander, & omnes alij Doctores cum D. Thoma, & cum hoc ius non possit parrochianus auferre, inde provenit prædictum pactum licitum non esse Ratio autem decidendi quoad secundam partem correspondens textui *pactiones factæ* manifeste datur in ipso, scilicet, nullius esse momenti si vergant in detrimentum animæ, sicuti & pactum turpe, rei turpis, aut impossibilis de iure, vel de facto nullam obligationem inducit.

20 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, esse stabilitum iuxta ius commune, cui standum est post parrochiarum divisiones, in quo sensu loquitur, & tenet verum, quia iniquum esset, & avaritiæ vitium pactare cum parrochianis, vt decimas suas dent clericis, ad quos non pertinent, ex aliqua conventionem, aut pacto, quam propterea in nostro casu damnat Gregorius IX. tanquam ex avaritia exortam. Et idem respondetur in casu sepulturæ, quia licet sit cuique liberum eligere sepulturam; non tamen est licitum clericis in pactum deducere cum parrochianis, vt eam eligant in suis parrochijs propter eandem rationem.

21 Ad secundum respondetur concessio antecedenti, & distinguendo consequens: ergo potest vnusquisque locare domos suas sine alterius præiudicio, concedo consequentiam; deducendo in pactum conditionem tertio: præiudicantem, nego consequentiam, & in nostro casu, prædicti clerici locatores domuum suarum, vel feuda concedentes hoc faciebant in præiudicium aliarum Ecclesiarum, eis debitas decimas auferentes, illis pactis, & conditionibus, ideo reprobantur.

22 Ad tertium respondetur: primo ad auctoritatem Apostoli, qui tantum concedit sacerdotes seminantes spiritualia, hoc est prædicantes, & docen-

Ratio de-
cidendi.

Ex c. extra de parroch.
C. signifi-
cavit, et
c. extra de decimis.
D. Thom.
2. 2. q. 87.
art. 3. ad 2.
Laiman l.
4. tit. 6. c.
4. n. 1.
Leander. 6
disp. 4. in
5. præcep.

1. Corinth
c. 9.

C. confirm-
tus de re-
ligiosis do-
mibus.

centes Sacramentâque administrantes optime posse ad sui ipsorum sustentationem accipere temporalia absque aliquo tamē pacto, ex quo oriatur obligatio, & absque istâ pacta habeant aliquam rationem, aut speciem simoniæ, quam Apostolus non permisit; sed tantum concessit altari fervientibus, ut possint de altare vivere. Ad textum autem, quem multum difficilem putant Canonistæ, si standum est, ut iudico, deberi stare, eius Glossæ dicimus, quod ille Episcopus Albenfis non fecit aliquod pactum cum prædicto monasterio pro spiritualibus, sed cum fecisset illam indulgentiam monasterio, ut libere possent recipere Sacramenta, tan ordinationem clericorum, quam altarium consecrationem quæ aliàs ab ipso episcopo tenebantur accipere, cui erant subiecti ipsius monasterij monachi à quocumque maluissent, & ne omnino extincta maneret illa subordinatio, quam monasteriū habebat ad ipsam Alban Ecclesiam ipse episcopus, sibi, & successoribus referbavit nomine pensionis annuæ octodenarium, non quidem per modum pretij illius spiritualis iuris, quod monachis concessit, neque per modum pacti, sed propria auctoritate, quam tunc habebant episcopi imponendi pensionem annuam etiam perpetuam, hanc illis imposuit in favorem suæ Ecclesiæ, ne permaneret præiudicata in illa liberali cessione, quam eidem monasterio fecit. Vnde merito confirmavit factum Celestinus Papa.

23 Prioris capitis plerique, nempe auctor fuit Innocentius III. cuius decretum habuit in Concilio Generali Lateranensi secundo sub hoc Pontifice celebrato anno 1215. quod fuit octavum generale, cui præsens fuit prædictus Pontifex, & in eo obiit, ut iam diximus anno 18. sui Pontificatus, ut habetur in Tridentino in fine in memoria Conciliorum, in numero ibi possum 189. Secundi autē capitis, scilicet, *Pactiones* auctor stetit Gregorius IX. de quo Pontifice à principio operis sæpe memoriam fecimus, & quod fuisset si non iuris canonici auctor insolidum tamen decretalium restaurator, & recopiator in Ecclesiæ magnum beneficium.

Questiones appendices ex his duobus capitibus.

QVÆSTIO I.

An decimæ iure debeantur propriæ parochiæ parochiani?

24 **E**T Pro parte negativa militant sequentia argumenta. Primum formatur sic, decimæ namque in primis non debentur saltem iure Divino sub nomine decimæ, hoc est, decima pars fructuum, quos homo percipit, sed ad summum iure humano positivo, sed hoc ius valde variatur inter Ecclesias, in quibus nullum aliud ius servatur quam consuetudo: ergo decimæ neque debentur sub nomine decimæ, neque propriæ parochiæ: maior probatur, tum quia de iure Divino naturali tantum debetur aliqua pars Deo, ex fructibus offerenda in recognitionem supremi dominij, & quod fructus recipiuntur à Deo, qui eos producit in hominum sustentationem. Vnde ille primus agricola Cain, & similiter Abel pastor, qui primi obtulerant Deo partem fructuum, & bonorum, quæ à Deo receperant non dicit Scriptura obtulisse decimas, sed munera, ait enim sic: *Fuit autem Abel pastor, & Cain agricola, factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui: ergo cum ea obtulissent ducti lege Divina naturali, & non assignatur quota determinata, decimæ sub hoc nomine, aut sub hac determinata quantitate minime debetur: tum etiam quia hæc quota qualiscumque ea sit, soli Deo debetur, ut dicit Scriptura: ergo non parochijs, aut parochis, minor autem scilicet, quod non aliud ius, quam consuetudo debet attendi circa decimas, probatur duobus expressis textibus, quorum alter sic concludit ex Alexandro III. super hoc consulto: *Sane non est nobis facile super hoc certum dare responsum, cum auctoritates Sanctorum Patrum etiam sint diversæ, & ideo in huiusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurrendum.* Et idem dicit al-*

Glossa o. recompensationem in fine.

Leuit. 6. ult. Ex cap. cum sint homines 18. d. decimis. Ex cap. ad Apostolicam eod. tit.

ter

ter ex Lucio III. qui sic habet : *decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica Sacramenta percipiunt. Decimas vero messium, vel fructuum arborum si cotuerint in alia parrochia, quam in ea, in qua habitant (quoniam a diuersis diuersa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum: Ergo decimæ non debentur iure propriæ parrochiæ, sed tantum consuetudine inqualibet parrochia observata.*

Secundum argumentum, potest fieri ex eo quod decimæ, quæ dantur sacerdotibus, & consistunt in fructibus sunt res temporales : ergo iure non possunt dari sacerdotibus pro administratione Sacramentorum, sed tantum per modum sustentationis, & eleemosynæ, antecedens probatur, primo quia decimæ conceduntur laicis, etiam per modum feudi, & eis debentur in feudum per Ecclesiam, & sic videmus aliquos temporales dominos mere laicos frui ratione suorum maioratus, aut status decimis Ecclesiasticis, & Regibus Hispaniæ dantur partes fructuum decimalium, quæ tertie dicuntur : ergo sunt res temporales, quia alias non possent percipi à laicis, qui ius spirituale habere non possunt, utrumque docet D. Thom. Et probatur secundo antecedens, quia si decimæ essent res sacræ, & spirituales, qui eas retinerent non solum committerent furtum, sed etiam sacrilegium, in modo, & incurrerent ipso facto excommunicationem, sed neque committunt sacrilegium, neque incurrunt excommunicationem, quamvis debeant excommunicari decimas non solventes, ut docet, ut certum Leander cum communi, & convincitur ex Tridentino, decernente quod qui eas aut subtrahunt, aut impediant excommunicentur : ergo decimæ sunt temporales : ergo non debentur iure parrochis ex iustitia, probo consequentiam nam si deberentur ex iustitia, esset manifesta simonia, quia ex pacto, & conventionione darentur res spirituales pro rebus temporalibus, scilicet, administratione Sacramentorum, & pro receptione fructuum, & ecôtra, quod condemnare videtur noster textus *Plerique* : ergo iure non debentur magis uni, quam alteri parrochiæ prædictæ decimæ.

Præterea confirmatur hoc argumentum ratione iam tacta, quia nimirum decimæ dantur per modum eleemosynæ, sed quilibet potest eleemosynam dare, cui maluerit : ergo etiam decimæ, minor cum consequentia est nota, & maior probatur, tum ex decreto Tridentini dicentis sic : *Hortatur de hinc omnes, & singulos pro Christiana charitate, debitoque erga pastores suos munere, ut de bonis sibi à Deo collatis episcopis, & parrochis, qui tenuioribus præsumt Ecclesijs large subvenire in Dei laudem ne graventur.* Hæc Concilium : ergo subventiones, quæ sunt de bonis à domino secularibus datis, sunt ex charitate, ut decet, pro Christiana charitate ad quam Concilium non mandat, sed hortatur ergo possunt eas facere, quibus placuerit, non ex debito iuridico, sed ex charitate : Tum etiam probatur ex D. Thom. docente quod de certis rebus decimæ non dantur de iure, aut obligatione, sed tantum ex arbitrio darevolentiam, sed cum non sit maior ratio de una decima, quam de alia, de omnibus dicendum est non dari de iure, sed de libera dantium liberalitate. Vnde Christus Dominus mittens Discipulos suos prædicare baptizare, &c. non eis concedit facultatem ex riguroso iure exigendi res temporales pro spiritualibus ; sed tantum quod manducarent, & biberent, quæ eis apponerentur, *Quia dignus est operarius mercede sua.*

25 Ad hanc questionem respondeo, decimas sacerdotibus utroque iure, tam naturali, quam canonico, & parrochis deberi, pro cuius intelligentia sciendum est, præceptum, seu ius decimarum esse duplex : aliud, quod tantum attendit rationem, & æquitatem, secundum quam ministranti in qualibet militia, immo, & ministerio stipendium, seu merces debetur, cuius debitum in iure divino, & naturali fundatur, quia ut ex Evang. dictum est, *dignus est operarius mercede sua*, sed inter omnia reipublicæ ministeria magis nobile, magisque necessarium est hoc Ecclesiasticum ministerium, per quod in hac Militante Ecclesia fideles illuminantur, & ducuntur à sacerdotibus, tanquam à ducebus istius Ecclesiasticæ Ierarchiæ ad Ecclesiam Trium-

Concil.
ubi prox.

D. Thom.
eadem p.
et q. a. 2.
ad 3.

Matth. c.
10.

D. Thom.
2. 2. q. 87.
ar. 3. cor.
et ad 3.

Leand. in
5. præcep.
tr. 6. dis.
2. q. 35.
Trident.
sess. 25. c.
12. de re-
form.

Triumphantem: ergo iure naturali eis stipendium debetur, non minus, sed potius multo magis, quam militantibus in temporali militia, cum maxime occupati sint in eo quod est vigilare super grege Christi Domini taliter quod ad alia profana officia divertere sacerdotibus prohibitum sit, (quod militibus exercitus Regis non interdicitur) sed Divinis Officijs mancipati esse debent, cum debitis redditibus, & sufficienti congrua, ut iure disponitur, proinde est eis debita congrua sustentatio à cætero populo, quod etiam in lege veteri fuit observatum cum illius legis sacerdotibus, & leviticis, qui ex Tribu Levi fuerunt signati pro ministerio serviendi Deo, pro quo decimas Israel Deus dedit in possessionem, ut habetur in ipsa lege; sic in lege gratiæ dicimus deberi iure Divino, & naturali sacerdotibus Deo, & fidelibus suis ministrantibus iustum stipendium, *nemo enim suis stipendijs militavit unquam*, ut ait Apost.

26 Est præterea aliud præceptum circa quotam, & determinationem quantitatis taxatæ pro debito stipendio, quæ neque in veteri, neque in nova lege fuit iure naturali determinata, sed alio distincto præcepto fuit taxata, in lege quidem veteri per præceptum iudiciale, præcepta namque iudicialia illam populum instituebant in ordine ad rectè segerendum inter se, & in ordine ad alios, ut explicat Sot. & per hæc iudicialia præcepta partem iure naturali debitam sacerdotibus non tamen hoc iure taxatam, ipsam ius quasi explicans, & determinans Deus per iudiciale præceptum determinabat, & taxabat, nimirum quod esset decima pars fructuum iuxta illud Scripturæ: *Dixitque Dominus ad Aaron in terra eorum nihil possidebitis, neque habebitis partem inter eos: ego pars, & hæreditas tua in medio filiorum Israel, filijs autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis*. Sic Deus in prædicto loco, & in alijs determinavit Deus quotam sacerdotibus illius legis, qui erant de Tribu Levi, quibus in terra promissionis nulla pars, aut hæreditas fuit inter alias tribus concessa, sed ip-

se Deus, cui serviebant erat eorum pars, & hæreditas; sed quia lex illa, & eius sacerdotium iam cessavit adveniente nova lege, & sacerdotio novo, & antiquata fuit ad minus quoad præcepta iudicialia, & cirimonialia, ut supra diximus: in nostra ecclesiastica lege Summus Pontifex aliam novam constituit, non quidem illam tenendo, aut in aliquo admittendo: sed ex propria, & nova legis Evangelicæ auctoritate eandem decimarum quotam determinavit, idem etiam ius naturale explicans, cuius ratione ponitur hoc præceptum inter præcepta Ecclesiæ, quia quamvis sit de iure naturali, quoad substantiam, quoad modum, tamen quotam, & quoad species, de quibus sunt decimæ solvendæ, & quoad personas, quæolvere tenentur est de iure Pontificio, & ecclesiastico.

27 Quibus animadversis, iam facile est capere conclusionem dicentem decimas sacerdotibus deberi utroque iure, tam naturali, quam positivo, quam sic explicatam docent communiter Theologi cum D. Thoma, inter quos Sotus, Laiman, Suarez, Lessius, & cæteri. Quam conclusionem non alia ratione, quam supra tradita docent Theologi, scilicet, quoad primam partem, quia laborantibus ministris debetur merces, & stipendium, ut satis dictum est: quoad secundam etiam constat, quia cum ex iure naturali sacerdotibus, & ministris ecclesiasticis pro suo servitio, & labore tantum debeatur iustum stipendium ad sui sustentationem, non fuit aliqua determinata quota eis assignata, sed postea Deus per speciale præceptum hoc determinavit, ut dictum est veteri lege; in nova autem per Pontificium mandatum, ut constat ex toto titulo de decimis, & ex particularibus, in quorum vno sic dicitur à Clemente III. *Mandamus quatenus si rem novæ taliter se habere agricultores illos, ut de omnibus prædiorum fructibus decimas absque diminutione persolvant, ecclesiastica censura compellas; sic concludit citatum textum Papa rescribens ad quandam querelam contra agricolam, qui diversa semina in suo horto sperferint, non nisi de vniuersorum semina-*

Sup. tit.
2. de consuet.
n. 41.

Ex c. adia.
coni. sunt
93. dist.
C. cil. Tri.
dent. sess.
21. c. 2.
Pius V.
in quada
bulla in
C. cil. i. o. fi.
no fol. 4.
Num. 18.
Et Ma-
lac. 6. 3.

1. ad Co-
rinth. c. 9

Sot. de
iust. l. 2. q.
6. a. 2.

Num cap.
18. n. 21.

D. Thom.
2. 2. q. 85
a. 2. q.
87. a. 1.
Sotus de
iust. l. 9. q.
4. a. 1.
Laim. de
iust. l. 4.
rr. 6. c. 2.
Suar. de
relig. II.
c. 9.
Azor p. 1.
l. 7. c. 3. q.
4.
Less. de
iust. l. 2.
cap. 39.
dub. 1.
Ex cap.
ex parte
21. de de-
cimis.

feminum fructibus decimas persoluebant. Deinde etiam confirmatur decreto Sancti Concilij Tridentini idem determinantis.

Trident.
sess. 25. c.
12. de re-
for.

28 Respondeo secundo, decimas personales deberi illi parrochiali Ecclesiæ, in qua residet fidelis, seu Sacramenta recipit, prædiales vero illi, intra cuius terminos prædia sita sunt spectato iure communi; pro quo notandum decimas esse in triplici differentia, aliæ namque sunt personales, quæ debet persona ex his, quæ acquirit per suam personalem servitutem, ut servus ex salario, quod ab heri suo lucratur, vel ex his, quæ acquirit suo proprio officio, quodcumque illud sit. Item ex venatione, aut piscatione, ex quibus stando hodie in iure communi decimæ debentur, ut ex ipso constat, cuius hæc sunt verba: *Quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere decimas erogare tenetur*, de quibus in particulari scripsit Leand. per 26. quæstiones, quas (ut minus viles omittimus,) & quia non huc spectant; scire pro nunc sufficit in huiusmodi decimis consuetudini omnino standum esse: aliæ autem sunt decimæ prædiales, quæ sunt illæ, quæ ex fructibus omnibus, qui colliguntur in prædijs, terris, & arboribus, debentur, de quibus ipse Leander per 40. quæstiones disputat. Aliæ denique sunt mixtæ, quia proveniunt partim ex pascuis animalium, & partim ex industria personæ, cuius modi sunt fœtus, lana, caseus animalium, cera, mel, & examina, quæ percipiuntur ex apibus, & alia huiusmodi decimæ mixtæ dicuntur, & hæc similiter debentur decimari, de quibus est textus in dicto titulo sic dicens: *Omnes decimæ terræ, siue de fructibus, siue de pomis arborum Domini sunt, & illi sanctificantur boves, & oves, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit sanctificabitur Domino*, de quibus omnibus, nec non de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, & sic habetur in usu in aliquibus diocesis, cui standum est.

Cap. om-
nes 16. q.
7. ex
c. non est
22. de de-
cimis.

Leander
disp. 4.

cho, ad quam quisque fidelium pertinet probatur ex citato capite, & docet D. Thom. & cum ipso omnes Theologi, inter quos Laim. Secunda vero pars, in qua dicitur decimas prædiales deberi illi parrochiæ in cuius termini sunt prædia, probatur ex ipso etiã iure, in quo sic habetur: *Al decimas quas Canonici S. Nicolai se asserunt infra parrochiam Ecclesiæ: B. Clerici possedisse aliquādiu, & eis per eundem B. Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod earum possessionem legitime assequi fuissent. Quia eas occupasse iniuste verisimiliter præsumuntur, cum proveniant ex prædijs infra alienam parrochiam constitutis: sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.* Vnde certa est nostra conclusio ex iure communi, quæ tamen variari potest ex consuetudine legitime in contrarium præscripta, in eo nimirum, quod sit præscriptio, & non amplius extēdi potest quam fuerit possessio, vnde infert Laim. quod si Ecclesia, vel parrochus legitimo tempore præscripsit ius præcipiendi decimas ex alienæ parrochiæ prædijs, non ideo censendum est etiam comparasse, aut acquisisse ius præcipiendi decimas ex novalibus, seu ex prædijs, quæ de novo in tali parrochia ceperint coli, & fructus dare, pro qua decissione citat Abbatem, Covarr. Gutierrez, & alios cum Suarez, quam doctrinam fundant in regula generali, quam adducit Abbas quod *præscriptio non extenditur de casu ad casum, eo quod non plus præscribitur quam possideatur*, cuius ratio est, quia non debet extendi licentia in his, quæ sunt contra ius commune, sed potius restringenda, omnis enim præscriptio, seu consuetudo in possessione fundatur, vnde illud quod non possideatur non potest præscribi, quamvis possideantur alia iura eiusdem rationis, cum in his, quæ odiosa sunt contra ius commune, & contra ius etiam alterius, non valeat consequentia de simili ad simile, quare non suffragante evidenti consuetudine, & in memoriali consuetudinis præscriptione, si titulus non ostendatur decimæ omnes dandæ sunt illis parrochijs, intra quorum terminos præ-

Ex cit. c.
ad Apeflo.
lice, c.
ult. de pa-
vrochys.
Laim. d. 1.
4. c. 4.
n. 1.
C. ad de-
cimas de
restit. spo-
liatorum
lib. 6. c.
quoniam.
C. cum
contingat
C. cum in
tua de de-
cimis.

Abb. in c.
cum con-
ting. cit. n.
5.
Covarr. l.
1. ref. c.
17. n. 83.
Gutierrez. l.
2. canon
99. c. 21.
n. 78.
Suar. l. 1.
de relig.
l. 1. c. 22.
Abb. c. c.
olim de
præscriptio.

prædia sic sunt; cæterum si adsit titulus sufficit spatium decem, aut ad summum viginti annorum, sic docet ex Abbate Covarr. & ex alijs docet

Laim. ubi Laim. cum Gutierrez.

prox. n. 7.

Abb in c.

cum sint

de deci-

mis.

Covar. l.

1. resol. c.

17. n. 8.

Gutierrez.

ubi prox.

c. 21. n.

18.

30 De decimis denique mixtis communiter tenent Doctores deberi ei parrochiæ, quoad fructus, seu pecorum fœtus, in cuius termino pascuntur, & si in termino vnius parrochiæ pascantur medio anno, & in alio, alio medio anno, seu parte anni dividendæ sunt decimæ fœtum, servata proportionem pro rata temporis inter parrochias, in quarum terminis pascuntur, per totum annum, exceptis mensibus mortuis, qui in quibusdam diocessibus non computantur ad effectum decimarum. Vnde nihil debet dari parrochiæ, in qua habitat dominus horum animalium, salva consuetudine in vnoquoque loco, lana vero decimatur eo loco, in quo oves tondentur, caseus vero ubi fit; sed quia hæc omnia iam per locorum consuetudinem ordinata sunt, in vnoquoque observanda est talis consuetudo, citra quam loquuntur Auctores, & tradunt prædictam doctrinam iuxta iuris communis dispositionem. Videatur Laim. Rebuff. Sotus, Suarez, & alij plures hanc materiam versantes, & magis in particulari Leander cum pluribus, & Fagundez.

Rebuff. q.

5. de de-

cimis.

Lean cit.

11. 6. disp.

5 a q. 16.

Fagund.

l. sup. 5.

præcep. 3.

6. 5.

31 Ex his ad primum argumentum responderetur concedendo non deberi decimas iure Divino naturali, in quantum decima significat quandam determinatam partem fructuum, ut bene probat argumentum, sed supposito Divino, & naturali iure, sustentationem Ecclesiæ sacerdotibus, & ministris iuste deberi, Ecclesia ad vitandas controversias, & lites iusta, & sancta providentia determinavit, quotam, seu quantitatem. Quæ dari sacerdotibus oportebat assignans decimam omnium fructuum partem, in qua instituit Ecclesiastica beneficia, quæ pars est in tota Ecclesia fere universalis, quæ taxatio, seu determinatio adeo antiqua est, iuxta Doctorum doctrinam, ut refert Laiman, ut sine remeritate negari non possit esse hanc traditionem Apostolicam, seu Ecclesiam statim ab initio æquissimum, &

Laim. d.

l. 4. r. 6.

c. 1. n. 2.

necessarium iudicasse, ut decimæ bonorum etiam Evangelicæ legis ministris, sicut & antiquæ legis levitis præceptum erat, tanquam vitæ stipendium à fidelibus tribuerentur, ut etiã probat ex antiquissimis Concilijs, & D. August. auctoritate; sed quamvis hæc canonica quota quoad fructus fuisset determinata, & semper in Ecclesia retenta, & hucusque observata à fidelibus; tamen circa personas, quæ decimasolvere debent, aut circa fructus de quibus decimæ deberentur, & circa personas, quibus hæc decimæ tribui deberent, non obstante canonica lege in naturali fundata, omnes fideles debere decimasolvere etiam Reges, & Principes, & secundum aliquos etiam Papa, & hoc de omnibus fructibus absolute, tam personalibus mixtis, quam prædialibus determinatis etiam Ecclesijs, & personis, circa hoc hæc lex potuit, utpotè positiva humana variari per diversas locorum consuetudines, quæ prævalere possunt contra legem humanam positivam, ut constat ex textibus in ipso argumento citatis, ut supra etiam diximus, nihil mirum quod in omnibus prædicta canonica lex in aliquo variata fuisset vide infra.

Sup. tit.

q. de con-

suet. n. 22

infra n.

34.

32 Ad secundum argumentum responderetur, quod in decimis possunt considerari duæ rationes, seu duæ res, scilicet, ipse decimæ in se ipsis, & in quantum sunt quidam terreni, & temporales fructus, & potest considerari ius ad ipsas decimas percipiendas debito titulo: & decimæ secundum primam rationem, aut considerationem, ut docet D. Thom. in argumento citatus, sunt res corporales, & inde possunt in usu quorumlibet cedere, & sub hac ratione absque simonia locantur, venduntur, & possunt etiam ad laicos pertinere, quæ ratione docet Sotus, quod sunt multa bona Ecclesiastica in titulum sæcularem transmutata, ut patet de regijs tertijs, quin vero totæ decimæ aliquarum Ecclesiarum, ut patet de Templariorum bonis, & multis alijs, quæ illustribus dominis adiudicata sunt, ac iure succissionis à sæcularibus possidentur, hæc Sotus, sed ius exigendi, & percipiendi decimas est

Sotus l.

10. q. 4. a.

3. in fine

9. per hæc

de iust. 19.

iur. fol.

856. mi-

bi.

me.

Ex c. pro-
bibemus
de deci-
mis.

Leand. d.
ir. 6. disp.
7. q. 13.

mere spirituale, ut ibi docet D. Tho-
mas, quod solum in clericis reperiri
potest, minime autem in laicis, qui-
bus competere penitus non potest, sunt
enim laici iuris Ecclesiastici, & spiri-
tualis incapaces, ut in iure, sed sub ista
consideratione possunt laici præscribere
decimas, in quantum sunt tempo-
rales fructus, & secundum istam ra-
tionem dominis temporalibus deci-
mæ à summis Pontificibus aliquando
concessæ fuerant, ut cum communi
Doctorum tenet Leander.

33 Ad secundam rationem ar-
gumentum respondetur, decimas retine-
tes, & solvere nolentes non commit-
tere peccatum sacrilegij, præcisse ex
earum retentione, neque incurrere ip-
so facto excommunicationem, quia
quamvis decimæ debeantur Ecclesiæ,
retinentur quidem ab illis in quantum
sunt res corporales, & prout sic earum
retentio non est sacrilegiū, esset quip-
pe si retinentes intenderent invadere,
& retinere Ecclesiasticis iura exigen-
di has decimas, quia qui iura, feuda-
lia, emphyteutica, aut fructus mini-
strorum in proprios usus converte-
re, illosque usurpare præsumperit pro-
culdubio sacrilegium committeret, &
excommunicationem maiorem con-
tentam in Concilio Trident. Papæ re-
servatam, quoad eius absolutionem,
incurreret, & in hoc sensu vera est sen-
tentia Rebuffi asserentis apud Lean-
drom detinentes decimas committe-
re sacrilegium, idemque Caietanus, ac
proinde excommunicationem ipso
facto incurrere; sed quando decimas,
aut earum partem retinent, non præ-
dicta præsumptione, sed ex mera omis-
sione eas non solvendi, ut certum re-
solvit cum communi Leand. non com-
mittere sacrilegium, neque incurrere
excommunicationem, quia tantum
retinent ut res temporales quod clare
probat ex citato Concilij capite in
argumento in dicta sess. & prius habe-
batur in iure eadem decisio, scilicet,
quod omnes cuiuscunque gradus, &
conditionis sint, decimas integras sol-
vant his, quibus iure debentur, alio qui
excommunicationi subijciuntur; quæ
excommunicatio non est lata, sed fe-
renda: ergo non incurrunt ipso facto.
Ex quo patet solutio ad argumentum,

quod quamvis decimæ sint res tem-
porales debentur tamen sacerdotibus
titulo spirituali, ratione spiritualis mi-
nisterij, quod in Ecclesia exercent, &
sub hac ratione sunt spirituales, ac
proinde nulla committitur simonia, &
quia dantur in ministrorum sustenta-
tionem.

34 Ad confirmationem eius-
dem argumenti, quatenus intendit pro-
bare decimas non esse iure debitas, sed
potius eleemosynas à fidelibus mini-
stris Dei erogatas, ut respondeamus,
scire oportet, ex doctrina Soti, ex anti-
quis Patribus, quod à principio Ecclesiæ
cæperunt Clerici in communi vivere
sub episcopi potestate eis necessaria
ad vitam distribuentis ex redditibus, &
decimis Ecclesiasticis, sed cum Cleri-
ci vellent vivere sine subiectione, & si-
ne dependentia, & aliquid proprium
habere, unde manebant ubi volebant,
& ibi episcopi necessaria ad vitam
distribuebant, sed cum episcopi, qui
omnes in se decimas accipiebant, ce-
perunt suis clericis iam non in com-
muni viventibus infideliter omnia illis
distribuere. Quare videntes Pontifi-
ces non posse hoc genus cõmunis
sine bonis sustentari, bona Ecclesiæ in
quatuor diviserunt, & distribuerunt
partes, unam assignantes episcopis par-
tem, & portionem, alteram addixe-
runt clero, alteram applicaverunt fa-
brica, necessitatique Ecclesiarum, &
quartam denique pauperibus, idque
fieri cepit circa annum Domini 470.
pro temporibus Hieronymi, & Au-
gustini Ecclesiæ Doctorum, tunc enim
fedit. Simplicius Papa, cuius extat in
decreto canon. ex hoc namque textu,
& alijs pluribus eiusdem quæstionis
constat portiones honorum Ecclesia-
sticorum, & divisiones fuisse factas, &
appropriatas clericis, & Ecclesijs, nec-
non, & pauperibus, quapropter ele-
mosyna dici poterant, non quidem,
quia à fidelibus de rigurosa iusticia cõ-
mutativa sacerdotibus non debean-
tur, & si usurpent restituere tenentur;
sed quia, ut ex eadem parte decreti
constat, oblationes vocabantur præ-
dictæ decimæ, quia Deo offeruntur
unde, ut ait Tridentinum decimarum
solutio debita est Deo, à quo ministri
per manus fidelium Deo offeruntur
acci-

Sotus de
iust. l. 10.
q. 4. ar. 3.
ante l. cõ-
clus.

Trident.
sess. 22. c.
11.
Leand. ubi
prox. q.
35.
Rebuff.
de deci-
mis q. ult.
num. 15.
Caret. in
summ. v.
decimas.

Sess. 25.
c. 12. de
reform.
Ex Concil.
Massico-
nen. 2.

Cap. 28.
de rediti-
bus l. 2. q.
2.

Cap. 18. accipiunt; verumque dominium earum acquirunt, etiamque pauperibus ex eis pars erat destinata, non in congrue eleemosynæ larga significatione dici possunt, oblationes namque, ut vocantur in dicto decreto sponte sicut & eleemosynæ dantur, sed nihilominus ex præcepto dantur. Et ad auctoritatem Concilij respondetur, ibi loqui de subventionibus faciendis episcopis, & parrochis carentibus congruis sustentationibus, unde tales subventiones voluntariæ essent, & ex charitate. Ad auctoritatem D. Thomæ respondetur esse aliquas res ita minutas, de quibus non videtur deberi decimas, ut de oleribus omnibus, quæ in hortis colliguntur, de quibus in rigore iuris etiam, ut tenet Leand. debentur, quamvis alij negent, quia sunt res satis minutæ, & de his dicit D. Thom. quod dentur decimæ arbitrio fidelium, quando non datur lex circa talia minuta, aut consuetudo, sed inde non infertur non deberi de iustitia de alijs fructibus, neque ex Evangelio contrarium colligitur, quia tempora Apostolorum non erant instituta Ecclesiastica beneficia, neque decimæ determinatæ, & sic accipiebant, pro stipendio, quæ eis apponebantur, & offerebantur à fidelibus.

QVÆSTIO II.

An pacta facta pro re turpi debeant servari saltem in foro conscientie?

35 **H**VIC Questioni occasionem præbent illa verba nostri textus. *Pactiones, pactum turpe, aut impossibile, nec de iure, nec de facto obligationem inducit, sed pro contraria parte multa militant argumenta, quibus probatur pro re turpi, & etiam in animæ detrimentum in pactum deducta pacta facta teneri, & obligationem inducere; nam multæ sunt actiones turpes, quæ pretio sunt dignæ: ergo in his obligatur pactum, probo consequentiam, quia omne illud, quod est pretio æstimabile potest pretio vendi, in illo iusto pretio, in quo æstimari potest, ad differentiam aliarum rerum, quæ non sunt*

pretio æstimabiles, tum propter eorum excellentiam, ut sunt res spirituales, quæ vendi non possunt, tum propter eorum vilitatem, aut facilitatem, quæ pretio non sunt dignæ, ut præbere ficienti vasa, quæ v. g. aut mutuam dare, sine dantis aliquo prorsus damno, & alia huiusmodi plurima, quæ quis tenetur facere, vel ex urbanitate, vel ex charitate, pro quarum exhibitione pretium accipere non potest per modum pretij sub pœna incurrendi peccatum, & obligationem restituendi, antecedens autem probatur, nam pactum de dando pretium si vario, seu ut vocant aüssino, ut homicidium faciat si fecit debetur pretium, etiam ex pacto promissum. Hagæ, ut maleficiū faciat, si fecit debetur pretium. Item si cui promittitur pretium, ut falsum iuret, si iuravit pretium debetur, & idem dic de meretrice, ut in his, & alijs similibus pretium possit accipi sine obligatione restituendi, sic docet communis sententia, quam tuerentur M. Sotus, Azor, Caietan., Lessius, & alij plures, quos refert, & sequitur Diana, sed sufficit pro omnibus Angelicus Magister sic dicens: *Alio modo aliquis illicite dat, quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita; sicut cum quis dat meretrici, propter fornicationem, unde mulier potest sibi retinere, quod ei datum est.*

Secundum argumentum, quia qui accepit pretium ex vi pacti, pro aliquo opere malo, & turpi, quod est peccatum mortale non tenetur restituere: ergo pactum dandi pretium, seu promissio valida est, & obligationem inducit, consequentia probatur, quia eo ipso quod possit accipiens retinere pretium, sine obligatione restituendi acquisivit verum eius dominium, sed non ex vi donationis, vel alterius tituli (ut supponimus) quam ex conventionem, & pacto inter promittentem, & danrem, & ipsum accipientem: ergo promittens debuit promissum tradere, ex vi ipsius pacti; antecedens autem probatur in alijs casibus, præter recensitos, nam si quis conveniat cum iudice, dare ei centum, si proferat iniustam sententiam, aut si promittat alicui centum,

Sotus de iust. l. 4.
q 7. a. 1.
Azor p. 3.
l. 4. c. 21.
q. 2.
Caiet. 2. 2.
q. 62. a. 5.
Less. de iust. l. 2. c.
14. dub. 8.
Diana p.
1. tr. 16.
ref. 40.
D. Thom.
2. 2. q.
63. a. 5.
ad 2.

si velit committari, & adinuare ad perpetrandum aliquod scelus, v. g. ad furtum, seu adulterium faciendum sic pactans, & promittens tenebitur tradere quantitatem pacti alteri ex sua parte implenti, quod etiam promissit, ad quod faciendum minimè tenebatur, & quando pretium non excedit, sed est iustum, & rationale respectu operis turpis, quod alter fecit, ad quod minimè tenebatur, & aliàs opus factum erat pretio dignum: ergo pacta etiam de re turpi inducunt obligationem.

36 Circa hanc difficultatem varie loquuntur Doctores attendentes ad leges civiles circa hoc disponētes, & nolentes huiusmodi conventiones, & pacta ob turpem causam inita teneri, neque aliquam obligationem inducere ad reddendum promissum, & in primis extat civilis lex sic dicens: *Generaliter nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti, velut si quis homicidium, vel sacrilegium se facturum promittat, sed ex officio Prætoris continetur ex huiusmodi obligationibus actionem denegari, & ex alia lege, quæ sic habet: Pacta, quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati iuris est.* Et præter has alias adducit Azor idem decernentes, & hoc ipsum est, quod in nostro textu disponitur, & continetur, ob quas leges, & decreta plures tenent Doctores pactiones, & stipulationes, quæ fiunt pro re turpi nullam in vtroque foro inducere obligationem; cui sententiæ, quæ tenent Durand. Medina, Cordub. Navarra. & alij, quos refert Diana, favent prædictæ leges, & Navarr. defendit eam in omni genere actionum turpiū, & culpabilium, vna excepta fornicatione, quæ quamvis sit actio peccaminosa, & turpis est tamen in republica permixta, & ideo pro ea potest pretiū accipi, fundamentum huius opinionis est, quia pro actionibus, quæ sunt peccata non potest dari pretium, quia non sunt vendibiles, & ideo iustissimo titulo in republica lege civili, & canonica prohibentur, & annullantur huiusmodi pacta, & iuxta regulam iuris quæ fiunt contra leges pro infectis habentur: ergo tam in foro conscientia,

quam in foro externo hæc pacta de dando pretio pro re turpi nullam inducunt obligationem. Et confirmatur, quia qui promittunt hoc pretium pro peccato volunt ipsum peccatum, sicut qui promittit centum pro hac domo, vel hoc equo, domum, & equum vulc ergo & dare pretium idem erit peccatum, quia concurrunt simul ad illud sicut alter, qui pretium, pro eius commissione accipit.

37 Fuit aliorum sententia, quam Lessius dicit tenuisse Sotum, quæ docet quod quando pretium datur pro opere turpi, quod committitur contra iustitiam, non debet, nec potest accipi, nec retineri, sed restitui debet, quia est acceptum contra iustitiam, ut iudex, qui pecunia dat sententiam.

38 Alia est communior sententia docens, quod secluso iure positiuo, & inspecto iure naturali, pro quocumque actu humano pretio æstimabili potest merces, & pretium etiam ex pacto accipi, & tuta conscientia, peracto illo opere, pro quo datur retineri, ut si quis paciscatur cum petro se centum ei datorum, si Paulum occidat, occisso Paulo, promissum illorum centum debetur, ratio huius sententiæ est, quia illud opus est valde laboriosum, & periculosum: ergo magno pretio dignum, & consequenter vendibile, pro pretio ei correspondente, maiori, vel minori secundum negotij difficultatem, & circumstantias, & idem docet de quolibet alio opere pretio æstimabili, hanc tenent sententiam Auctores relati in primo argumento.

39 Ad hanc questionem sequentibus inter varias opiniones respondeo, conclusionibus. Paciscentes de dando, & accipiendo pretium pro opere turpe faciendo, quod sit peccatum mortale peccant mortaliter, & neuter remanet obligatus ad eius impletionem, sed potius ad penitendum fecisse tale pactum. Hæc conclusio est manifesta, quia sicut opus circa quod sit pactum peccatum est, ita ipsum pactum de solvendo pretium pro illo peccatum est, non minus, quam ipsum opus, quia illud volunt, & in illud consentiunt, quod & docet D. Thomas, qui dicit: *Quod aliquis du-*

Hic n. 35

D. Thom.
2.2.9.62
a. 5. ad 2.

L. Generaliter
de verb.
oblig.

L. Pacta
6. c. de
pactis.

Azor ubi
prox. q. 3.
d. de pri-
mo ergo
iure ciui.
ff. de con-
di. ob
turpe cau-
sam. ex
cod. de
condi. ob
turpe cau-
sam. in
3. dist. 39.
q. 4.
Medin.
cod. de
res. q. 20.
Navarr. in
sum. q. 17
a. n. 38.
Dian. ubi
prox.

pliciter aliquid dat illicitè, vno modo, quia ipsa datio est illicita, & contra legem, sicut patet in eo, qui simoniace aliquid dedit, & talis meretur amittere, quod dedit, vnde non debetur ei restitutio fieri de his. Et in his terminis loquitur noster textus dicens, quod pactiones pro spiritualibus obtinendis nullius momenti sunt. Quas dicimus in conclusione non solum esse nullius momenti, sed quod sunt illicitè, & ratio desumitur ex auctoritate D. Thom. nam si ipsa datio est illicita etiam erit illicitum eam velle, & pacisci, ac proinde neuter remanet obligatus, quia est pactum contra legem, & contra bonos mores, vt dicit citata lex civilis hic, ex quo manifestè inferitur, omnino in foro exteriori actionem denegandam esse contra sic promittentem, & paciscentem iuxta dispositum per nostrum textum, & per citatam legem generaliter, quare rectè Azor dicit: Quod ante quam perpetratur delictum vterque tenetur in conscientia pactionem, & promissionem rescindere, sic Azor, & optimè.

40 Secunda conclusio sit, præcedente pacto de dando pretio pro alicuius delicti perpetratione, v.g. pro hominis occisione, aut falsi attestatione, quod quidem delictum de facto iam intuitu pacti, & pretij alter contrahentium commisit ille, qui promissit adhuc in foro conscientie pretium solvere nullatenus tenetur, (nisi forte ratione iuramenti intervenientis, & confirmantis promissionem.) Hæc conclusio non solum debet admitti à Medina, & Navarro, & alijs asserentibus acceptum pretium pro actionibus turpibus, & peccaminosis retineri non posse, sed restituendum esse, sed etiam ab Auctoribus contrarium asserentibus, de quo in sequenti conclusione, & probatur, quia istæ pactiones sunt iure reprobatae, & prohibita, (vt visum est) in foro exteriori: ergo in interiori nullam inducunt obligationem. Ob quam rationem M. Petrus de Ledesma docet, quod perdentes in ludo prohibito non solum, non tenentur solvere peccuniam, quam perdunt, sed etiam, si solverint, possunt eam repetere coram iudice, qui tenetur

cogere eum, qui accepit, eidem restituere, quia fuit acquisita, & habita per opus lege prohibitum, sed in operibus turpibus, vt in homicidio, periurio, meretricio, &c. Prohibitio est vrgentior, quia committuntur contra ius naturale, & contra iustitiam: ergo promittentes pecuniam pro perpetratione horum peccatorum nullatenus obligati remanent eam solvere in foro conscientie, quare non fundamus hanc conclusionem in ratione Medinæ, quam dicit Sotus debilem esse, scilicet, quia peccata cum sint vilissima, & minimæ entitatis nullius pretij, aut æstimationis sunt; sed in eo quod pactiones istæ sunt etiam iure naturali prohibita, sicut & ipsa peccata, ac proinde nullam pariunt actionem, aut obligationem non solum ex vi iuris positivi, sed etiam Divini, & naturalis, & ne detur occasio propter cupiditatem faciendi maleficia tanti in republica nocimenti: ergo omni iure non tenetur solvere hoc pretium.

41 Tertia conclusio, semel iam perpetrato delicto, & etiam pro eo pretio dato à promittente, & recepto à perpetrante ex vi pacti non tenetur tale restituere pretium, neque danti, neque alij, hæc est communis Theologorum, vt diximus sententia, quam defendunt omnes supra citati contra Medinam, Navarrum, & alios, quæ probatur D. Thomæ ratione, quia quamvis aliquis illicitè det, quando dat propter rem illicitam, (& ideo diximus dare non teneri, & in promittendo peccare) datio tamen licita est, vnde recipiens potest sibi retinere, vt de meretrice affirmat Sanctus Doctor iam citatus, propter traditionem corporis sui, quæ quamvis sit traditio turpis; quia tradere non tenebatur est pretio æstimabilis, & sic aliquid iustum accipere potest: ergo multo magis in alijs operibus maioris difficultatis, aut periculi potest ea faciens, quantumvis illicita accipere pretium iustum, pro qualitate operis, & illud retinere absque obligatione restitutionis, ad

quam adstringunt auctores contrariæ sententiæ.

42 Probatur deinde secundo nostra conclusio, nam si propter aliquam rationem non possent isti malefici recipere, & retinere pretium pro actionibus turpibus, esset, quia aliqua lege naturali, aut positiva, traditio, aut acceptio eius esset nulla, & irrita, ac proinde dominium rei, aut pretij traditi neatiquam transferretur in accipientem, sed nulla lex annullat, aut irritat istam dominij translationem, neque accipientem reddit inhabilem, ut bene dicit Azor: ergo iuste retinet pretium, maior est certa, & fundamentum contrariæ sententiæ: minorem autem probo, quia lex naturalis non prohibet dari pretium pro re temporali pretio æstimabili, sed opus prædicti malefactoris secundum se est æstimabile, & laboriosum, & alias non debitum, quia præceptum naturale vetat facere malum, non tamen tollit, quod illud opus iam factum, non sit dignum aliquo pretio præstando ab eo in cuius utilitatem, aut voluntatem factum fuit, cum ille, qui fecit non tenebatur gratis facere: ergo potuit accipere, & retinere pretium.

43 Deinde, quod per legem positivam non impediatur translatio dominij etiam constat ex ipsis legibus, quæ licet prohibeat huiusmodi pactiones, ex quibus nullam permittit oriri actionem contra paciscentes, denunciantque eas nullius momenti, hoc intelligi debet, quoad obligationem, quia nullam causant, aut inducunt: verumtamen, si de facto impleantur, & executioni mandentur tenent.

Supra tit. 2. de consuetud. l. 1. n. 32. Pro quo recolenda est illa differentia, quam supra constituimus inter leges, & leges, quia sunt aliquæ taliter prohibentes contractus, quod nullus prorsus effectus ex eis nascitur, neque ante, neque post executionem, aut impletionem illorum, neque aliquod transfertur rei traditæ dominum, redduntque contrahentes omnino inhabiles ad retinendum rem traditam, ut contingit in simonia, & in do-

nationibus, quas faciunt hæreticæ post commissum crimen hæresis, & sunt etiam aliquæ leges, quæ quamvis prohibeant contractus, non tamen taliter reddunt nullos, qui si fiant non teneant, & sortiantur aliquem effectum, ut in casu, quem ponit Ledesma, de ludo, qui quamvis sit prohibitus, & qui perdit, eo ipso non teneturolvere, & si solvat potest repetere, tamen non potest propria auctoritate secreto accipere, quia, inquit, fuit dominium translatum, qua ratione, qui accepit pecuniam ab alio per ditam in ludo in probabiliori sententia, & usu recepta, non tenetur restituere ante sententiam iudicis, secluso tamen fraude, aut vi, & sic similiter in alijs contractibus, in quibus, quamvis sint prohibiti, & debent rescindi si à partibus petatur coram iudice, ut docent iuristæ, tamen quousque rescindantur tenent, unde exiit commune Doctorum proloquium, *multa sunt prohibita, quæ tamen facta tenent, & multa sunt prohibita, quæ tamen facta non tenent*, sic ergo pacta in nostro casu sunt prohibita, & sic non obligant; sed tamen facta tenent, & ideo accipientes pretium in pacto assignatum, si excessivum non fuerit, restituere non tenentur.

44 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, negando antecedens, in quo dicitur, posse vendi, quidquid est pretio æstimabile, quia, res quæ sunt prohibita vendi, & sunt determinatæ ad malum non possunt vendi, nec fieri, quamvis sint pretio æstimabiles. Quare quia maleficium est semper malum non potest malefica, aut saga pactum facere conficiendi maleficium, quare ipsa, & qui illud petit gravissime peccabunt, & magis si pactum adimpleant. Immo tenetur maleficam denuntiari, aut corrigere, & sic de homicida, aut periuro, &c. & si malum fiat, pretium promissum non debet, aut non tenetur tradere, qui illud pacto promissit, sed si tradat defacto, accipiens restituere non tenetur

*Ledesma
ubi prox.*

netur, ut in conclusionibus dictum est verumtamen si iam perpetratum fuerit crimen, potest licite prelium promissum reddere, quia, ut citavimus ex D. Thoma, quamvis illicite dat, ut malum fiat, ipsa datio non est illicita, & sic accipiens potest illud retinere.

45 Ad secundum argumentum respondetur concessio antecedente, negando consequentiam, quia in eo, quod retineat malefactor pretium pro maleficio, aut crimine commissio nemini iniuriam facit, quamvis lex in poenam, & punitionem eius vult, ut non retineat, sed reddat cui debet, & alias etiam luat poenas, sed, quia dominium fuit translatum ex vi pacti, licet lege prohibiti ante iudicis sententiam restituere non tenetur. Et ad alios casus ibi relatos, etiam si crimen committatur contra iustitiam, ut in exemplo posito de iudice, dicimus, quod si iudex accepit pretium pro sententia, quam de iustitia tenebatur pronuntiare in favorem illius a quo accepit, certum est teneri in foro conscientiae, sicut, & in exteriori, restituere, quia in tali casu tenebatur de iustitia illam dare sententia, ac proinde nihil facit pretio dignum, attamen si sententia fuit iniusta, & pro ea iam pronuntiata ex vi facti pretium accepit non tenetur restituere hoc pretium, quidquid dicant auctores tenentes sententiam, quam commemoravi in num. 37. huius quaestionis, quia in tali casu facit talis iudex, quod facere non tenebatur, &

quamvis committeret gravissimum peccatum, sibi insuper imposuit grave onus, scilicet, obligationem omnino necessariam restituendi totum interesse alteri parti, cui assisitebat ius, & contra quem sententiam dedit: ergo potest retinere pretium, quod recepit pro huiusmodi crimine, & iniustitia.

46 Et si roges an possi accipere pecuniam iudex quando potest sequens opinionem probabilem pro danda sententia in favorem unius partis praeter alia, non defuit opinio hoc dicens, & approbans, sed praeter quam, quod falsa est, improbabilis, & reipublicae perniciosissima, quia cum iam tot sint, inquam pluribus casibus, opiniones probabiles, possent sententiae a iudicibus vendi, & pauper nunquam posset tenere, ex quo avaritia, & cupiditas quotidie, ut flama cresceret, quo nihil absurdius, sed iam hodie sequens propositio, ut iacet: *Probabiliter existimos iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem* damnata est ab Innoc. XI. anno 1679. inter damnatas n. 2. sed etiam dato quod essent aequae probabiles nunquam potest iudex accipere pecuniam per modum pretij pro sententia iuste data, quia tenetur gratis, & sine pretio iudicare ex vi sui muneris, aliud tamen esset si post prolatam sententiam aliquid per modum gratitudinis liberaliter oblatum recipere secluso scandalo, quia hoc non est iniustum.

TITVLVS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBVS.

CAPVT SICVT GRAVE I. ET EIVS SPECIES.

QUIDAM Prelati Ecclesiarum habebant controversiam inter se super aliqua quaestione, & per transactionem illa controversia fuit decisa; sed ne aliqua dubitatio remaneret in posterum, petiverunt à Papa, ut eam confirmaret: super hac transactione Papa statuit, ut omnia instrumenta, & quidquid aliud esset, quod opem alicui parti afferre posset, vel ex praescriptione, vel privilegio sint cassa, & vacua, & sola pacta perpetuam obtineant firmitatem; & si aliquid omissum fuerit, ex auctoritate Papae plenum, & firmum vigorem, & robur obtineat sola transactio, sive pactum.

Huc etiam spectat, quasi per consequentiam ex hoc deductum sequens.

CAPVT STATVIMVS II. ET EIVS SPECIES.

STATVIT Papa quod super decimis, ubi fueris desidium inter aliquos possit inter eos fieri compositio rata, & firma, accedente consensu Episcopi, vel Archiepiscopi. Ex quibus duobus capitibus talis deducitur.

Ex cap.
cum inter
16. de ele
ctio.
C. confi-
ratus de
relig. de-
mit.
L. Impera-
res 3. d. 1.
L. non est
11. ff. de
transact.
L. 12. tit.
partit. 7.
Antonius

I CONCLUSIO. Post transactionem inter partes factam non admittitur contradictio, aut instrumentum, sed auctoritate superioris facta firma, & inconcussa permanet, etiam super decimis. Hæc conclusio, quoad primam partem alijs etiam iuribus comprobatur, & ex iure, etiam civili, & ex lege Regni etiam comprobatur, quæ incipit: *Acæce algunas vegadas*, illustrent eandem con-

clusionem præter communiter repentes ad hunc textum Antonius Faber. Castillo, Canisius, Barbosa, Gonzalez, & alij ab ipsis relati, etiam Laiman, & Molina. Quoad secundam partem etiam comprobatur eadem conclusio, docet etiam Suarez de religione, Balboa, Trulenc. de decimis, & alij, quos refert Dominus D. Emanuel Gonçal. inter quos Azor, & Fagundez de præceptis Ecclesiæ, sed contra hanc conclusionem, & eius primam partem sic.

Faber d.
1. Impe-
rat.
Castill. 1.
5. contro-
vers. c. 89.
Canis in
hoc text.
Barb. &
Gonzalez
etia bic.
Laim. 1. 3.
c. 4. c. 31.
de iust.
Mol. 1. 2.
disp. 556.
Pri-
de iust.

*Ex c. deci-
mat 16.
1.7.
Ex cap.
venit. hoc
tit.
Cjuscito-
ra de re-
sit. in in-
reg.
Suarez 1.
1.1. 4. c.
5 1.
Balboa c.
fin. de pa-
tis n. 103
Trull. c.
3. dub. 11.
n. 4.
Azor p. 1.
1.7. c. 26.
9. 5.
Fagund.
c. 2. n. 9.
L. nihil
35. de re-
gul. iuris
L. an in-
utilis 8.
de acceptu
ff. de ac-
ceptilatio
26.*

Primum argumentum adversus eam partem, in qua dicitur, quod non admittitur contradictio, aut instrumentum, ex eo quod instrumentum vim suam perdere non debet, nisi cancelletur consentientibus partibus, quorum inter est, quia nihil tam naturale est, quam quod, quidquid dissolvatur eo modo, quo colligatum est, quia per quascumque, causas res nascitur, per easdem dissolvitur iuxta regulam iuris, quare verborum obligatio verbis tollitur, ut habetur ex lege, an. ergo instrumentum, quod reperitur post transactionem non debet reddi inutile, & vacuum, probo consequentiam, quia per transactionem non fuit cancellatum, & ruptum, quia pars, cui favebat non illud revocavit, neque cancellavit; debet ergo etiam post transactionem valere.

Secundum argumentum est, contra aliam partem, in qua dicitur, requiri superioris auctoritatem ad plenum valorem, & firmitatem, nam iuxta aliam iuris regulam nihil, tam naturale est, quod unusquisque rerum suarum sit moderator, & rector: ergo transactio à partibus facta, & perfecta valere debet absque superioris auctoritate, sicuti valent, quicumque contractus civiles, emptionis, aut venditionis, v.g. inter partes celebrati absque superioris auctoritate; exceptis contractibus à minoribus initis: ergo non desideratur in transactionibus hæc auctoritas superioris ad valorem transactionis.

Tertium argumentum sit contra tertiam partem conclusionis, scilicet, quod transactio fieri possit in decimis, tum quia decimæ debentur de iure divino, ut constat ex testimonio evangelico, sunt enim stipendia debita sacerdotibus: ergo omnis transactio, aut dispositio canonica est nulla, utpote contra divinum, & naturale ius, quo debentur decimæ: tum etiam, quia beneficiarii circa decimas suorum beneficiorum nihil disponere possunt, quia cederet in præiudicium beneficij, & beneficiariorum successorum, cuius ratione Sancta Synodus Tridentina prohibet fieri locationes fructuum beneficiorum in præ-

iudicium successorum, pro anticipata pecunia. Et propter eandem rationem, nec episcopus potest huiusmodi transactiones approbare, immo, neque Summus Pontifex hoc potest facere, quia non est dominus beneficiorum, ut recte cum D. Thom. docet Sotus: ergo talis transactio fieri non potest, etiam superioris auctoritate, quia per transactionem dominium transfertur, est enim transactio, ut diffiniunt Doctores, de redubia, & controversa non gravata pactio: ergo qui dominium non habet rei non potest circa rem pacisci.

2 Sed his non obstantibus vera, & defensanda est nostra conclusio, cuius decisionis ratio nostri textus est, quia per transactionem multis malis occurritur, quia cum sit super re dubia, & controversa, cuius causa datur occasio litibus, & discordijs, quæ tantum damni, & perniciæ causant in republica, omnia cessant, & stinguntur transactione, facta utriusque partis consensu, mediantibus conditionibus in transactione deductis, deinde animi pacantur, & concordia inter partes fovetur, & conservatur, quia lis, quæ antea movebatur remanet sopita, ex qua iterum iurgium resuscitari non debet, & ideo omnia instrumenta, privilegia, seu præscriptiones, quæ fuerint in alicuius partium favorem menent vacua, & cassata, & ratio est, quia transactio non habet minorem auctoritatem, quam res iudicata, ut probatur ex iure; res autem iudicata omnia iura antea competentia partibus cassat, adeo, ut nec prætextus novi instrumenti infirmari valeat, ut etiam probatur ex iure, unde recte Gregor. Mag. decernit, dummodo transactio licita sit, & iure probata.

3 Unde ad primum argumentum respondeo, quod per transactionem taliter utraque pars cedit cuicumque iuri, quod ei opem afferre possit, quod remaneat cassum, & irritum non minus ac si expresso consensu illud renunciaverit, quia hoc, est de ratione transactionis, quia qui vult transigere, vult consequenter omnes effectus transactionis, & finem omnino im-

*Sotus l. 3.
q. 6 ar. 2.
ad 5. de
iust.
D. Thom.
2. 2. q. 63
ar. 2.*

*Ratio de-
cidendi.*

*L. non mi-
norem c.
de transa-
ctionibus.
Cap. inter
monaste-
riū de re
iud.
L. Impera-
tores 3.
ff. eodem
tit.*

*Matth. c.
23.*

*Trid. sess.
25. c. 21.
de reform.*

neret litibus, unde non contravenitur nullo modo præallegatis regulis, sed potius iuxta eas proceditur in transactione, siquidem voluntarie partes conveniunt in omni recessione, & separatione à litibus, & sic instrumenta anteriora verbis facta, verbis etiam dissolvuntur in transactione, si non expressis explicando ipsa instrumenta, aut, alia quæcumque iura, implicitis tamen, & in ipsa transactione virtualiter contentis, qua solutione frangitur tota vis argumenti, absque eo quod sit necessario recurrere ad inviles distinctiones, quas affert Gonzalez dicens, quod conditores iuris nostri circuitos iuris civilis, eiusque scrupulositates abhorruerunt, & ideo hoc iure attento, quomodocumque sit contracta obligatio, per transactionem tolli potest.

Suarez de
legib. l. 8.
c. 18. n. 2.

4 Ad secundum respondetur cum P. Suarez confirmationem, seu auctoritatem superioris dupliciter se potest habere in ordine ad firmitatem aut valorem alicuius actus: primo taliter, quod requiratur ad valorem ipsius substantiæ actus, sicut requiritur præsentia parrochi ad valorem matrimonij, & sic auctoritas superioris non est necessaria ad transactionem, inter partes, quarum proprium negotium agitur, quia ad valorem sufficit utriusque partis consensus, per quos possunt de suis proprijs rebus disponere: secundo vero modo accedit auctoritas superioris ad transactionem, quas sine illa teneret, ad præstandum tamen aliquos effectus, qui possunt esse, vel supplementum alicuius solemnitatis, aut conditionis accidentalis, ut accidit in casu nostri textus, in quo Papa, per illa verba: *Si quid forte in curia, vel imperitia minus firmitatis insertum est, vere plenissimæ munitiois, & soliditatis ex hac nostra auctoritate suscipiat, vel, ut fiat cum maiori solemnitate ex superioris interventione, vel denique si aliqua ex partibus retrocesserit habeat contra se illam firmitatem, seu vim quasi vim sententiæ superioris; quare prædicta auctoritas non facit actum, sed confirmat iam factum, sicut confirmatio alicuius electionis, non est electio, sed electionis, quam*

supponit iam factam, erit approbatio, seu ratihabitio, ut probatur ex nostro iure.

E. quia d. vers. i. de cess. pr. bend. e.

5 Ad tertium argumentum respondetur, quod quamvis decimæ debeantur de iure divino, eo modo, quo supra explicuimus, hoc est quoad substantiam; tamen quoad modum, dispositionem, & dispensationem earum dependet omnino à iure canonico, cuius auctor Papa cum sit, quamvis, esto, non sit Dominus beneficiorum, ac proinde neque illorum decimarum, & fructuum, est tamen taliter dispensator, ut bene dixit Azor, quod habet plenam, & liberam in beneficijs, & eorum fructibus potestatem, ut de ipsis possit, quidquid velit statuere, eaque coniungere, dividere, stinguere, augere, minuere, nova erigere, & ad nutum ad tempus, & sub conditione conferre, &c. ut probatur ex pluribus iuris capitibus, ut bene etiam docet Sotus. Quare non solum Summus Pontifex in tota Ecclesia, sed etiam episcopus in sua diocesi idem circa beneficia, & decimas potest facere, in omnibus non servatis, ut constat ex hoc nostro textu, *statuimus*, secus vero parrochi sine episcopi licentia, quia carent publica auctoritate, & iurisdictione.

Supra tit. precedens à n. 2.

Azor p. 2. l. 6. c. 1. q. 1.

Ex c. in illis dist. 8. & c. licet de approb. in 6. Sotus de iust. l. 3. q. 6. ar. 2. citato loco.

6 Huius capitis sicut grave auctor fuit Gregorius Magnus, scribens Antonio subdiacono, & Domeriano Abbati, atque presbytero, qui à paribus hoc est pari consensu, & conformitate in quadam longa contentione, & litigio compositionem inter se fecerunt, quæ transactio nuncupatur, quæ quidem transactionem valde laudat Sanctissimus Pontifex Gregorius, eamque firmat, & confirmat, qui casus contigit tempore D. Greg. & ipse Antonius, cui scribit de gens Panormi in Regno Siciliae decessit evia anno 602. Alterius autem textus, *statuimus*, auctor fuit Alexander Tertius, de quo sæpe diximus.

ximus.
(***)

Quæstiones appendices heorum capitulum.

QVÆSTIO I.

An raliiter conveniens sit, & salubris omnis transactio, quod rescindi non possit?

7 **I**N Hac difficultate, quæ crebro solet occurrere, ut veritas magis appareat aliqua proponemus argumenta, quæ probare videntur posse hunc contractum rescindi à partibus, & ab altera illatum, de eo pœnitendo.

Primum fit argumentum hoc modo: transactio non est pactio gratuita, sed solum introducta quasi in voluntarie ex utraque parte ad suam vexationem redimendam, nempe ad evitandas lites, earumque molestias, *Est namque transactio de re dubia, & controversa non gratuita pactio*, sicut enim eam definiunt Doctores, ut diximus, sed eo ipso quod sit pactio non gratuita non videtur posse rei dominium ex vna parte in alteram transferri: ergò remanet apud eundem dominium non minus post per actam transactionem, ac antea: ac proinde statim, ac tollatur dubium, & constiterit de veritate, poterit pars, ad quam compertum fuerit rem dubiam pertinere, illam vindicare, saltè in foro interiori, esto, quod in exteriori habeat vim rei iudicatae, maxime cum sic salvetur transactio, quia cum sit idem, ac actionem, quam habebat, transmittere, sufficit, quod verificetur in foro exteriori, vel intelligatur illam suspendere pro eo tempore, quo rei veritas cognoscatur: ergo prædictus contractus rescindibilis est, vel saltem non obligans in foro interiori, nisi pro illo tempore, quo dubium duraverit.

Secundum argumentum: nam huiusmodi transactio nihil aliud est, quam quædam promissio, seu nudum pactum inter partes, quæ obligantur se ad vicem non perturbare super illa re, super qua facta fuit transactio, & quod sibi ad invicem cedunt transigentes ius omne quod possunt habe-

re ad talem rem dubiam, & controversam, sed nulla promissio etiam à promissario acceptata obligat promittentem, si res non permaneant in eodem statu, in quo erant quando fuit facta promissio, teste D. Thoma dicente sic: *Ad hoc, quod homo teneatur facere quod promissit, requiritur, quod omnia immutata permaneant*: ergo si facta transactione res fuerint mutata, quarum maior mutatio erit si inveniatur instrumentum certum, unde constet rem transactam esse sine dubio, & controversa alicuius ex partibus transigentibus, non remanebit saltem in foro conscientiae obligatus stare transactioni, sed poterit contra eam dicere, & reclamare, remque suam vindicare, maxime si alia pars eandem rem legitime non præscripserit.

Tertium argumentum: nam transactio non potest habere maiorem vim, quam promissio iuramento firmata, sed qui iurat rem aliquam in se continentem aliquid, quod si sciret, non iuraret talem rem, ut cum communi docet Laiman, Sa, Molina, & alij: ergò similiter qui transigit super re dubia, & controversa, si sciret futurum fore, quod in brevi manifestandum esse re absque dubio esse suam, proculdubio non transigeret, & utriusque rationem reddunt Doctores, quia scilicet, illa ignorantia causat involuntarium: ergò in casu, quo quis facit transactionem, ignorans posse facile constare rem esse suam, non est voluntarius, ac proinde contractus evadet nullus ex defectu consensus.

Quartum argumentum: quia transactio, sicut, & compromissum, est contractus innominatus, nempe facio, ut facias, aut do, ut facias, hoc est recedendo à lite, meumque ius cedo, ut tu tuum cedas, unusquisque illam partem, quæ in re dubia, & controversa prætendebat habere, ut sic recedatur à litibus, ut docet cum alijs Molina; sed in contractibus innominatis secundum eundem Molinam, datur locus pœnitentiae, si alter contrahentium non perdat, aut fecerit aliquos sumptos in ordine ad implendum contractum, ut est communiter receptum apud omnes. Quod probant stando in iure civili

*D. Thom.
2. 2. q.
110. ar. 3.
ad 5.*

*Laiman
de iust. l.
4. tr. 3. c.
21. n. 2.
Sa, verb.
iuram. à
num. 6.
Molin. l.
tr 2. disp.
149.*

*Laim. d.
l. 3. c. 31.
n. 2. 9. non
gratuita.
Molin. de
iust. tr. 2.
disp. 537.
num 8.
Idè disp.
258. n. 3.
L. 3. præ-
sertim in
princi. ac
9 & 1. si
pecuniam
in princi.
ff. de con-
dict. cau.*

ex quadam lege: ergo in nostro casu poterit altera pars transigētium re integra pœnitere, immo, & re non integra, si pœtinens alteram partem servet indemnem.

Quinto arguitur, nam saltem potest vna ex partibus pati in transactione lationem notabilem: ergo saltem in hoc casu admittenda est resolutio, seu recessio huius tractus, antecedens est res facti, & consequentia probatur, quia si propter aliquam rationem iste contractus non posset rescindi, maxime, quia sic est legibus canonicis, & civilibus sancitum, sed hæc leges vim non habent contra naturalem, quæ deceptionem non permittet, ut docet D. Thom. in simili casu de venditione, in qua intervenit deceptio: ergo similiter in nostro casu maxime si deceptio esset enormis, aut enormissima: ergo,

Sextum argumentum desumitur, ex hac speciali casu, v. g. si aliquis testator reliquit in testamento legatum aliquod, aut fideicommissum alicui legatario, aut fideicommissario inter quem, & inter hæredem testatoris suborta fuisset controversia, aut dubium aliquod super valore legati, aut super eius determinata quota, & ad vitandam litem fecissent transactionem, & postea reperiatur codicillum factum ab ipso testatore, ex quo constaret prædictum legatum, aut fideicommissum auctum fuisse, & maioris quantitatis, quam fuisset explicata, & comprehensa in transactione, in hoc casu iure decisum est posse legatarium, aut fideicommissarium recedere à prædicta transactione, quia facta fuit absque eo quod illud augmentum non computaretur in ipsa: igitur non recte asserimus per transactionem cassari omnia instrumenta retro habita, aut de novo reperia.

8 Ad hanc questionem respondeo vnica mihi certa, (quidquid dicant aliqui iuristæ) conclusionem, nempe, quod transigentes super re dubia, & controversa rationabili, & prudenti transactione, ab ea in neutro foro recedere non possunt stando in terminis transactionis, non obstante, quod reperiatur aliud instrumentum, aut probatio scripturæ, aut testium in fa-

vorem alicuius partis. Hæc conclusio videtur expressa in nostro textu *sicut grave*, qui cum sit canonicus accipiendus est non solum in exteriori, sed etiam in interiori conscientie foro; cui consonant alij in conclusionis ex littera eiusdem deductæ comprobatione. Et vltèrius probatur etiam à PP. Ludovico Molina, & Paulo Laiman, eam habentibus conclusionibus alijs legibus, idem docet Villalpando, eamque defendunt omnes circa dictam textus conclusionem citati. Ratio autem conclusionis fundari potest in eo, quod vnusquisque potest cedere iuri suo, ut manifestum est ex regulis, & principijs iuris communibus; sed in transactione vtræque pars transigens, & pacem faciens cedit suo iuri, & renuntiat illam partem, quam super re dubia, & controversa, prætendebat habere, cedēs ad invicē alter in favorem alterius ius in re prædictam intentatū, cuius dominium abdicavit à se: ergo ab hac transactione deviare non potest, petens transactionis dissolutionem, aut rescissionem; quia, quod semel placuit amplius displicere non potest, ut tenet etiam communis regula. Quæ ratio confirmatur, quia si propter aliquam rationem posset concedi locus pœnitentiæ parti alicui ex transigentibus fuisset, quia male, aut imprudenter fecisset transigendo, sed quando transactio est mature, & prudenter facta locum pœnitentiæ non habet, sed potius gaudij, & lætitiæ ob evitandas lites, & earum incommoda: ergo non debet dari locus pœnitentiæ.

9 Probatur secundo, ratione sumpta à legis dispositione ordinantis in nostro textu, & alij citatis, quia medium est ad vitandas lites reipublicæ, tam perniciosas optimum, & congruentissimum; quia mediâ hac transactionis confederatione partes conveniunt in vnum, amittit recuperatur, cui inimica est discordia, animi remanent paccati, quos discordia perturbant, hominum cura occupatur in suorum providentia cuius oblitus homo inter tribunalium ministros distrahitur, in proprio officio, aut beneficio residendo exercetur bona sua procurando, quorum quantitas, & qualitas diminuitur, deterioratur, & contumitur,

D. Thom.
2.2.2.77.
ar. 1. ad 2.
Sotus de
iust. l. 6.
q. 3. ar. 1.
§. 10.

L. 3. §. 1.
ff. hoc tit.
de trans.

Mol. tract.
2. disp.
556 n. 14
Laim. l. 3.
tr. 4. c. 31.
n. 1. de iu-
sticia.

Lucius.
iuncta Glos.
la ff. ad
Trebb.

L. sub pre
text. l. 1. c.
2. c. de tra-
sact.

Villalpan-
do sup. l.
22. tit. 1.
parat. 7.

Reg. 21.
in 6.

cur, vnde Gregorius Magnus Pontifex Sanctissimus, monet magnam mereri reprehensionem, qui diu in litibus persistunt, & e contrario omni laude dignos esse, qui amicabiliter lite transactione sopita, ob ancipitem, & contingentem iudiciorum aleam, ab his omnibus laborantur. Quare optimo iure leges disponunt quod prædicta transactio habeat vim rei iudicatæ, eademque auctoritatem, ac sententia definitiva, quæ transit in auctoritatem rei iudicatæ obtinere debeat, ut constat ex ipsa lege, & tradit Rodrig. apud Gonçal.

*L. non mi-
nore m. c.
detrahit.
Rodr. de
execut. c.
1. a. n. 5.*

*Ex c. su-
per eo. 7.
hoc tit.
L. 1. tit.
de tran-
sact.*

*L. 4. l. sub
pretextu
19. c. hoc
tit.*

*L. non mi-
nore 20
in fine.
L. si ma-
ior 25. c.
hoc tit.*

*Gonç. hic
n. 14.*

*Olea deci-
sione iu-
ris tr. 2.
q. 1.*

*Molin. d.
disp. 556.
a. n. 15.*

*Laim. ubi
proxim. n.*

2.

*Bar. l. 2.
argumet.
l. si super
flite c. de
dolo malo*

*Mynfig.
cent. 5.
observ. 91*

10 Diximus in conclusione transactionem debere esse rationabilem, & prudenti iudicio factam, quia si fuisset illicita, aut iuri non conformis non debet sustineri, & rescindi potest, ut probatur ex hoc titulo, ut si transactio fuisset, v. g. simonia, aut si fiat inter personas, quarum non interest, nam utraque pars debet esse legitima, nam res inter alios acta non alijs præiudicare potest, ut habetur ex iure civili, quia tunc rescindi potest, ut bene advertit Gonzalez, ex alia lege. Item si à minore 25. annis celebrata sit ex alia lege. Item si enormissimam contineat læsionem, & similiter si aliquis ex transigentibus sciat ad se minime rem pertinere, quia tunc talis transactio est dolosa, sic citatus Gonzalez, referens D. Olea, idem docent Molina, & Laiman, dicit enim, quod est necesse ad iustam transactionis, ut servetur æqualitas inter paciscentes, ita ut parti tantum detur pro remissione iuris sui dubijs seu controversiæ, quanti illud prudentis viri arbitrio valet, alioquin si notabilis inæqualitas sit, vel si in externo foro læsionem supra dimidium iusti accidisse probari possit hoc casu, concedendum esse videtur remedium rescidendi transactionem, aut reparandi læsionem, secundum doctrinam Barthol. ut si læsio est enormissima, aut multum, & nimis excedens dimidium iusti, ita ut dolum intervenisse præsumi possit, uti videre est apud Mynfigerium, sic Laiman citato loco.

11 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, concessa maiori argumenti, vel claritatis gratia eam

distinguendo non est gratuita in quantum opponitur donationi, quia transigens non vult donare; sed litem, & dubiam fugere sententiam, concedo maiorem, non est gratuita, id est, est violenta, aut vi, seu metu facta, nego maiorem, transigens enim quamvis donare non intendat, intendit tamen voluntarie cedere ius suum in alterum transigentem, eo pacto, quo in transactione conveniunt, & sic uterque est voluntarius, & totum ius, quod habet in rem dubiam, aut controversam in alterum transferre vult, & sic negominorem, quia illa pactio, etiam non gratuita, est sufficiens voluntas transferendi dominium, & ideo, qui voluit transactionem facere cum altero colligante voluit retinere illam partem sibi pro tali re traditam, & perdere sub dubio omne aliud, si forte ad eum pertineret, quod in tali re poterat habere, ut in exemplo, quod communiter traddunt de ludo, in quo eo ipso, quod quis ludere vult, vult, & consequenter trasferre dominium pecuniæ, quam ludendo perdidit sic in nostro casu, qui voluit transigere, voluit trasferre dominium taliter, quod rem repetere non possit in ullo foro, quia hæc est lex, & conditio transactionis, liceat postea appareat veritas per Scripturam, quam vacuum, & cassatam declarat Papa, vel alio modo appareat veritas.

12 Ad secundum respondetur distinguendo maiorem nihil aliud est transactio, quam quædam promissio ignorans promittens posse contingere reperiendi aliquod instrumentum, vnde constet rem esse suam, nego maiorem: sciens tale instrumentum posse inveniri in sui favorem, & non obstante ista scientia, aut nolitia vult transigere, concedo maiorem, & sic distinguo minorem: nulla promissio obligat promittentem, si res non permaneant in eadem statu, quo erant, quando fuit facta promissio, si non habuit aliam rationem, quam rationem promissionis præcisæ, concedo minorem, quando habuit aliam specialem rationem, ut accidit in nostro casu, nego minorem; quia in casu transactionis iam cognovit uterque transigentium, quando non fuit dolum, posse ex alio instru-

strumento, aut alia ratione constare veritatem, & dubium tolli, de illa re dubia, & hoc sciens transigens, in mente habens transigere voluit, & sic manet obligatus, quamvis res mutata fuerit, in casu autem quo loquitur D. Thom. ibi citatus, est quando in mentem promittentis non venit posse rem mutari, in quo casu est verissima doctrina D. Thomæ, quando mutatio supervenit inopinata tempore impletionis dictæ rei promissæ, quare si aliqua mulier promissit soluta aliquod opus, quod tempore executionis iam erat coniugata, & sine licentia mariti non potest implere, libera manet à promissione; secus in nostro casu, vnde nego argumenti consequentiam: in quo transigens vult à lite liberari, quo sine transigit.

13. Ad tertium respondeo concessa maiori, distinguendo minorem, sed qui iurat rem aliquā in se continentem aliquid, quod si sciret non iuraret, si sciret illud contineri in re iurata scientia incerta, seu ambigua futurum fore, nego minorem, scientia certa, concedo minorem: ergo noluit iurare, aut promittere, nego consequentiam, quia quamvis quando transigit certo non sciebat, quod in futurum erat manifestandum rem dubiam esse suam, ciebat tamen esse possibile, & non difficile, quod poterat manifestari, & constare, & cum hac scientia promissit, & transigit, sub illa ambiguitate, & dubio de re futura, & eius contingentia, ac si diceret transigo, & paciscor tecum, sub hac lege, quod des mihi tantum pro hac re dubia de qua dubito, an sit mea, an tua, quidquid sit in rei veritate, sive postea manifestetur, sive non manifestetur veritas, sicut qui ludo se exponit, qui nescit sortem aleæ, & tamen promittit solvere si perdidit, & ad eandem contingentiam alter etiam se exponit, in quo salvatur æqualitas, sic ergo in nostro casu salvatur æqualitas, quia tam ambiguum est, an veritas appareat in favorem unius, quam alterius, & sic ad transigendum, scit uterque quod scire debet, quia scit contingentiam, secus qui promittit omnino ignorans rem futuram, quæ nec sub certa scientia, neque sub dubia venit in

mentem eius rem ignoratam futurum fore, aut contingere posse in quo sensu doctrina D. Thomæ accipi debet.

14. Ad quartum respondeo concedendo transactionem, sicut & compromissum esse contractum innominatum, in quibus datur, re integra locus pœnitentiæ, dummodo remaneat indemnitas altera pars, vel ei fiat satis, si aliquid accepit damnum in eo quod altera pars defecit à contractu; verumtamen postquam iste contractus, quamvis de se innominatus sit perfectus, & accedit utriusque partis acceptatio, aut stipulatio, aut ut dicunt Legistæ acceptilatio sub certa verborum forma, ex quibus oritur obligatio ex utraque parte, transit in contractum nominatum, à quo neutra pars potest recedere, sicut in emptione, & venditione, sic docet Molina, & alij citati. Vnde consequenter dicit ex eo resultare debitum tributum, *alcavala* nomine, ut ibi etiam dicit.

15. Ad quintum respondeo iam dictum esse, quod si læsio fuit enormis, aut enormissima, aut transactio celebrata cum fraude, dolo, vi, metu, &c. aut cum minore, rustico, muliere, seu mentecapto rescindi debet, & in neutro foro valet. Cæterum facta si fuisset prudenti, & maturo iudicio arbitrio boni viri, nunquam debet rescindi, nec remanet obligatio restituendi aliquod parti læsæ, si læsio fuit citra dimidium iusti, duplici ratione, tum quia leges Principis sic disponant, quæ ob maius bonum possunt facere, ut aliquando, & in aliquibus contractibus etiam in se iniustis rei dominium transferatur ad evitandas lites, & disidia inter subditos, ut contingit in præscriptione legitima, ut doctè explicat Sotus; tum etiam quia sic voluit transigens, quia erat rationi consonum, quod non reclamet ubi læsio non fuit magna hoc est enormissima; bene tamen si fuisset sic, quia non est rationabile fuisse in tanta deceptione voluntarium, ut ex Doctoribus diximus in probatione conclusionis. Nec obstat ratio præalegata in quarto argumento.

16. Ad sextum respondetur, quod

Molina
ubi prox.
n. 8.

Sotus l. 5.
q. 3. a. 5.
de iust.
fol. 39⁸.

quod si in transactione nulla habita fuisset notitia de prædicto codicillo, transactio valet, quin obstat codicillum, quod postea repertum fuit, quod respectu transactionis erit, tanquam si non fuisset, respectu cuius saluum remanet ius fidei commissarij, aut legatarij adversus hæredes testatoris, quia codicillum, neque expresse, neque implicite, neque cum notitia certa, neque dubia venit in mentem legatarij, quare non potuit esse materia transactionis, ac proinde ius, quod habeat ad legatum, seu commissum contentum in codicillo non potuit transigi, quia erat de re ignota, & nemo transfert actionem rei, quam nescit habere, quod adeo ex se manifestum apparet, quod multis legibus non est opus ad eius probationem, quamvis non nullas Iuristæ adducant ne sine lege loquantur.

L. non est
referenti
12. ff. hoc
tit.
L. de hīs
6. ff. hoc
tit.

QVÆSTIO II.

An parrochi, aut alij possidentes bona subiecta alieno iuri possint valide transigere?

17 **Q**VÆSTIO Hæc non solum procedit de parrochis respectu decimarum suæ parrochiæ, sed etiam de possidentibus bona maioratum, aut aliorum bonorum, quæ sunt subiecta debitis creditorum, & in primis quod parrochi possint valide transigere, aut inter se amicabiliter componere propria auctoritate probatur, & quidem quantum ad compositionem, quæ parum differt à transactione, compositio enim, est gratuita quedam conventio: transactio vero, est pactio quedam de re dubia, & lre incerta aliquo dato, vel retento, quantum ad compositionem, inquam, probatur ex quibusdam textibus in quibus datur facultas quibusdam ecclesiasticis inter se contententibus super certis decimis, ut solvant decimas, vel inter se amicabiliter component, dicit enim sic: *Mandamus quatenus de prædictis, quæ conduxistis in parrochijs suis de quibus consueverunt decimas percipere plenarie solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis: sic textus dilecti,*

Ex cap.
dilecti 8.
& ex cap.
suggerum
9. de deci.
mis.

& idem ferè continet, similibus verbis dicens: *Discretionis vestre mandamus, quatenus cum prædicto Abbate, & fratribus super ipsis decimis componatis: ergo stando in iuris dispositione partibus super decimis contendentibus datum est ius se componendi: ergo supposito hoc iuris decreto possunt partes, & parrochi se super decimis amicabiliter propria auctoritate, & sine nova alia à superiori licentia obtenta transigere.*

Cap. veniens 8.
hoc tit.

18 Deinde probatur secundo quoad transactionem, ex alio textu nostri tituli, in quo deceanitur, quod transactio facta de rebus Ecclesiæ per prælatum sine superioris consensu non obligat successorem: unde sic argumentor: transactio facta ab inferiori sine licentia superioris non obligat successorem, & reddit rationem Pontif. Greg. Mag. cum inter personas facta potius quam inter Ecclesias videatur, & pacta inter alios acta alijs obesse non possint: ergo talis transactio valida est respectu ipsorum inferiorum, probo consequentiam, quia cum dicit Papa esse transactionem personalem, & ideo quod non possit alijs obesse, concedit valere respectu sui ipsorum: ergo similiter parrochi possunt transactionem facere de decimis saltem ad se pertinentibus.

Tertio sic, nam ad rationem iustæ, & validæ transactionis requiritur quod fiat maturè, & si ne læsione ex iudicio prudentis, sed hæc transactio sic fieri potest absque superioris consensu: ergo possunt parrochi transigere de rebus, aut decimis Ecclesiarum tuarum, maior constat ex supra dictis, & minor probatur, quia parrochi prudenter, & maturo iudicio possunt super hoc arbitrari, & per se ipsos optime recognoscere utilitatem compositionis, aut transactionis super dubijs, & controversijs subortis circa decimas: ergo possunt valide non solum quoad se ipsos, sed etiam quoad successores transigere: maxime quia licentia superioris est necessaria, ut quedam solemnitas, vel quia lex eam petens præsumit non bene fieri transactionem sine tali licentia, quia requiritur superioris iudicium, & causæ cog-

Supra q.
preced. n.
8. & 10.

cog-

cognitio: ergo quando sine tali licentia cognoscant, & prudentes iudicant parrochi esse vtilem, & iustam transactionem, facta sine illa solemnitate, & licentia valida erit saltem in foro conscientiae, probo consequentiam, quia solemnitates cum sint de iure positivo non possunt in contractibus variare eorum substantiam, sicut defectus solemnitatis, quae consistit in determinato numero testium ad valore testamenti non reddit illud invalidum

Sotus de iust. l. 4. ar. 3. in foro interiori, ut docet Sotus, & est communis; immo, & ad causas pias valet in utroque foro, ut omnes docent, & in particulari hæc dicit Sotus: *Crediderim ergo quod qui possidet rem aliquam per contractum minus solemnem sibi acquisitam dummodo vis, aut dolus ab fuerit, non teneri restituere, nisi condemnatus in iudicio, & eodem modo si quis iusto precio emit bona Ecclesiae, sine dolo, & sine fraude licet non intervenisset solemnitas contractus. Iuste possidet, Ecclesia tacente possidere.* Sic Sotus loco citato,

Aufon. v. testam. n. 5. § Nunc igitur cui addo Aufonium in compendio operum Diana dicentis sic; *Adverte quod omnes solemnitates iuris etiam canonici requiruntur tantum pro foro externo.* Eo quod dicit, quod in interno atteri debet intentio fundatoris, aut legislatoris, vel etiam testatoris: ergo similiter in nostro casu, cum intentio legis sit quod iura, & decimæ Ecclesiasticæ non detereorentur, aut minuantur. Quapropter formam canonicam instituit sub certis solemnitatibus, hæc in foro interiori non videtur necessariæ ad validitatem contractus, & conscientiae securitatem.

Quartum argumentum desumitur ex quadam doctrina, & auctoritate Bartholi, & communi Doctorum sententia, quam refert Molina de iust. & iure secundum quam habetur quod quando alienatione bonorum aliquorum est prohibita, intelligendum, est de alienatione voluntaria, non vero de necessaria, quamvis, qui bona administrat facere cogitur, eo quod facere talem transactionem est necessarium ad vitanda mala, scandala, & inimicitias, & ad præcindendas lites, in quibus casibus evidenter est vtile, & necessarium facere, vel compromissum, vel transactionem, aut aliam pru-

dentem compositionem. Quam ob causam possessor, seu administrator maioratus, aut alterius rei alteri subiecta, aut vinculata potest licite facere aliquam compositionem cum alio, qui vult contendere super illa re, ut late Molina.

Quintum argumentum sumitur ex eodem Ludovico Molina, docente quod licet solemnitates regulariter necessariæ sint, tamen ut alienatione licita sit, tum ut sit valida, est tamen observandum quando res est modica, & parvæ utilitatis Ecclesiæ expeditque eam alienare episcopus solus potest id efficere absque alia solemnitate, & probat ex certis iuribus: non obstante quod episcopus iuret de non alienando res Ecclesiæ, quia res parvæ non intelliguntur comprehensæ in illo iuramento, & etiam docet Caietan, quod in alienatione rerum immobilium minimarum non incurritur excommunicatio Pauli II. in extra. *Vagante Ambitiosa.* Vnde etiam docet Leand. tanquam certum; quod compositiones factæ inter personas Ecclesiasticas, scilicet, de rebus minutis, ut nulla solvatur decima, aut quod integra non solvatur de vino, oleo, frumento, &c. sed loco decimæ solvatur vigesima, aut trigesima sunt valide sine licentia, aut consensus Summi Pontificis, sed quod sufficit consensus episcopi, aut archiepiscopi, ut clare constat ex nostro iure: ergo etiam tenebit similis transactio pro his minimis, sine consensu episcopi, quia est eadem ratio, probat Leand. ex prædicto textu ex communi doctrina Suarez, Fagundez, & aliorum.

18 Verumtamen ad questionem respondeo transactiones factas, tam de decimis, quam de alijs dubijs rebus, quarum transigentes Domini non sunt absque superioris, ad quem iure pertinet consensu, aut solemnitate eiusdem iuris non valere in vilo foro. Hæc conclusio est tanquam certa communiter recepta, ut iacet, & explicabitur, eamque docet Molina, Laim. Barbosa, Rebuff. Trullench. & alij, quos citans sequitur Leand. inter quos Azor, quem non bene citat, sed ipse legisse in Barbosa dixit ab num. 37. fol. 716. §. *Questio in præsentia à quo*

Ca p. statu mus 7. hoc tit.

Leand. in 5. præcep. tr. 6. q. 19. dist. 7.

Suarez de relig. l. 1. c. 12. n. 15.

Mol. ubi prox. à n. 3.

Laim. l. 4. tr. 5. c. 31. n. 3.

Barb. ad hoc c. q. 5. Fagundez de 5. præ c. 1.

3. c. 2. n. 2. Rebuff. de decim. q. 13. à n. 16.

Trullench. l. 3. c. 2. dub. 11. à n. 12.

Azor. l. 1. 17. c. 26. q. 5.

Cap. terru las 12. q. 2.

Molin tr. 2. disp. 4. q. 9. n. 9.

Caiet. in sum. 8.

excommu. ni c. 25.

Ex c. sta- sic habet: *In eo omnes conveniunt com-*
muimus. positionem valere inter clericos liberali-
quod ver- ter factam, ut uni, non alteri decima sol-
samur, & varitur, & hæc compositio si episcopi au-
dicti ae thoritate fiat ad successores quoque trans-
decimis. mittitur, si vero privata solummodo au-
C. placuit thoritate, tunc contrahentes soli, non suc-
12. q. 2. cessores eorum obligantur: sic Azor, pro-
Cap. cum bant autem præfactam conclusionem
Apostolica ex nostri iuris textibus quibus prima
de his, que pars conclusionis quatenus dicit, quod
fuit a præ transactio facta de decimis satis pro-
lati. bata manet, cuius optima ratio est,
Sup. q. præ quia nemo potest transigere de re alie-
ced. n. 10. na, ut dictum, & probatum est su-
Ex cit. pra, cuius etiam rationem reddit D.
textu ve- Gregorius in textu citato, scilicet,
nient hoc quod pacta inter alios acta alijs obesse
sit. non possunt: ergo parrochis, seu alijs
 quilibet transigens, qui non est Domi-
 nus iuris percipiendi decimas, esto pos-
 sit transigere de decimis ad se perti-
 nentibus, non tamen potest de perti-
 nentibus ad successores.

19 Secunda pars conclusionis
 cōtinet particulam: *Absque superioris,*
ad quem pertinet consensu. Qui quidem
 superior, vel potest esse episcopus, vel
 solus Papa; & sic dico, quod si tran-
 sactio est iuter personas Ecclesiasticas
 circa decimas, aut alia iura spiritualia,
 sufficit consensus episcopi, vel archie-
 piscopi, ut clare constat ex nostro
 textu statuimus, immo etiam suffice-
 re auctoritatem vicarij generalis do-
 cet Leander, ex Rebuffo, & alijs, ut
 probabilius, etiam de transactione, aut
 compositione, & idem Fagundez,
 etiam si hæc compositio fiat super de-
 cimis in perpetuum, quia hæc pote-
 stas tradita est ipsis episcopis, &
 archiepiscopis a Summo Pontifice in
 citato capite, & alijs. Cæterum com-
 positio, aut transactio inter clericum, &
 laicum, ut hic non solvat decimas ab-
 solute non sufficit auctoritas episcopi,
 cuius efficax ratio est, quia solvere de-
 cimas est præceptum lege canonica,
 & iure communi in quo episcopus dis-
 pensare non potest, ac proinde non
 potest dare ius, aut libertatem laico, ut
 non solvat decimas absolute: sic docet
 Azor, & Leander, cum alijs, ut quid
 certum: dixi absolute quia secundam
 aliquam partem optime potest fieri
 transactio cum laicis, ut solvant, v. g.

non decimam; sed vigesimam, aut
 trigesimam partem fructuum, quod
 pro indubitato iudico, & sic vidi præ-
 dicari ad componendas, & dirimen-
 das aliquas lites; quia solvere maiorem,
 vel minorem quotam multoties fun-
 datur in consuetudine, ut supra dixi-
 mus super qua quando res est dubia
 optime ordinarij auctoritate potest
 fieri transactio, sic etiam citati Docto-
 res.

20 Diximus etiam in conclu-
 sione: *Absque licentia superioris, ad quem*
iure pertinet, quia, ut diximus, in hac
 materia tribuere valorem transactio-
 nibus, aut compositionibus circa de-
 cimas non pertinet ad omnes, quia li-
 berare à solvendis decimis laicis epis-
 copi, aut archiepiscopi minime pos-
 sunt, quia ut diximus non possunt dis-
 pensare in iure communi, in quo pun-
 cto multum dubitant iuristæ si Papæ
 potest, & ratio dubitandi est, quia sol-
 vere decimas est de iure divino, ut
 supponunt: ergo non potest Papa dis-
 pensare; sed in hoc non bene, nam de
 iure divino, & naturali est dare sacer-
 dotibus iusta stipendia; sed quantita-
 tem determinare ad Ius Canonicum
 pertinet, ut supra explicuimus. Vnde
 quamvis non possit absolute Papa ad-
 mittere transactionem, aut facere
 quod laicus non solvat absolute ali-
 quam partem fructuum suorum Deo,
 & sacerdotibus, potest tamen eum li-
 berare sic petente iusta, & rationabili
 causa, à solutione decimarum, conferendo
 privilegium laico de minore quota,
 prout Papæ visum fuerit, & tunc lai-
 cus securus est in conscientia, quia in
 quota optime potest dispensare. Nec
 hoc est cōferre illi ius percipiendi de-
 cimas, quia hoc, ut diximus non potest
 Papa, cum laicus istius spiritualis iuris
 incapax sit, ut supra ex D. Thomā
 diximus, & docet Leander, sed in hoc
 Papa dispensat cum laico in quota de-
 cimarum ob aliquam iustam causam,
 ut si laicus Ecclesiæ magnum aliquod
 fecisset obsequium, & officium.

21 Tandem diximus in conclu-
 sione, *absque superioris consensu, aut*
solemnitate, quia stat bene, quod in
 transactione adsit superioris consen-
 sus, & non adsit solemnitas, & sic ex-
 plicatur conclusio, quod consensus in
 casu

Supra tit.
preced. d.
num. 230

Supra tit.
preced. n.
32.
Leand. d.
tr. 5. disp.
7. q. 47.

Leand. ibi
dem q. 30
Fagund. de
5. præc. 1.
3. c. 2. n. 5

casibus prædictis est in fuplebilis; fectus tamen folemnitas, quæ non con-
ducit ad fubftantiam, & valorem actus,
quia cum forma quædam fit à iure in-
troducenda, poteft fupleri abfque invali-
ditate actus. Vnde bene Molina dixit,
quod auctoritas epifcopi, & idem de
quolibet fuperiori, non eft aliud, quam
eiusdem confenfus; nifi in cafu quo fo-
lemnitas fit de fubftantia actus, vt in
matrimonio afiftentia parrochi, &
teftium fupleri non poteft, quia eft de
fubftantia, & fic de alijs, fed in tran-
factione exiftimo non effe neceffariâ
folemnitate, fcilicet, quod fiat folemniter,
aut præcedentibus tractatibus,
aut alijs conditionibus, quæ tamen re-
quiruntur in foro exteriori, ne ex ha-
rum defectu refcindantur transactio-
nes, videatur Molina. Et circa alias
conclufionis particulas dicemus in fo-
lutione argumentorum.

Mol. difp.
46. n. 4.
et n. 9.

22 Ad primum ergo argumen-
tum refpondeo: quod citati textus non
concedunt Ecclefiafticis omnibus ab-
folute in controuerfijs fuis circa deci-
mas facultatem fe componendi, fed
tantum illis præciffe de quibus loquû-
tur illi, & alij textus, immo potius colli-
gitur non poffe dari prædictam cõpo-
fitionem abfque interventione Papæ im-
mediata, vt ibidem, vel mediata id
epifcopis concedendo, vt conftat ex
alijs textibus. Nifi mavis dicere loqui
de cõpofitione fuper decimis præte-
ritis, refpectu quarum concedimus poffe
fe propria fe auctoritate componere,
vt tractat Leand. tenens partem afir-
mativam, cum actioni etiam aliquid
dando.

Leand.
ibidem q.
50.

Ad cafum de maioratu negamus
eius poffefforem poffe cõpromiffum,
aut transactionem facere in præiudi-
cium fuccelforis per fe loquendo; ve-
rum tamen in aliquibus cafibus, quos
Molina afert iuxta leges civiles, & ea-
rum interpretes valida etiam eft tran-
factio bonorum cum maioratu, &
etiam aliorum bonorum, quamvis alie-
na fint, dammodo prædicta transac-
tio, cõpromiffum, aut alienatio
fiat cum Principis auctoritate, ex ra-
tionabili caufa, nempe ad præcedendas
lites odia, & gravia damna, vel quan-
do veherent transactiones, aut aliena-
tiones horum bonorum in utilitatem

ipfius maioratus, habita fufficienti ve-
ritatis informatione à Principe fupre-
mo vifa, & approbata, & fic obtentâ
licentia valida eft alienatio, aut tran-
factio, quia cum fæpe hos facere con-
tractus, & cõpofitiones fit neceffari-
um in republica, hæc poteftas in
Principe deeffe non debet, cuius in-
tereft totius reipublicæ, & commu-
nitatis curam gerere, vt etiam hæc pa-
cta fiunt inter duos fupremos Princi-
pes firmiter quidem, & valide ad bella
publiica derimenda, & evitanda in bo-
num totius Regni; in his namque cafu-
bus transactio eft neceffaria, in qua
præfumat ius fuccelforem futurum fo-
re voluntarium, vel debere volunta-
rium effe, cuius confenfum in his ca-
fibus in temporalibus fuplet voluntas
Principis, ficut in fpiritualibus volûtas
Papæ, qui etiam poteft in his cafibus
in bonum commune facultatem face-
re, docet late Molina in dictâ difput.

Molin. d.
difp. 557.
à n. 7.

23 Ad fecundum argumentum
refponderetur concedendo affumptum,
& argumenti confequentiam, quia
iam diximus opime poffe parrochos,
aut alios fuper decimis præteritis con-
tendentes transigere, quod facere poffunt
etiam pecunia interveniente, &
fic pactando, abfque periculo fimonia-
ræ, & tertij gravamine; fine pericu-
lo fimonia, qui in tali cafu non fit cõ-
pofitio, aut transactio fuper beneficio,
de quo capite fequenti tractabimus,
fed tantum fuper beneficij fructibus,
qui res temporales funt, vt cum D.
Thoma fupra diximus, & ided vendi
poffunt, aut transigi; & etiam fine ter-
tij gravamine, nam tertius qui eft fuc-
celfor in beneficio tantum fuccedit in
ius principaliter, & immediate, &
deinde in fructibus ad fe pertinenti-
bus dumtaxat, vnde etiam admittunt
Doctores, & bene, poffe parrochos
etiam inter fe fine fuperioris auctori-
tate componi circa fructus fuorum be-
neficiorum, quoad vixerint, quia fim-
iliter in hoc fuccelfori non inferitur
præiudicium, excepto fi confuetudo
introducatur, quare in hoc oportet
caute procedere, quia de facile con-
fuetudo protenditur.

Supra tit.
præced. n.
32.

24 Ad tertium argumentum,
conceffa maiori, negamus minorem,
tum quia maturitas, & prudentia, quæ
requi-

*Supra hoc
tit. n. 5.*

requiritur ad huiusmodi transactiones sumi debet à forma per Apostolicam sanctionem determinata, quæ est auctoritas superioris, sine cuius auctoritate imprudenter ageretur, & quamvis aliquando recte fuerit sæpe sæpius erraretur in damnum Ecclesiæ: nam etiam quia parrochi non habent potestatem disponendi de rebus Ecclesiæ, aut eas dispensandi, quia hæc potestas data est Papæ, & apud ipsum manet, vel apud episcopos, quibus ab ipso committitur, vt supra docuimus, quæ parrochis non est concessa. Et in eo quod dicitur solemnitates esse de iure positivo, & idè non posse variare substantiam contractus, responderetur, quod quamvis solemnitates sint de iure positivo, & idè aliquando posse sine illis valere saltem in foro conscientie contractus, cæterum consensus superioris est requisitus de iure divino, & naturali, quia contractus consistunt essentialiter in consensibus contrahentium, qui habeant facultatem ad contrahendum; de defectu cuius facultatis contractus minorum, filiorum familiarum, vxoris, &c. nihil valent, sic etiam contractus parrochorum super transactione decimarum nihil valent, sine superioris consensu. Vnde responsum manet ad auctoritatem, quam admittimus, Soti, & Dianæ, qui non dicunt, nec dicere possunt, rem alienam posse possideri sine consensu veri Domini, quamvis bene sine solemnitate, quando solemnitas non est de substantia contractus.

25 Ad quartum dicendum, neminem posse alienare rem; cuius non habet dominium, quamvis eam possideat, aut administret, nisi habeat consensum proprii Domini, vel alterius illum supplere potentis, vt dictum est iam circa possessorem maioratus, contra quod non militat doctrina Bartholi, quæ quamvis dicat non prohiberi alienationem, quando est necessaria; non tamen negat faciendam esse auctoritate, & licentia superioris. Quare utrumque simul requiritur, & necessitas alienationis, & transactionis, & facultas superioris.

26 Ad vltimum respondeo, concedendo totum assumptum, ob rationes ibi traditas, negatur tamen conse-

quentia, scilicet, quod eo ipso quod possint episcopi consentire in alienatione rerum immobilium minimarum absque aliqua solemnitate, vel absque licentia Papæ, etiam possint hoc facere parrochi sine licentia episcoporum; quia est longe dispar ratio inter parrochos, & episcopos, quia in parrochis nulla est potestas publica, & iudicialis, vt possint dispendere de rebus Ecclesiæ immobilibus, etiam minimis, sed potius est illis prohibitum ne alienent res Ecclesiæ absque superioris consensu, & causæ cognitione, ad videndum an tales alienationes expediant, vt in iure nostro habetur expressè, & ex Glossa quadam. Que prohibitio non ita stricte intelligitur cum episcopis, ac cum parrochis, quia episcopis conceditur has alienationes facere cum consensu clericorum, vt meliora prospiciat, & in utilitatem Ecclesiæ, hæc autem prospicere non parrochis, sed episcopis committitur. 2. quia vt hæc possint facere episcopi non vero parrochi sufficit Doctorum opinio, quando alias ius non sufragaretur ad concedendam hanc potestatem, sicut docuimus supra. Quæ quidem opinio stat in hoc casu pro episcopis, non vero pro parrochis. Cæterum de rebus mobilibus posse parrochos providere, & disponere alia necessaria ad regimen suæ Ecclesiæ in minoribus rebus propria auctoritate, vt aliqua facere ornamenta, Ecclesiam in aliqua parte reparare, & alia, quæ sine licentia episcopi in evidentem Ecclesiæ utilitatem fieri consueverunt ego non dubito, & sic communis opinio, & frequens praxis stat.

*Ex cap. si
ne excep-
tione 12.
q. 2. Gloss.
c. de re-
bus Eccle-
siasticis nō
alienand.
in 6.*

*Supra tit.
4. de con-
suet. num.
38.*

CAPVT, CONSTITVTVS IV. ET EIVS SPECIES.

INTER G. Clericum ex alia parte, & A. Clericum ex dia, super quadam capella, quaestio vertebatur: tandem per transactionem fuit stincta, & fide hinc, & inde praestita confirmata tamen praefatus A. eam servare volebat. Vnde alter Clericus G. Paepae conquestus fuit, & Papa respondit, quod huiusmodi transactiones speciem habent simoniae, & ideo mandat quibusdam, quatenus transactione in irritum revocata audiant causam inter eos.

CAPVT SUPER EO VII. ET EIVS SPECIES
sic se habens;

ALIVIS Coram iudice petebat beneficium Ecclesiasticum in aliqua Ecclesia: quaerebatur vtrum super hoc beneficio sic in iudiciu deducto possit fieri transactio: respondet Pontifex, quod super res sacra litigiosa non potest fieri transactio, quia res sacra dato aliquo, vel retento, aut promisso, vt possideatur speciem continet simoniae; si vero gratis, & amicaliter fiat compositio inter litigantes non obiat Sacris Canonibus.

Comprobat ex c. 2. c. quam Pio 1. q. 2. c. si quis quarto 10. Ex quibus talis directe deducitur negativa.

HVC Etiam spectant alia capita huius tituli, maxime caput praeterea quando 9. & caput praeterea quarto 10. Ex quibus talis directe deducitur negativa.

27 Conclusio. Super Ecclesiastico beneficio, super iure praesentandi, aut super re spirituali non potest fieri transactio. Haec conclusio, quae in praefatis capitulis continetur, insuper comprobatur alijs iuribus, eandem etiam conclusionem illustrant, & exoriant praeter communiter repetentes ad hos textus, Barbosa, Petrus Gregorius, Solorganus, Navarrus, Suarez, & alij, quos refert Dominus Emma-

nuel Gonzalez, inter quos Azor.

Sed contra nostram conclusionem sic formatur argumentum primum: nam si super beneficio non posset fieri compositio, aut transactio, maxime quia haberet speciem simoniae, vt dicitur in nostro capite 4. sed sine simonia potest subsistere haec transactio: ergo fieri potest super beneficio; maior est fundamentum decisionis; & minor probatur, nam pendente litigio super aliquo beneficio, possunt partes componi inter se fructus omnes, aut aliquam partem dividentes, maxime si vterque se subijciat servitio etiam pro parte ipsius beneficijs; in quo

ad tr. de f. mon.

Navarr.

Solor. lib.

3. de iure

iurand. c.

14. n. 38.

in 2. tomo

Petr. Gre.

c. vlt. de

benef.

Suarez de

relig. 1.

l. 4. c. 51.

Gonzal. in

c. 10. cit.

num. 3.

Azor p. 2.

l. 8. c. 6. q.

quo 1.

quo casu nulla videtur committi simonia, quia hac consistit in eo quod detur res temporalis pro spirituali, quod in isto casu non accidit, quia fructus beneficii, sunt decimæ Deo dicatæ, & oblatæ, & effectus ipsius beneficii, ac proinde sunt res ecclesiasticæ, & consequenter spirituales, nam aliàs sacerdotes eas percipere non possent pro officiis spiritualibus, scilicet pro administratione Sacramentorum: ergo potest fieri transactio inter litigantes, quod dividatur officium, & onus serviendi, & similiter dividantur fructus, quibus operarius dignus est.

Secundum argumentum huic simile sic formatur, nam suscitata lite super iure præsentandi ad aliquod beneficium, aut capellaniam possunt contententes pacisci sic, quod alternatim præsentent, aut conferant beneficia, ut contingit in aliquibus Cathedralibus inter capitulum, & episcopum, ut in Ecclesia Salmantina praticatur, quod post provisionem factam ab episcopo de aliqua præbenda vacante in mense ordinario, immediata post vacans in ipso mense etiam ordinario confertur à capitulo, & sic alternatum succedunt, & idem potest praticari in vacatione alicuius beneficii, aut capellanix, quod vna vice præsentetur ab vna persona, & alia vice ab alia, sed in hac transactione litigantes nullam committunt simoniam, quia ibi nulla est emptio, aut venditio rei spiritualis, quia nihil temporale datur pro spirituali: ergo stat optimè quod in iure præsentandi detur absque simonia transactio.

Tertium argumentum defu-
mi potest ex quodam decreti textu sic dicente: *In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam iniciata infringere, constare, vendere licet.* Sed vasa iniciata sunt res sacræ, & non obstante possunt vendi in tribus casibus, scilicet, ut ibi explicat Glossa, in alimonia pauperum, in redemptione captivorum, in ædificatione Templi, vel in augmentatione coemeterij, sic Glos-

sa immo, & textus: ergo similiter potest fieri transactio de re spirituali, qualis est Calix consecratus, sicut & alia vasa, & tamen non committitur simonia: ergo etiam neque in concedendo aliquam partem fructuum beneficii super quo aliquis mecum colligat si fuisset pauper, ut discedat à litigio.

28 Sed his nihil obstantibus nostra conclusio est certa, & defensiva, cuius decisionis ratio est, quia in omnibus casibus in ea contentis si fiat transactio committitur simonia, in eo quod aliqua ex partibus litigantibus pro re temporali à lite recedit, in qua recessionem ius spirituale, quod habebat ad beneficium, vendit, si non expresse implicite tamen pro re temporali, & hæc est vera, & genuina ratio huius decisionis, ut satis clare insinuat in littera ipsorum textuum; unde non satisfacit ratio, quam ex quibusdam Canonistis adducit Dominus Emmanuel Gonzalez, dicentibus ideo transactionem super beneficio ecclesiastico non admitti, quia qui per transactionem super beneficio ecclesiastico nem illud cedit, nihil ex causa transactionis præstat, siquidem litigator, qui ius habebat, ab episcopo institutionem consequitur, non vero ab alio transigente, & ideo transactionem inutilem esse; sed hæc ratio inutilior mihi videtur, quia super beneficio transactio utilissima esset, non minus quam super alia qualibet re, siquidem ex ea transigentes consequerentur omnia bona, quæ ex transactione provenire supra diximus, præsertim quando lites beneficiales, & ecclesiastici sunt tam prolixæ, longæ, & molestæ, utilissima ergo foret transactio in beneficiis, nisi in ea reperiretur simoniæ labes, neque alia quam adducunt alicuius est momenti, scilicet, quia transactio super alimentis facta non valet, & sic cum debeantur ex fructibus beneficii alimenta parochis nulla super his potest fieri transactio, quod probant ex quadam lege, quia adhuc facta transactione poterant remanere

Ratio decidendi.

Supra hoc lit. n. 9.

*L. cum bi
8. ff. de
transact.
L. de alim
mentis c.
eodem tit.*

Hh

par-

*Causa 12.
q. 2. c. 70.
9. nemo.*

parrocho sufficientissima alimenta, tum si beneficium fuisset pingue, tum si aliunde haberet pecuniam, quam posset tradere alteri transigenti, ut recederet à lite, tum denique quia ad minus evaderet bona sua consumere in ipso litigio, & in expensis litis: ergo Iuristarum rationes omnino sunt inefficaces, quare à nobis data est optima, & ex ipsorum textuum intelligentia collecta, & in eis tradita.

29 Vnde ad primum argumentum responderetur, concessa maiori, negando minorem, & iterum eiusdem etiam minoris probationem, quia in casu in argumento proposito manifesta committeretur simonia, quæ consistit in eo quod est daret aliquid spirituale pro temporali, quod ex æquo contingeret in dicto casu, nam unus ex transigentibus cederet ius, quod intendebat habere ad beneficium, quod quidem ius, manifestum est esse quid spirituale, aut spirituale annexum; & alter pro illa cessione concedere cedenti parrem fructuum ipsius beneficii, qui quidem fructus sunt quid temporale, & ideo locantur, & venduntur, sicut alia quævis res temporalis, ex quo manifesta committeretur simonia, sive ille, qui cesserat ius, quod habebat ad beneficium, incumberet ipsius beneficii servitia, sive non, quia non serviret cum iure, collatione, aut titulo beneficii, quare hoc servitium non poterat eximere transactionem à contractu simonia-co.

30 Aliud tamen esset in casu, quo litigium esset non super iure ad beneficii proprietatem, sed super tenentia, aut substitutione beneficii, quando scilicet, duo clerici litigassent super iure non beneficii, quod suppono datum, & collatum alteri clerico fuisse, sed super substitutione, & servitio, quando proprietarius volebat habere substitutum, aut vicarium temporalem, & ad nutum, cui esset pro salario determinata quota, quia in tali casu possunt transigere, & se componere, in eo quod uterque serviret, & interesse ex servitio ac-

quisitum inter se dividerent, quia hic nullum ius ad beneficium caditur, sed tantum ius ad fructus ex servitio debitos, seu ad assignatam quotam, quæ res temporalis est.

31 Ad secundum argumentum respondeo, concedendo prædictam transactionem posse admitti prædicto iure præsentandi, quia ibi nulla commutatio rei spiritualis pro temporali reperitur, sed uterque transigentium cedit alteri adinvicem ius præsentandi, quasi dando spirituale, aut spirituali annexum, pro spirituale, remanens uterque cum iure præsentandi alternatim, sicut contingit in permutationem duorum beneficiorum, in qua nulla committitur simonia, quamvis fieri debeat episcopi auctoritate, ut communissimum est, & in iure præcautum; secus tamen in transactione prædicta præsentandi, in qua nulla fit canonica institutio, & ideo dicendum est textum nostrum non loqui in hoc casu, sed casu, quo aliqua committatur simonia, dando, scilicet aliquid temporale pro iure præsentandi, ut ex ipso capite nono constat.

32 Ad tertium dicendum est, quod in vasis sacris possunt duo considerari, scilicet, materiale; quale est materia vasis, & formale, seu consecratio, & quamvis verum sit quod vasa sacra ratione consecrationis non possint pretio vendi absque labe simoniae, quia sic est res spiritualis, seu spirituali annexa, quia iam Divino Cultui est annexa, & dicata, cæterum ratione materiae, aut metalli, auri, scilicet, aut argentei, &c. Optime potest vendi, in qua consideratione si sunt Calices franguntur, & sic materia venditur, vel etiam integer absque eo quod frangatur, quando venditur ad servitium alterius Ecclesiae, nostra autem conclusio prout deducta ex cap. 10. loquitur de re spirituali, in quantum spiritualis est, sic etiam D. Thom.

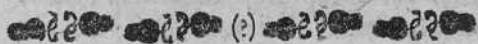
33 Nostri textus 4. constitutus auctor fuit Alexander III. Pontifex Maximus scribens quibusdam superioribus Abbati, scilicet, & priori post Concilium Lateranense, qui erant Ordinis Cisterciensis in suis Monaste-

Cap. quæ-
stionum de
rerum per-
mutat.
Sylvest. v.
permut. 2.
n. 12.

D. Thom.
2. 2. q.
100. a. 4.

Manrique
t. ann. c.
10. n. 3.

nafterij in Anglia existentibus, quorum mentionem fecit Illustrissimus Angelus Manrique, idem etiam Pontifex statuit decretum in capite 7. super eo de quo sæpè iam diximus. Deinde Auctor alterius capitis præterea quando fuit Lucius III. qui successit Alexandro III. qui fuit factus Papa anno 1159. Lucius scribens Orlienfi Episcopo, capitis 10. auctor fuit Celestinus III. circiter annos 1180. creatus Papa.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

Vtrum circa resignationem, permutationem, aut prætensionem beneficiorum, possit intervenire aliquod pactum licitum inter partes?

Supra tit.
6. de el. ff.
n. 288.

34

DE Simonia aliquas quæstiones excitavimus, & resolvimus supra, quæ

multa ad hanc materiam spectantia continent; hic tantum quærimus ad intelligentiam horum capitum de transactione, aut pacto, quod potest sine labe simoniæ poni in compositione, aut renuntiatione beneficiorum inter renuntiantem, & acceptantem, ex eo quod decernatur, quod in beneficio, aut præsentatione ad illud, aut in alia re spirituali nulla possit sine specie simoniæ fieri transactio; sed non obstantibus prædictis decretis argumenta in contrarium fiunt. Primum, quia litigantes super beneficio possunt componi hac transactione, scilicet, quod alter desistat à litigio, & cedat in favorem alterius quidquid iuris possit habere in tali beneficio, si ipsi desistenti, & cedenti detur tanta pecuniæ quantitas, pro expensis, quas usquedum in prosecutione litis fecerat: ergò dari potest super beneficio aliqua transactio, antecedens probatur ex his, quæ docet Molina dicens sic: dubium non leve est, vtrum quando causa aliqua spiritualis, vel beneficij ecclesiastici, de quo duo contendunt, ad quem ipsorum pertineat committitur in aliquos, possint arbi-

Mol. 1. 6.
tr. 5. disp.
40. n. 7.

trari; quando causam dubiam reperiunt, & pronuntiare, ut unus obtineat id beneficium, & ex redditibus tribuat alteri certam partem, vel in singulos annos, vel semel, vel aliundè aliquid illi solvat, hæc erat quæstio, & sic respondet: Dicendum tamen est, quamvis in compositione pro eo iure, nec dari, nec præcipi, dari, nec accipi possit sine simoniæ vitio, nihilominus quando id fieret non in compensationem iuris illius spiritualis, sed pro bono pacis ne in lite dubia illi progrediantur dispendiaque patiantur, & ne, qui ius prætendit, & forte obtinebit innanis discedat, non est censenda illicita amicabile illa compensatio, siue fiat sententia arbitrorum, siue aliquibus eas partes inter se discordes modo illo componantibus, dummodo omnino absit animus id accipiendi, & dandi, aut præcipiendi dari in pretium, & compensationem pro eo iure spirituali dubio. Hæc dixit Molina, quamvis tanto merui: ut non persistat hoc probatque ex capite nisi.

Cap. nisi
essent. de
prabend.
21.

Confirmatur dictum Molinæ ad minus secundum quid, aut secundum partem; nam esto, quod non possit pro beneficio, neque pro recessione à lite dari pecunia annua, aut semel, potest tamen dari ad satis faciendum recedenti à lite, illa pecunia, aut expensæ, quæ ab ipso fuissent consumptæ in litis prosecutione, ut probat Machado, Navar rus, & alij, quia in tali causa non dat rem temporalem pro spirituali, sed cum consequitio possessionis beneficij, ad quod supponimus habere non obscurum ius dependeat ex remotione impedimenti contrarij, qui iam fit contentus cum solutione expensarum, quas fecit, & quia cognoscit iusticiam adversarij, quamvis ille non careat aliquali probabilitate, licitum erit has expensas illi solvere, ut desistat à lite: ergò licita est in beneficio transactio.

Machado
1. 1. 4. 3. p.
3. r. 5. do
cu. 4.
Navar. in
jum. c. 23
n. 102.

Probatur secundo hoc ipsum, nam quando quis habet beneficium, & ius acquisitum ad illud, & scit alium velle iniuste movere illi super suo beneficio aliquam litem,

Hh 2

lici.

Ex c. que
firum 1. q.
3.
Ex c. di-
lektus 1.
de simon.

D. Thom.
2. 2. q.
100. a. 2.

licitum est pecuniam illi dare ut cesseret in suo malo proposito, & desisteret ab intento, quod etiam docet Navarrus, & docet Machado in suo perfecto confessor. esse omnium Doctorum communis doctrina, iuxta quosdam, quos citat textus, vel si, ut ait Navarr. aliqui procurarent cum collatore beneficii, ut illud indigno daret omnimisso digno posset tunc iste dare aliquid temporale his procuratoribus, ut ipsum dignum non impediant consequi beneficium sibi debitum, citat Div. Thomam in articulo 6. cum in secundo idem doceat: ergo iam habemus quod in beneficio posset fieri transactio.

Probatum tertio, quia bene potest alicuius beneficii patronus presentare ad illud contrarium secum, aut cum alio filio suo, v. g. litigantem, super re spirituali, ea conditione, ut recedat à lite: ergo potest fieri super beneficio transactio: antecedens probatur, quia in eo nulla committeretur simonia, siquidem datur beneficium pro beneficio, scilicet, ut desistat à lite habita super alio beneficio.

Tertium argumentum est, quod desumitur ex communi pactione, quæ quotidie fit inter resignantem suum beneficium, & resignatarium in cuius favorem resignat, cum tanta pensione ea conditione, & pacto, quod ipsam de presenti casset, dando resignanti certam quotam in qua conveniunt, per quam cassationem pensio expirat; quod tali arte fit, ut postquam Papa concessit gratiam resignationis postea in alia distincta audientia petunt licentiam cassandi prædictam pensionem, sed hoc est transactionem facere de beneficio, quia resignans pro illa pecuniæ quota transfert actionem, quam habebat ad petendam pensionem à resignatario: ergo datur talis transactio.

Quartum argumentum desumitur, ex capite nostro constitutus, in quo refertur duos clericos litigantes super quadam capella, quorum controversia fuit per transactionem sopi-

ta, sed in hac transactione non videtur eos simoniam commississe: ergo admitti debet transactio super ecclesiastico beneficio, maior est casus textus, & minor probatur; tum quia Pontifex Alexander III. hanc transactionem non damnat tanquam simoniacam, sed tantum dicit quod: *Huiusmodi transactio speciem continet simonie.* Species autem simoniæ non est simonia, sed similitudo simoniæ, sic enim explicat Divus Thomas verba Apostoli dicentis: *Ab omni specie mali abstinete vos: & sicut specie, quia, quæ habent similitudinem malitiæ vitare debemus, quæ, scilicet, non possumus facere coram hominibus absque scandalo eorum:* ergo secundum hanc Angelici Magistri explanationem species malitiæ, est similitudo malitiæ, à qua propter hominum scandalum debemus abstinere: ergo secluso scandalo, ut si fiat in secreto fieri potest, & sic si fiat in nostro casu transactio, & sine scandalo optime, & licite fieri poterit, tum etiam, quia si esset simoniaca prædicta transactio illos clericos Papa declarasset simoniacos, & privasset iure ad illud beneficium, quia secundum Sacros Canones una ex poenis, quam incurrun simoniaci ipso facto est privatio beneficii, ut constat: ergo cum isti à Papa non fuissent hoc iure privati, sed potius causa fuit iudicibus commissa, aut circa suam iustitiam audirentur, ut constat in illis verbis; *Mandamus, quatenus revocata transactione in irritum, causam audias:* ergo non fuit vere simonia.

35 Ad hanc questionem, respondeo nullam transactionem, aut pactum licitum posse intervenire in controversia beneficii, sicut neque in permutatione, aut renuntiatione aliquo temporali dato, aut retento pro beneficio sine licentia Summi Pontificis, hæc conclusio satis fundatur in toto titulo de simonia in hoc iure, in quo extenduntur decreta usque ad 46. capita, in quibus pro diversis casibus, & speciebus propositis in omnibus discernitur ne aliquid pro spirituali exigatur, vel promittatur, sed specialissime hæc prohibitio simoniæ per

Apost. 1.
ad Thesa-
lo. cap. 5.
D. Thom.
in. epist.
Paul. eo-
dem loco.

Const. c.
insinuati
13. de si-
monia.

Lib. 5.
tit. 3.

per transactionem continetur in præfatis capitibus proxime propositis; eandem præterea conclusionem docet satis expresse D. Thom. & cum ipso omnes Doctores, & expressius, & strictius Innocentius XI. qui anno proxime præterito 1679. inter propositiones, quas tanquam scandalosas damnavit sub censura, & poena maioris excommunicationis, sibi reservata absolutione contra eas docentes, aut deffendentes, & præcipientis districte in virtute obedientiæ, & sub interminatione Divini iudicii, ne eas ad praxim deducant, inter quas condemnat has quas, quæ in num. 45. & 46. extant. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motuum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.* Secunda propositio sic: *Et id quodque locum habet etiam si temporale sit principale motuum dandi spirituale: immo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimeretur, quam res spiritualis.* Quod decretum circa has propositiones explicuimus supra, sic etiam tenet expresse Sylvest. citans textum.

36 Sed ut à priori probetur conclusio recurrere necesse est ad diffinitionem simoniæ; quam sic tradidit D. Thom. citatus: *Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum; sed in transactione pro litigioso beneficio verificatur hæc diffinitio: ergo talis transactio est simoniaca, probatur minor supponendo cum Laiman, quod in hac diffinitione verbum, emendi, aut vendendi latè accipi debet, ut comprehendat omnem contractum onerosum, seu reciprocum, in quo res temporalis, tanquam pretium sive æstimatio rei commutatur, seu vicissim datæ intervenit, sic accipitur explicatio ex Divo Thoma, tunc sic, sed in transactione pro beneficio litigioso, aut alia re spirituali, datur, aut retinetur aliquid temporale pro spirituali, scilicet,*

ut alter colligans cedat ius suum, quod prætendit habere in tale beneficium in favorem alterius, à quo aliquid temporale accipit: ergo in hac transactione reperitur vera ratio, & natura simoniæ, ac proinde iuste prohibetur in præfatis capitibus.

37 Probatur tertio, conclusio hac iuridica ratione sumpta ex nostro textu *constitutus*, in quo constat, utramque partem præstitisse iuramentum de servanda transactione facta, ut explicat ibi Glossa ex illis textus verbis: *Et licet hinc inde, fide præstita firmata fuisset: puta iuramento, quo iuramento non obstante Papa mandat transactionem revocari in irritum: ergo ex eo fuit, quia iudicata fuerat pro simoniaca, cum non appareat alia causa nullitatis, sed potius hæc explicatur, consequentiam probo, quia pactiones, aut transactiones rei turpis, aut quæ vergunt in animæ detrimentum nullam inducunt obligationem, ut habetur expresse ex textu præcedentis tituli, etiam si sint iuramento firmatæ, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, neque obligat contra bonos mores, ut supra explicuimus, & ob hanc rationem prædicti transigentes non compelluntur iuramenta implere, quia erant de re turpi, & vergebant in eorum animæ detrimentum.*

38 Vnde ad primum argumentum respondetur opinionem Molinæ citatam non de ipsis litigantibus loqui, sed de iudicibus super negotio compromissarijs, qui attento citato capite *nisi essent*, possent pro bono pacis sic, ut dicitur in eius opinione dividi fructus beneficii, & partes componi, sed hoc certe non propria auctoritate; ut circa litteram explicuimus supra, sed delata ad Papam illa compositione, ut infra se explicat Molina, quam si Papa approbasset sic transigentes securi essent in conscientia: nam cum simonia commissæ in transactione, aut emptione beneficiorum, ut supra explicuimus, sit de iure humano Pontificio, potest

Gloss. ibi
de fide præ-
stita

Cap. pa-
diones 8.
tit. de pa-
dis.

Supra tit.
eodem n.
15.

Supra hoc
tit. n. 29.

Papa super ea dispensare, & approbare aliquas etiam licite transactiones, sicut in dicto capite nisi, quia ut ibi dicit Glossa, pro bono pacis aliqua sunt toleranda, quæ alias reprobarentur, maxime propter honestatem personarum; quod tamen sine Papæ auctoritate fieri non posse firmiter est tenendum iuxta prædicta.

39 Ad confirmationem dicendum est, quod si aliquis habet ius quæsitum in beneficio, vel in alia re spirituali potest redimere faciendo transactionem, & dando pecuniam, vexationem iniustam, quæ ei inferatur, ad auferendum beneficium, sic docent communiter omnes D.D. ut tradit Machado loco citato, & Filiucius plures referens inter quos D. Thom. Suarez, Caietan. Sotum, docet etiam Lessius, idem Ledesma, qui etiam docet contra Sotum posse eum, cui datum est beneficium removere pecunia impediens, ut consequatur eius possessionem, & ratio est, quia sic redimens, nec dat pro re spirituali, nec acquirit aliquid spirituale, sed dat pro vitanda iniuria, quæ temporale quid est, simonia tamen esset si non haberet ius acquisitum in beneficio, quia tunc pecunia sterneret viam ad beneficium, quod simoniam esse docet D. Thom. Quæ tamen assertio debet intelligi quando quis impeditur consequi beneficium iniusto impedimento, vel etiam quocumque sine, si ille, qui impedit, neque habet ius ad beneficium, aut nec illud intendit, sed solum vult ut alter illud non consequatur, tunc enim poterit, qui impeditur pactare cum impediens dando ei pecuniam, ut desistat ab impedimento opponendo. Maior est difficultas, quando litigant super beneficio, si hæc transactio sit licita, ut solutis ab vno alteri expensis, quas litigando fecit; eis contentus desistat à lite. In hac difficultate Ledesma docet esse simoniam, ac proinde talem transactionem fieri non posse quia hoc esset sternere viam pecunia ad beneficium: idem videtur sentire Lessius, quamvis dicat aliquos, quorum nomina celat, dicere, posse fieri peti-

tionem expensarum; quas quis fecit ad consequendum beneficium litigiosum, ut illud renunciet, quia tunc non petuntur expensæ pro beneficio, sed pro expensis solum modo litis; casus tamen non videtur similis, quare adhero sententiæ Ledesma, quamvis sciam alios esse contrarium tenentes.

40 Sed quia recompensatio expensarum duplici modo potest fieri: primo ante quam factæ fuerint, sed incepta lite super beneficio in eius prosecutione faciendæ sunt: alio modo postquam sunt expensæ factæ, quamvis lis non sit finita, & in primo casu non deest opinio, quæ honestet transactionem, ita ut pars parti alteri litem intentanti det pecuniam illam, quam erat in lite consumpturus, ut actionem non intenter, quam opinionem assertit Moya, licet eam non approbet ex Ioanne Pontio, in suo cursu Theologico; cuiusque sententia sic habet: Difficulus est, an qui habet ius in beneficio, sed litigiosum, possit recipere ab alio prætendente ius ad idem beneficium, vel dare aliquid ut renuntiaret alter: sententia communis videtur quod non possit hoc fieri: sed saluo meliori iudicio, existimarem, non esse simoniam si daretur aliquid non pro beneficio, quod dans putaret esse suum, sed ut vitaret expensas, quas deberet facere, ut defenderet ius suum, nam procurare per decem nummos, nequis exponeretur periculo perdendi centum nummos: quos in lite deberet expendere nihil prorsus habet malitiæ, neque enim quod dat est spirituale, neque etiam illud pro quo dat. Hæc Ioannes Pontius, sed eius opinio mihi falsissima videtur, nam illa vltima verba, nempe quod illud pro quo dat pecuniam, non est spirituale, in quo deberet fundari hæc opinio, falsum est, nam illud pro quo dat, est illud quod cedit, qui accipit pecuniam, & quidem, si ille, qui accipit illos nummos, ut renunciet iuri, si aliquid habebat ad beneficium dubitari non potest, quod illud ius est spirituale: ergo accipit illos nummos pro renuntiatione rei spiritualis;

Filiucius
tr. 45. de
vicio si-
mon. c. 11
n. 10.

D. Thom.

2. 2. q.

100. a. 2.

Caiet. tr.

de sim. q.

3.

Less. l. 2.

cap. 35.

dub. 18.

n. 110.

Ledesma.

p. 2. tr.

12. conc.

20.

Sotus de

iust. l. 9.

q. 7. a. 1.

Moya in

Jeled. tr.

6. disp. 4.

q. 6. p. 3. n.

14.

Ioan. Pöt.

disp. 56. q.

2. con. 10.

n. 37.

lis; neque valet effugium dicendo, quod non positive, sed negative se habet nollendo prosequi litem, quia illud nolle movere litem, aut illam prosequi pro pecunia sibi data, quid est aliud quam positive, velle pecuniam recipere, & positive promittere quod discedat à lite? Vnde distinctio, in qua fundatur prædicta opinio chimera est: si autem nullum ius habebat ad beneficium, ex neutra parte committitur simonia, nam qui dat pecuniam potest dare ad redimendam vexationem, quam iniuste patitur removens impedimentum cōsecutionis beneficii; nullum in eo contractu ius spirituale emens, quia alter nullum in beneficio habet, & sic venditio ibi nulla est, nec simonia quamvis in accipienti erit aliud peccatum iniustitiæ, propter iniuriam, quam facit alteri, cui vult litem movere sine fundamento; ut iam dictum est, sic etiam docet Carolus Malletus, in sua Theologia Moral, sequutus etiam Navarrum.

4¹ Circa secundum modum, scilicet, quando expensæ factæ sunt in beneficio vna pars parum sperans, ex suo dubio iure, in quo parum fidei si liceat absque simoniæ labe ei expensas, quas fecerit, dare, quibus contentus recedet à lite, in quo casu iam diximus ex Magistro Ledesma non licere, & quod erat verè simonia, cuius sententiæ subscripsi, sed diffiteri non possum rem esse satis lubricam, & difficilem, quæ pro utraque parte rationes subsistant, quia qui contentus solutione expensarum amicabiliter, & gratuito animo dimittit prætensionem beneficii nihil vendere videtur spirituale, sed tantum intendit se indemnem servare accipiendo expensas, quas fecit, & cessando à lite mere negativè se habet: ergo si secundum sententiam Ioannis Pontij citati, potest sine simonia recipere numos aliquos quos alter in deffendendo ius sui beneficii erat consumpturus, ut renunciaret ius, quod posset habere ad idem beneficium à fortiori, & meliori titulo posset recipere expensas, quas iam fecit, cui opinioni favere videtur Navarr. qui sic docet: scilicet, quod

datio pecuniæ ob vexationis redemptionem non est vere simonia, quando dans nihil iuris intendit emere, neque eius dationis causa principalis, & immediata est iuris possessionis acquisitio, licet illa sit causa sine qua non daretur, sed alia, vel amicitie concilianda, vel litium, vel aliorum scandalorum, & damnorum vitatio, ut respondi de datione cuiusdam nobilis, nihil aliud iuris prætendentis, quam potentia, vel indignationis, & iræ duratura, donec aliquid temporale ei daretur. Hæc Navarr. ergo qui iam nihil intendit de beneficio, nisi recompensationem expensarum poterit eas accipere sine simonia relinquendo alteri ius eius liberum, quod quæsitum, vel quasi quæsitum habebat; siquidem in nostro casu dans tantum intendit remove vexationem alterius, qui nihil aliud vult quam expensas, unde concludo opinionem hanc non esse improbabilem.

4² Ad secundum argumentum iam ex dictis constat posse aliquid temporale dari ad redimendam vexationem iniuste illatam, ab eo qui habet beneficii quæsitum ius, quia ut ait Navarrus, antea non liceret dare adversarijs etiam malitiosè impediens eius promotionem secundum D. Thom. quod & est conforme decreto Summi Pontificis in quodam capite in quo Matthæius electus ad episcopatum à Capitulo Ecclesiæ, contradicentibus alijs quibus, quorum motori data fuit certa muneris quantitas ex conscientia ipsius Matthæi, qui postea non securus quæsit à Pontifice, si esset securus respondit, quod celeriter dimittat administrationem. Quæ, ut magis clarescant has tres statuo propositiones, ut eas ponunt Filliucius, & Malletus proxime citati: prima est, simonia est dare rem temporalem pro spirituali ad redimendam vexationem, quando ius non est quæsitum, quia tunc pecunia mediante acquiritur res spiritualis, quæ antea non habebatur, quod est illam emi. Secunda, simonia non est dare pecuniam ad repellendam vexationem

Navarr.
prox. ci.
tatur.
D. Thom.
2. 2. q.
100. a. 6.
Cap. Mat.
theus 23.
de simo-
nia.

Malletus
Malleus.

5¹.
Erasma

24. f. 1.
fol. 510.
Navarr. in
sum. c. 23
n. 102.

nem iniuste, aut malitiose illatam ad aliquem turbandum de possessione beneficii, quod iam possessum habet, quia tunc nihil spirituale emit, sed tantum removet sibi illatam iniuste iniuriam: tertia simonia est dare pecuniam, aut aliud temporale alicui, ut recedat à prætensione, beneficii si iuste prætendat, quod alter habet iam in possessione, ratio est, quia cum quis iniuste vexatur circa quodcumque ius spirituale, iam habitum, eo ipso idem ius non est omnino firmum, unde se pecunia defendere est emere ius spirituale dubium, & pecunia firmum facere, & hoc est simonia. Ex quibus manet solum argumentum, solum ex Filliocio, n. 7. addendo quando vexatio est iniusta adhuc distinguendum est, quod si ille, qui alterum vexare intendit, etiam ante acquisitionem beneficii potest quidem obesse, & non prodesse, quia videlicet non habet ius ad beneficium, vel non prodest contradictio simonia cum pecunia remove, remanebit tamen obnoxius restitutioni pecuniæ iniuste acceptæ; erit tamen simonia si aliquid habeat ius in beneficium etiam ab alio possessum, ut dictum est, & pecunia redimatur.

43 Ad tertium responderetur, nullam committi simoniam dando spirituale pro spirituale, sicut contingit quando unum beneficium cum altero permutatur, in quo saltem contra ius divinum nulla committitur simonia, quia non datur temporale pro spirituale. Quamvis verum sit, quod hac permutatio propria auctoritate non possit fieri, requiritur namque auctoritas ordinarij, ut in iure habetur, quia uterque permutans renuntiat suum beneficium in manus episcopi, aut alterius superioris, quorum acceptata renuntiatione, vacant, & episcopus confert eisdem beneficia permutata absque aliqua conditione, aut pensionem, quam solus Papa potest reservare de consensu resignantium, cæterum, si res, quæ permutantur non requirant huiusmodi collationem, aut canonicam institutionem sicut quando permutatur unus calix consecratus pro alio etiam consecrato nulla requiritur auctoritas episcopi, quia sine simonia

possunt permutari etiam data pecunia si alter præponderet, ratione illius materialis excessus, sic ergo concedimus in casu argumenti facti, quia tunc offertur præsentatio beneficii, quæ est spiritualis ratione rei præsentatæ, ut alter cedat ius, quod intendit habere ad aliud beneficium; cuius cessio est etiam res spiritualis, & sic in hac, & alijs similibus permutationibus nulla committitur simonia sic tenet docet Malletus cum Filliocio.

44 Ad quartum dicendum est, quod resignans suum beneficium in favorem alterius reservando pensionem cum pacto cassandi eam in certa quota, data super eo fide, deposito, aut fideiussore posse fieri dupliciter, primo hæc omnia explicando Papæ in narrativa nihil ei celando, scilicet, pacta inter eos esse inita, quod resignatarius ad mittat hanc pensionem, quæ cassare, vel redimere pro tanta pecunia, v.g. dando resignanti mille aureos, ante quam capiat possessionem, quod totum factum fuit sub unico tantum contractu, conditione, & pacto absque eo quod remaneat libertas in resignatario ad cassandum vel non cassandum, sed quod manet obligatus statim factæ gratia cassare, & sic hæc inquam clare, & à parte dicantur Papæ in narrativa, & supplicatione, & si tunc Papa hoc pactum approbat, & ratificat, non committitur simonia, sed in ea cum sit iuris positivi dispensatio, & sic paciscentes securi manerent in conscientia; sed credo Papam hoc pactum sic relatum non admittere, quia revera esset realis emptio, & venditio beneficii, in cuius venditione Papa dispensare nunquam vult, neque licite, sine iusta causa potest: secundo autem modo hoc fit, scilicet, retinendo Papæ quando fit ei supplicatio contractum de cassatione, referendo nude contractum resignationis cum conditione pensionis reservatæ, quam Papa admittere solet, & postea facta iam gratia per aliam distinctam supplicationem petunt à Papa licentiam cassandi illam certam pensionem, quam sanctitas sua alias in alia occasione concesserat, & quando hoc modo fit, ut fieri solet inter Ecclesiasticos non timorata conscientia simoniam esse

Malletus

Malletus

§ 1. q. 44.

Fill. de be

nefic. tr.

45. c. 7.

n. 3.

C. ad no-
stram de
simonia.
C. quasi-
tum s. de
rerum per-
mut.

docet Caietan. quem omnes Theologi sequuntur, & merito quippe, quia hoc nihil est aliud quam pacisci, quod ego renunciem in favorem tui præbendam meam, pro qua mihi das quatuor, vel quinque millia ducatorum de præfenti facta gratia, addita dumtaxat verborum ambagine in instrumentis referentibus pensionem, & acceptationem eius à resignatario, & alias quod valeant cassare per decem, aut duodecim annatas, quod totum factum est unico contractu, quod damnat Caietan. quia deberet fieri per distinctos contractus, ut post concessam pensionem posset pensionarius illam cassare, vel non cassare, & de hoc puncto etiam iam dixi supra.

45 Ad quintum, & ultimum argumentum pro ea parte, quo defumitur ex frasi loquendi, scilicet, quod illa transactio continet speciem simoniæ: respondeo, quod hoc nomen *species* varias importat significationes, inter quas ad nostrum propositum tres sunt ponderandæ, nam species, prout sumitur à dialecticis, & explicatur à D. Thoma est natura communicabilis pluribus individuis, & à quibus æqualiter participatur, sicut quælibet natura, ut humana, v. g. quæ communicatur in dividuis, Petro, & Paulo, &c. Et de illis dicitur, & prædicatur, dicimus enim Petrus est homo, & Pau-

lus est homo, & sic natura humana est species quædam contenta sub hoc nomine generali *animal*, & sic possumus in nostro casu sumere speciem quasi prædicta transactio sit quædam species simoniæ, contenta sub hoc nomine generali, *simonia*: sed potest etiam sumi, & forte magis ad rem species pro casu, quia apud Canonistas species, & casus pro eodem accipiuntur. Unde dicere, quod hæc transactio continet speciem simoniæ, est idem, ac si dicere, quod constituit quemdam casum simoniacum: potest etiam sumi pro simulatione, & quasi velamentum, ut habetur apud Calepinum verbo *species*, & in hac significatione continere speciem simoniæ, est idem, ac esse simonia velata, seu polliata, quia simulat in esse licitam transactionem, & in rei veritate est simonia: quare non accipitur, in ea significatione, quam explicat D. Thom. apud Apostolum loco in argumento citato. Et ad secundam probationem minoris responderetur, quod non debuit Papa punire illos clericos, tum quia consilium, & doctrinam petebat, quam acceperunt: tum etiam, quia causa non venit ad Papam per modum delationis querelose, aut accusationis, & sic non debuit eos punire, sed docere, & corrigere, ut fecit.

Supr. tit.
de elect.
n. 307.

D. Thom.
1. p. 2. q. 13.
ar. 9. in
corp.

CAPVT EX PARTE TVA XI. ET EIVS SPECIES.

VIDAM Greci furtive recipiebant sacros ordines à non suis episcopis, quidam etiam celebrabant in Ecclesijs interdictis, neque volebāt obedire Latinis Episcopis. Et quidam alij Greci, & Latini Episcopi consecrationes celebrabant in episcopatibus aliorum, & decimas percipiebant ibidem in eorum præiudicium, & gravamen. Item quidam laici Greci proprias uxores auctoritate sua dimittentes, alias, illis viventibus, recipiebant: & quidam alij abbatias, & Ecclesias cum hominibus, & bonis alijs earundem contra iustitiam

tiam detinebant, decimas non exolvunt, & alios solve-
re recusantes in suo errore deffendunt, & in alijs pluri-
bus excedebant, super his delictis cardinalis consuluit
Papam, qualiter esset contra istos agendum, & respon-
det, quod procedat secundum canonicas sanctiones, &
quod procuret partes suas ad componendum, & ali-
quando aliquid in omnibus de canonica severitate de-
trahere, & ubi lex non fuerit æquitas servetur, & quod
inclinat in humaniorem partem, & quod loca, terræ sta-
tus, & tempora, personæ, & causæ considerentur, excep-
to tamen, quod contra matrimonium compositio, aut
dispensatio locum non habeat.

46 **C**ONCLUSIO. Sit iudex

potest, & debet se inter-
ponere pro transactione
inter partes facienda, præterquam in
casibus in quibus iura hoc non admit-
tunt, ut super matrimonio. Duas prin-
cipales partes continet conclusio, quã-
vis caput præfatum multas includat,
prima est, quod in pluribus casibus iu-
dex non debet sequi iuris severitatem;
sed prudentis, & benigni iudicis qua-
dam æquitate ad concordiam suas in-
terponens partes litigantes reducere;
si materia locum de derit; secus si sit
res in componibilis, aut in composi-
bilis, ut contingit in matrimonio, unde
prima pars præbatur ex alijs decre-
tis, & ex capite studendum verba ex
Concilio Cartaginensi sic habent, *studen-*
dum est episcopis, ut dissidentes fratres,
sive clericos, sive laicos ad pacem magis,
quam ad iudicium coerceant; sed clarius,
& ad rem citatum caput 25. §. verum
dist. 50. sic loquitur; Verum in huius-
modi causis, ubi, per graves dissensionum
scissuras non huius, aut illius hominis est
periculum, sed populorum strages iacent,
detrahendum aliquid severitatis, ut ma-
ioribus malis sanandis charitas sine-
ra subveniat, sed non est omittendum
referre sequentem elegantem textum
habentem sic: Quoties a populis, aut a
turba peccatur, quia in omnes propter
multitudinem non potest vindicari, mul-
tum solet transire, priora ergo dico di-
mittenda Dei iudicio, & de reliquo ma-

xima solitudine præcavendam est. Qui-
bus auctoritatibus satis prima pars cõ-
clusionis manet roborata. Secundo
vero etiam comprobatur, quia ut ibi-
dem refertur, *Quos Deus coniunxit ho-*
mo non separet.

Ex Mat.
ib. c. 19.

Sed contra conclusionis primam
partem sit primum argumentum de-
sumptum ex hoc nostro iure, ubi dis-
ponitur, quod iudices debent custo-
dire canonum statuta, & nemo in
actionibus, & iudicijs Ecclesiasticis
suo debet duci sensu: ergo extra par-
tes iudicis est, vel se interponere circa
litigantium iura, aut alicuius remittere
debitam pœnam, sed unicuique de-
bet tribuere ius suum, quod est pro-
prium iustitiæ.

Cap. cano-
num 1. de
consiliu.

Secundum argumentum sumitur
ex doctrina, quam tradit Sotus, nimi-
rum, quod iudex tenetur sic sequi uni-
versalem iuris sententiam, ut neque
suum proprium arbitrium, si contra-
rium est, audire possit, & ratio est quia
ipse non est legum iudex, sed eustos;
& ipse etiam docet quod nullus iudex
sive summus, sive in finis potest re-
mittere pœnam debitam pro aliquo
crimine, nisi pars læsa iniuriam remit-
tat, quia in tali relaxatione pœnæ fa-
ceret iudex, & contra partem læsam,
& contra ipsam rempublicam, cuius
interest punire crimina: ergo neque
Summus Pontifex potest consentire,
ut iudex coerceat partes ad pacem,
magis quam ad iudicium, neque quod
ali-

Sotus de
iust. l. 5.
q. 4. ar. 2.
conc. 1.

Sotus ibi-
dem ar.
4. conc. 1.

Ex si pri-
mates 4.
5. q. 2.
C. studen-
dum 7. 90
dist. 5. ex
cap. que-
relam 15.
de simo-
nia.
Ex c. ut
constitue-
retur 50.
d.

Cap. quo-
tis 141.
q. 7.

Compro-
batur ex
c. inter
corporal.
de tralat.
c. an quod
33. q. 2.
c. 2.

E. quada aliquid de trahat de iuris severitate.

lex 35. q.

3. & cap.

quod scrip

si & q. 8.

de gradib.

bus.

Tertium argumentum fit contra secundam partem conclusionis nam circa matrimonium dispensatur, ut constat ex visu dispensationis, & comprobatur ex decreto: ergo etiam in matrimonio datur transactio contra iuris dispositionem prohibentis matrimonium inter gradum aliquos prohibitos.

Ratio decidendi.

47 His tamen non obstantibus iusta, & rationabilis est nostra conclusio, & decisio nostri capituli, ex qua deducitur; cuius decidendi ratio est, quoad primam partem, quia cum leges omnes sint constitutę in bonum commune, si quando earum severitas integre, & toto rigore servaretur, resultaret aliquod maius malum, quam est bonum ab ipsis intentum, recta dicat ratio, ut aliquid ex severitate detraha- tur, & earum rigor diminuatur, cum autem plures sunt delinquentes strages magna in republica fieret, si omnes rigore pęne a lege taxatę mulctarentur, tum in damnum ipsius reipublicę, tum cum magno periculo, quod maiora sequerentur mala: ergo optima est providentia cum benignitate, & lenitate his delictis occurrere, ne maior accendatur inter delinquentes flama. Deinde quoad secundam partem etiam probatur, quia matrimonium ex natura sua legitime contractum est indissolubile, & ideo circa hoc nulla poterat admitti transactio, quia dimittere propriam uxorem, & aliam ducere prohibetur lege divina, & naturali, nullo in casu dispensabile. Pręterea, quia causę matrimoniales debet terminari per suos legitimos iudices Ecclesiasticos, ut constat ex nostro iure, ac proinde super matrimonio non admittitur inter partes transactio, neque ad eam iudices arbitri dantur, quia nulla admittitur compositio.

Ex c. accedentibus de excessibus prelatorum.

48 Ex his ad primum argumentum responderetur, quod caput ibi citatum loquitur de regulari iudicio, in quo solent iudices sententiam ferre inter litigantes partes, in quo non possunt a forma, & severitate legum recedere, neque suo iudicio, aut sensu duci, in quo tenetur unicuique ius suum tribuere. At quando casus est ir-

regularis, & delinquentes sunt plures, aut totus populus, aut maior, seu magna pars eius dei iudex uti speciali, & irregulari etiam providentia, & diverso modo procedendi, aliquos puniendo non tota legis severitate, & aliquos omittendo, aliosque consulto ignorando iuxta qualitates personarum, stylum patrię, & temporis opportunitatem omnia moderari studens, & animos partium contrariarum componens, & hec omnia saluberrimę disponuntur in testimonijs ex decreto reductis, & probatione conclusionis traditis.

49 Ad secundum argumentum ex doctrina Magistri Soti, assumptum responderetur, eam verissimam esse, quando delinquens est aliquis particularis, cuius delictum in vindictam sui, & aliorum exemplum puniri debet pęna a lege taxata, & si taxata non fuerit arbitrio suę prudentię, potius in humanitatem, quam in rigorem inclinatis, & ratio utriusque est quia remittere pęnas est contra legem, & naturam, quod soli Principi supremo permissum est, non vero iudicibus inferioribus, ut bene ibidem probat Sotus, & multis etiam Fragoss. quam facultatem potest etiam supremus Princeps alijs iudicijs nobilibus, & principalibus dominis concedere, sed quando lex taxata non est leges moderatę sunt, & non facere argumentum de casu ad casum in legibus pęnalibus, quia multum variantur casus ex varijs circumstantijs, sic docet idem Fragoss. cum Garcia, de benef. sacro, & alijs, quare bene componitur nostra decisio, & conclusio cum prędicta doctrina.

Fragoss. p. 2. l. 4. disp. 11. §. 2. n. 264.

Idem loco cit. disp. 13. n. 356 Garc. p. 11. c. 10. §. 2. n. 205. & 106. Sain. de cia. l. 8. c. 3. de leg. pęna l. n. 9.

50 Ad tertium respondet ibi Glossa, & D. Gonçal. quod argumentum, & eius textus citati loquuntur de dispensatione in gradibus prohibitis prohibitionem positiva Põtificia, in qua exigente iusta causa potest Papa dispensare, & partes habiles facere ad contrahendum matrimonium: noster autem textus loquitur de matrimonio iam legitime contracto, in cuius dissolutionem nulla potest dari transactio, neque dispensatio.

51 Huius textus auctor fuit Honorius III. qui in Summo Pontificatu successit Innocentio III. & fuit ad Sedem

dem exaltatus anno 116. & huic successit Gregorius Nonus, fuit Honorius qui coronavit Federicum Secundum Imperatorem, qui, ut fertur, in Italia urbem condidit, quæ victoria dicta est, ubi cum argenti inopia laboraret, & cerio iussit numismatis formam parari, ut esset, quo militibus stipendia solverentur, refert Carrion in suo cronicon. Hic ingratus Imperator postquam acceperat Coronam Imperij ab Honorio Nopoli III. mortua eius matre constanti, quæ cum in officio continebat, contra ius, & æquitatem, immemor beneficii accepti, ditionem Pontificiam vexavit, obidque anathemate ab eodem Pontifice fuit percussus, & quamvis humiliatus fuisset absolutus, iterum in suam rediens perfidiam denuo anathemate percussus extitit, qui multa postea mala per pesus est. Hic etiam Pontifex Romanus natione, aliquas ædificavit constitutiones in favorem libertatis Ecclesiæ, misit etiam Cardinalem, cuius nomen Ioannes à columna, qui fuit de titulo Sancta Praxedis, ut legatum suum in orientem, ubi cum male vexatus legatus fuisset, & in carcerem missus, ei qui iam martirium præparatum à Deo liberatus fuit, quamvis eius merito non caruerit, deinde contenta in nostro capite Honorio scripsit, qui illi, ut præcontinetur rescribens formam, secundum quam se gerere deberet cum Grecis delinquentibus præscripsit.

Quæstiones appendices huius capituli.

QVÆSTIO I.

An delegatus à Principe, vel alius iudex procedens contra aliquos delinquentes possit aliquibus parcere, aut debitas pœnas diminueret?

52 **H**VIC Quæstioni occasionem præbet hoc celebre rescriptum missum ab Honorio III. Iohanni Cardinali missio in partem orientis ad gubernationem Græcorum, & aliorum fidelium, quos invenit in tot prolapsos crimina quot reperiuntur in integra

debet tali epistola, quam legato Papæ scripsit, & pro parte negativa aliqua se se offerunt argumenta. Primum sit, nam iudex humanus debet se conformare Deo divino iudici, & gubernatori primo omnis gubernationis exemplari, non solum in alia vita; omnes peccatores pœnas luent, in qua nihil in ultum remanebit, quam sententiam Deus exequitur etiam respectu amicorum suorum, qui eos post hanc vitam tandiu in purgatorio detinet, donec omnem prorsus pœnam, quam pro peccatis suis, quam vis iam dimissis quoad culpam exactissime solvant; & quantum pertinet ad hanc vitam Deus rebelles peccatores nemini parcendo punivit quando ab ipso Deo moniti in suis culpis perseverantes ad eius obedientiam converti noluerunt, ut videre est in tot punitionibus, & vindictis, quas de peccatoribus assumpsit 1. de illis civitatibus Sodoma, & Gomorrhæ, & alijs, quas igne de cœlo subvertit, solum Lot iusto, & suis liberato. Idem in universo diluvio omnes præter Noe, & suos ob innocentiam eius, delevit Deus nemini parcens omnem substantiam, quam fecerat, de superficie terræ. Prætereà Pharaon rebellis, & durus contra monita Moïsis, & annis exercitus eius submersus est, ita ut, *nec unus quidem superfuit ex eis*, & rursus, præceptum dedit Deus per Prophetam Samuelem Sauli, ut percuteret Amalet, & demoliretur universa eius sic dicens: *interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum, atque lactantem*. Et denique in alijs iudicijs Dei ultus est omnibus inimicis suis, & præceptis inobedientibus: ergo Papa qui in terris vices Dei gerit ipsius Dei, & Ecclesiæ præceptis inobedientibus parcere non oportet, sed potius de omnibus vindictam sumere, & eis legales pœnas infligere debet.

Probatur secundo, quia de ratione iudicis recti est compellere debitorem solvere, & reddere cui debet univèrsam debitum, sed delinquens est debitor non solum personæ, quam delinquendo offendit, sed etiam rei publicæ, quam offendit, leges violando: ergo rectus, & iustus iudex tenetur procedere in omni causa, & con-

Genes c.
19.

Genes c.7

Exodi c.
14.

L. Regum
c.15.

seve-

Matth. c. 18. tr a omnem legis transgressorem iuxta severitatem, & rigorem legis, nihil ex ea detrahendo, maior huius discursus probatur ex testimonio Evangelij dicētis sic: *iratus Dominus eius tradidit eum* (puta debitorem) quoad usque redderet uniuersum debitum, & alibi, ubi admonetur debitor, ut transigat, aut compositionē faciat, cum adversario, seu creditore suo ne forte tradat debitorem ipsum iudici, & iudex tradat ministro, & in carcerem mittat, & prosequitur textus dicens: *Amen dico tibi non exies inde donec reddas novissimum quadrantem*: minor autem probatur ex doctrina D. Thomæ docentis peccatorem, quando peccat offendere Deum, quia insurgit contra ipsam, & contra rempublicam, & contra suam conscientiam, ideo à Deo accusatur, & punitur iuxta gravitatem peccati, & etiā à respublica iuxta gravitatem etiā peccati contra ipsam commissum, & contra proximum, qui est pars reipublicæ, & denique punitur, & accusatur à sua conscientia: ergo sicut à Deo punitur pro qualitate culpæ, & à conscientia similiter accusatur peccator prout sentit ipsius peccati gravitatem, ita à iudice, qui gerit reipublicæ auctoritatem, & iudicium administrat debet punire omnes peccatores, & delinquentes absque aliqua exceptione.

Matth. c. 5. *D. Thom. 1. 2. q. 72 ar. 4.* Tercium argumentum, sic potest fieri, nam leges humanæ si sint rectæ debent conformari cum divina, & naturali, ut ex D. Isidoro docet D. Thomas, sed in lege naturali, & divina non potest homo dispensare, ergo neque legatus Princeps possunt relaxare severitatem legum, aut pœnarum, quæ debentur delinquentibus parcere, quia hoc esset acceptio personarum, quæ iure divino prohibetur si respectu aliquorum iudex pœnam exequeretur, & respectu aliorum exequi omitteret.

D. Thom. 1. 2. q. 97 ar. 4. Quartum argumentum, desumitur ex capite iuris in quo discernitur, quod iudices debent iudicare secundum canonum dispositionem non vero secundum proprium iudicium.

Cap. canonum 1. de constitutionibus. 53. Ad quæstionem; ergo hac unica bimembri conclusione respondeo incongruum est, & durum ho-

minum genio, & ab eorum natura alienum delinquentium populi multitudinem legum pœnis tota simul mutatione subijcere: & ad rectam in maturo, & repentino remedio normā vivendi reducere, sed sanum, & prouidentis consilium est assiduo, & infatigabili conatu paulatim, (si occasio permittat) ad delictorum emendationem efficaciter procedere. Hæc conclusio quoad omnes eius particulas, quamvis vera generaliter sit, genuina valde, & propria videri debet nostro textui ex parte tua. Legenti epistolam integram Honorij Tertij, quam Dom. Emmael Gonçal. in suo commentario restituit, ac resoluit ex quinta epistolarum decretalium compilatione edita à Cironio. Prædictus namque Ioannes Cardinalis missus fuit legatus ad illam partem orientalem, ubi Grecorum, & etiam Latinorum, tam sacerdotum, quam laicorum Ecclesia, & respublica delictis varijs scatebat, quorum admonitus Summus Pontifex ab ipso legato prædictam epistolā prudentissimam rescripsit, quæ nostrā præcontinet conclusionem. Sed insuper probatur ex celebri, & saluberrimo D. Pauli documento inscripto discipulo suo S. Thimoteo, etiam in simili casu, quod libuit hic transcribere, ut iacet cum explicatione Angelici Præceptoris, quia optime in eo fundatur nostra conclusio, quod est, ut subsequitur.

54. *Prædica verbum, in ista opportune, importune argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina, erit enim tempus cum sanam doctrinam, non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prouidentes auribus, & à veritate quidem auditum auertent; ad fabulat autem convertentur. Quod testimonium explicat D. Thom. quoad omnes eius particulas, quæ solet omnia mirifice, & ad propositum satis accommodatū: Prædica verbum, scilicet, Evangelij; Prædicatione: ergo duo sunt: scilicet, denuntiatio veritatis, & instructio ad mores, quæ duo debet prædicator facere; cuius modus est instantia, & continuatio, unde sequitur in ista opportune, importune, unde dicebat in alio loco Apostolus. Instantia mea quotidiana. Opportune, id est, debito tem-*

Ciron. c. unico sub hoc tit. Gonçal. nota 1. ad hunc text.

Apost. 2. ad Thimot. c. 4.

2. ad Corinthios. c. 11.

pore,

Proverb.
c. 15.

pore, vnde dicit Scriptura, quod *sermo opportunus optimus est*, vnde etiam dicit alio loco, *ex ore fatui reprobatur parabola, non enim dicit illam in tempore suo*, importune, quia prædicator veritatis semper debet prædicare opportune, sed secundum existimationem falsam audientium debet prædicare importune, quia prædicator veritatis semper est bonis opportunus, & malis importunus semper: deinde prosequitur Apostolus, *argue*, hoc est errorem, vel de pertinentibus ad bonos mores, ad quos debet inducere aliquando reducere debet superiorem, & tunc debet plagide, & benigne mone-
re, vnde alibi dicitur: *seniorem ne increpa verbis, sed obsecra, ut patrem*, vnde dicit *obsecra*, vosque spirituales estis huiusmodi instruere in spiritu lenitatis, & specialiter, ait Sanctus Thomas, si non peccat ex malitia; & si instruat, & instituta malū debet, cum increpare, ideo pro vltima regula ponit Apostolus in crepationem, *in crepa*, & addit modum dicens: *in omni patientia*, ne iratus, exponit præfatus Magister, appareas, & ex ira instruas, sed tranquille, quia ut dicit Scriptura,

Proverb.
cap. 19.

Doctrina viri per patientiam noscitur.

55 Ex cuius auctoritate, & ex eius expositione sic formatur argumentum: Apostolus instruens prædicatorum ad reducendum populum in prava mores, & varia delicta prolapsam, antequam perveniat ad usum increpationis, aut punitionis per imperium, debet populares docere, & corrigere habita tamen opportunitate, vel etiā si opus fuerit importune, arguendo contra eorum malitiam, & aliquando benignitate obsecrando, & tandem mature, & in omni patientia increpando, cuius medium, ut durius vltimo loco ponitur; sed legatus, & iudex ad componendos mores, & emendanda, & punienda delicta missus à Principe reipublicæ hanc instructionem debet imitari, quia debet servare infirmum, incolumen destruendo, ut bonus medicus, infirmitatem, tentando, scilicet, omnia media lenitatis ad emendanda delicta, & ad partes etiam per transactionem componendas, & multas dissimulando inobedientias, ante quam ad exercendum iudiciū procedat. Vnde

de optime dixit Sancta Synodus Tridentina loquens de episcopis, & idem de alijs superioribus affirmari debet, quod; Ita oportet præesse subditis, ut non eis dominantur, sed illos tamquam filios, & fratres diligant, elaborentque, ut hortando, & monendo ab illicitis deterreant, quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare commiserit illa Apostoli est ab eis servanda præceptio, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate, & patientia: cum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas, plus exortatio, quam comminatio, plus charitas, quam potestas, si autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est; ut sine asperitate disciplina populi salutaris, ac necessaria conservetur, &c. Sed hæc tam utilis, ac prudens regula, quam erga omnes observandam docet Concilium maxime locum habet respectu populi multitudinem hominum delinquentium continentis: ergo nostra conclusio est vera, & monitis Apostoli, & Concilij conformis.

56 Secundo probatur conclusio: nam legatus, aut maior magistratus missus contra aliquos delinquentes potest cum causa alterare pœnas per legem statutas minuendo, aut eas augendo, prout visum fuerit convenire, sed quando delinquentes sunt plures de populo, necessitas exigit talem iudicem procedere omni prudentia, & cautela, ne maiora mala ex rigurosa severitate resultent: ergo recte faciet pœnas minuire respectu aliquorum, cum alijs remisse se habere, & alijs suavi modo reducere; maior docet Fragoferens Menochium, Tiraquellum, Farinacium, & alios, minor etiam probatur, nam si iudex vellet contra omnes, quando plures sunt delinquentes toto procedere rigore virga ferrea, ipsorum animi, amicorum, & ad se pertinentium, commoverentur, & sic maior posset timeri in republica turbatio, & in maiora prorrumpere delicta, & scandala, quia cum plures sunt adunantur, & cualescit indignatio, & querela, quamvis minus iusta contra ipsum iudicem. Quod præcipue locum habet, quando delicta non sunt in præiudiciū

Frag. p. 1.
disp. 11. n.
250.
Menoc. de
arbitr. q.
96. n. 20.
Tiraq. de
panis in
prefat. d.
num. 16.

tertij, quia tunc iudex posset, & deberet partes boni iudicis inter ponere, vt inter se confederarentur, & convenientem facerēt transactionem, etiam docent Doctores in nostro iure inter quos noster D. Emmanuel Gonçal. quod tamen intelligunt de iudicibus, quales sunt delegati Principes, & sunt qui habent plenissimam iurisdictionem, vt proconsules, aut praesides provinciarum, seu legatus Pontificis, quamvis partes cogere non possint transigere, vt docet Iulius Clar.

Gonç. in c.
cum inter
16. de ele-
ctio.

Iul. Clar.
l. 5. q. 5. 8.
n. 41.

57 Circa minoris autem iudices alia est ratio si potest in aliquibus casibus cessare ab executione legis, & liceat vti epicheia, quæ est virtus, per quam iudex considerans mentē legislatoris prudenter existimat esse iuxta eius voluntatem in tali, vel tali casu legem non observandam, de epichia agit Div. Thom. sed quando, & quomodo ea iudex vti debeat late tractat Suarez de legibus per tria capita, & quidem quamvis variae sint opiniones, quid facere debeat iudex, in aliquibus casibus particularibus, hoc apud omnes certum est, quod iudex rationabiliter dubitans, quid in tali casu, in quo videtur cessare finis legis, debet consulere superiorem, & spectare ordinē, & directionem ipsius; sed difficultas est quando occasio est subita, & vrgens, & non datur tempus recurrendi ad superiorem, in quo casu si iudex certus esse potest excusationem legis esse contra mentē legislatoris debet quippe abstinere, vt per prædictam virtutem dicat ratio, maxime quando magis debemur inclinari ad misericordiam, quam ad iustitiam, sed si est dubius, & anceps debet operari secundum legis dispositionem, & non suo ductu, vt habetur in nostro iure; sic plures Theologi maxime Caiet. Sotus, & Medina, & ratio esse potest, quia in illo dubio possessio stat pro lege, & pro legislatoris voluntate, sic præcipientis; secus tamen si non esset dubiū constituens iudicem ancipem, sed opinio probabilis, secundum quam potest operari, & nō operari secundum rigorem legis, quia in tali casu ait Suarez, quod debet vti epichia, & abstinere à legis executione.

C. 1 de cō-
stit.

Caiet. 2. 2.

q. 96. n. 6.

Sot. de iu-
stit. l. 1. q.

7. ar. 8.

Medin. c.

de poenit.

c. 6.

Suar. d. l.

6. c. 8. n. 6.

C. ubi con-
stituitur

50. dist.

ordinat.

iones 239.

4. q. 99.

59 Sed redeundo ad conclusio-

nem probatur tertio iuris auctoritatibus, & docent præter citatos Tiraquell. Petrus Greg. Villalob. Solorç. & alij, quos refert prædict. Gonçal. quod confirmat Seneca auctoritas sic habens: *In singulis severitas Imperatoris distinguitur, at necessaria venia est vbi totus de servit exercitus: non licet non tollat culpam, neque ira sapientis turba peccantium; intelligit tamen quam iniquum sit, & periculosum irasci publico vitio.* Et de Scipione Africano refert Plutarchus, quod in magna feditione in paucos exercuit poenam, vnde exemplum pervenit ad multos: ergo quamvis verissimum sit, quod vnus peccans puniendus est in aliorum exemplum, at si omnes peccantes puniendi essent populi timeretur commotio, vnde communiter dicitur, *quod multitudini facile parcitur.* Et quod: *peccatum multum remanebit in ultum.*

Gonç. hic
n. 31.

Solorçan.
emblem.

75. n. 131

Villal. in

paradox.

c. 11.

Seneca l.

2. dura, c.

10.

60 Probatur quarto, eadem conclusio hanc congruenti, immo naturali ratione, quia quanto aliqua extrema sunt magis de symbola tanto cum maiori difficultate fit transitus de vno ad aliud, sed populus in moribus dissolutus, & in vicia, & peccata prolapsus reperitur in vno extremo valde distans, & disymbolo ab extremo virtutum, & morum modifierum: sicut e contrario quanto magis sunt sibi ipsis symbolyzantia facilius connectuntur, & maritantur: ergo quamdiu populus fervet in culpis, & peccatis tam oppositis virtutibus, & iustis moribus cum maiori difficultate, & repugnantia ex parte perversi populi vita eius iniqua, & carnalis convertetur, & reddacetur ad vitam iustam, & rationalem, maior certissima est, & in naturalibus constat experientia, & in moralibus similiter immo, & fortius, quia vt dicit Cicero: *Non enim quisque nostrum subito fingi, neque cuius quam repente vita mutari, aut natura converteri, & similiter Seneca dicebat: Tempore opus, vt vitia quadam facilius Princeps tollat, si patiens eorum est.* Quod, & ipse divinus gubernator, & opere, & verbo docet, opere quidem in omnibus mutationibus, quæ quatuor natura portat, ne subito de summo calore æstus ad rigorem frigoris hyemis, vel econ-

Cicero
proluo.
silla.

Seneca l.

5. de de-

ment.

contra, ut de frigideitate ad nimium calorem transeamus intercedit ver inter tempus hyemis, & æstus, similiter ad hoc sequitur autumnus, verbo etiam id habemus ab illa æterna sapientia; *Atingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Quam etiam doctrinam probat Basil. Pontius de Leon, vir insignis in omni genere litterarum Salmanticensis Magister non minus eximius Doctor in Iurisprudentia Canonica, quam in Theologia eminens, plura adducens huius doctrinæ exempla patrum, & Pontificum in gubernatione suarum diocesium, & in educatione spiritali suorum populorum, quando eos varijs vitijs implicatos inveniabant.

61 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, ad primum casum de Sodoma, & illius Pentapolis, hoc est quinque civitatum omnimoda subversione, & combustione, primo ex huiusmodi iusta punitione non sequebantur inconvenientia, quæ notavimus sequi ex subita, aut insperata multatione à iudice facta, cum Deus sit omnipotens, & omnia quæcunque voluit, fecit in cælo, & in terra. 2. quia, ut notavit Cornelius à Lapide, Deus est Dominus vitæ, & mortis omnium, & sic potuit quando voluit, & quomodo voluit omnes illas civitates de terra propter malitiam inhabitantium in eis prorsus tollere. 3. quia in hoc ipso supplicio usus fuit multa patientia, & misericordia, tum quia prius admonuit eos per innocentem Lot, quem liberavit, & alijs miris modis, quamvis in Scriptura non referantur. Necnon, & per ipsum modum suffragationis, quia cæpit ignis, sicut pluvia blanda, & suavis, quasi citatoria pluvie, ut sic emendarentur per poenitentiam, dicit enim Scriptura: *Igitur dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhæam sulphur, & ignem à Domino de cælo,* tum etiam quia parvulis, qui simul cum eorum parentibus perierunt experti sunt misericordia Dei, quia eis bene hac morte consuluit, ne si superstites manerent, in eadem scelera prolaborentur, sicut parentes etiam, ut certum esset, patrum exemplo, & sic in inferno æterno igne punirentur. Et denique, quia voluit Deus per hoc fa-

ctum quantum ei displicet, & repugnat eius summx puritati, & bonitati, tam immane, & tam horribile sodomicum scelus, cuius indignationis vestigium remansisse vsque hodie constat, quia cum antea terra illa prædictarum civitatum fuerat fertilis, & amœna instat paradisi, post peccatum, & cœlestem conflagrationem tota illa regio facta est squalida, & fœtida, nam pars illa mansit cremata, & cinerulenta, in qua natæ arbores pulcra dant poma, sed si ea tangas in favillam vertuntur, & ibi factus est aquarum etiam pelagus magnus, in quo quia neque pisces, neque aliud vivum creator, dicitur mare mortuum, ut assert à Lapide, & fumus ex hoc mari ita fœtidus, & nocivus surgit, ut aves, quæ super eum volando transeunt mortuæ cadunt, sic in multis legi.

62 Ad secundum casum diluvij idem fere dicendum est, maxime, cū Deus misericors per tot annos expectaret mudi emendatione à suis corruptis moribus prædicante Noe populo, quibus insuper locum misericordies plus Deus aquas diluvij, & sic potuerunt facere poenitentiam, ut creditur fecisse plures.

Ad tertium de Pharaone etiam dicimus non fuisse repente eius supplicium in flictum, sed multæ monitiones à Moise factæ præcesserunt, torque plagæ, ut ex Scriptura constat, quibus nihil ominis cū induraretur cor eius iustissima fuit rebellis punitus. Ad aliū casum de Saul contra Amalec. respondetur iuxta Glossam ordinariam, ideo Deum præcipisse Saul. ut non parceret Amalec. & omnibus ibi relatis, quia impugnaverat populum Dei, & filios Israel in deserto, *Et propterea meruit deleri ab hominibus, vsque ad animalia, & à maiori vsque ad minimum;* Præterquam, quod ex factis Dei, quæ plena sunt mysterijs, & significationibus; cuius viæ sunt investigabiles, & eius iudicia in comprehensibilia, dicente Apostolo, non potest fieri adæquata comparatio, sed certe credendum Deum errare non posse, sicut homo, qui, ut minus erraret hæc adducuntur documenta, & qui voluerit exempla ministrarum ipsius Dei, imperatorum sen-

Sapientia
c. 8.

Basil. in
suis quot
libris q.
2. schola-
stica.

Cornel. in
Gen. c. 19.
v. 25.

Marquez.
c. 17. fol.
268.

sententias Pontificum alia decreta, no-
strorum Catholicorum Regnum di-
cta, & facta nostra comprobantia
assumptum, legat Patrem Magi-
strum Salmantinum Ioannē Marquez
in suo Christiano gubernatore, seu vita
Moisis, ubi plura, & scitidigna.

Maldona
do apud
Idartbeu
ibidem,

63 Ad testimonia autem ex
Evangelio adducta respondetur iuxta
tradita à Maldonado, & ex patribus
allegata istoriam illam parabolicam
mixticum sensum continere, in vtra-
que enim significatur rigor, & exa-
ctio illa rectissima, qua in inferno
omnia peccatores, qui in hoc mun-
do ingrati, & sine misericordia erga
fratres suos solvent usque ad ultimum
quadrantem (hoc est minima pars
monetæ, quia erat media pars mi-
nui) omnia debita, idest, omnium
peccatorum pœnas sine fine luent,
vnde contra tradita nihil infertur.
Et ad auctoritatem D. Thomæ res-
pondetur concedendo peccatores in
peccando agere contra illa tria, quæ
propterea vnunquodque in suo ordi-
ne peccatorem punit Deus, vt vin-
dex vniversalis, & supremus, prout
offensus est: conscientia autem pu-
nit tarquendo peccatorem, contra
quam peccauit, (quia deratione pec-
cati est, quod fiat contra conscien-
tiam) per remorsum vermis consci-
entia. Respublica vero punit alio
genere punitionis à prædictis distincto
procedendo more humano per suas hu-
manas leges, vt dictum est. Ex quibus
responsum est ad secundum argumen-
tum. Addito, quod quando instat pars
læsa non potest iudex liberare debito-
rem à solutione debiti, vt absolute, &
sine exceptione docet Fragossus, &
omnes, maxime si iudex est inferior.

Frag. p. 1.
lib. 4. dis-
11.

64 Ad tertium argumentum
sumptum ex D. Thom. respondetur
ex eiusdem doctrina, quod cum om-
nes humanæ leges, vt magis confor-
mentur cum lege naturali debent ordi-
nari in bonum commune, eo acurati-
us attendi debent in huiusmodi boni cõ-
munis conseruationem, propter quod
cum multoties leges humanæ in ali-
quibus casibus desinant obligare, in
illis, in quibus debita interpretatione
molliendæ sunt earum pœnæ, alio mo-
do procedendum est, & in citato loco

D. Thomæ ubi inquit in illo articulo
4. *An Rectores multitudinis possint in le-
gibus humanis dispensare?* Respondet
affirmative vtens nostræ conclusionis
probatiua ratione; quia accidit, vt lex
communis non conveniat huic perso-
næ, vel in hoc casu, vel quia impedit
melius, vel inducit malum, vnde be-
ne stat quod, vel per dispensationem
Principis, vel per interpretationem le-
gati eiusdem aliquando non executio-
ni leges in totum mandentur, sed mul-
ta circumspectione iudex vtatur eis,
vel omitrendo, vel differendo ad op-
portuniorē occasionem.

65 Ad quartum dicendum ci-
tatum ibi caput, scilicet, quod iudices
debent iudicare secundum canonum
dispositionem, & non secundum pro-
prium iudicium esse verissimum, si
intelligatur in sensu formali hoc est,
non secundum continentiam verborum,
sed secundum voluntatem legislato-
rum, iuxta celebrem iuris regulam:
*Non dubium contra legem ire, cum qui
legis verba attendens contra legis niti-
tur voluntatem.* Vnde iudices, qui
operantur in nostro casu iuxta tra-
ditam doctrinam, quam materialiter
tamen videantur recedere à cano-
num, aut legum dispositione, forma-
liter tamen cū ipsis conformantur, in
quo etiam sensu optime potest intel-
ligi alia lex, secundum quam, in-
rant iudices se facturos secundum quod
eis visum fuerit iustus, & melius,
ex qua constat aliquando per epi-
chiam aliter faciendum esse, ac
continetur in legis verbis genera-
liter promulgatæ, quæ omnes ca-
sus non potest comprehendere, &
sic iuxta illam regulariter est iudi-
candum; secus tamen in casibus ir-
regularibus, vt docet Fragossus.

Text. bon.
die c. de
iudicibus

Frag. d. 1.
4. disp. 10
n. 183.

QVÆSTIO II.

*An in matrimonio possit esse transactio
inter coniuges, saltem cum
licentia Romani Pon-
tificis*

66 **H**ANC hic propono quæ-
stionem propter illa
verba nostri textus, ex-
ceptis nimirum casibus, qui compositionis,
sive dispensationis remedium non admittunt.

li vi

utpote coniugij Sacramentum, quod cum non solum apud Latinos, & Grecos, sed etiam apud fideles, & infideles existat, à severitate canonica circa illud recedere non licebit. Quæ quidem exceptio interponitur in suo rescripto Ioanni Cardinali directo, cui in alijs causis, & negotijs significatur; & conceditur quod possit de trahere aliquid de severitate legum, statu imperij, & excedentium multitudine provida deliberatione pensatis, ut sic, & vigor legum imperij persistat, & hominum compositio, & pax habeatur, ut late in præcedenti quæstione discutum manet. In hac ergo difficultate, ut extensio doctrinæ magis pateat propono non nulla pro parte affirmativa argumenta.

67 Primum sic: matrimonium est contractus civilis, sicut alij contractus humani, qui voluntate contrahentium celebrantur, sed cæteri contractus dissolvuntur per transactionem, & compositionem voluntariam ipsorum contrahentium se ad invicem liberos facientium ab eorum obligatione iuxta communem regulam, iuris: Per quas cumque causas res nascitur per easdem dissolvitur, erga similiter per eosdem contrahentes potest dissolvi matrimonium, maior huius discursus est certa, & ab omnibus Doctoribus recepta, & à Canonistis probatur ex nostra iure, inter quos Gonçalez in præsentia, quamvis loquatur de infidelibus, quia eadem ratio est quantum ad rationem contractus etiam de fidelibus, ut docet Sotus, in 4. dist. 39. ubi sic dicit: *Matrimonium, ut supra dictum est, est contractus nature in officium propagationis humani generis, quæ ratio communis est, tam fidelibus, quam infidelibus, & idem docet Pontius, de matrim. ergo tam apud fideles, quam infideles, inter quos defacto dissolvitur, dissolubile est, consequentiam probo, quia si propter aliquam rationem inter fideles non posset dissolvi maxime, quia fuit à Christo Domino elevatus ad rationem Sacramenti, ut in verbis citatis insinuat, nempe, utpote coniugij Sacramentum, sed hæc elevatio prædicta ratione non obstat, tum quia elevatio rerum naturalium ad ordinem supernaturalem non destruit earum naturam, & con-*

ditionem, sed potius perficit, ut dicunt Theologicum D. Thoma, tum quia conditio, quæ est propria, & naturalis alicui contractui, in quocumque statu sequitur eum tanquam quid proprium, & inseparabile: ergo dissolvi potest.

Secundum sic: nam in veteri lege dabatur transactio in matrimonio, ita ut liceret dimittere uxorem, & aliam ducere ob aliquas causas, ob quas maritus uxori suæ tradebat libellum repudij, sicut habetur in Deuteronomio his verbis: *si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fedtatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu ipsius, & dimittit eam de domo sua: ergo si hoc poterat facere maritus ob aliquam fedtatem multo magis debuit in nostro textu Honorius Tertius concedere facultatem relaxandi legem inter maritum, & uxorem ob aliquam iustam causam transigendi, & separandi se ab invicem, matrimoniumque dissolvendi, non minus, quam in alijs casibus, in quibus conceditur aliquid detrahare de severitate legis, absque matrimonij exceptione, consequentiam sic probo, quia detrahare de severitate legis in alijs casibus est licitum, & necessarium, quia ex eo quod in aliquo casu non fuerit hæc licentia, & semper cogerenatur coniuges matrimonialiter vivere, impediretur melius, vel induceretur malum, ut ex D. Thom. diximus num. 64. maxime cum huiusmodi repudium non sit contra legem naturalem, alias in divina lege antiqua non servaretur.*

Tertium argumentum, nam non solum in lege veteri, sed etiam in Evangelica hoc traditum reperimus, inquirentibus namque à Christo Domino Phariseis, an liceat dimittere uxorem ex quacumque causa respondit Dominus alijs præmissis dicens sic: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit mechatur: ergo saltem ob causam fornicationis potest dissolvi matrimonium inter coniuges, probo consequentiam, quia in illa regula generali,*

Ex c. gau-
demus de
divorcijs.
C. de infi-
delib. 14.
de consang.
& affini.
C. veniens
3. de pres-
byt. non
baptizato
Gonçal. n.
14.
Sotus in
4. dist. 39
art. 1.
Pontius l.
1. cap. 9.

Deuteroni
cap. 24.

Matthi
cap. 5.

& aliam duxerit mechatur, inter ponitur expressa exceptio, nisi ob fornicationem, sed exceptio firmat regulam in contrarium, id est, qui dimiserit uxorem suam, ob fornicationem, & aliam duxerit non mechatur: ergo saltem in hoc casu idem dicendum est de matrimonio, ac de alijs quibuscumque contractibus.

Quartum, nam ad minus per dispensationem Papæ hæc transactio in matrimonio potest fieri: ergo non debet absolute matrimonium excludi ab omni transactione, antecedens probatur in duplici casu, primo in matrimonio infidelium, quod non est Sacramentum, & sic tenet Navarro, & alij, inter quos P. Sanchez, & alij quos refert Basil. Pontius: secundo in matrimonio fidelium ratio potest secundum probabilissimam opinionem dispensare, quod de facto fecisse Pontifices asserunt communiter, ut dicit Basil. & in favorem religionis etiam dissolvitur per solemnem professionem in religione utriuslibet coniugum; immo, & etiam dissolvitur matrimonium infidelium etiam consummatum, quando uno ad fidem converso, alter cohabitare non vult sine contumelia salvatoris, ut late docet ipse Basilus Pontius, iuxta auctoritatem Apost. dicentis: *Quod si infidelis discedit, discedat, nō enim servituti in huiusmodi subiectus est frater, aut soror*, quibus verbis, & alijs ibidem, sic etiā disposuit Ecclesia per nō nullos textus: ergo decisio nostri textus non tenet, & pars affirmativa questionis vera est.

67 Ad questionem nihilominus respondeo quod in matrimonio Sacramento, ut dicitur in predicto textu, nulla prorsus inter coniuges potest dari transactio quoad eius dissolutionem, seu dissolubilitatem quoad vinculum, nam quoad thorum, & cohabitationem longe diversa est ratio: Hæc conclusio intellecta de matrimonio consummato est certissima; non solum certidine desumpta ex nostro textu, sed ex iure divino, & naturali, & quidem esse indissolubile ex iure divino satis claris, & disertis verbis probatur à Concilio Trident. sub titulo, *Doctrina de Sacramento Matrimonij diffiniente sic: Matrimonij perpetuum indispensa-*

bilemque nexum primus humani generis parens, divini spiritus instinctu pronuntiabit, cum dixit hoc nunc ex ossibus meis, & caro de carne mea, quam ob rem relictur homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Et statim prosequitur ipsa Sancta Synodus idem probans verbo Christi Domini dicentis in verbis illis tanquam à Deo prolatis, *Cum ergo Deus convinxit homo non separaret.* Vnde ex lege Evangelica eandem accepit firmitatem, & indissolubilitatem, ex quo præter alias plures auctoritates, quas affert Basilus, tam conciliorum, quam patrum nemo potest dubitare matrimonium esse ex iure divino indissolubile.

68 Deinde quod matrimonium sit indissolubile ipsius naturæ iure sic probatur hac naturali ratione breviter collecta ex Theologis; inter quas est Sotus, Basil. contra Sanchez, docentem non competere matrimonio indissolubilitatem ex iure naturæ, sed divino, quod falsum omnino est: & sic cum communi probatur, inquam, quia illud est iure naturæ præceptum, ad quod ratio naturalis naturaliter inclinatur, unde dixit Iustinianus ius naturale esse, quod natura omnia animalia docet, ut coniunctio maris, & feminae, & filiorum procreatio, quæ ratio adeo naturalis est, ut omnia animalia observent in filiorum procreationem in vanum enim eos generarent, & in lucem æderent, si aditi ad pericendum relinquerent, sed unus, & principalis matrimonii finis, ut est officium naturæ, est generatio, & procreatio filiorum, eos quæ genitos educare in vita temporali, politica, & naturali; humana etiam, quoad mores instructione, & doctrina, ut per se manifestum est, & propterea inter alia damnatur ad peccatum mortale D. Thomas simplicem fornicationem, quia est, & vergit in detrimentum prolis nascituræ, sed hoc etiam sequeretur si matrimonium esset dissolubile ex natura sua, quia si parentes possent absolvi à vinculo male filij educarentur,

Genes. c. 2.

Basil. l. 1. c. 2. n. 1. & 2. de matrimo. Sot. in 4. dist. 39. q. 1. unic. ar. 4.

Sanchez. l. 2. disp. 13. n. 8. de matr.

L. 1. in p. 9. 10.

Nav. l. 3. c. 3. n. 12. Sanchez. l. 2. disp. 17. n. 2. de matr. l. 9. c. 2. n. 1. de matr. Basil.

Basil. l. 7. c. 48. n. 13. L. Corin. 7.

Ses. 24. in principio.

& sustentarentur ; cum neque pater potest commode sine vxore filios educare , neque vxor sine marito : ergo eadem prorsus lege , qua requiritur coniunctio maris , & feminæ ad generandum filios , requiritur coniunctio , & vitaculum ad eos legitime procreandos , & edocendos.

69 Præterea probatur alijs rationibus , quia per matrimonium non minus coniunguntur animo , & affectu quam corpore vnde , vt dictum est , relinquet homo matrem , & matrem , & adheribit vxori suæ , vnde ex D. Ambrosium admonet Ecclesia matrimonium contrahentes neminem præter Deum debet hominem plus diligere quam vxorem , & e contra , vxor quam virum , & D. Thomas docet hominem plus debere diligere vxorem , quam parentes , & vxor etiam virum suum , quia sunt vna caro ; sed hic amor feruentior fit quâdo diuturnior , & magis perpetua vita , sicut ecôtra frige fieret , si contubernium , & vita posset diuidi. Deinde bonorum administratio , ad vitam transigendum , & ad filios procreandos melior , & vtilior est , occasio præterea adulterandi præciditur , pax , & affectus inter coniuges , & affines fovetur , & augetur : filij , vt proprij , & legitimi recognoscuntur , & amantur , & paternali amore aluntur , & ad honestam vitam , & officium decens applicantur à suis parentibus , & ad cõgruentem statû perducuntur , sed hæc hominia officia naturæ sunt , & ad , quæ maxime inclinât , & homini insuper valde convenientia : ergo præter diuinum præceptum à Deo extrinsece impositû , inest in matrimonio intrinsece naturali indissolubilitas.

70 Denique si consideretur matrimonium , vt est à Christo Domino elevatum ad rationem Sacramenti hoc etiam efficaciter probatur ex eius misteriosa significatione , significat namque vnionem Christi cum Ecclesia , in qua significatione , dixit Apost. *Sacramentum hoc magnum est , dico autem magnum in Christo , & in Ecclesia* ; quia duplicem vnionem credimus , & confitemur inter Christum , & Ecclesiam , aliam per quam diuinum verbum assumpsit humanitatem ; est enim si-

des recta , vt credamus , & confitemur , quia Dominus Noster Iesus Christus Dei Filius , Deus & , homo est & quamvis Deus sit , & homo , non duo tamen , sed vnus est Christus , ita vnus per hanc mirabilem vnionem , vt nulla sit maior vnio , immo est maxima vnionum , vt docet D. Thom. vnde est maior , quam vnitas animæ , & corporis , quare , quia hæc vnio significatur per hoc Sacramentum , reperit Apost. dicens verumtamen , & vos singuli vnusquisque vxorem suam sicut se ipsum diligit , & vt corpora sua , quia qui vxorem suam diligit se ipsum diligit , sic Paulus.

71 Deinde aliam confitemur vnionem inter Christum , & Ecclesiam per amorem , & charitatem , qua Christus dilexit Ecclesiam tanto amore , vt se ipsum tradiderit pro ea , vt illam sanctificaret , vnde Ecclesia est Corpus Christi , & nos membra sumus corporis eius , de carne eius , & de ossibus eius , quia hoc facit amor , de quo dicit Augustinus , *quid est amor nisi aliquis copulans , & copulare appetens amantem , scilicet , & amatum* : ergo perfectus amor , qualis fuit amor Christi perfecte copulauit ipsum cum Ecclesia sponsa sua , quam tanto amore amauit , & sic præcipit Apostolus viris , quod ament vxores suas , sicut , & Christus dilexit Ecclesiam , ob quod etiam dictum est , quod , *relinquit homo patrem , & matrem , & adheret vxori suæ*. Cum ergo hæc vtrique vnio tanta sit , tam per petua , indissolubilis vsque ad consumationem , & vinculo indissolubili cum vnica sponsa sua , sponsum vnies , aliam non admissurum iuxta illud , *vna est columba mea* , vnamque Sanctam Catholicam , & Apostolicam Ecclesiam confiteamur , & cum vtramque representet matrimonium , Sacramentum magnum in Christo , & in Ecclesia optime concluditur sub hac consideratione esse etiam indissolubile , & perpetuum.

72 Ex quibus ad primum argumentum respondetur concedendo dari transactionem in alijs contractibus civilibus per ipsorum contrahentium voluntates , negamus tamen hoc de matrimonio ob multiplicem disparitatis rationem , primo quia

D. Thom.
2.2. q. 21.
ar. 11.

Ad Ephesios 6. 5.

D. Thom.
3. p. 2. 2.
ar. 9.

Cantic. 4.

quia in alijs contractibus non fit traditio personæ, sicut in matrimonio, & solemnī professione, sed rerum temporalium, circa quas nullum est inconveniens, quod contractus, venditionis, seu emptionis, v. g. per partium voluntates dissolvatur; in matrimonio, autē cum sit traditio personæ, & consequenter contrahentes sumant statum perpetuo vivendi, mutari non potest, de cuius ratione est perpetuitas, sicut in professione, ut docet D. Thom. sic ex natura sua est indissolubilis. 2. quia est in præ iudicium prolis, quæ ex matrimonio provenit. 3. quia sequuntur alia plura inconvenientia contra alia bona matrimonij, ut retulimus in probatione conclusionis. 4. denique, quia inter fideles est elevatum ad rationem Sacramenti, quod significat indissolubilem unionem Christi Domini cum Ecclesia. Neque in hac elevatione destruitur natura matrimonij sed potius perficitur, siquidem eius naturalis indissolubilitas non destruitur sed potius perficitur, & fortificatur.

73 Ad secundum respondeo concedendo quod apud iudeos matrimonij per repudium dissolvi poterat, & apud alias plures nationes etiam erat permissum, sed gravis est inter Theologos difficultas, si hoc licite, & valide posset fieri, circa quam partem negativam cum Soto supra sustinimus, quia ut ex Evangelico constat propter duriciam cordis eorum Moyses permisit illis dimittere uxorem; quod tamen licitum non erat, quia in illa lege, sicut in omnibus, matrimonium fuit indissolubile; sed stando sententiæ aliorum, inter quos Maldonatus, dicendum est, vel quod Deus in hoc dispensavit, vel quod ignorantia eos excusabat, quam licet admitti non debeat in Sanctis Patriarchis, propterea, ut docet Sotus non licebat eos suas dimittere uxores, & quantum attinet ad alias nationes concedimus inter coniuges ob certas causas dissolvi matrimonium ut si uxor in veneficio natorum, aut in adulterio deprehenderetur, ut mos erat apud Romanos, ut ex Plutarco affert Sotus, & Doctor Gonç. sed istorum civiles leges per ius canonicum emendatæ fuerunt, nec mirum in hoc

errasse gentiles in sua cæcitate viventes, quovsq; Evangelii lex lucē dedit.

74 Maiorem difficultatem continet quartum argumentum desumptum ex textu Evangelij dicentis: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit mechatur, & qui dimissam duxerit mechatur*, sed huic testimonio pro nunc, remittendo lectorem ad expositores huius loci, respondetur intelligendum esse, ut late explicat Maldonatus cum Catholicis (omissis hæreticorum erroribus) in eo sensu, quo illud expendunt, eandem afferentes sententiam, alij Evangelistæ, nam D. Lucas sic scripsit: *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit mechatur, & qui dimissam à viro ducit mechatur*, & D. Marcus sic: *quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit adulterium committit*. In quo sensu semper Ecclesia intellexit testimonium Matthei, qui etiam in ultimis verbis idem significat, dicit enim, *& qui dimissam duxerit mechatur*: ergo non fuit dissolutum matrimonium ob fornicationem uxoris; siquidem, dicit quod mechatur, qui dimissam duxerit, & sic diffinivit post alia plura concilia, quæ refert Maldonatus, & Basilius, novissime Tridentinum, unde illam exceptionem, *nisi ob fornicationem*, intelligunt in eo sensu, scilicet, quod ob fornicationem potest vir dimittere uxorem, quoad horum, secus, quoad vinculum, quia si licet obscurare, doceatur Ecclesia ob fornicationem licere dimittere uxorem, sed non dicit, quod illa dimissa liceat aliam ducere.

75 Ad quartum responderetur, quod Pontifex non potest dispensare in matrimonio infidelium consummato, sic docet Basil. de matrim. contra aliquos falso contrarium sentientes, & ratio est, tum quia Papa non potest dispensare in iure naturali, cuius vigore matrimonium carnale est indissolubile, in secundo vero casu, dicimus quod dato, & non concessio, & negat Sotus, quod Papa possit dispensare in matrimonio rato ob iustam causam, ex sibi tradita potestate à Christo Domino pro gubernatione sue Ecclesie, non sequitur quod non sit iure nature indissolubile, sicut dicimus de-

Zuc. c. 16.
Mar. cap.
10.

Trident.
ses. 24. ca.
no 7.

Basil. l. 9.
c. 2. n. 8.

Sotus l. 7.
q. 2. ar. 5.

D. Thom.
2. 2. q.
186. a. 4.

Sotus in 4.
dist. 33. q.
2. a. 2.
Matth.
19. cap.
Maldon.
in Matth.
eadem.

Sotus in
loco cit.
Gonç. hic
n. 21.

D. Thom.
2.2 q 88
4.10.
voto, in quo potest dispensare, quamvis eius obligatio sit de iure nature, ut docent Theologi cum D. Thom. Ad alium casum de eo qui potest facere solemnem professionem in religione, per quam dirimitur matrimonium ratum respondetur hoc provenire ex divina dispensatione ob maius bonum in favorem religionis, in cuius professione monachus pro mortuo civiliter habetur, morte autem matrimonium dissolvitur. De eo denique, qui cum erat infidelis convertitur ad fidem, dicendum

est, quod etiam ex conversione cum alter non vult cohabitare sine contumelia salvatoris, dicitur dissolvi, vel quando convertitur, & dimittit blasphemum, vel quando aliam ducit, ut verior tenet sententia, dissolvitur, inquam, matrimonium ex dispensatione divina in favorem fidei, & quia tunc cessat obligare lex naturalis matrimonij indissolubilitatis, quia instar, & insurgit aliud nobilius, & fortius preceptum conversionis ad Deum, quod est maius bonum.

TITVLVS XXXVII.

DE POSTVLANDO.

CAPVT CLERICI I. HVIVS TITVLI, ET EIVS species.

STATVIT Concilium Lateranense, quod Clerici in sacris Ordinibus constituti, & etiam in minoribus, qui stipendis Ecclesiasticis sustentantur coram secularibus iudicibus pro secularibus negotijs advocati fieri non presumant, nisi propriam causam, vel Ecclesie sue prosequantur, aut pro miserabilibus personis.

CAPVT EX PARTE TVA II.

AD Primum praefatum reducitur eandemque continet decisionem respectu monachorum, ex quibus sit.

Cap. episcopos 3. c. perla. 18. 4. dist. 88. c. denique 14 q. 5. c. placuit 8. c. de praesentium 20. c. monachi 35. 36 q. 1. Cap. 1. de clericis, vel mona-
I CONCLUSIO, Clerici, sive in Sacris, sive in Minoribus Ordinibus constituti etiam canonici regulares postulare, seu advocati officium facere nequeant nisi certis in casibus, haec conclusio, quae in duobus his capitulis continetur etiam comprobatur ex alijs iuribus, idemque comprobatur ex varijs concilijs, & magis comprobatur ex quibusdam constitutionibus, quae extant, (ut refert Gonzalez, quas tamen non reperi) in tomo 26. Conciliorum, can. 1. quae sic scri-

bit: *Prohibetur sacerdotibus, ne officium aduocationis exercere praesumant, nisi forte in causa Ecclesie, vel pro miserabilibus personis, pupillis, & viduis parochianis suis, quibus honeste deesse non possunt, & hoc absque pretij receptione extra expensas moderatas.* Deinde legibus etiam civilibus idem praecavetur, tam de iure communi, quam de nostro Regno, illustrent praeter communiter repetentes Barb. Petrus Greg. Marta, Quintanaduenas, & alij ab ipso Gonzalez citati, Graña, & alij.

Concil. Magant. can. 22. Emeriten. se can. 11. Cap. 1. de vita, & honestate clericorum, Ex l. consulti. 23. de restam. Ex Regn. 1. 2. 3. & 4. tit. 6. part. 1.

Sed

L. 15. tit.

16. l. 2. no

va. reco-

pil.

Barb. hic

et l. 6. de

iure Ec-

clesiast. c.

40. n. 84.

Petr. Gre.

l. 2. p. tit.

2. Sc. 15.

Mart. de

iurisd. 4.

p. cent. 2.

cum.

Quint.

Duel. 1.

Ecclesiast.

ticon c. 6.

n. 15.

Graña c.

1. ne cleri-

ci, vel mo-

nachi.

Ex leg ne

mo c. de

dignit li.

br. 12. l.

restituend.

Ex nost.

c. quia

episcopus

5. q. 3.

Ex c. ex

litteris de

offic. iud.

dic.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, ex hac ratione desumptum, nimirum, quia officium advocati est honestum, & nobilissimum: ergo ab eius exercitio clerici non debent prohiberi, antecedens præterquam quod est manifestum; est namque opus, & munus scientiæ, quæ tantopere homines illustrat, & honorificat, probatur expressis legibus iuris communis, & Romanorum, unde ad vocati dicuntur clarissima eloquentiæ lumina, ut habetur ex Codic. de advocatis, & ex nostro iure idem probatur, quod assumptum quamvis à nemine negabile probat Gonç. satis lato calamo, in quo magis ostenditur tanti Doctoris facundia, quam claræ propositionis probatio, cum ea, quæ perse patient nulla indigeant; consequentiariæ autem probo, quia officium sacerdotale est illuminare, & docere alios & in disidijs hominum veritatem investigare, in quo sacerdotes cæteris præcellere debent, ideo namque Christus Dominus mittens ad informandum mundum, & Ecclesiam facit eos Doctores, & Magistros dicens, *Ite, & docete omnes gentes*: ergo immerito munus advocati clericis prohibetur.

Secundum argumentum desumitur ex cap. 1. de offic. iudicis, ex quo constat quod Honorius III. approbavit quoddam factum, per quod Archiepiscopus Panormitanus coram quo litigium erat inter Abbatem fossæ novæ, & eius conventum, & inter Abbatem, & conventum Monasterij Cavensis, qui dicebat, quod non poterat advocatum habere aliquem de civitate Salernitensis, assignavit advocatum eidem monasterio carente illo, quendam clericum suum, cuius assignationem Papa non repulit; quamvis alia pars contra hanc assignationem clericum pro advocatione reclamavit, in quo pro licito, & honesto habitu fuit à Pontifice, quod clericus exerceret officium advocati, falsa est ergo conclusio nostra, in qua dicitur non posse esse advocatum aliquem clericum.

Sit tertium argum. quia ex cap. monachi, unde constat monachos posse exercere officium advocatorum, si licentia Abbatum præcedat, quando interveniunt prædicti monachi extra mo-

nastrum degentes: ergo monachi licet tractare negotia, non solū Ecclesiastica, verum forensia, & secularia: ergo multo melior iure possunt clerici subire officium advocatorum.

His tamen non obstantibus defensiva est nostra conclusio, cuius decisionis ratio est, quia officium advocatorum, inter ea numeratur, quæ secularia sunt, ut constat ex alias traditis à nostro iure, quia huiusmodi exercitium, quando cupiditate pecuniæ sit multa secum trahit in convenientia, nam primo distrahuntur à Divinis Officijs, & ministerijs, quibus clerici, & monachi sunt addicti, & destinati, & immiscetur negotijs secularibus, & profanis, quæ non bene compatiuntur, cum Divinis, & Ecclesiasticis, ut Sanctissime in Concilio Tridentino præcaveretur, in quo dicitur inter alia dignissima donata seculi digna, quod: *qui se divino cultui, & ministerio dedicaverunt à rebus seculi in altiore gradum sub lati exemplum debent esse alijs fidelibus, qui in clericos, & sacerdotes tamquam in speculo oculos coniungunt*, ac proinde clerici debent esse reliquis in vita sua exemplum, & norma vivendi, quod non ita fiet quando cupiditate, & avaritia officium assumunt advocatorum, pecuniam petentes, & acquirentes pro suis allegationibus, & patrocinijs, iuste ergo in conclusione asseritur ex nostro capite prohiberi clericos, & monachos esse advocatos.

3 Ad primum: ergo argumentum respondetur concedendo assumptum videlicet officium advocati esse perse nobile, & laudabile, negatur tamen consequentia, multa enim sunt secundum se bona, & laudabilia, quæ ratione alicuius circumstantiæ redduntur mala, ut docet D. Thom. sicut communicare sacramentaliter est bonum, & tamen ratione talis personæ si accedat indigne est malum, & peccatum, sic advocatorum officium bonum est, & laudabile in persona, quam docet, ut sunt seculares, secus tamen respectu aliarum personarum, cuius modi sunt clerici, & beneficiati, quos hoc munus dedecet ob rationes in decidendo adductas, quare etiā excluduntur ab hoc munere, viri nobiles in pluribus Regnis, ut de Lusitano asserit Frag. qui dicit,

Ex c. mul
sa 1. tit.
ne clerici
vel mona
chi.

Trid. ses.
22. de re-
form. c. 15.

D. Thom.
2. 2. q. 89
ar. 2. in
corp. ar-
ticuli.

Frag. p. 13
l. 5. disp.
13. num.
147.

quod illi, quos *fidalgos*, aut *caualeiros*. Vocant nullomodo in iudicio audientur, nisi pro se, vel pro suis subditis, apud illos viventibus.

4 Ad secundum respondeo ex illo textu nihil contra nostram conclusionem probari, quia ibi non fuit consultus Papa si ille clericus debet excludi ab officio advocandi, seu postulandi, ex eo præcisse, quia clericus erat, neque hæc erat quæstio, sed si ex eo quod erat domesticus, seu familiaris archiepiscopi, qui illum designaverat deberet esse advocatus, ad quod dūtaxat respondit Pontifex declarando hanc exceptionem non esse sufficientem, ad excludendum illum clericum à patrocinando causam illius monasterij, ut ibi explicuimus, ex quo non licet arguere Papam approbare opus, aut actum clericorum fungentium officio advocatorum, quia est argumentum pure negativum, & credendum est, quod si Papa Honorius fuisset interrogatus an clericus posset advocare in causis civilibus, quod responderet negative iuxta canonicas functiones, sed in hoc casu præscindit, & abstraxit Papa, si hoc clerico liceret necne, & hæc videtur genuina solutio. Non tam ad rem ea quæ cogitavit Doctor Antonius de Graña dicens hoc fecisse ex mandato superioris, vel quia alius idoneus non apparebat, quia utrumque est voluntarium, non enim poterat archiepiscopus mandare contra leges canonicas: neque etiam fundatur, quod in Palermo tam ampla, & famosa civitate nō esset alius idoneus, nisi familiares archiepiscopi.

5 Ad quintum responderetur iuxta solutionem Zabbaræ, quam tradit, & sequitur Graña, quod ille textus debet intelligi de monachis existentibus extra monasterium, quia extra existentes poterant allegare in ipsius utilitatem, ne ex defectu advocatorum monasterium damnus aliquod pateretur, in quo casu hoc faciebant sine stipendio, & lucro, quod evitare conantur sacri canones, quod est alienum ab statu clericorum, & monachorum, unde iste est vnus ex casibus in nostro textu exceptis, de quibus in quæstione redibit sermo.

6 Hoc decretum editum fuit à

Concilio Lateranensi celebrato sub Alexandro III. anno 1179. de quo Pontifice iam dictum est, quod inter alia decreta ipsius Concilij reperitur p. 1. cap. 12. Alterius autem decreti contenti in 2. cap. ex parte tua auctor fuit Innocentius III. scribens Archiepiscopo Compostellanæ Ecclesiæ, in qua præciosum pignus corporis beati Iacobi Apostoli recolitur, & servatur patroni Hispaniarum. Ad eandem, etiam materiam pertinet textus, *cum sacerdotis* huius tituli à Gregorio Nono editus in quo clericos ortatur, ut nemini noceant, & quod omnibus debent prodesse, & sic non debere allegare nisi pro sua Ecclesia, aut urgente necessitate.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

An sit peccatum mortale, aut veniale clericum exercere officium aduocati in negotijs civilibus stipendio ad se, vel sua non pertinentibus?

7 **S**VPPONIMVS In hac quæstione, esse plures casus, in quibus licitum est clericis, & regularibus fungi officio advocatorum: primo pro Ecclesia sua, & monachus pro causa sui monasterij habitæ sui superioris venia, item pro pauperibus, pupillis, viduis, & pro miserabilibus personis, necnon, & pro parentibus fratribus, & pro alijs sibi coniunctis, aut etiam pro suis domesticis, pro his namque omnibus etiam coram iudice seculari possunt clerici, & monachi cum licentia, ut dixi, allegare, sine lucro, aut salario, exceptis expensis, quas fecerit in huiusmodi opere, ut si iter faceret; aut informationes aliquas suis sumptibus typis dederit, aut alios fecerit sumptus, quia pro his potest recompensationem accipere, potest etiam parrochus suos defendere parrochianos, maxime si necessitas hoc exegerit, quia hæc omnia zelo charitatis elemosynæ, & pietatis possunt optime vestiri, hæc suppositio facile probatur ex hoc nostro textu *clerici*, & duobus sequentibus, & ex alijs allegatis supra, sic communiter canonistæ in hoc eodem capite, & in alijs

*Ibi tit. de
offi. iudic-
es n. 3.*

*Graña ad
dictū tex-
tum.
L. textum
n. 11. de
clericis vel
monach.*

*Gra. in d.
c. 1. de cle-
ricis.
Zabbar. c.
2. de po-
stuland. n.
2.*

Hoc tit. alijs locis, docet etiam Tridentin.
n. 1. quavis generalibus verbis dicens, & lo-
In c. mul. quens de parrochis, quibus anima-
tane cie- rum cura commissa est, quod gerant
rici .vel paternam curam pauperum, & aliarum
monach. miserabilium personarum, tradit Machado
et seqq. pluribus probas iuris testimonijs, docet
C. mona- etiam Fragosus, quod etiam exten-
chi 2. 16. dunt probabiliter ad allegandum pro
q. 1. fef. amicis.
23. c. 1.

8 Quo supposito quaestio pro-
n. 2. 14. cedit de clericis, qui lucro, & stipen-
p. 1. tr. 13. dio publice allegant pro omnibus etiam
docum. 4. in tribunalibus saecularibus, & loqui-
et l. 5. p. mur de clericis, nam de monachis pro
2. tr. 2. do certo habeo non posse habere, aut exer-
cum. 3. n. cere munus publice advocati, ut be-
et 5. ne probat ex iure Machado nisi in
Frag. p. 1. causis supra dictis, & cum praedicta
l. 5. dist. 13 licentia suorum praetorum, & petente ne-
n. 244. cessitate, in causis suorum monasterio-
Machado rum; quamvis Bonacina docet suffi-
ubi prox. cere alterutram conditionem, scilicet,
d. l. 5. vel licentia praetati, vel necessitas mo-
Ex c. mo- nasterij, docet etiam Sylvester, unde
nachi cl. quaestio de clericis praecipue est agi-
2. 16. q. 1. tanda, & quod sit absolute peccatum
Et ex no- mortale probatur, quia peccatum
stro c. 2. mortale est facere contra praecceptum
et 3. Ecclesiasticum in re gravi, sed cleri-
Clem. re- ci praecceptis expressis prohibentur ad-
ligiosus de vocare: ergo ea frangere est peccatum
procurat. mortale; maior est receptissima apud
et ibi n. Theologos, ex diffinitione peccati,
22. et 23 scilicet quod est facere dicere, aut concu-
Syluest. piscere contra legem Dei, cui diffi-
verb. ad- nitioni adduntur, quod si sit in re gra-
uocaj. n. 2 vi erit mortale, probo consequentiam
 quia non alia ratione frangere ieiunium,
 quando est praecceptum ieiunandi, aut
 vescere carnibus in diebus prohibitis
 est peccatum mortale, nisi quia est
 ab Ecclesia, & iure canonico prohi-
 bitum: ergo cum allegare sit cleri-
 cis prohibitum iure canonico erit pec-
 catum mortale, probo hanc conse-
 quentiam, quia est in re gravi, non
 enim ad evitandum peccatum venia-
 le tot constituerentur canones deter-
 minantes tanta severitate, in torque
 Concilij praedicta aderentur decreta:
 ergo est peccatum mortale.

Secundum argumentum sic po-
 test non inefficaciter fieri, quia illa,
 quae clericis sunt indecentia, & alie-
 na ab eorum statu si frequenter fiant

& cum populi nota, & mormuratio-
 ne proculdubio sunt peccata mortalia;
 sed allegare in negotijs temporalibus
 cum aviditate stipendij, si frequenter,
 & ex officio fiat est clericos indecens,
 & alienum ab eorum statu: ergo est
 peccatum mortale, maior huius syl-
 logismi probatur, quia clericum fre-
 quenter ingredi tabernas est pecca-
 tum mortale, quod constat ex eo quod
 iure disponitur deponendum esse cle-
 ricum, qui a suo praetato admonitus
 non retrahitur, & discedit a potatio-
 nibus in vinarijs tabernis, sed censu-
 ra depositionis, cum sit gravissima
 poena, non ponitur nisi pro peccato
 mortali, & similiter de clerico nego-
 tiatore, & de venatore, & alijs simi-
 libus, quae iure canonico sunt prohi-
 bita dicendum est, & quantum ad nego-
 tiationem prohibentur tanto rigore,
 & poena, ut excommunicationis ful-
 mine feriendos fore disponit ius cano-
 nicum, quae etiam censura non impo-
 nitur nisi ob culpam mortalem: mi-
 nor autem etiam probatur, nam cle-
 rici advocantes cupiditate pecuniae,
 quia est radix omnium malorum, no-
 tantur, & murmurantur, & est
 alienum ab eorum statu, quia distra-
 huntur a Divinis Officijs: ergo est
 mortale.

Tertium argumentum, quia si non
 esset peccatum grave clericum publi-
 ce pro omnibus causis allegare, se-
 querentur praeter indecentiam multa
 gravia inconvenientia, nam inde se-
 queretur posse etiam iudices verbali-
 ter informare, & ad publica ascende-
 re tribunalia, & ibi publice corrigi,
 in eis actionibus, in quibus excede-
 rent, & delinquerent, & insuper mul-
 tari a iudicibus saecularibus, immo se
 exponerent periculo incurrendi irre-
 gularitatem, maxime in causis crimi-
 nalibus, quae haberent poenam capi-
 talem, aut sanguinis effusionem, quae
 omnia scandalosa sunt, & non vide-
 mus fieri, neque admitti in tribunali-
 bus: ergo propter specialem defor-
 mitatem, & indecentiam, quae in
 clericis, praeter laicis habent sunt pec-
 cata mortalia huiusmodi exercitia.

9 His tamen non obstantibus,
 ad hanc quaestionem, quam sub his
 terminis an hoc sit necne, peccatum,

In c. ne-
gotiatio
88. dist.
C. secun-
dum 6. ne
clericus vel
monach.

D. Thom.
2. 2 q. 88
a. 1.

tractatam apud neminem vidi excep-
Colli. c. 5. to Colino, & Sylvestro, qui super
n. 3. p. 1. verbo *licet*, dicit sic: *Non licet au-*
ex car. de tem eis, (ideſt clericis) *advocare co-*
grass. ef- ram iudice ſeculari pro negotijs ſecula-
fi. 23. n. ribus, ſed ſtat bene non licere aliquid
1. de affe- facere, & quod non ſit peccatum
Et clerici mortale, quare reſpondeo clericum
Sylveſt. v. advocare in omnibus negotijs, etiam
advocat q
 4. ſanguinis reum deſendendo, & co-
 ram iudice ſeculari non eſſe per ſe lo-
 quendo peccatum mortale, bene ta-
 men eſſe poteſt per accidens ratione
 ſcandali, hæc conſuſio quoad pri-
 mam partem probatur, quia advoca-
 re, ſeu poſtulare, quod, vt explicat
Frag. d. p. Fragoſſus nihil aliud eſt, quam de-
 1. l. 5. ſiderium advocatum exponere ſuum,
diſp. 13. vel amici ſui in iure apud eum,
 n. 249. qui iuriſdictionem adminiſtrat, vel
L. 1. d. p. amicum ſuum ſcientia ſua adiuva-
ſtulare ff. re, vt ex iure probat civili, & ex com-
de poſtul. muni Auctorum, ſed hoc, neque eſt
 malum ſecundum ſe, neque reddi-
 tur adeò malum ratione legis, vt ſit
 peccatum mortale: ergò non eſt ratio
 ob quam ad peccatum mortale perve-
 niat: maior pro prima parte probatur,
 quia advocare eſt exercitium littera-
 rum, ſtadium iuris, & effectus ſcien-
 tiæ, & ex alia parte bene facere liti-
 ganti, ſed huiusmodi exercitium, &
 ſtadium eſt laudabile, & moralis vir-
 tus, docet enim D. Thom. de ſtudio-
 2. 2. q. ſitare, ſeu de ſtudio, quod eſt appli-
 166. a. 1. catio ad aliquid cognoscendum, &
 ſic dirigit intellectum ad cognitionem
 unde refert Frag. n. 235. fuiſſe plures
 probatæ ſanctitatis viros hoc officio
 perſanctos, inter quos D. Ambroſ.
 per annos undecim in vrbis cauſas in
 curia ſumma cum laude peroravit,
 hæc Frag. Deinde Chriſtus Dominus
 pluries reſpondit pro Maria Magda-
 lena eam calumniantibus, ſicut & pro
 ſuis Diſcipulis, & Apoſtoliſ, & deni-
 que rei publicæ utiliſſima hæc ſcien-
 tia, & eius uſus, eſſet enim ſi non om-
 nes docti ea vterentur tanquã abſcon-
 ditus theſaurus, & ſicut lux ſub mo-
 dio, quod Dominus reprehendit, di-
 cens: *Vos eſtis lux Mundi, non accen-*
dunt lucernam, & ponunt eam ſub mo-
dio, ſed ſupra candelabrum, vt luceat
omnibus, qui in domo ſunt. Valde ergò
 commendabilis eſt uſus, & exerci-

tium ſcientiæ, & ſecundum ſe in cau-
 ſis allegare bonum, & virtutis opus.

10 Quoad ſecundam autem
 partem probatur conſuſio, ſcilicet,
 quod ratione legis non redditur tale
 munus malum etiam ratione perſonæ
 per ſe loquendo, ita vt perveniat ad
 culpam mortalem; quia ſi talis dare-
 tur lex prohibens clericis allegare ſub
 pœna peccati mortalis, maximè no-
 ſter textus *clerici*, primus huius tituli,
 aut alter, qui habetur in capite *multa*
 in libro tertio decretalium, *ne clerici,*
vel monachi, ſed in primo textu non
 ponitur per modum præcepti, vt re-
 quiritur vt obliget in re gravi, vt con-
 ſtat in verbis, dicit enim per modum
 ſubiunctivum, *pro ſecularibus negotijs*
advocari fieri non præſumant, nempe
 clerici, iſte autem modus loquendi nõ
 eſt ſufficiens ad obligandum ſub pec-
 cato mortali, quia ad hoc, vel ex gra-
 vitate materiæ, vel ex clara intentione
 legislatoris, aut ex gravitate pœnæ
 impoſitæ conſtaret iuxta ea, quæ do-
 cuimus ſupra; ſed in dicto textu non
 conſtat, neque ex tenore verbo-
 rum, neque ex qualitate materiæ,
 quod habeat Papa intentionem obli-
 gandi ſub mortali: ergò non obligat
 tanto rigore, maxime quia ſecundum
 regulam iuris, & Doctorem ſenten-
 tiam lex in dubijs debet explicari in
 ſenſu benigniori, vt etiam diximus
 loco citato, cui accedit celebris do-
 ctрина D. Thomæ docentis, quod non
 omnia, quæ continentur in lege iradun-
 tur per modum præcepti, ſed quedam
 ponuntur per modum gubernationis cu-
 iusdam, vel ſtatuti obligantis ad certam
 pœnam: ergò ex vi huius textus non
 concluditur obligatio ex vi præcepti
 obligantis ad culpam mortalem, ſed
 quedam ordinatio gubernationis ad
 rectum regimen miniſtrorum Eccle-
 ſiæ.

11 Neque hoc probat textus
 citatus *multa* primus, *ne clerici*, quia
 in eo textu *multa* ſecularia negotia,
 à quibus iubet Concilium Magunti-
 num, in quo illa lex fuit ſtabilita, cle-
 ricos, & monachos abſtinere, quæ
 uſque ad 14. numerantur ibidem, &
 tamen non omnium illorum prohibi-
 tio obligat ad peccatum mortale, vt
 manifeſte ex eis conſtat, & ſpeciali-
 ter

Supra tit.
 de conſtit.
 n. 28.

D. Thom.
 2. 2. q.
 186. a. 9.
 ad 2.

ter prohibetur clericis, canes, & canes
sequi ad venandum, totus textus funda-
tus in verbis Apostoli: *Nemo militans*
Deo implicat se negotijs secularibus; &
tamen non obstante hac prohibitione,
& alijs nostri iuris, in quibus non levi-
bus pœnis subijci mandatur, ut con-
stat ibi in cap. 1. *episcopum*, non in-
quam, his obstantibus, est communis
sententia non peccare mortaliter se-
cluso contemptu, aut scandalo si ad-
hibeant accipitres, & canes, ut do-
cet M. Petrus de Ledesma, addens,
quod etiam si clericus venetur prædi-
ctis avibus, & canibus, & etiam cum
magno strepitu tellorum, & vocum,
non est mortale, sed veniale, & ratio
est, quia materia non est gravis, idem
etiam Sa, & alij ab eo citati: ergo mul-
to minus advocare erit peccatū mor-
tale secluso etiam contemptu, aut scā-
dalo, quia est materia honesta, & de
se laudabilis magis quam venatio,
quæ etiam non minus, sed magis di-
strahit à Divinis Officijs, vide Caietan.

12 Probatur secundo, conclusio,
quia probabilissima est sententia, quæ
docet Machado, Diana, cum alijs,
quos citat Fragosus, & Sa, cum Caietan-
o de omni lege humana, quod te-
net cum limitatione Navarri, quod
clericus potest licite in domo sua fa-
cere allegationes, & informationes, in
iure fundatas absolute, & sine limita-
tione, quod probat Machado, & alij
in eo quod hoc prohibetur clericis,
ne in seculari iudicio appareat clericus;
ergo si in hoc non esset scandalum,
quia forte non fuisset receptum, non
esset peccatum saltem mortale; secus
tamen si causasset notam, aut scan-
dalum si ecclesiasticus gravis, ut epis-
copus, aut alius, qui non indigeret
subsidio ex allegationibus obtento, &
in eo causasset in civitate notam, aut
murmurationem, quia in tali casu ra-
tione scandali teneretur abstinere sub
pœna peccati mortalis, nulla ei assi-
stente excusationis causa.

13 Addo ad prædicta, quod
non solum potest allegare, sed etiam
iustum accipere à non pauperibus
stipendium, quod de clericis, qui be-
neficia, (vnde sustententur non ha-
bent, vel ita tenui, ut non sint suffi-

cientia) absolute docet cum Panormi-
tano Sylvester, non solum allegando
coram iudice ecclesiastico, sed etiam
seculari in omnibus negotijs, excep-
tis criminalibus, sed semel concessio
posse clericos advocare absque culpa
mortali in omnibus negotijs, ut pro-
batum est, consequenter affirmari de-
bet posse accipere iustum salarium, &
probatum, quia ut ait Sylvester, & ha-
betur ex iure, *nemo militat stipendijs*
 suis. Et ratione etiam patet, quia tale
opus est pretio æstimabile, & labore
comparatum, neque potest dici gratia
gratis data scientia in clerico advoca-
to, sed magno labore, sudore, & lon-
go tempore, cum magnis expensis
comparata, licet cum Divino auxilio:
ergo optimè potest salarium accipere
advocatus. Et denique roboratur Gra-
tiani auctoritate, qui explicans decre-
tum Concilij Tarraconensis, quod
habetur in decreto, ibidem sic habet
in decre-
to 15. q.
c. 1. &
unico.
ris, quod sacerdotes, vel clerici non
audeant more sæcularium munere
pro impensis patrocinijs, nisi gratis
oblata, aliàs degradentur tanquam
vsurarii, inquit Gratianus sic: *Hoc*
autem de illis intelligendum est, qui ca-
nonicam vitam professi regulariter se vi-
cturos proposuerunt, generali namque
Ecclesiæ consuetudine receptum est, &
moribus approbatum, ut clerici more
advocatorum patrocinia impendant, &
pro impendendis munera exigant, & pro
impensis suscipiant, quid ergo clarius
pro nostra conclusione, & addito de
stipendijs, quia quamvis prædictum
decretum loquatur etiam de clericis
sæcularibus, & sacerdotibus; iam in
Ecclesia in contrarium consuetudo,
est recepta, neque prædictum decre-
tum debet intelligi in nostro casu, in
quo neque vsura, neque simonia repe-
ritur, neque accipiens salarium est
vsurarum possessor, ut loquitur decre-
tum, quia vsura habetur ratione me-
tui sicut simonia pro re spirituali, ut
docet D. Thom.

14 Vnde ad primum argumē-
tum respondeo cōcedendo maiorem,
& distinguendo minorem, sed cleri-
cis præceptis expressis prohibentur
advocare accipiendo prohibitionem
per modum præcepti formaliter, &
rigurose accepti, nego minorem, quoad
hanc,

Sylvest.
prox. cit.
v. advoc.
c. cum ex
officij de
pfor.

in decre-
to 15. q.
c. 1. &
unico.

D. Thom.
2.2. q. 78

2. ad Ti-
motb. c. 2.
Ex c. 1. &
2. de cle-
rico ve-
natore.

Ledesma.
tr. 8. c. 9.
concl. 3.
p. 2. sum.

Sa. ver-
bo venat-
io n. 4.

Caiet. v.
clericorū
peccata.

Machado
l. 4. d. p. 1
tr. 13. do.
cum. 4.
Diana p.
10. tr. 11
ref. 69.
Fragos.
prox. cit.
n. 245.
Sa verb.
cleric. n.
21.
Navar. c.
25. n. 111
in sum.

hanc, & alias eius partes, quia in primis hæc prohibitio non imponitur clericis, etiam illis, qui non habent illas causas, quæ in ipso textu, & in Doctorum doctrina exprimentur, quas ad plures extendunt DD. præter illas, quia non solum pro se, & suis Ecclesijs, sed etiam pro affinibus, seu propinquis etiam usque ad quartum gradum, necnon, & pro amicis, & pro omnibus pauperibus, & alijs, ut videre est in auctoribus citatis, non inquam imponitur per modum præcepti, sed tantum per modum gubernationis iuxta ea, quæ ex D. Thom. adduximus supra, & in hoc sensu concedimus minorem, deinde negotiâdaro quod esset rigorosum præceptum obligare sub mortali, sed ad summum sub veniali, ut de venatione; & alijs probavimus ratione parvitatis materiæ. Tum denique, quia non est intentio legislatoris in hac, & similibus prohibitionibus obligare subditos sub mortali, sed tantum vult instruere Pontifex Summus Ecclesiam suam, & maxime clericos in regulis, & constitutionibus sacris, ut per eas crescant in vitæ perfectione, & adhereant Deo, & à rebus temporalibus abstrahantur, cui doctrinæ cononat explicatio D. Thomæ super verbis Apostoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, & ei placeat, cui se probavit*: dicit enim sic: *sed militia spiritualis finis est, ut victoriam habeant ab omnibus, quæ sunt contra Deum, & ideo oportet, quod abstineant ab omnibus, quæ distraunt à Deo, hæc autem sunt negotia secularia, quia sollicitudo huius seculi suffocat verbum*. Unde non reperitur præceptum in verbis Apostoli, sed quædam spiritualis instructio ut homines ne implicentur negotijs secularibus, præcipue, qui Dei servitio sunt vocati, sicut clerici, qui sunt pars hæreditatis Dei, & ideo exponit dicta verba Angelicus Magister, per verbum oportet, eodem ergo modo, Ecclesia instruit suos subditos, ut magis expediti Deo vacent, & negotijs secularibus non implicentur.

15 Ad paritatem autem adductam de ieiunio, & alijs præceptis Ecclesiæ responderetur multiplicem esse rationem disparitatis, nam 1. ieiun-

niam ponitur ab Ecclesia per modum stricti præcepti obligantis sub pœna peccati mortalis, non audita aliqua opinione in contrarium, ut docet D. Thom. 2. quia ieiunium est actus virtutis moralis naturalis, quæ aliquando debet obligare, & pro aliquo tempore, quod determinavit Ecclesia, abstinere autem ab opere advocandi non est actus virtutis secundum se, & sic noluit Ecclesia obligare clericos ad hanc abstinentiam sub pœna peccati mortalis, sicut obligat omnes non habentes impedimentum ad ieiunium, quod pertinet ad virtutem abstinentiæ, quæ est virtus moralis, & utrumque docet D. Thom.

16 Ad secundum argumentum respondetur concessa maiori negando minorem, quia nemo scandalizatur ex eo quod clerici advocent in omnibus causis civilibus, nisi fuerint tantæ dignitatis, ut episcopi, & alij superiores, aut prælati, seu canonici aliquarum Ecclesiarum magis illustriū, de quibus concedimus, quod si id facerent cupiditate pecuniæ, quod saltem ratione scādali peccarent mortaliter; secus si zelo charitatis, & elemosinæ in pauperum favorem, sed respectu aliorum clericorum, quamvis habeant sufficientem congruam, præcipue quia quamvis ipsi non sint pauperes solent habere propinquos egentes, quibus debeant subvenire, & aliàs indecens non est, sicut intrare frequenter in tabernas, aut alia de se aliena ab statu clericali, quæ specialibus opponuntur virtutibus, & quamvis id faciunt aliqua pecuniæ cupiditate, in tantum erit peccatum, in quantum inordinata cupiditas peccatum fuerit, quæ in aliquo quocumque exercitio potest invenire, ut in agricultura, quæ tamen clericis non prohibetur.

17 Ad tertium dicendum ex præscripta doctrina nullum sequi inconveniens, & ad primum dicimus, non sequi, quia in tribunalibus inferioribus non est inconveniens, quod clerici informant, in superioribus vero, ideo non possunt adesse, quia non admitterentur, eo præcisè, quod illa exterior actio in foro exteriori est clericis prohibita, & ideo à tribunalibus

Supra hic
n. 10.

2. ad Th.
motu c. 2
D. Thom.
ibidem.

D. Thom.
2. 2. q.
147. a. 3.

D. Thom.
ibidem a.
1.
Ibidem q.
146. a. 1.

libus publicis non possunt admitti ne sequatur scandalum iuri contraveniendo. Nec sequitur secundum inconveniens ex natura rei, & si sequatur per accidens ex excessu clerici allegatis non exinde refunditur per se malitia in exercitium advocandi, quod aliàs potest licitè exerceri, & dato casu, quod clericus in informando excederet nego cum Fragoſſo, Salcedo, & alijs posse puniri à iudice ſeculari, ut falſo opinatus est Ioannes Bolaños in ſua Curia Philippica ſe quus Grammaticum, qui in hoc, ut Grammaticus est loquutus, non advertens, quod ex excessu clerici advocatis nihil poſſe præiudicari eccleſiaſticam immunitatem, neque aliquam acquiri iuriſdictionem ſpiritualem iudici ſeculari,

qui eius incapax eſt, qua neceſſario perſona eccleſiaſtica puniri debet, ac pro inde prædicta opinio eſt contra communem doctrinam, ut ex Didaſco Perez, & Alciato affert dictus Fragoſſus, & ad aliud inconveniens quod clericus exponitur periculo incurrendi irregularitatem dicimus, quod ſi faciat iuris proteſtationem, quæ in ſimilibus caſibus ſolet fieri, ſecundum opinionem probabilem, quam refert, & ſequitur Machado iam citatus nullam incurrit irregularitatem, etiam ſi ſequatur mors, aut membri mutilatio, ſicut neque accuſans, præter quæ quod excepiſimus in prædictis iſtum caſum niſi ſit advocatus pro deſſendendo reo.

l. 1. fol. 28.
Perez l. 2. tit. 19. lib. 2. v. 6. 11.
Alciat. conſil. 91. n. 4.

Frag. d. diſp. 13. citat. n. 246.
Salced. in praxi c. 63. f. 196.
Curia p. 3. g. 3. n. 6.
Gram. in c. 1. Regn.

TITVLVS XXXVIII.

DE PROCVRATORIBVS.

CAPVT ALIA QVIDEM I. HVIVS TITVLI, ET ſpecies hæc

BISCOPVS Saronenſis habebat quandam cauſam cum quodam adverſario ſuo in Curia Papæ, pro cauſa illa, quidam acceſerunt ad Papam non habentes mandatum ab Epifcopo, & cum adverſario Epifcopi in iudicium ſunt ingreſſi ſententiam contrariam reportantes, epifcopus hoc intelligens ſcripſit quibuſdam de Curia, quod illos ad cauſam illam non miſſerat: vnde quæ cum ipſis in præiudicium epifcopi facta erant ſubſiſtere non debebant, & ipſe idem epifcopus dixit hoc cuidam N. nomine, qui dixit hoc Papæ, quod ab illo audiverat, quod illos non miſſerat. Demum pro cauſa illa miſſit quosdam nuncios ad Papam, qui cum non haberent mandatum non fuerunt audiiti, vnde Papa ſcribit huic epifcopo dicens, quod præſentibus nuncijs

cre-

credere noluit sine mandato, ne idem diceret de istis, quod dixerat de prioribus, vnde si vult causam suam tractari, mittat personam instructam cum mandato legaliter facto cum subscriptionibus presbyterorum, & diaconorum suorum roborato, vt quidquid cum eo factum fuerit iure subsistat.

Ex c. in
nostra hoc
tit.

Ex cap. cō
olim de
off. iudi-
cis dele-
gati 31.

Ex c. pro-
curator de
elect. in 6
Ex c. mē-
dato, &
final hoc
tit.

Barbos. &
Gonz. hic
Paz. in
leg. 26.
stili.
Villad. in
leg. fori.
Picbard.

in manu.
da pra-
xim p. 1.
precep. 1.
Golin. c. 1
n. 4. &
seqq.

Matthaei
5. & 19.
cap. &
22.

CONCLUSIO. Non auditur aliquis in iudicio tantumquam procurator alterius, nisi habeat mandatum legitime confectum. Hæc conclusio, quæ liquido constat ex hoc capite alijs quā pluribus comprobatur à Canonistis, vt videre est apud Barbossam D. Emmanuel Gonzalez, & alios, sed in re tam clara multis probationibus opus non est, vnde comprobatur conclusio paucis textibus, qui magis pertinent, multi namque male citantur, & multi etiam non ad rem. Illustrant præcitati auctores, & plures ab ipsis in præfenti congesti Paz, Villadiego, Pichardus, & Golinus, qui doctum de procuratoribus composuit tractatum.

Sed contra hanc conclusionem sit primum argumentum: nam vnusquisque tenetur defendere causam, & negotium proximi sui, etiam sine ipsius mandato: ergo iudex, coram quo qui comparet pro proximo suo defendendo, debet defensorem, etiam sine mandato admittere, antecedens est certum, tum quia vnusquisque debet diligere proximum suum, sicut se ipsum, vt ex sacris litteris compertum est, si ergo quilibet potest facere suam causam, etiam poterit facere causam proximi sui, tum etiam quia sic Moyses videns quendam Hebreum facientem iniuriam alteri hæbreo, dixit ei, quare percutis proximum tuum? Vbi Moyses assumpsit causam proximi defendendam, etiam cum iudex non esset, vt ex textu constat, cui respondisset Hebreus, quis te constituit iudicem super nos: ergo admitti debet vnus pro alio in iudicio.

Secundum argumentum, quia si quis agat in iudicio pro minore, si in minoris utilitatem obtineat, valent,

quæ gessit etiam sine minoris mandato, & idem maritus sine vxoris mandato pro eius causa, pater pro filio, frater pro fratre, & alij affines, vt habetur ex iure civili, & docent ibi omnes interpretes: ergo similiter in favorem absentis potest quilibet procurator fieri in eius favorem, probò consequentiam, quia absens non potest pro se agere, aut respondere, in his, quæ ad eum spectant: ergo poterit pro eo alter etiam sine speciali mandato agere, & respondere.

Tertium argumentum desumitur ex quodam textu, ex quo constat, quod vt quis possit in iudicio agere, etiam absque mandato, sufficit præstare cautionem de rato, hoc est, quod ille, cuius nomine agit ratificabit, & pro rato habebit, quidquid per ipsum procuratorem sine mandato procurantem, actum fuerit: ergo non est absolute vtrum, quod procurator debeat per se ferre mandatum, antecedens probatur, nam in citato textu dicitur sic: *Absque litteris de rati habitatione ad Apostolicam Sedem accesserat, sed de rato caueat sub fideiussoria cautione*: non ergo est semper necessarium mandatum, sed sufficit fideiussoria cautio à procuratore pro domino exhibita.

2 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio ex nostro textu deducta, cuius decisionis ratio est, quia iudicium debet haberi inter actorem, & reum, qui sunt legitimæ personæ, est enim iudicium actus triū personarum, iudicis, actoris, & rei in iudicio contententium, vt probat cō-
Frag p. 1.
l. 5. dis.
12. n. 1.
piosè Fragossus, sed hæc contentio haberi non potest, nisi cum ipso adore, aut eius habente facultatem in mandato legitime confecto expressam, sine quo procurator non repræsen-

Leg. man-
ritur 21.
c. hoc tit.
Leg. sed
hæc 35.
ff. hoc tit.

Cap. cor. 2
34. de off.
delegati.

sentat prædictum actorem, sed potius se habet tanquam persona extranea: ergo ne iudicium fiat illuditorium, & frustratorium rectissime Gregorius in præsentem decernit, quod procurator in principio iudicii, & contentionis exhibeat legitimum mandatum, quia cum mādātum sit quid facti non creditur, neque præsumitur nisi per exhibitionem probetur, ut probant Iuristæ ex iure etiā civili, & canonico.

3 Ex quibus ad primum argumentum respondeo, quod aliud est curam habere de proximo suo aliquem, & de eorum bonis ex lege charitatis, & aliud ex forma, & lege iudiciali, nam in primo casu tenetur unusquisque, ut probat argumentum ex lege Divina, & naturali, ex cuius procuratore nullum sequitur inconveniens, seu absurdum, sed potius est opus laudabile, & maxime meritorium; in secundo vero casu, cum proceditur forma iudiciaria, & contentiosa inter contrarias partes, debent ambæ comparere, & pro se allegare, per se ipsas, vel per suos procuratores instructos, & mandatos partium vices gerentes, ut sic eorum rationibus visis, rectè procedatur, & sententia vim habeat, quia aliās frustraneum esset iudicium, & sententia nulla, utpote contra indefensum.

4 Ad secundum dicendum de minore ob eius privilegium, procuratorem pro illo agentem, aut respondentem posse illi prodesse, non tamen obesse, quia in tali casu ipsa lex, & Princeps supplet pro minore mandatum in eius favorem, sicut Ecclesia supplet pro infante consensum in Baptismo, ut docent Theologi cum D. Thom. sic pro pupillis, aut minoribus mandatum suppletur à iure, seu republica, ut probant Iuristæ ex iure civile, & sic etiam secundum iura personarum coniunctarum possunt pro suis coniunctis comparere, sicut filij pro parentibus, & contra fratres pro fratribus, maritus pro uxore, & alijs similibus, nisi eorum contraria appareat voluntas, quod probatur ex eodem iure, & ratio est, quia huiusmodi personarum tacitum creduntur habere mandatum ex coniunctione, ut docent omnes Iuristæ relati à D. Barbosa, & Gócalez:

5 Ad tertium respondetur, minime valere prædictam præstare cautionem pro domino in ordine ad agendum, quamvis bene ad defendendum, quia hoc cedit in favorem domini, aut partis defensæ, & quia multa pericula bonis absentium imminet, quæ scire non poterant quando absentia faciebant, potest quilibet defensionem absentis suscipere, & iusto titulo absentem reum in iudicio defendere, cuius defensio semper ei est in favorem, & facit eum melioris conditionis, non tamen ita agere, quia non semper favet absentem agere in iudicio, sed multoties, & plerumque nocet quod probatur, iam experientia, iam lege civili, & ideo non debet admitti procurator sine mandato, quamvis cautionem præstet in iudicio per modum actoris, licet bene per modum defensionis rei absentis. Cui solutio non obstat citatus textus, quia ibi erat sermo de quodam præbendato, qui pro sua Ecclesia poterat agere non solum cum mandato expresso, sed etiā cum incerto addita rati habitationis cautione, & sic poterat, & debebat admitti ad iudicium, ut in prædicto textu, ut ibi insinuat Gregorius Papa, quia erat fundamentum ad credendum sic fuisse etiam voluntatis episcopi, de quo ibi fit mentio, & aliās erat negotium Ecclesiæ eiusdem procuratoris præbendati, qui insuper fecit prædictam cautionem.

6 Hunc textum desumptum fuisse ex registro epistolarum Gregorij, ex Antonio August. hic refert González in epistola iuris lib. 29. tit. 25. quam misit Maximo Episcopo Salonitano, estque Salona Metropolis Illyrici Orientalis, hodieque Saldon vocatur, & est in Dalmatia, cui scribit Gregorius caute cum Episcopo prædicto procedens, eo quod cum sine mādato misisset episcopus solemniter confectos suos homines, (ut ait textus,) idest suos procuratores, noluit stare pro factis, & actis cum ipsis, ex defectu mandati, & postea mittebat quendam procuratorem pro se presbyterum etiam sine mandato, quo à Pontifice cognito ei scribit, ut mitterat procuratorem cum mandato legaliter facto, & roborato subscriptionibus

*L. solutio
do 29. d
off. deleg
et l. 2. c
de consor
tibus eius
dem litis.*

*Leg. in
bello 120.
9. fastiff.
de capti-
vis leg.
quacūque
ad. de pu-
blicitate 3
C. si forte
de elect.
l. 6.*

*D. Thom.
3. p. 7. 68.
4. 9.
in princi-
pio insti-
tutionum
de his per
quos age-
re.
Cap. non
nulli 78.
sunt, &
alijs.
Et ex c.
33. de res-
criptis.
C. consti-
tutis 8. de
integritate
2. est.*

bus diaconorum, aut presbyterorum, quorum officium erat adesse episcopo, ne diceret iterum nulla esse facta ex defectu mandati, vnde expertus Papa hoc edidit decretum, vt ad iudicium non admittatur procurator ad agendum sine mandato.

QÆSTIO VNICA APPENDIX.

An omnia in iudicio cum quolibet procuratore acta valeant, tam actiue, quam passiuè, ac si fuissent facta cum ipso mandante?

7 **E**T Pro parte affirmativa sequentia possunt fieri argumenta. Primū de summo à diffinitione, seu descriptione procuratoris sic: *Procurator proprie dictus est, & dicitur ille, qui aliena negotia, & mandato domini in iudicio administrat*, quæ diffinitio traditur à Golino in suo libro de procuratoribus, ex vtriusque iuris doctrina deducta, & ab omnibus communiter admissa, vt etiam tradit D. Emmanuel Gonzalez, & habetur in Glossis iuris, dixi proprie, vt excludamus mandatarios, qui dicuntur negotiorum gestores, extra iudicium ex alicuius mandato solemniter, vel non solemniter confecto, necnon excluduntur tutores, & curatores, qui vere, & proprie procuratores non sunt, quamvis procurent bona suorum pupillorum, aut minorum, sicut etiam dici potest procurator, quamvis mandatum non habeat, quando bona alterius procurat, aut defendit, vt ex Rubeo dicit Golin. Deinde dicitur quod est, qui aliena negotia administrat, quare proprie loquendo nemo potest dici procurator in rem propriam, vt ex Menochio dicit ipse Golin. n. 16. præterea debet habere mandatum, quod diffinitur sic: *Mandatum est contractus, quo quis aliud officium gratuito expediendum suscipit, vt probatur ex iure. Vltius hoc mandatum debet esse domini, dominus autem in hac diffinitione dicitur ille, qui proprio iure fungitur, licet vere talis non sit; quare quia servus non est dominus non potest constituere procuratorem, vt ex iure etiam*

constat, denique dicitur in iudicio, ad differentiam procuratoris ad negotia, ex quo deducunt DD. quod procurator est organum, pica, seu lingua domini mandantis, vel stipula, seu calamus mandantis, vnde etiam pro frasi habetur, quod *procurator nihil ex animo suo facit, sed ex animo domini solius*, ex Baldo, vnde actus ipsi domino suo tribuitur, non procuratori exequenti, ex qua diffinitione sic explicata fit argumentum.

Procurator in omnibus, quæ cum ipso aguntur, in iudicio gerit vicem, & personam domini; & non sui: ergo omnia quæ cum ipso aguntur, siue active, siue passive, quicumque ille sit eandem vim habere debent, ac si acta fuissent cum ipso mandante, cui consequenter idem præiudicium debent afferre, ac si cum ipso facta fuissent, si non est limitatum mandatum: antecedens probatur, quia mandatum, quod vt diximus est contractus, quo quis suscipit à mandante officium ad expediendum eius negotium, extenditur ad omnes actus, quos ipse dominus mandans facere potuisset, vt constat ex clausulis generalibus, quæ regulariter ponuntur à notarijs in his mandatis ad lites datis, dicitur enim quod procurator posset facere quidquid ipse mandans facere posset si præsens esset, ad quod amplum, & illimitatum dat mandatum circa omnia ea, quæ in illo iudicio tractanda erunt, ergo cum repræsentet domini, seu mandantis personam poterit active, & passive facere valide quidquid ipse mandans posset.

Arguitur secundo, nam qui potest magis, potest quod minus est, sed procurator potest iurare in anima suæ partis, cum præiudicio eiusdem animæ, si verum non iurasset: ergo potest circa bona temporalia, omne quod posset dominus, anima enim plus est quam esca, & corpus, plus quam vestimentum, vt habetur apud Matthæum.

Arguitur 3. quia in contractibus civilibus, qui per verba perficitur consensus extenditur ad omne illud, ad quod extenduntur verba; est enim contractus proprie sumptus secundum Vlpianum, quem allegant Theologi,

Bal. conf.
110. col.
fin. vlt. 12.

Golin. p. I
c. 1. n. 9.
Gloss. in
c. general.
verb. procura-
tor de elect.
in 6.
Gloss. in
l. 1. ff.
procurat.

Rubeus de
patest pro
curator p
l. n. 330.
Menoch.
presumpt.
36. n. 36.
l. 2.
Leg. 1 ff.
de c. m.
datu prin-
cipio in-
stitui.
L. seruum
quoque ff.
eodem.

Matth. 6.
6.

L. habeo 2 ut Molina, de iust. & iure, & alijs, ff. de verb. est *Utroque obligatio*, idest, exponit Molina, est pactum ex quo utroque oritur obligatio, cum ergo ex parte procuratoris acceptantis mandatum oriatur obligatio exequendi officium suum, sicut debet secundum partes solliciti, & fidelis procuratoris, sic etiam ex parte mandatis oritur obligatio habendi pro rato, & valido, quidquid egerit procurator.

Molin. tr. 2. disp. 551. n. 3. Arguitur quarto, ex eis quæ tradit Molina, scilicet, quod procurator ad iudicium ipse, & non is, cuius est procurator comparat actiones, ac ius, ac proinde, ut transeant ad eum, cuius est constitutus procurator, debet ei illas cedere, & teneatur, atque usque adeo hæc iure civili ita statuta, dicit esse, ut procurator ad iudicia si succumbat, sententia condemnatoria ferri non debeat in principalem, cuius negotium egit, sed in procuratorem, tamen si sententiæ executio in bonis principalis, & non in bonis procuratoris fieri debeat; quæ omnia ideo sic stabilita sunt, quia procurator habetur pro persona principali, aut illius, cuius est procurator, pro vna eademque persona reputantur: ergo quidquid procurator agit in iudicio fideliter operando intelligitur factum cum mandante, seu domino principali.

Arguitur quinto, quia procurator per mandatum generale ad vnam litem potest idem exercere officium in alijs litibus, siue motis, siue non motis, sed in futurum movendis, à tempore, quo fuit confectum mandatum: ergo in ordine ad lites reputatur in virtute vnius mandati, in ordine ad lites, pro eadem persona, ac ipse cum instituens, in tantum, ut possit non solum capere possessionem de bonis domini, super quibus lis est, sed si fuerit clerici procurator super beneficio, potest accipere à prælato beneficii collationem, ac ipsemet clericus eius procurator est, ut tenet praxis.

8 Respondeo ad hanc questionem, quod quamvis certum sit,

& apud omnes indubitatum, procuratorem sustinere vices domini, cuius est procurator, eiusque voce, & actione fungi, & personam representare, ut ex pluribus docet Golinus, ad quod multæ leges, tam civiles, quæ canonicæ faciunt. Quod etiam est certum, quod possunt comparere, tam in activis, quam in passivis, ut tradit ipse Golinus, & ratio est, quia quod quis potest per se potest per procuratorem, ut ex citata lege filius comprobatur, unde dixit Philosophus, *Quod per amicos possumus per nos possumus*. Et ideo dicitur amicus alter ego; sed quamvis hæc ita sint; tamen ad questionem. Dico non esse absolute, & simpliciter verum, omnia, quæ sunt cum quolibet procuratore tenere, & valida esse, tam active, quam passive. Quæ conclusio ex eo patet, quia dantur plures casus, in quibus facta cum procuratore non tenent. Qui quidem casus quia non possunt comprehendere sub vna generali regula, opus est, ut assignentur in particulari, ut faciam exprimendo illos, quos colligere potui ex varijs auctoribus.

9 Primus casus, in quo acta cum procuratore non valent, se tenent ex defectu ipsius procuratoris, sunt enim multæ personæ inhabiles ad huiusmodi officium, & consequenter non valent acta cum ipsis; & in primis si procurator non exhibet mandatum sufficiens ad negotium, potest repelli, immo, & debet etiam si dicat dominum ratihabitum, sed hoc intelligitur ad agendum; nam ad defendendum reum absentem admitti debet, sic docet Gonzalez, ex legibus. Quod quidem mandatum dicit Curia Philippica, quod debet esse formatum, & subscriptum ab aliquo avvocato, ut ex eius attestacione constet esse sufficiens, sed hæc conditio de stilo tribunalium non exigitur, quia ex formulario construendi mandata ad lites Notarij benè solent conficere mandatum, unde lex Regni, quam affert Curia, non est in usu; sed si defacto procurator

Golin. d. c. 1. n. 30
L. filius fam. ff. de procu. l. servum quoque ff. eodem.
L. certe d. 15. qui ff. eodem c. 1.
Alia 1. hoc tit.
Gloss. in ciem. reli. giosus ver bo. sub si tuere co dem tit.
Gol. p. 2. c. 4. n. 5.

Gonzal. in press. 15. n. 9.
Ex leg. Pomp. 10. ff. hoc tit. d. vir. l. 2. c. eodem.
Curia p. 1. d. n. 20. leg. 17. 1. 7. part. 4.

admittatur ad agendum, ut solet etiam sine mandato, & pars contraria non contradicat, vel si contradicat, si post contradictionem processit in causa; potest illud ostendere, & præsentare in quocumque statu litis ante sententiam definitivam, maxime si fuisset confectum ante litis contestationem, vel si post contestationem potest dominus ratificare suo nomine facta, ut fieri solet, ex cuius ratificatione accipiunt acta valorem, sic Curia Philippica, citans Acevedo, & alios cum Lege Regni, & sic praxis tenet, cum hoc fiat ante causæ conclusionem, & sic etiam Gregor. Lopez; in virtute autem mandati, habita notitia eius per nuncium, aut epistolam, seu alio modo potest procurator agere procuratorio nomine, antequam mandatum suscipiat; secus tamen si de eo notitiam non habet, sic Golinus ex Gratiano, & alijs, quod quidem mandatum valide dari potest per epistolam, aut nuncium vide Golinum ibi n. 2.

10 Potest etiam secundo contingere defectus ex parte procuratoris multis modis, nimirum ex defectu ætatis, ut si fuisset minor 25. annis, cuius ætas requiritur necessatio ex legum dispositione in procuratore, sicut, & in iudice, ut possit exercere officium procuratoris coram iudice in iudicio, quod probat Fragos. ex legibus, & Doctoribus asserens, non esse audiendum Cujacium docentem sufficere ætatem decem, & septem annorum qui debet intelligi, quod loquitur de procuratore ad negotia, non vero ad iudicia, docet id ipsum Acursius, deinde requiritur secundum aliam Regni Legem, quod sit examinatus, & quod iuret de fidelitate sui officij, ut tradidit Machado: excluditur 3. ab officio procuratoris clericus, nisi in casibus, in quibus potest esse advocatus, ut iam supra explicuimus, esse tamen procuratorem clericum magis indecens est quam advocatum, prohibetur enim a iure per textum, & alios quos

afert Golinus, dicens ex Card. Grassl. de effectu clerici, quod clericus exercens officium procuratoris peccat mortaliter, & punitur arbitrio episcopi, tu tamen vide, quæ dixi quæstione præcedenti. Præterea excluditur item servus ab hoc officio, ut probat ipse Golin. item excommunicatus non potest esse procurator, quod intellige eum duabus limitationibus, prima si sit excommunicatus denunciatus, qui non potest agere in iudicio, & quod agit est nullum; & similiter est nullum, si tempore, quo fuit constitutus procurator erat excommunicatus, quia quamvis postea absolvatur, est quidquid egerit nullum, quia erat incapax ad suscipiendum hoc munus, vel ut propius loquar inhabilis, ex quodam juris capite, quod etiam intelligi debet de excommunicato non tolerato, quia acta ab excommunicatis toleratis tenent, ut sæpe diximus.

11 Mulier similiter officium procuratoris suscipere non potest, ex quadam lege, quare processus factus cum muliere procuratrice non valet si contra eam fuerit facta exceptio, ut ait Golinus loco citato, quod probat dans textum mirabilem, ut ipse ait, cuius rationem reddit, scilicet, ne contra pudicitiam mulieri cōgruentem, alienis causis se immisceat, nec virilibus fungatur officijs, sed quoad hanc partem limitant iuristæ ex quadam lege, quod restringit Golinus ad causam mulieris propriam, vel ad causam parentum, si fuerint ægroti, & alium, qui eos deffendat non habeant idoneum. Necnon, & mater pro filio potest esse procuratrix si fuerit filius impubes, nam si est maior 14. annorum potest nominare sibi procuratorem, sic Golinus ex iure. Deinde prodigus non potest etiam esse procurator, & idem dicunt de avaro ad quod probandum adducit Gol. aliquas leges, eo quod male uterque utitur pecunijs, sed hi defectus satis accidentales videntur nisi ipsos procuratores isti defectus

Quæst. pr. e.
ced. tit. de
post. a. n.
12.
Gol. p. 1. c.
1. n. 16.
c. 5. n. 14.

Cap. post
cessionem
extra de
probat. &
c. prudentia
9. 1.
extra de of
ficio &
pot. iudis.
de leg.

Leg. alte-
nam c. de
procurat.
Gol. loc.
cit. n. 2. 1.
in leg. 1.
loco verb.
origo ff.
de postu-
lando.
Leg. femi-
nis 4. ff.
de procu-
rat. l. quia
absente c.
eodem.

Golin. d.
c. 4. a. n. 6
in d. leg.
feminig.

Curia ibi
dem n. 28
Acevedo
in l. 3.
Reg. n. 1.
2. lib.
4. recopi-
lat. ex l.
20. tit. 5.
part. 3.
Lopez ibi
Gloss. 1.
Golin. p. 2.
c. 3. n. 10.
Gratian.
discep. fo-
rens cap.
877. n. 15

Frag. d. p.
1. d. 12.
l. 5. d. 8. n.
61.
Ex c. qui
generaliter
de pro-
curat. in 6.
Acursius
in l. exi-
gendi in
verb. legi-
tim. c. de
procurat.
Machado.
l. 2. l. 6. p.
3. tr. 1.
docum. 13
sup. capite
præced. in
leg. placet
c. de epis-
cop. & cle.
Car. de
Grif. cf.
seff. 21. n.
1. & 2.

ineptos reddant; quia tunc ratione sufficientis discretionis carentia excluduntur. Qua etiam ratione excludi debent non solum amentes, sed etiam ignorantes, aut mente defectuosi. Necnon surdi, muti, cæci excluduntur ab officio hoc, ut late probat ipse Golinus, ex varijs legibus, quia omnes isti defectus reddunt ad iudicia inhabiles, quamvis non ad negotia; cæterum cæcus optime potest esse procurator, si à parte eligitur, quia potest scribere per alium, & dare petitiones, sicut, & etiam advocatus, qui quamvis cæcus à tempore factus fuerit, potest esse doctissimus, & allegationes facere, sicut videmus aliquos, unde istæ inhabilitates nempe prodigi, avari, aut cæci debent reputari ex iure civili, quare si contra eos exceptio, non opponatur, cum eis factum tenebit; secus tamen de muto, aut surdo totaliter, quia notificationes surdo factæ non audiuntur, ex quo iure naturali sunt incapaces in eo statu ad hoc officium.

12 Potest ulterius stare defectus ad officium procuratoris ex parte constituentis illum. Quia quamvis quilibet possit constituere procuratorem, utpote quia omnia, quæ quis potest facere per se potest per procuratorem, ut habetur ex iure, tamen hæc potestas limitatur in multis casibus: tum quia ipse constituens non potest in aliquibus casibus etiam per se ipsum agere iudicio; tum etiam quia quamvis possit per se facere; non potest per alium, ex legis prohibitione. Et in primis filius familias non potest constituere procuratorem, neque ipse per se potest agere in iudicio, quia sic est à lege, & eius interpretibus traditum, ut speculator, limitat tamen Golinus, cum alijs, ad filium familias, qui constituit procuratorem in bonis, in quibus patris non quæritur ususfructus, & in hoc casu bene potest procuratorem constituere, & valebit processus, ad quod præter civiles leges facit textus canonicus, secus ta-

men si ususfructus patri debetur.

13 Non potest etiam constituere procuratorem minor sine auctoritate tutoris, aut curatoris, sic Azonus, potest tamen constituere procuratorem ad petendam sibi provideri de curatore, idem dicitur, ut provideatur de tutore, sic Golin. ibi; cæterum si minor constituatur procuratorem cum iuramento, tunc valebit constitutio, ut docet idem; sed tamen si minor est clericus poterit constituere procuratorem ad lites pro bonis, & rebus spiritualibus, & Ecclesiasticis, nam saltem quantum ad hoc exit à patria potestate. Minor autem, sive clerico, si ve non clerico non potest periudicare acta à suo procuratore instituta sine licentia sui tutoris, seu curatoris, nisi illum instituerit cum iuramento, quia tunc valet ob reverentiam iuramento debitam; bene tamen prodesse debent, quæ in eiusdem minoris utilitatem fecerit procurator, & nominatus sine tutoris, aut curatoris licentia, nisi à parte contraria opponatur exceptio, ut dicit Curia Philippica adducens legem Regni, cum eius Glossis ibi, ut supra.

14 Servus, furiosus, stultus, & demens, captivus, & obles non possunt constituere procuratorem, sicut neque etiam, qui detinetur invitatus, excepto incarcerationato, sic Golinus. Quibus addit etiam contumacem, tam in causis civilibus, quam criminalibus, sed quoad civilibus non credo non posse quemlibet constituere procuratorem, quamvis sit contumax, nisi agatur de contumacia, tanquam de delicto, quod numquam solet; dicit etiam excommunicatum non posse instituere procuratorem, quod ex iure probat. Quod tamen limitat, quod debeat intelligi ad agendum, nam ad excipiendum, recusandum, & appellandum potest quippe constituere, sic ipse Golin. cum pluribus; & probat ex iure, quia prout excepit, & appellat se habet tanquam reus, & ut supra sæpe diximus, excommunicatus, ut

In sum.
tit. de pro
cur. n. 7.

Gol. ibi
n. 9.

Leis. titi
34. ibi
Greg. Lo-
pez.
Avenda-
no. Guie-
rez supra
hoc. n. 4.

Gol. ibid
n. 16.

Ex iure c.
fin. extra
de procu-
rati.

Gol. p. 1. c.
3. n. 28. c.
29. c. in-
releximus
extra de
iudicij.

Leg. 1. §.
usus §. de
procur.

Specul. in
tit. de pro
cur. §. ra-
tione quo
que.

Gol. p. 2.
c. 1. n. 2. in
cap. fin. de
iud. in 6.

reus omnia ; quæ conducunt ad defensionem suam facere potest , est namque defensio vnicuique naturalis. scus autem ad agendum , plures ibi citat Golin.

15 Potest denique contineri defectus exequendi hoc officium in ipso instrumeto , & in primis si hoc instrumentum non exhibeatur , & in processu appareat , quidquid sine eo actum fuerit nullius erit momenti , ex defectu mandati , debet namque realiter , & physice ipsum instrumentum ad minus ante causæ conclusionem in processu præsentatione poni , quod si alias sic factum non fuerit in processu non debeat progredi , taliter , vt doceant domini iuristæ , vt videre est apud eos , maxime apud Dominum Emmanuelem Gonçalves , virum doctissimum nostræ Salmantinæ Universitatis decus , & ornamentum , Valisolerani Cancellariæ integerrimum Præsidentem , in regali Castellæ Supremo Consilio dignissimo consule , mihi corde nimis amabilissimum docent , inquam , quod adeo est necessarium quod si illud procurator non habeat , vel quod habet insufficientem saltem præsertim ad agendum (nam ad defendendum non ita) omnia gesta per talem procuratorem nullius momenti sunt , quod probat ex lege , quare à iudice officio suo repellitur procurator non habens mandatum , vt habetur ex nostri legibus Regni , in tantum , quod quamvis iure communi , eoque attento esset dubium inter DD. utrum sufficeret probare mandatum per testes , an vero necessario desideretur probatio per instrumentum , vt videre est apud Mascardum de probationibus , & apud alios congestos à Barb. tamen hodie attentio iure nostro regio , certum est desiderari instrumentum mandati in publicam formam redactum , vt probat cum pluribus Pareja apud Gonçalves , & quod neque sufficit tabellionem fidem facere se legisse mandatum ipsum , sic etiam Paz. sic iuristæ.

16 Quod tamen mihi satis

darum videtur , & ideo venia doctissimorum virorum , & salva legum auctoritate contrarium asseverarem , pro cuius asseveratione fundamentum scire oportet , quid sit instrumentum , & quem sortiatur effectum in omnibus causis , est ergo instrumentum secundum D. Thom. & omnes Philosophos , quod siue sit physicum , siue morale , operatur non propria virtute , sed virtute causæ principalis , quæ principaliter operatur propria sua virtute , & cui assimilatur , sicut in artificialibus , causa principalis arcae , aut domus , v.g. est artifex , causa vero instrumentalis , est securis , ferra malleus , &c. Vnde arca , aut domus non exit similis ferræ , aut alicui ex alijs instrumentis , sed ideæ , tamquam formæ exemplari existenti in intellectu artificis , sic etiam in moralibus , causa autem principalis potest vti ad causandum effectum hoc vel illo instrumento , illo , scilicet , quod magis aptum , & proportionatum fuerit ad effectum consequendum , vnde in constitutione procuratoris , & est causa principalis , & causa instrumentalis , & est effectus ; causa principalis , quæ operatur in constituendo procuratorem est dominus mandans , & eius voluntas , causa autem instrumentalis , qua vitur ipse dominus ad effectum est , carta solemniter confecta à tabellione : effectus autem est traditio potestatis ex parte mandantis , & eius acceptatio ex parte procuratoris , quare quomodolibet ponatur effectus intentionis domini mandantis siue per cartam à tabellione confectam , siue per testes fide dignos datur , & constituitur procurator , & effectus procudubio habetur : ergo constitutio procuratoris ex natura sua non exigit fieri magis per hoc , quam per illud instrumentum , sed tantum in legis dispositione , quæ mandat debere fieri per publicam scripturam à tabellione confectam.

17 Ex hoc ergo solido fundamento sic argumentor , & ponamus casum , quod Petrus dedisset suo pro-

Gonç. in
hoc c. n. 9.

L. procurator. c.
hoc tit.
L. 55. tit.
1. l. 3. re-
cop. leg. 3.
tit. 2. lib.
4. recop.

Masc.
conc. 113.
n. 1.
Barb. in
præfenti.
Parej. de
instrum.
edition. 1.
5. ref. 16.
n. 6.
Paz. in l.
16. fili
scilicet. 1. n. 5

D. Thom.
3. p. q. 62.
ar. 5. &
alibi seq.

procuratori mandatū solemniter confectum ad agendum super aliquo maioratu, aut statu, virtute cuius mandati procurator agit in lite, & probavit sufficienti numero testium suam actionem in favorem domini, & quod possuit man datum in processu, & in termino conclusionis causę in illo non appareat, & quod dominus, & similiter omnes testes, qui deposuerant casus veritatem, sunt iam mortui, & quod alij testes iam non sint, in hoc casu hæres domini defuncti affert informationem, dominum vere, & realiter dedisse suam potestatem huic procuratori: ergo debet admitti, & probata veritate, debet suppleri defectus mandati, probo consequentiam, quia mandatum tantum requiritur, ut instrumentum causę principalis, qui fuit dominus, sed hoc instrumentum potest suppleri per aliud æquivalens, quod potest sufficienter, imino, & superabundantem salvari in testimonio testium, aut etiam tabellionis: ergo gravis fieret iniuria hæredi maioratus contra iustitiam, & ius naturale, cuius est dare cui-cumque quod suum est, hanc rejicere informationem, & omnia acta à tali procuratore irrita facere. Et similiter comprobatur ex eo quod valet testamentum nuncupativum quamvis non fiat coram tabellione, & quod in eo non affissent testes, usque ad certum numerum, septem nimirum, ex iure communi, & ex iure Regni, ut docent communiter, tam Theologi, quam iuristę. Antonius Gomez, Molina, & alij, ut Covarr. Ergo si sufficiunt testes ad validandum testamentum datum, quando in utroque casu non potuit adesse tabellio. Quapropter non solum in foro interiori, sed etiam in iudiciali sic debet praticari, quia est omnino eadem ratio; scilicet, investigare voluntatem in testamento testatoris, qua cognita etiam per testes validum habetur testamentum: ergo cognita veritate mandati, & voluntate mandantis, quare etiam non debet eius constitutio pro firma & valida haberi? Per testium depositiones? Quæ æquivalent ipsi mandato publicę confectio.

18 Cui resolutioni obstare non credendum leges Regni citatas, & alias, tum quia debent intelligi in sensu formali, & per se, scilicet, quando potest facile suppleri defectus mandati per aliud de novo conficiendum cum ratificatione, seu ratihabitione omnium, quæ in causa acta sunt, quia quando potest adhiberi remedium ordinarium, non est ad extraordinarium recurrendum, ut passim advertunt iuristę, tum quia hæc leges fundantur in falsa præsumptione: præsumunt namque, quod quando in processu non reperitur mandatum, nullam fuisse procuratori traditum, & sic merito acta declarantur nulla, & irrita; sed contra falsam præsumptionem, & in aliquo casu raro debet probatio admitti, est namque certum, quod secundum rectam rationem veritas præfertur præsumptioni, & ut dicit D. Augustinus, *præsumptio cedit veritati*; contra falsam autem præsumptionem in foro exteriori admittitur probatio, ut cum pluribus, tam Theologis, quam iuristis docet Illustrissimus Araujo de legibus, nostram præterea resolutionem tenere certum videtur Golinus, dicit enim sic. *Non vigiatur mandatum procuratorium ex defectu solennitatis, & etiam si sit nullum, dummodo constet, quod voluntas constituentis, erat te procuratorem suum facere*, quod ex pluribus probat auctoribus: ergo tantum attendi debet ad voluntatem constituentis, quæ si probari potest probatio admittenda est.

19 Ex quibus ad primum argumentum responderetur distinguendo antecedens, in omnibus, quæ cum procuratore aguntur in iudicio gerit vicem, & personam domini, & non sui, si ad omnia illa habeat sufficiens, & legitimum mandatum, & à legitima persona, & ipse etiam procurator non sit iure excluso ab hoc officio concedo antecedens, nego tamen si deficiat aliquod requisitum ex iam supra dictis, & infra dicendis, quando agamus de illis causis, aut negotijs ad quæ requiritur mandatum speciale, unde nego con-

Araujo.
12. q. 97.
disp. 3.
señ. 3. d.
ficult. 2.
d. tertio
probat.
Golin. ibi
c. 3. n. 8.

Ex iure
comm. l.
hoc consul
tissima d.
per nunc
cupatione
c. de test.
ex lege.
Regni.
Leg. iiii.
4. lib. 5.
novæ leg.
collectio
nis, & le
gez. tauri
Anton. Go
mez à n.
47.
Molin.
disp. 127.
à n. 1.
Covar. c.
cum effect
d. testam.
n. 1. & 2.

sequentiam, & ad probationem antecedentis dicimus, quod mandatum generale non extenditur ad omnia, ea generalitate, qua sonat, sed tantum ad ea, quæ per leges sunt determinata, & stabilita, non autem ad alia ad quæ, vel mandans non potest d. re potestatem, vel non vult, quia specialia sunt, & non possunt contineri sub generali voluntate mandantis, sunt namque plura, quæ requirunt speciale mandatum, unde vera est nostra conclusio, quæ magis in sequentibus explicabitur.

20 Ad secundum respondetur, quod qui potest magis, vel plus potest minus quando plus, & minus sunt eiusdem ordinis, seu linear, concedo antecedens, sed in nostro casu non sic res se habet, quia iurare non potest procurator, excepto, in quibus tenet stilos, & communiter solet de non malitia, in petendo, v.g. prorogationem alicuius termini, absque speciali mandato ad iurandum, vt docet Golinus, & tunc iuramentum procuratoris in animæ suæ partis sic exponitur à Doctoribus, scilicet, quod procurator credit, & pro certo habet, quod constituens, & mandans credit, & iudicat verum esse, id quod procurator affirmat, aut negat, prout dicitur à procuratore, in quo non excedit mandatum suæ partis; secus tamen quando excedit mandatum constituentis; & ideo in eo in quo excedit non potest præiudicare constituenti, seu mandanti, sed sibi ipsi, qui propterea dicitur falsus, & prævaricator, nisi id, in quo excessit esset consecutivum mandati, & bene ex eo inferretur, unde quando possuit manus, vt aiunt, ad connexa

mandati non dicitur procurator excessisse, sic tenet Golinus cum pluribus.

21 Ad tertium dicendum est, quod in omnibus contractibus, quamvis verbis perficiantur, vt vere supponit argumentum, nihilominus verba non sunt accipienda ultra intentionem ea proferentis, neque extendi debent ad casus speciales, qui non venerunt in mentem ipsius, unde ex Theodoro consiliario doctissimo refert Golinus, quod mandatum excessisse dicitur procurator quando fecit id, quod de consuetudine in contractibus intervenire solent, & quod in generali mandato solum veniunt ea, quæ sunt de consuetudine constituentis, & citat quosdam textus, & ex Barthol. Mandosio, Surdo Bonifa. & alijs.

22 Ad quartum fere idem respondetur, quod siue sententia in iudicio feratur in procuratorem, siue in dominum, quæ contra vtrumque profertur, tamen in eo quod fuit procurator constitutus, & potuit mandans constituere concedimus totum argumentum: negamus tamen illud in his, in quibus excessit, aut in his in quibus non potuit constitui procurator, quacumque causa, siue ex defectu constituentis, siue ex defectu personæ constitutæ, vt diximus supra, & personis ibi expressis, quæ non possunt esse procuratores, addo personas in re publica potentes, vt docet ipse Golinus, & probat etiam Curia Philippica ex quibusdam Regni Legibus partitarum, qui non debent admitti si ante causæ contestationem exceptio hæc

contra eos opponatur, sic etiam

Gregorius Lopez.

(***)

Gol. p. 2.
c. 4. n. 33.
§ 34.

Theod. al.
leg. 96. n.
15.

text. in lege,
vel
universorum
ff. de
pign. act.
Barthol. in
final. leg.
ff. de his
quæ in
fraudem
creditor.

Supra in
bac q. 2.
n. 10.
Gol. p. 16.
c. 5. n. 38.
ex tit. non
licet po-
ten.
Curia p. 1.
§. 10. n.
19 ex leg.
6. 7. 8. §.
11. tit. 5.
part. 3.
Greg. sup.
his legi-
bus.

CAPVT EX INSINUATIONE III. HVIVSTITVLI,
& eius species.

INTER Archidiaconum Saginiensem, & Magistrum G. super prævenda Lexionensis Ecclesiæ, quæstio vertebatur, Archidiaconus pro causa illa quendam constituit procuratorem contra illum Magistrum ad Sedem Apostolicam accedentem: sed cum postea idem Archidiaconus de fide illius procuratoris dubitaret, præsentibus duobus clericis eidem procuratori expresse prohibuit, sciente adversario suo, ne iudicium, & causæ cognitionem susciperet, ipse nihilominus in causa procedens contrariam sententiam reportavit; & prædictus Magister G. in possessionem illius præbendæ fuit inductus: Archidiaconus hoc intelligens, his omnibus contradixit, & significavit prædicta Papæ, qui mandat quibusdam, quod si per iuramentum illius Archidiaconi, & clerici superstitis, & viventis; quia alter mortuus erat constiterit de præmissis, non obstante sententia contra Archidiaconum lata possessionem dicta præbendæ cum fructibus perceptis restitui faciant eidem Archidiacono, si aliud canonicum non obstat, facta restitutione, si Archidiaconus suam canonicam institutionem probaverit ipsam ratam habeant, & firmam.

23

CONCLUSIO. Sententia
lata cum procuratore

revocato, & hoc certificato non præ-
indicat Domino.

CAPVT IN NOSTRA PRÆSENTIA III. ET
eius species.

QVÆ (*In substantia coincidit cum præcedentis textus specie*) consistit enim in eo quod, quidam episcopus revocavit mandatum suis procuratoribus, de quoram fidelitate postmodum titubasset;

quos ad Sedem Apostolicam misserat super quibusdam criminibus ipsi episcopo imputatis, & ipsi quamvis recipissent litteras mandati revocatorias, nihilominus in negotio processerunt, & impetrarunt Apostolicas litteras, quibusdā iudicibus, coram quibus episcopus opposuit, quod prædicti procuratores fuissent falsi, eo quod fuerat revocatū mandatum datū eis, iudices exceptionē non æstimantes, & invicem iudicātes, à quo appellatum ad Sedem Apostolicam, causa non contestata, & interim prædicti iudices delegati ipsum episcopum à sua Ecclesia removerunt per sententiam; cuius facti sufficientem informationem habens Papa declaravit prædictam sententiam, & totum processum esse irritandā.

Ex cap.
in causis
30. de ele
ct. & c.

24

cum olim
de offi. de
legati.

Acursius
in l. vnic.
C. de satis
datione.

C. per quas
3. de sim.

Leg. iudi
cium 58.
ff. de iudi
cis.

Valenz.
co. ff. 101.

Larea 1.
p. decis.

Granat.
disp. 2.

Gratian.
l. 1. de
cept. cap.

167.

Menoch.
de arb. t.

1. q. 55.

Barb. in
present.

Gong. in c.
veniens de
resibus &

2. de res
cript.

CONCLUSIO. Rescriptum impetratū à revocato procuratore, sciente revocationem non valet, & processus, & sententia super tali negotio nullius sunt momenti; utraque conclusio quatenus respicit nullitatem eorum, quæ fiunt cum falso, vel revocato procuratore eisdem probatur documentis, quas probo etiam sumpto argumento ab alio textu canonico, iuvat, quod si iudex scivit revocationem nulla est sententia, quod probat Acursius, exornat easdem conclusiones præter communiter repetētes ad hos, textus, Valenzuela, Larea, Stephanus, Gratianus, Postius, Barbosa, Dominus Gong. & alij plures apud ipsos.

Sed contra utramque conclusionem sit primum argumentum de sumptum ex quibusdā legibus iuris civilis, in quibus decernitur, quod quamvis procuratori revocetur mandatum, iudicium tamen, quod cum eo factum est, valere debet, ut habetur ex lege: ergo nostra conclusio in eo quod dicit nullius esse momenti processus, & sententia post revocationem acta, falsa est.

Secundum argumentum: quia lex, aut Princeps, cuius est honorem, & bonam famam servare subditorum suorum, ut dixit consultus D. Antoninus, non debent pati, seupermittere

revocationem mandati, seu potestatis ad litem, vel administrationem collatæ, ex cuius privatione sequitur dedecus, & ignominia illius, cui talis procuratio, seu administratio subtrahitur: ergo nostra conclusio, & textus decisio non debet admitti.

Tertium argumentum sic formo, nam mandatum est quidam contractus inter mandantem, & procuratorem celebratum, ut diximus ex eius diffinitione supra tradita, qui proinde utrumque obligat, & procuratorem ad exercendum suum officium, & mandantem ad habendum eum pro suo procuratore in his, ad quæ ipsum constituit, maxime in negotijs iam ceptis: ergo revocatio nulla erit, & constitutio firma stabit, & consequenter, quidquid actum fuerit per talem procuratorem validum erit, & ratum.

25 Sed his non obstantibus certa, & vera est nostra conclusio, quatenus ex præfatis textibus deducitur, cuius decisiones ratio est, quia per quascūque causas res nascitur per easdem dissolvitur, iuxta regulam iuris: ergo si procurator habet potestatem procurandi ab ipso mandante, si eam fideliter procurator nō exercuerit, sed potius cum diffidentia, & titubatione, ut habetur in littera, facta per contrariam voluntatem revocatione, mandatum, eiusque contractus dissolvitur, & con-

Lege una
c. de satis
d. & si pro
curator &
ff. eod.

Antoni. 7.
q. 1. ff. de
in in e-
grum re-
stit. & l. 1.
d. ait præ-
ter ff. de
dolo supra
hoc tit.
n. 7.

Ratio de-
cidendi

Reg. iuris
in 6.

consequenter quicquid agitur cum tali procuratore nullius prorsus est momenti.

26 Ex quibus ad primum argumentum respondetur cum Glossa super dicto capite 4. quod leges citatæ locum habent, & intelliguntur quando prohibitus, aut vetitus est procurator agere ignorante adversario, vel iudice, revocationem, quo casu valet nihilominus quod idem quasi procurator fecit, sed si adversarius sciverit revocationem, facta per procuratorem revocatum non valent.

27 Ad secundum respondetur, distinguendo secundam partem antecedentis; non debent pati, aut permittere revocationem mandati sine culpa, & causa mandatarij, aut procuratoris, concedo antecedens, cum causa, & culpa se tenente ex parte ipsius procuratoris, nego antecedens, & cum in nostro casu prædicti archidiaconus, & episcopus cepissent dubitare de fidelitate suorum procuratorum causam habuerunt eos removendi à procuratione, unde valida fuit revocatio, & nulla per eos facta in iudicio.

28 Ad tertium dicendum, quod ille contractus utrumque obligat, quando ex utraque parte ponitur id, ad quod tenetur secundum pactum in contractu deducum, nulla superveniente nullitate, sic verissimum est; secus tamen quando alter contrahentium deficiit, quia tunc alter non tenetur, maxime quando deficientem compellere per iudicem difficile est, & periculosum in præiudicium alterius partis, obligare autem mandantem iudicem litigando contra suum procuratorem, ut fideliter, & solícite æporetur, difficilimum est, ac proinde invenitur mandans necessitatus mandatum revocare, & ideo revocatio cum debitis conditionibus facta tenet.

29 Auctor nostri capitis ex inscriptione fuit Clemens III. Pontifex Maximus, qui præcessit in Pontificatu Celestinum III. qui fuit exaltatus ad Pontificatum anno Domini 1191, ut iam dixi, & successit Gregorio VIII. qui quidem Clemens III. scribens suis iudicibus delegatis super causa præfati Archidiaconi Ecclesiæ Sagiensis, quæ est in quadam Galliæ ci-

vitæ Ecclesiæ Cathedralis, suffraganea Archiepiscopi Rothomagensis, cuius Ecclesiæ mentio fit supra in cap. 35. de rescriptis. Secundi autem nostri textus in nostra præsentia 4. auctor fuit Innocentius III. qui rescripsit Gerardo de Duaco eius præfati super causa criminali delictorum episcopi, qui nomine Macherius dicebatur imperiali, & dum profapia procreatus, qui fuerat modestus vir, elegantisque formæ, & beneplacens Ecclesiæ Sancti Didaci præpositus, qui Episcopo Tullenfi defuncto, ut illius episcopatus cathedram suscepit, & in cuius ministerio ad iudicium à suis canonicis vocatur ob dilapidationem bonorum Ecclesiæ, & cum causa per iudices valeret determinari, ad Papam, qui tunc Innocentius erat appellatur, qui suis delegatis eam commisit, ut in textu continetur, sic refert Dominus Emmanuel Gonzalez in suis notis ex alij auctoribus.

Questiones appendices ex his duobus textibus.

QVÆSTIO I.

An constituens procuratorem, aut alium adnutum ad movibilem possit eum removere pro sua voluntate?

30

AD Huius quæstionis resolutionem notare oportet plura

esse officia, & munera, ad quorum exercitium variæ possunt constitui personæ, primo ad officium procuratoris, quod duplex est, scilicet, procurator ad negotia extrajudicialia, & huiusmodi procurator diffinitur, & dicitur ille, qui aliena negotia mandato domini administrat, ut ex suo iure colligunt legistæ, ut ex multis probat Gonzalez in præsentia: procurator autem ad lites: Est ille, cui alienæ rei actio, vel defensio præsentis, vel absentis permissa est mandato domini, qui in iudicio lites causam sustinet, quam diffinitionem tradit ex Pachardo, & alijs pluribus prædictus Gonzalez de his ergo procuratorum generibus principaliter quæstio procedit, ut omittas

Ex leg. 1. l. 3. l. filij 8. l. si quis 9. vnius l. qui pro rei actio, vel defensio præsentis, vel absentis permissa est mandato domini, qui in iudicio lites causam sustinet, quam diffinitionem tradit ex Pachardo, & alijs pluribus prædictus Gonzalez de his ergo procuratorum generibus principaliter quæstio procedit, ut omittas

omissas faciamus alias procuraciones, quæ non ab homine, sed à iure, vel à iudice commendantur, & iniunguntur, cuius modi sunt, quas gerunt curatores, aut tutores minorum, præterea procurator ad lites potest esse sub duplici forma, quia potest habere mādātum generalissimum, & est quando fit procurator constitutus cum clausula; ad omnes causas præsentis & futuras in mandato expressas, & nō expressas, quod mādātum, ut ait Golinus, solet dari à recedentibus à civitate, & hoc dicitur mādātum generalissimum, aliud est mādātum speciale, quod solum datur ad vnum negotium, seu causam ad omnes instantias, vel ad primam instantiam exercendam; deinde notare etiam oportet revocationem mādātī posse fieri ante causæ contestationem, vel contestata iam causa, & si contestata, vel sciente contrario, vel ignorante revocationem; & denique cum causa, vel sine illa. Quibus animadversis, ea, quæ magis certa, & ab omnibus admīssa præmittimus, ut postea, magis controversa disputemus.

31 Vnde sit prima conclusio: constituens procuratorem, tam ad negotia extra iudicialia, quā litigiosa potest re integra, & causa non contestata mādātum revocare, cuius revocatio tenet, & consequenter omnia facta in virtute illius mādātī revocati nullius sunt momenti, hæc conclusio, quam ut certam statuo, expressa habetur, & fundatur in hoc nostro capite, *in nostra præsentia*, in quo constat totum processum factam post revocationem mādātī, causa delata ante illos iudices relatos in textu, irritandum fore, & eadem est ratio de revocatione mādātī dati procuratori ad alia negotia, quod probare pergo ex elegantissima ratione domini Doctoris D. Ioseph de Retes, nostræ Salmantinæ Universitatis Vespertinæ Cathedræ iubilati moderatoris, & in Supremo Castellæ Senatu Consulis meritisimi; quam ex eius mente sic formo, quia officium procuratoris, seu administratoris bonorum subsistit in virtute mādātī à domino dati, ac proinde talis procurator in rei veritate est mādātarius ipsius domini mādantis, quod

probat ex formali, & expressa civili lege in qua dicitur quod qui accipit mādātum, ut negotia administret, sive incipiat administrare, sive non incipiat, nunquam tenetur, *ad litem negotiorum gestorū*; sed tantum cum illa, quam habet ex illo titulo, quem accipit, quæ est actio mādātī; quod etiam confirmat ex alia lege, ex qua constat, quod procurator, sive ad negotia, sive ad iudicia, aut ad utraque simul, non potest negari quod administrat, seu agit aliena negotia ex virtute mādātī, ut patet ex eius diffinitione: *Est enim procurator, qui aliena negotia de mādātō domini administrat*; ergo cum hæc administratio pendeat ex voluntate domini, cum dominus possit libere mutare consilium, potest, & revocare mādātum, adminus re integra, & ante quam incipiat negotium, etiam nulla stante causa ex parte procuratoris.

32 Probatur secundo, conclusio, quia hæc est differentia inter mādātum generale ad causas, & negotia, & aliud quod dicitur mādātum in causa propria, quod in illo nihil de interesse procuratoris agitur, aut continetur, quia totus ille contractus, qui oritur ex mādātō, redducitur, seu cedit in favorem mandantis, & nihil in eo involvitur de interesse mandatarij, seu procuratoris, quia ex parte procuratoris acceptantis non habet rationem rigurosi contractus, sed mere gratuiti, ut constat ex diffinitione mādātī, quam supra reperies, per quam traditur, quod sit contractus, quo quis aliquod officium gratuito, (hoc est mera, & gratiosa voluntate) expediendum suscipit: dixi, quod nihil de negotio aliquo, aut interesse involvatur in dicto contractu in favorem procuratoris, aut mandatarij, loquimur namque de mādātis, quæ regulariter dantur, & acceptantur, ut exigit præcisè natura mādātī, ut probatur ex lege, quia sub ista consideratione *extinctum est mādātum finita voluntate*, ut textus dicit, aliud namque esset si in mādātō esset res, & negotium cedens, tam in favorem mandatarij, aut procuratoris, quam in favorem mandantis, de quo puncto non disputamus: mādātum vero, quod dicitur

L. si re-munerari, di 6. §. 1. ff. man-dati.

L. 3. §. 1. ff. iudic. solui.

Supra hoc tit. n. 25

L. si ve-ro 12. §. munda-re, ro 16. ff. hoc tit.

Retes in quā iu-ridica re-solutione

dicitur in causa propria ex natura sua revocabile non est, & ratio efficax est, quia in tali mandato acquiritur ius mandatario, & transit in eum eadem actio, quam habebat ipse dominus, & mandans, unde si ex alia parte non videatur claudicare, est contractus perfectus transactionis, vel alterius speciei, qui revocari non potest, etiam re integra, quia cederet in præiudicium mandatarij, quod in casu nostre conclusionis perspicuum est non accidere, in qua loquimur de simplici mandato, quod dicimus posse libere, & licite revocari re integra, hoc est, antequam incipiat uti eo procurator, ut docet Doctor Alphonsus de Olea, sequens Pichardum, & alios.

Olea de
cess iuris
tit. 8. q. 1.

à. n. 25.

Pichard. in

9. præte-

rea à n.

16. inß.

quibusmo

dis tolli-

tur obli-

gat.

Golin. p.

3. c. 5. n.

121. et

123.

Retes su-

pra n. 14.

c. ult. de

procur. in

6.

Farin.

in postb.

fractm. 31

supra n.

26.

Bart. in l.

si mada-

se 15. ff.

mand.

33 Quam conclusionem etiam certam habemus, quamvis interveniat iuramentum de non revocando mandatum, ut Golinus affirmat, & defendit in maiorem confirmationem nostræ conclusionis, idemque probat domino Ioseph Retes in præallegata informatione, ad quod adducit probationem iuris, & auctoritatem Farinacij, & aliorum, ubi dicit quod mandatum mandantis tantum, & non procuratoris, potest etiam iuratum revocari; secus tamen quando continet commodum utriusque.

34 Est tamen advertendum, quod ut valeat prædicta revocatio debet intimari ipsi procuratori, vel iudici coram quo tractatur negotium, quia si procurator ignorasset revocationem sui mandati, proculdubio valebunt gesta per ipsum, ut diximus supra cum Glossa ad hoc caput 4. respondendo ad quasdam civiles leges, valebunt, inquam, etiam in favorem revocantis, adeo ut non possit adversarius illam revocationem allegare, ne prædicta gesta valeant absolute, sive in præiudicium, sive in utilitatem revocantis mandatum, quia quousque intimetur procuratori, aut aliàs habeat notitiam revocationis nihil operatur revocatio: sicut neque lex quousque promulgetur, ut communiter docent DD. sic tradit Golinus allegans textum rotundum cum Bartulo, citat etiam Speculatorem, necnon Felinū, & alios, unde sciens procurator man-

datum suum fuisse re integra revocatum, sive sit procurator ad negotia extrajudicialia, sive iudicialia, ex tunc non potest procedere ad munus, aut officium procuratoris, sed tenetur in conscientia abstinere, quia aliàs usurparet alienam potestatem, iam sibi revocatam quamvis non fieret expressè, & formaliter notificatio. Excipere tamen mandatum ad matrimonium, ut infra.

35 Secunda conclusio, potest etiam constituens procuratorem prædictum revocare existente rationabili causa, etiam si cæperit uti officio, aut causa sit contestata, sive non. Hæc conclusio ab omnibus debet etiam, ut certa admitti, & quoad procuratorem quoad negotia liquido convincitur ex Evangelio in testimonio D. Luc. Evangelistæ dicentis sic: *Quid est hoc, quod audio de te? Redde rationem villicationis tuæ; iam enim non poteris villicare.* Vbi videmus quod in illa parabola, ille homo dives removet villicum à villicationis exercitio, ex eo quod de eo audierat: ergo ex iusta causa potest procurator ad negotia avelli, & eadem prorsus est ratio de procuratore ad lites.

Probatum secundo ex Doctorum auctoritate eam tenentium, ut certā, & sic ab omnibus recepta non solum quando res non est integra, aut iam est lis contestata, & causa capta, quia in tali casu procuratorem amoveri non posse sine causa omnes docent Doctores, quia si iam cæpit negotium, causam prosequi in eisdem debet procedere, quia iam est factus causæ, & negotij dominus, ut clarè probatur ex quadam Regni lege dicente sic: *Mas si el pleyto no fuesse començado, por demāda, o por respuesta, biē puede el dueño toller la personaria à vno, è darla à otro, quando quisiere, maguer no muestre raxon porque lo faze.* Sed existente iusta causa etiam si sit lis capta, & contestata potest dominus revocare procuratorem, quem tamen non negamus posse reclamare allegando causam remotionis, & revocationis sufficientem non esse, super quo debet audiri, & de causa cognosci, & interim manuteneri, (de cuius difficultate postea reddebit sermo sub

Specula-
tor in tit.
de excep.
p. 4. ver.
& si.
Fel. extra
de rescrip-
c. manda-
ro de pro-
cur.

Luc. cap.
16.

L. 24. tit
5. part. 3.

sub speciali quaestione) quod probant Doctores ex quadam lege. Speculator, Maschardus, Barbosa plures referens vendene in re clara, & certa diutius imminoremur, iniquissimum enim esset ineptum, aut iniustum procuratorem me tollerare in administrandis negotijs, & causis procurandis cum prejudicio meo.

36 Tertia conclusio: quando dominus constituit procuratorem ad tempus determinatum, patronus capellanum in capellania ad nutum, & alij huiusmodi, elapso tempore determinato potest dominus pro suo libito, & patronus absque aliqua causa alium constituere, hæc conclusio quamvis non gaudeat tanta certitudine, ac due præcedentes, quia vidimus aliquas super hoc lites, quæ de facili solent moveri, & nunquam desunt patroni, & advocati eas defendere conantes, (si tuta conscientia ipsi videant, quia periculum est in re) est nihilominus vera, & mihi certa quatenus probavero auctoritatibus, & rationibus Auctoritates non nullas ex iure civili adducit Golinus, quibus probat, quod mandatum finitur, & stinguitur transacto tempore destinato, quod procedit etiã si sit factus dominus litis, ex lege statu, idem firmiter docet dominus Retes in prædicta consultatione, siue informatione: seriò, & doctè elaborata, ut solet omnia, alias adducēs leges l. Julian. & ex alijs, & probatur pluriū Doctorum auctoritate, quos referunt ipse Golinus & Retes, inter quos est Mantica, Surdus, Mastrill. & alij, Ioannes Gutierrez, Gratianus, qui sic scribit: *Ampliantur prædicta ad officia ex mera gratia concessa cum temporis præfinitione; videlicet usque ad tale tempus: ista enim, neque possunt sine causa per Principem*

37 Ratione etiam efficaci probatur, quia quando procurator convenit cum domino capellanus ad nutum nominatus cum patrono, prætor civitatis cum Rege, eius vices tenens cum ipso prætore, servus cū suo domino sit contractus citrò vtròque obligatorius, qui pro illo determinato tempore debet ab vtraque parte adimpleri, ita ut non existente iusta causa, nemo contrahentium prosit retrocedere

re ab hoc contractu, sed finito tempore potest procurator capellanus, & alij cessare ab officio, & illo se onere, exonerare: ergo eodem iure potest dominus transacto tempore assignato amovere ab illa administratione, & officio suum procuratorem, minor scilicet, quod expleto tempore possit procurator, & capellanus, administrator, &c. discedere, & relinquere officium a nemine potest negari, quia huiusmodi in suis officijs servientes sunt liberi, & non subiecti, nisi pro illo tempore, quo se obligare voluerunt, quo transacto remanent in illo pristino statu, in quo erant, quando se obligarunt: ergo cum eadem prorsus ratio currat ex parte eorum, qui eos receperunt pro illo tempore quis dubitat, quod gaudeant eadem libertate, ut possint servos procuratores, aut capellanos dimittere, & alios quærere, & in illis officijs constituere? Aliàs namque essent domini peioris conditionis, quam eorum mandatarij.

Et confirmatur, quia qui absoluta libertate elegit hominem ad aliquod ministerium ad tempus trienij, aut quinquenij, hoc elapso tempore remanet, seu redit ad eandem libertatem, quia noluit se obligare, & ea privare, nisi pro illo tempore determinato: ergo si mandatarius vult in officio durare indiget novo consensu, & nova gratia ex parte domini, aut patroni sui, probò consequentiam, quia si ad constituendum pro se procuratorem dominus taliter fuit liber patronus ad nominandum capellanum, & parrochus ad nominandum substitutū pro tempore determinato, eo præterito liber est ad faciendam, vel non faciendam prorogationem, vel novam electionem eiusdem, vel alterius personæ, ut ratio naturalis dicat, & cōprobat dom. Retes ex quadam elegāte, ut ait lege, quia in hoc contractu, sicut in ceteris equitas, & iustitia servari debet, & sicut procurator elapso prædicto tempore, liber manet ab obligatione contractus, eodem modo dominus constituens liber manere eadem ratione debet: ergo sicut serviens in officio, aut capellania potest naturali libertate, vel cessare a servitio, vel alibi, ubi sibi placuerit servire, sic etiam dominus

Gutier. 1.
p. de iur.
confr. c.
58. n. 19.
Gratian.
t. 1. dis.
cep. foris
c. 167. n.
25.

L. post li.
rem 17.
cum seqq.
ff. de pro-
curat.
Spec. tit.
de procu-
rat. n. 26.
Mac. de
prob. cōc.
1016. n.
29.
Barb. in
collect. ad
mandato
13. n. 4.

Golin. p. 3
c. 5. n. 86.
§ 120.
L. statuli.
herum 9.
fichū ff.
de leg. 7.
L. si unus
§ 1. ff. de
pactis.
Retes in
consult. n.
20.
L. Jul. 13
§. si quid
servus de
emptio
nib.
L. si in le.
ge 24. ff. de
locati.

Mant. de
tacita, &
ambig. l.
7. tit. 22.
n. 30.
Surd. cōf.
8. n. 7.
Mastr. de
scinil. 15
n. 17. vol.
2.

Leg. 2. l.
si in d. x
2. ff. de
iudicijs.

mus potest quærere alium procuratorem, aut administratorem, vel nulum habere, prout ei magis placuerit.

38 Quod denique confirmatur pluribus casibus, in quibus hæc doctrina practicatur, primus est in omnibus prætoribus civitatum, quorum officia in Hispania dantur per triennium, quo impleto eligit Rex aliam, quem mittit ad idem officium à quo ante illius temporis spacium remove sine causa nō potest, sicut de quodam substituto, aut viceprætor, quem prætor sine causa removerat, refert Gutierrez in Supremo Castellæ Consilio fuisse in possessione, & mantentione conservatum, quia tempore remotio- nis non erat impletum spacium triennij, & eadem ratione est in usu, & consuetudine inconcussa, quod si famulus se obligavit ad serviendum hero, & herus etiam ad recipiendum per unū, vel duos annos transacto hoc tempore famulus potest abire, & alium quærere dominum, aut herum, & similiter hic eum è domo sua mittere; neque in hoc est aliqua difficultas, vt docet Azevedo super lege Regni, unde similiter, qui per tres, vel quatuor annos assumit servitutem alicuius beneficij, aut alterius ad ministrationis, quam bene se gesserit in illo servicio potest à beneficiato proprietario, patrono, seu episcopo amoveri post illud tempus, quia in eo nullam facit ei iniuriam, quia licite facit ex iure, & qui utitur iure suo nemini iniuriam facit, vt habet regula iuris, ex quibus iam ad aliam difficiliorem quæstionem accedamus.

QVÆSTIO II.

Virum qui constituit procuratorem, seu alium ministrum possit etiam sine causa eum revocare si non fuit signatum tempus?

39 **I**N Hac quæstione, in cuius resolutione valde Doctores insudarunt, duæ sunt celebres opiniones satis probabiles, sed quia potest intelligi, si possit non solum valide, sed etiam licite ad utriusque intentionem responde-

bimus, licet in casu tam arduo, & in quo tot gravissimi Iurisprudentes late scripserunt, & sic pro opinione negativa, quæ hodie est communior, sequentia faciūt non inefficacia, vt videtur, argumenta. Primum desumitur ex legum auctoritate, & prima sit lex solent, in qua sic dicitur: *Sicut autem mandare iurisdictionem, vel non mandare est in arbitrio proconsulis, ita adimere mandatam iurisdictionem licet quidem proconsuli, non autem debet, in consulto Principe hoc facere; sed non alia ratione Princeps ad removendum aliquem à iurisdictione debet consultari, nisi, vt videat, & iudicet an adimere iurisdictionem, aut potestatem sit legi, & rationi conforme, hoc est, si sit causa iusta, ad quod necessario requirit lex citata consilium, seu iudicium Principis: ergo sine iusta causa nemo potest deponere procuratorem, aut ministrum etiam in negotijs, in quibus nō est iam dominus, eo quod ceperit in eis procedere, & ideo circa hæc iam diximus quæstione præcedente non posse revocari mandatum, sed etiam revocari non potest circa alia, respectu quorum res est integra, absque eo quod sit iusta causa à Principe approbabili.*

40 Secundum argumentum desumitur ex alijs duobus canonicis textibus, qui clare videntur hanc diffinire opinionem, quorum primus est, cap. conquerente, vbi habetur sic: *Non decet honestatem superioris, & consequenter nec eius æquum arbitrium suæ iurisdictionis subiectos sine manifesta causa rationabili proprijs officijs spoliare.* Secundus textus non minus ad rem, & hanc opinionem probans habetur in cap. satis peruersum, vbi habetur sic: *Satis peruersum, & consequenter iniquum esse probatur, vt quorundam voluntatibus suis ille priuatur officijs, quem propria culpa, vel facinus a gradibus quo fungitur non deiecit, ex quorū textuum verbis sic argumentor, quidquid sit contra honestatem, quam ponit D. Thom. virtutem moralem, & quidquid peruersum est, quod damnatur in sacris litteris, dicitur enim, cum peruersis peruerteris, & etiā quidquid iniquū est quod sit contra iustitiā peccatum est, & est, sed qui spoliat pro-*

*L. solent
9. i. de off.
procons.*

*Q. præce-
dent. n. 35*

*C. conquere-
ntie ex-
tra 7. de
inst. spo-
liat.*

*Satis diff.
§ 6.*

*D. Thom.
2. 2. q.
145. a. 1.
Psalm.
17.*

*Gutier. 1.
p. de iur.
conf. c. 58
n. 19.*

*L. tit. 20.
l. 4. reco.
pila*

*Leg. factū
191. ff. de
reg. iuris.*

proprijs officijs sine rationabili causa, & privat propria auctoritate aliquem gradu, quo fungitur operatur contra honestatem, contra æquitatem, & facit perversitatem, ut constat ex expressis verbis horum textuum: ergo peccat, cum aliàs sit in materia gravi, & in notabili damno proximi necesse est, quod peccet mortaliter, immo, & quod teneatur ad restitutionem damni, quia perversum, & iniquum facit contra iustitiam.

Leg. 2. tit.
10. p. 2.

41 Tertium argumentum desumitur ex quadam lege Regni, cuius hæc sunt Alfonso Rege, (qui fuit dictus *el Sabio*) auctore verba: *Otro si, en tres maneras los debe honrar: la primera, poniendo a cada uno en su lugar, qual le conviene por su linage, o por su bondad, o por su servicio: è otro si, mantenerle en el, no faciendo, porque le deviesse perder.*

In leg. D.
Ant. 7. d.
1. ff. de
in in. eg. d.
resist.

42 Quæ ratio ulterius confirmatur, ex eo quod ad Principes, & eorum iudices, & magistratus pertinet curam habere famæ, honoris, & reputationis suorum subditorum, & probatur ex Imperatore Divo Antonino, sed revocare alicui honestæ personæ mandatum, aut adimere officium cedit in eius dedecus, & vergit contra eius honorem, & remanet infamatus, quia datur occasio ad præsumendum de eo indigne, existimantibus cæteris dedisse causam iustam, qua officio indignus redderetur, quod quidem est etiam scandalosum: ergo removens sine causa procuratorem, aut alium in aliquo officio constitutum iniustum est, & peccatum, & contra leges, rationem, & contra charitatem in præiudicium hominis, qui causam non dedit.

43 Propter hæc argumenta, multi sunt Doctores absolute affirmantes mandata, & alia officia semel concessa acceptata, & ad usum, & exercitium iam redacta à nominatis mandataris, aut personis deputatis etiam ad nutum, & beneplacitum deputantis absque legitima, & rationabili causa revocari non posse, ex quorum generali doctrina, plures casuum particularium deducunt Auctores prædictæ sententiæ resolutiones, prima est, quod non potest Romanus Pontifex

destituere episcopum, quem iam instituerat absque aliqua causa, sola sua auctoritate, sic Ludovicus Rom. quem laudat, & sequitur Dom. Valencuela, neque Principes etiam supremi possunt sine rationabili causa adimere officium, & munus, seu magistratum suis ministris non obstante, quod concedantur pro ipsius Principis voluntate, ad cuius probationem adducitur quædam civilis lex, neque episcopus vicarium suum, ut docet D. Solorz. cum pluribus, Larrea, in decisionibus Granaten. 2. quod extendit Barbossa ad provissores sede vacante, licet sint electi pro tempore ad beneplacitum capituli, neque prætor suum tenentem locum, ut defendit Bovadilla, Gutierrez, & alij, neque patronus potest item remove capellanum electum ad servitium capellanæ ad nutum positum, & nominatum. Et idem dicito de sacerdotibus serviētibus beneficia populorum ab episcopo designatis, ad libitū, seu à beneficiarijs proprietarijs ad nutum, & beneplacitum eos ponentibus, ut tenent Dominus Valenc. & Perez de Lara, de anniversarijs, & capellanijs, ut infra citandus. Idem dicunt de economo alicuius communis, syndico, aut administratore, de rectore alicuius hospitalis, aut collegij, de scribanis, quæ in aliquibus partibus dantur ad nutum domini concedentis, & de alijs similibus officijs, quorum possessores, & ea exercentes nullatenus possunt tolli. Tenet horū Doctorum opinio posse sine causa iuste removeri, quam ut dixi opinionem, quam plures tenent, quos collegit, & retulit Dom. D. Ioseph de Retes.

44 His ergo præmissis, ad resolutionem huius quæstionis, opere pretium advertendum duxi, ad legū, & auctorum mentem capiendam, magnam versari inter reipublicæ officia, & munera differentiam, alia enim sunt non solum publica, & nobilia, seu nobilissima, sed etiam quadam ratione appropriata, quamvis non sint perpetua, aut iure proprietatis obtenta, sed ad Principis, seu deputantis placitum data, cuius modi sunt institutio episcopi, officium præsidis in senatibus, officium cuiuscunque consiliarij

Ludo. c. 35.
345. n. 9.
Valenc.
conf. 130.
n. 34.

Lex iuris.
peritos 30
de execu.
sat. tutor.
Solorz. 1.
2. de iure
in d. l. 3.
c. 8. n. 48
Larrea n.
16.
Barb. de
pot. epis.
allegat.
54. n. 171
Bobal. l. 1.
polit. c. 16
Gut. l. 3.
præf. 99.
11. n. 8.

Retes l. 2.
opus. scilicet.
3. c. 5. n.
11.

liarij Regij ; officium inquisitorum, officium prætoris civitatis, & eius vicem tenentis, & alia huiusmodi, aut maioris magnitudinis, tam in regimine militari quam iudiciali, simulque & politico, à quibus officijs si removeantur ea tenentes remanent vacui, & otiosi in eo genere ministerij, ac proinde eis semel remotis magna resultat nota, & infamia, quia eo oritur in omnium cōceptu non levis suspicio, privatos fuisse ob aliquod secretum crimen, ac proinde verecundia perfusi nobiles isti homines possunt dicere cum villico Evangelij: *Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem, fodere non valeo, mendicare erubescō.* Alia præterea sunt officia minoris ponderis, quibus ea tenentes si deponantur, nullum, aut si aliquod non multi momenti incurrūt detrimentum, tum quia non manent nota ti, aut infamati, sicut manent supra dicti, tum etiam, quia apti remanent ad suscipienda ab alijs dominis officia sibi congrua, & decentia, ut patet in procuratore ad lites, & negotia, & in serviente alicui beneficio, aut capellanæ. Vnde fit.

45 Prima conclusio, remove, & deponere ministros, & magistratus primi generis, aut prædictæ primæ differentię sine sufficienti, & rationabili causa, irrationabile est, & peccatum, non solum contra charitatem, quod ut mihi certum assevero, & in materia gravi, ut hæc est, mortale quippe, sed etiam contra iustitiam, quod ut mihi etiam probabile videtur, hæc cōclusio ab auctoribus utriusque relatæ opinionis debet admitti, quæ satis efficaciter probatur, tanquā ex solido principio, ex testimonio Ioannis dicentis sic: *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habentem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Ex quo sic argumentor, in eo, in quo non manet charitas Dei est peccatum mortale, sed qui videt necessitatem proximi, cui potest subvenire, & non subvenit charitatem non retinet, neque in eo manet: ergo qui removet magistratū, aut alium ministerium sine causa non retinet charitatem, neque in eo ma-

net, maior est certa, & Catholica Doctrina tradita à D. Thoma, & ab omnibus Theologis apud ipsum explicatur, minor est etiam doctrina Ioannis loco citato, & probo consequentiam, quia remove prædictos iudices, duces, aut alios, quos ob eorum merita Princeps, aut Respublica constituit, & assumpsit ad officia honorifica, & eos denudare, & deponere ab illis honoribus, & officijs, est idem ac ponere eos in necessitate, quia sicut carere bonis temporalibus, seu alimentis ad vitam temporalem sustentandam est habere necessitatem, de qua loquitur Evangelista, sic etiam carere officijs à quibus homo nobilis fuit depositus est necessitatem habere ad sustentandum honorem iuste acquisitum, immo & ad sustentandam temporalem vitam: ergo si non haberet charitatem ille, qui cum posset, non subveniret in hac necessitate huic homini in tali conflictu, & necessitate constituto; multo magis ille, qui pribavit sine iusta causa prædictum hominem nobilem suo honore, prælatura, & dignitatis officio, & cum sit materia gravissimi ponderis proculdubio erit peccatum mortale gravissimum, ad minus contra charitatem.

46 Confirmatur hoc ipsum, ex eo quod prædicti iudices, aut alij quicumque à dignitatibus depulsi remanent iuxta eorum statum, & conditionem ad alium modum vivendi moraliter impotentes quærendum, & suscipiendum, sine gravissimo præiudicio, nota, & scandalo contra propriam famam, & honorem sui ipsorum, & aliorum sibi coniunctorum: ergo qui homines litteris, & nobilitate præditos, & iam ad superiora reipublicę officia, sive in stata militari, sive in politico evectos suis meritis deiecit, & repellit sine iusta causa peccat mortaliter salutem contra charitatem, necnon & cōtra gratitudinem, nam qui bene usus est potestate sibi tradita remuneratione, & premio dignus est, & ad maiora evehi, non vero obtentis spoliari, & quidem circa hunc punctum, & remunerationem bene servientibus debitam multas allegat, & accinat Dom. Retes ex gravissimis Doctoribus civiles leges, quas omitto, tum quia ad rem

D. Thom.
2.2.9.24
a.12.

Luc. c.16

Ioann. 1.
canon. c.3

Matth. c.
25.

rem claram, & quam lex naturalis dictat superfluum, civiles leges, nisi tantum ad exornationem eorum, quæ dicuntur, maxime quando habemus præ manibus auctoritatem Evangelij circa remunerationem debitam servis, qui bene vsi sunt talentis in negotiationibus, dicit enim: *Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum*, cui quidem seruo responsum fuit à Domino: *Euge serue bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis supra multa te constituam*, ex quo testimonio, quamvis sit parabolicum, recte infertur ministrum in minoribus officiis fidelem, esse dignum, ut ad maiora augeatur, idemque convincitur, descendendo ab spiritualibus ad temporalia servata proportionem, ex alio testimonio Lucæ Evangelistæ dicentis: *Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates*; igitur tantum abest, ut ille, qui fuit fidelis, & rectus iudex deponatur, ut immo potius debeat augeri, & accipere maiorem potestatem supra civitates, & consequenter nefas esset, casu, quo non augeatur, illum diminuere, aut annihilare, è suo honore deponendo.

Sotus l. 4.
q. 4. a. 1.
¶ 2.

47 Dixi etiam mihi videri probabile prædictam depositionem, & remotionem in huiusmodi personis factam, esse etiam contra iustitiam, quod mihi persuadeo dupliciter; tum quia nullus humanus Princeps est dominus, neque proprietate, ut bene probat Sotus de iustitia, & iure, neque iurisdictione totius orbis, ubi loquitur de Imperatore, & licet nemo possit negare plenam iurisdictionem existere in Principe, cum eam tamen habeat à populo, qui non poterat sine Rege, & Principe gubernari, fuit necesse unum eligere, ut per modum Monarchiæ, seu plures, ut per modum aristocratiæ, ut supra discimus, ut per ipsam gubernaretur, unde tota hæc iurisdictionis à populo in Principem fuit translata, ut ea recte utens totum populum Princeps administraret, non quidem pro libito, sed pro ratione, quæ constat ex utriusque iuris documentis, ut loco citato explicat Mag. Sotus, inde est, quod personas honorificatas, & ad officia nobilia evectas, quibus ipsa

Supra tit.
de elect. n.
206.

officia quasi propria conferuntur, & eorum adipiscuntur possessionem non possunt Principes sine iusta, & rationabili causa possidentes ab eis removere, neque id ratio, neque respublica patitur, seu admittit, est namque Princeps propter Regnum, non autem Regnum propter Regem, aut aiebat Philosophus, unde fertur de prudentissimo quodam Imperatore filium suum instruente munus imperatorium esse populi ministerium, cui consonat veritatis testimonium, ubi dicit: *Quicumque voluerit inter vos maior fieri sit vester minister*: tum etiam secundo, quia quamvis non me lateat, quod docet Dominus Reres asserens, quod Princeps in summo rigore iustitiæ potest, absque eo quod peccet contra iustitiam cuilibet ministro adimere officium, quod probat ex cap. gratiosè 5. de rescript. in 6. ex illo tamen textu non concluditur eius assertum, esto verum sit. Videmus tamen plures, qui à suis officiis fuerant remoti, ad ea restitui, quando sine legitima causa fuerant privati, ex qua remotione, in his personis sequebatur dedecus, aut nota suam famam, & honorem vulnerans: ergo iniustitia est si ne causa remove; probo consequentiam, quia in tribunalibus Forensibus solum præcipitur restitui, quod de iustitia debetur personæ privatae, non autem quod debetur de charitate, ut manifestum est, quia quamvis quis peccet mortaliter non elargièdo pauperi eleemosynam, non tamen ad iudicium vocatur, & si vocaretur minime cogeretur eleemosynam reddere.

Mr. ib. c.
20.

48 Secunda conclusio, constituens procuratorem, administratorem bonorum, capellanium, fiscalem in tribunali episcopi, immo & provissorem, & omnes alios officiales, prout referuntur in secunda differentia potest eosdem, etiam sine causa removere si erant ad nutum constituentis ad illa officia electi, & nominati, hæc conclusio mihi, ut verissima in utroque foro suadet, & primo plurimum Doctorum, auctoritate, sic enim docet Bobadilla, Barbosa, Domin. Valençuela, Larrea, Lara, Ioannes Guierrez, Dom. Retes, Doctor Quin-

Bob. l. i.
poliz. cap.
16. n. 5.
¶

tana,

et 3. Bar. can. & alij quam plures ab ipsis ci-
 cati, pro qua opinione non nullas ad-
 ducunt civiles leges, sed quia aucto-
 res contrariæ sententia eiusdem iu-
 ris civilis legibus etiam non paucis
 nituntur, omnibus omisissis, quia ad
 utrumque fundamentum præbent,
 sufficiat pro hac conclusione applica-
 re considerationes ad verba duorum
 textuum, saltem quoad procurato-
 rem ad lites, quos versamur. In primo
 namque videlicet, *ex insinuatione*, in
 quo, cum constituens, ut explicat
 ibi Glossa, dubitaret de fide procura-
 toris, mandatum revocavit, & in
 textu sequenti, *in nostra presentia*, fuit
 etiam revocatum procuratori manda-
 tum, solum ex quadam titubatione,
 & absque alia prorsus causa Clemens
 Tertius, & Innocentius Tertius de-
 clararunt has revocationes fuisse suf-
 ficientes, ac proinde mandarunt acta
 à procuratoribus, post illam revoca-
 tionem irritanda esse: ergo non requi-
 ritur aliqua alia causa in constituente
 ad revocandum mandatum quam ali-
 qua diffidentia, aut quod titubet de
 fide procuratoris, non ergo requiritur
 aliqua notoria causa, & idem de alijs,
 de quibus loquitur conclusio, quia est
 eadem ratio.

49 Et quidem in particulari de
 patrono, quod, scilicet, potest sine
 causa remove capellanum ad nu-
 tum positum docet Lara loco citato
 satis affluenter, & efficaciter, sic di-
 centis: *Nam potest patronus sine cul-
 pa capellani, vel sine causæ cognitione,
 eum remove.* Pro qua resolutione ci-
 tat Navarrum, & alios dummodo
 tamen non sit remotio, ex malitia
 facta, quia malitijs est obmandum,
 citat etiam Rebuffum, sed quia in
 re, & quæstione, in qua communis
 contra communem insistit senten-
 tia, ad arma recurrendum est, quæ
 inter Doctores non sunt aliæ, præter
 Ecclesiæ diffinitionem, quam ratio-
 nes, & argumenta, & quidem, quæ
 à iuristis adduci solent sic forman-
 tur.

50 Primo ergo arguit Bo-
 badilla, eadem libertas alicui conces-
 sa ad nominandum, est concessa ad-
 revocandum: ergo si libere potest
 nominare, aut mandatum dare, ea-

dem libertate potest revocare, quod
 probat ex quadam lege. Sed ad hanc
 rationem facile potest respondere
 negando consequentiam, ex eo quod
 turpius eijcitur quam non admitti-
 tur hospes, & quod semel admissus,
 & in possessione constitutus, habet
 quoddam ius, quod antea non habe-
 bat, maxime in detrimentum pro-
 priæ famæ, secunda ratio sumitur
 tum ex regula iuris, scilicet, *per quas-*
cumque causas res nascitur, per easdem
disolvitur, & ex alio principio, scili-
 cet, *quod qui vitur iure suo nemini fa-*
cit iniuriam, ex lege factum: ergo
 cum procurator, & alij officiales ha-
 beant mandatum, & officium ex vo-
 luntate constituentis, ex eadem vo-
 luntate, possunt mandatum, & offi-
 cium non habere, eisque adimi. Sed
 huic rationi potest etiam responderi,
 quod illa regula, *omnis res*, in multis
 casibus non verificatur, quia si ex di-
 solutione rei sequeretur præiudicium
 tertio, & læderetur eius ius, regula
 non teneret, & quia in nostro casu
 ex remotione ab officio sequitur præ-
 iudicium officiali remoto, eiusque
 ius læditur, & fama notatur hinc est
 quod hæc nominatio, seu constitu-
 tio non potest dissolvi, iusta causa
 non existente, præter quam, quod
 hæc constitutio, re non integra pro-
 venit etiam ex voluntate, & posses-
 sione procuratoris, & ideo eo renuen-
 te non debet removeri. Et ad aliam
 regulam, *qui vitur iure suo*, potest
 dici, quod in nostro casu, non vitur
 constituens removendo constitutum
 iure suo absolute, & simpliciter suo:
 tangit namque ius alterius, cui non
 potest derogare, & ideo sequeretur,
 quod vteretur alterius etiam iure,
 qua propter in his argumentis negare-
 tur à contrarijs consequentia.

51 Et ideo ad conclusionis pro-
 bationem sic ratiocinandum puto, &
 quidem quatinus concedatur procura-
 torem sive ad negotia, sive ad iudicia
 habere quoddam ius ad illud officium
 quod iam possidet, & bene se in eo
 gerit, non ex eo sequitur dominum, seu
 constituentem aliquid perdidisse de
 sua facultate, & de suo iure, quod habet
 ut libere possit habere, & conservare,
 vel non conservare procuratorem, aut

LI alium

L. solet 6.
 d. sicut ff.
 de officio
 præs.

Ex c. om-
 nis res de
 reg. iur. n.
 6. & ex l.
 ff. de reg.
 iuris.

Nav. conf.
 6. de præ-
 bendis. in
 capitulo de
 capellan.
 Rebuff. ar.
 nomin. q.
 2. art. 5.

alium officialem; quia ex eo quod illum nominavit non abdicavit à se aliquid de sua facultate, neque in contractu fuit hoc deductum in pacto, & conditione, ut scilicet, si bene servirer procurator non posset dimitti à domino, ut supponimus ad questionem: ergo ex eo quod bene serviat non debet sequi domino præiudiciū: sed tantum sequitur præcisse, quod uterque gaudeat suo iure, alter, scilicet dominus, gaudet libera facultate nominandi, & amovendi ad nutam, sub cuius conditione fuit facta nominatio, & constitutio, ut supponimus, alter, scilicet, procurator, aut officialis gaudet etiam iure possessionis, & bonæ famæ, quia recte administravit: sed ex his duobus iuribus, quis poterit dubitare ius domini esse præstantius, & nobilius, quod consistit in sua libertate, quam ius procuratoris? Quia hoc dependet, & à suo principio dependentiam habuit à domino nominante, qui potuit non nominare eum, & semper remanet prædictus dominus in possessione suæ libertatis fundatæ in institutione officij, vel beneficij: ergo ius domini præstantius, firmitus, & naturalius est quam ius procuratoris, quod est ius dependens, & variabile nullo firmo fixum fundamento: ergo pro domino iudicandum est.

52 Et confirmatur hæc ratio, nam maior proculdubio iniuria fit domino si obligetur habere, & conservare procuratorem, & officialem contra suammet voluntatem, & commodum, quam ipsi procuratori, si removeatur: ergo in favorem domini est iudicandum, & non pro suo officiali, aut procuratore, antecedens probatur perpendendo utriusque ius, & iniuria: nam si iudicatur in favorem officialis contra dominum, privatur dominus sua libertate, & imponitur ei onus, & obligatio habendi, & conservandi ministrum, velle nolit conservare, quod est sane durissimum, & contra rationem naturalem, sicut quod aliquis dominus habeat invitus in domo sua servientem famulum, & ex alia parte iudicando in favorem domini contra officialem nulla, aut quasi nulla ei

fit iniuria, quia si est procurator bonus ad iudicia non remanet suo officio destitutus, potest namque retinere omnes alias causas, in quibus est procurator, si vero fuerit ad negotia, seu bonorum administrator potest quærere alium dominum, cuius administret bona, aut si est clericus potest quærere servitium alterius beneficij, seu capellanæ. (Ex cepto tamen si debeatur ex alio titulo illud servitium, vel quia est consanguineus fundatoris, vel patrimonialis, ut practicatur in Dicecesi Burgenfi, quia tunc sine causa removeri minime poterunt) ideo namque fecimus supra distinctionem personarum, & differentiam, respectu quarum primam, & secundam posuimus conclusionem.

53 Denique probatur nostra secunda conclusio ab inconveniente multiplici quod ex opposita sententia sequuntur, nam durum est compelli dominum, velit, nolit conservare ministrum, aut familiarem contra ipsius domini voluntatem, & iuxta voluntatem ministri, & officialis, est namque contra naturam, & conditionem dominandi subijci ad voluntatem personæ dominatæ, & ex natura sui status subiectæ: durum ergo, & absurdum esset. Tum etiam quia talia officia fierent perpetua, & irrevocabilia, quod admitti nullatenus debet, nam hæc mandata, & nominationes semper manent revocationi subiecta, etiam si præster constituens iuramentum de non revocando, ut docet Golinus, Sanchez Espino, & est communis, ut late Decius apud Golinum. Tum rursus sequeretur episcopum teneri conservare vicarium sibi odibilem, & non placentem, dominum æconomum, & administratorem invisum, austerum, & asperum, & omnes essent obstricti, & ligati in vi contrariæ opinionis, ne possent domini in domo sua mutare ministros, & à se nominatos, qui salario serviunt, unde cogentur conservare procuratorem perpetuo inimicum, medicum, advocatum æconomum, administratorem, & alios omnes famulos magis domesticos, qui omnes possent se subtra-

Supr. hac
q. n. 43.

Goli. p. 31
c. 5. d. n.
120.
Sanch. l.
2. de mat.
disp. 11. d.
n. 6.
Espino de
test. gl. 30
d. n. 31.
Decius.
conf. 521.
n. 16.

here

here à suo officio dimittendo dominum, & dominus eos dimittere non posset, unde esset peioris conditionis; præterea sequeretur, quod domini pro fruenda sua libertate inquireret quælibet occulta delicta ad inveniendam causam revocationis, quod esset maximum inconveniens, denique sequeretur, quod quamvis non esset causa ex parte horum ministrorum, sufficeret pro causa ex parte domini, velle exercere suam libertatem, ponere in illo officio amicum, consanguineum, & alium, cui vellet remunerare pro aliquo bono opere, & tandem personam suo genio, & conditioni magis conformem, & magis consonam iuxta cor suum, ut bene advertit Lara loco citato, quid ergo autumant aliqui auctores contrariæ opinioni defendere ius ministrorum; ne aliquid perdant, contra dominorum libertatem, quæ tanti est ponderis, & facultatem, quam quis habet gubernandi domum suam, & præcipue quia potest esse, quod alter minori stipendio serviat.

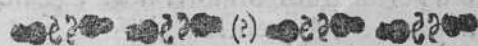
§4 Ex his ad primum argumentum in principio propositum respondetur primo ad allatos utriusque iuris textus, quod ex eis tantum sequitur nostræ primæ probatio conclusionis, quia ex eis constat loqui de iudicibus in officiis honorificis constitutis, ex quorum privatione magnum patiuntur detrimentum, & in fama sua notam, & ideo quando ipsi iudices immunes à culpa sunt, & recte in suis officiis se gesserunt perversum, & iniquum est eos deicere, ut in probatione primæ conclusionis iam diximus, cuius iniquitatem prædicti textus vitare conantur, ac proinde ne in re tan gravi, in qua honor, & fama iudicum illius primæ differentię, quam notavimus, se se interponit, iniuste procedatur, ideo citata lex *solent*, disponit, ut habeatur cognitio de causa remotionis ante quam iurisdictio adimatur, quo supposito ad formam argumenti respondetur, concedendo antecedens respectu personarum, quæ in nobilioribus officiis constituuntur, negando vero illud respec-

tu personarum minoris notæ, & sic negatur consequentia.

§4 Ad secundum respondetur iuxta prædicta, & ad argumentum ex illis textibus desumptum: distinguo, concessa maiori, minorem: sed quis spoliat proprijs officijs sine rationabili causa, & privat propria auctoritate aliquem gradu, quo fungitur operatur contra honestatem, & contra æquitatem, respectu aliquarum personarum maioris notæ, & dignitatis, quibus ex tali privatione, sequitur magnum detrimentum in bonis, & in fama, & honore, concedo minorem; respectu aliarum, quibus tale detrimentum non sequitur nego minorem, & sic negatur consequentia si intelligatur respectu istorum procuratorum, & ministrorum, ut in secunda conclusione explicatum manet. Et ad legem Alfonso Regis respondetur, quod loquitur de suis iudicibus, qui ob eorum dignitatem, & merita sunt ad sublimiora officia, & munera reipublicæ evecti, ut clare constat ex legis verbis. Et ad confirmationem etiam respondetur Principes, & tribunalia superiora præcipue curam habent de honore, & fama subditorum, & ideo prospicere debent, ne facile ab officijs amoveantur, quando scilicet eorum fama, aut honor perditur, aut notabiliter aliquid detrahitur tali honori; cæterum quando parum, aut nihil perdit procurator, aut administrator parum, aut nihil interest reipublicæ specialem curam ponere in eo Principes; immo potius debent prospicere pro libertate dominorum, ut secundum eius naturam, & conditionem competit depellere ministrum sibi non gratum, quem admisit ad officium, sub ea conditione, ut scilicet posset pro suo libito eum removere, sicut dominus potest famulum suum, quando tempus non fuit determinatum, & ideo nulla

fit iniuria tali procuratori.

§

QVÆSTIO III.

An ad remotionem prædictorum officiorum requiratur, quando ex causa remouentur, eam coram superiore manifestare, ex cuius defectus debeat etiam sic remotus manuteneri in sua possessione?

56 **I**N Hac quæstione duæ tanguntur difficultates, quæ quia connexionem habent ex resolutione primæ, secundæ, mandabit facile resolvenda, & quidem quæstio non procedit in illis remotionibus, quas diximus posse sine causa fieri, clarum namque est, quod si potest sine causa in aliquo casu removeri procuratorem, aut mandatarium, non potest aliam allegare, quam suammet voluntatem, quia voluit dominus sic facere, quia sic sibi placuit, & tunc si reclamet procurator, aut minister remotus ab officio, listantum versabitur si potest remove sine vlla causa, non vero si causa sit, necne sufficiens, & rationabilis, vnde quæstio tantum procedit, si dominus vult ex causa remove minister, teneatur ante remotionem comparere coram iudice, allegans causam, & licentiam petens ad huiusmodi remotionem faciendam.

Lara d.l.

2. c. 6. n.

22. in fi-

ne.

Cosm.

in prag.

sancti. tit.

de collat.

verb. per-

petuis.

Naavar.

conf. 6.

incipiunt

de capel-

lan. n. 1.

de præb.

Et quidem in primo casu docet Lara loco citato de aniverfarijs, & capellanijs, & loquens de capellano sic dicens: *malitia autem cessante potest patronus remove ad nutum capellanum sine culpa capellani, & sine cause cognitione*, pro qua resolutione adducit inter alios Cosmam Guimier, & Navarrum.

57 **C**eterum stando in illis casibus, in quibus ad removendum ministrum, & officialem ab officio, quod exercet, requiritur iusta causa iuxta dicta in quæstione præcedente, & iuxta sententiam, eam requirentem, in prædictis remotionibus: prima sententia docet non posse huiusmodi officia adimi possessoribus, nisi causæ cognitio præcedat, & casu quod

non ita fiat debet spoliatus audiri, & manuteneri in sua possessione, sic tenet Nicolaus García, qui loquens de vicario generali hæc habet verba: *Et cum requiratur causa ad remotionem vicarij ab ipso capitulo, aut metropolitano deputati, non poterit removeri, nisi causa prius cognita, & approbata à superiori, nempe metropolitano, vel Nuncio, alias defenderetur vicarius, & manutenebitur, seu restituatur ante omnia in sua possessione, nisi forte causa esset notoria: ergo dominus non potest sua propria auctoritate remove prædictum procuratorem, aut officialem, nisi prius probetur coram iudice causam remotionis esse iustam, aut notoriam, consequentiam probo, à paritate casus vicarij, ad alios similes, in quibus est eadem ratio, & sic de omnibus hæc doctrina debet intelligi.*

58 **P**robatur secundo hæc sententia valido argumento desumpto ex textu canonico, & formo sic argumentum: remove aliquem ab officio, quod possidet, eo non audito, aut eius excusatione non cognita, est eum spoliare, quam possidet; sed nemo spoliari potest propria spoliatoris auctoritate: ergo debet fieri prædicta remotio auctoritate iudicis cum causæ cognitione, maior probatur, quia ut docet Curia Philippica spoliatio nihil aliud est, quam aliquem privare re, quam possidebat propria auctoritate, vel auctoritate iudicis absque eo quod spoliatus audiat: ergo qui removet suum ministrum propria auctoritate nullam eius audiens rationem coram iudice allegatam est spoliator, minorem probo, ex verbis citati textus dicentis sic: *Cum quis dicit se de possessione violenter eiectionem, & adversarius dicit eum non fuisse canonice institutum. Respondemus prius de violenta eiectione, quam de canonica institutione agi debere, prædo etiam est secundum rigorem iuris restituendus: ergo minister, procurator, aut alius similis possessor non potest privari suo officio, in cuius possessione est, quantumvis indignus sit illo officio, nisi prius cognoscatur, causam remotionis, & privationis iustam, & rationabilem esse, & si aliter factum fuerit debet ante omnia*

Cap. in
litteris de
off. & po-
st. indi-
cis deleg.
5.

Curia 2.
p. 2. n. 1

nia spoliatus restitui, qua facta restitutione agatur de causa privationis, ut expresse decernit citatus textus, cui omnino consonat alius celebris textus, de restit. spoliatorum, quibus etiam adde textum civilem supra citatum id clare decernentem, dicit nam iurisdictionem non licere adimi in consulto Principe.

59 Probatur tertio hæc sententia ex communi usu, & practica superiorum tribunalium laicorum, in quibus multoties, immo regulariter vidimus spoliatos, seu revocatos ab officijs per suos constituentes restitui, & manuteneri, & in causis ecclesiasticis, quæ per viam violentiæ ad cancellarias afferuntur, declarari violentiam fieri, si non admittatur appellatio, quoad utrumque effectum, illis, qui appellant à sententijs, in quibus non manutententur. Et de vicarijs generalibus episcopi refert Dom. Retes, & in alijs casibus per Supremum Consilium sic iudicari per suas Regias provisiones, qui procedendi modus fortè fundatur in quadam lege Regni sic ordinate, quibus rationibus textibus, & practica hæc opinio à pluribus defenditur Doctoribus, quos lato calamo referunt Dominus Valençuela, Gutierrez, Larrea, & tamen contra eos docent has remotiones ad nutum fieri posse, absque causæ iudiciali cognitione, quibus suppositis, & quia utraque sententia tot gravissimis auctoribus fulcita est probabilis, duabus conclusionibus concordatur.

60 Prima ergo conclusio sit, deponere, seu remove superiorem ministrum à suo honorifico officio, ex cuius depositione nota, infamia, & in alijs inferioribus bonis magnum sequitur detrimentum absque causa, vel notoria, vel eius citatione comprobata iniquum est, & in recto iudicio debet ante omnia restitui, & manuteneri, hæc conclusio satis fundata manet in rationibus, & fundamentis allatis, & tanto auctorum numero eam docentium, quæ insuper confirmatur, quia quamvis dominus, aut Princeps per secretam inquisitionem, aut particularem noticiam sciat, & cognoscat ministrum deponi, aut

removeri debere, debet tamen eius audire rationem, aut excusationem si aliquam habet, qua audita, si adhuc non purgatur, & reus depositionis appareat, iuste removebitur, cuius doctrinæ exemplar in Christo Domino, nomine patrisfamilias manifestum videmus, quando volens admirare villico villicationem, quamvis sciebat veritatem, voluit eum interrogare dicens: *Quid est hoc, quod audio de te? Redde rationem, &c.* Et ipse Deus ante quam Adamum ejiceret de Paradisso, eum interrogavit dicens, eum ad se vocando, *ubi est*, & mulieri: *Quare hoc fecisti?* Ergò similiter ante quàm quis deijciatur de suo honorifico officio vocari debet, & interrogari de ratione, quam habet pro sui defensione.

61 Probatur 2. quia deponere huiusmodi magistratus, & personas maioris magnitudinis, & qualitatis, de quibus specialem ab alijs differentiam, fecimus supra, est in eos gravissima pœna: ergò debet haberi cognitio de culpa, quando non est notoria, & manifesta, pœna enim non infligitur à iudice, aut Principe, nisi propter culpam, ut docet D. Thom. & quando pœna est publica, culpa debet esse probata, ut fiat etiam publica, publice enim peccantes publicè sunt puniendi, teste Apost. non vero secrete peccantes, si peccatum maneat in secreto, nam si persona publica, & nobilis puniretur, & publice privatione, & remotione ab officio honorifico deijceretur, & deponeretur, non posset non sequi scandalum in videntibus publicam depositionem, causam ignorantibus: ergò sine causæ probatione talis remotio fieri non debet.

62 Secunda conclusio, ad removendum procuratorem, administratorem, officialem, capellanum ad nutum, vicarium, & alios huiusmodi officiales non est opus eos removentibus, etiam si concedatur, quod requiratur causa eam coram iudice manifestare, & citando prædictos ad nutum ad moviles, ut pro sufficiente approbet, & declaret. Hæc conclusio est communis inter Doctores, & ab omnibus debet admitti, supposita differentia personarum, quam supra notavimus, ex qua proinde sequitur eos coram iudice

Cap. con-
querente
Supra q.
p. ec. n.
39.

L. 14. tit.
1. p. 10.
et l. 5. tit.
13. lib. 4.
seculat.

Valenc.
t. 2. conf.
101. a. n.
9.
Gutier. de
iuram. c. 5.
firm. p. 1.
c. 1. n. 86.
Larrea in
d. p. 1. cit.

Luc. c. 16

Genes. cap.
3.

Sup. hic
q. 1. n. 43.
et 44.

D. Thom.
1. 2. q. 87.
a. 7.
Apost. 1.
ad Thim.
c. 5.

Sup. d. n.

conquerentes non debere tanquam spoliatos restitui, aut manuteneri, sed potius prædictos revocantes, & removens in sua libertate, quam naturaliter possident, debent protegi, & defendi, contra eos, qui intendunt talem libertatem dominorum è medio tollere, & negare, probatur primo hæc conclusio, quia si prædicti domini tenerentur ad faciendas præfatas revocationes comparere ante iudicem, & ibi proponere, & probare causam revocationis, vel tenerentur ex vi alicuius legis, sic disponētis iuris possitivi, aut ex vi rationis naturalis, sed neque lege, neque ratione tenerentur: ergò absolute potest independentè à iudice remove domini ministerium, aut officialem, maior constat, & minor quoad primam partem proba fixus auctoritate Dom. D. Ioseph de Retes vere eruditissimi, ignorantis nihil, (vt eum encomians ait amicissimus dominus Tellez,) dicit enim sic loquens de vicario episcopi: *No ay texto canonico, que mande hazer consulta sobre ello, ni al Principe, ni al superior, con que le quedan las manos libres para usur de su derecho, sino fuese el vicario electo por cierto tiempo, que entonces, aunque no dexa de ser renovable el mandato de la jurisdiccion, parece que sin causa seria linuandad no le dejar acabar el tiempo de su nombramiento, como si fuese vn año, o semejante, transuli verba, quia rarus codex: ergò qui ex iure intenderit probare contrarium tenetur quærere textum, saltem ad hunc casum, & cum sit eadem ratio, immo magis vrgens idem est dicendum in alijs revocationibus.*

63 Et de alijs casibus ex varijs idem habemus, vt ex Ildefonso Perez de Lara, iam diximus, qui præterea de capellano etiam dicit sic: *Neque iste capellanus remotus potest petere restitutionem, cum ei non competant remedia possessoria, pro qua doctrina citat Gofredum, Butrium, Imolam, Dominicum, & alios, inter quos Felinum, eosdem afferentem: ergò cum capellano restitutio non debeat, quamvis illam petat, non tenetur patronus petere licentiam ad eius remotionem, & rationem reddit, quia is capellanus amovilis, non possidet,*

sicut dicitur de colono iuxta quandam legem, sicut ergo colonus, aut agricola, qui vineas, aut alia prædia, & terras habet locatas, si non determinatur tempus non potest reclamare, neque quærelam formare contra dominum, qui ei aufert, & alijs colonis tradit, iuxta quam voluntatem, si debito tempore admonuit priorem colonum, aut agricolam, potest locare sua prædia, cui ipse dominus voluerit, neque ex hoc potest, qui antea ea colebat, conqueri, sic similiter conqueri non potest, qui exercet officium sibi à domino traditum, si ei auferatur, & sic sine causa, aut cum causa potest independentè à iudice removeri, neque debet restitui, tanquam si esset spoliatus, quia vt ex dicendis patebit spoliatus minime est.

64 Quoad secundam vero partem, quod dominus potest naturali iure, & ratione bona propria sua quomodo voluerit, & per quem administratorem voluerit administrare, iuxta illam communem regulam, scilicet quod nihil, tam naturale est, quod vnus quis sit verus suarum moderator, & rector, cui alia similis consonat, scilicet, nihil, tam naturale est, quam eodem genere quodque dissolui, quo colligatum est, quæ regula est communis vtriusque iuris, sed si non posset dominus, neque esset in eius potestate remove, aut revocare administratorem, procuratorem, officialem, &c. in regimine bonorum suorum, in prosecutione suarum causarum, in servitio suorum officiorum sine licentia iudicis, ita vt ad removendum suum mandatarium cogatur recurrere ad tribunalia, & inire disidiū, & litē cum suo procuratore, administratore, aut capellano, tota hæc naturalis domini potestas rueret, & evanesceret; ergò non est rationi consonum adire iudicem ad probandum causam remotionis, sed potius contra rationē naturalem. Maior huius discursus est naturale principium, & minor probatur, nam dominus sua spontanea voluntate prædictos in officijs nominavit eo pacto, & conditione, vt ad suum placitū eos possit remove cū causa, aut sine causa, sed si huic remotioni posset minister resistere opponēdo contra dominum non esse sufficientē causam ad sui

Retes in una consultatione circa hunc punctum. n. 27.

Lara d. l. 2. c. 6. n. 20. Gofred. Butrius in c. ex scriptis. Domini- cus. L. 1. §. de- ciditur. et l. fin. ff. de vi. et vi ar- mata.

fui remotionem, & petendo manutentionem pro toto tempore, quo durat hic articulus, impeditus maneret ad suarum rerum administrationem, & deinde, quod voluntarie in re sua pro vno tempore ordinavit, ac disposuit, assumendo hunc, vel illum ministrum pro alio tempore quando iudicaverit sibi convenire aliter disponere iam non poterit, ex quo utraque everteretur regula, & dominus sua privabitur libertate, tam naturali, ne privetur minister possessione sui servitij tam accidentali, & instabili, quod quis non videat esse absurdum, & contra naturalem rationem.

65 Probatur denique ab inconvenienti, nam ex inde sequeretur in æqualitas manifesta, scilicet, quod serviens possit pro suo libito relinquere officium; & dominum, & quod dominus non possit dimittere sibi servientem eadem libertate, sed quod debet prius coram iudice comparere allegando causas ad expellendum à se, & à suo domo, & officio æconomum, syndicum, seu administratorem suum, cui iudex mandat copiam dare illarum causarum, quas proponit dominus, immo, & ante earum cognitionem est, verificetur an sint, necne sufficere, secundum contrariam sententiam, si prædictus officiales, aut servitor de facto fuisset remotus, restitui, & manuteneri in officio debet, ex quo hæc mala, & incommoda misero domino resultabunt. Primum, quod invitus retineat, tractet, & vivat, cum homine sibi invito, & odioso; secundum, quod debeat probare causas, quæ plerumque sunt occultæ, & probatu difficiles, & multoties consistunt in actibus internis, aut particularibus moris conditionibus, scilicet, superbiæ, asperitatis, ingrati tudinis, & in alijs vitijs quæ reddunt talem hominem intolerabilem, & iniucundæ conversationis, & societatis, tertium, quando potest causa esse talis, quod nõ deceat dominum eam explicare, ut si sollicitet dehonestare, aut fædere aliquam propriam ipsius domini faminam, ex quo etiam in ardescere ira facile potest evenire querere insidias, ut eum de medio tollere faciat, & tandem quid absurdius, quod dominus molestas, &

prolixas habeat lites cū suo ministro, & illum, cui gratuito, & voluntarie dedit officium, iam non possit vincere, ut possit alteri dare, & quid ulterius turpius quod commoditas servitoris præponderet domini libertati, & dominio, attenta possessione ministri, quæ, ut ex Lara diximus, vera possessio non est, sed quidam usus pro voluntate domini, alias ille qui conducit ad inhabitandum domum meam per tres, aut quatuor annos, poterit ex ea non exire me alteri volente locare, transactis illis annis, poterit namque dicere nullā esse causam adimendi ei domum quam possidet: ergo cum in nostro casu procurator, officialis, aut quilibet alius minister ex inferioribus non possit dici proprie possessor, sed tantum habet usum, & exercitium illius officij, quo titulo manuteneri poterit? Et casu quo habeat possessionem qualemcunque, meliorem, & connaturaliorem possessionem habet dominus in administratione talis officij in naturali libertate, & dominio suæ causæ, rei, aut negotij.

66 Ex his ad primum argumentum respondetur negando antecedens; sed sufficit capitulo sedevacante, & episcopo facta in formatione, vel ex tra iudiciali, vel, ut securius iudiciali, quando causa non est notoria ad removendum vicarium suum generalem, seu pedaneum, mediante qua procedere ad remotionem eiusdem, & alterius constitutio præcipue si fuisset, ut solet, constitutus pro libito, & beneplacito capituli. Et ad auctoritatem Garcia, si volueris respondere, vide, quæ circa eandem materiam diximus supra, ne ea frustra repetamus; sed quia scio, quod propter auctoritatem Nicolai Garcia aliquos fuisse motos vicarium à capitulo amotum fuisse, etiam capitulo non auditore restitutum, (ut hoc anno fecit Metropolitanus Salmanticæ pro Archiepiscopo Compostellano existens contra capitulum, sede vacante Placentinum) ad eam dico, quod non credo sic sensisse, Garcia verba namque relata habentur in quibusdam additionibus eius posthumis, quæ non constat fideliter fuisse transumpta, cum repetæ fuissent in quibusdam codicibus

*Supr. tit.
de offi. iud.
dic. de leg.
a. 58.*

plenis erratis, & mendis, ut videre est in principio libri ipsarum additionum in privilegio cuidam librario concessio in quo habetur sic: *Las quales addiciones os avian costado mucha summa de maravedis, assi por lo que teniades pagado a la heredera por el original, como para disponer las dicha addiciones, y escribirlas en limpio por averlas dejado el dicho Licenciado Nicolas Garcia, muy borradas, y confusas, y sin orden, &c.* Unde hæc opinio non, tam citati auctoris est, quam eiusdem impressoris, qui dictas addiciones ordinavit.

67 Ad secundum argumentum in forma respondeo negando maiorem, quia remotio, de qua loquimur non est spoliatio, sed potius est uti propria re, & iure proprio, spoliare enim est arripere rem, quæ est in alterius possessione iusto, vel iniusto titulo, quem nemo potest propria auctoritate spoliare, in tali namque spoliatioe usurparet iurisdictionem, cum ad iudicem pertineat, auditis partibus reddere unicuique, quod suum est, ob quam rationem merito disponitur in citatis legibus canonicis, ut spoliatus restituatur, quia prius de violenta eiectione agendum est, quamvis sit prædo. At in nostro casu negamus dominum removemtem cum causa, vel sine illa esse spoliatores, cum habeat ius, & potestatem actualem administrandi, & gubernandi suas causas, & negotia, immo potius est dicendum ipsum ministrum, aut officialem, qui à domino removeretur, si opponitur remotioni contra domini voluntatem esse vere spoliatores, quia spoliatur dominum iure, & facultate, quibus iuste titulo gaudet ad ponendos, & amovendos ministros pro suo libito. Quod decernere videtur meo iudicio, Regni legem, quæ postquam statuerat spoliatum privata auctoritate ante omnia esse in suam possessionem restituendum, statim addit hanc exceptionem, nisi probet ipse spoliator instrumento executivo, rem, qua spoliavit esse suam, & similiter nisi spoliator reconvenit ipsum spoliatum de alia spoliatioe prius facta ipsi spoliatori; in nostro autem casu utraque invenitur exceptio, quia dominus iusto instrumento, & titulo habet probatum

ad se pertinere suum statuere ministrum plena libertate: deinde quia ipse minister procurator, aut officialis spoliatur prius dominum suam libertate ponendi in illo officio quencumque velit: ergo potest propria auctoritate facere prædictam remotionem.

68 Ad tertium respondetur, verum esse sic esse in usu, & practica, & iudicatum fuisse multoties in chacellaria, cæterum ex eo tantum convincitur posse licite fieri, & à dominis auditoribus sic iudicatum fuisse sequentibus opinionem probabilem, quam impugnamus tanquam falsam, & à iudicibus relegandam, exceptis, ut dictum est superioribus ministris, respectu quorum, Princeps habita utcumque veritatis informatione circa iustam causam eos removeret, & privat pro tempore suæ voluntatis. Et ad exemplar, quod affertur de supremo consilio mandante vicarios episcoporum restitui ad officia sua, respondetur, magnū in hoc stilo, si daretur, præiudicium, & inconveniens sequi dominis episcopis, eo quod compellantur retinere vicarium contra suam voluntatem in suo tribunali, quem cognoscit non esse qualem oportet, & cuius mores scit episcopus, qui eos propalare non debet cogi, & quia forte facile non erit, unde satis remisse se habent episcopi, qui provisionibus ad se super hoc missis non responderet, ut satis prudenter, & iuridice dicit doctissimus dominus Retes, cuius in prædicta consultatione hæc sunt verba: *Porque siempre he llegado a entender, o persudirme, que si un obispo, que despido a su vicario, o a la provision de informe, que despacha el Consejo, respondiese, que le despide, solo porque no dice, ni conviene al gobierno de aquel obispado, sin manifestar otra causa, mas que las publicas que pone Bobadilla d. cap. 16. a princ. y sin notar, ni demostrar al despedido, que no se libraria provision, ni sobrecarta de amparo. Porque en punto de Derecho, no se puede negar que la jurisdiccion del vicario, es dependiente de la voluntad del obispo.* Hæc vir insignis omni genere litterarum prudentia magna præditus, & virtutibus, & iustitia resplendens, acclamatissimusque in nostra Salmantina schola Magister, faveant ergo iudices,

L. 18. tit.
10. par. 6.
Greg. Lopez
ib.

Orarius l.
1. epist. 16

ees, & auditores dominis, non servis, etiam si causæ tam palam non pandantur, quia si bene servierunt, ideo eis culpa non ponitur. Vnde Poeta, *nec furtum feci*, (si mihi dicat servus,) *habes pretium locis non verberaberis*, (aio,) *non hominem occidi, non pasces in crucem corvos*.

QVÆSTIO III.

An qui iuravit se non reuocaturum mandatum, procuratori datum, sit periurus, si non seruet hoc iuramentum?

69 **I**N Hac quæstione suppono

ex traditis, quod dominus, qui dedit mandatum suo procuratori cum iuramento de non revocando tale mandatum, si postea revocet, revocatio erit valida non obstante iuramento, ut iam dictum est, & docent communiter Doctores, inter quos P. Thomas Sanchez, de matrim. Dom. Retes in d. consultat. n. 14. pro qua resolutione affert textum, Glossam, & auctores, Barbof. Farinacium, & alios inter quos Ioannem Guttierr. de iuramento confirmatorio, Golinum, qui triplici ratione hanc probat resolutionem. 1. quia potentia revocandi procuratorem, est quædam naturalis facultas, quæ nullo pacto tollitur, quia iura naturalia sunt immutabilia. 2. quia irrevocabilitas de natura mandati re integra est, & contra legum dispositionem, contra quam nemo potest ire per quodcumque pactum, ut ex ipsis habetur. 3. quia si procurator re integra revocari non posset nasceretur absurdum, quod posset procuratores male se gerendo dominos in summam pauperitatem reducere, & sic tale pactum de non revocando, tanquam publico favori contrarium, est improbatum, etiam si iuramento vallatum esset.

70 Ex qua doctrina emergit difficultas, an ille, qui hoc pactum non servaret iuramento firmatum esset periurus, ut violator iuramenti promissorii, in qua difficultate omnes præcitati auctores partem tenent affirmativam, sic Golinus, dicit enim sic: *bene tamen verum est, quod revo-*

cans huiusmodi procuratorem efficitur periurus, & plures citat, admittit Retes, qui ex Cenedo, in collectaneis ad sextum decretalium sic ait: donde revuelue, que la reuocacion del mandaro, o poder jurado sera eficaz, aunque incurra en nota de perjurio el revocante, porque el otro recibe mas religion por el juramento, pero no puede mudar de naturaleza ni hazerse firme el que es revocable ad nutum, quibus addo sapientissimum Sanchez, loco citato, dicentem sic: quamvis iuramentum de procuratore non revocando præmissum sit, revocans tamen periurij reus erit; tenebit tamen revocatio, pro quo citat certam Glossam.

71 Deinde ratione probatur ex celebri textu nostri iuris, in quo habetur, quod si iuramentum non vi, aut dolo præstitum fuerit, servari debet cum non vergat in æternæ salutis detrimentum, neque redundet in alterius damnum, sed servare iuramentum de procuratore non revocando, non vergit in detrimentum salutis æternæ, neque redundat in alterius damnum: ergo est omnino servandum, & si non servetur revocando mandatum, quamvis revocatio sit valida, revocans tamen erit periurus. Idemque comprobatur ex alio textu non minus efficaciter, in quo disponitur his verbis: *Debitores ad solvendas vsuras, in quibus se obligaverint cogi non debent, si vero de ipsarum solutione iuraverint; cogendi sunt; sed has vsuras nulla ratione tenentur solvere, cum iniuste exigantur, nisi quia iuraverunt: ergo similiter in nostro casu, ratione præcisè iuramenti tenetur iurans servare illud, sub pœna periurij, in quo puncto non nulla supra diximus omnino recolenda.*

72 Sed salva auctoritate tantorum Doctorum, respondeo ad quæsitum, quod ille, qui iuravit se non revocaturum procuratorem, neque eius mandatum, si affuit in actu iurandi veritas intentionis, non erit periurus, si deficiat veritas executionis, quia postea revocavit; pro quo notandum est ex doctrina Caietani, quæ est certa, & communis, quod iuramentum promissorium exigit duplicem veritatem, alteram in qua convenit cum assertorio, ut scilicet, dicat verum, hoc est,

Cenedo
collect. 3.
n. 4

C. quævis
2. de pa-
dis in 6

C. si vero
8. & c.
verum de
iure iur.

Supra de
majorita.
& obed. d
n. 83

Caiet. 2.
2. q. 89.
a. 7. d. in
cod. art.
7.

Sanch. 1.
2. dis. 12.
n. 8.
C. ult. &
ibi Glos.
de procur.
in 6.
Barb. in
collect. ad
illu text.
n. 9.
Farin. in
reper. n.
31.
Gutier. 1.
p. c. 1. a. n.
81.
Gol. p. 3. c.
5. d. n.
L. nemo
pote. ff.
de leg. 1.
L. 2. ff.
de testam

est, ut habeat propositum adimplendi, quod promittit, quoniam promissio vera includit animum implendi, alteram, in qua differt ab assertorio, ut scilicet, faciat esse verum, quod promittit, unde prima veritas dicitur veritas intentionis, quæ si deficiat iuramento promissorio facit periurium, quia iurans non habet animum implendi, quod iurat se ad impleturum, & sic iurat falsum, sicut qui per iuramentum assertorium iurat, quod scit esse falsum est periurus; est præterea in iuramento promissorio alia veritas, quæ dicitur veritas executionis, in quo differt à iuramento assertorio, qui unam tantum exigit veritatem, quæ si in eo deficiat, tam in materia levi, quam in gravi semper est periurium, & peccatum mortale, sed iuramentum promissorium non semper exigit veritatem executionis, quia non semper tenetur homo ad implere quod iuravit, ut si eius impletio esset iniusta, aut contra bonos mores, in præiudicium tertij, aut materia redderetur impossibilis, aut multum difficilis, si aliqua superveniat causa, aut novitas, quæ si prævisa fuisset quando promittens iuravit, non promitteret, aut si esset materia levis, non obligaret ad mortale, & in omnibus alijs casibus numeratis nullum esset peccatum, immo in aliquibus peccatum esset ad implere iuramentum, quando, scilicet, eius, adimpletio esset contra bonos

D. Thom. mores, quæ docuit D. Thom. sequentibus verbis: *Ad tertium dicendum, quod cum aliquis iurat, vel promittit se facturum voluntatem alterius intelligenda est debita conditio si, scilicet, id, quod ei mandatur licitum sit, & honestum, & portabile, seu moderatum.*

73 Quibus suppositis probatur conclusio, quia prædicta promissio de non revocando mandato est de re non portabile: durissimum enim esset hominem subijci suo procuratori, æconomus, aut administratori taliter, quod non possit eum dimittere: ergo iuramentum non obligat, quoad eius impletionem, antecedens probatur, quia privaretur in tali promissione homo sua libertate, quod est durissimum, quia, ut facetur Golinus ubi proxime, potentia revocandi procuratorem est

quædam naturalis facultas, quæ nullo pacto tollitur, quia iura naturalia sunt immutabilia: ergo esset importabile, & immoderatum onus.

74 Probatur secundo, quia, ut iam ex communi diximus irrevocabilitas hæc est contra naturam mandati, quod ex natura sua est revocabile, ut eleganter probat Dominus Retes, ac proinde lege stabilitum hæc mandata esse revocabilia: ergo quamvis iuratur de non revocando, iuramentum non obligat, antecedens est certum, & admissum ab auctoribus, quorum opinionem impugnamus, & probo consequentiam à simili, scilicet, in testamento, quod, quia ex natura sua est revocabile; iuramentum de non revocando illud, secundum probabilissimam sententiam, quam refert, & sequitur Diana, maxime quando subsistit aliqua causa revocandi, non obligat, eritque licitum absque ullo peccato revocare, & in secundo loco citatus assert verba Patris Martini de Sancto Ioseph. qui dicit sic: *Bien es verdad, que es probable, que no pecca, ni quede perjuro, el que revocò el testamento jurado, porque es contra las buenas costumbres el juramento de no revocar el testamento, ex lege stipulatio de verb. obligationibus, y el juramento sigue la naturaleza del contrato, à donde se jura, y siendo de suyo el testamento revocable, no estorva el juramento, que se revoque, sic Barthol. & alij multi, quos referunt, & sequuntur Antonius Gomez ad leg. 3. Tauri, n. 95. Molina de primo gen. lib. 4. c. 2. n. 4.* Hæc dictus auctor, ergo cum in nostro casu militet eadē ratio idem prorsus asseverandum est, maxime, quia volenti revocare mandatum non potest deesse causa: ergo non erit periurus, quamvis non sit alia, quam suam libertatem servare, quam iniuste subiecit promittendo non fore revocaturum mandatum; sicuti ille qui missus è carcere sub promissione iurata de redeundo, si erat iniuste incarceratus, non tenetur redire, neque incurrit crimen periurij, quod, ut probabile docet Thomas Sanchez, tom. 2. consiliorum: ergo idem dicendum est in nostro casu.

75 Probatur tertio, quia in contractu promissorio iurato duo reperiri-

*Dian. p. 5
tr. 3. ref.
122. & p.
10. tr. 15.
ref. 11.*

*Sanch. li.
6. c. 4. du-
bio 16. n.
2. Sa. ver.
iuramen-
tum n. 11.*

tur respectus alter ad Deum ratione iuramenti, alter ad procuratorem ratione contractus, sed ex neutro horum titulo tenetur sub pœna periurij implere iuramentum: ergo non adimplens non erit periurus; minor probatur, & primo quod non ratione promissionis simplicis etiam acceptatæ, quia ex vi promissionis, si aliqua oritur obligatio est in favorem procuratoris, sed respectu huius non nascitur obligatio, quia si defacto revocet mandatum non obstante iuramento remanet valida revocatio, ut omnes admittunt, deinde non obligat ex respectu ad Deum, quia prout sic inducit rationem voti, vel rationem reverentiæ Deo debitæ, qui adducitur in testem, sed hæc reverentia datur Deo ex veritate intentionis, quam explicuimus, quæ necessaria est semper, aliàs erit per iurium; respectu autem veritatis executionis non obligat, hoc iuramentum quando materia non est licita, neque quando est indifferens, ut communiter docent omnes sumistæ, & bene explicat Caietanus loco citato in 2. 2. D. Thom. immo quamvis sit bona si est materia levis non obligat ad mortale, ut ibidem Caiet. sed conservare, aut revocare mandatum huic non est materia virtutis, sed potius secundum se res indifferens; immo, & legibus prohibita, ac proinde, ut docent omnes maxime P. Balletus, minime obligans: ergo revocans mandatum etiam iuratum non est periurus, & ratio est quia facere opus coram Deo indifferens, Deo gratum non est: ergo observantia huius iuramenti in hac materia non obligat, neque apud homines, neque apud Deum.

76 Ex quibus ad primum ar-

gumentum responderetur, citatos auctores pro contraria sententia fuisse probabiliter locutos, ad quorum opinionis probabilitatem sufficit auctorum iudicium maxime, cum eis fundamentum iuridicum non deficiat, mihi autem contraria magis arridet propter allegatas rationes.

77 Ad secundum argumentum desumptum ex auctoritate textuum, responderetur esse magnam differentiam inter iuramentum præstitum de solvendo vsuras, sicut, & de reddendo latroni centum, ut parcat adimere vi-ram, & inter nostrum casum, nam in illis casibus iurat super materia gravi, & licita circa actum, ad quem iurans tenetur, ut cum Soto, & alijs diximus supra, quia iuramentum solvendi vsuras est de re bona, & Deo grata ex parte iurantis, quia sic iurat, ut suam redimat vexationem, & suæ succurrat necessitati, quod est actus virtutis, quia si in necessitate constituto proximo quis tenetur subvenire, quanto magis sibi ipsi, & ideo iuste, & prudenter iurat, sicut etiam qui latroni promittit, & iurat, se daturum centum, ut latro virtute huius iuramenti, omit- tat eum occidere, etiam prudenter iurat promittens daturum centum, quia est actus charitatis erga se ipsum, quo liberatur à morte, ad quem proinde tenetur, non ratione iustitiæ in ordine ad usurarium, aut latronem, sed ratione religionis in ordine ad Deum, & ideo hæc iuramenta sunt valida, & adimplenda, licet digna, ut ab episcopo relaxentur; secus tamen in nostro casu; in quo res irrationabilis iuratur, ut explicatum est, & ideo non tenet paritas.

(***)

Supr. tit.
de maior.
et obedi-
n. 90.

Caiet. loc.
prox. ci-
tato.

Malet. t.
2 pag. 38.
4. 5.

CAPVT, TVÆ FRATERNITATI V. ET EIVS
species, & est.

LIQVIS Vult accusare vxorem suam de adulterio, & quæritur, vtrum hoc possit facere per procuratorem? Respondet Pontifex, quod si vir accuset vxorem de adulterio coram iudice sæculari ad pœnam legitimam infligendam, non per procuratorem; sed per se ipsum illud facere debet, quia tunc debet inscribere, & ad pœnam talionis se attingere; si vero accuset eam de adulterio coram Ecclesiastico iudice ad separationem thori, sustineri potest, vt per procuratorem accuset: quia etsi accusatio sit de crimine non est tamen criminalis, sed mixta inter criminalem, & civilem, quia etsi oportet eum inscribere, vt designet inscriptis nomen adulterij, locum, & tempus, & omnia, quæ in lege civili caventur, ad talionem tamen se obligare non debet, ne forte cum in probatione deficeret, intentionis suæ consequeretur effectum.

Ex c. ab
fente 3. q.

9.
Ex cap. si
quando 2.
q. 6.

C. qui ac-
cusari 8.
C. absens
18. 3. q. 1.
C. exami-
natores de
testitur c.
veniens 8.
C. super
tir 16. de
accusat.

L. penult.
§. ad crimē
ff. de publi-
cis in di-
cist. l. 1. ff.
an per
aliū cau-
sa appel-
lat. l. mi-
les 9. ca

78

CONCLUSIO, Qui ac-
cusat vxorē de adul-
terio coram iudice

sæculari non potest per procuratorem, sed per se ipsum ad pœnam legalem, secus tamen coram Ecclesiastico ad tori separationem. Hæc conclusio quoad vtramque partem liquido constat ex hoc textu, & eius Glossa, quæ comprobatur ex alijs canonicis, simul, & civilibus, & ex Lege Regni etiam cōprobatur, eandem conclusionem illustrant vltra congestos à Cenedo, & Barb. Petrus Greg. Guacinius Cujacius Antonius Gomez, & alij plures quos refert Dominus Gonçalez.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, quia procurator cum sufficienti mandato gerit vicem, & personam mandantis, & per quem voluntas mandantis ostenditur, vt supra diximus in princio huius tituli, & ideo est procuratoris officium magno-

pere necessarium in republica: ergo neque coram iudice sæculari, neque coram Ecclesiastico in quolibet negotio, aut causa, siue civili, siue criminali requiritur præsentia, aut in scriptio ipsius partis accusantis, seu accusatæ: ergo in nostro casu sufficit accusatio per procuratorem.

Secundum argumentum, nam ad defensionem accusati quilibet de populo, non solum cum mandato, verum absque eo admittitur, vt ipsum defendat, & inter ponat pro eo appellationem, & ideo etiam in iudicio accusatus potest in vtroque iudicio defendi, per eius procuratorem, vt habetur ex civili lege: ergo etiam accusans potest per procuratorem accusare in vtroque iudicio confirmatur eo, quod potest dominus pro seruo suo respondere.

Tertium desumitur ex ipso textu, in quo dicitur, quod si accusatio fiat coram

que ff. ad
legem lul.
de adul-
ter. ex
reg. l. 6.
tit. 1. par.
6.

L. 11. tit.
5. part. 3.
Cened. col
lect. 30.
ad decre-
tum.

Barb. in
præsentis
et alibi.
Petr. Gre-
gor. lib.
49. syn-
tag. c. 4.
n. 3.
Cujac. li.
2. c. serv.
c. 20.

Guacini-
de defen-
sionem co-
reorum c.
8.

Anton. Go coram iudice Ecclesiastico potest su-
m. l. 3. *stineri*, ut per procuratorem possit
variar. c. maritus vxorē de adulterio accusare:
1. n. 12. ergo pari ratione poterit etiam si accu-
Paz in l. set eam coram iudice sæculari. Et con-
15. filii. firmatur ex eo quod vxor accusata de
Lege fer. adulterio per aliquem potest per suum
vul. 11. maritum defendi, absque eo quod ip-
ff. de iudi sa personaliter appareat, ut probatur
cij. ex quadam lege canonica, in qua dicitur quod maritus sicut potest accusare

C. maritis
4. de adul
ter.

Ratio de-
cidendi.

79 His tamen non obstantibus nostra conclusio rationi conformis est, cuius ratio est, quia accusator debet subscribere, vel alius pro eo, accusationem, quia sic disponit lex, ut si calumniose accuset, puniatur talionis pœna, & ideo non debet poni accusatio per procuratorem, qui puniri hac pœna non potest, quia pœna contra iuris principia protraheretur ultra delinquentem, & teneret innocentem, accusatus etiam debet per se ipsum appere pro sui defensione, & non sufficit per procuratorem, quia sic iudicium fieret illusorium, si reus fugam fecerit, aut procurator innocens condemnaretur, quod esset absurdum, & ideo bene dispositum est, quod uterque tam accusatus, quam accusans non per procuratorem admittantur ad faciendam accusationem, & ad se defendendum, sed per se ipsos, cui rationi aliam addunt iuristæ, scilicet, quia reus personaliter comparendo, ex eius vultu, modo, locutione, & vocis turbatione, & verborum titubatione eius crimen cognoscatur, unde dicunt ex Cicerone, *vultus tacitus mentis sermo*, & *animi sensus est*, & ex Casiodoro, etiam dicente: *in vultu, & in voce cognoscimus mores*.

Casiodoro
lib. 5. epi-
stol. 9.

80 Ex quo ad primum argumentum respondetur, concessio antecedenti negando consequens, quia præsentia accusatoris non requiritur ex defectu procuratoris, qui semper repræsentat mandantem, & dominum, sed requiritur, ut sic præsens apparens ad accusationem, possit subscribere, & subijci pœnæ, quæ debetur accusatori calumniatori, si iste defecerit in probatione, quæ quidem pœna non potest

procuratori innocenti imponi, & propter eandem rationem requiritur præsentia accusati, ut iudicio sistat, & ad pœnam sit paratus.

81 Ad secundum dicendum est quod ex eo quod aliquis de populo officio charitatis etiam sine mandato defendat, aut dicat, pro reo absente. seu pro eo appellet nullum sequitur inconveniens, quia sic respondendo, licet mandatum non habens ad causam tuendam non procedit ex debito iustitiæ, sed tantum ex charitate, & sic contra eum nulla potest ferri sententia, aut condemnatio, sed contra reum absentem, cuius partes, aut onus procurator ex debito iustitiæ non suscipit. Nec casus servi est contra conclusionem, quia servus accusatus, cum sit domini, & inter eius bona connumeratus, nihil mirum quod eum defendat dominus, tanquam propriam rem, ne ei servus tollatur aliquo supplicio mortis, aut alterius pœnæ, unde dominus privetur servo suo.

82 Ad tertium respondetur negando paritatem de iudice Ecclesiastico ad sæcularem, eo quod præfata causa ad iudicem Ecclesiasticum delata non intenditur per delatorem pœna legis adulterio assignata, sed tantum separatio coniugum solum, quoad thorum, per iuridicum divortium, cuius causa est non tam criminalis, quam civilis, & civili modo introducta, & sic non requiritur illa accusatoris præsentia, sicut in causa criminali, quæ pure criminalis est. Et ad confirmationem respondetur quod quando vxor accusatur de crimine adulterij ab aliquo extraneo, optime potest eius maritus se partem ostendere, & vxorem suam defendere, ut constat ex textu citato de adulterijs, ubi dicitur permissum esse maritis, plusquam cæteris vxores accusare ex suspicionem de adulterio, & defendere: tum quia in ea defensione maritus suum defendit honorem, tum etiam quia reputatur pro eadem individuaque persona, ac vxor eius, & sic non valet consequentia contra nostram conclusionem.

C. mari-
ti 4.

83 Auctor huius textus tuæ fraternitati fuit ille sapientissimus, & magnanimus supæmus Ecclesiæ præful

ful Innocentius III. de quo iam saepe
sepius diximus, cuius constitutionem
edidit rescribens Episcopo Brixien-
si, prout in ea continetur, & Brixia vrb
Galliae, quæ habuit Ecclesiam Catho-
dralem, cuius Episcopus erat Conra-
dus quadagesimus primus episcopus
eiusdem Ecclesiae, cui missa est præ-
sens decretalis epistola.

*Quæstiones appendices, quæ ex hoc cap.
tuo pullulant.*

QVÆSTIO I.

*An semper sit licitum procuratori prosequi
causam criminalem accusatoris pen-
tentis contra accusatum poenam legis,
etiam si sit capitalis, ut in
hoc casu?*

84 **S**VPPONO, Quæstionē
procedere in casu quo

accusator in accusa-
tione adulterij vxoris suæ, vel alterius
cuiuslibet criminis servaverit formam
iuris, cum sua à iure petita solemnitate,
cuius prima, & indispensabilis,
solemnitas est porrectio libelli dicti
iudici in scriptis; vel etiam potest li-
bellum porrigere coram iudice, ver-
balem querelam, & tabellio eam in
scriptis redigat, & utrumque modum
istam accusationis doce Iulius Clarus,
cum aljs esse satis solemnem, quam-
vis dicat Bartholus, quod libellus de-
beat esse, & dari in scriptis, sed dictum
Iul. Clar. est verius, & vsu receptum,
deinde in libello accusationis requi-
ritur, quod exprimat locus, & tem-
pus delicti, ut expresse dicitur in no-
stro textu in illis verbis; oportet eū (puta
accusatorem) inscribere, ut designet
in scriptis nomen, locum, & tempus, &
omnia quæ comprehenduntur in lege civi-
li, locum, & tempus adeo dicit Iul.
Clarus requiri poni in libello accusa-
tionis, ut si non ponatur accusatio
sit ipso iure nulla iuxta dispositionem
civilis legis, etiam si pars non oppo-
nat, & quod est communis opinio,
requiritur etiam dies, & annus, vel si
non ponatur ipsa dies, ponitur saltem
mensis, & annus.

85 Cæterum hanc constitutio-
nem, aut regulam, quod nemo per

procuratorem possit accusare, restrin-
git curia ad illas accusationes, ex qui-
bus sequitur mors, aut membri mutila-
tio, seu perpetua exulatio, nam in
alijs delictis, quæ tam gravem poenam
non habent, posse per procuratorem
fieri accusationem asserit, ut constat
ex quadam partitarum lege, & quod
pro minore, in absentia curatoris po-
test à iudice procurator, qui accuset,
assignari, & sic Gregorius Lopez.

86 Quibus suppositis, pro quæ-
stione decidenda arguitur primo quod
procurator non possit tuta cōscientia,
sicut neque advocatus, procurare, &
adiuvare semper, & in omnibus casi-
bus accusatorem, etiam si accusatio
locum habeat secundum leges, nam
si esset iniusta, non est dubium pro-
curatorem, & advocatum cum accu-
satore concurrentes iniuste agere, &
ad restitutionem damni illati teneri,
ut omnes docent Doctores; sed quam-
vis sit causa accusationis legitima po-
test accusator peccare mortaliter, ut
si accuset cum animo accipiendi vin-
dictam à suo contrario, quod in huius-
cemodi accusationibus plerumque cō-
tingit. Quia, ut Sylvester docet accusa-
tio, vel debet fieri ob commune bo-
num, ut cæteri quiete vivant, & ex
iure probat, vel propter suū interesse:
alias talis erit peccatum, qualis in or-
dinatio intentionis, quæ si fieri animo
inferendi notabile damnum proximo
vel se vlciscendi ab eo, erit peccatum
mortale contra charitatem; sed qui
concurrit cum alio ad peccandum
mortaliter, illique auxilium præstat
peccat eodem peccato: ergo procura-
tor qui concurrit cum huiusmodi ac-
cusatore peccat eodem peccato: maior
est certa secundum Sylvestrum, &
omnes, quia vindicta lege prohibetur
divina, minor vero in multis exem-
plu probant Theologi, unde ab Inno-
centio XI. hæc propositio: *famulus,
qui submissis humeris scienter adiuvat
herum suum ascendere per fenestras ad
stuprandum virginem, & multoties ei-
dem subservit deferendo scalam, aparien-
do ianuam, aut quid simile cooperando
nō peccat mortaliter si id faciat metu no-
tabilis detrimenti, puta ne à domino ma-
le tractetur, ne torvis oculis aspiciatur,
ne domo expellatur: hæc in quam pro-
positio*

Leg. 12.
tit. 6. par.
3.

Greg. l. 6.
gl. 2 tit. 1
part. 7.

Iul. Clar.
l. 5. §. fin.
q. 12. n. 6.

L. libello.
rum ff. de
accusat.

Curiaphi
lip. 3. p. 5.
n. 6.

Sylves. l.
verb. ac-
cusat. n. 5
ex decret.
23. q. 5.

positio damnata fuit inter illas 65. quas, tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas, damnavit per suum decretum editum anno 1679. ergo similiter procurator, advocatus, & omnes alij, qui concurrunt cum accusatore in ordinata intentione motus, & cum prava voluntate ultionis peccabunt, & cum sit in re gravi erit peccatum mortale.

87 Probatur secundo, quia accusans malefactorem ob proprium interesse, si ex parte ipsius accusati offertur satisfactio, quantum damnum, aut interesse patitur, aut satis fieri potest, & accusans non vult desistere ab accusatione, sed contemnens illam satisfactionem vult causam prosequi, exigendo vindictam à iudice persistens, ut maior iuris poena reo infligatur, manifeste peccat mortaliter: ergo procurator, & advocatus hoc sciētes sciēter adiuvant ad opus quod est peccatum mortale, non minus quam famulus, qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere ad stuprandum virginem; antecedens, scilicet, quod peccat mortaliter nolens acceptare satisfactionē debitam à parte; probatur ex Evangelio dicente quod sicut servus, qui rogatus non fuit misertus conservi sui, sicut pater eius misertus fuerat, iratus dominus tradidit eum tortoribus quoad usque redderet univēsum debitum, sic (ait) & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo, decordibus vestris: ergo qui rogatus, & oblata possibili satisfactione non vult remittere fratri suo debitum, tradetur tortoribus, idest dæmonibus, qui in hoc sunt executores Divinæ Iustitiæ, ut exponit Glossa ordinaria, quoad usque redderet univēsum debitum, idest eternaliter, quia in inferno semper redditio absque quietatione cū poena remaneat eterna à parte finis, si Gloss. prædicta: ergo non remittere debitum proximo ex toto corde, sed exigere totum debitum in rigurosa iustitia, manifeste est peccatum mortale in quantum non vult accusator remittere: ergo, & eum adiuvantes idem committunt peccatum, prima consequentia patet, quia inferno eternaliter nemo mittitur nisi ob peccatum mortale.

88 Probatur tertio, quia qui adiuvaret maritum in homicidio uxoris adulteræ, quando ab eo inveniretur turpiter agens proculdubio peccaret mortaliter non minus, immo magis, quam ipse maritus, ut apud omnes compertum est; sed maritus, qui occidit adulteram peccat mortaliter, ita certum, ut contraria opinio sit iam ab ipso Alexandro VII. condemnata inter propositiones, ubi sic ponitur. *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam*, hanc inquam condemnavit, inter 45. quas damnavit: ergo similiter, procurator, qui adiuvat maritum petentem iniquo, & perverso animo coram iudice poenam legis contra uxorem adulteram, etiam peccabit eodem peccato, est enim poena legis civilis contra mulierem adulteram poena mortis, quam potest petere, & sic videtur committere eandem culpam, ac si ipse eam occideret, quantum ad intentionem.

89 Sed his non obstantibus respondeo affirmativa conclusione, scilicet, quod semper potest procurator, sicut, & advocatus adiuvare accusatorem petentem coram iudice contra reum accusatum poenam legis, eiusque executionem, siue accusatio sit facta ob bonum commune, siue ob particulare, & proprium interesse. Hæc conclusio vnico, & ab omnibus admissio nititur fundamento, quod sic statuo, quilibet in univēsum potest uti officio suo, & in eo cooperari alteri in quocūque opere, quod nō est de se determinatum ad malum, sed indifferens ad bonum, & ad malum finem, per voluntatem operantis determinabile, & ratio est, quia quamvis verissimum sit, quod nemini vnquam licet inducere alium ad peccandum, ut docet D. Thomas, & cum eo omnes Theologi inter quos magister Sotus de iust. & iure; secus tamē quando quis cum alio concurrit ad aliquod opus, quod potest fieri bene, & male, hoc est sine peccato, & etiam cum peccato: at qui concurrit, aut petit ab alio, ut faciat tale opus non petens, aut intendens, ut illud male, aut cum peccato faciat, se bene, & licite, quamvis sciat quod sit facturus illud opus male, & pec-

D. Thom.
2.2.q.98
ar.4.
Sotus 1.8
q.2.ar.3.
concl.7.

peccando; potest alter illud petere, quia sic petens tantum petit quod bonum est, & sibi utile, quamvis alter malefaciat, & peccaminose, quia tale peccatum non fuit volitum, neque petitum ab ipso petente, aut adiuvante ad opus, sed provenit ab ipsa malitia operantis, qui cum deberet, & potuit licite operari sua malitia actui extrinseca, operatus est male, quæ malitia per accidens se habet in illo opere, prout alio perebatur, unde secus se res haberet in casu quo ipsa actio, aut opus non posset fieri bene, quia ex se esset mala, sicut iurare falsum, aut divinare per demonis consultationem, quod quia est malum ab intrinseco, sicut non potest villo modo benefieri, neque etiam licite peti potest, ut bene explicat M. Ledesma ex ipso Angelico Doctore.

90 Quæ exemplis magis elucescunt, primum sit, quod secundum D. Thom. loco citato licitum est recipere iuramentum ab eo, qui iurat per falsos Deos, quia licitum est uti hoc malo ad bonum, quia ab eo tantum petitur iuramentum, quod potest bene præstare, non tamen potest quis inducere alium, ut iuret per falsos Deos, quia in hoc opere, aut iuramento nihil boni est, quo possit uti sic petens, aut inducens.

Secundum exemplum est in eo, qui petit à suo parrochio sacramenta, quamvis sciat ea administraturo in peccato mortali, ut si permaneat, v. g. in aliquo concubinato, quia parrochianus petens sacramenta recte petit, quia parrochus potest licite administrare, & quod administret in peccato mortali provenit ex eius malitia, non vero ex petitione parrochiani, qui petit quod sibi convenit. Item qui petit mutuum sub usuris ab eo qui est paratus sub usuris, & non aliter mutare, non peccat, quia ipse non inducit usurarium ad peccandum, sed tantum intendit suum commodum, scilicet, pecuniam mutuam, quam sine peccato potest mutuare, & sic de alijs pluribus exemplis quorum aliqua refert Diana, unde licitum est locare domum meretricibus, quamvis sciat dominus in ea esse peccaturas, quia non locat ad hunc finem, sed ad inhabi-

tandum, & generaliter locare operas, vendere quaslibet res, adjuvare ad omne opus, in quibus qui emit, conducit, aut accipit adjuvamen, potest uti bene, & male, quia si male eis vratur ex ipsius malitia provenit, non vero alterius, qui non ad malum finem facit locat, aut vendit, secus vero si actio esset ad malum determinata, ita ut non posset bene fieri, ut dare vinum petenti ad se inebriandum, ensam ad homicidium faciendum, carnem ad ieiunium frangendum, vel ad abstinentiam carnis in die prohibito transigendam, quando iam hæc ad hos fines determinate petuntur.

91 Quibus suppositis ad probandam in particulari nostram conclusionem, advertendum est triplicem finem posse accusatorem prætere ex accusatione coram iudice facta: primus est satisfactio damni illati ex crimine accusati in bonis pertinentibus ad suum interesse sive in pecunijs, aut pecunia stimabilibus, sive in fama, sive in honore proprio, aut suorum parentum, v. g. filiorum, aut personæ coniunctæ: secundus est poena à lege taxata propter crimen perpetratum, non solum quatenus delictum est commissum contra accusatorem, sed etiam quatenus hæc poena infligatur quatenus delictum cedit in damnum reipublicæ; tertius denique finis est sumere vindictam, & ultionem ab accusato, non ob aliquem ex prædictis duobus finibus, sed ex iracundia, odio, & mala voluntate, quam habet, & concepit ex iniuria sibi illata, unde iam facile probatur nostra conclusio, sequenti consideratione.

92 Accusator prætendens per accusationem satisfactionem damni illati non solum operatur licite, & propter iustum finem, sed multoties peccaret abstinendo, vel cessando ab ea: ergo optime potest, & debet in isto casu advocatus, & procurator suscipere, & facere eius partes, consequentia est manifesta, & antecedens probatur quoad primam partem, quia utitur iure suo in petendo satisfactionem damni sibi illati, sic docet Leander afferens pro hac sententia Causam Palaum dicentem sic: Verum in hac significatione amicitie, non comprehenditur

Ledes. 2.
p. summ.
tr. 11. cir.
ca fin. fol.
695.

Diana p.
3. tr. 6.
res. 45. 2.
p. 5. tr. 7.
res. 19. 2.
eodem tr.
res. 18.

Leander. 1. 6.
de charit.
disp. 4. 1.
4. 2. 11.

henditur amissio satisfactionis debitæ pro iniuria, sed non obstante petitione veniæ, illiusque concessione potest offensus satisfactionem debitam petere coram magistratu, quia petit, quod sibi debetur, & quod magistratus facere tenetur. Sic

Pal. tr. 6. de charit. disp. 1. q. 6. n. 8. Valent. 22. dis. 3. q. 3. punct. 2.

Castropalaus, cum Valentia, & alijs communiter quoad secundam etiam partem, quod scilicet peccaret abstinendo, seu desistendo ab accusatione, ut si personæ offensæ sunt alijs ita coniunctæ, quod si remitterent iniuriam vergeret eius remissio in illorum iacturam, & nocumentum, ut iniuria prælati in offensam subditorum, quibus eius fama est alligata, filius respectu patris, & vxor respectu mariti, & e contra, quia quando ex remissione iniuriæ his sequeretur aliqua infamia, nota, aut præiudicium non possent hæ personæ sic offensæ cessare ab accusatione, sic docet citatus P. Leander, cum Navarro in manuali.

Navar. c. 14. n. 25. ver. dixi odium.

93 Sed in particulari, potest accidere, non posse remittere debitori damnum illatum, neque cessare ab accusatione quando, scilicet, sic cessans amittit satisfactionem damni, ex quo redditur impotens ad solvendum debita creditoribus suis, in quorum præiudicium foret talem remittere satisfactionem ob ius, quod habent in bona debitoris, & sic de vidua, cui debetur restitutio damni illati, ob mariti occisionem, dicit Toletus, quod quando pauper est, & filios, quos sustentare habet, melius faciet si satisfactionem non remittat, & eius verba, quia doctrinalia, & scitu digna sunt appono: Rursus, omnes tenentur inimicis suis iniuriam remittere, quantum ad odium, & voluntatem malam, sed non tenentur remittere debitam satisfactionem: immo aliquando melius est non remittere. Unde vidua pauper filios habens, quos sustentare non valet non tenetur viri sui interfectori offensam remittere nisi iustum alimentum subministret cum possit, sic Toletus: ergo à fortiori poterit procurator, in quo non est occasio odij, & malæ voluntatis procedere in accusatione.

Tolet. lib. 4. sum. c. 20.

94 Sed tota difficultas est, quando personæ offensæ offertur talis satisfactio, & recompensatio,

quali maior reddi non possit, aut non debeat, & nihilominus accusator non vult remittere offensam, sed insistit exigendo pœnam legis in toto rigore pro delicto debitam, in quo casu etiam verum tenet nostra conclusio, quia quamvis in tali casu salubre erit consilium acceptare satisfactionem, & remittere iniuriam propter damnum, & securitatem conscientia, immo, & tenetur sic facere in probabili, & pia opinione, cui multum favet quædam auctoritas Fabiani Papæ, & habetur in decreto dicentis sic: Si quis ob iniuriam acceptam graviter contristatus est, & satisfactionem oblatam noluerit admittere gravissimis pœnis ad id est compellendus; & merito quidem, quia in tali casu difficile est credere non moveri ex odio; & mala voluntate remittere renuentem, & valde periculosum, & talis cum difficultate absolvendas, verumtamen qui adhuc potest cum hæc renitentia stare bonus finis in prosecutione accusationis, qualis est zelus publicæ vindictæ, & ne maneant delicta inulta, & impunita, ut etiam annotavit Tolet. loco citato dicens sic: Similiter cum homicida homo est iniquus non tenetur accusator desistere à causa, immo ipsam prosequi donec suspendatur, debet de posito tamen odio ipsius personæ: ergo cum non cõstet procuratori, & advocato hunc accusatorem procedere ex odio, & mala voluntate, sive ex zelo iustitiæ, quia actio est ad utrumque indifferens, tuta conscientia potest patrociniari, immo etiam si constaret de odio, quia cum actio ex se possit bene fieri, si male fiat non ex patrocinio procuratoris, sed ex malitia, & iracundia inordinata partis proveniet, ut in exemplis adductis patet, licet debeant personæ offensæ suadere, ut desistat ob imminens periculum odij, & rancoris, & incidendi in gravissimum peccatum contra charitatem, & monita Christi Domini toties in Evangelio repetita.

C. si quis contristatus 90. dist.

95 Ex his ad primum argumentum responderetur concedendo maiorem, distinguenda minorem, sed

Mm qui

qui concurrat cum alio ad peccandum mortaliter illique auxilium præstat peccat eodem peccato, in opere non indifferente, sed determinato ad malum, quod bene fieri non potest, concedo minorem; in opere indifferente, quod potest fieri bene, & male, & si male fiat non proveniat ex alterius auxilio, sed ex malitia operantis, nego minorem, sicut qui adiuvat celebrare sacerdotem existentem in peccato mortali, etiam sciens ipse adiuvans, non peccat mortaliter, & ad casum propositionis condemnatae responderetur, illud opus ibi relatum ordinatum, & iam determinatum ad stuprandum virginem bene fieri non posse, & ideo damnatur, & quodlibet aliud simile.

96 Ad secundum argumentum responderetur concessio antecedenti, negando consequentiam, ob rationem traditam, quia in tali casu salvatur indifferentia, per quam prosecutio causæ petendo vindictam à iudice pro delicto accusati potest bene fieri, quamvis malitia accusatoris malo animo fiat, & sic potest procurator, & advocatus præstare patrocinium sine peccato. Et ad auctoritatem Evangelij responderetur, illum servum fuisse nequam ob crudelitatem, & impietatem, qua usus fuit contra suum debitorem, & ideo peccavit contra charitatem, quia non fuit misertus conservi sui, sicut Dominus fuerat misertus eius, & ideo iussè traditur tortoribus, cuius actio non potuit honestari: at actio accusatoris potest honestari, si afficiatur zelo iustitiæ, & vindictæ publicæ cedentis in bonum reipublicæ.

97 Ad tertium responderetur negando consequentiam, & reddo rationem disparitatis consistentis in eo quod occidens suam uxorem propria auctoritate, eam usurpat iudici, in quo grave committit delictum uxorem occidendo, ad cuius occisionem non habet potestatem; sed tantum eam accusandi coram iudice, qui solus secundum dispositionem iuris potest eam punire: at in nostro casu maritus procedit modo iuridico, quia potest bene fieri ex zelo iustitiæ, secus

vero in occisione propria auctoritate facta, unde non tenet paritas argumenti.

QVÆSTIO II.

An possit coniux ob alterius coniugis adulterium, vel ob aliam iustam causam petere per procuratorem divortium, aut illud facere propria auctoritate?

98 SUPPONO Quod licet matrimonium non admittat separationem, &

disolubilitatem quoad vinculum, ut supra explicuimus, bene tamen admittitur separatio quoad thorum, ut supponitur in hoc nostro capite tuæ fraternitati §. & magis expressè ex alijs iuribus, & tenent omnes Doctores inter quos Sanchez, Basilius, & cæteri, ex iusta quidem causa, quæ quamvis sit multiplex, ut habetur ex Tridentino deficienti sic: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum, incertum vè fieri posse decernit anathematis.* Inter quas numeratur, si vnus coniugum incidat in infidelitatem, item sevitia, quæ terreat animum constantem, item furor mariti, item si alter alterum trahat coniugem ad peccandum mortaliter; sed præcipua, & principalis est adulterium, propter quod coniux innocens potest facere divortium, sed non tamen semper, & propter quodlibet adulterium, quia sunt plures casus in quibus adulterium non est causa divortij, quos ad septem reducunt Doctores.

99 Primus casus, in quo propter adulterium alter coniux non potest petere divortium est, quando vterque coniux adulterium commisit, propter regulam, quod, *paria delicta mutua compensatione tolluntur*, & sic neuter potest tuta conscientia separari ab alio coniuge, ut habetur in nostro canonico iure, & docet Sanchez,

Supr. tit. de tran. sac. n. 67
Ex cap. significat. c. ex litteris de divort. Sanch. l. 10 de matr. cap. 2. n. 1
Basil. l. 9. c. 16. a. n. 3.
S. ff. 24. de marri. can. 8.

C. pen. & ult. de adult. c. significat. & c. ex litteris de divortijs. Sanch. l. 10. de matr. disp. 5. n. 2.

*C. discre-
tionem de
eo qui
cognovit
conlaug.*

ex capite penult. & ultim. de adulterij, & est communis doctrina. Secundus casus, quando vir suam vxorem prostituit, seu lenocinium exercuit consentiens in adulterium vxoris, quia tunc non potest eam repudiare, vt etiam habetur ex iure nostro. Tertius, quando vxor probabiliter credens maritum suum esse mortuum cum alio de facto contraxit, quia in tali casu, vel non fuit propriè, & formaliter adulterium, vel fuit adulterium, quod ad culpam imputari non debet, neque maritus adueniens poterit vxorem suam dimittere, sed cū ea tenetur cohabitare. Quartus est, quando vxor fuit ab altero cognita per fraudem. Quintus etiam, si fuit violenter violata, quia in utroque hoc casu caret culpa, sicut cum Sanchez, Basilio, & alijs, docet Leander ex iure. Sextus est, quando maritus conscius adulterij vxoris eam sibi reconciliavit eam, dimittens, & ad se admittens reconciliatione tacita, vel expressa, vel per verba amicitiae, cohabitationis, aut per carnalem copulam, tactus, aut oscula, quia eo ipso est visus vxori adulterij culpam remittere, vel dissimulare. Septimus casus, quem ponit Sanchez, est quando coniux fuit à suo marito in infidelitate per libellum repudij dimissa, & cum alio contraxit, si postea vterque ad fidem convertatur, non poterit maritus ei facere obiectionem de adulterio, quia in illa infidelitatis lege vxor vsa fuit iure suo, & ideo non debet repudiari, ad quod adducit textum citatum *gaudemus de divor-tijs*.

100 Quibus suppositis, & omis-sis varijs quæstionibus, quæ in hoc casu agitant Sumistæ, quæstio nostra procedit in casu, quo coniux innocens habeat sufficientem, & legitimam causam divortij si possit illud propria facere auctoritate sine sententia iudicis ecclesiastici, ad quem pertinet cognitio causæ de divortijs, vt habetur in hoc nostro textu, & docet Sanchez, & pro parte negativa extant argumenta non parvi roboris, quorum primum desumitur ex hoc nostro textu *ine*

*Leand. tr.
9. de ma-
tr. disp. 26
q. 14.
C. cum per
bellic. 34
q. 2. & c.
in lectum
ibi.*

*Sanch. ubi
prox. disp.
5. n. 18.*

*Sanch. 1.
10. disp. 8.
c. 15. ex
c. in astra.*

fraternitati. In quo duo habentur, primum quod, in accusatione vir accusans vxorem de adulterio coram iudice sæculari non per procuratorem, sed per se ipsum præsentem præsentialiter apparendo accusare, & accusationem subscribere debet, quia subiicitur, si in probatione defecerit, pœnæ talionis; at vero si accusatio fiat coram ecclesiastico, in cuius tribunali non intenditur pro adulterio pœna à lege determinata, sed tantum separatio; seu divortium quoad thorum, & cohabitationem, non requiritur præsentia accusatoris, sed sufficit accusare per procuratorem, & ratio est; quia ibi non subiicitur accusator etiam si deficiat in probatione pœnæ talionis, deinde dicitur, quod si defecerit in probatione: ergo in ordine ad separationem, quæ fit per divortium requiritur accusatio per procuratorem, & deinde probatio adulteri, sicuti coram sæculari ad infligendam pœnam legis: ergo non potest propria auctoritate innocens ab alio discedere, sed auctoritate iudicis.

Secundum argumentum sit, quia ad declarandum divortium requiritur sententia iudicis, quæ debet fundari in meritis processus iuxta allegata, & probata, vnde maturè, & magna cum advertentia debet sententia ferri à iudice, qui, vt ait quædam lex, non semel, sed pluries processum perlegat, & quæ videnda sunt videat, & nihil omissum, quod ad suum officium spectet prætereat, vnde D. Isidorus invehitur in iudices, qui ante iudicant, quam intelligant, & refertur in decreto, quod præcipuè observandum est, quando negotij gravitas exposcit, vt advocati, & iuris periti circa factum, sive ius, & litigantium iura consulantur; sed hæc facere non est personæ particularis sine sciëntia, & alterius partis auditione, maxime in propria causa, & negotio in quo sæpè propria passio-ne cæcantur homines: ergo non potest cōiux innocēs propria auctoritate discedere ab alterius cohabitatione.

Tertium argumentum desumitur à paritate, quia quamvis vxor adultera, sit secundum legem

Mm 2 dig.

*ternit. hic
et c. 1 li-
te non cō-
se.*

*Leg. lata
culpa ff.
de verbor.
signific. c.
secundum
disp. 19.*

digna, & rea mortis, non potest maritus eam etiam inventam turpiter agentem interficere, & similiter creditor, cui centum debentur, non potest ea propria auctoritate capere à debitore, & sic in alijs casibus, quia sic faciens usurparet iudicis auctoritatem, eiusque iurisdictionem, sed debet recurrere ad iudicium, ut iudex auditis partibus, mandet reddi unicuique quod suum est: ergo similiter etiam si coniux innocens certo sciat habere sufficientem causam divortij, non poterit tuta conscientia discedere ab alio coniuge propria auctoritate, sed ad iudicem debet recurrere, & coram eo causam dicere, & probare, & sententiam spectare.

Quantum. Quia in casu quo coniux propria auctoritate divortium faceret, haberet alter coniux, à quo discederet, sic separatus actionem contra ipsum, qua ad iudicem delata, iudex ante omnia ipsum querentem restitueret, ante quam cognosceret de causa divortij: ergo ex eo esset, quia iniuste, & contra iuris dispositionem sua auctoritate discederet. Antecedens probatur. Quia sic delictus licet culpatus vere esset spoliatus, qui ante omnia debet restitui; etiam si sit prædo, ut ex disertis textibus constat; tum etiam, quia posset allegare plures exceptiones, ob quas non debet pati divortium, tum quia poterat se tueri ex defectu probationis, tum ex eo quod adulterium, aut alia qualibet causa esset secreta, tum quia poterat dici iam fuisse conciliata, tum quia maritus fuerat consentiens, tum denique, quia ipse coniux versaretur in eodem crimine, & alias plures, ob quas deberet restitui: ergo non debet fieri divortium sine iudicis auctoritate. Propter hæc argumenta probabilis est sententia negativa, quæ Divi Thomæ ascribitur, eamque defendunt alij Doctores inter quos fertur à Leandro, D. Bonavent. Bellarm. & alij, quos refert Sanch. Et confirmatur, quia homo offensus non potest sibi propria auctoritate sumere satisfactionem ab offendentem, nam alias ut dicit D. Thomas si posset se vendicare esset iudex, & actor.

Sed his non obstantibus, existente iusta, & sufficienti causa divortij potest coniux offensus propria auctoritate, sine iudicio Ecclesiæ, secluso tamen scandalo, illud facere, sic tenet communis opinio, quam refert, & sequitur Laiman, Sanchez, Sotus, Sylvester & alij graves auctores ab his citati, & probant ex nostro canonico iure, & ex alijs adductis à Sanchez de matrim. Hæc conclusio fundatur in iure divino, & naturali, ex quibus non inefficaciter probatur, in iure quidem divino apud Math. cap. 19. ubi dominus interrogatus an liceret homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa, respondit non licere nisi ob fornicationem, dimittere, & aliam ducere, quam dimissionem explicant Patres de dimissione quoad thorum, & cohabitationem, ut supra diximus: ergo si uxor fuerit fornicata in adulterio, maritus innocens hoc sciens iuste poterit eam dimittere, vel secreto, & occulte si adulterium fuerit secretum, vel publice, si publicum, aut notorium fuerit, ne causetur scandalum.

102 Probatur secundo ratione, quia matrimonium est quidam contractus civilis, cui inhærent condiciones, quæ reperiuntur in alijs contractibus civilibus, quantum una est, quod si unus ex contrahentibus recedit ab obligatione contractus, alter remanet cum duplici actione, scilicet ad compellendum officio iudicis illum, ut servet contractum, vel ad non servandum eundem, ex communi doctrina, quam tradit, & explicat Molina, & supra fuimus de ea locuti; quia fungenti non est servanda fides, sed in contractu matrimoniali uterque coniugum alteri obligatur servare fidem, quæ est unum ex bonis matrimonijs, ut cum Div. Thom. docent Theologi: ergo altero non servante, liber alter etiam manet, non solum ab obligatione solvendi debitum, sed etiam ab obligatione cohabitandi, cum hac tamen differentia, quod ad separationem quoad thorum, & debiti solutionem sufficit adulterium, etiam secrete, & occulte commissum: Quod verum est, etiam si præcepto superioris, & sub pœna excommunicationis maioris cogere, ut docet

Ex c. in litteris 5. et c. con-
quente de
restit. spo-
liator.

D. Thom.
in 4. dist.
35. q. uni-
ca ar. 3.
et in su-
plem. q.
62. ar. 2.
Bellarm. l.
1. de ma-
trim. cap.
14. §. se-
cundum.

Laim. l. 5.
tr. 10. p. 3
c. 7. n. 9.
Sotus in
4. dist. 36
q. unica
ar. 3. Sylv.
v. divor-
tium.
Ex c. fig-
nificasti de
divorti et
c. parr. ibi
Sanch. l.
10. disp. 8
n. 13. et
n. 28.
Sup. tit. de
trans. n. v.
67. et 68

Molin. tr.
2. disp.
156. an.
15.
Supra de
trans. an.
9.
D. Thom.
loco cit. 4
et in sup.
q. 42. ar.
2.

Leñd. ubi cet Leander, cum Sanchez, Basilio
supr. q. 39 Hurtado, & alijs quod vt probabilius
Santh. d. tenet, immo Sanchez, cum Soto,
l. 10. diff. Ledesma, & alijs docet quod quamvis
8. n. 25. maritus in foro externo teneatur præ-
Sot. in 4. stitæ alimenta vxori adulteræ, quando
diff. 36. adulteriū est occultū donec probetur,
q. unica & sententia iudicis pronuncietur de-
art. 3. in clarando illud, at in foro conscientie
fin. sicut vir conscius adulterij potest ne-
Ledes. de gare convictum vxori, ita, & alimenta,
matr. in quia omni iure naturali potest tuta
sum. p. 1. conscientia illam privare, sic Sanchez
c. 29. cōcl. limitat Ledesma, si adulterium est pu-
10. blicum aliās negat saltem quoad co-
 habitationem, requirit enim sententia
 iudicis.

103 Verumtamen si adulte-
 rium non est probatum, sed occul-
 tum non potest maritus dimittere
 vxorem publice, & ob hunc præte-
 stum, propter scandalum, quod in-
 de sequeretur apud videntes maritum
 expellere, aut deferere vxorem quoad
 habitationem, & causam ignorantes
 in quo casu, debet si non vult re-
 conciliari, quam citius possit adu-
 lterium coram iudice probare, & sen-
 tentiam divortij petere, & obtine-
 re, in quo casu est intelligendus, &
 explicandus Divus Thomas. Poterit
 tamen maritus si non potest, aut non
 vult probare adulterium vxoris eam
 ob honestum prætextum, ex quo scan-
 dalum non sequatur relinquere, &
 alimenta etiam negare, sic citati Do-
 ctiores.

104 Probatur tertio conclu-
 sio; quia quoties alicui debetur aliqua
 res, aut ei iniuste fuit ablata potest
 eam sibi vindicare propria auctorita-
 te, etiam secrete, & occulto modo; si
 coram iudice iustitiam suam non po-
 test palam facere ob defectum proba-
 tionis, aut ob alia extrinseca impedi-
 menta, vel casu quo possit egre tamen,
 & difficulter cum magno labore, ex-
 pensis, & molestia, & cum illis in-
 commodis, quæ secum trahunt lites,
 ob earum prolixitatem, maxime Ec-
 clesiasticæ; sed hæc solent communi-
 ter accidere in nostro casu proponen-
 do causam divortij quilibet coniugum
 contra alium non solum ob adulteriū;
 sed etiam ob aliam causam ad divortij
 sufficientem, tam ex parte vxoris,

quam ex parte mariti: ergo in tali ca-
 su tuta conscientia quilibet illorum
 potest ab alio discedere, & vxor ali-
 menta etiam vindicare, discursus est
 legitimus, & maior, in qua fundatur
 admittitur à Theologis, & docetur
 à Caietano, & dicit M. Fr. Petrus de
 Ledesma, quod est communis omnium
 Doctorum, vt certum est, dummodo
 certus sit rem esse suam, & quod non
 poterat sine magna difficultate conse-
 qui iustitiam: ergo si in nostro casu
 coniux est certus habere sufficien-
 tem causam divortij, quod difficulter
 consequetur, potest facere illud sua
 auctoritate privata sine recursum ad iu-
 dicem.

105 Vnde ad primum argumen-
 tum respondetur, nostrum citatū tex-
 tum loqui doctrinaliter adscribendo for-
 mam accusatoribus, tam coram iudice
 sæculari, quam Ecclesiastico, quando
 partes suam ponunt querelam, deter-
 minando quando possunt proponere
 cum procuratore, & quando debent
 personaliter comparere, nihil deter-
 minantē circa nostram quæstionem;
 quæ optime stat cum dispositione no-
 stri textus *tue*, quia non negamus
 quod magis tute, & magis iuridi-
 ce faciet actor comparendo coram
 iudice, & ibi suum probare inten-
 tum, sed dicimus hoc posse excusari,
 quando causa divortij est certa; &
 notoria, & nullam alter coniux;
 qui dedit causam, potest ponere ius-
 tam exceptionem, quæ omnia con-
 siderare debet doctus confessor, aut
 alius, cuius consilio coniux debet pro-
 cedere.

106 Ad secundum argumen-
 tum respondeo concedendo maio-
 rem, & distinguendo minorem, sed
 hæc facere non solet persona parti-
 cularis sine scientia, & alterius par-
 tis auditione, in foro fori, concedo
 minorem. Quia in illo foro perti-
 nent ad iudicem, apud quem est com-
 munis potestas ea facere; in foro poli,
 nego minorem. Quia potest quis in
 sua conscientia esse certus de sua
 iustitia, & bene à docto confes-
 sario de iure suo instructo, & cog-
 noscere ex alia parte difficultatem
 si trahat negotium ad forum con-
 tentiosum, & sic potest sumere sibi
 Mm 3 quod

Caiet. 22
2. q. 66.
art. 6.
Ledes. l. 2
ir 8. c. 21
concl. 2.
difficult. 6
9. digo se
terceros.

quod ei iure competit absque iudicis declaratione; index namque non datus, ut saepe diximus, sed declarat ad quem litigantium ius pertineat, unde in nostro, & similibus casibus, ut diximus cum Caietano, Ledesma, & cum communi, si quis est certus rem esse suam, & non posse sine difficultate recuperare eam comparando coram iudice, licite potest sibi sumere, si non sit ex eo scandalum sequendum, & si certus sit, nam in dubio non potest possidentem spoliare sine grave culpa.

107 Ad tertium respondeo concessio antecedenti negando consequentiam, & ratio disparitatis inter utrumque casum consistit in eo quod nemo potest propria auctoritate, & sine legis ordine, & dispositione malefactorem punire legis poena, aut alia qualibet, hoc namque absurdum est, & reipublicae perniciosum, & legi naturali contrarium, quod aliquis sua manu vindictam sum, at a suo offensore ipsi positivo poenam dando, qua propter magnum est mortale homicidij peccatum uxorem turpiter agentem occidere, & opinio, si aliqua fuit, quae hoc honestabat iam, ut diximus supra ab Alexandro VII. damnata est, quam etiam reprobaverat Magister Sotus docens virum, qui uxorem inflammati adulterio enecat, de quo nemini, aut Theologorum, aut iurisperituum in dubium cadit, peccare mortaliter contra prohibitionem homicidij, unde de huiusmodi inter fectoribus explicatur Canon. Nicolao Papae esse homicidas;

in nostro vero casu longe diversa est ratio, quia cum ibi coniugis utatur iure suo, se subtrahendo a solutione, quam debet praestare ex vi contractus, quem alter prius fregit, & fidem in eo promissam violavit, non est ratio ob quam ad illum alter remaneat obligatus, & sic potest discedere sua voluntate, in quo non facit iniuriam, sed potius eam ipse passus est. Et ad aliam paritatem de debitore concedo non posse propria auctoritate aliquem sibi debitum accipere, nisi in casu supra dicto, quia hoc esset spoliare possessorem re sua, quod sine iudicis auctoritate nemo potest, sed discedere a coniuge iniuriante non est positive eum spoliare, sed innocens utitur iure suo non stando conditioni fidei matrimonij, quia non tenetur, quando alter fidem fugit, & sic non est similis casus.

108 Ad ultimum respondetur negando consequentiam, quia quamvis verum sit quod iudex spoliatus audire deberet, tam quia stando sententia probabili nemo debet facere divortium sine iudicis auctoritate, tum quia iudici non constat de iustitia illud facientis, ideo deberet mandare restitui in possessionem, quia Ecclesia non iudicat de occultis, ceterum cum innocenti constet de sua iniuria potest privatim dimittere coniugem: De eo autem qui sumit vindictam non est eadem ratio, quia prohibitum est, ut iam diximus.

Supra hic
n. 93.

Supra hoc
tit. n. 77.
Sotus de
iust. l. 5.
q. 1. ar. 3.

Canon. 33
q. 2.

CAPVT ACCEDENS X. HUIVS TITVLI, ET EIVS Specis sic.

QUÆDAM Nobilis mulier nomine de Massa Lucanienſis Dioceſis nomine filij ſuū contraxit ſponſalia cum Vbaldo cive Piſano nomine filiaꝝ ipſius Vbaldi, filijs ipſis ſcientibus arrha forſitam hinc, & inde appoſita, quia nobilis illa forſitam nolebat perficere, quod contraxerat cum dicto Vbaldo, idem Vbaldus de-

tine

tinebat eam sub potentia sua, significatum fuit Papæ: qui mandat dicto Vbaldo, quod nobilem illam restituat pristinae libertati, & ipsam faciat secure redduci ad castrum de Massa, ut ibi existens libera procuratorem libere valeat ordinare, qui coram Papa suam iustitiam prosequatur, & idem Vbaldus super sponsalibus, quæ dicuntur contracta inter filiam suam, & filium dictæ nobilis procuratorem idoneum ad præsentiam Papæ transmittat, qui plenam habeat potestatem ad agendum, & defendendum.

Cap. Iosba
rius 31.

q. 2.

G. inter
cetera 32.

q. 4.

Ca. 1. 16.

q. 6. cap.

presbyteri

32. di-

stint. 50.

L. mulier

9. si metu

hoc tit.

L. si metu

85. ff. de

acquiren-

da heredi-

tat.

Joan. And.

hic.

Speculo.

hoc tit. 1.

p. 3. n. 10.

Ex c. peti-

tio 9. hic.

109

CONCLUSIO. Con-
stituens procura-
rem debet gaudere

plena libertate maxime ad contrahen-
da sponsalia, hæc conclusio ex hoc
nostro textu, & ex eius Glossa dedu-
citur. Quæ etiam comprobatur ex alijs
iuribus in quibus cavetur, quod con-
fessio per metum, sive timorem ex tor-
ta non præiudicat. Ex iure etiam ci-
vili probatur, & alijs pluribus legibus
quas lato calamo affert Gonzalez, Te-
llez, tit. de his, quæ vi metu & causa cap.
prim. num. 15. Præterquam exornant
hanc eandem conclusionem Ioannes
Andreas, speculator, Golinus, & alij
plures circa celebrem quæstionem
quam excitabimus si involuntarie,
seu coactione facta sint ipso iure, &
naturaliter nulla, aut legis dispositio-
ne, & præcipue circa matrimonium
in hoc capite erit secunda. Quare no-
stro consueto modo procedendo sit.

Primum argumentum contra
conclusionem desumptum ex capite
antecedenti huius tituli, ex quo con-
stat, quod cum fuisset exhibita Pon-
tifici Honorio III. quæstio an possent
vicarij, aut procuratores episcopi
cuiusdam, scilicet, mutinensis procu-
rare bona ipsius episcopi, aut pro eo
respondere agentibus contra illum: Ex
eo quod in instrumento, seu mandato
vicariæ sive procurationis huiusmodi
non exprimitur, quod episcopus ipsos
constituerit syndicos, seu actores pro
eo, quo non obstante declaravit ex
tenore ipsius instrumenti habere suffi-
cientem facultatem respondendi pro

episcopo, & agere pro eo: ergo etiam
si aliquis non sit constitutus in loco
tuto, aut non esset in libertate non
sufficit quo minus mandatum sit suffi-
ciens, probo consequentiam, quia si
aliquid obstarat maxime defectus vo-
luntatis ob prissionem, aut detentio-
nem personæ, sed magis involunta-
rium facit non expressare voluntatem
eum, qui constituit procuratorem,
quam quod sit detentus, cum volun-
tas naturaliter semper sit libera: ergo
si habuit voluntatem constituendi
procuratorem valere debet constitu-
tio, non minus quam quando non ex-
primit suam intentionem in ordine ad
aliquam actionem.

Secundum argumentum, quia
incarceratus non manet liber, neque
in loco tuto cum sit invitatus in carcere
detentus, & tamen potest constituere
valide procuratorem, ut dicit Goli-
nus, Lucas de Penna, & est in practi-
ca receptissimum: ergo fallit nostra
conclusio.

Tertium argumentum desumi-
tur ex doctrina D. Thoma docentis,
voluntatem nostram violentiam abso-
lute pati non posse iuxta auctoritatem
Greg. Niceni asserentis, quod quæ
per metum aguntur sunt magis volun-
taria, quam involuntaria: ergo quam-
vis constituens procuratorem sit de-
tentus, vel aliquo metu motus ad ali-
quid agendum, tamen quando vul-
t libertate, & voluntarie vult, & con-
sequenter factum illud est volunta-
rium simpliciter, quia volitum: ergo,
& validum; & confirmatur, quia

Penn. in l.
fin. cap.
de erogat.
mil. ann.
l. 12.
D. Thom.
1. 2. q. 6.
ar. 5. & 6

quamvis aliquis propter metum faciat aliquod opus malum moraliter est peccatum, à quo non excusatur propter metum, sicut D. Petrus non fuit excusatus à peccato negationis propter metum Iudeorum, neque Pilatus tradens Christum morti, propter metum ipsorum: ergo metus non facit actum invalidum, neque reddit legatum nullum.

Ratio decidendi.

110 His tamen non obstantibus vera, & defendenda est nostra conclusio, quia de ratione actus humani est quod sit omnino liber, & spontaneus, cum procedit de libero arbitrio, scilicet, à cognitione intellectus, & à libertate voluntatis, hæ enim duæ potentiæ cōstituunt liberum hominis arbitrium: ergo si non sit omnino liber non potest esse plene humanus, ac proinde eo ipso quod non sit omnino liber, & humanus non admittitur mandatum, quod datur cum ea carentia libertatis, quæ in homine detento obside, aut captivo reperitur, quia eo ipso quod invenitur sic impeditus, à cuius impedimenti lagamine non conceditur liberari, nisi constituat procuratorem ad aliquem negotium agendum, aut contractum perficiendum, præsumitur involuntarius, ea involuntarietate, quæ sufficit ad invalidandum mādātum, maxime ad contrahenda sponsalia, aut matrimonium ad cuius contractum consensus debet esse liberrimus, ut declarat ex multis iuribus Sacro Sancta Synodus Tridentina: vera est ergo nostra conclusio.

Sess. 24. c. 9. de matrimonio.

111 Ad primum deinde argumentum responderetur negando consequentiam, quia in citato textu cōstat, quod Pontifex recognovit in illo instrumento, de quo fit mentio, subsistere sufficientem intentionem illius episcopi, per quam voluit instituere procuratores ad agendum pro ipso, simulque ad respondendum in illis rebus, & negotijs, de quibus non fit mentio in mandato generali, circa quam difficultatem specialem excitabimus quæstionem; at vero in nostro casu eo ipso quod constituens procuratorem non sit omnino liber præsumitur carere voluntarietate sufficienti, qualis requiritur ad constituendum

procuratorem, & ideo paritas de vno ad alium casum non tenet.

112 Ad secundum responderetur concedendo posse incarceratum constituere procuratorem, ut agat pro ipso in causa, pro qua est in carceratus, sed noster casus non sic se habet, sed sub alio diverso fine, ut quando quis detinetur quovisque constituat procuratorem secundum voluntatem detinentis, & ad agendum in negotio quod vult ipse detentor, ut contingit in specie nostri textus cum illa nobili muliere, quam sub potentia sua detinebat ille potens dictus Vbaldus.

113 Ad tertium responderetur, quod secundum doctrinam eiusdem D. Thomæ cum voluntate absoluta, & simpliciter aliquid volente, compatitur in voluntarium secundum quid, per quod detrahatur multum de voluntarietate, cuius defectu constitutio mandati redditur insufficiens, ut in iudicio tale mandatum admittitur, siue iste defectus insit institutioni ex virtute alicuius conditionis essentialis deficientis in ipso actu voluntatis; qua conditione difficiente actus ipse intrinsece fit invalidus, siue quia invalidatur extrinsece per legis dispositionem.

114 Ad confirmationem dicimus, metum esse duplicem, alterum, qui cadit in virum constantem, & alterum qui cadit in virum inconstantem: ille dicitur, quo prudenter movetur vir ad aliquid faciendum, in quo patitur minus malum, quam si non faciat, ut quando quis metu mortis promittit contracturū matrimonium cum aliqua muliere, hic metus cadit in virum constantem, quia prudenter agit in perdendo potius libertatem quam vitam; iste vero est, quo quis movetur imprudenter ad aliquid faciendum, quod est maius malum, quod patitur faciendo, quam illud, quod patitur non faciendo, sicut peccare nullo metu licet, quia est maius malum quam vitam perdere, & sic neganda est consequentia, si metus cadat in virum constantem, de quo postea latius in quæstione redibit doctrina.

115 Circa hunc textum solum se offert advertendum eius auctorem fuisse

fuisse Gregorium IX. de quo saepe diximus, qui in hoc capite scribit viro nobili Vbaldo civi Lucanensis diocesis, qui retinebat mulierem sub sua potestate, ut eam constituat in loco securo, ut ibi si velit procuratorem super sponsalibus prædictis constituat.

QVÆSTIO I. APPENDIX.

An mandatum, quod datur procuratori ab aliquo obfide, captiuo, aut detento sit nullum iure naturali, aut solum legis dispositione.

116

SUPPONOPrimo: non valere mādātū, quod procuratori mittitur à persona, quæ non gaudet plena libertate ad illum procuratorem constituendum, vel non, ut expresse constet ex hoc nostro textu *accedens*, & ex alijs idem comprobantibus in probatione conclusionis adductis, & ex doctorum auctoritate. Et in dubium vertimus vtrum hæc invaliditas proveniat ex defectu ipsius plenæ libertatis, taliter quod nulla existente lege irritante talia mandata, ipso naturali iure maneat nulla, & irrita, vel hæc nullitas proveniat eis ex iure humano positivo sic disponente, & nullos faciente contractus, seu actus non sponte factos, sed ex aliqua, aut violentia impellente contrahentes ad consentiendum, ut liberentur alio maiori malo?

117. Suppono præterea secundo quæstionem non procedere de qualicumque violentia, aut metu, sed de metu gravi cadente in virum constantem, quando, scilicet, est maius malum quod patitur homo ex eo quod non faciat id, ad quod impellitur, ut diximus, quam illud faciendo, ut alicui fiat comminatio, quod ei auferentur sua bona, aut quod crimen quod habet secretum deducendum esse in publicum, unde grave timet supplicium si non matuat aliquam pecuniæ quantitatem, aut si non donat, & tunc iudicans minus malum privari illa pecunia, quam subire alia mala, quæ ei comminantur, iste metus cadit in virum prudentem, & constantem; de

metu namque levi, & minime cadente in virum constantem non multum dubitatur inter doctores, quod non sufficit ad nullitatem actus, seu contractus, ut si alicui dicatur, si non vis facere hoc, v.g. mihi vendere domum tuam, non te adiuvabo ad obtinendum beneficium, aut officium, quia iste metus est levis, & non cadens in virum constantem, ac proinde si ob hanc comminationem vendidit domum non potest petere nullitatem venditionis allegando, quod metu eam vindiderit, quia fuit metus levis, non cadens in virum constantem vide Basilium multa dicentem de metu levi.

*Basil. de
mair. l. 4.
c. 10. d. n.
1.*

*Basil. ibi
c. 13. n. 2.*

118. Supponendum est tertio metum alium esse iniuste in cillum, & alium iuste datum, & certum est, quod quando metus est iustus, & iuste illatus, nullatenus annullare actum, seu contractum, etiam matrimoniale, unde hanc generalem regulam ponit Basilius. *Si quis ex delicto suo, vel ex alia causa timet iuste damnum aliquod si ex eo metu aliquid agat, donet, aut promittat, contractum ve faciat, ut eo metu liberetur, gesta valent iure naturali, & positivo, sic docet cum Sanchez* (qui plures citat) de matrimonio, & quoad primam partem, scilicet, quæ facta hoc metu iure naturali sint valida, probat ex ratione iuris consulti, scilicet, quia ipse sibi metum intulit quando iniuste egit, & talis metus non infertur ad eum effectum, neque is, cum quo in eo casu contrahit metum iniicit, sed ad liberandum se ab illo malo quod timet consentit tale facere opus, aut subire contractum, quia in tali casu non est irrationabiliter invitatus, neque contractus habet unde annulletur, quia etiam ratione tenet similiter positivo iure, unde ex dicta lege probatur, & ideo in utroque foro tenetur adimplere.

*Sanct. b. l.
4. disp. 8.
n. 8.*

*L. metum
19. et l.
14. d. in
hoc ff.
quod me-
tus causat*

119. Ex his sequitur quod si quis, qui defloraverat virginem damnatur ad mortem si eam non vult in uxorem ducere, si ad vitandam ipsam mortem consentit cum ea in matrimonium, tenet quippe, non obstante metu mortis, quia est metus iuste latus. Similiter, qui præstus infirmitate, vel alio periculo mortis emittat votum religionis,

gionis, si Deus eum liberet, tenetur evadens adimplere votum, quia non fuit iniuste, aut vi extortum, sed voluntarie factum non obstante quod emisserat metu mortis, quia non est metus iniuste incussus, sed naturaliter, seu accidentaliter adveniens, & idem docet Ledesma loquens de donatione, seu alio contractu, quando fiunt ex metu, non quidem illato ab eo, cui fit donatio sed ex alio quocumque capite donatio, seu contractus cum hoc metu tenent, & dominium transfertur donatario, quia hic nullam irrogavit iniuriam donanti, aut contrahenti, neque intulit iniustum metum, ut dicit Mag. Ledesma, qui dicit etiam esse communiter admissum à doctoribus. Hanc eandem doctrinam docet Basilii de matrimonio ubi hanc habet regulam. *Quando ex metu iuste illato, ab eo qui iuste potuit inferre, quis aliquid facit, siue contrahit siue cum eo, qui iuste contulit, siue cum alio tertio ad instantiam tamen inferentis, valet quod ex eo metu gestum est, & iure naturali, & positivo in omni contractu genere, siue lucrativo, siue honoroso, & rationem reddit, quia in tali casu nulla irrogatur iniuria, & sic contrahens non est rationabiliter invitatus, quamvis propter metum consentiat in contractum, unde quilibet contractus compositionis, concordie, aut transactionis valet quidem non obstante quocumque iusto metu, unde tenet contractus ab incarcerationato celebratus, quando iuste incarceratur ut, eo modo obligetur contrahere, quod probat ex quadam civili lege.*

*Ex l. 3. ff. de eo quod metus cau-
sa.*

Supr. tit. de resciss. n. 15.

120 Unde nostra satis difficilis questio est, quando metus est gravis, & iniuste illatus, cadens in virum constantem, si contractus sic factus teneat in foro conscientie, & stando in ipso iure naturali non secundum ius positivum non valere manifestum est, quia tales contractus metu iniusto facti sunt à lege prohibiti, ut diximus supra, ac proinde iuste mandantur à iudice rescindi: Stando igitur naturis rerum, & iure naturali dumtaxat in specto duæ sunt æquæ probabiles sententiae contrariæ. Et quidem pro parte negante valorem horum contractuum plura militent argumenta. Pri-

um sit sub hac forma, nulla res potest in suo esse specifico, & naturali constitui sine partibus essentialibus, & intrinsece constitutivis, sicut homo non potest constitui sine corpore, & anima rationali, sed omnes contractus humani constituuntur in suo esse specifico, & essentiali per liberos consensus contrahentium: ergo ubi affuerit in consensibus libertas non potest dari naturaliter, & essentialiter contractus, discursus est legimus, & certæ sunt præmissæ, & minor traditur ab omnibus, tam Theologis, quam iuristis, & tradit late Molina de inst. & iure, & tunc sic, sed consensus metu cadens inconstantem virum non est liber, sed violentus, seu coactus, non naturalis, sed contra ipsam naturam hominis, de cuius ratione, & conditione est libere, & spontanee operari, unde qui metu operatur magis dicitur pati, quam agere: ergo eius operatio non est, naturaliter loquendo, humana: ergo neque contractus est humanus, quia non liber.

121 Secundum argumentum, nam si latro minaretur alicui mortem si ei non dederit centum, si ob hunc metum perterritus daret illa centum ad salvandam vitam, non transferret dominium illorum: ergo illa donatio aut contractus, scilicet, *do centum, ut vinum me relinquant*, non est validus ex defectu libertatis, antecedens probatur, nam si dominium transferret, latro faceret sua illa centum, & ideo non teneretur latro illa in conscientia restituere ante sententiam iudicis rescindentis illum contractum, sed hoc est falsissimum, siquidem illa centum vi, & metu extorta fuerunt: ergo non tenent acta propter metum iniuste illatum, & cadentem inconstantem virum, & sic latronibus pararetur via ad spoliandum iter facientes absque eo quod teneretur restituere.

122 Tertium argumentum: nam matrimonium contractum cum hoc metu, sicut, & professio in religione, est nullum ipso iure absque aliqua iudicis declaratione: ergo antecedentur ad legis dispositionem huiusmodi contractus ex natura sua sunt nulli, & nullius roboris, antecedens probatur, quia matrimonium con-

*Molina
disp. 252.
ar. 4.*

Ex c. v^e de
nians 2.
de sponsa-
lib.

Ses 25 de
regul. c.
19.

Sotus in 4.
dist. 29 q.
1. ar. 3.
Ses. 1.
Navar. in
man. c. 17
n. 4.
Rodrig.
in sum. 1.
5. cap. 25.
Ses. 2.

D. Thom.
1. 2. q. 6.
ar. 6.

Ledesma.
ubi prox.
Basil. l. 4.
c. 13. n.
12.
Sanc. l. 4.
disp. 7. n.
3. de ma-
trimonio.

contractum à iuvene, quem pater cum filia sua deprehendit, & interficere vult, sicum ipsa non contrahat, est nullum, ut habetur expresse ex nostro iure, sed hæc nullitas non alium deprovenit, nisi à metu illo iniuste incusso cadente in virum constantem: ergo idem dicendum est de alijs contractibus Et quidē de professione in religione in Tridentino præcavetur, quod, quicumque regularis prætendat se per vim, aut metum ingressum esse religionem, & probaverit coram ordinario non obligatur ad religionem si intra quinquenium à die professionis reclamaverit: ergo professio metu facta fuit nulla, probo consequentiam, quia si fuisset valida, non obstante vi, & metu ad religionem servandam cogereetur: ergo ideo non cogitur, quia non fuit valida ex defectu libertatis, & sic in univrsum est verum, quod metus iniuste incussus cadens in constantem virum nullos facere omnes actus, & contractus ipsius. Propter has rationes hanc negativam sententiam multi doctissimi doctores tradiderunt, inter quos eam tenet sapientissimi magister Sotus, Navarvus, Emmanuel Rodriguez, & alij.

123 Ad hanc quæstionem unica respondeo conclusione, scilicet, metus quamvis gravis, & cadens in virum constantem non facit iure nature actus humanos nullos, neque invalidos contractus, etiam matrimonij. Hanc sententiam plures doctissimi docent viri, ut Ledesma, Basilus, Sanchez, & alij pro cuius explicatione notandum, est ex D. Thoma voluntarium esse duplex: aliud, quod est voluntarium simpliciter, & absolute, quamvis secundum, quid sit involuntarium, aliud autem est voluntarium perfectum nihil involuens de involuntario; sed habet plenam rationem voluntarij, sicut v.g. qui propter metum mortis vult sibi membrum abscindi, ob vitæ conservationem, voluntarium est absolute, & simpliciter, quia ex duobus malis eligit minus malum, scilicet, mutilationem membri, brachij v.g. & sic similiter, qui projicit merces in mare, quando imminet naufragium, aut ab eo projicientes liberentur, in quibus, & alijs similibus casibus

salvatur voluntarium absolute, & simpliciter, quamvis involuntarium secundum quid, quia tale voluntarium non haberent extra illos casus, & pericula, sed si possent, neque paterentur privari membro, neque projicerent merces, quibus suppositis.

124 Probatur primo nostra conclusio sic: ad rationem cuiuslibet contractus tantummodo requiritur essentialiter absolutus consensus contrahentium, potentiumque eos celebrare; sed consensus metu datus, est absolute, & simpliciter consensus: ergo iste sufficit ad rationem veri, & validi contractus. Maior probatur, quia omnis humanus contractus constituitur, & perficitur per actus voluntatis volentis hic, & nunc hanc rem cum his circumstantijs quibus in particulari occurrit, quamvis semotis his circumstantijs alias eandem rem homo nō vellet, quia cum hac nolletate salvatur absoluta voluntas, & verus consensus, qui sufficit ad peccatum mortale, ut quando homo colit propter metum mortis falsos Deos consentit sufficienti consensu in peccatum idolatriæ, quamvis vellet, secluso metu, eos non adorare. Minor vero, scilicet, quod iste sit absolute, & simpliciter consensus probatur. Quia est actus ipsius voluntatis ad intra eligentis, & volentis hanc rem, seu hunc contractum potius, quam pati malum, quod imminet, si non consentiat: ergo est vere consensus sufficiens ad valorem contractus, & in materia prohibita ad rationem peccati.

125 Probatur secundo alia eiusdem D. Thomæ ratione, distinguentis in humana voluntate duplicem actum alter nimirum, qui immediate provenit, & elicitur à voluntate, & iste dicitur electus, & alter qui non provenit immediate à voluntate, sed mediate; immediate vero ab aliqua corporali, & executiva potentia, ut ambulare loqui, aut scribere, & actus dicitur Imperatus, quia procedit ab imperio voluntatis; inter hos autem actus est magna differentia, scilicet, quod actui, qui immediate provenit à voluntate, & dicitur elicitus, non potest infetri violentia, vlllo metu, quia est actus interior proveniens à principio

D. Thom.
eodem loc.
ar. 4.

pio intrinseco consistente in ipsa inclinatione voluntatis, & huic actui voluntatis non potest inferri violentia, quia nemo potest movere hominis voluntatem nisi Deus, & ipse homo. Actibus autem imperatis, & exterioribus potest quidem inferri violentia impediendo aliqua extrinseca vi exercitium potentiarum corporaliū, quia potest quis impediri ne ambulet, ne scribat, aut alium actum exteriorem facere contra hominis voluntatem. Quo notato etiam scire oportet contractus perfici non quidem actibus exterioribus, sed consensu voluntatis interiori volitione explicata per aliquod exterius signum, & sic voluntas non potest pati violentiam, neque coactionē, unde ortum est commune Philosophi Axioma, quod voluntas coacta voluntas est.

126 Probatur, quarto ex differentia, quæ versatur in eum, qui compulsus gravi, & iniusto metu, ut consentiat in aliquem contractum, qui licet exterius dicat se consentire, tamen in corde minime consensit, & inter eum qui eodem metu compulsus consentit etiam in corde: & quamvis verissimum sit, quod ille ex defectu consensus nullum fecerit contractum, tamen iste, cum præstiterit consensum, quamvis gravi metu ductus, non potest negari fecisse aliquid quod alter, nullum præstando consensum, non fecit: ergo habuit contractus consentientis aliquem valorem, quem habere non potuit contractus non consentientis, nam alias nulla esset differentia inter consentientem, & non consentientem, quod dici non potest: ergo fuit contractus validus, in quem unus ex his duobus consensit, probo consequentiam, quia inter validum, & non validum non datur medium, cuius valorem quamvis minuat prædictus metus, non tamen prorsus collit, sed imperfectum relinquit, & involuntarium secundum quid, sicut homunculus qui imperfectus est corpore, & anima, essentialiter tamen est homo; secus si ei deficeret anima rationalis, sic similiter si contractui deficiat omne voluntarium, & sit omnino violentus, & coactus non erit ullo pacto volunta-

rius, & sic neque contractus, unde, ut ait Sanctus Thomas, contra rationem ipsius actus voluntatis est, quod sit coactus, vel violentus, unde voluntas non potest cogi ad agendum. Quare quando agit propter finem, etiam metu ei incusso, voluntarie agit, non vero violentem, nam voluntarium provenit à principio intrinseco, nempe ipsa naturali inclinatione, per quam vult hoc malum, tanquam bonum, ad evadendum aliud malum maius, & sic proijcere merces in mare absolute malum est, sed maius malum est submersio navis, ad quam vitandam, ut minus malum, proijciuntur merces. Violentum autem dicitur, quod provenit à principio extrinseco, nullam vim conferente passo, hæc omnia ex D. Thom. videantur.

127 In conclusione etiam comprehendimus contractum matrimonij, quod, quamvis sit contra insignem Theologum Basilium Pontium de Leon, probatur eisdem rationibus, & argumentis factis pro alijs contractibus. Cui non obstat quod matrimonium requirit naturaliter liberrimum consensum, quia hoc verum est ad rationem matrimonij perfecto modo, & spontanea voluntate contracti, & sic tale matrimonium erit imperfectus contractus imperfectione accidentali, & quoad omnes suas partes, quia erit involuntarium secundum quid, sed absolute, & simpliciter erit voluntarium, & ideo attingens rationem, & naturam matrimonij. Sed quia huiusmodi imperfecta matrimonia in Ecclesia magna inconvenientia secum traherent, ideo à lege Ecclesiastica declarantur nulla, ob impedimentum dirimens, quod dicitur *vis*, ob quod Ecclesia fecit inhabiles huiusmodi contrahentes, & nullum contractum qui stando iure naturali est validum. Quare inter infideles, qui non subduntur legibus Ecclesiæ hodie erit validum matrimonium metu celebratum, nisi suis legibus aliud sit stabilitum, ita docet Agidius de Sacrament. idemque tenet Sanchez, Azor, & ex antiquis Durandus Ioannes Maior, Almainus, Gabriel, & alij apud ipsum Basilium, unde hæc sententia est proculdubio probabilissima, & mihi verior

D. Thom.
1.2.d.4.6
ar.4.5.6

Bas. loci
cit. de ma-
trimonio.
14.n.4.

Agidius
disp. 28.
dub. 1. scilicet.
5.
Sanct. 1. 2.
disp. 14.
n. 2.
Azor 1. 1.
c. 11. q. 7.
et alibi.

rior quam contraria. Nam sicut qui gravi metu, vel reciperet, vel administraret Sacramentum Baptismi, ordinis, aut alijs, maneret vere baptizatus, & ordinatus, ut bene exemplificat Agidius, dummodo vellet etiam metu gravi baptizari, aut ordinari, quare etiam non remanebit metu gravi coniugatus vere, validumque coniugium?

128 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, concedendo primum syllogismum, & ad secundum inde deductum nego minorem. Quia in specie nostri casus supponimus predictum contrahentem vere, & realiter eliciisse actum internum voluntatis, quamvis metu gravi extortum, qui, ut diximus cum D. Thoma est simpliciter voluntarius, quamvis secundum quid sit involuntarius, unde magis est voluntarius, quam involuntarius, & consequenter ex natura sua sufficit ad faciendum contractum validum, si fiat inter personas habiles, per legem naturalem, vel per legem positivam non inhabilitatas ad valide contrahendum, potest namque lex inhabilitare personas ad contrahendum, ut facit eos, qui non libere, & sine metu gravi contrahunt, ut constat ex impedimento dirimente *vis*. Quare in nostro casu negamus predictum consensum, non esse naturalem, sed violentum, & coactum, hoc enim falsum est, quia eo precise, quod procedat à principio intrinsece non est violentus, quia violentum est quod procedit à principio extrinseco contra naturalem inclinationem, ut iactus lapidis sursum, in quo lapis nullam vim confert; sed in nostro casu, quamvis metus sit à principio extrinseco; tamen consensus cum sit simpliciter voluntarius est à principio intrinseco, & sic non est violentus, vide D. Thomam loco citat.

129 Ad secundum argumentum respondeo iuxta doctrinam Ledesma supra citati, negando antecedens, ad cuius probationem respondeo, quod latro faceret sua illa centum per translationem veri dominij, unde si res tradita periret in potestate latronis, ipsi, & non tradenti periret; nego tamen, quod latro non teneatur

restituere, tenetur namque sane etiam ante sententiam iudicis, non quippe ratione rei alienae, seu rei acceptae, sed ratione iniustae actionis, seu acceptationis, iniuste namque fuit causa, ut alteret consentiret, in illam traditionem, & *qui causam damni dat, damnum fecisse videtur*, ut dicit regula iuris. Unde infero cum ipso Ledesma, quod si tertius aliquis intulit vim, aut praedictum gravem metum, ut ego sic invitatus consensi tradens illa centum latroni non ipse latro, qui metum mihi non intulit, sed alius tertius, qui iniuste me metu induxit teneretur restituere.

130 Ad tertium respondeo distinguendo antecedens, matrimonium contractum cum hoc metu est nullum ex vi iuris naturalis, aut divini nego antecedens, ex vi impedimenti dirimentis ab Ecclesia positi concedo antecedens, sicut matrimonia clandestina valida fuerunt quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, ut diffinit Trident. Synodus, sic hoc matrimonium dicto consensu contractum validum est, quandiu ab Ecclesia non sunt invalidata, ut defacta fuerunt, & idem de professione. Ad citatum caput dico, loqui de lege Ecclesiastica, non de naturali.

Ses. 24. ca.
1. de refor
mat. mat.

Cap. veni
cisa
tum.

QVÆSTIO II.

An possint homines sponsalia, & matrimonium contrahere per procuratorem institutum?

131 **Q**VAMVIS, Hæc questio possit procedere de utroque contractu, tam sponsalium quam matrimonij, quia tamen quatenus attinet ad sponsalia parum habet difficultatis, quia certum est ex hoc nostro textu posse per procuratorem contrahi sponsalia, & ex his, quæ circa matrimonium dicenda sunt manifestabitur, & quidem circa matrimonium, maxime, ut sacramentum consideratum, & hodie, præcipue stante decreto Concilij Tridentini specialem formam designantis, graves insurgunt difficultates circa valorem matrimonij per procuratores contrahenti

Quam, etiam cum speciali mandato ad id determinatæ personæ tradito, supponimus namque, ut certum, & indubitabile generale mandatum non solum ad matrimonium non sufficere, sed neque ad sponsalia, ut videre est apud Ægidium, & alios de matrimonio.

Ægid.
disp. 24.
dub. 9. n.

74.

132 Prima ergo difficultas circa valorem matrimonij per procuratores contractum, desumitur ex verbis Concilij, quod requirere videtur præsentia viri, & feminae contrahentium, dicit enim, sic: *ubi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat ego vos in matrimonium coniugo, &c.* Et cum hac forma essentia matrimonij non videtur posse stare, tum quia falsificantur verba parrochi dicentis, ego vos coniugo, siquidem loquitur cum procuratoribus, tum etiam quia, non verificantur verba Concilij, scilicet, *viro, & muliere interrogatis*, siquidem vir, & mulier sunt absentes, & sic non possunt interrogari si habeant mutuos consensus contrahendi, tum denique, quia in illo tempore potest contingere quod absens vir, aut mulier mutaverit voluntatem contrahendi, vel quod sit dormiens, aut alio præoccupatus impedimento, & sic talem consensum præstare non possit, & consequenter nullum erit matrimonium: ergo non potest fieri per procuratores.

Ses. 24. c.
1. de refor
mat. ma-
trimonij.

133 Secunda difficultas procedit ex eo, quod si per mandatum legitime confectum à tabelione, vel notario, potest contrahi per procuratores matrimonium, sequeretur idem fieri posse per aliquam epistolam missam ad procuratores, immo, & etiam sine epistola solum per relationem nuncij, aut servi affertentis notitiam, & comissionem à contrahentibus absentibus suis determinatis personis, ut pro se ipsis contraherent, sed hoc non debet admitti: ergo neque illud ex quo sequitur, & quod hoc sequatur sic probatur, ut alibi dixi, mandatum est tantum, quoddam instrumentum causæ principalis, quo significatur mandantis voluntas, & intentio, sed hoc optime potest præstare vera epistola, aut verus, & fide dignus nuncius: ergo non minus per epistolam, & nuncium

quam per instrumenti mandatum possunt procuratores contrahere nomine absentium verum matrimonium.

Tertium argumentum nam inde sequeretur fieri matrimonium sine consensu contrahentium, quod est implicatorium, quia consensus contrahentium sunt partes essentialiter requisitæ ad rationem matrimonij, ut apud omnes certum est, & quod hoc sequeretur probatur, nam ante quam procuratores contrahant potest quilibet mandantium, aut constituentium retractare voluntatem, cuius retractatio, quia non constaret procuratori, eius mandatum non posset invalidare, quia omnia facta à procuratore in virtute mandati revocati, valent quousque revocatio eidem procuratori intimeretur, ut supra diximus, & est communis assertio apud utriusque iuris doctores, ut ad vertit Golinus de procuratoribus: ergo in tali casu valeret, & non valeret matrimonium, quod implicat.

Quartum sic procedit; nam ex huiusmodi modo contrahendi alia plura sequerentur inconvenientia, & graves difficultates nam in primis non videtur esse contrahendum coram parrocho, & testibus procuratores; sed eos constituentes deberent conficere matrimonium coram prædictis parrocho, & testibus, quia concilium præcipit matrimonium contrahendum esse coram parrocho ipsorum contrahentium, sed parochus procuratorum non est parochus contrahentium: ergo nullum evadet matrimonium prout nullum decernit Concilium. Deinde secundo, nam si isti, qui instituerunt procuratores fidei, & non vere consenserint in matrimonium, etiam si postea antequam contrahatur vere, & serio elicerent consensus, in hoc casu esset grave dubium si valeret matrimonium, quia ex eo, quod fidei consenserint non potest valere, ex alia parte postea consenserunt, sed procurator operatur iuxta mandatum fidei confectum, quod est inodabilis difficultas. Denique tertio, nam procurator posset, & non posset substituere alium procuratorem ad contrahendum, posset ex officio proprio procuratoris, non posset, quia ei dumtaxat

Supra hoc
tit. ar. 12

Gol. p. 3.
c. 5. n. 97.

Di. A. ses.
24. c. 1.

taxat datur mandatum, aliaque plura sequuntur inconvenientia: ego non licet contrahere matrimonium per procuratores.

Quintum denique argumentum, nam ex hoc modo contrahendi sequeretur hoc matrimonium esse Sacramentum novæ legis, & non esse Sacramentum; sed hoc est impossibile: ergo non potest fieri matrimonium per procuratores, sequela probatur, quia inter fideles, & in Ecclesia non potest dari matrimonium, adminus si tempore contractionis erant fideles, quod non sit Sacramentum, ex eo quod Christus Dominus iam elevavit hunc contractum ad rationem Sacramenti; deinde quod non esset Sacramentum apparet ex eo quod, neque reciperetur à procuratoribus, quia non sunt principales contrahentes; neque ipsimet contrahentes, propter multa primo, quia si non essent in gratia peccarent, & non peccarent; peccarente, quia reciperent Sacramentum in peccato mortali; non peccarent, quia nescirent quadie erat contrahendum, ut se possent disponere; tum quia possent in illa hora esse dormientes, aut incidisse in amentiam, vel ebrietatem; sed dormientes amentes, aut ebrij pro illo tempore non peccant cum usu careant rationis: ergo peccarent, & non peccarent, & Sacramentum daret, & non daret gratiam, & consequenter esset Sacramentum, & non esset Sacramentum. Quæ confirmantur nam ipse contrahentes, qui per procuratores contraxerunt debent postmodum renovare contractus, ut docet Sanchez: saltem secundum optimum consilium: ergo non est securum quod sit verum matrimonium huiusmodi contractus.

134 Hic tamen non obstantibus communis, & concors est sententia doctorem posse legitimum contrahi matrimonium per procuratores, etiam post Sanctum Tridentinum Concilium, docet in primis Mag. Sotus, Pater Thomas Sanchez, Basilii Pontius, de matrimonio, Aegidius, de Sacramento Matrim. ad eocertum, ut dicit Sotus, quod nemini in dubium venit, quin matrimonium per litteras, vel procuratorem sit ve-

rum, & indissolubile, quod probatur primo ex textu iuris, & ex communi praxi totius Ecclesie, in qua receptum est per procuratores matrimonium contrahi, cuius optima ratio est, quia matrimonium est contractus civilis, sicut ceteri omnes humani contractus, & gaudet eisdem conditionibus, & proprietatibus, sed ceteri contractus non minus per procuratores, quam per ipsas partes contrahentes celebrantur, ut ostendimus supra: ergo eadem ratione potest matrimonium quatenus contractus civilis est per procuratores celebrari; probo consequentiam, nam si propter aliquam rationem extraheretur ab hac conditione maxime, quia fuit elevatus ad rationem Sacramenti, sed hac ratio nihil obstat, quia ut docent Theologi cum D. Thoma, & advertit Sotus in nostro casu, gratia superveniens naturæ illam non destruit, sed potius meliorat, & perficit, & ideo Christus Dominus contractum matrimonij, quatenus erat de iure naturæ, non mutavit, sed exornavit per gratiam.

135 Et ideo ad primum argumentum responderetur, negando requiri ex dispositione Concilij præsentiam physicam, & realem contrahentium, sed sufficere moralem, & per procuratores repræsentatam, qui gerunt eorum vices, suplentque eorum præsentiam, ex officio, & munere procuratorum, sicut in omnibus alijs contractibus, & quidquid agitur eum procuratoribus, cum sufficienti mandato, intelligitur fieri cum eorum institutoribus, & actum esse, & ab ipsis approbatum. Neque inde sequitur falsificari verba parrochi, quando dicit, *ego vos coniungo*, quia præter quam, quod illa verba non sunt forma, aut materia Sacramenti; (sed consensus mandantium significari per verba procuratorum, ut docet Sanchez, & omnes debent dicere) non dicuntur procuratoribus, ut sunt particulares personæ, sed formaliter in quantum sunt procuratores, & ideo illud coniugium inter partes fieri intelligitur, non vero inter procuratores, qui non stant ibi pro se, sed pro suis mandantibus, pro quibus interrogati respondent, si-

Basil. l. 1.
cap. 10.
Ex c. fin.
de procurat. in 6.

Supra hoc
tit. n. 8.

Sotus ubi
pro x.

Sotus in 4.
dist. 27.
q. 1. ar. 3.
Sanchez. dist.
put. 11. n.
20. lib. 2.
Aegidius
disp. 24.
dub. 9.

cut solet pater pro puella, quæ ob ve-
recundiam in tali casu tacet, & res-
pondet pater, aut alter, eius curam
gerens pro ipsa, cui non obstat, quod
mandans sit dormiens, aut alio præ-
occupatus negotio, quia sufficit, quod
quando dedit, & confecit coram ta-
bellione mandatum esset vigilans, &
volens, cuius vigilantia, & voluntas
minime revocata remanet moraliter
in voluntate procuratoris, in quem
per mandatum, tanquam per instru-
mentum fuit derivata, & translata.
Ad eum modum, quo procuratori
acceptanti beneficium, fit mandan-
ti eiusdem collatio, & non procura-
tori, qui non evadit beneficiatus; sed
ille, cuius habebat mandatum.

136 Ad secundum responder

Sanct. q. 12. n. 2. Sanchez, quod secundum ius anti-
quum valebat matrimonium per epi-
stolam missam procuratoribus contra-
hentibus, quod tamen post Conci-
lium aliqui negant valere. Pro qua

Petr. Led. q. 45. ar. 4. refert Petrum de Ledesm. de matrim.
sed contrarium dicit probabilius, quod
non solum, ut probabilius, sed ut fe-
re certum iudico per se loquendo. Vide
Bas. d. l. 2. c. 15. n. 35. Basilium, nam instrumentum manda-
ti eo conficitur coram tabellione, &
testibus, ut veritas constet: ex eo er-
go si per epistolam non minus con-
stasset hæc veritas, immo, & per
nuncium, aut nuncios magnæ aucto-
ritatis idem haberetur, ac per scriptum
coram tabellione confectum. Perac-
cidens tamen posset impediri, quia
non deberet parochus fidem facile
dare epistolæ, imò in foro exteriori,
posset puniri, sed si epistolæ, aut nun-
tio veritatem dicentibus parochus
crederet, sicut, & procuratoribus te-
neret proculdubio matrimonium,
quia ibi fuit verus partium consensus
significatus per hoc; aut illud in-
strumentum, aut per hæc, aut illa
verba, seu signa sicut econtra, etiam
si foret mandatum confectum à falso
tabellione, non valeret matrimonium
ex defectu veritatis.

137 Ad tertium neganda est
sequela, quia eo ipso, quod aliquis
mandantium retrahet voluntatem
contrahendi, aut mandatum revocet
ante quam procuratores vñ fuerint

mandato, ad contrahendum cum ef-
fectu, cessat mandatum, etiam si re-
vocatio procuratori non intimetur,
quia deficiente consensu in aliquo ex
contrahentibus, matrimonium non
potest subsistere, cum essentialiter
constituatur per consensus. Et hoc
quidem est speciale in matrimonio,
respectu cuius nulla humana lex po-
test supplere voluntatem, & consen-
sum, sicut potest in mandato ad lites,
aut alia negotia, quorū gesta valent etiā
post revocationem mandati, quovsq̃ue
revocatio procuratori intimetur, prop-
ter bonum commune, & interesse
alterius partis colligantis, sed in ma-
trimonio ab Ecclesia insupplebilis est
huiusmodi consensus iam revocatus,
quia iam non remanet, neque virtua-
liter, facta revocatione, immo, &
facta interiori retractione volunta-
tis, in Sacramentis enim insupplebilis
sunt partes essentielles.

128 Ad quartum responder

P. Thomas Sanchez non esse neces-
sarium, quod mandatum datum pro-
curatoribus ad contrahendum, confi-
ciatur coram parrocho, & testibus,
quia Concilium tantum requirit, quod
matrimonium contrahatur cum hac
solemnitate; at cum conficitur man-
datum, matrimonium non contra-
hitur: ergo non debet fieri, neque
talis praxis servatur; sed satis est, quod
procuratores contrahant coram par-
rocho, & testibus, qui potest esse
quilibet sacerdos de licentiā episcopi,
vel parrochi ipsorum contrahentium.
Neque secundum sequitur inconve-
niens, quia in tali casu, quamvis di-
vidantur Theologi in contrarias opi-
niones, veriore, & valde probabi-
liorem iudico cum Ægidio, in tali ca-
su matrimonium non valere contra
Sanchez, & ratio mihi est, quia ma-
trimonium per procuratores in tan-
tum valet in quantum habent à parti-
bus verum mandatum; sed hic non
fuit verum mandatum, ut supponi-
mus: ergo ex vi talis mandati ficti non
habent potestatem contrahendi, item
neque ex consensu postea habito, quia
ille posterior consensus, neque potest
facere, quod primus non fuisset fictus,
& consequenter nullus; neque ipse
sufficit, quia neque constat procura-
tori

*Ægidius.
ubi prox.
n. 72.
Sanct. ibi
dem n. 13*

tori, neque habet per eum sufficientem potestatem ad contrahendum nisi de novo fiat, & procuratori intimetur. secus tamen si à principio fuisset validus, & postea retractatus, & iterum revalidatus, & renovatus, quia tunc rediret ad suum esse per subsequentem renovationem. Ad tertium inconueniens dicendum est, procuratorem ad matrimonium non posse substituere mandatum, ut dicit Golinus; & probat ex quadam Glossa, & docet Thomas Sanchez, quia in hoc tanti momenti negotio persona eligitur determinata; bene tamen si apponeretur clausula de substitutione in aliam, etiam indeterminatam pertonam.

136 Ad quintum respondetur, negando sequelam; matrimonium enim per procuratores contractum, non obstante, quod aliqui dixerunt non esse Sacramentum, quorum opinio imponitur à Leandro, licet falso D. Thom. est verè Sacramentum No-
væ Legis, ut tradit communis Theologorum opinio, inter quos Sotus, Sanchez, & alij plures, quos vsque ad viginti refert, & Basilius de matrimonio, quam opinionem, ut longè probabiliorem amplectitur Leander, & merito, quia postquam Christus Dominus in Ecclesia elevavit hunc contractum ad ordinem supernaturalem, & ad rationem Sacramenti iam inter fideles non datur matrimonium verum, absque eo quod sit Sacramentum, quod probat Sanchez, ex quodam nostri iuris textu, ubi habetur, quod ideo matrimonium Christianorum esse indissolubile, quia est Sacramentum, tum quia matrimonium decernitur à Concilio Florentino, & Tridentino esse Sacramentum, & absolute sic definiunt; tum quia ut diximus Christus elevans hunc contractum matrimoniale ad rationem Sacramenti semper sub eadem ratione remansit in Ecclesia, & respectu fidelium elevatum in ratione Sacramenti, tum denique quia in eo reperitur vera materia, & forma huius Sacramenti, quæ sunt consensus contrahentium explicati per procuratores, cuius etiam contrahentes sunt ministri: ergo matrimonium inter fideles contra-

ctum per procuratores est verum Sacramentum.

140 Et ad alia inconuenientia respondetur negando aliquod sequi, quia hoc Sacramentum non suscipitur à procuratoribus, sed ab ipsis contrahentibus, licet sint absentes, qui possunt recipere gratiam per ipsum Sacramentum, vel peccarent mortaliter, si existant in peccato mortali, quando Sacramentum datur, siue sint vigilantes, siue dormientes, aut amentes, ut manifestè constat de illo, qui in vigilia habuit intentionem recipiendi baptismum habens contritionem, seu attritionem de peccatis, si dormiens, aut amens fuit baptizatus, verum Sacramentum Baptismi suscipit, ut habetur ex cap. maiores, simulque cum ipso gratiam, quam ex se habet conferre quodlibet Sacramentum omnibus dignè suscipientibus. Et ad illud quod dicitur, quod dormiens, aut amens non possunt peccare, quia sunt pro tunc sine usu rationis, diximus quod mittentes mandatum ad contrahendum matrimonium debent se disponere ad dignè suscipiendum pro tempore contractus, & quamvis tunc determinatè non peccent, peccant tamen quando se impediunt ad dignè recipiendum, & sic debent se disponere pro illo tempore, quo credunt esse matrimonium celebrandum, & si non faciunt, peccant mortaliter eo tempore, quo se exponunt huic periculo, sicut ille qui in die festo se tradidit somno, vel assumpsit iter, cum quo exercitio est incompatible audire Missam, non commisit peccatum, quando instabat præceptum, ut hora duodecima, sed quando se exposuit proximo periculo omittendi audicionem Missæ, quia tunc habuit intentionem formalem, aut interpretativam amittere Missam, sic ergo contrahentes, peccant quando se exponunt periculo recipiendi Sacramentum Matrimonij indignè.

141 Ad confirmationem respondeo, quod cum sit probabilis opinio tenens hoc matrimonium non esse Sacramentum, sanum erit consilium postea contrahentes renovare consensum, ut conficiant Sacramentum, sed hoc mihi sæper difficile visum fuit, tam

Golin. loc.
cit. n. 15.
Glos. c.
ult. hoc
tit.
Sanchez.
disp. 11.
n. 5

Leand.
traff. 9.
de matr.
disp. 4. q.
15.
D. Thom.
insup. q.
42. n. 1.
Sotus in
q. disp. 27
q. 1. art. 3
Basil. li. 2
c. 10. n. 3.
Sanchez. d.
disp. 11. n.
27.
Ex c. 4.
de diuer.
tiji.

C. Maio
de Baptis.
mo.

in hoc casu, quam in casu cōiugum infidelium, qui convertuntur ad fidem, & ratio est, quia ubi non potest esse novus contractus non potest esse Sacramentum, quod fundatur in contractu, sed in his casibus non potest esse novus matrimonij contractus, quia non potest esse vera corporum traditio, quia semel facto matrimonio neque vir, neque mulier est dominus corporis sui, sed alter est dominus corporis alterius coniugis, ut dixit Apostolus: ergo neque novum Sacramentum ex defectu materiæ remotæ tradendæ, & sic talis traditio erit vana, quia nemo tradit quod suum non est, sed potius est iam corpus alterius coniugis, cui erat tradendum: ergo huiusmodi cōsensu renovatio non potest cōsistere, quia quāvis non obstat præsētia parrochi, quia iā præcesserat, obstat omnino defectus rei tradendæ.

QVÆSTIO III.

An generale mandatum concessum absolute, & sine limitatione procuratori ad lites sufficiat ad omnia ad lites pertinentia etiam futura?

142

HVIC Quæstioni occasionem præbet præcedens textus in capite

petitio 9. quod tetigimus supra, in quo textu declaravit Honorius III. mandatum quoddam datum ab episcopo Lovaniensi suis procuratoribus, non solum fuisse validum ad ea negotia, quæ expressè mandatum continebat, sed etiam ad alia extendi in favorem mandantis, quæ in ipso mandato non continebantur, neque exprimebantur: ergo multo magis mandatum generale datum indiffinitè, & absque aliqua limitatione ad omnes causas, & negotia iudicialia procuratori erit sufficiens absque alio ad omnia etiam indiffinitè, quæ possit facere procurator in favorem suæ parris, quia in eo nulla iniuria fit domino, sed potius favor.

Secundum argumentum sic procedit, procurator admittitur in iudicio absque speciali mandato, imò absque villo mandato ad respondendum pro reo, & ad eius defensionem, non alia ratione, nisi quia cedit in favorem rei, ut supra diximus: ergo multo magis

cum generali mandato potest procurator agere pro suo domino in omnibus, quæ cedunt in eius favorem, antecedens, quod admittatur ad defensionem est communis doctrina, & ex pluribus legibus probant Iuristæ, & docet Emmanuel González.

Tertium sic formatur, nam huiusmodi mandata solent fieri cum tanta ampliatione, quod maior non desideretur: ergo saltem in tali casu valent hæc mandata ad omnia illa, quæ ipse mandans posset facere, antecedens probatur, ex consueta clausula, quam solent notarii apponere in huiusmodi instrumentis, quæ sic habet nostro axiomate: *Y generalmente, para en todos mis pleytos, causas, y negocios, assi civiles, como criminales, movidos, y por mover, o que yo tengo, o espero tener con qualquiera persona, o las tales personas tienen, o tuvieren contra, y para que en razon de ello, y de qualquier de ello, assi demandando, como defendiendo, podais parecer, y parezcais ante el Rey nuestro señor, y ante los señores de su Consejo, Presidente, y Oydores, Alcaldes Ordinarios, y Oficiales de su Casa, y Corte, y Chancilleria, y ante qualesquier otros Iuezes, y justicias eclesiasticas, y seglares, de qualquiera parte, y jurisdiccion que sean, y ante ellos, qualquier de ellos, podais en mi nombre pedir, y demandar, defender, y negar, reconocer, requerir, y protestar, convenir, y reconvenir, jurar en mi anima, qualesquiera juramentos necesarios de verdad dezir, y pedirlos, y deferirlos a las otras partes, presentar testigos, escrituras, y probanças, y otro qualquier genero, y manera de prueba, ver, y presentar, jurar, y conozer todo lo que contra mi se presentaren, y los tachar, y contradexir, y pedir publicaciones, y conclusiones, y restituciones, y hazer qualesquier recusaciones, de juezes, o escriuanos, y pedir execuciones, y jurarlo en mi anima, y pedir pregones, y remates de bienes, y poner a ellos sacadores de mayor quãtia, y tomarla possession de los bienes executados, y pedir, y oyr verdad, y pronunciar sentencias, assi interloquatorias, como definitivas, y consentir las que fueren en mi favor, y apelar, y suplicar de las que fueren en contrario, y lo seguir, y pedir, y dar quien lo siga, y pedir las costas, y jurarlas, y dar cartas*

Sup. hoc tit. n. 5.

L. servum 33. ff. de procurat.

L. 2. de negociis gestis.

L. unica c. de satis dando.

Gonz. hic c. 1. n. 11.

1. ad Corinthios. 7.

Petitio 9. hoc tit. sup. n. 48.

de pago de ellas, y sacar qualesquiera cartas, y provisiones reales, y suplicar de las que en contrario se ganaren, o se quisierengañar, y lo seguir, y proseguir en todas instancias, y ganar mandamientos apostolicos, que a mi, y a los dichos mis pleyros conuengan, y hazer todos los demás autos, y diligencias judiciales, y extrajudiciales que sean necesarios, y todos los que yo haria, y podia hazer siendo presente, aunque requieran mi presencia personal, y para que lo podais hazer, y substituir en vn procurador, u dos, o mas todos los que quisieredes, y los revocar, y hazer otros de nuevo, quedando en vos el poder, como yo le tengo para todo lo suso dicho, otro tan cumplido doy, y otorgo a vos los susodichos, y a cada vno de vos in solidum, y a vuestros sustitutos, con todas sus incidencias, y dependencias, anexidades, y conexidades, y obligo mi persona, y bienes de auer por firme este poder, y todo lo que en su virtud fuere fecho, &c.

Hæc est clausula, quæ regulariter ingeritur in mandatis ad lites datis procuratoribus, sed ex huius clausulæ verbis constat nihil esse ad litem, ad quam datur, & ad alias quascumque futurus pertinet, ad quas procurator non habeat eandem potestatem quā ipse mandans, seu constituens: ergo per simile generale mandatum potest procurator idem, quod dominus. Quod & confirmatur, quia procurator post litis contestationem efficitur dominus litis, & vna persona cum domino reputatur, vt probatur ex communis iuris doctrina, & textibus: ergo habet eandem potestatem in litibus, quam ipse dominus habet.

142 Pro huius difficultatis explicatione advertendum est procuratorem duplici modo posse institui: primo quando nominatur ab aliquo pro suo procuratore Sempronius, nullam ei determinatam litem commendante, sed absolute, & indeterminate ad omnes lites suas, & causas, & hoc modo solent communitates, vt capitula Ecclesiarum, Vniuersitates, Civitates, Collegia, & alia recipere procuratorem absque eo quod determinetur potius vna causa, quam alia, sed indiffinitè ad omnes personæ, aut communitatis causas; alio modo acci-

pitur procurator ad vnam determinatam causam, & consequenter ad omnes alias, tam præsentis, quam futuras.

143 Vnde sit prima assertio: quando primo modo assignatur procurator, & maxime si pro illo tempore mandans nullam habeat de præsentilitem, debet intelligi esse procuratorem assignatum ad omnes quascumque causas, & quidem si pro illo tempore, quo conficitur mandatum mandans non habebat litem, certa videtur assertio, & probatur, quia illa procuratoris institutio aliquid debet operari, nam alias mandatum esset illusorium, & vanum: ergo cum respectu litium futurarum, non sit maior ratio de vna, quam de alia, dicendum est fieri procuratorem ad omnes indiscriminatim, sic docet Fragossus, cum alijs, & probat ex certis textibus. Ceterum quando datur à particulari procuratori mandatum etiam cum clausula generali, non est certum comprehendere causas futuras; non obstante dicta clausula, sed tantum ad eam, ad quam determinatur mandatum, sic docet idem Fragossus sequutus quandam Gloss. Felinum, Gregorium Lopez, & alios, nisi causæ sint connexæ, aut dependentes: credo tamen stilum, & praxim esse in contrarium; solent namque notarij mandatum ad vnam causam datum ad aliam eiusdem domini transcribere; sed tamen validè differentibus negotijs non fit.

144 Quare sit secunda assertio: plura sunt quæ non comprehenduntur in mandato generali, quamvis generaliter ad omnes lites in mandatis inscribatur, pro cuius probatione sit regula generalis tradita à Golino, scilicet, quod in generali mandato veniunt ea, quæ sunt de consuetudine, & de his; quæ de consuetudine acciderent in litibus, & radicatur, & probat Golinus, ex textibus, & auctoritatibus Surdi, Mandosij, & aliorum, item dicit Fragossus, in mandato generali non comprehenduntur causas, vel lites maiores, vel graviora negotia, quam sunt ea, quæ in ipso mandato continentur, quod

Ex text.
in l. ab
executore
§. si pro-
curator ff.
de appell.
lat.
L. si pro-
curator
agit §. 1.
ff. de doio
except.

Frag. p. 1.
l. §. disp.
12. n. 267
§. 268.
Ex text.
in l. si ser-
uus ff. de
servit. §.
in l. vxo-
rem §. cor-
dicilij ff.
de leg. 3.
Felin. c.
relatū de
off. dele-
gat. n. 8.
Lopez. l.
13. tit. 5.
part. 3.

Gul. p. 2.
c. 4. n. 37.

Ex text.
in l. vel
vniuerso-
rum ff. de
pign. aff.
Ex Surdo
deces. 213
n. 4.
L. 1. c. de
fals. publ.
vel priu.
Mandos.
de inhibi-
t. 61. n. 5

Panor. c. sedes verb maiores de rescrip. Decius ibi n. 7.

Innocent. ibi n. 6.

quod ut probabilius tradit Panormitan. & Decius, Innocent. vnde quodlibet sequi potest procurator, & ex vi illius tam probabilis opinionis tenebunt acta à procuratore etiam in negotijs gravioribus, nisi à iudice annullentur secundum sententiam Fragosi, quæ etiam sententia probabilis est, sed descendendo in particulari ad casus, ad quos non extenditur mandatum generale, in quo multum variant Doctores, quia Burgos, ex alijs 12. casus enumerat Philippus Francus, 38. Petrus Nicol. 97. Golinus, 37. númerat casus, in quibus requirit speciale mandatum, ut videre est apud ipsum Golinum, aliquos magis certos referemus.

Golin. p. 2 c. 5. per oium.

145 Primus casus, in quo non sufficit mandatum generale, est quando procurator vult facere aliquid, per quod dominus, aut mandans in mandato generali potest incidere in pœnam. Secundus, ad contractum matrimonialem, seu sponsalia, ut dictum est. Tertius ad petendum in integrum restituit. Quartus, ad iurandum, sed ad hoc sufficit quod exprimat in generali. Quintus, ad petendam bonorum possessionem. Sextus, ad prorogandam iurisdictionem, ad minus de persona ad personam, aut ad longius tempus. Septimus, ad substituendum mandatum si non continetur in generali. Octavus, ad probandum iudicem suspectum, quia cedit in eius iniuriam. Nonus, ad appellandum, sed credo sufficere mandatum generale, quia est in favorem suæ partis, sed multo minus deferere appellationem factam, quia est in præiudicium partis. Decimus, ad hoc quod confessio procuratoris obliget heredem sine eius ratihabitione. Undecimus, ad assentiendum alienationi feudorum. Duodecimus, ad faciendum aliquem carcerare, neque accusare criminaliter aliquem. Decimustertius, ad compromittendum etiam requiritur speciale mandatum. Decimusquartus, ad renuntiandum liti. Decimusquintus, ad præsentandum in iure patronatus Decimussexthus, ad aliquem de periurio accusandum. Decimusseptimus, ad remittendum iniuriam. Decimusocta-

vus, ad pignorandum bona domini. Decimusnonus, ad petendam absolutionem pro domino excommunicato: sed contrarium credo, & practicatur, quia cedit in bonum domini. Vigésimus, ad revocandum procuratorem substitutum cum consensu domini. Vigésimusprimus, ad constituendum se pro domino fideiusem. Vigésimusecundus, ad obtinenda monitoria pro revelationibus, vi excommunicationis, sicut & ad obtinendam dispensationem. Vigésimustertius, ad solvenda debita pro domino, in his omnibus non sufficit generale mandatum, quale est supra possum, sed requiritur speciale, & insuper in alijs similibus, in quibus militat eadem ratio, & maxime circa illud quod vergit in præiudicium domini, & ratio est, quia in his non præsumitur dominum esse voluntarium, donec per speciale instrumentum constet talem fuisse expressam, & specialem voluntatem mandantis.

146 Sed pro his, quæ speciale mandatum requirunt, præter citatum Golinum, qui latè plura referens, civiles textus, & auctores varios congerens alij classici auctores videndi sunt fundantes ad hoc negotium in varijs iuribus, Covarr. Azevedo, Greg. Lopez, Vantius, Paz, & alij practici, videatur etiam Fragosus, loco citato, qui in idem consentiens dicit sic: *Quin etiam iuxta Gloss. in l. damni infecti ff. de damno infecti. si is qui ff. de damno infecti. Fellinus, in cap. relatum de officio delegati n. 8. clausula mandati nempe, & ad omnia mea negotia, & lites, quas ego habeo, & habere spero, non extenditur ad lites, seu causas futuras, seu negotia, quæ ex iure de futuro post mandatum procuratorium concessum mihi obutnerint, quod est de mente Bartholi in l. omnium, & Glossa in verbo dantur, ff. de procuratoribus, hæc Fragosus.* Sed ut iam diximus hoc non est certum, eo quod practica saltem in pluribus tribunalibus, ut vidi, contrarium firmet, & merito, quia si negotium futurum non est maioris ponderis, aut difficultatis, & mandans alium procuratorem non nominaverit, neque primum revocaveris satis ex eo constat dominum consentire, ut idem procurator agat

In c. qui ad agn. dum hoc tit. in lib. 6. et Gloss. sa verb. mandatu c. coram de in integrum restituit. Covarr. l. 1. variatum c. 6. n. 2. Azevedo, l. 2. tit. 7. lib. 4. recap. Greg. Lopez l. 19. v. quando. Vantius de def. summi dati n. 19.

agat pro eo in futuris, sicut in præsenti negotio.

147 Ex his ad primum argumentum, quatenus militat contra prædicta, responderetur quod in illo casu in mandato non solum erat insinuata voluntas illius episcopi circa ea, quæ exprimebantur, sed etiam circa alia, ut ibi explicuit Papa, vel quia etiam si non expresse, tacite tamen, & interpretative cognita erat intentio mandantis, cui proculdubio standum est, vel quia cætera, ad quæ, fuit à Papa resolutum mandatum intelligenda erant annexa, aut dependentia ab alijs, ad quæ expresse datum fuerat mandatum. At vero non ita se res habet in casibus, in quibus non sufficit mandatum generale, quia non præsumitur ex eo extendi mandantis intentionem ad eos casus; quia non constat sufficienter de voluntate mandantis. Quia propter leges iustissime disponunt mandata non debere ob generalem facultatem ad specialia negotia extendi, tum ne iudicia frustratoria, & irrita fiant, tum etiam ne cedat in damnum partis absentis.

148 Ad secundum argumentum desumptum ex illa communi, & ordinaria clausula ibi posita, negamus procuratorem habere eandem potestatem ad omnes alias causas, lites, & negotia, quam habet

ipse constitutus, non alia ratione nisi, quia sunt clausulæ generales, in quibus constitutus non advertit tanta consideratione, aut cum voluntate tam determinata, ac quando specialiter, & determinate nominat ad unum negotium determinatum procuratorem etiam determinatum, quare ex observanda doctrina Gregorij Lopez, dicendum est, quod mandatum generale locum, & valorem non habet in his, quæ solent afferre grave damnum, & præiudicium domino mandanti propter abusum tabellionum, qui potius ex eorum stilo, quam ex mandato, & consensu dominorum, & eis prorsus ignorantibus, prædictam clausulam cum libera administratione inferre solent, idemque tradunt Acevedo citatus Paz, & alij; & sic dicta clausula magis est de stilo notariorum, quam devolutate partium, qui numquam faciunt tot extensiones, & repetitas concessionem, sed simplex mandatum, prout tunc petit negotium, & de alijs non solent curare, operatur namque homo secundum hic, & nunc exigit occasio non considerans in futurum, neque in tot advertentijs, & circumstantijs, quas imaginavit, qui voluit pro suo libito dare generalem formam mandati.

CAPVT MANDATO XIII. HUIVS TITVLI, ET eius species.

VIDAM Constituit procuratorem, in causa, quam habebat coram iudice ordinario, vel delegato; procurator iste cum adversario ingressus est iudicium: dominus post modum revocavit mandatum suo procuratori. Quæritur vtrum ea, quæ cum ipso procuratore postmodum fiunt valeant? Respondet Papa, quod si revocatio ista ad iudicem illum, vel adversarium non pervenit, iudicium quod ipse, quasi procurator postea est expertus, ratum debet esse.

Ad hunc textum, & eius decisionem pertinent alia tria capita, scilicet, tertium, quartum, & octavum huius tituli ex quibus talis de ducitur.

149 CONCLUSIO. Quam-

Ex cap. ex parte 33. de rescriptis l. si procurator rem 65. c. hoc tit. l. licet c. eodem. l. si mandatum 5. l. inter. 62. ff. mandati. Manc. tit. 3. n. 333. Gol. p. 3. c. 5. n. 97. Parib. in l. unica c. de satis dat. n. 2. Rom. singul. 316. Basil. l. 2. c. 15. h. num. 8. Gonz. in presenti.

vis dominus revocaverit mandatum suo procuratori, si non fuerit intimata revocatio ipsi, & iudici, vel adversario valent acta ab eo, etiam post revocationem. Hæc conclusio, quæ ex prædictis textibus deducitur præter prædictos textus comprobatur etiam ex alijs; illustrent eandem conclusionem præter citatos in præsentia à Barbosa, Mancius de procuratoribus, Golinus de procuratoribus Barthol. Romanus Basilius de matrimonio, dominus Gõgalez Tellez, & alij ab ipsis citati.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum desumptum ex capite 3. huius tituli, in cuius conclusione sita ante caput dicitur sic: *sententia lata cum procuratore revocato, & hoc certificatio non præiudicat domino*; ergo ad hoc, ut valeant, vel non valeant acta cum procuratore revocato non est necessarium, quod fiat intimatio adversario, vel iudici, sed sufficit, ut fiat ipsimet procuratori, ut non possint valere, vel ut valeant si non fiat ei intimatio.

Ex l. si revoc. 2. d. si mandatum vero ff. mandati.

Inst. in d. i. m. si instituta mandati.

Secundum argumentum desumitur ex certa regula ex iure civili, scilicet, quod mandatum, re integra, revocatum taliter hac revocatione desinit esse, ut expirat, ut habeatur, ac si numquam datum fuisset, quod etiam docent omnes institutarij, ut assert ipse Dominus Gõgalez; ergo etiam si revocatio ad notitiam procuratoris, iudicis, vel adversarij non pervenerit, acta cum procuratore revocato, tamquam cum falso, & mandatum non habente ipso iure nulla sunt; ergo prædicta intimatio non est necessaria.

L. post. l. item 17. ff. hoc tit. l. per diversas 21. c. eodem.

Tertium argumentum sic formatur, nam post litem contestatum mandatum procuratoris revocari non potest, ut supra diximus, & traddunt omnes iuristæ ex varijs textibus, & doctoribus, ut Cujacius, & Faber, circa citatas leges: cuius ratio est: tum quia post litem contestatam non manet res

integra: tum etiam quia litem contestatione procurator dominus litem efficitur, ut diximus ex Golino, & alijs sine. supra: ergo post litem contestatam non poterat mandatum revocari, ac proinde non videtur posse habere locum species nostri textus.

150 Sed his non obstantibus vera est nostra conclusio, cuius decisionis duplex est ratio, tum quia revocatio non intimata non potest sortiri suum effectum quovisque procuratori intimitur, quia cum dicat ad ipsum, & ad prosecutionem causæ necessarium respectum, & connexionem, donec non intimatur non habet complementum, neque est perfecte, sed tantum iniciative revocatio, sicuti non posset sortiri effectum interior; aut secreta revocatio: ergo ne cesset, ut pateat procuratori, ut cesset in prosecutione litem, tum etiam quia si non esset necessaria hæc intimatio non solum facienda procuratori, sed etiam adversario, aut iudici, sequerentur inconvenientia, primum quia acta iudicum, & ipsa etiam iudicum fierent illusoria, & frustranea, tum etiam quia cederet in præiudiciu adversarij, eo quod perderet in tali casu omnia in lite aucta, & obtenta, quod sine eius culpa non debet ullo modo admitti, quando, scilicet, gesta, & aucta essent in favorem adversarij, nam si essent in favorem revocatis deberent à nullari, quia quoad se procurator erat revocatus, & facta ab eo pro revocante, & in eius favorem non debent valere, sic Doctor Gõgalez hic, ex Petro Greg. Tonduto, Aria de Mesa, & alijs.

151 Ex quibus respondetur ad primum, concedendo antecedens, seu assumptum ex citato ibi capite, & negando consequentiam, quia quod ibi decernitur est verum, scilicet, quod revocatio debeat notificari procuratori; sed ex inde non sequitur quod non debeat notificari iudici, vel adversario, ut fortietur suum effectum, ut disponitur in hoc nostro textu, in quo statuitur, quod in allegato cap. 3. non fuerat statutum, quia propter hoc argumentum est negativum, scilicet, quod in dicto 3. c. non fuit dictum quod fieri intimatio iudici: ergo ideo non est necessarium, est mala consequentia, & de argumento negativo.

Ad.

Supra hic n. 128. in fine. Ratio decidendi.

P. Greg. lib. 49. sing. c. 4. n. 16. Fond. re. sol. benef. c. 26. Arias l. 3. var. c. 43 n. 2.

153 Ad secundum respondetur distinguendo antecedens: mandatum re integra revocatum taliter hac revocatione definit esse, ut habeatur ac si nunquam datum fuisset, si procurator non fuisset conscius talis mandati, aut illud non acceptaverit concedo antecedens, si iam acceptavit, & virtute illius ceperit agere in iudicio nego antecedens, quia post traditionem mandati, & eius acceptationem, quia licet sit res integra, quoad litem, quia non est contestata, non est integra, quoad contractum nominationis, quia facta, & acceptata non potest sine causa revocari, quia iam procurator cepit agere acceptando mandatum, sic docet Gonzalez ex Habro, & Bajo Arroyo, Salmantino Doctore, sicut venditor tenetur tradere rem venditam emptori acceptanti, & pretium solventi, sic mandans, nisi velit desistere à lite.

Bajo ar.co
fin. hoc t.
in 6. n. 48

154 Ad tertium respondetur distinguendo antecedens, post litem contestatam mandatum revocari non potest sine causa, concedo antecedens, & cum causa nego antecedens, & quando sic revocatur, quæ revocatio est iusta debet notificari procuratori, & cæteris, ac proinde speciem nostri textus locum habere, cuius quidem revocationis causa multiplex potest esse, ut alibi iam diximus, unde stat veritas conclusionis.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX:

Qualis debeat esse notitia revocationis, ut procurator teneatur cessare in negotio, vel ea non habita si gesta valeant?

155 PRO Quæstionis resolutione supponendū est revocationem mandati multipliciter fieri posse, eiusque intimationem. Primo namque remanet mandatum revocatum per mortem mandantis, quod intelligitur re integra, hoc est ante litem contestationem. Quod etiam intelligitur de morte civili, id est, si fiat mandans monachus, & ratio est, quia dominium post mortem devenit plenarie in hæredem, & sic sine hæredis consensu non procedit amplius mā-

datum defuncti; & secundum probabiliorem sententiam, non finitur si incidat in furorem, quia potest resipiscere. Item non expirat per mortem si fuit sic cautum in eius cōfectione, maxime si mandatur aliquid per procuratorem faciendum post mortem. Neque quando sequitur tertii præiudicium, sicut neque mandatum de solvendo creditoribus finitur morte mandantis. Hæc Golinus cum pluribus, qui ibi num. 31. dubium excitat an mandatum substituti expiret morte substituentis, & adducit duas oppositas opiniones, sed iudico minime expirare mandatum substituti morte substituentis, si remanet mandans principalis, in cuius voluntatis virtute uterque operabatur: ergo sic efficit consensus domini.

Gol. p. 3. c.
4. a. n. 10

156 Præterea mandatum etiam finitur finita causa propter quam factū fuerat, & similiter morte ipsius procuratoris, tam naturali, quam civili, ita quod mandatum non transit ad hæredes procuratoris, quia ad negotia eligitur industria personæ. Revocatio autem alia est expressa, quando scilicet expresse revocatur mandatum, & alia implicita, ut quando mandans nominat alium procuratorem ad eandem causam, intelligitur tacite revocare eum, quem constituerat ad illam causam. Et similiter, si auferat instrumenta ipsi procuratori, est ipsum revocare, igitur facta revocatione mandati, vel expresse, vel tacite, taliter quod sit valida, & supposito ex citatis iuribus hæc revocationem intimari debere, & habendam esse notitiam eius à procuratore, & procedit nostra quæstio de hac notitia.

157 In hac quæstione, quæ non minus scitu digna, quam difficilis est, varie locuti sunt doctores, per doctē, ut solet eam tractat M. Basilus Pontius, post Thomam Sánchez de matrimonio, sed in ea nostro nos procedemus stilo proponendo argumenta, quæ maiorem ingerunt difficultatem, & persuadere videntur, quod etiam si nullam habeat procurator notitiam de revocatione mandati sui, nullum etiam habeant valorem omnia gesta, sive re integra, sive non integra, ab ipso, post revocationem mandantis, & primum argumentum sumitur à paritate matri-

*Ex c. fin.
de procur.
in 6.*

monij in quo contrahentes per procuratorem, facta mandati revocatione, ante quam celebretur matrimonium, postea matrimonium est prorsus nullū, etiam si revocatio non fuisset nota procuratoribus, quod certissimū est apud omnes ex iure: ergo similiter dicendū est in omnibus actibus, & negotijs à procuratore gestis, consequentiam probo, quia hæc matrimonij nullitas non provenit ex iure positivo, & quia sic disposuit Ecclesia, ut bene notavit Basilius, sed ex ipso iure naturali, unde adhuc non stante decreto Ecclesiæ sic ius naturale declarans, ex ipso iure naturali matrimonium esset nullum ex defectu consensus, & hæc est vera, & doctrinalis ratio nullitatis matrimonij; sed consensus mandantis, seu constituentis est non minus necessarius, & essentialis, ut eius nomine agat procurator in quolibet negotio, ac in matrimonio, ita ut hic consensus ab Ecclesia suppleri non possit: ergo sicut deficiente consensu mandantis respectu matrimonij etiam ignorato à procuratore non valet matrimonium, sic in alijs actibus, & negotijs est omnino dicendum.

Secundum argumentum ex pluribus contractibus, seu functionibus gestis à procuratoribus post revocationem mandati, seu voluntatis mandantium, ignorantibus ipsis procuratoribus, ob quorum revocationem nihil prædicta gesta volent: ergo in omnibus est idem dicendum, cum nulla appareat ratio differentiarum, antecedens probatur etiam in matrimonio spirituali, ut si constitutus est procurator ad acceptandum aliquod beneficium, vel dignitatem, si revocetur mandatum ante acceptationem, etiam ignorante procuratore acceptatio postea facta nihil valet, etiam respectu cuiuscunque beneficii, ut ex Felino, Zabarella, & alijs asert Basil. Idemque dicendum si daretur mandatum ad fovendum rem aliquam, vel ad se obligandum voto, vel iuramento promissorio, & sic mandans voluntatem retractaret ante quam procurator fuisset executus mandatum, etiam ignorans retractionem, seu revocationem mandati, tale votum, aut promissio non teneret, non alia ratione, nisi quia

tempore, quo fiebant non erat permanens consensus mandantis, alios plures casus asert ex Felino loco citato Basilius: ergo nihil ad hoc facit ignorantia procuratoris.

Tertium argumentum ad idem sumitur ex revocatione consensus nuntij, & epistolæ, iste namque consensus si revocetur ante quam nuntius, aut epistola perveniant ad personam, aut procuratorem ad quem mittuntur, & procurator in virtute prædicti nuntij, aut epistolæ ignorans revocationem factam, operetur, & agat rem mandatam, nihil valeret actum: ergo similiter dicendum est in consensu exhibito per instrumenti mandatum in carta coram tabellione confectum; probo consequentiam, quia hoc mandatum nihil aliud continet, quam significatam voluntatem, & consensum mandantis; sed idē significatur per nuntium, seu epistolam, ac per mandatum solemniter confectum: ergo utrobique est eadem ratio. Maior admittitur, ut certa à doctoribus, traditurque à Felino, Thoma Sanchez, Basilio, & alijs loco citato. Quod etiam conformatur, in casu quo, quis mandatum det procuratori ad aliquē eligendum, vel præsentandum, & ante quam procurator eligat, vel præsentet, mandans elegerit alium, aut præsentet, & postea procurator ignorans electionem factā à domino, aut præsentationem, alium distinctum eligat, aut præsentet, in hoc casu, electio procuratoris non valet; quia mandatum fuit tacite revocatum per anticipatam electionem factam à mandante: ergo non solum sunt invalida gesta à procuratore, post revocationis intimationem, sed etiam si nulla fiat intimatio, & si omnino eam ignoraverit. Ut supponit idem Basil.

Quartum argumentum. Nam si esset necessaria hæc intimatio procuratori facienda sequeretur fraus, & dolus ex parte procuratoris, aut adversarij, se malitiose subtrahendo ne fieret eis intimatio, & hoc cederet in præiudicium domini: ergo ne fraudes, & doli sequantur dicendum est, revocationem suum effectum sortiri ab instanti, quo fit per voluntatem mandantis, sive fiat publica, sive secreta, aut quomodocunque fiat, sicut contingit in mandato ad con-

*Felin. ubi
prox. n. 15
Tho. San.
ibid. n. 7.*

*Basil. ibi-
dem n. 37
in fine.*

*Felin. in
c. ex parte
decani n.
10. & n.
11.
Zabar. cle-
ment. uni-
ca de re-
nūtiat. q.
5.*

contrahendum matrimonium, quia in omnibus est eadem ratio.

158 Ad hanc quaestionem omnis varijs dicendi doctorum modis, qui non levē causant in hac materia confusionem, magis quam legum debitam expositionem, respondeo vnica bimēbri conclusione: naturali rationi consonum, & conforme est, mandatum procuratori datum cessare, & evanescere per eius voluntariam revocationem factam ab ipso mandante: nisi obstat aliud ius naturale nobilius, & vniuersalius. Per hanc conclusionem si in ea scopum huius difficilis materiae tetigero, multae iuris difficultates evacuabuntur. Quam explicare, & probare conabor ex solidissimis fundamentis, & doctrinis generalibus, quas ex sapientissimo, & profundissimo Mag. Dominico à Soto servavi, quibus consonant ea, quae docet alter non minus celebris Mag. Basilius Pontius, vterque huius nostrae Vniuersitatis fulgentissima Luminaria, & in omnibus scientijs, tam moralibus, & canonicis, quam scholasticis.

Sotus de
iustit. l. 1.
q. 1. ar. 2.

159 Pro explicatione ergo nostrae conclusionis supponendum est, ex traditis à praedicto Mag. Soto, iuxta philosophorum, & theologorum disciplinam, reperiri in homine duplex ius naturale, aliud particulare in ordine ad se tanquam personam privatam; aliud vero in ordine ad totam communitatem, seu rempublicam, cuius homo est membrum, quia sicut omnia membra corporis considerantur in se, vt manus, & brachium, & prout sic gaudent naturali iure particulari in ordine ad se, & sui conservationem, & considerantur, prout sunt partes totius gaudent iure naturali communi eiusdem corporis, ad quod, sicut partes ad totum naturaliter ordinantur, & sicut imperfectum ad perfectum, cui naturaliter deserviunt, vt docet Philosophus: sic ergo homines sunt partes reipublicae, sicut membra vnius corporis, cui naturali iure debent deservire, ius autem commune, quod pertinet ad totam communitatem, praestantius, & nobilius est, quam ius particulare, vnde hoc in conspectu illius quando vtrumque perse obligat, & particulare non potest subsistere, aut

Arist. ethic.
co. 9.

sustineri sine magno prauiudicio iuris communis, cessat eius obligatio, ex illo manifesto principio, quod quando concurrunt duo praeccepta, aut iura duo, quorum vtrumque non potest observari, praestantius, & nobilius praevalet, & observandum est; minus autem principale, & minus nobile cessat in tali casu obligare, huius doctrinae ponamus exempla.

160 Primum exemplum sit in moralibus, vnicuique ad est ius naturale protegendum, & conservandi propria vitam, ius naturale etiam est vnicuique defendere bonum commune, maxime religionis; si vtrumque autem adimpleri non potest, ius defendendi rempublicam, aut religionem, quia est praestantius praecceptum, & nobilius est, quare illud cessat immo cessare debet in conspectu istius, & sic debet se tradere morti laudabiliter pro patria, & magis pro religione, vt nobilius ius servetur. Item ius naturale adest vnicuique ne occidat proximum suum, ius etiam naturale est eidem conservare propriam vitam; vtrumque servare non potest quando proximus agreditur me occidere, servare autem propriam vitam est ius praestantius, quam servare vitam proximi, quare cessat praecceptum non occidendi, saltem inter personas particulares.

161 Exempla in phisycis; ius naturale est aquae descendere deorsum, ius naturale est, ne detur vacuum in naturale, hoc autem praestantius, & nobilius est, quia convenit perfectioni vniuersi, ne datur vacuum, quia quod aqua maneat in suo naturali loco, vnde casu, quo quis per fistulam tangentem aquam attrahat aerem, cesset ius naturale, quo debetur aquae esse deorsum, & ne ascendat sursum, ascendit tamen, vt impleatur vacuum, quod est praestantius ius: aliud exemplum, ius naturale est brachio hominis, vt sanum servetur, ius naturale est etiam quod membrum defendat caput, & corpus vtrumque non potest impleri quando proicit inimicus enssem ad feriendum caput; servare autem caput illesum praestantius ius est, vnde eadem naturali lege cessat ius servandi brachium sanum, vt caput salvetur, & idem dic de libertate

tate mancipiorum, quibus naturalis est libertas, sed ne perdant vitam, cuius conservatio est magis naturale, perdunt quod minus est, scilicet, libertatem quam servare, quamvis naturale, minus ius est, & sic cessat eius obligatio, in conspectu iuris servandi vitam, quorum ratio ea est efficax, quia destructo toto, eius partes destruuntur, sed aliqua destructa parte non ideo destruitur totum, licet in aliquo damnetur. Videatur Sotus circa in his notabilibus dicta in diversis locis in suo eminentissimo libro de iustitia, & iure, & præcipue in ultimo loco citatus.

Sotus l. 4.

q. 5. ar. 3.

per totum

et ibidem

ar. 4. et l.

5. q. 3. ar.

5. concl. 1.

et lib. 1.

q. 1. ar. 2.

concl. vni

ca ultimo

l. 4. q. 5. a.

2. concl.

ultima.

162 Ex quibus iam probatur prima pars nostræ conclusionis, in qua dicimus, esse naturali rationi consonum, & rationabile, mandatum procuratori datum cessare, per eius revocationem, etiam non intimatam ex natura rei, nisi aliud obstet, & probatio huius propositionis fundatur in alio firmo principio orto ex conditione naturæ humanæ, & eius liberæ voluntatis, quod bene ponderat ipse Sotus loco immediate citato §. in contrarium est, quod etiam tradunt legum interpretes ex auctoritate institutionum. Ex qua habetur: *Nihil esse tam conveniens naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre ratam haberi*, unde sic argumentor, nihil est tam conveniens naturali æquitati, quam quod dominus ratum habeat, quod sit per suam voluntatem: ergo secundum rationem naturalem requiritur rati habitio voluntatis eorum, quæ agit procurator nomine domini mandantis, sed hæc voluntas tollitur per actum contrarium, vel contradictorium nollendi: ergo iam non remanet voluntas, neque rati habitio ab illo instanti, quo elicit contrarium actum nollitionis. Quod & confirmatur regula iuris, quod, *omnis res per quasumque causas nascitur per easdem dissolvitur*: ergo mandatum, quod habuit esse tale per voluntatem domini, per contrariam voluntatem petit dissolvi: ergo cessat per voluntariam revocationem, & quidquid agitur post illam non valet, neque potest valere secundum naturalem æquitatem.

Institut.

de verū di

uiss. o. per

traditio-

nem, et ff.

de acqui-

rendo rer.

dom. l. lit

terea.

163 Probatur secundo eadem pars, quia consensus partium in contractibus, ut sæpe diximus ex alio communi principio, est essentialis: ergo in quocumque contractu, seu actu in quo deficit consensus partis contrahentis nihil valide fit, antecedens est manifestum, & probatur consequentia, quia quidquid est essentialis alicui rei est omnino insupplebile, sed consensus in actibus, & contractibus præstat a domino, seu mandante: ergo revocato per ipsum non remanet, ex vi iuris naturalis particularis, mandatum validum, & consequenter, quidquid agitur in mandati virtute nihil valet huius a tempore revocationis, etiam non intimatæ, quia mandatum non revocatur per intimationem, quæ illud supponit iam revocatum per actum voluntatis, non enim est, sicut intimatione legis, quæ est de essentia legis, ut possit obligare, quæ constituitur in ordine ad populum, cui intimari debet, sine quo non subsistit, revocatio autem mandati consistit in actu voluntatis hominis in ordine ad se ipsum, ut manifeste patet in mandato dato ad contrahendum matrimoniū, quod evanescit per solum actum voluntatis in contrarium, etiam absque intimatione, tam in matrimonio spirituali, quā carnali, ut docet Basilius supra citatus, & in alijs etiam mandatis: vera est ergo nostra conclusionis prima pars.

164 Quoad secundam vero partem conclusionis ante quam probetur est magnopere animadvertendum, quod in revocatione mandatorum solet intervenire interesse, & ius commune, quod proculdubio notabiliter læderetur, & auctoritas tribunalium diminueretur, & pax civium turbaretur, si admitteretur valere revocationem mandati ante quam intimeretur procuratori, iudici, & adversario, vel saltem iudici, & procuratori in quo casu cum ius commune, reipublicæ, & iudicis sit præstantius, & nobilius, quam ius privatum particularis hominis revocantis in prædictis casibus, cessat ius privatum, & prævalet ius publicum ob commune bonum, cui ius particulare debet cedere, tanquam pars bono totius, & sic debet se conformare cum lege principis suppletis propter com-

Supra in
2. argum
bica

commune bonum consensum particularis hominis, quo utendo suo particulare iure revocaverat mandatum, quo supposito probatur secunda pars.

165 Quoties concurrunt duo iura, quorum utrumque observari non potest, præstantius, & nobilius est executioni mandandum, in cuius præsentia minus nobile cessat, & superiori cedit; sed in multis revocationibus mandatorum, quamvis ex natura rei debeatur revocanti statim, & sine intimatione, effectus revocationis mandati; ut statim cesset absque aliqua intimatione; intervenit ius etiam naturale nobilius, & præstantius, ut revocatio non habeat effectum quovisque intimeretur, & quod ante intimationem, facta valeant: ergo in his casibus revocatio valere non debet ante quam intimeretur, maior huius discursus constat manifeste ex exemplis adductis, tam naturalibus, quam moralibus. Minor vero probatur distinguendo diversos casus, seu iura particularia, & communia, sunt namque aliqua privata iura tanti ponderis respectu personæ particulatis, & respectu reipublicæ parvi sunt momenti; quod ius particulare quamvis privatum sit, præstantius appareat quam ius commune; immo eo ipso red lucitur ad ius commune, & huiusmodi est ius revocantis mandatum ad matrimonium, tam spirituale, quam carnale, quia multum interest mandanti omnino libere contrahere cum ea vxore cum qua individuum, & perpetuam vitam est acturus, & reipublicæ parum interest. Ac proinde in hoc casu, & in alijs similibus, prævalet ius privatum revocantis mandatum ex vi rationis naturalis, iuxta citatum textum, qui non constituit novam aliquam legem, ut ait Basilus, sed naturalem commemorat, ubi Basil. de matrimonio dicit sic: *Quare cum ex mandato contractus obligatio oriatur, & dissolvatur; unius tantum defensu rationem assignat Donellus l. 16. comment. iuris c. 23. §. in his primum interest enim tantum mandantis, unusquisque autem, his, quæ in favorem illius constituta sunt uti; si voluerit, aut renuntiare l. si index de minoribus, & nullus accipere beneficium invito cogitur l. invito*

69. ff. de reg. iuris; quæ quidem revocatio reintegra etiam sine causa potest fieri; re non integra nequaquam, sed cum causa cognitione, ut communis Doctorum sententia docet. Hæc Basil.

166 Qui immediate excitat quæstionem an in alijs contractibus à matrimonio necessarium sit, ut revocatio mandati perveniat ad procuratoris notitiam? Et re ferens opinionem Thomæ Sanchez existimantis esse speciale in casu matrimonij, quia in alijs, in quibus facta revocatione, ignota procuratori respublica supplet consensum, ut valeat quod ab eo gestum est, ut constat excitata Clem. verum enim vero Basilus contrariam, & nostram verissimam tradit doctrinam, scilicet, quod tam in alijs casibus, quam in matrimonio revocatio valet ex vi, & natura revocationis mandati nisi obstat, ut ego iudico, ius commune dicit enim sic Basilus: *Sed vero similis est, quod docet communis sententia locum etiam in alijs habere, sic docent Geminanus in dict. c. fin. §. sane n. 3. Francus ibidem, à n. 8. Ancarranus ibidem num. 1. in fine Zabarella in Clement. unica de renunt. q. 5. Felinus in c. ex parte decani num. 10. & sequenti, quos perperam pro sua sententia citat Thomas Sanchez imò in d. Clem. unica de renunt. num. 22. quare hanc communem sententiam duabus regulis explico, ut multa comprehendam, & rem implicatam distincte tradam. Prima regula est: in omnibus alijs actibus à matrimonio, in quibus respublica supplere consensum non potest, si revocetur mandatum; nihil ager procurator; neque necessarium est, ut ad notitiam procuratoris perveniat revocatio; ratio quidem pro hac regula est manifesta. Quia Pontifex in d. c. final non constituit novum ius; sed explicuit iuris naturalis rationem, quia, scilicet, non valet matrimonium sine consensu: ergo quicumque actus fuerit, qui secundum suam rationem consensum verum exigit, ita, ut à republica, vel principe seculari, aut Ecclesiastico suppleri non possit, nullus plane erit, eo revocato mandato ex defectu consensus, sine quo firmitatem habere non potest. Hæc Basilus, quæ omnino consonant, præcipue pro prima parte cum nostra conclusione.*

Sanch. l. 2.
disp. 11.
q. 2. n. 6.

Clem. unica
de renunt.

Cap. fin.
de procur.
rat. in 6.
Basil. d.
1. 62 c. 15
d. 1. n. 18.

167 Ex quibus magis probatur

tur, & explicatur secunda pars, & arguo sic. Revocatio mandati in matrimonio etiam ignorata à procuratore, reddit mandatum nullum, & matrimonium in ipsius virtute contractum inter procuratores invalidum, ut manifestum est: sed in sententia Basilij, & Doctorum, quos citat, & aliorum plurium idem est dicendum in omnibus contractibus, in quibus princeps non potest supplere consensum, quia est eadem omnino ratio: ergo vel dicendum est in nullo casu posse principem, aut Ecclesiam supplere consensum revocantis mandatum, vel reddendam esse rationem, quomodo possit ipsam supplere magis in vno casu, quam in alio, cum consensus sit essentialis in omnibus actibus. Cum ergo in pluribus casibus Ecclesia suppleat consensum revocantis, ut valeant acta, quando revocatio non fuit intimata procuratori, & iudici, ut patet in nostro casu huius nostri capituli.

Mandato 13. & in capite citatæ Clementinæ, & in alijs pluribus, quos referunt doctores, inter quos vndecim congescit Felinus, in quibus, valent gesta à procuratore, cuius mandatum fuisset revocatum, si fuissent acta ante intimationem revocationis, debent doctores dare rationem quare potius in vno casu, quam in alio hæc in Ecclesia varietur forma in negotijs procedendi.

168 Quam quidem rationem multi formem reddunt ipsi DD. minime tamen inter se concordantes, sed ratio, quæ vni placet, alij displicet, & sic plures rationes ab ipsis adducuntur, & repelluntur, quarum aliquas tangit, & refellit Basilius, qui ad iuris dispositionem positive recurrit; verumtamen cum ius positivum humanum non possit aliquid disponere contra ius naturale, etiam privatum alicuius personæ, ut omnes debent admittere, quia ius naturale est immutabile per Papam, ut dicit Gl. in alio principio hæc differentiarum ratio fundanda est. Quod dicimus esse ius commune, quod est præstantius iure particulari, & privato, hoc autem ius commune est, ut diximus, tum dignitas iudicum, auctoritas tribunalium, firmitas processari, & actuati, & iure etiam adversarij,

quæ omnia frustrata, & illusoria manerent, si à tempore revocationis mandati, mandatum expiraret, ignorante procuratore, & iudice revocationem, quod esset contra ius commune, & rationem naturalem, causaretque iurgia, & discordias contra bonum pacis, quæ omnia præstant, & præponderant privato, & particulari bono, & propterea potest optimo iure publica potestas privare particularem, qui pars est reipublicæ, & ad eam, sicut pars ad totum ordinatur, hoc particulari iure, & consequenter quoties hoc maius, & publicum bonum se se obiecit, & intervenire poterit princeps secularis, & Ecclesiasticus per suas leges supplere consensum illius particularis, qui revocavit mandatum, ut in aliquibus casibus non valeat revocatio quovisque intimetur, ut in hoc nostro capite, quod quidem novum non est iniure siquidem propter eandem rationem in legitima præscriptione trasfert lex positiva dominium rerum, eo privando verum dominum, qui omisus etiam sine culpa, ut ait Sotus, fuerat in procurando bona sua, in ea bona fide possidentem per legitimam tempus, quod ulterius esse conforme legi naturali adstruit idem Sotus alia generali ratione, quatenus leges humanæ à naturali derivantur, immo in nostro casu est ipsa lex naturalis, ut pax servetur, & negotia iudicialia serio, & valide agantur, & contra eam, si futile, & ridiculum esset iudicium.

169 Ex quibus iam ad primum argumentum responderetur habere vim, & efficaciam pro nostra conclusione, quæ in ipso argumento fundatur, ad hinc solum differentia inter ius particulare, & privatum, quod attenditur, & salvatur in revocatione mandati ad matrimonium, & ad alios consimiles contractus, & inter ius commune, quod respicit commune bonum, pro quo in alijs actibus, aut contractibus, in quibus requiritur intimatio revocationis, ut cesset mandatum, supplet respublica, & princeps consensum pro revocante mandatum, & dissentiente pro valore contractus, ut satis dictum est.

170 Ad secundum argumentum, responderetur concedendo esse alij

*Felin. in
d. c. ex par
te decani.*

*Bas. ibi-
de n. 24.*

*Glos in c.
à nobis de
cimis ver
ba ex pte*

*Sotus l. 9
q. 5. ar. 3.
et 4. can.
claus. 2. d.
posterior.*

*Idem So-
tus l. 1. q.
5. ar. 2.
concl. 3.*

alij plures actus, præter matrimonium, qui eo ipso quod fiant per procuratorem per mandatum revocatum, etiam si revocatio ignoretur ab eo, nihil valere, ut in exemplo posito de acceptatione beneficij, quæ nulla est: tum ex defectu consensus domini, qui revocavit mandatum: tum etiam ex defectu consensus principis, seu legis, nulla stante, quæ valeret actum procuratoris suppleendo consensum, eo quod in talibus actibus nihil interest reipublicæ, quod non valeant, & sic non intervenit aliud præstantius ius, in cuius præsentia debeat cessare ius naturale privatum, & sic tenet revocatio à tempore, quo fuit facta, etiam non intimata. Idemque dicendum de voto per procuratorem facto, quod non valet, si ante quam factum fuisset revocaretur, quia eius non adimpletio nihil similiter interest reipublicæ, & sic non supplet consensum.

171 Ad tertium dicimus etiam validam esse revocationem nuntijs, aut epistolæ factam ante consecutionem effectus per hæc media intenti, quia tunc non dum fuerant facta aliqua acta iudicialia, ut supponunt, & sic valide revocantur, secus tamen, iudicio, si in virtute mandati aliqua egisset ignorans revocationem, quæ si non valerent sequerentur prædicta inconve-

nientia, aut scandala, quia in tali casu iudicandum esset iuxta dispositionem nostri textus *mandato*, maxime si malitiose, aut omissione seu ignavia culpabili noluit quam citius potuit tertio rem facere nuncium de sua revocatione, & eius mora dedit occasionem, ut negotia complerentur, & non possent dissolvi sine tertij notabilis præiudicij, quia tunc attentata gravitate materiæ, mora revocantis mandatum nuncio datum multum debet præiudicare revocanti, ut recte in hoc docet Felinus relatus à Basilio. Et idem fere dico, de præsentatione à mandatario facta, nam si iam est ante iudicem in sinuata, & ab ipso acceptata, non habebit locum revocatio ignorata à procuratore, & iudice circa quem punctum videatur Perez de Lara, de anniversarijs.

Fel. præf. cit. n. 15.

Lara l. 2. c. 9. à n. 20.

172 Ad ultimum responsum est clarum, ex celebri regula quod, nemo ex peccato suo commodum reportare debet, & sic fraus, & dolus procuratoris in sub tractione, aut occultatione ne intimetur revocatio non debent ei ullo modo suffragari, quin potius in foro conscientie peccat, & ab eo gesta nulla erunt in omni casu, & si huiusmodi fraus constare possit, debet haberi procurator tam quam conficius prædictæ revocationis.

TITVLVS XXXIX.

DE SYNDICO.

CAPVT VNICVM SPECIES TEXTVS SICVT.

N Hoc capite sicut Gregorius Papa docet ad suum munus pertinet removere monachos à negotijs forensibus, & quo modo prædicta negotiaagi, & gubernari debeant. Et ideo mandat Iſti subdiacono defensori Siciliæ, ut eam Fausto, qui Romani veri magnifici Cancellarius fuerat cui (si vo-

luerit

Iuerit acceptare) suscipiat sollicitare, constituto salario negotia monasterij, quia oportet seruos Dei monasterijque religiosos, liberos, & quietos vivere in suis cellis à strepitu causarum forensium, vt religiosi viri expeditiores existant ad diuina per agenda officia.

Ex c. con-
querente
de offi. or
dinarij c.

Imperato-
rem de iu
ramento.

calumn.

C. volu-
mus 87.

dist.

C. final 5.

q. 3. c. cū

finis 9.

q. 3. c. 2.

de in iure

gram re-

sist.

Pet. Gre.

l. 49 synt.

c. 5. & in

d. c. con-

querente c.

3.

Emman.

Rod. tit. 3

q. reg. q.

41.

Azeved.

ad Curia

Phil. l. 2.

c. 28. n.

14.

Gonzal.

hic n. 6.

tit. de post

n. 5.

Cap. mo-

nachi 35.

c. 6. q. 1.

& c. 2. de

postulan-

do.

Cap. insu-

per 9.

CONCLUSIO. Religiosi debent habere syndicum, qui causas monasterij agat, & defendat, etiam per constitutum salarium. Hæc conclusio ex alijs iuribus comprobatur tanquam certa, illustant vltra congestos à Barbof. in præsentī Petrus Gregorius, Emmanuel Rodriguez, Azevedo, Mácius, in tractatu de syndicis; Vega, & alij, quos in præsentī refert González Tellez.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, monachus cuiuscumque monasterij potest esse procurator, & advocatus pro vtilitate, & negotijs sui monasterij, vt supponimus ex supra dictis in titulo de postulatione, & in quocumque canone, in quo prohibetur religioso tractare negotia foralia, & agere coram iudice, excipitur casus vtilitatis, aut necessitatis sui monasterij: ergo in consequenter nostra conclusio affirmat debere syndicum, seu procuratorem habere monasterium in negotijs ipsius, ne religiosi immisceantur rebus sæcularibus, quod etiam probatur ex alijs iuribus decreti.

Secundum argumentum de sumitur ex capite in super 9. de testibus, & attestationibus, vbi priori, & fratribus Sanctæ Trinitatis Monasterij rescribitur, vt in causis sui monasterij possint vnum, aut duos monachos nominare ad agendum, & defendendum, qui actores, seu responsales dicuntur, qui in dictis causis testes esse non possunt, bene tamen ceteri monachi: ergo non est necessariū monachos constituere syndicum ad negotia monasterij.

Tertium argumentum, ex alio capite in tit. de rescriptis, in quo dicitur, loquente textu de Abbatibus sic: cum ex officio tenerentur congregationum suarum negotia in iudicio procurare: ergo non solum monachi, sed etiam

ipsi abbates, & superiores ex proprio officio tenentur monasteriorum negotia coram iudice procurare, & pro monasterio respondere: ergo in vtiliter disponitur in nostro textu, quod monasteria habeant syndicum, aut procuratorem cum salario ad negotia.

2 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, cuius decisionis ratio duplex potest reddi, prima generalis, quia nulla communitas potest per se ipsam agere, aut se defendere in iudicio, quod ad particulares personas pertinet, secunda vero quia alienum est ab statu monachorum assistere negotijs sæcularibus, maxime forensibus, & iudicialibus, à quorum strepitu monachi orationibus, & contemplationibus dediti longe fugere debent propter disconvenientiam, quæ reperitur inter exercitium litigantium, & orantium, cum officium illorum animi perturbationem, & in quietudinem secum trahat, istorum vero officium sit pacis, quietis, & abstractionis à rebus civilibus, & profanis, vt ex nostro iure habetur; vnde recte ob maiorem decentiam, & recollectionem religiosorum, & fervorem Dei disponit Pontifex cum Subdiacono, aut scribit, vt pro his negotijs syndicus nominetur, ei pro labore salario assignato, consentiente in hoc munus ipso syndico: vnde.

3 Ad primum argumentum responderetur, optime componi citatum textum cum nostra conclusione ex hoc capite deducta, in quo tantum disponitur per modum à monestationis, & boni regiminis ad maiorem religiosorum perfectionem, vt abstineant omnino à negotijs forensibus ob rationem traditam, constituendo syndicum cum salario, attamen si monasterium fuisset in ipso, & haberet aliquem religiosum aptum, & magis vtilem ad prædicta negotia potest monaste-

Ratio de-
cidendi.

Ex c. v. ne
cleric. vel
monachi.

*C. ex par-
te tua 2.
de postu-
lando.*

*D. Thom.
2. 2. 9.
186. a 9.
ad. 2.*

nasterium vti eius ministerio absque contraventione alicuius canonici precepti, immo potius se conformando cum prædicto textu in titulo de postulatione, in quo permittitur monachis postulare in iudicio pro utilitate sui monasterij, in hoc autem capite non est præceptum obligans per modum præcepti, sed tantum per modum ordinationis, quæ secundum elegantem doctrinam D. Thom. non obligat ad mortale omnis canonica institutio, quæ datur per modum ordinationis, & sic uterque textus coheret.

4 Ad secundum respondetur eadem fere solutione, cum in nostro textu ordinatio sit secundum quandam decentiam, & honestatem statui monachorum, non tamen ad rigorosam observantiam, qua propter in prædicto citato capite, & in alijs idem adstruentibus pro licito habetur monachis cum licentia suorum superiorum, immo & ipsi superiores, si exigit necessitas, tractare negotia poterunt pro utilitate, & necessitate sui monasterij, secus tamen negotia aliena, ad quorum procuracionem penitus prohibentur, non solum monachi, sed etiam clerici, ex nostro iure, ut supra discussimus, vnde non evertitur nostra conclusio, quæ potius de consilio, quam de præcepto intelligitur.

*Ex cit. c.
ne cleri-
ci sup. de
potest. à n.
1.*

5 Ad tertium dicendum, quod prædicta citata verba, scilicet, cum ex officio tenentur, &c. intelligi optimè potest de procuracione non per se ipsos phisycè facienda, sed tantum moraliter per alios, sive syndicos, sive monachos de suorum ordine, & licentia, & sui satisfaciunt procuracioni suarum congregationum, ad quam tenentur, vel si casus, aut negotium exigerit etiam phisycam prælatorum assistentiam illis est concedenda, ob prædictas rationes, quia circa has gubernationes immutabilis regula assignari non potest, cum negotia sint multa, & varia diversique ponderis.

6 Hic breviter notandum Gregorium Papam fuisse huius capituli sicut auctorem intendentem monachos debere manere in suis cellis, nè foris vagentur, est namque cella sic dicta

à celando, quia nos occultat, & celat nè foris videamur, ut docet D. Isidorus, & alij, & ideo per syndicum ea, quæ forensia sunt agenda esse disponitur, est namque syndicus nomen grecum, & latinè est idem, quod communis procurator, seu defensor, ut vertit Calepinus, & Glossa, hic littera F. vnde usurpatur pro procuratore generali scripsit autem hanc epistolam cuidam subdiacono, nomine Petro, in qua inter alia prædictum tradidit decretum, ut latè hic Gonzalez.

*Isid. l. 1. §
originum
c. 3.*

QVÆSTIO VNICA APPENDIX.

*An sit aliqua differentia inter procura-
torem communiter dictum, & in
syndicum nostri ca-
pituli*

7 **I**N Hac difficultate, ut à nomine incipiamus nulla differentia videtur interesse inter procuratorem syndicum dictum, & inter procuratorem communiter, quia utrumque nomen significat personam determinatam, quæ sollicitare suscipit negotia alicuius monasterij: ergò nulla est differentia, nisi tantum nominalis, probo consequentiam, quia in officio omnino conveniunt: ergò solum differunt nomine, antecedens autem probatur, ex verbis nostri textus, quæ sic disertè habent: *Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeat, cui (si voluerit) constituto salario monasterij generaliter debeas negotia commendare: sed commendare negotia pro salario potest quisque, cui voluerit, cum ea conditione si velit acceptare, ut in nostro casu: ergò nulla est differentia.*

Præterea probatur, quia ut docet Emmanuel Rodriguez, syndicus debet magis proprie appellari procurator, quam syndicus, eo quod nominatur à Papa, qui est dominus omnium earum rerum, quibus utuntur religiosi, & quia procurator dicitur ille, qui aliena negotia, mandato sibi à domino facto gerenda gratuitè suscipit; & dicitur ea suscipere mandato domini, vnde curator, aut tutor, collegia, prælati Ecclesiæ, & aliæ communitates non possunt proprie instituere

*Emman.
Rodri. qq.
reg. tom.
3. q. 4. l.
ar. 1.*

euere procuratorem, quia non sunt domini illarum rerum, ad quarum procuratorem constituitur procurator, unde tantum possunt instituere actorem: ergo syndicus vere est procurator, sicut quilibet alius communis, & ordinarius procurator, & consequenter hic titulus de syndico includi videtur in titulo de procuratoribus.

8 Ad hanc questionem respondendo, quod per hoc nomen *syndicus*, aliud in iure intelligitur, ac per hoc nomen commune procurator. Hæc conclusio sufficienter probatur ex eo quod in hoc nostro iure specialis, & ab omnibus alijs distinctus ingeritur, & ponitur titulus in ordine 39 & segregatus à titulo de procuratoribus in comuni: ergo aliud voluit Gregorius IX. intelligere per hoc nomen distinctum, & speciale, à nomine procuratoris in communi, de quo in præcedenti titulo late fuerat tractatum, non enim est credendum superflue introductum fuisse hunc titulum, cum totum canonicum ius sit doctrinale: ergo quid distinctum in eo continetur.

9 Probatur secundum explicando magis in particulari, quid hoc nomine significatur, pro quo sciendum est, quod antiquitus, ut Rodriguez refert ex Archadio, defensores civitatum appellabantur syndici, quod nomen, ut diximus grecum est, & valet idem, ac commune, unde iam claret, ut manifesta differentia inter syndicum, & procuratorem, quia distinguuntur tanquam inferius, & superius, quia procurator est nomen magis universale, quia non solum dicitur procurator, seu actor alicuius communitatis, Collegij, Ecclesiæ, aut Universitatis, sed etiam cuiuslibet particularis personæ, & domini, syndicus vero non defensor particularis, sed communis est, & pro aliqua communitate nominatus, ut clare constat ex hoc capite sicut dicente de huiusmodi syndico: *Monasterij generaliter debeas negotia commendare*, quapropter monasteria, Universitates, & aliæ communitates habent hodie syndicum, ut Religio Franciscana, & Universitas Salmantina, & aliæ.

10 Probatur tertio, quia syndici monasteriorum solent habere mul-

ta pontificia privilegia per participationem, & expressam concessionem ratione ipsius officij in utilitatem religionum instituti; quapropter syndicus Ordinis Minorum fratrum pluribus gaudet privilegijs, quia hoc officium institutum est à Pontifice Romano, & ideo ditavit non nullis indultis, nam quantum ad forum gaudet eodem, ac communitas, cuius est syndicus, ut practicatur in dicta Salmantina Universitate, & quoad syndicos Fratrum Minorum idem est concessum, ut eorum syndici sint exempti à iurisdictione laica, tam in criminalibus, quam in civilibus, ut constat ex aliquibus bullis Summorum Pontificum quas refert Rodriguez loco citato; edita in particulari fuit quædam constitutio à Clemente VII. anno 1526. quæ est 19. & in bullario reperitur; cuius cõpendium sic habet apud Cherubinum fol. mihi 204. *Concedit* (pura Clemens VII.) *uni syndico cuiuscumque domus, & monasterij Fratrum Minorum de Observantia, ac monialium Sanctæ Clare Cõceptionis, & Annunciationis, illiusque coniugi, & liberis gratias, indulgentias, & favores, quibus ipsi fratres gaudent, vel gaudere possunt, & signanter privilegium fori, ut in causis civilibus, & criminalibus coram conservatore tantum eius loci, cuius syndicus est conveniri possit, &c.* Præterea Paulus III. per aliam constitutionem editam anno 1555. inter alia, quæ huic ordini concessit privilegia, concessit, & facultatem deputandi personas extra ordinem proeconomis locorum eius, syndicisque, & actoribus, qui res ipsas, & earum precium, & eleemosynas nomine Romanæ Ecclesiæ recipiāt, aliasque habeant amplias facultates, in qua constitutione mentio fit aliorum Pontificum, qui eidem ordini hoc ipsum, & alia plura indulta concesserunt, extat hæc constitutio in Bullario, & Reges etiam nostri Catholici religiosos Franciscanos iter gentes, & extra claustra existentes recipientibus, & hospitium dantibus, qui sunt ordinis fratres, plures etiam concesserunt exemptiones, quarum privilegia ad litteram habet Rodriguez, transcripta loco citato.

11 Ex quibus ad primum argumentum

Archad.
l. 51. defensores ff. de muner. & honor.

Rodr. ibi.
de art. 4.

In bull.
pag. 588.

In bull.
pag. 417.

mentum responderetur syndicum, & procuratorem non solum differre in nomine, sed etiam in alijs multis, quia procurator potest esse cuiuslibet particularis personæ, syndicus vero est constitutus pro aliqua communitate, deinde procurator constituitur à singulari qualibet persona; syndicus vero à Summo Pontifice, vel ab eius hadentibus facultatem. Rursus procurator non gaudet foro, aut exemptionibus eorum, quorum est procurator; gaudet vero syndicus, ut dictum est, estque particulare officium, non commune, sicut officium procuratoris, differt denique in alijs qualitatibus. Vnde quamvis utrumque nomen significet personam determinatam, non tamen eiusdem qualitatis, & conditionis, sed diversæ, & sic negatur argumenti consequentia.

12 Ad secundum argumentum responderetur, concedendo posse syndicum appellari procuratorem, sed quia eius officium differt in multis ab officio procuratoris, quia etiam significat officium æconomi, aut custodis respectu aliquorum religionum, quod non potest dici de procuratore quocumque; ideo iusto, & distincto titulo appellatur syndicus, quamvis in aliquo conveniat cum officio procuratoris, sub cuius consideratione in nostro textu appellatur procurator ad negotia agenda monasterij nominatus Pontificia potestate, ut accidit etiam in hoc textu, in quo Gregor. præcipit, ut instituatur procurator ad negotia monasterij, poniturque in nostro iure, non superflue, sed necessario titulus distinctus de *Syndico*.

TITVLVS XL.

DE HIS, QVÆ VI, METVS VE CAUSA FIVNT.

CAPVT PER LATVM I. HVIVS TITVLI, ET EIVS species.

VIDAM Nobilis, cum haberet vxorem suam suspectam, præcepit militibus suis ut eam ducerent ad quandam sylvam, & eam occiderent: ipsi duxerunt eam ad sylvam, & gladio evaginato, ut occiderent eam, tandem pietate moti percerunt eam, sub tali conditione, quod in monasterio monialium suscipere habitum monachalem, & sic ducta ad monasterium. Milles maritus ipsius misit duos episcopos ad monasterium, ut ei velum imponerent, ipsi vero (quia iuveniserat, & filium parvulum habebat) suspectum habuerunt mutationem vitæ ipsius: traxerunt eam in partem quærentes ab ipsa, quare hoc

faciebat, & illa rem per ordinem exposuit dicens, quod timore mortis hoc faciebat proposuit, vt quandocumque posset, inde recederet: alter illorum, vt satisfacere videretur crudelitati viri illius, velum sibi imponere simulavit, post modum vir de medio est sublatus, mulier statim de monasterio exiit, & alium maritum accepit: propter quod Episcopus Dioecesanus ad instantiam monialium ipsos excommunicavit: mulier factum illud Papæ significavit. Qui mandat quibusdā iudicibus quatenus dictam mulierem, & virum eiusdem a sententia excommunicationis absolvāt, accepto iuramento, quod eorum stabunt mandato: deinde mulierem illam, & Abbatissam, & moniales ante præsentiā suā faciāt præsentari, & si legitime probatum fuerit mulierem illam monasterium intrasse non timore mortis, sed sponte; vel si etiam timore intravit, & postmodum mortuo viro ratum habuit quod prius fecit, per censuram Ecclesiasticam ad monasterium redire cogatur.

Ex c. puel
la. C. sicut
9.2. q. 1.
c. præsenti.
20. q. 3.
C. si quis
14. q. 5. c.
non est 15
q. 1. c. cō
verum de
regul.
C. audum
de cōvers.
coniug.
C. fin. qui
cleric. vel
vovet.
C. penult.
de statu
regul. l. 6.
Cabr. de
metul. 2.
c. 21. nu.
32.
Penil. in
c. 2. de re.
gular. § 6
Vazquez.
1.3. in 3.
p. disp.
240. c. 3.

CONCLUSIO. Siquis metu mortis monasterium ingreditur potest inde exire, si postea professionem expresse, vel tacite ratam non habuit. Hæc conclusio satis manifeste traditur in hoc textu, & deinde alijs comprobatur. Illustrant præterea nostram conclusionem. Cabreiros, Pinellus, Tamburinus, Arellano, Bazquez, & alij plures communiter repetentes ad hunc textum citati à Barbosa, & à Domino Emmanuel, Gonçalves.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum. Qui metu mortis voluit baptizari taliter manet Christianus, vt non possit resilire à Fidei Catholice professione, sed potius tenetur in ea permanere, & ad id ab Ecclesia cogi: ergo qui metu mortis voluit emitte re votum professionis, aut ipsam professionem tenetur similiter permanere, & cogi debet, vt adimpleat, quod promissit, antequam constet, & probatur, tum au-

thoritate nostri iuris ex cap. maiores §. item queritur, tum ratione, quia valide remanet baptizatus, quia in tali casu reperiuntur partes essentialis baptismi, scilicet, voluntas baptizati licet coacta, quæ quamvis coacta est vera voluntas, & materia, & forma cum intentione ministri, vt supponimus: ergo remanet baptizatus, & subiectus Ecclesiæ legibus. Consequentia probatur à paritate, quia in professione etiam reperiuntur omnia essentialia requisita ad eius valorem, nam voluntas metu mortis extorta voluntas est, & alia concurrunt, vt supponimus: ergo valet professio.

Secundum argumentum desumitur etiam à paritate iuramenti, nam qui iuravit aliquid facturum, etiam metu mortis, dummodo sit Deo gratum, tenetur adimplere iuramentum, vt habetur ex hoc iure: ergo qui vovit rem Deo gratam tenebitur illam adimplere. Probo consequentiam. Quia voluntas sufficiens ad

Tamb. de
iur. abb. t.
1. dif. 2. q.
1.
Arell. l. 1.
antimo. c.
3.
Barb. in
Gongalim
præsenti.
C. maior-
de baptis-
mo.

Ex c. si ve-
ro de iure
iurando.

ad valorem iuramenti promisorij, etiam est sufficiens ad valorem voti: ergo eadem est ratio de utroque.

Tertium argumentum desumo ex Sacro Tridentino Concilio, non admittente, neque audiente professum post professionem factam in religione si post quinquenium à die professionis, non reclamaverit allegando per vim, & metum professionem emisisse: ergo valida fuit à principio talis professio; probo consequentiam. Quia si à principio non fuisset valida, & non revalidaret eam regularis, & permaneret invalida etiam elapso dicto tempore quinque annorum: hæc ultima consequentia probatur. Tum ex regula iuris asserentis: *Quod à principio vitiosum est tractu temporis non convalescit*. Tum ratione, quia cum voluntas ad professionem sit essentialiter necessaria, & à lege naturali petita, non potest Ecclesia eam supplere determinando quinquenium, aut longius tempus; sed cum Sancta Synodus recte, & firmiter procedat necesse est dicere à principio talem professionem fuisse validam.

2 Sed his non obstantibus nostra conclusio est vera, & defensiva, cuius decisionis ratio est, quia de ratione, & natura voti, quale invenitur in professione religionis, requiritur plena deliberatio, ut docet omnes Doctores Iuristæ, & Theologi, illi in iure nostro canonico, sed metus mortis, aut alius gravis malus causat involuntarium, sicut, & ignorantia, metus namque gravis impellit hominem ad faciendum ea, quæ, se moto metu, non faceret, unde cum votum ex natura sua debeat esse voluntarium, & spontaneum, non acceptatur à Deo, quia quod non sponte, sed vi, & metu, Deo offertur Deo non placet. Unde explicat D. Thom. illa verba Apostoli: *Vnusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut necessitate: Hylarem enim datorem diligit Deus*, non ex necessitate, quod daretur ab aliquo coacto, non ex tristitia, id est, non ita, quod sit violentum, quasi dicat, non ex timore confusionis; & paulo inferius

dicat sic Doctor Angelicus: *Et licet apud homines, qui non vident nisi ea, quæ patent; sufficiat quod quis operetur actum virtutis secundum ipsam speciem actus, puta actum iustitiæ; tamen apud Deum, qui intuetur cor, non sufficit, quod solum operetur actum virtutis secundum speciem, nisi etiam secundum debitum modum operetur, scilicet, delectabiliter, & cum gaudio, & ideo non datorem tantum, sed hylarem datorem diligit Deus*. Quod ibi comprobatur alijs scripturæ, & testimonijs: ergo cum votum, aut promissio metu mortis extorta sit ex magna tristitia, & repugnantia Deo oblata, non placet Deo, nec ab ipso acceptatur. Quare recte decernit noster textus, & certa est nostra conclusio. Unde,

3 Ad primum argumentum, quamvis Doctor Gonzalez referat aliquos canonistas negantes, quos ipse sequitur, esse validum baptismum cum metu gravi, & reddit rationem, quia nullos est cogendus ad baptismum, & probat ex decreto; sed contrarium cum Theologis est tenendum tanquam verissimum, & valde probabilius, quod satis fundatur in eis quæ diximus supra, quia illa voluntas est simpliciter voluntas, quamvis ex metu orta, qui non reddit involuntarium absolute; sed secundum quid, & ratio canonistarum nihil probat, concedimus namque neminem cogendum esse ad baptismum; sed si defacto fiat, & coactus habeat voluntatem, & intentionem illum recipiendi, non potest negari remanere baptizatum; quamvis; ob opinionem contrariam sit sub conditione iterum baptizandus, sic dicit, & supponit Ledesma, unde erit peccatum cogere ad baptismum, sed inde non sequitur esse baptismum nullum, sicuti peccatum erit cogere Sacerdotem celebrare, quando non debet, sed inde non sequitur, quod si celebret, & habeat intentionem consecrandi, quod non consecraret vere, & realiter. Unde aliter respondendum est, scilicet, quod Sacramentum non potest non poni positum eius essentialibus partibus, quales à Christo Do-

C. de iur. deis 45. dist. C. ad fidem 25. 1.3.

Supra tit. de procur. à n. 112.

Ledesma. c. 8. p. sum. c. 8. concl. 5.

Dist. 25. de reg. c. 19.

Super c. 3. tit. de voto, & voti redempt. Theolog. apud D. Thom. 2. 2. q. 88. a.

Ratio decidendi.

mino fuerunt institutæ, & sic in nostro casu non potest non remanere ad ultus coactus etiam coactione, & metu mortis baptizatus, & consequenter legibus Ecclesiæ subiectus, maxime quando baptismus est necessarius ad salutem; professionis vere votum requirit spontaneam voluntatem ex divina institutione, ut dixi ex loco Apostoli, qua deficiente deficit professio vera, quæ præterea ad salutem non est necessaria.

4 Ad secundum argumentum respondeo concessio antecedenti, negando consequentiam, ratio autem disparitatis consistit in eo, quod iuramentum promissorium, etiam metu extortum debet impleri, non quidem, quia ex se obligatorium sit, quin potius potest res promissa, & tradita repeti coram iudice, ut in iuramento facto super solvendis usuris, aut super centuum latroni promissis, sed quia in iuramento habetur respectus ad Deum, quia adducitur in testem pro iuramento adimplendo, cuius testificatio, quia est de re iusta, & honesta, ut supponitur, & supra explicuimus, fuit acceptata à Deo; at vero in nostro casu votum metu extortum, quia non fuit spontaneum, sed ex necessitate à Deo non fuit acceptatum, ac proinde, si non ratificatur sponte non obligat, sic Sotus.

5 Ad tertium respondeo concessio antecedenti, negando consequentiam, quia quamvis à principio professio non fuisset valida, potuit postea, ut ipse textus supponit, rata haberi, & quia de hac ratificatione in foro exteriori constare non potest, Sacro Sancta Synodus prudenter præsumit, quod qui per quinquenium post emissam promissionem, aut professionem tacuit, si non expresse saltem tacite ratificavit eam, & ideo decernit, quod post quinquenium audiendus non sit.

6 Auctor huius nostri textus *Relatum* fuit Alexander III. de quo in hoc opere sæpe diximus, scribit hanc decretalem epistolam Episcopo Oicensi, & Priori Sanctæ Mar-

riæ Caesar-Augustanæ, Osza est Civitas in Regno Aragoniæ in nostra Hispania Urbis Vetus, quæ vulgo *Guesca* dicitur, quæ iam à primis Ecclesiæ temporibus Cathedra Episcopali fuit decorata, ut ex antiquis auctoribus refert Dominus Emmanuel Gonçalez. Deinde Caesar-Augusta, ab alijs Saldoba appellata, Civitas est per antiqua in Hispania eiteriori sita, & nobilissima, & totius Regni Aragoniæ Metropolis, sic dicta, ab Augusto Cæsare, qui eam in Coloniam reduxit, fuitque olim splendida Regnum Aragoniæ sedes, & curia, in qua est memorabile, & valde celebre Templum Beatæ Mariæ, quod dicitur: *El Pilar de Zaragoza*, ubi est quoddam Pillar, in quo Sanctissima Maria Domina Nostra Deipara apparuit Adhuc vivens, & ante eius ad Cælum admirabilem Ascensionem visibiliter inter Angelorum cœtus Apostolo Iacobo Hispaniæ nostro Patrono redeunti ex Evangelica prædicatione in ea in Hierusalem, qui prædictum Templum quod est hodie Ecclesia insignis Cathedralis, vel cum privilegijs Cathedralis, quibus eius Canonici gaudent, dicabit Beatissimæ Virgini, cuius Canonici fuerant antea Regulares, iam vero facta est secularis, de quo plures extant historiæ, videatur Delrius, & Dominus Gonçalez, in præsent.

Delrius,
disquisi.
magic. q.
26. sect. 4.
pag. 223.

Questiones appendices huius capituli,
Relatum.

QVÆSTIO I.

An Ecclesia possit compellere personam regularem allegantem vim, aut metum, ut permaneat perpetuo in religione, ex vi suæ professionis?

7 **I**N Primis hæc notandum, metum primo dividi in intrinsecum, & ex-

extrinsecum; metus intrinsecus est, qui provenit ex causa intrinseca, ut qui constitutus in infirmitate, aut in alio periculo vitæ, aut alterius gravis damni aliquid Deo promissit si liberetur ab eo, v. g. vorum religionis, peregrinationis, castitatis, aut alicuius eleemosynæ; metus vero extrinsecus, est ille, qui incutitur à causa extrinseca eo fine, ut trahatur ad aliquid faciendum iuxta voluntatem illum incutientis, ut si quis minatur mortem, aut aliud grave damnum alicui; si non professus fuerit religionem, deinde hic metus subdividitur in metum iustum, & iniustum, iustus est, qui à iudice, vel ab alio iussè, & debite incutitur, ut aliquis faciat id quod alias facere tenetur ex rigore iustitiæ, aut promissionis, ut contrahere cum puella, quam cum promissione sponsi, defloravit, metus vero iniustus est, qui iniussè incutitur alicui, ut faciat aliquid, quod nullo titulo facere tenetur.

8 Dividitur secundo, metus in gravem, & non gravem, seu levem, gravis metus est, qui cadit in virum constantem, ut diximus supra, quando, scilicet, aliquis metu inducitur facere aliquid, quod secluso metu non faceret, quia est sibi pœnale, & onerosum, sed quia malum quod ei minatur est magis pœnale, & magis onerosum prudenter eligit facere illud, quod renuit, quam pati istud, quod alter sibi minatur, & iste metus dicitur cadere in virum constantem, metus autem levis, quem, illum patiens refutare potest, absque magno incommodo, & ideo quod quis facit metu levi dicitur voluntarie facere, vnde, qui ingreditur religionem, aut contrahit matrimonium propter metum levem, ut si v. g. aliquis minetur alicui revocaturum aliquod legatum ei in testamento relictum centum ducatorum, si non vult contrahere matrimonium, aut ingredi religionem, si ob hunc metum contrahat cum illa, cum qua non nubere, nisi propter metum perdendi legatum; profecto tenet matrimo-

nium, aut professio, quia minus malum erat perdere illa centum, quam contra voluntatem nubere, aut religionem ingredi, quia pretiosior est libertas, quam illa pecuniæ summa, secus si minaretur mortem privationem honoris, aut omnium bonorum, quia metus perdendi hæc posset cadere inconstantem virum, vide Dianam, Basilium, & alios Sumistas verbo *metus*. His suppositis.

9 Pro parte affirmativa sumitur primum argumentum ex auctoritate Concilij, loco citato de regularibus, ubi decernit, quod: Regularis, qui prætetendat, se per vim, & metum ingressum fuisse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, velique habitum dimittere, aut cum eo discedere sine licentia superiorum non audiat; nisi intra quinquenium tantum à die professionis, & tunc non alitur, nisi causas, quas prætetenderit, deduxerit coram superiori suo, & ordinario.

Ex quibus verbis constat professionem factam à regulari, per vim, & metum deferendam fore, si intra quinquenium hanc, vel aliam causam deduxerit, & probaverit coram superiori, & ordinario, & his non obstantibus, si intra quinquenium non deduxit causas, aut si discesserit sine licentia superiorum regularis iste non est audiendus, sed compellitur ab Ecclesia, permanere in religione: potest ergo Ecclesia compellere personam regularem allegantem vim, aut metum, ut remaneat in religione, circa hoc vide omnino Sanchez, qui explicat consilium de remedio ordinario.

10 Hoc ipsum confirmatur ex eodem capite decernente, quod si habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quancunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur: ergo potest Ecclesia propria auctoritate retinere regularem in monasterio, si ve professio sit valida, si ve invalida, qualis potest esse professio illius. Qui habitum dimisit, & consequenter

Dian. p.
5. tr. 5.
res. 117.
L. 1. 4.
c. 6. n. 4.
de matr.
Sess. 25.
cap. 19.

Sanct. de
matr. l. 7.
disp. 37.
n. 22.

Sup. tit.
de proc.
n. 106.

facere, quod sit valida, cum Ecclesia eam mandet, & probet hoc Concilij decreto.

11 Secundum argumentum sic formatur, Ecclesia, immo, & respublica civilis potest facere, ut ea, quæ iure naturali sunt invalida, fiant valida sua solum auctoritate, & lege: ergo potest etiam facere validam professionem, quæ iure naturali invalida fuerit: antecedens probatur in translatione dominij illarum rerum, quæ usu-
 capione, aut legitima præscriptione præscribuntur, in quibus res, seu fundus, qui est, & semper fuit domini absentis, vel præsentis ex ipso iure naturali, vel iure gentium, per solam legis humanæ dispositionem concurrentibus certis conditionibus licite, & in utroque foro fiunt propria bona possidentis, ut supra ex doctrina Soti, quæ est omnium Doctorum diximus, & idem probatur in testamento minus solemnî, quod non valere disponit lex defectu solemnitatis, unde facit dominum hæreditatis hæredem abintestato contra regulam naturalis iuris, per quam naturaliter cõperit testatori disponere ad voluntatem suam de suis bonis, regula est, quod nihil est tan conveniens naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre ratam haberi. Et ex alijs similibus casibus eadem extat doctrina: ergo potest facere Ecclesia, & respublica, ut ea, quæ stando iuri naturali sunt invalida, fiant rata, & valida, & è contra, quæ sunt valida iure naturæ fiant lege humana invalida, ut in prædicto testamento, in quo iure naturæ valere debet voluntas testatoris, quæ in testamento etiam minus solemnî ostenditur, & inscribitur, & lege humana ex defectu solemnitatis facit, ut non valeat, & sic adimat hæreditatem hæredi instituto, & eam tradit hæredi abintestato: ergo sic potest fieri in nostro casu ab Ecclesia.

12 Idem fere probat aliud argumentum, quod potest sumi ex eodem Tridentino, in quo affirmatur non esse dubitandum matrimonia clandestina valida esse, & vera,

quandiu Ecclesia ea irrita non facit: ergo Ecclesia potest facere ea, quæ naturali iure sunt valida, invalida, & irrita. Quod confirmatur ex eo quod multoties cogit Ecclesia aliquem vita maritabili habitare cum ea, cum qua verum non potuit contrahere matrimonium, vel quia prius cum altera adhuc vivente contraxerat, vel quia inter ipsos est impedimentum aliquod dirimens, quod à viro, qui cogitur cohabitare probari non potest, in quo casu Ecclesia præcipit contra legem naturalem, impediendo hunc virum habitare cum propria vxore, & compellendo, ut accedat ad non suam.

13 Tertium argumentum, nam potest contingere quod aliquid fiat non quidem metu gravi cadenti in virum constantem, sed alio minori metu, ut est metus reverentialis, aut importunis precibus, quæ non cadunt semper in virum constantem, quamvis esset probabile posse cadere, ut docet Diana, quod hoc metu reverentiali, aut importunis, & repetitis precibus fiunt regulariter valent, & tamen rescinduntur si probetur prædicta vis: ergo potest Ecclesia ea rescindere, ut docet Navarrus in manual: ergo potest facere invalida, quæ sunt valida, & è contra, ea, quæ sunt invalida determinare, ut valida sint, & consequenter cogere in monasterio remanere eum, qui vim, aut metum allegat, & propter eandem rationem omnes contractus, & etiam matrimonium metu initos poterit humana lex facere, ut observentur, sicut potest alios plures nullos, & irritos facere, ut supra diximus titulo de constitutionibus.

14 Ad hanc quæstionem respondeo duplici conclusione. Prima sit si professio regularis valida non fuisset ex quacumque causa eam annullante, non posset Ecclesia in rei veritate compellere talem personam, ut in religione ex vitalis professionis perpetuo permaneat, & consequenter compulsio erit iniusta, & eius præceptum

*Sup. de
procurat.
n. 154.*

*Inst. de
rerum di-
visione &
per tradi-
tione.*

*Dian. p. 3.
tract. 5.
ref. 20.*

*Navarr.
præl. 6.
n. 4. et 5.*

*Sup. tit.
de cons.*

*Ses. 24.
de reform.
matr. c. 1.*

cum in conscientia non poterit obligare.

Secunda conclusio. Potest tamen in foro exteriori Ecclesia fundata in legitima prælumptione, licet in re sit falsa, cogere allegantem vim, aut merum in aliquibus casibus compellere ad hanc professionem perpetuo tervandam, in religiosa domo.

15 Probatur ergo prima principalis pars conclusionis ex decisione nostri rextus, qui habet sic: *Ideo-que mandamus quatenus prædictam mulierem, & virum, recepto Sacramento, (hoc est iuramento) quod vestro deheant stare mandato, ab excommunicationis vinculo absolvaris: deinde, tam mulierem, quam priorissam, & moniales præscripti monasterij ante vestram præsentiam convocantes, si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, post modum ratum habuisse, ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere censura Ecclesiastica compellatis*: Vnde sic arguo, si mulier non intravit timore mortis in religionem, in proposito textu, mādatur compelli ad monasterium, à quo exierat redire: ergo si intravit timore mortis non debet compelli, ut ad monasterium redeat, consequentia tenet à contrario sensu, iuxta communem regulam scilicet, exceptio firmat regulam in contrarium.

16 Probatur secundo, quia votum metu extortum incusso à causa extrinseca iniusta non acceptatur à Deo, ut probavimus supra, & ut docet Sylvester, & Sotus, de iustitia, & iure, quam etiam probat auctoritate huius nostri textus, ubi notat, quod non quilibet metus etiam ab extrinseco incussus satis est, ut excuset à voti obligatione, sed requiritur quod sit iniuste illatus, & ad id incussus, ut voveat, ut quando quis dixerit: occidam te nisi voveris. Quare qui vovit, ut liberetur ab infirmitate, & à morte ex ea imminente, aut ex turbatione maris, ex cuius alteratione timet mortem, & vovet Deo opus bonum, obligatus remanet, & Deus acceptat, quia gratum est Deo, ut salus ab ipso speretur, & sic votum tenet, cum Deus non possit iniuriam facere dando in-

firmitatem, aut concurrendo ad mores alterationem, similiter si quis voveret, ut Deus eum liberet, & à latronibus etiam obligatur voto, quia in tali casu latrones, quamvis iniuste metum infertant, non tamen intendunt extorquere illud votum, quod vovens voluntarium emittit, & sic tenet; sed votum quod dicimus cum Soto metu extortum non obligare est illud, quod vim iniuriose extrinsece inferens vult extorquere, quod dicimus nullum esse, quod certum est apud omnes, & ratio est quia aufert voluntarium.

17 Non tamen eadem certitudine hoc certum est, nam Paulus Laimam in hac difficultate asfirmat votum simplex gravi, & iniusto metu, à quacumque persona iniuste extortum irritum esse; non quidem iure naturali, sed tantum positivo, quam sententiam esse veram, & cōmunem docet contra Sotum ibi. Quæ quamvis satis conformis sit eis, quæ diximus supra de omnibus contractibus metu gravi etiam initis, quia non aufert absolute, & simpliciter voluntarium, sed tantum secundum quid ut ibi ex D. Thoma; contrariam tamen, ut magis veram amplector, quia Deus non acceptat munera ab homine ex necessitate oblata, sed spontanea, & libera voluntate, ut explicuimus cum D. Thom. supertestimon. Apostoli in tradenda ratione decidendi huius textus, & ideo consequenter asseveramus non posse Ecclesiam obligare personam, qua sic fuit vovens, & profitens religionem, ut in ea perpetuo permaneat, quod proculdubio facere posset, si huiusmodi nullitas in voto coacto vim haberet ex Ecclesiastico iure, quia quilibet legislator potest in lege sua dispensare, & abrogare, saltem valide, ut manifestum est. Quare persona, quæ metu mortis fuit religionem ingressa teneretur in eadem perpetuo vitam agere, si per Ecclesiam præciperetur. Quod quidem mihi durissimum est, quia est contra naturalem rationem voti, quod ut Deo gratum sit non ex necessitate, sed ex voluntate emitte debet à promittente, quod nescio si audeant concedere auctores sententiæ, quam impugnamus.

Sot. ubi
prox.
Supr. tit.
de procu-
rat. num.
154.
Ex D. Th.
1.2. q. 6.
ar. 1. & 2.

Supr. hoc
tit. n. 2.
Sylvest.
V. votum
2. q. 12.
Sotus l. 7.
c. 6. q. 2.
ar. 1. ad 2.
d. in secun-
da argu-
mento.

18 Ex hac nostra conclusione, & eius principalis parte sequitur altera pars, scilicet quod compulsio sit iniusta, & in foro conscientie minime perse obligans; & ratio est quia nullitas actus, quæ talis est ex vi iuris naturalis auctoritate humana non potest tolli, & actus ex sua natura nullus revalidari, quia lex naturalis à positiva humana non potest emendari, aut mutari, quamvis si sit particularis ipsa met suapte natura potest in præsentia superioris, & universalioris præcepti etiam naturalis cessare, vt iam supra diximus: ergo perse minime potest obligare, quamvis per accidens ratione scâdali teneatur talis religiosus obedire, & subijci superioribus, cum in eo non agat contra aliquod naturale præceptum, sed tantum contra ius privatum proprium, quod potest dimittere ei renunciando, quod si humiliter amoreque Dei fecerit magnum habebit meritum.

19 Secunda vero conclusio certior, & indubitata est, quæ probatur ex illo generali principio, quod lex humana multa potest facere, & de facto facit fundata solum in præsumptione, vt contingit in pluribus casibus, in quibus cum veritas sit occulta, & in foro exteriori incognita, & impossibilis probari, iudicat lex humana, & iudicis sententia iuxta prudentes præsumptiones, & rationabiles coniecturas, vt supra diximus, & patet in illo quotidiano casu, in quo si hæreditatem sibi cōtingentem, & eam adeat absque eo quod acceptet sine beneficio inventarij, & illud non conficiat, manet subiectus, & obligatus in foro exteriori ad solvenda omnia defuncti debita, etiam si excedant totam hæreditatem, quia quantitas hæreditatis probari non potest, nisi per bonorum inventarium, quod cum factum non fuerit ab hærede, præsumit prudenter lex sufficienter posse omnia debita solvere, eo quod non voluit facere inventarium, quamvis in foro conscientie non teneatur hæres plus solvere, quam summa hæreditatis continebat: ergo similiter quando non potest constare, an hæc professio, v.g. aut hoc votum, seu matrimonium fuerit validum, necne, secundum ius natu-

rale, dum lex, aut iudex fundetur in rationabili præsumptione debet talem professionem, contractum, aut actum declarare fuisse validum, & ad eius observantiam obligare.

20 Ex hac regula, & doctrina generali sequitur probatio nostræ conclusionis in particulari, in qua dicimus quod in foro exteriori Ecclesia fundata in legitima præsumptione, licet iure sit falsa potest cogere allegantem vim, aut metum ad servandam religionem ex vi professionis in religiosa domo. Hæc conclusio manifeste probatur ex duobus casibus adductis ex Concilio Tridentino, primus est, si regularis per spacium quinquenij à die professionis tacuit, & post modum hoc clapsio tempore prætendit fecisse per vim, aut ante legitimam ætatem professionem suam, in quo casu non est audiendus, sed potius compellendus ad permanendum perpetuo in monasterio, vt disponit Concilium, quod decernit non quidem quia potest votum quod fuit à principio nullum ex defectu voluntarij, & postea nunquam ratum habitum, validare, quia hoc Ecclesia facere non potest, vt dictum est, sed quia prudenter præsumit malitiose prætendere nullitatem professionis, qui tãto tempore tacuit, & quod ex tam diuturno silentio colligitur suam iam ratam habuisse professionem si non expresse, & formaliter, saltem tacite, & virtualiter, casu, quod à principio fuisset nulla, rati habitio enim tacita sufficit ad firmitatem professionis, vt tradidit Glossa, & ideo qui per quinquenium tacuit perseverans in religione præsumitur professionem ratam habuisse.

21 Secundus casus est, etiam expresse à Concilio: de eo qui sine licentia habitum dimisit sua voluntate, nullatenus ad allegandam quamcumque causam admittatur, sed in monasterium redire cogatur, & merito, quia debetur monasterio in tali casu manutentio, & in suam constitui possessionem, ad quod regularis testitus, si retinens habitum possit intra quinquenium causas nullitatis allegare, Concilium non dixit, neque excitatum vidi, & pars affirmativa rationi videtur conformis, ex hac nãque dimissio-

Supr. tit.
tit. de pro
curat. c.
n. 156.

Supr. tit.
de consi-
tut.

Glos. super
c. signifi-
catum XL.
de regular.

ne habitus tantū incurrit debitū illum reassumendi, & pati pœnas apostatæ, non vero privationem dicendi de nullitate, si re vera probare potest. Transacto autem quinquenio iam reclamare non permittitur, vel propter rationem traditam præsumptionis, vel quia cessat ius particulare istius religiosi, in præsentia alterius iuris vniuersalis, & communis, ne detur perpetua occasio religiosis dicendi contra suam professionem, in quo læderetur præstantius, & nobilius ius pacis, & quietis religionis, secundum doctrinam generalem quam supra dedimus. Quod etiam accidit in alio casu nempe minoris, qui si in aliquo contractu læsus fuit potest petere restitutionem coram iudice quando pervenerit ad ætatem 25. annorum, vel intra quadrennium immediatum secutum ad istam ætatem, quo elapso iam non auditur, ut per legem civilem communiter receptam disponitur, in quo casu possunt discursu eadem met rationes.

22 Hic tamen Adverto, quod prædictum quinquenium à Concilio concessum nō datur respectu illorum qui ratam habuerunt per interiorem actum voluntatis suam professionem, & postea de statu pœnitentes intendunt probare vim, quia hoc iam non possunt villo modo facere, quia fallacia esset inolerabilis, cum falsum omnino sit, quod fuerit factum per metum, quod postea libere fuit approbatum, & sic obtinuit valorem, sicut qui gravi metu oppressus fecit donationē si tamen post modum eam ratam habeat, & in eam consentiat, non remanebit obligatio restituendi ab eo, qui metu extorsit prædictam donationem ut tradit ex P. Vazquez Laiman, & est commune: sic ergo in nostro casu circa professiones, vide decisiones apud Dianam Sacræ Rotæ.

23 Ex his ad primum argumentum iam constat ex dictis quo modo potest Ecclesia compellere regularem in aliquibus casibus allegantem vim, & metum permanere perpetuo in religione, vel propter præsumptionem, quia præsumit quando per quinquenium non reclamavit tacite ratam habuisse professionem, vel quod probabilius puto, quia in tali casu cessat ius

particularis regularis, ne turbetur pax in republica, & in monasterijs, si in quocumque tempore, & ætate audiretur tedio habentes religionem, & ex monasterio exire conantes, cum autem bonum pacis, & perseverantiæ in religione præstantius quam bonum privatum sit, præferendum est, alias enim multæ darentur lites, & multorum regularium animi manerent inquieti machinatum aliquam causam, quam possent allegare ad professionis nullitatem, quod esset maximum inconveniens. Et idem respondetur ad confirmationem ex eodem Concilij capite; licet ibi semel regularis restitutus non prohibetur ante quinquenium à die professionis reclamare.

24 Ad secundum argumentum respondetur concessio antecedente in casibus ibi allatis, & alijs similibus, & negando consequentiam, & ratio disparitatis consistit in eo, quod licet in translatione dominij rei legitimæ possessæ per præscriptionem videatur lædi ius naturale, vel gentium auferendo alicui propriam rem, & alteri cōferendo; in rei veritate ius particulare, & privatum non læditur, quia debet absorberi, & vinci à iure superiori communi, tamquam pars à toto: est namque homo pars reipublicæ, & eius membrum, ac proinde debet subijci, & cessare ius eius propter bonum totius communitatis, & totius corporis, ne scilicet, sequantur post longum tempus bonæ fidei possessionis iurgia, & lites inter cives, quorum bona potest quando oportet in bonum commune respublica administrare auferendo ea vni, & alteri conferendo, ut etiam accidit in privatione bonorum, quibus punitione privantur delinquentes propter delicta. In nostro autem casu hoc Ecclesia facere non potest, quia quamvis concedamus, ut supra concessimus, & tradidimus contractus per metum etiam gravem iure naturali esse validos contra aliquos, quos ibi citavimus Theologos, quibus nunc addimus Molinam de iust. & iure, qui dicit contrariam sententiam, (scilicet, tantum esse invalidos iure positivo) sibi semper placuisse quamvis, in quam persistamus in illa sententia, quam veram iudico, contra Molinam, & alios

pro:

Supr. tit.
de procur
n. 150.

L. fn. c. de
in integrū
restitut.

Laim. de
iust. l. 3.
tr. 4. c. 6.
n. 2. §. ca-
terum.
Vazquez
11. disp.
77. cap. 3.
n. 18. inf-
m.
Diana p.
9. infine
decisio-
nis Sacræ
Rotæ.

Supr. tit.
de procur.
n. 112.

Mol. 11. 2
disp. 316.
n. 14.

propter efficaces probativas ex D. Thoma rationes, quia in nostro casu professio metu mortis extorta, quamvis ex parte profitentis simpliciter volentis profiteri, aut aliud emittere votum sit valida; redditur tamē invalida ex defectu acceptationis Dei, qui non vult huiusmodi vota, vt probavimus in dicta ratione decidendi. Hanc enim Dei voluntatem Ecclesia supplere non potest, sicut potest consensus humanos, vt est etiam dictum.

25 Ad secundum casum de testamento minus solemni, dicimus posse rempublicam adimere hæreditatem hæredi per illud instituto, quia sic lege statutum est ob commune bonū, ne fiant testamenta sine iuris solemnitate aliquando ficta, & contra voluntatem testatoris, & in grave præiudicium hæredum abintestato, & sic propter commune bonum potuit ita disponere lex civilis, vnde hæres abintestato potest dicere contra illud, spreto testamento minus solemni, quamvis sciat voluntatem testatoris fuisse eam, quæ exhibetur in dicto testamento, quia potuit illud annullare potestas publica in bonum commune, vt eleganter docet Sapientissimus Sotus quod probat ex notissimis legibus, præcipue lege peculiari Regni; licet non ideo explodimus opinionem asserentem in foro conscientie posse etiam hæredem institutum per tale testamentum minus solemne addere, & retinere hæreditatem, vt docet ipse Sotus, & est communis opinio, vt reor.

26 Ad tertium dicendum, quod questio nostra procedit de voto, aut professione ex metu gravi cadente in virum constantem, sive sit metus mortis, honoris, bonorum omnium, aut etiam metu reverentiali, quia ex his omnibus potest oriri sufficiens metus ad faciendam professionem nullam, & ideo regularem licite posse petere, quod declaretur intra quinquenium, vt talis, vnde idem dicimus ac de metu mortis, super quibus iudices debent prudenter iudicare, an sit metus levis, an gravis, & credo posse esse gravem metum reverentialem in puella verecunda non audente disensum ad religionem manifestare suis parentibus, ob quod timeant valde filias suas nimis

desiderio movere, aut urgere ad acceptandum statum religionis, ex quorum peccato in lædendo filiorum libertatem multa sequuntur mala.

QVÆSTIO II.

An quando qui emisit votum non indigeat, sed voluntarius possit Papa, aut Ecclesia illud relaxare?

27

HÆC Questio ad præcedentem sequebatur, nam constituto quod non potest Ecclesia compellere voventem adimplere votum, quod fuit ob metum gravem nullum, nisi in aliquibus casibus, vt dictum est, pendebat inquirere an saltem possit eundem voventem à voto liberare, quando libere, & sine metu vovit firmiter, & valide, & pro parte negativa iam se primum argumentum affert. Nam ideo Ecclesia non potest compellere regularem ad perpetuam regularem vitam quando votum est nullum ob metum gravem, vel aliam causam reddentem illud nullum, quia Deus non acceptavit: ergo quando fuit voluntarie factum, validum, & à Deo acceptatum non poterit voventem liberare ab implementatione ipsius, probo consequentiam, quia, vt ait commune proloquium, sicut negatio est causa negationis, sic affirmatio est causa affirmationis: ergo si negatio acceptationis se tenens ex parte Dei, fuit causa ob quam non possit Ecclesia contra voluntatem Dei obligare voventem ad voti adimplentionem, sic e converso a affirmatio acceptationis etiam se tenens ex parte Dei, erit causa ob quam Ecclesia non possit liberare voventem, contra voluntatem Dei ab adimplentione voti validi, & à Deo acceptati.

Secundo sic argumentor; nam qui fecit votum, & professionem solemnem in aliqua religione mansit religioni obligatus, vnde commodum resultat ipsi religioni, sed Ecclesia non potest aliquam tollere obligationem in alterius præiudicium: ergo non potest votum illud relaxare, & idem est argumentum respectu voti simplicis, ex quo aliquod commodum, aut emolu-

Sotus de
Iustitia l.
164. q. 5.
ar. 3. l. 3.
Tauri.

lumentum sequitur ipsi monasterio, aut alteri tertiæ personæ, aut loco pio: ergo Ecclesia hoc facere non potest. Et conformatur quia ideo D. Thomas, & Theologi cum ipso docent impediendum alicui ingredi religionem teneri restitutionem facere tali religioni, quia intulit ei iniuriam impediendo alicui hunc ingressum, ex quo sequebatur bonum religioni: ergo multo magis si Papa liberaret aliquem ex hac obligatione, teneretur restituere, vel minus peccaret.

Argumentor tertio: quia ideo non potest Papa dispensare in matrimonio non solum consummato, sed etiam rato, quia ex hac dispensatione sequeretur præiudicium alteri coniugi: ergo idem si religioni sequatur præiudicium. Et hoc argumentum vrgetur ex alia ratione, nempe quia ideo non potest Papa in prædicto matrimonio dispensare, etiam in communi sententia rato, & non consummato, quia eius vinculum est indissolubile secundum ius naturæ; sed vinculum spirituale est fortius, quam carnale, ut habetur ex nostro iure: ergo multo minus potest dissolvere vinculum spirituale.

Quarto arguitur, quia Ecclesia non potest dispensare cum ordinato, ut ordinatus non maneat, quod verum est, etiam si per metum gravem receperit ordines, quia hic metus non obstat, sicut obstat voto, ut docent Theologi, quos citat, & sequitur Egidius Coninch. in suo tomo de Sacramentis: ergo similiter non potest dispensare cum vovente valide, & voluntarie, ut obligatus non maneat, aut quod non muneat monachus, probo consequentiam, quia vota annexa professioni non minus sunt de iure divino, quam susceptio ordinum, & impressio characteris in Sacramento ordinis.

28 Pro huius questionis resolutione supponendum est, votum præter illam primam divisionem, qua dividitur in votum personale quale est quod adimpletur per actionem personalem, ut ieiunare, aut orare, & in votum reale, quod consistit in distributione, aut in aliquibus faciendis expensis, ut dando elemosynam, vel aliquid Templum edificando, & in mixtum, quod ex utroque constituitur, si-

cut est peregrinatio, præter hanc, inquam, divisionem, dividitur etiam in votum simplex, & solemne: votum simplex est cui convenit diffinitio voti in communi, scilicet, quod sit promissio Deo facta de meliori bono, idest, quod facere illud bonum sit melius, quam non facere, sicut visitare Templum, aut Altare est melius, quam non visitare; solemne autem nihil addit supra simplex quoad obligationem, quia utrumque obligat ex vi naturalis legis, addit tamen quasdam exteriores solemnitates, ut quod fiat solemniter, & publice in manibus alicuius prælati, qui illud admittat, & recipiat in nomine Dei, ut contingit in professione, quæ fit in religione, in qua promittitur Deo per hoc solemne votum obedientia, castitas, & paupertas; sed est etiam distinctio inter votum castitatis ex professione proveniens, aut ex voto simplici castitatis, & votum proveniens ex sacro ordine; quod illud in omni opinione est de iure divino naturali, istud vero est tantum secundum magis probabilem opinionem de iure Ecclesiastico, unde docet Sotus, iuxta traditionem Calisti Papæ à primordiis Ecclesiæ diffinitum esse, ut ordinibus sacris votum castitatis sit annexum, & idem docet Egidius, & praxis Græcorum confirmat, secundum quam homines coniugati iniciantur sacris ordinibus, quamvis ordinati ad matrimonium non admittuntur; unde initiati sacris ordinibus tenentur voto castitatis non immediate, & à se omisso; sed ratione ordinis, cui hoc votum est Ecclesiastica institutione impositum, & annexum propter status decentiam, & perfectionem. Quibus suppositis ad questionem responderetur his assertionibus.

29 Prima assertio. Ecclesia non potest sine iusta causa liberare voventem ab obligatione contracta ab ipso voto. Hæc assertio probatur facile, est enim apud omnes certa, eamque docet D. Thomas, & cum ipso omnes Theologi. Quod est verum non solum respectu voti solemnitis, sive ordinis, sive religionis; sed respectu etiam cuiuslibet voti simplicis, probatur, inquam, facile, nam inferior non potest dispensare in lege superioris sine iusta causa alias

pecca-

Ex c. inter corporalia de translat. episcop. v. 7.

Egidius, disp. 2. dub. 14. n. 143.

Sotus in 4. dist. 38. q. 1. ar. 2. d. dubiū. Egidius, disp. 20. dub. 13. n. 130.

D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 10. 12.

peccaret graviter; sed lex, quæ obligat votentem servare votum est lex naturalis, seu divina: ergo sine iusta causa dispensare non potest, & si Papa fecerit relaxationem voti, nulla prorsus erit, ac proinde dispensatus in conscientia securus non manet, maxime si non fecit veram narrativam, quare in voto solus Deus potest dispensare.

30 Secunda assertio: potest Ecclesia ex iusta causa liberare votentem ab obligatione aliquorum votorum, quæ valida fuerant, tolendo earum obligationem, vel explicando non obligare in tali, vel tali casu votum, & quod potestas Ecclesiæ tantum sit ad declarandum docuit quædam opinio, quam Ledesma tribuit D. Bonaventuræ, & cuidam Glossæ, sed certissima sententia est posse Ecclesiā per modum dispensationis, seu relaxationis, necnon, & commutationis tollere obligationem voti, hanc docet D. Thomas, & omnes Theologi, estque communiter in Ecclesia recepta, quod negare hodie esset temerarium, cum videamus quotidie fieri, quia Deus hanc potestatem dedit suæ Ecclesiæ, & Petro quando dixit *pasce oves meas*, & quodcumque solueris super terram erit solutum in celo: ergo ad ædificationem Ecclesiæ, & cum causa potest Papa dispensare.

31 Tertia assertio; quamvis non sit in Ecclesia potestas ad hoc ut semel ordinatus exuatur ab ordine, ita ut ordinatus non remaneat, potest tamen relaxare iniuncto sacro ordine votum castitatis in ordine ad contrahendum licite, & valide matrimonium. Hæc conclusio quoad utramque partem est certissima, & quidem quoad primam probatur manifeste, quia Ecclesia non habet potestatem super Sacramenta, quæ à Christo Domino fuerunt instituta, neque super eorum effectus, quorum in Sacramento ordinis est unus character in anima indelebilis impressus, quem Ecclesia auferre non potest quoad ipsum, quamvis possit eius usum impedire per suspensionem, aut aliam censuram, unde sicut non est potestas in Ecclesia, ut Baptizatus, aut Confirmatus non sit Baptizatus, aut Confirmatus, ita neque est pote-

tas, ut ordinatus non sit ordinatus, quia in ordinato semper manet potestas, & character ordinis, sicut in Sacerdote potestas consecrandi, quare quantumvis aliquis sacerdos sit degradatus, si super debita materia proferat cum intentione verba consecrationis, vere consecrabit, vereque absolvet saltem in articulo mortis, ut utrumque constet ex Sacro Tridentino Concilio, quod diffinit potestatem Sacerdotalem non esse temporariam, contrariū asserentes damnando, & anathematizando dicentes, quod ille qui Sacerdos semel fuit potest rursus fieri laicus. Quare quoad hanc partem certissima est conclusio; item quod vere consecrent, & absolvant quantumvis peccatores sint, idemque propter eandem rationem dicendum est de Diacono, & Subdiacono, &c.

32 Quoad secundam vero partem etiam ostenditur, ex eo quod docet D. Thom. & dicebamus supra, scilicet, quod solemnitas voti, quod solemniter facit, qui recipit sacrum ordinem non est de iure divino, sed tantum de iura positivo Ecclesiastico, unde provenit ei esse impedimentum dirimens matrimonij, ut explicat Ledesma, & omnes admittunt, quare castitas, & continentia voti sacri ordinis est ipsi ordini accidentaliter, ex positiva lege Ecclesiæ, & eius præcepto, ad differentiam castitatis voti solemnitis religionis, cuius voto castitas est essentialis, & de præcepto divino. Unde provenit posse optime Papam dispensare cum iniuncto sacro ordine ut possit contrahere matrimonium, quia in omnibus, quæ sunt de iure Pontificio Summus Pontifex potest libere dispensare, & defacto multoties dispensavit, sicque docet ipse D. Thomas, & omnes Doctores vide Sotum, in qua dispensatione etiam si sine causa dispenseret, dispensatio valida erit, peccabit tamen Pontifex sine iusta causa dispensando, dispensatus tamen, si veritatem narravit securus manebit, ut diximus; secus tamen si eam tacuit, quia dispensatio nulla erit, ut iam supra late diximus. Econtra vero accidit in voto, quod iure divino, & naturali obligat, in quo si Papa dispensat sine iusta causa dispensatio nulla erit,

D. Bonav.
in 4. diff.
38. q. 1.
Gloss. in c.
18. de in-
re iur.
D. Thom.
ubi prox.
ar. 11.

Ses. 23. c. 5.
q. 5. can.
4.

Ses. 14.
can. 10.
c. 6. ibi

D. Thom.
2. 2. q. 88
ar. 7.
Supr. 8.
28.

Ledes. 2.
p. 11. 10. c.
6. difficul-
tas 2.

D. Thom.
ibi ar. 11.
Sot. de iur.
dist. 1. 7. q.
4. ar. 2 pro
pos. 3.

Supr. c. su-
per lisse-
ris de res-
cript. n.
30.

erit, & ideo clericus etiam sacerdos si fecit veram relationem Papæ potest de eius licentia nubere licite, & valide.

33. Maior tamen est difficultas, an Papa possit dispensare in aliquo casu cum monacho iam professo ad contrahendum matrimonium propter aliquam gravem necessitatem, ut detur alicuius Regni successor, casu quo Rex evita decederit sine liberis, & non sit frater nisi monachus, in quem possit regnum cadere? In qua difficultate quippe gravissima, in qua etiam Doctor Angelicus strenue repellit sententiam aliquorum Theologorum, & omnium iuristarum partem tenentium affirmativam, posse, scilicet, Summum Pontificem hanc facere dispensationem, quam sententiam defendit etiam acutissimus Caietanus, iuristæ vero super capite unico devoto in quo Bonifacius 8. sub eodem tenore verborum videtur loqui de solemnitate facri ordinis, ac de solemnitate professionis, dicit enim quod, *voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*, sequitur quod cum Papa possit dispensare in solemnni voto castitatis ordinis, possit etiam æquo iure dispensare in solemnni religionis. Et cum D. Thom. non potuisset videre prædictum decretum Bonifacij, qui fuit ad Pontificatum exaltatus anno Domini 1294. & D. Thom. obiisset anno 1274. ut constat, videtur locutum fuisse Angelicum Doctorem supponendo solemnitatem voti solemnns religionis esse essentialem, & substantialem ipsi voto ex vi iuris divini naturalis, in quo Papa non potest dispensare, & sic explicant eius discipuli, ut videre est apud Mag. Petrum de Ledesma, ubi late tractat hanc difficultatem in capite octavo de voto defendens opinionem D. Thomæ ibi conclusionem 5. affirmans non posse Ecclesiam dispensare in voto solemnni monachali continentia, & castitatis aliqua causa, & ratione; vnde hodie opinio D. Thom. ut probabilis potest defendi, contrariam tamen in praxi ad missam videmus à Pontificibus, qui iam pluries dispensarunt cum personis in religionem professis, ut de missa habitu matrimonium contrahere possint, cuius dispensationis aliqua tradidit exempla

Ledesma, & alij inter quos extat Sanchez, Fragosus, Azor, & alij plures, qui sine dubio dicunt posse Papam dispensare.

34. Ex his ad primum argumentum respondetur concessio antecedenti distinguendo consequens, scilicet, ergo quando votum fuit voluntarie factum, & à Deo acceptatum non potest Ecclesia liberare votentem à voti obligatione sine iusta, & rationabili causa ab ipso Deo etiam volita concedo consequentiam: interveniente iusta causa nego consequentiam, quia quando adest causa rationalis ad voti relaxationem. Deo gratum est, & iuxta eius voluntatem, ut fiat talis dispensatio. Et ad illud axioma respondetur, quod quando non mutatur causalitas in dictis propositionibus esse verum; secus quando mutatur, & datur diversa ratio, sicut contingit in nostro casu, quia ad dispensandum supponimus adesse Dei voluntatem, quamvis votum acceptaverat, & potest Papa dispensare mediante sibi à Deo tradita potestate ad ædificationem Ecclesiæ suæ; secus tamen si Deo non placuisset, in quo casu tenet illud proloquium.

35. Ad secundum respondetur distinguendo antecedens, mansit religioni obligatus in casu quo supervenienti iusta causa non relaxaretur obligatio ab eo, qui potest, concedo antecedens; si obligatio relaxetur nego antecedens, tota enim hæc obligatio vim habebat ex voto, quo sublato nulla remanet obligatio. Et ratio est quia quando factum fuit votum, soli Deo factum fuit, non vero alij personæ, quod quidem votum ex iusta causa dispensatum desinit habere vim, nullosque habet effectus provenientes ex eo, ut votum erat, & sic cessat obligatio, quæ poterat resultare monasterio, vel alij tertiæ personæ. Et ad confirmationem respondetur esse disparem rationem inter Pontificem dispensantem cum iusta causa, in quo nullam facit monasterio iniuriam, & eum qui iniuste impedit ingressum religionis alicui, qui erat ad religionem determinatam iam determinatus, in quo casu locum habet doctrina D. Thomæ,

Sanct. de matr. l. 8. disput. 3. num. 7.

Frag. p. 2.

l. 3. disp.

9. n. 135.

Azor. 1.

p. l. 12. c.

7. q. 1.

Caiet. in opus c. 27 q. 24. de voto libro 6.

Ledes. d. tr. 10. c. 6 dub. 1. §. digo lo segundo.

D. Thom.

2. 2. q.

189. ar. 9.

Thomæ, & Theologorum apud ipsum, unde si sano fine, & per modum consilij averteret ab ingressu religionis ad nihilum teneretur.

36 Ad tertium argumentum responderetur quod circa quæstionem, an possit Pontifex dispensare in matrimonio inito non consummato non est concors sententia, alij namque affirmant, alij vero negant, ut late tractat Pontius de matrimonio, & dato pronunc non posse Papam dispensare in matrimonio rato non consummato, negamus tamen consequentiam, quia ratio propter quam in hac probabiliori opinione non potest dispensare, non est solum in dissolubilitas naturalis vinculi matrimonij, sed etiam insuper iniuria, quæ sequeretur alteri coniugi, cui tradita est potestas in suum conjugem, quia, ut bene docet Basilus Pontius, potissima ratio est quia per contractum matrimonij, etiam non consummati quilibet coniugum acquirit ius in alterum, non quidem, quæsitum tantum sed etiam in re, itaque per copulam subtecutam matrimonium non fit corporis traditio, sed per mutuos contrahentium consensus fit perfectus contractus, sicuti in quolibet alio contractu, ut emptionis, aut venditionis. Per copulam autem pervenitur ad usum, & possessionem rei traditæ, & propter hanc rationem non potest Papa in hac probabiliori opinione in matrimonio rato dispensare: ceterum in nostro casu dispensando Papa nemini iniuriam facit, & sic tenet dispensatio, & solvitur vinculum voti, quia concurrente iusta causa, sic Deus vult, & cessat obligatio prædicti voti.

37 Ad quartum respondeo concessio antecedente, negando consequentiam, & ratio disparitatis stat in eo quod ordines sacri, & eorum effectus non subduntur Ecclesiæ potestati, quia cum à Christo Domino sint Sacramenta instituta, nihil potest circa eorum substantiam Ecclesia immutare, neque auferre characterem, quem ordo imprimit, aut quod ordinatus non remaneat, ut iam supra diximus, professionis vero votum: fit imprimis cum hac tacita conditione, quod si

quæ impediatur eius impletionem, aut talis, quæ si prævideretur non fieret votum, vel non teneret, ut ex D. Tho. docuit Cardinalis Toletus, vel administrus est dispensabile, ex præsumpta voluntate Dei, quæ illud accepit, & sic non tenet paritas.

38 Hic possumus addere, esse insuper alios modos liberandi votum ab impletione, seu obligatione voti, nempe per irritationem, & per commutationem. Potest enim pater respectu filij familias, prælatus respectu suorum religiosorum, maritus respectu uxoris, & dominus respectu servi anulare omnia eorum vota administrus realia, quia nemo potest promittere in alterius præiudicium, & quia prædicti inferiores non sunt sui iuris vota realia emittere non possunt, secus tamen vota personalia, quæ superiores irritare non possunt, nisi in eorum impletione superioribus resultet aliquod damnum. Quare pater non potest irritare votum religionis, aut castitatis, quod filius, aut filia emisit post ætatem quatuordecim annorum, nam ea, quæ ante fecerunt anulare possunt, non solum ante quam perveniant ad dictam ætatem, sed etiam postquam transierint illam ætatem, si antea in minoritate emisissent, quæ omnia, ut certa à doctoribus traduntur, ut videre est apud Ledesman.

39 Dubium autem grave est, an pater possit irritare vota quæ filij fecerunt adimplenda tamen postquam impleant ætatem quatuordecim annorum, quæ irritatio potest fieri à parentibus, non solum ante quam perveniant filij ad dictam ætatem; sed etiam postea: & ratio est, quia pueri ante annos pubertatis non iudicantur cum sufficienti usu rationis ad vendendum quæcumque vota illa sint, sic docet Ledesma contra Sotum, & alios quos citat, quamvis apud Sotum non reperi, Aragon, & Emmanuelem Rodrig. in sum. sententia Ledesma, propter eius rationem, mihi probabilior videtur; secus tamen existimo si filius, vxor, aut servus facerent vota intentione adimplendi tempore, quo possent, nimirum tempore viduitatis in vxore, libertatis in servo, aut manumissionis in filio, quia in tali

D. Thom.
2. 2. q.
110. ar. 3.
ad 5. 2.
2. q. 104.
art. 5. ad 3.

Ledesma. 2
p. c. 7. de
voto.

Sot. l. 7. de
inst. q. 3.
ar. 2.
drag. 12.
q. 88. ar. 8
Rodrig. c.
9. circa
conc. 4.

Pontius.
lib. 9. c. 3.
et l. 8. c.
3. n. 14.

Hic n. 31

rem-

tempore nō sunt sub aliqua subiectione, & sic non potuerunt irritari, cum possint, vt adimpleri sine eorum superiorum præiudicio.

40 Potest etiam Ecclesia vota fidelium simplicia cōmutare, vt quotidie in privilegijs conceditur, exceptis voto castitatis, religionis, & ultramarino, quod est peregrinatio ad Hierusalem, Romam, Compostellam, seu D. Iacobum, quæ Papa sibi

reservat, vel cui vult committere, vt Commissario Generali Sanctæ Cruciatæ. Hæc autem commutatio fit cum aliqua gratia, & remissione maxime si detur eleemosyna, vt dicitur in bullæ privilegio; nam in opus melius, aut æquale quilibet potest propria auctoritate commutare votum suum, vt docent communiter exceptis prædictis votis.

CAPVT SACRIS V. HVIVS TITV LI, ET EIVS SPECIES.

LIQVIS Invitus participavit excommunicatis; quæritur vtrum sit excommunicatus, & Papa respondet distinguens sic: aut is qui communicat excommunicatum invitus fuit attractus per coactionem, aut per metum, in primo casu non est

excommunicatus, cum pati, magis quam agere videatur; sed in secundo casu est excommunicatus, sed licet metus illatus culpam atenuet, eam prorsus non excludit, quia pro nullo metu debuit mortale peccatum incurrere.

Text. in c. presbyteros 8. qui autem 50 dist. C. constat 1. q. 1. c. ita 32. q. 1. et c. eos de consecrat dist. 4. c. contra de hereticis in 6 Barbof. in presenti. Luna, et Arell. l. 1. antin. 15. Trechill. de sent. ex communi. cat.

CONCLUSIO. Qui per vim præcisam absolute coactus excommunicato communicat nullam excommunicationem incurrit: secus si metu conditionali fiat coactio. Hæc conclusio est expressa huius nostri textus, & eius Glossæ, & comprobatur ex alijs. Illustrant eandem conclusionem, Barbof. Luna, Arellano, Frechilla, & alij quos refert D. Gonzalez.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, quo probatur cōmunicantem cum excommunicato metu conditionali non incurrere excommunicationem, ex eo nimirum, quod prohibitio communicandi cum excommunicato est de positivo, & humano iure, sed hoc non obligat cum magno detrimento: ergo coactus metu conditionato, si communicatum

excommunicato non sit excommunicatus, maior est certa, & minor similiter, vt probatur ex iure, in quo decernitur non obligari præcepto iudicis, qui sine periculo non potest obedire: ergo neque hac prohibitionem obligatur aliquis, cui obedire non potest sine periculo maxime vitæ.

Secundum argumentum desumitur ex alio nostri iuris textu in quo Innocentius III. scribens Doctoribus decretorum Bononiæ decernit, quod excommunicato communicare tenentur, qui prius erant obligati ad obsequium familiaritatis, alij vero non tenentur de necessitate, licet interdum possit necessitate urgente cum excommunicato communicare, sine qua penitus abstinere debent, sed metus causat necessitatem imminentem, vt textus advertit: ergo in articulo necessitatis

Gonzalez hic n. 3. Ex iure c. ex parte 45. de appella.

Ex c. inter alia 31. de sentent. excommunicationis.

taris non debet abstinere aliquis ab excommunicato.

Tertium argumentum desumitur, nam qui vi coacti idolis sacrificarunt nullam poenam merentur: ergo multo minus, qui coacti communicarunt cum excommunicato, consequentia patet, nam communicare cum excommunicato multo minus peccatum est, quam sacrificare idolis; & antecedens probatur ex Concilio Ancyrano, cuius canon refertur hoc decreto, ubi sic statuitur.

*Concilio.
Ancyrano.
can. 2. &
3. in cap.
pastor. c.
d. dist. 50.*

41 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio recte explicata, pro cuius explicatione nota aliquem communicare cum excommunicato posse dupliciter: primo incutiendo gravem metum ob aliquem particularem finem, v.g. ut excommunicatus non notetur, aut infametur, aut ad alium finem temporalem; secundo cum intentione contemnendi Ecclesiasticas censuras, quod quidem cedit in contemptum, & inobedientiam Papæ, & Ecclesiæ, & in hoc sensu locutus est in hoc capite Innocentius Tertius declarando sacerdotes, qui in Anglia tempore hæresis, seu tempore interdicti, quod tunc temporis propter excommunicationem, in qua perdurabat Rex Angliæ super quadam electione Archiepiscopi Cantuariensis, sepeliebant mortuos excommunicatos, & eorum obsequia solemniter celebrabant, etiam metu ab aliquibus magnatibus gravi inflato, peccare mortaliter, & incurrere excommunicationem ex tali communicatione ortam, secus tamen in primo casu, quando vi coacti præcisse faciebant.

42 Vnde ad primum argumentum responderetur distinguendo maiorem; prohibitio communicandi cum excommunicato est de iure humano positivo, si ex tali communicatione non sequatur contemptus fidei, aut debita obedientiæ Summo Pontifici, & eius censuris, concedo maiorem: si sequatur talis contemptus, & scandalum negotio maiorem, & sic distinguo minorem; non obligat cum magno detrimento si ex eius violatione sequatur prædictus contemptus, & inobedientia formalis, nego minorem, &

sic in nostro casu negatur consequentia, quia loquitur in eo eventu, in quo posito apostolico interdicto, quo excommunicati in locis sacris sepeliri non possunt, vel ratione interdicti, vel quia erant excommunicati, si sacerdotes cogebantur eos solemniter, ac si non esset positum interdictum, vel si non essent excommunicati sepeliri, magnum in vilipendium, & in contemptum Ecclesiæ tunc sequebatur scandalum contra debitam reverentiam censurarum, & obedientiam Papæ præstandam, quod est contra divinum, & naturale præceptum, quo teneamur Christo Domino, & eius Vicario obedire etiam cum magno detrimento.

43 Ad secundum argumentum patet ex dictis solutio, concedimus namque posse aliquem communicare cum excommunicato ex aliqua necessitate, aut periculo sibi imminenti, quando non sequitur prædictum scandalum, in quo casu non solum excommunicati domestici, sed etiam ceteri possunt sine peccato aliquo communicare, & hoc docet Innocentius in citato capite.

44 Ad tertium dicendum est, semper esse gravissimum sacrilegij, & irreligionis peccatum idolis sacrificare, propria etiam coacta voluntate quocumque incuso metu etiã mortis, cum millies mori debeamus potius, quam peccare, quia voluntas coacta voluntas est, & sacrificare idolis est intrinsece malum; secus tamen si absoluta, & præcissa coactione id aliquis fecisset, motis manibus eius per vim phisicam ad turiferandum idolo, quia tum nullatenus peccaret eo quod esset omnino involuntarius, & hoc voluit nos docere prædictum concilium, ut constat ex eius verbis, quæ sic habent: *Qui fugientes timore persecutionis comprehensi sunt, vel à familiaribus, seu à domesticis traditi, & bona propria amiserunt, vel sustinuerunt tormenta, vel etiam carceribus inclusi sunt, & tamen proclamaverunt se esse Christianos, quin etiam perseverant, violentia ad id usque perducti sunt, ut manus eorum apprehensas, & violenter attrahelas super sacrificia imponerent, illis licet perseverantibus infide, & Christianos* se

se, & se totis visceribus profitentibus communicare: hoc ergo quod eis in vitis contrigit, si luctu, & merore animi accerue, se ferre demonstrent ipsi, qui humiliter per bona conversionem habitu incedentes dolere se quod inviti, coacti sunt, docent, hos tanquam inculpatores à communione non prohiberi. Et hoc ipsum nos docet noster textus in primo casu in illis verbis: *Is, qui communicat excommunicatis invitatus sit per coactionem adstrictus, quia hoc magis est pati, quam agere.* In secundo autem casu incurrit, quando communicat cum metu incuso in contemptum præcepti Papæ.

Cap. sacris 12.
de sep.

45 Auctor huius textus fuit Innocentius III. qui idem etiam statuit in alio textu de sepulturis, scribit enim Episcopo Nidaosensi à quo fuerat consultus super dubio de sacerdotibus, qui metu à ministris Regis incuso corpora defunctorum tumulare cum Psalmis, & orationibus per vim cogeantur tempore interdicti, vel forte fuerant mortui excommunicati, respondens dubio eum præfata distinctione.

Quæstiones appendices ex hoc textu sacris.

QVÆSTIO I.

An sit peccatum mortale, vel veniale communicare cum excommunicatis, tam defunctis, quam vivis?

46 PRÆSENS Quæstio non procedit absolute, & sine distinctione; sed in illis casibus in quibus fidelibus loqui, & communicare cum excommunicatis prohibetur; sunt namque plures casus, in quibus est certum, & iure stabilitum non incurrere communicantes peccatum aliquod, neque excommunicationem, ut quando excommunicati, cum quibus communicant sunt tolerati, hoc est quando excommunicatus est occultus, vel non est publicè denunciatus, aut publicatus, seu in tabella excommunicatorum inscriptus; vel non fuerit publicus clerici percussor violentas manus in eum iniiciens, ita notorie, & iniuste, quod nulla tergiversatione possit celari, aut ex-

cusari, quia quamvis antiquo iure omnes excommunicati omnino erant vitandi, & non erant tolerati, & licet eorum excommunicatio fuisset occulta, & secreta vitabantur ab his, qui eam sciebant, ut constat ex nostro iure, cæterum in Concilio Constantiæ celebrato circa annum Domini 1414. & postea à Martino V. Pontifice Maximo, in quadam constitutione, quæ incipit, *ad evitanda scandala* confirmatum fuit hoc decretum, de qua omnes Sumistæ mentionem faciunt, ut potè tradita ab Antonino, qui eodem illo tempore vixit, & post cum cæteri, ut refert Laiman, & est in praxi recepta, ubi notare oportet hoc privilegium non exisse in favorem excommunicatorum, respectu quorum nihil fuit innovatum, & ideo secundum ius antiquum se hodie debent gerere; sed in favorem fidelium, qui ut ne facile inciderent in minorem excommunicationem cum excommunicatis maiori excommunicatione communicantes fuit à Concilio præcautum ab hac censura eos liberando. Quare communicantes cum excommunicatis, sive in divinis, sive in humanis, & civilibus non solum non incurrunt minorem excommunicationem, verum neque peccatum in eo committunt.

Ex c. cum non abho: mire de sent. excom.

D. Anton. 2. p. tit. 26. c. 3. Laim. l. 1. tr. 5. c. 4. n. 1.

47 De quo tamen inter graves, & doctos viros vidi dubitari aliquoties; videbantur enim quod eo ipso, ut prædictum indultum fuerit solum concessum fidelibus communicantibus non prædictis excommunicatis, solum illis, non istis prodesse; ac proinde quamvis illi non peccent communicantes cum ipsis excommunicatis toleratis, seu non vitandis, isti tamen peccare videntur, quia non liberantur à peccato privilegio non in sui favorem concessio; cæterum contrarium est verum, & respondi vidi, quia eo ipso quod concedatur mihi posse loqui sine peccato cum excommunicato tolerato ex consequenti extenditur privilegium ad ipsum, alias namque frustraneum, & illusorium esset, quid enim prodest mihi posse licite loqui cum illo, si ille mecum loqui non potest, & sic mihi à meo parrocho pe-

Pp ten-

renti Sacramentum Pœnitentiæ, aut aliud, siue consilium non responderet significans silentio non posse, quia est excommunicatus, potest ergo ut hoc privilegium non reddatur inane, & frustraneum simul ipse excommunicatus sine peccato correspondere alteri prevenienti, non tamen posset se ingerere sine hac necessitate, quia tunc peccaret, qui ei non liceret per prædictam constitutionem.

48 Secundò, excusantur à peccato, & ab excommunicatione omnes, qui cum excommunicatis etiam non tolleratis, aut publicatis in alijs pluribus casibus, ut iam alibi diximus, scilicet, quando cedit in utilitatem alterius, qui communicat, & quando lex sic præcipit, ut vxor respectu sui mariti, & filij domestici, & servi etiam excusantur, & quando qui communicat ignorat esse excommunicatum, & denique quando est necessarium cum eo loqui, aut communicari, vnde possum licite petere ab excommunicato pecuniam mihi debitam, consilium mihi necessarium, audire verbum Dei in publica contione, quia mihi est utile servire, aut famulari domino meo, & in his omnibus æquè sine peccato potest excommunicatus communicare, qui omnes casus ex nostro iure his versibus complectuntur Doctores.

Ex c. quoniam 11.

9.3 C. responso.

C. cum vobis iuratis de sent. ex com.

Utile, lex, humile, res ignorata necesse.

Hæc quinque solvunt anathema ne possit obesse.

Vndè adinvicem in his casibus potest fieri communicatio, tam ex parte fidelium communicantium, quam ex parte ipsius excommunicati, tam in bonum etiam ipsorum, quam in bonum, & utilitatem ipsius, vndè si occurras excommunicatum potest per modum urbanitatis bonum ei petere à Deo, ut si dicatur, Deus tecum sit, aut adiuvet te, hoc enim utile est ei, & alias exercetur virtus urbanitatis. Circa effectus excommunicationis aliqua diximus supra.

Sup. tit. de descrip. n. 105.

49 Sed exceptis his casibus communicans cum excommunicato non tolerato semper peccat, & incurrit ad minus minorem excommunicationem communicando in aliquo modo ex

his, qui continentur in hoc communi versu.

Os orare, vale, communico, mensa negatur,

Per os negatur excommunicato osculum pacis, & amicitia, ut constat ex quodam capite per particulam orare prohibetur communicatio in Divinis, ut cum excommunicato orare, Missa audire, aut alijs Divinis Officijs interesse, in qua prohibitione includitur communicare excommunicatum in loco sacro sepeliendo. Per verbum autem communico prohibetur commercium, aut societas in aliquo actu humano, ut expresse habetur in quodam capite. Deinde per particulam mensa prohibetur bibere, & comedere cum ipso excommunicato, ut habetur in nostro iure; quæ omnia communiter docent Doctores, inter quos Covarruvias, Suarez, Laiman, Leand. & communiter omnes Sumistæ. Circa particulam vale prohibentur omnes honorificæ salutationes, tam verbo, quam facto, & epistolæ prohibentur, quamvis ut iam diximus secundum plures quos refert D. Emmanuel Gonç. non prohibentur communes, seu vulgares urbanitates, quales sunt discoopere caput, assurgere, viam cedere, & alia huiusmodi pro qua opinione, quæ probabilis est, & potest secus iuxta eam operari, ne oriantur scrupula ex actibus, qui vix honestè negari possunt, & tadium generarent, adducit Gibalinum, Leand. & alios.

C. excommunicat. 11. q. 3.

C. omnis 7. q. 1.

C. excommunicat. 105.

C. cum excommunicato.

C. ad mensam 11. q. 1.

Covar. in c. alma.

mater 1. p. 9. 1. n.

1. Suar. 3. p.

à disp. 11. sect. 2.

Laim. 1. 1. tr. 5. c.

3. Leand. de cens. disp.

13. Gonç. hic n. 6.

Gibalin. de cens. disp. 7.

Leand. ubi prox. q. 181.

50 Quibus suppositis quæstio nostra procedit de illis casibus in quibus non licet communicare cum excommunicatis non toleratis, an sit peccatum mortale, & pro parte affirmativa extat auctoritas nostri textus sacris in illis verbis, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurere, talem excommunicationis labe credimus inquinari: ergo incurrit peccatum mortale etiam si metu communicet; per quamlibet autem communicationem præter casus assignatos, communicans cum excommunicato incurrit labem excommunicationis saltem minoris: ergo in qualibet communicatione cum excommunicato non tolerato incurrit culpam mortalem.

Ar-

51 Arguitur secundo, quia propter excommunicationem minorem est in iure assignata gravissima poena, tam in spiritualibus, quam in temporalibus: ergo supponit gravem culpam, qualis est peccatum mortale, consequentia bene in fertur quia culpa, & poena dicunt relativam proportionem, ut docet D.

D. Thom. 2. 2. q. 87. ar. 7.

Ex c. penult. de sent. excommunic. q. c. ult. de clerico excommunicato min.

Laim. ubi prox. c. 3. num. 4.

Ex cit. c. penult.

Thom. loquendo de poena proprie dicta, & antecedens probatur, nam excommunicatus minore excommunicatione privatur receptione Sacramentorum, ut constat ex diffinitione tradita, & communiter recepta à Doctoribus, quæ talis est, *excommunicatio minor est censura per se solum privans sic passivo, siue susceptione Sacramento- rum*, & probatur ex nostro iure, unde qui recipit existens excommunicatus excommunicatione minore Sacramentum confirmationis. Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, ordinis, &c. peccat mortaliter, ut ex iure supponit, tanquam certum Laiman, ac proinde privatur effectibus Sacramentorum, inter quos est gratia, quamvis non caractere, quia vera Sacramenta suscipit, excepto Sacramento pœnitentiæ, & quamvis etiam irregularis non remaneat, ut habetur excitato capite: ergo cum se impedit incurrendo hanc minorem excommunicationem communicando cum excommunicato, peccat mortaliter. Quoad secundam partem, etiam constat, nam excommunicatus minori excommunicatione taliter est inhabilis ad suscipienda beneficia, quod si scienter suscipiat, collatio talis beneficii est irritanda, & secundum aliquos doctores est ipsosfacto irrita, ut docuit Sylvester, & Dom. Covarruvias, sed hæc est gravis poena: ergo supponit gravitatem culpam, est ergo peccatum mortale communicare cum excommunicato non tolerato præter prædictos casus.

Sylv. verb. excom. 4. num. 1. Covar. in cap. alma mater p. 1. d. 7. n. 3.

52 Probatur tertio, quia qui sine necessitate lege, aut utilitate communicat scienter cum excommunicato non tolerato contemnit ipsam censuram, sicut, & ipse excommunicatus, & est similiter contumax, & inobediens, sed qui

concurrit cum alio in eodem peccato propter quod est excommunicatus, iuxta c. *Si concubina* incurrit in eandem excommunicationem, quam communicationem vocant communicare, in crimines criminoso: ergo communicans sic peccat mortaliter, probatur consequentia, quia excommunicatio maior non incurritur nisi propter peccatum mortale, ut est commune, & probatur ex nostro iure: ergo qui communicat cum excommunicato saltem in crimine criminoso peccat lethaliter.

C. si concubina n. 55 de sup. excom.

C. nemo est nullus 11. q. 3.

53 Pro huius quæstionis resolutione, supponendum est esse triplicem modum communicandi cum excommunicato spontanea voluntate: primo modo in rebus civilibus, aut politicis, secundo in rebus spiritualibus, tertio in crimine criminoso. Unde sit prima conclusio, communicare primo modo cum excommunicato etiam non tolerato, & iam publicato etiam præter prædictos supra casus non est peccatum mortale, est tamen veniale, propter quod incurrit minorem excommunicationem, secluso tamen scandalo, ratione cuius poterit esse mortale, quando communicatio est mere civilis, seu politica, seu in negotijs, aut commercijs civilibus.

Hanc conclusionem communiter recipiunt Doctores, ut docet Laiman, Agidius conint referunt etiam Avilam, Suarez, & alios, cuius ratio est, quia tractare, & communicare cum excommunicatis in rebus politicis, & temporalibus non est ad eo indecens, tam repugnans cum intentione Ecclesiæ quod excedat culpam venialem, finis namque principalis Ecclesiæ in decernendo hanc excommunicationem, est separare excommunicatum à cetero fidelium in rebus præcipue spiritualibus, & quæ ad fideles in quantum ab infidelibus distinguuntur, pertinent, & hæc sunt spirituales res, ut sic exclusi erubescant coram alijs ab eis fugientibus, & sic confusi, & erubescantes respiciant ad Ecclesiæ obedientiam, & subiectionem. Quare, neque communicantes cum ipsis in his rebus profanis, & temporalibus, neque ipsi excommunicati peccant mortaliter,

Laim. ubi prox. n. 3. q. 4. Agidius disp. 14. aub. 14. n. 149. Avila p. 2. c. 6. disp. 8. Suarez t. 5. disp. 15 sect. 1. n. 2.

est enim una eademque ratio, quæ communicatio in his rebus habetur pro parva materia, sicuti etiam esset parva in divinis ratione temporis brevitatis, unde dicit Agidius ex Avila, locis citatis, quod si hæc communicatio esset valde exigua, ut quando excommunicatos transeundo per templum ibi attentus maneret, donec unus brevis Psalmus caneretur, id non esset mortale, idemque addunt dicendum de communicatione, qua aliqui simul legunt aliquoties officium divinum privatim, quia hæc non continent illam repugnantiam cum fine legis, quam continet ea, quæ fit in officiis publicis, hæc Agidius, quod mihi scrupulosum videtur, quod dicit de divino officio, neque video quo titulo dicatur materia parva, nisi tantum recitaret unum, aut duos Psalmos quamvis enim privatim recitent in divinis communicant, huic tamē opinionioni consentit Laiman cum alijs.

54 Diximus in conclusione esse peccatum veniale, & ratio est, quia omnis communicatio inter dicitur gravis, & levis, sicut furtum prohibetur, & mendacium grave est leve: ergo in prædictis sine necessitate, aut utilitate communicare peccatum veniale erit ad minus, sicut furtum, aut mendacium leve, propter quod incurritur ex Ecclesiæ dispositione excommunicatio minor, sic enim habetur in c. *statuimus*, ut cum alijs docet Laiman, ceterum quod aliquando possit esse mortale ratione scandali, tradit, & recte Agidius, ut si communicatio esset diuturna, & familiaris, maxime quando viri graves cum excommunicato communicarent, posset esse peccatum mortale, tunc enim daretur occasio ipsi excommunicato, & alijs parvi pendendi excommunicationem, & eam contemnendo contumaciter in ea perseverandi, & ideo uterque quando possunt, & debent abstinere posset peccare mortaliter, unde frequentare per multum tempus domum excommunicati non tolerati ad ludum cum ipso maxime si sit persona Ecclesiastica, aut superior, nescio quomodo possit saltem ratione scandali à mortale liberari, quia mate-

ria cum his circumstantijs sit gravis, & periculosa, videatur Agidius citans Patrem Suarez, super hoc puncto, sed Ledesma dicit esse materiam gravissimam, & sic mortale esse, quia esse videtur in contemptum censuræ.

55 Secunda conclusio sit, communicare cum prædicto excommunicato in rebus divinis peccatum est mortale. Hanc conclusionem communiter etiam tradunt Doctores, ut dicit Laiman, Ledesma, Caiet. & omnes quæ probatur ex expresso textu, præter hanc nostrum *sacris* ex c. significavit, & ratio est manifesta, quia communicans in divinis, & rebus sacris frangit in re gravi præceptum Ecclesiæ: ergo peccat mortaliter, nam generaliter omnes qui in re gravi violant præceptum superioris iuste præcipientis peccat graviter, & consequenter mortaliter, antecedens autem probatur supponendo hic res sacras, & divinas vocari, ea quæ pertinent specialiter ad Christianos, maxime communicatio in Sacramentis, in sacrificijs, in exhibendo Deo divinum cultum, & in divinis officijs, à quibus excommunicati principaliter excluduntur, sic etiā tradit novissime Malterus malleatione 25. Beactea 10.

56 Maior vero difficultas est inter Doctores, an sit peccatum mortale communicare cum excommunicato non tolerato in rebus, quæ non sunt temporales, neque sunt divinæ prorsus, sed ad divina ordinatæ, cuiusmodi sunt beneficia, eorum collatio, impetratio, acceptatio, præstatio, &c. necnon, & exercitium iurisdictionis, & plures Theologi docent esse peccatum mortale dari beneficia, aut acceptari ab his, qui sunt excommunicati non tolerati, nam collatio, electio, vel præsentatio ad Ecclesiasticum beneficium tam activa, quam passiva est gravis Ecclesiastica functio, valde honorifica conferenti, & provisa, eligenti, & electo, & ideo est, valde indecens eam ab excommunicato, & à præciso membro contra Ecclesiæ prohibitionem, & censuram exerceri, contraria tamen sententia tenet Caietan. Navar. & alij existimantes huiusmodi actus perse loquendo non esse mortale, Sed si atten-

Agid. cit
6. n. 14.
Suar. disp
15. disp. 2
n. 11.
Ledesma. p.
1. c. 6. con
clusio 2.

Laim. ibi
n. 2.
C. sacris
hoc tit. 3c.
significa-
vit de sct.
excommu-
nicat.
Ledesma. p.
1. c. 6. con
cl. 2.

C. statuimus de iu
pre excom-
mun. in 6.
Laim. l. c.
n. 4.

Caiet. ver-
bo excom-
mun. cap.
31. §. ubi
scito.
Navar. c. 17
n. 28. in
man.

re legantur auctores utriusque sententia non videntur contrariari, quia in eo quod per se non peccent mortaliter ratione præcisse actus conferendi, præsentandi, aut acceptandi, &c. beneficium, quia in iure non reperitur talis prohibitio expressa, in quo debent omnes convenire; est tamen peccatum mortale quia in re gravissima operantur invalide dando, & acceptando beneficia Ecclesiastica, quorum collatio, aut acceptatio est nulla prorsus, aut adminus annullanda, quia ab excommunicationis non toleratis fuerit facta, quod continet gravissimum inconveniens, ut dicit Ledesma.

Ledesma
ubi prox.

57 Tertia conclusio, ex communicatione, & cooperatione cum excommunicato in aliquibus casibus non solum incurritur culpa mortalis; sed etiam maior excommunicatio. Hæc conclusio, quæ etiam admittenda est ab omnibus doctoribus, cum dependeat ex dispositione Ecclesiæ, non taliter probatur, quam explicando casus, & in medium afferendo textus. Primus casus est, quando aliquis cooperatur cum excommunicato in eodem crimine, & peccato propter quod est lata excommunicatio, ut si quis excommunicatur propter aliquem concubinatum, eandem excommunicationem incurrit concubina, quamvis non exprimat, ac ipse concubiniarius, cuius probatio optima est textus expressus, qui si habet. Si concubina publicæ clericorum Ecclesiastica censure distinctione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia maioris excommunicationis involui, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis. Hæc textus, & quamvis hic solum loquatur de concubinis, & de eis, qui post latam sententiam propter concubinatum, eas carnaliter cognoverunt clerici, idem traditur communiter de quocumque alio delicto, in quo quis cum excommunicato participat scienter post latam sententiam, ei consilium impendendo, auxilium, vel favorem, ut clare constat ex capite *Nuper*, unde quia causa est excommunicatus propter retentionem rei alienæ partici-

C. si concu-
binæ 55. de
sent. ex-
com.

C. nup. 29
eodem tit.

pat, eandem excommunicationem incurrit, qui in eodem crimine auxilium, consilium, aut favorem præstat, & idem de alijs criminibus in quibus aliquis communicat in crimine criminoso.

58 Alius casus est, qui habetur in capite *significavit*, ex quo constat incurritur excommunicationem maiorem cum, qui sponte, & scienter recipit ad divina officia excommunicatum à Papa, à quo est absolvendus, est tuxtus brevis sic dicens: *significavit nobis, &c. Verum clericos, qui scienter, & sponte participaverint excommunicatis à nobis, & ipsos in officijs receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus involui; quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum litterarum tuarum insinuatione remitti.* Alios adducit casus Ledesma, quos etiam retulimus supra, in quibus communicans cum excommunicato incurrit maiorem excommunicationem ut qui præsumit sepelire eum qui est publicus excommunicatus, si sciat; ex c. 1. de sepulturis, & c. quicumque de hæreticis in 6.

C. significavit 18.
de sent. excom.

Ledesma. p.
1. c. 8. de
excom.
conc. 3.
fol. 354.
mibi.

59 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, Pontificem summum in verbis relatis nostri textus tantum velle, peccare mortaliter, eos qui tumulabant illa solemnitate Ecclesiastica corpora defunctorum, qui fuerant mortui existentes in excommunicatione maiori publice, ut expresse disponitur in hoc nostro iure, super quorum sepultura Innocentius III. fuerat consultus, & sic responderi supponendo esse peccatum mortale talium corpora Ecclesiastica tradere sepulturæ, cum in morte communicare non debeamus, cum quibus in vita non communicavimus, ut ait textus; secus vero quando communicatio est cum toleratis, post prædictum decretum Concilij Constantiensis citatum, & adhuc cum non toleratis in rebus politicis, & temporalibus, ut iam explicatum est.

C. 12. de
cris de se
pali.

60 Ad secundum respondetur, non recte inferri ex inhabilitate seu impedimento ad aliquem effectum consequendum gravitatem alicuius culpæ in subiecto, aut persona

inhabili, ut patet inhabilitate orta ex irregularitate, quæ reddit hominem inhabilem ad suscipiendos ordines, & beneficia, & ad ipsorum exercitium, ut constat ex eius diffinitione, & effectibus, & tamen non est peccatum, sed tantum est quædam iuris inhabilitas, aut pœna imposita, vel propter indecentiam, vel propter significationem, & multoties ex nullo contrahitur peccato, ut patet in bigamo, & in homicidio voluntario iuste à iudice facti, & tamen si huiusmodi accederet ad ordines, peccaret mortaliter contra præceptum, & prohibitionem Ecclesiæ, aut si in susceptis exerceret: ergo ex hac inhabilitate, & pœna non infertur peccatum mortale: sic ergo similiter, ex eo quod aliquis existens in minore excommunicatione accederet ad suscipiendum aliquod Sacramentum, aut beneficium, licet peccaret mortaliter, non inde infertur hanc censuram non contrahi nisi per peccatum mortale, quia Ecclesia non privat excommunicationem minori his actibus tam ob excommunicationem quam ob decentiam, & respectum, qui haberi debet ad Sacramenta, unde excommunicatio minor optime compatitur cum gratia iustificante, & qui ignoranter, aut per oblivionem reciperet Sacramenta in minori excommunicatione existens, non solum reciperet Sacramentum; sed etiam eiusdem effectum, & gratiam.

61 Ad tertium negamus maiorem, nam ex eo quod quis sine necessitate, aut utilitate communicat cum excommunicato, etiam non tolerato, non sequitur, quod contemnat censuram, neque communicare cum eo sine; sed potest hoc facere pro sua libera voluntate, & placito, quamvis sciat incurrere minorem excommunicationem, & sic negatur consequenter minor; nam sic communicare non est in crimine criminoso, quia ad hoc requiritur concurrere cum ipso crimine, sed ad idem peccatum, & crimen, cuius causa fuit excommunicatus.

(***)

QVÆSTIO II.

An si quis per vim trahatur ad communicandum cum excommunicato incurrat excommunicationem, vel saltem excusetur à peccato in vera intelligentia textus?

62 **I**N Hac quæstione multa difficultia se se offerunt examinanda pro intelligentia nostri textus *Sacris*. Et in primis pro parte negativa extat primum argumentum desumptum excommuni principio, quod notant Theologi apud D. Thomam dicentem, hanc vertari differentiam inter præcepta Dei, quæ sunt iuris naturalis, & statuta, & præcepta Ecclesiæ, quod illa sunt omnino observanda, non obstante quocumque impedimento, quia sunt de necessitate salutis; præcepta autem Ecclesiastica non sunt per se de necessitate salutis, sed solum ex institutione Ecclesiæ, ut ieiunium, v.g. aut audire Missam determinatis ab Ecclesia diebus, ut iam explicuimus supra, sed prohibitio communicationis cum excommunicato est tantum de iure Ecclesiastico, ut diximus quæstione præcedenti: ergo non obligat stante impedimento extrinseco, vis, aut metus, vel intrinseco, ut habetur ex eo dem D. Thoma ibidem docente præcepta Ecclesiæ non obligare ad sui observantiam, quando obstant impedimenta: ergo quando quis per vim aut metum trahitur ad communicandum cum excommunicato non incurrit minorem excommunicationem.

63 Probatur secundo, quia ignorantia excusset ignorantem ab incursione huius excommunicationis, ut constat ex regula supra tradita, *res ignorata*: ergo vis, & metus excusant non minus quam ignorantia, antecedens pater, & probo consequentiam, quia ideo ignorantia excusset, quia causat involuntarium, ut docet D. Thom. sed idem docet de metu, & violentia: ergo si quis vim trahitur ad communicandum non incurrit excommunicationem, & consequenter excusatur à peccato, hæc consequentia patet ex-

D. Thom.
2. 2. q.
147. ar.
4. ad 1.

Supr. tit.
de maior.
& obedien.
n. 51.
2. præce.
n. 52.

Hic n. 47

D. Thom.
1. 2. q. 76
ar. 4. & q.
6. ar. 8.
Docet ibi
eadem q.
6. ar. 6.

tri-

triviali regula Theologorum ex Augustino desumpta, ubi non est voluntarium non est peccatum.

Probatum tertio pluribus exemplis, primo nam metus excussat ab irregularitate, ut docent communiter, vide Emmanuelem Sa, sed latius Agidius nam quando irregularitas est ex delicto si hoc metu gravi fuit commissum, non trahitur ex eo irregularitas, quia poena sine culpa non datur. Secundo, quia celebrare sine altare, & vestibus sacris, vel lumine, & celebrare cum excommunicatione incurfa, etiam si sit maior, aut sine mixtione aquæ in calice cum vino, & in alijs similibus est licitum, neque ex eo excommunicatus celebrans incurrit irregularitatem si hæc omnia faciat sacerdos compulsus gravi metu mortis, aut alio cadente inconstanti virum, necnon, & celebrare post sumptum cibum: ergo multo magis excussare debet metus gravis mortis, aut alterius gravis, & notabilis damni ab irrisu in minorem excommunicationem, & à peccato; consequentia est legitima obparitatem rationis; antecedens autem traditur à Diana, quoad omnes eius partes ex communi Theologorum doctrina, inter quos docet Azor, Caietanus, Ochagavia, Enriquez, & alij, non alia ratione nisi, quia sunt de obligatione iuris Pontificij, quod non obligat cum magno detrimento, ut si sit cum periculo mortis. Idem est dicendum; quamvis præceptum divinum sit, ut in aliquibus supra diximus: ergo multo minus in nostro casu.

64 Pro huius quæstionis intelligentia, suppositis, quæ diximus supra loco citato, quæ ad hanc pertinent quæstionem, insuper est advertendum, duplicem distinguere iuristas vim, alteram præcissam, & absolutam: alteram vero conditionalem, quam sub alijs terminis distinguit D. Thom. in violentiam, & metum, unde vis præcissa, seu violenta est quæ incurritur à principio, seu agente extrinseco contra voluntatem, sicut facit contra naturam violentia in naturalibus, & hæc causat involuntarium, quia per eam cogitur facere ea, quæ non vult facere, quia per vim, & violentiam

cogitur, quod dicit noster textus, quod magis pati, quam agere videtur, metus autem, quem vocant vim conditionatam, non causat involuntarium simpliciter, sed secundum quid, ut latius supra explicuimus, quare in eis, quæ per vim præcissam, seu violentiam facimus, neque meremur, neque demeremur, quia voluntaria non sunt, sed coacta.

65 Deinde etiam est notandum, aliquem posse per motum induci ad communicandum cum excommunicato, cum duplici intentione, aut fine, primo ob aliquem particularem finem secluso omni respectu ad Ecclesiæ obedientiam, sed quia inter est cogentis propter aliam causam, ut si v.g. cogit metu homo aliquis parrochum, ut solemniter tumultet patrem suum, qui publicus excommunicatus mortuus fuerat, ac proinde debebat carere Ecclesiastica sepultura, quod filius, vel alius facit ad vitandam infamiam, & notam, secundo potest cogere aliquis hæreticus catholicum, ut in contemptum principatus, & imperij Ecclesiæ communicet in civilibus; aut in divinis cum excommunicato ad labem faciendam Ecclesiæ, auctoritatem, & obedientiam, quam negant hæretici.

66 Vnde ad quæstionem duplici respondeo conclusionem primam conclusio; communicare cum excommunicato etiam non tolerato non solum quando fit per vim præcissam, aut violentiam, in quo non est dubium, sed quando fit per metum, quamvis non sit metus mortis, sed etiam alterius minoris mali sive in divinis, sive in politicis, neque est peccatum, si loquamur in primo casu, neque facit incurri in aliquam excommunicationem. Hæc conclusio conformis est nostro textui, in eo quod dicit, quod pro nullo metu debet homo peccatum mortale incurri, quod verissimum, & Catholicissimum est, sed communicare cum excommunicato urgente necessitate, in quam motus gravis induci non est peccatum

Supr. hoc
ib. an. 7.

mortale : ergo stante decreto nostri textus cohæreticum eo conclusio, minore proba ex communi doctrina, quam refert Diana, & ratio est, quia metus gravis cadens in constantem virum, qualis est mortis, aut mutilationis propriæ, filiorum, vel aliorum coniunctorum, aut amissionis omnium bonorum, carceris perpetuæ, publici supplicij, & similium excussat a peccato in transgressione alicuius præcepti positivum humani, seu Ecclesiastici. Pro qua doctrina plures refert, inter quos præpositum, Fillium, Enricum, cuius sanæ doctrinæ ratio est duplex, quia ea, quæ non sunt intrinsecè mala possunt quamvis prohibita honestari ex aliqua extrinseca circumstantia, qualis est prædictus metus, & ideo licite sunt ea, quæ adduximus supra ad differentiam eorum, quæ sunt intrinsecè mala, quæ nulla possunt honestari circumstantia, sicut periurium, aut blasfemia, ut diximus ex D. Thoma. Secunda ratio, quia Pia Mater Ecclesia non vult obligare filios suos ad observantiam suorum præceptorum cum magno detrimento fidelium, sed quando commodè, & sine magno labore, & damno possunt obedire.

67 Secunda conclusio; nunquam est licitum; sed potius gravissimum peccatum communicare cum excommunicatis vivis, aut defunctis, tam in humanis, quam in divinis ex quocumque metu etiam mortis, quando incurritur in contemptum fidei, seu obedientiæ Ecclesiæ, & Summi Pontificis, ut in secundo casu notatur. Hæc conclusio remanet iam tradita, & explicata supra, & est ex possessu casus nostri textus Sacris, in quo cogebantur sacerdotes tumultuare corpora defunctorum, vel quia erant publice excommunicati, vel quia erat propter Regis contumaciam impositum Ecclesiasticum, & generale interdictum ab Innocentio III. in cuius contemptum in regis contemplationem, & centuram Pontificis vilipendentes cogebant prædictos sacerdotes sepelire cadavera more Christiano, in quo incurrerent excommunicationem, & peccabant mortaliter, quia communicabant in divinis sepeliendo cum can-

tu, ac Psalmorum, & orationum, & ideo recte dixit Papa, quod pro nullo metu debet quis incurrere peccatum mortale, ex quo præterea magnum sequebatur scandalum fidelibus videntibus sacerdotes contravenire censuris papalibus, & eas contemnendo hominibus obedire.

68 Ex qua conclusione, non nulla sequuntur corollaria, hoc est aliqua addita, quamvis à quæstione non petita, non tamen abs re, sed potius ex actiorem important quæstionis notitiam: agitur enim in ea de obligatione exterioris confitendi ea, quæ ad fidem pertinent, quam aliquando tenetur Christianus palam confiteri cum periculo mortis, & aliquando potest occultare se Christianum esse, unde sit primum corollarium, si quis publice interrogetur, an sit Christianus, vel si interrogatio sit ab hæreticis, si sit Papista, si interrogetur in odium fidei nostræ tenetur aperte Christum confiteri, & se Christianum esse affirmare, sic docet D. Thom. quod aliqui volunt si interrogatio fieret à iudice publica utente potestate, quam tamen conditionem aliqui dicunt non esse necessariam, inter quos P. Torres in D. Thom. loco citato quia quamvis iudex, ut persona publica habeat in quemlibet in suo territorio iurisdictionem ad alia negotia; secus ad interrogandum de fide, neque ad puniendum Christianum, quia Christianus est, quæ ratio mihi placet. Quare standum est doctrinæ D. Thomæ dicentis sic: ergo confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco, & tempore, quando, scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera; vel alij per eius taciturnitatem advertentur à fide, in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis. Hæc D. Thomas idem docet Azor dum dicit, quod tenemur confiteri fidem verbo, signo, aut opere quando sumus in periculo negandi fidem, & quando cultum Deo debitum religionis tribuere debemus, in his casibus

Dian. p. 5
tract. 9.
resol. 81.
Præp. 3. p.
q. 2. de ex
com. dub.
7. n. 39.
Filliu. c.
1. tr. 12.
c. 3. u. 36.

Supra hic
argum. 3.

D. Thom.
2. 2. q. 3.
ar. 2.

Torres diff.
put. 35.
dub. 3. q.
sciendum.

Supra de
maior, &
obe. n. 50.

Azor 1. 1.
l. 8. c. 7. q.
vlt.

bus ob nullum metum liberari possumus à peccato mortali gravissimo si omittamus fidei confessionem, quia instat præceptum divinum, & naturale.

69 Sit secundum corollarium, quamvis præceptum confitendi, vel confessionis externæ fidei affirmativum non obliget pro semper, ut dictum est, hoc enim commune est omnibus præceptis affirmativis, quæ quidem semper obligant, sed non pro semper; præceptum tamē negativum, de non negando, aut de non auferendo Deo debitum honorē, & cultum obligat semper, & pro semper, etiam meru mortis, unde offerre incensum, aut sacrificare idolis semper est indispensable gravissimum peccatum infidelitatis, (nisi phisica vi, & violentia quis cogeretur, ut dicebamus supra ex Concilio Ancirano,) quia prædicta impietas, & idolatria est intrinsece malum, & peccatum, & nullo potest prætextu honestari, aut interpretari, & sic potius unam, & mille mortes quis sustinere debet quam tale facere, cuius peccati dolens Marcellinus Pontifex accusans Imperatorem, qui ad tantam impietatem impellerat, glorioso se martyrio obtulit, ut refertur in eius vita. Quare manifesta est hæresis dicere licitum esse negare fidem in tormentis, quod verum est etiam si interius fides retineatur.

70 Vnde sit tertium corollarium non sufficit ad præceptum fidei credere in intentione, exterius eam negando, sed interius, & exterius honor, & cultus Deo debitus instante præcepto exhibendas est, pro quo extat manifestum Christi Domini testimonium: *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus confitebor, & ego eum coram patre meo, qui autem negaverit me coram hominibus negabo, & ego eum coram patre meo, qui in Cælis est.* Quare crimine hæreseos damnantur Priscilianisti, & alij, qui in hoc sequi fuerunt errorem Basilidis, ut refert Valentia citatus à Ludovico de Torres, apud D. Thom. Neque dubitandum est D. Petrum retinuisse veram fidem, quando Dominum negavit propter metum Iudeorum, & tamen eius negatio, quam flevit postmodum

amarè, pro peccato ei imputatum fuit, sed quod non defecerit interius fides Petri negantis Dominum probat ex D. Augustino. Illustrissimus D. Ioannes de Palafox, in suo docto, & pio libro, *excelencias de S. Pedro*, non ergo sufficit interna fidei confessio, sed externa ulterius requiritur, quia fidem catholicam confiteri, & Deo debitum honorem reddere, quando instat præceptum, ne declinemus à fide est præceptum divinum, & naturale, ad primum Decalogi pertinens, includens negativum de non negando Christum obligans semper, & pro semper.

71 Quartum corollarium, quando autem præceptum divinum non instat, aut naturale, licitum est christiano celare, aut dissimulare ob metum mortis, aut aliam rationabilem causam Fidem Christi, quam profiteatur, & ratio est, quia in tali caso habet locum generalis regula, scilicet, quod præcepta Ecclesiæ non obligant cum gravi incommodo, aut damno, quod tamen intelligendum est, quando non sequitur scandalum, aut proximorum ruina spiritualis. Probatum dictum hoc exemplis, & sit primum in clerico, vel monacho versans in terris Infidelium, vel per illas transiens potest licitè deponere proprium habitum ecclesiasticum. & sæcularem sumere, ut mos fert, potestque vesci in diebus prohibitis, ne christianus cognoscatur simul cum hæreticis, aut alijs infidelibus, carnibus, necnon & potest occultus christianus addere, ne cognoscatur, templa hæreticorum, aut aliorum infidelium, secluso scandalo, & secluso etiam omni actu irreligioso contra Divinum cultum, ut tenet Azor, hæc omnia, & alios similes casus docet Torres. Sed dixi posse hæc fieri quando non sequitur scandalum proximorum, quia in tali casu hæc non licerent, quia non solum secundum Apostolum debemus abstinere à malo, sed etiam ab eo, quod habet appareniam, seu speciem mali, unde propter tale factum si alij ignorantur hæc posse fieri exponerentur periculo, vel declinandi à fide, vel iudicandi pro mortali prædicta facere, fieri non possent, cuius præclarum est exemplum Eleazari, cui ad

Palafox
lib. 4. c.
39. in fine
nesol. mi
hi 315.

Sup. hoc
tir. n. 43.

Matth. c.
10.

2. 2. 9. 3.
cir. dub. 3.

Azor ubi
prox.
Torres ibi
dub. 7.

ad evadendam mortem sibi imminentem si non edebat carnes porcinas, alia non porcine oblatæ fuerit à ministris tyrani, quod quamvis per se licitum erat, tamen ratione scandalum simulare noluit, & sic morti se obtulit dixit enim sic: *Non enim ætati nostræ dignum est fingere, ut multi adolescentium arbitrantes Eleazarum 90. annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vita tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquirant nam, & si in præsentis tempore supplicij hominum eripiar, sed manuum Omnipotentis, nec vivus, nec defunctus efugiam, unde recte concluditur non posse simulare si scandalum inevitabile, in aliorum ruinam & deceptionem sequatur.*

72 Ex quibus ad argumenta facile respondetur ad primum, quod concessa vera doctrina D. Thomæ, nihil sequitur contra positas conclusiones, unde distinguendum est consequens: ergo quando quis per vim, aut metum trahitur ad communicandum cum excommunicato non incurrit excommunicationem; si trahitur in contemptum fidei, nego consequentiam, si ob alium diversum

finem concedo consequentiam.

73 Ad secundum respondetur, quod quando alicui incutitur metus mortis, aut alterius mali, si non communicat cum excommunicato, si fiat in odium Ecclesiæ, & contemptum obedientiæ ad Papam nullo modo excusat ob rationes traditas, bene tamen excusaret sicut ignorantia, quando vis, aut metus irrogatur ob alium finem, quia in tali casu tantum instat præceptum ecclesiasticum, quod non obligat cum notabili damno. At si est contra obedientiam Ecclesiæ debitam transit ad præceptum divinum, & naturale, quod nullo metu potest transgredi, quia est malum intrinsecè, & peccatum mortale, quod ut dicit textus nullo metu quis debet incurrere.

74 Ad tertium responderetur, concedendo prælegata exempla, negatur tamen consequentia, quando vis præcepti mutatur, ut in nostro casu in odium Ecclesiæ; in illis namque exemplis tantum contravenitur præcepto ecclesiastico, in nostro autem casu præcepto divino, nisi etiam in prædictis casibus incutitur metus in odium; & contemptum fidei, & Ecclesiæ, quare par est ratio in illis casibus sub hac consideratione.

CAPVT SUPER EO VII. HUIVS TITVLI, ET EIVS Species.

VIDAM Dicebat se spoliatum à quibusdam adversarijs suis per violentiam, convenit illos in iudicio, lite non contestata, probavit solummodo per proprium iuramentum singula, quæ amiserat; sed de violentia sibi illata probavit per testes, & sic condemnati fuerunt. Conquerébantur quod iniuste condemnati fuerant, quia iuramento illius credi non debuit. Dicit Papa, quod iniuste conqueruntur, quia postquam de violentia constitit per testes, & de rebus amissis per iuramentum ipsius,

sius, bene potuit iudex taxatione præmissa condemnare illos in æstimatione rerum amissarum declarata per iuramentum actoris, considerata personarum, & negotij qualitate.

Ex leg. semp. 15. §. vel quorum 9. ff. quod vi, aut clam. L. si quando 3. c. unde vi. L. 11. tit. 5. lib. 4. fori. L. 1. tit. 5. lib. 3. ordinariar. L. 9. tit. 5. part. 7. L. 4. tit. 8. l. 7. tit. 11. part. 3. Misynge. contr. 4. obser. 12. Cujac. l. 2. obser. c. 28. Donel. in l. si quando cit. Taber. lib. 16. cons. c. 17. Barbof. & Gonz. hic

75 **C**ONCLUSIO. Probata violentia per testes res amissæ probantur per iuramentum in litem, & super valore ipsarum, præmissa iudicis taxatione, & secuto petentis iuramento fit condemnatio. Hæc conclusio expressa est in hoc textu, & ex alijs probatur, insuper, & ab specie *ex l. semper ex lege Regni*. Illustrant eandem conclusionem præter communiter repetentes ad hunc textum, Misyngerus, Cujacius, Donellus, Taver. & alij, quos referunt, Barbossa, & Dom. Emmanuel Gong.

Sed contra conclusionem sit primum argumentum, quia si reus in hoc casu condemnandus esset iuxta declarationem iurata[m] spoliati damnum petentis, exponeretur manifestò periculo iudex iniuste iudicandi: ergo nostra conclusio non debet admitti, antecedens probatur; tum quia iurans suam declarationem in sui favorem factam præsumi debet excedere in rerum æstimatione; tum quia est indignatus contra spoliatorem, tum quia regulariter homines res suas plusquam par est æstiment, & alias iudex non potest eas iuste taxare nam amissæ fuerunt, ut non apparent.

Secundum argumentum, nam iuramentum partis in libris, quando ab alia parte colligante non defertur veritas negotij suo contrario, nihil valet, sed in casu nostræ conclusionis non defertur iuramento parti valor rerum amissarum: ergo non est standum tali iuramento minor, & consequentia patent, & maior probatur ex quadam expressa lege: ergo hoc iuramentum non valet.

Tertium argumentum sit: nam contra rationem naturalem est quod aliquis in propria causa sit testis, aut iudex, sed si vera esset nostra conclusio actor spoliatus iurans iuxta damnum sibi illatum in rebus amissis esset testis: ergo non debet admitti eius iu-

ramentum, maior huius syllogismi probatur, tum lege, tum ratione leg. Iulian. ratione quia nemo est credibilis testis in sua causa, neque potest esse bonus iudex ob proprium amorem, minor etiam probatur, nam si ipse declarasset quibus rebus fuit spoliatus esset testis in suo negotio, & in super esset iudex res suas moderando: ergo esset testis, & iudex in sua causa: ergo in hoc casu non est deferendum negotium iuramento partis, qui probare tenetur, sed iudicis sententia spectanda, qui delictum spoliantis debet punire iuxta allegata, & probata, & æstimationem negotij debet facere ponendo delinquentem, & iniuriato satisfaciendo, ut probat expressus textus.

76 His tamen non obstantibus vera est nostra conclusio, & iuri conformis, iuri quidem conformis, quia extant præter nostrum canonicum textum sic disponunt aliæ leges civiles. Deinde ratione conformis, quia quando spoliator, aut prædo spoliavit alterum clam. furtive, & sine testibus, qui quamvis possint deponere de spoliatione, & de persona spoliante, non vero de rebus sublati, quia non est facile, ut quis sciat quas, & cuius qualitat[is] res habebat spoliatus apud se, vel secum portans insinere, v.g. aut domi habens, quando furtum, aut spoliatio in domo sua factum fuit, & ideo probare non potest, satis est quod furtum, aut spoliationem prober, quia tunc in favorem deiectioni, aut spoliati à iudice defertur iuramentum eidem, & in odium prædonis, aut spoliatoris, contra quem, ob delictum extat præsumptio, creditur. Non tamen tanta libertate hoc iuramentum parti læsæ defertur, ut excedere permittatur in sua declaratione, sed relinquatur prudentiæ, & iudicio iudicis arbitrantis iuxta qualitatem personarum, & negotij gravitatem, ut recte advertit noster Pontifex:

Iulia. ff. de iudicijs & l. nullus ff. de testibus.

Text. in l. 4. §. excul pass. de in litem iurando.

L. si quis 17. ff. de acquirend. possess.

Racio de eidendi.

L. 3. in principio ff. de iure iuran.

Vnde

77 Vnde ad primum argumentum respondetur, negando antecedens, quia in nostro casu, non ut cumque defertur à iudice, vel à iure iuramentum, sed matura, & prudenti consideratione, & pensatis omnibus, quæ ad rimandam negotij veritatem possunt, & debent conducere, quibus consideratis simul cum vita, & conscientia ipsius actoris, qui iurat, non exponitur periculo iudex saltem proximo iniuste iudicandi, quia ex his, & alijs indicijs, & rationibus, quas pro se, & pro veritate poterit spoliatus repræsentare iudici, non remanet hoc timendum periculum, & dato quod aliud quod timeatur, non debet ob stare legibus cibilibus citatis, & maxime nostri textus decisioni, tum quia iudex rerum valorem potest, & debet ad prudentem æstimationem moderari, & rationabili moderamine reducere. Tum etiam, quia casu, quo iuxta aliquid excedatur, cum non possit esse probatio de damno illato, quod consistit in amissione rerum privatarum, est multum minus inconveniens, quam quod læsio personæ iniuriatæ non reparetur, & quod delicto spoliatoris eidemque suffragetur ex defectu probationis, dum constat deliquisse in damnificando alterum, & damnum inferendo, quia occultum non potest verificari, ideoque recte fiat decisio nostri textus.

78 Ad secundum argumentum responderetur, notando quod apud iuristas, quoad hoc attinet, duplex iuramentum distinguitur, alterum quod dicitur iuramentum affectionis, & alterum, quod dicitur iuramentum veritatis, iuramentum affectionis, quod dicitur iuramentum in litē affectionis, est in quo iurans iurat in immensum ratione affectionis, & circa hoc iuramentum potest redargui iurans de perjurio ratione affectionis, quam quilibet habet in re propria, & propter hanc affectionem dicitur posse, in immensum iurare, quod quidem iuramentum potest iudex ante, & post factum taxare rem super quam iuratur, & reducere ad quantitatem citra declarationem per iuramentum, quando à contraria parte redarguitur de excessu, & inordinata affectione. At iuramentum

veritatis semel ab actore factum non potest mutari à iudice, sed ei standum est, sed ante quam fiat, & de hoc iuramento veritatis intelligitur noster textus, qui palam continet prædictam explicationem, ideoque dicit quod, *Postquam de Violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit Sacramentum, (id est iuramentum) potuit iudex taxatione ab eo facta, pro personarum, & negotij, qualitate vos in æstimatione rerum amissarum iuramentum adversarij declarata rationabiliter condemnare.* Quod comprobant ex expresso textu.

79 Ad tertium respondetur, distinguendo maiorem, contra rationem naturalem est, quod aliquis in propria causa sit testis, aut iudex regulariter loquendo, & in causis ordinarijs in quibus aliunde quam à parte ipsa potest per alios testes veritas probari, concedo maiorem, in hoc particulari casu nego maiorem, & quia iste casus est extraordinarius, & sic nihil mirum quod modo extraordinario in eo procedatur ad æquitatem iustitiæ tuendam, & ad reddendum unicuique quod suum est spoliatus admittitur, ut testis in sua causa mediante suo iuramento, & alijs circumstantis, ex quo possit veritas investigari, in quo procedendi modo si in aliquo excedatur contra spoliatores, sibi imputetur, quia sic iniuste res alienas rapuit, aut subripuit, cum dolo, & fraude iustitiam violando.

Questiones appendices circa hoc caput super eo.

QVÆTIO I.

Quæ sint illæ res, quæ per violentiam amissæ debeant in utroque foro taxari, & restitui?

80 **R**ESOLVTIO Huius quæstionis utilissima, & scitu valde necessaria est ad multos decidendos casus in materia de restitutione, unde in hac quæstione agemus de rebus, quæ debent restitui ab eo, qui violentiam fecit, & quæ iuste peti possunt ab eo, qui passus est violentiam, in sequenti vero

*Ex aut
hæticapost
ius iuran
dum c. de
iudicijs.*

verè quæstione tractabimus de personis, quibus faciendâ est restitutio. Et imprimis suppono hanc violentiam posse multis fieri modis primo per furtum, quod est aliquid alienum clam subripere invito domino.

Secundo per rapinam, quando scilicet alienum tollitur non clam, sed per violentiam coram ipso domino, qui duo accipiendi modi res alienas constituunt, ut docet D. Thom. distincta specie peccata, nam primum dicitur furtum, secundum vero rapina, quorum utrumque per se est peccatum mortale, nisi fiat veniale propter parvitatem materiæ, sed rapina gravius, quam furtum, quia magis facit involuntariam, & magis punitur, quam furtum, sed utrumque fit contra iustitiam, & ex utroque resultat obligatio restitutionis. Deinde tertio hæc violentia potest fieri contra ipsam personam vulnerando, aut occidendo iniuste, aut iniuriôsse, ut similiter accipiendo bona eius, aut ipsa destruendo quorum aliqua fructifera non sunt in se, neque in spe faciendi fructum, aut habendi maiorem valorem, ut sunt pecuniæ, & aliæ res, quæ non possunt fructificare, ut triticum, vinum, oleum quamvis possunt eorum, etiam augeri, & alia, quæ sunt in actuali augmento, ut sunt fructus immaturi.

81 Deinde supponendum est, quod idem faciendum sit iudicium in foro interiori, ac in exteriori, seclufa falsa præsumptione, quæ non habet locum ubi veritas apparuerit, cui semper standum est, & seclufa etiam lege permissiva, quæ in aliquibus casibus permittit, quod peccatum est in foro interiori, illudque non punit ad evitandum aliud maius malum in republica, quibus adde leges pœnales, quæ neque etiam obligant in conscientia ante iudicis sententiam, ut communiter cum Soto docent omnes Doctores, & apud D. Thomam, quare in materia iustitiæ secure potest quis conformari in foro conscientiæ cum sententia in foro exteriori secundum iuris maxime canonici legem pronunciatâ, exceptis prædictis casibus, & respectu falsæ præsumptionis certum est, quia hæc non prodest contra veritatem, non tamen ita certum in aliqua lege

permissiva, ut in deceptione pretij rei venditæ citat Soto Gerforem docentem sic: decipientem peccare quidem mortaliter, sed non teneri ad restitutionem licet excessus sit notabilis, & durandus ordinis minorum docuit esse licitum sic vendere dummodo non sit ultra dimidium excessus; sed contraria sententia est certissima ab omnibus tradita cum Mag. Angelico.

82 Quibus suppositis ad quæstionem videtur respondendum nihil aliud esse restituendum quam ipsa res quæ fuerunt ablatae sive per furtum, sive per violentiam, aut rapinam, sive per deceptionem, vel si ipsæ non exstent, quia destructæ, aut alienatæ fuerunt iustum pretium illarum, & nihil aliud ex damno ex furto secuto eidem cui fuit illatum, aut alteri. Et probatur primo nam D. Thomas postquam in primo articulo quæst. 62. docuit restitutionem esse actum iustitiæ commutativæ, & in secundo, quod restitutio rei ablatae est necessaria ad salutem, ita ut non potest recompensari æquivalentes recompensetur quod potest, in articulo tertio inquit, an sufficiat restituere simplum, quod fuit iniuste ablatum, respondet, quod sufficit restituere quantum accepit. Quod confirmatur ex diffinitione restitutionis, quæ communiter datur, nempe restitutio est aliquem in pristinum statum constituere, unde D. Thomas dicit, quod restituere nihil aliud esse videtur quam iterato aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ, per quem actum conservatur iustitiæ æqualitas secundum recompensationem rei ad rem.

Arguitur secundo, quia si esset faciendâ restitutio de damno ex furto resultanti, aut ex quacumque iniusta actione, non adæquareretur talis restitutio diffinitionis à D. Thoma traditæ: ergo nihil aliud est restituendum, ut salvetur veritas diffinitionis, antecedens probatur nam si quis furatus fuisset mustum, v.g. si teneretur restituere, quando iam non extaret, pretium musti, secundum valorem, quem haberet factum perfectum vinum, iam constitueret dominum in possessionem, quam nunquam habuit, & in dominium rei non suæ, quia rerum, quæ homini

D. Thom.
q. 66. in
2.2.

Magister
Angl. 2.2.
q. 71. ar.
1. et in 4.
q. 15.

D. Thom.
2.2. q. 62

D. Thom.
ibi art. 1.

Soto de
iust. 1. 6.
q. 3. ar. 1.
D. Thom.
2.2. q. 77
ar. 1.

homini sunt ob venturæ, neque habet possessionem, neque dominium: ergo qui furatus est mustum, vel triticum, quando vendebatur infimo pretio, & tempore restitutionis pretium iam fuerat auctum, & maius, & idem die de eo, qui fructus in maturos iniuste destruxit, aut furatus est, seu occidit bovem, aut æquam prægnantem, & alia huiusmodi, non tenetur restituere aliquid amplius, quam pretium rei quod habebat tempore illati damni, quia dominus non habebat futuri incrementi dominium, aut possessionem.

Tercio sic arguitur, quia aliquæ sunt res, quæ non cadunt sub restitutione sicut in temporalibus vita hominis, aut computatio, seu mutilatio membri, in quibus restitutio est impossibilis occidenti, & mutilanti: ergo cum nemo ad impossibile teneatur talis homicida ad nullam tenetur restitutionem, & in spiritualibus idem videtur dicendum, nam quando aliquis induxit alium ad peccandum mortaliter fuit causa, ut gratiam amitteret, sed in tali casu non tenetur aliquam facere restitutionem, siquidem res supernaturales quales sunt gratia, fides, & alia dona non sunt pretio æstimabiles, neque in potestate hominis, ea restituere: ergo non est facienda semper restitutio rerum amissarum.

Quarto, nam si aliquid debeat restitui ultra res ipsas amissas ex furto, aut damno iniuste illato multa sequerentur, quæ non videntur credibilia, & primo qui occideret hominem debitorem, qui si viveret solveret creditoribus eorum debita, quæ illo mortuo, non est unde solvantur teneretur homicida omnia solvere. Et qui fuit iniuste causa ne aliquis accederet debito tempore ad obtinendam præbendam, vel aliud beneficium, vel ne accederet ad mereatum, seu contractionem, quam feriam vocant, ex quo lucrum habiturus esset iste iniuste detentus, teneretur detentor omnia lucra; & omne interesse restituere, sed hæc, & alia similia, quæ ex aliqua iniusta actione sequuntur non tenetur reus restituere, esset namque res durissima ad tanta eum confessorem obligare: ergo sufficit simpliciter restituere. Quod, & confirmatur nam in

foro exteriori ad prædicta minime per sententiam iudicis obligaretur prædictus malefactor, sed tantum ad damnum ex cuius actione præcisse secutum, & ad pœnam legis: ergo cum utrumque forum in hoc conveniat non debet pœnitens à confessario obligari, ad id ad quod reus in iudicio non obligaretur.

83 Ad hanc quæstionem ex selectiori doctrina sequentibus respondetur assertionibus. sit ergo prima assertio; qui habet rem alienam apud se invito domino tenetur sub pœna peccati mortalis ei reddere in propria specie, sicuti est, & non sufficit restituere pretium, quamvis excedat valorem rei, nisi dominus consentiat, hæc assertio est certissima, & sic traditur ab Ausonio in compendio operum, Diana, & ratio est clara, ex eo quod retinens rem alienam invito domino furtum committit, est enim furtum retentio rei alienæ invito domino. Quæ assertio intelligenda est si potest res restitui absque periculo infamiæ, aut alterius gravis damni, quæ quidem exceptio generalis est, ad quamcumque restitutionem, circa cuius excusationem tractant in prædicta materia de restitutione Theologi, & Summi, ut Diana, Lessius, Laiman, & cæteri. Verbo restitutio; si vero res non extet tenetur restituere, & valorem cum fructibus eiusdem rei, quando ipsam rem habuit iniusto titulo, & mala fide, quam doctrinam docet D. Tho. & omnes Theologi, ut advertit ipse Laiman cum Soto, & cæteris, & ratio est, quia cum huiusmodi rei dominium non sit translatum in possessorem, qui furto, vel alio iniusto titulo eam habuit debet proprio domino fructificare, & ideo tenetur restituere omnes fructus, quos res fructificavit saltem naturales, exceptis tamen expensis, quas fecit ipse possessor malæ fidei, & fecisset dominus rei, ad eius conservationem, & custodiam, nam alias lucrum resultasset domino rei, ex eius furto, sed possessor non debet, neque potest excipere maiores expensas, quas fecisset dominus in conservatione rei suæ, licet alter plures fecerit, sed si minores expensas fecit quam fecisset dominus, non ideo potest sub-

Auson. v.
restit. 9.
restit. quid
debeat n.
1.

Dian. p. 5.
tract. 4.
res. 38.
Less. l. 2.
c. 16. dub.
2. art. 63
Laim. l. 3
tract. 2. c.
5.
D. Thom.
loc. cit. 22.
q. 62. art.
6.
Laim. ibi
c. 3.
Sot. l. 4.
de iust. q.
7. art. 2.

trahe-

trahe re de fructibus illum excessum, quam dominus fecisset, quia iste possessor in tali casu haberet plusquam deberet habere, & ex peccato suo commodum reportaret, vt habetur ex Sylvestro, & Laiman, vnde resultat posse dominum pettere fructus cum ipsa re dimissa, deductis expensis, vel quas ipse fecisset ad incipiendos fructus, vel quos fecit iniustus detentor si minores fuerunt, docet bene Laiman ibi in exemplo torquei auri.

84 Circa fructus vero mere industriales, prout distinguuntur à naturalibus, & mixtis sit secunda assertio; quod eos nō tenetur restituere possessor etiam malæ fidei, quia tales fructus non nascuntur ex ipsa re, sed totaliter ex ipsa possessoris industria, quos proinde non debentur, vt si quis furatus est aliquam pecuniæ quantitatem, cum qua alia fuit quantitatem lucratus, lucrum non tenetur restituere, quia non pecuniæ, sed suæ industriæ debetur, vel si furatus est retem, cum qua piscatus piscium quantitatem tenetur restituere retem sed non pisces, nisi impedisset dominum eandem facere piscationem, quia tunc omne illatum damnum domino retis teneretur restituere, & sic posset petere retem, & piscaturam, quam amisit ob retis subreptionem, & iurare iuxta prudentem coniecturam, si etiam erat dominus retis piscator, & piscaturus foret. Et de pecunia similiter dico, quod docet etiam Laiman, num. 3. citans ex communi Paludanum, Lessium, & alios rationem reddens, quia sicuti fructus rei rem sequitur, eiusque dominum ita lucrū ac velut, fructus industriæ, ad eum pertinet, qui industriam adhibuit, & sic eiusdem est lucrum industriale.

85 Tertia assertio, qui re sua per violentiam, aut vim furtum, aut alio quo ius modo fraude, seu dolo, scilicet, spoliatus est potest eam quærere, & ubicumque invenit eam vindicare cum omnibus fructibus ipsam re sequentibus à die spoliationis, cū hac tamen limitatione quod si res reperta fuerit apud possessorem bonæ fidei, quia eam à latrone emerat ignorans furtivam esse, aut quia etiam bona fide per hæreditatem habuit, in tali ca-

su quamvis res debeat proprio domino, de fructibus est alia ratio, nam si iam fructus non sint extantes, sed ab ipso possessore sunt consumpti, vel alio quocumque modo fuissent amissi, vel alienati, & aut non sint in dominio, & potestate talis bonæ fidei possessoris eos, neque eorum valorem restituere tenetur, neque à domino rei, cuius fuerunt fructus exigi possant, hanc assertionem docet Laiman, Diana Lessius, Medina, Azor, & alij plures ab ipsis citatis, cuius assertionis ratio est, quia non tenetur aliquo ex titulis restitutionis, quia non tenetur ratione iniustæ actionis, quia bona fide habuit rem, & fructus eius, neque ratione rei acceptæ, quia iā non sunt tales fructus, ergo nullo titulo tenetur eos, aut eorum valorem restituere, quia vbi non concurrunt hi duo tituli, vel eorum alter nulla inest obligatio restituendi.

86 Verumtamen omnes prædicti auctores consentiunt in eo quod quamvis non teneatur hos fructus restituere, si tamen ex eis fuit factus locupletior, tenebitur restituere eam quantitatem, in qua fuit ratione prædictorum fructuum ditior, cuius rationem communiter reddunt DD. quod locupletari non debet aliquis cum alterius iactura, vt tradit regula Iuris, & probant ex quadam lege sic disponente his verbis: *Certum est malæ fidei possessores omnes fructus soluere cum ipsa re teneri præstare bonæ fidei vero stantes, post litis autem contestationem universos.* Et ratio est, quia à die litis contestatione cedit possessor à bona fide, cuius rationem reddunt DD. vt videre est apud Lessium, quia fructus debentur domino, sicut & ipsa res deductis expensis in locum autem fructuum succedit eorum pretium: ergo quamvis non extent fructus, si stat eorum valor apud ipsum possessorem etiam bonæ fidei debentur, in foro conscientie domino rei, vnde proveniunt.

87 Caterum hanc doctrinam limitat Laiman, quantum ad forum iudiciale, in quo si loquamur de fructibus mixtis, qui sic licet partim sunt naturales, partim industriales ex industria hominis habiti ex fundo, aut

Laim. ibi
dem n. 5.
Less. ibide
n. 14.
Dian. p. 3.
tr. 5. ref.
43.
Azor p. 3.
n. 452. b.
hæc tamen
Medina
c. de rest.
q. 10. cōc.
2.

Reg. iur.
in 6. 48.

Less. d. 1. 2.
c. 14. dub.
2. n. 9.

Sylvest.
ver. fruct.
n. 4.
Laim. d. c.
3. n. 6. in
fine.

Less. l. 2.
c. 12. dub.
17. n. 113

vineam, v.g. si quando scivit dominus fundum, aut vineam esse alienam, quā antea bona fide tanquam suam possiderat si iam è solo sunt separari, & à domino percepti, aut in animalibus si agnuculi, vel vituli à matribus suis sunt ablactati, isti inquam fructus, in hoc statu iam habiti in foro externo restitui non mandantur, etiā si locupletior prædictus possessor bonæ fidei factus fuisset, quia relinquuntur ei pro cura, & cultura, quod fundatur in quadam lege civili dicente sic: *Si quis, & non domino fundum bona fide emerit, alia ut iusta causa æque bonafide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, eius esse pro cultura, & cura.* Et certe quando cultura, & cura, quas sollicitudines, aut industriam vocare possumus, merentur pro mercede omnes percepti fructus nemo dubitat, nō teneri cedere percipientem bonæ fide immo, neque malæ fidei possessorem quia sunt absolute industriales. Sed tota difficultas hic versatur inter Doctores, quid erit, quando fructus excedunt debitam mercedem pro cultura, & cura? Et in hoc casu dicunt communiter Theologi, quod tenetur restituere excessum, in quo fuit possessor ditior. Legistæ vero secuti suam legem contrariam defendunt, ut docet Covarr. à Lessio citatus.

88. Ex quibus, & ex alia regula, quam iecimus supra, scilicet, quod idem observandum est in foro interioris, ac in exteriori, cum limitationibus ibi positis, & ex alia parte ad salvandas animas, & in foro conscientiae non iuristarum legum civilium, sed Theologorum sententijs, standum est; iam in hoc casu in angustias reducit difficultas, à qua tamen duplici solutione me expediam, nam in primis non dicit citata lex, quod omnes percepti fructus sint dandi pro cultura, & cura, neque illa, neque ille terminus *fructus, quos*, &c. est, aut æquivaleret universali, quia, ut dicunt dialectici non est in materia, necessaria, & sic in sensu formali intellecta debet exponi, sic de ea verba scilicet: *Naturali ratione placuit fructus quos percepit eius esse pro cultura, & cura*, id est, fructus, qui naturali ratione sufficiunt pro præmio, & mercede culturae, & cura, quas

possessor adhibuit incolendo, & servando fundum, & fructus eius esse, in quibus verbis non includitur excessus fructuum, si aliquis sit, & sic ille excessus adhuc stādo in verbis legis domine fundi est reddendus, ut docet Theologus, ut multo probabilius. Secūdo potest responderi per prædictam legem disponi, quod quamvis ille excessus, in quo fuit possessor bonæ fidei ditior, sit restituendus domino fundi, vel alterius rei, ut exigit ius particulare, quia tamen propter commune bonū, & ad evitandas lites, quæ in similibus casibus oritentur inter partes nobiliori iure nixalex decernit, ut isti fructus sint relinquendi cultori pro cultura, & cura, in quem lex transfert dominium probono pacis, sicut accidit in lege usucapionis, & præscriptionis, ideo utraque opinio, tam iuristarum, quam Theologorum potest admitti etiam in foro conscientiae.

89. Quarta assertio, ipse spoliatus, de quo est sermo, ius habet contra iniuste cum damnificantem exigendi totum, & integrum damnum, quod passus est perse sequutum ad furtum, vel rapinam, non solum rerum, quas in possessione habebat, sed etiam earum, quas habebat in spe. Hæc assertio etiam est communiter recepta, quare magis indiget explicatione, quam probatione, & explicatur aliquibus exemplis, & sit primum de illo, cuius segetes, immaturi fructus iniuste fuerunt destructi, qui potest exigere in utroque foro non solum valorem fructuum, quem habebant in illo statu, sed etiam, quem habituri erant tempore perfectæ maturationis iam in proprijs granarijs, sive horreis repositi fuissent, exceptis tamen expensis, quas dominus erat usque ad illum statum positurus; quæ quia non facile taxare possunt deferendæ sunt à iudice in eius veritate, vel ad litem iuramentum iuxta dicta ex hoc nostro titulo, quæ reducenda est ad arbitrium prudentium. Quod probatur hoc nostro textu, & ex alijs pluribus, & docent Canonistæ, & Theologi apud D. Thomam, & legistæ, quos omnes refert Laiman, & Diana. Tom ultra si eo tempore non restituit reddendo eādem fructuum quantitatem, quam

L. iustit.
de rerum
divisione.

Covar. 1.
2. varia-
rum c. 3.
n. 6.
supra in
hoc q. n.
78.

Supra n.
75.
Canonist.
c. gravis
de restit.
spoliatorū
D. Thom.
2.2. q. 62.
n. 6.
Legist. 1.
bonæ fidei
ff. de acqui-
rend. rer.
dom.
L. fructus
ff. de rei
vindict.
Dian. p. 2.
tr. 17. ref.
51.

Naur. in
man. c. 17
n. 26.

Dian. loc.
cit. p. ter-
tia opinio

Laim. ibi-
dem c. 4.
n. 6.
Dian. p. 4
rr. 6. ref.
63.

quàm iniuste destruxit, vel eorum valorem, tenetur restituere illud pretium summum, quod dominus ex eorum venditione erat acquisiturus, & eadem ratione totum damnum, quod fuit emergens ex iniusta illa actione, vel spoliatione, immo multi Theologi docent, inter quos Navarrus, quod tenetur restituere summum pretium, quod res poterat habere in potestate, si esset domini, sed hoc falsum est, quia tantum domino spoliato debetur, quantum amisit, & si non erat servaturus rem usque ad tempus, quo posset vendi per summum pretium, non summum, sed illud, quod ipse dominus accepturus foret, debet, & non amplius restitui, cum iniquus malefactor tantum teneatur indemnem servare iniuriatum, & damnificatum sic, & bene Diana.

90 Secundum exemplum sit, de eo qui furatus est mustum, aut vinum, & sic de quacumque alia re, cuius pretium pro lapsu temporis augetur, non sufficit restituere rei valorem, quem habebat, quando furatus est eam, seu eam destruxit, sed totum, & integrum valorem quem dominus percepturus erat ex pretio ipsius rei, si non fuisset capta, seu destructa à damnificante, deductis expensis, quas dominus erat factorus cum ipsa usque ad illum statum pervenisset, computato etiam periculo rei, ut si quis rapuisset pullum æquinum, aut furatus esset dolium vini tempore, quo valuisset tribus regalibus, & detenuisset multum temporis, in quo pretium pulli, aut vini crevisset, si dominus esset usque ad illud tempus servaturus, illud integrum pretium, deductis, ut dixi, expensis tenetur restituere, ut tradunt communiter Theologi, Laiman, Diana, Lessius, & alij, & ratio est, quia qui rapuit rem alienam, non solum tenetur eandem rem restituere, sed etiam omnia damna, quæ fuerunt domino suborta, ex iniusta detentione rei, si detentio iniusta fuit causa damni emergentis prædicto domino. Quod

existimo verum esse etiam si tempore in quo pretium rei incrementum sumplerit fuisset raptor impotens ad restituendum, quia ut asserunt ex Vlpiano: *Semper enim fur moram facere videtur*, & merito, quia hoc damnum procedit, sicut à principio, ab illa iniusta subreptione, aut furto, & qui causam damni dat damnum fecisse videtur, ut tenet regula iuris; secus si non procederet ex iniusta acceptione, quia tunc si non potuit restituere quando res debita incrementum accepit, non ideo tenebitur solvere pretium rei iuxta illud incrementum, sed satis est si solvat ipsam rem si non in specie individuali, in alia eiusdem qualitatis, & bonitatis, vel eius pro tunc pretium, quare si agricola qui debet mensuras tritici viginti, v. g. & à creditore exiguntur ab eo mense Maij, quando valet quælibet mensura triginta regalibus, & tunc debitor non potest solvere satisfaciet si solvat mense Augusti, quando iam pretium tritici decrevit, quia ad nihil aliud tenetur. Neque ratione iniustæ actionis, quia nullam commisit, neque ratione rei acceptæ cum reddat eandem quantitatem, quam ex iusto titulo debebat, nisi aliquis intervenisset venditionis contractus.

91 Sed hic necessariam, & scitu dignam, & notabilem monitionem facit Laiman, traditam ex Patre Molina, de iustitia, & iure, unde sit quinta assertio. Quando fur, aut alius iniustus rei alienæ detentor, v. g. quando tritici, vini, olei, vel alieuius animalis pretium incrementum accepit, & eo tempore non restituit, sed tunc vendidit, vel consumpsit, verumtamen si restituisset, dominus tamen has res erat servaturus ad aliud tempus, in quo iam harum rerum pretium minus, aut minimum erat, non tenetur prædictus detentor restituere illud maius pretium, quod habuerunt, quando ipse eas vendit, aut consumpsit, sed satis est si restituat illud minus pretium, quod dominus perdidit, perdidit autem illud, quod res haberent eo tem-

Laim. loc.
cit.
Less. d. c.
12. dub.
16.
Mol. r. 3.
rr. 11.
disp. 725.
conc. 4.

pore ad quod ipse erat servaturus, ponamus exemplum, Petrus, v. g. faratus est tempore Quadragesimæ viginti mensuras tritici, cuius pretium tunc erat, cuiuslibet mensuræ triginta regalium, & eodem pretio vendidit, & postea fuit compertum, quod dominus erat servaturus triticum usque ad mensem Iunij, supponamus, quo mense pretium tritici decrevit ad pretium tantum viginti, aut quindecim regalium debitor, sive detentor iusto, vel iniusto titulo, non tenetur restituere triticum secundum pretium, quod habuit, quando ipse Petrus vendidit, vel consumpsit, nempe triginta regalium, sed illud tantum pretium, quod dominus erat ex illo tritico habiturus, nempe pretium viginti, aut quindecim regalium pro qualibet mensura, vel aliud triticum eiusdem qualitatis, & valoris, quia solum, ex vna parte re inspecta, in hac minori quantitate fuit dominus latus, & defraudatus, qua restituta nullam recipit iniuriam, & ex alia parte augmentum tritici, & eius maior valor, quem habuit quando Petrus eo est functus, non est fructus ipsius tritici, vel cuiuslibet similis rei infructiferæ, de qua idem dicimus, sed fuit accidens omnino extrinsecum, & ideo hæc utilitas per accidens Petro contingit, quia decrevit pretium: secus fuisset si pretium istarum rerum accipisset incrementum quia tunc, ut diximus numero præcedenti practi-
cari debet.

92 Et propter hanc rationem, qui habet, seu debet solvere centum scutorum auri in auro mutuata, seu accommodata ea conditione quod debet ea solvere in propria specie, satisfacet ea reddendo in eadem propria specie, quamvis pretium auri, & argenti quodlibet decretum acceperit, quia hoc pretium est extrinsecum his rebus; secus tamen esset si prædicta scuta fuerint appretiatæ, & ad monetam ordinariam, & communem, quam vocant *vellon* reducta, quia tunc deberet illam pecuniæ quantitatem, in qua fuerunt appretiatæ servato iu-

sto valore, sicut contingit in bonis dotalibus, quæ dantur genero, qui mortua vxore, tenetur reddere for-
cero suo in propria specie, & non tenetur solvere pretium in pecunia, sed tantum res ipsas, quamvis sint deterioritæ: quia appretiatæ non fuerunt. Secus si fuissent appretiatæ, quia tunc debetur pretium, sic dicimus in nostro casu, quamvis in alijs alia sit ratio, de quo Molina, & Laiman referentes civiles leges, & eorum interpretes. Et idem existimo quando quis absolute dixit, accomoda mihi viginti scuta, & sic alteri dederit, nihil circa pretium advertendo, quod mutuata res satisfacet eadem mutuanti reddendo in eadem specie auri,

93 Sit sexta assertio, qui iniuste alterum occidit tenetur ei restituere omnia damna, & similiter, qui vulnerat, quæ restitui possunt, excepto in singulare certamine ab utroque sponte inito, dixi, quæ restitui possunt, ex eo quod vita interfecti, aut mutilatio membri restitui non possunt, & ideo quantum ad vitam nulla insurgit obligatio restituendi in bonis temporalibus respectu defuncti, quidquid sit de restitutione facienda alijs, quibus damnum resultavit ex eiusdem morte, de quo in questione sequenti, sed tenetur restituere, tam mortuo pro tempore curationis, si aliquam fecit ante mortem, quam vulnerato omnia eis sequuta damna, & imprimis omnes expensas cum lieurgis, & medicis necessario factas, in medicamentis, cum his, quæ super eius ordinariam mensam sunt propter infirmitatem super addita, necessaria tamen iuxta qualitatem personæ, sunt namque aliqui vulnerati, & forte levi: qui scientes vulneratorem soluturum esse hos suæ sustentationis cibos, solent multa cariora facere sibi adduci ad manducandum, sine quibus posset cum minore sumptu se gerere, aut industria etiam infirmitatem, & curam prolongare, quod quidem dolosum est, & à vulnerante non potest

Mol. disp.
4. 26. 9.
quando res
Laim. l. 3
rr. 4. c.
13. n. 2.

exigere, neque recipere, sed tantum necessaria, item si homo sit officialis potest exigere, & debentur ei omnia, quæ perdidit lucrari in suo officio, nihilo detracto ex non impenso labore, quia melius illi fuisset in suo officio laborare, quam lectulo iacere, vel si pro suo officio alium substituit, exigere potest totum illum salarium, quod substituto dedit, hæc certa sunt, & ab omnibus Doctoribus tradita, circa quorum æstimationem, si inter se non componantur amabiliter, iudicio iudicis standum erit, docent Molina, de iustitia, & iure, Sotus etiam de iustitia, Navarrus, Covarrubias, & omnes alij, probatque Sotus ex iuris capite & latius Molina.

94 Dixi etiam in hac assertionione, excepto in singulari certamine ab utroque sponte inito, quia in tali casu neuter tenetur ad restitutionem alicuius temporalis præterij, quia eo ipso, quo uterque voluntarie se exposuit periculo, quamvis ab alio iniuste occidatur, renuntiare videtur iuri restitutionis, in quantum damnum temporale, quod potest remittere quidquid sit de vita, quæ privatur, aut de damnis alijs personis sequitis, quibus renuntiare non posse videtur, & ratio est, quia qui occidit in inito certamine, quamvis peccet mortaliter contra Deum, & eius naturale præceptum frangens, scilicet, quintum Decalogi, non occides, & contra rempublicam eius e medio tolens membrum, non peccat contra interfectum lædendo iustitiam commutativam, circa eius bona temporalia, cum ipse se exposuit illi sorti occisionis activæ, aut passivæ.

95 Dixi ab utroque sponte inito, nam quando alter ab altero fuit ad duelli certamen provocatus, si accidat, vel vulneret provocantem ad nullam existimo contra Molinam, teneri restitutionem, nam qui iniuste eum provocavit facto ipso ius, quod poterat habere ad hoc quod ei aliquid re-

stitueretur perdidit, quamvis provocantem iniuste, si occidat provocatum, seu vulneret teneri ad restitutionem affirmo, & ratio differentia est, quod quamvis uterque mortaliter peccet contra legem naturalem prohibentem huiusmodi duellorum usum, à solo diabolo fabricatum, ut ait Tridentin. tamen respectu provocantis non lædit iustitiam commutativam, siquidem scienti, & volenti non fit iniuria, nec dolus, scit enim provocans, qui ad certamen alium trahit hac exire conditione, quod si succumbit mortem, vel vulnera tenetur subire, & sub hoc pacto incerta sorti se voluntarie exponit: ergo eius iustitia non læditur, neque fit ei iniuria in rebus, quarum dominium habebat, & consequenter nulla ei debet fieri restitutio.

96 Cæterum si ipse provocans iniuriatus ab alio, qui satisfactionem reddere tenetur, & potest non tamen vult si provocatus, & occisus, vel vulneratus fuerit à provocante, in hoc casu credo provocantem ad restitutionem minimè teneri ipsi vulnerato in eius curatione, aut in alijs faciendis, & ratio mihi est, quia in hoc casu provocatus tenebatur de iustitia contrario suo à se offenso, & iniuriato debita compensatione satisfacere, & eo ipso, quod non vult si ab alio summatur auctoritate iudicis, vel propria, ad nihil tenetur, nam si recurrit ad iudicem, quod iuste debet facere non tenetur offendentem restituere expensas, quia offensus utitur iure suo, in quo nemini facit iniuriam, si autem recuperet honorem suum, quia alapa fuerat, v. g. offensus quamvis peccet mortaliter contra legem Dei naturalem, ut dixi, offendentem provocando ad duellum, tamen causa, & culpa stat ex parte ipsius offendentis nollentis satisfacere pro offensa à se irrogata, quare provocans, quamvis in provocando ad duellum peccet mortaliter, quia non utitur debito, & iusto medio ad

Sess. 25^a
de ref. ca.
19.

recuporandum honorem cum ex alia parte non minus peccet mortaliter nollens satisfacere uterque delinquit in alium: alter delinquendo in modo petendi satisfactionem, & alter in substantia, quia non vult satisfacere, & sic cum delicta sint paria mutua compensatione tolluntur, salva tamen æqualitate in iustitia, & secluso iniusto excessu, sicut quando propria auctoritate capio à latrone, vel iniusto detentore compensationem debiti, quod mihi debet non teneor ad restitutionem, quamvis peccem in modo, quia non possum propria auctoritate ream meam vindicare, & licet hunc casum sic propositum apud neminem viderim, satis tamen videtur huic resolutioni facere ipse Molina, & Diana, qui ex Carrerio docet quod: *Licet in iniurijs, & damnis mutuo illatis locus sit compensationi, quoad ipsos priuatos attinet, qui mutuo illas intulerunt, ac passi sunt, quod tamen attinet ad satisfactionem boni communis, locus non est compensationi.* Hæc Molina ex quibus nostrum videtur assertum firmari, & sic ad nullam istius duo ad duellum descendentes tenentur sibi adinvicem facere restitutionem in bonis ad se pertinentibus, in quibus fuerunt læsi, salvo tamen iure ad rempublicam, ob bonum commune attinente, puniendi crimen, quod potest punire, sicut & Deus in suo Divino Iudicio. Et de damno alijs resultante in questione sequenti, ut dixi agemus: vide Ledesmam.

97 Assertio septima, qui per vim, violentiam, fraudem, aut calumniam impedivit alterum consequendi aliquod beneficium ecclesiasticum, aut sæculare, aut aliquod legatum, seu donationem, tenetur restituere valorem illius commodi, ad cuius consequitionem fuit prædictis modis impeditus. Sic docent

Carrer. in pract. 6. homicid. 6. & n. 104. Dian. p. 5. tr. res. 50. cum Rebell. p. 1. l. 3. q. 12. Mol. l. 4. disp. 17. n. 9.

Ledesm. p. 1. sum. tr. 8 de iust. commut. c. 6. conc. 3.

D. Thom. 2. 2. q. 62. a. 2. ad 4. Laim. d. l. 3. tr. 2. c. 7. n. 3. Mol. d.

nis ei totum illatum damnum recompenfare, illudque, qui læsus iniuste fuit, in utroque foro potest iuste exigere, sed qui per vim fraudem, aut calumniam fuit impeditus ad consequendum aliquod legatum, aut beneficium fuit iniuste læsus: ergo ius habet contra sic impediens, ut fiat ei restitutio, & iniuste impediens in utroque foro tenebitur illatum damnum recompenfare. Maior huius discursus est principium in materia restitutionis lumine naturali notum, minor probatur, nam supposita habilitate acquisito iure ad tale beneficium, legatum, seu officium, læditur eius iustitia, & ius acquisitum contra iustitiam commutativam: ergo tenebitur hoc damnum refarcire, iterato prædictum illatum constituendo in tali statu, ac si non præcessisset præfatum impedimentum, ut habetur ex diffinitione restitutionis supra tradita, quæ melius exemplis probatur.

disp. 727. n. 7. c. 3. Nauar. in d. c. 13. n. 73. Less. l. 2. c. 34. dub 15.

Sup. hic n. 2.

98 Primum exemplum sit, in eo qui fraude, dolo, aut calumniose, hoc est, infamando legatarium, aut importunis precibus fecit testatorem revocasse testamentum, in quo instituerat aliquem hæredem, seu alicui reliquerat aliquod legatum, ex vi cuius testamenti hæres institutus, seu legatarius ius certum habebat, si non impediretur iniuste ad hæreditatem, seu legatum: ergo qui hoc modo fecit testatorem, ut mutaret testamentum peccavit mortaliter, & ad restitutionem interesse tenetur, totum quidem, & integrum, si compertum fuisset testatorem nullatenus mutaturum, aut revocaturum fore testamentum ex alia causa, & si in hoc esset aliqua dubietas, aliquid minus pro qualitate dubij debet restitui.

99 Secundum exemplum sit de eo, qui iniuste aliquem impedit ad consequendum beneficium infamando eum coram conferente, aut importunis precibus, & favoribus fecit collatorem mutare determinatam voluntatem;

rem, quam hobeat dandi tali personæ, erat beneficium oppositionis, vel si impedivit digniorem, cui de iustitia debebatur, ne illud consequeretur, quando certa erat spes consequendi, vel saltem pro qualitate maioris, vel minoris spei, taliter quod semper iniuste læssus in suum pristinum statum constituatur, si potest ante quam prædictum impedimentum fortiatur effectum, hoc est, ante quam testamentum mutetur, aut iam mutatum ante quam morte confirmetur, & ante quam beneficium, aut officium alteri conferatur: & si sic fieri iam non potest damnum illatum læssio rexarcire pecunia, vel cum illo convenientia componi, quod observandum est in similibus casibus.

100 Dixi in præfatis assertionibus exurgere obligationem non restituendi ex prædicto impedimento, si iniuste, & contra iustitiam commutativam fuit efficaciter causa non obtinendi, quod ipsi, qui impeditur debebatur beneficium, aut legatum testamenti, nam si impedimentum non fuit iniuste interpositum, quia tantum fuit datum collatori beneficii, vel per modum consilij proponendo, ut sibi, vel alij personæ daretur propter aliquam rationem congruentem precibus non importunis, & sine mendacio, dolo, aut fraude, quamvis faciat ex odio, & in eo peccet contra charitatem; non remanet obligatio restituendi, etiam si collator ex hac persuasione mutet intentum, quod antea habebat, dummodo ex iustitia debitum non sit, & quia secundum probabilem sententiam ex iustitia commutativa beneficium non debetur, quando sunt beneficia oppositionis, ut omitta faciamus alia, ad quæ sunt ex institutione vocatæ determinatæ personæ, ideo sic movens, & suadens, ut frequenter fieri solet, non remanet obligatio restituendi, ut dicit Molina loco citato. Sed hoc magis certum est quando fit persuasio respectu testatoris relinquentis legata, vel instituendo aliquem hæredem, & res-

pectu distribuentis eleemosynas potest quis sine obligatione restituendi dicere per modum consilij testatori, immo & persuadere relinquenti alicui religioni bona sua, quod multo melius, & laudabilius faciet si reliquerit suis consanguineis, & propinquis pauperibus, quia in hoc nullam faciet iniustitiam religioni, cui illa bona non debentur, sic ex Adriano cum pluribus docet Molina, ut probabilius, & in beneficijs, & Laiman etiam cum Caietano, & Soto, docet, & Emmanuel Sa, sanum tamen, & prudens consilium semper duxi, quod non intendat, nisi saltem per modum recti consilij, mutare voluntatem testantium ibi assistentes, cui consonat quædam Clementina, prohibens assistentibus conficiendis testamenta, ne eos retrahant à restitutionibus debitis, seu legatis, aut male ablata incerta sibi pro sua voluntate faciendis, quorum retractio resultet in aliorum præiudicium.

101 Rursus, qui in rebus spiritualibus lædit alterum, inducendo eum ad peccandum, exemplo inductione, aut persuasione ad nullam tenetur restitutionem, sed tantum ad fraternam correctionem ex generali doctrina ex materia de correctione fraterna; sic docet Sotus, Laiman, Sylvester, & alij plures ab ipsis citati, & ratio est, quia liberum est cuique admittere, vel non admittere sibi nocivum, & perniciosum consilium, & quia si admittit voluntarie facit nulla ei sit iniuria contra iustitiam, quia scienti, & volenti non fit iniuria, neque insurgit obligatio restituendi, excipietamen cum Laiman si quis alium fraude, dolo, aut vi fecit ignorantem incidere in aliquem errorem, vel hæresim, tenetur maxime si magister est, & inde sequantur mala animabus perniciofa, veritatem illum docere, sicut qui seminavit hæreses tenetur se retractare, & veritatem docere. Qui autem recta intentione, & sano consilio alterum suadene ingrediatur religionem, quia sic putat convenire, nec peccat nec debet restituere, sic Sotus.

Adria. in
4. de res.
Sot. 1. 4.
de iust. q.
6. a. 3. in
fin.
Caiet. 2. 2.
q. 62. a. 2.
ad 4.
Sa verb.
res. n. 22.
Clem. re-
ligiosi p.
ponit de
privileg.

Sotus ubi
prox. art.
3. conc. 3.
Laiman.

Sotus ibi
memb. 2.
conc. 1. 6.
Laim. cū
ipso.

Mol. cit.
n. 2.

102 Vnde ad argumenta in principio posita responderetur ad primum, quod Divus Thomas intelligendus est, quando dicit restituere simplum, quod fuit ablatum iniuste loqui de re accepta in ipsa, & in suis fructibus, quos produxit considerata; quando alias non fuit causatum aliud damnum domino ex tali acceptione, cæterum si aliquid per se damnum ei resultavit, vel de lucro cesante, aut emergente damno, ut v. g. si ex eo quod aliquis furetur proximo instrumentum, sine quo non potuit lucrum suum facere, aut opus, in quo consistebat premium, aut salarium eius, facere non potuit, tenetur fur ad restituendum totum illud interesse, quod perdidit, ita ut indemnitas remaneat, sic enim docet ipse Sanctus Doctor, in articulo 3. & 4. Et hoc ipsum significatur in verbis diffinitionis, in illa particula, *iterato statueret hominem in dominio rei sue alienatæ*, idest, taliter, ut vi iterum fiat, sicut antea erat, dominus dominio pleno illarum rerum, quarum dominio per iniuriam, & iniuste fuit privatus, ita ut non habeat minus, quam haberet, si ei iniuria non fieret, hoc enim sonat verbum restitutio, ex præpositione *re*, & *statuo*. Vnde omnia prædicta consonant diffinitioni.

103 Ad secundum respondeo, negando antecedens, & ad probationem, dicimus, quod qui furatus est mustum, aut triticum non solum tenetur restituere mustum factum vinum, si extat in propria specie, & idem de rebus fructiferis, aut triticum, si accepit incrementum, sed si iam hæ res consumptæ fuerint, tenetur restituere totum illud, & integrum valorem, deductis expensis, quem dominus fuisset ex ipsis rebus consequuturus, utpote quia servaturus fuisset usque ad illud tempus, in quo maiori pretio venderet, quam erat illud, quod res habebant quando iniuste, & furto acceptæ, vel à fure consumptæ fuerunt, aut alienatæ, ut iam explicatum, & probatum manet, & quamvis dominus tunc temporis non habebat actualem posses-

sionem, aut dominium incrementi, quod triticum, aut vinum erat in futuro habiturum, aut illorum fructuum rerum fructiferarum, ut sunt arbores, vineæ, aut agri fructibus iam onerati, habebat tamen ius ad illam possessionem, & spem ad eorum dominium, & sic qui hæc abstulit, aut destruxit tenetur cum incremento, & fructibus domino restituere, si potest, deductis, ut dixi expensis, quas dominus erat factururus in prædictarum rerum conservatione, & adhuc ut ibi ait Divus Thomas, non tamen ad totum, quia minus valet, quod est in virtute, aut spe, quod potest impediri, quam quod est in actu quia illud est in semine.

104 Ad tertium respondeo distinguendo maiorem: aliquæ sunt res, quæ non cadunt sub restitutione, ut vita perempta, aut membrum abscissum quoad se non cadunt sub restitutione, concedo: quoad effectus, qui inde sequuntur, nego maiorem. Vnde, qui occidit hominem tenetur restituere omnia temporalia damna, quæ sequuntur, iam in curatione, iam in expensis factis in eum sepeliendo, ut docet Molina, & similiter in sustentatione suæ familiæ, maxime vxoris, & filiorum, aut parentum si habebat, & à mortuo indigebant sustentari. Circa membrum abscissum idem etiam damnum quod ipsi, cui fuit amputatum membrum, & eius etiam familiæ, quibus pecunia, vel alia inter partes compensatione satisfactio, in quantum fuerit possibile, est facienda, ex vi naturalis præcepti restitutionis. Immo & secundum probabilem opinionem Molinæ etiam tenetur homicida iniustus solvere debita occissi eius creditoribus, quia est damnum ipsius sequutum ex morte occissi debitoris. Immo priusquam alimenta vxoris, & filiorum, & sunt eis præferendis, sed contrarium cum Lessio, Diana, & alijs iudico, & quoad prælationem vxoris, & filiorum falsam iudico sententiam Molinæ, eius venia, nam maritus vivens prius debet subministrare alimenta necessaria vxori, & filijs, quã

Mol. l. 4.
tr. 3. disp.
83. n. 8.

Less. d. 1.
2. cap. 9.
dub. 26.
Dian. p. 3.
tr. 6. res.
54. & p.
5. tr. 4.
res. 57.

S. Doct.
ibid. 3. &
4.

debita solvere, quia est strictioris naturalis iuris, ad minus alimenta necessaria, & præcisa. Ex quo maiori obligatione potest responderi Patris Molinæ arguentis, & non video eius argumento, à citatis Doctoribus responderi, arguit ergo homicida tenetur restituere vxori, & filiis iniuste interfecti, etiam si non habeat intentionem nocendi eis: ergo & creditoribus, qui debita perdunt propter mortem debitoris, qui si viveret ea creditoribus solveret: probo consequentiam, quia non minore obligatione tenebatur creditoribus, quam vxori, & filiis, utrisque namque iure naturali tenebatur: ergo nulla est ratio differentiae.

105 Sed hoc argumento Molinæ non obstante, contrarium, ut dixi, sentio, quia qui occidit hominem debitorem non occidit aliquid proprium creditorum, neque creditores habebant aliquod dominium in ipso debitore, ac si debitor esset servus eorum, taliter ut homicida teneatur ratione illius mortis aliquid creditoribus restituere, sicut tenetur, qui occidit servum alicuius domini, qui servi dominium habebat, quod confirmatur, quia vel occissus reliquit bona, & tunc creditores possunt ea sumere in satisfactionem, vel non habet, neque reliquit, & si non habebat nihil pro tunc debebat, quia manebat impotens ad solvendum, & impotentia excusat à solutione debitorum, quousque ea acquirat, sed eo ipso quod fuit occissus fuit finita obligatio debitorum, non solum in ipso occisso quando bona nulla habet, sed etiam in occisso, qui si aliquam obligationem restituendi incurreret, esset orta ex iniusta actione homicidij, sed hæc actio solum fuit directe, & per se contra ipsum occissum, & contra eos, qui erant aliquid ipsius, ut sunt filii, & vxor in viduitate sua, per accidens autem, & remote resultat in damnum creditorum ipsius occissi: damna autem sequuta per accidens, & non provenientia ex natura rei ex aliqua actione, sed remote, & præter intentionem agentis non cadunt sub obligatione restitutionis, ut docet, bene Diana cum communi, sicut ex

eo quod quis occidat hominem in dignitate constitutum, aut constituendum, non remanet obligatus restituere commoda suis consanguineis, aut amicis pro ventura, neque pauperibus, quos alebat de fructibus, & redditibus suis, etiam si ex devotione acceptata deberet, neque est eadem ratio de filiis, & vxore, quia ij sunt, quando indigent paterno alimento, aliquid patris, ac pro inde, qui occidit patrem filios simul occidit, privando eos naturali alimento, cuius carentia oritur ex natura rei, & actionis, & huius rationis sufficiens insinuat Sotus fundamentum, est enim, ait Sotus: *Homo quoddam bonum non solum suum, sed vxoris, & prolium, & parentum.* Unde si vidua nupserit, aut filij per se sustentari possunt ab homicida nihil debent exigere, si iam patre non indigeant. Secus tamen, ait ipse Sotus: *Quando occisus familiam sudore proprio alebat: tenetur tunc homicida illud damnum compensare alendo eandem familiam, & ratio fuit illis comperta ex natura commutativæ iustitiæ, sustulit enim viduæ, & orphanis alimoniam: reddat ergo, & sic iure decretum est.* Quæ rationes non militant respectu creditorum, quorum occissus non erat aliquid proprium creditorum, sicut erat filiorum.

106 Ad tertium, tam quoad primam partem pertinentem ad debitorem in antecedenti responsum est, & ad alios casus non potest certior assignari regula, quam ea, quæ remanet adscripta supra num. 94. ex Laiman, & alijs, quare ad hoc ut quis obligetur ad restitutionem illius lucri; quod perdidit per causam impediens, valde ex vna parte attendendum est, si damnificator lædit alium contra iusticiam commutativam, & ex alia parte, quod sit damnum per se sequutum, & non per accidens ex tali læsione, aut iniuria, & defectu primæ conditionis reus, qui à iudice interrogatus negavit crimen, quod commisit, ex quo si confiteretur obveniebat pars pœnæ à lege taxata iudici fisco, aut denunciatori ad nullam

Sotus d. 12.
4. q. 6. ad
3. ad 3.
arg. sol.
312. &
infrapau.
l. sol. 314

Ex c. fin.
de iniur.
& damno
dato.

Sup. n. 94
bac q.

Dian. p. 3.
tr. 6. ref.
54 & tr.
45 p. ref.
56.
Azor. et al.
p. 3. l. 5.
c. 3. q. 2.

teneretur restitutionem; quia non lædit eos contra iustitiam commutativam, sed contra legalem, aut vindictivam, ex cuius violatione non insurgit obligatio restitutionis, sic cum Nauarro, Azor, Lessio, & alijs pluribus docet, & bene Laiman contra Molinam referentem Sotum, de iustitia, lib. 1. q. 6. a. 6. ante quintam conclusionem, qui tamen ibi non expresse dicit, sed tantum, si reus neget crimen, impedivit iudicium contra iustitiam, non tamen dicit commutativam, & quamvis dicat fieri reus poenæ, hanc tamen sibi ipsi infligere non teneretur, cum sit poenalis lex, Molina autem expressius dicit, sic negantem teneri poenam fisco restituere, sed sententia Laiman, & aliorum est vera, & secuta, eamque tenet Sanchez de matrimonio.

107 Ex defectu autem sequelæ per se etiam excusatur ab obligatione restitutionis, cuius generis infiniti possunt esse casus, vnum exempli gratia, in medium proferimus, & quidem non facilem, & sic quando Petrus, v.g. occidit hominem, cuius homicidium fuit Ioanni imputatum, ad cuius imputationem, neque concurrat, neque intervenit Petrus, neque ea intentione homicidium fecerat, in quo casu, ut docet Molina, non teneretur Petrus restituere Ioanni illa damna, quæ passus est ex illo ei, licet falsò imputato homicidio, quia hæc fuerunt per accidens, sicut ad prædictum homicidium, & minime ex natura rei. Verumtamen si ipse Ioannes fecit ob illud imputatum homicidium aliquam debitam restitutionem, quam Petrus facere tenebatur, hanc debet eidem Ioanni facere, quia eo excusatus manet eandem facere parti læsæ, ac proinde Ioanni, qui eam fecit, debet restitui, & sic in alijs similibus casibus, quamvis ex æquitate, & rationabili causa æquum erit, quod ipse Petrus in quantum potuerit conetur indemnem Ioannem facere. Vnde ad confirmationem iam constat posse quemque conformari cum iudicis sententia quando veritas non occultatur,

& in falsa præsumptione sententia non fundatur.

QVÆSTIO II.

An res iniuste ablata sit semper restituenta, à quibus fuit accepta?

108 **D**E Hac quæstione agit D. Thom. & eius discipuli, & pro parte affirmativa arguitur auctoritate eiusdè Sanctissimi Doctoris docentis restitutionem faciendam esse ei, à quo acceptum est aliquid, sic enim necesse est, ut servetur iustitia commutativa, quæ consistit in eo quod quis habeat, quod debet habere, sed si alteri fiat restitutio, non salvatur hæc iustitiæ commutativæ æquitas: ergò restitutio fieri debet ei, cui facta fuit læsio. Et confirmatur ex diffinitione restitutionis, quæ est aliquem iterato in possessione suæ rei statuere: ergò debet eidem possessori fieri restitutio.

109 Ad hanc quæstionem respondeo iuxta doctrinam Angelici Præceptoris, & omnium Doctorum, quod regulariter, & per se restitutio fieri semper debet eidem à quo fuit ablata res, quod bene probatur ex ratione tradita, & probatur insuper auctoritate Apostoli dicentis sic: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Per accidens tamen, & ob aliqua impedimenta non semper debet fieri restitutio ei, à quo res aliena accepta est, hæc conclusio, quoad utramque partem est certa, & ab omnibus DD. admissa, & quoad primam iam constat, quoad secundam vero probatur proferendo in medium casus in quibus restitutio alijs facienda sit.

110 Primus est, quando dominus rei non apparet, vel quia mortuus, aut absens est, vel quia ignoratur, vel quia lege prohibetur. Vnde in primis iniuste occidens hominem teneretur restituere hæredibus illa damna, quæ ex occisione fuerunt per se secuta, præter expensas, quas fecerunt in curatione, necnon alimenta vxori, & filijs, aut parentibus, si eos occissus sustentabat, ut diximus supra. Hic etiam dicunt plures Theologi, quod pro vita defuncto perempta debet homicida, si iniuste occi-

Nauar. in man. c. 18 n. 49.

Laim. l. 3 tr. 2. c. 7.

n. 4.

Less. l. 2. c. 31. dub. 8.

Sacch. l. 10 disp. 8. n. 14.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

Mol. l. 2. tr. 2. disp. 95. n. 36.

D. Thom.

2. 2. q. 62

a. 5

Ad Rom.

c. 13.

Sup. q.

antec. n.

110.

occidit pro anima eius aliqua facere opera spiritualia, ut cum à purgatorio exire iuvet, maxime quando pro defuncto non fuerunt facta tot suffragia, aut sacrificia, quæ fierent si illa morte non fuisset præventus, ut docet Molina, & tanta cum maiori obligatione, quanto maior fuit occisionis culpa, & iniuria, ut docet Diana, unde si nulla fuit culpa in occidendo, ut si homicida se defendendo occideret, ad nullam tenetur restitutionem, neque pro defuncto, neque pro damno secuto familiarum. Et idem dic de homicidio casuali involuntario, ut docet ipse Diana, & ratio est manifesta, quia tunc, nec ratione iniuste actionis, neque ratione rei acceptæ: ergo nullo tenetur titulo. Licet in his homicidijs, ut bene ibi monet Molina, præcipue in illis, quæ cum aliqua culpa fiunt, attendere debet confessor imponere poenitenti interfectori aliqua opera satisfactoria pro anima defuncti, ex his, quæ pro discursu vitæ suæ fecerit saltem eam partem, quam Deus scit sufficere pro illa iniuria, aut damno defuncto illato.

III Secundus casus est quando ignoratur proprius dominus, cui restitutio est facienda, facta sufficienti diligentia, potest, & debet restitui res male, & iniuste habita pauperibus, seu Ecclesiæ sic docet Laiman, Lessius, Covarr. & alij communiter, & ratio est quia talis res, quæ proprio domino restitui non potest, vel quia ignoratur vel quia in distantem provinciam est profectus, quo debitor remittere non potest, tradenda est iuxta magis probabilem voluntatem domini, quæ non debet esse alia, quam quod detur pauperibus, aut pijs causis pro intentione, & anima domini absentis, aut ignorati, (si absens hæredes necessarios non reliquerit) vel consanguineis, qui pauperes sunt, sic enim ratio naturalis dicitur. Quare docet Lessius hoc esse receptum apud omnes fere DD. quos tamen ipse impugnare nititur dicens, quod potest esse quod dominus in hæresi, vel alio peccato mortali obierit, sed hæc obiectio non obstat communi sententia; sed nullum est fundamentum, quod obierit in peccato mortali, & sic prudenter facit, & iuxta rationem naturalem illa bona tradens pauperibus.

112 Dixi rem male, & iniuste habitam deberi iure naturali pauperibus, quando ignoratur dominus, quia si res est ex iusto, & licito contractu habita, vel quia fuit à possessore inventa, facta pro vero inveniendò domino, sufficienti diligentia potest si non compareat, rem sibi retinere, & non teneretur traddere pauperibus, sic docet Laim. Lessius, Medina de restitutione, & pro omnibus sufficit D. Thomas, quem citat Laiman, & certe si D. Thom. diceret mihi sufficeret pro vera, seu admittenda sententia, sed in loco citato D. Thomas hoc non dicit, quare audiendus ibi est Caietanus, sed legerim Caietanum super articulo D. Tho. §. In responsione ad tertium, & Sotum Lessium, & alios, quos omnes video unanimiter conspirare, quod ignoto omnino domino rei alienæ, postquam possessor fecerit ad inveniendum eius dominum, sufficientem inquisitionem arbitrio prudentis, teneretur pauperibus distribuere absque eo quod faciant distinctionem de modo, aut titulo, iusto, aut iniusto, quo res aliena habeatur, sed absolute cum D. Thoma docent, quod si ille, cui debet fieri restitutio sit omnino ignotus debet homo restituere secundum, quod potest, scilicet, dando in eleemosynas pro salute ipsius, si ve sit mortuus, si ve sit vivus, præmissa tamen diligenti inquisitione, quamvis convenient in eo quod si possessor est pauper possit sibi applicare partem illius eleemosynæ, in quo tamen, ut recte advertit Sotus, non debet proprio uti iudicio, nisi paupertas fuerit patentissima, sed consilio sui parochi, aut confessorij, si prudens est, & sapiens; quia quamvis res quarum dominus omnino ignoratus, cedant attento naturali iure in usus communes rei publicæ, ut docet ipse Sotus, cum Papa gerat curam gubernandi ipsam, potuit, & debuit rei publicæ pauperibus huiusmodi applicare bona, ut de usurarijs dispositum est ab Alexandro III. Pontifice maxi. ut habetur in nostro iure, unde de alijs male habitis idem ferunt Doctores iudicium, quia est eadem ratio.

113 Quare opinionem Petri Navarri, & aliorum, quam refert, & sequi

Laim. ibi
n. 1.
Medin. q.
3. caus.
11.

D. Thom.
2. 2. q. 62.
ar. 5. ad 3.
Caiet. 2.
2. q. 62.
ar. 5. ad 3.
Sotus l. 4.
q. 7. ar. 1.
ad 3. arg.
g. de illa
vero.

Sotus ibi
d. utilior
tamen.

Cap. cum
4. n. 5. de
usuris.

Navar.
de res. l.
4. c. 2. n.
46.

Mol. t. 4.
disp. 84.
n. 10.
Dian. p. 5.
tract. 4.
res. 44.

Dian. d.
p. 5. tr. 4.
res. 50.

Laim. d.
1. 3. tr. 2.
c. 9. n. 2.
Less. l. 2.
c. 14. n.
33.

sequitur Laimam; & quam dicit Lefsius non esse improbabilem falsam omnino cenfeo, sicut, & eius fundamentum debile sumptum ex negativo principio, nempe quia Ecclesia in præcitato textu, *cum tu*, ea dumtaxat, quæ ex usuris iniuste utique habentur mandantur restituere pauperibus quando earum domini, aut eorum hæredes, non sunt superstites: ergo (infert Laiman cum alijs huius opinionis patronis) si non sunt res habitæ ex usuris, aut ex alio iniusto actu, seu acceptatione dolosa, non sunt erogandæ pauperibus, sed possunt retineri, post factam sufficientem indaginem à possessoribus, hæc inquam consequentia debili nititur fundamento, quia quamvis non teneatur res alienas, etiam ex contractu licito habitas ex præcepto Ecclesiæ, tenentur tamen ex præcepto naturali, sicut quando illicite habentur, ut decernit textus, non constitutus aliquod novum ius, sed naturale explicans, ut intellexit Sotus, fundatur enim ibi textus in Sanctorum Patrum doctrina, inter quos Augustinum refert, & ratio non obscure apparet, quia isti debitores habent plus, quam debent habere, nempe res alienas, quare non facile potest assignari, quo titulo earum sibi dominum vindicare possint, cum non præscriptione, aut alterius reipublicæ lege, cum talis lex non sit sancita, neque voluntate domini, qui potius vellet in pauperes pro anima sua distribui, quam quod eius debitores eas res retineant; quare verissima est sententia Doctorum, quam his verbis summat Sotus, sub illo §. citato, *de illo vero*, qui sic ait: *est ergo conclusio doctorum omnium quod ignoto domino facienda est pauperibus restitutio*: in quibus verbis si legas omnia antecedentia, à §. *Quando vero creditor absentes*. Invenies Sotum de domino ignoto rerum per iniuriam retentorum, & de illis, quæ iusto titulo retinentur.

114 His se se offert alius casus nempe de rebus inventis, cui debeant restitui, aut si retineri possint, si facta sufficienti diligentia adhuc ignoretur dominus earum, sed quia res inventæ possunt esse in multiplici differentia, nam sunt quædam, quæ nul-

lius unquam fuerunt propria, ut lapilli, & gemmæ, quæ maritimum litus procreat, & talium rerum secundum communem sententiam, cum D. Thoma, Theologorum primi inventores domini sunt, & eandem docet Sotus de inventione vetusti thesauri, cuius domini nulla extare potest memoria. Quare qui in fundo suo invenit thesaurum eius dominus fit; at si illum thesaurum quis, quæ sit præsumens ibi esse, & inveniet in alieno fundo eius domino in consulto, iuxta leges civiles totus thesaurus est domini fundi, quia tali casu inventor fur reputatur, si autem casu fortuito, & præter intentionem invenit lex disponit, quod retineat dimidiam partem, & alteram dabit domino, & in his casibus nihil debetur principi, nisi forte ratione tributi aliquod exigerit ob necessitatem. De metallorum autem venis usus iam obtinuit, ut pars quinta ob veniat principi, eo quod venæ illæ sunt res naturales, quæ quodam modo in bonum publicum metalla progignunt, hæc breviter dicta expressius docet, & ex institutione civili probat Sotus, sed his omisis casus noster est de rebus inventis quarum dominium aliquis, quamvis ignotus, habet.

115 Et circa huiusmodi res, si ille, qui invenit teneatur pauperibus restituere, post sufficientem, ut dixi, indaginem, aut possit retinere communis est omnium fere doctorum sententia, quod domino non invento, teneatur pauperibus distribuere non minus, quam alia, quorum dominus ignoratus, vel illis quibus, cognoscitur, deberi, & ignoratur in particulari, cui, ex illis competat, vel si prorsus ignoratur, cuius sit talis res est danda pauperibus reipublicæ, vel pro animabus purgatorij, aut alia pia causa. Nomine autem pauperum, ut notat Ledesma, non solum intelliguntur, qui ostiatim eleemosynam petunt, sed etiam alij decentis habitus personæ, quæ patiuntur necessitatem consilio parochi, si res sunt quantitatis considerabilis; vel si magnæ cum episcopi consensu, & consilio, pro hac sententia communi citat, inter alios M. Ledesma, Sotum de iustitia, & in re, sed

D. Thom.
2.2. q. 65
ar. 3. ad 2

Sotus l. 3
q. 3. ar. 3.

Ledesma p.
2. tr. 8. c.
12. conc. 5
Sot. l. 4. q.
7. ar. 1. ad
3.

Sotus ibi
in solat.
ad 3. §. ad
hoc primū

ibi Sotus non loquitur de rebus inventis, sed in alio loco, in quo si vidisset Ledesma non citaret, cum pro hac communi sententia.

Sotus l. 9.
q. 3. ar. 3.
g. multo
autem.

116 Sotus ergo agens de hoc puncto indicto lib. de iustitia, & iure, quamvis confiteatur se non audere, quid quam asseverare contra communem opinionem; sed nihilominus pro suo dictamine aliquas conatur ex plorare rationes, ait enim 1. quod iure naturæ, & gentium illa sunt inventoris, & nullum est ius, aut evangelicum, aut Ecclesiasticum, quod illa tribuat, aut pauperibus, aut alteri: ergo potest inventor sibi rem inventam retinere, probat antecedens, quia ius naturæ, non divisit res, eas unicuique appropriando, sed concedit posse in communi possideri, quas per ius gentium homines diviserunt, & unicuique hoc iure fuerunt appropriatæ: ergo ex vi iuris naturalis res ab aliquo perdita, & à me inventa, postquam facta fuit sufficiens inquisitio domini per publicam præconis vocem, & per scedulas in locis publicis appositas, si non appareat, talis res sine domino reputatur; ac proinde per possessionem licite à præsentem, quia casu inveni, mea fit; consequentia probatur, quia non est vlla lex divina, neque humana præcipiens mihi, ut illam pauperibus tradam, nam si aliqua esset, maxime citata ex cap. 5. de *Usuris*, sed hæc, & alia similes tantum loquitur de rebus male habitis: ergo nulla teneor restituere præcipiente lege positiva, neque etiam naturali, quia hæc res inventa non cedit in communem usum, sicut alia res, quæ ex aliquo licito contractu remanent in possessione debitoris, quia illæ debentur ex contractu civili, & ideo habet respublica propter bonum commune, ius ad illa bona, quando dominus ignoratur.

117 Deinde secundo, quia qui invenit Thesaurum, cuius dominus omnino cecidit ab hominum memoria, sicut si hodie in hispania aliqui inveniantur à mauris in eorum expulsionem relictis, proculdubio fiunt inventoris, quia eorum domini omnino ignorantur; sed sic se habet res inventa cuius dominus ignoratur post diligentem inquisitionem: ergo po-

test inventor eam retinere. Et confirmatur, quia sic retinens non furatur, est enim valde diversum invenire rem, ac eam subripere. Ex cuius inventionem tantum remanet obligatio reddendi vero domino iuxta illud August. & Hieronymi, quod refertur in decreto, *si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti*. Hic ergo, & alijs rationibus firmat, & corroborat Sotus suam singularem, aut paucorum opinionem, quam etiam videtur mihi à fortiori eam admitti debere Petrus Nav. & Paul. Laiman, & alij citati supra asserentes, quod possidentes res alienas iusto titulo, & contra etiam habitas si facta in dagine sufficienti, domini non appareant; possunt tuta conscientia ea retinere, & certe si ista opinio probabilis sit, non video cur opinio Soti non sit etiam probabilis; quin potius probabilior, maxime cum illam respuat Sotus, ut vidimus, & hanc adstruat, & toto conatu persuadeat.

14. 9. 5.

Supra n.
109.

118 Sed ego istam, sicut, & illam si non tanquam improbabilem propter auctoritatem tanti magistri, tanquam falsam refello, neque rationes sapientissimi Magistri satis sunt, ut præcipe admitti possit, quia si iure naturæ, si iure gentium dominum, rei perditæ remanet apud eius dominum, vel eius heredes: dummodo memoria omnium penitus non extet, aut præsumatur esse, alicuius Mauri, aut infidelis, qui eo ipso, quod eam perdidit nullo modo, si nunquam inveniat, aut si inveniat potest recuperare; secus tamen respectu Christiani, qui quamvis non reperiat, potest rem recuperare aliquo modo, scilicet, si detur, ut Missæ pro eo dicantur, aut pro Animabus Purgatorij, seu pauperibus, ut fiant sacrificia, & eleemosynæ pro satisfactione ipsius domini rei, quam perdidit, quare optimo iure constitutionibus Apostolicis huiusmodi res sunt applicata gratiæ Cruciatæ, & Redemptioni Captivorum, in beneficium Christianorum contra Turcas cosarios, & ut captivi redimantur. Quia hæc præsumitur debet esse voluntas domini, quia eo ipso quod non appareat, dominum perdidit, neque respublica, aut lex vult eum ideo privare dominio rei suæ,

suæ; est enim quid accidentale ad hunc finem, quod appareat, vel non appareat. Neque in hoc casu currit ratio, qua res publica, & utrumque ius canonicum, & civile stabilierunt leges usufructuionis, & præscriptionis, ut ex supra dictis constat, concedo tamen, quod si res inventa est parvi momenti, quæ quidem 50. aut 60. dragmatas non excedat, & inventor sit persona pauper posse retineri: in eo namque dominus non debet esse in voluntarius.

119 Tertius casus, in quo res accepta non debet restitui, illi à quo fuit accepta, est quando lege prohibetur, huius casus multa possent adduci exempla, & primum sit, quando aliquid accipitur pro re turpi, in qua non transfertur dominium, & in poenam peccati disponit lex, quod restitutio non danti, sed Ecclesiæ, aut pauperibus sit facienda, v.g. qui pro re spirituali accepit simoniace, aliquid in pretiū: hoc pretiū debet Ecclesiæ restitui, quia quādo simoniace datur per modū pretij, eius dominium non transfertur, ac proinde accipiens restituere tenetur, ut pro nunc supponimus ex materia de simonia, & docent Theologi cum D. Thom. quia vendit rem, quæ non est pretio æstimabilis, neque vendens potest esse dominus rei spiritualis, & sic vendit, quod suum non est, tenetur proinde iure divino, & naturali pretium restituere, non quidem ipsi danti quem, tanquam in dignum Ecclesia eo pretio privat; sed restitutio fieri debet, Ecclesiæ, vel pauperibus, ut communiter docent omnes Doctores, Caiet. Sylvest. Covarr. & alij

D. Thom.
2. 2. q.
100. ar. 6

Caietano
verb. simo-
nia.
Syl. eodē
verb. q.
20.
Covarr. re-
gul. pecca-
rum p. 2.
q. 2. n. 7.
Laim. l. 4.
tr. 10. c. 8.
n. 79. &
seqq.
Socius l. 9.
q. 8. ar. 1.
Suarez l. 1.
de relig.
tr. 3. c. 59
n. 274.

plures quos refert Laiman, quæ regula intelligenda est, secundum probabilissimam sententiam post sententiā iudicis applicantis pretiū Ecclesiæ, vel pauperibus, quam docet Laiman, Sotus, Suarez, & alij citati ibidem à Laiman, & Sa dicente sic: Ante sententiam ei, à quo accepta est simonice pecunia danda est: post sententiam pauperibus, vel Ecclesiæ. Sic tradit ex Navarro, quamvis contraria probabilis sit, scilicet, quod etiam ante sententiam possit dari Ecclesiæ, sed probabilior est sententia Soti, Laiman, & aliorum, quia dans simoniace, pretium,

etiam receptum, retinet dominium stando iniure naturali: ergo ante sententiam iudicis privantis eum restitutio danti facienda est. Et sic de similibus casibus, in quibus rei traditæ pro re turpi dominium non transfertur.

120 Secundum exemplum sit de iniuste habitis à filio familias à religioso, à minore, vel alijs, qui non habebant dominium illarum rerum, quæ per ludum, donationem, contractum, aut alio modo illicito tradiderunt, restitutio facienda est non ipsis, sed illis, apud quos stat illarum rerum dominium, quod prædicti transferre non potuerunt, sic docet, Diana citans, Villalob. cum alijs, & ratio quæ communiter tradit Theologi, ut videre est apud Ledesm. est quia nemo potest rem proximi ponere in peiori statu, quam ipsa est, sed qui inique tenet rem alienam acceptam à prædictis, eam poneret in peiori statu, quam ipsa est, eo quod exponit eā periculo fere proximo, ut non reddant eam ei, cuius est, sed potius, ut iterum perdant, & illicitè distrabant: ergo tenetur ipse, in cuius possessione sistit proprio domino restituere. Vnde difficilis est quæstio inter Theologos, an possit emens equum, v. g. à latrone tuta conscientia eidem reddere statim, ac sciveret fuisse furatum, an proprio domino, ne ponatur in peiori statu, si latroni reddatur ad recuperandum pretium, in qua sunt opiniones contrariæ, probabiles tamen, vide Ledesm. de iustitia commutativa tracta. 8.

Dian. p. 3
tr. 3. res.
98.
Villa. l. 23
tr. 28. dis.
5. m. 21.

Ledesm. 2
p. tr. 8. a
conclus. 4.

121 Sed circa religiosos notare oportet, quod præter generalem obligationem observandi paupertatem ortam ex voto solemnī paupertatis, ut nihil, tanquam proprium possint retinere, aut alijs quomodolibet elargiri, cum rerum aliquarum nō habeant dominium ullum, præter suorum superiorum licentiam; nisi ad summum aliquam minimam quantitatem, quæ in materia furti non excedat materiam peccati venialis præter hanc, inquam, voti obligationem extrat quodam constitutio Clementis Octavi, quæ incipit. Religiosæ congregationis, edita anno 1594. & est 28. huius Pontificis,

Bull. Clement.
in
bul. pag.
40.

tificis, & est Bullario, in quo disponitur, & prohibetur omnibus religiosis, exceptis militiæ ne quisquam donare possint directe, vel indirecte, palam, vel occulte, tam communi, quam particulari proprio nomine, de bonis, aut fructibus proventibus mensæ, vel massæ, aut fabricæ, vel sacristiæ, etiam ex pecunijs singulariter acquisitis, quibuscumque personis nisi in generali capitulo, vel congregatione unanimi omnium consensu, etiam intuitu eleemosynæ, vel aliter. Cuius postea rigorem Bullæ Urbanus Octavus remperavit concedens posse largiri religiosis munera, causa gratitudinis, conservationis benevolentiae erga conventum, aut religionem, quamvis de causa respiciente de sui natura actum virtutis modeste tamen, & discretè. Sed quia de his agere non huc pertinet, videatur Diana, sed omnino videndus Sanchez in summa, in hac materia loquens doctè, & prudenter, ut solet, & distinguit de personis, de fructibus communibus, & particularibus redditibus annuis religioso concessis, & religiose, & sine præiudicio domus, aut religionis consumptis, circa quæ aliqua iam ilibi diximus, unde hic solum resolvimus, quod quando religiosi aliqua perdunt, aut elargiuntur sine licentia tacita, vel expressa superioris restituenda sunt ipsi conventui, cuius est religiosus.

122 Hic tamen advertendum est, quod restitutio, quæ pauperibus est facienda ob ignorantiam veri domini, potest componi per bullam à Papa concessam, quæ dicitur bulla compositionis, quæ conceditur cuilibet habenti debita incerta, aut bona male acquisita ignoto domino, per quam quidem bullam componitur debitor pro eleemosyna duorum regaliū, usque ad duo millia marapetivorum, & si debita exceßerint hanc quantitatem potest accipere tot bullas, quot fuerint necessariæ, quousque totum stingatur debitum, usque ad centum millia marapetivorum, ut clarius, & expressius dicitur in ipsa bulla, quæ quot annis simul cum ipsa Bulla Cruciatæ, & pro eodem eleemosyna conceditur; & ille qui aliqua tenet debita ignorans personas, quibus debet restituere à

restitutione sesaginta regaliū libera-
tur dando pro bullæ eleemosyna duos
regales, vel duos, & dimidium in quo
est taxata eleemosyna per dominum
Comissariū Generalem Cruciatæ, ex-
commissione Summi Pontificis, ita
quod, ut magis determinare loqua-
mur si vna bulla compositionis non
sufficiat pro satisfactione debendi, si ex-
cedit prædictam summam duorum
mille marapetivorum, potest sumere
duas bullas pro quantitate dupla, & si
duæ non sufficiunt potest sumere plu-
res usque ad quinquaginta bullas sin-
gulis annis, sed non plures quam 50.
quibus componentur centum millia
dipondia, seu marapetini, qui valent
duomillia & non gentæ quadraginta
vna drachmæ, & sex dipondio, idest,
2941. reales, è seis maravedis, quæ
quidem bullæ possunt sumi omnes si-
mul, vel separatim; & divissim, quam-
vis qui debet nunc maiorem quantita-
tem quam summant illæ 50. bullæ nõ
potest spectare ad annum futurum ad
sumendas plures bullas, quia si potest
teneretur statim restituere sub pœna
peccati mortalis, cæterum si non fa-
ciat, & perveniat ad futurum annum
poterit alias accipere bullas sic docet
Pater Andres Mendo, in suo libro su-
per Bulla Cruciatæ.

123 Multa sunt debita pro qui-
bus per bullam compositionis potest
debitor componi 1. omnes qui impu-
blicis officinis venduntur in minore
quantitate ex defectu mensuræ, aut
ponderis, unde resultat obligatio re-
stituendi omnes illas quantitates, in
quibus emptores decepti fuerunt 2.
omnia alia debita male habita, scilicet,
per vsuras, fraudes, aut alios il-
licitos modos 3. possunt componi ele-
rici, qui tenentur restituere fabricæ,
ex omissione recitandi horas canoni-
cas dummodo ipsi fabricæ detur ea-
dem eleemosyna, quæ data fuerit pro-
bulla, aut bullis acceptis. Et similiter
pro fructibus male perceptis ex non
residentia. Quamvis hæc compositio
prohibeatur in Trident. sess. 23. c. 1. §.
Si quis autem de refor. nam si in bulla
concedatur talis compositio valet,
cum sit tali prohibitione posterior 4.
omnes iudices, advocati notarij, pro-
curatores, aut alij officiales, qui vel
accepe-

Mend. dis
put. 32. c.
5. n. 49.

Dian. p. 1
11. 6. res. 1
Sanchez l.
2. l. 7. c. 2.
19. n. 42.

acceperint iniuste aliqua munera, aut fuissent in expediendis negotijs negligentes, & omissi, aut excefferint in exactione salarij; aut stipendij sibi debiti, 4. possunt componi hæredes defunctorum pro legatis, quoad dimidiam partem valoris, aut quantitatis, etiam si legarij sint cogniti, si per spacium vnus anni fuissent negligentes in procurando, & exigendo legata sibi relicta, quæ quidem compositio valet, & est secuta, in foro conscientia, taliter quod si post factam compositionem, & postquam sic componentes acceperint in se ipsam bullam, prout distribuitur à Commissario Generali, appareant creditores sua debita exigentes, nihil eis debeat, quia post dictam compositionem debitor remanet possessor bonæ fidei, & dominus prædictorum debitorum, & bonorum quæ ignotis debebantur, & idem docet Sotus de illo qui pauperibus, dedit in certa debita.

124 Ratio autem, quæ huiusmodi compositionem iustam facit, & in vtroque foro admittendam, est, vt communiter docent Theologi, inter quos Sotus, Diana, & omnes, est quippe, quia cum ex doctrina ipsius Soti, & aliorum, hæc bona, quæ in certos habent dominos, & in cognitos iure naturæ cedant in bonum publicum, & ad rempublicam reducuntur, est rationi conforme, quod dentur personis magis in republica egenis, & necessitatibus oppressis, qui sunt pauperes. Pauperum autem absoluta administratio ad Papam pertinet, dicitur enim Papa quasi Pater pauperum, quare optimo iure potuit sanctitas sua huiusmodi eleemosynas applicare ad eleemosynam Cruciatæ, quæ fuit instituta ad armandas triremes, seu galeas Hispanæ, galeras contra Turcas, & Sarracenos, qui nostra infestant maria captivantes, & rapientes Christianos, pro quorum defensione hoc opus fuit à Pontificibus institutum. De origine, & antiquitate Bullæ Cruciatæ nomine, & etimologia late agit Mendo, quare prædictæ eleemosynæ mutatio, & dispositio est iusta, & laudabilis

Mend. disp. 1. c. 4.

125 Quæ cum duabus conditionibus sunt intelligenda, prima est, quod taliter sunt ignoti domini præ-

dictarum rerum, quod post sufficientem inquisitionem ad veri prudentis iudicium inveniri non possint, secunda est, & expressa in dicta bulla, quod prædicti debitores non habuerunt, aut acceperunt prædicta incerta debita in spe se componendi cum bulla, aut in illius confidentia. Et merito, quia alias gratia, & privilegium Pontificis esset occasio, & motivum inducendi ad accipiendas res alienas incertorum dominorum: & ideo qui hoc fine, aut præsidio accipissent, non possunt gaudere hoc privilegio, neq; illis vllatenus prodest. Quia privilegia non prosunt, sed potius invilia sunt eis ab utentibus, qui plura voluerit circa prædictam compositionem bullæ adeat Andreæ Mendo doctæ varias circa eam quaestiones tractantem, & Dianam in varijs lacis, sed in hoc ultimo loco disputantem si creditor apparuerit, & debitum exegerit possit satisfacere allegans se per bullam compositionis pro tali debito fuisse compositum dicit sic: *Verum, vt hæc compositio in foro externo tibi prosit, & creditorem exigentem debitum possis exceptione compositionis repellere, debes, cum compositionem, & remissionem obtines, præmittere auctoritate commissarij informationem te non posse creditori reddere debitum, vel quia non compareret, vel quia ita est absens, vt moraliter sit impossibile; alias si hæc informatio compositionem non præcessit, non poteris in foro, exteriori ad versus creditorem te tueri, quia non constat de compositionis iustitia, ita Palas hæc Diana n. 11. ref. XI. in fine, & sentit contra Mendo posse testatorem mandare hæredi, vtumat, etiam eo mortuo hanc bullam compositionis.*

In d. lib. disp. 32. per totam Dian. p. 4. tr. 4. ref. 46. & p. 11. tract. 8. ref. 11.

126 Ex his iam ad primam rationem D. Thomæ respondetur esse verissimam in legitimo, & formali sensu intellectam, quia quamvis aliqua res auferatur ab aliquo si tamen non ipsius à quo auferitur, sed alterius est personæ, non videtur in rei veritate auferri, quoad dominium, & proprietatem ab ipso possidente, sed ab eo, apud quem est dominium talis rei, & ideo non ei, qui eam habebat in possessione; sed ei cuius est res restitui debet, sicut qui iniuste accepit rem à filio familias, aut religioso, restituo

ratio facienda est patri; & respectu
religiosi prelato, vel religioni, ut pa-
teret in omnibus casibus propositis. Et
ad secundam sumptam à diffinitione
idem responderetur, nam retinens rem

alienam proprio domino debet redde-
re, & sic iterato constituitur in sua
possessione, & dominio illius rei, quæ
ab alio fuit ablata.

TITVLVS XLI.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

CAPVT REQUISIVIT I. HVIVS TITVLI ET eius species.

ECCLESIA Quasdam possessiones alie-
navit pro modica pecunia quibus-
dam laicis servata forma aliena-
tionis: quærebatur quid agendum
sit huic Ecclesiæ? Respondet Papa,
si Ecclesia læsa est, & manifestè
apparet detrimentum ipsius, sive
etiam probari possit, quia Eccle-
sia fungitur iure minoris, & semper debet illæsa servari,
quæ taliter alienata sunt ad proprietatem Ecclesiæ de-
bent redire, cum non licuerit episcopo conditionem
Ecclesiæ facere deteriore; ita tamen quod si empto-
res possessiones illas fecerint suis expensis meliores
non debent defraudari sumptibus bona fide factis.

Ex c. au-
ditis 3.
hoc tit. c.
quid, ergo
23. q. 2.
c. cū cau-
sa 8. de re
iudicata.
C. 1. ad no-
fram de
rebus Ec-
clesiæ.
C. 1. hoc
lib. 6.
l. 1. 3. mi-
norem 6.
verum di-
cit præ-
tor 1. non
solum.

CONCLUSIO. Ecclesia læ-
sa contra & celebrato
restituitur iure minoris.
Hæc conclusio, quæ expressa est hu-
ius textus, & eius glossæ, comprobatur
alijs ex nostro iure, & ex decreto ubi
dicitur, quod, *Qui aliquid de Ecclesia fu-
ratur iure proditori comparatur.* Ex iu-
re etiam civili idem probant iuristæ.
Illustrant nostram conclusionē Barb.
Canisius, Morla, Gomez, Laiman,
& alij plures quos referunt idem Bar-
bossa, & Dominus Emmanuel Gonç.
Sed contra conclusionem sit pri-
mum argumentum, nam Ecclesia non
debet in se approbare, quod reprobatur
in alijs iuxta sententiam Cæronis; Pa-

tere legem quam tu ipse tuleris, ut su-
pra habetur titulo de constitutioni-
bus, sed ipsa Ecclesia legem affert,
quod pacta, & conventiones serven-
tur, est namque sententia in titulo de
pactis, *pax servetur, pacta custodian-
tur*, ergo Ecclesia debet servare sua
pacta, non minus quam alij contra-
hentes.

Secundum argumentum potest
sic fieri, quia si daretur locus ad repe-
rendum pretium, aut rem venditam
in contractibus ab Ecclesia celebratis,
sequeretur maius damnum ex allega-
tione læsionis, quam esset commodū
restitutionis Ecclesiæ faciendæ: ergo
noster textus potius est in damnum
Eccle-

Barb. &
Gom. hic
& Cani-
sus etiam
hic.
Morla in
imperio 1.
5. q. 1. n.
22.
Laim. l. 3.
tr. 4. c. 1.
n. 3. supra
c. 5. de con-
stit. c. 1. de
passive.

Ecclesie, quam in eius vilitatem, & privilegium, ergo non est admittendus, neque conclusio ex eo deducta, antecedens probatur, quia si Ecclesia posset formare querelam contra emptorem suae possessionis ob laesionem, quam posset allegare, sequeretur quod nemo vellet cum Ecclesijs contractari, neque per contractum emptionis, venditionis, locationis, &c. quod esset magnum contra Ecclesiam detrimentum; quod ex eo patet, nam si pro quacumque laesione, aut minima deceptione, quae ratio deficit in contractibus, quia pretia rerum secundum moralem aestimationem non consistunt in indivisibili, sed habent quandam latitudinem, ut omnes docent, posset Ecclesia semper retrocedere, & a contractu resilire, cederet in gravem molestiam, & damnum contrahentium cum Ecclesia, se litibus subiiciendo: ergo non debet semper Ecclesia audiri super hoc laesione.

Tertium, quia servata forma alienationis Ecclesia non exponitur periculo patiendi laesionem magis quam alias, quaelibet persona; ergo non debet audiri allegans laesionem, probatur antecedens, quia in forma alienationis praecedunt tres tractatus, & per testes probatio vilitatis, in quo prudentiale modo proceditur accedente iudicis in super sententia: ergo non debet laesionem allegare titulo minoritatis.

2 His tamen non obstantibus vera est conclusio, & lex textus, ex quo educitur, cuius decisionis ratio est, quia Ecclesia aequiparatur minori, & cum minor 25. annis fungatur privilegio minoritatis ex pluribus civilis iuris legibus ei concessis, propter paucam, & minorem solertiam, curam, & experientiam, quam habent in administratione suarum rerum, & in celebrandis circa eas contractibus, in quibus facile decipiuntur, cui inconvenienti in republica pernicioso occurrit Princeps, reipublicae protector, & minorum, orphanorum ignorantium, & aliarum miserabilium personarum, non valentium, neque sapientium se sufficienter tueri ad versus fraudes mundanorum hominum, occurrit, inquam per suas leges, iam partim allegatas, & ex alijs, quas lato

calamo congescit hic Gonçal. & Pichardus, & alij legistae, sic Pontifex protector, & pater Ecclesiae, & suarum rerum curator idem providit remedium in eiusdem favorem muniri aequiparatur; & sic eo remedio debuit muniri adversus deceptiones, quas patitur in rebus suis, & contractibus erat exposita.

3 Ex quibus ad primum argumentum respondetur, concessa maiori, & minori distinguendo consequens: ergo Ecclesia debet servare sua pacta non minus quam alij contrahentes si deceptionem, aut laesionem ad minus considerabilem contra ipsam Ecclesiam non contineant, concedo consequentiam: secus vero si contineant laesionem, quia cederet in Ecclesiasticae reipublicae damnum, cui occurritur in nostro textu, sicut in republica civili per textus civiles occurritur damnis minorum.

4 Ad secundum respondetur negando antecedens, quia ex eo quod Ecclesia petat satisfactionem suae laesionis non sequitur, quod homines probi, & amatores iustitiae retrahantur a contrahendo cum Ecclesijs, sed potius magis cum eis debent contrahere, quia Ecclesia sicut non vult laedi, ita neque laedere cum ipsa contrahentes, sed quod iustitia ex utraque parte servetur. Et pro solutione ultimi partis argumenti, scilicet, quod Ecclesia posset formare querelam, & petere restitutionem pro quacumque laesione, aut minima deceptione, respondetur cum Glossa huius textus, & cum eius verbis, quae circa illud verbum *detrimentum*, in littera textus possumus Glossat sic: *detrimentum* magnum, scilicet, nam pro modica causa non datur restitutio, quod lege probat, unde, nisi ubi sit notabilis laesio, non est petenda restitutio, neque excitanda lis.

5 Ad tertium, nego antecedens, quia adhuc praecedentibus omnibus iuris formalitatibus, seu solemnitatibus, semper verificatur, quod Ecclesia sit minor, ac proinde si sit decepta, & laesa debet restitui, quia non per se ipsam contraxit, sed per suos administratores, qui in laesione non potuerunt cedere iuri Ecclesiae, si fuit laesa, &

Genz. hic
n. 10.
Picbard.
de vulg.
cap. 10.

Ratio decidendi.

Ex l. quod si minor 24. ff. de minorib.
Ex l. ex contractu 44. ff. de iudicatio.
Ex l. sed si 8. ff. si quid in fraud. par. se.
Ex l. si tuius 48.

Gloss. verb. magnum litterat. ff. de minoribus si ex causa iudicati. et ff. de integram restit. l. scio illud de re Ecclesiast. non alien.

& sic Ecclesia non fuit voluntaria, ad pariendam lesionem, secus tamen persona particularis maioris ætatis, quæ præter quam quod rerum suarum maiorem habet curam, & exhibet diligentiam. Potest præterea, si fuit lesio, cedere suo iuri, & excessum alteri contrahenti remittere, quia proprium ius est, secus tamen agentes nomine Ecclesiæ, quia bona Ecclesiæ non sunt bona propria ipsorum, & sic rectè Alexand. III. sequens in hoc leges etiam civiles, ut exactè provideret Ecclesiæ, hunc constituit textum, & stabilivit decretum in favorem Ecclesiæ scribens Alphanesi Episcopo, est autem Alpha civitas Italiæ suffraganea Archiepiscopo Benavetano.

Quæstiones appendices ab hoc capite requisivit.

QVÆSTIO VNICA:

Quid nomine Ecclesiæ intelligatur in hoc capite, cui competat remedium minoris?

6 ET Ratio dubitandi est, quia cum textus loquatur de Ecclesia in communi, dicit enim: *Quod si Ecclesia læsa est, & manifestè appareat detrimentum ipsius, cum episcopus facere deteriore conditionem ipsius non licuerit, & Ecclesia iure minoris semper debeat illæsa servari, quæ in damnum ipsius data constiterit, ad proprietatem convenit redire ipsius: potest dubitari de personis, de rebus, & de modo contractus, & quidem quoad personas videtur prædictum textum non posse intelligi, quia si sua beneficia renuncient existentes in ætate minoritatis, renunciatio est valida: ergò non comprehendit hoc privilegiū personas ecclesiasticas, antecedens traditur ab Azor dicente, quod communis sententia receptum est, minorem 25. annis, decimum quartum excedentem posse beneficium deponere sine ullo curatoris consensu, quod probat ex nostro iure, & ibi Glossa, ex quo constat posse minorem à se beneficium abdicare.*

Arguitur secundo, nam tutor, & curator minoris potest sine licentia iudicis vendere aliqua minoris bona mo-

bilia, quæ servari non possunt, ut sunt vestes, triticum, vinum, & alia quæ sine minoris damno non possunt servari, ut tradit Molina, ex Gregorio Lopez, & alijs, sed prælati sunt bonorum ecclesiasticorum, veluti curatores: ergò possunt, propria voluntate sine aliqua iudicii solemnitate, vendere mobilia saltem Ecclesiæ bona absque eo quod detur restitutio in integrum: ergò personæ ecclesiasticæ, ex eo quod ecclesiasticæ non gaudent hoc privilegio, saltem quoad mobilia, quamvis appareat aliqua læsio, quod maxime verum est quando vendunt fructus suorum beneficiorum ad se pertinentes: ergò non se extendit ad personas.

Arguitur tertio, nam si loquamur de persona ecclesiastica maiori 25. annis, sive minori tenetur adimplere contractus à se celebratos iuramento firmatos: ergò respectu istorum, etiam si appareat læsio considerabilis non proderit eis remedium minoritatis: antecedens est certum, & communiter receptum ex differtis legibus civilibus, ut in authentica, & idem docent de vxore, quæ sine vi, aut dolo consentit cum marito in venditione fundi dotalis traditi ipsi marito sine æstimatione valet venditio, si vxor venditionem iuramento confirmet, & non datur restitutio ob reverentiam iuramenti: sic in persona ecclesiastica etiam minore 25. annis non datur restitutio in integrum, ut docet Molina.

Arguitur quarto, quia si personis ecclesiasticis esset concedendum hoc beneficium in causis pro defendendo bona suorum beneficiorum, sequeretur inde etiam eis concedendum pro defensione suorum patrimonialium bonorum consequens est falsum, ergò & antecedens, & quod sequeretur probatur, quia causa concedendi hanc restitutionem est ne res Ecclesiæ detrimenta pariantur ob defectum debitæ administrationis in præiudicium etiam personarum ecclesiasticarum, sed eadem est ratio de bonis proprijs ipsius clericorum: ergò eadem debet esse dispositio iuris. Immo non solum minores 25. annis, sed etiam maiores personæ, videlicet miserabiles mulieres precipue viduæ, debent frui hoc beneficio, ob defectum sufficiens iudicii, & pruden-

*Mol. l. 1.
tr. 2. disp.
224. a. n.
14.
Lopez l.
4. tit. 5.
p. 5.*

*Authen-
tica Sa-
cramenta
impuberū
C. si ad-
versus rē-
ditionem.*

*Mol. p. 12
cit. disp.
149. pag.
580.*

*Azor p. 2.
l. 7. c. 19.
q. 9.
C. ex parte
de rest.
spoliat.*

dentia, est namque genus imbecile, & fragile, & multo magis quam plures minores, qui possunt esse docti, prudentes, & providi in suis negotiis, etiam si non attigerint ætatem 25. annorum.

7 Deinde circa res videtur solum extendi noster textus ad immobilia bona Ecclesiarum, non vero ad mobilia, quia solum loquitur de possessionibus, cuius modi sunt fundi, vineæ, prata, montes, sylvæ, & domus, &c. Quæ meliorari possunt, quorum meliorationis factæ à colonis, ut ait text. expensæ sunt solvendæ: ergo non intelligitur de fructibus, aut rebus mobilibus, quæ usu consumuntur, in quorum venditione dominium transfertur, & idem de locationibus, quia in locatione fundorum non traditur possessio, seu fundus domus, aut vinea: ergo in his non conceditur huiusmodi restitutio.

8 Præterea cum textus dicat quod Ecclesia iure minoris debeat semper illæsa servari, excludere videtur ab hoc privilegio alia loca, aut communitates, quæ non sunt Ecclesia, unde consequenter infertur, quod bona capellaniarum hospitalium, seminarij, cōfraternitatis, aut collegij, seu universitatis non debeat gaudere hoc restitutionis beneficio, maxime cum hæc bona regulariter administrantur à personis idoneis, & habilibus: ne patiantur læsionem.

9 Denique circa modum contractus determinate loquitur de cæsu, quæ solvit colonus pro possessionis, seu fundi conductione, aut proventu, unde non videtur comprehendere venditiones rerum, aut permutationes, donationes, transactiones, aut alios contractus: ergo solum de cæsu debet hoc beneficium intelligi. Quod & confirmatur, quia cum omne privilegium quando cedit in alterius detrimentum sit restringendum ut sæpe diximus in tit. de rescriptis, & docet Suar. de legibus, quia quando privilegium conceditur uni, & alteri præiudicat odiosum est, & consequenter restringi debet, in nostro casu restringi debet, & ad similia non extendi: ergo solum debet limitari ad casum de quo loquitur.

10 In hac quæst. resolvenda, quæ plures tangit difficultates, maiori brevitate qua potero sequar Iul. Cæs. auctorem modernum, qui librum singu-

larē composuit de beneficio, aut remedio restitutionis in integrum, quia quavis omnes auctores classici mihi sunt colendissimi, qui scripta sua prelo mandantes in beneficium reipublicæ lucē dederunt, posteris, maxime tamē sunt in prima æstimatione habendi circa quālibet materiā, illi, qui specialiter tractatus circa illā ediderūt, quare ex hoc auctore, qui totus fuit super hoc negotio præcipuas excerptæ cōclusiones eiusdē, & aliorum auctoritate roboratas. Et quia quæstio procedit de nomine Ecclesiæ, quid scilicet in præseti per illud significetur, eius ethimologiā dabimus.

11 Ecclesia, quæ hic non materialiter, quatenus dicit locum parietibus, solo, ac testis circumscriptum ad divina peragenda officia dedicatū, sed formaliter pro cuiusque fidelium congregatione accipitur, Ecclesia nāque materialiter accepta, pro loco nimirum, in quo celebrantur Divina, quandoque vocatur etiā templū, aut etiam Basilica, ut Romæ Basilica Petri, & Pauli, est ergo Ecclesia formaliter intellecta nomen græcū, quod est idem latine cætus, cōcilium, contio, congregatio, ut dicitur in Psal. *Odiui ecclesiā malignantiū*, id est, cætū malignantium, & sub hac significatione sumitur in canonicis decretis, id est, pro cætu, aut congregatione fidelium, cuius præses, aut caput Romanus est Pontifex, penes quē omnium Ecclesiarum Mūdi plenitudo residet potestatis.

12 Unde ad quæstionem, & eius partes, sequentibus assertionibus espondemus. Prima assertio quoad personas, personis ecclesiasticis competit beneficium, & remedium restitutionis in integrum super rebus suorum beneficiorum, si in eis contrahendo læsi sunt, non tamen super rebus suis proprijs, aut patrimonialibus, nisi ad titulum eorum sint ordinati. Prima pars huius assertionis traditur à Iul. Cæs. ex aliquibus iuribus, & auctoribus, inter quos Afflict. & ratio debet esse, quia in tali casu læsio super rebus ecclesiasticis facta personæ ecclesiasticæ refunditur in ipsas res ecclesiasticas, qua ratione clericus licet sit maior gaudet remedio restitutionis. Unde si bona sunt temporalia, aut patrimonialia eiusdem clerici dummodo non sit ad titulum eorum ordinatus, non gaudet prædicto restitutionis be-

Iul. Cæs. considerat. §. an. 138 Afflict. de cist. 300

Suar. l. 8. c. 6. n. 5. de legibus

nefi-

neficio, neque clericus super eorum administratione potest, si deceptus fuit, eo se defendere, nisi sit minor 25. annis, hoc namque privilegium in favorem Ecclesiae fuit concessum, & in tali casu deceptio non tangit ad Ecclesiam, est namque reale, vel quasi reale privilegium, Ecclesiae ius precipue respiciens, & non personae, si minor non sit, quamvis respectu immunitatis, quae non solum conceditur Ecclesiae, sed etiam personis ecclesiasticis clericus ea debet frui super suis bonis, tam propriis, & patrimonialibus, quam Ecclesiasticis, quia iudex saecularis nullam prorsus in quocumque negotio, & super quacumque re habet iurisdictionem contra personam ecclesiasticam, dummodo gaudeat privilegio fori.

13 Secunda assertio circa res sic se habet, Ecclesia, quae semper servari debet illa iure minoris, in suis rebus, & contractibus est non solum Ecclesia Romana, sed etiam omnes ea inferiores, videlicet, Cathedralis, Collegialis, & Parrochialis, & alia quaelibet auctoritate Ordinarii erecta, imò & hospitalia confraternitates, & alia quaecumque pia loca, necnon & seminaria, & Universitates, si fuerint fundatae ex redditibus Ecclesiasticis, ut Universitas Salmantina, cuius magna pars suorum reddituum in decimis, quae dicuntur tertiae, à Summis Pontificibus concessae consistit, imò & collegia, quae fuerunt fundatae ad studium Sacrae Theologiae, vel Sacrorum Canonum, quia magnopere ex hoc sine serviunt Ecclesiae, & educationi ministrorum Ecclesiae, haec assertio, seu conclusio quamvis multas contineat partes, quia tamen omnes debent probari unica ratione formali, recte sub una conclusionem ea membra colliguntur, quas tamen partes suo ordine explicabo, supposita ratione omnium probativa, quae consistit in eo quod res Ecclesiae, quia sunt res ad Cultum Divinum, & ad salutem animarum ordinatae, omnibus privilegijs, & favoribus debent gaudere, oportet namque ut nullo modo defraudentur, aut minuantur, & deteriorerentur, sed potius ut in dies crescant, & augeantur in Gloriam Dei, & in bonum, & utilitatem Fidelium.

14 Et in primis de laesione in bonis predictarum Ecclesiarum est certissi-

mum, & apud omnes indubitatum, & clare ex nostro textu, & alijs probatur, quod adeo certum est, ut huiusmodi beneficium Ecclesiae conceditur etiam contra alios minoris etiam privilegio fruenter quavis sit altera Ecclesia, contra quam litiget Ecclesia, quia tunc utraque est restituenda, unde in hoc casu fallit regula, quod: *privilegiatus contra privilegium non gaudet privilegio*, sic enim habetur ex citat. cap. huius tit. & in 6. non secus ac de prescriptione notatur, quod videlicet ea contra aliam Ecclesiam opponere valeat, ut per Gloss. in authentica, de Ecclesiasticis titulis, probat citat. Iul. Cef. plures referens Auctores, inter quos Menoch. & Cardin. Tuscum, docet etiam Laim. de iust. & iure. Quibus adde omnia bona, & res quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu capellaniae collativae, quae vere beneficium est, quod de pensione dicere non audeo, cum satis efficaciter sup. sub tit. de rescript. beneficium ecclesiasticum non esse probavimus. De bonis autem monasteriorum cuiuslibet religionis idem, ac de Ecclesijs dicendum puto, cum sit eadem ratio.

15 Circa hospitalia, confraternitates, & alia pia loca, sit tertia assertio: bona hospitalium gaudent privilegio, & beneficio minoritatis, & restitutionis in integrum, hanc docet ipse Cef. tanquam sine dubio certum, idemque tradit de pijs locis, & quod ab Ecclesia ad hospitale valet argumentum, quod probat plurimum Doctorum auctoritate, inter quos citat Everard. Roman. & alios, docet etiam Laim. loco citat. ubi affirmat, quod nomine Ecclesiae omnia pia loca comprehenduntur, iuxta leges, & citat Abbat. & quia eorum bona quasi Ecclesiastica habentur, & à Rectoribus, & aconomis administrantur tanquam bona minorum, & pupillorum, & ratio est, quia in hospitalibus recipiuntur curandi infirmi pauperes, qui minoribus, & pupillis egenis, & orphanis aequiparantur. Quare pia Mater Ecclesia sua bonitate, & misericordia voluit eorum bona hoc restitutionis beneficio pollere, quod etiam verum dicit esse idem Cef. de hospitalibus quamvis non sint fundati Episcopi auctoritate iuxta aliquorum opinionem, & pro sua sententia citat plures, inter quos Tuscum, & merito quidem

Rr 2

quia

Ex c. au-
ditis 3.
hoc tit.
Ex c. 1.
eodem tit.
in 6.

Cit. c. au-
ditis, &
ex c. 2. in
6. & ex
cum de
nissent 2.
hoc tit.

In auth.
9. pro 18.
poralibus
autem.
Cef. cit.
loc. cōf. d.
4. n. 6. &
segg.

Idenoch.
de rab. tr.
9. 34.
Tusc. 1. 7.
lit. R.
cōcl. 184.
Laim. 1. 3.
cit. tr. 4.
c. 12. n. 8.

Everard.
in suis lo-
cis legalibus.

Roman.
conf. 407
L. om. c.
de episc.
& cleric.
Abbat. c. 1.
n. 15. hoc
tit.

Tusc. 1. 4.
in lit. T.
conc. 163

quia licet non sint fundata auctoritate Ecclesiastica, est de illis eadem ratio, ac de alijs, quæ dicta auctoritate fundantur, ac proinde debent gaudere eisdem privilegijs, sunt enim pia loca, quæ comprehenduntur in hoc textu nomine Ecclesiæ, ut dicit Laiman.

16 Verumtamen ad hoc ut hæc pia loca, aut hospitalia ab aliquo particulari sine superioris auctoritate fundata gaudeant hoc privilegio, duæ requiruntur, ut ex communi ibi tradit Cefar, conditiones, prima, quod eius fundator nō vivat, & quod in illis pietatis opera exercentur, & sic eis facta legata ad pias causas legari intelliguntur, eorumque bona alienari sine superioris auctoritate, ac si essent bona Ecclesiastica minime possunt, & insuper ad prædicta hospitalia confugientes privilegio immunitatis fruuntur. Quod probat ex Covar. Archidia. Bald. eodem Tusco, & alijs proprio loco intelligitur etiam orphanotrophium, idest, locus in quo orphani educuntur, aut in quo nutriuntur parentibus privati. Item nosocomion, quod dicitur hospitalale languentium, seu in quo valitudinarii admittuntur ad recuperandam sanitatem, item Gerontocomium, idest, hospitium, in quo admittuntur senes, pauperes, ut sustinentur. Item & seminaria, seminarium namque secundum Calepinum, est locus, ex quo transferuntur plantæ in aliam terram, nam semen effoditur in seminario, & plantula illic enata transferuntur, ut in agrum bene subactum, & dispositum in ordinem dirigantur, unde sumpta metaphorā, collegium puerorum, & adolescentium, quod Sancta Synodus Trid. instituit seminarium nuncupavit, quia ibi quasi in aptiori loco, in Ecclesiastica disciplina commodius instituuntur, & generaliter omnia loca pia, in quibus opera quæcumque pietatis, misericordiae, & eleemosynæ exercentur nomine Ecclesiæ ad hunc effectum intelliguntur.

17 Circa confraternitates autem maius potest oriri dubium cum sit congregatio fidelium sæcularium, quamvis possint admisceri clerici: ergo cum sæcularibus hoc beneficiū non sit concessum, quia neque ratione personæ, neque ratione bonorum, quæ etiam

sunt sæcularia, veniunt intelligendi nomine Ecclesiæ non videntur tueri se posse in læsione, beneficio, aut remedio minoris. Sit nihilominus quarta assertio: bona confraternitatis Fidelium, comprehenduntur inter bona Ecclesiastica ad effectum fruendi remedio, & beneficio restitutionis in integrum: hanc conclusionē docet præcitatus Iul. Cess. quod etiā docet Covar. de isto, & alijs privilegijs, quorū est eadem ratio. Pro cuius explicatione sciendum est, quod confraternitas nomen accepit à voce græca *fratria*, quæ significat contubernium secundum Calepin. vel hominū conventum, significat etiam phatria conspirationem, & coniurationem, ut habetur ex decreto, quare illa conventio, aut cōiuratio in ordine ad aliquod faciendum bonum, & pium opus appellatur confraternitas, & confrates, qui sub eius lege, & coniuratione inscribuntur, qui tenentur speciali obligatione in certis diebus aliquod bonū, & christianū opus facere, cuius generis in Ecclesia multæ sunt Pratriæ, seu confratriæ, in quibus confratres scribuntur in honorem Dei, & Sanctorū, ut sunt phratia Sanctissimi Sacramenti, Beatæ Virginis Mariæ, & eius Sanctissimi Rosarii phratia Animarū Purgatorii, & aliæ plures in honore Sanctorū, in quorum festivitibus ad aliqua opera sancta, & religiosa tenentur cōfratres sub certis pœnis, quæ habentur per modum communitatis, & in Ecclesia congregantur bona mobilia, & immobilia habent ad utilitatem phatriæ ordinata, æconomosque ad eorum administrationem, pluresque indulgentiæ etiam plenariæ eisdem à Pontificibus sunt concessæ. De istis ergo bonis dicimus, quod gaudent privilegio restitutionis, non minus quam quælibet Ecclesia, quæ etiam bona administrantur auctoritate iudicis ecclesiastici, & redditus petuntur, & multæ dicuntur Missæ pro animabus confratrum, & alia pia opera ab ipsis præstantur.

18 Quibus non obstat, quod prædictæ phatriæ sint inter laicos, eo quod finis, ad quem sunt institutæ est spiritalis, erectæque cum honestis, & religiosis conditionibus, & ab ordinarijs approbatæ, & recognitæ, & à visitatoribus visitatæ, & quidquid depu-

Cef. d. cō-
fid. 4. n.

32.
Covar. in
c. officij de
test.

C. coniu-
rationum
11. q. 1.

Covar.
var. res. l.
2. c. 20. n.

4.
Archidia.
in c. diffi-
nivit 17.

q. 1.
Bal. in l.
si quis ad
declinan-
dam.
C. de epis-
cop. &
cleric.

Seff. 25. c.
18. de re-
form.

Covar. loc
cit.
Maranta
conf. 133.
n. 4.
Deciar. in
suo conf.
72.
Alex. &
Paul. 1.
collegium
e. debere
dibus. in-
stituend.

atur ad pias causas, seu in testamen-
tis relinquatur iuste prædictis phatrijs
possunt applicari, & elargiri, ut docet
ipse Cesar plures referens, inter quos
Domin. Covarr. Marantam, De-
cium, Alexandrum, Paulum Castrien-
sem, &c. Deinde probatur ex parita-
te rationis, quia ideo Ecclesia, & eius
bona potiuntur hoc beneficio, quia
ordinantur ad Cultum Divinum, &
in bonum animarum, & insuper non
administrantur immediate per pro-
prium dominum, sed per æconomos,
& ministros eiusdem Ecclesiæ, qui
quidem quamvis sint ipsi Episcopi
non possunt facere deteriorem ipsius
conditionem, ut in nostro textu dicit
Alexāder, sed hæ rationes pariter mi-
litant in nostro casu: ergo non minus
bona phatriæ, ac alia Ecclesiæ bona de-
bent gaudere beneficio restitutionis in
integrū, ubi fuerit læsio iure minoris.

19. Circa modum denique con-
tractuum, in quibus Ecclesia iubatur
iure minoris, ut illæsa semper debeat
servari, notandum est, Ecclesiæ æco-
nomos, procuratores, & ministros vti
contractibus civilibus, quibus & aliæ
reipublice personæ, videlicet, emptio-
nis, venditionis, locationis, census,
emphiteusis, &c. Unde stat dubium, &
controvertitur apud Canonistas, de
quo contractu sit præsens textus *requi-
sit* accipiendus, & in qua alienatio-
nis specie læsio intercesserit. Quorum
controverſiæ occasionem dederunt
verba diversa in prædicto textu con-
tenta, dicit enim sic textus: *Ad pro-
prietatem convenit redire ipsius*, in qui-
bus denotatur in contractu illo Eccle-
siam lædenti translatum fuisse illarum
possessionum dominium, hoc enim
est significatum in illo verbo, redire
in Ecclesiæ possessionem, & proprie-
tatem, quare quorundam fuit Cano-
nistarum opinio, ut refert Gonzalez,
Tellez, existimantium hunc textum
loqui de contractu emptionis, & ven-
ditionis, in quo dominium transfer-
tur, sic explicat Glossa huius textus
in præsentī, cui hanc opinionem tri-
buit Dominus Gonzalez, sed Glossa
visa, dicit posse intelligi de emptione,
venditione, aut locatione per longum
tempus, sed quod præsens textus non
possit intelligi de contractu emptionis,

& venditionis probat ipse ex illo ver-
bo, *de possessionibus laicis modico censu
concessis*, nam in venditione res, & eius
dominium traditur, & census non cō-
stituitur, sed pretium pro re vendita
datur: ergo non est accipiendus de
emptione, & venditione. Quare alij
dixerunt, debere intelligi de contractu
locationis, in quo sensu dicitur in tex-
tu, *ne si forte coloni possessionis*, &c. Co-
lonus autem à colendo dictus, est ille,
qui accipit possessiones colendas per
contractum locationis, & conductio-
nis, in quo dominium non transfertur,
ut probatur ex quadam lege, & prop-
terea refellit etiam hanc opinionem.
Tertiam refert opinionem aliorum di-
centium, deberi textum intelligi non
de locatione per modicum tempus, sed
per longum, in quo secundum com-
munem Doctorum opinionem, inter
quos est Valascus, Sarmiento, Padilla,
& alij, quam opinionem etiam rejicit,
& alias commemorat, & suam ponit
dicens Alexandrum in præsentī agere
de contractu censuali reservativo, de
quo agitur in nostro iure, qui census
constituitur, cum quis rem vnam, vel
plures alteri pleno iure concedit, ser-
vata sibi dumtaxat super illis annua
pensione, vel ad brevius tempus, ut
mensura, quod genus cōtractus utro-
que iure probatur, quod probat legi-
bus, & exemplis, quod nunc, ut veris-
simum supponimus.

20. Sed omissis his omnibus opi-
nionibus tanquam diminutis, & mini-
mè explicantibus totam mentē Alexā-
dri pro omnibus ultima sit assertio
quinta, in qua asserimus prædictum
textum aptius, & ad mentem Pontifi-
cis magis proprie intelligi debere de
quocumque contractu in quo Ecclesia
quæ semper illæsa debet servari, cog-
noscatur læsa notabili læsione. Hæc as-
sertio probatur, tum auctoritate, tum
ratione, auctoritas desumitur ex verbis
ipsius Glossæ dicentis: *Sic debet intelli-
gi semper, id est, quotiescumque læditur
Ecclesia debet petere restitutionem super
illa restitutione*, quia semper est minor,
subiungit Glossa: ergo sive lædatur in
contractu censuali, sive emphiteuti-
co, sive locationis, aut conductio-
ni, per breve, vel longum tempus, id est, per
decenium, & ultra, sive per emptio-

L. cū mā-
nus 80.
9. fin. ff. de
contrabz.
emptione.

Valasc. de
iure em-
phiteici q.
2. n. 2. f.
176.
Sarmient.
l. 3. selet.
c. 2. n. 31.
noe 36. ut
citatur Tel-
lez, fol.
mi. 103.
in c. con-
stitutio de
religiosis
domibus.
C. statut.
citatur l.
vlt. ff. de
contracta
emptione.

Gonz. hic
n. 2.
Gloss. d.
sub modio
censu.

nem, aut venditionem, aut in quocumque alio semper est ei concedenda restitutio in integrum, quia semper est minor, & minoris iure gaudet, cum ergo in omnibus his contractibus possit accidere læsio contra Ecclesiam in omnibus debet hoc remedio subveniri.

21. Probatur secundo, ex auctoritate opinionum, quæ super hoc puncto discurrunt, & opinantur, quarum quælibet est probabilis in eo quod affirmat; quamvis diminuta, & in ipso textu, & alijs fundata, sed ex his opinionibus prima docet, Alexandrum III. in hoc textu debere intelligi de contractu emptionis, & venditionis, secunda de contractu locationis, & conductionis, tertia, de contractu locationis ad longum tempus, & quarta de contractu censuali reservativo, & aliæ opiniones de alijs contractibus, ut asserit ipse D. Emmanuel Gonzal. sed stando in nostra assertione, quæ adequate omnes dicit comprehendere contractus omnes, istæ opiniones componuntur, & salvantur, vera est ergo nostra assertio, & maxime cum textus omnes ferè cõmemoret contractus, ut ex eo cõstat: ergo omnes cõprehendit.

22. Probatur deinde ratione: nã ad intelligendas leges non earum verba, sed legislatoris intentio maxime attendi debet, sed intentio Pontificis in hoc textu est servare Ecclesiam à læsione, & deceptione indemnem: ergo hæc intentio extenditur ad omnem contractum civilem, in quo possit Ecclesia læsionem pati, cuius modi sunt omnes relati; discursus est legitimus, si probentur præmissæ, & maior constat ex expressis legis verbis, quæ sic habent: *Nondubium contra legem ire eum, qui verba legis attendens, contra legis nititur voluntatē.* Vnde assert Sorus ex Cicerone, *quod lex est mens, & ratio prudentis, iurisque, atque iniuriæ regula:* minor etiã probatur, quia in hoc textu vult afficere Ecclesiam beneficio minoris Summus Pontifex, ut dicitur in ipso textu, sed beneficium huius restitutionis consistit in eo, quod minor læsus ex æquitate in pristinum statum, ac ius restituitur, ex quolibet contractu, vel quasi contractu tempore minoris suæ ætatis celebrato se invenit notabiliter læsum: ergo Ecclesia gau-

det in quolibet contractu, vel quasi contractu beneficio restitutionis, in quo sensu noster textus intelligitur, sic Molina, de iustitia, & iure.

23. Ex his iam ad primum argumentum in principio positum respondetur concedendo: minorem 25. annis posse renunciare suo beneficio valide, & ratio est, quia non est unde renuntiatio invalidetur, aut irritetur, quia à iure canonico probatur, & admittitur, ex iure autem naturali nõ redditur nulla, quia stando ei, contractus minorum, qui decimum quartum annum excedunt, possunt esse validi, si cõtrahentes polleant sufficienti usu rationis, ut supponitur habere beneficiatum ad resignandum suum beneficium, sicut & ad disponendum de se ad sumendum statum matrimonialem, aut monachalem: at vero in nostro casu læsio in contractibus non probatur, quia minores ad civiles contractus ineundos sunt minus habiles, & inepti, & sic eis conceditur remedium restitutionis, & quia eisdem minoribus comparantur Ecclesia subvenitur eodem remedio.

24. Ad secundum respondetur cõcedendo utramque præmissam, & similiter concedimus posse veda aliqua Ecclesiæ mobilia etiam sine iudicis auctoritate, quia huiusmodi bona amplius servari non possunt, ut in speciebus ibi relatis, maxime quãdo sunt res non magni valoris, & venduntur opportuno tempore, quia tunc iuste, & prudenter faciunt æconomi, & prælati, in quarum rerum venditione si adhuc esset læsio contra Ecclesiã notabilis, debet audiri si petat restitutionem, sicut etiam minor. Secus tamen si beneficiatus vendat fructus sui beneficii, quia tunc quamvis in venditione fuerit læsus, nisi sit minor 25. annis, vel nisi deceptio sit ultra dimidium, non est cõcedenda in integrum restitutio, quia illi fructus postquam à beneficiato sunt percepti, & apud se retenti reputantur ut fructus, seu ut bona propria veluti patrimonialia, quæ ut diximus non gaudent hoc privilegio, secus tamẽ in locationibus, & conductionibus, qui beneficiati celebrat de redditibus suorum beneficiorum: maxime si cederet in præiudicium beneficiarii vëturi ad tale beneficium in eoque successuri, ut dis-

Mol. l. 4.
tr. 2. disp.
573.

D. l. non
dubium.
Sorus de
iust. l. 1. q.
1. a. 1.
Cicero l. 1
de legibus

dispositum est per Sanctam Synodum Tridentinam, quæ sequens antiquos canones, sic renovat, & disponit dicens: *Magnam Ecclesiæ perniciem afferre solet, cum earum bona representata pecunia, in successorum præiudicium alijs locantur, omnes igitur hæ locationes, si anticipatis solutionibus sunt nullatenus in præiudicium successorum valide intelligantur, &c.*

25 Ad tertium, concesso antecedenti, negando consequentiam, quia cum beneficium restitutionis in integrum non sit debitum iure naturali, sed ex Principis beneficio, ob rationem adductam supra in ratione decidendi, voluit lex huiusmodi beneficium non valere minori post ætatem pupillarem, neque uxori in contractibus ab eis cum iuramento initis ob debitam reverentiam, quæ ratione iuramenti Deo debetur, quo secluso, voluit Princeps facere Ecclesijs, & ecclesiasticis, ut dictum est huius restitutionis beneficio, quare consequentia in argumento non infertur, cum hoc beneficium dependeat ex Principis voluntate.

26 Ad quartum argumentum respondetur, negando consequentiam, verum enim est deberi clericis beneficium restitutionis quando fuerint læsi in contractibus celebratis in rebus pertinentibus ad sua ecclesiastica beneficia, eo præcisse, quia ecclesiastica sunt, ex quibus, aut ratione quorum ecclesiastici ea possidentibus debent habere hoc beneficium, in eorum administratione; secus tamen in administratione bonorum patrimonialium (nisi fuerint ad eorum titulum ordinati,) quia talia bona non gaudent hoc privilegio, & ideo neque clerici eorum possessores, nisi fuerint minores 25. annis, quia tunc gaudent hoc privilegio tanquam communi omnibus minoribus, quare non est eadem ratio.

27 Ad ea vero, quæ de mulieribus additur in argumento respondendo, iuxta ea, quæ tradit Iulius Cesar, in suo libro citato de in integrum restitutione mulieribus, scilicet, litigantibus concedendum esse maximè, pauperibus beneficium restitutionis, quamvis sint ætate maiores 25. annis, quod beneficium eis conceditur pro

sexus fragilitate, infirmitateque ingenij, secundum quam sæpissimè in propria damna, & incommoda labereprehenduntur, & sic beneficium restitutionis petentes repellendæ non sunt, quod probatur ex iure. Quod observandum etiam probatur respectu viduæ, etiam si dives sit, ex c. Vidua. Docet etiam Panormitan. Sed hic advertendum ex ipso Cassare hoc circa minores, & mulieres circa prædictam restitutionem, discrimen versari, quia minor pro obtinenda restitutione ad læsionem probandam non compellitur, secus tamen mulier, quæ ut obtineat beneficium restitutionis, debet probare læsionem, hoc secundum quandam legem docet, quamvis admittat contrarium communiter esse receptum. Cæterum aliud est discrimen, quod minoribus generaliter conceditur beneficium restitutionis, mulieribus autem tantum conceditur in iudicijs, & hoc quidem ante latam sententiam, adversus quam si se restitui petant sane non audiuntur. Idem tradit Cesar de rusticis, ubi defunt periti, quos consolare possint, quibus ob eorum ignorantiam subveniendum est hoc eodem restitutionis beneficio, quod dicit loco citato non fundari in aliquo speciali iure, sed in regula generali, quod hoc remedium concedendum est, ex quacunque iusta causa, & probat per Menochium, & habetur apud Barthol. Rustici autem dicuntur, qui in rure inhabitant, terrasque laborando, & seminando, vineas fodiendo, & putando, & alia similia faciendo vitam agunt, sunt namque alij rustici sagaces, & solliciti, quibus restitutio non debetur, & idem docet de rusticis, & similibus, Lessius, & alij, quibus satis iam patet solutio ad ea, quæ subiunguntur circa res Ecclesiæ, & loca pia ex præ-

dictis assertionibus.

Text. in vulgata const. obscuritatē. C. vidua 34. dist. Panorm. c. ex tenore de fore compet. in fine.

Ces. dist. c. n. 155 Menoch. de arbitr. casu 194 n. 25. Barthol. l. 1. §. nuntiatio ff. de nouo per. nuntiat. Less. l. 2. c. 17. dub. 9. a. 66.

CAPVT TVM EX LITTERIS V. CVIVS
Species hæc.

TNIER Ecclesiam Oscensem, ex vna parte, & Ecclesiam Ileridensem, ex altera coram Eugenio Papa super quibusdam Ecclesijs, quæstio vertebatur, ipse, cognito de meritis causæ, prout sibi visum fuerat, tulit sententiam pro Ecclesia Oscensi contra Ecclesiam Ileridensem super Ecclesijs illis. Demum mortuo Eugenio, successit ei Anastasius: tempore Anastasij Cœlestinus, dum erat in meri officio constitutus legatus in Hispania ex delegatione ipsius Anastasij, cæpit cognoscere de illa controversia, sed eam non determinavit. Tandem mortuo Anastasio successit ei Alexander, qui eidem Cœlestino legato denuo in Hispania causam comissit eandem. Post modum mortuo Alexandro successit ei Cœlestinus, qui dictam controversiam commisit G. Sancti Angeli Diacono Cardinali sub eo tenore, vt inspectis privilegijs Ecclesiæ Ileridenensis, auditis etiam allegationibus partium non obstante sententia Eugenij, diffinitivam proferret sententiam, & illa faceret observari Verumtamen per legatum illum, aut etiam per alios, quibus causa sub eodem tenore commissa fuit, licet testes quidam producti fuerint ex parte Ileridenensis Ecclesiæ mandatum apostolicum adimpletum non fuit. Post modum tempore Innocentij Magister A. Canonicus Ilerdensis postulavit ab Innocentio per officium suum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam Ecclesiam restitui Ileridenensem. Dominus Papa cum fratribus deliberatione habita, quidam dicebant, quod Cœlestinus videbatur eam restitui esse, ex eo quod nan obstante dicta sententia commisit negotium illud. Vnde eadem ratione petitionem eiusdem Ecclesiæ ad-

mitti debebat: cum sententia Romanę Sedis debeat in melius commutari, quoties per subreptionem aliquid factum fuerit, & secundum iura civilia Principis etiam contra res bis iudicatas examinari restitutionem in integrum permisserunt. Papa considerans ex data sententia in registro Eugenij repertæ; quod primo mense sui Apostolatus tulit sententiam, quando non videbatur plene instructus de causa, inirens illi rationi præcipue, quod privilegium Urbani Secundi à parte Oscensis Ecclesiæ productum subiectum fuerat falsitati, cuius tenor ipsius inventus fuit incorruptus: omnibus istis cōsideratis deliberatio Papæ in hoc resedit, ut utraque parte præsentem, cognoscatur, utrum restitutio data sit, an danda contra prædictam sententiam: unde mandat Episcopo, & Capitulo Oscensi, quatenus usque ad festum Beati Lucæ legitimè compareant coram ipso, ostensuri, si poterunt, quod dicta sententia non debeat retractari, vel si revocanda fuerit procuratores appareant sufficienter instructi, ut in principali negotio procedatur, quem terminum statuit peremptorium, quod si in dicta contempserint adimplere, procedatur in causa nihilominus, quantum de iure fuerit procedendum.

Ad hoc idem caput reduci possunt duo sequentia, alterum, quod est caput *suscitata VI.* cuius species ad hanc summam reducitur: *Petitio destitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententia in eventu istius causa restitutionis: fallit si contra petentem restitutionem est presumptio malitia, quod causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio sententia debet executioni mandari, præstita cautione de restituendo si petens restitutionem, obtinuerit in causa.* Alterum vero caput, quod etiam ad hoc reducitur est, *coram filius VII.* Cuius summa hæc: *Post peremptorium non auditur Ecclesia de iure communi. Auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum. Ex his tribus decretalibus sit.*

Ex c. 1. 6.
2. hoc tit.
in 6.

28

CONCLUSIO. Trimena-
bris: Ecclesie petenti
conceditur restitutio

Ex c. sen-
tentia 35
q. 9.

C. veniens

26. q. 9.

C. si quis. 2

q. 1.

C. veniens

de testib.

C. de legi.

l. si in

fraudem.

C. de petis

heredit. l.

ultim.

Ex c. dile-

ctus 2. de

sequest.

Ex c. cum

ex litteris

hic. 6. c. 1

2. hoc

tit. l. 6.

Clem. vn.

cod. tit.

textus in

l. 9. si si-

nes. i. en.

Morla in

empor. 1. r.

5. q. 5.

Azev. in

l. 3. tit. 8.

l. 4. rec.

Canis. in

c. 2. 3.

hoc tit.

Pax. in

prox. 1. p.

tit. 1.

Pichar. in

manud. 1.

p. 9. 7.

Lain. l. 3

tr. 4. c. 12

Mol. 4. sp.

574. t. 2.

Leff. l. 2.

c. 17. dub.

9.

L. post. r.

ff. de iud.

L. penul.

ff. de inst.

L. in caus.

16. ff. de

minor.

in integrum, etiam contra sententiam à Papa latam; cuius petitio suspendit regulariter executionem sententiae, nisi malitia, praesumatur, quod verum est etiam contra aliam Ecclesiam praecipue ob defectum probationis, aut exhibitionis instrumenti. Hæc conclusio quoad primam partem constat ex hoc capite. Tum, & ex alijs comprobatur, etiam nostri iuris. Necnon ex alijs quos refert Gonzalez ex civili iure, secunda vero pars quod, scilicet, suspendat petitio restitutionis in integrum, executionem sententiae, nisi praesumatur malitia probatur expresse ex altero capite, suscitata VI. & etiam praecitatis capitibus quibus adde alios. Et quod cautio sit prestanda ab eo, qui mittitur in possessionem, ut manifeste probat lex civilis, & ex hoc iure, & quoad tertiam partem probatur ex c. cum citato hic, & ex alijs ab ipso Domini. Gonzalez allatis, illustrant hanc eandem conclusionem praeter communiter repetentes, Morla, Azebedo Canisius, Paz, Pichardus, Barbof. Molina, Laiman, Lessus, & alij communiter circa praedictos textus.

29 Sed adversus primam partem conclusionis sit primum argumentum, nam post rem iudicatam secundum leges amplius quæri non potest. Lege post rem, & ideo partes parere debent sententiae sive iustae, sive iniustae, ut per legem disponitur L. pen. alias namque finis litibus non imponeretur, & confirmatur ex eo quod, qui iudicavit non potest iterum iudicare, quia functus est officio suo: ergo non debet admitti petitio restitutionis.

Secundum sic procedit: ubi habetur remedium ordinarium non est ad extraordinarium recurrendum, ut habetur in iniure leg. in causa; sed quando minor, aut Ecclesia per aliquam sententiam patitur læsionem stat facile remedium appellationis, quod est ordinarium, ergo non est recurrendum ad remedium extraordinarium, quale est restitutio in integrum, quia conceditur per modum indulgentiae, ut communiter docent Doctores, & constat ex ultimis ver-

bis nostri textus coram faciliis. Et alibi saepe.

Tertium argumentum contra secundam partem conclusionis, in qua asseritur Ecclesiae restitutionem esse concedendam contra latam sententiam, etiam si sit à Papa, nam sententia data à Papa pro lege habetur, & tanquam lex à tota Ecclesia admittitur, sed lex à Principe sancita universaliter omnes obligat, tam minores, quam maiores; neque minori debetur aliqua restitutio ad excipiendum contra ea, quæ sunt lege stabilita, ergo contra sententiam à Papa prolatam nulla debet concedi restitutio, neque eius admitti petitio, sicut, neque appellatio: maior huius discursus probatur, tum quia, ut habet regula iuris, quod principi placuit legis habet vigorem, ut dixit Justinian. Tum etiam quia Sacri Canones, seu leges canonicae plerumque fuerunt desumptæ ex varijs Pontificum decisionibus proferentium sententias super negotijs, & causis, super quibus consulebantur, unde corpus decretalium componitur ex huiusmodi sententijs, quæ emanabant à Summo Pontifice missæ ad diversos prelatos, & Principes Ecclesiae, unde hoc corpus consistit in epistolis decretalibus, ut diximus in principio huius operis.

Quartum argumentum sit contra ultimam partem conclusionis, in qua asserimus restitutionem deberi Ecclesiae, si læsa sit, ob defectum presentationis alicuius instrumenti, & sumitur ex capite, sub orta, de re iudicata; in quo habetur quod, cum fuisset mortalis inter quoddam monasterium, quod se intendebat liberare à subiectione Episcopi Diocesani, & immediate subijci Papæ iurisdictioni ex quodam privilegio, data fuit sententia à iudice contra monasterium, quod petivit restitutionem; ex eo quod procurator monasterij fuerat negligens in exhibendo suum privilegium in iudicio, & negotio delato ad Sedem Apostolicam, decrevit Innocentius III. monasterium audiendum non esse, neque sententiam iudicis retractandam virtute privilegij non exhibiti: ergo ob defectum exhibitionis instrumenti non est Ecclesie restitutio in integrum facienda.

His

In instit.
de iure na-
tur. 6.
gent.

C. 1. sect. 1
n. 2.

Ratio de
cidendi.

30 His ramen non obstantibus vera est nostra conclusio, quoad omnes eius partes, cuius decisionis ratio est; quia sicut debetur minori beneficium restitutionis in integrum ex Principis benignitate propter eius minoritatem, & propter minorem solertiam, & sollicitudinem in defensione suorum bonorum, & in celebrandis contractibus, ut diximus in ratione decidendi circa primum caput huius tituli supra, & quod Ecclesia gaudet minoris privilegio ob rationem ibi traditam, ne scilicet, lædatur in bonis suis absque eius culpa ob negligentiam, aut ignorantiam procuratorum, aut administratorum eiusdem, sic similiter congruum fuit, & debita providentia cautum à Summis Pontificibus, ut idem beneficium concederetur in suis litibus, & causis in iudicio per tractandis. Quæ ratio non solum militat, quando Ecclesia litigat contra laicum, sed etiam contra aliam Ecclesiam, & non solum quando se recognoscit læsam per sententiam latam à iudice inferiori; sed etiam si sit lata à Summo Pontifice, ob negligentiam procuratorum, aut ob non exhibitionem instrumentorum merito utroque titulo, indultum fuit Ecclesiæ beneficium restitutionis, etiam contra sententiam Papæ, & contra aliam colitigantem Ecclesiam, unde nostra conclusio manet vera, quoad omnes eius partes.

C. boner. 3
de elect.
c. in præ-
sentia 6.
de proba-
tion.

31 Ex quibus ad primum argumentum responderetur, quod quamvis regulariter, & per se loquendo sententia inter litigantes à iudice lata transeat in rem indicatam, faciatque ius, & habeatur pro veritate, ut decernitur à iure tamen aliqui sunt irregulares casus, qui accidunt, quasi per accidens, & præter intentionem legis, in quibus hæc regularis, & communis doctrina observari non potest, non quidem ex defectu legis, aut eius dispositione, quæ iusta est, sed ex defectu litigantium, qui ob eorum impedimenta non valuerunt suum ius exacte, & perfecte ostendere, aut defendere, quorum defectui Princeps benignitate sua supplere valens minoritatis beneficium, & restitutionis remedium concessit. Et sub eadem distinctione responderetur ad confirmationem, quia

illa regula, qui iudicavit iterum iudicare non potest, quia functus est officio suo: debet intelligi regulariter loquendo, sunt namque plures casus, quos commemorat Curia Philippica, in quibus potest sententia diffinitiva revocari ob aliquam nullitatem in ea iuris, vel facti contentam, & iterum iudicare debet iudex in tali casu, saltem ordinarius, nam de delegato maior est difficultas, ut videre est apud speculatorem, Vantium, & alios citatos ab Amatore Rodriguez, in suo libro de modo examinandi processum, vide etiam Acebedo, inter hos autem casus ponitur ille, in quo minor, aut Ecclesia in sententia diffinitiva patitur notabilem læsionem ob defectum probationis, aut instrumenti.

Cur. 1. p.
§. 18. n.
10.

Amat. c.
12. n. 4.
Aceb. in l.
2. recap.
n. 8.

32 Ad secundum responderetur distinguendo antecedens sic: quando ad est remedium ordinarium non est recurrendum ad extraordinarium si utrumque est, æque utile concedo antecedens, si secus, nego antecedens; & quia remedium restitutionis est utilius, & præstantius quam remedium appellationis, quia habet locum, etiã elapso tempore appellationis, & coram eodem iudice, coram quo iterum causa potest proponi, & cognosci, sine tanto dispendio, & quia aliquando appellatio est ad Papam, vel sententia ab ipso lata, à quo nulla datur appellatio, ideo oportunius remedium est beneficium restitutionis petere, quam appellationem inter ponere, unde iusta de causa hoc Ecclesiæ conceditur remedium.

33 Ad tertium responderetur, concessa maiori, distinguendo minorem; sed lex à Principe sancita universaliter omnes obligat per se, & regulariter, concedo minorem; per accidens in aliquibus casibus, nego minorem, & consequentiam; quia sicut docet D. Thomas, licet leges communiter obligent omnes, excipiuntur ab hac obligatione, qui habent legitimam, & iustam causam, quare in nostro casu minores, & Ecclesia excusantur ab obedientia sententiæ, quamvis habeat vim legis, quando per eam notabiliter læduntur, est enim lex, seu sententia Papæ, ut ex Cicerone refert Sotus, ordinata ad salutem civium,

D. Tho.
2. 2. ar.
147 ar. 4

Sotus de
iust. l. 1. q.
1. ar. 2.
Cicer. l. 2.
de legib.
civi-

Consult. l.
nam ff. de
legib.

civitatumque in columnitatem, est etiam, ut docet consultus, æquitatis, iniquitatisque regula, agendique mensura; unde sententia Papæ, quæ habetur pro lege civium æquitatem debet munire, & cives maxime Ecclesias, & minores sub sua protectione habere, & sic sententia iudicis, & præcipue Papæ hanc debet continere æquitatem, quæ salvari non posset, si beneficium, restitutionis non eis concederetur ob eorum minoritatem, & impotentiam, ne maneant in republica hæc membra indefensa.

Gonz. hoc
c. corā 7.
n. 10.

34 Ad quartum argumentum, & difficile sane respondet Dominus Emmanuel González advertens magnum discrimen versari inter speciem nostri textus, & speciem textus, *sub orta*, nam in primo casu procurator alegavit sæpe privilegium, quod tamen per suam negligentiam illud non edidit, unde ex editione omissa monasterium læsum fuit, & ideo restituitur: at vero in d. capite *sub orta* procurator, neque edidit, neque allegavit ullum privilegium, sed potius post sententiam, & rem iudicatam intendebat privilegium noviter repertum exhibere, & sententiam retractare, quod admitti non potest cum prætextu instrumenti noviter reperti res iudicata rescindi non valeat, quod probat cum Parexa ex legibus civilibus. Sed ego fateor proprii ingenij imbecilitatem, quod hanc solutionem capere non possum; quia non penetror differentiam inter negligentiam procuratoris in omissione exhibendi privilegium, iam repertum, & inter negligentiam procuratoris in omissione quærendi privilegium, & illud ante sententiam latam exhibendi; quia in utroque casu Ecclesia; seu monasterium in culpabiliter, ex defectu exhibitionis instrumenti accepit contra se diffinitivam sententiam, & fuit læsum monasterium per eam, & in utroque casu gaudet privilegio minoritatis, si ergo in primo casu secundi capitis conceditur restitutio in integrum, quare non etiam in secundo? Maxime, cum Ecclesia iure minoris debeat semper illesa servari; ut decernitur expresse in capite primo, ubi Glossa explicans illud semper, sic dicit, & bene semper de-

Ad mon.
nendi 3. ff.
de iure
iur.
Parex. de
instrumēt
editione,
l. 1. tit. 2.
ref. 6.

C. 1. hoc
tit.

beat illæsa servari, *semper*: id est, quotiescunque læditur Ecclesia debet pettere restitutionem super illa læsione, & ita si millies læderetur millies debet restitui, quia semper est minor, & semper restituitur, & restituatur, si intra quadrenium petat restitutionem, hæc Glossa.

Gloss. litt.
b. p. iure
minoris.

35 Unde melius videtur mihi dicendum, quod in specie textus, *sub orta*, non fuit à procuratore illius monasterij petita restitutio, ut secundum quod in ipso textu conspicitur, & ideo nihil mirum, quod non concedatur, quam si petivisset, credo concedendum fore, & alias ab ipsa sententia lata appellatum, neque suplicatum non fuerat, ut constat ex titulo eiusdem capitis *sub orta*; quare tenet sententia contra privilegium ostensum, vel non ostensum post latam sententiam, & in hoc casu intelligitur doctrina ex Parexa citata, quia post diffinitivam sententiam, quæ transivit in rem iudicatam nullum admittitur instrumentum, bene tamen auditur minor petens restitutionem, ut manifeste patet in nostro textu *suscitata* 6. in quo sic diserte habetur: *Restitutionem in integrum nomine monasterij postulavit, quam eidem duximus indulgendam*. Et loquitur de petitione post latam sententiam ut ibi constat: ergo petenti nomine Ecclesiæ, aut monasterij restitutio cōceditur etiam post latam sententiā.

36 Præfati capitis *tum ex litteris* 5. auctor fuit Innocentius III. scribens episcopo, & capitulo Ecclesiæ Oscensis, quæ est lingua nostro *Osma*, in nostro Hispania citeriori; seu civitas prædicta non fuit *Osma*, sed alia sita in Regno Aragoniæ, quæ lingua nostra dicitur *Guesca*, quæ est civitas per vetusta, quæ etiam à primis Ecclesiæ temporibus habuit cathedralem Ecclesiam, de qua historici loquuntur referentes eius originem nobilitatem, & notabilia, inter istam ergo Ecclesiam, & inter Ecclesiam Ilerdensensem controversia in nostro capite *Tum* contēta orta fuit, est autem Ilerda, lingua nostra, *Lerida*. nobilis, & antiqua civitas Aragoniæ in provincia Tarraconēsi, deinde alterius capitis *suscitata* idem Innocentius fuit etiam conditor scribēs Episcopis Zamorensi, & Legionensis su.

super ; quadam controversia orta inter Episcopum Burgensem , & monasterium Omniense , quod Burgenfis Episcopus intendebat debere sibi esse subiectum , eo quod in sui episcopatus territorij esset constitutum , cuius causam comissit praedictis duobus Episcopis Zamorae , & Legionis , quae sunt civitates in Veteri Castella satis notae , sicut , & Burgae hodie , condecorata Ecclesia Metropolitana , quae antea suffraganea , vel exempta fuerat , & a temporibus Gregorij XIII. & Catholici Regis nostri Philippi Secundi , cuius dioecesis extant constitutiones synodales doctissime dispositae editae ab Eminentissimo Cardinali D. Francisci Pacheco de Toledo , anno 1575. tunc temporis Archiepiscopi Burgenfis Monasterium autem Oniense per antiquissimum est situm hodie , sicut a sua fundatione in loco qui dicitur Onna inter nobiles Montanos , estque celebre , & per illustre monasterium , quod sicut , & aliae religionum conventus ex varijs privilegijs iam sunt excepti ab ordinarij iurisdictione , ut supra diximus. De harumstrarum civitatum antiquitate , fidelitate origine , & nobilitate , & alijs magnalibus non interest nostra agere , cum hoc ad historicos pertineat videatur Gil Gonzalez , & alij , ut Salazar Auctor autem capitis coram feli-
Egidius Gonz. in sua hystoria. Salazar. 1.6. Martij. Hispan. die 10. Nov.

lino , fuit Honorius III. scribens Archiepiscopo Bracharensi , est Brachara urbs celeberrima in Lusitania , quae habet Ecclesiam Cathedralem a temporibus D. Iacobi , qui in ea ordinavit Beatum Petrum primum eius episcopum , ut refert Gonzalez ex Flavio dextro , & alijs , quae Ecclesia , & eius archiepiscopus primatum Hispaniae inter omnes Ecclesias tenere praetendit , sed iam Toletanae hic primatus datus est.

(***)

Questiones appendices super praefatis capitibus.

QVÆSTIO I.

An post restitutionem in integrum minor, seu Ecclesia debeat , constitui immunis à læsione per rescissionem contractus, aut per restitutionis damni illati

37 **I**N Capite primo huius tituli agitur de læsione Ecclesiae provenienti ex

contractibus , in quibus ob titulum minoritatis debetur restitutio ei. Deinde in alijs subsequentijs agitur de restitutione ei facienda ob læsionem in iudicio secutam propter eundem titulū , & quia finis huius restitutionis est red- dere Ecclesiam , vel minorem indem- nem à læsione , quam passus fuit , me- rito queritur de modo satisfactionis , & recompensationis ; potest enim fieri dupliciter , & quidem in contractibus emptionis , venditionis , locationis , &c. declarando contractum fuisse nullum , & consequenter per eius rescissionem , ac si factum nunquam fuisset , vel per solutionem , aut restitu- tionem faciendam minori in illa quanti- tate , seu excessu in quo minor læsus fuit , & in iudicio si omnia acta pro- cessus sint annullanda , & de novo cau- sam incipiendo , vel si relictis in suo valore praedictis actis minoris , indem- nitas salvetur ipsum , retracta tantum sententia , per novos terminos audire , & nova admittere instrumenta.

38 In hac difficultate duas vi- deo versari sententias , prima docet in his contractibus minori faciendam esse restitutionem , non rescindendo contractum , sed reddendo minori precium rei , in quo fuit læsus , & in- ter auctores sententiae adhuc est diffe- rentia , nam si minori , aut Ecclesiae conveniebat vendere , aut emere , lo- care , aut conducere , &c. rem , ita quod læsio non constitit in vendendo , sed in vendendo minore iusto precio. tunc non debet praetor mandare emptori , aut alteri contrahenti , ut reddat ip- sam rem praedium , domum , v.g. aut quodlibet aliud , sed illud precium , in

Less. l. 2. c. 17 dub. 9. n. 63. Dian. p. 11. tract. 3. res. 3. t. Laim. l. 3. tract. 4. c. 11. n. 1. Molin. 2. disp. 575. n. 41.

in quo minor fuit læsio, sic docet Lessius, Diana, Laiman, Molina, & alij. Altera vero sententia docet minorem vendentem rem minori iusto precio, in quo fuerit notabiliter læsus habere actionem contra emptorem, & contra aliam quemlibet talis rei possessorem, ad vendendam rem venditam minori iusto pretio, etiam cum fructibus ex ea perceptis, aut etiam cum fructibus, qui percipi potuerunt exceptis tamen fructibus, quos emptor quando bona fide emit iam consumpsit, aut non extant, vel ex eis luculentior non fuerit factus expensas tamen in colendo prædium venditum, aut aliam quamlibet rem factas ante quam rem restituat debet accipere, & donec ei solvantur potest rem retinere, & idem dicendum est de meliorationibus, & melioramentis factis in ipsa re, pro hac sententia a fert Molina loco citato n. 2. Covarruviam, Emmanuelem Acostam, & alios iuristas, licet Diana pro contraria sententia adducat Covar.

Ex l. quod si minor restitutio ff. de minor.

39 Huius autem sententiæ fundamentum è utroque iure sumitur, nã in iure civili hæc habentur verba à Molina relata. *Restitutio ita facienda est ut unusquisque in integrum ius suum recipiat; itaque si in fundo vendendo circumscriptas restituitur, iubeat prætor emptorem fundum cum fructibus reddere, & pretium recipere, idemque habetur ex nostro iure, ubi sic habetur; quod si Ecclesia læsa est, & manifeste apparet detrimentum ipsius, ad proprietatem con-*

Cap. requi sit hoc tit. Gonz. c. 1 n. 13. hoc tit. Cast. in l. non interest n. 4. de his que vi. Pinel. l. 2. c. de bonis mater. c. 2. n. 21. Fulg. in l. si res. 12. §. si mulier.

Labeo 2. ff. de verb signif.

venit redire ipsius, providendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas fecerint meliores, expensis, de labore suo sumptibus, quos bono anime fecerunt, debeant de fraudari, ex quibus duobus textibus manifeste convincitur rem venditam, aut locatam debere restitui minori læso cum fructibus, deductis tamen expensis bona fide factis per contractus rescissionem. Hanc etiam opinionem amplectitur Doctor González plures textus, & auctores pro ea adducens, inter quos citat Paulum, Cæstrensem, Pinellum, & Fulgosium, probatur deinde ratione, quia in huiusmodi contractibus à minoribus celebratis rei dominium non trasferitur in emptorem, sed manet apud ip-

sum minorem, ergo contractus debet rescindi, & annullare, antecedens probatur, quia ad valorem cuiusque contractus requiritur essentialiter consensus voluntarius contrahentium, ut habetur ex eius obligatione quam ex Vlpiano traddūt Doctores, sed minor, seu Ecclesia non habet voluntatem sufficientem, & perfectam, ex defectu perfectæ ætatis ad perficiendum contractum venditionis, conductionis, &c. ergo dominium per illum imperfectum contractum non transfertur, ergo debet rescindi minor, scilicet, quod Ecclesia, seu minor non habeat perfectam voluntatem, sed mixtum quadam involuntarietate probatur, nam tota ratio minoritatis, ob quam conceditur beneficium restitutionis est defectus perfecti usus rationis, qui consistit in ignorantia, aut in eam refunditur, ignorantia autem, ut sæpe docet D. Thomas causat involuntarium, ergo ex defectu perfectæ voluntatis, & consensus in contractibus minorum dominium non transfertur; ac proinde minor debet, ut dicit textus canonicus citatus, redire ad proprietatem.

40 Pro huius quæstionis resolutione sit prima conclusio: quoties minor, aut Ecclesia vendit, locat, permutat, aut donat, seu emit, aut conducit, vel alium quencumque contractum celebrat, in quo ei competit privilegium minoritatis, cum notabili, & gravi detrimento, quia non expediebat talem celebrare contractum ex quo contractu manet notabilis læsio, talis contractus debet omnino rescindi, & sic à iudice provideri, & ex suo officio, petita restitutione, mandari. Hanc conclusionem docent expresse Lessius, Laiman, Castro Palaus, Diana, Gomez, & alij plures, & ratio est: præter adductas auctoritates, quia minori læso restitutio debet fieri in integrum in eo, in quo consistit læsio, ergo si minor notabilem læsionem aut damnum passus est, in eo solum, quod vendidit rem, aut alio alienavit contractu quando ei non expediebat, & à prudenti in tali occasione minime alienaretur, ipsa res est restituenda per contractum rescissionem, ex quo liquido sequitur minorem sic læsum actio-

D. Thom. 1. 2. q. 6. ar. 8. q. 19. ar. 16 q. 76. a. 4

Lessius. Laiman. Dian. ubi pro x. Gomez 1. 2. c. 14. n. 7.

actionem habere ad recuperandam rem suam contra quemlibet possessorem eam detinentem, eo quod dominium semper remanet apud ipsum minorem, sic docet Laiman, & Molina, & ex iure probat uterque, ubi Molina a expresse, & late docet etiam hanc nostram conclusionem.

41 Ex quo etiam sequitur restituendos esse fructus rei sic alienatæ cum ipsa re, in propria specie si ex tenerint, vel si possessor consumpserit, eorum valorem, deductis tamen expensis, sicut, & soluto pretio, quod minori pro tali re dederat, quam donec ei solvatur simul cum expensis, & meliora mentis potest retinere, cuius rei retentio, docet Molina, cum iuristis, quod est vnicum remedium ad recipiendos sumptus expensarum, & meliorationum, quod probant ex iuris legibus, vel si ex ipsa re restitutioni obnoxia aliquos perceperit fructus, quos restituere cum ipsa tenetur potest ex ipsa fructibus sibi retinere recompensationem competentem prædictarum expensarum, aut meliorationum, quando scilicet expensæ erant necessariae, aut etiam utiles, quæ non solum debentur possessori bonæ fidei, sed etiam malæ, sic idem Molina, Antonius Gomez, Greg. Lopez, & alij ex iuris legibus.

42 Vtrum autem prædictus possessor teneatur restituere fructus, non solum perceptos ex fundo alieno minoris, aut alterius etiam non minoris, sed etiam fructus perceptos ex melioramentis in fundo, vel alia re à te factis Molina pro parte affirmativa asserit Covarruviam affirmantem non posse possessorem talis rei retinere fructus ex melioramentis perceptos, & ratio potest esse, quia sunt fructus eiusdem rei, ac proinde cui res, debentur, & fructus, & dicit sic in tribunalibus practicari. Cæterum præferenda penitus est opinio Alvari Valasci de iure emphytheutico, quam probat etiam Molina, & alij quam plures, immo, & praxis melior tribunalium, & certe inconscientia satis secuta, & mihi verissima, asserit namque quod huiusmodi fructus non debent restitui cum ipsa re, sed possunt, & debent à colonno, qui posuit melioramenta retineri,

& ratio est manifesta, quia illi fructus non provenerunt ex ipsa re, ut supponit casus, sed ex industria, labore, & sumptibus ipsius coloni, ut si v.g. emit agrum à minore, quem melioravit partem eius purgando ab arbusculis, vel alijs malis arbusculis agrum sterilem, & inutilem reddentibus in ea parte purgata, iniquam esset fructus provenientes ex illa parte fundi purgata non dari purganti, alias namque de fraudaretur colonus in melioramentis saltem, quoad fructus ex ipsis perceptis, quamvis ipsa melioramenta ex alia parte eidem si necessaria, aut utilia essent deberentur à minore recompensari; secus tamen de voluptuosis, aut voluntarijs, nisi secundum, quod essent domino utiles, videatur ipse Valascus, Molina, Antonius Gomez, & alij ab ipsis citati, in quo puncto late ipse Velacus.

43 Secunda conclusio: quando utile, & expediens fuit minori vendere, aut emere locare, aut conducere, permutare, aut alienare rem suam per quencumque contractum, taliter quod etiam si esset maior prudenter faceret vendendo, aut mutuando, & locando, sed tamen fuit læsus in pretio, quia vendit minori, quam iustum fuerat, aut emit carius, & plus quam res valebat, non est contractus rescindendus, sed excessus iusti pretij est restituendus ad æqualitatem iustitiæ commutativæ. Hanc conclusionem etiam docet Lessius, Laiman, Diana, supra citati cum alijs pro prima conclusione, eamque expresse tenet Molina ubi supra §. Si minor, & ratio probativa efficax est, quia minor, ut minor non debet esse melioris conditionis quàm maior, neque id volunt leges restitutionis in integrum; sed tantum intendunt illum servare indemnem, & illæsum in contractibus, ab eo factis: ergo ubi non intervenerit læsio, cessat privilegium restitutionis, sed quando læsio non consistit in ipsa venditione, locatione, &c. sed tantum in pretio, & quantitate eius, venditio, aut locatio non debet rescindi, sed læsio pretij solvenda per pretij maioris restitutionem, antecedens primum, scilicet, quod leges tantum intendunt minorem salvum facere à læsione, quam patitur, præterquam satis est

Laim. ibi dem.

Molina. l. cit. disp. 573. n. 12
Ex iure l. si ex causa ff. de minor.

Moli. diff. par. 463. n. 8. ex l. adeo dicit ff. de acquir. rer. dom.

L. Paul. respondit ff. de doli mal. except.

Gomez l. 46. Tauri Lopez in l. si in arca ff. de cōditiō. in deb.

Covar. l. i. var. resol. n. 4.

Alv. Val. q. 25. n. 26.

Mol. disp. 573. n. 1.

Mol. t. 2.
disp. 575.
n. 9. §. 1. a.

est rationi conforme, optime eam probat Molina de iust. & iure dicens, quod restitutio in integrum fit ubi vera læsio damni emergentis, aut lucris essentis intervenit. Quare locum non habet restitutio in integrum quando minor, aut alius loco illius sobrie rem administravit, qualiter maior illam administrasset, si esset sua, unde quamvis si ex aliquo accidenti resultet minori inconveniens ex tali prudenti venditione, quod si prævideret non venderet, quod si esset maior etiam contingeret, non est rescindenda venditio; sed pretium si minus iusto vendidit in notabili quantitate, quamvis sit citra dimidium, vel emptio ultra, est minori restituendum. Sicut e contrario si minor, aut Ecclesia vendidit rem iusto pretio, quod etiam si esset maior prudenter se gerens acceptaret nullum etiam maius pretium ei restitui debet, quamvis alius se offerat dando pro re maius pretium, quia accidit fortuito, sic etiam Molina.

44 Ex his ad primum argumentum ex iuribus de sumptum quatenus pagnare videntur cum nostra secunda conclusione responderetur prædicta iura loqui in suppositione, quod minor sit in rerum suarum alienatione læsus secundum utramque considerationem: scilicet, tam in ipsa venditione, quia ei non expediret vendere, quam in pretij quantitate, & sic absolute iura protulisse sententiam, quod reddatur fundum venditum cum fructibus. Ad rationem vero responderetur distinguendo, si non expediebat minori rem vendere, sed potius in eius venditione notabiliter maneret læsus, concedimus dominium non transferri, sic enim decernunt leges. quæ pro bono minorum possunt annullare contractus, quia propter ipsa res cum fructibus est restituenda; secus vero quando nullum in venditione patitur minor detrimentum, sed potius expediebat ei rem vendere, quo casu, quia nulla est læsio nullum est necessarium remedium, & sic tenet contractus, & transfertur dominium, & consequenter rescindendas non est, neque res reddenda; sed tantum pretium in quo minor fuisset læsus.

45 Circa restitutionem vero

faciendam minori reipublicæ, Ecclesiæ, aut alicui communitati communiter notant Doctores posse peti etiam post datam sententiam diffinitivam, coram eodem iudice si sit ordinarius, & ab eo appellatum non fuerit, vel si fuisset appellatum coram superiori, ut tradit Curia Philip. quæ potest peti intra quadrenium à sententiæ pronuntiatione, & sic petita, & concessa restitutione in integrum contra sententiam etiam à Pontifice datam, potest de novo allegare in sua causa, & instrumenta quæcumque præsentare, ut probat Dominus Gonzalez ex iure, & restituitur etiam ad appellandum si ab ipsa sententia non fuisset appellatum, & quamvis minor, seu Ecclesia non fuerit læsa nisi in vno capite, seu in vno articulo ex pluribus, quos sententia continere potest, super illo etiā articulo est restituenda, & audienda, quod verum est secundum probabiliorē sententiam, quam sequitur, Gonzalez etiam post latam sententiam in gradu reccissionis, referens Molinam de primo genijs; tamen pro contraria sententia, idem nihilominus firmans in quadam declaratione facta, & publicata in comitijs anno 1610. & idem advertit restituendam esse Ecclesiam læsam in probatione omiſsa, si intra quadrenium restitutio petatur à diē publicationis testium computandum, ex lege nostri Regni. Non tamen concedi restitutionem docet ex Acevedo minori, seu Ecclesiæ ad excipiendum, contra testes eis obiectiones id est, tachas opponendo.

Cur. 1. p. 9
n. 10.

L. ult. c.
de in inte-
grum re-
stit.

Gonz. hic
c. 6. n. 12.
Mol. l. 3.
c. 13. n.
65. idem.
Gonz. hic
c. 7. n. 8.
L. 3. tit. 8.
l. 4. recop.

QVÆSTIO II.

An Ecclesia, seu minor sit in integrum restituenda ob notabilem læsionem semper, & in omni casu?

46 **ET** Pro parte affirmativa sequentia militant argumenta, & quidem quatenus attinet ad Ecclesiam expressum videtur in primo capite huius tituli, ubi diserte dicitur sic: *Et Ecclesia iure minoris semper debet illaesa servari.* Ergo in omni tempore, & in omni casu, in quo petat restitutionem est audien-

da,

da, & restituenda, & consequenter idem dicendum de minoribus; siquidem Ecclesiæ ius in restitutione in integrum sit ius minoris, & confirmatur ex eiusdem capituli Glossa dicente quod taliter, *semper quod si millies læderetur millies debet restitui*: ergo semper, & in omni eventu est restituenda.

Probatur secundo, quia Ecclesia semper fungitur iure minoris: ergo semper absque aliqua limitatione, aut exceptione debet in integrum tui, si dicat se læsam esse restitui, antecedens probatur, quia Ecclesia, sicut neque respublica nunquam exit ab statu minoritatis, sicut exit minor 25. annis, qui pervenit ad ætatem maioris: ergo semper etiam post quadrienium debet frui minoris beneficio, probo consequentiam, quia Ecclesia post quadrienium laborat eodem defectu minoritatis, quo antea laborat: ergo debet gaudere eodem remedio, & beneficio, sicut enim cessante causa cessat effectus, sic à contrario sensu, non cessante causa non debet cessare effectus.

Probatur 3. quia si in aliquo casu Ecclesiæ excluderetur ab hoc privilegio maxime quando ageret contra aliā Ecclesiam secundum iuris regulam, quod privilegiatus contra privilegiatū non gaudet privilegio, sed Ecclesia cōtra Ecclesiā, & minor cōtra minorem privilegio restitutionis in integrum nō priuatur, ut clare cōstat in hoc toto titulo, maxime in c. 2. cū venissent, in quo monachi cuiusdā monasterij ad audientiam fuerunt restituti contra quendam episcopum pro sua Ecclesia, & idem asseruimus cum communi ex cap. coram huius tituli, & ex cap. 5. ergo semper debet Ecclesia muniri hoc remedio.

Probatur 4. quia si non esset Ecclesia semper, & in omni casu restituenda etiam post quadrienium, maxime si contra ipsa præscriberetur, sed sic est, quod contra Ecclesiam, & minorem præscriptio non valet, ut docet Molina, & datur ei restitutio contra præscriptionem, etiam si sit longissimi temporis: ergo pars affirmativa est vera.

Probatur ultimo, quia quando restitutio in integrum conceditur minori propter ignorantiam, durante ignorantia, durat ius ad petendam hanc restitutionem, & idem si non possit ob

aliquod impedimentum petere restitutionem, ut si esset captivitate detentus, aut ob aliquem gravem metum, & de ignorantia hoc late probat Sanchez, cum Covarravias, & alijs multis ab ipso citatis, ita ut post centum annos debeatur beneficium restitutionis. Et propter hanc rationem docet ipse Sanchez, quod non obstante decreto Concilij Tridentini decernentis quod regularis, qui post quinquenium non reclamaverit contra suam professionem ab ipso die professionis postea non audiat nihilominus beneficium restitutionis, in quocumque tempore petat conceditur, quare sic concludit Doctissimus Sanchez: *Vade colligunt multi Doctores graves nunquam censeri exclusum remedium restitutionis in integrum, denegata quacumque actione, neque per verba universalialia negantia quodcumque remedium, siue sint legis, siue statuti, nisi fiat specialis mentio restitutionis in integrum.* Hæc Sanchez citans Molinam de primogen. & alios, inter quos Azor, institutionum moralium l. 13. Et idem docet de matrimonio quando dubitatur de eius valore, ut probat ex Abbate c. ex parte.

46 Ad hanc quæstionem respondeo plures esse casus in quibus Ecclesiæ, aut minori beneficium restitutionis non conceditur, hæc conclusio non aliter potest probari quam in medium proferendo prædictos casus, & primus est, tam respectu Ecclesiæ, quā respectu minoris quando transiit tempus, in quo post latam sententiam, aut lēSIONem receptam prædicta restitutio debuit peti, quod quidem tempus, est quadrienium, quod respectu minoris incipit currere à die, in quo tempus minoritatis fuit completum, tempus autem minoritatis durat vsque ad vigesimū quintum annum inclusive à die Nativitatis, respectu autem Ecclesiarum, & aliorum, in quibus tempus minoritatis semper durat, computandam est quadrienium à die ommissionis, vel læSIONis incurse, quod autem tempus à iure datum, sit quadrienium, quo elapso non datur restitutio, communis est Doctorum sententia, & constat ex utroque iure, & eas interpretibus, ut ex Panorm. Julio Cesare, Emmanuel Gonç, & alijs cō-

Sanct. de matr. l. 7. disp. 37. n. 26.

Covarr. reg. possess. 3. p. 3. d. 3. n. 3.

Masienç. l. 5. recep. 2. l. 1. d. 18. Gl. 12. n. 9.

Ceball. in qq. pract. q. 48.

Trident. sess. 25. de reg. c. 19.

Sanct. loc. cit. n. 22.

Mol. l. 3.

c. 3. n. 65.

Azor l. 13. c. 4. q. 2.

ult.

Abb. c. ex

par. n. 12.

de rest.

poliatar.

L. verum 12. p. ite queritur ff. de minor.

Mol. l. 1. disp. 80. n. 1.

Text. in
Clement.
1. hoc tit.
et in l.
vlt. c. de
tempor. in
regra rest.
Panor. in
nostro c.
coram n.
7. et c. in
ex litt. n.
12.
Ces. cōf. d.
9. n. 118.
Gonçal.
hic c. re-
quisit. n.
4.
Lef. loc.
cit. l. 2.
c. 1. d. n. b.
9. n. 64.
Ces. cōf. d.
2. n. 89.
Cast. l. 3.
c. vlt. ov. c.
23.
Lef. alte-
rius.
C. si mi-
nor se ma-
iorem di-
ceret.

Iul. cōf.
3. n. 54.

Tusc. lit-
tera c. cōc
198.
Ces. cōf. d.
3. n. 91.
Tiraq. tr.
de nobilit.
c. 20. n.
41.

muniter citatis, & docet etiam Lef. & alij Theologi, cuius ratio non est alia, quam voluntas legis sic disponētis in favorem minorū, prateribentisque hoc tēpus, ut sufficiens, & non lōgus ad reclamandū, & petendū restitutionem.

47 Secundus casus, in quo restitutio non conceditur, est si semel, aut bis iam fuit concessa, ut tradit Cesar ex Ioan. Andrea quādo ad idem petitur, & ratio est ut litibus finis apponatur, & non semper pendeat causa, nisi forte, ut notat Gonçal. Ecclesia sit enormiter læsa, aut novam allegans causam, & citat Castillum.

48 Cæterum respectu minorum in alijs pluribus casibus denegatur beneficium restitutionis. 1. si quando lata fuit sententia, iam læsus litigās reperiebatur maior 25. annis. 2. si factus maior ratificavit contractus, quos minor 25. annis celebraverat non datur ei restitutio, ut bene Lessius. 3. si cum esset minor iuravit, aut finxit se esse maiorem, ut notat Gonzalez, & Iul. Ces. nisi ipse minor per errorem id affirmasset, & non per fallaciam, cum errantibus, & non fallentibus minoribus iura subveniant. 4. si minor impetravit à iudice veniam ætatis, quia tunc non prodest ei beneficium restitutionis. 5. si minor, ut diximus confirmavit contractum iuramento, quia tunc standum est contractui propter iuramenti reverentiam. Limitat istū casum Iulius Ces. ex Iasone in authentic. Sacramenta, ut intelligatur, si minor certior factus fuerit, quod ex tali iuramento cadit à privilegio restitutionis, itaque non sufficit minorem iurare se non venturum contra contractū, sed requiritur insuper scire se per hoc iuramentū perdere beneficium restitutionis, quod ex multis probat inter quos refertur Card. Tusc. & alij plures.

49 Hic addunt plures auctores, quos refert ex Tiraquello ipse Cesar minorem, doctorem factum minime ex eo quod doctor est, gaudere debere privilegio restitutionis, quod tantum conceditur ob ignorantiam, & in aptitudinem ad negotia egerenda, doctor autem his defectibus non præsumitur laborare, de cuius munere est habere peritiam docendi, facundiam dicendi, subtilitatem interpretandi, doctorum copiam, morum excellentiam,

& virtutem fortitudinis, ut late docet prædictus Auctor Ces. in tractatu de iudice Regni, dialogo 2. ergo cum tot qualitatibus, quibus minor præsumitur carere, sit præditus, merito excludi debet à beneficio restitutionis. Et confirmatur, quia quemadmodum dicitur malitiā suplere ætatē, ut habetur ex iure, ita pariter & sciētia, ut probat etiā ex Bald. in l. 2. c. de his, qui veniā ætatis impetraverat, ubi ætatē, qui minor est maior fit privilegio: ergo minor factus doctor non debet gaudere hoc privilegio.

50 Sed contrarium omnino est tenendū, dum non sit specialis lex. Doctores ab hoc privilegio excludēs, cuius ratio est, quia leges, & privilegia nō attendunt particulares eventus, seu casus, sed ea, quæ plerūque accidunt, quæ ratione etiā si aliquis minor 25. annis polleat maiori ingenio, & ditactu ad se, & sua prudenter gubernandū, quam alij minores; non ideo iste privandus erit, si in aliquo cōtractu fuisset læsus, à beneficio restitutionis, cuius rei exemplū potest esse lex, quæ excusat senes, qui attingunt 60. annos ab obligatione ieiunij, sicut & puero, qui non pervenerunt usque ad finem tertij septenij, ut docet Divus Thom. quia in his fragilis est natura, & vires adiciuntur dū debiles, quæ quidem lex, ex eo quod generalis est, excusat etiam senes illam ætatē attingentes etiā si fortes sint, & robusti, ut probabilissima, & cōmuniter recepta docet sententia, quam refert Leand. Dian. Sanchez, in consilijs, Sanch. in selectis, Trul. & alij plures ab ipsis citati: ergo similiter quavis minor sit doctor doctus, vel providus in suis rebus nō debet excludi à privilegio restitutionis. Et confirmatur quia licet in aliquo casu cesset finis legis in particulari nō ideo cessat lex posita intuitu-
lis finis, nisi cesset etiā in cōmuni, & univērsaliter, quod ut probabilis docet cū pluribus Dian. Confirmatur 2. quia gradus aliqui doctoratus, non sēper supponūt homines doctos, nisi sint docti in insignibus Univērsitatibus, & adhuc huiusmodi, cum setotos litteris, & studijs speculativis tradūt, de negotijs practicis, & commertijs solent minus intelligere, quam alij minores in sæculo magis solliciti, quare non est ratio cur ab hoc privilegio ex-

Ex iure l.
si alterius
C. si mi-
nor se ma-
iorem iam
allegata.

D. Thom.
1. 2. q.
147.
a. 4.
Leand. tr.
5. de ie-
iun disp.
8. q. 7. in
prac.
Dian. 1. p.
tr. 9. ref.
20. et p.
5. tr. 14.
ref. 83.
Sanch. l.
5. consil.
dub. 4. n.
6.
Ioā Sanch.
disp. 5. 4. n.
10.
Trul. in
decal. l. 3.
dub. 4. n.
3.
Leand. de
Murcia
ab alioci-
tat.
Dian. p. 7.
tr. 8. ref.
75.

Gonç. in
c. 1. hic n.
10.

cludantur, vt docet etiam D. Gonçal.
51 Vnde ad primum argumen-
tum responderetur, quod Pontifex per
illam particulam *semper* noluit dicere,
quod in omni casu, & eventu ita vt ta-
le ius in Ecclesia nūquam possit cessa-
re circa eundem contractum, vel cir-
ca eandem læsionem, sed taliter quan-
do in quacumque læsione debeat resti-
tui si intra quadriennium petatur resti-
tutio, etiam si millies, idest, si in mille
casibus fuerit læsa, dummodo etiam
semel, aut bis non fuerint restituta, &
sic intellecta, vt intelligit Glossa illa
voce *semper*, non est contra prædicta.

52 Ad secundum responderetur,
distinguendo antecedens, semper fun-
gitur iure minoris sumpto illo termi-
no *semper* modo explicato, cōcedo an-
tecedens, alio modo, nego antecedens,
excepto aliquo casu, vt statim dicemus
& quāvis nunquam Ecclesia exeat ab
statu minoris, sicut exit minor quando
attingit vigesimum quintum annum,
in hoc tamen quod ultra quadriennium
non audiatur equiparatur minori, quia
sic voluit lex, cum sit privilegiū gra-
tiosum, & quia sic oportuit, vt litibus
finis pōneretur, quare quamvis nō ces-
set causa obtinendi restitutionem, sci-
licet minoritas, cessat tamen causa cō-
cedēdi eam ultra quadriennium, aut in
vna læsione, & in eodem contractu,
quia iam talis restitutio esset vitiosa, &
sic non tenet adducta regula.

53 Ad tertium argumentum res-
pondet optimè D. Emmanuel Gonçal.
advertendo privilegiatum contra pri-
vilegiatū non gaudere privilegio quo-
ties vtriusque privilegia in eadem spe-
cie concurrunt, vt in lege *assiduis*, vbi
privilegium prælationis dotis non cō-
petit, neque conceditur contra habē-
tem aliud simile privilegium. At vero
si privilegiatus in specie concurrat
cum alio habente illud privilegium
in genere, vt iure, & privile-
gio suo, vt etiam ex iure probat, vt
accidit quando generaliter Eccle-
sia est privilegiata privilegio minoris
in genere, & alia Ecclesia, quæ specia-
liter reperitur læsa in eo quod termi-
nus probatorius fuisset lapsus, habet re-
stitutionem contra ipsam ad termini
restitutionem. Deinde si privilegiatus
in genere concurrat cum alio privile-

giato etiam in genere præfertur ille,
qui agit de damno vitando illi, qui
agit de lucro captando, pro cuius so-
lutione offert prædictus Doctor Mau-
ritium, Scortiam, & alios, cui solu-
tioni consonat, quæ docet Laiman cir-
ca hunc punctum sic dicens: Deinde si
Ecclesia de lucro cessante agat aduersus
alteram Ecclesiam, cui lucrum illud ac-
quisitum iam est, præfertur illa altera Ec-
clesia tanquam in possessione existens, &
certans de iure acquisito non perdendo,
sicuti notauit Sanchez, libro 6. disp. 4.
num. 15. nam Ecclesia contra Ecclesiam
quippe pariter privilegiatam non restitui-
tur, si ex tali restitutione altera Ecclesia
pariter, aut magis lædenda sit, per ea,
quæ docet Abbas, in citato cap. auditis
num. 8. Hæc Laiman, cuius opinioni
tanquam probabiliori adhæret Diana
alios plures citans §. ego puto. Vnde
stat quod vtrique Ecclesiæ servatur
beneficium, & privilegium in quan-
tum ei competere potest, ita vt neu-
tra patiatur notabilem læsionem.

54 Ad quartum argumentum
responderetur, contra Ecclesiam, aut mi-
norem etiam si nulla interuenerit in
eis ignorantia non præscribi etiam
per longissimum tempus triginta, aut
quadraginta annorum, sed potius per
hoc spacium concedenda est minori-
bus restitutio, si eam petant post ex-
plerum vigesimum quintum annum,
nisi in contractibus iuratis, qui fir-
mi sunt ratione iuramenti, vt di-
ctum est, sed inde non sequitur præ-
dictam restitutionem esse semper in
omni casu, & circa eandem læsionem
vt dixit Glossa citata.

55 Ad vltimum respondeo
admittendam omnino esse doctri-
nam Thomæ Sanchez, in argumen-
to traditam, & sic ratio convincit,
quia generaliter loquendo conce-
denda est restitutio non solum mino-
ribus, & Ecclesiæ, sed etiam maio-
ribus, quando intra quadriennium ob
aliquod impedimentum, aut iustam
causam intra illud petere non potue-
runt, vt docet etiam Molina, de ius-
titia, & iure, dummodo illam
petant intra prædictum quadrie-
nij spacium postquam cessauerit
impedimentum, seu iusta causa: ius-
tæ autem causæ sunt, vt ipse offert

Maur. de
in integ.
rest. c. 28.
Scortia q.
18. a. 4.

Laim. cit.
l. 3. c. 11.
n. 2.
Dian. p.
11. q. 3.
res. 31.

Gonç. c.
ceram 7.
hic n. 9.

L. assid.
c. qui po-
tiores.
Ex iure l.
fin. c. ex
quib. cau-
sis maio-
res.

Mol. d.
disp. 80 in
2.

*ff. ex qui-
bus causis
maior. 25
annis. 6.
quibus nō
obijciatur
lōgi tem-
poris præs-
criptio.*

*Sot. lib. 4.
q. 5. art. 4.
9. his ve.
rumtamē.*

*Dian. p. 6.
tr. 7. res.
12.
Balb. c. vi
gil. de
præs.ript.
n. 38.*

*Leand. de
solut. de-
cim. tr. 6.
di/p. 7. d.
9. 7.*

ex quibusdam casibus, inter quos po-
nit, si quis erat in aliqua expeditione,
contra hostes, vel quavis alia ratio-
ne, reipublicæ causa, aut commodo,
vel apud hostes captivus detinebatur,
etiamque habetur pro legitima causa
ignorantia invincibilis, quam quis ha-
bet iuris, quod competit minoribus,
vel præscriptionis, quia ignorabat rem
ad se pertinere, quamvis circa hoc
multum variant Doctores, Magister
namque Sotus firmus est cum Divo
Thoma, & ex alijs gravibus funda-
mentis, quod possessor bonæ fidei,
elapso legitimo tempore tut a consciē-
tia, rem tanquam propriam possidet,
sive dominus negligens fuerit, sive se-
cus, sic de iust. & iure post postero-
rem conclusionem, quæ doctrina in
conscientia est secuta, & ratio est, au-
thoritas reipublicæ sic disponentis ad
evitandas lites, & pacem captandam
in republica, in foro autem exteriori
idem observandum, nisi forte aliæ sint
circumstantiæ in favorem impediti, aut
ignorantis. Eandemque doctrina docet
Diana contra Regnerum Adrianum,
Medinam, Balboa, quod ut dixi res-
pectu maiorum 25. annis, verum puto.
Respectu vero minorum manifestum
est restitutionem esse concedendam
etiam contra præscriptionem triginta,
aut quadraginta, & secundum alios,
quos refert Leander, tomo in quinque
Ecclesiæ præcepta, ad hoc ut vna pa-
rochia ius præscriptionis non solven-
di decimas requiri spatium septuagin-
ta annorum, sed cōmunior est opinio
requiri spatium quadraginta annorū.

56 Sed in quantum professio-
nem invalidam circa quam concedi-
tur à Concil. quinquenium à die pro-
fessionis computandum, admitti de-
bet doctrina etiam Sanchez, scilicet,
quod quando regularis professus non
potuit reclamare ob aliquod impedi-
mentum, quod tenebitur probare, sci-
licet, propter ignorantiam, propter
metum gravem, propter prisonē, aut
alterius generis detentionem, hoc pro-
bato, non est negandum beneficium
restitutionis, etiam lapso quinquenio,
tum quia impedito non currit tempus,
ut habet regula iuris, tum quia leges
negantes his audientiam fundantur in
præsumptione, quod eo ipso, quod per

quinquenium non reclamaverint, vi-
dentur in professionem consentire, &
suo renunciare iuri: ergo si præsumptio
fuerit falsa non obligat lex, ut cum
communi diximus in cap. de consti-
tutionibus 2. ut bene ibi probat Tho-
mas Sanchez. Et de matrimonio di-
cendum est, quod si petatur restitutio
circa eius valorem semper est conce-
denda in quocumque tempore, in quo
petatur, & audienda pars læsa ne ma-
neat coniugata sub matrimonio nullo.
Videatur Sanchez, loco citato.

57 Demum per modum coro-
larij hic addendum duxi ea, quæ docet
Less. circa huiusmodi minorum con-
tractus, & eorum restitutiones, primo
quod ut iam dictum est, maior non te-
netur reddere rem à minore receptam,
nisi ei reddatur pretium pro ea traditū,
quod est commune Doctorū. Secundo
quod minor in contractibus privata
auctoritate factis, secundum probabi-
liorem sententiam remanet naturali-
ter obligatus, secluso tamen dolo, &
fraude, ut supponi debet, & eo ipso
manet naturaliter obligatus, licet
non civiliter, quod etiam docet
Mol. de iust. & iure, probatque ex iure
civili, *Leg. cum illud §. heres, & l. si cuius
pupilli*. Vnde tertio docet eo ipso non
potest minor, aut pupillus resilire à
contractu stando in iure ordinario, &
cōmuni, nisi tantū ex iure extraordina-
rio, seu privilegio restitutionis in inte-
grum, & hac ratione dicitur non obli-
gari ex tali contractu, quia non obli-
gatur sicut maior, quinō gaudet privi-
legio restitutionis. Docet quarto exin-
de, quod ille, qui à pupillo, & mino-
re habet per contractum, vel donatio-
nē rem, ad cuius alienationē, non requi-
ritur decretum iudicis, non tenetur ad
restitutionem ante sententiam iudicis,
quia quamvis ius civile impediatur rei
dominium trāsferri, secundum ius na-
turale, re tradita à minore tenetur stare
contractui, ac proinde maior poterit
rē retinere, donec petitio restitutionis,
& eius concessio non præcesserit. Cæte-
rum hæc vera sunt in casu, quo contra-
ctus minorum permaneant validi,
quousque à iudice irriti declarentur,
secus in alia sententia, quam Lessius
valde probabilem vocat, quare vtra-
que potest in foro cōsciētiæ practicari.

*Less. l. 22
c. 17. d. n.
61.*

*Mol. tr. 2
di/p. 224.
n. 33.
L. cum il-
lud §. bæ-
res ff. quā
do dies le-
gati cedat
L. si cuius
pupilli ff.
de regulis
iuris.*

CAPVT CONSTITVTIS VIII. ET EIVS SPECIES EST SIC.

PATER, Et mater Magistri Gilberti, & Ioannis ipsius Canonici Patrosinensis habebant quasdam possessiones communes: matre ipsorum defuncta, cui succedere deberent, G. pater ipsorum eis in minore aetate constitutis possessiones praedictas utrique communes vendidit pro certa pecuniae quantitate, & quia venditio huiusmodi non valebat pro ea parte, quae ex successione materna fratres contingebat praedictos, emancipavit eosdem, & fecit eos contractui consentire. Praeterea consuetudo est in Patrosinensi municipio, quod si aliquis vendat possessiones suas alicui extraneo a consanguinitate sua, ille qui est proximior venditori usque ad annum, & diem a tempore venditionis potest offerre pretium emptoribus, & illi teneantur recipere pretium, & restituere rem pretium offerenti: Magister Gil. pro se, & Ioanne fratre suo accessit ad Papam, & exposuit ei praedicta petens ab eo, quod cum adhuc existerent infra tempus ad obtinendum beneficium restitutionis in integrum, ut venditionem praedictam pro ea portione, quae ex successione materno contingebat, eosdem faceret nunciari nullam, vel per beneficiū restitutionis in integrum contra ipsam venditionem subveniret eisdem: in alia portione paterna petebant sibi per idem beneficium subvenire, tanquam proximioribus ad offerendum pretium emptoribus, iuxta consuetudinem municipij Patrosinensis, quod hac tenus omisserunt, cum in hoc enormiter laedantur, & ipsi parati sunt offerre pretium emptoribus, vel eorum heredibus. Vnde mandat Papa quibusdam, quatenus si praemissa invenirent esse vera, ven-

ditionem prædictam, quoad partem, quæ ipsos contingit ex successione materna denuncient esse nullam, si in ea iuris solemnitas est omissa, vel si fuit servata, & eos constiterit esse læsos, tam super illa, quam super alia portione paterna in integrum eisdem restituant, dum tamen quod offerunt, duxerint faciendum.

58 **C**ONCLUSIO. Minor

læsus in venditione prædij à patre suo facta, quando prædium,

aut possessio fuit maiorum suorum restituitur, ut oblato eodem pretio emptori, ei reddatur. Hæc conclusio præterquam satis patet in hoc nostro textu comprobari potest ex alijs iuribus, & ex generali ratione, quia probatur minorem esse in quacumque læsione restituendum, ut in lege ait Prætor. Illustrant præter communiter repetentes ad hunc textum, Hermosella, Antonius Gomez, Azevedo, D. Ioan. de la Rea, Gibalinus, & alij citati à Dom. Emmanuel Gonzalez.

Sed cōtra conclusionem extat primum argumentum desumptum ex celebri textu ex leg. 1. c. communi divid. ubi sequentia habentur verba: *Frater tuus si solam portionem prædij ad se pertinentem distinxit venditionem revocari non oportet.* Et idem constare videtur ex l. portionem c. communia rerum alien. ubi sic etiam habetur. *Portionem quidem tuam militans frater tuus alienare non potuit, eius autem parte pretio soluto, sibi restitui postulare, nec militari gravitati cōvenit.* Ex quibus legibus, ius retractus, vel ut vulgo dicitur, *quitar la cosa por el tanto*, in venditionis prædij maiorum sublatum esse videtur, unde nostra conclusio viciatur.

Secundum argumentum à ratione sumitur, quia minor non conceditur beneficium restitutionis, nisi in illis casibus, in quibus læsionem aliquam patitur, ut dictum est, sed ex eo quod pater, aut frater alicuius vendat pretium suum, quamvis fuisset maiorum suorum, si iusto veditur pretio, non læditur minor, aut consanguineus de stirpe illorum maiorum, cuius fuit prædium: ergo non debetur ei restitutio ipsius prædij, etiã

si offerat tãtum, maior est certa, & minor probatur, quia si propter aliquam rationem eis deberetur restitutio ea unica esset, quia haberet affectionem, & amorem ad illud prædium, quia fuerat possessio maiorum suorum, sed hoc nihil est, neque hæc affectio æstimari debet, neque est pretio æstimabilis, neque à prætore cōsiderabilis, ut ex alijs habetur legibus, l. cum de servis: ergo ex eo solū quod minores habeant affectionem ad prædia maiorum, non debent restitui in integrum adversus venditionem.

Tertium sic formatur, nam filij non debent improbare factum patris: ergo nostra conclusio non est sustinenda, antecedens probatur, tum ex legibus, tum quia in his contractibus filijs non debet concedi maior facultas quàm ipsis parentibus, sed pater qui fundū, aut possessionem vendidit non potest à venditione retrocedere, ut probatur ex l. igitur neque filij, aut eius hæredes, seu cōsanguinei possunt eā sibi tãto vindicare, maxime quia potest pater de re sua, cuius habet dominiū libere disponere, & eā dare, cui maluerit veditioe donatione, transactione, vel alio quolibet titulo: ergo filius non potest hoc impedire.

59 His tamen non obstantibus: vera, & tenenda est nostra conclusio, cuius decisionis ratio ea est, quia cum omnes homines habeant quemdam naturalem amorem, & affectum à maioribus, quæ si in suos transfusum, circa prædia, & possessiones suorum parentum, & maiorum, sicut & ipsi maiores habuerāt, rationi congruum fuit, & dignum principis benignitati erga subditos, ut quādo pressus necessitate aliquis vedit possessionem maiorum suorum, concedatur consanguineis, & propinquis illius stirpis, ut oblato emptori eodem pretio, relinquat emptor accepto pretio possessionem prædictam. Et quamvis hæc

L. cum de servis fin. d. l. ff. de operis servor.

L. pretia 73. ad leg. fal. cid.

L. cum atre, codi. de re vet. v.

L. post mortem ff. de adoptionibus.

Ratio decidendi.

lex sit communis, & generalis, etiā respectu maiorum propter rationem traditam, qui etiam possunt proprietatem redimere eodem pretio, quia fuit maiorum suorum, si tantum intra certum tempus offerat hoc respectu minorū, de quibus loquitur noster textus maxime locum habet, & ideo Greg. IX. eis beneficium restitutionis concedit, ut si probaverint se lesos esse in venditione hereditatis maternæ, quam pater vendidit eodem, tantoque pretio eis conferantur, petentibus restitutionem intra terminum minoribus competentem, qui non solum restituuntur adversus ea, quæ amiserunt, sed etiā adversus ea, quæ nō amiserunt, & ideo possunt res ipsas alienatas repetere ob parentellæ, & sanguineæ propinquitatis ius, quod & conforme fuit iuri diuino, ut habetur ex Levit. necnō, & iuri Cæsareo, & ut diximus, rationi cōformis, quare defensanda est nostra conclusio.

Levit. c.
25.

Gonç. hic
n. 16.

60 Ad primum argumentum responde cum D. Gonç. quod non omni tempore ius retractus, seu rem pro tanto redimere ab emptore permissum fuit iure civili, sed aliquādo sublatum; postea vero permissum, vnde exinde nullum resultat argumentum contra nostram conclusionem.

61 Ad secundum argumentū respondetur concessa maiori, negādo minorem, ad cuius probationem responderetur, quod affectus ad aliquam rem, quoad eius æstimationem in iudicio potest dupliciter considerari, seu potest esse duplex, alius namque est affectus, quem quis habet erga rem suam in nulla rationabilicausa fundatū, cuius modicus affectus, qui habetur ab aliqua famina erga caniculam sibi blandientem, & delectatē, vel erga aliud animal, cuius usu, & servicio dominus speciali gaudio delectatur, & istam affectionem in iudicio, quidquid sit extra illud non æstimatur, neque pretio aliquo digna est, quia non consistit in rei valore, aut æstimatione, sed in domini mere voluntaria apprehensione æstimatoris magni, quod de se nihil, aut parvi æstimabile est, de qua affectione sunt leges citatæ æstimandæ, seu intelligendæ, alter autem est affectus circa rem aliquam fundatus in causa rationabili, ut sunt illi affectus, quem filij,

& descendentes eorum, qui speciali affectu æstimant, & venerantur domos suorum maiorum, quia in eis facinora fecerūt laudabilia, quare fit earū mentio inscripturis suæ nobilitatis, seu etiā arma, quibus maiores laudabili victoria magnum meruerunt honorem, & famam, vel quia in aliquo prædio sunt ossa suorum maiorum, &c. Et sub hac consideratione affectio ad res paternas est certe etiam in iudicio æstimabilis, in cuius privatione læditur minor, & debet restitui, ut in casu nostri textus, hoc enim magni interest filiorum, & descendentiū à maioribus, & sic iusto titulo conceditur restitutio.

62 Ad tertium dicimus filios intendentes retractū non reprobare factum patris, neque eius voluntati opponi, sed potius conformantur, cum rationabilis voluntas patris debet esse ut possessiones suorum maiorum maneant semper intra eandem prosapiam, & parentellā, potius quam apud extraneos, & ideo iuste, & pie facit filius, vel consanguineus redimendo rem venditam à patre, vel fratre eodem pretio, quod quidem gratum debet esse ipsi vendenti.

Hic solum notandū huius textus auctorē fuisse Greg. IX. de cuius Pontificatu, & vita iam sæpe dictum est.

Questiones appendices ex hoc capite octavo.

QVÆSTIO I.

An hodie locum habeat retractus in aliquibus contractibus non solum respectu minorum, sed etiam maiorum 25 annis?

63 **I**N Hac difficultate aliquæ se se offerūt rationes ad probandum nequaquam talē hodie deberi observari retractum, hoc est, ut filius, frater, aut alius consanguineus, seu affinis vendentis domū, prædium, aut quamlibet possessionem extraneo, possit sibi rem venditam tantūdem vindicare, & prima à priori ratio sic procedit: nam in venditione cuiuslibet rei à proprio domino venditæ transfertur dominiū in emptorem venditione consummata, per eiusdem rei traditionem, & pretij receptionē, sed semel

traslato dominio emptor manet dominus rei emptæ, non minus quam aliarum suarum rerum, sicut pariter, & venditor manet dominus pretij pro re eidem tradita: ergo sicuti ab ipso venditore non potest, qui pretij dominium accepit peti contractum venditionis dissolvi, multo minus ab alio quantumvis consanguineo, consequentiam probabo, tum quia qui maius, & præstantius ius habet ad ipsam rem est ipse venditor: ergo si iste non potest eam semel venditam, & traditam eodem redimere pretio, multo minus alius quilibet tertius, tum etiam, quia dominium secundum diffinitionem, quam de ipso tradit Mag. Dom. Sor. de iust. & iure, & communiter admittitur, est facultas fruendi, & utendi re, in quoscunque usus à lege permittos, vel secundum diffinitionem Bartholi, dominium est ius perfecte disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur, sed si daretur locus retractui impediretur usus domini, & sic eius dominus non posset perfecte de re corporali disponere, ex quo utraque diffinitio falsificaretur: ergo prædictus retractus admittendus non est.

Probatur secundo, hæc pars, nam ex hoc retractu non levis, & infrequens sequeretur in republica contentio, & lites: ergo non debet ei dare locus, cum cederet in commune damnum, antecedens probatur, quia si emptori rei venditæ, res eodem tanto pretio extraheretur, manifesta irrogaretur iniuria, maxime quia posset contingere quod ad emendam rem sibi necessariam, alias distraheret, & venderet forte minori, iusto pretio, ut contingit in rebus vitæ nec vendibilibus, & sic vitæque careret, quod cederet in eius notabile præiudicium ex eo prædictus retractus non debet admitti.

Arguitur tertio, quia posset in hoc subesse fraus, & malicia, posset namque emptor pacisci cum venditore, ut pretium rei venditæ sonet, & fingatur multo maius, quam valet res, & quod in re vera est, ut hoc modo si consanguineus vellet tantundem redimere eam dimittat ob excessivum pretium, quia carius, quam iustum est venditur: ergo ne sequantur hæc inconvenientia, non debet admitti.

Arguitur quarto, quia sequeretur

etiam inde quod si consanguineus, qui tanto vult rem venditam redimere esset minor, & consanguineus, quod emptor rem haberet, sub hoc dubioque usque minor fuerat maior, & laboretur etiam quadrienum, sed hoc esset magnum inconveniens, tum quia emptor esset suspensus, tum etiam quia non posset rem ipsam quamvis suam meliorare, quia exponeretur periculo perdendi meliorationes, & etiam cogeretur reddere rem cum fructibus, quod non videtur rationi consonum, sed potius magnum sequi emptori dispendium, & consequenter plures lites, & discordia, unde consultius faciet iudex non admittere hanc redimendi formam.

Idem 5. probatur, quia ex hoc etiam sequeretur aliud inconveniens, quod, scilicet, omnes consanguinei venditoris vellent, & possent rem venditam tanto tollere, tantum exhibendo pretium, unde etiam sequeretur contentio inter ipsos consanguineos super prælatione reaccipiendi, & reassumendi rem, quod est etiam inconveniens. Sexto, quia hic redimendi modus re- dolet Iudaismum in Ecclesia: ergo nullatenus est admittendus, antecedens probabo, quia lex erat in illa antiqua lege, quod consanguineus, & propinquus vendentis possessionem suam possit eam tanto redimere pretio, quanto emerat emptor, ut constat ex Levitico, & alijs locis, ex his verbis: *Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus eius potest redimere, quod ille vendiderat, & paulò inferius dicitur sic: Qui vendiderit domum intra Urbis muros habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus: Sed Ecclesia non admittit illius legis legalia, sed potius ab eorum Iudaismo recedit, sic enim dicit: Recedant vetera nova sint omnia: ergo ex nostri Canonici Iuris talis lex, aut consuetudo non debet admitti, nec præsticari inter Christianos, ex eo quod inter Iudeos observabatur.*

64 Sed pro huius rei maiori illustratione sciendum est, dari in filiis, & hæredibus, aut consanguineis maiorum, qui decesserunt, erga eorum prædia, & possessiones, & domos, quandam naturalem affectionem, ex ipso affectu suorum maiorum, ac proin-

Sot. l. 4.
q. 1. a. 1.

Levit. c.
25.
Serem. c.
32.
Rut. c. 4.

proinde prædictas avitas possessiones videre nollent in aliorum extraneorum potestate, vel quia in ipsis domibus nati, & ædificati fuerant, ubi suorum parentum, & avorum manent memoria, imagines, seu alia signa, quæ eos in posterorum memoriam solent reducere, quas imagines signa, aut alia comemorativa, quæ avulsa, & oblitterata videre teder, & contristat eorum posteros, & successores, & sic de alijs possessionibus, ex quibus fructus, messes triticum, & vinum viderant parentes, & avos suos dulciter carpere, unde sic dixit Plinius:

Plin. l. 12.

c. 15. idē

l. 7. c. 11.

Ille prædia materna parum commode tractant, dilectant tamen, ut materna, & ipse alibi sic ait: ego illi ex prædijs meis, quod vellet, & quantum vellet obtuli, exceptis paternis, maternisque, his enim cedere, neque corellæ quidem possum.

Quint.

declamat.

298.

Et Quintilianus sic scripsit, & pro clamavit: ducimus quemdam ad versus ipsas terras consuetudine affectum, non vendes tu agellum meum, non paternos avitosque cineres, & ossa alicui pretio cæne vnius adduce. Et alibi. Penates, inquit, illos, in quibus natus sum, qui mihi quotidiana adhuc imagine versatus ante

Cicer. l. 2.

de legibus

seculos, quibus adde Ciceronē dicentem sic: me alia causa delectat, quæ te non attingit, quia si verum dicemus, hæc est mea, & huius fratris mei germana patria, hic enim orti stirpe antiquissima sumus, hic sacra, hic genus, hic maiorum multa vestigia. Consonat Cassio-

Cassiod. l.

1. varia

c. 21.

dorus sic generaliter de alijs animalibus loquens: Aves ipsæ per aera vagantes proprios nidos amant, erratiles feræ ad cubilia dumosa festinant, voluptuosi pisces campos liquidos transeuntes cavernas suas studiosa indagatione perquirunt, sed specialius cecinit Poeta dicens:

Ad dicta avorum prædia

Ædis sub auctioribus

Sucessor ex heres gemit.

Hæc, & alia plura ad idem pertinentia à Doctoribus circumferuntur ex quibus constat, quod hæres, factus ex hæres, idest, expers hæreditatis, quia sub auctioribus ædis, idest, per fœdera augentur bona ementis, & vendentis diminuuntur, & decrescunt venditione prædiorum, ideoque ex heres gemit, quæ attendentes leges remedium retractus invenerunt, ut sic

solatium hæredibus, & propinquis vendentium possessiones suas remaneret, ex quibus ad quæstionem sequentibus respondeo assertionibus iux legum dispositione.

65 Prima assertio. Retractus hodie secundum Regni nostri leges non carentes fundamento in iure divino, civili, & canonico locum habet, & in praxi est. Hæc conclusio non aliter probatur, supposito motivo harum legum, quod est affectio, quam naturaliter habemus ad possessiones maiorum, ut numero præcedenti ostensum est non, inquam aliter probatur quam immediatum afferendo leges, & iura hoc retractus, ius inducentia, & in primis. Lex divina difertis habetur verbis in Levitico loco citato, & iamque apud Hyeremiam, ubi sic habetur: *Possi de agrum meum, qui est in Anathot in terra Benjamin, quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, ut possideas, cui adde alium locum, qui habetur etiam sic ex Ruth. Partem agri fratris nostri Elimelech vendit Noemi, quæ reservata est de regione Moabitide, quod adire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo, si vis possidere iure propinquitatis, eme, & posside, circa quarum legum expositionem sciendum est, quod in illa divina lege duplici modo, & tempore agros, & possessiones, quæ à Iudeis vendebantur ad dominum vendentem, vel saltem ad tribum, & parentelam redire, ut constat ex loco Levitici citato, primo modo, & tempore post quinquaginta annos omnes possessiones immobiles, quæ vendebantur domino vendenti, vel eius hæredibus restituebantur libere, & sine pretio, & mancipia libertatem consequiebantur, omniaque debita stincta manebant, qui annus vocabatur annus iubilei; dicit enim textus sic: Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest, septies septem, quæ simul faciunt, quadraginta novem, & clangens buccina mense septimo, & statim: sanctificabitque annus quinquagesimus, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terre tuæ, ipse est enim iubilus, revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam, quia iubilus est, & paulo inferius ipse domi-*

Serem. c. 37.

Ruth. c. 4.

Dominus Moysi loquens dicit: *Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas, quæ memorat Ecclesia in Hymno Paschatis, Quinquagesimæ, seu Spiritus Sancti in illo versiculo.*

Patrata sunt hæc mystice

Paschæ peracto tempore

Sacro dierum circulo

Quo lege fit remissio.

*Abul. in
Leuit. c.
25. q. 11.*

Cuius remissionis causam duplicem assignat Abulensis, sistendo in sensu litterali textus; prima, inquit erat in favorem pauperum, nam nisi sic fieret pauperes privarentur omni substantia sua, cum cogerentur sæpe vendere possessiones suas, & postea eas habere non possent, vnde aliud sequebatur bonum, scilicet, quod ex hoc regulariter non poterant esse inter Iudeos aliqui excelenter divites super alios, sicut in alijs gentibus, vnde venditiones illæ erant temporales, & non manebant in æternum, sicut inter alias nationes. Altera causa erat, ut tribus, & familiæ illius populi non confundere-
tur, quia inter Israelitas tribus dividebantur per sortes, idest, per certam partem hæreditatis traditam cuilibet tribui.

*Abul. ubi
prox. q.
18. s. ista
autem.*

66 Secundo autem modo, quo possessio, seu hæreditas immobilis redibat, si non ad vendentem vsque ad annum iubilei, saltem ad eius fratrem filium, aut alium de tribu, & parentelæ suæ ius erat retrahendo re venditam, offerens pro illa idem pretium, quo emptor emerat, qui accipiendo pretium tenebatur relinquere possessionem ipsi venditoris consanguineo, & licet primus modus, & lex redeundi res ad possessores vendentes eas, quavis optima sit, ut ait Abulensis, ad conservationem status politici, à nulla tamen civitate unquam recepta est, quia gravis divitibus videbatur, Iudeis autem ita contingebat, quia cum Deus sua provida ordinatione dedisset illam terram Canahan Iudeis, quando eos liberavit ab Ægyptiaca servitute unicuique tribui suam distribuit portionem constituendo eos non dominos, sed ipsius terræ, & possessionum colonos, quare non concessa fuit eis facultas vendendi dictas possessiones absolute, & simpliciter, quia non erant domini illarum, vel casu quo Deus eis-

dem Iudeis donaverit illam terram, donavit quippe cum onere, & conditione, quod non possent eam absolute, & in perpetuum vendere, sed tantum vsque ad annum Iubilei, sic Tostatus, sed hodie inter nos licet venditiones omnes, in quibus dominium transfertur, sint perpetuæ, & irredimibiles, quia ille primus vendendi modus, quo utebantur Iudei, nunquam admissus fuit. Secundus tamen modus similis est nostris legibus retractum constituentibus, & ideo secundum hanc rationem fundatur in lege divina, qualis fuit lex Levitici, sicut & omnes in Veteri Testamento contentæ.

67 Apud ius vero civile hanc legem retractus initium sumpsisse tradunt Legistæ à Constantino in lege dubium 14. ut ex Symmacho refert Dominus Emmanuel Gonzalez, de iure autem canonico satis constat ex nostro textu constitutus, hanc etiam subsistere legem. Vnde tantum restat leges Regni super hoc disponentes, earum conditiones adnotare, ut in hoc casu, qui non infrequens est, necessaria, & scitu digna adstruantur. Plures sunt ergo leges regniculæ super hac materia, de quibus tractant plures iuris periti, inter quos præcipue Tiracuellus, Montal. Covarr. Matienço, Gutierrez, Avendaño, Azevedo, Molina, de primogenijs, & alij, quos referuntur ab ipsis, quos Doctor Quintanus in suo citavit promptuario. Leges autem, quæ de retractu stabilite sunt habentur in diversis locis, est namque expressa, quæ habetur in nova recopilatione libro 5. tit. 11. leg. 7. fundata, ut docet ibi Azevedo in lege Imperator ff. de pactis, ut ex Baldo intelligit ad eam legem, disponitur ergo in dicta lege septima, quod si quis vendit prædium hæreditatem, aut possessionem habitam ex maioribus suis, parentibus, scilicet, aut avo, seu alijs maioribus possit consanguineus pro tanto pretio petere eandem rem, sibi que retrahere ab emente, deinde extat lex 13. tit. 10. fori deinde lex Tauri 70. & leg. etiam 4. & ibi Cifuentes.

68 Secunda assertio: per predictas leges potest consanguineus retrahere rem venditam fundum, scilicet, aut aliam rem immobilem tantundem offe-

*L. dub. 14.
c. de contrahenda
emptione.
Sym. lib.
9. epist.
27.
Gonz. hic
n. 15.*

*Tiracq. de
retractu.
d. 1. c. 7.
n. 60.
Azeb. l. 7.
tit. 13. l.
5. nov. re-
cop.
Gutier. qq
pract. q.
161.
Montal.
l. 13. tit.
10. lib. 3.
fori.
Covarr.
var. lib. 3
c. 11.
Matienço
in d. l. 7.
Gloss. l. n.
1.
Mol. l. 3.
c. 9.*

offerens pro ea. Hæc assertio est ipsa lex præcipue citata septima novæ recopilationis, quæ intelligenda est cum certis conditionibus, & limitationibus, cum quibus hodie practicatur. Quas late ibi explicat Alfonso de Acevedo. Prima ergo conditio est, quod res, quæ tanto retrahitur, & tollitur est regulariter res immobilis, cuius modi, sunt terra, pratus, vinea olivetum, pars fluvij, domus, & secundum probabilioris sententiam Castillo, Matienço, & aliorum etiam navis, & Molendinus, contra Tiracuellum, non tamen datur in censibus etiam in re immobili constitutis, & merito, quia census non est capax affectionis, cuius causa datur retractus.

69 Secunda conditio ad *Retractum* requisita est, quod res vendita sit habita à maioribus, quare in rebus, quas aliquis vendit, & adquisierat alio titulo quam per hæreditatem, non datur *Retractus*, sive illas habeat per donationem, per lucrum, aut salarium, & ratio est manifesta, quia erga has res non datur specialis affectus, quia non fuerunt suorum maiorum, quod fundat rationem nostræ legis, & conclusionis, dicit enim lex eas res immobiles posse *Retractum* vendicari, & redimi, quæ habentur, de patrimonio, & abolendo ex quolibet horum titulo, ut explicat pluribus Acevedo citatus n. 14. unde super re habita ex dote per mutationem, emptionem, aut alio titulo præter citatos non potest peti à consanguineo ex vi *Retractus*.

70 Tertia assertio est circa personas, quibus competit *Retractus*, quæ ut docet Motal. Cifuentes, & alij apud dictas leges, restringuntur intra quartum gradum consanguinitatis, & ratio est; quia ultra illum gradum deficit in successoribus, & descendantibus prædicta affectio, inter consanguineos vero præferendus est, qui fuerit proximior, & propinquior in illa linea parentelæ, ut constat ex verbis legis dicentis: *Ayalo elmas propinquo*. Cæterum si vnus tantum ex propinquis, vel proximioribus consanguineis dicat velle retrahere, & offerat totum pretium, alij autem consanguineis existentes in eodem gradu nihil dicant, iste solus admittendus est, &

res retracta tradenda est ei; sive postea teneatur dare partem alijs consanguineis, sive non, ut resolvit Acevedo ibidem n. 47. immo neque citari debent unde totum prædium tradendum est consanguineo offerenti totum pretium, quia si offerat partem non audietur; & similiter dicit ibi n. 55. quod non tenetur probare esse consanguineum proximioris, sed sufficit probare esse consanguineum intra quartum gradum, quod probat ex Caman, quem dicit eleganter sic concludere, & ex Molina de primogen. unde etiam docet quod, proximior nolente retrahere admittitur sequens in gradu. Cæterum si emptor prædij sit de linea, & stirpe illa, cuius erat fundus, & qui vult retrahere sit etiam consanguineus proximior poterit iste retrahere rem venditam, quia habet proximius, & melius ius ad illam, secus tamen si non sit consanguineus proximior, sed in æquali, quidquid aliqui dicant, quia in tali casu iam res remanet intra lineam, & parentelam, in æquali gradu: ergo non debet admitti in tali casu *Retractus*, videatur Acevedo ar. 59. Sed concurrentibus ad retrahendum rem venditam filio venditoris, & fratre, resolvit Acevedo, quod filius fratri est præferendus. Vtrū autem competat hoc ius *retractus* filio naturali, infanti, & legitimo, item, & bannito, seu ad exilium, aut mortem damnato disputant Doctores, & affirmative respondent, ut ipse Acevedo tradit ibidem n. 4344. & 45. secus tamen vxori respectu bonorum, quæ durante matrimonio fuerunt acquisita, ut ibi dist. n. 55.

71 Quarta assertio, quoad tempus, intra quod *Retractus* debet peti, asserimus ex ipsa lege septima citata, quod intra novem dies post factam primam venditionem ius *Retractus*, competere contra quemlibet emptorem rei illius, quæ retrahitur intra quos dies intentari potest, ut cum pluribus tradit citatus Acevedo n. 40. Quibus elapsis consanguineus perdit ius ad petendum retractum, cum duabus tamen limitationibus: prima est quod venditio non fiat occulte, nam si occulte fiat adhuc elapsis novem diebus potest dari retractus, quia

Castill. in
l. 74 Taur
Glos. Mag
col. 5. et 6
Matienço.
in d. l. 7.
nov. recop

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.
et d. 1.

Montal.
in d. 1. 13.
tit. 10. 1.
3. fori
Gutier. 1.
2. praes.
99. 2. 1.
dub. 4.

Rebuff. in
concordia
tit. de con-
sit. pag.
49.

quia praesumitur ignorantia, quae excusat in hac materia, ut docet Montalbus, Ioannes Gutier. in leg. 70. Tauri, & alij, & venditio facienda est in scriptura, & à die eius confectioe currunt ipsi novem dies. Secunda vero conditio est, quod si post lapsum horum novem dierum tempore requirat consanguineum, si velit retrahere rem illam, quod ei praestet pretium, acquiritur ei ius *retractus* per hanc citationem, potestque petere *retractum*, sic Acevedo praedictus n. 64. citans Rebuffum, & alios. Hic notandum, hos novem dies esse computandos à termino ad terminum praecisse, vel de momento ad momentum, quod receptum est, unde novem dies putandi sunt lapsi ab illa hora, & momento, à quo facta fuit scriptura venditionis, usque ad eandem horam, & momentum post praedictos novem dies, & si de hora non constet, totus ille dies est computandus, & sic docet Acevedo ibi n. 61. & 62. citans Martienco loco supra relato, & ratio est, quia haec retractus lex est odiosa, & ideo oportet eam restringi, quia impedit contractus venditionis.

72 Diximus in hac assertione posse praedictum consanguineum intentare *retractum* contra quemlibet possessorem, etiam si sit ipsemet venditor, qui rem alio titulo recuperaverat, quod tamen difficile creditur, quamvis certum sit respectu alterius cuiuscunque possessoris, ad quem res pervenerit, quia eam potest consanguineus retrahere offerendo illud tantum pretium, in quo in prima venditione res fuit vendita, quamvis sit minus quam illud, in quo secundus, aut tertius emptor emerit, cuius excessum potest repetere venditori, quia vendit rem retractui obnoxam; sic docent citati DD. ceterum hic retractus locum non habet transactis novem diebus, neque respectu minorum, neque maiorum, siue sint praesentes, siue absentes, ut late probat, in citata lege 7. num. 62. nisi malitiose, ut diximus, occulte fiat venditio, quia in tali casu, à die scientiae consanguinei currunt praedicti dies.

73 Ex his ad primum respondetur distinguendo maiorem, in ven-

ditione transfertur dominium rei venditae absolute, & simpliciter, & absque onere dimittendi rem alteri habentius ad eandem rem, si illo uti vult, nego maiorem; si in venditione non sit alter, qui ad emendum habeat melius ius ad eandem, quod iure illam petat, & retrahat, concedo maiorem; & quia in nostro casu consanguineus habet melius ius ad rem venditam, seu possessionem, à iure concessam, quia fuerat suorum maiorum transiit praedictum dominium cum hac limitatione, & onere, ut eidem petenti tradatur, oblato intra novem dies eodem pretio, in quo emptor eam rem emerat, ac proinde manet sic impeditum dominium, ut non possit uti illa re, quia ei non permittitur per leges. Hoc autem ius non conceditur venditori, quia vendere voluit, & rei venditae dominium à se abdicare, sed consanguineo ob praedictam affectionem, quam habet ad praedium, vel aliam possessionem, quae ex abolengo ei competit.

74 Ad secundum argumentum respondetur, distinguendo antecedens. Ex hoc *retractu* non levis, & infrequens sequeretur in republica contentio, & lites per se, & directe, nego antecedens per accidens, & indirecte transeat antecedens. Per se namque nullum sequitur inconveniens, aut prauiudicium emptori, quando ei redditur idem pretium à consanguineo, qui habet melius ius ad rem venditam, quam sponte, & sine difficultate emptor, accepto pretio, tenetur dimittere consanguineo intra quartum gradum, quia sic est lege dispositum; & si contentio, & lis orta fuerit eveniet per accidens ex malitia dantis occasionem iniusta liti, quod lex non intendit, neque precavere potest, sed tantum disponit, quod iustum est, neque etiam attendi debet si sequatur emptori aliquod prauiudicium, quod etiam eveniet nimis accidentaliter.

75 Ad tertium dicito, quod quamvis leges non possint occurrere omnibus fraudibus, & malitijs hominum, quas contra ipsas leges iuste stabilitas, obmoliuntur, & machinantur quia, ut communiter dicitur, facta lege, sequitur dolus contra eam, tamen in praesenti casu dispositum est, quod

con-

con sanguineus *Retractum* petens non tenentur maius offerre pretium, quam valebat ipsa res, maxime si esset conventio dolosa, cum animo removendi à *Retractu* consanguineos, in quo casu sufficit iustum offerre valorem rei, ut ex Matienço, & Tiraquello, docet Acevedo loco citato n. 32. quavis si bona fide factum fuerit tenebitur integrum dare pretium, numquam tamen maius: nisi manifeste constasset venditorem propter amicitiam, vel alium respectum minuisse de pretio rei permodum donationis, quia tunc si hoc constasset, non quidem ex clausula generali scripturæ, quæ generaliter ponitur à Tabellione, ut cedit, & donat venditor excessum pretij signati, sed ex alio fundamento, & ratione manifesta, quia in tali casu etiam excessum, quod venditor remittit emptori, debet consanguineus retrahens solvere, ut ex eisdem habetur Doctoribus.

76 Ad quartum respondetur, prædictos novem dies, in quibus consanguineus potest petere *Retractum*, currere non solum contra maiores 25. annis, sed etiam contra minores, & pupillos, ut dictum est, & docet Acev. sicut, & contra absentes & ignorantes, quod sic praticari quotidie dicit, & ratio debet esse, quia cum hæc lex sit odiosa restringi, potius quam extendi debet, & ut dicunt idem DD. non debet valere, & transire de vno ad alium casum, & sic cessat argumentum idem die etiam de minori religioso, qui neque ipse, neque monasterium potest, etiam intra novem dies, petere *Retractum*, non quidem ipse, quia si professus est nullius iuris est dominus circa temporalia, aut corporalia bona, quæ in professione, à se abdicavit, neque etiam monasterium ex eo quod deficiit ratio, & fundamentum *Retractus*; est namque affectio ad rem ex abolengo, quæ respectu monasterij non datur, & sic ei non competit *Retractus*, ut etiam docet Acevedo ibidem num. 29. citans Anton. Gomez, Cisuentes, & alios.

77 Ad quintum iam dictum est quod si plures sunt consanguinei proximior est præferendus, & si fuerint in æquali gradu admittetur ad retra-

ctum ille tantum, qui petierit, etiam alijs non citatis, sed si omnes petant retractum omnibus res concedetur, ut ipsi inter se, ut eis visum fuerit dividant, ut etiam tradit Acevedo n. 46. & 47. loco cit. & circa expensas factas in re empta vide Sanchez.

78 Ad ultimum responderetur negando antecedens, quia quatenus hæc lex admittitur, & praticatur non redolet Iudaismum, neque sub hac consideratione admittitur ab Ecclesia, sed in quantum est ratione conformis, sicut aliæ plures leges, quæ iudeis à Deo datæ fuerunt iustæ, quidem, & Sanctæ illius legis, & cessarunt prout in ipsa lege antiqua continebantur, sicut, & ipsa lex cessavit, ut late supra explicuimus cuius modi fuerunt leges, & præcepta cærimonialia, & legalia, sed quia ratio naturalis subsistit aliæ similes leges, in lege Evangelica sunt statutæ, non quidem, ut illarum vi obligant, sed nova, & distincta auctoritate à Christo Domino in Ecclesia dimanante, ut videre est in lege solvendi decimas, & puniendi crimina, & maxime in præceptis moralibus Decalogi, quæ quia naturalia sunt, omnino immutata permanferunt, quare negamus consequentiam, quod ex nostri capitis iure, admittatur iudaica consuetudo.

Supra c.
translatio
sacerdotio
2. de consuet.
titul.

QVÆSTIO II.

An prædictus *Retractus* detur in alijs contractibus, ut in emphyteuticis, & conductionibus?

79 **D**E Pertinentibus ad *Retractum*, seu restitutionem emphyteusi late tractat P. Baptista, Fragosus sub titulo de renovatione, & de renovandi obligatione, quæ quæstio, quia connectionem habet quoad utramque partem, cum *Retractu*, hic visum fuit oportere, eius ponere disceptationem. Casus autem in quo accidit renovatio emphyteusis est quando finitis personis, quibus emphyteusis concessa fuit, teneatur dominus emphyteusis, apud quem manet dominium directum rerum in emphyteusi traditarum, de cuius contractu supra egimus, renovare eandem

Frag. p. 3.
1. 7. disp.
14. q. 1.

Supra c.
que. 7. de
constitut.

Acevedo
dis. 1. 7.
recop. n.
62.

Sanchez 2.
conf. c. 4.
dub. 28.
n. 2.

eandem cum hæredibus, aut successoribus, aut descendantibus emphyteutæ, aut emphyteutarum, qui ceciderunt à iure emphyteutico, à dominio vtili, quod habebant in bonis eiusdem emphyteusis, cuius casus, aut finis potuit esse, vel per mortem omnium descendantium illius parentelæ, vel per commissum, quo etiam cadunt à iure emphyteutico, vel alio quovis modo. Cuius similis est, quoad hunc punctum contractus conductionibus bonorum immobilium aliquarum possessionum, prædiorum, aut vinearum, &c. maxime quando conductio est perpetua, vel ad longum tempus; & dubium potest esse, tam respectu maiorum, quibus nulla debetur restitutio, quam respectu minorum, & quod in his casibus nulla debeat, cum alijs fieri renovatio finitis personis, quæ erant obligatæ, & eorum consanguineis, aut quomodolibet propinquis, aut etiam in conductionibus finito tempore locationis, & conductionibus, quod non debeat admitti ius tanti pretij à priori possessore, etiam minori probatur sequentibus rationibus.

80 Primo, quia finitis personis possidentibus emphyteusim, & desertis bonis, & prædijs ipsius, potest dominus emphyteusis, in quo semper remanet directum dominium ipsorum bonorum apprehendere eorum possessionem, ne prædicta bona pereant, sed tunc remanet etiam simul cum directo dominio possessio: ergo finitis generationibus priorum emphyteutarum, transeunt bona ad proprium, & directum dominum ipsorum: ergo non tenetur alijs concedere, etiam oblati eisdem redditibus per modum emphyteusis, vel alio titulo, probatur consequentia, quia est vere dominus bonorum, eaque iuste possidet, ergo non tenetur ullo tempore bona relinquere, & renovationem facere. Probatur secundo, nam si dominus est pauper optime potest alijs perentibus renovationem negare, saltem ratione

Panor. 12 c. bonæ q. 2. n. 28. Clar l. 4. §. emphyteus q. 43 n. 3.

extraneus post finitam generationem de ipsa emphyteusi fuerit investitus, non est ad eam admitendus descendens primi emphyteutæ: ergo minus quando dominus sibi accepit.

Probatur tertio in aliquibus specialibus casibus, primo si emphyteuta cadit in commissum: hoc est si per duos, aut tres annos non solvit domino redditus ex emphyteusi debitos, 2. si vendidit emphyteuta bona emphyteusis irequisito domino, si vellet emere spectata responsione per 30. dies. 3. si emphyteuta passus est alium tertium investiri à domino, & sciens, & videns non contradicit, quia eo ipso perdit ius renovationis. 5. si fuit inter dominum, & emphyteutam factum pactum de non renovando, maxime si dominus iuraverit, quod non esset renovaturus. 6. si dominus esset Ecclesia, quæ iure minoris debet habere beneficium minoris, & restitutionis, alias privaretur in perpetuum re sua, si semper teneretur renovare emphyteusim.

Deinde quarto probatur quatenus attinet ad contractus conductionis, in quibus, neque ipse qui erat in possessione, rei conductæ finito tempore conductionis, neque eius consanguineus habet ius accipiendi rem conductam in maiori pretio positam, idē, vel tantum præstando pretium, ergo in casu conductionis non est admitendus retractus, antecedens probatur, tum quia in huiusmodi rebus cessat fundamentum *Retractus* desumptum ex affectione ad res, & possessiones maiorum, & ex abolengo venientes, quia bona conductione possessa non sunt huiusmodi, tum etiam, quia cederet in magnum præiudicium domini, seu locatoris, quia scientes, qui possent augere pretium, seu redditus, pro rebus conductione habitis, quod ille, qui est in possessione est admitendus ad retractum, ipsi retrahentur ab huiusmodi augmento præstando: ergo non debet admitti in conductionibus retractus.

Denique probatur ab inconveniente, quia daretur occasio dolo, & fictionibus; possent namque convenire dominum, seu locatorem rei conductæ, & alius tertius, qui vellet ipsam

sam conducere, quod augeat pretium fictum, & apparens in tantum, quod alter possessor, non audeat retractum facere: hoc autem inconveniens, & in republica nocivum est: ergo non est dandus in conductionibus rerum conductarum retractus, seu pro tanto tollere.

81 Ad hanc quæstionem respondeo sequentibus assertionibus, quarum Prima assertio sit, dominus emphyteusis, qui habet eius directum dominium, tenetur, post mortem illorum, aut absentiam, cum quibus fuit pactum dandi emphyteusim, quibusque concessa fuit, eam tradere, & relinquere ex vi præcedentis pacti heredibus, & descendantibus prioris emphyteutæ, in cuius possessione erat. Quod verum est, quamvis in concessione emphyteusis, sit in scriptura appositae clausula, quod finitis generationibus libere redeat ad dominum, etiã si dominus sit minor, aut Ecclesia. Hæc propositio quoad eius primam partem traditur à Iulio Claro, respectu quidem filiorum, & aliorum descendantium via recta docente esse satis planum; de transversalibus vero, variari Doctores dicit ipse, ibi num. 2. cuius sententia tenet, ut nostra propositio procedat etiam in agnatis proximioribus, ut expresse docent communiter Doctores, inter quos citat Decius, quod intelligit de agnatis tantum, non autem de cognatis. At Fragosus magis universaliter tradit prædictam propositionem, & assertionem, quam intelligit de quocumque iure hereditario, & quod migrat ad quoscumque hæredes, pro qua resolutione citat Valascum in consult. qui dicit, ita observari in iudicando. Addit tamen, quod petens hanc renovationem debet esse de linea, & agnatione, seu cognatione ultimi possessoris rei emphyteuticæ, neque requiritur, quod sit agnatus primi acquirentis. Sed satis est, quod lineam agnationis ingrediatur, pro quo citat Tiraquell. & quod non sit discrimen inter cognatos, & agnatos in materia renovationis.

82 Sed quod (omissis opinionibus) prædicta renovatio sit necessario facienda hæredibus ipsius emphyteutæ, quicumque ille sit, probatur ratio-

ne, quæ inter opiniones præcipuum locum obtinet; nam hæres succedit in bonis, cuius est hæres acceptando illa, cum oneribus, quæ eis inhærent: ergo debet etiam ea habere, facta acceptance, cum commodis, & privilegijs eisdem adiunctis; si hæredes sint ab intestato, si sint instituti, antecedens est certum generaliter acceptum, unde hæres, qui succedit in bonis emphyteuticis manet obligatusolvere domino pensionem annuam super eisdem impositam: ergo etiam debet gaudere omni iure annexo, & competente ipsis bonis. Unde docet ipse Fragosus, quod si maritus uxorem hæredem reliquit non obstante quod sit persona extranea, potest petere, & obtinere renovationem emphyteusis, quam maritus possidebat erat namque bonum proprium, saltem quoad dominium utile ipsius mariti, sicut alia eius bona, quare tradit etiam cum Valasco, cum magis vera, & probabiliori opinione, ultimam personam posse illud ius delegare, citat etiam Gabrielem Pereiram, ex usu consuetudine, & praxi, quæ servatur: ergo si non legaverit transit cum bonorum universitate.

83 Quoad secundam partem assertionis, scilicet, quod sit vera, quamvis in concessione emphyteusis, sit in scriptura appositae clausula, quod finitis generationibus libere redeat ad dominum, probatur auctoritate Fragosi citati, eam etiam firmanis auctoritate Valas. dict. consult. 123. n. 13. docentis ita observari in iudicando, & citat etiam Gabrielem Pereiram, quia inquit tales clausulæ immo, & pacta, quod emphyteusis cum melioramentis, finitis generationibus, ad dominum revertantur, sunt quasi contra bonos mores appositae, ideoque tanquam convictui publico contraria, ac perniciose reiicienda; & casu quo finita fuisset emphyteusis docet expresse ipse Alvarus Valascus, cum pluribus, quod si redeat ad dominum melioramenta in ea facta, si non fuerunt facta animo donandi, debeat ea prædictus dominusolvere emphyteutæ, qui ea fecit, quod probat ex Baldo, & alijs iuris consultis. Refertque Fragosus ex Pereira, casum, quo ait coactum fuisse

Frag. cit.
loco p. 106
n. 3.

Valasc. ed.
sult. 157.
n. 11.
Pereira
decis. 316

Pereira
decis. 316
n. 4.

Valas. de
i. r. emph.
q. 1. n. 206

Vald. j. 2.
cap. de re
vindicta

Clar. l. 4.
de emphy-
teusis q.
43.

Decius
cons. 111.
column fin
verb. quæ
vis.
Frag. loc. d.
cit. disp.
14. n. 2.
Valascum
cons. 123.
n. 13.

Tiraquell.
de primog.
q. 10. n.
21.

fuisse monasterium Sancti Vincentij Vilsiponensis, non obstante indigentia pro se allegata ad renovandum descendentes, seu proximioribus agnatis ultimi possessoris, quam sententiam dicit esse probabiliorem, & reipublicæ utiliore, cum in renovanda emphyteusi versetur ius publicum, licet pro contraria opinione referat Gam. deciss. 41. sed magis opponitur huic sententiæ Fragosi, Iulius Clarus, qui firmiter docet, quod si emphyteusis est concessa in 3. & 4. generationem, & tunc finita illa generatione, finitur emphyteusis, in quo dicit, quod non est dubitandum, quod quippe negari non potest nisi prædicta clausula sit generaliter posita ex stilo, & more Tabellionum, ut bene dicit Fragosus; quia tunc etiam in sententia Iulij Clari talis emphyteusis est de sui natura transitoria, etiam ad extraneos hæredes.

84 Denique, quoad tertiam partem assertionis, scilicet, quod etiam si dominus sit Ecclesia debet renovationem facere, tradit etiam ipse Fragosus ibidem §. 3. n. 4. maxime quando melioramenta non modica reperiantur in ipsa emphyteusi, probat ex Decio, & Valasco, & ex alijs auctoribus, & constitutionibus, & ratio esse potest, quia si iustum, & rationi consonum est, quod hæredibus à domino laico fiat renovatio, non debet Ecclesia ab hoc iure eximi, cum in eo nullam patiatur læsionem salva pensionē annua debita protali emphyteusi. Quod maxime verum habet si emphyteuta, qui eam possidet fecit valde utilia melioramenta, quæ quippe perdere non est fas, sed debet fieri pro eis iusta recompensatio, vel successoribus, aut hæredibus emphyteusim, hoc est prædia, prata, aut vineas ad laborem, & agriculturam redactas relinquere pro antiqua pensione, excipit tamē inopinatam necessitatem, & indigentiam Ecclesiæ, sed omnes conveniunt, quod melioramenta facta in emphyteusi magnum ius conferant hæredibus, aut successoribus ad eam petendam, & retinendam; & merito sane, quia in rei veritate prædicta melioramenta magis sunt meliorantis, & hæredis eiusdem, quam ip-

sus domini sive laici, sive Ecclesiastici, pro quo vide Iulium Clarum unde è converso fit.

85 Assertio secunda si emphyteuta sua culpa cadit ab emphyteusi, vel quia habet possessiones deterioratas notabili deterioratione, vel quia alienavit in alium domino irrequisito, vel quia incidit in commissum, non solvendo debitam annualem pensionem, aut aliam similem commissit culpam, finita emphyteusi non debet in ipsam restitui, neque renovari ipse, qui deterioravit, neque eius successores, sed potius debent domino solvere damnum in prædictis deteriorationibus acceptum, ad cuius restitutionem compelli debent. Hæc assertio etiam habetur ex eodem Fragoso ibidem §. 3. n. 4. & 5. quam probat expresso textu, cum Baldo, Decio, & alijs, textus est in authent. qui rem c. de Sacro Sanct. Eccles. & reddit rationem, quia sicut dominus directus non tenetur renovare, quando emphyteuta privatur emphyteusi, & consequenter iure renovandi propter pensionem non solutam, quia emphyteusim recipit ad meliorandum, & ad solvendum: sic etiam si rem deteriore reddat; quia cessante causa finali emphyteutandi rescinditur concessio, & stinguitur ius renovandi. Neque obstat quod deterioramenta facta fuerint per patrem, quia nocet filiis; & alijs in investitura comprehensis, immo dicit, quod propter deterioramenta emphyteusis reddit ad dominum una cum fructibus pendentibus, etiam maturis, si non sunt iam ab emphyteuta percepti, & à solo separati, vide ipsum cum Molina agentibus de poena commissi emphyteutæ.

86 Assertio tertia, quoad secundam partem quæstionis, consanguineo conceditur retractus in venditione emphyteuticæ præstando tantum, quod præstat emptor, & similiter colonus in conductione saltem perpetua, & in aliquibus particulis, prima pars huius assertionis, quæ intelligenda est, salvo iure domini directi, qui si vult, emphyteusim primum habet locum, ut dictum est; probatur supposito, ut certo posse emphyteutica bona, hoc est dominium, uti-

Iul. lib. 4. de feudum. q. 88. et de emphyteu. q. 41.

Bald. ind. authent. n. 2. Decius ibi n. 5.

Frag. disp. 10. §. 2. de commissi n. 5.

Molina disp. 445. §. dub. et fol. 1295.

Gam. deciss. 41. n. 6. et deciss. 326. n. 8.

Iul. Clar. cit. q. 42. n. 1. et 2.

Decio, cõf. 131. Valas. consil. 101. n. 4.

le, quod habet in eis, nam directum, cum sit domini, clarum est vendere non posse: in venditione ergo dominiij utilis. dicimus dari consanguineo ius retractus cum conditionibus, quæstione præcedenti explicatis, si pro tanto vult talia retrahere bona, quæ fuerunt iuxta hoc dominium suorum maiorum, probatur, inquam, auctoritate Alfonso de Azevedo cum pluribus alijs Doctoribus eam docentibus, inter quos magis in particulari assert Matieço, & ex lege tauri 70. Idemque docet si dominus vendiderit ius directum, seu dominium, quod habet in ipso emphyteusi, & probat præterleges civiles auctoritate Castillo, & Palacios, Rub. relati à Matienço, quæ dicit esse sine dubio, quod etiam docet Valascus, q. 17. n. 14.

87 Secunda vero pars assertionis circa locationes ad longum tempus, quod intelligunt Doctores tempus decem annorum, aut ultra, & emphyteusi quolibet anno concessa, non admittitur ab omnibus. Azevedo namque docet, quod non datur retractus in locationibus etiam in longum tempus citans Matienço, sed omissa eius opinione ibi, vbi minus clare loquitur: prædicta assertionis pars admittitur ab alijs, inter quos est Dominus Covarrubias, eamque expresse docet Fragoss. qui dicit, quod quavis ius colonix non possit præscribi, affirmat tamen, quod si dominus voluerit hos fundos, & prædia alteri locare, præferendus est primus colonus pro eodem pretio cuicumque alteri, maxime quando primus colonus habuisset prædia, & fundos melioratos, & ad culturam redactos, ne (vt dixit lex) lugeat, & doleat operam suam non sibi, sed alteri prodesse.

Et quoad ultimam partem de casibus particularibus probatur, quod inquilinus, seu conductor possit retinere rem, quam habet conductam offerendo tantum, quantum offerant alij novi inquilini, coloni, seu conductores, quando res conductæ pertinent ad fiscum, vt docet Tiraquelus, de utroque retractu, & idem etiam in rebus minoris, reipublicæ, & Ecclesiæ tener ex Alberio, quem refert Gregorius Lopez, l. 5. tit. 19. partita 6. Gloss. *mas por ella*.

Et idē videtur dicendū in bonis cuiuslibet particularis maioris 25. an. quia si in rebus fiscali, & minoris, & Ecclesiæ colonus antiquus in nova conductione habet ius prælationis adversus novum colonum, quanto magis habebit in bonis eorum, qui privilegijs minorum non gaudent, & sic dicit Doctor Alphonsus Quintanus praticari in aliquibus Castellæ partibus sicut in tota terra Tauri, quod dominus fundorum non potest auferre eos agricolæ, seu coloni, qui habet conductione. vtrateri locet, si primus colonus tantum offerat; & quod sic fuit sæpe iudicatum, & confirmatum in Vallisoletana Chancelleria.

88 Cæterum licet hoc verum sit & receptum respectu rerum fiscali, Ecclesiæ, aut minoris, non bene inferitur idem observandum respectu maiorum, quia prædicti fiscus, & minor, possunt habere hoc privilegium, quo maiores careant, quod quidem fundaretur in eo, quod scientes coloni bona fiscali, Ecclesiæ, & minoris eis pro tanto auferri ab alijs colonis non posse faciliores, & promptiores se offerunt ad conducendas, & colendas possessiones horum, quam possessiones maiorum, qui hoc privilegio carent, quia sciunt, quod finito tempore conductionis possunt alij eis prædictas possessiones adimere maiorem offerendo pensionem annuam, quare in his rebus non est iudicandum per consequentias, præcipue cum ius retractus sit odiosum, & restringendum ad illos solum casus, ad quos expresse se extendit, vt sæpe notat Azevedo, & sic credo praticari in quolibet tribunali, excepto, vt dixi, si meliorationes in dictis possessionibus fecisset antiquus colonus.

89 Ex his ad argumenta respondetur ad primum, quod quavis dominus emphyteusis sit directus dominus bonorum eius, quorum possessionem, si finitis generationibus bona derelicta inveniant, quia tamen dominium utile ipsorum habebat eorundem ultimus possessor, ratione istius dominiij possunt propinqui, aut hæredes prædicti ultimi possessoris petere renovationem, quam si petierint intra

Te

tem-

Azev. l. 73
cit. lib. 5.
tit. 11. n. 33.

Azev. in
l. 7. reg.
l. 5. tit.
11. d. n.
10. nov.
recop.
Matienço.
ibi n. 4.
Gloss. 1.
L. tauri
74. et l.
13. dicti
titul.
Castillo;
et Palac.
in hac le-
ge 7.

Azevedo
vbi prox.
n. 11.
Matienço.
in d. l. 7.
n. 10.
Covar. l.
3. variar.
c. 9. n. 3.

L. ult. c.
de allig.
Palud. lib
11.

Tiraq. tit.
de retractu
Lopez l. 5
tit. 19. p.
6.

tempus à iure stabilitum, nimirum unius anni tenetur dominus facere eiusdem emphyteusis renovationem, non obstante quod sit dominus directus, quia hoc dominium non potest præiudicare dominio utili, in quod hæredes succedunt.

90 Ad secundum iam diximus n. 80. huius quæstionis, quod neque ratione paupertatis potest concedi domino directo, quamvis sit Ecclesia, retinere emphyteusim, eamque negare successoribus ultimi emphyteutæ, qui ius habet ad illam, neque in hoc pucto venæ laxa de sunt dominis directis emphyteusis ob paupertatē, quam de facili, cupiditate moti, illam allegabunt in præiudicium hæredum, quibus usus fructus emphyteusis competit; in gravi tamen necessitate, in qua dominus multum egeret aliqua parte emphyteusis, & in casu, quo finita generatione ex pacto iam emphyteusis rediret ad dominum, vel etiam ex clausula generali, quod scilicet, finitis duabus, & tribus generationibus cessatura foret emphyteusis, posset quippe verus dominus denegare successoribus renovationem assumendo sibi partem prædiorum, & possessionum, quibus indiget, vel totam emphyteusim, ut diximus ex Iulio Claro, & tradit in hoc casu cum communi opinione Fragossus, ubi varias refert 10. opiniones; non tamen poterit eam alteri sumere emphyteusim, sed tantum sibi, maxime si fuerint facta melioramenta in ea, propter dolorem, quo dolerent hæredes videntes, quod alij poterantur illis meliorationibus factis à suis ipsorum diligentia.

91 Ad tertium argumentum, quod plures continet partes, & secundum aliquas concedimus dominum non teneri renovare emphyteusim quando emphyteuta incidit in commissum, vel quando irrequisito domino eam alienavit, vel quando emphyteusis renunciavit hæres iuri, quod habebat, in his casibus potest assumere dominus emphyteusim cum fructibus, immo & cum omni incremento acquisito, recurrendo tamen ad iudicem, ut eius auctoritate accipiat dominus possessionem, ut cum pluribus docet Fragossus, cum hæc tamen

limitatione, quod emphyteuta, qui cadit in commissum, possit purgare moram, cadit autem, ut dictum est, in commissum, si per triennium non solvat pensionem, vel si est Ecclesiæ emphyteusis, si per bienium non solvat, item excusatur renovatio propter delictum emphyteutæ, ut si quando intendit vendere emphyteusim mentiatur quando requirit dominum, in pretio asserens plurius vendere, quam in re vendit, quia eo ipso privatur ea.

92 Ad quartum argumentum respondeo negando antecedens, quoad illam partē, qua pertinet ad minores, ut diximus in num. antecedenti 84. & ad primam probationem dicimus, quod fundamentum huius privilegij non est affectio ad rem, sicut in venditione, sed animus Principis volentis concedere favorem hunc fisco, & Ecclesijs, & minoribus, & alijs particularibus personis reipublicæ servientibus in publico ministerio, sicuti vaillantibus triticum, arma, & alia necessaria, qui vulgo sunt inter alios qui dicuntur *carrucos*, & pastores, seu *ganaderos*, quia sunt in republica valde necessarii, & ideo pro tanto possunt sumere montes, & pastus suis ovibus, & bovis, quos antea tenebant; neque est inconveniens, sed potius cedit in bonum commune, unde patet ad secundam probationem.

93 Ad ultimum responderetur, leges respicere, & earum conditiones in constitutione ea, quæ sunt per se honestæ, & licitæ, non attendentes ad ea, quæ per accidens, & per hominum malitiam possunt evenire, quibus lex non potest occurrere nisi iniusta, & mala verando; cuius præcepta transgrediuntur peccatores committendo fraudes, dolos, & deceptiones, per mendacia, & fallacias, quæ non efringunt vigorem, & obligationem legis, sicut qui furtum committit non minuit vim præcepti de non furando; ex quo non sequitur non debere concedi ius *retractus* in conductionibus, quæ *arrendamientos* vulgo dicunt. Sed in huiusmodi retractibus, standum est consuetudini patriæ, & usui, qui inter colonos servatur, ut tenet Antonius Gomez.

Gomez. l.
2. var. c.
3. n. 5.

QVÆ

Frag. dist.
disp. 14.
§. 10. a n.
4.

Frag. ibi

6.7

QVÆSTIO III.

An contractus venditionis, aut emptionis, seu aliorum, qui celebrantur à minoribus, si in eis debita iuris solemnitas est omissa valeant, saltem in conscientia?

93 **H**VIC Quæstioni ansam præbent illa nostri textus constitutus verba: si

in ea debita iuris solemnitas est omissa. Et in primis præmittendum est solemnitatem à iure petitam in alienatione bonorum Ecclesiæ, vel minorum, in quolibet genere contractus rerum immobilium, aut magni pretij, consistere, in eo quod licentia petatur à iudice, corā quo fieri debet informatio, quod talis alienatio sit utilis Ecclesiæ, aut minoris, quæ petitio, & informatio utilitatis fieri debet interveniente etiam auctoritate tutoris, vel curatoris minoris, quibus præmissis, & approbatis à iudice competente, & ab ipso licentia obtenta conficitur scriptura per ipsum tutorem, aut curatorem in ea insertis prædictis actis, ut teneat contractus venditionis, emptionis, transactionis, conductionis, &c. Licentia autem prælati non sufficit nisi præcedat prædicta informatio testibus facta, sic docet Antonius Gomez t. 2. variarum, Bayo, in sua practica, & alij Doctores, nec tales contractus à minore facti etiam cum auctoritate curatoris, si deficient aliæ solemnitates firmi sunt, ut tradit Antonius Gomez, n. 24. & 25. maxime si ex eis læsio sequatur minori, vel Ecclesiæ, ut firmat Parladorius libro 2. rerum quotidianarum.

94 De hoc gravi difficultate, circa quā lato calamo Doctores, tam Theologi, quam Iuristæ non pauca scripserunt, aliqua iam in superioribus, & ultimo in quæstione prima huius capituli diximus, circa hanc ergo quæstionem ex Theologis late scribit Molina, de iustitia, & iure, inquirens utrum per testamentum, aut contractum lege humana nullum possit rei dominium acquiri, quando nullitas prove-

nit ex defectu solemnitatis iuridicæ, Less. de iustitia, & iure, & alij passim, in qua difficultate supposito pro nunc ex prædicto Antonij Gomez, & aliorum Doctorum fundamēto, quod minorum contractus carentes solemnitate, iuris debita, sint nulli, saltem in foro exteriori, in quo à iudice sic declarari debent iuxta supra tradita tit. de constitutionibus, quæstio est an in foro interiori idem sit observandum, ita quod confessarius teneatur obligare pœnitentem restituere minori, aut Ecclesiæ res, quæ ab ipsis sine, aut cum auctoritate curatoris, accepit ex vi contractus sine iuris solemnitate celebrati, sicut in exteriori? Et pro parte affirmativa sit.

95 Primum argumentum desumptum ex hoc nostro capite, in quo sic dicitur: *Quod circa mandamus quatenus si præmissa*, (hoc est, patrem minorum vendidisse quasdam possessiones ipsos ex materna hæreditate contingentes) *in veneritis veritate subnixæ, ut vel venditionem prædictam, quoad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare curetis, si in ea debita iuris solemnitas est omissa.*

Ex quibus verbis sic argumentor: venditio possessionis minoris facta ab eius patre, si in ea omittatur iuris debita solemnitas, debet nunciari à iudice nulla ex mandato Papæ: ergo omnis contractus, saltem minorum, de quibus loquitur textus, cui deficit iuris solemnitas est nulla; antecedens est certum, & expressum documentum nostri textus, qui in defectu solemnitatis iuridicæ fundat nullitatem illam, & non in alio, ut constat: consequentia recte infertur ex ipsamet ratione, quia si illa venditio fuit, & debuit nunciari propter defectum solemnitatis, ubicumque, seu in quolibet contractu minorum, in quibus omittitur talis solemnitas eadem nullitas reperietur, iuxta triviale regulam iuris: *ubi est eadem ratio, est eadem dispositio iuris*, quæ in hoc casu non admittit exceptionem: ergo etiam in foro conscientie debet talis contractus nunciari nullus, nullumque per eum trans-

Tc 2

ferri

Less. libi
2. c. 174
n. 60.

Sup. c.
canonum
c. de cõp.

Gomez c.
14. n. 1.
et n. 13.
Bayo l. 2.
q. 61. et
62.

Parl. t. 4.
n. 37.

Molin. t.
1. disp. 31

ferri dominium. Hæc consequentia in qua est difficultas probatur multipliciter exemplis, & rationibus non contemnendis. Primo, quia census, emphyteusis, & alij plures contractus, qui celebrantur sine iuris solemnitate sunt nulli, non solum in foro exteriori, sed etiam in foro conscientie: ergo hæc solemnitas requiritur ad valorem contractus in utroque foro, consequentia ab exemplo, seu inductione constat, & antecedens probo, de censu namque extat constitutio Pij V. anno 1570. & habetur in Bullario Cherubini, per quam adscribuntur conditiones essentialiter requisitæ ad validum, & licitum census contractum, quarum una est, quod fiat integra solutio coram notario, & testibus, taliter quod omissa solemnitate scripturæ coram notario, hoc est tabelione, contractus sit nullus, & usurarius, & servata prædicta solemnitate cum ceteris ibidem assignatis census est licitus in foro conscientie, ut omnes Theologi docent, inter quos Mag. Petrus de Ledesma. De emphyteusi autem hoc ipsum Valaseus, in suo libro de iure emphyteusico dicit, quod hæc est, inter alias differentia, inter locationem, & emphyteusum, quod locatio contrahitur solo consensu, at emphyteusis exigit scripturam de necessitate, & idem docet Iulius Clarus, taliter quod scriptura deficiente, non substituit contractus emphyteusis, neque valet: ergo solemnitas est necessaria in utroque foro.

Probat 2. nam si contractus valeret sine solemnitate à iure requisita, non posset in conscientia hæres institutus in testamento nuncupativo, aut minus solemniter impediri in foro conscientie, ab hærede abintestato sibi in foro iudiciali petente hæreditatem, eamque hærede instituto auferente, sed contra docet Doctissimus Mag. Sotus, dicens sic: ubi frater meus cuius ego abintestato hæres sum, per tale testamentum, hoc est, minus solemniter, extraneum nuncupavit hæredem, ego tuta conscientia possum hæreditatem addere, & defendere me nullitate testamenti, quamvis sciam absque fraude id fratrem meum aliter dispossuisse, ac proinde dum mi-

hi in foro exteriori adiudicabitur possum optima fide hæreditatem possidere. Sic Sotus de iust. & iure. Quod confirmatur ex eo quod Sancta Synodus Tridentina postquam mandaverat, & decreverat residentiam parochorum in suis Ecclesijs definire quod non residentes fructus ultra peccatum mortale, quod incurrunt, suos non faciant, neque tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi retinere possunt, sed restituere tenetur: ergo in his legibus conditiones, & solemnitates obligant non solum in foro exteriori, sed etiam in interiori. Rursus probatur exemplo matrimonij, quod in utroque foro est nullum, si ei deficiat solemnitas ab ipso Concilio præscripta, scilicet præsentia parochi, & testium, ut perspicuum est: ergo similiter in alijs humanis contractibus, quibus solemnitas iuris deficit idem erit dicendum.

Tertio probatur ex doctrina, quam supra dedimus, scilicet, quod collationes beneficiorum, quæ conferuntur ijs, in quibus conditiones à iure requisitæ quales sunt ætas temporis, legitimatio natalium, & aliæ huiusmodi qualitates sunt omnino nullæ in utroque foro: ergo similiter dicendum est, de alijs actibus, quibus deessunt conditiones, & qualitates, quæ si deficiant, irritos, & nullos faciunt actus in foro exteriori. Quæ ratio confirmatur eleganti doctrina, quam Theologi melius iudicantes, inter quos Sapientissimus Magister Sotus, adstruunt, & affirmant, scilicet, quod idem est pœnitens iudicium in foro conscientie, quod in foro exteriori, ubicumque res gesta constat, ut iudicium non procedat in foro exteriori ex falsa præsumptione; sed prædicti contractus celebrati à minoribus absque debita iuris solemnitate in foro exteriori declarantur, nulli, ut supra diximus, & ex nostro textu differte habetur: ergo idem iudicium est faciendum in foro interiori, probo consequentiam, quia istæ leges sunt præceptivæ, & non permissivæ, seu fundatæ in falsa præsumptione, quia istæ solemnitates

Sot. l. 4. q.
5. a. 3.
Trident.
sess. 23. c.
1. de re for
9. si quis
autem.

In Bull.
pag. 277.

Ledesm. 2.
p. sum. c.
34.
Valas. q.
20. n. 2.
Iul. 8. em.
phyteusis
q. 4.

Sup. tit.
de elect. n.
72.

Sup. hic no
90.

rates præscribuntur à iure, tam respectu maiorum, quam minorum ad maiorem contractuum firmitatem: ergò in utroque foro obligant.

Probatur 4. ab inconvenienti, nam si solemnitates in actibus humanis non fuissent requisitæ in utroque foro sequeretur votum solenne non obligare in foro conscientie maiori, & specialiori obligatione, quæ si esset votum simplex, neque contractus iuramento firmati obligarent magis, quam non iurati, unde vxor non teneretur adimplere contractum cum iuramento factum in foro animæ ex vi iuramenti, quod est quædam iuris solemnitas, & generaliter loquendo nullæ leges, aut decreta Conciliorum obligarent in foro conscientie quoad solemnitatem, unde nullum esset peccatum matrimonio unitos solemnitatem nuptiarum contemnere, aut ad ipsum contrahendum tres communes monitiones præmittere madata omittente, vna, vel altera præcedente, neque in ritibus pertinentibus ad Divinum Cultum omittente solemnitates, ite & solemniter nõ baptizare non esset etiã peccatũ, si solemnitates iuris non obligarent in foro conscientie, sed hæc omnia admittere culpam non esse affirmare, esset plus quam temerariũ, & valde scandalosum: ergò solemnitates iuris obligant eodem modo in utroque foro.

96. In hac gravi, & per vtili questione, quam inter alios satis doctè, & late pertractat Ludov. Mol. duplicem refert opinionem Doctorum, quamvis satis varie loqui videantur, pro sententia namque negativa, hoc est, testameta, & alios contractus carètes iuris debita solemnitate in utroque foro esse nullos, non solum à minoribus, sed etiã à maioribus celebratis, & pro hac sententia affert Mol. aliquos Iurisperitos, inter quos Panorm. c. quia plerique de

Mol. in
ir. 1. disp.
81. et
disp. 224
a n. 30.

Panorm.
c. quia
plerique
de imm.
Eccles. n.
42. et c.
1. hoc tit.
Sylv. v.
hereditas
13. q. 7.

animæ, si constet de voluntate defuncti, quæcumque solemnitas omittatur, quia, ut ipse dicit, solemnitates fuerunt inductæ ad tollendam falsitatem, ubi ergò constat, quod nulla intervenit falsitas, debet cessare etiam dispositio legis, & servari æquitas, & obligatio naturalis, quæ oritur ex dispositione defuncti, hæc Sylvest. ex Panor. & ipse Sylvest. concludit, quod ubi constat de voluntate testatoris (loquitur de testamento minus solenni) standum non est verbis legis, sed testatoris voluntati, & ideo isti Doctores non possunt citari pro hac sententia, sed potius pro contraria, quam ponere, & explicare pergo.

97. Secunda, & vera sententia docet solemnitates iuris in contractibus etiam à minoribus celebratis non posse tollere obligationem naturalem saltem in foro interiori ortã vere à voluntate contrahentis, & consequenter verum rerum dominium in eis etiam solemnitate iuris carentibus transferri, hanc sententiam absolute prolatam, tã in contractibus venditionis, cõductionis, & permutationis, & alijs, tam in rebus immobilibus, quam mobilibus, in quibus fraus, & dolus non intervenit multos, & gravissimos habet patronos, inter quos est Doctissim. Sor. Molina, Lugo, licet cum aliquibus distinctionibus, seu limitationibus, ut refert Dian. qui hanc etiam amplectitur, & quantum ad iudicium Soti, eius hæc sunt verba: *Crediderim ergo, quod qui possideret aliquid quam per contractum minus solenne sibi acquisitam dummodo fraus omnis, vis, & dolus abfuerit non tenetur restituere, nisi Vocatus in iudicium, & condemnatus, & eodem modo si quis iusto pretio emit bona Ecclesie, sine dolo, & fraude, licet non intervenisset solemnitas contractus iuste potest, Ecclesia tacente possidere.* Ex quibus aperte constat Sotum nostram tenere sententiam, ut ibidem d. nunc igitur Less. hanc esse probabiliorẽ dicit cum Sanchez, unde male à Fragoſſo citatur pro contrario.

98. Deinde nostra resolutio probatur hac ostensiva ratione sic formata: dominium rerum in contractibus transferatur per voluntatem, & consensum contrahentium

Tr 3

per.

Mol. ubi
prox. et
disp. 468.
a n. 9.
Lugo de
iust. t. 2.
disp. 22.
sect. 10.
n. 286.
Sot. d. l. 4.
q. 5. art. 3.
Dian. p.
11. r. 7.
ref. 40.

Less. l. 2.
de iust. c.
17. n. 56.
d. aduerte
et dub. 8.
n. 61.
Sanct. de
matr. l. 6.
disp. 58. q.
2.

perfectum, & sufficienti libertate de-
 liberatum, sed ad habendum hu-
 iusmodi consensum non requirun-
 tur iuris solemnitates, sed sufficiens
 actus voluntatis cum plena cogniti-
 one, & deliberatione: ergo sine iuris
 solemnitatibus rerum dominium in
 contractibus transfertur, maior hu-
 ius syllogismi est certa, ut traditur, &
 explicatur à Paulo Laiman, de iusti-
 tia, & iure, ad dominium namque
 translationem duo, dicit, ordinarie re-
 quiruntur, scilicet, titulus, & tradi-
 tio, ut accidit per venditionem, per
 mutationem, donationem, &c. per
 maiores 25. annis per hos, aut alios
 contractus, qui celebrantur: minor
 etiam constat naturaliter loquendo,
 quamvis civiliter aliud sit, quæstio
 namque nostra procedit in foro ani-
 mæ, minores namque in quacum-
 que ætate rerum suarum verum ha-
 bent dominium, ut docet Molina, de
 iustitia, & iure: ergo si pollens suffi-
 ciente usu rationis, & plena delibera-
 tione contrahit, contractus est per-
 fectus, & valet saltem sub obligatio-
 ne naturali, & in foro conscientiæ,
 & probatur minor etiam, quoad se-
 cundam partem, quia prædictæ so-
 lemnitates, seu cautelæ in huiusmo-
 di minorum contractibus non alio
 fiunt sine, quam ut fraudes, decep-
 tiones, & nullitates, ne fiant con-
 tra minores, de quibus præsumitur
 non posse providere, & prudenter
 res suas administrare, cuius causa
 dantur tutores, & curatores. Et simi-
 liter in integrum restitutio: ergo si
 taliter administrant, ut non indi-
 geant curatoribus deficit finis talis
 legis respectu istius particularis stan-
 do iuri naturali: tenebit ergo contra-
 ctus, & naturaliter erit validus. Quod
 autem hoc sine solemnitates à lege
 fuerint introductæ ad tollendam fal-
 sitatem, ut ex Panormitano diximus
 ubi proxime probatur insuper ex au-
 ctoritate Iustiniani, quam tradit, &
 explicat Molina, de iustitia, & iure,
 dicit enim sic: *Cum enim res per te-
 stium solemnitatem ostenditur, tunc,
 & numerus testium, & nimia subtili-
 tas requirenda est, lex etenim nequid
 falsitatis incurrat per duos forte testes
 compositum testamentum maiorem nu-*

*merum testium expostulat, ut per am-
 pliores homines perfectissima veritas re-
 velaretur:* ergo ubi non est periculum
 ut falsitas contra minorem, aut Ec-
 clesiam interveniat, vel propter so-
 lertiam, & capacitatem minoris, vel
 propter rectam conscientiam cum
 ipso contrahentis nihil faciunt ha-
 rum legum solemnitates.

99 Quod amplius confirma-
 tur, quia ut supra diximus cum Mo-
 lino a, & alijs, restitutio in integrum non
 conceditur minoribus, in quibus læ-
 sionem non sunt passi tempore contra-
 ctus, neque fas est allegare minorita-
 tem, in contractibus, si quando con-
 traxit minor ei expediebat contrahe-
 re, quamvis postea exitus negotij, non
 contingerit ei, sicut sperabat, ut si mi-
 nor vendidit iusto pretio rem quando
 ei vendere expediebat, si postea pre-
 tium tritici, v. g. auctum fuerit, non
 dabitur ei restitutio ad rescindendam
 venditionem, quando in ea læsus non
 fuerat, eo quod sobrie, & provide se
 gessit vendendo, sicut neque alteri cō-
 trahenti cōcederetur rescindere emp-
 tionem si pretium descenderet: ergo
 similiter in quocumque contractu, in
 quo fraus, aut deceptio non interve-
 nerit, etiam si deficiat iuris solemnitas
 minor remanebit obligatus saltem na-
 turali obligatione; & alter contrahens
 in conscientia securus manet, donec
 aliud per iudicem non fuerit secun-
 dum leges civiles per sententiam de-
 claratum; sic etiam resolvit idem Mo-
 lina, ex quibus ad solutionem argu-
 mentorum deveniendo.

100 Ad primum respondetur
 in nostro citato textu sermonem fie-
 ri de negotio ad forum contentio-
 sum, & forense deductum, in quo
 concedimus attendi debere ad iuris
 solemnitates in contractibus neces-
 sarias, & à iure requisitas, sine quibus
 contractus nulli, aut annullandi sunt,
 ut recte noster Pontifex Gregorius
 IX. determinavit, ad cuius tribu-
 nal illa causa fuerat delata, quia
 præsumitur læsio contra minores, ni-
 si fuisset contrarium probatum, quia
 contra præsumptionem probatio ad-
 mittenda est, licet sit præsumptio iuris,
 ut docet Less. de iust. & iure, dicens,
 quod leges circa noxiales actiones
 man-

*Sup. hoc
 tit. n. 42.
 Mol. tr. 2
 disp. 575
 n. 9.*

*Idē disp.
 224. n.
 33.*

*Less. l. 2.
 c. 9. dub.
 17.*

*Laim. l. 3
 tra 8. l. c.
 §. n. 7.*

*Mol. tr. 2
 disp. 18. n.
 5.*

*Mol. ibi
 disp. 80. n.
 17.
 Inst. l. vlt.
 c. de fidei
 commiss.*

mandant reddere animal damnans pro damno ab ipso lato, & habetur ex cap. ultimo de iniurijs, ubi Greg. IX. sic ait: *Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum, velis liberare te ipsum, quam legem, & alias similes docet Lessius pertinere solum ad forum externum, quia si nulla fuit culpa in domino, non tenetur in conscientia dare animal, & similiter in nostro casu, dicimus has leges statuentes certas solemnitates in contractibus, ut valeant pertinere solum ad forum externum, & quod in conscientia non obligant, sed tantum volunt præbere iudicibus formam iudicandi ad bonam reipublicæ gubernationem, quia supponunt factam fuisse læsionem minorum in contractibus sine illis celebratis; quare ubi nulla est læsio tenet contractus quilibet ille sit, maxime si accessit consensus curatoris.*

101 Unde ad primum exemplum de censu respondetur esse aliquos contractus, in quibus solemnitas non inest eis tanquam conditio, sed essentialiter requiritur, ut per hanc solemnitatem, seu ut melius dicam, institutionem, & differentiam essentialem, aliam accipiat naturam ab ea, quam sub alia forma celebraretur, & quia dare pecuniam cum spe lucri, & annuæ pensionis absolute, & sine certis legibus, & conditionibus manifesta esset usura, ideo Sanctissimi Pontifices huic tanto malo, & periculo occurrentes declarant prædictos census constitutos absque expressis requisitis, & qualitatibus esse penitus usurarios, à quo vitio, ut eos eriperent constituerunt leges, & ediderunt constitutiones, sub quarum forma imponerentur, seu emerentur census, sub quibus tales contractus celebrari natura differrent ab eis quibus deessent illæ qualitates, aut solemnitates.

102 Ad secundum exemplum respondetur, quod quamvis Valascus in loco citato dicat scripturam esse de necessitate emphyteusis, intelligitur non de necessitate substantiæ actus, seu contractus, sed tantum de necessitate proveniente à lege humana sic ordinante, & sub hac consideratione ipse dixerat in eodē libro, quod scrip-

tura in emphyteusi requiritur de necessitate probationis, non vero pro substantia actus, pro qua intelligentia citat Ioannem Andream, Specul. & alios Iuristas, unde non renuo posse dari, quoad substantiam actus, emphyteusim sine scriptura, est namque scriptura in omnibus contractibus, in quibus non est de substantia actus instrumentum quoddam ad effectum in eis intentum consequendum, instrumentum autem in iudicio tantum deservit ad informandum iudicem de veritate, ut constat ex cap. 1. & 2. in tit. de fide instrumentorum, quare si veritas appareat, ut contingit in foro conscientiæ instrumentum, aut scriptura coram Deo nullius est momenti, neque coram confessario illius vicem gerente, quia in hoc tribunali linguæ consentientis creditur, & nudæ veritati stare est necessum.

103 Ad confirmationem desumptam ex Trident. dicemus, quod illa solemnitas præsentis parrochi, & testium est de substantia matrimonij, & ratio est, quia quamvis Ecclesia non possit mutare materiam, & formam Sacramentorum, ut docet ipsa Sancta Synodus, potest tamen statuere, & determinare impedimenta circa personas, matrimonium dirimentia, ob iustas causas, ea quæ augere, & tollere, seu restringere, ut constat ex ipso Sacro Concilio impedimenta consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis restringente ad pauciores gradus, quam erant antea, sic potuit ponere impedimentum dirimens inter eos, qui non contrahunt coram parrocho, & testibus, ob rationem ibi traditam, personas ad matrimonium inhabiles faciendo contractum in utroque foro annullando.

104 Ad tertium argumentum respondeo, quod quamvis Fragossus victus præallegatis rationibus, indistincte cogatur dicere prædictos contractus, quibus iuridica deest solemnitas, non inducere obligationem naturalem, dicit enim quod quando lex propter defectum solemnitateis, facit esse contractum irritum, statuit solemnitatem esse de forma substantiali, & essentiali contractus, pro qua opinionene re-

Ioan. Ant. de locat. §. nunc aliqua.

Seff. 21. c. 2.

Seff. 24. c. 1. de reform. matrim.

Frag. p. 36. disp. 8. §. 1159. & 160.

Valas. q. 7. n. 3.

Supr. bic
no. 93.

fert Lessium; sed male, cum dicat nostram esse probabiliorem ubi supra, & sic concedit Fragossus collationem beneficiorum, electionem ad praelaturam, & alios actus, & contractus carentes solemnitatibus, eis iure debitum, esse taliter nullos, quod obligationem naturalem non inducunt, ex qua generali propositione excipit testamentum, quod valere concedit, etiam si careat iuridica solemnitate, ad minus in foro conscientiae, quia testamentum minus solemnem naturalem obligationem inducit. Ceterum Fragossus aliàs vir doctissimus non debuit succumbere argumento facto, ad quod respondemus concedendo praedictas electiones Ecclesiasticas, & beneficiorum collationes esse quidem nullas in foro conscientiae, ut tradidimus

Supra tit.
de elect. n.
72.

supra, si fiant non habentibus aetatem legitimam, aut si non sint nati ex legitimo matrimonio, & ratio disparitatis consistit in eo, quod praedictis illegitimis, aut minoris aetatis taliter sunt inhabiles, quod eorum inhabilitas faciat collationem nullam, non quidem ex defectu praecisse illius conditionis, aut solemnitatis, sed ex defectu voluntatis conferentis, quam non habet dandi beneficium Ecclesiasticum praedictis, & alijs irregularibus, quos omnes Ius Canonicum, cui collator conformatur, excludit à praedictis beneficijs, & consequenter collationes sunt involuntariae ex parte Ecclesiae, & Papae, qui potest dare beneficia quibus vult, & similiter non dare, aut auferre, ut late docet Azor

Azor 2. p.
lib. 6. c. 1.
Ex c. licet
de preben-
da in 6.
Ex Clem.
1. ad finem
Ex c. 1. 19.
2. dist. 22.

ex plenitudine potestatis, quam habet Papa disponendi de beneficijs Ecclesiasticis iuxta expressos, & desertos iuris nostri textus ex cap. licet ex Clement. 1. ad finem in lite pendente, quare sicut gratiae à Papa factae nulla sunt etiam in foro conscientiae, quando narrativa eas petentium veritate

Supra in
c. super lit-
teris de
uscriptis.

non nititur, ut late supra diximus in cap. super litteras, sic collationes factae à Papa personis, quae sunt iure inhabiles, taliter, quod si Papa, vel collator sciret inhabilitatem beneficii non conferret, collatio est nulla ex defectu voluntatis illud conferentis, qui fallitur à recipiente, & sic ignorans impedimentum confert, quae igno-

rantia causat involuntarium, ut docet D. Thom. At in casu nostrae sententiae, & conclusionis, non sic se res habet, nam minores, cum sint domini suorum bonorum, & ex alia parte in eorum alienatione, quando non intervenit contra eos fraus, aut dolus, seu deceptio aliqua, sunt omnino voluntarii in eorum dominium transferendo, quorum translationem defectus solemnitatis infringere non valet, cum sit accidentaliter ad contractum, qui substantialiter constituitur per contrahentium voluntatem, quare resultat naturaliter validus.

D. Thom.
2. 2. q. 76
ar. 4.

105 Ad confirmationem autem fundatam in praedicta regula, scilicet, quod idem iudicium est ferendum in foro interiori, ac practicum in foro exteriori, concedimus sane, & ab omnibus concedi debet, omnes namque leges, & constitutiones, tam iuris civilis, quam canonici ab Ecclesia receptae iustae sunt, & legi divinae, & naturali, à qua derivantur, ut sepae dictum est conformantur per se, & ex intentione legislatorum; ceterum quia forum interius, seu conscientiae differt ab exteriori in hoc, quod interius solum respicit casum veritatem, ut est nota Deo, qui intuetur cor, exterius vero respicit ea, quae exterius apparent, ut dicitur in Scriptura, quia ut dicit communis regula, Ecclesia non iudicat de occultis. Quare necesse est quod Ecclesia multoties fundetur in suis iudicijs in prudentibus praesumptionibus, quoties ei de veritate aliter constare non possit, quam etiam regulam Ius Civile observat, ut in mille casibus contingit, & quia praesumit ius quod in contractibus minorum possunt de facili, accidere fraudes, & doli, ob eorum minorem habilitatem cognitionem, & experientiam, ne haec sint in Ecclesia, & republica inconvenientia, & damna in praedictum minorum, & Ecclesiarum, quorum cura est apud superiorum regimen, ideo statuit, quod in foro exteriori contractus carentes solemnitatibus iuris eis debitum, nulli denuncientur, ut loquitur noster textus in praesumptione fundatus, qui tamen rei veritatem immutare, aut infringere non vult, veritati namque cedit praesumptio, qua-

In Script.
1. Reg. c.
16.

quapropter contractus, qui iure positivo, siue civili, siue canonico sunt nulli ex defectu solemnitatum, quæ non sunt de substantia actus, sunt naturaliter, & in foro conscientiæ validi, inducuntque naturalem obligationem, quamvis in foro exteriori standum est sententiæ iudicis, ne publica iustitiæ administratio turberetur, quo iure, & lege exteriori potest uti ille, in cuius favorem extant leges, ut in loco citato loquens de testamento minus solemnini docet Sotus, & alij plures, tum quia contraria opinio probabilitate non caret, tum quia potest respublica ob bonum publicum ius particule transferre de vno in aliam particularem, ut

Supra tit. supra ostendimus in tit. de ijs, quæ vi de ijs, quæ metu v.
vi n. 25.

106 Ad quartum argumentum responderetur negando sequi aliquod ex prædictis inconvenientibus, & ad primum de professione dicimus, votum solemne in religione emissum obligare quidem non ratione solemnitatis, quæ à iure positivo est, à quo omnis solemnitas proficiscitur, sed ratione consensus, & voluntatis profitentis, quæ si deesset nulla esset professio, solemnitas autem eo est instituta, ut ab Ecclesia possit compelli professus, ut in religione permaneat, quare quoad Deum obligat iure naturali, sicut votum simplex, & maior obligatio voti sollemnis est accidentalis, quamvis insuper includit, quando est per festum, votum obedientiæ, & paupertatis, ultra castitatem. Ad secundum casum respondere possumus concedendo contractum mino-

ris etiam iuramento firmatum non obligare, si contra minorem continet fraudem, aut læsionem ac proinde ne ei irrogetur irreverentia propter nomen Dei invocatum de facili petita relaxatione, conceditur, ut Lessius docet, & casu in quo obligat est tantum ratione reverentiæ iuramento debita, non vero ratione solemnitatis. Et ad rationem generalem, responderetur, quod iuxta doctrinam Glossæ in c. de causis de officio, & potestate iud. deleg. §. consensu partium, quædam sunt solemnitates, quæ sunt de substantia actuum, ut in matrimonio præsentia parrochi, & testium, & iudicio oblatio libelli, litis contestatio, & quod sententia teratur in scriptis, & sic de alijs, sine quibus actus non potest subsistere, quia hæc dant formam ipsi actui; aliæ vero sunt de præcepto Ecclesiæ tantum, & istæ non dant formam substantialem, cuius modi sunt præviæ ad matrimonium monitiones, aut solemnitas nuptiarum, sollemnis baptismus, & aliæ plures, sine quibus factum, cui inhærent tenet illis omis, sed quia in præcepto Ecclesiæ sunt, peccatum esset illas omittere, & sic obligant obligatione præcepti Ecclesiastici, etiam in foro conscientiæ, licet si omittantur non ideo matrimonium, aut baptismus erunt nulla, si adsint partes essentielles, sic contractus minorum erunt validi si adsint partes, essentielles, scilicet, consensus in foro conscientiæ, quamvis absint accidentales solemnitates.

Lessius l. 2. c. 17. n. 65.

Gl. in c. de causis 4. de off. & pot. iud. del.

TITVLVS XLII.

DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI
causa facta.

CAPVT EX QVORANDAM I. CVIVS SPECIES
sic se habet.

ALIIQVI Impetrant litteras contra ad-
versarios suos, adversarij illi ante
quam litteræ ad iudices perveniāt,
aut etiam postea, vt mādātum Apo-
stolicum eludant, ante quam citen-
tur appellant, aut commutationem
faciunt de possessionibus, super qui-
bus controversia verti speratur. Hoc fuit Papæ signifi-
catum, qui mandat quibusdam, quatenus si adversarij
illorum taliter appellaverint, aut de possessionibus de
quibus controversiam sperant, commutationem fece-
rint, vel si etiam malitiose se absentaverint, illos, qui in
possessionibus se ingesserint, compellant sub eorum exa-
mine respondere appellatione remota.

CAPVT EX PARTE II. HVIVS TITVLI AD SVMAM
redactum sic habet.

QUOD Quidam clerici faciunt sibi cedi bona, su-
per quibus inter laicos est litigium, vt sic par-
tem contrariam trahant ad forum Ecclesiasti-
cum, vt mutato foro pars desistat à lite habenda cum
clerico, quæ cessio, aut emptio, seu donatio malitiose fa-
cta omnino in hoc capite prohibetur.

CONCLVSIO. Qui habet,
vel sperant habere liti-
gium super bonis suis
non possunt ea transferre in clericū,
causa mutandi iudicium. Hæc con-

clusio recte deducitur ex prædictis
textibus, quam communiter com-
probant iuristæ, ex quodam edicto præ-
torio, seu à prætore dato ex lege ex hoc,
seu hoc edictum fuisse à pro Consule
pro-

*L. ex hoc
B. d. de
prætor ff.
hoc tit. l.
1. d. fundi
ff. hoc tit.*

provinciae compositum, ut ex alijs refert hic Doctor Emmanuel Gonzalez, citans aliam legem, quod ad nos parum refert scire, an à prætoribus, vel à pro Consule exierit, cum nostrum tantum sit mentem nostri textus investigare, sufficit scire stare prædictum edictum, aut civilem legem, ex quo constabat, alienantem rem, ne iudicium commune subeat, sed ad aliud super ea litigium trahat; puniri ex lege licinia, nunc hoc edictum fuerit à prætoribus urbis, nempe Romæ, sive à pro Consule, qui provincias gubernabat, in quibus habebat eandem auctoritatem, ac prætor habebat Romæ fulcitur: ergo. Et comprobatur nostra conclusio ex prædicto edicto, cuius tenor habet sic: *Neque alienatio iudicij mutandi causa, fiat, sique dolo malo cessio, quæ ve alienatio iudicij mutandi causa facta fuerit, nec arbitrio iudicis, pristina iudicis causa restituatur, ei, ad quem ea res pertinebit, in eum, qui id fecisset dicitur, quanti ea res erit, intra annum, quo primum experiundi potestas erit, iudicium dabo*, cuius edicti satis obscura verba, nihil aliud indicare volunt, quàm quod in summa continet nostra conclusio; & quod causa, quæ malitia, & dolo fuerit ablata iudici, ad quem pertinebat antea, per cessionem, aut alienationem alicuius rei litigiosæ, eadem pristina causa restituatur, & quod id fecerit prætor dabit iudicium, intra annum, aut tempus, quo exercuerit potestatem, & puniet ipsum propter dolum, & malitiam, qua calide vellet fugere à proprio foro, cedendo in alium bona sua, ut cum illo alio lis habeatur, quod non pauci facere solent, ut sic protegantur potentia alicuius potentis: unde exijt sententia Symmachi dicentis: *Difficile est, ut bona causa sit, cuius actio in ius alterius desperatione transfertur*, unde extat lex, quod qui post litem ceptam militiæ nomē dat, ut potentior adversario reddatur, ex auctorari iubetur. Unde ex sic explicata, & comprobata aliquantulum conclusionem, quæ ex dicendis magis clarescet, contra illam consueta proponemus argumenta.

Primum argumentum sumitur, quia lex humana non potest ferri circa actus mere interiores, qui omnino

subterfugiant exteriori potestati humane, quæ de occultis iudicare non potest: ergo non valet lex impediens internam alienantis rem suam, probatur consequentia, quia si alienat non animo mutandi iudicium, sed alia iusta, & necessaria causa, alienatio hoc textu, neque prædicto edicto non prohibetur; sed hic animus, seu intentio consistit in interna cogitatione: ergo non debet circa illam constitui aliqua humana lex.

Secundum argumentum. Quia ex decisione nostri textus, & ex edicto prætorio sequeretur præiudicium contra eum, qui libere potest rem suam alienare: ergo non stat nostra conclusio: antecedens probatur, in pluribus casibus. Primo, si quis necessitate coactus alienet, aut det in solutionem rem, quam petere intendebat, ut eam petat clericus, aut alius ad quem transtulerit, ut ex iure disponitur. Secundo, si quis cedat rem, ut liberetur ab aliqua obligatione ipsi rei annexa, & ei expediat dimittere rem cum onere Ecclesiæ donando. Tertio, quia potest alienare propter difficultatem, quam sentit in eam administrando ob valetudinis defectum, senectutem, nimias occupationes, aut alias iustas causas. Quarto, si incarceratus actionem, quam habet in rem petendam cedat fisco in solutionem, ut à carcere liberetur, iuxta doctrinam traditam à Menochyo, ab Olea. Item quinto, si quis rem cedat in alium, ut liberetur à molestia litigandi, verecunda enim cogitatio lites execrantis laudanda est, seu non contemnenda, ut ex pluribus probat Gonzalez in præsentibus. Denique 6. si prædictam rem, seu ius ad illam, quis cedat eam in testamento legando, aut heredem eius instituendo, quæ omnia potest facere non malo dolo, sed ex propria commoditate; & convenientia: ergo non debet hoc iure privari per nostram decisionem.

Tertium argumentum, quia iuxta quoddam iuris principium, quo decernitur actionem in rem competere, non solum adversus possessorem, verum etiam adversus eum, qui dolo desijt possidere, quia qui dolo, & malitia desinit possidere, ne sua ipsi proficiat malitia, habetur pro possidente, ut cum

L. nā si es
10. ff. hoc
tit.

Olea de cō
sion iuriā
2. 4. n. 26.

Gonz. hic
n. 5.

L. qui do-
lo l. parē
L. qui
enim ff. de
reg. iur.

Symmach
lib. 10.
epist. 45.

In l. q. ff.
de remiliti
tari §. nō
omnis.

cum ipsis legibus docent omnes iurista: ergo nostra conclusio, & textus constitutio inutilis est, & minus necessaria, & prædictum edictum omnino superfluum.

Ratio decidendi. 2 His tamen non obstantibus, vera est nostra conclusio, & textus decisio iusta, cuius decisionis ratio est, dolum, & malitiam impedire in his qui litem habent, vel habere de proximo sperant super aliqua re, vel super iure ad illam. Qui dolus, ut ex Fabro tradit Gonçal. potest contingere, & locum habere ex lege edicti, citari, & nostri textus, tam in actore, quam in reo, in actore quando intendens movere litem contra alium super aliqua re, ad quam prætendit ius habere, & timet difficultatem, alienat

Cicum sit generale de foro cōpet.

C. si clerici laici eodē tit. C. si quis presbyterum 1. 2. q. 1.

cedendo, aut donando, seu vendendo tale ius alicui clerico, qui in tribunali Ecclesiastico illam petat, quia quamvis secundum commune principium actor forum rei sequi debeat, tamen in aliquibus provinciis, & diocesis, consuetudine introductum est, ut clericus actor trahat laicum reum ad Ecclesiasticum Tribunal, & sic practica- tur in hac Salctantina Diocesi, ideo causa mutandi iudicii, & Tribunalis actor laicus cedit, & alienat ius, quod habet ad rem, in favorem clerici, vel alicuius principalis, & potentis personæ, ut cum maiori potentia causam moveat, & sequatur; & similiter reus quando habet, aut habere sperat sibi moveri, aut movendam litem super aliqua re, quam possidet, illam in clericum, aut personam se potentiorē transfert, ut melius se defendat fugiēdo iudicio seculari ad Ecclesiasticum hoc medio utens, in quibus alienationibus, & cessionibus, quando fuit causa mutandi iudicium, ut sic duriorē, cedens, aut vendens rem, adversarium liti opponat, qua ratione huiusmodi malitiosa alienatio, seu cessio in hoc duplici capite prohibetur, & in prædicto edicto actor, qui in potentiorē actionem sibi competentem transulerit privatur in penam sua actione.

3 Vnde ad primum argumentum respondetur, concedēdo antecedentis, & negando consequentiam; quia quamvis verum sit leges humanæ non posse præcipere, aut prohibere

re actus mere internos; quia ut bene docet Gerson, Ecclesia nihil potest super peccata cordis, & quæ ad actum exteriorē nō sunt progressa, & quod addit Duran. hoc non posse Ecclesiā, non solum propter defectum cognitionis, sed etiam propter defectum iurisdictionis, quam Deus suo reservavit iudicio, *Qui scrutatur corda, & renes*, & quia ut late docet idem Gerson de potestate Eccles. tomo 1. Ecclesia potestatem tantum habet super actus exteriores, quod, & commune est omnium Theologorum, actus præter ea mere interior probari minime potest coram iudice; cæterum, quia sunt multi interiores actus, qui cum exterioribus coneduntur, qui non sunt mere interiores, sed mixti nuncupantur, quia per exteriores manifestantur, per hos Ecclesia in illos, quasi indirecte, potest iudicium ferre. Quæ ratione, qui hæresis actum interiorem, per aliquod externum signum significatū ostendit, potest ab Ecclesia pœna excommunicationis puniri; & quamvis attentio in recitando Officium Divinum interior sit, de ea tamen in probabili opinione datur Ecclesiæ præceptum, ut docet Sorus, & ex textu probat *Ex Innocentio in Concil. general. cap. dolentes de celebrat. Missarū*, quod præceptum tangit intentionem, quāvis sit actus interior, quia habet connexionem cum actu exteriori recitandi exteriori, & corporali voce: sic ergo similiter quamvis animus, & intentio alienantis rem causa mutandi iudicium sit interior, & prout sic nō subiecta legi Ecclesiasticæ, sit tamen mixta ratione actionis, qua fit alienatio, cum qua connectitur, & ratione huius connexionis potest legi Ecclesiasticæ subijci, quia fit exterior, & potest probari, & præsumi, per diversos modos, scilicet, ex iudicijs, quibus dolus, & malitia cognoscatur, aut ex diversis coniecturis, quibus iuxta legū dispositiones potest dolus probari, & coligi. Cæterum si reus, aut sic rem alienans ostenderit non alienasse causa mutandi iudicium; sed propter aliquem debitum finem alienatio quidem tenebit, quamvis iudicium mutetur, ut bene probat ibi Gonçal.

Gerson. 1. de aucto. Eccles. c. 3. fo. 713. & Durā. in 4. d. ff. Idem c. 9. Ecclesia, fol. 786.

Sorus de iust. lib. 10. q. 5. ar. 3. conclus. 6.

L. quoties q. qui dolo ff. de probatio.

Gonç. lib. 1. 5.

4 Ad secundum responderur
Gonç.

concedendo, quod in omnibus casibus relatis, licet alienare rem, quamvis sequatur mutatio iudicij, quia noster textus hanc prohibet alienationem, quando fit ex malitia, seu dolo cum animo, scilicet, supponendi adversarium duriorem contra suum collegantem. Quare si deficiat hic dolus, aut malitia, ut potest accidere in omnibus illis casibus, cessat obligatio prædicti textus, & citati edicti, & quamvis non facile constare possit de animo, & intentione alienantis, potest tamen rimari, & cognosci ex circumstantijs, aut indicijs, quæ in simili casu solent intervenire, ut quando aliquis in testamento rem suam alienet, eam legando, aut in ea aliquem hæredem instituendo, non, præsumitur dolo facere, nisi ei probetur, ut ex alijs advertit Gonçal. & licet alienatio sit prohibita, seu legatum, quando extraneo fit, prohibeatur etiam ex alia lege, vel ex alio capite, non ideo comprehenditur sub prohibitione nostri textus, in quo, sicut in prædicto edicto prætorio tantum prohibetur alienatio quando fit cum malo dolo, & animo malitioso mutandi iudicium, sic etiam Doctor Sahagum, Faber, & alij.

Sahagum
in c. 2. hoc
tit.

Faber in
ratio ad
textum in
l. ex hoc
c. 8.

5 Ad tertium respondetur concessio antecedenti, negando consequentiam, quia quamvis steter principium, quod qui dolo desijt possidere habeatur pro possessore, ac proinde remaneat in actore actio eadem contra rem alienatam, & sic potest agere contra hac malitia alienatam, non tamen ideo excusatur actio in factum, quia factum, scilicet, alienando fait in præiudicium alterius, cuius interest, quod res non alienetur, & sic alienatio iuste prohibetur quando fit causa mutandi iudicij, & ideo lex textus non est inutilis, sed necessaria, ne reddatur litiganti, & petenti rem, litis difficilior, quod per se fuit in hac lege consideratum, quidquid ex alijs principijs, & legibus sit dispositum, neque novum est aliquem actum prohiberi diversis legibus, & præceptis sub diversis respectibus, & considerationibus.

6 Primi ex his duobus textibus auctor fuit Alexander III. de quo sepæ diximus, scribit in hac decretali Epistola Episcopo Dulmenfi, secun-

dum primam collectionem, aut compilationem, & secundum aliam scribebat Archiepiscopo Retomagensi, ut notavit ex Concilio Lateranensi p. 49. c. 5. Dominus Emmanuel Gonçal. secundi vero capituli, ex parte, fuit auctor Greg. IX. scribens Abbati Sancti Nicolai Ordinis Præmonstratensis in Diocesi Morinensi, & Decano Furenensi, (non Furuensi) est namque Furenis Civitas in Belgio prope Morinum est Morinensis Diocesis in Flandria, unde Morini sunt dicti populi Galie Belgicæ, de quibus Virgilius mentionem fecit in libro 8. Æneid. ubi refert dona oblata Augusto à Morinis.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX:

An sit saltem in foro conscientie licitum facere alienationem rei, super qua speratur movendam litem, causa mutandi iudicij?

7 **D**IXIMVS In titulo saltem in foro conscientie, nam in foro exterioris constat ex nostro, & cessare iure hoc non licere, ut exprimitur in illis verbis textus, *Ex quorundam: nos igitur contra prædictam calliditatem, & versutiam providere volentes mandamus, quatenus si adversarii eorum, (id est potentium coram proprio iudice) pro evacuando nostro mandato, taliter appellaverint, aut de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerint, vel se malitiose duxerint absente eos, qui in possessione se ingererunt appellatione cessante, cogatis sub vestro examine iuris æquitati parere. Quod etiam clarius, & specialius decernitur in secundo capite ex parte respectu laicorum cedentium bona in favorem clerici, animo extrahendi à proprio foro laicum adversarium trahendo causam ad forum Ecclesiasticum, unde mandatur has causas debere redire, & tractari coram proprio iudice rei, contra quem oratur habet actionem, nisi in casibus exceptuatis in solutione secundi argumenti, ne detur locus malitiæ, & dolo.*

8 In hac difficultate, quam à nemine excitatam potui reperire, pro parte negativa, scilicet, quod non licet,

cer, neque etiam in foro interiori facere prædictam alienationem causa mutandi iudicii, probatur primo ex contextu, & verbis horum textuum, in utroque namque expressum habetur mandatum contra huiusmodi alienationem: ergo non licet in foro conscientie illam facere, antecedens patet legenti, & consequentia probatur, quia præcepta Ecclesie transgredi peccatum est, non solum inobedientie, quæ culpa generalis est in qualibet inobedientia, sed etiam est peccatum iniustitie iuxta principium in hac materia supponendum, quia videlicet iniustum est ex alieno facto causam propriam deterius reddi, ut probatur ex quadam lege: ergo cum ex huiusmodi alienatione causa actoris reddatur deterius, quia litigare cum potentiori periculosius, & difficilior est, quia cum minus potente, iuxta sapientis consilium: *non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius*, proculdubio fit litiganti iniuria si cogatur à reo mediante alienatione rei, super qua est litigium, transferendo eam in alium potentiorum, & ad tribunal, quod longe, & difficile est in eo litigare.

L. 2. ff. quod vi. aut clam.

Ecclesia. ff. c. 8.

L. si post acceptum 18. ff. de r. vend.

9 Probatur secundo ex alijs legibus civilibus. Vbi proponitur, quod si quis post acceptum iudicium, rem usu ceperit, debet eam reddere, quia periculum est, ne eam pignori det, aut si servus est eum manumittat, ex qua decisione clare colligitur iniuriam irrogari alteri litiganti, si res, super qua est litigium alteri in pignus detur, aut si est servus manumittatur, quare hac lege præcavetur, quod reus rem si caperit reddere teneatur: ergo sentit lex ob periculum alienationis iniuriam fieri actori: ergo maior si cum affectu verificetur effectus alienationis.

Probatur tertio, quia donatio in fraudem creditorum, neque valida, neque in foro conscientie est licita, non alia ratione nisi quia creditores habent ius ad rem donatam, in quo alienatione prædicta defraudantur, quia eorum ius deterius redditur, sed alienatione etiam rei, causa mutandi iudicium ius creditoris, seu actoris defraudatur, & eius ius deterius fit: ergo

neque valida est, neque licita, consequentia bene infertur à paritate rationis, & antecedens communiter traditur à Doctoribus, quos citat Diana, maxime docet Molina, de iust. & iur. expressam legem afferens. Et confirmatur ex satis communi doctrina Theologorum, inter quos Sotus, Ledesma, & alij, quos refert, secundum quam, qui emit à latrone rem etiam bona fide, & postea scit rem fuisse à latrone furto habitam, non potest rescindere contractum cum latrone reddendo ei rem illam, & accipiendo pretium, quia ex eo sequeretur ipsum emptorem lædere ius domini illius rei, reddendo illam latroni, à quo verus dominus recuperare non posset, nisi cum maiore difficultate, & ideo prædictus emptor, ne ponat rem in peiori statu illam latroni reddendo, tenetur dare eam ipsam vero domino: ergo similiter dicendum est in nostro casu, proba consequentiam, quia aliens rem causa mutandi iudicii, transferendo eam in potentiorum, ponit ius actoris in peioris statu, ut possit eam recuperare alter, qui super ea habet ius litigandi.

Denique quarto probatur, nunc certum est, quod si ceptum iam est iudicium, seu litigium super aliqua re non potest, neque valide, neque licite à possessore alienari, utpote quia res est litigiosa cedi, aut transferri non potest ut commune est apud Legistas ex iure civili: ergo neque ante litigium in ceptum hæc cessio fieri potest, proba consequentiam, quia est eadem ratio, maxime, quia etiam fraudatur iurisdictio iudicis, ad quem spectat cognoscere de illa causa eam extrahente reo ad aliud tribunal, ut si cedat rem alicui clerico: ergo non licet.

10 Sed pro parte contraria etiam se se offerunt rationes non contemnendæ, & prima ratio sit fundata in quodam legis principio adstruente, quod nihil aliud magis rationi naturali congruum est, quam voluntatem domini in alium rem suam transferre volentis ratam haberi, ex citata namque lege unicuique licet res proprias, quomodoque alienare, & de illis disponere, & ex alia lege, in aliam earum dominium transferre: ergo licet domino

etiam

Dian. p. 3. r. 5. res. 39.

Mol. r. 2. disp. 328. L. scimus s. si vero creditores c. de iura de lib.

L. Sotus l. 4. de iust. q. 7. ar. 2. Ledesma p. r. 8. c. 14 post. 4. concl.

L. nomina l. multum ff. qui de lo.

L. 2. ff. si qui à parente. L. quæ ratione ff. hac quoque ff. de acquir. rer. domini.

etiam iudicij mutandi causa in utroque foro, vel saltem in foro conscientiae, consequentiam probabo, quia quod est rationi naturale congruum, iure naturali conceditur, sed nulla humana lex potest reddere illicitum in foro interiori, quod ius naturale concedit, & rationi ipsi congruum: ergo saltem in foro animae fieri potest hac alienatio.

Secunda ratio sumitur ex quadam lege Regni, in qua conceditur scholasticis Vniversitatis nostrae Salmantinae, & aliarum similiter trahere ad iudicium Magistri Scholastici Vniversitatis omnes debitores suorum parentum degentes intra viginti leucas ex donatione, & cessione ipsorum parentum in favorem filiorum studentium facta expresso animo mutandi iudicio ergo licitum est etiam in foro interiori has facere alienationes, seu cessiones: probabo consequentiam, nam alias similis licentia à Rege Catholico minime concederetur. Quod confirmatur ex constitutionibus concedentibus studentibus Vniversitatis varia privilegia, ut possint convenire debitores suos coram tribunali scholastico, ut constet ex statutis.

Probatum tertio ex alio simili: videlicet ex clerico, qui fuit prima tonsura iniciatus cum animo non suscipiendi ceteros ordines, sed cum animo se liberandi à foro seculari, etiam in fraudem gabellarum, solent namque aliqui primam coronam, & habitum clericalem accipere, & praeterea fundant ex bonis suis capellaniam, quam, ut sic iuxta Concilij Tridentini decretum liberentur à solutione gabellarum, & tributorum, quae debent ratione suorum bonorum, etiam mereretur secularium, & sic facti clerici nihil solvunt, unde illa tributorum pars à qua excusantur, exigitur à ceteris vicinis; & non obstante, quod sic ordinentur causa mutandi iudicij, & fraudandi iuri tributorum excusantur in foro conscientiae à culpa, ut refert Ausonius, sequitur Duardum, & Dianam, (quamvis Diana non loquitur in hoc casu, quando, scilicet, ut fugiat iudicium:) ergo similiter in nostro casu, quamvis cedat quis bona sua causa mutandi iudicij, non ideo ad

culpam in foro interno est damnandus, consequentia probatur à simili, quia in utroque operatur cum animo mutandi iudicium, & in casu clerici, resultat alijs praedictum, praecipue quando ille qui clericatur est dives, & multa causet tributa; & ratio est, quia vitur iure suo, querendo suum commodum sub huiusmodi forma: ergo cum in nostro casu etiam, qui cedit bona utatur iure suo, poterit in conscientia facere.

Probo quarto, quia cui licet prosequi aliquem finem, licet pariter ponere omnia media ad finis consecutionem: ergo in casu quo est licitum litigare, pro consecutione alicuius rei, aut pro eius defensione pariter est licitum ponere omnia adiuvantia ad rei consecutionem, antecedens exemplis constat, quia eo ipso, quod bellum sit iustum licet Principi militiae uti omnibus medijs licitis ad consequendam victoriam à contrario omnibusque insidijs, cautelis, & auxilijs, ut docet D. Thom. & Mag. Marquez, in suo Christiano gubernatore idem pluribus Sacrae Scripturae exemplis id ipsum persuadet, ad ducitque D. Augustini auctoritatem dicentis sic: *In bello iusto nihil refert an ex insidijs, an aperto Marte pugnetur*: consequentia etiam constat ex eo quod trahere contrarium ad aliud iustum tribunal cedere rem in clericum, est medium licitum, quia nihil involuit mendacij, neque iniustitiae; nulla enim est iniustitia, quod pars debilis recurrat ad alium protectorem, & fautorem, alias etiam esset peccatum ponere in his negotijs intercessores, quod tamen non habetur pro iniuria: ergo licet rem, vel ius in alium cedere. Et confirmatur ex eo quod licet domino rei secreto illam subripere ab iniusto detentore, quando non potest sine gravi difficultate eam recuperare: ergo multo melius licebit cedere hoc ius in alium potentiorum, ut iudice eam vindicet, & extrahat ex potestate contrarij.

9 In hac quaestione suppono utranque partem super re litigantem habere iustam, aut probabilem rationem litigandi, & quod utraque pars sit aequalis potentiae, moraliter loquendo

Diam. p. 1
17. 2. res.
36. 4. p. 4.
17. 1. res.
20.

D. Thom.
2. 2. q. 40
ar. 3.
Marq. l. 1
c. 14 pag.
74.

Ausonius
in sum.
verb. ex
bellan. 8.
Duard. in
Bull. Ca.
nob. can.
18. q. 7.
n. 7.

do ad litigandum contra alium, nam si vtra earum sciret certo, saltem certitudine morali rem esse suam, & quod adversarius esset iniustus litigator, quamvis bona fide litiget, non dubito dominum rei posse illam defendere, quando videt se solum non posse in alium potentiorum transferendo, quia tunc nullam faceret iniuriam alteri parti rem suam procurans maiore tueri tutamine. Et idem dico quando gaudentes aequali probabilitate alter esset potentior, posset sane debilis, & mittere se tueri superiori auxilio, & favore, etiam cedendo rem, quia in utroque casu id posset facere ad redimendam suam vexationem, siquidem ut diximus ex Ecclesiastico, cum divite, seu potente litigare periculosum sit: ergo in foro conscientiae poterit ad superiorem, & potentiorum recurrere, immo ipsi superiores, & potentiores, quales sunt episcopi debent protegere negotia, & causas pauperum, ut salubriter eos hortatur Sancta Synodus Tridentina, & ex sacris litteris constat Sanctum Prophetam Eliseum se ultro obtulisse loqui pro muliere, a qua hospicium acceperat, sic enim dixit: *Quid vis, ut faciam tibi? Numquid habes negotium, & vis, ut loquar Regi, siue Principi militiae*: ergo ad minus in supra dictis casibus licite potest fieri alienatio etiam causa mutandi iudicium.

10 Caterum non est ita certum praedictis circumstantiis minime concurrentibus immo potius existimo quaestionem attentis pro utraque parte rationibus non facilem habere resolutionem apud proprii ingenij mei tenuitatem, quare, consulto quodam Doctissimo viro, & Prudentissimo Magistro, cum audiivi mecum convenire inclinante magis ad partem affirmativam, quam suscipio defendendam ob rationes allegatas, quae si evidenter non convincunt, saltem valde probabiliter persuadent, quibus addi potest, quod eo ipso, quod quis sufficienti ratione, & probabilitate habeat iudicium practicum rem esse suam, potest uti medijs proportionatis, sine mendatio tamen, & fraude, ad eam vindicandam, aut defendendam, sed in praedicta alienatione, ne-

que intervenit in mendatium, nec fraus? ergo alienare potest illam; maior videtur certa, quia ius naturale concedit cuique repellere iniuriam, quam ei adversarius intendit inferre omnibus medijs sibi datis, sine quibus succumbere adversario timeret, eis utendo, sine peccato, sed praedicta alienatione rei facies non includit mendatium, quia in eo non mentitur, neque fraudem infert, est enim fraus idem quod deceptio, quae contingit in contractibus, in quibus aliqua pars, seu alter contrahens decipitur, quia ei celatur, aut occultatur aliquid, quod si sciret minime contraheret, cuius ignorantia causat involuntarium, & consequenter contractus evadit fraudulentus, ac perinde involuntarius, & rescindendus; sed in praesenti casu palam, & manifeste rem suam alienat, & transfert in alium, sub cuius protectione melius se defendat, sicut si aliquis Princeps, seu dives possidens aliquam civitatem, aut provinciam, qui sperat ab alio Principe esse super ea debellandum, quis negabit, istum posse tradere permutando, vendendo, vel etiam donando praedictam civitatem in favorem Regis, seu alterius Principis potentioris, ut defendat civitatem maiori vi: ergo stando in foro conscientiae, & secundum naturale ius cui lex humana, nec vult, nec potest derogare, ut dicemus in solutione primi argumenti, poterit qui sperat sibi movendam litem super aliqua re, illam alienare etiam animo mutandi iudicium, ut sic melius ab adversario defendatur, quando iuste eam possidet.

11 Ex quibus ad primum argumentum in contrarium responderetur negando consequentiam, ad cuius probationem, respondeo verum esse quod transgredi praecipia Ecclesiae sit peccatum, nego tamen per praedictos textus poni praecipium, sed tantum quandam ordinationem, quae in foro conscientiae non obligat sub poena peccati saltem mortalis, pro cuius intelligentia notanda est hic doctrina D. Thomae, quam supra etiam retulimus, in qua nos docet, quod non omnia, quae continentur in lege traduntur per modum praecipii, sed quaedam proponuntur per modum ordinationis

Ses. 23. c. 1

Reg. c. 4.

D. Thomae
2. 2. q.
186. ar. 9
ad 2.

tionis cuiusdam, vel statuti obligantis ad certam pœnam, sicut in lege civili, ita neque in lege Ecclesiæ, omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale sic D. Thom. Cum autem edictum prætorium, cum quo conformatur noster canonicus textus sit quædam ordinatio attendens ad dandam formam, & modum procedendi in foro iudiciali, qui quidem modus quamvis iustus sit, & in favorem vnius partis introductus, & ut iudicium habeatur coram proprio iudice, & debito tribunali, sub pœna privationis actionis, ut iam diximus, hinc est, quod non extenditur ad interius forum, in quo salvatur cum prædicta alienatione, iustitia, & partium ius manet indemne, neque urget quod ponderetur ex verbo *mandamus*, nam mandare non est idem ac præcipere, ut docent plures Theologi, ut defendant Christum Dominum non habuisse præceptum strictum moriendi, ut sic salvent libertatem in subeundo mortem, quia mandatum licet habuit, non tamen præceptum, & quod mandatum non inducit obligationem obediendi, sicut inducit præceptum, quæ doctrina non solum est extra scholam D. Thomæ, quia etiam traditur à Caietano, super citato loco D. Thomæ, & ex D. Hieronymo, dicit enim Caiet. sic: *Statuuntur, decernuntur, ac mandantur proculdubio multa sine præcepti vinculo, communia quidem esse statuti, & decreti nomina quotidie experimur, mandati vero nomen, testatur Hieronymus. à præcepto deficere, unde ex verbo mandamus, non semper inducitur obligatio, sed est attendenda materia, super qua cadit mandatum. Quare non raro reperitur in iure hæc propositio, præcipiendo mandamus, quasi si diceret, non sufficere mandatum simplex, sine additione præcipiendo, nisi mavis dicere illud mandatum cadere supra modum iudicibus præscriptum procedendi in illo negotio, ut ex ea decisione sumat Ecclesia, normam iudicandi in iudicialibus in similibus casibus, relinquens tamen unicuique suum ius in foro interiori indemne, prout ratio exigerit naturalis, præcavendo tantum in exteriori aliqua inconvenientia, quæ ex his alienationibus sequuntur quamvis in-*

directe parti, contra quam rem alienans hac se protegit cautela.

12 Ad secundam rationem probativam eiusdem consequentiæ fundatam in illo principio, scilicet, iniquum est ex alieno facto causam propriam deteriore reddi, respondetur prænotando ex doctrina inter Theologos communiter recepta, de quorum numero est Lessius, Diana, Aufonius, & alij neminem teneri pro damno illato alteri ex aliquo facto, quod quidem damnum per accidens fuit sequutum illi, si intentio facientis, seu operantis non fuit cum fine damnicificandi, sed redimendi suam vexationem, aut fugiendi proprium damnum. Qua ratione non tenetur Princeps restituere damna, quæ sequuntur alijs ex bello iusto, quia per accidens, & extra intentionem sequuntur: sic ergo in nostro casu alienans rem suam, quam iusto, aut probabili titulo, ut supponimus, defendit, aut prætendit, non tenetur de damno illato suo adversario, quia ei per accidens fuit illatum extra intentionem alienantis, qui tantum intendit rem suam salvam facere, aut vindicare à suo adversario, quare sub hac explicatione præallegatum principium non pugnat contra nostram resolutionem; secus tamen si alienans faceret alienationem animo molestandi, & lædendi suum adversarium, quia tunc per peccatum contra charitatem, iniuste ageret contra iusticiam, & restituere teneretur damnum illatum ratione iniuste actionis directe tendentis damnicificare.

13 Ad secundum argumentum principale, responderetur concedendo in illo casu non posse rem, super qua est iam ceptum iudicium alienari, quia tunc per se, & non per accidens læderetur ius adversarii litigantis, & iam speciale ius habentis in illam rem, in eo statu, in quo erat, quando cepit litigare, & sic esset manifeste malitiosa talis alienatio rei, & talis alienatio esset nulla, ob vitium litigij, quod res habebat, quare eius dominium non potest in alium transferri ob ius

Less. de iust. l. 2. c. 9. dub. 26 n. 15. Dian. p. 3. tr. 6. res. 34. Aufon. in sum. Dia. verb. restitutio, restituitur quid debere n. 11.

Caiet. loc. cit. solut. ad 1.

specialiter acquisitum à litigante, ex
licitis contestatione, aut facta citatio-
ne, & sic non est eadem ratio in vtro-
que casu.

14 Ad tertium respondeo pro-
babilem esse sententiam docētem do-
nationem factam in fraudem credito-
rum esse validam, vt videre est apud
Dianam ibi citatum, & alios, sed quia
hoc non licet debitori donanti, respon-
detur diversam esse rationem, quia di-
versum est ius, quod habent credito-
res in bona debitoris, ab eo quod ha-
bet litigans contra bona fidei posses-
sorem rei quam nemini tenetur reddere,
quia creditor habet ius certum in bo-
na debitoris, at quando non est credi-
tor, sed tantum habet litigiosum ius, nō
habet illud certum, quare ante litem
potest saltem in foro conscientiae alic-
nare alteri rem illam, quam iuste suam
iudicat, secus tamē debitor, qui scit bo-
na sua esse obnoxia debite, & necessarię
solutioni, aut restitutioni. Ad confirma-
tionē respōdetur, quod in illo casu iux-
ta probabilem satis sententiam optime
potest latronem quærere, & rem ab eo
emptam eidem reddere, & pretium
exigere, & ideo negatur antecedens,
sed dato, & concessio, respondetur esse
disparem rationem, quia dominus rei
in illo casu habet certum, & verum
eius dominium, & emptor, sicut & la-

tro, à quo emit est possessor male fidei,
& sic tenetur non ponere in peiori sta-
tu illam rem, sed proprio domino red-
dere, at in nostro casu possessor rei est
possessor bonæ fidei, & ex iusto titulo
quousque per sententiam iudicis con-
trarium iudicetur, & consequenter po-
test eam alienare, salvo iure in adver-
sario eandem in iudicio petendi.

15 ad quartum, & vltimum di-
cimus, quod in prædicta alienatione nō
fieri iniuriam, neque alteri litigantium
quem creditur, velle eam tractari in
iudicio, in quo negotium debet litiga-
ri, neque ipsi iudici, & quod non fiat
iniuria prædicto prætenfori, si litigium
ceptum non est, iam constat ex dictis,
& similiter nulla fit iniuria iudici illius
tribunalis, quia quamvis decretum in
iure sit maxime in Trident. quod cau-
sæ omnes coram ordinario competen-
ti, cui prima instantia adimi non po-
test, nostra tamen resolutio cum hoc
decreto non pugnat, quia semper sal-
vatur reum conveniri coram suo legiti-
mo iudice, siue sit idem, siue alius di-
versi fori, aut territorij, quia quilibet
ordinarius tantum habet ius cognos-
cendi in prima instantia causas suorum
subditorum, in suum deductas tribu-
nali, sed non potest impedire quem-
quam rem suam in alium transferre,
causa, vel non causa mutandi iudicii

Seff. 24.
de reform
c. 20.

TITVLVS XLIII.

DE ARBITRIS, ET VLTIMVS HVIVS LIBRI PRI-
mi decretalium.

CAPVT SANE I. HVIVS TITVLI, CVIVS SPECIES
sic se habet.

DISPONITVR In hoc capite, quod si ali-
qua causa excitetur inter episcopos, &
ipsi super hoc voluerint eligere arbitros,
aut vnum eligant, aut tres, quorum trium
sequantur sententiam, aut duorum.

Ex c. di-
lehi 4.
C. cum ius
pore.

CONCLUSIO, In eligendis ar-
bitris oportet non pares, sed
dis pares vnū, scilicet, aut tres

constituere, hæc cōclusio huius textus
expressa comprobatur ex alijs, & com-
probatur etiam ex iure civili, illustant
hanc

C. cā olim
7. c. inno-
tuit.
C.

C. in no-
bis hoc tit.
C. specia-
li 61. de
appel.
C. 1. § 2.
hoc tit. lib.
6.
L. si vnus
§. princi-
paliter.
L. si item
17. §. ult.
L. di 32.
§. si plures
ff. hoc tit.
Petr. Gre.
lib. 5. p.
tit. de ar-
bitr.
Villadieg
in l. 13.
tit. 2. lib.
5. fori.
Valens. ad
hunc tit.
Gomez.
Matth. c.
18.
L. Iulia-
nus §. si
quis rem
ff. ad exhi-
bendum.
L. cum
quidem 8
§. si prae-
tor ff. de
transact.
C. duoru.
C. inno-
tuit hoc
tit.
Ex c. scilicet
citatus de
rescript.

hanc eandem conclusionem præter congestos à Barb. in præsentì Petrus Greg. Villadiego, Valens, & alij, quos refert Dom. Emman. Gonçalez, cum Antonio Gomez.

Sed contra conclusionem stat primum argumentum desumptum ex testimonio Scripturæ dicentis, quod in ore duorum, vel trium stet omne verbum; sed nostra cōclusio nō remittit causam ad duos, sed ad vnum, vel ad tres: ergo discordat sententiæ Evangelistæ Matthæi.

Secundum argumentum sit, quia inde sequeretur quod non posset fieri compromissio eligendo tantum duos, sed hoc est falsum: ergo nostra conclusio nō est vera, maior probatur ex textus dispositione dantis pro forma; quod arbitri sint vnus, vel tres: ergo nō possunt esse duo, quia forma præscripta servanda est, sine cuius observatione facta non tenent, vt ex multis constat legibus, quas refert ipse Gonç. minor etiam probatur nā si eligantur arbitri in numero pari compromissum valet, vt probatur ex ipso iure, quia tūc si ipsi duo discentiant tertius eligitur, vnde causæ plerūque delegantur duobus iudicibus, vt probatur etiam ex alijs.

Tertium argumentum sic formatur, quia arbitri nullam habent iurisdictionem in eligentes ipsos: ergo eorum sententia nulla est, antecedens probatur, quia totā potestatem, quam habet eis dederunt ipsi eligentes, sed isti non possunt aliquā conferre arbitris electis iurisdictionē, quia nullā habent, & nemo dat quod non habet: ergo eligentes nullā possunt cōferre. Et confirmatur, quia si aliquam haberent arbitri iurisdictionem, pronuntiata sententia, posset eam executioni mandare, & partes compellere, vt ei consentiant, sed hoc non possunt facere, vt in quæstionibus explicabitur: ergo eorum sententia nullius est momenti.

2 His tamen non obstantibus certa est, & rationi conformis nostra conclusio, & ab omnibus Doctoribus admīssa, cuius decidendi ratio est, nimirū evitare lites, & controversias partibus perniciosas, & honorosas valde, promittentibus standum iudicio arbitratorum prudentum, & peritorum, quos ipsæ partes elegerint, à quorum sententiā, vt

exire non possint, vt lis finiatur, oportet, vt sint in numero dispari, si enim pares essent multoties contingeret, eorum arbitria esse æqualia, in quo casu remanet eadem difficultas, ac antea erat, & sic prudenter, & necessaria providentia Concilium Africanum à quo dimanavit hoc decretum, statuit eligendos esse in dispari numero, scilicet, vnum, vel tres, vt sic stetur si est vnus eius iudicio, si tres iudicio duorum, si omnes tres non concordant.

3 Ex quo ad primum argumentum respondetur, quod in nostro textu non excluditur numerus binarius alia ratione, nisi quia si fuissent arbitri duo, vel quatuor, & in iudicando causam discordassent, frustraneum fuisset quidquid coram eis fuisset actuatam, quia nullum eorum iudicium esset admittendum, cum non sit maior ratio ad vnum, quam aliud sequendū, quod esset inconueniens, testimonium autem Matthæi loquitur de duobus, vel tribus testibus cōcordantibus, quorum concordantia reddit testimonium verū secus tamen si non concordassent.

4 Ad secundum respondetur negando sequi nō posse fieri compromissum duos eligendo, quia hoc textus noster non prohibet, sed decernit aptiorem formam compromittendi causam in vnum, vel in tres arbitros, quæ forma non est taliter necessaria, quod non possint eligi duo, præcipue quod in tali casu, si discordent, eligitur tertius, vt habetur in iure civili, ex quo nullum sequitur inconueniens.

5 Ad tertium concedendum est, arbitros non esse proprie iudices, neque gaudere publica potestate, sed in quantū partes eos voluntarie elegerunt, promiserunt, & aliquando iuraverunt, stare eorum iudicio, & sententiæ, sub quadam etiam pœna pecuniaria, quam solent assignare solvendam ab inobediente alteri obediēti, vnde etiā provenit ipsos arbitros non posse executionem mandare suam sententiam, sed hoc pertinet ad iudicem ordinarium, cuius est rebellem compellere, nisi forte appellet à sententia arbitratorum, vt latius infra dicemus.

6 Concilium hoc Africanum, ex quo hic canon exijt celebratus

L. item
si vnus §
si in duos
ff. hoc tit.
C. inno-
tuit hoc
tit. § leg
28. § 29
lit. 4. p. 3.

Ratio de-
cidendi.

lebratum fuisse fertur temporibus D. Cipriani Episcopi Cartaginensis, qui martyrium tempore Galeani Imperatoris passus fuit, huius Africani Concilij videtur fuisse celebratum ante Concilium Melivitanum, in quo reperitur noster textus, & hoc fuit anno Domini 408. sub Innocentio Primo Papa, & Arcadio, & Honorio Imperatoribus, vt refert Synodus Trident. in cathalogo Conciliorum pag. 28.

Questiones appendices huius capituli sane.

QVÆSTIO I.

An pronuntiata sententia iudicis compromissarij teneantur partes obedire, aut appellare possint?

7 **H**VIC Quæstioni occasionem præbent illa verba textus: *Vnus eligatur, aut tres, & si tres eligerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum, sed ante quam respondeamus distinguenda sunt duo genera arbitrorum, aut compromissariorum, de quibus aliqua supra diximus, quæ ibi videri possunt, dicuntur vero arbitri, quia arbitrantur super negotio ad quod terminandum eliguntur, & sic eorum sententia dicitur arbitrium, vt habetur in quadam lege: compromissarij autem dicuntur, quia partes litigantes in eos compromittunt negotium solentque pœnam solvedam adinvicem, si sententiæ eorum non stetur, vt constat ex textibus huius tituli, & ex legibus Regni, vt ex Rodriguez, & alijs assert Gonzales.*

Primum ergo genus arbitrorum sunt illi, in quorum arbitrio, & moderamine partes discordes concordare promittunt, eorumque iudicio subijci, vt sic lites vitentur, & partes pacem affectantes amicabiliter componantur, quare isti arbitri dici solent lingua nostra, *arbitradores, y amigables componedores*, qui non tenentur procedere modo iudiciali, aut servando iuris regulas, aut decisiones, sed quia res est dubia quærunt inter ipsos compromittentes medium prudens, & ra-

tionabile omnibus circumspectis, in quod ipsæ partes convenient aliquid qualibet earum perdendo, aut cedendo de iure, aut prætensione sua, quorum iudicum potius arbitramentum dicitur, quam sententia, quia nullam habent iurisdictionem, sed quandam tantum potestatem à partibus sibi traditam, quorum iudicio stare partes debent, non alia ratione, quam ex vi pacti, & promissionis præcedentis, ad dirimendas lites, tam terribiles, & perniciosas, tam bonis spiritualibus, quam temporalibus, de quibus est in Ecclesia, vt liberemur ab eis, instituta specialis deprecatio, *ne lites horror insonet*. Et alibi, *stingue flamas litium*, & inter humanas felicitates possuit Poeta carentia litis, *sit nox cum somno, sit sine lite dies*, & in Sacris litteris habentur lites pro grandi malo, dicitur enim Eccles. 13. *Lis festinans effundit sanguinem*, & ibidem: *Homo enim iracundus incendit litem*, & *Vir peccator turbabit amicos*, ac proinde sanum etiam ibi consilium Spiritus Sanctus dat dicens: *Abstine te à lite*, & *minues peccata*, & in Proverb. dicitur quod *homo peruersus suscitatur lites*, & Paulus Apost. sic docet: *Stultas autem, & sine disciplina quæstiones debita: sciens quia generant lites*, quasi reputans pro magno malo hominem habere lites, contra quas insurgunt omnia documenta, tam divina, quam humana, sicut contra quandam pestem, oportet ergo arbitros esse, & eorum arbitramento acquiescere, vt loco citato diximus.

8 Secundum vero genus arbitrorum dicuntur arbitri iuris, & sunt illi, qui sive eligantur à partibus, sive constituentur à lege, sive nominentur à Principe, & nominari iubeat, iudicant, itaque isti non proprio, & particulari iudicio, sed secundum leges, & statuta auditis ad hoc partibus, & testes examinando, & instrumenta admittendo. Quavis hodie, vt bene advertit Mol. raro eliguntur arbitri etiam iuris, vt cognoscant de causa strepitu iudiciali servando formam, ordinem, & modum in omnibus, sicut servatur coram iudicibus ordinarijs, quia sic præstaret potius litigare coram ordinario, quam coram arbitris, sunt ergo arbitri iuris, qui quavis non servant ordinem iudicialen,

Eccles. c. 18.

Prov. c. 16.

Mol. de iust. 17. 5. disp. 30. n. 3.

vt

Sup. tit. de elect. n. 191. l. 2. §. 1. de aqua pluvia.

Ex c. dilecti, c. per tuar. hoc tit. lib. 4. tit. 21. l. 4. recop. Gonz. hic n. 11. Rodrig. de execut. a. 1. n. 8.

ut servatur coram ordinario iudice, debent tamen auditis partibus, concesso illis termino ad probandum, quod eis convenerit de veritate, & tota rei substantia informari, & sic informari debent sententiam proferre, prout exigit rigurosa iustitia, totam, & integram vni adiudicando per suam sententiam, si sic ratio, & iustitia exigerit, & alterum condemnando, quia sunt arbitri iuris, at arbitratores, seu amiables compositores non iudicant hoc iuris rigore, sed tantum ex bono, & æquo, sed potius bona, seu res, super quibus est disidium dividunt inter ipsas partes prout ratio, & providentia dicat attentis fundamentis, & rationibus, quas utraque pars allegat, & pro qualitate etiam dubij, quod potest esse inter hominum disidia maius, aut minus, quare compositio potest esse dando maiorem, aut minorem partem rei litigiosæ utriuslibet partium, quando res est divisibilis, & quando individua est æquatur utraque pars pecunia, aut alia re pecuniæ æquivalenti, dicuntur etiam isti arbitratores mediatores inter ipsas dissidentes partes, & sic vocantur in iure nostro hoc titulo, vide super hac compositione Molinam de iustitia, & iure late scribentem.

C. cum à nobis. 13. hoc tit.

Mol. tr. 5.

disp. 30.

et n. 7.

tr. 2. disp.

556. 9.

hoc loco.

C. cum

speciali bi

de appell.

C. si quis

contra de

forcomp.

C. ab ar-

bitris de

offic. de-

leg. in 6.

et 1. fin.

c. de iudi-

cij.

Gong. hic

n. 12. ex

litum 14.

9. hac au-

tem ff. de

eo quod

metus.

9 Verumtamen notandum est discrimen inter arbitros, qui à partibus ex compromisso eliguntur, & eos, qui ex iure necessitate assumuntur, ut sunt illi, qui recusato iudice eliguntur, ut de causa recusatationis, seu suspicionis cognoscant, de quibus agitur in iure. Isti autem arbitri, qui sunt ex iuris necessitate, aut etiam lege statuto suscepti sunt verè iudices, & obtinent iurisdictionem, ut ex lege probat Dominus Gonzalez, & ut docet Molina, isti possunt compelli, ut munus suscipiant, & quod illud executioni mandent, & ad debitum finem perducant. Ceterum illi arbitri, seu arbitratores à partibus electi tanquam mediatores neque compelli possunt ad suscipiendum illud munus, neque aliquam obtinent iurisdictionem ad procedendum rigore iuris compellendo testes, aut quoscunque alios, sed solum eo usque in eis partes compromittunt, contendere volentes coram ipsis, &

stare eorum sententiæ pollicentur sub aliqua pœna, seu iuramento, quibus se abstringunt, sic etiam Pater Molina citato loco.

Mol. tr. 5. disp. 31. n. 3.

10 Sunt præterea alij arbitratores, qui non à partibus, sed à iudice eliguntur ad informandum ipsum iudicem circa aliquos particulares casus, qui consistunt in facto in varijs casibus, & materijs pertinentibus ad artes, quas ipsi arbitratores profitentur, qui magis ad experientiam artificum pertinent, quam ad scientiam iudicum, cuius modi chirurgi, qui designantur ad declarandum si vulnus est lethale, aut si ex illo, aut ex alia causa vulneratus, fuisset mortuus, ut eorum declaratione iudex possit se recte gerere cum vulnerante. Item quando dubitatur si famina est necne corrupta, aut virgo, quando alicui neganti imputatur stuprum, cuius experientia obstetricibus committitur. Item æstimatio damni iniuste alicui illati, seu apretiationis valoris alicuius rei, & in alijs similibus casibus, quorum veritatis cognitio consistit in facto, in quibus à iudice deputantur arbitantes periti in illa arte, ad quam pertinet casus, aut materia, ut veritatem declarant.

11 Quibus suppositis inquirat quæstio, an sententia, seu iudicium arbitrorum obliget in foro exteriore, vel interiori. Hanc quæstionem sub generali nomine appellationis, an sit licitum appellare, excitat Magister Sotus, de iustitia, & iure, & suppositis ab ipso ibi traditis, & admissis, nunc pro parte negativa sit primum argumentum ex decreto desumptum, ubi sic dicitur: *a iudicibus quos communis consensus elegerit non licet provocare.* Sed iudices quos communis consensus eligit sunt arbitri: ergo ab arbitris non licet provocare, seu appellare, & consequenter eligentes tenentur eorum obedire sententiæ, maior est textus, minor vero constat ex ibi Glossa, in qua etiam dicitur, quod cum iudices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur: ergo à sententia arbitrorum à partibus resilere non debet.

Sotus l. 4. q. 6. ar. 3.

Ex decretis 2. q. 6. can. 33.

Probatur secundo, quia compromissio est contractus in ius inter partes ad instar contractus transactionis, in quo utraque pars promittit consentire sententiæ ab arbitris electis pronuntiatae: ergo neutra potest à sententiâ dissentire, aut contradicere, patet consequentia, quia ista promissio, aut compromissio est iusta, & à lege probata, in qua, ut docet Molina partes eligentes voluntarie arbitros, aut arbitratores sibi mutuo promittunt illorum arbitrio, ac diffinitioni stare. Est namque compromissum contractus onerosus, quo unusquisque compromittentium se adstringit stare prædictæ diffinitioni, diciturque contractus innominatus, ut facio, ut facias, idest, obligome, vel adstringo stare ei diffinitioni, ut tu similiter adstringas te. Compromittere enim est simul ac mutuo promittere: ergo lata arbitrorum sententia neutra partium ab ea resiliere potest, sine fidei datæ violatione, quod est illicitum, & in alterius partis præiudicium.

Probatur tertio, quia in his compromissis solet assignari poena solvenda ab inobedienti parti obediendi, & multoties solet etiam compromissio iuramento firmari, sed prædicta poena solvi debet in utroque foro, & similiter iuramentum est adimplendum, ut docent Doctores, inter quos refert Molina, legem ad obligandum iuramenti impletionem: ergo partes tenentur obedire sententiæ, & ab ea non appellare, consequentiam probo, quia poena non incurritur absque culpa, ut docet Divus Thomas, & similiter iuramentum promissorium non est de materia, vel illicita, vel indifferenti, ut docent Theologi cum Divo Thoma: ergo in nostro casu culpa est non obedire sententiæ, & periurium committere, qui promissioni iuratae de obediendo appellaret.

Probatur denique, quia si licitum esset promittentibus non stare sententiæ, & daretur in utroque foro locus appellationi, frustraretur omnino remedium, ad pacandas lites in republica, compromissi, & arbitrorum, ut

arbitrorum, & consequenter tolli à iure deberet titulus de arbitris, sed hoc non est dicendum: ergo sententia arbitrum est omnino executioni mandanda, quod autem prædictum inconveniens sequeretur probatur, nam si ab arbitris daretur appellatio, sicut posset dari à iudicibus ordinarijs lites non vitarentur, neque concordia partium haberetur, sed potius disidia, & rixæ proluxa duratione prolongarentur, quod vitari ius conabatur mediante compromisso: ergo obligat prædicta sententia.

12 In hac quaestione, ut exacte respondeamus triplici conclusionem eam absolvemus. Prima conclusio; sententia ab arbitris pronunciata est de se appellabilis, tam in foro interno, quam externo. Hæc conclusio absolute prolata est certa, communiterque ab omnibus Doctoribus recepta, & in praxi visitata, & probatur expresso textu ex decreto, qui sic habet: *Si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciori numero, quam constitutum est, liceat appellare*, hoc est, quando tres arbitri eligebantur, duo ex illis tertio absente pronuntiant, aut forte contradicente, ab illo minore numero licet appellare, unde etiam à maiori, scilicet quando omnes tres pronuntiant unanimiter. Et quamvis non levem difficultatem inferat annotatio ibi appositæ, in qua dicitur legendum esse *non liceat*, (cui difficultati in prima conclusione fiet satis) tamen communis Glossa eiusdem canonis idem adstruit. Ratio autem probativa huius conclusionis est, quia sententia prædictorum iudicum potest esse iniusta, & intolerabilis in alicuius partis ex eligentibus detrimentum valde resultans: ergo hæc pars læsa non tenetur in ullo foro ei assentire, antecedens est manifestum, & probatur consequentia, quia si propter aliquam rationem obedire dicta pars læsa teneretur, maxime propter promissionem ab altera parte acceptatam, qua promissit sibi standum, aut se consensurum arbitrorum sententiæ, sed hæc ratio non vrget, quia in illa promissione semper subintelligitur tacita conditionalis, scilicet, si iudices iuste iudicaverint, ut advertit, & bene

2. q. 6. ca. non sane 34.

Mo-

Mol. d.
disp. 32. n.
1. & 2.

Mol. ibi-
dem disp.
36. n. 1.
Ex l. ne
in arbi-
trio c. de
recep. arb.
D. Thom.
2. 2. q. 89.
4. 7.

Mol. disp. Molina: ergo cum compertum fuerit
35. n. 3.
d. tr. 5.
sententiam iniustam esse, non tenetur
ex vi illius promissionis, neque alio ti-
tulo tali stare sententiæ, eo quod iniu-
sta, pars laxa.

Deinde etiam probatur expressa
L. 4. t. 12.
lib. 4. no-
ve recop.
Lopez l.
vlt.
Glos. 1. p.
lege Regni, ubi exacte præscribitur
forma circa huiusmodi appellationem
reclamationem, aut supplicationem,
videatur ibi cum sua Glossa Gregorij
Lopez, unde in foro exteriori certum
est locum dari appellationi ab huius-

modi sententia, quamvis hanc con-
clusionem dicat Molina limitari, hac
limitatione, scilicet, quod stando iu-
ri civili communi, si compromissum
fuerit factum ex pacto nudo, nullate-
nus inducit obligationem civilem, sed
datur locus poenitentia, ut possit quæ-
libet pars recedere à compromisso, &
à sententiâ compromissorum iudicum,
quia tale pactum, seu compromissio,
est contractus innominatus, quem
obligationem non inducit re integra
contra contrahentes, pactum autem
nudum, ad differentiam pacti vestiti
est illud, quod neque in contractum
nominatum transit, neque aliquod fa-
ctum simul, cum eo concurret, sed est
quædam simplex inter partes conven-
tio, cuius naturalis vis, & obligatio
civili iure conformata non est, sed pa-
ctum nudum explicant, & diffiniunt

*Ex l. iu-
ris gentiū
sed cum*

*L. iuris
gentiū ff.
de passis.*

*Mol. tr. 2
disp. 255.
Laim. l. 3*

Doctores, ex iure civili, & ponunt
exemplum si alicui volenti, & accep-
tanti nude, ac simpliciter promissisti,
mutuo te daturum, aut accommoda-
turum dicitur nuda conventio, quæ
in foro exteriori nullam parit obliga-
tionem, seu ius ad petendum rem
promissam, sed ad summum exceptio-
nem, idest, quod si altera pars, cui
fit promissio, aliquid acceperit, aut
debuerit promittenti, potest illud
retinere, excipiendo contra ipsam
prædictam promissionem, quia ut
cōmuniter asseritur à Doctoribus pa-
ctum nudum stando in iure civili non
inducit obligationem in promitten-
te, neque contra eum datur actio,
neque admittitur à iudice, parit ta-
men exceptionem, ut dictum est,
sic habetur ex civilibus, & ex Theo-
logis late docet Molina, Laiman, &
alii, & ex iuristis, Ioannes Faber.

iure non conformatum dicitur quod
actionem, & obligationem civilem
parit, ut ex emptione competit emp-
tori actionem contra venditorem, ut
tradat rem emptam, & sic in alijs
contractibus nominatis emptionis,
conductionis, & similium, quæ con-
tractus nominati dicuntur.

14 Docet ergo Molina, quod
ex huiusmodi compromisso prout
est nudum pactum in iure civili
nulla paritur obligatio standi, ne-
que compromisso, neque sententiæ,
quare secundum leges civiles iuris
communis, & potest quilibet com-
promittentium retrocedere, ac proin-
de non est opus appellatione, & sic
docet Molina, sed quia hæc leges
civiles in foro conscientia locum non
habent, neque tollunt obligatio-
nem naturalem ortam ex huiusmo-
di compromissis, quia sunt leges
permisivæ, & iam per leges Reg-
ni correctæ, ideo illis omisis loqui-
mur secundum forum internum, &
secundum leges Regni, quæ confor-
mantur cum naturali, & cum foro
conscientia, secundum quod no-
stra conclusio intelligi debet. De
pacto autem nudo, & vestito supra
diximus.

*Mol. disp.
34. an. 13
d. tr. 5.*

*Sup. sub
tit. de
passis.*

16 Ex quibus sit secunda
conclusio, compromittentes aliquam
causam arbitris decidendam, etiam
ex nudo pacto inter se convenien-
tes, tenentur in utroque foro sta-
re eorum sententiæ, & arbitramen-
to, sive sint arbitri iuris, sive arbi-
tratores, hæc conclusio non conso-
nat cum præcedenti, in qua dixi-
mus huiusmodi sententiam esse ap-
pellabilem, quia potest esse iniu-
sta, & intolerabilis: ergo à contra-
rio sensu si fuerit tolerabilis, & iu-
sta non est appellabilis, unde hæc
conclusio probatur eodem canone,
quo illa probata est, sub diverso mo-
do intellecto, ut sic sit utriusque
conclusionis fundamentum, nam iux-
ta annotationem infra ipsum cano-
nem subscriptam, ille canon par-
tibus iudices eligentibus appellare
prohibetur, quia ubi dicit, *liceat
provocari*, legendum est, *non li-
ceat provocari*: subscribit enim sic:
Hunc canonem citat Gratianus (quod
ipse-

*2. q. 6.
can. 34.*

ipse apertè profiteatur) ut ostendat ab huiusmodi iudicibus licere appellare. Verum in Concilio Cartaginensi, tam in prosa, quam in manuscripto, cum varijs exemplaribus collato, & unico codicis canonum, etiam impresso, ac manuscripto, & Græco quod cum ipso concordat, & Africano, ubi hoc repetitur, & apud Ioannem legitur: non liceat, & quæ in ipso canone antecedunt, & referuntur infra, eodem c. hoc etiam (est canon 37. hac quæst.) ostendunt omnino, cum negatione legendum esse. Cuius proinde canonis lectio, & eius antinomia stat optime cum utraque nostra conclusione, nam dum legitur licitum esse appellare stat cum prima conclusione, cui etiam concordant verba citati canonis 37. quæ si habent: non eis obis (puta iudicibus à quibus appellatur) quominus fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint, vel iniquo animo iudicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratia depravati: ergò si recto animo iudicaverint appellatio obstat non debet, ut eorum sententia absoluta maneat, & sic stat nostra secunda conclusio, & si iniuste, aut depravato animo iudicaverint stat prima conclusio, & utraque canonis lectio recte componitur cum utraque conclusione.

17 Ratione deinde probatur hæc conclusio, quia utraque pars consentit in favorem alterius ad invicem per hunc compromissi contractum in sententiam ab arbitris pronunciatam propriam voluntatem in arbitratorum voluntatem transferendo, & resignando, supposita tacita conditione si iuste arbitrati fuerint: ergò verificata conditione, tenentur stare pacto, sive contractui, quantumvis nudo, consequentia probatur, tum ex regula iuris: quod semel placuit amplius displicere non potest, quæ si displicentia, seu pœnitentia cedat in alterius præiudicium, est certa, ut in sententia data à iudice, ut explicat de eius in regul. iur. sed si altera pars compromitentium retrocedat à compromisso iniuriam facit alteri, eo quod ex vi pacti pars utraque acquirit in alteram ius, ut sit promissis: ergò tenetur saltem obligatione naturali, & in foro conscientie assentire sententiæ arbitratorum, & ab ea non reclamare sub pœna peccati mortalis

pro materie gravitate, sic docet expressè citatus Molina.

Deinde quoad forum exterius etiam probatur omisso iure antiquo civili, & communi iure ex nostro iure Regni, per cuius legem sententiæ latæ à iudicibus arbitris, tam iuris, quam à iudicibus arbitratoribus, idque sive pœna reclamanti incompromisso fuerit apposta, sive non, qua non obstante reclamatio, & appellatio admittitur, ut in prima conclusione diximus, prædictæ, inquam sententiæ executioni mandantur, verba namque legis sic habent: *Mandamos, que luego que la tal sentencia fuere dada por los jueces arbitros iuris, que determinasen conforme a derecho, o por los jueces arbitros arbitradores, de que la parte pidiere execucion, se execute libremente, pareciendo, y presentandose el compromiso, y sentencia signada de escrivano publico*: ergò in utroque foro tenentur cum promittentes stare sententiæ prolatae à prædictis iudicibus, quod verum est etiam si scriptura compromissi non appareat, si eam præcessisse partes confiteantur, & quod sententia fuit sequuta, ut advertit Molina, cui addo ego, sufficere ergo etiam in foro exteriori id ipsum per testes probare, siquidem legitima probatio non minorem fidem faciat, quam ipsum instrumentum scriptum.

18 Tertia conclusio, circa arbitratores, qui ad declarandum in aliquo facto eliguntur non à partibus, sed à iudice designantur, ut supra in hac quæstione num. 10. postquam declaraverint si sint in sua arte periti, & iuxta eam eorum declarationi tenentur iudex stare, iuxta commune proloquium, quod peritis in arte credendum est, sic docet Molina, si eorum arbitramenta, sint rationabilia, & iniqua non deprehendantur, in quorum electione iudices debent intervenire, ut in plurimum, quando horum artificum declarationes necessariae sunt ad veritatis investigationem, ut constet, v. g. si vulnus alicui inflatum est de se mortale necne, ut maior, vel minor culpa vulnerantis dignoscatur.

19 Ex his ad primum argumentum respondetur, concedendo totum argu-

Mol. disp.
34. n. 7.

L. 4. tit.
21. lib. 4.
nov. recop

Mol. disp.
35. n. 5.

Mol. disp.
31. n. 3.

Regula
iuris 21.

argumentum quatenus faret nostræ secundæ conclusioni, secundum quod explicatur à præcitata Glossa, seu notatione; sed intellectus ille decreti canon in sensu affirmativo non appositæ particula negativa *non*, est verissimum, & cui conformatur nostra prima conclusio, quare utramque admittimus lectionem licet contrariam, eam adaptando prædictis duabus conclusionibus etiam inter se contrarijs.

20 Ad secundum dicimus, quod totus discursus tenet si sententia arbitratorum iusta, & rationabilis fuerit, sub cuius conditione à partibus eligantur, quia nemo præsumitur velle aliquid perdere de iure suo, neque in suis bonis diminutionem, aut damnum pati, sed potius augmentum, & lucrum per omnes suas actiones, ut ex discretis legibus docent DD. cuius ratione reddunt, quia, scilicet, homo naturali quadam proensione inclinatur ad lucrum, & ideo avaritia facile ducitur homines ad bona habenda temporalia, & ea retinenda, maxime ad senectutem inclinantes, ut ex Philosopho docet D. Thomas, quia senes avidius ob defectum naturæ quærunt exteriora subsidia. Quare in prædictis compromissis nullatenus habent compromittentes animum perdendi aliquid de bonis suis, sed potius totum suum ius in tactum, & indemne servari, ac proinde non renuntiat iuri reclamandi contra sententiam iudicum si in ea læsum se recognoscit, & ideo potest ab ea appellare.

21 Ad tertium respondeo concessa maiori, distinguendo minorem circa solutionem pœnæ, in utroque foro solvi debet pœna, si appellatio fuerit iusta, nego minorem, quia nemo subijcitur pœnæ, nisi in casu, quod iustæ sententiæ arbitratorum non assentiat; secus si iniusta fuerit, & gravosa; si vero iniusta fuerit appellatio tenetur solvere pœnâ pars in obediens alteri obediendi. Cæterum non debet eâ solvere quovisque iudex appellationis declaret prædictam appellationem pro iniusta, & sic appellans condemnatur in ipsa pœna, quæ posita, & assignata fuerat, quia tunc merito subijcitur pœnæ, ob culpam malæ appellationis. Sic Molina. Circa iuramentum autem, quando

eo compromissum firmatur, dicit ipse Molina esse adimplendum contractum ob iuramenti reverentiam, ob cuius etiam causam solvantur usuræ, & latroni prædanti debetur dari, quod sub iuramento promittitur, ut vitæ parcat, ut constat ex nostro canonico iure, nisi iuramentum per relaxationem sublatum fuisset, sed mihi magis placet sententia Bartholi, ad cuius opinionem moveor, non ob eiusdem Bartholi fundamentum, quia videlicet prohibitum est iuramento compromissum firmari, ex quadam autem hentica de iudiciis, simul cum iam citata, & ex eo quod contra legem iurabant, non ligari vinculo iuramenti, sed hoc falsum est quia, ut dicit ibi Molina, iure canonico, ut ex Panormit. etiam comprobatur, licite potest iuramento firmari compromissum, quia est materia iusta, licita, & honesta iurare de stando sententiæ iudicis, quæ iusta supponitur, & ut talis iuratur.

22 Quare alio motus fundamento reor iuramentum appositum in compromisso de eo servando esse licitum, & observandum in eo sensu sub quo præstatur, non vero absolute, & indistincte. Et quidem quod sit licitum ex eo fit notum, quia eius materia est licita, promittit namque compromissor standi sententiæ arbitri, eique consentire, & obedire, cuius conformatio, consensus, & obedientia sunt actus boni morales, pollentes ea bonitate, qua pollet ipsum compromissum, quod ordinatur ad dirimendas lites, & tot vitanda contra pacem, & concordiam mala, quod diximus supra, est ergo materia iuramenti promissori ex natura sua obligans ad sui observationem, unde secundum hanc considerationem merito rejicitur à Panorm. relato à Molina doctrina Bartholi. Cæterum si sententiæ iudicis iniusta fuerit, non tenetur, etiam si compromissum iuramento firmaverit adimplere illud, neque ex eo erit periurus. Quod probatur eadem ratione, qua supra probavimus contra aliquos doctores, quod qui promissit cum iuramento de non revocando mandatum procuratori, non solum non tenetur tali promissione, sed neque erit periurus, quia eius adimpletio esset contra

C. super hoc e sane derennuntiat.

Ut supra latius sit. de procuratorib. n. 58. & seqq. ex c. debitores, ex iure iurando, & c. quamvis 2. de passis in 61. Bart. in autben. de cernit. c. de recept. arbit. Auth. de iud. 9. quia vero

Supr. hic n. 7.

Supra tit. de procuratorib. n. 71.

Mol. disp. 38. n. 9.

contra virtutem defensionis bonorum, & contra ius naturale, quo homo tenetur, aut potest se, & sua tueri: ergò in tali casu non obligat tale iuramentum, esset namque contra bonos mores, ob quam etiam rationem ibi diximus cum Diana, & alijs, iuramentum emissum de non revocando testamentum, non obligare, est namque contra naturam testamenti, quod ex se est revocabile, sed non minus sententia iniusta ex natura sua est appellabilis, ut diximus in prima conclusione: ergò non obligat iuramentum de non appellando.

23 Confirmatur rursus hoc assertum, quia non tenetur homo implere promissionem pro ea parte, super qua non cadit iuramentum; sed nemo præsumitur iurare se facturum, quod facere est sibi nocivum, & per iudiciale, & ad quod alias non tenetur: ergò non obligat iuramentum de non appellando, maior est communis doctrina Theologorum, cum D. Thom. & Caier. quia nimirum, ut obliget iuramentum promissorium requiritur intentio adimplendi, sed in nostro casu iurans de stando sententiæ arbitrarium tantum intelligitur sub conditionali si iusta fuerit, ut diximus hic, neque promittens compromissum aliud iurare tenetur: ergò non præsumitur se velle obligare ad non appellandum, sed tantum ad obediendum sententiæ si iusta fuerit. Quod etiam confirmatur secundo ex doctrina D. Thomæ docentis, quod quoties in iuramento promissorio aliquid iuratur, debet intelligi cum debita conditione, verba Sancti Doctoris hæc sunt: *Al tertium dicendum, quod cum aliquis iurat, vel promittit se facturum voluntatem alterius intelligenda est debita conditio; scilicet, si id, quod ei mandatur licitum sit, & honestum, & portabile, seu moderatum; sed perspicuum est non esse moderatum, neque portabile consentire hominem sententiæ iniustæ, sicut neque consentire latrocinio, quo latro, v.g. furatur alicui bona sua: ergò pro illa parte iurans, neque habuit intentionem iurandi, neque habet obligationem implendi talem promissionem quia adimpleret iniustum: ergò non tenetur. Ex quibus patet responsio ad*

ultimum, non enim finis compromissi frustraretur, quando iustæ sententiæ obeditur.

QVÆSTIO II.

Quid intelligatur nomine sententiæ iustæ, cui compromittentes obedire tenentur ex vi compromissi

24 **C**VM In præcedenti questione statuerimus teneri compromittentes

ex vi compromissi stare sententiæ iustæ à compromissarijs in causa eis commissæ pronuntiata, restat nunc investigare, quæ sit sententia iusta, à qua à compromittentibus appellare licite non possit. Pro quo notare oportet, ex D. Thom. quod iustum, seu verum, quod in præsentī pro eodem reputatur stat dupliciter, primo per se, & quatenus in se est in ordine ad intellectum divinum, à quo per se dependet omnis veritas, & sic veritas semper est una, & immutabilis respectu intellectus divini, qui cognoscit veritates rerum, ut sunt in se, & prout sic cognoscuntur infallibiliter à Deo, qui omnia condidit omniaque clare speculatur iuxta illud Psal. *qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*, ut explicat ipse Sanctissimus Doctor, ac proinde veritas divini intellectus est immutabilis, quia conformatur ad res, ut sūt in se, & sic eas cognoscit, secundū modo stat veritas per accidēs, scilicet, ad intellectū, à quo est cognoscibilis, & à quo non dependet, verū autē iudicium de re sumitur non secundū id, quod inest ei per accidēs, sed secundū id, quod inest ei per se; quare iudicium, quod Deus facit de re semper est verum simpliciter, & absolute, quia veritas rei ab ipso per se depēdet. Noter autem intellectus, à quo veritas rerum non per se, sed per accidēs dependet, prout ab ipso cognoscuntur, & apprehenduntur, non potest habere iudicium de rebus absolute verum, sed quatenus ipsas cognoscit, & sic veritas humana, seu existēs in humano intellectu cōsistit in conformitate intellectus ad rem, prout cognoscuntur ab ipso, in quarum cognitione potest falli; quia hæc

Dian. p.
10. tract.
3. res. 11

D. Thom.
2. 2. q. 89
ibi caret
ar. 7. hic
n. 2.

D. Thom.
2. 2. q. 98
ar. 2. ad 3.

D. Thom.
1. p. q. 16
ar. 1. 8

Psal. 32

D. Thom.
1. p. q. 14
ar. 3.

hæc conformitas, ut dicit D. Thom. variari potest dupliciter: primo modo si res ipsa mutetur, mutatur etiam hominis iudicium de ea: secundo modo ex parte ipsius intellectus de eadem re eodem modo se habere aliquis aliam accipit opinionem, unde provenit aliquem circa eandem rem quotidie mutare sententiam, & inter ipsos homines de una eademque re contrarias formare opiniones. Quæ quidem si considerentur in ordine ad veritatem rei, in quantum habet ordinem ad intellectum, à quo per se dependent, nempe intellectum divinum non possunt esse simul veræ, sed una illarum falsa necessario debet esse; sed si consideretur ad intellectum humanum, à quo rei veritas per accidens dependet, in quantum, scilicet, dependet ab eo, ut cognoscitur ab ipso, possunt esse dictæ opiniones simul veræ, non quidem veritate per se, & speculative, & ut est veritas in re, & in intellectu divino, sed per accidens, & practice, & prout res est in humano intellectu, qui in cognoscendo potest falli, & mutari. Vide D. Thom. citat. loco art. 8. prædict. quæst. 16.

25 Quibus suppositis facile percipitur quomodo duæ opiniones contrariæ possint esse ambæ veræ per accidens, & practice, & ambæ æqualiter in foro conscientiæ, si gaudeant sufficienti probabilitate, tutæ, & securæ, ac proinde homo sequens opinionem probabilem non se exponit periculo peccandi, ita ut formaliter ipsi imputetur ad culpam, sed tantum periculo faciendi, quod in re, & secundum se est malum, quia ad hoc quod non sit peccatum sufficit iudicium practicum prudens, & moraliter probabile. Sic docet Pater Vazquez, in imo communiter omnes Theologi inter quos Illustrissimus Araujo, quos refert P. Mathæus de Moya, qui in dicto casu hoc esse omnino certum asserit. Quare non est una cercior alia, & sic licitum est amplecti opinionem probabilem, relicta tutiori, (excepto casu administrationis Sacramentorum, ut iam est definitum, ut sepæ diximus) cui doctrinæ non obstat damnatum fuisse ab Innocent. XI. sequentem propositionem, scilicet: *Generatim, dum probabilitate,*

sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenuis, modo a probabilitatis finibus non exeat, confixi aliquid agimus, semper prudentes agimus: non inquam, obstat, quia præcedens doctrina intelligenda est, quando opinio est plene, & absolute probabilis à Papa non damnata, & inter prudentes, & sapientes Doctores admissa, & quam classici Theologi, & Canonistæ docent, quia tunc talis opinio longe excellit in probabilitate eam, quam damnat Papa. Innocentius tertiam in ordine inter illas 65. donatas.

26 Unde iam patet sententiam iudicis iustam esse, quæ nititur opinione probabili, & similiter contrariam sententiam etiam esse iustam, quia fundatur in opinione contraria etiam probabili, ex quo ad probandum non teneri compromittentem contra quem fuisset data sententia arbitri fundata in opinione probabili ei obedire probatur primo: nam in tali casu potest compromittens sequi opinionem probabilem, contrariam opinioni, quam secutus fuit iudex: ergo poterit non stare sententiæ arbitri, sed licite poterit appellare, probo consequentiam, tum quia iudex iuste iudicavit sequens opinionem probabilem: ergo, & compromittens iuste faciet appellando: tum etiam quia idem ius utrique assitit, scilicet, iudici ad iudicandam probabiliter, & parti ad appellandum etiam probabiliter.

Probatur secundo, quia secundum plurium Theologorum doctrinam, quam sequitur, eos referens Ioann. Sanchez in selectis, nemo tenetur aliorum opinionem sequi, & propriam dederere, nullum namque præceptum naturale, neque positivum constringit ad id, & consequenter, subditus non tenetur iuxta opinionem superioris operari, propriam ab negando; qua ratione docet ipse Saneius secutus Navarr. & Thom. Sanchez, non teneri subditum solvere tributum Regi, quando ipse opinione probabili nititur esse iniustum, unde infert absolute, quemcumque subditum habentem opinionem, esse iniustum, quod sibi præcipitur, non teneri obedire: ergo compromittentem habentem opinionem probabilem sententiam arbitri

*Sanchez. disput. 33. §. n. 35.
Nav. l. 3. de resp. c. 1. dub. 13.
Sanc. de stat. relig. l. 6. c. 3. n. 7.*

*Vazquez
12. disp.
61. c. 9. n.
44.
Arauj. in
dec. moral.
disp. 9. casu 6.
n. 4.
Moy. in
selectis. 1.
1. q. 6. 7.
n. 55.*

tri iniustam esse dicendum est non teneri eam obedire, consequentia sequitur à paritate, quia est omnino eadem ratio. Et confirmatur, quia advocatus potest licite defendere suum clientem habentem pro sua causa opinionem probabilem, ut docet Vazquez, Ausonius, Diana, & est communis: ergo poterit eum etiam defendere resistentem sententiæ arbitri fundatæ in opinione probabili: ergo, & ipse cliens poterit licite resistere, & appellare. Et confirmatur secundo, quia poenitens non tenetur obedire præcepto confessarij præcipientis nixi opinione probabili contra ipsam poenitentem habentem pro se opinionem etiam probabilem; sed potius tenetur confessarius sequi poenitentis opinionem, ut dicit Dian. & alij: ergo similiter in nostro casu compromittens non tenetur obedire sententiæ fundatæ in opinione probabili.

Probatum tertio, quia à sententia iudicis ordinarij licita est appellatio interposita ab eo, qui tantum habet pro sua causa opinionem probabilem, ut communiter docent Theologi, inter quos Sotus, Ledesma, & alij quos refert, & sequitur Diana; ergo similiter erit licita appellatio à sententia data à iudice arbitro, immo potius multo magis, quia iudex arbitet, quando electus est à partibus compromittentibus non habet in eos aliquam iurisdictionem, neque ordinariam, neque delegatam. Quæ de causa non possunt suam sententiam executioni mandare, sed potius eus executio pertinet ad iudicem ordinarium: ergo licet sit probabiliter iusta potest pars condemnata appellare.

27 Ad hanc questionem, supposito iudices arbitros esse alios, ut diximus supra, constitutos à lege, aut statuto, seu à Principe nominatos, & quod alij sunt, qui à partibus eliguntur quorum sententiæ eligentes compromittunt stare, & ab ea non appellare, unde respondeo sequentibus assertionibus.

Prima assertio, à iudicibus arbitris pronunciantibus secundum probabilem opinionem, si fuissent constituti à lege, seu Principe, licitum est appellare. Hæc conclusio non videtur

habere aliquam specialem difficultatem, aut differerentiam ab illa, in qua docent Doctores esse licitum appellare à sententia iudicis ordinarij, seu delegati, qui iurisdictionem habent à lege, vel Principe, & arbitri non sunt electi à partibus, sed ipsis partibus assignantur, ac proinde dicuntur eligi ex iuris necessitate, ut sunt illi, qui recusato iudice eliguntur, ut de causa suspicionis cognoscant, & ilij etiam à lege constituti, & ab omnibus istis arbitris, qui lege, vel statuto suscipiuntur, qui vere iudices sunt, & iurisdictionem obtinent possunt appellare partes, & de quibus loquitur nostra conclusio.

28 Secunda assertio, quādo iudices arbitri, qui eliguntur à partibus, & dicuntur electi, sententiā dederunt secundum opinionem probabiliorē, vel secundum æquā probabilem contra minus probabilem, aut hæc probabilē relicta probabiliori tenentur partes in foro conscientie ei stare, & obedire. Hæc conclusio, quoad primam partem probatur, ex dictis quæst. præcedenti in secunda conclusione, & ratio est manifesta, quia talis sententia est iusta: ergo ab ea non possunt compromittentes resilire, neque contra eam reclamare; nulla enim sententia, quæ datur à iudicibus iuxta probabiliorē opinionem, quamvis contraria sit probabilis potest esse practice, & moraliter iniusta; quia sic tenentur iudices iudicare maxime post decretum Innocentij XI. damnantis sequentem propositionem, scilicet: *Probabiliter existimo, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem*, quæ propositio est 2. inter 65. damnatas: ergo à tali sententia dissentire illicitum est, & grave peccatum, ut in loco citato ex Molina iam diximus.

29 Probatum secundo, ratione probante utranque partem conclusionis, quia compromittentes ad invicem se obligarunt ex utraque parte ex contractu ultro, citroque acceptato, sive fuerit nudus, sive vestitus ad standum pro iudicato, & pronunciato à prædictis iudicibus arbitris iuste iudicantibus, sed ferendo sententiam non solum iuxta probabiliorē opinionem, sed etiam iuxta opinionem æquē probabilem

Vazq. in
p. 2. t. 1.
disp. 62.
c. 9.
Auson. in
sum verb.
opinion. 4.
Dian. p. 2.
traff. ref.
14.
Dian. p. 2.
tr. 13. ref.
11.
Sanch. in
seleff. dis-
put. 3. n.
34.

Sotus l. 3.
q. 6. ar. 3.
Ledesm. t.
2. traff. 8
c. 24. con-
clus. 3. aif-
ficuli. 2.
Dian p. 3
traff. 6. re
sol. 104.

Supr. hoc
tit. n. 9.

Quæst. 172
ced. n. 16.

habilem iuste, & recte munus suum impleverunt: ergo tenentur partes eorum stare sententiæ, maior huius discursus est constans ex ipso compromissi contractu, & minor quoad primam partem est evidens, & quoad secundam est certa, quia quando iudices arbitri sunt non amicabiles arbitratores, aut compositores inter partes, sed sunt arbitri iuris tenentes iudicare iuxta iuris dispositionem, & ubi ius non adest, quia plura sunt negotia, quam vocabula, vel si est obscurum recurrendum est ad iuris interpretes, & Doctores: ergo quando in æqualiter probabiles opiniones dividuntur, possunt eligere, & sequi quam voluerint, quando non possunt medium dare, sed totam rem alteri partium adiudicare tenentur ex vi compromissi, consequentia recte sequitur, nam si alter appellasset, præter quam quod, si iuramentum præcessisset, esset periurus; quia violaret promissionem rei iustæ, quam debebat implere, iniuriam etiā irrogaret alteri parti, cui promissio non adimpleretur, unde etiam sequeretur frustrari finem compromissi, qui erat lites dirimere, unde in conscientia tenetur pars condemnata sententiæ assentire. Quod confirmatur ex eo quod in prædicto compromisso utraque pars cessit iuri suo, & totum deposuit in manibus iudicium arbitrorum, ut illud darent, cui eis iuste, & recte visum fuerit convenientius: ergo data sententia iusta, non tamen iniqua, (ut dicit Dominus González) quilibet eorum tenet obedire, quia sic fuit pactum.

30 Tertia assertio, quando arbitri relicta opinione magis probabili, sequentes minus probabilem, & iuxta eam sententiam dederunt, potest pars contra quam datur, dissentire ei, reclamare, & appellare ab ea, & ratio est, quia quamvis in probabili opinione, quam refert expluribus Doctoribus, quos sequitur Ioannes Sanchez, tenetque Diana, poterat iudex sequi minus probabilem, cum nec temere, nec imprudenter ageret, hodie tamen supposito decreto Innocentij XI. hæc opinio, nec admitti potest, nec practicari, cum iam damnata existat, quare iniustam proferet senten-

tiam iudex, qui omissa probabiliori opinione, minus probabilem secutus fuerit: ergo cum compromissor possit appellare à sententia arbitri iniusta, licite reclamabit contra eam, quæ fuit data à iudice secuto opinionem minus probabilem, relicta probabiliori, vel saltem æque probabili, unde non videtur vera opinio Domini Emmanuelis González, ut num. præcedenti dicebam, assertentis: *Arbitros virtute compromissi in re dubia posse ius unius minuire, alterius ve augere; cum officium arbitrorum sit se dare discordias, & lites terminare, cap. per tuas, cap. exposita hoc tit. unde eorum sententiæ standum est, siue æque, siue iniquæ.* Hæc González contra ea, quæ iam dicta, & probata manent, iudices enim arbitri non habent à partibus, neque à iure potestatem ad proferendum sententiam iniquam, sic Molina, & sic ei stare non tenetur pars læsa, sed optimo iure potest appellare. Quamvis non negamus in re dubia posse, & debere arbitros maxime si sunt arbitratores partes componere, vel rem pro qualitate dubij dividendo inter eas, si est divisibilis, vel pecunia supiendo ab vna parte alteri præstita, non tamen possunt inique iudicare in iniuriam, & præiudicium alicuius partis. Sic etiam docet Machado in suo perfecto confessor. Idem que docet cum communi Fragosus.

31 Quarta, & ultima assertio quando partes eligunt arbitros arbitratores qui non tenentur iudicare attempto rigore iuris, sed tantum ex bono, & æquo, ideoque appellantur arbitratores hoc est, *amigables compoñedores*, non tenentur partes stare eorum arbitrio ex vi compromissi, nisi aperte constet quod per tale compromissum voluissent partes se obligare ad standum eorum arbitrio, & diffinitioni, sic docet Molina, & ratio est, quia cum hi arbitratores nullam aliam potestatem habeant, quam eam, quæ à partibus eis est tradita, si partes in compromisso non se obligarunt expresse stando, & consentiendo pro arbitramento arbitrorum non tenentur obedire.

32 Hic tamen est omnino notandum, quod cum circa censuram opinionum in inquirendo, quæ earum sit

Mol. disp. 33. tract. 5. n. 60

Mach. lib. 6. tit. 4. docum. 4. n. 3. 2. pag. 511. Frag. p. 1. a disp. 4. de arbit. lib. 5. n. 1.

Molina disp. 32. num. 3.

Gonz. hic n. 23.

Ioann. Sanchez disp. 44. n. 30. Dian. p. 11. tract. 2. ref. 60.

fit magis, vel minus probabilis difficile valde negotium sit, cum patroni unus opinionis eam teneant, & legat, ut magis probabilem, & patroni contrarie opinionis idem asserunt de sua, & sic adhuc in lite remaneant, an iudicis arbitri iuris iudicaverint secundum probabiliorem opinionem, necne iuxta intentionem Papae damnantis opinionem, quae docebat posse iudicem iudicando, sequi opinionem probabilem relicta probabiliori. Ideo ad derimendas lites, ad cuius finem introducta fuerunt compromissa, multum curare debent iudices compromissarii, magis se gerere debere, ut amicabiles compositores inter partes, quam, ut iudices stricti iuris litigia terminando, & inter partes negotium componendo, & rem super qua est litigium pro medietate, aut pro aliqua parte eisdem partibus adiudicando, nisi litigium fuerit super re spirituali, super qua transactio fieri non potest sine simoniae labe, ut diximus in tit. de transactionibus, quam doctrinam bene docet Molina, idemque docet Diana, quod scilicet probabilius est in his casibus, quod iudices, si res est divisibilis eam dividant, aut si non est divisibilis, partes componant, idemque Filiucius, & plures alij, semperque debet multum attendi ad possessorem, quia est potioris conditionis.

Molin. 1.
disp. 30. n.
9. tr. 5. c.
11. 2. n.
556.
Dian p. 4.
tr. 3. res.
40.
Filiuc. 1.
2. tr. 21.
cap. 3. n.
144. p. 3.

33 Ex quibus ad primum argumentum responderetur distinguendo antecedens, si sententia, quam secutus fuit iudex, erat opinio minus probabilis, aut parum probabilis, concedo antecedens; sed si sententia, vel opinio, quam iudex arbitet fuit secutus erat probabilior, aut aequae probabilis, nego antecedens, & consequentiam, quia compromittens suam causam arbitris, si iuste iudicarunt, non potest reclamare, sed tenetur obedire, quia ad id se obligavit in compromisso, quae obligatio obstat ei ne possit recurrere re ad aliam opinionem probabilem, quia illi renunciavit in compromisso, & sic non gaudet eadem facultate, qua iudex in electione opinionis.

34 Ad secundum responderetur distinguendo antecedens, scilicet, ne-

& propriam defferere ex terminis, & absolute loquendo concedo, si promissit stare aliorum iustae sententiae nego antecedens, sed quia in nostro casu compromittens se adstrinxit stare sententiae arbitrorum à se electorum, quae promissio ab alia parte fuit acceptata quadam stipulatione, inde est, quod tenetur implere promissum etiam defferendo propriam opinionem, quamvis, probabilem. Et ad primam confirmationem negamus posse advocatum eum defendere, quia opinio probabilis, in qua fundabatur ei non faveat, quia renunciavit illi in favorem alterius partis, quae propterea habet, ut docet Molina, actionem contra promittentem, ut stet promissis, ut stare tenetur ex vi compromissi, si non civiliter saltem naturaliter obligantis in foro conscientiae, imò etiam, & foro externo attento iure canonico, & similiter lege Regni citata, ut statim videbimus. Ad secundam confirmationem responderetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ratio disparitatis ex dictis constat, quia scilicet poenitens non promissit in favorem tertij obedire confessario praecipienti aliquam restitutionem, v. g. nitenti sua probabili opinione, quando poenitens tenet probabilem contrariam eam restituere excusantem; secus tamen in nostro casu ratione compromissi facti inter ipsas partes.

35 Ad tertium responderetur concessio antecedenti, negando consequentiam, propter eandem rationem, quia nimirum liberum est litiganti appellare à sententia iudicis ordinarii, aut delegati, si fundetur in opinione probabilis, ut probat argumentum, non vero à sententia iusta iudicis arbitri, quia suo verbo, & compromissio mansit

ligatus standi iustae sententiae, & alteri parti promissum implere.

(***)

Mol. disp.
35. n. 7. d.
ca. causam

QVÆSTIO III.

An casu quo interponatur appellatio à sententia arbitratorum iudicium admitti debeat, quoad vtrumque effectum, si ad legitimum superiorem appelletur?

36 **I**N hoc titulo supponitur appellationem posse habere duplicem effectum, quem explicare opus est; alter namque est effectus devolutivus, & alter suspensivus, quos breviter, & clare explicat Pater Ludovicus de Miranda in suo libro de ordine iudiciario, quæ suppositio probatur ex quadam Glossa, & accipitur vnanimiter, ab omnibus, & sic practicatur quotidie in iudicialibus causis: effectus ergò devolutivus, quem sortitur appellatio, est devolutio causæ, in qua appellatur, ad iudicem superiorem ad quem appellatur, ita vt interposita appellatione perdit, seu suspensionem habet in illa causa iudex à quo appellatur suam iurisdictionem, quovsque eam reassumat, vel quia intra debitum terminum appellans non prosequitur appellationem, vel quovsque superior eam iterum eidem inferiori remittat. Effectus vero suspensivus est, per quem non solum remanet iudex à quo absque iurisdictione, & potestate exequendi suam sententiam, itaque per effectum devolutivum causa pertinet, mediante appellatione ad iudicem superiorum, iuxta quendam textum, sed expressius de ea plura disposuit Sancta Synodus Tridentina pluribus in locis præcipue in ses. 23 sed quia contingit in multis casibus iudicem debere admittere appellationem, quoad effectum devolutivum absque eo, quod cesset in causa, prosequens eam vsque ad executionem suæ sententiæ, vt habetur ab ipsa Sancta Synodo, quia quamvis interponatur appellatio iudex non eam admittit, quoad effectum suspensivum, ideo solet præcipue in causis executivis procedere vsque ad executionem inclusive suæ sententiæ faciendo solutionem creditori, aut mittendo in possessionem ea destitutum, ideo in præsentis inquiri-

mus, si appellatio interposita à sententia iudicis arbitri debeat admitti, quoad vtrumque effectum.

37 In hac quæstione pro parte affirmativa sic primum argumentum desumptum ex legibus civilibus, tam iuris communis, quam particularibus nostri Regni, in quibus disponitur, quod si à sententia iudicis non fuerit à partibus appellatum intra quinque dies computandos à die intimationis sententiæ, vel si, in casu, quod fuisset appellatum à tali sententia; verumtamen huiusmodi appellationem appellans non prosequatur intra tempus à iure, vel à iudice præfixum, & ob id appellatio deserta sit, prædicta sententia transeat in auctoritatem rei iudicatæ, sic habetur in lege partitarum, & novæ recopilationis, vt ibi tradunt Didacus Perez, & Gregor. Lopez, & alij Doctores regniculæ: ergò à contrario sensu si intra quinque dies à sententia arbitri sæcularis, vel si fuerit iudex Ecclesiasticus intra decem, vt docent practici, & tenet praxis, & probant ex iure canonico, inter quos Curia Philippica, Paz, & alij, si intra prædictum, inquam, terminum appellatum fuerit à sententia debet admitti appellatio, absque eo quod sententia executioni mandetur, & habeat vim rei iudicatæ.

Probatum secundo eadem affirmativa, quia negotia, super quibus recurritur ad iudices arbitros regulariter pertinent ad viam ordinariam in quo appellatio admittitur à iudice quoad vtrumque effectum, sed ex eo, quod causa compromittatur non ideo fit executiva, sed manet in eadem natura quam antea habebat: ergò appellatio in ea interposita debet admitti quoad vtrumque effectum; maior huius syllogismi est certa, quia si causa non esset necessarium recurrere ad arbitros, causæ enim executivæ non habent difficultatem, cum de se habeant paratam executionem, cuius modi sunt, quæ fundantur in publico instrumento, & quæ sunt causæ rei iudicatæ, aut spontanea partis confessio, vt communiter docent pro sui inter quos Curia Philippica, Paz, Rodericus, Suarez, & omnes. Minor etiam probatur, nam compromittentes ponunt

L. 5. tit. 27. part. 3. & l. 22. tit. 23. part. 3. L. 1. tit. 18. lib. 4. recop. Perez in l. 10. ord. namenti. Lopez in d. l. 22. part. 3. Glos. ver. d. l. 22. Cur. 5. p. 1. n. 6. Paz. l. 1. t. 6. p. n. 14.

Curia 2. p. 1. n. 1. Paz. tom. 1. 4. p. n. 1.

Text. in c. pertuas de sent. ex. c. munic. Ses. 23. c. 2. & 3. Ses. 13. c. 1. in fine.

Accus. & volu. h. b. & Supp. h. b.

immanibus arbitrorum causam, & negotium sicut in se ipso est, & consistit: ergo non mutant de ordinario, in executivum, & confirmatur, quia si causa litigaretur coram ordinario via ordinaria procedendum foret, & cum terminis ordinarijs, ad minus si forte non in omnibus, tamen in pluribus: ergo saltem in his debet appellatio ab arbitris admitti, quoad utrumque effectum.

38 Sed ex alia parte non desunt rationes probantes, quod non debet admitti appellatio vlla, neque quoad effectum suspensivum, neque quoad devolutivum in sententia ab arbitris pronuntiata, primo quia, ut docent practici, inter quos Curia Philippica, & Greg. Lopez, secundum aliquas partituras leges, & Molina à sententia arbitratorum, seu amicabiliter compositorum non datur appellatio; sed reductio petitur sententiæ, si iusta non fuerit ad arbitrium boni veri: ergo, neque à sententia arbitratorum debet admitti vlla appellatio, sed sufficit reductio ad arbitrium boni viri, consequentia probatur, quia eadem est ratio.

Secundo, quia in his compromissis solet adhiberi iuramentum de non appellando, & pœnam apponi obedienti ab appellante solvenda, sed hoc iuramentum est de re licita, iusta, & honesta: ergo obligat in utroque foro, ut supra dicebamus, ne detur occasio per iurij, & consequenter nulla appellatio admitti debet.

Tertio probatur hoc idem, quia si admitti deberet talis appellatio deberet determinari ab aliquo iure, quis debeat esse iudex appellationis, sed à nullo iure canonico, neque civili assignatus est iudex ad quem debeat fieri appellatio: ergo non est admittenda quoad vllum effectum; & ex eo quod non est à iure determinatus iudex ad quem appellationis, & ideo valde variant Doctores circa iudicem ad quem sit appellandum, ut docet Fragosus, Molina, Machado, & alij, qui inter se non concordant.

Quarto, quia si huiusmodi appellationes admitterentur non cessarent lites quarum cessatio est finis compromissi, & appellatione multi pli-

carentur: ergo non est admittenda vlla appellatio.

39 Ad hanc quæstionem unica bimembri respondeo concessione; appellatio interposita à parte, quia se gravatam sentit, admittenda est quoad effectum devolutivum; secus tamen quoad suspensivum; hoc est quod sententia pronuntiata à iudicibus arbitris à partibus electis (ut omisos faciamus iudices arbitros à iure, statuto, vel iudice institutos de quibus non procedit quæstio, quia obtinet iurisdictionem, & se habere debent in hoc puncto, ad instar iudicum ordinarium) debet statim executioni mandari, præstita tamen cautione, aut fide iussore, ut si pars appellans sequatur appellationem, & in tribunali superiori obtineat, habeat unde sibi satisfactio, seu restitutio fiat de integro interesse litis, aut de illis fructibus, aut alijs rebus, quæ ille, in cuius favorem fuit sententia data ex vi illius, perceperit. Hæc conclusio est communiter recepta præcipue secundum legem Regni, quam tradit Molina, Curia philippica referens Gregorium Lopez, & Parladorium, in lib. 2. rerum quotidianarum. Quare nostra conclusio est legis Regni disertis verbis, quæ sic habet in l. 4. tit. 21. nove recopilationis: in 4. lib. Las sentencias dadas por los jueces arbitros juris, que determinassen conforme à derecho, o por los jueces arbitros arbitradores, & statim subdit sic: por ende queriendo en ello proveer, y probeyendo, mandamos, que luego, que la tal sentencia arbitraria fuere dada, de que la parte pidiere execucion, se execute libremente, pareciendo, y presentandose el compromisso, o sentencia signada del Escriuano publico, sic lex Regni, vbi notat Molina, quod si pars contra quam exijt sententia, compromissum confiteatur æquivalet ipsi instrumento, & paulo inferius sic ipsa lex disponit: Pareciendo, que fue dada dentro del termino del compromisso, y sobre las cosas sobre que fue comprometido, y que la parte sea satisfecha, de aquello sobre que fue sentenciado en su favor, haziendo obligacion, y dando fianças llanas, y abonadas ante el juez, ante quien se pidiere, o hoviere de executar la sentencia, de tomar, y restituir lo que huviere recibido, por virtud de la tal sentencia, con los frutos,

Mol. tr. 5.
disp. 35.
n. 5.
Cur. l. 2.
c. 14. n.
29.
Lopez in
l. 35. Gl. 4.
tit. 4. p. 3.
Parlad. c.
21. p. 4.
tit. 21.
lib. 4.

Frag p. 1.
lib. 5. d. 1.
34. n. 5.
Mol. disp.
38. n. 5.
Mach. p.
2. lib. 6.
r. 4. do.
4. n. 3.

tos, y rentas segun que fuere condenado, si la tal sentencia fuere revocada, &c. Cum quibus conditionibus, & qualitatibus mandatur. Altera sententia statim executioni, non obstante quacumque appellatione, seu reclamacione, unde probata manet vna pars conclusionis.

40 Altera vero pars, seu membrum conclusionis, scilicet, quod data executioni sententia, cum prædicta cautione, possit pars condemnata prosequi suam appellationem coram iudice appellationis, præter quam quod satis ex allatis verbis constat, probatur expressius ex subsequentibus eiusdem legis casum istum concludentibus, & habet sic: *Y si la otra parte huviere reclamado, ò pedido, ò pidieren reduccion, y albedrio de buen varon, ò fecho, ò ficiera de nullidad, ò por otro remedio, ò recurso alguno, si tal sententia arbitraria fuere confirmada por el Presidente, y Oydores, que de la tal sententia confirmatoria, no aya mas suplicacion, ni nullidad, ni otro remedio alguno. Pero si por juez inferior fuere confirmada, que pueda apelarse para ante el Presidente, y Oydores, para que sentencien en ello, y si fuere confirmada non aya mas grado, y si fuere revocada por el Presidente, y Oydores, que de la tal sententia revocatoria, se pueda suplicar para ante ellos mismos, quedando en su fuerza la execucion, hasta que se de sententia en revista, y que las fianças sean avidas por bastantes, quales á los dichos juezes que han de executar la dicha sententia pareciere que lo son, y quede lo quo á los dichos juezes pareciere, y declararen sobre esto de las fianças, no pueda ser suplicado, ni apelado, y esto mismo mandamos que se haga, y execute en las transacciones, que fueren hechas entre partes, por ante escrivano publico: y mandamos, que los de el nuestro Consejo, queden, y libren nuestras cartas para todos los concejos, y personas singulares, que las pidieren. Ex quibus legibus satis probata manet conclusio, quæstioni que sit satis cuius fundamentum ex solutione argumentorum magis constabit, vnde.*

41 Ad primum argumentum responderetur quatenus est contra conclusionis partem, concesso antecede-

dente, negando consequentiam, si intelligatur de effectu suspensivo, concedo tamen respectu effectus devolutivi, itaque si pars ab arbitris condemnata appellet, vel non appellet, aut prosequatur, vel non prosequatur appellationem, sententia statim debet executioni mandari, data prædicta cautione, aut fideiussore. Ceterum si non appellaverit intra tempus ad appellandum à lege determinatum, vel appellationem non prosequatur intra duos menses à superiori exhibendo litteras ordinarias, vel per longuiorem terminum prout iudici, à quo exequenda est sententia visum fuerit, tunc data appellatione pro deserta, sententia transit in auctoritatem rei iudicatæ, taliter quod appellatio nullum iam effectum possit operari, non solum suspensivum, quem nunquam fortitur, sed neque devolutivum, & sic est intelligenda doctrina ibi à Doctoribus citatis tradita, quare in virtute disertationis appellationis in tali casu dantur executoriales, seu, ut vocant executoria, & appellanti ponitur perpetuum silentium, nisi ei suffragetur aliqua exceptio, de quo alibi.

42 Ad secundum argumentum respondeo concessa maiori, negando minorem, & ratio est, quia quamvis causa super qua sit compromissum, sit ex natura sua ordinaria, & prout sic à sententia in ea data appellatio utrumque debeat fortiri effectum, attamen postquam partes in compromisso convenerunt, & stipulatione fuit valatum causam fecerunt executivam, quia utraque pars se voluntarie adstrinxit, & obligavit standi pro sententia arbitratorum, quæ obligatio de novo adveniens causæ, quæ compromittitur, inducit obligatum ad servandum pactum, & compromissum via executiva, iure remanente ad sequendum causam, quoad proprietatem in via ordinaria coram iudice appellationis, contra victorem adversarium remanentem in possessione rei, super qua fuerat litigium.

43 Deinde ad argumenta pro alia in contrarium parte, quæ probare videntur non esse admittendam ap-

pellationem à sententia arbitrorum quoad vllum effectum, responderetur ad primum concessio antecedenti, negando consequentiā, negando etiā esse in utroque casu eandem rationem. Sunt enim multae differentiae inter citatos, & praedictos arbitros, & principalis, quae facit ad intentam disparitatem, est quod arbitri iuris debent indicare inter compromittentes secundum ius, & eius dispositionem formam iuris saltem in substantialibus observando, & obtinent iurisdictionem, ut docet Molina, non secus, ac

Mol. disp. 31. n. 1. alij indices ordinarij, vereque indices sunt, de quorum sententia appellatur, *37. d. 17. §.* ut dictum est perinde, sicut a sententia iudicum ordinariorum, aut delegatorum, quorum munus non possunt suscipere religiosi, & isti arbitri non possunt procedere in diebus festis, seu feriatis, possuntque ex aliqua superveniente causa recusari, de quorumque sententia ad superiorem appellatur. At vero arbitri arbitratores, vel ut dicunt, *amicabiles componedores*, non tenentur iudicare secundum rigorem iuris, neque eius regulis tenentur, sed possunt pro sua voluntate, & arbitrio partes componere rem super qua est controversia dividendo, aut distribuendo, prout visum fuerit convenire ad pacem, & concordiam comparandam inter ipsas partes, alteri auferendo maiorem, vel minorem rei quantitatem, & alteri dādo. Cuius munus subire possunt quaelibet personae, etiam religiosi, & in quocumque die procedere, qui proinde iurisdictionem non obtinent, sed tanquam quandam facultatem, seu licentiam à partibus datam, ut amicabiliter arbitrentur, & partes componant, ut dicit ipse Mol. & Machado, & probat ex l. Regni, à qua proinde sententia non datur appellatio, quia non est sententia iuridica, aut data secundum ius, sed reducit ad arbitrium boni viri, ut determinet super controversia, & finitur discordia.

*Mol. ubi
pro.*

Mach. p.

2. l. 6. r.

4. docum.

1. §. 1. 4.

r. 2. d. 11.

2. l.

1. 23. tit.

4. p. 3.

Farl. l. b.

3. rerum

q. 10. d.

d. sp. 43. n.

14.

44. Advertit etiam Machado ex comuni Doctorum, inter quos Parladorius, quem citat, quod quoties non constat ex compromisso, an fuerit facta compromissio in arbitros, aut in arbitratores, debet iudicari, & praesumi factum fuisse iudices arbitratores, &

amicabiles compositores, quia hic modus compromissi est melius, quia cedit in maiorem favorem partium, & respicit magis ad pietatem, & concordiam, procedendo per modum consilij, & persuasionis, partibus persuadendo, ut abstineant à litibus, & inter se componantur, quamvis eis visum fuerit aliquid perdere de iure suo, quia praestat inaequalis convenientia, quam prosequi causam usque indubiam sententiam.

Ad 2. dicitur non obligare tale iuramentum, si sententia data fuerit iniusta, quia iurans non habet intentionem se obligandi stare sententiae iniustae, sic Machado, & alij, vid. infr. n. 29.

45. Ad 3. respondeo, quod si reclamatio, aut appellatio fuerit à sententia arbitratorum, seu amicabilium compositorum, iam diximus esse reducendam ad arbitrium prudentis viri, ut docet Mol. ex sententia Barthol. & communi aliorum, haec autem reductio petenda est à parte lesa coram iudice ordinario, ut ex pluribus tradit Frag. secundum regulam, quod actor tenetur sequi forum rei ex iuris dispositione, & idem Mol.

Ceterum quando fit appellatio à sententia arbitri variant DD. ad quae debeat appellatio deferri, an ad superiorem ipsorum arbitrorum, quorum aliquando contingit non esse iudicem ordinarium, quando scilicet arbitri non sunt subditi iudicis ordinarij, sed alterius superioris, aut diversae iurisdictionis, in quo casu sententia est probabilis appellationem faciendam esse ad superiorem arbitrorum ex communi stilo, secundum quem appellatio fit à iudice, qui dat sententiam ad suum immediate superiorem, sic docet Greg. Lopez, relatus à P. Molina, quamvis communis sententia Panormitani, Covar. Bart. & aliorum ab ipso Covar. citatorum, quam etiam sequitur Molina, tunc scilicet reclamatione, & appellationem non fieri ad iudicem superiorem arbitro, si is diversus sit à iudice partium, quoniam ea non est, tam appellatio, quam querela, neque est à sententia lata ab habere ad id iurisdictione, neque à sententia, quia sententia est iudicis, sed est à sententia, quae vim habet ex solo contractu compromissi, & tanquam effectus, & complementum eius contractus, unde illa appellatio est reclamatio,

*Mach. c. 2
lib. 6. p. 2
r. 4. do-
cum. 4.*

*Frag. p. 1.
lib. 5. disp.
14. §. 1. n.
6.*

*Ex c. cum
sit de foro
comp.*

*Lop. in l.
23. tit. 4.
p. 3.
Mol. disp.
35. n. 6.
Panor. c.
cum dile-
ctus de ar-
bit. à n.
17.
Covar. 2.
var. c. 17
n. 1.*

matio, & exceptio adversus partem, quæ vi contractus contendit, aut contendere poterit illam mandandam esse executioni, quæ illa sententia non sit qualis vi contractus poterat, ac debebat fieri, quo fit, quod apud iudicem partium vi contractus contententium, sit examinandum, utrum illam manifestam iniustitiam contineat, vel non, ut illi, si in qua non repertur sit standum vi contractus sic Mol.

46 Sed hæc ex dictis in probatione nostræ conclusionis, & legibus ibi adductis non videtur coherere, quia iudici ordinario partium non competit examinare sententiam arbitrorum, neque per modum exceptionis, neque per modum appellationis, sed statim eam executioni mandare, si pars in cuius favorem fuit data, id petierit, unde restat si vero iudex appellationis, postquam dederit executioni sententiam, possit cognoscere ex vi appellationis iure devolutivo de ipsa causa in via ordinaria, & similiter non est admittenda propositio, in qua dicit P. Molina, quod non tam appellatio, quia quærela est, eo quod sit illa arbitrorum sententia vere sententia à iudicibus iurisdictionem habentibus à partibus, vel à iure ex toto titulo de arbitris, imò si ibi contrarius est Molina dicens disp. 37. quod arbitri habent iurisdictionem non secus ac alij iudices ordinarij, & quod à sententia illorum perinde appellatur. Quare quamvis non disceor utramque sententiam esse probabilem, propter auctoritatem Doctorum eam tradentium, probabilior mihi videtur sententia Gregorij Lopez, & aliorum eam tenentium, & ratio mihi est, quia iudices ordinarij non sunt iudices appellationis, neque superiores, nisi quando sunt delegantes, cuius modi non sunt respectu arbitrorum: ergo de sententia eorum appellatio ad iudicem ordinarium partium fieri non debet, sed ad Chancellariam, si est negotium sæculare, vel ab alio iudice inferiore ipsa Chancellaria, ad cuius Præsidentem, & Auditores conceditur appellatio à tali iudice, in quibus verbis datur intelligi, talem iudicem, non esse ordinarium, sed iudicem appellationis, & idem servato ordine in causis ecclesiasticis est dicendum, & in hac

eadem difficultate aliquid diximus supra tit. de elect. n. 196. ubi inclinavi in opinionem Molinæ, sed re melius inspecta magis placet contraria.

47 Sed si casus contingeret, quod actor laicus ageret contra clericum, v. g. (vel forte contra) & lite pendente causa compromitteretur, & arbitri tulerint sententiam in favorem actoris, & executioni per ordinariam mandata sententia, mitteretur in possessionem, à qua sententia clericus appellans de reo fieret actor contra laicum, & laicus de actore fieret reus, est dubium an appellatio sit proseguenda coram iudice laico, eo quod secundum principium iuris tenetur se qui forum ei ex iure nostro, quare tunc in sententia, quæ docet appellatorem faciendam esse ad iudicem ordinariū, tenet clericum causam debere sequi coram iudice sui contrarij, qui ex actore factus fuit reus, & clericus, qui reus fuisset in prima instantia, si ageretur, & vertilaretur coram iudice ecclesiastico iam in gradu appellationis, quia ipse clericus appellavit fit actor, & sic tenetur sequi forum rei sæcularis, sic docet Covarrubias, citatus à Molina, cum alijs. At Molina contrariam docet sententiam rariorem, vel plus longe probabiliorem, pro qua refert Panormitan. & alios plures citatos etiam à Covarrubias. Quæ opinio proculdubio absolute verior videtur, & præter rationem, quam ibi affert Molina num. 8 §. ostenso autem, quia scilicet, condemnatus potest dicere contra executionem sententiæ per modum exceptionis, quam tamen rationem iam explosam num. præcedenti relinquimus, unde melius videtur, quod ille met iudex ordinarius, si sit ecclesiasticus, eo ipso quod sententiam arbitrorum mandavit executioni, eamque exequendo capit iam de causa aliquo modo cognoscere consequenter debet procedere in eadem causa, iam in suo tribunali pendente, & circa plenarium iudicium partes in via ordinaria audire, & sic prædicari debet sententia, quam cum Panormitan. docet Molina, cum alijs pluribus. Et hoc multo certius si appella-

Ab. lo. 35.

1. 1. 1. 2.

1. 1. 1. 3.

2. 1. 1. 4.

C. cum sit

de foro

competet.

Covar. cit.

6. 1. 1. 1.

Panor. c.

quintabi-

lis de iur.

in. n. 39.

vit seularis à sententia arbitrorum in causa cum clerico, quia appellando fit actor, quare contra clericum coram iudice Ecclesiastico debet litigare maxime si fuisset ipse ecclesiasticus executor dictæ sententiæ.

*Sup. hoc
tit. n. 22.
Frag. d.
disp. 14.
p. n. 20.*

48 Ad secundum argumentum responderetur prædictam iuramentum quamvis præstetur in compromisso de non appellando, intelligi debet in casu, quo sententia sit iusta, ut iam supra diximus cum Bartulo, & alijs, quibus insuper addo Fragossum docentem cum alijs, & cum ipso Bart. posse à sententia arbitrorum peti reductionem ad arbitrium boni viri; etiam si renunciatur talis reductionis petitioni, & apponatur iuramentum, aut aliqua solvenda pœna, quia hoc non obstante potest peti absque metu pœnæ, & periculi, quando gravis læsio incurritur; pro levi enim damno nemo debet resilire à sententia, maxime interveniente iuramento, ut in expositione primi, & secundi capitis de transactionibus, diximus etiam de transactione, idemque docet Macha-

Machado

do, tam de appellatione, quam de reductione, est namque eadem prorsus ratio, & est quam supra adduximus, quia nemo iurat, neque promittit, quod sibi affert notabile iniustum damnum, ut ex Divo Thoma probavimus, unde ad formam argumenti concedo maiorem, & distinguo minorem, sed hoc iuramentum est de relicta, iusta, & honesta, si sententia arbitrorum fuerit iusta, & non multum perniciofa iuramentum præstanti, concedo minorem, secus tamen si fuerit multum perniciosa, & iniusta, & sic neque solutio pœnæ ipsæ obligat, nisi à superiori bene iudicante in ea condemnatur.

49 Ad quartum dicimus, quod in tali casu lites non cessare, esse malum necessarium causatum ex iniusta sententia, valde gravantem partem victam, & læsam, cessare tamen quando datur iusta sententia, vel gravis læsio ex ea non incurrit, quia si gravis non fuerit assentire tenetur dictæ sententiæ.

CAPVT CVM DILECTVS VI. CVIVS SPECIES sic se habet.

REVS Conventus in iudicio potest reconvenire actorem suum, & quærebatur utrum coram arbitris locum habere reconventio sicut in iudicio, cum arbitraria ad instar iudiciorum sunt redacta, respondet Papa, quod licet in iudicio conventus reconvenire valeat convenientem, tamen coram arbitris reconventio locum non habet, quia arbitri iudicare non possunt, nisi de his tantum super quibus in eos extitit compromissum.

CON

30 CONCLUSIO, Arbitr

non habet potestatem
iudicandi ultra com-
prehensa in compro-

missio, ideo coram eo non fit recon-
ventio. Hæc conclusio, quæ in hoc
textu clare ponitur comprobatur
ex iure communi civili l. Pompo-
nius, & ex lege Regni, eamque illu-
strant Cujacius, lib. 12. Pauli, ad
edicta, in l. non distinguemus §. de
officio ff. hoc tit. Faber in rationali ad
ipsum §. Menochius, Maranta, Osual-
dus, Frag. de regimine Christianæ rei
pub. Azevedo, & alij plures ab ipsis
citati Gonzalez, in præsentia.

Sed contra conclusionem sit pri-
mum argumentum, quia compromif-
siq. in arbitros de se ordinatur ad evi-
tandas lites, & componendas partes,
sed hic finis haberi non potest, nisi ad-
mittatur reconventio: ergo nostra
conclusio non est vera, maior est cer-
ta, vt supra probatum est, tam in ca-
pite præcedente, quam sub tit. de ele-
ctione à n. 191. minor autem proba-
tur, nam iuxta communem Docto-
rum doctrinam, inter quos Sylvester,
Fragossus, & alij loquendo de arbi-
tris iuris, arbitri eliguntur in locum
iudicis, ita quod habeat procedere iu-
ris ordine servato, & in forma iudicii,
sicut iudex, unde coram eo debet dari
libellus, & fieri litis contestatio, & iu-
rare de calumnia, aliaque iudicialia
facere, vt docet Sylvester, sed in hoc
procedendi modo potest reus aucto-
rem reconvenire, saltem per modum
exceptionis: ergo coram arbitris re-
conventioni datur locus, nam arbiter
vtramque partem debet audire ad in-
star iudicis ordinarij, & sic potest in
responsione respondere per modum re-
conventionis, vel exceptionis, nam
mutua petitio, & si proponatur in mo-
dum actionis defensio tamen est, vt ex
iure civili probatur, quare talis recon-
ventio pars est ipsius principalis ne-
gotij.

Secundum argumentum sic for-
matur, nam arbitri, vel sunt iudices de-
legati, vt dicit Frag. vel se gerunt ad mo-
dum iudicis delegati, sed iudicis delegati
non obstat quod eorum iurisdictio sit
odiosa, & à partibus minime electi, vt
supra diximus ex capite olim, & habet-

tur ex capite Rodolphus, & cap. sig-
nificasti, cognoscere possunt de re-
conventionis causa, & mutuas ad-
mittere petitiones, vt habetur
etiam ex iure, igitur & arbitri de
causa reconventionis valent cog-
noscere.

Tertium sic, nam si non admis-
teretur reconventio in compromif-
sarijs iudicijs, tam ad arbitros, quam
ad arbitratores delatis negotia par-
tium marcescerent, ac proinde iu-
dicium non perfectum, sed man-
cum, & imperfectum evaderet,
siquidem remanet ex parte alterius
compromittentis reconventio inau-
dita, & indecissa, & consequenter no-
vum restaret litigium, quod est in-
conveniens, & contra finem com-
promissi, maxime respectu arbitra-
torum, aut amicabiliter composito-
rum: ergo nostra conclusio non est
vera.

41 Sed his non obstantibus ve-
ra est nostra conclusio, cuius deci-
dendi ratio est, quia iudices arbitri
compromissarij, de quibus loquitur
conclusio, nullam aliam ad iudicandum
inter partes habent potestatem, quam
sibi traditam à compromittentibus,
sed hæc tota continetur in compro-
missio: ergo circa negotium non com-
prehensum in ipso nullatenus possunt
tractare, aut agere iudicando, & sic
nec circa reconventionem, quæ vna
pars habet adversus aliam, illud enim
in arbitrium venit, quod exprimi-
tur in compromisso, ex quadam sic
diffinienti lege. Sicut enim iudex da-
tus cognoscere non potest de alio
negotio, quam de illo ad quod est
datus, & neque procurator alia nego-
tia tractare valet quam sibi manda-
ta; vt habetur ex quadam lege, sic
similiter iudex arbiter arbitrari non
potest de negotio quod sibi non com-
promittitur, neque facultatem com-
promissi excedere, sed retrahi, &
adæquari debet intentionibus, & con-
sensus compromittentium, quate-
nus in compromisso explicantur, &
eos excedendo esset attentare, &
nullum facere, quidquid facere
præsumeret, nisi aliquam cum ne-
gotio compromissorio connexio-
nem haberent, vt in quæst. dicemus.

C. olim
32. de off.
deleg.
C. Rodul-
phus c. sig-
nificasti
de rescrip-
C. 1. & 2
de mutuis
petition.

Ratio deci-
dendi.

L. non
distingue-
mus 32. ff.
de eo, &
l. de rebus
46. ff. hoc
tit.
L. si ma-
ritus 21.
c. de pro-
curat.

Pomp. §.
id ff. hoc
tit.

L. 2. ff. tit.

4. partit.

3.

Menoch.

de arb. lib.

1. c. 44.

Marant.

de ordin.

iud. p. 4.

dist. 6. n.

20.

Osual. lib.

17. c. om-
tar.

Donel. c.

18.

Frag. tr.

de arbit.

disp. 14. n.

4.

Azevedo

in l. 4. n.

180. tit.

22. lib. 4

recop.

Sylvest.

v. arbit.

q. 2.

L. neque 6

c. de com-
pensatio-
nibus.

Frag. p. 1.

lib. 4. disp

10.

n. 111.

pag. mi.

431.

52 Vnde ad primum argumentum respondetur, distinguendo maiorem compromissio in arbitros de se ordinatur ad vitandas lites, & componendas partes, circa eas lites, quas partes vitare volunt, & quoad eas compositiones, quas volunt admittere, quas explicant in compromisso, concedo maiorem, quoad alias quas exprimere noluerunt, nego maiorem, & ad minorem dico non posse arbitrum respicere, aut intentare alium finem, quam illum, quem partes intentant, & explicant, vnde admissa doctrina Sylvestri, & aliorum Doctorum, negamus consequentiam, & si per modum exceptionis debeat admitti recoventio diceretur in quæst. appendice.

53 Ad secundum respondetur, quod dato, ut iudices arbitri sint delegati, vel quasi, non tamen possunt extendi ad iudicandum ultra ea, quæ in compromisso continentur, quia in eo voluntates tantum compromittentium attendi debent, ultra quas, prout in ipso exprimuntur arbitri procedere non valet, ex defectu facultatis, cæterum delegati non dantur à partibus, sed à Principe, vel iudice ordinario mittuntur cum facultate procedendi in commissio negotio, & insuper ad audiendas mutuas petitiones, & recoventiones, quamvis expressæ non dentur in commissione, quia conceditur delegato à iure, sicut & omnia ea facere, sine quo negotium exacte non potest agi, ut iam supra diximus, iudicibus autem arbitris, cum dependant præcisè à voluntate compromittentium, non habent à iure aliquam facultatem, ut se extendant, sed potius prohibitionem, ut non excedant, ut habetur in hoc nostro textu ex Innocentio; secus tamen est in arbitris, qui sunt ex iuris, aut statuti necessitate, qui quia habent potestatem à lege possunt audire partes per viam reconventionis, quia amplam ex iuris dispositione accipiunt potestatem, & in hoc æquiparantur iudicibus delegatis, sic docet Doctor Emmanuel Gonzalez, & probat textus in capite arb. de officio delegati, & ex duobus Doctoribus, scilicet, Ripol. & Ansal. & ex alijs ab ipsis citatis.

54 Ad tertium argumentum respondeo concedendo inconueniens, quod scilicet remaneat iudicium mancum, & imperfectum, sed hoc non provenit ex defectu nostræ doctrinæ, aut iudicium eam practificantium, sed ex defectu compromissi, & compromittentium, qui non comprehendunt, nec explicarunt in ipso, ex cuius omissione venit non posse iudices audire reconventionem partium, quare hoc incommodum, ut iudicij imperfectionem compromittentes sibi imputent, qui maiorem non dederunt facultatem.

55 Auctor huius textus fuit Innocentius Tertius scribens Priori Sancti Andreæ, & alijs, ut ex titulo patet, est autem in Regno Scotiæ Episcopatus Sancti Andreæ, immediate subiectus Romano Pontifici, sicut & omnes episcopi illius Provinciæ sunt ipsi immediate subiecti.

QVÆSTIO VNICA APPENDIX

huius capituli.

An iudices arbitri iuris, seu arbitratores possint in aliquo extra contenta in compromisso extendere suam sententiam?

56 **E**T Quidem de arbitris ex necessitate iuris, vel statuti constituti ad cognoscendum de liquo negotio totaliter secus de aliquo articulo, v. g. de cognitione causæ reculationis alicuius iudicis, iam diximus posse se extendere, sicut & legati, extra id quod sonat facultas in commissione expressa, quia id eis conceditur ab ipsomet iure, ut tenet Molina, in quo providè, & perfectè est præcantum, & præventum, vnde quæstio tantum procedit de arbitris, qui eliguntur à partibus, & etiam de arbitratoribus, seu amicabilibus compositoribus, & proparte negativa extant aliquæ rationes, seu argumenta in hunc modum. Primo, nam ut docent Doctores, inter quos Sylvest. quia nullus potest dispensare in Papæ dispositione, aut eius constitutione contra.

Ripol. var
resol. c. 4.
n. 66.
Ansaldu
de iurif-
di. p. 3.
tit. vni-
co c. 9. n.
15.

Mol. tr. 5
disp. 44.
n. 7.

Sylv. v.
arbitr. q.
18. iuxta
fin.

Supi. tit.
de off. de-
leg. n. 20.

Gonz. hic
n. 6.
C. arb. de
off. del. in
6.

C. dile-
ctus de re-
pore ordi-
nand.

Contravenire, sed in hoc nostro textu dilectus expresse Innocentius III. limitat facultatem arbitrorum, ne excedant ultra compromissum, habet enim textus sic: *Super primo articulo taliter respondemus, quod licet in iudicio convenientem reconvenire valeat is, qui coram iudice convenitur, coram arbitris tamen reconvenire non potest, cum arbitri iudicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos existerit compromissum, ubi particula tantum omnem facultatem adimit arbitris, ut in nihilo excedere possint, quod etiam probat Sylvester ex nostri iuris textu.*

Sylv. ibi-
dem q. 21
Frag. diff.
disp. 14. n.
31.

Probatur 2. quia arbitri taliter tenentur intra tempus in compromisso assignatum iudicare, ut si iudicent eo transacto, nullum erit iudicium, ut docet ipse Sylvester, & Fragossus, & insuper si malitia fecerint, aut culpa etiam levi tenentur de interesse partibus satisfacere, non alia ratione nisi quia sic in compromissum est tempus taxatum, ultra quod, si non habeant facultatem prorogandi, eam iudicare non possunt: ergo similiter est dicendum de rebus in compromisso contentis, extra quas propter eandem rationem iudicare non poterunt, ut diximus supra de iurisdictione delegati.

Supra
tit. de off.
deleg. n.
48.

Tertio, quia quando compromissum fit in aliquam dignitatem, non transit in successorem, non obstante quod delegationes, aut commisiones directæ, & transmissæ alicui sub nomine dignitatis, aut officij, hoc deficientes, transit in successorem in eodem officio, sicut & nominatus executor testamenti sub nomine officij, transit in eum, qui in officio succedit, quod non contingit in arbitris, non alia ratione, nisi quia expresse non continetur in compromisso: ergo nihil possunt si non exprimat in compromisso, ut docet Fragossus, licet in iudiciis delegatis aliter practiceretur, ut sup. dictum est sub tit. de officio iudicis delegati.

Frag. n.
15.
Sup. diff.
tit. n. 43.

Panor. in
c. quanta
valis de
iure iur.
Frag. d.
disp. 14. n.
6. q. 2.

Arguitur quarto, quia ut docet Panormitanus, iudices arbitri non possunt mutare suam sententiam definitivam, non alia ratione nisi quia non fuit in compromisso eis data facultas: ergo similiter non possunt in aliquo alterare, quod est

in compromisso expresso, & refertur a Fragosso.

questio-
est idem
ibi n. 89

Arguitur quinto, quia si electi arbitri fuerint tres, vel quatuor, & in absentia unius alij causam determinaverint, & pronuncient, laudum, seu sententia illorum erit inutilis, ut docet Fragossus, ibi videndus, non alia ratione, nisi quia non servatur forma compromissi: ergo.

Arguitur 6. quia si compromittitur in aliquem ea lege, & conditione, ut arbiter compromissarius possit de iure, & de facto cognoscere, non potest non pronunciare servata iuris forma, ut docet idem Fragossus, & si aliter iudicet non debere partes eius sententiæ acquiescere secundum Bartholum, in l. diem proferre §. stari ff. de arbitris, & idem docet ibi Fragossus, n. 10. quando sunt arbitri iuris, quia ex vi compromissi tenentur iudicare secundum ius per legem Regni. Et confirmatur in casu quo arbitri sint tres, v.g. quorum unus condemnat in decem, secundus in quindecim, tertius in quinque, in quo casu omnes tres discordant in quantitate decem, & in quantitate quindecim, quia unus sine alijs nihil potest, eo quod tres sunt assignati, quorum sententia, vel saltem sententia duorum ex illis debet concordare, ideo standum est sententiæ tertij condemnantis in quinque, quia in hac condemnatione concordant, quia qui cōdemnat in decem, vel quindecim multo magis condemnat in quinque, unde omnes tres virtualiter in quinque cōdemnant. Quāvis non sine fundamento standum esse videtur sententiæ illius, qui condemnavit in decem, quia in decem duo ex tribus conveniunt, & standum est maiori parti, sed quidquid sit de casu quē Fragossus ponit in loco citato n. 8. certum est non esse discedendum ab intentione compromissi.

L. 23. tit.
4. p. 3.

57. In hac questione habita pro vera decisione nostri textus, quam cum communi Doctorum sententia, ut asserit Molina, de iustitia, & iure tractatu quinto defendimus, respondeo, nō nullas habere limitationes, quæ quamvis non immutent substantialiter veritatem conclusionis, eam tamen explicant, & in ali-

Mol. disp.
44. n. 7.
cit.

quibus casibus modificant circa arbitros iuris à partibus electos, nam in arbitris arbitratorijs, seu amicabiliter compositoribus maiore admittimus in fine resolutionis, licentiam, unde prima sit assertio, potest arbiter etiam si sit iuris, in casu pacis arbitrari super non contentis expresse in compromisso, hanc assertionem docet expresse Fragossus referens pro ea Butrium, Tuschum, & alios, & ratio est, quia quamvis non possit manum mittere ad ea, quæ non continentur in compromisso, ut dictum est, pro bono tamen pacis potest tantum in re modica, ut sic acquiescat pars, ei aliquid adiudicare, quod de rigore iustitiæ non erat debitum aliquantulum lædens alteram partem, & ratio à priori debet esse, quia non oportet, ut sit in hoc involuntaria, ac proinde si non expresse in compromisso non continetur sic arbitrum licentiarum, virtualiter tamen, aut rationabili præsumptione continetur, quia utilius, & consultius est partem in modico ledi, arteta qualitate, & quantitate materia, quæ carere bono pacis, & onerari molestia litis, eiusque expensis, & laboribus fatigari: ergo poterit sub hac consideratione arbiter se extendere.

58 Secunda assertio, potest arbiter cognoscere de fructibus rei, super qua est compromissum, quamvis in eo de illis mentio non fiat, sic docet ipse Fragossus, eandemque Doct. Emman. Gonç. Tellez, dicens quod arbiter potest pronunciare super fructibus post litem contestatam perceptis, sunt enim fructus semper accessorij, & ex alio principio notum habemus, quod à die litis motæ possessor bonæ fidei, desinit possidere cum bona fide, & sic si condemnari debet in fundo, v. g. aut in alia re, debet consequenter per sententiam arbitrij in omnibus fructibus, deductis expensis, condemnari, ex communi doctrina, quæ fundatur in quadam lege, & quia fructus rei, sunt eiusdem domini, cuius fuerit ex noto etiam principio inter Doctores receptissimo, unde exijt regula vera, & generalis, quod res, ubique est proprio domino fructificat, aut perit.

59 Assertio tertia, potest similiter arbiter iudicium ferre, & pronunciare inter compromittentes, de quolibet, quod incidenter emergat dependens à principali negotio, ut si v. g. petatur restitutio in integrum, potest arbiter eam concedere, quod probat noster Doctor Gonzalez, ex titulo superiori, & sic similiter de alijs iuribus, aut rebus pertinentibus ad illud negotium, quod compromittitur, & præcipue de interesse rei cognoscere potest, quia omnia hæc tacite, aut virtualiter in ipso compromisso continentur, ut etiam habetur ex alia lege ff. de rei vindicat. lege vique 3. quamvis hæc in compromisso non exprimantur, quia ab ipso natura sua dependent, aliàs negotia indecisa remanerent, & nova disidia inter partes reurgerent, & lites moverentur: ergo officium est iudicis arbitri hæc decideret.

60 Assertio quarta, potest præterea arbiter audire omnes exceptiones easque discernere, si causæ cognitionem, & iustam expeditionem impediunt, quia similes exceptiones incidenter pertinent ad negotium, sic habetur ex doctrina Glossæ huius textus, & ratio est, quia ut dicebamus supra, delegatus potest procedere, & removere omnia, quæ impediunt officium suum, videatur etiam Gregor. Lopez, super lege Regni, Panormit. & alij, inter quos Molina, de iust. & iure.

61 Assertio quinta, potest arbiter cognoscere de coherentibus, & connexis ad negotium compromissum. Hanc assertionem tradit, ut probabiliorum Fragossus, etiam si nihil in compromisso de eis dicatur, & probat, quia in mandato iurisdictionis veniunt consequentia ad petita, quamvis tale mandatum sumatur stricte, eamque probat ex auctoritate Baldi, & pro ea assertio Innocentium, & ratio est quia in Phisycis loquendo, sicut qui dat formam dat consequentia ad formam, sic etiam in moralibus, qui dat facultatem ad negotium, dat etiam ad omnia, quæ cum ipso connectuntur, ipsi coherent, & ab ipso dependent, ad idemque pertinent

Frag. diß
disp. 14.
n. 59.
Butri. in
c. nisi de
præbend.
Tusch. in
conc. iuris
c. 444
n. 7.

Frag. ibi.
dem p. 1.
n. 14.

L. ex di-
uerso. 35.
§. 1. ff. de
rei vindi-
cat.

Tit. de in-
regru re-
stit. c. pe-
nult.

L. utique
ff. de rei
vindicat. lege
vi. 3. ff. iu-
dicat. sol.
ui.

Gloss. vers.
nisi de his
Sup. de off.
iud. deleg.
n. 48.
L. 32. tit.
4. p. 3.
Panor. in
c. cum di-
lectus de
arb. c. 3.
Mol. tr. 5
disp. 44.
n. 6
Frag. ubi
prox. n. 13

Bal. in l.
fin. c. de
fidei cō-
miss.
Inno. in c.
episcopale
reb. Eccl.
non alien.

tenent iudicium; ne imperfectum remaneat, sicut dicitur etiam, quod accessorium sequitur naturam principalis iuxta regulam iuris. Quod comprobatur, ex quodam textu, quem ibi singularem dicit in lege perinde, & ex alio canonico, ubi Baldus docet valere sententiam super non petitis, quando non petita sunt connexa, vel coherentia, vel dependentia, quoniam, quæ sunt de appendiculis dicuntur ad rem esse, & pertinere ad principale, de quo agitur. Et confirmatur, quia inde est posse arbitrum iudicare de fructibus, & de terminis solutionis, quamvis de eis non fiat mentio in compromisso, quia hæc sunt contigua compromisso, sic etiam docet Abbas in citat. cap. cum dilectus.

62. Sexta, & ultima assertio arbitratores, seu æstimatores, qui, ut tradit Sylvestro, & omnes communiter admittunt, ex Innocent. & Panor. arbitratores semper à sumuntur circa contractus, sicut æstimatores circa aliquam taxationem, & arbitri circa lites; sed quod certius est, arbitratores, inquam non tenentur servare formam iuris sicut arbitri, & possunt se extendere extra in compromisso contenta, & in hoc differunt etiā ab arbitris, sic docet dictus Sylvestro, & probat ex speculatore in titulo de arbitris, & rationem reddit, quia dictum arbitratoris tenet sive æquum, sive iniquum, quamvis postea per iudicem reducatur ad æquitatem. Unde arbitrator potest rem unam, de qua agitur dividere, & adiudicare prout ei visum fuerit rationabile cuilibet compromittenti unam determinatam partem, vel totam, si non potest dividi, facta per pecuniam, recompensatione (excepto beneficio, ut dictum est) quavis in compromisso expressato non fuerit, & horum dictum, vel iudicium homologatur, id est à partibus approbatur illud confirmando, à quo, ut sæpe dixi, non appellatur, sed reducitur, si non emolegetur ad arbitrium prudentis, & in parva quantitate potest etiam potiori iure, quam arbiter, alteram partem lædere maxime causa pacis, & terminandi iurgia. Sic etiam docet Fragossus ex alijs iuribus, & auctoribus, & est doctrina satis secuta, & à

Sylvestro tradita, apud quem multa de arbitris, & arbitratoribus videri possunt, qui de eis exacte tractat.

63. Ex his ad argumenta quatenus his assertionibus obstant responderetur ad primum desumptum ex auctoritate nostri textus solum convincere arbitrum non posse cognoscere de re conventionem, nisi tantum de his super quibus stat compromissum, hoc debere intelligi quoad substantiam compromissi, ut sic verificetur, salveturque littera textus, non vero de alijs, quæ incidenter insurgunt, & de connexis, & accessorijs, de his enim potest, & debet arbiter iudicare.

64. Ad secundum responderetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ratio est, quia transacto termino in compromisso assignato nulla in arbitris remanet potestas ad iudicandum de causa, nisi tempus prorogetur à partibus, vel ab ipsis iudicibus, si ad id habent specialem facultatem, quam si haberent possunt tempus prolongare, si hoc tamen fecerint intra terminum in compromisso determinatum, quod quidem tempus non debet excedere contentum terminum in compromisso assignatum, sic docent prædicti Doctores in argumento allegati. Cæterum ad iudicandum de omnibus alijs, in assertionibus positis, non carent potestate, quia non fuit eis limitata in compromisso sicut terminus, quin potius conceditur sufficiens, si non expresse implicite, & virtualiter tanquam ad accessorium, & dependens, quando alias non pertinent ad ea, quæ sunt de substantia compromissi.

65. Ad tertium argumentum responderetur, quod, ut refert Fragossus loco in argumento cito, quamvis forte posset absque improbabilitate ex doctrina cuiusdam textus dici prædictam facultatem arbitrandi concessam alicui personæ nomine suæ dignitatis nominato transire ad successorem; contraria tamen sententia est vera, quam sequitur ipse Fragossus, tum quia ad hoc munus, ad quod requiritur scientia, & prudentia ad satisfactionem eligentis, non attenditur ad dignitatem, sed ad qualitatem personæ, & ad eius industriam, quare non præsumitur eligenti

Ex c. cum
Abbas de
offic. deleg.
gatis

Regula iuris
42. l.
perinde est
si servum
ff. ad l.
Aquil. c. li
cet. Heli
de simon.

Sylv. V.
arbiter q.
2.

Sylv. ibi
diff. 8.

Frag. d. p.
l. 1. §. 1.

gentes velle compromissum transire ad successorem in dignitatem electi, tum etiam quia potest non reperiri in eo, qui succedit in dignitatem gaudere partibus quibus electa persona pollet, neque esse de satisfactione partium eligentium, & ideo non transit ad successorem prædicta facultas, sicut transit iuri iudicio delegata alicui in dignitati constituto, in eiusdem dignitatis successorem, quando nimirum talis iurisdictio conceditur attentata dignitate, quia in hoc casu sic à iure disponitur, semper debita præsumptione iudicante de constitutis in dignitatibus saltem maioribus, quales sunt episcopi, & alij, quod non contingit in nostro casu, in quo semper persona attenditur magis, quam dignitas, si aliter in compromisso non explicetur, sed inde non sequitur, non concedi ab electoribus facultatem arbitro ad iudicandum de accessorijs ad substantiam compromissi, ut dictum est, pro qua doctrina plures affert Fragoſſus. inter quos Barthol. quare nihil sequitur contra nos, quia quamvis non sit eadem ratio in omnibus delegato, & arbitro, est tamen similis in aliquibus, nam si cut delegatus potest cognoscere de multis, quæ in commissione sua non continentur ex iuris dispositione, ut possit dare complementum suo negotio, sic arbitri potest iudicare de multis pertinentibus ad suum officium, substantiam compromissi non variantibus, quia sunt accidentalia, & voluntati partium conforme, quamvis non explicetur in compromisso.

66 Ad quartum respondeo certum esse, quod iudices arbitri non possunt mutare suam sententiam, postquam pronuntiarunt, quia functi sunt officio suo, & amplius iudicare non possunt, neque ad id habent facultatem, quod docet non solum Panormitanus, sed etiam omnes, quos vidi in hoc puncto, quando sententia fuit super toto negotio lata, & circa totam eius substantiam de iure nisi ad summum eam explicando intra diem prolationis, sed ex hoc non sequitur, quod in arbitrando cognoscant, & arbitrentur circa accessoria, seu aliquas circumstantias, etiam implicitas, non explicitas in compromisso, in quo non

itur contra voluntatem partium. Immo Fragoſſus loco cit. in argum. ad ducens Decium, Azevedo, & alios docet quod quando arbitri pronuntiarunt circa negotium principale servata forma compromissi, circa quod immutare aliquid non possunt, possunt tamen circa accessoria suum arbitrium, & laudum interpretari, & supplere.

67 Ad quintum respondetur, quod numerus arbitratorum est de substantia compromissi, & sic quamvis omnibus concurrentibus prævaleat maioris partis iudicium, tamen hæc maior pars, ut si sunt tres, duo illorum non possunt pronuntiare valide absente tertio, & non vocato; quamvis sufficiat duo tertio præsentem, & dissentientem; secus tamen si non est præsentem, quia poterat allegare rationes taliter efficaces, ut alios duos de suo deieceret arbitrato, circa quod dicit Fragoſſus in citata disp. 14. num. 8. quod si partes eligant tres iudices arbitros, quamvis in compromisso non exprimitur, quod quilibet eorum queat esse index insolidum, si omnes sint præsentem, & convenient, duo poterunt arbitrari, & pronuntiare, si concordent, quamvis tertius discordet: secus si aliquis fuerit absens: tunc enim reliqui duo sine tertio absente nequebunt arbitrari, & si arbitrentur eorum laudum, seu sententia erit inutilis, quod probatur ex lege Regni citata, & affert etiam Lusitanam legem, & ratio est, quia duo præsentem sine tertio non habent potestatem iudicandi.

68 Ad sextum, & ultimum dicendum verum esse debere iudicare iuxta formam compromissi, ut dictum est, cæterum iudicare circa aliqua accessoria in compromisso non contenta, non est contra formam compromissi, siue sit compromissarius electus, ut possit cognoscere non solum de iure, sed etiam de facto, siue e contra, quia quamvis cognoscant de facto valide pronuntiabunt iuxta sententiam Iasonis citati à Fragoſſo cum alijs. Quamvis ipse Fragoſſus sequatur sententiam Barthol. & aliorum contrarium sententium, sed inde nihil contra prædicta. Neque casus in confirmatione adductus, quia ibi concurrunt omnes,

Decius in
l. qui ff.
de arb.
Azeb. in l.
4. cit. n.
126j

Barth. in
l. qui libe
ris in p.
hæc verba
ff. de vul.
gar. & po
puli.

Panor. in
d. c. quin
ta vallis
de iure
iur.
De iure l.
nos distin
guemus p.
fin. de arb.

Iasonis in
l. qui Ro
me d duo
fratres ff.
de verb.
oblig.

&

& ego crederem, quod si vnus dixit
15. alius 10. & alter 5. standum esse
numero 10. in quo duo conveniunt

potius quam numero 5. quem vterque
relinquit, & excedit.

CAPVT CONTINGIT VIII. HVIVS TITVLI, CVIVS species sic.

N Hoc capite tantum continetur prohibitio, per
quam generaliter prohibetur, ne super rebus
spiritualibus compromittatur in laicum. Alia
præterea capita ad istud possunt reduci ex
hoc eodem titulo, scilicet.

CAPVT PER TVAS IX. CVIVS IN SVMA SPECIES est talis.

INTER Hospitalarios Sancti Ioannis, & plebanum de
piscea quædam, quæstio versabatur, quæ com-
missa fuit Archiepiscopo Genuensi, vt iudici dele-
gato, & tandem super ea decidenda fuerunt electi à pro-
curatore plebani, & à parte altera tres arbitri, auctori-
tate prædicti Archiepiscopi vnus clericus, & duo laici,
qui prætulerunt arbitrium, super cuius executione hos-
pitalarij impetraverunt litteras Archiepiscopo Pisano,
& cum plebanus nollet arbitrium observare, allegans
coram episcopo procuratorem non habuisse speciale
mandatum ad eligendos arbitros, & præterea arbitrium
illud fuerat per vnum clericum, & duos laicos promul-
gatum, & ideo non valere; super quo Archiepiscopus
Pisanus dubitans Papam consuluit, qui respondet, vale-
re arbitrium à clerico, & laicis prolatum, cum fuisset fa-
ctum auctoritate dicti Archiepiscopi; *omissit alijs, quæ non
ad casum pertinent.*

CAPVT PERVENIT III. CVIVS ETIAM IN SVMMA species est.

QUIDAM Clericus promissit sorori suæ traditæ in-
matrimonium cuidam quinque solidos stirlin-
gorum

gorum annuatim dandos, super quibus orta controversia, in quatuor compromiserunt personas, quæ taliter arbitratae sunt, quod idem G. cui debebantur illi quinque solidi, decimas, quas clericus habebat in sua parrochia annuas perciperet pro quinque solidis; quo casu Papæ delato, mandavit hoc arbitrium non debere subsistere, ne huius annuæ perceptionis decimarum titulo secularis occasionem sumeret percipiendi ab Ecclesia decimas, & sic aliquid, vltius ab Ecclesia vindicare præsumat, in ipsius Ecclesiæ præiudicium, & quod ipse clericus aliter se componat cum G.

Ex c. quis
43. de elec.
si c.
dilecti 4.
hoc tit.
Barb. in
collect. 7.
tom. 6. in
select. ad
hunc tex-
tum.
Anguian.
de leg. lib.
2. c. 23.
Graña in
c. 2. de in-
dic.
Lambert.
de iure pa-
tron. 3. p.
q. 1. ar. 1.
Frag. tit.
1. lib. 5.
disp. 14.
n. 34.
Gom. lib.
2. variar.
c. 13. n.
18.
Loier. de
re benefic.
c. 42. n.
15. lib. 2.
C. de cer-
nimus de
iud.

69 **C**ONCLUSIO Non pos-
sunt laici esse arbitri
etiam cum clericis in
rebus spiritualibus nisi de licentia iudi-
cis, neque arbitrari aliqui potest, quod
possit cedere in damnum Ecclesiæ.
Hæc conclusio, quoad omnes eius
partes satis clare constat ex his tribus
capitulis, & comprobatur in super
ex alijs textibus, & auctoritatibus, qui-
bus eam illustrent, quos congerit,
Barbossa, Marta, Anguianus, Graña,
Lambertinus, Fragoſsus, Antonius
Gomez, Luterius, & alij, quos refert
Emmanuel Gong.

Sed contra conclusionem, & eius
primam partem sit primum argumen-
tum, nam compromissum ad id est in-
ventum, & introductum, ut lites vi-
tentur, & partes de veritate ab arbi-
tris informati, concordent, & con-
formentur eidem veritati assentiendo,
& arbitrio arbitratorum stando, sed hoc
non minus potest præstari à laicis, quàm
à clericis, tam in negotijs Ecclesiasti-
cis, & spiritualibus, quam temporalibus:
ergo prima pars nostræ conclu-
sionis ruit, maior constat sufficienter
ex supra dictis, minor autem proba-
tur, nam si propter aliquam rationem
laici deberent excludi à munere arbi-
trandi in rebus spiritualibus, maxime
propter Ecclesiasticam immunitatē,
& ne contraveniretur decisioni nostri
iuris in capite secundo de iudicijs, in
quo decernitur, quod laici Ecclesiasti-
ca negotia tractare non debent; sed
arbitri à partibus electi, cum iurisdic-

tionem non habeant, non potest prop-
rie dici tractare Ecclesiastica nego-
tia; arbitri namque super re dubia iudi-
cium proprium apertibus petitum ex-
plicant, sicut advocatus facit, immo
ob hanc rationem possunt esse assesso-
res in rebus spiritualibus, ut habetur
ex iure nostro in 6. & docent Docto-
res, inter quos Barb. in selectis ad hunc
textum: ergo poterunt similiter esse
arbitri in negotijs spiritualibus, & Ec-
clesiasticis.

Secundum argumentum desumi-
tur ex cap. dilecti 4. hoc tit. in quo
decernitur posse mulierem haben-
tem iurisdictionem posse arbitrari
etiam super rebus Ecclesiæ, posseque
partes in eam valide compromitti
idemque convincitur ex capite expo-
sit XI. eodem hoc tit. ergo nostra
conclusio, quoad eius primam par-
tem fallit.

Tertium argumentum procedit
contra secundam partem conclusionis,
in qua asserimus, quod quamvis laici
absolute loquendo non possint esse ar-
bitri in rebus Ecclesiasticis, possunt
tamen de licentia iudicis, contra quam
partem sic argumentor. Primo quia
cum stabilitum sit iure canonico non
posse laicum esse arbitrum in rebus
Ecclesiasticis, non potest iudex dare
huiusmodi licentiam, quia iudex non
potest dare licentiam, ut ius relaxe-
tur; sed potius debet iuxta illud pro-
cedere, ut supra diximus; secundo,
& efficacius, nam ex eo eximuntur in
nostro textu causæ Ecclesiasticæ, &
spiri-

C. statuti
de rescrip.
l. 6.
Barb. l. 6.
in selectis
ad hunc
textum.

Supr. tit.
de consil.
n. 9.

Supr. tit.
de elect. a.
n. 246.

spirituales ab arbitrio; & potestate laicali, quia Ecclesia est omnino exempta divino iure a laica potestate, sed nullus iudex potest infringere hanc exemptionem, & submittere Ecclesiasticos, aut bona Ecclesiastica civili, & laicali potestati, etiam neque Summus Pontifex, ut supra diximus, & validissimas rationes adduximus: ergo multo minus iudex aliquis ordinarius, aut delegatus à Papa.

Quartum argumentum fit contra tertiam partem conclusionis, in qua dicitur, quod arbitri, nihil potest, quod cedat in damnum Ecclesiæ, contra quam partem, argumentor, nihil enim ibi speciale dicitur: ergo dicta conclusionis pars inepta est, antecedens probatur, quia in præiudicium Ecclesiæ, non solum possunt nihil laici, sed neque etiam clerici: ergo nihil speciale in ea assumitur. Præterea, nam si intelligatur iuxta subiectam materiam, hoc est arbitrando clericum debitorem solvere debitum cum annuis redditibus beneficij proprii est omnino fallum, quia clerici cum sint domini fructuum, & decimarum suorum beneficiorum, optime possunt solvere ex eis, sua debita, tam secularia, quam spiritualia absque Ecclesiæ suæ præiudicio: ergo arbitri laici sic arbitrando, tollit, quod ipse creditor percipiat solutionem ex fructibus beneficij clerici debitoris. nullam prorsus facit iniuriam Ecclesiæ: ergo licitum est huiusmodi à laicis arbitri iam sumi. Et nostra conclusio non stat.

Ratio de
cidenti.

Supr. tit.
de elect. a.
n. 246.

70. His tamen non obstantibus verissima est nostra conclusio, quoad omnes eius partes, cuius decisionis ratio est, quia omnes res, & personæ Ecclesiasticæ adeo sunt extra potestatem iudicium sæcularium, ut diximus supra, & de ordine tam superiore, quod sub nulla ratione, titulo, aut consideratione iudicia, neque etiam arbitraria, possint eorum iudicio subijci, & si laici possent per modum arbitramentum iudicare de rebus spiritualibus, iam non essent omnino exemptæ à laica potestate, & propterea non permittit Ecclesia, quod laici etiam per modum arbitrij, & etiam cum clericis à sociati possint aliquid determinare, ut valde consonat cum

ipso iure canonico pluribus in locis; maxime in duobus præter nostrum textum, scilicet, c. quisquis, & cap. decernimus. Verumtamen, quia in huiusmodi arbitrij non exercetur aliqua iurisdictio proprie dicta, si partes volunt se cõformari possunt de licentia iudicis, ut dicit textus prædicti capituli per tuas, in quo casu valebit arbitrium, & propter eandem rationem aufertur ab Ecclesiæ sæcularibus quodlibet arbitrium, ex quo aliquod præiudicium possit contra Ecclesiam serpere, aut aliqua introduci consuetudo, quare iuste cautum est in citato capite per venit, ne valeret arbitrium datum ab illis quatuor personis, in ipso relatis, ne unquam dicatur laicum ab Ecclesiæ percipere decimas, quarum perceptio per longum tempus posset inducere consuetudinem, cum laicus sit incapax percipiendi decimas, ut supra diximus, essetque in Ecclesiæ præiudicium, & contra eius exemptionem.

71. Vnde ad primum argumentum responderetur concessa maiori distinguendo minorem; sed hoc non minus potest præstari à laicis, quam à clericis; quoad substantiam negotij concedo minorem, quoad modum, & circumstantiam personarum, negotij minorem, & consequentiam, cuius ratio est quod laici non excluduntur à munere arbitrorum in negotijs spiritualibus, ex defectu scientiæ personalis, sed ex defectu status personalis, quia, scilicet, laici ratione sui status non debent se immiscere in rebus, & negotijs Ecclesiasticis, & spiritualibus, quia cum sint res alterius, & altioris ordinis propter earum excellentiam, cognosci, aut iudicari, etiam neque per modum arbitramenti, à sæcularibus non oportet, ut res spirituales, & Ecclesiasticæ in maiori habeantur veneratione, quia non sæculum, sed Deum respiciunt, unde e converso propter eandem rationem Sancta Synodus Tridentina inhærens vestigijs antiquorum Sacrorum Canonum, tam accurate, stricte mandat pluribus in locis clericos non debere se immiscere negotijs sæcularibus, sed potius ab eis fugere debent, quia eo ipso, quod se (ait) divino ministerio dedicaverunt à rebus

Cap. quisquis
43.
de elect.
c. decernimus
2. de iudic.

rebus secularibus in altiore sublati locum conspiciuntur. Nec obstat quod possint esse assessores, & advocati in rebus etiam spiritualibus, quia in tali ministerio nullam exercent iurisdictionem, aut iudicium, neque iudicium, neque arbitrium, quod cum iuridico habet non parvam analogiam, & proportionem, sed tantum assumuntur, ut ministri, seu coadiutores, tanquam homines docti multoties, magis, quam Ecclesiastici non tamen assumuntur, ut habentes aliquam potestatem in ordine ad negotia Ecclesiastica, hæc enim semper manet in ipsis Ecclesiasticis.

L. cum
prætor 12.
ff. de iudi-
cib. c. 1.
4. tit. 2.
part. 3.

72 Ad secundum respondetur, quod ex citato capite 4. Pontificem declarasse, & mandasse, ut hospitalarii observassent arbitrium faminae, quia licet faminae non possint esse iudices, ut ex lege patet, hæc tamen regula exceptionem admittit, ut exponit in hoc textu Innocentius III. ut quando per consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in quibusdam partibus faminae præcellentem in subditos suos iurisdictionem ordinariam habent, possunt iudicium ferre in subditos suos. Necnon, & arbitrium in dictos hospitalarios, præsertim, cum episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, quare in hoc casu non excludit arbitrium faminae, etiam in causa Ecclesiastica, & ratio quidem est, nam in quantum attinet ad negotia secularia non includit magnam difficultatem, ex eo quod, quamvis ab omni sint iudiciali examine faminae sepebandæ, quia tamen hæc separatio, seu prohibitio sit tantum de iure humano positivo, potest prævalere consuetudo in contrarium in huiusmodi præcellentibus faminis respectu suorum subditorum. At vero respectu rerum Ecclesiæ, de cuius gremio, & iurisdictione erant hospitalarii multo maior insurgit difficultas. Pro quo sciendum est quod in causis iudicialibus Ecclesiasticis nemo secularium tam virorum, quam mulierum, potest neque per Papæ privilegium, neque per consuetudinem in villa terræ parte cognoscere de causis Ecclesiasticis, ut discusum, & probatum reliquimus supra, quia sunt

Supr. de
electione.
n. 246.

Ecclesiæ iure divino exemptæ, ut ibi late, verumtamen non sic, & eodem rigore respectu arbitrij, quia ut in hoc tit. tractatur arbitri electi a partibus non exercent proprie iurisdictionem, sed ex facultate a partibus sibi tradita, quid iuris dicunt, unde iure divino seculares, sive viri, sive faminae non prohibentur esse arbitri etiam in rebus Ecclesiasticis; sed tantum iure canonico, contra quem potest consuetudo prævalere, aut licentia Papæ, & quia in casu argumenti consuetudo assistebat illi præcellenti faminae, debuerunt hospitalarii stare eius arbitrio per poenam in compromisso statutam; præsertim interveniente præsentia, & consilio episcoporum, ut constat ex textu, quare cum illud faminae iudicium non fuisset sententia iudicare, sed arbitrium ex virtute compromissi, non obest nostræ conclusioni, quæ intelligitur esse veram stando in iure canonico. Aliter González ibi.

73 Ad tertium argumentum contra secundam partem conclusionis factum respondetur, quod cum hæc prohibitio arbitrandi in rebus Ecclesiasticis sit secularibus promulgata de iure canonico, & Ecclesiastico, ut dictum est, Papa, vel eius delegatus de eius licentia in ea potest dispensare, quando partes, seu personæ Ecclesiasticæ conveniunt in eligendo arbitros seculares, aut laicos, quia si fiat de licentia iudicis, & de iuris dispositione, quæ habetur expresse in hoc nostro capite per tuas 9. non leditur immunitas Ecclesiastica, ex eo nimirum quod arbitri electi non obtinent iurisdictionem aliquam, ut etiam notavit Emmanuel González ex Concil. Cartag. immo neque arbitros dici posse affirmat contra communem opinionem, quare eligentes iudices compromissarios, etiam super rebus Ecclesiasticis nulli submittuntur iurisdictioni seculari, cum compromissarii electi nullam habeant, & ideo prædicta pars conclusionis non est contra prælegatam doctrinam ex tit. de electione.

Gonz. in c.
1. hoc tit.
n. 12.
Cartag.
can. 99.

74 Ad quartum respondeo, quod aliquid agi in damnum Ecclesiæ potest contingere multis modis, ex quibus unus est ille, qui in dicto capite, pervenit 3. scilicet, quod non introdu-

Ex cap.
causâ quæ
de præcri-
ptionis 67

catur

atur licentia, ad hoc quod laicus percipiat decimas Ecclesiasticas; tū quia est incapax eas immediate, sicut Ecclesiastici percipiunt, percipiendi, quæ sine titulo Ecclesiastico nemini concedantur, ut habetur ex nostro iure, dantur namque tantum clericis pro administratione Sacramentorum, ut ex eodem habetur citato textu, ubi tradit D. Graña, ex pluribus. Tū etiam propter periculum introducendi ius, aut consuetudinem aliquid vindicandi ab Ecclesia à laico, ut advertit textus. Vel potest responderi iuxta tradita à Graña, scilicet arbitros in prædicto textu *pervenit*, non fuisse arbitratos super re spirituali, agebatur enim super quodam hospitali, quod cum non esset concessum in titulum beneficii, non iudicabatur beneficium Ecclesiasticum, pro quo tradit aliquos Doctores, inter quos Sylvestrum; sed hæc solutio non satisfacit, quia quamvis Sylvester dicat ex alijs, quod hospitale non sit beneficium, non negat esse rem Ecclesiasticam, ut plane supra docuimus in tit. de in integrum restitut. ubi diximus hospitale gaudere privilegio minoris, quia ad Ecclesiam pertinet, saltem quando est fundatum auctoritate superioris Ecclesiastici, & sub eius manet iurisdictione: unde standum est in prima solutione.

75 Ad confirmationem respondeo, quod secundum D. Thomam aliud est ius ad decimas percipiendas, & aliud ipsæmet decimæ, nam ius ad percipiendas decimas spirituale est, ad quod consequitur debitum illud, quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio, & quod seminantibus spiritualia debentur temporalia, quod ad solos clericos pertinet habentes curam animarum, & ideo eis solum competit habere hoc ius, res autem, quæ nomine decimarum dantur corporales sunt, & possunt in usum quorumlibet cedere, & sic possunt etiam ad laicos pertinere hæc D. Thomas ex qua doctrina alibi diximus Regibus Hispaniæ concessas esse decimas; non vero ius ad decimas, & alijs dominis temporalibus, quia laici iuris spiritualis ad decimas sunt incapaces; sic ergo in casu argumenti potest, quidem plebanus, hoc est parochus

dare pro soluendis suis debitis decimas ipsas, quamvis eas de facto non perceperit, ut vult Doctor González concedendo mandatum alicui laico, ut percipiat eas, quia, ut sic res sunt corporales, prout iam debita ipsi clerico, cæterum clericus non potest dare ius ad eas percipiendas, quia hoc ius est spirituale, quod neque Papa dat, & hoc ius vult Alexander III. in dicto capite *pervenit*, removere à laico, & consequenter, præfatum reprobat arbitrium percipiendi prædictas decimas quot annis pro solatione quinque solidorum.

Questiones appendices, ex propositis capitibus.

QUESTIO I.

An laici, qui assumunt in se munus arbitrorum, vel arbitratorum, inter personas Ecclesiasticas seu in rebus spiritualibus peccent mortaliter, & incurrant in excommunicationem contentam in Bulla Cœnæ Domini, aut in aliam?

76 **E**T in primis quatenus attinet ad arbitratore, & amiables compositores receptum est apud omnes posse munus hoc laicum assumere ad arbitrandum, & componendum discordes partes tam in negotijs spiritualibus, quam temporalibus, sic tradit Emmanuel González, dicens, sic affirmare omnes interpretes, inter quos citat Bobadillam, & Barbossam alios plures referentes, in selectis ad hunc textum, docet etiam Fragos. d. tract. de arbitri disputat 14. num. 34. circa finem; quamvis dicat Panormitanum, & alios contrarium docere; probat tamen Farinacius, & Misingerius, ac proinde alij plures, quos refert; & ideo pro communissima sententia haberi debet, cuius ratio potest esse, tum quia expresse non prohibetur in aliquo textu: ergo licite possunt esse arbitratore laici in dictis Ecclesiasticis causis, antecedens probatur, quia si in aliquo prohiberetur maxime in hoc capite *contingit*, vel in cap. 2. de iudicijs, sed in his capitibus, & alijs

Gen. in c. contingit n. 4.
Bobad. l. 1. pol. lib. 2. c. 18. n. 140.
Barb. in hoc text. n. 15.
Fr. disse. 14. n. 34.
Panor. in c. contingit n. 1.
Misinger. in sua observ. 69. cent. 2. in fine.

alijs eiusdem speciei tantum fit sermo de arbitris: ergo non comprehenduntur arbitratores, & consequentia probatur, quia nullo alio iure, siue divino, siue naturali prohibetur, ut iam probatum est: tum etiam, quia si propter aliquam rationem arbitratores laici excluderentur à compositione, & arbitrio amabili in rebus Ecclesiasticis, aut inter personas Ecclesiasticas maxime propter periculum lædendi Ecclesiasticam libertatem, sed ex hac amabili compositione facta à laicis minime læditur, quia nulla utuntur iurisdictione, neque procedunt iudicè, nec est necessaria scriptura, sed tantum quædam inter partes conventio, & consensus, ut arbitrentur laici super negotio, de quorum arbitrio, etiam si non placeat, non possunt appellare, ut dictum est, sed tantum possunt petere reductionem ad arbitrium boni viri: ergo non est unde possint à munere arbitrandi excludi.

77 Maior autem est difficultas circa arbitros iuris, qui à partibus eliguntur, prout sunt distincti iudices ab arbitris à necessitate legis, seu statuti, constituti, de quibus est specialis ratio, & quod arbitri electi, & iuris peccent mortaliter se intromittendo ad arbitrandum in causis spiritualibus probant sequentia argumenta. Primum sic: peccatum mortale est facere dicere, aut concupiscere in re gravi contra legem Dei; sed laici, qui iudicant etiam, ut arbitri in rebus spiritualibus faciunt contra legem Dei, & in re gravi: ergo peccant mortaliter, maior est definitio peccati mortalis, quia peccatum in communi, ut explicat D. Thomas est factum dictum, vel concupitum contra legem Dei; & quando est contra legem Ecclesiæ intelligitur esse contra legem divinam, à qua omnis iusta lex humana derivatur, ut ex August. docet Sotus de iust. & iure, unde qui peccat contra præcepta Ecclesiæ, peccat etiam contra legem Dei, & si fuerit in re gravi cum sufficienti animi deliberatione erit peccatum mortale, vel si fuerit in re levi, aut sine plena deliberatione erit veniale, sed assumere iudicium laicos in rebus spiritualibus, ex vna parte est prohibitum, ut constat ex præcatis

textibus, & alias est res gravis, tum quia est usurpare alienam iurisdictionem, & mettere falcem in messem alienam, tum etiam, quia est contra exemptionem, & immunitatem Ecclesiæ, cuius læsio est grave sacrilegium, & peccatum mortale.

78 Probatur secundo ex doctrina Molinæ docentis causas spirituales, ut circa iura beneficii, aut ad beneficia pertinentia, & circa alia spiritualia compromitti non posse, nisi de licentia Summi Pontificis, in laicos, non solum directe, & principaliter; sed neque indirecte, & incidenter posse in laicos compromitti, unde ait, videmus iudices sæculares, quando cognoscunt de causis ad suum tribunal pertinentibus, si incidenter occurrat causa spiritualis, cuius definitio, necessaria sit ad definiendum principale negotium ad suum pertinens tribunal continuo remittunt causam ad tribunal Ecclesiasticum, ut ibi prius definatur, quod ad illud spectat, quo definito, reddit causa ad tribunal sæculare: ergo neque directe, neque indirecte possunt laici arbitrari super negotio spirituali.

Tertium argumentum desumitur ex excommunicatione 14. & 15. contentam in Bulla Cœnæ Domini, quæ promulgatur contra iudices sæculares, vel qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua tribunaia, & perturbant Ecclesiasticam libertatem, in quo delicto incurrunt excommunicationem prædicti omnes sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua tribunaia, & qui statuta, ordinationes, constitutiones, seu quavis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, unde libertas Ecclesiæ tollitur, seu aliquo modo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu directe, vel indirecte præiudicatur ius Ecclesiasticum; sed iudices arbitri cognoscentes de causis spiritualibus, aut de negotijs inter personas Ecclesiasticas aliquo modo eas trahunt ad suum tribunal, & iudicium, in quo restringitur, & præiudicatur libertas Ecclesiastica: ergo incurrunt in prædictam censuram; sed ex communicatione Bullæ Cœnæ est maior, ut constat, quia

C. contin-
git c. per
tuas, & c.
decerni-
mus de iu-
dic.

Molin. tr.
5. disp. 39
n. 10.

D. Thom.
1. 2. q. 71
ar. 6.

Sotus lib.
1. q. 3. ar.
3. §. ad
quæstionē.

Ex c. ne-
mo, & c.
nullus
11. q. 3.

Ses. 22. c.
11. de re-
form.

quia sic habetur apud omnes, & eius absolutio suæ sanctitati reservata, quæ proinde incurri non potest nisi ob culpam lethalem, ut habetur ex decreto: ergo laicum fieri arbitrum, in rebus Ecclesiasticis est peccatum mortale; & confirmatur ex decreto Concilij Tridentini anathemati subijcientis omnes, qui iurisdictiones, & iura Ecclesiæ (inter alias) usurpare præsumpserit, sed huiusmodi arbitri assument iurisdictionem, vel ad minus ius perti- nens ad Ecclesiam: ergo peccant graviter peccato mortali.

79 Ad quæstionem, quam à ne- mine sub hac consideratione vidi tra- ctatam duplici respondeo conclusio- ne. Prima sit arbitri iuris, qui tales di- cuntur, & sunt ex ipsius iuris neces- sitate lege, aut statuto, qui cognoscunt, & iudicant in causis spiritualibus, & inter personas Ecclesiasticas peccatū mortale committunt, & consequenter incurrunt in excommunicatione Bul- læ Cœnæ, hæc conclusio præter ratio- nes traditas, quæ eam videntur pro- bare, sequenti discursu roboratur: nam sæculares cognoscere de causis spiri- tualibus in suis tribunalibus, est contra Ecclesiæ immunitatem grave sacrile- gium prohibitū non solum per Bullam Cœnæ, sed etiam per alia iura, ut ex c. cit. & alia quam plura decreta, quæ Doct. Grati congregavit, inter quæ Con- ciliū Agat. & Trident. sed arbitri iuris prædicti sunt iudices veram exercētes sæcularem iurisdictionem, ut iam di- ctum est supra: ergo se intromittentes in negotia sæcularia usurpant iurisdic- tionem spirituales, quæ eis cōpetere non potest, & peccant mortaliter pec- cato sacrilegij contra immunitatē Ec- clesiasticam, & incurrunt censurā Bul- læ Cœnæ decimam quartā, & decimā quintam, cuius materia est cognoscere iudices sæculares de causis spiritali- bus, & de annexis eisdem, ut docent Caietan. Marius, Alterius, quos, & alios refert Fragossus.

Caiet. in
sūm. v. ex-
com c. 30.
Marius,
& Alter.
excomuni-
cat. 14. in
princ. v.
materia.
Fragos. p.
2. l. 1. disp.

80 Sit secunda conclusio: arbi- tri, seu cōpromissarii electi, qui à par- tibus eliguntur, sive arbitrentur soli hoc est cum Ecclesiasticis non sociati, sive sociati cum ipsis, nō peccant mor- taliter, meo videri. Ad hanc conclusio-

statuendam duplici principali ducor ratione, primam de summo ex ipso nostro textu contingit. In quo Inno- centius ratio, quam allegat prohiben- dum ne super rebus spiritualibus com- promittatur in laicum, est quia, non decet, ut laicus in talibus arbitretur, sed decencia non est virtus ad cuius actus tenemur sub peccati mortalis pœna, est enim, iuxta Calepinum decens, idem quod est conveniens, honestum, seu consentaneum, in quo sensu dixit Apostolus non decere mulierem vela- tam orare Deum: sic enim legit Glossa ordinaria interrogatione dicens; decet mulierem non velatam orare Deum? Ex- ponens, quæ si diceret; non decet non velatam orare non tamen erit morta- le orare non velatam: sed erit minus decens mulieri, & minus honestum; & alibi sic dixit idem Apost. Simi- liter, & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate orantes, non in tortis crinibus, aut auro, aut marga- ritis, vel veste prætiosa, sed quod de- cet mulieres; sed quod mulieres orent in tortis crinibus, aut veste prætiosa, non est ad culpam mortalem damna- bile, licet sit indecens: ergo ex eo quod aliquis iudicet aliquas per- sonas ex terminis, & seclusa aliqua alia malitia, non est peccatum mortale, quod bene docet D. Thom. sic dicens. Respondeo dicendum, quod secun- dum August. duo sunt consideranda in ornatu mulierum, scilicet, simplex ornatus, & fucatus, puta in veste, & auro, & huiusmodi, quod potest fieri cum peccato tribus modis, ut propter ostentationem, & inanem gloriam, & sic erit peccatum, sed non mortale, quia vanagloria, nisi sit contra Deum, ut appetatur, ut ultimus finis, quam- vis sit peccatum non tamen mortale, ut docet ipse D. Thom. vel est ex prava intentione animo excitandi ad concupiscentiam; vel tantum habet excedere modum consuetum patriæ, & hoc ex levitate animi est, quod etiā erit veniale: ergo aliquid esse indecens ex terminis non est mortale, sicut in nostro casu, laicum esse arbitrum in rebus spiritualibus erit indecens, sed non ideo peccatum mortale, sed tan- tum veniale ad summum.

3. d. 14. m.
2. c. 6.

Decentia
q. se en
runcle
portel

Apost. 1.
ad Corin-
thios 11.

1. ad Tim.
mos. c. 2.

D. Thom.
in Apost.
d. c. ad Tim.
mos.

Adorno
dile, m
exu

D. Thom.
2. 2. q.
132. ar. 3.

18 Probatur secundo, ex com-
Yx para-

paratione arbitri iudicis electiij ad iudicem ordinarium, aut delegatum, qui ex eo quod exercent iurisdictionem, si laici sunt grave committent sacrilegium, & peccatum mortale si se intromittant ad cognoscendum de causis Ecclesiasticis, siue per se, siue per accidens, & incidenter, vt ex Molina diximus; cæterum iudices arbitri, seu compromissarij electiij, cum nullam exercent iurisdictionē longe abest, vt peccent mortaliter, quia non se gerunt, vt proprie, & rigoroſe iudices, iudicantes scientia publica, sed tantum, vt personæ privatæ, & electæ à partibus, qui quidē iudices sententiam suam non possunt executioni mandare, neque observant strepitu iudiciali formam iudicij solēnis, quare nec usurpant aliquam Ecclesiasticam iurisdictionem, neque in eo lædunt Ecclesiasticam immunitatem, sed quia hic iudicandi modum habet quandam analogiam, & similitudinem cum illo primo iudicio, ideo tanquam, quid non decens prohibetur in nostro cap. sed non est peccatū mortale, sicut illud, quod exercent iudices seculares reipublicæ.

82. Deinde, quod prædicta conclusio sit vera, quamvis iudicent sociati cum clericis probatur, quia hæc societas nullam prorsus iurisdictionē potest tribuere, aut refundere in laicum, vt possit iudicare aliqua spirituali iurisdictione, quia est eius incapax, in causa spirituali, neque etiam iudex delegatus à Pontifice, siue alius potest ei illā trāſferre, vt supra diximus, & probatur clare ex citato cap. iuris, nisi tantum, vt possit non indecenter iudicare causas Ecclesiasticas ex consensu partium eligentium, & prout sic habita prædicta iudicis licentia, possunt iudicare absque eo quod contraveniant iuri canonico in hoc capite cōtingit, & si hoc volunt dicere Molin. Frag. & alij conformamur cum ipsis, vt bene probant ex nostro proposito cap. 9. per tuas; quare si prædicti auctores vellent dicere posse de licentia iudicis Ecclesiasticis, ad cuius tribunal pertineret talis causa, in ea iudicare aliqua iurisdictione, perperam certe dicerent, quod neque Summū Pontificē hoc posse facere late prabavimus in cit. n. 246. de elect. ob incapacitatem, quam laicus habet ad

iudicandum de rebus spiritualibus.

83. Ex quibus ad primum argumentum respondetur concessa maiori, distinguendo minorem; sed laici qui iudicant etiam, vt arbitri in rebus spiritualibus faciunt cōtra legem Dei, & in re gravi, si iudicent iurisdictione publica, & proprie dicta, concedo minorem, vt dictum est in prima conclusione, si iudicent, vt compromissarij solū à partibus electi, faciunt contra legem Dei, & in re gravi, nego minorem; sed tantum agunt contra quandam decentiā consentaneā statui Ecclesiastico, & Ecclesiasticis, vt nō cognoscantur à laicis iudicibus, etiā neque, vt arbitris electiis, contra cuius quidem decentiā, aut decorem operari ex terminis tantum erit ad Summum peccatum veniale, & sic nego consequentiam argumenti.

84. Ad 2. de sumptum ex Molina distinguo antecedens: causæ spirituales non possunt cōpromitti in laicum nisi de licentia Summi Pontificis, tanquam in iudicem exercētem publicam sæcularem iurisdictionem concedo antecedens, immo prout sic, nec delicētia Summi Pontificis, qui nō potest iuri divino derogare, cuius vigore res spirituales sunt exemptæ à potestate sæculari: non possunt compromitti in laicū, vel tanquam amicabilē cōpositorem, vel tanquam arbitriū electitium, nego minorē, quæ cōpromissio de licentia Papæ, aut eius delegati, immo, & in sentētia, plurimum, quos loco proxime citato refert Frag. si fiat simul cum clerico etiā nulla facta mentione de auctoritate superioris, optime absque mortali culpa potest in laicū cum clerico simul, vel sine eius Societate, vt reor, & assertum est quia sic laicus non iudicat cum iurisdictione, sed tantum de consensu partium, quæ iurisdictionem in tali casu villo modo dare non possunt.

85. Ad tertium dicimus citatas excommunicationes ex Bulla Cœnæ solum loqui de iudicibus publicis sæcularibus publicam exercentibus iurisdictionem, non vero de arbitris electiis, aut arbitratoribus, unde non pugnat Bulla Cœnæ contra nostram conclusionem. Et ad confirmationem ex Tridentino responderetur loqui contra eos, qui prædicta iura

*laici
iudicant
spiritualia*

*Supr. tit.
de elect. n.
246.*

*C. quis
quis de
elect.*

*Molin. d.
disp. 39.
n. 10.
Frag. d.
disp. 14.
n. 24. o.
ego tamē.*

iura usurpare præsumunt ab Ecclesia, aut iniuste retinere, aut contra eos iudices, qui volunt cognoscere recte de causis Ecclesiasticis, qui omnes subijciuntur censuris Ecclesiasticis, qua de causa recte faciunt iudices sæculares se abstinendo, ut refert Molina à cognitione cuiuscunque, articuli incidenter occurrentis in negotio sæculari, si dictus articulus pertineat ad tribunal Ecclesiasticum, quovsque ibi iudicetur, & tunc procedunt in negotio sæculari; cæterum iudices arbitri nostri casus non sic se habent, nullamque usurpant Ecclesiasticam iurisdictionem pronuntiando, ut solent, & explicatum est.

QVÆSTIO II.

An sententia pro lata ab arbitro laico in rebus spiritualibus, aut spiritualibus annexis sit ipso iure nulla, ante iudicis declarationem?

86

ET Pro parte affirmativa faciunt non pauca argumenta, quorum Primum sumitur ex celebri iuris principio dicente, quod, *quæ fiunt contra leges pro infectis habentur*; sed sententia data à laico in negotio Ecclesiastico, aut spirituali sit contra legem: ergò hæc sententia habenda est pro infecta, minor patet, quia talis sententia pronuntiatur à persona, quæ iure prohibetur illam proferre, ut constat ex nostro textu, contingit, & ex alijs citatis: ergò talis sententia ipso facto est nulla ante iudicis declarationem.

Probatur secundo argumento de sumpto ex capite quisquis, ex quo constat electionem factam ad aliquam dignitatem Ecclesiasticam per personas sæculares admissam ab electo, irritam ipso iure declaratam fuisse ab Innocentio III. qui eam ante sententiam iudicis nullam censeit: ergò similiter electio facta in laicum ad arbitrandum in rebus spiritualibus erit ipso facto nulla, & arbitrium ab eo consequenter pronuntiatum ipso etiam iure nullum censendum est: consequentia probatur, quia unica ratio, quam reddidit Pontifex illius nullitatis est, quia

fuit facta contra canonicam libertatem; sed in nostro casu esset similiter facta electio, & pronuntiata sententia contra eandem libertatem, seu canonicam institutionem: ergò erit similiter nulla. Item confirmatur, ex capite innotuit, ex quo constat Alexandrum III. ostendisse electionem factam in eos qui legitime non sunt geniti nullam esse, & habetur ex Concilio Lateranensi cap. 3. sed hæc nullitas electionis non alia ratione contingit nisi, quia facta est contra canonicas sanctiones; & huiusmodi illegitimos nulliter obtinere sine dispensatione, beneficia, tradidimus supra circa hoc caput: ergò similiter in nostro casu dicendum erit.

Probatur tertio ex generali doctrina, quam supra disculimus circa plurimos contractus, & actus, quos ibi diximus esse nullos ipso iure, & ante iudicis declarationem ex legis civilis, aut canonicæ dispositione, ut de matrimonio clandestino, & de alijs contractibus, qui iure civili ipso facto annullantur, cuius modi sunt, qui celebrantur inter pupillum, & tutorem, & sicut alienatio prædij dotalis, etiã consentiente vxore à marito facta, & alij quos refert Laiman, qui contractus non alia ratione nulli evadunt, nisi quia lex facit nullos, inhabiles reddendo contrahentes ad talem celebrandum contractum, sed in nostro casu etiam facit ius canonicum laicum inhabilem ad munus arbitrandi in rebus spiritualibus: ergò si arbitrentur huiusmodi laici, eorum arbitratio, & sententia ipso facto erit nulla, cui proinde compromittentes ei adstare, sive iusta sit, sive iniusta non tenentur in foro conscientie, sicut, neque in exteriori. Et confirmatur, quia nullum est arbitrium continens peccatum per partes non remissibile, ut dicit quidam textus, sed hic non possunt partes dictum arbitrium facere validum, cum illud invalidum reddat noster textus contingit, cuius contraventio est peccatum: ergò est nullum ipso iure, quia partes non possunt relaxare legem canonicam.

87 Sed ex alia parte non desunt fundamenta ad probandum huiusmodi arbitrorum sententiam teneri, & esse validam, usquedum à iudice non invalidatur, & annullatur, & sit primum fundamentum

*C. ite fuit
20. de elec
dio.*

*Supr. tit.
de cognit.
n. 32.*

*Laim. l. 2
n. 4. c. 16*

*C. non fuit
ne 2. hoc
tit.*

*Regula iu
ris in 6.*

*L. non du
bium c. de
leg. qua
est in codi
ce Theodo
siano tit.
c. quisquis
de elect.
43.*

desumptum ex quodam textu, in quo Innocentius III. in cap. in causis de elect. § quia vero: recognovit quoddam capitulum minime potuisse revocare potestatem datam iudicibus compromissarijs ad eligendum prælatus, quam tamen revocarunt, & de facto eligerunt in Episcopum Archidiaconum Agatensem, cuius electionem, non obstante, quod non potuit legitime fieri, non irritam declaravit; sed irritandam fore decrevit: ergo similiter arbitramentum factum in rebus ecclesiasticis per laicos non est ipso iure irritum, sed à iudice irritandum, probo consequentiam, quia in utroque casu, tam capitulum, quam laicus arbiter videtur manifeste operari contra iuris dispositionem: ergo eadem est ratio, & consequenter eadem debet esse iuris dispositio, iuxta regulam iuris. Idemque confirmatur ex alio textu cap. auditis eodem tit. in quo aliam electionem factam à minori parte capituli non declaravit irritam, sed irritandam, & sic de alijs legimus frequenter in nostro iure: ergo huiusmodi actus non sunt ipso iure nulli ante iudicis sententiam.

C. audit.
39. de
elect.

Mol. l. 2.
tr. 2. disp.
252.

Ulpian. l.
labeo 2. ff.
de verb.
signif.

78 Pro huius questionis intelligentia opere pretiū est advertere, quod in contractibus humanis duplex reperitur obligatio orta ex iustitia, ut advertit etiam Mol. de iust. & iure naturalis, & civilis, obligatio naturalis est quoddam debitum naturaliter, & ex natura rei resultans ex aliquo contractu inter partes inito, unde diffinitur communiter ex Ulpiano contractus, quod est ultra citraque obligatio, id est, pactū seu conventio inter partes, quarum quælibet remanet alteri acceptanti obligata implere, quod promissit, ut v. g. in contractu emptionis, & venditionis, in quibus assignato pretio pro re vendita, in eoque utraque parte secluso fraude consentiente venditur, naturali obligatione tenetur tradere rem apretiatam, & venditam, & emptor eadem obligatione recipiens rem tenetur pro ea solvere pretium de presenti, vel dare cautionem solvendi in futurum, quæ quidem naturalis obligatio inest cuilibet contractui licito, & iusto secundum legem naturalem, seclusa quacumque humana lege ci-

vili, five canonica: obligatio autem civilis est illa legis constitutio, seu vinculum, ex ea proveniens, quod superadditur contractibus, quo mediante tenetur iudex iudicando secundum leges compellere contrahentes adimplere contractum, hoc tamen non semper, quia aliquando lex non omnes approbat contractus, quamvis naturaliter iusti sint, immo potius aliquoties eos non admittit, neque iudex præcipit adimplere, sed potius absolvit ab implementatione reum, seu renitentem implere propter aliquas causas, & rationes conducentes ad bonum commune, quod bono particulari præfertur, ut in contractu celebrato à minore, in quo nullam patitur minor læsionem, quamvis naturaliter sit validus à minore, & sufficiens usui rationis contractus, seu celebratus, erit nullus civiliter, ob regulam generalem, qua contractus minorum celebratus sine superioris licentia, & civiliter nullus, & alij quam plures, qui non sunt secundum legum dispositionem, quæ dant quamdam accidentalem, & civilem formam contractibus humanis, necnon & aliquando substantialem, quæ accidentalis forma iuris, si deest contractui, non mandatur à iudice executioni, sed potius dissolvitur, seu annullatur, & si forma est substantialis ipso facto contractus non valet, ut contractus matrimonij clandestini, quod hodie nihil valet.

89 Ex quibus talem regulam constituo: nullus contractus, seu actus humanus, qui secundum se est naturaliter validus, etiam secundum ius naturale particulare potest per legem civilem invalidari, seu annullari, nisi sit incompatibile cum aliqua lege naturali præstantioris, & nobilioris valoris, quia nimirum respicit ad bonum commune, & universale, quod est præstantius bono particulari, in cuius consideratione, & respectu solet multoties lex adhærens bono publico, omisso particulari positive annullare aliquos actus, seu contractus particulares, seu permissive, etiam si sint mali se habens eos non punire, ob ipsum commune bonum, exemplum sit quoad primū dictum in minore contrahente, cuius contractus naturaliter est validus, & civiliter est nullus, quare in foro cōscientiæ obligat, si minor sufficiens

artio-

Sup. tit.
de procur.
n. 156.

Sup. tit.
de in in-
regiū res
n. 93.

rationis sit compos, vt supra cum Molina diximus, vel testamentum conditum deficienti aliqua solemnitate, si in eo salvetur voluntas testatoris est naturaliter validum, invalidum autem civiliter, cuius doctrinę securum principium sup. dedimus, & alia exempla adduximus, vide etiam Sotum ibi citatum, & eius verba ibidem relata, quare quousque cōster particularē suū actū, aut contractum esse contra aliam legem naturalem præstantiorem, & nobiliorem lege naturali particulari, quæ relucet in ipso actu, aut contractu iure naturæ validum, standum est ei, non obstante lege civili aliter disponente, quia lex civilis fundatur in multis in falsa præsumptione, quæ locum non habet vbi veritas assistit, & quandoque sunt leges pœnales, quæ non obligant ante iudicis sententiam, vt sæpe diximus.

90 Ex hac tamen generali regula excipiuntur aliqui actus, qui ipsa lege redduntur nulli, sicut contingit quando lex facit hominē inhabilem ad aliquod beneficium, aut gratiam, cuius valor dependet ex voluntate ipsius legislatoris, vt accidit in colatione beneficiorū, quę sit personis inhabilibus, cuius modi sunt filij illegitimi, carentes ætate à iure requisita, excommunicati, &c. Quia ibi non adest voluntas in cōferente necessaria ad validam colationem, cuius modi etiam sunt actus qui requirant iurisdictionem, qui per se sunt nulli, nisi in aliquibus casibus, in quibus suplet error communis, vt etiā sæpe diximus, idēque dicimus de gratijs, quando dantur sub ea conditione, scilicet, *dammodo narratiua veritate nitatur*, quia si desit innarratiua veritas gratia est nulla, vt satis diximus in cap. *super litteris de rescriptis*, quia ad eorū actuum valorem requiritur, tam naturaliter, quam civiliter voluntas Principis, & legislatoris.

91 Ex quibus iam non videtur difficile ad quæstionem respondere asserendo partem negativam, scilicet arbitramentum, seu sententiam latam à compromissarijs laicis in rebus spiritualibus, quando à partibus sunt electi minime esse invalidam ipso iure ante sententiam iudicis, secus tamen de arbitris à lege constituti, hæc resolutio

probatur hac efficaci ratione, quia ad hoc arbitrium valide proferendum in arbitris electitijs non est necessaria aliqua iurisdiclio ex lege proveniens, sed tantum electio, & facultas partium, vt in quæstione præcedenti explicuimus: ergo ex terminis, & seclusa legis dispositione prohibentis laico arbitrium ferre in his rebus, sententia ab his laicis arbitris, si non civiliter, saltem naturaliter tenet, & est valida, quamvis in foro exteriori pro invalida declaratur, quia sic disponit lex. Quoad secundam vero partem probatur conclusio; quia in illis arbitris à lege constitutis requiritur iurisdiclio, quæ non datur à lege, quibus arbitrari prohibet, maxime cum sint incapaces laici iurisdictionis spiritualis, qualis requiritur ad iudicandum in causis ecclesiasticis.

92 Vnde ex hac resolutione sequitur partes compromittentes debere stare sententię prædictorum in foro conscientię, si iusta fuerit iuxta ea quæ supra diximus, quia sicut non est licitum appellare de sententia arbitrorum iusta, cum iustitia solū probabili, æqua probabilitate, ac contraria, vt diximus, sic in nostro casu non licet dicere contra eam de nullitate, vsque irrita declaretur, vel irritetur, cum naturaliter, & in foro animæ sit valida, sicut iam supra diximus de cōtractu celebrato à minori non patienti in eo læsionem esse validum, quamvis fuerit factus, & celebratus absque licentia superioris, aut curatoris, vt requiritur civiliter loquendo, vt docuit Molina, & alij, cuius doctrinæ fundamentalis ratio est, quia sicut in Phisicis, & naturalibus non potest res non poni, si ponantur eius partes essentialiter constitutivæ, sicut posita materia, & forma, sicut in homine posita anima, & corpore vnitive non potest non poni homo, sic similiter in moralibus, quare cum partes essentielles constitutivæ humanorum contractuum sint deliberati consensus contrahentium, exterius explicati, his positis non potest naturaliter, & vere non poni in rei veritate contractus, qui & si aliquādo à lege prohibeatur fieri, semel tamen factus tenet iuxta commune principium: *Plura prohibentur, quæ tamen facta tenent, & plura prohibentur, quæ tamen facta*

Sup. hoc
tit. n. 163

Sup. tit.
de in in-
res. n. 93

facta non tenent, & nostræ quæstionis casus est huius generis, quia valida sententia, & eius essentia consistit in pronuntiatione eius prolata à iudicibus potestatem habentibus, unde sententia arbitraria prolata ab arbitris electiis, est vera, & valida sententia, quæ potestas arbitrorum non dependet à voluntate Principis, aut legis, sed à consensu eligentium, quavis arbitri laici prohibeantur arbitrari in rebus spiritualibus, hoc enim a^us lex prohibet, sed non annullat, aut quia non vult, aut quia non potest, posset tamen annullare etiam naturaliter, & non solum civiliter, si valor actus dependeret naturaliter à voluntate Principis, sicut diximus de beneficiis, & alijs, gratijs, sicut propter hanc rationem non potest Ecclesia annullare, seu invalidare aliquod Sacramentum adhibitis partibus essentialibus, ut in Baptismo, materia, & forma, quia eius valor non pedit essentialiter, & naturaliter ab Ecclesiæ voluntate, sed à voluntate instituentis, Christi nempe, quamvis possit eius administrationem aliquibus personis, casibus civiliter prohibere, non enim est idem, sed valde distinctum prohibere, & annullare.

92 Quo supposito ad primum argumentum in regula iuris fundatum respondeo, distinguendo maiorem sic: quæ sunt contra legem pro infectis habentur civiliter intellecta regula, concedo maiorem, pro infecta habentur naturaliter, nego maiorem, vel aliter, quæ sunt contra legem prohibentem, & simul annullantem, concedo maiorem, quæ sunt contra legem solum prohibentem, & non annullantem, nego maiorem, cum ergò in nostro casu lex non annullat sententiam horum ipso facto, sed ad summum post iudicis sententiam, ante ipsam remanet naturaliter valida, quia ab habentibus potestatem dicta, & pronuntiata.

94 Ad secundum argumentum concedo antecedens, & nego consequentiam, ratio autem disparitatis consistit in eo quod illa electio, quæ refertur in cit. c. *Quisquis* à laicis facta ad dignitatem ecclesiasticam non solum erat prohibita à lege, sed etiã irrita, & nulla, non solum etiam civiliter, sed etiam naturaliter; quia laici naturali

iure carèt influxu ad constituendas personas ecclesiasticas in dignitates, & beneficia ecclesiastica, & si aliquã habere possunt (quod negamus dimanare à voluntate Papæ, qui si revocasset, electio ab ea dependens maneret casata, & annullata: laici namque ad dignitates ecclesiasticas solum possunt præsentare, minime vero eligere, ut satis dictum manet in tit. de elect. Sed in nostro casu non sic se res habet, quia eligere aliquem in prælatum est potestas ecclesiastica taliter quod facta electione electus habet ius, ut de iust. debeatur confirmatio, & ideo nemo potest ex secularibus habere hanc potestatem, est enim ecclesiastica: at vero ad arbitrandum non requiritur potestas ecclesiastica, sed tantum consensus partium, quo habito potest absque ecclesiasticæ libertatis læsione arbitrari, etiã in re ecclesiastica, cuius arbitrium est diversi ordinis inferioris, ac est electio ecclesiastica, quæ ideo est prohibita, & annullata ex inhabilitate eligentium laicorum. Et idem respondetur ad aliud ibi allatum Alexandri text.

95 Ad 3. respondetur concedendo doctrinam allatam in maiori, & nego minorem, quia in nostro casu laicus ex iure canonico non fit naturaliter inhabilis, naturalem namque habilitatem ius humanum, nec dare, nec tollere potest, quia ut bene Mol. de iust. & iur. loco cit. sup. naturalis obligatio, & idem dic de valore naturali, iuris positivi statuto impediri non potest, neque tollitur aliqua lege positiva, bene tamen impeditur civiliter, hoc est, non fovetur neque executioni à iudice mandatur, sic lege disponente ob alias speciales rationes, aut inconveniëntia, quæ exinde sequerentur, ut ex dictis constat. Ad confirmationem ex textu non sine citato, responderetur concessio assumpto, quia quando arbitrium est peccatum, & iniustum nullum est, in quo partes nihil possunt emendare, secus in nostro casu, in quo partes conveniunt in electione laici, qui quavis peccet arbitrando, non ideo arbitrium est nullum, quia aliud est aliquid esse nullum, & aliud quod fiat à peccatore, cuius peccatum maxime veniale, inoperando non refunditur in opus.

96 Ad argumenta ex adverso, quæ favent nostræ conclusioni omnia concedimus, & quidem citatum capitulum

Sup. hic n.
77.

tulum in causis, potuit naturaliter eligere archidiaconum, quem si Papa confirmaret, episcopus remaneret, sed quia illum eligere erat civiliter prohibiti, quia erat iam alius electus, ideo capituli electio venit irritata per iudicis sententiam. Deinde confirmatio ex

textu *auditis* non est contra nos, quia ibi agebatur de maiori, aut minore parte eligente, & sic decretum fuit, quod si minor pars elegit, electio irritaretur idest, irrita declararetur per iudicis sententiam, quæ iam ipso facto erat nulla, quia à minori parte facta.

CAPVT COMPROMISSVM XIV. ET eius species.

N Hoc capite ultimo huius primi libri tangit Gregorius IX. quæstionem, in qua resolvit, quod non extenditur compromissio in compromittentis hæredes, sed potius finitur morte compromittentis, nisi aliter præcaveatur in compromisso.

97

CONCLUSIO. Mortuo, aut deficiente aliquo ex arbitris, aut mortuo vno ex compromittentibus compromissum finitur ante sententiam laram. Hæc conclusio probatur ex alijs iuribus, & auctoribus, quos late affert D. Emmanuel Gócalez, in præsentia, ut habes in margine ut consuetum habeo, illustrant vero hanc conclusionem Petrus Greg. Gomez, Barb. Covarr. Marantæ, Valencía, Valençuela, & alij.

98 Sed contra conclusionem sic primum argumentum, nam hæredes acceptantes hereditatem suorum, eam acceptare debent cum omni onere, & obligatione, quibus defunctus reliquit: sed compromittens in scriptura compromissi obligat se ei stare cum sua persona, & cum suis bonis: ergo etiam si moriatur bona eius remanent obligata ad contractum compromissi, maior communiter accipitur, & praticatur, & fundatur in legibus iuris, ut in lege cum hæres 11. & leg. 1. & alijs.

Secundum argumentum sic formatur, habens litigium, & litem pendentem in tribunali potest sequi causam, etiã si adversarius moriatur contra eius bona, & hæredes, sed compromissum est litigium, & lis coram iudicibus arbitris: ergo mortuo vno ex compromittentibus potest altera pars prosequi causam com-

tra hæredes defuncti, maior constat ex comuni praxi, & ex iuris dispositione, ex qua habetur quod iudicia semel cepta, ex quacunque causa deficiat adversarius, transeunt in hæredes, minor etiã constat ex comuni Doctorum sententia docentium iudicia arbitraria esse ad instar iudiciorum aliorum iudicum, ut constat ex iure: ergo hæres tenetur stare compromissario contractui à suo antecessore inito, & ob hanc rationem Frag. cum Hostiensi sentit contra nostram conclusionem ubi infra.

Tertium argumentum desumitur ex cap. 10. huius tituli, ex quo constat litigium ortum fuisse inter Hermanum, & Conradum utrumque electum ad Sancti Cumberti Episcopatum à capitulo in se in electione diviso, super quo fuit iudex arbiter electus Archiepiscopus Colonienfis, & signato iam die ad sententiam proferendam interim è vita decessit dictus Hermanus, & Canonici elegerunt Brunum, & die præfixo accedente Conradus petebat, ut sententia proferretur, super quo Papa consultus respondit Honor. III. quod quavis compromissum fuisset solutum per mortem Hermani, tamen ipsum Archiepiscopum debere in causa procedere, sed non poterat procedere inter partes compromittentes, quia una earum morte iam erat perempta, & ideo ex hac parte compromissum solutum: ergo debuit procedere,

conf. 1092
u 9

L. cum hæres 11. ff. de diversis sit.

L. 1. cod. si certum petatur.

Ex c. quia de iudicij

L. hæres 19. eodem tit.

Ex iure l. 1. ff. hoc tit.

Infra hoc tit. n. 98

Ex c. ex parte 10. hoc tit.

C. vno 42 de off. legat.

C. presentata 40. de testib.

L. diem 27. d. 1. l. incompro-

missi 45. L. sed si interpel-

les 47. L. arbiter 49. ff. hoc tit.

Petr. Gre. l. 5. p. tit. 4. c. 7.

Gomez in l. 38. tau-

rin. t. Barb. in presentia.

Covarr. in c. requisiti n. 8. de testam.

Marã. de crim. iu. dic. c. 4. p. disp. 33.

Valen. t. 3. l. l. 1. r. 1. c. 2. n. 8.

Valençuel

ut iudicij natura saluaretur inter alias partes, quæ non erant aliæ quam pars altera, quæ supers erat, & hæredes defuncti: remansit ergo compromissum validum respectu hæredum, & ad eos transijt.

Ratio decidendi.

99 His tamen non obstantibus vera est conclusio nostri textus, cuius decisionis varias adducunt rationes Canonistæ, scilicet, quia compromissum est stricti iuris, & odiosum, ac proinde extendi ultra compromittentes non debet. Tum etiam quia in compromisso solet apponi pœna, ad quam hæredes nontenantur. Tum denique quia arbitros amicos eligit compromittens, quæ ratio non trãsit ad hæredes, & sic non extenditur ad eos obligatio standi compromisso, nisi in ipso cautum, & explicatum fuerit. Sed omnes istæ rationes parum faciunt ad cõstituendam veram differentiam inter compromissum, & cæteros contractus, quorum obligatio transit ad hæredes, licet non sit cautum, aut explicatum, quia obligatio personalis contrahentis refunditur in bona, quæ propterea remanent realiter obligata, reali obligatione, quia etiam in compromisso obligatur persona contrahens, & ideo deberet refundi obligatio in sua bona, & consequenter ad hæredes. Quare his, & alijs differentijs omisis, melius dices, & magis intraneam differentiam constitues in eo, scilicet, quod arbitri ad iudicandum non aliam facultatem habent, quam eam, quam compromittentes eis dederunt, ita quod à iure nullam omnino habeant, sicut habet iudex, qui iuris potestate iurisdictionem exercet, quare licet moriatur vnus ex duobus litigantibus transit litigium ad hæredes, à quo non possunt excusari, neque eximi, cum iure naturali existant subditi reipublicæ legibus; cū autē hæredes nō remaneant sub potestati arbitrorum, neque ratione propriæ voluntatis, quia ipsi non compromisserunt, neque ratione voluntatis Principis, aut legis, à quibus arbitri nullam accipiunt potestatem ad iudicandum in compromissa, vt dictum est; sed tantum habent eam ab ipsis dumtaxat compromittentibus, & ideo si hi deficiant, aut alter eorum compromissum deficit, & finitur, quia

non præsumit lex ad hæredes transire cum præiudicet eorum libertatem, quam habent ad litigandum coram iudice suo à Principe constituto, nisi aliter in compromisso exprimat. Et hæc convenienter inducit hanc occultam differentiam.

100 Vnde ad primum argumentum responderetur, concessa maiori, & distinguendo minorem, obligatur cum suis bonis pro sua personali obligatione, vita superstiti, concedo minorem, si vita deficiat, nego minorem, nisi explicetur in ipso compromisso, & ideo non transit ad hæredes & nego consequentiam, quia præsumitur quod compromittens noluisset obligare hæredes, cum sit onus, & gravamen, quod stent compromisso, nisi id declarasset, vt dictum est.

101 Ad secundum respondeo concessa maiori, distinguendo minorem, compromissum est litigium, seu lis coram iudicibus arbitris, secundum id quod continetur in compromisso, concedo minorem, secundum id, quod non cõtinetur, nego minorem, & quia non continetur in compromisso obligatio standi ei ad hæredes translata, ex eo est, quod hæredes non teneantur sequi causam coram arbitris, sed liberi manent ad sequendam coram iudice ordinario.

102 Ad tertium responderetur quod in in illo casu allato ex textu ex parte cap. 10. prædictus Archiepiscopus potuit procedere, absque eo quod compromissum transiret ad hæredes, ex duplici capite, tam ex eo quod non solum agebatur in illo iudicio compromissorio negotio Hermanni iam defuncti electi ad prælaturam, sed etiam de negotio, & iure capituli, quod eum eligerat, circa electionis valorem, quare tunc processus post mortē Hermanni factus inter partes, scilicet, contractum qui erat vnus ex compromittentibus, & ipsum capilum, quod eligerat, sic solvit Gong. hic, vel potest facile responderi, quod ibi iam potest dici Archiepiscopum, qui aliàs erat iudex ordinarius in vi suæ ordinariæ iurisdictionis, vel ex ipsa Papæ Honorij commissione procedere posse, unde non tenet consequentia.

*Gong. hic
n. 9.*

Que.

*Questiones appendices circa hoc caput
compromissum.*

QVÆSTIO I.

*Utrum in hoc casu compromissum disol-
vatur, ut non transeat ad hæredes ex
vi iuris constitutiui nostri textus,
aut ex vi iuris na-
turalis?*

103 **E**T Quod ratione tantum
civilis, & positiva sit
prædicta extensio ad
hæredes impedita probatur: primo,
iam ex nostro textu sic disponente,
iam ex alijs, quos adduximus in com-
probationem conclusionis ex eo dedu-
ctæ ex utroque iure allatis: ergo hæc
extensio ex iure tantum positivè pro-
hibetur, ut non transeat ad hæredes.

Probatut secundo, quia illud est
naturale cuilibet rei, quod convenit
illi, secundum exigentiam naturæ eius-
dem, secundum suam substantiam, ut
docet D. Thom. in quo sensu in natu-
ralibus dicimus esse naturale lapidi
quiescere in loco inferiori, & aquis
deorsum fluere, & delabi, quia sic
convenit eis secundum exigentiam,
suz naturæ, & similiter homini est
naturale, in quantum creatura rationa-
lis est, id, ad quod inclinat ipsa natura
mediate cognitione, ut docet etiam
ipse Doctor Angelicus; sed natura ho-
minis, mediante cognitione inclinat
ad compromissum in quantum
convenit eius naturæ: ergo contractus
compromissi, & eius deliderium, &
celebratio, est homini naturale, & con-
sequenter à contrario sensu eius diso-
lutio contra hominis convenientiam,
& exigentiam naturalem, maior huius
discursus constat ex auctoritate D.
Thomæ, minor autem, scilicet, quod
compromissum sit homini cōveniens
probatut ex his quæ supra diximus, est
namque de se ordinatum ad compo-
nendas lites homini tam orribiles, &
ad pacem, concordiam, & amorem
comparanda, & conservanda, homi-
ni hæc omnia tam amabilia: ergo quā-
tum est ex natura rei compromissum
convenit homini, non solum compro-
mittenti, sed etiam eius hæredibus,

probo consequentiam, quia ea prorsus
ratio convenientiæ, quæ reperitur in
compromittente, ad illud compromis-
sum faciendum, reperitur respectu
hæredum: ergo convenit eis naturali,
& rationali ratione, & convenientia:
ergo prohibitio, ut non extendatur ad
hæredes non ex iure naturæ; sed po-
tius est ex legis positivæ dispositione.

Tertio idem probatur, nam id,
quod est tale iure naturali, seu vali-
dum, vel invalidum non potest varia-
ri iure aliquo positivo, civili, vel cano-
nico, sed huius compromissi extensio
ad hæredes per legē canonicam varia-
tur: ergo nō est ex iure naturali, maior
est communiter ab omnibus admissa,
quia potestas inferioris, qualis est po-
testas iuris positivi, non potest immu-
tare ea, quæ sunt de lege naturæ, mi-
nor probatur, quia noster textus dis-
ponit, quod compromissum extenda-
tur, & quod non extendatur ad hære-
des, non extenditur, si de ipsis non
caveatur, vnde si caveatur extenditur,
quia ex ceptio firmat regulam in con-
trarium.

104 Ad hanc quæstionem res-
pondeo, prædicti compromissi exten-
sionem ad hæredes, quando in eo non
præcavetur, impediri, non solum per
legem civilem, & canonicam, sed
prius, & principalius ex naturali iure.
Hæc conclusio probatur, quia actio-
nes humanæ in tantum, sunt naturali-
ter validæ, in quantum sunt volunta-
riæ, ex deliberata voluntate, ut do-
cent Theologi apud D. Thomam, sed
compromittens negotium suum in ar-
bitros nullam aliam habet voluntatē,
quam quod determinetur res dubia in
quantum ad se attinet: ergo naturali-
ter non transiit ad hæredes, antecedens
probatut, quia in contractibus huma-
nis nihil aliud habetur pro voluntario,
nisi illud quod verbis explicatur: ergo
in compromisso, in quo non exprimi-
tur voluntas compromittentis, ut trā-
seat ad hæredes naturali ratione con-
vincitur non transire, & confirmatur,
quia de ratione humani contractus nō
solum est voluntas, seu consensus con-
trahentis, sed etiam illius expressio,
vnde si in matrimonio contrahendo
vir, & mulier habeant voluntatem
contrahendi, si non explicatur nul-
lum

*D. Thom.
1. 2. q.
1001.*

*D. Thom.
1. 2. q. 69
ar. 1.*

*D. Thom.
1. 2. q. 41.
ar. 3.
Supr. hoc
tit. n. 7.*

lum sit matrimonium, & idem in alijs contractibus civilibus emptionis, & venditionis: ergo similiter erit in compromisso.

105 Probatum secundo, quia si ex duobus iudicibus arbitris à partibus electis alter evita decedat, naturaliter, & nulla existente lege humana circa illud dissolvitur: ergo similiter si moriatur unus ex compromittentibus, antecederis est communiter receptum à Doctoribus in hoc nostro textu, & tradit ibi Glossa, cuius ratio est, quia non aliter, quam in duos factum fuit compromissum, sic deficienti uno deficiat compromissum, sed deficiente non minus unus ex compromittentibus, deficit compromissum, ut ibidem dicit citata Glossa: ergo naturaliter dissolvitur, probatur consequentia, ex regula iuris dicente, *quod nihil, tam naturale est, quam, eo genere, quicquid dissolvi, quo colligatum est, ut habetur ex iure, sed compromissum colligatum est per compromittentium voluntates: ergo uno deficiente, naturaliter dissolvitur compromissum, & consequenter non civiliter; sed naturaliter ad hæredes non extenditur. Quod, & confirmatur, quia ideo supra diximus non posse arbitros indicare extra substantiam compromissi, quia non possunt excedere, quod per ipsos fuit propria voluntate in pactum deductum: ergo idem est de extensione ad hæredes; quia est extra voluntatem compromittentium non declarantium prædictam extensionem, & ex alia parte nulla etiam lege præcavetur: ergo ex natura rei ad eos non extenditur.*

106 Vnde ad primum argumentum respondetur, quatenus fundatur in hoc nostro textu, negando ex eo calligi, dissolvi compromissum ex vi iuris positivi, ne transeat ad hæredes; sed potius facit pro nobis, dicit enim sic: *Compromissum non extenditur ad hæredes compromittentium, non quidem aliquod statuens decretum, aut legem positivam condens, sed iam constitutam naturaliter supponens, eam commemorat, & per decisionem declarat, iuxta communem distinctionem, aut divisionem iuris in ius constitutivum, & decisivum; nam constitutivum est illud, quod novam cōdit le-*

gem, ubi constituta non erat, ut quod contractus, v. g. celebrentur sub talibus solemnitatibus, & conditionibus, ut quod testamentum cōdatur tribus, vel quinque testibus; & quod matrimonium celebretur præcedentibus tribus monitionibus: ius vero decisivum est illud, per quod deciditur, seu explicatur ius naturale, ut v. g. quod minoribus concedatur restitutio, si læsi fuerint in aliquo contractu, & sic plerumque leges utriusque iuris sunt quidem magis decisivæ, id est explicativæ iuris naturalis, quam constitutivæ alicuius novæ legis, cuius modi est noster textus loquens per modum indicativum *non extenditur*, non vero per subiunctivum, aut imperativum, aliquid imperando, aut constituendo.

107 Ad secundum respondeo concessa illa vera Divi Thomæ doctrina, distinguendo consequens, quod ex ea infertur, scilicet, quod contractus compromissi est homini naturali, si fiat eius propria voluntate, aut voluntate alterius potentis eandem sibi subijcere, concedo consequentiam, quam nego si non fiat hoc modo, quia sic est contra hæredum libertatem, quæ est homini magnopere connaturalis. Quam in nostro casu non restringit hæres ad compromissum, neque adstrinxit compromittens, neque lex denique ad id obligat: ergo naturali iure hæres iste liber manet à compromisso, nisi velit de novo confirmare, aut facere.

108 Ad tertium respondetur concessa maiori, distinguendo minorem, sed huiusmodi compromissi extensio ad hæredes per legem canonicam variatur aliquod novum ius constituendo, nego minorem, variatur per declarationem, supponendo variari naturaliter, concedo minorem, & nego consequentiam; quia hæc variatio provenit ex voluntate compromittentium, quando obligando bona sua; volunt extendi ad hæredes in ipsis succedentes, non vero quando noluerunt, quod ad hæredes transiret compromissum; quia tunc obligatio compromissi est personalis, ad cuius impletionem obligant bona sua; quæ tamen ad hæredes libera transeunt ab hac obligatione.

Gloss. ibi
in rubri.

In c. 1. de
reg. iur.

QVÆSTIO II.

*Vtrum compromissum dissoluatur per
alios modos civiliter, aut
naturaliter?*

109 **I**N Hac quæstione aliud
supponitur, & aliud que-
ritur, supponitur quod
per alios modos præter mortem dissol-
vitur compromissum, qui varij sunt, &
in primis dissolvitur compromissum
per mortem naturalem, ut clare con-
stat ex hoc nostro textu, siquidem non
extenditur ad hæredes, non obstante
opinioni Fragossi, qui absque mentio-
ne huius textus, dicit expresse nõ stin-
gui compromissum, neque per mor-
tem civilem, neque per mortem natu-
ralem alterius compromittentium, &
consequenter dicit transire ad hære-
des, quia est contractus. Pro qua opi-
nionem citat Hostiens. in hoc dicto cap.
cũ potius ex eo contrarium manife-
ste constet, & quod magis miror est,
quod dicat, hoc esse certum, cum
potius contrarium, ut certum est te-
nendum, etiam de morte civili, ut per
statum religionis, seu eius ingressum,
ut docet Gonzalez, ex Baptista, ex
quo etiam infert, quod neque mo-
nasterium succedit in compromisso.
Secundus casus in quo dissolvitur, si
bona compromittentis publicentur,
quia tunc fiscus accipit ea, sic habetur
ex quadam lege. Tertius quando iam
arbitri diffinitive suum promulgarunt
arbitrium, ex alia lege, quia senten-
tiam suam executioni mandare non
possunt, sicut possunt iudices ordina-
rii, ut omnes docent, inter quos Do-
nellus. Quartus casus, si res super qua
est compromissum perierit, quia tunc
finitur compromissum, quantum ad
rem peremptam, manet tamen quoad
eius fructus, circa quos si remaneat
controversia ab arbitris est derimen-
da. Quintus est per contrarium pactum
discedendo à compromisso, quod vo-
cant acceptilationem, ut probatur ex
lege, secundam citatam regulam, ni-
hil tam naturale est, quam eo genere,
quidquid dissolui, quo colligatum est. Sex-
tus est, quando arbitri omiserunt la-
bi tempus in compromisso præfixum

ad arbitrandum, quia termino assignato transacto expiravit compromis-
sum, cæterum si non fuisset vllum sig-
natum durat facultas in arbitris per
spacium trienij, ut docet Tellez ex
quadam stili lege, & in leg. partita-
rum, hoc autem triennium est à die
contestationis causæ computandum,
sic etiam docet Molina ex citata le-
ge 27. cum sua Glossa ex Gregorio
Lopez. Hoc tamen intelligendum est
quando arbitri non præpedirentur ad
causæ determinationem aliquo legiti-
mo impedimento, iuxta communem
regulã, quod impedito non curia tem-
pus, aut nisi partibus consentientibus,
tempus illud prorogaretur, sine quo-
rum consensu non possunt arbitri illud
tempus prolongare, immo possunt
compelli per iudicem ordinarium, ut
procedant, & causam diffiniant, ut
ibi docet Molina, sub hac conditione
temporis.

Aliæ etiam condiciones similes pos-
sunt incompromisso apponi, ut scilicet,
in tali loco debeant arbitri cõvenire ad
arbitrium faciendum, quod omnes de-
bent accedere, aut citari ad minus,
nam sine aliquo ex arbitris, ut iam su-
pra diximus, sententia ab alijs prolata
nulla erit, quia non salvatur substantia
compromissi, nisi in casu quod omnes
simul, aut unusquisque insolidum ha-
beat facultatem arbitrandi. Addit præ-
terea Molina alium notandum casum
esse, scilicet, invalidum compromis-
sum, quo aliquid in aliquem, aut ali-
quos compromittitur eos adstringen-
do, ut in iudicando alieno operen-
tur consilio, & opinionem sequantur.
Quoniam arbiter liber relinqui debet,
ut id iudicet, quod iustum sibi visum
fuerit, pro qua observatione quasdam
affert Molina leges, redditur etiam
compromissum nullum ex in habilita-
te canonica; aut naturali personarum,
quæ compromissum facere prohiben-
tur, cuius modi sunt minores, servi,
Religiosi, Filij Familias, mente cap.
de quibus supra diximus vide ibi, ne
actum agamus.

110 Vnde ad quæstionem ac-
cedendo plura videntur compromissa
non naturaliter, sed civiliter annullari,
nam in primis, qui religionem ingre-
ditur valide potest facere compromis-
sum

Gonz. Tel.
lex. bi n.
4. l. 233.
et l. 27.
tit. 4. p. 3.
Molin. tr.
5. disp.
43. n. 5.

Frag. p. 1.
disp. 14.
cit. 9. 12.
n. 86.

Gonz. in
ed. huius
text. n. 3.
Baptist. de
arbitr. q.
53. l. inter
eos p. fin.
ff. de fide
ius. l. qua-
l. 19. ff.
hoc tit.
Donel. l.
27. com. 1.
6. 3.

sum nisi ostet lex: ergo tale compromissum naturaliter est validum; consequentia est nota, quia ideo aliquid civiliter dicitur validum, aut invalidum, quia civili, & humana lege admittitur, aut reppellitur; antecedens vero probatur, quia in statu noviciatus potest novitius ante professionis emissionem compromittere, potest etiam sine licentia superioris sui testari de suis bonis. Necnon, & potest institui hæres, & de suis bonis disponere, ut docet Fragoſſus, Azor, & alij plures tanquam certum, quoniam novitius nondum abdicavit à se dominium bonorum suorum: ergo etiam poterit compromittere, quia eadem est omnino ratio. Et hoc videtur posse confirmari ex religiosissima Societate Iesus, ubi non solum novitij, sed etiam, qui emisserunt tria vota simplicia retinent dominium rerum suarum, ut perspicuum est, & alibi diximus, & si impediuntur de bonis, suis disponere, etiam ante solemnem professionem, hoc provenit ex ipsius Sanctæ Religionis institutis: ergo hæc nullitas in compromissis factis à religiosis civiliter est introducta, & non naturaliter.

111 In secundo, etiam casu videtur annullari compromissum etiam iure solum civili, quia bona delinquentis civili lege, & non naturali possunt à fisco capi, quia nemo privatur naturaliter ex crimine suis bonis, sed tantum ex iudicis sententia: ergo ante compromissum à criminoso factum, validum debet esse. Deinde minores si polleant sufficienti ratione possunt, ut supra diximus iure contractus, & pacta, quæ sint naturaliter valida, & tantum iure civili in validantur: ergo possunt similiter compromissum valide facere.

112 Ad hanc questionem, ut plures comprehendamus casus ad singulos singularibus respondeo assertio-nibus, ut melius explicentur. Assertio prima morte naturali alicuius ex iudicibus compromissarijs expirat naturaliter compromissum. Hæc assertio traditur à Molina de iustitia, & iure de arbitris, & quod expirat civiliter probatur, quia aliquid subsistere, vel non subsistere, seu valere, vel non valere civiliter est accipere aliquem

actum à legum dispositione valorem, & firmitatem, seu nullitatem, est enim, ut docet Mag. Sotus, & omnes civile, quia à civitate dictum, quo aliqua civitas, seu regnum tanquam per proprium ius in civilibus rebus, & temporalibus regitur, & gubernatur, & dicitur etiam ius humanum, in vnoquoque regno, & provincia, ad differentiationem iuris divini naturalis, seu supernaturalis, de quorū distinctione regimus in principio huius libri à fol. r. vnder dixit August. *Divinū ius in scripturis habemus, humanum ius in legibus regum*, ut late explicat P. Suarez, quare actionem civilem alicui dicimus competere, quando secundum leges humanas ei conceditur; & in foro exteriori auditur, sed secundum leges tam canonicas, quam civiles compromissum expirat morte naturali alicuius, tam ex arbitris compromissarijs, quam compromittentibus: ergo expirat civiliter ut constat ex utriusque iuris legibus, quas refert Doctor Gonçalez ad textum nostrum *compromissum*. Deinde quod naturaliter expiret, & finiat probatur naturali ratione sic: deficiente aliqua parte essentiali, & essentialiter constitutiva alicuius rei expirat, & finitur ipsa res, tã in physicis, quam in moralibus, sicut deficiente in animali anima informante, aut corpore solvitur, & expirat naturaliter animal, & in moralibus in matrimonij contractu, v. g. mortuo vno coniugum finitur matrimonium: ergo similiter deficiente, & moriente vno ex compromittentibus, aut compromissarijs expirat naturaliter compromissum: probabo consequentiam, quia tam compromissarij, quam compromittentes concurrunt ad substantiam, & essentiam compromissi per suos deliberatos, & explicatos consensus, in eligendo, & in acceptando munus compromissi: ergo expirat naturaliter.

113 Assertio secunda, in secundo casu concedimus compromissum civiliter tantum dissolvi, quod sic probabo, nam seclusa lege per quam criminosi bona fisco publicantur, aut applicantur, criminosus etiam si sit crimen hæresis ante sententiam iudicis, ut nunc suppono cum communi sententia Theologorum, quam sequitur

Sotus de
iust. & iu-
re lib. 4.
q. 2. ar. 1.

Suar. de
leg. lib. 3.
c. 9. n. 2.

C. compro-
missu, hoc
tit. l. dicam
27. §. 1. l.
in compro-
missi 45.
ff. de leg. tit.

Frag. p. 2.
lib. 11.
disp. 26. §.
15. n. 18.
& 20 fol.
957.
Azor 1.
p. lib. 12.
c. 2. §. 6.
q. 5.

M. Din.
tr. 5. disp.
43. n. 1.

Dian. p. 4 Diana, referens pro ea Vazquez utrū-
ir. 8. ref. que Molinam, & alios Doctores
60. vtriusque facultatis, non perdit domi-
Vazq. 12. nium, & minus administrationem
disp. 169. suorum bonorum, saltem in delictis
c. 4. crimine hæresis minoribus: ergo ex-
Mol. de commissione talis delicti, non expirat
iust. tit. 3. compromissum, probo consequentiā,
disp. 657. quia qui retinet suorum bonorum do-
n. 3. minium, & administrationem, potest
Molin. de de illis disponere, & super eis facere
primog. li compromissum.
bro 4. c.
ult. n. 31.

114 Assertio tertia; in alijs se-
 quentibus casibus vsque ad sextum in-
 clusive cōpromissum naturaliter red-
 ditur nullum, & dissolutum, vt ex di-
 ctis facile colligitur, nam intertio,
 cum iam arbitri iudicaverint functi
 sunt officio suo, & amplius iudicare
 non possunt nisi forte ad explicandam
 sententiam, vt iam diximus, deinde
 in quarto casu etiam liquet, nam si res,
 super qua erat compromissum factū
 perierit, deficit materia compromissi,
 & consequenter suapte natura com-
 promissum evanescit, idemque dicen-
 dum in quinto casu, cum nihil tam na-
 turale est, &c. Vt ibi diximus, & tan-
 dem in sexto idem ratio naturalis per-
 suadet, nam qui limitatam habet fa-
 cultatē pro aliquo tēporis spatio, hoc
 elapso finitur facultas, vt supra diximus
 de iudice delegato, cui finitur, iurisdic-
 tio finito tēpore suæ delegationis, abs-
 que alia declaratione: ergo sic in hoc
 casu, similiter etiā dicendum de illo cō-
 promisso, in quo ponitur sub conditio-
 ne arbitris, quod iudicent iuxta consi-
 liū, & arbitrium alienum alicuius, scili-
 cet, determinatæ personæ, eius opi-
 nionem sequendo, quia tale compro-
 missum naturaliter est nullū, & contra
 substantiā compromissi, de cuius ratio-
 ne est, quod arbitri arbitrentur, quorū
 arbitrium eo ipso, quod restringatur
 ad alienum iudicium, non erit libe-
 rum, neque proprium, & consequen-
 ter naturaliter destruitur, arbitrium
 namque hominis exigit naturaliter ef-
 se liberum, est namque actus, seu po-
 tentia volitiva, cuius actus præsuposi-
 ta intellectus cognitione, est electio,
 vt docet D. Thomas agens de libero
 arbitrio, vnde bone notavit Molina,
 quamvis liberum sit arbitris doctos
 consultare, ad melius arbitrandum,

sed non tenentur sequi alienam opi-
 nionem, neque ad id restringi possunt
 sequi autem propriam in pronuncian-
 do non solum debent, sed tenentur,
 quando à partibus sic fuit compromif-
 sum, vt arbitrium, & iuxta suam pro-
 priam opinionem, sic docet Fragossus;
 qui etiam docet non posse arbitros vi-
 ces suas ad æstimationem faciendam
 alijs committere, quia quæritur in eis
 industria personæ, dicit Fragossus, sed
 melius dicitur, quia arbitri debent
 necessario eligi à partibus, cum non
 sint iudices dati: ergo ipse electi de-
 bent iudicare, alias nullum erit iudi-
 cium, vtpote à personis non electis
 contra voluntatem, & electionem
 compromittentium.

115 Circa compromissa autem,
 quæ sunt nulla ex defectu habilitatis
 personæ sit. Quarta assertio, compro-
 missum factum à personis carentibus
 pleno vsu rationis naturaliter est nul-
 lum; validum tamen etiam si sit minor
 si eo gaudeat, vnde minor. Novicius,
 mulier, & alij, qui iure civili impe-
 diuntur, possunt iure naturali compro-
 mittere, ita vt in foro conscientie, &
 ante iudicis sententiam tenere debeat
 compromissum. Hæc assertio, quoad
 minorem sic docet Molina, quod
 existimandum est, siue sit minor, siue
 maior quatuor decim annis, quod ve-
 rum dicit esse nō solum respectu com-
 promissi, sed etiam cuiuscumque con-
 tractus, & ratio est, quia ad rationem
 humani contractus stando in iure na-
 turali tantum requiruntur liberi con-
 sensus contrahentium, mutuo, &
 adinvicem acceptantium: ergo ubi-
 cumque reperiuntur hi consensus con-
 stituitur valide contractus, siue sit
 emptio, venditio compromissum, aut
 alius quilibet, sed isti consensus plena
 deliberatione præstiti non minus re-
 periuntur in minoribus alias capaci-
 bus, & in novitijs, & mulieribus, ac
 reperiuntur in maioribus, & aliquan-
 do perfectius: ergo stando in naturali
 iure valent.

116 Caterum, quia difficile
 est discernere inter pueros, aut mino-
 res, quando habeant perfectum vsu
 rationis, cum alijs citius, alijs tardius
 perfecta ratio eluciscit, ideo lex civi-
 lis provide determinavit annos puber-
 tatis,

Frag. p. 12
l. 5. disp.
14. n. 79.

Mol. disp.
40. n. 9.

L. cum po
ter 73. 9.
curatoris
ff. delegas
2. l. final
ff. de bis
qui venia

Supr. de
off. de leg.
n. 43.

D. Thom.
1. p. q. 83.
per totam.

tatis, & annos minoritatis, ut habeatur ex doctrina iuristarum super eisdem legibus, & annullavit contractus à minoribus celebratis sine licentia obtenant, à quibus petere tenentur, & idem de mulieribus maxime vxoratis, & de religiosis, ideo in dubio si contrahens, aut compromittens sit compos sufficientis rationis, necne ad leges est recurrendum, & eisdem standum, quæ quidem leges liberos faciunt hos minores ab obligatione contractus, aut compromissi, ex eo præcisse, quod præsumat non dum minorem pollere sufficienti ratione ad contrahendum, quæ præsumptio potest fallere in aliquibus: dicimus valere contractum, cæterum si minores pro adimplendis compromissis, aut alijs contractibus adhibeant fideiutores, isti tenebuntur ad solvendam pœnam, quæ in talibus contractibus fuit assignata, si non adimpleantur, ut quædam nostri regni lex disponit, quæ sic habet: *Emperro si los fiadores que dio, son tenudos de pechar la pena, a que se obligaron, si el huerfano no quisiere estar por el juicio, siendo mayor de catorce años.* Immo ipse Molina citato loco prox. idem docet ex alia expressa lege de eo, qui est minor quatuordecim annis, quod tamen ad hanc rem parum facit, & de seruo idem probatur, ex lege celebri illa. Vbi constat valida fuisse facta à Barbario seruo, cui non obstitit esse servum.

*I. si populi
luc. ff. de
recep. hoc
t. l. Barb.
de offic.
prat.*

117 Quinta assertio sit, aliæ plures conditiones, & requisita sunt, quæ dum promissum, sicut, & alios contractus, si de ficiant, reddunt nulla, non quidem naturaliter; sed civiliter tantum, de quorum numero sunt prædictus ætatis defectus, ut in minoribus: defectus libertatis, ut in servis, & religiosus ex defectu dominij, quo caret in statu religionis, quare sicut non potest sine licentia prælati alia inire pacta, sic neque facere compromissum. At novitius nullo, ut credo, iure prohibetur compromissum facere etiam absque licentia prælati, tum quia novitius retinet dominium rerum suarum, quibus quamvis non possit uti in usus à lege, seu statuto religionis prohibitos, tamen potest de eis disponere, compromissum, aut transactionem, in dubij super eis faciendo, tum quia

novitij possunt testamentum condere, ut ex Covarru. tradi Fragoßus cum alijs, explicans quendam textum, qui videbatur contrarium asserere, quod tanquam certum adstruit: ergo etiam possunt compromittere, quamvis, ut diximus contraciendum Fragoßum, per solemnem professionem expiret compromissum, quia moritur civiliter, & naturaliter dissolvitur per votum perpetuatis, ex vi divini iuris, sub quo votum obligat, taliter, quod neque Summus Pontifex possit dispensare, ut haberetur expressum in hoc nostro iure, ex cap. cum ad monasterium, de regulariis.

*Frag. p. 2.
disp. 24.
q. 15. n.
18.
Text. iss.
in c. quia
ingredien
tibus 19.
q. 3.*

118 Quantum vero ad novitios Societatis Iesus, sive in statu primi novitatus, ante quam emittant tria vota simplicia, sive post eorum emissionem, ante quam solemniter profiteantur, idem est asserendum loquendo ex natura rei, aut secundum ius naturale, scilicet, quod possunt compromissum facere, & de suis bonis disponere, sed stando statutis eiusdem Societatis hoc facere non possunt iuxta ea, quæ tradit Molina, & citatur à Fragoßo ubi proxime n. 19. dicit enim Molina sic. Novitij ante ingressum in novitiatum statuere possunt de omnibus suis bonis temporalibus pro suo arbitratu; postquam vero novitiatum fuerint ingressi, non aliter de illis possunt disponere, quam, vel in pia opera, pro suo arbitrio, & devotione, vel si quid consanguineis conferendum iudicaverint interveniente iudicio duorum, quos ipsi elegerint, & superior approbaverit, ut de ijs, qui tria vota publica iam emitterint. Statim autem ac novitiatum ingrediuntur, simplici promissione debent promittere, elapso primo probationis anno, quodcumque à superiore id eis fuerit iniunctum, se de illis prædicto modo propè, & plene disposituros, omnem à se fiduciam, (ut constitutiones à iure) se movendo eadem bona vltimo tempore recuperandi, id ad maiorem sui firmitatem, & meritum. Quo fit, ut dispositio absoluta futura sit absque vlla tacita, vel expressa conditione, quod si à Societate deferant illa recuperent, aut quævis alia. Quod longe maiori, cum ratione intelligendum est de his, qui

*C. cum ad
monast. de
statu mona
berum*

*Mol. tr. 2.
disp. 132.
n. 7.*

qui per actō iam biennio probationis, emissisque tribus publicis votis de suis bonis in societate disponunt, cum vero tam hi, quam novitij exempti iam ab omni iurisdictione principium sæcularium de suis bonis disponant, atque in commune Ecclesiæ; & religionis bonum, ad finemque supernaturalem, idque efficiant à Societatis constitutionibus, ac instituto à Sancta Sede Apostolica approbatis consequens profecto est, ut ad hoc, ut huiusmodi dispositio valida omnino sit, necesse non sit religiosum attingere vigesimum, quantum suæ ætatis annum, sed satis esse, ut eius sit ætatis, quæ sufficit, ut religiosus nostræ Societatis sit. Huiusque Molina cuius ad litteram totam clausulam transcribere volui, tum in comprobationem eorum quæ dicta sunt, tum ut notum sit Sanctum huius religionis institutum, ex quibus constat ex ipso humano instituto prohiberi de suis bonis disponere, non vero ex iure naturali.

119 Sexta, & ultima assertio: quamvis iure civili prohibitum sit mulieres, religiosos, minores, servos, excommunicatum, filium familias in causa patris, & alios, quos enumerant Molina, & Fragoſſus, de quibus etiam diximus supra, posse sumere munus arbitri, & arbitratoris; excipe religiosum quoad officium arbitratoris, ut dictum est, possunt tamen stando in iuri naturali, immo, & de muliere secundum nostrum ius potest esse arbitram, & compromissariam, ut constat ex expresso textu huius tituli, quando scilicet, in quo conceditur hoc munus mulieri præcellenti, & habenti iuri communi, vel consuetudine iurisdictionem in subditos. Quod & comprobatur ex eo quod, ut refert in sua officina Ioannes Textor, mulieres fuisse in multis sæculis eruditas, & doctas, quarum multa, & varia adducit exempla. De religiosis autem quod possint esse arbitratores ad amicabiliter componendum, cum sit opus charitatis nemo negat, esse autem arbitros iuris eis nostrum prohibet ius, ut ne intromittantur in sæcularia negotia, quia ad religiosos non pertinent, qui divinis sunt addicti, hoc tamen naturale ius minime impedit. Minores

rursus ideo excluduntur, quia præsumitur eos carere sufficienti habilitate ad iuste adiudicandum. Vnde si in aliquo scientia sufficiens, & prudentia reperiretur cessaret præsumptio, sicut quotidie in nostris scholis videmus iuvenes minores viginti quinque admodum doctos, & habiles cum magno prætendentes aplausu Cathedras, quarum sunt digni, & multoties in hoc ætate consequuntur, qui utriusque iuris scientia periti reperiuntur: ergo possunt naturaliter esse arbitros, & arbitratores. De servo etiam idem est dicendum, nam omnes homines naturaliter liberi nascuntur, ut ait Iustinian. in principio Instit. & tantum fiunt iure civili servi: ergo naturaliter possunt esse arbitri, & arbitratores, & esse valida eorum arbitria, ut de Barbario iam diximus, & denique excommunicati si sint tolerati utroque iure iudices sunt, & valent omnia quæ agunt: ergo multo melius possunt esse arbitri, immo etiam, & non tolerati, quia arbitri electitij, seu arbitratores non exercent iurisdictionem, & alias possumus communicare cum eis in rebus nobis utilibus, ut supra diximus, agentes de effectu excommunicationis: ergo optime possunt esse iudices, si aliqua civilis lex non obstat, & arbitria debet haberi, tanquam firma, & valida donec ab aliquo iudice ex iusta causa invalidentur. Et quidem omnes isti, tam mulieres, quam servi, aut excommunicati in materia propriæ artis, in qua sunt periti, non potest esse dubium, quod possunt esse æstimatores, & taxatores, quorum arbitrio prudenti standum est.

120 Ex quibus iam responsum manet ad primum argumentum, circa novitios religionum, & specialiter circa novitios Societatis, qui ut ostensum est in numero præcedenti possunt in illo statu disponere de suis bonis, non solum naturaliter, sed etiam civiliter, exceptis illis, qui in Societate peracto bienio emisserunt tria vota simplicia, qui statuto istius religionis sunt impediti disponere aliter, ac per citatum statutum disponitur, ut ex Molina dedimus, quod procedit etiam si novitius sit ordinis. Minorum, ut ex Navarro, & alijs tradit Fragoſſus, &

Molin. tr.
5. cit. disp.
put. 39.
Frag. d.
disp. 14.
n. 25.
Supr. tit.
de elect. n.
191.

C. dilecti
hec tit.

Officina
textoris
et mulie-
res.

Frag. disp. & docet Emmanuel Rodriguez, con-
 2. *9^a n.* tra Cordubam super regulis Minorum
 18. *disp.* dicentem teneri bona sua inter paupe-
 24. res distribuere, cui respondent hoc
Navar. esse consilium non præceptum. Et ad
comment. 2. dicta num. 100. iam etiam satis con-
de reg. n. stat de delinquentibus, quos conce-
 49. dimus retinere dominia suorum bo-
Rodr. t. 3. norum ante quam per iudicem publi-
reg. q. q. centur.
 16. *ar. vl.*
Cord. c. 2.
 q. 8. *pñt.*
 2.

QVÆSTIO III.

*Vtrum sententia, & alia acta arbitro-
 rum sine nulla si fiat in diebus feria-
 tis, aut sine partium
 citatione?*

121 **F**ERIA In hoc casu idem

est ac dies festus, in quo abstinere à boni opere servili, & Deo vacare præceptum est Ecclesiæ, hos dies determinatis, & quia ferialis dies idem est, ac dies vacuus à labore corporali, & alijs servilibus, ideo festum dies feriatu dicitur ad procedendum in iudicijs, unde extat titulus de ferijs in nostro iure, & apud Plutarchum legitur, quod Anaxagoras sibi in honore postullasse, à Magistratibus pueros feriatos ocari, qui sic tradit: *Anaxagoras vero publice decretis honoribus animo magno repudiatis, id sibi omnino postullasse commemoratur, ut quo die mortem obiret, pueris, qui disciplinis, & artibus operam darent permitteretur feriatos ocari, & ludere.* Præterea Azor feriam dicit originem trahere, à feriando, quia consueverant Romani in diebus suarum solemnitatum, & festorum multas ferire victimas Dijs suis falsis offerendas, unde dicta fuit feria dies festus, seu à labore cessandi, unde eleganter dixit, ut solet D. Ambrosius sic: *Complurimæque spatia camporum recipiendis aptantur seminibus, quam redditus non vales fructibus feriantur, ubi feriari est ocari, & terre, quæ non arantur, ad recipiendam semina, nostro idiomate, dicuntur eriales, id est, feriales, quia non ferunt laborem, neque fructum, & ideo dies nebbomadæ à Sylvestro Papa distributi sunt per ferias, quo significaretur clericos, abiecta cæterorum cura, vni Deo prorsus vacare debere Sabbatum,*

& Dominicum, in quibus sit officium Domine nostræ, & Domini nostri hoc nomen retinere ordinante, & alij dies feriantur, & sic sit officium de feria, exceptis festivitibus Sanctorum: in his ergo ferijs, seu diebus festis cessat strepitus iudicialis, & ea quæ in ipsis iudices operantur, non valent, saltem in causis civilibus, & in criminalibus etiam, nisi quando instat necessitas.

123 Quod autem in diebus festis, seu feriatis strepitus iudicialis exerceri non possit lege canonica sancitum est, habet enim lex sic: *His diebus nec placitum fiat* (est enim placitum idem ac iudicium forense) neque aliquis ad mortem, vel ad poenam iudicetur, neque sacramenta (id est iuramenta) præstentur. Quod, & magis declaratur, in cap. ultimo de ferijs, ubi sic habetur: *Debet iudicialis strepitus diebus conquirere feriatu, quod ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti, & statim prosequitur, ut nec habeatur processus, nec feratur sententia, ex qua lege docent Doctores, inter quos Fagundez, cum Suarez, & alijs, quod ea omnia prohibentur, & quæ ad formationem processus, & ad probationem sententiæ requiruntur, & sic omne opus iudiciale civile, & criminale interdicitur, & prohibetur, & ex lege Regni idem etiam disponitur, & observatur, ex quibus probatur non posse arbitros procedere in diebus feriatis, quia arbitri iuris debent servare formam iudicalem, & ordinem iuris, ut supra diximus, & ex lege Regni tradit Curia Philippica. Et præterea ad sententiam proferendam, partes citari debent; ut docet Fragoſſus, & sententia in scriptis dari, sed hæc omnia non minorem strepitum important, quam iudicia aliorum iudicum iurisdictionem habentium: ergo non possum fieri in diebus feriatis, seu festis, præbo consequentiam, quia hæc omnia valde avertunt negotio spirituali, & divino cultu, qui Deo diebus præcipue festis exhibetur.*

124 Ad hanc quæstionem respondeo sequentibus assertionibus. Prima iudex arbiter, sicut neque ordinarius, si loquimur de arbitro iuris non potest pronuntiare suam sententiam in

*C. 1. de ferijs 150
 q. 4.*

Fagund. sup. 5. præcept. l. 1. c. 12. n. 9. Suarez. t. 1. de rel. lib. 2. de diebus feriis. L. 32. tit. 42. L. 23. tit. 4. p. 3. Curia lib. 2. c. 14. n. 15.

ib. 2. tit. 9. de ferijs

Pluribus. fol. 10. lit. 1. a. d. Azor p. 2. l. 1. c. 27. q. 1.

in die festo ; nisi urgente necessitate , hanc assertionem multi affirmant , & neminem negare vidi , cum sit legi conformis , inter quos Fragossus citans legem prohibentem , idemque tenet Curia Philippica , & hoc probatur , quia prædicti dies dicati sunt Deo , ut ei debitus exhibeatur cultus , ut dictum est , cui quidem officio non parum officit tractatio negotiorum temporarium , ac proinde eadem est ratio in iudiciis arbitris , ac in ordinariis. Excipiunt tamen prædicti Auctores casus urgentis necessitatis , cuius modi erit , si finiatur tempus , vel aliud simile inconueniens , quod ex dilatione sequeretur , quia ut ait Fragossus , multa propter necessitatem conceduntur , quæ aliàs non solent permitti , ut probat ex quadam legis Gloss.

*Frag. p. 1
d. disp. 14
n. 41. b.
in vat.
L. si feria
ris ff. de
ferijs.
Cur. Pbi.
ubi prox.*

*Gloss. in
l. senatus
ff. de off.
praefidis.*

*Cur. ubi
prox.*

¶

125 Secunda assertio. Arbitratores , seu amiables compositores licite possunt etiam in die festo componere partes , & arbitramentum dicere , sic tenet Curia Philippica , & ratio est , quia discordes concordare , & componere est opus charitatis Deo gratum , & in bonum proximorum , quorum magni interest omittere lites , & ab eis discedere : ergo hoc opus licite potest fieri in festis. Secundo , quia arbitratores non tenentur servare ordinem iuris , sed secundum bonum , & æquum indicare , & zelo charitatis iustitiæque partes reconciliare , & amicare.

126 Tertia assertio. Quoad citationem , & alias circumstantias , seu solemnitates , quæ servantur in iudiciis ordinariis non æque se habent iudices arbitri electitij , ac iudices ordinarij , hæc assertio probatur in medium afferendo aliqua in quibus differunt , & quidem citatio cum sit de iure divino , & naturali , in processu , qui à iudicibus ordinariis conficiuntur citationes sunt omnino necessariae , & insupplebiles , ceterum in compromissis multi Doctores docent , quod non sunt necessariae quod quidem verum est , quando in causa non sunt necessariae informationes , sed iudex suffi-

cienter à partibus informatur , in quo casu iudex arbiter potest , partibus non citatis , suum dicere arbitramentum , sic tenent Baldus , Zabarell. Perusinus , & alij à Fragoss. citati , cum Menochio idem tenente. Ceterum quia citationes eo sunt necessariae , ut partes se defendant , & pro suis causis , & iuribus allegent , ideo quoties in causa sunt necessariae informationes , allegationes , & defensiones proculdubio citationes non excusantur , neque in tam principali parte arbitri saltem iuris , & multo magis si sunt iudices dati ex necessitate legis , aut statuti possunt eas omittere , aliàs de nullitate posset argui sententia , nisi ipsæ partes huic iuri citationis renuntiassent. Quare admitti debet super hoc puncto sententia Fragossi dicentis cum Bartolo , & Iasone , necessariam esse citationem in compromisso facto in arbitrum , tam in procedendo , quam in diffiniendo , nisi diceretur in ipso compromisso , quod procederet arbitrator parte citata , aut non citata : ergo si citare est necessarium in horum sententia Doctorum in arbitratoribus , quanto magis in omnium sententia in arbitris , qui procedunt modo iuridico , & hoc taliter tamen , ut docet ipse Fragossus , quod huiusmodi citatio non potest fieri per edita , sed per nuncium , aut epistolam citans Doctores Iuristas , inter quos Balb. cap. incipit delegatus , & Ludovicum Romanum , incipit licet mihi.

*Bald. cõf.
64. lib. 3.
Zabarell.
cõf. 140
n. 5
Perus. in
c. licet
episcopus
de prob.
in 6.
Frag. ubi
prox. n.
84.*

*Frag. disp.
14. n. 53.
cit.
Balb. in
decis. 39
Roman
cõf. 61.*

*Ioan. Bap
de arb. cõ
15. lib. 9.*

127 Conveniunt etiam arbitri cum iudice ordinario in eo quod non possunt procedere nocturno tempore , ut docet ipse Fragossus citans Ioannem Baptistam , & alios (nisi urgente necessitate) & ratio , quia hora licet temporis non requiratur ad substantiam processus , sed ad formam accidentalem , & auctoritatem iudicandi , tamen tempore nocturno difficulter requiritur , & incõmode , & simul cum indecentia pronunciare. Præterea debet in scriptis sententiam ferre , quia iudicium arbitri est ad instar aliorum iudiciorum , ut probatur ex lege cum antea.

*L. cõ an
tea d. 26.
de arbit.*

Zz

Differt

*Frag. ibi
n. 44.
L. non di-
sting. p. cū
quidā ff.
de arbitr.
Alex. conf.
29. vol. 1
n. 1*

127 Differt autem arbiter à iudice ordinario in alijs videlicet, quia arbiter electus non potest executioni mandare suam sententiam, vt iam dictum est, sicut potest iudex ordinarius. Item in probabili sententia potest arbiter, si recusatur procedere valide in causa post recusatorem, quod non potest iudex ordinarius, vt probat Fragoſſus, ex lege non distinguemus, & ex Alexandro, licet contrarium, & merito defendit ibidem §. *his tamen*, pluribus rationibus, inter quas præcipua, quia recusatio, & appellatio æquiparantur, vnde sicut interposita appellatione iudicis iurisdictio suspenditur, sic etiam interposita recusatio-

ne, probat etiam ex nostro iure c. *C. legitima*, & c. *per tuas*. Item differt, quia arbiter non potest cognoscere de causa suæ recusatorem, & vt certum traditur Fragoſſus, & ratio est quia ad iudicandum in hoc non habet iurisditionem, nisi sit arbiter, quia non est arbiter à iure datus, quod intelligit quando dubitatur an sua sit iurisdictio, sicut potest ordinarius, qui quando dubitatur an sit iudex ipsemet cognoscit an sua sit iurisdictio, & pronunciat super exceptionibus de incompetencia, vt habetur ex lege si quis ex aliquo ff. *de iudicijs*.

INDEX RERVM MAGIS NOTABILIVM, QVAE IN

HOC LIBRO CONTINENTVR,

ET MAGIS VTILES.

Littera T. titulum indicat, sub quo numerus margini.

Secundus vero paginam ostendit.

Abbat.

BBATES, Et Decani, & alij, quibus incumbit gubernare Ecclesias debent ordinari, & interim per laicos minime regi possunt, t. de aere, & qualitate ordine praeficiend. num. 1. pag. 19.

Abbat. & Decani Ecclesiarum Cathedralium habebant iurisdictionem, & curam animarum n. 4. pag. ibidem.

Abbat. monasterij, quam habebant potestatem, t. 14. n. 64. pag. 40.

Absolvere.

Potest confessor absolvere a peccato de quo dubitat an sit reservatus, t. 14. n. 24. pag. 26.

Potest etiam absolvere poenitentem, de quo dubitat an sit excommunicat. t. 15. num. 17. pag. 353.

Quaedam plenissima absolutio ad articulum mortis debite ponenda n. 118. pag. 354.

Absolutionis forma in Rituali posita quoad omnes clausulas ibi signatis praeter sacramentalem, non habet vim praeccepti, t. 34. num. 114. pag. ibidem.

Absolutio intentionalis non sufficit, sed requiritur verbalis n.

120.

Absolutio, quam generalem vocant, & datur in aliquibus religionibus quantum valeat numer. 118. pag. 354.

Actio.

+ Actiones humanae non regulantur iuxta iudicium speculativum, sed iuxta practicum, t. 19. num. 278. pag. 260.

Actiones humanae ex obiecto bonae possunt viciari circumstantia, t. 31. pag. 376.

Accusatio.

Accusator suscipit in se onus probandi, secus denunciator, t. 3. n. 43. pag. 321.

Quae personae possunt accusare, & admittantur n. 44. pag. ibid.

Accusator tenetur desistere, si ei offeratur ab adversario sufficiens satisfactio pro tota iniuria, saltem in foro conscientiae num. 45. pag. 322.

Accusator si potest in foro externo prosecui accusationem petendo contra accusatum poenam legis, etiam si velit satisfacere n. 46. pag. 323.

Accusans uxorem de adulterio coram iudice saeculari debet facere per seipsum, sed coram ecclesiastico

Zz 2

stico

*ad os no
dela mu
geri qd
reco. pcc
de. pcc
p. 704*

*Abbat. no
quidam. in la. reglam. en. l. 1.
Conc. d. m. Ecclesiasticos qd. et p. m. 11. 1064
et p. m. 11. 1064*

ffico potest petere divortium per procuratorem, t. 38. n. 78. pag. 540.
 Accusator prætendens satisfactionem damni illati non peccat, sed aliquando peccaret si non peteret n. 92. & 93. pag. ibid.

Ætas, Vide Beneficium.

Ætas adminus quatuordecem annorum requiritur ad disponendum de actionibus personalibus, vt ad acceptanda beneficia, & sufficit attingere, si beneficium fuerit simplex, & ad professionem ætas decem sexti anni expleti, t. 4. num. 5. pag. 20.
 An defectus ætatis faciat irregularem, tam ad beneficium, quam ad ordines, & quæ ætas hæc requiratur n. 15. & 16. pag. 22.
 Maior viginti annis potest dari delegatus, sed non minor 18. t. 29. n. 308. pag. 272.
 Maioris ætatis debet esse iudex ordinarius quam delegatus, & cur n. 311. pag. 273.
 An ætas in iudicibus requiratur iure naturali, an positivo? numer. 314. pag. 284.
 Ætates requisitæ in iudicibus secularibus quanta sint n. 315. pag. ibid.
 Quanta ætas in iudicibus ex vi iuris naturalis requiritur n. 316. pag. 225.
 Supposita naturali capacitate ad Principem spectat assignare ætatem in iudicibus n. 311. pag. 225.
 Ætas in iudicibus in foro ecclesiastico quanta debet esse numer. 319. pag. ibid.
 Ætas iudicis delegati quanta, & à quo debeat determinari numer. 319. pag. 276.
 Ætas requisita ad matrimonium, & ad alia n. 320. pag. ibid.
 Ætas ad generandum non requiritur perfecta, vt patet in grana tritici n. 311. pag. ibidem.
 Ætas maior requiritur in procuratoribus, quam in iudicibus, non sic de scientia n. 222. pag. ibidem.
 An carentes ætate requisita per legem ad aliquod officium possint illud licite acceptare, & exercere sine peccato? n. 323 & 324. pag. 228.
 Acceptare officium, si desit ætas

cum gravi detrimento aliorum est peccatum mortale, secus sine detrimento, & alias sunt idonei n. 327. pag. 280.
 Multiplex differentia inter ætates ad diversos actus, & officia num. 335. pag. ibidem.
 Conferentes officia carentibus ætate requisita peccant mortaliter n. 338. pag. 283.
 Ætas triginta annorum est ætas perfecta, t. 33. n. 24. pag. 393.

Advocatus, Vide clericus.

Advocatus quam obligationem habet, t. 22. à n. 13. pag. 382.

Arbitri, & arbitratores.

Arbitri eligendi sunt, non pares, sed dispares, t. 43. n. 1. pag. 674.
 Ponitur utilitas eligendi arbitros in lite, & re dubia n. 3. pag. 675.
 Arbitri non sunt vere, & proprie iudices, nec gaudent iurisdictione n. 6. pag. 676.
 An partes teneantur obedire sententiæ arbitratorum, vel appellare? numer. 4. pag. 675.
 Arbitrorum duo genera, & eorum differentia n. 7. & 8. pag. ibid.
 Arbitri quidam eliguntur a partibus, & alij à iure, vel à iudice à n. 9. pag. 677.
 Sententiæ ab arbitrijs pronunciata est appellabilis in utroque effectu n. 12. pag. 678.
 Compromissio prout est nomen pactum non obligat iuxta ius civile n. 14. pag. 679.
 Compromittentes aliquam causam decidendam tenentur stare in utroque foro sententiæ arbitratorum si iusta sit n. 16. pag. ibid.
 Peritis in aliqua arte aliquid arbitrantibus standum est numer. 18. pag. 680.
 Iuramentum de stando sententiæ arbitratorum an obliget numer. 22. pag. ibid.
 Quæ sententiæ arbitratorum debeat dici iusta, aut iniusta numer. 24. pag. 682.
 Arbitrorum sententiæ nitens opinione probabili est iusta, ab ea tamen pars con-

- condemnata appellare potest n. 26.
 si fuerunt à le ge, vel iudice electi
 secus tamen si fuerunt electi à com-
 promittentibus n. 28. pag. 684.
- Quando arbitri sequati fuerunt senten-
 tiam probabilem, omissa probabi-
 liori stante decreto Innocent. XI.
 pars potest appellare semper num.
 30. pag. 686.
- Sententiæ arbitratorum non tenentur
 stare partes compromittentes nisi
 se voluissent obligare expressa obli-
 gatione n. 31. & 34. pag. ibid.
- An appellatio à sententia arbitratorum
 admitti debe at quoad utrūque effe-
 ctum à n. 36. pag. 687.
- Appellatio à sententia arbitrorum, qui
 sunt electi à partibus admittenda
 est quoad effectum devolutivum,
 secus quoad suspensivum num.
 39. pag. 689.
- Dispositio legis Regni circa appella-
 tionem à sententia arbitratorum n.
 41. pag. 689.
- Ponitur differentia inter arbitros iu-
 ris, & arbitratores, seu composito-
 res, & forma, quæ est servanda in
 appellando ab huiusmodi sententia
 num. 43. pag. 690.
- Si fiat compromissio non explicans
 de genere arbitratorum, arbitrato-
 res erunt n. 44. pag. ibid.
- Diversa est appellatio à sententia ho-
 rum iudicum, quia arbitratorum
 reducitur ad iudicium pruden-
 tum, qui iudicent etiam amicabi-
 liter n. 45. pag. ibid.
- Ad quem iudicem debeat fieri appel-
 latio à sententia arbitratorum num.
 46. pag. 691.
- Quando lis est inter laicum, & cleri-
 cum ad quem iudicem debeat in-
 terponi appellatio, si laicus appel-
 let n. 47. pag. ibid.
- Iuramentum præstitum de non appel-
 lando à sententia arbitratorum intel-
 ligitur obligare in casu quod sen-
 tentia sit iusta n. 48. pag. 692.
- Non possunt arbitri iudicare ultra
 comprehensa in compromisso, quia
 nullam aliam potestatem habent,
 quam datam à partibus numer.
 52. pag. 693.
- Inter arbitros, & iudices delegatos
 ponitur differentia n. 53. pag. 694.
- Possunt arbitri iudicare de eo quod
 emergit; aut dependet à negotio
 num. 57. pag. 696.
- Potestas data alicui ratione suæ dig-
 nitatis non transit ad successorem
 n. 65. pag. 698.
- Arbitri non possunt mutare senten-
 tiam diffinitivam, sed explicare-
 statim n. 66. pag. ibid.
- Laici non possunt esse arbitri, nec
 cum clericis in rebus spiritualibus
 n. 69. pag. 700.
- Arbitri debent simul concurrere, ut
 valeat sententia n. 67. pag. ibid.
- Fæminæ in aliquo casu possunt esse
 arbitrae, excepta causa ecclesia-
 stica. pag. 701.
- Laici si cognoscunt de rebus spiritua-
 libus inter personas ecclesiasticas,
 qui tales sunt à iure instituti incur-
 runt in excommunicationem n.
 79. pag. 705.
- Arbitri electitij etiam laici in spiri-
 tualibus iudicantes non peccant
 mortaliter, nec incurrunt excom-
 municationem, & cur numer.
 80. pag. ibidem.
- Sententia data ab arbitris laicis in re-
 bus spiritualibus si sunt electitij
 non est ipso iure invalida, cui si
 iustæ standum est in foro animæ
 n. 91. pag. 709.
- Mortuo, aut deficiente aliquo ex ar-
 bitris, aut ex compromittentibus
 ante sententiam deficit compro-
 missum n. 97. pag. 712.
- Vera ponitur differentia, refutata
 opinione aliquorum inter com-
 promissum, & alios contractos n.
 99. pag. 712.
- Compromissum inter partes, una
 mortua non transit ad hæredes à
 n. 100. pag. ibid.
- Quot modis compromissum disol-
 vatur n. 103. & seqq. pag. 713.
- Arbitri iuris, qui habent iurisdic-
 tionem, non possunt exercere die fe-
 riato num. 114. pag. 713.
- Archidiaconus.*
- Archidiaconus est episcopi vicarius;
 & debet visitare diocesim, & alia,
 t. 23. pag. 720.
- Sonatque idem, ac princeps diaco-
 norum, & quod sit eius officium
 à n. 1. pag. 142.

Archidiaconus habet ex proprio officio ordinariam iurisdictionem à n. 10. pag. 145.

Archipresbyter.

Archipresbyter sonat idem ac Princeps presbyterorum, & alia, quæ pertinent ad suum munus, & obligationem, t. 24. à num. 1. cum seqq. pag. 148.

Archiepiscopus.

Habet iurisdictionem Archiepiscopus in suos suffraganeos in aliquibus casibus, & quales sint, t. 31. num. 123. pag. 149.

Appellatio.

Qui postquam appellavit à iudice, si coram eo redit causam prosequi appellationi renunciat, tit. 29. num. 191. pag. 227.

Appellatio, quæ interponitur à sententia iudicis delegati fieri debet ad delegantem, nisi habeat uterque æqualem iurisdictionem num. 191. pag. ibid.

Appellatio à iudicibus, qui dicuntur dati sit ad dantem n. 192. pag. 228.

A subdelegato appellatur ad delegatum in sibi reservatis num. 192. & seqq. pag. ibid.

Sed in aliquibus casibus non potest appellari ad iudicem delegantem n. 197. pag. 229.

Appellatio à sententia delegati proconsulis ad ipsam sit immediate n. 192. pag. 229.

An appellatio semper debeat fieri à minori ad maiorem iudicem immediate n. 204. pag. 231.

Appellatio à vicarij foranei sententia sit immediate ad episcopum num. 206. pag. 232.

Appellatur bene de sententia foranei ad metropolitanum num. 208. pag. ibid.

Appellatio fieri potest ad æqualem licet non ut cognoscat, & quomodo num. 213. pag. 233.

Appellatio iniusta à iudice repellitur, sed iusta admitti debet num. 214. pag. 234.

Non sufficit litiganti appellare, sed restat sequi appellationem, t. 30. num. 27. pag. 298.

Appellatio à quibus, & ad quos præ-

latos interponitur, t. 31. num. 99. pag. 345.

Appellatio iuste posita à futuro gravamine fugiendo admitti debet n. 131. pag. 360.

Appellatio habet duplicem effectum, suspensivum, & devolutivum num. 150, & 151. pag. 368.

Appellatio quando debeat admitti, & quando repelli num. 153. & 154. pag. 370.

Baptizare.

Qui baptizat puerum existimans esse puellam, valide baptizat, t. 13. num. 17. pag. 15.

Baptismi vñctiones sacræ sunt, & ab Ecclesia præceptæ, & eas omittere, est grave peccatum, t. 15. n. 64. pag. 22.

Baptismus receptus voluntarie ex gravi metu est validus, t. 4. num. 3. pag. 579.

Beneficium, vide Vicarius.

Ad obtinendum beneficium sufficit idoneitas ætatis, ordinis, & aliorum habita tempore collationis, iuxta constitutionem 92. Sixti V. n. 17. pag. 23.

Beneficiorum constitutio triplex in iure datur, t. 23. n. 3. pag. 143.

Differentia inter dignitatem personarum, & officium traditur, t. 16. n. 28. pag. 94.

Bellum.

Bellum an sit licitum, & si in die festi bellare, t. 34. à num. 15. & seqq. pag. 442.

In bello quomodo licet uti insidijs, & stratagemate num. 15. pag. 447.

Bigamia.

Bigamia quoruplex, & quomodo introducta fuerit, & quod in ea episcopus dispensare non possit, nec ad minores, t. 14. n. 77. & 78. pag. 130.

Bigamia inducit irregularitatem, cuius ratio redditur, t. 21. num. 24. pag. 131.

Laicus, qui bis, aut pluries nulliter matrimonium contraxit non est irregularis, secus si erat presbyter, & de facto contraxit etiam nulliter n. 26. pag. 132.

Bul-

Brevis ecclesiastica non sit de iurisdictione
 agitur, a iudice à 6. 623 = iudicium de iurisdictione
 con. ecclesiastica non sit de iurisdictione
 ecclesiastica non sit de iurisdictione

Bulla.
 Bulla Cle mentis Octavi prohibens
 religiosis aliquid dare sine licen-
 tiaprælati, fuit postea ab Urbano
 VIII. moderata à suo rigore, t. 40.
 n. 123. pag. 621.
 Bulla compositionis multa licite, &
 valide debita componuntur à n.
 123. pag. 622.

Causa.
 Causa tribus simpliciter commissa à
 duobus determinati non valet n.
 135. pag. 209.
 In causa ad superiorem delata nihil ab
 inferiori potest innovari numer.
 26. pag. 294.
 Causa ab eo tempore, quo fuit ad su-
 periorem directa inferior nihil in ea
 potest operari, nisi circa innovatio-
 nem, si partes innovassent num.
 27. pag. 293.
 An sit in universum verum, quod infe-
 rior non sit iudex in causa ad supe-
 riorem delata, & si propterea ma-
 neat inferior suspensus, t. 36. num.
 32. pag. 295.
 Valeret processus inferioris, si ignora-
 ret causam esse ad superiorem dela-
 tam 33. pag. 295.
 Non tamen manet inferior suspensus
 usque quod admittat superior
 causa. ibidem.

Capitulum.
 An valeant gesta à capitulo sede va-
 cante usque ad notitiam confirma-
 tionis episcopi de novo electi, t. 29.
 n. 124 & 125. pag. 294.
Censura, vide excommunicatio.

Clericus.
 Clericus in quibus casibus possit exer-
 cere officium advocati, t. 38 pag. 502.
 Clericus lesus in contractu circa per-
 tinentia ad sua beneficia ecclesia-
 stica debetur beneficium restitutio-
 nis, t. 41. n. 26. pag. 631.
 Clerici peregrini ultramarini, &
 alij incogniti sine testimonio non
 admittuntur ad celebrandum, t.
 de cleric. peregr. n. 1. pag. 134.
 Sacerdotes simplices possunt sine
 licentia sui episcopi peregrinari,
 & ubique, si admittantur celebra-
 re, non sic possint abesse curati
 n. 8. pag. 137.
 Parrochi possunt etiam sine licentia

episcopi abesse à sua parochia
 per duos menses relinquendo vica-
 rium idoneum n. 11. pag. 138.
 Clerici peregrini examinandi sunt
 ab episcopo si sint vere sacerdo-
 tes, & quando non sunt suspecti
 facile debent admitti celebrare,
 etiam dimissorias non portantes,
 in quo scrupulus notatur num.
 19. pag. 40.

Consecratio.

An unctio sit de essentia consecratio-
 nis episcopi, t. 15 c. 6. quæ eius
 materia totalis, & adæquata à n. 6.
 usque ad n. 11. pag. 52.
 Forma consecrationis episcopi confi-
 sit in illis verbis, accipe Spiritum
 Sanctum. n. 11. pag. 53.
 Aliæ ceremoniæ huius consecratio-
 nis, neque quod fiat in die Domini-
 co non sunt de eius substantia, mi-
 nister tamen debet esse sacerdos n.
 15. pag. 55.
 An possit Papa dispensare, ut con-
 secratio episcopi fiat sine tribus epis-
 copis? n. 15. pag. 75.
 Differentia consecrationis sacerdotis,
 & aliarum rerum, t. 17. num.
 29. pag. 206.

Confirmatio.

Sacramentum Confirmationis po-
 test conferre simplex sacerdos
 commissione Papæ n. 28. pag. 17.
 Confirmatio est Sacramentum, &
 est de fide, & præter characterem,
 quem imprimi habet pro effe-
 ctu causare gratiam, tit. 13. n.
 24. pag. 75.
 Hoc Sacramentum non est absolute
 necessarium, nec datur præcep-
 tum de eo n. 75. pag. 76.
 Materia huius Sacramenti est oleum,
 balsamo mixtum consecratum ab
 episcopo, & sacerdos potest illud
 consecrare, & confirmare ex Pa-
 pæ commissione in aliquo casu n.
 81. & 82. pag. 78.

Conscientia, vide dubium.

Qui habet conscientiam dubiam,
 quomodo debeat operari num.
 98. pag. 83.

Civitas, vide Vrbs.

Contractus.

In contractibus duplex est obligatio
 Zz 4 alte

altera naturalis, & altera civilis, t.
43. num. 78. pag. 708.
Nullus contractus naturaliter validus
potest annullari à iure civili num.
89. pag. ibidem.

Culpa.

Culpa triplex à Theologis distingui-
tur, scilicet, lata, levis, & levissima
t. 27. n. 30. pag. 159.

Correctio.

Correctio duplex est alia frater, &
alia iudicialis t. 31. n. 136. pag. 361.
Omnes tenentur ad correctionem fra-
ternam iure divino, & naturali n.
37. pag. 362.

Praelati tenentur de rigurosa iusti-
tia corrigere subditos suos num.
139. pag. 362.

Notabilis doctrina circa correctio-
nem Bartholomei Carrang. num.
141. pag. 364.

Correctionem fraternam esse inuti-
lem hæreticum est dicere num.
143. pag. ibid.

Correctio in Societate Iesu provide
omittitur, & quæ n. 144 pag. 365.

Ad correctionem faciendam certæ
requirantur conditiones num.
146. pag. 366.

Custos, & Sacrista.

Custos Ecclesiæ tenetur ex officio vi-
gilanter omnia ornamenta, & vte-
silia custodire, pulsare cimbalum
ad horas, & curare de lampadibus
t. 17. n. 1. pag. 152.

An custos, seu sacrista taliter debeat
custodire bona Ecclesiæ, quod si
aliquid perdatur teneatur ad inte-
resse, t. 27. n. 24. pag. 157.

Ad hanc quæstionem late, & fructuo-
sè vtilia notando, respondetur à n.
25. vsque ad 38. vbi plura pag. ibid.

Coniux.

Coniux an possit facere divortium ex
causa propria auctoritate, t. 38. n.
98. pag. 546.

Dato quod Ecclesia admittat divor-
tium, quoad thorum certū est quod
in multis casibus non potest coniux
facere divortium sua auctoritate n.
99. pag. ibid.

Coniux ex iusta causa potest facere
sua propria auctoritate divortium,
& ponantur causæ, ob quas iuste
possit sine iudicio Ecclesiæ à num.
102. pag. 550.

Delegatus vide index.

Delegatus Papæ potestatem habet
etiam contra se impediens ne
exerceat suam iurisdictionem t. 29.
n. 7. pag. 170.

Potest delegatus subijcere Ecclesiam
interdicto, & ipsum episcopum
n. 8. pag. 172.

Possunt regulariter iudices facere de-
legatos eoque compellere accep-
tare dammodo sint subditi, secus si
non sint n. 12. pag. 173.

Quæ conditiones, & regulæ requiran-
tur ad delegandū n. 13. pag. ibid.

Si delegatus semel accepavit com-
missionem potest cogi ad eius exe-
cutionem n. 14. pag. ibidem.

Archiepiscopus non potest cogere
suos iustaganeos, ut acceptent de-
legationem n. 14. pag. ibid.

Delegatus non potest sine causa di-
mittere legatiam semel acceptatam
n. 17. pag. 174.

Delegati expensas debent solvere illi,
quorum causa mittuntur num.
18. pag. ibid.

Non solum delegatus Papæ, sed etiam
aliorum iudicum possunt procede-
re contra impediens suam com-
missionem, immo & contra iniu-
riantem suo adversario super illa ca-
dem causa ad quam est delegatus,
aut ipsi n. 20. pag. 175.

Delegatus potest cogere ordinarium,
ut exequatur sententiam suam n.
23. pag. ibidem.

Delegatus potest procedere contra
ordinarium, ex vi suæ commissio-
nis, & econtrà ordinarius contra
ministros delegati, si delinquant n.
23. & 25. pag. 176.

Delegatus contra se offendentes ex-
tra causam commissionis non po-
test procedere 26. pag. ibidem.

Delegati iurisdicção expirat, data sen-
tentia diffinitiva n. 35. pag. 179.

Et eo tradita iudici ordinario, ut eam
exequatur fundus est officio suo
n. 37. pag. 180.

Quando delegatio fit alicui in digni-
tate constituto, eo mortuo transi-
t ad successorem n. 77. pag. 190.

Quibus causis expiret iurisdicção de-
legati à n. 43. ad 48. pag. 182.

Potest capitulum sede vacante imple-
re causam episcopo, ut ordinatio
com-

- commissam 91. pag. 193.
 An vicarius generalis capituli succe-
 dat in iurisdictione delegata vica-
 rio episcopi, & quid circa dispen-
 sationem matrimonij data episcopi
 vicario n. 95. pag. 194.
 Delegatus, qui capit causam potest
 prosequi etiam mortuo delegante
 n. 98. pag. ibidem.
 Commissio legata ad dignitatem ad
 exequendum testamentum transit
 ad successorem n. 97. ibidem.
 Delegatio commissa à Sede Apostoli-
 ca, non expirat morte Papæ n. 102.
 & n. 109. pag. 195.
 Differentia inter mandatū à delegan-
 te, & mandatum à testatore nom.
 103. pag. 197.
 Quo iure expirat iurisdictione *re integra*,
 & non ex parte cepta n. 107. ibid.
 Valent facta à delegato ignorante
 mortem delegantis recepta num.
 117. pag. 199.
 Delegatus Papæ retinet iurisdictione,
 nem, etiam officio suo functus n.
 156. pag. 207.
 Delegatus Principis potest subdelega-
 re, & cogere, vt acceptet num.
 199. pag. 220.
 Delegati sententia etiam iniusta ab or-
 dinario debet executioni mandari
 n. 200. pag. 220.
 Si sententia delegati est nulla non de-
 bet eam exequi ordinarius num.
 201. pag. ibidem.
 Ordinarius potest instare cum delega-
 to, vt emendet sententiam iniu-
 stam, aut nullam, & quod agen-
 dum n. 203. pag. 264.
 Iudices delegati, qui causam dixerunt,
 non possunt amplius de ea cognos-
 cere n. 283. pag. 264.
 Coram quo iudice probari debeat cau-
 sa recusationis deleg. n. 289 pag. 323
Denunciatio, vide correctio.
 Denunciatio facienda est de crimine
 etiam secreto Inquisitioni de fide, t.
 3. n. 34. pag. 318.
 Refellitur sententia Frag. excusantis
 in certo casu hanc denunciationem
 n. 36. pag. 319.
 Denunciatio quibus debeat conditio-
 nibus fieri, ne sit peccatum facere
 n. 41. pag. 321.
 Denuncianti non incumbit onus pro-
 bandi, secus tamen accusatori n.
 42. pag. 321.
 Ante denunciationem debet præce-
 dere correctio, si speretur emenda
 n. 46. pag. 323.
Diligentia.
 Quæ sit sufficiens diligentia, vbi fa-
 cienda est ad vincendum du-
 bium, t. 14. n. 25. pag. 25.
Dominium.
 Si Christus quatenus homo habuit
 dominium rerum temporalium, t.
 33. n. 38. pag. 390.
Donatio.
 Probabilis est sententia asserens do-
 nationem factam in fraudem credi-
 torum esse validam, & per eam do-
 minium transferri, non tamen lici-
 tam, t. 42. n. 14. pag. 674.
Dubium.
 Quando, & quomodo est licitum ope-
 rari contra dubium practicum, t. 22.
 n. 11. pag. 5.
 Illa regula: *in dubijs potior est conditio*
possidentis, non solum habet locum
 in materia iustitiæ, sed etiam in alijs
 virtutibus n. 19. pag. 7.
 Dubitans de sufficienti ætate ad ordi-
 nes, & beneficia se possit tuta con-
 scientia ordinari n. 19. pag. 23.
 Dubitans an sit legitimus filius potest
 se pro legitimo habere n. 11. pag. 25.
 Dubitans si aliquid est prohibitum
 à lege potest tute operari, ac si non
 esset prohibitum, facta tamen suf-
 ficienti diligentia de veritate, t. 14.
 n. 22. pag. ibidem.
 Dubitans an teneatur recitare ob tenui-
 tatem beneficii, excusatur num.
 24. pag. 26.
 Dubitans an solvisti debitum, aut si
 recitasti tenerisolvere numer.
 30. pag. 27.
Dispensare, vide matrimonium.
 Si dispensatio possit dari in iuramento,
 & voto t. 33. n. 124. pag. 436.
 Dispensare Papa non potest in voto,
 aut iuramento sine iusta causa, & si
 fecerit dispensatio non valebit, t. 40.
 n. 29. pag. 588.
 An possit Papa dispensare in matrimo-
 nio rato, seu voto solemniter à n.
 36. pag. 590.
 Dispensare potest, vt laici sint iudices
 arbitri in causa ecclesiastica, t. 43.
 n. 73. pag. 702.
Deci-

Decimæ.

Secundum ius commune decimæ debentur illi parrochiæ, sub cuius termino fuerit prædium, & sunt prædiales, personales vero ubi recipiant sacramenta, t. 35. n. 19. pag. 456.

Decimarum quota iure ecclesiastico est determinata à n. 26. pag. 458.

Decimæ personales debentur illi parrochiæ in qua residet fidelis à num. 28. pag. 460.

Aliud est ius ad decimas, & aliud ad fructus à n. 32. pag. 461.

Decimas non solventes non committunt sacrilegium, nec sunt excommunicati n. 33. pag. 461.

Decimæ, quæ dicuntur tertiæ Regis habentur sub titulo seculari, ibi late. pag. 461.

In Ecclesiæ principio dabantur decimæ clericis in communi, post autem divisæ fuerunt pro singulis parrochijs à n. 24. pag. 466.

Ecclesia, vide restitutio.

Ecclesia non potest privare excommunicatum bonis spiritalibus gratiæ, & gloriæ, qui potest iustificari existens ex communicatione, licet possit privari ecclesiastica sepultura, & alijs, t. 13. n. 10. pag. 12.

Potest Ecclesia compellere regularem allegantem vim, ut permanet in religione, licet posset probare vim, & quid in foro interiori, t. 41. num. 23. pag. 374.

Ecclesia læsa in aliquo contractu restituitur iure minoris, t. 41. numer. 1. pag. 623.

Ecclesiam debuit rueri Pontifex privilegio minoris, sicut Princeps minores n. 2. pag. 624.

Ecclesia non vult ledere, nec lædi in suis contractibus n. 4. pag. ibidem.

Quid nomine Ecclesiæ intelligatur ad effectum fruendi minoris privilegio à n. 6. pag. 625.

Ecclesia hic non materialiter, sed formaliter pro communitate sumitur n. 11. pag. 626.

Personis ecclesiasticis, & suis beneficijs, & rebus ecclesiasticis competit privilegium minoris, & emer bonis hospitalis, & confraternitatis, ut ibi n. 12. pag. 628.

Prædictis competit privilegium in

omnibus contractibus sicut Ecclesiæ n. 10. pag. 629.

Excommunicatio.

Excommunicatione esse ecclesiasticam censuram nemo dubitat, t. 29 n. 42. pag. 321.

Est tamen non leve dubium quot sint species censurarum prout in privilegijs, & bullis apostoliciss continetur, & dividuntur Theologi in tres sententias, alijs asserentibus tantum esse tres aljs, esse quinque satis probabiliter, & non plures docentibus, esse tamen septem, ut probabiliter defenditur, non obstante capite: *Quærenti de verborum significatione*, in quo tres ponuntur species, t. 29. à n. 179. ad 184. pag. 223.

Quis possit absolvere à censuris ex decreto Trident. t. 31. pag. 350.

Excommunicatio late à iudice non ligat scientes delicta occulta, aut in secreto naturali aliquid sibi revelatum, t. 29. n. 258. pag. 2507.

Si excommunicatus compareat asserens se iniuste fuisse excommunicatum statim absolvitur antequam audiatur, qui cum excommunicavit n. 260. pag. 252.

Excommunicatus, & si sit actor, potest gerere vicem rei, se defendendo n. 263. pag. ibidem.

Sententia excommunicationis licet sit iniusta, aut forte nulla est timenda saltem in foro exteriori numeri 260. pag. 254.

Ponitur differentia inter excommunicationem iniustam, & nullam à n. 168. pag. ibidem.

Causæ, ob quas sententia excommunicationis sit iniusta, explicantur numeri 269. pag. 256.

Causa ob quas prædictæ sententia sit nulla 276. & 281. pag. 257.

Differentia inter excommunicationem iniustam, & nullam quoad effectum, quia nulla ad nihil obligat, nec habet aliquem effectum n. 272. pag. 258.

Excommunicatus nulliter non indiget absolutione, secus si iniusta n. 274. pag. 252.

Excommunicatus potest esse in gratia, & absolvi, ut sepeliatur n. 275. pag. ibid.

Excommunicatus secundum opinionem

Decimæ

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

Excommunicatio

- nem probabilem potest se habere, ut iniuste excommunicatus stando contrariæ opinioni etiam probabili n. 279. pag. 260.
- Excommunicatus ab episcopo debet vitari ab alijs episcopis, & absolvens ab ipso, t. 31 n. 94. pag. 343.
- Excommunicatus appellans cognita causa à superiori, remittitur ad inferiorem pro absolutione, & cognoscit in prima instantia, si est ordinarius n. 95. pag. 344.
- Excommunicatus appellans, non absolvitur absolute nisi cognita causa n. 57. pag. 345.
- An excommunicatus possit absolvi ab alio, quam ab excommunicante n. 100. pag. 346.
- Excommunicatus minori excommunicatione an possit absolvi à quolibet sacerdote n. 102. pag. 347.
- Excommunicatus ab homine per se loquendo solum ab ipso potest absolvi n. 102. pag. ibidem.
- Excommunicatus in quatuor casibus absolvi non potest ab excommunicante n. 105. pag. 348.
- Excommunicatus potest satisfacta parte absolvi à confessorio per Bullam Cruciate n. 110. pag. 350.
- An forma absolutionis ab excommunicatione sit ab Ecclesia determinata n. 115. pag. 352.
- Ponitur quædam forma absolvendi ad mortem satis devota, & amplata n. 116. pag. ibidem.
- Qui per vim, & coactionem communicavit cum excommunicato, etiã publico non incurrit aliquam censuram, nec peccat, nisi sit in contemptum fidei, t. 40. numero 49. pag. 591.
- An sit peccatum, & quale communicare cum excommunicato, non tolerato à n. 116. pag. ibidem.
- An si quis per vim trahatur ad communicandum cum excommunicato incurrat à n. 62. pag. 604.
- Episcopus, vide index.*
- Qui renunciavit suo episcopatu loco tantum ordines celebrare in alia diocesi inuitatus ab ordinari loci, t. 23. n. 1. secus si renunciavit dignitati ibi. pag. 8.
- Ordinati maioribus ordinibus ab episcopo, qui renunciavit dignitati remanent valide ordinati, suspensi tamen, nisi excuset ignorantia n. 1. pag. 8.
- Episcopi consecrati, qui dicuntur de *Anillo*, & habenti episcopatum in partibus possunt ordinare, & exercere Pontificalia de licentia ordinarij n. 2. pag. ibidem.
- Episcopus, qui renunciavit episcopatu retinet potestatem ordinandi valide non tamen licite, nisi de licentia Summi Pontificis, non enim sufficit licentia ordinarij loci num. 7. pag. 9.
- Episcopus suspensus, an possit ordinare, & quid de hæretico, & de gradato, & an saltem valide ordinare possint n. 7. pag. 11.
- Episcopus non accipit ab Ecclesia potestatem conferendi ordines, sed immediate à Deo, bene tamen potestatem iurisdictionis, qua tantum manet privatus si fuerit enodatus excommunicatione, aut inter dicto, t. 13. n. 11. & 12. pag. 12.
- Episcopus, qui per saltum fuisset ordinatus, non potest conferre illum ordinem, quem non accepit, sic probabiliter, licet possit quis fieri sacerdos absque eo, quod accipiat alios ordines inferiores numer. 12. pag. 12.
- Episcopus, qui facit monitionem se non habere intentionem ordinandi inhabiles, tempore celebrationis, nihilominus manent ordinati n. 19. pag. 14.
- Episcopus in consecratione deliniri debet in capite, & manibus sacro chrismate, & cur vngatur in prædictis partibus, & eius significatio n. 3. pag. 50.
- Episcopus, qui habet intentionem conferendi meliora beneficia in concursu collata suis consanguineis, & familiaribus non est tatus in conscientia, licet intendat dare dignis n. 85. pag. 47.
- In consecratione episcopi plures sunt carimonie varia significantes, t. 15. n. 8. pag. 53.
- Episcopi vinctio non est de substantia consecrationis, magis probabile n. 9. pag. ibidem.
- Episcopus in consecratione accipit potestatem ad ea, quæ sunt ordinis,

& in cōfirmatione à Papa ad ea, quę
sunt iurisdictionis n. 10. pag. 161.
An potestas episcoporum sit im-
mediate à Deo sicut potestas Papę,
t. 29. n. 107. pag. 198.
Episcopus protestans ante ordinatio-
nem se nolle ordinare aliquos qui,
carent requisitis à iure, vere eos,
non obstante, ordinat numer.
336. pag. 283.
Episcopus habet in sua diœcesis can-
dem potestatem, ac habet Papa
in tota Ecclesia, in his, quę non
sunt reservata, t. 30. numer.
1. pag. 292.
Episcopus debet prædicare per alium,
si per se non potest, t. 31. numer.
156. pag. 270.
Episcopus quomodo procedet con-
tra subditum incorrigibilem, t. 3.
n. 16. pag. 296.
Episcopus potest in sua diœcesi quę-
rere, & punire crimina, t. 31. n.
1. pag. 305.
Quo iure spectat ad episcopum guber-
nare, & regere suos subditos 33. n.
4. pag. 306.
Inquisitio dividitur in generalem, &
specialem, & quę vii debeat num.
10. pag. 308.
Episcopus, seu iudex non potest face-
re inquisitionem delictorum contra
determinatam personam, (nisi in
certis causis) non difamatam
16. pag. 310.
Quo modo quærenda sunt crimina
subditorum, maxime si sunt secre-
ta 17. pag. ibidem.
Episcopus potest procedere contra ca-
nonicos Ecclesię non exemptę, t.
31. n. 133. pag. 360.
Episcopus impeditus potest, & debet
prædicare per alios idoneos num.
159. pag. 398.
Episcopus non potest relaxare iura-
mētum in damnum alterius, & quā-
do potest dispensare in voto, iura-
mento, t. 33. n. 12. pag. 436.
Episcopus non repentino, sed maturo
remedio debet perverfos mores po-
puli ad normam bonę vitę redu-
cere, t. 36. à n. 5. pag. 493.
Extrema-unctio.
An Extrema unctio sit Sacramentum,
novę Legis, tit. 15. numer.
23. pag. 58.

Esse Sacramentum negari à catholico
non potest, & de eius essentia n.
22. pag. 60.
Eius materia remota est oleum, non
ab alio quam ab episcopo conse-
cratum n. 26. pag. ibidem.
Materia proxima eiusdem est unctio
facta in corpore infirmi numer.
28. pag. ibidem.
Corporis partes, quę debent ungi,
sunt oculi, aures, nares, os, manus,
& pedes, & si est vir etiam renes,
quę unctioes, præter duas vlti-
mas sunt de præcepto, & de neces-
sitate Sacramenti. pag. ibidem.
Forma huius Sacramenti consistit in
illis verbis per istam Sanctam Un-
ctionem, &c. præter illa verba in-
nomine Patris, & Filij, &c. quę
non sunt de essentia, sed de præcep-
to n. 32. pag. 62.
Prædicta verba formę repetenda sunt
in quolibet organo liceat infirmus
eo careat, quare cecus, & mutus
ungendi sunt n. 33. pag. 63.
Si forma pronunciaretur modo indi-
cativo non faceret Sacramentum
n. 34. pag. ibidem.
Minister ex officio est parochus, sed
in necessitate quilibet, & sacerdos
etiam excommunicatus, & plu-
res simul possunt ungere numer.
35. pag. ibidem.
Hoc Sacramentum fuit à Christo Do-
mino institutum, licet non constet
ex Evangelio, quia non omnia,
quę Christus fecit scripta fuerunt
n. 37. pag. ibidem.
Auxilio huius Sacramenti iuvatur in-
firmus in illo conflictu numer.
38. pag. 64.
Oleum esse materia conveniens huius
Sacramenti probatur ex D. Thom.
n. 39. pag. ibidem.
Hoc Sacramentum est tantum unum
conflatum ex multis partibus num.
40. pag. ibidem.
In hoc Sacramento, sicut in alijs, repe-
riuntur illa tria, res tantum, &c. n.
41. pag. ibidem.
An hoc Sacramentum sit necessarium,
& an sit peccatum eius omisio n.
43. pag. ibidem.
Aliquando potest hoc Sacramentum
conferre primam gratiam, sicut alia
n. 43. pag. 65.
Qui

- Qui sint effectus per se causati ab hoc Sacramento n. 44. pag. ibidem.
- In diffinitione ponitur oleum, quod non est necessarium, quod fluat sicut aqua in Sacramento Baptismi, quod abluere debet numer. 45. pag. ibidem.
- Qui sunt capaces huius Sacramenti, quod pueris non dandum, nisi habeant actualem devotionem, & debet dari senibus senio confectis, & faminis in partu periclitantibus, secus tamen sanis morti proximis, quia est infirmorum, & est iterabile etiam in eadem infirmitate num. 54. pag. 66.
- Fama.*
- Fama, & qualitas in actibus humanis aliquando est substantialis, t. 29. n. 225. pag. 279.
- Fides.*
- An articuli fidei creverint tractu temporis, & quomodo, t. 17. num. 42. pag. 111.
- Falsitas.*
- Falsitatis varij modi apud notarios reperuntur, t. 29. a. 237. pag. 243.
- Falsum instrumentum conficiens, qua debeat poena puniri numer. 238. pag. ibidem.
- Potest licite particularis persona supponere scripturam similem pro scriptura vera, quæ forte periit, continentem eandem veritatem num. 241. pag. ibidem.
- Notario, aut tabellario hoc non ita facile conceditur n. 241. pag. ibid.
- Filius.*
- Filij presbyterorum prohibentur sacros ordines suscipere, & beneficia obtinere in ecclesijs, in quibus patres eorum illa publice habuerunt, t. 16. n. 1. pag. 84.
- Filius illegitimus repellitur ab altari non sua, sed patris culpa numer. 5. pag. 85.
- Filij illegitimi viventes regulariter in religione purgantur ab hoc defectu n. 7. pag. ibidem.
- Filij illegitimi an iuste removeantur ab altare ob parentum peccatum? n. 8. pag. 86.
- Filij presbyterorum, sive sint habiti in sacerdotio, sive antea iuste repelluntur ab altare numer. 2. pag. ibidem.
- Filij presbyterorum religiosi admittuntur ad ordines, & beneficia, & cur? n. 15. pag. 90.
- Illegitimi, qui in grediuntur religionem quamvis non profiteantur manent in opinione magis probabili dispensati ab irregularitate numer. 16. pag. ibidem.
- An illegitimi possint in religione habilitari, & a quo ad dignitates n. 17. pag. ibidem.
- Filius sacerdotis ex ea, quæ fuerat vxor eius legitimus est numer. 18. pag. 91.
- Nepotes, aut pronepotes presbyterorum non excluduntur a beneficijs quæ ipsi presbyteri obtinuerant n. 19. sed iam non possunt num. 20. pag. ibidem.
- Nec etiam possunt habere beneficia patrum suorum ex legitimo matrimonio n. 21. pag. ibidem.
- Potest filius presbyteri ministrare in beneficio, quod servitio, & non proprietate habuit pater eius numer. 21. pag. ibidem.
- Filij illegitimi plerumque mores parentum imitantur n. 22. pag. 92.
- Filius presbyteri publice succedens in beneficium patris, de plano removetur n. 23. pag. ibidem.
- Forum.*
- Cessio bonorum causa mutandi forum, seu iudicium non valet, t. 42. num. 1. pag. 666.
- Sed quando non fit cum dolo, & malicia potest fieri etiam si mutetur forum a n. 4. & si in foro conscientie possit fieri n. 17. pag. 669.
- Certum est, quod res super qua est, iam ceptum iudicium nullo modo potest alienari causa mutandi forum, seu iudicium n. 13. pag. 672.
- Furtum, vide restitutio, & metus.*
- Qui furatus est tenetur restituere rem cum fructibus, & omni utilitate, quam dominus potuisset habere de re furto ablata, tit. 40. a numer. 89. pag. 609.
- Fur, aut iniustus rei retentor satisfacit si restituat rem cum omni lucro, quod verus dominus habiturus foret deductis expensis numer. 91. pag. ibidem.
- Qui debet monetam in propria specie satis est si solvat in tali specie etiam si.

si decrementum acceperit, ut decem scuta n. 92. pag. 610.

Qui iniuste alterum occidit, aut vulneravit tenetur ad omnia damna, nisi fuisset in certamine duelli, si est provocatus, & invitus numer. 95. pag. 611.

Qui capit satisfactionem suæ iniuriæ moderamine inculpatæ tutelæ nihil restituere tenetur, etiam si capiat propria auctoritate numer. 99. pag. 614.

Gratia.

Gratia concessa alicui non expirat morte concedentis, t. 19. numer. 48. pag. 182.

Quomodo gratiæ valeant à Papa, si ante acceptationem moriatur num. 119. pag. 202.

Gratia, seu licentia ad confessiones, quomodo valeat mortuo concedente n. 122. pag. 112.

Et si talis gratia, seu licentia revocetur si valeat donec constet revocatione n. 124. pag. ibidem.

Gratia facta petenti non expirat morte concedentis, t. 30. numer. 42. pag. 304.

Differentia inter comissiones Papæ gratiæ, & iustitiæ quando expirat n. 113. pag. 200.

An litteræ gratiæ expirent ad matrimonium morte concedentis num. 115. pag. 201.

Gratiæ litteræ non expirant, etiam re integra morte concedentis num. 116. pag. 202.

Ponitur differentia inter hos duos status. *Re integra, & non integra* num. 127. pag. ibidem.

Gubernatio.

Ad gubernandum eligendi sunt potius qui non attingunt senectutem, aut quid per se eligi debeant cæteris paribus ex tota communitate, t. 33. n. 8. pag. 386.

Ad publica reipublice officia si magis, aut minus nobiles debeant eligi a. 15. pag. 390.

Nobiles ex propria virtute præferendi sunt nobilibus ex sanguine numer. 18. pag. 391.

Magna est sanguinis vis ad inclinandum ad mores prosapiæ, & originis n. 21. pag. 393.

Quales debeant absolute eligi adgu-

bernandum rempublicam à num. 25. pag. 394.

Ad gubernandum populum Christianum non indiget Papa potestate laica, sed sufficit omnino potestas spiritualis, qua gaudet numer. 70. & seqq. pag. 413.

Horæ Canon.

Qui non potest recitare totum Officium debet horas, quas potest, tit. 33. n. 320. pag. 611.

Potest Ecclesia præcipere attentionem in recitando secundum Sotum, contra eum tenent alij, & probabiliter defenditur, t. 42. n. 3. pag. 668.

Quot sint Horæ Canonice, & à quo iure, & si possint mutari, t. 27. num. 37. pag. 161.

Infamia.

Infamia Iuris Canonici, & civilis in quo differant, tit. 21. numer. 20. pag. 27.

Infamis ex officio, aut ex sententia, seu ex lege civili potest licite ordinari n. 24. pag. 28.

Inquisitio.

Inquisitio delictorum quomodo debeat fieri ex iure naturali, t. 31. n. 22. pag. 312.

Inquirere delicta occulta est contra ius naturale, humanum, & divinum si non præcesserit diffamatio contra delinquentem numer. 23. pag. 313.

Aliqui sunt casus, in quibus iudex debet procedere contra delinquentes occultos secreta inquisitione, etiam non præcedente diffamatione à n. 26. pag. 315.

Qualiter, & quando debeat procedere iudex in inquirendo delictum n. 29. pag. 316.

Ignorantia.

Ignorantes, & illiterati sunt irregulares ex iure divino, & naturali, si non habeant sufficientiam ad ordinem exercendum, & ferviendum beneficio, verumtamen si procurant studio remove ignorantiam, & sic possunt deponere scrupulum, quia faciunt quod possunt, tit. 14. num. 9. pag. 21.

Irregularitas.

Non inducit irregularitatem homicidium casuale, & sine culpa, tit. 14. n. 33. pag. 29.

lu.

Gallicane si in genere in bonum con-
 sideretur & male de ingenuitate
 & hoc n. 28

- Iudex damnans ad reum volūtarie ad mortem, etiam iuste si sequatur eū effectū est irregularis n. 35. pag. ibi.
- Irregularitatem non incurrit, qui revolvat infirmum, aut bona fide dat potionem, etiam si propterea citius moriatur, unde non debet habere scrupulum n. 35. pag. 30.
- Homicidium, seu mutilatio membri contra iusticiam causat irregularitatem, tam ex defectu, quam ex delicto, sive phisice, sive moraliter causetur n. 26. pag. ibi.
- Non incurrit irregularitatem, qui dans operam rei licitæ per accidens occidit hominem, secus tamen, si opera fuisse rei illicitæ ordinantem ad mortem n. 40. pag. 31.
- Resolvitur alia quæstio de homicidio sine culpa mortali causato à num. 42. pag. 32.
- Qui decipit servam in aliquo contractu, & fuit à suo hero occisus ab eadem deceptionem, iracundia moto non incurrit irregularitatem num. 43. pag. 33.
- Propter culpam venialem non incurritur irregularitas ex defectu debitæ diligentiae, ut non sequeretur mors n. 44. pag. ibi.
- Irregularitatem incurrit, quidam operam rei illicitæ si sequatur homicidium, etiam præter intentionem, etiam sine culpa mortali quando opus erat de se ordinatum ad homicidium n. 46. pag. 34.
- Non incurrit irregularitatem adulter, qui fuit causa occisionis adulteræ propter eius adulterium occisæ n. 47. pag. ibi.
- Irregularitas ex homicidio provenit, & ratione delicti, & ratione defectus n. 48. pag. ibi.
- Non incurrit irregularitatem iudex reum ad mortem damnans, morte non secuta n. 49. pag. 35.
- Nulla sequitur irregularitas ex sanguinis effusione, nec ex inflicto vulnere n. 50. pag. ibi.
- Non incurrit irregularitatem non baptizatus, & si voluntario occidar n. 51. pag. ibi.
- Iudices torquendo reos iniuste, aut modum excedentes si ex tormento mors sequatur incurrunt irregularitatem n. 52. pag. ibi.
- Principes etiam ecclesiastici non incurrunt irregularitatem decernendo poenam mortis in suis legibus contra criminosos. etiam secuta n. 36. pag. 36.
- Non incurrunt irregularitatem confessores, prædicatores, & alij, qui persuadeant iudicibus, ne sint omitti in puniendo criminosos numer. 54. pag. ibi.
- Non incurrit irregularitatem, qui occidit in vasorem, servato moderamine inculpatae tutelæ, aut pro defensione patris, matris, &c. num. 56. pag. 37.
- Qui potuit liberare à morte patrem suum, aut aliquem ex relatis, & non liberavit fit in probabiliori opinione irregularis n. 57. pag. 37.
- Qui occidit cum debito moderamine pro defensione honoris non incurrit irregularitatem si non sit ecclesiasticus, qui potest fugere numer. 58. pag. ibi.
- Potest etiam clericus occidere pro defensione bonorum, & non manere irregularis, servata tamen limitatione Innocent. XI. numer. 59. pag. 38.
- Ad incurrendam irregularitatem sufficit, & requiritur influxus Phisicus aut moralis, & in super quod mors, aut alicuius principalis membri mutilatio quale est brachium manus, &c. n. 60. pag. 41.
- Quis possit dispensare in irregularitate ad ordines, & beneficia num. 68. pag. 41.
- Commissarius Generalis Cruciatæ potest dispensare in irregularitate orta ex defectu lenitatis, & cum medicis, & chirurgis, & infirmarijs n. 73. & 74. pag. 43.
- Ab irregularitate ex delicto posse dispensare confessarium virtute Bullæ Cruciatæ; multi docent ibi dem. pag. ibi.
- In irregularitate naturali ex defectu corporis non potest Papa dispensare n. 75. pag. 43.
- Per in honestatem vitæ non fit homo irregularis excepto homicidio n. 80. pag. 45.
- Non omne crimen, quod facit infamen, facit irregularem, t. 21. n. 18. pag. 127.
- Ire,

Irregularitas, quæ provenit ex delicto potest absolvi per Bullam Cruciatæ, t. 29. n. 18. pag. 224.

Irregularitatem non incurrit celebrans in Ecclesia inrerdicta, & cessatio si fuerit particularis, secus si fueris cessatio generalis numer. 287. pag. ibidem.

Ieiunium.

Qui potest comedere carnes in die ieiunij, non ideo potest pluries eas comedere, si non indiget, t. 33. n. 32 pag. 433.

Interrogatio.

Interrogatus à iudice circa vitam, & mores, quorum non habet certam scientiam, quomodo debeat respondere, t. 22. n. 1. pag. 2.

Quomodo debeat respondere, qui dubitat de qualitate prætendentis aliquam dignitatem, seu officium honorificum n. 3. pag. 6.

Index sæcularis perdit suam iurisdictionem ob suam negligentiam, quam in multis casibus potest eam supplere ecclesiasticus, t. 29. num. 292. pag. 295.

Index.

Index quomodo debet inquirere delicta occulta, t. 30. à numer. 23 ad 32. pag. 315.

Index ecclesiasticus debet tueri causam personarum miserabilium numer. 293. pag. 295.

Index præcedente infamia super aliquo delicto procedit contra illum n. 40. pag. 320.

Index debet considerare in denunciationibus, quo animo, zelo, & intentione fiant, ut eas admittat, alias peccat admittendo n. 41. pag. 321.

An laicus iudex possit cognoscere in aliquo casu de causa clerici, saltem de licentia Papæ, & responderetur negative contra Guido numer. 50. pag. 325.

Refellitur quædam doctrina Azorij, conceditur tamen posse clericum reconveniri à laico coram iudice sæculari in casu aliquo numer. 51. pag. 326.

Index sæcularis procedens ad executionem poenæ contra clericum degradatum, non utitur iurisdictione sæculari, quia degradatus gaudet privilegio clericali, manet nanque

ordinatus, sicut antea numer. 53. pag. 326.

Iudex debet dare advocatum parti eam petenti, t. 32. n. 1. pag. 378.

Et tenetur compellere advocatum, ut alleget pro parte petente numer. 12. pag. 381.

An iudex possit sumere pecuniam pro sententia gratia data, t. 35. num. 40. pag. 467.

Iudex potest, & debet componere partes evitando litem, si volunt, t. 36. n. 46. pag. 490.

Iudex quando debet uti epicheia in moderando rigorem legis n. 52. & 57. pag. 492.

Iudex Deus in puniendo populos multum temporis eos speravit à num. 61. pag. 496.

Iudex ad iudicandum, sicut testis ad testificandum non requirit evidentiam rei, sed sufficit moralis, & probabilis ratio, t. 16. numer. 18. pag. 7.

Iudex triplici modo potest procedere ad probationem per testes per partis confessionem, & evidentia facti, quæ probari debet numer. 25. pag. 93.

Index licite potest præmissis ordine iuris, procedere in delictis publicis, & notorijs notorietate facti sine accusatore, & sine citatione numer. 27. pag. ibidem.

Index non debet iudicare secundum propriam scientiam, sed secundam alegata, & probata n. 35. pag. 96.

Iudex ordinarius non potest delegare totam suam iurisdictionem num. 30. pag. 169.

Iudex delegatus non potest subdelegare suam iurisdictionem, nisi aliquando n. 31. pag. ibidem.

Iudices alij dati, & alij, quibus mandata est iurisdictione n. 29. pag. ibid.

Iudex merus executor semper debet exequi sententiam sibi à superiore commissam, etiam si sit nulla, t. 29. n. 217. pag. 235.

Iuramentum, vide promissorium iuramentum.

Iudices meri executores debent exequi sententiam sibi commissam etiam nullam, nisi contineat notoriam nullitatem, aut iniustitiam num. 220. pag. 236.

Iudic.

qui secunda no puelle in omni el psona pae iude dngm (ca)

Iudices exécutores sunt in duplici differéntia, hoc est, meri, & non meri. pag. ibid.

Sunt exécutores mixti, qui possunt admittere exceptiones in causa n. 222. pag. 237.

Iudices exécutores in exequendis mandatis non vtuntur scientia priuata n. 225. pag. ibid.

Iudex ecclesiasticus quando potest cognoscere de causa pauperis n. 29. pag. 263

Ius:

Ius aliud constitutum & aliud decessum, t. 43. n. 106., pag. 714.

Iurisdicção:

Omnis iurisdicção à Papa iudicibus provenit ecclesiasticis, t. 29 numer. 286. pag. 263.

Iurisdicção data Apostolo Petro in quo differat ab ea, quæ data fuit alijs Apostolis, t. 30. numer. 24. pag. 293.

An iurisdicção laicalis supra Reges resideat in Romano Pontifice, & defenditur pars negativa contra Mag. Sequeyros, in gloriam, & honorem iurisdicçãois spiritualis Ecclesiæ, t. 33.

Et quod hæc spiritualis potestas sola sufficit per se, & directe ad exactam gubernationem Ecclesiæ ad suum finem num. 61. & seqq. pag. 408.

Laicus:

Laicus iure naturali carent potestate ad conferenda beneficia ecclesiastica, t. 43. n. 7. pag. 263.

Lex data per modum ordinationis non obligat sub mortali, t. 29. num. 24. pag. 271.

De rigore legis debet aliquando iudex diminuere, t. 36. numer. 47. pag. 491.

Legatus:

Legatus Pontificis, si est Archiepiscopus potest in diocesis suis suorum suffraganeorum procedere per sim-

plicem querelam; t. 30. numer. 1. pag. 284.

Legati Papæ, non tam delegati, quam ordinariam iurisdictionem habebant in illa provincia, in qua erant legati n. 3. pag. 285.

Legatus non potest procedere in causa, in qua caput ordinarius num. 6. pag. 286.

Legatus Papæ potest facere in provincia sua, quod Papa in tota Ecclesia n. 8. pag. ibid.

Sed horum legatorum triplex datur genus n. 8. & seqq. pag. ibid.

Legatus à Latere maioris dignitatis est, quam alij legati, non tamen æqualem potestatem habent potestatis Papæ, sed eam, quam accipiunt n. 10. pag. 288.

Iurisdicção, quam habebant legati ad audiendum per modum querelæ quaslibet causas iam per Tridentin. sublatas, est eis numer. 11. pag. ibid.

Ad legatum hodie in Hispania appellatur sicut ad metropolitanum n. 12. pag. 289.

Legatus quando potest retinere causas appellationis, super aliquo articulo dat litteras inhibitionis contra ordinarium num. 12. pag. ibid.

Legatus ordinem, & commissionem habet à Papa ut plura expedire, & dispensare possit in sua provincia, quæ quia ignota sunt populo credendum est posse omnia, quæ facit, & expedit n. 13. pag. 289.

Legatus quomodo conferat beneficia, & esse ordinarius à num. 17. & seqq. à num. 15. pag. 290.

Quid possit legatus in sua provincia sine Regis licentia numer. 19. pag. 291.

Legatus habet duplicem potestatem, ordinariam, & delegatam n. 22. pag. 292.

Legatus, quo honore, & pompa recipitur in sua provincia numer. 25. pag. 293.

Repellitur quædam solutio Doct. Graña, & vera datur numer. 34. pag. 297.

Legati statuta firma manent, etiam

si functus fuit legatia numer.
28. pag. 299.
Legatus potest facere statuta perpetua, quia est ordinarius numer.
30. pag. 300.
Sed licet possit facere statuta non tamen potest mutare ius commune
n. 32. pag. ibid.

Matrimonium.

Matrimonium per procuratorem quomodo valeat, t. 38. numer.
131. pag. 577.
Qui existimat se contrahere cum virgine, aut divite, ita ut si sciret non esse virginem, aut divitem non contraheret, vere contrahit, t. 13.
n. 15. pag. 14.
An possit contrahere matrimonium dubitans de impedimento, t. 14. n.
19. pag. 24.
In impedimento proveniens ex fornicatione illicita potest dispensare
Commissarius Generalis Cruciatæ, & quomodo hoc facit numer.
72. pag. 43.
Matrimonium est indissolubile iure naturali, & in eo non est transactio
n. 67. pag. 499.

Mandatum, vide præceptum, & procurator.

Matrimonium significat triplicem unionem Christi cum Ecclesia, explicatur, t. 36. n. 69. pag. 500.
Matrimonium apud Iudeos repudio dissolvi poterat, & apud alios numer.
73. pag. 501.
Quomodo ratum dissolvatur per religionis ingressum. ibi. 556.
Valeat lege naturæ etiam ut contractum n. 427. pag. 386.

Metus.

Si quis metu mortis monasterium ingreditur potest exire si postea non emisit votum tacite, vel expresse
n. 1. pag. 578.

Maiores.

Maiores, seu præcedentia non datur respectu personæ, sed tituli,

t. 33. n. 3. pag. 385.
Iuvenis prudentia; & alijs pollens, præferendus est senibus, qui non ita. pag. 386.
Matrimonium gravi metu contractum valet secundum ius naturale, t. 33. n. 127. pag. 556.

Nobilitas.

Nobilitas unde est petenda à sanguine, aut à virtute, t. 33. numer.
11. pag. 388.

Ordo.

Ordinati ab episcopo, qui renunciant vitæ episcopali, quam poenam incurant, & quomodo ab ea liberentur, t. 13. n. 4. pag. 9.
Vere manent ordinati, qui accipiunt ordines ab episcopo excommunicato, ordines maiores alius ab episcopo non potest dare, nec de licentia Papæ numeri.
17. pag. 14.
Ordines minores, immo, & duo maiores, secundum aliquos potest de commissione Papæ conferre simplex sacerdos numer.
23. pag. 16.
Ordinatus sine legitima ætate remanet suspensus, & exercens in illo irregularis, à qua quomodo liberetur n. 18. pag. 23.
Ordinari potest medicus etiam si moriatur infirmus eius; si conscientia non remordeat de mala curatione numer. 30. &
32. pag. 29.
Ad ordines, & beneficia conferenda non debet attendi ad intercessionem n. 61. pag. 39.
Ad valide suscipiendos ordines non requiritur usus rationis numer.
76. pag. 40.
Ad ordines, & alia prævia consequenda admitti debet licita intercessio n. 63. pag. 39.
Ab irregularitate orta ex bigamia dispensat Papa n. 78. pag. 44.
Ad ordines servus promoveri non potest, & quare, t. 14. numer.
79. pag. 45.
Ad quid manet obligatus, qui servum

vum ordinavit invito domino n.
79. pag. ibid.
Ordines, aut beneficia interces-
sione conferre non est simonia
n. 83. pag. 46.
Ordines, & beneficia conferre ob res-
pectum humanum est mortale n.
84. pag. 47.
Salvatur vera ratio Sacramenti Ordini-
nis in quolibet gradu, t. 15. n.
30. pag. 62.
Ad ordines servi, & viles admitti non
debent, bene tamen obligati ad ra-
tiorum, maxime rerum ecclesia-
sticarum n. 13. pag. 101.
An subdiaconatus fuerit Sacramen-
tum à principio Ecclesie numer.
37. pag. 108.
Fuisse Sacramentum à Christo Do-
mino institutum defenditur num.
39. pag. 110.
Subdiaconi antiquitus ex consue-
tudine ducebant vxores numer.
40. pag. ibidem.
Certius est Ordinis Subdiaconatus
non esse annexum, sed promissum
ab ordinato votum castitatis num.
41. pag. ibid.
Corporis vitia, si non fuerint enor-
mia non impediunt ad ordines, t.
20. n. 1. pag. 114.
Inter corporis vitia, magna differen-
tia datur in lege antiqua, & no-
va n. 3. pag. 115.
Magna deformitas ad ordines ad pru-
dentis iudicium remittitur num.
9. pag. 116.
Ponuntur casus, in quibus defectus
corporales faciunt irregulares illos
habentes à n. 10. vsque ad 20. pag. ibi.

Obedientia, vide superior.

Subditi libentius obediunt nobili-
bus, quam ignobilibus præpositis,
t. 33. n. 10. pag. 387.
Obedire tenentur omnes Principes,
episcopis, & isti Papæ
num. 27. pag. 395.
Qua ratione in lege veteri sacer-
dotes obediabant Regibus num.
30. pag. 396.
Principes Christiani in sua guber-
natione subduntur Ecclesiæ, & ei
ex iure obedire tenentur in ordine
ad finem spiritualem num. 37. &

44. pag. 398. & 401.
An ad vitandum incommodum
temporale excusetur obedientia à
n. 77. pag. 415.
Obedientia attenditur ad triplex ge-
nus præceptorum n. 78. pag. 416.
Nemo excusatur obedire præceptis
naturalibus villo metu, nec mortis
n. 79. pag. 416.
Obedientia præcepto humano su-
terioris aliquando quis tenetur
etiam cum metu mortis num.
87. pag. 419.
Iuramentum obedientiæ non debe-
tur impleri superioribus si exce-
dunt num. 104. pag. 426.

Opinio.

Scire quæ opinio inter probabiles
certa probabilitate, sit probabi-
lior, altera à classicis auctoribus de-
fensata, est valde difficile, t. 43.
num. 51. pag. 686.
Opinio Sequeyros adducens pro
se D. Thom. ad probationem
quod Papa habeat iurisdictionem
temporalem in Reges rejicitur cum
sua doctrina à n. 70. pag. 407.
Aliud est aliquid reputari, & opi-
nionem haberi tale, & esse in se ta-
le, t. 17. n. 41. pag. 111.
Quomodo duæ opiniones contra-
riæ possint esse simul veræ, t.
34. num. 25. pag. 683.

Officium.

Officia in Cathedralibus an sint
recto ordine distributa: t. 27. à n.
10. pag. 155.
Officium Decani, Archidiaconi,
Cantoris, & aliorum explica-
tur, t. pag. 157.

Papa.

Papa non habet super Reges po-
testatem laicam directe, neque
indirecte, sed sufficit spiritualis
secundum quam potest proce-
dere contra eos, & privare
Regnis, quando oportet, t. 33.
n. 61. pag. 408.
Papa saepe de facto deposuit Re-
ges rebelles de suo Regno, t. 33.
n. 76. pag. 414.

*Papa su
potestas
obae los
regis 401*

Papa non potest dispensare in matrimonio fidelium consumato num. 75. pag. 501.

Ecclesia, seu Papa non potest directè cognoscere de actibus inter-
nis n. 3. pag. 635.

Pœna.

Pœnarum duplex genus, quarum quædam in alia vita dantur solum animæ peccatoris in alia vita, & alia temporales in præsentem, t. 16. n. 11. pag. 88.

Pœnam unus pro alio patitur tribus modis, in hac vita etiam sine culpa patientis, quia sic oportet, t. 16. a n. 12. pag. 89.

An sit in vniversum verum, quod facientes, &c. pari pœna puniantur, t. 29. n. 25. pag. 176.

Eandem pœnam incurrunt consentientes, & non impediētes facere aliquod peccatum mortale, quando debent impedire, t. 19. num. 28. pag. ibid.

Pœnæ Ecclesiæ sunt medicinales, sicut flagella adeo inflicta numer. 188. pag. 225.

Primicerius.

Ad officium primicerij pertinet regimen ministrorum Divini Officij, t. 25. n. 1. pag. 149.

Pœnitentia.

Pœnitentia solemnns facit irregularem, quia est infamia canonica n. 1. pag. 122.

Pœnitentiæ solennes variæ fuerunt in Ecclesia, t. 21. n. 8. pag. 124.

Inter pœnitentias solennes, & non solennes magna differentia num. 10. pag. 225.

Pœnitentiæ publicæ à indice etiam impositæ ob crimina non faciunt irregularem n. 11. pag. ibid.

Pactum.

Pactum de faciēdo rem, si est peccatum mortale, est etiam mortale t. 34. pag. 464.

Præcedente pacto de dando pretio pro committendo peccato, quod fuit iam perpetratum spe pretij in conscientia non debet solvi num. 40. pag. 465.

Si pro perpetratiōe delicti quis recipit pretium promissum non tenetur restituere numer. 41. &

seqq.

pag. ibid.

Professio.

Professio à principio nulla potest validari per rati habicionem, t. 40. n. 5. pag. 580.

An professus allegans nullitatem possit compelli, ut maneat in religione n. 7. pag. ibid.

Prædictus non potest compelli, nec tenetur manere in religione in foro conscientia, si professio fuit nulla, secus in foro exteriori si nullitas non probatur n. 14. pag. 582.

Ad allegandam nullitatem professionis datur quinquenium à die professionis, sed hæc reclamandi facultas non potest vti, qui iam consentit n. 22. pag. 585.

Quando regularis professus non potuit reclamare intra quinquenium à Concilio concessum non est negandum ei beneficium restitutorius, t. 41. n. 56. pag. 644.

Possessor.

Potest possessor rei alienæ deducere expensas rei, quam restituere tenetur etiam si sit possessor malæ fidei, t. 29. n. 27. pag. 177.

Peccatum.

Non committit peccatum, qui cooperatur cum alio licite operante, nisi aliunde ei sit prohibitum, sicut custodi carceris, qui peccat permittens fugere reū, t. 14. n. 9. pag. 49.

Peccatum publicum, in quo differat à notorio, t. 6. n. 30. & 32. pag. 49.

Peccata subditorum superiori permittenti à Deo ei imputantur, t. 29. n. 27. pag. 177.

Processus.

Processus factus ex secreta inquisitione contra non diffamatum est nullus, t. 3. n. 25. pag. 314.

Propositio.

Propositiones Ecclesiæ Galicane iusta inuruntur censura, t. 33. a. 49. & seqq. pag. 403.

Circa has propositiones encomiatur liber S. M. Aguirre, n. 51. pag. ibid.

Propositiones Galicane contradicunt decretis conciliorum eiusdem Ecclesiæ n. 52. pag. 404.

Præceptum.

Duobus præceptis incompatibilibus

libus concurrentibus simul, nobil-
lius, & fortius est adimplendum,
& minus nobile, & particulare ces-
sat, t. 31. n. 17. pag. 314.
Præceptorum tria sunt genera natura-
lium supernaturalium, & humano-
rum n. 78. pag. 416.
Præcepta divina supernaturalia non
tam obligant, quam naturalia n.
79. pag. ibid.
Præcepta humana non obligant cum
notabili damno n. 83. pag. 418.
Præcepta divina positiva definiunt
obligare in aliquibus casibus n. 79.
& 83. pag. ibid.
Præcepta legis veteris, & novæ in
quo differant, t. 34. à num. 12.
& seqq. pag. 446.
Præceptum, & mandatum quomo-
do differant n. 84. pag. 446.
Præceptum datum per modum gu-
bernationis non obligat ad morta-
le, t. 41. n. 12. pag. 673.

Iuramentum.

Promissorium iuramentum de obe-
diendo Papæ est honorificum, &
non sicut homagium, t. 39. num.
108. pag. 428.
Qui plura cum iuramento promissit
debet quoad partem licitam imple-
re, non vero pro ea parte, pro qua
promissio non fuit licita à num.
111. & seqq. pag. 429.
Promissorium iuramentum de re pro-
hibita lege civili est implendum
n. 121. pag. 434.
Quis possit dispensare in iuramento
promissorio n. 121. & seqq. pag. ibid.
In promissorio iuramento reperitur
duplex veritas, altera intentionis,
& altera executionis, & hæc non
semper obligat n. 143. pag. 439.
Iuramentum promissorium de non
revocando mandatum datum pro-
curatori, t. 38. n. 72. pag. 438.

Procurator.

Procurator pro altero in iudicio non
auditur nisi habeat mandatum, t.
38. n. 1. pag. 510.
In respondente pro minoribus in iu-
dicio, maxime in defensione suple-
tur mandatum, & magis requiri-
tur ad agendum, quam ad defen-
dendum à n. 4. pag. 511.

An omnia facta à procuratore in iu-
dicio, active, & passive pro alio va-
leant n. 7. pag. 512.
Plures sunt casus in quibus non suffi-
cit in procuratore gener. e manda-
tum, sed speciale requiritur, ut
acta valeant à n. 8. pag. 513.
Ponuntur defectus, ob quos acta
cum procuratore non valeant n.
9. pag. 514.
Plures assignantur personæ, quæ non
possunt esse procuratores numer.
10. pag. 514.
Si procurator non præsentaverit man-
datum, aut à processu fuisset abla-
tum omnia acta sunt nullius valo-
ris n. 15. pag. 516.
Probatur contra nonnullos Iuristas,
sufficere probare fuisse positum in
processu mandatum, & à tabelione
fuisse confectum à n. 17. pag. ibid.
Mandatum generale non extendi-
tur ad omnia cum generalita-
te, qua sonat, neque ad cau-
sas speciales, quia in generali tan-
tum comprehenduntur ea, quæ so-
lent n. 21. pag. 518.
Procuratoris revocatio cum iusta cau-
sa facta est valida n. 27. pag. 522.
An valeat revocatio procuratoris,
seu alterius personæ ad aliquod
negotium ad nutum assignatæ
cum causa, aut sine illa à n. 30.
& seqq. pag. 522.
Potest quis revocare mandatum
procuratori datum, tam ad ne-
gotia, quam ad iudicia re inte-
gra, & si est causa iusta etiam
non integra à n. 31. pag. 522.
Dominus constituens procurato-
rem ad nutum pro tempore
determinato, & patronus no-
minans capellanum potest cum re-
movere elapso tempore num.
36. pag. 523.
Sed quid quando nominavit sine
temporis limitatione si possit etiã
n. 39. pag. 524.
Circa huiusmodi remotiones late scri-
bitur, & veritas investigatur, quia
res est quotidiana, & gravis
inter Doctores à num. 39. ad
55. pag. 525.
Super remotionem ministrorum no-
tando omnino differentiam à n.
44. pag. 526.

- Removere ministros ab officijs nobilissimis sine iusta causa est peccatum mortale, non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, 18. 48. pag. 528.
- Referuntur in hac materia duæ opinioniones, vera eligitur, & alia rejicitur, & suis fundamentis fit satis, & contraria recte fundatum à num. 30. pag. 529.
- Deponere ministros à suo honorifico officio fieri non potest sine rationabili causa probata coram superiori, vel notoria à numer. 60. pag. 533.
- Ad removendum ministros minoris notæ à suo ministerio non est necessarium recurrere ad iudicem, probando causas numer. 62. & sequent. pag. 535.
- Iniuramentum de non removendo procuratorem non obligat numer. 72. pag. 537.
- Non potest per procuratorem accusare maritus de adulterio uxorem, bene tamen de causa divortij coram ecclesiastico a. 78. pag. 540.
- Potest licite procurator petere penam legis contra accusatum reum num. 89. pag. 545.
- Constituens procuratorem debet gaudere plena libertate, maxime ad sponsalia, quæ libertas consistit in cognitione finis ex parte intellectus & in plena voluntatis deliberatione, quibus constat liberum arbitrium num. 110. pag. 552.
- Non valet mandatum datum procuratori ab eo qui detinetur ut det n. 112. pag. ibid.
- Mandatum etiam si sit simpliciter volitum, non valet si sit involuntarium n. 113. pag. ibid.
- An mandatum procuratori datum à captivo, aut carcerato sit nullum n. 116. pag. 553.
- Qualis metus, aut alia causa sit sufficiens ad tollendam libertatem à num. 117. pag. 553.
- Metus licet cadat in virum constantem non reddit mandatum procuratori datum nullum ex vi naturalis iuris, sicut nec alios contractus num. 123. pag. 555.
- An per procuratores possit matrimonium, & sponsalia contrahi num. 131. pag. 557.
- Non solum per procuratorem, sed etiam per epistolam, aut per nuncium referentem consensum contrahentium valet matrimonium, num. 136. pag. 560.
- Procuratores ad matrimonium debent contrahere coram parrocho, & testibus, quod sic contractum est verum Sacramentum à num. 138. pag. 561.
- An mandatum generale ad lites sine limitatione datum sufficiat ad omnia ea, quæ ad lites pertinent, etiam ad futuras lites numer. 142. pag. 562.
- Quando datur mandatum procuratori sine determinatione causæ specialis intelligitur dari ad omnes lites n. 143. pag. 562.
- Plures sunt casus, qui non comprehenduntur in mandato generali num. 144. pag. 563.
- Mandati revocatio non valet si non intimatur procuratori, & iudici, num. 145. pag. 567.
- Qualis debeat esse notitia revocationis, ut procurator teneatur cessare in negotio, quæ notitia non habita, si gesta valeant num. 155. & seqq. pag. 569.
- Recusatio*
subrica del mand. p. 394
- An possit recusari quilibet iudex etiam delegatus sine causa, n. 119. num. 279. pag. 266.
- Recusari possunt omnes iudices excepto Principe, & quomodo num. 297. pag. 267.
- Ad recusationem quomodo iudex se gerere debeat, n. 298. pag. ibid.
- Recusatio non minus quam appellatio suspendit, si non fuerit frivola, ibi plura scitu digna traduntur, n. 299. pag. 268.
- Aliqui sunt casus, in quibus potest valide procedere recusatus numer. 300. pag. ibid.
- Ponuntur causæ recusationis, & alia scitu necessaria in recusatione, num. 301. pag. 269.
- Quomodo iudices à partibus electi possunt recusari, numer. 303. pag. ibid.
- In aliquibus casibus qui ponuntur non datur recusatio n. 304. pag. 270.
- For.

Forma; & stilus; quibus solent fieri reculationes n. 306. pag. 271.

Regulares.

Regularis nō debet, relicto clastro adire curias regias, tit. 31. numer. 54. pag. 327.

Regulares vagantes ad monasterium reduci oportet, & à quo numer. 55. pag. 328.

Si regularis vagus non possit à praelato reduci, recurat ad Regem n. 56. pag. ibidem.

Episcopus potest, negligente praelato regulares criminosos corrigere n. 57. & 58. pag. ibidem.

An regularem ex ire domo sine licentia sit grave sacrilegium numer. 60. pag. 328.

Regularem exire domo sine licentia praelati non semper est peccatum mortale, sed aliquando veniale, & aliquod nullum a. 71. pag. 331.

Regularem deferere domum, & abire peregrinorum more est mortale n. 69. ceterū si fugit de misso habitu incurrit excommunicat. maior. pag. 333.

Regulares teneri ad clausuram unde traxit originem n. 72. pag. ibid.

Exire à monasterio cum animo redeundi non est apostasia numer. 73. pag. 334.

Regulares possunt de licentia praelati vivere extra claustrum numer. 75. pag. ibidem.

Quales sunt iustæ causæ dandi regulari hanc licentiam vivendi foras n. 76. pag. 335.

Potest praelatus dare licentiam regulari, ut serviat, & administret beneficium n. 77. pag. ibidem.

Quo iure sint exempti regulares à iurisdictione ordinarij a. 85. ad 92. pag. 337.

Alia documenta circa viventes extra claustrum n. 92. pag. 339.

✓ Regulare erant olim subditi episcopis, sed privilegio fuerunt exempti, & ideo non tenentur ad speciales observationes diocesis, sicut ad ieiunia, & festa, nisi ratione scandali, t. 33. n. 99. pag. 425.

Regulares non indigere licentia episcopi ad prædicandum in Ecclesijs suorum ordinum habetur ex quodam privilegio Pij V. t. 31. numer. 17. pag. 377.

Regula.

Regula iuris, quæ sunt contra legem habeantur pro infectis traditur, & explicatur, tit. 343. numer. 92. pag. 710.

Regula Qui iudicavit functus est officio suo explicatur, t. 41. numer. 31. pag. 635.

Reges.

Reges, & eorum civilis ordinatio subordinata est Ecclesiæ regimini, t. 33. n. 44. pag. 402.

Reges possunt condere leges non tamen in præiudicium finis spiritualis n. 45. pag. 402.

Finis Regis in gubernando est in ordine ad bonum reipublicæ temporalis n. 46. pag. ibidem.

Regis, & Principes Christiani corrigi, & puniri possunt ab ecclesiastica potestate n. 53. pag. 404.

Eo ipso quod Reges eadant in hæresim manent vasalli liberi à iuramento fidelitatis, eosque Papa potest absolvere à illo à n. 55. pag. 405.

Reges, & Principes sæculares quo modo possint relaxare iuramentum à n. 129. pag. 437.

Non semper debet restitui spoliatus, sed spoliator auditur, t. 29. numer. 54. pag. 184.

Explicatur textus *conquerente*, circa restitutionem spoliati numer. 55. pag. ibidem.

Restitutio.

Restitui debet spoliatus citato spoliatore nisi sit contumax n. 64. pag. 186.

Circa hanc restitutionem refellitur opinio attribuita Nicol. Gar. numer. 65. pag. ibidem.

Non debet spoliatus restitui quando prius ab eo fuerat spoliator spoliatus eadem re n. 68. pag. 187.

An ante restitutionem spoliati necessit sit conoscere sumariissime de causa spoliationis n. 74. pag. 189.

Mortaliter peccat iudex, qui statim præcepit spoliatam restitui absque eo, quod audiat spoliator numer. 75. pag. ibidem.

Ponitur unde exceptio, & limitatio prædictis, & explicatur difficilis textus n. 76. pag. ibidem.

An qui titulo, & bona fide retinet rem alienam teneatur restituere cum fauctibus cessante bona fide, t. 29. numer.

- n. 140. pag. 210.
 Quo modo possessor bonæ, vel malæ fidei teneatur restituere rem alienam, & cum quibus fructibus, & de alijs pertinentibus ad hanc questionem exacte resolvendam n. 142. cum seqq. pag. 211.
 Potest in opinione probabili, qui rem furtivam emit bona fide, quando scivit fuisse furtivam, querere venditorem, & rescindere emptionem n. 146. pag. 213.
 Ad nullam restitutionem tenetur possessor bonæ fidei rei, quæ periit sine culpa sua n. 147. pag. ibidem.
 Item fur non tenetur restituere rem, quam furatus fuerat, si periit sine sua culpa si tamen etiam ita perisset si esset in possessione sui domini n. 149. pag. 214.
 Possessor malæ fidei, non solum tenetur restituere rem possessam, sed etiam omnes fructus perceptos, & quos dominus insuper percipere potuit, de uctistamen expensis à n. 250. pag. ibidem.
 Possessor bonæ fidei non tenetur restituere fructus quos bona fide consumpsit, & quos usufructuarius percipit de re mobili numer. 152. & 42 pag. ibidem.
 Debitori non licet uti dilationibus vllis ad solvendum si potest, sed si ad hoc compellatur, & habet exceptionem audiendus est à numer. 163. pag. 217.
 Quo modo antiquitus procedebatur, & hodie proceditur contra non solventes à n. 168. pag. 219.
 Obligatio restituendi est de iure naturali, non tamen necessaria necessitate medij ad consequendam salutem, sed est de necessitate divini præcepti n. 171. pag. 220.
 Ponantur causæ excusantes restitutionem, aut eius dilationem à numer. 172. pag. 221.
 Qui facit cessionem bonorum, quæ ex eis retinere possit n. 176. pag. ibid.
 Differentia inter præceptum de restituendi statim, & inter præceptum de confitendi, non tamen statim, sed suo tempore n. 178. pag. 222.
Restitutio in integrum.
 Restitutio mulieribus litigantibus maxime pauperibus in integrum datur, t. 41. n. 24. pag. 631.
 Remedium restitutionis præstantius est quam remedium appellationis n. 33. pag. 635.
 Repellitur quædam solutio argumenti, & vera traditur numer. 35. pag. 636.
 An facta restitutione in integrum debeat læsio emendari per contractus rescissionem, vel per restitutionem damni illati Ecclesiæ, seu minori n. 37. pag. 637.
 Restitutio in integrum debet peti, intra quadrennium à sententia lata, tam super læsione pretij, quam super contractu minori nocivo à numer. 40. pag. 638.
 Plures sunt casus in quibus non datur restitutio minori, nec Ecclesiæ n. 46. pag. 641.
 Minori etiam Doctori concedi debet remedium restitutionis numer. 50. pag. 642.
 Quo modo intelligatur quod privilegiatus contra privilegiatum non gaudeat privilegio in hac materia n. 53. pag. 643.
 Restitutio in integrum aliquando maioribus etiam conceditur numer. 55. pag. ibidem.
 Restitutio hæc datur religioso, qui non potuit reclamare contra professionem intra quinquennium numer. 56. pag. 644.
 Non datur hoc privilegium minori in contractu recte facto etiam si postea per eventum evadat nocivus minori n. 57. pag. ibidem.
 Nemo tenetur pro damno alteri illato per accidens, & præter intentionem secuto, t. 42. n. 12. pag. 673.
Retractus.
 Minori conceditur retractus prædij, seu possessionis, quæ fuit maiorum suorum oblato pretio eodem in quo alteri veditur, t. 41. n. 58. pag. 646.
 Quid sit Retractus, & qua ratione introductus à lege n. 59. pag. ibid.
 Hodie practicatur retractatus etiamque maioribus conceditur numer. 63. pag. 647.
 Retractus per omne ius admittitur, & in lege veteri etiam fuit numer. 67. pag. 650.
Residentia.
 Quo modo possunt parrochi abesse à sua

ſua parrochia ſine licentia epiſcopi,
& ob quas cauſas poſſint abeſſe, tam
ipſi par rochi, quam epiſcopi, t. 22.
à n. 21. pag. 141.

Reſcriptum.

Reſcripti datur triplex genus, odio-
ſum, favorable, & mixtum, t. 29.
n. 5. pag. 171.

Reſcriptum impetratum à procurato-
re revocato, nullum eſt, t. 38. n.
24. pag. 520.

Scientia.

An deſectus ſcientiæ faciat irregula-
rem ad ordines, & beneficia, t. 14.
n. 8. pag. 20.

Quamvis Papa poſſit diſpensare cum
ignorantibus linguam latinam im-
mo, & epiſcopus, iuſta cauſa exi-
gente, ad ordines aliquos, & ad be-
neſicia ſimplicia, non poteſt tamen
ad obtinendam ſacerdotium num.
10. pag. 21.

Scientia ſua privata non poteſt vti iu-
dex n. 225. pag. 237.

Sententia.

Sententia alia iuſta, & ſiſta iniuſta, &
vtriuſque differentia 29. numer.
218. pag. 236.

Sententia lata cum procuratore revo-
cato non periudicat domino, t. 38.
n. 23. pag. 519.

Iuſta eſt ſententia nixa in opinione pro-
babile, t. 43. n. 26. pag. 683.

Secretum.

Peccatum morale eſt revelare ſecre-
ta in negotio gravi, t. 29. numer.
246. pag. 246.

Mortale eſt revelare ſecretum in dam-
num reipubl. n. 244. pag. 247.

Quando excuſatur revelans à peccato
mortali à n. 250. ad 255. pag. 256.

Quando quis teneatur prodere homi-
cidam, qui latet, vt innocens libe-
retur à n. 259. pag. 252.

Sigilla.

Qui violat ſigilla, & à perit acta iudi-
cum non auditur contra ea, t. 29.
n. 626. pag. 238.

Violanti ſigilla alicuius proceſſus in-
iuriam facit iudici ſuperiori numer.
230. pag. 231.

An operiens epiſtolas ſigillatas incur-
rat crimen falſarij n. 233. pag. 240.

Uſus ſigillorum eius origo, & alia plu-
ra circa illud n. 335. pag. ibid.

Hoc crimen varijs poenis punitur à

n. 237.

pag. 242.

Aperiens, & legens literas ſigillatas, &
alia plura ſuper hoc delicto quod
peccatum, & poenam incurret à n.
239. pag. 244.

Servus.

Servi non manu miſſi ordinari non de-
bent, & fraude ordinari, qua poena
ſunt puniendi, t. 17. n. 11. pag. 97.

Servus ſi ordinetur non poteſt domi-
no ſervire, ſed poteſt ſi nubat n. 4.
& 5. pag. 98.

Servitus inducit irregularitatem ex
deſectu libertatis n. 9. pag. 100.

Servus manet liber ſi fuit à domino
inſtitutus hæres, aut permiſus ordi-
nari n. 18. pag. 102.

Servus cui fuit promiſſa libertas po-
teſt abire, ſi ei non detur à domino
n. 19. pag. 103.

Servus ordinatus invito domino, ei eſt
reſtituendus n. 23. pag. 104.

Simonia.

Præter peccatum mortale cõmittit ſi-
monia, qui cõfert beneficium ali-
cui attendens, quod eſt conſangui-
neus, familiaris, aut de ſuo colle-
gio relinquens alium digniorem, t.
14. n. 86. pag. 47.

Simoniam committit quidam benefi-
cium alicui, à quo ſperat laudes ex
pacto etiam implicito iuxta decretum
Innoc. XI. à n. 87. pag. 49.

Dare beneficium ob timorem, ſecluſo
pacto non eſt ſimonia numer.
9. pag. ibidem.

Eſſet tamen ſimonia ſi ex parte reci-
pientis evitare aliquod malum n.
91. pag. ibidem.

Sacriſta.

Ad officium ſacriſtæ pertinet cuſtodia
vaſorum, veſtimentorum, & lumi-
narium, & in qua differat ab officio,
acoli, t. 26. à n. 1. pag. 151.

Synodus.

Synodorum, ſeu conciliorum quatuor
ſunt genera, & qui veniunt ad ea,
t. 33. n. 83. pag. 420.

Ad ſynodum dioceſanum cogebantur
olim venire aliquæ religiones n.
90. pag. ibidem.

An ſuperiores religionum teneantur
obedire legibus ſynodalibus, aut ſi
teneantur regulares extra clauſtra
eiſdem ſtare à n. 92. pag. 422.

INDEX RERV.

Superior.
 Superiores regularum exempti non
 subduntur legibus ordinarij, t. 33.
 n. 2. pag. 422.
 Superior aliquid subito mandans,
 quando debeat obligare à numer.
 224. pag. 237.
 An præcepta superioris perpetuo obli-
 gent, t. 30. n. 33. pag. 301.
Vide correctio.
 Præceptum positum in particulari
 cessat mortuo præcipienti numer.
 33. pag. ibidem.
 Non omnia superioris præcepta obli-
 gant post eius mortem numer.
 36. pag. 302.
 Superior, ut obliget per suum manda-
 tum debet poni per modum legis,
 quare excommunicatio ferenda, seu
 non dum incurfa, cessat mortuo su-
 periori, qui eam posuerat numer.
 36. pag. ibidem.
 Si in aliquo superiori deficiat iurisdic-
 tio ad ponenda præcepta perpetua
 non sunt si ponantur obligatoria à
 n. 39. pag. 304.
 Summus Pontifex in tota Ecclesia, le-
 gatus à latere in sua provincia, &
 episcopus in sua synodo possunt po-
 nere statuta perpetua numer.
 41. pag. 359.
 Superiores tenentur corrigere excelsus
 suorum subditorum, t. 31. num.
 128. pag. ibidem.
 Superior in correptione suorum pro-
 cedit appellatione remota numer.
 30. pag. 366.
 An omnes superiores teneantur ex-
 munere corrigere peccatores, t.
 331. n. 145. pag. ibidem.
 Superiores in corrigendo mores pro-
 cedere debent, remota appellatione
 n. 149. pag. 368.
Solemnitas.
 An requiratur iuris solemnitas, ut va-
 leant minorum contractus, t. 51.
 n. 93. pag. 659.
 Non requiri iuris solemnitatem, ut
 valeant in conscientia contractus
 minorum docet verior sententia n.
 97. pag. 661.
 In foro exteriori contractus sine solē-
 nitate iuris declarantur civiliter
 nulli n. 100. & seqq. pag. 665.
 In aliquibus contractibus solemnitas
 requiritur essentialiter n. 101. & ad

argumenta sic sane num. 103. ad
 105. pag. ibidem.
Syndicus.
 De officio syndici, de pertinentibus
 ad eius officium, & obligationem,
 t. 14. à n. 79. & seqq. pag. 574.
 Solemnitates quando sunt necessaria
 ad aliquam mysticam significatio-
 nem in rebus sacris debent, si def-
 ficiant suppleri, t. 15. à numer.
 55. pag. 51. & 52.
 Solemnitates sunt ab Ecclesia institu-
 ta, quas mutare potest numer.
 6. pag. 52.
Testamentum.
 Testamentum potest revocari, ab eo,
 qui iuravit se non revocaturam, t.
 38. n. 74. pag. 538.
 Magna differentia inter iuramentum
 de solvenda usura, & de non revo-
 cando testamentum n. 77 pag. 539.
 Potest res pub. annullare testamen-
 tum minus solemne, t. 40. numer.
 25. pag. 586.
Testis.
 Testis deponens in aliqua infirma-
 tione, in qua intervenit tertij in-
 teresse, si habet dubitationem de-
 bet deponere cum ea, t. 22. num.
 19. pag. 7.
 Testis interrogatus in informatione
 circa mores alicuius, quos ignorat
 quomodo se gerere debet, t. 22.
 a. 2. usque ad 6. pag. 2.
Tregua.
 Tregua, & pax, quo tempore anni
 observari mandatur, t. 34. num.
 1. pag. 440.
 Frangenti treguā non est servanda fi-
 des, nec induciā n. 17. & 18. p. 448.
Transactio.
 Post transactionem inter partes fa-
 ctam non admittitur contradictio,
 t. 36. n. 1. pag. 468.
 Transactione occurritur litibus, &
 utraque pars cedit suo iure numer.
 2. pag. 469.
 Ad valorem transactionis an sit neces-
 saria auctoritas superioris numer.
 4. pag. 570.
 An transactio possit rescindi parti-
 bus, vel si sit valida fiat in pruden-
 ter, & fraude, aut persona inhabili
 n. 8. & seqq. pag. 471.
 An possit fieri transactio de rebus al-
 tari subiectis à possidente numer.
 17.

INDEX RER V M.

17. pag. 474.
 Transactiones factę de rebus ad alium
 pertinentibus, veluti de decimis,
 aut bonis maioratus in neutro foro
 valent sine licentia superioris num.
 18. pag. 475.
 Parrochi de rebus sui beneficij, etiam
 minutis non possunt transigere n.
 26. pag. 476.
 Super ecclesiastico beneficio, aut iure
 patronatus non datur transactio n.
 27. pag. 480.
 Interveniēte temporali in transactio-
 ne beneficij committitur simonia
 n. 28. pag. 481.
 Super iure præsentandi transactio de
 alternativa præsentatione fieri po-
 test absque timore simonię numer.
 31. pag. 482.
 Quomodo fieri potest transactio inter
 litigantes super beneficio secundum
 Molinam, & alios, sed præcipue
 secundum Bonacinam, in tract.
 de simonia disp. 5. q. 1. punct. 5. &
 6. pag. mihi 289. n. 34. pag. 483.
 Transactio etiam iuramento firmata
 de re turpi non tenet numer.
 37. pag. 485.
 Transactio potest fieri à possessore be-
 neficij, aliquid dando alteri qui in-
 iuste intendit inquietare talem pos-
 sessorem, vt non inquietet numer.
 39. pag. 486.
 Quomodo fieri posset transactio inter
 litigantes super aliquo beneficio
 circa expensas in lite consumptas à
 n. 40. pag. ibidem.
 Vt pensio redimatur, in casu quo be-
 neficiatus alteri renunciat suo bene-
 ficio facto vnico contractu, non li-
 cet transigi, nisi explicetur Papę in
 narrativa n. 44. pag. 488.
 Quę transactio dicatur habere spe-
 ciem simonię n. 45. pag. 489.
 In matrimonio inter coniuges non
 potest esse transactio vlla quoad di-
 solutionē vinculi, bene tamē quoad
 thorum, & cohabitationem n. 56.
 & seqq. pag. 490. & 499.

Vicarius.

Vicarius quo rупlex, & quot potest
 habere vicarias simul, t. 27. num.
 4. pag. 162.
 Vicaria alia temporalis, & alia cum
 cura animarum perpetua, t. 28. n.
 3. pag. 162.

Vicarij temporales, & locum parro-
 chorum tenentes facile tolluntur n.
 5. pag. n.
 Vicarius generalis episcopi absque iu-
 sta, & gravi causa non à m. tollitur à
 n. 6. pag. ibidem.
 Vicarius foraneus nō potest cognosce-
 re nisi de certis causis n. 7. pag. 163.
 Vicarij foranei non sunt ordinarij, sed
 delegati n. 7. pag. ibidem.
 Vicarij perpetui tenentur sicut parro-
 chi personaliter residere numer.
 12. pag. ibidem.
 In quibus casibus potest vicarius per-
 petuus habere substitutam sicut, &
 parrochus ad servitium pro eo n.
 13. pag. 165.
 Prædicti vicarij perpetui possunt dare
 licentiam sacerdoti ad administran-
 da Sacramenta excepto Sacramento
 poenitię n. 6. pag. 166.
 Idem possunt vicarij temporales ab
 ordinario positi in absentia parrochi
 & an possit parrochus pro brevi ab-
 sentia relinquere vicarium ar.
 18. pag. 167.
 Quando dicit quædam opinio, quod
 vicarius parrochi potest delegare
 quomodo debeat intelligi numer.
 224. pag. ibidem.
 Beneficiati beneficiorum patrimonialium,
 qualia sunt beneficia in Bur-
 gensi, & alijs diocesis, nec sunt
 vicarij perpetui, neque dici pos-
 sunt temporales, quia canonice, &
 in perpetuum ab episcopo eis bene-
 ficia hæc conferuntur, & sunt par-
 rochialia n. 24. pag. 168.
 Huiusmodi beneficiarij, qui serviunt
 suis beneficijs per substitutos hi sub-
 tituti debent esse patrimoniales af-
 signato stipendio n. 25. pag. ibid.
 Vicarius potest omnia, quę pertinent
 ad iurisdictionem illius cuius vicem
 gerit n. 28. pag. 169.
 Vicarius generalis episcopi non habet
 suam ordinariam iurisdictionem ab
 ipso episcopo, sed à iure concessam
 t. 29. n. 209. pag. 232.
 An si in foro interiori sit iudex ordina-
 rius prædictus in certum est num.
 294. pag. ibidem.

Vasallus.

Vasallus super feudo coram iudice
 domini feudi est conveniendus, t.
 92. n. 295. pag. 266.

Va.

INDEX RERVM.

V. non tenentur ſervare fidelica-
Regibus incidentibus in ali-
tamen contra Eccleſiam, t.
56. pag. 405.

Viſitator.

A ſententia viſitatoris epiſcopi appel-
lacio fit ad ipſum, tit. 29. numer.
295. pag. 233.

Sed ſi viſitator fuerit vnus de cor-
pore capituli ſedevacante appellacio
non ad capitulum, ſed ad ſuperio-
rem fieri debet n. 111. pag. ibid.

Quomodo debent viſitator procedere
in inquirendo delicta? numer.
21. pag. 312.

Veritas.

Veritas altera practica, & altera ſpecu-
lariva, t. 22. à n. 9. pag. 9.

Veritas, ſive verum ſtat dupliciter,
& quatenus eſt in ordine ad intelle-
ctum divinum, & ſic eſt immutabilis,
& quatenus eſt in ordine ad huma-
num, & ſic eſt mutabilis, t. 43. n.
24. pag. 682.

Vnctio.

Vnctio, quæ in Eccleſiæ, & extra ha-
beretur eſt multiplex, t. 15. numer.
6. pag. 52.

An Extrema vnctio ſit Sacramentum,
multipliciter dubitatur numer.
22. pag. 58.

Reſolvitur affirmative, & de fide, etiã
quo conſiſtat eius eſſentia num.
23. pag. 60.

Aſſignatur eius materia vtraque, & for-
ma à n. 26. vſque act. 32. pag. 61.

Verba, quæ ſunt forma huius Sacra-
menti repetenda ſunt in qualibet
corporis vnctione, & in quibus ſen-
ſibus vnctio ſit faciendã à numer.
33. pag. 63.

Quis debeat eſſe miniſter huius Sacra-
menti ex officio n. 36. pag. 63.

De effectibus huius Sacramenti, alius
primarius, & alius ſecundarius n.
38. pag. 64.

Qua neceſſitate ſit hac Sacramentum
neceſſarium, vt ſit mortale omitte-
re n. 43. pag. ibidem.

Quibus miniſtrari debet, & late aſſig-
nantur, eſtque iterabile à numer.
47. pag. 665.

Votum.

Qui debitat an habeat ſufficientem
ætatem ad votandum non tenetur
adimplere poteſt quo irritare, t. 14.
n. 24. pag. 26.

Votum metu externum non valet, be-
ne tamen iuramentum, & traditur
differentia, ſed metu à cauſa extrin-
ſeca iniuſta non valet, t. 4. à num.
14. pag. 500.

Votum exiſtente iuſta cauſa valide
diſpenſatur ab Eccleſia numer.
24. pag. 583.

Votum eſt etiam multis modis irrita-
bile à ſuperioribus n. 38. pag. 587.

Votum ſolemne in religione emiſſum
non obligat ratione ſolemnitatis,
ſed ratione conſenſus religioſi, t. 41.
n. 106. pag. 590.

Vrbs.

Vrbs Conſtantinopolitana fuit à Con-
ſtantino Imperatore ædificata anno
812. & à barbaro Turca capta, & de-
ſtructa anno 1453. t. 22. numer.
6. pag. 136.

Vxor.

Vxor tenetur ſequi virum ſuum iuſta
cauſa domicilium mutantem, &
quando, t. 2. n. 21. pag. 114.

Oratio

Polkommuno. 194

mat, quæsumus Domine

INuéniat, quæsumus Domine,
anima famulæ tuæ lucis æternæ
consolium: cuius perpetua misere-

ricórdia consecuta est sacramen-

tum. Per Dominum nostrum Je-

Pro parte & matre Sacerdotum

Oratio.

Eus, qui nos patrem & ma-

non honorare precepit.

tris & matris meae, eorumque

peccata dimitte : meque eos in

re. Per Dominum nostrum.

Secreta.

S vicipe iactitium, Domine,
quod tibi pro animabus patris

& matris meae offero: eisque gau-

diu temperum in regione vi-

normum concedere: inque cum illis
felicitati Sanctorum coniungere

Per Dominum nostrum.

Pollicommunis.

Chelidonium participatio lacta-
menti, quasimus Domine

animabus patris & matris meae re-

quem & lucem obtineat perpe-

coronnet eterna. Per Dominum

nostrum Iesum Christum.

Si propter caritatem

[Faint, illegible markings]

100

100

1910

WES P

ut in resurre-
sanctos & electos tuos
respiceret. Per
Domine, ut animæ famuli tui
Episcopi hac pro sit oblatio:
quam immolando, totius mendi-
tribuiti relaxari delicta. Per Da-

rum.
defuncto Sacerdote.
Oratio.

s, qui inter Apostolicos
cerdotes, famulum tuum
cerdotali fecisti dignitate
vige præsta quæsumus, ut eo-
rumque perpetuo aggrega-

tur cõortio. Per Dominum
Christum.

Secreta.

Sve, Domine quæ
panima famuli tui
cerdo quas offerimus h-

vi cui hoc saculo face-

donastiterium, in celesti regno
Sanctorum tuum iubeas iungi
confortio. Per Deum nostrum

Postcommunio.

Proste, quæsumus Domine,
animæ famuli tui N. sacer-

dotis, misericordiæ tuæ implora-

ta clementia: ut eius, in quæpe-

rauit & credidit, æternum capere

te miserante, confortium. Per Do-

minum nostrum.

Si ieiunantes, dicatur ut su-

pra in missa. xl. xliij.

Pro defuncto Episcopo.

alia Oratio.

A. his, Domine, ut ani-

ma tui N. Episco-

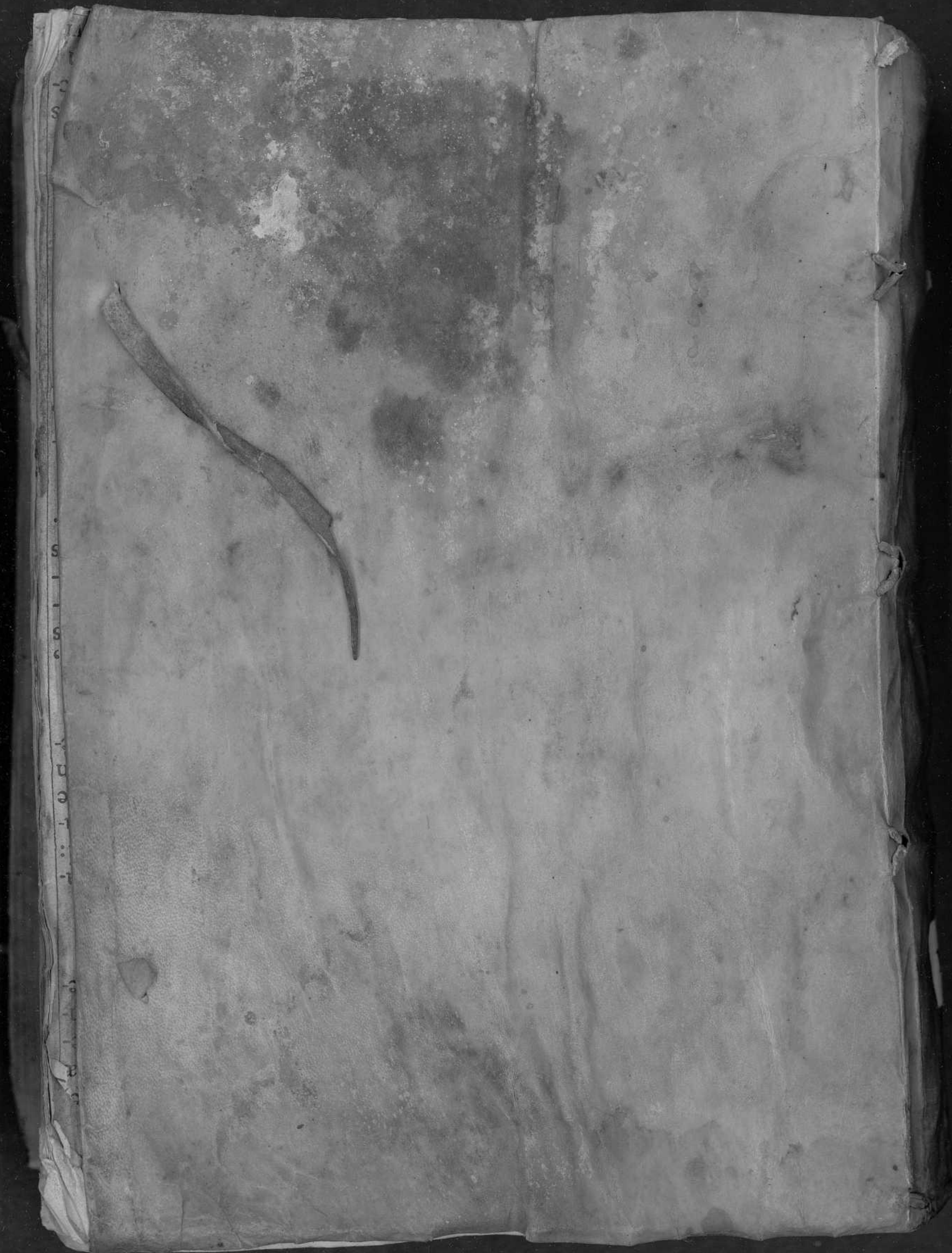
tu N. sacerdotis in congregatio-

ne iustitiam, et a beatitudinis

iubeas consortem. Per omni-

num nostrum in Iesum Christum

Filium tuum.

1.546